MESNEVÎ-İ MA'NEVÎ

MEVLÂNÂ CELÂLEDDİN-İ RÛMÎ

TÜRKİYE YAZMA ESERLER KURUMU BAŞKANLIĞI YAYINLARI: 55

Edebiyat ve Sanat Serisi	: 15
Kitabın Adı	: MESNEVÎ-İ MA'NEVÎ
Müellifi	: Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî (1207-1273)
Özgün Dili	: Farsça
Çevirenler	: Prof. Dr. Derya Örs - Prof. Dr. Hicabi Kırlangıç (1., 5. ve 6. defter) (2., 3. ve 4. defter)
Son Okuma	: Yazma Eser Uzm. Yrd. İsmet İpek
Arşiv Kayıt	: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Halet Efendi No. 171
Kitap Tasarım	: Yüksel Yücel
Baskı	: Bilnet Matbaacılık ve Ambalaj Sanayi A.Ş. Dudullu OSB 1. Cadde No. 16 Ümraniye / İstanbul Tel: 444 44 03 www.bilnet.net.tr / Sertifika No. 31345
Baskı Yeri ve Yılı	: İstanbul 2015
Baskı Miktarı	: 1. Baskı, 2.000 adet

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

Library of Congress A CIP Catalog Record

Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî
Mesnevî-i Manevi

1. Edebiyat, 2. Mesnevi, 3. Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî, 4. Derya Örs, 5. Hicabi Kırlangıç

ISBN: 978-975-17-3791-5 (tk), 978-975-17-3792-2 (1. cilt)

T.C. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı
Süleymaniye Mh. Kanuni Medresesi Sk. No: 5 34116 Fatih / İstanbul
Tel.: +90 (212) 511 36 37
Faks: +90 (212) 511 37 00
info@yek.gov.tr
www.yek.gov.tr

MESNEVÎ-İ MA'NEVÎ

(GİRİŞ - ÇEVİRİ)

MEVLÂNÂ CELÂLEDDİN-İ RÛMÎ
(1207-1273)

Çevirenler

Prof. Dr. Derya Örs - **Prof. Dr. Hicabi Kırlangıç**
(1., 5. ve 6. defter) (2., 3. ve 4. defter)

TÜRKİYE YAZMA ESERLER KURUMU BAŞKANLIĞI

TAKDİM

İnsanlık tarihi, akıl ve düşünce sahibi bir varlık olan insanın kurduğu medeniyetleri, medeniyetler arasındaki ilişkileri anlatır. İnsan, zihnî faaliyetlerde bulunma kabiliyetiyle bilim sanat ve kültür değerleri üretir, ürettiği kültür ve düşünce ile de tarihin akışına yön verir.

Medeniyetler, kültürler, dinler, ideolojiler, etnik ve mezhebî anlayışlar arasındaki ilişkiler kimi zaman çatışma ve ayrışmalara, kimi zaman da uzlaşma ve iş birliklerine zemin hazırlamıştır.

İnsanların, toplumların ve devletlerin gücü, ürettikleri kültür ve medeniyet değerlerinin varlığıyla ölçülmüştür. İnsanoğlu olarak daha aydınlık bir gelecek inşâ edebilmemiz, insanlığın ortak değeri, ortak mirası ve ortak kazanımı olan kültür ve medeniyet değerlerini geliştirebilmemizle mümkündür.

Bizler, Selçuklu'dan Osmanlı'ya ve Cumhuriyet'e kadar büyük devletler kuran bir milletiz. Bu büyük devlet geleneğinin arkasında büyük bir medeniyet ve kültür tasavvuru yatmaktadır.

İlk insandan günümüze kadar gök kubbe altında gelişen her değer, hakikatin farklı bir tezahürü olarak bizim için muteber olmuştur. İslam ve Türk tarihinden süzülüp gelen kültürel birikim bizim için büyük bir zenginlik kaynağıdır. Bilgiye, hikmete, irfana dayanan medeniyet değerlerimiz tarih boyunca sevgiyi, hoşgörüyü, adaleti, kardeşlik ve dayanışmayı ön planda tutmuştur.

Gelecek nesillere karşı en büyük sorumluluğumuz, insan ve âlem tasavvurumuzun temel bileşenlerini oluşturan bu eşsiz mirasın etkin bir şekilde aktarılmasını sağlamaktır. Bugünkü ve yarınki nesillerimizin gelişimi, geçmişimizden devraldığımız büyük kültür ve medeniyet mirasının daha iyi idrak edilmesine ve sahiplenilmesine bağlıdır.

Felsefeden tababete, astronomiden matematiğe kadar her alanda, Medine'de, Kahire'de, Şam'da, Bağdat'ta, Buhara'da, Semerkant'ta, Horasan'da, Konya'da, Bursa'da, İstanbul'da ve coğrafyamızın her köşesinde üretilen değerler, bugün tüm insanlığın ortak mirası hâline gelmiştir. Bu büyük emanete sahip çıkmak, bu büyük hazineyi gelecek nesillere aktarmak öncelikli sorumluluğumuzdur.

Yirmi birinci yüzyıl dünyasına sunabileceğimiz yeni bir medeniyet projesinin dokusunu örecek değerleri üretebilmemiz, ancak sahip olduğumuz bu hazinelerin ve zengin birikimin işlenmesiyle mümkündür. Bu miras bize, tarihteki en büyük ilim ve düşünce insanlarının geniş bir yelpazede ürettikleri eserleri sunuyor. Çok çeşitli alanlarda ve disiplinlerde medeniyetimizin en zengin ve benzersiz metinlerini ihtiva eden bu eserlerin korunması, tercüme ya da tıpkıbasım yoluyla işlenmesi ve etkin bir şekilde yeniden inşâ edilmesi, Büyük Türkiye Vizyonumuzun önemli bir parçasıdır. Bu doğrultuda yapılacak çalışmalar, hiç şüphesiz tarihe, ecdadımıza, gelecek nesillere ve insanlığa sunacağımız eserleri üretmeye yönelik fikrî çabaların hasılası olacaktır. Her alanda olduğu gibi bilim, düşünce, kültür ve sanat alanlarında da eser ve iş üretmek idealiyle yeniden ele alınmaya, ilgi görmeye, kaynak olmaya başlayan bu hazinelerin ülkemize ve tüm insanlığa hayırlar getirmesini temenni ederim. Aziz milletimiz, bu kutsal emaneti yücelterek muhafaza etmeyi sürdürecektir.

Recep Tayyip Erdoğan
T. C.
Cumhurbaşkanı

SUNUŞ

Büyük medeniyetler kültür ve düşünce alanındaki yapıtlarıyla sadece muasırlarını değil sonraki kuşakları da etki alanlarına alabilen medeniyetlerdir. Batı'da on ikinci asırdan itibaren tercüme edilmeye başlanan ve uzun yıllar bilim ve felsefe metinlerinin inşasına kaynaklık eden İslam el yazmaları, medeniyetimizin kültürel değerlerinin somut göstergeleridir. İnsanlık bilgi birikiminin hemen her alanında kaleme alınmış olan bu eserlerin, aynı zamanda farklı coğrafyalarda yaşayan toplumların çok geniş bir yelpazedeki düşüncelerinin yansıtıldığı en güzel örnekler olduğunu da görmekteyiz.

Bugün, dünya coğrafyasının pek çok noktasında izlerini görebildiğimiz kültürel ve ilmi mirasımızın bilgiye, hikmete ve irfana dayalı eserlere dönüşerek günümüzü nasıl etkilediğini kavrayabildiğimiz takdirde, geleceğin inşasına yönelik daha tutarlı ve bütüncül bir bilinci elde etmemiz o denli mümkün olacaktır. Zira güçlü bir gelecek inşası, ancak bir bütün olarak geçmişimizden devralmış olduğumuz bu büyük kültür ve medeniyet mirasının aslına uygun bir şekilde korunması ve doğru anlaşılmasıyla gerçekleşecektir.

Türkiye'deki Yazma Eser Kütüphanelerimizde ve müzelerimizde bulunan eserlerimiz geçmişe dönük bin yıllık bir tarihin ince derin detaylarını gözler önüne sermektedir. Bu detaylarda milletimizin dil, kültür, tarih ve toplum bilinci, başka medeniyetlerle olan karşılıklı ilişkileri, tarihten tevarüs ettiği mirasın yansımaları saklıdır. Bu çeşitlilik ve zenginlik, Türkiye'yi bütün dünyada medeniyet birikimi açısından önemli bir konuma taşırken, insanlık adına bu mirası korumak ve gelecek kuşaklara aktarmak için belirlenecek politika ve stratejiler için çok büyük çabalar harcanmasını da zorunlu kılmaktadır. Bu çabaların bir gereği olarak Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı

Türkiye Yazma Eserler Kurumumuz yazmaların tıpkıbasım, çeviri, çeviri yazı ve eleştirmeli basımını yaparak bilim, sanat ve kültür insanlarının istifadesine sunmak maksadıyla çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışmalar neticesinde önemli ürünlerin ortaya çıkacağına yürekten inanmaktayız.

Kültürümüzün zenginliğini daha çok anladıkça, müşterek değerlerimizin yarattığı toplumsal kabiliyetlerimize dair sahip olduğumuz özgüven daha da artacaktır. Bu zenginlik aynı zamanda, sadece kendi toplumsal sistemimizde değil, bölgemizde ve dünyada yaşanan toplumsal sorunlara yönelik çözüm arayışlarına da katkı sağlayacaktır. Toplumsal sorunlarda çözüm, kendimize, çevremize, geçmişimize, geleceğimize, kültürümüze, medeniyetimize, diğer medeniyetler ve kültürlere karşı sunacağımız katkılara bağlıdır.

Ömer Çelik
T. C.
Kültür ve Turizm Bakanı

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

Söylenip yazıldığı 13. yüzyıldan bu yana değerinden hiçbir şey yitirmeden günümüze ulaşmış nadir eserlerden birisi olan *Mesnevi*, bugün de dünyanın her yerinde geniş kitleler üzerindeki etkisini sürdürmeye, okunmaya ve anlaşılmaya devam etmektedir. Klâsik İslâm edebiyatının tartışmasız şaheserlerinden birisi olan bu manzume, Osmanlı dönemi Türk edebiyatı ve düşüncesini etkilediği kadar, 20. yüzyıla da damgasını vurmuştur.

Mesnevi'yi anlama ve anlatma çabalarının yoğun bir şekilde arttığı günümüzde, ilk defa İngiliz müsteşriki Reynold A. Nicholson tarafından *Mesnevi*'nin İngilizce çevirisiyle birlikte bilimsel metninin yayınlanması sayesinde (1925-1940) *Mesnevi* üzerindeki çalışmalar yeni bir ivme kazanmıştır. Bununla birlikte Nicholson'un hazırladığı metnin ilk üç cildinde Konya Mevlânâ Müzesi 51 numarada kayıtlı bulunan ve 677/1278'de istinsah edilmiş olan en eski ve en sağlam nüshadan habersiz kalması, *Mesnevi* metninin bu nüsha üzerinden yeniden ele alınması ihtiyacını doğurmuştur. Adı geçen nüsha önce İran'da (1992), sonra da T.C. Kültür Bakanlığı tarafından (1993) tıpkıbasım olarak yayınlanmış, ardından *Mesnevi*'nin bu nüsha üzerinden hazırlanmış çeşitli bilimsel yayınları birer birer bilim dünyasındaki yerini almıştır.

Osmanlı döneminde *Mesnevi* üzerindeki çalışmalar daha çok metin şerhi yöntemiyle gerçekleştirilmiş ve bu gelenek Cumhuriyet döneminin başlarında da kısmen devam etmiştir. Velet Çelebi İzbudak (1942-1946), Tahirü'l-Mevlevî (1963-1972, 16 ciltlik şerhin içinde) ve Abdülbaki Gölpınarlı'nın (1981) tam metin çevirileri uzun yıllar önemli bir ihtiyacı karşılamış, ancak zamanla Türkçede yaşanan değişimler üzerine *Mesnevi*'nin yeniden çevrilmesi ihtiyacı doğmuştur.

Bu arada Feyzullah Sacid Ülkü (1945), M. Faruk Gürtunca, (1963) Abdullah Öztemiz Hacıtahiroğlu (1972) ve Feyzi Halıcı'nın (1982) manzum çeviri denemeleri yalnızca 1. ciltle veya belli sayıda beyitle sınırlı kalmış, eserin kendi vezninde tam manzum çevirisi uzun yıllar sonra Ahmet Metin Şahin (2006) tarafından gerçekleştirilebilmiştir. *Mesnevi*'yi tam metin olarak çeviren Şefik Can (1995-1997) ise farklı bir yol izleyerek metni konularına göre tasnif etmek suretiyle çevirmiştir. Son yıllarda

Türkiye genelinde Mevlânâ'ya ve *Mesnevi*'ye duyulan ilginin doğurduğu güncel çeviri ihtiyacının artmasından dolayı Adnan Karaismailoğlu (2005), Derya Örs - Hicabi Kırlangıç (2007) ve son olarak Mehmet Kanar (2013) çevirileri yayın dünyasında boy göstermiştir.

Elinizdeki çeviri Konya nüshası esas alınarak çevrilmiş olmakla birlikte, bu kez Süleymaniye Kütüphanesi Halet Efendi Bölümü 171 numarada kayıtlı bulunan nüshanın tıpkıbasımıyla birlikte okuyuculara sunulmaktadır. Her iki nüsha arasında, çeviride kendini gösterecek boyutta ciddi farklar bulunmaması ve Konya nüshasının bundan önce tıpkıbasımının yapılmış olması, bu sağlam ve aynı zamanda sanatsal değeri olan bu nüshanın seçilmesinde önemli rol oynamıştır.

Her şey bir yana, *Mesnevi*, öncelikle edebî bir metindir. Hiç kuşkusuz bu tür metinler bir başka dile aktarılırken aslılarında bulunan edebî özelliklerden çok şey yitirirler. Hiçbir edebî metinden bir başka dile çevrildiğinde aynı zevki vermesi beklenemez. Bu durum özellikle manzum metinler nesre aktarıldıklarında daha çok kendini hissettirir. Çünkü şiirdeki ritim, vezin, musiki ve kafiyelerin yarattığı ses uyumları, anlamdan çok göze ve kulağa hitap eden kimi edebî sanatlar çeviriyle birlikte büyük ölçüde yok olup giderler. Buna karşılık çeviride, edebî güzellikleri aktarma çabası, çok zaman ana metnin aslî anlamından uzaklaşılmasına yol açar ki bu da metne sadakat bakımından pek çok sakınca içermektedir. Metnin birebir aktarılması ise ancak çeviri yapılan dilin imkân ve kabiliyetleri ölçüsünde okuyucu üzerinde bir edebî çeviri etkisi yaratabilir. Bu bakımdan çevirmenler, iki çeviri arasında görülebilecek ufak tefek üslûp farklılıkları bir yana, ortak bir çeviri diline ulaşmayı, açık ve anlaşılır bir dil kullanmayı ve öncelikle okuma sırasında akıcılığı ve kesintisiz bir bütünlük sağlamayı hedeflemişlerdir.

Hiç kuşkusuz edebî bir eser çevirisinin, sadece anlaşılabilir ve okunabilir olması tek başına bir başarı ifade etmez. *Mesnevi* gibi muazzam ve muhteşem bir edebî eserdeki bediî zevk, güzel Türkçemizin olağanüstü yüksek imkân ve kabiliyetleri sonuna dek zorlanarak aktarılamadığı sürece ortaya konan çalışma, *Mesnevi*'nin kuru ve zevksiz bir meali olmaktan öte bir anlam ifade etmeyecektir.

Elinizdeki çeviri, kendimize şiar edindiğimiz bu ilkeler ışığında, olabildiğince aslına uygun, gereksiz eklemelerden ve süslemelerden uzak bir şekilde yapılmış, metnin aslında bulunmayan, şiir kalıbının ve aruz vezninin kısıtlamaları yüzünden hazf edilen,

ancak Türkçe çeviride yer alması zorunlu görünen kimi kelime ve ifadeler [ ] işaretleri arasında gösterilmiştir.

Mesnevi çevirisinin bu yeni baskısını, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Halet Efendi No. 171'de bulunan ve 774/1372 yılında istinsah edilen yazma nüshasının tıpkıbasımı ile birlikte üstlenen Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığına, başta değerli bilim insanları Kurum Başkanı Prof. Dr. Muhittin Macit ile Çeviri ve Yayım Dairesi Başkanı Yrd. Doç. Dr. Ferruh Özpilavcı olmak üzere, emeği geçen herkese en derin şükranlarımızı arz etmeyi kendimize zevkli bir görev biliriz.

Gayret bizden, başarı Allah'tandır.

Prof. Dr. Derya Örs - Prof. Dr. Hicabi Kırlangıç
Ankara 2015

GİRİŞ

MEVLÂNÂ CELÂLEDDİN MUHAMMED-İ RÛMÎ
HAYATI VE ESERLERİ

İslâm âleminin büyük âriflerinden olan Mevlânâ Celâleddin Muhammed-i Rûmî, 6 Rebiülevvel 604 (30 Eylül 1207) tarihinde Belh'te dünyaya gelmiştir. Annesi Mümine Hatun, babası Bahâ-i Veled adıyla meşhur Sultanu'l-Ulemâ Bahâeddin Muhammed'dir. Mevlânâ'nın babası Bahâ-i Veled'in tam adı, Muhammed b. Hüseyin b. Ahmed Hatîbî'dir. Bahâ-i Veled, 6./12. yüzyılın nüfuz sahibi âlim ve hatiplerinden, aynı zamanda büyük sûfilerdendir. Bahâ-i Veled, döneminin önde gelen müderris ve vaizlerinden olup hem devlet adamları, hem de halk arasında oldukça itibarlı bir şahsiyettir. Öte yandan bazı fikir çevrelerinin onu rahatsız ettiği de kendisinin *Maârif* adlı eserindeki bazı bölümlerden anlaşılmaktadır.

Mevlânâ, babası Bahâ-i Veled'in maiyetinde Belh'ten ayrılıp Anadolu'da son bulacak olan uzun yolculuğa çıktığında beş ya da altı yaşında olmalıdır. Mevlânâ'nın babasının Belh'ten ayrılış nedenlerine ilişkin çeşitli görüşler ileri sürülmektedir. Kimi tarihçiler, Bahâ-i Veled ile Fahreddin-i Râzî arasında var olan fikrî çekişmenin ve Sultan Harezmşah'ın Fahreddin-i Râzî'ye yakın durmasının bunda önemli bir etken olduğunu belirtirler. Bu arada Fahreddin-i Râzî'nin Bahâ-i Veled göç etmeden birkaç yıl önce öldüğü de hatırda tutulmalıdır. Bununla birlikte bu çekişmenin gruplar arasında sürdüğü ve gitgide büyüyen bir huzursuzluğun kaynağı olduğu düşünülebilir. Kimi araştırmacılar da yaklaşan Moğol saldırısından duyulan endişenin bu göçün nedeni olduğunu belirtirler. Bahâ-i Veled'in vatanını terk etmeye karar veriş nedenleri açık olarak bilinmese de yukarıda belirtilen hususların bu kararda etkisinin bulunduğu düşünülebilir. Ayrıca Bahâ-i Veled'in *Maârif*inde yazdıklarından anlaşıldığına göre, kendisi Belh'te huzurlu bir ortamdan yoksundur. Nedenler belirgin olmasa da sonunda Bahâ-i Veled, ailesi ve dostlarından oluşan kalabalık bir kafileyle 609 ya da 610 (1213-14) yılında Belh'ten ayrılır ve Horasan'a doğru yola koyulur.

Beraberindekilerle birlikte haccetmek niyetiyle Belh'ten yola çıkan Bahâ-i Veled, Nişabur üzerinden Bağdat'a, ardından da Mekke'ye varır. Mevlânâ ile ilgili bilgi veren önemli kaynaklarda Bahâ-i Veled'in Nişabur'da ünlü mutasavvıf şair Attar'la görüştüğü belirtilir. Bunun, tarihsel verilere de uygun bir bilgi olduğu düşünülebilir. Bu görüşme

sırasında Attar'ın muhtemelen altı yaşında olan Celâleddin Muhammed'e ilgi gösterdiği ve ilerde büyük biri olacağı öngörüsünü belirterek kendisine *Esrâr-nâme* adlı eserini hediye ettiği de söylenir. Bu son rivayet ihtiyatla karşılanmalıdır. Bağdat'ta Şihâbeddin-i Sühreverdî tarafından karşılanan kafile, burada üç gün kadar kaldıktan sonra Hicaz yolunu tutar. Kafile, Hicaz dönüşünde Şam, Malatya ve Erzincan üzerinden o dönemde Larende olarak anılan Karaman'a gelir. Kimi kaynaklarda Bahâ-i Veled'in uğradığı şehirler arasında Sivas ve Akşehir de sayılır ve onun Erzincan'da ya da Akşehir'de bir süre müderrislik ettiği söylenir. Bahâ-i Veled ve ailesi, Larende'de yedi yıl kadar kalır. Mevlânâ, Larende'de itibarlı bir kişi olan Semerkandlı Şerefeddin Lala'nın kızı Gevher Hatun'la evlenir. Mevlânâ, bu sırada on yedi ya da on sekiz yaşındadır. Bu evlilikten Sultan Veled ve Alâeddin adlı oğulları dünyaya gelir. Mevlânâ, Gevher Hatun'un ölümünden sonra Konyalı İzzeddin Ali'nin dul kalmış kızı Kira Hatun'la evlenecek ve bu evlilikten de biri kız olmak üzere üç çocuk sahibi olacaktır.

Bu arada annesi Mümine Hatun Larende'de vefat eder. Onun mezarının bulunduğu yere sonraları Karaman Mevlevihanesi inşa edilmiştir.

Bahâ-i Veled Larende'de öğretim ve irşat faaliyetlerini sürdürürken ünü çevreye yayılmaya başlar; böylelikle Anadolu Selçuklu sultanı Alâeddin Keykubâd, Bahâ-i Veled'i hükümet merkezi Konya'ya davet eder. Bahâ-i Veled, bu davet üzerine Konya'ya gelerek Altunapa Medresesinde iki yıl müderrislik yaptıktan sonra 18 Rebiülâhir 628 (23 Şubat 1231)'de vefat eder.

Babasını kaybettiğinde yirmi dört yaşında olan Mevlânâ, babasının vasiyeti ya da Bahâ-i Veled'in mürit ve dostlarının isteği üzerine babasının yerine geçerek vaaz, tedris ve fetva makamına oturur. Bu şekilde bir yıl geçtikten sonra babasının şâkirt ve müridi Seyyid Burhâneddin Muhakkık-i Tirmizî Konya'ya gelir. Seyyid Burhâneddin, Belh'te Bahâ-i Veled'in vaaz ve ders meclislerine katılmış ve ona bağlanmış biri olup sûfî meşrep olmanın yanında çok kitap okuyan birikimli bir âlimdir. Bahâ-i Veled Belh'ten ayrılırken Tirmiz'de münzevi bir hayat sürmekte olan Seyyid Burhâneddin, şeyhinin izini uzun süre arar, onun Anadolu'da olduğunu öğrenince de yola koyulur. Seyyid Burhâneddin'in vatanından ayrılıp Anadolu'ya yönelmesinde Moğol istilasının da etkili olduğu düşünülebilir. Konya'ya gelince şeyhinin vefatını öğrenen Seyyid Burhâneddin, Mevlânâ'nın eğitimiyle ilgilenmeye başlar. Böylelikle Mevlânâ, onun yönlendirmesi sonucu din ve edebiyat ilimleri alanında kendini geliştirmek için Halep'e gitmek amacıyla

Konya'dan ayrılır. Bu yolculukta Mevlânâ'ya Kayseri'ye kadar eşlik eden Burhâneddin Muhakkık, şehrin yöneticisi Sâhib-i İsfehânî'nin talebi üzerine Kayseri'de kalır.

Mevlânâ, Halep'te bir süre kalarak çeşitli medreselerde öğrenim gördükten sonra Şam'a gider ve burada dört yıl ya da daha fazla kalıp öğrenimini tamamlar. Mevlânâ'nın Halep ve Şam'da yaklaşık yedi yıl kaldığı düşünülebilir. Muhyiddin İbnu'l-Arabî, Sa'deddin-i Hamevî, Evhadeddin-i Kirmânî ve Sadreddin-i Konevî ile de zaman zaman bir araya gelen Mevlânâ, Arap dili ve edebiyatı, fıkıh, tefsir, hadis ve başka ilimler üzerine tahsilini tamamlayıp Şam'dan Kayseri'ye, şeyhi Seyyid Burhaneddin'in yanına gelir. Seyyid Burhaneddin'in gözetimi altında manevi eğitimini sürdüren Mevlânâ, Kayseri'de bir hücreye kapanarak üç çile çıkardıktan sonra şeyhiyle birlikte Konya'ya döner. Seyyid Burhaneddin, Mevlânâ'ya icazet verdikten sonra tekrar Kayseri'ye döner ve 638 (1240-41) yılında burada vefat eder. Mevlânâ, Sâhib-i İsfehânî tarafından kendisine Seyyid Burhaneddin'in öldüğü haberi ulaştırılınca Kayseri'ye gelerek üstadının kitaplarını ve kimi eşyasını alarak Konya'ya döner.

Mevlânâ, şeyhinin ölümünden sonra beş yıl boyunca Konya'da öğretim, irşat ve vaaz çalışmalarını sürdürür. Mevlânâ'nın ders ve vaaz meclisleri o denli etkilidir ki öğrenci ve müritlerinin sayısı yüzlerle ifade edilir.

Bu beş yılın ardından Mevlânâ, Şems-i Tebrîzî adıyla meşhur olan ve Şems-i Perrân veya Perende (Uçan Şems) diye anılan Şemsuddin Muhammed Ali b. Melikdâd-ı Tebrîzî ile tanışıp dost olur. Farklı bir sûfî olan ve karşılaştığı büyük sûfîleri tuhaf soru ve tekliflerle sınayan Şems-i Tebrîzî'nin Şeyh Rükneddin-i Sücâsî, Baba Kemâl-i Cendî ve Ebu Bekr-i Sellebâf gibi mutasavvıflardan feyiz aldığı rivayet edilir. Hayatının ayrıntılarına ilişkin yeterli bilgi bulunmayan Şems, Rükneddin-i Sücâsî'nin halifelerindendir. Döneminin birçok şeyhiyle görüşen Şems, Mevlânâ ile karşılaşıncaya dek, aradığını hiçbir sûfîde tam olarak bulamaz.

Şems-i Tebrîzî, 26 Cumâdessâni 642 (29 Kasım 1244) tarihinde Konya'ya gelerek bir rivayete göre Pirinççiler, bir rivayete göreyse Şekerciler Hanı'na yerleşir. Mevlânâ ile Şems'in Konya'daki ilk karşılaşması bu hanın önünde gerçekleşir. Mevlânâ, dostlarıyla birlikte Pamukçular Medresesi'nden çıkmış gelirken Şekerciler Hanı'nın önünden geçer. Onu gören Şems ayağa kalkıp Mevlânâ'ya doğru ilerler ve tanışma böylece gerçekleşir. Kaynaklar, ilk karşılaşmada Şems'in Mevlânâ'ya Bâyezîd-i Bistâmî ile Hz. Peygamber'i kıyaslayıcı bir soru sorduğunu, sorusuna Mevlânâ'nın verdiği cevaptan çok hoşlanan Şems'in Mevlânâ ile kucaklaştığını belirtirler.

Mevlânâ'nın Şems ile dostluğu bu şekilde başlar. Bu, Mevlânâ'nın hayatında çok önemli bir dönüm noktasıdır. Şems ile olan dostluğu Mevlânâ'yı her zamanki işlerinden, bu cümleden olarak vaaz ve ders vermekten alıkoymaya başlar. Şems'in Mevlânâ'yı, babası Bahâ-i Veled'in *Maârif*'i de dâhil kitap okumaktan men ettiği söylenir. Mevlânâ'ya her zaman rahatlıkla ulaşıp onunla görüşen dost, öğrenci ve müritleri, artık eskisi kadar rahat görüşemezler. Çokları bu durumdan rahatsız olarak Şems'e öfke duymaya ve Şems ile Mevlânâ'nın ardından konuşup yakınmaya başlarlar.

İşlerin doğal seyrinde gitmediğini gören ve bunda kendisini sorumlu hisseden Şems, bir gün ortadan kaybolur. 643/1245 yılında Konya'dan ayrılışıyla Mevlânâ'nın eski haline geri döneceğini düşünüp sevinenler yanılmışlardır. Çünkü Mevlânâ, Şems'in incinip Konya'yı terk etmesine neden olan çevresinden daha bir uzaklaşmıştır. Bunun üzerine dostları, Şems'e karşı takındıkları tavırdan dolayı pişman olup özür dilerler.

Bu arada Şems'ten Mevlânâ'ya bir mektup gelir. Mektuptan Şems'in Şam'da olduğunu öğrenen Mevlânâ, onu Konya'ya döndürmek için mektuplar yazar, bununla da kalmayıp onu yeniden Konya'ya getirmeye ikna etmek üzere oğlu Sultan Veled'i Şam'a gönderir. Sultan Veled, yirmi kişi eşliğinde yola çıkar. Şems'i Şam'da bulan Sultan Veled, babasının mesajını Şems'e iletir, o da Konya'ya dönmeye razı olur. Mevlânâ ise bu süre içinde Şems'in dönüşü için coşkulu gazeller söylemektedir.

Şems-i Tebrîzî, 645 yılının Muharrem ayında (Mayıs 1247) Konya'ya döner. Şems'in gelişini kutlamak için semâ meclisleri düzenlenir, ziyafetler verilir. Bu dönemde Şems, Mevlânâ'nın evlatlığı Kimya Hatun'la evlenir. Kısa süren bu huzur ve beraberlik ortamı, çok geçmeden yerini huzursuzluklara ve Şems'e karşı cephe alışlara bırakır. Bu huzursuzlukta Şems'in Mevlânâ ile herkesi görüştürmemesi de etkili olmuştur. Bu kez Mevlânâ'nın ikinci oğlu Alâeddin de Şems karşıtları arasındadır. Halk ve müritler arasında dedikodular çoğalır. Sultan Veled, eserinde, bu olumsuz gelişmeler dolayısıyla bir gün Şems'in, kendisine, insanların kendisini Mevlânâ'dan ayırmak istediklerinden bahisle, "Bu kez öyle kaybolacağım ki bir daha kimse izimi bulamayacak." dediğini kaydeder. Eflâkî'ye göreyse Şems'e suikast düzenlenir ve Şems bir bıçak darbesiyle yaralanır. Şems'in yaralandığı sırada attığı naradan dolayı kendilerinden geçen yedi kişilik suikastçı grup kendine geldiğinde birkaç damla kandan başka bir şey göremez. Bu bilgi menkıbevi bir bilgi olarak değerlendirilebilir. Şems'in bu suikastta hayatını kaybedip kaybetmediği belirsiz konulardandır. Çünkü Şems'in ortadan kayboluşunun

ardından Mevlânâ, onun öldürüldüğüne dair şayialara inanmayarak uzun süre onu arar ve onu bulmak için birkaç kez Şam'a gider.

Her hâlükârda bu olayın ardından Şems'in hayatta olduğuna dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Uzun arayış ve bekleyişleri sonuçsuz kalan Mevlânâ, matem elbiseleri giyip coşkulu şiirler söyler.

Şems sonrası dönemde Mevlânâ, oğlu Sultan Veled'den Selahaddin-i Zerkûb'a tâbi olmalarını isteyerek kendisinin şeyhlik makamında bulunmak düşüncesi taşımadığını söyler.

Konya halkından olup kuyumculukla uğraşan Selahaddin, ilk önce Seyyid Burhaneddin Muhakkık-i Tirmizî'ye intisap etmiştir. Sonraları Mevlânâ ile dostluk kuran ve ona bağlanan Selahaddin, Mevlânâ ile Şems-i Tebrizî arasında geçen sohbetlerde yer almıştır. Şems'in ortadan kaybolmasının ardından Mevlânâ bu kez Selahaddin'le sık sık bir araya gelmeye başlar. Mevlânâ'nın ilmî bakımdan herhangi bir birikimi olmayan Selahaddin ile yakın dostluğu, kimi müritlerin öfkesini çeker ve Şems döneminde olduğu kadar büyük olmasa da fitne tekrar alevlenir. Hatta Selahaddin'i öldürmeyi düşünenler bile çıkar.

Bu arada Mevlânâ, oğlu Sultan Veled'e Selahaddin-i Zerkûb'un kızı Fâtıma Hatun'u nikâhlayarak aralarındaki dostluğu akrabalık bağıyla da pekiştirir. Mevlânâ'nın Selahaddin'e sevgi ve bağlılığı o derecedir ki *Divân-ı Kebîr*'de Şems-i Tebrîzî'den sonra en çok onun adı geçer. Selahaddin, sakin, imanlı ve ibadetlerinde samimi bir kişidir. Şems'ten sonra Mevlânâ'nın içinde kopan fırtınaların dinmesinde ve kalbinin yangından kurtulup huzur iklimine ermesinde Selahaddin'in payı büyüktür.

On yıl süren bu dostluk ve yakınlığın ardından Mevlânâ'nın halifesi Selahaddin-i Zerkûb, uzun süren bir hastalığın ardından vefat eder. Bundan sonra Mevlânâ kendine genç bir dost bulmuştur. Bu dost, *Mesnevî*'nin kaleme alınmasında çok büyük pay sahibi olan Hüsâmeddin Çelebi'dir. Asıl adı Hasan olan Hüsâmeddin Çelebi'nin ailesi Urumiye'den Konya'ya göç etmiştir. Konya'da 622/1225 yılında doğan Hüsâmeddin Çelebî, atalarının ahilik teşkilatına mensubiyetlerinden dolayı İbn Ahi Türk (Ahi Türk Oğlu) adıyla da anılır.

Mevlânâ, Hüsâmeddin Çelebi'yi Selahaddin'den sonra kendi halifesi olarak tanıtır. Hüsâmeddin Çelebi'nin halifelik dönemi Mevlânâ ve çevresi için huzurlu bir dönemdir. Mevlânâ ile Hüsâmeddin Çelebi'nin birlikteliği on beş yıl sürer.

Sonunda Mevlânâ için gerçek yurda dönüş zamanı gelmiştir. Bir gün Mevlânâ'nın hastalandığı duyulur ve Konya halkı onu ziyarete koşar. Uygulanan tedaviler yarar sağlamaz. Artık sevgiliye kavuşma zamanıdır. Mevlânâ'nın kendi deyişiyle "düğün gecesi" (şeb-i urs/şeb-i arus) gelip çatar ve o, 5 Cumâdessânî 672 (17 Aralık 1273)'de bâki âleme göç eder.

Mevlânâ'nın ölümünden sonra oğlu Sultan Veled, babasının öğretileri doğrultusunda Mevlevilik tarikatını kurmuş, kısa zamanda geniş bir coğrafi alana yayılan Mevlevilik başta Türkiye olmak üzere Balkanlar, Suriye, İran, Afganistan, Pakistan ve Hindistan gibi ülkelerde taraftar bulmuş ve bugüne dek varlığını sürdürmüştür.

ESERLERİ

Mevlânâ, düşüncelerini çevresine ve öğrencilerine şifahî olarak aktarmakla kalmamış, düşünce, tecrübe, birikim ve duygularını sonraki nesillere aktarmayı da ihmal etmemiştir. O, büyük bir mutasavvıf olduğu kadar büyük bir şair olmasıyla da iz bırakmış bir simadır. Onun tümü Farsça yazılmış beş eserinden ikisi, yani *Mesnevi* ve *Divân-ı Kebîr* manzum olup hacim ve önem bakımından diğer üç eserinden önceliklidir.

Mesnevi

Mevlânâ'nın hayatının son döneminin ürünü olup "defter" tabir edilen altı ciltten meydana gelen *Mesnevi* üzerinde bu bölümün sonunda ayrıca durulacaktır.

Divân-ı Kebîr

Mevlânâ'nın *Mesnevi*'den sonra en büyük eseri olan *Divan-ı Kebîr*, Divan-ı Gazeliyyât-ı Şems adıyla da bilinir. Gazel, terkîb-i bend ve rubailerden oluşan eserde şiirler vezinlerine göre sınıflandırılarak her bir bölüme divan adı verilmiştir. Rubailer divanıyla birlikte toplam yirmi iki divanın bir araya gelmesinden oluşan Divan-ı Kebir'in beyit sayısı elli bini aşkındır. Eserdeki gazellerin çoğu Şems-i Tebrîzî sonrası dönemin ürünüdür. Mevlânâ'nın gazelleri ilahî aşkı ve sevgiliye kavuşma arzusunu terennüm eden coşkulu şiirlerdir. Bu şiirlere karamsarlıktan uzak bir hava egemendir. İran'da Bedîüzzaman Furûzanfer tarafından ilk kez tashih edilip basıma hazırlanan eserin şimdiye dek bilimsel bir neşri yapılamamıştır. *Divân-ı Kebîr*'in tamamının tek Türkçe çevirisi Abdulbâki Gölpınarlı tarafından gerçekleştirilmiştir.

Fîhi Mâfîh

Mevlânâ'nın konuşmalarından derlenmiş olan bu mensur eserde altısı Arapça olmak üzere yetmişe yakın bölüm bulunmaktadır. Bir âyet ya da hadisin yorumu ya da Mevlânâ'ya yöneltilen bir soruyla veya bir olayın gündeme getirilişiyle başlayan bölümlerde sûfilerin menkıbeleri, hikâyeler ve masallar aktarılarak işlenen konuların ilgiyle dinlenmesi ya da okunması sağlanmıştır. Kimi bölümlerde zaman zaman Selçuklu veziri Muîneddin Pervâne muhatap olarak alınırken, kimi bölümlerinde de Şems-i Tebrîzî, Burhâneddin Muhakkık ve Hüsâmeddin Çelebi'nin söz ve hallerinden bahsedilir. Bu eser, diğer eserlerde olduğu gibi Mevlânâ'nın tasavvufî düşüncelerini ve dünya görüşünü yansıtmanın yanı sıra Mevlânâ'nın yaşadığı döneme de ışık tutmakta ve tasavvufun temel konularını işlemektedir.

Eserin şimdiye dek yapılmış birkaç Türkçe çevirisi bulunmaktadır.

Mecâlis-i Seb'a

Mevlânâ'nın yedi vaaz ya da konuşmasının Sultan Veled ya da Hüsameddin Çelebi tarafından anında yazıya aktarılıp sonradan gözden geçirilerek düzeltilmiş biçiminden ibaret olup bu haliyle *Fîhi Mâfîh*'i andırmaktadır. Bu mensur eserin her bir meclisi, Arapça bir hutbeyle başlar. Hutbenin ardından secili cümlelerden oluşan bir münâcat yer alır. Bu girişlerden sonra bir hadisin açıklamasına başlanır ve kimi meclislerde konuya uygun hikâyeler anlatılır. Meclisler, Allah'a hamd, Peygamber'e ve ashabına selamla sona erer. Eserde ayet ve hadislerin yanı sıra şiirlere de yer verilmiştir.

Mecâlis-i Seb'a'nın birkaç Türkçe çevirisi vardır.

Mektûbât

Mevlânâ'nın birtakım vesilelerle başta devlet adamları olmak üzere çeşitli kişilere yazdığı mektuplardan oluşan bu eser, Mevlânâ'nın hayatının farklı bir yönüne ve yaşadığı döneme ışık tutması bakımından önemlidir.

Mektûbât, Abdulbaki Gölpınarlı tarafından Türkçeye kazandırılmıştır[1].

1 Mevlânâ'nın hayatı, eserleri ve düşünce dünyası hakkında çeşitli dillerde sayısız çalışma yapılmıştır. Bu hususta daha ayrıntılı bilgi için özellikle şu çalışmalara başvurulabilir: Ahmed Eflâkî, Ariflerin Menkıbeleri, çev. Tahsin Yazıcı, İstanbul 1986-1987; Sipehsâlâr, Mevlânâ ve Etrafındakiler, çev. Tahsin Yazıcı, İstanbul 1977; Mehmet Önder, Bedîizzamân Furûzânfer, Mevlânâ Celâleddin, çev. F. Nafiz Uzluk, İstanbul 1963; Abdülbaki Gölpınarlı, Mevlânâ Celâleddin Hayatı, Felsefesi, Eserleri, Eserlerinden Seçmeler, İstanbul 1951; Abdülbaki Gölpınarlı, Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik, İstanbul 1953; Abdülbaki Gölpınarlı, Mevlevî Âdâb ve Erkânı, İstanbul 1963; Asaf Halet Çelebi, Mevlânâ ve Mevlevilik, İstanbul 1957; Hazreti Mevlânâ (Hayatı ve Eserleri), İstanbul 1987; Şefik Can, Mevlânâ, Hayatı, Şahsiyeti, Fikirleri, İstanbul 1995; Mehmet Önder – İsmet Binark – Nejat Sefercioğlu, Mevlâna Bibliyografyası I-II (I. Basma kitaplar, II. Yazma kitaplar), Ankara 1974; Adnan Karaismaloğlu – Sait Okumuş – Fahrettin Coşguner, Mevlânâ Bibliyografyası, Konya 2006; Ali Temizel, Mevlânâ Çevresindekiler, Mevlevîlik ve Eserleriyle İlgili Eski Harfli Türkçe Eserler, Konya 2009.

Mesnevi Hakkında

Klasik doğu edebiyatının en önemli, en güzel edebî ve tasavvufî eserlerinden birisi olan *Mesnevi*, defter adı verilen 6 büyük ciltten oluşur. Söylenip yazılmasına tam olarak hangi tarihte başlandığı bilinmemekle birlikte, 2. deftere başlanacağı sırada Hüsameddin Çelebi'nin eşinin ölümü üzerine, bu işe bir süre ara verildiği ve 2. deftere ancak Mayıs 1264'ten itibaren yeniden başlandığı anlaşılmaktadır. Buna göre *Mesnevî*'nin söylenip yazdırılması Mevlânâ'nın hayatının son on, on beş yılına denk düşmektedir.

Eflâkî'nin *Mesnevî*'nin nasıl ortaya çıktığını anlatan rivayetine bakılırsa, Tebrizli Şems'in ve Kuyumcu Selâhaddin'in yokluğunda Mevlânâ'nın en yakın dostu ve halefi olan Hüsâmeddin Çelebi, divanındaki şiirlerin bir hayli çoğaldığını ifade ederek kendisinden Senâî'nin *İlâhî-nâme'si (Hadîkatü'l-Hakîka)* veya Ferîdüddin Attâr'ın *Mantıku't-Tayr*'ı tarzında bir eser vermesini rica eder. Mevlânâ, hemen o anda sarığından üzerinde *Mesnevî*'nin ilk on sekiz beytinin yazılı olduğu bir kâğıt parçası çıkararak Hüsâmeddin Çelebi'ye uzatır. Böylece o günden itibaren *Mesnevî*'nin yazımına başlanmış olur.

Mesnevî'deki çeşitli ifadelerden ve kaynaklardan anlaşıldığı üzere bu muhteşem eser, Mevlânâ tarafından günün herhangi bir saatinde, semâ esnasında, sohbet sırasında, yemek yerken, çarşıda, pazarda, bağda bahçede gezerken, hatta hamamdayken irticalen söylenmiş ve Hüsameddin Çelebi tarafından kayda geçirilmiştir.

Mesnevî'nin her defterin bitiminden sonra Hüsameddin Çelebi tarafından Mevlânâ'ya okunduğu ve bunlar üzerinde bazı gerekli düzeltmelerin yapıldığı anlaşılmaktadır. *Mesnevi*'deki beyit sayısı çeşitli yazma nüshalarına ve yayınlarına nazaran cüzi farklılar göstermektedir. Bugün Konya'da Mevlânâ Müzesi'nde teşhirde bulunan 677/1278 tarihli yazma nüsha *Mesnevî*'nin en eski ve en sağlam nüshası olarak kabul edilmektedir. Bu nüsha 1992'de İran'da ve 1993'te Kültür Bakanlığı tarafından Türkiye'de tıpkıbasım da olarak yayınlanmıştır.

Mesnevî'nin kısmen veya tamamen adı geçen nüshaya dayalı olarak yapılmış eski yeni bir hayli yayını vardır. *Mesnevi* üzerinde ilk ciddi bilimsel çalışmayı yapan Nicholson, Konya nüshasından büyük ölçüde yararlanmış olsa da başka nüshaları da kullandığı için çalışması tümüyle bu nüshaya dayanmamaktadır. Bu yüzden son zamanlarda sadece Konya nüshasını esas alan yeni bilimsel neşirler yapılmıştır. Bunlar arasında Tevfik Subhânî (Tahran 1995), Abdülkerim Surûş (Tahran 1996) ve Adnan Karaismailoğlu-Derya Örs (Konya 2006) tarafından hazırlanan yayınlar zikredilebilir.

Mesnevi metninin çeşitli bilimsel neşirleri arasında görülen bazı nüsha farkları veya beyit ilaveleri ve çıkarmaları, bu büyüklükte bir metnin bütünlüğünü ve içeriğini tamamen zedeleyip bozacak bir niteliğe sahip değildir. Bu anlamda *Mesnevî*'nin başka klasik eserlere nispetle çok iyi korunduğu ve kuşaktan kuşağa aktarıldığı da rahatlıkla söylenebilir.

Mesnevi, Mevlânâ'nın ölümünden kısa bir süre sonra, özellikle Mevleviliğin kurumsallaşması ve Mevlevihanelerin ortaya çıkmasıyla birlikte Hindistan'dan Balkanlara dek uzanan geniş bir coğrafyada yüzyıllar boyu manevî ve edebî etkisini sürdürmüştür. Bu etkinin en önemli göstergesi, eserin çeşitli yüzyıllarda dünyanın değişik dillerine çevrilmiş ve şerh edilmiş olmasıdır. Özellikle Osmanlı, İran ve Hint sahasında büyük teveccühe mazhar olan *Mesnevî*'nin başlı başına bir kütüphane oluşturacak kadar çok sayıda çevirisi ve şerhi bulunmaktadır.

Osmanlı döneminde yazılmış olan şerhler arasında Sûdî (ö. 1596), Şem'î (ö. 1600'den sonra), Surûrî (ö. 1562), İsmail Rüsûhî Dede Ankaravî (ö. 1631), Sarı Abdullah (ö. 1660), Bursalı İsmail Hakkı (ö. 1725), Âbidin Paşa (ö. 1908) şerhleri ile Cumhuriyet döneminde kaleme alınmış olan Ahmed Avni Konuk (ö. 1938), Tahirü'l-Mevlevi (ö. 1951) ve Abdülbaki Gölpınarlı (ö. 1982) şerhleri bu alanda akla gelen ilk çalışmalardır.

Eser üzerinde bir yandan şerh çalışmaları devam ederken bir yandan da manzum çeviriler yapılmış ve çeşitli seçkiler hazırlanmıştır. Bunlar arasında Süleyman Nahifî'nin (ö. 1738) fevkalade başarılı manzum çevirisi özel bir yere sahiptir. Ayrıca Yusuf Sîneçâk (XVI. yy.) ile Şâhidî Dede'nin (ö. 1550) *Mesnevi Seçkileri* de yüzyıllar boyu ilgi görmüş; yine, Molla Hüseyn-i Kâşifî'nin (ö. 1505) *Lubb-i Lubâb-i Mesnevi* adlı seçkisi başta İran olmak üzere Osmanlı ve Hint coğrafyasında geniş bir kitle tarafından ilgi görmüştür.

Mesnevî'nin günümüz Türkçesine ilk çevirisi Veled Çelebi İzbudak tarafından gerçekleştirilmiş, daha sonra Abdülbaki Gölpınarlı *Mesnevî*'yi çevirerek kısmen şerh etmiş, ardından Şefik Can eseri konularına göre tasnif ederek farklı bir *Mesnevi* çevirisi ortaya koymuş ve nihayet son olarak Adnan Karaismailoğlu ve Mehmet Kanar da *Mesnevî*'nin yeni birer çevirisine imza atmışlardır.

Mesnevi, Türkçe'den başka hemen hemen dünyanın bütün büyük dillerine de çevrilmiş olup bunların pek az bir kısmını manzum çeviriler oluşturmaktadır. Bunlar arasında özellikle R. A. Nicholson'ın (ö. 1945) İngilizce çevirisi ve şerhi ile Eva de Vitray Meyerovitch ile Cemşid Murtazavî'nin birlikte hazırladıkları Fransızca çeviri önemlidir.

Tıpkıbasımı Yapılan Nüshanın Tavsifi

Mesnevi, klâsik İslamî edebiyat metinleri arasında, yazma nüshalarının çokluğu bakımından en ön sıralarda yer almaktadır. Başta Türkiye kütüphaneleri olmak üzere, İran, Hindistan, Pakistan, Afganistan, Mısır gibi ülkelerde ve Batı'daki büyük ve önemli kütüphanelerin çoğunda yüzlerce *Mesnevi* nüshası bulunmaktadır. Sadece, Mehmet Önder, İsmet Binark ve Nejat Sefercioğlu tarafından hazırlanan bibliyografyada 486 *Mesnevi* nüshası tanıtılmıştır[2]. Bunun dışında, Türkiye de dâhil dünyanın çeşitli yerlerinde, henüz katalogları hazırlanmamış veya tamamlanamamış kütüphanelerde de bir bu kadar *Mesnevi* nüshasının bulunduğu tahmin olunmaktadır.

Burada tıpkıbasımı yapılan nüshasının özellikleri şu şekildedir:

Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Efendi No. 171

265x180 mm. sayfa, 200x140 mm. yazı ebadında, çift sütun, 23 satır, metin siyah, başlıklar kırmızı mürekkeple, 774/1372 tarihinde Muhammed b. Hüseyin'in nesih hattıyla istinsah edilmiş; zahriyesi ve başlık sayfaları müzehhep, sayfa kenarları yaldız, sayfa içi sütun cetvelleri kırmızı renkte, başlıkların iki yanında yaldız renginde basit çiçek motifleri olan mikleplі, zencirekli, şemseli, bordo renkte meşin cilt içindedir.

Metnin haşiyesinde zaman zaman müstensihin unuttuğu bazı kelimeler ve beyitler yazılmış olduğu gibi, yine başka bir kalemle ve talik hatla sonradan yazıldığı anlaşılan kimi nüsha farklarına da işaret edilmiştir. Son varağın b yüzüne "Tetimme-i Velediyye" diye bilinen Sultan Veled'in kısa şiiri eklenmiştir.

1. Defter (1a-52b)

Başı:

بسم الله... هذا كتاب المثنوى و هو اصول اصول اصول الدين فى كشف اسرار الوصول واليقين...

بشنو اين نى چون شكايت مى كند   از جداييها حكايت مى كند

Sonu:

صبر آرد آرزو را نه شتاب   صبر كن والله اعلم بالصواب

2 Mevlâna Bibliyografyası 2 Yazmalar, Ankara 1974, s. 3-91.

2. Defter (54b-99b)

Başı:

بسم الله... بیان بعضی از حکمت تأخیر مجلد دوم که اگرچه جمله حکمت الهی بنده را معلوم شود...

مدتی این مثنوی تأخیر شد   مهلتی بایست تا خون شیر شد

Sonu:

قوم دیگر ناپذیرا ترش و خام   ناقصان سرمدی تم الکلام

3. Defter (100b-161b)

Başı:

بسم الله... الحکم جنود الله یقوی بها ارواح المریدین و ینزه علمهم عن شایبة الجهل و عدلهم...

ای ضیاءالحق حسام الدین بیار   این سوم دفتر که سنت شد سه بار

Sonu:

گر تو خواهی باقی این گفت و گو   ای اخی در دفتر چارم بجو

4. Defter (162b-211a)

Başı:

بسم الله... الظعن الرابع الی احسن المرابع و اجل المنافع تسر قلوب العارفین بمطالعة کسرور الریاض بصوت الغمام...

ای ضیاءالحق حسام الدین توی   که گذشت از مه به نورت مثنوی

Sonu:

آینه نبود منافق باشد او   این چنین آیینه تا توانی مجو

5. Defter (212b-270b)

Başı:

بسم الله... این مجلد پنجم است از دفترهای مثنوی و بیان معنوی در بیان آنکه شریعت همچون شمع است...

شه حسام الدین که نور انجم است　　طالب آغاز سفر پنجم است

Sonu:

زان نشد فاروق را زهری گزند　　که بد آن تریاق فاروقیش قند

6. Defter (271b-334a)

Başı:

مجلد ششم از دفترهای مثنوی و بینات معنوی که مصباح ظلام وهم و شبهت و خیالات و شک و ریبت باشد...

ای حیات دل حسام الدین بسی　　میل می جوشد به قسم سادسی

Sonu:

در دل من آن سخن زان میمنه ست　　زانکه از دل جانب دل روزنه ست

İthaf kaydı (Tezhipli yuvarlak bir madalyon içinde):

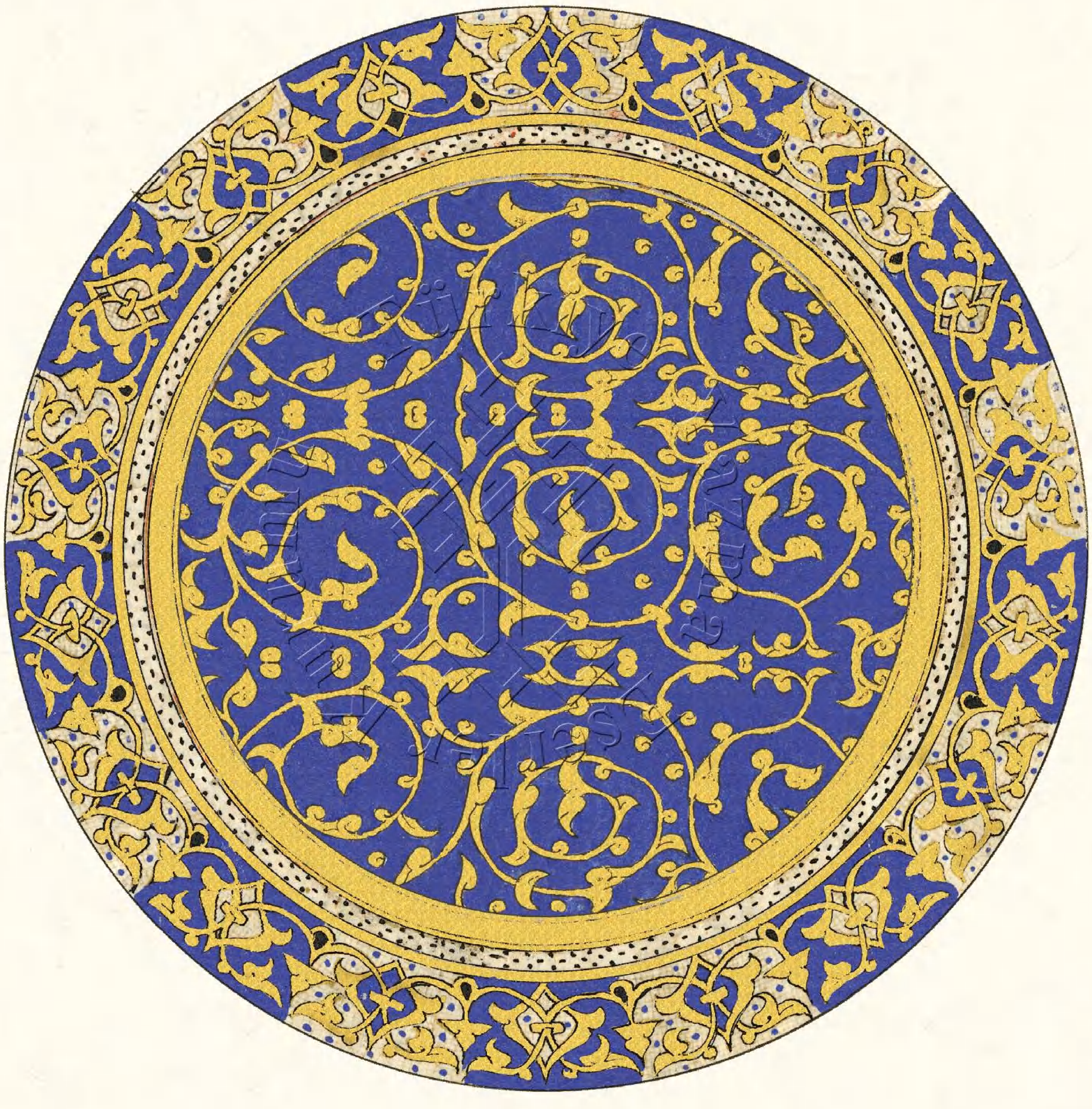
رسم خزانهٔ حضرت امیر اعظم اعدل امراء العالم بانی مبانی نیکوکاری واضع مراسم بختیاری تاج الدنیا والدین شیخ حسین بیگ زیدت معدلته

Ketebe kaydı:

کتبه العبد المذنب المحتاج الی رحمة الملک الغنی القوی محمد بن حسین المولوی عفا الله عنهما فی شهر شعبان المبارک سنة اربع و سبعین و سبعائه

MESNEVÎ-İ MA'NEVÎ

MEVLÂNÂ CELÂLEDDİN RÛMÎ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

Mesnevi

Birinci Defter

Bu, Mesnevi kitabıdır. O, [gerçeğe] ulaşma ve kesin bilgi sırlarını açmada dinin asıllarının asıllarının asıllarıdır. O, Allah'ın en büyük fıkhı, Allah'ın en aydınlık yolu, Allah'ın en açık delilidir. Işığının örneği, içinde kandil bulunan bir kandilliğe benzer[1]. Sabahın aydınlığından daha parlak bir parlayışla ışıldar. O, pınarları ve dalları bulunan gönül cennetleridir. Orada, bu yolun oğullarınca Selsebil adı verilen bir pınar vardır. Makam ve keramet sahiplerinin katında en hayırlı makam, en güzel dinlenme yeridir[2]. İyiler, orada yerler, içerler. Hür kişiler, orada feraha erer, eğlenirler. O, Mısır'daki Nil gibi, sabredenlere içecek; Firavun soyuna ve kâfirlere ise hasrettir. Nitekim yüce Allah: "Onunla çoğunu saptırır, çoğunu doğruya ulaştırır[3]" buyurmuştur. Doğrusu o, gönüllere şifa, hüzünlere cilâdır.

Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî

Kur'an'ı açıklar, rızıkları genişletir, ahlâkı güzelleştirir. Değerli ve kerem sahibi yazıcıların elleriyle yazılmıştır[4]. Temiz kişilerden başkasının ona dokunmasını engellerler[5]. Âlemlerin Rabbinden indirilmiştir[6]. Ona ne önünden, ne ardından bâtıl yaklaşamaz[7]. Onu Allah gözetir ve korur. O, en hayırlı koruyucudur, merhametlilerin en merhametlisidir[8]. Onun, Allah'ın taktığı başka lakapları da vardır. Biz, bu fazla sözü kısalttık. Az çoğa işaret eder; bir yudum su göle işaret eder; bir avuç buğday büyük bir harmana işaret eder.

Yüce Allah'ın rahmetine muhtaç, güçsüz kul Hüseyin oğlu Muhammed oğlu Belhli Muhammed der ki: Eşsiz ve nadir şeyleri, parlak sözleri, delil incilerini, zahitlerin yolunu, kulların bahçesini içeren yapıları az, manaları çok olan Mesnevi manzumesini, Allah kabul etsin, efendimin, dayanağımın, güvencimin, bedenimde ruhuma mekân kesilenin, bugünümün ve yarınımın azığının dileğiyle uzatmaya çalıştım. O, şeyh, âriflerin başbuğu, hidayet ve kesin bilgi imamı, halkın yardımcısı, gönüllerin ve akılların emini, halk içinde Allah'ın emaneti, insanlar arasında O'nun seçtiği, Peygamber'ine salık verdiği, tertemiz kişiler arasında gizlediği, arş hazinelerinin anahtarı, yeryüzü definelerinin emini, erdemler babası, Ahi Türkoğlu diye tanınan din ve hak Hüsâm'ı, Hasan oğlu Muhammed oğlu Hasan, vaktin Bâyezid'i, zamanın Cüneyd'i, Sıddık oğlu Sıddık oğlu Sıddık'tır. -Allah ondan ve onlardan razı olsun- Aslen Urmiyeli olup "*Kürt yattım, Arap kalktım*" diyen muhterem şeyhin soyundandır. -Allah onun ve haleflerinin ruhlarını kutlasın- Ne güzel selef, ne güzel halef! Güneşin bile kaftanını üstüne attığı bir soyu var. Yıldızların üzerlerine ışık saçtığı bir aslı var. Onların tapısı, ulu kişilerin oğullarının yöneldiği ikbal kıblesi olsun, ikbal dileyenlerin tavaf ettiği emeller Kâbe'si olsun. Yıldız doğduğu, güneş ışık saçtığı sürece, görüş sahipleri, Rabbaniler, ruhaniler, semaviler, nuraniler, zahirde susan, gaypta hazır bulunan, eski elbiseler içinde sultan olan, kabilelerin önde gelenleri, erdem sahipleri, kılavuzluk ışıkları oraya tutunsunlar. Amin ey âlemlerin Rabbi!

Bu reddedilmez bir duadır, çünkü bütün halk sınıflarını kuşatır.

Bir olan Allah'a hamdolsun, Allah'ın salâtı efendimiz Muhammed'e, ailesine ve soyuna olsun. Allah bize yeter. O ne güzel vekildir.

Birinci Defter

1 [5b] Dinle, bu ney nasıl şikâyet ediyor, ayrılıkları [nasıl] anlatıyor[9].

2 [Diyor ki]: Beni kamışlıktan kestiler keseli, feryadımla erkek kadın ağlayıp inledi.

3 Özlem derdini anlatabilmem için ayrılıktan dilim dilim olmuş bir yürek isterim.

4 Kendi aslından uzak kalan herkes, yine kavuşma zamanını arar.

5 Ben her toplulukta inleyip sızladım; bedbahtlara da eş oldum bahtiyarlara da.

6 Herkes kendi zannınca yar oldu bana; [ama kimse] içimdeki sırları aramadı.

7 Benim sırrım iniltimden uzak değil; ama gözde ve kulakta o ışık yok.

8 Beden candan, can bedenden gizli değil; ama canı görmeye kimsenin izni yok.

9 Ateştir bu neyin sesi, yel değil; kimde bu ateş yoksa yok olsun o.

10 Aşkın ateşidir neye düşen; aşkın coşkusudur şaraba düşen.

11 Ney, bir sevgiliden kopup ayrılanın arkadaşıdır; perdeleri, perdelerimizi yırttı bizim.

12 Ney gibi bir zehri ve panzehri kim gördü? Ney gibi bir soluktaşı, özlem çekeni kim gördü?

13 Ney kanla dolu bir yoldan söz ediyor, Mecnun'un aşk hikâyelerini anlatıyor.

14 Bu aklın mahremi akılsızdan başkası değil; zaten dilin de kulaktan başka müşterisi yok.

15 Günler gamımızla akşam oldu, günler yanışlarla yoldaş oldu.

16 Günler geçip gittiyse gitsin, korkumuz yok. [Yeter ki] sen kal ey temizlikte eşi benzeri olmayan!

17 Balıktan başka herkes suyuna kandı; rızkı olmayanınsa günü uzadı da uzadı.

18 Pişkinin halinden anlamaz hiçbir ham, öyleyse sözü kısa kesmek gerek vesselâm[10].

19 Bağı çöz, hür ol ey oğul! Daha ne kadar gümüş kaydında, altın kaydında olacaksın?

20 Denizi bir testiye döksen ne kadar alır? Bir günlük nasip ancak.

21 Açgözlülerin göz testisi dolmadı; sedef kanaat etmedikçe inciyle dolmadı.

22 Kimin elbisesi bir aşk yüzünden yırtıldıysa, açgözlülükten ve ayıptan tamamen arındı o.

23 Şad ol, a bizim sevdası hoş aşkımız; a bizim bütün hastalıklarımızın tabibi!

24 A gururumuzun, kibrimizin devası; a Eflatun'umuz[11], Calinus'umuz[12] bizim.

25 Toprak beden, aşk sayesinde göklere ağdı; dağ raksa başladı, çevikleşti.

26 Ey âşık, aşk, Tur'a can kesildi; Tur mest oldu, Musa düşüp bayıldı[13].

27 Soluktaşımın dudağına eş olsaydım, ben de ney gibi söylenecekleri söylerdim.

28 Dildeşinden ayrı düşen kimse, yüzlerce nağmesi de olsa dilsizleşir.

29 Gül gidip gül bahçesinin zamanı geçti mi, bir daha bülbülden maceralarını işitemezsin.

30 Her şey sevgilidir, âşıksa bir perde; diri olan sevgilidir, âşıksa bir ölü.

31 Aşka rağbeti olmayan kanatsız bir kuşa benzer, eyvahlar olsun ona!

32 Önümde ardımda sevgilimin ışığı olmadıkça, önü sonu aklım nasıl alır benim?

33 Aşk bu sözün dışa vurulmasını ister, ayna gammaz olmaz da ne olur?

34 Bilir misin aynan neden gammaz değil? Yüzünden pası silinmemiş de ondan.

Padişahın hasta cariyeye âşık olması ve onu iyileştirmek için tedbir alması

35 [6a] A dostlar, bu hikâyeyi dinleyin. Aslında bizim şimdiki halimizin ta kendisidir o.

36 Bundan önceki bir zamanda bir padişah vardı. Hem dünya saltanatı onundu, hem din saltanatı.

37 Padişah, bir gün tesadüfen seçkin adamlarıyla birlikte avlanmak üzere ata bindi.

38 Anayol üzerinde bir cariye gördü. Padişahın canı o cariyeye kul köle kesildi.

39 Can kuşu kafeste çırpınmaya başlayınca, mal mülk verip o cariyeyi satın aldı.

40 Onu satın alıp muradına erince, o cariye kazara hastalanıverdi.

41 Birisinin eşeği vardı da palanı yoktu. Palanı buldu bu sefer de eşeği kurt kaptı.

42 Birisinin testisi vardı da su bulamıyordu, suyu bulunca, bu defa da testi kırıldı.

43 Padişah sağdan soldan tabipleri topladı: *İkimizin de canı sizin elinizde,* dedi.

44 *Benim canım kolay, canımın canı o. Dertliyim, hastayım, dermanım o.*

45 *Kim canıma derman bulursa, hazinemi, incimi, mercanımı o kazanacak.*

46 [Tabipler] hep birden: *Canımızla oynayalım. Anlayışımızı toplayıp bir araya getirelim,* dediler.

47 *Her birimiz âlemde bir Mesih'tir; elimizde her elemin bir merhemi vardır.*

48 Kibirlerinden "*Allah dilerse*"[14] demediler; Allah da onlara beşerin aczini gösteriverdi.

49 İstisna[15] sözünü terk ettiler demekten maksadım bir yürek karalığıdır. Yoksa eğreti bir hal olan [*inşâallah*] demek değildir.

50 İnşâallah'ı sözle dile getirmeyen nicesi vardır ki canı inşâallah'ın canına eş olmuştur.

51 İlaçtan, tedaviden yana her ne yaptılarsa hastalık arttı; istenen sonuç alınamadı.

52 O cariye hastalıktan iğne ipliğe döndü; padişahın gözü, kanlı gözyaşından bir ırmağa döndü.

53 Olacak ya bal şerbeti safrayı artırdı. Badem yağı katılığı pekiştirdi.

54 Helile[16] ishali kesti, kabız etti; su da neft gibi ateşi körükledi.

Cariyeyi iyileştirmede tabiplerin çaresizliğinin ortaya çıkması, padişahın yüzünü Hakk'ın dergâhına çevirmesi ve düşünde bir veliyi görmesi

55 Padişah, o tabiplerin çaresizliğini görünce, yalınayak doğruca mescide koştu.

56 Mescide girip mihraba doğru yöneldi. Secde yeri padişahın gözyaşlarıyla sırılsıklam oldu.

57 Yokluk batağından çıkıp kendisine

gelince [Allah'ı] bir güzel övüp yüceltmek için dile geldi:

58 *Ey en değersiz bağışı dünya mülkü olan [Allahım]! Ben ne diyeyim? Gizliyi zaten bilirsin Sen*[17].

59 *Ey her zaman hâcetlerimize sığınak olan! İşte bir kez daha yolu şaşırdık biz.*

60 *Ama "Ben senin sırrını bilirim, ancak sen yine de onu çabucak ortaya dök*[18]*" dedin.*

61 [Padişah] canla başla feryat edince [Allah'ın] bağışlama denizi de coşmaya başladı.

62 Ağlama sırasında [padişahı] bir uyku bastırdı. Düşünde bir pirin yüz gösterdiğini gördü.

63 [Pir]: *Ey padişah, müjdeler olsun; dileğin olacak. Yarın sana bir yabancı gelirse o bizdendir,* dedi.

64 *O usta bir tabiptir, sana geldiğinde onu doğru sözlü bil, güvenilir ve doğru sözlüdür çünkü.*

65 *Onun ilacındaki mutlak sihri gör; mizacında Hakk'ın gücünü gör.*

66 Buluşma zamanı geldi, gündüz oldu. Güneş doğudan yıldızları yakmaya başladı.

67 Padişah, kendisine sır olarak gösterileni görmek üzere pencerede bekliyordu.

68 Gölge ortasında bir güneş [gibi] erdemli, olgun mu olgun bir şahıs gördü.

69 Uzaktan hilâl gibi gelmekteydi. Hayalî bir şekil gibi, hem vardı hem yoktu.

70 Hayal, ruhun içinde de yok gibidir. Sen dünyayı bir hayal üzere geçip giderken gör.

71 [Dünyadakilerin] barışları da, savaşları da bir hayale dayanır; övünçleri de utançları da bir hayalden ötürüdür.

72 Velilere tuzak olan o hayaller, Tanrı bahçelerindeki ay yüzlülerin yansımasıdır.

73 Padişahın düşünde gördüğü o hayal, konuğun yüzünde belirmedeydi.

74 Padişah, perdecilerin olduğu yere kadar ilerleyip gayptan gelen konuğunun yanına vardı.

75 Her ikisi de yüzme öğrenmiş birer denizciydi; her ikisi de [birbirine] dikişsiz tutturulmuş birer candı.

76 [Padişah]: *Sevgilim senmişsin, o değil. Ne var ki dünyada iş işten meydana gelir,* dedi.

77 [6b] *Sen bana Mustafa gibisin, ben de sana Ömer gibi. İşte, sana hizmet kemerini kuşandım.*

Başarıya ulaştıran Allah'tan bütün hallerde edebe uymak için başarı dileyiş ve edepsizliğin zararlarının vahametinin anlatılması

78 Allah'tan edepte başarılı olmayı dileyelim. Edepsiz Allah'ın lütfundan yoksun kalmıştır.

79 Edepsiz yalnızca kendisine kötülük etmiş olmaz, dört bir yanı ateşe vermiş olur.

80 Gökten alışverişsiz, konuşmasız, işitmesiz sofra iniyordu.

81 Musa kavmi içinde birkaç kişi edepsizce: "*Hani sarımsak, hani mercimek?*" dediler[19].

82 Gökten sofra da kesildi ekmek de; bize de ekme, belleme ve orak [sallama] zahmeti kaldı.

83 Sonra İsa şefaat edince Allah yine yemek sofrası ve tabak tabak ganimetler gönderdi[20].

84 Küstahlar yine edebi terk ederek dilenciler gibi sofradan yemek artıklarını aşırdılar.

85 İsa bunlara yalvardı: *Bu süreklidir, yeryüzünden eksilmez, kesilmez.*

86 *Bir ulunun sofrası başında suizanna düşmek, açgözlülük etmek küfürdür,* [dedi].

87 O rahmet kapısı, tamahlarından dolayı bu görmedik dilenci sıfatlıların yüzüne kapandı.

88 Zekât verilmeyince bulut ortaya çıkmaz; zinadan dolayı da etrafa veba yayılır[21].

89 Senin üzerine karanlıklardan ve gamdan yana ne gelirse, korkusuzluktan ve küstahlıktandır o.

90 Kim dostun yolunda korkusuzluk gösterirse, erlerin yolunu vurur, namert odur.

91 Şu gök, edepten dolayı nurla dolmuştur; melek de edep yüzünden masum ve tertemiz olmuştur.

92 Güneşin tutulması, küstahlık yüzündendi. Azazil[22] cüretinden dolayı kapıdan kovuldu.

Padişahın kendisine rüyada gösterilen veli ile buluşması

93 [Padişah] kollarını açıp onu kucakladı; aşk gibi gönlüne, canının içine çekti.

94 Elini, alnını öpmeye koyuldu; yerini yurdunu, [geldiği] yolu sormaya başladı.

95 Sora sora başköşeye kadar çekti. *Sonunda sabırla bir hazine buldum,* dedi.

96 *Ey Allah'ın armağanı, ey kederleri gideren, ey "Sabır genişliğin anahtarıdır[23]" sözünün anlamı.*

97 *Ey görüşüp buluşması, her sorunun cevabı olan, zorluk, senin sayende dile gelmeksizin çözülür.*

98 *Sen, gönlümüzden geçen her şeyin tercümanısın; sen, ayağı çamura batan herkesin elinden tutansın.*

99 *Hoş geldin ey seçilmiş, ey razı olunmuş kişi! Sen kaybolursan kaza gelir, genişlik daralır*[24].

100 *Sen, kavmin efendisisin, seni istemeyen bundan vazgeçmezse muhakkak helâk olur*[25].*"*

Padişahın, durumunu görmek üzere tabibi hastanın baş ucuna götürmesi

101 [Padişah] o meclis ve kerem sofrası geçip gidince, [tabibi] elinden tutup hareme götürdü.

102 Hastanın ve hastalığın hikâyesini anlattı; sonra da onu hastanın yanına oturttu.

103 [Tabip] yüzünün rengini, nabzını ve idrarını muayene etti. Hastalığının hem belirtilerini, hem nedenlerini dinledi.

104 *Onların ettikleri her tedavi, iyileştirmemiş, iyice kötü etmişler,* dedi.

105 *Onlar [hastanın] gönül halinden habersizdiler. Ettikleri iftiralardan Allah'a sığınırım.*

106 [Tabip] rahatsızlığı gördü, gizli olan ona açıldı. Ama [durumu] gizleyip padişaha söylemedi.

107 Rahatsızlığı safradan ve sevdadan değildi. [Çünkü] her odunun kokusu dumanından belli olur.

108 İnleyişinden onun gönül iniltisi olduğunu gördü. Bedeni sağlam, gönül tutsağıdır o.

109 Âşıklık, gönül iniltisinden belli olur; gönül hastalığı gibi bir hastalık yoktur.

110 Âşığın hastalığı, bütün hastalıklardan başkadır. Aşk, Tanrı sırlarının usturlabıdır[26].

111 Âşıklık bu yandan da olsa, o yandan da olsa, sonunda o yana kılavuzdur bizim için.

112 Aşkı açıklamak, anlatmak için ne söylersem söyleyeyim, aşka gelince o söylediklerimden utanırım.

113 Dilin anlatışı aydınlatıcıdır ama, dilsiz olan aşk daha aydındır.

114 Kalem, yazarken koşarak gider; [ama, sıra] aşka geldi mi kendiliğinden çatlar kalır.

115 [7a] Akıl, aşkı açıklamada eşek gibi çamura batıp saplanır; aşkı ve âşıklığı yine aşk açıklar.

116 Güneşin [varlığının] delili yine güneştir. Sana delil gerekse ondan yüz çevirme.

117 Gölge ondan bir belirti verse de, güneş her an can ışığı saçar.

118 Gölge, sana gece masalı gibi uyku getirir; güneş doğunca ay yarılır[27].

119 Dünyada güneş gibi bir garip yoktur; bâki olan can güneşininse dünü yoktur[28].

120 Güneş dışarıda tek olsa da, onun bir benzerini tasvir etmek mümkündür.

121 [Ama] ateş göğünün[29] dışında bulunan can güneşinin zihinde ve dışarıda bir benzeri yoktur.

122 Düşüncede, onun zâtının sığacağı genişlik nerede ki orada, onun bir benzeri ortaya çıksın?

123 Söz sırası Şemseddin'in yüzüne gelince, dördüncü gökteki güneş başını içeri çekti.

124 Onun adı geçti mi nimetlerinden bir nebzecik anlatmak vacip olur.

125 Can[30], şu solukta eteğime sarılmış, Yusuf'un gömleğinin kokusunu duymuş [gibi],

126 *Yıllarca süren sohbetin hakkı için, o güzel hallerden bir hali anlat,* [diyor].

127 *[Anlat ki] yeryüzü ve gökyüzü gülsün; akıl, ruh ve gözün [gücü] yüz kat artsın.*

128 *Bana bu yükü yükleme, çünkü ben yokluktayım; anlayışlarım dondu, onun övgüsünü sayıp dökemem*[31].

129 *Ayık olmayanın zorlanarak ya da güzelleştirmeye çalışarak söylediği söz, uygun bir söz değildir.*

130 *Yarı olmayan o sevgiliyi anlatmak için ben ne diyeyim? Tek bir damarım bile ayık değil benim.*

131 *Bu ayrılığı, bu ciğer kanını anlatmayı bir başka zamana bırak şimdilik.*

132 [Can]: *Beni doyur, çünkü açım; acele et, vakit keskin bir kılıçtır,* dedi.

133 Ey arkadaş, sufi vaktin oğludur; yarın deyip durmak, yol şartından değildir.

134 Yoksa sen sufi bir adam değil misin? [Peşin peşin] var olan, veresiyeden dolayı yok olur gider.

135 Ona: *Sevgilinin sırrının gizli kalması daha hoştur. Sen hikâyenin özüne kulak ver,* dedim.

136 *Gönül alıcı [güzellere] ait sözlerin, başkalarının sözleri içinde söylenmesi daha hoştur.*

137 [Can]: *Bunu apaçık, çıplak söyle; dinin açıkça anlatılması, gizli [anlatılmasından] daha iyidir,* dedi.

138 *Perdeyi kaldır da çıplak söyle; çünkü ben güzelle gömlekli olarak yatmam.*

139 *O, orta yerde soyunuverse, ne sen kalırsın, ne kucağın kalır, ne belin,* [dedim].

140 Arzula, iste, ama ölçülü iste; bir saman çöpü dağı kaldıramaz.

141 Şu dünyayı aydınlatan güneş, biraz yaklaşacak olsa her şey yanar.

142 Fitne, kargaşa, kan dökücülük arayıp durma; Tebrizli Şems'ten bundan daha fazla söz etme.

143 Bunun sonu yok, sen başlangıçtan söz et. Yürü, bu hikâyenin tamamını anlat.

Cariyenin hastalığını anlamak için o velinin padişahtan onunla yalnız kalmayı talep etmesi

144 [Tabip]: *Ey padişah, evi boşalt, hem akrabaları, hem yabancıları uzaklaştır,* dedi.

145 *Kimse koridorlarda kulak kabartmasın da şu cariyeye bir şeyler sorayım.*

146 Ev bomboş kaldı; tabiple o hastadan başka kimsecikler kalmadı.

147 [Tabip] yumuşak yumuşak: *Sen hangi şehirdensin? Her şehrin ilacı ayrıdır çünkü,* dedi.

148 *O şehirde akrabandan kimler var? Yakınlığın, bağlılığın neyle?*

149 Elini nabzına koymuş, bir bir feleğin zulümlerini soruyordu.

150 Hani birinin ayağına diken batacak olsa, ayağını dizinin üstüne koyar.

151 İğnenin ucuyla dikenin başını arar. Bulamazsa dudağıyla orayı ıslatır.

152 Ayağa batan diken bu denli zor bulunursa, gönüldeki dikenin hali nice olur, cevap ver.

153 Gönüldeki dikeni her bayağı kişi görebilseydi, kederlerin eli kimseciklere uzanabilir miydi hiç?

154 Birisi eşeğin kuyruğunun altına bir diken koyar, eşek onu çıkarmayı bilmez, sıçrar durur.

155 Sıçradıkça diken iyice batar, dikeni çıkarmak için bir akıllı gerek.

156 Eşek dikeni çıkarmak için acıdan ve yangından çifte attıkça, yüz yerini yaralar.

157 Bu diken çıkarıcı hekim, ustaydı; elini dokundurup yer yer yokluyordu.

158 [7b] O cariyeye hikâye yoluyla, dostlarının durumunu soruyordu.

159 O da hekime oturduğu yeri, efendilerini, şehrini açıkça anlatıyordu.

160 Hekim onun anlattığı hikâyelere kulak kesilirken, dikkatini nabzının atışına veriyordu.

161 Nabzı kimin adıyla atarsa, dünyada canının arzuladığı odur çünkü.

162 Şehrindeki dostlarının adını saydı; ondan sonra başka bir şehrin adını andı.

163 "*Kendi şehrinden çıkınca en çok hangi şehirde kaldın?*" diye sordu.

164 [Cariye] bir şehir adı söyleyip onu da geçti; yüzünün rengi ve nabzı değişmedi.

165 Efendilerini, şehirleri birer birer anlattı, onların yerinden yurdundan, ekmeğinden tuzundan söz etti.

166 Şehir şehir, ev ev anlattı; ne nabzı oynadı, ne yüzü sarardı.

167 Şekere benzeyen Semerkant'ı soruncaya dek nabzı, zararsız, kendi hali üzere atmaktaydı.

168 Nabzı atmaya, yüzü kızarıp sararmaya başladı; çünkü o Semerkantlı bir kuyumcudan ayrılmıştı.

169 Hekim o hastadan bu sırrı öğrenip, o derdin ve belânın aslını anlayınca:

170 "*Onun mahallesi hangi güzergâhtadır?*" dedi. O da "*Köprübaşı'nda, Gâtifer Mahallesi*" dedi.

171 [Hekim]: *Hastalığının ne olduğunu anladım; kurtulman için kısa zamanda sihirler göstereceğim*, dedi.

172 *Sevin, rahat ve emin ol ki yağmur çimene ne yapıyorsa ben de sana onu yapacağım.*

173 *Ben senin için gamlanırım, sen gam yeme; ben sana yüz babadan daha şefkatliyim.*

174 *Padişah senden bunu ne kadar soruşturursa soruştursun, sakın ha sakın bu sırrı kimseye söyleme.*

175 Gönlün, sırrına mezar olursa, muradın daha tez gerçekleşir.

176 Peygamber: "*Sırrını gizleyen, muradına tez zamanda erişir*[32]" buyurdu.

177 Tohum yerde gizlenince, onun bu gizlenmesi bahçenin yeşermesini sağlar.

178 Altın ve gümüş gizli olmasaydılar, madenin altında nasıl gelişirlerdi?

179 O hekimin vaatleri ve lütufları, hastayı korkudan emin kıldı.

180 Vaatler var, gerçektir, gönül alıcıdır; vaatler var, mecazidir, elem vericidir.

181 Kerem sahiplerinin vaatleri, yürüyüp giden bir hazinedir; ehil olmayanların vaatleriyse ruha eziyettir[33].

Velinin hastalığı anlaması ve onun hastalığını padişahın huzuruna arz etmesi

182 [Hekim] ondan sonra kalkıp padişahın yanına gitti, padişaha bu durumu birazcık çıtlattı.

183 *Bu işin tedbiri, bu derdin devası o adamı buraya getirtmemizdir*, dedi.

184 *Kuyumcuyu o uzak şehirden çağır, onu altınla, güzel elbiselerle kandır.*

Padişahın kuyumcuyu getirtmek için Semerkant'a elçiler yollaması

185 Padişah o tarafa becerikli, yetkin, çok adaletli bir iki elçi gönderdi.

186 Bu iki bey, padişahın müjdecisi olarak Semerkant'a kuyumcunun yanına geldiler.

187 *Ey sanatında olgun ince usta, şehirlerde senin adın sanın anılmada* [dediler].

188 *İşte filanca padişah kuyumculuk için seni seçti; çünkü sen pek büyüksün.*

189 *İşte şu güzel elbiseyi, altını, gümüşü al; gelince de seçkinlerden, nedimlerden olursun.*

190 Adam çokça malı, güzel elbiseleri görünce aldandı; şehrinden, çocuklarından ayrıldı.

191 Sevinç içinde yola koyuldu; padişahın canına kastettiğinden haberi bile yoktu.

192 Arap atına bindi, sevinerek sürdü; kendi kan pahasını hilat sandı.

193 Ey bizzat kendi ayağıyla, yüz rıza içinde kötü kazaya doğru sefere çıkan kişi!

194 Hayalinde mal mülk, yücelik ve ululuk vardı. Azrail ise: "*Evet git, [istediğini] kazanırsın*" diyordu.

195 O yabancı adam yoldan gelince, tabip onu padişahın huzuruna çıkardı.

196 Onu, Taraz mumunun[34] baş ucunda yanmak üzere ağırlayarak padişahlar padişahının yanına götürdüler.

197 Padişah onu görünce bir hayli tazimde bulunup altın hazinesini ona teslim etti.

198 Bunun üzerine hekim: *Ey yüce padişah! O cariyeyi bu efendiye ver*, dedi.

199 *Cariye buna kavuşup iyileşsin de ona kavuşma suyu, o ateşi söndürsün.*

200 Padişah o ay yüzlüyü ona bağışladı; muhabbet etmek isteyen o ikisini birbirine eş etti.

201 [8a] Altı ay boyunca muratlarını sürdüler; böylece o kız tamamen iyileşti.

202 Ondan sonra [hekim] içmesi için kuyumcuya bir şurup hazırladı; kuyumcu, kızın [gözleri] önünde erimekteydi.

203 Hastalık yüzünden kuyumcunun güzelliği kalmayınca, kızın canı da ona bağlanıp kalmadı.

204 [Kuyumcu] çirkin, nahoş bir hale gelip yüzü sararınca, yavaş yavaş gönlü ondan soğudu.

205 Bir renk ardınca olan aşklar aşk değildir, sonunda bir utanç kesilirler[35].

206 Keşke kuyumcu tümüyle utanç kesilseydi de başına bu kötü kaza gelmeseydi.

207 Irmağa dönen gözlerinden kanlar aktı; yüzü canına düşman kesildi.

208 Tavus kuşunun kanadı kendisine düşman oldu. Nice padişahı kendi azameti öldürdü.

209 Kuyumcu: *Ben göbeğimdeki misk için şu avcının tertemiz kanını döktüğü ceylanım*, dedi.

210 *Ben, postu için pusu kurulup başı kesilen kır tilkisiyim.*

211 *Ben, dişi için filcinin vurup kanını döktüğü filim.*

212 *Beni, benden daha düşük birisi için öldüren, bilmez mi ki benim kanım uyumaz.*

213 *Bugün banaysa yarın onadır; benim gibi bir kişinin kanı nasıl böyle zayi olur?*

214 Duvar uzun bir gölge salsa bile, o gölge yeniden ona doğru geri döner.

215 Bu dünya bir dağdır, bizim işimizse bağırmaktır; bağırmaların yankısı yine bize gelir.

216 Kuyumcu bunu der demez toprağın altına gitti. O cariye de aşktan ve hastalıktan arınıp temizlendi.

217 Çünkü ölülerin aşkı kalıcı değildir; çünkü ölü [bir daha] bizim tarafımıza gelmez.

218 Dirinin aşkı canda ve gözde, her dem goncadan daha taze olur.

219 O bâki olan dirinin aşkını seç[36]; çünkü senin canına can katan şarabın sâkisi odur.

220 Bütün peygamberlerin aşkıyla ululuğa ve makama erdikleri [Allah'ın] aşkını seç.

221 Sen: "*Bize o padişahın huzuruna çıkmaya izin yoktur*" deme; çünkü kerem sahipleriyle işler zor değildir.

Kuyumcuyu öldürmenin, ona zehir vermenin nefsin arzusuyla, kötü emelle değil, ilâhî işaretle olduğunun anlatılması

222 O adamın hekimin eliyle öldürülmesi, ne bir ümit ardıncaydı ne bir korku yüzünden[37].

223 Hekim, Allah'ın ilhamı ve buyruğu gelmeden, padişahın hatırı için öldürmedi onu.

224 Hızır'ın boğazını kestiği çocuğun sırrını halkın avamı anlayamaz[38].

225 Allah'tan vahiy ve cevap alan kişi, her ne buyurursa doğrunun ta kendisidir o.

226 Can bağışlayanın öldürmesi de caizdir; o vekildir, onun eli Allah'ın elidir[39].

227 İsmail gibi başını onun önüne koy[40]; kılıcının önünde güle oynaya, sevinerek can ver.

228 [Ver ki] Ahmed'in tertemiz canı Ahad[41] ile nasılsa, senin canın da sonsuza dek öyle güleç kalsın.

229 Âşıklar, güzeller kendi elleriyle onları öldürdükleri zaman sevinç kadehini çekerler.

230 Padişah o kanı şehvet uğruna dökmedi. Sen suizannı ve çekişmeyi bırak.

231 Sen onun çirkin, pis bir iş yaptığını sandın. Süzülmüşlük, duruluk içinde bulanıklık bırakır mı hiç?

232 Bu riyazetler, bu cefalar ocağın gümüşten posayı çıkarması içindir.

233 İyinin, kötünün sınanması, altının kaynayıp köpüğünün üste çıkması içindir[42].

234 Yaptığı iş Allah'ın ilhamıyla olmasaydı, o padişah değil, yırtıcı bir köpek olurdu.

235 Şehvetten, hırstan, hevâdan beriydi. İyi yaptı o, ama kötü görünen bir iyi.

236 Hızır denizde gemiyi deldiyse, onun bu delişinde yüzlerce doğruluk vardır[43].

237 Onca nura ve hünere rağmen Musa'nın vehmi perde ardında kaldı[44]; sen [sen ol] kanatsız uçma.

238 O kırmızı güldür, kan deme sen ona; o akıl sarhoşudur, mecnun deme sen ona.

239 Eğer onun arzusu Müslüman kanı [dökmek] olsaydı da adını ansaydım, kâfir olayım.

240 Kötü kişinin övülmesi yüzünden Arş titrer; takva sahibi de onun övülüşünden suizanna düşer[45].

241 O padişahtı, hem de çok uyanık bir padişah. Seçkin biriydi, hem de Hak seçkini.

242 Böyle bir padişah, öldürdüğü kişiyi, talihe, en iyi makama kavuşturur.

243 Onu kahretmede, onun için bir yarar görmeseydi, o mutlak lütuf, nasıl olur da kahretme peşinde olurdu?

244 [8b] Çocuk hacamatçının neşterinden titrer; şefkatli ana ise o keder içinde sevinçlidir.

245 Yarım can alır, yüz can bağışlar. Senin vehmine bile gelmeyen şeyi verir.

246 Sen bunu kendinle kıyaslıyorsun, ama uzağın da uzağına düşmüşsün, iyice bir bak.

Bakkal ile papağan hikâyesi, papağanın dükkânda yağı dökmesi

247 Bir bakkalla onun bir papağanı vardı. Güzel sesli, yeşil renkli, konuşkan bir papağandı.

248 Dükkânda, oraya bekçilik eder, bütün tacirlerle şakalaşırdı.

249 İnsanlara hitap etmede [insan gibi] konuşkandı. Papağan gibi ötmede de ustaydı.

250 Dükkânın bir yanından sıçrayıp öte yanına kaçtı; gülyağı şişelerini döktü.

251 Efendisi evden çıkageldi; dükkânında, efendiler gibi huzur içinde oturdu.

252 Gördü ki dükkân yağa batmış, elbisesi de yağ içinde. Başına vurdu, bu vuruş yüzünden papağan kel oldu.

253 Papağan birkaç gün söz söylemez oldu; bakkal pişmanlıktan ah çekti.

254 Sakalını yoluyor: *Yazık! Nimet güneşim bulut altına girdi*, diyordu.

255 *O tatlı dillinin başına vurduğumda elim kırılsaydı keşke.*

256 Kuşu yine dile gelsin diye her yoksula hediyeler veriyordu.

257 Üç gün üç gece şaşkın, üzgün, ümitsizce dükkânında oturduktan sonra,

258 Olur da dile gelir diye, o kuşa her çeşit olmadık şeyler gösteriyordu.

259 [O sırada oradan] başı, tasın ve leğenin arkası gibi saçsız, çıplak kafalı bir Cavlaki[46] geçiyordu.

260 Papağan birdenbire dile geldi, akıllılar gibi dervişe bağırıp: *Hey, filan*, dedi.

261 *Nasıl oldu da kel oldun, keller arasına katıldın? Yoksa sen de mi şişeden yağ döktün?*

262 Onun bu kıyasına halkın güleceği geldi. Çünkü o hırka sahibini kendisi gibi sanmıştı.

263 Yazıda şîr (aslan) şîr (süt)'e benzese bile, sen temiz kişilerin işini kendinle kıyaslama[47].

264 Bütün dünya bu yüzden yoldan çıktı; Hak abdallarından pek az kişi haberdar oldu.

265 Peygamberlerle eşitliğe/denkliğe kalkıştılar; velileri de kendileri gibi sandılar.

266 *İşte biz de insanız, onlar da insan. Biz de uykuya ve yemeğe bağımlıyız, onlar da*, dediler[48].

267 Körlükleri yüzünden, arada sonsuz bir fark olduğunu bilmediler.

268 İki çeşit arı aynı yerden yedi; ama bununki zehir oldu, ötekininki bal.

269 İki çeşit ceylan ot yiyip su içti; birinden fışkı meydana geldi ötekinden halis misk.

270 İki çeşit kamış aynı kaynaktan su içti; birisi boş, öteki şekerle dolu.

271 Böyle birbirine benzeyen yüz binlerce şeye bak da aradaki yetmiş yıllık yol farkını gör.

272 Bu yer, ondan pislik çıkar; o yer, tastamam Hak nuru olur.

273 Bu yer, tümüyle cimrilik ve haset doğar; o yer, tümüyle bir ve tek olan Allah'ın nuru doğar.

274 Burası tertemiz topraktır, orası çorak ve kötü. Bu tertemiz melektir, o Şeytan ve canavar.

275 Her iki şeklin birbirine benzemesi mümkündür; acı su da tatlı su da berraktır.

276 Bunu zevk sahibinden başka kim anlayabilir? Onu bul. Tatlı suyu acı sudan o ayırır.

277 [Zevk sahibi olmayan] büyüyü, mucize ile kıyaslayıp her ikisinin de esasının gözbağcılığı olduğunu sanır.

278 Musa ile mücadele eden büyücüler, [ellerine] onun asası gibi bir asa aldılar.

279 Bu asa ile o asa arasında derin bir fark var; bu işle o iş arasında hayret verici bir yol var[49].

280 Bu işin arkasında Allah'ın laneti var; o işe karşılık vefa olarak Allah'ın rahmeti var.

281 Kâfirler muhalefet etmede maymun tabiatlıdırlar. Huy, göğsün içinde bir âfettir.

282 İnsan her ne yapsa, maymun da her zaman insandan gördüğünü yapar.

283 Ben de onun gibi yaptım sanır. O muhalif suratlı aradaki farkı nereden bilecek?

284 Bu, emirden dolayı, o, muhalefeti yüzünden yapar; muhaliflerin başlarına toprak saç.

285 O münafık, emre uyanla beraber, muhalefet için uyup namaza durur; yakarmak için değil[50].

286 Müminler namazda, oruçta, hacda, zekâtta münafıkla birlikte kazanıp kaybetmektedirler.

287 [9a] Müminler için sonunda kazanç vardır, münafığa ise âhirette mat olma.

288 Her ikisi de bir oyunun başında, her ikisi de birlikte, ama biri Mervli biri Reyli[51].

289 Her biri kendi durağına gider, her biri kendi adına uygun olarak yürür.

290 Onu mümin diye çağırırlarsa, canı hoşlanır. Münafık derlerse öfkelenir, ateş kesilir.

291 Onun adının sevimliliği kendi zatı yüzündendir; bunun adının sevimsizliği âfetleri yüzündendir.

292 Mim, vav, mim ve nun (م، و، م، ن) [harflerinde] bir şeref yoktur. Mümin (مؤمن) sözü ancak tanımlamak içindir.

293 Ona münafık dersen, bu aşağılık ad, içini akrep gibi sokar.

294 Bu ad, cehennemden türemediyse niçin onda cehennem tadı var?

295 O kötü adın çirkinliği harften değildir. O deniz suyunun acılığı kaptan değildir.

296 Harf kaba benzer, ondaki anlam ise su gibidir. Anlam denizi ise "Ümmü'l-Kitâb"ı[52] katında bulundurandır.

297 Dünyada acı deniz de vardır tatlı deniz de. Aralarında bir perde/engel vardır, birbirine karışmazlar[53].

298 Ne var ki bu iki deniz tek bir kaynaktan akarlar; sen bu ikisinden de geç, kaynağına kadar git.

299 Kalp altınla halis altının ayarını mihenge vurmadıkça [değerini] göz kararıyla bilemezsin.

300 Allah kimin canına mihenk koyduysa, kesin olanı şüpheli olandan o ayırt edebilir.

301 Bir canlının ağzına bir çöp kaçacak olsa, ancak onu çıkardığında rahatlar.

302 Binlerce lokma içinde ufacık bir çöp çıkacak olsa, canlının duygusu bunu hemen algılar.

303 Dünya duygusu, bu dünyanın merdivenidir; din duygusu ise göğün merdiveni.

304 Bu duygunun sağlığını tabipten arayın; o duygunun sağlığını ise sevgiliden isteyin[54].

305 Bu duygunun sağlığı, bedenin sağlamlığından; o duygunun sağlığı ise bedenin yıkılmasından [geçer].

306 Can yolu, bedeni yıkar; bu yıkıştan sonra onu [yeniden] imar eder.

307 Evi, altın definesi için harap etmiştir; sonra o define ile evi daha bayındır hale getirir.

308 Suyu kesmiş, yatağını temizlemiş, ondan sonra ırmağa içilecek su akıtmıştır.

309 Deriyi yarmış, okun ucunu çıkarmış, ondan sonra orada taze deri bitmiştir.

310 Kaleyi yıkmış, kâfirden almış, ondan sonra oraya yüzlerce burç ve hendek yapmıştır.

311 Neliksiz [Allah'ın] işini kim nitelendirebilir? Bunları bana sadece zaruret söyletiyor.

312 Bazen böyle görünür, bazen de bunun zıddı; din işi hayranlıktan başka bir şey değildir.

313 Ama sırtı ona dönük olan hayran değil, aksine sevgiliye dalmış, onunla sarhoş olmuş hayrandır bu.

314 Birisinin yüzü sevgiliye dönüktür; birisinin yüzü ise zaten sevgilinin yüzüdür.

315 Her birinin yüzüne bak, hatırında tut; ola ki hizmetten ötürü yüzleri tanır hale gelirsin[55].

316 Değil mi ki nice insan yüzlü Şeytan vardır[56]; öyleyse her ele el vermek yakışık almaz.

317 Çünkü kuş avcısı, kuşu aldatmak için [onun sesine benzeyen] bir ıslık çalar.

318 O kuş, kendi cinsinin sesini işitince havadan iner, tuzağı ve iğneyi bulur.

319 Aşağılık adam, doğru kişinin üzerine afsun okumak için dervişlerin sözlerini çalar.

320 Erlerin işi aydınlık ve sıcaklıktır. Aşağılıkların işi ise hile ve utanmazlıktır.

321 Dilenmek için yünden aslan yapar, Ebu Museylim'e Ahmet lakabı verirler[57].

322 Ebu Müseylim'in lakabı "kezzâb", Muhammed'in ise "ulü'l-elbab" olarak kaldı[58].

323 O Hak şarabının sonunda halis misk vardır[59]; [sıradan] şarabın sonunda ise pis koku ve azap.

Bağnazlığı yüzünden Hıristiyanları öldüren Yahudi padişahının hikâyesi

324 Yahudiler içinde zulmedici, İsa düşmanı, Hıristiyanları yakıp yandıran bir padişah vardı.

325 İsa'nın çağıydı, nöbet ondaydı. O Musa'nın canıydı, Musa da onun canı[60].

326 Şaşı gören padişah, Allah yolunda o iki Hak solukdaşını birbirinden ayrı tuttu.

327 Ustası, bir şaşıya: *Haydi git, odadan o şişeyi getir*, dedi.

Vezirin padişaha hile öğretmesi

328 Şaşı: *O iki şişeden hangisini getireyim? Tam olarak açıkla*, dedi.

329 Usta: *O iki şişe değil, var git, şaşılığı bırak, fazla görücü olma*, dedi.

330 [9b] Şaşı: *Ey Usta, beni kınama*, dedi. Usta: *O iki şişenin birini kır*, dedi.

331 Birisini kırınca ikisi de gözden kayboldu. İnsan öfke ve istek yüzünden şaşı olur.

332 Şişe birdi, onun gözüne iki göründü. Şişeyi kırınca öteki de yok oldu.

333 Öfke ve şehvet, insanı şaşı eder, ruhu doğruluktan çevirir.

334 Garaz gelince hüner örtülür; gönülden göze doğru yüzlerce perde iner.

335 Kadı, içinden rüşvet almaya niyet edince, zalimi zavallı mazlumdan nasıl ayırt edebilir[61]?

336 Padişah, Yahudice kininden dolayı öyle bir şaşı olmuştu ki aman yarabbi aman!

337 Ben Musa dininin dayanağı ve sığınağıyım diye yüz binlerce mazlum mümini öldürttü.

Vezirin Hıristiyanlara düzen kurması

338 Bu padişahın, hileyle suya bile düğüm atan inkârcı, düzenbaz bir veziri vardı.

339 [Vezir padişaha]: *Hıristiyanlar, canlarını korur, dinlerini padişahtan gizlerler*, dedi.

340 *Onları çok öldürme, çünkü öldürmenin bir yararı yok; din, misk ve öd ağacı değil ki kokusu olsun.*

341 *Sır, yüzlerce kılıf içinde gizlidir; dış yüzü seninle birlikte, ama içi başkadır.*

342 Padişah: "*O halde söyle, tedbir nedir? Bu düzenin ve aldatmacanın çaresi nedir?*" dedi.

343 *[Ne yapalım ki] dünyada dinini açık eden veya gizleyen bir tek Hıristiyan kalmasın.*

344 [Vezir]: *Ey Padişah! [Hakkımda] acı bir şekilde hükmederek kulağımı elimi kes-*

tir; burnumu, dudağımı yardır, dedi.

345 *Ondan sonra beni dar ağacının altına götür. [O sırada] bir şefaatçi benim [affımı] dilesin.*

346 *Bu işi, çarşı pazar olan bir yol ağzında, tellalların olduğu yerde yaptır.*

347 *Sonra beni, yanından uzak bir şehre sür de aralarında kötülük ve kargaşa çıkarayım.*

Hıristiyanların vezirin hilesine aldanmaları

348 *Hal böyleyken diyeyim ki: "Ben gizli Hıristiyan'ım; ey sırları bilen Allahım; sen beni bilirsin!"*

349 *Padişah, benim imanıma vakıf oldu da bağnazlığından canıma kastetti.*

350 *Padişahtan dinimi saklamak ve onun dinine [uygun] olanı yapmak istedim.*

351 *Padişah, benim sırlarımdan bir koku sezdi. Sözlerim katında suçlu göründü.*

352 *Dedi ki: Sözlerin, içinde iğne olan bir ekmek gibi. Benim gönlümden senin gönlüne pencere var*[62].

353 *Ben o pencereden senin halini gördüm, halini gördüm ya sözlerine kanmam artık."*

354 *Eğer İsa'nın ruhaniyeti bana yardım etmeseydi o padişah beni Yahudice parça parça ederdi.*

355 *İsa için canımı teslim eder, başımı veririm; bunun için ona yüz binlerce minnet duyarım.*

356 *İsa'dan canımı esirgemem esirgemesine, ama onun dininin bilgisine iyiden iyiye vâkıfım.*

357 *O temiz dinin cahiller arasında helâk olmasına hayıflanmaktayım sadece.*

358 *Allah'a ve İsa'ya şükürler olsun ki bu Hak dinin yol göstericisi olmuşuz biz.*

359 *[Yoksa] belimize zünnar*[63] *bağlayalıdan beri Yahudi'den de Yahudilikten de kurtulmuşuz.*

360 *Ey insanlar! Devir, İsa'nın devridir. Onun dininin sırlarını candan dinleyin!*

361 Padişah, vezir ona her ne dediyse yaptı. Halk, bu gizli hileye şaşırıp kaldı.

362 Onu, Hıristiyanların [bulunduğu] tarafa sürdü. O da bundan sonra [halkı] davete başladı.

Hıristiyanların vezire uymaları

363 Yüz binlerce Hıristiyan, azar azar onun yanında yöresinde toplandı.

364 O, onlara gizlice İncil'in, zünnarın ve namazın sırlarını anlatmaktaydı.

365 O, görünüşte [din] hükümlerini anlatıyordu; fakat işin aslında [bunlar birer] ıslık ve tuzaktı.

366 Bunun için sahabeden kimileri, Peygamber'e gulyabani nefsin hilesini sorarlardı[64].

367 "*Nefis, ibadetlerin ve ruhun ihlasının içine gizli garazlardan ne karıştırır?*" [derlerdi].

368 Ondan kulluğun faziletini soruşturmazlardı da "*Görünürdeki kusur nerede?*" diye sorarlardı.

369 Nefsin hilesini, [tıpkı] gülü kerevizden ayırt eder gibi, inceden inceye, zerre zerre tanırlardı.

370 Ashabın bu konuda kılı kırk yaranları da, onun vaazına candan hayran olurlardı.

Hıristiyanların vezire uymaları

371 [10a] Hıristiyanlar ona adamakıllı gönül verdiler. Zaten avamın taklit gücünden ne olur ki?

372 Yüreklerine onun sevgisini ektiler; onu İsa'nın vekili sandılar.

373 O ise gizlide tek gözlü, melun Deccal idi. Ey Allahım, feryadımıza yetiş; sen ne güzel yardımcısın!

374 Ey Allahım, [önümüzde] yüz binlerce tuzak ve yem var; bizlerse yemsiz kalmış açgözlü kuşlar gibiyiz.

375 Her birimiz bir doğan, bir Simurg[65] da olsak, her an yeni bir tuzağa yakalanıyoruz.

376 Ey kimseye muhtaç olmayan [Allahım], Sen bizi her an kurtardığın halde biz yine de bir tuzağa doğru gidiyoruz.

377 Biz, bu ambarda buğday biriktiriyor, toplanan buğdayı zayi ediyoruz.

378 Sonuçta, buğdaydaki bu zayiatın farenin hilesinden olduğunu akıllıca düşünmüyoruz.

379 Fare, ambarımızı deldi deleli, ambarımız onun hilesi yüzünden harap olmuştur.

380 Ey can! Önce farenin kötülüğünü yok et de, ondan sonra buğday biriktirmeye çalış.

381 O gönüller başköşesinin haberlerinden birini dinle: "*Kalp huzuru olmadan namaz tamama ermez*[66]".

382 Ambarımızda hırsız bir fare yoksa, kırk yıllık amellerimizin buğdayı nerede?

383 Her gün ufak ufak [biriken] sadakatimiz, niçin şu ambarımızda toplanmıyor?

384 Demirden nice ateş kıvılcımı sıçradı da o tutuşmuş gönül [onları] kabullenip çekti.

385 Ama karanlıkta gizli bir hırsız, kıvılcımlara parmak basıyor.

386 Gökyüzünde tek bir kandil parlamasın diye o yıldızları birer birer söndürüyor.

387 Bir adımda binlerce tuzak olsa bile, sen bizimle oldukça hiç gam yok!

388 Her gece, ruhları beden tuzağından kurtarıyor, levhaları söküyorsun.

389 Ruhlar, her gece bu kafesten kurtuluyor; kimsenin hâkimi ve mahkûmu olmadan özgürlüğe ulaşıyorlar.

390 Zindandakiler geceleyin zindandan habersizdirler; sultanın adamlarının da geceleyin devletten haberleri yoktur.

391 Ne kâr zarar tasası ve düşüncesi vardır, ne şu filancanın, ne o falancanın hayali.

392 Ârifin hâli uyanıkken de böyledir. Allah: "*Onlar uykudadırlar*[67]" buyurdu, bundan ürkme.

393 Onlar dünya hallerinden yana gece gündüz uykudadırlar. Rabbin elinde döndürüp çevirdiği kalem gibidirler.

394 Yazı yazılırken eli görmeyen kimse, bu eylemin kalemin hareketinden olduğunu sanır.

395 [Allah] ârifin bu halinden bir nebzecik gösterdi; halkı ise bir duygu uykusu bastırdı.

396 Canları niteliksiz bir ovaya gitti. Ruhları da bedenleri de huzur içindedir.

397 Onları yine bir ıslıkla tuzağa çekersin de hepsini adalet ve hâkim önüne çıkarırsın.

398 Tan vaktinin ışığı baş gösterip gökyüzünün altın akbabası[68] kanat çırpınca,

399 "*Tanyerini yarıp açan*"[69] [Allah], İsrafil gibi, hepsini o diyardan bu suret âlemine getirir.

400 Genişlemiş ruhları bedene sokar; her bedeni de yeniden gebe bırakır.

401 Can atlarını eğersiz bırakır, "*Uyku ölümün kardeşidir*[70]" [sözünün] sırrı budur.

402 Ama gündüz geri gelsinler diye ayakları üzerine uzun bir bağ koyar.

403 [Böylece] gündüz onu çayırdan geri çeker ve o otlaktan [döndürüp] yine yük altına sokar.

404 Keşke bu ruhu, Ashab-ı Kehf ya da Nuh'un gemisi gibi korusaydı da,

405 Şu gönül, göz ve kulak, bu uyanıklık ve akıl tufanından kurtulsaydı.

406 Dünyada bu zamanda da, senin yanı başında, önünde nice Ashab-ı Kehf[71] vardır.

407 Mağara da dost da onunla terennüm eder, ama ne fayda ki senin gözünde, kulağında mühür var[72].

Halifenin Leylâ'yı görmesinin hikâyesi

408 Halife, Leylâ'ya: *Sen misin, Mecnun'u perişan edip yoldan çıkaran?* dedi.

409 *Sen başka güzellerden daha üstün değilsin.* Leylâ: *Sus, dedi, çünkü sen Mecnun değilsin.*

410 Kim uyanıksa, daha fazla uykudadır o. Onun uyanıklığı uykusundan da beterdir.

411 Canımız Allah ile uyanık değilse, o uyanıklık, bizim için bir darboğaza benzer.

412 Canın, her gün hayalin tekmesini yemekten, kârdan, zarardan ve bunları yitirme korkusundan,

413 Ne safası kalır, ne letafeti, ne gücü; ne de göklere sefer edecek yolu!

414 Uyumuş kişi, her hayalden umuda kapılan, onunla konuşan kimsedir.

415 [10b] Şeytan'ı düşünde huri gibi görür de şehvetinden Şeytan'a erlik suyu döker.

416 Nesil tohumunu çorak yere dökünce kendine gelir, hayal ondan kaçar.

417 O [hayalden dolayı] başında sersemlik, bedeninde pislik görür; ah o görünmez [olduğu halde] görünen görüntüden ah.

418 Kuş havada uçarken, gölgesi toprak üzerinde kuş gibi kanat çırparak koşar.

419 Ahmağın biri, o gölgeyi avlamaya kalkışır, gücü tükeninceye kadar koşuşturur.

420 O gölgenin havadaki kuşun yansıması olduğundan da habersizdir, onun aslının nerede bulunduğundan da habersiz.

421 Gölgeye doğru ok atar; bu arayış yüzünden sadağı boşalır.

422 Ömrünün sadağı boşaldı; ömür, gölge avı peşinde koşmakla geçti, eridi bitti.

423 Allah'ın gölgesi birine dadı oldu mu, onu hayalden ve gölgeden kurtarır.

424 Allah'a kul olan Allah'ın gölgesi olur. O, bu dünyadan yana ölmüş, Allah ile dirilmiştir.

425 Âhir zamanın âfetinden kurtulmak için hiç kuşku duymadan hemencecik onun eteğine yapış.

426 "*Gölgeyi nasıl uzattı*[73]" [âyeti] velilerin alâmetidir. Çünkü o, Hak güneşinin ışığının kılavuzudur.

427 Bu kılavuz olmadan bu vadide yürüme; Halil gibi "*Ben batanları sevmem de*[74]."

428 Var git, gölgeden bir güneş bul[75], padişah Tebrizli Şems'in eteğine sarıl.

429 Bu düğünün, bu gelinin yolunu bilmiyorsan Hakk'ın ışığı Hüsamed-din'den sor.

430 Kıskançlık, yolda gırtlağına sarılırsa, [bil ki] kıskançlıkta Şeytan'ın azgınlığı vardır.

431 Çünkü o, kıskançlığından Âdem'den arlanır; kıskançlık yüzünden saadetle savaşa tutuşur.

432 Yolda bundan daha çetin geçit yoktur. Yoldaşı kıskançlık olmayan kimseye ne mutlu[76].

433 Bil ki bu beden kıskançlık yuvasıdır; soy sop kıskançlık yüzünden kirlenir.

434 Beden kıskançlık yuvasıdır ama Allah, o bedeni bir güzel arıtmıştır.

435 "*Evimi temizleyin*[77]" [âyeti] temizliği bildirir; beden, tılsımı topraktan olsa da nur hazinesidir.

436 Sen, kıskanç olmayana düzen kurup kıskançlık edersen, o kıskançlıktan gönlüne karanlıklar çöker.

437 Hak erlerinin ayakları altında toprak ol, sen de bizim gibi kıskançlığın başına toprak saç.

Vezirin kıskançlığının anlatılması

438 O vezirciğin soyu sopu kıskançlıktandı; ondan böyle boş yere kulağını, burnunu yele verdi.

439 [Bu işi] kıskançlık iğnesiyle, miskinlerin canını zehirlemek ümidiyle yaptı.

440 Kıskançlık yüzünden burnunu koparan kişi, kendisini de kulaksız burunsuz bırakır.

441 Burun odur ki bir koku alır; koku da, onu bir mahalleye ulaştırır.

442 Kimin kokusu yoksa burunsuzdur o; zaten koku da ancak din kokusudur.

443 Bir koku alıp da ona şükretmeyen, nimeti inkâr etmiş, kendi burnunu yemiştir.

444 Şükret, şükredenlere kul ol. Onların önünde öl de ölümsüz ol.

445 Vezir gibi, sermayeni yol vuruculuktan edinme; insanları namazdan alıkoyma.

446 O kâfir vezir, [güya] din nasihatçisi olmuş, hileyle badem helvasına sarımsak katmıştı.

Marifetli Hıristiyanların vezirin hilesini anlamaları

447 Zevk sahibi olanlar onun sözlerinden acıyla karışmış bir tat alıyorlardı.

448 Karışık, ince sözler söylüyordu; şekerli gül suyu şerbetine zehir katmıştı.

449 Görünürde "yolda çevik ol" diyor; arkasından cana "gevşek ol" diyordu.

450 Gümüşün dışı beyaz ve yeni olsa da, onun yüzünden el ve elbise kararır.

451 Ateş, kıvılcımlarıyla al yüzlü olsa da, sen onun işindeki karalığa bak[78].

452 Şimşek, göze bir ışık gibi görünse de, onda gözü kamaştırma özelliği vardır.

453 Vezirin sözleri, uyanık ve zevk sahibi olmayanların boynunda bir boyunduruk gibi duruyordu.

454 Vezir, padişahtan ayrı kaldığı altı ay boyunca İsa'ya uyanların sığınağı oldu.

455 Halk, dinini ve gönlünü tümüyle ona teslim etti. İnsanlar onun emri ve hükmüyle ölüyordu.

Padişahın vezire gizlice haber yollaması

456 Padişahla vezir arasında haberleşmeler oluyor, padişah ona gizlice güvence veriyordu.[79]

457 [11a] Padişah: *A benim ikballi [vezirim], vakit geldi, tez içimi rahatlat*, diye yazdı.

458 [Vezir de]: *Padişahım! İşte şu anda İsa dinine fitneler salma işindeyim*, dedi.

Hıristiyanlığın on iki bölüğü

459 İsa'nın kavmine hükmetme işine zapturapt eden on iki bey vardı.

460 Her bölük bir beye uymuş, tamahları yüzünden kendi beylerine kul olmuşlardı.

461 Bu on iki beyle kavimleri, o kötü sıfatlı vezire bağlanmışlardı.

462 Hep birlikte onun sözüne güvenmiş, hep birlikte de onun gidişine uymuşlardı.

463 O, "öl" dese, her bey hemen o anda önünde can verirdi.

Vezirin İncil'in hükümlerini karıştırması

464 [Vezir] her beyin adına birer tomar hazırladı. Her tomarın yazısı bir başka yoldaydı.

465 Her birinin hükmü bir başka çeşitti. Bu sondan başa dek ötekine aykırıydı.

466 Birisinde riyazet ve açlık yolunu tövbenin direği, [Allah'a] dönüşün şartı yapmış,

467 Birisinde: *Riyazet yararsızdır, bu yolda cömertlikten başka kurtuluş yeri yoktur*, demişti.

468 Birisinde: *Açlığın ve cömertliğin, senin mabuduna karşı şirk koşmandır*, demişti.

469 *Sıkıntıda ve genişlikte [Allah'a] tevekkülden ve tamamen teslim olmaktan başka her şey aldatmacadır, tuzaktır.*

470 Birisinde: *[Sana] vâcip olan hizmettir; yoksa tevekkül düşüncesi bir töhmettir*, demişti.

471 Birisinde: *[Dinin] emirleri ve yasakları, yapmak için değil, bizim aczimizi anlatmak içindir*, demişti.

472 *Ta ki bunlarda kendi aczimizi görelim de böylece Allah'ın kudretini bilelim.*

473 Birisinde: *Kendi aczini görme, dikkat et, o âcizlik nimeti küfretmektir*, demişti.

474 *Kendi kudretini gör, çünkü bu kudret O'ndandır. Kudretini, O'nun nimeti bil çünkü kudret O'dur.*

475 Birisinde: *Bu ikisinden de geç, bakışa/görüşe sığan her şey put olur*, demişti.

476 Birisinde: *Bu mumu söndürme, çünkü bu görüş, meclisteki mum gibidir*, demişti.

477 *Bakıştan ve hayalden geçersen, gece yarısı vuslat mumunu söndürmüş olursun.*

478 Birisinde: *Korkma, söndür; söndür de bunun karşılığında yüz binlercesini gör*, demişti.

479 *Çünkü [bakış mumunu] söndürmekle can mumu artar, Leyla'n sabrın yüzünden Mecnun kesilir.*

480 *Kim, zahitliği yüzünden dünyayı terk ederse, dünya onun önüne daha fazla yaklaşır.*

481 Birisinde: *Allah sana verdiği şeyi var ederken sana tatlı kıldı*, demişti.

482 *Kolaylaştırıp hoş hale getirdi, onu al. Kendini sıkıntıya atma.*

483 Birisinde: *Kendine ait olanı bırak, çünkü tabiatının kabullendiği şey reddolunmuştur, kötüdür*, demişti.

484 *Çeşitli yollar kolaylaşmıştır da her birine bir din can kesilmiştir.*

485 *Allah'ın [bu yolları] kolaylaştırması, [doğru] yola eriştirseydi, her Yahudi ve Mecusi, Allah'ı bilirdi.*

486 Birisinde: *Kolaylaştırılan şey, gönle hayat, cana gıda olan şeydir*, demişti.

487 *Tabiata hoş gelen şey geçip gidince, çorak toprak gibi ekin ve ürün vermez.*

488 *Onun ürünü, pişmanlıktan başka bir şey olmaz; onun kazancı, zarardan başka bir şey getirmez.*

489 *O, sonuç itibarıyla kolay/kolaylaştırılmış olmaz; sonunda adı zora/zorlaştırılmışa çıkar.*

490 *Sen zoru/zorlaştırılmışı kolaydan/kolaylaştırılmıştan ayırt et de sonuçta bunun da onun da yüzünü gör.*

491 Birisinde: *Bir üstat ara; soy sopla âkıbeti görme gücüne ulaşamazsın*, demişti.

492 *Her soydan millet [kendilerince] âkıbeti gördüler, ama ister istemez bir hataya esir oldular.*

493 *Âkıbeti görmek, elle dokunmuş şeyi [görmek] gibi değildir; yoksa dinlerde nasıl ayrılık olurdu?*

494 Birisinde: *Üstat da sensin, çünkü üstadı tanıyan da ancak sensin*, demişti.

495 *Adam ol, adamların maskarası olma; git kendi başına sahip ol, şaşkın olma.*

496 Birisinde: *Bunların hepsi birdir. Kim iki görürse şaşı bir adamcağızdır o*, demişti.

497 Birisinde: *Yüz, nasıl bir olur? Böyle bir şeyi deli olandan başka kim düşünür?* demişti.

498 *[Bunların] her biri ötekine zıt bir sözdür. Zehirle şeker nasıl bir olur?*

499 *Zehirden ve şekerden geçmedikçe birliğin gül bahçesinden nasıl koku alabilirsin?*

500 İsa dininin düşmanın olan o [vezir], bu tarzda ve yolda on iki tomar yazdı.

[11b] Bu ayrılıkların yolun hakikatinde değil gidiş tarzında olduğunun anlatılması

501 Onda İsa'daki tek renklilikten bir eser yoktu. İsa küpünün mizacıyla huylanmamıştı.

502 Yüz renkli elbise, o arı duruluk küpünde saba rüzgârı gibi sade ve tek renkli hale gelirdi.

503 [Ama bu] bıkkınlık veren tek renklilik değildir, hani balıkla pırıl pırıl su gibi.

504 Karada da binlerce renk vardır, ama balıkların da kurulukla savaşı vardır.

505 Şu örnekteki balık da kimdir, deniz de nedir ki yüce ve ulu padişah ona benzesin.

506 Varlık [âlemindeki] yüz binlerce deniz ve balık, o ikram ve cömertlik önünde secdeye varırlar.

507 O deniz inciler saçar hale gelsin diye nice ihsan yağmuru yağdı.

508 Bulut ve deniz cömertlik öğrensin diye nice kerem güneşi parıldadı.

509 Suya ve toprağa [nice] bilgi ışığı vurdu da yeryüzü tohum kabul eder hale geldi.

510 Toprak emindir; ona her ne ekersen hıyanet görmeksizin aynı cinsi devşirirsin.

511 O, bu eminliği, adalet güneşi üzerine ışıdığı için o emanetten bulmuştur.

512 İlkbahar, Allah'ın fermanını getirmedikçe, toprak sırlarını açığa vurmaz.

513 O, öyle bir cömerttir ki bu haberleri, bu eminliği ve bu doğruluğu bir cansıza [toprağa] vermiştir.

514 Onun fazlı, cansız bir varlığı (toprağı) haberdar etmiş, kahrı da akıllıları kör eylemiştir.

515 Bu coşkuya can da dayanmaz gönül de. Kime ne diyeyim. Dünyada bir kulak bile yok.

516 Nerede bir kulak varsa onun sayesinde göz oldu. Nerede bir taş varsa onun sayesinde yeşim taşına döndü.

517 Kimya yapıcıdır, kimya ne olur ki? Mucize bağışlayıcıdır, simya ne olur ki?

518 Benim şu övüşüm, [aslında] övgüyü terk etmektir, çünkü bu [övüş] varlık alâmetidir, varlıksa hatadır.

519 Onun varlığı karşısında yok olmak gerekir; ona karşı varlık nedir? Kör ve yaslı.

520 [Varlık ona karşı] kör olmasaydı onun yüzünden erirdi; güneşin sıcaklığını bilirdi.

521 Yastan dolayı kara renkli olmasaydı, bu dünya nasıl buz gibi donardı?

Vezirin bu hilede uğradığı zararın anlatılması

522 Vezir de padişah gibi bilgisiz ve gafildi. Kadîm ve [varlığı] zorunlu [Allah] ile pençeleşiyordu.

523 Bir anda bunun gibi yüz âlemi yoktan var edebilecek kudret sahibi ile...

524 Senin gözünü kendisini görecek hale getirince, gözünde bunun gibi yüzlerce âlem meydana getirir.

525 Dünya senin yanında büyük ve sonsuz olsa da, [onu Allah'ın] kudreti önünde yok [denecek kadar] bir zerre bil.

526 Esasen bu dünya sizin ruhlarınızın hapishanesidir; tez elden, kendi ovanıza doğru gidin.

527 Bu dünya sınırlı, o dünya ise esasen sınırsızdır. Nakış ve suret, o anlamın önünde engeldir.

528 [Allah] Firavun'un yüz binlerce mızrağını, bir tek Musa'nın bir tek asası ile kırdı[80].

529 Calinus'un yüz binlerce tıp [bilgisi] vardı ama, İsa'nın, onun soluğunun karşısında hiç oldu.

530 Yüz binlerce şiir defterleri vardı, ama bir ümmînin[81] sözü karşısında hepsi bir utançtan ibaretti.

531 Kişi aşağılık değilse, böyle gâlip bir Allah önünde nasıl ölmez?

532 O nice dağ gibi gönülleri [yerinden] oynatmış[82], kurnaz kuşu, iki ayağından asmıştır.

533 [Allah'a varmanın] yolu anlayışı ve düşünceyi keskinleştirmek değildir. Padişahın fazlı, düşkün olandan başkasını kabul etmez[83].

534 Köşe bucak kazıp define gömen niceleri, o hayaller kuran [vezirin] maskarası oldular.

535 İnek kimdir ki sen onun maskarası olasın? Toprak nedir ki sen ona ot kesilesin?

536 Bir kadının kötü işinden dolayı yüzü sarardı da Allah onun şeklini değiştirip Zühre[84] yaptı.

537 Bir kadını Zühre yapmak şeklini değiştirmektir de toprak ve balçık haline gelmek değişmek değil midir, a inatçı?

538 Ruh, seni en yüksek göklere çıkarırdı, oysa sen en aşağılarda, suya ve çamura doğru gittin.

539 Akılların bile kıskandığı öyle bir varlığı, bu alçalma yüzünden değiştirdin.

540 Öyleyse bir bak, bu kendini değiştirmen nasıl bir şey? O değişmenin yanında bu pek aşağı kalır.

541 Himmet atını yıldıza doğru koşturdun da secde edilen Âdem'i tanımadın[85].

542 Ey hayırsız evlat! Önünde sonunda Ademoğlusun; ne zamana dek alçaklığı şeref sayacaksın?

543 Daha ne zamana dek "*Âlemi tutacağım, bu dünyayı kendi [varlığımla] dolduracağım*" diyeceksin?

544 [12a] Dünya baştanbaşa karla dolsa, güneşin sıcaklığı bir bakışta eritir onu.

545 Allah, o vezirin de onun gibi yüz binlercesinin de günahını bir kıvılcımla yok eder.

546 O hayal kuruşları hikmetin ta kendisine çevirir; o zehirli suyu şerbetin ta kendisi yapar.

547 Şüpheler doğuran o şeyleri kesin bilgiye dönüştürür. Kin nedenlerinden sevgiler yeşertir.

548 İbrahim'i ateş içinde koruyup gözetir[86]; korkuyu, ruha emniyet kılar.

549 Onun sebep yakıcılığı yüzünden sevdalıyım; onun hayalleri içinde Sofistai[87] gibiyim.

Vezirin o topluluğu saptırmak için bir başka düzen kurması

550 O vezir kendince başka bir düzen kurdu. Vaazı bıraktı, halvete girdi.

551 Müritleri özlem ateşine attı; kırk elli gün halvette kaldı.

552 İnsanlar onun özlemiyle, halinden, sözünden ve zevkinden ayrı kalmak yüzünden deliye döndü.

553 Yalvarıp yakarıyor, sızlanıyorlardı; [vezir ise] halvette riyazetten iki büklüm olmuştu.

554 Onlar: *Sensiz bizim ışığımız yoktur, asasını tutup çeken olmayınca körün hali nice olur?* dediler.

555 *Lutfet, Allah aşkına, bizi bundan fazla kendinden ayırma.*

556 *Bizler çocuklar gibiyiz, bizim dadımız sensin; başımız üzerine gölgeni sal.*

557 [Vezir]: *Canım, sevenlerimden uzak değil. Ama dışarı çıkmaya izin yok*, dedi.

558 O beyler şefaat etmeye geldiler, müritlerse [kendilerini] kınamaya başladılar.

559 *Ey kerem sahibi! Ne kötü talihtir bizimkisi; sensiz gönülden ve dinden yetim kalmışız.*

560 *Sen bahaneler uyduruyorsun, bizse acıdan yürek yangınıyla soğuk nefesler alıyoruz.*

561 *Biz senin güzel sözlerine alışmışız. Biz senin hikmet sütünden içmişiz.*

562 *Allah aşkına, bize şu cefayı etme; bir hayır yap, bugünü yarına bırakma.*

563 *Şu âşıkların, sonunda sensiz, eli boş kalanlardan olmasına hiç için el verir mi?*

564 *Hepsi karada balık gibi çırpınıyorlar. Suyu aç, ırmağın bendini kaldır.*

565 *Ey bu zamanda kendisine benzer bulunmayan! Allah için halkın feryadına yetiş!*

Vezirin müritleri kovması

566 [Vezir]: *Kendinize gelin ey dedikodu tutkunları! Ey dille kulağın sözünün, öğüdünün peşinde olanlar!* dedi.

567 *Bu aşağılık duygu kulağına pamuk tıkayın, gözünüzden duygu bağını çıkarın.*

568 *O sır kulağının pamuğu, baş kulağıdır. Bu [kulak] sağır olmadıkça, gönül kulağı sağırdır.*

569 *Duygusuz, kulaksız, düşüncesiz olun ki "Geri dön[88]" hitabını duyabilesiniz.*

570 *Sen uyanıklık dedikodusu içinde oldukça, düşteki konuşmadan nasıl bir koku alabilirsin?*

571 *Bizim sözümüz ve davranışımız dışa ait harekettir; içe ait hareketse göklerin üzerindedir[89].*

572 *Duygu, karadan doğduğu için karayı gördü; can İsa'sı ise ayağını denizin içine attı.*

573 *Kuru bedenin seyri karaya düştü; ruhun seyri ise ayağını denizin ortasına bastı.*

574 *Ömür, kâh dağda, kâh ovada, kâh çölde kara yolunda geçtiyse,*

575 *Abıhayatı nereden bulacaksın sen; deniz dalgalarını nasıl yaracaksın sen?*

576 *Toprak dalgası, bizim vehmimiz, anlayışımız, düşüncemizdir; deniz dalgası ise kendinden geçiş, sarhoşluk ve yokluktur.*

577 *Sen bu sarhoşlukta oldukça o sarhoşluktan uzaksın. Bundan sarhoş oldukça, o kadehe karşı körsün sen.*

578 *Zahirdeki konuşma toza benzer; bir süre susmayı âdet edin, aklını başına al.*

Müritlerin halvetten çık diye üstelemeleri

579 Hep birden: *Ey arayı açmak [isteyen] bilge! Bizi aldatma ve cefa sözünü bize söyleme,* dediler.

580 *Hayvana gücü yettiğince yük yükle. Güçsüzlere, güçleri nispetinde iş buyur.*

581 *Her kuşun yemi, kendi miktarıncadır. İncir, her kuşa yem olur mu hiç?*

582 *Çocuğa süt yerine ekmek verirsen, zavallı yavruyu o ekmekten öldü say.*

583 *Dişleri çıkmaya görsün, ondan sonra zaten gönlü ekmek çeker.*

584 *Kanadı çıkmamış kuş uçmaya kalkışınca, her yırtıcı kediye lokma olur.*

585 *Kanat çıkarınca, kendi kendine, zorlanmadan, iyi kötü ıslık olmaksızın uçar.*

586 *Senin konuşman Şeytan'ı susturur; senin sözün kulağımızı akla çevirir.*

587 [12b] *Söyleyen sen olunca, kulağımız akıl kesilir; deniz sen olunca, karamız denizdir.*

588 *Ey Simâk'ten[90] balığa kadar her şey kendisiyle aydınlanan, seninle birlikte [iken] yer bize gökten daha hoştur.*

589 *Sensiz, göğün üstü bile bizim için karanlıktır. Ey ay! Sana kıyasla şu gökyüzü de kim oluyor ki?*

590 *Yücelik surette göklere ait olsa da, anlamda yücelik tertemiz cana aittir.*

591 *Yücelik surette cisimler içindir, [oysa] cisimler, anlamın önünde [yalnızca] isimlerden ibarettir.*

Vezirin halvetten çıkmayacağım diye cevap vermesi

592 [Vezir]: "*Delillerinizi kısa kesin; canınızda, gönlünüzde nasihatime yol açın*, dedi;

593 *Eğer eminsem, göğe yer desem bile, emin olan suçlanmaz*[91].

594 *Eğer kemâl isem, kemâli inkâr da neyin nesidir? Yok değilsem, bu zahmet ve eziyet nedir?*

595 *Ben bu halvetten çıkmayacağım, çünkü, gönül halleriyle meşgulüm.*

Müritlerin vezirin halvetine karşı çıkması

596 Hepsi: "*Ey vezir, [bizimki] inkâr değil; bizim sözümüz başkalarının sözü gibi değildir*, dediler.

597 *Ayrılığından göz yaşlarımız akmakta; canımızın içinden ahlar vahlar kopmakta.*

598 Çocuk dadıyla kavga etmez; ama iyiyi kötüyü bilmediği halde [yine de] ağlar[92].

599 Biz çenk gibiyiz, mızrabı sen vuruyorsun; inleyiş bizden değil, sen inliyorsun.

600 Biz ney gibiyiz, bizdeki nağme sendendir. Biz dağ gibiyiz, bizdeki ses sendendir.

601 Kazanmada, kaybetmede satranç gibiyiz. Ey güzel sıfatlı! Kazanmamız kaybetmemiz sendendir.

602 Ey bizim canımıza can olan! Biz kim oluyoruz ki seninle birlikte meydanda bulunalım[93].

603 Biz de *var*lıklarımız da *yok*larız, yok suretinde görünen "*Mutlak Varlık*" sensin.

604 Biz hepimiz aslanlarız, ama bayraktaki aslanlar; onların ara sıra hamle edip oynayışları rüzgârdandır.

605 Onların hamleleri görünür de rüzgâr görünmez; o görünmeyen hiçbir zaman eksik olmasın.

606 Rüzgârımız ve varlığımız senin vergindendir. Varlığımız tümüyle senin yaratışındandır.

607 *Yok*'a varlık lezzetini gösterdin. *Yok*'u kendine âşık ettin.

608 Nimetlerinin lezzetini geri alma; mezeni, şarabını, kadehini geri alma.

609 Geri alırsan, seni kim arayıp sorabilir? Resim, ressama nasıl karşı koyar?

610 Bizi görme, bize nazar etme. Kendi ikramına, cömertliğine bak.

611 Biz yoktuk, dileğimiz isteğimiz de yoktu. Senin lütfun bizim söylenmemiş [sözlerimizi] duyuyordu.

612 Resim, ressamın ve kalemin önünde, [ana] karnındaki çocuk gibi çaresiz ve [eli] bağlıdır.

613 Âlemdeki bütün varlıklar [Allah'ın] kudreti karşısında, iğne önündeki gergef kadar âcizdir.

614 [Allah'ın kudreti] gergefe kâh Şeytan resmi işler, kâh insan; kâh mutluluk resmi işler, kâh gam.

615 [Gergefin] eli yok ki onu def etmek için oynatsın; dili yok ki kârdan zarardan dem vursun.

616 Sen [bu] beytin tefsirini yine Kur'an'dan oku; Allah, "*Attığın zaman sen atmadın*[94]" buyurdu.

617 Oku biz atsak bile, o atış bizden değildir. Biz yayız, oku fırlatan Allah'tır.

618 Bu, cebir değildir, cebbarlığın anlamıdır. Cebbarlığı anışsa, [Allah'a] yakarmak içindir.

619 Yakarışımız aczimizin delilidir; utanışımız da ihtiyarımızın delilidir.

620 İhtiyarımız yok idiyse, bu utanma neyin nesidir? Bu hayıflanma, utanma, arlanma nedir?

621 Hocaların öğrencileri zorlaması nedendir? Zihnin tedbirden tedbire dönmesi nedendir?

622 Eğer sen "*O [kimse] cebirden habersizdir; Hakk'ın ayı, yüzünü bulut altında gizliyor*" diyecek olursan,

623 Bunun güzel bir cevabı var; eğer dinlersen, küfürden vazgeçip dine yönelirsin.

624 Pişmanlık, inleyip yakarma hastalık zamanında olur. Hastalık zamanı, tümüyle uyanıklıktır.

625 Hastalandığın zaman, günahından bağışlanma diler durursun.

626 Günahın çirkinliği sana görünür de, tekrar yola geleyim diye niyetlenirsin.

627 Bundan böyle emre uymaktan başka bir iş seçmeyeyim diye ahdedip söz verirsin.

628 Öyleyse, hastalığın sana bilinç ve uyanıklık kazandırdığı kesinleşti.

629 Ey aslı arayan! Şu ilkeyi bil ki kimin derdi varsa, [bu işin] kokusunu o almıştır.

630 Kim daha uyanıksa, daha dertlidir. Kim daha bilinçliyse, benzi daha sarıdır.

631 [13a] Onun cebrinden haberin varsa, ağlayıp yakarman hani? Onun cebbarlık zincirini görüşün hani?

632 Zincire bağlı olan nasıl sevinir? Hapiste tutsak olan nasıl özgürce hareket eder?

633 Ayağını bağladıklarını, başının üzerine de padişahın çavuşlarını diktiklerini görüp duruyorsan,

634 Artık sen de âcizlere karşı çavuşluk etme. Çünkü bu âcizlerin huyu ve tabiatı değildir.

635 Mademki O'nun cebrini görmüyorsun, [cebirden] söz etme; yok eğer görüyorsan, gördüğünün işareti hani?

636 Kendisine meylettiğin her işte, kendi gücünü açıkça görürsün.

637 Meyletmediğin, istemediğin işte de, "*Bu Allah'tandır*" diye kendini cebrî yaparsın.

638 Peygamberler bu dünya işlerinde cebrîdirler, kâfirlerse öte dünya işlerinde cebrî.

639 Peygamberlerin öte dünya işlerinde iradeleri vardır; câhillerinse bu dünya işlerinde iradeleri.

640 Çünkü her kuş, kendi cinsine doğru uçar. Kendisi arkada, canıysa en öndedir.

641 Kâfirler "Siccin[95]" cinsinden olduklarından, dünya zindanına hoşlanarak geldiler.

642 Peygamberlerse, "İlliyyin[96]" cinsinden olduklarından, can ve gönül İlliyyin'ine doğru gittiler.

643 Bu sözün sonu yoktur, ama biz yine hikâyenin tamamını anlatalım.

Vezirin, halveti terk etmekte müritleri umutsuz düşürmesi

644 O vezir içeriden seslendi: *Ey müritler! Benden size malum olsun ki,*

645 *İsa bana şöyle haber verdi: Bütün dostlarından, yakınlarından ayrı kal;*

646 *Yüzünü duvara çevir, tek başına otur. Kendi varlığından bile halveti seç.*

647 *Bundan sonra konuşmaya izin yok; bundan sonra dedikodu ile işim yok benim.*

648 *Elveda a dostlar! Ben ölmüşüm; pılımı pırtımı dördüncü göğe götürmüşüm.*

Vezirin her beyi ayrı ayrı veliaht yapması

651 Bunun üzerine o beyleri birer birer çağırdı; her biriyle yalnız konuştu.

652 Her birine: *İsâ dininde Allah'ın nâibi ve benim halifem sensin*, dedi.

653 *Öteki beyler sana bağlı [olacaklar], İsâ, hepsini sana yandaş kıldı.*

654 *Baş kaldıran her beyi yakala; onu ya öldür, ya da tutsak et.*

655 *Lâkin ben sağ oldukça bundan söz etme; ben ölmedikçe bu başkanlığın peşine düşme.*

656 *Ben ölmedikçe bunu ifşa etme; padişahlık ve istila davasına kalkışma.*

657 *İşte şu tomardaki Mesih'in hükümlerini, ümmete bir bir açıkça oku!*

658 Her bir beye ayrı ayrı: *Allah'ın dininde senden başka nâip yoktur*, dedi.

659 Her birini teker teker yüceltti. Ona her ne dediyse, buna da onu söyledi.

660 Her birine bir tomar verdi. Her birinin içeriği ötekine zıttı.

661 O tomarların hepsinin [metni] a'dan z'ye kadar harfler gibi birbirinden farklıydı.

662 Bu tomarın hükmü, ötekinin hükmüne zıttı. Bu zıddın [ne olduğunu] bundan önce anlattık.

Vezirin halvette kendini öldürmesi

663 Ondan sonra kırk gün daha kapısını kapadı. Kendisini öldürdü, varlığından kurtuldu.

664 Halk onun ölümünden haberdar olunca, kabrinin başı kıyamet yerine döndü.

665 Halk, onun yası içinde saçını yolarak, elbisesini yırtarak kabrinin başına öyle bir toplandı ki,

666 Arap'tan, Türk'ten, Rum'dan, Kürt'ten [oraya toplananların] sayısını ancak Allah bilir.

667 Başlarına [kabrinin] toprağını saçtılar. Onun derdini, kendi [dertlerine] derman [olacak] yer olarak gördüler.

668 O halayıklar, kabrinin başında bir ay gözlerinden kanlar akıttılar.

İsa -ona selâm olsun- ümmetinin, "*Sizden hanginiz veliahttır*" diye emirlerden talepte bulunması

669 Bir ay sonra halk: "*Ey ulular! Emirlerden onun yerine oturacak kimdir?*" dedi.

670 *Onun (vezirin) yerine, onu (beyi) önder tanıyalım; elimizi, eteğimizi onun eline verelim.*

671 [13b] Güneş batıp bizi dağladı, yaraladı ya, onun yerine bir kandil [koymaktan] başka çare yok.

672 Sevgilinin visali, göz önünden kayboldu ya, ondan bize yadigar bir nâip gerek.

673 Gül solup gül bahçesi harap olunca gül kokusunu kimden alırız? Gül suyundan.

674 Allah apaçık görünmediğinden bu peygamberler Hakk'ın nâipleridirler.

675 Hayır, yanlış söyledim. Nâip ile nâip edeni iki sanırsan çirkin düşer, güzel değil.

676 Hayır, sen surete tapıp durdukça o iki olur. Suretten kurtulanın katındaysa birdir.

677 Surete bakarsan gözün ikidir; sen gözden çıkan ışığa bak.

678 İnsan, [gözün] ışığına bakacak olursa, her iki gözün ışığı [birbirinden] ayırt edilemez.

Bütün peygamberler Allah'ın nurudur, "*Onlardan hiçbirini diğerinden ayırt etmeyiz*" âyetinin açıklaması

679 Bir mekânda on kandil bulunsa, her biri surette ötekinden başkadır.

680 [Ama] yüzünü ışıklarına çevirince, hiç kuşkusuz her birinin ışığını [ötekinden] ayırt etmek imkânsızdır.

681 Sen yüz tane elma, yüz tane armut saysan bile, onları sıkınca yüz kalmaz, hepsi bir olur.

682 Anlamlarda bölünme ve sayılar yoktur; anlamlarda cüzlere ayrılma ve bireyler yoktur.

683 Dostun dostlarla birliği hoştur. Sen anlamın ayağına sarıl, [çünkü] suret âsidir.

684 Âsi sureti, eziyetle erit de altında hazineye benzeyen birliği gör.

685 Sen eritmezsen O'nun inayetleri onu zaten eritir. Gönlüm [o inayetlere] kul köle olsun.

686 O, hem gönüllere kendisini gösterir, hem dervişin hırkasını diker.

687 Hepimiz yayılmıştık ve tek bir cevherdik. Hepimiz o yanda başsız ve ayaksızdık.

688 Güneş gibi bir cevherdik; su gibi düğümsüz ve saftık.

689 O katışıksız ışık, surete bürününce, burçların gölgesi gibi sayılar ortaya çıktı.

690 Mancınıkla burçları yıkın da bu bölüğün arasındaki fark ortadan kalksın.

691 Ben bunun şerhini bir güzel yapardım, ama bir gönlün bile [bu yüzden] kaymasından korkarım.

692 Nükteler, çelik kılıç gibi keskindir. Kalkanın yoksa geriye kaç.

693 Bu elmas [kılıcın] önüne kalkansız çıkma. Çünkü kılıcın kesmekten hayası olmaz.

694 Ben kılıcı işte bu sebepten, tersten okuyanın biri, tersine okumasın diye kınına koydum.

695 Hikâyeyi tamamlayıp doğrular topluluğunun vefakârlığından [söz etmeye] geldik.

696 [O beyler] bu önderin ölümünün ardından, kalktılar, onun makamına bir nâip istediler.

Veliahtlık konusunda beylerin çekişmesi

697 O beylerden birisi öne çıkıp o vefa düşüncesinde olan kavmin yanına gitti.

698 *İşte o zâtın nâibi benim, bu zamanda İsa'nın nâibi benim,* dedi.

699 *İşte şu tomar, ondan sonra nâipliğin benim olduğuna delilimdir.*

700 Öteki bey pusudan çıkıverdi. Hilafet konusundaki iddiası bununkiyle aynıydı.

701 Onun koltuğundan da bir tomar göründü; ikisinin de Yahudice öfkesi ortaya çıktı.

702 Öteki beyler de birer birer dizilip keskin kılıçları çektiler.

703 Her biri ellerinde bir kılıç, bir tomar, azgın filler gibi birbirlerine düştüler.

704 Kesik başlardan tepeler oluşuncaya kadar yüz binlerce Hıristiyan adam öldürüldü.

705 Sağdan soldan sel gibi kan aktı. Bu [savaş yüzünden] havaya dağlar gibi toz kalktı.

706 O [vezirin] ektiği fitne tohumları, onların başlarına felâket kesilmişti.

707 Cevizler kırıldı; içi olan, kırılıp yok edildikten sonra da temiz, güzel bir ruha sahipti.

708 Ama bedenin [suretiyle ilgili olan] öldürmek ve ölmek, narı ve elmayı kırıp yarmak gibidir.

709 Tatlı olandan nar şerbeti olur; çürüğün sesinden başka bir şeyi olmaz.

710 Anlamlı olan, güzelce ortaya çıkar; çürük olansa rezil rüsva olur.

711 Ey surete tapan! Var git, anlamı [bulmaya] çalış. Çünkü anlam, suret bedeni üzerinde kanat gibidir.

712 Anlam ehliyle otur kalk da hem ihsanlar elde et hem de delikanlı ol.

713 Anlamsız can, şu bedende, hiç kuşku yok, kındaki tahta kılıç gibidir.

714 Kında bulunduğu sürece değerlidir. [Kından] çıktı mı yakılacak bir araç olur.

715 Tahta kılıcı savaşa götürme; işin eyvah olmadan önce bir bak.

716 [14a] Tahtaysa, git bir başkasını ara; elmassa sevinerek çık ileri.

717 Kılıç, velilerin cephaneliğindedir; onları görmek sizin için kimyadır.

718 Bütün âlimler, şunu söylemişlerdir şunu: "*Âlim, âlemlere rahmettir*[97]".

719 Nar alacaksan gülenini al da gülüşü tanesinden haber versin.

720 Ne kutludur onun gülüşü ki can kutusundaki inci gibi, ağzından gönlü görünür.

721 Kutsuz olan, ağzının içinden gönlünün karalığı görünen lâlenin gülüşüdür.

722 Gülen nar, bahçeyi güldürür. Yiğitlerin sohbeti, seni yiğitlerden yapar.

723 Kaya ve mermer taşı bile olsan, bir gönül sahibine ulaşınca mücevher olursun.

724 Temiz kişilerin sevgisini canının ta içine koy. Hoş gönüllülerden başkasının sevgisine gönül verme.

725 Umutsuzluk semtine gitme, umutlar var. Karanlığa doğru gitme, güneşler var.

726 Gönül, seni gönül ehlinin semtine çeker; bedense su ve çamur hapsine çeker.

727 Uyan, gönle gıdasını bir gönüldeşten ver. Var git, ikbali bir ikbal sahibinden ara.

Mustafa'nın -Allah'ın salâtı ve selâmı ona olsun- İncil'de anılan vasfının yüceltilmesi

728 İncil'de o peygamberler önderi, o temizlik denizi Mustafa'nın adı vardı[98].

729 [Zâhiri] özellikleri, şekli şemaili zikredilmiş; gazası, orucu, yemesi içmesi anılmıştı.

730 Hıristiyan topluluğu, bu ada ve hitaba rastladıklarında sevap olsun diye,

731 O şerefli adı öperler, o güzel vasfa yüz sürerlerdi.

732 O topluluk, anlattığımız bu fitne sırasında, fitneden ve korkudan güvendeydi.

733 Emirlerin ve vezirin şerrinden emin olarak, "*Ahmed*" adının sığınağına sığınmışlardı.

734 Ahmed'in ışığı [onlara] yardımcı çıkıp yar olunca soyları da çoğaldı.

735 Hıristiyanlardan bir başka topluluk Ahmed'in adını aşağılıyordu;

736 Fitnelerden, o uğursuz düşünceli, uğursuz düzenli vezir yüzünden aşağılık

ve hor bir hale geldiler.

737 O yalan yanlış ifadeli tomarlar yüzünden dinleri de hükümleri de bozuktu.

738 Ahmed'in adı böyle yardım ederse, ışığı nasıl korur acaba?

739 Ahmed'in adı böyle korunaklı bir hisar olunca, o emin ruhun zâtı nasıl olur kim bilir?

İsa dinini yok etmeye çalışan bir başka Yahudi padişahının hikâyesi

740 O vezirin belâsına düşen, derman kabul etmez, kan dökücü [padişahtan] sonra,

741 İsa kavmini yok etmek için o Yahudi'nin soyundan bir başka padişah ortaya çıktı.

742 Bu [padişahın] ortaya çıkışından haber [almak] istersen: "*Andolsun burçları olan göğe*" suresini[99] oku.

743 Birinci padişahın çıkardığı kötü sünnete, bu padişah da ayak uydurdu.

744 Kim kötü bir sünnet koyarsa, üzerine her saat lânet gider[100].

745 İyiler gittiler, sünnetleri kaldı; alçaklardan da zulümler, lânetler kaldı.

746 O kötülerin cinsinden var olan herkesin yüzü kıyamete dek o [kötülüğe] dönüktür.

747 Bu tatlı suyla acı su damar damardır. Sûr üfürülünceye dek halklar arasında akar durur.

748 İyilerin mirası tatlı sudandır. O hangi mirastır [dersen]? "*Kitabı miras olarak verdik*[101]" [mirasıdır].

749 Eğer [iyice] bakarsan [Hak] tâliplerinin niyazı peygamberlik mücevherinin ışıltılarıdır.

750 Işıltılar mücevherlerle yanar dönerler. Işıltı, kaynağının olduğu yere doğru gider.

751 Güneş bir burçtan bir burca girdiği için penceredeki ışık evin etrafında hareket eder.

752 Kimin bir yıldızla ilgisi varsa, o kendi yıldızıyla koşar[102].

753 Talihi Zühre ise eğlenceye, aşka ve isteğe tam bir eğilimi vardır.

754 [Yıldızı] kan dökmeyi huy edinmiş Merih[103] ise, savaş, iftira ve düşmanlık peşine düşer o.

755 Yıldızların ötesinde öyle yıldızlar vardır ki onlarda ihtirak[104] ve uğursuzluk olmaz.

756 Onlar, şu bilinen yedi gökten başka göklerde seyrederler.

757 Ne birbirlerine bitişik ne de birbirlerinden ayrı olan [bu yıldızlar] Allah nurlarının parıltısıyla berkarardırlar.

758 Talihi bu yıldızlardan olan kişinin nefsi kâfirleri taşlayarak yakar[105].

759 [14b] Onun öfkesi, değişen, [kimi] yenen [kimi] mağlup olan Merih'in öfkesi değildir.

760 Galip olan nur, Hak nurunun iki parmağı arasında eksilmekten ve kararmaktan güvendedir[106].

761 O nuru canlara Hak saçtı; talihliler eteklerle [o nurdan] topladılar.

762 O nur saçısını bulan kimse, yüzünü Allah'tan başkasından çevirmiştir.

763 Kimin aşk eteği yoksa, o nur saçısından nasipsiz kalmıştır.

764 Parçaların yüzleri bütüne doğrudur; bülbüllerin aşkı gülün yüzünedir.

765 İneğin rengini dışından, insanın kırmızı ve sarı rengini de içinden ara[107].

766 Güzel renkler temizlik küpündendir; çirkinlerin rengiyse cefanın çamurlu suyundan.

767 O latif rengin adı "*Allah boyası*"dır[108]. Bu kirli rengin kokusu ise "*Allah laneti*".

768 Denizden olan, denize gider; nereden gelmişse oraya gider.

769 Dağ başından hızla akan seller; bizim bedenimizden de aşkla karışmış can [geldiği yere gider.]

Yahudi padişahının ateş yakması ve "*Kim bu puta secde ederse ateşten kurtulur*" [diyerek] ateşin yanına put koyması

770 O köpek Yahudi, bak, ne düşündü? Ateşin yanına bir put dikti.

771 *Kim bu puta secde ederse kurtulur; etmezse, ateşin ortasına oturur* [dedi].

772 O, bu nefis putunun lâyığını vermeyince, nefsinin putundan bir başka put doğdu.

773 Putların anası, sizin nefis putunuzdur. Çünkü o put yılan, bu putsa ejderhadır.

774 Nefis, demir ve taştır, putsa kıvılcım. O kıvılcım su ile sakinleşir.

775 Taş ve demir su ile sakinleşir mi? İnsan bu ikisiyle nasıl güvende olur?

776 Put, testide gizlenmiş çamurlu sudur; nefsi, bu çamurlu suyun kaynağı bil.

777 O yontulmuş put kara sel gibidir; putçu nefis de kanal üzerindeki bir kaynak.

778 Bir taş parçası yüz testiyi kırar, ama kaynağın suyunu durmadan akıtır.

779 Put kırmak kolaydır, pek kolay; nefsi kolay görmekse cahilliktir, cahillik.

780 Ey oğul, eğer nefsin suretini arıyorsan yedi kapılı cehennem kıssasını oku.

781 [Nefsin] her solukta bir hilesi vardır; her hilesinde yüzlerce Firavun ve yandaşları batıp boğulmuştur.

782 Musa'nın Allah'ına, Musa'ya kaç, Firavunlukla iman suyunu dökme.

783 Elini Ahad[109]'a ve Ahmed'e uzat; ey kardeş beden Ebu Cehl'inden kurtul.

Çocuğun ateşin içinde dile gelmesi ve halkı ateşe girmeye özendirmesi

784 O Yahudi, bir kadınla çocuğunu putun önüne getirdi, ateş alevlenmişti.

785 Çocuğu ondan alıp ateşe attı. Kadın korktu da gönlünü imandan kopardı.

786 [Kadın] putun önünde secde etmek isteyince çocuk: Ben ölmedim, diye bağırdı.

787 *İçeri gir anne, görünüşte ateşin içindeysem de ben burada iyiyim,* [dedi].

788 *Ateş, [görünüşte gerçeği] perdelemek için bir gözbağıdır; [ama aslında] yakadan baş çıkartmış bir rahmettir.*

789 *İçeri gir anne, Hakk'ın delilini gör de Allah seçkinlerinin işretini seyret.*

790 *İçeri gir de ateşi suya benzeyen o âlemden [çıkıp] ateşe benzeyen suyu gör.*

791 *İçeri gir de ateşin içinde servi ve yasemin bulan İbrahim'in sırlarını gör.*

792 *Senden doğduğum sırada ölümü görüyordum; senden ayrılmaktan çok korkuyordum.*

793 *Doğunca, daracık zindandan kurtuldum, havası hoş, rengi güzel bir dünyaya [çıktım].*

794 *Şimdi şu ateş içindeki dinginliği görünce, dünyayı ana rahmi gibi gördüm.*

795 *Bu ateşin içinde, her zerresinde İsa soluklular olan bir [başka] âlem gördüm.*

796 *İşte şekli yok kendisi var bir dünya. O var [görünen] dünya ise sebatsız bir şekilden ibaret.*

797 *Anne, annelik hakkın için içeri gir de bu ateşte ateşlik olmadığını gör.*

798 *İkbal geldi anne, gir içeri; devleti elinden kaçırma anne gir içeri.*

799 *O köpeğin kudretini gördün, Allah'ın kudretini ve lütfunu görmek için gir içeri.*

800 [15a] *Ben, sana merhametimden çekiyorum ayağını; çünkü neşeden zaten seni umursayacak halde değilim.*

801 *İçeri gir, başkalarını da çağır; ateş içinde sofra kurdu çünkü padişah.*

802 *Ey Müslümanlar, hepiniz içeri [ateşe] girin; din lezzetinden başka her şey azaptır.*

803 *Hepiniz, yüzlerce baharı olan bu kısmete pervane gibi atılın.*

804 [Çocuk] o topluluğun ortasında bağırıyor, halkın canı heybetle doluyordu.

805 Bunun üzerine kadın erkek kendilerinden geçmiş halde ateşe atıldılar.

806 Memur olmadan, çekip sürüklenmeden, [sadece] dostun aşkıyla; çünkü her acıyı tatlılaştırmak ondandır.

807 İş öyle bir hale geldi ki memurlar ateşe girmeyin diye halkı engelliyorlardı.

808 O Yahudi'nin yüzü kara çıktı, utandı; pişman oldu da şu sebepten gönlü hastalandı:

809 İnsanlar, imana daha çok âşık oldular, bedeni yok etmede daha sadık çıktılar.

810 Şükürler olsun, Şeytan'ın hilesi kendi [ayağına] dolandı. Şükürler olsun Şeytan da kendisini yüzü kara gördü.

811 İnsanların yüzüne sürdüğü [o karalık], o alçağın yüzünde toplandı.

812 Halkın elbisesini pervasızca yırtanın kendi elbisesi yırtıldı da onlarınki sağlam kaldı.

Muhammed'in -Allah'ın salâtı ve selâmı ona olsun- adını eğlenerek söylenen adamın ağzının çarpılması

813 Birisi ağzını eğdi, Muhammed'in adını eğlenerek andı, ağzı çarpılakaldı.

814 Pişman olup "*Ey Muhammed, ey lütuflar ve ledün*[110] *ilmi sahibi affet*, [dedi].

815 *Ben bilgisizlikten eğlendim seninle. [Oysa] eğlenmeye layık ve müstahak olan bendim.*

816 Allah, bir kimsenin perdesini yırtmak isterse, onu temiz kişileri kınayıp yermeye meylettirir.

817 Allah bir kimsenin aybını örtmek isteyince de [o kimsenin] ayıplı kimselerin aybı hakkında sesi soluğu çıkmaz olur.

818 Allah, bize yardım etmek dilerse, bizi inleyip sızlamaya meylettirir.

819 O'nun için ağlayan göz ne mutludur, O'nun için yanıp kavrulan gönül ne kutludur.

820 Her ağlamanın sonunda, nihayet bir gülme vardır; sonu gören adam mübarek bir kuldur.

821 Nerede akarsu varsa orada yeşillik olur; nerede göz yaşı varsa orada rahmet olur.

822 İnleyen dolap gibi gözü yaşlı ol da can meydanında yeşillikler bitsin.

823 Gözyaşı istersen, gözyaşı saçanlara acı; merhamet istersen güçsüzlere merhamet et[111].

O Yahudi padişahının ateşi azarlaması

824 Padişah yüzünü ateşe çevirip: *Ey sert huylu, o dünyayı yakan fıtrî huyun nerde?* dedi.

825 *Nasıl yakmıyorsun? Özelliğine ne oldu senin? Yoksa bizim talihimiz yüzünden azmin mi değişti?*

826 *Sen ki ateşe tapanı bile bağışlamazsın. Sana tapmayan nasıl kurtuldu?*

827 *Ey ateş, sen hiç sabretmezsin; nasıl yakmazsın? [Sebep] nedir, [buna] gücün mü yok?*

828 *Hayret, bu bir göz bağı mı, yoksa akıl bağı mı? Böyle yüksek bir alev nasıl yakmaz?*

829 *Sana birisi büyü mü yaptı, yoksa bu simya mı? Yoksa tabiatındaki aykırılık bizim bahtımızdan mı?*

830 Ateş: *Ey şaman, ben aynıyım; içeri gel de hararetimi gör*, dedi.

831 *Tabiatım da değişmedi benim, unsurum da. Allah kılıcıyım ben, izinle keserim.*

832 Türkmen'in köpekleri, çadır kapısında misafirin önünde yaltaklanırlar.

833 Ama yabancı bir sima çadırdan geçecek olsa, köpeklerin aslanca saldırdığını görür.

834 Ben kullukta köpekten aşağı değilim; Allah da dirilikte bir Türk'ten aşağı değildir.

835 Eğer tabiatının ateşi seni üzgün kılarsa, bu yakışı, din sultanının emriyle yapar.

836 Eğer tabiatının ateşi sana sevinç verirse, ona o sevinci din sultanı koyar.

837 Üzüntü görünce istiğfar et; [çünkü] üzüntü, yaratıcının emriyle etkin olur.

838 [Allah] isterse üzüntünün kendisi sevinç kesilir; ayak bağının kendisi özgürlüğe döner.

839 Rüzgâr, toprak, su, ateş kuldur. Benimle ve seninle ölü, Hak ile diridirler.

840 Ateş, Hakk'ın huzurunda daima ayaktadır; âşık gibi gece gündüz sürekli kıvranmaktadır.

841 Taşı demire vurunca dışarıya [kıvılcım] sıçrar. Onun dışarı ayak basışı yine Allah'ın emriyledir.

842 Zulüm demiri ile taşını birbirine vurma. Çünkü bu ikisi, kadın ve erkek gibi doğururlar.

843 Sebep, bizzat taş ve demir olsa da ey iyi adam, sen daha yukarıya bak.

844 [15b] Çünkü bu sebebi, o sebep meydana getirmiştir. Hiç kendiliğinden sebepsiz bir sebep meydana gelir mi?

845 Nebilere kılavuz olan o sebepler, bu sebeplerden daha üstündür.

846 Bu sebebi, o sebep etkin hale getirir; kimi zaman da sonuçsuz ve etkisiz kılar.

847 Bu sebebin mahremi akıllardır; o sebeplerin mahremi de nebilerdir.

848 Bu sebep Arapça nedir? İp (resen) de. Bu kuyuda bu ip işe yarar.

849 Çıkrığın dönmesi, ipin [hareketi] için sebeptir; [ama] çıkrığı çevireni görmemek hatadır.

850 Dünyada bu sebep iplerini, sakın ha sakın, şu başı dönmüş felekten bilme.

851 [Bilme] ki felek gibi boş ve başı dönmüş halde kalmayasın; beyinsizlikten çıra gibi yanmayasın.

852 Rüzgâr, Hakk'ın emriyle ateşi yer; her ikisi de Hak şarabıyla mest olmuşlardır.

853 Ey oğul! Eğer gözünü açarsan yumuşaklık suyunun da öfke ateşinin de Hak'tan olduğunu görürsün.

854 Rüzgârın canı Hakk'a vâkıf olmasaydı, Âd kavminin içindekileri nasıl ayırt ederdi?

855 Hûd, müminlerin çevresine bir çizgi çekti; rüzgâr oraya gelince hafifliyor,

856 O çizginin dışında kim varsa, hepsini havada paramparça ediyordu.

857 Bunun gibi Şeybân-ı Râî[112] de sürünün çevresine belirgin bir çizgi çekerdi.

858 Namaz vakti Cuma'ya gittiğinde, kurtlar oraya saldıramasın diye [böyle yapardı].

859 Hiçbir kurt o çizgiden içeri girmezdi. Hiçbir koyun da çizginin dışında dolaşmazdı.

860 Kurdun hırsının da koyunun hırsının da rüzgârı, Allah erinin dairesine bağlıydı.

861 İşte bunun gibi ecel rüzgârı da âriflere karşı Yusufların rüzgârı gibi yumuşak ve hoştur.

862 Ateş, İbrahim'e diş geçiremedi. Hakk'ın seçkini olunca rüzgâr onu nasıl ısırabilir?

863 Din ehli de şehvet ateşinden yanmaz; [oysa şehvet] başkalarını ta yerin dibine geçirmiştir.

864 Deniz dalgası Allah'ın emriyle hareket edince, Musa'nın halkını, kavmini Kıptilerden ayırt etti.

865 Toprak, [Allah'tan] ferman erişince, Karun'u altınları ve tahtıyla birlikte derinliklerine çekti[113].

866 Su ve toprak, İsa'nın soluğundan otlayınca, kol kanat açtı, kuş olup uçtu[114].

867 Senin tespihin, suyun ve toprağın buharıdır; [ama] gönlün doğruluk üfleyişinden cennet kuşu olur.

868 Tur dağı Musa'nın nurundan raksa geldi de kâmil bir sufi olup eksiklikten kurtuldu.

869 Dağ aziz bir sufi olduysa şaşılacak ne var? Musa'nın bedeni de kuru bir balçıktandı.

Yahudi padişahının [bununla] alay edip inkâr etmesi ve seçkin adamlarının öğüdünü dinlememesi

870 O Yahudi padişahı bu şaşırtıcı şeyleri gördü de ancak alaya alıp inkâr etti.

871 Öğütçüler: *Haddini aşma, inat bineğini böylesine sürme,* dediler.

872 Öğütçülerin ellerini bağlayıp hapsetti. Zulüm üstüne zulüm kattı.

873 İş buraya gelip çatınca: "*Ey köpek, ayağını dire, kahrımız erişti*" diye bir ses geldi.

874 Ondan sonra ateş kırk arşın alevlendi; bir halka haline gelip o Yahudileri yaktı.

875 Onların asılları, evvelce de ateşti; sonunda da kendi asıllarına gittiler.

876 O topluluk zaten ateşten doğmuştu, [zaten] parçaların yolu bütüne doğru gider.

877 Onlar müminleri yakan bir ateştiler; sonunda ateşleri çerçöp gibi kendilerini yaktı.

878 Anası "Hâviye" olan kimsenin köşe bucağı da yine Hâviye'dir[115].

879 Çocuğun annesi, çocuğunu arar; asıllar, dalların ardındadır.

880 Su havuzun içinde hapis olsa bile, hava onu yukarı çeker; çünkü su temel unsurlardandır.

881 [Hava] onu [havuzdan] azar azar kurtarır, madenine dek götürür de sen götürüşünü görmezsin.

882 Şu nefes de bizim canlarımızı dünya hapishanesinden öylece, azar azar çalar.

883 Temiz sözler, bizden çıkıp ona doğru yükselir; ondan başkasının bilmediği bir yere kadar ulaşır[116].

884 Nefeslerimiz, temizlik sayesinde, bizden bir hediye olarak bekâ yurduna yücelir.

885 Sonra ululuk sahibi [Allah'tan], sözlerimize karşılık bir rahmet olarak iki misli bize gelir.

886 Sonra, kul ulaştığı şeylere bir daha ulaşsın diye bizi, yine o güzel [sözlere] yöneltir.

887 [16a] Böylece [güzel sözler] sürekli olarak yükselir ve iner. Bu [hal] sende habire devam eder.

888 Farsça söyleyelim: Bu cezbe, o tadın geldiği yandan gelir.

889 Her kavmin gözü, bir güncük zevk sürdüğü yanda kalmıştır.

890 Her cinsin zevki, kesinlikle kendi cinsiyledir. Bak, parçanın zevki de kendi bütününden olur.

891 Ya da o, bir cinsten olmaya kâbildir de ona katılıp karılınca onun cinsinden oluverir.

892 Hani bizim cinsimizden olmadıkları halde, bizim cinsimizden olup da bize eklenen suyla ekmek gibi.

893 Su ve ekmek şeklen bizim cinsimizden değildir, ama sonuç bakımından onları [bizim] cinsimizden bil.

894 Cinsimiz olmayandan zevk alıyorsak, [bu] ancak onun cinsimize benzer oluşundandır.

895 Benzer olan şey eğreti olur; eğreti olansa sonunda kalıcı değildir.

896 Kuş ıslıktan zevk alsa bile kendi cinsini bulamayınca kaçar gider.

897 Susuz kimse seraptan zevk alsa da ona ulaşınca [serap] kaçar, [o da yine] su arar.

898 Müflisler kalp altından hoşlanırlarsa da, o [altın] darphanede rezil rüsva olur.

899 Altın kaplamalı [kalp para] seni yoldan alıkoymasın, batıl hayaller seni kuyuya düşürmesin diye,

900 Kelile'den şu hikâyeyi bir daha araştır da ondaki kıssadan hisse al.

Av hayvanlarının aslana tevekkül etmesini ve çalışmayı terk etmesini söylemelerinin anlatılması

901 Güzel bir ovada av hayvanları, aslan korkusundan keşmekeş içindeydiler.

902 Çünkü aslan habire pusudan çıkıp [birisini] kapıyordu. O otlak hepsine tatsız tuzsuz hale gelmişti.

903 Hileye baş vurup aslana geldiler: *Biz seni gündelik [yiyecekle] doyuralım,*

904 *Bundan böyle av peşine düşme de şu otlak bize zehir olmasın,* [dediler.]

Aslanın av hayvanlarına cevap vermesi ve çalışmanın yararlarını söylemesi

905 [Aslan]: *Peki, ama vefa görürsem, hileye uğramazsam. Ben Zeyd'den ve Bekir'den nice hileler görmüşüm,* dedi.

906 *İnsanların yaptıklarından, hilelerinden helâk olmuşum ben; yılanların, akreplerin sokmasıyla yaralanmışım ben.*

907 *İçimde pusuya yatmış olan nefis halkına gelince, o hilede ve kinde bütün insanlardan daha beterdir*[117].

908 *Benim kulağım "Mümin sokulmaz*[118]*" [sözünü] işitti; Peygamber'in sözünü canla başla kabul etti.*

Av hayvanlarının tevekkülü çalışmaya ve kazanmaya yeğlemesi

909 Hepsi: *Ey [her şeyden] haberdar bilge! Çekinmeyi bırak; [çekinme insanı] kaderden kurtaramaz,* dediler.

910 *Çekinmekte, darmadağınlık ve kötülük vardır; var git, tevekkül et, tevekkül daha iyidir.*

911 *A sert ve keskin [kişi] kazayla pençeleşme de kaza da seninle kavgaya tutuşmasın.*

912 *Tanyerinin Rabbi'nden yara almamak için Hakk'ın hükmü karşısında ölü olmak lazım.*

Aslanın çalışmayı ve kazanmayı, tevekküle ve teslime yeğlemesi

913 [Aslan]: *Evet, tevekkül kılavuz olsa da, şu sebep de Peygamber'in sünnetidir,* dedi.

914 *Peygamber, yüksek sesle "Tevekkülle beraber, devenin ayağını bağla*[119]*" dedi.*

915 *"Kazanan Allah sevgilisidir*[120]*" işaretini dinle; tevekkülden dolayı sebepte tembel olma.*

Av hayvanlarının tevekkülü çalışmaya yeğlemesi

916 Topluluk ona: *Kazanmayı, insanların zaafı yüzünden, boğaz miktarınca bir aldatma lokması bil,* dedi.

917 *Tevekkülden daha güzel bir kazanç yoktur. Teslimden daha sevgili ne var ki?*

918 Niceleri belâdan belâya kaçar, niceleri yılandan ejderhaya sıçrarlar.

919 İnsan hile yapar, hilesi [kendisine] tuzak olur; can sandığı şey, kan içici kesilir.

920 Kapıyı kapar, oysa düşman evinin içindedir. Firavun'un hilesi de bu masallardandı.

921 O kin güdücü yüz binlerce çocuk öldürdü, oysa arayıp durduğu evinin içindeydi.

922 Değil mi ki bizim gözümüzde nice illet var; yürü kendi görüşünü dostun görüşünde yok et.

923 Bizim görüşümüze karşılık onun görüşü, ne güzel karşılıktır. Onun görüşünde bütün maksatları bulursun.

924 Çocuk, tutamaz ve yürüyemezken, bineği ancak babasının boynu olur.

925 Eli ayağı ortaya çıkıp da yaramazlığa başladı mı belâya uğrar, zorluğa düşer.

926 Halkın canları da el ayak [sahibi olmadan] önce, vefadan sefaya uçmadaydı.

927 "*İniniz*[121]" emriyle bağlanınca, öfkeye, hırsa, sevince hapsoldular.

928 Biz Hakk'ın ailesi ve süt isteyen [yavrularıyız]. [Peygamber]: "*İnsanlar Allah'ın ailesidir*[122]" dedi.

929 Gökten yağmur veren, rahmetiyle ekmek vermeye de güç yetirir.

[16b] Aslanın yine çalışmayı tevekküle yeğlemesi

930 Aslan: *Evet, ama kulların Rabbi ayağımızın önüne bir merdiven koydu,* dedi.

931 Dama basamak basamak çıkmalı; burada cebrî olmak kuru istektir.

932 Ayağın varken kendini nasıl topal edersin? Elin varken pençeni nasıl saklarsın?

933 Efendi, kölenin eline bir bel verdi mi, söylemeden istediği belli olur.

934 Bele benzeyen el O'nun işaretlerindendir; işin sonunu düşünmek O'nun sözlerindendir.

935 [Allah'ın] işaretlerini canına koyup o işarete vefa ederek can verirsen,

936 Sırlardan nice işaretler verir sana; senden yükü kaldırıp iş güç sahibi eder.

937 Yük taşıyanken taşınan kılar seni; kabul ediciyken kabul edilen kılar seni.

938 O'nun emrini kabul ediciyken söyleyici olursun; kavuşmayı ararken bundan sonra kavuşan olursun.

939 Nimetine şükretmeye çalışmak kudrettir. Senin cebriliğin ise o nimeti inkâr etmektir.

940 Kudrete şükretmek kudretini arttırır. Cebirse nimeti elinden çıkarır.

941 Senin cebriliğin yolda uyumaktır, uyuma; o kapıyı, o dergâhı görmedikçe uyuma.

942 Ey itibarsız tembel [cebrî] sakın, o meyveli ağacın altından başka yerde uyuma.

943 [Uyuma] ki rüzgâr her an dalları silkip uyuyanın başına çerez ve azık döksün.

944 Ha cebir, ha yol kesiciler arasında uyumak. Vakitsiz [öten] kuş nasıl aman bulur?

945 Onun işaretlerine burun kıvırırsan, kendini erkek zannederken bir de bakarsan ki kadınsın sen.

946 Sendeki şu kadarcık akıl da yok olur; aklı uçan başsa kuyruğa döner.

947 Şükürsüzlük uğursuz ve ayıp olduğundan şükürsüz olanı ateşin dibine götürür.

948 Tevekkül edeceksen çalışmakta [tevekkül] et; ekin ek ondan sonra Cebbar'a dayan.

Av hayvanlarının yine tevekkülü çalışmaya yeğlemeleri

949 Hepsi birden ona bağırdılar: *Sebepleri eken o açgözlüler,*

950 *Kadın erkek nice yüz binlerce kişi, öyleyse neden zamanın [nimetlerinden] yoksun kaldılar?*

951 Dünyanın başlangıcından beri yüz binlerce yüzyıldır, ejderha gibi yüz ağız açmışlardı.

952 O bilgili topluluk öyle hileler düzdüler ki o hile yüzünden dağ bile kökünden kopar.

953 Celal sahibi Allah, onların hilesini "*O yüzden dağların tepeleri bile sarsılır*[123]" diye vasfetti.

954 O avdan ve çalışmadan, ezelde verilen paydan başka bir şey yüz göstermedi.

955 Hepsi tedbirden de çalışmadan da âciz kaldı da [geriye sadece] Allah'ın işi ve hükümleri kaldı.

956 A ad sahibi, kazancı bir addan başka bir şey bilme; a düzenbaz, çalışmayı bir kuruntudan başka bir şey sanma.

Azrail'in bir adama bakması, o adamın Süleyman'ın sarayına kaçması, tevekkülün çalışmaya yeğlenmesinin ve çalışmanın yararının azlığının anlatılması

957 Hür bir adam, bir kuşluk çağında varıp Süleyman'ın adalet sarayına koştu.

958 Üzüntüden yüzü sararmış, her iki dudağı birden morarmıştı. Süleyman: "*Ey efendi, ne oldu?*" dedi.

959 [Adam]: *Azrail, bana öyle öfkeli, öyle kinli bir bakış attı ki,* dedi.

960 [Süleyman]: *Peki, şimdi ne diliyorsan dile*, dedi. [Adam]: *Ey can sığınağı,* dedi, *rüzgâra emret de,*

961 *Beni buradan Hindistan'a götürsün, ola ki bu kul oraya gidince canını kurtarır.*

962 İşte halk da yoksulluktan [böyle] kaçar, onun için hırsa, emele lokma olur insanlar.

963 Yoksulluk korkusu o [adamın] korkmasına benzer. Hırsı, çalışmayı da Hindistan say sen.

964 [Süleyman] rüzgâra emretti; rüzgâr onu hemencecik Hindistan'ın ucundaki bir adaya götürdü.

965 Ertesi gün divan ve görüşme vaktinde Süleyman Azrail'e dedi ki:

966 *O Müslüman'a neden öyle öfkeyle baktın da evinden barkından avare oldu?*

967 Azrail: *Ben ona ne zaman öfkeyle bakmışım? Onu yol uğrağında gördüm de şaşkınlığımdan [baktım],* dedi.

968 *Çünkü Allah bana, "Haydi, onun canını bugün Hindistan'da al" buyurdu.*

969 *Şaşırarak, "Yüz kanadı olsa yine de Hindistan'a gitmesi çok uzak" dedim.*

970 [17a] Sen dünyanın bütün işlerini de bununla kıyasla, gözünü aç da bak.

971 Kimden kaçıyoruz? Kendimizden mi? Ne olmayacak şey! Kimden kapıp alıyoruz? Allah'tan mı? Ne vebal!

Aslanın yine çalışmayı tevekküle yeğlemesi ve çalışmanın yararlarını anlatması

972 Aslan: *Evet, ama nebilerin ve müminlerin çalışmalarını da gör,* dedi.

973 Cefadan, sıcaktan, soğuktan her ne gördülerse, yüce Allah onların çalışıp çabalamasını zayi etmedi.

974 Onların hileleri, her halükârda güzel oldu. Güzelden olan her şey güzeldir.

975 Tuzakları felek kuşunu yakaladı; eksiklikleri hepten fazlalığa döndü.

976 A yüce kişi! Gücün yettiği kadar nebilerin ve velilerin yolunda çalış.

977 Kaza ve kaderle pençeleşmek cihat değildir. Çünkü bize bunu (kaza ile pençeleşmeyi) yaptıran da kaza ve kaderdir.

978 Bir kimse iman ve itaat yolunda olup da bir soluk bile ziyan etmişse kâfir olayım ben.

979 Başın yarılmamış, şu başını bağlama. Bir iki güncük çalış da ondan sonra gül.

980 Dünyayı arayan olmayacak kötü bir şey aradı. Âhireti arayansa iyi bir hal aradı.

981 Dünyayı kazanmanın hileleri soğuktur; dünyayı terk etmenin hileleriyse caizdir.

982 Hile odur ki [kişi kurtulmak için] zindanı kazsın; yoksa birinin kazılmışı kapatması soğuk bir hiledir.

983 Bu dünya zindandır[124], biz de zindandakiler. Zindanı kaz da kurtar kendini.

984 Dünya nedir? Allah'tan gafil olmak. Kumaş, para, tartı, kadın [dünya] değildir.

985 Peygamber din için yüklendiği mala: "*O ne güzel maldır*[125]" dedi.

986 Geminin içindeki su gemiyi batırır. Geminin altındaki su ise [gemiye] destektir.

987 Süleyman, malı mülkü gönlünden kovduğu için kendisini sadece yoksul diye adlandırdı.

988 Ağzı kapalı testi, içi hava ile dolu olduğundan güçlü deniz suyu üzerinde yüzer gider.

989 [İnsan da] içinde yoksulluk havası oldukça, dünya denizi üzerinde durabilir.

990 Bu dünyanın tamamı onun mülkü olsa da, bu mülk onun gönül gözünde hiçbir şeydir.

991 Öyleyse gönlünü "min-ledün[126]" ululuğunun havasıyla doldur, ağzını da bağlayıp mühürle.

992 Çalışma haktır, deva da haktır dert de hak. İnkârcı, çalışmayı inkâr etmeye çalışır.

Çalışmanın tevekküle yeğlenişinin karara bağlanması

993 Aslan bu türden bir çok delil söyledi de o cebrîler bu cevaba kandılar.

994 Tilki, geyik, tavşan ve çakal, cebri ve dedikoduyu bıraktılar.

995 Bu biatte zarara uğramamak için kükremiş aslana sözler verdiler.

996 Her günün nasibi zahmetsizce ona gelecek, başka bir isteğe ihtiyacı kalmayacaktı.

997 Kura kime çıkarsa, sırtlan gibi günü gününe aslanın yanına koşuyordu.

998 Bu kadeh dönüp dolaşıp tavşana gelince, tavşan "*Bu zulüm ne zamana dek [sürecek]?*" diye haykırdı.

Av hayvanlarının tavşanın aslana gitmekte gecikmesine karşı çıkmaları

999 Topluluk ona: *Biz nice zamandır söz ve vefa uğruna canımızı feda ettik*, dediler.

1000 *A inatçı adımızı kötüye çıkarma bizim de aslan incinmesin; çabuk git, çabuk git.*

Tavşanın onlara cevap vermesi

1001 Tavşan: *A dostlar, bana süre verin de hilem sayesinde belâdan kurtulun*, dedi.

1002 *Hilemle canınız aman bulsun, bu hile çocuklarınıza miras kalsın.*

1003 Her peygamber, dünyada ümmetleri böyle bir kurtuluş yerine davet etti.

1004 Görünüşte gözbebeği gibi küçük olsa da [her peygamber] felekten çıkış yolunu görmüştü.

1005 Halk, onu gözbebeği gibi küçük gördü, gözbebeğinin büyüklüğüne kimse yol bulamadı.

Av hayvanlarının tavşanın sözüne karşı çıkmaları

1006 Topluluk ona: *A eşek, kulak ver de tavşan gibi davran, haddini bil*, dedi.

1007 *Kendine gel, bu nasıl sözdür ki senden daha iyi olanlar bunu hatırlarına bile*

getirmediler.

1008 *Sen ya şaşkınsın ya da kaza bizim peşimizde. Yoksa bu söz senin gibisine nereden yaraşacak?*

[17b] Tavşanın av hayvanlarına cevabı

1009 [Tavşan]: *A dostlar, Allah bana ilham etti. Bir güçsüze güçlü bir tedbir nasip oldu,* dedi.

1010 Allah'ın arıya öğrettiği, ne aslanda olur ne yaban eşeğinde[127].

1011 [Arı] taptaze balla dolu petekler yapar. Allah ona bu ilmin kapısını açmıştır.

1012 Allah'ın ipekböceğine öğrettiği düzeni hiçbir fil bilebilir mi?

1013 Topraktan olan Âdem Allah'tan ilim öğrendi de yedinci kat göğe dek [her yeri] o ilimle aydınlattı.

1014 Allah konusunda şüphede olanın körlüğüne rağmen, meleğin adını ve haysiyetini kırdı.

1015 O, altı yüz bin yıllık zahide[128], o buzağıya ağız bağı taktı,

1016 Din bilgisi sütünü emmesin, o yüce köşkün etrafında dolaşmasın diye.

1017 Duygu ehlinin bilgileri, o yüce bilgiden süt emmeleri için bir ağız bağıdır.

1018 Gönül damlasına öyle bir inci düştü ki denizlere ve göklere verilmedi o.

1019 A şekle tapan, niceye dek şekle [tapacaksın?] Anlamsız canın şekilden kurtulmadı gitti.

1020 İnsan, eğer şekille insan olsaydı, Ahmet ile Ebu Cehil aynı/eşit olurdu.

1021 Duvardaki resim de insana benzer; bir bak, şekilce nesi eksik?

1022 O parlak şeklin bir tek canı eksik. Yürü, o az bulunur cevheri ara.

1023 Ashab-ı [Kehf'in] köpeğine el verilince, dünyadaki bütün aslanların başları eğildi.

1024 Canı, nur denizine battıktan sonra, o ürkütücü resmin ne zararı var ona?

1025 Kalemlerde şeklin vasfı yoktur? Kitaplarda "bilgin, adaletli" [gibi vasıflar] vardır.

1026 "Bilgin ve adaletli", tümüyle anlamdır, o kadar. Onları önde, arkada, bir yerde bulamazsın.

1027 [Onlar] bedene, mekânsızlık tarafından yansırlar. Can güneşi göklere sığmaz.

Tavşanın bilgisinin anılması, bilmenin erdeminin ve yararlarının anlatılması

1028 Bu sözün sonu yoktur. Aklını devşir de tavşan hikâyesine kulak ver.

1029 Eşek kulağını sat, başka bir kulak al. Çünkü bu sözü eşek kulağı anlayamaz.

1030 Yürü, tavşanın tilkice oyununu gör; tavşanın hilesine ve aslanı devirmesine bak.

1031 Bilgi, Süleyman saltanatının yüzüğüdür; bütün âlem şekil, bilgiyse candır.

1032 Denizler, dağlar ve ovalardaki yaratıklar, bu hüner yüzünden insanoğluna karşı çaresiz kalmışlardır.

1033 Kaplan ve aslan fare gibi korkar ondan. Timsahın ve denizin ödü ondan kopup çırpınır.

1034 Peri de Şeytan da onun yüzünden tutmuştur sahilleri. Her birisi gizli bir yere yerleşmiştir.

1035 İnsanın gizli düşmanı pek çoktur. İhtiyatlı insan akıllı kişidir.

1036 Güzel, çirkin gizli yaratıkların darbesi her an gönle vurur.

1037 Yıkanmak için dereye girsen, sudaki diken sana zarar verir.

1038 Diken suyun dibinde gizli olsa da, sana batınca var olduğunu anlarsın.

1039 İçe doğanların ve kuruntuların ıstırabı, binlerce kişi yüzünden olur, bir kişiden değil.

1040 Hele bir dur da duyguların değişsin, böylece onları görürsün, sorun da hallolur.

1041 İşte o zaman kimlerin sözlerini reddetmişsin, kimleri kendine önder edinmişsin [görürsün].

Av hayvanlarının tavşandan düşüncesindeki sırrı sormaları

1042 Ondan sonra: *A çevik tavşan, dediler, aklındakini ortaya koy,* dediler.

1043 Ey bir aslanla kapışmaya girişen, düşündüğün tedbiri söyle.

1044 Danışmak, anlayış ve uyanıklık verir; akıllar akla yardım eder.

1045 Peygamber: "*A tedbir düşünen, danış; çünkü danışılan kişi emindir*[129]" dedi.

Tavşanın onları bu sırrı [öğrenmekten] men etmesi

1046 [Tavşan]: *Her sırrı söylemek olmaz, bazen çift tek çıkar, bazen de tek çift,* dedi.

1047 Aynaya berraklıktan dem vurursan, bize karşı çabucak kararır[130].

1048 Şu üç şeyi anlatmada dudağını az oynat: Yolun, paran, bir de mezhebin[131].

1049 Çünkü bu üçünün düşmanı pek çoktur. Düşman onu bilirse pusu kurar sana.

1050 Bir iki kişiye söyledin mi, elveda [o sırra]. İki kişiyi aşan her sır yayılır[132].

1051 [18a] İki üç kuşu birbirine bağlasan, yerde elem içinde hapis kalırlar.

1052 [Danışanlar] güzelce, üstü örtülü, [başkalarını] yanlışa düşürecek kinayeyle karışık şekilde danışırlar.

1053 Peygamber üstü kapalı tarzda danışırdı; onlar, ona cevap verir, [ama işin aslından] habersiz olurlardı.

1054 Düşman, ayağı baştan ayıramasın diye, düşüncesini örtülü bir örnekle söylerdi.

1055 O, [danıştığından sorusunun] cevabını alır, başkası onun sorusunun kokusunu bile alamazdı.

Tavşanın hilesinin hikâyesi

1056 [Tavşan] aslana gitmeyi bir süre geciktirdikten sonra pençe vuran aslanın yanına gitti.

1057 Aslan, tavşan gitmekte geç kaldığı için toprağı kazıyor, kükrüyordu:

1058 *O alçakların sözü hamdır ham, gevşektir, eksiktir demiştim ben*, dedi.

1059 *Onların hilesi eşekten düşürdü beni. Şu felek beni ne zamana kadar aldatacak, ne zamana kadar?*

1060 Ahmaklığından ne önünü ne de ardını göremeyen gevşek tedbirli bey pek çaresiz kalır.

1061 Yol düzgün, ama altında tuzaklar var. İsimlerde de anlam kıtlığı var.

1062 Sözler ve isimler tuzaklara benzer. Tatlı sözler ömür ırmağımızın kumudur.

1063 İçinden su kaynayan kum pek az bulunur; git, onu ara.

1064 Hikmet arayan, hikmet kaynağı olur. Onu elde etmekten ve sebebe [sarılmaktan] kurtulur.

1065 Ezberleyen levh, Levh-i Mahfuz olur. Aklı ruhundan haz alır.

1066 Akıl başlangıçta onun öğretmeni iken daha sonra onun öğrencisi olur.

1067 Akıl, Cebrail gibi: *Ey Ahmed, bir adım daha atarsam [o adım] yakar beni*, der.

1068 *Sen beni bırak, bundan sonra sen ilerle. Ey can sultanı benim sınırım budur.*

1069 Tembellik yüzünden şükürsüz ve sabırsız kalan, şu kadarını bilir ki ayağını cebir tutmuştur.

1070 Cebir öne süren, kendini hasta eder de bu hastalık onu mezara sokar.

1071 Peygamber: "*Yalandan hastalanmak, sıkıntı getirir, sonunda [kişi] kandil gibi söner*[133]" dedi.

1072 Cebir nedir? Kırığı sarmak, ya da kopmuş damarı bağlamak.

1073 Madem ki bu yolda kendi ayağını kırmadın, kime gülüyorsun, ne demeye sardın ayağını?

1074 Ayağı çalışma yolunda kırılana Burak gelir de ona biner.

1075 Dinin taşıyıcısıydı, [şimdi] taşınan oldu. Buyruk kabul ediciydi, [şimdi] makbul oldu.

1076 Şimdiye dek padişahtan buyruk alırdı, bundan böyle orduya buyruk verir.

1077 Şimdiye dek yıldız ona etki ederdi, bundan böyle yıldıza emir olur o.

1078 Eğer gözüne güç görünüyorsa, öyleyse "*Ay yarıldı*[134]"dan da kuşkudasın sen.

1079 A gizliden gizliye hevâsını tazeleyen, imanını tazele, [ama] sadece dille söyleyerek değil.

1080 Hevâ taze oldukça iman taze değildir. Çünkü bu hevâ, o kapının kilidinden başka bir şey değildir.

1081 El değmemiş sözü tevil etmişsin; kendini tevil et, Kur'an'ı değil.

1082 Kur'an'ı hevâya uyup tevil ediyorsun, yüce anlam, senin yüzünden alçalıp eğriliyor.

Sineğin gevşek tevilinin değersizliği

1083 O sinek, eşek sidiğindeki saman çöpünün üstünde, kaptan gibi başını kaldırıyordu:

1084 *Ben, denizi ve gemiyi okumuşum, bir süre bunun düşüncesinde kalmışım*, diyordu.

1085 *İşte bu deniz, bu gemi, ben de ehliyetli, tedbir sahibi bir kaptanım.*

1086 Deniz üstünde kayığını sürmekteydi; o kadarcık su ona uçsuz bucaksız görünüyordu.

1087 O sidik, ona göre sınırsızdı. Onda, onu doğru görecek bakış nerede?

1088 Onun dünyası, görüşü ne kadarsa o kadardır. Gözü bu kadar olunca, denizi de ona göre.

1089 Yanlış tevil sahibi sineğe benzer; onun vehmi eşek sidiği, tasavvuru ise saman çöpüdür.

1090 Eğer sinek kendi görüşüyle tevili bıraksa, talih o sineği Hüma kuşu yapar.

1091 Kendisinde bu ibret olan, sinek olmaz; onun ruhu da surete lâyık olmaz[135].

[18b] Aslanın tavşanın geç gelmesinden ürkmesi

1092 Aslana saldıran o tavşan gibi hani. Onun ruhu, boyuna nasıl uygun düşer?

1093 Aslan öfke ve hiddet içinde: *Düşman, [sözleriyle] kulak yolundan gözümü bağladı benim*, diyordu.

1094 *Cebrîlerin hileleri beni bağladı; tahta kılıçları bedenimi yaraladı.*

1095 *Bundan böyle dinlemem o gürültüyü ben. Bunların hepsi şeytanların, gulyabanilerin sesleri.*

1096 Ey gönül, parçala onları, durma; derilerini yüz, çünkü onlar deriden başka bir şey değiller.

1097 Deri nedir? Renk renk sözler. Hani su üstünde duramayan zırh gibi.

1098 Bu söz deriye benzer, manayı da onun özü/içi bil. Bu söz şekle benzer, anlam ise tıpkı cana.

1099 Deri, kötü için/özün aybını örter. İyi özü/içi de kıskançlığından dolayı gayp örter.

1100 Kalem rüzgârdan, defter de sudan olursa, ne yazarsan yaz, hemen yok olur.

1101 [Anlamsız söz] sudaki şekildir. Ondan vefa umarsan, pişman olur ellerini ısırırsın.

1102 Rüzgâr, insandaki hevâdır, arzudur. Hevâdan geçtin mi O'nun haberi gelir.

1103 Yaratıcının haberleri hoştur; çünkü onlar baştan sona ebedîdir.

1104 Nebilerin hutbeleri ve yücelikleri müstesna, padişahların hutbeleri de değişir, yücelikleri de.

1105 Çünkü padişahların kudreti hevâdandır; oysa nebilerin icazetnameleri yüce Allah'tandır.

1106 Paralardan padişahların adlarını silerler, Ahmed'in adını ise kıyamete dek işlerler.

1107 Ahmed'in adı bütün nebilerin adıdır. Yüz geldi mi doksan da bizde demektir.

Yine tavşanın hilesinin anlatılması hakkında

1108 Tavşan [aslana] gitmekte epeyce gecikti. Hilesini kendince kararlaştırdı.

1109 Uzun bir gecikmeden sonra, aslanın kulağına bir iki sır söylemek üzere yola koyuldu.

1110 Aklın karaltısında nice âlemler vardır. Bu akıl denizi ne kadar da engindir.

1111 Bizim şeklimiz bu tatlı denizde, suyun üstündeki kâseler gibi hareket eder.

1112 İçi dolu olmadıkça leğen gibi suyun yüzündedir. Ama leğen dolunca denize batar.

1113 Akıl gizlidir, âlemse ortada. Bizim şeklimiz, [o denizin] dalgası veya bir ıslaklığıdır.

1114 Şekil, [ona ulaşmak için] neyi araç kılarsa kılsın, deniz, o araç yüzünden o şekli uzağa atar.

1115 Gönül, kendisine sır vereni görmedikçe; ok, kendisini uzağa atanı görmedikçe,

1116 Kendi atını kaybolmuş sanır da hırçınlığından atını yolda daha hızlı koşturur.

1117 O cömert, kendi atını kaybolmuş sanır. Atsa onu rüzgâr gibi koşturmaktadır.

1118 O şaşkın, feryat içinde aranır durur; her yanda sorup soruşturur, kapı kapı arar:

1119 "*Atımızı çalan nerede, kimdir?*" [der]. [Ona] "*A efendi, şu uyluğunun altındaki ne?* [derler].

1120 "*Evet, bu attır; ama bu at nerede?*" [der]. Ey at arayan usta binici, kendine gel.

1121 Can, ortada olduğundan, yakınlıktan dolayı kayıptır. Hani karnı suyla dolu ama dudağı kuru küp gibi.

1122 Kırmızıyı, yeşili, ala çalanı, bu üçünden önce ışığı görmezsen nasıl görebilirsin?

1123 Ama senin aklın renkte kaybolduğundan, o renkler ışığı görmene perde oldu.

1124 Gece o renkler örtülünce, o zaman rengi görmenin ışık sayesinde olduğunu görüp anlarsın.

1125 Dıştan bir ışık olmadıkça renk görülemez. İçteki hayal rengi de bunun gibidir.

1126 Bu dıştaki [renkler] Güneş'in ve Süha'nın ışığıyla; içteki [renklerse] yüce ışıkların yansımasıyla [görünür].

1127 Göz ışığının ışığı, bizzat gönül ışığıdır. Göz ışığı, gönüllerin ışığından meydana gelir.

1128 Yine, gönül ışığının ışığı da Allah ışığıdır ki o [ışık] akıl ve duygu ışığından tamamen ayrıdır.

1129 Geceleyin ışık yoktu da renkleri görmedin. Öyleyse ışığın zıddıyla sana belli oldu ki,

1130 [Önce] ışık görünür, sonra renk görünür. Bunu ışığın zıddıyla hemencecik bilirsin.

1131 Allah, gönül hoşluğu ortaya çıksın diye ona zıt olarak sıkıntıyı ve üzüntüyü yarattı.

1132 Öyleyse gizli şeyler, zıddıyla ortaya çıkar. Allah, zıddı olmadığından gizlidir.

1133 Demek ki önce ışığa bakılır sonra renge. Zıt zıddıyla belirir, beyazla zenci gibi.

1134 O halde sen ışığı, ışığın zıddıyla bildin. Zıt, zıddı meydana çıkarır gösterir.

1135 Varlık [âleminde] Allah ışığının bir zıddı yoktur ki zıddıyla ortaya çıksın da görünsün.

1136 [19a] Kuşkusuz "*Gözler onu görmez, o [gözleri] görür*[136]". Sen [bunu] Musa ile [Tur] dağından gör.

1137 Aslanı [nasıl] ormandan [biliyorsan] şekli de anlamdan bil; ya da [onu] sesi ve sözü düşünceden [bildiğin] gibi bil.

1138 Bu söz ve ses, düşünceden doğar, ama sen düşünce denizi nerededir bilmezsin.

1139 Ama söz dalgasını güzel görünce, onun denizinin de şerefli olduğunu bilirsin.

1140 Bilgiden düşünce dalgası belirince, o sözden ve sesten bir şekil düzüp koşar.

1141 Sözden şekil doğar ve yine ölür. Dalga kendisini yine denize atar.

1142 Şekil, şekilsizlikten belirir de tekrar [şekilsizliğe] döner: "*Muhakkak O'na döneceğiz*[137]."

1143 Demek ki senin için her an ölüm ve geri dönüş var. Mustafa: "*Dünya bir andır*[138]" buyurdu.

1144 Bizim düşüncemiz havada O'ndan bir oktur. Havada nasıl durur? [Yine] Allah'a gelir.

1145 Dünya her solukta yenilenir, bizse durur [gibi görünmesi] yüzünden bu yenilenmeden habersiziz.

1146 Ömür ırmak gibi yeniden yeniye [akar] gelir. [Ama] bedende bir süreklilik gösterir.

[1147] O, elinde hızla salladığın [sopanın] kıvılcımı gibidir; hızdan dolayı sürekli bir şekle sahiptir.

[1148] Ateşli sopayı uygun bir şekilde sallarsan, ateş göze upuzun [bir çizgi gibi] görünür.

[1149] Bu sürenin uzun oluşu [Allah'ın] yaratışının hızındandır. Yaratışın [ne kadar] hızlı olduğunu gösterir.

[1150] Bu sırra talip olan, allâme de olsa [deriz ki]: İşte yüce bir kitaba [benzeyen] Hüsameddin [ondan öğren.]

Tavşanın aslana varması

[1151] Ateşlenen, kızıp köpüren aslan, uzaktan o tavşanın geldiğini gördü.

[1152] Korkusuzca, küstahça, öfkeli, hızlı, çevik, asık suratlı bir halde koşuyordu.

[1153] Çünkü kırık dökük gelişte suçluluk vardır; yiğitlikse her türlü kuşkuyu giderir.

[1154] Huzuruna varıp yaklaşınca aslan [Tavşana]: *A nabekâr*, diye kükredi.

[1155] *Ben ki filleri parça parça etmişim; ben ki erkek aslanların kulağını burmuşum.*

[1156] *Bir tavşan bozması kim oluyor da bizim emrimizi böyle yerlere atsın.*

[1157] *Tavşan uykusunu ve gafletini bırak. A eşek, bu aslanın kükreyişini dinle.*

Tavşanın özür dilemesi

[1158] Tavşan: *Elaman, ululuğun el verir de bağışlarsa özrüm var*, dedi.

[1159] [Aslan]: "*Ey ahmaklardan arda kalan, ne özrü? Şahların huzuruna bu zamanda mı gelinir?*" dedi.

[1160] *Vakitsiz öten horozsun sen, başını kesmeli. Ahmağın özrü dinlenmeye değmez.*

[1161] *Ahmağın özrü kabahatinden beterdir. Cahilin özrü de her ilmin zehridir.*

[1162] *A tavşan, özrünün içi boş senin, ben tavşan değilim ki onu benim kulağıma sokasın.*

[1163] [Tavşan]: *A padişah! Adam olmayanı da adamdan sayıver; zulüm görmüş birinin özrüne kulak ver*, dedi.

[1164] *Hele hele makamının zekâtı olarak yolunu kaybetmiş birini kendi yolundan kovma.*

[1165] *Her ırmağa su veren deniz bile, her çerçöpü başının, yüzünün üstüne koyar.*

[1166] *Bu kereminden dolayı deniz eksilmez; deniz, kereminden ötürü azalıp çoğalmaz.*

[1167] [Aslan]: *Ben herkese makamına uygun keremde bulunurum; herkese boyuna göre elbise biçerim*, dedi.

[1168] [Tavşan]: *Dinle*, dedi, *eğer lütfa layık olmazsam, kahır ejderhasının önüne başımı koydum.*

[1169] *Kuşluk vakti yola çıktım, arkadaşımla padişahıma doğru geliyordum.*

[1170] *O topluluk, senin için başka bir tavşanı da bana eş ve yoldaş etmişti.*

[1171] *Yolda bir aslan, kulunuza kastetti. [Size] gelmekte olan bu iki yoldaşa sataştı.*

[1172] *Ben ona: Biz padişahlar padişahının kuluyuz; o dergâhın küçük köleleriyiz, dedim.*

[1173] *[O aslan]: "Padişahlar padişahı da kim oluyor? Utan. Benim katımda her olur olmazı anma" dedi.*

[1174] *Sen ve arkadaşın kapımdan dönerseniz, seni de padişahını da parçalarım.*

[1175] *Ona: Bırak, bir kez daha padişahımın yüzünü göreyim, senden ona haber götüreyim, dedim.*

[1176] *Yoldaşını yanımda rehin bırak, yok-*

sa sen, benim töreme göre kurbansın, dedi.

1177 *Ona pek çok yalvardık, fayda etmedi. Arkadaşımı alıp beni yalnız bıraktı.*

1178 *Arkadaşım semizlikte benim üç katımdı, hem alımda, hem güzellikte, hem bedende [benden üstündü.]*

1179 *Bundan böyle bu yol o aslan tarafından kapandı. İşte halim buydu, sana söylemiş oldum.*

1180 [19b] *Bundan sonra o gündelik öğünden umudunu kes. Sana gerçeği söylüyorum, gerçekse acıdır.*

1181 *Sana gündelik öğün gerekse yolu temizle. Hemen gel de o korkusuzu def et.*

Aslanın tavşana cevap vermesi ve onunla yola koyulması

1182 [Aslan]: *Bismillah, gel bakalım, nerede o? Doğru söylüyorsan düş önüme*, dedi.

1183 *Böylece onun da, onun gibi yüz tanesinin de cezasını vereyim. Yok, eğer bu [sözün] yalansa seni cezalandırırım.*

1184 [Tavşan] onu, tuzağına doğru götürmek için bir kılavuz gibi öne düştü.

1185 Nişan koyduğu bir kuyuya doğru [gittiler.] Derin bir kuyuyu ona tuzak yapmıştı.

1186 Bu ikisi kuyunun yakınına kadar gittiler; işte sana saman altındaki suya benzeyen bir tavşan.

1187 Su, bir saman çöpünü ovaya götürür de, bir dağı nasıl sürükler götürür, hayret!

1188 Onun hile tuzağı aslana kement oldu. Ne tuhaf bir tavşan bu, aslanı kapıp götürüyor.

1189 Bir Musa, Firavun'u ordusuyla, kalabalık bir toplulukla Nil nehrine çekiyor.

1190 Bir sivrisinek yarım kanadıyla korkusuzca Nemrud'un kafasını yarıyor.

1191 Düşman sözü dinleyenin hali [budur]. Hasetçinin dostu olanın cezasını gör.

1192 Hâmân'ı dinleyen Firavun'un, Şeytan'ı dinleyen Nemrud'un hali [budur].

1193 Düşman sana dostça söylese de, sana yemden söz etse de sen onu tuzak bil.

1194 Sana şeker verirse zehir bil onu, bedeniyle bir lütufta bulunursa kahır bil onu.

1195 Kaza gelince kabuktan başka bir şey göremezsin, düşmanları dosttan ayırt edemezsin[139].

1196 Böyle olunca yalvarmaya başla, inlemeye, tespihe, oruca yapış.

1197 *Ey gizlileri bilen [Allahım], bizi kötü hile taşı altında ezme,* diye feryat et.

1198 *Ey aslanı yaratan! Biz köpeklik ettiysek, bu pusudan aslanı musallat etme bize.*

1199 *Tatlı suya ateş şeklini verme, ateşe de su şeklini verme.*

1200 *Kahır şarabıyla sarhoşluk verince, yoklara varlık şekli verirsin sen.*

1201 Sarhoşluk nedir? Göze, taşı mücevher, yünü yeşim taşı gösterecek gözbağı.

1202 Sarhoşluk nedir? Ilgın ağacı göze sandal ağacı görünecek kadar duyguların değişmesi.

Kaza gelince aydın gözlerin bağlandığını anlatan Hüdhüd ile Süleyman'ın hikâyesi

1203 Süleyman'ın büyük otağı kurulunca bütün kuşlar huzuruna geldiler.

1204 [Onu] kendileriyle dildeş ve mahrem bulunca, huzuruna birer birer candan koştular.

1205 Bütün kuşlar cikcik etmeyi bırak-

mış, kardeşinden daha fasih bir şekilde Süleyman ile konuşur olmuşlardı.

1206 Aynı dilden olmak akrabalık ve bağlılıktır. İnsan yabancılarla [birlikteyken] hapiste gibidir.

1207 Nice Hintli ve Türk vardır ki dilleri aynıdır. Nice iki Türk de vardır ki [birbirlerine] yabancı gibidirler.

1208 Demek ki mahremlik dili, başka bir dildir. Gönüldeşlik, dildeşlikten daha iyidir.

1209 Gönülden, konuşmasız, imasız, işaretsiz yüz binlerce tercüman belirir.

1210 Bütün kuşların her biri, sırlarını, hünerden, bilgiden ve işten yana neleri varsa,

1211 Süleyman'a birer birer gösteriyor, kendilerini sunmak için öyünüyorlardı.

1212 [Bunu] büyüklenmek, varlık [göstermek] için değil, [Süleyman] huzurunda kendisine bir yol versin diye yapıyorlardı.

1213 Bir köleye bir efendi gerekince, ona hünerinden bir takdim arz eder.

1214 [O efendinin] kendisini satın almasından utanırsa, kendisini hasta, sağır, çolak ve topal gösterir.

1215 İşini, sanatını ve düşüncesini anlatma sırası Hüdhü'de geldi.

1216 *Ey Padişah! En küçük bir hünerimi anlatayım. Kısa söylemek daha iyidir*, dedi.

1217 [Süleyman]: *"Söyle bakalım, neymiş o hüner?"* dedi. [Hüdhüd:] *Ben yücelerde uçarken*, dedi,

1218 *Yukarılardan kesin bir gözle bakınca yerin dibindeki suyu görürüm.*

1219 *[O su] nerededir, derinliği ne kadardır, rengi nedir, nereden kaynıyor, topraktan mı taştan mı? [bilirim.]*

1220 *Ey Süleyman! Ordugahın için seferde bu bilgiliyi yanına al.*

1221 Bunun üzerine Süleyman: *Derin, susuz çöllerde sen bize ne iyi arkadaşsın*, dedi.

Karganın Hüdhüd'ün iddiasını kınaması

1222 Karga, bunu işitince gelip kıskançlığından Süleyman'a: *O eğri ve kötü [söz] söyledi*, dedi.

1223 [20a] *Padişah huzurunda söz söylemek edebe uymaz. Hele yalan ve olmayacak söz olursa.*

1224 *Eğer onda bu görüş sürekli olsaydı, bir avuç toprak altındaki tuzağı nasıl görmezdi?*

1225 *Nasıl olur da tuzağa tutulurdu? Nasıl olur da mutsuz bir halde kafese girerdi?*

1226 Bunun üzerine Süleyman: *"Ey Hüdhüd! Daha ilk kadehte böyle bulanman reva mı?"* dedi.

1227 *A ayran içen, nasıl sarhoşluk gösterirsin; üstelik de huzurumda yalan söz söylersin?*

Karganın kınayışına Hüdhüd'ün cevap vermesi

1228 [Hüdhüd]: *Ey Padişah! Allah aşkına düşmanın bu çıplak yoksul hakkında söylediği sözü dinleme*, dedi.

1229 *Eğer iddia edişimin aslı yoksa, ben başımı koydum, kes bu boynumu.*

1230 *Kazanın hükmünü inkâr eden karga,*

binlerce aklı olsa da kâfirdir.

1231 *Sende, "kâfirler" [sözünden] bir "kef" [harfi] bulundukça, uyluktaki yarık gibi pis koku ve şehvet yerisin.*

1232 *Kaza akıl gözümü perdelemezse, ben tuzağı havada da görürüm.*

1233 *[Ama] kaza gelince, bilgi uykuya dalar; ay kararır, güneş tutulur.*

1234 *Kazanın bu düzenleri hiç az görülür bir şey midir? Kazayı inkâr edenin [inkârını da] kazadan bil.*

Âdem'in -ona selâm olsun- ve apaçık yasaklamaya uyup tevili bırakmada kazânın gözünü bağlamasının hikâyesi

1235 "*İsimleri öğretti*[140]" [âyetinin] beyi olan, her damarında yüz binlerce ilim bulunan insanların atasına,

1236 Her şeyin adını, o şey her nasılsa, sonuna dek [bilme özelliği] onun canına konmuştur.

1237 Onun verdiği lakap değişmemiş; çevik dediği tembel çıkmamıştır.

1238 Baştan mümin olanı önceden gördü; sonunda kâfir olan ona belli oldu.

1239 Sen her şeyin adını bilenden işit. "*İsimleri öğretti*" remzinin sırrını dinle.

1240 Bize göre her şeyin adı, görünüşüdür; Allah katında her şeyin adı onun sırrıdır.

1241 Musa'ya göre sopasının adı asa idi; yaratanın indinde ise onun adı ejderha idi.

1242 Ömer'in adı burada putperestti, ama Elest'te[141] adı mümindi.

1243 Bize göre adı meni olan şey, Hak katında benlik [olarak ortaya çıkan] şu şekildi.

1244 Bu meni, yokluk [âleminde] Allah katında ne çok ne az mevcut bir şekildi.

1245 Sözün özü, Allah katında sonumuz neyse, gerçekte adımız o olmuştur.

1246 [Allah] insana sonuna göre bir ad koyar. [Başkasının] taktığı eğreti ada göre değil.

1247 Âdem'in gözü tertemiz ışıkla görünce, ona adların ruhu ve sırrı zahir oldu.

1248 Melekler onda Hak ışıklarını bulunca, secdeye kapanıp hizmete koştular.

1249 Şu adını andığım Âdem'in övgüsünü kıyamete dek saysam yine de bundan âcizim.

1250 [Âdem] bunların hepsini bildi, ama kaza gelince bir yasağı biliş onu hataya düşürdü.

1251 *"Acaba bu yasak, haram kılmak için miydi, yoksa bir tevil uyarınca yanlışa düşürmek için mi?"* [dedi.]

1252 Gönlünde tevili üstün gelince, fıtratı şaşkınlık içinde buğdaya doğru koştu.

1253 Bahçıvanın ayağına diken batınca hırsız fırsat buldu, aceleyle malı götürdü.

1254 Şaşkınlıktan kurtulup yeniden yola gelince, hırsızın eşyayı iş yerinden götürmüş olduğunu gördü.

1255 Ah ederek "*Rabbimiz, muhakkak biz zulmettik*[142]", yani karanlık geldi yol kayboldu dedi.

1256 Bu kaza, güneşi örten bir buluttur. Aslan ve ejderha bile onun yüzünden fareye döner.

1257 [Kazanın] hükmü zamanında bir tuzağı görmezsem, hükmün yolunda tek cahil ben değilim ya!

1258 Ne mutlu iyi bir iş tutana; zorlamayı bırakıp inlemeye koyulana.

1259 Kaza, seni gece gibi karalara bürüse bile, sonunda elinden yine kaza tutar.

1260 Kaza yüz kere canına kastetse de yine kaza can verir, derman olur sana.

1261 Bu kaza yüz kere yolunu vursa da göklerin üzerine senin çadırını yine o kurar.

1262 Bu korkutmasını, seni güvenlik mülküne yerleştirmek için bir kerem bil.

1263 Bu sözün sonu yok, geç oldu. Sen tavşanla aslan hikâyesine kulak ver.

Kuyuya yaklaşınca tavşanın aslandan geri kalarak ayak sürümesi

1264 [20b] Aslan kuyuya yaklaşınca, tavşanın yoldan geri kaldığını, ayak sürüdüğünü gördü.

1265 *Sen neden ayağını sürüdün? Ayağını sürüme, öne geç,* dedi.

1266 [Tavşan]: *Ayağım nerede? Elim ayağım kesildi. Canım titredi, yüreğim yerinden oynadı,* dedi.

1267 *Altın gibi [sararmış] yüzümün rengini görmüyor musun? Rengim bildiriyor içimde ne olduğunu.*

1268 Allah yüze "*bildirici/tanıtıcı*" dediği için ârifin gözü yüzde kalmıştır[143].

1269 Renk ve koku, çan [sesi] gibi gammazlar. Atın kişnemesi attan haber verir.

1270 Eşeğin sesini kapının sesinden ayırasın diye her şeyin sesi, o şeyden haber verir.

1271 Peygamber insanları ayırt etmek için "*İnsan dilinin altında gizlidir*[144]" dedi.

1272 Yüzün renginde gönül halinden bir işaret vardır. Bana acı, sevgimi gönlüne yerleştir.

1273 Kırmızı yüzün renginde şükrün sesi vardır; sarı yüzün sesindeyse sabır ve sıkıntı vardır.

1274 Eli ayağı alan, yüz rengini, kuvveti, çehreyi gideren geldi bana.

1275 Girdiği her şeyi kıran, her ağacı kökünden, dibinden söken,

1276 İnsanı, canlının, cansızın, bitkinin kendisine yenildiği geldi bana.

1277 Bunlar bizzat parçalardır; onun yüzünden bütünün rengi sararmış, kokusu bozulmuştur.

1278 Dünya bazen sabredip bazen şükrettikçe, bahçeler bazen giyinir bazen çıplak kalır.

1279 Ateş renginde doğan güneş, bir süre sonra baş aşağı gider.

1280 Gökyüzünde ışıldayan yıldızlar, zaman zaman ihtiraka uğrarlar.

1281 Güzellikte yıldızlardan üstün olan ay da vereme tutulup hayale döner.

1282 Deprem, bu sakin ve edepli yeryüzünü sıtmaya düşürür.

1283 Nice dağlar, bu miras belâsı yüzünden dünyada un ufak olup kuma dönmüştür.

1284 Bu hava ruhla eş olmuştur [ama] kaza gelince veba[145] olur, kokar.

1285 Ruhun kız kardeşi olan tatlı su, bir birikintide sararır, acır, bulanır.

1286 O kibir içinde büyüklenen ateşi bile bir yel söndürüverir.

1287 Denizin halini, ıstırabından, coşkunluğundan, aklındaki değişimlerden anla.

1288 Başı dönmüş, aranıp duran feleğin hali de oğullarının hali gibidir.

1289 Bazen dipte, bazen ortada, bazen zirvede. Kutludan kutsuzdan bölük bölük var onda.

1290 Ey bütünlere karışmış olan parça, her yayılmışın halini kendinden kıyas et.

1291 Bütünlerde sıkıntı ve dert varken, onların parçalarının yüzü nasıl sararmaz?

1292 Özellikle de zıtlardan bir araya gelen su, toprak, ateş ve rüzgârdan meydana gelen parçanın...

1293 Koyunun kurttan kaçmasına şaşılmaz. Asıl bu koyunun kurda gönül vermesi şaşırtıcıdır.

1294 Hayat zıtların barışıdır. Ölümse aralarında savaş çıkmasıdır.

1295 Allah'ın lütfu, bu aslanla yaban eşeğini, bu [birbirine] uzak iki zıddı dost kılmıştır.

1296 Dünya hasta ve mahpus olunca, hastanın ölmesine şaşılır mı?

1297 [Tavşan] aslana bu türden öğütler verdi, "*Ben bu bağlar yüzünden geride kaldım*" dedi.

Aslanın tavşana ayağını geri sürümesinin nedenini sorması

1298 Aslan ona: *Sen hastalık nedenlerinden, "demem o ki" diye şu özel nedeni söyle"* dedi.

1299 [Tavşan]: *O aslan bu kuyunun içinde oturuyor. Bu kalenin içinde afetlerden güvendedir*, dedi.

1300 *Akıllı olan, kuyunun dibini seçer; çünkü yalnızlıkta gönül safaları vardır.*

1301 *Kuyunun karanlığı, halkın karanlıklarından daha iyidir. Halkın ayağını tutan başını kurtaramaz.*

1302 [Aslan]: "*İleri çık. Darbem onu kahreder; sen bak bakalım o aslan orada mı?"* dedi.

1303 [Tavşan]: *Ben o ateşten yanmışım, ancak sen beni kucağına alırsan,*

1304 *Ey kerem madeni, senin desteğinle gözümü açıp kuyuya bakabilirim.*

Aslanın kuyuya bakması, kendisiyle ve o tavşanın yansımasını görmesi

1305 Aslan onu kucağına alınca, [tavşan] aslanın korumasında kuyuya kadar ilerledi.

1306 Kuyunun içine, suya bakınca, aslanın ve onun yansıması suda parıldadı.

1307 Aslan suda kendi yansımasını gördü. Kucağında semiz bir tavşan olan bir aslan şekli suda parladı.

1308 [21a] Düşmanını suyun içinde görür görmez tavşanı bırakıp kuyunun içine sıçradı.

1309 Kendi kazdığı kuyuya düştü. Nasılsa zulmü, kendi başına gelecekti.

1310 Zalimlerin zulmü karanlık bir kuyudur[146], bütün bilginler böyle dediler.

1311 Kim daha zalimse onun kuyusu daha korkunçtur. Adalet, kötü olanın [cezası] da kötüdür buyurmuştur.

1312 A zulümle bir kuyu kazan, bil ki kendi kuyunu kazıyorsun[147].

1313 İpekböceği gibi kendi etrafını örme; kendine kuyu kazıyorsan bari ölçülü kaz.

1314 Sen güçsüzleri düşmanlık edemez sanma; Kur'an'dan "*Allah'ın yardımı geldiğinde*" [âyetini][148] oku.

1315 Sen fil olsan da, düşmanın senden ürkse de işte [sana] ceza olarak ebabil kuşu yeter[149].

1316 Yerde bir güçsüz aman dilese, gökyüzü ordusuna bir velvele düşer.

1317 Birisini dişinle ısırıp kan içinde bıraksan diş ağrın tutuverse ne edersin?

1318 Aslan kuyuda kendisini gördü de aşırılığından o anda kendisini düşmandan ayırt edemedi.

1319 Kendi yansımasını kendi düşmanı [gibi] gördü; ister istemez kendine kılıç çekti.

1320 A filan! İnsanlarda gördüğün nice zulüm, senin onlarda [gördüğün] kendi huyundur.

1321 Senin varlığın, riyakârlığın, zulmün, körkütük sarhoşluğun onlara yansımıştır.

1322 O sensin, o darbeyi kendine vuruyorsun; o anda lanet ağını kendine üzerine örüyorsun.

1323 O kötüyü kendinde açıkça görmüyorsun. Yoksa kendi kendinin can düşmanı olurdun.

1324 A saf adam! Kendişine saldıran aslan gibi [sen de] kendine saldırıyorsun.

1325 Kendi huyunun dibine ulaşırsan, o namertliğin senden olduğunu anlarsın.

1326 Başkası gibi görünen şeklin [aslında] kendi şekli olduğu aslana kuyunun dibinde belli oldu.

1327 Bir güçsüzün dişini söken, o yanlış gören aslanın ettiğini eder.

1328 Ey amcasının yüzünde kötünün yansımasını gören, kötü olan amcan değildir, o sensin, kendinden ürkme.

1329 *Müminler birbirlerinin aynasıdır*[150]. Bu haberi Peygamber'den rivayet ederler.

1330 Gözünün önüne mor bir cam tutmuştun, o yüzden dünya sana mor görünüyordu.

1331 Kör değilsen bu morluğu kendinden bil. Kendine kötü de, kimseye [kendinde olandan daha] fazlasını deme.

1332 Mümin Allah nuruyla bakıcı olmasaydı[151], gayp mümine çırılçıplak nasıl görünürdü?

1333 [Ama] sen Allah ateşiyle bakıcı olduğundan kötülük içinde, iyilikten gafil oldun.

1334 A hüzne batmış olan, ateşe azar azar su serp de ateşin ışığa dönsün.

1335 Ey Rabbimiz, sen tertemiz su dök de âlemin şu ateşi büsbütün ışık olsun.

1336 Denizin suyu olduğu gibi senin buyruğun altındadır. Su da ateş de senindir ey Allahım.

1337 Sen dilersen ateş tatlı su kesilir; dilemezsen su da ateşe döner.

1338 Şu bizdeki istek de senin var edişindendir. Yarabbi, zulümden kurtulmak senin bağışındır.

1339 Bu isteği bize biz istemeksizin verdin; ihsan hazinesini herkese açtın.

Tavşanın, aslan kuyuya düştü diye av hayvanlarına muştu götürmesi

1340 Tavşan kurtulduğuna sevinerek av hayvanlarına doğru, ovaya kadar koştu.

1341 Aslanın kuyuda inleyerek öldüğünü görünce, çayıra kadar sevinç içinde fır dönüyordu.

1342 Ölümün elinden kurtulduğuna el çırpıyor; yeşermiş dalla yaprak gibi havada raks ediyordu.

1343 Dalla yaprak toprak hapsinden kurtulunca, başlarını yükseltir, rüzgâra arkadaş olurlar.

1344 Yapraklar dalı yarınca ağacın ta yukarısına kadar koşarlar.

1345 Her meyve, her yaprak, ayrı ayrı tomurcuğunun diliyle Allah'ın şükrünü mırıldanır.

1346 *Bizim aslımızı, bağışlar sahibi Allah yetiştirdi de ağaç kalınlaştı, doğruldu* [derler].

1347 Suya ve çamura bağlanmış olan canlar da sudan ve çamurdan kurtulunca gönülleri şad olur.

1348 Allah aşkının arzusuyla raks eder, dolunay gibi eksiksiz hale gelirler.

1349 Bedenleri oyunda, canlarınıysa sorma. Hele canın etrafında olanları [hiç] sorma.

1350 Tavşan aslanı zindana koydu. Bir tavşanın işini göremeyen aslan için ne utanç!

1351 Böyle bir utanç içinde [olduğu halde] işin garibi şu ki "dinin övüncü"[152] lakabıyla anılmak ister.

1352 A bu kuyunun dibinde aslan [gibi] tek kalan, nefis, tavşan gibi kanını döküp içti senin.

1353 [21b] Tavşan nefsin kırlarda otlamakta, sense bu "nasıl, neden" kuyusunun dibindesin.

1354 O aslan avcısı [tavşan] "*Ey topluluk! Size bir müjdeci gelince müjdeleyin [birbirinizi]*" diye av hayvanlarına doğru seğirtti.

1355 Müjde, müjde! A eğlenceye dalanlar. O cehennem köpeği tekrar cehenneme gitti.

1356 Müjde, müjde! Allah'ın kahrı o canlar düşmanının dişlerini söktü.

1357 Pençesiyle nice başlar ezeni, ölüm süpürgesi çerçöp gibi süpürüverdi.

Av hayvanlarının tavşanın çevresinde toplanmaları ve onu övmeleri

1358 O sırada, bütün yabani hayvanlar, zevk ve coşku içinde eğlenceyle gülüş cümbüş toplandılar.

1359 [Çevresine] halka oldular. O ortada bir mum gibiydi. Secde ederek dediler ki: *Hey,*

1360 *Sen gökten bir melek misin, yoksa bir peri mi? Yok yok, sen erkek aslanların Azrail'isin.*

1361 *Her ne olursan ol, canımız kurban sana. Üstün geldin ya eline koluna sağlık senin.*

1362 *Allah bu suyu senin ırmağından akıttı; aferin eline koluna senin.*

1363 *Anlat, hileyle bu çareyi nasıl kurdun, o zalimi hileyle nasıl ezdin?*

1364 *Anlat da hikâyen [dertlere] derman olsun; anlat da canlara merhem olsun.*

1365 *Anlat, çünkü o zalim görünüşlünün zulmünden canımızda yüz binlerce yara var.*

1366 [Tavşan]: "*A ulular! Allah'ın desteği vardı; yoksa bir tavşan kim olur ki dünyada?*" dedi.

1367 *Güç kuvvet bağışladı, gönlüme ışık verdi de gönül ışığı, elime ayağıma güç kattı.*

1368 *Üstünlükler Allah katından ulaşır, [halden hale] değişmeler de yine Allah'tan gelir.*

1369 *Allah, bu desteği zan ehline de görüş sahibine de sırayla, nöbetleşe gösterir.*

Tavşanın, buna sevinmeyin diye av hayvanlarına öğüt vermesi

1370 Aman ha! Sırayla gelen saltanata[153] sevinme. A sıraya bağlı olan, özgürlük taslama.

1371 Saltanatı, sıranın da üstünde örülenlerin davulunu yedi yıldızın üstünde çalarlar.

1372 Sıradan üstün olanlar, bâki padişahlardır. Ruhları sürekli olarak saki ile birliktedir.

1373 Bir iki gün şu içmeyi terk edersen, ağzını sonsuzluk şarabına daldırırsın.

"*En küçük cihattan en büyük cihada döndük*[154]" [hadisinin] yorumu

1374 Ey padişahlar! Dıştaki düşmanı öldürdük; [ama] içeride ondan beter bir düşman kaldı.

1375 Bunu öldürmek aklın fikrin işi değil. İçteki aslan, tavşana maskara olmaz.

1376 Bu nefis cehennemdir, cehennemse [ateşi] denizlerle eksilip azalmayan bir ejderhadır.

1377 Yedi denizi içer de insanları yakıp yandıran yanışı yine azalmaz.

1378 Taşlar, taş kalpli kâfirler[155], inleye sızlana, utanç içinde girerler ona.

1379 Bunca azıkla yine de sakinleşmez de nihayet Allah'tan ona şöyle nida gelir:

1380 "*Doydun mu, doydun mu? Daha değil*" der. İşte sana ateş, işte sana hararet, işte sana yakış.

1381 Bir âlemi lokma edip yutar da midesi "*Dahası yok mu?*[156]" diye nara atar.

1382 Allah onun üzerine mekânsızlık âleminden ayağını kor da o zaman varlık âleminde sakinleşir.

1383 Şu nefsimiz cehennemin bir parçası olduğundan parçalar da daima bütünün tabiatına sahiptir.

1384 Onu öldürecek ayak ancak Allah'ın ayağıdır. Zaten onun yayını Allah'tan başka kim çekebilir ki?

1385 Yaya ancak doğru ok koyarlar. [Oysa] bu yayın, ters ve eğri okları da vardır.

1386 Ok gibi doğru ol da yaydan fırla. Çünkü, hiç kuşkusuz yaydan her doğru olan fırlar.

1387 Dıştaki savaştan dönünce, içteki savaşa yüz tuttum.

1388 En küçük savaştan döndük, Peygamber ile birlikte en büyük savaştayız.

1389 Şu Kaf dağını iğneyle kazmak için Allah'tan kuvvet, başarı ve çare diliyorum.

1390 Saflar yaran aslanı [yenmeyi] kolay bil; asıl aslan kendini yenendir[157].

Rum elçisinin müminlerin emiri Ömer'e -Allah ondan razı olsun- gelmesi ve Ömer'in -Allah ondan razı olsun- kerametlerini görmesi

1391 Kayser'den Medine'deki Ömer'e uçsuz bucaksız çölden bir elçi geldi.

1392 Kalabalığa: *Halifenin köşkü nerede? Atımı, eşyamı oraya çekeyim*, dedi.

1393 [22a] Halk ona: *Onun köşkü yoktur. Ömer'in köşkü apaydın bir candır*, dedi.

[1394] *Her ne kadar emir diye şöhret bulmuşsa da yoksullar gibi bir kulübesi vardır.*

[1395] A kardeş, onun köşkünü nasıl görebilirsin? Çünkü gönül gözünde kıl bitmiş senin.

[1396] Gönül gözünü kıldan, hastalıktan temizle gel, ondan sonra onun köşkünü görmeyi um.

[1397] Kimin canı heveslerden arınmışsa, o arı duru dergâhı ve eyvanı hemen görür.

[1398] Muhammed, bu ateşten ve dumandan arındığı için yüzünü nereye çevirse orada Allah'ın cemali vardı.

[1399] Kötülük isteyici vesveseyle arkadaş oldukça "*Allah'ın yüzü oradadır*"ı[158] nereden bileceksin?

[1400] Kimin göğsünden bir kapı açılırsa, o her şehirden bir güneş görür.

[1401] Ay, yıldızlar arasında nasıl görünürse, Allah'ın [cemali] de başkalarının arasında öylece görünür.

[1402] İki parmağının ucunu iki gözünün üstüne koy, dünyadan hiçbir şey görüyor musun? İnsaf et.

[1403] Sen görmüyorsun diye dünya yok değildir. Suç, uğursuz nefis parmağından başkasının değil.

[1404] Sen hele gözünden parmağını kaldır da o zaman her ne istiyorsan gör.

[1405] Ümmeti Nuh'a: "*Sevap nerede*" dediler. "*Elbiselere büründüler*[159]" [âyetinin] öte yanında, dedi.

[1406] Yüzünüzü, başınızı elbiselere sardınız, çaresiz gözünüz varken görmediniz.

[1407] İnsan görüşten ibarettir; gerisi deridir. Görüş de dostu görmektir ancak.

[1408] [İnsan] dostu görmedikten sonra kör olsun daha iyi. Baki olmayan dost uzak olsun daha iyi.

[1409] Rum elçisi bu yepyeni sözleri duyunca [Ömer'i görmeye] iyice isteklendi.

[1410] Gözünü Ömer'i aramaya dikti. Eşyasını da yitirdi atını da.

[1411] Her yanda o iş erinin izine düşmüş, deli gibi onu soruyordu:

[1412] *Dünyada böyle bir adam olsun da can gibi dünyadan gizlensin!* [Olacak şey değil, diyordu].

[1413] Ona kul köle olmak için aranıp durdu. Şüphesiz arayan bulur.

[1414] Bir bedevi kadını onun yabancı olduğunu görünce: *İşte Ömer, şuracıkta hurma ağacının altında*, dedi.

[1415] *Hurma ağacının altında, insanlardan ayrı, gölgenin altında uyuyan Hakk'ın gölgesini gör.*

Rum elçisinin müminlerin emiri Ömer'i -Allah ondan razı olsun- ağaç altında uyurken bulması

[1416] [Elçi] oraya gelip uzakta durdu. Ömer'i görünce titremeye başladı.

[1417] Elçiye, [orada] uyuyandan bir korku geldi, içinde hoş bir hal belirdi.

[1418] Sevgi ve korku birbirinin zıddıdır, [oysa elçi] gönlünde bu iki zıddı bir arada gördü.

[1419] Kendi kendine: *Ben [ne] padişahlar gördüm; sultanların katında büyük ve seçkin [birisiyim]*, dedi.

[1420] *Şahlardan korkmaz, çekinmezdim. Bu adamın heybeti aklımı [başımdan] aldı.*

[1421] *Aslanların, kaplanların ormanlarına girdim; onlardan dolayı yüzümün rengi bile atmadı.*

[1422] *Nice savaşa, çatışmaya girdim; savaş anında aslan gibiydim.*

[1423] *Nice ağır yaralar aldım, yaralar açtım; [yine de] başkalarından daha güçlüydüm.*

[1424] *Şu adam, silahsız, yerde yatıyor; benimse yedi azam titremede, neyin nesidir bu?*

[1425] *Allah heybeti bu, halktan değil; şu hırkalı adamın heybeti değil bu.*

[1426] Allah'tan korkup takvayı seçen kimseden, cin olsun, insan olsun kim görse korkar.

[1427] Bu düşünce içinde saygıyla el bağladı. Bir süre sonra Ömer uykudan uyandı.

[1428] [Elçi] Ömer'e saygı göstererek selâm verdi. Peygamber "*[Önce] selâm sonra kelâm*[160]" demiştir.

[1429] Sonra [Ömer] selâmını alıp onu yanına çağırdı. Güven vererek karşısına oturttu.

[1430] "*Korkmayın*[161]" [sözü] korkanlara [sunulan] bir yemektir. Bu, korkan kişiye lâyık bir [yemektir].

[1431] Korkana güven verirler, korkanın gönlünü yatıştırırlar.

[1432] Korkusu olmayana nasıl "korkma" dersin? Derse muhtaç değil o, ne diye [ona] ders veriyorsun?

[1433] [Ömer] o yüreği yerinden oynamış [adamı] sevindirdi; yıkılmış hatırını yaptı.

[1434] Ondan sonra ona ince sözler söyledi. Ne güzel bir yoldaş olan Allah'ın tertemiz sıfatlarından [söz etti].

[1435] Makamı, hali bilsin diye, Allah'ın abdala olan lütuflarından [söz etti].

[1436] *Hal, o güzel gelinin cilvesine benzer. Makamsa o gelinle yalnız kalmaktır,* [dedi].

[1437] [22b] Cilveyi padişah da görür, padişahtan başkası da [ama] halvet zamanı [orada] o aziz padişahtan başka kimse olmaz.

[1438] Gelin, seçkinlere de cilve eder, sıradan kimselere de. [Ama] onunla [sadece] padişah halvet olabilir.

[1439] Sufilerden hal sahibi olan çoktur, [ama] aralarında makam sahibi pek az bulunur.

[1440] [Ömer] ona canın konaklarını öğretti; ruhun seferlerini tarif etti.

[1441] Zamansız zamandan, yüceliğe mensup kutluluk makamından,

[1442] Ruh Simurgu'nun bundan önce uçuşlar ve fetihler gördüğü havadan [söz etti].

[1443] [Ruhun] her bir uçuşu ufukların da ötesindeydi. Özlemlilerin umutlarının ve isteklerinin de ötesindeydi.

[1444] Ömer, o yabancı yüzlüyü dost buldu; canını sırlara istekli gördü.

[1445] Şeyh kâmildi, mürit iştahlı; adam çevikti, binek de kapıda.

[1446] O mürşit, onu irşada uygun gördü de tertemiz tohumu tertemiz toprağa ekti.

Rum elçisinin müminlerin emiri Ömer'e -Allah ondan razı olsun- soru sorması

[1447] Adam: *Ey müminlerin emiri,* dedi, *can yukarıdan yere nasıl indi?*

[1448] *Hesaba sığmayan kuş kafese nasıl girdi?* [Ömer]: *Allah cana afsun okudu, kıssalar anlattı,* dedi.

[1449] *Gözü kulağı olmayan yoklara afsun okuyunca, coşkuya gelirler.*

[1450] *Yoklar onun afsunuyla, güzelce takla ata ata hızlı hızlı gelirler.*

[1451] *Varlığa yine bir afsun okur da, onu*

iki çifte atla derhal yokluğa sürer.

1452 Gülün kulağına [bir söz] söyledi, güldürdü onu. Taşın kulağına [bir söz] söyledi madende akik haline getirdi onu.

1453 Bedene bir âyet okudu da can oldu o. Güneşe [bir söz] söyledi de parıldadı o.

1454 Yine kulağına korkunç bir nükte fısıldar da güneşin yüzünde yüzlerce tutulma olur.

1455 O söyleyen bulutun kulağına ne okudu da gözünden tulum gibi yaşlar akıttı?

1456 Allah toprağın kulağına ne okudu da o murakabeye daldı, susup kaldı?

1457 Allah, ikircik içinde perişan halde olanın kulağına bir bilmece söylemiştir.

1458 Onun dediğini mi yapayım yoksa tersini mi diye onu iki kuşku arasında hapsetmek için.

1459 İki taraftan birinin yeğlenmesi, o ikisinden birini seçmesi de Allah'tandır.

1460 Can aklının ikircik içinde kalmasını istemiyorsan, bu pamuğu can kulağına az tıka.

1461 Böylece [Allah'ın] o bilmecelerini anlayasın; gizliyi ve açığı algılayasın.

1462 Bu halde can kulağı vahiy yeri olur. Vahiy nedir? Duygudan gizli söylenen söz.

1463 Can kulağı ile can gözü, bu duygudan başkadır; akıl kulağı ile zan kulağı bu hususta müflistir.

1464 Cebirden söz edişim, aşkı sabırsız kıldı; âşık olmayansa cebri hapsetti.

1465 Bu, Allah ile beraberliktir, cebir değil; bu, ayın tecellisidir, bulut değil.

1466 Cebir bile olsa, bu halkın cebri değildir; o bencil, çokça emredici [nefsin] cebri değildir.

1467 Ey oğul! Cebri, Allah'ın gönüllerinde göz açtığı kişiler bilir anlar.

1468 Gayp ve gelecek onlara apaçıktır. Geçmişi anmak onların katında değersizdir.

1469 Onların ihtiyarı ve cebri başkadır. Damlalar sedeflerin içinde inci olur.

1470 Dışarıda küçük, büyük damlalar vardır; [ama o damlalar] sedefin içinde irili ufaklı inci olur.

1471 O toplulukta ceylan göbeğindeki kabiliyet vardır. Dışarıda kan olan onların içlerinde misktir.

1472 Sen: "*Dışarıda kan olan bu maya, göbeğin içinde nasıl misk olur?*" deme.

1473 Sen: "*Dışarında değersiz bir şey olan bu bakır, iksirin içinde nasıl mücevhere döner?*" deme.

1474 İhtiyar ve cebir, sende bir hayalken, onlara gelince ululuk ışığı kesilmiştir.

1475 Ekmek sofradayken cansızdır. İnsan bedeninde ise neşeli bir ruha döner.

1476 [Ekmek] sofranın ortasındayken [ruha] dönüşmez; can, onu selsebile dönüştürür.

1477 A doğru okuyan! Bu, canın kuvveti [ise] o canlar canının kuvveti ne olur?

1478 Bir parça et olan insan, akıl ve canla, dağı, denizi, madeni yarıp deler.

1479 Dağı delenin can kuvveti, taşı yarmaktır; canın canının kuvveti ise ayı ikiye bölmektir.

1480 Gönül, sır dağarcığının ağzını açarsa can, arşa doğru seğirtip gider.

[23a] Âdem'in "*Rabbimiz, biz kendimize zulmettik*[162]" diye hatayı kendine nispet etmesi ve Şeytan'ın "*Beni azdırdığın için*[163]" diyerek kendi günahını yüce Allah'a yüklemesi

1481 Allah'ın fiilini de bizim fiilimiz de, ikisini de gör. Bizim fiilimizi de var bil; belli bu.

1482 Ortada insanların fiili yoksa, o zaman kimseye "*Niye böyle yaptın?*" deme.

1483 Allah'ın yaratışı, bizim fiillerimizi var eder; bizim fiilimiz Allah'ın yaratmasının eserleridir.

1484 Konuşan birisi, ya sözü görür ya anlamı. Bir anda iki belirtiyi birden nasıl kavrar?

1485 Anlama gitse, sözden gafil olur. Hiçbir göz aynı anda önü ve arkayı göremez.

1486 Şunu bil: Önü gördüğün zaman, arkanı nasıl görebilirsin?

1487 Can, daha sözü ve anlamı kuşatamazken, nasıl bu ikisinin yaratıcısı olabilir?

1488 Ey oğul! Allah her şeyi kuşatmıştır. Bir işi, onu başka bir işten alıkoymaz[164].

1489 Şeytan "*Beni azdırdığın için*" dedi; alçak Şeytan kendi fiilini gizledi.

1490 Âdem ise "*Biz kendimize zulmettik*" dedi; o bizim gibi Allah'ın fiilinden gafil değildi.

1491 Edebinden dolayı, günahta [Allah'ı] gizledi de o günahı kendine yüklemenin meyvesini yedi.

1492 Tövbesinden sonra Allah: "*Ey Âdem! Sendeki o günahı ve mihneti ben yaratmadım mı?*" dedi.

1493 *O benim takdirim ve kazam değil miydi? Özür dilerken onu niye gizledin?*

1494 Âdem: *Korktum da edebi bırakmadım*, dedi. Allah da: *Ben de onun için korudum seni*, dedi.

1495 Saygı gösteren saygı görür. Şeker getiren badem helvası yer.

1496 Güzellikler iyilikler kimin için? Güzeller iyiler için[165]. Sevgiliyi hoş tut [hoşluk gör], incit [incinme] gör.

1497 A gönül, ayırt etmek için bir örnek getir de cebri ihtiyardan ayır.

1498 Titreme [illeti] yüzünden titreyen bir el vardır; [bir de] senin yerinden oynatıp titrettiğin bir el.

1499 Her iki hareketi de Allah'ın yaratması bil; ne var ki bu onunla kıyaslanamaz.

1500 Elini titrettiğin için pişman olursun; [ama] titreme [illeti] yüzünden titreyeni ne zaman pişman gördün?

1501 [Bu konu], güçsüz biri oraya yol bulur diye [söylenen] akla dayalı bir konudur. Ama düzenbaz akıl ne akıldır ha.

1502 Akla dayalı bahis, inci mercan bile olsa, canın bahsi yine ondan başkadır.

1503 Can bahsi başka bir makamdadır. Can şarabının başka bir kıvamı vardır.

1504 Akıl bahsi geçerli iken bu Ömer Ebu'l-Hakem ile sırdaştı.

1505 Ömer, akıldan cana doğru gelince, Ebu'l-Hakem can bahsinde Ebu Cehil oldu.

1506 O, [Ebu Cehil] can bakımından bilgisiz olsa da duygu ve akıl yönünden olgundur.

1507 Akıl ve duygu bahsini, eser veya sebep bil. Can bahsine gelince... Şaşılacak, pek şaşılacak bir şeydir.

1508 Ey ışık arayan, canın ışığı gelince, gereken, gerektiren, gideren, kalan [gibi aklî deliller] kalmadı.

1509 Çünkü, gözü gören, ışığı parlayıp duran kimsenin, sopa gibi bir delile hiç ihtiyacı olmaz.

“*Nerede olursanız olun O sizinledir*[166]” [âyetinin] tefsiri

1510 Bir kez daha hikâyeye geldik; zaten o hikâyeden ne zaman ayrıldık ki biz?

1511 Bilgisizliğe gelirsek, O'nun [Allah'ın] zindanıdır o. Bilgiye gelirsek O'nun eyvanıdır o.

1512 Uykuya gelirsek O'nun sarhoşlarıyız. Uyanıklığa gelirsek O'nun ellerindeyiz.

1513 Ağlarsak O'nun rızık dolu bulutuyuz. Gülersek, o zaman da O'nun şimşeğiyiz.

1514 Öfkeye, savaşa kapılırsak O'nun kahrının yansımasıdır. Barışa, özür dilemeye kalkarsak O'nun sevgisinin yansımasıdır.

1515 Şu karmakarışık dünyada kimiz biz? Elif gibiyiz. Elif'in kendiliğinden nesi var? Hiç, hiç.

Elçinin Ömer'e -Allah ondan razı olsun- ruhların bu beden balçığına yakalanmalarının nedenini sorması

1516 [Elçi]: *Ey Ömer, dedi, o duru [olan suyun] şu bulanık yere hapsedilmesindeki hikmet ve sır neydi?*

1517 *Duru su, balçıkta gizlenmiş; saf can bedenlere bağlanmış?*

1518 [Ömer]: *Sen şaşırtıcı bir konudan söz ediyorsun. Anlamı söze tutsak ediyorsun*, dedi.

1519 [23b] Serbest anlamı hapsettin; zikri bir söz ile kayıt altına aldın.

1520 Bunu bir yarar uğruna yaptın ama sen zaten yarardan yana perde ardındasın.

1521 Kendisinden yarar meydana gelen [Allah], bize görüneni nasıl görmez?

1522 [Bunda] yüz binlerce yarar vardır ve bu yüz binlerden her biri, o birin yanında pek azdır.

1523 Parçaların parçası olan şu konuşmadaki soluğun yarar oldu da, bütünün bütünü nasıl yarasız olur?

1524 Sen bir parça iken işin faydalı oluyor da ne diye bütüne kınama elini uzatıyorsun?

1525 Sözün faydası yoksa söyleme; varsa itirazı bırak da şükrü ara.

1526 Allah'a şükretmek her boynun borcudur. Kavga etmek, yüz ekşitmek [şükür] değildir.

1527 Şükretmek sadece yüz ekşitmekse eğer, o zaman hiç kimse sirke gibi şükredici değildir.

1528 Sirkenin ciğere yol bulup gitmesi lazımsa, ona şekerle sirkengebin ol, de.

1529 Şiirin içinde anlam, yanlış yola gitmekten başka bir şey değil; çünkü [şiirde anlam] sapan taşı gibidir, zapt olunmaz.

“*Allah ile oturmak isteyen tasavvuf ehliyle otursun*” [sözünün] anlamı hakkında

1530 O elçi, bu bir iki kadehle kendinden geçti. Hatırında ne elçilik kaldı ne haber.

1531 Allah'ın kudretine hayran oldu. O elçi buraya geldi de padişah oldu.

1532 Sel denize ulaşınca deniz oldu. Tohum tarlaya varınca ekin oldu.

1533 Ekmek, insanların babası [Âdem] ile bağ kurunca, ölüyken dirildi, haberdar oldu.

1534 Mumla odun ateşe feda olunca, karanlık özleri nurlandı.

1535 Sürme taşı gözlere çekilince, görüşe döndü, orada gözcü kesildi.

1536 Ne mutlu kendisinden kurtulup bir dirinin varlığına bağlanan adama.

1537 Ölüyle oturup ölen, dirlik kendisinden kaçan o dirinin vay haline.

1538 Allah'ın Kur'an'ına kaçıp sığınırsan, peygamberlerin ruhlarına karışırsın[167].

1539 Kur'an, peygamberlerin halleridir. Onlar arı duru ululuk denizinin balıklarıdır.

1540 Kur'an'ı okur da [dediğini] kabul etmezsen, tut ki peygamberleri, velileri görmüşsün [ne çıkar]?

1541 Hükümlerini kabul eder, kıssalarını okursan can kuşun kafeste daralır.

1542 Kafeste hapis olan kuşun kurtulmayı istememesi bilgisizliktendir.

1543 Kafeslerden kurtulan ruhlar, önderliğe liyakatli peygamberlerdir.

1544 Onların sesleri dıştan, dinden gelir. "*Senin için kurtuluş yolu budur, bu*" [derler.]

1545 Biz bu daracık kafesten dinle kurtulduk. Bu kafesten kurtulmanın bu yoldan başka çaresi yok.

1546 Kendini yanıp yakılan inleyen bir hastaya döndür de seni tanınmaktan çıkarsınlar.

1547 Çünkü halkın tanıması sağlam bir bağdır. Bu bağ, yolda demir bir bağdan aşağı kalır mı?

Tutsağı olan papağanının, ticarete giderken Hindistan'daki papağanlara kendisiyle haber gönderdiği tacirin hikâyesi

1548 Bir tacirle onun bir papağanı vardı. Kafese hapsedilmiş, güzel bir papağandı.

1549 Tacir, yol hazırlığına başlayıp Hindistan'a gitmeye niyetlenince,

1550 Cömertliğinden her köleye, her cariyeye: "*Çabuk söyle, sana ne getireyim?*" dedi.

1551 Her birisi ondan bir dilek diledi. O iyi adam hepsine söz verdi.

1552 Papağana: "*Sen ne armağan istersin, Hindistan ülkesinden ne getireyim sana?*" dedi.

1553 Papağan: *Oradaki papağanları görünce benim halimi anlat.*

1554 *Onlara, sizin özleminiz içinde olan falan papağan, semavi takdirle bizim mahpusumuzdur, de.*

1555 *Size selâm söyledi, yardım diledi; sizden bir çare, bir kurtuluş yolu istedi.*

1556 *Reva mıdır ki ben özlem içinde can vereyim, buralarda ayrılık içinde öleyim dedi.*

1557 *Reva mıdır ki ben sıkı bağlar içinde olayım da siz bazen yeşilliklerde, bazen ağaçlarda olasınız.*

1558 *Dostların vefası böyle mi olur? Ben şu hapis içindeyim, sizse kokulu bahçelerde.*

1559 *Ey Ulular! Bir seher vakti çimenlikte, inleyip duran şu kuşu da anıverin.*

1560 *Dostların anışı, dost için pek kutludur; hele biri Leylâ, öbürü Mecnun olursa.*

1561 *Ey kendi endamlı güzelleriyle eş olanlar, ben kendi kanımla dolu kadehler içmedeyim.*

1562 [24a] *Bana yardım etmek istemezsen, bari beni anarak bir kadeh şarap iç.*

1563 *İçerken de şu yerleri süpüren düşkünü anarak bir yudumcuk da toprağa dök.*

1564 Hayret! Hani o söz, hani o yemin? O şeker gibi dudağın vaatleri hani?

1565 Kulun ayrılığı, kötü kulluk yüzündense, kötüye kötülük edersen [aramızdaki] fark nedir?

1566 Senin öfke ve savaş içinde ettiğin kötülük, [benim için] semadan ve çeng sesinden daha zevklidir.

1567 A cefası devletten, talihten daha güzel, intikamı candan daha sevimli olan!

1568 Ateşin buysa, nurun nasıldır senin? Matemin böyleyse, düğünün nasıldır senin?

1569 Senin cevrindeki tatlılıklardan ve letafetten dolayı kimse senin künhüne eremez.

1570 Ağlayıp inlerim, ama inanır da kereminden o cevri azaltır diye de korkarım.

1571 Kahrına da lütfuna da gerçekten âşığım. Ne tuhaf şey ki bu iki zıdda da âşığım ben.

1572 Allah'a andolsun, bu dikenden [kurtulup] gül bahçesine varırsam, bülbül gibi bu yüzden inler dururum.

1573 Bu ne tuhaf bülbüldür ki dikeni gül bahçesiyle birlikte yutmak için ağzını açar.

1574 Ne bülbülü bu? Ateşten bir timsah bu. Bütün nahoşluklar aşk yüzünden ona hoş gelmede.

1575 Bütüne âşıktır, [oysa] bütünün kendisidir o. Kendisine âşıktır, kendi aşkını aramaktadır.

İlâhî akıl kuşlarının kanatlarının niteliği

1576 Can papağanının hikâyesi de bu türdendi. Ama kuşlara mahrem kişi nerede?

1577 Nerede güçsüz, günahsız bir kuş ki içinde ordusuyla birlikte Süleyman bulunsun.

1578 Şükürsüz, şikâyetsiz inleyip feryat etti mi göğe bir velveledir düşsün.

1579 Her solukta Allah'tan ona yüz mektup, yüz ulak [erişsin]; onun bir kez "*Yarabbi*" deyişine Allah'tan altmış kez "*Buyur*" [nidası gelsin].

1580 Suçu, Allah katında ibadetten daha iyi; küfrüne karşı bütün imanlar köhne olsun.

1581 Her solukta kendine has bir miracı olsun; [Allah] tacının üstüne yüzlerce özel taç koysun.

1582 Sureti toprakta, canı mekânsızlık âleminde, sâliklerin vehimlerinin ötesinde bir mekânsızlık âleminde olsun.

1583 O mekânsızlık âlemi, senin anlayışına sığmaz; ona dair bir hayal her an doğmaz sana.

1584 Dört ırmak nasıl cennetliklerin buyruğundaysa, mekân da mekânsızlık da o [âlemin] buyruğundadır.

1585 Bunun şerhini kısa kes de bundan yüz çevir. Sesini çıkarma, doğrusunu Allah daha iyi bilir.

1586 A dostlar! Biz yine kuş, tacir ve Hindistan hikâyesine dönelim.

1587 Tacir adam, bu haberi ve cinsinden olanlara onun selâmını götürmeyi kabul etti.

Tacirin ovada Hindistan papağanlarını görmesi ve o papağanın haberini iletmesi

1588 [Tacir] Hindistan'ın ta ötelerine varınca ovada birkaç papağan gördü.

1589 Bineğini durdurup [kuşlara] seslendi, o selâmı ve emaneti verdi.

1590 O papağanlardan birisi, epeyce titredi. Düşüp öldü de soluğu kesildi.

1591 [Tacir] bu haberi söylediğine pişman oldu. *Bir canlının ölümüne neden oldum*, dedi.

1592 *Yoksa bu, o papağancıkla akraba mıydı? Yoksa bunlar iki bedende bir ruh muydu?*

1593 *Niye yaptım bunu? O haberi niye verdim? Bu ham söz yüzünden yaktım zavallıcığı.*

1594 Şu dil, taşla demir gibidir; dilden sıçrayansa ateştir sanki.

1595 Bazen anlatmak için, bazen de laf olsun diye boş yere taşla demiri birbirine vurma.

1596 Çünkü [ortalık] karanlık ve her yan pamuk dolu. Pamuğun ortasında kıvılcım nasıl olur?

1597 Zalim diye, gözlerini yumup sözleriyle bir âlemi yakmış olan topluluğa derler.

1598 Bir söz, bir âlemi yıkıverir; ölmüş tilkileri aslana çevirir.

1599 Canlar asılları itibarıyla İsa soluklu-durlar; bazen yaradırlar bazen merhem.

1600 Canlardan perdeler kalksaydı, her canın sözü Mesih'inki gibi olurdu.

1601 Şeker gibi söz söylemek istersen sabret, açgözlülükle yeme şu helvayı.

1602 Akıllılar sabra iştahlıdırlar, helvaysa çoluk çocuğun arzusudur.

1603 Sabreden, göğün üstüne çıkar; helva yiyense daha da gerilere gider.

Feriduddin-i Attâr'ın -Allah sırrını kutsasın- [24b] "*A gafil, sen nefis sahibisin, toprak içinde kan yiyedur; oysa gönül sahibi, zehir de yese o bal olur*" sözünün tefsiri

1604 Gönül sahibi, açıkça öldürücü zehri içse de ona zararı dokunmaz onun.

1605 Çünkü o, sıhhate kavuşmuş, perhizden kurtulmuştur. [Ama] zavallı talip ateşler içindedir.

1606 Peygamber: *A, cüretkâr talip! Sakın hiçbir istekle mücadeleye girişme*, dedi.

1607 Sende Nemrutluk var, ateşe girme. Girmek istiyorsan önce İbrahim ol.

1608 Mademki ne yüzücüsün ne denizci, kendi görüşüne uyup da kendini denize atma.

1609 O, ateşten kırmızı gül bitirir; zararlardan bile kâr çıkarır.

1610 Olgun kişi, toprağı tutsa altın olur; eksik kişi eline altın alsa küle döner.

1611 Değil mi ki o doğru adam, Allah'ın kabulüne [mazhar] olmuştur, onun eli bütün işlerde Allah'ın elidir.

1612 Eksik kişinin eli Şeytan'ın, ifritin elidir. Çünkü o teklif ve hile tuzağındadır.

1613 Bilgisizlik onun (olgun kişinin) katına gelince bilgi olur; eksik kişiye giden bilgiyse bilgisizliğe dönüşür.

1614 Hastalıklı neyi tutsa hastalık olur; bir olgun kişi küfrü tutsa din olur.

1615 Ey atlıyla mücadeleye giren yaya, [bu işten] başını kurtaramazsın, şimdi dur.

Büyücülerin, Musa'yı -ona selâm olsun- "*Ne buyurursun, asayı önce sen mi atarsın biz mi?*" diye yüceltmeleri

1616 Büyücüler, melun Firavun zamanında, kin güderek Musa'ya karşı mücadeleye girdiler.

1617 Ancak büyücüler Musa'ya öncelik verip onu ulu tuttular.

1618 Çünkü ona: *Buyruk senindir, istersen önce sen at asanı*, dediler[168].

1619 [Musa]: *Hayır,* dedi, *ey sihirbazlar, önce siz hilelerinizi ortaya koyun.*

1620 Bu kadar saygıdan dolayı din onları satın aldı; muhalefetleri yüzünden de elleri ayakları kesildi.

1621 Büyücüler, onun hakkını tanıdıklarından, o suç yüzünden ellerinden, ayaklarından oldular.

1622 Lokma da söz de olgun kişiye helâldir. Sen olgun değilsin, yeme, dilsiz ol.

1623 Çünkü sen kulaksın, o dil. O senin cinsinden değil. Allah, kulaklara [hitaben] "*Susun*[169]" buyurdu.

1624 Çocuk doğar doğmaz önce süt içer, bir süre susar, tamamen kulak kesilir.

1625 Onun söz söylemeyi öğrenmek için bir süre dudağını sözden yumması gerekir.

1626 Kulak vermez de ti ti eder durursa, kendini âlemin dilsizi yapar.

1627 Daha baştan kulağı olmayan asıl sağır, dilsiz olur. Nasıl coşup da söz söyler?

1628 Çünkü konuşmak için önce dinlemek gerekir. Konuşma semtine dinleme yolundan gir.

1629 "*Evlere kapılardan girin*[170]"; dileklerinizi, sebeplerde arayın.

1630 Dinleme yoluna bağlı olmayan söz, ancak tamahsız olan yaratıcının sözüdür.

1631 O, örneksiz yaratandır; ustaya tâbi değildir. Herkes ona dayanır; onun dayanağı yoktur.

1632 Ondan başkaları, hem sanatta hem söz söylemede, ustaya bağlıdır, örneğe muhtaçtır.

1633 Eğer bu söze yabancı değilsen, hırka giy de bir yıkıntıda gözyaşı dök.

1634 Çünkü Âdem, o azarlamadan gözyaşıyla kurtuldu; ıslak gözyaşları tövbekârın soluğudur.

1635 Âdem, ağlamak için geldi yeryüzüne. Ağlasın, inlesin, hüzünlensin diye geldi.

1636 Âdem, Firdevs'ten, yedi kat göğün yücelerinden [inip] özür dilemek için ta eşiğe gitti.

1637 Eğer Âdem'in belinden ve soyundansan, istekte de onun bölüğünden ol.

1638 Gönül ateşiyle göz yaşından meze hazırla. Bahçe, bulutla güneş sayesinde açılmıştır.

1639 Sen gözyaşının zevkini nereden bileceksin? Sen görmemişler gibi ekmeğe âşıksın.

1640 Sen şu dağarcığı ekmekten boşaltırsan, ululuk mücevherleriyle doldurursun.

1641 Can çocuğunu Şeytan sütünden kes de ondan sonra onu meleklere eş yap.

1642 Sen böyle umutsuz, bezgin ve kederli oldukça bil ki lanetli Şeytan'ın süt kardeşisin.

1643 Nuru ve olgunluğu arttıran lokma, helâl kazançtan elde edilen lokmadır.

1644 Değil mi ki kandili söndürüyor, kandilimize konunca onu söndüren yağa, su de sen.

1645 Bilgi ve hikmet helâl lokmadan doğar. Aşk ve incelik helâl lokmadan meydana gelir.

1646 [25a] Bir lokmadan kıskançlık ve tuzak görürsen; ondan bilgisizlik ve gaflet doğarsa, haram bil sen onu.

1647 Buğday ekersin de arpa biter mi hiç? Eşek sıpası veren at gördün mü hiç?

1648 Lokma tohumdur, düşünceler onun ürünü. Lokma denizdir, düşünceler onun incisi.

1649 Hizmet isteği ve öte dünyaya gitme azmi ağızdaki helâl lokmadan doğar.

Tacirin Hindistan papağanlarından gördüklerini papağanına anlatması

1650 Tacir, ticaretini tamamladı. Muradına ermiş olarak evine geri döndü.

1651 Her köleye armağan getirdi. Her cariyeye bağışta bulundu.

1652 Papağan: *Kulunuzun armağanı hani? Ne gördün, ne söyledinse anlat*, dedi.

1653 [Tacir]: *Hayır, zaten ben bundan [o sözü söylediğimden] dolayı pişmanım; elimi çiğnemede, parmağımı ısırmadayım*, dedi.

1654 *Bilgisizliğim, kıt akıllılığım yüzünden böyle ham bir haberi boşu boşuna niye götürdüm?*

1655 Papağan: "*Ey efendi! Pişmanlık neden, bu öfkeye ve üzüntüye sebep olan nedir?*" dedi.

1656 Tacir: *Senin şikâyetlerini, sana benzeyen bir bölük papağana söyledim*, dedi.

1657 *Papağanın birisi senin derdinin kokusunu aldı da ödü patladı, titreyip ölüverdi.*

1658 *Ben, bunu niye söyledim diye pişman oldum, ama madem ki söyledim, pişmanlık neye yarar?*

1659 Dilden aniden çıkan sözü, yaydan fırlayan bir ok gibi bil.

1660 O ok, yolundan geri dönmez ey oğul, seli baştan bağlamak gerek.

1661 [Sel] baştan aşınca dünyayı kaplar. Artık dünyayı harap etse de şaşılmaz.

1662 Fiilin/işin gayp âleminde eserleri doğar; doğan o eserler halkın buyruğunda değildir.

1663 O doğan eserlerin bizimle ilgisi olsa bile, hepsi de ortaksız olarak Allah'ın yaratığıdır.

1664 Zeyd, Amr'a doğru bir ok fırlatır. O ok, Amr'ı kaplan gibi yakalayıp [yaralar].

1665 Bir yıl boyunca, ağrılar meydana getirir. O ağrıları Allah yaratmıştır, insan değil.

1666 Ok atan Zeyd, o anda korkudan ölse bile, ecel gelene dek ağrılar doğmaya devam eder.

1667 Amr o ağrının sonuçları yüzünden ölürse, ilk sebepten dolayı Zeyd'e katil de.

1668 Hepsi de Allah'ın yaratışı olduğu halde sen o ağrıları Zeyd'e nispet et.

1669 Ekin ekmek, soluk almak, tuzak kurmak, çiftleşmek de bunun gibidir. Bunların sonuçları Allah'ın [buyruğuna] bağlıdır.

1670 Velilerde Allah'tan gelen öyle bir güç vardır ki fırlamış oku yolundan geri çevirirler.

1671 Veli pişman olursa, sonuçları [meydana getiren] sebep kapıları Allah'ın eliyle kapanır.

1672 Kapıyı açtı mı, söylenmiş sözü söylenmemişe çevirir de artık ne şiş yanar ne kebap.

1673 O nükteyi işiten bütün gönüllerden bu sözü silip yok eder.

1674 Ey ulu kişi! Sana bir hüccet ve delil gerekse "*Bir âyeti nesheder ya da onu unutturursak*[171]" [âyetini] yeniden oku.

1675 "*Size beni anmayı unutturdu*[172]" âyetini de oku da onların unutturma gücünü bil.

1676 [Veliler] hatırlatma ve unutturma gücüne sahip olduklarından bütün insanların gönüllerine hâkimdirler.

1677 [Veli] unutturma ile [birinin] görüş yolunu kapadı mı, [o kişi] hüner [sahibi] de olsa bir iş yapamaz.

1678 Siz, yücelik sahipleriyle alay ettiniz [ama] Kur'an'dan "*Unutturdu*" âyetine kadar bir okuyun.

1679 Köy ağası, bedenlerin sultanıdır. Gönül sahibi ise gönüllerinizin sultanı.

1680 Hiç kuşkusuz, iş, görüşün bir parçasıdır; öyleyse insan, göz bebeğinden başka bire şey değildir.

1681 Ben bunun tamamını söyleyemem, çünkü merkez sahipleri [bunu söylememi] engelliyorlar.

1682 Madem ki halkın unutması da hatırlaması da onun elinde, feryatlarına da yine o yetişir.

1683 O güzel [Allah], her gece onların gönüllerinden yüz binlerce iyiyi ve kötüyü boşaltır.

1684 Gündüz, gönülleri [yine] onlarla doldurur. O sedefleri incilerle doldurup taşırır.

1685 Canlar o önceki düşüncelerin hepsini [Allah'ın] hidayetiyle [yeniden] tanırlar.

1686 Mesleğin ve sanatın, sebep kapılarını açmak için yine sana gelir.

1687 Kuyumcunun mesleği demirciye gitmez. Bu güzel huylunun huyu, o kötü huyluya gitmez.

1688 Meslekler ve huylar, kıyamet günü, çeyiz gibi sahibine döner.

1689 Meslekler ve huylar, uykudan sonra koşarak sahibine geri gelir.

1690 [25b] Meslekler ve huylar, güzel de olsa çirkin de olsa sabah vaktinde yine oraya [çıkıp gittikleri yere] gelirler.

1691 Posta güvercinlerinin, şehirlerden kendi şehirlerine doğru nasipler getirmeleri gibi.

O papağanın, öteki papağanların hareketini duyması, papağanın kafeste ölmesi ve tacirin ona ağıt yakması

1692 Bu kuş, o papağanın ne yaptığını işitince şiddetle titredi, düştü, kaskatı kesildi.

1693 Tacir, onu böyle düşmüş halde görünce fırladığı gibi külahını yere çaldı.

1694 Onu, bu renkte, bu halde görür görmez sıçrayıp yakasını yırttı.

1695 *"A hoş sesli güzel papağan! Nedir bu sana olan, niye böyle oldun?"* dedi.

1696 *Vah vah benim güzel sesli kuşuma; vah vah benim solukdaşıma, sırdaşıma.*

1697 *Vah vah benim hoş nağmeli kuşum; ruhumun neşesi, bahçem, fesleğenim.*

1698 *Süleyman'ın böyle bir kuşu olsaydı, o kuşlarla uğraşır mıydı hiç?*

1699 *Eyvahlar olsun, ucuz bulduğum kuşun yüzünden çabucak çevirdim yüzümü.*

1700 *Ey dil, bana ne de çok zarar veriyorsun. Değil mi ki söyleyen sensin, ne diyeyim ben sana?*

1701 *Ey dil, hem ateşsin, hem harmansın. Niceye dek bu ateşi bu harmana salacaksın?*

1702 *Her dediğini yapsa da can, gizliden gizliye senden feryat ediyor.*

1703 *Ey dil, sonsuz hazine de sensin, dermansız dert de sensin.*

1704 *Kuşları [aldatmak için çalınan] ıslık ve tuzak da sensin; ayrılık korkusu içinde dost da sensin.*

1705 *Ey amansız! Ey benim kinimle yayını geren, ne zaman aman vereceksin bana?*

1706 *İşte uçuruverdin benim kuşumu. Zulüm otlağında az otla.*

1707 *Ya bana cevap ver, ya insaf et; ya da sevinç sebeplerinden birini öğret.*

1708 *Vah benim karanlığı yakan ışığım; vah benim günümü aydınlatan sabahım.*

1709 *Vah benim güzelce uçan kuşum; sondan başa dek bana uçup gelenim benim.*

1710 *Bilgisiz, sonsuza dek mihnete âşıktır. Kalk, "fi-kebed"e kadar "lâ uksimu"yu*[173] *oku.*

1711 *Senin yüzünle mihnetten uzaktım; senin ırmağında köpükten arıydım.*

1712 *Bu hayıflanmalar, görmenin hayalidir; kendi peşin varlığından kesilip kopmaktır.*

1713 *[Kuşun ölümünün nedeni] Allah'ın kıskanması idi. Allah'a karşı çare yoktur. Allah'ın buyruğuyla yüz parça olmamış gönül nerede?*

1714 *Kıskançlık, onun her şeyden başka olmasıdır; anlatmanın ve söylemenin ötesindedir o.*

1715 *Ah ne yazık, gözyaşım deniz olaydı da o güzel dilbere saçılaydı.*

1716 *Ah papağanım benim, zeki kuşum benim; düşüncelerimin, sırlarımın tercümanı benim.*

1717 *Rızkını versem de vermesem de bana gelir, ben hatırlayana kadar o baştan söyleyiverirdi sözü.*

1718 Sesi vahiyden gelen papağanın başlangıcı, varlığın başlangıcından da öncedir.

1719 O papağan senin içinde gizlidir. Sen, şunda bunda onun yansımasını gördün ancak.

1720 O, senin neşeni alır da sen yine onunla neşelenirsin. Ondan gelen zulmü, adalet gibi kabul edersin.

1721 Ey beden uğruna canı yakıp yandıran, canı yaktın da bedeni aydınlattın.

1722 Yandım ben, birisi kav istiyorsa, çöpünü benimle ateşe versin.

1723 Mademki kav, ateş almaya uygundur, ateşi çeken kavı al.

1724 Vah vah vah, yazık; öyle bir ay bulut altına gizlendi.

1725 Nasıl konuşayım? Gönül ateşi şiddetlendi; ayrılık aslanı kudurdu, kan dökücü oldu.

1726 Ayıkken bile haşin ve sarhoş olan, eline kadeh alınca nasıl olur?

1727 Tarife sığmayacak kadar sarhoş olan aslanın [sarhoşluğu] çayırın genişliğinden dolayı iyice artar.

1728 Ben kafiye düşünürüm, sevgilimse bana: *Yüzümden başka bir şey düşünme*, der.

1729 *Güzelce otur, a benim kafiye düşünenim! Benim yanımda devlet kafiyesi sensin.*

1730 Söz nedir ki sen onu düşünesin. Nedir söz? Asma duvarının dikeni.

1731 Harfi, sesi, sözü birbirine çalayım da bu üçü olmaksızın konuşayım seninle.

1732 Âdem'den bile gizlediğim sözü, sana söyleyeyim ey sırlar dünyası.

1733 Halil'e bile söylemediğim o sözü, Cebrail'in bile bilmediği o kederi,

1734 [26a] Mesih'in dem vurmadığı, kıskançlığından dolayı biz olmadan Allah'ın söylemediği o sözü [söyleyeyim sana].

1735 Sözlükte "mâ[174]" nedir? Var (ispat) ve yok (nefy). Ben ispat değilim. Benim zatım ve varlığım yok.[175]

1736 Ben benliği, benliksizlikte buldum da benliği benliksizlikle dokudum.

1737 Bütün padişahlar, kendilerinden aşağıdakilere alçalırlar; bütün insanlar kendilerine karşı sarhoş olanlara karşı sarhoşturlar.

1738 Avcı onları birdenbire avlamak için kuşlara av olur.

1739 Dilberler, âşıkları canla başla ararlar. Bütün sevgililer âşıklara avıdır.

[1740] Kimi âşık gördüysen sevgili bil onu. Çünkü o, bir bakıma hem budur (âşık) hem de o (sevgili).

[1741] Susuzlar nasıl dünyada su arıyorlarsa, su da dünyada susuzları arar.

[1742] Madem ki âşık odur, sen sus. Madem ki kulağını o çekiyor, sen kulak kesil.

[1743] Sel, akıp coşmaya başlayınca önünü kapa, yoksa [ortalığı] berbat eder, viran eder.

[1744] Bu viran oluşa ben ne diye üzüleyim ki? Viranenin altında sultanın hazinesi vardır.

[1745] Allah'a dalan daha çok dalmak, can denizinin dalgası gibi altüst olmak ister.

[1746] [Allah'a dalan için] denizin altı mı daha güzeldir yoksa üstü mü? Onun oku mu daha gönül çekicidir yoksa kalkanı mı?

[1747] Ey gönül! Neşeyi belâdan ayırt edersen vesvese tarafından parçalanmış olursun.

[1748] Senin isteğinde şeker tadı olsa bile, isteksizlik sevgilinin isteği değil midir?

[1749] Onun her yıldızı yüzlerce hilalin kan pahasıdır. Dünyanın kanını dökmek helâldir ona.

[1750] Biz pahayı ve kan pahasını bulduk da can vermeye doğru koştuk.

[1751] Ey [dost]! Âşıkların hayatı ölümdedir. Gönlünü kaptırmadıkça gönül bulamazsın.

[1752] Ben yüzlerce naz ve cilveyle onun gönlünü aradım; oysa bana olan usancından bahaneler etti.

[1753] *Bu akıl, bu can, senin aşkına daldı*, dedim. *Git, git, bana bu masalı okuma*, dedi.

[1754] Ben senin ne düşündüğünü bilmez miyim? A iki gözlü, dostu nasıl gördün?

[1755] Ey ağır canlı! Onu pek ucuza aldığından hor gördün sen onu.

[1756] Ucuza alan ucuza verir. Çocuk, bir inciyi bir somun ekmeğe verir.

[1757] Ben, öncekilerin de sonrakilerin de aşklarının içine daldığı bir aşka dalmışım.

[1758] Ben, aşkı kısaca söyledim, [hepsini] anlatmadım. Yoksa hem anlayışlar yanar hem dil.

[1759] Ben, "leb" (dudak) dersem, [maksadım] "leb-i derya"dır. Ben "lâ" (hayır) dersem muradım illâ (ancak/evet)'dır.

[1760] Ben tatlılığımdan yüzümü ekşitip oturdum. Ben sözümün çokluğundan dolayı suskunum.

[1761] Böylece tatlılığımız, yüz ekşiliği perdesi altında iki dünyadan da gizli kalsın.

[1762] Bu söz her kulağa girmesin diye, yüzlerce ledün sırrından birini söylemekteyim.

Hakîm'in[176]: *"Seni yoldan alıkoyan o söz ister küfür olsun, ister iman; seni dosttan uzak düşüren suret ister güzel olsun, ister çirkin"* sözünün tefsiri. Peygamber'in -ona selâm olsun- *"Sa'd kıskançtır. Ben Sa'd'den daha kıskancım. Allah ise benden daha kıskançtır. Kıskançlığından görünen görünmeyen bütün kötülükleri haram kılmıştır"* hadisinin anlamı hakkında

[1763] Allah, kıskançlıkta bu âlemin önüne geçtiğinden cümle âlem kıskanç oldu.

[1764] O, can gibidir, dünyaysa beden gibi. Beden, iyiyi kötüyü, canla kabul eder.

[1765] Namazda mihrabı [Allah'ın] zatı olan kişinin, iman tarafına gitmesini ayıp bil.

[1766] Padişahın elbisecisi olan kişinin, padişah adına ticaret yapmasının [sonu] hüsrandır.

1767 Padişahla birlikte oturan kimsenin, onun kapısında durması yazıktır, aldanıştır.

1768 Padişahın elini öpme [vakti] erişmişken, ayağını öpmeyi seçmesi hatadır.

1769 Ayağa baş koymak da saygıdır ama öteki saygıya nispetle bu hatadır, yanılgıdır.

1770 Padişah, [kendi] yüzünü gördükten sonra başkasını ona yeğleyeni kıskanır.

1771 Allah'ın kıskançlığı örnekte buğdaya benzer. Halkın kıskançlığıysa harmandaki samandır.

1772 Kıskançlıkların aslını Allah'tan biliniz. Hiç kuşkusuz, halkın kıskançlığı Allah'ın [kıskançlığının] bir şubesidir.

1773 Bunu şerh etmeyi bırakayım da o, on gönüllü güzelin cefasından şikâyet edeyim.

1774 Feryat edeyim, çünkü feryatlar hoşuna gider. Ona iki cihanda da feryat ve gam lâzım.

1775 [26b] Sarhoşlarının halkasında olmadığım için onun hilesi yüzünden nasıl acı acı feryat etmeyeyim?

1776 Onun gündüzü olmadan, onun günü aydınlatan yüzüne kavuşmadan nasıl gece gibi olmayayım?

1777 Ondaki nahoşluk, hoş gelir canıma. Gönül inciten sevgilime canım feda olsun.

1778 O biricik padişahımın hoşnutluğu için, kendi sıkıntıma da derdime de aşığım ben.

1779 İki göz denizim incilerle dolsun diye gam toprağını gözüme sürme ediyorum.

1780 İnsanların onun için yağdırdığı gözyaşları incidir; ama insanlar gözyaşı sanır.

1781 Ben canlar canından şikâyet etmedeyim; [aslında] şikâyetçi değilim, anlatıyorum[177].

1782 Gönül, "ondan incindim" dedikçe, [onun] bu asılsız ikiyüzlülüğüne gülmekteyim.

1783 Ey doğruların övüncü! Doğruluk yap. Sen baş köşesin, bense kapına eşiğim senin.

1784 Eşik ve baş köşe, anlamca nerede? Sevgilimizin olduğu tarafta biz ve ben nerede?

1785 Ey canı biz'den ve ben'den kurtulmuş olan! Ey erkekteki ve kadındaki ruh inceliği.

1786 Erkekle kadın bir olunca, o bir sensin. Birler silinip gidince kalan sensin.

1787 Bu ben'i ve biz'i, kendi kendinle saygı tavlası oynamak için var ettin.

1788 Böylece ben'ler ve sen'ler, hepsi birden tek bir can olurlar da sonunda sevgiliye dalıp giderler.

1789 Bunların hepsi de vardır. Sen gel ey "ol[178]" emri; ey "gel"den ve sözden münezzeh olan.

1790 Beden, seni beden olarak görebilir mi? Üzüldüğünü, güldüğünü hayal edebilir mi?

1791 Sen, üzüntüye ve gülmeye bağlı olan gönlün, onu görmeye yaraşır [bir gönül] olduğunu söyleme.

1792 Üzüntüye ve gülmeye bağlı olan, ancak bu iki eğreti şeyle diridir.

1793 Uçsuz bucaksız, yemyeşil aşk bahçesinde, sevinç ve üzüntü dışında nice başka meyveler de vardır.

1794 Âşıklıksa bu iki halden de üstündür. Baharsız, hazansız yemyeşil, taptazedir.

1795 A güzel yüzlü, güzel yüzünün zekâtını ver. Paramparça canın halini şerh edip anlat.

1796 Göz ucuyla fettanca, işveyle bakıp gönlümü yeniden dağladı.

1797 Kanımı da dökse helâl ettim ona ben. Ben helâl [olsun] dedikçe o kaçıyordu.

1798 Mademki toprağa mensup [insanların] feryadından kaçıyorsun, ne diye gamlıların gönlüne gam saçıyorsun?

1799 Doğudan ışıldayıp çıkan her sabah, seni, parlayan bir pınar gibi coşup kaynarken bulur.

1800 A şeker dudaklarına paha biçilmeyen! Bu divanene ne bahaneler getirdin?

1801 Ey köhne dünyaya taze can kesilen! Cansız, gönülsüz bedenden [çıkan] figanı işit.

1802 Allah aşkına, gülü anlatmayı bırak da gülden ayrılan bülbülün halini anlat.

1803 Bizim coşkumuz, kederden ve sevinçten değildir. Bizim aklımız, hayalden, kuruntudan oluşmamıştır.

1804 Bu pek nadir olan bir başka halden [kaynaklanır]. Sen bunu inkâr etme, çünkü Allah'ın gücü çok büyüktür.

1805 Sen bunu, insan haliyle kıyaslama; Cevirde ve ihsanda menzil tutup kalma.

1806 Cevir ve ihsan, sıkıntı ve sevinç sonradan olmadır. Sonradan olanlar ölürler, Allah onların vârisidir[179].

1807 Ey sabahın sığınağı, sabah oldu. Hizmetinde olduğumuz Hüsameddin'den özür dile.

1808 Küllî akıldan da candan da özür dileyen sensin; canın canı, mercanın parıltısı sensin.

1809 Sabah ışığı ışıdı, bizse senin ışığından bu sabah çağında senin Mansur[180] şarabını içmekteyiz.

1810 Senin verdiğin beni böylesine [sarhoş] ettikten sonra, şarap kim olur ki bana neşe versin.

1811 Şarap, kaynayıp köpürmede bizim kaynayıp köpürmemizin dilencisidir; felek, dönüp durmada bizim aklımızın dilencisidir.

1812 Şarap bizden sarhoş oldu, biz ondan değil. Beden bizden var oldu, biz ondan değil.

1813 Biz arı gibiyiz, bedenlerse mum gibi. [Allah], bedeni mum gibi göz göz yaratmıştır.

Tacir efendi hikâyesine dönüş

1814 Bu [konu] çok uzundur, tacirin sözünü söyle. O iyi adamın hali ne oldu? [Onu anlat].

1815 Tacir, ateşler, kederler, feryatlar içinde, böyle yüzlerce darmadağın [sözler] söylüyordu.

1816 Bazen birbiriyle çelişik [sözler ediyor], bazen naz, bazen niyaz ediyor; bazen hakiki sevdadan, bazen mecazi [sevdadan dem vuruyordu].

1817 Suya batmış adam can çekişir de her ota elini uzatır[181].

1818 Tehlike içinde hangisi elini tutar diye baş korkusuyla elini ayağını çırpar.

1819 Sevgili, bu perişanlığı sever. Boşuna çabalamak uyumaktan iyidir.

1820 [27a] Padişah olan işsiz güçsüz değildir. Hasta olmayanın inlemesi tuhaf şeydir.

1821 Ey oğul, Rahman bunun için "*O, her gün bir iştedir*[182]" buyurdu.

1822 Bu yolda yırtın, uğraş didin; son nefese dek bir an bile boş durma.

1823 Son ana dek... Son anda ola ki [Allah'ın] inayeti seninle sırdaş oluverir.

1824 Kadın olsun erkek olsun, kim neyle uğraşırsa, can padişahının kulağı, gözü [onu gözetlemek üzere] penceredir.

Tacir adamın papağanı kafesten dışarıya atması ve ölü papağanın uçması

1825 [Tacir] ondan sonra onu kafesten dışarı attı. Papağancık yüksekçe bir dala uçtu.

1826 Ölü papağan, güneş doğudan nasıl hamle edip çıkıyorsa öylece uçuverdi.

1827 Tacir, kuşun bu işine şaşırıp kaldı; bir şeyden haberi yokken birdenbire kuşun sırlarını gördü.

1828 Yüzünü yukarı kaldırıp: *Ey bülbül! Halini beyan et, bizi de nasiplendir.*

1829 *O [kuş], orada ne yaptı da sen [ondan] öğrenip bir oyun ettin, yaktın bizi*, dedi.

1830 Papağan: *O [kuş], yaptığı şeyle bana, o güzel sesi ve muhabbeti bırak diye öğüt verdi.*

1831 *Çünkü seni sesin tutsak etti [deyip] bu öğüdü vermek için kendisini ölü gösterdi.*

1832 Yani, ey sıradan seçkin herkese mutrip olan, benim gibi ölü ol da kurtul [demek istedi].

1833 Tohum olursan kuşcağızlar toplarlar seni. Gonca olursan çocukcağızlar koparırlar seni.

1834 Tohumu sakla, tuzak kesil hepten. Goncayı sakla, damdaki ota dön.

1835 Güzelliğini mezada çıkarana yüzlerce kötü kaza yüz gösterir.

1836 [Kem] gözler, öfkeler, çekemezlikler, tulumlardan akan su gibi başına dökülür.

1837 Düşmanlar kıskançlıklarından onu parçalar; dostlar da zamanını heder ederler.

1838 Ekinden ve bahardan haberi olmayan, bu zamanın değerini ne bilecek?

1839 Ruhlara binlerce lütuf saçan Allah'ın lütuf sığınağına kaçmak lâzım.

1840 Böylece bir sığınak bulursun? Hem de ne sığınak. Su ve ateş ordu kesilir sana.

1841 Deniz, Nuh'a ve Musa'ya yar olmadı mı? Onların düşmanlarını kinle kahretmedi mi?

1842 Ateş, İbrahim'e kale olmadı mı? Böylece Nemrut'un gönlünden duman çıkarmadı mı?

1843 Dağ, Yahya'yı kendisine çağırmadı mı? Ona kastedenleri taş atarak kovmadı mı?

1844 Ey Yahya! Gel, bana kaç da keskin kılıçlara karşı sana sığınak olayım demedi mi?

Papağanın tacire veda etmesi ve uçması

1845 Papağan ona hilesiz riyasız bir iki tatlı öğüt verdi; ondan sonra: *Selâm [sana artık] ayrılık vakti*, dedi.

1846 Tacir ona: *Allah'a emanet ol, git. Şimdi bana yeni bir yol gösterdin*, dedi.

1847 Tacir kendi kendine: *Bu benim öğüdümdür. Onun yolunu tutayım, çünkü bu aydın bir yoldur*, dedi.

1848 *Benim canım nasıl papağandan aşağı olur? Can [dediğin] böyle güzel davranışlı olmalı.*

Halkın yüceltmesinin ve parmakla gösterilmenin zararı

1849 Beden kafes şeklindedir; girenleri, çıkanları aldatmada cana diken kesilir beden.

1850 Bu ona: *Ben senin sırdaşın olayım*, der. O, buna: *Hayır, senin dengin, ortağın benim*, der.

1851 Bu ona: *Varlık [âleminde] güzellikte, erdemde, ihsanda ve cömertlikte senin gibisi yoktur*, der.

1852 O buna: *Her iki âlem de senindir. Bütün canlarımız, senin canına bağlıdır*, der.

1853 O da, halkı, kendisiyle sarhoş görünce kibrinden, kendisinden geçer.

1854 Bilmez ki Şeytan onun gibi binlercesini ırmak suyuna atmıştır.

1855 Dünyanın lütfu ve yaltaklanması hoş bir lokmadır; ama az ye onu, çünkü ateşle dolu bir lokmadır o.

1856 Ateşi gizli, zevkiyse meydandadır. Dumanı da işin sonunda ortaya çıkar.

1857 Sen: *Ben o övgüyü yutar mıyım hiç? O, tamahından böyle söylüyor, anlıyorum*, deme.

1858 Seni öven [birisi], toplulukta seni hicvedecek olsa gönlün o yangınla günlerce yanar.

1859 Onun, bunu, umutsuzluğundan, senden umduğunu bulamayıp ziyan ettiğinden dolayı söylediğini bilsen bile,

1860 O kınayışın etkisi içine işler; övgüde de senin bu halinin bir benzeri vardır.

1861 O övgünün etkisi de günlerce kalır. Canına bir kibir ve aldanma kaynağı olur.

1862 Ama [onun etkisi] görünmez, çünkü övülmek tatlıdır. Kınanmaksa acı olduğundan kötü görünür.

1863 [27b] [Kınanmak] kaynatılmış ilaç ve hap gibidir. Onu içersin, uzun süre huzursuzluk ve sıkıntı içinde kalırsın.

1864 [Oysa] tatlı yersen, tadı bir anlıktır. Bu etki, onunki gibi sürüp gitmez.

1865 Sürüp gitmediğinden de öyle gizlice devam eder. Sen her zıddı, zıddıyla bil.

1866 [Övgünün] etkisi, şeker gibi süregider; [ama] bir süre sonra neşter isteyen bir çıban çıkarır.

1867 Nefis, çok övülmek yüzünden Firavunlaştı. Alçak gönüllü ol, büyüklük taslama.

1868 Elinden geldiğince kul ol, sultan olma. Top gibi zahmet çekici ol, çevgen olma.

1869 Yoksa şu lütfun, şu güzelliğin kalmayınca, eşine dostuna senden usanç gelir.

1870 Seni boyuna aldatıp duran o topluluk, seni görünce "*İşte Şeytan*" derler.

1871 Seni kapıda görünce hepsi birden "*Mezarından başını uzatmış bir ölü*" derler.

1872 Yaltaklıkla tuzağa düşürmek için adını ilah koydukları tüysüz oğlan gibi hani.

1873 Kötülükle adı çıkıp da sakalı bitince, Şeytan bile artık onu arayıp sormaktan utanır.

1874 Şeytan, kötülük için gelir insanın yanına. Senin yanına gelmez, çünkü Şeytan'dan daha betersin sen.

1875 Sen insan oldukça Şeytan senin peşinden koşar, sana şarabından tattırırdı.

1876 Sende şeytanlık huyu iyice yerleşince, Şeytan bile senden kaçar a nabekâr.

1877 [Bunun gibi] eteğine asılıp duran da sen böyle olunca senden kaçar oldu.

"*Allah'ın dilediği olur*[183]" [sözünün] tefsiri

1878 Bunca söz söyledik ama bu mücadelede Allah'ın yardımları olmadıkça hiçiz, hiç.

1879 Allah'ın, Allah haslarının yardımı olmadıkça melek de olsa [hesap] defteri karadır.

1880 Ey Allahım! Ey bağışıyla dilekleri yerine getiren! Seninle birlikte hiç kimseyi anmak doğru değildir.

1881 Bu kadarcık irşadı da sen bağışladın; böylece bununla nice ayıbımızı örttün.

1882 Önceden bağışladığın bir damla bilgiyi, kendi denizlerine ulaştır.

1883 Canımda bir damla ilim var, onu hevâdan ve beden toprağından kurtar.

1884 Bu topraklar onu örtmeden, bu rüzgârlar onu soğurmadan önce [sen onu kurtar].

1885 Gerçi [rüzgârlar] soğursa da sen, onu onlardan kurtarmaya ve geri almaya kâdirsin.

1886 Havaya yükselen ya da yere dökülen damla, senin kudret hazinenden nasıl kaçabilir?[184]

1887 Yokluğa, yüzlerce yokluğa girse bile, sen onu çağırınca başını ayak yapar da [gelir].

1888 Yüz binlerce zıt, zıddını öldürür de yine senin buyruğun onları dışarı çeker.

1889 Yarabbi! Her an yokluklardan varlığa doğru kervan ardından kervan gelir.

1890 Özellikle her gece, bütün düşünceler ve akıllar, o dipsiz derin denizde batar yok olurlar.

1891 Sabah vakti yeniden Allah'a mensup o [düşünceler ve akıllar], balıklar gibi denizden baş çıkarırlar.

1892 Güzün, o yüz binlerce dallar, yapraklar; bozguna uğrayıp ölüm denizine dalarlar.

1893 Kuzgun, ağıtçılar gibi karalar bağlayıp gül bağında yeşilliklere ağıt yakar.

1894 Köy ağasından yokluğa, yediklerini geri ver diye yine ferman gelir.

1895 A kara ölüm! Bitkilerden, ilaçlardan, yapraklardan, otlardan ne yediysen geri ver.

1896 A kardeş, bir an olsun aklını başına al. Sende her an güz var, bahar var.

1897 Gönül bahçesini yemyeşil, taptaze, goncalar, güller, serviler, yaseminlerle dopdolu gör.

1898 Yaprakların sıklığından dal gizlenmiş; çiçeklerin çokluğundan ova ve köşk görünmez olmuş.

1899 Küllî akıldan olan şu sözler, o gül bahçesinin, servinin ve sümbülün kokusudur.

1900 Gül olmayan yerden gül kokusu aldın mı hiç? Şarap olmayan yerde şarabın köpürdüğünü gördün mü hiç?

1901 Koku, kılavuzdur, yol göstericidir sana. Seni sonsuz cennete, Kevser'e dek götürür.

1902 Koku, göze ışık veren bir devadır; Yakub'un gözü bir kokuyla açıldı.

1903 Kötü koku gözü karartır. Yusuf'un kokusu ise göze yardımcı kesilir.

1904 Madem ki sen Yusuf değilsin [bari] Yakup ol; onun gibi, gözyaşı dök, feryat et.

1905 Eski bedeninde bir yenilik bulmak için Gazneli bilgenin[185] şu öğüdünü dinle:

1906 *Nazlanmak için gül gibi bir yüz lazım; sende [böyle bir yüz] yoksa [bari] kötü huyun etrafında dolaşma.*

1907 *Yüzü çirkin olanın nazı da çirkindir. Gözün hem kör olması hem de sancıması pek zordur*[186].

1908 [28a] Yusuf'un önünde nazlanma, güzellik satma. Yakup gibi yalvarıp ah etmekten başka bir şey yapma.

1909 Papağanın ölümünün anlamı, yal-

varıştı. Sen de yalvarışta, yoksullukta kendini ölüye çevir.

1910 Böylece İsa'nın soluğu seni diriltsin; kendisi gibi seni de güzel ve kutlu eylesin.

1911 Baharlardan taş yeşerir mi hiç? Toprak ol da rengarenk çiçekler bitiresin.

1912 Yıllarca gönüller tırmalayan taş oldun; denemek için bir zaman da toprak ol.

Ömer -Allah ondan razı olsun- zamanında, yoksulluk gününde Allah için mezarlıkta çeng çalan yaşlı çalgıcının hikâyesi

1913 Duydun mu? Ömer zamanında çeng çalan, şöhretli bir çalgıcı vardı.

1914 Bülbül onun sesiyle kendinden geçer, güzel sesiyle bir neşeye yüz katardı.

1915 Soluğu, meclisleri, toplulukları süsler, ezgilerinden kıyametler kopardı.

1916 Sesi, İsrafil gibi hüner gösterip ölülerin canlarını bedenlerine sokardı.

1917 Ya da İsrafil'in soluktaşıydı o; onu dinleyen fil bile kanatlanırdı.

1918 İsrafil, bir gün ezgisini çalar da yüzlerce yıllık çürümüş [ölüye] can verir.

1919 Peygamberlerin de içlerinde [öyle] ezgiler vardır ki dileyenler için [o ezgilerde] paha biçilmez bir hayat bulunur.

1920 Duygu kulağı o ezgileri duymaz; çünkü duygu kulağı zulümler yüzünden kirlidir.

1921 İnsan, perinin ezgisini duymaz; çünkü perilerin sırlarına yabancıdır o.

1922 Perinin ezgisi de bu âlemdedir ama gönül ezgisi her iki soluktan da üstündür.

1923 Çünkü peri de insan da zindandadır; ikisi de bu bilgisizlik zindanındadır.

1924 Rahmân suresinden "*Ey cin topluluğu*"nu oku da "*Gücünüz yetiyorsa geçin*"in[187] anlamını bil.

1925 Velilerin içindeki ezgiler önce der ki: "Ey yokluğun (lâ) parçaları,

1926 Haydi, inkârın lâ'sından başlarınızı çıkarın; bu hayali ve kuruntuyu bir yana atın.

1927 Ey oluş ve bozuluş [âleminde][188] tümden çürümüş olanlar, ölümsüz canlarınız ne var oldu ne de doğdu sizin.

1928 O ezgilerden bir parçacık söyleyecek olsam ruhlar mezarlarından baş kaldırırlar.

1929 Yaklaştır kulağını, çünkü uzakta değil o [ezgiler]. Gel gelelim onu sana söylemeğe izin yok.

1930 Dikkat et, çünkü veliler zamanın İsrafil'idirler. Ölüler, onlardan hayat bulup gelişirler.

1931 Her ölünün canı, beden mezarında kefen içinde [olduğu halde] onların sesinden sıçrayıp kalkar.

1932 Bu ses [öbür] seslerden bambaşka, der, [çünkü] diriltmek Allah sesinin işidir.

1933 Biz öldük, tamamen eksilip yok olduk. Allah sesi gelince hepimiz [dirilip] kalktık.

1934 Allah sesi [ister] perde ardından gelsin [ister] perdesiz, Meryem'e yakasından ne verdiyse onu verir[189].

1935 Ey yokluğun derileri altında yok ettiği kimseler! Sevgilinin sesiyle yokluktan geri dönün.

1936 O ses, Allah kulunun boğazından çıktıysa da kesinlikle padişaha aitti.

1937 [Allah] ona: "*Ben senin dilinim, gözünüm; ben senin duyguların, rızan, öfkenim*" demiş.

1938 *Yürü*, [demiş] *benimle duyar, benimle görürsün sen; sır sensin, sır sahibi de ne demek? Sır sensin.*

1939 Değil mi ki hayretinden "*Kim Allah için var olursa*" [sözüne mazhar] oldun, ben de senin için "*Allah onun için olur*" [sözüne mazhar] olurum.

1940 Bazen sensin derim sana, bazen benim; ne dersem diyeyim, parlak güneşim ben.

1941 Her nerede bir kandillikten bir an için parlasam, orada bir âlemin güçlükleri çözülür.

1942 Güneşin bile gideremediği bir karanlık, bizim soluğumuzla kuşluk çağına döner.

1943 İnsanoğluna, kendi isimlerini bizzat gösterdi; isimler diğerlerine Âdem'den açıldı.

1944 Onun ışığını ister Âdem'den al, ister O'ndan; şarabı, ister küpten al, ister kabaktan.

1945 Çünkü bu kabak, küpe iyice bitişmiştir; senin gibi değildir, o talihli kabak neşe içindedir.

1946 Mustafa: "*Beni görene, benim yüzümü göreni görene ne mutlu*[190]" dedi.

1947 Bir kandil bir mumun ışığını alınca, onu gören muhakkak o mumu görmüş olur.

1948 Bunun gibi [o mumun ışığı] yüz kandile aktarılsa, sonuncuyu görmek aslı görmek demektir.

1949 Sen onu istersen sonuncu ışıktan al, istersen can mumundan, hiçbir fark yoktur.

1950 Işığı istersen sonuncu kandilden gör, istersen geçip gidenlerin ışığından [hiç fark etmez.]

[28b] "*Zamanınızdaki günlerde Rabbinizin esintileri vardır, dikkat edin, kendinizi o esintilere bırakın*[191]" hadisinin açıklaması hakkında

1951 Peygamber: *Allah'ın esintileri bu günlerde art arda gelir [eser]*, dedi.

1952 *Kulağınızı, aklınızı bu vakitlere verin de bu esintileri yakalayın.*

1953 Esinti geldi, sizi görüp gitti; dilediğinin canına can katıp gitti.

1954 Başka bir esinti daha erişti; uyanık ol, bari bundan mahrum kalma ey yol arkadaşı.

1955 Ateşin canı, ateş söndürmeyi ondan elde etti. Ölü, onun bekâsıyla kaftan giyindi.

1956 Bu, Tubâ [ağacının] tazeliği ve hareketidir. Canlıların hareketleri gibi değildir bu.

1957 Bu [esinti] yere göğe düşecek olsa, [yerin ve görün] derhal ödü su kesilir.

1958 Zaten bu sonsuz soluğun korkusundan "*Onu yüklenmekten çekindiler*[192]" [âyetini] okuyuver.

1959 Dağın gönlü onun korkusundan kan kesilmeseydi, nasıl "*Ondan korktular*" [denirdi?]

1960 Bu [esinti] dün gece başka bir renkte el veriyordu bize ama birkaç lokma geldi, kapıyı kapadı.

1961 Lokma için Lokman rehin oldu. Ey lokma, [şimdi] Lokman'ın zamanı, sen git.

1962 Bir ıstırap lokmasının arzusuyla Lokman'ın ayağında diken arıyorsunuz.

1963 Onun ayağında değil diken, onun gölgesi bile yok. Ama hırsınızdan sizde bu ayırt ediş yok.

1964 Hurma diye gördüğünü diken bil sen. Çünkü pek nankör, pek görmemişsin sen.

1965 Değil mi ki Lokman'ın canı Allah'ın gül bahçesidir, can ayağı neden bir dikenle yaralansın?

1966 Bu diken yiyen beden, bir devedir. Mustafa'dan doğansa bu devenin üzerinde binicidir.

1967 Ey deve! Senin sırtında öyle bir gül dengi var ki onun esintisiyle sende yüzlerce gül bahçesi bitti.

1968 [Oysa] sen deve dikenine ve kumsala meylediyorsun. Bu arta kalası dikenden nasıl gül dereceksin?

1969 Ey bu istek yüzünden köşe bucak dolaşan, ne zamana dek "*Bu gül bahçesi nerede, nerede?*" deyip duracaksın?

1970 Ayağındaki şu dikeni çıkarmadıkça gözün kararır, nasıl dönüp dolaşacaksın?

1971 Dünyaya sığmayan insanoğlu, bir dikenin ucunda gizlenip dolaşmada.

1972 Mustafa bir soluktaş edinmek için geldi de "*Konuş benimle ey Hümeyra, konuş*[193]" [dedi.]

1973 Ey Hümeyra! Nalı ateşe koy da şu dağ, senin nalınla yakut kesilsin.

1974 Bu "Hümeyrâ" sözü de dişildir, can [sözü] de. Şu Araplar cana dişil adı takmışlardır.

1975 Ama canın dişillikten pervası yok. [Çünkü] ruhun erkekle, kadınla ilgisi yoktur.

1976 O dişillikten de erillikten de üstündür. Bu can, kurudan ve yaştan olan can değildir.

1977 Bu can, ekmekle güçlenip artan, kimi şöyle kimi böyle olan can değildir.

1978 Hoş edendir, hoştur, hoşluğun ta kendisidir. A rüşvetçi, [kendisi] hoş olmayan, [başkasını] hoş edemez.

1979 Sen şekerden tatlı da olsan, o şeker bazen senden yitip gidebilir.

1980 Ama vefanın etkisiyle şeker gibi olursan, şeker şekerden nasıl ayrılır o zaman?

1981 A arkadaş! Âşık, halis şarabı kendisinde bulup gıdalanınca, akıl orada kaybolur, kayıp.

1982 Cüzi akıl, sır sahibi gibi görünse de aşkı inkâr eder.

1983 Zekidir, bilgilidir, ama yok olmamıştır. Melek bile yok olmadıkça Şeytan'dır.

1984 O, sözde ve işte bizim yardımcımızdır, ama hal hükmüne gelince yok olur.

1985 O varlıktan [geçip] yok olmadıkça [zaten] yoktur. İsteyerek yok olmazsa zorla yok olduğu çokça vakidir.

1986 Can olgunluktur, onun sesi de olgunluktur. [Onun için] Mustafa: "*Ey Bilal! Bizi ferahlandır*[194]" der.

1987 Ey Bilal! Gönlüne üflediğim soluktan, sıra sıra yükselt sesini.

1988 Âdem'i bile kendinden geçiren, gök ehlinin aklını alan o solukla [sesini yükselt.]

1989 Mustafa o güzel sesle kendinden geçti de dinlenme gecesinde namazı kaçırdı.

1990 O kutlu uykudan başını kaldıramadı; sabah namazının vakti kuşluk çağına ulaştı.

1991 Dinlenme gecesinde, o gelinin huzurunda, tertemiz canları el öpme [devletine] erişti.

1992 Aşk ve can, her ikisi de gizli ve örtülüdür. Ona gelin dediysem, beni ayıplama.

1993 Sevgili usansaydı, bir an olsun bana mühlet verseydi susardım.

1994 [29a] Ama: *Söyle, haydi, ayıp değil. [Bu] gizli kaderin isteğinden başka bir şey değil*, diyor.

1995 Kişinin ayıptan başka bir şey görmemesi ayıptır. Ama gaybın tertemiz ruhu hiç ayıp görür mü?

1996 Ayıp bilgisiz yaratığa göre ayıptır; kabul edici Allah'a göre değil.

1997 Küfür bile yaratana göre hikmettir. Ama bize nispet edecek olursan küfür bir âfettir.

1998 [Birisinin] yüzlerce zindelikle birlikte bir de ayıbı olsa, [o ayıp] bitkinin sapına benzer.

1999 Terazide her ikisini de birlikte tartarlar. Çünkü ikisi de bedenle can gibi bağdaşmıştır.

2000 Öyleyse büyükler şunu boş yere söylemediler: *Temiz kimselerin bedenleri de canları gibi tertemizdir.*

2001 Onların sözleri, nefisleri ve biçimleri, tümüyle nişanı olmayan mutlak bir can kesilmiştir.

2002 Onlara düşman olanların canlarıysa salt bedendir. Tavlada kırılmış taş gibi sadece isimden ibarettir.

2003 O toprağa girdi de tamamen toprak oldu. Buysa tuzlaya düşüp tamamen arındı.

2004 Bu, Muhammed'in kendisiyle tatlılık kazandığı, o tatlı söz yüzünden en güzel konuşan olduğu tuzdur.

2005 Bu tuz, ondan miras kalmıştır; onun mirasçıları seninledir, onu ara.

2006 [Mirasçılar] senin önünde oturmuşlar, senin önün nerede? Senin önündedir [onlar], önü düşünen can nerede?

2007 Sen, kendinde ön, art olduğunu sanıyorsan, bedene bağlısın, candan yoksunsun.

2008 Alt, üst, ön, art bedenin niteliğidir. Yönsüzlüklerse aydın canın ta kendisidir.

2009 Sen dar görüşlüler gibi zanna düşmemek için, gözünü o tertemiz padişahın ışığıyla aç.

2010 Sen madem ki böylesin, hep üzüntü ve sevinç içindesin. Ey yokluk! Yokluğa ön, art nerede?

2011 Yağmurlu gündür, yürü geceye dek. Bu, [bildiğimiz] yağmur değil, Allah yağmurlarından.

Aişe'nin -Allah ondan razı olsun- Mustafa'dan -Allah'ın salâtı ve selâmı üzerine olsun- "*Bugün yağmur yağdı, mezarlığa doğru gittiğin halde elbiselerin nasıl ıslak değil?*" diye sormasının hikâyesi

2012 Mustafa bir gün, dostlarından birisinin cenazesi için mezarlığa gitti.

2013 Onun mezarına toprak doldurdu; onun tohumunu toprak altında diriltti.

2014 Şu ağaçlar, topraktaki insanlar gibidirler, ellerini topraktan çıkarmışlardır.

2015 Halka doğru yüzlerce işaretler eder, kulak sahiplerine söz söylerler.

2016 Yeşil dilleri, uzanan elleriyle, toprağın karnından sırlar anlatırlar.

2017 Kazlar gibi başlarını suya daldırmışlar, karga gibiyken tavusa dönmüşler.

2018 Kışın onları hapsettiyse de, Allah, o kargaları tavusa çevirdi.

2019 Kışın onlara ölüm sunduysa da baharda diriltip yaprak verdi.

2020 İnkârcılar: "*Bu zaten öteden beri böyledir; bunu ne diye kerem sahibi bir Allah'a nispet edelim?*" derler.

2021 [Bu] onların körlüğüdür; Allah dostların gönüllerinde bağlar bahçeler yeşertmiştir.

2022 Gönülde kokan her gül, küll'ün sırlarını anlatır.

2023 Onların kokusu, inkârcıların [koku almaz] burnuna inat, perdeleri yırta yırta âlemin çevresine yayılır.

2024 İnkarcılar, o gül kokusu karşısında bokböceğine dönerler; ya da davul sesine [dayanamayan] zayıf beyinlilere benzerler.

2025 Kendilerini meşgul eder, dalar giderler; bu şimşek parıltısından gözlerini kaçırırlar.

2026 Gözlerini kaçırırlar, ama orada göz yoktur. Göz diye bir sığınak görene derler.

2027 Peygamber, mezarlıktan geri dönünce, Sıddîka'nın yanına gidip sırrını paylaştı.

2028 Sıddîka'nın gözü onun yüzüne düşünce, yanına gidip elini üzerine koydu.

2029 Sarığına, yüzüne, saçına, yakasına, göğsüne, koluna [dokundu].

2030 Peygamber: *Böyle acele acele ne arıyorsun?* dedi. [Aişe]: *Bugün bulutluydu, yağmur yağdı*, dedi.

2031 *Arayış içinde elbiselerini yokluyorum, ama hayret, yağmurdan bir ıslaklık bulamıyorum.*

2032 [Peygamber]: "*Başına örtü olarak ne koydun?*" dedi. [Aişe]: *Senin ridânı başıma örtü ettim*, dedi.

2033 [Peygamber]: *A iffetli [kadın], Allah o yüzden tertemiz gözüne gayp yağmurunu gösterdi*, dedi.

2034 O yağmur, sizin şu bulutunuzdan değil; bir başka bulut, bir başka gökyüzü [daha] vardır.

Hakîm'in: "*Can vilayetinde, dünya göğüne iş buyuran gökler vardır. Ruh yolunda inişler çıkışlar vardır, yüce dağlar, denizler vardır*" beyitlerinin yorumu

2035 [29b] Gaybın bir başka bulutu, bir başka yağmuru vardır. Bir başka göğü, bir başka güneşi vardır.

2036 O, seçkinlerden başkasına görünmez. Geri kalanlar "*Yeni yaratıştan şüphededirler*[195]"

2037 Yağmur vardır yetiştirmek için; yağmur vardır perişan etmek için.

2038 Bahar yağmurunun yararı pek şaşırtıcıdır. Güz yağmuru bahçeye sıtma gibi gelir.

2039 O bahar yağmuru, [bahçeyi] nazla yetiştirir, bu güz yağmuru bozar, sarartır.

2040 İşte bunun gibi soğuğu, rüzgârı, güneşi [birbirinden] farklı bil de ipin ucunu bul.

2041 Yine bunun gibi gaypta da yararda, kârda, kazançta ve aldanıp kaybedişte aynı çeşitlilik vardır.

2042 Abdalın şu soluğu o bahardandır; canda ve gönülde o [soluktan] yeşillikler biter.

2043 Bahar yağmurunun ağaca yaptığını, onların solukları talihlilere yapar.

2044 Bir yerde kuru bir ağaç varsa, onun kusurunu cana can katan rüzgârdan bilme.

2045 Rüzgâr, kendi işini yaptı, esti. Canı olan onu candan kabul etti.

"*Baharın serinliğini ganimet bilin...*" hadisinin anlamı hakkında

2046 Peygamber: *Dostlar, sakın bahar serinliğine karşı vücudunuzu örtmeyin*, dedi.

2047 *Çünkü o, baharın ağaçlara yaptığını yapar sizin canınıza.*

2048 *Ama güz serinliğinden kaçıp sakının, çünkü bağa, asmalara yaptığını yapar size.*

2049 Rivayetçiler bunu zahirî [anlamına] yormuş, sadece bu suretle yetinmişlerdir.

2050 O topluluğun candan haberleri yoktur; dağı görmüş, dağdaki madeni görmemişlerdir.

2051 O hazan, Allah'a göre nefis ve hevâdır. Akılla cansa, tıpkı bahardır, ebedî kalıcılıktır.

2052 Sende gizli bir cüzî akıl vardır [ama], sen dünyada olgun bir akıl sahibi ara.

2053 Senin cüzî [aklın] onun küllî [aklıyla] küllî olur. Küllî akılsa nefsin üzerinde boyunduruk gibidir.

2054 Öyleyse [hadisin anlamı] teville şöyle olur: Temiz soluklar, yaprağa ve asmaya hayat veren bahar gibidir.

2055 Velilerin yumuşak ve sert sözlerine karşı vücudunu örtme, çünkü dininin dayanağıdır [o sözler].

2056 Sıcak da söylese, soğuk da söylese hoşça kabul et de sıcaktan, soğuktan ve cehennemden kurtul.

2057 [O sözlerin] soğuğu da sıcağı da hayatın ilkbaharıdır. Doğruluğun, kesin bilginin ve kulluğun özüdür.

2058 Çünkü can bahçeleri o [sözlerle] diridir; gönül denizi bu mücevherlerle doludur.

2059 Gönül bahçesinden bir çöp bile eksilecek olsa, akıllı kişinin gönlünde binlerce gam olur.

Sıddîka'nın -Allah ondan razı olsun- Mustafa'dan -Allah'ın salâtı ve selâmı üzerine olsun- *"Bugünkü yağmurun sırrı neydi?"* diye sorması

2060 Sıddîka: *"Ey varlığın özü! Bugünkü yağmurun hikmeti neydi?"* dedi.

2061 *Bu, rahmet yağmurlarından mıydı yoksa tehdit için, ulu Allah'ın adaleti için miydi?*

2062 *Bu, baharların lütfundan mıydı, yoksa âfetlerle dolu güz [yağmurlarından] mı?*

2063 Peygamber: *Bu [yağmur], musibet yüzünden insan soyunun üzerine [çöken] kederi yatıştırmak içindir,* dedi.

2064 İnsanoğlu o [keder] ateşi içinde kalakalsaydı, pek harap olur, eksikliğe uğrardı.

2065 Bu dünya derhal viran olurdu; hırslar insanların [içinden] çıkar giderdi.

2066 Ey can, bu dünyanın direği gaflettir. Akıllılık, bu dünya için âfettir.

2067 Akıllılık, o dünyadandır; o galip gelirse bu dünya alçalır.

2068 Akıllılık güneştir, hırssa buzdur. Akıllılık sudur, bu dünyaysa kirdir.

2069 Bu dünyada hırs ve kıskançlık azmasın diye o dünyadan [bu dünyaya] azıcık bir sızıntı gelir.

2070 Gayptan gelen sızıntı çoğalacak olursa, ne hüner kalır bu dünyada ne ayıp.

2071 Bunun sınırı yok, başa doğru git; yine çalgıcı adamın hikâyesine dön.

Çeng çalan ihtiyar hikâyesinin geri kalanı ve sözün özünün anlatılması

2072 O, dünyayı neşeyle dolduran, sesiyle şaşılacak hayaller kurduran bir çalgıcıydı.

2073 Ezgisiyle gönül kuşu uçar, sesiyle canın aklı hayran olurdu.

2074 Zaman geçip de kocalınca, can doğanı âcizlikten sinek avlar oldu.

2075 Sırtı, küp sırtı gibi kamburlaştı; gözünün üstünde kaşları [sarkıklıktan] eyer kuskununa döndü.

2076 Cana can katan güzel sesi çirkinleşti, kimsenin yanında kıymeti harbisi kalmadı.

2077 [30a] Zühre'nin bile kıskandığı o ses, bir kart eşek sesine döndü.

2078 Zaten hangi hoş vardır ki nahoş olmamıştır? Ya da hangi tavan vardır ki [yıkılıp] yere serilmemiştir?

2079 Soluklarının yansımasıyla sura üfürülen azizlerin göğüslerindeki seslere gelince, o başka.

2080 Gönüller [onların] gönülleri yüzünden sarhoştur, bizim varlıklarımız [onların] yoklukları yüzünden var olmuştur.

2081 Her düşüncenin ve sesin mıknatısı o [gönüldür]; ilhamın, vahyin, sırrın lezzeti o [gönüldür].

2082 Çalgıcı iyice kocayıp zayıflayınca, kazançsızlıktan bir parça yufkaya muhtaç oldu.

2083 *Allahım! Bana çokça ömür ve süre verdin; çöp kadar değersiz bir kişiye lütuflarda bulundun*, dedi.

2084 *Yetmiş yıl günah işledim; bir gün bile rızkımı benden kesmedin.*

2085 *Bugün kazancım yok, senin konuğunum. Çengi senin için çalacağım, artık seninim.*

2086 Çengini alıp Allah'ı aramaya koyuldu; ah ede ede Medine mezarlığına doğru gitti.

2087 *Allah'tan kiriş parası isteyeceğim. O kalpleri iyilikle kabul edicidir*, dedi.

2088 Epeyce çeng çalıp ağladı, başını [yere] koydu. Çengini yastık yaparak bir mezar üzerine yığıldı kaldı.

2089 Üzerine uyku çöktü, can kuşu hapisten kurtuldu. Çalgıyı, çalgıcılığı bırakıp sıçradı.

2090 Bedenden, dünya sıkıntısından azat oldu. Yalın bir âleme, can ovasına [ulaştı].

2091 Canı, orada macerasını anlatıyordu: *Beni burada bıraksalardı,*

2092 *Canım şu bahçede, baharda [ne] hoş olurdu; şu ovanın, şu gaybî lale bahçesinin sarhoşu olurdu.*

2093 *Kanatsız, ayaksız seferler eder; dişsiz, dudaksız şekerler yerdim.*

2094 *Akıl zahmeti olmayan bir zikir ve fikirle, felek sakinleriyle şakalaşırdım.*

2095 *Gözlerim kapalı halde bir âlem görür; elsiz avuçsuz güller, fesleğenler dererdim.*

2096 [Çalgıcı] bal denizine dalmış bir su kuşuydu; Eyyub'un içtiği, yıkandığı pınardı[196].

2097 Eyyub, o [pınarın suyuyla] doğu ışığı gibi baştan ayağa bütün sıkıntılardan arınmıştı.

2098 Mesnevi hacimce gökler kadar olsaydı bile, bunun yarım parçası dahi ona sığmazdı.

2099 Oysa o çok geniş yerle gök, darlıktan gönlümü dilim dilim etti.

2100 Bana bu rüyada görünen şu dünya, genişliği/açıklığıyla kolumu, kanadımı açtı.

2101 Bu dünya ve onun yolu eğer meydanda olsaydı, [yine de] pek az kişi orada bir an için bulunabilirdi.

2102 Hayır, tamah etme, madem diken çıktı ayağından yürü git, diye emir geliyordu.

2103 Onun canıysa orada, O'nun rahmet ve ihsan meydanında oyalanmaktaydı.

Gizli bir sesin rüyada Ömer'e -Allah ondan razı olsun- *"Beytülmal'den şu kadar altını mezarlıkta uyuyan o adama ver" demesi*

2104 O sırada Allah Ömer'e kendisini uykudan alamayacağı bir uyku verdi.

2105 Bu olağan bir şey değil, bu gayptan geldi, maksatsız değildir diye hayrete düştü.

2106 Başını koyup uykuya daldı, bir rüya gördü. Allah'tan bir ses geldi, canı işitti onu.

2107 Bu, her sesin, her nağmenin aslı olan sestir. Ses ancak odur, geri kalanı yankıdır.

2108 Türk, Kürt, Farsça konuşan, Arap, kulaksız, dudaksız anlamışlardır o sesi.

2109 Türk, Tacik, zenci bir yana, tahtalar, taşlar anlamıştır o sesi.

2110 Her an O'ndan [Ben sizin Rabbiniz] "Değil miyim[197]" sesi gelir de cevherler ve arazlar [o sesle] var olurlar.

2111 Bunlardan "Evet" [cevabı] gelmezse de yokluktan [varlığa] gelmeleri, "Evet" demeleridir.

2112 Taşın, tahtanın anlayışı hakkında söylediğimi açıklayan bir hikâyeyi güzelce [dinleyip] anla.

Cemaat kalabalıklaştığından "*Vaaz sırasında biz senin kutlu yüzünü göremiyoruz*" diye Peygamber -Allah'ın salâtı ve selâmı üzerine olsun- için bir minber yapıldığında Hannâne direğinin inlemesi, Resul'ün ve sahabenin o iniltiyi duyması, Mustafa'nın -Allah'ın salâtı ve selâmı üzerine olsun- direkle açıkça soru cevapta bulunması

2113 Hannâne direği, akıl sahipleri gibi Peygamber'in ayrılığı yüzünden inliyordu.

2114 Peygamber: *Ey direk, ne istiyorsun?* dedi. [O da]: *Ayrılığından canım kan kesildi*, dedi

2115 [30b] *Dayanağın bendim, şimdi beni bıraktın da minberi kendine dayanak yaptın.*

2116 [Peygamber]: *Dilersen seni bir hurma ağacı yapsınlar da doğulular ve batılılar senin meyveni devşirsinler*, dedi.

2117 *Ya da Allah, seni öteki dünyada bir servi yapsın da sonsuza dek taptaze kal.*

2118 [Hannâne]: *Bekâsı sürekli olanı isterim*, dedi. A gafil, dinle de bir kütükten aşağı kalma.

2119 [Peygamber] kıyamet günü insanlar gibi yeniden dirilmesi için o direği yere gömdü.

2120 Böylece bil ki Allah, kimi [kendisine] çağırdıysa, bütün dünya meşgalesinden işsiz güçsüz kalır o.

2121 Kimin işi gücü Allah'tan olursa, orada huzura yol bulur da işten güçten sıyrılır.

2122 [Allah] sırlarından nasibi olmayan kimse, cansızın inlemesini nasıl tasdik eder?

2123 Kendisine nifak ehli demesinler diye, uygun düşsün diye evet der, ama yürekten değil.

2124 [Cansızlar] "Ol" emrine vakıf olmasalardı, bu söz dünyada reddedilirdi.

2125 Yüz binlerce taklit ve istidlal ehlini, bir yarım vehim şüpheye düşürür.

2126 Çünkü onların taklitleri, istidlalleri, bütün kolları, kanatları zanla ayaktadır.

2127 O aşağılık Şeytan, bir şüphe doğurur da bu körlerin hepsi birden tepetaklak düşerler.

2128 İstidlalcilerin[198] ayakları tahtadandır. Tahta ayaksa pek dayanıksızdır.

2129 Kararlılığıyla dağı bile şaşkına çeviren görüş sahibi zamanın kutbuysa bundan müstesnadır.

2130 Körün ayağı, tepetaklak taşlara düşmesin diye asâdır asâ.

2131 Orduyu zafere götüren, din ehlinin süvarisi kimdir? Görüş sultanı.

2132 Körler yolu asâ ile görmüşlerse de, aydın halka sığınarak görmüşlerdir.

2133 Görenlerle padişahlar olmasaydı, dünyada bütün körler ölürlerdi.

2134 Körlerin elinden ne ekmek gelir ne biçmek, ne imar etmek gelir, ne ticaret ne kazanç.

2135 [Allah] size acıyıp kerem etmeseydi, istidlal sopanız kırılıverirdi.

2136 Bu sopa nedir? Kıyaslar ve deliller. O sopayı kim verdi onlara? [Her şeyi] gören yüce Allah.

2137 Madem ki sopa, savaş ve dövüş aletidir, a kör, o sopayı un ufak edip kır.

2138 O size sopa verdi de meydana çıktınız. [Sonra da] öfkeyle o sopayı yine ona vurdunuz.

2139 Ey körler topluluğu! Ne iştesiniz? Aranıza bir gözü gören alın.

2140 Sana sopa verenin eteğine yapış. Bir bak, Âdem isyan yüzünden neler gördü?

2141 Musa'nın ve Ahmed'in mucizesine bir bak. Sopa nasıl yılan oldu, direk nasıl haberdar oldu?

2142 Sopadan yılan [oldu], direkten inilti [duyuldu], din için [günde] beş kere saltanat davulu çalarlar.

2143 Yoksa bu tat akıl alır bir şey olsaydı, bunca mucizeye hacet olur muydu?

2144 Akıl, akla uygun olan her şeyi, mucizesiz, gelgitsiz kabul eder.

2145 Sen bu bâkir, akıl almaz yolu gör; onun her talihlinin gönlünde makbul olduğunu gör.

2146 Şeytanlar ve canavarlar, insan korkusundan ve kıskançlıklarından nasıl ürküp adalara kaçarlarsa,

2147 İnkârcılar da peygamberlerin mucizelerinin korkusuyla başlarını otların altına sokmuşlardır.

2148 Böylece Müslümanlık hükmü altında, [ama] kim olduklarını bilme diye kandırarak yaşamışlardır.

2149 Tıpkı sahte paraya gümüş sürüp üstüne padişahın adını [kazıyan] kalpazanlar gibi.

2150 Sözlerinin dışyüzü tevhit ve şeriat, içyüzüyse ekmekteki delice tohumu gibidir.

2151 Filozofun konuşup ses çıkarmaya cesareti yoktur; konuşursa Allah'ın dini onu perişan eder.

2152 Onun eli, ayağı cansızdır. Canı ne derse bu ikisi onun buyruğundadır.

2153 Dilleriyle bühtan etseler de elleri ayakları tanıklık eder[199].

Peygamber'in -Allah'ın salâtı ve selâmı üzerine olsun- mucize göstermesi, taş parçalarının Ebu Cehil'in -ona lanet olsun- elinde dile gelmesi ve taş parçalarının Muhammed'in -Allah'ın salâtı ve selâmı üzerine olsun- risaletinin hak oluşuna tanıklık etmesi

2154 Ebu Cehil'in elinde taş parçaları vardı. *Ey Ahmed, bu nedir, çabuk söyle*, dedi.

2155 *Madem ki göklerin sırrından haberdarsın; peygambersen avucumda sakladığım nedir?*

[2156] [Peygamber]: *Nasıl istersin? Onların ne olduğunu ben mi söyleyeyim, yoksa onlar mı bizim doğru ve hak olduğumuzu söylesin?* dedi.

[2157] Ebu Cehil: *Bu ikincisi pek nâdirdir* deyince [Peygamber]: *Evet, Allah bundan daha fazlasına da kâdirdir,* dedi.

[2158] [31a] Avucunun içindeki her taş parçası hemencecik şahadet getirmeye başladı.

[2159] [Taşlar]: *İlâh yoktur,* dedi; *Ancak Allah vardır,* dedi. *Muhammed, Allah elçisidir* incisini deldi.

[2160] Ebu Cehil, taşlardan bunu işitince, öfkeyle o taşları yere çaldı.

Çalgıcı hikâyesinin geri kalanı ve Müminlerin emiri Ömer'in -Allah ondan razı olsun- gizli sesin seslendiği haberi ona ulaştırması

[2161] Geri dön de çalgıcının haline kulak ver. Çalgıcı beklemekten acze düşünce,

[2162] Ömer'e ses geldi: *Ey Ömer! Kulumuzu ihtiyaçtan kurtar,*

[2163] *Seçkin ve saygın bir kulumuz var. Mezarlığa kadar bir zahmet gidiver.*

[2164] *Ey Ömer! Kalk, halkın beytülmalinden yedi yüz dinarı tastamam avucuna koy.*

[2165] *[Parayı] onun yanına götürüp: "Ey bizim seçkin kişimiz, bu kadarcığı al da bizi mazur gör.*

[2166] *Bu kadarcık [para] kiriş parasıdır; harca, harcayınca buraya gel"* [de].

[2167] Sonra Ömer, o sesin heybetinden sıçradı, bu hizmet için belini bağladı.

[2168] Ömer, mezarlığa doğru yöneldi. Koltuğunda kese, koşarak [çalgıcıyı] aramaya başladı.

[2169] Mezarlığın etrafında epey bir koşuşturdu; orada o ihtiyardan başka kimseyi göremedi.

[2170] Bu değildir deyip bir kez daha koştu. Yorgun düştü, o ihtiyardan başkasını göremedi.

[2171] *Allah bana, temiz, layık ve kutlu bir kulumuz var buyurdu,* dedi.

[2172] *Yaşlı bir çalgıcı, nasıl Allah seçkinlerinden olur? Ne güzelsin ey gizli sır, ne güzel.*

[2173] Av aslanının çölün çevresinde dönüp dolaştığı gibi bir kere daha mezarlığın çevresini dolaştı.

[2174] [Orada] ihtiyardan başka kimsenin olmadığına iyice inanınca: *Karanlığın bağrında nice aydın gönüller vardır,* dedi.

[2175] Gelip yüz edep içinde oraya oturdu. Ömer'in aksıracağı tuttu, ihtiyar sıçradı.

[2176] Ömer'i görünce hayretler içinde kaldı. Gitmeye kalkıştı, titremeye başladı.

[2177] İçinden: *Allahım! Elaman senden. Muhtesip, çalgıcı bir ihtiyarcağıza çattı,* dedi.

[2178] [Ömer] o ihtiyarın yüzüne bakıp onu utanmış ve yüzü sararmış halde görünce:

[2179] *Benden korkma, çekinme; çünkü Allah'tan muştular getirdim,* dedi.

[2180] *Allah, senin huylarını o kadar övdü ki Ömer'i, senin yüzüne âşık etti.*

[2181] *Otur önüme, uzak durma da kulağına ikbal sırlarını söyleyeyim.*

[2182] *Allah sana selâm söylüyor; sonsuz sıkıntılar ve kederler yüzünden nasılsın diye soruyor.*

[2183] *İşte, şu birkaç değersiz sikke kiriş parası; bunu harca, yine buraya gel.*

[2184] İhtiyar, bunu işitince titremeye başladı. Ellerini ısırıyor, çırpınıyordu.

[2185] *Ey eşsiz Allah! Yeter, zavallı ihtiyar utancından eridi,* diye bağırıyordu.

[2186] Epeyce ağlayıp derdi hadden aşınca, çengi yere çalıp un ufak etti.

[2187] *Ey Allah ile aramda perde olan, ey yolumu ana yoldan vurup [saptıran!]* dedi.

[2188] *Ey yetmiş yıldır kanımı içen, ey olgunluk [sahibine] karşı yüzümü kara çıkaran!*

[2189] *Ey ihsan edici, vefalı Allahım! Cefa içinde geçen ömrüme sen acı.*

[2190] *Allah [bana öyle] bir ömür verdi ki dünyada onun bir gününe bile kimse kıymet biçemez.*

[2191] *Ömrümü, her solukta tiz ve pes [perdelerine] üfleyerek harcadım.*

[2192] *Ah! Irak perdesini ve makamını anıp durmaktan, ayrılığın acı zamanı hatırımdan çıktı.*

[2193] *Eyvahlar olsun! Onun incelen zir perdesinin letafeti yüzünden gönlümün ekini kurudu, gönlüm öldü.*

[2194] *Eyvahlar olsun! Şu yirmi dört [perdenin] sesiyle kervan geçip gitti, gün akşam oldu.*

[2195] *Ey Allahım! Feryat, bu feryat edenden! Kimseden değil, bu yardım dilenenden yardım istiyorum.*

[2196] *Kimseden medet bulamam, bana ancak benden yakın olandan medet var.*

[2197] Çünkü şu benlik bana her an ondan gelir. Bu [benlik], benden eksilip azalınca ancak onu görürüm.

[2198] Hani, birisi sana altın saysa, kendine değil de ona doğru bakarsın ya, onun gibi.

Ömer'in -Allah ondan razı olsun- onun bakışını, varlık [âlemi] olan ağlayıştan dalıp gidiş [âlemine] çevirmesi

[2199] [31b] Bunun üzerine Ömer ona: *Senin şu ağlayıp inlemen, aklı başında oluşunun eseridir,* dedi.

[2200] *Yok olanın yolu, bir başka yoldur; çünkü aklı başında olmak da bir başka günahtır.*

[2201] *Aklı başında oluş, geçmişi anmaktandır. Geçmişin de Allah [ile aranda] perdedir, geleceğin de.*

[2202] *İkisini de ateşe ver, ne zamana dek bu ikisi yüzünden ney gibi boğumla dolu olacaksın?*

[2203] *Neyde boğum olduğu sürece sırdaş değildir; o dudağın, o ezginin mahremi değildir.*

[2204] *Tavaf ediyorsun, ama ridâ içinde tavaf etmedesin. Eve ulaştın ama hâlâ kendindesin.*

[2205] *Ey haberleri haber verenden habersiz olan, tövben günahından da beter.*

[2206] *Ey geçmiş hallerinden tövbe peşinde olan, bu tövbeden ne zaman tövbe edeceksin söyle.*

[2207] *Bazen ince ezgileri kıble ediniyorsun, bazen de ağlayıp inlemeyi öpüyorsun.*

[2208] Faruk, sırlara ayna olunca, ihtiyarın canı içinde uyandı.

[2209] Can gibi, ağlayışsız gülüşsüz hale geldi; canı gitti, başka bir canla dirildi.

[2210] O anda içine bir hayret düştü de yerin göğün dışına çıktı.

[2211] Arayışların ötesinde bir arayışa [girdi]; [bu hali] ben bilmiyorum, biliyorsan sen söyle.

[2212] Halden ve sözden öte, bir hâle ve söze erişti; celâl sahibi Allah'ın cemaline daldı.

2213 Kurtuluşu olmayan bir dalış ama; ya da denizden başka kimsenin onu tanıyamayacağı [bir dalış].

2214 İstek üstüne istek olmasa, cüzî akıl, küll'den söz edemez.

2215 İstek üstüne istek geldiği içindir ki o denizin dalgaları buraya kadar ulaşıyor.

2216 İhtiyarın halinin hikâyesi buraya varınca, ihtiyar da hali de yüzünü perde ardına çekti.

2217 İhtiyar, eteğini dedikodudan silkti; bizim ağzımızda da yarım bir söz kaldı.

2218 Bu zevki ve eğlenceyi hazırlamak uğrunda yüz binlerce can verip kaybetmeye değer.

2219 Can ormanında avlanmak için doğan ol; dünyanın güneşi gibi canınla oyna.

2220 Yüce güneş can saçmadadır; her an boşaldıkça [ışıkla] doldururlar onu.

2221 Ey manevî güneş! Can saç da eski dünyaya bir yenilik göster.

2222 Can ve ruh insanın bedenine gayptan akarsu gibi erişmektedir.

Her gün her çarşı pazar başında: "*Allahım! İnfak edenlere bir vâris ver. Allahım! Her cimriye de yokluk ver*[200]" diye seslenen iki meleğin duasının yorumu ve o infak edenin Hak yolunun mücahidi olduğunun, hevâ ve heves yolunda bir müsrif olmadığının anlatılması

2223 Peygamber: *İki melek öğüt vermek için sürekli olarak bir güzel seslenirler*, dedi.

2224 *Ey Allahım! İnfak edenleri doyur, her dirhemlerine karşılık yüz bin ver.*

2225 *Ey Allahım! Sen dünyada cimrilere zarar üstüne zarardan başka bir şey verme.*

2226 [Ama] nice cimrilik var ki infaktan daha iyidir; Allah'ın malını Allah'ın emri olmadıkça verme.

2227 Böylece karşılığında sınırsız hazineler bulasın da kâfirler güruhundan olmayasın.

2228 [Kâfirler] kılıçları Mustafa'ya galebe çalsın diye develer kurban edenlerdi.

2229 Allah'ın emrini, O'na ulaşmış birisinden sorup araştır. Her gönül, Allah'ın emrini anlayamaz.

2230 Hani âsi bir kölenin, adalet ediyorum diye padişahın malını ona âsi gelenlere saçıp dağıtması gibi.

2231 Kur'ân'da gaflet ehli "*Onların bütün infakları boşunadır*[201]" diye korkutulur.

2232 Şu âsinin adaleti ve bağışı, onu padişahın katından daha çok uzaklaştırıp yüzünü kara eder.

2233 Mekke önderlerinin de Peygamber ile savaşırken kurban [kesmeleri], [Allah tarafından] kabul edilir umuduylaydı.

2234 İşte bundan dolayı mümin namazda korkusundan "*Doğru yola hidayet et*[202]" der.

2235 O dirhem veriş cömert kişiye yaraşır. Can vermekse esasen aşığın cömertliğidir.

2236 Allah uğruna ekmek verirsen, sana da ekmek verirler; Allah uğruna can verirsen sana da can verirler.

2237 Şu çınarın yaprakları dökülse Allah ona yapraksızlık azığı bağışlar.

2238 Cömertlikten elinde mal kalmazsa Allah'ın ihsanı seni nasıl ayaklar altında bırakır?

2239 Ekin ekenin ambarı boşalır ama onun iyiliği tarlada ortaya çıkar.

2240 Ama ambarda bırakıp yığanınkini olayların bitleri ve fareleri bir güzel yerler.

2241 [32a] Bu dünya yoktur [aradığını] varda ara. Şeklin, suretin sıfırdır, [istediğini] anlamda ara.

2242 Şu acı ve tuzlu canı kılıcın önüne koy da tatlı deniz gibi olan canı al.

2243 Bu eşikten gidemiyorsan, bari benden şu hikâyeyi dinle.

Kendi zamanında keremde Hâtem-i Tâi'yi geçen ve eşi benzeri olmayan halifenin hikâyesi

2244 Eski zamanlarda, Hâtem'i kendi cömertliğine kul köle etmiş bir halife vardı.

2245 İkram ve bağış bayrağını yüceltmiş, dünyadan yoksulluğu ve ihtiyacı kaldırmıştı.

2246 Deniz ve inci, onun bağışıyla halis hale gelmiş; vericiliği Kaf'tan Kaf'a ulaşmıştı.

2247 Şu toprak dünyasında bulut ve yağmurdu; çokça verici Allah'ın affına mazhardı.

2248 Bağışından deniz ve maden sarsılmada; cömertliğine doğru katar katar [halk gelmedeydi.]

2249 Kapısı eşiği, hacetler kıblesiydi. Cömertlikte ünü dünyayı tutmuştu.

2250 Onun cömertliğinden ve kereminden Acem de Rum da Türk de Arap da hayrette kalmıştı.

2251 Hayat suyuydu, kerem deniziydi; Hem Arap dirilmişti onunla hem Acem.

Yoksul bir bedevinin hikâyesi, darlık ve yoksulluk nedeniyle karısıyla onun macerası

2252 Bir gece bir bedevi kadını, lafı sözü hadden aşırarak kocasına dedi ki:

2253 *Bütün bu yoksulluğu ve sıkıntıyı biz çekiyoruz. Cümle âlem rahat içinde, bir biz rahat değiliz.*

2254 *Ekmeğimiz yok, katığımız kederle kıskançlık. Testimiz yok, suyumuz gözümüzün yaşı.*

2255 *Gündüzün elbisemiz güneşin aydınlığı*[203]*; geceleyin döşeğimiz yorganımız ay ışığı.*

2256 *[Açlıktan] ay değirmisini ekmek somunu sanıp elimizi göğe uzatmışız.*

2257 *Yoksullar bile utanmada bizim yoksulluğumuzdan; gece gündüz rızık düşünmemizden [utanmadalar].*

2258 *Sâmiri'nin*[204] *insanlardan kaçtığı gibi akraba da yabancı da kaçmada bizden.*

2259 *Birisinden bir avuç mercimek istesem bana: "Sus, geber, [Allah'ın] belâsı" diyor.*

2260 *Arab'ın övüncü savaş ve ihsandır. Sense Araplar içinde yazıdaki yanlış gibisin.*

2261 *Hangi savaş? Biz zaten savaşsız ölmüşüz; yoksulluk kılıcıyla başsız kalmışız.*

2262 *Hangi ihsan? Biz dilencilik etrafında ağ örmedeyiz; havada uçan sineğin damarından kan almadayız.*

2263 *Hele bir misafir gelsin, geceleyin uyuyunca elbisesini soymazsam ben de ne olayım.*

İhtiyaç sahibi müritlerin sahtekâr iddiacılara kanmaları, onları şeyh, büyük adam ve ermiş sanmaları, sahteyi gerçeğinden, aslı olanı asılsız olandan ayırt edememeleri

2264 Bunun içindir ki bilginler hikmetle: "*İhsan edicilere konuk olmak gerek*" dediler.

2265 [Oysa] sen, alçaklığından sende olanı bile senden alan birinin müridi ve konuğusun.

2266 Kendisi üstün değilken seni nasıl üstün kılacak olacak? Sana ışık vermek nerede, iyice karartacak.

2267 Onda ışık yokken, başkaları ona yakın olup nasıl ışık alacaklar?

2268 Göz ilacı hazırlayan kör gibi hani. Yeşim taşından başka ne çeker ki gözlere o?

2269 Yoksullukta ve sıkıntıda bizim durumumuz da böyledir işte. Hiçbir misafir bize aldanıp da [gelmesin].

2270 On yıllık kıtlığı canlı olarak görmedinse, gözlerini aç da bize bak.

2271 Görünüşümüz iddiacıların içi gibi, gönlü kapkara, diliyse parıl parıl.

2272 Onda Allah'tan ne bir koku var, ne bir eser. [Ama] iddiası Şit'ten de fazla Âdem'den de.

2273 Şeytan bile ona kendi suretini göstermez. O ise habire "*Biz abdaldan da üstünüz*" der.

2274 Kendisini adam sansınlar diye dervişlerin nice sözünü çalmıştır.

2275 Sözde Bayezid'e kusur bulur; [oysa] Yezid [bile] onun içyüzünden utanır.

2276 Gökyüzünün ekmeğinden, sofrasından nasipsizdir. Allah onun önüne bir kemik bile atmamıştır.

2277 O ise: *Sofra kurdum, Allah'ın nâibiyim, halife oğluyum,* diye seslenir.

2278 *Haydi, ey [mihnet] içinde kıvranan saf kalpliler, [gelin de] doyuncaya dek soframdan 'hiç' yiyin.*

2279 [32b] İnsanlar yıllar yılı yarın vaadiyle o [sofranın] etrafına toplanırlar da o yarın gelmez.

2280 İnsanoğlunun sırrının az çok ortaya çıkması için uzun zaman gerek.

2281 Beden duvarının altında hazine mi var, yoksa yılan mı, karınca mı, ejderha mı? [Sonra ortaya çıkar.]

2282 O yalancı [şeyhin] hiçbir şey olmadığı meydana çıktığında, tâlibin ömrü geçmiş olur, [artık] anlasa ne yararı var?

Bir müridin, sahtekâr bir iddiacıya "O adamdır" diye sadakatle bağlanmasının, bu inançla şeyhinin rüyasında bile göremeyeceği bir makama ulaşmasının, suyun ve ateşin ona zarar vermeyip şeyhine vermesinin nadir olduğunun, ama pek nadir olduğunun anlatılması hakkında

2283 Ancak o yalanın, [inancındaki] parlaklıktan dolayı nadir de olsa tâlibe yararlı olması vâkidir.

2284 Can sandığı [şeyh aslında] ceset çıktığı halde, o kendi iyi niyeti yüzünden [öyle] bir makama erişir ki

2285 Gecenin ortasında kıble aramaya benzer. Kıble bulunmasa da onun o namazı geçerlidir.

2286 İddiacının can kıtlığı gizlilik içindedir. Ama bizdeki ekmek kıtlığı ortada.

2287 Bunu ne diye o iddiacı [şeyh] gibi gizleyelim? Neden sahte bir şeref uğruna can çekişelim?

Bedevinin karısına sabretmeyi buyurması, sabrın ve yoksulluluğun erdemini anlatması

2288 Kocası: *Ne zamana kadar gelir ve ürün peşinde olacaksın; zaten ne kaldı ömrümüzden, çoğu geçti gitti,* dedi.

2289 *Akıllı kişi, aza çoğa bakmaz; çünkü ikisi de sel gibi geçer.*

2290 *Sel ister berrak olsun ister bulanık, madem kalıcı değil, söz etme ondan.*

2291 *Şu dünyada binlerce canlı, alt üst olmadan, hoşça yaşayıp gitmede.*

2292 *Üveyik kuşu, daha geceki azığı hazır değilken ağaçta Allah'a şükreder.*

2293 *Bülbül: Ey duaya icabet eden! Rızık güvencimiz sanadır diye Allah'a hamdeder.*

2294 *Doğan, padişahın elini muştu edinmiş, bütün murdarlardan ümidini kesmiştir.*

2295 *Bunun gibi sivrisinekten tut da file kadar [bütün canlılar] Allah'ın ailesidir; Allah ne güzel aile reisidir*[205].

2296 *Yüreklerdeki bütün bu kederler, var yok [derdimizin] tozu dumanı, fırtınası yüzündendir.*

2297 *Şu kökümüzü söken kederler, orağa benzer bizim için. Bu şöyle oldu, o böyle oldu [demeler de] kuruntularımızdır.*

2298 *Bil ki her sıkıntı ölümden bir parçadır. Çaresi varsa, ölümün bir parçasını kendinden kov.*

2299 *Madem ölümün bir parçasından bile kaçamıyorsun, bil ki hepsini başından aşağı dökecekler.*

2300 *Ölümün bir parçası sana tatlı geliyorsa, bil ki Allah tümünü tatlılaştırır sana.*

2301 *Dertler, ölümün elçisi olarak gelirler. Onun elçisinden yüz çevirme a fodul.*

2302 *Tatlı yaşayan, acı ölür. Bedenine tapan canını kurtaramaz.*

2303 *Koyunları çayırdan sürerler de hangisi daha besiliyse onu keserler.*

2304 *Gece geçti, sabah oldu ey azizim! Bu altın masalını daha ne kadar baştan alıp duracaksın?*

2305 *Gençken daha kanaatkârdın; [şimdi] altın ister oldun, [oysa] önceden kendin altındın.*

2306 *Meyve dolu bir asmaydın, nasıl kesada uğradın; tam ergin meyve olacakken nasıl bozuldun?*

2307 *Meyven daha da tatlı olmalı; ip eğirenler gibi gerisin geriye gitmemelisin.*

2308 *Bizim eşimizsin, işlerin güzelce yürümesi için eşlerin aynı huydan olmalıdır.*

2309 *Eşlerin birbirine benzemesi gerek. Ayakkabının, çizmenin iki çiftine bir bak.*

2310 *İki ayakkabıdan birisi ayağa dar gelirse, iki çifti de senin bir işine yaramaz.*

2311 *Kapı kanadının biri küçük, öteki büyük [olur mu?]. Ormandaki aslana kurdun eş olduğunu gördün mü hiç?*

2312 *Biri boş, öteki dopdolu bir çift çuval deve üstünde denk durmaz.*

2313 *Ben kanaat yolunda sağlam bir gönülle ilerliyorum da sen ne demeye kınama yolunu tutuyorsun?*

2314 Kanaatkâr adam içtenlikle, içi yanarak sabaha dek karısına bu türden sözler söyledi.

Kadının kocasına: "*Kendi haddini, makamını aşan sözler söyleme. Niye yapmadıklarınızı söylüyorsunuz. Bu sözler doğru olsa bile bu tevekkül makamı sana uygun değildir. Makamından, yapıp ettiğinden öte sözler etmen zararlıdır. Allah katında nefret edileni yapanlardan olursun*[206]" diye öğüt vermesi

2315 Kadın ona: "*Ey namusu töre edinen! Afsununa bundan daha fazla kanmayacağım*" diye bağırdı.

2316 [33a] *Bu iddia ve davet saçmalıklarından söz etme. Var git, kibirden, gururdan dem vurma.*

2317 *Bu gösterişli laflar, iş güçler nereye dek? Haline vaktine bir bak da utan.*

2318 *Kibir çirkindir, hele dilencilerinki daha da çirkin. Soğuk ve karlı günde bir de elbise ıslak olursa [vay ona].*

2319 *A evi örümcek ağına benzeyen! Niceye dek bu iddia, laf söz, eda, çalım?*

2320 *Sen kanaatle ne zaman canını nurlandırdın? Senin kanaatten öğrendiğin bir addan ibaret ancak.*

2321 *Peygamber: "Kanaat nedir? Hazinedir[207]" dedi. Sen daha hazineyle sıkıntıyı ayırt edemiyorsun.*

2322 *Bu kanaat, süregiden bir hazineden başka bir şey değildir. A ruha elem, keder veren, konuşup durma.*

2323 *Git, bana eşim deme, yan çizip durma; ben insafın eşiyim, hilenin düzenin değil.*

2324 *Sen havada sineğin damarından kan alırken, nasıl padişahla, beyle aşık atarsın?*

2325 *Bir kemik için köpeklerle dalaşmaktasın; içi boş ney gibi inlemektesin.*

2326 *Bana öyle aşağılayıp ters ters bakma da damarlarının içinde olup biteni söylemeyeyim.*

2327 *Kendi aklını benimkinden üstün gördün; peki ya ben kıt akıllıyı nasıl gördün?*

2328 *Gafil kurt gibi üstümüze atılma; senin aklının utancındansa, akılsızlık daha iyi.*

2329 *Değil mi ki aklın, insanlara ayak bağıdır; akıl değildir o, [olsa olsa] yılandır, akreptir.*

2330 *Senin zulmünün, hilenin düşmanı Allah olsun; erdemin de aklın da eksik olsun bizden.*

2331 *Hayret, hem yılansın sen, hem afsuncu; Ey Arab'ın utancı! Yılan da yılan avcısı da sensin.*

2332 *Karga kendi çirkinliğini bir bilseydi, derdinden kederinden kar gibi erirdi.*

2333 *Afsuncu adam, düşman gibi yılana afsun okur, yılan da ona afsun olur.*

2334 *Yılanın afsunu, ona tuzak kesilmeseydi, hiç yılanın afsununa av olur muydu?*

2335 *Afsuncu adam, kazanıp elde etme hırsından, o anda yılanın afsununu anlayamaz.*

2336 *Yılan: "Ey afsuncu! Hele hele, kendine gel. Kendi [afsununu] gördün, bir de benim afsunumu gör" der,*

2337 *Sen beni rezil rüsva etmek için Allah'ın adıyla kandırdın.*

2338 *Beni Allah'ın adı bağladı, senin görüşün değil. Allah'ın adını tuzak yaptın ya yazıklar olsun sana.*

2339 *Allah'ın adı alır senden benim hakkımı; ben canımı, bedenimi Allah'ın adına ısmarladım.*

2340 *[Allah] ya benim sokmamla koparır senin can damarını; ya da benim gibi seni de zindana düşürür.*

2341 Kadın, genç kocasına bu türden sert sözlerle bir tomar dolusu laf etti.

Adamın kadına: "*Yoksullara aşağılayarak bakma, Allah'ın işine olgunluk zannıyla bak, kendi azıksızlığının zannına ve hayaline uyarak yoksulluğu ve yoksulları yerme*" diye öğüt vermesi

2342 [Bedevi]: *A kadın! Sen kadın mısın, yoksa hüzünler atası mı? Yoksulluk övünç oldu bana, başıma kakıp durma*, dedi.

2343 *Mal ve altın, başta külah gibidir. Kendisine külahtan sığınak yapan keldir ancak.*

2344 *Kıvırcık, alımlı saçları olanın, külahı giderse bu daha hoş gelir ona.*

2345 *Allah adamı, göze benzer. Gözün, açık olması kapalı olmasından daha iyidir.*

2346 *Köle satıcısı, satarken kölenin üzerindeki kusur örten elbiseyi soyar.*

2347 *Bir kusuru olsa hiç soyar mı onu? Aksine, bir hileyle elbise içinde sunar.*

2348 *Bu [köle] iyiden kötüden utanır. Soyunmak yüzünden ürküp kaçar senden der.*

2349 *Zengin, kulağına kadar ayıp içine batmıştır. [Ama] zenginin malı vardır ve malı ayıbını örter.*

2350 *Tamahkar, tamahı yüzünden onun ayıbını görmez. Tamahlar, gönüllerin toplantı yeridir.*

2351 *Yoksul, madendeki altın gibi sözler etse, [yine de] onun malı dükkana yol bulmaz.*

2352 *Yoksulluk, senin anlayışının ötesinde bir iştir; yoksulluğa ters ters bakma öyle.*

2353 *Çünkü yoksulların, maldan mülkten öte, ululuk sahibi [Allah'tan gelen] büyük bir rızıkları vardır.*

2354 *Yüce Allah âdildir; âdiller, nasıl olur da âşıklara zulmederler?*

2355 *Birisine nimetler, mallar verip ötekini ateşin başına dikerler mi?*

2356 *Allah'a, her iki cihanı yaratana böyle bir zanda bulunanı ateşler yaksın.*

2357 *"Yoksulluk övüncümdür[208]" [sözü], boş ve mecazi midir? Hayır [onda] binlerce yücelik ve naz gizlidir.*

2358 *Gazabından bana lakaplar taktın; ben sevgili elde ediciyken sen beni yılan yakalayıcısı diye adlandırdın.*

2359 *Tutsam bile, başı ezilmekten zarar görmesin diye dişini sökerim yılanın.*

2360 [33b] *Çünkü o diş, onun canının düşmanıdır; ben, bu bilgiyle düşmanı bile dost ederim.*

2361 *Ben tamah yüzünden asla afsun okumam. [Çünkü] ben bu tamahı alaşağı etmişim.*

2362 *Allah korusun. Halktan yana bir tamahım yok benim. Benim gönlümde kanaatten bir âlem var.*

2363 *Armut ağacının üstünden böyle görüyorsun sen. Oradan aşağı in de sende o kuşku kalmasın.*

2364 *[Etrafında] dönersen, senin de başın döner. Evi döner görürsün, [aslında dönen] sensin.*

"Herkesin hareketi, kendisinin bulunduğu yere göredir. Bu yüzden herkesi kendi varlık çemberinden görür. Mavi cam, güneşi mavi gösterir; kırmızı da kırmızı gösterir. Camlar renklerden kurtulursa beyaz olur ve bütün öteki camlardan daha doğru söyler, önder olur" [sözünün] açıklaması hakkında

2365 Ebu Cehil, Ahmed'i görüp: *Haşimoğullarından çirkin bir suret belirdi,* dedi.

2366 Ahmet ona: *Doğrusun, haddini aştınsa da doğru söyledin,* dedi.

2367 Sıddık onu görüp: *Ey güneş! Ne doğudansın, ne batıdan. Bir güzel ışık saç,* dedi.

2368 Ahmet: *Doğru dedin, ey aziz; ey değersiz dünyadan kurtulmuş olan,* dedi.

2369 Orada bulunanlar: "*Ey halkın ulusu! [Birbirine] aykırı konuşan iki [kişiye] de doğru söylüyorsun dedin, neden?*" dediler.

2370 [Peygamber]: *Ben [Allah] eliyle cilalanmış bir aynayım. Türk ve Hindu[209] bende [kendilerinde] olanı görürler,* dedi.

2371 [Adam]: *Ey Kadın! Eğer beni tamahkar görüyorsan, bu kadınca arayışın ötesine geç,* [dedi].

2372 *[Kanaat hakkında söylediklerim] tamaha benzer, [ama aslında] rahmettir. O nimetin bulunduğu yerde tamah ne arar?*

2373 *Sen de bir iki gün olsun yoksulluğu sına da, yoksulluktaki iki kat zenginliği gör.*

2374 *Yoksulluğa katlan, bu bezginliği bırak. Çünkü ululuk sahibi [Allah'ın] izzeti yoksulluktadır.*

2375 *Sirke satma da kanaatle bal denizine batmış binlerce can gör.*

2376 *Gülbeşekerle yoğrulmuş gül gibi [olduğu halde] acı çeken yüz binlerce canı gör.*

2377 *Yazık! Sende [o anlayış] kabiliyeti olsaydı da, canımdan, gönlün şerhi ortaya çıksaydı.*

2378 *Bu söz, can memesinde süttür. Emen olmayınca güzelce akmıyor.*

2379 *Dinleyen, [dinlemeye] teşne ve istekli olursa, vaaz eden ölü bile olsa söyleyici hale gelir.*

2380 *Dinleyen, yeni gelmiş, bıkıp usanmamış olursa; dilsiz bile söz söylemekte yüz dilli kesilir.*

2381 *Kapımdan içeri namahrem girince, harem halkı perde ardına gizlenir.*

2382 *Yok, zararı olmayan, mahrem birisi gelirse, o örtünenler yüz örtülerini açarlar.*

2383 *Her neyi, alımlı, hoş ve güzel yaparlarsa, gören göz için yaparlar.*

2384 *Çengin tiz ve pes ezgileri, duygusuz, sağır kulak için [çalınır mı] hiç?*

2385 *Allah, miski boşuna hoş kokulu yapmadı. Duyu için yarattı, koku almayan için yaratmadı.*

2386 *Allah, yeri ve göğü yaratmış, aralarında nice ışık ve ateş yüceltmiştir.*

2387 *Şu yeryüzünü, yerdekiler için [yaratmış]; göğü de göktekilere mesken kılmıştır.*

2388 *Aşağılık adam, yükseğin düşmanıdır. Her mekânın müşterisi bellidir.*

2389 *Ey örtülü kadın! Seni hiç kalkıp kör için süslendin mi?*

2390 *Dünyayı en değerli incilerle doldursam, nasibin yoksa ben ne yapayım?*

2391 *Ey Kadın! Kavgayı, yol kesiciliği bırak. [Bunu] bırakmıyorsan [bari] beni bırak.*

2392 *İyiyle kötüyle kavgada ne işim var benim? Şu gönlüm barışlardan bile ürkmede benim.*

2393 *Sustun sustun, yoksa öyle bir iş ederim ki hemen şimdi evi barkı terk eder giderim.*

Kadının kocasına uyması ve sözünden dolayı istiğfar etmesi

2394 Kadın onu öfkeli ve serkeş görünce ağlamaya başladı. Zaten ağlamak, kadının tuzağıdır.

2395 [Kadın]: *Senden böylesini umar mıydım ben? Senden başka umudum vardı,* dedi.

2396 Kadın yokluk yolundan girip: *Ben sizin hanımınız değil, toprağınızım,* dedi.

2397 *Bedenim, canım, neyim varsa senindir. Hüküm de ferman da bütünüyle senindir.*

2398 *Yoksulluktan gönlüm sabırdan ayrıldıysa, kendim için değil, senin içindir.*

2399 *Sen benim dertlerimin devasıydın; ben senin yoksul olmanı istemiyorum.*

2400 [34a] *Canına yemin olsun, kendim için değil bu. Bu ağlayıp inleyişim senin için.*

2401 *Benim varlığım, vallahi senin varlığın için; her solukta önünde ölmek ister.*

2402 *Ne olurdu, ruhum feda olası canın, canımın içyüzünden haberdar olaydı.*

2403 *Değil mi ki sen bana karşı böyle zanna kapıldın, candan da bezdim ben, bedenden de.*

2404 *A canıma huzur veren! Sen bana karşı böyle olduktan sonra, gümüşün altının başına toprak saçtım ben.*

2405 *Canımda, gönlümde bunca yer edinen sen, bu kadarcık şey yüzünden benden yüz mü çeviriyorsun?*

2406 *Yüz çevir [bakalım], çünkü güç kudret sende. Can, senin bu yüz çevirmenden dolayı özürler dilemede.*

2407 *Hatırla o zamanları, hani ben put gibi güzeldim; sen de [karşımda] şaman gibiydin.*

2408 *Bu kul, gönlünü, senin dilediğince aydınlatmış; Senin "pişti" dediğine "yandı" der durur.*

2409 *Ben senin ıspanağınım; neyle pişirirsen pişir beni, ister ekşili, ister tatlılı, yakışır sana.*

2410 *Küfür etmiştim, işte imana geldim. Hükmünün önüne canla başla geldim.*

2411 *Senin şahane huyunu bilip tanıyamadım. Önünde küstahça eşek koşturdum.*

2412 *Ama affından bir mum yakınca tövbe ettim, karşı koymayı bıraktım.*

2413 *[İşte] kılıçla kefeni koyuyorum önüne; karşında boynumu uzatıyorum sana, vur.*

2414 *Acı ayrılıktan söz ediyorsun; ne dilersen yap ama bunu yapma.*

2415 *Senin içinde benim gizli bir özür dileyicim vardır; ben olandan da habire şefaat eder bana.*

2416 *İçindeki özür dileyicim, senin huyundur. Gönlüm ona güvenip suç işlemeye yeltendi.*

2417 *Ey huyu yüz batman baldan daha güzel olan öfkeli [adam]! İçinden gizlice merhamet et.*

2418 Böyle güzel, açık açık konuşurken, araya bir ağlamadır tutturdu.

2419 Ağlamazken bile gönüller çelen o [kadının], ağlaması ve hıçkırığı hadden aşınca,

2420 O [gözyaşı] yağmurundan bir şimşek çaktı, o biricik adamın gönlüne bir kıvılcım sıçradı.

2421 Onun güzel yüzüne kul olan adam, bir de kulluğa başlayınca ne hale gelir?

2422 [O güzelin] kibrinden gönlün titrerken, gözünün önünde ağlayınca ne hale girersin?

2423 Nazıyla gönlü, canı kana bulayan, niyaz etmeye başlarsa ne hal olur?

2424 Cevri cefası, bize tuzak olan [sevgili], özür getirince bizim özrümüz ne olur?

2425 "*İnsanlar için süslü kılındı*[210]" [buyruğunca] Allah [kadını] süsledi; Allah'ın süslediğinden nasıl kaçılabilir?

2426 Değil mi ki [Allah, kadını] "*Onunla huzur bulur*[211]" diye yarattı; Âdem Havva'dan nasıl ayrılabilir?

2427 [Erkek] Zal oğlu Rüstem de olsa, Hamza'dan ileri de gelse, buyrukta kendi kadınının esiridir.

2428 Sözleriyle âlemi mest eden [Muhammed] bile "*Konuş benimle ey Hümeyra*" derdi.

2429 Suyun heybeti ateşe galip gelir [ama], kapta olunca ateşten kaynayıverir o.

2430 İkisinin arasını bir kazan engelledi mi [ateş] o suyu yok eder, havaya çevirir.

2431 Görünüşte, kadına su gibi galipsin, ama içten içe mağlupsun, [çünkü] kadını istemektesin.

2432 Böylesi bir özellik sadece insanoğlunda vardır. Hayvanda sevgi azdır; bu, onun [yaratılışındaki] eksikliktendir.

"Gerçekten de kadınlar akıllılara galip gelirler, cahillerse onları alt eder[212]" haberinin açıklaması hakkında

2433 Peygamber: *Kadın, akıllılara ve gönül sahiplerine tam olarak galip gelir,* dedi.

2434 Cahillerse, pek sert ve kaba davrandıklarından kadını alt ederler.

2435 Onlarda incelik, yumuşaklık, sevgi azdır. Çünkü tabiatlarına hayvanlık hâkimdir.

2436 Sevgi ve incelik insanlık göstergesidir. Öfke ve şehvetse hayvanlık göstergesi.

2437 O (kadın), Allah ışığıdır, sevgili değil. Yaratıcıdır sanki, yaratılmış değil.

Adamın kendisini, geçimlik talebinde bulunan kadının isteğine teslim etmesi ve kadının karşı koyuşunu Hakk'ın işareti bilmesi

2438 *"Aklı başında her bilgiliye göre, dönenle birlikte bir döndüren vardır."*

2439 Adam, ölüm anında tahsildarın tahsildarlığından pişman olduğu gibi o söylediğinden pişman oldu.

2440 *"Canımın canına nasıl düşman oldum? Canımın başına nasıl tekmeler attım?"* dedi.

2441 Kaza geldi mi, aklımız ayağı baştan ayırt edemesin diye gözümüzü kapatır.

2442 Kaza geçince de [insan] kendisini yer; perdesi yırtılan, yakasını yırtar.

2443 [34b] Adam: *Ey kadın! Pişman olmadayım. Kâfir idiysem de işte Müslüman olmadayım*, dedi.

2444 *Sana karşı suçluyum, acı bana; beni kökümden, dibimden büsbütün söküp atma.*

2445 Yaşlı kâfir, pişman olur, özür diler de Müslüman olursa,

2446 [Allah'ın] dergâhı rahmetle, keremle dopdoludur. Varlık da yokluk da ona âşıktır.

2447 Küfür de iman da o ululuğun aşığıdır. Bakır da gümüş de o kimyanın kuludur.

Musa ile Firavun'un, ikisinin de zehirle panzehir, karanlıkla ışık gibi Allah iradesine boyun eğişi, Firavun'un haysiyeti kırılmasın diye yalnızken yalvarmasının açıklaması hakkında

2448 Musa'nın ve Firavun'un anlamca bir yolu vardır. Ama görünüşte o (Musa) yol sahibidir, bu (Firavun) yolsuzdur.

2449 Musa, gündüz Allah'ın huzurunda ağlayıp inledi; Firavun da gece yarısı ağladı.

2450 *"Ey Allahım! Boynumdaki bu zincir neyin nesidir? Boynunda zincir olmasa kim "Ben, benim" diyebilir?"* dedi.

2451 *Çünkü Musa'yı nurlandırmış, beni ise [o nurdan yana] karartmışsın.*

2452 *Çünkü, Musa'yı ay yüzlü yapmış, benim canımın ayını kara yüzlü eylemişsin.*

2453 *Yıldızım, aydan daha iyi değil. Tutuluverirse çarem ne olur?*

2454 *Rab diye, sultan diye saltanat davulumu çalıyorlar, [ama aslında] ay tutulmuş, insanlar tas çalıyorlar.*

2455 *O tası çalıp, patırtı ediyorlar [ama] o çalışla ayı rezil etmedeler.*

2456 *Ben ki Firavun'um, halkın elinden vay bana. [Halkın] bana, "En yüce Rabbim[213]" [diye hitapları] da tas gürültüsüdür.*

2457 *[Musa ve ben] aynı kapının kullarıyız; [ama] senin ormanında senin baltan kesiyor dalları.*

2458 *Sonra yeniden bir dalı [ötekine] ulaştırıyor, [bu defa] diğer dalı bırakıyor.*

2459 *Baltaya karşı dalın eli mi var? Hayır. Dal, baltanın elinden kaçabilir mi hiç? Hayır.*

2460 *O kudret hakkı için balta senindir; kereminle şu eğrilikleri sen doğrult.*

2461 Firavun, yine kendi kendine: "*Hayret, bütün gece "Ey Rabbimiz!" diyen ben değil miyim?*" dedi.

2462 *Yalnızken toprak gibi [alçakgönüllü] ve düzgün oluyorum da Musa ile karşılaşınca ne hale geliyorum?*

2463 *Kalp altınının rengi, on kata daha parlak olduğu halde ateşin karşısında nasıl da yüzü kararıveriyor.*

2464 *Kalbim ve kalıbım onun hükmünde değil mi? Bir an iç yapıyor beni, beni bir an kabuk.*

2465 *"Ekin ol" deyince yeşeriveriyorum. "Çirkin ol" deyince sararıveriyorum.*

2466 *Bir an aya çeviriyor, bir an karartıyor; zaten Allah'ın işi, bundan başka nedir ki?*

2467 "*Ol [deyince] olur*[214]" buyruğunun çevgenleri önünde, mekân ve mekânsızlık [âleminde] koşup duruyoruz.

2468 Renksizlik âlemi, renge esir olunca, bir Musa öbür Musa ile savaşa tutuştu.

2469 Renksizliğe ulaşırsan madeni elde ettin [demektir]; Musa ile Firavun da [orada] barışır gider.

2470 Bu nükte konusunda "Renk sözden, dedikodudan nasıl arınıp kurtulur?" diye sorarsan,

2471 Şaşılacak şey, bu renk, renksizlikten ortaya çıktığı [halde], renk renksizle nasıl savaşa girişir?

2472 Yağın aslı, suyla çoğalır da sonunda nasıl suya zıt düşer?

2473 Madem ki gül dikendendir, diken de gülden, ne diye bu ikisi savaş ve macera içindedir? (diye sorarsan)

2474 [Bil ki bu] ya savaş değildir ve bir hikmet içindir; eşek satanların [danışıklı] dövüşü gibi bir hiledir.

2475 Ya da ne budur, ne o; bir şaşkınlıktır. Defineyi aramak gerek, bu bir harabeliktir.

2476 Sen, define sandığın şey yüzünden, işte o kuruntu yüzünden defineyi kaybediyorsun.

2477 Sen kuruntuyu, düşünceleri bina gibi say. Bayındır yerlerde define olmaz.

2478 Bayındır yerlerde varlık vardır, savaş vardır; yok olansa, varlıklardan arlanır.

2479 Varlık, yokluktan feryat etmedi; aksine yokluk, o varlığı [kendisinden] itekledi.

2480 Sen, ben yokluktan kaçıyorum deme. Aslında o, senden kaçmaktadır, dur.

2481 Görünüşte seni kendisine doğru çağırmakta, içindense ret sopasıyla kovmaktadır.

2482 Ey [aklı] sağlam kişi. Tersine [çakılmış] nallar vardır[215]. Firavun'un nefretini Musa Kelim'den bil.

"*Dünyada ve âhirette hüsrana uğradı*[216]" [hükmünce] şakilerin iki dünyadan mahrum oluşlarının nedeni

2483 Bir filozofcuk, gökyüzünün yumurta, yeryüzünün de [onun] sarısı gibi olduğuna inanmıştı.

2484 Soru soran birisi: "*Bu toprak yeryüzü, her şeyi kuşatan göğün ortasında nasıl duruyor?*" dedi.

2485 [35a] *Tıpkı havada asılı bir kandil gibi, ne aşağıya gidiyor ne yukarıya,* dedi.

2486 O filozof ona: *Göğün altı yönden de çekimi yüzünden havada durur,* dedi.

2487 *[Gökyüzü] mıknatıstan dökülmüş bir kubbe gibidir, [yeryüzü] onun ortasında demir gibi asılıdır.*

2488 Bir başka [filozof] da: "*Berrak gökyüzü, kapkara yeri kendisine nasıl çeker?*" dedi.

2489 *Aksine, onu altı yönden iter. Bu yüzden [yeryüzü] sert rüzgârlar arasında [böyle asılı] kalır.*

2490 Demek ki olgunluk sahiplerinin gönüllerinin itişi yüzünden Firavunların canları sapkınlıkta kalır.

2491 Demek ki bu dünya da iter onları o dünya da; o yolsuzlar [bu yüzden] bunsuz ve onsuz kalmışlardır.

2492 Ululuk sahibi [Allah'ın] kullarından baş çekersen, bil ki senin varlığından usanca düşerler.

2493 Kehribarları vardır, ortaya çıkardılar mı, varlığının samanını deliye çevirirler.

2494 Kehribarlarını saklayınca da, senin teslimini hemen isyana çevirirler.

2495 Tıpkı hayvanlık mertebesinin, insanlığın esiri ve muhtacı olduğu gibi.

2496 İnsan mertebesinin de velilerin elinde hayvan gibi muhtaç olduğunu anla ey ulu kişi!

2497 Ahmed, doğru yolu gösterirken cümle âlemi kendi kulu olarak çağırdı: "*De ki ey kullarım*[217]"ı oku.

2498 Aklın deveciye benzer, sen de deveye. [Akıl], seni, istediğinin aksine, her yana çeker durur.

2499 Veliler, aklın aklıdır. Akıllar da en sonuncuya dek develere benzerler.

2500 Artık onlara ibretle bir bak. Yüz binlerce canın bir kılavuzu vardır.

2501 Ne kılavuzu, ne deveciyi, sen o güneşi gören gözü bul.

2502 [Bütün] bir dünya geceye mıhlanıp kalmış, güneşi, gündüzü bekleyip durmaktadır.

2503 İşte sana bir zerrede gizli bir güneş; [işte sana] kuzu postuna bürünmüş erkek aslan.

2504 İşte sana saman altında gizli bir deniz. Dikkat et, o samana kuşkuyla ayak basma.

2505 [Ama] kılavuz için içe düşen kuşku ve zan, Allah'ın rahmetidir.

2506 Her peygamber, dünyaya tek geldi. O tekti, [ama] onun kılavuzu da [içinde] gizliydi.

2507 Büyük âlem, kudretiyle bir büyü yaptı da kendisini küçücük bir surete bürüdü.

2508 Ahmaklar onu tek ve güçsüz gördüler. Padişahla dost olan hiç güçsüz olur mu?

2509 Ahmaklar: *[O] tek bir adamdır, fazlası değil,* dediler. Sonu düşünmeyenin vay haline!

Duyu gözlerinin, Salih'i -ona selâm olsun- ve devesini hakir ve düşmanlığa değmez görmesi. Allah bir orduyu yok etmek dileyince, o düşman galip bile olsa düşmanları onların gözüne hakir ve az gösterir. "*Allah, olacak işi oldurmak için sizi onların gözüne az gösterdi*[218]"

2510 Salih'in devesi görünüşte deveydi; o içi kötü topluluk, bilgisizlikten onun ayak sinirlerini kesti.

2511 Deveye su için düşman oldukları halde, suya ve ekmeğe karşı kör olan onlardı.

2512 Allah'ın devesi, ırmaktan, buluttan su içiyordu. Allah'ın suyunu Allah'tan esirgiyorlardı.

2513 Salih'in devesi, iyi kimselerin bedeni gibi, kötü kimselerin yok oluşu için bir tuzak oldu.

2514 Sonunda "*Allah'ın devesinden ve onun sulanışından [sakının]*[219]" buyruğu, o ümmete ıstıraptan, ölümden yana neler etti.

2515 Allah'ın kahır şahnesi, bir devenin kan pahası olarak onlardan bütün bir şehri talep etti.

2516 Ruh, Salih'e benzer, bedense devedir. Ruh vuslattadır, bedense ihtiyaç içindedir.

2517 Salih'in ruhu, âfetlere uğramaz. Yara devenin üzerinde olur, zatta değil.

2518 Salih'in ruhu incitilemez; Allah'ın nuru, kâfirlere mağlup ve mahkûm olmaz.

2519 Allah, onu incitsinler de imtihanı görsünler diye, [ruhu] bir bedenle gizlice birleştirdi.

2520 Bunu incitmenin, onu incitmek olduğundan; bu küpün suyunun ırmağın suyuyla birleşik olduğundan haberleri bile yok.

2521 Allah, bütün âleme sığınak olsun diye [ruhu] bir bedene bağladı.

2522 Velinin beden devesine bende ol da Salih'in ruhuyla aynı efendiye [kul] ol.

2523 Salih: "*Madem ki bu hasette bulundunuz, üç gün sonra Allah'ın intikamı erişecek" dedi,*

2524 *Üç gün sonra, can alıcı [Allah'tan], üç alâmeti olan bir felâket gelecek:*

2525 *Hepinizin yüzünün rengi değişecek; çeşitli renkler içinde görüneceksiniz.*

2526 [35b] *İlk gün, yüzünüz safran gibi [sararacak], ikinci gün, yüzünüz erguvan gibi kızaracak.*

2527 *Üçüncü gün, bütün yüzler kararacak; ondan sonra da Allah'ın kahrı gelip çatacak.*

2528 *Eğer benden bu tehdidin alâmetini isterseniz, devenin yavrusu dağa doğru koşacak.*

2529 *Eğer yakalayabilirseniz, [derdinize] çare bulunur. Yoksa, umut kuşu tuzaktan kurtuldu gitti demektir.*

2530 Kimse o yavruya yetişemedi; koşarak dağlar arasında gözden kayboldu.

2531 [Salih]: *Gördünüz ya, o kaza ortaya çıktı da umudun boynunu vurdu*, dedi.

2532 Devenin yavrusu nedir? [Salih'in] hatırı. İhsanla, iyilikle onun hatırını alın.

2533 Gönlünü alırsanız o [azaptan] kurtulursunuz; yoksa umutsuzsunuz, kolunuzu ısırır durursunuz.

2534 Bu iç karartıcı tehdidi duyunca, gözlerini dikip onu beklemeye [başladılar].

2535 Birinci gün yüzlerinin sarardığını gördüler. Umutsuzluktan soğuk ahlar çekiyorlardı.

2536 İkinci günü hepsinin yüzü kızardı. Umut ve tövbe çağı kayboldu.

2537 Üçüncü gün hepsinin yüzü karardı; Salih'in hükmü, savaşsız dövüşsüz doğru çıktı.

2538 Hepsi birden umutsuzluğa kapılınca, kuşlar gibi iki dizlerinin üstüne çöktüler.

2539 Cibril-i Emin, bu diz çökmenin açıklamasını Kur'an'da "*Diz üstü çöküverdiler*"i[220] getirerek [anlattı].

2540 Sana diz çökmeyi öğrettikleri, seni böyle diz çöküşten korkuttukları zaman diz çök.

2541 [Salih'in kavmi] Allah'ın kahır darbesini beklediler. Kahır geldi, o şehri yok etti.

2542 Salih, halvetten [çıkıp] şehre doğru gitti. Şehri duman ve ateş içinde gördü.

2543 Onların parçalarından iniltiler duyuyordu; ağıt meydandaydı da ağıt yakanlar ortada yoktu.

2544 Kemiklerinden iniltiler işitti; canları çiğ taneleri gibi yaş döküyordu.

2545 Salih bunu işitip ağlamaya başladı. Ağıtçılarla birlikte ağıt yakmaya koyuldu:

2546 *Ey batıl üzere yaşayan topluluk! Ben sizin [eziyetiniz] yüzünüzden Allah'ın huzurunda ağlamıştım.*

2547 *Allah: Onların eziyetlerine sabret, onlara öğüt ver, zaten fazla mühletleri kalmadı, demişti.*

2548 *Cefaları yüzünden öğüt kesildi; öğüt sütü, sevgiden, temizlikten kaynar, demiştim.*

2549 *Bana o kadar eziyetler ettiniz ki öğüt sütü damarlarımda dondu kaldı.*

2550 *Allah, bana: "Sana lütfederim, o yaralara merhem koyarım" dedi.*

2551 *Allah, gönlümü gökyüzü gibi tertemiz hale getirdi. Hatırımdan cefanızı silip süpürdü.*

2552 *Bir kez daha size öğüt vermeye, şeker gibi temsiller, sözler söylemeye başladım.*

2553 *Şekerden taze süt sağdım, balla şekeri sözle yoğurdum.*

2554 *O sözler, size zehir gibi geldi; çünkü siz dibine bucağına kadar zehir yurdu kesilmiştiniz.*

2555 *Nasıl kederleneyim? Keder bile tepetaklak oldu; zaten keder de sizdiniz ey inatçı kavim!*

2556 *Hiç kimse kederin ölümüne ağıt yakar mı? Başındaki yara gitti diye kimse saçını yolar mı?*

2557 [Salih] kendine dönüp: *Ey ağıt yakan! Bu kavim ağıt yakmaya değmez,* dedi.

2558 Ey Kur'ân'ı doğru okuyan! Eğri okuma. "*Zalim kavmin ardından nasıl üzülürüm?*[221]."

2559 Yine de gözünü, gönlünü ağlamaklı buldu; onu nedensiz bir merhamet sardı.

2560 [Gözyaşı] damla damla yağıyordu, şaşakalmıştı. Cömertlik denizinin nedensiz damlalarıydı bunlar.

2561 Aklı: "*Ne diye bu ağlayış? Böyle, [kendilerine] yazık edenler için ağlamak yaraşır mı?*" diyordu.

2562 *Neye ağlıyorsun? Söyle. Yaptıklarına mı? O kötü nişanlı, kin güdücü orduya mı?*

2563 *Onların pasla dolu karanlık gönüllerine mi? Yılan gibi zehirli dillerine mi?*

2564 *Onların köpekçe nefeslerine ve dişlerine mi? Akrep yuvası olan ağızlarına ve gözlerine mi?*

2565 *İnatlarına, alaylarına, kınamalarına mı [ağlıyorsun]? Allah onları hapsetti diye şükret.*

2566 Elleri eğri, ayakları eğri, gözleri eğri; sevgileri eğri, savaşları eğri, öfkeleri eğri.

2567 [Onlar] taklide, nakledilen aklî şeylere uyup bu akıl ihtiyarının başına ayak bastılar.

2568 Birbirlerinin gözüne kulağına ikiyüzlülük yapmak uğruna, ihtiyar satın alıcı olmadılar da hepsi kart eşeğe döndüler.

2569 Allah, cehennemde yetişenleri onlara göstermek üzere cennetten kullar getirdi.

[36a] *"İki denizi kavuşmak üzere salıverdi; ama aralarında bir perde vardır birbirlerine karışmazlar*[222]*"* [âyetinin] anlamı hakkında

2570 Ateş ehliyle cennet ehlini bir dükkanda oturur gör; aralarında bir perde vardır, birbirlerine karışmazlar.

2571 Ateş ehliyle nur ehli [birbirine] ka-

rışmış, ama aralarında bir Kaf dağı dikilmiştir.

2572 Tıpkı madende toprakla altının birbirine karıştığı gibi, ama aralarında yüzlerce çöl ve han var.

2573 Bir gerdanlıkta inciyle boncuğun, bir gecelik konuk gibi karışık halde bulunması gibi.

2574 Denizin yarısı şeker gibi tatlı; içimi tatlı, rengi ay gibi parlak.

2575 Öteki yarısı ise, yılan zehri gibi acı; içimi acı, rengi de katran gibi kara.

2576 Her ikisi de, deniz suyu misali alttan üstten dalga dalga çalkalanırlar.

2577 Daracık bir cisim yüzünden [bu dalgaların] belirmesi, canların barışta ve savaşta birbirine karışmasına [benzer].

2578 Barış dalgaları çalkalanır; gönüllerden kinleri söker.

2579 Savaş dalgaları da bir başka şekilde, sevgileri altüst eder.

2580 Sevgi, acıları tatlıya çeker; çünkü sevgilerin aslı, doğru yola götürmektir.

2581 Kahırsa, tatlıyı acılığa çeker; acı, tatlıyla nerden bağdaşacak?

2582 Acı ve tatlı, bu görüşle görünmez. [Onlar ancak] âkıbet penceresinden görülebilirler.

2583 Âhiri gören göz, doğruyu görebilir. Ahırı gören gözse aldanıştır, yanılmadır.

2584 Şekere benzeyen nice tatlı şeyler vardır ama şekerin içinde zehir gizlidir.

2585 Daha zeki olan, kokusundan anlar, bir diğeriyse [ancak] dudağına, dişine değdirince.

2586 Şeytan "Yiyin" diye bağırsa bile, dudağı, [zehri] boğazından önce reddeder.

2587 Bir başkası, [zehri] boğazında anlar; bir başkasını da bedeninde berbat eder.

2588 Bir başkasını abdest bozarken yakar; [yerken aldığı] o tat, ciğerini delen bir yara/acı verir.

2589 Bir başkasında [zehrin etkisi] günler, aylar sonra; bir başkasında ise öldükten sonra mezarın dibinde [ortaya çıkar.]

2590 Ona mezarın dibinde mühlet verirlerse, kuşku yok ki mahşer gününde de olsa [o zehir] ortaya çıkar.

2591 Dünyada her bitkinin, şekerin [meydana gelmesi için] zaman döngüsü içinde bir süresi vardır.

2592 La'lin, güneşin altında renk, parlaklık ve pırıltı kazanması için yıllar gerektir.

2593 Tere, iki ay içinde yetişir, kırmızı gülün yetişmesi içinse bir yıl gerek.

2594 Yüce ve ulu Allah, bunun için, [bunu] En'âm suresinde eceli anlatırken buyurmuştur[223].

2595 Bunu duydun ya, her kılın kulak kesilsin. İçtiğin abıhayattır, afiyet olsun.

2596 Sen buna söz deme, abıhayat de. Eski söz kalıbı içinde yepyeni bir can olarak gör.

2597 Ey arkadaş! Sen, can gibi apaçık, ipincecik bir başka nükteyi daha dinle.

2598 Bir yerde, bu yılan zehri, Allah'ın tasarruflarıyla lezzetli/içimlidir.

2599 Bir yerde zehirdir, bir yerde ilaç. Bir yerde küfürdür, bir yerde caiz.

2600 Gerçi orada cana zararlıdır ama buraya ulaştı mı derman olur.

2601 Su, koruk içinde ekşidir ama üzüme karışınca tatlanır, güzelleşir.

2602 Sonra, küpün içinde acır, haram olur; [ama] sirke halindeyken ne güzel katıktır[224].

Müridin, küstahlık ederek velinin yaptığının aynısını yapmasının yakışık almayacağının anlamı hakkında. Çünkü, helva tabibe zarar vermez ama hastalara zarar verir. Soğuk ve kar üzüme zarar vermez ama koruğa zarar verir. Çünkü henüz [olma] yolundadır ve "*Allah, böylece senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlar*[225]" [makamına varmamıştır].

2603 Veli, zehir yese bal olur; tâlip yese aklı kararır.

2604 "*Rabbim, bana ver*[226]" [duası] Süleyman'dan gelmiştir; yani "*Bu saltanatı benden başkasına verme*" [demiştir].

2605 *Benden başkasına bu lütufta, bu cömertlikte bulunma.* Bu hasede benzer ama haset değildir.

2606 "*Kimsenin ulaşamayacağı*" nüktesini candan oku. "*Benden sonra*" sırrını onun cimriliğinden bilme.

2607 Aksine o, saltanatta yüzlerce tehlike gördü. Dünya saltanatının, zerre zerre baş korkusu olduğunu [gördü].

2608 Baş korkusu, sır korkusuyla, din korkusuyla birlikte. Bizim için bunun gibi bir imtihan [daha] yoktur.

2609 Öyleyse, şu yüz binlerce renkten ve kokudan geçmek için Süleyman himmetli birisi gerekir.

2610 Sahip olduğu onca güce kudrete karşın, o saltanatın dalgası onun [bile] soluğunu kesiyordu.

2611 [36b] Bu kederin tozu üzerine konunca, dünyadaki bütün padişahlara acıdı.

2612 Şefaat edip: *Bana verdiğin bu saltanatı ve sancağı [onlara da aynı] olgunlukta ver*, dedi.

2613 *[Bu saltanatı] kime verir, onu kime kerem edersen, Süleyman odur, o kimse de benim.*

2614 *O "benden sonra" değildir, o benimledir. "Benimle" ne demek? Tartışmasız [o kişi] benim.*

2615 Bunun açıklamasını anlatmak farzdır ama, ben yine adamla kadının hikâyesine dönüyorum.

Arap ile eşinin macerasının sonu

2616 Bir ihlâs sahibinin gönlü, o adamla kadının macerasının sonunu arayıp soruşturuyor.

2617 Adamla kadının macerasını anlattık ya, sen onu nefsinle aklının örneği bil.

2618 Nefis ile akıl [demek olan] bu kadınla erkek, iyiye de kötüye de bir güzel lâzımdır.

2619 Bu ikisinin, şu toprak yurtta gece gündüz savaş ve macera içinde olmaları gerekir.

2620 Kadın habire evin ihtiyaçlarını ister; yani şeref, ekmek, sofra, mevki [ister].

2621 Nefis, kadın gibi çareler bulma peşinde, bazen toprak [gibi mütevazı olur], bazen yücelik arar.

2622 Aklınsa, bu düşüncelerden haberdar değildir. Onun kafasında Allah gamından başka bir şey yoktur.

2623 Gerçi hikâyenin içyüzü, şu yemle tuzaktır ama, sen şimdi hikâyenin dış yüzünü tastamam dinle.

2624 [Sadece] anlama ait anlatış yeterli olsaydı, dünya işsiz güçsüz kalır, bâtıl olurdu.

2625 Sevgi, düşünceden ve anlamdan ibaret olsaydı, orucunun, namazının da şekli yok olurdu.

2626 Dostların birbiriyle hediyeleşmeleri, dostluk içinde şekilden başka bir şey değildir.

2627 Ola ki hediyeler, gizlilik içinde saklı sevgilere tanıklık eder.

2628 Çünkü, görünüşteki bağışlar, gizli sevgilerin tanığıdır ey değerli kişi.

2629 Tanığın bazen doğru olur bazen yalan. Bazen şaraptan sarhoş olur bazen ayrandan.

2630 Ayran içip de sarhoşluk gösterebilir, hayhuylar eder; başı dönmüş görünür.

2631 O iki yüzlü de, sevgi sarhoşu sansınlar diye oruçta, namazdadır.

2632 İçeride gizli olanın alâmeti olsun diye, dıştaki davranışlardan hasıl olan başka bir şeydir.

2633 Yarabbi! Bize bu ayırt etme gücünü dileğin üzere ver de o eğri alâmeti doğrusundan ayıralım.

2634 Duygunun ayırt edişi nasıldır bilir misin? Duygu "*Allah'ın nuruyla bakıcı*[227]" olunca.

2635 Eser olmasa da sebep onu ortaya çıkarır. Sevgiden haber veren akrabalık gibi hani.

2636 Allah ışığı kendisine imam olansa, ne esere kul olur ne sebeplere.

2637 Ya da sevgi gönülde yalımlanır, pekişir de [insanı] eserden kurtarır.

2638 Onun, sevgisini bildirmeye ihtiyacı yoktur. Çünkü sevgi kendi ışığını göklere vurmuştur.

2639 Bu sözün tamamlanması için [nice] ayrıntılar var, ama [gerisini] sen ara, vesselâm.

2640 Anlam, her ne kadar bu şekille ortaya çıksa da, şekil anlama hem yakındır hem uzak.

2641 [Anlam ile şekil] delil olma bakımından suyla ağaç gibidir. [Ama] niteliklerine bakarsan [birbirlerinden] pek uzaktırlar.

2642 Sen nitelikleri ve özellikleri bırak da o iki rızık arayanın hallerini anlat.

Arab'ın gönül alıcı [sevgilisinin] yalvarıp yakarmasına gönül koyması ve "*Bu teslim oluşta benim bir hilem, bir sınayışım yoktur*" *diye yemin etmesi*

2643 Adam: *Aksilikten vazgeçtim; buyruk senin, çek kılıcı kınından*, dedi.

2644 *Her ne dersen, buyruğuna uyacağım. Onun iyi kötü oluşuna bile bakmayacağım.*

2645 *Senin varlığında yok olayım. Madem ki seviyorum, sevgi [insanı] kör ve sağır eder*[228].

2646 Kadın: "*Bana iyilik etmeye mi niyetleniyorsun, yoksa hileyle sırrımı mı keşfedeceksin?*" dedi.

2647 [Adam]: *Gizli sırları bilen, topraktan Âdem-i Safi'yi yaratan Allah'a yemin olsun ki [sevdiğim için]*, dedi.

2648 [Allah] ona verdiği üç arşın boyda, ruhlarda, levhalarda ne varsa gösterdi.

2649 Sonsuza dek her ne olacaksa, peşin peşin "*İsimleri öğretti*[229]" dersiyle ders verdi ona.

2650 Böylece melekler, onun dersiyle kendilerinden geçtiler; onun kutsamasıyla başka bir kutluluk buldular.

2651 Âdem'in sayesinde kendilerine açılan genişlik, onların [gezindiği] göklerin genişliğinde bile yoktu.

2652 O tertemiz can fezasının genişliğine kıyasla, yedi gök sahası bile dardı.

2653 [37a] Peygamber: *Allah, ben yücelere ve aşağılara sığmam buyurdu*[230], dedi.

2654 *Ey aziz! Bunu da kesin olarak bil ki ben yere, göğe, arşa sığmam da,*

2655 *Şaşılacak şey ki, müminin gönlüne sığarım. Beni ararsan, o gönüllerde ara.*

2656 [Allah]: *Ey takva sahibi! Kullarımın arasına gir de*[231] *beni görme cennetine [ulaş]*, dedi.

2657 Arş bile o ışığına, o genişliğine rağmen, onu [Âdem'i] görünce kendinden geçti.

2658 Arşın büyüklüğü pek geniştir ama, anlam gelince şekil de kim olur?

2659 Her melek: *Bizim bundan önce yeryüzüyle yakınlığımız vardı*, diyordu.

2660 *Yeryüzüne hizmet tohumu ekiyorduk da ona olan ilgimizden dolayı hayret ediyorduk.*

2661 *Hamurumuz/tabiatımız gökyüzünden olduğu halde, bu toprakla şu ilgimiz nedir?*

2662 *Işıktan olan bizlerin karanlıklarla yakınlığı nedendir? Işık, karanlıklarla nasıl yaşar?*

2663 *Ey Âdem! O yakınlık senin kokundandı. Çünkü, beden [dokunun] arışı argacı yeryüzündendi.*

2664 *Toprak bedenini buradan dokudular; tertemiz ışığını burada buldular.*

2665 *Canımızın senin ruhundan bulduğu [ışık], önceden önceye o topraktan parlıyordu.*

2666 *Yeryüzündeydik de yerden habersizdik; onda gömülü olan defineden habersizdik.*

2667 *[Allah] bize o makamdan yola çıkmayı emredince, bu [makam] değiştirmeden dolayı, ağzımız acılaştı.*

2668 *Biz [Allah'a] deliller söyleyip: Ey Rabbimiz! Bizim yerimize kim gelecek?*

2669 *Bu tesbih ve tehlil edişin ışığını, dedikoduya mı satıyorsun?* [diyorduk].

2670 Allah buyruğu, "*Genişlik yolundan [ne dilerseniz] söyleyin*" diye bize bir yaygı döşedi.

2671 Dilinize ne gelirse, çekinmeden, tek çocukların babalarına söyledikleri gibi [söyleyin].

2672 Çünkü bu sözler, uygunsuz, yakışıksız olsa bile, rahmetim gazabımı geçmiştir[232].

2673 Ey melek! Bu [rahmetimin] önceliğini ortaya koymak için, sende güçlük ve kuşku nedenleri meydana getiririm.

2674 Böylece sen söylersin, ben de seni [bundan dolayı] sorumlu tutmam; hilmimi inkâr eden de ağzını açamaz.

2675 Her solukta, bizim hilmimizden yüzlerce baba, yüzlerce ana doğar da yokluğa düşüp gider.

2676 Onların hilmi, bizim hilim denizimizin köpüğüdür ancak. Köpük gider gelir, ama deniz yerli yerindedir.

2677 Daha ne diyeyim? O inciye karşı bu sedef köpüğün, köpüğünün köpüğünün köpüğüdür ancak.

2678 O köpük hakkı için, o berrak deniz hakkı için, bu söz, ne bir sınamadır ne bir laf.

2679 [Bu] kendisine dönüp gideceğim [Allah] hakkı için, sevgiden, içtenlikten, alçakgönüllülüktendir.

2680 Bu heves, senin katında bir sınayışsa, bir soluk da şu sınayışı sına.

2681 Sırrını saklama da sırrım çıksın ortaya. Neye gücüm yetiyorsa onu buyur sen bana.

2682 Gönlünü gizleme de gönlümdeki çıksın ortaya. Ne yapmaya uygunsam onu kabul edip [yapayım].

2683 Nasıl edeyim? Elimde ne çare var? Bir bak, benim canım ne işe yarar?

Kadının rızık arama yolunu kocasına göstermesi ve onun kabul edişi

2684 Kadın: *Bir güneş doğmuş, bütün bir âlem ondan ışık bulmuştur,* dedi,

2685 *Rahman'ın vekili, her şeyi var eden [Allah'ın] halifesidir. Bağdat şehri, onun sayesinde bahar gibidir.*

2686 *O şaha bağlanırsan, [sen de] şah olursun. Niceye dek her uğursuzun yanına gideceksin?*

2687 *Şahlarla oturup kalkmak kimya gibidir. Onların bakışlarındaki gibi bir kimya nerede vardır ki?*

2688 *Ahmed'in gözü bir Ebu Bekr'e düştü de, o bir tasdikle "sıddık" oldu.*

2689 [Adam]: *Şah beni [huzuruna] nasıl kabul eder? Bir bahane olmadan yanına nasıl giderim?* dedi.

2690 *Bana bir alaka ya da bir düzen gerek. Hiçbir meslek aletsiz düzgün olur mu?*

2691 *Mecnun gibi hani, birisinden Leylâ'nın biraz hastalandığını duydu da:*

2692 *Eyvah,* dedi, *bahanesiz nasıl gideyim? Ziyaretten geri kalırsam, ne hale gelirim?*

2693 *Keşke usta bir tabip olsaydım, Leyla'ya herkesten önce ben gitseydim.*

2694 *Utancımızı kırmaya bir nişan olsun diye Allah bize: "Gelin de[233]" buyurdu.*

2695 *Yarasaların gözleri ve [uygun] aletleri olsaydı, gündüzleri de dolaşır, sevinirlerdi.*

2696 [Kadın]: *Kerem şahı meydanda yürüdü mü her aletsizlik, aletin ta kendisi olur,* dedi.

2697 *Çünkü alet, iddiadır, varlık/benliktir. Asıl iş aletsizlikte, alçalmadadır.*

2698 [37b] [Adam]: *Aletsizliği elde etmeden, aletsiz nasıl alışverişte bulunurum?* dedi.

2699 *Demek ki o zengin şahın bana acıması için müflisliğime bir tanık lazım.*

2700 *Sen, laftan sözden, hileden başka bir tanık göster de o şen padişah [bana] acısın.*

2701 *Çünkü bu laftan sözden, hileden [ibaret] olan tanıklık, o kadılar kadısının katında geçersizdir.*

2702 *Daha kendisi konuşmadan ışığının parlaması için, onun haline doğruluk tanık olmalı.*

Arab'ın, orada da su kıtlığı var zannıyla çölün ortasından geçerek yağmur suyu testisini Bağdat'a müminlerin emirine hediye götürmesi

2703 Kadın: *Doğruluk, kendi varlığından, kendi çabandan tastamam sıyrılmandır,* dedi.

2704 *Testimizde yağmur suyu var; varın yoğun, sermayen, malın [hepsi bu].*

2705 *Şu su testisini al da git; [onu] hediye yapıp şahlar şahının huzuruna çık.*

2706 *De ki: Bizim bundan başka malımız yok. [Ama] çölde suyun bundan daha iyisi hiç bulunmaz.*

2707 *Onun hazinesi ağır eşyalarla dolu olsa da bunun gibi suyu yoktur, [bu su] pek az bulunur.*

2708 *O testi nedir? Bizim kuşatılmış bedenimiz. İçinde duygularımızın acı suyu var.*

2709 *Ey Allah! Şu benim testimi ve küpümü "Allah, satın aldı[234]" lütfuyla kabul et.*

2710 *Beş duygudan [oluşan], beş ağızlı testideki suyu her türlü pislikten arıt.*

2711 *[Arıt ki] şu testiden denize doğru bir geçit olsun; böylece testim denizin huyunu alsın.*

2712 *Hediyeyi, sultanın huzuruna götürünce, tertemiz görsün de müşteri olsun ona.*

2713 *Ondan sonra suyu bitip tükenmez olur; benim testimden yüzlerce dünya dolar.*

2714 *Ağızlarını kapa da küpten doldur onu. [Allah]: "Gözlerinizi arzulardan yana yumun[235]" buyurdu.*

2715 [Adam] "*Kimde böyle bir hediye var? Gerçekten onun gibi bir şaha yaraşır olan işte budur*" diye kasılıyordu.

2716 Kadın da, orada, yol üzerinde şeker gibi bir Dicle'nin aktığını bilmiyordu.

2717 Şehrin ortasında, gemilerle, balık oltalarıyla dolu, deniz gibi akmada.

2718 Sultanın yanına git de ihtişamı gör; altından ırmaklar akan duyguyu seyret.

2719 Bizim böylesi duygularımız ve algılarımız, o temizlik ırmağında bir damladır ancak.

Arab'ın, iyice inanmasından dolayı karısının yağmur suyu testisini keçeyle sarıp dikmesi ve üzerine mühür vurması

2720 Adam: *Evet, testinin ağzını kapa; dikkat et, bu pek yararlı bir hediyedir bize*, dedi.

2721 *Sen bu testiyi keçeye sarıp sarmala da şah, orucunu [bu] hediye ile açsın.*

2722 *Çünkü bunun gibisi hiçbir yanda yoktur. [Bu] halis şaraptan, zevklerin kaynağından başka bir şey değildir.*

2723 *Onlar acı ve tuzlu sular yüzünden, sürekli hastalıklı ve yarı kördürler.*

2724 *Tuzlu suyu yurt edinen kuş, berrak suyun yerini ne bilsin?*

2725 *Ey yeri yurdu acı su kaynağı olan! Şatt'ı, Ceyhun'u, Fırat'ı ne bilirsin sen?*

2726 *Ey şu yok olucu konaktan kurtulamayan! Yok oluşu, esrimeyi, neşeyi ne bilirsin sen?*

2727 *Bilsen de, babadan atandan anlatıldığı kadar; sana göre bu adlar "ebced" gibidir.*

2728 *"Ebced ve hevvez", çocuklara bile apaçıktır, ortadadır, [ama] anlamı [onlardan] pek uzaktır.*

2729 Sonra, Arap testiyi alıp yola koyuldu. Gece gündüz onu taşımaktaydı.

2730 Zamanın âfetlerinden dolayı testisinin üstüne titriyor, hem de çölden şehre kadar taşıyordu.

2731 Kadın da seccadesini yaymış, namazda: "*Rabbim sen koru*" diye yakarıp dua ediyordu:

2732 *Suyumuzu, alçaklardan koru. Yarabbi! Bu inciyi o denize ulaştır.*

2733 *Gerçi kocam uyanıktır, maharetlidir, ama incinin binlerce düşmanı olur.*

2734 *İnci de nedir ki? Kevser suyudur o. O incinin aslı, bunun bir damlasıdır"* [diyordu].

2735 Kadının duaları, yanıp yakılmalarından, adamın da kederi ve ağır yükü yüzünden,

2736 [Arap, testiyi] hırsızlardan ve taşla [kırılma] belâsından [koruyup] esenlik içinde, durup dinlenmeden hilafet şehrine dek götürdü.

2737 Orada nimetlerle dolu bir dergâh gördü. İhtiyaç sahipleri tuzaklarını kurmuşlardı.

2738 [38a] Her an, her yanda bir ihtiyaç sahibi, o [dergâhtan] bir ihsan, bir hilat bulmadaydı.

2739 [O dergâh] kâfire, mümine, güzele, çirkine cennet gibi değil, güneşle yağmur gibiydi.

2740 Göz önünde süslenmiş bezenmiş bir

topluluk gördü; bir topluluk da ayakta bekliyordu.

2741 Süleyman'dan karıncaya[236] dek sıradan seçkin herkes, sanki Sur'a üflenmiş de âlem gibi dirilmişti.

2742 Şekil ehli, mücevherlerle sarılıp dokunmuş, anlam ehli ise, anlam denizini bulmuşlardı.

2743 Himmetsizler, ne himmetlere erişmiş; himmetliler ne nimetlere kavuşmuşlardı.

"Yoksul nasıl kereme ve kerem sahibine âşıksa, kerem sahibinin keremi de yoksula âşıktır. Yoksulun sabrı çok olursa kerem sahibi onun kapısına gelir. Kerem sahibinin sabrı çok olursa yoksul onun kapısına gelir. Ama yoksulun sabrı onun olgunluğudur, kerem sahibinin sabrıysa onun kusurudur" [konusunun] açıklaması hakkında

2744 "*A isteyen! Gel, cömertlik de tıpkı yoksulun [ona muhtaç olduğu] gibi, yoksullara muhtaçtır*" diye bir ses geliyordu.

2745 Cömertlik, parlak ayna arayan güzeller gibi, yoksulları ve güçsüzleri arar.

2746 Güzellerin yüzü aynayla güzelleşir. İhsanın yüzü de yoksulla ortaya çıkar.

2747 O halde, [Allah] bunun için: "Ve'd-duha" [suresinde] "*Ey Muhammed! Yoksula bağırma*[237]" buyurdu.

2748 Yoksul, cömertliğin aynasıdır madem, aman ha! Soluk, aynanın yüzüne zarar verir.

2749 [Allah'ın] bir cömertliği, yoksulu meydana çıkarır; bir başka [cömertliği de] yoksullara ziyadesiyle bağışta bulunur.

2750 Öyleyse yoksullar, Allah'ın cömertliğinin âyetidir. Allah ile olanlarsa, mutlak cömertliktir.

2751 Bu ikisi dışında olan, zaten bir ölüdür. O, bu kapıda değildir, perde üstündeki resimdir.

Allah yoksulu olan yani Allah'a susamış olanla, Allah'tan yoksun olan yani başkasına susamış olan arasındaki fark

2752 O, yoksulun resmidir, ekmek ehli değildir. Köpeğin resmine kemik atma sen.

2753 Onda, lokma yoksulluğu var, Allah yoksulluğu değil. Bir ölünün resminin önüne tabak koyma.

2754 Ekmek yoksulu olan, karadaki balık [gibidir.] Balık şeklindedir ama denizden ürkmektedir.

2755 Evcil kuştur o, havadaki Simurg değil. Leziz şeyler yer [ama] Allah'tan yemez o.

2756 Yemek içmek için Allah'a âşıktır o; canı güzelliğe, cemâle âşık değildir.

2757 [Allah'ın] zatına âşık olduğunu vehmetse de [âşık olduğu] zat değil; isimlerin sıfatların vehmidir.

2758 Vehim, yaratılmıştır, doğmuştur; Allah ise doğmamış, doğurulmamıştır[238].

2759 Kendi tasvirine, kendi vehmine âşık olan, nereden nimetler sahibi [Allah] âşıklarından olacak?

2760 O vehmin aşığı, [aşkında] sadık olursa, onun mecazi [aşkı onu] gerçeğe çeker.

2761 Bu sözün anlatımı [daha] açıklama ister, ama eski anlayışlardan korkuyorum.

[2762] Dar görüşlü, eski anlayışlar, düşünceye yüzlerce kötü hayal getirirler.

[2763] Herkes doğruyu/gerçeği işitmeye güç yetiremez. Her kuşcağızın lokması incir değildir.

[2764] Hele ölmüş, çürümüş, hayal dolu, kör, gözsüz bir kuş olursa…

[2765] Balık resmi için ister deniz [olsun] ister toprak; Hintlinin rengi için ister sabun, ister kara boya [ne çıkar?]

[2766] Kâğıt üstüne üzgün bir [insan] resmi çizsen, onun kederden, neşeden haberi olmaz.

[2767] Yüzü üzgündür, ama kendisi o [üzüntüden] uzaktır; yüzü güler ama kendisinde o [gülüşten bir] belirti yoktur.

[2768] Gönülde bir hazdan ibaret olan şu üzüntü ve sevinç, o sevincin ve üzüntünün yanında resimden başka bir şey değildir.

[2769] Resimdeki gülen şekil, şekilden anlam ortaya çıksın diye, senin içindir.

[2770] Şu hamamlardaki resimler, elbiseliğin dışından [bakıldığında] elbiseler gibidir.

[2771] Sen, dışarıda oldukça ancak elbiseleri görebilirsin; elbiseni çıkar da içeriye gir ey soluktaş!

[2772] Çünkü elbiseyle içeriye doğru yol yoktur. Bedenin candan, elbisenin bedenden haberi yoktur.

Halifenin vekillerinin ve kapıcılarının bedeviyi ağırlamak için yanına gelmeleri ve hediyesini kabul etmeleri

[2773] O bedevi, uzak çöllerden hilafet yurdunun kapısına varınca,

[2774] Vekiller, onu karşılamaya çıktılar; yakasına nice lütuf gülsuyu serptiler.

[2775] [38b] İsteğini, [daha o] konuşmadan anladılar; onların işi istemeden önce vermekti.

[2776] Sonra ona: "*Ey Arab'ın ulusu! Neredensin, yoldan, yorgunluktan yana nasılsın?*" dediler.

[2777] [Bedevi]: *Eğer bana ululuk verirseniz, uluyum. Yok, ardınıza atarsanız, ululuk yoktur bende*, dedi.

[2778] *Ey yüzlerinde ululuk alameti olanlar! Ey parıltıları Caferi altından daha hoş olanlar!*

[2779] *Ey bir kere görmesi [nice] görüşlere [değenler!] Ey yoluna dinarlar saçılasıcalar!*

[2780] *Ey tümüyle "Allah ışığıyla bakar" olanlar! Bağış için şahın yanından geldiniz.*

[2781] *O bakış kimyalarını, beşerden olan kişilerin bakırlarına sürmek için [geldiniz].*

[2782] *Ben yabancıyım, sultanın lütfunu umarak çöllerden geldim.*

[2783] *Onun lütfunun kokusu çölleri tuttu; kum taneleri bile can buldu.*

[2784] *Buraya kadar dinar için geldim, [ama size] ulaşınca didarınızla sarhoş oldum.*

[2785] Birisi, ekmek için ekmekçi dükkânına koştu da ekmekçinin güzelliğini görünce can verdi.

[2786] Birisi, gezinmek için gül bahçesine gitti de bahçıvanın cemali ona seyirlik kesildi.

[2787] Hani kuyudan su çekerken, Yusuf'un yüzünden abıhayat tadan bedevi gibi.

[2788] Musa ateş elde etmek için gitti[239]. Öyle bir ateş gördü de ateşten vazgeçti.

[2789] İsa düşmanlardan kurtulmak için kaçtı. O kaçış, onu dördüncü kat göğe ağdırdı.

2790 Buğday başağı Âdem'e tuzak oldu da varlığı, insanlara başak kesildi.

2791 Doğan, yiyecek için tuzağa doğru gelir de şahın kolunda ikbale, ihtişama erişir.

2792 Çocuk, babasının güzel kuş [sözünün] umuduyla hüner kazanmak için okula gider.

2793 Sonra, birisi okuldan [çıkıp] makama erişir; aylık verirken bir dolunay haline gelir.

2794 Abbas, öç peşinde, Ahmed'in başını ezmek, dinle mücadele etmek için savaşa gelmişti.

2795 [Böyleyken] halifelikte, o ve onun çocukları kıyamete dek dine arka çıktılar, şeref kattılar.

2796 *Ben bu kapıya bir şey istemek için geldim; [ama daha] dehlize gelir gelmez baş köşe oldum.*

2797 *Ekmek için hediye olarak su getirdim; ekmek kokusu beni cennetin baş köşesine dek götürdü.*

2798 *Ekmek, bir Âdem'i cennetten sürdü; beniyse cennetlikler [arasına] katıp karıştırdı.*

2799 *Melek gibi sudan ve ekmekten geçtim, bu kapıda felek gibi beklentisizce dönmekteyim.*

2800 *Âşıklarının bedenlerinden, canlarından başka, dünyada beklentisiz bir dönüş yoktur.*

Dünyaya âşık olan, üzerine güneş ışığı vuran duvara âşık olana benzer. O ışığın ve parıltının duvardan değil, dördüncü gökteki güneş yuvarlağından olduğunu anlamaya çalışıp çabalamaz. Çaresiz, bütünüyle duvara gönül verir. Güneşin ışığı güneşe kavuşunca, o sonsuza dek yoksun kalır. *"Kendileriyle arzuladıkları şeyler arasına artık engel konur*[240]*."* Bunun açıklaması hakkında

2801 Bütün'e (küll) âşık olanlar parça'ya (cüz) âşık olmazlar. Parça özleminde olanlar bütünden yoksun kalırlar.

2802 Bir parça, bir parçaya âşık oldu mu, sevgilisi çabucak kendi bütününe dönüp gider.

2803 [Parça aşığı] başkalarının maskarası olur, kulu kölesi kul olur. [Denize] batar da eliyle bir güçsüze tutunur.

2804 [O güçsüz], hüküm sahibi değildir ki ona derman olsun. Efendisinin işini mi görsün, kendi işini mi?

Arapların: *"Zina edeceksen hür kadınla et, çalacaksan inci çal"* atasözü

2805 "*Hür kadınla zina et*" [sözü] bu yüzden atasözü olmuş; "*inci çal*" [sözü] bu yüzden rivayet edilmiştir.

2806 Kul, efendisinin yanına gitti, âşık ağlaya kaldı. Gül kokusu güle gitti, o ise diken olup kaldı.

2807 O, isteğinden uzak düştü; çabası boşa gitti, emeği heder oldu, ayağı yaralandı.

2808 Tıpkı gölge avlayan avcı gibi; gölge sermaye olur mu hiç ona?

2809 Adam kuşun gölgesini sıkı sıkı tutmuş. Kuş da ağaç dalında şaşkınlık içinde.

2810 *Bu beyinsiz, neye gülüyor acaba?* [diyor]. İşte sana bâtıl, işte sana çürük sebep!

2811 Eğer parça, bütüne bağlıdır diyorsan, diken yiyegör, diken gülün yanı başındadır.

2812 Parça, bütüne ancak bir yönden bağlıdır. Yoksa peygamberlerin gönderilmesi boşuna olurdu.

2813 Çünkü peygamberler, [insanları] birleştirmek için vardır; [insanların hepsi] bir bedense, neyi birleştirecekler?

2814 Bu sözün sonu yok ey oğul! Gün akşam oldu, sen hikâyeyi tamamla.

[39a] Arab'ın hediyeyi, yani testiyi Halife'nin kullarına vermesi

2815 [Arap] O su testisini sunup, o huzura hizmet tohumunu ekti.

2816 *Bu hediyeyi, o sultana götürün; şahın dilencisini ihtiyaçtan kurtarın*, dedi.

2817 *Su tatlı, testi de yeşil ve yeni; çukurda biriken yağmur suyundandır.*

2818 Bu sözden dolayı vekillerin güleceği geliyordu. Ama o [hediyeyi] can gibi kabul ettiler.

2819 Çünkü, o bilgili iyi şahın lütfu, bütün [saray] erkânına etki etmişti.

2820 Şahların huyu suyu halka da yerleşir[241]; yeşil gök toprağı da yeşertir.

2821 Şahı bir havuz gibi bil, maiyetini de borular gibi. Su, göllere borulardan akar.

2822 Hepsinin suyu tertemiz bir havuzdan geldiğinden, her birisi içimli, tatlı bir su akıtır.

2823 Havuzdaki su, tuzlu ve pis olursa, her bir borudan o suyun aynısı akar.

2824 Çünkü boru havuza bağlıdır. Bu sözün anlamı üzerinde iyice düşün, iyice.

2825 O yurtsuz şahlar şahı canın lütfu, nasıl da bütün bedene etki ediyor.

2826 Güzel yaratılışlı, iyi soylu aklın lütfu, nasıl da bütün bedeni edebe sokuyor.

2827 Kararsız, yerinde duramayan, şen şakrak aşk, nasıl da bütün bedeni divaneliğe sürüklüyor?

2828 Kevser'e benzeyen deniz suyunun lütfuyla, [içindeki] çakıl taşlarının hepsi de inci, mücevher olur.

2829 Usta hangi sanatla tanınmışsa, çırakların canı da onunla vasıflanır.

2830 Çevik ve yetenekli öğrenci, usûl hocasının yanında usul okur.

2831 O fıkıh öğrencisi, fıkıh hocasının yanında ise fıkıh okur, usûl ve beyan değil.

2832 Nahiv hocasının yanında, öğrencisinin canı da onun sayesinde nahivci olur.

2833 Yine [Hak] yolunda yok olan hocanın öğrencisinin canı da onun sayesinde şahta yok olur.

2834 Bütün bu bilgi türleri içinde, ölüm günü yol hazırlığı, yol azığı olacak olan yokluk/yoksulluk bilgisidir.

Nahivci ile gemici macerasının hikâyesi

2835 Bir nahivci gemiye bindi. O kendini beğenmiş, yüzünü gemiciye dönüp:

2836 *"Sen hiç nahiv okudun mu?"* dedi. [Gemici] "*Hayır*, dedi. [Nahivci]: *Ömrünün yarısı mahvoldu*, dedi.

2837 Öfkesinden gemicinin gönlü kırıldı. Ama o anda cevap vermeyip sustu.

2838 Rüzgâr gemiyi bir girdaba düşürdü. Gemici, o nahivciye yüksek sesle seslendi:

2839 *Yüzme bilir misin hiç, söyle.* [Nahivci]: *Hayır, a güzel cevaplı, güzel yüzlü*, dedi.

2840 *Bütün ömrün mahvoldu ey nahivci, çünkü gemi bu girdaplarda batacak*, dedi.

2841 Bil ki burada mahvoluşu oluşu [bilmek] gerekir nahvi değil; eğer mahvolmuşsan tehlikesizce suya dal.

2842 Deniz suyu, ölüyü başının üstüne koyup [taşır, ama], diri olan denizden nasıl kurtulur?

2843 Sen insanlık sıfatlarından öldün mü, sırlar denizi, başının üstüne koyar seni.

2844 Ey halkı eşek diye adlandırıp duran, işte şimdi eşek gibi buz üstünde kalakaldın.

2845 Sen istersen dünyada zamanın allâmesi ol, şimdi bu dünyanın da bu zamanın da yok oluşunu bir gör.

2846 Nahivcinin hikâyesini, size yok oluş nahvini öğretmek için araya sıkıştırdık.

2847 Ey güzel dost! Fıkhın fıkhını da, nahvin nahvini, sarfın sarfını da yok oluşta bulursun.

2848 O su testisi, bizim bilgilerimizdir; o halifeyse ilâhî bilginin Dicle'si.

2849 Biz dolu testileri Dicle'ye götürüyoruz. Kendimizi eşek bilmezsek [işte o zaman] eşeğiz.

2850 O Arap, hiç olmazsa bunda mazurdu. Çünkü o Dicle'den habersiz ve pek uzaktı.

2851 Bizim gibi Dicle'den haberi olsaydı, o testiyi bir yerden bir yere götürmezdi.

2852 Hatta Dicle'den haberi olsaydı, o testiyi bir taşa çalar [kırardı].

Halife'nin hediyeyi kabul etmesi, o hediyeye ve testiye hiçbir şekilde ihtiyacı olmadığı halde bağışta bulunması

2853 Halife, [bedeviyi] görüp durumunu işitince, o testiyi fazlasıyla altınla doldurdu.

2854 O Arab'ı yoksulluktan kurtardı; özel bağışlarda bulundu, hilatler verdi.

2855 *Şu altın dolu testiyi eline verin; geri dönerken de Dicle üzerinden götürün,* [dedi].

2856 *Çöl yolundan gelmiş, [oysa] yolculuğu Dicle yolundan daha yakın olur.*

2857 [39b] Bedevi, gemiye binip Dicle'yi görünce, utancından secde ediyor, eğilip bükülüyordu.

2858 *Bu ziyadesiyle verici şahın şaşılacak lütfu var; daha da şaşırtıcı olanı o suyu alması,* [diyordu].

2859 *O cömertlik denizi, o sahte parayı nasıl da hemencecik kabul etti?*

2860 Ey oğul! Bütün âlemi, ağzına kadar bilgiyle, güzellikle dolu bir testi bil.

2861 [Ama] doluluğundan kabuğuna sığmayan güzelliğinin Dicle'sinden bir damladır o.

2862 O gizli bir hazineydi[242], doluluğundan yarıldı da toprağı göklerden daha parlak hale getirdi.

2863 O gizli bir hazineydi, taşkınlığından coştu da toprağı atlaslar giyinen bir sultana çevirdi.

2864 [Bedevi] Allah'ın Dicle'sinin bir kolunu görseydi, o testiyi yok ederdi o, yok.

2865 Onu görenler, biteviye kendilerinden geçmişler; kendilerinden geçmişçesine testiye taş çalmışlardır.

2866 Ey gayretinden testiye taş çalan! Senin o kırışın sağlamlığın ta kendisidir.

2867 Küp kırılmış, içindeki su dökülmemiştir. Bu kırılmadan yüzlerce sağlamlık meydana gelmiştir.

2868 Küpün her bir parçası oynamada, hallenmede [olduğu halde] bu, cüzî akla imkânsız görünmektedir.

2869 Bu halde, ne testi meydandadır ne su. Güzelce gör bunu. Doğrusunu Allah daha iyi bilir.

2870 Anlam kapısını çalınca açarlar sana. Düşünce kanadını çırp da seni akdoğan yapsınlar.

2871 Düşünce kanadı toprağa bulandı, ağırlaştı. Sen toprak yiyici olduğundan toprak sana ekmek gibi gelmede.

2872 Ekmekle et topraktır, bunlardan az ye de toprak gibi yerde kalma.

2873 Acıkınca, köpekleşiyorsun; kızgın, geçimsiz, soysuz oluyorsun.

2874 Doyunca da murdarlaşıyor; [bir şeyden] habersiz, ayaksız bir duvara benziyorsun.

2875 Demek ki sen bir an murdar, bir an köpeksin. Aslanların yolunda nasıl güzelce koşacaksın?

2876 Av aletini köpekten başka bir şey bilme de köpeğe kemiği daha az at.

2877 Çünkü köpek, karnı doyunca azgınlaşır. Artık güzel ava doğru koşar mı hiç?

2878 O Arab'ı azıksızlık oraya çekti de o dergâha, o devlete erişti.

2879 Hikâyede, o azıksız, sığınaksız [adama] şahın ihsanını anlattık.

2880 Âşık adam, ne derse desin aşk yurdunda ağzından aşk kokusu duyulur.

2881 Fıkıhtan söz etse, [ağzından] hep yoksulluk dökülür; o hoş sözlerden yoksulluk kokusu gelir.

2882 Küfürden söz etse [onda] din kokusu vardır. Şüpheli sözünden kesin bilgi kokusu gelir.

2883 Bir doğruluk uğruna meydana gelen eğri büğrü köpük [tâlidir]; berrak asıl, o tâli olanı da süslemiştir.

2884 O köpüğü, berrak ve gerçek bil. Sevgilinin dudağındaki sövgü say.

2885 Onun [ağzına] yakışmayan o sövgü, [aşığa] sevgilinin yüzünün hatırı için hoş gelir.

2886 Eğri bile söylese doğru görünür; doğruyu süsleyen eğri [ne hoştur].

2887 Eğer şekerden, ekmek şeklinde bir şey pişirirsen, tadınca ondan yine şeker tadı gelir, ekmek değil.

2888 Bir mümin, altından bir put bulsa, onu her şamana bırakır mı hiç?

2889 Aksine tutar, ateşe atar da onun eğreti şeklini yok eder.

2890 Böylece altında put şekli kalmaz. Çünkü şekil, engeldir, yol kesicidir.

2891 Onun altından olan özü, Allah'ın bir vergisidir. Put şekli, altının üzerinde eğretidir.

2892 Sen bir pire için yorganı yakma. Her sineğin baş ağrıtmasıyla gününü zayi etme.

2893 Şekillere takılıp kalırsan puta tapıcısın; şekli bırak da anlama bak.

2894 Hac eriysen, bir hac yoldaşı ara. İster Hintli, ister Türk, ister Arap olsun.

2895 Onun şekline, rengine bakma; azmine, niyetine bak.

2896 Siyah bile olsa, seninle aynı niyette ya, beyaz de sen ona, çünkü seninle aynı renktendir.

2897 Bu hikâye, karmakarışık söylendi. Âşıkların düşüncesi gibi başsız ayaksız [anlatıldı].

2898 Başı yok, çünkü ezelden de öncedir, ayağı yok, ebetle akrabadır.

2899 Hatta su gibidir; onun her damlası, hem baş ve ayaktır, hem ikisi de yoktur [başsız, ayaksızdır].

2900 Allah'a sığınırım, bu hikâye değildir, aman ha! İyice bak, senin ve bizim bugünkü halimizin aynısıdır o.

2901 Sufi, şevketli, görkemli olduğundan [onun katında] geçip gitmiş olan anılmaz.

2902 Arap da biziz, testi de biziz, şah da; hepsi de biziz: "*Yüz çeviren bundan döndürülür*[243]."

2903 [40a] Aklı "koca" bil, şu nefis ve tamahı da "kadın". Bu ikisi karanlığa mensup ve inkârcıdır; akılsa mumdur/ışıktır.

2904 İnkârın aslının nereden çıktığını dinle şimdi: Çünkü bütünün çeşit çeşit parçaları vardır.

2905 Bütünün parçası, parçaların bütüne nispeti gibi değildir. [Nitekim] gülün bir parçası olan gül kokusu da [gülün kendisi] gibi değildir.

2906 Yeşilliğin güzelliği, gülün güzelliğinin bir parçasıdır; kumrunun sesi o bülbül [sesinin] bir parçasıdır.

2907 Bu güç [sorulara] cevap vermekle meşgul olursam, susuzlara ne zaman su verebilirim?

2908 Eğer büsbütün zora, dara düştüysen sabret. Sabır, genişliğin anahtarıdır[244].

2909 Perhiz et düşüncelerden, perhiz et! Düşünce aslanla yaban eşeği, gönüllerse ormanlar.

2910 Perhizler, ilaçların başıdır. Çünkü kaşınmak, uyuzluğu arttırır.

2911 Perhiz, kesinlikle ilacın aslıdır. Perhiz et de canındaki gücü gör.

2912 Kulak gibi bu sözleri kabul edici ol da sana altından küpe yapayım.

2913 Kuyumcunun ay gibi kulağında küpe olursun. Ay'a kadar, Süreyya'ya[245] kadar yükselirsin.

2914 Önce şunu duy: Bu çeşit çeşit insanların canları da a'dan z'ye çeşitlidir.

2915 Bir yönden, baştan ayağa bir olsalar da çeşitli harfler arasında karışıklık ve kuşkuya [düşürücülük] vardır.

2916 Bir yönden [birbirine] zıt, bir yönden birleşiktirler; bir yönden mizah bir yönden ciddidirler.

2917 Demek ki kıyamet günü, en büyük arz günüdür; [kendini] arz etmeyi güzel ve gösterişli olan ister.

2918 Kim Hintli gibi kötü sevdalara düşmüşse, arz günü onun rezil rüsva olma çağıdır.

2919 Güneş gibi yüzü olmayan, örtüye benzeyen geceden başka bir şey istemez.

2920 Dikeninde bir gül yaprağı bile olmadığından, baharlar onun sırlarına düşman olmuştur.

2921 Ama, baştan ayağa gül ve süsen olana, bahar iki aydın gözdür.

2922 Anlamsız diken, gül bahçesiyle [denklik] iddia etmek için sonbaharı ister, sonbaharı.

2923 Onun güzelliğini, bunun da ayıbını örtsün de sen onun rengini, bunun pasını görme.

2924 Demek ki sonbahar onun için bahardır, hayattır. [Çünkü] sonbaharda taşla halis yakut bir görünür.

2925 Bahçıvan onu sonbaharda da bilir, ama bir [kişinin] görüşü, dünyanın görüşünden daha iyidir.

2926 Dünya bizzat o bir kişidir, o [dikense] ahmaktır. Gökteki her yıldız ayın bir parçasıdır.

2927 Onun için güzel bir şekle şemaile [sahip] her şey: " Müjde, müjde! İşte bahar geliyor" derler.

2928 Çiçek zırh gibi parlayıp durdukça, o meyveler nasıl bağ oluşturabilirler?

2929 Çiçek döküldü mü meyve baş çıkarır; gövde yarılıp çatladı mı can baş gösterir.

2930 Meyve anlamdır, çiçek de onun şekli. O çiçek müjdedir, meyve de onun nimeti.

2931 Çiçek dökülünce meyve ortaya çıkar. O azaldı mı bu armaya başlar.

2932 Ekmek, bölünmedikçe nasıl güç verir? Salkımlar sıkılmadıkça nasıl şarap verir?

2933 Helile, ilaçlarla ezilmedikçe, ilaçlar sağlığı nereden artıracak?

Pirin sıfatları ve ona itaat etmek hakkında

2934 Ey Allah ışığı Hüsameddin! Bir iki kâğıt al da pirin sıfatlarına ekle.

2935 Gerçi nazik bedeninde mecal yok ama, bize de güneşsiz ışık yok.

2936 Kandile, sırçaya dönmüşsen de gönül [ehlinin] başısın, ipin ucunun sen.

2937 Mademki ipin ucu senin elinde, senin muradıncadır; gönül gerdanlığının incileri senin ihsanındandır.

2938 Yol bilen pirin hallerini yaz; piri seç, onu yolun ta kendisi bil.

2939 Pir, yaz [mevsimidir], halksa Temmuz ayı. Halk, geceye benzer, pir aya.

2940 Genç bahtın adını pir koydum, çünkü o, Allah [katından] pir olmuştur, günlerin [geçişinden] değil.

2941 O, başlangıcı olmayan bir pirdir; öylesi tek incinin eşi dengi yoktur.

2942 Yıllanmış şarap zaten daha güçlü olur; hele de Allah katından olursa o şarap.

2943 Piri seç, çünkü bu yol pirsiz, kılavuzsuz pek afetle, korkuyla, tehlikeyle doludur.

2944 Defalarca gittiğin o yolda bile, kılavuzsuz perişan olursun.

2945 Öyleyse hiç görmediğin bir yolu sakın yalnız yürüme, yol göstericiden baş çevirme.

2946 Onun gölgesi sen ahmağın üstünde olmazsa, gulyabani sesi senin başını döndürür.

2947 Gulyabani, seni yoldan çıkarır, mihnete sokar. Senden daha zeki niceleri bu yolun [yolcusu] idiler.

2948 Yolcuların sapışını, o kötü ruhlu İblis'in onlara neler ettiğini Kur'ân'dan işit.

2949 Onları, ana yoldan yüz binlerce yıl uzağa götürdü de bedbaht ve çırılçıplak etti.

2950 [40b] Kemiklerine, saçlarına bak da ibret al; eşeğini onlara doğru sürme.

2951 Eşeğin boynunu tut, yola çek onu; güzelce yol sahibi olanlara, yol bilenlere doğru [sür].

2952 Eşeği sakın salma, elini ondan çekme. Çünkü onun aşkı yeşilliğe doğrudur.

2953 Gafletle bir an olsun bırakıverdin mi, çayıra doğru fersahlarca gider o.

2954 Eşek, yolun düşmanıdır, çayırın sarhoşudur. O, eşek güden nicelerini telef etmiştir.

2955 Yolu bilmiyorsan, eşek ne istiyorsa onun tersini yap, işte doğru yol odur.

2956 Kadınlara danışın sonra aksini yapın; onlara karşı koymayan helâk olur.

2957 Hevâyla, istekle az dost ol. Çünkü seni "*Allah yolundan saptıran*[246]" odur.

2958 Dünyada hiçbir şey bu hevâyı, yoldaşların gölgesi gibi kıramaz.

Peygamber'in -Allah'ın salâtı ve selâmı üzerine olsun- Ali'ye -Allah yüzünü kutlu kılsın- "*Herkes bir tür ibadetle Allah'a yakınlık arar. Sen akıllı ve seçkin kulun sohbetiyle yakınlık ara ki herkesten daha önde olasın*" diye vasiyet etmesi

[2959] Peygamber Ali'ye: *Ey Ali! Allah aslanısın, yürekli bir pehlivansın,* dedi.

[2960] Ama yine de aslanlığına güvenme. Ümit ağacının gölgesine gir.

[2961] Hiçbir rivayetçinin yoldan çıkaramayacağı bir akıllının gölgesine gir.

[2962] Onun gölgesi yeryüzünde Kaf dağı gibidir; ruhu da çok yücelerde dönüp dolaşan bir Simurg'dur.

[2963] Kıyamete dek onun vasfını söylesem, bu [övgüde] bir kesinti, bir son arama hiç.

[2964] Güneş, insanlar arasında yüzünü örtmüştür. Anlayıver, doğrusunu en iyi Allah bilir.

[2965] Ey Ali! Yoldaki bütün ibadetler içinden, Allah'ın seçkin [kulunun] gölgesini seç.

[2966] Herkes bir ibadete sarılmış, kendisi için bir kurtuluş yeri hazırlamıştır.

[2967] Sen, var git bir akıllının gölgesine kaç da o gizliden gizliye savaşan düşmandan kurtulasın.

[2968] Bu, senin için bütün ibadetlerden daha iyidir. Böylece ileride olan herkesten ileri geçersin.

[2969] Pir seni tuttu mu, derhal teslim ol; Musa gibi Hızır'ın buyruğu altında yürü.

[2970] Hızır'ın yaptıklarına riyasızca sabret de Hızır, var git "*İşte ayrılık*[247]" demesin.

[2971] Gemiyi delse bile ses çıkarma sen; çocuğu öldürürse de saçını yolma sen.

[2972] Allah onun elini kendi eli olarak adlandırdı da "*Allah'ın eli onların elinin üstündedir*[248]" [hükmünü] yürüttü.

[2973] Allah'ın eli onu öldürdüğü gibi diriltir de. Diriltmek ne ki? Onu kalıcı bir cana döndürür.

[2974] Bu yolu, nadiren yalnız başına aşan bile, yine pirlerin himmetinin yardımıyla aşmıştır.

[2975] Pirin eli, gâiptekilere [ulaşmaktan] âciz değildir. Onun eli, Allah'ın kabzasından başka bir şey değildir.

[2976] Gâiptekilere böyle bir hilat verirlerse, huzurda olanlar kuşkusuz gâiptekilerden daha iyidir.

[2977] Gâiptekileri böylesine azıklandırırlarsa, artık konuğun önüne ne nimetler koymazlar ki?

[2978] Padişahın önünde hizmet kemeri kuşanan nerede? Kapının dışında bulunan nerede?

[2979] Piri seçtin mi, yufka yürekli olma; su ve çamur gibi gevşek, dökülüp gidici olma.

[2980] Her bir yarayla kinle dolarsan, o zaman cilasız nasıl ayna olacaksın?

Kazvinlinin omzuna aslan resmi dövmesi yaptırması ve iğne yarası yüzünden pişman olması

[2981] Beyan sahibinden şu hikâyeyi de dinle: Kazvinlilerin geleneği ve adeti üzere,

[2982] Bedenlerine, ellerine ve omuzlarına, iğne ucuyla zararsızca dövmeler yaparlar.

[2983] Kazvinlinin biri, bir tellağa gidip: *Bana dövme yap [ama] tatlılıkla yap,* dedi.

[2984] [Tellak]: "*Ne resmi döveyim a yiğit?*" dedi. [Kazvinli]: *Kükremiş aslan resmi döv,* dedi.

[2985] *Talihim aslan [burcudur], aslan resmi döv. İyice uğraş da dövmenin rengi koyu olsun.*

[2986] [Tellak]: "*Resmi nerene döveyim?*" dedi. [Kazvinli]: *Omzumun üzerine döv o resmi,* dedi.

2987 Tellak, iğneyi batırmaya başlayınca, acısı omzuna çöktü.

2988 Yiğit: "*Usta, öldürdün beni, ne resmi dövüyorsun?*" diye bağırdı.

2989 [Tellak]: *Aslan yap dedin ya*, dedi. [Kazvinli]: "*Hangi uzvundan başladın?*" dedi.

2990 [Tellak]: *Kuyruğundan başladım*, dedi. [Kazvinli]: *A iki gözüm, bırak kuyruğu*, dedi.

2991 [41a] *Aslanın kuyruğundan soluğum kesildi; onun kuyruk yeri boğazımı sımsıkı tuttu.*

2992 *Ey aslan yapan! Varsın kuyruksuz aslan olsun. İğne yarasından yüreğimin bağı çözüldü.*

2993 O adam, çekinmeden, aldırmadan, acımadan iğneyi başka bir tarafa tutmaya başladı.

2994 [Kazvinli]: "*Bu aslanın hangi uzvu?*" diye bağırdı. [Tellak]: *Bu kulağıdır, a iyi adam*, dedi.

2995 [Kazvinli]: *Ey usta! Kulağı da olmayıversin, kulağı bırak, kilimi kısa kes*, dedi.

2996 Başka bir tarafa iğne batırmaya başlayınca, Kazvinli yine bağırıp çağırmaya koyuldu.

2997 "*Bu üçüncü taraf hangi uzvudur?*" [dedi. Tellak]: *Ey aziz! Bu aslanın karnıdır*, dedi.

2998 [Kazvinli]: *Varsın karnı olmasın aslanın, acım iyice arttı, iğneyi az çok batır*, dedi.

2999 Tellak afalladı, hayretler içinde kaldı. Uzun süre parmağı ağzında kaldı.

3000 Usta öfkesinden iğneyi yere atıp: "*Bu, dünyada kimin başına gelmiştir?*" dedi.

3001 *Kuyruksuz, başsız, karınsız aslanı kim gördü? Allah bile böyle bir aslan yaratmadı.*

3002 A kardeş! İğne acısına sabret de kâfir nefsinin iğnesinden kurtul.

3003 Varlıktan kurtulan topluluğa, gökyüzü de, güneş de ay da secde eder.

3004 Bedeninde kâfir nefsi ölen kişinin fermanına güneş de bulut da itaat eder.

3005 Gönlü mum yakmayı öğrenince güneş bile onu yakamaz.

3006 Allah, doğup parlayan güneş hakkında: "*Onların mağarasından meyleder*[249]" dedi.

3007 Bütüne doğru giden parçanın yanında diken bile gül gibi tamamen güzelliğe dönüşür.

3008 Allah'ın ululuğunu yüceltmek nedir? Kendini hor ve toprak gibi [mütevazı] tutmak.

3009 Allah'ı bir bilmeyi öğrenmek nedir? Kendini bir'in önünde yakmak.

3010 Gündüz gibi parlamak istiyorsan, geceye benzeyen varlığını yak.

3011 Varlığını, bakırın kimyada [eridiği] gibi, o var edicinin varlığında erit.

3012 İki elinle sıkı sıkı "ben'e, biz'e" sarılmışsın; [oysa] bütün bu bozukluk, o iki varlık yüzünden.

Kurtla tilkinin aslanın yanında ava gitmeleri

3013 Aslan, kurt ve tilki av aramak için dağa gitmişlerdi.

3014 Böylece birbirlerine arka çıkıp avlara sağlam tuzaklar kurmak,

3015 Üçü birlikte o engin ovada, birçok güzel avlar yakalamak [istemişlerdi].

3016 Erkek aslan, onlardan ar ettiği halde yine de lütuf gösterip yoldaşlık etti.

3017 Böyle padişahın ordusundan yana sıkıntısı vardır, ama "*Topluluk rahmettir*[250]" diye [onlarla] yoldaş oldu.

3018 Böylesi bir aya, yıldızlardan ar gelir. O, cömertliği yüzünden yıldızlar arasında bulunur.

3019 Görüşüne benzer bir görüş yoksa da Peygamber'e "*Onlarla danış*[251]" emri geldi.

3020 Terazide arpa, altınla arkadaş olmuştur. Ancak bu, arpanın, altın gibi mücevher oluşundan değildir.

3021 Ruh, şimdilik bedene yoldaş olmuştur. Köpek bir süreliğine kapı bekçisi olmuştur.

3022 Bu topluluk, o şevketli ve haşmetli aslanın yanında dağa doğru gittiklerinde,

3023 Bir dağ öküzü, bir keçi, bir de semiz tavşan buldular; işleri rast geldi.

3024 Savaşçı aslanın peşinde olanın kebabı, gece gündüz eksik olmaz.

3025 Onları ölmüş, yaralanmış, kanlar içinde sürükleyerek dağdan ormana getirdiklerinde,

3026 Kurtla tilki, padişahlara yaraşır bir adaletle [avların] üleşileceğini [umup] ona tamah ediyorlardı.

3027 İkisinin de tamahı, aslana yansıdı. Aslan o tamahların dayanağını anladı.

3028 Sırların aslanı ve beyi olan, gönlün ne düşündüğünü bilir.

3029 Ey düşünmeyi huy edinmiş gönül! Kendine gel, onun yanında gönlünü kötülük düşüncesinden koru.

3030 O bilir, eşeği sessizce sürer de [olanı biteni] gizlemek için yüzüne güler.

3031 Aslan, onların kuruntularını anladıysa da [bir şey] demedi; o an için onları gözetti:

3032 Ama kendi kendine *A dilenci cimriler cezanızı göstereceğim size*, dedi.

3033 *Benim görüşüm yeterli gelmedi mi size? Benim bağışım hakkındaki zannınız bu mu?*

3034 *Akıllarınız, görüşleriniz benim görüşümdendir. Benim dünyayı süsleyen bağışlarımdandır.*

3035 *Resim, ressama karşı ne düşünebilir? Çünkü ona o düşünceyi ve bilgiyi veren odur.*

3036 [41b] *Benim hakkımda böyle alçakça zanda bulunmak size mi kaldı a zamanın utançları?*

3037 "*Allah'a karşı kötü zanda bulunanlar*"*ın*[252] *başını kesmezsem, yanlışın ta kendisi olur.*

3038 *Feleği sizin utancınızdan kurtarayım da bu hikâye dünya [durdukça] dursun* [dedi].

3039 Aslan bu düşünceyle açıkça gülüyordu. Aslanın gülümsemelerine güvenme.

3040 Dünya malı, Allah'ın gülümsemeleridir. Bizi sarhoş, mağrur ve perişan etmiştir.

3041 A sağlam kişi! Senin için yoksulluk, hastalık daha iyidir. Çünkü o gülümseme kendi tuzağını kazar.

Aslanın kurdu sınaması ve "*Ey kurt! Beri gel, avları aramızda paylaştır*" demesi

3042 Aslan: *Ey kurt! Bunları paylaştır. A koca kurt! Adaleti tazele*, dedi.

3043 *Paylaştırmada benim vekilim ol da sen nasıl bir cevhersin çıksın ortaya.*

3044 [Kurt]: *Padişahım! Yaban öküzü senin payın. O da büyük, sen de büyüksün, iri ve çeviksin*, dedi.

3045 *Keçi benim, çünkü orta boyda; A til-*

ki, sen de yanlış yapmadan tavşanı al.

3046 Aslan: *Ey kurt! Nasıl dedin, söyle hele. Ben varken nasıl 'biz ve sen' dersin?* dedi.

3047 *Kurt, ne köpek oluyor da benim gibi benzersiz, görülmemiş bir aslanın önünde kendisini görüyor?*

3048 *A kendini beğenmiş eşek, beri gel,* dedi. Yanına gelince pençe atıp onu parçaladı.

3049 Onda olgun bir akıl ve görüş göremeyince, ceza olarak başını gövdesinden ayırdı.

3050 *Beni görmek seni kendinden geçirmedi madem, böyle canın inleyerek ölmesi gerek,* dedi.

3051 *Madem benim huzurumda yok olmadın, senin boynunu vurmak hak oldu.*

3052 "*Allah'ın zâtından başka her şey yok olucudur*[253]." Onun zatında [yok olucu] değilsen, varlık arama.

3053 Bizim zatımızda yok olan için "*Her şey yok olucudur*" cezası yoktur.

3054 Çünkü o, illâ'dadır, lâ'dan geçmiştir. İllâ'da olansa yok olmaz.

3055 Onun kapısında ben'den, biz'den söz eden kapıdan çevrilmiştir, lâ'nın çevresinde döner durur.

Dostunun kapısını çalan kimsenin hikâyesi. Dostu içerinden "*Kim o?*" *dedi.* "*Benim*" dedi. "*Madem ki sen sensin, kapıyı açmıyorum. Dostlardan 'ben' olan hiç kimseyi tanımıyorum, git*" dedi.

3056 Birisi geldi, bir dostunun kapısını çaldı. Dostu: "*Kimsin a güvenilir?*" [kişi] dedi.

3057 "*Benim*" deyince, [dostu]: *Git, şimdi zamanı değil, böyle bir sofrada ham kişinin yeri yok*, dedi.

3058 Ham kişiyi, ayrılık ve hicran ateşinden başka ne pişirebilir, iki yüzlülükten ne kurtarabilir?

3059 O zavallı gitti, bir yıl sefere çıktı. Dostun ayrılığının ateşiyle yandı.

3060 O yanıp yakılan pişti de geri döndü. Yine dostun evinin çevresinde dönmeye başladı.

3061 Dudağından edepsizce bir söz çıkmasın diye, yüz türlü korku ve edeple kapının halkasını çaldı.

3062 Dostu, "*Kapıda kim var?*" diye seslendi. *Kapıdaki sensin ey gönül alan*, dedi.

3063 [Dostu]: *Mademki şimdi bensin, ey ben, gir içeri. Evde iki 'ben'in sığacağı kadar yer yok*, dedi.

3064 İğnede iki tane iplik başına yer yok; mademki tek katlısın bu iğneye gir.

3065 İpliğin iğneyle bağlantısı vardır, [ama] iğne deliği deve için uygun değildir.

3066 Devenin vücudu, riyazet ve amel makasından başka bir şeyle incelir mi hiç?

3067 Ona, her imkânsızı "*Ol [deyip] olduran*" Allah'ın eli gerekir ey filan!

3068 Her imkansız, onun eliyle mümkün hale gelir; her azgın onun korkusuyla yatışır.

3069 Anadan doğma kör ve cüzamlı da kim olur? Ölü bile, o aziz [Allah'ın] afsunuyla dirilir.

3070 Ölüden daha ölü olan yokluk bile, onun var ediş avucunda çaresiz kalır.

3071 "*O her gün bir iştedir*[254]" [âyetini] oku da, onu işsiz güçsüz bilme.

3072 En küçük işi, her gün bu tarafa üç ordu göndermesidir.

3073 Bir orduyu, rahimlerde bitecek şeylerin yeşermesi için [babaların] bellerinden annelere,

3074 Bir orduyu, dünya erkek ve dişiyle dolsun diye rahimlerden yeryüzüne,

3075 Bir orduyu da herkes amelinin güzelliğini (karşılığını) görsün diye yeryüzünden ecele doğru [gönderir][255].

3076 [42a] Bu sözün sonu yok, kendine gel, yine o tertemiz, candan dostun hikâyesine dön.

3077 Dostu: *Ey tamamı ile 'ben' olan, gir içeri. [Artık] çayırlıktaki gülle diken gibi farklı değilsin*, dedi.

3078 İplik bir oldu, "kâf ve "nun" harflerini[256] iki görsen de hataya düşme artık.

3079 "Kâf ve nun", yokluğu büyük işlere çekmek için kement gibi çekici hale geldi.

3080 Öyleyse, iki kat, etki bakımından bir kat gibi olsa da, görünüşte kemendin iki kat olması gerekir.

3081 İki ayaklı da olsa, dört ayaklı da olsa yol alır; iki ağızlı makas gibi birden keser.

3082 O iki çamaşırcı arkadaşa bir bak; görünüşte onunla bunun farkı vardır.

3083 Birisi bezi suya sokar, öbür arkadaşı onu kurutur.

3084 Sonra birisi, o kuru olanı yeniden ıslatır; sanki inadına aksini yapar.

3085 Ama inatlaşma gibi görünen bu iki zıt [kişinin] razılıkta gönülleri ve işleri birdir.

3086 Her peygamberin, her velinin bir yolu yordamı vardır. Ama Hakk'a götürmede hepsi birdir[257].

3087 Dinleyen topluluğu uyku alıp götürdü mü, değirmenin taşlarını da su götürür.

3088 Bu suyun akışı, değirmeninin üstündedir; değirmene akışı da sizin içindir.

3089 Sizin değirmene ihtiyacınız kalmadığından, [değirmenci] suyu ana yatağına salıverdi.

3090 Sözün ağza doğru gelişi öğretmek içindir. Yoksa o sözün zaten ayrı bir ırmağı vardır.

3091 Sessizce, yinelenmeden, gül bahçelerine dek ağaçların altından akıp gider.

3092 Allahım! Sen cana, sözün, harfsiz bitip yeşerdiği o makamı göster de

3093 Tertemiz can, başını ayak yapıp yokluğun o uzak ve geniş sahasına [gitsin].

3094 [Yokluk sahası] pek geniş, sınırsız bir sahadır. Bu hayaller ve varlıklar, ondan azıklanır.

3095 Hayaller, yokluk [âleminden] daha dardır. Onun için hayal, üzüntü nedenlerindendir.

3096 Bunun gibi, varlık [âlemi] de hayal [âleminden] daha dardır. O yüzden ay, onda hilal gibi olur.

3097 Duyu ve renk dünyasının varlığı da, [hayalden ve varlıktan] daha dar, daracık bir zindandır.

3098 Terkip ve sayı, darlık nedenidir. Ama duyular [bizi] terkip [âlemine] çekerler.

3099 Birlik âlemini o duyular tarafından bil de, bir'i istiyorsan [duyuları] yöne doğru sür.

3100 "Ol" emri, bir eylemdi, [ama] "kaf ve nun" olarak söze düştü de anlam berraklaştı.

3101 Bu sözün sonu yoktur. Geri dön de o savaşta kurdun hali ne oldu [anlat].

Aslanın, paylaştırmada edepsizlik eden kurdu cezalandırması

3102 O başı dik [aslan], iki başlılık ve ayrıcalık kalmasın diye kurdun kafasını kopardı.

3103 A Koca kurt! Bey'in önünde ölü [gibi] olmadığın için "*Biz onlardan öç aldık*[258]" [cezasıdır] bu.

3104 Ondan sonra aslan yüzünü tilkiye dönüp: *Yemek için bunları paylaştır*, dedi.

3105 [Tilki] secde edip: *Ey seçkin padişah!*

Bu semiz öküz, senin kuşluk yemeğindir, dedi.

3106 *Şu keçi de,muzaffer padişaha öğle öğünü için yahni olur.*

3107 *Şu tavşana gelince, o da lütuf ve kerem sahibi padişahın akşam yemeğidir.*

3108 [Aslan]: "*A tilki! Adaleti sen parlattın. Böyle paylaştırmayı kimden öğrendin?*" dedi.

3109 "*A büyük [kişi!] Bunu nereden öğrendin?*" [deyince, tilki]: *Kurdun halinden a dünya padişahı,* dedi.

3110 [Aslan]: *Bizim aşkımıza rehin oldun ya, üçünü de götür, al, git,* dedi.

3111 *A tilki! Madem tümüyle "bizim" oldun; madem "biz" oldun, seni nasıl incitebiliriz?*

3112 *Biz seniniz, bütün avlar da senin. Ayağını yedinci kat göğe koy da yüksel.*

3113 *Aşağılık kurttan ibret aldığın için, artık sen tilki değilsin, benim aslanımsın.*

3114 *Akıllı kişi, çekinilip sakınılan belâda dostların ölümünden ibret alandır.*

3115 Tilki o sırada, "*Aslan, [avları paylaştırmak için] beni o kurdun ardından çağırdı*" diye diliyle yüzlerce şükür etti.

3116 "*Bunu sen paylaştır*" diye önce bana emretseydi, kim ondan canını kurtarabilirdi.

3117 Öyleyse, bizi öncekilerin ardından dünyaya getirene şükürler olsun.

3118 Böylece, Allah'ın, geçmiş yüzyıllarda öncekilere [verdiği] cezaları duyduk.

3119 Ola ki tilki gibi, o önceki kurtların halinden kendimizi daha fazla koruyabiliriz.

3120 İşte o sözü doğru hak peygamber, bunun için bizi "*Acınmış ümmet*[259]" diye adlandırdı.

3121 [42b] Ey ulular! O kurtların kemiklerini, tüylerini apaçık görün de öğüt alın.

3122 Akıllı kişi, Firavun'un ve Âd'ın sonunu duyunca, bu varlığı ve kibri başından atar.

3123 Eğer atmazsa, başkaları onun halinden, onun sapkınlığından öğüt alır.

Nuh'un -ona selâm olsun- "*Ey aşağılanmış kişiler! Benimle uğraşmayın, çünkü ben bir örtüyüm, siz gerçekte Allah ile uğraşıyorsunuz*" diye kavmini tehdit etmesi

3124 Nuh: *A inatçılar! Ben, ben değilim. Ben, canımdan öldüm, cananla diriyim,* dedi.

3125 *İnsan duyularından yana öldüğüm için, Allah benim kulağım, anlayışım, gözüm oldu.*

3126 *Ben, ben olmadığım için bu soluk O'ndandır. Bu soluğa karşı kim söz söylerse, kâfir odur.*

3127 Bu tilki görüntüsü altında aslan vardır. Bu tilkiye karşı yiğitlik taslamaya gelmez.

3128 Görüntüsü yüzünden ona inanmıyorsan, ondan aslanların kükreyişini de mi duymuyorsun?

3129 Nuh'ta Allah'ın [kudret] eli olmasaydı, o zaman dünyayı nasıl kırıp geçirirdi?

3130 O, bir bedende yüz binlerce aslandı. O, ateş gibiydi, dünyaysa bir harman.

3131 Harman, onun onda bir [hakkını] gözetmeyince, o da o harmanı öyle bir ateşe verdi ki…

3132 Kim, bu gizli aslanın önünde kurt gibi edepsizce ağız açarsa,

3133 Aslan, onu o kurdu parçaladığı gibi parçalar da ona "*Onlardan öç aldık*" [âyetini] okur.

3134 Kurt gibi aslanın elinden yara alır; aslanın karşısında yiğitlik taslayan ahmaktır.

3135 O yara keşke [yalnızca] bedene gelseydi de imanla gönül sağ salim kalsaydı.

3136 [Söz] buraya gelince takatim kesildi. Bu sırrı nasıl açık edebilirim ki?

3137 O tilki gibi siz de midenizi daraltın da önünde tilki oyunlarını az yapın.

3138 Biz'i, ben'i bütünüyle onun önüne koyun; mülk, onun mülküdür; mülkü ona verin.

3139 Doğru yola yoksulca girerseniz, aslan da, aslanın avı da zaten sizindir.

3140 Çünkü o tertemizdir; onun sıfatı "Sübhan"dır. Onun güzelliğe, öze, kabuğa ihtiyacı yoktur.

3141 Var olan o avların, o ikramların [hepsi], o padişahın kulları içindir.

3142 Padişahın [hiçbir şeye] tamahı yoktur; bütün bu devleti/bahtı halk için yaratmıştır. Ne mutlu anlayana.

3143 O mülkler ve devletler, bu devleti ve iki dünyayı yaratanın ne işine yarar?

3144 Öyleyse "Sübhan"ın önünde gönlünüzü koruyun da sonra kötü zan yüzünden utanca düşmeyin.

3145 Çünkü o, bütün sırları, düşünceleri ve arayışları halis sütün içindeki saç teli gibi görür.

3146 Şekilden sıyrılıp temiz kalpli olan kişi, gaybın şekillerine ayna olur.

3147 Hiç kuşkusuz sırrımıza vâkıf olur; çünkü "*Mümin, mümininin aynasıdır*[260]."

3148 Paramızı mihenge vurunca, kesin inancı şüpheden ayırt eder o.

3149 Bir de canı, paralara mihenk oldu mu, halisi de görür, sahte olanı da.

Padişahın, gözleri onlarla aydınlansın diye ârif sûfileri karşısına dikmesi

3150 Hatırındaysa duymuş olmalısın; padişahların şöyle bir adeti vardı:

3151 Sol yanlarında yiğitler dururlar; çünkü kalp sol yanda bağlı durur.

3152 Defterdarlarla kalem ehli sağ yanda [dururlar]; çünkü yazma ve kaydetme bilgisi sağ ele aittir.

3153 Sûfilere ise karşılarında yer verirler; çünkü onlar can aynasıdırlar, aynadan da iyidirler.

3154 Gönül aynası bâkir şekiller alabilsin diye, yüreklerini zikirle, fikirle cilalamışlardır.

3155 Fıtrat sulbünden güzel olarak doğanın önüne ayna koymak gerek.

3156 Güzel yüz, aynaya âşıktır; canın cilasıdır, kalplerin temizliğidir.

Yusuf'un -ona selâm olsun- yanına misafir gelmesi ve Yusuf'un -ona selâm olsun- ondan armağan istemesi

3157 Sevgili bir dost çok uzaklardan sözünün eri Yusuf'a misafir geldi.

3158 Çocukluktan beri tanışırlardı; tanışıklık yastığına yaslanmışlardı.

3159 [Yusuf] ona, kardeşlerinin cefasını, hasetlerini hatırlattı. *O [haset ve cefa] zincirdi, biz de aslandık,* dedi.

3160 *Aslana zincirden ar gelmez. Allah'ın kazasından şikâyetimiz yok.*

3161 [43a] *Boynunda zincir olsa da aslan*

bütün zincir yapanların beyidir.

3162 [Misafir]: *Zindanda, kuyuda ne haldeydin?* dedi. [Yusuf]: *Ay'ın eksilip görünmez olduğu zamandaki gibi*, dedi.

3163 Yeni ay, görünmezken iki büklüm olur, sonra da gökte dolunay haline gelmez mi?

3164 İnci tanesini havanda dövseler de, gözün gönlün ışığı olur, yüksek [kıymet] görür.

3165 Buğdayı toprak altına atarlar, sonra o topraktan başaklar elde ederler.

3166 Sonra bir kez de değirmende öğütürler, değeri artar, cana can katan gıda olur.

3167 Sonra ekmeği dişlerin altında ezerler de akıl sahibinin aklı, canı, anlayışı olur.

3168 Sonra o can aşkta yok olunca, ekildikten sonra "*Ekincilerin hoşuna giden*[261]"e dönüşür.

3169 Bu sözün sonu yok, geri dön de o iyi adam Yusuf'a ne dedi [onu anlat].

3170 [Yusuf] hikâyesini anlattıktan sonra: "*Ey filanca! Hele bize ne armağan getirdin?*" dedi.

3171 Dostların kapısına eli boş [gelmek], değirmene buğdaysız gitmektir, ey yiğit!

3172 Yüce Allah mahşerde insanlara: "*Kıyamet günü için armağanınız nerede?*" der.

3173 *Sizi nasıl yarattıysak, bize öylece yalnız ve azıksız geldiniz*[262].

3174 Hele [söyleyin], diriliş günü armağanı olarak ne getirdiniz?

3175 Yoksa geri dönmeyi ummuyor muydunuz? Bugünün vadesi size bâtıl mı göründü?

3176 Eşekliğin yüzünden ona misafir olacağını inkâr ediyorsun. Öyleyse mutfaktan ancak toprak ve kül alabilirsin.

3177 İnkâr etmiyorsan, böyle eli boş, o dostun kapısına nasıl ayak atacaksın?

3178 Uykudan, yemekten biraz kıs da onunla buluşup görüşmek için bir armağan götür.

3179 "*Geceleri uyuyanlardan*[263]" daha az uyu; seherlerde bağışlanma dileyenlerden ol.

3180 Cenin gibi azıcık kımılda da, sana ışıkları gören duyular bağışlasınlar.

3181 Rahme benzeyen dünyadan çıkınca, yeryüzünden daha geniş bir alana girersin.

3182 "*Allah'ın arzı geniştir*[264]" denilen yeri, peygamberler için pek yüksek bir alan bil.

3183 O geniş alanda gönül daralmaz; yaş ağaç, orada kuru bir dala dönmez.

3184 Sen şimdi duyularını taşıyorsun; ağırlaşıyorsun, yorgun düşüyorsun, baş aşağı geliyorsun.

3185 Uyku sırasında [bu duyuları] taşıyan değil taşınan olduğun için, yorgunluk gider, zahmetsiz, sıkıntısız hale gelirsin.

3186 Sen uyku halini, velilerin taşınan olma hali yanında bir çeşni bil.

3187 A inatçı! Veliler, Ashab-ı Kehf'tir. Onlar ayaktayken de gezerken de uykudadırlar.

3188 [Allah] onları, habersizce, zorlamadan sağa sola doğru çeker[265] de işlere sokar.

3189 O sağa [çevrilme] nedir? Güzel iş. O sola [çevrilme] nedir? Beden meşgalesi.

3190 Bu iki iş, her ikisinden de haberleri olmaksızın peygamberlerden, bir ses/yankı gibi meydana gelir.

3191 Hayrın ve şerrin sesini sana işittirse de dağın kendisi ikisinden de habersizdir.

Yusuf'un -ona selâm olsun - misafirinin: "*Her baktığında güzel yüzünü görmen ve beni hatırlaman için sana bir ayna getirdim*" demesi

3192 Yusuf: *Haydi, armağanını getir*, deyince konuk, bu isteğin utancıyla feryat edip:

3193 *Senin için ne kadar armağan aradımsa da [sana uygun] bir armağan gözüme ilişmedi,* dedi.

3194 *Bir habbeyi madene nasıl götüreyim? Bir damlayı ummana nasıl götüreyim?*

3195 *Önüne gönlümü, canımı getirsem bile, tereciye tere satmış olurum ben.*

3196 *Senin eşi olmayan güzelliğinden başka, bu ambarda olmayan bir tohum yok ki.*

3197 *Sana bir ayna getirmeyi lâyık gördüm, çünkü sen gönül ışığısın.*

3198 *Ey güneş gibi göğün ışığı olan! Onda kendi güzel yüzünü gör diye [ayna getirdim].*

3199 *Ey aydınlık! Kendi yüzünü gördükçe beni hatırla diye sana ayna getirdim.*

3200 Aynayı koltuğundan çıkardı. Güzeli oyalayacak şey aynadır.

3201 Varlığın aynası nedir? Yokluk. Ahmak değilsen yokluğu al götür.

3202 Varlık, yoklukta görünebilir. Mal sahipleri, yoksula cömertlik edebilirler.

3203 Ekmeğin tertemiz aynası açtır; kav da çakmağın aynasıdır.

3204 [43b] Bir yerde yokluk ve eksiklik belirdi mi, [orası] bütün sanatların güzellik aynasıdır.

3205 Elbise sağlam ve dikilmiş olunca, nasıl terzinin hünerinin göstergesi olur?

3206 Ağaç gövdelerinin yontulmamış olması gerekir ki marangoz onlardan temel ve yan [parçaları] yapsın.

3207 Kırıkçı ustası, nerede ayağı kırılmış biri varsa oraya gider.

3208 Zayıf hasta olmazsa, tıp sanatının o güzelliği nasıl ortaya çıkar?

3209 Bakırların değersizliği, düşüklüğü açığa çıkmazsa, kimya nasıl görünür?

3210 Eksiklikler, olgunluk vasfının aynasıdır. O hakirlik de yüceliğin ve ululuğun aynasıdır.

3211 Çünkü zıddı, kesin olarak onun zıddı ortaya çıkarır. O yüzden bal, sirkeyle görünür belirir.

3212 Kendi eksikliğini görüp tanıyan kişi, kendisini olgunlaştırmaya on atla koşar.

3213 Kendisinin olgun olduğunu zannedense, ululuk sahibi Allah'a doğru uçamaz.

3214 A nazlı, işveli! Canında, kendini olgun sanmaktan daha beter bir hastalık yoktur.

3215 Bu kendini beğenmişlik senden çıkıp gidinceye dek gönlünden, gözünden çok kanlar akar.

3216 İblis'in hastalığı: "*Ben daha hayırlıyım*[266]" [demesi] idi. Bu hastalık, her yaratılmışın nefsinde vardır.

3217 Kendisini pek hakir görse de, sen onu, pisliği ırmak altında olan berrak su bil.

3218 Sınamak için seni bir karıştırıverse, su derhal pislik rengini alır.

3219 Ey yiğit! Irmak sana berrak görünse de ırmağın dibinde pislik var.

3220 Yol bilen, çok anlayışlı pir, küllî nefsin bahçelerine ark kazıcıdır.

3221 Irmak, kendisini nasıl temizleyebilir? İnsanın bilgisi, Allah bilgisiyle yararlı olur.

3222 Kılıç kendi sapını kesebilir mi? Git, bu yarayı bir cerraha teslim et.

3223 Kimse, yarasının çirkinliğini görmesin diye her yaranın üstüne sinek üşüşür.

3224 O sinek, senin düşüncelerin ve malların, yaran da hallerindeki karanlıktır.

3225 Senin o yarana pir merhem koyarsa, o zaman ağrın sızın, iniltin kesilir.

3226 [Yaralı] sağlığa kavuştuğunu sanır, [oysa] oraya merhemin ışığı vurmuştur.

3227 A sırtı yaralı! Kendine gel, merhemden yüz çevirme. [İyileşmeyi] kendi aslından bilme, [merhemin] ışığından bil.

Vahiy ışığının kendisine vurması, o âyeti Peygamber'den -Allah'ın salâtı ve selâmı üzerine olsun- önce okuması ve *"Öyleyse ben de vahiy mahalliyim"* demesi nedeniyle vahiy kâtibinin dinden çıkması

3228 Osman'dan önce bir kâtip vardı. Vahyi yazmaya çaba gösterirdi.

3229 Peygamber, vahyedilenleri buyurur buyurmaz, o aynısı kağıda yazardı.

3230 O vahyin ışığı ona da vururdu; gönlünde hikmetler bulurdu.

3231 Peygamber de o hikmetlerin aynısını söylerdi. O fodul, bu kadarcık bir şey yüzünden yolunu kaybetti.

3232 *Aydın Peygamber'in söylediği o gerçek, benim gönlümde de var,* [dedi].

3233 Düşüncesinin ışığı Peygamber'e vurdu da canına Allah'ın kahrı gelip çattı.

3234 Hem kâtiplikten çıktı, hem dinden. Kinlenip Mustafa'ya ve dine düşman kesildi.

3235 Mustafa: *"A inatçı kâfir! Işık sendense ne diye böyle kapkara oldun?"* dedi.

3236 *Sen ilâhî bir kaynak olsaydın, böyle kara su akıtmazdın.*

3237 Bu [söz] şunun bunun yanında haysiyeti kırılmasın diye onun ağzını bağladı.

3238 Bu yüzden içi yanıp durmadaydı; işin tuhafı tövbe de edemiyordu.

3239 Ah ediyordu, [ama] ah etmenin ona faydası yoktu. Çünkü kılıç gelmiş, başını uçurmuştu.

3240 Allah, namusu yüz batman [ağırlığında] demir yaptı da niceleri görünmez bağlarla bağlandı.

3241 Kibir ve küfür, o yolu öylesine bağladı ki [kibirlenip küfreden] ah bile çıkaramaz.

3242 [Allah]: "*[Boyunlarına] zincir vurduk, başlarını yukarı kaldırmışlar, indiremezler*[267]" dedi. O zincirler bizden dışarıda değil.

3243 "*Artlarına engeller koyduk, gözlerini perdeledik*[268]", [böylesi] kimse, önünde ardında bağı göremez.

3244 O dikilen engelde ovanın rengi vardır; [ona takılan] onun kazanın engeli olduğunu bilmez.

3245 Senin güzelin, [gerçek] güzelin yüzüne engeldir; senin mürşidin, [gerçek] mürşidin sözüne engeldir.

3246 Din sevdasına düşmüş nice kâfirler [ama] şuna buna namus ve kibir taslamak onlara bağdır.

3247 [Bu] demirden de beter gizli bir bağdır; demir bağı ancak balta kırar.

3248 [44a] Demir bağı koparmak mümkündür, [ama] gaybî bağın çaresini kimse bilmez.

3249 Bir adamı arı soksa, tabiatı, hemen o anda onu gidermeye çalışır.

3250 Ama iğne yarası senin kendi varlığından olunca, gam güçlenir, ağrı azalmaz.

3251 İçimden bunu açıklamak geliyor ama umutsuzluk verir diye korkuyorum.

3252 Hayır, umutsuz olma, kendini neşelendir; o feryada erişen [Allah'ın] önünde feryat et.

3253 *"Ey bağışlamayı seven! Bizi bağışla*[269]*. Ey eski, müzmin dertlerin tabibi"* [de].

3254 Hikmetin yansıması, o isyankarı saptırdı. [Sen de] kendini görme ki [bu bencillik] senden toz kaldırmasın.

3255 A kardeş! Sana akmakta olan o hikmet Abdal'dandır, sende ise eğretidir.

3256 Ev, kendinde bir ışık bulmuş olsa da o [ışık ona] aydınlık komşudan vurmuştur.

3257 Şükret, gururlanma, burun kıvırma, kulak ver, hiç kendini görme.

3258 Yüzlerce yazık ki bu eğretilik, ümmetleri ümmetlikten uzaklaştırdı.

3259 Ben, kendisini her konakta bir sofraya kavuşmuş bilmeyen kişinin kuluyum.

3260 Bir gün evine varabilmesi için adamın nice konakları terk etmesi gerekir.

3261 Demir kızarsa bile kırmızı değildir o. Ateş ocağının verdiği eğreti bir ışıktır o.

3262 Pencere ya da ev ışıkla dolsa bile, sen güneşten başkasını aydın bilme.

3263 Her kapı, her duvar: *Ben aydınım, başkasının ışığına sahip değilim, bu benim,* der.

3264 Sonra güneş: *A olgunlaşmamış! Ben batınca [ne olduğun] ortaya çıkar,* der.

3265 Yeşillikler: *Biz kendiliğimizden yeşiliz, sevinçliyiz, güleciz, pek güzel yüzlüyüz,* derler.

3266 Yaz mevsimi de: *Ey ümmetler! Ben geçip gidince kendinizi görürsünüz,* der.

3267 Beden, güzellikle, albeniyle nazlanır durur. Ruhsa, gücünü kuvvetini, kolunu kanadını gizleyerek:

3268 Ona: *A süprüntü! Sen de kimsin? Bir iki gün benim ışığımla yaşadın,* der.

3269 *Nazın edan dünyaya sığmıyor. Hele dur, senden çıkayım da [gör].*

3270 *Seni pek çok sevenler, sana bir mezar kazarlar da karıncalara, yılanlara yem ederler seni.*

3271 *Uğrunda ölüp giden kişi bile, senin pis kokundan burnunu tıkar.*

3272 Dil, göz, kulak ruhun ışığıdır. Sudaki kaynama, ateşin ışığıdır.

3273 Canın ışığı nasıl bedene vuruyorsa Abdal'ın ışığı da benim canıma vuruyor.

3274 Canın canı olan [o ışık] candan ayak çekince, bil ki can, beden cansız ne hale gelirse o hale gelir.

3275 Ben, kıyamet günü bana şahit olsun diye başımı yere koyuyorum.

3276 Bu yeryüzü, kıyamet günü *"Şiddetli bir sarsılışla sarsıldığı*[270]*"* zaman hallerimize şahit olur.

3277 Çünkü o, açıkça *"Haberlerini söyler*[271]*"*. Yeryüzü ve kayalar dile gelir.

3278 Felsefeci, düşünce ve zan içinde inkârcı olur. Ona: *Git başını o duvara vur,* de.

3279 Gönül ehlinin duyguları, suyun sözünü, toprağın sözünü, çamurun sözünü hissedip [anlar].

3280 Hannâne [direğinin inlemesini] inkâr eden felsefeci, velilerin duygularına yabancıdır.

3281 O: *Halkın sevdasının ışığı, onların görüşüne nice hayaller getirdi,* der.

3282 Oysa, onun bu bozgunculuğunun ve küfrünün yansıması, onda bu inkârcılık hayalini ortaya çıkarmıştır.

3283 Felsefeci, Şeytan'ı inkâr eder de o anda bir Şeytan'ın maskarası olur.

3284 Şeytan'ı görmediysen kendine bak. Cinnet geçirmeden alında morluk olmaz.

3285 Kimin gönlünde kuşku ve kargaşa varsa, o dünyada gizli bir felsefecidir.

3286 Bazen inanır, [ama] zaman zaman o filozofluk damarı yüzünü karartır.

3287 Sakının ey inananlar, o [felsefe damarı] sizde vardır. Sizde nice sonsuz âlemler vardır.

3288 Yetmiş iki milletin hepsi sendedir; o bir gün senden meydana çıkar, vah sana.

3289 Kimde o inanıştan bir yaprak [kadar] varsa, [o gün] bunun korkusundan yaprak gibi titrer.

3290 Sen kendini iyi insan gördüğün için İblis'e, Şeytan'a güldün.

3291 Can, postunu ters giydi mi, din ehlinden nice feryatlar yükselir.

3292 Denek taşı gizli olduğu için dükkânda altın gibi görünen her şey güler.

3293 Ey Settâr! Üzerimizden perdeyi kaldırma, imtihanda bize yardımcı ol.

3294 [44b] Kalp altın geceleyin [gerçek] altınla denklik taslar; altınsa gündüzü bekler.

3295 Altın, hal diliyle: *Ey yalancı, gündüz apaçık doğuncaya kadar dur*, der.

3296 Lanetli İblis, yüz binlerce yıl abdaldandı, müminlerin beyiydi.

3297 Gururu yüzünden Âdem'le savaştı da kuşluk çağında pislik gibi rezil rüsva oldu.

Bâ'ûr oğlu Bel'am'ın "*Musa'yı ve kavmini kuşattıkları bu şehirden isteklerine ermeden geri çevir*" diye dua etmesi ve duasının kabul edilmesi

3298 Dünya halkı, Bâ'ûr oğlu Bel'am'a zamanın İsa'sı gibi oyuncak olmuştu.

3299 Ondan başka kimseye secde etmezlerdi. Onun afsunu, hastalara şifaydı.

3300 Kibri ve ululanması yüzünden Musa ile savaştı. [Sonra] durum, senin de işittiğin gibi oldu.

3301 Dünyada bunun gibi açıkta ve gizlide yüz binlerce İblis ve Bel'am vardır.

3302 Allah, geri kalanlara örnek olsun diye bu ikisini meşhur etti.

3303 Bu iki hırsızı yüksek bir darağacına çekti. Yoksa kahrına uğramış nice hırsızlar vardı.

3304 Bu ikisini perçeminden [tutup] şehre götürdü; [yoksa] onun kahrıyla ölenleri saymak mümkün değildir.

3305 Sen bir nazlısın, ama kendi haddince; Allah aşkına haddinden dışarı ayak basma.

3306 Kendinden daha nazlısına çatarsan, seni yerin yedi kat dibine sokar.

3307 Âd ve Semûd hikâyeleri ne için? Peygamberlerin nazlı olduklarını bilmen için.

3308 Bu yere batış, taş yağması, gök gürlemesi alametleri, nefs-i natıkanın yüceliğinin ifadesi oldu.

3309 Bütün hayvanları insan için öldür; bütün insanları da akıl için öldür.

3310 Akıl nedir? Akıl sahibinin küllî aklı. Cüzî akıl da akıldır ama değersiz/bayağı akıldır.

3311 İnsandan kaçan vahşi hayvanların hepsi, evcil hayvanlardan daha aşağıdadır.

3312 Onların kanı halka mubahtır, çünkü yüce akıldan kaçmaktadırlar.

3313 Vahşi [hayvanların] değeri, insana muhalif oldukları için alçalmıştır.

3314 Ey tuhaf kişi! Sen "*Ürkmüş yaban eşekleri*[272]" gibi olduktan sonra senin ne değerin olur ki?

3315 Eşek, bir yarar uğruna öldürülmez. Ama vahşi olursa kanı mubah olur.

3316 Eşeğin yönlendiren/alıkoyan bir

bilgisi olmadığı halde, şefkatli Allah onu mazur tutmaz.

3317 Peki, o soluktan ürküp kaçarsa, insan nasıl mazur olur ey yüce arkadaş?

3318 Hiç kuşkusuz, kâfirlerin kanı da vahşi [hayvanlar] gibi okların ve mızrakların önünde mubah olur.

3319 Akılsız, reddedilmiş ve aşağılık oldukları için onların eşleri ve çocukları da tümüyle helâldir.

3320 Bunun gibi, bir akıl, aklın aklından kaçarsa, akıllılıktan hayvanların [mertebesine] nakledilir.

Harut ile Marut'un kendi ismetlerine güvenmeleri, dünya halkına başbuğ olmayı istemeleri ve fitneye düşmeleri

3321 Hani meşhur Harut ile Marut gibi, gururları yüzünden zehirli ok yediler.

3322 Kendi kutluluklarına güveniyorlardı; mandanın aslana güvenmesi nedir ki?

3323 O, boynuzuyla yüz tedbir alsa da, erkek aslan onun boynuzunun boynuzunu bile parçalar.

3324 [Manda] kirpi gibi dikenle dolu olsa bile, aslan, çaresiz, onu öldürecektir.

3325 Fırtına nice ağaçları söküp attığı halde taze bitkiye ihsanda bulunur.

3326 O şiddetli rüzgâr, bitkinin zayıflığına acır. Ey gönül, [artık] sen boş yere kuvvetten söz vurma.

3327 Ağaç dallarının sıklığından balta korkar mı hiç? Parça parça keser [hepsini].

3328 Ama kendisini bir yaprağa vurmaz. Keskinliğini sadece sivri yere vurur.

3329 Odunun çokluğundan aleve ne gam? Kasap, koyun sürüsünden kaçar mı hiç?

3330 Anlamın yanında şekil nedir? Pek zayıftır. Gökyüzünü baş aşağı tutan anlamıdır.

3331 Sen [bunu] dolaba benzeyen gökyüzüyle kıyasla. Onun dönüşü kimdendir? Görüş sahibi akıldan.

3332 Ey oğul, sipere benzeyen bu kalıbın/bedenin dönüşü de o gizli ruh yüzündendir.

3333 Bu rüzgârın dolaşması onun anlamındandır. Tıpkı ırmak suyunun esiri olan değirmen çarkı gibi.

3334 Şu soluğun alınıp verilmesi, girip çıkması da pek istekli candan başka kimdendir?

3335 [45a] [Can, o soluğu] bazen "cim" yapar bazen "hâ" bazen de "dâl[273]". Bazen barış yapar onu bazen de savaş.

3336 Bunun gibi, Rabbimiz, bu rüzgârı, Âd [kavmi] için ejderha yapmıştır.

3337 Yine o rüzgârı müminler için barış, kollayıp gözetme ve güven haline getirmişti.

3338 Âlemlerin Rabbi'nin anlamlar denizi, din şeyhi: "*Anlam, Allah'tır*" dedi.

3339 Yeryüzünün ve gökyüzünün bütün tabakaları, o akıp giden denizde çerçöp gibidir.

3340 Suyun dalgalanışı sırasında çerçöpün saldırışı, oynayışı, yine sudandır.

3341 Onun inadını yatıştırmak istediğinde, çerçöpü kıyıya atıverir.

3342 Kıyıdan dalgalandığı yere doğru çekince de, ateşin bitkiye ettiğini eder ona.

3343 Bu sözün sonu yok, ey genç, sen yine Harut ile Marut'a doğru koş.

Harut ile Marut hikâyesinin geri kalanı ve onların dünyada Babil kuyusunda azap ve ceza çekmeleri

3344 O sırada, dünya halkının günahı ve fıskı her ikisine de malum olunca,

3345 Öfkeden ellerini ısırmaya başlıyor, ama kendi ayıplarını gözleriyle görmüyorlardı.

3346 O çirkin adam aynada kendisini gördü de aynadan yüzünü çevirip öfkelendi.

3347 Kendisini gören, birisinde bir suç gördü mü onda cehennemden bir ateş belirir.

3348 O, bu kibre din gayreti der de kendisindeki kâfir nefsi görmez.

3349 Din gayretinin başka bir belirtisi vardır. Bir dünya, o ateşle yeşermiştir.

3350 Allah onlara: *Eğer siz aydınlatıcı iseniz, aldatılmış ziyankârları görmeyin*, dedi.

3351 Ey ordular ve kullar! Şehvetten ve apış arasından kurtulduk diye şükredin.

3352 O anlamdan size de koyacak olsam, artık gökyüzü bile kabul etmez sizi.

3353 Bedeninizde bulunan ismet, benim ismetimin ve korumamın yansımasıdır.

3354 Sakın ha sakın, o [ismeti] kendinizden değil benden bilin de lanetli Şeytan size üstün gelmesin.

3355 Hani Peygamber'in vahiy katibi de hikmeti ve asılların ışığını kendisinde gördü.

3356 Kendisini, Allah kuşlarının sesine sahip sayıyordu, [oysa] o, [kuş] sesine benzeyen bir ıslıktı.

3357 Sen kuşların sesini vasfetsen bile, kuşun muradına nereden vâkıf olacaksın?

3358 Bülbülün ötüşünü öğrensen bile, onun gülle ne işi olduğunu ne bileceksin sen?

3359 Bilsen bile, o [biliş] bir zanla olur, sağırların dudak kıpırtısından [bir şeyler] zannettikleri gibi.

Sağırın, hasta komşusunu ziyarete gitmesi

3360 Halden anlar biri, bir sağıra: *Komşun hasta oldu*, dedi.

3361 Sağır kendi kendisine: "*Ben ağır kulağımla o gencin konuşmasından ne anlarım?*" dedi.

3362 *Hele hasta olup sesi zayıflarsa... Ama çare yok, oraya gitmek gerek.*

3363 *Dudağını kımıldattığını görünce, onu kendimce kıyaslar [anlarım].*

3364 Ben: *Nasılsın, a sıkıntılar çekenim*, deyince o [nasıl olsa]: *İyiyim ya da hoşum*, diyecek.

3365 Ben: "*Şükürler olsun, ne yemek yedin?*" derim, o da: *Şerbet içtim ya da mercimek çorbası*, der.

3366 Ben: "*Afiyet sağlık olsun, tabiplerden yanında kim var?*" derim, o da: *Filan*, der.

3367 *Ayağı pek uğurludur; o geldi mi durumun düzelir*, derim.

3368 *Onun ayağını biz de denedik, nereye gitse dilekler hasıl oldu.*

3369 O iyi adam, bu kıyaslamalı cevapları hazırlayıp hastanın yanına gitti.

3370 "*Nasılsın?*" dedi. [Hasta] *Öldüm*, deyince: *Şükürler olsun*, dedi. Hasta, bu söze pek içerleyip sıkıldı.

3371 *Bu nasıl şükür? Meğer o bize karşı kötüymüş*, [dedi]. Sağır bir kıyasta bulundu, ama o [kıyas] yanlış çıktı.

3372 Ondan sonra ona: "*Ne yedin?*" dedi.

[Hasta]: *Zehir*, deyince: *Afiyet olsun*, dedi, [hastanın] öfkesi arttı.

3373 Sonra da: "*Tedavi için tabiplerden yanına kim geliyor?*" dedi.

3374 [Hasta]: *Yürü git be, Azrail geliyor*, deyince [sağır]: *Ayağı pek kutludur, sevin*, dedi.

3375 Sağır, sevinerek dışarı çıktı. *Şükür, böyle bir zamanda onu gözettim*, dedi.

3376 Hasta: *Bu [adam], bizim canımızın düşmanıdır; onun cefa madeni olduğunu bilemedik*, dedi.

3377 [45b] Hastanın hatırına, ona haber göndermek için her türden kötü şeyler geliyordu.

3378 Kötü yemek yiyip de içi bulanan ve nihayet onu kusan kimse gibi hani.

3379 Öfkeyi yenmek budur; onu kusma da karşılığında tatlı sözler bulasın.

3380 Hasta sabrı olmadığı için kıvranıyor: *Nerede o kahpe karılı puşt köpek?*

3381 *Söylediklerini ona sayıp döksem. Çünkü o sırada içimdeki aslan uyumuştu.*

3382 *Hasta ziyareti, gönül almak içindir; bu, ziyaret değil, düşmanlık istemektir.*

3383 *Düşmanını zayıf görmek, kendi çirkin gönlünü yatıştırmak* [istemiş diyordu].

3384 İbadet yüzünden yoldan azan nice kimseler, O'nun rızasına ve sevabına gönül verirler.

3385 Oysa bu, gerçekte gizli bir suçtur. Sen nice bulanık şeyi berrak zannedersin.

3386 Tıpkı iyilik ettiğini zannedip tersine yol açan o sağır gibi.

3387 O, hizmet ettim, komşuluk hakkını yerine getirdim diye hoşça oturmuştu.

3388 [Oysa] hastanın gönlünü kendisi yüzünden alevlendirmiş, kendisini de yakmıştı.

3389 Yaktığınız ateşten sakının. Gerçekten siz [o ateşi] günah içinde çoğalttınız.

3390 Peygamber ikiyüzlü birisine: *Namaz kıl, ey yiğit, [çünkü] namaz kılmadın*, dedi.

3391 İşte bu korkulara derman olmak için her namazda "*Bizi [doğru yola] ilet*[274]" denmiştir.

3392 [Bu], Allahım! Şu namazımı sapkınların ve ikiyüzlülerin namazıyla karıştırma [demektir].

3393 O sağırın seçtiği kıyas yüzünden, on yıllık dostluk yok olup gitti.

3394 A efendi! Hele bu kıyas, hadden aşan o vahye karşı, aşağılık duyunun kıyası olursa.

3395 Senin duyu kulağın söze uygun olsa da bil ki gayptan [haber] alan kulağın sağırdır.

Nassa karşı kıyas yapan ilk kişi İblis'ti

3396 Allah nurlarına karşı bu kıyasçıkları yapan ilk kişi İblis'ti.

3397 *Kuşkusuz ateş topraktan daha iyidir. Ben ateştenim, o ise kapkara topraktandır*[275], dedi.

3398 Öyleyse parçayı aslıyla kıyaslayalım: O karanlıktan, bizse aydın nurdan [yaratılmışız].

3399 Allah: *Hayır, aksine soy sop yoktur. Üstünlüğün mihrabı züht ve takvadır*[276], dedi.

3400 Bu, soysopla bulabileceğin gelip geçici dünyanın mirası değildir, [bu] can [mirasıdır].

3401 Hatta bu, peygamberlerin mirasıdır. Bunun vârisi, muttakilerin canlarıdır.

3402 O Ebu Cehl'in oğlu[277] açıkça mümin oldu. Şu Nuh peygamberin oğluysa yoldan çıkanlardan oldu.

3403 Topraktan olan ay gibi aydınlandı. Sense ateşten olmasın, defol, kara yüzlü.

3404 Bilgin, bu kıyasları ve araştırmaları bulutlu günde ya da geceleyin kıbleyi [bulmak için] yapmıştır.

3405 Ama güneş varken, Kâbe de karşıdayken bu kıyası, bu araştırmayı yapma.

3406 Kıyas yüzünden Kâbe'yi görmezden gelme, ondan yüz çevirme. Allah doğrusunu daha iyi bilir.

3407 Hak kuşundan bir ses işitince, ders gibi [sadece] zahirini öğreniyorsun.

3408 Sonra da kendinden kıyaslar yapıp, mutlak hayali gerçek sayıyorsun.

3409 Abdal'ın [öyle] ıstılahları vardır ki sözlerin onlardan haberi yoktur.

3410 Sen kuş dilini, ses olarak öğrendin de yüzlerce kıyas, yüzlerce heves [ateşi] yaktın.

3411 O hasta gibi, gönüller senden yaralandı; sağır, isabetli [bir iş yaptım] zannıyla sarhoş oldu.

3412 O vahiy katibi de o kuşun sesi yüzünden, kendisinin o kuşa denk olduğu zannına kapıldı.

3413 Kuş bir kanat çırptı kör etti onu. Böylece ölümün ve derdin ta dibine batırdı onu.

3414 Aman ha! Siz de bir yansımanın veya bir zannın yüzünden gökteki makamlardan düşmeyin.

3415 Harut ile Marut bile olsanız, "*Biz saf tutanlarız*[278]" damında herkesten üsten de olsanız,

3416 Kötülerin kötülüklerine acıyın; benliğe ve bencilliğe lanet edin.

3417 Aman ha! Sakın, bir gayret pusudan çıkar da baş aşağı yerin dibini boylarsınız.

3418 İkisi de: "*Allahım! Buyruk senindir, senin güven verişin olmazsa zaten güven nerede?*" dediler.

3419 Böyle diyorlardı [ama] "*Bizden nasıl kötülük gelir, ne güzel kullarız*" diye de yürekleri çarpıyordu.

3420 Bencillik tohumunu ekene kadar vesvese bu iki meleği bırakmadı.

3421 *Ey unsurlara bağlı, ruhanilerin temizliğinden haberi olmayan [insanlar],* diyorlardı.

3422 [46a] *Biz, şu gökyüzünde perdeler dokuyalım, yeryüzüne gelip şadırvanlar kuralım.*

3423 *Adaleti yerine getirelim, ibadet edelim, yine her gece göklere ağalım.*

3424 *Böylece şu zamanın şaşılası kişileri olalım, yeryüzüne güvenliği ve eminliği yayalım.*

3425 *Gökyüzünün halini yeryüzüyle kıyaslamak doğru olmaz; pusuda fark vardır.*

Kendi halini ve sarhoşluğunu bilgisizlerden saklamak gerektiğinin açıklaması hakkında

3426 Perde altındaki bilgenin[279] sözünü dinle: "*Başını şarap içtiğin yere koy*".

3427 Bir sarhoş meyhaneden [çıkıp] yolunu kaybederse çocukların maskarası ve oyuncağı olur.

3428 Her yolda, her yanda çamurlara düşer, her ahmak da ona güler.

3429 O bu haldeyken çocuklar peşindedirler, [ama] onun sarhoşluğundan ve şarap zevkinden haberleri yoktur.

3430 Allah sarhoşundan başka [bütün] insanlar çocuktur. Hevâsından kurtulmuş olandan başkası erişkin değildir.

3431 Allah: "*Dünya oyundur, eğlencedir*[280]" siz de çocuksunuz dedi, Allah doğru buyuruyor.

3432 Oyundan çıkmadıkça çocuksun. Ruh temizliği olmadan kim temiz olabilir?

3433 A yiğit! Burada boyuna peşinde koşulan bu şehveti çocukların cimaı bil.

3434 Çocuğun cimaı nedir ki? Bir Rüstem'in, bir gazinin cimaı karşısında bir oyun ancak.

3435 Halkın savaşı da çocukların savaşı gibidir. Tamamen anlamsız, içeriksiz ve bayağı.

3436 Hepsinin savaşı tahtadan kılıçlarla; hepsinin amacı tamamen faydasız.

3437 Hepsi de "*Bu bizim Burak'ımız, Düldül yürüyüşlümüz*" diye bir kamışa binmiştir.

3438 'Taşıyan' oldukları halde, bilgisizliklerinden kendilerini yüksekte görüp [ata] binmiş, yolda 'taşınan" zannetmekteler.

3439 Allah'ın 'taşıdıkları' bir gün atlarını sürerek dokuz kat [gökten] geçene dek dur hele.

3440 "*Ruh ve melek O'na yükselir*[281]". Ruhun yükselişinden gökyüzü titrer.

3441 Hepiniz çocuklar gibi eteğinize binmiş, atı [tutar] gibi eteğinizin ucunu tutmuşsunuz.

3442 Allah'tan: "*Gerçekten zan fayda vermez*[282]" [âyeti] geldi. Zan bineği göklere nasıl koşacak?

3443 İki zandan hangisi üstünse o yeğlenir, güneş [doğunca] onun parlaklığından kuşku duyulmaz.

3444 İşte o zaman kendi bineklerinizi görürsünüz de kendi ayağınızdan binek yaptığınızı [anlarsınız].

3445 Vehminizi, düşüncenizi, duyunuzu ve algınızı, çocuğun kamıştan bineği gibi bilin.

3446 Gönül ehlinin bilgileri kendilerini taşır; beden ehlinin bilgileriyse kendilerine yüktür.

3447 Bilgi gönle vurursa yardımcı olur; bilgi bedene vurursa bir yük olur.

3448 Allah: "*Kitapları taşır*[283]" buyurdu; O'ndan olmayan bilgi [insana] yüktür.

3449 O'ndan vasıtasız olarak [gelmeyen] bilgi, düzgüncünün boyası gibi kalıcı olmaz.

3450 Ama bu yükü bir güzel taşırsan, yükünü alıp sana bir hoşluk bağışlarlar.

3451 Kendine gel, hevâ uğruna o bilgi yükünü taşıma da içindeki bilgi ambarını gör.

3452 Bilginin rahvan atına bindin mi, ondan sonra omzundan yük düşer.

3453 Ey O'ndan yalnızca "Hu" adıyla yetinen, O'nun kadehi olmadan isteklerden nasıl geçeceksin?

3454 Sıfattan, addan ne doğar? Hayal. Onun o hayali, kavuşmaya işaret eder.

3455 Göstergesi olmayan bir işaret edici gördün mü hiç? Yol olmadıkça gulyabani de olmaz.

3456 Gerçeği olmayan bir ad gördün mü hiç? Ya da gül [sözcüğünün] "Kâf" ve lâm" [harflerinden] gül derdin mi?

3457 Adı okudun, git ad verileni de ara. Ay'ı yukarıda bil, ırmak suyunda değil.

3458 Addan, harften geçmek istersen, dikkat et, kendini kendinden tümüyle temizle.

3459 Demir gibi demirlikten çık, renksiz ol; riyazetle passız aynaya dön.

3460 Kendi berrak ve temiz zatını görmek için kendini, kendi niteliklerinden temizle.

3461 [Böylece] kitap, öğretici ve hoca olmaksızın gönlünde peygamberlerin bilgilerini görürsün.

3462 Peygamber: *Ümmetimden benimle aynı cevhere, aynı himmete sahip olanlar vardır*, dedi.

3463 *Benim onları gördüğüm ışıkla, onların canları da beni görür*[284].

3464 [Onlar Peygamber'i] iki sahih kitabı[285], hadisler ve râviler olmaksızın bengisu kaynağında [görürler].

3465 "*Kürt olarak geceledik*" sırrını bil, "*Arap olarak sabahladık*" sırrını oku.

3466 Gizli bilgiden bir örnek istersen Rumlularla Çinlilerin hikâyesini söyle.

[46b] Rumlularla Çinlilerin ressamlık bilgisinde iddiaya girmelerinin hikâyesi

3467 Çinliler: *Biz daha [iyi] ressamız*, dediler. Rumlular da: *Biz muhteşemiz, ustayız*, dediler.

3468 Sultan: *Sizlerden hanginiz iddiasında haklı diye sizi bu konuda sınayacağım*, dedi.

3469 Çinlilerle Rumlular huzura çıktılar. Rumlular [ressamlık] bilgisinde daha bilgili idiler.

3470 Çinliler: *Bize özel bir oda verin, bir oda da sizin olsun*, dediler.

3471 Kapıları karşılıklı iki oda vardı. Birisini Çinliler aldı, ötekini Rumlular.

3472 Çinliler, padişahtan yüz [çeşit] boya istediler. Bunun üzerine o değerli [padişah] hazinesini açtı.

3473 Her sabah, Çinlilere hazineden düzenli olarak boyalar verilmekteydi.

3474 Rumlular: *Ne resim, ne boya, sadece pası gidermek işe yarar*, dediler.

3475 Kapıyı kapatıp [duvara] cila vurmaya başladılar. [Duvarlar] gökyüzü gibi saf ve berrak hale geldi.

3476 İki yüz renkten renksizliğe yol var. Renk bulut gibidir, renksizlikse aydır.

3477 Bulutta ışıktan, parlaklıktan yana ne görürsen, onu yıldızdan, aydan ve güneşten bil.

3478 Çinliler işi bitirince, sevinçlerinden davullar çalıyorlardı.

3479 Padişah içeri girip orada, aklı fikri çelen resimler gördü.

3480 Ondan sonra Rumluların yanına gitti. Perdeyi aradan kaldırdılar.

3481 O resimlerin ve yapılan işlerin yansıması, bu yandaki cilalanmış duvarlara vurdu.

3482 [Padişahın] orada gördüğü her şey burada daha iyi göründü; [resimler] gözü gözyuvasından alıyordu.

3483 A babacığım! Rumlular, tekrarlanacak [dersleri], kitapları ve hünerleri olmayan sûfilerdir.

3484 Ama onlar gönülleri cilalamışlar, açgözlülükten, hırstan, cimrilikten ve kinlerden arınmışlardır.

3485 Aynanın o parlaklığı, gönlün vasfıdır; [gönülse] sınırsız şekillerin [yansımasına] uygundur.

3486 Gaybın sınırsız ve şekilsiz şekli, Musa'ya gönül aynasından, yakasından parladı.

3487 Gerçi o şekil göğe, arşa, ferşe, denize, balığa sığmaz,

3488 Çünkü bunlar sınırlıdır, sayılıdır.

Gönül aynasınınsa bil ki sınırı yoktur.

3489 Gönül ya odur, ya da odur gönül diye akıl burada ya susar ya sapıtır.

3490 Her resmin yansıması, sonsuza dek, ister sayılı olsun ister sayısız, gönülden başka yere vurmaz.

3491 Gönle yansıyan her yeni resim sonsuza dek onda perdesizce görünür.

3492 [Gönüllerini] parlatanlar renkten ve kokudan kurtulmuşlardır. Her an kesintisiz olarak bir güzellik seyrederler.

3493 Bilginin şeklini ve kabuğunu bırakmış, görerek inanma (ayne'l-yakin) bayrağını dikmişlerdir.

3494 Düşünce gitmiş, aydınlığa ulaşmışlardır; tanışıklığın ana kaynağını ve denizini bulmuşlardır.

3495 Bu topluluk, herkesin kendisinden ürküp korktuğu ölüme bile alaylı alaylı gülümser.

3496 Kimse onların gönlüne üstün gelemez; zarar sedefe gelir inciye değil.

3497 Nahvi ve fıkhı bırakmış olsalar da yoksullukta yok olmayı almışlardır.

3498 Sekiz cennetin nakışları parladıkça, onların gönül levhalarını [o nakışları] alıcı bulmuştur.

3499 Allah'ın "*Doğruluk durağında*[286]" oturanlar, arştan, kürsüden ve boşluktan daha yüksektedirler.

Peygamber'in -Allah'ın salâtı ve selâmı üzerine olsun- Zeyd'e: "*Bugün nasılsın, nasıl kalktın?*" diye sorması ve onun "*Mümin olarak sabahladım, ey Allah'ın Resulü*" diye cevap vermesi

3500 Peygamber bir sabah Zeyd'e: "*A temiz arkadaş, nasıl sabahladın?*" dedi.

3501 [Zeyd'in]: *Mümin bir kul olarak*, demesi üzerine [Peygamber] tekrar ona: "*Eğer açtıysa, iman bağının belirtisi nerede?*" dedi.

3502 [Zeyd]: *Gündüzleri susuzdum, geceleri aşktan, yanıp yakılışlardan uyumadım*, dedi.

3503 *Mızrağın ucu kalkandan nasıl geçerse, ben de gündüzlerden gecelerden öyle geçtim.*

3504 *O yanda, bütün milletler/dinler birdir. Yüz binlerce yılla bir saat birdir.*

3505 *[Orada] ezelle ebedin birliği vardır, [ama] kaybolmuşluğu yüzünden akıl için o yana yol yoktur.*

3506 [Peygamber]: *O yoldan, bu diyarın anlayışına, akıllılarına uygun hediyen nerede? Getir*, dedi.

3507 [Zeyd]: *İnsanlar, gökyüzünü nasıl görüyorsa ben de arşı, arştakilerle birlikte [öyle] görüyorum*, dedi.

3508 *Benim önümde sekiz cennetle yedi cehennem, şamanın önündeki put gibi meydanda.*

3509 *Değirmende buğdayı arpadan ayırt eder gibi insanları tek tek tanıyorum.*

3510 [47a] *Kimin cennetlik kimin yabancı olduğu bana yılanla balık gibi apaçık.*

3511 *"O gün kimi yüzler ağarır, kimi yüzler kararır*[287]*" [âyeti] bu topluluk hakkında şimdiden ortaya çıktı.*

3512 Can, bundan önce de kusurlarla doluydu, ama rahimdeydi, insanlardan gizliydi.

3513 *Kötü, ana karnındayken kötüdür*[288]; onların durumları bedenlerdeki belirtilerden anlaşılır.

3514 Beden, ana gibi can çocuğuna gebedir. Ölümse, doğum sancısı ve sarsıntısıdır.

3515 Bütün geçmiş canlar, o sevinçli can nasıl doğacak diye beklerler.

3516 Zenciler: *O zaten bizdendir*, derler. Rumlular (beyazlar) da: *O pek güzeldir*, derler.

3517 O, can ve cömertlik dünyasına doğunca, artık beyaz ve siyah ihtilafı kalmaz.

3518 Zenci ise Zenciler alıp götürürler, Rum ise (beyazsa) Rumlular (beyazlar) alır giderler.

3519 Ama o doğmadıkça [ne olduğunu] anlamak dünyanın güç [işlerdendir]; henüz doğmamışı tanıyan azdır.

3520 Allah'ın nuruyla bakıp gören başka; çünkü onun derinin içine yolu vardır.

3521 Erlik suyunun aslı beyaz ve hoştur. Ama Rumlu ile Habeş'in canındaki yansıması [başkadır].

3522 "*En güzel yaratış*"a[289] renk verir de [insanların] bir yarısını "*En aşağılara*" götürür.

3523 Bu sözün sonu yoktur. Sen yine atını sür de kervan kafilesinden geri kalmayalım.

3524 "*O gün kimi yüzler ağarır, kimi yüzler kararır*[290]", o toplulukta Türk ile Hindu belli olur.

3525 Hindu ile Türk ana karnında belli olmaz. Ama doğunca zayıf mı güçlü mü görülür.

3526 [Zeyd]: *Ben kadın erkek hepsini, kıyamet günündeki gibi apaçık görüyorum*, dedi.

3527 "*Şimdi söyleyeyim mi, yoksa soluğumu tutup susayım mı?*" Mustafa, yeter diye dudağını ısırdı.

3528 [Zeyd]: "*Ey Allah'ın resulü! Yeniden dirilişin sırrını söyleyeyim de dünyada kıyameti koparayım mı bugün?*" [dedi.]

3529 *Bana izin ver perdeleri yırtayım da cevherim güneş gibi parlasın.*

3530 *Güneş benim yüzümden tutulsun; hurma ağacı ile söğüdü göstereyim.*

3531 *Kıyametin sırrını açık edeyim, halis altınla kalp altını göstereyim.*

3532 *Elleri kesilmiş sol yandakileri, küfrün rengiyle al rengi göstereyim.*

3533 *Tutulması ve dolunması olmayan ay ışığında yedi nifak deliğini açayım*[291].

3534 *Eşkıyanın paçavralarını göstereyim; peygamberlerin davullarını, köslerini duyurayım.*

3535 *Cehennemi, cennetleri, aradaki berzahı kâfirlerin gözünün önüne apaçık sereyim.*

3536 *Kevser havuzunu coşarken göstereyim de suyu yüzlerine vursun, sesi kulaklarına.*

3537 *Susuzluk içinde onun çevresinde dönüp duranları şu anda açıkça göstereyim.*

3538 *Omuzları omzuma sürünmekte, haykırışları kulağıma gelmekte.*

3539 *Cennet ehli, gözümün önünde, isteyerek birbirlerini kucaklamışlar.*

3540 *Birbirlerinin ellerini ziyaret ediyor, dudaklarından öpücükler yağmalıyorlar.*

3541 *Şu kulağım, aşağılık kimselerin ah ah seslerinden, eyvahlar olsun haykırışlarından sağır oldu.*

3542 *Bunlar [sadece] işaretlerdir, daha derin söylerim ama Peygamber'i incitmekten korkuyorum.*

3543 [Zeyd] böyle kendinden geçmiş, harap bir halde konuşuyordu. Peygamber yakasını tutup büktü.

3544 *Kendine gel, yuları çek, atın pek haretlendi*, [dedi]. "*Allah çekinmez*"*in*[292] *aksi vurdu da utanma gitti.*

3545 Aynan, kabından dışarı çıktı. Ayna ile terazi aksini nasıl söyler?

3546 Ayna ile terazi, birisi incinecek, utanacak diye hiç soluğunu tutup susar mı?

3547 Ayna ile teraziye iki yüz yıl hizmet etsen bile onlar yine yüksek ölçütlerdir.

3548 Sen benim için doğruyu sakla; fazla göster de eksik gösterme [desen bile]

3549 Onlar sana: *Sakalına bıyığına güldürme; ayna ile terazi, ondan sonra da hile ile öğüt [olacak şey mi?]*, derler.

3550 *Çünkü Allah, gerçeğin bizimle bilinip tanınabilmesi için bizi yüceltti.*

3551 A delikanlı! Bu [özelliğimiz] olmasa bizim ne değerimiz olur? İyilerin yüzüne nasıl bezek oluruz?

3552 Ama sen, aynayı keçeye sar, çünkü tecellisiyle göğsünü Sina'ya çevirdi.

3553 [Zeyd]: *"Allah güneşi, ezel güneşi, hiç koltuğa sığar mı?"* dedi.

3554 *Hem hileyi düzeni, hem koltuğu yırtar; önünde ne delilik kalır ne akıl.*

3555 [47b] [Peygamber]: *Birinin gözünün üstüne bir parmak koyarsan, âlemi güneşten yoksun görür*, dedi.

3556 Bir parmak ucu, aya perde olur; işte bu padişahın [ayıp] örtücülüğünün göstergesidir.

3557 Dünyayı bir nokta örtünce, güneş de bir sürçme yüzünden tutuluverir.

3558 Dudağını yum da denizin dibine bak. Allah, denizi de insanoğlunun hükmüne boyun eğdirdi[293].

3559 Bunun gibi selsebil ve zencefil[294] ırmakları da yüce cennetliklerin hükmündedir.

3560 Cennetin dört ırmağı bizim hükmümüzdedir. [Ama] bu bizim gücümüzden değil, Allah'ın buyruğundandır.

3561 Büyü, nasıl büyücülerin isteğine göre olursa, onları nereye istersek akıtırız.

3562 Gönlün buyruğunda, canın fermanında olan şu akıp duran iki göz pınarı gibi.

3563 [Gönül] dilerse gözler, zehre, yılanlara doğru gider; dilerse ibret almaya doğru gider.

3564 Dilerse, hissedilen şeylere doğru gider; dilerse, örtülü şeylere doğru gider.

3565 Dilerse, bütünlere doğru gider; dilerse, parçaların hapsinde kalır.

3566 Bunun gibi her beş duyu, borudaki [su] gibi gönlün arzusu ve emri üzere akar gider.

3567 Gönül onlara her neyi gösterirse, beş duyu eteklerini toplayıp o yana gider.

3568 El ve ayak, Musa'nın elindeki o asâ gibi açıkça gönlün emrindedir.

3569 Gönül isterse, ayak o istekle raksa başlar; ya da eksiklikten fazlalığa doğru kaçar.

3570 Gönül isterse, el, parmaklarla hesaba girişir ya da kitap yazar.

3571 El, gizli bir elde kalmıştır; o [gizli el] içtedir, bedeni dışarıya dikmiştir.

3572 [Gönül] dilerse [o el] düşmana bir yılan kesilir. Dilerse, veliye/dosta yardımcı olur.

3573 Dilerse, yemek için bir kepçe olur; dilerse on batmanlık gürz.

3574 Gönül bunlara ne söylüyor? Bu ne şaşırtıcı bağ, ne acayip gizli sebep.

3575 Yoksa gönül, Süleyman'ın mührünü mü buldu da beş duyunun dizginini çekmede.

3576 Dışarıdaki beş duyu onun buyruğunda; içerideki beş duyu onun memuru.

3577 On duyu, yedi uzuv, daha söze gelmeyen diğerlerini de sen say.

3578 A gönül, yücelikte Süleyman gibisin madem, periye Şeytan'a yüzüğünle hükmet.

3579 Bu saltanatta hileden düzenden uzak olursan, o üç Şeytan, senin elinden yüzüğü alamaz.

3580 Bundan böyle adın dünyayı tutar; bedenin gibi iki dünya da senin hükmünde olur.

3581 Eğer Şeytan elinden yüzüğü kaparsa, padişahlığın biter, talihin ölür.

3582 Ey kullar! Ondan sonra bağırıp çağırma gününe dek vah vah deyip durmanız kesinleşir[295].

3583 Sen kendi hileni inkâr edip durursan, teraziyle aynadan canını nasıl kurtaracaksın?

Kölelerle kapı yoldaşlarının "*Getirdiğimiz turfanda meyveleri o yedi*" diye Lokman'a iftira etmeleri

3584 Lokman, efendisinin yanındaki köleleri arasında hor tutulan bir kişiydi.

3585 Efendi, rahatlamak için kendisine meyveler getirmek üzere kölelerini bahçeye gönderiyordu.

3586 Lokman, köleler arasında, anlamlarla dolu, ama gece gibi kara yüzlü bir sığıntıya benziyordu.

3587 O köleler toplanmış meyveleri, büyük bir hırsla bir güzel yediler.

3588 Efendilerine de: *Onu Lokman yedi*, dediler. Efendisi, Lokman'a yüzünü ekşitip ağır davrandı.

3589 Lokman, efendisinin azarlamasının sebebini araştırınca ağzını açıp:

3590 *Efendim, hain köle, Allah katında rızaya ulaşmış olmaz*, dedi.

3591 *A kerem sahibi! Hepimizi sına. Sen bize kanıncaya kadar sıcak su içir.*

3592 *Ondan sonra bizi, sen atlı, biz de yaya olarak büyük bir ovada koştur.*

3593 *Sen o zaman kötü davrananı gör, sırları açan [Allah'ın] sanatlarını seyret.*

3594 Efendi, kölelere sıcak suyla sâkilik etti, korkularından suyu içtiler.

3595 Sonra onları ovalarda koşturdu. O topluluk, aşağıya yukarıya koşup duruyordu.

3596 Bitkinlikten kusmaya başladılar. Su, [midelerindeki] meyveleri dışarı çıkarıyordu.

3597 Lokman midesindekini kustuğunda, içinden [sadece] duru su geliyordu.

3598 [48a] Lokman'ın hikmeti bunu göstermeye kâdirse, varlığın Rabbi'nin hikmeti nasıl olur?

3599 "*Kıyamet gününde bütün sırlar ortaya çıkar*[296]", sizin de bilinmesini istemediğiniz gizli şeyler ortaya çıktı.

3600 *Kaynar suyu içince*[297] kendilerini rezil edecek olan bütün perdeler yırtılıp açığa çıkar.

3601 Taş, ateşle sınandığı için kâfirlerin azabı da ateşle olur.

3602 O taş gibi kalbe kaç kez yumuşakça [sözler] söyledik [ama] öğüt almadı.

3603 Kötü yaraya ancak kötü ilaç etki eder. Eşeğin başına köpeğin dişi [yaraşır].

3604 "*Kötü kadınlar kötü erkekler içindir*[298]" [âyeti] bir hikmettir. Çirkine yine çirkin uygun ve eştir.

3605 Öyleyse sen de hangi eşi istiyorsan git, onda yok ol, onun şekline ve sıfatlarına bürün.

3606 Işık istiyorsan, ışık [almaya] uygun hale gel; uzak olmak istiyorsan, kendini gör de uzaklaş.

3607 Eğer bu viran zindandan [kurtulmak için] bir yol istiyorsan, dosttan baş çekme, *secde et ve yaklaş*[299].

Zeyd'in Peygamber'e -Allah'ın salâtı ve selâmı üzerine olsun- cevap vermesi hikâyesinin geri kalanı

3608 Bu sözün sonu yok, Zeyd, kalk da söz söyleme Burak'ına gem vur.

3609 Söz söyleme ayıbı açınca gayp perdelerini yırtar.

3610 Allah bir süre gaybı dilemiştir; şu davulcuyu kov da yolu kapat.

3611 Atını doludizgin sürme, yuları çek, gizli olması daha iyi. Herkesin kendi zannınca sevinmesi daha iyi.

3612 Allah, kendisinden umut kesenlerin bile bu ibadetten yüz çevirmemelerini ister.

3613 Onların da bir umutla şereflenmelerini, birkaç gün [o umudun] peşinde koşmalarını [ister].

3614 Merhametinin genel oluşu yüzünden, rahmetinin iyi kötü herkes üzerinde parlamasını ister.

3615 Allah, her beyin, her esirin, umut ve korku içinde kendisinden çekinmesini diler.

3616 Bu umut ve korku, bu perdenin ardında gelişsin diye perde altındadır.

3617 Perdeyi yırttın mı umut ve korku nerede [kalır?] Gayp, bütün ihtişamıyla ortaya çıkar.

3618 Dere kenarında bir genç: "*Bu balıkçı, bizim Süleyman olmalı*" diye zanna kapıldı.

3619 Eğer oysa, niye yalnız ve gizlenmiş, yok o değilse, bu Süleyman'a benzeyen yüz neyin nesi?

3620 Süleyman yeniden bağımsız bir padişah oluncaya dek bu düşünce içinde ikircikte kaldı.

3621 Şeytan gitti, onun mülkünden ve tahtından kaçtı; bahtının kılıcı, o Şeytan'ın kanını döktü.

3622 Yüzüğü [yeniden] parmağına takınca, cin peri ordusu toplandı.

3623 Adamlar, onu görmek için geldiler, aralarında o düşünceye kapılan [genç de] vardı.

3624 Yüzüğü [Süleyman'ın] parmağında görünce, düşüncesi, zannı bütünüyle gitti.

3625 Vehim, iş gizli kapaklıyken olur; bu araştırma görülmeyen şey içindir.

3626 Gâip olanın hayali gönülde büyür. Ama ortaya çıkınca hayali de geçer gider.

3627 Işıl ışıl gökyüzü yağışsız olmaz ama kara toprak da yeşertmeden durmaz.

3628 Bana "*Gayba inananlar*"[300] gerek, onun için bu fani konağın penceresini kapattım.

3629 Gökleri nasıl yarıp da ortaya çıkarırım? Nasıl "*Orada bir çatlak görebilir misin?*[301]" derim.

3630 Şu karanlıkta aranıp durdukça herkes yüzünü bir yana çevirir.

3631 İşler bir süre tersine gider; hırsız, bekçiyi darağacına çeker.

3632 Böylece nice sultan, nice yüce himmetli kişi, bir süre kendi kuluna kul olur.

3633 Kulluk, [efendi] ortada yokken güzeldir, sevimlidir. Gaybı, [efendi] uzakken koruyup gözetmek hoştur.

3634 Padişahı huzurunda öven nerede, yokluğunda ondan utanan nerede?

3635 Ülkenin bir ucunda, sultandan ve saltanat gölgesinden uzak bir kale komutanı,

3636 Kaleyi düşmanlardan korur, hesapsız mala orayı satmazsa,

3637 Padişah yokken sınır boylarında, o oradaymış gibi bağlılık gösterirse,

3638 O [kumandan] padişahın katında, huzurunda bulunup canlarını feda eden diğerlerinden daha iyidir.

3639 Öyleyse [padişahın] yokluğunda işi yarım zerre korumak bile, huzurunda yüz binlercesini yapmaktan daha iyidir.

3640 Kulluk ve iman, şimdi övgüye değer; ölümden sonra ortaya çıkması reddolunmuştur.

3641 Madem ki görünmemesi, gâip olması, örtülü olması daha iyi, öyleyse dudaklarını yum, suskun dudak daha iyi.

3642 A kardeş, sözden el çek. Allah kendi katındaki bilgiyi kendisi ortaya koyar.

3643 [48b] Güneşe kendi yüzü şahit olarak yeter. Hangi şey en ulu şahittir? Allah[302].

3644 Hayır, derim ki Kur'an'da hem Allah, hem melekler, hem de bilginler birlikte anılmıştır.

3645 Allah, melekler ve bilgi sahipleri, sadece O'nun bâki olan Rab olduğuna tanıklık ederler[303].

3646 Allah tanıklık edince melek de kim olur ki tanıklıkta [Allah ile] ortak olsun?

3647 Çünkü, harap olmuş gözler ve gönüller güneşin varlığına ve parıltısına dayanamazlar.

3648 Tıpkı, güneşin ışığına dayanamayıp umudunu kesen yarasa gibi.

3649 Öyleyse melekleri gökyüzünde tecelli eden güneşe bizim gibi dost bil.

3650 *Biz bu ışığı, o tek güneşten bulduk, onun halifesi gibi zayıflara yansıttık,* [derler].

3651 Her meleğin, yeni ay, üç günlük ay, ya da dolunay gibi olgunluğu, ışığı ve değeri vardır.

3652 Her melek, mertebelerine göre "*Üç veya dört ışık kanadından*[304]" o yalımlara sahiptir.

3653 [Onların kanatları] insanların akıl kanatları gibidir, ama aralarında çok fark vardır.

3654 Öyleyse, her insanın iyilikte ve kötülükte eşi, kendisine benzeyen o melektir.

3655 Onun kör gözü güneşe dayanamadığı için, yıldız ona mum olur da böylece yolunu bulur.

Peygamber'in -Allah'ın salâtı ve selâmı üzerine olsun- Zeyd'e: "*Bu sırrı bundan daha açık söyleme, buyruğu gözet*" demesi

3656 Peygamber: *Sahabem yıldızlar [gibidir]*[305]*, yolculara ışık, Şeytan'a taşlamadır*, dedi.

3657 Herkeste gökteki güneşten ışık alacak göz ve kuvvet olsaydı,

3658 Güneşin ışığına delil olan yıldıza ne hacet kalırdı ey aşağılık kişi!

3659 Ay, buluta, toprağa ve gölgeye: "*Ben insanım, ama bana vahyediliyor*[306]" der.

3660 Yaratılışta sizin gibi karanlıktım, güneşin vahyi bana böyle bir ışık verdi.

3661 Güneşlere oranla karanlığım var, ama nefislerin karanlıkları için ışığım var.

3662 Sen dayanabilesin diye güçsüzüm; çünkü parlak güneşin eri değilsin sen.

3663 Balla sirke gibi karıştım da ciğerdeki hastalığa yol buldum.

3664 Ey hastalığa tutulan! Hastalıktan kurtulunca sirkeyi bırak da bal ye.

3665 Gönül tahtı heveslerden arınıp bayındır olunca, "*Rahman arşa istiva etti*[307]" [âyetini] gör.

3666 Gönül bu bağı bulunca, bundan böyle Allah gönle aracısız hükmeder.

3667 Bu sözün sonu gelmez, Zeyd nerede? Ona rüsvalık arama diye öğüt vereyim.

Zeyd hikâyesine dönüş

3668 Artık Zeyd'i bulamazsın, çünkü o kaçtı. Ayakkabılığın yanından fırladı da ayakkabısını düşürdü.

3669 Sen kim oluyorsun? Zeyd bile üzerine güneş vurmuş yıldız gibi kendisini bulamadı!

3670 Artık ondan ne bir eser bulabilirsin ne bir nişan. Ne de samanuğrusu yolunda bir saman çöpü bulursun.

3671 Babalarımızın duyguları ve sözleri, sultanımızın bilgi ışığında yok oldu.

3672 Onların duyguları ve akılları içeride, "*[Hepsi de] huzurumuza getirileceklerdir*[308]" dalgaları arasındadır.

3673 Sabah olunca, izin vakti gelir; gizlenmiş yıldızlar işe koyulurlar.

3674 Allah, akılsızların akıllarını kulaklarındaki halka halka küpeler [gibi] geri verir.

3675 Ayaklarını vurarak ellerini çırparak nazlı nazlı "*Rabbimiz, bizi dirilttin*[309]" diye sena ederler.

3676 O dökülmüş deriler ve kemikler, toz koparan atlılara dönerler.

3677 Kıyamet günü, şükredenler de nankörler de yokluktan varlığa doğru hamle ederler.

3678 Niçin başını çevirip görmezden geliyorsun? Önceden yoklukta da [böyle] baş çevirmemiş miydin?

3679 "*Beni yerimden kim sökebilir?*" diye yoklukta da ayağını diremiştin.

3680 Görmüyor musun Rabbani yaratış seni alnındaki perçemden çekti de[310],

3681 Düşüncende, hayalinde olmayan bu türlü hallere uğrattı.

3682 O yokluk daima O'na kuldur. İşe koyul a Şeytan! Süleyman diridir.

3683 Şeytan, "*Havuzlar kadar kâseler*[311]" yapar, [bu işi] bırakmaya ya da cevap vermeye cesareti yoktur.

3684 Kendine bir bak, korkudan nasıl titriyorsun? Yokluğu da [böyle] boyuna titremekte bil.

3685 Sen makamlar elde etmeye uğraşsan da yine [kaybetme] korkusundan can çekişir durursun.

3686 [49a] En güzel olan Allah'ın aşkından başka her ne varsa, şeker yemek bile olsa [aslında] can çekişmektir o.

3687 Can çekişmek nedir? Ölüme doğru gelmek, abıhayata el sürmemek.

3688 Halkın iki gözü de toprakta ve ölümdedir; abıhayat hakkında yüzlerce şüpheleri vardır.

3689 Çaba göster de bu yüz şüphe doksana düşsün. Geceleyin yürü, uyursan gece geçip gider.

3690 O gündüzü karanlık gecede ara; karanlığı yakan o aklı [kendine] öncü yap.

3691 Kötü renkli gecede nice iyilikler vardır. Abıhayat karanlıkların eşidir.

3692 Böyle yüzlerce gaflet tohumu ekerek uykudan baş kaldırılabilir mi hiç?

3693 Ölü uyku, ölü lokma [birbirine] yar oldu; efendi uyudu da gece hırsızı işe koyuldu.

3694 Sen, düşmanların kimdir bilmiyorsun. Ateşten olanlar topraktan olanların varlığına düşmandır.

3695 Ateş suyun ve onun çocuklarının düşmanıdır. Nitekim su da ateşin canına düşmandır.

3696 Su ateşi söndürür, çünkü o, suyun çocuklarının düşmanıdır.

3697 Ondan sonra [bil ki] bu ateş, şehvet ateşidir; çünkü günahın ve hatanın aslı ondadır.

3698 Dıştaki ateş biraz suyla soğuyup söner; şehvet ateşiyse [insanı] cehenneme kadar götürür.

3699 Şehvet ateşi suyla yatışmaz; çünkü azap edişte cehennem tabiatlıdır.

3700 Şehvet ateşinin çaresi nedir? Din ışığı. Sizin ışığınız kâfirlerin ateşini söndürür.

3701 Bu ateşi ne söndürür? Allah ışığı. [Bunun için] İbrahim'in ışığını [kendine] usta tut da,

3702 Öd ağacına benzeyen şu bedenin, Nemrut gibi olan nefsinin ateşinden kurtulsun.

3703 Ateşten olan şehvet yanmakla azalmaz; o hiç kuşkusuz olduğu gibi kalmakla azalır.

3704 Bir ateşe odun attıkça, odun taşıdıkça o ateş söner mi hiç?

3705 Ama odunu geri alınca ateş söner, çünkü takva ateşe su serper.

3706 Kalplerin takvasıyla allık sürünen güzel yüz, ateşten kararır mı hiç?

Ömer'in -Allah ondan razı olsun- zamanında şehre ateş düşmesi

3707 Ömer'in zamanında bir yangın oldu. Ateş, taşları bile kuru odun gibi [yakıp] yutuyordu.

3708 Yangın binalara ve evlere sıçradı; kuşların kanatlarına ve yuvalarına kadar ulaştı.

3709 Şehrin yarısı alevlerle ateş aldı; su bile ondan korkup şaşırmaktaydı.

3710 Aklı başında olanlar ateşin üzerine kovalarla su ve sirke döküyorlardı.

3711 Ateş inadına arttıkça artıyor, ona sınırsızlık [âleminden] yardım geliyordu.

3712 Halk "Ateşimiz suyla hiç sönmüyor" diye koşarak Ömer'e geldi.

3713 [Ömer]: *O ateş, Allah'ın âyetlerindendir; sizin cimrilik ateşinizin bir yalımıdır*, dedi.

3714 *Suyla sirke nedir ki? Bana uyanlardansanız cimriliği bırakıp ekmek dağıtın.*

3715 Halk ona: *Kapımız açık, cömerdiz, fütüvvet ehliyiz*, dediler.

3716 [Ömer]: *Siz ekmeği adete, töreye uyup verdiniz; elinizi Allah için açmadınız*, dedi.

3717 *[Yaptığınız] övünmek, gösteriş yapmak, nazlanmak içindir; [Allah] korkusundan, sakınıp çekinmeden, niyazdan değil.*

3718 Mal tohumdur, her çorak yere ekme; kılıcı her yol kesicinin eline verme[312].

3719 [49b] Din ehlini kin ehlinden ayırt et. Hak'la birlikte olanı ara, onunla otur.

3720 Herkes, kendi kavmine (yakınlarına) bağışta bulunur; ahmak kişi böylece bir iş yaptığını zanneder.

Düşmanın, müminlerin emiri Ali'nin -Allah yüzünü kutlu kılsın- yüzüne tükürmesi ve müminlerin emiri Ali'nin elinden kılıcı atması

3721 Amelde içtenliği Ali'den öğren. Allah aslanını hileden düzenden temiz bil.

3722 Bir gazada, bir yiğide üstün geldi, derhal kılıcını çekip koştu.

3723 O, her peygamberin, her velinin övüncü Ali'nin yüzüne tükürdü.

3724 Ayın yüzünün bile secde yerinde önünde secdeye kapandığı bir yüze tükürdü o.

3725 Ali, hemen o anda kılıcını attı; onunla savaşında gevşeklik gösterdi.

3726 O savaşçı bu işe, bu yersiz affedişe ve acımaya şaşırdı kaldı.

3727 *"Bana keskin kılıcını çektiğin halde neden atıp da beni bıraktın?"* dedi.

3728 *Benimle savaşmaktan daha iyi ne gördün de beni avlamakta gevşeklik gösterdin?*

3729 *Ne gördün de böyle öfken yatıştı? Böyle bir şimşek nasıl çakıp sönüverdi?*

3730 *Ne gördün de, gördüğün şeyin yansımasından benim gönlümde ve canımda bir alev belirdi.*

3731 *Varlıktan, mekândan daha üstün, candan daha iyi ne gördün de bana can bağışladın?*

3732 *Sen yiğitlikte Allah'ın aslanısın; civanmertlikte kimsin, kim bilir?*

3733 *Civanmertlikte, eşsiz benzersiz sofraların ve ekmeklerin indiği Musa'nın Tih [çölündeki] bulutusun.*

3734 Bulutlar buğday verir de insanlar çalışıp onu pişirir, bal gibi tatlı hale getirir.

3735 Musa'nın bulutu, rahmet kanadını açtı, zahmetsizce pişmiş ve tatlanmış olan [yiyeceği] veriverdi.

3736 [O bulutun] rahmeti, kerem [sofrasının] pişmiş yemeğini yiyenlere dünyada bayrak açtı.

3737 O nimet, o bağış kırk yıl boyunca, ümit edenlerin üzerinden bir gün bile eksilmedi.

3738 Sonunda onlar aşağılıkları yüzünden kalktılar da pırasa, tere ve çerçöp istediler.

3739 Siz Ahmed'in ümmetisiniz, değerli kimselerdensiniz, o yemek kıyamete kadar kalıcıdır.

3740 "*Rabbimin katında gecelerim*" [hadisi] açığa çıkınca, "*Beni yedirir ve içirir*[313]" [hadisi] yemekten kinaye oldu.

3741 Bu [sözü] hiç tevil etmeden kabul et de balla süt gibi boğazına girsin.

3742 Çünkü tevil, bağışlananı geri verip reddetmektir; çünkü tevil, gerçeği yanlış görür.

3743 O yanlış görmek, onun aklının zayıflığındandır. Küllî akıl içtir/özdür, cüzî akılsa kabuk.

3744 Kendini tevil et haberleri/hadisleri değil; beynine kötü de, gül bahçesine değil.

3745 Ey Ali! Tümüyle akılsın, gözsün sen. Gördüğünden bir nebze söyleyiver.

3746 Hilminin kılıcı canımızı parçaladı; bilginin suyu toprağımızı temizledi.

3747 Anlat, biliyorum ki bu O'nun sırlarındandır; çünkü kılıçsız öldürmek O'nun işidir.

3748 O, âletsiz, uzuvsuz var edendir; bu yararlı hediyeleri bağışlayandır.

3749 Akla, yüz binlerce şarap tattırır da iki gözün ve kulağın [bundan] haberi olmaz.

3750 Ey güzel avlı arş doğanı! Bu zamanda yaratıcı Allah'tan ne gördün anlat, açıkla.

3751 Senin gözün gaybı algılamayı öğrenmiş; orada bulunanlarınsa gözleri kapanmıştır.

3752 Birisi ayı açıkça görür de ötekisi dünyayı karanlık görür.

3753 Birisi de üç ayı bir arada görür; evet, bu üç kişi bir yerde oturmuştur.

3754 Her üçünün de gözü açık, her üçünün de kulağı keskin; sana asılmakta, bendense kaçmaktalar.

3755 Göz büyüsüdür bu, şaşılacak gizli bir lütuftur. Sana kurt, bana Yusuf suretinde [görünmede].

3756 Âlem, on sekiz bin de olsa, daha fazla da olsa, bu on sekiz her göze boyun eğmez/görünmez.

3757 Ey Murtazâ Ali! Ey kötü kazadan sonra gelen iyi kaza, sırrı aç.

3758 Ya sen aklının bulduğunu söyle, ya da ben üzerime ışıyıp vuranı söyleyeyim.

3759 Senden benim üzerime ışıyıp vurdu, nasıl gizlersin? Ay gibi, dilsizce ışık saçmadasın.

3760 Ama ay değirmisi söze gelse, gece yolcularını daha çabuk yola koyar.

3761 Hatadan, yanılgıdan emin olurlar; ayın sesi, gulyabaninin sesine üstün gelir.

3762 Ay, konuşmaksızın [böyle] yol gösterici olursa, bir de konuşursa ışık içinde ışık olur.

3763 [50a] Değil mi ki sen o bilgi şehrinin kapısısın[314], değil mi ki sen hilim güneşinin ışığısın,

3764 A kapı, kapıyı arayana açık ol da kabuklar seninle öze/içe kavuşsun.

3765 Ey rahmet kapısı, ey *"Hiçbir şey O'na denk değildir"*in[315] eşiği, sonsuza dek açık ol.

3766 Zaten her hava, her zerre bir penceredir; [ama] kim açmadan orada bir kapı var diyebilir?

3767 Gözcü bir kapı açmadıkça, bu zan içte asla uyanmaz.

3768 Kapı açıldı mı [kişi] hayran olur, umut ve tamah kuşu uçmaya başlar.

3769 Habersizin biri viranede ansızın bir define bulur da ondan sonra her virane yere doğru koşuşturur durur.

3770 Sen bir dervişten inci bulamayınca, bir başka dervişten nasıl inci ararsın?

3771 Zan kendi ayağıyla yıllarca koşsa da burun deliklerinden ötesine geçemez.

3772 Burnuna gayptan koku gelmedikçe, burnundan başka bir şey görebilir misin hiç? Söyle.

Kâfirin Ali'ye -Allah yüzünü kutlu kılsın- *"Benim gibi birisini yendikten sonra kılıcını elinden niye attın?"* diye sorması

3773 Sonra o yeni Müslüman dost, sarhoşluk ve keyif içinde Ali'ye [şöyle] dedi:

3774 *Ey müminlerin emiri! Buyur da can beden içinde cenin gibi kıpırdasın.*

3775 Yedi yıldız, bir süre her cenine sırayla hizmet eder ey can!

3776 Ceninin canlanma vakti gelince, o sırada güneş ona yardımcı olur.

3777 Bu cenin, güneşle kıpırdanmaya başlar; çünkü güneş ona hemen can bağışlar.

3778 Güneş onun üzerine ışımadıkça cenin, başka yıldızlardan şekilden başka bir şey bulamaz.

3779 O [cenin], rahimde o güzel yüzlü güneşle hangi yolla bağ kurdu?

3780 Bizim duygularımızdan uzak olan bir yolla. Gökteki güneşin nice yolları vardır.

3781 O, altının kendisiyle gıdalandığı bir yoldur; o, taşın kendisiyle yakuta döndüğü bir yoldur.

3782 O, la'li kızıl yapan bir yoldur; o, nala şimşek bağışlayan bir yoldur.

3783 O, meyveyi olgunlaştıran bir yoldur; o, sersemi yüreklendiren bir yoldur.

3784 Anlat, ey kanadı parlayan, padişaha ve onun bileğine alışmış olan doğan.

3785 Anlat, ey padişahın Anka yakalayan doğanı; ey orduyla değil, kendi başına ordular yenen.

3786 Sen tek kişilik bir ümmetsin, birsin [ama] yüz binsin. Ey bu kul, doğanına av olan anlat.

3787 Kahredeceğin yerde bu acıma nedendir? Ejderhaya mühlet vermek kimin yoludur?

Müminlerin emirinin, o durumda elinden kılıcı atmasının nedeninin ne olduğuna cevap vermesi

3788 [Ali]: *Ben kılıcı Allah uğruna vuruyorum. Allah kuluyum, bedenin memuru değil,* [dedi].

3789 *Allah aslanıyım, hevâ aslanı değil. Benim eylemim, dinime tanıktır.*

3790 *Ben savaşta "Attığın zaman sen atmadın"ım*[316]*. Ben kılıç gibiyim, o vuransa güneştir.*

3791 *Ben kendi eşyamı yoldan kaldırdım; Allah'tan başkasını yok saydım.*

3792 *Bir gölgeyim, sahibim güneştir. Ben perdeciyim, ona perde değilim.*

3793 *Vuslat incileriyle dolu bir kılıç gibiyim ben; savaşta diriltirim, öldürmem.*

3794 *Kan örtmez kılıcımın incisini benim; rüzgâr nasıl yerinden alıp götürecek bulutumu benim?*

3795 *Saman değilim; hilim, sabır ve adalet dağıyım. Kasırga dağı nasıl sökecek?*

3796 *Bir rüzgârla yerinden kopan, bir çöptür. Çünkü uygunsuz esen nice rüzgâr var.*

3797 *Öfke rüzgârı, şehvet rüzgârı, hırs rüzgârı, namaz ehli olmayanı alır götürür.*

3798 *Ben dağım, benim varlığım onun yapısıdır. Saman gibi olsam bile, rüzgârım onun zikridir.*

3799 *Benim dileğim onun rüzgârından başkasıyla kımıldamaz; başbuğum tek [Allah'ın] aşkından başkası değildir.*

3800 *Öfke padişahlara şahtır ama bize köledir. Öfkeyi de dizgin altına almışım ben.*

3801 *Hilmimin kılıcı öfkemin boynunu vurmuştur. Allah'ın öfkesi bana rahmet gibi gelmiştir.*

3802 *Tavanım yıkıldıysa da nura gark oldum. Toprak atası olsam da bahçe kesildim.*

3803 *Savaşta araya bir sebep karışınca, kılıcı gizlemeyi uygun gördüm.*

3804 [50b] *Adım "Allah için seven" olsun, dileğim "Allah için buğz eden" olsun [istedim].*

3805 *Cömertliğim "Allah için veren" olsun, varlığım "Allah için sakınan" olsun [istedim]*[317]*.*

3806 *Sakınmam da ancak Allah için, vermem de. Tümüyle Allah içinim, başka kimsenin değilim ben.*

3807 *Allah için yaptığım şey taklit değildir; hayale ve zanna [dayalı] değildir, görmekten başka bir şey değildir.*

3808 *Uğraşıp didinmekten, araştırıp soruşturmaktan kurtulmuşum ben. Elimi Allah'ın eteğine bağlamışım ben.*

3809 *Uçsam, uçtuğum yeri görmedeyim; dönsem, döndüğüm yeri görmedeyim.*

3810 *Bir yük taşısam, nereye kadar [taşıyacağımı] biliyorum. Ayım ben, güneştir önümde kılavuzum.*

3811 Halka bundan fazlasını söylemek uygun değil; deniz ırmağa sığmaz.

3812 Akıllar ölçüsünde, aşağıdan söylüyorum; ayıp değil ya, peygamberin de yaptığı budur[318].

3813 Garazdan yana hürüm ben; hürün tanıklığını dinle. Çünkü kölelerin tanıklığı iki arpaya bile değmez.

3814 Şeriatta da dava ve hüküm sırasında, kölenin tanıklığının bir değeri yoktur.

3815 Binlerce köle sana tanıklık etse de şeriat onların [tanıklığına] saman kadar değer vermez.

3816 Şehvete kul olan, Allah katında kölelerden de esir edilmiş kullardan da beterdir.

3817 Çünkü bu, efendisinin bir sözüyle hür olur. [Şehvete kul olansa] tatlı yaşar [ama] pek acı ölür.

3818 Şehvete köle olan, Allah'ın fazlından ve özel ihsanlarından başka bir şeyle kurtulamaz.

3819 O, dipsiz bucaksız bir kuyuya düşmüştür. Bu, onun günahıdır, cebir de değildir cevir de.

3820 O, kendisini, benim dibine ulaşacak bir ip bulamadığım bir kuyuya atmıştır.

3821 Keseyim artık, eğer bu söz uzarsa, değil ciğer, mermer bile kan kesilir.

3822 Bu ciğerlerin kan kesilmemesi katılıktan değil, gafletten, oyalanmadan, bedbahtlıktandır.

3823 Kanın kendisine yarar sağlamayacağı bir gün kan kesilir. Kan kesilmenin reddolunmayacağı bir zamanda kan kesil.

3824 Madem kölelerin tanıklığı makbul değil, adil kişi Şeytan'a köle olmayandır ancak.

3825 [Peygamber'in] uyarıcılıkta "*Biz seni şahit olarak gönderdik*[319]" [âyetine mazhar] olması, onun varlıktan yana hür oğlu hür olmasındandır.

3826 Mademki hürüm, öfke nasıl bağlar beni? Burada Allah'ın sıfatlarından başka bir şey yok, gir içeriye.

3827 İçeriye gir, çünkü Allah'ın ihsanı azat etti seni. Çünkü "*rahmeti gazabını geçmiştir*[320]."

3828 Şimdi gir içeriye, çünkü tehlikeden kurtuldun. Bir taştın, kimya seni mücevher yaptı.

3829 Küfürden ve onun dikenliğinden kurtuldun ya, O'nun serviliğinde bir gül gibi açıl artık.

3830 Sen bensin, ben senim ey muhteşem kişi! Sen Ali oldun, Ali'yi nasıl öldüreyim?

3831 Her ibadetten daha iyi bir günah işledin; bir anda gökyüzünü aştın.

3832 Ne kutlu günah o adamın işlediği günah. Gül yaprakları da bir dikenden bitmez mi?

3833 Ömer'in günahı, Peygamber'e kastedişi, onu kabul edilme eşiğine dek çekmedi mi?

3834 Firavun, büyücüleri, büyüleri için çağırmadı mı? Talih onlara o yüzden yar olmadı mı?

3835 Büyüleri ve inkârları olmasaydı, onları inatçı Firavun'a kim çekip getirirdi?

3836 Asayı ve mucizeleri nasıl görürlerdi? Ey isyankar kavim! Günah, ibadete döndü.

3837 Günah, ibadet gibi olunca Allah umutsuzluğun boynunu vurmuştur.

3838 Çünkü O, şeytanların rağmına günahları ibadete dönüştürür.

3839 Kovulmuş Şeytan bu yüzden taşlanır; kıskançlığından çatlar da ikiye ayrılır.

3840 Şeytan, bir günah meydana getirmeye, o günahla bizi bir kuyuya düşürmeye çalışır.

3841 O günahın bir ibadete döndüğünü gördü mü, o an, Şeytan için uğursuz bir an olur.

3842 İçeriye gir, kapıyı açtım ben sana. Sen tükürdün, bense armağan verdim sana.

3843 Cefakârlara bile böyle [armağanlar] verir; sol ayağını atan [kötülerin] önüne bile böylesine baş koyarım.

3844 Artık vefakarlara neler bağışlarım? Sen anla. Hazineler, sonsuz mülkler.

Peygamber'in -Allah'ın salâtı ve selâmı üzerine olsun- müminlerin emiri Ali'nin -Allah yüzünü kutlu kılsın- seyisinin kulağına: *"Ali'nin öldürülmesi senin elinle olacak, sana haber ettim"* demesi

3845 [Ali]: *Ben öyle bir erim ki lütuf şerbetim kendi kanlıma bile kahır zehri olmadı,* [dedi].

3846 *Peygamber, hizmetçimin kulağına, bir gün şu başımı boynumdan onun keseceğini söyledi.*

3847 *O Peygamber, dostun vahyiyle, sonunda ölümümün onun eliyle olacağını haber verdi.*

3848 [51a] *O [hizmetçi]: Beni önce öldür de bu kötü hata benden meydana gelmesin, deyip duruyor.*

3849 *Ben de: "Madem ölümüm sendendir, kadere karşı nasıl bir tedbir alabilirim?" diyorum.*

3850 *O, habire önüme düşüp: Ey Kerem sahibi! Allah için beni iki parçaya ayır da,*

3851 *Bu kötü sona uğramayayım, canım kendi canım yüzünden yanıp yakılmasın [diyor].*

3852 *Ben de: Git, kalem [bunu] yazdı[321]. O kalem yüzünden nice sancak baş aşağı gelir, diyorum.*

3853 *İçimde sana karşı hiçbir kin yok; çünkü ben bunu senden bilmiyorum.*

3854 *Sen Allah'ın aletisin; yapan, Allah'ın eli. Allah'ın aletini nasıl kınayıp yereyim?*

3855 *O: "Öyleyse o kısas niçin?" dedi. [Ali]: O da Allah'tan, [ama] o gizli bir sırdır, dedi.*

3856 Eğer O, kendi yaptığına itiraz ederse, kendi itirazı yüzünden bahçeler yeşertir.

3857 Kendi yaptığına itiraz etmek ancak O'na düşer. Çünkü O, kahırda ve lütufta tektir.

3858 Bu olaylar şehrinde bey olan O'dur. Ülkelerde tedbir sahibi O'dur.

3859 O, kendi aletini kırarsa, kırılmış olanı [yine] o güzelleştirir/iyileştirir.

3860 A yüce kişi, *"Bir âyeti nesheder ya da unutturursak ardından daha hayırlısını getiririz*[322]*"* [âyetinin] sırrını anla.

3861 Allah hangi şeriatı ortadan kaldırdıysa, otu kaldırmış, yerine gül bitirmiştir.

3862 Gece, gündüzün işini gücünü ortadan kaldırır; aklı aydınlatan şu cansızlığa bir bak.

3863 Sonra yine gündüzün ışığıyla gece ortadan kalkar; böylece o aydınlatıcı ateş yüzünden cansızlık yanar.

3864 Gerçi o uyku ve uyuklama karanlıktır, ama abıhayat da karanlıklar içinde değil mi?

3865 Akıllar o karanlıkta tazelenmiyor mu? [Şarkıcının] duraklaması sesine sermaye olmuyor mu?

3866 Çünkü zıtlar, zıtlardan ortaya çıkar. [Allah] kalpteki kara noktada aydınlık yarattı.

3867 Peygamberin savaşı barışa vesile oldu. Şu âhir zamandaki barış, o savaş yüzünden oldu.

3868 O gönül alıcı [sevgili] dünya halkının başları kurtulsun diye yüz binlerce baş kesti.

3869 Bahçıvan, fidan boy atsın, meyvelensin diye zararlı dalları budar.

3870 Mahir bahçıvan, bahçe ve meyve yeşilliğini göstersin diye bahçedeki otları yolar.

3871 Dost, ağrıdan ve hastalıktan kurtulsun diye o hekim çürük dişi çeker.

3872 Demek ki fazlalıklar eksikliklerin içindedir. Şehitlerin diriliği de yokluktadır.

3873 Rızık yiyen boğaz kesilince "*Rızıklanırlar, sevinirler*[323]" nimeti hazmedilir.

3874 Hayvanın boğazı doğrulukla kesildi mi, insanın boğazı gelişir, [hayvanın da] fazileti artar.

3875 Ya insanın boğazı kesilirse, dikkat et de bak. Ne doğar, bunu onunla karşılaştır.

3876 Üçüncü bir boğaz doğar ki onun bakımı ancak Allah şerbetiyle, O'nun nurlarıyla olur.

3877 Kesilen boğaz şerbeti içer; ama lâ (hayır)'dan kurtulmuş, belâ (evet)'da ölmüş olan boğaz [içer].

3878 Ey parmakları kısa, çabası kıt kişi, kes artık. Ne zamana kadar canının diriliği ekmekle olacak?

3879 Beyaz ekmek peşinde yüzsuyu döktüğün için, söğüt gibi meyven yok.

3880 Duygu canının, bu ekmeğe sabrı yoksa, kimyayı elde et de bakırı altına çevir.

3881 Ey filan, elbise yıkayacaksan çamaşırcıların mahallesinden yüz çevirme.

3882 Ekmek senin orucunu bozduysa bile, kırıkçıya sarıl da daha yükseğe çık.

3883 Mademki onun eli kırıkları sarıcıdır, öyleyse onun kırması kesinlikle sarıp dikmedir.

3884 [Ama] onu sen kırarsan: *Gel de onu sen düzelt; elin ayağın yok ki*, der.

3885 Öyleyse kırmak, kırılmış olanı sarıp dikebilenin hakkıdır.

3886 Dikmeyi bilen, yırtmayı da bilir. Her neyi satarsa daha iyisini alır.

3887 Evi alt üst edip yıkar da sonra kısa süre içinde daha bayındır hale getirir.

3888 Bedenden bir baş kesecek olsa, derhal yüz binlerce baş çıkarır.

3889 Cinayet işleyenlere kısas emretmese ya da "*Kısasta hayat vardır*" demeseydi[324],

3890 Zaten Allah'ın hükmüne esir olmuş olana, kendiliğinden kılıç vurmaya kimin cesareti olurdu?

3891 Çünkü [Allah] kimin gözünü açmışsa, bilir ki o katil, kaderin tutsağıdır.

3892 O takdir kimin başına gelse, kendi çocuğunun bile başına kılıç vururdu.

3893 Git, kork da kötüleri çok kınama; [kaderin] hüküm tuzağının önünde kendi güçsüzlüğünü bil.

[51b] Âdem'in -ona selâm olsun- melun İblis'in sapkınlığına şaşırması ve kibirlenmesi

3894 Âdem'in gözü, şakî olan İblis'e küçümseme ve hafife alma gözüyle baktı.

3895 Kendisini gördü, kendisini beğendi de melun İblis'in yaptığına güldü.

3896 Allah'ın gayreti: *A seçkin [kişi], sen gizli sırları bilmiyorsun*, diye seslendi.

3897 *Eğer kürkünü ters giyerse, dağı kökünden, dibinden söker.*

3898 *O anda yüzlerce Âdem'in perdesini yırtar; yeni Müslüman olmuş yüzlerce İblis var eder.*

3899 Âdem: *Bu bakıştan tövbe ettim; bir daha böyle küstahça düşünmem*, dedi.

3900 *Ey yardım dileyenlerin yardımcısı, bizi hidayet et. Bilgilerle, zenginliklerle övünülemez.*

3901 *Kereminle hidayet ettiğin kalbi saptırma, [takdir] kaleminin yazdığı kötülükleri bizden def et*[325].

3902 *Kötü kazaları canımızdan savuştur; bizi temiz kardeşlerden koparıp ayırma.*

3903 *Senden ayrı olmaktan daha acı hiçbir şey yok. Koruman olmadan [sıkıntı içinde] kıvranıp durmaktan başka bir şey yok.*

3904 *Malımız, malımızın yolunu vurmada; bedenimiz canımızın elbisesini soymada.*

3905 *Elimiz ayağımızı yiyip dururken, senin koruyup gözetmen olmadan kişi canını nasıl kurtarabilir?*

3906 *Bu büyük tehlikelerden canını kurtarsa bile, [sadece] talihsizlik ve korku sermayesini kurtarmış olur.*

3907 *Çünkü can, canana kavuşmadıkça sonsuza dek kendi kendine eksik ve çirkindir.*

3908 *Zaten sen yol vermeyince canı esir say gitsin; sensiz diri olan canı ölü say gitsin.*

3909 *Ey muzaffer [Allahım], kulları sen kınarsan, bu sana yaraşır.*

3910 *Sen aya ve güneşe çerçöp desen; servinin boyuna iki büklüm desen,*

3911 *Arşı ve feleği aşağılık diye ansan; madene ve denize yoksul desen,*

3912 *Bu, senin kemaline nispetle uygundur; yoklukları kemale erdirme gücü ancak sendedir.*

3913 *Çünkü sen tehlikeye [düşmekten] ve yokluktan münezzehsin; yokları var eden ve zenginleştiren sensin.*

3914 *Bitirip yetiştiren, yakmayı da bilir; çünkü yırtıp söken dikmeyi de bilir.*

3915 *Her sonbaharda bahçeyi yakar da yeniden boyacı gülleri yetiştirip bitirir.*

3916 *A yanmış, der, ortaya çık, tazelen, bir kez daha güzelleş, güzel şöhret kazan.*

3917 *Nergisin gözü kör olur, onu yeniden açar. Neyin boğazı kesilir, onu yeniden okşayıp çalar.*

3918 *Değil mi ki yaratılmışız, yaratan değiliz; âciz ve kanaatkar [kullardan] başka bir şey değiliz.*

3919 *Hepimiz "Nefsim, nefsim" demedeyiz; Sen dilemezsen hepimiz şeytanız.*

3920 *Sen bizim canımızı körlükten satın aldığın için Şeytan'dan kurtulduk biz.*

3921 *Sen, diri olan herkesin değnekçisisin. Değneksiz, değnekçisiz kör nedir ki?*

3922 *Hoş olsun olmasın, senden başka her şey, insanı yakar, ateşin ta kendisidir.*

3923 *Kimin sığınağı, dayanağı ateş olmuşsa, hem Mecusi olmuştur o, hem Zerdüşt.*

3924 *Allah'tan başka her şey bâtıldır. Muhakkak ki Allah'ın ihsanı yağmur yüklü bir buluttur.*

Ali'nin -Allah yüzünü kutlu kılsın- hikâyesine geri dönüş ve onun kanlısını hoş görmesi

3925 Yine Ali ile katilinin [hikâyesine], katiline gösterdiği kereme ve üstünlüğe dön.

3926 Ali: *Düşmanımı gece gündüz gözümle görmedeyim; ona karşı hiç kızgınlığım yok*, dedi.

3927 *Çünkü ölümüm kudret helvası gibi hoş geliyor bana; ölümüm dirilişe el uzatmış.*

3928 *Ölümsüzlük ölümü bize helâldir. Azıksızlık azığı bize gıdadır.*

3929 *Dışyüzü ölüm, içyüzü ise hayattır. Görünüşte güdüktür, gizlideyse sonsuz kalıcılık.*

3930 *Ceninin ana rahminden doğması bir göçüştür; ama dünyada onun için yeni baştan açılmak vardır.*

[3931] *Ecele doğru aşkım ve isteğim olduğundan "[Nefislerinizi] ellerinizle tehlikeye atmayın[326]" yasağı benim içindir.*

[3932] *Çünkü yasaklama tatlı tane için olur. Acıyı yasaklamaya zaten ne gerek var?*

[3933] *İçi de kabuğu da acı olan tanenin acılığı ve çirkinliği zaten onun yasaklaması demektir.*

[3934] *Ölüm tanesi bana tatlılaşmıştır. "Aksine onlar diridirler[327]" [âyeti] benim için gelmiştir.*

[3935] *A güvenilir dostlarım, kınayarak öldürün beni; ebedi hayatım ölümümdedir benim.*

[3936] *A yiğit, hayatım ölümümdedir; ne zamana dek yurdumdan ayrı kalacağım?*

[3937] *Bu dünyada duruşum, ayrılığım olmasaydı; "Biz O'na dönenleriz[328]" denmezdi.*

[3938] [52a] *Dönen kişi, şehre yeniden gelendir; zamanın ayırışından birliğe doğru gelendir.*

Seyisin her defasında: *"Ey müminlerin emiri, Allah aşkına beni öldür de bu kaderden kurtar"* diye müminlerin emiri Ali'nin -Allah yüzünü kutlu kılsın- önüne kapanması

[3939] [Seyis] tekrar gelip: *Ey Ali, beni çabuk öldür de o anı, o acı zamanı görmeyeyim,* dedi.

[3940] *Sana helâl ediyorum, kanımı dök de gözüm o kıyameti görmesin.*

[3941] *Her zerre bir kanlı olsa, elinde hançer sana kast etse,* dedim,

[3942] *Senin bir tek kılını bile kesemez, çünkü kalemi sana böyle bir yazı yazmıştır.*

[3943] *Fakat gamlanma, senin şefaatçin benim. Ruhun efendisiyim ben, bedenin kölesi değil.*

[3944] *Yanımda şu bedenin bir değeri yok, bedenim olmaksızın yiğit oğlu yiğidim.*

[3945] *Hançerle kılıç, benim fesleğenim; ölümüm eğlence meclisim, nergis bahçemdir.*

[3946] Bedenini böylesine ayaklar altına alan, nasıl emirlik ve halifelik hırsına kapılır?

[3947] Emirlere yol ve hüküm göstermek için, görünürde makamla, hükümle uğraşır.

[3948] Emirliğe bir başka can vermek için, halifelik fidanını meyvelendirmek için [bunlarla uğraşır].

Mustafa'nın -Allah'ın salâtı ve selâmı üzerine olsun- Mekke'yi ve Mekke'den başka yerleri fethetmek istemesinin dünya mülkünü sevdiği için olmadığının, çünkü "*Dünya leştir*" buyurduğunun, aksine [Allah'ın] emriyle olduğunun açıklaması hakkında

[3949] Peygamber, Mekke'yi fethetmeye çalıştı diye dünya sevgisiyle nasıl suçlanabilir?

[3950] O, imtihan günü yedi göğün hazinesine gözünü ve gönlünü yumdu.

[3951] Onu görmek için yedi göğün ufukları hurilerle, ruhlarla dolmuştu.

[3952] Kendilerini onun için süslemişlerdi; ama onda sevgiliden başkasına rağbet nerede?

[3953] O, Allah'ın ululuğuyla öylesine dolmuştu ki Allah ehli olanlar bile oraya yol bulamaz.

[3954] "*[Allah ile] bizim aramıza ne gönde-*

rilmiş bir peygamber sığabilir, ne melek, ne de ruh[329]". Artık akledin.

3955 [Peygamber]: *Biz [gözü] kaymayanız*[330], *karga değiliz; boyacının sarhoşuyuz, bağın bahçenin sarhoşu değil,* dedi.

3956 Göklerin ve akılların hazineleri peygamberin gözüne çerçöp gibi geldikten sonra,

3957 Artık Mekke, Şam ve Irak nedir ki onlar için savaşsın, onların özlemini çeksin?

3958 [Onun hakkında] bu kötü zanna, cehaleti ve hırsı yüzünden kıyasta bulunan kötü kalpli düşer.

3959 [Gözünün önünü] sarı camla kapatırsan, güneşin ışığını tamamen sarı görürsün.

3960 O mavi ve sarı camı kır da tozu ve adamı ayırt et.

3961 Atlının etrafından toz kalkmış, sen de tozu Allah eri sanmışsın.

3962 İblis de tozu gördü de "*Bu toprak parçası, benim gibi ateş alınlıya nasıl üstün olur?*[331]" dedi.

3963 Sen azizleri insan olarak gördükçe bil ki o bakış İblis'in mirasıdır.

3964 A inatçı! Eğer sen İblis'in oğlu değilsen, öyleyse o köpeğin mirası sana nasıl ulaştı?

3965 Ben köpek değilim, Allah aslanıyım, Allah'a taparım. Allah aslanı suretten kurtulandır.

3966 Dünya aslanı av ve azık arar; Allah aslanıysa özgürlük ve ölüm arar.

3967 Ölümde yüzlerce var oluş gördüğünden, varlığını pervane gibi yakar.

3968 Ölüm isteği, doğruluk sahiplerinin gerdanlığıdır; oysa Yahudiler için şu anda bir imtihandır.

3969 [Allah] Kur'an'da: "*Ey Yahudi kavmi! Doğrular için ölüm, hazinedir, kârdır*[332]" buyurdu.

3970 Nasıl kâr etme isteği varsa, ölüm arzusu taşımak ondan daha iyidir.

3971 Ey Yahudiler! İnsanlar içinde namusunuzu [korumak] için dileği dile getirin.

3972 Muhammed, bu sancağı kaldırdığında bir Yahudi bile [bunu dileyecek] cesarete sahip değildi.

3973 [Peygamber]: *Eğer bunu dile getirirlerse, dünyada bir Yahudi bile kalmaz,* dedi.

3974 Bunun üzerine Yahudiler: Ey [insanların] ışığı, sen bizi rezil rüsva etme diye [ona] mal ve haraç götürdüler.

3975 Bu sözün sonu görünecek gibi değil; madem gözün dostu gördü, elini bana ver.

[52b] Müminlerin emiri Ali'nin -Allah yüzünü kutlu kılsın- yanındakine: "*Sen benim yüzüme tükürdüğünde nefsim depreşti, amelimde içtenlik kalmadı, seni öldürmeme bu engel oldu*" demesi

3976 Müminlerin emiri o gence dedi ki: *A yiğit, savaş sırasında,*

3977 *Sen benim yüzüme tükürünce, nefsim depreşti, huyum bozuldu.*

3978 *[O anda savaşımın] yarısı Allah içindi, yarısı [nefsimin] isteği için. Allah işinde ortaklık uygun olmaz.*

3979 *Sen Hakk'ın elinin bezediği kimsesin; Allah'a aitsin, benim yarattığım [bir varlık] değilsin.*

3980 *Allah'ın [yarattığı] sureti yine Allah'ın emriyle kır; dostun camına dostun taşını at.*

3981 Kâfir, bunu duydu, gönlünde bir ışık belirdi de zünnarını kesti.

3982 *Ben, cefa tohumu ekiyordum; ben seni başka türlü sanıyordum,* dedi.

3983 *[Oysa] sen, tek olan Hak huylu bir teraziymişsin; hatta her terazinin diliymişsin.*

3984 *Sen benim soyum sopum, aslım, akrabammışsın; sen benim din mumumun ışığıymışsın.*

3985 *Ben, kandilinin onunla aydınlandığı, o [gören] göz arayan kandilin kölesiyim.*

3986 *Ben, ortaya böyle bir inci çıkaran o ışık denizinin dalgasının kölesiyim.*

3987 *Bana şahadet [sözünü] göster; çünkü ben seni zamanın iftiharı olarak gördüm.*

3988 Onun kavminden akrabasından yaklaşık elli kişi, âşıkçasına dine yöneldiler.

3989 O, hilim kılıcıyla bunca boğazı, bunca halkı kılıçtan satın alıp kurtardı.

3990 Hilim kılıcı, demir kılıçtan daha keskindir; hatta yüz ordudan daha fazla zafer kazandırıcıdır.

3991 Ne yazık! İki lokma yendi diye düşüncedeki coşku donuverdi.

3992 Nasıl yeryüzü güneşle ayın arasına girince dolunay tutuluyorsa, bir buğday [tanesi] de Âdem'in güneşinin tutulmasına yol açtı.

3993 İşte gönlün inceliği [de böyle], bir avuç çamur yüzünden onun Ay'ı da Ülker [yıldızı] gibi dağılıp saçılmada.

3994 Ekmek, anlam gibiyken yenmesi yararlıdır; surete bürününce inkâra yol açar.

3995 Tıpkı devenin yediği yeşil diken gibi; [deve] o yiyişten yüzlerce yarar elde eder, yüzlerce tat alır.

3996 Ama yeşilliği gidip kurudu mu, deve çölde onun aynısını yediği halde,

3997 Damağını, avurdunu yırtıp parçalar. Ne yazık, öyle yetişmiş bir gül kılıca döner.

3998 Ekmek de anlam gibiyken o yeşil dikene benzer; surete bürününce artık kuru ve kabadır.

3999 A nazlı beden! Sen bundan önce de adetin üzere onu yediğin gibi,

4000 Bu kuru [dikeni] anlam toprağa karıştıktan sonra da aynı ümitle/niyetle yemektesin.

4001 [Oysa o] topraklı, kupkuru, et yırtar oldu; artık o ottan sakın ey deve!

4002 Söz iyice topraklı geliyor, su bulandı, kuyunun ağzını kapa.

4003 Ta ki Allah onu yeniden arıtıp güzelleştirsin; [suyu] bulandıran onu yine durultur.

4004 İsteği sabır elde ettirir, acele değil; sabret, doğrusunu en iyi Allah bilir.

Rahman ve Rahim olan
Allah'ın adıyla

Mesnevi

İkinci Defter

Bu ikinci cildin gecikmesinin hikmetinin dile getirilmesi

Bir işin yararlarına ilişkin bütün ilâhî hikmetler kul tarafından bilinse, kul o işi yapamaz duruma gelir ve Hakk'ın sonsuz hikmeti onun aklını perişan eder ve böylece o, söz konusu işe koyulamaz. Öyleyse yüce Hak, o sonsuz hikmetin az bir bölümünü kulun burnuna yular kılarak onu söz konusu işe doğru çeker. Çünkü kulu o işin yararlarından hiç haberdar etmezse, kul yerinde kımıldamaz. Çünkü harekete geçirici etken, insanların çıkarına olan şeylerden olup ondan dolayı bir işi gerçekleştiririz. Hak, bir işin hikmetini tümüyle ortaya koyduğunda da insan harekete geçemez. Örneğin devenin burnunda yular olmasa deve gitmez. Öte yandan, yular büyük olursa o zaman da deve çöker. "Her şeyin hazineleri

Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî

ancak bizim yanımızdadır. Biz onu ancak belli bir ölçüyle indiririz[1].” Toprak, su olmadan kerpiç olmaz. Su çok olunca da toprak kerpiç olmaz. “Göğü yükseltti ve ölçüyü koydu[2].” Her şeyi ölçülü verir, ölçüsüz ve dengesiz değil. Ancak yaratılmışlar âleminden arınıp dönüşüme uğrayanlar ve “Dilediğini hesapsız olarak rızıklandırır.” [lütfuna erişmiş] olanlar ayrıdır. Tatmayan bilmez.

Biri, âşıklık nedir, diye sordu.

Bizim gibi olursan anlarsın, dedim.

Aşk hesapsız sevgidir. Bu bakımdan denilmiştir ki aslında âşıklık Hakk’ın sıfatıdır ve onun kula nispet edilişi mecazdır. “Onları sever[3]” tamam da, “Onu severler[4]” hani?

İkinci Defter

1 [56b] Bu mesnevi bir süre ertelendi. Kanın süte dönüşmesi için bir mühlet gerekliydi.

2 Yeni talih bir evlat doğurmadıkça kan lezzetli süte dönüşmez, iyi dinle.

3 İşte Hak ışığı Hüsameddin, göklerin zirvesinden geri dönüyor.

4 O, hakikatler miracına gidince onun baharı olmadan goncalar açılmamıştı.

5 Denizden sahile dönünce, tekrar nağmeye kavuştu Mesnevi'nin şiir sazı.

6 Ruhlara cila olan Mesnevi'nin dönüşü, Receb'in on beşine rastlıyordu.

7 Bu sevda ve faydanın başlangıç tarihi altı yüz altmış ikiydi.

8 Buradan bir bülbül gidip geri döndü. Bu anlamları avlamak için döndü o.

9 Şahın kolu bu doğana mesken olsun. Böylece bu kapı sonsuza dek insanlara açık olsun.

10 Bu kapının âfeti arzulardır. Yoksa burda şerbet içre şerbet vardır.

11 O dünyanın gözünü kapatan, boğaz ve ağızdır. Açıkça görmen için bu ağzı kapat.

12 Ey ağız, sen başlı başına cehennemin girişisin[5]. Ey dünya sen de berzah gibisin.

13 Bâki olan ışık aşağılık dünyanın, saf süt ise kan ırmaklarının yanıbaşındadır.

14 Dünyada özensiz bir adım attığında senin sütün bulanıp kana döner[6].

15 Âdem, nefsinin arzusuyla bir adım atınca cennetin baş köşesinden ayrılış, onun nefsine tasma oldu[7].

16 Melek, şeytandan kaçar gibi ondan kaçmaktaydı. O ise bir dilim ekmek için göz yaşı dökmekteydi.

17 Onun işlediği günah bir kıl kadar olsa da, o kıl onun iki gözünde bitmişti.

18 Adem, kadim nurun gözüydü. Oysa gözdeki kıl, büyük bir dağ gibidir.

19 Adem bu konuda meşveret etseydi, pişmanlık içinde özür beyan etmezdi.

20 Çünkü bir akıl başka bir akılla eş olursa kötü davranışın ve kötü sözün önüne geçer.

21 Nefis başka bir nefisle arkadaş olunca da cüz'î akıl işe yaramaz olur.

22 Sen yalnızlıktan yeise düştüğünde, dostun gölgesi altında bir güneş olursun.

23 Git tez elden ilahî bir dost ara. Böyle yaparsan Allah sana dost olur.

24 Yalnız başınayken gözünü kapatan, bunu da nihayet dosttan öğrenmiştir.

25 Halvet yabancıdan uzaklaşmaktır, dosttan değil. Kürk kış içindir, bahar için değil.

26 Akıl başka bir akılla birleşip iki akıl haline gelince ışık artar ve yol belirginleşir.

27 Nefis de başka bir nefisle neşelenir ve böylece karanlık artıp yol görünmez olur.

28 Dost, senin gözündür ey avcı. Onu çerçöpten arındır.

29 Sakın dil süpürgesiyle toz kaldırıp da göze çöp armağan etme.

30 Mümin müminin aynası olduğu için[8], müminin yüzü kirlerden güvendedir.

31 Hüzünler karşısında can için aynadır dost. Ey can, ayna karşısında soluğunu tut.

32 Soluğunu tut ki yüzün görünmez olmasın. Bu durumda her an soluğunu içine çekmen gerek.

33 Topraktan aşağı mısın? Toprak bile dosta kavuşunca baharlanıp yüz bin ışığa kavuşur.

34 Dostuyla bir araya gelen ağaç da sevinç içinde baştan ayağa çiçek açar.

35 Güzün uygunsuz bir arkadaşla bir arada olduğu için de başını yüzünü yorganın altına gizler.

36 Der ki kötü arkadaş belaya düşmek demektir. O gelince benim tuttuğum yol uyumak olur.

37 Derim ki öyleyse uyuyup mağara arkadaşlarından olayım. O hüzünlü mahpus, Dakyanus'tan iyidir[9].

38 Uyanıklıkları Dakyanus'un işine yarar. Uykularıysa sırra sermayedir.

39 [57a] Uyku bilgiyle birlikte olursa uyanıklık demektir. Cahille birlikte oturan uyanığın vay haline!

40 Kargalar ortalığı kaplayınca bülbüller ortalıktan çekilip gizlenirler.

41 Bahçe olmayınca bülbülün suskun baktığı gibi, güneşin kayboluşu da uyanıklığı öldürür.

42 Ey güneş yerin altını aydınlatmak için bu gül bahçesini terk et.

43 Bilgi güneşini anlatmak mümkün değil. O, can ve akıldan başka bir yerde doğmaz.

44 Özellikle bir sır âlemine ait olan olgunluk güneşinin işi, gece gündüz aydınlatmaktır.

45 Eğer İskender'sen güneşin doğduğu yere gel[10]. Ondan sonra nereye gidersen git, bahtın açıktır.

46 Ondan sonra nere gitsen doğu olur. Doğular senin batına âşık olur.

47 Senin yarasa duyun, batıya doğru koşarken, inci saçan duyun doğuya doğru yürür.

48 Ey süvari, duyu yolu eşeklerin yoludur. Eşeklere eziyet ettiğin için utan.

49 Bu beş duyu dışında beş duyu daha vardır. O beş duyu kırmızı altın gibiyken, bu beş duyu bakır gibidir.

50 O piyasada tecrübeli olanlar, bakır duyusunu nasıl olur da altın duyusu gibi satın alırlar?

51 Beden duyusunun besini karanlıkken, can duyusu güneşten beslenir.

52 Ey duyularını görünmezliğe doğru taşıyıp götüren, elini Musa gibi koynundan çıkar[11].

53 Senin sıfatların bilgi güneşi. Feleğin güneşiyle tek bir sıfata bağlı.

54 Bazen güneş olursun bazen deniz. Bazen Kaf dağısın bazen Anka'sın.

55 Sen kendi özünde ne busun ne de o. Sen vehimlere sığmazsın, fazlasın fazla.

56 Ruh bilgi ve akılla dosttur. Ruhun Arapçayla Türkçeyle ne işi var?

57 Ey onca görünüme rağmen hiç bir izi olmayan, hem şüpheci hem de muvahhit senden dolayı şaşkına döner.

58 Bu görünümler bazen şüpheciyi muvahhit kılar, bazen de muvahhidin yolunu keser.

59 Bazen seni sarhoşluğundan senin ne kadar güzel olduğunu söyler ve "küçüğüm" ya da "güzelim" diye seslenir.

60 Bazen de sevgiyi tenzih ederek kendi izini ortadan kaldırır.

61 Duyu gözünün mezhebi, ayrılık (*itizal/mutezile*[12]) mezhebidir. Akıl gözüyse kavuşma konusunda Sünni'dir.

62 Mutezilîler, duyuların oyuncağıdırlar. Onlar sapıklıkları yüzünden kendilerini Sünni gösterirler.

63 Duyudan çıkan kişidir Sünni. Görüş sahibi olan, akıbeti güzel olan akıl gözüdür.

64 Hayvan duyusu şahı görseydi, sığır ve eşek de şahı görürdü.

65 Senin hayvan duyundan başka ve arzu duyun dışında duyun olmasaydı...

66 İnsanoğlu yüceliğe nasıl ulaşır[13] ve ortak duyuya nasıl mahrem olurdu?

67 Sûretten sıyrılmadan, "tasavvur edilemez" ya da "tasavvur edilebilir"den söz edişin bâtıldır.

68 "Tasavvur edilemez" ya da "tasavvur edilebilir" olan, kabuktan çıkıp bütünüyle öz olan açısındandır.

69 Körsen "köre zorlama yoktur[14]". Kör değilsen yürü; "Sabır rahatlığın anahtarıdır".

70 Göz perdeleri için sabır ilacı gerek. Hem yakar hem onarır, hem gönlü açar.

71 Kalbin aynası temizlenip parlaklaşırsa, dünyanın dışındaki resimleri görürsün.

72 Hem resmi hem de ressamı görürsün. İkbal döşeğini de görürsün, onu döşeyeni de[15].

73 Sevgilinin görüntüsü İbrahim gibidir. Dışyüzü put, içyüzü put kırandır.

74 Allah'a şükürler olsun, o ortaya çıkınca, onun görüntüsünde can kendi görüntüsünü görür.

75 Senin dergahının toprağı kalbimi çalıyordu. Senin toprağına tahammül edemeyenin canı cehenneme.

76 Dedim, iyiysem, bunu ondan bilirim. Değilsem, o benim gibi çirkin yüzlüye gülmüş demektir.

77 Çözüm kendime bakmamdır. Yoksa, o bana güler, ben nasıl alırım diye.

78 O güzeldir ve güzeli sever. Yeni yetme bir gencin yaşlı birini seçmesi mümkün mü?

79 Şunu bil ki iyi iyiliği çeker. "Temizler temizler içindir[16]"i buna göre oku.

80 Dünyada her şey bir şeyi çeker; sıcak sıcağı, soğuk soğuğu.

81 Batıl kesimi batılları çeker. Bakiler de bakilerle mutludur.

82 Ateşe mensup olanlar ateşe mensup olanları çeker. Nura mensup olanlar da nura mensup olanların arayışındadır.

83 Gözünü kapatınca sende can çekişme başlar. Gözün pencere ışığına sabrı yoktur.

84 [57b] (Gözünü kapatınca sende tasa başlar. Göz ışığının pencere ışığına dayanması mümkün mü?)

85 Senin ızdırabın, günün ışığına çabuk kavuşmak için gözün ışığı çekmesindendir.

86 Gözün açıkken ızdıraba düşersen, bil ki kalp gözünü kapatmışsın demektir, onu aç.

87 Kıyaslanamaz ölçüde ışık arayışında olan ve kalbi bilen iki göz aramak...

88 O iki geçici ışığın ayrılığı sana ızdırap verince gözlerini açtığına göre...

89 Kalıcı olan iki ışığın ayrılığı da ızdırap verir, bunu bekle.

90 O beni çağırınca, çekime layık mıyım yoksa çirkin görünüşlü müyüm diye bakarım.

91 Güzel biri bir çirkini arkasına takarsa, onunla alay ediyor demektir.

92 Ne renk olduğumu, gündüze mi geceye mi benzediğimi anlamam için yüzümü ne zaman görebilirim ki?

93 Kendi canımın izini arayıp duruyordum, fakat kimsede benim izim görünmüyordu.

94 Dedim, öyleyse ayna ne işe yarar? Herkesin kendisinin ne ve kim olduğunu görmesine yaramaz mı?

95 Demir ayna, deriler içindir. Can yüzünün aynasıysa mücevherdir.

96 Dostun yüzünden başkası can aynası değildir. Bu, o diyardan olan dostun yüzüdür.

97 Dedim ey gönül, küllî aynayı ara. Denize git, ırmaktan iş çıkmaz.

98 Bu arayışla kul senin diyarına vardı. Acı, Meryem'i bu hurma ağacına sürükledi[17].

99 Senin gözün kalbine göz olunca, görünmez kalp göze boğuldu.

100 Ben hep seni küllî ayna olarak gördüm. Ben senin gözünde kendi yansımamı gördüm.

101 Dedim, artık ben kendimi buldum ve onun iki gözünde aydınlık yolu buldum.

102 Dedi, sanırım o senin hayalin. Kendi özünü kendi hayalinden bil.

103 Benim görüntüm senin gözünden şöyle seslenir: Bir araya gelince ben sensin, sen de benim.

104 Bu ölümsüz aydınlık kalp içinde, hayalin gerçeklere ulaşması mümkün mü?

105 Benim dışımdaki iki gözde kendi görüntünü görürsen, bunu bir hayal bil ve reddet.

106 Gözlerine yokluk sürmesini süren, şeytanın görüntüsünden oluşan şarabı tadar.

107 Onların gözleri hayal ve yokluk evidir. Bu yüzden kaçınılmaz olarak yokları var görürler.

108 Benim gözüm, celal sahibi Allah'tan sürmeye kavuştuğu için hayal evi değil, varlık evidir.

109 Senin gözünün önünde bir kıl olduğu sürece, hayalinde inci yeşim gibi olur.

110 Yeşimi inciden ancak hayalinden bütünüyle uzaklaştığın zaman ayırt edebilirsin.

111 Ey inciden anlayan, şimdi bir öykü dinle de kıyas yoluyla meseleyi açıkça öğren.

Ömer -Allah ondan razı olsun- zamanında bir kişinin hayali hilal sanması

112 Ömer zamanında oruç ayı gelmiş, adamın biri bir dağın başına koşmuştu.

113 Amacı Ramazan hilalini görmekti. Dedi ki *ey Ömer, işte hilal!*

114 Ömer gökyüzünde ay göremeyince, dedi, *bu hilal senin hayalinden doğmuştur.*

115 Yoksa gökleri ben daha iyi görebilirim. Nasıl olur da arı duru hilali göremem?

116 Dedi *elini ıslatıp kaşlarına sür. Ondan sonra da hilale yeniden bak.*

117 O, kaşlarını ıslatınca ayı göremedi. Dedi, *efendim, ay yok. Görünmez oldu.*

118 Dedi *evet kaşının kılı yay oldu ve sana doğru bir zan oku attı.*

119 Bir tüy eğrilip onun yolunu kesince böylece ay gördüğünü ileri sürmeye başladı.

120 Eğri kıl, feleğin perdesi haline gelirse, vücudunun bütün parçaları eğrildiği zaman ne olur kim bilir?

121 Doğrulara uyarak parçalarını doğrult. Ey doğru yol yolcusu, o dergahtan yüz çevirme.

122 Hem teraziyi terazi düzeltir, hem de teraziyi terazi eksiltir.

123 Doğru olmayanlarla eş olan, eksikliğe düşer ve kafası çalışmaz olur.

124 Git, "kafirlere karşı çetin"[18] ol ve başkalarının dostluğunu bir yana bırak.

125 Başkalarının başında kılıç gibi ol. Tilkilik etme aslan ol.

126 Böylece dostların kıskanıp senden kopmasınlar. Çünkü o dikenler bu gülün düşmanıdır.

127 Kurtları tıpkı üzerlik otu gibi ateşe ver. Çünkü o kurtlar Yusuf'un düşmanıdır.

128 Aman ha. O İblis seni aldatmak için, babacığım, diye seslenir.

129 Senin babanı da böyle kandırmıştı. Bu kara yüzlü şeytan, Adem'i de böyle mat etmişti.

130 [58a] Satranç başında bu karga atiktir. Sen yarı uykulu gözle oyuna bakma.

131 Çünkü o senin boğazını bir çöp gibi tıkayacak oyunlar bilir.

132 Onun çöpü yıllarca boğazında kalır. Çöp nedir? Mal ve makam sevgisi.

133 Ey sebatsız, mal boğazında bir çöptür ve hayat suyuna engeldir.

134 Becerikli bir düşman senin malını alıp götürürse, haydudu haydut götürmüş olur.

Yılan avcısının başka bir yılan avcısından yılan çalması

135 Bir hırsız bir yılan avcısından yılan çaldı. Aptallığından bunu ganimet sayıyordu.

136 O yılan avcısı, yılanın sokmasından kurtulmuştu böylece. Yılan ise kendini çalanı feci bir şekilde sokup öldürdü.

137 Yılan avcısı onu görünce tanıdı. İçinden dedi, *bu işi benim yılan yapmış.*

138 *Dua ederken onu bulup yılanı ondan almayı diliyordum.*

139 *Allah'a şükür o dua kabul görmedi. Benim zarar sandığım yarar oldu*[19].

140 Zarar ve yok oluşa yol açacak onca duayı yüce Allah, keremi dolayısıyla duymazdan gelir.

İsa'nın -selam ona olsun- yoldaşının ondan kemikleri diriltmeyi öğretmesini istemesi

141 Aptalın biri, İsa ile yoldaş oldu. O, derin bir çukurda birtakım kemikler gördü.

142 Dedi, *ey adı yüce yoldaşım, senin ölüleri diriltme özelliğin var ya hani.*

143 *Bana da öğret de bu sayede iyilikte bulunup kemiklere can vereyim.*

144 İsa dedi, *sus, çünkü bu senin işin değil. Bu senin nefesine ve sözüne uygun değil.*

145 Çünkü bu iş, yağmurdan daha temiz bir nefes ister ve davranış bakımından melekten daha bilinçli olmayı gerektirir.

146 Nefesin temizlenmesi ve böylece göklerin hazinesinin emini olması için ömürler gerekir.

147 Sen bu asayı sağ eline almışsın ama bu elin Musa'nın eli olması mümkün mü?

148 Dedi, *ben sırları okuyucu değilsem, o zaman kemiğe sen seslen.*

149 İsa dedi, *Rabbim, bundaki sır nedir? Bu aptalın bu boş işe eğilimi nedendir?*

150 *Oysa bu hasta kendi acısını duymuyor. Bu ceset can tasasında değil.*

[151] *O kendi ölüsünü bırakmış başka ölüyü diriltmeye çabalıyor.*

[152] Hak der ki *bahtsız kişi bahtsızlık arıyorsa, yaptığı tarımdan ürün olarak ancak diken alır.*

[153] Dünyaya diken tohumu eken kimseyi gül bahçesinde arama sakın.

[154] Eline bir gül alsa diken olur. Bir dosta doğru gitse yılan olur.

[155] Kötü kimse, takvalı kişinin iksirinden farklı olarak zehir ve yılan iksirine sahiptir.

Sufinin uşağa bineğine iyi bakmasını öğütlemesi ve uşağın lâhavle çekmesi

[156] Bir sufi, diyar diyar dolaşırken bir gece bir tekkeye konuk oldu.

[157] Bir hayvanı vardı, ahıra bağladı. Kendisi dostlarla sofada oturdu.

[158] Dostlarıyla görüştü. Dostun huzurunda çok karıştırılacak defter olur.

[159] Sufinin defteri yazı ve harf defteri değildir. Onun defteri ancak kar gibi ak yüreğidir.

[160] Bilim adamının azığı kalemden doğan eserlerdir. Sufinin azığı nedir? Ayak izleri.

[161] Bir avcı gibi ava yönelir ve ceylanın ayak izini görüp iz sürmeye başlar.

[162] Bir süre için ceylanın ayağı değer taşır. Sonrasındaysa ceylanın göbeği kılavuzdur.

[163] Adımlara şükredip yol alınca mutlaka o adımların sonucuna ulaşılır.

[164] Misk kokusunu izleyip bir menzil yol alış, yüz menzil yürüyüp dolaşmaktan iyidir.

[165] Mehtapların doğduğu yer olan gönül, ârif için "onun kapıları açılmıştır[20]" [denilen yerdir].

[166] Senin için buluşmak olan onlar için uzaklaşmaktır. Senin için taş olan azizler için incidir.

[167] Pir, senin aynada açıkça gördüğünün daha fazlasını kerpiçte görür.

[168] Onlar bu âlem yokken de pirdiler. Onların canları cömertlik denizindeydi.

[169] Bu bedenden önce ömürler geçirdiler. Tarladan önce ürünler kaldırdılar.

[170] Cisimden önce cana kavuştular. Denizden önce inciler deldiler.

Yüce Hakk'ın halkın icadı konusunda meleklerle meşveret etmesi

[171] [58b] İnsanların meydana getirilmesi konusunda meşveret edilirken[21] onların canları boğazlarına dek kudret denizine dalmıştı.

[172] Melekler buna engel oldukları için, gizlice el çırpıp meleklere gülerlerdi.

[173] Bu küllî nefis kayıt altına alınmadan önce onlar, herkesin görüntüsünden haberdar oldular.

[174] Felekler yokken görmüşlerdir Zühal'i. Tahıllar yokken görmüşlerdir ekmeği.

[175] Beyin ve kalp yokken düşünceyle doluydular. Ordusuz ve savaşsız muzafferdi onlar.

[176] O belirgin olan, onlara açısından düşünmedir. Yoksa bu uzaklar açısından görünmedir.

177 Düşünme, geçmiş ve geleceğe ilişkindir. Bu ikisinden kurtulunca sorun çözülür.

178 Nitelikli her şeyi niteliksizken görüp maden var olmadan önce gerçek ve sahte [altını] görmüştür.

179 Üzümler yaratılmadan önce şaraplar içip coşkular yaşamıştır.

180 Onlar sıcak Temmuz'da kışı görürler. Güneşin ışıklarında gölgeyi görürler.

181 Üzümün kalbinde şarabı görürler. Katıksız yoklukta nesneyi görürler.

182 Gök onların döneminde şarabın tortusunu içer. Güneş, onların cömertlikleri sayesinde altın işlemeli elbise giyer.

183 Onlardan iki dostu bir araya gelmiş görürsen, onlar hem bir tek, hem de altı yüz bin olurlar.

184 Sayıları dalgalar gibidir. Sanki rüzgar onları saymaya çalışır.

185 Canların güneşi bedenlerin pencereleri içine dağılır.

186 Güneş küresine bakarsan tektir. Ancak bedenlere gizlenen [insan] kuşkudadır.

187 Parçalanma hayvanî ruhta olur. Tek vücut olan insanî ruhtur.

188 Hak, "nurunu onlara yaydığı[22]" için onun nuru asla parçalanmaz.

189 Ey yoldaş, bir an için melali bırak da o güzel yüzdeki bir beni anlatayım.

190 Onun halinin güzelliği anlatılır gibi değil. İki âlem nedir? Onun beninin yansıması.

191 Onun güzel beninden söz edebilmem için bedenimi yaracak bir dil gerekli.

192 Bu harmanda bir karınca gibi mutluyum. Böylece kendimden büyük bir yük çekiyorum.

Dinleyicinin hikâyenin dışyüzünü dinlemeye olan eğilimi yüzünden hikâyenin içyüzünün anlatılma yolunun kapanması

193 Aydınlığın imrendiği kişi, zorunlu olanı ve söylenmesi gerekeni söylememe hiç izin verir mi?

194 Deniz köpürür ve engel çıkarıp cezir yapar. Cezrin ardından da med yapar.

195 Dinleyiciyi dinlemekten neyin alıkoyduğunu ve kalbinin başka yere nasıl kaydığını dinle şimdi.

196 Aklı konuk sufiye gitti. Bu sevdayla aklı başından boynuna dek indi.

197 Bu yüzden durumu anlatmak için o öyküye dönmek gerekti.

198 Azizim, sufi dedimse de, görünüşe bakma. Bu ne ilgi çocuklar gibi cevizle kuru üzüme?

199 Bizim cismimiz cevizle kuru üzümdür. Sen adamsan bu ikisinden vazgeç.

200 Sen vazgeçmezsen Hakk'ın ikramı seni dokuz tabaktan vazgeçirir.

201 Şimdi hikâyenin dışyüzünü dinle. Fakat mutlaka buğdayı samandan ayır.

Uşağın hayvana bakacağını söyleyip de bakmaması

202 Sufilerin coşku ve neşe içindeki sohbetleri sona erince…

203 Konuklara sofra getirdiler. İşte o zaman sufi, binitinden söz etti.

204 Uşağa dedi, *ahıra git de hayvana saman ve arpa hazırla.*

205 Uşak dedi, *lâhavle, bu ne lüzumsuz konuşma? Eskiden beri ben bu işleri yaparım zaten.*

[206] Sufi dedi, *arpasını önceden ıslat. Çünkü o yaşlı bir eşek ve dişleri iyi değil.*

[207] Uşak dedi, *lâhavle, bu ne diyor beyler? Bu işleri herkes benden öğrenir.*

[208] Sufi dedi, *palanını çöz, yarasının üstüne tembel otu koy.*

[209] Uşak dedi, *lâhavle, yeter behey akıl dane, senin gibi yüz bin konuğum geldi.*

[210] *Hepsi memnun ayrıldı yanımızdan. Konuk bizim canımız, yakınımızdır.*

[211] Sufi dedi, *suyunu ver, fakat ılık olsun.* Uşak dedi, *lâhavle, senden utandım artık.*

[212] [59a] Sufi dedi, *arpasına samanı az koy.* Uşak dedi, *lâhavle, kısa kes.*

[213] Sufi dedi, *yerini süpür, taş tezek kalmasın. Yer ıslaksa kuru toprak dök.*

[214] Uşak dedi, *lâhavle, babalık yeter artık. Tereciye tere satma.*

[215] Sufi dedi, *kaşağıyı al, eşeğin sırtını tımar et. Uşak dedi, lâhavle, utan babalık.*

[216] Uşak böyle deyip esas duruşa geçti ve *önce samanla arpa getireyim,* dedi.

[217] Gitti, ama ahırın adını hiç anmadı. Sufiyi oyuna getirdi.

[218] Uşak, birkaç serserinin yanına gidip sufinin tembihlemesini dalgaya aldı.

[219] Sufi, yol yorgunuydu, uzandı. Gözünü daha yummadan düş görmeye başladı.

[220] Düşünde eşeği kurdun pençelerindeydi. Kurt [eşeğin] but ve baldırından parçalar koparıyordu.

[221] Dedi, *lâhavle, Bu ne biçim malihulya? Müşfik uşak nerde acaba?*

[222] Sonra [düşünde] yolda giderken eşeğinin kâh kuyuya kâh çukura düştüğünü görüyordu.

[223] Çeşit çeşit kâbuslar görüp Fatiha ve Kâria [surelerini] okuyordu.

[224] Dedi, *çare nedir? Dostlar kalkıp gitmişler ve bütün kapıları kapatmışlar.*

[225] Sufi yine, *bizimle birlikte tuz ekmek yiyen uşak nerde acaba,* diyordu.

[226] *Ben ona sadece iyilik ve yumuşaklık gösterdim. Tersine, o niçin bana düşmanlık etsin?*

[227] Her düşmanlığın bir nedeni olmalı. Oysa aynı türden olmak dostluğu telkin edici bir durumdur.

[228] Yine diyordu, *iyi ve cömert Âdem, İblis'e bir kötülük mü yapmıştı?*

[229] İnsan, yılana ve akrebe ne yaptı ki hep insanı incitmek ve öldürmek ister?

[230] Kurdun özündeki özelliği paralamaktır. Bu haset yaratıklarda belirgin bir şeydir.

[231] Yine diyordu, *Bu kötü zan yanlış. Kardeşim hakkında niçin böyle düşünüyorum?*

[232] Sonra diyordu, *kötü zannın ihtiyatının ürünüdür. Kötü düşünmeyen nasıl sağlam kalır?*

[233] Sufi kuruntu içindeyken eşek öyle durumdaydı ki düşman başına.

[234] Miskin eşek taşın toprağın içinde; palanı yana kaymış, yuları parçalanmış.

[235] Yoldan bitkin düşmüş, bütün gece otsuz kalmış can çekişiyor; nerdeyse telef olacak.

[236] Eşek bütün gece, Allah'ım, arpadan vazgeçtim, bari bir avuç saman olsa diye dua ediyordu.

[237] Hal diliyle, *efendiler,* diyordu, *acıyın bana, bu hayırsız cahilin elinden yandı canım.*

[238] O eşeğin gördüğü sıkıntıyı, azabı, ancak sele kapılan tavuk görür.

[239] Zavallı eşek, o gece sabaha dek, aşırı açlıktan kıvranıp durdu.

[240] Gündüz oldu, sabah vakti uşak geldi, Hemen palanını sırtına vurdu.

241 Eşek satıcıları gibi iki üç kez dürtükledi ve eşeğe tıpkı ite davranır gibi davrandı.

242 Eşek, üvendirenin verdiği acıyla yerinden fırladı. Dili yoktu ki halini anlatsın!

Kervandakilerin sufinin bineğini hasta sanmaları

243 Sufi eşeğe binip yola koyulunca eşek tökezlemeye başladı.

244 İnsanlar eşeği tutup kaldırıyorlardı. Herkes eşeğin hasta olduğunu sanıyordu.

245 Biri kulağını kurcalayıp duruyor, bir başkası ağzında bir şey mi var diye bakıyordu.

246 Biri nalında taş arıyor, bir başkası da gözündeki toza bakıyordu.

247 Sonra diyorlardı, *şeyh, buna ne oldu böyle? Dün demiyor muydun, şükür, eşek güçlü diye?*

248 Sufi dedi, *gece "lâhavle" yiyen eşek, ancak böyle olur.*

249 *Geceleyin yemi "lâhavle" olunca, bütün gece zikir çekti, secdeye kapandı gündüz de.*

250 Çoğu insanlar insan yiyicidir. Onların selamlarına pek güvenme.

251 Hepsinin kalbi şeytan yuvasıdır. Şeytan insanlarla pek bir araya gelme.

252 Şeytanın nefesinden "lâhavle" yiyen, sonunda tıpkı şu eşek gibi kıvranmaya başlar.

253 Dünyada şeytanın hilesine aldanan ve dost görünümlü düşmana saygı ve yakınlık gösteren…

254 İslam yolunda ve sırat köprüsünde şu eşek gibi sersemlikten yığılıp kalır.

255 Kötü dostun cilvelerine sakın kanma, tuzağı gör, yeryüzünde güven duygusuyla yürüme.

256 "Lâhavle" çeken yüz bin İblis'i gör. Ey insan, yılandaki İblis'i gör.

257 [59b] Canım, cicim diyerek seni şişirir ve böylece bir kasap gibi, dostunun derisini yüzer.

258 Derini yüzmek için seni şişirir. Düşmanların afyonunu tadanların vay haline!

259 Kasap gibi ayağına kapanıp seni şişirir ve böylece acımasızca kanını akıtır.

260 Aslan gibi kendi avını kendin yakala. Yabancının ve tanıdığın güler yüzünü terk et.

261 Alçakların dostluğunu uşağınkiyle bir tut. Kimsesizlik, alçakların güler yüzünden iyidir.

262 İnsanların toprağına ev yapma, Kendi işini yap, yabancının işini yapma.

263 Yabancı kimdir? Kim olacak, senin toprak bedenin. Öyle ki sen, onun için üzülürsün.

264 Sen bedenini besleyip semirttikçe, özünün semirdiğini göremezsin.

265 Beden misk içinde kalsa da ölüm günü onun kokuşmuşluğu ortaya çıkar.

266 Miski bedenine değil gönlüne sür. Misk nedir? Celal sahibi [Hakk'ın] temiz adıdır.

267 O münafık, miski bedenine sürer de ruhunu külhan çukurunda bırakır.

268 Dilinde Hakk'ın adı, ruhundaysa imansız düşüncesinden doğan kokuşmuşluklar vardır.

269 Zikrin onunla birlikteliği, çöplükte biten otlarla helada biten gülle zambak gibidir.

270 O bitkinin oradaki varlığı kesinlikle iğretidir. O çiçeğin yeri salonlardır.

271 Temizler temizlere gelirler. Pisler elbette pisler içindir[23].

272 Kin tutma. Kin yüzünden yollarını şaşıranların mezarlarını kincilerin yanına yaparlar.

273 Kinin aslı cehennemdir ve senin kinin de o bütünün bir parçası olup dininin düşmanıdır.

274 Cehennemin bir parçasıysan, aklını başına topla. Çünkü parça, ait olduğu bütüne doğru yol alır.

275 Elbette acı acılara katılır. Bâtıl söz nasıl olur da hak sözle bir araya gelir?

276 Kardeşim, sen düşünceden ibaretsin. Senin geri kalanın kemik ve kastır.

277 Düşüncen gül ise sen gül bahçesisin. Eğer dikense, külhan yakıtısın.

278 Gülsuyuysan başlarına ve yüzlerine sürerler. İdrar gibiysen seni dışarı atarlar.

279 Aktarların önündeki tablalara bir bak; aynı cinsten olan ürünleri yan yana koymuşlar.

280 Ürünler bir araya gelmiş ve bu uyumdan bir güzellik ortaya çıkmıştır.

281 Öd ile şeker birbirine karışsa, tek tek birbirinden ayırt ederler.

282 İnsanlar tablaları yıkıp özütleri döktüler ve iyiyle kötüyü birbirine karıştırdılar.

283 Hak, sayfalar getiren peygamberler gönderdi de bu ürünlerin seçilip tabaklara konulmasını sağladı.

284 Bundan önce biz bir tek ümmettik[24]. Bizim iyi ya da kötü olduğumuzu kimse bilmezdi.

285 Dünyada sahteyle saf bir arada dolaşımdaydı. Hep gece olduğundan gece yolcuları gibiydik.

286 Sonunda peygamberlerin güneşi geldi ve ey katışık, dedi, sen uzaklaş, ey katışıksız, sen gel.

287 Göz, renkleri ayırt edebilir. Göz, yakutu da taşı da bilir.

288 Göz, mücevheri de süprüntüyü de bilir. O yüzden toz toprak gözü de rahatsız eder.

289 Bu kalpazanlar gündüze düşmandır. Şu som altınlarsa gündüze âşıktır.

290 Çünkü onun tanınmasını sağlayan gündüzdür. Böylece altın para, onun şereflendirişini görür.

291 Hakk'ın kıyamete "gün" lakabını vermesi, günün kızarmış ve sararmış yüzleri gösterme özelliğinden dolayıdır.

292 Öyleyse gerçekte gün, velilerin sırrıdır. Gün, onların aynalarının yanında gölgeler gibidir.

293 Bilin ki Hak adamının yansımasıdır gündüz. O'nun "settar" (gizleyici) sıfatının yansıması ise gözleri kapatan akşamdır.

294 Allah, bu yüzden "ve'd-duhâ[25]" diye buyurdu. "Ve'd-duhâ", Mustafa'nın gönlünün ışığıdır.

295 Bir başka rivayete göre, dost onun yansıması olduğu için de "duhâ"yı istemiştir.

296 Yoksa fâni üzerine yemin etmek yanlıştır. Yok olan, Allah'ın anmasına nasıl lâyık olur?

297 Halil, "Ben batanları sevmem[26]" demişken, "Âlemlerin rabbi, fâni olanı nasıl ister?

298 Ayrıca O'nun "settar" sıfatı, gece (*ve'l-leyl*[27])dir ve insanın tozlu bedeni için gizleyicidir.

299 Onun güneşi gökten doğunca beden gecesine, hey "[Rabbin] seni terk etmedi[28]" der.

300 Kavuşmak, belanın özünden ortaya çıktı ve bu güzellikten "darılmadı[29]" ibaresi doğdu.

301 [60a] Her ibare bir durumu gösterir. Durum, el gibidir, ibareyse âlet gibi.

302 Kuyumcu âletinin ayakkabıcının elinde olması, buğdayın kumsala ekilmesi gibidir.

303 Ayakkabıcı âletinin çiftçinin elinde olması da köpeğe saman, eşeğe kemik verilmesi gibidir.

304 Mansur'un dudağında "ben Hakk'ım" sözü nur olurken, Firavun'un dudağında "ben Tanrı'yım" sözü zulüm olur.

305 Asa, Musa'nın elinde şâhit olmuşken, sihirbazın elinde yokluk olup çıkmıştır.

306 Bu yüzden İsa, kendi yol arkadaşına, "samed[30]" ismini öğretmemiştir.

307 İşini bilmeyen âlete kusur bulur. Çamura taş vur bakalım; kıvılcım çıkması mümkün mü?

308 Elle âlet taşla demir gibidir. Çift olmak gerek. Çift olmak doğurmanın şartıdır.

309 Eşsiz ve âletsiz olan birdir. Çoklukta şüphe vardır. Oysa o bir olan şüpheden uzaktır.

310 "İki", "üç" ya da daha fazlasından söz edenler de bir olanda kesinlikle birleşirler.

311 Şaşılık ortadan kaldırılınca bir olurlar. "İki", "üç" diyenler de "bir" demeye başlarlar.

312 Eğer onun oyun alanında birden söz ediyorsan, onun çevgeni etrafından dönmelisin.

313 Top ancak padişahın vuruşuyla harekete geçtiği zaman doğru ve kusursuz olur.

314 Bunları akıllıca dinle ey şaşı. Kulak yoluyla gözüne ilaç sür.

315 Sonra arı söz kör kalplerde kalmaz, nurun kaynağına dek gider.

316 Şeytanın efsunu, yamuk kalplere yamuk ayaktaki yamuk ayakkabı gibi gider.

317 Hikmeti tekrarlasan da sen ehli olmadıkça hikmet senden uzaklaşır.

318 Onu yazsan da, göstersen de, ondan söz etsen de, onu açıklasan da…

319 Ey kavgacı, o senden yüz çevirir, bağlarını koparıp senden kaçar.

320 Senin yanışını görünce de, okumasan bile, eline alışmış bir kuşa döner.

321 O, işten anlamayanın yanında uzun süre kalmaz, tıpkı tavusun köy evinde kalmayacağı gibi.

Padişahın doğanı yaşlı kadının evinde bulması

322 Padişahtan kaçıp un eleyen yaşlı kadına doğru giden doğan değildir din.

323 Yaşlı kadın, çocuklarına tutmaç pişirirken o güzel doğanı gördü.

324 Doğanın ayağını bağlayıp kanadını kırpıp kısalttı, tırnağını kesti ve samanla beslemeye başladı.

325 Dedi, *ehil olmayanlar sana iyi bakmamışlar. Tüylerin çoğalmış, tırnağın uzamış.*

326 *Ehil olmayanın eli seni hasta eder. Gel anneciğine de sana bir güzel bakım yapsın.*

327 Cahilin sevgisini böyle bil, arkadaş. Cahil, yolda hep eğri büğrü gider.

328 Şahın günü doğanı aramakla geçti. Sonunda yaşlı kadına ve çadırına doğru yöneldi.

329 Ansızın doğanını tozun içinde gördü ve onun haline ağlayıp dövündü.

330 Dedi, *vefada bize dürüst davranmadığın için bu, senin yaptığının cezasıdır.*

331 "Cehennem ehliyle [cennet ehli] bir olmaz[31]"dan habersiz, cenneti bırakıp cehenneme nasıl kaçarsın?

332 Bilgi ve bilinç sahibi şahtan pis bir ihtiyarın evine şaşkınca kaçanın cezası budur.

333 Doğan, kanadını şahın eline sürüyordu. Dilsiz olarak, *ben günah işledim*, diyordu.

334 Öyleyse ey kerim, sen iyiden başkasını kabul etmezsen, bu alçak, nereye yakarıp nereye inleyecek?

335 Şahın lütfu, canı suça heveslendirir. Çünkü şah, her çirkini güzel kılar.

336 Git, çirkinlik etme. Çünkü bizim iyiliklerimiz, güzelimize çirkin gelir.

337 Yaptığın hizmeti uygun sandın. O yüzden günah bayrağını dalgalandırmaya başladın.

338 Sana zikir ve dua emredilince, kalbin dua etmekle gurura kapıldı.

339 Kendini Allah ile konuşur gördün. Bu zan yüzünden ayrı düşen o kadar çok ki.

340 Şah seninle birlikte yere otursa da haddini bil ve güzel otur.

341 Doğan dedi, *şahım, pişmanım. Tövbe edip Müslümanlığımı tazeleyeceğim.*

342 Sen onu sarhoş edip aslan avlattığın için, sarhoşluk yüzünden yalpalarsa özrünü kabul et.

343 *Tırnağım gittiyse de sen beni yanına alırsan ben güneşin sancağını sökerim.*

344 *Kanadım gittiyse de sen beni okşarsan felek benim doğanlığımla az oyun oynar.*

345 *Bana kemer bahşedersen, dağı yerinden sökerim. Bana kalem verirsen sancakları alaşağı ederim.*

346 [60b] *En azından cüssem sinekten küçük değildir. Nemrud'un saltanatını kanatlarımla altüst ederim.*

347 *Zayıflık bakımından sen beni kırlangıç (ebâbil) say. Düşmanlarımın her birini de fil olarak gör.*

348 *Fındık büyüklüğünde ateşli mermi atarım. Benim mermim, etki bakımından yüz mancınık gibidir.*

349 Musa, bir tek asasıyla geldi savaşa. Firavun'a ve kılıçlarına asasını vurdu.

350 Tek başına o kapıyı çalan her peygamber, bütün ufuklara tek başına yüklenmiştir.

351 Nuh O'ndan kılıç dilerken tufanın dalgası O'nun iradesiyle kılıç özelliği kazandı.

352 Ey Ahmed, yeryüzü ordusu kimdir ki? Sen gökyüzünde ayı görüp ayın alnını yar.

353 Böylece bilsin gâfil uğuru ve uğursuzluğu. Bu devir senin devrindir, ayın devri değil.

354 Bu devir senin devrin. Kelim Musa, senin devrinde olmayı arzulardı.

355 Çünkü Musa senin devrindeki canlılığı gördü. O devirde tecelli sabahını gördü.

356 Dedi, *Rabbim, [içinde bulunduğumuz dönem] rahmet dönemiydi, o rahmeti de geçti; orada "ruyet" var.*

357 *Musa'nı denizlere daldır da Ahmed döneminin orta yerinden çıkar.*

358 Dedi, *ey Musa, onu sana gösterdim ve o halvetin yolunu sana açtım.*

359 *Ancak ey Kelim, sen bu dönemde ondan uzaksın. Ayağını geri çek. Çünkü bu yol uzak bir yoldur.*

360 *Ben cömerdim. Kula ekmeği gösteririm ve böylece tamah, o canlıyı ağlatır.*

361 Anne çocuğunun burnuna göğsünü değdirir ve böylece çocuk uyanıp besin aramaya başlar.

362 Çocuk, habersiz bir şekilde aç olarak uyumuştur. O iki göğüs ise sancı çekmektedir.

363 "Ben gizli bir rahmet hazinesiydim. Hidayete erdirilmiş bir ümmet gönderdim[32]."

364 Canla başla aradığın her kerameti o gösterir ve böylece sen de ona tamah edersin.

365 Ahmed, dünyada bir çok put kırdı ve böylece ümmetler dünyada "Rabbim" demeye başladılar.

366 Ahmed'in çabası olmasaydı, sen de ataların gibi puta tapardın.

367 Onun ümmetler üzerindeki hakkını bilesin diye başın putlara secde etmekten kurtuldu.

368 Şükredeceksen bu kurtuluşa şükret. İç putundan da seni kurtaran odur.

369 Başını putlardan o kurtardı. Bu güçle sen de kalbini kurtar.

370 Babandan bedava miras olarak bulduğun için dine şükretmekten yüz çevirdin.

371 Mirasyedi adam, malın kıymetini ne bilir? Rüstem dişiyle tırnağıyla kazanır, Zal bedava bulur[33].

372 Ağlatınca rahmetim coşar, nimetimi hıçkırarak ağlayan içer.

373 Vermeyeceksem göstermem. Kalbi nasıl kapattıysam öyle açarım.

374 Rahmetim o güzel ağlayışlara bağlıdır. Ağlayınca rahmet denizinden dalgalar yükselir.

Şeyh Ahmed Hadrûye'nin -Allah sırrını kutsasın- Allah ilhamıyla alacaklılar için helva satın alması

375 Her zaman borçlu ve cömertliğiyle meşhur bir şeyh vardı.

376 Büyüklerden on binlerce borç alır, dünyanın fakirlerine harcardı.

377 Yine borçla bir tekke yapmış, tekke için canını malını harcamıştı.

378 Hak onun borcunu her yerden temin ederdi. Hak, İbrahim için kumdan un yapmıştı.

379 Peygamber der ki *pazarlarda iki melek hep dua eder.*

380 *Der ki Allah'ım, sen infak edenlere ecir ver, cimrileri de helak et.*

381 *Özellikle canını infak edip boğazını yaratıcıya kurban eden infak sahibine ecir ver.*

382 O, İsmail gibi boynunu uzatır, fakat onun boğazına bıçak işlemez.

383 Öyleyse şehitler bu yüzden diri ve mutludurlar. Onların bedenlerini kafirlerinki gibi görme.

384 Allah onlara bâki olan canı ecir olarak verdiği için, canları üzüntü, sıkıntı ve mutsuzluktan güvendedir.

385 Borçlu şeyh yıllarca böyle yaptı. Tıpkı bir aracı gibi alıp verirdi.

386 Ecel gününde başı dik olarak eceli karşılamak için tohumlar ekerdi.

387 Şeyhin ömrü sona yaklaşıp vücudunda ölümün izi görülünce…

388 Alacaklılar çevresine toplanıp oturdular. Şeyh ise mum gibi yanıp eriyordu.

389 Alacaklılar umutlarını yitirip surat astılar. Gönüllerin acısı ciğer yarasıyla bir araya geldi.

390 Şeyh dedi, *şu kötü düşüncelilerin hallerine bak. Hakk'ın dört yüz altın dinarı yok mu sanırlar?*

391 [61a] Dışarıda bir çocuk, üç beş kuruş umuduyla "helva" diye bağırıyordu.

392 Şeyh, uşağa, *git bütün helvayı al,* diye başıyla işaret etti.

393 Böylece alacaklılar o helvayı yerlerse bir süre bana acı acı bakmazlar diye düşündü.

394 Uşak bütün helvayı para karşılığı almak üzere dışarı çıktı.

395 Dedi, *helvanın toptan fiyatı nedir?* Çocuk dedi, *yarım dinar ve biraz da küsuru var.*

396 Dedi, *sufilerden fazla para isteme. Yarım dinar vereyim, başka bir şey söyleme.*

397 O, tabağı şeyhin önüne koydu. Şimdi sen incelikli sırrına bak.

398 Alacaklılara bu yiyecek teberrük içindir, güzelce yiyin, helaldir, diye işaret etti.

399 Tabak boşalınca çocuk tabağı aldı. *Ey akıl sahibi,* dedi, *paramı ver.*

400 Şeyh, dedi, *parayı nerden bulayım? Borcum var ve âhirete göçüyorum.*

401 Çocuk üzüntüyle tabağı yere çaldı ve ağlayıp sızlamaya başladı.

402 Çocuk, çaresizlikten hıçkıra hıçkıra ağlıyor ve *ayaklarımı kırsan bundan iyiydi,* diye söyleniyordu.

403 Keşke, diyordu, *külhanı dolaşsaydım da bu tekkenin kapısından geçmeseydim.*

404 *Obur ve beleşçi sufiler, köpek kalplidir,* diyordu, *[karınlarını doyurunca] kediler gibi yüzlerini temizlerler.*

405 Çocuğun bağırıp çağırmasıyla iyilerden kötülerden büyük bir kalabalık çocuğun başına toplandı.

406 Çocuk, şeyhin yanına gelip, *bre acımasız şeyh,* dedi, *emin ol usta beni öldürecek.*

407 *Onun yanına eli boş gidersem beni öldürür. Buna gönlün elverir mi?*

408 Alacaklılar da şeyhe arka çıkmayarak ona, *bu seferki yaptığın da nedir,* diye çıkıştılar.

409 *Malımızı yedin ve hesabını öte dünyaya götürüyorsun, anladık da ne diye yeni bir zulüm daha işliyorsun?*

410 Çocuk, bir dahaki namaz vaktine dek ağlamayı sürdürdü. Şeyhse gözlerini kapatıp ona bakmıyordu.

411 Şeyh, cefadan ve olumsuzluktan arınmış olarak ay yüzüne yorganı çekmişti.

412 Ezelle de ecelle de barışık ve mutluydu. Önemli ya da önemsiz herkesin kınama ve konuşmasına aldırış etmiyordu.

413 Kişinin yüzüne can gülmüşse şeker gibi, insanların surat ekşitmelerinden ona ne zarar gelir?

414 Kişinin gözüne can öpücük vermişse felekten ve feleğin ötesinden ne diye tasalansın?

415 Mehtaplı gecede gökteki ay, köpeklerden ve havlamalarından ne diye korksun?

416 Köpek kendi görevini yapar. Ay da kendi görevini sergiler.

417 Herkes kendi işini yapar; su ise çöp için berraklığından vazgeçmez.

418 Çöp suyun yüzünde çöp olarak giderken berrak su etkilenmeden yoluna devam eder.

419 Mustafa gece yarısı ayı yarar[34]. Ebu Leheb ise kininden saçma sözler geveleyip durur.

420 Mesih ölüyü diriltirken, Yahudi öfkesinden saçını başını yolar.

[421] Köpeğin sesi ayın kulağına nerden gidecek? Hele bir de Allah'a özgü ay ise bu.

[422] Şah, sabaha dek ırmak kıyısında içip raks eder ve kurbağa sesinden hiç haberi olmaz.

[423] Aslında çocuğun alacağı kısa sürede toplanırdı. Fakat şeyhin himmeti bu cömertliğin yolunu kapatıyordu.

[424] O, kimsenin çocuğa bir şey vermesine izin vermiyordu. Aslında pirlerin gücü bundan da fazladır.

[425] Sonraki namaz vakti gelince bir uşak, elinde zengin birince gönderilmiş bir tabakla çıkageldi.

[426] Şeyhi tanıyan mal ve hal sahibi bir kişi ona hediye göndermişti.

[427] Tabağın bir köşesinde dört yüz dinar ve kağıda sarılmış olarak da yarım dinar vardı.

[428] Uşak gelip şeyhe saygılarını sunarak o tabağı yalnız haldeki şeyhin önüne bıraktı.

[429] Tabağın üzerindeki örtüyü açınca, insanlar onun kerametini gördüler.

[430] Hemen hepsinden ahlar vahlar yükseldi. *Ey şeyhlerin ve şahların önderi,* dediler, *bu da neyin nesi?*

[431] *Bu ne sır, bu nasıl sultanlık, ey sır sahiplerinin efendisi?*

[432] *Biz bilemedik, bizi affet, çok ileri geri konuştuk.*

[433] *Bir kör gibi bastonlarımızı sallayıp duruyoruz. Bu durumda lambaları kırmamız kaçınılmazdır.*

[434] *Biz sağırlar gibi, sözü duymadan, kıyaslama yaparak cevap vereceğiz diye saçmalıyoruz.*

[435] *Biz Musa'dan ders almadık. O da Hızır'a karşı çıktığı için mahcup olmuştu.*

[436] *Göklere süzülen ve nuruyla göğü yaran bir gözle…*

[437] [61b] *Aptalca rekabet etmeye kalkıştı değirmen faresinin gözü.*

[438] Şeyh buyurdu, *bütün söylediklerinizi affedip helal ettim.*

[439] Dedi, *bunun sırrı şuydu, Hak'tan istedim ve O da böylece doğru yolu bana gösterdi.*

[440] *Söz konusu para azsa da, çocuğun yakarıp ağlamasına bağlı bir paradır.*

[441] *Helva satan çocuk ağlamadıkça rahmet denizi kabarıp dalgalanmaz.*

[442] O çocuk senin gözündür, kardeşim. Bil ki isteğine ulaşmak, ağlayıp yakarmana bağlıdır.

[443] O hediyeye kavuşmak istiyorsan bedenindeki göz çocuğunu ağlat.

Bir kimsenin az ağla yoksa kör olursun diye bir zâhidi korkutması

[444] Bir zâhide arkadaşı, *ibadet ederken az ağla ki* dedi, *gözüne zarar gelmesin.*

[445] Zâhit dedi, *iki seçenekten başkası yok: Göz, o cemâli ya görecek ya da göremeyecek.*

[446] *Hakk'ın nurunu görürse zaten Hakk'a kavuşmada iki göz eksik olsa ne gam.*

[447] *Eğer Hakk'ı göremeyecekse böyle hayırsız göz varsın kör olsun.*

[448] Göz için üzülme, çünkü İsa senindir. Yan yürüme ki o sana iki doğru göz versin.

[449] Ruhunun İsa'sı seninle beraberdir. Ondan yardım iste. Çünkü o iyi bir yardımcıdır.

[450] Fakat kemikle dolu bedeninin lüzumsuz işlerini her zaman İsa kalbine yükleme.

451 Doğru kimseler için anlattığımız hikâyedeki aptal gibi davranma.

452 İsa'ndan bedenin diriltilmesini talep etme. Musa'ndan Firavunca şeyler isteme.

453 Kalbinde geçim kaygısına az yer ver. Geçim eksik olmaz; yeter ki sen dergâha yönelmiş ol.

454 Bu beden ruha çadırdır. Ya da Nuh'un gemisi gibidir.

455 Türk ise bir çadır bulur; özellikle de bir dergâhın sevgilisi olduğu zaman.

İsa'nın duasıyla kemiklerin dirilmesi hikâyesinin sonu

456 İsa, o gencin ricası üzerine kemiğe Hakk'ın adını okudu.

457 O ham kişinin dileğinin ardından Allah'ın hükmü o kemiğin dışyüzünü diriltti.

458 Hemeninde kara bir aslan ortaya çıkıp onun cismini perişan etti.

459 Kafasını koparıp beynini döktü. Öyle ki onda ceviz kadar bile beyin yoktu.

460 Onun bir beyni olsaydı, ona bir şey olmaz, ancak bedeni zarar görürdü.

461 İsa dedi, *onu ne çabuk ezdin? Çünkü*, dedi aslan, *o seni üzmüştü*.

462 İsa dedi, *adamın kanını niçin yemedin?* Dedi, *o rızık olarak benim kısmetim değildi.*

463 O yırtıcı aslan gibi avını yemeden dünyadan giden ne kadar da çok.

464 Nasibi bir saman bile değilken hırsı bir dağ gibi. Yüzleri yok ama yüz sahibi görünürler.

465 Ey dünyada bize kayaları ve zorlukları kolay kılan, bizi kurtar.

466 Bize yiyecek göründü, oysa bir tuzaktı o. Bize nesneleri oldukları gibi göster[35].

467 Aslan dedi, *ey İsa, bu av sadece ibret açısındandı.*

468 *Dünyada benim rızkım olsaydı, ölülerle ne işim olurdu?*

469 Duru bir su bulup da eşek gibi lüzumsuzluk edip suya pisleyenin cezası budur.

470 Eşek ırmağın kıymetini bilse, suya ayağı yerine başını koyardı.

471 O, hayat suyunun sultanı olan böyle bir peygamber bulur da…

472 Onun huzurunda, ey hayat suyunun sultanı "ol" emriyle bizi dirilt diye nasıl olur da can vermez?

473 Sakın nefis köpeğini canlı bırakma. Çünkü o, öteden beri senin can düşmanındır.

474 Bu köpeğin can avlamasına engel olan kemiğin canı cehenneme.

475 Köpek değilsen, ne diye kemiğe âşıksın? Sülük gibi ne diye kana aşk beslersin?

476 O nasıl göz ki görme özelliği yok ve sınavlardan aldığı sonuç hep rezilliktir?

477 Zanların zaman zaman yanılması doğaldır. Ancak bu nasıl zan ki kör olarak çıkagelir?

478 Ey göz, gel ağlayanlara katıl da bir an olsun oturup kendine ağla.

479 Ağlayan bulutla dal yeşerip canlanır. Aynı şekilde mum da ağladıkça daha bir ışıklanır.

480 Nerde ağıt yakanlar varsa oraya otur. Çünkü ağlamada onlardan daha iyisin.

481 [62a] Çünkü onlar fâni olandan ayrıldıkları için ağlarlar ve bâki candan habersizdirler.

482 Çünkü kalpte taklidin izi set oluşturmuştur. Git de gözyaşıyla bu seddi yık.

483 Taklit her iyiliğin âfeti olduğu için, muhkem bir dağ olsa bile samandır.

484 Bir kör iri cüsseli ve öfkeli olsa da, gözü olmadığı için onu bir et parçası kabul et.

485 Kıldan ince söz söylese de gönlünün o sözden haberi yoktur.

486 Kendi söylediğinden mest olsa da onunla şarap arasında epey yol vardır.

487 O, kendisi su içmeyen ırmak gibidir. Onun suyu susamışlara doğru akıp gider.

488 Su ırmakta durmaz. Çünkü ırmak susuz değildir, su içmez.

489 Ney gibi acıklı acıklı inler. Ama bunu satış yapmak için yapmaktadır.

490 Ağıt yakan taklit yoluyla söyleyip ağlarsa, o alçağın amacı tamahkârlıktan başka bir şey değildir.

491 Ağıtçı yakıcı sözler söyler, fakat hani nerede yanan gönlü, yırtılan eteği?

492 Araştıranla taklit eden arasında farklar vardır. Çünkü biri Dâvud iken öteki sestir.

493 Birinin sözünün kaynağı yanışken, ötekisi, eski sözleri ezberleyip de söyler.

494 O hüzünlü sözle gururlanma sakın. Yükü öküz çekerken inleyen kağnıdır.

495 Taklitçi de sevaptan yoksun değildir. Ağıtçının yaptığı işin de ücreti vardır.

496 Kafir de mümin de "Allah[36]" der, ama ikisi arasında epey fark vardır.

497 Dilenci ekmek için Allah derken, takvalı insan içten gelerek Allah der.

498 Dilenci söylediğini bilseydi, gözünde ne azın ne de çoğun bir değeri kalırdı.

499 Ekmek peşindeki adam, tıpkı saman için mushaf taşıyan eşek gibi[37] yıllarca Allah der durur.

500 Dudağının söylediği kalbine yansısaydı, bedeni zerre zerre olurdu.

501 Şeytanın adı büyücülükte iş görürken, sen de Hakk'ın adıyla metelik topluyorsun.

Köylünün karanlıkta kendi ineği sanarak aslanı okşaması

502 Bir köylü, ineğini ahıra bağladı. Aslan da gelip ineği yedi ve onun yerine çöküp oturdu.

503 Köylü, ahıra girip ineğe yöneldi. Gece vakti karanlıkta ineğini arıyordu.

504 Aslanı okşayıp duruyor, kâh sırtını, kâh karnını sıvazlıyordu.

505 Aslan dedi, biraz aydınlık olsaydı ödü patlayıp yüreği kanla dolardı.

506 Böyle korkusuzca beni sıvazlıyor. Çünkü gece vakti beni inek sanıyor.

507 Hak der ki ey kör mağrur, adımı duyunca dağ parça parça olmadı mı?

508 Çünkü "kitabı dağa indirseydik, parça parça olurdu[38]" ve hareket ederdi.

509 Uhud dağı benim farkımda olsaydı parçalanır, kalbi kanla dolardı.

510 Babandan annenden duydun da umarsızca buna sarıldın.

511 Taklitsiz olarak buna vâkıf olsan, lütufla, görünmez bir meleğe dönersin.

512 Şu tehdit amaçlı hikâyeyi dinle de taklidin zararını anla.

Sûfilerin sema edebilmek için yolcunun bineğini satmaları

513 Bir sûfi yolda bir tekkede konakladı. Bineğini götürüp ahıra çekti.

514 Kendi elleriyle su ve ot verdi. Yani daha önce anlattığımız sûfi gibi yapmadı.

515 Bir yanlışlık ve delilik yapmamaya özen gösterdi. Kaderde varsa özen göstermenin ne yararı olur?

516 [Oradaki] sûfiler yoksul ve elleri dar kimselerdi. "Yoksulluk neredeyse mahvedici bir küfre dönüşecekti[39]."

517 Ey tok zengin, o çileli yoksulun yanlışına sakın gülme.

518 O sûfi sürüsü, parasızlık yüzünden eşeği satmaya karar verdi.

519 Zaruret yüzünden murdar mubah olur. Bir çok fesat zaruret yüzünden olumlu görülür[40].

520 Hemen zavallı eşeği sattılar. Yiyecek içecek getirip lambalar yaktılar.

521 Tekkede bir cümbüş başlatıp dediler, *bu gece yiyip içip raksetmek var.*

522 *Nereye dek sabır, nereye dek üç oruç[41]? Elimizde sepet daha ne kadar dileneceğiz?*

523 *Biz de insanız, bizim de canımız var. Ne mutlu ki bu gece konuğumuz var!*

524 Onlar, can olmadığı halde can sandıkları için çürük tohum ektiler.

525 [62b] Uzak yoldan gelmiş ve yorgun olan yolcu da o konukseverlik ve ağırlamayı gördü.

526 Sûfiler, onunla birer birer ilgileniyor, ona bir güzel hizmet ediyorlardı.

527 Kendisine olan ilgilerini görünce, *bu gece eğlenmeyeceksem*, dedi, *ne zaman eğleneceğim?*

528 Yiyip içtiler ve semâ başladı. Tekke tavana dek toz duman oldu.

529 Bir yanda mutfağın dumanı, bir yanda tepinmeden kalkan toz, bir yanda da coşku ve kendinden geçiş…

530 Kimi zaman el çırpıp tepiniyor, kimi zaman secdeyle tekkeyi süpürüyorlardı.

531 Sûfi, felekten istediğini geç bulur da bu yüzden obur olur.

532 Elbette Hakk'ın nurundan yiyip doyan ve dilenme utancından müstağni olan sûfi müstesna.

533 Binlercesi içinde böyle sûfi oldukça azdır. Geri kalanlar onun ikbâli sayesinde yaşarlar.

534 Semâ bitmeye yaklaşınca, hânende ağır bir ezgiye başladı.

535 *Gitti eşek, gitti eşek* diye şarkı söylemeye başladı ve bu şarkıyla herkesi coşturdu.

536 Bu coşkuyla sabaha dek *"gitti eşek, oğlum, gitti eşek"* şarkısını söylediler.

537 Bizim sûfi de onlara uyarak *"eşek gitti"* şarkısını söylemeye başladı.

538 Yenilip içilip eğlenme sona erip de gündüz olunca hepsi elveda dedi.

539 Tekke boşalıp sûfi bir başına kaldı ve eşyasının tozunu silkeledi.

540 Yanına yoldaş arayan sûfi, eşeğe yüklemek üzere eşyasını odadan çıkardı.

541 Yol arkadaşlarına yetişmek için acele ederek ahıra gitti, fakat eşeğini bulamadı.

542 Dedi, *herhalde uşak suya götürmüştür; çünkü dün eşek az su içmişti.*

543 Uşak gelince sûfi, *eşek nerde*, diye sorunca, uşak, *sakalına bak*, dedi, *belki ordadır.*

544 Sûfi dedi, *ben eşeği sana emanet ettim. Onu korursun diye sana güvendim.*

545 *Sana verdiğimi senden isterim. Sana verdiğimi geri ver.*

546 *Peygamber der ki elin ne aldıysa onu geri vermek gerek.*

547 *İnat edip buna râzı olmuyorsan, hadi, ikimiz de kadıya gidelim.*

548 Uşak dedi, *benim gücüm yetmedi, sûfiler bana saldırdılar; canımdan korktum.*

549 *Sen kedilerin arasına ciğer atıp sonra da ciğerden haber soruyorsun.*

550 *Yüz açın önüne bir ekmek, yüz köpeğin önüne zavallı bir kedi bırakıyorsun.*

551 [Sûfi] dedi, *varsayalım ki eşeği senden zorla aldılar ve ben zavallının kanına kastettiler.*

552 *Peki bana gelip de a fakir, eşeğini götürüyorlar, demek yok mu?*

553 *Böyle yapsaydın, eşeğimi kimde olsa geri alırdım. Alamazsam eşeğin parasını ödetirdim.*

554 *Onlar burada olsaydı şimdi yüz türlü çözüm bulunurdu. Oysa şu anda her biri bir yana gitti.*

555 *Ben şimdi kimi tutup da kadıya götüreyim? Bu işi başıma sen açtın.*

556 *Bre adam, nasıl olur da, şöyle korkunç bir zulüm oldu a garip, diye gelip bana söylemezsin?*

557 Dedi, *vallahi ben seni olup bitenden haberdar etmek için defalarca geldim.*

558 *[Ama] sen herkesten daha coşkun bir şekilde "eşek gitti, oğlum" diyordun.*

559 *[Ben de] bu ârif bir adam olduğu için durumdan haberdar ve hoşnuttur, diye geri dönüyordum.*

560 Sûfi dedi, *herkes o sözü söylüyordu. Benim de hoşuma gitti, söyledim.*

561 *Beni mahveden, onları taklit etmem oldu. İki yüz lanet olsun şu taklide!*

562 Özellikle böyle serserileri taklit etmeye… İbrahim'in öfkesi de [zaten] batanlaradır[42].

563 O *topluluğun neşesi benim gönlüme de yansıyor ve gönlüm neşeleniyordu.*

564 Dostlardan gelen yansıma, denizden yansımasız su çeker duruma gelinceye dek güzeldir.

565 Bil ki ilk yansıma taklitten kaynaklanır. Art arda gelirse, o taklit değil hakikattir.

566 Hakikate ulaşmadıkça dostlardan kopma. Damla inciye dönüşmeden midye kabuğundan ayrılmaz.

567 Gözünü, kulağını ve aklını arındırmak istiyorsan tamah perdelerini yırtmalısın.

568 Çünkü sûfinin açgözlülükle yaptığı taklit, onun aklını ışığa ve aydınlığa kapatır.

569 Yeme, eğlenme ve raksetme hırsı, onun aklının bilince ulaşmasını engeller.

570 [63a] Aynada hırs olsaydı, o da nifak bakımından bizim gibi olurdu.

571 Terazinin mal hırsı olsaydı, terazi, tartılan şeyi nasıl doğru gösterirdi?

572 Her peygamber, kavmine demiştir ki *getirdiğim mesaja karşılık sizden ücret istemiyorum*[43].

573 *Ben kılavuzum. Hak sizin müşterinizdir. Hak, kılavuzluğumun karşılığını iki tarafta da verir.*

574 Yaptığın işin ücreti nedir? Dostu görmek. Ebu Bekir kırk bin dinar bağışlamışsa da[44] benim [asıl] ücretim dostu görmektir.

575 Onun kırk bini benim ücretim olamaz. Boncuk, cennet incisinin yerini tutar mı?

576 Sana bir hikâye anlatayım da aklınla dinle ve böylece hırsın kulağı sağır ettiğini öğren.

577 Tamahkâr olan kekeme olur. Tamahla gözün ve gönlün aydın olması mümkün mü?

578 İnsanın aklında para ve makam hayalinin olması, göze kirpik kaçması gibidir.

579 Ancak Hak'la dolu olan sarhoş bunun dışındadır. Ona hazineler de versen umurunda değildir.

580 Hak'la bir arada olmaktan nasiplendikçe bu dünya onun gözünde leşe dönüşür.

581 Fakat o sûfi, sarhoşluktan uzak olduğu için kaçınılmaz olarak hırs içinde gece körüydü.

582 Hırsa kapılmış kimse yüz hikâye de dinlese, hırs kulağına bir tek incelik girmez.

Kadı tarafından görevlendirilen tellalların şehrin çevresinde bir müflisi teşhir etmeleri

583 Evsiz barksız bir müflis kişi vardı. Hapishanede kalıp güvensiz ortamda yaşardı.

584 Hapishanedekilerin yiyeceklerini ölçüsüzce yerdi. Onun hırsı, insanların kalpleri üzerinde Kaf dağı gibiydi.

585 O her şeyi kaptığı için kimsenin bir lokma ekmek yemeğe cesareti yoktu.

586 Rahman'ın davetinden uzak olan, sultan bile olsa dilenci gözlüdür.

587 [Bu müflis], dostluğu ayaklar altına almıştı. Bu ekmek hırsızı yüzünden hapishane cehenneme dönmüştü.

588 Rahat etmek için bir yana kaçsan, o yanda da karşına bir bela çıkar.

589 Hiçbir köşe belasız değildir. Hakk ile baş başa kalmak dışında huzur yoktur.

590 Elbette dünya zindanının köşesi de haraçsız ve meşakkatsiz değildir.

591 Vallahi fare deliğine de girsen, bir kedi pençesine müptela olursun.

592 İnsanın düşünceleri güzelse, insan düşünceleriyle beslenip gelişir.

593 İnsanın düşünceleri kötüyse, ateşinden mum gibi eriyip gider.

594 Güzel düşüncelerin sayesinde Allah seni yılan ve akrepler arasında güvende tutar.

595 Bu güzel düşünceler bakırı altına dönüştüren bir iksir olduğu için yılanla akrep sana dost olur.

596 Güzel düşünceyle sabır tatlılaşır. Çünkü sabırla, genişlik veren düşünceler baş gösterir.

597 İçteki genişlik imandan kaynaklanır. İman zayıflığı, umutsuzluk ve üzüntü demektir.

598 Sabır imanla taçlanır. "Sabrı olmayanın imanı olmaz[45]."

599 Peygamber der ki *özünde sabır olmayana Allah iman vermez.*

600 Senin gözüne yılan gibi görünen biri, başkasının gözüne sevgili görünür.

601 Çünkü sen onun küfür içinde olduğunu düşünürsün. Oysa o, dostunun gözünde imanlıdır.

602 Çünkü bu kişide iki davranış da vardır. O, kimi zaman balık, kimi zaman olta iğnesidir.

603 Onun yarısı müminken, öteki yarısı kâfirdir. Yarısı hırsken, öteki yarısı sabırdır.

604 Allah sana der ki: "*Kiminiz müminken, kiminiz öteden beri kâfirdir*[46]."

605 Sol yanı siyahken öteki yanı ay gibi beyaz olan bir inek gibi.

606 Bu yanını gören onu istemez. Öteki yanını görense elde etmek ister.

607 Yusuf, kardeşlerinin gözünde canavar gibiyken, Yakub'un gözünde hûri gibidir.

608 İkincil göz, kötü düşünce yüzünden onu çirkin görür. Asıl göz ise âşikar değildir.

609 Dış gözü iç gözün gölgesi bil. O ne görürse bu göz ona yönelir.

610 Sen mekandasın ama aslın mekansız yerde. Bu dükkanı kapat da aç o dükkanı.

611 Altı yöne kaçma. Çünkü yönlerde altı kapı vardır. Altı kapının sonu ise "mat"tır.

Mahkumların o müflisi kadı vekiline şikayet etmeleri

612 Mahkumlar, anlayışlı biri olan kadı vekiline şikayete geldiler.

613 Dediler, *selamımızı kadıya götür ve bizim bu alçak adamdan çektiklerimizi anlat.*

614 [63b] *O, bu hapishanede daimi olup obur, asalak ve zararlıdır.*

615 *Hiç utanmadan her yemekte sinek gibi selamsız sabahsız hazır bulunur.*

616 *Onun için altmış kişinin yemeği hiçbir şeydir. Ona, yeter denilirse, sağır gibi davranır.*

617 *Mahkumlara yetecek yemek kalmaz. Bin türlü tedbirle bir yemeğin ağzı açılacak olsa…*

618 *O cehennem boğazlı hemen ortaya çıkar. Delili de şudur: Allah "yiyin[47]" demiştir.*

619 *Üç yıldır süren bu kıtlık canımıza tak etti, [buna bir çözüm buluna]. Kadı hazretlerinin gölgesi sonsuza dek eksik olmasın.*

620 *Ya bu öküz bu hapishaneden gitsin ya da yiyeceğini bir vakıftan karşılayın.*

621 *[Ey kadı,] senden hem erkekler, hem kadınlar memnun. Adaletini göster, imdada yetiş.*

622 Hak bilir kadı vekili, kadıya giderek şikayetleri bir bir anlattı.

623 Kadı, onu hapishaneden huzuruna çağırttı. Sonra da kendi adamlarına durumu inceletti.

624 Mahkumların şikayetlerinin gerçeğe dayandığı kanıtlandı.

625 Kadı, ona dedi, *kalk, bu hapishaneyi terk et, kendine miras kalan evine git.*

626 [Mahkum], *benim evim barkım,* dedi, *senin verdiklerindir. Kâfir gibi benim de cennetim senin hapishanendir.*

627 *Beni istemeyip zindandan kovarsan, yoksulluk ve açlıktan ölürüm.*

628 Tıpkı İblis'in dediği gibi, *"Rabbim bana kıyamete dek mühlet ver[48]."*

629 *"Ben bu dünya zindanında düşmanının çocuklarını öldürdüğüm sürece mutluyum.*

630 *İman ve yol azığı olarak bir ekmeği olanların…*

631 *Kimi zaman pişmanlıkla feryat etsinler diye, hile ve aldatmacayla ekmeklerini ellerinden alırım.*

632 *Kimi zaman onları yoksullukla tehdit ederim. Kimi zaman da gözlerini güzellerin zülüflerine ve benlerine bağlarım."*

633 Bu zindanda iman azığı azdır. Azığı olan da bu köpeğin tehdidi altındadır.

634 Namaz, oruç ve yüz türlü çaresizlik yoluyla elde edilen zevk azığını o bir çırpıda alır götürür.

635 "Onun şeytanından Allah'a sığınırım. Onun taşkınlığından helak olduk âh[49]."

636 O, binlercesinin içinde yürüyen bir köpektir. Onun girdiği herkes ona dönüşür.

637 Seni kim soğutursa bil ki şeytan onun içindedir ve derisinin altına gizlenmiştir.

638 Şeytan, nüfuz edecek beden bulamazsa düşünceye nüfuz eder ve böylece seni vebale sürükler.

639 Kimi zaman gezip eğlenme ve kimi zaman dükkan düşüncesi, kimi zaman ilim ve kimi zaman da ev bark düşüncesi [içine şeytan yerleşebilir].

640 Hemen bunlara karşı sadece dilinle değil, candan bir "lâhavle" çek.

Müflis hikâyesinin sonu

641 Kadı müflise dedi, *[yoksulluğunu] kanıtla*. Müflis dedi, *hapishanedekiler tanıktır.*

642 Kadı dedi, *onlar seni suçluyorlar. Senden kaçıyor, senden kan ağlıyorlar.*

643 *Bu yüzden senden kurtulmak istedikleri için yalancı tanıklık edebilirler.*

644 Mahkemedekilerin tümü, *biz onun bahtsızlığına da müflisliğine de tanığız* diye tanıklık etti.

645 Kadı onun durumunu kime sorduysa dedi, *efendim, bu müflise ilişme.*

646 Kadı, *öyleyse* dedi, *onu şehirde dolaştırıp çulsuz ve üçkağıtçı olduğunu duyurun.*

647 *Mahalle mahalle gezip duyurular yapın ve onun beş parasız olduğunu herkese bildirin.*

648 *Kimse ona veresiye satış yapmasın ve kimse beş kuruş borç vermesin.*

649 *Onunla ilgili kim şikayette bulunursa bulunsun, onu artık hapse atmayacağım.*

650 *Benim huzurumda müflisliği kanıtlanmıştır. Onun elinde para da yok, mal da.*

651 İnsanın dünya hapishanesinde bulunması, iflasının kanıtlanması içindir.

652 Şeytanın müflisliğini ise Rabbimiz, Kur'an'ımızda ilan etmiştir.

653 [Demiştir] ki o, hilekâr, müflis ve kötü sözlüdür. Onunla hiç ortaklık ve alışveriş yapma.

654 Eğer yaparsan, onun eline bahane vermiş olursun. O müflistir. Ondan nasıl kâr edebilirsin?

655 Fitne körüklenince, odun satan bir Kürd'ün devesini getirip [müflis mahkumu bindirdiler].

656 Zavallı Kürt çok sızlandı. Üstelik üç beş kuruş verip mahkeme görevlisini de sevindirdi.

657 Yine de onun devesini kuşluk vakti götürüp akşama dek bırakmadılar. Onun ağlayıp sızlanması fayda etmedi.

658 O şiddetli kıtlık, devenin sırtına bindi. Deve sahibiyse devenin peşinden koşuyordu.

659 [64a] Mahalleden mahalleye, semtten semte dolaşarak onu bütün şehre tanıttılar.

660 Her hamamın, her çarşının önünde bütün ahali onun şekline şemailine baktı.

661 Türk, Kürt, Rum ve Araplardan seçilmiş gür sesli on tellal duyuru yaptı:

662 *"Bu adam müflistir, hiçbir şeyi yoktur. Kimse ona bir metelik de olsa borç vermesin.*

663 *Gizli ya da açık bir meteliği yoktur. Müflis ve sahtekârdır.*

664 *Sakın ha sakın onunla pek arkadaşlık etmeyin. Size bir inek getirse yularını sıkı bağlayın, [çalıntı olabilir].*

665 *Bu serseriyi mahkemeye getirseniz de ben bu geberiği hapse atmayacağım.*

666 *Tatlı sözlüdür. Boğazıysa çok geniş. Kılığı yeni gibi görünse de partal kılıklıdır.*

667 *Hile için giydiği o elbise ödünç alınmıştır. Onunla insanları kandırmayı düşünür."*

668 Ey sağduyu sahibi, bilge olmayanın dilindeki hikmetli sözleri ödünç alınmış elbiseler bil.

669 Bir hırsız güzel bir elbise giyse de, o eli kesik, senin elini nasıl tutabilir?

670 Akşam olup [müflis mahkum] deveden ince, Kürt ona dedi, *evim uzak, vakit de geç oldu.*

671 *Sabahtan beri deveme biniyorsun. Arpadan vazgeçtim, en azından azıcık saman parası ver.*

672 [Müflis] dedi, *biz şimdiye dek ne yaptık peki? Aklın nerde? Hey, evde kimse yok mu?*

673 *Müflisliğim yedi kat göğe ilan edildi de sen duymadın mı a sersem?*

674 *Anlaşılan, kulağın boş bir tamahla dolmuş. Sonuçta tamah, insanı sağır ve kör eder.*

675 *"Bu kaltaban müflistir, müflis!" denildiğini taş toprak bile duydu.*

676 Akşama dek söylediler de deve sahibinin kulağına girmedi. Çünkü o tamahla doluydu.

677 Kulakta ve gözde Allah'ın mührü vardır[50]. Oysa perdelerde bir çok görüntü ve ses vardır.

678 O, güzellik, olgunluk ve cilveden ancak dilediğini göze ulaştırır.

679 Şarkı, müjde ve haykırıştan da ancak dilediğini kulağa ulaştırır.

680 Varlık çareyle doludur. Oysa Allah sana bir kapı aralamazsa senin hiç çaren yoktur.

681 Sen şimdi ondan gâfil olsan da, ihtiyaç zamanı Hak onu sana açıkça gösterir.

682 Peygamber der ki *yüce Allah, her derdin ardından derman yaratır.*

683 Ne ki O'nun buyruğu olmadan, kendi derdin için o dermandan bir koku ve renk göremezsin.

684 Ey çare arayan, tıpkı ölünün gözünü cana diktiği gibi sen de gözünü mekansızlığa dik.

685 Bu dünya yönsüzlükten meydana gelmiştir. Öyle ki dünyaya yersizlikte yer açılmıştır.

686 Rabbi ve rabbaniliği istiyorsan vardan yokluğa dön.

687 Bu yokluk gelir yeridir, ondan kaçma. Bu çoklukla azlığın varlığıysa gider yeridir.

688 Hakk'ın yaratıcılık atölyesi yokluk olduğuna göre varlık dünyasında işsiz güçsüzden başka kim vardır.

689 Senin rahmetini harekete geçirecek gerçek sözleri bize öğret, ey dost.

690 Dua da senden, icabet de senden. Güven de senden, korku da senden.

691 Yanlış söylediysek sen düzelt. Düzeltici sensin ey sözün sultanı.

692 Senin iksirin var, dönüştürürsün. Kan ırmağı da olsa Nil'e çevirirsin.

693 Böylesi süslemeler senin işindir. Böylesi iksirler senin sırlarındır.

694 Suyu toprağı birbirine katarak sudan ve topraktan Adem'in cismini meydana getirdin.

695 Ona bin türlü düşünce, sevinç ve hüzünle birlikte eş, akraba, dayı ve amca verdin.

696 Sonra da kimilerini bu hüzün ve sevinçten uzaklaştırıp onlara kurtuluş verdin.

697 Kendisinden, yakınlarından ve tabiatından ayırdın ve bütün güzel şeyleri onun gözünde çirkin hale getirdin.

698 O, somut olan ne varsa reddeder. Soyut olanıysa kendine dayanak yapar.

699 Onun aşkı ortada, sevgilisi görünmez. Sevgili, dünya dışında, fitnesi dünyadadır.

700 Bu sözleri bırak, çünkü zâhiri aşklar da aslında yüze ve kadına olan aşklar değildir.

701 İster bu dünya aşkı olsun, ister o dünya aşkı, sevgili konumunda olan, yüz değildir.

702 Peki sen âşık olduğun yüzü, can ondan çıkıp gidince neden terk ettin?

703 Onun yüzü yerli yerinde. Peki bu bıkkınlık niçin? Ey âşık, araştır, sevgilin kim senin?

704 Duyuyla duyulan sevgiliyse, duyusu olan herkes âşık olmalıydı.

705 [64b] Vefa o aşkı artırdığına göre, nasıl olur da görünüm vefayı değiştirir?

706 Güneşin ışığı duvara vurunca, duvar ödünç bir parlaklığa kavuşur.

707 Ey sağduyu sahibi, kerpice ne diye gönül verirsin? Sürekli ışık saçanı arasana.

708 Sen de kendi aklına âşıksın ve kendini yüze yönelenlerden üstün görüyorsun.

709 Senin duyguna egemen olan akıl ışığıdır. Bunun bakır üzerindeki altın kaplamadan farkı yoktur.

710 İnsandaki güzellik de altın kaplama gibidir. Yoksa terütaze güzel, bir moruğa dönüşür müydü?

711 Melek gibiydi şeytana döndü. Çünkü ondaki hoşluk ödünçtü.

712 O güzellik azar azar kaybolur ve fidan yavaş yavaş kuruyup gider.

713 Git, “Uzun ömür verdiğimizin tabiatını tersine çeviririz[51].” [ayetini] oku. Gönül ara. Kemiğe gönül verme.

714 Gönül güzelliği kalıcı güzelliktir. İkbâl onu bengisuyla sulamaktadır.

715 Onun kendisi hem sudur, hem sâki, hem de sarhoş. Senin tılsımın bozulunca üçü bir olur.

716 O bir olanı sen kıyaslayarak anlayamazsın. Behey cahil, eveleyip geveleme.

717 Senin anlam dediğin dışyüz olup ödünçtür. Onun âhenk ve kafiyesine bakıp aldanıyorsun.

718 Anlam, seni alıp götüren ve görüntüden müstağni kılandır.

719 Anlam, insanı kör ve sağır kılıp görüntüye daha da âşık eden değildir.

720 Körün nasibi, hüzne hüzün katan hayallerdir. Gözün nasibi de şu gelip geçici görüntülerdir.

721 Körler, Kur’an’ın harflerini hıfzederler. Eşeği görmeden palana vurup dururlar.

722 Senin gözün görüyor; öyleyse kaçan eşeğin peşinden git. Ey palana tapan, ne zamana dek palan dikip duracaksın?

723 Eşek varsa elbet palan da bulursun. Canın oldukça ekmeğin kesilmez.

724 Eşeğin sırtı dükkandır, kazanç kapısıdır. Kalbinin incisi de yüz bedene sermayedir.

725 Çıplak eşeğe bin behey lüzumsuz. Peygamber, çıplak eşeğe binmedi mi?

726 Peygamber, semersiz bineğe binerdi. [Ayrıca] derler ki Peygamber yaya giderdi.

727 Nefis eşeğin kaçıyor; onu kazığa bağla. Yükten ve işten daha ne kadar kaçacak?

728 O, ister yüz yaşında, ister yirmi otuz yaşında olsun, sabır yükünü taşımalıdır.

729 Hiçbir günahkâr, başkasının günahını taşımaz[52]. Kimse bir şey ekmeden biçemez.

730 Bu ham hayaldir. Evladım, ham yeme. Ham yemek insana hastalık verir.

731 Yani filanca, aniden define bulmuş. Ben de çalışıp ekip dikmeden aynısını istiyorum [diye hayal etme].

732 Bu şans işidir, hem de nâdir görülen bir şeydir. Beden güç yetirdiği sürece çalışıp kazanmak gerek.

733 Çalışıp kazanmak define bulmaya engel değil ki. Çalışmaktan geri durma. Define arkadan gelir.

734 Eğer böyle yapsaydım, şöyle yapsaydım, diye "eğer"e takılıp kalma.

735 Öyle ki uyum sahibi Peygamber, "eğer" demeyi yasaklamış ve onun nifaktan kaynaklandığını söylemiştir[53].

736 Çünkü münafık, "eğer" demekten ölmüş ve yanında "eğer" diyerek hayıflanmaktan başka bir şey götürmemiştir.

Temsil

737 Bir garip, telaş içinde ev arıyordu. Bir arkadaşı onu viran hanesine götürdü.

738 *Eğer bu evin çatısı olsaydı,* dedi, *benim yanıma yerleşirdin.*

739 *Evde bir oda daha olsaydı, ailen de burada barınırdı.*

740 Dedi, *evet, dostların yanı güzeldir. Fakat azizim, "eğer"de oturulmaz.*

741 Bunca âlem güzellik ister, fakat sahte güzellik yüzünden yanar durur.

742 Yaşlı genç, herkes altın peşindedir. Fakat avamın gözü sahtesini gerçeğinden ayıramaz.

743 Bak, kalp altına vurur, şavkı saf altının. Mihenk olmadan, göz kararı altın seçme sakın.

744 Mihengin varsa seç. Yoksa yürü, bir bilene kendini teslim et.

745 Ya canında mihenk olmalı ya da yol bilmeden yola çıkmamalısın.

746 Gulyabani sesi tanıdık gelir. Fakat o, insanı yokluğa sürükleyen tanıdık gibidir.

747 Kervancılar, diye bağırır o, bana doğru gelin, işte yol burda.

748 Gulyabani, her birine adıyla ey filan diye seslenerek kişiyi yitikler arasına katmak ister.

749 [65a] İnsan oraya vardığı zaman, görür kurdu ve aslanı. Ama artık ömür ziyan olmuştur. Artık yol uzak, vakit geçtir.

750 Gulyabaninin sesi nasıldır? Mal isterim, makam ve itibar isterim, demen yok mu; [bundan âlâ gulyabani sesi mi olur]?

751 İçindeki bu seslere engel ol. İşte o zaman sırlar açığa çıkar.

752 Hakk'ı zikret, gulyabanilerin sesini yak. Nergisin gözünü[54] bu akbabalardan uzak tut.

753 Yalancı sabah (*subh-i kâzib*)ı gerçek sabah (*subh-i sâdık*)tan ayır. Şarabın rengini kadehin renginden ayır.

754 Böylece olur ki yedi renkli gözlerin, sabır ve tahammülle başka bir göz olup çıkar.

755 [Böylece] bu renklerden başka renkler görürsün. Taşlar yerine inciler görürsün.

756 İnci ne ki? Bir deniz olursun hatta, gökyüzünü dolaşan bir güneş…

757 Çalışan, atölyede gizlidir. Sen atölyeye git de açıkça gör onu.

758 İş çalışana perde dokuduğu için, o iş dışında onu göremezsin.

759 Atölye, iş işleyenin yeri olduğundan, atölyenin dışında olan ondan habersizdir.

760 Öyleyse atölyeye, yani yokluğa gir ki yaratışı ve yaratıcıyı bir arada göresin.

761 Atölye açıkça görme yeri olduğundan, atölyenin dışı da gizleniş yeridir.

762 İnatçı Firavun'un yüzü varlığa dönüktü ve o, kaçınılmaz olarak atölyeye kördü.

763 Bu bakımdan o, kazâyı kapıdan geri çevirmek için kaderi değiştirmek istiyordu.

764 Kaza ise o sahtekârın kibrine hep bıyık altından gülüyordu.

765 Allah'ın hükmü ve takdiri değişsin diye, yüz binlerce günahsız çocuk öldürdü o.

766 Musa Peygamber ortaya çıkmasın diye, binlerce zulmün ve kanın vebali altına girdi.

767 Onca kan dökmesine karşın, Musa yine de doğdu ve onun kahroluşu için hazırlandı.

768 Firavun, yüce Allah'ın atölyesini görseydi, eli ayağı kurur, hile yapamazdı.

769 Onun evi içinde Musa güvendeyken, o dışarıda sayısız çocuk öldürmekteydi.

770 Tıpkı boğazı durmadan çalışan ve başkalarının kendisini kıskandıklarını sanan kibirli kişi gibi.

771 Başkalarının kıskanıp düşmanlık ettiklerini düşünse de aslında gerçek düşmanı onun kendi gövdesidir.

772 O, Firavun gibidir. Bedeni de onun Musa'sı. Ne ki o, düşman hani diye dışarıya saldırır.

773 Nefsi beden evinde nazla yaşarken, o başkasına kin güder.

Suç isnat ederek annesini öldüren kişinin halk tarafından kınanması

774 Birisi, öfkelenip hançer ve yumruk darbesiyle annesini öldürdü.

775 Biri de ona dedi ki *kötü karakterin yüzünden annelik hakkını aklına getirmedin.*

776 *Anneni niçin öldürdün, söyle? O ne yaptı, söyle bre ahlâksız?*

777 Dedi, *o arlanılacak bir iş yapmıştı. Toprak utancını örtsün diye öldürdüm onu.*

778 [Adam] dedi, *bre muhterem, [anneni öldüreceğine] bunu yapan adamı öldürseydin ya.* Dedi, *bu durumda her gün bir adam öldürmem gerekirdi.*

779 *Onu öldürdüm ve insanların kanına girmekten kurtuldum. Onun boğazını kesmem, insanların boğazını kesmemden iyidir.*

780 O kötü tabiatlı anne, senin nefsin olup onun fesadı her yere yayılmıştır.

781 Onu öldür, çünkü o alçak yüzünden her an bir sevgiliye kastediyorsun.

782 Onun yüzünden bu güzel dünya sana dar gelir. Onun yüzünden Hak'la da halkla da savaş halindesin.

783 Nefsini öldürdün mü özür beyan etmekten kurtulursun ve ülkede sana düşman olan kalmaz.

784 Bir kimse bizim bu söylediğimize peygamberler ve veliler açısından eleştiri getirip

785 Peygamberler nefislerini öldürmemişler miydi ki onların düşmanları ve çekemeyenleri vardı, diye sorarsa…

786 [Derim ki] ey doğruyu arayan, kulak verip bu eleştiri ve kuşkunun cevabını dinle:

787 O inkârcılar kendi kendilerinin düşmanıydılar. Aslında onlar kendilerini yaralamaktaydılar.

788 Düşman, cana kastedendir. Kendisi can çekişen değildir düşman.

789 Yarasa güneşin düşmanı değildir. O, perde içinde kendi düşmanıdır.

790 Güneşin ışığı onu öldürür. Güneşin ondan acı çekmesi hiç mümkün müdür?

791 Düşman, kendisinden zarar gelen ve güneş ışığının yakuta ulaşmasını engelleyendir.

792 Bütün kâfirler, kendi kendilerini peygamberlerin öz ışığından mahrum ederler.

793 İnsanların o zâtın gözüne perde olmaları mümkün mü? İnsanlar [aslında] kendi gözlerini şaşı ve kör etmişlerdir.

794 [65b] Tıpkı efendisine kinlenip öfkelenerek kendi kendini öldüren Hintli köle gibi.

795 O, efendisini zarara sokmak niyetiyle kendini damdan aşağı atar.

796 Hasta, hekime düşman olsa ve çocuk, bakıcısına düşmanlık etse…

797 [Böyle yapmakla] aslında kendi canlarının yolunu kesmiş olurlar. [Bu durumda] kendi akıl ve canlarına kasteden kendileridir.

798 Çamaşırcı güneşe, balıkçı da suya öfkelense…

799 Sen bir bak, hangisi zararlı çıkar ve sonunda bundan kimin hayatı kararır?

800 Allah seni çirkin yüzlü yaratmış olsa da, en azından hem çirkin yüzlü, hem de çirkin huylu olma.

801 Ayakkabın yırtıksa taşlı yere gitme. İki boynuzun varsa bari dört boynuzun olmasın.

802 Sen kıskançlık edip dersin ki *ben filancadan aşağı mıyım da yıldızım gittikçe sönükleşiyor?*

803 Zaten kıskançlığın kendisi bir başka eksiklik ve kusurdur. Hatta bütün eksikliklerden beterdir.

804 İblis, aşağılık kompleksi yüzünden kendini yüz kat daha aşağılara düşürdü.

805 Kıskançlığı yüzünden yükseğe çıkmak istiyordu. Çıkmak şöyle dursun, bilakis kan kusar oldu.

806 Ebu Cehil de Muhammed'i kıskanır ve hasedinden, kendini üstün göstermeye çabalardı.

807 Adı Ebu'l-Hakem'ken Ebu Cehil oldu. Hasedinden çiğleşen o kadar yetkin var ki.

808 Ben, dünyada araştırdım da iyi huydan güzel yetkinlik görmedim.

809 Hak, kıskançlıklar ızdırap içinde ortaya çıksın diye peygamberleri aracı kılmıştır.

810 Çünkü kimse Allah'a karşı komplekse düşmez ve Hakk'ı kıskanan hiç kimse yoktur.

811 Sen ancak kendine benzer sandığın kişiyi kıskanırsın.

812 Peygamber'in büyüklüğü bir hakikat olduğu için, bir kimsenin onu kıskanması kabul edilemez.

813 Ayrıca her dönemde bir veli vardır ve [böylece] kıyamete dek sınav sürmektedir.

814 Huyu güzel olan kurtulur. Kalbi camdan olan kırılır.

815 Öyleyse velidir yaşayan faal imam; ister Ömer soyundan olsun, ister Ali soyundan.

816 Ey yol arayışında olan, Mehdi de odur, Hâdi de. O, hem gizlidir, hem de karşında oturmaktadır.

817 O, ışık gibidir, akıl da onun Cebrail'i. Ondan aşağıdaki veliyse, ışığını ondan alan bir kandildir.

818 Bizim küçük lambamız da o kandilden yanmaktadır. İşte bu yüzden ışığın dereceleri vardır.

819 Bil ki Hak nurunun yedi yüz perdesi olduğundan, ışık perdelerinin bunca katmanı vardır.

820 Bir insan kesiminin yeri vardır her perdenin ardında. İnsanların perdeleri imama dek sıra sıra.

821 Son sıradakilerin gözleri zayıf olduğundan, kendi önlerinde bulunan fazla ışığa dayanamaz.

822 Sondan bir öndeki sıra da, gene gözlerinin zayıflığı yüzünden, biraz daha fazla olan ışığa dayanamaz.

823 İlk sıradakinin hayatı olan aydınlık, bu şaşının canını yakar ve onu rahatsız eder.

824 Şaşılıklar yavaş yavaş azalır. Yedi yüz sırayı geçince insan deniz olup çıkar.

825 Demiri ya da altını güzelleştiren ateşin, taze ayvayla elmayı güzelleştirmesi mümkün mü?

826 Elmayla ayvanın hafif bir sertliği vardır. Bu yüzden demir gibi iyice kızdırılması gerekmez.

827 Fakat demire o alevler iyi gelir. Çünkü demir, o ejderhanın ateşini çeker.

828 Demir çilekeş bir yoksuldur. O, çekicin ve ateşin altında kızarıp mutlu olur.

829 Demir, ateşle aracısız dost olur ve doğrudan doğruya ateşin kalbine girer.

830 Su ve suyun çocukları, aracısız olarak ateşte pişmezler ve ateşin doğrudan muhatabı olmazlar.

831 Yürümek için ayağa ayakkabının aracılık ettiği gibi, bunlara da bir kazan ya da tava aracılık eder.

832 Ya da arada bir yer olmalı ve ateş yanıp sıcaklığı suya ulaştırmalıdır.

833 Öyleyse yoksul, aracısız olan ve varlığı ateşe doğrudan temas edendir.

834 Öyleyse o, âlemin kalbidir. Çünkü beden, bu kalp aracılığıyla eyleme geçer.

835 Kalp olmasa, beden konuşmayı nerden bilecek? Kalp aramasa, beden aramayı nerden bilecek?

836 Öyleyse alevler demire bakar. Öyleyse Allah, bedene değil, kalbe bakar.

837 Bu söz, çok örnek ve açıklama ister, ama halkın kafasının karışmasından korkarım.

838 İyiliğimiz kötülük olmasın sakın. Bu söylediğimi de ancak kendimi kaybettiğimden söyledim.

839 [66a] Çarpık ayağa çarpık ayakkabı daha iyi uyar. Zaten dilencinin tezgahı da kapı önündedir.

Padişahın yeni aldığı iki köleyi sınaması

840 Bir padişah, ucuza aldığı iki köleden biriyle sohbet etti.

841 Onu zeki ve tatlı sözlü buldu. [Zaten] şeker dudaktan baldan başka ne damlar?

842 İnsan, dilinin altında gizlidir. Bu dil, canın kapısına perdedir.

843 Bir rüzgâr perdeyi savurunca, evin içindeki sır bize âşikar olur.

844 Anlarız, o evde inci mi var, buğday mı? Altın hazinesi mi var, yoksa yılan çıyan mı kaynıyor?

845 Ya da orda hazine mi var ki yanında bir yılan duruyor? Altın hazinesi bekçisiz olmaz ya hani.

846 O köle, başkalarının beş yüz kez düşünüp söylediği sözleri düşünmeden söylüyordu.

847 Sanki içinde bir deniz vardı da bütün deniz, konuşan incilerle doluydu.

848 O denizden parlayan her incinin ışığı, hak ile bâtılı birbirinden ayırmaktaydı.

849 Furkan (*Kur'an*) ışığı da bizim için hak ile bâtılı zerre zerre [böyle] ayırır.

850 İncinin ışığı bizim göz ışığımız olur ve soru da cevap da bizden gelir.

851 Gözünü şaşı yapıp ay küresini iki tane gördün. Bu bakış, yanlışa düşerek soru sormak gibidir.

852 İşte sana cevap: Aya bakarken gözünü düzelt ki ayı tek göresin.

853 Eğri bakma, iyi bak, diyen düşüncen de o incinin ışığı ve yansımasıdır.

854 Kulaktan kalbe her cevap gelişinde göz, onu bırak da benden dinle der.

855 Kulak çöpçatandır, göz ise vuslata eren. Göz gönül ehlidir, kulaksa söz ehli.

856 Kulak dinleyince sıfatlar değişir. Oysa gözler görünce özler değişir.

857 Söz aracılığıyla ateş konusunda yeterli bilgi (*yakîn*)ye ulaştıysan, pişmenin yolunu ara, yeterli bilgide konaklama.

858 Yanmazsan, o bilgi kesin bilgi (*ayne'l-yakîn*) olmaz. Kesin bilgi istiyorsan ateşe gir.

859 Kulak nüfuz elde ederse göze dönüşür. Yoksa söz kulakta dolaşıp durur.

860 Bu sözün sonu yok. Dön de padişahın kölelerine ne yaptığına bak.

Padişahın iki köleden birini gönderip öteki köleye soru sorması

861 Padişah o köleceğizi zeki bulduğunda, ötekine gelmesi için işaret etti.

862 Köleceğiz derken sevgiden söyledim, küçümsediğimden değil. Baba da, yavrucağızım, der ve bu aşağılama değildir.

863 İkinci köle padişahın huzuruna geldiğinde ağzı kokuyordu, dişleri de kapkaraydı.

864 Padişah, onun konuşmasından hoşlanmamakla birlikte onun sırlarını da öğrenmek istedi.

865 Dedi, *bu halinle ve kokan ağzınla uzağa otur, fakat pek de öteye gitme.*

866 *[Anlaşılan] sen oturup konuşulacak bir dost değil, sadece mektuplaşılacak biriymişsin.*

867 *Şu ağzının kokusuna bir çare bulursak o zaman başka. Sen sevdiğimizsin, biz de maharetli bir hekimiz.*

868 *Pire için yorgan yakarcasına seni bir yana bırakmak reva değildir.*

869 *Her şeye rağmen oturup iki üç hikâye anlat da aklını iyice göreyim.*

870 [Padişah, daha önce konuştuğu] zeki köleyi, *git hamama, yıkanıp taran,* diye oradan uzaklaştırdı.

871 *Sen zeki birine benziyorsun,* dedi beriki köleye, *aslında bir değil, yüz köle değerindesin.*

872 *Arkadaşının dediği gibi değilmişsin. Kıskanç herif, nerdeyse bizi senden soğutuyordu.*

873 *O, [senin için] hırsız, sahtekâr terbiyesiz ve ahlaksızdır; şöyledir böyledir, dedi.*

874 Köle dedi, *o her zaman doğru sözlüdür. Ben onun gibi doğru sözlü birini görmedim.*

[875] *Doğru sözlülük onun yaratılışında vardır. Ne derse desin, onun boş konuştuğunu söyleyemem.*

[876] *O iyi düşünce sahibinde kusur bulamam; ancak kendi varlığımda kusur vardır, diye düşünürüm.*

[877] *Padişahım, olur ki o benim kendimde göremediğim kusurları bende görmüştür.*

[878] Herkes önceden kendi kusurunu görseydi, kendini düzeltme düşüncesinden uzak olur muydu?

[879] Efendim, insanlar kendilerinden gâfildirler. Bu yüzden de birbirlerinin kusurlarını söylerler.

[880] Ey şaman, ben kendi yüzümü göremem. Ben senin yüzünü görürüm sen de benim yüzümü görürsün.

[881] Kendi yüzünü gören kişinin nuru, insanların nurlarından fazladır.

[882] Kendi yüzünü tam karşısında açıkça görmesini sağlayan nur duyu nuru değildir.

[883] [66b] Ölse de görmesi bâki kalır. Çünkü onun görmesi, yaratıcının görmesidir.

[884] O, kendi ışığını karşısında gördüğünde, bu nur somut ışık değildir.

[885] Padişah, *o senin kusurlarını nasıl söylediyse, dedi, sen de şimdi onun kusurlarını söyle.*

[886] *Söyle de anlayayım, sen benim nedimim misin, saltanatımın ve işlerimin kâhyası mısın?*

[887] Köle, *padişahım*, dedi, *o benim arkadaşım olsa da ben yine de onun kusurlarını söyleyeyim.*

[888] *Onun kusuru, sevgi, vefa ve insanlıktır. Onun kusuru, doğruluk, zekilik ve dostluktur.*

[889] *Onun en küçük kusuru, cömertliği ve özverisidir. O kadar cömerttir ki canını bile verir.*

[890] [Buna karşılık] Allah, yüz binlerce can ihsan eder. Bunu göremeyen cömert olabilir mi?

[891] İnsan görseydi, can konusunda cimri olur muydu? Bir tek can için böyle üzülmesi mümkün müydü?

[892] Irmak kıyısında su konusunda cimri olan, ancak suyu göremeyendir.

[893] Peygamber der ki: "Din gününde alacağı karşılığı bilen…

[894] Ve her yaptığına on misli karşılık verildiğini gören, her zaman başka bir cömertlikte bulunur."

[895] Cömertlik, bütün karşılıkları görmektir. Öyleyse karşılığı görmek, korkmanın karşıtıdır.

[896] Cimrilik, karşılıkları görmemektir. İnciyi görmek, dalgıcı mutlu kılar.

[897] Öyleyse [herkes bunun farkında olsa] âlemde kimse cimri olmaz. Çünkü kimse karşılıksız bir şey feda etmez.

[898] Öyleyse cömertlik elden değil, gözden gelir. İşe yarayan görmektir. Kurtulan ancak görendir.

[899] [Köle devam edip dedi, *arkadaşımın] bir başka kusuru da bencil olmamasıdır. O ancak kendinde kusur arar.*

[900] *Kendinde kusur arayıp kendi kusurunu söyler. Herkesle iyiyken, kendisiyle kötüdür.*

[901] Padişah dedi, *arkadaşını övmede ileri gitme. Onu överken dolaylı olarak kendini övme.*

[902] *Çünkü ben onu da sınarım ve bu seni ilerde mahcup eder.*

Kölenin iyi niyetle arkadaşının doğruluk ve vefası konusunda yemin etmesi

903 *Vallahi billahi,* dedi, *mülkün sahibi olan rahman ve rahim Allah'a yemin olsun böyle değil.*

904 *İhtiyacı için değil, fazlından ve yüceliğinden dolayı peygamberler gönderen Allah'a [yemin olsun]...*

905 *Değersiz topraktan ulu süvariler yaratan Allah'a [yemin olsun]...*

906 [O Allah ki] onları toprak ehlinin mizacından arındırıp semavi varlıklardan üstün kılmıştır.

907 Ateşten bir nur alıp saf nur kılmıştır. İşte o zaman o nur, bütün nurlara ışık salmıştır.

908 Onun ışığı ruhlara vurmuş ve böylece Âdem, o nurdan bilgi sahibi olmuştur.

909 O nur, Adem'den gelip Şit'in eline vurmuş, Adem de bunu görünce onu kendine halife yapmıştır.

910 Bu cevherden pay almış olan Nuh, can denizinden inciler yağdırmıştır.

911 İbrahim'in canı, o nurlardan güç bulup çekinmeden alevlerin arasına girmiştir.

912 İsmail, o nur ırmağına düştüğü için keskin hançerin önüne başını koymuştur.

913 Dâvud'un canı, o nurun ışınlarıyla ısınmış ve demir onun usta ellerinde yumuşamıştır[55].

914 Süleyman, onun vuslat sütünü içtiği için şeytan ona kul olup itaat etmiştir[56].

915 Ay yüzlü Yusuf, o güneşi gördüğü için rüya tabirinde bu denli uyanık hale gelmiştir[57].

916 Değnek, Musa'nın elinden su içtiği için Firavun'un saltanatını bir lokmaya çevirmiştir.

917 Meryem Oğlu İsa, o nurdan merdivene kavuşunca dördüncü göğe yükselmiştir.

918 Muhammed, o mülkü ve nimeti bulunca, ay kâsesini bir anda ikiye bölmüştür.

919 Ebu Bekir, zafere şahit olunca böyle bir padişahla dost ve arkadaş (sıddîk) olmuştur.

920 Ömer, o sevgiliye vurulunca, kalp gibi hak ile bâtılı birbirinden ayırır (fârûk) olmuştur.

921 Osman, o aydınlığa göz olduğundan, kaynayan bir ışık olup iki nura sahip olmuştur.

922 Murtaza (Ali), onun yüzünden inciler saçtığından, can bahçesinde Allah'ın aslanı olmuştur.

923 Cüneyd (Bağdâdî), onun ordusundan yardım gördüğünden, sayılamayacak kadar çok makama ulaşmıştır.

924 Bâyezid (Bistâmî), o nurun artmasıyla yolunu görünce, Hakk'tan "âriflerin kutbu" lakabını işitmiştir.

925 Kerhî (Ma'rûf), onun kalesine dizdar olunca aşkın halifesi olup rabbânî nefese kavuşmuştur.

926 Edhem Oğlu (İbrahim Edhem), binitini o yana neşeyle sürünce adaletli sultanların sultanı olmuştur.

927 Şakîk (Belhî), o zorlu yolda sıkıntılar çekerek güneş görüşlü ve basiretli hale gelmiştir.

928 Yüz binlerce gizli padişah, dünyanın ötesinden yüce makamlara erişmiştir.

929 [67a] Onların adları, Allah'ın sakınması nedeniyle gizli kalmış ve böylece her miskinin diline düşmemiştir.

930 *İşte o nur hakkı için ve o denizde balıklar gibi yüzen nuraniler hakkı için…*

931 *Bu denize can denizi ya da denizin canı desem, yeni bir ad aramam uygun olmaz.*

932 *Ona nispetle özler kabuk gibidir. Onun da bunun da kaynağı olan O'nun hakkı için…*

933 *Arkadaşımın ve dostumun nitelikleri, benim söylediğimin yüz katıdır.*

934 *Dostumun niteliklerine ilişkin bildiklerim bunlar. Ey kerem sahibi, inanmazsan ne diyeyim?*

935 Padişah dedi, *şimdi de kendinden söz et. Onun bununkini daha ne kadar anlatacaksın?*

936 *Söyle bakalım, senin neyin var, neler elde ettin? Denizin dibinden ne gibi inciler getirdin?*

937 Ölüm günü, bu duyguların boşa çıkar. Gönül dostu olarak can ışığın var mı?

938 Lahitte bu gözü toprak doldurunca kabrini aydınlatacak ışığın var mı?

939 Elin ayağın dökülünce canının uçmasını sağlayacak kolun kanadın var mı?

940 Bu hayvanî can yok olduğunda onun yerine yerleştirmek için bâki canın olmalı.

941 "Kim iyilikle gelirse[58]"nin şartı [sadece] iyilik etmek değil, [aynı zamanda] bu iyiliği huzura götürmektir.

942 İnsanlığa ait bir cevherin var mı, yoksa eşek gibi misin? Bu arazlar yok olunca [azığını] nasıl götüreceksin?

943 Namaz ve oruç arazlarını [neyle götüreceksin]? Çünkü bunlar iki saat bile kalmaz yok olur.

944 Arazları âhirete taşımak mümkün değildir. Ancak arazlar, özdeki hastalıkları giderirler.

945 Tıpkı perhiz sayesinde hastalığın yok oluşu gibi bu araz sayesinde de öz arınmış olur.

946 Çabayla perhiz yapıldığında araz cevher haline gelir. Acı ağız perhiz sayesinde bal olur.

947 Tarım sayesinde topraklar başaklarla dolar. Saç ilacı da saçı gürleştirip tutam tutam eder.

948 Kadının nikahlanması arazdır, yok olur ve bizden çocuk cevheri ortaya çıkar.

949 Atın ve devenin çiftleşmesi arazdır. Yavru cevheri ise doğumun hedefidir.

950 Bahçeleri ekip dikmek arazdır. Bahçeden alınan üründür cevher. İşte amaç budur.

951 İksir kullanmak da bil ki arazdır. O iksirden bir cevher elde edilmişse getir.

952 Cilalamak da arazdır, sultanım. Bu arazdan cevher olarak parlaklık doğar.

953 Öyleyse ben ameller yaptım, deme. Kaçma, arazların işlevini göster.

954 Onun niteliklerini anlatman da arazdır, sus. Kurban diye keçinin gölgesini kesme.

955 Araz taşınmaz, diye buyurursan padişahım, bu, aklı umutsuzluğa düşürmekten başka bir şey değildir.

956 *Padişahım, giden araz geri gelmezse, bu, kulu ancak umutsuzluğa düşürür.*

957 Arazlar taşınmasa ve haşrolmasaydı, yapılan işler anlamsız, söylenen sözler boş olurdu.

958 Bu arazlar, başka bir renkle taşınır. Her fâninin haşroluşu, bir başka var oluştur.

[959] Her şey kendi lâyığıyla taşınır. Sürünün lâyığı da çobanıdır.

[960] Mahşer zamanı her arazın bir sûreti, arazın sûretinin de bir süresi vardır.

[961] Kendine bak, sen de araz değil misin? Bir birlikteliğin ürünüsün ve bir amaç için birleşirsin.

[962] Evlere, köşklere bak. Bunlar, mühendisin kafasında masal gibiydi.

[963] Bizim hoşumuza giden, avlusu, tavanı ve kapısı düzgün olan şu eve [bak].

[964] Mühendisten doğan araz ve düşünce, araç gereç getirmiş, ormanlardan direkler temin etmiştir.

[965] Her mesleğin esası ve temeli, hayal, araz ve düşünceden başka nedir ki?

[966] Dünyadaki bütün nesnelere önyargısız bir bak. Onlar ancak arazdan ortaya çıkmışlardır.

[967] Önce düşünce, sonra eylem gelir. Bil ki ezelden beri dünyanın temeli böyledir.

[968] Meyveler, önceden kalbin düşüncesinde var olup sonradan eyleme dönüşerek ortaya çıkarlar.

[969] Eylemde bulunup ağaç diktiğinde, ilk sözü sonrasında okursun.

[970] Dalı, yaprağı ve kökü önce olsa da, bütün bunlar meyve için gönderilmiştir.

[971] Aynı şekilde feleklerin kafasında olan sır da sonunda "levlâk efendisi[59]" (Hz. Peygamber) olarak tecelli etmiştir.

[972] Bu tartışıp konuşma, arazları aktarmak içindir. Bu aslan ve çakal hikâyesi, arazları dile getirmek içindir.

[973] Bütün âlem zaten arazdı ve sonunda bu hususta "geçmedi mi?"[60] hitabı geldi.

[974] Bu arazlar neden doğar? Şekillerden. Bu şekiller neden doğar? Düşüncelerden.

[975] [67b] Bu dünya, küllî akıldan doğan bir düşüncedir. Akıl padişah gibidir, sûretlerse elçilerdir.

[976] Birinci âlem, imtihan dünyasıdır. İkinci âlemse şunun bunun karşılığı.

[977] Padişahım, hizmetkârın cinayet işlerse, o araz zincir ve zindan olur.

[978] Kulun savaşta güzel bir hizmette bulunsa, ona verdiğin hilat araz değil midir?

[979] Bu arazla cevher, şu yumurtayla kuş gibidir. Zaman içinde bu ondan, o da bundan doğar.

[980] Padişah dedi, *diyelim ki öyle. Peki senin arazların niçin bir cevher doğurmadı?*

[981] [Köle] dedi, *şu iyilik ve kötülük dünyası görünmez olsun diye akıl onu gizler.*

[982] Çünkü düşünce şekilleri görünür olsaydı, kâfir de mümin de zikirden başka bir şey söylemezdi.

[983] Bu gizli kalmayıp da görünür olsaydı, ey padişah, din de küfür de alında yazılı olurdu.

[984] [O zaman] bu âlemde putun ve putçunun olması mümkün müydü? Alay etmeye kimsenin cüreti olur muydu o zaman?

[985] O zaman dünyamız kıyamet olurdu. Kıyamette kim suç işleyip hata eder ki?

[986] Padişah dedi, *Hak, kötülüğün karşılığını gizledi. Fakat kendi seçkin kullarından değil, avamdan gizledi.*

[987] *[Mesela] ben beylerden birini tuzağa düşürsem, bunu vezirden değil, beylerden gizlerim.*

[988] *Bu bakımdan Hak, yapılan işin karşılığını, eylemlerin görünüşünden, bana yüz bin kez göstermiştir.*

[989] *Sen de bana bir alâmet ver de tam olarak bileyim. Bulutlar, ayı benden gizleyemez.*

990 [Köle] dedi, *ne olduğunu sen bildiğine göre benim anlatmamdan amaçlanan nedir?*

991 Padişah dedi, *dünyanın âşikar kılınmasının hikmeti, bilinen şeyin (Allah'ın ilminin) açıkça ortaya çıkmasıdır.*

992 [Hak] bildiğini görünür kılmadıkça, dünyaya acıyı ve doğum sancısını yüklemez.

993 İyilik ya da kötülük yapmadan bir an bile boş oturamazsın.

994 Bu işleri yapma güdüsü, sırrın açığa çıksın diye sana yüklenmiştir.

995 Öyleyse kalbinin ipi onu çekip dururken beden çıkrığının hareket etmemesi mümkün mü?

996 O çekişin göstergesi senin ızdırabındır. Boş durmak sana, can çekişmek gibidir.

997 Bu dünya da o dünya da sonsuza dek doğurur. Her sebep anne, sonucuysa yavrusudur.

998 Sonuç doğurursa o da sebep olur ve böylece ilginç sonuçlar doğurur.

999 Bu sebepler kuşaktan kuşağa sürer. Fakat [görmek için] aydınlık bir göz gerek.

1000 Padişahın onunla konuşması buraya dek vardı. Ondan bir alâmet gördü ya da görmedi.

1001 O araştırıcı padişahın bir alâmet görmüş olması uzak ihtimal değildir. Fakat bizim bunu anlatmamıza izin yoktur.

1002 Öteki köle hamamdan gelince, ulu padişah onu huzuruna çağırdı.

1003 Dedi, *sıhhatler olsun, her zaman nimet içinde ol. Sen çok iyi, zarif ve güzel yüzlüsün.*

1004 *Keşke filancanın senin hakkında söylediği özellikler sende olmasaydı.*

1005 *O zaman yüzünü gören mutlu olurdu ve seni görmek dünya saltanatına değerdi.*

1006 Dedi, *padişahım, o fâsığın benim hakkımda söylediklerinden bir iki sır ver.*

1007 [Padişah] dedi, *önce senin iki yüzlülüğünü anlattı. Dediğine göre sen, ilaç gibi görünen gizli bir dertmişsin.*

1008 Arkadaşının yaptığı kötülüğü padişahtan duyunca öfke denizi hemen kabardı.

1009 Köle köpürüp kızardı ve böylece arkadaşını yermede haddi aştı.

1010 Dedi, *o benimle arkadaşlığının ilk anından bu yana, kıtlık görmüş köpek gibi pislik yerdi.*

1011 Köle çıngırak gibi öterek kötülemelerini arka arkaya sıralayınca, padişah elini dudağına götürüp *yeter*, dedi.

1012 Dedi, *ben seni de onu da bu sayede tanıdım. Senin canın kokuyor, arkadaşınınsa ağzı.*

1013 *Öyleyse ey canı kokan, sen uzağa otur. O âmir olsun, sen de memur.*

1014 Hadiste denilmiştir ki "Riya ile yapılan tesbih, külhandaki otlar gibidir."

1015 Öyleyse bil ki kötü huyla bir araya gelmiş güzel yüz beş para etmez.

1016 Yüzü çirkin ve hakir olup da tabiatı iyiyse, ayakları dibinde can ver[meye değer].

1017 Bil ki bu dış görünüş yok olur. Mânâ âlemiyse ebedî kalır.

1018 Testinin süsüne daha ne kadar aşk besleyeceksin? Testinin süsünden geç, git suyu ara.

1019 Yüzünü gördün, mânâsından habersizsin. Aklın varsa içinde inci olan sedefi seç.

1020 Dünyadaki beden sedeflerinin hepsi can denizi sayesinde canlı olsa da…

1021 [68a] Her sedefin içinde inci olmaz. Gözünü aç da tek tek içlerine bak.

1022 Bunda ne var, şunda ne var, diye bakıp da seç. Çünkü o değerli inci az bulunur.

1023 Dış görünüşe bakarsan bir dağ, büyüklük bakımından yakutun yüz katıdır.

1024 Yine görünüşte senin elin, ayağın ve saçın da gözünün yüz katıdır.

1025 Fakat bil ki iki göz, bütün organlardan daha seçkindir.

1026 İnsanın içinden gelen bir düşünceden dolayı bir anda yüz dünya altüst olur.

1027 Sultanın cismi görünüşte bir tek olsa da onun ardında yüz binlerce asker koşar.

1028 Yine de böyle seçkin bir padişah da gizli bir düşünceye mahkumdur.

1029 Bak, sayısız insan, bir tek düşüncenin kontrolünde yeryüzünde bir sel gibi akmaktadır.

1030 İnsanlara göre o düşünce küçüktür, fakat bir sel gibi akıp dünyayı yutmuştur.

1031 Bu durumda görüyorsun, dünyada her meslek bir düşünceye dayalıdır.

1032 Evler, köşkler, şehirler, dağlar, ovalar ve nehirler…

1033 Yer, deniz, güneş ve gök, balığın denizde hayat buluşu gibi, düşünce sayesinde hayat bulmuştur.

1034 Öyleyse sen neden körlük ve aptallık edip bedeni Süleyman, düşünceyi karınca sayıyorsun?

1035 Senin gözüne dağ büyük görünüyor. Sana göre düşünce fare, dağsa kurt gibi.

1036 Dünya senin gözünde korkunç ve büyüktür. Bulut, gök gürültüsü ve gökyüzü seni korkutup titretir.

1037 Behey eşekten alçak adam, sen düşünce dünyasından tıpkı bir taş gibi habersiz ve umarsızsın.

1038 Sen sadece görüntüden ibaret olup akıldan pay almadığın için insan değil eşek sıpasısın.

1039 Cehaletin yüzünden gölgeyi insan görüyorsun. O yüzden, insan senin açından oyuncak ve basit bir nesne gibi.

1040 Sen dur hele. Sonunda bir gün o düşünce ve hayal, perdesiz olarak kanat açacaktır.

1041 Göreceksin, dağlar yün gibi yumuşayacak ve bu soğuk ve sıcağın barındığı yeryüzü yok olacak.

1042 Çok merhamet sahibi, diri ve bir olan Allah'tan başka ne gökyüzü göreceksin, ne yıldız, ne de herhangi bir varlık.

1043 Hikâye doğru da olsa, yalan da olsa, amaç doğruluklara ışık tutmaktır.

Saraylıların padişahın has kulunu kıskanmaları

1044 Bir padişah, kullarından birini cömertlik edip bütün saraylılara tercih etmekteydi.

1045 Onun maaşı, kırk beyin toplam maaşına bedeldi ve onun gördüğü izzetin onda birini yüz vezir göremezdi.

1046 Talih, ikbâl ve bahtının tam olması nedeniyle o Ayaz[61]'dı, padişah Mahmud.

1047 Onun ruhuyla padişahın ruhu, aslında bu bedenler var olmadan önce birbirine yakınlaşmış ve bağlanmıştı[62].

1048 Esas iş, bedenden önce var olanındır. Sonradan ortaya çıkmış şeyleri bir yana bırak.

1049 İş ârifin işidir. Çünkü o şaşı değildir. Onun gözü önceki ekinlere yönelmiştir.

1050 Buğday ya da arpa ekilmişse, onun gözü gece gündüz ordadır.

1051 Gece neye gebeyse ancak o doğar. Hile ve dalavereler havayla cıvadır.

1052 Tepesinde Hakk'ın hilesini gören, kendi hileleriyle nasıl avunabilir[63]?

1053 Kendisi tuzağa düşmüşken tuzak kurar. Oysa ne o [tuzağı kuran] kurtulur ne de bu [tuzağa düşen].

1054 Yüzlerce bitki bitip kurusa da sonunda Allah'ın ektiği yeşerir.

1055 Önceki ekinin üstüne yeni ekin ekerler de ikincisi boşa gider, önceki sağlam kalır.

1056 İlk tohum yetkin ve seçilmiştir. İkinci tohum bozuk ve çürüktür.

1057 Senin tedbirin onun tedbirinin ürünü olsa da dostun huzurunda kendi tedbirini at gitsin.

1058 Hakk'ın yücelttiğidir esas olan. Sonunda O'nun ilk ektiği biter.

1059 Ne ekersen O'nun için ek. Çünkü ey âşık, sevgilinin esirisin.

1060 Hırsız nefsinin ve onun yaptıklarının çevresinde dönüp durma. Hakk'a ait olmayan iş bir hiçtir.

1061 Din günü gelip çatmadan ve gece hırsızı mal sahibinin karşısında rezil olmadan [yanlış yoldan dön].

1062 Hırsızın türlü yollara başvurarak çaldığı eşya, hesap gününde onun boynuna kalır.

1063 Yüz binlerce akıl birlik olup O'nun tuzağı dışında tuzak kurmaya çalışır.

1064 Kendi tuzaklarını daha güçlü bulurlar. Oysa çalı çırpı rüzgâra dayanabilir mi?

1065 O zaman varlığın yararı nedir diye soracak olursan, behey inatçı, senin sorunda da bir yarar vardır.[64]

1066 [68b] Senin sorunun bir çok yararı varsa, peki dünya niçin yararsız olsun?

1067 Dünya bir yönden yararsız olsa bile, başka yönlerden yararlarla doludur.

1068 Senin yararın bana yarar olmasa da, madem sana yarardır, ondan geri durma.

1069 Kardeşleri için boş ve lüzumsuz olsa da Yusuf'un güzelliği bütün bir âleme yarardır.

1070 Dâvud'un sesi çok güzeldi ama mahrum olan için odun sesi gibiydi.

1071 Nil'in suyu bengisudan da değerliydi, ama mahrumlar ve inkârcılar için kandı[65].

1072 İnanan için şehitlik hayattır[66]. Münafık içinse ölüp mahvolmaktır.

1073 Âlemde bir ümmetin mahrum olmadığı bir nimet var mı söyle?

1074 İnekle eşeğe şekerde ne yarar vardır? Her can için başka bir gıda vardır.

1075 Fakat o gıda ikincilse, bu durumda ona öğüt vermek onu eğitmek demektir.

1076 Bir kimse hastalık yüzünden toprak yemeyi sever ve toprağın kendi gıdası olduğunu sanırsa da…

1077 O asıl gıdasını unutmuş ve hastalığın gıdasına yönelmiştir.

1078 Balı bırakıp zehir yemektedir. Hastalık besinini kendine leziz bir yemek haline getirmiştir.

1079 İnsanın asıl gıdası Allah'ın nurudur. Hayvanî gıda ona uygun değildir.

1080 Fakat hastalık yüzünden gönül bu duruma düşmüş ve gece gündüz bu sudan ve topraktan yiyip içer olmuştur.

1081 Yüz sarı, ayak gevşek, kalp zayıf… Peki "bir çok yolları olan gök[67]" gıdası hani?

1082 O, has devletlilerin gıdasıdır. O, boğazsız ve araç gereçsiz yenilir.

1083 Güneşin gıdası arşın nurundan gelir. Ancak hasetçiye ve şeytana yerin dibinden çıkan dumandan gelir.

1084 Şehitler hakkında, "rızıklanırlar[68]" buyurmuştur Hak. O gıda için ne ağız vardır, ne de tabak.

1085 Gönül her dosttan bir gıda alır. Gönül, her bilgiden bir güzellik elde eder.

1086 Her insanın yüzü bir kâse gibidir. Göz onun anlamından bir şeyler hisseder.

1087 Herkesin görünüşünden bir şeyler yersin. Yakın olduğun herkesin yakınlığından/iyi talihinden (*kırân*) bir şeyler alırsın.

1088 Bir yıldız bir yıldıza yaklaşınca, kesinlikle her ikisi için uygun olan bir sonuç ortaya çıkar.

1089 Erkekle kadının yakınlaşmasından nasıl insan doğarsa, taşla demirin yaklaşmasından da kıvılcım doğar.

1090 Toprağın yağmurlarla bir araya gelmesinden meyveler, sebzeler ve reyhanlar doğar.

1091 Bitkilerin insanla bir araya gelmesinden de mutluluk, huzur ve neşe doğar.

1092 Neşenin canımızla bir araya gelmesinden iyilik ve yardımlarımız doğar.

1093 Bedenlerimiz gezinip arzularına ulaşınca, yemek yiyecek duruma gelir.

1094 Yüzün al al olması, kanla birlikte olmaktan kaynaklanır. Kan da gül renkli güzel güneşten gelir.

1095 Renklerin en güzeli kırmızıdır. O da güneşten doğup güneşten gelir.

1096 Zuhal ile bir araya gelen toprak ise çorak olup ekime elverişsizdir.

1097 Tıpkı şeytanın nifak ehliyle bir araya gelişi gibi, birleşme sonucu da gizil güç eyleme dönüşür.

1098 Bu anlamlar, [başka hiçbir yerden] görkem ve ihtişam söz konusu olmaksızın dokuzuncu gökten görkeme sahiptir.

1099 "Halk" için görkem ve haşmet gelip geçicidir. "Emr" içinse görkem ve haşmet aslîdir[69].

1100 İnsanlar, görkem ve haşmet için rezillik çekerler ve yücelme umuduyla alçaklık içinde avunurlar.

1101 On günlük yücelik umuduyla sıkıntılara katlanıp boyunlarını iğ gibi inceltirler.

1102 Niçin gelmezler buraya? Oysa ben, bu yücelik içinde apaydın bir güneşim.

1103 Güneşin doğduğu yer karanlık bir burçtur. Bizim güneşimizse doğulardan müstağnidir.

1104 Onun doğuşu ancak zerreleri açısından söz konusudur. Yoksa onun zâtının ne doğuşu vardır, ne batışı.

1105 Bizse onun zerrelerinin artıkları olup iki âlemde gölgesiz bir güneşiz.

1106 Ne tuhaf, yine güneş (*şems*) etrafında dönüp duruyorum! Bu da yine güneş (*şems*)in ihtişamından kaynaklanıyor.

1107 Sebeplerden haberdar olan güneştir. Ayrıca sebeplerin ipini kesen de odur.

1108 Yüz bin defa umudumu kestim. Kimden? Güneş (*şems*)ten. İnanır mısınız?

1109 Ben güneşten ayrı kalmaya sabrederim ya da balık sudan ayrı kalmaya sabreder, dersem bana inanma.

1110 [69a] Ben umutsuz olsam da a güzel, benim umutsuzluğum güneşin yaratmasının ta kendisidir.

1111 Yaratmanın özü, yaratıcının kendisinden nasıl kopar? Var olan, varlıktan başka yerde nasıl otlanır?

1112 İster Burak, ister at, ister eşek olsun, bütün varlıklar bu bahçede otlanır.

1113 Girdapların o denizden kaynaklandığını görmeyen, her an başka bir mihraba yönelir.

1114 O, tatlı denizden tuzlu su içer ve tuzlu su onu kör eder.

1115 Deniz der ki *ey kör, benim suyumu sağ elinle iç ki göze kavuşasın.*

1116 Buradaki sağ el, iyinin ve kötünün kaynağını bilen sağduyudur.

1117 Ey mızrak, seni de bir yöneten vardır. Bu yüzden bazen dosdoğru olursun, bazen de iki büklüm.

1118 Şemseddin'in aşkından canımız çıktı. Yoksa biz o körün görmesini sağlardık.

1119 Aman Hakk'ın ışığı Hüsameddin, çabuk ol, kıskananın gözüne bir ilaç bul.

1120 İnatlaşanın karanlığını öldüren ilaç, çabuk etkisini gösteren yücelik (*kibriya*) sürmesidir.

1121 O sürme körün gözüne sürülse yüz yıllık körlüğünü ortadan kaldırır.

1122 Kıskançlığından seni yok sayan kıskanç dışındaki bütün körleri tedavi et.

1123 Ben bile olsam seni kıskanana can verme; bırak can çekişip durayım.

1124 Güneşi kıskananla güneşin varlığından incinen [var ya]…

1125 Ah işte odur devasız derde tutulan. İşte odur sonsuza dek kuyunun dibini boylayan.

1126 O, ezel güneşini yok etmek ister. Onun bu amacı nasıl gerçekleşir, söyle?

1127 Doğan şaha geri dönendir. Yolunu yitiren ancak kör doğandır.

1128 Doğan, yolunu yitirip viraneye düştü. Viranedeki doğan, baykuşların arasına düştü.

1129 O baştan başa rıza nurundan kaynaklanan bir nurdu, fakat onu kader kumandanı kör etti.

1130 Onun gözüne toprak serpip yoldan saptırdı ve viraneye, baykuşların arasına saldı.

1131 Üstüne üstlük, baykuşlar da başına vurup nazik kanatlarını yolmaya başladılar.

1132 *Amanın, bizim yerimizi kapmaya geldi,* diye baykuşlar arasında bir yaygara koptu.

1133 Öfkeli ve korkunç köy köpeklerinin yabancıya saldırması gibi saldırdılar.

1134 Doğan, *benim baykuşlarla,* diyordu, *ne alıp veremediğim olabilir? Ben, baykuşlara böyle yüz harabe feda etmişimdir.*

1135 *Ben burda kalmayacağım; ben gidip padişaha döneceğim.*

1136 *Ey baykuşlar, kendinizi harap etmeyin, ben kalıcı değilim; ben vatanıma dönüyorum.*

1137 *Bu harabe sizin gözünüzde güzeldir. Fakat bizim için nazlanılacak yer, padişahın koludur.*

1138 Bir baykuş dedi, *doğan hile yapıyor. Amacı, sizi evinizden barkınızdan koparmak.*

1139 *O, evlerimizi hileyle alıp dalavereyle bizi yuvamızdan edecek.*

1140 *Bu hilekâr, gözü tokmuş gibi davranıyor, bütün ihtiras sahiplerinden vallahi daha beter.*

1141 *İhtirasından çamuru şıra diye içer o. Dostlarım, kediye ciğer emanet etmeyin sakın.*

1142 *O, bizim gibi sağduyu sahiplerini yoldan çıkarmak için şahtan ve şahın kolundan dem vuruyor.*

1143 *Böyle bir kuşcağızın şahla ne ilgisi olabilir? Azıcık aklınız varsa ona kanmayın.*

1144 *O, şahın ya da vezirin yoldaşı olmaz. Hiç sarımsak helvaya reva mıdır?*

1145 *O, hile ve dalavereyle diyor ki sultan, adamlarıyla birlikte beni arıyor.*

1146 *Bu, kabul edilemez bir hezeyan ve aldatmaya yönelik bir zırvadır.*

1147 *Buna inanan aptaldır. Çelimsiz bir kuş padişaha lâyık mıdır?*

1148 *En küçük bir baykuş bile onun beynine vursa, padişahtan ona nerden yardım gelecek?*

1149 Doğan dedi, *benim kanadım kırılacak olsa, padişah baykuş ülkesinin kökünü kazır.*

1150 *Baykuş da kim? Bir doğan beni incitip kalbimi kıracak olsa...*

1151 *[Padişah,] ovalara tepelere doğan başlarından harmanlar yapar.*

1152 *Benim koruyucum, onun ilgi ve iyiliğidir. Ben nereye gitsem padişah ardımdadır.*

1153 *Sultanın gönlünde benim hayalim yer etmiştir. Benim hayalim olmasa sultanın gönlü daralır.*

1154 *Şah beni usulüyle uçurunca, bir ışık gibi kalplerin zirvesine uçarım.*

1155 [69b] *Güneş ve ay misali uçar, göklerin perdelerini yırtarım.*

1156 *Akıllar benim düşüncemle aydınlanır. Benim uçmam için gök açılır.*

1157 *Ben doğanım, Hüma bana hayran kalır. Baykuş kimdir ki bizim sırrımızı bilsin?*

1158 *Padişah, benim hatırım için yüz binlerce tutukluyu serbest bırakmıştır.*

1159 *Ben bir an baykuşlarla arkadaşlık edince, benim nefesimle baykuşları doğan kılmıştır.*

1160 *Benim uçuşumun sırrını, iyi bahtı sayesinde anlayan baykuşa ne mutlu!*

1161 *Bana tutunun da nazlılar arasına katılın ve baykuş iken doğanlardan olun.*

1162 *Böyle bir padişahla dost olan, nereye düşerse düşsün, niçin garip kalsın ki?*

1163 *Derdine padişahın deva olduğu, ney gibi inlese de sefil olmaz.*

1164 *Ben mülk sahibiyim, asalak değilim. Padişah benim [dönmem] için kenardan davul çalmaktadır.*

1165 *Benim doğan davulum, "dön*[70]*" diye seslenir. Karşıtlarıma rağmen Hak bana tanıktır.*

1166 *Ben padişahla aynı cinsten değilim, hâşâ. Fakat onun tecelli nurundan pay sahibiyim.*

1167 *Türdeşlik, şekil ve öze göre değildir. Bitkilerdeki su, toprakla türdeş olur.*

1168 *Alevlenme hususunda rüzgâr alevle türdeş olur. Şarap da insan tabiatıyla türdeş olur.*

1169 *Bizim türümüz, padişahımızın türüyle aynı değildir. Bizim varlığımız, onun varlığı için yok olmuştur.*

1170 *Bizim varlığımız yok olunca o tek kaldı. Onun atının ayağı altında toz gibiyim artık.*

1171 *Toza döndü can ve belirtileri. Can toprağı üstünde onun ayak izi var.*

1172 *Bu ize kavuşmak için onun ayağının tozu ol da böylece onur sahiplerinin başına taç ol.*

1173 *Şeklimin sizi aldatmaması için anlattıklarımdan önce mezemden yiyin.*

1174 Sûret tarafından yolu kesilen ve sûrete vurmaya yeltenip de Allah'a vuran o kadar çok insan var ki.

1175 Sonuçta bu can da bedenle bir aradadır. Bu canla beden birbirine hiç benziyor mu?

1176 Gözün nuru yağ ile eş olmuştur. Gönül nuru da bir kan damlasında gizlidir.

1177 Mutluluk akciğerdedir, hüzün karaciğerde. Akıl, beynin içinde bir mum gibidir.

1178 Bu bağlantılar nedensiz değildir. Akıllarsa nedenleri bilmekte yetersizdir.

1179 Küllî can cüz'î cana iltifat etmiş, can da ondan bir inci alıp boynuna takmıştır.

1180 Can, o inci sayesinde Meryem gibi, güzel Mesih'e gebe kalmıştır.

1181 O, yeryüzündeki Mesih değildir. O, mesafelerden yüce olan Mesih'tir.

1182 Can, canlar canından gebe kaldığına göre, böyle candan da dünya gebe kalır.

1183 Sonra dünya başka bir dünya doğurur. Bu haşroluşu bir mahşer sergiler.

1184 Kıyamete dek anlatsam, sayıp döksem, yine de gücüm yetmez bu kıyameti anlatmaya.

1185 Bu sözler aslında "ey Rabbim" [diye yakarmak] demektir. Sözler tatlı dudaklı yarin nefesini avlamak içindir.

1186 İnsan onun "seni duydum" (*lebbeyk*) dediğini duyduğu halde nasıl olur da "ey Rabbim" demeyi ihmal eder?

1187 "Seni duydum" sesleniși vardır, ama duyamazsın. Fakat baştan ayağa dek onu tadabilirsin.

Susuz kimsenin duvar üstünden suya kerpiç atması

1188 Irmağın kıyısında yüksek bir duvar vardı, duvarın üstündeyse dertli bir susuz.

1189 Bu duvar onun suya ulaşmasına engeldi. O, tıpkı balık gibi su için çırpınıyordu.

1190 O, birden bire suya bir kerpiç attı. Suyun sesi kulağına bir sesleniş gibi geldi.

1191 Tatlı yarin seslenişini andıran su sesi, onu bir şarap gibi sarhoş etti.

1192 Susuzlukla sınanan adam, su sesinin verdiği zevkle duvardan kerpiç koparıp atmayı sürdürdü.

1193 Su aslında ona, bana kerpiç atmanın ne faydası var diye sesleniyordu.

1194 Susuz adam dedi, bundan bana iki fayda var ve bu nedenle bu işten vazgeçecek değilim.

1195 Birinci fayda, suyun sesini dinlemektir. Çünkü bu, susuzlar için müzik gibidir.

1196 Onun sesi, İsrafil'in sesine benzer. Bununla ölüler dirilir.

1197 Ya da onun sesi, bahar günlerinde bahçeye bir çok güzellikler katan gök gürültüsü gibidir.

1198 Veya fakir için zekat günlerinin duyuruluşu ya da mahpusa hapisten kurtuluş haberinin gelişi gibidir.

1199 Veya Rahman'ın Yemen'den Muhammed'e doğru ağızsız olarak gelen nefesi gibidir[71].

1200 [70a]Ya da isyankâra Ahmed Peygamber'den ulaşan şefaat kokusu gibidir.

1201 Yahut güzel Yusuf'un mahzun Yakub'a gelen kokusu gibidir[72].

1202 İkinci faydası ise şudur: Bu duvardan her kerpiç kopardığımda akar suya doğru biraz daha yaklaşmış oluyorum.

1203 Yüksek duvardan kerpiç azaldıkça duvar biraz daha alçalır.

1204 Duvarın alçalması yakınlaşmak, duvardan kerpiç koparılması da kavuşmaya çare demektir.

1205 Kerpiç koparmak secde demektir. "Secde et ve yaklaş[73]" denildiği üzere, secde yakınlaşma sebebidir.

1206 Bu duvar yüksek oldukça eğilmeye engeldir.

1207 Bu toprak bedenden kurtulmadan bengisuya secde edemem.

1208 Duvarın başında, daha susuz olan, kerpiçleri daha çabuk koparır.

1209 Su sesine daha âşık olan, duvardan daha büyük kerpiçler koparır.

1210 O, suyun sesinden boğazına dek şarapla dolar. Başkasıysa "cumburlop" sesinden başka bir şey duymaz.

1211 Geçmiş günlerini iyi değerlendirip borcunu ödeyene ne mutlu.

1212 O günlerde onun gücü kuvveti, sağlığı ve cesareti yerindedir.

1213 Gençlik, bir bahçe gibi yeşil ve taze olup hiç sakınmadan meyve ve ürün verir.

1214 [O dönemde] güç ve arzu çeşmeleri akar ve beden toprağı bu sayede yeşerir.

1215 Bakımlı, tavanı yüksek, sütunları düzgün ve eksiksiz bir evdir [gençlik].

1216 Yaşlılık günleri gelip çatıp da "hurma lifinden iple[74] boynu bağlanmadan önce [borcunu ödeyene ne mutlu].

1217 [Yaşlanınca] toprak çoraklaşır, gevşeyip sarkar. Çorak yerde asla güzel bitki yeşermez.

1218 Güç suyuyla arzu suyu kesilir. O, kendinden de başkalarından da faydalanamaz.

1219 Kaşları paldım gibi aşağı kayar, gözleri iltihaplanıp görmez olur.

1220 Yüzü, buruşukluktan kertenkele sırtına döner. Konuşamaz, tat alamaz, dişleri kesmez.

1221 Vakit geç, beden kötürüm, yol uzun. Tezgâh yıkık, çalışacak hal kalmamış.

1222 Kötü huyun kökleri sağlamlaşmış ve onları koparacak güç kalmamış.

Valinin adama diktiği dikeni yoldan sökmesini emretmesi

1223 Tıpkı şu çenesi kuvvetli kaba saba adam gibi. O, yolun ortasına bir diken dikmişti.

1224 Yoldan geçenler onu kınayıp dikeni sökmesini istediler, fakat o sökmedi.

1225 Gün geçtikçe diken büyüyüp yayılıyor ve insanların ayakları yaralanıp kan içinde kalıyordu.

1226 İnsanların elbiseleri dikene takılıp yırtılıyor, yoksulların ayakları paralanıyordu.

1227 Vali, ona ciddi bir biçimde, dikeni sökmesini söyleyince, o da, *peki,* dedi, *bir gün sökerim.*

1228 Yarın öbür gün diyerek söz verip bir süre oyalandı ve onun dikenli ağacı iyice kök saldı.

1229 Bir gün vali, *behey sözünde durmaz adam*, dedi, *bizi oyalayıp durma.*

1230 Adam dedi, *ağam, nasıl olsa fırsatımız var daha.* Vali, *acele et* dedi, *borcunu savsaklama.*

1231 *Sen "yarın" deyip duruyorsun, ama bil ki gün geçtikçe…*

1232 *O kötü ağaç daha bir gençleşiyor. Sökecek olansa daha bir yaşlanıp acizleşiyor.*

1233 Diken kuvvetlenip boy atarken, dikeni sökecek olan yaşlanıp çökmektedir.

1234 Diken her gün, her an yemyeşil, capcanlı. Dikeni sökecek olan, her gün güçten düşüp kuruyup gitmektedir.

1235 O gençleşirken sen yaşlanmaktasın. Çabuk ol, zamanını telef etme.

1236 Kötü huyların her biri bil ki dikendir. Diken defalarca batmıştır ayağına.

1237 Kendi huyundan defalarca yara aldın. [Artık] hissetmiyorsun; çok duygusuzlaşmışsın.

1238 Kötü ahlâkından başkalarının yaralandığını bilmiyorsan…

1239 En azından kendine ve başkalarına verdiğin ızdırabı biliyorsundur.

1240 Ya baltayı eline alıp yiğitçe vur da şu Hayber kapısını Ali gibi sök.

1241 Ya da bu dikeni bir gül fidanına kavuştur; ateşi sevgilinin ışığıyla bir araya getir.

1242 Böylece onun ışığı senin ateşini öldürsün. Onun vuslatı senin dikenini gül bahçesine döndürsün.

1243 Sen cehennem gibisin, o da bir mümindir. Ateşi söndürmek, mümin için mümkündür.

1244 Mustafa buyurur ki korkusundan cehennem mümine şöyle yalvarır:

1245 [70b] "Benim yanımdan çabuk geç ey padişah. Yoksa nurun ateşimi söndürecek[75]."

1246 Öyleyse ateşin helakı müminin nurundandır. Çünkü zıddı olmadan zıddın ortadan kaldırılması imkansızdır.

1247 Adalet gününde ateş nurun zıddıdır. Çünkü biri kahırdan doğmuştur, ötekiyse faziletten.

1248 Ateşin şerrini defetmek istersen, ateşin ortasına rahmet suyunu boşalt.

1249 O rahmet suyunun kaynağı mümindir. Bengisu, güzel insanın temiz ruhudur.

1250 Senin nefsin ondan kaçmaktadır. Çünkü sen ateştensin, o ise su tabiatlıdır.

1251 Ateşin sudan kaçması, onun suyla yok olup gitmesindendir.

1252 Senin duyuların ve düşüncen hep ateştendir. Şeyhin duyuları ve düşüncesiyse güzel bir nurdur.

1253 Onun nurunun suyu ateşe damladığında ateşten "cos" sesi yükselir.

1254 O cos ettikçe sen ona "geber" de ki nefsinin cehennemi sönüp soğusun.

1255 Ondan sonra ektiklerin meyve verir. Bahçende laleler, nesrinler, marsımlar açar.

1256 Yine iyice açıldık, dümdüz gidiyoruz. Efendi, geri dön; yolumuz neresi?

1257 Şundan söz ediyorduk: Ey hasetçi, diyordu, eşeğin topal, gideceğin yer çok uzak.

1258 Yıl geçti, ekim dikim zamanı değil. Kötülük ve yüzkarasından başka bir şeyin yok.

1259 Beden ağacının köküne kurt düştü. Artık onu sökük ateşe atmak gerek.

1260 Aman ey yolcu, geç oldu, ömür güneşi batmaya yüz tuttu.

1261 Gücün varken şu iki gün olsun elini çabuk tut. Yaşlılıktan sıyrılıp yiğitlik göster.

1262 Elinde kalmış şu kadarcık tohumu ek de şu iki günlük ömründen uzun bir ömür filizlensin.

1263 Şu yanan lamban sönmeden çabuk ol, fitilini yükselt, yağını artır.

1264 Hele yarın olsun da, deme sakın, yarınlar geçti. Bari ekim günleri hepten geçmesin.

1265 Öğüdümü dinle. Beden güçlü bir bağdır. Yeniyi istiyorsan, eskiyi çıkar.

1266 Dudağını kapat, altın dolu avucunu aç. Beden cimriliğini bırak, cömertliği öne çıkar.

1267 Arzu ve zevkleri terk etmek cömertliktir. Arzulara dalan bir daha çıkamaz.

1268 Bu cömertlik, cennet servisinin bir dalıdır[76]. Böyle bir dalı koyverene yazıklar olsun.

1269 Hevayı terk etmek "sağlam bir tutamak (*urvetu'l-vuskâ*)tır[77]". Bu dal ise canı göğe yükseltir.

1270 Ey iyilik yolunu tutan, cömertlik dalı seni çekip özüne dek yükseltir.

1271 Sen güzel Yusuf'sun, bu âlem de bir kuyu. İp ise Allah'ın emrine sabretmektir[78].

1272 Ey Yusuf, ip geldi, iki elinle yapış. İpi göz ardı etme, vakit daraldı.

1273 Allah'a hamd olsun, ip sarkıtıldı. Erdem ve rahmet birbirine katıldı.

1274 Böylece sen, yeni bir can âlemi görürsün. Bu çok âşikar ve görünmez bir âlemdir.

1275 Bu yok dünyası var gibidir. O var dünyası görünmezdir.

1276 Toprak rüzgâra binmiş oyun oynuyor. Göz boyayıp gölge oyunu sergiliyor.

1277 İş başında görünen boştur, kabuktur. Gizli olan ise asıldır, özdür.

1278 Toprak rüzgârın elinde bir âlet gibi. Bil ki rüzgâr uludur, ulu soyludur.

1279 Toprak soylu göz toprağa takılır kalır. Rüzgârı gören gözün cinsi başkadır.

1280 Atı ancak yanındaki at bilir. Binicinin halini ona arkadaş olan binici bilir.

1281 Duyu gözü attır, Hak nuruysa binici. Binicisiz at işe yaramaz ki.

1282 Öyleyse kötü huylarını giderip atı terbiye et. Yoksa bu at, padişahın huzuruna kabul edilmez.

1283 Atın gözüne kılavuz, padişahın gözüdür. Padişahın gözü olmayınca atın gözü sakattır.

1284 Atların gözü ottan ve otlamaktan başka bir şey görmez. Nereye çağırsan, hayır deyip nedenini sorar?

1285 Hak nuru duyu nuruna biner ve işte o zaman can Hakk'a doğru yönelir.

1286 Binicisiz at, yolları nerden bilir? Ana yolu bilmek için padişah gerek.

1287 Binicisi nur olan duyuya yönel. O nur, duyu için güzel bir sahiptir.

1288 Duyu nurunu süsleyen Hak nurudur. "Nur üstüne nur[79]"un anlamı budur.

1289 Duyu nuru, [kişiyi] toprağa doğru çeker. Hak nuruysa onu yüceliğe doğru götürür.

1290 [71a] Çünkü nesneler [*mahsûsât*] âlemi daha aşağı bir âlemdir. Bu yüzden Hak nuru deniz, duyu ise bir çiy damlası gibidir.

1291 Fakat o binici, ancak güzel işler ve sözlerle görülebilir.

1292 Koyu ve ağır olan duyu nuru, gözlerin karasında gizlidir.

1293 Gözdeki duyu nurunu bile göremezken, o manevi nuru gözde görmen mümkün mü?

1294 Bu kadar koyuluğuna rağmen duyu nuru gizliyken, berrak olan ışık nasıl gizli olmaz?

1295 Bu dünya, gayb rüzgârının elinde bir çöp gibidir. O, gaybın alıp vermesine teslim olmuş bir âcizdir.

1296 Onu kimi zaman yükseltip kimi zaman alçaltır. Kimi zaman düzeltip kimi zaman bozar.

1297 Kimi zaman sağa götürür onu, kimi zaman sola. Kimi zaman gül bahçesine çevirir, kimi zaman dikene.

1298 El gizlidir, kalem ise yazmaktadır. Binici görünmez, at koşup durmaktadır.

1299 Oku uçar görürsün, yay ise ortada yok. Canlar ortalıkta, canın canı görünmez.

1300 Oku kırma, padişahın okudur. Yaydan çıkan rasgele bir ok değil, bilinçlice atılmış bir oktur.

1301 Hak der ki "Attığında sen atmadın[80]." Hakk'ın işi işlerin önündedir.

1302 Öfkeni kır, oku kırma. Senin öfkeli gözün sütü kan sayar.

1303 Senin kanınla ıslanmış kanlı oku öpüp padişahın huzuruna götür.

1304 Görünürdeki âciz, eli kolu bağlı ve zavallıdır. Görünmeyense hızlı ve şerttir.

1305 Biz bir avız, böyle tuzak kimde var? Çevgen topuyuz biz, çevgenci nerde?

1306 Biçiyor, dikiyor… Peki bu terzi nerde? Üflüyor, yakıyor… Peki neftçi hani?

1307 Bir anda gerçek iman sahibini zındık ederken, zındığı da bir anda zâhit eder.

1308 İhlaslı kişi kendisinden bütünüyle arınmadıkça tuzağa düşme tehlikesiyle karşı karşıyadır.

1309 Çünkü insan yoldadır ve yolda sayısız haydut vardır. Ancak Allah'ın korumasında olan kurtulur.

1310 Ayna [tamamen] parlak duruma gelmedikçe, insan hâlâ parlatıcıdır. Kuşu avlamadıkça da hâlâ avcıdır.

1311 Ayna parlayınca parlatıcı kurtulur. Güven makamına varıp huzura erer.

1312 Hiçbir ayna yeniden demir olmaz. Hiçbir ekmek yeniden buğday olmaz.

1313 Hiçbir üzüm yeniden koruk olmaz. Hiçbir olgun meyve yeniden ham olmaz.

1314 Piş de değişmekten uzak kal. Git de Burhan-ı Muhakkık (Tirmizî) gibi berrak ol.

1315 Kendinden kurtulunca tümüyle delil (*burhan*) olursun. Kul [yanın] yok olunca sultan olursun.

1316 Onun elinde kalp, mum gibi yumuşar. Onun mührü bazen ar damgasını, bazen de ün damgasını vurur.

1317 Onun mumdan mührü bir yüzüğü ifade eder. Peki yüzükteki nakış kimi ifade eder?

1318 O, kuyumcunun düşüncesini ifade eder. Her halka başka bir halkaya bağlıdır.

1319 Gönül dağındaki ses kimin sesidir? Bu dağ bazen sesle dolu, bazen de boştur.

1320 O nerede olursa olsun, usta bir bilgedir. Bu gönül dağından onun sesi eksik olmasın.

1321 Dağ vardır, sesi iki kez yansıtır. Dağ vardır, sesi yüz kez yansıtır.

1322 Dağ, o sesten ve sözden yüz binlerce berrak su pınarı akıtır.

1323 Dağdan bu lütuf çıkıp gidince kaynaklardaki sular kana dönüşür.

1324 O kutlu ayaklı şahlar şahı sayesinde Sina dağı baştan başa yakuta dönüştü.

1325 Dağın her parçası cana ve akla kavuştu. Peki ey ahali, biz taştan aşağı mıyız?

1326 Ne candan bir pınar kaynıyor, ne de beden yeşil giyenlerden oluyor.

1327 Kazmayla külünkle böyle bir dağı kökünden sökecek gayret hani?

1328 Olur ki dağın parçalarına mehtap vurur. Olur ki ona ay ışığı yol bulur.

1329 Kıyamet dağların kökünü kazıdığında[81] başımıza gölge salması mümkün mü?

1330 Bu kıyametin o kıyametten nesi eksik? O kıyamet yara, buysa bir merhem gibi.

1331 Bu merhemi gören, yaradan güvendedir. Bu güzelliği gören her kötü, iyilik sahibidir.

1332 Güzele eş olan çirkine ne mutlu! Eşi hazan olan gül yüzlüye ne yazık!

1333 [71b] Ölü ekmek cana eş olunca dirilir de can ile özdeş olur.

1334 Kara odun ateşe eş olunca karanlığı gidip tümüyle ışık olur.

1335 Ölmüş eşek tuz gölüne düşünce eşekliği de ölmüşlüğü de bir yana bırakır.

1336 Hakk'ın boya küpünde "Allah'ın boyası[82]" vardır. Alaca renkliler onda tek renk olur.

1337 O küpe düşene kalk desen, neşe içinde der ki küp ben'im, beni kınama.

1338 "Küp benim" demek, "ene'l-Hak[83]" demektir. Ateş rengindedir, ancak demirdir.

1339 Demirin rengi, ateşin renginde yok olur. [Demir] suskun görünse de ateş olmakla böbürlenmektedir.

1340 Altın gibi kıpkırmızı olunca dili olmadan söyler "ben altınım" sözünü.

1341 Ateşin rengiyle huyuyla görkeme kavuşunca *ateşim ben*, der, *ateşim.*

1342 *Ben ateşim. Kuşkun varsa bir dene, elinle dokun bana.*

1343 *Ben ateşim. İkna olmuyorsan, bir an için koy yüzüme yüzünü.*

1344 İnsan Allah'tan nur alınca, seçilmişliğinden dolayı melekler ona secde ederler.

1345 Ayrıca o, melek gibi canı isyan ve şüpheden kurtulmuş kişinin de secde ettiğidir.

1346 Neyin ateşi, neyin demiri? Sesini kes. Bu benzetmeyi yapanla alay etme.

1347 Denize adım atma, ondan fazla söz etme. Denizin kıyısında dudağını ısırıp sus.

1348 Benim gibi yüzlercesi denize dayanamaz, ama ben yine de denizde boğulmak için sabırsızlanıyorum.

1349 Canım, aklım denize feda olsun. Aklımın ve canımın kan bedelini bu deniz verdi.

1350 Onun içinde ayağım gittikçe giderim. Ayak kalmayınca kazlar gibi yüzerim.

1351 İçerideki edepsiz, dışarıdakinden mutludur. Değil mi ki halka eğri de olsa kapıda asılıdır.

1352 Behey havuz çevresinde dolanıp duran pasaklı, havuz dışında insan nasıl temizlenir?

1353 Havuzdan uzak düşen temiz kişi, temizliğinden de uzak düşmüş olur.

1354 Bu havuzun temizliği sonsuzdur. Cisimlerin temizliği ise sınırlıdır.

1355 Gönül havuzdur, fakat gizlidir. Onun denize varan gizli bir yolu vardır.

1356 Senin sınırlı temizliğin takviye ister. Yoksa sayılı olan harcandıkça tükenir.

1357 Su, kirliye der ki bana koş. Kirli de, sudan utanıyorum, der.

1358 Su der ki bu utanç ben olmadan nasıl gidecek? Bu kirlilik bensiz nasıl yok olacak?

1359 Sudan çekinen her kirli, "Utanç imana engeldir[84]" sözünü çağrıştırır.

1360 Gönül, beden havuzunun çamuruna bulanır. Bedense gönül havuzunun suyuyla arınır.

1361 Evlat, gönül havuzunun içinde dolaş, fakat beden havuzuna dalmaktan sakın.

1362 Beden deniziyle gönül denizi yan yana dalgalanır. Aralarındaysa "birbirlerine karışmalarını önleyen bir boşluk vardır[85]."

1363 Doğru da olsan, eğri de olsan, öne doğru eğil, geriye doğru değil.

1364 Padişahların yanında can tehlikesi olsa da gayretliler ona yaklaşmak için sabırsızlanırlar.

1365 Padişah şekerden tatlıdır. Can, tatlıya kavuştukça daha bir güzelleşir.

1366 Ey kınayan, sana esenlik olsun. Ey esenlik arayan, sensin gevşek tutamak.

1367 Benim canım ocaktır, ateşle mutlu olur. Ocak için ateşin evi olmak yeterlidir.

1368 Ocak gibi aşkın da yakıtı var. Buna kör olan zaten ocak değildir.

1369 Azıksızlık azığı sana azık olunca ölümsüz can bulursun, ölüm çekilip gider.

1370 Senin mutluluk hüznün artmaya başlayınca, can bahçende güller, zambaklar açar.

1371 Başkasına korku olan sana güvendir. Kaz denizle güçlenirken, tavuk halsizleşir.

1372 Ben yine delirdim, ey tabip. Ey sevgili, sevdalandım ben yine.

1373 Zincirinin halkaları sanat sahibidir. Her bir halka ayrı bir delilik sergiler.

1374 Her halkada bir başka çeşit vardır. Öyleyse bende her an başka bir delilik vardır.

1375 Bu bağlamda şu bir meseldir: "Delilik çeşit çeşittir[86]." Özellikle ecel şahının zincirine bağlı olanı.

1376 Delilik bağımı öyle kopardı ki bütün deliler bana öğüt veriyor.

Arkadaşlarının Zünnûn-i Mısrî'nin durumunu sormak için tımarhaneye gelmeleri

1377 Zünnûn-i Mısrî'nin başına öyle bir iş geldi ki bu yüzden onda bir coşku ve delilik baş gösterdi.

1378 O kadar ki onun coşkusu göklere dek yükseliyor, etkisiyle ciğerler yanıyordu.

1379 [72a] Sen kendi çorak coşkunu temiz padişahların coşkularıyla kıyaslama sakın.

1380 İnsanlar onun deliliğine dayanamıyor, ne yapacaklarını bilemiyorlardı.

1381 Ahali çaresiz kalınca onu bağlayıp bir zindana koydular.

1382 Halk bu duruma katlanamasa da bunu dizginlemek mümkün değildir.

1383 Padişahlar avamdan hep can korkusu yaşamışlardır. Çünkü bunlar kördür. Padişahların ise [tanınmalarını sağlayacak] alâmetleri yoktur.

1384 Hüküm çapulcuların elinde olunca, Zünnûn'un hapse düşmesi kaçınılmazdır.

1385 Ulu padişah tek başına at binmiş gidiyor. Böyle eşsiz bir inci, çocukların eline düşmüş.

1386 İnci ne ki? Bir damlada bir deniz gizli. Bir zerrede bir güneş saklı.

1387 Kendini ilk başta bir zerre gibi gösterip yavaş yavaş yüzünü açan bir güneş bu.

1388 Bütün zerreler onda yok olur. Âlem onda sarhoş olup kendine gelir.

1389 Kalem bir gaddarın elinde olunca, kuşkusuz Mansur (Hallac) asılır.

1390 Bu işler ve saltanat alçakların elinde olunca elbette "peygamberleri öldürürler[87]".

1391 Alçaklıkları yüzünden yolunu yitirmiş bir topluluk, peygamberlere dedi ki "Siz bize uğursuz geldiniz[88]".

1392 Şu Hıristiyan'ın cahilliğine bak: Asılmış tanrıdan eman bekliyor.

1393 İsa'yı Yahudiler çarmıha germişse, İsa'dan nasıl güven vermesi beklenebilir?

1394 O padişahın kalbi onlardan kana bulansaydı, "sen onların arasında oldukça...[89]" korunmuşluğu nasıl mümkün olurdu?

1395 Saf altınla kuyumcu, daha çok hain kalpazan yüzünden tehlike içindedir.

1396 Yusuflar, çirkinlerin kıskanmaları yüzünden gizlenirler. Güzeller, düşman yüzünden ateş içinde yaşarlar.

1397 Yusuflar, kardeşlerinin hileleri yüzünden kuyudadır. Onlar kıskançlıkları yüzünden Yusuf'u kurda teslim ederler.

1398 Kıskançlık yüzünden Mısırlı Yusuf'un başına neler geldi? Bu kıskançlık, pusuya yatmış koca bir kurttur.

1399 Yumuşaklık sahibi Yakub, bu kurt yüzünden, Yusuf için elbette kaygılanıp korkardı.

1400 [Bilinen] zâhirî kurt, Yusuf'un çevresine yaklaşmamıştır. Kıskançlığın yaptığı, kurtların yaptığını geçmiştir.

1401 O uyanıkların "Biz yarışmaya gitmiştik[90]" diye bahane uydurmalarına karşılık, bu kurt merhamet göstermiştir.

1402 Bu hile yüz binlerce kurtta yoktur. Sonunda bu kurt rezil olur, görürsün.

1403 Çünkü hesap gününde hasetçiler, kuşkusuz kurt sûretinde diriltilirler.

1404 Leş yiyen aç gözlü cimrinin hesap gününde diriltilişi de domuz sûretindedir.

1405 Zina edenlerin gizli yerleri [hesap gününde] kokar. Şarap içenlerin de ağızları...

1406 Kalplere ulaşan ve mahşer gününde görünen ve algılanan gizli bir kokudur bu.

1407 İnsan varlığı bir ormandır. O demden haberin varsa bu varlıktan sakın.

1408 Varlığımızda binlerce kurt ve domuz; binlerce yararlı yararsız, iyi kötü şey vardır.

1409 Hangisi baskın çıkarsa o huyun hükmü geçer. Öyle ki altın, bakırdan fazlaysa o altındır.

1410 Varlığında baskın olan huy hangisiyse o sûrette diriltilmen kaçınılmazdır.

1411 İnsanda an gelir bir kurt ortaya çıkar, an gelir ay gibi bir Yusuf yüzlü belirir.

1412 İyiliklerle düşmanlıklar, gizli yoldan gönülden gönüle gider.

1413 Hatta insanın özünden sığıra ve eşeğe bile bilgi ve beceri gider.

1414 [Böylelikle] huysuz at, uysal ve rahvan olur. Ayı oynamayı [öğrenir], keçi selam vermeyi.

1415 Köpeğe de insandan heves geçer ve böylece çoban veya avcı ya da bekçi olur.

1416 Mağara arkadaşlarının köpeği, onlardan etkilenip Allah'ı arar duruma gelmiştir.

1417 Kalpte her an bir şey belirir; kimi zaman şeytan, kimi zaman melek, kimi zaman bir tuzak, kimi zaman bir canavar.

1418 O öyle bir ormandır ki her aslan, orada gönülleri avlamak için gizli bir yol olduğunu bilir.

1419 Sen ki köpekten aşağısın, [kalk da] âriflerin içinden bir can mercanı aşırmak için hırsızlık yap.

1420 Madem hırsızsın, bari o güzel inciyi çal. Madem yükleniyorsun, bari değerli bir yük yüklen.

Zünnûn'un delirmeyip kasıtlı olarak öyle davrandığını müritlerin anlamaları

1421 Arkadaşları, Zünnûn'un durumundan haberdar olup zindanın yolunu tuttular ve bu konuda fikir yürütmeye başladılar.

1422 Dediler, *bu kasıtlı mı böyle yapıyor, yoksa bunda bir hikmet mi var? O, bu dinde bir kıble ve bir ayet gibidir çünkü.*

1423 *Deliliğe boyun eğmek, onun deniz gibi engin olan aklından uzak bir husustur.*

1424 [72b] Hâşâ, onun ayının hastalık bulutuyla örtülmesi, makamının kemaline yakışmaz.

1425 O, avamın şerrinden evine kapanmış, akıl sahiplerinden delirmiştir.

1426 O, bedene tapan kör aklın utancından bilinçli olarak gidip deliliğe buldurmuştur.

1427 Dostlarına demiştir, *beni sıkıca bağlayın, başıma ve sırtıma öküz kayışıyla vurun ve nedenini sormayın.*

1428 *Ey güvenilir dostlar, böylece tıpkı Musa'nın ineği sayesinde maktulün dirilişi gibi ben de kırbaç yarasından hayat bulayım*[91].

1429 *Böylece inek derisinden yapılmış kırbaçla mutlu olup Musa'nın ineği ve maktulü gibi dirileyim.*

1430 Ölü kişi, inek kuyruğuyla dirilmiş ve iksir sayesinde bakır gibi külçe altına dönüşmüştür.

1431 Ölü sıçrayıp sırları söylemiş ve kan içici topluluğu göstermiştir.

1432 Kendisini kimlerin öldürüp sonra da kan davası gütmeye kalkıştıklarını açıkça söylemiştir.

1433 Bu hantal cisim ölünce sırları bilen varlık dirilir.

1434 Onun canı cenneti ve ateşi bilir ve bütün sırlara vâkıf olur.

1435 Şeytan tabiatlı katilleri gösterip hile ve tuzakları açığa çıkarır.

1436 İnek kesmek yolculuk şartlarındandır. Böylece ineğin kuyruk darbesiyle can sıhhat bulur.

1437 Nefsinin ineğini hemen öldür ki gizli ruhun böylece dirilip kendine gelsin.

Zünnûn -Allah rahmet eylesin- hikâyesine dönüş

1438 Onlar Zünnûn'un yanına varınca, [Zünnûn,] *siz kimsiniz, çekilin,* diye bağırdı.

1439 Saygıyla dediler, *biz dostuz. Durumunu sormak için gelmiştik.*

1440 *Ey akıl denizi Zünnûn, nasılsın? Nasıl olur da delirdi diye aklına bühtan edilir?*

1441 *Külhanın dumanı nasıl erişir güneşe? Anka, kargaya nasıl yenik düşer?*

1442 *Bizden esirgeme, işin aslını anlat. Biz dostlarınız, bize bunu yapma.*

1443 *Dostları uzaklaştırmak yakışık almaz. Hile ve dalavereyle onları kandırmak olmaz.*

1444 *Sultanım, sırrı bize açıkla. Ey mehtap, yüzünü bulutlarla gizleme.*

1445 *Biz senin dostun, bağlın ve âşığınız. İki dünyada da gönlümüz sana bağlı.*

1446 [Zünnûn] sövmeye ve kötü sözler söylemeye başladı ve deli gibi davranarak söyüp saydı.

1447 Kalkıp taş atıp odun fırlattı. Hepsi taş isabet edecek korkusuyla kaçtı.

1448 [Zünnûn] kahkahayla güldü ve *şu dostların çığliklerine bak,* diyerek başını salladı.

1449 Dostlara bak, dostluklarının belirtisi hani? Dost dediğine sıkıntı can gibidir.

1450 Dost, dostun zahmetinden nasıl kaçınır? Zahmet özdür, dostluksa onun kabuğu gibidir.

1451 Bela, âfet ve sıkıntıyla başı hoş olmak, dostluğun belirtisi değil midir?

1452 Dost altın gibidir, belaysa ateş gibi. Saf altın ateş ortasında halinden memnundur.

Efendisinin Lokman'ın zekasını sınaması

1453 Lokman elbette temiz bir kuldu. Gece gündüz kulluğunda ataktı.

1454 Efendisi onu işlerde önde tutar ve kendi çocuklarından daha iyi görürdü.

1455 Çünkü Lokman, bir kölenin oğlu olsa da efendiydi; heva ve hevesten özgürdü.

Hikâye

1456 Bir padişah, şeyhle sohbet ederken şeyhe, *benden bahşiş olarak*, dedi, *bir şey dile.*

1457 Şeyh dedi, *ey padişah, bana böyle bir şey söylemekten utanmıyor musun? Geç bunları.*

1458 *Benim iki zavallı kölem var. Oysa onlar sana egemen olmuş beylik ediyor.*

1459 Padişah, *bu söz yanlış*, dedi, *neymiş o iki şey?* Şeyh dedi, *biri öfke, diğeri arzular.*

1460 Şah dediğin şahlıktan müstağni olandır. Aysız, güneşsiz ışığı parlayandır.

1461 Mahzene sahip olan, özü mahzen olandır. Varlığa düşman olan varlık sahibidir.

1462 Lokman'ın efendisi, görünürde efendidir. Aslında o köledir, Lokman'sa efendi.

1463 Tersyüz dünyada bunun gibisi çoktur. Onların gözünde inci süprüntüden değersizdir.

1464 Çöle "kurtuluş yeri" ad olmuştur. Adlar ve renkler, insanların akıllarına tuzak olmuştur.

1465 Bir kesimi elbisesi tanıtır; kılığına bakıp avamdan, derler.

1466 Bir kesimin dış görünüşü de züht sahtekârlığı yapar. Züht casusu olmak için nur gerek.

1467 [73a] Adamı, davranış ve sözüne bakmadan tanımak için taklitten ve dalgınlıktan arınmış nur gerek.

1468 [Bu nur] akıl yolundan onun kalbine girer. Onun özünü görür, sözüne takılıp kalmaz.

1469 Gaybları bilenin has kulları, can dünyasında kalplerin casuslarıdır[92].

1470 O bir hayal gibi kalbin içine girer. Ona halin sırrı âşikar olur.

1471 Serçenin bedeninde doğanın aklından gizli kalacak ne vardır?

1472 Hak sırlarına vâkıf olanın katında yaratılmışların sırları nedir ki?

1473 Göklerde yürüyen için yerde yürümenin ne zorluğu olabilir?

1474 Dâvud'un elinde demir mum oldu[93]. Onun avucunda mum kim bilir ne olur, ey zorba?

1475 Lokman, köle görünümlü bir efendidir. Onun dışyüzündeki kölelik, bir giysiden ibarettir.

1476 Efendi, tanınmadık bir yere giderken kendi elbisesini kölesine giydirirdi.

1477 Kendi de kölesinin elbisesini giyer ve kölesini önder edinirdi.

1478 Arkasında köleler gibi yürür ve böylece kimsenin kendisini tanımasını istemezdi.

1479 *Ey köle, sen git, baş köşeye otur*, derdi, *ben de sıradan bir köle gibi ayakkabılarını tutayım.*

1480 *Sen kabalık edip bana sövüp say. Sen bana hiç saygı gösterme.*

1481 *Bana hizmet etmemeni hizmet saydım. Böylece bu yabancı yerde hile tohumu ektim.*

1482 Efendiler, kendileri köle sanılsınlar diye bu kölelikleri yapmışlardır.

1483 Onların gözleri toktur; efendiliğe doymuşlardır. Onlar, gereken hazırlıklarını yapmışlardır.

1484 Bu heva kullarıysa tam tersine kendilerini aklın ve canın efendisiymiş gibi gösterirler.

1485 Efendinin elinden tevazu göstermek gelir. Ama kölenin elinden kölelikten başka bir şey gelmez.

1486 Öyleyse şunu bil ki o âlemden bu âleme böyle ters yansıyan işler vardır.

1487 Lokman'ın efendisi, bu gizli hâle vâkıftı; buna ilişkin bir belirti görmüştü.

1488 O kılavuz, sırrı biliyor ve maslahat için eşeği güzel sürüyordu.

1489 Aslında Lokman'ı ta başlangıçta azat edebilirdi, ama onun hoşnutluğunu istiyordu.

1490 Çünkü Lokman'ın amacı, o aslan ve yiğidin sırrını kimsenin bilmemesiydi.

1491 Sırrı kötülerden gizlemekte şaşılacak ne var? Ancak sırrı kendinden gizlemen şaşılasıdır.

1492 İşini kendi gözünden gizli yap ki işin kötü gözden güvende olsun.

1493 Kendini ücret tuzağına teslim et ve işte o zaman, kendinden olmadan, kendinden bir şey çal.

1494 Yaralı adama, vücudundan okun ucunu çıkarmak için afyon verirler.

1495 Ölüm anındaysa insanı acıdan kıvrandırırlar ve bu acıyla meşgulken canını alıp götürürler.

1496 Dolayısıyla, kalbini hangi düşünceye kaptırırsan kaptır, sonunda senden gizlice bir şey götürülecektir.

1497 Öyleyse iyi olan şeylerle meşgul ol ki senden alıp götürülen şey meşgul olduğun şeyden küçük olsun.

1498 Ey titiz adam, ne kazanırsan kazan, hırsız, senin güvenli sandığın yerden [onu çalmaya] gelir.

1499 Tüccarın yükü suya düşünce, [öncelikle] malının iyisini yakalayıp [kurtarmaya çalışır].

1500 Suya bir şey düşeceğine göre, az olanı bırak, daha iyisini yakalamaya bak.

Kendisini sınayanların karşısında Lokman'ın erdem ve zekasının ortaya çıkması

1501 Efendisi, kendisine bir yemek getirildiğinde, Lokman'ı çağırmak için adam gönderirdi.

1502 O, bilerek, Lokman yemeğe başladıktan sonra yerdi.

1503 Onun artığını yer ve neşelenirdi. Onun yemediği yemeği dökerdi.

1504 Onun yemediği yemekten yerse, gönülsüz ve iştahsız yerdi. İşte bitimsiz bağlılık budur.

1505 Armağan olarak kavunu getirmişlerdi. Dedi, *oğlum, gidip Lokman'ı çağır.*

1506 [Lokman gelince] kavunu kesip ona bir dilim verdi. O da onu balla şeker yer gibi yedi.

1507 İştahla yiyince ona bir dilim daha verdi ve böyle böyle dilimlerin sayısı on yediye ulaştı.

1508 Bir dilim kalınca dedi, *onu da ben yiyeyim. Bakalım kavun tatlı mıymış?*

1509 Lokman öyle güzel yiyordu ki görenin iştahı kabarıyordu.

1510 Efendisi [o son dilimi] yiyince acılığından yanıp tutuştu. Hem dili kabardı, hem boğazı yandı.

1511 Kavunun acılığından bir süre kendine gelemedi. Ondan sonra dedi, *canım, hayatım…*

1512 [73b] *Bu zehri sen nasıl yedin böyle? Bu kahrı nasıl olup da lütuf sandın?*

1513 *Bu nasıl bir sabır? Bu sabır neden? Yoksa sen canına düşman mısın?*

1514 *Neden bir bahane uydurup şimdi işim var, daha sonra yiyelim demedin?*

1515 Dedi, *ben senin cömert elinden çok nimetler yedim; minnetinden iki büklüm oldum.*

1516 *Ey marifet sahibi, elinden bir kez de acı bir şey yememiş olmaktan haya ettim.*

1517 *Çünkü bütün vücudum senin nimetinle büyüyüp gelişti, senin yemine tuzağına boğuldu.*

1518 *Bir tek acı lokmadan feryat edersem, yüzlerce yazıklar olsun bana.*

1519 *Senin şeker bahşeden elinin tadı, bu kavunda acılık bırakır mı hiç?*

1520 Sevgiden acılar tatlı olur. Sevgiden bakırlar altın olur.

1521 Sevgiden tortular berrak olur. Sevgiden dertler şifa bulur.

1522 Sevgiden ölüler dirilir. Sevgiden padişah köle olur.

1523 Bu sevgi de bilginin sonucudur. Kof adamın böyle bir tahta oturması mümkün mü?

1524 Eksik bilgi bu aşkı nereden doğuracak? Eksik bilgi aşkı doğurur ama o, nesnelere olan aşktır.

1525 Bir nesnede güzel bir renk görünce, ıslık sesinden bile aşkın sesini duyar.

1526 Eksik bilgi farkı anlayamaz ve ister istemez şimşeği güneş sanır.

1527 Bu yüzden Peygamber, "Eksik olan lanetlenmiştir[94]" buyurur. Burada eksik, akletme eksikliğidir.

1528 Çünkü bedeninde eksik olan, ilahi rahmete kavuşur. Rahmete kavuşanı lanetleyip incitmek olmaz[95].

1529 Kötü bir dert olan ve lanete uğrayıp uzak düşmeye yol açan eksiklik, akletme eksikliğidir.

1530 Çünkü akıl ve bilgi eksikliğini gidermek olmayacak şey değildir. Fakat beden eksikliğini gidermek mümkün değildir.

1531 Her dinsizin küfür ve firavunluğu, hep akletme eksikliğinden ortaya çıkmıştır.

1532 Beden eksikliği için Kur'an'daki "Köre güçlük yok[96]" buyruğuyla kolaylık gösterilmiştir.

1533 Şimşek sönücüdür ve çok vefasızdır. Sen sönenle kalıcı olanı ayırt edemiyorsun.

1534 Şimşek güler. Söyle peki kime güler? O, ışığına gönül verene güler.

1535 Feleğin ışıkları devamlı değildir. Doğusu da batısı da olmayan kimdir?

1536 Bil ki "Şimşek gözleri kamaştırır[97]" Kalıcı olan nur ise bil ki hep yardımcıdır.

1537 Denizin ortasına at sürmek, şimşek ışığında kitap okumak,

1538 Hırs yüzünden işin sonunu görmeyip kendi kalbine ve aklına gülmek demektir.

1539 Akıl aslında işin sonunu görme özelliği taşır. İşin sonunu göremeyen nefistir.

1540 Nefse yenik düşen akıl, nefisle özdeşleşir. Müşteri (Bercis) Zühal (Keyvan)'e kapılınca uğursuzlaşır.

1541 Bu uğursuzluğa bir göz gezdirip sana bu uğursuzluğu kimin verdiğine bak.

1542 Bu med ve ceziri gören bakış, uğursuzluktan talihe doğru yol alır.

1543 O'dur seni halden hale döndüren ve zıttan zıdda dönüştüren.

1544 Böylece "sol taraftaki"nden korkarsın ve insanlara umut aşılayan "sağ taraftaki"nden[98] zevk alırsın.

1545 Böylece iki kanadın olmuş olur. Behey saf, tek kanatlı kuş uçmaktan âcizdir.

1546 Ya bırak hiç söze girmeyeyim ya da izin ver söylemişken tam söyleyeyim.

1547 Bunu da onu da istemiyorsan sen bilirsin. Senin maksadının ne olduğunu kim bilebilir?

1548 Ateş içinde köşkleri ve bahçeleri görmeye İbrahim canı gerek.

1549 [Böyle bir can,] aya ve güneşe basamak basamak yükselir ve böylece halka gibi kapıya bağlı kalmaz.

1550 İbrahim gibi, "Ben batanları sevmem[99]" diyerek yedinci göğü aşar.

1551 Bu beden dünyası hataya sürükleyicidir. Ancak arzularından sıyrılanlar bundan müstağnidir.

Saraylıların has kulu kıskanmaları hikâyesinin sonu

1552 Padişah ile beylerin hikâyesi... Akıl sultanıyla has kulu kıskanan beylerin hikâyesi...

1553 Bu hikâye, sözün uzayıp gitmesiyle anlatımdan uzak kaldı. Geri dönüp onu tamamlamalı.

1554 Mülkün bahçıvanı, baht ve ikbali ile bir ağacı başka bir ağaçtan nasıl ayırt edemez?

1555 Acı ve kerih olan ağaçla bire yedi yüz veren ağacı...

1556 [74a] İleri görüşüyle görüp de yetiştirme bakımından nasıl denk tutabilir?

1557 Bu ağaçlar sonunda ne meyve verecek? Gerçi şu anda aynı görünüyorlar.

1558 "Allah'ın nuru ile bakan" şeyh, sonundan da başından da haberdardır.

1559 Dış dünyayı gören gözünü Hak için kapatmış ve ta başından sonucu gören gözünü açmıştır.

1560 O kıskançlar, kötü ağaçlardı. Özleri acı, bahtları çoraktı.

1561 Kıskançlıklarından kaynayıp köpürüyorlar, gizliden gizliye hileye yelteniyorlardı.

1562 Amaçları, has kulun boynunu vurmak ve onun kökünü dünyadan kazımaktı.

1563 Canı şah olup kökü Allah'ın koruması altında bulunanın fâni olması mümkün mü?

1564 Şah, bu sırlardan haberdar olup Ebu Bekr-i Rebâbî gibi, habersizmiş gibi davranıyordu.

1565 Özleri kötü olan bu kimselerin hallerini seyredip bu testicilere alayla el sallıyordu.

1566 Hilekâr bir grup, padişahın başına çorap örmek için dolap çeviriyor!

1567 Böyle ululuğu sonsuz bir padişah, bir çoraba nasıl sığar bre eşekler?

1568 Padişaha bir tuzak kurdular. Üstelik bu tuzağı da padişahtan öğrenmişlerdi.

1569 Çırağın uğursuzluğu, ustasıyla boy ölçüşüp öne geçmeye çalışmasıdır.

1570 Hem de hangi ustayla, [bilir misiniz]? Dünyanın ustasıyla! Oysa onun için gizli de birdir, âşikar da.

1571 Onun gözü "Allah'ın nuruyla bakar[100]" olmuş ve bilmezlik perdelerini yırtıp atmıştır.

1572 [Çırak], eskimiş bir kilim gibi delik deşik kalbini o bilgenin önüne perde diye gerer.

1573 Perde ona yüz tane ağzıyla güler. Her bir ağız, ustaya doğru açılmış bir penceredir.

1574 Usta, çırağına der, bre köpekten alçak, bana vefan yok mu?

1575 Hadi, beni usta ve mürşit sayma, kendin gibi kalbi kör bir çırak say.

1576 Yine de canına ve ruhuna hiç mi katkım olmadı? Senin işlerin bensiz yürümez ki.

1577 Öyleyse benim kalbim senin bahtının tezgahıdır. Behey akılsız, bu tezgahı ne diye kuruyorsun?

1578 Gizlice çakmak çaktığını sanıyorsun. Kalpten kalbe pencere yok mu sandın?

1579 Sonunda kalp, senin düşünceni pencereden görür ve zikrine tanıklık eder.

1580 Tut ki büyüklük edip yüzüne vurmayarak ne dersen gülüp evet der.

1581 O, senin yaptığını yüzüne vurmak için gülmez. O, senin aklından geçenlere güler.

1582 Öyleyse hilenin karşılığı hiledir. Kâse vuran testiyi [kafasına] yer; işte sana ceza.

1583 O [usta] sana hoşnutlukla gülseydi, sende yüz binlerce gül açılırdı.

1584 Onun kalbi hoşnutluk gösterince, bunu baharda doğan güneş say.

1585 O güneşle hem gün güler, hem bahar. Birbirine karışır çiçekler kırlar.

1586 Yüz binlerce bülbül ve kumru, sessizlik dünyasında ötmeye başlar.

1587 Ruhunun yaprağını sararıp solmuş görünce padişahın öfkesini nasıl anlamazsın?

1588 Padişahın güneşi gazap burcundayken, yüzleri kitap gibi karartır.

1589 Utarid'in yaprakları bizim canımız gibidir. O beyazlık ve siyahlık bizim ölçümüzdür.

1590 O, yeniden kırmızı ve yeşil bir ferman yazarak ruhların siyahlık ve acizlikten kurtulmasını sağlar.

1591 İlkbaharın nüshaları kırmızı ve yeşil olup ibretle bakıldığında gökkuşağı gibidir.

Süleyman'ın gönderdiği mesajın büyüklüğünün Hüdhüd'ün küçücük yüzünden Belkıs'ın kalbine yansıması

1592 Belkıs'a yüz kat rahmet olsun. Çünkü Allah ona yüz erkeğin aklını vermiştir.

1593 Hüdhüd, ona Süleyman'dan birkaç cümlelik bir mektup ve bir nişan getirdi[101].

1594 Belkıs, o kapsamlı sözleri okudu ve elçiyi küçümsemedi.

1595 Cismi onu Hüdhüd, canıysa Anka olarak gördü. Duyusu onu köpük, kalbiyse deniz olarak gördü.

1596 Akılla duyu, bu iki renkli tılsımlar yüzünden, Muhammed'in Ebu Cehil'le savaşması gibi savaşmaktadır.

1597 Kafirler, Ahmed'i beşer gördüler. Çünkü onun "ayı yardığını[102]" görmediler.

1598 Dışyüzü gören gözüne toprak serp. Dışyüzü gören göz, aklın ve dinin düşmanıdır.

1599 Allah, duyu gözüne "kör" der ve onu putperset ve bizim zıddımız diye niteler.

1600 [74b] Çünkü köpüğü görüp denizi görmez. Çünkü bugünü görüp yarını görmez.

1601 Bugünün ve yarının sahibi onun karşısında durduğu halde o, hazineden bir metelikten başka bir şey göremez.

1602 O güneşten bir zerre mesaj getirir de güneş o zerreye köle olur.

1603 Vahdet denizinden bir damla elçi olur da o damlaya yedi deniz tutsak olur.

1604 Bir avuç toprak onun akıncısı olsa, o toprağın önünde gökler boyun eğer.

1605 Adem'in toprağı Hakk'ın akıncısı olunca, o toprağın önünde Hakk'ın melekleri secdeye kapanır.

1606 Ne yüzünden "gök yarıldı[103]"? Topraktan olan birinin açtığı göz yüzünden değil mi?

1607 Toprak, ağırlığı yüzünden suyun dibine çöker. [Buna karşın] acelesi yüzünden arşı geçen toprağa bak!

1608 Öyleyse bil ki o güzellik sudan değil, ancak çok cömert Yaratan'ın ihsanından kaynaklanır.

1609 Dilerse havayı ve ateşi alçaltır ve dilerse dikeni gülden aziz kılar.

1610 Egemendir; "Allah dilediğini yapar[104]." Yine derdin kendi özünden deva veren de odur.

1611 Toprağı ve suyu yüceltirse, toprak ve su feleğin yolunu ayaklarıyla kateder.

1612 Öyleyse elbette o, "dilediğini yüceltir[105]" ve topraktan olana, kanatlarını aç, der.

1613 Ateşten olana der ki git, İblis olup yedi kat toprağın altında hilekârlık yap.

1614 Ey topraktan Adem, git, Süha'ya yüksel. Ey ateşten İblis, yere kadar in.

1615 Ben, dört unsur ve ilk illet (*illet-i ûlâ*) değilim. Tasarrufta ben her zaman bâkiyim.

1616 Benim işim sebepsizdir, ey hasta. Takdirim doğrudan ve aracısızdır.

1617 Zamanı gelir âdetimi değiştiririm, zamanı gelir şu görünen tozu yatıştırırım.

1618 Denize derim, hadi ateşle dol. Ateşe derim, gül bahçesi ol.

1619 Dağa derim, pamuk gibi hafif ol. Göğe derim, gözler önünde parçalanıp dökül.

1620 Ey güneş, aya yaklaş, derim. Her ikisini de kara buluta çeviririm.

1621 Güneş pınarını kurutur, kan pınarını gücümle misk eylerim.

1622 Allah, güneşle ayın boynuna, iki kara öküz gibi boyunduruk takar.

"Suyunuz çekiliverirse[106]" ayetinin okunmasına felsefecinin itiraz etmesi

1623 Bir Kur'an okuyucusu "suyunuzu kaynağından keserim" anlamındaki ayeti okuyordu.

1624 "Suyunuzu yer altında gizleyip pınarları kurutup çöle çevirsem…

1625 Pınara suyu, eşi benzeri olmayan Ben'den başka kim getirebilir?"

1626 Alçak bir felsefeci ve mantıkçı, o sırada mektebin yanından geçiyordu.

1627 Ayeti duyunca hoşuna gitmedi. *Suyu,* dedi, *kazmayla biz getiririz.*

1628 *Kürek ve kazmayla kazarak suyu yerin altından biz çıkarırız.*

1629 Gece yattı ve düşünde bir yiğit adam gördü. Adam ona bir tokat atıp iki gözünü de kör etti.

1630 Dedi, *ey eşkıya, eğer haklıysan, kazmayla gözlerinden nur çıkar.*

1631 Felsefeci, sabah yataktan fırladı. İki gözü de kör olmuş, gözlerindeki feyiz nuru yok olup gitmişti.

1632 O, inleyip tövbe etseydi, kaybolan nur, Allah'ın keremiyle tekrar belirirdi.

1633 Fakat tövbe etmek de elde olan bir şey değildir. Tövbe tadı, her sarhoşa meze olmaz.

1634 Davranışlarının çirkinliği ve inançsızlığın uğursuzluğu, onun kalbine giden tövbe yolunu kapatmıştı.

1635 Halil'in duası ve inancı nedeniyle zor ve imkansız işler mümkün hale gelmiştir.

1636 Aynı şekilde kişinin inkârı da altını bakır, barışı savaş eder.

1637 Kalp, katılık bakımından taşın yüzeyi gibi olmuş. Tövbe onu ekim için nasıl sürüp aktarsın?

1638 Duasıyla dağı toprak edip ekime hazır hale getirecek Şuayb gibisi hani?

1639 Ya da Mukavkıs'ın Peygamber'den dilemesiyle, taşlık bir yerin güzel bir tarlaya dönüşmesi [nerde]?

1640 Bu alçaksa bozucu etki yapan mıknatıs gibidir ve verimli toprağı taşlık, çakıllık hale getirir.

1641 Her kalbin secde etmesine de ruhsat yoktur. Rahmet ücreti her ücretlinin nasibi değildir.

1642 Tövbe edip affa uğrarım diye güvenerek sakın günah işleyip kötülük etme.

1643 Tövbe için de donanımlı olmak (yanıp ağlamak) gerek. Tövbe için şimşekler ve bulutlar şarttır.

1644 [75a] Meyve için ısı ve su gerek. Bu iş için de bulut ve şimşek gerek.

1645 Kalp ateşiyle gözlerin bulutu olmasa, tehdit ve gazap ateşi nasıl yatışır?

1646 Kavuşma hazzının bitkisi nasıl biter? Pınarlardan berrak su nasıl kaynar?

1647 Gül bahçesi kırlara sırrını nasıl söyler? Menekşe yaseminle nasıl sözleşir?

1648 Çınar ellerini nasıl duaya açar? Bir ağaç saçlarını gökyüzüne nasıl salar?

1649 Bahar günlerinde çiçekler avuçlarını açıp nasıl saçılar saçar?

1650 Lalenin yüzü nasıl kızarır kan gibi? Gül, nasıl çıkarır kesesinden altını?

1651 Bülbül nasıl gelip de gülü koklar? Üveyik, nasıl birini arıyormuş gibi sesler çıkarır?

1652 Leylek canla başla nasıl "lek lek" der? "Lek" (senin) nedir? Rabbim, mülk senindir, demektir.

1653 Toprak, içindeki sırları nasıl sergiler? Gök olmadan bahçe nasıl nurlanır?

1654 Bu güzel giysileri nereden getirdiler? Bunların tümü, kerim ve rahim olan Allah katındandır.

1655 Bu güzellikler bir sevgilinin alâmetidir. O alâmet, kulluk eden insanın ayak izidir.

1656 O, alâmeti görünce padişahı görmüşçesine sevinir. Görmeyenin uyanması mümkün değildir.

1657 Elest vaktinde[107] Rabbini görüp kendinden geçenin ruhu [bilir, kendinden geçmek nedir].

1658 O, şarabın kokusunu bilir, çünkü içmiştir. Şarap içmemiş olan koklamayı ne bilir?

1659 Çünkü hikmet, kaybedilmiş deve gibi ve padişahlara yol gösteren kılavuz gibidir[108].

1660 Sen düşünde güzel yüzlü birini görürsün de o sana müjdeler verip alâmetlerden söz eder.

1661 *Muradına ereceksin*, der, *belirtisi de şunlardır: Yarın sana biri gelecek.*

1662 *Bir alâmet, onun atlı oluşudur. Bir başka alâmet de seni kucaklamasıdır.*

1663 *Bir alâmet yüzüne gülmesi, bir alâmet de karşında el bağlamasıdır.*

1664 *Bir alâmet de şu ki yarın olunca, sevincinden düşünü kimseye sakın söyleme.*

1665 Böyle bir rüyayı Zekeriyya da görmüş ve ona üç gün kesinlikle konuşmaması söylenmişti[109].

1666 [Denmişti ki] *üç gün iyiden ve kötüden söz etme. İşte bu, senin Yahya adlı oğlunun olacağına alâmettir.*

1667 *Üç gün boyunca bundan hiç söz etme. İşte bu suskunluk, senin amacına ulaşacağının belirtisidir.*

1668 Bu alâmeti sakın dile getirme. Bu sözü kalbinde gizli tut.

1669 Bu alâmetler, ona tatlı tatlı şöyle söyler: "Bu ne ki? Yüz alâmet daha var."

1670 Bu, senin aradığın saltanat ve makamı Allah'tan bulacağının belirtisidir.

1671 Uzun gecelerde [bunun için] ağlayıp sabah vakti yanarak yakarıp durdun.

1672 [Aradığının] yokluğunda günlerin kararıp boynun kıl gibi inceldi.

1673 Varını yoğunu zekat diye verenler gibi neyin varsa uğruna zekat diye verdin.

1674 Malını mülkünü ve uykularını verip sararıp soldun. Yoluna baş koydun, eriyip kıla döndün.

1675 Nice zaman öd ağacı gibi yandın, nice zaman miğfer gibi kılıçlara karşı durdun…

1676 Böyle yüz binlerce çaresizlikler, âşıkların tabiatı olup saymakla bitmez.

1677 Gece bu düşü görüp sabah olunca, düşün verdiği umutla gündüzün pırıl pırıl olur.

1678 *O alâmet ve belirtiler nerde*, diye sağa sola göz gezdirirsin.

1679 Gün biter de alâmet görülmezse diye kaygılanıp yaprak gibi titrersin.

1680 Danasını kaybetmiş biri gibi çarşı pazar koşturursun.

1681 Sorarlar, *efendi, hayırdır? Bu koşuşturma neyin nesi? Birini mi kaybettin?*

1682 *Hayırdır*, dersin, *fakat benim hayrımı benden şarap gibi sarhoş bilmesi uygun değil.*

1683 *Söylersem alâmetim yok olur.Alâmet yok olunca da vakit öldü demektir.*

1684 Atlıların yüzüne bakarsın. Sana derler, *deli gibi bakma bana!*

1685 Dersin, *ben bir yakınımı kaybettim, onu arıyorum.*

1686 *Bahtın daim olsun ey atlı, âşıklara acı, onları hoş gör.*

1687 Ciddi olarak aramışsan aradığını bulursun. Ciddi olan yanlış yapmaz; böyle bildirilmiştir[110].

1688 Ansızın iyi bahtlı bir atlı gelir ve seni sıkıca kucaklar.

1689 Sen kendinden geçer, yoldaşlarından ayrı düşersin. Gâfil olansa, *bu sahtekârlık ve bozgunculuktur*, der.

1690 [75b] O, bu coşkunun ne olduğunu ne bilsin? O, bunun kime kavuşmanın belirtisi olduğu bilmez ki.

1691 Bu belirti, rüyayı gören içindir. Başkaları için bunun ne anlamı olabilir?

1692 Her an ondan bir alâmet belirir ve kişinin canına can katar.

1693 Tıpkı zavallı balığın karşısına suyun çıkması gibi. Bu belirtiler, "işte kitabın ayetleri[111]".

[1694] Öyleyse peygamberlerin taşıdıkları alâmetler, âşina olan cana özgüdür.

[1695] Bu söz eksik kaldı ve bir yere varmadı. Kendimde değilim, âşığım, beni mazur gör.

[1696] Zerreleri insan nasıl sayabilir? Hele bir de aşk insanın aklını başından almışsa.

[1697] Sayıyorum bahçedeki yaprakları; sayıyorum kekliğin, karganın sesini…

[1698] Sayılamaz ama yine de ben, zorluk içindekileri desteklemek için sayıyorum.

[1699] Zühal (*Keyvan*)'ın uğursuzluğu ya da Müşteri (*Bercis*)'nin uğuru, saysan bile sayılamaz.

[1700] Yine de bu ikisinin kimi etkileri, yani kimi yararları ve zararları hakkında açıklamalar yapmak gerek.

[1701] Böylece uğur ve uğursuzluk sahipleri için ilahi kazânın izlerinden bir nebze anlaşılmış olsun.

[1702] Talihi Müşteri olan kimse, neşe ve kıvançla mutluluğa erişir.

[1703] Talihi Zühal olanınsa her işte ihtiyatlı davranması gerekir.

[1704] Padişahımız, "Allah'ı zikredin[112]" diye buyurdu ve bizi ateşte görüp bize ışık verdi.

[1705] Dedi, *gerçi ben sizin zikrinizden müstağniyim ve beni somut şeylerle anmak uygun değildir.*

[1706] *Ama yine de görünüm ve hayallerle kendinden geçmiş olan, bizim zâtımızı benzetmesiz kavrayamaz.*

[1707] Somutlaştırarak anmak, eksik bir tasavvurdur. Padişahın nitelikleri bunlardan arıdır.

[1708] Biri, padişahın dokumacı olmadığını söylüyor. Bu ne biçim övgü? Yoksa bu farkında değil mi?

Çobanın yakarışına Mûsa'nın -selam üzerine olsun- karşı çıkışı

[1709] Musa yolda, *ey Allah'ım, ey Rabbim,* diye yakaran bir çoban gördü.

[1710] *Sen nerdesin,* [diyordu,] *gelip hizmetkârın olayım. Çarığını dikeyim, saçını tarayayım.*

[1711] *Elbiseni yıkayıp bitlerini kırayım. Yüce Rabbim, sana süt getireyim!*

[1712] *Elini öpeyim, ayağını ovayım. Uyku vakti gelince yerini süpüreyim.*

[1713] *Sana feda olsun bütün keçilerim. Seni anmak içindir bütün heyheylerim.*

[1714] Çoban, bu şekilde boş konuşup duruyordu. Musa dedi, *kiminle konuşuyorsun?*

[1715] *Bizi yaratan ve yeri göğü var edenle,* dedi çoban.

[1716] Musa dedi, *çok âsi oldun sen. Müslüman olmadan kâfir oldun.*

[1717] *Bu ne zırva, bu ne küfür ve saçmalama? Ağzına pamuk tıka.*

[1718] *Küfrünün pis kokusu dünyayı kokuttu. Din ipeğini küfrün paçavraya çevirdi.*

[1719] *Çarık ve sargı ancak sana lâyıktır. Böyle şeyler bir güneşe nasıl uygun olur?*

[1720] *Bu tür sözleri bırakıp çeneni kapamazsan, bir ateş gelip insanları yakar.*

[1721] Ateş gelmemişse bu duman neyin nesi? Peki neden canın kapkara kesilip ruhun iğrençleşti?

[1722] Allah'ın adaletle hükmettiğini biliyorsan, nasıl oluyor da saçmalamak ve çizmeyi aşmak, senin inancın haline geliyor?

[1723] Akılsız dostluk, düşmanlığın ta kendisidir. Yüce Hak, böyle bir hizmetten müstağnidir.

1724 Bu sözleri ancak amcana dayına söylersin. Cisim ve ihtiyaç, celâl sahibi [Hakk'ın] sıfatlarından mıdır?

1725 Ancak büyüyüp gelişmekte olan içer sütü. Ayağa muhtaç olan giyer çarığı.

1726 Senin bu sözlerin Hakk'ın, o ben, ben de oyum, dediği kulları için bile olsa…

1727 [O kullar ki Allah onlara,] "Hastalandım, ziyaretime gelmedin[113]", "Sadece o değil, ben de hastalandım" demiştir.

1728 Hakkında "Benimle duyup benimle görür[114]" buyurulan kul için de senin sözlerin anlamsızdır.

1729 Hakk'ın seçkin kullarıyla edepsizce konuşmak kalbi öldürür, gönlü karartır.

1730 Erkekle kadın aynı türden olsa da bir erkeğe "Fatma" diye seslenirsen…

1731 Güzel huylu ve sakin biri bile olsa gücü yetse seni öldürmeye yeltenir.

1732 Kadınlar için Fatma bir övgüdür. Erkeğe Fatma dersen mızrak yarası olur.

1733 El ve ayak bizim için övgüdür. Oysa Hakk'ın müstağniliği için çirkin bir şeydir.

1734 "Doğurmamış ve doğmamıştır[115]" ona uygundur. Babayı ve çocuğu yaratan O'dur.

1735 [76a]Doğum, cisim olanın niteliğidir. Doğan herkes ırmağın bu yakasındadır.

1736 Var oluş-yok oluş (*kevn ü fesâd*) âlemine ait ve aşağı olduğundan sonradan olmadır ve mutlaka bir oldurucuya gereksinim duyar.

1737 [Çoban] dedi, *ey Musa, ağzımı diktin; pişmanlıktan canımı yaktın.*

1738 Üstünü başını yırtarak ateşli bir ah çekti ve çölün yolunu tutup yürüdü.

Yüce Hakk'ın o çoban yüzünden Mûsa'yı -Ona selam olsun- azarlaması

1739 Allah'tan Musa'ya, *kulumuzu bizden ayırdın,* diye vahiy geldi.

1740 *Sen kavuşturmak için mi geldin, yoksa ayırmak için mi?*

1741 *Gücün yettiğince ayrılığa adım atma. "Benim katımda en çirkin şey boşanmadır[116]."*

1742 *Herkes için bir karakter belirledim. Herkese bir kelime verdim.*

1743 *Onun için övgü olan, senin için yergidir. Onun için bal olan, senin için zehirdir.*

1744 *Biz, temizden de kirliden de berîyiz. Hantallıktan da ataklıktan da müstağniyiz.*

1745 *Kendime yarar sağlamak için değil, kullarıma ikramda bulunmak içindir emirlerim.*

1746 Hintliler için Hint tabiri övgüdür, Sintliler için Sint tabiri övgüdür.

1747 Ben, onların tesbihiyle arınacak değilim. Bu sayede asıl onlar arınıp pırıl pırıl olurlar.

1748 Bakmayız biz dile ve söze. Biz bakarız, ruha ve hâle[117].

1749 Sözü boyun eğici olmasa da kalp huşû içindeyse kalbe bakarız.

1750 Çünkü kalp cevher, söz arazdır. Öyleyse araz eklenti, cevher amaçtır.

1751 Bu sözler, kinayeler ve mecazlar yetmedi mi daha? Yanış isterim, yanış. Yoldaş ol o yanışa.

1752 Aşktan bir ateş yak canında. Düşünceyi ve sözü baştan başa ateşe ver.

1753 Yol yordam bilenler başka, canları ve ruhları yananlar başkadır, ey Musa.

1754 Âşıklara her dem bir yanış vardır. Harap köye haraç ve öşür olmaz.

1755 Yanlış söylese de ona hatalı deme. Şehit kana bulansa da onu yıkama.

1756 Şehitler için kan sudan evladır. Bu yanlış, yüz doğrudan evladır.

1757 Kâbe içinde kıble usûlü olmaz. Dalgıcın pabucu yoksa ne gam.

1758 Sarhoşlardan kılavuzluk bekleme. Yırtık elbiseliden ne diye yama istersin?

1759 Aşk dini bütün dinlerden ayrıdır. Âşıkların dini mezhebi Allah'tır.

1760 Yakut damgasız olsa da dert değil. Hüzün denizinde aşk mahzun olmaz.

Mûsa'ya -Ona selam olsun- o çobanın mazur oluşuna ilişkin vahiy gelmesi

1761 Ondan sonra Hak, Musa'ya sır âleminde anlatılamayacak sırlar söyledi.

1762 Musa'nın kalbine sözler döküldü. Görmek ve söylemek birbirine katıldı.

1763 Defalarca kendinden geçip defalarca kendine geldi. Defalarca ezelden ebede kanatlandı.

1764 Bundan sonrasını anlatırsam aptallık olur. Çünkü bunun anlatılması bilgiden ötededir.

1765 Anlatacak olsam, akılları söküp atar. Yazacak olsam, nice kalem kırılır.

1766 Musa, Hak'tan bu azarlamayı duyunca, çölde çobanın peşinden koşmaya başladı.

1767 O şaşkının ayak izini sürdü, çölün altını üstüne getirdi.

1768 Coşkulu insanların adımları da başkalarının adımlarından ayrıdır.

1769 Bir adımı, [satrançtaki] kale gibi yukarıdan aşağıya dümdüz, bir adımı, filin ilerleyişi gibi çapraz.

1770 Kimi zaman dalga gibi kabararak, kimi zaman balık gibi yüzü koyun sürünerek…

1771 Kimi zaman kum falı bakan falcı gibi, halini toprağa yazarak…

1772 Musa, *sonunda onu buldu ve müjdemi ver*, dedi, *[sana] izin çıktı.*

1773 *Hiçbir kural ve âdap söz konusu olmadan, mahzun gönlün ne isterse söyle.*

1774 *Senin küfrün dindir ve dinin cana ışıktır. Sen güvendesin, dünya da seninle güvende.*

1775 *"Allah dilediğini yapar[118]" hükmüyle sen muafsın. Git, çekinmeden serbest bırak dilini.*

1776 Dedi, *ey Musa, ben ondan geçtim. Yüz binlerce yıl öteye gittim.*

1777 *Kırbaç vurdun, atım fırladı. Şaha kalkıp gökleri aştı.*

1778 *Maddî dünya (nâsût)mızın mahremi ilahî âlem (lâhût) olsun. Eline koluna aferin olsun.*

1779 [76b] *Şimdi hâlim dışındadır sözlerin. Benim hâlim değil söylediklerim.*

1780 Aynada gördüğün görüntü, aynanın değil senin görüntündür.

1781 Neyzenin neye üflediği nefes, kişiye değil, neye uygundur.

1782 Hamd etsen de şükretsen de bil ki senin yaptığın da çobanın sonuçsuz yakarışı gibidir.

1783 Senin hamdın ona oranla daha iyi olsa da yine de Hak için eksiktir.

1784 Ne söylersen söyle, perde kaldırılınca, zannedilenin bu olmadığı anlaşılır.

1785 Senin zikrinin kabulü rahmettendir. Çünkü hayızlı değilken kanaması olanın namazı câizdir.

1786 Onun namazına kan bulaşır. Senin zikrine ise benzetme ve yakıştırmalar bulaşır.

1787 Kan kirlidir, ama suyla temizlenir. Fakat içerde öyle pislikler var ki…

1788 Allah'ın lütuf suyu olmasa, insanın içinden [pislik] eksik olmaz.

1789 Secdeye kapandığında keşke "Sübhâne rabbî[119]"nin anlamını bilsen.

1790 [Bunun anlamı şudur:] Secdelerim de varlığım gibi uygunsuzdur. Kötülüğe karşılık sen iyilik ver.

1791 Bu yeryüzünde Hakk'ın hilminden izler vardır. O, pisliği giderip çiçekler bitirir.

1792 Böylece O, pisliklerimizi örterek yerine tomurcuklar bitirir.

1793 Bu durumda kafir, kendisinin verimde ve cömertlikte topraktan geri olduğunu görünce…

1794 Der ki *ben ne kadar da geri gitmişim? Eyvah "keşke toprak olsaydım*[120]*"*.

1795 *Keşke toprak olarak kalıp yola çıkmasaydım da toprak gibi, bir ürün elde etseydim.*

1796 *Yolculuk ettim, yol sınadı beni. Bu yolculuktan getirdiğim armağan neydi?*

1797 Yolculukta karşısında bir yarar göremeyen, hep toprağa dönmek ister bu yüzden.

1798 Gözü arkada kalış, hırs ve açgözlülüktendir. Yüzünü yola çevirmekse doğruluk ve duadandır.

1799 Yukarı doğru uzama eğiliminde olan her bitki, gelişip hayat bulur, gürleşir.

1800 Başı yere doğru dönmüşse, solup kurumaya yüz tutmuş demektir.

1801 Ruhun yükseğe eğilimliyse, sonunda yükselip oraya varırsın.

1802 Baş aşağıysan, başın yere dönükse, batıcısın demektir. Hak ise "batanları sevmez[121]."

Mûsa'nın zâlimlerin üstün gelişlerinin sırrını Hak'tan sorması

1803 Musa dedi, ey işlere egemen olan kerem sahibi… Ey anılması uzun bir ömre bedel yüce Rabbim…

1804 Yeryüzünde eğri büğrü işler gördüm ve melekler gibi itiraz etti kalbim.

1805 Bir cisim yaratıp içine fesat tohumu ekmekten amaç nedir?

1806 Zulüm ve fesat ateşi yakıp mescidi ve secde edenleri yakmak nedendir?

1807 Kan ve irin ırmaklarını [insanlar] yalvarsın diye kaynatıp durmanın maksadı ne?

1808 Ben kesinlikle biliyorum bunun hikmetin ta kendisi olduğunu. Fakat amacım, açıkça görüp tanık olmak[122].

1809 O kesin bilgim bana, sus, diyor. Görme hırsı ise diyor ki susma devam et.

1810 Meleklere kendi sırrını gösterdin zaten. Böyle bir bal, arı iğnesine değer.

1811 Meleklere Adem'in nurunu gösterdin de güçlükler çözüldü.

1812 Kıyametin anlatır ölümün sırrını. Meyvelerse anlatır sırrını yaprakların.

1813 Kan ve meninin sırrı insanın güzelliğidir. Her çocuğun geçmişi elbette azlıktır.

1814 Levhayı önce yıkayıp hiçbir bilgi bırakmaz. Sonra da üstüne yazılar yazar.

1815 Kalbi kanatıp acınası gözyaşlarına boğar. Hemen ardından da kalbe sırları yazar.

1816 Levha yıkanırken ondan bir defter yapılacağını anlamak gerek.

1817 Bir evin temelini atarken önceki yapıyı yıkarlar.

1818 Berrak su çıkarabilmek için önce yerin altından çamur çıkarılır.

1819 Çocuklar, hacamat yüzünden ağlayıp sızlanırlar. Çünkü onlar, işin sırrını bilmezler.

1820 Adamsa hacamatçıya para verir ve kan içici iğneyi taltif eder.

1821 Hamal, ağır yük için koşar ve yükü başkalarından kaçırır.

1822 Hamalların yük için ettikleri kavgaya bak. Bu böyledir; çalışmanın hükmü budur.

1823 Çünkü ağırlıklar rahatın temelidir. Acılar da öncüsüdür nimetin.

1824 [77a] "Cennet hoşlanmadığımız şeylerle, cehennemse arzularımızla donatılmıştır[123]."

1825 Ateşinin sermayesi yeşil daldır. Ateşte yanan ise Kevser'e yakındır.

1826 Zindanda sıkıntılara eş olmak, bir lokmanın ve arzunun karşılığıdır.

1827 Bir köşkte ikbal içinde yaşayan, buna savaşıp sıkıntı çekmesinin karşılığı olarak ulaşmıştır.

1828 Herkesten çok altın ve gümüşü olan birini görürsen bil ki o sabırla çalışmıştır.

1829 Göz derinlik kazanınca olan biteni aracısız görür. Sen [hâlâ] duyudasın madem, aracıya kulak ver.

1830 Sebepleri yarıp geçme makamı, canı tabiatların dışında olana aittir.

1831 Onun gözü, suyu ve bitkiyi aracı kılmadan peygamber mucizelerinin kaynağını görür.

1832 Bu aracı, hasta ve doktor gibidir. Bu aracı, lamba ve fitil gibidir.

1833 Gece lambana yeni bir fitil hazırla, [fakat] güneş lambasını bunlardan arınmış bil.

1834 Var git evinin damına çamur hazırla. [Fakat] bil ki felek damı çamurdan müstağnidir.

1835 Ne yazık ki sevgilimiz hüznümüzü yakıp yok edince gecenin yalnızlığı bitip gündüz oldu.

1836 Ay ancak geceleyin görünür. Sevgili ancak gönül derdiyle aranır.

1837 İsa'yı bırakıp eşeği beslemişsin. Çare yok, bu yüzden perdenin dışındasın.

1838 Bre eşek huylu, ilim irfan İsa'nın tahihidir, eşeğin değil.

1839 Eşeğin bağırışını duyup ona acırsın. Bilmezsin ki eşek sana eşeklik telkin eder.

1840 İsa'ya acı, eşeğe değil. Huyunu aklına önder eyleme.

1841 Huyu bırak hıçkırarak ağlasın. Sen ondan alıp canına olan borcunu öde.

1842 Yıllarca eşekçilik ettin, artık yeter. Çünkü eşekçi eşeğin gerisinden gider.

1843 "Onları geride tutun[124]"dan maksat, nefsindir. Çünkü nefsin arkada, aklın önde olmalıdır.

1844 Oysa bu aşağılık akıl da eşekten huy kapmış. Bütün düşüncesi ot bulabilmek.

1845 İsa'nın eşeğiyse gönülden huy kaparak akıl sahiplerinin arasında yerini almıştır.

1846 Çünkü akıl baskın olup eşek zayıftı. Cüsseli binici eşeği zayıflatır.

1847 Bre eşek kafalı, aklının zayıflığı yüzünden, bu perişan eşek ejderha olmuş.

1848 İsa'dan incinmiş olsan da yine ondan sıhhat bulursun, onu bırakma.

1849 Ey İsa nefesli İsa, sıkıntıyla aran nasıl? Dünyada yılansız define zaten olmaz.

1850 Ey İsa, Yahudiler arasında nasılsın? Ey Yusuf, hilekârlar ve kıskançlarla aran nasıl?

1851 Gece gündüz bu kendini bilmez toplumun peşinde, gece gündüz ömre ömür katarsın.

1852 Safralı beceriksizlerle aran nasıl? Safranın baş ağrısından başka ne getirisi olur?

1853 Sen doğu güneşinin yaptığını yap. Bizse nifak, hile, hırsızlık ve dalavere yapalım.

1854 Dünya ve dinde sen balsın, bizse sirke. Bu safrayı ancak ballı sirke giderir.

1855 Biz cahil insanlar, sirkeyi kattık. Sen de bal kat, cömertliği elden bırakma.

1856 Bizden ancak bu beklenirdi, biz de bunu yaptık. Kumun göze körlükten başka ne katkısı olur?

1857 Ey sevgili sürme, sana yakışan, her yoksulun senden bir varlığa kavuşmasıdır.

1858 Bu zalimlerin ateşinden kebap olmuştu yüreğin. Yine de hep "Kavmime hidayet ver[125]" diye seslendin.

1859 Sen öd madenisin; seni ateşe verseler, bu dünya ıtır ve reyhanla dolar.

1860 Sen ateşte yanıp azalan öd değilsin. Hüzne esir olan ruh değilsin sen.

1861 Öd yanar, öd madeniyse yanmaktan uzaktır. Işığın kaynağına rüzgârın saldırması mümkün mü[126]?

1862 Seninle göklere güzellik gelir. Senin cefan vefandan güzeldir.

1863 Çünkü akıl sahibinden cefa gelmesi, cahillerin vefasından iyidir.

1864 Peygamber der ki *akıl sahibinden gelen düşmanlık, cahilden gelen dostluktan iyidir.*

Uyurken ağzına yılan giren adama bir beyin eziyet etmesi

1865 Bir akıllı ata binmiş geliyordu. [Bu sırada] uyuyan birinin ağzına yılan giriyordu.

1866 Atlı, yılanı görüp hızını artırdı. Yılanı kovalamak istedi fakat yetişemedi.

1867 Yardım etmeyi kafasına koyduğundan, uyuyan adama gürzüyle birkaç kez sertçe vurdu.

1868 O, sert gürz darbesiyle yerinden fırlayıp bir ağacın altına kaçtı.

1869 [77b] Orada çok sayıda dökülmüş çürük elma vardı. [Atlı] dedi, *ey dertli, ye bunları.*

1870 Ona o kadar elma yedirdi ki elmalar artık ağzından geri geliyordu.

1871 *A beyim*, diye bağırıyordu adam, *kötülük görmediğin halde neden bana musallat oldun?*

1872 *Canıma kastın varsa bir kerede vur kılıcı, dök kanımı.*

1873 *Ne uğursuz zamanda çıktın karşıma! Senin yüzünü görmeyene ne mutlu!*

1874 *Ortada ne cinayet var, ne kabahat, ne de en ufak bir yanlış... Dinsizler bile bu zulmü reva görmezler.*

1875 *Konuşurken ağzımdan kan akıyor. Allah'ım, karşılığını artık sen ver.*

1876 O her an yeni bir beddua ederken, atlı onu çölde itip kakıyordu.

1877 Adam rüzgâr gibi gelen atlıdan ve gürz darbelerinden kaçıyor ve kaçarken yere kapaklanıyordu.

1878 Karnı dolu, uykulu ve bitkindi. Ayağında ve yüzünde bin türlü yara vardı.

1879 Akşama dek koşuşturmaca sürdü. Sonunda adam, safra çıkarıp kusmaya başladı.

1880 Bütün yedikleri çıktı dışarı. Yılan da yedikleriyle birlikte ağzından fırladı.

1881 Adam ağzından çıkan yılanı görünce, iyilik sahibi adamın önünde eğildi.

1882 O iri ve kara yılanın korkunçluğunu görünce tüm acılarını unuttu.

1883 Dedi, *sen rahmet Cebrail'isin ya da velînimet bir zatsın.*

1884 *Seni gördüğüm an ne kutlu anmış. Ben ölmüştüm, bana yeniden can verdin.*

1885 *Sen anneler gibi benimle ilgilenirken, ben eşekler gibi kaçıyordum senden.*

1886 Eşek, sahibinden eşekliği yüzünden kaçar. Sahibiyse iyi tabiatı nedeniyle peşinden koşar.

1887 Kâr ya da zarar yüzünden peşinden koşmaz onun. Ancak kurt ya da canavar paralasın diye koşar.

1888 *Senin yüzünü görene ya da senin diyarına ansızın düşene ne mutlu.*

1889 *Yüce ruh seni övmüşken, sana ne kadar da uygunsuz sözler söyledim bey!*

1890 *Ey padişah, ey şahlar şahı, bunları ben değil, cehaletim söyledi, mazur gör.*

1891 *Bu duruma ilişkin azıcık bir bilgim olsaydı, boş konuşur muydum?*

1892 *Ey iyi hasletli kişi, bana durumla ilgili bir sır verseydin, o zaman seni çokça överdim.*

1893 *Fakat hiç konuşmadan saldırdın, hiçbir şey söylemeden başıma vurmaya başladın.*

1894 *Sersemledim, aklım başımdan gitti. Üstelik başımda zaten az bir beyin vardı!*

1895 *Ey yüzü güzel, ey işi güzel, beni affet. Söylediklerimi delilikten say.*

1896 *Ben ona ilişkin bir sır verseydim*, dedi [bey,] *ödün anında eriyip giderdi.*

1897 *Ben sana yılandan söz etseydim korkudan canın çıkardı.*

1898 Mustafa buyurur, *sizin canınızdaki düşmanı doğruca anlatsaydım*[127]...

1899 Yiğitlerin bile ödleri yarılır ve ne yola gidebilir, ne de bir işe kafa yorabilirlerdi.

1900 Ne kalbinde yakaracak tâkat, ne de bedeninde oruç tutup namaz kılacak güç kalırdı.

1901 Bir fare gibi kedinin önünde yok olup gider, bir kuzu gibi kurdun önünde ortadan kaybolurdu.

1902 Ne bir hile düşünebilir, ne de bir çıkış yolu bulabilirdi. Bu bakımdan ben size bir şey söylemeden sizi eğitirim.

1903 Ebu Bekr-i Rebâbî gibi sükût eder, Dâvud gibi demire el atarım[128].

1904 Böylece benim elimden olmayacak işler gelir ve kanatları yolunmuş kuş kanatlanır.

1905 "Allah'ın eli ellerinin üstünde[129]" olduğu için, bir olan Hak, bizim elimizi kendi eli kılmıştır.

1906 Bu şekilde, benim elim uzayarak yedinci göğü bile geçti.

1907 Benim elim gökyüzünde maharet sergiledi. Ey Kur'an okuyan, "ay yarıldı[130]" ayetini oku.

1908 Bu nitelik de akılların güçsüzlüğü yüzündendir. Güçsüzlere gücü anlatmak reva mıdır?

1909 Uykudan başını kaldırdığında kendin anlarsın. Bitti. Allah, doğrusunu daha iyi bilir.

1910 [Bu yüzden] ne yiyecek ve yürüyecek gücün, ne de kusacak cesaretin olurdu.

1911 *Sövgü işitip bineğimi sürüyor, içimden de "Rabbim, kolaylaştır" (Rabbi yessir) diye dua ediyordum.*

1912 *Sebebi anlatmama izin, seni terk etmeme de imkan yoktu.*

1913 İçimdeki acıyla hep "Kavmimi doğru yola eriştir. Çünkü onlar bilmiyorlar[131]." diyordum.

1914 Sıkıntıdan kurtulan adam, *ne mutlu bana, bulduğum hazineye bak,* diye secdeler ediyordu.

1915 [78a] *Allah'tan üstün ve güzel mükâfatlar bulasın. Bu zavallının sana teşekkür etme gücü yok.*

1916 *Ey muhterem, sana teşekkürü Hak dile getirsin. Çünkü benim dilim tutuk, sesim kısık.*

1917 Akıl sahiplerinin düşmanlığı işte böyle olur. Onların zehirleri cana mutluluk verir.

1918 Aptalın dostluğuysa sıkıntı ve sapmadır. Örnek olarak şu hikâyeyi dinle:

Ayının dostluğuna ve vefasına güvenmek

1919 Bir ejderha bir ayıyı yutuyordu. Aslan yürekli bir adam gidip ayının imdadına yetişti.

1920 Âlemde mazlumların imdadına yetişen aslan yürekli adamlar vardır.

1921 Onlar, mazlumların sesini duyduklarında hemen Hakk'ın rahmeti gibi yardıma koşarlar.

1922 Dünyanın çökmesine engel olan bu sütunlar, gizli hastalıkların bu tabipleri…

1923 Katıksız sevgi, adalet ve rahmet olup Hak gibi sebepsiz ve rüşvetsiz [yardım edici]dirler.

1924 Durup dururken neden ona yardım ediyorsun, dense, der ki onun çaresizliği ve acısı yüzünden.

1925 Merhamet, aslan yürekli adamın avıdır. Dünyada çare, dertten başka bir şey aramaz.

1926 Nerde dert varsa çare oraya gider. Neresi alçaksa su oraya akar.

1927 Rahmet suyunu arıyorsan alçalmalısın. İşte o zaman rahmet şarabını içip sarhoş olursun.

1928 Boyunca rahmet vardır rahmet içinde. Evlat, tek bir rahmete dalıp da yetinme.

1929 Gökyüzünü ayaklarının altına ser de gökyüzünün üstünden semâ sesini dinle.

1930 Kulağından vesvese pamuğunu çıkar da kulağına felekten haykırış gelsin.

1931 İki gözünü kusur kirpiğinden arındır da gaybın bahçe ve serviliklerini gör.

1932 Beyninden ve burnundan nezleyi defet de burnuna Allah'ın kokusu gelsin.

1933 Sıtmanın ve safranın kökünü kurut da dünyada şekerin tadına var.

1934 Erkekliğine ilaç bul, iktidarsız gezme ki yüz türlü güzel evladın olsun.

1935 Beden prangasını can ayağından söküp at da çevrende şenlikler olsun.

1936 Cimrilik zincirini elinden ve boynundan çıkar da eski âlemde yeni bir bahta kavuş.

1937 Güç yetiremiyorsan, lütuf Kâbesine uçup çaresizliğini çare kılana arz et.

1938 Ağlayıp inlemek güçlü bir sermayedir. Küllî rahmet ise daha güçlü bir dadıdır.

1939 Dadı ve anne, çocuğu ne zaman ağlayacak diye bekler durur.

1940 Allah, sizin hacet çocuğunuzu, ağlasın da içeceği süt ortaya çıksın diye yarattı.

1941 Dedi, "Allah'a dua edin[132]." Ağlamayı eksik etme ki rahmet sütleri çağlasın.

1942 Rüzgârın ninnisi, bulutların süt yağdırması, bizim için tasalanır, biraz sabret.

1943 "Gökte size rızık vardır[133]" [ayetini] duyduğun halde, bu aşağılara niçin yapışıp kaldın?

1944 Bil ki korkun ve umutsuzluğun, gulyabani sesidir. Kulağını tutmuş, seni çukurlara sürükler.

1945 Seni yukarı çeken her ses, bil ki yukardan gelen bir sestir.

1946 Seni hırslandıran her ses, bil ki insanlara saldıran kurdun sesidir.

1947 Bu yüksekliğin mekanla ilgisi yok. Bu yükseklikler akıl ve cana ilişkindir.

1948 Her sebep, sonucundan aşkındır. Çakmak taşıyla demir, kıvılcımdan aşkındır.

1949 Filanca, birinin yanına oturuyor görünse de aslında onun yukarısına oturmuştur.

1950 Üstünlük şeref bakımındandır. Baş köşeden uzak olan yer değersizdir.

1951 Çakmak taşıyla demir eski olduğundan bu ikisinin eylem bakımından üstün olması uygundur.

1952 Ancak kıvılcım da amaç olması açısından çakmak taşıyla demirden önceliklidir.

1953 Çakmak taşıyla demir önce, kıvılcım sonra gelir. Fakat bu ikisi beden, kıvılcım ise candır.

1954 Zamanda dal meyveden önce olsa da yaptığı iş bakımından meyve daldan üstündür.

1955 Ağaçtan maksat meyve olduğuna göre, meyve öncelikli olup ağaç geri plandadır.

1956 Ayı ejderha yüzünden feryat edince, aslan yürekli bir adam onu ejderhadan kurtardı.

1957 Yiğitlikle hile omuz omuza verdi ve böylelikle adam ejderhayı öldürdü.

1958 Ejderhanın gücü vardır, ama hilesi yoktur. Ayrıca senin hilenin üstünde de bir hile vardır.

1959 [78b] Kendi hileni görünce kökenini araştır. Nereden geldi diye bak ve başlangıca doğru yürü.

1960 Aşağıda olan her şey yücelerden gelmiştir. Öyleyse gözünü yükseklere dik.

1961 İlk önce gözünü kamaştırırsa da yücelerde göz aydınlık bulur.

1962 Gözünü aydınlığa alıştır. Yarasa değilsen bakışını aydınlığa çevir.

1963 İleriyi görmek senin nurunun alâmetidir. Anlık arzularsa aslında mezarındır.

1964 Yüz oyun gören kişinin ileri görüşlülüğü, bir oyun göreninki gibi değildir.

1965 [Bir oyun gören], bir tek oyunla öyle gurura kapılır ki kibri yüzünden ustalarından uzaklaşır.

1966 Tıpkı kendindeki beceriyi görüp kibrlenerek Musa'dan yüz çeviren Sâmiri gibi.

1967 O, Musa'da o beceriyi öğrenmiş ve sonra da hocasını görmezden gelmişti.

1968 Kaçınılmaz olarak Musa da başka bir oyun sergileyerek onun oyununu da canını da ortadan kaldırmıştır.

1969 İnsanın başında gezinen bir çok bilgi üstün bir sonuca ulaşıncaya dek baştan eser kalmaz.

1970 Baş gitsin istemezsen, ayak olup görüş sahibi bir kutba sığın.

1971 Padişah da olsan kendini ondan üstün görme. Bal da olsan salt onun otundan ye.

1972 Senin düşüncen resim, onun düşüncesi candır. Senin paran sahte, onun parası madendir.

1973 O sensin, kendini onda ara. Üveyik gibi "Hani, hani?[134]" diye ona yönel.

1974 Türdeşlerinin hizmetinde olmak istemezsen, ayı gibi ejderhanın ağzındasın demektir.

1975 Olur ki bir üstat seni kurtarır ve tehlikeden çekip çıkarır.

1976 Gücün yetmediğine göre feryat et hadi. Kör olduğuna göre yolu görenden yüz çevirme.

1977 Ayıdan neyin eksik de inlemiyorsun? Oysa ayı feryat edince beladan kurtuldu.

1978 Allah'ım, bu taş kalbi muma çevir. İnleyişini güzel kılıp acımaya lâyık et.

Kör dilencinin iki körlüğünün olduğunu söylemesi

1979 Bir kör vardı, her zaman, *ey insanlar*, derdi, *benim iki körlüğüm var.*

1980 *Bu yüzden bana iki kat acıyın. Çünkü iki körlüğüm var ve ortada kaldım.*

1981 Dediler, *senin körlüğünün birini görüyoruz.* Söyler misin, *öteki körlüğün nedir?*

1982 Dedi, *ben çirkin sesliyim. Çirkin sesimle birlikte körlüğüm ikiye çıktı.*

1983 *Çirkin sesim rahatsızlık yaratır. Sesimi duyduklarında insanların acıması azalır.*

1984 *Çirkin sesim nere ulaşsa, öfke, rahatsızlık ve düşmanlık doğurur.*

1985 *İki körlüğe karşılık merhametinizi iki katına çıkarın da hiçbir yerde barınamayan [garibi] barındırın.*

1986 Bu dert yanış sayesinde sesinin çirkinliği azalıp insanlar ona merhamet konusunda gönül birliği ettiler.

1987 O sırrını söyleyince onun gönül sesinin güzelliği, sesini güzelleştirdi.

1988 Gönül sesi de çirkin olansa üç körlüğe sahip olup sürekli uzak kalır.

1989 Fakat karşılık ve sebep aramadan bağışta bulunanlar, yine de onun çirkin başını okşarlar belki.

1990 Sesi güzel, kendi de mazlum olan karşısındaysa taş kalplilerin kalpleri mum gibi yumuşar.

1991 Kâfirin yakarışı çirkin olup anırmayı andırdığından karşılık bulamaz[135].

1992 "Defolun[136]" [emri], sesi çirkin olan içindir. Öyle ki o, halkın kanını içen bir köpek gibi sarhoştur.

1993 Ayının sızlanması merhameti harekete geçirdiği halde, senin sesin bunu sağlamazsa ne kötü.

1994 Bil ki sen Yusuf'a kurtluk etmişsin ya da masum birinin kanını içmişsindir.

1995 Tövbe edip içtiklerini kus. Yaran eskimişse gidip dağla.

Ayı ile onun vefasına güvenen aptalın hikâyesinin devamı

1996 Ayı da o yiğit adamın iyiliğini görüp ejderhadan kurtulunca…

1997 Yaralı ayı, tıpkı Ashâb-ı Kehf'in köpeği gibi o yiğidin ardından ayrılmadı.

1998 O Müslüman, yorgunluk yüzünden uzanıp yattı. Ayı ise ona olan bağlılığıyla onun başında bekçilik etmeye başladı.

[1999] Biri ordan geçerken, *bu ne hal kardeş*, dedi, *bu ayı da nerden çıktı?*

[2000] Adam olan biteni anlattı, ejderhadan söz etti. [Öteki] *bre saf*, dedi, *ayıya güvenme.*

[2001] *Aptalın dostluğu düşmanlıktan kötüdür. Bir yolunu bulup böylesini baştan savmak gerek.*

[2002] [Adam,] *vallahi kıskançlığından böyle söylüyor*, dedi. *Yoksa ayı olduğuna ne bakıyorsun? Şu sevgiye bir bak.*

[2003] [79a] [Öteki] dedi, *aptalların sevgisi aldatıcıdır. Benim kıskançlığım onun sevgisinden iyidir.*

[2004] *Hadi gel benimle, ayıyı kov gitsin. Ayıyı yeğleyip de kendi cinsinden olanı bırakma.*

[2005] [Adam] dedi, *git işine hasetçi.* [Öteki] dedi, *benim işim buydu, ama sende talih yokmuş.*

[2006] *Ben ayıdan daha kötü olamam a muhterem; onu bırak da arkadaşın ben olayım.*

[2007] *Senin için kaygılanıyorum, kalbim titriyor. Böyle bir ayıyla ormanda gezme.*

[2008] *Bu kalbim asla boşuna titremez. Hak nurudur bu, laf ve iddia değil.*

[2009] *Ben müminim. Müminse "Allah'ın nuruyla bakar[137]" aman ha, kaç bu ateşkededen.*

[2010] Bunca söz söyledi, ama onun kulağına girmedi. Kötü zan insan için büyük bir settir.

[2011] Elini tuttu, [ama o] elini ondan çekti. [Yolcu] dedi, *öyleyse ben gidiyorum; sen olgun bir arkadaş değilsin.*

[2012] Dedi git, *benim için tasalanma. Lüzumsuz adam, bilgiçlik taslama.*

[2013] [Adam] tekrar dedi, *ben senin düşmanın değilim. Ardımdan gelsen iyi olur.*

[2014] Dedi, *uykum var, beni bırak git.* [Öteki] dedi, *dost sözü dinle.*

[2015] *[Dinle de] akıllı birinin, bir dostun, bir gönül sahibinin yanında uyu.*

[2016] Onun ısrarı karşısında adam sanılara kapıldı. Sinirlenip ona sırtını döndü.

[2017] *Belki de bu beni öldürmeye gelmiş bir katil ya da bir şey uman dilenci veya ameledir.*

[2018] *Ya da beni dostumdan korkutmak üzere arkadaşlarıyla iddiaya girmiştir.*

[2019] İçindeki fesat yüzünden aklına hiç iyi düşünce gelmiyordu.

[2020] Bütün iyi sanısı ayıya ilişkindi. Ayıyla aynı cinsten miydi neydi?

[2021] İtliği yüzünden akıl sahibini suçlayıp ayıyı müşfik ve âdil sandı.

Mûsa'nın -Ona selam olsun- buzağıya tapana *"o kuruntuların ve titizliğin nerde"* diye sorması

[2022] Musa, bir hayal sarhoşuna dedi, *ey art niyetli sapık, behey eşkıya!*

[2023] *Bunca delili ve bu güzel tabiatımı görmene rağmen peygamberliğim konusunda yüz kuşkun vardı.*

[2024] *Benden yüz binlerce mucize gördün, ama buna karşılık art niyetin, kuşkun ve zannın yüz kat arttı.*

[2025] *Hayal ve kuruntudan ne yapacağını bilemedin ve peygamberliğime laf söyledin.*

[2026] *Açıkça denizden toz çıkardım da böylece Firavun'un adamlarının şerrinden kurtuldun[138].*

[2027] *Kırk yıl boyunca gökten taslar, sofralar geldi. Duam ile taştan ırmaklar doğdu[139].*

[2028] *Bunun gibi soğuk sıcak yüzlerce olay, senin kuruntunun soğukluğunu azaltmadı.*

[2029] *Buna karşılık bir buzağı, büyü saye-*

sinde seslendi diye, işte benim tanrım, deyip secde ettin[140].

2030 *O kuruntularını sel aldı gitti. İşe yaramaz zekiliğin uykuya daldı.*

2031 *Nasıl oldu da onun hakkında kötü düşünmedin? A çirkin huylu, nasıl oldu da onun karşısında eğildin?*

2032 *Nasıl oldu da onun hile yaptığını düşünmedin ve aptalları avlayan büyüsünün bozgunculuğundan kuşku duymadın?*

2033 *A köpekler, Sâmirî*[141] *kim oluyor da dünyada bir tanrı yontuyor?*

2034 *Nasıl oldu da onun hilesine kapılıp bütün şüphelerini bir yana bıraktın?*

2035 *Bir kez seslendi diye bir buzağı tanrı olmaya lâyık olurken, nasıl olur da peygamberliğime karşı çıkarsın?*

2036 *Bir sığırın önünde eşekliğinden secde ettin. Senin aklın Sâmirî'nin büyüsüne avlandı.*

2037 *Celal sahibi Hakk'ın nurundan gözünü sakındın. İşte katmerli cehalet, sapıklığın ta kendisi.*

2038 *Aklına ve yaptığın seçime yuh olsun! Senin gibi cehalet kaynayan birini öldürmek revadır.*

2039 *Altın inek seslenip ne dedi ki bu aptalların ilgisine yol açtı?*

2040 *Bundan daha ilginçlerini çok kez gördünüz benden. Fakat süprüntünün hakkı benimsemesi mümkün mü?*

2041 Bâtılların aklını ancak bâtıllık çeler. Hantallara ancak hantallık hoş gelir.

2042 Her cins kendi cinsini çektiğine göre, ineğin aslana meyletmesi mümkün mü?

2043 Kurdun Yusuf'a aşk duyması olacak şey mi? Onu yemek için hile yapıyorsa o başka.

2044 Ancak kurtluktan kurtulursa mahrem olur ve Ashâb-ı Kehf'in köpeği gibi insanlar arasına katılır.

2045 Ebu Bekir, Muhammed'den koku alınca, bu yüz, dedi, yalan söyleyecek yüz değil.

2046 Ebu Cehil, dert sahiplerinden olmadığından, yüz kez ayın yarılışını gördü de inanmadı.

2047 [79b] Dile düşen dert sahibinden hakkı gizlemeye çalışsak da gizlenmez.

2048 Câhil olup derdinden uzak olana hakkı ne kadar gösterseler de görmez.

2049 Çirkini güzelden ayırt edebilmen için gönül aynan tertemiz olmalı.

Öğüt veren kişinin aşırı öğüt verdikten sonra ayıya kendini kaptırmış adamı terk etmesi

2050 O Müslüman sinirlenip içinden lâhavle çekerek aptal adamı terk edip gitti.

2051 Dedi, *ben ısrar edip öğüt vermeye çalıştıkça onun kalbindeki kuruntular artıyor.*

2052 *O halde öğüt yolu kapandı ve "Onlardan yüz çevir*[142]*" buyruğu devreye girdi.*

2053 Verdiğin ilaç derdi artırdığına göre, sözünü alıcısına söyle. Bu bağlamda "Abese[143]"yi oku.

2054 Kör adam hakikati ararken, yoksulluğu yüzünden onu incitmek reva değildir.

2055 Sen, seçkinler hidayete ersinler de onlar sayesinde avam da öğrensin diye can atarsın.

2056 Ey Ahmed, beylerden bir grubun seni dinlediğini görüp sevindin.

2057 Bu beyler, Arap'ın ve Habeş'in önderleri olup belki dine yararları olur, diye düşündün.

2058 Dedin, *belki bu sayede dinin şöhreti Basra'yı, Tebük'ü geçer.* Çünkü "insanlar krallarının dinine tâbidir".

2059 Bu nedenle, o hidayete ermiş körden sıkılıp yüz çevirdin.

2060 [Dedin] ki *böyle fırsat az ele geçer. Sen nasıl olsa dostlardansın, zamanın da bol.*

2061 *Şu dar vakitte beni meşgul ediyorsun. Bunu kızarak söylemiyorum, sadece öğüt veriyorum.*

2062 Ey Ahmed, Allah katında bu bir tek kör, yüz kayserden, yüz vezirden iyidir.

2063 "İnsanlar madenlerdir[144]" sözünü anımsa. Bazen bir maden yüz bin madenden kıymetlidir.

2064 Gizli kalmış akik ve yakut madeni, yüz binlerce bakır madeninden iyidir.

2065 Ey Ahmed, burada malın faydası yoktur. [Burada] aşkla, dertle, dumanla dolu bir bağır gerek.

2066 Gönlü aydın bir kör geldi, örtme kapıyı. Ona öğüt ver, çünkü öğüt onun hakkı.

2067 İki üç aptal seni inkâr etti diye niçin acıya düşersin? Oysa sen şeker madenisin.

2068 İki üç aptal sana ithamda bulunursa, Hak senin için tanıklık eder.

2069 [Peygamber] der, *âlemin tanıklık etmesinden müstağniyim. Şâhidi Hak olana ne gam.*

2070 *Bir yarasanın bir güneşi varsa, o güneşin güneş olmadığı kesindir.*

2071 *Yarasaların benden kaçmaları, yüce ve parlak bir güneş olduğuma kanıttır.*

2072 Gülsuyuna bok böceği rağbet ediyorsa, bu onun gülsuyu olmadığının göstergesidir.

2073 Sahte altın, mihenge vurulmak istiyorsa, o mihenkte bir eksiklik ve kuşku var demektir.

2074 Bil ki hırsız, gündüzü değil, geceyi ister. Dünyaya ışık saçtığıma göre gece değil, gündüzüm.

2075 Seçiciyim, ayırt ediciyim. Samana geçit vermeyen kalbur gibiyim.

2076 Unu kepekten ayırırım ve böylece birinin kabuk, ötekinin öz olduğunu gösteririm.

2077 Ben dünyada Allah'ın terazisiyim. Hafif olanı ağır olandan ayırırım.

2078 Dana, ineği tanrı bilir. Salaklığın daniskası. İşte salak müşteriye uygun mal.

2079 Ben inek değilim ki dana alıcım olsun. Ben diken değilim ki deve gelip benden otlansın.

2080 O bana eziyet ettiğini sanır. Tam tersine o benim aynamın tozunu alır.

Delinin Calinus'a yakınlık göstermesi ve Calinus'un korkması

2081 Calinus, arkadaşlarına dedi, *filanca bana filan ilacı versin.*

2082 Onlardan biri, *ey bilge*, dedi, *bu ilaç deliliğin tedavisinde kullanılır.*

2083 *Senin aklından uzak olsun. Bir daha böyle şeyler söyleme.* Calinus dedi, *bir deli bana baktı…*

2084 *Bir süre yüzüme tatlı tatlı baktı. Sonra bana göz kırptı, boynuma sarıldı.*

2085 *Ben onunla aynı cinsten olmasaydım, o çirkin suratlı bana ilgi gösterir miydi?*

2086 *Beni kendinden görmeseydi gelir miydi? Kendi cinsinden olmayana yakınlık göstermesi olacak şey mi?*

2087 İki kişi birbirine yakın davranırsa, hiç kuşkusuz aralarında ortak bir değer vardır.

2088 Kuş ancak kendi türünden olanla uçar. Cinsi başka olanla arkadaşlık lahit ve mezar gibidir.

Bir kuşun kendi cinsinden olmayan bir kuşla uçup yayılmasının nedeni

2089 Bir bilge dedi, *çölde bir kargayla leyleği bir arada gördüm.*

2090 [80a] *Şaşırdım ve ortak değerlerini bulabilir miyim diye durumlarını araştırdım.*

2091 *Şaşkınlık içinde yaklaşınca ikisinin de topal olduğu gördüm.*

2092 Özellikle, yüce göklere mensup olan bir doğanın yere mensup olan baykuşla [bir arada olması şaşırtıcıdır].

2093 Biri yücelikler güneşi, biri yerin dibinde yaşayan yarasa.

2094 Biri her türlü kusurdan uzak bir nur, biri her kapıda dilenen bir kör.

2095 Biri Ülker'e ışık saçan bir ay, biri fışkıda yaşayan bir kurt.

2096 Biri Yusuf yüzlü, İsa nefesli, biri bir kurt ya da çıngıraklı bir eşek.

2097 Biri mekansızlık diyarında uçmakta, biri köpekler gibi samanlıkta [yatmakta].

2098 Çiçek, bok böceğine hal diliyle der ki ey koltuk altı kokan…

2099 Gül bahçesinden kaçıyorsan, hiç kuşkusuz bu kaçış gül bahçesinin yetkinliğinin göstergesidir.

2100 Kıskançlığım mızrak savurup der ki bre alçak, burdan uzak dur.

2101 Behey alçak, sen benimle bir araya gelirsen, aynı kökenden geldik sanırlar.

2102 Bülbüller bahçelikler yaraşır. Bok böceği içinse en güzel yurt dışkıdır.

2103 Hak beni pisliklerden uzak tuttuğuna göre, üzerime pislik bulaşması yaraşır mı?

2104 Bir damarım onlardandı, Hak onu kesti. Artık o kötü damar bana nerden ulaşacak?

2105 Ezelden Âdem'in bir alâmeti, meleklerin ona konumundan dolayı secde etmeleriydi.

2106 Bir başka alâmetiyse İblis'in, padişah ve başkan benim diyerek secde etmemesiydi.

2107 Eğer İblis de secde etmiş olsaydı, o adem değil, başka biri olurdu.

2108 Hem bütün meleklerin secde etmeleri onun ölçüsüdür, hem de o düşmanın inadı onun delilidir.

2109 Hem meleklerin tasdik etmeleri, hem de o alçak köpeğin inkârı onun tanığıdır.

2110 Bu sözün sonu yok, geri dön de bakalım ayı o iyi adama ne yaptı?

Gâfil adamın ayının yakınlığına güvenmesine dair hikâyenin sonu

2111 Adam uyuyor, ayı sinek kovalıyordu. Ancak sinek inat edip tekrar geliyordu.

2112 Sineği o gencin yüzünden birkaç kez kovmuş, ama sinek hemen dönüp geri gelmişti.

2113 Ayı sineğe sinirlendi ve gidip iri bir taş alıp geldi.

2114 Baktı ki sinek yine uykudaki adamın yüzüne konmuş.

2115 Sineği ezmek için değirmen taşını kaldırıp sineğe vurdu.

2116 Taş, uyuyan adamın yüzünü dümdüz etti ve şu meseli bütün dünyaya duyurdu:

2117 Aptalın sevgisi, kesinlikle ayının sevgisi gibidir. Onun kini sevgi, sevgisi kindir.

2118 Ahdi gevşek, yıkık dökük ve zayıftır. Lafı büyük, vefası cılızdır.

2119 Yemin etse de inanma. Sözünde durmayan adam yeminini de bozar.

2120 Yemin etmeden söyledikleri yalan olduğuna göre, onun hile ve yeminine de kapılma.

2121 Onun nefsi sahip, aklı esirdir. Yüz mushafa el bassa da ciddiye alma.

2122 Yeminsiz verdiği sözde durmadığına göre, yemin ettiği zaman da sözünde durmayacaktır.

2123 Çünkü yeminle kayıt altına aldığında, nefis daha bir galeyana gelir.

2124 Bir tutsak bir hükümdarı bağlayınca, hükümdar o bağı koparıp kurtulur.

2125 Sonra da öfkesinden o ipi tutsağın başına çarpar. [Bunun gibi nefis de] o yemini onun yüzüne çarpar.

2126 Sen ona "Sözlerinizi yerine getirin[145]" hükmünü boşuna anımsatma. Ona "Yeminlerinizi koruyun[146]" demenin bir anlamı yok.

2127 Antlaşmasında Hakk'ı senet kılan kimse, verdiği sözün üstüne titrer.

Mustafa'nın -selam üzerine olsun- hasta bir sahabeyi ziyarete gitmesine ve hasta ziyaretinin yararına dair

2128 Sahabeden bir zat hastalandı. Hastalık yüzünden iplik gibi inceldi.

2129 Mustafa, onu ziyarete geldi. Çünkü Mustafa'nın tabiatı bütünüyle lütuf ve keremdi.

2130 Hasta ziyaretine gitmende yarar vardır. Yararı tekrar sana döner.

2131 Birinci yarar şudur ki hasta kişi bir kutup ve yüce bir padişah olabilir.

2132 Kutup değilse bile yol arkadaşıdır. Şah değilse bile dergâhın süvarisidir.

2133 [80b] Ey kavgacı, senin iki kalp gözün olmadığından, odunu ödağacından ayıramazsın.

2134 Dünyada nice hazineler vardır. Hiçbir viraneyi hazineden yoksun sanma.

2135 Fakirleri ziyarete çokça yönel. Alâmeti bulduğun zaman da ciddiyetle çevresinde dön.

2136 Sende içyüzü gören göz olmadığına göre, her varlıkta bir hazine olduğunu kabul et.

2137 O bir kutup olmasa da yol arkadaşıdır. Padişah olmasa da ordunun süvarisidir.

2138 Öyleyse, ister yaya olsun, ister atlı, yol arkadaşlarını arayıp sormayı gerekli say.

2139 Düşman bile olsa, bu iyilik güzeldir. Çünkü iyilik sayesinde bir çok düşman dost olmuştur.

2140 Dost olmasa bile düşmanlığı azalır. Çünkü iyilik düşmanlığın merhemidir.

2141 Bundan başka da birçok yarar var, ama [konudan] uzaklaşmaktan korkuyorum, güzel dostum.

2142 Kısacası, tıpkı kendine taştan heykel yontan heykeltıraş gibi, toplumla dost ol.

2143 Çünkü kervan kalabalık olunca, haydutların belini ve mızrağını kırar.

Yüce Hakk'ın Mûsa'ya -selam üzerine olsun- niçin ziyaretime gelmedin diye vahyetmesi

2144 Hak'tan Musa'ya bir kınama geldi: *Ey koynundan güneşin doğuşunu gören…*[147]

2145 *Ey ilahî nurla "doğu" kıldığım. Ben Hakk'ım, hastalandım, gelmedin.*

2146 Mûsa dedi, *hâşâ, sen ziyana uğramaktan münezzehsin. Bu ne sırdır? Rabbim, bana açıkla.*

2147 Hak ona yine, *hastalığımda neden lütfedip de halimi sormadın*, diye buyurdu.

2148 Musa dedi, *Rabbim, senin için eksiklik söz konusu olamaz. Akıl yitip gitti. Bu sözü aç bana.*

2149 Dedi, *evet seçkin bir kulum hastalandı. İyi bak, o benim.*

2150 *Onun mazereti benim mazeretim, onun hastalığı benim hastalığım.*

2151 Kim Allah'la bir arada bulunmak isterse, velilerin huzurunda otursun.

2152 Velilerin huzurundan koparsan mahvolursun. Çünkü bütünden ayrı kalmış bir parçaya dönersin.

2153 Şeytanın kerem sahiplerinden kopardığı kimse, kimsesiz kalır da şeytan onun başını yer.

2154 Dinle ve bil ki cemaatten bir adım ayrı gitmek şeytanın hilesidir.

Bahçıvanın sûfi, fakih ve alevîyi birbirinden koparması

2155 Bir bahçıvan bahçeye bakınca bahçesinde hırsızı andırır üç kişi gördü.

2156 Bir fakih, bir şerif ve bir de sûfi. Her üçü de haylaz, kötü ve vefasız.

2157 [Kendi kendine] dedi, *benim yüz türlü oyunum var. Fakat bunlar bir aradalar. Birlikten kuvvet doğar.*

2158 *Tek başıma üç kişiyle başa çıkamam. Öyleyse öncelikle bunları birbirinden ayırmam lâzım.*

2159 *Her birini bir yana yollayayım. Yalnız kaldıklarında da canlarına okuyayım.*

2160 Arkadaşlarını mahvetmek amacıyla bir hile düşünüp sûfiyi bir yere yolladı.

2161 Sûfiye dedi, *git de arkadaşların için içerden bir kilim getir.*

2162 Sûfi gidince iki arkadaşa dedi, *sen fakihsin, sen de şerifsin.*

2163 *Biz senin fetvanla karnımızı doyurur, senin bilgi kanatlarınla uçarız.*

2164 *Buysa bizim şehzademiz ve sultanımızdır. Mustafa'nın soyundan gelen bir seyyiddir.*

2165 *Peki şu sûfi kim? Hasis bir asalak. Nasıl olur da sizin gibi sultanlarla düşüp kalkar?*

2166 *O gelince onun icabına bakın da benim bahçede bir hafta konuk olun.*

2167 *Bahçe ne ki? Size canım feda. Siz benim sağ gözümsünüz.*

2168 Akıllarını çelip onları kandırdı. Dostlarından ayrılanın vay haline.

2169 Onlar sûfiyi postalayıp gönderince, düşman [bahçıvan] sağlam bir sopayla onun peşine düştü.

2170 Dedi, *ey sûfi köpek, sen kim oluyorsun da bahçemize girmeye cüret ediyorsun?*

2171 *Sana Cüneyd (Bağdâdî) mi yol gösterdi, Bâyezid (Bistâmî) mi? Hangi şeyhten, hangi pirden öğrendin?*

2172 Sûfiyi yalnız yakalayıp dövdü. Başını yarıp yarı ölmüş hâle getirdi.

2173 Sûfi [kendi kendine] dedi, *ben sıramı savdım, fakat arkadaşlar, siz kendinizi iyi kollayın.*

2174 *Beni yabancı yerine koydunuz, ama bu kavattan daha yabancı değilim.*

2175 *Benim yediğim, sizin için de yenilesidir. Böyle şerbet her alçağın cezasıdır.*

2176 Bu dünya dağdır. Sözlerin yankılanıp sana geri gelir.

2177 [81a] Bahçıvan, sûfinin işini bitirince daha önce yaptığı gibi yine bir bahane buldu.

2178 *A şerifim, eve bir soluk gidiversen... Sabah yemeği için yufka pişirtmiştim...*

2179 *Kapıya varınca Kaymaz'a söyle de yufkayla kazı getirsin.*

2180 Onu yollayınca fakihe dönüp dedi, *ey uzak görüşlü, senin fakih olduğun her halinden belli, buna eminim.*

2181 *O, şeriflik iddiasında, ama anasını kimin becerdiği nerden belli?*

2182 *Kadına ve yaptıklarına mı inanacaksın? Aklı eksik olana inanmak ha?*

2183 *Zamanımızda soyunu Ali'ye ve Peygamber'e dayandıran çok aptal var.*

2184 Zinadan doğanlar, rabbanî insanlara işte böyle ithamda bulunurlar.

2185 Kendi kendine dönünce başı dönen herkes, evin de döndüğünü görür.

2186 O boşboğaz bahçıvanın söyledikleri ancak kendi halinin ifadesidir. Peygamber torunları bundan münezzehtir.

2187 O, mürtetlerin soyundan olmasaydı, peygamber sülalesi için böyle konuşabilir miydi?

2188 O zırvaladı, fakih de dinledi. Sonra da bahçıvan, şerifin peşine düştü.

2189 Dedi, *eşek herif, seni bu bahçeye kim çağırdı? Hırsızlık sana Peygamber'den mi miras kaldı?*

2190 *Aslanın yavrusu aslana benzer. Senin neren Peygamber'e benziyor, söyle?*

2191 Hilekâr adam, Hâricî'nin Yâsin oğulları (Peygamber sülâlesi)na yaptığını o şerife yaptı.

2192 Çünkü şeytanlar, tıpkı Yezid ve Şimr gibi Peygamber soyuna sürekli kin güderler.

2193 Şerif, o zalimin darbeleriyle perişan oldu. [İçinden] fakihe dedi, *biz sıramızı savdık.*

2194 *Şimdi tek başına kaldın, kendini kolla. Davul gibi darbeler yemeye hazır ol.*

2195 *Peygamber soyundan olmayıp iyi bir arkadaş olmasam da, senin için böyle bir zalimden daha kötü değilim.*

2196 Bahçıvan onun işini bitirince, gelip dedi, *ey fakih! Ne fakihi? Sen alçakların bile yüz karasısın.*

2197 *Bre hırsız, sen bir yere girerken "izin var mı" demeyin, diye mi fetva verirsin?*

2198 *Böyle bir ruhsatı, Vâsit'te*[148] *mi okudun? Yoksa bu konu Muhît'te mi geçiyor?*

2199 Fakih dedi, *hakkın var, eline geçirmişken vur. Arkadaşlarını terk edenin cezası budur.*

Hasta ile Peygamber'in -selam üzerine olsun- ziyareti hikâyesine dönüş

2200 Bu hasta ziyareti gönül almak içindir. Bu gönül alma, yüz sevgi doğurur.

2201 Eşsiz Peygamber, onu ziyarete gitti ve o sahabeyi can çekişirken gördü.

2202 Velilerin huzurundan uzaklaşınca aslında Allah'tan uzaklaşmış olursun.

2203 Yoldaşlardan ayrılmanın sonucu üzüntü olduğuna göre, padişahlardan ayrı kalmak bundan önemsiz olabilir mi?

2204 Her an padişahların gölgesinde olmaya çalış ki bu gölge sayesinde güneşten daha güzel olasın.

2205 Yolculuğa çıkıyorsan bu niyetle çık. Yolculukta değilsen yine bundan gâfil olma.

Bir şeyhin Bâyezid'e *"Kâbe benim, benim çevremi tavaf et"* demesi

2206 Ümmetin şeyhi Bâyezid (Bistâmî), hac ve umre için Mekke'ye doğru koşuyordu

2207 O, her şehre vardığında önce o şehrin büyüklerini arayıp soruyordu.

2208 Basiret sütunlarına dayanan kim var diye şehirde dolaşıyordu.

2209 Hak der ki *yolculuk ederken gittiğin her yerde önce adam araman gerek.*

2210 [Önce] hazineyi bulmaya çalış. Bu kâr ve zarar ardından gelir. Ve bil ki kâr ve zarar ikincildir.

2211 Ekin ekenin amacı buğdaydır. Bunun sonucunda zaten saman da gelecektir.

2212 Hac zamanı gelince amacın Kâbe olsun. Gittiğinde zaten Mekke de görülür.

2213 Miraçtaki amaç dostu görmekti. Buna bağlı olarak arş ve melekler de görüldü.

Hikâye

2214 Yeni bir mürit, bir gün yeni bir ev yaptı. Pir gelip onun evini gördü.

2215 Şeyh, iyi düşünceli yeni müridini sınamak için…

2216 Dedi, *arkadaş, niçin pencere yaptın?* [Mürit] dedi, bu yolla içeriye ışık gelecek.

2217 [Şeyh] dedi, o ikincil konudur. Asıl ihtiyaç bu yolla ezan sesini duymandır.

2218 [81b] Bâyezid, yolculuk sırasında, zamanın Hızır'ı olabilecek birini bulmaya çalışıyordu.

2219 Hilal gibi iki büklüm olmuş bir ihtiyar gördü. Tavır ve sözleri, büyük adamlardan olduğu izlenimini veriyordu.

2220 Gözleri kör, gönlüyse güneş gibi. Rüyasında Hindistan gören bir fil sanki.

2221 Gözü kapalı ve uykudayken yüz şenlik görür. Tuhaftır ki gözünü açınca bunları göremez.

2222 Uykudayken birçok ilginç şey ortaya çıkar. Uykudayken gönül pencereye dönüşür.

2223 Uyanıkken güzel düşler gören âriftir. Onun toprağını sürme diye gözüne sür.

2224 [Bâyezid] adamın yanına oturup hal hatır sordu. Onun fakir ve çoluk çocuk sahibi olduğunu öğrendi.

2225 [Yaşlı adam] dedi, *Bâyezid, yolculuk nereye? Hangi gurbeti mesken tutacaksın?*

2226 [Bâyezid dedi,] *zamanı olduğu için Kâbe'ye gitmekteyim. Peki,* dedi, *yolluk olarak ne kadar paran var?*

2227 Dedi, *iki yüz gümüş dirhemim var. İşte paltomun iç tarafına sıkıca iliştirdim.*

2228 Dedi, *çevremde yedi kez dön ve bunu hac tavafından efdal say.*

2229 Sonra da o dirhemleri bana bırak. Say ki haccettin ve amacın gerçekleşti.

2230 Umre ettin, ebedî ömür buldun. Safa'ya koştun, arınıp temizlendin.

2231 Canının gördüğü Hak hakkı için... O Hak ki beni kendi evine tercih etmiştir.

2232 Kâbe O'nun iyilik evi olsa da, benim yaratılışım da O'nun sır evidir.

2233 Yapıldı yapılalı Hak o eve girmemiştir. Oysa bu eve O'ndan başkası girmemiştir.

2234 Beni gördüğünde Allah'ı gördün ve doğruluk Kâbe'si çevresinde döndün demektir.

2235 *Bana hizmet, Allah'a ibadet edip hamd etmek demektir. Hakk'ın benden ayrı olduğunu sanma sakın.*

2236 İnsandaki Hak nurunu görmek için gözünü iyice aç da bana bak.

2237 Bâyezid, bu ince sözleri can kulağıyla dinledi ve altın bir küpe gibi kulağına küpe eyledi.

2238 Bu sayede Bâyezid yükseldikçe yükseldi ve ulaşılabilecek son noktaya ulaştı.

Peygamber -selam üzerine olsun- o kişinin hastalığının duadaki cüretkârlığından kaynaklandığını anlaması

2239 Peygamber o hastayı görünce, o samimi dostun gönlünü aldı.

2240 O, Peygamber'i görünce dirildi. Sanki o anda yeniden yaratıldı.

2241 Dedi, *hastalık, bana o sultanın sabah vakti gelmesi gibi bir bahtiyarlık verdi.*

2242 *Böylece bu maiyetsiz padişahın gelişiyle sağlık ve âfiyete kavuştum.*

2243 *Ey kutlu hastalık, ey kutlu çile! Selam sana ey uykusuz gece!*

2244 *Ne mutlu ki Hak, lütuf ve keremiyle yaşlılığımda bana böyle bir hastalık ve dert verdi.*

2245 *Her gece yarısı uykudan fırlamam için Hak bana sırt ağrıları verdi.*

2246 *Bütün gece manda gibi yatıp uyumayayım diye, Hak, lütfuyla bana dertler bahşetti.*

2247 *Bu kırıklık yüzünden padişahların merhameti kabardı ve cehennem beni tehdit etmekten vazgeçti.*

2248 *Çile, rahmetlerle dolu hazineye dönüştü. Deri örselenip dökülünce öz tazelendi.*

2249 Kardeşim, karanlık ve soğuk içinde acıya, derde ve düşkünlüğe sabretmek...

2250 Hayat pınarıdır; sarhoş edip coşturan bir kadehtir. Çünkü tepeler hep alçaklarda yükselir.

2251 Baharlar güz içredir. Güz ise bahardadır. Kaçma güzden.

2252 Acıyla yoldaş olup korkuyla uzlaş. Ölüm anında bile uzun ömürler dile.

2253 Nefsin, burası kötüdür, dese bile kulak asma. Çünkü nefsin işi tersinedir.

2254 Onun dediğinin tersini yap. Çünkü dünyada peygamberlerce böyle vasiyet edilmiştir.

2255 İşler konusunda danışmak vâciptir. Böylece işin sonunda pişman olma riski azalır.

2256 Ümmet, *kime danışalım* diye sorunca, peygamberler dedi, *önder olan akla danışın.*

2257 Sordular, *aklı ve belli bir düşüncesi olmayan bir çocuğa ya da kadına da mı?*

2258 Dedi, *onlara danış ve ne diyorsa tersini yap, yola düş.*

2259 [82a] Bil ki nefsin kadındır. Kadından da beter. Çünkü kadın tikeldir, nefsin ise kötülük bakımından tümeldir.

2260 Kendi nefsine de danışırsan, o alçak ne söylerse tersini yap.

2261 Sana, namaz kıl, oruç tut, dese bile hile yapıyordur. Çünkü nefis hilecidir.

2262 Nefsine danıştığın zaman, ne söylüyorsa uygulamada tersini yapmak yetkinlik demektir.

2263 Onunla ve inadıyla baş edemezsin. En iyisi bir dosta yaklaş ve onunla birlik ol.

2264 Akıl, başka bir akıldan güç alır. Şeker kamışı şeker kamışıyla yetkinleşir.

2265 Nefsin hilesinden neler gördüm, neler. Nefis, büyüsüyle ayırt etme yetisini alıp götürür.

2266 Sana yeni yeni sözler verir, ama binlerce kez sözünden cayar.

2267 Ömür yüz yıl mühlet de verse, o her gün önüne yeni bir bahane koyar.

2268 Soğumuş vaatleri ısıtıp söyler. Büyüsüyle erkeğin erkekliğini bağlar.

2269 Gel ey Hak ışığı Hüsameddin. Çünkü sen olmadan çorak yerde ot bitmiyor.

2270 Kalbi kırık birinin ilenci yüzünden gökten bir perde sarkıtılır.

2271 Bu takdirin çaresini de yine takdir bilir. İnsan aklı, takdir konusunda şaşkındır.

2272 O, yola düşmüş bir solucanken, kara bir yılan, sonra da ejderha olur.

2273 Musa'nın canı senin sarhoşun. Yılan da ejderha da senin elinde asâya dönüşür.

2274 Allah, sana "al onu, korkma[149]" hükmünü verdi ve böylece dokununca ejderha asâ oldu.

2275 Ey padişah, hadi göster beyaz el (*yed-i beyzâ*)i. Kara gecelerden yeni bir sabah fethet.

2276 Bir cehennem tutuştu. Ey denizin nefesinden güçlü nefes sahibi, ona bir efsun üfle.

2277 O, bir köpük gibi gösterilen hilekâr bir denizdir. Bir alev gibi gösterilen cehennemdir.

2278 Onu küçümseyip üstüne yürüyesin, diye o sana küçük gösterilir.

2279 Tıpkı kalabalık ordunun Peygamber'in gözüne az görünüşü gibi.

2280 Böylece Peygamber, çekinmeden onların üstlerine yürüdü. Onları çok görseydi çekinirdi.

2281 O ilahî bir yardımdı ve sen buna lâyıktın. Ey Ahmed, yoksa sen karamsar olurdun.

2282 Allah, o zâhir ve bâtın cihadını ona ve ashabına önemsiz gösterdi.

2283 Böylece ona kolay (*yüsrâ*) olanı müyesser eyledi ve o da zorluktan (*usr*)[150] yüz çevirdi.

2284 Az görünmek onun için zafer yolunu açtı. Çünkü Hak onun yardımcısı ve yol göstericisiydi.

2285 Hakk'ın zaferle desteklemediği kimseye aslanın kedi görünmesi ne kötü!

2286 Uzaktan yüz taneyi bir tane görüp de gurura kapılıp savaşa dalana ne yazık!

2287 [Gururu] yüzünden ona Zülfikar bir hançer gibi görünür. Bu yüzden aslan ona kedi gibi görünür.

2288 Böylece aptal, gözü kara bir şekilde savaşa dalar. İşte böylece onu kıskıvrak yakalarlar.

2289 Böylece o aptallar kendi ayaklarıyla cehenneme gelirler.

2290 [Düşman] sana bir saman çöpü gibi görünür ve bir üfleyişte onu yok edeceğini sanırsın.

2291 Aman ha. O saman, dağları yerinden sökmüştür. Dünya ondan kan ağlarken o gülmektedir.

2292 Bu ırmağın suyu topuğa kadarmış gibi görünse de onda Âc bin Unuk[151] gibi yüzlercesi boğulmuştur.

2293 Kör Firavun, o denizi kuru gördü ve böylece yiğitlik gösterip atını denize sürdü.

2294 Girdiğinde [artık] denizin dibidir. Firavun'un gözü nerden görecek?

2295 Göz ancak Hakk'ın yüzü sayesinde görür. Hakk'ın aptalla sırdaş olması olacak şey mi?

2296 Şeker görür, oysa öldürücü zehirdir. Yol görür, oysa ecinni sesidir.

2297 Ey felek, âhir zaman fitnesiyle keskin dönüşlerdesin. Artık zaman ver.

2298 Canımıza kasteden keskin bir hançersin sen. Damarımıza yönelmiş zehirli bir iğnesin.

2299 Ey felek, Hakkın rahmetinden acıma öğren. Yılan gibi karıncaların kalbini yaralama.

2300 Çarkının tekerini bu yeryüzü üzerinde döndüren hakkı için…

2301 Kökümüzü kazımadan başka türlü dön [n'olursun], insafa gel.

2302 Dadılık yaparak fidanımızı sudan ve topraktan filizlendirip büyüten hakkı için…

2303 Seni berrak yaratıp meşalelerle donatan padişah hakkı için…

2304 O seni öyle güzel ve mükemmel kıldı ki dehrîler seni ezelî sandı.

2305 [82b] Şükürler olsun ki senin başlangıcından haberimiz var. Peygamberler senin sırrını anlattılar.

2306 İnsan, evin sonradan yapıldığını bilir. Evde yaşayan örümcekse bilmez bunu.

2307 Sivrisinek, bu bahçenin ne zamandan beri var olduğunu nerden bilecek? Çünkü o baharda doğup kışın ölür.

2308 Ağaçta pasif bir halde duran kurt, ağacın fidan halini nerden bilecek?

2309 Kurt bilirse [demek ki] içyüzü bakımından akıldır o. [Sadece] dışyüzü kurttur.

2310 Akıl kendini rengârenk gösterir. Oysa bir peri gibi o görünümden fersahlarca uzaktadır.

2311 Peri ne ki? O, melekten de yukardadır. Sen ise sinek kanatlısın ve aşağılarda uçarsın.

2312 Senin aklın yukarı doğru uçsa da taklit kuşun aşağıda yayılır.

2313 Taklitlik bilgi canımıza vebal olup ödünçtür. Oysa biz, o bizimdir diye otururuz.

2314 Bu aklı bırakıp câhil olmalı. Bu aklı bırakıp deliliğe sarılmalı.

2315 Kendi çıkarına gördüğün her şeyden kaç. Bengisuyu döküp zehir iç.

2316 Söv seni övene. Kâr ve sermayeni borç ver müflise.

2317 Güveni bırak da korkuya yerleş. Namusu bırak da rezil ol el âleme.

2318 Uzak görüşlü aklı denedim. Bundan böyle kendimi deli edeceğim.

Delkak'ın bir fahişeyle evlenmesinin nedenini Seyyid Ecel'e açıklaması

2319 Bir gece Seyyid Ecel, Delkak'a dedi, acele edip bir fahişeye tâlip oldun.

2320 Bana söylemeliydin. Seni namuslu biriyle evlendirirdik.

2321 Dedi, dokuz sâlih ve nâmuslu kadına tâlip oldum, hepsi orospu çıktı ve ben mahvoldum.

2322 Bu kez bu işe yaramaz fahişeye tâlip oldum. Bakalım sonu ne olacak?

2323 Ben de aklı çok denedim. Bundan sonra delilik peşindeyim.

Sorusuna cevap arayan kişinin kendini deli gösteren büyük zâtı hile ile konuşturması

2324 Biri, bir güçlüğüm konusunda danışmak için bir akıllı arıyorum, diyordu.

2325 Biri ona dedi, şehrimizde şu deli görünümlü kişiden başka akıllı yok.

2326 İşte şu çocuklar arasında kamışa binmiş atçılık oynayan adam.

2327 Fikir sahibidir, ateş parçasıdır. Gök gibi yüksek, yıldız gibi parlak bir konumu vardır.

2328 Onun azameti, seçkin meleklere can olmuştur. O, bu delilik içinde kendini gizlemektedir.

2329 Fakat her deliyi can sayma. Sâmirî gibi, buzağı önünde yere baş koyma.

2330 Bir veli sana yüz binlerce gizli sırrı söylese bile…

2331 Sende o anlayış ve bilgi olmadığı sürece, dışkıyı ödden ayırt edemezsin.

2332 Veli kendine delilikten bir perde yapınca, behey kör, sen onu nasıl tanıyacaksın?

2333 Açıksa senin yakîn gözün, her taşın altında bir kumandan görürsün.

2334 Açık olup kılavuzluk eden göz için her kilimde bir Kelim (Musa) vardır.

2335 Veliyi de bir veli açığa çıkarır. O, kimi isterse bundan yararlandırır.

2336 Onu kimse akılla tanıyamaz. Çünkü o kendini deli eylemiştir.

2337 Gözü gören bir hırsız körden bir şey çalınca, kör o hırsızı bulabilir mi hiç?

2338 Alçak hırsız gelip ona çarpsa da, kör, kendini soyanın kim olduğunu anlayamaz.

2339 Köpek yoksul bir körü ısırınca, köpeğin körü tanıması mümkün mü?

Köpeğin yoksul bir köre saldırması

2340 Mahallede bir köpek, yoksul bir köre güçlü bir aslan gibi saldırdı.

2341 Ay yoksulların toprağını gözüne sürerken, köpekler hışımla yoksullara saldırır.

2342 Kör, korkuya kapılıp köpeğin havlamasından çaresiz kalınca, köpeğe tazimde bulunmaya başladı.

2343 Dedi, *ey avın kralı, ey avcı aslan, ferman senindir. N'olur beni bırak.*

2344 [Bunun gibi] bilge kişi de zaruret yüzünden eşeğin kuyruğuna tazimde bulunup ona cömert diye seslenmiştir.

2345 Kör de zaruretten şöyle seslendi: *Ey aslan, benim gibi cılız birini avlayınca eline ne geçecek?*

2346 *Arkadaşların ovada yaban eşeği avlarken, senin sokakta körü yakalaman ne kötü!*

2347 [83a] Arkadaşların avlayacak yaban eşeği ararken, sen tutmuş sokakta kör arıyorsun!

2348 Bilgili köpek yaban eşeği avlar. İşe yaramaz köpekse köre saldırır.

2349 Köpek ilim öğrenince sapıklıktan kurtulur ve ormanlarda helal av peşinde koşar.

2350 Köpek âlim olunca, kavgada öncü olur. Köpek ârif olunca Ashâb-ı Kehf'e katılır.

2351 Köpek, avın efendisini tanır. Rabbim, tanımayı sağlayan o nur, nasıl bir nurdur?

2352 Körün tanıyamayışı körlüğünden değil, bilakis cehaletten sarhoş olmasındandır.

2353 Kör, şu yeryüzünden daha kör değildir. Bu yeryüzü, Hakk'ın ihsanıyla düşmanını tanır.

2354 Yeryüzü, Musa'nın nurunu görüp Musa'ya güler yüz göstermiştir. Karun'u da tanıyıp onu yerin dibine geçirmiştir.

2355 İsyankârların helak edilmesi için titreyip sarsılmış ve Hakk'ın "Ey yeryüzü, suyunu içine çek[152]" emrini kavramıştır.

2356 Toprak, su, rüzgâr ve harlı ateş bizden habersizdir, ama Hak'tan haberdardır.

2357 Bizse tam tersine Hak dışındakilerden haberdarız, ama Hak'tan ve bir çok uyarıcıdan habersiziz.

2358 Bu bakımdan onların hepsi "ondan (emaneti üstlenmekten) korktular[153]" ve hareketleri canlılarınkinden yavaş hale geldi.

2359 Dediler, insanlarla diri ve Hak ile ölü olmak anlamına gelen şu hayat tümüyle bizden uzak olsun.

2360 Kişi insanlardan ayrı kalınca yetimleşir. Hak ile bir arada olmak içinse sağlam bir kalp gerekir.

2361 Bir körden hırsız bir şey çalınca o kör, körü körüne sızlanıp durur.

2362 Hırsız ona, senin eşyanı çalan becerikli hırsız benim, demedikçe…

2363 Kör kendi hırsızını nerden tanıyacak? Çünkü gözünde o nur ve aydınlık yok.

2364 Hırsız olduğunu söylediğinde onu sıkıştır ki çaldığının özelliklerini sana söylesin.

2365 Öyleyse büyük cihat, hırsızı sıkıştırıp ne çaldığını söyletmektir.

2366 Önce gözünün sürmesini çalar. Onu geri alınca yeniden görme yetine kavuşursun.

2367 Kalbin yitiği olan hikmet metâı, elbette gönül ehlinin yanında kazanılır.

2368 Kalbi kör olan, canı, kulağı ve gözü yerinde olsa da "hırsız şeytan"ın özelliklerini bilemez.

2369 Onu gönül ehlinden sor, cansız varlıklardan değil. Öyle ki gönül ehline oranla insanlar cansız varlıklardır.

2370 Danışmak isteyen adam onun yanına gelip dedi, bir sır ver ey çocuklaşmış baba.

2371 Dedi, git buradan, bu kapı açık değil. Dön geri, bugün sır günü değil.

2372 Mekansızlık diyarında mekana yer olsaydı, ben de şeyhler gibi dükkan açardım.

Muhtesibin kör kütük sarhoş birini zindana götürmeye çalışması

2373 Muhtesip, gece yarısı bir yere vardı. Duvarın dibinde uyuyan bir sarhoş gördü.

2374 Dedi, *bre sarhoş, ne içtin, söyle.* Dedi, *şu testidekinden içtim.*

2375 Peki dedi, *söyle bakalım, testide ne var?* Dedi, *içtiğimin aynısı.* Dedi, *cevabın müphem.*

2376 *İçtiğin nedir peki? İçtiğim*, dedi, *testinin içinde gizli.*

2377 Bu soru cevap kısır döngüsü sürüp gidiyordu. Muhtesip, bir merkep gibi çamura saplanıp kalmıştı.

2378 Muhtesip ona dedi, *bir ah de, bakalım.* Sarhoş ise "*hu hu*" dedi.

2379 Dedi, *sana ah demeni söyledim, sense hu çekiyorsun.* Dedi, *ben neşeliyim. Sense üzüntüden kıvranıyorsun.*

2380 *Ah, dertten ve zulüm acısındandır. Sarhoşların "hu"larıysa neşeden kaynaklanır.*

2381 Muhtesip dedi, *onu bunu bilmem, çabuk kalk. Bilgiçlik taslama, inadı bırak.*

2382 Dedi, *git işine; sen nerdensin, ben nerden?* Dedi, *kalk zindana yürü, sarhoşsun sen.*

2383 Sarhoş dedi, *bre muhtesip yakamı bırak da git. Çulsuzdan rehin almak mümkün mü?*

2384 *Benim gitmeye gücüm olsaydı, kendi evime giderdim de bu başıma gelmezdi.*

2385 *Benim aklım ve imkanım olsaydı, şeyhler gibi dükkanda oturur olurdum.*

Durumu daha bir anlaşılsın diye soru soran kişinin o büyük zatı yeniden konuşturması

2386 Adam dedi, *ey kamışa binen atlı, atını bir soluk bu yana sür.*

2387 O da ona doğru at sürdü ve dedi, *ne söyleyeceksen çabuk söyle. Çünkü atım huysuz ve serttir.*

2388 *Sana çifte vurmasın sakın. Ne soracaksan acele et de sor.*

2389 Adam, gönül sırrını söyleyecek fırsat olmadığını görüp başka bir konuya geçip ona takılmaya başladı.

2390 [83b] Dedi, *bu sokaktan bir kadın almak istiyorum, benim gibi birine lâyık biri var mı?*

2391 Dedi, *dünyada üç tür kadın vardır. İkisi çiledir, biri hazine.*

2392 *Birini alırsan hepsi senindir. Ötekini alırsan yarısı senindir, yarısı değil.*

2393 *Üçüncüsünü alırsan bil ki hiçbir yanı senin değildir. Cevabını aldın, savul ben gidiyorum.*

2394 *Yoksa atım sana çifte savurur. Bir düşersen sonsuza dek kalkamazsın.*

2395 Şeyh çocukların arasına at sürdü. Genç ise ona tekrar seslendi.

2396 Dedi, *gel de bahsettiğin üç tür kadın konusunu açıkla.*

2397 [Şeyh] ona doğru at sürüp geldi. *Tümüyle sana ait olan bâkiredir. Bu durumda kafan rahat olur.*

2398 *Yarısı sana ait olansa dul kadındır. Hiçbir yanı sana ait olmayansa çocuklu kadındır.*

2399 *Önceki kocasından çocuğu olduğu için bütün sevgisi ve düşüncesi o yanda olur.*

2400 *Savul, at tepmesin seni. Yoksa şahlanmış atımın toynağı çarpar sana.*

2401 Şeyh yaygarayla tekrar at sürdü. Çocukları yeniden çevresine topladı.

2402 Soru soran ona yine seslendi, *gel yüce sultan, bir sorum kaldı.*

2403 Tekrar at sürüp geldi. *Çabuk söyle neymiş sorun? Çabuk ol çünkü oyunumuz yarım kaldı.*

2404 Dedi, *sultanım, bunca akıl ve edebe rağmen bu delilik, bu tuhaf davranışlar neyin nesi?*

2405 *Sözlerin gösteriyor ki sen küllî aklın ötesinde bir güneşsin. Ne diye delilik ardına saklanırsın?*

2406 Dedi, *bu çapulcular, beni bu şehre kadı yapmaya uğraşıyorlardı.*

2407 *Reddediyordum, hayır diyorlardı, senin gibi yetenekli bir âlim yok.*

2408 *Sen varken, senden aşağı birinin kadılık yapması haram olup uygunsuzdur.*

2409 *Senden aşağı birini sultan ve önder yapmamıza şeriat cevaz vermez.*

2410 *Ben de bu zorunluluk yüzünden deli oldum. Yoksa aslında eskiden neysem, şimdi de oyum.*

2411 *Aklım hazinedir, bense viraneyim. Hazineyi açık edersem deliyim.*

2412 *Aslında deli olmayan delidir. Bu polisi görüp de eve kapanmayan delidir.*

2413 *Benim bilgim araz değil, cevherdir. Bu, her amaca hizmet edecek bir bilgi değildir.*

2414 *Ben bir şeker kaynağıyım. Şeker kamışlarım benden filizlenir ve onları yine ben yerim.*

2415 Dinleyenlerin ilgisizliğinden yakınan ilim, taklit ve öğrenim yoluyla öğrenilen ilimdir.

2416 Aydınlanmak için değil, geçinmek için öğrenildiği için, ona talip olan gibi, aşağılık dünya ilmidir.

2417 O, bu âlemden kurtulmak için değil, halkın ve seçkinler[in ilgisini çekmek] için ilim peşindedir.

2418 Işık onu kapı dışarı edip kovduğu için bir fare gibi her yanı delik deşik eder.

2419 Ovaya ve ışığa çıkacak yol bulamayınca o karanlık içinde kendince bir çaba gösterir.

2420 Allah ona akıl kanadı verse, fareliktten kurtulup kuşlar gibi uçar.

2421 Kanat arayışında olmazsa torak altında kalır ve göklere çıkmaktan umudunu keser.

2422 Ruhsuz olan konuşma ilmi, müşterilerin yüzüne âşıktır.

2423 Konuşma anında bu ilim görkemli olsa da alıcısı olmayınca ölüp gider.

2424 Benim alıcım Allah'tır. O beni yukarı çeker. Çünkü "Allah satın almıştır[154]".

2425 Benim kan bedelim, celal sahibi Allah'ın cemalidir. Helal kazanç olarak kendi kan bedelimi yerim ben.

2426 Şu müflis alıcıları bırak. Bir avuç toprak, ne satın alacak?

2427 Toprak yeme, toprak alma, toprak peşinde olma. Çünkü toprak yiyen her zaman solgundur.

2428 Kalple beslen ki hep genç kalasın ve tecelliyle yüzün erguvana dönsün.

2429 Rabbim, bu bağış bizim yapabileceğimiz bir şey değildir. Gizli lütfa vesile olan ancak senin lütfundur.

2430 Elimizden tut, bizi satın al. Perdeyi kaldır da perdemizi yırtma (bizi utandırma).

2431 Bu kirli nefsin elinden bizi satın alıp kurtar. Bıçağı kemiğimize dayandı.

2432 Ey taçsız ve tahtsız padişah, bizim gibi çaresizlerin bağlarını kim çözecek?

2433 Ey şefkat sahibi, bu ağır kilidi senin kereminden başka kim açabilir?

2434 Biz kendimizi bırakıp sana yöneliriz. Çünkü bize bizden yakın olan sensin.

2435 Bu dua da senin bahşedip öğrettiğin duadır. Yoksa külhanda gül bahçesi nasıl yeşerir?

2436 Anlayış ve aklın kanla barsak arasına yerleştirilmesi, keremin olmadan olabilecek bir şey değildir.

2437 [84a] İki yağ parçasından (iki gözden) çıkan bu nur göklerde dalgalanır.

2438 Dili oluşturan et parçası aracılığıyla hikmet seli ırmak gibi akar.

2439 Adı kulak olan deliklerden meyvesi akıl olan can bahçesine dek [gider bu ırmak].

2440 Can bahçelerinin anayolu onun şeriatıdır. Âlemdeki bağlar ve bahçeler ise onun uzantılarıdır.

2441 Mutluluk ve güzelliğin kaynağı ancak odur. Hemen "Altlarından ırmaklar akar[155]"ı oku.

Peygamber'in -selam üzerine olsun- hastaya öğüdünün son bölümü

2442 Peygamber, ziyaret ettiği hasta ve inleyen dostuna dedi ki

2443 *Yoksa değişik bir dua mı ettin? Bilmeden zehirli bir çorba mı içtin?*

2444 *Nefsinin hilesinden öfkeye kapılınca, nasıl dua ediyordun, hatırla?*

2445 Dedi, *hatırlamıyorum. Ancak bana himmet et de şimdi hatırlayayım.*

2446 Mustafa'nın aydınlatıcı varlığıyla o duayı hatırladı.

2447 Kalpten kalbe açılan o pencereden, hakla bâtılı birbirinden ayıran bir aydınlık süzüldü.

2448 Dedi, *ey Peygamber, saçmalamam yüzünden ettiğim duayı şimdi hatırladım.*

2449 *Günaha düşüp de boğulmaya başlayınca çalı çırpıya sarılmaktaydım.*

2450 *Senden, günahkârlara şiddetli bir azaptan söz eden tehditler geliyordu.*

2451 *Huzursuz oluyordum ve çare yoktu. [Kapı] sıkı sıkıya kapalıydı ve kilit açılmıyordu.*

2452 *Ne sabredebiliyor, ne kaçabiliyordum. Ne tövbe umudum vardı, ne de karşı koymaya imkan.*

2453 *Ben de Hârut ve Mârut*[156] *gibi, ey Yaratan, diye üzüntüden ah ediyordum.*

Ahiret azabının zorluk ve çetinliği

2454 Hârut ile Mârut, tehlike yüzünden Bâbil kuyusunu [mekan olarak] seçmişlerdi.

2455 Güçlü ve akıllı olup sihir de bilmelerine rağmen onlar, âhiret azabını burada çekmeyi yeğlemişlerdi.

2456 İyi de yaptılar. Yerinde bir seçimdi bu. Dumanın çilesi ateşinkinden hafiftir.

2457 O dünyanın çilesini anlatmaya imkan yok. Ona oranla bu dünyanın çilesi daha kolaydır.

2458 Bir çaba gösterip de bedenine sıkıntı verip adalet sergileyene ne mutlu.

2459 Böylece o, öte dünyanın çilesinden kurtulmak için bu sıkıntıyı ibadet haline getirir.

2460 *Ben de diyordum ki Rabbim, öte dünyanın azabını bana bu dünyada ver.*

2461 *Öte dünyada rahat bulmak için böyle bir dilekte bulunuyordum.*

2462 *[Bunun ardından] böyle bir hastalık başıma geldi. Sıkıntıdan canımda huzur kalmadı.*

2463 *Zikir ve dualarımdan geri kaldım. Kendimden ve iyiden kötüden habersiz oldum.*

2464 *Ey mübarek, şimdi senin yüzünü görmeseydim, kokunu duymasaydım…*

2465 *Hayattan tümüyle kopacaktım. Sen bana muhteşem bir huzur verdin.*

2466 Dedi, *bu duayı sakın bir daha yapma. [Böyle yapıp da] kendini kökünden söküp atma.*

2467 Ey âciz karınca, senin ne gücün var ki sırtına bu koca dağ yüklensin?

2468 Dedi, *sultanım, tövbe ettim. Bundan böyle yiğitlik gösterip cüretkâr konuşmayacağım.*

2469 *Bu dünya çöldür, sen de Musa'sın. Biz ise günah yüzünden çöle saplanıp kaldık.*

2470 *Yıllarca yürürüz, ama sonunda ilk menzilde tutsağız.*

2471 *Musa'nın kalbi bizden râzı olsaydı, çölde bir yol görünür, çölün bir bitimi olurdu.*

2472 *Bununla birlikte, o bizden hepten bıkmış olsaydı, gökten bize sofra gelir miydi?*

2473 *Taştan pınarlar kaynar mıydı, çölde can güvenliğimiz kalır mıydı?*

2474 *Tam tersine sofra yerine ateş gelirdi de şuracıkta bizi yalazıyla kavururdu.*

2475 *Musa bizim hakkımızda ikircik içindeydi. Kimi zaman düşmanımız, kimi zaman da dostumuzdu.*

2476 *Öfkesi her şeyimizi tutuşturup yakarken, şefkati bela okunu geri çevirirdi.*

2477 *Şefkatin aynı zamanda öfke olması mümkün mü? Ey sevgili, bu az görülen durum, senin lütfundandır.*

2478 *Yüz yüze bulunulanı övmek çirkindir. Bilinçli olarak Musa'nın adını anıyorum bu yüzden.*

2479 [84b] *Yoksa senin huzurunda başka birini anmamı, Musa'nın uygun görmesi mümkün mü?*

2480 Verdiğimiz söz yüz kez, bin kez boşa çıktı. Oysa senin sözün dağ gibi yerinde durur.

2481 Bizim sözümüz saman gibi rüzgârların önünde savrulur. Senin sözünse dağdır, hatta daha sağlamdır yüz dağdan.

2482 Taşıdığın kudret hakkı için, ey renklerin sultanı, renkten renge girmemize acı.

2483 Kendimizi ve rezilliğimizi gördük. Ey padişah, bizi daha fazla sınama.

2484 Ey kerem sahibi, böylece başka rezilliklerimizi açığa çıkarma.

2485 Güzellik ve yetkinlikçe sınırsızsın sen. Bizse eğrilikçe sınırsızız, sapıklık içindeyiz.

2486 Ey kerem sahibi, sonsuzluğunu, bir avuç alçağın sınırsız eğriliğinin üzerine sal.

2487 Kumaşımızdan bir iplik kaldı. Biz bir şehirdik, geriye bir duvar kaldı.

2488 Ey padişah, arta kalanları koru da şeytanın canı tümüyle sevinmesin.

2489 Ey et parçasına acıma duygusu veren [Rabbim], kudretini gösterince merhametini de göster.

2490 Ey yüceler yücesi, bu dua senin gazabını artıracaksa, bize kendin dua etmeyi öğret.

2491 Öyle ki Âdem cennetten düşünce ona geri dönüş fırsatı verdin de böylece çirkin şeytandan kurtuldu[157].

2492 Şeytan kimdir ki Âdem'i geçsin ve böyle bir satrançta onu yensin?

2493 Aslında bütün her şey, Âdem'in yararına oldu. O hile, kıskananın lanetlenmesiyle sonuçlandı.

2494 Bir oyunu görüp iki yüz oyunu görmedi. Böylece kendi evinin direğini kesti.

2495 Geceleyin başkalarının tarlasını ateşe verdi, ama rüzgâr, ateşi onun tarlasına doğru sürükledi.

2496 Lânet, şeytanın gözüne bağ oldu ve böylece o, düşmanına hilenin zarar vereceğini sandı.

2497 Lanetin özelliği, şaşı kılıp kıskanç, bencil ve kinci yapmasıdır.

2498 Böylece yaptığı kötülüğün, dönüp dolaşıp sonunda kendisini çarpacağını bilmez.

2499 Rakibini sıkıştırıp hareketini engellediğini sanır, ama tam tersine sonunda mat olup zarara uğrayan kendisi olur.

2500 Çünkü o kendini bir hiç olarak görse, yarasının tehlikeli ve onulmaz olduğunu görür.

2501 İçini böyle görmek acılara yol açar ve acılar onun perdeden çıkmasını sağlar.

2502 Anneler doğum sancısı çekmeden, doğmak için bir yol bulamaz çocuk.

2503 Bu emanet yürektedir. Yürek gebedir. Bu öğütlerse ebe gibidir.

2504 Ebe, kadının sancısının olmadığını söyler. Sancı lâzım. Sancı çocuk için bir yoldur.

2505 Acısız olan yol kesicidir. Çünkü acısızlık, "Ben Hakk'ım" (*Ene'l-Hak*) demektir.

2506 Vakitsiz "ben" demek lânettir. Vakitli ben demekse rahmettir.

2507 Mansur'un "ben"i elbette rahmetti. Firavun'un "ben"iyse bil ki lânettir.

2508 Elbette vakitsiz öten her horozun ibret için başını kesmek gerek.

2509 Baş kesmek nedir? Cihad yoluyla nefsi öldürmek ve terk etmektir.

2510 Öyle ki akrebin iğnesini çıkarırsan, akrep ölümden kurtulup güvene erer.

2511 Aynı şekilde yılanın zehir dişinin sökülmesi de onun taşla ezilmekten kurtulmasını sağlar.

2512 Nefsi ancak pîrin gölgesinde olmak öldürür. O nefis öldürücünün eteğine sıkıca yapış.

2513 Sıkıca yapıştığın zaman bu, Hakk'ın inayetidir. Sende ortaya çıkan her güç, O'nun çekiminden kaynaklanır.

2514 "Attığında sen atmadın[158]"ı doğru anla. Canın her ektiği canın canındandır.

2515 Elinden tutan ve yükü taşıyan O'dur. Her an o anı/nefesi O'ndan um.

2516 Uzun süre onsuz kalsan da tasalanma. O'na, geç tutsa da sıkı tutar, demiştin ya.

2517 Onun rahmeti geç gelse de sıkıca tutar ve bir an olsun seni yanından ayırmaz.

2518 Bu vuslat ve sevginin açıklanmasını istersen, "Kuşluk vaktine andolsun[159]"u (*Ve'd-duhâ*) düşünerek oku.

2519 Eğer kötülüklerin de O'ndan olduğunu söylersen, bu O'nun üstünlüğünde hiç eksikliğe yol açar mı?

2520 Kötülüğün ortaya çıkışı da O'nun kemâlinin ürünüdür. Efendim, ben sana bir örnek vereyim:

2521 Örneğin bir ressam, iki tür resim yapmıştır; güzel resim de yapmıştır, çirkin resim de.

2522 Yusuf ile hurilerin resmini güzel, ifritlerle iblislerin resmini çirkin yapmıştır.

2523 [85a] İki tür resim de onun ustalığının ürünüdür. Bu, onun çirkinliğinin değil, ustalığının göstergesidir.

2524 Çirkini son derece çirkin yapar ve böylece bütün çirkinlikler onun çevresinde toplanır.

2525 Böylece bilgisinin yetkinliği ortaya çıkmış olur ve onun ustalığını inkâr eden de rezil olur.

2526 Ressamın çirkin resim yapmaması onun eksikliğinin göstergesidir. Bu nedenle [Allah], dinsizin de ihlaslı insanın da yaratıcısıdır.

2527 Bu bakımdan küfür de iman da O'nun rabliğine tanıklık edip O'nun huzurunda secdeye kapanır.

2528 Fakat bil ki mümin severek secde eder. Çünkü rızâya erişme amacındadır.

2529 Dinsiz de istemeyerek Hakk'a boyun eğer. Fakat onun amacı başkadır.

2530 O, sultanın kalesini onarır, fakat kendisi emirlik iddiasında bulunur.

2531 Kaleyi ele geçirip sonunda kendisi kale sultanı olmak için isyan eder.

2532 Mümin ise o kaleyi makam sahibi olmak için değil, padişah için onarır.

2533 Çirkin der ki *ey çirkinleri yaratan, güzeli de çirkini de yaratmaya gücün yeter.*

2534 Güzel der ki *ey güzellikler sultanı, sen beni kusurlardan arındırdın.*

Peygamber'in -selam üzerine olsun- o hastaya öğüt verip dua öğretmesi

2535 Peygamber, o hastaya dedi, *şunu söyle de güç olanı kolaylaştır:*

2536 *"Bize dünya yurdunda da güzellik ver, âhiret yurdunda da güzellik ver*[160]*."*

2537 *[De ki] gittiğimiz yolu bize bahçe gibi güzelleştir. Ey yüceler yücesi, bizim varacağımız sensin.*

2538 Yeniden diriliş sırasında müminler meleklere derler, *cehennem ortak yol değil miydi?*

2539 *Müminin de kafirin de yolu ordan geçer. Oysa biz bu yolda duman da görmedik, ateş de.*

2540 *İşte cennet, işte güvenli makam. Peki o kötü geçit nerede?*

2541 Buna karşılık, melek der, *geçerken filan yerde yemyeşil bir bahçe gördünüz ya...*

2542 *İşte cehennem denilen çetin infaz yeri orasıydı. Ama sizin için bağ bahçe ve ağaçlığa dönüştü*[161].

2543 *Çünkü siz bu cehennem huylu nefsi, ateşe lâyık bu fitneci gâvuru...*

2544 *Çalışıp çabalayıp güzelleştirdiniz. Allah için ateşi söndürdünüz.*

2545 Alevlenip yanan arzular ateşi yok olup onun yerini takva bahçesi ve hidayet ışığı aldı.

2546 Öfke ateşiniz hilme dönüştü. Cehalet karanlığınız ilme dönüştü.

2547 Hırs ateşiniz cömertliğe dönüştü. Kıskançlık diken gibiydi, gül bahçesine döndü.

2548 Çünkü siz bütün bu ateşleri Hak için birer birer söndürdünüz.

2549 Ateş olan nefsi bir bahçe kıldınız ve ona vefa tohumları ektiniz.

2550 O bahçede zikir ve tesbih bülbülleri, ırmak kıyısında güzel güzel ötmektedir.

2551 Hak davetçisine uydunuz ve nefsinizin cehennemine su koyverdiniz.

2552 Bu yüzden bizim cehennem de sizin için yeşillenip şenlenerek bir bahçeye döndü.

2553 Bilir misin evlat, iyiliğin karşılığı nedir? Lütuf, iyilik ve muteber bir sevaptır.

2554 Siz dememiş miydiniz, biz kurbanız ve ölümsüz sıfatlar karşısında fâniyiz, diye?

2555 Biz kurnaz da olsak, deli de olsak, o saki ve kadeh yüzünden sarhoşuz.

2556 Onun yazısına ve buyruğuna boyun eğeriz ve tatlı canımızı rehin veririz.

2557 Gönlümüzde sevgilinin hayali oldukça, hizmetkârlık ve fedakârlık bizim işimizdir.

2558 Nerde bela mumları yakılsa, yüz binlerce âşığın canı ateş alır.

2559 Evin içine ait âşıklar, yar yüzünün kandili çevresinde dönen kelebeklerdir.

2560 Seninle aydınlananların (seni görünce yüzü gülenlerin) ve seni belalardan bir zırh gibi koruyanların yanına git ey gönül.

2561 Ey parlak dolunay, onların canları ortasına yerleş de gökyüzünde evin olsun.

2562 Onlar, sana sırları âşikâr etmek için Utarid gibi gönül defterini açarlar.

2563 Avâre isen yakınlarının yanına var. Bir ay parçasıysan dolunayla bütünleş.

2564 Parçanın bütünden kaçması niye? Neden bunca karışmak muhalifler içine?

2565 Devinimde cins türe dönüşür, bak. Kurtuluşta soyutlar somutlaşır.

2566 Ey akılsız, kadın gibi tatlı söze bel bağlıyorsun. Yalandan ve tatlı sözden yarar görmen mümkün mü?

2567 Bir kadın gibi tatlı sözleri ve pohpohlamayı alıp altın misali koynuna koyuyorsun.

2568 [85b] Oysa senin için şahların sövgü ve tokadı, sapkınların övgüsünden iyidir.

2569 Şahların tokadını ye, alçakların balını yeme. Böylece kişilerin ikbâli sayesinde kişi olursun.

2570 Çünkü onlardan sana hilat ve devlet gelir ve ruh sığınağında beden cana dönüşür.

2571 Nerede bir çulsuz ve çıplak görsen, bil ki o ustasından kaçmıştır.

2572 O, kör, çirkin ve eli boş gönlünün istediğini yapmak için kaçmıştır.

2573 O, ustasının istediği gibi olsaydı, kendini ve çevresini donatıp güzelleştirmiş olurdu.

2574 Dünyada ustasından kaçan, bil ki bahtiyarlıktan kaçmaktadır.

2575 Bedenin beslenmesi için bir sanat öğrendiğin gibi, din sanatına da el at.

2576 Dünyada zenginleşip giyinip kuşandın. Peki buradan çıkınca ne yapacaksın?

2577 Âhirette bağışlanmana yarayacak kazançlar getiren bir sanat öğren.

2578 Öte dünya çarşılarla ve kazanç kapılarıyla dolu bir şehirdir. Kazancın sadece buraya özgü olduğunu sanmayasın.

2579 Yüce Allah der ki bu dünyanın kazancı, o kazanç karşısında çocuk oyuncağı gibidir[162].

2580 Başka bir çocuğa sevişir gibi sarılan ve evcilik oynayan çocuğun oyunu gibi…

2581 Çocuklar evcilik oynarken dükkan yaparlar. Onların vakit geçirmekten başka kârları yoktur.

2582 Akşam olur, çocuklar dağılır ve tek başına kalan çocuk, karnı aç eve gelir.

2583 Bu dünya oyun parkıdır, ölümse gece. Ceplerin boş, yorgun argın dönersin eve.

2584 Ey âsi, bil ki dinin kazancı aşktır ve Hak nurunu içe çekme yeteneğidir.

2585 Süprüntü nefsin, fâni kazancı ister. Ne zamana dek çer çöp kazanacaksın? Bırak artık.

2586 Süprüntü nefsin, şerefli bir kazanç peşinde olsa bile, işin içinde bir dalavere vardır.

Kalk, namaz vakti, diye İblis'in Muaviye'yi uyandırması

2587 Rivayete göre Muaviye, köşkünün bir köşesinde uyumaktaydı.

2588 İnsanların ziyaretlerinden yorulmuş olduğu için köşkün kapısı içerden kapalıydı.

2589 Bir adam onu ansızın uyandırdı. O gözünü açınca adam saklandı.

2590 Dedi, *köşke kimsenin girmesine olanak yoktu. Bu cesaret ve küstahlığı gösteren kimdir?*

2591 Ardından, gizlenen kişinin izini bulabilmek için çevresine bakındı.

2592 [Derken] kapının ardında, yüzünü perde arkasına gizleyen bir bedbaht gördü.

2593 Dedi, *hey sen kimsin, nedir adın?* Dedi, *açıkçası isyankâr şeytandır adım.*

2594 Dedi, *ters konuşmadan bana doğruyu söyle, neden ısrarla beni uyandırdın?*

İblis'in Muaviye'yi atlatarak müphem konuşup bahaneler uydurması ve Muaviye'nin ona cevap vermesi

2595 [İblis] dedi, *namaz vakti geçmek üzere. Hemen koşmalı mescide.*

2596 Mustafa, anlamlardan inciler dizerken şöyle demiştir: "Vakit geçmeden ibadeti eda etmekte acele edin."

Muaviye'nin İblis'e cevap verişi

2597 [Muaviye] dedi, *hayır hayır, amacın, beni hayra yönlendirmek olamaz senin.*

2598 *Hırsız meskenime gizlice gelecek de bekçilik ettiğini söyleyecek!*

2599 *Ben o hırsıza nasıl inanırım? Hırsız nerden bilecek, sevabı, ecri?*

İblis'in Muaviye'yi ikinci kez atlatması ve üstü kapalı konuşması

2600 [İblis] dedi, *biz eskiden melektik. İtaat yolunu canla kat ettik.*

2601 *Yol ehline mahrem, arş sâkinlerine arkadaştık biz.*

2602 Eski meslek hiç yürekten gider mi? Eski sevgi hiç gönülden çıkar mı?

2603 Yolculukta Anadolu'yu da görsen, Hoten'i de görsen, vatan sevgisi nasıl çıkar kalbinden?

2604 *Biz de sarhoşlarındandık bu şarabın. [Biz de] onun dergâhının âşıklarındandık.*

2605 *Göbeğimiz onun sevgisi üzere kesilmiştir. O'nun aşkı canımıza ekilmiştir.*

2606 *Zamanından güzel günler görmüştük. Baharda rahmet suyu içmiştik.*

2607 *Ekmedi mi bizi O'nun fazilet eli? Bizi yoktan alıp çıkaran O değil mi?*

2608 [86a] *O'ndan çok okşamalar gördük. Rızâ bahçesinde [biz de] dolaştık.*

2609 *Rahmet eliyle başımızı okşardı. Bizden lütuf pınarları akıtırdı.*

2610 *Süt arayan bebeklik zamanımda beşiğimi kim salladı? [Elbette] O.*

2611 *O'nun sütü dışında kimin sütünü içtim? O'nun tedbiri dışında beni kim büyüttü?*

2612 İnsanın varlığına sütle birlikte giren huy çekip çıkarılabilir mi?

2613 Kerem denizi bir kez paylamış olsa da, kerem kapıları nasıl kapanır?

2614 Akçesinin aslı, adalet, lütuf ve bağıştır. Kahır, [akçesi] üzerinde basit bir toz gibidir.

2615 Lütuf için âlemi yarattı ve zerreleri O'nun güneşi okşadı.

2616 Ayrılık O'nun kahrından gebeyse, [bu] O'na kavuşmanın kıymetini bilmek içindir.

2617 Ayrılığı, böylece canın kulağını çeker de can, birlikte geçen günlerin kıymetini bilir.

2618 Peygamber der ki Hak şöyle buyurur: "Yaratmaktan amacım rahmettir.

2619 "Benden bir yarar sağlasınlar ve balımdan pir parmak alsınlar diye yarattım.

2620 "Ben bir yarar sağlayayım ve çulsuzun çulunu sırtından çekip alayım diye değil[163]."

2621 *Beni huzurundan kovduğu birkaç gün boyunca gözüm O'nun güzel yüzüne takılıp kalmıştır.*

[2622] *Böyle yüzden böyle bir kahır şaşırtıcıdır, diye herkes bunun sebebini aramaya başlamıştır.*

[2623] *Sebep sonradan olma bir şey olduğundan ben sebebe bakmam. Çünkü sonradan olan şey sonradan olan başka bir şeye yol açar.*

[2624] *Önceki lutfa bakarım, sonradan olan her şeyi iki parça kılarım.*

[2625] *Diyelim ki secdeyi terk etmem kıskançlıktandı. [Ancak] o kıskançlık, inat değil, aşk yüzündendi.*

[2626] *Her kıskançlık elbette aşktan doğar. Sevgiliyle bir başkası dost olmuştur çünkü.*

[2627] *Hapşırmanın şartı, çok yaşa demek olduğu gibi, sevginin şartı da kıskançlık sergilemektir.*

[2628] *Çünkü satranç tahtasında bundan başka oyun yoktu. Dedi, oyna. Bundan başka ne bilirim ben?*

[2629] *Mevcut olan o oyunu oynayıp kaybettim ve kendimi belaya attım.*

[2630] *Belada bile dilimde O'nun tadı. Ben O'nun mâtıyım, O'nun mâtı.*

[2631] Behey saf, [mat] olmaktan kendini kim kurtarabilir? Altı yönden tutulmuş altı kapıdan hiç kimse [kurtulamaz].

[2632] Tikel altı tümel altıdan nasıl kurtulur? Özellikle kendiliğinden var olan onu eğri yerleştirmişse…

[2633] Altı kapı içinde ateş içinde olanı ancak altıyı yaratan kurtarır.

[2634] Onu inkâr da olsa, ona iman da olsa bu, O'nun eliyle dokunmuştur.

Muaviye'nin İblis'e hilesini üçüncü kez anlatması

[2635] Emir dedi, *bunlar doğrudur, fakat senin bunlardan payın kalmamıştır.*

[2636] *Sen benim gibi yüz binlercesinin yolunu kestin, tünel kazıp hazineye girdin.*

[2637] *Sen ateşsin, senden yanmamaya çarem yok. Senin elinden elbisesi yırtılmayan kim var?*

[2638] *Tabiatın yakmak olduğuna göre senin yakmaman mümkün değildir.*

[2639] *[Hakk'ın] seni yakıcı kılması ve bütün hırsızlara usta kılmasıdır lânet.*

[2640] *Allah ile yüz yüze söyleştin sen. Senin hilen karşısında benim ne hükmüm olur a düşman?*

[2641] *Senin marifetlerin, kuş sesini andıran ıslık gibidir, fakat bu, kuşları avlayan sestir.*

[2642] *O ses, yüz binlerce kuşun yolunu kesmiştir. Kuş ise tanıdık biri geldi diye aldanmıştır.*

[2643] *[Kuş] havada ıslık sesini duyunca iner gelir ve burada esir olur.*

[2644] *Nuh kavmi figan eder hilenden. Yürekleri dağlanmış, bağırları dilim dilim.*

[2645] *Ad kavmini sen yele verdin. Onları azaba ve hüzünlere salan sensin.*

[2646] *Lut kavmine taş yağması sendendi*[164]*. Senin yüzünden kara suda boğuldular*[165]*.*

[2647] *Ey binlerce fitne koparan [şeytan], Nemrud'un beyni senin yüzünden dökülüp gitti.*

[2648] *Zeki ve filozof Firavun'un aklı, senin yüzünden körleşip olan bitene vâkıf olamadı.*

[2649] *Ebu Leheb de senin yüzünden ehliyetini yitirdi. Ebu'l-Hakem de yine senin yüzünden Ebu Cehil olup çıktı.*

[2650] *Ey bu satrançta adını duyurmak için yüz binlerce ustayı mat eden…*

2651 *Ey içinden çıkılmaz kıstırmalarla gönülleri yakan kara kalpli!*

2652 *Sen hile denizisin, insanlarsa bir damla. Sen bir dağ gibisin, bu doğru kişilerse bir zerre.*

2653 [86b] *Senin hilenden kim kurtulur ey düşman? [Hak tarafından] korunanlar dışında [hepimiz] tufanda boğuluruz*[166].

2654 *Nice uğur yıldızı senin yüzünden yanar. Nice ordu ve toplum, senin yüzünden dağılıp gider.*

İblis'in Muaviye'ye üçüncü kez cevap vermesi

2655 İblis ona dedi, *çöz bu düğümü. Ben sahte ve halis altın için mihenk taşıyım.*

2656 *Hak beni aslanla köpeğe imtihan kıldı. Hak beni halisle sahteye imtihan kıldı.*

2657 *Sahte olanın yüzünü karartan ben miyim? Kuyumcuyum, ben ona değer biçtim.*

2658 *İyilere yol gösteririm. Kuru dalları koparıp atarım.*

2659 *Bu otları niçin koyarım böyle? [Elbette] hangi cins hayvan olduğu belli olsun diye.*

2660 *Kurt ceylandan bir yavru doğursa, yavrunun kurt mu ceylan mı olduğu konusunda kuşku olur.*

2661 *Sen onun önüne ot ve kemik dök. Bakalım hangisine koşacak?*

2662 *Kemiğe yönelirse köpektir. Otu tercih ederse, elbette ceylan soyundandır.*

2663 *Kahır ve lütuf birbirine eş olmuş ve ikisinden hayır ve şer dünyası doğmuştur.*

2664 *Sen otu da sun kemiği de. Sun nefsin ve canın azığını.*

2665 *Nefsin gıdasını yeğlerse güdüktür (soyu kesiktir). Ruhun gıdasını dilerse önderdir.*

2666 *Bedene hizmet ederse eşek olur. Can denizinde yüzerse inci bulur.*

2667 *Bu ikisi farklı olup hayır ve şer olsa da ikisi de bir işe yarar.*

2668 *Peygamberler itaatler sunarken, düşmanlar arzuları sunarlar.*

2669 *İyiyi kötü kılmam mümkün mü? Tanrı değilim. Ben davetçiyim, yaratıcıları değilim.*

2670 *Rab değilim ki iyiyi çirkin kılayım. [Ben sadece] çirkine ve güzele aynayım.*

2671 Hintli dertlenerek, bu adamı kara yüzlü gösteriyor diye aynayı yakar.

2672 *[Ayna der ki] kim çirkin, kim güzel göstereyim diye O beni şeffaf ve doğru sözlü eyledi.*

2673 *Ben tanığım, tanık ne diye hapsedilsin? Allah tanığımdır, ben mahpus değilim.*

2674 *Ben nerede fidan görsem meyveli, yetiştiririm onu tıpkı bir dadı gibi.*

2675 *Nerde acı ve kuru bir ağaç görsem, misk kemreden kurtulsun diye kesip atarım.*

2676 Kuru ağaç bahçıvana der, *yiğidim, beni suçsuz yere niçin kesersin?*

2677 Bahçıvan der, *sus bre çirkin huylu, sana suç olarak kuru olmak yetmez mi?*

2678 Kuru dal der, *ben doğruyum, eğri değilim. Suçsuz yere niçin kökümü kesersin?*

2679 Bahçıvan der, *bahtın yaver gitseydi de keşke eğri, ama yaş olsaydın.*

2680 *[O zaman] bengisuyu çekerdin, hayat suyu içinde yüzerdin.*

2681 *Senin tohumun ve özün kötü. Güzel bir ağaçla bağın yok senin.*

2682 Acı dal güzel ağaca bağlansa, o güzellik onun özüne sirayet eder.

Muaviye'nin İblis'e çıkışması

2683 Emir dedi, *ey haydut laf kalabalığını bırak. Beni alt edemezsin, boşuna uğraşma.*

2684 *Sen haydutsun, bense gurbette bir tüccarım. Getirdiğin her elbiseyi ne diye alayım?*

2685 *Gavurluk edip malımın çevresinde dönüp durma. Sen kimsenin malını alıcı değilsin.*

2686 *Müşteri kimsenin yolunu kesmez. O, müşteri gibi görünse de bu hile ve dalaveredir.*

2687 *Bu kıskancın heybesinde neler var, bilmiyoruz. Allah'ım, bu düşmana karşı bize yardım et.*

2688 *Bu haydut bana bir fasıl daha çalarsa, [korkarım] pırtımı kapar gider.*

Muaviye'nin İblis yüzünden yüce Hakk'a yakarması ve yardım dilemesi

2689 *Rabbim, onun sözü duman gibidir. Tut elimden, yoksa kilimim kararacak (tehlikeye düşeceğim).*

2690 *Ben İblis'le fikir tartışmasına girmem. Çünkü bu, saygınların da, alçakların da fitnesidir.*

2691 "İsimleri öğretti[167]" beyi olan Adem, bu itin yıldırım gibi koşuşu karşısında koşmaya güç yetiremez.

2692 Cennetten yere atmıştır onu. [Adem,] Simak burcundayken balık gibi oltaya takılmıştır.

2693 [Bu yüzden Âdem,] "Biz zulmettik[168]" diye ağlamıştır. Şeytanın dalavere ve hilesinin sınırı yoktur.

2694 Onun her sözünde bir şer var. İçinde yüz binlerce büyü gizli.

2695 [87a] Anında erkeklerin erkekliğini bağlar. Kadında ve erkekte arzuyu körükler.

2696 Behey insanları yakan fitneci İblis, doğru söyle, beni niçin uyandırdın?

İblis'in yine bahanesini dile getirmesi

2697 Dedi, *kötü zanlı olan kişi, yüz gösterge de olsa doğruya kulak vermez.*

2698 *Kuruntulu gönüllere kanıt getirsen, kuruntusu artar.*

2699 *Söz ona işlese ancak hastalık olur. Savaşçının kılıcı hırsız için [hırsızlık] aletidir.*

2700 Öyleyse ona verilecek cevap susmaktır. Aptalla konuşmak deliliktir.

2701 Ey sağduyu sahibi, sen Hakk'a benim yüzümden ne diye yakarırsın? [Böyle yapacağına] alçak nefsin yüzünden yakar.

2702 Helva yersin, senin için çıban olur. Ateşin çıkar, tabiatın değişir.

2703 Suçu olmadığı halde İblis'e lanet edersin. Kendindeki hileyi nasıl görmezsin?

2704 İblisten değil, sendendir bu a şaşkın. Ne var ki sen tilki gibi kuyruğun peşindesin.

2705 Bahçede kuyruğu görürsen, bu bir tuzaktır. Bunu neden bilmezsin?

2706 O seni bilgiden uzaklaştırmıştır da ondan bilmezsin. Kuyruğa eğilimin, gözünü ve aklını kör etmiştir.

2707 "Nesnelere olan sevgin seni kör ve sağır eder[169]." Kara nefsin cinayet işledi; [başkasına] düşmanlık etme.

2708 *Suçu bana yükleme, eğri büğrü bakma.*

Bıktım ben kötülükten, hırstan ve kinden.

2709 *Ben kötülük yaptım, hâlâ pişmanım. Gecemin gündüze ermesini beklerim.*

2710 *İnsanlar arasında suçlanıp dururum. Kadın erkek herkes kendi ettiğini benim üstüme atar.*

2711 Zavallı kurt, aç da olsa keyif çatıyor diye suçlanır.

2712 Güçsüzlük yüzünden yürüyemezken, insanlar der ki *iyice tıkınmış [da ondan yürüyemiyor].*

Muaviye'nin İblis'in gerçek amacını ısrarla öğrenmeye çalışması

2713 [Muaviye] dedi, *seni doğruluktan başkası kurtaramaz. Adalet seni doğruluğa çağırıyor.*

2714 *Doğruyu söyle de elimden kurtul. Savaşımın tozunu hile yatıştıramaz.*

2715 [İblis] dedi, *ey düşüncelerle dolu hayalci, yalanı doğruyu nasıl anlıyorsun?*

2716 [Muaviye] dedi, *Peygamber bir işaret vermiştir. Sahte ve iyi için bir ölçüt belirlemiştir.*

2717 *Demiştir ki "Yalan kalpte şüphe doğurur, doğru ise huzur ve neşeye yol açar*[170]*."*

2718 *Yalan söz yüzünden gönül huzura ermez. Suyla yağ, hiç ışık vermez.*

2719 *Doğru sözde gönül huzuru vardır. Doğruluklar, gönül tuzağının yemidir.*

2720 *Gönül kırgın olursa ağzının tadı olmaz. Bu yüzden hiçbir şeyin tadına varmaz.*

2721 *Gönül sıkıntı ve hastalıktan güvende olunca yalanın ve doğrunun tadını bilir.*

2722 *İnsanın buğdaya tamahı artınca bu tamah insanın huzurunu kaçırır.*

2723 *Senin yalan ve işvene kulak verince insan, gurura kapılıp ölümcül zehri içer.*

2724 *O zaman akrebi buğdaydan ayırt edemez. Arzu sarhoşluğundan, ayrıt etme yetisi uçup gider.*

2725 *İnsanlar arzu ve heves sarhoşudurlar ve bu yüzden senin hilene aldanırlar.*

2726 *Kendini arzulara kapılmaktan kurtaran, gözünü sırra aşina kılar.*

Kadı'nın kadılıktan yakınması ve nâibin ona cevap vermesi

2727 Bir kadı atanmıştı. Ağlayıp duruyordu. Nâip dedi, *kadı, niçin ağlarsın?*

2728 *Bu, senin için ağlayıp sızlanma vakti değil, sevinme ve kutlama vaktidir.*

2729 [Kadı] dedi, *gönlüne hükmü geçmeyen bir cahil, iki bilen arasında nasıl hükme varabilir*[171]*?*

2730 O iki düşman, gerçekleşen olaydan haberdardır. Zavallı kadı, o ikisinin neler çevirdiğini ne bilecek?

2731 Onların durumundan habersiz ve bilgisizdir. [Bu durumda] nasıl olacak da onların kanları ve malları üzerinde tasarrufta bulunacak?

2732 [Nâip] dedi, *düşmanların bilgileri ve gerekçeleri var. [Buna karşılık] sen bilgisiz olsan da milletin kandilisin.*

2733 *Senin bir gerekçen olmadığı için, bu gönül huzuru gözlerin nurudur.*

2734 O iki bilgiliyi amaçları kör etmiştir. Gerekçe, onların bilgilerini mezara koymuştur.

2735 Garazsızlık cehaleti âlimlik haline getirir. Bilgiyi de garaz kalplerden söker.

2736 [87b] Rüşvet almadıkça görücüsün sen. Tamah ettiğindeyse kör ve köle olursun.

2737 Tabiatımı arzulardan arındırıp arzu lokmalarını az yedim.

2738 Gönlümün çeşnicisi aydın olup gerçekten de doğruyu yalandan ayırır oldu.

Muaviye'nin İblis'e doğruyu söyletmesi

2739 *Sen beni niçin uyandırdın? Behey sahtekar, sen uyanıklığın düşmanı değil misin?*

2740 *Haşhaş gibisin sen, uyutursun hep. Şarap gibisin sen, aklı ve bilgiyi alıp götürürsün.*

2741 *Seni çarmıha gerdim, doğruyu söyle. Ben doğruyu bilirim, hile arayıp durma.*

2742 *Ben, herkesten yaratılış ve tabiatında ne varsa onu isterim.*

2743 *Ben sirkeden şeker olsun istemem. Hünsa olanı asker diye almam ben.*

2744 *Gavurlar gibi Hak'tır ya da Hak'tan bir işarettir diye puta yönelmem.*

2745 *Ben dışkıdan misk kokusu beklemem. Ben ırmağın suyunda kuru kerpiç aramam.*

2746 *Bize yabancı şeytandan beni iyilik için uyandırmasını beklemem.*

2747 İblis, bir çok hileye başvurup bahaneler uydurduysa da emir, ona kulak asmayıp sabrederek onu sıkıştırdı.

İblis'in kalbindekini Muaviye'ye doğru biçimde söylemesi

2748 [İblis] ona içtenlikle dedi, *ben seni şu yüzden uyandırdım:*

2749 *İkbali yüce olan Peygamber'in ardında kılınan cemaat namazına yetişesin [istedim].*

2750 *Namazının vakti geçseydi, bu dünya kararıp ışıksız olurdu.*

2751 *Hayıflanış ve acıyla, iki gözünden tulumlardan akar gibi yaşlar akardı.*

2752 İbadetten tat alan, elbette ibadetten bir saat ayrı kalmaya dayanamaz.

2753 O hayıflanış ve acı, yüz namaza bedel olurdu. O namazın ve o niyazdan doğan aydınlığın, [bunun yanında] ne hükmü olurdu?

Samimi kişinin cemaat namazını kaçırışına hayıflanmasının fazileti

2754 Biri mescide girerken insanlar mescitten çıkıyordu.

2755 *Ne oldu da cemaat mescitten böyle erken çıkıyor,* diye sordu.

2756 Biri cevap verdi, *Peygamber cemaatle namaz kılıp gizden sıyrıldı.*

2757 *Nere gidiyorsun bre cahil, çoktan verdi Peygamber selamı?*

2758 *Âh,* dedi adam. Âhından yükseliyordu dumanlar. Kan kokusu geliyordu âhından.

2759 Biri dedi, *şu âhını ver bana, ver bana da senin olsun namazım.*

2760 Dedi, *verdim âhımı, kabul ettim namazını. Yüz teşekkürle aldı adam onun âhını.*

2761 Gece düşünde, görünmez biri dedi, *sen bengisu aldın, sen şifa aldın.*

2762 Bu seçim ve girişim onuruna, namazı kabul oldu bütün insanların.

İblis'in hilesini Muaviye'ye açıklamayı sürdürmesi

2763 Şeytan ona dedi, *ey cömert emîr, hilemi ortaya koymalıyım.*

2764 *O zaman namazın geçseydi, üzüntünden ah edip inlerdin.*

2765 *O hayıflanış, o inleyiş, o yakarış, iki yüz zikri ve namazı geride bırakırdı.*

2766 *Böyle bir ah perdeleri yakmasın diye korkumdan uyandırdım seni ben.*

2767 *Böyle bir ahın olmamalı senin. Böyle bir yol olmamalı sana.*

2768 *Ben kıskancım, kıskançlığımdan yaptım bunu. Ben düşmanım, hile ve kindir işim.*

Muaviye'ye itiraf ettikten sonra Muaviye'nin İblis'e cevabı

2769 [Muaviye] dedi, *işte şimdi doğru söyledin. Senden bu beklenir, sana yaraşan budur.*

2770 Örümceksin, sinek avlarsın sen. Behey köpek zahmet etme, sinek değilim ben.

2771 Akdoğanım ben, ancak beni şah avlar. Çevremize ağ örmesi mümkün mü örümceğin?

2772 Hadi git, avlayabildiğince sinek avla. Çağır sinekleri ayrana.

2773 Bala çağırsan da yalandır. Senin bal dediğin kesinlikle ayrandır.

2774 Bir uykuydu beni uyandırışın. Gemi diye gösterdiğin girdaptı.

2775 Beni daha üstün bir iyilikten uzak tutmak için iyiliğe çağırdın sen.

Hırsızı bulup yakalamak üzere olan ev sahibine birinin seslenmesi üzerine hırsızın ortadan kaybolması

2776 [88a] Bu şuna benziyor: Biri evde hırsız görmüş peşinden koşuyordu.

2777 Peşinde bir iki tur attı ve yorgunluktan ter bastı.

2778 Tam ona yaklaşıp üstüne atlayıp yakalayacakken…

2779 Başka bir hırsız, ona bağırıp *gel,* dedi, *gel de bak şu bela izlerine.*

2780 *Bre yiğit, çabuk ol, dön geri. Gel de gör buranın içler acısı halini.*

2781 [Adam kendi kendine] dedi, *belki de orda bir hırsız var. Dönmezsem zararı bana olur.*

2782 *Karıma evladıma zarar verebilir. O zaman bu hırsızı yakalamanın ne yararı olur?*

2783 *Bu Müslüman iyiliğinden sesleniyor bana. Çabuk dönmezsem pişman olurum.*

2784 O iyilik sahibinden şefkat gördüğünü düşünerek hırsızı bırakıp geri döndü.

2785 Dedi, *güzel dostum, nedir durum? Sen kimden dolayı seslenip bağırıyorsun?*

2786 Dedi, *işte bak hırsızın ayak izi. Bak şu yana gitmiş pezevenk hırsız.*

2787 *İşte kaltaban hırsızın ayak izi. Git peşinden, sür izini.*

2788 Dedi, *aptal, ne diyorsun sen? Onu nerdeyse yakalamıştım ben.*

2789 *Sen seslenince hırsızı bıraktım. Sen eşeği bir adam sandım.*

2790 *Behey adam, bu ne zırva, bu ne saçmalama? İz nedir ki, gerçeği buldum ben.*

2791 [O da] dedi, *ben sana gerçeğin izini gösteriyorum. Bu gerçeğin izidir, gerçeğin farkındayım.*

2792 [Ev sahibi] dedi, *sen ya haydutsun, ya da aptalsın. Hatta hırsızsın ve durumun farkındasın.*

2793 *Düşmanımı tutup sürükleyecekken, işte iz diyerek kurtardın onu.*

2794 Sen yönden söz edersin, ben yönlerin dışındayım. Vuslatta işaretin, izlerin ne işi var?

2795 Sıfatlarla perdelenen, yaratılışı görür ancak. Özü kaybedendir, sıfatlara takılan.

2796 Evlat, öze gömülmüşken kavuşanlar, O'nun sıfatlarına ne diye baksınlar?

2797 Başın suyun dibindeyken, bakar mısın hiç suyun rengine?

2798 Suyun rengi için dipten çıkarsan, siyah ipeği verip paçavra almış olursun.

2799 Avam için ibadet olan, seçkinler için günahtır. Bil ki avam için vuslat olan, seçkin için hicrandır.

2800 Padişah bir veziri zabıta yapsa, vezire dostluk değil düşmanlık etmiş olur.

2801 Aslında o vezir bir suç işlemiştir. Elbette değişiklik nedensiz değildir.

2802 Ancak öteden beri zabıta olanın, talihi ve rızkı başından beri böyleymiştir.

2803 Fakat önceden padişaha vezir olanın zabıta yapılmasının nedeni onun kötü davranışıdır.

2804 Padişah seni eşikten yanına çağırmışken yeniden eşiğe sürmüşse…

2805 Bil ki mutlaka bir suç işlemişsindir. Cahillik yüzünden cebri bahane edersin.

2806 Dersin, benim kısmetim ve rızkım buymuş… Peki, öyleyse dün niçin ikbal içindeydin?

2807 Cahillik yüzünden kısmetini kendin kestin. Kendi kısmetini artırır ehil adam.

Münafıklara ve onların Dırar mescidini yapışlarına ilişkin hikâye

2808 Sapmaya ilişkin başka bir örnek de Kur'an'ın dilinden dinlesen yeridir[172].

2809 Nifak sahipleri Peygamberle hileli bir tek-çift oyunu oynamaya kalktılar.

2810 [Dediler,] Ahmed dininin yücelmesi için bir mescit yapalım. [Aslında] bu yaptıkları mürtetlikti.

2811 Amaçları entrika olduğu için Peygamber'in mescidinden ayrı bir mescit yaptılar.

2812 Tavanı, tabanı ve kubbesi donatılmıştı, ama amaçlanan cemaati parçalamaktı.

2813 Peygamber'in yanına geldiler yaltaklanarak. Huzurunda diz çöktüler deve gibi.

2814 *Ey Hakk'ın elçisi, iyilik edip şu mescide kadar gelme zahmetinde bulunur musunuz?*

2815 *Böylece [mescit] adımlarınla kutsansın. Kıyamete dek yenilenip dursun senin adın.*

2816 *Yağmur çamur için [düşünülmüş] bir mescittir. Darda kalana ve yoksula [sığınak olsun diye düşünülmüş] bir mescittir.*

2817 *Bir garip yatıp kalksın, yer bulsun kendine. Bu hizmet mekanı ışıklansın böylece.*

2818 *Böylece dinin göstergesi (ezan) çoğalıp yayılır. Çünkü kekre iş dostlarla güzelleşir.*

2819 *Bir an olsun şereflendir o yeri. Bizi tanıtarak arındır bizi.*

2820 *Mescidi ve mescide gelip gidenleri taltif et. Sen aysın, bizse gece; bir an olsun bizimle ol.*

[2821] [88b] *Ey cemali canı ışıtan güneş, gel de cemalinle gece gündüze dönsün.*

[2822] Keşke bu söz içten olsaydı da o kişinin muradı gerçekleşseydi.

[2823] Gönülsüz ve ruhsuz dile gelen tatlı söz, külhanda biten bitki gibidir a dostlar.

[2824] Ona uzaktan bakıp geç, evladım, yenilmeye de gelmez, koklanmaya da.

[2825] Vefasızların güzelliğine sakın yönelme. Yıkık köprüdür çünkü o, iyi dinle.

[2826] Bir cahil adım atarsa ona. Köprü çöker ve kırar o ayağı.

[2827] Nerde bir ordu yenilse, işe yaramaz iki üç gevşek yüzündendir.

[2828] Erkek gibi silahıyla safta yer alır. [Savaşçılar da] işte hakiki arkadaş diye ona bel bağlarlar.

[2829] Yarayı görünce yüz çevirip gider. Onun gidişi senin belini büker.

[2830] Bu söz uzayıp gidiyor ve amaçlanan açıklığa kavuşmuyor.

Münafıkların Dırar mescidine götürmek için Peygamber'i -selam üzerine olsun- kandırma girişimleri

[2831] Hakk'ın elçisine efsunlar okudular. Düzen ve hile atını sürüp durdular.

[2832] Merhameti yol edinmiş şefkatli Peygamber, gülümseyip evet demek dışında bir tavır sergilemedi.

[2833] O gruba teşekkürler edip davete uyacağını belirterek elçileri sevindirdi.

[2834] [Aslında] onun katında hileleri, sütte bir kıl nasıl görünürse öyle görünüyordu.

[2835] O güzel insan, kılı görmezden geliyordu. O zarif insan, *kutlu olsun*, diyordu süte.

[2836] Yüz binlerce hile ve aldatmacaya o an için göz yumuyordu.

[2837] O cömertlik denizi, "Ben size karşı sizden daha şefkatliyim" derken doğru söylüyordu.

[2838] [Diyordu,] *oturururm çok harlı ve alevli bir ateşin kıyısında.*

[2839] *Siz kelebek gibi koşarsınız ateşe. Bense kelebek kovarım iki elimle*[173].

[2840] Peygamber, gitmeye karar verdiği sırada, Hakk'ın gayreti seslendi, *ecinniyi dinleme!*

[2841] Çünkü hile yaptı bu pislikler. Dile getirdikleri gerçeğin tam tersidir.

[2842] Amaçları, yüzünü kara çıkartmaktan başka bir şey değil. Hıristiyan'la Yahudi ne zaman istemiş dinin iyiliğini?

[2843] Cehennem köprüsüne mescit yaptılar. Allah ile oyunlar oynadılar.

[2844] Amaçları Peygamber ashabını bölmekti. Hakk'ın üstünlüğünü şapşal nasıl anlasın?

[2845] Vaazlarıyla Yahudilerin kendilerinden geçtikleri bir Yahudi[174]'yi Şam'dan buraya getirmekti niyetleri.

[2846] Peygamber dedi, *evet, ama biz gazâ için yola çıkmak üzereyiz.*

[2847] *Bu seferden döndüğümde o mescide doğru gelirim.*

[2848] Onları savıp gazâya at sürdü. Tavlada hile yapanlara da hileyle karşılık verdi.

[2849] Gazâdan dönünce gene geldiler ve geçmişte verilen sözün peşini bırakmadılar.

2850 Hak ona dedi, *ey peygamber, meseleyi açık söyle. Varsın savaş olsun.*

2851 [Böylece Peygamber,] onlara dedi, *çok kötü kalplisiniz, düşmansınız siz. Ben sırlarınızı ortaya dökmeden kapayın çenenizi.*

2852 [Peygamber,] onların sırlarına ilişkin birkaç belirtiyi dile getirince işleri kötü oldu.

2853 O zaman elçiler, *Allah korusun, Allah korusun*, diyerek döndüler.

2854 Hile için her münafık, Peygamber'e koltuğunun altında bir mushafla gelir.

2855 Yeminlere ilişkin, "Yeminler kalkandır[175]" denilmiştir. Çünkü yemin, bir gelenektir yamuklar için.

2856 Yamuk adamın dine vefası olmadığı için her zaman yemini bozar.

2857 Yemine ihtiyacı yoktur doğruların. Aydınlık iki gözü vardır çünkü onların.

2858 Sözleşme ve antlaşmaları bozmak aptallıktandır. İmanı ve vefayı korumaksa sakınanın işidir.

2859 Dedi ki Peygamber, *sizin yemininizi mi gerçek sayayım, yoksa Allah'ın yeminini mi?*

2860 Onlar, gene elde mushaf, ağızda oruç başka bir yemin ettiler.

2861 Dediler, *şu temiz ve doğru kelam hakkı için, o mescidin inşası ancak Allah içindir.*

2862 *İçinde hiçbir hile yok. İçinde ancak, zikir, doğruluk ve Rabbim diye yakarış vardır.*

2863 *Allah'ın seslenişi,* dedi Peygamber, *kulağıma geliyor tıpkı [normal] bir ses gibi.*

2864 *Allah'ın sesine yönelmesin diye, Hak kulaklarınızı mühürlemiş sizin.*

2865 *İşte Hakk'ın sesi açıkça geliyor bana. Saf şarabı süzer gibiyim tortudan.*

2866 [89a] Nitekim Musa da ağacın olduğu yerden Hakk'ın, ey bahtiyar, diyen sesini duymuştu.

2867 Ağaçtan "Ben Allah'ım[176]" sözünü duyuyor, sözle birlikte nurlar açığa çıkıyordu.

2868 [O münafıklar,] vahiy nuruyla elleri kolları bağlandıkça yeni yeminler ediyorlardı.

2869 Allah, yemini kalkan diye nitelediğine göre, savaşçı ne diye elinden bıraksın kalkanı?

2870 Peygamber, açıkça yalanlayarak onlara anlaşılır bir dille, "Yalan söylediniz" dedi.

Sahabeden birinin Peygamber niçin kusurları örtmüyor diye itirazı düşünmesi

2871 Sonunda Peygamber'in dostlarından biri, kafasına yatmadığı için inkâr etmeyi geçirdi gönlünden:

2872 *Peygamber, bu ak saçlı ve olgun ihtiyarları ne diye utandırır?*

2873 *Hani kerem ve ululuk, hani perde çekiş kusurlara? Peygamberler yüz binlerce kusur örterler oysa.*

2874 Sonra da itiraz yüzünden sararıp solmamak için hemen tövbe etti içinden.

2875 Nifak sahiplerinin dostluğunun uğursuzluğu, mümini de onlar gibi çirkinleştirip âsi eder.

2876 *Ey sırları bilen, beni inkârda ısrar eder durumda bırakma*, diye yakarıyordu o.

2877 Gözün görüşü gibi elimde değil kalbim. Yoksa öfkemden, kalbimi anında ateşe veririm.

2878 Bu düşünceler içinde uykuya daldı. [Düşünde] mescitlerini dışkı içinde gördü.

2879 Taşlarını pislik götürüyordu. Kapkara duman sızıyordu taşlardan.

2880 Boğazına duman kaçtı, boğazı yandı. Yakıcı dumanın dehşetinden uykusundan fırladı.

2881 Hemen yere kapanıp, *Allah'ım, bunlar inkârcılığın göstergesi*, diye ağlamaya başladı.

2882 *İman nurundan beni ayıran hoşgörüden öfke daha iyidir Rabbim.*

2883 Mecaz ehlinin çabasını eşelersen soğan gibi katmer katmer kokuşmuşluk bulursun.

2884 Her biri daha özsüzdür ötekinden. Doğruluk sahipleriyse birbirinden özlüdür.

2885 O insanlar, Kubalıların mescidini yok etmek için yüz türlü hazırlık yaptılar.

2886 [Onlar] Habeş'e bir Kâbe yapan ve yaptıkları Hak tarafından yakılan Fil Sahipleri gibiydiler.

2887 [Fil sahipleri Kâbeleri yakılınca] intikam için Kâbe'yi yıkmaya yeltendiler. Başlarına ne geldi, Kur'an'dan oku[177].

2888 Din bakımından yüzü kara olanların araç gereci, hile, dalavere ve çekişmeden başka bir şey değildir.

2889 Her sahabe o mescit konusunda bir rüya görüp onlar için işin içyüzü açıklık kazandı.

2890 Rüyaları birer birer açıklasam, elbette kuşku duyanların kuşkuları dağılır.

2891 Ama onların sırlarını açık etmekten korkarım. Onlar nazlıdırlar. Naz onlara yakışır.

2892 Onlar şeriatı taklitsiz benimsemişlerdi. Mihenge vurmadan almışlardı nakdi.

2893 Kur'an hikmeti, müminin yitiği gibidir. Herkes kendi yitiğinin içyüzünü bilir.

Kayıp devesini arayıp soran kişinin hikâyesi

2894 [Diyelim ki] bir deve kaybettin ve yana döne arıyorsun. Bulunca nasıl olur da kendi deveni tanımazsın?

2895 Yitik nedir? Elinden kaçıp gözden kaybolmuş devendir.

2896 Yük yüklemeye gelmiştir kervan. Devense yok olmuştur ortadan.

2897 Dudağın kurumuş koşarsın o yana bu yana. Kervan uzaklaşmış ve akşam olmak üzeredir.

2898 Korkulası yerde yükün ortada kalmıştır. Devenin peşinde dolanıp durursun.

2899 Dersin, *Müslümanlar, bir deve gördünüz mü? Ahırdan kaçtı da sabahleyin...*

2900 *Devemden bir haber verene şu kadar para ödül vereceğim.*

2901 Herkese sorup aramaya devam edersin ve her önüne gelen alaya alır seni.

2902 Derler, *şu yana giden bir deve gördük. Şu otlağa doğru giden kızıl bir deve...*

2903 Biri der, *kesikti kulağı.* Bir başkası der, *çulu işlemeliydi.*

2904 Biri der, *tek gözlü bir deveydi.* Bir başkası der, *uyuz olup dökülmüştü tüyleri.*

2905 [İşte böyle] muştuluk almak için her önüne gelen yüz özellik uydurur.

Çeşitli yollar arasında ikircikte kalmak ve kurtuluş yolu bulmak

2906 Bunun gibi, herkes de bilgisi ölçüsünde, görünmez şeyleri tanımlar.

2907 Felsefeci bir başka türlü açıklarken, araştırıcı onun sözlerini çürütmeye çalışır.

2908 Bir başkası ikisini de suçlarken, bir başkası da iki yüzlülükten can çekişir.

2909 [89b] Her biri yolu sanki kendisi o köydenmiş gibi tarif eder.

2910 Şu gerçeği bil ki ne hepsi doğru yol üzeredir, ne de bütünüyle yolunu şaşırmıştır.

2911 Çünkü gerçek olmasa yanlış ortaya çıkmaz. Aptal, sahte parayı altın sanarak alır.

2912 Dünyada gerçek para kullanımda olmasaydı sahte paraları harcamak mümkün olur muydu?

2913 Doğru olmasa, yalan nasıl var olur? Yalan, ancak doğruyla aydınlanır.

2914 Doğrudur diye umarak eğriyi satın alırlar. Zehir ancak şekerle karıştırıldığında içilir.

2915 Lezzetli buğday olmasa, buğday gösterip arpa satan ne kazanır?

2916 Öyleyse yanlış deme bütün sözlere. Yanlışlar da doğru kokusu verdiği için kalbin tuzağıdır.

2917 Öyleyse hepsi hayal ve sapıklık, deme. Hakikat olmadan âlemde hayal olmaz.

2918 Can her geceyi denesin diye, geceler içinde gizli kadir gecesidir hakikat.

2919 Delikanlı, bütün geceler kadir değildir. Bütün geceler de, ondan yoksun değildir.

2920 Hırka giyenler içinde bir tek fakir vardır. Dene ve hakikat hangisiyse ona sarıl.

2921 Namerdi yiğitten ayırt edecek seçici zeki mümin nerede[178]?

2922 Dünyada kusurlu ürünler olmasa, bütün aptallar tüccar olur.

2923 O zaman maldan anlamak oldukça kolay olur. Kusur olmadığına göre, ehil olup olmamak ne [ifade eder]?

2924 Ya da hepsi kusurluysa, bilmenin yararı yok. Hepsi odun olduğuna göre burada öd yok demektir.

2925 *Hepsi hakikattir*, diyen bir aptaldır. *Hepsi yanlıştır*, diyen de şakidir.

2926 Peygamberlerle alışveriş yapanlar kâr ederken, renk ve koku tüccarları kör olup karanlık içindedir.

2927 Mal gibi görünür yılan gözüne. İki gözünü de ovuştur iyice.

2928 Bu alışverişe ve kâra bakmayı bırak da Firavun ve Semud'un hüsranına bak[179].

2929 Şu gökyüzüne dönüp dönüp bak. "Sonra bakışını çevir de tekrar bak[180]" buyurur çünkü Hak.

Barındırdığı iyilik ve kötülüğün açığa çıkması için her şeyin sınanması

2930 Bir bakışla yetinme bu ışıktan tavana. Defalarca bak, "bir çatlak görüyor musun?[181]"

2931 Çünkü [Hak] sana, bu güzel tavana, tıpkı kusur arayan adam gibi bak, demiştir.

2932 O zaman, bilir misin, beğenebilmek için kara toprağa kaç kez bakıp irdelemeli?

2933 Safları tortudan ayırmak için aklımızı ne kadar yormak gerek, [bilir misin]?

2934 Sınanması kışın ve güzün, [sınanması] yaz sıcağının ve canım baharın...

2935 Rüzgârlar, bulutlar ve şimşekler [sınanır da] böylece arazlar farkları ortaya koyar.

2936 Böylece toprak rengi yeryüzü, koynunda ne kadar yakut ve taş varsa çıkarır ortaya.

2937 Kara toprak Hakk'ın hazinesinden ve kerem denizinden çaldığı her şeyi [söylemek zorunda kalır.]

2938 *Ne çaldıysan*, der takdir şahnesi, *doğru söyle, açıkla inceden inceye!*

2939 Hırsız, yani toprak der ki, *hiç... hiç...* Şahne onu hırpalayıp sıkıştırır.

2940 Şahne ona bazen şeker gibi tatlı sözler söylerken, bazen de onu askıya alıp daha da beter eder.

2941 Böylece kahır ve lütuf arasında, korku ve ümit ateşiyle gizli şeyler açığa çıkar.

2942 Baharlar, yücelik şahnesinin lütfudur. Güz ise Allah'ın tehdit ve korkutmasıdır.

2943 Kış ise, amacı gizli hırsızı açığa çıkarmak olan manevi çarmıhtır.

2944 Öyleyse çabalayan için bir zaman gönül rahatlığı varken, bir zaman da gönül darlığı, ızdırap ve sıkıntı vardır.

2945 Çünkü bedenlerimiz olan bu su ve toprak, canların ışığının hırsızı ve inkârcısıdır.

2946 Yüce Hak, sıcağı soğuğu ve derdi çileyi yükler bedenimize, yiğidim.

2947 Korku ve açlık, mal ve beden eksikliği, hep can nakdinin açığa çıkması içindir.

2948 Bu korkutmalar ve yüreklendirmeler, bu iç içe geçmiş iyi ve kötü içindir.

2949 Çünkü hak ile bâtıl birbirine karıştırılıp gerçek ve sahte para aynı cüzdana konulmuştur.

2950 Öyleyse onun için gerçeklerle sınanmış ve seçilmiş bir ölçüt gerekir.

2951 Böylece bu hilelerin farkına vararak bu tedbirlere önder olur.

2952 Ey Musa'nın annesi, süt ver ona. Onu suya bırak, beladan kaygı duyma[182].

2953 Elest gününde o sütü içen, tıpkı Musa gibi sütü ayırt eder[183].

2954 Çocuğunun ayırt etmesini arzuluyorsan, ona süt ver ey Musa'nın annesi[184]."

2955 [90a] Böylece anne sütünün tadını görsün de kötü dadı karşısında başı eğilmesin.

Devesini arayan adam hikâyesinin yararının izahı

2956 Bir deve kaybetmişsin ve herkes sana deveye ilişkin bir özellik söylüyor.

2957 Sen o devenin nerede olduğunu bilmiyorsun, ama bu özelliklerin yanlış olduğunu biliyorsun.

2958 Bir başkası da deve kaybetmediği halde rekabet olsun diye deve aramaya koyulur.

2959 Der, *evet ben de deve kaybettim. Kim bulursa karşılığını veririm.*

2960 Böylece deveye tamah ederek bu oyunu oynar ve devene ortak olur.

2961 O, yanlış alâmeti doğrusundan ayıramaz, ama senin söylediklerin o taklitçiye dayanak olur.

2962 Sen, bu alâmet yanlış dedikçe o da seni taklit ederek aynısını söyler.

2963 Doğru ve benzer bir alâmetten söz edilse, sen, *işte bu kesin*, dersin, "onda şüphe yok[185]".

2964 Bu haber, bitkin ruhuna şifa olur. Yüzüne renk gelir, sağlık ve güç bulursun.

2965 Gözün aydınlanır, koşarsın. Bedenin can kesilir, canın yola koyulur.

2966 Sonra dersin, *doğru söyledin ey emin. Bu bildirilenler, belirgin alâmetlerdir.*

2967 Bunda güvenilir ve "açık işaretler vardır[186]". Bu bir berattır, kurtuluş getiren Kadir [gecesidir] bu.

2968 Bu alâmetten söz edince ona dersin, *öne düş. Yola koyulma vaktidir, kılavuz ol.*

2969 *Seni izliyorum ey doğru sözlü. Devemden koku aldın madem öyleyse göster, hani?*

2970 Deve sahibi olmayıp da öykünerek deve arayan kişi için…

2971 Bu doğru alâmet, kesin bilgiye yol açmaz. [Onun tepkisi] ancak gerçek deve arayanın yansımasıdır.

2972 O, [deve sahibinin] asılsız olmayan ciddi ve samimi çabasından etkilenmiştir.

2973 Onun bu devede hakkı yoktur, ama o da devesini kaybetmiştir, evet.

2974 Başkasının devesine tamahı, onun [asıl kaybının] üstünü örtmüştür. [Böylece] kaybettiği şeyi unutup gitmiştir.

2975 O nereye koşsa o da oraya koşar. Tamahından, deve sahibinin derdine ortak olur.

2976 Bir yalancı bir doğruyla yola koyulunca onun yalanı birden bire doğruya dönüşür.

2977 Devenin kaçtığı sahrada, öteki de kendi devesini buluverir.

2978 Kendi devesini görünce anımsar ve arkadaşının devesine tamah etmez olur.

2979 Kendi devesini orda otluyor görünce, taklitçilikten sıyrılıp tahkikçi olup çıkar.

2980 O, işte o zaman deve arar duruma gelir. Onu sahrada görmeden önce aramıyordu çünkü.

2981 Ondan sonra tek başına ilerlemeye başlar ve gözünü kendi devesine açar.

2982 Gerçek kişi der, *beni terk ettin. Oysa şimdiye dek beni gözetliyordun.*

2983 [O da] der ki *şimdiye dek maskaranın tekiydim. Tamah yüzünden yağcılık etmekteydim.*

2984 *Arayışta beden olarak senden ayrıldığım şu anda sana [gerçekten] dert ortağı oldum.*

2985 *Senden çalıyordum devenin özelliklerini. Canım kendiminkini görünce doydu gözüm.*

2986 *Bulmadıkça aramıyordum onu. Şimdi bakır yenik düştü, altın muzaffer oldu.*

2987 *Tüm kötülüklerim ibadet oldu, şükür. Maskaralık yok oldu, ciddiyet sebat buldu.*

2988 *Kötülüklerim doğruya vesile olduğuna göre, kötülüklerime hiç laf söyleme.*

2989 *Doğruluğun arayıcı kıldı seni. Beni de ısrar ve arayış doğruluğa yöneltti.*

2990 *Doğruluğun seni aramaya yöneltti. Beni de arayışım doğruluğa iletti.*

2991 *İkbal tohumunu yere ekiyor, boşu boşuna maskaralık ettiğimi sanıyordum.*

2992 *O, boş iş değil, çabuk elde edilen bir gelirdi. Ektiğim her tohum yüz filiz verdi.*

2993 Hırsız sıradan bir eve yönelir. Girince görür ki kendi evidir!

2994 Ey soğuk, sıcak ol ki sıcaklık erişsin. Kabalıkla iyi geçin ki yumuşaklık meydana gelsin.

2995 O, iki değil bir tek devedir. Söz dar geliyor, anlam çok yoğun.

2996 Söz, anlam açısından her zaman yetersizdir. Bu yüzden Peygamber der ki "dil tutulmuştur[187]."

2997 Konuşma, hesapta usturlap gibidir. Felek çarkını ve güneşi ne kadar bilir?

2998 Özellikle [o büyük çarkı nerden bilir]? Şu felek o çarkın bir dişidir. Şu güneş de ondaki güneşin bir zerresidir.

[90b] Her nefiste bir Dırar mescidi fitnesi bulunuşuna dair

2999 Orasının mescit değil de hile evi ve cehennem tuzağı olduğu ortaya çıkınca…

3000 Peygamber oranın yıkılıp çöplük ve küllük haline getirilmesini emretti.

3001 Mescidin sahibi de mescit gibi sahteydi. Tuzak üstüne yem dökmek cömertlik değildir.

3002 Senin oltandaki et, balık yemidir. Böyle lokma, ne bağıştır, ne de cömertlik.

3003 Kuba halkının cansız mescidi, kendi dengi olmayana geçit vermedi.

3004 Cansızlara böyle zulüm reva değildi. [Bu yüzden] adaletin sultanı (Peygamber), denk olmayan bu yeri ateşe verdi.

3005 Öyleyse asılların aslı olan hakikatlerde bil ki farklar ve ayrılıklar vardır.

3006 Ne hayatı onun hayatı gibiydi, ne ölümü onun ölümü gibiydi.

3007 Onun mezarının bununki gibi olduğunu asla düşünme. O dünyanın farkını ben nasıl söyleyeyim?

3008 Dırar mensuplarının mescidini yapmayayım diyorsan, eylemini ölçüye vur.

3009 O mescidi yapanları epey alaya aldın. Bir de bakmışsın ki sen de onlardansın.

Arkadaşıyla bir iş konusunda kavga eden ve kendisinin de aynı hataya düştüğünün farkında olmayan Hintli'nin hikâyesi.

3010 Dört Hintli bir mescide girdi ve ibadete yönelerek namaz kılmaya başladı.

3011 Her biri başka bir niyetle tekbir aldı ve namazda yoksulluk ve derdini [Hakk'a] arz etti.

3012 [Bu sırada] müezzin geldi. Onlardan biri ağzından bir söz kaçırıp dedi, *ey müezzin, ezan okudun, [namaz] vakti mi ki?*

3013 Öteki Hintli, ona yönelerek dedi, *konuştuğun için namazın bozuldu.*

3014 Üçüncüsü ise ikinciye hitaben dedi, *bre amca ne diye onu kınıyorsun? Kendine baksana.*

3015 Dördüncüsü [söze karışarak] dedi, *Allah'a hamd olsun, üçü gibi kuyuya düşmedim.*

3016 Böylece dördünün namazı da bozulmuş oldu. Kusurları dile getirerek yollarını daha fazla kaybettiler.

3017 Kendi kusurunu gören cana ne mutlu. Bir kusuru dile getiren, kendisi için satın almıştır o kusuru.

3018 Çünkü onun bir yarısı kusur diyarına aitken, öteki yarısı gayb diyarına aittir.

3019 Başında on yara varken, merhemini [başkasına değil,] kendine kullanmalısın.

3020 Kendini ayıplaman, ilacıdır onun. Kırılırsa, [o zaman] "acıyın[188]" demenin yeridir.

3021 O ayıp sende yoksa bile kendinden emin olma. O ayıp sende de baş gösterebilir.

3022 Allah'ın "Korkmayın[189]" diye seslenişini duymadın mı? Öyleyse kendini nasıl güvende ve rahat hissediyorsun?

3023 İblis yıllar yılı iyi adla yaşadı. Rezil oldu. Bak nedir şimdi adı?

3024 Onun yüksek makamı tanınmışken dünyaca, tam tersiyle tanınır oldu, yazıklar olsun ona.

3025 Emin olmadıkça tanınmak peşinde olma. Yüzünden korkuyu yıkadıktan sonra göster yüzünü.

3026 Güzelim, kendi sakalın bitmedikçe başkasını kınama çenesi tüysüz diye.

3027 Bak, onun canı belaya uğrayıp kuyuya düşünce bu sana öğüt oldu.

3028 Sen düşmedin ki ona öğüt olasın. Zehri o içti. Sen de şekerini ye onun.

Oğuzların öteki korksun diye bir adamı öldürmeyi amaçlamaları

3029 O kan dökücü Oğuz Türkleri geldiler ve yağma amacıyla bir köyü ansızın bastılar.

3030 O köyün ileri gelenlerinden iki kişi buldular ve onlardan birini ortadan kaldırmak için harekete geçtiler.

3031 Onu kurban etmek üzere elini bağlamışlarken dedi, *a padişahlar, bre ulular!*

3032 *Ne diye atarsınız beni ölüm kuyusuna? Neden susadınız bilmem benim kanıma?*

3033 *Hikmeti nedir, ne amaçlanır öldürülmemden? Üstelik böyle yoksul ve çulsuz biriyken…*

3034 [Oğuzlardan biri] dedi, *bu yolla arkadaşın korkuya kapılacak da korkusundan [bize] altın bulacak.*

3035 [Adam] dedi, *o benden daha yoksul.* [Oğuz] dedi, *belli etmiyor, ama onda altın var.*

3036 [Adam] dedi, *zan söz konusu olduğuna göre ikimiz de biriz. İhtimal ve kuşku makamındayız.*

3037 *[Öyleyse] önce onu öldürün a padişahlar. Böylece ben de korkup altınları göstereyim.*

3038 İşte böyle, Allah'ın keremlerine bak ki âhir zamanda, işin sonunda geldik biz. [91a] Çağların sonuncusu çağlardan önce. Hadiste "önde olan sonrakiler[190]" denir.

3039 Böylece Nuh ve Hud kavimlerinin helakiyle canımız rahmet yüzü gördü.

3040 Ondan korkalım diye öldürdü onları. Bunun tersini yapsaydı halin haraptı.

Peygamberlerle -selam üzerlerine olsun- velilerin var olmaları nimetine şükretmeyen bencillerin durumuna ilişkin

3041 Onların her biri kusur ve günahtan, taş gibi kalpten ve kararmış ruhtan söz eder.

3042 O'nun buyruklarını hafife alıştan, yarın için hiç tasalanmayıştan [söz eder].

3043 Bu alçak dünyaya olan aşk ve heves yüzünden kadınlar gibi nefse boyun eğişten [söz eder].

3044 Öğüt verenlerin sözlerinden kaçışı, iyi insanlarla görüşmekten ürkmeyi [anlatır].

3045 Gönle ve gönül ehline yabancılığı, padişahlara karşı hilekâr ve tilkice davranışı [anlatır].

3046 Gözü tokları dilenci sanmaktan, kıskançlıkla onlara gizli düşman olmaktan [söz eder].

3047 Verilen bir şeyi alsa dersin ki *dilencidir.* Almazsa, *iki yüzlülük edip hile yapıyor* dersin.

3048 İnsan içine karışsa dersin ki *açgözlüdür.* Karışmazsa, dersin ki *aşırı gururludur.*

3049 Ya da münafıklar gibi, *geçim derdi işte*, diye özür beyan edersin[191].

3050 Dersin, *başımı kaşıyacak vaktim yok. Dini görevleri yerine getirecek halim yok.*

3051 *Efendim,* [dersin,] *himmetinle bizi de hatırla. Hatırla da sonunda velilerden olalım.*

3052 Bu sözü o, acıyla ve yanarak söylememiştir. Uyku sersemliğiyle saçmalayıp tekrar uyumuştur.

3053 [O der ki] *çare yok, ailemi geçindiriyorum. Dişimi tırnağıma takarak helalinden kazanıyorum.*

3054 Ne helali behey sapık? Kanından başka helal bir şeyini görmüyorum senin.

3055 Ona çare Allah'tandır, azıktan değil. Ona çare dindendir, tâğuttan değil.

3056 Aşağılık dünyadan ayrı kalamazken, "Ne güzel döşeyiciyiz[192]!" [diyenden] nasıl ayrı kalabiliyorsun?

3057 Nazdan nimetten [uzak kalmaya] dayanamazken, kerem sahibi Allah'tan [uzak kalmaya] nasıl dayanıyorsun?

3058 Temiz ve pis olan şeylerden ayrı kalamazken, bunları yaratandan nasıl ayrı kalabiliyorsun?

3059 Mağaradan çıkıp "İşte rabbim bu[193]" diyen ve [sonra da] bu nasıl rabbim olabilir, diye soran İbrahim nerde?

3060 Bu iki konağın kime ait olduğunu görmedikçe iki âleme bakmak istemem ben.

3061 Allah'ın sıfatlarını görmeksizin ekmek yersem boğazımda kalır benim.

3062 O'nu görmeden, O'nun gülünü bahçesini seyretmeden lokma ne tat verir ki?

3063 Allah umudu olmasa bu dünyada inek ve eşekten başka kim bir an yiyip içebilir?

3064 Koltuk altı kokan kişi çok hilekâr olsa da "Hayvanlar gibidir, hatta daha sapıktır[194]."

3065 Hilesi de kendisi de altüst olmuştur. O zamanını heder etmiş ve artık geç olmuştur.

3066 Düşünmesi körleşmiş, aklı ermez olmuştur. Ömrü geçmiş, hiçbir şeyi olmayan elife dönmüştür[195].

3067 Onun *bu konuyu düşünüyorum,* demesi de ancak nefsinin hilesindendir.

3068 Onun, *[Allah] gafurdur, rahimdir* demesi de, alçak nefsinin hilesinden başka bir şey değildir.

3069 Ey ekmeğim yok diye üzüntüden ölen! [Allah] gafur ve rahimse, bu korku neden?

Yaşlı adamın hekime sıkıntılarından yakınışı ve hekimin ona cevap verişi

3070 Bir ihtiyar, *hafızam yüzünden ben dardayım,* dedi hekime.

3071 *Hafıza zayıflığı yaşlılıktandır,* dedi [hekim]. *Gözüm de* dedi, [ihtiyar], *karanlıktan muzdarip.*

3072 [Hekim] dedi, *yaşlılıktandır ihtiyar. Sırtım,* dedi ihtiyar, *müthiş ağrıyor.*

3073 [Hekim] dedi, *a dertli ihtiyar, yaşlılıktandır.* [İhtiyar] dedi, *ne yesem hazmolmuyor.*

3074 [Hekim] dedi, *mide problemi de yaşlılıktandır.* [İhtiyar] dedi, *soluk alırken tıkanıyorum.*

3075 [Hekim] dedi, *evet nefes darlığı da olur. Yaşlılık gelip çatınca yüz türlü hastalık olur.*

3076 [İhtiyar] dedi, *behey ahmak, takılıp kaldın buna. Hekimlikten sadece bunu mu öğrendin sen?*

3077 *Behey aptal, Allah'ın her derde derman verdiğini öğretmedi mi aklın?*

3078 *Sen akılsız eşek, ayağının kısalığı ve yetersizliğin yüzünden yere saplanıp kaldın.*

3079 Sonra hekim ona dedi, *yaşın altmışa varmış. Senin bu öfke ve kızgınlığın da yaşlılıktan.*

3080 *Bütün vasıfların ve organların nahifleştiğinden, kendine hakim olup sabretmen zayıflamış.*

3081 [91b] İki söze katlanamaz, feryat eder. Bir yudum içmeye dayanamaz, kusar.

3082 Ancak Hak'tan sarhoş olan ihtiyar başkadır. Onun içinde "güzel bir hayat[196]" vardır.

3083 Dışı yaşlıdır, içiyse çocuk. Veli ve nebi de böyle değil midir?

3084 İyilerce, kötülerce görülmeseler, hiç kıskanır mı onları süprüntüler?

3085 Onları kesin bilgiyle bilmeseler, neden bu öfke, bu kin, bu hileler?

3086 [Onlara kin güdenler] bilselerdi kıyametteki karşılığı, kendilerini keskin kılıca vururlar mıydı?

3087 Bakma sana güldüğüne. Yüz kıyamet gizlidir onun içinde.

3088 Cehennem ile cennet hep ondan bir parçadır. Düşündüğün her şeyin üstündedir o.

3089 Düşündüğün, yok olmaya mahkumdur. Düşünceye sığmayan ancak Allah'tır.

3090 Biliyorlarsa evde kimin olduğunu, bu evin kapısında bu küstahlık niçin?

3091 Aptallar mescide saygı gösterirken, gönül sahiplerine cefa etmekte ısrar ederler.

3092 A eşekler, o mecazdır, buysa gerçek. Mescit, ancak uluların gönlüdür.

3093 Velilerin içlerindeki mescit, herkesin secde yeridir. Orada Allah vardır.

3094 Bir gönül ehlinin sancımadıkça gönlü, Allah, hiçbir toplumu rezil etmemiştir.

3095 [Onlar] peygamberlerle savaşma yöneliyorlardı. Cisim görüp insan sanıyorlardı.

3096 Sende o eskilerin ahlâkı var. Onlar gibi olmaktan korkmaz mısın?

3097 O belirtilerin tümü sende varken ve sen onlardanken nereye kaçacaksın?

Babasının cenazesi önünde ağlayan çocukla Cuha'nın[197] hikâyesi

3098 Bir çocuk, babasının tabutu önünde hıçkırarak ağlayıp başına vuruyordu.

3099 Diyordu, *baba, nere götürüyorlar seni? Sonunda toprağa verecekler seni!*

3100 *Seni dar ve kötü bir eve götürüyorlar. Ne halı var orda, ne de bir hasır.*

3101 *Ne gece bir lamba var, ne gündüz ekmek. Orda ne yemek kokusu var, ne de yemekten bir iz.*

3102 *Ne kapısında iş var, ne de çatısına bir yol. Sığınılacak bir komşu da yok.*

3103 *İnsanların öptüğü gözün, kör ve karanlık evde nasıl yaşar kim bilir?*

3104 *Güvenliksiz bir ev, dar bir yer. Öyle ki orda ne bet kalır ne beniz.*

3105 [Çocuk] bu şekilde evin özelliklerini sayıyor, iki gözünden kanlı yaşlar döküyordu.

3106 Cuha dedi, *muhterem babam, vallahi bizim eve götürüyorlar bunu.*

3107 Babası dedi Cuha'ya, *aptal olma.* [Cuha] dedi, *[inanmazsan] özelliklerini dinle baba.*

3108 *Onun bir bir saydığı özellikler, kuşkusuz bizim evin özellikleri.*

3109 *Ne hasır, ne lamba, ne yemek. Ne kapısında iş var, ne sofasında, ne de tavanında.*

3110 Özlerinde böyle yüz belirti var, ama nasıl görecek azgınlar?

3111 Yüce Hak güneşinin ışıklarından yoksun kalan gönül evi…

3112 Sevgisi sonsuz Sultan'ın zevkinden nasipsiz olup Yahudi'nin canı gibi dar ve karanlıktır.

3113 Ne o gönle güneş vurur, ne de onda bir ferahlık ve açılan bir kapı vardır.

3114 Böyle gönülden mezar güzeldir sana. Çık artık gönül mezarından.

3115 A işveli güzel, canlısın, dirisin. Bu dar mezarda nefesin daralmıyor mu senin?

3116 Zamanın Yusuf'usun, güneşisin göğün. Bu kuyudan, bu zindandan çık, göster yüzünü.

3117 Balığın karnında olgunlaştı Yunus'un. Onun tesbih etmekten başka kurtuluşu yoktu.

3118 Tesbih eder olmasaydı balığın karnında kıyamete dek tutuklu ve mahkum kalırdı[198].

3119 O, tesbih etmekle balığın bedeninden kurtuldu. Tesbih nedir? Elest gününün işareti.

3120 Unuttuysan o can tesbihini, şu balıkların tesbihlerini dinle.

3121 Allah'ı gören Allah'a ait olur. O denizi gören de artık o balıktır.

3122 Bu dünya denizdir, bedense balık. Ruh ise sabah ışığından yoksun Yunus'tur.

3123 Tesbih ederse balıktan kurtulur. Yoksa onda hazmedilip yok olur.

3124 Bu denizde can balıkları çoktur. Sen görmüyorsun şapşal, çünkü körsün.

3125 O balıklar sana çarpıp dururlar. Açıkça görmek için aç gözünü.

3126 [92a] Balıkları görmesen de, kulağın sonunda duydu tesbihlerini.

3127 Sabretmek, senin tesbihlerine candır. Sabret; işte gerçek tesbih budur.

3128 O dereceye erişemez hiçbir tesbih. Sabret, "Sabır, genişliğin anahtarıdır.[199]"

3129 Cennete götüren Sırat köprüsü gibidir sabır. Her güzelin yanında çirkin bir lala vardır.

3130 Laladan kaçtığın sürece kavuşma yoktur. Çünkü lala, sevgiliden ayrılmaz.

3131 Sen sabretmenin, özellikle de Çigil[200] güzeli için [sabretmenin] tadını ne bilirsin a camdan kalpli?

3132 Savaş, görkem ve ihtişamdan zevk alır yiğit. İbne ise ancak zekerden zevk alır.

3133 Onun zekerden başka dini ve zikri yoktur. Düşüncesi onu aşağılara doğru götürür.

3134 Göğe çıksa yine korkma sen ondan. Çünkü o, aşağıya aşk duymanın ilmini öğrenmiştir.

3135 Çanını sallasa da yukarılara, o atını aşağılara sürer.

3136 Dilencilerin sancaklarından korkmak niye? O sancaklar, bir lokma ekmeğe köle olur.

Çocuğun iri cüsseli adamdan korkması ve adamın, korkma çocuk, benim erkekliğim yok demesi

3137 İri yarı bir adam, bir çocuğu yalnız buldu. Adamın kötü niyetinden korkan çocuk sapsarı kesildi.

3138 [Adam] dedi, *kaygılanma güzelim, üstüme sen çıkacaksın.*

3139 *Korkunç görünsem de bil ki ben muhannesim. Bin sırtıma deve gibi sür beni.*

3140 Adam görünümlüdür, ama içyüzü işte böyledir. Dışyüzü insan, içyüzüyse lanetli şeytan.

3141 Behey iri kıyım adam, rüzgarın etkisiyle dalın çarptığı davul gibisin sen.

3142 Tilki, tulum gibi havayla dolu davul yüzünden avından oldu.

3143 Davulun yenilecek bir yanı olmadığını görünce dedi, bu içi boş tulumdan domuz iyidir.

3144 Tilkiler davul sesinden korkar. Akıllıysa sus diye davula vurur.

Ormanda gitmekte olan atlıdan korkan okçunun hikâyesi

3145 Silahlı ve çok heybetli bir atlı, soylu bir ata binmiş gidiyordu ormanda.

3146 Bu sırada usta bir okçu onu görüp korkusundan yayını çekti.

3147 Oku fırlatacakken atlı ona seslendi, *cüssem iri olsa da güçsüzüm ben.*

3148 *İri olduğuma bakma sen sakın. Savaş sırasında çünkü kocakarıdan daha işe yaramazım.*

3149 [Okçu] dedi, *hadi git. İyi ki söyledin. Yoksa korkumdan seni şişleyecektim.*

3150 Niceleri vardır ki erkeklikleri olmadığı halde ellerine kılıç almışlar ve bir savaş aletine yem olmuşlardır.

3151 Rüstemler gibi silah kuşansan da işin ehli olmayınca canın gitti demektir.

3152 Kılıcı bırak evladım, eyle canını kalkan. Ancak başı olmayan kurtarır başını bu şahtan.

3153 Silahın senin hilendir, tuzağındır. Hem senden doğmuştur, hem yaralar canını.

3154 Madem bu hilelerden hiç yarar sağlamadın, hileyi bırak da bahtın açılsın.

3155 Bu hileden bir an olsun meyve yemediğine göre, hileyi bırak da yönel minnetler sahibi Rabbe.

3156 Bu bilgiler sana uğur getirmediğine göre, kendini aptal kılıp uğursuzluktan sıyrıl.

3157 Melekler gibi söyle, "Rabbimiz, öğrettiğin dışında yok bizim bir bilgimiz[201]".

Bedevinin çuvala kum doldurması ve filozofun onu eleştirmesi

3158 Bir bedevi, yemle dolu iki büyük çuval yüklemişti devesine.

3159 Kendisi de çuvalların üstüne oturmuştu. [Bu sırada] bir söz ustası ona sorular sordu.

3160 Memleketini sorup onun dilini çözdü. Sorular içinde çok inciler döktürdü.

3161 Sonra ona dedi, *ne var bu çuvallarda, gerçeği söyle bana?*

3162 Dedi, *çuvalımın birinde buğday, ötekindeyse yiyecek değil kum var.*

3163 Dedi, *niçin doldurdun bu kumları?* Dedi, *öbür çuval tek kalmasın diye.*

3164 Dedi, *bu denkteki buğdayın yarısını, öbürüne döksene kullanıp da aklını.*

3165 *Böylece çuval da hafiflesin deve de.* Dedi, *sen çok yaşa ey usta ve özgür bilge.*

3166 [92b] *Böyle ince düşünce ve güzel görüşe karşılık, kılıksız ve yayan yapıldak olman [yakışır mı]?*

3167 İyi adam, bilgeye acıdı ve onu deveye bindirmeye niyetlendi.

3168 Dedi, *ey güzel sözlü bilge, haline dair azıcık bir şey söyle.*

3169 *Böyle aklın ve yeterliğin olduğuna göre, vezir misin, şah mısın? Doğru söyle.*

3170 Dedi, *ikisi de değilim, halktan biriyim ben. Şu halime, kılığıma baksana.*

3171 [Bedevi] dedi, *kaç deven, kaç ineğin var?* Dedi, *ne o var, ne de bu. Çok kurcalama bizi.*

3172 Peki dedi, *dükkanında ne tür malın var?* Dedi, *ne dükkanı, ne malı?*

3173 Dedi, *öyleyse paradan sorayım. Paran ne kadar peki? Yalnız yolcusun, öğüdün de güzel hani.*

3174 *Âlemin bakır[ını altın kılacak] iksir var sende. Kat kat inciler vardır akılda ve bilgide.*

3175 [Filozof] dedi, *vallahi yok ey Arab'ın ulusu, akşam azığım bile yok; tüm varlığım bu.*

3176 *Yalın ayak beden çıplak koşarım. Kim bir ekmek verirse ona giderim.*

3177 *Bu erdem, hikmet ve sanatın hayal ve baş ağrısından başka bir geliri yok bana.*

3178 O zaman Arap ona, *uzak dur benden*, dedi, *uzak dur da yağmasın başıma uğursuzluğun.*

3179 *Uğursuz felsefeni uzaklaştır benden. Konuşman insanlara uğursuzluk getirir.*

3180 *Sen o yana git, ben şu yana gideyim. Yolun ileri doğruysa, ben geriye gideyim.*

3181 *Bir çuvalımda buğday, bir çuvalımda kum olması, bu kalıtsal hilelerden yeğdir.*

3182 *Çok kutlu bir aptallıktır aptallığım. Çünkü kalbimin azığı var, ruhumsa takvalıdır.*

3183 *Uğursuzluğun azalsın istersen, çalış da eksik olsun felsefe senden.*

3184 Bu, insan doğasından ve hayalden doğan felsefedir, celal sahibi Allah'ın feyzinden doğan felsefe değil.

3185 Dünya felsefesi zannı ve kuşkuyu artırır. Dinî felsefeyse gök üstüne çıkarır.

3186 Âhir zamanın kurnaz şeytanları, kendilerini öncekilerden üstün görürler.

3187 Hile öğrenenler, sıkıntılara katlanarak birtakım işler ve hileler öğrenmişlerdir.

3188 Yarar iksiri olan sabrı, bağışlamayı, cömertliği ve özveriyi yele vermişlerdir.

3189 Düşünce yol açıcıysa düşüncedir. Yol, karşına bir şah çıkaracaksa yoldur.

3190 Şah, hazinelerle ve orduyla şah olan değil, ancak kendi özüyle şah olandır.

3191 Böylece onun şahlığı, Ahmed dininin saltanat yüceliği gibi ebedî kalır.

İbrahim Edhem'in deniz kıyısındaki kerametleri

3192 İbrahim Edhem'e ilişkin rivayete göre o, giderken yolu deniz kıyısına düşmüştü.

3193 O can sultanı [deniz kıyısında] oturup hırkasını dikerken oraya bir bey çıkageldi.

3194 O bey, şeyhin [eski] kullarındandı. Şeyhi tanıdı ve hemen önünde eğildi.

3195 Şeyhe ve hırkasına bakakalmıştı. [Çünkü] onun huyu suyu değişmişti.

3196 O denli görkemli saltanatı bırakmış, oldukça ilginç bir yoksulluğu seçmişti.

3197 O yedi iklimin sultanlığını bırakmış da yoksullar gibi hırkasının söküğünü dikiyordu.

3198 Şeyh onun neler düşündüğünü anlamıştı. [Çünkü] şeyhler aslan gibidir, kalplerse orman.

3199 Korku ve ümidin kalplerde gezişi gibi, ona da dünyanın sırları gizli değildir.

3200 Ey eli boş kimseler, gönül sahiplerinin huzurunda kalbinize sahip olun.

3201 Beden sahipleri açısından saygı görünüşedir. Çünkü Allah, gizliyi onlardan gizlemektedir.

3202 Gönül ehli açısındansa saygı iç dünyayadır. Çünkü onların kalpleri içlerden haberdardır.

3203 Sen tam tersine makam elde etmek için körlerin huzuruna gelip [saygıyla] ta geride otururken…

3204 Gözü görenlerin huzurunda saygılı davranmıyorsun. Arzu ateşine işte bu yüzden odun olmuşsun.

3205 Anlayış ve hidayet ışığından yoksun olduğun için körler için makyaj yapıp dur!

3206 Gözü görenler karşısında pislik sür yüzüne. Nazlanıp dur bu kokmuş halinle!

3207 Şeyh, hemen iğnesini denize attı ve iğneyi yüksek sesle çağırdı.

3208 Yüz binlerce ilahî balık ve her balığın ağzında altın bir iğne…

3209 *Ey şeyh, Hak iğnelerini al,* diye Hak denizinden başlarını çıkardı.

3210 Beye yönelip dedi, *beyim, gönül saltanatı mı güzel, yoksa o değersiz saltanat mı?*

3211 [93a] Bu dış göstergedir, bir şey değildir. İç dünyaya girersen yirmi katını görürsün.

3212 Şehre bahçeden ancak dal getirilir. Oraya nasıl götürülür bahçeler bağlar?

3213 Özellikle o bahçe. Bu gökyüzü o bahçenin bir yaprağıdır ancak. Hatta o özdür, bu evren bir kabuk.

3214 O bahçeye adım atamıyorsun. Çokça kokla da nezleni gider.

3215 Böylece o koku senin canını çeker. Böylece o koku gözlerine nur olur.

3216 Yakub Peygamber'in oğlu Yusuf, bu koku[nun etkisinden] dolayı, "[Gömleğimi] babamın yüzüne sürün[202]" demiştir.

3217 Bu kokudan dolayı Ahmed, öğütlerinde hep "Gözümün aydınlığı namazdadır[203]" demiştir.

3218 Birbiriyle bütünleşmiş beş duyunun beşi de yüce bir kaynaktan gelmektedir.

3219 Birinin gücü ötekilerin de gücüdür. Her biri ötekilere sâkilik eder.

3220 Gözü görmek artırır aşkı. Aşksa gözdeki doğruluğu artırır.

3221 Doğruluk, her duyunun uyanmasını sağlar. Tadına varmak, duyulara dost olur.

Ârifin gaybı gören ışıkla aydınlanmaya başlaması

3222 Bir duyu bağını çözüp devinime geçince geri kalan tüm duyular değişime uğrar.

3223 Bir duyu görülmeyenleri görünce, bütün duyular için gayp görünür olur.

3224 Sürüden bir koyun çaydan atlayınca, peş peşe hepsi atlayıp geçer.

3225 Duyularının koyunlarını sürüp [Hakk'ın] "çıkardığı otlak[204]"ta otlat.

3226 Böylece orada sümbül ve reyhan yesinler. Böylece hakikatler bahçesine girsinler.

3227 Her duyun duyulara elçidir. Böylece hepsi birer birer o cennete doğru gider.

3228 Duyular sır söyler senin duyuna; yer olmadan dile, hakikate ve mecaza.

3229 Çünkü bu hakikat tevil götürür. Bu zannediş hayallerin kaynağıdır.

3230 Oysa apaçık hakikat için hiçbir şekilde yer yoktur tevile.

3231 Her duyu köle olunca duyuna senin, senden kurtuluşu olmaz göklerin.

3232 Kabuğun mülkiyeti için kavga çıksa da, öz kiminse kabuk da onundur aslında.

3233 Saman için kavga çıktığında, tane kimin, asıl ona bak sen.

3234 Öyleyse felek kabuk, ruhun ışığı özdür. Bu görünür, o gizli; bu yüzden [aldanıp] kayma.

3235 Cisim görünür, ruh gizlidir. Cisim giysinin kolu, can ise el gibidir.

3236 Ayrıca akıl ruhtan daha gizli uçar. Duyu, ruha daha çabuk yol bulur.

3237 Bir devinim görürsün, anlarsın ki canlıdır. [Ama onun] akılla dolup taştığını bilmezsin.

3238 Düzenli hareketler sergileyip bakır olan devinimi altına dönüştürdüğünde [fark edersin aklı].

3239 El hareketlerinin düzgünlüğünde anlarsın ki akıl vardır.

3240 Vahiy ruhu, akıldan daha gizlidir. Çünkü o gayba mensup olup ötelerdendir.

3241 Ahmed'in aklı kimseye gizli değildir, [ama] onun vahiy ruhunu her can kavrayamaz.

3242 Vahiy ruhuna uygun edimler de vardır. Çok ulu oldukları için akıl onları anlayamaz.

3243 Bazen delilik görür, bazen kendinden geçer. Çünkü kavramak için onun gibi olmak gerek.

3244 Hızır'ın [vahiy ruhuna uygun] davranışları karşısında da Musa'nın aklı bulanıklaşmıştı.

3245 Onunla aynı durumda olmadığı için onun yaptıkları Musa'ya uygunsuz görünüyordu.

3246 Musa'nın aklı gayp karşısında tutulup kaldıktan sonra, fare aklının sözü mü olur a muhterem?

3247 Taklitlik bilgi satış yapmak içindir. Müşteri bulununca güzel satış olur.

3248 Tahkikî bilginin müşterisi Hak'tır. Onun piyasası her zaman canlıdır.

3249 Dudağı kapalı, kendinden geçmiş alışveriş ediyor. Müşteri sonsuz. Çünkü "Allah almıştır[205]".

3250 Âdem'in dersine melek müşteridir. Onun dersine ne şeytan mahremdir, ne de peri.

3251 Âdem, "Onlara adları söyle[206]" dersini anlatır. İnceden inceye açıklar Hakk'ın sırlarını.

3252 Dar görüşlü olup renklere dalan ve bir yerde karar kılamayan kimseye…

3253 Fare dedim. Çünkü topraktadır yeri onun. Farenin de geçim yeri topraktır.

3254 Yollar bilir, ancak toprak altında yollar. Toprağın her yanını kazar da kazar.

3255 Farenin nefsi ancak lokma kemirecek kadardır. Fareye ihtiyacı kadar akıl verilmiştir.

3256 [93b] Çünkü yüce Allah, hiç kimseye ihtiyacı olmayan bir şeyi vermez.

3257 Yeryüzüne âlemin ihtiyacı olmasaydı, âlemlerin Rabbi onu hiç yaratmazdı.

3258 Bu titreyen yeryüzü dağa ihtiyaç duyar. Yoksa görkemli dağlar yaratılmazdı[207].

3259 Göklere de ihtiyaç olmasaydı, yedi göğü yoktan var etmezdi.

3260 Güneş, ay ve yıldızlar, gerek olmasaydı ne diye ortaya çıkardı?

3261 Varların kemendi ihtiyaçtır öyleyse. [Allah,] kişiye ancak ihtiyacınca âlet verir.

3262 Öyleyse çabuk ihtiyacını artır, ey muhtaç. Artır da cömertlik denizi keremiyle coşsun.

3263 Şu yoldaki düşkün dilenciler, insanlara ihtiyaçlarını sergilerler.

3264 [Onlar,] insanda acıma duygusu uyandırmak için körlük, çolaklık, hastalık ve dertlerini [söylerler].

3265 Hiç ey insanlar, malım, ambarım ve sofram var; bana ekmek verin diyen var mı?

3266 Hak, köstebeğe göz vermemiştir. Çünkü karnını doyurmak için göze ihtiyacı yoktur.

3267 Gözü olmadan yaşayabilir. O, nemli toprak içinde göze ihtiyaç duymaz.

3268 O sadece hırsızlık etmek için topraktan çıkar. Yaratıcı onu hırsızlıktan arındırsa…

3269 Ondan sonra kanatlanır, kuş olur, Melekler gibi gökyüzüne yönelir.

3270 Her zaman Allah'ın şükür bahçesinde bülbül gibi yüz türlü ezgi söyler.

3271 Der ki ey beni çirkin halden kurtaran, ey cehennemi cennet kılan…

3272 Küçük bir yağ parçasına aydınlık yerleştirir, bir kemiğe işitme yetisi verirsin ey Ganî.

3273 O anlamların bedenle ilgisi nedir? Nesneleri adlarıyla anlamak neyin nesi?

3274 Söz yuva gibidir, anlam kuş gibi. Beden ırmak, ruh da akarsu gibi.

3275 O akıyor, sen durağan diyorsun. O koşuyor, sen sâkin diyorsun.

3276 Arklardan suyun akışını görmüyorsan, üzerindeki yeni yeni çöpler nedir?

3277 Senin çöpünse düşünce şekilleri. Özgün biçimler gelir [aklına] yeni yeni.

3278 Akan suyun ve düşünce ırmağının yüzünde güzel ve çirkin çöp eksik olmaz.

3279 Bu akarsu yüzünde gayb bahçesine ait meyvelerin kabukları koşar.

3280 Kabukların özlerini bahçede ara. Çünkü bahçeden gelir sular ırmağa.

3281 Hayat suyunun akıp gittiğini görmüyorsan, şu bitkilerin sudaki seyrine bak.

3282 Su bol ve güçlü akarsa, şekil kabukları çok çabuk geçip gider.

3283 Bu ırmak oldukça hızlı aktığından, âriflerin gönlünde hüzün durmaz.

3284 Son derece dolu ve hızlı olduğundan, onda sudan başkasına yer olmaz.

Yabancının şeyhi kınaması ve şeyhin müridinin ona cevap vermesi

3285 Birisi bir şeyhi kötüler ve *kötü biridir, doğru yolda değildir*, der.

3286 *Şarap içer, sahtekârdır, pisliğin tekidir. Bu haliyle müritlere ne yararı dokunur?*

3287 Biri ona dedi, *saygılı ol. Büyüklere ilişkin böyle zanda bulunmak basit bir iş değildir.*

3288 *Onun saf suyu bir sel ile bulanacak değildir. Bu, onun niteliklerinden uzaktır.*

3289 Hak ehlini bu şekilde karalama. Bu senin sanrındır, geç bunları.

3290 Bu olası değil. Olsa bile, behey yer kuşu, Kızıl Deniz'in pislikten ne korkusu olacak?

3291 Bu, iki küpten ya da küçük bir havuzdan daha az değildir ki bir damlayla kirlensin[208].

3292 İbrahim'e ateşin zararı olmaz. Nemrut gibiyse biri, de ki korkulur ondan.

3293 Nefis Nemrut'tur, akılla can İbrahim'dir. Ruh öze bakar, nefisse kılavuza.

3294 Bu kılavuz, çölde her an yolunu yitiren yolcu içindir.

3295 Kavuşanlara gözden ve kandilden başka bir şey gerekmez. Müstağnidir onlar yoldan ve kılavuzdan.

3296 Vuslat adamı bir delilden söz ederse, ancak tartışmacıların anlaması için söz eder.

3297 Aklı dünyanın hesabını yapsa da baba çocuğu için çocukça sözler söyler.

3298 Hoca, [hiç noktası yok anlamında] elif tamtakırdır derse, erdeminden bir şey eksilmez.

3299 Dili açılmamış kimseye bir şeyler öğretmek için [hocanın] kendi dilinden çıkması gerek.

3300 Senden ilim ve ustalık öğrensin diye onun anladığı dilden konuşmak gerek.

3301 [94a] Öyleyse şeyh öğüt verirken bütün insanlar onun çocukları gibi olmalı.

3302 Bil ki küfrün sınırı ve ölçüsü vardır. Oysa şeyhin ve nurunun ucu bucağı yoktur.

3303 Uçsuz bucaksız karşısında sınırlı olan, yok hükmündedir. "Allah'ın yüzü dışında her şey yok olucudur[209]."

3304 O'nun olduğu yerde küfre, imana yer yok. Çünkü O özdür, bunlarsa renk ve kabuk.

3305 Bu yoklar perde oldu o yüze; tıpkı leğen altında gizli lamba gibi.

3306 Öyleyse bedendeki bu baş o başa perdedir. O başın huzurunda bu baş kâfirdir.

3307 Kimdir kâfir? Şeyhin imanından gâfil olan elbette. Kimdir ölü? Habersiz olandır şeyhin canından.

3308 Sınavda bilgiyi ortaya koymaktan öte can yoktur. Kimin bilgisi çoksa canı o denli çoktur.

3309 Bizim canımız fazladır hayvan canından. Neden? Bilgimiz çoktur da ondan.

3310 Öyleyse meleğin canı bizimkinden fazladır. Çünkü melek ortak duyudan arınmıştır.

3311 Meleğinkinden fazladır gönül sahiplerinin canları. Bırak şaşırmayı.

3312 Bu yüzden Âdem'e secde ederler onlar. Çünkü onun canı onlarınkinden üstündür.

3313 Yoksa üstün olanın daha aşağıdakine secde etmesini emretmek uygun olmaz.

3314 Yaratıcının adalet ve lütfu, bir gülün diken önünde secde etmesini hiç uygun bulur mu?

3315 Can arttıkça geçer son sınırı. Boyun eğer ona tüm nesnelerin canı.

3316 [Boyun eğer] kuş, balık, peri ve insan. O fazladır çünkü, azlık içindedir onlar.

3317 İğneci olur hırkasına balıklar. Boyun eğer iğnelere iplikler.

İbrahim Edhem'in deniz kıyısındaki hikâyesinin geri kalanı

3318 Bey, şeyhin emrinin yerine getirildiğini ve balıkların ortaya çıktığını görünce cezbeye kapıldı.

3319 *Ah*, dedi, *balıklar bile pirin farkında. Huzurdan kovulmuş insana yazıklar olsun!*

3320 *Balıklar pirden haberdar, bizse bundan uzağız. Bizim bu devletten nasibimiz yokken onlar ikbal içinde.*

3321 Secdeye kapanıp perişan halde gitti ağlayarak. Deli oldu bu açılım aşkıyla.

3322 Peki sen ey yunmamış yüzlü, neyin peşindesin? Sen kime karşı çatışma ve kıskançlık içindesin?

3323 Sen aslan kuyruğuyla oynuyorsun. Meleklere saldırı düzenliyorsun.

3324 Katıksız iyiliğe neden kötü diyorsun? Alçaklığı yükseliş sayma sakın.

[3325] Kötü nedir? Değersiz muhtaç bakır. Şeyh kimdir? Uçsuz bucaksız iksir.

[3326] Bakır iksirden etkilenip altınlaşmasa da, iksir bakırdan etkilenip asla bakırlaşmaz.

[3327] Kötü nedir? Yüz çeviriş, davranış ateş gibi. Şeyh kimdir? Ezel denizinin ta kendisi.

[3328] Ateşi hep suyla korkuturlar. Suyun korkması mümkün mü alevlerden?

[3329] Kusur mu arıyorsun ayın yüzünde. Cennette diken mi topluyorsun?

[3330] Diken arayarak cennete girsen, bulamazsın orda kendinden başka diken.

[3331] Güneşi balçıkla sıvıyorsun, tam dolunayda çatlak arıyorsun.

[3332] Dünyaya vuran güneş, bir yarasa için ne diye gizlensin?

[3333] Kusurlar, pirlerin reddetmesinden dolayı kusur haline gelmiştir. Görünmezler (*gayb*) de pirlerin [başkalarından] kıskanmaları nedeniyle görünmez olmuştur.

[3334] Madem hizmetten uzaksın, [yaklaşıp] dost olmaya çalış. Pişmanlık konusunda ciddi olup elini çabuk tut.

[3335] Böylece [olur ki] o yoldan sana bir esinti gelir. Rahmet suyunun önünü kıskançlıkla neden tıkıyorsun?

[3336] Uzağın uzağı da olsan salla kuyruğunu. "Nerede olursanız olun yüzünüzü [oraya] çevirin[210]."

[3337] Bir eşek [bile] hızlı giderken çamura saplansa, kalkmak için durmadan çaba harcar.

[3338] O, yaşanılacak yer olmadığını bildiği yeri, yerleşmek için düzenlemez.

[3339] Kalbin bu çamurlardan çıkmaya çabalamadığına göre demek ki senin duygun eşeğinkinden az.

[3340] Çamurun içinde tevilde bulunup cevazdan söz ediyorsun. Çünkü çamurdan kopmak istemiyorsun.

[3341] [Diyorsun] ki benim için câizdir, çünkü ben çaresizim. Hak, kerem gösterip âcizi tutup cezalandırmaz.

[3342] Seni yakalayıp cezalandırmış zaten. Sense kör bir sırtlan gibi gururundan bu yakalanışı görmüyorsun.

[3343] Derler ki *burada sırtlan yok. İninde yok, dışarılara bakın.*

[3344] Böyle söyleyip kurarlar tuzağı. O da der ki *benden haberleri yok.*

[3345] [Der ki] *bu düşmanın benden haberi olsaydı, sırtlan nerde diye bağırır mıydı?*

[94b] Bir kişinin, yüce Allah günahımdan dolayı beni cezalandırmaz diye iddia edişi ve Şuayb'ın -selam üzerine olsun- ona cevap verişi

[3346] Şuayb zamanında biri, *Allah*, dedi, *benim bir çok kusurumu görmüştür.*

[3347] *Bir çok günahımı, suçumu görmüştür, ama Allah, kerem edip beni cezalandırmaz.*

[3348] Ona cevap olarak yüce Hak, gayb yoluyla Şuayb'ın kulağına şu yalın sözü söyledi:

[3349] *Dersin ki ben bir çok günah işledim de Allah, kerem edip beni cezalandırmadı.*

[3350] *Tam tersini söylüyorsun, behey yolu bırakıp çöllere sapmış akılsız.*

[3351] *Kaç kez cezalandırdım seni, haberin yok senin. Boylu boyunca zincirlere takılıp kalmışsın.*

[3352] A kara kazan, kalbinin yüzünü mahvetti senin katmerli pasın.

3353 Kalbine üst üste paslar birikti ve böylece kalbin körleşip sırları göremez oldu.

3354 Bu duman yeni bir kazana değse, arpa kadar da olsa görünür izi.

3355 Her şey karşıtıyla belirginleştiği için, beyaz üstündeki siyah, rezil olup çıkar.

3356 Kazan kapkara kesilince, isin ona etkisini bir çırpıda kim görebilir?

3357 Zenci demircinin yüzüyle dumanın rengi birbiriyle aynıdır.

3358 Demircilik yapan beyaz adamın yüzü, isten dolayı alaca bulaca olur.

3359 Böylece günahın izini çabucak fark eder ve hemen Rabbim, diye inlemeye başlar.

3360 Israr edip kötülüğü meslek edinince basiretini bağlamış olur.

3361 Tövbeyi geçirmez aklından. Günahı artık gönlüne güzel gelir de böylece dinsizleşir.

3362 Onun pişmanlık ve Rabbe yöneliş duygusu yok olur ve aynasına beş kat pas oturur.

3363 Paslar demirini yemeye başlar ve cevherini eksiltmeye koyulur.

3364 Beyaz kâğıda yazı yazdığında, o yazı görünür ve okunur.

3365 Yazının üstüne tekrar yazı yazarsan anlaşılmaz, okunuşu yanlış olur.

3366 Karalama üstüne karalama yapılınca iki yazı da seçilmez olup bir anlam vermez.

3367 Onun üstüne üçüncü kez yazarsan, onu şerle dolu can gibi kapkara kılmış olursun.

3368 Öyleyse çareciye sığınmaktan başka çare mi var? Umutsuzluk bakırdır, iksiriyse bakıştır.

3369 Umutsuzluklarınızı onun önüne koyun da çaresiz dertten kurtulun.

3370 Şuayb bu incelikleri ona söyleyince, o can esintisiyle onun kalbinde çiçek açtı.

3371 Onun canı semavi vahyi duyduğu halde dedi, *bizi cezalandırdıysa belirtisi hani?*

3372 [Şuayb ise] dedi, *Rabbim, o ikna olmuyor ve cezalandırılmanın belirtisini arıyor.*

3373 [Allah] dedi, *ben kusurları örtücüyüm; sınamak için bir sır vermek dışında söylemem sırlarını.*

3374 *Onu cezalandırışıma ilişkin bir belirti şudur: O ibadet edip oruç tutar, dua eder.*

3375 *Namaza, zekata ve benzeri [ibadetlere yönelir]. Fakat [yaptıklarının] azıcık olsun ruhu yok.*

3376 *İbadet edip üstün eylemler gerçekleştirir. Fakat azıcık olsun tadı yok.*

3377 İbadetleri güzel, ama içleri güzel değil. Cevizleri çok, ama içleri yok.

3378 Tadı olmalı ki meyve versin ibadet. İçi olmalı ki çekirdek ağaç olsun.

3379 İçi olmayan çekirdeğin fidan olması mümkün mü? Cansız sûret, hayalden başka bir şey değildir.

Yabancı adamın şeyhi kınaması hikâyesinin geri kalanı

3380 O pis adam, şeyhe ilişkin zırvalayıp saçmalıyordu. Şaşı akıl her zaman çift görür [zaten].

3381 [Diyordu,] *onu bir topluluk içinde gördüm. O, takvayla ilgisi olamayan müflisin biri.*

3382 *İnanmazsan bu gece kalk gidelim de şeyhinin sapkınlığını gözlerinle gör.*

3383 Geceleyin onu bir pencerenin başına götürüp dedi, *şu sapıklık ve eğlenceye bak.*

3384 *Gündüzki göz boyamaya ve geceki sapkınlığa bak. Gündüz Mustafa gibi, geceyse Ebu Leheb.*

3385 *Gündüz adı Abdullah, Allah'a sığınırız, gece elinde kadeh.*

3386 [Mürit,] şeyhin elindeki kadehin dolu olduğunu görüp dedi, *bre şeyh, sen de mi sahtekârsın?*

3387 *Sen demez miydin, şarap kadehine şeytan işeyiverir diye?*

3388 [Şeyh] dedi, *kadehimi öyle doldurdular ki bir üzerlik tohumuna bile yer yok.*

3389 [95a] *Bak şuraya, zerre sığacak yer var mı? Sözü yanlış duyup aldanmışsın.*

3390 Bu, zâhirî kadeh ve zâhirî şarap değil. Görünmezi gören şeyhten uzak tut bunu.

3391 Şarap kadehi, şeyhin varlığıdır, akılsız. Şeytanın idrarı giremez ona.

3392 Hak nuruyla ağzına dek doludur o. Beden kadehini kırmıştır; mutlak nurdur o.

3393 Güneşin ışığı dışkıya düşse bile, yine aynı ışıktır, pis olmaz.

3394 Şeyh dedi, *aslında bu ne kadehtir, ne de şarap. Hey, aşağı gel de bak, bre nankör.*

3395 Gelip baktı, saf baldı o. O nursuz rezil adam, kör olup gitti.

3396 O zaman pir, müridine dönüp dedi, *git bana şarap bul, azizim.*

3397 *Hastalığım olduğundan, çaresiz kaldım. Hastalığımdan açlığımı unuttum.*

3398 Zorunluluk durumunda murdar temiz olur[211]. Lanetlik inkârcı geberip gitsin.

3399 Mürit, şeyhe şarap bulmak için meyhaneye girmiş her küpün tadına bakıyordu.

3400 Bütün meyhanelere baktı, şarap göremedi. Balla doluydu şarap küpleri.

3401 Dedi, *ey rintler, bu ne haldir, bu ne iş? Hiçbir küpte şarap göremiyorum.*

3402 Bütün rintler, o şeyhin yanına geldiler. Gözyaşı döküyor, ağlayıp dövünüyorlardı.

3403 *Ey ulu şeyh, meyhaneye geldin de, tüm şaraplar bala döndü gelişinle.*

3404 *Şarabı dönüştürüp pislikten arındırdın. Canlarımızı da arındır pislikten.*

3405 Evren kanla dolup taşsa da, Allah kulunun helalden başka bir şey içmesi mümkün müdür[212]?

Âişe'nin -Allah ondan râzı olsun- Mustafa'ya -selam üzerine olsun- *"nasıl oluyor da seccade olmadan her yerde namaz kılıyorsun?"* demesi

3406 Bir gün Âişe, Peygamber'e, *ey Allah'ın resulü,* dedi, *sen açık ve gizli…*

3407 *Nereyi bulsan namaza duruyorsun. Oysa evin içinde pis de geziyor, alçak da.*

3408 *Oysa biliyorsun, altı kirli olan çocuk, gittiği her yeri pisletir.*

3409 *Bil ki,* dedi Peygamber, *Hak, pis olanı ulular için temiz kılar.*

3410 *Hakk'ın lütfu, benim secde yerimi bu yüzden yedinci göğe dek temiz kıldı.*

3411 Aman ha! Şahları kıskanmayı bırak. Yoksa dünyada bir İblis olup çıkarsın.

3412 Öyle ki o zehir yese bal olur. Oysa sen bal yesen zehir olur.

3413 Çünkü o dönüşünce işi de dönüştü. Lütfa döndü, her ateşi nur oldu.

3414 Ebabil kuşundaki Hakk'ın gücüdür. Yoksa bir kuş fili nasıl öldürür?

3415 O kudretin Hak'tan geldiğini bilesin diye, birkaç kuş bir orduyu yenilgiye uğratmıştır.

3416 Sen bu tür kuruntulara kapılırsan, gidip Fil Sahipleri sûresini[213] oku.

3417 Onunla boy ölçüşmeye kalkışıp da onlardan kurtulursan kâfir olayım.

Farenin devenin yularını çekmesi ve kendisiyle gurur duyması

3418 Küçük bir fare, bir devenin yularını kapıp efelenerek yola koyuldu.

3419 Deve yeğniceklikle onun ardından yola koyulunca, fare, *ben yiğidim*, diye gurura kapıldı.

3420 Onun ne düşündüğü deveye mâlum olunca, dedi, *neşelenmeye devam et, ben sana gösteririm.*

3421 Kocaman fili bile çaresiz düşüren büyük bir ırmağın kıyısına gelince…

3422 Fare oracıkta kalakaldı. Deve dedi, *ey dağlarda, ovalarda yoldaşım…*

3423 *Niçin durdun böyle, bu şaşkınlık niye? Yürü de yiğitçe gir ırmağa.*

3424 *Sen benin kılavuzum, öncümsün. Yarı yolda kalıp da duraksama.*

3425 [Fare] dedi, *bu acayip derin bir su. Boğulmaktan korkarım ben arkadaş.*

3426 Deve, *bakalım suyun derinliği ne kadarmış, deyip* hemen ayağını suya soktu.

3427 Dedi, *behey kör fare, dize kadarmış su. Neden şaşırdın, niçin aklın başından gitti?*

3428 [Fare] dedi, *sana karınca olan bize ejderhadır. Hem dizden dize fark vardır.*

3429 *Senin dizine dek olsa da, usta, benim boyumu yüz arşın geçer.*

3430 [Deve] dedi, *bir daha küstahlık etme ki bu ateşle cismin de canın da yanmasın.*

3431 [95b] *Sen kendin gibi farelerle boy ölçüş. Farenin deveye söyleyecek sözü olamaz çünkü.*

3432 [Fare] dedi, *tövbe ettim. Allah için şu tehlikeli sudan geçir beni.*

3433 Deveye acıma geldi ve *sıçrayıp hörgücüme otur*, dedi.

3434 *Ben bu sudan rahatlıkla geçebilirim. [Ayrıca] senin gibi yüzlercesini de geçiririm.*

3435 Peygamber olmadığına göre yola koyul da bir gün kuyudan kurtulup makama erişesin.

3436 Sultan olmadığına göre raiyet ol sen. Gemici olmadığına göre [gemiyi] kendin sürme.

3437 Olgun olmadığına göre tek başına dükkân tutma. Hamur olmak için yoğrulmaya hazır ol.

3438 "Susunuz[214]" sözünü dinleyip sus. Hak dili olmadığına göre kulak ol.

3439 Konuşsan da izah istemek için konuş. Padişahlarla yoksulca konuş.

3440 Kibir ve kinin başlangıcı arzudan doğar. Arzularının pekişmesi alışkanlıktandır.

3441 Kötü huy alışkanlıkla pekiştiğinde, seni bundan kurtarmak isteyene öfkelenirsin.

3442 Sen kil yemeyi adet edinince, seni kilden uzak tutan herkes düşmanın olur.

3443 Puta tapanlar, putlarının çevresinden dönüp dururken kendilerini engelleyenlere düşman olurlar.

3444 İblis, önder olmaya alıştığı için, eşekliği yüzünden, Âdem'i küçük gördü.

3445 *Benden daha iyi bir önder olacak da benim gibi biri ona secde edecek ha,* [diye düşündü].

3446 Önderlik, başından beri panzehir niteliği taşıyan ruhtan başkasına zehirdir.

3447 Dağın içinde panzehir yurdu oldukça, dağ yılanla dolsa da kaygılanma.

3448 Önderlik beynine yerleşince, sana aykırı gelen herkes kadim düşmanın olur.

3449 Biri senin alıştığının tersine konuşunca, ona karşı kinin depreşir.

3450 *Beni alışkanlığımdan koparıp bana önder olmaya kalkıyor,* diye [düşünüp öfkelenirsin].

3451 Kişide kötü huy başkaldırmayınca, aykırılıklar ondaki ateşi nasıl tutuşturabilir?

3452 [Kötü huyu başkaldırmayan,] muhaliflere hoşgörüyle yaklaşır ve onun gönlünde yer edinir.

3453 Çünkü onda kötü huy iyice yerleşmemiştir. [Zaten] arzu karıncası alışkanlık yüzünden yılan kesilir.

3454 Sınavdayken arzu yılanını öldür. Yoksa yılanın hemen ejderhaya dönüşür.

3455 Ama herkes yılanını karınca görür. Sen sorunu gönül sahibine yönelt.

3456 Bakır altın olmadıkça bakırlığını bilmez. [İnsan] şah gönüllü olmadıkça züğürtlüğünü bilmez.

3457 Hizmet eyle iksire bakır gibi. Çek a gönül, sevgilinin cevrini.

3458 Sevgili kim? Gönül sahibi elbet. Geceyle gündüz gibi dünyadan kaçar onlar.

3459 Allah kulunun kusurunu pek söyleme. Padişahı hırsızlıkla suçlama.

Gemide suçlanan dervişin kerametleri

3460 Bir gemi içinde bir derviş vardı. Yiğitlik yükünü sırtına yastık yapmıştı.

3461 Altın kesesi kaybolmuş, dervişse uyumuştu. Herkesi aradılar, [Altın sahibi] onu da gösterdi.

3462 Altın sahibi, *şu uyuyan fakiri de arayalım,* dedi ve üzüntüyle uyandırdı dervişi.

3463 Dedi, *bu gemide bir çanta kayboldu. Herkesi aradık. Kurtuluşun yok.*

3464 *Hırkanı çıkar, hırkandan sıyrıl da insanlar senden kuşkulanmayı bıraksınlar.*

3465 *Rabbim,* dedi [derviş], *bu alçaklar kulunu suçladılar; buyruğunu yetiştir.*

3466 Dervişin yüreği bundan acı duyunca, [balıklar] hemen başlarını uzattılar her yandan…

3467 Derin denizden yüz binlerce balık [çıktı]. Her birinin ağzında görülmemiş bir inci…

3468 Engin denizden [çıkan] yüz binlerce balık… Her birinin ağzında bir inci, ama ne inci!

3469 Her biri bir ülkeden alınan haraca bedel. Allah'tandır bu, ortağı yoktur.

3470 [Derviş] gemiye birkaç inci atıp zıpladı ve sanki havayı kendine bir yer yapıp oturdu.

3471 Tahtına kurulan padişahlar gibi bir güzel bağdaş kurdu. O en tepede, gemiyse önündeydi.

3472 Dedi, *hadi sizin olsun gemi, Hak da benim. Böylece yoksul hırsız, sizinle bir arada bulunmamış olur.*

3473 *Bu ayrılığın kime zararı olacak bakalım. Hak ile bir arada ve halktan ayrı; keyfim yerinde.*

3474 *O, ne beni hırsızlıkla suçlar, ne de dizginimi bir ihbarcıya teslim eder.*

3475 Gemidekiler seslendiler, *ey ulu kişi, böyle yüce makam sana ne yüzden verilmiştir?*

3476 [96a] Dedi, *fakire suç isnat etmek ve değersiz bir şey için Hakkı incitmek yüzünden.*

3477 *Allah'a sığınırım, [aslında bu yüzden değil]. Yoksullar hakkında kötü düşünmeyip sultanları ululadığım için [elde ettim bu makamı].*

3478 Onlar öyle hoş nefesli yoksullardır ki "Abese[215]" onları ululamak için gelmiştir.

3479 Bu, hiçbir şeyi olmamaktan değil, Hak'tan başkasını yok saymaktan gelen yoksulluktur.

3480 Hak tarafından göğün yedinci katının hazinesini korumakla görevlendirilenleri nasıl suçlarım?

3481 Suçlanan soylu akıl değil, nefistir. Suçlanan arı duru nur değil, duyudur.

3482 Nefis, safsatacıdır. Sopa çek ona. O, delil getirmekten değil, sopadan anlar.

3483 Mucize görse o an etkilenip aydınlanır, [ama] sonra, *o bir hayaldi*, der.

3484 [Der ki] *o gördüğümüz tuhaflık gerçekse, nasıl olur da gece gündüz göz önünde olmaz?*

3485 O, ancak temiz kişilerin gözüne yerleşir. O, hayvânî göze yerleşecek değildir.

3486 Çünkü o mucize bu duyudan utanç duyar. Tavus kuşunun dar kuyuda ne işi var?

3487 Bana çok konuşuyor, demeyesin diye, yüzde birini söylüyorum, kıl gibi inceltere hem de.

Sûfilerin şeyhin yanında çok konuşan sûfiyi yermeleri

3488 Sûfiler bir sûfiyi kınayarak tekke şeyhinin huzuruna geldiler.

3489 Şeyhe dediler, *efendimiz, şu sûfiden hesap sorup hakkımızı al.*

3490 Dedi, *şikayetiniz nedir sûfiler?* Dediler, *bu sûfinin üç olumsuz huyu var.*

3491 *Çok konuşur, çıngırak gibi öter. Yerken de yirmi kişinin yediğinden fazla yer.*

3492 *Uyuyunca Ashâb-ı Kehf'tir sanki.* [Böylece] sûfiler, şeyhin önünde tartıştılar.

3493 Şeyh o fakire yönelerek dedi, *her durumda orta yolu izle.*

3494 Rivayette "İşlerin en iyisi ortasıdır[216]." denmiştir. [İnsandaki] karışımlar ancak mutedil olunca yararlı olur.

3495 Karışımın biri bir biçimde fazlalaşırsa, insan bedeninde hastalık baş gösterir.

3496 Bir nitelikte, arkadaşına karşı ölçüyü aşma. Çünkü bu, sonunda kesinlikle ayrılık getirir.

3497 Musa'nın konuşması ölçülüydü, ama yine de iyi dostuyla konuşurken ölçüyü aşmıştı.

3498 Bu aşırılık, Hızır'la arasının açılmasına yol açtı. [Hızır] dedi, *çok konuşuyorsun, ayrılalım.*

3499 *Çok konuşuyorsun Musa, benden uzaklaş. Ya da benim yanımda dilsiz ve kör ol.*

3500 Gitmeyip de inat edip oturursan, anlamca gitmiş ve kopmuş olursun.

3501 Namazda ansızın abdestin bozulsa ve hemen abdest yenilemeye gitmen söylense...

3502 Sen de gitmesen, kuru kuruya yatıp kalkmış olursun. Namazın çoktan gitmiştir, a sapık.

3503 Sana eş olanların ve senin sözlerine susamış âşıkların yanına git sen.

3504 Bekçi ancak uyuyanlara yaraşır. Balıklar için bekçiye gerek yoktur.

3505 Giyiniklerin gözü çamaşırcıdadır. Oysa çıplak can için ancak tecelli ziynettir.

3506 Ya çıplaklardan uzaklaşıp ayrı yöne git ya da onlar gibi, giysiden arın.

3507 Bütünüyle çıplak olamıyorsan, giysilerini azaltıp orta yolu izle.

Fakirin şeyhe gerekçesini söylemesi

3508 Sonra fakir, durumunu anlattı şeyhe. Özürle kabahati denkleştirdi.

3509 Şeyhin sorularına Hızır'ın cevapları gibi güzel ve yerinde cevaplar verdi.

3510 Musa'nın sorularına Hızır'ın her şeyi bilen Rab'den verdiği cevaplarla…

3511 Güçlükleri çözüldü Musa'nın. Ayrıca ona her güçlüğü için bolca anahtar verdi.

3512 Hızır'ın mirasından pay almıştı derviş de. [Böylece] başladı şeyhe cevap vermeye.

3513 Dedi, *orta yol hikmet olmakla birlikte, orta kavramı görecelidir.*

3514 Irmak suyu deveye göre azdır, ama fareye göre deniz gibidir.

3515 Günlük tayini dört ekmek olan, iki ya da üç yerse ortası odur.

3516 Dördünü yerse, orta yoldan uzaktır. Böylesi, kaz gibi hırsının tutsağıdır.

3517 On ekmeklik iştahı olan biri altı ekmek yerse, bil ki orta yol odur.

3518 Benim elli ekmeklik iştahım varken seninki altı somunluksa, denk değiliz demektir.

3519 Sen on rekat namaz kılıp usanırken, ben beş yüz rekat kılsam yorulmam.

3520 Kimi Kabe'ye dek yalın ayak giderken, mescide dek canı çıkar kiminin.

3521 [96b] Kimi cömertçe verirken canını, kiminin canı gider bir tek ekmek verirken.

3522 Bu orta yol, başı ve sonu olan "sonlu" için söz konusudur.

3523 Bir şeyin başı ve sonu olmalı ki orta ya da vasat düşünülebilsin.

3524 Sonsuzun iki ucu olmadığına göre ortasının bulunması olacak şey mi?

3525 "Onun [sözleri] için deniz mürekkep olsa[217]" dediği gibi, kimse onun başını ve sonunu gösteremez.

3526 Yedi deniz tümüyle mürekkep olsa, olanak yoktur onun son bulmasına.

3527 Bahçeler ve ormanlar hep birden kalem olsa, bu söz azalmaz asla.

3528 Onca mürekkep ve kalem bitip gider de bu sonsuz söz bitmez kalır.

3529 Bazen benim halim uykuyu andırır. Şaşkının biri bunu uyku sanır.

3530 Gözüm uyuyorken uyanık bil kalbimi. Bil ki iş başındayım boş gördüğünde beni.

3531 Peygamber der, "Gözüm uyur ama Rabbin huzurunda kalbim uyumaz[218]."

3532 Senin gözün uyanık, kalbin uykuda. Benim gözüm uyurken kalbim keşifte.

3533 Kalbimin de beş ayrı duyusu var. Kalbin duyularına iki âlem görünür.

3534 Kendi zaafınla bana bakma. Sana gecedir ama aynı gece kuşluk vaktidir bana.

3535 Sana zindan olan, bana bahçe gibidir. Çalışmak da benim için dinlenmedir.

3536 Senin ayağın çamurda. Bana gül olmuş çamur. Sen yastasın, ben çalıp oynamada.

3537 Yeryüzünde bir yerde otururken seninle, Zühal gibi koşarım yedinci gök üstünde.

3538 Seninle oturan ben değilim, gölgemdir. Durduğum yer düşüncelerin üstündedir.

3539 Çünkü öte geçtim düşüncelerden. Düşünceler dışında koşmaktayım ben.

3540 Düşünceye mahkum değil, hâkimim. Öyle ya, bina ustası da binaya hâkim.

3541 Düşünceye boyun eğmişlerdir tüm insanlar. İşte bu yüzden bitkin ve tasalılar.

3542 Kendimi kasten düşünceye veririm. Çünkü aralarından sıçrayıp çıkmak isterim.

3543 Ben zirve kuşu gibiyim, düşünceler sinek. Sinek bana nerden yetişecek?

3544 Ayağı kırıklar çevremde dönüp dursunlar diye kasten yüce zirveden aşağı gelirim.

3545 Alçak sıfatlılardan bana bıkkınlık gelince "dizi dizi kuşlar[219]" gibi uçarım.

3546 Kanadım da bitmiştir kendi özümden. Kendime tutkalla iki kanat tutturmadım ben.

3547 Cafer-i Tayyar'ın kanadı kalıcıdır. Yankesici Cafer'inki ise takmadır.

3548 "Tatmamış olan[220]"a göre bu bir iddiadır. Ufuk sâkinlerine göreyse gerçektir.

3549 Karga açısından savlama ve boş laftır. Sinekler açısından kazanın dolusu da boşu da birdir.

3550 Sende lokma inciye dönüştükçe çekinme, yiyebildiğince ye.

3551 Şeyh, bir gün suizannı yok etmek için bir leğene kustu da leğen inciyle doldu.

3552 Basiret sahibi pir, insan aklının kıt oluşu yüzünden, akledilir inciyi elle tutulur kıldı.

3553 Temiz şeyler midende pis hale geldiğine göre, boğazını kilitleyip sakla kilidi.

3554 Yediği lokma celal nuruna dönüşen, ne yerse yesin ona helaldir.

Kendi doğruluğuna kendisi tanık olan iddiaya dair

3555 Sen benim canıma âşinaysan, iddia değildir anlam dolu sözlerim.

3556 Gece yarısı, *ben yanındayım, geceden sakın korkma, ben senin akrabanım*, desem…

3557 Yakınının sesini tanıyorsan, bu iki iddia senin açından gerçeklik taşır.

3558 Yanında olmak ve akrabalık iki iddiadır, ama ikisi de iyi kavrayış açısından gerçektir.

3559 Sesinin yakınlığı, bu nefesin bir dosttan geldiğine tanıklık eder.

3560 Akrabanın sesinin tadı da, o sevgili akrabanın gerçekliğine tanıklık eder.

3561 Cehaleti yüzünden yabancı sesi tanıdık sesten ayırt edemeyen basiretsiz ahmağa gelince…

3562 Onun açısından onun söylediği bir iddiadır. Cahil oluşu, inkâr etmesine yol açar.

3563 İçinde nurlar olan zeki kişi açısından bu ses katıksız bir gerçektir.

3564 [Bir başka örnek:] Bir Arap, Arapların dilini bildiğini Arapça olarak söylese…

3565 Arapça bilmesi iddia gibi görünse de, Arapça söylemiş olması, gerçek olduğunu gösterir.

3566 [97a] Ya da bir yazıcı, bir kâğıda, ben yazıcı ve okuyucuyum, büyük bir kişiyim, diye yazsa...

3567 Bu yazı bir iddia olsa da yazının kendisi, gerçek oluşunun kanıtıdır.

3568 Ya da bir sûfi sana dese ki *sen düşünde omzunda seccade olan birini gördün.*

3569 *O bendim. Düşünde sana nazara ilişkin şeyler söyledim.*

3570 *Dinle ve küpe yap kulağına. O sözleri kılavuz et aklına.*

3571 O rüyayı hatırlarsan, bu söz yeni bir mucize ve eski bir altın olur.

3572 Bu bir iddia gibi görünse de rüya sahibinin canı evet deyip onaylar.

3573 O halde hikmet müminin yitiği olduğundan, kimden duysa inanır.

3574 Kendini sadece onun yanında bulunca, nasıl kuşku duyar, nasıl yalanlar onu?

3575 *Koş*, desen susuz birine, *bardakta su var, hemen suyu al…*

3576 Susuz kişi, *git başımdan, bu bir iddiadır, yıkıl karşımdan*, der mi?

3577 Ya da der mi, *bana bir kanıt göster, berrak su mudur bu?*

3578 Ya da bir süt çocuğuna annesi seslenip *gel yavrum*, dese, *ben annenim…*

3579 *Kanıtını getir de sütünü ondan sonra emeyim*, der mi çocuk?

3580 Hakkı tatmış her ümmetin gönlü için peygamberin yüzü ve sesi mucizedir.

3581 Peygamber dışardan seslenince ümmetin canı içerde secde eder.

3582 Çünkü can kulağı, onun sesinin bir benzerini dünyada kimseden duymamıştır.

3583 O yabancı, bu garip sesin tadı sayesinde Hak dilinden "Ben yakınım[221]" sözünü duyar.

Yahya'nın -selam üzerine olsun- anne karnındayken Mesih'e -selam üzerine olsun- secde edişi

3584 Yahya'nın annesi, daha Yahya'yı doğurmadan önce Meryem'e gizlice dedi:

3585 *Kesin olarak gördüm, senin karnında bir padişah var. İradeli, bilinçli evrensel bir peygamberdir o.*

3586 *Ey basiret sahibi, ben seninle karşı karşıya gelince, karnımdaki bebek secde etti.*

3587 *Bu cenin o cenine secde etti. Onun secdesinden vücuduma sancı girdi.*

3588 Meryem, *ben de*, dedi, *kendi içimde karnımdaki bebeğin secdesini gördüm.*

Bu hikâyenin sorgulanışı

3589 Aptallar derler, *yalan ve yanlış bir masal bu, çiz üstünü gitsin.*

3590 *Çünkü Meryem, hamileliği sırasında yakınlarından da yabancılardan da uzaktı.*

3591 *O büyüleyici güzel, bebeğini doğurmadan insanların arasına gelmedi.*

3592 *Ancak doğurduktan sonra, bebeğini kucağına alıp kavminin yanına götürdü.*

3593 *Yahya'nın annesi onu nerde görmüş ki bu olayı ona anlatsın?*

Eleştiriye cevap

3594 Bunu, gönül ehli olanlar ve kendilerine ufukların gizlilikleri görünür kılınanlar bilirler.

3595 Gözlerden ırak Yahya'nın annesi, Meryem'in yanında hazır bulunur.

3596 Gözleri kapalıyken görür sevgiliyi. Çünkü göz göz eylemiştir derisini.

3597 [Meryem'i] içerden de dışardan da görmemiş olsa bile, bari hikayeden bir şeyler anla, alçak!

3598 Hikayeler dinleyip de "ş" harfinin "nakış"a yapışışı gibi hikayenin dış yapısına yapışıp kalanlar gibi olma.

3599 Öyleleri der ki dilsiz *Kelile, nasıl olur da konuşma yetisi olmayan Dimne'nin söylediklerini duyar?*

3600 *Diyelim ki birbirini anlıyorlardı onlar. Peki dilleri olmadığı halde onları nasıl anlar insanlar?*

3601 *Nasıl olur da Dimne, aslanla öküz arasında elçi olup ikisini de kandırır?*

3602 *Akıllı öküz, nasıl olur da aslana vezir olur? Fil nasıl korkar, ayın yansımasından?*

3603 *Şu Kelile ve Dinme tümüyle iftira. Yoksa leylek kargayla nasıl yan yana gelir?*

3604 Kardeşim, öykü ölçek gibidir. İçindeki anlam, sanki tahıl tanesi.

3605 Aklı olan anlam tanesini alır, ölçeği alıp götürseler de dönüp bakmaz.

3606 İçinde söylenen belirgin değilse de gülle bülbül öyküsünü dinle.

Hal diliyle konuşmak ve konuşulanı anlamak

3607 Mumla kelebeğin serüvenini dinleyip kıssadan hisse çıkar.

3608 Söz yoksa da sözün sırrı var onda. Yükseklere kanat aç, baykuş gibi aşağılara uçma.

3609 [97b] Satranç oynarken, *bu kalenin evidir*, der biri. Öteki der, *o ev nereden eline geçti?*

3610 *Evi satın mı almış, miras mı kalmış yoksa?* Ne mutlu, anlama doğru koşana!

3611 Nahivci der, *"Zeyd, Amr'ı dövdü."* [Öğrenciyse] der, *suçsuz yere niye dövdü?*

3612 *Amr'ın suçu neydi de o cahil Zeyd, bir köle gibi dövdü onu?*

3613 [Nahivci] der, *bu anlam ölçeğidir. Buğdayı al, ölçeğin önemi yok.*

3614 Zeyd ile Amr, cümle çözümlemek içindir. Yalan da olsa cümle yapısının doğru olup olmadığına bak.

3615 [Öğrenci] der, *ben onu bunu bilmem. Zeyd Amr'ı suçsuz yere niye dövdü?*

3616 [Nahivci] çaresiz kalıp işi şakaya döker ve der, *Amr, fazladan bir "vav" çalmıştı*[222].

3617 *Zeyd onun çaldığını öğrenince onu dövdü. Haddi aşana had vurmak gerek çünkü.*

Yanlış sözün yanlış kimselerin gönlüne kabul edilebilir gelişi

3618 [Öğrenci,] *işte şimdi içtenlikle kabul ettim*, der. [Böyledir,] eğrilere eğri, doğru görünür.

3619 Şaşıya ayın tek olduğunu söylesen, sana der ki *ay ikidir, tek olduğu kuşkulu.*

3620 Biri, yüzüne gülüp *ay ikidir,* derse, doğru sayar. Kötü huyluya da zaten bu yaraşır.

3621 Yalan olan yalanlarda toplanır. "Kötüler, kötüler içindir[223]" [bu konuyu] aydınlatır.

3622 Gönlü geniş olanların geniştir eli. Gözü kör olanların taşlık yerde düşmesi [doğaldır].

Meyvesini yiyenin ölümsüzleştiği ağacı aramak

3623 Bir bilge, hikâye olsun diye, *Hindistan'da*, dedi, *bir ağaç varmış.*

3624 *Kim onun meyvesinden alıp yerse ne yaşlanır, ne ölür.*

3625 Bir padişah, bunu doğru sözlü birinden duydu ve ağaçla meyvesine âşık oldu.

3626 Divana mensup bilgili bir elçiyi Hindistan'a durumu araştırmak üzere gönderdi.

3627 Elçi, [söz konusu ağacı] arayarak yıllarca Hindistan'da dolaştı durdu.

3628 Şehir şehir dolaştı bu amaçla. Ne ada kaldı, ne dağ, ne ova.

3629 Kime sorsa, *bunu ancak zır deli arar*, diye onunla alay etti.

3630 Çokları dalga geçerek ona tokat attılar. Çokları da dedi, *ey kurtuluş sahibi…*

3631 *Senin gibi zeki ve temiz kalpli birinin arayışı boşuna ve anlamsız olur mu hiç?*

3632 Onların iyi yaklaşımları apayrı bir tokattı. Bu, açıkça atılan tokattan daha çetindi.

3633 Alaycı bir biçimde onu överek diyorlardı, *filan korkunç bölgede…*

3634 *Filan ormanda çok uzun, çok geniş ve her dalı kocaman olan yeşil bir ağaç var.*

3635 Padişahın aramakla görevli elçisi, herkesten başka bir haber duyuyordu.

3636 Orada yıllarca seyahat edip durdu. Padişah ona mal mülk gönderiyordu.

3637 Gurbette çok sıkıntılar çekti, ama aradığını bir türlü bulamadı.

3638 Aradığına ilişkin hiçbir belirti yoktu. Bu konuda haberden başka bir şeye ulaşılmıyordu.

3639 Umut ipliği kopmuştu onun. Aradığını artık aramaz olmuştu.

3640 Padişaha dönmek için yola koyuldu. Göz yaşı dökerek yol alıyordu.

Şeyhin o ağacın sırrını o mukallit arayıcıya açıklaması

3641 [Ağacı arayan] nedimin umutsuzca konakladığı yerde, kerametli bir kutup, âlim bir şeyh vardı.

3642 [Nedim] dedi, *umutsuzca onun huzuruna varayım da onun dergâhından yola koyulayım.*

3643 *Böylece onun duası bana yoldaş olsun. Çünkü kalmadı aradığımdan umudum.*

3644 Yaşlı gözlerle şeyhin huzuruna vardı. Bulutlar gibi gözyaşı yağdırıyordu.

3645 Dedi, *şeyhim, şimdi merhamet vakti. Umutsuzum, lütuf zamanı şimdi.*

3646 [Şeyh] dedi, *neden umutsuzsun, açıkla bakalım. Aradığın nedir? Neyin peşindesin?*

3647 [Adam] dedi, *bir ağacı arayıp bulmak için padişah beni seçti.*

3648 *Dünyada nâdir bir ağaçtır bu. Hayat suyunun kaynağıdır meyvesi.*

3649 *Yıllarca aradım, ama şu sarhoşların alay ve dalgasından başka bir iz bulamadım.*

3650 Şeyh gülerek dedi, *behey saf, bu bilgin kişide bulunan bilgi ağacıdır.*

3651 Çok yüksek, çok görkemli ve çok geniş [bir ağaç bu]. Okyanustan doğan bir hayat suyu.

3652 [98a] Ey bîhaber, sen dışyüzün peşine düşmüşsün. Bu yüzden mana ağacından meyve yok sende.

3653 Bazen ağaçtır adı, bazen de güneş. Bazen denizdir adı, bazen de bulut.

3654 O tektir ve ondan yüz binlerce meyve çıkar. Onun en küçük meyvesi, sonsuz ömürdür.

3655 O tek olsa da bin türlü şekli vardır. Bir tek olsa da sayısız adının olması doğaldır.

3656 Bir kişi senin için babadır ama, bir başkası için oğuldur.

3657 Birisi için kahır ve düşman iken, bir başkası için iyi ve güzeldir.

3658 Yüz binlerce adı olan bir adam. Onun bir niteliğine vâkıf olan diğer niteliklerine kördür.

3659 Ad peşinde olan, güvenilir de olsa, senin gibi umutsuzluğa ve ayrılığa düşer.

3660 Neden bu ağaç adına takılıp kalarak umutsuz ve perişan olursun?

3661 Adları bir yana bırakıp niteliklere bak ki nitelikler, öze ulaşmada sana kılavuz olsun.

3662 İnsanların ayrılığı addan doğmuştur. [İnsan] anlama yönelince huzura kavuşur.

Üzümü ayrı adlarla tanıyan dört kişinin kavgası

3663 Bir adam, dört kişiye bir dirhem verdi. Onlardan biri dedi, *bunu verip "engur" alalım.*

3664 İçlerinden biri Arap'tı. *Hayır,* dedi, *ben "engur" istemem sahtekâr, "ineb" isterim.*

3665 İçlerinden biri de Türk'tü. Dedi, *para benim. Ben "ineb" istemem, "üzüm" isterim.*

3666 Dördüncüsü Rum'du. Dedi, *tartışmayı bırakın. "İstafil" alacağız!*

3667 Adların sırrından gâfil oldukları için kavgaya tutuştular.

3668 Birbirlerine aptalca yumruk atıyorlardı. Bilgiden yoksun olup zır cahildiler.

3669 Yüz dilden anlayan sır sahibi bir aziz orda olsaydı, onları barıştırırdı.

3670 *Bu bir tek dirhemle hepinizin istediğini veririm,* derdi.

3671 *Art niyetsiz kalbinizi teslim edince, dirheminiz bir sürü işe yarar.*

3672 *Kısacası, bir dirheminiz dört dirhem olur. Dört düşman müttefik olup birleşir.*

3673 *Her birinizin sözü ayrılık ve savaşa yol açarken, benim sözüm sizi birleştirir.*

3674 *Öyleyse siz konuşmayın, "susun[224]" da konuşurken diliniz ben olayım.*

3675 Sözünüz biçim olarak aynı görünse de etki olarak kavga ve öfkenin kaynağıdır.

3676 İğreti sıcaklığın etkisi yoktur. Özden gelen sıcaklıksa işe yarar.

3677 Sirkeyi ateşte ısıtıp içersen, kuşkusuz daha çok üşürsün.

3678 Çünkü onun sıcaklığı dışsaldır. Asıl özelliğiyse soğukluk ve keskinliktir.

3679 Buz tutmuş olsa da pekmez, a oğul, içtiğinde ciğerini ısıtır.

3680 Öyleyse şeyhin riyası bizim ihlasımızdan yeğdir. Onunki basirettendir çünkü, bizimkiyse körlükten.

3681 Şeyhin sözünden birliktelik doğar. Beden ehlinin sözü ayrılığa yol açar.

3682 Tıpkı Hak tarafından gönderilen ve bu yüzden tüm kuşların dilini bilen Süleyman gibi[225].

3683 Onun adalet çağında ceylanla kaplan düşmanlıktan sıyrılıp dost olmuştur.

3684 Güvercin, doğanın pençesinden güvene ermiştir. Koyun, kurttan çekinmemiştir.

3685 O, düşmanlar arasında arabulucu olmuş, böylece kuşlar arasında birlik doğmuştur.

3686 Karınca gibi buğday peşinde koşuyorsun. Hadi Süleyman'ı ara. Yoldan çıkmak niye?

3687 Buğday arayana buğday bir tuzak olur. Süleyman arayansa ikisine birden kavuşur.

3688 Şu âhir zamanda can kuşları, birbirlerinden bir an bile güvende değil.

3689 Oysa çağımızda da barış getirecek ve bizi zulümden arındıracak Süleyman vardır.

3690 "Her ümmet içinde mutlaka bir uyarıcı bulunmuştur[226]" sözünü anımsa.

3691 [Hak] der ki hiçbir ümmet, himmet sahibi bir Hak halifesinden yoksun değildir.

3692 [Hak halifesi,] can kuşlarını öyle tek yürek yapar ki onlar kötülükten arınıp berraklaşırlar.

3693 Bir anne gibi müşfik olurlar. [Bu yüzden Peygamber,] "Müslümanlar tek vücuttur[227]" demiştir.

3694 Hak elçisi sayesinde tek vücut olmuşlardır. Yoksa her biri katıksız birer düşmandı.

[98b] Peygamber'in -selam üzerine olsun- bereketiyle ensar arasındaki ayrılık ve düşmanlığın ortadan kalkması

3695 Evs ve Hazrec adlarını taşıyan iki kabile, birbirinin kanına susamış iki düşmandı.

3696 Bu eski düşmanlıkları, Mustafa sayesinde İslam'ın ışığı altında silinip yok oldu.

3697 O düşmanlar, bahçelerdeki üzüm taneleri gibi kardeş oldular önce.

3698 "Müminler kardeştir[228]" sözünden öğüt alarak kırdılar kabuklarını ve tek vücut oldular.

3699 Üzümlerin dışyüzleri kardeşlerdir. Sıktığında tek bir şıra olur [hepsi birden].

3700 Koruk ile üzüm birbirine zıtsa da, koruk olgunlaşınca iyi arkadaş olur.

3701 Olgunlaşmayıp ham kalan koruk, ezelde Hak tarafından kâfir ilan edilmiştir.

3702 Ne kardeş olur o, ne de tek vücut. O, doğuştan dinsiz bir uğursuzdur.

3703 Onun içinde gizlediğini söylesem, dünyada anlayışlar fitneye düşer.

3704 En iyisi, kör gâvurun sırrı söylenmesin. En iyisi, cehennem dumanı İrem'den uzak olsun.

3705 Elverişli olan iyi koruklar, gönül ehlinin nefesiyle sonunda tek gönül olur.

3706 İkilik, kin ve kavga ortadan kalksın diye üzüm olmaya doğru hızlıca koştururlar.

3707 Sonra da üzüm halindeyken, bir olup vahdete erişmek için kabuklarını yırtarlar.

3708 İkilik var oldukça dost düşman olur. Hiç kimse kendi kendisiyle savaşmaz.

3709 Yüz binlerce zerreyi birleştiren ustanın bütüncül aşkına övgüler olsun.

3710 Tıpkı yol başında dağınık duran toprağın, testicinin elinde testi olması gibi.

3711 Ancak suyla çamurun birleşmesi eksiktir. Can buna benzemez.

3712 Burada örnek olarak benzeri şeylerden söz etsem, korkarım, anlayış sıkıntıya girer.

3713 Şimdi de Süleyman var ama, biz uzağı görme sevinciyle körlük içindeyiz.

3714 Uzağı görmek, kişiyi kör kılar; tıpkı evde uyurken evi görmeyen gibi.

3715 İnce sözler söylemeye can atarız, düğümleri çözmeye âşığız biz.

3716 İşte böyle düğümleriz, çözeriz. Soru-cevap faslında karmaşık laflar ederiz.

3717 Tıpkı tuzağın ilmeğini çözüp çözüp bağlayan ve böylece ustalaşan bir kuş gibi.

3718 O böylece ovalardan, kırlardan yoksun kalır. İlmek çöze çöze ömrü harcanır.

3719 Ona boyun eğmez hiçbir tuzak. Ama kanadı sürekli kırılıp durur.

3720 Düğümle az uğraş da görkeminin kanatları tüyleri birer birer kopmasın.

3721 Yüz binlerce kuş kanatlarını kırdı da olayların tuzağını bir türlü çözemedi.

3722 Ey muhteris, durumlarını Kur'an'dan oku. "Diyar diyar dolaşıp [ölümden kaçış aradılar]". Bak bakalım "kurtuluş var mı?[229]"

3723 Türk'ün, Rum'un ve Arab'ın kavgasıyla çözülmez "üzüm"le "ineb" sorunu.

3724 Mânâ dillerini bilen Süleyman gelmedikçe, bu ikilik ortadan kalkmaz.

3725 Bütün kavga eden kuşlar! Padişahın doğanlar için çaldığı davulu doğan gibi dinleyin.

3726 Sevinç içinde her yandan, ihtilafınızı bırakıp birliğe doğru yürüyün.

3727 "Nerede olursanız olun, ona yönelin[230] ki o, sizi huzurundan geri çevirmez."

3728 Kör kuşlarız biz, hem de çok toyuz. Çünkü Süleyman'ı bir an olsun tanımadık.

3729 Doğanlara düşman olduk baykuşlar gibi. Bu yüzden de harabelerde dayanıp kaldık.

3730 Aşırı bilgisizlik ve körlük yüzünden Allah'ın sevgili kullarını incitmeye yelteniriz.

3731 Süleyman'la aydınlanan kuşlar topluluğu, suçsuzun kolunu kanadını koparır mı hiç?

3732 Tam tersine acizlere yem taşırlar. Çatışma ve kinsiz mutludur o kuşlar.

3733 Aralarındaki Hüdhüd, kutsamak için yüz Belkıs'ın yolunu açar.

3734 Onların kargası, karga görünümlü olsa da, himmet doğanı olup çıkmış ve "kaymadı[231]" [hitabına mahzar] olmuştur.

3735 Aralarında "lek lek" (senindir) diye seslenen leylek, kuşkuları tevhit ateşine verir.

3736 Onların güvercini kaygı duymaz doğandan. Onların güvercinine boyun eğer doğan.

3737 Onların keyif veren bülbülü, kendi içinde taşır gül bahçesini.

3738 Onların papağanı, içinden sonsuzluk şekeri kaynayıp aktığından, şekerden azattır.

3739 [99a] Onların tavuslarının ayakları, görünümce başka tavusların kanatlarından güzeldir.

3740 Sesten ibarettir Hâkânî'nin kuş dili[232]. Onun neresi Sülayman'ın kuş dili?

3741 Sen kuşların dilini nerden bileceksin? Çünkü Süleyman'ı bir an bile görmedin.

3742 Sesi coşku veren o kuşun kanadı, doğunun da batının da dışındadır.

3743 Ezgisinin her biri görkem içinde gökten yere gelip yerden göğün zirvesine yükselir.

3744 Bu Süleyman olmadan yürüyen kuş, yarasa gibi âşıktır karanlığa.

3745 Sonsuza dek kalmamak için karanlıkta, Süleyman'a alış ey sevimsiz yarasa.

3746 O yöne bir metrecik ilerlesen, metre gibi mesafenin piri olursun.

3747 Topallayıp sekerek o yana bir gidebilsen, kurtulursun bütün kötürümlükten.

Tavuğun büyüttüğü kaz yavrularının öyküsü

3748 Seni bir tavuk kanatları altına alıp bir dadı gibi büyüttüyse de kaz yumurtasısın sen.

3749 Senin annen şu denizde bir kazdı. Dadın ise karada yaşayan karaya bağlı bir kuştu.

3750 Gönlünde bulunan deniz arzusu, annenden gelen doğal bir özelliktir.

3751 Karaya eğilimin, dadından kaynaklanır. Dadıyı bırak, çünkü o kötü görüşlüdür.

3752 Dadını karaya bırak gitsin. Sen koşup kaz gibi anlam denizine gir.

3753 Annen seni sudan korkutsa bile sen korkma, hemen denize doğru koş.

3754 Sen kazsın, hem karda hem de suda yaşarsın; tavuk gibi kokmuş yuvalı değilsin.

3755 "İnsanoğlunu yücelttik[233]" [hükmü] ile padişahsın sen. Karaya da denize de adım atabilirsin.

3756 "Onları denizde taşıdık" sözünü, "Onları karada taşıdık.[234]" sözünün önüne içtenlikle geçir.

3757 Melekler karaya çıkamazken, hayvan cinsinin de denizden haberi yoktur.

3758 Sen bedence hayvan, ruhça meleksin. Böylece hem karaya hem de göğe erişirsin.

3759 Böylece görünüşte "sizin gibi bir insan"dır, ama "ona vahyedilir[235]" ruhu onu görücü kılar.

3760 Topraktan olan beden yere düşerken, onun ruhu yüce göklerde dolaşır.

3761 Kazlarız hepimiz a evlat. Deniz bizim dilimizi tümüyle bilmektedir.

3762 Süleyman denizdir öyleyse, bizlerse kuş. Sonsuza dek Süleyman'da yüzeriz.

3763 Süleyman'la denize adım at ki Dâvud'un yaptığı gibi [deniz bize] yüz zırh yapsın.

3764 O Süleyman herkesin gözü önündedir. Fakat kıskançlık, bağlayıp büyüler gözleri.

3765 Böylece karşımızda durduğu halde, bilgisizlik, mahmurluk ve gevezelik yüzünden onu görecek halimiz yok.

3766 Gök gürültüsü, susuz kişinin başını ağrıtır. Çünkü bilmez bereket bulutu onunla gelir.

3767 Gökteki suyun tadından habersiz, gözü akan suda kalmıştır.

3768 O, çaba bineğini sebeplere doğru sürer de sebepleri var edenden çaresiz gâfil kalır.

3769 Sebepleri var edeni açıkça gören, nasıl olur da dünya sebeplerine gönül verir?

Hacıların çölde yalnız buldukları zâhidin kerametleri karşısında şaşırmaları

3770 Abbâdîler[236] gibi ibadete dalmış bir zâhit vardı çöl ortasında.

3771 Hacılar çeşitli yörelerden oraya ulaştıklarında gözleri toprakta oturan bir zâhide ilişti.

3772 Zâhidin yeri kuruydu ama terütazeydi kendisi. Ona ilaçtı çölde esen sam yeli.

3773 Hacılar, onun âfet[i andıran çöl]de yapayalnız ve dipdiri oluşuna şaşırdılar.

3774 Bir kazan suyu kaynatacak hararetteki kumların üstünde namaza durmuştu.

3775 Sanki yeşillikler içinde keyfine diyecek yoktu ya da Burak ve Düldül'e binmişti.

3776 Ya da ipekler üstünde geziyordu veya sam yeli ona seher yelinden güzel geliyordu.

3777 Hacılar topluluğu, dervişin namazını bitirmesini beklediler.

3778 Derviş, istiğraktan sıyrılınca, topluluk içinde bulunan gönül gözü açık biri…

3779 Onun el ve yüzünden su damladığını, abdest nedeniyle giysisinin ıslak olduğunu gördü.

3780 Sonra ona sordu, *suyun nereden?* [Derviş,] *göktendir*, diyerek elini kaldırdı.

3781 [99b] [Adam] dedi, *kuyu ve ip olmadan, her istediğinde geliyor mu su?*

3782 *Öyleyse bizim sorunumuzu da çöz, ey din sultanı! Böylece senin halin, bize kesin inanç versin.*

3783 *Bize sırlarından bir sır göster de belimizden zünnarları*[237] *kesip atalım.*

3784 Gözlerini göğe doğru açıp [dedi, *Rabbim] hacıların duasını kabul et.*

3785 *Ben rızkı yukardan aramaya alışkınım [Rabbim]. Kapımı yukardan açtın sen benim.*

3786 *Mekansızlıkta mekan ortaya çıkaran ve "Rızkınız göktedir*[238]*" diye belirten sensin.*

3787 Bu duanın ortasında, su çeken bir fili andıran güzel bir bulut belirdi ansızın.

3788 Bardaktan boşalırcasına yağmur yağmaya başladı ve çukurlarla mağaraları doldurdu.

3789 Bulut, tulum gibi gözyaşı döküyor, hacılar da tulumları dolduruyordu.

3790 Bir topluluk, bu ilginç olaylar sayesinde bellerindeki zünnarları koparıp atıyordu.

3791 Bir başka topluluğun da bu ilginç olayla inancı artıyordu. Elbette doğru yolu Allah daha iyi bilir.

3792 Bir topluluk da kabul etmedi. Asık suratlı ve ham, sonsuza dek eksiktir onlar. Söz bitti.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

Mesnevi

Üçüncü Defter

Hikmetler Allah'ın askerleri olup Allah bunlar yoluyla müritlerin ruhlarını güçlendirip ilimlerini cehalet, adaletlerini zulüm, cömertliklerini riya ve hoşgörülerini akılsızlık kirinden arındırır. Onlara, âhireti anlamaya ilişkin kendilerinden uzak olanı yaklaştırır ve ibadet ve çalışmaya ilişkin güçlükleri kolaylaştırır.

İlahî hikmetler, peygamberlerin delil ve kanıtlarından olup Allah'ın âriflere özgü sırlarından ve kudretinden, O'nun küre şeklindeki duman feleği üzerinde egemen olan inciyi andırır rahmânî ve nûrânî feleği idare edişini haber verir.

Aklın toprak sûretine ve zâhirî ve bâtınî duyulara egemen oluşu gibi bu ruhânî feleğin deveranı da duman feleğine, parlak yıldızlara, ışıltılı lambalara, yağmur getiren rüzgârlara ve yayılmış toprak-

Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî

lara ve akıp giden sulara egemendir. Allah bunlardan kullarını yararlandırır ve bunlarla onların anlayışlarını artırır.

Kuşkusuz her okuyucu kendi anlayış gücü ölçüsünce anlar ve her ibadet eden, kendi kısmet ve gücü ölçüsünce ibadet eder. Her fetva verici, aklının yettiği ölçüde fetva verir. Her sadaka veren, gücü ölçüsünde sadaka verir, her bağışlayan kendi varlığı ölçüsünde bağışlar. Her ihsan gören de erdem sahibini tanıdığı ölçüde ihsan görür. Fakat çölde su arayanın denizlerde su olduğunu bilmesi onu aramaktan alıkoymamalı ve kendisini geçim meşguliyeti engellemeden, hastalık ve ihtiyaçlar kuşatmadan ve arzular kendisiyle peşinde koştuğu şey arasına engeller koymadan önce çaba göstererek aramalıdır.

Nefsini tercih edip rahatını düşünerek aramaktan geri duran, can korkusu taşıyan ve geçim derdine düşen bilgiye ulaşamaz. Bilgiye ancak Allah'a sığınıp dinini dünyasına tercih eden ve hikmet hazinesinden eksilmez ve miras kalmaz muazzam mallar, yüce nurlar ve değerli mücevherler alan, Allah'ın fazlına şükredip O'nu ululayarak O'nun azametini öven, aşağılık hazlardan ve kendi azını çok görüp başkasının çoğunu az görme ve Allah'ın hükmüne karşı gelip bencilliğe düşme câhilliğinden Allah'a sığınanlar ulaşır.

İstekli olan bilgi sahibinin bilmediğini öğrenmesi, bildiğini öğretmesi, anlayışı kıt olanlara hoşgörüyle yaklaşması, ahmakların ahmaklığına bakıp kendi kendine böbürlenmemesi ve anlamaktan yoksun olanları itip kakmaması gerekir. "Önceden siz de böyleydiniz de Allah size lütfetti[1]."

Allah, mülhitlerin söylediklerinden, müşriklerin şirklerinden, eksik kişilerin eksiltmelerinden, benzeticilerin benzetmelerinden, düşünenlerin kötü düşüncelerinden ve hayalcilerin nitelemelerinden münezzeh ve yücedir.

İlahî ve rabbânî Mesnevî kitabının bir araya getirilmesini sağlayan Allah'a hamdolsun. O yücedir. O, başarıya eriştirip üstünlük verendir, kudret ve nimet O'nundur; özellikle ârif kulları için bütün kesimlere rağmen. O kesimler ki "Allah'ın nurunu ağızlarıyla söndürmek isterler. Kâfirler istemeseler de Allah nurunu tamamlayacaktır[2]." "Zikri (Kur'an'ı) biz indirdik ve onu koruyacak elbette biziz[3]." "Kim bunu işittikten sonra değiştirirse günahı onu değiştirenleredir. Allah elbette işitendir, bilendir[4]."

Üçüncü Defter

1 [104b] [Ey Hak ışığı Hüsâmeddin, şu üçüncü defteri getir. Üçlemek sünnettir[5].

2 Bahaneleri bırak da aç üçüncü defterle sırlar hazinesini.

3 Gücün, Hak gücünden doğuyor, haraketle seğiren damarlardan değil.

4 Şu yanan güneş lambası, ne fitilden, ne pamuktan, ne de yağdandır.

5 Hep ayakta duran gök çatısı, urgana, sütuna bağlı değildir[6].

6 Cebrail'in gücü mutfaktan değil, varlığı yaratanın cemalindendir.

7 Hak ermişlerinin gücü de yiyip içmekten değil, bil ki Hak'tandır.

8 Bedenleri de nurla yoğrulmuş ve böylece ruhu ve melekleri geçmişlerdir.

9 Yüce Hakk'ın sıfatlarıyla sıfatlandığın için sen de hastalıkların ateşinden geç Halil gibi.

10 Ey unsurları bünyesine köle eden, ateş sana da olur serin ve esen.

11 Her bünyenin kaynağıdır unsurlar. Oysa senin şu bünyen her temelden üstündür.

12 Şimdi mizacın, saçılmış dünyadan birlik niteliğini devşirmiştir.

13 Ne yazık ki insanların kavrayış alanları son derece dar. İnsanlarda boğaz yok.

14 Ey Hak ışığı, görüş ortaya koyuşundaki ustalıkla taşa bile boğaz verir senin helvan.

15 Tur dağı, tecelli sonucu boğaza kavuşup şarap içti de [bünyesi] şarabı kaldıramadı.

16 Dağ yarılıp ufalandı[7]. Hiç gördünüz mü bir dağın deve gibi oynadığını?

17 İnsanlara lokma vermek herkesin elinden gelir. Boğaz vermekse ancak Allah'ın işidir.

18 [Allah] cisme de ruha da boğaz bahşeder. Her uzvuna ayrı boğaz bahşeder.

19 [Bunu ancak] Hakk'a yaraşır duruma gelip hile ve dalavereden arındığında bahşeder.

20 [Hakk'a yaraşır olunca] sultanın sırrını kimseye söylemez, sineğin önüne şeker dökmezsin.

21 Yüce sırları ancak zambak gibi yüz dili olup da suskun kalanın kulağı duyabilir.

22 Allah'ın lütfu, toprağa boğaz bahşeder de toprak su içip yüzlerce bitki bitirir.

23 Yine topraktan olan varlığa boğaz ve dudak verir de o da bitkileri bulup yer.

24 Bitkiyi yiyince iri bir hayvan haline gelir. Hayvan da insana yem olur gider.

25 Sonunda ruh ve görüş insandan ayrılınca toprak gelir de insanı yer.

26 Hep ağızları açık zerreler gördüm. Yediklerini söylersem söz uzar gider.

27 Azıkların azığı O'nun nimetlerinden [gelir]. Dadıların dadısı, [Hakk'ın] kapsayıcı lütfudur.

28 Rızıklara O rızık verir. Yoksa buğday besinsiz nasıl meydana gelir?

29 Bu sözün açıklaması bitesi değil. Bir parça söyledim. [Başka] parçaları da sen anla.

30 Bütün âlemi hem yiyen, hem yenilen olarak bil. Kalıcılarsa yönelenler ve kabul edilenlerdir.

31 Bu dünya ve sâkinleri dağıtılanlardır. O dünya ve yolcularıysa kalıcılardır.

32 Bu dünya ve âşıkları sonludur. O âlem mensuplarıysa sonsuz ve bir arada.

33 Öyleyse sonsuza dek kalmayı sağlayacak bengisuyu kendi kendine verendir cömert.

34 Cömert, "bâki kalan iyiler[8]"[den] olup yüz türlü âfet, tehlike ve korkudan güvendedir.

35 Binlerce olsa da bir kişiden fazla değildir. Çünkü hayalperestler gibi sayı derdinde değildir.

36 Yiyenle yenilenin boğazı, yemek borusu vardır. Gâliple mağlûbun aklıyla fikri vardır.

37 O, adalet değneğine boğaz vermiştir. Böylece o değnek, onca değnek ve ipi yemiştir[9].

38 Onca yediği onda bir artışa yol açmamıştır. Çünkü onun şekli ve yiyişi hayvanî değildir.

39 [105a] Doğan her hayali yesin diye yakîne de değnek gibi boğaz vermiştir.

40 Öyleyse soyutların da somutlar gibi boğazı var. Soyutlara rızık veren de Allah'tır.

41 Bütün âlemde, besin almaya yarayan boğazı olmayan hiçbir yaratılmış yoktur öyleyse.

42 Canın boğazı bedeni düşünmekten arınırsa işte o zaman yüce rızka ulaşır.

43 Bil ki mizacı değiştirmek şarttır. Kötülerin ölümü kötü mizaçtandır.

44 İnsan mizacı çamur yemeye alışırsa sararıp solar, hastalanıp düşkünleşir.

45 Kişinin kötü mizacı değişirse yüzünden çirkinlik gider de ışık gibi parlar.

46 Süte alışmış bebeğin ağzını başka nimetlerle tatlandıran dadı,

47 Meme yolunu bebeğe kapatsa da ona yüz bahçenin yolunu açar.

48 Çünkü meme, o zavallının binlerce nimet, besin ve ekmeğe ulaşmasına engeldir.

49 Öyleyse yaşayışımız sütten kesilmeye bağlıdır. Yavaş yavaş çaba göster vesselam.

50 İnsan bir ceninken besini kandı. Mümin, pislikten işte böyle temizlik elde eder.

51 Kandan kesilince besini süt olur. Sütten kesilince de lokma yemeye başlar.

52 Lokmadan kesilince bir Lokman olur. Açık ve gizli [bilgi]leri elde etmeye başlar.

53 Rahimdeyken cenine dışarıda çok düzenli bir âlem olduğunu biri söyleseydi...

54 Enine boyuna sevinç dolu bir alan... İçinde yüz türlü nimet ve bir sürü yiyecek...

55 Dağlar, denizler ve ovalar... Bağlar, bahçeler ve tarlalar...

56 Son derece yüksek ve ışıklı bir gök... Güneş, ay ve yüzlerce Süha...

57 Güney, kuzey ve batı rüzgârlarıyla bahçeler gelin gibi süslenip şenlenir.

58 Oranın ilginçlikleri sözle anlatılamaz. Sen bu karanlıkta ne diye sıkıntı çekiyorsun?

59 Dar bir çarmıha gerilmiş kan içmedesin. Hapiste, pislikler ve zorluklar içindesin.

60 [Bu sözler karşısında] o, kendi durumuna bakıp [bunu] inkâr eder ve bu mesajdan yüz çevirirdi.

61 *Olamaz, bu bir aldanış,* derdi. Çünkü kör vehmin buna ilişkin bir algılaması yoktur.

62 Onun idraki böyle bir şey görmemiş,

inkârcı aklı böyle bir şey duymamıştır.

63 Dünyadaki insanların geneli böyledir. Ermişler onlara o dünyadan söz edip…

64 *Bu dünya çok karanlık ve dar bir kuyu ve dışarda kokusuz ve renksiz bir dünya var,* [deyince]…

65 Onların hiç birinin kulağına girmez bu söz. Çünkü tamah, kalın ve büyük bir perdedir.

66 Tamah, kulağın duymasına engel olur. Art niyet de gözü kapatıp bilgi edinmeyi önler.

67 Nitekim aşağılık yurtta kan onun gıdası olduğu için ceninin kana olan tamahı…

68 Bu dünyaya ilişkin bir şey duymasını önler. Böylece o, kandan başka yemek bilmez.

Öğüt verenin öğüdünü tutmayıp ihtiras yüzünden fil yavrusu yiyenlerin öyküsü

69 Duymuşsundur, bir bilge, Hindistan'da bir grup arkadaş görür.

70 Uzak yoldan gelmektedirler. Aç, yiyeceksiz ve takatsiz kalmışlardır.

71 Bilgiden doğan acıma duygusu coştu ve onlara, *hoş geldiniz,* deyip güler yüz gösterdi.

72 *Biliyorum,* dedi, *açlık yüzünden bu Kerbela'da sıkıntınız katmerlenmiş.*

73 *Fakat Allah aşkına, ey ulular, fil yavrusu olmasın sakın yemeğiniz.*

74 *Gittiğiniz yönde fil var. [Sözümü] dinleyip fil yavrularına kıymayın.*

75 *Yolunuz üzerinde fil yavruları var. Onları avlamaya can atabilirsiniz.*

76 *Çok güçsüz ve [üstelik] çok lezzetli ve besililer. Fakat anneleri pusuda onlara bakar.*

77 *O, yavrusunun ardından yüz fersah yolu inleyip ah ederek dolaşır durur.*

78 *Ateşle duman çıkar hortumundan. [Bu yüzden] sakın onun ayrı düşmüş yavrusundan.*

79 Oğul, veliler Hak çocuklarıdır[10]. Kayıp olanla olmayandan çok iyi haberdardır.

80 Yokluklarında eksiklikleri olduğunu düşünme. Çünkü canlarının öcünü alan O'dur.

81 Der ki *bu veliler benim çocuklarımdır*[11]. Onlar, gariplik içinde iş güçten uzaktırlar.

82 Sınama için zavallı ve yetimdirler, fakat sır âleminde dostları benim.

83 [105b] Benim bütün ismetlerimle desteklenirler. Sanırsın ki benim parçalarımdır onlar.

84 Aman ha! Benim hırka giydirdiklerimdir onlar. Yüz binlercedirler [ama] tek bedendirler.

85 Yoksa Musa, bir beceri gösterip Firavun'u nasıl altüst edebilirdi?

86 Yoksa Nuh, bir bedduayla doğuyu ve batıyı sular altında bırakabilir miydi hiç?

87 Cömert Lut, bir duayla nasipsizlerin bütün şehirlerini kökünden kazıyamazdı yoksa.

88 Cennet gibi şehirleri, karasular akan Dicle'ye döndü. Git de bak izine.

89 Bu iz ve bilgi, Şam dolaylarındadır. Kudüs yolu üzerinde görürsün onu.

90 Hak kulu yüz binlerce peygamber dolayısıyla her çağda cezalandırmalar olmuştur.

91 Bunlardan söz etsem konu uzayıp gider. Ciğer ne ki, dağlar kan kesilir.

92 Dağlar kan kesilir, yeniden donar. Kan kesilmeyi görmezsin; kör ve uzaksın sen.

93 İlginç bir kör! Uzak görüşlü, keskin gözlü. Fakat deveye baksa yünden başka bir şey göremez.

94 İnsan, ihtirasının çıkarına olanı inceden inceye görür, [fakat] ayı gibi amaçsız raks eder.

95 Kendini yenip de şehvet yarası üzerindeki pamuğu koparıp atacaksan raks et.

96 Yiğitler, meydanda koşturup raks ederler. Kendi kanları üstünde raks ederler onlar.

97 Kendi ellerinden kurtulunca el çırparlar. Eksikliklerinden kurtulunca raksa başlarlar.

98 İçlerinden çalgıcılar def çalar. Coşkularında denizler dalgalanıp köpürür.

99 Sen görmezsin ama onların kulaklarınca dallardaki yapraklar bile el çırpar.

100 Yaprakların el çırpışını görmezsin sen. Gönül kulağı lâzım, beden kulağı değil.

101 Başındaki kulağı alaylara ve yalanlara kapat ki ışıl ışıl can şehrini göresin.

102 Muhammed'in kulağı sözden sır çeker. Öyle ki Hak, Kur'an'da, *kulak budur*, der[12].

103 Peygamber baştan başa kulaktır, gözdür. O bize süt veren annedir, bizse bebeğiz.

104 Bu sözün sonu gelmez. Atını filcilere doğru geri çevir, başa dön.

Fil yavrularına eziyet edenlerin öykülerinin geri kalanı

105 Fil gelip her ağzı koklar. Her insanın midesini inceler.

106 Yavrusunu kebap edeni bulmak ve öç alıp gücünü göstermek ister.

107 Hak kullarının gıybetini yapıp etlerini yersin, cezasını da görürsün[13].

108 Aman ha! Ağzını koklayan Yaratıcı'dır. Sâdık olan dışında kim canını kurtarabilir?

109 Mezarda Münker ve Nekir tarafından ağzı koklanan zavallının vay haline!

110 Ne o ululardan ağzı kaçırmaya, ne de ağız ilacıyla koku giderme imkanı var.

111 Toprağa giren için yağcılık şansı yoktur. [Orada] akıl için hileye imkan yok.

112 Her saçmalayanın başına ve kıçına indirirler gürz darbelerini.

113 Görünüşte odun ve demir görmesende Azrail'in gürzünün etkisine bak.

114 Kimi zaman da görünüş olarak da görünür, ama bundan ancak hasta haberdar olur.

115 Hasta, *a dostlar,* der, *şu tepemde duran kılıç da neyin nesi?*

116 *Biz görmüyoruz, bu bir hayal olmalı.* Ne hayali? Göçmek demek bu.

117 Ne hayali? Şimdi şu alçak felek bile bunun korkunçluğundan hayalete döndü.

118 Hastanın gözünde gürzler ve kılıçlar somutlaştı ve başı öne düştü.

119 O, kendisiyle ilgili olanı görür. Düşmanın da dostun da gözü buna kapalıdır.

120 Dünya hırsı gidip gözü keskinleşti onun. Kan dökme (ölüm) anında gözü aydınlandı.

121 Kibir ve öfkesi sonucunda onun gözü vakitsiz öten horoza döndü.

122 Vakitsiz öten horozun başını kesmek vacip olur.

123 Her an canın bir parçası için can çekişme söz konusudur. Can çekişirken imanını gözet.

124 Altın kesesi gibidir ömrün. Geceyle gündüz, para saymak gibidir.

125 Durmaksızın sayıp verir altınları. Sonunda kese boşalır, yokluk gelip çatar.

126 Dağdan alıp da yerine geri koymasan, bu veriş yüzünden dağ yıkılıp gider.

127 Öyleyse her anın yerine karşılığını koy ki "Secde et ve yaklaş[14]" amacına ulaşasın.

128 [106a] İşler bitsin diye o kadar da uğraşma. Dinle ilgili olanlar dışındaki işler için çabalama.

129 Bitiremeden gideceksin sonunda. İşlerin yarım, ekmeğin çiğ kalacak.

130 Mezarı ve lahdi mamur kılmak, ne taşla tahtayla olur, ne de servetle.

131 Bilakis arınışta kendine bir mezar yapıp O'nun benliğine benliğini gömmen[le olur].

132 Onun toprağı olup onun derdine gömülmelisin ki nefesin onun nefesinden yardımlar görsün.

133 Türbeler, kubbeler ve taklar, manâ ehli için güzel bir şey değildir.

134 Şu atlas giyen canlıya bak. Hiç atlas aklın elinden tutar mı?

135 Onun canı Münker'in azabı altındadır. Gamlı gönlünde gam akrebi vardır onun.

136 Dışyüzünde süsler ve bezekler var. İçiyse kaygılardan perişan ve ağlamaklı.

137 Görürsün ki biri de eski hırka giymiştir, ama düşüncesi şeker kamışı, sözü şeker gibidir.

Fil öyküsüne dönüş

138 Öğüt veren dedi ki *bu öğüdümü dinleyin de kalbiniz ve ruhunuz sıkıntıya düşmesin.*

139 *Otlarla, yapraklarla yetinin. Fil yavrularını avlamaya yeltenmeyin.*

140 *Dünyada öğüt borcumu ödedim ben. Öğüdün tutulması, ancak mutluluk verir.*

141 *Ben sizi pişmanlıktan kurtarmak için mesajı bildirmeye geldim*[15].

142 *Sakın tamah kesmesin yolunuzu. Tamah dalınızı yaprağınızı kökünden söker.*

143 Bunları söyledi ve iyilikler dileyip gitti. Onlarınsa yolda kıtlık ve açlıkları arttıkça arttı.

144 Birden bire yolun bir yanında yeni doğmuş semiz bir fil yavrusu gördüler.

145 Sarhoş kurtlar gibi çullandılar üstüne. Silip süpürdüler de rahata erdiler.

146 Yoldaşlardan biri yemeyip öğüt verdi. Çünkü fakirin sözü aklındaydı onun.

147 O söz, onun kebap yemesine engel oldu. Eski akıl sana yeni bir talih bağışlar.

148 Sonra hepsi vurup kafayı yattı. Aç kalansa sürünün çobanı gibi [uyanıktı].

149 Korkunç bir filin geldiğini gördü. Fil gelip önce [uykusuz] bekleyene doğru koştu.

150 Fil, onun ağzını üç kez kokladı. Ağzından hiçbir olumsuz koku gelmiyordu.

151 Çevresinde birkaç kez dönüp gitti. O koca fil ona zarar vermedi.

152 Sonra bütün uyuyanların ağızlarını kokladı. Uyuyan adamdan koku geliyordu.

153 Yediği fil yavrusunun kokusuydu bu. Fil onu hemen parçalayıp öldürdü.

154 Sonra da o gruptakileri birer birer parçaladı. Ürküp çekinmeden yapıyordu bunu.

155 Her birini havalara fırlatıyor, sonra da yere çarparak parçalıyordu.

156 Ey halkın kanını emen, çekil yoldan. Çekil de kanları sana savaş açmasın.

157 Kesinlikle bil ki malları kanlarıdır[16]. Çünkü mal güç harcanarak elde edilir.

158 O fil yavrularının annesi kin güder. Fil, yavrusunu yiyenden öç alır.

159 A rüşvet yiyici, [sen de] fil yavrusu yiyorsun. Düşman fil senin de canına okur.

160 Hile tasarlayanı rezil etti koku. Fil, kokusundan bilir kendi yavrusunu.

161 Hak kokusunu ta Yemen'den alanın[17], bendeki bâtıl kokusunu almaması mümkün mü?

162 Mustafa, uzak yoldan kokuyu aldığı halde, ağzımızdaki güzel kokuyu nasıl almaz?

163 Alır elbet, ama gizler bizden. Kokunun iyisi de kötüsü de yükselir göğe.

164 Sen uyuyup durursun, ama o haram kokusu yeşil renkli göğe yükselir.

165 [Haram kokusu] çirkin nefeslerine yoldaş olup gökteki koku alıcılara dek gider.

166 Kibir, ihtiras ve açgözlülük kokusu, konuşurken soğan kokusu gibi yayılır.

167 Ne zaman yemişim, ben soğandan sarımsaktan kaçındım, diye yemin etsen de…

168 Yemin ederken ağzından çıkan soluk, dostlarının burnuna ulaşıp seni ele verir.

169 Bu koku yüzünden dualar geri çevrilir. Eğri kalp dilden belli olur.

170 Öyle duaya karşılık olarak "*defolun*[18]" [emri] gelir. Sahtekârın cezası ret sopasıdır.

171 Sözün eğri olup da anlamı doğruysa, sözün eğriliği Allah için makbuldür.

Sevgili açısından sevenlerin yanlışının yabancıların doğrusundan daha iyi olduğuna dair

172 [106b] O sâdık Bilal ezan okurken "hayye" diyeceği yerde "heyye" derdi.

173 Sonunda, *ey Peygamber,* dediler, *bina yeni kurulurken bu yanlış hoş değil.*

174 *Ey Allah'ın elçisi, ey nebi! Fasih okuyabilen bir müezzin getir göreve.*

175 *Dinin başlangıcında "hayye ale'l-felah"ı böyle okumak [önemli bir] kusurdur.*

176 Peygamber'in öfkesi kabardı ve gizli inayetlerden birkaç sır söyledi.

177 *Bre alçaklar,* dedi, *Allah katında Bilal'ın "heyye"si, yüz "hayye"den ve dedikodudan iyidir.*

178 *Beni öfkelendirmeyin de sırlarınızı ve başınızı sonunuzu orta yere sermeyeyim.*

179 Duada hoş nefesin yoksa, gidip arınmış kardeşler (*ihvân-ı safâ*)den dua iste.

Hakk'ın Mûsa'ya, bana günah işlemediğin bir ağızla dua et diye buyurması

180 Dedi, *ey Musa, günah işlemediğin bir ağızla [yakarıp] sığın bana.*

181 Musa dedi, *bende o ağız yok ki.* [Hak] dedi, *başkasının ağzıyla dua et bize.*

182 Başkasının ağzıyla günah işlemen mümkün mü? Rabbim, diye başkasının ağzıyla yakar.

183 Öyle şeyler yap ki gece gündüz senin için dua etsin ağızlar.

184 Günah işlemediğin ağız, başkasının bağışlanma dileyen ağzıdır.

185 Ya da kendi ağzını temizleyip ruhunu çevik ve atılgan kıl.

186 Hakk'ın zikri temizdir. Temizlik gelince, pislik pılını pırtısını toplayıp çıkar gider.

187 Kaçar zıtlardan zıtlar. Işık vurunca da karanlık kaçar.

188 Temiz ad ağza girince ne pislik kalır ne de üzüntü.

Dua edenin Allah demesi Hakk'ın cevap vermesinin ta kendisidir

189 Bir gece biri Allah diye zikrediyor, zikriyle dudağı tatlanıyordu.

190 Şeytan, *behey çok söyleyen,* dedi, *bunca Allah deyişinin karşılığı hani?*

191 *Dergâhtan bir cevap bile gelmiyor. Daha ne kadar yüzsüzce Allah deyip duracaksın?*

192 Adam, umutsuzluğa düşüp başını yastığa koydu. Düşünde yeşiller içinde Hızır'ı gördü.

193 Dedi, *neden bıraktın zikri? Allah'ı anmaktan ne diye pişman oldun?*

194 Dedi, *"lebbeyk" cevabı gelmiyor bana. Kapıdan kovulacağım diye korkuyorum.*

195 Dedi, *Allah demen, bizim "lebbeyk" dememizdir. Yakarışın, yanışın ve duan habercidir bize.*

196 *Tedbirlerin ve çözüm arayışların bizim çekişimizden ve ayağını çözüşümüzdendir.*

197 *Korkun ve aşkın, kemendimizdir bizim. Her "Rabbim" deyişinin altında "lebbeyk"ler vardır.*

198 Cahilin canı bu duadan uzak mı uzaktır. Çünkü onun "Rabbim" demesine izin yoktur.

199 Zarara uğrayınca Allah'a yalvarmasın diye ağzında ve kalbinde kilit vardır onun.

200 [Allah,] Firavun'a yüz türlü mal mülk verdi de o üstünlük savlamaya başladı.

201 O kötü karakterli [Firavun] Hakk'a yakarmasın diye tüm ömründe bir sıkıntı görmedi.

202 Hak, ona bu dünyanın bütün mülkünü verdi de dert, sıkıntı ve üzüntü vermedi.

203 Allah'ı gizli gizli anmanı sağladığı için dert, dünya mülkünden iyidir.

204 Dertsizin yakarışı soğuk ve koftur. Dertlinin yakarışı ise aşk ve içtenlik doludur.

205 Dudaklarını aralayıp mırıldanış, âlemin başlangıcını anış…

206 O arı duru mahzun sesin, *Rabbim, ey imdada yetişen, ey yardım eden,* deyişi…

207 O'nun yolunda köpek inleyişi [bile] cezbesiz değildir. Çünkü her yönelen, yol kesiciye tutsaktır.

208 Murdarlıktan sıyrılıp padişahların sofrasına oturan Kehf köpeği gibi.

209 O, kıyamete dek mağara önünde ârifçesine çömleksiz rahmet suyu içer.

210 Perde gerisinde o şaraptan yoksun olmayan köpek postlu nice adsızlar vardır.

211 Bu şarap için canını ver, a oğul. Cihatsız, sabırsız zafer mümkün mü?

212 Bunun için sabretmek zor değildir pek. Sabret, "sabır rahatlığın anahtarıdır".

213 Sabredip dayanmadan bu tuzaktan kimse kurtulmaz. Sabır, eli ayağıdır ihtiyatın

214 Yemede ihtiyatlı davran; bu zehirli bir bitkidir. İhtiyat, nebilerin gücü ve nurudur.

215 [107a] Her yelle savrulan ancak samandır. Dağ yele ne diye aldırsın ki?

216 Her yanda bir ecinni, çağırıp durur seni. *Kardeşim,* der, *yol ararsan, gel hadi!*

217 *Yoldaşın olup da sana yol göstereyim. Bu incelikli yolda ben bir kılavuzum.*

218 O ne kılavuzdur, ne de yolu bilir. O kurt huyluya doğru gitme ey Yusuf.

219 İhtiyat, bu diyardaki tuzaklarla yağların ve balların seni kandıramayışıdır.

220 Çünkü onun ne yağı vardır, ne balı. Sadece büyü okuyup kulağa üfler.

221 *Gel ey aydın kişi, konuğumuz ol,* der, *ev senindir, sen de benim.*

222 İhtiyat [özür belirtmektir]: *İştahsızım,* dersin. Ya da dersin, *bu izbede yorgun düşüp hastalandım.*

223 Ya da *başım ağrıyor,* dersin, *bir geçsin hele.* Ya da *beni dayı oğlu çağırdı,* dersin.

224 Çünkü o sana bir balı bile yüz zehirle verir. Balı sende yaralara yol açar.

225 Sana elli altmış altın verecek olsa, oltana yem takıyor demektir, a balık.

226 Verse bile, nerden bulup verecek o sahtekâr? Sahtekârın sözü çürük cevizdir.

227 Cevizin sesi aklını beynini alıp götürür. O, yüz binlerce aklı akıl yerine koymaz.

228 Dostun senin çıkınındır, kesendir. Sen Râmin'sen, Vîs'den başkasını arama[19].

229 Vîs ve sevgilin senin kendi özündür. Şu dışarıdakilerin tümü âfetlerindir.

230 İhtiyat, seni davet ettiklerinde, *bunlar beni istiyor, bana bayılıyor,* dememendir.

231 Davetlerini, avcının kuş avlamak için pusuda çıkardığı kuş sesi olarak gör.

232 Avcı, ölmüş kuşu orta yere koyarak sesi bu kuşun çıkardığı izlenimini verir.

233 Kuş sanır ki kendi gibi bir kuştur o. Kuşlar toplanır, avcı da tüylerini yolar.

234 Ancak Allah'ın ihtiyat verdiği ve o yem ve tuzaktan başı dönmeyen kuş farklıdır.

235 İhtiyatsızlığın sonu kesinlikle pişmanlıktır. Bunu açıklayan şu öyküyü bir dinle.

Köylünün şehirliyi kandırması ve çokça ısrar edip dil dökerek davet etmesi

236 Kardeşim, geçmiş zamanda birbiriyle tanış olan bir köylüyle şehirli vardı.

237 Köylü şehre gelir, o şehirlinin mahallesine çadır kurardı.

238 İki üç ay şehirliye konuk olur, dükkanında ve sofrasında bulunurdu.

239 O dönemde şehirli, onun bütün ihtiyaçlarını karşılıksız olarak karşılardı.

240 [Köylü] şehirliye dönerek, *efendi,* dedi, *sen dinlenmek için hiç köye gelmiyorsun.*

241 *Allah için bütün çoluk çocuğu getir. Şimdi ilkbahar; bağ bahçe zamanı.*

242 *Ya da yazın gel, meyve ve hasat zamanı. Gel de hizmetinde bulunayım.*

243 *Çoluk çocuğunu ve hısım akrabanı getir. Üç dört ay köyümüzde kal.*

244 *Bahar mevsiminde köy yeri güzel olur. Tarlalar ve laleler çok hoştur.*

245 Şehirli, başından savmak için söz verdi. Böylece sözün üzerinden sekiz yıl geçti.

246 Köylü her yıl, *ne zaman geleceksin,* diyordu, *nerdeyse Aralık geldi?*

247 O da bahane uydurup, *bu yıl,* diyordu, *bize filanca yerden misafir geldi.*

248 *Gelecek yıl işlerimden fırsat bulursam, o tarafa çıkıp geleceğim.*

249 [Köylü] dedi, *ey iyilik sahibi, ailem çocuklarını bekliyor.*

250 Yine her yıl [köylü,] leylek gibi gelip şehirlinin kubbesine konardı.

251 Bey her yıl onun için kendi para ve malından harcar, kol kanat gererdi.

252 Son defasında da o cömert kişi, üç ay boyunca sabah akşam yine onun için sofra kurdu.

253 Köylü utanarak beye dedi, *daha kaç kez söz verip kaç kez atlatacaksın beni?*

254 Bey dedi, *canım da bedenim de gelmek istiyor, ama her şey O'nun hükmüne bağlı.*

255 İnsan yelkenli gemiye benzer. Rüzgârı estiren, ne zaman rüzgâr verir bilinmez.

256 Yine yemin billah ederek, *cömert dostum,* dedi, *alıp çocukları gel de ikramı gör.*

257 Elinden tutup üç kez yemin ederek dedi, *Allah aşkına gayret edip tez zamanda gel.*

258 On yılın ardından her yıl böyle tatlı diller döküp söz almayı sürdürdü.

259 [107b] Şehirlinin çocukları, *baba,* dediler, *ay da yolculuk eder, bulut da, gölge de...*

260 *Ona bunca hakkın geçti, onun için çok zahmete katlandın.*

261 *O da kendisine konuk olman sayesinde üzerindeki bazı haklarını ödemek ister.*

262 *Yalvarıp yakarıp seni köye alıp getirmemiz için bize çok ricada bulundu.*

263 [Şehirli] dedi, *dediğiniz doğrudur, ama "iyilik ettiğinin şerrinden sakın[20]" a Sibeveyh[21].*

264 *Arkadaşlık son anda ekilen tohumdur. Bu tohumun çürümesinden korkarım.*

265 Arkadaşlık vardır kılıç gibi keskin. Bahçeye tarlaya zemheri gibi gelir.

266 Arkadaşlık vardır ilkbahar gibi. Ondan sayısız güzellikler ve gelirler [doğar].

267 Kötüye yormak ve böylece kötülükten kaçıp uzaklaşmaktır ihtiyat.

268 "İhtiyat suizandır[22]", der Peygamber. Her adımı tuzak olarak düşün, a patavatsız.

269 Düz ovada her adım başı bir tuzak vardır. Öyle ulu orta at sürme.

270 Dağ keçisi, ne tuzağı, diye koşar. Koşunca tuzak gelip boğazına takılır.

271 *Ne tuzağı,* diyordun ya bak işte tuzak. Sen ovayı görüp tuzağı görmüyordun.

272 Yiğidim, pusu, tuzak ve avcı yoksa, tarla ortasında kuyruğun ne işi var?

273 Arazide çekinmeden dolaşanların kemik ve kellelerine baksana[23]!

274 Ey rızaya eren dost, mezarlığa varınca başlarından ne geçtiğini kemiklerine sor.

275 [Sor] da açıkça gör, kör sarhoşların aldanış kuyusuna nasıl düştüklerini.

276 Gözün varsa körü körüne gitme. Gözün yoksa bir baston al eline.

277 Görme yetin yoksa ihtiyat ve akletme bastonunu kendine önder edin.

278 İhtiyat ve akletme bastonun yoksa kılavuzun olmadan her yol başında durma.

279 Kuyudan ve köpekten emin olmak için kör nasıl adım atarsa sen de öyle adım at.

280 [Kör,] belaya düşmemek için titreye titreye, korku ve ihtiyatla adım atar.

281 Ey dumandan kaçarken ateşe düşen. Ey lokma ararken yılana lokma olan.

Sebe toplumunun öyküsü: Nimetin onları azdırması, azgınlıkla nankörlükten kaynaklanan uğursuzluğun onları kuşatması ve [Bu bağlamda] şükür ve vefanın erdeminin dile getirilmesi

282 Sebe halkının öyküsünü okumadın sen. Ya da okudun da sesten başka bir şey görmedin.

283 Dağ kendisi habersizdir sesten. Dağın aklına geçit yok anlama.

284 O kulaktan ve akıldan yoksun bağırır sadece. Sen susunca o da susar.

285 Hak, Sebelilere çok görkem verdi. Yüz binlerce köşk, çardak ve bahçeleri vardı.

286 Buna şükretmediler o damarsızlar. Vefa açısından köpekten aşağıydılar.

287 Bir köpeğe bir kapıdan bir lokma ekmek gelince artık o kapıya uşaklık eder.

288 Kendisine zulüm ve eziyet edilse bile o kapının bekçisi olur.

289 O kapıya bel bağlayıp yerleşir. Başka yeri yeğlemeyi küfür sayar.

290 Yabancı bir köpek gelse kapıdaki köpekler gece gündüz onu sıkıştırırlar.

291 Derler ki ilk durağın nereyse haydi oraya! O nimetin hakkı kalbi rehin etmektir.

292 Isırırlar onu, kendi yerine git, o nimetin hakkını bu kadar da ihmal etme diye.

293 Gönül kapısından ve gönül sahibi elinden epey su içtin de gözlerin açıldı.

294 Gönül sahiplerinin kapısından sarhoşluk, coşku ve kendinden geçiş gıdası aldı canın.

295 Sonra ihtirasla bu kapıyı bıraktın da her dükkanın çevresinde dolanırsın.

296 Ucuz yahni için, kazanı yağlı iyilik sahiplerinin kapısına koşarsın.

297 Oysa bil ki buranın yağıyla can beslenir. Umutsuzun işi burada düzelir.

Hastaların duasıyla şifa bulmak amacıyla İsa'nın -selam üzerine olsun- ibadet evinde her sabah toplanmaları

298 Gönül sahiplerinin sofrası İsa'nın ibadet evidir. Ey dertli, sakın bu kapıyı bırakma.

299 Her yandan gelip toplanırlardı insanlar; körler, topallar, çolaklar ve hırpani kılıklılar…

300 Nefesiyle kendilerini hastalıktan kurtarsın diye sabah İsa'nın ibadet evine toplanırlardı.

301 [108a] Güzel ahlaklı İsa, kuşluk vaktinde duasını bitirip çıktığında…

302 Kapıda oturmuş umutla bekleyen öbek öbek hastalar görürdü.

303 Derdi ki *ey dert sahipleri, hepinizin ihtiyacı Allah tarafından karşılandı.*

304 *Allah'ın bağış ve ikramıyla dertsiz ve hastalıksız yürüyün gidin.*

305 Ayaklarındaki bağ çözülmüş develer gibiydi hepsi.

306 Onun duasından koşmaya başlayıp evlerine doğru sevinçle giderlerdi.

307 Sen de bu din padişahlarından şifa bulduğun bir çok dert tecrübe ettin.

308 Kaç kez düzeldi topallığın. Canın kaç kez hüzün ve acıdan kurtuldu.

309 Behey ahmak, buna karşılık sen kendinden bile yitmemek için ayağına ip bağlıyorsun.

310 Senin nankörlüğün ve unutkanlığın, yediğin balları hatırlatmıyor sana.

311 İster istemez bu yol sana kapandı. Çünkü gönül ehlinin kalbi sana kırıldı.

312 Tez elden onları bul da özür dile. Bulut gibi hıçkırarak gözyaşı dök.

313 Böylelikle gül bahçeleri sana doğru çiçek açsın ve olgun meyvelerin kabukları yarılsın.

314 O kapıda dolanıp dur, efendin Kehf köpeğinin efendisiyle aynıysa köpekten geri kalma.

315 Çünkü köpekler de, ilk evine bağlı kal, diye köpeklere öğüt verirler.

316 [Derler ki] kemik yediğin ilk kapıya sıkı sarıl, hakkı teslim et, onu bırakma.

317 Terbiye olup oraya gitsin ve ilk makama bağlanıp kurtuluşa ersin diye ısırırlar onu.

318 Onu ısırırlar, behey âsi köpek, git, velinimetine itaatsizlik etme, diye.

319 O kapıya halka gibi bağlı kal. Çevik ve seçkin bir bekçi ol.

320 Vefamızı boşa çıkaracak işler yapma. Vefasızlığı boşu boşuna açığa vurma.

321 Köpeklerin şiarı vefakârlıktır. Çek git, köpekleri utandırıp adlarını kötüye çıkarma.

322 Vefasızlık köpekler için utanç kaynağı olduğuna göre vefasızlığı nasıl reva görürsün?

323 Yüce Hak vefadan övünçle söz eder. Der ki "Sözünde bizden daha iyi duran kim var?[24]"

324 Hakkı inkâr etmek de bil ki vefasızlıktır. Kimse Hakk'ın haklarından öncelikli değildir.

325 Anne hakkı ondan sonradır. Çünkü Kerim Allah, onu sen ceninken senden alacaklı kılar.

326 Onun cismi içinde şekil verir sana. Gebelikte anneye huzur verip onu sana alıştırır[25].

327 Anne seni kendisinin ayrılmaz bir parçası bilir. Allah'ın tedbiri ayrılmaz olanı ayırır.

328 Hak, anne sana sevgi beslesin diye binlerce iş ve ustalık ortaya koymuştur.

329 Öyleyse Hakk'ın hakkı anneninkinden önce gelir. O hakkı bilmeyenler eşektir.

330 Anneyi ve memeyle sütü yaratan, onu babana eş etmiştir, kendini bir şey sanma.

331 Ey Rabbim, ey ihsanı ezeli olan! Bildiğim ve bilmediğim her şey senin.

332 *Hakkı anımsa, çünkü benim hakkım eskimez*, diye buyurdun sen.

333 *Sabah vakti Nuh'un gemisinde sizi korumakla gösterdiğim lütfu anımsa.*

334 *O sırada babalarınızı tufandan ve dalgalardan güvende tuttum.*

335 *Kaplamıştı yeryüzünü ateş huylu su. Dalgaları dağın doruğunu alıp götürüyordu.*

336 *Atanızın atasının atalarının varlığında korudum sizi, reddetmedim ben.*

337 *[Böyleyken] baş olduğun zaman seni nasıl kovar da kendi iş yerimi harap ederim?*

338 *Nasıl olur da vefasızlara kendini feda edip kötü zan yüzünden o yana gidersin?*

339 *Ben yanılma ve vefasızlıklardan münezzehim. Bana gelirken hakkımda kötü mü düşünüyorsun?*

340 *Sen asıl kendin gibiler karşısında iki büklüm olduğun yer hakkında kötü düşün.*

341 *Nice büyük dostlar ve yoldaşlar edindin. Nerdeler diye sorsam, gittiler dersin.*

342 *İyi dostun gitti yüce göklere. Kötü dostun girdi yerin dibine.*

343 *Sen, kervandan geriye kalan bir ateş gibi öylece yardımsız kalakaldın ortada.*

344 A yiğit dostum, yukardan da aşağıdan da münezzeh olanın eteğine yapış.

345 O, ne İsa gibi göğe yükselir, ne de Karun gibi yerin dibine geçer.

346 Evinden dükkanından yoksun kaldığında mekanda da seninledir, mekansızlıkta da.

347 [108b] O, bulanıklardan durulmalar çıkarır. Senin cefalarını vefa yerine sayar.

348 Cefa eylediğin zaman eksiklikten yetkinliğe varman için kulağını çeker.

349 Yolculuğunda virdini terk ettiğin zaman sana bir sıkıntı ve daralma gelir.

350 Bu seni uyarmaktır, yani eski sözleşmede hiç değişiklik yapma, demektir.

351 Bu sıkıntı zincirleme eklenip gönül darlığın ayağını bağlamadan önce…

352 Bu işareti hafife almayasın diye aklındaki sıkıntı somutlaşıp açığa çıkar.

353 Günahlar yüzünden sıkıntılar gönlü daraltır ve bu darlıklar ecelden sonra zincire döner.

354 Bizi anmaktan yüz çevirenin hayatı darlaşır ve onu körleştirerek cezalandırırız[26].

355 Hırsız insanların malını çalınca, daral ve üzüntü onun kalbine batar.

356 Bu sıkıntı da neyin nesi deyip durur. Bu, senin şerrinden ağlayan mazlumun sıkıntısı.

357 Bu sıkıntıya pek kulak asmayınca ısrar yeli ateşini üfleyip tutuşturur.

358 Gönül sıkıntısı sonunda polis sıkıntısına döner. Anlamlar açığa çıkıp somutlaşır.

359 Tasalar zindan olur, çarmıha döner. Tasa köktür, kökten dallar filizlenir.

360 Kök gizliydi, şimdi açığa çıktı. İçindeki daralıp genişlemeyi kök diye düşün.

361 Kök kötüyse çabucak sök de bahçede çirkin bir diken bitmesin.

362 Daralma gördüğünde bu daralmaya çözüm bul. Çünkü bütün dal uçları kökten filizlenir.

363 Genişlik görünce genişliğini sula. Meyve yetişince ver dostlarına.

Sebe toplumunun öyküsünden geriye kalan

364 Sebeliler, genç ve toy kimselerdi. Onların işi ulularin nimetine nankörlük etmekti.

365 Nankörlüğe bir örnek: Sana iyilik edenle kavgaya tutuşursun…

366 Dersin, bana iyilik etmemelisin. Ben bundan rahatsızım. Beni niçin rahatsız ediyorsun?

367 Lütfedip bu iyiliği uzak tut benden. Göz istemem, beni kör et hemen.

368 Sebeliler dediler, *"Aramızı uzaklaştır.[27]" Çirkinlikler bize daha iyi. Güzellikleri bizden al.*

369 *Biz bu çardakları, bahçeleri istemeyiz. Ne güzel kadın isteriz, ne de güven ve huzur.*

370 *Şehirler birbirine çok yakın. Yırtıcı hayvanların olduğu çöl daha güzel.*

371 İnsan yaz gelince kış ister. Kış gelince de kıştan uzaklaşmaya çalışır.

372 O kesinlikle durumuna razı olmaz. Ne darlığa razı olur, ne de bolluk içinde yaşamaya.

373 "Geberesi insan ne inkârcıdır![28]" Doğru yola erişince onu inkâr eder.

374 Nefis böyledir. Bu yüzden öldürülesidir. "Nefislerinizi öldürün[29]" der, övgüye lâyık olan.

375 Üç taraflı dikendir. Ne yana koysan batar. Onun yarasından nasıl kurtulacaksın?

376 Arzuları terk ediş ateşine at dikeni. İyi işler işleyen dosta sarıl.

377 Sebeliler, *bizim için veba meltemden yeğdir*, diyerek hadlerini aşınca...

378 Onlara öğüt veren öğütçüler gelip fısk ve küfürlerini engellemeye çalıştılar.

379 [Onlarsa] öğütçülerin kanlarını dökmeye kalkışıp fısk ve küfür tohumları ektiler.

380 Kaza gelince bu dünya dar gelir. Kaza yüzünden helva ağızda derde dönüşür.

381 Denir ki "Kaza gelince ortam daralır. Kaza gelince gözler görmez olur."

382 Kaza geldiği zaman göz kapanır da gözdeki sürmeyi bile göremez.

383 O atlının hilesi toz kaldırınca, o toz seni yardım istemekten uzaklaştırdı.

384 Atlıya doğru yürü, toza doğru değil. Yoksa atlının hilesi gelip sana çarpar.

385 Hak, kurdun yediği hakkında der ki *kurdun tozunu gördü de neden bağırmadı*?

386 O kurdun tozunu bilmiyordu. Böylesi bilgiye karşın niçin otluyordu ki?

387 Koyunlar yırtıcı kurdun kokusunu bilirler de dört bir yana sıvışırlar.

388 Hayvanların burnu aslan kokusunu tanır da otlamayı bırakır.

389 Öfkeli aslanın kokusunu aldığında geri dön. Dua ile tedbiri birbirine eş eyle.

390 O toplum, kurdun tozunu görüp de dönmedi. Toz ardından koca bir çile kurdu çıkageldi.

391 Akıl çobanını göz ardı eden koyunları öfkeyle parçaladı.

392 [109a] Çoban onları defalarca çağırdığı halde gelmeyip çobanın gözüne hüzün tozu serptiler.

393 *Git*, dediler, *biz senden daha iyi çobanız. Uyruk olamayız. Her birimiz kralız.*

394 *Kurda yem olur, dosta tâbi olmayız. Ateşe odun olur, yine de arlanmayız.*

395 Cahillik, kafada bir tür şartlanmadır. Cahillerin ülkesinde uğursuz kargalar öter.

396 Mazlumlar için kuyu kazıyorlardı. Kazdıkları kuyuya kendileri düşüp ah eder oldular.

397 Yusuf'ların derisini yırttılar (peygamberleri dinlemediler) da ettiklerini bir bir buldular.

398 Kimdir Yusuf? Hakk'ı arayan kalbin, mahallende tutsak gibi bağlanmış kalbin.

399 Bir Cebrail'i direğe bağlayıp kolunu kanadını yüz yerinden yaralamışsın.

400 Bazen ona kızarmış dana getiriyor, bazen de çekip samanlığa götürüyorsun.

401 *Ye*, diyorsun, *bizim yiyeceğimiz budur*. Oysa onun Allah'a erme dışında gıdası yoktur.

402 Bu işkence ve sıkıntı yüzünden o mazlum seni Allah'a şikayet eder.

403 Der ki *Allah'ım, bu yaşlı kurttan kurtar beni*. Hak da, *sabret*, der, *şimdi vakti geldi.*

404 *Her gâfilden senin hakkını alacağım.* Adalet sahibi Allah'tan başka adaleti kim sağlar?

405 O da der ki *senin yüzünün ayrılığında sabrım kalmadı, Rabbim.*

406 *Yahudi elinde darda kalmış Ahmed'im. Semud zindanına düşmüş Sâlih'im.*

407 *Ey peygamberlerin canlarına mutluluk veren, ya öldür, ya beni çağır, ya da sen gel.*

408 Ayrılığında kâfirlerin bile sabrı yok. Diyorlar ki "Keşke toprak olsaydım[30]."

409 Onun hali budur. Çünkü o öte yakadandır. Sana ait olan sensiz nasıl olur?

410 Hak da, *ey nezih,* der, *evet [haklısın], ama dinle de sabret. Sabır güzeldir.*

411 *Sabah yakındır[31], sus, çok feryat etme. Ben senin için çabalıyorum, sen çabalama.*

Köylünün daveti üzerine şehirlinin köye gidiş öyküsünün devamı

412 Yiğit dostum, haddi aştık, geri dön. Köylünün şehirliyi eve götürüşüne bak.

413 Sebe halkı öyküsünü bir yana bırak da şehirli köye nasıl geldi, onu söyle.

414 Köylü o kadar dil döküp güzel sözler söyledi ki şehirlinin ihtiyatı işe yaramaz oldu.

415 Köylünün art arda gönderdiği haberlerden başı dönüp ihtiyatının berrak suyu bulandı.

416 Beri yandan çocukları da [davete] sevinip "yiyip içer, oynarız" diye seviniyorlardı.

417 Tıpkı şaşırtıcı takdirle Yusuf'u babasının gölgesinden ayıran "yiyip içer, oynarız[32]" sözü gibi.

418 O oyun değil, tam tersine cambazlık, hile ve dalaveredir.

419 Seni dostundan ayırana kulak verme, çünkü zarara yol açar.

420 Yüzde yüz kâr olsa bile kulak asma. A fakir, altın için hazine sahibinden ayrılma.

421 Allah'ın, tatlı sert sözler söyleyip Peygamber'in ashabını nasıl sıkıştırdığına bir bak.

422 Çünkü onlar, kıtlık yılında davul sesini duyunca hiç duraksamadan Cuma'yı bozdular[33].

423 Başkaları malı ucuza alıp da bizden çok kâr etmesin, diye [düşündüler].

424 Peygamber, ibadette sebat eden birkaç yoksulla namazda yalnız kaldı.

425 [Allah] buyurdu: *"Davul, eğlence ve ticaret, sizi Rabbânî [peygamber]den nasıl ayırdı?"*

426 *"Delicesine buğdaya koştunuz da Peygamber'i namazda yalnız bıraktınız[34]."*

427 *Buğday için çürük tohum ektiniz de Allah'ın elçisini bıraktınız.*

428 *Onunla birliktelik, eğlence ve maldan hayırlıdır. Gözlerini ovuştur da kimi terk ettiğine bir bak.*

429 *"İhtirasınız, 'rızık verenlerin en hayırlısı[35]' olduğuma kesin olarak inanmanızı engelledi.*

430 Buğdaya kendi katından rızık veren [Allah], senin tevekküllerini hiç boşa çıkarır mı?

431 Buğdayı gökten göndermiş olandan buğday uğruna ayrıldın sen.

Doğanın kazları sudan bozkıra çağırması

432 Doğan kaza der ki *sudan çık da güzelliklerle dolu ovayı bir gör.*

433 Akıllı kaz, *git işine,* der ona, *su bizim için sağlam bir kale, güven ve huzur verici [bir yer]dir.*

434 Doğan görünümlü şeytan, *acele edin kazlar,* dese de sakın sudan kalenizden çıkmayın.

435 [Kazlar] doğana, *behey çağırıcı*, derler, *geri dön, git şurdan, bize ilişme.*

436 [109b] *Biz senin çağırmandan uzağız, çağrın senin olsun. Behey kâfir, bu üfürmeni yutmayız.*

437 *Kale bizim, şeker ülkesi de senin olsun. Hediyeni istemem, sende kalsın.*

438 Can olduktan sonra rızık eksik olmaz. Ordu olduktan sonra sancak eksik olmaz.

439 İhtiyatlı şehirli, nasipsiz şeytana karşı bir çok gerekçe ve bahane ileri sürdü

440 Dedi, *bu sıralar önemli işlerim var. Gelirsem işler aksar.*

441 *Padişah bana hassas işler buyurdu. Benden haber beklerken gözüne uyku girmez.*

442 *Padişahın emrinden çıkamam ve onun huzurunda mahcup olmaya dayanamam.*

443 *Sabah akşam padişahın özel yaveri gelip bana işin bitip bitmediğini soruyor.*

444 *Ben köye geleyim de sultan bu yüzden kaşlarını çatsın, uygun düşer mi sence?*

445 *Ondan sonra öfkesini nasıl dindireyim? Bu yüzden diri diri mezara mı gireyim?*

446 Şehirli, bunun gibi yüz bahane ileri sürdü. [Fakat] hileleri Hakk'ın hükmüyle örtüşmedi.

447 Âlemin tüm zerreleri hileler ortaya koysa da semavî takdir karşısında bunlar bir hiçtir.

448 Yer, gökten nasıl kaçabilir? Yer, kendini gökten nasıl gizleyebilir?

449 Gökten gelenler karşısında yeryüzünün ne kaçacak yeri, ne çaresi, ne de sığınağı vardır.

450 Güneş yere ateş yağdırsa, yer onun ateşine yüzünü tutar.

451 Yağmur sel olup aksa yeryüzündeki şehirleri yıkıp götürür.

452 Yeryüzü, *tutsağınım, istediğini yağdır*, diyerek Eyyüp gibi teslim olur.

453 Ey bu yerin bir parçası olan [insan], Allah'ın hükmünü gördüğünde inkâr etme.

454 "Sizi topraktan yarattık[36]" dediğinde senin toprak olmanı istemektedir, yüz çevirme.

455 *Bak, toprağa bir tohum ektim. Sen bir toprak parçasısın, seni yücelten benim.*

456 *Yeni baştan topraklığı meslek edin ki böylece seni bütün beylere egemen kılayım.*

457 Su yukarıdan aşağıya akar, sonra da aşağıdan yukarıya yükselir.

458 Buğday yukarıdan toprak altına girer. Sonra da boy atıp başak olur.

459 Her meyvenin çekirdeği toprağa girer, sonra da gömülü olduğu yerden uç verir.

460 Nimetlerin aslı, gökten yere yönelip toprak altına girer ve cana besin olur.

461 [Nimetler] tevazu ile gökten yere inerek canlı ve güçlü insanın bir parçası olur.

462 Sonra o cansız nesneler, insan özelliklerine dönüşerek neşeyle arşa kanatlanır.

463 Önce o canlı dünyadan buraya geldik, [bu] aşağı yerden yine yukarı çıkacağız.

464 Bütün parçalar, devingenlik ve durağanlık içinde hep "Biz O'na döneceğiz[37]" derler.

465 Evrendeki gizli zerrelerin zikir ve tesbihleri, gökyüzüne bir uğultu saldı.

466 Kader ağlarını örüp tuzaklarını kurunca köylü şehirliyi alt etti.

467 Binlerce ihtiyatına karşın şehirli mat oldu ve bu yolculuk yüzünden zararlara uğradı.

468 Direncine güveniyordu. Dağ gibiydi, ama yarım yamalak bir sel onu alıp götürdü.

469 Kader gökyüzünden ortaya çıkınca akıllılar tümüyle körleşip sağırlaşırlar.

470 Balıklar denizden dışarıya dökülür. Uçan kuşlar çaresizce tuzağa tutulur.

471 Sonunda cinle peri şişeye tıkılır, hatta Hârut bile Bâbil kuyusuna hapsedilir[38].

472 Ancak Hakk'ın kazâsına kaçan [kurtulur] ve onun kanını hiçbir uğursuzluk dökemez.

473 Takdire kaçıp sığınman dışında hiçbir tedbir seni ondan kurtaramaz.

Yoksulları dikkate almadan bahçelerdeki meyveleri toplamak için açıkgözlük eden Darvanlıların[39] öyküsü

474 Darvanlıların öyküsünü okudun mu? Okuduysan neden hileler arıyorsun?

475 Akrep gibi sokan birkaç kişi, birkaç yoksulun rızkını kesmek için hile yapıyordu.

476 Birkaç Amr ile birkaç Bekir, bütün gece baş başa vermiş hile düşünüyordu.

477 O kötü kimseler, sırlarını Allah duymasın diye gizli gizli konuşuyorlardı[40].

478 Çamur, çamuru yoğurana düşmanlığa kalkıyor! El, kalpten habersiz bir iş yapabilir mi?

479 [Hak] der, "Yaratan bilmez mi[41] arzunu? Bilmez mi sır söylerken içten misin sahte mi?"

480 [110a] Yarından haberdar olan [Allah], sabah göç edenin durumunu nasıl bilmez?

481 Nereye inerse insin, nereye çıkarsa çıksın "onu kuşatmıştır ve bir bir hesabını tutar[42]."

482 Şimdi kulağını gafletten arındır da mahzun kişinin ayrılıkla inleyişini dinle.

483 O mahzun kişinin inleyişine kulak verirsen, bunu ona verilmiş bir zekat olarak gör.

484 Gönlü yaralıların acılarını ve yüce ruhun suyla toprak (beden) yüzünden çektiği yoksulluğu dinle.

485 İnceliklerle dolu dumanlı bir evi vardır ruhun. Kulak vermekle onda bir pencere aç

486 Kulağın onun için nefes borusu olsun da evindeki acı duman azalsın.

487 Yüce Rabbe doğru gidiyorsan, ey yolcu bizimle dert ortağı ol.

488 Bu ikircik, ruhun bir yere gitmesine izin vermeyen hapis ve tutsaklık demektir.

489 Biri bu yana, biri o yana çeker. Her biri, *doğru yol benim,* der.

490 Bu ikircik, Hak yolunun yokuşudur. Ayağı özgür olana ne mutlu!

491 [Böylesi] doğru yolda ikirciksiz ilerler. Yol bilmezsen, onun izi nerde diye araştır.

492 Ceylanın izini tutup kuşkuya düşmeden git. Ceylanın izini sürerek miske ulaşırsın.

493 Kardeşim, ateşe doğru yürürsen, bu gidişle daha da aydınlığa ulaşırsın.

494 "Korkma[43]" hitabını duyunca ne denizden kork, ne dalgadan, ne köpükten.

495 Hak sana korku verince bil ki "korkma" [diyordur]. Tabak gönderince ekmek de gönderecektir.

496 Korkacak olan, korkusu olmayandır. Hayıflanacak olan, buraya ayak basmayandır.

Şehirlinin köye doğru yola çıkışı

497 Şehirli işe koyuldu ve hazırlık yaptı. Azim kuşu köye doğru kanatlandı.

498 Eşi ve çocukları yolculuk arzusuyla yol gereçlerini hazırladılar.

499 *Müjdeler olsun, meyveler yiyeceğiz,* diyerek neşeyle köye doğru yola koyuldular.

500 [Dediler,] *varacağımız yer güzel bir çayır. Ordaki dostumuz cömert ve sevecen.*

501 *Binlerce arzuyla çağırdı bizi. Bizim için cömertlik fidanı ekti.*

502 *Biz uzun kış için ondan köy zahiresi alıp şehre getiririz.*

503 *Belki yolumuza bir bahçe bağışlar ve bizi canla başla ağırlar.*

504 *Dostlar, acele edin de kârlı çıkın.* [Bu sözlerine karşılık] akıl içerden der ki *"şımarmayın".*

505 *[Asıl] ilahî kârlardan yararlanın. Rabbim elbette "şımaranları sevmez[44]".*

506 [Allah'ın] size bağışladıklarına az sevinin. Nasibiniz olup da sizi oyalayan her şey sizi [Allah'tan] alıkoyar.

507 Başkasına değil sadece O'na sevin. O bahardır, başkaları zemheri.

508 O'ndan başkası, tahtın, tacın ve saltanatın da olsa, senin felaketindir.

509 Acıyla mutlu ol. Acı, Allah'a ermeyi avlayan bir tuzaktır. Bu yolda alçalış, yükselişi getirir.

510 Acı, bir hazine, çilen madendir. Fakat bu [sözün] çocuklara ne etkisi olacak?

511 Çocuklar, oyunun adını duyunca hep birden yaban eşekleri gibi koşarlar.

512 Behey kör eşekler, bu yanda tuzaklar var. Bu yanda pusuda bekleyen kan içiciler var.

513 Yaylar gâipçe gizlidir, oklar uçar. Gençliğe yüzlerce yaşlılık oku batar.

514 Gönül sahrasına adım atmalı. Çünkü çamur sahrasında açılım yoktur.

515 Gönül güvenli bir ülkedir, dostlar. Bahçe üstüne bahçe, pınar üstüne pınar.

516 Ey gece yolcusu, kalbe yönel. Orada ağaçlar ve akan pınarlar var.

517 Köye gitme, köy adamı aptal yapar; aklı ışıksız bırakıp işe yaramaz kılar.

518 Seçkin kişi, Peygamber'in sözüne kulak ver: "Köye yerleşmek aklın mezarıdır."

519 Köyde bir gün bir gece kalan kişinin aklı bir ay boyunca yerine gelmez.

520 Köyde bir ay bulunanın cehaleti ve körlüğü ise yıllarca sürer.

521 Köy nedir? [Hakikate] ulaşmayıp taklide ve akıl yürütmeye yeltenen şeyhtir köy.

522 Küllî akıl şehri yanında bu duyular, değirmeni döndüren gözü bağlı eşeklerdir.

523 Bunu bırak da öykünün dışyüzünü ele al. İnci tanesini bırakıp buğday tanesini al.

524 İnciye ulaşamıyorsan, hadi, buğdayı al. O yana gidemiyorsan atını bu yana sür.

525 [110b] Eğri gitse bile dışyüzün yolunu tut. Dışyüz sonunda içyüze doğru götürür.

526 İnsanın ilk hali dışyüzüdür. Ondan sonra insan doğasının güzelliği olan can gelir.

527 Her meyvenin ilk hali, görünüşten başka nedir? Ondan sonra onun içyüzü olan tat gelir.

528 Önce çadır kurup alışveriş yaparlar, sonra da Türk'ü konuk olarak getirirler.

529 Bil ki dışyüzün çadır, içyüzün Türk'tür. İçyüzün kaptandır senin, dışyüzün gemi.

530 Hak için bu konuyu bir an olsun bırak da şehirlinin eşeğini çanını sallayıp öttürsün.

Şehirliyle ailesinin köye gidişi

531 Şehirli ve çocukları, eşyaları hayvanlara yükleyerek köye doğru hızla hareket ettiler.

532 Bozkıra doğru neşeyle at sürdüler. "Yolculuk edin ki ganimete erişesiniz[45]" dediler.

533 Yolculuk yaptıkça ay dolunay olur. Yolculuk yapmadan mümkün mü ay dolunay olsun?

534 [Satrançta] piyon, yolculuktan vezir olur. Yusuf, yolculuktan yüz murada erişir.

535 [Şehirliyle ailesinin] yüzleri gündüz güneşte yandı. Gece de yıldızlarla yön belirlediler[46].

536 Köye gitme sevinciyle kötü yol onlara güzel görünüyor, cennet gibi geliyordu.

537 Tatlı dudaklı güzeller sayesinde acılar tatlı olur. Gül bahçesi için dikene katlanılır.

538 Ebucehil karpuzu, sevgili sayesinde hurmaya döner. Yar sayesinde ev ovaya dönüşür.

539 Ay yüzlü gül yanaklıyı umarak dikenlere katlanan nice nahif âşıklar var.

540 Ay yüzlü dilberi için sırtında yaralar açılan nice hamal var.

541 Demirci, akşam olunca ayın yüzünü öpebilmek için yüzünü karartır.

542 [Esnaf] efendi, gönlüne bir servi kök saldığı için akşama dek dükkanda ayakta dikilir.

543 Tâcir, denizler karalar gezer ve evdeki sevgilinin aşkıyla koşup durur.

544 Cansızla uğraşan herkes, bu yolla bir canlı yüzü görmeyi umuyordur.

545 Marangoz, ay yüzlü bir güzele hizmet edebilmek için ahşaba yönelmiştir.

546 [Sen asıl] iki gün sonra cansız olup çıkmayacak bir canlı için çaba göster.

547 Aşağılık gösterip alçak birini dost seçme; ondaki dostluk iğretidir.

548 Hak'tan başka dostlarında vefa varsa, anne-babanla olan dostluğun nerde peki?

549 Hak'tan başka biri güvene layıksa, süt anne ve dadınla dostluğuna ne oldu?

550 Memeyle sütle yakınlığın kalmadı. Okuldan nefretin de yok olup gitti.

551 Duvarlarına [güneşten] yansımış bir ışıktı o [sevgi]. O yansıma yeniden güneşe döndü.

552 A yiğit, o ışık neyin üzerine düşse sen o şeye âşık oluyorsun.

553 Senin her âşık olduğun varlık, altın kaplama gibi Hakk'ın niteliğiyle kaplanmıştır.

554 Altın kendi aslına dönüp geriye bakır kalınca insan doğası bıkıp onu boşar.

555 O'nun altın sıfatlarıyla kaplı olandan ayrıl ve kalp altına cahillikle güzel deyip durma.

556 Çünkü kalp altınlardaki güzellik iğretidir. Süslemenin altında asıl çirkinlik vardır.

557 Altın, kalpın üzerinden kalkıp madene gider. O gidince sen de o madene doğru git.

558 Işık, duvardan güneşe kadar gider. [Öyleyse] senin de güneşe doğru gitmen gerekir.

559 Oluktan vefa görmediğine göre, bundan böyle suyu gökten al.

560 Kurt kapanı, koyun kuyruğunun kaynağı değildir. [Fakat] koca kurt kaynağı ne bilsin?

561 [Şehirli ailesi], köyde ağzı bağlı altın keseleri var sanıp aldanış içinde köye seğirtti.

562 [Susuzlar gibi] su dolabına doğru öyle gülüp oynayarak döne döne gidiyorlardı.

563 Köye doğru uçan bir kuş görünce iyiden iyiye sabırsızlanıyorlardı.

564 Köyden kendilerine doğru kim gelse mutlulukla yüzünü öpüyorlardı.

565 [Diyorlardı,] dostumuzun yüzünü gördün. Bu yüzden cana cansın, bizim gözümüzsün.

Mecnun'un Leyla'nın mahallesinde yaşayan köpeği okşaması

566 Tıpkı Mecnun gibi. [Mecnun,] bir köpeği okşayıp öpüyor ve karşısında eriyordu.

567 Köpeğin çevresinde saygıyla dönüyor ve ona saf gül şerbetleri veriyordu.

568 *Bre cahil Mecnun,* dedi bir boşboğaz, *bu yapıp durduğun hokkabazlık da ne böyle?*

569 [111a] *Köpek, ağzını hep pisliğe bulaştırır ve oturağını dudağıyla temizler.*

570 O, köpeğin bir çok ayıbını saydı. Ayıptan anlıyordu, ama gâipten pay almamıştı.

571 Mecnun dedi, *sen tümüyle dış görünüş ve cisimsin. İçeri gir de ona benim gözümle bak.*

572 *Bu, sevgilinin çözülmez tılsımıdır. Bu, Leyla'nın sokağının bekçisidir.*

573 *Bak çabasına, yüreğine ve tanıyışına. Nereyi yurt seçip de mesken tutmuş, baksana.*

574 *O, mağaramın kutlu yüzlü köpeğidir*[47]*. Hatta o benim dert ortağımdır.*

575 *Onun mahallesinde kalan köpeğin bir kılını nasıl olur da aslanlara değişirim?*

576 *Onun köpeklerine aslanlar köle olsun.* [Artık] söze imkan yok, sus, vesselam.

577 Dostlarım, dış görünüşten geçerseniz, cennet ve iç içe gül bahçeleri vardır.

578 Kendi dışyüzünü kırıp yakarsan, küllün dışyüzünü kırmayı öğrenmiş olursun.

579 Ondan sonra her dışyüzü kırarsın. Haydar (Hz. Ali) gibi Hayber kapısını sökersin.

580 O saf şehirli, dış yüze aldanarak temelsiz sözlerle köye doğru gidiyordu.

581 Tuzak olarak serpilmiş yeme giden kuş gibi, dalkavukluk tuzağına neşeyle gidiyordu.

582 Kuş o yemi cömertlik ürünü sanır. O ikram, cömertlik değil, ihtirasın son noktasıdır.

583 Kuşcağızlar, yeme tamah ederek neşeyle o tuzağa doğru koşup uçarlar.

584 Şehirlinin neşesini sana anlatıp da seni yoldan alıkoymaktan korkarım a yolcu.

585 [Bu yüzden] özetledim. Köy görününce, [şehirli] bunun o köy olmadığını anlayıp yolunu değiştirdi.

586 Köyün yolunu iyi bilemediklerinden, yaklaşık bir ay boyunca köyden köye koştular.

587 Bu yolda kılavuzsuz giden, iki günlük yolu yüz yılda kat eder.

588 Kâbe'ye doğru kılavuzsuz yola çıkan, bu şaşkınlar gibi zillete düşer.

589 Ustasız olarak bir mesleğe başlayan, şehrin de köyün de maskarası olur.

590 İstisna olarak doğuyla batıda anne-babasız insan dünyaya nadir gelir.

591 Ancak çalışıp kazanan mal elde eder. Define insanın karşısına pek az çıkar.

592 Cismi can olup "Rahman Kur'an'ı öğretti[48]" [diye seslenilen] seçilmiş (*Mustafa*) hani?

593 [Allah,] keremini dağıtmak için araçlar yaratarak cisme mensuplara "kalemle öğretti[49]".

594 Oğul, muhterisler yoksun kalırlar. Muhterisler gibi koşarcasına gitme.

595 Tavuğun [düştüğü] suda sıkıntı çekişi gibi [şehirli ve ailesi de] yolda sıkıntı gördü.

596 Köyden de, [kendilerini köye davet eden] cahilin tatlı sözlerinden de soğudular.

Şehirliyle ailesinin köye varması ve köylünün onları görmezden ve tanımazdan gelmesi

597 Bir ay sonra kendileri bitkin, hayvanları yemsiz bir halde o tarafa vardıklarında…

598 Köylüye bak, onca küçük büyük laflar ettikten sonra kötü niyeti yüzünden yan çiziyor.

599 Bahçesinden yemesinler diye güpegündüz yüzünü onlardan gizliyor.

600 Her yanı riya ve kötülük olan böyle yüzün Müslümanlara görünmemesi daha iyidir.

601 Öyle yüzler vardır ki şeytanlar, bekçilik edercesine sinek gibi üzerine konmuştur.

602 Onun yüzünü gördüğünde [sinekler] sana saldırır. Ya o yüzü görme ya da görünce güler yüz gösterme.

603 Allah, böyle pis ve âsi yüze ilişkin der ki "Perçeminden yakalarız[50]."

604 [Şehirli ve çocukları] onu sorup evini bulunca yakınları gibi kapısına koştular.

605 Evdekilerse kapıyı kilitlediler. Şehirli, bu yamukluktan dolayı deliye döndü.

606 Fakat efelenme zamanı da değildi. Kuyuya düşünce sert olsan neye yarar?

607 Beş gün kapısında kaldılar. Gece soğuk, gündüzse güneş yakar.

608 Kalmaları gafletten ya da eşeklikten değil, ancak zorunluluktan ve eşeksizliktendi.

609 İyiler zorunluluk yüzünden alçaklara bağlanır. Aslan da aşırı açlık yüzünden leş yer.

610 O, köylüyü görüp selam verdi ve adını söyleyip kendini tanıttı.

611 Köylü de, *olabilir,* dedi, *nerden bileyim, sen kimsin? Pisliğin teki misin yoksa iyi misin?*

612 [Şehirli] dedi, *bu durum kıyamete benzedi. Kardeş "kardeşinden kaçar[51]" ya hani.*

613 [111b] Şehirli, *ben sofrasından defalarca leziz yemekler yediğin kimseyim,* diye açıkladı.

614 *Filan gün sana filan malı almıştım.* "İki kişiyi aşan her sır herkese malum olur[52]."

615 *Dostluğumuzu ahali duymuştur.* İnsanın boğazı nimet yiyince yüzü utanıp kızarır.

616 Köylüyse, *sen,* dedi, *neler saçmalıyorsun? Ne seni tanırım, ne de adını ve yerini bilirim.*

617 Beşinci gece hava bulutlanıp yağmur başladı. Öyle bir yağmur ki gök bile şaşkındı.

618 Bıçak kemiğe dayanınca şehirli, kapıyı çalıp evin büyüğünü çağırmalarını söyledi.

619 Yüz ısrardan sonra [köylü] kapıya gelerek dedi, *babalık yine ne var?*

620 [Şehirli] dedi, *ben o haklarımdan geçtim. [Hakkım] sandıklarımı bir yana bıraktım.*

621 *Zavallı canım bu sıcakta ve kızgın güneşte beş günde beş yıllık sıkıntı gördü.*

622 Yakınımdan, dostumdan ve soyumdan gelen bir cefa, üç yüz bin cefa kadar ağırdır.

623 Çünkü gönül dosttan cefa beklemez. İnsanın canı onun lütuf ve vefasına alışmıştır.

624 Kesinlikle bil ki insana gelen bela ve sıkıntı, alışkın olmamaktan kaynaklanır.

625 [Şehirli] dedi, *senin sevgi güneşin batmak üzere. Kanımı da dökmüş olsan helal ettim.*

626 *Bu yağmurlu gecede bize [barınacak] bir köşe ver ki kıyamette bir azık elde edesin.*

627 [Köylü] dedi, *bahçıvana ait bir köşe var. Bahçıvan orada kurda karşı bekçilik eder.*

628 *Koca kurt gelir de vururum diye elinde ok ve yayla bekler.*

629 *Bu hizmeti sen görürsen o köşe senindir. Yoksa kendine başka bir yer ara.*

630 [Şehirli] dedi, *sen yeter ki yer verip okla yayı elime tutuştur, ben yüz kat hizmet ederim.*

631 *Ben uyumayıp bağı beklerim. Kurt belirdi mi onu okla vururum.*

632 *A ikircikli adam, Allah için bu gece beni üstte yağmur altta çamur bir halde bırakma.*

633 Bir köşe boşaltıldı, şehirli ailesiyle birlikte o dar ve rahatsız yere gitti.

634 Sel korkusuyla mağara köşesinde çekirge gibi [adeta] birbirlerinin üstüne çıktılar.

635 *Bütün gece hepsi, Allah'ım,* diyordu, *biz bunu hak ettik, hak ettik biz bunu.*

636 Alçaklarla dost olanın ya da insan olmayanlara insanlık edenin cezasıdır bu.

637 Bu, boş bir tamah içinde, ulularin toprağına hizmeti bırakanın cezasıdır.

638 Uluların toprağını, duvarını yalamak, avamdan ve avamın bağ ve bahçesinden yeğdir.

639 Şahların başı üstünde yerin olacağına kalbi aydınlık birine köle ol daha iyi.

640 A yolcu, toprak (dünya) krallarından eline davul sesinden başka bir şey geçmez.

641 Şehirliler ruha karşı haydutken, köylü, marifet yoksunu şaşkından başka kim olabilir?

642 Bu, şeytanın sesini duyunca aklını kullanmadan harekete geçenin cezasıdır.

643 Pişmanlık tüm yüreği kaplayınca itirafta bulunmanın artık yararı yoktur.

644 [Şehirli] elinde okla yay, bütün gece köşe bucak kurt aradı durdu.

645 Kurt onu alevler gibi kuşatmışken kurttan habersiz kurt arıyordu.

646 Her sivrisinek ve pire bir kurt kesilmiş o viranede onları yaralayıp duruyordu.

647 Düşman kurdun saldırma korkusundan sivrisinek kovalamaya da fırsat yoktu.

648 Kurt gelip de zarar vermesin sakın. Yoksa köylü şehirlinin sakalını yolar.

649 Gece yarısına dek böyle diş sıka sıka canları gırtlağa kadar gelmişti.

650 Bir tepenin üstünden ansızın azgın bir kurt silueti belirdi.

651 Şehirli oku yaydan fırlattı ve hayvan vurularak aşağıya düştü.

652 Hayvan düşünce bir yel çıktı. Köylü bağırıp çağırarak ellerini birbirine vurdu.

653 [Köylü dedi] *bre namert, o benim eşeğimin sıpası.* Şehirliyse, *hayır,* dedi, *bu şeytan gibi bir kurt.*

654 Onda kurt görünüşü var. Onun yapısı kurt olduğunun ifadesidir.

655 [Köylü] dedi, *hayır, onun arkasından çıkan yeli, suyla şarabın farkını bilir gibi bilirim.*

656 *Bahçenin içinde sıpamı öldürdün. Asla darlıktan ferahlığa ermeyesin!*

657 [Şehirli] dedi, *iyice dikkat et, gece vaktidir. Geceleyin varlıklar açıkça görülmez.*

658 Gece, çok şeyi yanlış ve değişik gösterir. Geceleyin kimse doğru göremez.

659 [112a] Hem gece, hem bulut, hem de sağanak yağmur. Bu üç karanlık, yanlışlığı büyütür.

660 [Köylü] dedi, *bu benim için aydınlık gün gibidir. Biliyorum, bu sıpamın yellenişidir.*

661 *Yolcunun eşyasını tanıdığı gibi ben de yirmi yel arasında onun yelini tanırım.*

662 Şehirli dayanamayarak fırlayıp geldi ve köylünün yakasına yapıştı.

663 *Behey aptal haydut, oyun mu oynuyorsun? Bengi ile afyonu birlikte mi içtin?*

664 *Üç karanlıkta eşeğin yelini tanırsın da beni nasıl tanımazsın a şaşkın?*

665 *Gece yarısı danayı tanıyan, on yıllık arkadaşını nasıl tanımaz?*

666 *Kendini haberdar ve ârif gibi gösterip insanlığı ayaklar altına alıyorsun.*

667 *[Diyorsun ki] kendimin bile bilincinde değilim. Kalbimde Allah'tan başkasına yer yok.*

668 *Dün ne yedim, onu bile hatırlamıyorum. Bu yürek ancak hayretteyken mutludur.*

669 *Akıllıyım ve Hak delisiyim. Böyle kendimden geçişimi mazur gör.*

670 Murdar, yani şarap içen kimseyi şeriat mazeretliler arasına dahil eder.

671 Sarhoşun boşama ve alışverişi geçersizdir. Bir çocuk gibi yükümlülükten uzaktır.

672 Eşsiz ve benzersiz Şah'ın kokusundan gelen sarhoşluğu yüz küp şarap bile sağlayamaz.

673 Öyleyse ona yükümlülük nasıl reva olur? At yıkılmış, elsiz ayaksız kalmıştır.

674 Eşek sıpasına dünyada kim yük yükler? Kim şeytana takva dersi verir?

675 Topallık söz konusu olunca yükü alırlar. Hak der ki "Köre bir beis yoktur[53]."

676 *Kendime körüm, Hak yönünden gözüm açık. Bu durumda azdan da çoktan da muafım.*

677 *Dervişlikten ve kendini yitirişten dem vuruyor, ilahî sarhoşluk yaygarası koparıyorsun.*

678 *Göğü yerden ayıramam, diyorsun. İşte seni [Allah'ın] gayreti [böyle] sınadı.*

679 *Sıpanın yeli seni böyle rezil edip benliğinin yok olmadığını kanıtladı.*

680 Hak, yan çizeni böyle rezil eder ve tuzak (yükümlülük)tan kaçanı böyle yakalar.

681 Ben saraya yaver oldum diyene yüz binlerce sınav vardır, babalık!

682 Halkın geneli sınama yoluyla onu tanımasa da Hak yolunda pişenler, onun izini ararlar.

683 Alçağın biri terzilik iddiasında bulununca, padişah onun önüne bir kumaş atar.

684 *Bundan,* der, *bol bir cüppe biç.* Böylece sınama sonucu rezil olup çıkar.

685 Kötülerin sınanması olmasaydı, bütün kadınsılar savaşta Rüstem olup çıkardı.

686 Kadınsı birinin zırh giydiğini var say. [Böylesi,] bir yara görse esir gibi olur.

687 Hak sarhoşu, yellenmenin nasıl farkında olur? Hak sarhoşu sur üflense kendine gelmez.

688 Hak şarabı gerçektir, değildir yalan. İçtiğin ayrandır, ayrandır, ayran!

689 Kendini Cüneyd ve Bâyezid gösterip, git, diyorsun, anahtardan baltayı ayırt edecek halde değilim.

690 A hilebaz, kötülük, tembellik ve ihtirası dalavereyle nasıl gizleyebilirsin?

691 Kendini Hallac gösterip dostların [din] pamuğunu ateşe verirsin.

692 [Bir yandan] *Ömer'le Ebu Leheb'i ayırt edemem,* derken, [öte yandan] *gece yarısı sıpamın yelini bilirim,* dersin.

693 Buna ancak senden daha eşek olan inanır da kendini senin için kör ve sağır kılar.

694 [Hak yolunun] yolcularından sayma kendini. Sen sapıkların yoldaşısın, bok yeme.

695 Hileden kanatlan da akla doğru koş. Sanal kanat göğe nasıl uçacak?

696 Kendini Hak âşığı gösterirsin, [ama] kara şeytanla oynaşırsın.

697 Kıyamette âşıkla sevgiliyi çifter çifter bağlayıp hemen huzura getirirler.

698 Kendini ne diye şaşkın ve sarhoş gösterirsin? Üzüm şarabı ne ki, sen kanımızı içtin.

699 *Git başımdan,* [diyorsun,] *seni tanımıyorum; kendinden geçmiş ârifim ben, köyün Behlül'üyüm*[54].

700 Sen, *tabak sahibi tabaktan uzak olmaz*[55], diye Hakk'a yakın olduğunu vehmediyorsun.

701 Velilerin yakınlığının yüz türlü keramet ve büyük iş doğurduğunu görmez misin?

702 Demir, Dâvud'un elinde mum gibi yumuşar[56]. Oysa senin elinde mum demir kesilir.

703 Yaratış ve rızıkça yakınlık geneldir. Bu ulularsa aşk vahyi yakınlığına sahiptirler.

704 Yakınlık (*kurb*) çeşit çeşittir, babacığım. Güneş dağa da vurur, altına da.

705 [112b] Fakat güneşin altına öyle bir yakınlığı vardır ki söğüdün bundan haberi yoktur.

706 Kuru dal da yaş dal da gün ışığına yakındır. Güneşin ikisinden de gizlenmesi mümkün mü?

707 Fakat o yaş dalın yakınlığı yok mu? İşte ondan olgun meyveler yersin.

708 Kuru dalın güneşe yakınlığının, daha çabuk kurumaktan başka sonucu var mı söyle?

709 Bre akılsız, aklı başına gelince pişmanlık duyan sarhoşlardan olma.

710 Bilakis, şarap içtiklerinde olgun akılların gıptayla baktıkları sarhoşlardan [ol].

711 Kedi gibi yaşlı bir fare yakalamışsın. Öteki şaraptan içseydin, aslan avlardın, aslan!

712 Ey hayalle hiçlik şarabını içen! Hakikat sarhoşları gibi sallanıp durma.

713 Sarhoş gibi yıkılırsın bir o yana bir bu yana. Bu yana aitsin, o yana geçit yok sana.

714 Bundan sonra o yana geçit bulursan, bazen bu yana sallan, bazen o yana sallan.

715 Tümüyle bu yandasın, o yandan hiç söz etme. Öleceğin yok senin, boşuna can çekişme.

716 Hızır canlı olanın ecelden korkusu yoktur. Yaratılmışları tanımasa ona yaraşır.

717 Boş hayalin tadıyla ağzını tatlandırıyor ve kendi tulumunu üfleyip şişiriyorsun.

718 Sonra [tulumunun] havası bir iğneyle boşalır. Akıl sahibinin bedeni böyle şişmesin.

719 Kışın kardan testiler yaparsın. Suyu görünce bunların dayanması mümkün mü?

Çakalın boya küpüne düşüp boyanması ve çakallar arasında tavusluk savlaması

720 Bir çakal, boya küpüne düştü ve küpün içinde bir süre kaldı.

721 Çıktığında tüyleri boyanmıştı. Dedi, *ben yüce gök tavusu oldum.*

722 Boyalı tüyler güzel görünüyordu. Güneş de renkleri parlatıyordu.

723 Yeşil, kırmızı, pembe ve sarı renkler içinde kendini çakallara gösterdi.

724 Bir ağızdan dediler, *küçük çakal, ne oldu da böyle sevince boğuldun?*

725 *Sevincinden bize uzak durur oldun. Bu kibir sana nerden bulaştı?*

726 Bir çakal, karşısına geçip dedi, *hile mi yapıyorsun, yoksa [gerçek] mutlulardan mısın?*

727 *[Anlaşılan,] minbere çıkıp da asılsız sözlerle halkı imrendirmek için hile yaptın.*

728 *Çok çabaladın da sıcaklık göremedin. Bu yüzden hileyle utanmazlığa başladın.*

729 Sıcaklık, velilere ve peygamberlere aittir. Utanmazlıksa hilekârların sığınağıdır.

730 [Hilekârlar,] *mutluyuz,* diyerek halkın ilgisini çekerler. Oysa içten içe çok mutsuzdurlar.

Palavracı bir adamın her sabah kuyruk derisiyle dudak ve bıyığını yağlayarak arkadaşlarının arasına gelip şunu yedim, bunu yedim, demesi

731 Aşağılık adamın biri bir kuyruk derisi bulmuş, her sabah bıyığını bununla yağlardı.

732 Zenginlerin yanına varınca derdi ki *bir ziyafette yağlı ve leziz yemekler yedim.*

733 *Bıyığıma bakın,* dercesine muştu verir gibi eliyle bıyığını sıvazlardı.

734 *[Bakın,]* demek isterdi, *bu, sözümü doğruluyor. Yağlı ve leziz şeyler yediğimin işte kanıtı.*

735 Karnıysa konuşmaksızın ona cevap verirdi: *"Allah yalancıların hilesini boşa çıkarsın!"*

736 *Palavraların bizi ateşe attı. Yolunsun o yağlı bıyığın.*

737 *Behey miskin, bu çirkin palavran olmasaydı, cömerdin biri bize acırdı.*

738 Eksiğini söyleyip yanlıştan kaçınsaydın, bir hekim derdine derman bulurdu.

739 *Kuyruğunla kulağını eğri sallama,* der Hak. "Doğrulara doğrulukları yarar verir[57]."

740 Mağarada eğri yatma a gâfil. Neyin varsa göster ve "dosdoğru ol[58]".

741 Kusurunu söylemeyeceksen, hiç olmazsa sus. Gösteriş ve hileyle kendini mahvetme.

742 Bir para bulduysan ağzını açma; yolda denek taşları var.

743 Denek taşlarının önünde de durumlarını kontrol eden denemeler vardır.

744 Allah buyurur ki *doğumdan ölüme dek [insanlar] "yılda iki kez denenirler[59]".*

745 Sınav üstüne sınav vardır, baba! Sakın, küçük bir sınavı geçmekle böbürlenme.

[113a] Bel'am'ın Hakk hazretlerinin yaptığı sınamalardan yüzü ak çıktığına emin oluşu

746 Bâur oğlu Bel'am ve lanetlik İblis, son sınavda rezil oldu.

747 O [bıyığını yağlayan adam], palavrayla seçkinliğe meyleder. Midesiyse bıyığını lânetler.

748 Mide, *Rabbim,* der, *onun gizlediğini açığa çıkar. Bizi yaktı, sen de onu rezil et.*

749 Bedeninin tüm parçaları ona düşmandır. Çünkü o bahardan söz ederken onlar kıştadır.

750 Palavra, cömertlikleri geri çevirir ve rahmet dalını kökünden söker.

751 Ya doğruluğunu ortaya koy ya da sus. İşte o zaman rahmeti görüp [kana kana] iç.

752 Karnı onun bıyığına düşman oldu ve gizlice el açıp dua etmeye başladı:

753 *Rabbim, alçakların boş sözlerini rezil eyle ki cömertlerin bize acıma duyguları kabarsın.*

754 Midenin duası kabul oldu ve ihtiyacın yangını dışarıya sıçradı.

755 Hak der ki *fâsık ve putperest bile olsan, bana seslendiğin zaman sana cevap veririm*[60].

756 Duaya sıkı sarılıp inle. Sonunda [dua] seni ecinninin elinden kurtaracaktır.

757 Mide kendini Hakk'a teslim edince kedi gelip o kuyruk derisini kapıp götürdü.

758 Kedinin peşinden koştular, kedi kaçtı. Babası azarlar korkusuyla çocuğun rengi uçtu.

759 Küçük çocuk, topluluğun arasına gelip palavracı adamın onurunu yok etti.

760 Dedi, *her sabah dudaklarını ve bıyığını yağladığın kuyruk vardı ya…*

761 *Kedi gelip ansızın kaptı onu. Çok koştuk ama, çabamızın bir yararı olmadı.*

762 Oradakiler şaşkınlık içinde gülüştüler. Yeniden merhametleri kabardı.

763 Onu davet edip karnını doyurdular ve merhamet tohumları ektiler.

764 O, ululardan doğruluğun tadını alınca, büyüklenmeksizin doğruluğa kul oldu.

Boya küpüne düşen çakalın tavusluk savlaması

765 Renk renk olmuş çakal gizlice gelerek [kendini] kınayan çakalın kulağına şöyle dedi:

766 *Bana ve rengime bir bak hele. Putperestlerin bile benim gibi bir putları yok.*

767 *Çiçek bahçesi gibi yüz renge bürünüp güzelleştim. Bana secde et, benden yüz çevirme.*

768 *Görkemime, debdebeme bak da bana "dünyanın övüncü" ve "dinin temeli" diye seslen.*

769 *Ben ilahî lutfa mazhar oldum ve yüce gerçekleri açıklayan bir levhaya dönüştüm.*

770 *Çakallar! Bana çakal demeyin ha! Böyle güzellik olur mu hiç çakalda?*

771 Çakallar, mumun çevresine üşüşen kelebekler gibi oraya gelip toplandılar.

772 [Dediler] *a mücevher, ne diyelim sana?* Dedi, *Jüpiter gibi [parlak] erkek tavus, deyin bana.*

773 Sonra ona dediler, *[iyi de] can tavusları gül bahçesinde cilveyle süzülürler...*

774 *Sen öyle süzülür müsün?* Dedi, *hayır, çölü geçmeden Mina'dan nasıl söz edeyim?*

775 *Tavuslar gibi ötebilir misin?* Dedi, *hayır.* [Dediler,] *efendi, öyleyse sen tavus değilsin.*

776 Tavusun hilati gökten gelir. [Sadece] renk ve iddia ile ona ulaşman mümkün mü?

Tanrılık savlayan Firavun'un tavusluk savlayan çakala benzeyişi

777 Sakalını mücevherle süsleyip eşekliği yüzünden, kendini İsa'dan yüksek gören Firavun gibi.

778 O da bir dişi çakalın soyundan türedi de mal ve makam küpüne düştü.

779 Onun malını, makamını gören secde ediyordu. [O da] zibidilerin secdesine aldandı.

780 O şapşal kılıklı dilenci, insanların secde ve hayranlıklarından sarhoş olmuştu.

781 Mal, zehirler barındıran yılandır, halkın teveccüh ve secdesi de ejderha.

782 Ey Firavun, arınmışlık iddiasında bulunma! Sen çakalsın, hiç boşuna tavusluk taslama.

783 Tavusların yanında görünürsen, süzülmekten âciz olduğun için rezil olursun.

784 Musa ile Harun, tavuslar gibiydiler ve süzülen kanatlarını senin başına yüzüne çarptılar.

785 Çirkinliğin ve rezilliğin açığa çıktı ve yukarıdan aşağı tepetaklak düştün.

786 Mihenge uğrayınca kalp altın gibi karardın. Aslan boyası gidip köpek açığa çıktı.

787 [113b] Behey çirkin uyuz köpek, ihtiras ve azgınlık yüzünden aslan postuna bürünme.

788 Aslan kükreyişi seni sınayacak. Görünüşte aslan, özde köpek olduğun sonunda anlaşılacak.

"Onları konuşma tarzlarından tanırsın[61]*"* ayetinin yorumu

789 Allah, Peygamber'e Kur'an'da münafıklara ilişkin daha kolay bir belirtiden söz eder.

790 Münafık, görünüşçe heybetli ve çekiciyse, sen onu konuşma tarzından tanıyabilirsin.

791 [Örneğin,] bir müşteri olarak toprak testiler alırken önce testileri denersin.

792 Testiye neden şöyle bir el vurursun? Sesinden kırığını anlamak istersin de ondan.

793 Kırık testinin sesi başka olur. Ses, önde giden çavuş gibidir.

794 Gelen ses [sahibini] tanımlar, tıpkı fiilin çektiği mastar gibi.

795 Denemeden söz açılmışken aklıma hemen Hârut'un öyküsü geldi.

Hârut ile Mârut öyküsü ve onların yüce Hakk'ın sınaması karşısındaki pervasızlıkları

796 Bundan önce bundan biraz söz etmiştim. Zaten ne kadarını söyleriz ki? Binde birini.

797 Bu konuda irdelemeler yapmak istiyordum, ama şimdiye dek kimi nedenlerle olmadı.

798 Yeniden yekinip çoğundan azı söylenmiş olsun; filin bir organını anlatmak gibi.

799 Ey yüzüne kul köle olduğumuz, şimdi Hârut ile Mârut'u dinle.

800 [Onlar,] Allah'ı seyretmekten ve Padişah'ın mühlet vermesinden (*istidrâc*)[62] sarhoştular.

801 Hakk'ın istidrâcından böyle sarhoşluk doğarsa, miracından [kim bilir] ne sarhoşluklar doğar?

802 Tuzağının yemi böyle sarhoş ederse, O'nun nimetler sofrası [kim bilir] nelere yol açar?

803 Sarhoştular, ipten kurulmuştular. Âşıkçasına haykırıp duruyorlardı.

804 Yolda bir pusu ve sınav vardı. [Sınav] fırtınası, dağı saman gibi alıp götürüyordu.

805 Sınav, onları altüst ediyordu. Sarhoşun bunlardan haberdar olması mümkün mü?

806 Onun için hendek de birdir, düzlük de. Onun için çukur ve hendek güzel bir yoldur.

807 Dağ keçisi, yiyecek uğruna hiç zarar görmeden yüksek dağın tepesinde koşturur.

808 Tam otu koparacakken semavî hükümden gelen başka bir oyunla karşılaşır.

809 Başka bir dağa göz atar ve öteki dağda dişi bir keçi görür.

810 Anında gözleri kararır. Bu dağdan öbür dağa sarhoşça sıçrar.

811 [O dağ] o kadar yakın görünür ki ona evin atık su çukuru çevresinde koşmak gibi gelir.

812 Binlerce arşınlık mesafe ona iki arşın görünür de sarhoşlukla atlamaya meyleder.

813 Atlayınca iki amansız dağın ortasındaki dereye düşüverir.

814 Keçi avcılardan dağa kaçmıştır. [Oysa şimdi] onun kanını sığındığı [dağ] döker.

815 Avcılar, iki dağın arasında oturup bu muhteşem yazgıyı beklemektedirler.

816 Keçi çevik, atak ve düşmanın farkında değilse, çoğu zaman keçi böyle avlanır.

817 Rüstem boylu boslu olsa da, onun ayağına dolanan tuzak elbette arzulardır.

818 Sen de benim gibi arzu sarhoşluğundan sıyrıl. Devedeki arzu sarhoşluğuna bir bak.

819 Yine de dünyadaki arzu sarhoşluğu, meleklerin sarhoşluğu yanında önemsizdir.

820 O sarhoşluk bu sarhoşluğu yenilgiye uğratır. Onun arzulara iltifat etmesi mümkün mü?

821 Tatlı su içmediğin sürece acı su gözünün nuru gibi hoş gelir.

822 Gökteki içkilerin bir damlası, canı şaraptan da sâkilerden de koparır.

823 İlahi görkemden meleklerin ve temiz ruhların kim bilir ne sarhoşlukları vardır!

824 Çünkü bir koklayışta o şaraba gönül verip bu dünyanın şarap küpünü kırdılar.

825 [Ancak] umutsuz ve uzak olup inkârcılar gibi kabirlerde gizlenenler [bunun dışındadır].

826 [Onlar] iki âlemden umutlarını kesmişler ve sonsuz dikenler ekmişlerdir.

827 Sonra [Hârut'la Mârut] sarhoşluktan, *keşke*, dedi, *yere bulut gibi yağmur yağdırsaydık.*

828 *Bu adaletsiz diyarda keşke adaleti, insafı, kulluğu ve vefayı yaysaydık.*

829 Onlar böyle derken, *durun bakalım,* diyordu yazgı, *önünüzde daha çok tuzak var.*

830 Hey, pervasızca koşma bela çölünde! Sakın körü körüne Kerbela'ya at sürme!

831 [114a] Çünkü yolcuların ayakları, helak olanların saçlarıyla kemiklerinden yolu bulamaz.

832 Kahır kılıcı nice varları yok ettiği için bütün yol kemik, saç ve sinir doludur.

833 Hak der ki *yardım gören kullar yeryüzünde yavaş ve usulca yürürler*[63].

834 Dikenlikte yalınayak nasıl yürünür? Ancak durup düşünerek, sakınarak yürünür.

835 Yazgı bunu söylüyordu, ama kulakları coşku perdesiyle kapanmıştı.

836 Kendilerinden arınmış olanlar dışındakilerin gözleriyle kulakları kapatılmıştır.

837 İnâyet dışında gözü kim açar? Sevgi dışında öfkeyi ne dindirir?

838 Dünyada tevfiksiz çabayı Allah kimseye vermesin. Allah doğruyu daha iyi bilir.

Firavun'un rüyasında Mûsa'nın -selam üzerine olsun- gelişini görmesi ve çözüm düşünmesi

839 Firavun'un çabası tevfikten yoksun olduğu için ne dikse sökülüyordu.

840 Elinin altında bin müneccim vardı. Rüya tabircisi ve büyücü de sayısızdı.

841 Firavun'a rüyasında Mûsa'nın gelişi ve kendisini devirip saltanatını yıkışı gösterildi.

842 Tabircilerle ve müneccimlere, *bu uğursuz düş*, dedi, *nasıl etkisiz kılınabilir?*

843 Hepsi de, *tedbir alalım*, dedi, *yol kesici gibi doğuşunun yolunu keselim.*

844 [Mûsa'nın] ana rahmine düşeceği gece, Firavun'un adamları şu tedbiri aldılar:

845 O gün sabahleyin kralın tahtıyla meclisini alana getirdiler.

846 Ey İsrailliler, *kral sizi, evinizden çağırıyor,* diye duyuru yaptılar...

847 *Kral size açıkça yüzünü göstermek ve sevap için sizlere iyilikte bulunmak istiyor.*

848 Oysa bu tutsakların uzak durmak dışında seçenekleri ve Firavun'u görme izinleri yoktu.

849 Onunla karşılaştıklarında yasa gereği yüzlerini yere kapatırlardı.

850 Yasaya göre hiçbir tutsak vakitli vakitsiz kralın yüzünü görmemeliydi.

851 Korumaların sesini uzaktan duyunca görmemek için yüzlerini duvara dönerlerdi.

852 Onun yüzünü görürlerse suçlu olurlar ve başlarına belaların en kötüsü gelirdi.

853 Onlarınsa yasaklanan yüzü görme ihtirasları vardı. Çünkü insan yasaklanana hırslanır[64].

Mûsa'nın -selam üzerine olsun- doğumunu engellemek için İsrail oğullarının hileyle alana çağrılması

854 *Ey tutsaklar, alana doğru gidin. Umulur ki kralı ve ihsanını görürsünüz.*

855 İsrailliler muştuyu duyunca, böyle bir ana susamış olduklarından...

856 Hileyi yutup o yana koştular. Güzel görünmek için de süslendiler.

Hikâye

857 Tıpkı hilekâr Moğol'un burada yaptığı gibi: Dedi ki *Mısırlılardan birini arıyorum.*

858 *Mısırlıları bu tarafa toplayın da aradığımız adam ele geçsin.*

859 Kim gelirse, *bu değil,* diyordu. *Hey efendi, sen gel, köşede oturan!*

860 Bu şekilde hepsi toplandı da bu hileyle boyunlarını vurdular.

861 Bu uğursuzluğun işte nedeni: Müezzin ezan okumuştu da oralı olmamışlardı.

862 Oysa hilekârın çağrısı onları sürükledi. Yetkin insan, şeytanın hilesinden sakın.

863 Yoksulların muhtaçların sesini dinle ki hilekârların sesi kulağını çelmesin.

864 Yoksullar açgözlü ve çirkin huylu olsa da gönül sahibini açlar arasında ara.

865 Denizin dibinde inci taşların yanındadır. Övünçler de utançlar arasındadır.

866 Böylece İsrailliler coştular ve sabah erkenden alana doğru koştular.

867 Firavun, onları hileyle alana getirince onlara bakımlı ve sevimli yüzünü gösterdi.

868 O zalim, onların gönüllerini alıp ihsanlarda bulundu ve iyilikler yapıp sözler verdi.

869 Sonra da, *bu gece,* dedi, *canınızın selameti için bu alanda uyuyun.*

870 *Baş üstüne,* diye cevap verdiler. *Sen istersen burada bir ay bile kalırız.*

[Mûsa'nın] ana rahmine düşeceği gecede İsraillileri karılarından ayırmanın sevinciyle Firavun'un alandan şehre dönüşü

871 [114b] Kral, *bu gece gebe kalma gecesi, onlarsa karılarından ayrı,* diye sevinçle [şehre] döndü.

872 [Firavun'un] yakın adamı ve hazneda rı İmran da onunla birlikte şehre döndü.

873 [Firavun] dedi, *İmran, sen de burada uyu, karının yanına gitme sakın, ona yaklaşma.*

874 [İmran,] *senin sarayında yatarım, dedi, gönlünün isteği dışında bir şey düşünmem.*

875 İmran da İsraillilerdendi, fakat Firavun için yürek ve can gibiydi.

876 Firavun nerden bilecekti isyan edeceğini ve canının korktuğu şeyi yapacağını?

İmran'ın Mûsa'nın annesiyle birleşmesi ve Mûsa'nın annesinin gebe kalması

877 Kral gitti, İmran da sarayda yattı. Gece yarısı eşi onu görmeye geldi.

878 Karısı ona sarılıp dudağını öptü ve gece vakti onu uykusundan uyandırdı.

879 Uykudan uyandı. Karısı gözüne hoş göründü ve dudağına öpücük yağdırdı.

880 [İmran] dedi, *bu vakitte neden geldin?* Karısı dedi, *hem özledim, hem Allah'ın takdiri.*

881 Adam karısını koynuna çekti ve o anda kendine hâkim olamadı.

882 Onunla birleşip emaneti teslim etti. Sonra da, *bu basit bir iş değil kadın,* dedi.

883 [Sanki] taşa bir demir vuruldu da ateş çıktı. Kraldan ve saltanatından öç alan bir ateş...

884 *Ben bulut gibiyim, sen toprak, Mûsa bitki. Hak satrançtaki şah, biz ise mâtız.*

885 *A gelin, mat olup yenilmemiz bil ki şahtandır. Bizden bilme onu, oyuna getirme bizi.*

886 *Şu anda ben seninle birleşince, Firavun'un korktuğu şey gerçek oldu.*

İmran'ın birleşmeden sonra eşine, beni görmemiş ol, diye öğütlemesi

887 [İmran eşine dedi,] *bu olanlardan hiç söz etme ki başımıza yüz türlü üzüntü gelmesin.*

888 *Sevgilim, belirtiler belirmiştir, sonunda bunun izleri ortaya çıkacaktır.*

889 Bu sırada alandan insanların bağrışmaları geliyor, ortalığı kaplıyordu.

890 Hemeninde Firavun, *bu uğultu da nedir,* diye korkuyla yalınayak dışarı fırladı.

891 *Alandan gelen bu sesler de ne böyle? Korkusundan cinle şeytan bile ürküyor.*

892 İmran dedi, *kralımız çok yaşasın, İsrail oğulları sayende sevindiler.*

893 *Kralın ihsanından sevinç gösterisinde bulunuyorlar. El çırpıp oynuyorlar.*

894 [Firavun] dedi, *belki de öyledir. Fakat kuruntu ve kaygı beni iyice doldurdu.*

Firavun'un o sesten korkması

[895] *Bu ses, sinirlerimi bozdu, acı ve üzüntüyle kocalttı beni.*

[896] Kral, bütün gece doğum sancısı tutmuş gebe kadın gibi bir gelip bir gidiyordu.

[897] Sürekli, *İmran,* diyordu, *bu bağrışmalar beni çok tedirgin etti.*

[898] Zavallı İmran'ın cesareti yoktu ki eşiyle birlikte olduğunu söylesin.

[899] [Nasıl söylesin] İmran'ın karısı İmran'la yattı da Musa'nın yıldızı doğdu diye?

[900] Her peygamber rahme düşünce yıldızı da gökte parlamaya başlar.

Mûsa'nın -selam üzerine olsun- yıldızının gökte belirmesi ve müneccimlerin alanda bağrışmaları

[901] Firavun'a ve onun hile ve tedbirine rağmen Mûsa'nın yıldızı gökte belirdi.

[902] Gün ağarınca [Firavun] dedi, *İmran, gidip o sesin ve uğultunun ne olduğunu öğren.*

[903] İmran, alana doğru at sürüp dedi, *kralı uyutmayan gürültü de neyin nesiydi?*

[904] Her müneccim, başı açık, üstü yırtık, yas tutanlar gibi toprağı öptü.

[905] Yas tutup ağıtlar söyleyenler gibi ağlayıp inlemekten sesleri kısılmıştı.

[906] Saçlarını sakallarını yolup yüzlerini yırtarak dövünmüşlerdi. Gözleri kan çanağıydı.

[907] [İmran] dedi, *hayırdır, bu ne hal, bu ne yaygara? Uğursuz yılın alâmetleri mi belirdi?*

[908] Özür beyan edip dediler, *beyimiz, takdir eli bizi tutsak etti.*

[909] [115a] *Bunca şey yaptık, [yine de] bahtımız karardı ve kralın düşmanı var olup üstün geldi.*

[910] *Gece, o erkek çocuğun yıldızı bize rağmen göğün alnında doğdu.*

[911] *O peygamberin yıldızı göğe vurdu ve biz ağlayarak gözümüzden yıldız yağdırdık.*

[912] İmran, içinden sevindiği halde iki yüzlülükle, *ah ayrılık,* diyerek dövünmeye başladı.

[913] İmran öfkeli ve asık suratlı görünmeye çalışarak aklı başından gitmiş deliler gibi gitti.

[914] Bilmezliğe vurarak orada bulunanlara çok ağır sözler söyledi.

[915] Kendini öfkeli ve üzgün gösterip tavlayı tersinden oynadı.

[916] Onlara dedi, *kralımı aldattınız; hıyanet ve tamahtan geri duramadınız.*

[917] *Kralı alana getirip de onun haysiyetini ayaklar altına aldınız.*

[918] *Garanti, anlamında elinizi göğsünüze vurup kralı tasadan biz kurtarırız dediniz.*

[919] Kral da duyup dedi, *behey hâinler, kurtuluş yok, asacağım ben sizi.*

[920] *[Sizin yüzünüzden] kendimle alay ettirdim, düşmanlara mallarımı kaptırdım.*

[921] *Bütün İsrailliler bu gece eşlerinden ayrı kalsınlar diye…*

[922] *Mal da gitti, onur da. İş de sonuçsuz kaldı. Bu mu yardım? Büyükler böyle mi yapar?*

[923] *Yıllardır maaş ve hilat alıyor, tahsis edilen arazilerin gelirini yiyorsunuz.*

[924] *Bu muydu görüş, beceri ve nücum bilginiz? Siz, uğursuz hilekâr beleşçilersiniz.*

[925] *Parçalayıp yakacağım sizi. Burnunuzu, kulağınızı ve dudaklarınızı keseceğim.*

[926] *Ateşe odun edeceğim sizi. Neşenizi söndürüp dünyanızı karartacağım.*

927 [Müneccimler] secdeye kapanıp dediler, *sultanımız, şeytan bir kerecik bizi alt etse de…*

928 *Biz yıllardır belaları def ettik. Bizim yaptıklarımıza hayaller hayran kaldı.*

929 *O, bizi gâfil avlayıp rahme düşüp yerleşmiş olsa da…*

930 *Güçlü kralımız, hatamızın bağışlanması için onun doğacağı günü tespit edeceğiz.*

931 *Elimizden kaçıp da yazgı gerçekleşmesin diye doğacağı günü gözetleyeceğiz.*

932 *Ey fikrine düşüncelerin ve akılların boyun eğdiği, bu kez engel olamazsak öldür bizi.*

933 Firavun, düşmanı mıhlayan kader oku yaydan çıkmasın diye dokuz ay gün saydı.

934 Kim kadere baskın düzenlerse saldırısı ters teper ve kendi kanını içer.

935 Yeryüzü gökyüzüne düşmanlık edince çoraklaşıp ölüye döner.

936 Resim ressamla boğuşmaya kalkarsa kendi saçını başını yolmuş olur.

Firavun'un yeni doğum yapmış kadınları yine hile ile alana toplaması

937 Dokuz ay sonra kral tahtını alana çıkarttırıp iyice duyuru yaptırdı:

938 *Ey bebekli kadınlar, alana gelin! Bütün İsrailliler, dışarı çıkın!*

939 *Bildiğiniz gibi geçen yıl bütün erkekler hilatler ve altınlar aldı.*

940 *Bu yıl da sıra sizde hanımlar. Gelin de istediğinizi alın.*

941 *[Firavun] kadınlara değerli elbise ve hediyeler verip çocuklara da altın külah giydirecek.*

942 *Bu yıl doğum yapanlar, gelin de ulu kraldan hazineler alın.*

943 Kadınlar bebekleriyle dışarı çıktılar ve sevinçle kralın otağına dek geldiler.

944 Bütün yeni doğurmuş kadınlar şehirden çıkıp hileden habersiz alana yürüdüler.

945 Bütün kadınlar oraya toplanınca, bütün erkek bebekleri annelerinden aldılar.

946 Düşman büyüyüp belaya yol açmaması için tedbir alıyoruz diyerek başlarını kestiler.

Mûsa'nın doğması, inzibatların İmran'ın evine gelmeleri ve Mûsa'nın annesine Mûsa'yı ateşe at, diye vahiy gelmesi

947 Mûsa'yı doğurmuş olan İmran'ın karısı, o fitneden sıyrılmıştı.

948 Hilekâr [Firavun,] ebe kadınları casus olarak evlere gönderdi.

949 Onlar, *burada o gün alana gelmeyen şüpheli bir çocuk var, diye ihbar ettiler.*

950 *Şu sokakta güzel bir kadının bir çocuğu var, fakat kadın çok zeki.*

951 [115b] İnzibatlar gelince [Mûsa'nın annesi] çocuğunu Allah'ın emriyle tandıra attı.

952 Her şeyi bilen Allah'tan kadına, *o çocuk İbrahim'in soyundandır,* diye vahiy geldi.

953 "Ey ateş, serin ve esenlik ol[65]" koruması nedeniyle "ateş emre boyun eğip yakmaz."

954 Kadın, vahye uyup onu ateşe attı. Ateş Mûsa'nın bedenine etki etmedi.

955 İnzibatlar amaçlarına ulaşamayıp döndüler. Muhbirler bu durumu da öğrendiler.

956 Birkaç metelik alabilmek için Firavun'un huzurunda inzibatlarla tartıştılar.

957 İnzibatlara dediler ki *o yana geri dönün de odalara iyice bakın.*

Mûsa'nın annesine, Mûsa'yı suya at, diye vahiy gelmesi

958 Bu kez, *onu suya at,* diye vahiy geldi[66]. *Umudunu yitirme, saçlarını yolma.*

959 *Onu Nil'e atıp bana güven. Ben seni yüzün ak olarak ona kavuştururum.*

960 Bu sözün sonu gelmez. [Kısacası Firavun'un] hileleri hep kendi ayağına dolaşıyordu.

961 O dışarda yüz binlerce çocuk öldürürken[67], Mûsa içerde sarayın baş köşesindeydi.

962 Uzak görüşlü kör [Firavun,] nerde bir bebek varsa hileyle ve çılgınca öldürüyordu.

963 İnatçı Firavun'un hilesi, dünya krallarının hilelerini yutan bir ejderhaydı.

964 Fakat ondan daha firavunu çıkıp hem kendini, hem de hilesini yuttu.

965 [Firavun] ejderhayken değnek ejderha oldu. Bu [değnek], Allah'ın yardımıyla yedi onu.

966 El üstünde el vardır. Bu böyle nereye dek? "Her şeyin son bulduğu[68]" Allah'a dek.

967 O, dipsiz ve uçsuz bucaksız bir denizdir. Bütün denizler onun yanında bir sel gibidir.

968 Hile ve tedbirler ejderha olsa da "bir tek Allah" (*illallah*) karşısında tümü yok (*lâ*) hükmündedir.

969 Sözüm buraya gelince yere baş koyup yok oldu. Doğru olanı Allah daha iyi bilir.

970 Firavun'da bulunan sende de vardır. Fakat senin ejderhan kuyuya hapsedilmiştir.

971 Ne yazık ki bütün bunlar sana ait haller, ama sen onları Firavun'a nispet ediyorsun.

972 Senden söz etseler seni ürkütür. Başkasından söz etseler sana masal görünür.

973 Lanet olası nefis seni nasıl da mahvediyor! Bu yakınındaki seni uzaklara atıyor.

974 Ateşinde Firavun odunu yok. Yoksa senin ateşin de Firavun'unki gibi alevlenirdi.

Donmuş ejderhayı ölü sanıp iplerle bağlayarak Bağdat'a getiren yılan avcısının öyküsü

975 Tarihçiden bir öykü dinle de bu üstü örtülü sırdan bir koku al.

976 Bir yılan avcısı, efsunlarıyla yılan yakalamak üzere dağlara doğru gitti.

977 Ağır da hareket etse, hızlı da hareket etse, arayan sonunda bulur.

978 İki elinle birden aramaya çabala. Çünkü arayış, yolda iyi bir kılavuzdur.

979 Ağır aksak, sürünerek ve usulsüzce de olsa ona doğru sürün ve onu ara.

980 Bazen koşarak, bazen susarak, bazen de koklayarak her yerde şahın kokusunu al.

981 Yakub, oğullarına dedi ki *Yusuf'u haddinden fazla arayın*[69].

982 *Bu arayışta tüm duyularınızla her yanı ciddi ve yeterli bir şekilde tarayın.*

983 Dedi ki *Allah'ın ruhundan umut kesmeyin; oğlunu yitirmiş insan gibi her yana bakın.*

984 *Ağız yoluyla onu sorun. Onun bulmak için dört yana kulak kabartın.*

985 *Güzel koku gelen her yeri koklayıp o sırra doğru yönelin. Çünkü siz o yöne âşinasınız.*

986 Nerde bir kimseden lütuf görsen [oraya yönel]; lütfun kaynağına erişmen olasıdır.

987 Tüm bu güzel şeyler, derin bir denizdendir. Tikeli bırak da tümele göz dik.

988 İnsanların savaşı güzellik içindir. Azıksızlık azığı, mutluluğun göstergesidir.

989 İnsanların öfkeleri barış içindir. Rahatı avlayıp getiren hep rahatsızlıktır.

990 Her tokat okşamak içindir. Her yakınma şükrü akla getirir.

991 Saygın kişi, tikelden kokusunu al tümelin. Sen ey bilge, zıttan kokusunu al zıddın.

992 Savaşlar tam olarak barış getirir. Yılan avcısı da yararı olsun diye yılan arıyordu.

993 İnsan kâr olsun diye yılan arar ve sıkıntıdan kurtulmak uğruna sıkıntı çeker.

994 [116a] O [yılan avcısı] karlı günlerde dağın çevresinde büyük bir yılan arıyordu.

995 Orada kocaman bir ölü ejderha gördü ve onun görünüşünden yüreği korkuyla doldu.

996 Yılan avcısı, şiddetli kış gününde yılan ararken ölü bir ejderha gördü.

997 Yılan avcısı, halkı hayrete düşürmek için yılan yakalar. Ne tuhaftır şu halkın cehaleti!

998 İnsan bir dağdır, dağ [böyle şeye] nasıl kapılır? Nasıl olur da dağ yılana hayran kalır?

999 Sefil insan kendini bilemedi. Artıdan gelip eksiye indi.

1000 İnsanoğlu kendini ucuza sattı. Bir atlastı, kendini bir hırkaya yama yaptı.

1001 Yüz binlerce yılan ve dağ hayrandır ona. Peki niçin hayrandır o; niçin yılan severdir?

1002 Yılan avcısı o ejderhayı aldı ve [insanları] şaşırtmak için Bağdat'a geldi.

1003 Ev direği büyüklüğündeki ejderhayı üç beş kuruş için sürükleyerek getiriyordu.

1004 *Bakın,* diyecekti, *ölü bir ejderha getirdim. Bunu avlamak için neler çektim!*

1005 O, ejderhayı ölü sanıyordu, ama iyice bakmamıştı, ejderha canlıydı.

1006 O soğuktan ve kardan donup uyuşmuştu. Canlıydı da ölü gibi görünüyordu.

1007 Âlem donmuştur, adı [bu yüzden] katıdır. Bre usta, katı olan, [aslında] donmuştur.

1008 Bekle de gör diriliş güneşi doğunca dünyanın cisminin devinişini.

1009 Mûsa'nın asâsı yılana dönüşünce, aklı kımıltısızlardan haberdar etti.

1010 [Allah] azıcık topraktan seni insan kıldığına göre tüm topraklarda bilme yetisi vardır.

1011 Bu yandan ölüyken o yandan diridirler. Burada suskunken orada konuşurlar.

1012 [Allah] o yandan bizim yanımıza gönderince asâ bizim yanımızda ejderha olur.

1013 [Bu durumda] dağlar da Dâvud gibi seslenir. Avucunda demir cevheri muma döner[70].

1014 Rüzgâr, Süleyman'ı sırtında taşır[71]. Deniz, Mûsa'nın sözünü anlar duruma gelir.

1015 Ay görür işaretini Ahmed'in[72]. Ateş nesrine dönüşür İbrahim için.

1016 Toprak, bir yılan gibi yutuverir Kârun'u[73]. Hannâne direği[74] anlayışa kavuşur.

1017 Taş, Ahmed'e selam verir. Dağ, Yahya'ya haber salar[75].

1018 Biz duyar ve görürüz, mutluyuz. Siz yabancıların yanında susarız biz.

1019 Siz cansızlara eğilim gösterince, cansızların canına nasıl mahrem olabilirsiniz?

1020 Cansızlığı bırakıp canlar âlemine gidin; âlemdeki zerrelerin seslerini dinleyin.

1021 [O zaman] cansızların tesbihleri[76] açıkça duyulur da tevillerin vesvesesi aklını çelmez.

1022 Canın kandillerden yoksun olduğundan, görmek için tevillere başvurursun.

1023 Dersin, *amaç, bildiğimiz tesbih olamaz, [bu tesbihi] görme iddiası sapık bir düşüncedir.*

1024 Bilakis [nesneleri] gören, dersin, ondan ibret alarak [Hakk'ı] tesbihe başlar...

1025 Dolayısıyla tesbih etmeyi anımsattığı için bu durum, nesnelerin konuşması gibidir.

1026 Mutezile mensuplarının ve hâl (kalp) nurundan yoksun olanların tevili budur işte.

1027 İnsan [dış] duyulardan sıyrılamayınca gaybı betimleme konusunda acemi ve cahil kalır.

1028 Bu sözün sonu yoktur. [Kısacası] yılan avcısı, o yılanı yüz güçlükle sürüklüyordu.

1029 Şamatacı yılan avcısı Bağdat'a kadar geldi. Amacı çarşıyı birbirine katmaktı.

1030 Adam, nehir kıyısına tezgahını açtı ve [böylece] Bağdat şehrinde bir uğultu koptu.

1031 [Dediler,] bir yılan avcısı ejderha getirmiş, eşine az rastlanır ilginç bir av yakalamış.

1032 Yüz binlerce kıt akıllı [oraya] toplanarak ona aptalca av oldu.

1033 Onlar da yılan avcısı da bekliyordu. Maksat, dağınık durumdaki insanlar toplansın...

1034 İnsan kalabalığı daha bir artsın, daha çok bahşiş gelsin, daha güzel para biriksin.

1035 Yüz binlerce boşta gezer bir araya geldi ve arka arkaya dizilip halka oluşturdu.

1036 İzdihamdan kadın erkek seçilmez olmuş, seçkin ve sıradan insanlar kıyamet gibi birbirine girmişti.

1037 [Yılan avcısı] sopasını salladıkça kalabalıktakiler [görmek için] başlarını uzatıyorlardı.

1038 Zemheriden donmuş yılan ise yüz türlü çul ve örtü altında duruyordu.

1039 Tedbirli [yılan avcısı], yılanı kalın iplerle bağlayarak ihtiyatlı davranmıştı.

1040 [116b] Toplanma ve bekleşme süresince yılana Irak güneşi vurmuştu.

1041 Sıcak güneş yılanı ısıtmış ve soğuğun etkisi yılanın bedeninden gitmişti.

1042 Ejderha ölüyken şaşırtıcı bir biçimde dirilmiş ve kendi kendine kımıldamaya başlamıştı.

1043 Ölü yılanın kımıldamasıyla insanların hayretleri birken yüz bin olmuştu.

1044 Bütün insanlar yılanın kımıltısından hayretle çığlıklar atarak kaçıştılar.

1045 Yılan, bağlarını koparıyor ve iplerin kopma sesi her yana yayılıyordu.

1046 Aslan gibi kükreyen çirkin ejderha, bağlarını koparıp [örtülerin] altından çıktı.

1047 Kaçış sırasında bir çok insan öldü. Düşenlerle ölenlerden yüz yığın oluştu.

1048 Yılan avcısı, dağdan ne getirmişim, diye korkusundan donakaldı.

1049 Kör koyun kurdu uyandırır da kendi Azrail'ine doğru gider ya…

1050 Ejderha, o şaşkını bir lokmada yutuverdi. Haccâc'a kan dökmek kolaydır [elbet].

1051 [Yılan] bir direğe dolanıp sarılarak yediği [yılan avcısının] kemiklerini ufaladı.

1052 Nefsin ejderhadır, mümkün mü ölsün! O, hüzün ve imkânsızlık yüzünden kımıltısızdır.

1053 O, bir dediği iki edilmeyen Firavun'un olanaklarını elde etse…

1054 O zaman Firavunluk etmeye girişip yüz[lerce] Musa ve Harun'un yolunu keser.

1055 O ejderha, yoksulluk yüzünden bir kurtçuk [gibidir]. Sivrisinek, mal ve makam sayesinde atmaca kesilir.

1056 Ayrılık karında tut ejderhayı. Sakın onu Irak güneşine getirme.

1057 [Karda tut ki] ejderhan donuk kalsın. Ejderha kurtulursa ona lokmasın demektir.

1058 Onu mat et ki mattan emin olasın. [Ona] pek acıma, çünkü o kulluk edici değildir.

1059 Arzu güneşinin sıcağı vurur da mirasın olan yarasa kanatlanır.

1060 Yiğitçe çek onu cihada ve vuruşmaya. [Böylece] Allah, seni kavuşmakla ödüllendirir.

1061 Adam ejderhayı getirdiğinde [ejderha] sıcak havada zapt edilmez oldu.

1062 Ve ister istemez, anlattığımız fitnelere, hatta daha fazlasına yol açtı, azizim.

1063 Sen de [nefis ejderhasını] sıkıntıya girmeden vakar ve vefayla bağlı tutmayı umarsın.

1064 Her önüne gelenin bu arzuya ulaşması mümkün mü? Ejderhayı öldürmeye Musa gerek.

1065 Musa'nın ejderhasını gören yüz binlerce insan hezimete uğrayıp öldü.

Firavun'un Mûsâ'yı -selam üzerine olsun- tehdit edişi

1066 Firavun Musa'ya, ey Kelim dedi, niçin insanları öldürüp halka korku saldın?

1067 İnsanlar senden kaçarken yerlere düşüp ayaklar altında öldüler.

1068 İster istemez insanlar sana düşman kesildi. Kadın erkek herkesin yüreğine senin kinin yerleşti.

1069 İnsanları çağırıyordun, [ama] tersi oldu. [İnsanların] sana muhalefetten başka seçenekleri kalmadı.

1070 Ben de senin şerrinden geri adım atsam da sana karşılık vermek için hazırlık içindeyim.

1071 İnsanların kalplerine korku salarak gerçekleştirdiğin [olağanüstü] olaylarla böbürlenme.

1072 Böyle yüz türlüsünü sergilesen yine rezil olur, küçük düşer ve halkın maskarası olursun.

1073 Senin gibi çok hilekârlar vardı, ama sonunda şehrimizde rezil oldular.

Firavun'un tehdidine Mûsâ'nın -selam üzerine olsun- cevabı

1074 Hakk'ın emrindeyim, [O'na] ortaklık [etmem] söz konusu değil. Kanımın dökülmesi emredilse çekinmem.

1075 Ey rakibim, ben [şuna] razı ve şükrediciyim: Bu yanda rezil olsam da Hak katında şerefliyim.

1076 Halk önünde küçük düşüp alay edilsem de Hak huzurunda sevilip beğenilirim.

1077 Bunu söz olsun diye söylüyorum. Nasıl olsa Allah seni yarın yüzü kara çıkanlardan edecek.

1078 Yücelik O'nun ve kullarınındır[77]. Bunun işaretlerini Adem'le İblis'e bakıp da gör.

1079 Hak sonsuz olduğu gibi Hakk'ın şerhi de sonsuzdur. Ağzını kapat da sayfayı çevir.

Firavun'un Mûsa'ya -selam üzerine olsun- cevabı

1080 Firavun ona dedi, *sayfa bizim elimizde. Şu anda hüküm defteri bana aittir.*

1081 *Dünya halkı beni seçti. Sen herkesten daha mı akıllısın?*

1082 *Ey Musa, sen kendini seçmişsin, git işine. Bencilliği bırak, kendinle gururlanma.*

1083 [117a] *Senin cahilliğini şehre göstermek için dünyanın sihirbazlarını toplayacağım.*

1084 *[Yalnız] bu, bir iki günde olacak bir şey değil, yazın kırkıncı gününe dek bana süre ver.*

Mûsa'nın -selam üzerine olsun- Firavun'a cevabı

1085 Musa dedi, *bu konuda bana izin yok. Ben bir kulum, sana süre vermem emredilmedi.*

1086 *Sen üstün olsan ve benim desteğim olmasa da bununla işim yok, ben emir kuluyum.*

1087 *Yaşadığım sürece seninle savaşırım. Yardımla ne işim var, ben [sadece] bir kulum.*

1088 *Allah'ın hükmü gelinceye dek savaşırım. Düşmanı düşmandan ancak O ayırır.*

Firavun'un Mûsa'ya cevabı ve Mûsa'ya -selam üzerine olsun- vahiy gelmesi

1089 [Firavun,] *hayır hayır,* dedi, *bir mühlet vermelisin. Kandırıcılığı bırak, boş konuşma.*

1090 Yüce Hak, Musa'ya anında vahyetti, *ona geniş bir mühlet ver, ondan korkma…*

1091 *Ona rahatça kırk gün süre ver de o çeşit çeşit hileler düşünsün.*

1092 *O çabalayıp dursun, ben uyuyor muyum? Hemen gidip [ona] söyle. [Merak etme] ben pusudayım.*

1093 *Onun tüm hilelerini birbirine katarım. Onlar artırdıkça ben eksiltirim.*

1094 *Onlar su getirdikçe ben [suyu] ateş eder, tatlılıklarını tatsızlığa çeviririm.*

1095 *Dostluk kursalar ben [dostluklarını] yıkar, onların hayal edemeyecekleri şeyler yaparım.*

1096 *Sen korkma, ona uzun bir süre ver. Ona ordu toplayıp yüz hile yapmasını söyle.*

Mûsa'nın -selam üzerine olsun- Firavun'a Medayin'den sihirbazlar getirmek üzere mühlet vermesi

1097 [Musa] dedi, *emir geldi, mühlet senindir, git. Ben yerime dönüyorum, bizden kurtuldun.*

1098 Musa gidiyor, ejderha da akıllı ve sâdık bir av köpeği gibi ardından yürüyordu.

1099 [Ejderha,] av köpeği gibi kuyruğunu sallıyor, ayakları altında taşları kuma çeviriyordu.

1100 Taşı ve demiri bir solukta yutuyor, demiri açıkça ağzında çiğneyip ufalıyordu.

1101 Havaya doğru kalktığında boyu burçlara ulaşıyordu. Öyle ki Rum, Gürcü herkes ondan ürküyordu.

1102 Deve gibi ağzından köpük saçıyordu. [Köpüğün] damlası kime değse cüzamlı oluyordu.

1103 Dişlerinin gıcırtısı yürekleri yarıyor, kara aslanların canı ağzına geliyordu.

1104 Seçilmiş [Musa] halkına varınca [ejderhanın] başını tuttu ve ejderha [yeniden] asâ oldu.

1105 [Musa asâya] yaslanıp, şaşılacak şey, diyordu, bize güneş, düşmana gece!

1106 Ne tuhaf, bu ordu, kuşluk güneşiyle dolu dünyayı nasıl olur da görmez?

1107 Göz açık, kulak açık, [bir de] bu zeka… Allah'ın göz bağlayıcılığından hayretteyim.

1108 Ben onlara şaşıyorum, onlar da bana. Bir bahardan onlara diken, bana gül [bitti].

1109 Onlara nice güzel şarap kadehleri götürdüm, [de şarap] bu toplumun yanında taşa dönüştü.

1110 Bir demet gül bağlayıp [onlara] götürdüm de her gül bir diken oldu, bal ise zehir.

1111 O [gül ve bal,] kendinden geçenlerin canına nasip olur. Kendinde olanlara onun görünmesi mümkün mü?

1112 Uyanıkken düşler görecek uyanık uyurlar olmalı bizim yanımızda.

1113 İnsanın düşüncesi bu güzel uykunun düşmanıdır. İnsanın düşüncesi uyumadıkça [manevi] boğazı kapalıdır.

1114 Düşünceyi süpürecek bir hayret gerek. Hayret, fikri de yiyip yok eder, zikri de.

1115 Kişi sanat ve beceride ne denli yetkinse içyüzde o denli geri ve dışyüzde o denli ileridir.

1116 [Allah] "dönücüler[78]" (*râciûn*) demiştir. Dönüş ise, sürünün dönüp yuvasına gitmesidir.

1117 Sürü otlaktan dönerken, öncü olan keçi arkaya düşer.

1118 Arkadaki topal keçiyse öne düşer ve bu dönüş, asık suratlıları [bile] güldürür.

1119 Bu topluluk, boşuna mı topal oldu? Boşuna mı övüncü verip utancı aldı?

1120 Bu topluluk kırık ayakla hacca gider. [Çünkü] zorluktan rahatlığa gizli bir yol vardır.

1121 Bu kesim, bilgilerden gönlünü arındırmıştır. Çünkü bu bilgi o yolu bilmez.

1122 Aslı o yandan olan bir bilgi gerek. Çünkü her tikel, tümeline kılavuzdur.

1123 Deniz boyunca uçabilir mi her kanat? [Ancak] ledünnî ilim ledünne dek götürür.

1124 Öyleyse neden insana gönülden temizlenmesi gereken bilgiyi öğretirsin?

1125 Öyleyse bu yanda öne geçmeye çalışmayıp topal ol ve dönüş sırasında öncü ol.

1126 [117b] "İleri geçen sonrakiler[79]"den ol ey zarif; taze meyve ağaçtan öne geçer.

1127 Meyve, sonradan meydana gelse de amaç o olduğu için önceliklidir.

1128 Melekler gibi "Bizim bir bilgimiz yok" de ki "bize öğrettin[80]" [hikmeti] elinden tutsun.

1129 Bu mektepte hecelemeyi bilmesen de, Ahmed gibi akıl nuruyla dolarsın.

1130 Şehirlerde ünlü olmasan da kaybolmazsın; Allah kullarını daha iyi bilir.

1131 Bilinmeyen harabede korunmak üzere saklanmış altın hazinesi vardır.

1132 Bilinen yere define konur mu hiç? İşte bunun gibi rahatlık da sıkıntının altında gizlidir.

1133 Burada akıl birçok güçlükle karşılaşabilir, ama iyi binit, güçlükleri ve bağları koparır.

1134 O'nun aşkı güçlükleri yakan bir ateştir. Gündüz güneşi her hayali süpürüp götürür.

1135 Ey râzı olunan, bu soru sana o yandan geldiğine göre cevabını da o yandan ara.

1136 Gönlün köşesiz köşesi bir ana yoldur. "Ne doğu, ne batı[81]" aydınlığı tek bir aydandır.

1137 Sen ey mânâ dağı, dilenciler gibi o yanda bu yanda ne diye ses arayıp durursun?

1138 *Rabbim,* diye zikrederken iki büklüm olup yöneldiğin taraftan [ses] ara.

1139 Dert ve ölüm anında o yana yönelirsin de derdin yok olunca neden yabancılaşırsın?

1140 Sıkıntı anında Allah demeyi bilirsin de sıkıntı geçince dersin ki yol hani[82]?

1141 Bunun nedeni şudur: Kuşkusuz, Hakk'ı bilip tanıyan [zikrinde] dâim olur…

1142 Akıl ve düşüncesinde perde olanınsa kimi zaman perdesi kapalıdır, kimi zamansa aralı.

1143 Cüz'î akıl kimi zaman üstün gelir, kimi zaman yenik düşer. Küllî akılsa olumsuz olaylardan güvendedir.

1144 Aklı satıp hayret sanatını al. Buhara'ya değil, alçalmaya git a oğul.

1145 Biz niye kendimizi söze buladık ki? Hikâye anlatalım derken kendimiz hikâye olduk.

1146 Ben, secde edenler arasında dönüşüm geçirmek için inleyişte yok olup masal olacağım.

1147 Bu, işin ehli açısından hikâye değil, hâlin ifadesi ve sâdık dostun huzurunda olmaktır.

1148 O âsinin, Kur'an'ın sözüne "eskilerin masalları[83]" demesi, münafıklık alâmetlerindendir.

1149 Allah nurunu barındıran mekansız yerde geçmiş, gelecek ve şimdiki zaman olur mu?

1150 Onun geçmiş ve gelecek zamanı senin açındandır. İkisi de birdir, sen ikidir sanırsın.

1151 Bir kişi birine babayken bize oğuldur. Dam, Zeyd'in altındayken Amr'ın üstündedir.

1152 Alt ve üst oluş, o iki kişiye göredir. Dam, kendi açısından sadece tek bir şeydir.

1153 [Birliğe ilişkin] bu söz, onun (Allah'ın birliği) gibi değildir, [sadece] örnektir. Eski söz yeni anlamı anlatmakta yetersizdir.

1154 Irmak kıyısı olmadığına göre kapa dudağını, açma. Bu şeker denizi kıyısız, sahilsizdir.

Firavun'un büyücüler getirtmek için Medayin'e adam göndermesi

1155 Musa dönüp de Firavun kendi başına kalınca danışmanlarını yanına çağırdı.

1156 [Onlar,] Mısır kralının Mısır çevresinden [büyücüler] toplamasını uygun gördüler.

1157 Bunun üzerine [Firavun,] büyücüleri toplamak için her bölgeye bir çok adam yolladı.

1158 Ne yanda ünlü bir büyücü varsa

oraya on becerikli ulak gönderdi.

1159 Çok ünlü iki genç büyücü vardı ve büyüleri aya bile etki ederdi.

1160 [Onlar] açıktan açığa aydan süt sağmakta, küpe binerek yolculuk etmekteydiler.

1161 Ay ışığını bir urgana dönüştürüp bir çırpıda ölçüp satmaktaydılar.

1162 [Böylece] para kazanmaktaydılar. Müşteriyse [sonradan] fark edip dövünmekteydi.

1163 [Bu iki büyücü] böyle daha yüz binlerce büyü konusunda mukallit değil ustaydı.

1164 Kralın şu mesajı onlara ulaştı: "Kral şimdi sizden çözüm istiyor…

1165 Çünkü iki yoksul (Musa ve Harun) gelip krala ve saltanatına muhalefete kalkıştı.

1166 Onların elinde emredince yılana dönüşen bir değnekten başka bir şey yok.

1167 Kral ve ordusu bu ikisi yüzünden tümüyle çaresiz kalıp ne yapacağını bilemez oldu.

1168 Bu iki büyücü (Musa ve Harun)den kurtulmak için büyücülük alanında bir çözüm gerek."

1169 İki [genç] büyücüye bu mesaj ulaştırılınca kalplerine sevgiyle karışık bir korku düştü.

1170 Meslektaşlık damarları kıpırdayınca şaşkınlık içinde başlarını dizlerine dayayıp [düşünceye daldılar].

1171 [118a] Çünkü sûfînin ders mekanı dizdir ve iki diz güçlükleri çözmede büyücü gibidir.

İki büyücünün mezardan babalarını çağırmaları ve babalarının ruhuna Mûsa'nın -selam üzerine olsun- hakikatini sormaları

1172 Ondan sonra, *anne gel,* dediler, *babamızın mezarı nerde? Sen bize yol göster.*

1173 [Anneleri] onları babalarının mezarına götürdü. Onlar kralın işi için üç gün oruç tuttular.

1174 Ondan sonra, *baba,* dediler, *kral, kaygısından dolayı bize mesaj gönderdi.*

1175 *İki adam (Musa ve Harun) onu bunaltmış ve askerleri arasında onun onurunu zedelemiş.*

1176 *Bir değnekten başka silah ve orduları yokmuş, [ama] bu değnek ortalığı karıştırıyormuş.*

1177 *[Baba,] görünüşte toprak altında yatsan da [aslında] doğruların dünyasına gittin.*

1178 *Sevgili baba, o büyü mü, yoksa ilahi bir şey mi, bize haber ver.*

1179 *[İlahî bir mucizeyse] bize haber ver de secde edip bu iksirle kendimizi dönüştürelim.*

1180 *Biz umutsuzduk, şimdi bir umut ışığı belirdi. Kovulmuştuk, kerem bizi kendine çekti.*

Ölü büyücünün oğullarına cevap verişi

1181 [Baba] seslendi: *Ey canlarım, oğullarım. Bunu söylemek için zamanının gelmesi gerek.*

1182 [Babaları] rüyada dedi ki *oğullarım, bunu açıkça söylemem mümkün değil.*

1183 *Sır gözümden ırak olmasa da [bu konuda] açık ve kesin konuşmama izin yok.*

1184 *Fakat bu sır sizce anlaşılsın diye size bir işaret göstereceğim.*

[1185] *Gözümün nuru, siz oraya gittiğinizde onun uyuduğu yeri öğrenin.*

[1186] *O bilge uyurken korkuyu bir yana bırakıp o değneği almaya çalışın.*

[1187] *[Değneği] çalabilirseniz o büyücüdür. Büyücünün icabına bakmayı bilirsiniz.*

[1188] *Çalamazsanız o ilahîdir. O, celal sahibi ve yol gösterici olan Allah'ın elçisidir.*

[1189] *Doğu batı tüm dünyayı Firavun kaplasa devrilip gidecektir. Allah ile savaş mı olur?*

[1190] *Ey babasının canı, bu doğru işareti verdim, bunu yaz. Allah doğrusunu daha iyi bilir.*

[1191] *Canım, bir büyücü uyuyunca onun büyü ve hilesini çekip çeviren olmaz.*

[1192] Çoban uyuyunca kurt güvene erer. O uyuyunca [sürüyü koruma] çabası da durmuş olur.

[1193] Fakat bir hayvanın çobanı Allah olunca orada kurt için umut ve olanak mı kalır?

[1194] Hakk'ın yaptığı büyü hakikattir, doğrudur. O hakikate büyü demek yanlıştır.

[1195] *Canlarım, bu kesin bir işarettir. O [peygamber] ölse bile Hak onu yüceltir.*

Yüce Kur'an'ın Mûsa'nın asâsına, Mustafa'nın -selam üzerine olsun- vefatının Mûsa'nın uyumasına ve Kur'an'ı değiştirmeye yeltenenlerin de Mûsa'yı uykuda görünce asâyı çalmaya yeltenen iki büyücü çocuğuna benzetilmesi

[1196] Hakk'ın lutfu, Mustafa'ya [şöyle] vaatte bulunmuştur: Sen ölsen de bu kitap ölmez.

[1197] Senin kitap ve mucizeni yüksek tutar, Kur'an'dan bir şey eksiltmeye ve ona bir şey eklemeye kalkışanı engellerim.

[1198] Onda kimse eksiltme ve azaltma yapamaz. Sen benden daha iyi koruyucu arama.

[1199] Parlaklığını günden güne artırır, altınlara gümüşlere adını yazdırırım.

[1200] Senin için mimber ve mihrap yaparım. Sevdiğimden, senin kahrın benim kahrımdır.

[1201] [Şimdi müminler] korkudan adını gizli söylüyorlar ve namaz kılarken gizleniyorlar.

[1202] Lanet olası kafirlerin korkusundan dinin yer altına gizleniyor.

[1203] Ben ufukları minareyle dolduracağım. İnkarcının iki gözünü kör edeceğim.

[1204] Bağlıların şehirler alıp makamlara erişecek. Senin dinin yeri göğü kaplayacak.

[1205] Kıyamete dek biz onu koruyacağız. Din ortadan kalkar diye korkma sen.

[1206] Ey elçimiz, sen büyücü değilsin. Sen doğrusun, Musa'yla aynı hırkayı giyiyorsun.

[1207] Kur'an da senin için asâ gibidir ve küfürleri ejderha gibi yutmaktadır.

[1208] Sen toprak altında uyumakta olsan da bil ki söylediklerin bir asâ gibidir.

[1209] Art niyetliler asâna dokunamazlar. Sen uyu ey padişah, uykun kutlu olsun.

[1210] [118b] Beden uykuda, nurun ise göktedir; adına savaşmak için yayını germektedir.

[1211] Felsefeci çamur atmaya yeltenince nurunun yayı ok atıp onu mıhlar.

[1212] [Allah] söylediğini, hatta daha fazlasını gerçekleştirdi. Peygamber uyudu, ama bahtı ve ikbali uyumadı.

[1213] *Sevgili oğlum, büyücü uyudu mu yaptıklarının da bir önemi ve parlaklığı kalmaz.*

1214 İkisi de babalarının mezarlarını öpüp o büyük savaş için Mısır'a gittiler.

1215 Söz konusu iş için Mısır'a geldiklerinde Musa'yı ve evini aradılar.

1216 Tesadüf bu ya geldikleri gün Musa bir hurma ağacı altında uyumaktaydı.

1217 İnsanlar, *gidip hurmalık tarafına bakın,* diye onlara [Musa'nın yerini] gösterdiler.

1218 [Oraya] vardıklarında hurma ağacı altında uyuyan birini gördüler. [Aslında] dünyada [tek] uyumayan oydu.

1219 Başındaki gözlerini nazla yummuş, ama gökyüzüyle yeryüzünü gözetliyor.

1220 Gözleri açıkken gönlü uyuyan niceleri var. Suyla toprak (dünya) ehli zaten neyi görecek?

1221 Uyanık gönlü olanın başındaki gözü uyusa bile [kalbinde] yüz göz açılır.

1222 Gönül ehli değilsen uyanık ol. Gönle erişmeye çalış, savaşa giriş.

1223 Gönlün uyanınca güzelce uyu. [Artık] yedi [gök] ile altı [yön] gözünden ırak olmaz.

1224 Peygamber demiştir ki *gözüm uyur ama gönlümün uyuması mümkün mü*[84]*?*

1225 Say ki bekçi uyumuş. Nasıl olsa padişah uyanık. Kalbi görür halde uyuyanlara can feda!

1226 Ey manâ ehli, gönül uyanıklığını anlatmak binlerce mesneviye sığmaz.

1227 [Büyücüler] Musa'yı uzanmış uyuyor görünce, asâyı çalmayı planladılar.

1228 Büyücüler hemen asâya yöneldiler ve *arkasından yaklaşıp sonra da alıp kaçmalı,* dediler.

1229 Biraz daha ileriye yaklaştıklarında asâ kımıldamaya başladı.

1230 Asâ kendi kendine öyle titredi ki iki büyücü de korkudan donakaldı.

1231 Sonra [asâ] ejderha olup saldırdı. Kaçtılar. İkisinin de yüzü sapsarıydı.

1232 Korkudan kaçmaya başladılar. Her inişte düşüp yuvarlanıyorlardı.

1233 Artık bunun semavî olduğuna kesin inandılar. Çünkü büyünün sınırlarını biliyorlardı.

1234 Ondan sonra ishal olup hummaya tutulmuşlar, hatta ölecek duruma gelmişlerdi.

1235 [Yaptıklarından] özür dilemek için Musa'nın yanına hemen bir adam gönderdiler.

1236 Dediler, *biz seni sınadık. Kıskançlığımız olmasaydı seni sınamak haddimize miydi?*

1237 *Sultan karşısında suçluyuz. Ey ilahî dergah haslarının hası, bizim için af dile.*

1238 [Musa onları] bağışladı. Anında iyileştiler ve Musa'nın huzurunda yere kapandılar.

1239 Musa, *ey ulular,* dedi, *sizi bağışladım, canınızla bedeniniz cehenneme haram oldu.*

1240 *Dostlarım, ben sizi görmedim duymadım. Siz de hiç özür dilememiş gibi davranın.*

1241 *Tanışık olduğumuz halde tanışmıyormuş gibi kral için savaşa katılın.*

1242 Sonra [büyücüler] yeri öperek ayrıldılar ve vakit ve fırsat beklemeye başladılar.

Büyücülerin çevre şehirlerden gelip Fravun'un huzurunda toplanmaları, hilatlerle onurlandırılmaları ve Firavun'un düşmanını kahretme konusundan ellerini göğüslerine vurarak söz vermeleri

1243 Büyücüler Firavun'a geldiler, Firavun da onlara çok pahalı hilatler verdi.

1244 Onlara vaatlerde bulunup önden de köleler, atlar, kumaşlar, yiyecek ve para verdi.

[1245] Sonra da, *ey geçmişleri parlak [büyücüler],* dedi, *bu sınavda üstün gelirseniz…*

[1246] *Size öyle ihsanlar saçarım ki cömertlik bunun gerisinde kalır.*

[1247] Onlar da, *ey kral,* dediler, *senin ikbâlinle üstün geleceğiz ve onun işi bitecek.*

[1248] *Biz bu sanatta çevik savaşçılar gibiyiz. Dünyada bizimle boy ölçüşecek yoktur.*

[1249] Musa'nın öyküsü zihinleri bağlayıp bunun eski öykülerden olduğunu düşündürtüyor.

[1250] Musa'nın öyküsü üstü örtmek içindir, fakat a iyi adam, Musa'nın nuru senin öz halindir.

[1251] Musa'yla Firavun senin varlığındadır; bu iki düşmanı kendinde aramalısın.

[1252] Kıyamete dek bir Musa örneği vardır. Işık değişmez, değişen lambadır.

[1253] Bu kandille fitil değişmiştir, ama ışığı değişmez, o taraftandır.

[1254] [119a] Lamba şişesine bakarsan kaybolursun. Çünkü ikilikler şişeden doğar.

[1255] Işığa bakarsan ikilikten ve cisimlerin çokluğundan kurtulursun.

[1256] Ey varlığın özü, müminle kâfir ve Yahudi'nin farkı bakış açısındandır.

Filin şekli ve niteliği konusundaki görüş ayrılığı

[1257] Hintlilerin halka göstermek için getirdikleri fil karanlık bir yapının içindeydi.

[1258] Bir çok insan onu görmek için o karanlık mekana giriyordu.

[1259] O karanlıkta fili görmek mümkün olmadığından herkes onu eliyle yokluyordu.

[1260] Birinin eli filin hortumuna geldi de dedi, *bunun şekli tıpkı bir boru gibi.*

[1261] Birinin eli de kulağına rastladı ve [fil] ona bir yelpaze gibi geldi.

[1262] Bir başkası eliyle filin ayağını yoklayınca, *bence,* dedi, *filin şekli sütun gibi.*

[1263] Bir başkası da elini filin sırtına sürüp dedi, *bu fil tahtı andırıyor.*

[1264] Böylece herkes eriştiği bir organla [ya da birinden] duyduğu kadar fili tanıyordu.

[1265] Bakışları yüzünden söyledikleri farklıydı. Biri "dal" derken, öteki "elif" diyordu.

[1266] Herkesin elinde bir mum olsaydı söylediklerinde farklılık söz konusu olmazdı.

[1267] Duyu gözü ancak el ayası gibidir. Onun her yanına elin erişmesi olanaksızdır.

[1268] Deniz gözü başka, köpük gözü başkadır. Köpüğü boş verip deniz gözüyle bak.

[1269] Gece gündüz denizden doğan köpükler devinir. Köpüğü görür, denizi görmezsin, ne tuhaf!

[1270] Biz gemiler gibiyiz. Aydınlık sudayız, ama gözümüz kör ve birbirimize çarpıyoruz.

[1271] Ey beden gemisinde uykuya dalan, suyu gördün, bir de suyun suyuna bak.

[1272] Kendisini hareket ettiren suyu vardır suyun. Kendisini çağıran ruhu vardır ruhun.

[1273] Varlıklar ekinini gün ışığı sularken Musa ile İsa nerdeydi?

[1274] Allah bu kirişi yaya taktığı zaman Âdem ile Havva nerdeydi?

[1275] Bu söz de eksik ve güdüktür. Eksik olmayan söz öte yandadır.

[1276] Ondan söz edilse ayağın kayar. Ondan hiç söz edilmese vay senin haline.

[1277] Somut bir örnekle [ondan] söz edilse, delikanlı, sen o somut örneğe yapışırsın.

1278 Yerdeki ot gibi ayağın bağlı. Bir yel esse kesin bilgiye ermeden başını sallarsın.

1279 Fakat ayağın yok ki hareket edesin ya da bu çamurdan ayağını kurtarasın.

1280 Hayatın bu çamura bağlıyken ayağını ondan nasıl keseceksin? Bu hayatının yürümesi çok güç.

1281 Ey yolcu, hayatı Hak'tan alırsan çamura ihtiyacın kalmaz, yürür gidersin.

1282 Süt emen yavru, süt anneden nasıl ayrılsın? [Fakat] yemek yer duruma gelince [süt anne] onu terk eder.

1283 Tohumlar gibi yer sütüne bağlısın. Kalplerin gıdası (*kûtu'l-kulûb*)na[85] yönel de sütten kesil.

1284 Perdesiz nura dayanamıyorsun, öyleyse üstü örtük nur olan hikmet sözüyle beslen.

1285 Ey can, nuru özümser duruma gelince perdeli olanı perdesiz olarak görürsün.

1286 Yıldız gibi göklerde gezinirsin, hatta gök olmaksızın, sorgulanamaz yolculuklar edersin.

1287 Yokluktan varlığa gelişin gibidir [bu]. Söyle, nasıl geldin? [Elbette] sarhoş geldin.

1288 Geldiğin yollar aklında kalmadı. Fakat sana bir sır söyleyeceğiz.

1289 Aklı bir yana bırak da akıllan. Kulağını kapat da kulak ver.

1290 Hayır, söylemeyeceğim, çünkü henüz hamsın. Bahardasın sen, Temmuz'u görmedin.

1291 A ulular, bu dünya ağaç gibidir. Bizse daha ham meyveler gibiyiz.

1292 Hamlıkta saraya yakışmadığı için ham meyveler dala sıkı yapışır.

1293 Olgunlaşıp dudağı tatlandırır duruma gelince artık dalları gevşek tutmaya başlar.

1294 O ikballe ağız tatlılaşınca dünya mülkü insana soğuk gelir.

1295 Sıkı tutmak ve taassup hamlıktandır. Cenin olduğun sürece kan içip durursun.

1296 Söylenecek bir şey daha kaldı, fakat onu sana Cebrâil bensiz söylesin.

1297 Hayır, ne ben ne de başkası. Sen kendi kulağına söyle. Zaten sen de bensin.

1298 Tıpkı uykuya dalıp da kendinden ayrılıp kendine gidişin gibi…

1299 [119b] Kendinden duyarsın da düşünde filan kişinin sana sır söylediğini sanırsın.

1300 Güzel yoldaş, sen bir tek senden ibaret değilsin. Dahası sen feleksin, derin denizsin.

1301 O sendeki dokuz yüz katmanlı koca sen, bir deniz olup yüz senin boğulduğu yerdir.

1302 Aslında ne uyanıklığın yeri, ne de uykunun. Konuşma. Allah doğrusunu daha iyi bilir.

1303 Konuşma da dile getirilemez ve anlatılamaz şeyleri konuşanlardan dinle.

1304 Konuşma da kitaplarda ve konuşmalarda yer almayan şeyi o güneşten dinle.

1305 Konuşma da senin yerine ruh konuşsun. Nuh'un gemisinde yüzmeyi bırak.

Nuh'un -selâm üzerine olsun- oğlunu davet edişi ve oğlunun dağa çıkar, çare bulurum ve minnetini çekmem, diyerek reddedişi

1306 *"Düşmanım Nuh'un gemisini istemem"* diyerek yüzmeye koyulan Kenan gibi [olma].

1307 [Nuh demişti,] *hey zavallı, gel, babanın gemisine otur da tufanda boğulma*[86].

1308 [Oğlu,] *hayır,* demişti, *ben yüzmeyi öğrendim ve senin mumundan ayrı bir mum yaktım.*

1309 [Nuh dedi,] *sakın yapma! Çünkü bu bela tufanının dalgasıdır. Bugün el ayak da yok, yüzme de.*

1310 *Kahır yelidir bu, mumları söndüren beladır. Hak mumundan başkası dayanamaz, sus.*

1311 [Kenan] dedi, *hayır, şu yüksek dağa çıkarım. O dağ beni her tehlikeden korur*[87].

1312 [Nuh dedi,] *sakın yapma, şimdi dağ bir saman çöpüdür. [Allah] sevdiğinden başkasını güvende kılmaz.*

1313 [Kenan] dedi, *senin öğüdünü ne zaman dinledim ki beni kendi ailenden saymaya heveslendin?*

1314 *Söylediğin bana asla güzel gelmedi. Ben, iki dünyada da senden beriyim.*

1315 [Nuh dedi,] *oğlum sakın yapma, nazlanacak gün değil. Allah'ın eşi ve benzeri yok.*

1316 *Bu ana dek nazlandın, şimdiyse nazik andır. Bu dergâhta kimin nazı geçer ki?*

1317 O ezelden beri "doğurmamış ve doğmamıştır[88]". Ne babası vardır, ne oğlu, ne amcası.

1318 Oğulların nazını ne diye çekecek? Babaların nazına ne diye kulak asacak?

1319 Kimsenin oğlu değilim a ihtiyar, nazlanma. Kimsenin babası değilim delikanlı, kırıtma.

1320 Kimsenin kocası değilim, şehvet ehli de değilim, a kadın, burada nazlanmayı bırak.

1321 Bu huzurda tevazudan, kulluktan ve düşkünlükten başka bir şeyin itibarı yoktur.

1322 [Kenan] dedi, *baba, yıllarca bunu söyledin, yine söylüyorsun, cahil misin nesin?*

1323 *Herkese bu sözleri defalarca söyleyip bir sürü ters cevap aldın.*

1324 *Senin soğuk sözlerin, özellikle büyüyüp bilgiye eriştiğim şu zamanda kulağıma girmez.*

1325 [Nuh] dedi, *oğlum, bir kerecik babanın öğüdüne kulak versen ne zararı olur?*

1326 O böyle güzel öğütler verirken, oğlu da hep böyle ters cevaplar veriyordu.

1327 Ne babası Kenan'a öğüt vermekten bıktı, ne de [onun öğüdü] o zavallının kulağına girdi.

1328 Böyle konuşurlarken sert bir dalga Kenan'ın başını aşıp onu paramparça etti.

1329 *Ey sabırlı padişah,* dedi Nuh, *eşeğim öldü, yükünü sel götürdü (büyük zarara uğradım).*

1330 *Bana, ailen tufandan kurtulacak, diye defalarca vaatte bulunmuştun...*[89]

1331 *Senden safça umutlanmıştım. Peki neden sel götürdü kilimimi?*

1332 [Allah] dedi, *o senin ailenden değildi*[90]*. Görmedin mi, sen beyazsın, o kara?*

1333 Dişin çürüdü mü o artık diş değildir, usta, söküp at onu.

1334 [Söküp at ki] vücudun geri kalanına zarar vermesin. O senindi ama, artık ondan kurtulmalısın.

1335 [Nuh] dedi, *senin zâtın dışındakilerden uzağım, sende yok olan yabancı olmaz.*

1336 *Senle nasıl olduğumu biliyorsun. [Sana bağlılığım] bahçenin yağmura [bağlılığının] yirmi katıdır.*

1337 *Senle hayat bulup senle mutlu olan, aracısız, engelsiz senden gıdalanan bir yoksul.*

1338 *Ey kemal, ne bitişik ne de kopuğum. Dahası [seninle ilgim], nedensellikten uzaktır.*

1339 *Balıklarız biz, sense hayat denizi. Ey sıfatları güzel [Rabbim], lütfunla yaşarız.*

1340 *Sen düşünceye sığmazsın. İllet gibi mâlulle bağlantılı değilsin.*

[1341] *Olan bitenle ilgili muhatabım tufandan önce de sendin, sonra da sensin.*

[1342] *Ey yeni ve eski sözleri bahşeden [Rabbim], ben onlarla değil, senle konuşurdum.*

[1343] [120a] *Âşık da gece gündüz kimileyin yıkıntılarla, kimileyin ev kalıntılarıyla söyleşmez mi?*

[1344] *Görünüşte yıkıntılara dönüp [konuşmaktadır]. O kimi övmektedir, kimi?*

[1345] *Şükür ki şimdi tufanı gönderdin de aracı konumundaki harabeleri ortadan kaldırdın.*

[1346] *Çünkü onlar kötü ve alçak yıkıntılardı; ne ses çıkarır, ne de yankı yaparlardı.*

[1347] *Ben konuşmaya, seslenince dağ gibi yankılanıp cevap veren bir yıkıntı isterim.*

[1348] *Böylece adını tekrar tekrar duymuş olurum. Gönle huzur veren adına*[91] *âşığım ben.*

[1349] *Her peygamber, senin adını tekrar tekrar duyabildiği için sever dağı.*

[1350] *Taşlığı andırır alçak dağlar, yaşamak için fareye yaraşır, bize değil.*

[1351] *Ben konuşayım, o bana eş olmasın ve ben konuşurken sessiz kalsın ha?*

[1352] *En iyisi [böyle dağı] yerle bir etmeli. [Madem] yar olmuyor, onu ayağa yar etmeli.*

[1353] *Ey Nuh,* dedi [Allah], *istersen hepsini diriltip toprağın altından çıkarayım.*

[1354] *Bir Kenan için gönlünü kırmam, fakat [böylece] seni durumdan haberdar ediyorum.*

[1355] *Hayır, hayır,* dedi [Nuh], *gerekiyorsa râzıyım beni de boğ.*

[1356] *Dilediğin an boğ beni, hoşnudum ben. Hükmün candır, [hükmünü] can gibi benimserim.*

[1357] *Kimseye bakmam. Baksam bile o bahanedir, aslında gördüğüm sensin.*

[1358] *Şükür ve sabırda yaratışına âşığım ben. Yarattığına kâfir gibi âşık olmam mümkün mü?*

[1359] Allah'ın yaratışına âşık olan heybetlidir. O'nun yarattığına âşık olansa kâfirdir.

"Küfre rıza göstermek küfürdür" hadisiyle *"Benim kazâma râzı olmayan benden başka Tanrı aramalıdır"* hadisi arasındaki uyum

[1360] Dün biri, [kazâ ve kaderle ilgili] meseleye çok ilgi duyduğundan bana bir soru sordu.

[1361] Dedi, *"Küfre rızâ küfürdür" sözünü Peygamber söylemiştir ve onun sözü kesindir.*

[1362] *Yine Peygamber, Müslüman her kazâya rızâ göstermelidir, diye buyurmuştur.*

[1363] *Küfürle nifak da Hakk'ın kazâsı değil midir? Buna razı olsam, âsilik olur.*

[1364] *Razı olmazsam bu da ziyan demektir. Öyleyse ikisi arasında benim için çözüm nedir?*

[1365] Ona dedim, *bu küfür kazâ değil, kazânın ürünüdür. Bu küfür, doğrudan doğruya kazânın eserlerindendir.*

[1366] *Bayım, kazâ ile kazânın ürününü birbirinden ayırt et ki güçlüğün çözülmüş olsun.*

[1367] İnat ve kötülüğümüzün ürünü olduğu için değil, kazâ olduğu için küfre râzıyım.

[1368] Kazâdan gelen küfür, küfür değildir. Hakk'a kâfir deme, ayak direme.

[1369] Küfür cehalet, küfrün kazâsıysa bilgidir. Yumuşaklıkla öfke nasıl bir olabilir?

1370 Yüzdeki çirkinlik, ressamın çirkinliği değil, ancak onun çirkinliği gösterme becerisidir.

1371 Çirkini de güzeli de resmetmesi, ressamın gücünün göstergesidir.

1372 Bu konuyu gerektiği gibi açarsam, soru cevap derken uzayıp gider.

1373 [Bu durumda] bendeki aşk nüktesinin zevki gider ve hizmet şekli başka bir şekil alır.

Hayretin tartışma ve düşünmeye engel olduğuna ilişkin bir mesel

1374 Kır sakallı bir adam temiz iş yapan bir berbere aceleyle geldi.

1375 *Yeni gelin alıyorum,* dedi, *sakalımdaki beyazları ayıkla.*

1376 [Berber] sakalının tümünü kesip önüne koydu, *sen ayıkla,* dedi, *benim bir işim çıktı.*

1377 Şu sorudur, şu da cevap. Ayır birbirinden. Din derdi [olan] bunlarla uğraşamaz.

1378 Adamın biri Zeyd'e bir tokat attı. Zeyd de karşılık vermek için saldırdı.

1379 Tokat atan dedi ki *sana bir sorum var. Cevabımı ver, ondan sonra bana vur.*

1380 *Ensene vurduğumda şak diye bir ses geldi. Buna ilişkin içten bir sorum var.*

1381 *Ey uluların övüncü, şu şak sesi benim elimden mi geldi yoksa senin ensenden mi?*

1382 [Zeyd] dedi, *bunun acısı geçmedi ki durup düşüneyim.*

1383 *Senin derdin yok madem, bunu sen düşün.* Dert sahibinin bunu düşünecek hali yok.

Hikâye

1384 Canları [Kur'an ezberlemeyi] çok arzu etse de sahabe içinde hâfız olan azdı.

1385 [120b] Çünkü [meyvenin] özü dolgunlaşıp olgunlaşınca kabuklar incelip yarılır.

1386 Ceviz, fıstık ve bademin de özü dolgunlaşınca kabuğu incelir.

1387 İlmin özü arttıkça kabuğu azalır. Çünkü âşığı sevgilisi yakar.

1388 İstenilme vasfı isteme vasfına zıt olduğundan vahiy ve nur kıvılcımı peygamberi yakar.

1389 Ezelî olanın nitelikleri tecelli edince sonradan var olanın niteliği alabildiğine yanar.

1390 Kim Kur'an'ın dörtte birini ezberlese, sahabeden, "ulularımızdandır[92]" [övgüsünü] duyardı.

1391 [Kur'an'ın] sûretini böyle derin anlamla ancak büyük bir sultan bir araya getirebilir.

1392 Böyle sarhoşluk içinde edebe riayet mümkün değil. Mümkün olursa şaşarım.

1393 Müstağniyken ihtiyacı gözetmek, yuvarlakla uzun gibi zıtları birleştirmektir.

1394 Baston körlerin sevgilisidir. Aslında Kur'an sandığı olandır kör.

1395 *Körler, içi Kur'an harfleriyle, zikir ve duayla dolu sandıklardır,* denir.

1396 Yine de eldeki boş sandıktan Kur'an'la dolu sandık daha iyidir.

1397 İçi boş olan sandık da fare ve yılanla dolu sandıktan iyidir.

1398 Kısacası, kişi istediğine kavuşunca aracıdan soğur.

1399 Güzel dostum, dilediğine ulaştığına göre artık bilgi edinmeye çalışmak çirkin olur.

1400 Göğün çatılarına çıktığında merdiven aramak anlamsız olur.

1401 İyiliğe erdikten sonra iyilik yolu[nu aramak] başkasına yardım ve öğretme dışında sevimsizdir.

1402 Cilalanıp parlatılmış aynayı yeniden cilalamak cahillik olur.

1403 Sultanın huzuruna kabul edilip güzelce oturmuşken mektup ve elçi aramak çirkindir.

Bir âşığın sevgilisinin yanında aşk mektubu okumakla meşgul oluşu ve sevgilisinin bundan hoşlanmamasına ilişkin öykü. *"Medlul varken delil istemek çirkindir, bilinmesi gerekene ulaştıktan sonra bilgi almaya çalışmak kınanası bir iştir."*

1404 Biri, sevgilisi kendisini karşısına oturtmuşken sevgilisinin yanında mektup çıkarıp okuyordu.

1405 Mektupta beyitler, övgüler, ağlayıp yakarmalar ve miskinlikler vardı.

1406 Sevgilisi dedi, *bu benim içinse, vuslat anında ömür telef etmek demektir.*

1407 *Ben yanıbaşındayken sen mektup okuyorsun. Bu, âşıkların alâmeti değildir.*

1408 [Âşık] dedi, *sen burdasın ama ben nasibimi tam elde edemiyorum.*

1409 *Vuslatı görsem de sende geçen yıl gördüğüm şu anda yok.*

1410 *Ben bu pınardan berrak sular içmiş ve gözümle gönlümü suyla tazelemiştim.*

1411 *Pınar görüyorum ama su yok. Su yolumu yoksa haydut mu kesti?*

1412 [Sevgilisi] *öyleyse,* dedi, *ben sevgilin değilim. Ben Bulgar'dayım, senin muradın Kutu'da.*

1413 *A yiğit, sen bana ve benim bir hâlime âşıksın. Hal ise elde kalan bir şey değil.*

1414 *Öyleyse tam olarak aradığın değilim, ancak zaman içinde istediğinin bir parçasıyım.*

1415 *Sevgili değil, sevgilinin eviyim.* Aşk sandığa değil, [sandıktaki] parayadır.

1416 Ancak odur sevgili. Son ondandır; var olan her şey ondandır.

1417 Sevgili, biricik olandır. Senin başlangıcın da odur, bitimin de.

1418 Onu bulduğunda bekleyiş içinde olmazsın. O hem âşikardır, hem de gizlidir.

1419 [O] hâle bağımlı değil, hallere egemendir. Ayla yıl o aya kuldur.

1420 Hâle emretse, hal buyruğa boyun eğer. Dilerse cisimleri can kılar.

1421 Bağımlı olan yetkin olamaz. [Çünkü] o, hâle erişmek için oturup bekler.

1422 Onun eli hâli dönüştüren iksirdir. Elini sallar da bakır ondan sarhoş olur.

1423 O dilerse tatlılaşır ölüm de. [O dilerse] diken nergise döner, iğne nesrine.

1424 Hâle bağımlı olansa, hâle göre kimileyin ilerleyen, kimileyin de gerileyen insandır.

1425 Sûfi vaktin oğlu (*ibnu'l-vakt*)dur meselâ. Fakat sâfi (arınan) vakitle hâlden müstağnidir.

1426 [121a] Haller [sâfinin] azim ve görüşüne bağlı ve onun Mesih'çe [can veren] nefesiyle diridir.

1427 [Sen] bana âşık değil, hâle âşıksın. Hâle erme umuduyla çevremde dönüp duruyorsun.

1428 Bir an eksik olup bir an tam olan batıcı olup İbrahim'in mabudu değildir.

1429 Batan ve bazen şöyle, bazen böyle olansa sevgili olamaz. "Ben batanları sevmem[93]."

1430 Bazen güzel olup bazen çirkin olan, bir an su olup bir an ateş olan…

1431 Ayın burcudur, ama ay değildir. Put görünümlüdür, ama farkında değildir.

1432 Safâ arayan sûfi vaktin oğludur ve babasıymış gibi vakte sıkıca sarılmıştır.

1433 Sâfi ise celal sahibi Allah'ın nuruna boğulmuştur. Kimsenin oğlu değildir, vakitlerden ve halden müstağnidir.

1434 "Doğmamış" nura boğulmuştur. "Doğurmamış ve doğmamış[94]" olmak Allah'a aittir.

1435 Diriysen git de böyle bir aşkı ara. [Diri] değilsen, çeşitli vakitlere kölesin demektir.

1436 Kendinin çirkin ya da iyi görünmene bakma, aşkına ve maksuduna bak.

1437 Ey şeref sahibi, hakir ya da güçsüz olduğuna bakma da çabana bak.

1438 Hangi durumda olursan ol aramayı sürdür. Su ara ey dudağı kurumuş.

1439 O kuru dudağın, sonunda kaynağa ulaşacağına tanıklık ediyor çünkü.

1440 *Dudak kuruluğu, bu ızdırap seni mutlaka bize getirecek,* diye bir mesajdır sudan.

1441 Bu arama işi kutlu bir harekettir. Hak yolundaki bu arayış, engelleri yok edicidir.

1442 Bu istek ve arayış, dilediklerinin anahtarıdır. Bu, senin ordun ve sancaklarının zaferidir.

1443 Bu arayış, tıpkı bir horoz gibi ötüp *sabah oluyor,* diye seslenir.

1444 Araç gerecin olmasa da sen iste. Rabbin yolunda gerek yoktur araca.

1445 A oğul, arayan kimi görsen ona dost olup karşısında başını öne eğ.

1446 Arayanlarla birlikte olmakla arayıcı olur, gâliplerin gölgesinde gâlip olursun.

1447 Bir karınca Süleyman olma arayışındaysa, onun arayışına küçümseyerek bakma.

1448 Mal ve meslek olarak neyin varsa, önce [sadece] bir istek ve düşünce değil miydi?

Dâvud -selam üzerine olsun- zamanında *"bana zahmetsiz helal rızık ver"* diye gece gündüz dua eden kişinin öyküsü

1449 Dâvud Peygamber zamanında bir kişi, bilgili bilgisiz herkesin yanında…

1450 Hep şu duayı ediyordu: "Rabbim, bana zahmetsiz bir servet nasip et.

1451 Çünkü sen beni tembel, zavallı, hantal ve bezgin yarattın.

1452 Sırtı yaralı ve güçten düşmüş eşeklere atların ve katırların yükü yüklenemez.

1453 Ulu Rabbim, madem beni tembel yarattın, rızkımı da tembellik yoluyla ver.

1454 Tembelim ben, varlık âleminde, bu erdem ve cömertliğin gölgesinde yatarım.

1455 Tembeller ve gölgede yatanlar için de başka türlü bir rızık yazmışsındır herhalde.

1456 Ayağı olan rızık arayışındadır. Ayağı olmayanın haline de sen acı.

1457 Rızkı o mahzun [kuluna] yönlendir ve bulutu her toprağa doğru sürükle.

1458 Toprağın ayağı olmadığından, cömertliğin ona doğru kat kat bulut sürükler.

1459 Çocuk da yürüyemediği için annesi gelir de ona yiyecek yağdırır.

1460 Zahmetsiz ve ansız bir rızık dilerim, çünkü çaba adına, istemek dışında bir şeyim yok."

1461 O, sabahtan akşama ve sabaha dek bütün gece uzun süredir bu duayı ederdi.

1462 İnsanlar onun sözlerine ve yersiz isteğine ve ısrarına gülerlerdi.

1463 *Bu şapşal,* derlerdi, *neler de söylüyor böyle? Yoksa biri ona afyon mu verdi?*

1464 Rızkın yolu çalışıp çabalamaktan geçer. Herkese bir meslek ve istek verilmiştir.

1465 "Sebeplere başvurarak rızık arayınız." "Evlere kapılarından giriniz[95]."

1466 Şimdi şah, sultan ve Hak elçisi Dâvud Peygamber olup [o da] sanatlara sahiptir.

1467 Oysa Dost'un lütuflarınca seçilmiş olup nice ululuk ve nimetleri kendinde barındırır.

1468 Mucizeleri sayısız olup [Hakk'ın] ihsan dalgası ona aralıksız [gelir].

1469 [121b] Âdem'den bugüne dek kimin böyle erganun sesi gibi yüz misli güzel sesi olmuştur?

1470 Öyle ki güzel sesi her vaazında iki yüz insanı öldürüp yok eder.

1471 Onun zikredişini dinlemek için aslanla ceylan birbirinden habersiz [çevresine] toplanır.

1472 Dağlar ve kuşlar, o dua ederken onunla mahrem olup onun zikrine eşlik ederler.

1473 Bunun gibi yüz türlü mucizesi vardır onun. Yüzünün nuru, yönler üstü ve yönler içindedir.

1474 Onca yetkinliğine karşın Allah onun rızkını çalışıp çabalamaya bağlı kılmıştır.

1475 Onca üstünlüğüne karşın çalışıp zırh örmeksizin onun rızkı sağlanmazdı.

1476 [Oysa] böylesine düşkün, bahtsız ve gariban durumdaki bu sıradan kişi…

1477 İşte böyle bir zavallı, ticaret yapmaksızın bir çırpıda eteğini kârla doldurmak istiyor.

1478 Böyle bir şaşkın ortaya çıkmış, ben, diyor, göğe merdivensiz çıkarım.

1479 Biri ona alaycı bir biçimde, *müjdeler olsun, diyordu, rızkın geldi, alsana!*

1480 Bir başkası da gülerek, *ağam,* diyordu, *elde ettiğinden bize de versene!*

1481 O, insanların alay ve eleştirilerine karşın dua ve yakarışı eksik etmiyordu.

1482 Sonunda şehirde ünlendi ve onun için *"Boş dağarcıkta peynir arıyor",* denilir oldu.

1483 O zavallı, boş hayal konusunda mesel oldu da yine de talebinden vazgeçmedi.

İneğin dua eden adamın evine koşması. Peygamber -selam üzerine olsun- buyurur: *"Allah, duada ısrar edenleri sever."* Çünkü kişinin yüce Hak'tan istemiş olması ve O'na yakarışı, O'ndan istediği şeyden daha yeğdir.

1484 Sonunda bir gün kuşluk vaktinde yine böyle ağlayıp inleyerek bu duayı ederken…

1485 Ansızın evine bir inek seğirtti ve boynuz vurarak kapının kilidini kırdı.

1486 Pervasız inek evin içine dalınca adam da fırlayıp onun ayaklarını bağladı.

1487 Sonra da durup beklemeden ve fırsat tanımadan ineğin boğazını kesiverdi.

1488 İneğin başını kesince hemen derisini yüzdürmek için kasabın yolunu tuttu.

Nazmedicinin özür beyan edip yardım dilemesi

1489 Ey [bu Mesnevi'yi] bir cenin gibi içime yerleştirip tamamlanmasını dileyen dileyici…

1490 Kolaylaştır, yol göster, başarı ver ya da dilemeyi bırak, [bunu] bize yükleme.

1491 A zengin padişah, müflisten altın isteyeceksen, [önce] ona gizlice altın bağışla.

1492 Sen olmaksızın sabah akşam nazım ve kafiyeyi kim göze almaya cüret edebilir?

1493 Ey her şeyi bilen, nazım, cinas ve kafiye, senin korku içindeki kullarındır.

1494 Ayırt etme yetisi olsun olmasın bütün varlıkları tesbih edici kıldığın için…

1495 Her biri başka türlü tesbih eder. Ötekinin durumundan berikinin haberi yok.

1496 İnsanoğlu cansız nesnelerin tesbihini yadsır. Oysa nesneler kullukta üstadır.

1497 Hatta yetmiş iki milletin her biri de birbirinden habersiz ve kuşkuludur.

1498 İki konuşur varlık birbirinin hâlinden habersizken kapıyla duvar nasıl [haberdar] olsun?

1499 Ben insanın tesbihinden gâfilken kalbim nasıl bilsin konuşmaz nesnenin tesbihini?

1500 Sünnî, Cebrînin tesbihinden habersiz, Cebrî, Sünnînin tesbihinden habersiz.

1501 Sünnînin kendine özgü bir tesbihi var, Cebrînin de bunun tersi olan sığındığı tesbihi var.

1502 Beriki ötekinin halinden ve "kalk[96]" emrinden habersiz, o yolunu yitirmiş bir sapıktır, der.

1503 Öteki de der, *bunun neden haberi var ki?* Allah, takdiriyle onları birbirine düşürür.

1504 [Böylece] her birinin cevherini açığa çıkarıp gerçekle sahteyi birbirinden ayırır.

1505 İster bilgin olsun, ister câhil ya da bayağı olsun herkes kahırla lütfun farkını bilir.

1506 Fakat kahırda gizlenmiş lütfu ya da lütfun kalbine yerleşmiş kahrı…

1507 Çok az kimse bilir. [Bilenler] ancak kalplerinde candan bir mihenk olan rabbânîlerdir.

1508 Geri kalanlar, bu ikisine ilişkin zanda bulunur ve yuvalarına tek kanatla uçarlar.

[122a] İlimde yakîn ve zannın durumu

1509 Bilginin iki kanadı, zannınsa bir kanadı vardır. Zan eksiktir ve uçmada başarısızdır.

1510 Tek kanatlı kuş hemen baş aşağı düşer ve sonra yeniden uçar; iki adım ya da biraz fazla.

1511 Zan kuşu, tek kanadıyla yuva [bulmayı] umarak düşe kalka gider.

1512 Zandan kurtulunca bilgisi ortaya çıkar ve tek kanatlı kuş iki kanatlı olur.

1513 Ondan sonra "yere kapanarak ya da sakatça değil, doğru yolda düzgünce yürür[97]".

1514 Zansız, ikirciksiz ve söylenmeden, Cebrail gibi iki kanatla uçar.

1515 Bütün âlem ona, sen Allah yolundasın, dosdoğru din üzeresin dese…

1516 Onların sözünden daha da coşmaz ve onun biricik canı onlara eş olmaz.

1517 Ya da herkes ona, sen sapıksın, kendini dağ sanıyorsun, ama saman çöpüsün, dese…

1518 Onların kınamalarından kuşkuya düşmez[98] ve kinlerinden dolayı üzülmez.

1519 Hatta dağlar ve denizler dile gelse de sen, sapıklıkla eş oldun, dese…

Halkın ululaması ve müşterilerin rağbetleri nedeniyle insanın kuruntudan rahatsızlanışı ve hoca hikâyesi

1520 Bir okulun çocukları, bir öğretmenden ve ders çalışmaktan yorulup bıkmışlardı.

1521 İşleri aksatıp öğretmeni çaresiz bırakmak için aralarında görüş alışverişinde bulundular.

1522 [Biri dedi,] *neden hastalanıp birkaç gün okuldan uzaklaşmıyor?*

1523 *Böylece hapisten, çalışmaktan ve bunalmaktan kurtuluruz. O, mermer gibi sapasağlam.*

1524 Daha zeki olan biri de şu tedbiri düşündü: *Hocam,* diyecekti, *pek sararmışsınız!*

1525 *Hayırdır, renginiz yerinde değil. Ya havalardan ya da ateşiniz var da ondan.*

1526 [O dedi ki *hoca] bundan biraz kuruntulanır. Kardeş sen de şöyle bir yardımda bulun:*

1527 *Okulun kapısından girince de ki hayırdır hocam, iyi misiniz?*

1528 *Böylece kuruntusu biraz daha artar. Çünkü kuruntudan akıllı deli olur.*

1529 *Bizim ardımızca üçüncü, dördüncü ve beşinci kişi de kaygılı ve üzgün görünsün.*

1530 *Otuz çocuk arka arkaya ağız birliğiyle konuşursa [kuruntu onun içine] yerleşir.*

1531 Herkes o [öğrenciye], *ne kadar da zekisin, bravo,* dedi, *talihin inayetle pekişsin.*

1532 Sıkı sıkıya sözleşip birlik oldular. Hiçbir arkadaş sözü değiştirmeyecekti.

1533 Ondan sonra o, ispiyoncunun biri olan biteni anlatmasın diye herkesten yemin aldı.

1534 O çocuğun görüşü, herkesinkinden öne geçmişti. Onun aklı sürüden önde gidiyordu.

1535 Güzeller arasında görünüş farkı bulunuşu gibi insanlar arasında da akıl farkı vardır.

1536 İşte bu yüzden Ahmed şöyle buyurur: "İnsanların güzelliği dillerinde gizlidir[99]."

İnsanların akılları yaratılış temelinde farklıdır. Mutezile'ye göreyse akıllar eşit olup akıllardaki fark ilim tahsilinden doğar

1537 Akıllar arasındaki fark temeldendir. Sünnilere göre bu böyle bilinmelidir.

1538 [Bu görüş], akıllar temelde birbirine denktir, diyen Mutezilenin görüşüne aykırıdır.

1539 [Mutezileye göre] deneyim ve öğretim aklı artırıp eksilterek birini ötekinden bilgili kılar.

1540 Bu görüş yanlıştır. Bir meslekte deneyimi olmayan bir çocuğun görüşünü ele alalım…

1541 O küçücük çocuktan, bir sürü deneyimi olan bir ihtiyarın bilmediği bir düşünce doğar.

1542 Aklın yaratılıştan fazlalığı, çalışma ve düşünme sonucu fazlalaşmasından iyidir.

1543 Sen söyle, Allah vergisi [yürüme] mi güzel, yoksa bir topalın zoraki düzgün yürümesi mi?

Çocukların hocayı kuruntuya düşürmeleri

1544 Ertesi gün oldu ve çocuklar aynı düşünceyle evden okula geldiler.

1545 O zeki arkadaşları önce [okula] girsin diye hepsi dışarda beklemeye başladı.

1546 Çünkü bu görüşün kaynağı oydu ve baş her zaman ayağın önünde olur.

1547 Göğün nurundan [beslenip] kaynak olanın önüne geçmeye çalışma ey taklitçi.

1548 O gelip öğretmene selam verdi ve *hayırdır,* dedi, *yüzün sararmış?*

1549 [122b] Hoca, *benim bir sıkıntım yok,* dedi, *sen git otur, boş konuşma.*

1550 [Hoca] kabul etmedi, ama az da olsa kötü kuruntunun tozu yüreğine çöktü.

1551 Bir başkası daha gelip aynı şeyi söyledi ve böylece bu kuruntu biraz daha arttı.

1552 Böyle böyle onun kuruntusu arttıkça arttı ve kendi durumuna şaşırıp kaldı.

Firavun'un da insanların taziminden kuruntuya düşüp rahatsızlanışı

1553 Kadın erkek, çoluk çocuk insanların secde edişi, Firavun'un kalbini sıkıntıya soktu.

1554 Her birinin ona tanrı ve melik deyişi onu o hale getirdi ki vehminden azgınlaştı.

1555 Böylece tanrılık iddiasına yeltendi ve asla doymak bilmeyen ejderhaya dönüştü.

1556 Karanlıkları yurt edindiği için cüz'î aklın âfeti vehim ve zandır.

1557 Yerde yarım karışlık [dar] bir yol olsa, insan vehme kapılmadan güvenle gider.

1558 Yüksek bir duvarın üstüne çıksan, iki karış genişliği de olsa eğri eğri gidersin.

1559 Hatta yüreğin titreyip vehme düşersin. Vehimden gelen korkuya iyi bak, onu anla.

Hocanın kuruntuyla hastalanması

1560 Hoca, kuruntu ve korkudan halsizleşti ve kalkıp evin yolunu tuttu.

1561 *Bana karşı sevgisi gevşek; ben bu haldeyken hatırımı sormadı,* diye karısına kızgındı.

1562 *Yüzümün renginden,* diyordu, *beni haberdar etmedi; niyeti benden kurtulmak.*

1563 O *kendi güzellik ve cilvesiyle sarhoş olmuş, sonumun geldiğinden habersiz.*

1564 [Eve] gelip kapıyı hızla açtı. Çocuklar da hocalarının peşinden gelmişlerdi.

1565 Karısı, *hayırdır,* dedi, *niye erken geldin? Güzelim varlığına kötülük uğramasın!*

1566 [Hoca] dedi, *kör müsün? Rengime, halime bak. Derdimden yabancılar bile inliyor.*

1567 *Evin içinde kin ve ikiyüzlülüğünden yanıp kavruluşumu görmüyorsun sen.*

1568 Kadın, *a efendi,* dedi, *senin bir sorunun yok. Anlamsız ve boş bir kuruntu içindesin.*

1569 *Behey kahpe,* dedi ona, *sen hâlâ inattasın, kötüleşip titrediğimi görmüyorsun.*

1570 *Kör ve sağır olmuşsan bizim suçumuz ne? Biz bu dert içinde hüzünle yanıyoruz.*

1571 *A efendi,* dedi kadın, *ayna getireyim de suçumun olmadığını gör.*

1572 *Hadi ordan,* dedi, *ne sen uysalsın, ne de aynan. Sürekli öfke, kin ve yanlıştasın.*

1573 *Çabuk yatağımı ser de uyuyayım. Çünkü başımı kaldıracak halim yok.*

1574 Kadın duraksadı, adam ona, *behey düşman, çabuk ol, sana böylesi yaraşır,* diye bağırdı.

Hocanın kuruntusundan yataklara düşmesi ve hastayım kuruntusuyla inlemesi

[1575] Yaşlı kadın döşek getirip serdi ve [içinden] dedi, *imkânı yok, [ama] içi yanıyor.*

[1576] *Söylesem beni suçlayacak, söylemesem bu iş ciddiye binecek.*

[1577] Zaten kötüye yoruş, herhangi bir tasası olmayan kişiyi tasalandırır.

[1578] Peygamber'in şu sözünü benimsemek farzdır: "Hasta gibi görünürseniz hastalanırsınız[100]."

[1579] [Kadın içinden dedi, hasta değilsin,] desem, bu kadın yalnız kalıp bir şey yapacak, diye kuruntulanır.

[1580] *Beni evden çıkarıyor ve kötü bir iş için düzen kurup hazırlık yapıyor [diye düşünür].*

[1581] [Kadın böylece] yatağı serdi. Yatağa düşen hocadan ahlar, inlemeler yükseldi.

[1582] Çocuklar da orada oturup yüz türlü üzüntüyle derslerini okuyorlardı.

[1583] *Bunca şey yaptık da hâlâ mahpusuz,* diyorlardı. *Kötü bir bina kurduk, biz kötü ustalarız.*

Çocukların Kur'an okumamız hocanın başını ağrıtıyor diye ikinci kez hocayı kuruntuya düşürmeleri

[1584] O zeki [öğrenci], *sevgili arkadaşlar,* dedi, *ders çalışın ve [okurken] sesinizi yükseltin.*

[1585] Onlar okurlarken [aynı öğrenci], *çocuklar,* dedi, *sesimiz hocaya zarar veriyor.*

[1586] *Sesten dolayı hocanın baş ağrısı artıyor. Üç kuruş için baş ağrısına değer mi?*

[1587] *Doğru söylüyor, gidin,* dedi hoca, *başımın ağrısı arttı, dışarı çıkın.*

Çocukların bu hileyle okuldan kurtulmaları

[1588] [Öğrenciler] yere kapanarak, *saygıdeğer hocamız,* dediler, *senden hastalık ve korku uzak olsun.*

[1589] [123a] Sonra da yem peşinde koşan kuşlar gibi dışarı fırlayıp evlerinin yolunu tuttular.

[1590] Anneleri kızarak dediler, *okul günü ve siz oyun oynayıp duruyorsunuz.*

[1591] *Anne, dur, bu bizim suçumuz ve kusurumuz değil,* diyerek mazeret belirttiler.

[1592] *İlahi takdir sonucu hocamız rahatsızlanıp hastalığa yakalandı.*

[1593] Anneleri dediler, *hile ve yalandır. Siz bir ayran uğruna yüz yalan söylersiniz.*

[1594] *Biz sabahleyin hocanın yanına gider de hilenizin aslını öğreniriz.*

[1595] Çocuklar, *Allah için gidin,* dediler, *gidin de yalanımızı doğrumuzu anlayın.*

Çocukların annelerinin hocayı ziyarete gitmeleri

[1596] Sabahleyin anneler [hocanın evine] vardılar. Hoca, ağır hasta gibi yatmaktaydı.

[1597] Çok yorgan örtündüğünden terlemişti. Başını sarmış, yüzüne örtü örtmüştü.

[1598] Hoca yavaşça ah edip inliyordu. Herkes "lâhavle" çekmeye başladı.

[1599] [Dediler] *hayırdır hocam, bu baş ağrısı da nedir? Vallahi bundan haberimiz yoktu.*

1600 Dedi, *bundan benim de haberim yoktu, kahpe çocukları beni haberdar ettiler.*

1601 *Ben, konuşup durmaktan, içimde böyle ağır bir dert olduğunun farkında değildim.*

1602 Çünkü insan bir işle ciddiyetle meşgul olursa kendi acısını göremez hale gelir.

1603 Mısır kadınlarının Yusuf'la meşgul olmaları yüzünden akıllarının başlarından gitmesi efsane oldu.

1604 Ellerini lime lime kestiler. Hayran durumdaki ruh, ne önü görür, ne de arkayı.

1605 Bir çok cesur adamın savaşta kılıç darbesiyle eli ayağı kesilir de…

1606 Kesilen elinin yerinde durduğunu sanarak o elini savaşta kullanmaya çabalar.

1607 [Böylece] görür ki savaşta eli gitmiş ve haberi olmadan çok kanı akmış.

Beden ruh için elbise gibidir ve şu el ruhun elinin yeni, şu ayaksa ruhun ayağının çizmesidir

1608 Bil ki beden elbise gibidir. Git, elbise giyeni ara, elbiseye meftun olma.

1609 Ruh için Allah'ın tevhidi daha güzeldir ve görünenin dışında başka bir el ve ayak vardır.

1610 Rüyada uyum içinde duran el ve ayak görürsün. Bil ki bu boş bir şey değil, gerçektir.

1611 O [gördüğün] bedensiz beden taşıyan sensin. Cisimden canın çıkmasından korkma öyleyse.

Dağda halvete çekilen dervişin hikâyesi ile halktan kopup halvete çekilmenin güzelliği ve buradan *"beni ananla bir arada olurum ve benimle dost olmak isteyenle dost olurum"* konusuna giriş. *Herkesle olsan da bensiz olduğundan kimsesizsin Kimsesiz olsan da benimle olduğunda herkeslesin*[101].

1612 Dağa yerleşmiş bir derviş vardı. [Sadece] yalnızlığı ona dost ve arkadaştı.

1613 Yaratıcıdan ona huzur ulaştığından, kadın erkek kimseyi görmek istemezdi.

1614 Bize yerleşmek nasıl kolaysa başka insanlara da yolculuk öyle kolaydır.

1615 Sen nasıl önderliğe âşıksan şu efendi de demirciliğe öyle âşıktır.

1616 Herkes bir iş için yetiştirilmiş ve o işe eğilim onun kalbine yerleştirilmiştir.

1617 İstek olmadan el ayak hareket eder mi hiç? Su ya da rüzgâr olmadan çerçöp gider mi hiç?

1618 Göğe olan eğilimini görüyorsan Hüma gibi ikbâl kanadını açıp uç.

1619 Yere olan eğilimini görüyorsan ağıt yakıp ağla, inlemekten hiç geri durma.

1620 Akıllılar baştan ağıt yakıp ağlarlar. Câhillerse [iş bittikten] sonra dövünüp dururlar.

1621 İşin başındayken sonunu gör ki din gününde pişman olmayasın.

Kuyumcunun işin sonunu görerek teraziyi ödünç alan kişiyle ona göre konuşması

1622 Biri, *teraziyi versene, altın taratacağım,* diyerek bir kuyumcunun yanına geldi.

[1623] *Git beyim,* dedi [kuyumcu], *kalburum yok.* [Adam], *terazi ver,* dedi, *alay edip durma.*

[1624] [Kuyumcu] dedi, *dükkanda süpürgem yok. Yeter,* dedi [adam], *şakalaşmayı bırak.*

[1625] *İstediğim teraziyi ver; sağırmış gibi yapma, bir o yana bir bu yana zıplayıp durma.*

[1626] *Sözlerini duydum,* dedi [kuyumcu], *sağır değilim. Bir şey anlamıyorum sanma.*

[1627] [123b] [Kuyumcu dedi], *bunu duydum, fakat sen elleri titreyen nahif bir ihtiyarsın.*

[1628] *Senin altınların parça bölüktür. [Tartarken] elin titrer ve küçük altınlar dökülür.*

[1629] *Sonra da, beyim, dersin, süpürge getir de [yeri süpürüp] tozun içinde altınımı arayayım.*

[1630] *Toprağı süpürüp toplayınca da bana dersin ki kalbur istiyorum beyim.*

[1631] *Ben başlangıçta işin sonunu tümüyle gördüm. Burdan başka bir yere git, vesselam.*

Ağaçtan dağ meyvesi koparmayacağına, ağacı silkelemeyeceğine ve açık ya da dolaylı yolla kimseye ağacı sallamasını söylemeyeceğine ve sadece rüzgârın düşürdüğünü yiyeceğine dair adakta bulunan dağlı zâhit hikâyesinin devamı

[1632] [Dervişin yaşadığı] dağda ağaçlar, meyveler ve sayısız dağ armudu vardı.

[1633] *Rabbim, sana söz veririm,* dedi derviş, *[bu meyveleri] asla koparmayacağım.*

[1634] *Güzel ağaçlardan rüzgârın düşürdüğü meyveler dışında meyve koparmayacağım.*

[1635] [Derviş] bir süre adağına bağlı kaldı ve sonunda kaza ve kaderin sınavları gelip çattı.

[1636] Bu yüzden [Allah] buyurur ki *inşaallah deyip "Allah dilerse"yi ahdinize ekleyin.*

[1637] *Gönle her zaman başka bir istek verir, kalbe her an başka bir yanış veririm.*

[1638] *Her sabah biz yeni bir işteyiz*[102]. *Hiçbir şey benim muradımın dışında kalamaz.*

[1639] Hadiste bildirildiği üzere kalp bir kuş tüyü gibi olup çölde fırtınanın esiridir[103].

[1640] Rüzgâr tüyü yüz farklı biçimde her yana, bir sağa bir sola, anlamsızca sürükler.

[1641] Bir başka hadise göreyse bil ki bu kalp, ateş üstündeki kazanda kaynayan su gibidir.

[1642] Kalpte her an başka bir görüş vardır. O [görüş] ondan değil, başka yerdendir.

[1643] Öyleyse neden kalbinin görüşünden emin olup da söz verip sonunda utanıyorsun?

[1644] Bu da hüküm ve kaderin etkisiyledir. Kuyuyu görürsün de [kuyudan] sakınamazsın.

[1645] Uçan kuşun tuzağı görmeyip mahvoluşa düşmesi şaşırtıcı değildir.

[1646] Şaşırtıcı olan, [kuşun] tuzakla çiviyi görüp de isteyerek ya da istemeyerek düşmesidir.

[1647] Göz açık, kulak açık, tuzak önünde. [Yine de] kendi kanadıyla tuzağa doğru uçar.

Kaderin bağıyla tuzağının görüşü gizliyken izi aşikâr olana benzetilmesi

[1648] [Örneğin] belaya düşmüş [yalın ayak] baş kabak hırpani kılıklı bir beyzade görürsün.

[1649] Bir hayırsızın arzusuyla yanmış, eşyasını ve malını mülkünü satmış…

1650 Ev bark gitmiş, adı kötüye çıkıp rezil olmuş ve talihsizlikten düşmanına gün doğmuş.

1651 [Bu haldeyken] bir zâhide rastlar. *Ey ulu kişi,* der, *Allah için bir himmet et…*

1652 *Kötü bir talihsizliğe düşüp malımı mülkümü, paramı pulumu yitirdim çünkü.*

1653 *Bir himmet et, olur ki bu durumdan kurtulur, olur ki bu kapkara çamurdan çıkarım.*

1654 O, önüne gelen herkesten, *kurtuluş, kurtuluş, kurtuluş,* diye böyle dua istiyordu.

1655 El çözük, ayak çözük, hiçbir bağ yok. Ne başında bir gözcü, ne ayağında pranga.

1656 Hangi bağdan kurtulmaya çalışıyorsun? Hangi hapisten kurtulma çabasındasın?

1657 [Kurtulmak istediğin] gizli takdir ve yazgının bağı. Öyle ki onu ancak arınmış can görür.

1658 O [bağ ve tuzak] görünmez ve gizli olsa da zindan ve prangadan beterdir.

1659 Çünkü [pranga olsa] demirci onu kırar, [zindan olsa] kazıcı da zindanın kerpicini söker.

1660 Şaşırtıcıdır ki bu gizli ve ağır bağı demirciler kırmaktan âcizdirler.

1661 Boyna bağlı "hurma lifinden ip[104]" [gibi] bu bağı görmeye de Ahmed'in gücü yeter.

1662 [Peygamber,] Ebu Leheb'in karısının sırtında odun dengini görünce dedi: *"Odun hamalı!*[105]*"*

1663 İple odunu ondan başkası görmedi. Çünkü her görünmeyen ona görünür.

1664 Başkaları bunu hep tevil ederler. Çünkü bu [görme] akıldan sıyrılmakla olur. Onlarsa akılcıdır.

1665 Fakat o [beyzade], senin karşında o bağın etkisiyle iki büklüm olmuş inler.

1666 [Der] ki *bir dua et, bir himmet et de bu gizli bağdan sıçrayıp kurtulayım.*

1667 [124a] Bu belirtileri açıkça gören, talihliyle talihsizi birbirinden nasıl ayırt edemez?

1668 Ayırt eder de celal sahibi Allah'ın emriyle gizler. Çünkü Hak sırrını açık etmek helal değildir.

1669 Bu sözün sonu yok. [Kısacası] o zavallı, açlıktan bitkin düşüp kötürüm oldu.

Ağaçtan armut koparmamaya ahdetmiş bulunan dervişin çaresiz kalışı ve hemeninde Hakk'ın uyarısının gelişi

1670 Beş gündür rüzgâr hiç armut dökmemişti. Açlık ateşinden [dervişte] sabır kalmamıştı.

1671 Bir dalda birkaç armut gördü, yine de sabredip kendini tuttu.

1672 [O sırada] rüzgâr çıkıp dalı eğdi ve [dervişin] armut yeme arzusunu depreştirdi.

1673 Açlık, bitkinlik ve yiyeceğin çekim gücü, zâhidin ahdini bozdurdu.

1674 Armut ağacından bir meyve koparıp adak ve ahdi konusunda gevşeyince…

1675 Hemeninde Hakk'ın uyarısı yetişerek onun gözünü açıp kulağını çekti.

Şeyhin hırsızlarla birlikte suçlanarak elinin kesilmesi

1676 Orada yirmiden fazla hırsız vardı ve çaldıklarını paylaşıyorlardı.

1677 Muhbir emniyet amirini haberdar edince şefin adamları hemen harekete geçtiler.

1678 Oracıkta bütün [hırsızların] sol ayaklarıyla sağ ellerini kestiler ve bir gürültüdür başladı.

1679 Yanlışlıkla zâhidin eli de kesilmişti. Şimdi de ayağını sakatlayacaklardı.

1680 O sırada seçkin bir atlı gelerek memura, *bre köpek,* diye bağırdı, *[yaptığına] baksana!*

1681 *Bu, Allah'ın ermiş kulu filanca şeyhtir, neden kestin onun elini?*

1682 Memur [yaptığı yanlışlık yüzünden] dövünerek amire gidip yanarak haber verdi.

1683 Amir yalın ayak gelip özür dilemeye başladı ve *bilmiyordum,* dedi, *Allah şâhidimdir.*

1684 *Ey ulu zât, ey cennet ehlinin önderi, bu çirkin işten dolayı [hakkını] bana helal et!*

1685 [Zâhit] dedi, *bu iğnelenmenin nedenini biliyorum; ben kendi günahımın farkındayım.*

1686 *Ben, O'na verdiğim yemini bozdum da o yüzden O'nun adaleti sağ elimi kopardı.*

1687 *Kötü olduğunu bile bile ahdi çiğnedim de cüretimin uğursuzluğu elime ulaştı.*

1688 *Elimiz de ayağımız da, içimiz de dışımız da dostun hükmüne feda olsun ey vâli.*

1689 *Bu benim kısmetimdi, [hakkımı] sana helal ettim. Sen bilemedin, senin bir vebalin yok.*

1690 Kimse bilen, hükümdar odur. Allah ile mücadele etmenin imkânı mı var?

1691 Nice kuş yiyecek bulmak için uçar da kendi boğazı boğazını keser.

1692 Nice kuş da mide ve açlık yüzünden damın kıyısında kafeste tutsaktır.

1693 Uzak sulardaki nice balık, boğaz hırsı yüzünden oltaya tutulur.

1694 İffet içinde yaşayan niceleri, şehvet ve boğaz belasına rezil olup gider.

1695 Nice bilgili ve iyi karakterli kadı, boğaz ve rüşvet yüzünden utanca düşer.

1696 Hatta bu [ihtiras] şarabı, Hârut'la Mârut'un göğe yükselmesini de engellemiştir.

1697 Bâyezid, namazda tembelleştiğini görünce bu [yeme içmeden] kaçınır olmuştur.

1698 Akıl sahibi [Bâyezid], nedenler üzerine düşündü ve neden olarak çok su içmeyi gördü.

1699 Dedi, *bir yıl boyunca su içmeyeceğim.* Öyle de yaptı ve Allah ona dayanma gücü verdi.

1700 Onun din yolundaki en küçük çabasıydı bu. [Bu yüzden] âriflerin sultanı ve kutbu oldu.

1701 Boğaz uğruna eli kesilince zâhit kişinin şikayet kapısı kapanmış oldu.

1702 Adı halk arasında "Kesik Şeyh" (*Şeyh-i Akta'*)e çıktı ve boğaz belası onu böyle ünlendirdi.

Kesik Şeyh'in kerametleri ve onun iki eliyle sepet örmesi

1703 Ziyaretçilerden biri onu bir gümelede iki eliyle sepet örerken buldu.

1704 [Şeyh] ona, *ey kendi canının düşmanı,* dedi, *başını öne eğip neden gümeleme geldin?*

1705 *Neden alelacele böyle yaptın?* [Ziyaretçi] dedi, *aşırı sevgi ve özlemden.*

1706 Sonra [şeyh] gülümseyip dedi, *gel bakalım, ama bunu validen gizli tut.*

1707 *Ben ölmedikçe bunu kimseye söyleme; ne yakınına, ne dostuna, ne de sıradan birine.*

1708 [124b] *Daha sonra başkaları, [gümelenin] aralığından şeyhin [iki elle sepet] ördüğünü öğrendiler.*

1709 *Rabbim, hikmetini sen bilirsin,* dedi [Şeyh], *ben gizlerken sen âşikâr ettin.*

1710 Ona şu ilham geldi: *Bir süredir [kimileri] bu üzücü olay yüzünden seni kötülüyorlar.*

1711 *[Diyorlar] ki [şeyh] bu yolda riyakârmış meğer. Allah onu toplum içinde rezil etti işte.*

1712 *Ben, o sürünün inkâra düşüp sapıklık içinde kötü zanna kapılmasını istemem.*

1713 *Çalışma anında sana el verdiğimizi göstermek için bu kerameti âşikâr ettik.*

1714 *Böylece kötü zan içindeki zavallılar gök katından geri çevrilmesinler.*

1715 *Ben, bundan önce bu kerametler olmaksızın zâtımla seni teselli ediyordum.*

1716 *Bu kerameti [sana] onlar için verdim ve bu nedenle yaktım bu lambayı.*

1717 *Sen, ölümden ve uzuvlarının birbirinden ayrılmasından korkmayı aştın.*

1718 *Başla ayağın ayrılma vehmi kalmadı sende. Vehmin giderilişi büyük bir kalkandır sana.*

Firavun'un büyücülerinin el ve ayaklarının kesilmesinden korkmayışlarının nedeni

1719 Lanet olası Firavun, yeryüzünde büyücüleri siyaset ettirmekle tehdit etmemiş miydi?

1720 *El ve ayaklarını çaprazlama kestiririm, sizi affetmeyip asarım,* dememiş miydi[106]?

1721 Sanıyordu ki onlar hâlâ her zamanki vehim, korku, vesvese ve zan içindeler.

1722 [Sanıyordu] ki onlar içlerindeki vehim ve korku yüzünden titreyip duruyorlar.

1723 Onların kurtulduklarını ve gönül penceresinin önüne oturduklarını bilmiyordu o.

1724 [Onlar] gölgeleriyle özlerinin farkını anlayıp çevik, hızlı ve güzelce [öte yana] sıçramışlardı.

1725 Feleğin havanı onları bu çamur içinde yüz kez ezip ufalasa da…

1726 Bu terkibin aslını gördükleri için vehmin çeşitlerinden pek korkmaz olmuşlardı.

1727 Bu dünya rüyadır, zanna takılıp kalma. Rüyada bir el yok olsa da gam değil.

1728 Rüyada makasla başın kesilse, hem başın yerli yerindedir, hem ömrün uzamıştır.

1729 Rüyada kendini ikiye ayrılmış görsen de kalktığın zaman sakat değil sağlamsındır.

1730 Kısacası rüyada vücudun eksilmesinden, hatta iki yüz parça olmasından korkulmaz.

1731 Peygamber, görüntü üzerine kurulu olan bu dünyayı, *uyuyan kişinin rüyası,* diye niteler[107].

1732 Sen bunu taklit yoluyla benimsersin. Sâliklerse bunu Peygamber'siz açıkça görürler.

1733 Gün boyu uykudasın, bu uyku değil, deme. Gölge ikincildir, asıl olan ancak ay ışığıdır.

1734 A yiğit, bil ki uykun ve uyanıklığın, uyuyan kişinin düşünde uyuduğunu görmesidir.

1735 O, ikinci bir uykuya daldığından habersiz daha yeni uyuduğunu sanır.

1736 Çömlekçi bir çömleği kırmışsa istediği zaman onu yeniden yapar.

1737 Kör her adımda kuyuya düşme korkusu yaşar ve binlerce korkuyla yolda yürür.

1738 Gözü gören kişiyse yolun durumunu görür de çukur ve kuyunun yerini bilir.

1739 [Görenin] ayakları, dizleri her an titreyip durmaz. Her üzüntüyle yüzünü ekşitmesi mümkün mü onun?

1740 Kalk behey Firavun, biz her sese, her ecinniye kulak asıp duracak kimselerden değiliz.

1741 Yırt bizim hırkamızı, dikecek vardır. Yoksa çıplak olmak bizim için daha iyi.

1742 A serseri düşman, biz giysimiz olmadan bu güzeli daha iyi kucaklayıp sararız.

1743 Ey ilhamdan yoksun şaşkın Firavun, beden ve bünyeden soyutlanmaktan güzeli yoktur.

Katırın ben çok tökezliyorum da sen pek tökezlemiyorsun diye deveye yakınması

1744 Katır, *güzel arkadaşım,* dedi deveye, *inişte, yokuşta ve dar yollarda…*

1745 *Sen tökezlemeyip güzelce gidiyorsun, bense şaşkın gibi tökezliyorum.*

1746 *İster kuru yer olsun, ister ıslak yer, sürekli tökezliyorum ben.*

1747 *Açıkla bana, nedir bunun nedeni? Anlat da bileyim nasıl yaşamam gerektiğini.*

1748 [Deve] dedi, *benim gözüm senden iyi görür. Ayrıca gözüm yüksekten bakar.*

1749 *Yüksek bir dağın tepesine vardığımda akıllıca bakarım dar geçidin sonuna.*

1750 [125a] *Ayrıca Allah da yoldaki iniş çıkışları bana gösterir.*

1751 *Attığım her adımı görerek atar ve kayıp düşmekten kurtulurum.*

1752 *Sen, iki üç adım önünü [bile] göremezsin. Yemi görürsün de tuzak çilesini göremezsin.*

1753 Durmada, inmede ve hareket etmede kör ile gören, sizin açınızdan bir midir[108]?

1754 Hak, ana karnında cenine can verirken onun bünyesine [gerekli] şeyleri çekme yetisi verir.

1755 [İnsan] beslenme yoluyla [gerekli] şeyleri alır ve kendi cisminin dokusunu dokur.

1756 Hak, gelişime gerekli şeyleri alma konusunda [insanı] kırk yaşına dek ihtiraslı kılmıştır.

1757 Şeyleri çekmeyi ruha öğreten biricik padişah, şeyleri çekmeyi nasıl bilmez?

1758 Bu zerreleri bir araya getiren güneştir. [Güneş], besine ihtiyaç duymadan senin parçalarını çekip alabilir.

1759 Sen uykudan uyanırken [Allah], çıkıp gitmiş olan akıl ve duygunu hemen geri çağırır.

1760 Böylece bilirsin ki o [akıl ve duygu], O'nun kontrolünden çıkmamıştır ve "dön" dediği zaman dönmektedir.

Üzeyir'in -selam üzerine olsun- eşeğinin parçalarının çürüdükten sonra Allah'ın izniyle Üzeyir'in gözü önünde bir araya gelmesi ve birbiriyle birleşmesi

1761 *Çürüyüp [parçaları] çevrene dağılmış olan eşeğine bir bak, Üzeyir!*

1762 *Senin önünde onun parçalarını, başını, kuyruğunu, iki kulak ve ayağını toplayacağız.*

1763 El yok ama parçaları darmadağın edip [sonra da] bir araya getiriyor.

1764 Eski kumaşları iğnesiz diken yamacının ustalığına bir bak.

1765 Dikiş sırasında iplik de yok iğne de. Öyle dikiyor ki [hiç] yırtık görünmüyor.

1766 Gözünü aç da açıkça gör yeniden dirilişi. Gör de kıyamet gününden kuşkun kalmasın.

1767 Böylece tümüyle gör birleştirmemi de ölüm anında [ölümü] önemseyip titreme.

1768 Nasıl uyurken vücudundaki tüm duyuların yok olmasından kaygı duymuyorsan [ölürken de kaygı duyma].

1769 Uyurken dağılıp bozulsa da duyuların konusunda kaygı duymazsın.

Bir şeyhin çocuklarının ölümüne ağlamayışı

1770 Bundan önce yeryüzünde semavi bir mum gibi yol gösterici bir şeyh vardı.

1771 Tıpkı peygamber gibi toplumun içinde cennet bahçesinin kapısını açan [oydu].

1772 Peygamber der ki "Öne geçmiş şeyh, kendi toplumunda peygamber gibidir[109]."

1773 [Şeyhin] ailesi bir sabah ona, *söyle a güzel huylu,* dedi, *neden böyle katı kalplisin?*

1774 *Biz senin çocuklarının ayrılığından dolayı iki büklüm olmuş ağlamaktayız.*

1775 *[Oysa] sen ağlayıp inlemiyorsun, neden? Yoksa kalbinde merhamet mi yok?*

1776 *İçinde merhamet yoksa şimdi bizim senden ne umudumuz olabilir ki?*

1777 *A önder, bizi yoklukta bırakmazsın diye sana umut besleriz [oysa].*

1778 *Kıyamet gününde taht kurulunca, o zor günde*[110] *şefaatçimiz sen olursun [diye umarız].*

1779 *Öyle bir günde, kaçışı olmayan o gecede senin ikramından umutluyuz biz.*

1780 *Hiçbir suçlunun güvende olmadığı zamanda eteğine sarılır ellerimiz.*

1781 Peygamber der ki *kıyamet gününde suçluları göz yaşı içinde bırakır mıyım hiç*[111]*?*

1782 *Âsileri ağır işkenceden kurtarmak için onların içtenlikle şefaatçisiyim.*

1783 *Âsileri ve büyük günah sahiplerini ahde vefasızlığın azabından ciddiyetle kurtarırım.*

1784 *Hüsran gününde ümmetimin sâlihleri benim şefaatimden zaten müstağnidirler.*

1785 *Hatta onlar kendileri şefaatler ederler ve sözleri buyruk yerine geçer.*

1786 Hiçbir günahkâr başkasının günahını çekmez[112]. *Ben günahkâr değilim; Allah beni yüceltti.*

1787 Günahsız olan şeyhtir, delikanlı! [Çünkü şeyh] hakkı kabulde eldeki yay gibidir.

1788 Şeyh kimdir? Yaşlıdır, yani saçı ağarmış olan. Ey umutsuz, öğren bu saçın anlamını.

1789 Siyah saç onun benliği olup sonunda onun benliğinden geriye bir saç teli bile kalmaz.

1790 İster siyah saçlı olsun, ister kır saçlı, pir (yaşlı) olan, benliği kalmayandır.

1791 [Bilinen] siyah kıl insanın özelliğidir. [Oysa] bu kıl, ne saç kılıdır, ne sakal kılı.

1792 İsa daha beşikteyken, biz genç olmadan yaşlandık, diye haykırmıştı.

1793 [125b] Evlat, insan kimi insan niteliklerinden kurtulduğunda ancak orta yaşlı olmuş olur.

1794 Onda vasfımız olan bir tek siyah kıl bile kalmayınca şeyh olup Allah'tan kabul görür.

1795 Saçı beyaz olup da hâlâ beniyle birlikteyse, o ne pirdir, ne de Allah'ın özel kuludur.

1796 Kendinde bir kıl ucu kadar [beşerî] özellik barındıransa arştan değil, yerdendir.

Şeyhin çocuklarının ölümüne ağlamaması konusunda özür beyan edişi

1797 Şeyh [eşine], *arkadaş,* dedi, *sevgim, merhametim ve şefkatim yok sanma.*

1798 *Hepsinin canı nimete nankörlük etse de biz kâfirlere [bile] merhamet ederiz.*

1799 *Neden taşlanarak eziyet görürler, diye köpeklere [bile] acırım ben.*

1800 *Isıran köpek için dua edip derim ki, Allah'ım, onu bu huydan kurtar.*

1801 *[Rabbim], bu köpeklere öyle bir düşünce ver ki insanların taşlamasına uğramasınlar.*

1802 [Allah], âlemlere rahmet kılmak için velileri yeryüzüne getirmiştir[113].

1803 [Veli,] insanları özel dergâha çağırırken, *bol kurtuluş ver,* diye de Hakk'a yakarır.

1804 Bir yandan öğüt vermek için çabalar, sonuç vermeyince, *kapıyı kapama Rabbim,* der.

1805 Halkın geneli cüz'î rahmete sahipken, himmet sahipleri küllî rahmete sahiptir.

1806 Cüz'î rahmet külle katılarak deniz [büyüklüğünde] rahmet haline gelip yol gösterir.

1807 Ey cüz'î rahmet, külle katıl. Yol gösterici olarak küllî rahmeti gör ve yürü.

1808 O, cüz'î oldukça denizin yolunu bilmez ve her su birikintisini deniz sanır.

1809 Denizin yolunu bilmeyince nasıl kılavuzluk eder de insanları denize doğru götürür?

1810 O denize kavuşursa o zaman sel ve ırmak gibi denize dek yol gösterir.

1811 [Külle katılmamış olan] davet etse de bu, müşahede, ilham ve teyit yoluyla değil, taklit yoluyla davettir.

1812 [Ailesi, şeyhe] dedi, *madem herkese acırsın ve bu sürüye bir çoban gibisin…*

1813 *Ecel iğnecisi çocuğunu iğnelememişken nasıl olur da kendi çocuğuna ağlamazsın?*

1814 *Oysa merhametin göstergesi gözlerdeki yaştır. Peki neden senin gözünde gözyaşı yok?*

1815 [Şeyh] karısına dönüp, *kocakarı,* dedi, *kış mevsimi Temmuz gibi olmaz.*

1816 *Onlar ölseler de yaşasalar da gönül gözünden gizli ve ırak olmaları mümkün mü?*

1817 *Ben onları karşımda hazır görünce, ne diye senin gibi yüzümü tırmalayayım?*

1818 *Zamanın dışında olsalar da benimle birlikteler ve çevremde oynuyorlar.*

1819 *Ağlamak hicran ya da firkatten olur. Bense sevdiklerimle sarmaş dolaş birlikteyim.*

1820 *İnsanlar onları düşlerinde görürken, ben uyanıkken açıkça görmekteyim.*

1821 *[Onları görmek için] kendimi bu dünyadan bir an için gizler, ağaçtaki duyu yapraklarını silkelerim.*

1822 Duyu aklın esiridir, bayım. Bil ki akıl da ruhun esiridir.

1823 Can, aklın bağlı elini çözer ve çıkmaza girmiş işleri yoluna koyar.

1824 Duygular ve düşünceler, berrak suyun üstünü kaplamış çerçöp gibidir.

1825 Aklın eli o çerçöpü bir yana iter de su aklın önünde belirginleşir.

1826 Çöpler köpük gibi yoğun biçimde su yüzeyini kaplar. Çöp kenara atılınca su ortaya çıkar.

1827 Allah aklın elini çözmeyince hevâ yüzünden suyumuzun üstü çöplerle dolar.

1828 [Hevâ] suyu kaplayıp görünmez kıldıkça hevâ güler, aklın ağlar.

1829 Takva hevânın iki elini bağlayınca Hak aklın iki ekilini çözer.

1830 Öyleyse akıl sana önder ve kılavuz olunca, gâlip duyular sana mahkum olur.

1831 [Akıl,] duyuyu uyutmaksızın uyutur da böylece candan gaybın sırları baş gösterir.

1832 [Böylece insan] hem uyanıkken düşler görür, hem de ona gökten kapılar açılır.

Kör bir şeyhin Kur'an'ı yüzünden okuması ve Kur'an okurken gözlerinin görmesi

1833 Bir zamanlar, yoksul bir şeyh, kör bir pirin evinde bir Mushaf görür.

1834 [Şeyh,] yaz zamanı o ihtiyara konuk olmuş, iki zâhit birkaç gün bir araya gelmişti.

1835 *Tuhaf,* dedi [içinden], *buradaki Mushaf niçin acaba? Bu dürüst derviş kördür oysa.*

1836 *[Üstelik] burada ondan başka kimse bulunmuyor,* diye düşünerek merakı arttı.

1837 [126a] *Kendi yalnız, bir de Mushaf asmış. Ben, küstah ya da samimi değilim...*

1838 *[Küstah ya da samimi değilim] ki sorayım. Hayır. Susup sabretmeli ve sabırla amaca ulaşmalıyım.*

1839 [Şeyh] sabrederek bir süre sıkıntı çekip keşfetti. Çünkü "Sabır rahatlığın anahtarıdır."

Lokman'ın Dâvud'u -selam üzerine olsun- halkalar yapıyor görünce soru sormayıp sabretmenin rahata ermeye neden olacağını düşünerek sabretmesi

1840 Lokman, seçkin Dâvud'un yanına gittiğinde onun demir halkalar yaptığını gördü.

1841 O yüce padişah, çelikten yapılmış [halkaların] hepsini birbirine ekliyordu.

1842 O, zırh örme sanatını pek görmediğinden şaşıp kalmış, merakı artmıştı.

1843 *Bu ne olabilir,* diye [düşündü], *iç içe halkalarla ne yapıyorsun, diye açıkça sorsam…*

1844 Yine kendi kendine, *sabır daha iyidir,* dedi, *sabır, amaca daha çabuk ulaştırır.*

1845 Sormazsan daha çabuk keşfedersin. Sabır kuşu tüm kuşlardan daha iyi uçar.

1846 Sorarsan daha geç elde edersin. Sabırsızlığın yüzünden kolay olan güçleşir.

1847 Lokman susup konuşmadı ve bu sırada Dâvud'un yapmakta olduğu [zırh] bitti.

1848 Dâvud, saygınlık sahibi ve sabırlı Lokman'ın yanında zırhı yapıp giydi.

1849 *Yiğit,* dedi [Dâvud], *bu, savaş ve vuruşmada yaralanmayı önleyen güzel bir giyecektir.*

1850 Lokman dedi, *sabır da her üzüntüyü engelleyip yok eden güzel bir nefestir.*

1851 [Allah] sabrı hak ile eş kılmıştır, bayım. "Ve'l-Asr[114]"ın sonunu bilinçlice oku.

1852 Hak yüz binlerce iksir yaratmıştır, [ama] insan sabır gibi [etkili] bir iksir görmemiştir.

Kör ve Mushaf hikâyesinin devamı

1853 Konuk kişi sabredip bekledi ve [sonunda] güç durum ansızın açıklık kazandı.

1854 [Konuk] gece yarısı Kur'an okunduğunu duyup uykudan sıçrayınca şu ilginçliği gördü:

1855 Kör adam, doğru bir biçimde mushafı okuyordu. [Konuk] sabırsızlanıp durumu sordu.

1856 Dedi, *acaba kör gözle Kur'an okurken satırları görüyor musun?*

1857 *Okurken Mushafın üzerine eğilmişsin, elinle de harflere dokunuyorsun.*

1858 *Parmağını gezdirmen harflere baktığını açıkça belli ediyor.*

1859 [Kör adam] dedi, *ey bedenin cehaletini aşmış kişi, Allah'ın yaratışına mı şaşıyorsun?*

1860 *Ben, Hak'tan dileyip dedim, ey yardım edici, ben Kur'an okumaya can gibi düşkünüm.*

1861 *Hâfız değilim, [bu yüzden] okuma sırasında iki gözüme sorunsuz bir ışık ver.*

1862 *Mushafı alıp okumaya başladığım zaman iki gözümü bana geri ver.*

1863 *[Bunun üzerine] Hak huzurundan seslenildi: Ey işinin ehli, ey her sıkıntısında bize umut besleyen...*

1864 *Sende öyle güzel bir zan ve umut var ki seni her an yükselişe çağırıyor.*

1865 *Her okumak istediğinde ya da mushaflardan okuman gerektiğinde...*

1866 *Ben o anda görme yetini sana geri veririm de muazzam cevheri okursun.*

1867 *[Allah] böyle yaptı. Ben okumak için mushafı her açtığımda...*

1868 *İşlerden gâfil olmayan ve her şeyden haberdar olan o yaratıcı ulu padişah...*

1869 *O biricik sultan, anında bana yeniden geceyi aydınlatan görme yetisi bağışlar.*

1870 Bu nedenle dosta itiraz olmaz. Her ne alsa karşılığını gönderir.

1871 Bağını yaksa sana üzüm verir. Yas içindeyken sana şenlik verir.

1872 Elsiz çolağa el verir. Acılarla dolu insana şen şakrak gönül verir.

1873 "Teslim olmayız" ve itiraz kalmadı bizde. Yitene karşılık daha büyüğü geliyor çünkü.

1874 Ateş olmadan bize sıcaklık eriştiğine göre, ateşi bizi öldürse râzıyım.

1875 Lamba olmadan aydınlık verdiğine göre, neden feryat edersin lamban yitti diye?

Hükümlere râzı olan ve şu hükmü geri çevir diye dua edip yakarmayan kimi velilerin nitelikleri

1876 Şimdi de dünyada herhangi bir itirazları olmayan sâliklerin öyküsünü dinle.

1877 Veliler içinde dua ehli başkadır. Onlar, kimi zaman dikerken kimi zaman yırtarlar.

1878 [126b] Veliler içinde bir kesim daha tanırım ki ağızları duaya kapalıdır.

1879 Ulu Rabbe boyun eğmek olan rızâya erince kazâyı önleme arayışı kendilerine haramdır.

1880 Kazâda öyle özel bir tat bulurlar ki kurtulmayı dilemek onlara küfür gibi gelir.

1881 Kalplerine öyle bir hüsnüzan yerleşmiştir ki herhangi bir üzüntüden karalar giymezler.

Behlül'ün dervişe soru sorması

1882 Behlül, bir dervişe, *nasılsın derviş,* dedi, *bana haber ver.*

1883 [Derviş] dedi, *dünyanın işleri hep muradınca giden biri nasıl olabilir?*

1884 *Seller ve ırmaklar onun muradınca akar, yıldızlar onun dilediğince olur.*

1885 *Hayat ve ölüm, onun emrinde onun muradınca mahalle mahalle dolaşır.*

1886 *Nereyi dilerse oraya başsağlığı gönderir. Nereyi dilerse oraya kutlama bağışlar.*

1887 *Yolun yolcuları onun muradınca [giderler]. Yoldan kalanlarsa tuzağına [düşerler].*

1888 *O hükümdarların rıza ve buyruğu olmadan dünyada hiçbir ağız gülemez.*

1889 *Doğru söyledin şeyh,* dedi [Behlül], *öyledir. Bu, senin görkeminle simandan belli zaten.*

1890 *Böylesin, hatta bunun yüz mislisin, ey sâdık. Ama bunu açıklayıp güzelce anlat.*

1891 *Öyle [açıkla] ki erdemliler de içi boşlar da kulaklarına ulaşınca kabul etsinler.*

1892 *Sözlü olarak öyle açıkla ki herkesin aklı ondan pay alsın.*

1893 Yetkin hatip, sofrasında her türlü yemek bulunan sofra sahibi gibidir.

1894 Öyle ki [o sofrada] hiç bir konuk aç kalmaz, herkes kendine özgü bir yiyecek bulur.

1895 Anlamca yedi katman olan Kur'an[115] gibi onda havasa da avama da besin vardır.

1896 [Derviş] dedi, *en azından avam kesin bilir ki dünya Allah'ın emrine boyun eğmiştir.*

1897 Bahtın sultanının takdiri ve hükmü olmadan ağaçtan hiçbir yaprak düşmez[116].

1898 Hak lokmaya "gir" demedikçe hiç bir lokma ağızdan boğaza gitmez.

1899 İnsanın yuları olan eğilim ve isteklerin hareketi de gani olan Allah'ın emrindedir.

1900 Yerlerde ve göklerde hiç bir zerre kanat çırpmaz, hiçbir çark dönmez.

1901 [Bu konu] ancak etkili ezelî buyrukla açıklanabilir. [Bu konuda] atiklik hoş değil.

1902 Ağaçların yapraklarını kim tam olarak sayar? Sonsuz olan, söze nasıl sığar?

1903 Şu kadarını duy ki bütün işler ancak Yaratıcı'nın emriyle çekip çevrilir.

1904 Hakk'ın takdiri kulun rızâsı haline gelince kul O'nun hükmüne isteyerek boyun eğer.

1905 Ne zorlama [söz konusu], ne de karşılık ve sevap beklentisi. Bilakis tabiatı böyle arındığı için [boyun eğer].

1906 [Böyle bir kul], hayatı kendi nefsi için istemez ve hayat zevklerini tatma peşinde değildir.

1907 Ezelî emir nerede bir yol belirlemişse [o yolda yürür ve] onun açısından yaşamakla ölmek birdir.

1908 Para pul için değil Allah için yaşar. Korku ve sıkıntıdan değil Allah için ölür[117].

1909 İmanı, cennet [ve içindeki] ağaçlarla ırmaklar için değil O'nun rızâsı içindir.

1910 Küfrü terk edişi de ateşe girme korkusundan değil Hak içindir.

1911 Bu, riyazetten ve arayıştan değil, özünden ve yaratılışından böyledir.

1912 O, rızâyı gördüğünde güler. Onun açısından kazâ, tatlı helva gibidir.

1913 Böyle huy ve yaratılıştaki bir kulun emir ve buyruğuna göre hareket etmez mi dünya?

1914 Öyleyse o, *Rabbim, bu takdiri değiştir,* diye niçin dua edip yakarsın?

1915 Kendi ölümü de, çocuklarının ölümü de Hak içindir ve ona göre ağızdaki helva gibidir.

1916 O vefalı kulun yanında çocuklarının can çekişmesi, yoksul ihtiyarın önündeki kadayıf gibidir.

1917 Öyleyse niçin dua etsin? Ancak duada Allah'ın rızasını görürse başka.

1918 Doğru yola erişmiş bu kul, dua ve şefaati kendi merhametinden dolayı etmez.

1919 O, Hak aşkının kandilini yaktığı anda merhametini ateşe vermiştir.

1920 Onun niteliklerinin cehennemi aşktır ve o, niteliklerini bütünüyle yakmıştır.

1921 Bu devlette at koşturan Dekûkî dışındaki sıradan sâlik, bu ayrımları nerden bilsin?

Dekûkî -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- ve kerametleri hikâyesi

1922 [127a] Dekûkî, güzel bir siması olan âşık ve kerâmet sahibi bir efendiydi.

1923 Gökteki ay gibi yürürdü yeryüzünde. Gece yolcularının ruhları onunla aydınlanırdı.

1924 Bir yerde çok az kalırdı ve bir köyde iki gün kaldığı çok az vâki olmuştu.

1925 *Bir evde iki gün kalsam,* derdi, *o meskenin aşkı bende alevlenir.*

1926 *Meskene kapılmaktan korkuyorum. Götür beni nefsim, istiğna için yolculuk et.*

1927 *Sınav sırasında hâlis olsun diye kalbimi belli bir mekana alıştırmam ben.*

1928 Gündüz yolculukta, gece namazdaydı. Doğan gibi, şahbazdaydı gözü.

1929 Halktan kopuktu, ama kötü huyluluktan değil. Kadın erkek herkesten uzaktı, ama ikilikten değil.

1930 İnsanlara müşfik olup su gibi yararlıydı. İyi bir şefaatçi olup duası makbuldü.

1931 İyiye de kötüye de sevecen davranıp kucak açardı. Anneden iyi, babadan babacandı.

1932 Peygamber, *ey ulular,* demiştir, *ben sizin için bir baba gibi müşfik ve sevecenim.*

1933 *Çünkü hepiniz benim birer parçamsınız. Parçayı bütünden niçin koparırsınız?*

1934 Parça bütünden koparılınca işe yaramaz olur. Uzuv bedenden kopunca murdar olur[118].

1935 Asıl gövdeye yeniden eklenmedikçe o bir ölüdür ve onda candan bir haber yoktur.

1936 [Kopuk parça] kımıldasa da dayanağı yoktur. [Zaten] yeni kesilmiş uzuv da kımıldar.

1937 Parça bu bütünden kopup bir yana gitse de bu, eksilecek bir bütün değildir.

1938 Ondan kopmakla ona bitişmek sözle anlatılamaz, [fakat] örnek olsun diye eksik bir şey söylendi.

Dekûkî hikâyesine dönüş

1939 Örneğin [Peygamber] Ali'yi "aslan" diye nitelemiştir. Nitelemişse de aslan onun gibi olamaz.

1940 Delikanlı, misli, misali ve ikisinin farkını bırak da Dekûkî hikâyesine doğru at sür!

1941 O, fetva konusunda halkın imamıydı ve takvada melekleri geçmişti.

1942 Seyir konusunda ayı mat etmişti, dindarlık konusunda din onu kıskanırdı.

1943 Bunca takva, zikir ve kıyâma karşın hep Hakk'ın has kullarını arardı.

1944 Yolculukta en büyük arzusu, bir has kulla sohbet etmekti.

1945 Yola çıkarken hep *Rabbim,* derdi, *beni has kullara yoldaş eyle.*

1946 *Rabbim, kalbimin tanıdıklarına el bağlar, köle olur, hizmet ederim.*

1947 *Ey canımın Rabbi, tanımayıp göremediklerimi de bana karşı sevecen kıl.*

1948 Yüce Allah ona, *ey uluların başı,* derdi, *bu ne aşktır, bu ne susuzluktur?*

1949 *Sevgime sahipken başkasını ne ararsın? Allah seninleyken insan araman niye?*

1950 O da, *ey sırları bilen Rabbim,* derdi, *kalbimdeki niyaz yolunu açan sensin.*

1951 *Deniz ortasında otursam da testi suyunda da gözüm var benim.*

1952 *Dâvud gibiyim; doksan koyunum varken arkadaşımın koyununa göz diktim*[119].

1953 Aşkında hırslı olmak övünç ve yüceliktir. Senden başkası konusunda hırs ise utanç ve mahvoluştur.

1954 Erkeklerin arzu ve hırsı, ileri doğrudur. Puştlarınkiyse utanç ve kötülüktür.

1955 Erkeklerin hırsı öne yönelikken muhannesteki hırs arkaya yöneliktir.

1956 Birinci hırs erkekliğin yetkinliğindendir. Öteki hırs ise bayağı ve iticidir.

1957 Ah, burada çok gizli bir sır var. [Bu sırdan dolayı] Musa koşarak Hızır'a gider.

1958 Suya kanmayan susuz gibi sen de bulduğun hiçbir şeyde takılıp kalma.

1959 Bu dergâhta sonsuz yakınlık makamı vardır. Baş köşeyi bırak, senin baş köşen yoldur.

Mûsa'nın peygamberliğine ve [Hakk'a] yakınlığına karşın Hızır'ı -selam üzerine olsun- aramasının sırrı

1960 Hakk'ın "Kelim"inden öğren, muhterem. Kelim, iştiyakından ne diyor bak.

1961 *Böyle makam ve peygamberliğe karşın Hızır'ı arıyorum ve bencillikten uzağım.*

1962 [Dediler], *ey Musa sen kavmini bırakmış kutlu bir zâtı aramak için avâresin.*

1963 *Korku ve umuttan sıyrılmış bir sultansın. Nice dolaşır, nice ararsın? Nereye dek?*

1964 *Senin olan seninledir, bunâ vâkıfsın*[120]. *Ey gökyüzü, nice adımlarsın yeryüzünü?*

1965 Musa dedi, *bu kadar da kınamayın, güneşle ayın yolunu kesmeyi bırakın.*

1966 [127b] *Çağın sultanına arkadaş olmak için "iki denizin birleştiği yer*[121] *"e dek gideceğim ben.*

1967 *Ben Hızır'ı işime bir sebep kılacağım. Ona ulaşamazsam uzun yıllar yolculuk edeceğim.*

1968 *Yıllarca uçacağım kanatlarımla. Yıllar nedir ki binlerce yıl hatta.*

1969 *[Binlerce yıl] gideceğim, değmez mi buna? Cananın aşkını ekmek aşkından az görme.*

1970 Bu sözün sonu gelmez, amca, Dekûkî'nin hikâyesini anlat.

Dekûkî hikâyesine dönüş

1971 Allah ona rahmet eylesin, Dekûkî der ki *bir süre doğuyla batı arasında yolculuk ettim.*

1972 *Ay aşkıyla, Rabbe hayran ve yolun farkında olmadan aylarca, yıllarca gittim.*

[1973] [Dediler ki] *taş diken içinde yalın ayak gidilir mi?* Dedi, *hayranım ben, kendimde değilim, aklım başımda değil.*

[1974] Bu yerdeki ayaklara bakma sen. Çünkü âşık kalbiyle yürür, emin ol.

[1975] Yol ve menzil uzak mı yakın mı, kalp nereden bilsin? Çünkü o sarhoşudur sevgilinin.

[1976] Uzunluk ve kısalık bedene özgü özelliklerdir. Ruhların gidişi başka türlü gidiştir.

[1977] Nutfeden akla dek yolculuk ettin. Ne adım vardı, ne konak, ne de göç ediş.

[1978] Canın zaman ve mekandaki yolculuğu sebepten bağımsızdır. Cismimiz, yolculuğu candan öğrenmiştir.

[1979] O (Dekukî), şimdi cismânî yolculuğu bırakmış, sebep şeklinde [ama] sebepten arınmış olarak gizlice gider.

[1980] Dekûkî der ki *bir gün dostun beşerdeki nurlarını görmek için iştiyakla gidiyordum…*

[1981] *Bir damlada bir deniz, bir zerrede bir güneş göreyim diyordum.*

[1982] *Yürüyerek bir sahile vardığımda vakit dardı, gün bitip akşam olmuştu.*

Sahil tarafında yedi mum misalinin görünmesi

[1983] [Dekukî der ki] *ansızın uzaktan yedi mum gördüm ve sahilde oraya doğru koştum.*

[1984] *Her mumdan güzel bir ışık huzmesi ta göğe dek uzanıyordu.*

[1985] *Şaşkınlığa düştüm, [hatta] şaşkınlığım da şaşırdı. Hayret dalgası aklı da yuttu.*

[1986] *Bu yakılan mumlar nasıl mumlar ki insanların gözleri bunları göremiyor?*

[1987] Aydan da aydınlık mumun yanıbaşında, lamba arayıp duruyor insanlar!

[1988] Gözlerde acayip bir bağ var. "Dilediğini doğru yola ileten[122]" bağlıyor gözleri.

O yedi mumun tek bir mum şekline dönüşmesi

[1989] *Sonra yedinin bire dönüştüğünü ve ışığının göğü yarıp geçtiğini görüyordum.*

[1990] *Sonra o bir yeniden yedi oldu da sarhoşluk ve hayretim büyüdükçe büyüdü.*

[1991] *Mumlar arasındaki birleşme, bizim dilimizle anlatılamayacak bir birleşmeydi.*

[1992] [Kimi zaman] bir görüşte kavranan şey yıllarca dile getirilemez.

[1993] Aklın idrakinin bir anda gördüğü şey, yıllar yılı kulakla duyulamaz.

[1994] [Görülecek şeylerin] madem ki sonu yoktur, öyleyse kendine var. Çünkü "Seni layık olduğunca övemem[123]".

[1995] *O mumlar yüce Hakk'ın ne tür bir işareti diye koşarak daha ileri gittim.*

[1996] *Acele ve koşmaktan dolayı kendimden geçip perişan olup sonunda yere yığıldım.*

[1997] *Toprak üzerinde bir süre kendimden geçmiş halde düşüp kalmıştım.*

[1998] *Tekrar kendime gelip kalktım. Gidiyordum, ama sanki ne başım vardı, ne ayağım.*

Mumların yedi adam şeklinde görünmesi

[1999] *Yedi mum yedi adam gibi göründü. Nurlarıysa göğe çıkıyordu.*

[2000] *Gün ışığı o ışıklar karşısında sönükleşiyor, parlaklığıyla [başka] ışıkları yok ediyordu.*

Sonra da mumların yedi ağaca dönüşmesi

2001 Sonra yedi adam da ağaca dönüştü. Onların yeşil rengini görmekle neşelendim.

2002 Yaprak yoğunluğundan dallar görünmez olmuş, meyve bolluğundan yapraklar kaybolmuştu.

2003 Her ağacın dalları Sidre[124]'ye ulaşmış, Sidre ne ki hatta uzay boşluğundan çıkmıştı.

2004 Her birinin kökü yerin derinliklerine inmişti ve kesinlikle öküz ve balıktan derindeydi.

2005 Kökleri dallarından daha tazeydi ve görünümlerinden akıl altüst oluyordu.

2006 Yetkinliğinden yarılan her meyveden su yerine nur kıvılcımları fışkırıyordu.

[128a] Ağaçların insanların gözünden gizli kalışı

2007 Daha şaşırtıcı olan şu ki sahrada, ovada yanlarından geçen yüz binlerce insan…

2008 Gölge diye yanıp tutuşarak kilimden gölgelik yapıyorlardı da…

2009 O [ağaçların] gölgelerini hiç görmüyorlardı. Bu yamuk gözlere yüz kere yuh olsun!

2010 Hakk'ın kahrı gözleri mühürlemiş[125] de [bu yüzden] ayı görmez, Süha'yı görür.

2011 Zerreyi görür de güneşi görmez, ama lütuf ve keremden umutsuz değildir.

2012 Kervanlar yiyecek bulamazken bu meyveler olgunlaşıp dökülür, Rabbim bu ne sihir?

2013 Boğazları kurumuş insanlar, birbirlerini çiğneyip kapışarak çürük elma yiyorlardı.

2014 O dalların yaprak ve çiçekleriyse "Keşke kavmim bilseydi[126]!" deyip duruyordu.

2015 Her ağaçtan, ey kara bahtlı insanlar, bize gelin, diye ses geliyordu.

2016 [İlahî] gayretse ağaçlara, gözlerini bağladık, sığınacak yer yok, diye sesleniyordu.

2017 Biri insanlara, şu yana gidin de şu ağaçlardan yararlanın, dese…

2018 [Bunu söyleyen için] zavallı sarhoş, Allah'ın takdirinden delirmiş, diyordu herkes.

2019 [Diyorlardı ki] *zavallının beyni, müzmin sevdadan ya da riyazetten soğan gibi çürümüş.*

2020 O ise *Rabbim, bu ne hal, nedir halktaki bu gaflet ve dalâlet,* diye şaşıp kalıyordu.

2021 Bir sürü insan yüz türlü akıl ve görüş ileri sürerek bir adım bile o yöne gitmiyor.

2022 Akıllı ve zekileri, hep birlikte böyle bir bahçeyi inkâr edip yüz çeviriyorlar.

2023 *Yoksa, ben mi delirip şaşırdım? Şeytan başıma bir şey vurdu sanki.*

2024 *Ben şu anda düş mü görüyorum, hayal mi, diye gözlerimi ovuşturuyordum.*

2025 *Düş de ne demek? Ağaçlara gidip meyvelerini yiyorum; nasıl inanmam?*

2026 *Tekrar inkârcılara baktığımda [görüyorum ki onlar] bu bahçeden uzaklaşıyorlar.*

2027 *Tam bir ihtiyaç ve yoksulluk içinde yarım bir koruk için nerdeyse canlarını veriyorlar.*

2028 *Bu zavallılar, bir yaprak kapabilme hırs ve azmiyle sıkıntıyla ah ediyorlar.*

2029 *Yüz binlerce insan, bu ağaçlardan ve meyvelerden kaçıyor.*

2030 *Yine, kendimde mi değilim acaba, diyorum, elimi hayalî bir dala mı uzattım yoksa?*

2031 "Peygamberler yeise düşüp yalancı çıkarıldıklarını (*kuzzibû/kuzibû*) sandılar" [ayetini] söyle[127].

2032 "Kuzibû"yu şeddesiz okuduğunda [ayetin anlamı] "kendilerini perdelenmiş gördüler" olur.

2033 Kötülük sahipleri inkârcılıkta birleştiğinden Peygamberlerin canları kuşkuya düştü.

2034 Kuşkunun ardından onlara yardımımız gelir. Bu kuşkuları bırak da, can ağacına gel.

2035 [Bu meyvelerden] yiyip ondan nasibi olanlara ver, ki böyle her an bir sihir öğretilir.

2036 İnsanlar derler ki bu ses de neyin nesi? Çünkü sahrada ne ağaç var, ne meyve.

2037 *Yanıbaşınızda bahçeler, sofralar var,* diyen delilerin sözlerinden başımız döndü.

2038 Gözlerimizi ovuşturup bakıyoruz burda bahçe yok; ya bir çöl var ya da sarp bir yol.

2039 İlginçtir, uzadıkça uzuyor bu sözler! Nasıl boş olabilir ki? Boş değilse nerde hani?

2040 Ben de onlar gibi, *ilginçtir,* diyorum, *Rabbin yaratışı, böyle bir mührü niçin vurdu?*

2041 Bu çatışma ve çelişkilerden Muhammed de hayret içinde, Ebu Leheb de.

2042 Bu hayretle o hayret arasında derin bir fark var. Ulu sultan bakalım ne yapacak?

2043 Ey Dekûkî atını hızlı sür, aman ha sus! Nice söyleyeceksin? Kulak kıtlığı var çünkü.

Yedi ağacın bir ağaç oluşu

2044 Dedi, *bahtiyar olarak daha ileri vardım ve o yedi [ağaç] yeniden bir tek ağaç oldu.*

2045 *Yedi olup sonra bire dönüşüyordu hep. Ben hayretten [bilsen] nasıl oluyordum!*

2046 *Sonra da o ağaçların cemaat gibi uyum halinde saf tutup namaza durduklarını gördüm.*

2047 *Bir ağaç imam gibi önde, ötekiler onun ardında kıyama durmuş…*

2048 *Ağaçların kıyam, rüku ve secdelerinden dolayı büyük bir şaşkınlık içindeydim.*

2049 *Tam o anda Hakk'ın şu sözünü hatırladım: "Otlar ve ağaçlar secde ederler*[128]*."*

2050 *Bu ağaçların ne dizleri var, ne de belleri. Bu nasıl namaza durmaktır böyle?*

2051 *[Böyle düşünürken] Allah'tan ilham geldi: "Ey gönlü aydın, hâlâ işimize şaşıyor musun?"*

[128b] Yedi ağacın yedi adam oluşu

2052 *Bir süre sonra o ağaçların hepsi bir tek Allah için diz çöken yedi adama dönüştü.*

2053 *Kim bu aslanlar, dünyada ne işleri var, diye gözlerimi ovuşturup bakıyorum.*

2054 *Yakınlarına dek yaklaştığımda kendime gelip onları selamladım.*

2055 *Onlar, ey ulular*ı*n övüncü ve baş tacı, diyerek selamıma karşılık verdiler.*

2056 *[Kendi kendime] dedim, bundan önce görmedikleri halde beni nasıl tanıdılar peki?*

2057 *İçimden geçenleri hemen anlayıp göz ucuyla birbirlerine baktılar.*

2058 *Bana gülerek cevap verip ey aziz, dediler, şu anda bu [husus] sana gizli mi ki?*

2059 Allah ile [olmaktan dolayı] hayret içindeki kalbe, sağın solun sırrı gizli kalır mı hiç?

2060 [İçimden] dedim, hakikatlere ermişlerse, nasıl olur da genel geçer adlara vâkıf olurlar?

2061 Dediler, bir ad veliye gizli kalırsa cehaletten değil, istiğraktan bil bunu.

2062 Ondan sonra, ey temiz dost, dediler, arzumuz ardında namaz kılmaktır.

2063 *Peki, ama bana mühlet verin, dedim, çünkü zamana ilişkin güçlüklerim var.*

2064 *[Mühlet verin] de güçlüğüm temiz birlikteliklerle çözülsün. Çünkü üzüm de toprakla birliktelik sayesinde filizlenir.*

2065 *İçli tohum kara toprakla kerem edip baş başa kalarak arkadaşlık eder de...*

2066 *Kendini toprakta tümüyle yok eder. Böylece rengi ve kokusu, kızılı ve sarısı kalmaz.*

2067 *Yok oluşun ardından tutukluğu (kabz) kalmaz, açılıp ferahlar (bast), sürer atını.*

2068 *Kendi aslı karşısında kendinden arınınca [insanın] sûreti yok olup özü ortaya çıkar.*

2069 *Ferman senindir diye başlarıyla onayladılar. Baş sallamaları nedeniyle kalbimden ateş çıktı.*

2070 *Bir süre kendimden sıyrılıp o seçkin topluluğun gözetimi altında kaldığımda ...*

2071 *Can hemen o anda kurtuldu zamandan. Genç insanı ihtiyar eder çünkü zaman.*

2072 *Tüm renklenmeler zamandan doğar.* [Kişi] zamandan kurtulunca renklerden de kurtulur.

2073 Bir an olsun andan sıyrıldığında nasıl-niçin kalmaz; nasıl-niçinden münezzeh olana mahrem olursun.

2074 Anın haberi yoktur ansızlıktan. Çünkü o [ansız] yana geçebilen ancak onun hayretidir.

2075 Bu arayış dünyasında her kişinin yuları kendine özgü tavlaya bağlıdır.

2076 Her tavlaya bir seyis atanmıştır[129] ve [tavladan] ayrılan oraya ancak izinle girebilir.

2077 [Kişi] heves yüzünden tavladan ayrılıp da başkalarının tavlasına başını uzatırsa...

2078 Güzel çevik ahırcılar, anında onu yularından tuttukları gibi çekip götürürler.

2079 Behey pervasız, gözeticileri görmüyorsan, iradeden yoksun iradeleri gör bari.

2080 İrade gösteriyorsun, elin ayağın da bağlı değil, peki [buna karşın] niye hapistesin?

2081 Gözeticiyi inkâra yönelip [seni sınırlayanın] adını nefsin tehditleri koymuşsun.

Dekûkî'nin imamet için öne geçişi

2082 Bu sözün sonu yoktur, hızlı koş. Namaz vakti geldi Dekûkî, öne geç.

2083 Ey biricik, bu ikiliği bırak da zaman seninle süslenip bezensin.

2084 Ey namazda gözü gören imam, önderin gözü ışıklı olmalı.

2085 Şeriatta körü imam olarak öne geçirmek mekruhtur, ey ulular.

2086 Hâfız, bilgin ve fakih [bir kör imam olacağına] gözü gören cahil [imam olsun] daha iyi.

2087 Kör necasetten sakınamaz. Sakınıp kaçınmanın dayanağı gözdür.

2088 [Kör] yolda giderken pisliği görmez. Hiçbir mümine Allah körlük vermesin.

2089 Zâhirî kör zâhirî pislik içindedir, bâtınî körse bâtınî pislik içindedir.

2090 Dıştaki pislik suyla yok olup gider. İçteki pislikse arttıkça artar.

2091 İçteki pislik açığa çıktığında ancak göz suyuyla yıkanabilir.

2092 Allah, kâfiri pis (*necis*) diye niteler[130], oysa kâfirin dış görünüşünde pislik yoktur.

2093 Kâfirin dışyüzü pis değildir, ancak onun pisliği ahlâk ve din bakımındandır.

2094 Bu [dıştaki] pisliğin kokusu yirmi adım öteye, o [içteki] pisliğin kokusuysa Rey'den Şam'a ulaşır.

2095 Hatta kokusu göklere çıkar da huri ve Rıdvan'ın[131] burnuna gelir.

2096 [129a] Bu söylediğim senin anlayışın ölçüsündedir. Doğru anlayış hasretinden öldüm.

2097 Anlayış sudur, bedenin varlığıysa testi. Testi kırılınca içindeki su dökülür.

2098 Bu testinin beş derin deliği var ve [bu yüzden] testide ne su kalır ne de kar.

2099 "Bakışlarınızı kısın[132]" buyruğunu duyarsın, yine de doğru atmazsın.

2100 Ağzından [çıkan] söz anlayışını alıp götürür. Kulaksa kum gibidir, anlayışını yutar.

2101 Aynı şekilde seni öteki deliklerin de anlayışının gizli suyunu çekip alır.

2102 Denizdeki suyu alır da yeniden denize su vermezsen o denizi çöl edersin.

2103 Vakit daraldı, yoksa hâli sana anlatır, karşılıklar ve bedeller konusunu açıklardım.

2104 Sular harcandıktan sonra denize karşılıklarla bedeller nerden gelir, [anlatırdım sana].

2105 Yüz binlerce canlı [denizden su] içer, dışardan da bulutlar [suyu] alıp götürür.

2106 Deniz yine bunu telafi eder. Peki nerden? Doğruluk sahipleri bilir [nerden olduğunu].

2107 Bu kitapta hikâyelere başladık, ama acele yüzünden sonuçsuz kaldı.

2108 Ey Hak ışığı yiğit Hüsâmeddin, gökler ve unsurlar senin gibi bir şah doğurmamıştır.

2109 Sen cana ve gönle ender gelirsin. Canla gönül gelişinden mahcuptur.

2110 Geçmiş insanları epeyce övdüm. Aslında onlardan kastım sendin.

2111 Sen kimin adına övgüde bulunursan bulun, dua bilir kendi evini.

2112 Hak, övülenleri uygunsuz kişilerden gizlemek için bu hikâye ve öyküleri ortaya koymuştur.

2113 Böyle bir övgü sana karşı mahcupsa da Allah yoksulun çabasını kabul eder.

2114 Hak, önemsiz bir şeyi [bile] kabul edip bağışlar. Öyle ki körün iki gözünden iki damla yaş akması yeterlidir.

2115 Bu müphem konuyu, yani dolaylı yoldan o adı güzeli övdüğümü kuşlar balıklar bilir.

2116 Kıskananlar ona ah edip de onun incitme hayali kurmasınlar diye [dolaylı överim].

2117 Kıskanç onun hayalini nerde bulacak? Fare yuvasında papağan yatar mı hiç?

2118 Kıskancın hayali yanılsamadır. Onun gördüğü hilal değil, kendi kaşındaki kıldır.

2119 Beş [duyu] ve yedi [gök] dışında överim onu. Yaz şimdi: Dekûkî [imam olup] öne geçti.

Dekûkî'nin o topluluğa imam olmak üzere öne geçişi

2120 Tahiyyatta ve salihlere selamda, bütün peygamberlerin övgüsü iç içedir.

2121 Övgüler iç içe geçmiş, [sanki] testiler bir leğene dökülmüştür.

2122 Çünkü övülen aslında sadece bir tektir. Bu yüzden dinler ancak bir dindir[133].

2123 Bil ki her övgünün varacağı yer Hak nurudur. Şekil ve kişilere yapılan övgü iğretidir.

2124 Hak edenden başkasının övülmesi mümkün mü? Fakat [insanlar] zan yüzünden yoldan saparlar.

2125 Tıpkı duvara vuran ışık gibi... Duvar ışıklar için bir aracıdır.

2126 Gölge kaçınılmaz olarak aslına dönünce, sapık, ayı gözden yitirip övgüyü bırakır.

2127 Ya da [bir kişi] ayın kuyuya yansımasını görünce başını kuyuya uzatıp onu över.

2128 Onun cehaleti ayın yansımasına yönelmişse de aslında onun övdüğü ayın kendisidir.

2129 Onun övgüsü, yansımaya değil ayadır. Yapılan yanlış olduğundan bu bir küfür olur.

2130 O küstah, azgınlıktan yolunu yitirir de ay yukarda olduğu halde aşağıda sanır.

2131 İnsanlar, bu güzeller yüzünden perişan olurlar. Şehvete dalıp sonra da pişman olurlar.

2132 Çünkü kişi bir hayale kapılarak şehvete dalar ve hakikatten iyice uzaklaşır.

2133 Senin arzun bir hayalle kanat haline gelir de o kanatla hakikate erişir.

2134 [Fakat] şehvete daldın mı kanatların dökülür, topal olursun da hayal senden kaçar.

2135 Kanadını koru, böyle şehvete dalma ki arzu kanadı seni cennetlere doğru götürsün.

2136 İnsanlar keyif sürdüklerini sanırlar, [ama aslında] bir hayal uğruna kanatlarını yolarlar.

2137 Bu hususu açıklamak bana borç oldu. Bana zaman ver. Elim dar, o yüzden sustum[134].

Topluluğun Dekûkî'nin ardında namaza duruşu

2138 Dekûkî, öne geçip namaza durdu. Cemaat atlas kumaş gibiydi, o da kumaştaki nakış.

2139 O şahlar, namlı imama uyup onun ardında sıra sıra durdular.

2140 [129b] Tekbirlerle yakınlaşmaya erince kurbanlar gibi bu dünyadan ayrıldılar.

2141 Tekbir, "Rabbim, senin huzurunda kurban olduk" anlamına gelir ey imam.

2142 Kurban keserken "Allahu ekber" dersin. Geberesi nefsi kurban ederken de böyle [demeli].

2143 Beden İsmail gibidir, can da İbrahim gibi. Can, koca beden üstüne tekbir getirir.

2144 Beden, namazda "bismillah" denilerek kurban edilip şehvet ve hırstan kesilir.

2145 [İnsan] Hak huzurunda kıyametteki gibi sıralanıp dua edip hesap vermeye başlar.

2146 Tıpkı kıyametteki diriliş gibi göz yaşı dökerek Allah'ın huzuruna durur.

2147 Hak der ki *sana verdiğim sürede ne getirdin bana?*

2148 *Ömrünü neyle geçirdin, azığını, gücünü neye harcadın*[135]*?*

2149 *Gözünün cevherini nerede harcadın, beş duyunu nerede tükettin?*

2150 *Gözünü, kulağını, aklını ve arşın cevherlerini harcayıp yeryüzünden neler satın aldın*[136]*?*

2151 *Kürekle kazma gibi eli ayağı sana ben bağışladım. Kendiliğinden olması mümkün mü?*

2152 Hak'tan yine bunun gibi yüz binlerce yakıcı mesaj gelir.

2153 Kıyamda [insan] bu sözlerle karşılaşıp utancından iki büklüm olup rüku eder.

2154 Utancından ayakta duracak gücü kalmaz da rükuda utanç içinde tesbih okur.

2155 *Rükudan başını kaldır da Hakk'a cevap ver,* diye buyruk gelir sonra.

2156 [İnsan] utanç içinde başını rükudan kaldırır da acemice yeniden yüz üstü düşer.

2157 *Başını secdeden kaldır da yaptığından haber ver,* diye yine buyruk gelir.

2158 Utanç içindeki [insan] yeniden başını kaldırır da yine yılan gibi yüz üstü düşer.

2159 *Başını kaldır da konuş,* der tekrar, *seni inceden inceye sorgulayacağım.*

2160 Onun ayakta duracak gücü kalmamıştır. Çünkü heybetli hitap ruhunu sarsmıştır.

2161 Ağır yükten dolayı oturur kalır. Konuşup açıkla, der Hak ona.

2162 *Sana nimet verdim,* der, *söyle şükrü hani? Sana sermaye verdim, kârını göster!*

2163 [İnsan] selam verip yüzünü sağa, peygamberlere ve ululara doğru çevirir.

2164 Demek ister ki *şefaat edin a sultanlar, çünkü ben alçak, çamura saplanıp kaldım.*

Sağa selam vermenin kıyamette Hakk'ın sorgulamasının korkusuyla peygamberlerden yardım ve şefaat dilemeye işaret oluşu

2165 Peygamberler, *çare günü geçti,* derler, *çare ve büyük tutamak o yandaydı.*

2166 Vakitsiz öten horozsun sen a bahtsız, git başımızdan da kanımıza girme.

2167 [Sonra insan] yüzünü sol yana, ailesiyle yakınlarına çevirir. Onlar ona derler, *defol...*[137]

2168 *Rabbine cevap ver, biz kimiz ki? Efendi, bizden elini çek.*

2169 Ne bu yandan, ne o yandan çare bulamaz da o zavallının kalbi yüz parçaya bölünür.

2170 Zavallı [insan] herkesten umudunu kesince iki elini kaldırıp dua eder.

2171 *Herkesten umudumu kestim Rabbim. İlk de sensin, son da sensin, son varılacak da.*

2172 Namazdaki bu güzel işaretleri gör de bunların kesinlikle gerçekleşeceğini anla.

2173 Namaz yumurtasından civciv çıkart (namazdan elde edilmesi gerekeni elde et), [yem yiyen] kuş gibi başını huşusuz ve özensiz indirip kaldırma.

Dekûkî'nin namaz sırasında batmak üzere olan gemideki feryatları duyması

2174 Dekûkî, imamlık için hazır duruma gelip sahilde namaza durdu.

2175 Cemaat de onun ardında kıyama durmuştu. İşte sana güzel cemaat, işte seçkin imam!

2176 [Dekûkî] deniz tarafından imdat ses-

lerini duyunca gözü birden denize takıldı.

2177 Dalgalar arasında kazaya belaya uğrayıp kötü duruma düşmüş bir gemi gördü.

2178 Hem gece, hem bulut, hem dev dalgalar… Bu üç karanlık ile bir de batma korkusu…[138]

2179 Azrail gibi bir fırtına kopmuş, dalgaları sağa sola savuruyordu.

2180 [130a] Gemidekiler korkudan bitip tükenmiş, eyvah sesleri yükselmeye başlamıştı.

2181 [Herkes] ağlayıp dövünmeye başlamıştı. Kâfiri de mülhidi de ihlasa bürünmüştü[139].

2182 [Hepsi] o sırada yüz türlü yakarışta bulunup Allah'a içten adaklar adıyordu.

2183 Hep yan çizip hiç kıble yüzü görmemişler [bile] baş açık secdeye kapanıyordu.

2184 *Bu ibadet yararsız,* derlerdi, ama o anda ibadette yüz hayat görmekteydiler.

2185 Dostlardan, amcayla dayıdan, anayla babadan umutları tamamen kesilmişti.

2186 Zâlimin can çekişirken [takvaya bürünüşü] gibi o anda zâhit de fâsık da takvaya bürünmüştü.

2187 Ne soldan çareleri vardı, ne sağdan. Hileler ölüp gidince duanın sırasıdır.

2188 Onlar duaya durup inleyip ah ettiler de ahlarından göğe kara dumanlar yükseldi.

2189 Şeytan, o anda düşmanlıkla ikili davranıp seslenir, *a köpeğe tapanlar, [siz-de] iki hastalık var.*

2190 Ey inkâr ve nifak sahipleri, kahrolup geberin! Zaten sonunda öyle olacak!

2191 Gözü yaşlı kurtulduktan sonra şehvetiniz uğruna özel bir şeytan kesilirsiniz.

2192 Bir gün tehlikedeyken Allah'ın, takdirle elinizden tuttuğunu hatırlamazsınız.

2193 Şeytan böyle seslenmekteydi ama iyilerin kulakları dışında bunu duyan yoktu.

2194 Şahlar şahı, [âlemlerin] kutbu, safâ denizi Mustafa, doğru buyurmuş bize:

2195 "Câhilin sonradan göreceğini akıllı ilk baştan görür."

2196 İşler başta sır olup bilinmese de akıllı önceden görür, ayak direyen [câhilse] sonradan.

2197 [İşler] başlangıçta gizlidir, ama sonunda akıllı da, cahil de açıkça görür.

2198 Gizli olayı görmesen bile, behey inatçı, sel alıp götürmedi ya ihtiyatı!

2199 İhtiyat nedir? Dünyaya kuşkuyla bakmak ve ansız gelen belayı aşama aşama görmektir.

İhtiyatlı kişinin düşünceleri

2200 Bir aslanın çıkageldiğini ve adamı kaptığı gibi ormana götürdüğünü varsayalım.

2201 Üstat, kaçırılan adam bu durumda ne düşünür, bak, sen de aynısını düşün.

2202 Canımız iş güçle meşgulken kader aslanı [bizi] ormanlara sürükler.

2203 İnsanlar yoksulluktan o denli korkarlar ki [çalışarak] gırtlaklarına dek tere batarlar.

2204 [Oysa] yoksulluğu yaratandan korkmuş olsalardı yeryüzünde hazineler bulurlardı.

2205 Herkes, acı çekmek korkusuyla acı içindedir ve varlık peşinde yokluğa düşer.

Geminin kurtulması için Dekûkî'nin dua ve şefaat edişi

2206 O kıyameti görünce Dekûkî'nin merhameti coştu, gözyaşları akın etti.

2207 Dedi, *Rabbim, ey güzel sıfatlı padişah, yapıp ettiklerine bakma, tut ellerinden.*

2208 *Senin elin denize de karaya da erişir Rabbim, sağlıcakla sahile döndür onları.*

2209 *Ey ebedî kerem ve rahmet sahibi, kötülük sahiplerinden bu kötülüğü uzaklaştır.*

2210 *Bedavadan yüzlerce gözle kulak verip karşılıksız akıl bahşeden…*

2211 *Bizden hep nankörlük ve hata görüp de haddinden fazla ihsanda bulunan…*

2212 *Ulu [Rabbim], büyük günahlarımızı kutsal dergâhında [ancak] sen bağışlayabilirsin.*

2213 *Açgözlülük ve hırsla yaktık kendimizi. Bu duayı da senden öğrendik.*

2214 *Dua etmeyi öğretip böyle bir karanlıkta lamba yakışın hürmetine [onları kurtar].*

2215 [Dekûkî] o anda vefâkâr anneler gibi böyle dua ediyordu.

2216 İki gözünden yaşlar döküyor, kendinden geçerek ettiği dua göğe yükseliyordu.

2217 Kendinden geçenlerin duası bambaşkadır. O dua onun değil, hüküm sahibi [Allah'ın] sözüdür.

2218 O duayı Hak eder, çünkü o yok olmuştur. [Bu durumda] dua da, icabet de Allah'tandır.

2219 Yaratılmış aracı yoktur [artık] arada. Bu yakarıştan cisim de habersizdir, can da.

2220 Hakk'ın kulları, işleri düzeltmede Hakk'ın ahlâkına sahip olup merhametli ve sabırlıdırlar.

2221 Zor durumda ve sıkıntılı günde şefkatli ve yardım edici olup karşılık gözetmezler.

2222 Ey [derde] müptela, böylelerini ara. Bela gelmeden önce ganimet say onları.

2223 O yiğidin nefesiyle gemi kurtuldu. Gemidekiler sandılar ki kendi çabalarının sonucu.

2224 [130b] [Sandılar] ki kendi tedbir kolları hedefe doğru ustaca bir ok attı.

2225 Tilkileri avlanmaktan ayakları kurtarır. Gâfil tilkilerse bunu kuyruklarından bilirler.

2226 Bu bizim canımızı tuzaktan kurtarıyor, diyerek kuyruklarına sevgi besleyip dururlar.

2227 Ayağını kesekten sakın, tilki. Bre arsız, ayak olmasa kuyruk ne işe yarar ki?

2228 Biz tilkiler gibiyiz, ermişler de ayağımız. Yüz türlü beladan kurtarır onlar bizi.

2229 İnce hilemiz kuyruğumuzdur bizim. Sevgiler besleriz sağa sola [sallanan] kuyruğumuza.

2230 Zeyd ile Bekir (herkes) bize hayran kalsın diye akıl yürütüp hileyle kuyruk sallarız.

2231 İnsanların hayranlığının peşindeyiz ve tanrılığa tamah etmekteyiz.

2232 Göz boyayıp gönülleri elde etmek isteriz, [oysa] çukurda olduğumuzu görmeyiz.

2233 Bre kaltaban, çukurdasın, kuyudasın işte, başkalarının yakasını bırak!

2234 Hoş ve güzel bir bahçeye var da ondan sonra insanların eteğini tutup çek.

2235 Dört-beş-altı[140] hapsinde mukim adam, yerin de pek güzelmiş! Başkalarını da yanına al!

2236 Eşekçi gibi kıçından ayrılmazsın eşeğin. Öpecek yer bulmuşsun, bizi de götür!

2237 Dosta kulluk sana el vermemişken içindeki bu şahlık eğilimi de nerden çıktı?

2238 Sana "aferin" denilmesiyle havaya girip boynuna kiriş geçiriyorsun!

2239 Bre tilki, bu hile kuyruğunu bırak da gönlünü gönül sahiplerine vakfet.

2240 Aslan sığınağına az kebap gelmez. Leşe doğru pek de koşturma, tilki.

2241 A gönül, Hakk'ın teveccühüne ancak bir cüz' gibi kendi küllüne doğru gidersen erersin.

2242 Hak *biz gönle bakarız,* der, *suyla çamurdan olan sûrete değil.*

2243 Sen, *benim de gönlüm var,* dersin ama gönül arş üzerinde olur, aşağılarda değil.

2244 Kara çamurda da emin ol su vardır, ama o suyla abdest alamazsın.

2245 Çünkü [çamurda] su olsa da çamur ona baskındır. Öyleyse gönlün için bu da gönüldür deme.

2246 Göklerden de yüce olan gönül, ermiş ya da peygamber gönlüdür.

2247 O [gönül], çamurdan temizlenip arınmış, yetkinleşip yeterliğe ermiştir.

2248 Çamuru terk edip denize gelmiş, çamur zindanından kurtularak denize katılmıştır.

2249 Suyumuz çamurda mahpus kaldı, eyvah! Ey rahmet denizi, bizi çekip al çamurdan!

2250 Deniz der, *ben seni içime alırım, fakat sen, ben tatlı suyum, diye övünüp duruyorsun.*

2251 *Övünmen seni yoksun bırakıyor. Bu düşünceni bırak da gel bana.*

2252 Çamurun suyu denize gitmek ister de çamur suyun ayağını yakalayıp çeker.

2253 Ayağını çamurun elinden kurtarsa çamur kuruyup kalır da kendisi bağımsızlığa kavuşur.

2254 Suyu çamurdan çekiş nedir? Senin mezeyi ve saf şarabı çekişindir…

2255 Aynı şekilde ister mal, ister makam, ister ekmek olsun dünyadaki her arzu…

2256 Bunların her biri sana sarhoşluk verir. Bunları bulamazsan mahmurlaşırsın.

2257 Bu hüzünlü mahmurluk, yitirdiğin şeyin seni sarhoş ettiğine delildir.

2258 Bunları gerektiğinden fazla alma ki sana galip gelip egemen olmasın.

2259 Ben gönül sahibiyim, başkasına ihtiyacım yok, ermişim, diye diklenirsin sen…

2260 Tıpkı çamurdaki suyun, ben suyum, niye yardım arayayım ki, diye diklenişi gibi.

2261 Sen bu bulaşık şeyi gönül sanırsın da ister istemez gönül ehlinden gönlünü koparırsın.

2262 Sütle bala âşık olan bir şeyin gönül olmasını reva görür müsün sen?

2263 Sütle balın lezzeti gönülden yansır. Her güzellik, aslında gönlün ürünüdür.

2264 Öyleyse gönül cevherdir, âlemse araz. Nasıl olur da gönlün gölgesi gönle amaç olur?

2265 Mala makama âşık ya da şu kara balçığa tutsak gönül...

2266 Veya karanlıklarda söyleşmek için hayallere tapınan [gönül, gönül değildir].

2267 Nur denizinden başkası gönül değildir. Gönül Allah'ın baktığı yer olsun da kör olsun [olacak şey mi]?

2268 Hayır. Gönül, yüz binlerce seçkin ve sıradan [insan] içinde bir kişide bulunur. Peki hangisidir o?

2269 Gönül kırıntısını bırak, gönül ara ki

onun sayesinde o kırıntı dağ gibi olsun.

2270 [131a] Gönül varlık ülkesini kuşatmış, ihsan ve cömertliğiyle altınlar saçmaktadır.

2271 İradesiyle âlemdekilere Hakk'ın selamından selametler saçmaktadır.

2272 Kimin eteği sağlam ve hazırsa gönlün bu saçısı ona ulaşır.

2273 Eteğin senin niyaz ve huzurdur. Sakın eteğine günah taşlarını doldurma.

2274 [Doldurma] ki taşlar eteğini yırtmasın da [gerçek] parayı renkli taşlardan ayırt edesin.

2275 Çocuklar gibi eteğini taşlarla, yani [hayali] gümüş ve altın taşlarla doldurdun.

2276 Altın-gümüş sandığın altın-gümüş olmadığından doğruluk eteğin yırtılıp üzüntün arttı.

2277 Eteklerini akıl ele geçirmedikçe çocuklara taşın taş görünmesi mümkün mü?

2278 Pir (ihtiyar) olan akıldır, ak saç değil. Bu baht ve umutta saça yer yoktur.

2279 Gemi kurtulup murada erilince [Dekûkî'yle namaz kılan] cemaatin namazı da bitmişti.

2280 Cemaattekiler, içimizdeki boşboğaz kim, diye birbirleriyle fısıldaşmaya başladılar

2281 Dekûkî'nin ardından her biri ötekinin kulağına gizlice bir şeyler söyledi.

Dekûkî'nin dua ve şefaatini cemaattekilerin tenkit etmeleri, onların uçarak gayp perdesinde görünmez olmaları ve Dekûkî'nin göğe mi çıktılar yoksa yere mi girdiler diye hayret etmesi

2282 Her biri, *ben*, dedi, *şimdi sesli ya da içimden böyle bir dua etmedim.*

2283 [Biri] dedi, *galiba imamımız üzülerek boş bulunup dua etti.*

2284 Bir başkası da, *dostum*, dedi, *bana da kesinlikle öyle geliyor.*

2285 Daralma (*kabz*) yüzünden mutlak irade sahibine itiraz eden boşboğaz odur.

2286 [Dekûki diyor ki] *bu kerem sahipleri ne diyorlar diye ardıma dönüp baktığımda…*

2287 *Hiç birini yerinde göremedim; yerlerinden hep birden gitmişlerdi.*

2288 *Ne soldaydılar ne sağda, ne yukardaydılar ne aşağıda. Keskin gözüm onları göremedi.*

2289 *Sanki inciydiler de erimiştiler. Çölde ne ayak izi vardı, ne de toz.*

2290 *O anda hepsi Hakk'ın göğüne yükselmişti. Acaba o topluluk hangi bahçeye gitmişti?*

2291 *Hak bu topluluğu gözümüzden nasıl gizledi, diye hayret içinde kaldım.*

2292 Onlar, Dekûkî'nin gözünden, tıpkı balığın suya dalışı gibi kaybolmuşlardı.

2293 [Dekûkî] yıllarca özlemlerini çekti ve ömürlerce onlara hasretle gözyaşı döktü.

2294 Diyeceksin ki *Hak adamı, insanları Allah ile birlikte nasıl anar?*

2295 Bayım, burada eşeğin tökezleme nedeni, onları can değil, beşer olarak görmendir.

2296 Ey ham adam, onları herkes gibi beşer olarak görmen[141], işi bozmuştur.

2297 Sen tıpkı, "Ben ateştenim, Âdem ise çamurdan[142]." diyen İblis gibi gördün.

2298 İblis gibi gören gözü bir an olsun kapa! Daha ne kadar bakacaksın dışa, daha ne kadar?

2299 Ey Dekûkî, ırmağı andıran iki gözünle, umudunu kesme sakın, onları ara!

2300 Aman ara, devletin direğidir çünkü aramak. Gönüldeki her ferahlık, daralmaktan doğar.

2301 Dünyanın tüm işinden sıyrılıp üveyik gibi candan "nerde" (*kû kû*) diyerek [ara].

2302 Ey perdelenen [insan], Allah'ın duayı "icabet[143]" [hükmüne] bağladığına iyi bak.

2303 Kalbi hastalıktan arınanın duası celâl sahibi Allah'a dek ulaşır.

Yine Dâvud -selam üzerine olsun- zamanında çalışıp kazanmaksızın helal rızık isteyip de duası kabul edilen kişinin hikâyesinin açıklanışı

2304 Şu hikâye [yine] aklıma geldi: Yoksul adam, gece gündüz feryat edip inliyordu.

2305 Avlanmadan, çalışıp kazanmadan ve koşuşturmadan helal rızık istiyordu Allah'tan.

2306 Kimi durumlarını bundan önce söylemiştik, fakat ertelendi de [âdeta] beş katman oldu.

2307 Hakk'ın fazlından hikmetler dökülünce nereye kaçacak, bunu da söyleyelim:

2308 İneğin sahibi onu görünce, *hele bir bak,* dedi, *ey zulümle ineğime el koyan [adam]!*

2309 *Söyle, niçin kestin ineğimi? Behey aptal hırsız, insafa gel!*

2310 [131b] [Yoksul adam] dedi, *ben, kıbleyi yakarışlarımla donatıp Hak'tan rızık istiyordum…*

2311 *Eski duam kabul oldu. Bu [inek] benim nasibimdi, kestim.* İşte sana cevap!

2312 Adam, öfkesinden gelip yakasına yapıştı ve dayanamayıp suratına birkaç yumruk attı.

İki hasmın Dâvud Peygamber'in -selam üzerine olsun- huzuruna varması

2313 [İneğin sahibi] onu, *behey aptal zalim,* diyerek çeke çeke Dâvud Peygamber'e götürdü.

2314 *Saçma delilleri bırak bre sahtekâr,* [diyordu], *aklını başına topla, kendine gel!*

2315 *Behey aylak, neler söylüyorsun böyle? Ne duası? Benimle de kendinle de dalga geçme!*

2316 [İneği kesen adam], *ben,* dedi, *Hakk'a dualar ettim, yakarırken nice çileler çektim.*

2317 *Eminim, ettiğim dua kabul oldu. Bre ağzı bozuk, başını taşlara vur.*

2318 [İneğin sahibi], *Müslümanlar,* dedi, *toplanın da şu alçağın saçmalamasına bakın!*

2319 *A Müslümanlar, Allah aşkına, dua benim malımı nasıl olur da ona ait kılar?*

2320 *Böyle olsaydı, bütün âlem düşmanlıkla bir dua edip [başkasının] malını mülkünü alırdı.*

2321 *Böyle olsaydı kör yoksullar makam ve mevkiye kavuşup bey olurlardı.*

2322 *[Çünkü onlar] gece gündüz, Rabbim, ver bize, diye dua ve senâ edip yakarırlar.*

2323 *[Derler,] sen vermesen elbette kimse vermez. Ey [güçlükleri] çözen, çöz güçlüğümüzü.*

2324 *Körlerin işleri güçleri yakarış ve duadır. [Yine de] ihsan olarak buldukları ancak bir ekmek parçasıdır.*

2325 İnsanlar, *bu Müslüman,* dediler, *doğru söylüyor, bu dua satıcısı zulüm peşinde…*

2326 *Bu duanın mülkiyet vesilesi olması mümkün mü? Şeriat böyle düzenleme yapar mı hiç?*

2327 *Alışveriş, hibe veya vasiyet veya bağışlama yoluyla ya da benzeri bir yolla bir mülk senin olabilir…*

2328 *[Ama] senin bu şeriatın hangi defterde yazıyor? Ya ineği geri ver ya da hapse gir.*

2329 [Yoksul adam] yüzünü göğe çevirerek, *maceramızı,* dedi, *senden başka kimse bilmez.*

2330 *[Rabbim],* dedi, *kalbime o duayı düşürdün de gönlümde yüz umut ışığı yaktın.*

2331 *O duayı boşuna yapmıyordum. Yusuf gibi rüyalar görmüştüm.*

2332 Yusuf, güneşle yıldızların köleler gibi karşısında secde ettiklerini görmüştü[144].

2333 [Onun] sahih rüyaya güveni vardı ve kuyuda ve zindanda sadece onun arayışındaydı.

2334 Güveni sayesinde kölelikten, kınanmadan ve azlıkla çokluktan hiç tasası yoktu.

2335 Kendisinin önünü bir mum gibi aydınlatan rüyasına güveni vardı.

2336 Yusuf'u kuyuya attıklarında Allah tarafından kulağına ses geldi.

2337 *Ey yiğit,* [diyordu ses,] *bir gün padişah olup bu cefayı yüzlerine vuracaksın.*

2338 Bu sesin sahibi göze görünmez, fakat gönül sesin sahibini eserinden tanır.

2339 O sesten [Yusuf'un] ruhuna bir güç, bir huzur, bir güven doğdu.

2340 Ateşin İbrahim'e [güllük gülistanlık] oluşu gibi o sesle kuyu ona güllük gülistanlık oldu.

2341 Ondan sonra başına gelen her cefayı [aldığı] o güçle neşeyle çekiyordu.

2342 Bunun gibi, "elest[145]" sesinin tadı da haşre dek her müminin kalbinde kalır.

2343 Böylece belaya itirazları olmaz ve Hakk'ın emir ve yasaklarından yüz çevirmezler.

2344 Bir hükmün acılık veren lokmasını gül şerbeti ("elest"in tadı) lezzetli kılar.

2345 Gül şerbetinden yararlanamayansa inkârı yüzünden lokmayı kusar.

2346 "Elest" gününe ilişkin bir rüya gören, teslimiyet yolunda sarhoştur, sarhoş.

2347 Esrik bir deve gibi bu çuvalı gevşemeden, işkillenmeden ve yorulmadan taşır.

2348 Ağzının çevresindeki tasdik köpüğü, onun sarhoşluğuyla gönülden yanışının kanıtıdır.

2349 Deve, aldığı güçle aslan kesilir ve yükün ağırlığı altında az yemeye başlar.

2350 Dişi deve arzusundan, yüz türlü sıkıntıya karşın dağ gözüne kıl görünür.

2351 "Elest"te böyle bir rüya görmeyen, bu dünyada kul da olmaz, mürit de.

2352 Olsa bile yüz türlü ikircik içindedir ve bir an şükrederse, bir yıl yakınır.

2353 Din yolunda yüz tereddüt içinde emin olmaksızın bir adım ileri atar, bir adım geri[146].

2354 Şimdi bunu açıklamak boynumun borcu. Acelen varsa "*Elem neşrah*[147]"ı dinle.

2355 [132a] Bu anlamın izahının sınırı olmadığından, eşeğini inek sahibi davacıya doğru sür.

2356 [Yoksul], *bu hilekâr,* dedi, *bu suç nedeniyle bana kör dedi. Rabbim, bu çok İblisçe bir kıyas.*

2357 *Ben ne zaman körce dua etmişim? Yaratıcıdan başkasına ne zaman dilenmişim?*

2358 *Kör, cahillikle insanlardan [yardım] umar, bense senden. Her güçlük sayende kolaylaşır.*

2359 *O kör beni körlerden saydı da benim duamı, canımı ve ihlasımı görmedi.*

2360 *Benim bu körlüğüm aşk körlüğüdür.* Aşk, kör ve sağır eder, güzelim!

2361 Allah'tan başkasına körüm, O'nunla görür gözüm. Aşkın gereği budur, [bunu] söyle.

2362 Sen görensin [Rabbim], beni körlerden sayma. Lütfunun çevresinde dönerim ey eksen.

2363 Nasıl ki sadakat sahibi Yusuf'a rüya gösterdin de [bu rüya] ona dayanak oldu…

2364 Bana da senin lütfun öyle bir rüya gösterdi. O bitimsiz dualarım oyun değildi.

2365 İnsanlar sırlarımı bilmezler de sözlerimi zırvalama sanırlar.

2366 Hakları var. Sırları bilen ve kusurları örten [Allah'tan] başka kim bilebilir ki gaybı[148]?

2367 Hasmı ona dedi, *yüzünü bana dön, doğru söyle. Bre amca, niye çevirdin yüzünü göğe?*

2368 *Hile yapıyor, göz boyuyorsun. Aşktan ve yaklaşmadan söz ediyorsun.*

2369 *Kalbin kararmışken hangi yüzle göklere yüzünü çevirmektesin?*

2370 Bu [olaydan] dolayı şehir çalkalanır olmuştu. O [yoksul] Müslüman ise yere yüz sürüp…

2371 *Rabbim,* diyordu, *bu kulunu rüsva etme. Kötü olsam da sırrımı ifşa etme.*

2372 *Yüz türlü dua ve yakarışla seni andığımı bir sen biliyorsun, bir de uzun geceler.*

2373 *İnsanlar açısından bunun değeri yoksa da senin katında [dualarım] parlak bir lamba gibi.*

Dâvud'un -selam üzerine olsun- iki hasmın sözlerini dinlemesi ve davalıya sorması

2374 Dâvud Peygamber dışarıya gelince, *durum nedir,* dedi, *[olay] nasıl oldu?*

2375 Davacı, *ey Allah'ın nebisi, adalet [isterim],* dedi, *ineğim bu [adamın] evine girmiş…*

2376 *İneğimi kesmiş, ona sor, niçin kesmiş ineğimi? [Adama dönerek dedi,] olayı anlat.*

2377 Dâvud [davalıya], *ey kerem sahibi,* dedi, *söyle, haram malı niçin telef ettin?*

2378 *Sakın lafı dolaştırma, delilini getir ki bu dava ve sorun çözüme kavuşsun.*

2379 [Davalı] dedi, *ey Dâvud, yedi yıldır dua edip dilekte bulunmaktaydım.*

2380 *Rabbim, helal ve zahmetsiz rızık istiyorum, diye dua etmekteydim.*

2381 *Kadın erkek herkes inleyişimden haberdardır. Bu olayı çocuklar bile anlatmaktalar.*

2382 *Bütün bu dua ve yakarışların ardından ansızın evimde bir inek gördüm.*

2383 *Sen bu olayı istediğin herkese sor da hiçbir baskı ve zorlama görmeden söylesin.*

2384 *Bu hırpani kılıklı adam ne diyordu, diye insanlara hem açıktan, hem de gizli sor.*

2385 *Gözüm döndü, ama yiyecek [bulduğum] için değil, duamın kabul edilişinin sevincinden.*

2386 *Gaybı bilen [Allah] duamı duydu diye şükretmek için o [ineği] kestim.*

Dâvud'un -selam üzerine olsun- ineği kesen aleyhine hüküm vermesi

2387 Dâvud dedi, *bu sözleri bir yana bırak da bu davaya ilişkin şer'î bir delil söyle.*

2388 *Bir delil olmaksızın şehirde yanlış bir gelenek başlatmamı sen reva görür müsün?*

2389 *Bunu sana kim bağışladı? Satın mı aldın, mirasçı mısın? Ürünü nasıl kaldırırsın, eken sen misin?*

2390 Kazanç elde etmeyi de tarım gibi bil, amca. Ekmedikçe ürün senin değildir.

2391 Ektiğini biçersin, [çünkü] senindir. Yoksa bu zulmü yaptığın gerçeklik kazanır.

2392 *Git, Müslümanın malını ver, lafı eğip bükme. Git, borç bulup ver, yanlış peşinde koşma.*

2393 [Davalı], *sultanım,* dedi, *zulüm sahiplerinin söylediklerinin aynını söylüyorsun bana.*

Adamın Dâvud'un -selam üzerine olsun- verdiği hükümden dolayı Allah'a yakarması

2394 [Davalı] secde edip *ey [içteki] yanışı bilen [Rabbim],* dedi, *[bu yanışın] parıltısını Dâvud'un kalbine düşür.*

2395 *Ey çok bağışlayıcı [Rabbim], gizlice kalbime düşürdüğünü onun kalbine de düşür.*

2396 Bunu söyleyip höykürerek ağlamaya başladı da Dâvud'un yüreği yerinden çıktı.

2397 [Dâvud] dedi, *ey ineği isteyen [davacı], bana zaman ver ve bu davayı kurcalama.*

2398 [132b] *[Zaman ver] de halvete çekilip namazda, sırları bilen [Allah'a] bu durumu sorayım.*

2399 *Namazda yoğunlaşmak âdetimdir.* "Gözümün nuru namazdadır[149]"ın anlamı budur.

2400 *[Namazda] safadan dolayı canımın penceresi açılır da Allah'ın mesajı aracısız gelir.*

2401 *Madenimden [gelen] mesaj, yağmur ve nur penceremden evime düşer.*

2402 Penceresiz ev bir cehennemdir. Ey kul, dinin aslı pencere açmaktır.

2403 Ormanlarda kazma sallamayı bırak da pencere açmak için kazma vur, haydi!

2404 Gün ışığının perdenin dışında olan güneşin yansıması olduğunu bilmez misin yoksa?

2405 Hayvanın da gördüğü şeyi ışık sanırsın. Öyleyse "İnsanı üstün kıldık[150]" ne demektir?

2406 *Ben ışığa boğulmuş güneş gibiyim ve kendimi ışıktan ayırt edemiyorum.*

2407 *Namaza gidişim ve halvete çekilişim, halka yolu öğretmek içindir.*

2408 *Bu dünya düzelsin diye eğrilik ediyorum.* "Harp hiledir[151]" budur işte yiğidim.

2409 İzin yoktu, yoksa [Dâvud, her şeyi ortaya döker], sır denizinin tozunu atardı.

2410 Dâvud böyle konuşuyordu. [Bu yüzden] insanların aklı nerdeyse yanacaktı.

2411 Sonra biri, *O'nun birliği konusunda kuşkum yok,* diyerek [Dâvud'un] yakasına yapıştı.

2412 [Dâvud] kendine gelip sözü kısa kesti ve konuşmayı bırakıp halvete çekildi.

Gerçeğin açığa çıkması için Dâvud'un halvete çekilmesi

2413 [Dâvud] kapıyı kapatıp koşarak mihraba doğru vardı ve makbul duasına başladı.

2414 Hak ona gösterilecekleri tümüyle gösterdi de [Dâvud] cezaya kim lâyıkmış anladı.

2415 Ertesi gün hasımlar, Dâvud Peygamber'in huzuruna gelip yan yana durdular.

2416 [Bundan önce] olan bitenler yinelendi ve davacı hemen sövüp saymaya başladı.

Dâvud'un ineğin peşini bırak diye inek sahibi aleyhine hüküm vermesi ve inek sahibinin Dâvud'u -selam üzerine olsun- yermesi

2417 Dâvud ona, *sus,* dedi, *bu Müslümanı bırak ve ineğini ona helal et.*

2418 *Delikanlı, seninkini Allah örtmüşken sus da git, [Allah'ın] örtücülüğünün hakkını ver.*

2419 [Davacı] dedi, *vay başıma gelenler, bu nasıl hüküm? Bu ne adalet? Benim için yeni bir şeriat mı getireceksin?*

2420 *Oysa adaletinin ünü öyle yayılmıştır ki yer gök onun güzel kokusuyla dolmuştur.*

2421 *[Hal böyleyken] kör köpeklere bile böyle zulmedilmedi. Bu haksızlıktan dağ taş yarıldı.*

2422 [Adam,] *ey ahali, zaman zulüm zamanı,* diyerek açıktan açığa sövüp sayıyordu.

Dâvud'un inek sahibi hakkında bütün malını ona ver diye hüküm vermesi

2423 Ondan sonra Dâvud ona, *bre inatçı,* dedi, *çabuk bütün malını ona bağışla!*

2424 *Yoksa işin zor olacak. Ona yaptığın zulüm açığa çıkmasın, diye sana söylemiştim.*

2425 [Davacı] dövünüp yırtınarak, *her an zulmüne zulüm katıyorsun,* diye [bağırdı].

2426 Sövüp saymasını bir süre daha sürdürdü. Bunun üzerine Dâvud onu yanına çağırdı.

2427 Dedi, *behey kör talihli, bahtsızlığın yüzünden azar azar zulmün açığa çıktı.*

2428 *Sıçıp batırmışsın, sonra da baş köşe [arıyorsun]! Senin gibi eşeğe [verilen] sapa samana yazık!*

2429 *Git artık, çocukların ve eşin onun köleleri oldular, fazla konuşma!*

2430 [İnek sahibi] göğsüne taşlar vuruyor, cahilliğinden bir yukarı bir aşağı koşuyordu.

2431 Onun yaptığının içyüzünü bilmeyen insanlar da [Dâvud'u] kınamaya başladılar.

2432 Çerçöp gibi hevâ/hava elinde oyuncak olan, zâlimi mazlumdan ayırt edebilir mi hiç?

2433 Zâlimi mazlumdan ancak kendi zâlim nefsinin kellesini koparmış olan ayırt edebilir.

2434 Yoksa o zâlim nefis, içeride deliliği yüzünden mazlumlara düşman kesilir.

2435 Köpek, hep zavallılara saldırır ve gücü yettiğince düşkünleri yaralar.

2436 Utanması olan köpekler değil, aslanlardır. Bu yüzden aslan komşularından avlanmaz.

2437 Mazlumu ezip zâlime tapan avam, köpek gibi pusudan Dâvud'a doğru fırladı.

2438 Bu grup Dâvud'a yönelerek dedi, *ey bize karşı sevecen olan seçkin peygamber…*

2439 [133a] *Bu sana yaraşmaz, çünkü apaçık bir zulümdür. Yok yere bir suçsuzu cezalandırdın.*

Dâvud'un -selam üzerine olsun- sırrı açıklamak ve bütün delilleri geçersiz kılmak üzere halkı sahraya çağırmaya karar verişi

2440 [Dâvud], *dostlar,* dedi, *onun gizli sırrının açığa çıkmasının zamanı geldi.*

2441 *O gizli sırra vâkıf olmak için hepiniz kalkın da [şehirden] dışarı çıkalım.*

2442 *Filan sahrada dalları sık, gür ve birbirine geçmiş büyükçe bir ağaç var.*

2443 *Dalları budakları oldukça sağlam ve kökünden burnuma kan kokusu geliyor.*

2444 *O güzel ağacın dibinde kan dökülmüştür. Bu uğursuz, [orada] efendisini öldürmüştür.*

2445 *Şimdiye dek Allah'ın hilmi bunu gizlemişti. Sonunda bu kaltabanın nankörlüğü yüzünden [bu sır açığa çıktı].*

2446 *Çünkü efendisinin ailesini ne nevruzda, ne bayram dönemlerinde bir gün bile görmedi...*

2447 *Zavallıları bir lokma [vermek için] arayıp sormadı ve eski haklarını hatırlamadı.*

2448 *Şimdiyse bu lanet olası, bir inek için [efendisinin] oğlunu yerlere çalıyor.*

2449 *O günahının üstündeki örtüyü kendi kendine kaldırdı. Yoksa Allah, suçunu örtecekti.*

2450 Kâfirler ve fâsıklar, bu ziyan verici çağda, kendi perdelerini kendileri yırtarlar.

2451 Zulüm, canın sırlarında gizlidir, [ama] zâlim [zulmü getirip] halkın önüne koyar.

2452 [Sanki] *bakın bana,* der, *boynuzlarım var benim. Açıkça görün cehennem ineğini!*

Zâlim hakkında el ve ayak ile dilin dünyada da tanıklık edişi

2453 Dolayısıyla elinle ayağın, kötülük hakkında iç dünyan aleyhine burada da tanıklık eder[152].

2454 Gizlediğin, sana karşı memur olup der ki inançlarını saklama, söyle.

2455 Özellikle öfke ve konuşma anında sırrını en ince ayrıntısına dek açığa çıkarır.

2456 Zulüm ve cefa memur olup ey el ayak, *beni ortaya çıkar,* deyince…

2457 Sırrın tanığı [el ayak], özellikle coşku, öfke ve kin anında buna nasıl direnebilir?

2458 Öyleyse sırrın sancağını sahraya dikmek üzere böyle bir memur atayan…

2459 Kıyamet gününde [sırları] açığa çıkarmak için başka memurlar da atayabilir.

2460 Ey zulüm ve düşmanlığa on elle sarılan, özün ortada senin[153]; [tanığa] gerek yok.

2461 Zorbalıkla ünlenmene gerek yok, [çünkü insanlar] senin ateşli içine vâkıftırlar.

2462 Özün, *görün beni, ben ateş ehliyim,* diye her an yüz kıvılcım saçar.

2463 Der ki ateşin parçasıyım, aslıma dönüyorum. Ben nur değilim ki Hak huzuruna varayım.

2464 İşte böyle bu hak tanımaz zâlim de, bir inek için bunca dalavere yaptı.

2465 Ondan (efendisinden) yüz inekle yüz deve götürmüştü [oysa]. Nefis budur, baba, ondan [ilişik] kes.

2466 Ayrıca bir gün bile Allah'a yakarmadı, hatta ondan dertli bir "Rabbim" sözü duyulmadı.

2467 [Demedi ki] *Rabbim, düşmanımı hoşnut eyle. Ben ona zarar verdiysem de sen ona kâr ver.*

[2468] [Rabbim] onu yanlışlıkla öldürdüysem de diyetini vâsim ödeyecek ve "elest"-ten beri canımın vâsisi sensin.

[2469] *[Nefis], inci [gibi] istiğfara karşılık bir taş bile vermez. Ey özgür can, nefsin insafı budur.*

Halkın [Şehirden] çıkıp o ağaca doğru gidişi

[2470] O ağaca vardıklarında [Dâvud] dedi, [davacının] ellerini arkasından sıkıca bağlayın.

[2471] [Bağlayın] da suçuyla günahını ortaya çıkarıp adalet sancağını yeryüzüne dikeyim.

[2472] [Dâvud,] *bre köpek,* dedi, *bunun atasını öldürdün sen. Böylece köleyken efendi oldun.*

[2473] *Efendini öldürüp malını aldın da Allah onun başına gelenleri açığa çıkardı.*

[2474] *Karın onun cariyesi olup [ineğini kesen] bu efendiye de kötülük etmişti.*

[2475] *Bu [kadının] doğurduğu her kız ya da oğlan, miras yoluyla hep onun malıdır.*

[2476] *Sen kölesin, kazandıkların onun malıdır. Kanun arıyordun, al sana kanun. Nasıl, iyi mi?*

[2477] *İşte burada efendini, sakın yapma, diye yalvarta yalvarta zâlimce öldürdün.*

[2478] *Bıçağı da gördüğün korkunç hayal yüzünden aceleyle toprağa gömdün.*

[2479] *Şimdi onun başı, bıçakla birlikte toprağın altında. Bu yeri kazın.*

[2480] *Bıçağın üstünde de efendisine böyle kötülük ve hile yapan bu köpeğin adı yazılı.*

[2481] [133b] [Dâvud'un] dediğini yaptılar ve toprağı kazınca bıçakla başı buldular.

[2482] O anda halkı bir bağrışma aldı ve herkes belindeki inkâr kuşağını kesti.

[2483] Ondan sonra [Dâvud] ona, *gel ey adalet isteyen,* dedi, *o kara yüzünle al hakkını!*

Dâvud'un -selam üzerine olsun- delile dayanarak kâtile kısas uygulanmasını emredişi

[2484] [Dâvud] aynı bıçakla ona kısası uygulattı. Hilesi onu Hakk'ın bilgisinden kurtarabilir mi hiç?

[2485] Hakk'ın sabrı bir süre göz yumsa da [kötülük] haddi aşınca açığa çıkar.

[2486] Kan uyumaz ve sorunu araştırıp açığa çıkarma eğilimi her gönle yerleşir.

[2487] Din [gününün] Rabbinin adaleti gereğince onun bunun gönlünde [bu eğilim] depreşir.

[2488] Bahçede ekin fışkırır gibi, filancaya ne oldu, başına ne geldi, [gibi sorular sökün eder.]

[2489] Bu soruşturmalar, kafa kurcalanması ve tartışmalar, kanın kaynayıp durmasındandır.

[2490] O adamın sırrı açığa çıkınca Dâvud'un mucizesi herkesçe duyulup iki kat ünlendi.

[2491] Bütün insanlar baş açık [Dâvud'un huzuruna] gelip secde ederek yerlere kapandılar.

[2492] Biz temelli körmüşüz. Oysa senden yüz türlü mucize görmüşüz.

[2493] Tâlut'un savaşına beni de al, diye taş seninle açıkça konuşmuştu.

[2494] Sen, bir sapan ve üç taşla geldin de yüz binlerce adamı darmadağın ettin.

2495 Taşların yüz binlerce parçaya bölünüp her biri bir düşmanın kanını döktü.

2496 Zırh yapmayı öğrendiğinde demir senin elinde muma döndü.

2497 Dağlar şükredercesine sana eşlik edip seninle birlikte hâfız gibi Zebur okurlar.

2498 Nefesinle yüz binlerce gönül gözü açılıp gayba hazır duruma geldi.

2499 Hep olagelen bunca [mucizeden] daha güçlü olansa, sonsuz hayat verişindir.

2500 Zaten bütün mucizelerin ruhu, ölüye sonsuz can bağışlamaktır.

2501 Bir zalim öldürüldü de bir dünya hayat buldu[154] ve herkes yeniden Allah'a kul oldu.

İneğin sahibi olduğunu ileri süren katil insan nefsinin sembolü, ineği kesen de aklın sembolüdür, Dâvud ise Hakk'ın sembolü ya da Hakk'ın nâibi olup Hakk'ın güç ve yardımıyla zâlimi öldürebilen ve çalışıp çabalamadan hesapsız zengin olabilen şeyhin sembolüdür.

2502 Nefsini öldür de dünyayı dirilt. Efendisini öldürmüştür, köleleştir onu.

2503 İnek sahibi davacı senin nefsin olup kendini efendi kılıp büyüklenmektedir.

2504 İneği kesense aklındır. Beden ineğini öldürene karşı inkârcı olma, hadi.

2505 Akıl tutsaktır ve Hak'tan zahmetsiz bol rızık ve nimet istemektedir.

2506 Onun zahmetsiz rızkı neye bağlıdır? Kötülüğün temeli olan ineği öldürmesine.

2507 Nefis der, *ineğimi nasıl öldürürsün?* Nefis ineği bedenle görünür de ondan.

2508 "Efendi oğlu" akıl yoksul kalmış, katil nefisse efendi ve önder olmuştur.

2509 Zahmetsiz rızık nedir, bilir misin? Ruhların gıdası ve peygamber erzakıdır.

2510 Fakat bu, ineği kurban etmeye bağlıdır. Ey meraklı, bil ki hazine ineğin içindedir.

2511 Dün akşam bir şeyler yedim. Yemeseydim senin anlayış eline bütün dizgini verirdim.

2512 "Dün akşam bir şeyler yedim" [sözü] hikâye. [Aslında] ne gelirse gizli evden gelir.

2513 Güzel gözlülerden göz süzmeyi öğrenmişsek artık neden gözümüzü sebeplere dikelim ki?

2514 Sebepler üstünde başka sebepler var. Sebebe bakma, ona çevir bakışını.

2515 Peygamberler sebepleri geçersiz kılmak için geldiler de mucizelerini göklere eriştirdiler.

2516 [Peygamberler], sebebe başvurmadan denizler yarıp[155] ekin ekmeden buğday elde ettiler.

2517 Onların çabalarıyla kumlar da un oldu[156]. Keçi kılı eğrile eğrile ipeğe döndü[157].

2518 Tüm Kur'an, sebepleri geçersiz kılma hakkındadır. Yoksulun yüceltilip Ebu Leheb'in kahredilişi [bu cümledendir].

2519 Ebabil kuşu iki üç taş atar da koca Habeş ordusunu yenilgiye uğratır[158].

2520 Yükseklerde kanat çırpan kuşun attığı taş, fili delik deşik eder.

2521 [Kur'an'da denir ki] ölü sığır kuyruğunu maktule vur[159] da kefenli haliyle anında dirilsin.

2522 [134a] [Böylece maktul] boğazı kesik halde yerinden fırlar da katilinden kanının hesabını sorar.

2523 Aynı şekilde baştan sona Kur'an'da sebep ve nedenleri geçersiz kılma vardır, vesselam.

2524 Bunu keşfetmek oyalanıp duran aklın işi değildir. Kulluk et ki sana âşikâr olsun.

2525 Felsefeci aklî konulara takılıp kalır. Aklın aklının şah süvarisi arınanlardır.

2526 Aklın aklı öz, senin aklınsa kabuk. Hayvan midesi [zaten] hep kabuk arar.

2527 Özü ara; kabuktan yüz türlü rahatsızlık gelir. Öz, arınmışlara helaldir, helal!

2528 Aklın kabuğu yüz kanıt sunsa da küllî aklın emin olmadan adım atması mümkün mü?

2529 Akıl, defterleri baştan başa karalayıp durur. Aklın aklıysa ayla dolu ufuklara sahiptir.

2530 [Aklın aklı] karadan da müstağnidir, aktan da. Onun ay ışığı, gönülle canı ışıl ışıl yapar.

2531 Karayla ak (kitaplar) bir değer kazanmışsa bu, yıldız gibi parlayan Kadir gecesindendir.

2532 Cüzdanla kese altınla değerlenir. Altın olmayınca cüzdan ve kese işe yaramaz.

2533 Nasıl bedenin değeri candansa canın değeri de cananın parıltısındandır.

2534 Şimdi can parıltı olmadan diri olsaydı, kâfirlere "ölüler[160]" der miydin hiç?

2535 Hey, desene, bizden bir asır sonrasına su ulaşsın diye konuşma yetisi kanal kazıyor!

2536 Her asırda bir mesaj getiren bulunsa da[161] eskilerin sözleri destek olur.

2537 A şükredici, Tevrat, İncil ve Zebur da Kur'an'ın doğruluğuna tanıklık etmedi mi?

2538 Zahmetsiz ve hesapsız rızık dile ki Cebrail cennetten getirsin sana.

2539 Hatta bahçıvanla uğraşmadan, ekim zahmeti çekmeden cennet sahibinden rızık [gelsin].

2540 Çünkü ekmekteki yarar O'nun vergisidir. Kabuk [konumundaki ekmeğin] aracılığı olmadan da o yararı [Allah] sana bahşeder.

2541 Tat gizlidir, ekmekse sofra gibidir (bir vesiledir). Sofrasız ekmek velinin nasibidir.

2542 Senin Dâvud'un olan şeyhin adaleti olmadan can rızkını çalışıp çabalamayla elde etmen mümkün mü?

2543 Nefis, senin şeyhle birlikte adım attığını görünce tüm benliğiyle sana boyun eğer.

2544 İneğin sahibi, ancak Dâvud'un nefesinden haberdar olunca teslim olup boyun eğer.

2545 Şeyh yardımcın olduğunda akıl avda kimi zaman nefis köpeğine egemen olur.

2546 Nefis, yüz türlü hile ve becerisi olan ejderhadır. Şeyhin yüzünü onun gözüne zümrüt kıl.

2547 İnek sahibini zebun eylemek istersen arkasına eşekler gibi üzengi batır.

2548 Allah velisine yaklaştığında onun yüz dikenli [uzun] dili kısalır.

2549 Onun yüz dili ve her dilinde yüz laf vardır. Hile ve dalaveresini anlatmak imkansız.

2550 Davacı nefis ineğinin ağzı laf yapar. [Bu sayede] yüz binlerce yalan delil getirir.

2551 O, bütün şehri kandırır, ancak şahı kandıramaz. Vâkıf olan şahı şaşırtamaz o.

2552 Nefsin sağ elinde tesbihle mushaf, yeninin içindeyse hançerle kılıç vardır.

2553 Onun mushafıyla hilesine kanma ve kendini ona sırdaş ve yoldaş etme.

2554 Abdest diye seni havuza doğru getirir de seni havuzun içine atar.

2555 İyi bir tâlip olan nûrânî akla zulmânî nefsin egemen olması mümkün mü?

2556 Nefis evde olunca aklın yabancıdır. Köpek, kendi kapısında korkunç bir aslan kesilir.

2557 Bekle de aslanlar ormana gelsin ve bu kör köpekler onlara tâbi olsun.

2558 Şehrin avamı, nefisle bedenin hilesini bilmez. [Nefis] ancak kalbin vahyiyle kahredilir.

2559 Onunla aynı cins olan onun dostudur. Ancak şeyhin olan Dâvud, bundan müstağnidir.

2560 Hak kimi kalp makamına yerleştirmişse o dönüşmüş ve beden özelliği kalmamıştır.

2561 Tüm insanlar içten hastalıklıdır. Hastalığın dostu elbette hastalıktır.

2562 Her önüne gelen Dâvud'luk savlar. Ayırt etme yetisi olmayan da ona bağlanır.

2563 Aptal kuş, avcının çıkarttığı kuş sesini duyar da o yana doğru uçar.

2564 Nakdi nakilden ayırt edemeyen zır câhildir. Mânâ ehli olsa da aman ondan kaç.

2565 Onun açısından bitki de birdir cansız varlık da. O, kesin iddia etse de kuşku içindedir.

2566 Böyle kimse mutlak zeki de olsa bu ayırt etme yetisi olmadığından aptaldır.

2567 Ceylanın aslandan kaçtığı gibi kaç ondan aman! Ona doğru cesurca koşma, a bilgili.

[134b] İsa'nın -selam üzerine olsun- ahmaklardan dağa kaçışı

2568 Meryem oğlu İsa, sanki kanını aslan dökecekmiş gibi dağa doğru kaçıyordu.

2569 Biri ardından koştu, *hayırdır,* dedi, *arkanda kimse yok, kuş gibi ne kaçıyorsun?*

2570 İsa telaş içinde öyle koşuyordu ki acelesinden ona cevap veremedi.

2571 [Adam] İsa'nın ardınca bir iki meydan koştuktan sonra tam bir ciddiyetle ona seslendi.

2572 *Allah rızası için,* dedi, *bir an olsun dur, kaçışını çözemedim çünkü.*

2573 *A kerem sahibi kimden kaçıyorsun bu yana doğru? Ardında ne aslan var, ne düşman, ne de korkacak bir şey.*

2574 [İsa] dedi, *ahmaklardan kaçıyorum, git işine. Kendimi kurtarıyorum, ayak bağı olma.*

2575 [Adam] dedi, *o Mesih sen değil misin? Öyle ki kör de sağır da sayende iyileşir.*

2576 *Evet,* dedi [İsa]. [Adam da], *gaybın,* dedi, *efsununu barındıran sen değil misin?*

2577 *Ölüye o efsunu okursun da ölü, av bulmuş aslan gibi fırlar ya hani?*

2578 *Evet,* dedi [İsa], *o benim.* [Adam] dedi, *çamurdan kuşlar yapan [sen] değil misin a güzel yüzlü*[162]*?*

2579 *Evet,* dedi [İsa]. [Adam] dedi, *a temiz ruhlu, dilediğini yaparsın, peki korkun kimden?*

2580 *Dünyada böyle bir delil karşısında senin kullarından olmayacak kim var ki?*

2581 İsa dedi, *bedeni yaratan ve ondan önce de canı yaratan Hakk'ın zâtına [and olsun]...*

2582 *Aşkıyla feleğin kendinden geçtiği Hakk'ın zâtı ve temiz sıfatları hürmetine...*

2583 *Ben o efsunu ve "İsm-i azam"ı sağıra ve köre okudum da iyileşti.*

2584 *Koskoca kayalık dağa okudum da yarıldı ve hırkasını göbeğine dek yırttı.*

2585 *Ölünün bedenine okudum da dirildi. Önemsiz nesneye okudum da önem kazandı.*

2586 *[Fakat] bunu ahmağın kalbine yüz binlerce kez sevgiyle okudum da derman olmadı.*

2587 *Mermer kesildi de huyundan vazgeçmedi. Kum kesildi de onda hiç ekin bitmedi.*

2588 [Adam] dedi, *Hakk'ın adının orada yararlı olup burada etki etmemesinin hikmeti nedir?*

2589 *[Oysa] o da derttir, bu da dert. Peki neden buna deva olmadı da ona oldu?*

2590 [İsa] dedi, *ahmaklık derdi Allah'ın kahrıdır. Sıkıntı ve körlükse kahır değil, beladır.*

2591 Bela, acınası bir derttir. Ahmaklıksa yaralayıcı bir derttir.

2592 Ona vurulan dağı Allah mühürlemiştir. Hiç bir çare eli ona uzanamaz.

2593 Ahmaklardan İsa'nın kaçtığı gibi kaç. [Çünkü] ahmakla birliktelik nice kanlar dökmüştür.

2594 Hava suyu nasıl azar azar çalarsa ahmak da dini sizden öyle çalar.

2595 Tıpkı kıçının altına taş koymuş adamınki gibi sıcaklığını çalıp soğukluk verir.

2596 İsa'nın kaçışı korkudan değil, güvenliktir ve öğretmek içindir.

2597 Zemheri ufukları kaplasa da o ışıklı güneşe ne gam?

Sebe halkının hikâyesi ile onların ahmaklıkları ve Peygamberlerin öğütlerinin ahmaklara etki etmeyişi

2598 Sebe halkının hikâyesini anımsadım. Ahmağın nefesiyle sabâ onlara veba olmuştu hani.

2599 Sebe [ülkesi], çocuklardan duyduğun masallardaki çok büyük şehre benzer.

2600 Çocuklar masallar anlatırlar. [Aslında] masallarında bir çok sır ve öğüt gizlidir.

2601 Masallarda boş sözler söylenir [ama bu sözlerin bir hikmeti olabilir. Öyleyse] bütün harabelerde hazine ara.

2602 Oldukça büyük ve görkemli bir şehir vardı, fakat değeri bir kâseden fazla değildi.

2603 Yüzölçümü büyük çok görkemli [bir şehirdi]. Tıpkı soğan gibi büyük mü büyük.

2604 Orada on şehir halkı kadar [insan vardı], ama toplam yüzü yunmamış üç kişiydi.

2605 Orada sayısız insan vardı, ama toplam olgunlaşmamış üç beleşçiydi.

2606 Cânâna [ulaşmak için] koşmayan can, binlerce olsa da yarım insan sayılır.

2607 [Bunlardan] biri, çok uzak görüşlü ve kör gözlüydü. Süleyman'a kördü, [ama] karıncanın ayağını görürdü.

2608 Ötekiyse kulağı keskin ve çok sağırdı. Defineydi, [ama] bir arpa kadar altın yoktu onda.

2609 Üçüncüsü ise vücudu açıkta, fakat elbisesinin etekleri uzun olan çıplak biriydi.

2610 [135a] Kör, *işte,* dedi, *bir ordu geliyor; kimler ve ne kadar olduklarını görüyorum ben.*

2611 Sağır, *evet,* dedi, *duydum seslerini; duydum gizli ve açık söylediklerini.*

2612 Çıplaksa, *ben,* dedi, *uzun eteğimi kesmelerinden korkarım.*

2613 Kör, *işte yaklaştılar,* dedi, *kalkın, onlar bizi yaralayıp bağlamadan kaçalım!*

2614 *Evet dostlar,* dedi sağır, *eyvah daha bir yaklaşıyor sesleri!*

2615 Çıplak olan dedi, *eyvah, tamah edip kesecekler eteğimi, güvende değilim ben!*

2616 [Böylelikle] şehri bırakıp dışarıya çıktılar ve kaçış halinde bir köye girdiler.

2617 O köyde besili bir tavuk buldular, fakat sıskaydı ve zerre kadar eti yoktu.

2618 Ölmüş bir tavuktu ve kargalarca didiklenmekten kemikleri ip gibi incelmişti.

2619 Aslanın avını yediği gibi onu yediler. Böylece her biri doyup fil gibi olmuştu.

2620 Üçü de o tavuktan yeyip şişmanlayarak oldukça büyük ve iri üç file döndüler.

2621 Öyle ki o üç genç kocaman olup şişmanlıkları yüzünden dünyaya sığmaz oldular.

2622 Onca şişmanlıklarına ve yedi kat iriliklerine karşın kapı yarığından çıkıp gittiler.

2623 Yaratılmışların ölüm yolu görünmez bir yoldur. Görünmez, çünkü mekansız bir yoldur.

2624 İşte art arda birbirini izleyen kervanlar, gizli olan kapı yarığından [çıkıp gitmekteler].

2625 Kapıda o yarığı arasan bulamazsın, çok gizlidir. [Oysa buradan] bir çokları gelin olup gider.

Uzak görüşlü kör ve keskin duyuşlu sağır ile uzun etekli çıplağın açıklanması

2626 Bil ki emeldir sağır; ölümümüzü duyar da kendi ölümünü duymaz, göç edişini görmez.

2627 Hırs ise kördür; insanların kusurlarını inceden inceye görüp tek tek söyler.

2628 Kusur arayıcı olmasına karşın onun kör gözü kendi kusurunu zerre kadar olsun görmez.

2629 Çıplaksa eteği kesilecek diye korkar. Çıplak adamın eteğinin kesilmesi mümkün mü?

2630 Dünya adamı müflis ve korkaktır; hiçbir şeyi yokken hırsızlardan korkar.

2631 O çıplak gelip çıplak gider. [Bununla birlikte] hırsız kaygısından içi kan ağlar.

2632 Ölüm anında ona yüzlerce ağıt yakılır. Onun bu korkusundan canını gülme tutar.

2633 O zaman anlar zengin parasız olduğunu. Bir becerisinin olmadığını anlar akıl sahibi.

2634 Tıpkı kucağı çömlek kırıklarıyla dolu olup da mal sahibi gibi bunların üstüne titreyen çocuk gibi.

2635 [Elinden] bir parça [çömlek kırığı] alsan ağlar. Aldığın parçayı geri versen güler.

2636 Çocuğun bilgi elbisesi olmadığından onun ağlayış ve gülüşünün itibarı yoktur.

2637 Saygın kişi, ödünç şeyi mal mülk sandığından yalancı malı için çırpınıp durur.

2638 Malı olduğuna dair düş görür ve çuvalını hırsız kapacak diye korkar.

2639 Biri kulağını çekip onu uykudan sıçratınca [düşündeki] korkusuna gülmeye başlar.

2640 Bu dünyanın akıl ve bilgisine sahip olan bilginler de aynı şekilde titrerler.

2641 Çeşitli bilimlerle donanmış bu bilginler için Allah, Kur'an'da "Bilmezler[163]" demiştir.

2642 Her biri kendinde ilim olduğunu sanarak [ilimlerini] biri çalacak diye korkar.

2643 *Zamanımı çalıyorlar,* der. *[Oysa] zaten yararlı bir zamanı yoktur.*

2644 *İnsanlar beni işimden alıkoydular,* der. [Oysa] canı gırtlağına dek işsizliğe batmıştır.

2645 Çıplak da, *sürüyüp giderken eteğimi ellerinden nasıl kurtaracağım,* diye korku içindedir.

2646 O zâlim, bilimlere ilişkin yüz binlerce bölüm bilmesine karşın kendi canını bilmez.

2647 O, her cevherin özelliğini bilir de kendi cevherini ifade etmede eşek gibidir.

2648 Der ki *caiz olanı da bilirim, olmayanı da.* Sen kendini bilmiyorsun, câiz misin, âciz mi?

2649 Bunun uygun, şunun uygunsuz olduğunu bilirsin. Fakat sen uygun musun, uygunsuz mu, asıl buna iyi bak.

2650 Her malın değeri nedir bilirsin de kendi değerini bilmezsin, işte bu ahmaklıktır.

2651 Uğurları uğursuzlukları bilirsin, fakat asıl kendinin uğurlu mu uğursuz mu olduğuna bak.

2652 Bütün ilimlerin özü budur işte: Kim olduğunu bilmelisin din gününde.

2653 Sen dinin temellerini bilirsin, fakat sen asıl, iyi mi diye kendi temeline bak.

2654 [135b] A ulu kişi, senin için iki usûlden[164] daha iyidir kendi usûlün, kendi aslını bilmen.

Sebeliler'in mutluluğuyla şükürsüzlüğüne dair

2655 Sebelilerin temelleri kötüydü ve Allah'la buluşma (*likâ*) vesilelerinden kaçıyorlardı.

2656 [Allah] onlara mutlulukları için sağda solda onca tarla tapan, onca bağ bahçe vermişti[165].

2657 Bolluk yüzünden meyveler o denli çok dökülüyordu ki geçilecek yollar daralırdı.

2658 Dökülen meyveler yolu kaplıyor. Gelen geçen meyvenin bolluğuna şaşardı.

2659 Onlar meyveliklerde başlarına sele alıp yürürken dalları sallamadan sele dolardı.

2660 Meyveleri insan değil, rüzgâr sallardı ve meyvelerle nice etekler dolardı.

2661 İri salkımlar aşağıya dek sarkmakta ve gelen geçenin başına yüzüne çarpmaktaydı.

2662 Altın bolluğu nedeniyle külhan ateşçisi [bile] beline altın kemer bağlardı.

2663 Besin bolluğundan köpekler ekmeği ayakları altında çiğner, ovadaki kurtlar hazımsızlık çekerdi.

2664 Köy ve şehir, hırsızdan ve kurttan güvendeydi. Kocaman kurttan keçi bile korkmazdı.

2665 O toplumun günden güne artan nimetlerini [uzun uzadıya] anlatsam…

2666 [Beni] önemli sözlerden alıkoyar. [Bu bağlamda] peygamberler "doğru ol[166]" emrini getirmişlerdir.

Sebelilere öğüt vermek üzere Haak tarafından peygamberler gönderilmesi

2667 Oraya on üç peygamber geldi. Hepsi de yoldan sapanlara kılavuzluk etmekteydi.

2668 [Peygamberler dediler] nimet arttı, peki şükrü hani? Şükür bineğini uyursa hareketlendirin.

2669 Nimet verene şükretmek akılca vâciptir. Yoksa [Allah], sonsuz gazap kapısını açar.

2670 Kendinize gelin de keremi görün! Böyle bir nimete karşılık kim bir şükürle yetinir?

2671 Baş bağışlayıp şükür olarak bir secde ister. Ayak bağışlayıp şükür olarak bir "oturma" (*ka'de*) ister.

2672 Sebeliler, *şükrümüzü,* dediler, *şeytan götürdü. Biz şükürden de nimetten de usandık.*

2673 *Biz ihsandan öyle usandık ki ne ibadet hoşumuza gidiyor, ne günah.*

2674 *Biz nimet de istemiyoruz, bahçe de. Biz, imkân da istemiyoruz, rahat da.*

2675 Peygamberler dediler, *kalpte hastalık var da bu yüzden Hakk'ı tanımaya engel var.*

2676 Bu yüzden nimet tümüyle illet olur. Yemeğin hastaya güç vermesi mümkün mü?

2677 A ısrarcı, sana nice güzel [nimet] geldi de hepsi kötüleşti, berrak olan bulandı.

2678 Sen bu güzelliklere düşman kesildin de neye el sürsen kötüleşti.

2679 Tanışın ve dostun olan herkes senin gözünde hor ve hakir hale geldi.

2680 Sana yabancı olanlar da senin gözünde çok yüce ve saygındı.

2681 Bu da o hastalığın etkisindendir. Onun zehri bütün eşlere bulaşıcıdır.

2682 O hastalık hemen giderilmeli. Çünkü o varken şeker, pislik gibi görünecektir.

2683 [O hastalık varken] sana gelen her tatlı tatsız olur. Bengisu [bile] gelse ateş kesilir.

2684 O nitelik, ölüm ve sıkıntı iksiridir. Onun yüzünden sonunda hayatın ölüme döner.

2685 Kalbi dirilten nice besinler, senin bedenine girince kokuşur.

2686 Nazla elde edilen nice değerli kişi, sana av olunca senin gözünde bayağılaşır.

2687 Akılla akıl içtenlikle tanışınca dostluk ve sevgi her an artar.

2688 Nefsin aşağılık nefisle tanışmasıyla emin ol zamanla [dostluk ve sevgi] azalır.

2689 [Kişinin] nefsi illetin çevresinde döndüğünden kısa sürede bilme ve tanımayı bozar.

2690 Dostun yarın senden tiksinmesini istemiyorsan, akıllıyla ve akılla dostluk kur.

2691 Sen nefsin sam yelinden hastaysan, neyi tutsan bir hastalık vesilesi olur.

2692 Eline mücevher alsan taşa dönüşür, gönül sevgisine sarılsan savaş kesilir.

2693 Güzel ve özgün bir nükte duysan, anlamandan sonra tadı kaçıp sevimsizleşir.

2694 [Dersin] ki ben bunu çok duydum, eskidi artık, bundan başka bir şey söyle, dostum!

2695 Farz et ki yeni ve özgün bir şey daha söylendi. Yarın ondan da bıkıp tiksinirsin.

2696 Hastalığı defet. Hastalığın kökü kazınınca eski sözler [bile] yeni gelir sana.

2697 Eski olandan yeni yapraklar filizlenince o eski kökten yüz yeni salkım filizlenir.

2698 [136a] Biz tabipleriz, Hakk'ın çıraklarıyız. Bizi gördü de "yarıldı[167]" engin deniz.

2699 Tabiat tabipleriyse başkadır. Kalbe nabız yoluyla bakarlar onlar.

2700 Araç gereç olmadan güzelce bakarız kalbe. Feraset sayesinde yücelerden bakarız biz.

2701 Onlarsa besin ve meyve tabipleridir. Onlar sayesinde hayvanî ruh güçlenir.

2702 Biz davranış ve söz tabipleriyiz. Bize ilham veren, celâl nurunun aydınlığıdır.

2703 [Böylece deriz] ki *böyle bir davranış sana yararlıdır, şöyle bir davranışsa yoldan çıkarır.*

2704 *Böyle bir söz seni ilerletir, şöyle bir söz ise yaralar.*

2705 *Öteki tabipler için idrar delildir. Bizim delilimizse yüce vahiydir.*

2706 *Kimseden bir ücret istemeyiz biz*[168]*. Hak'tan bize bol bol ücret gelmektedir.*

2707 *Onulmaz hastalığı olanlara duyuru: Her hastaya ilacımız var bizim!*

Toplumun peygamberlerden mucize istemeleri

2708 Halk dedi, *ey iddia sahipleri, tıp ilminize ve yararlı olacağınıza ilişkin kanıt hani?*

2709 *Çünkü siz de yeme içme ve uykuya bağlısınız*[169] *ve bizim gibi köyde otlamaktasınız.*

2710 *Siz bu su ve çamur tuzağına takılmışken gönül simurgunu avlamanız mümkün mü?*

2711 *Makam ve önderlik sevgisi kendinizi peygamberlerden saymaya itiyor.*

2712 *Böyle laflara ve yalanlara kulak asıp da tuzağa düşecek değiliz biz.*

2713 Peygamberler dediler, *bu, körlüğe yol açıp görmeye engel olan hastalıktandır.*

2714 *Duydunuz çağrımızı. Elimizdeki mücevheri görmez misiniz peki?*

2715 Bu mücevher insanlar için bir sınamadır. Biz onu gözlerin çevresinde döndürürüz.

2716 *Delil hani,* diyenin bu sözü, körlüğe hapsolduğuna ve mücevheri görmediğine delildir.

2717 *Gün başladı, kalk, itirazı bırak da fırla,* diye dile gelir güneş.

2718 Sen dersin, *ey güneş delil hani?* [O da] sana, *behey kör,* der, *Hak'tan göz iste!*

2719 Güpegündüz lamba arayan, işte bu arayışıyla körlüğünü ilan etmiş olur.

2720 Göremezsen sabah mı [değil mi] diye kuşkuya düşersin. [Oysa] sen örtü içindesin.

2721 Bu sözünle körlüğünü açığa vurma. Sus da erdemi bekle.

2722 Behey günü arayan, gün ortasında, gün hani, demek, kendini rezil etmektir.

2723 Sabır ve susma, rahmeti çeker. Böyle gösterge aramaksa hastalığın göstergesidir.

2724 "Susun[170]"u kabul et ki senin canına cânandan "susun"un karşılığı gelsin.

2725 [Hastalığının] nüksetmesini istemiyorsan, bu tabibin huzurunda paranı ve başını yere çal, ey akıllı.

2726 Çok konuşmayı sat da candan, makamdan ve paradan geçmeyi satın al.

2727 Böylece Allah'ın erdemi seni övsün de gökler senin makamını kıskansın.

2728 Tabiplerin gönlünü gözetirseniz, özünüzü görüp kendinizden utanırsınız.

2729 Bu körlüğün giderilmesi yaratılmışların elinde değildir, fakat tabiplerin ikramı hidayettendir.

2730 Bu tabiplere canla başla köle olun da misk ve amberle dolup taşın.

Toplumun Peygamberleri suçlaması

2731 İnsanlar, *tüm bunlar,* dediler, *hile ve aldatmaca. Nasıl olur da Allah, Zeyd'den, Bekir'den nâip tayin eder?*

2732 *Her şahın elçisi şahla aynı cinstendir. Suyla çamur (insan) nere, göklerin yaratıcısı nere?*

2733 *Biz eşek beyni mi yedik de sizin gibi sivrisineği Hüma kuşuna arkadaş kılalım?*

2734 *Sivrisinek nere, Hüma nere? Çamur nere, Tanrı nere? Zerrenin gökteki güneşle ne ilgisi var?*

2735 *Bu ne biçim ilgi, ne biçim bağlantı? Böyle bir şey akla ve beyne sığar mı?*

Tamamı Kelile ve Dimne kitabında anlatıldığı üzere *"Ben gökteki ay tarafından sana gönderilen elçiyim. Şu su kaynağından uzak dur"* demesini söyleyerek bir tavşanı filin huzuruna elçi olarak gönderen tavşanların hikâyesi

2736 Bu, bir tavşanın, *ben ayın elçisiyim, ben ayla eşim,* demesine benziyor.

2737 Berrak su kaynağına gelen fil sürüsü yüzünden bütün av hayvanları sıkıntıdaydı.

2738 [136b] Tümü korku yüzünden pınardan uzak ve yoksundu. Güçleri az olduğundan hileye başvurdular.

2739 Hilalin doğduğu ilk gece yaşlı bir tavşan dağın başından fillere doğru seslendi:

2740 *Ey fillerin şahı, [ayın] on dördünde gel; pınarın içinde bulursun bunun kanıtını.*

2741 *Ey fil şahı, ben elçiyim, karşıda dur. Elçiye hapis, işkence ve kızmak olmaz.*

2742 *Ey filler, gidin, diyor ay. Pınar bizimdir, çekilin ordan.*

2743 *Yoksa zor [kullanıp] kör ederim sizi, [diyor]. [Gerekeni] söyledim, [yükümlülüğü] boynumdan attım.*

2744 *Bu pınarı terk edip gidin de ayın kılıç yarasından güvene erin.*

2745 *İşte bunun kanıtı, pınarda fil su içerken ayın titremesidir.*

2746 *Ey fil şahı, o gece hazır ol da su kaynağının içinde bu kanıtı bul.*

2747 Ayın üzerinden yediyle sekiz [gün] geçince fil şahı gelip kaynakta gezinmeye başladı.

2748 O gece fil hortumunu suya vurunca su dalgalandı ve [böylece] ay titredi.

2749 Fil böylece söylenene inandı. Çünkü kaynağın içinde ay titremişti.

2750 [İnkârcılar, peygamberlere], *biz ayın titremesinden korkacak fillerden değiliz,* dediler.

2751 Peygamberlerse, *ah ahmaklar,* dediler, *can öğüdü, [ayaklarınızdaki] bağı daha da sıkılaştırdı.*

Peygamberlerin onların kınamalarını cevaplayıp onlara örnek vermeleri

2752 [Peygamberler dediler,] *derdinize [uyguladığımız] ilaç ne yazık ki can alıcı kahır zehrine döndü.*

2753 *Allah gazap perdesini görevlendirince bu lamba gözünüzdeki karanlığı artırdı.*

2754 *Sizden ne başkanlığı isteyeceğiz ki? Bizim başkanlığımız gökten yücedir zaten.*

2755 İnci dolu deniz, gemiden, hem de fışkı dolu gemiden, ne şerefi elde edecek ki?

2756 Güneşi bir zerre gibi gören kör ve karanlık göze yazıklar olsun!

2757 İblis'in gözü, eşsiz ve benzersiz Âdem'e baktı da çamurdan başka bir şey görmedi.

2758 [Âdem'in] baharı şeytanca gözüne kış göründü. [Çünkü] evinin olduğu yönden hareket etti.

2759 Zaman zaman bahtsız kişinin karşısına nice ikbâller çıkar da o yolunu çevirir.

2760 Aşk beslemeyi bilmeyen bahtsızın karşısına farkında olmadan nice sevgililer çıkar.

2761 Gözümüzü yanıltan, yoksunluğumuzdur. Kalbi tersyüz edense kötü kaderdir.

2762 Taştan put size kıble olunca lanet ve körleşme size barınak olmuştur.

2763 Taşınız Hakk'a eşliğe yaraşır da akıl ve can Hakk'a sırdaşlığa nasıl yaraşmaz?

2764 Ölmüş sinek Hümaya ortak olurken canlı [insan] Sultan'a sırdaşlığa nasıl yaraşmaz?

2765 Yoksa ölü olan sizin yonttuğunuz, diri olansa Allah'ın yonttuğudur, diye mi?

2766 Kendinize ve sanatınızın ürününe âşıksınız siz. Yılanın kuyruğu da yılanın başına tapar.

2767 Ne o kuyrukta ikbâl ve nimet vardır, ne de o başta rahat ve lezzet.

2768 Yılanın kuyruğu başının çevresinde dolanır. Bu iki arkadaş birbirine yaraşır.

2769 Güzel duyacak olursan, Gazneli bilge [Senâî], *İlâhî-nâme*'de şöyle söylemektedir:

2770 "Kaderin hükmüne dair boş konuşup durma. Eşeğin kendisi lâyıktır eşek kulağına[171]."

2771 Bedenler organlarla uyumludur. Nitelikler ruhlarla uyumludur.

2772 Her ruhun niteliği ruhla uyumludur. Çünkü Hak yontar onu.

2773 Allah, niteliği ruhla eş kıldığı için bil ki [nitelikle ruh] gözle yüz gibi uyumludur.

2774 Güzel ve çirkindeki nitelikler uyum gösterir. Allah'ın yazdığı harfler uyum içindedir.

2775 Göz ve yürek, kâtibin elindeki kalem gibi, iki parmak arasındadır[172], Hüseyin!

2776 Lütuf ve kahırdır parmak. Aradakiyse bu parmaklarca sıkılıp gevşeyen gönül kalemidir.

2777 Ey kalem, yücelme peşindeysen kimin parmakları arasında olduğuna bak!

2778 Tüm amaç ve devinimin bu parmaktandır. Başın da toplanma yerinin dört yoluna bağlıdır.

2779 Hallerinin harfleri O'nun yazısındandır. Azmin ve vazgeçişin de O'nun azmi ve vazgeçişidir.

2780 Niyaz ve yakarıştan başka yol yoktur. Bu dönüşümden her kalemin haberi yoktur.

2781 Kalem bunu bilir, ama kendi çapında. İyide ve kötüde kendi değerini koyar ortaya.

2782 [Kimileri], tavşanla fil [hikâyesine] sarılarak hilelerle ezeli karıştırmışlardır.

[137a] Misal getirmek, özellikle ilâhi konularda, herkesin haddine değildir

2783 Böyle misaller üretip de münezzeh dergâha doğru atmak sizin haddinize mi?

2784 Böyle misal getirmek Hakk'ın tekelindedir. Çünkü O, gizli ve açık bilgiye vâkıftır.

2785 Bir şeyin sırrını nerden bileceksin de kel halinle zülfü ya da yüzü misal getireceksin?

2786 Mûsa onu asâ olarak gördü, [oysa asâ] değil, ejderhaydı[173], sırrı açığa çıkmaktaydı.

2787 Böyle bir sultan değneğin sırrını bilmezken sen nerden bileceksin bu tuzakla yemin sırrını?

2788 Musâ'nın gözü meselde yanılmışken nasıl olur da lüzumsuz bir fare [o yöne] delik açar?

2789 [Allah], verdiğin misali, [yaptığına] karşılık seni parça parça eden ejderhaya çevirir.

2790 Lanetli İblis böyle bir misal getirdi de kıyamet gününe dek Hak tarafından lanetlendi[174].

2791 Kârun da inadından böyle misal getirdi de tahtıyla tacıyla yerin dibine battı.

2792 Bil ki senin bu misalin kargayla baykuş [gibi uğursuz]dur. Onlar yüzünden yüzlerce ocak sönmüştür.

Gemi yapılırken Nuh kavminin alay yollu misaller getirmesi

2793 Nuh çölde gemi yaparken, yüz misalci, alay etmek için harekete geçti[175].

2794 [Diyorlardı ki] *su kuyusunun [bile] olmadığı çölde gemi yapıyor! Ne aptal bir câhil!*

2795 Biri diyordu, *ey gemi şahlan!* Biri de diyordu, *kanadını da yap!*

2796 Nuh ise diyordu, *bu Allah'ın emriyle [yapılmaktadır[176]] ve alaylarla eksilecek değildir.*

Gece yarısı duvarın dibinde ne yapıyorsun diye sorulunca davul çalıyorum diye cevap veren hırsızın hikâyesi

2797 Şu meseli dinle: Geceleyin baş belası bir hırsız, duvarın dibinde tünel kazıyordu.

2798 Yarı uykulu olan hasta biri onun yavaştan çıkardığı tık tıkları duyuyordu.

2799 Dama çıkıp başını aşağı sarkıtarak ona, *babalık,* dedi, *ne işle meşgulsün?*

2800 *Hayırdır, gece yarısı ne kazıyorsun? Sen kimsin?* [Hırsız] dedi, *davulcuyum, muhterem.*

2801 [Adam] dedi, *ne yapıyorsun?* [Hırsız] dedi, *davul çalıyorum. A yol yordam bilen,* dedi [adam], *davulun sesi hani?*

2802 [Hırsız] dedi, *yarın duyarsın sesini, [duyunca] yandım eyvah feryadını.*

2803 Bu [hikâye] yalan ve uydurmadır. Sen bu yalanın sırrını da anlayamazsın.

İnkârcıların anlattıkları gökteki aydan file mesaj getiren tavşan meseline cevap

2804 O tavşanın sırrı, bil ki sana elçi olarak gelen lüzumsuz şeytandır...

2805 Böylece aptal nefsini Hızır'ın içtiği bengisudan yoksun bırakan [şeytan].

2806 Onun anlamını tersyüz ettin. Küfür söz söyledin, [öyleyse ceza olarak] iğneye hazır ol.

2807 Berrak suda ayın titrediğini ve böylece çakal (tavşan)ın filleri korkuttuğunu söyledin.

2808 Tavşan, fil ve su hikâyesinden ve fillerin titreyen aydan korktuğundan mı söz ediyorsun?

2809 Behey câhil körler, seçkin ve sıradan herkesin boyun eğdiği aya bunun neresi benzer?

2810 Ay ne ki, güneş ne ki, felek ne ki? Akıllar ne ki, nefisler ne ki, melek ne ki?

2811 Güneşin güneşinin güneşi! Niye söylüyorum ki bunu? Yoksa rüyada mıyım?

2812 Şahların öfkeleri yüz binlerce şehri yerle bir etmiştir, bre densiz sapıklar!

2813 Dağ yarılır, yüz parçaya ayrılır. Değirmen gibi döner güneş.

2814 Yiğitlerin öfkeleri bulutları kurutur. Kalplerin öfkesi âlemleri yıkar.

2815 A yıkanmamış (yaşayan) ölüler, Lut şehrindeki ceza meydanına bakın!

2816 Fil nedir ki? Üç uçan kuş, o zavallı fillerin kemiklerini ufaladı.

2817 Kuşların en güçsüzü ebâbil, fili öyle paraladı ki onarmanın yolu yok.

2818 Duymayan var mı Nuh tufanını ya da Firavun ordusuyla Ruh (Cebrail)'un savaşını?

2819 Ruh yenip suya döktü onları. Su onları zerre zerre parçaladı.

2820 Duymayan var mı Semud'un başına gelenleri ve kasırganın Âdlıları alıp götürüşünü?

2821 Savaşta filler öldüren öylesi fillere gözünü açıp da bak bir yol.

2822 [137b] O filler, o zâlim şahlar, kalbin gazabıyla sürekli taşlanmaktadırlar.

2823 Sonsuza dek bir karanlıktan bir karanlığa giderler de [onlara] acıma ve yardım yoktur.

2824 İyi adla kötü adı duymadınız mı siz? Herkes gördü de siz mi görmediniz?

2825 Gördüğünüzü görmezden gelirsiniz, ama ölüm sizin gözünüzü iyi açacak!

2826 Tut ki evren güneş ve ışıkla dolu. Mezar gibi bir karanlığa girince…

2827 O büyük nurdan yararlanamazsın ve penceren cömert aya kapanır.

2828 Sen sarayı bırakıp kuyuya girmişsin. Geniş dünyaların ne suçu var ki?

2829 Kurt niteliğine benzer [niteliği] olan can, Yusuf'un yüzünü, söyle, nasıl görür?

2830 Dâvud'un sesi dağa taşa ulaşır da taş kalplilerin kulağı onu pek duymaz.

2831 Akla ve insafa her zaman selam olsun. Doğru olanı Allah daha iyi bilir.

2832 Ey Sebeliler, yüce elçileri tasdik edin. Tutsak eden [Rabb]in tutsak ettiği ruhu tasdik edin.

2833 Işık saçan güneşleri tasdik edin ki onlar sizi kıyamet zilletinden güvende tutsunlar.

2834 Kıyamet alanına atılmanızdan önce tasdik edin o parlak dolunayları.

2835 Karanlığı aydınlatan lambaları tasdik edin. Ululayın onları; umudun anahtarlarıdır onlar.

2836 Sizden iyilik ummayanları tasdik edin. Sapkınlığa düşmeyin, alıkoymayın başkalarını.

2837 Arapçayı bırak, Farsça söyleyelim. Ey suyla toprak [insan], o Türk'ün Hindu'su ol.

2838 Şahların tanıklıklarına kulak verin hey! [Onlara] gökler iman etti, [siz de] iman edin.

Uzak görüşlülüğün anlamı ve uzak görüşlü adam örneği

2839 Ya öncekilerin durumlarına bakın ya da ihtiyatla ileri doğru kanatlanın.

2840 Uzak görüşlülük nedir? İki tedbir arasında ihtiyatlı olup yanlıştan uzak olanı seçmendir.

2841 Biri der ki bu yolda yedi gün su yok, üstelik ayakları yakan kum var.

2842 Ötekiyse, bu yalandır, der, sür atını, her akşam akan bir pınar göreceksin.

2843 Uzak görüşlülük, [yanına] su alarak korkudan kurtulup doğru yol üzere olmandır.

2844 Yolda su varsa bunu dök. Su yoksa, [su var diye] inat eden adamın vay haline!

2845 Ey halife (Âdem) oğulları, insaf edip vaat edilen gün için ihtiyatlı davranın.

2846 Babanızdan öç alıp onu yücelerden zindana sürükleyen o düşman (şeytan)…

2847 Gönül satrancının şahını mat ederek cennetten uzaklaştırıp âfetlerin maskarası kıldı.

2848 Mücadelede bir kaç kez sarma yaptı ve sonunda güreşte sırtını yere vurup utandırdı.

2849 [Şeytan] o pehlivana işte böyle yaptı. Ey geri kalanlar, [sakın] onu hafife almayın.

2850 O hasetçi, anamızın babamızın tacını, ziynetini el çabukluğuyla kaptı.

2851 Onları orada çıplak, rezil ve perişan bıraktı da[177] Âdem, yıllarca höykürerek ağladı.

2852 Niçin ziyan defterine [adım] yazıldı diye [ağladıkça] onun gözyaşından bitkiler bitti.

2853 Böyle bir önderin onun yüzünden dövünüşüne bak da o şeytanın hilekârlığını kıyasla.

2854 Onun şerrinden sakının ey çamura tapanlar! "Lâhavle" kılıcını vurun onun başına.

2855 Çünkü o size hep pusudan bakıyor da siz onu görmüyorsunuz, dikkat!

2856 Her zaman yem serper ya avcı. Yem görünür de tuzak görünmez.

2857 Nerede yem görsen sakın. Sakın da kolunu kanadını bağlamasın tuzak.

2858 Çünkü yemi terk etmesini bilen kuş, tuzağı olmayan ovadan yem yer.

2859 Onunla yetinip tuzaktan kurtulur da hiçbir tuzak kolunu kanadını bağlamaz.

Hırs ve heves yüzünden ihtiyatı terk eden kuşun durumunun vehameti

2860 Yine bir kuş, bir duvarın üstüne konmuş, bir tuzaktaki yemlere göz dikmişti.

2861 Bir yandan ovaya bakarken bir yandan da hırs bakışı onu yeme çekiyordu.

2862 Bu bakış öbür bakışla mücadele edip birden bire onu akıldan yoksun bıraktı.

2863 Bir başka kuşsa bu ikirciği bırakarak [yemden] bakışlarını ayırıp ovaya yöneldi.

2864 Ne mutlu onun kanatlarına, bravo ona! Bütün özgürlere önder oldu sonunda.

2865 Onu önder edinen kurtulup güven ve özgürlük makamına yerleşir.

2866 [138a] Çünkü onun kalbi, uzak görüşlülerin sultanıdır. Gül bahçesiyle kırlar onun konağıdır.

2867 İhtiyat ondan razı, o ihtiyattan razı. [Sen de] karar vereceksen böyle karar ver.

2868 Defalarca hırs tuzağına düşüp boynunu kılıca teslim ettin…

2869 Yine de tövbeleri kabul eden lütuf sahibi, tövbeni kabul ederek seni azat edip sevindirdi.

2870 [Allah] der ki *"siz dönerseniz biz de döneriz*[178]*". Biz, davranışla karşılığı eş kıldık.*

2871 *Eşlerden birini yanıma getirdiğimde onun eşi de ister istemez koşa koşa gelir.*

2872 *Eylemi sonucuyla eşleştirdik. Eşin biri gelince öteki eş de gelir.*

2873 Bir haydut eşin kocasını kaçırınca öteki eş, kocasını arayarak onun ardınca gelir.

[2874] Yine tövbe gözüne toprak serperek bu tuzağa doğru geldiniz siz.
[2875] Tövbeleri kabul eden [Allah] yine düğümü çözüp *sakın,* dedi, *bu yana yönelme, kaç.*
[2876] Tekrar unutkanlık kelebeği geldi de canınızı ateşe doğru sürükledi.
[2877] A kelebek, pek unutkan ve kuşkucu olma. Yanmış kanadına bir kez olsun bak.
[2878] Kurtulduğun zaman [kurtuluşun] şükrü, [tuzaktaki] yemlere meyletmemektir.
[2879] Şükrettiğinde O sana düşmanın tuzak ve korkusundan uzak rızıklar verir.
[2880] Sizi âzat eden nimete şükür olarak Hakk'ın nimetini anmak gerekir.
[2881] Bela ve sıkıntılar içindeyken defalarca demedin mi, Rabbim, beni tuzaktan kurtar.
[2882] [Kurtar da] hizmet ve iyilik edeyim, şeytanın gözüne toprak saçayım.

Köpeklerin her kış, yaz gelince kışlık ev yapacağız, diye ahdetmeleri hikâyesi

[2883] Kışın köpeğin kemikleri büzüşüp çekilir. Soğuğun şiddeti onu işte öyle küçültür.
[2884] Der ki bedenim bu kadarcık olduğuna göre [kendime] taştan ev yapmalıyım.
[2885] Yaz gelsin de soğuk[tan korunmak] için dişimi tırnağıma takıp bir ev yapayım.
[2886] [Fakat] yaz gelince ilikleri ısınıp kemikleri genleşir, derisi ferahlar.
[2887] Kendisini iri yapılı görür de, efendim, der, ben hangi eve sığarım ki?
[2888] İrileşip bir gölgeye çekilir; tembellik, tokluk, umarsızlık, bencillik…
[2889] Gönlü der ki amcacığım bir ev yap. O da der ki nereye sığarım, söyle?
[2890] Sıkıntı anında hırs kemiğin büzüşüp çekilir de küçülür.
[2891] *Tövbe,* dersin, *bir ev yapayım da kışın [barınacak] bir yuvam olsun.*
[2892] Derdin bitip hırsın kocaman olunca, tıpkı köpek gibi senin de ev sevdan geçer.
[2893] Nimete şükretmek, nimetten daha tatlıdır. Şükre tutkun olan nimet ardınca gider mi hiç?
[2894] Şükür nimetin canı, nimet kabuk gibidir. Çünkü şükür seni sevgilinin diyarına getirir.
[2895] Nimet gaflet, şükür bilinç getirir. Sultana şükür tuzağıyla nimet avla[179].
[2896] Şükür nimeti seni gözü tok ve saygın kılar da yoksula yüzlerce nimet saçarsın.
[2897] Hakk'ın besin ve yemişinden doyasıya yersin de oburluk ve dilencilik senden gider.

İnkârcıların peygamberlerin -onlara selam olsun- öğüt vermelerini engellemeleri ve cebrîce deliller getirmeleri

[2898] [İnkârcı] kesim, *ey öğütçüler,* dedi, *bu köyde adam varsa, söyledikleriniz yeter.*
[2899] *Hak kalplerimizi kilitledi*[180]*; kimse Yaratıcı'ya üstün gelemez.*
[2900] *O ressam bizi böyle resmetti. Bu, konuşmakla değişecek değildir.*
[2901] *Taşa yüz yıl, yakut ol desen, eski bir şeye yüz yıl, yeni ol desen…*
[2902] *Toprağa su niteliğine bürünmesini söylesen, suya bal ya da süt ol desen [fayda etmez].*

2903 *Göklerin ve göktekilerin yaratıcısı, suyun, toprağın ve topraktakilerin yaratıcısı O'dur.*

2904 *O, göğe dönüş ve güzellik, suyla toprağa da bulanıklık ve neşvünema vermiştir.*

2905 *Göğün bulanıklığı seçmesi mümkün müdür? Suyla toprak nasıl berraklık edinebilir?*

2906 [138b] *[Allah] her birine bir yol belirlemiştir. Nasıl olur da bir dağ çabayla samana dönüşür?*

Peygamberlerin cebrîlere cevabı

2907 Peygamberler, *evet,* dediler, *[Allah] değiştirilemez nitelikler yaratmıştır.*

2908 *[Ama] değişken nitelikler de yaratmıştır. Nitekim sevimsiz biri sevimli hale gelebilir.*

2909 *Taşa altın ol desen boştur. Bakıra altın ol desen yolu vardır.*

2910 *Kuma çamur ol desen bundan âcizdir. Toprağa çamur ol desen, uygun düşer.*

2911 *Örneğin topallık, yassı burunluluk ve körlük gibi çaresiz dertler vermiştir.*

2912 *[Öte yandan] ağız eğrilmesi ve baş ağrısı gibi çaresi olan dertler de vermiştir.*

2913 *Derman için ilaçlar yaratmıştır. Dertlerle devalar boşuna değildir.*

2914 *Hatta, çoğu hastalığın çaresi vardır; ciddiyetle araştırırsan elde edilir.*

Kâfirlerin cebrîce gerekçelerini tekrarlamaları

2915 Onlar dediler ki *bizim hastalığımız iyileşecek hastalıklardan değil.*

2916 *Bu söz ve öğütleri yıllarca tekrarladınız. Sonuçta düğüm her an daha da sıkılaşıyor.*

2917 *Bu hastalık iyileşecek bir hastalık olsaydı, sonunda bir zerresi [olsun] geçerdi.*

2918 Susuzluk hastalığı (*südde*) oluştuğunda ciğere su gelmez, [insan] denizi içse içtiği başka yere gider.

2919 İster istemez el ayak şişer ve su içme susuzluğu bastıramaz.

Peygamberler'in -selam üzerlerine olsun- onları tekrar cevaplamaları

2920 Peygamberler dediler, *umutsuzluk kötüdür. Oysa Allah'ın ihsan ve rahmeti sonsuzdur.*

2921 *Böyle ihsan sahibinden umut kesmek olmaz*[181]*. Bu rahmet ipine yapışın.*

2922 *Önce zor olan nice iş, bir süre sonra zorluk geçer de kolaylaşır.*

2923 *Umutsuzluğun ardından nice umutlar vardır. Karanlığın ardından nice güneşler vardır.*

2924 *Varsayalım ki katılaştınız ve kulağınıza, kalbinize kilitler vuruldu…*

2925 *Kabul [edip etmemek] ile işimiz yok bizim. İşimiz, teslim olmak ve buyruğa uymaktır.*

2926 *Bu kulluğu bize buyuran O'dur. Bu sözleri kendiliğimizden söylemiyoruz*[182]*.*

2927 *Canımızı O'nun buyruğuna adadık biz. Kumlara [tohum ekin] dese ekeriz.*

2928 Peygamberin ruhuna Hak'tan başka yardımcı yoktur. Halkın kabul ve reddiyle işi yok onun.

2929 Mesajlarını bildirmenin ücreti O'ndandır[183]. *Sevgili uğruna [halkın gözünde] sevimsiz ve düşman yüzlü olduk.*

2930 *Biz bu dergâhta yorulanlardan değiliz ki yolun uzaklığı yüzünden her yerde duralım.*

2931 *Ancak yârden ayrılıkla zindana düşen karamsar olup yorulur.*

2932 *Sevgilimiz ve dilediğimiz yanıbaşımızdadır. Saçtığı rahmete can şükretmektedir.*

2933 *Gönlümüzde lalelik ve güllük var, yol yok yaşlılığa ve solgunluğa.*

2934 *Her zaman taze, genç ve güzel, hep yeni, tatlı, güleç ve zarifiz.*

2935 *Bizim açımızdan yüz yılla bir saat birdir. Çünkü uzunla kısanın bizimle ilgisi yoktur.*

2936 Uzun kısalık cisimlerdedir. Uzun ve kısanın canla ne ilgisi olabilir?

2937 Ashâb- Kehf'in üç yüz dokuz yılı[184], onlar açısından tasasız ve kaygısız bir günden ibaretti.

2938 İşte [Allah onca uzun zamanı] onlara bir gün gibi gösterdi de ruhlar yokluk diyarından bedenlere döndü.

2939 Gündüzle gece ve ayla yıl olmayınca bıkkınlık, yaşlılık ve usanç söz konusu olur mu?

2940 Yokluk bahçesinde benlik söz konusu olmadığı için [orada] sarhoşluk ilahî lütuf kadehindendir.

2941 İçip de tatmayan bilemez. Bok böceği nerden hayal edecek gül kokusunu?

2942 O hayâl edilebilir değildir. Hayâl edilebilir olsaydı yok olup giderdi.

2943 Cehennem nasıl hayâl edebilir cenneti? Çirkin domuzdan hiç güzel yüz yansır mı?

2944 Böyle bir lokma ağzına dek varmışken, aklını başına topla alçak, kendi boğazını kesme.

2945 *[Biz peygamberler] zor yollar kat edip mensuplarımıza yolu kolaylaştırdık.*

[İnkârcı] kesimin peygamberler -selam üzerlerine olsun- karşısında bel bağladıkları itirazları tekrarlaması

2946 [İnkârcı] kesim, *siz,* dedi, *kendinize uğurlusunuz, biz ise uğursuz, zıt ve düşmansınız.*

2947 *Ruhumuz kaygılardan sıyrılmış durumdaydı. [Siz gelip] bizi hüzne ve tasaya düşürdünüz.*

2948 [139a] *Birlik ve beraberliğin tadına varmıştık, uğursuzluğunuz yüzünden yüz parçaya bölündük.*

2949 *Ağzından bal damlayan papağanlardık, sizin yüzünüzden ölümü düşünen kuşlara döndük.*

2950 *Nerde acı veren öyküler varsa, nerde çirkin ötüşler varsa...*

2951 *Dünyanın neresinde bir uğursuzluk ve neresinde başkalaşım ve bela türüyorsa...*

2952 *Sizin ifade ve sözlerinizden kaynaklanır. Üzüntü yaratma konusunda iştahlısınız.*

Peygamberlerin -selam üzerlerine olsun- tekrar cevap vermeleri

2953 Peygamberler dediler, *uğur ve uğursuzluk sizin ruhunuzdan destek alır*[185].

2954 Sen bir yerde uyurken başına doğru bir yılan gelse...

2955 Şefkat sahibi biri, *çabuk kalk, yoksa yılan yiyecek,* diye seni uyarsa...

2956 Sen dersin ki *niçin kötüye yoruyorsun?* [Adam der ki] *ne kötüye yorması? Kalk da açıkça gör!*

2957 *Ben seni uğursuzluğun ortasından kurtarıp saraya götürüyorum.*

2958 Peygamber, gizli olana karşı uyarıcıdır çünkü. O, dünyalıların görmediklerini görür.

2959 Bir hekim sana, *koruk yeme, çünkü zarar ve sıkıntı verir,* dese…

2960 Sen de, *neden kötüye yoruyorsun,* desen, bu durumda öğüt vereni suçlamış olursun.

2961 Ya da bir müneccim, *bugün şu işi yapmaya kalkma,* dese…

2962 Müneccimin yüz kez yalanını görmüşken, dediği bir iki kez doğru çıksa dikkate alırsın.

2963 Oysa bizim nücumumuz asla yanlış çıkmaz. [Böyleyken] doğruluğu nasıl olur da sana gizli kalır?

2964 Hekimle müneccim, zandan haberdar eder, bizse açıkça görünenden haberdar ederiz.

2965 Uzaktan duman ve ateşin inkârcılara doğru saldırdığını görüyoruz.

2966 Sen, *sus,* diyorsun, *böyle konuşma, kötüye yormaların bize zarar veriyor.*

2967 Öğüt verenlerin öğütlerini duymazsan, nereye gitsen uğursuzluk seninledir.

2968 [Örneğin] arkandan bir yılan yaklaşır da biri damdan görüp seni uyarır…

2969 Ona dersin ki *sus, moralimi bozma.* O da der ki *keyfine bak, ben sözümü söyledim.*

2970 Yılan boynunu ısırınca bütün sevinçlerin acıya dönüşür.

2971 Bunun üzerine ona dersin ki *bre adam, böyle mi uyarılır, neden bağırıp yırtınmadın?*

2972 *Yukardan bana taş atsaydın da bana tehlike ve belayı gösterseydin ya!*

2973 O der ki *[böyle yapsaydım] incinirdin.* Sen dersin ki *beni ne kadar da sevindirdin!*

2974 [Adam] der ki *ben seni bu tehlikeden kurtarmak için öğüt verip insanlık gösterdim.*

2975 *Alçaklığın yüzünden bunun kadrini bilmedin de kötülük ve taşkınlığa bahane kıldın.*

2976 Alçakların huyu böyledir işte. Sen iyilik ettiğinde sana kötülük eder.

2977 Sabır yoluyla belini bük nefsin. Çünkü nefis alçaktır, iyilik onu hizaya getirmez.

2978 Saygın kişiye iyilik etmene değer. Çünkü o bir iyiliğe yedi yüz [iyilikle] karşılık verir[186].

2979 Alçağa zulüm ve eziyet etsen, sana çok vefalı bir köle kesilir.

2980 Kâfirler nimete karşılık cefa ekerler ve yine de cehennemde "Rabbimiz[187]" diye çığrışırlar.

İnkârcıların mâbedi olmak üzere o dünya cehennemiyle bu dünya zindanının yaratılmasının hikmeti: "isteyerek ya da istemeyerek gelin[188]"

2981 Alçaklar cefada huzur bulurlar. Vefa gördüklerinde cefa etmeye başlarlar.

2982 Bu yüzden onların ibadethaneleri cehennemdir. Yabani kuşun ayak bağı tuzaktır.

2983 Hırsızın alçağın tapınağı zindandır, çünkü orada Hakk'ı anmaya başlar.

2984 İnsanlıktan amaç kulluk olduğundan isyankârın ibadethanesi de cehennemdir.

2985 İnsanın her işte eli vardır, fakat ondan amaçlanan hizmet [ve ibadet]tir.

2986 Şunu oku: "Cinleri ve insanları ancak [kulluk etmeleri için] yarattık[189]". Dünyadan maksat ancak ibadettir.

2987 Kitaptan amaç ilim öğrenmekse de sen onun başına yastık yaparsan o da olur.

2988 Fakat kitaptan amaç yastık değil, ilim, bilgi, irşat ve yarar elde etmektir.

2989 [139b] Sen kılıcı çivi yaptıysan zafer yerine hezimeti seçtin demektir.

2990 İnsanlıktan amaç ilim ve doğruluksa da her insanın [kendine özgü] bir mabedi vardır[190].

2991 Saygın insanın mabedi, "onu el üstünde tutman"dır. Alçağın mabediyse "onu hasta etmen"dir.

2992 Alçakları döv ki boyun eğsinler. Saygınlara ver ki ürün versinler.

2993 Kısacası Allah, iki mescit yaratmıştır: Onlara cehennem, bunlara arttıkça artan nimet.

2994 Mûsa, karın ağrısı kişiler başlarını eğsinler diye Kudüs'te küçük kapı yapmıştır.

2995 Çünkü onlar böbürlenen zâlimlerdi. Cehennem, [önünde] yakarılan küçük kapıdır.

Allah'ın Hakk'a boyun eğmeyen zâlimleri boyun eğdirmek amacıyla kralları yaratmasının anlatılması Nitekim Mûsa -selam üzerine olsun- İsrail oğullarının zâlimleri girerken eğilsin diye Kudüs'te alçak kapı yaptırmıştır: *"kapıdan secde ederek girin ve 'bizi bağışla' deyin[191]".*

2996 Öyle ki Hak, şahları et ve kemikten birer kapı yapmıştır.

2997 Dünyalılar secde ederler onlara. Çünkü yüce varlığa secde etmeye düşmandırlar.

2998 Kemreliği onlara mihrap kılmıştır. Mihraplarının adı beydir, kahramandır.

2999 Bu temiz huzura lâyık değilsiniz. Temizler şeker kamışıdır, sizse içi boş kamış.

3000 Bu alçaklar o köpekler önünde eğilirler. Onlara boyun eğmek aslanlar için ardır.

3001 Kedidir fare huylunun muhafızı. Fare kimdir ki aslanlardan korksun?

3002 Hakk'ın köpeklerindendir korkuları. Hakk'ın güneşinden hiç korkarlar mı onlar?

3003 Uluların virdi "Rabbim en yüce[192]" dir. Bu alçaklara yaraşansa "aşağılık rab"dir.

3004 Hiç korkar mı fare savaşkan aslanlardan? Ancak göbeği miskli çevik ceylan [korkar aslandan][193].

3005 Ey kazan yalayıcı, var git çanak yalayıcısının yanına! Onu kendine sahip ve velinimet yaz.

3006 [Bu kadar] yeter. Uzun uzadıya açıklarsam, bey anlar da öfkelenir.

3007 Kısacası, ey iyilik sahibi, alçaklara kötü davran ki boyun eğsin.

3008 Nefis alçağına iyilik edilirse, kötü nefis alçaklar gibi nankörlük eder.

3009 Mihnet ehlinin şükrederken nimet ehlinin âsi ve hilekâr oluşu işte bu yüzdendir.

3010 Altın işlemeli kaftan giyen beyler âsidir. Aba giyen düşkünlerse şükreder.

3011 Mal ve nimetlerden şükür yeşermesi ne mümkün? Şükür zorluk ve hastalıktan yeşerir.

Sûfinin boş sofraya olan aşkının hikâyesi

[3012] Bir gün bir sûfi, çivide asılı bir sofra görmüş [coşkuyla] dönüyor, üstünü başını yırtıyordu.

[3013] *İşte yoksulların yegâne azığı, kıtlıklara ve dertlere işte deva,* diye bağırıp duruyordu.

[3014] Onun coşku ve ızdırabı artınca sûfi olanlar ona katıldılar.

[3015] [Hep birlikte] gülüp çığlıklar atıyor, tekrar tekrar kendilerinden geçiyorlardı.

[3016] Boşboğazın biri sûfiye dedi ki *ekmekten yoksun asılı bir sofra neyi ifade eder ki?*

[3017] Git işine, sen içi boş resimsin. Sen varlık ara, çünkü âşık değilsin.

[3018] Ekmeksiz ekmeğe aşk, âşığın gıdasıdır. Sâdık olan varlığa tutsak değildir.

[3019] Âşıkların varlıkla işi yoktur. Aşıklar sermayesiz kâr eder.

[3020] Kanatları yok, âlemin çevresinde uçarlar. Elleri yok, meydandan top kaparlar.

[3021] Anlamdan koku alan yoksul, kesik elle sepet örerdi[194].

[3022] Âşıklar yokluğa çadır kurmuşlardır. Yokluk gibi tek renk ve tek nefistirler.

[3023] Süt çocuğu yemeğin tadını nerden bilecek? Perinin yiyecek içeceği ancak kokudur.

[3024] İnsan onun kokusunu nerden alacak? Çünkü insanın huyu onun huyunun zıddıdır.

[3025] Perinin ondan aldığı kokuyu, sen yüz batman güzel yemekten alamazsın.

[3026] Nil'in suyu Kıpti'ye kan görünürken güzel Sebti (Mûsa'nın takipçisi) için sudur.

[3027] [140a] İsrailliler için deniz yol olurken zâlim Firavun için boğucu girdap olur.

Yusuf'un yüzünden Hakk şarabını tatmanın ve Yusuf'un kokusundan Hakk'ın kokusunu almanın Yakub'a -selam üzerine olsun- özgü oluşu ve Yusuf'un kardeşleriyle başkalarının bu iki şeyden yoksun oluşları

[3028] Yakub'un Yusuf'un yüzünde gördüğü şey ona özgüdür, kardeşlerin haddine mi?

[3029] Biri aşkından dolayı kendini kuyuya atarken diğeri düşmanlığından ona kuyu kazar[195].

[3030] Onun sofrası buna göre ekmekten yoksunken Yakub'a göre iştah açıcı [yiyecekle] doludur.

[3031] Yüzü yıkanmamış olan huri yüzü göremez. [Peygamber] der ki *temizlenmeden namaz olmaz.*

[3032] Canların yediği içtiği aşktır. İşte bu yüzden açlık canların gıdasıdır.

[3033] Yakub'ta Yusuf'un açlığı vardı ve uzaktan onun ekmek kokusu gelmekteydi.

[3034] Gömleği alıp da koşarak [getiren], Yusuf'un gömleğinin kokusunu duymuyordu.

[3035] Yüz fersah uzakta olansa Yakub olduğu için alıyordu kokuyu[196].

[3036] Nice âlim vardır ki ilimden nasipsizdir. Böylesi, ilmin hafızıdır, âşığı değil.

[3037] [Oysa] dinleyici avamdan olsa da o ilimden koku alır.

[3038] Çünkü o [âlimin] elindeki gömlek geçicidir, tıpkı köle satıcısının elindeki cariye gibi.

[3039] Köle satıcısındaki cariye geçici olup onun elinde alıcısını bekler.

3040 Verilecek rızkı Hak paylaştırır[197], kimse başka bir yöne yol bulamaz.

3041 Güzel bir hayal kişiye bahçe olur. Kötü bir hayalse onun yolunu keser.

3042 O öyle bir Tanrı'dır ki bir hayalden bahçe, bir hayalden cehennem ve eritici yer yaratır.

3043 O'nun bahçelerinin yolunu kim bilir peki? Onun külhanlarının yolunu kim bilir peki?

3044 Kalp gözcüsü her yana bakar da hayalin ruhun hangi yanından geldiğini göremez.

3045 [Gözcü] bir yolunu bulup kaynağını görseydi tüm kötü hayallerin yolunu kapatırdı.

3046 Yokluğun geçit ve kalesine casusun adım atması mümkün mü?

3047 O'nun lütuf eteğine kör gibi yapış. Körün yapışması böyle olur sultanım!

3048 O'nun eteği, emir ve buyruğudur. Canı takva olan bahtiyardır.

3049 Biri çayır ve ırmakta [yaşarken], biri de onun yanıbaşında azap içindedir.

3050 Biri, *bu neden bu denli keyifli,* diye şaşarken, biri de, *bunu kim hapsetti,* diye şaşar.

3051 Hey, neden kurusun? Burda pınarlar var! Hey neden sarısın? Burda yüz türlü ilaç var!

3052 Arkadaşım, gel de gir şu bahçeye. O da der ki *canım, ben gelemem!*

Bey ile namaz düşkünü olup namaz ve duayı çok seven kölesinin hikâyesi

3053 Bey, sabahleyin hamama ihtiyaç duymuştu. *Sungur,* diye seslendi, *kaldır başını!*

3054 *Altun'dan tas, peştamal ve kil al da hamama gidelim, başka çare yok.*

3055 Sungur, hemen bir tas ile güzel bir peştamal alıp beyiyle yola çıktı.

3056 Yolda bir mescit vardı ve ilerlerken Sungur'un kulağına ezan sesi geldi.

3057 Sungur namaza çok düşkündü. *Ey kuluna lütufkâr olan beyim,* dedi…

3058 *Sen şu dükkânda biraz bekle de farzı kılıp "lem yekün*[198]*"ü okuyayım.*

3059 İmam ve cemaat namazı ve duayı bitirip [mescitten] çıkınca…

3060 Sungur, kuşluk vaktine dek orada kaldı. Beyse Sungur'u bir süre bekledi.

3061 *Sungur,* dedi [bey], *niçin çıkmıyorsun?* [Sungur] dedi, *ilimler sahibi beni bırakmıyor.*

3062 *Bekle, şimdi geliyorum. Unutmadım, [sözlerin] kulağımda.*

3063 [Bey] yedi kez seslenip bekledi ve sonunda adamın oyalamasına dayanamaz oldu.

3064 [Sungur'un] cevabı şuydu: *"A muhterem, beni bırakmıyor ki çıkayım."*

3065 [Bey] dedi, *mescitte kimse kalmadı artık. Seni alıkoyan kim? Seni oraya kim oturttu?*

3066 [Sungur] dedi, *dışarıda seni bağlayan, içerde de beni bağladı.*

3067 *Senin içeri gelmene engel olan, benim de dışarı çıkmama engel oluyor.*

3068 [140b] *Bu yana adım atmana izin vermeyen, bu yanda da bu kulun ayağını bağladı.*

3069 Deniz, balıkları dışarı bırakmazken karada yaşayanların denize girmelerine engel olur.

3070 Balığın aslı sudan, [karadaki] hayvanınki çamurdandır. Burada hile ve tedbir işe yaramaz.

3071 [Bu] kocaman kilittir, açıcısı Allah'tır[199]. [Öyleyse] teslimiyet ve rızâya sarıl.

3072 Tüm zerreler anahtar olsa da bu açılış ancak yüce Allah'tandır.

3073 Kendi tedbirini unutursan pîrinden gencecik bir tâlih elde edersin.

3074 Kendini unuttuğunda hatırlarlar seni. Köle olmuşsan işte seni o zaman âzât ederler.

Peygamberlerin inkârcıların kabul etmelerinden umutsuzluğa düşmeleri -Allah buyurur: "Elçiler umutlarını kestiklerinde…[200]"

3075 Peygamberler içlerinden dediler ki *ne zamana dek şuna buna öğüt verip duracağız?*

3076 *Soğuk demiri umutsuzca daha ne kadar dövecek, daha ne zamana dek kafese üfleyeceğiz?*

3077 İnsanların hareketi kaza ve kaderdendir. Dişin keskinliği midenin ateşindendir.

3078 Birinci nefis ikinci nefse etki eder. Balık baştan kokar, kuyruktan değil.

3079 Fakat hem bunu bil, hem eşeğini ok gibi sür. Çünkü Hak "Tebliğ et[201]" der, bu kaçınılmaz.

3080 Bu ikisinden hangisi olduğunu bilmiyorsun. Hangisi olduğunu görünceye dek çabala.

3081 Yükünü gemiye yüklediğinde bu işi tevekkülle yaparsın.

3082 İkisinden hangisi olduğunu bilmezsin; yolculukta boğulan mı, kurtulan mı?

3083 *Hangisi olmadığımı bilmedikçe gemiyle gitmeyeceğim,* dersen…

3084 *Bu yolda kurtulacak mıyım, boğulacak mıyım? Hangi kesimdenim, bildir bana…*

3085 *Başkaları gibi kuru bir umutla ikircik içinde bu yola çıkmam* [dersen]…

3086 [O zaman] hiç bir ticaret elinden gelmez. Çünkü bu iki olasılığın sırrı gaiptedir.

3087 Canı camdan olan korkak tüccar, ticarette ne kâr eder, ne zarar[202].

3088 Hatta yoksun ve düşkün kalıp zarara uğrar. Işığı ancak ateşi yiyen bulur.

3089 Çünkü bütün işler "olur ki"ye dayanır. Din işi evladır, çünkü bununla kurtulursun.

3090 Burada kapıyı çalmaya umut dışında izin yok. Allah doğrusunu daha iyi bilir.

Mukallidin imanının korkuyla umut olduğuna dair

3091 [İnsanların] boyunları çalışmaktan iğ gibi incelse de her mesleğe yönelten, umut ve ihtimaldir.

3092 [İnsan] sabahleyin dükkâna giderken rızık umut ve ihtimaliyle koşar.

3093 Ola ki rızkın yok senin, niçin gidersin? Yoksunluk korkusu varken nasıl güçlü olursun?

3094 Rızık elde etmedeki ezelî yoksunluk korkusu, çalışıp çabalamanı nasıl gevşetmez?

3095 Dersin ki yoksunluk korkusu söz konusu olsa da bu korku tembellikte daha çoktur.

3096 Çalışmada umudum daha çoktur. Tembellikteyse daha fazla tehlikedeyim.

3097 Öyleyse, ey kötü zanlı, din işinde bu zarar korkusu niçin eteğine yapışır?

3098 Yoksa görmedin mi çarşımız mensuplarını? [Görmedin mi] peygamber ve velilerin nice kâr ettiklerini?

3099 [Onlar] bu dükkanı bırakmakla ne defineler buldular! Bu çarşıda nasıl da kâr ettiler!

3100 Ateş ona (İbrahim'e) boyun eğip adeta halhal oldu[203]. Deniz ona (Mûsa'ya) boyun eğip hamal oldu[204].

3101 Demir ona (Dâvud'a) boyun eğip muma döndü[205]. Rüzgâr ona (Süleyman'a) boyun eğip kul ve mahkûm oldu[206].

Peygamber'in -selam üzerine olsun- *"Yüce Allah'ın gizli dostları vardır"* buyurmasına dair

3102 Bir başka kesim de çok gizli yol alır. [Bunların] dışarıdaki insanlar arasında ünlenmeleri ne mümkün!

3103 Bunca varlıkları vardır, ama ululukları bir an bile kimsenin gözüne çalınmaz.

3104 Kerametleri de kendileri de gizlidir. Ermişler bile duyamazlar adlarını.

3105 Gel, diye seni o yana çağıran Allah'ın ihsanlarını bilmiyor musun yoksa?

3106 Âlemin altı yönü hep ihsanlarıyla dolu. Ne yana baksan O'nun bildirdikleri var.

3107 Kerem sahibi biri sana, *ateşe gir,* dese hemen gir, *beni yakar,* deme.

Enes'in -Allah ondan râzı olsun- ateş dolu tandıra attığı sofra bezinin yanmaması

3108 [141a] Mâlik oğlu Enes'le ilgili olarak anlatıldığı üzere, bir kişi Enes'e konuk olmuştu.

3109 Konuğun anlattığına göre yemekten sonra Enes gördü ki sofra bezi sararmış…

3110 Ve kirlenmiş… Kadın hizmetçiye, [bezi] bir anlığına tandıra atmasını söyledi.

3111 Akıllı [hizmetçi] sofra bezini hemen içi ateş dolu tandıra attı.

3112 Bütün konuklar hayretle gözlerini dikmiş, sofra bezinin dumanını bekliyorlardı.

3113 Biraz sonra [hizmetçi, bezi] temiz, beyaz ve kirden arınmış olarak tandırdan çıkardı.

3114 Konuklar, *ey değerli sahabe,* dediler, *nasıl oldu da yanmadı, üstelik temizlendi?*

3115 [Enes] dedi, *çünkü Mustafa, bu sofra beziyle elini ağzını çok silmişti.*

3116 Ey ateş ve azaptan korkan yürek, işte böyle bir ele ve dudağa yaklaş.

3117 [Peygamber] cansızları böyle şereflendirdiğine göre, âşığın canına ne [kapılar] açmaz ki!

3118 Kabe'nin taşını nasıl da kıbleye dönüştürdü. [Öyleyse] çalış da erlerin yolunda toprak ol ey can.

3119 Ondan sonra o hizmetçiye, *sen,* dediler, *tüm bunlara karşın kendinden söz etmez misin?*

3120 *Diyelim ki o sırlara vâkıftı. O söyler söylemez [sofra bezini] nasıl attın peki?*

3121 *A hanım, böyle değerli bir sofra bezini ateşe nasıl attın?*

3122 [Hizmetçi] dedi, *kerem sahiplerine güvenirim, ikramlarından umutsuz değilim.*

3123 *Sofra bezi nedir ki? O bana, ateşin ortasına gir, dese, hiç pişman olmadan…*

3124 *Tam bir güvenle girerim [ateşe]. [Çünkü] Allah kullarından çok umudum var.*

Peygamber'in -selam üzerine olsun- susuzluktan bitkin düşüp ölümün eşiğine gelen ve develerle insanlarının dilleri dışarı sarkan kervanın imdadına yetişmesi hikâyesi

3125 Bir vadide Araplardan bir grubun su kırbaları yağmursuzluktan kurumuştu.

3126 Kervan çöl ortasında kalmış, [adeta] kendi ölümünü çağırır olmuştu.

3127 İki dünyanın kurtarıcısı Mustafa, yardım için ansızın çıkageldi.

3128 Çetin bir yolda kızgın kum ortasında oldukça büyük bir kervan gördü.

3129 Develerinin dilleri dışarı sarkmış, insanlar kumlar üstünde sağa sola dökülmüş…

3130 [Hallerine] acıyıp, *hey*, dedi, *acele edin, birkaçınız şu kum tepelerine doğru koşsun…*

3131 *[Orada] deveye binmiş bir siyahi, aceleyle efendisine su tulumu götürüyor…*

3132 *O siyahi deveciyi devesiyle birlikte apar topar bana getirin.*

3133 [Su] arayanlar, kum tepesine çıktılar ve bir süre sonra [söylenenin] aynısını gördüler.

3134 Siyah bir köle bir deveyle gidiyor, hediye götürür gibi, su dolu bir tulum götürüyordu.

3135 Ona dediler, *bu yanda insanların en hayırlısı, yaratılmışların en iyisi seni çağırıyor.*

3136 *Ben onu tanımıyorum*, dedi, *o da kim?* Dediler, *o, ay yüzlü, şeker huyludur.*

3137 [Köleye] onu olduğu gibi anlattılar. [Köle] dedi, *o bir şair olmasın sakın…*[207]

3138 *Büyüsüyle bir toplumu rezil eden [bir şair]. Ona ben yarım karış bile gitmem!*

3139 Onu çeke çeke o yana götürdüler. O ise sövüp sayıyor, bağırıp çağırıyordu.

3140 O azizin huzuruna çekerek götürdüklerinde, [Peygamber] dedi, *su için, yanınıza da alın.*

3141 Hepsini o kırbadan suya kandırdı. Tüm insanlar ve develer o sudan içti.

3142 [Peygamber], onun tulumundan tulum ve kırbaları doldurdu. Gökteki bulut bile kıskançlık içinde şaşakaldı.

3143 Bir tulum suyla bunca cehennem yangısının söndüğünü kim görmüş?

3144 Tulum, lütuf dalgasının örtüsüydü aslında. [Su] onun emriyle esas denizden geliyordu.

3145 Su kaynayıp buhara dönüşür de soğuk yüzünden buhar [yeniden] su olur.

3146 Hatta [Allah] bu hikmetlerden ayrı ve sebepsiz olarak yoktan sular var eder.

3147 Sen çocukluğun yüzünden sebepleri görüp sebeplere cehaletle sarılırsın.

3148 Sebeplere takılmakla sebebi yaratandan gâfilsin ve bu yüzden örtülere meyillisin.

3149 [141b] Sebepler yok olunca başına vurup dövünmeye, Rabbimiz, Rabbimiz demeye başlarsın.

3150 Rab der ki *haydi git sebeplere! Çok tuhaf! Nasıl oldu da yaratışımdan beni hatırladın?*

3151 [Kul] der ki *bundan sonra ben hep seni görecek, sebep ve yanıltmalara bakmayacağım.*

3152 [Rab] der ki *ey tövbe ve sözünde gevşek [insan] senin işin budur: "Geri döndürülselerdi [men edildiklerine] dönerlerdi.*[208]"

3153 *Fakat ben buna bakmayıp rahmet ederim. Rahmetim boldur, rahmeti elden bırakmam*[209].

3154 *Şu anda beni çağırdığında sözünde durmayışına bakmayıp keremimle ihsan ederim.*

3155 Kâfile, Peygamber'in yaptığına şaşıp kaldı. *Ey deniz huylu Muhammed,* [dediler], *nedir bu?*

3156 Ufacık bir tulumu perde (vesile) eyleyip Arab'ı da Kürt'ü de [suya] boğdun.

[Peygamber'in] mucize yoluyla kölenin tulumunu suyla doldurup Allah'ın izniyle siyah köleyi beyaz yüzlü kılışı

3157 Ey köle, şimdi kendi tulumunun suyla dolu olduğunu gör de yakınıp ileri geri konuşma.

3158 O zenci, onun mucizesine şaşakalmıştı. Mekansız diyardan ona iman doğuyordu.

3159 Havadan dökülen bir pınar görmüştü. Kendi kırbası onun lütfuna bir örtüydü.

3160 Bu görüşle örtüler de yırtılmış, böylece gayp pınarını açıkça görmüştü.

3161 O anda kölenin gözleri gözyaşlarıyla doldu, efendisini ve yerini yurdunu unuttu.

3162 Eli ayağı yola gidemez oldu. Allah onun ruhuna deprem düşürdü.

3163 [Peygamber] maslahat gereği, *ey yarar arayan, kendine gel, yola devam et,* diye onu [daldığı âlemden] geri çekti.

3164 [Dedi,] *hayret zamanı değil, hayret senin önünde. Hızlı ve çevikçe yola koyul şimdi.*

3165 [Köle], Mustafa'nın ellerini yüzüne koyup defalarca öptü âşıkçasına.

3166 Mustafa da o zaman kutlu ellerini [onun] yüzüne sürüp onu şereflendirdi.

3167 O Habeş çocuğu zenci, dolunay gibi bembeyaz olup gecesi gündüze döndü.

3168 Güzellik ve alımlılıkta Yusuf kesildi. [Peygamber] ona, *şimdi köye gidip durumu anlat, dedi.*

3169 O, elsiz ayaksız sarhoşça gidiyor, giderken eliyle ayağını ayırt edemiyordu.

3170 Sonunda [köle], kervanın olduğu yerden iki dolu tulumla efendisine geldi.

Efendinin kölesini beyaz görmesi ve kim olduğunu bilemeyip benim kölemi sen öldürdün, seni kan tuttu da Allah seni elime düşürdü, demesi

3171 Efendisi onu uzaktan görüp şaşakaldı ve şaşkınlıktan köy halkını çağırdı.

3172 [Dedi] *bu bizim kırba, bu bizim deve. Peki nereye gitti siyah yüzlü köle?*

3173 *Bu uzaktan gelen bir ay parçası; yüzünden gün ışığına ışık vuruyor.*

3174 *Kölemiz hani? Yolunu mu şaşırdı yoksa? Yoksa ona bir kurt rastladı da öldürüldü mü?*

3175 [Köle] yaklaşınca [efendi] dedi, *kimsin? Yemenli misin, yoksa Türk müsün?*

3176 *Söyle, ne yaptın köleme? Doğru söyle, öldürdüysen itiraf et, hileye kalkışma.*

3177 [Köle] dedi, *öldürdüysem niçin sana geleyim? Kısasa kendi ayağımla niye geleyim?*

3178 *Hani benim kölem?* [Köle] dedi, *işte benim. Allah'ın lütuf eli beni nurlandırdı.*

[3179] *Hey, neler söylüyorsun? Kölem nerede? Doğruyu söylemeden kurtulamazsın benden.*

[3180] [Köle] dedi, *o köleyle senin arandaki bütün sırları birer birer anlatacağım.*

[3181] *Beni satın aldığın zamandan bugüne dek olan biteni anlatacağım.*

[3182] *Siyah rengimden bir sabah doğmuşsa da varlık olarak eskisi gibiyim.*

[3183] Renk değişti, fakat temiz can renkten, unsurlardan ve topraktan bağımsızdır.

[3184] Bedeni tanıyanlar bizi çabuk yitirirler. Suyu içenlerse tulum ve fıçıyı terk ederler.

[3185] Canı tanıyanlar sayılardan arınmış, hikmetinden sual olmaz denizde boğulmuşlardır.

[3186] Can ol da can yoluyla canı tanı. Görüş dostu ol, kıyas oğlu olma.

[3187] Aynı özden olan, ama hikmet için iki ayrı sûrete bürünen akılla melek gibi.

[3188] [O öz sayesinde] melek kuş gibi kanatlanmış, akılsa kanadı bırakıp kudreti almıştır.

[3189] [142a] İster istemez ikisi birbiriyle yardımlaşmış, iki güzel yüzlü birbirine destek olmuştur.

[3190] Melek de, akıl da bulur Hakk'ı. İkisi de Âdem'e (insana) yardımcı ve secde edicidir.

[3191] Nefisle şeytan ise başından beri birdir ve insana düşman olup haset etmektedir.

[3192] Âdem'i beden gören kaçmıştır ondan. Emin bir nur görense secdeye kapanmıştır.

[3193] O ikisi (melekle akıl)nin bu sayede aydındı gözleri. Bu ikisi (nefisle şeytan)nin gözüyse çamurdan başka bir şey görmez.

[3194] Şimdi bu söz, buza saplanıp kalmış eşeğe döndü. Yahudi'ye İncil okunmaz çünkü.

[3195] Şia'ya Ömer'den söz etmek ne mümkün! Mümkün mü sağıra saz çalıp dinletmek?

[3196] Fakat köyde bir köşede biri varsa çıkardığım gürültü patırtı yeterlidir.

[3197] Anlama yetisi olana taş ve kerpiç bile vukuf sahibi bir anlatıcı olup çıkar.

Yüce Hak göklerde ve yerlerde asıl ve ilinek olarak ne yaratmışsa ihtiyaca göre yaratmıştır bu bakımdan bir şeye ihtiyacın olmalı ki Allah sana versin. *"Dua ettiği zaman darda kalmışa kim yetişiyor?*[210] *"* Darda kalış, hak edişin kanıtıdır

[3198] Bu kadarcık çocuğu konuşmaya başlatan, niyaz (/ihtiyaç) ve derdiydi Meryem'in.

[3199] Meryem'in parçası, onun için onsuz konuştu. Senin parçanın parçası da gizliden gizliye konuşmaktadır.

[3200] Elin ayağın sana tanıklık eder, a köle. İnkârcılık için elini ayağını ne kullanıp durursun?

[3201] Sözü ve izahı hak etmiyorsan, konuşanın konuşma yetisi seni görünce uykuya dalar.

[3202] Ortaya ne çıkarsa muhtaç için çıkar da böylece arayan aradığını bulur.

[3203] Yüce Hak gökleri yaratmışsa, ihtiyaçları gidermek için yaratmıştır.

[3204] Nerde bir dert varsa deva oraya gider. Nerde yoksulluk varsa azık oraya gider.

[3205] Nerede bir güçlük varsa cevap oraya gider. Nerde bir ekin varsa su oraya gider.

[3206] Su arama o kadar. Susuzluğu elde et ki aşağıdan yukarıdan sular çağlasın.

3207 Nazik boğazlı bebek doğmadıkça onun için memeden süt akması mümkün mü?

3208 Gidip şöyle yukarı aşağı koş da susa, hararete rehin ol.

3209 Ondan sonra gökyüzü arısının sesinden ırmak suyunun sesini duyarsın, efendim.

3210 Senin suya ihtiyacın kuru otunkinden az değil. Sen ki suyu alıp bitkilere akıtırsın…

3211 Güzelleşsin diye kuru tarlaya doğru kulağından tutup suyu sürüklersin.

3212 İçinde cevherler gizli olan can tarlası için de Kevser suyuyla dolu rahmet bulutu vardır.

3213 Susuz ol ki "Rableri onlara içirir[211]" hitabı gelsin. Allah doğrusunu daha iyi bilir.

Kâfir kadın süt emen bebeğiyle Mustafa'nın -selam üzerine olsun- huzuruna gelince Peygamber'in İsavârî mucizesiyle bebeğin konuşması

3214 Yine o köyün kâfirlerinden bir kadın, sınamak amacıyla Peygamber'e koştu.

3215 Başında örtüsü, kucağında iki aylık bebeğiyle Peygamber'in huzuruna vardı.

3216 Bebek, *Allah'ın selamı üzerine olsun,* dedi, *ey Allah'ın elçisi, biz sana geldik.*

3217 Annesi öfkeyle, *sus,* dedi ona, *böyle şehadeti kim soktu kulağına?*

3218 Küçük bebek, sana bunu kim öğretti de şu bebek halinle dilin açıldı?

3219 [Bebek] dedi, *[önce] Hak, sonra Cebrail öğretti. İfadede Cebrail'le birlikteyim.*

3220 *Hani,* dedi [Kadın]. *başının üzerinde,* dedi [bebek], *görmüyor musun? Yukarı bak.*

3221 *Cebrail, başının üzerinde durmuş bana yüz türlü yol gösteriyor.*

3222 [Kadın] dedi, *sen görüyor musun? Evet,* dedi [çocuk], *başının üstünde dolunay gibi parlıyor.*

3223 *Bana Resul'ün vasfını öğretiyor. Bu yüceelik sayesinde beni alçalıştan kurtarıyor.*

3224 Sonra Peygamber bebeğe, *a süt çocuğu,* dedi, *adın nedir? Söyleyip itaat et.*

3225 *Adım,* dedi, *Hak katında Abdülaziz, şu bir avuç namerde göreyse Abdüluzza'dır.*

3226 [142b] *Bu peygamberliği veren hakkı için ben Uzza'dan uzak, bizar ve beriyim.*

3227 Dolunay gibi [parlak] iki aylık bebek, büyük zatlar gibi yetkince bir ders verdi.

3228 O anda cennetten bebekle annesinin burnuna güzel kokular geldi.

3229 İkisi de, *düşme korkusundan bu koku uğruna can vermek yeğdir,* dedi.

3230 Hakk'ın tanıtıp bildirdiği kişiyi canlılarla cansızlar yüz kere tasdik eder.

3231 Allah'ın koruduğu kişiyi, kuşlarla balıklar gözetir.

Mustafa'nın -selam üzerine olsun- ayakkabısını kartalın kapıp havaya götürmesi ve havada baş aşağı çevrilince ayakkabının içinden kara bir yılanın düşmesi

3232 Bunlar olup biterken Mustafa, yükseklerden ezan sesini duydu.

3233 Bir su istedi ve soğuk suyla elini yüzünü yıkayarak abdest tazeledi.

3234 İki ayağını yıkayıp ayakkabısına yönelmişken bir ayakkabı kaçırıcı ayakkabısını kaçırdı.

3235 Güzel sözlü [Peygamber] tam elini uzatmıştı ki bir kartal ayakkabıyı elinden kaptı.

3236 Kartal, ayakkabıyı rüzgâr gibi uçurdu. Aşağı çevirince ayakkabıdan bir yılan düştü.

3237 Ayakkabıdan kara bir yılan düştü. Bu inayetle kartal [Peygamber'in] iyiliğini istemişti.

3238 Sonra kartal ayakkabıyı geri getirip *haydi al,* dedi, *namaza git.*

3239 *Bu küstahlığı yapmak zorunda kaldım. [Yoksa] edebimden boynum kıldan incedir.*

3240 Zorunlu olmadan küstahça adım atıp keyfince fetva verenin vay hâline!

3241 Bunun üzerine Peygamber teşekkür etti. *Cefa olarak gördüğümüz,* dedi, *aslında vefaydı.*

3242 *Ayakkabımı kapıp kaçtığında rahatsız oldum. Sen üzüntümü giderirken ben üzüldüm.*

3243 *Allah gizli olan her şeyi bize gösterse de o anda kalbim kendisiyle meşguldü.*

3244 [Kartal] dedi, *gaflet baş göstermesi uzaktır senden. O gizli şeyi görüşüm de senden yansımıştır.*

3245 *Havada ayakkabı içinde yılanı görmem benden değil senin yansımandandır, ey Mustafa.*

3246 Nurlu olandan hep aydınlık yansır. Karanlık olandan hep çöplük yansır.

3247 Allah kulunun yansıması hep ışık olur. Yabancının yansıması hep körlük olur.

3248 Ey can, herkesin yansımasını görüp tanı [da ondan sonra] istediğin cinsin yanına otur.

Bu hikâyeden ibret almak ve *"zorlukla birlikte kolaylık vardır[212]"* diye kesin olarak bilmek

3249 Ey can, bu hikâye, Allah'ın hükmüne râzı olman için ibrettir sana.

3250 Ey iyi niyetli insan, kötü bir olay gördüğünde uyanık olursun böylece.

3251 Başkalarının korkudan benzi solarken, kâr ve zarar anında gül gibi gülersin sen.

3252 Çünkü gülün yapraklarını birer birer yolsan da gülmeyi bırakmaz, suratını asmaz.

3253 [Gül] der ki *diken olmaktan neden hüzne düşeyim? Gülmeyi zaten dikenden aldım.*

3254 Takdir sonucu yitirdiğin her şey, kesin olarak bil ki seni beladan kurtarmıştır.

3255 "Tasavvuf nedir?" [diye bir büyüğe sorulunca] dedi ki "Hüzün geldiğinde kalpte duyulan huzurdur."

3256 [Allah'ın verdiği] cezayı, o güzel huylunun ayakkabısını kapıp kaçan kartal olarak gör.

3257 Böylece [Peygamber'in] ayağını yılan sokmasından kurtaracaktı. Ne mutlu tozlanmamış akla!

3258 [Allah] der ki "Yitirdiklerinize üzülmeyin[213]." Kurt gelip koyunlarınızı telef etse bile.

3259 Çünkü o bela, daha büyük belaları defeder, o zarar, daha büyük zararları önler.

Bir adamın Mûsa'dan hayvanların dilini öğrenmek istemesi

3260 Genç bir adam Mûsa'ya dedi, *bana hayvanların dilini öğret...*

3261 *Öğret de evcil ve vahşi hayvanların seslerinden dinim açısından ibret alayım.*

3262 Çünkü insanoğlunun dili hep su, ekmek ve dalavere üzerine kurulu.

3263 Olur ki [dünyadan] ayrılırken hayvanların başka dert ve tedbirleri vardır.

3264 Mûsa, *git,* dedi, *vazgeç bu hevesten. Çünkü bunun önünde ardında bir sürü tehlike var.*

3265 [143a] *İbret ve uyanıklığı, kitaptan, konuşmadan, sözden ve dudaktan değil, Allah'tan iste.*

3266 Adam, onun engellemesiyle daha da isteklendi. Engellenince insan daha da isteklenir.

3267 *Ey Mûsa,* dedi, *değer taşıyan her şey, nurun parlayınca değeri senden buldu.*

3268 *Ey cömert, bu arzudan beni yoksun bırakman senin lütfuna yaraşmaz.*

3269 *Bu zamanda Hakk'ın vekili sensin. Bana engel olursan umutsuzluk doğar.*

3270 Mûsa, *Rabbim,* dedi, *kovulmuş şeytan sanki bu saf adama oyun oynuyor.*

3271 *Öğretsem onun zararına olur, öğretmesem kalbinde kötülük doğar.*

3272 [Allah], *ey Mûsa,* dedi, *öğret ona. Çünkü biz keremimizle duayı asla geri çevirmeyiz.*

3273 [Musa], *Rabbim,* dedi, *[öğretirsem] pişmanlık duyar da dövünüp yırtınır.*

3274 Güç herkese yaraşmaz. Sakınana âcizlik daha iyi bir kaynaktır.

3275 Bu yüzden yoksulluk ölümsüz bir övünçtür. Çünkü yetişemeyen el takvada kalır.

3276 Varlık ve zenginlik kabul görmez bu yüzden. Çünkü güç yüzünden sabırlar çekip gider.

3277 Âcizlikle yoksulluk, insanın ihtiraslı nefsin belasından ve tasalardan güvende olmasıdır.

3278 Tasa, şeytana av olanın alıştığı boş ve gereksiz arzulardan doğar.

3279 Kil yemeye alışanda kil arzusu olur. O zavallı, gülbeşekeri hazmedemez.

Yüce Hak'tan Mûsa'ya, ona dilediği ya da dilediğinin bir bölümünü ona öğret, diye vahiy gelişi

3280 Allah dedi ki *onun dilediğini verip irade bakımından elini çöz.*

3281 İradedir ibadetin tadı tuzu. Yoksa bu felek istemeden dönüyor.

3282 Feleğin dönüşüne ne ecir var, ne ceza. Bu bakımdan hesap günü marifet iradededir.

3283 Bütün âlem [Allah'ı] tesbih eder, [fakat] bu zoraki tesbihin ecri yoktur.

3284 [O gencin] eline kılıç verip aczini gider de [bak bakalım] gâzi mi oluyor, haydut mu?

3285 Çünkü iradesinden dolayı "saygın kıldık[214]" [diye nitelenen] insanın yarısı bal arısı, yarısı yılan olmuştur.

3286 Müminler, bal arısı gibi bal kaynağıdır, kafirlerse yılan gibi zehir kaynağı.

3287 Çünkü mümin seçilmiş bitkiler yer de bal arısı gibi tükürüğü hayat olur.

3288 Kâfir ise irinden oluşan bir şerbet içer. Ayrıca yediğinden zehir meydana gelir.

3289 Allah'ın ilham verdikleri hayat kaynağı, arzulara aldananlarsa öldürücü zehirdir.

3290 Dünyadaki övgü, bravo ve aferin, irade ve bilinç sayesindedir.

3291 Serseriler zindana düşünce takva ve zühde yönelip Hakk'ı zikretmeye başlarlar.

3292 Güç yok olunca eylemde kıtlık olur. Kendine gel, sermayeni almasın ecel!

3293 Gücün kâra sermayedir. Aman dikkat, kudret zamanını kaçırma, gözet.

3294 İnsan, "saygın kıldık" kır atına biner ve kavrayış eline irade dizginlerini alır.

3295 Mûsa yine ona, *arzun senin yüzünü solduracak,* diye sevecenlikle öğüt verdi.

3296 [Dedi,] *bu sevdadan vazgeçip Allah'tan kork. Aldatmak için bunu sana şeytan öğretmiştir.*

[Hayvanların dilini öğrenmek] isteyen gencin tavukla köpeğin dilini öğrenmekle yetinmesi ve Mûsa'nın -selam üzerine olsun- bunu kabul etmesi

3297 [Genç] dedi, *hiç olmazsa kapı köpeğiyle kanatlılardan olan tavuğun dilini [öğret].*

3298 Mûsa, *sen bilirsin,* dedi, istediğin oldu, *hadi git. Bu ikisinin konuşması sana âşikâr olacak.*

3299 O, sabahleyin denemek amacıyla eşikte beklemeye başladı.

3300 Hizmetçi sofra bezini çırptı ve yemekten artan bayat bir ekmek parçası düştü.

3301 Onu bir horoz rehin alır gibi kaçırdı. *Sen bize zulmettin,* dedi köpek, *git buradan.*

3302 *Sen buğday tanesi yiyebilirsin. Oysa ben yem yemekten âcizim.*

3303 *Ne mutlu sana, buğday, arpa ve başka tahılları yiyebilirsin. Bense yiyemem.*

3304 *Kısmetimiz olan şuncacık ekmek parçasını da biz köpeklerden kaçırıyorsun.*

[143b] Horozun köpeğe cevabı

3305 Horoz da ona dedi, *kes sesini, üzülme; Allah sana buna karşılık başka bir şey verir.*

3306 *Şu efendinin atı telef olacak. Yarın sabah doyasıya yersin, üzülmeyi bırak.*

3307 *Atın ölümü köpeklere bayramdır. Çalışıp çabalamaksızın bol rızık olur.*

3308 Adam bunu duyunca atını sattı. Horoz ise köpeğe karşı mahcup duruma düştü.

3309 Ertesi gün aynı horoz yine ekmeği kaptı. Köpek de horoza açtı ağzını.

3310 *Bre dalavereci horoz, bu kaçıncı yalan? Zâlimsin, yalancısın, nursuzsun!*

3311 *Telef olacak dediğin at nerede? Bre kör müneccim, doğruluktan mahrumsun.*

3312 [Olaydan] haberdar olan horozsa, *onun atı,* dedi, *başka yerde telef oldu.*

3313 *Atı satıp zarardan kurtuldu da zararı başkalarına attı.*

3314 *Fakat yarın katırı telef olacak. O nimet sadece köpeklerin olacak.*

3315 Fakat o muhteris, katırı hemen sattı ve o anda üzüntü ve zarardan kurtuldu.

3316 Üçüncü gün köpek horoza dedi, *ey yalancıların başı, hem de davullu zurnalı!*

3317 [Horoz] dedi, *alelacele sattı katırı. Yarın da kölesi belaya uğrayacak.*

3318 *Kölesi ölünce akrabaları köpek ve dilencilere yiyecekler verecek.*

3319 [Adam] bunu duyunca kölesini de sattı. Üzülmekten kurtuldu, yüzü güldü.

3320 *Ömrümde üç beladan kurtuldum,* diye şükürler edip seviniyordu.

3321 *Tavukla köpeğin dilini öğrendim de kötü olayların gözüne mil çektim.*

3322 Ertesi gün, o mahrum köpek, *ey zırvalayan horoz,* dedi, *tek çiftler (tahminler) hani?*

Horozun üç sözünde yalancı çıkması nedeniyle köpeğe karşı mahcup oluşu

3323 *Sendeki bu kaçıncı yalan dolan? Zaten yalan dışında bir şey uçmaz yuvandan.*

3324 *Hâşâ,* dedi [horoz], *yalancılıkla sınanmak bana ve cinsime yakışmaz.*

3325 *Biz horozlar müezzinler gibi doğru sözlüyüz. Güneşi gözetler, vakti takip ederiz.*

3326 *Tepemize leğen geçirsen bile biz içerde de güneşi gözetleriz.*

3327 Veliler de güneşi gözetlerler. Beşer olmakla birlikte ilahî sırlara vâkıftırlar.

3328 *Hak, bizim soyumuzu namazı duyurmak için insana hediye etti.*

3329 *Yanılıp da vakitsiz ezan okursak, bu bizim ölümümüz olur.*

3330 *Zamansız "hayye ale'l-felah" demek, kanımızı önemsiz ve mubah kılar.*

3331 Yanlıştan münezzeh ve masum olan sadece vahyin can horozudur.

3332 [Adam'ın sattığı] köle müşterinin yanında öldü ve müşteri tümüyle zarar etti.

3333 O malını kurtardıysa da kendi kanını döktü. Bunu iyi anla.

3334 [Oysa] bir zarar, başka zararları defeder. Cismimiz malımız canlara feda olsun!

3335 Şahlar huzurunda yargılanırken malını verip canını kurtarırsın.

3336 Kazâ ve kader karşısında acemiysen [canını bırakıp] yargıçtan malını kaçırırsın.

Horozun efendinin ölümünü haber vermesi

3337 [Horoz dedi], *fakat o yarın mutlaka ölecek. Mirasçısı da yas tutarken sığır kesecek.*

3338 *Ev sahibi ölüp gidecek. Sana yarın okkalı bir yiyecek gelecek.*

3339 *Gelen geçen, köyün ortasında ekmek parçalarıyla yemek artıklarına kavuşacak.*

3340 *Kurban edilen sığırın etiyle yufkalar, köpeklerle dilencilerin önüne bol bol dökülecek.*

3341 At, katır ve kölenin ölümü, [aslında] bu kendini bilmez mağrurun belasını def ediyordu.

3342 Mal kaybedip üzülmekten kaçınıp malını artırdı da kendi kanını döktü.

3343 Dervişler neden riyazet çekerler? Bedene gelen bela, canların bekâsıdır da ondan.

3344 Bir sâlik bekâ bulmuyorsa niye bedenini güçten düşürüp helak etsin ki?

3345 [Kişinin] canı verdiğinin karşılığını görmüyorsa iyilik ve amel için niye kolunu kıpırdatsın?

3346 [144a] Kâr ummadan veren ancak Allah'tır, Allah'tır, Allah.

3347 Ya da ilahi ahlâkla ahlâklanıp nura dönüşen ve mutlak parıltıya eren Hak dostu.

3348 Çünkü O zengindir, herkes fakir[215]. Bir fakir nasıl karşılıksız al, diyebilir?

3349 Bir çocuk, elmayı görmedikçe kokmuş soğanı elinden bırakmaz.

3350 Bunca esnaf, bu amaçla, bu karşılık kokusunu alarak dükkanlarda oturur.

3351 Onlar, yüz türlü güzel mal sergileyip içlerinden yapacakları kârı düşünürler.

3352 Sonunda yakana yapışmayan bir tek selam bile duyamazsın ey dindar.

3353 Kardeşim, ben seçkin ve sıradan insanlardan tamahsız bir selam işitmedim vesselam.

3354 Hak selamı müstesna. Ev ev, diyar diyar, köşe bucak [dolaşıp] onu ara.

3355 Koklayışı güzel insanın ağzından Hakk'ın mesajını da duydum, selamını da.

3356 Diğerlerinin selamlarını da o umutla candan aziz bilip gönülden alıyorum.

3357 Onun selamı, evini barkını ateşe verdiği için Hak selamı olmuştur.

3358 Kendinden sıyrılıp ölmüş, Rab ile dirilmiştir. Bu yüzden dudaklarında Hakk'ın sırları vardır.

3359 Riyâzet içinde bedenin ölmesi hayattır. Bedenin çilesi, ruh için kalıcılıktır.

3360 O habis adam kulak kabartmış, horozun sözlerini dinliyordu.

Adamın horozdan kendi ölüm haberini duyunca eman dilemek için Mûsa'ya koşması

3361 [Adam] bunları duyunca Mûsa Kelimullah'ın kapısına aceleyle koşup gitti.

3362 *Ey Kelim, beni bundan kurtar,* diye korkusundan onun eşiğine yüz sürdü.

3363 [Mûsa] dedi, *git kendini satıp kurtul. Ustalaştın çünkü, sıçrayıp çık kuyudan.*

3364 *Müslümanları zarara sokup [kendi] kese ve cüzdanını kat kat doldur.*

3365 *Aynada sana görünen bu ilahî takdiri ben kerpiçte görmüştüm.*

3366 Aklı olan [işin] sonunu kalbiyle baştan görürken, bilgi yoksulu sonradan görür.

3367 [Adam], *ey iyi hasletli [Mûsa],* diye yalvardı, *başıma kakma, yüzüme vurma.*

3368 *Layık olmadığımdan yaptım bunu ben. Sen kötülüğüme güzel karşılık ver.*

3369 *Evlat,* dedi [Mûsa], *ok yaydan çıktı. Okun geri dönmesi âdetten değil.*

3370 *Fakat o güzel yargılayıcıdan, zamanı geldiğinde imanla gitmeni dileyeceğim.*

3371 O anda efendiye bir haller oldu, midesi bulandı, leğen getirdiler.

3372 Ölüm paniğidir bu, gıda zehirlenmesi değil. Kusmanın sana ne yararı olacak, a bahtsız câhil?

3373 Dört kişi onu odasına götürdü. O, bacaklarını birbirine sürterek [can çekişiyordu].

3374 Mûsa'nın öğüdünü dinlemeyip alay eder, kendini çelikten kılıca vurursun ha?

3375 Kılıç utanmaz canından senin. Sen bunu hak ettin kardeşim, hak ettin.

Mûsa'nın o adam için dünyadan imanla gitsin diye dua etmesi

3376 O sabah Mûsa duaya durup *Rabbim,* dedi, *imanı alıp götürme ondan…*

3377 *Padişahlık edip bağışla onu. Çünkü o yanılıp küstahlık ederek haddini aştı.*

3378 *Bu bilgi sana uygun değil, demiştim ona. Savmak için söylenmiş boş söz sandı sözümü.*

3379 Ejderhaya ancak elindeki değneği ejderhaya dönüştüren el sürebilir.

3380 Gayb sırrını öğrenmeye ancak ağzını kapalı tutabilen layıktır.

3381 Deniz, su kuşundan başkasının haddine değildir, anla. Allah doğrusunu daha iyi bilir.

3382 O, su kuşu değildi, denize girdi. Boğuldu, tut elinden ey merhametli [Rabbim].

Yüce Hakk'ın Mûsa'nın -selam üzerine olsun- duasını kabul edişi

3383 *Evet,* dedi [Allah], *ona iman bağışladım. Sen istersen şimdi onu diriltirim.*

3384 *Hatta yeryüzünün tüm ölülerini senin için şu anda diriltebilirim.*

3385 Mûsa dedi, *burası ölümlü dünya. Onu, aydınlık olan öbür dünyada dirilt.*

3386 Bu yokluk diyarı kalınacak dünya olmadığı için geçici dönüşün pek yararı yoktur.

3387 [144b] "Karşımızda hazır bulunacaklar[216]" [denilen] gizli diyarda şimdi rahmet saç onlara.

3388 Bilesin ki cisme ve mala gelen zarar, canın yararına olup vebalden kurtarır.

3389 Öyleyse sıkıntıya gönülden müşteri ol. Bedeni hizmete teslim edince canını kurtarırsın.

3390 A bahtiyar, iraden olmadan sıkıntıya düşersen yoluna baş koy, şükür sadakası ver.

3391 Hak sana o sıkıntıyı verdi diye şükret. Sen yapmadın, O seni "ol" emriyle çekti.

Çocuğu yaşamadığı için ağlayıp inleyen kadının hikâyesi: [Kadına] cevap geldi: *"Bu senin mücahitlerin cihadına eşdeğer olarak çektiklerinin karşılığıdır."*

3392 Bir kadın her yıl bir oğlan doğuruyor, ama çocuk altı aydan çok yaşamıyordu.

3393 [Bebek] üç ya da dört ay içinde ölüp gidiyordu. Kadın, inleyerek, *Allah'ım,* diyordu...

3394 *Dokuz ay yüklüyüm, üç ay rahatta. [Fakat] nimet gökkuşağından bile çabuk geçiyor.*

3395 Kadın, Allah dostlarının yanında bu sarsıcı derdinden yakınıp feryat ediyordu.

3396 Bu şekilde yirmi çocuk kabre girdi ve [ana-babanın] canına yakıcı ateş düştü.

3397 Sonunda kadın bir gece [rüyada] ölümsüz, yemyeşil, bolluk içinde güzel bir bahçe gördü.

3398 Hikmetinden sual olmaz nimete bahçe dedim. Oysa bu, nimetlerin aslı, bahçelerin özüdür.

3399 Yoksa bağ nedir ki? Göze görünmezdir o. Allah da gayb nuruna "lamba[217]" der.

3400 [Bahçe] onunla aynı değil, benzerdir. Böylece hayret içindekiler ondan koku alır.

3401 Kısacası o kadın onu görüp mest oldu. O zavallı, bu tecelliyle kendinden geçti.

3402 Sonra dediler ki *bu nimet, canını ancak sadakatle vermeye koyulana aittir.*

3403 *Bu kahvaltıdan yiyebilmen için çok hizmet etmen gerekiyordu.*

3404 *Sen [Allah'a] sığınmada tembel olduğun için Allah karşılık olarak o musibetleri verdi.*

3405 *Rabbim,* dedi [kadın], *yüz yıl, hatta daha uzun süre böyle [dert] ver bana, kanımı dök.*

3406 O bahçede ilerleyince bütün çocuklarını orada gördü[218].

3407 [Kadın] dedi, *benden yiter de senden yitmez.* İki gayb gözü olmadan kimse adam olmaz.

3408 Sen kan aldırmayınca fazla kan burnundan akar da canın ateşten kurtulur.

3409 Her meyvenin özü kabuğundan iyidir. Bil ki beden kabuktur, arkadaşı [ruh] ise özdür.

3410 Kısacası insanın güzel bir özü vardır. O nefese mensupsan bir an olsun onu iste.

Hamza'nın -Allah ondan râzı olsun- zırhsız olarak savaşa girişmesi

3411 Son zamanlarda Hamza, savaşa geldiğinde zırhsız ve kendinden geçerek savaşırdı.

3412 Sıralanmış kılıçlara karşı bağrı açık ve bedeni çıplak ileri atılırdı.

3413 İnsanlar sorarlardı, *ey Resul'ün amcası, ey saflar yaran aslan, ey yiğitlerin şahı…*

3414 *Allah'ın "Kendinizi kendi ellerinizle tehlikeye atmayın*[219] *" mesajını okumadın mı?*

3415 *Öyleyse sen savaşta neden kendini böyle tehlikeye atıyorsun?*

3416 *Genç, babayiğit ve güçlüyken zırhsız olarak savaşa yönelmezdin oysa.*

3417 *Yaşlanıp güçsüzleşip belin bükülünce [sanki] dalga geçer oldun.*

3418 *Kılıç ve mızrakla aldırışsızca boğuşuyor, [gücünü] sınıyorsun.*

3419 *Kılıç, ihtiyara saygı göstermez. Kılıçla okun [insanları] ayırt ettiği nerde görülmüş?*

3420 Gâfilce tasalananlar böylece ona gayretle öğüt veriyorlardı.

Hamza'nın -Allah ondan râzı olsun- halka cevabı

3421 Hamza dedi, *ben gençken bu dünyaya veda etmeyi ölüm olarak görürdüm.*

3422 *İnsan ölüme doğru isteyerek gider mi hiç? Ejderhanın karşısına çıplak çıkılır mı hiç?*

3423 *Fakat Muhammed'in nuru sayesinde bu fâni şehre zebun değilim.*

3424 *Duyuların dışında, sultanın ordugâhını Hak nurunun ordusuyla dolu görüyorum.*

3425 [145a] *Çadırlar iç içe, çadır ipleri birbirine geçmiş… Beni uykudan uyandırana şükürler olsun.*

3426 Gözünde ölmek tehlike olan, "[tehlikeye] atmayın" emrine sarılır.

3427 Oysa ölmeyi fetih olarak görene "koşun[220]" seslenişi gelir.

3428 Sakının, ey ölüm görenler, yarışın! Ey diriliş görenler, acele edin!

3429 Müjde, ey lütuf görenler, sevinin! Bela geliyor, ey kahır görenler, üzülün!

3430 Yusuf gören canını feda eder. Kurt gören hidayetten döner.

3431 Herkes ölümüyle renkteştir, oğul. Düşmana göre düşman, dosta göre dost.

3432 Türk'ün karşısında ayna güzel renklidir. Zenci karşısında ayna da zencidir.

3433 Ölümden korkup kaçıyorsan canım, kendinden korkuyorsundur, aklını başına al.

3434 Çirkin olan senin yüzündür, ölümün yüzü değil. Canın ağaç gibidir, ölümse yaprak gibi.

3435 İyi de olsa, kötü de olsa senden yeşerir. İçindeki iyi kötü her şey [senin] kendindendir.

3436 Bir diken seni yaralamışsa onu sen ekmişsindir. İpekler giymişsen kendin dokumuşsundur.

3437 Bil ki fiil, karşılığıyla renkteş değildir. Hiçbir hizmet ödülle renkteş değildir.

3438 Ücretlilerin ücreti işe benzemez. Çünkü o (iş) araz, bu (ücret) ise cevher olup kalıcıdır.

3439 İş tümüyle zorluk, güçlük ve terdir. Ücretse altın, gümüş ve tabak [dolusu nimettir].

3440 Bir yerden sana bir iftira gelmişse, bir mazlum dardayken sana [bed]dua etmiştir.

3441 Sen dersin ki *ben onurlu bir adamım; kimseye iftira etmedim.*

3442 Sen başka türlü günah işlemişsindir. Sen tohum ektin. Tohum meyveye benzer mi hiç?

3443 Biri zina etmiştir, karşılığı yüz değnektir[221]. Der ki *ben ne zaman birine değnek vurdum?*

3444 Bu bela, zinanın karşılığı değil midir? Değnek, halvetteki zinaya benzer mi hiç?

3445 Ey Kelim (Mûsa), yılan benzer mi hiç asâya? Dert benzer mi hiç devaya, ey bilge?

3446 Sen de o asâ yerine spermini attın da yüce bir insana dönüştü.

3447 Dosta ya da yılana dönüştü [bel] suyun senin. [Böyleyken] değneğe şaşman niçin?

3448 Su evlada benzer mi hiç? Şeker kamışı şekere benzer mi hiç?

3449 Kişi secde ya da rükû edince o âlemde secdesi [ya da rükûu] cennete dönüşür.

3450 [Kişinin] ağzından Hakk'a hamd uçunca ağaran günün Rabbi[222], onu cennet kuşu kılar.

3451 Kuşun nutfesi suyla hava olsa da senin hamd ve tesbihin benzemez kuşa.

3452 Elinden bağış ve zekat yeşerince öbür tarafta elin ağaç ve çimene dönüşür.

3453 Sabır suyun, cennet ırmağı olur. Cennetteki süt ırmağı, sevgin ve şefkatindir.

3454 [Sendeki] ibadet hazzı, bal ırmağına, sarhoşluk ve coşkunsa şarap ırmağına döner.

3455 Bu sebepler o sonuçlara benzemez. [Allah'ın] bunun yerine onu nasıl geçirdiğini kimse bilmez.

3456 Bu sebepler buyruğunla gerçekleştiğinden dört ırmak da senin buyruğuna uyar.

3457 [O ırmakları] ne yana istersen akıtırsın. [Sebepteki] sıfat nasılsa [sonucu] öyle yaparsın.

3458 Tıpkı senin buyruğun altında olan sperminden gelen neslin senin buyruğuna girişi gibi.

3459 Evladın, *emanet bıraktığın parçan benim,* diyerek senin buyruğunca koşar.

3460 Bu dünyada o sıfat emrin altındaydı. [Bu yüzden] o ırmaklar da senin emrince akar.

3461 O ağaçlar senin buyruğuna uyarlar, çünkü senin niteliklerinle meyvelenmişlerdir.

3462 Burada bu nitelikler senin emrinde olduğundan orada aldığın karşılık da senin emrindedir.

3463 Elinle mazlumu yaralamışsan, bu [zulmün] bir ağaca dönüşüp ondan zakkum filizlenir[223].

3464 Öfkeyle yüreklere ateş saldıysan, cehennem ateşine kaynak olursun.

3465 Burada senin ateşin insan yaktığı için, ondan doğan [sonuç] da insan yakar.

3466 [Burada] ateşin insana kastedince [o dünyada] bundan doğan ateş de insana vurur.

3467 Yılan ve akrep gibi sözlerin, [o dünyada] yılan ve akrep olup senin kuyruğunu yakalar.

3468 Velileri bekletip durursun da kıyamet bekleyişi sana yâr olur.

3469 Yarın, öbür gün, diye söz verip [bekletmen], kıyamet bekleyişine dönüşür, vay senin hâline!

3470 O uzun günde can yakıcı güneş altında hesabının görülmesini bekleyip durursun.

3471 [145b] Sen, göğü bekletip duruyor, "yarın yola gelirim" tohumu ekiyordun...

3472 Öfken, cehennem alazının tohumudur. Hey, söndür cehennemini, çünkü tuzaktır bu.

3473 Bu ateşi söndürmek ancak nurla olur. "Nurun ateşimizi söndürdü, müteşekkiriz[224]."

3474 Nurdan yoksunken sabır ve hoşgörü gösterirsen, ateşin canlıdır, küllenmiştir.

3475 Dikkat, bu bir zorlama ve örtbas etmedir. Din nurundan başkası ateşi söndürmez.

3476 Din nurunu görmedikçe emin olma. Çünkü gizli ateş bir gün ortaya çıkar.

3477 Nuru bir su bil ve suya dört elle sarıl. Suyun varken ateşten korkma.

3478 Su ateşi söndürür. Ateşse yapı bakımından suyun neslini ve oğullarını yakar.

3479 Birkaç gün şu su kuşlarına doğru git de seni bengisuya çeksinler.

3480 Kara kuşuyla su kuşu benzer yapıdadır, fakat su ve yağ gibi birbirine zıttır.

3481 Her biri kendi aslına köledir. İhtiyatlı davran, [ikisi] birbirine benzer.

3482 Nitekim vesvese de aklîdir, ezelî vahiy de. Fakat [aralarında] fark vardır.

3483 Beyim, ikisi de gönül pazarında mallarını övüp duran tellaldır.

3484 Gönül sarrafıysan fikri tanı ve esir tellalı gibi iki fikrin sırrını birbirinden ayırt et.

3485 Kuşkuya düşüp iki fikri ayırt edemezsen, kandırmaca yok, de. Seğirtip acele etme.

Alışverişte zarar etmekten kurtuluş yolu

3486 Dostlarından biri Peygamber'e dedi ki *ben alışverişte hep zarar ediyorum.*

3487 *Satıcı ya da alıcının hilesi büyü gibi beni yoldan çıkarıyor.*

3488 [Peygamber] dedi ki *alışverişte aldanmaktan korkarsan, karar için üç gün [süre] şart koş.*

3489 *Çünkü ağırdan almak kesinlikle Rahman'dan, acele etmekse lanetlenmiş şeytandandır*[225].

3490 Ey özenli dostum, köpeğin önüne [bile] bir ekmek parçası attığında koklar da öyle yer.

3491 O burnuyla koklar, biz aklımızla koklarız, hem de süzülmüş aklımızla.

3492 Yeryüzü ve gökler, Allah tarafından altı günde yavaş yavaş var kılınmıştır.

3493 Yoksa [bir anda] yüz yer ve gök yaratmaya gücü yeterdi. Çünkü O, "ol [der] oluverir[226]".

3494 Yüce [Allah], Âdemoğlunu kırk yıl içinde yavaş yavaş tam bir insan kılar.

3495 Oysa bir solukta elli kişiyi yoktan uçurup getirmeye gücü yeterdi.

3496 Bir dua ile hemen ölüyü yerinden kalgıtmaya İsa'nın gücü yeter de...

3497 İsa'nın yaratıcısı, bir çırpıda öbek öbek insan yaratamaz mı?

3498 Bu ağırdan alış, yavaş ve kesintisiz istemek gerek, diye seni eğitmek içindir.

3499 Sürekli akan küçük bir ırmak, ne pis olur, ne de kokuşur.

3500 Ağırdan almaktan ikbal ve sevinç doğar. Ağırdan almak yumurta, ikbalse kuş gibidir.

3501 Yumurtadan çıkmış olsa da kuşun neresi yumurtaya benzer behey inatçı?

3502 Bekle de senin organların da yumurtalar gibi sonunda kuşlar doğursun.

3503 Yılan yumurtası serçe yumurtasına benzerse de aradaki fark büyüktür.

3504 Armut çekirdeği elma çekirdeğine benzese de, azizim, bil ki arada farklar var.

3505 Yapraklar aynı renkte görünür, [fakat] her birinin meyvesi başka türlüdür.

3506 Cisimlerin yaprakları da [birbirine] benzer, fakat her can [başka] ürünle yaşar.

3507 İnsanlar çarşıda aynı yürürler, [fakat] kimi neşeliyken, kimi dertlidir.

3508 Aynı şekilde ölürken de aynı gideriz, [ama] yarımız hüsrandayken yarımız bahtiyardır.

Bilal'in -Allah ondan râzı olsun- mutluluk içinde vefat edişi

3509 Bilal güçsüz düşüp hilal gibi inceldi ve yüzüne ölümün rengi düştü.

3510 Eşi onu görüp *eyvahlar olsun*, dedi. Bilal ise ona, *hayır hayır*, dedi, *ne mutlu!*

3511 *Şimdiye dek yaşamaktan acılar içindeydim. Ölüm nedir, nasıl bir mutluluktur, sen ne bileceksin?*

3512 Bu sözleri söylüyor, söylerken de yüzü nergis, gül ve lale gibi açılıyordu.

3513 Yüzündeki aydınlık ve ışıl ışıl gözleri, sözlerine tanıklık ediyordu.

3514 Kara kalpli olanlar kara görürdü onu. Göz bebeği niçin karadır peki?

3515 [146a] Asıl basiretsiz insanlar kara yüzlüdür. Gözbebeği ise ayın aynasıdır.

3516 Gözü aydın olandan başka seni dünyada gözbebeği olarak kim görebilir ki?

3517 Gözbebeğinden başkası onu görmediğine göre ondan başka kim onun rengine vâkıf olur?

3518 Öyleyse yüce gözbebeğinin nitelikleri konusunda ondan başka herkes mukallittir.

3519 [Bilal'in] eşi, *ey güzel hasletli [insan]*, dedi, *işte ayrılık. Hayır hayır,* dedi [Bilal], *işte vuslat!*

3520 Eşi dedi, *bu gece gurbete gidiyor, yakınlarının gözünden yitiyorsun.*

3521 *Hayır hayır,* dedi [Bilal], *bilakis bu gece benim canım gurbetten vatana dönüyor!*

3522 [Eşi] dedi, *yüzünü nerde göreceğiz biz?* [Bilal] dedi, *Allah'ın hasları halkasında.*

3523 *Aşağı değil, yukarı bakarsan haslar halkasına senin de katıldığını görürsün.*

3524 *Yüzük taşının yüzükte parlayışı gibi o halkada da âlemlerin Rabbinden gelen nur parlar.*

3525 *Yazık,* dedi [eşi], *viran oldu bu ev.* [Bilal] dedi, *buluta değil, aya bak.*

3526 *Ailem kalabalık, evim küçüktü. [Bu yüzden] daha mamur yapmak için [sultan] evimi yıktı.*

Bedenin ölümle yıkılışının hikmeti

3527 Ben, Âdem gibi önce hüzne tutsaktım. Şimdiyse ruhumun nesli doğuyu batıyı doldurdu.

3528 Bu kuyuyu andıran evde [yaşayan] yoksuldum. [Şimdi] şah oldum; şaha köşk gerek.

3529 Köşkler zaten şahların alıştıkları yer. Ölü içinse ev ve mekan olarak bir mezar yeter.

3530 Peygamberlere bu dünya dar geldi de şahlar gibi mekansız diyara gittiler.

3531 Ölülere görkemli görünen bu dünyanın dışyüzü geniş, içyüzü dardır.

3532 Dar değilse bu feryatlar nedendir? Burada çok yaşayan neden iki büklüm olur?

3533 Baksana, [insan] düşte bu mekandan kurtulduğunda ruhu nasıl seviniyor!

3534 [Düşteyken] zâlim tabiatındaki zulümden kurtulur, mahpus ise hapis fikrinden sıyrılır.

3535 Oldukça geniş olan bu yerle gök, konaklama zamanı son derece dar gelir.

3536 Genişlik gözbağıdır, [dünya aslında] çok dar. Gülmesi ağlama, övüncü hep utanç.

Dışyüzü geniş içyüzü dar olan dünya ile bu darlıktan kurtuluş olan rüyaya ilişkin benzetmeler

3537 [Bu dünya] aşırı sıcak bir hamam gibidir; bunalırsın, [âdeta] canın erir.

3538 Hamam, geniş ve uzun olsa da sıcaklığından bunalır, âciz kalırsın.

3539 Dışarı çıkmadıkça gönlün ferahlamaz. Öyleyse evinin genişliğinin ne yararı var?

3540 Yahut a şaşkın, dar bir ayakkabı giyip geniş bir çölde gidersin de...

3541 Geniş çöl daralır da o sahra sana zindan olur ya hani.

3542 Seni uzaktan gören, sahrada taze lale gibi açılmış, der.

3543 O, senin zâlimler gibi, dışın güller içindeyken ruhunun feryat ettiğini bilmez ki.

3544 O ayakkabıyı çıkarmaktır uykun. Çünkü [uykuda] canın bir süre bedenden âzât olur.

3545 Uyku velilerin mülküdür, bayım; bu dünyada tıpkı Ashab-ı Kehf gibi.

3546 Uykuda olmaksızın düş görürler orada. Kapı olmaksızın girerler yokluğa.

3547 Dar bir ev. İçinde can iki büklüm. [Allah, o evi] kral köşkü yapmak için yıkar.

3548 Rahimdeki cenin gibi iki büklümüm. Dokuz aylık oldum, bu taşınma gerekli.

3549 Annemin doğum sancısı olmasa bu zindanda ateş ortasında kalırım.

3550 Kuzu koyundan kurtulsun diye tabiatının annesi çektiği ölüm sancısıyla yol açar.

3551 Haydi aç rahmini, kuzu kocaman oldu! [Çıksın] da yeşil ovada otlasın.

3552 Doğum sancısı, gebe için sıkıntı olsa da cenin için zindanı kırmak demektir.

3553 Gebe, doğum sancısından ağlayıp tutunacak dal arar. Cenin ise işte kurtuluş diye güler.

3554 Gök altındaki cansız, bitki ve hayvan türünden anneler...

3555 Bilinçli ve kâmil olanlar dışında herkes başkasının sancısından habersizdir.

3556 Mümkün mü kabasakal, kösenin başkalarının evini bildiği kadar kendi evini bilsin?

3557 [146b] Sen kendi halini, gönül sahibinin seni bildiği kadar bilmezsin be amca!

Gaflet, üzüntü, tembellik ve karanlık olan her şeyin yere ait ve süfli olan bedenden kaynaklandığına dair

3558 Gaflet bedendir. Beden ruha dönüşünce hiç çaba olmadan sırları görür.

3559 Yer gök ortamından ayrılınca benim ve senin için ne gece olur, ne de gölge.

3560 Nerede geceyle gölge ya da gölgelik varsa yerdendir, göklerden ve aydan değil.

3561 Duman, alazlanmış ateşten değil hep odundan çıkar.

3562 Yanlışa ve yanılgıya düşen vehimdir. Doğru yargılarda bulunan sadece akıldır.

3563 Her türlü ağırlık ve tembellik bedendir. Ruhsa hafifliği sayesinde hep uçmaktadır.

3564 Yüz kızarması kanın baskın çıkmasındandır. Yüz sararması safra yoğunluğundandır.

3565 Yüz beyazlığı balgam çokluğundandır. Yüzün kararması sevdadan[227] kaynaklanır.

3566 Gerçekte eserleri yaratan O'dur. Fakat kabuğa takılanlar sebepten başkasını görmez.

3567 Kabuklardan sıyrılamamış öze, tabip ve sebeple çare bulunmaz.

3568 İnsanoğlu ikinci kez doğunca sebepleri ayaklar altına alır.

3569 İlk sebep (*illet-i ûlâ*) onun dini değildir. Cüz'i sebep ona düşmanlık edemez.

3570 Doğruluk geliniyle ufukta güneş gibi uçar. Dış görünüş [ona] bir duvak gibidir.

3571 Hatta ufkun ve göklerin dışında, ruhlar ve akıllar gibi mekansızdır.

3572 Hatta akıllarımız da onun gölgeleri olup onun ayağına gölgeler gibi düşer.

3573 Müçtehit bir konuda nassı bildiği zaman artık kıyası düşünmez.

3574 [Müçtehit] bir konuda nas bulamadığında kıyas yoluyla hükme varır.

Nas ve kıyasa ilişkin benzetme

3575 Kesin bil ki nas, Rûhu'l-kuds'ün getirdiği vahiydir. Cüz'î aklın kıyası bunun altındadır.

3576 Akıl, ruh sayesinde idrak ve ihtişam kazanır. Ruh, aklın gözetimine girer mi hiç?

3577 Fakat ruhun akla etkisi vardır. Bu etki sayesinde akıl tedbirler alır.

3578 Ruh seni Nuh'u onayladığı gibi onayladıysa hani deniz, hani gemi, hani Nuh tufanı?

3579 Akıl, eseri ruh sanır, ama güneş ışığı güneş küresinden epey uzaktadır.

3580 Bu yüzden sâlik, ışıktan küreye atılmak için bir ekmekle yetinir.

3581 Çünkü aşağılarda olan bu ışık, gece gündüz kalıcı değildir, batar.

3582 [Güneş] küresinin içini mesken tutansa sürekli o nura gömülür.

3583 Yolunu ne bulut keser, ne de gurup. Acı veren ayrılıktan kurtulmuştur o.

3584 Böyle kimsenin aslı göklerdendir ya da topraktan olsa bile dönüşüm geçirmiştir.

3585 Çünkü topraktan olan dayanamaz buna. Çünkü [güneşin] ışıkları ona sonsuza dek vurur.

3586 Güneş ışığı toprağa sürekli vursa öyle yanar ki topraktan hiçbir ürün çıkmaz olur.

3587 Suda sürekli kalmak balığın işidir. Yılan onunla nerden yoldaşlık edecek?

3588 Fakat bu denizde balıklık eden nice becerikli yılanlar var dağlarda!

3589 Hileleri insanları baştan çıkartsa da denizden rahatsızlıkları onları rezil eder.

3590 Bu denizde sihriyle yılanı balık eden nice becerikli balıklar var.

3591 Celal denizinin derinliklerindeki balıklara helal sihri öğretmiştir deniz.

3592 Olmayacak işler güçleriyle olur hale gelir. Oraya giden uğursuzluk uğura dönüşür.

3593 Kıyamete dek bundan söz etsem yüz kıyamet geçer de bu konu yine bitmez.

Şeyhin dilinden hikmetler dökülürken dinleyici ve müritlerin uymaları gereken âdap

3594 Bıkkınlar açısından bunlar tekrardır. [Oysa] benim açımdan yeniden ömür sürmektir.

3595 Mum defalarca yanmakla alazlanır. Topraksa [güneşin] defalarca vurmasıyla altın olur.

3596 Binlerce isteklinin yanında bir kişi bıkkın olsa, elçi elçilikten geri kalır.

3597 Bu sırlar anlatan gönül elçileri, İsrâfil huylu dinleyici isterler.

3598 [147a] Şahlar gibi gurur ve kibirleri vardır ve dünya ehlinden hizmetkârlık isterler.

3599 Onlara karşı yerli yerince edep göstermeyince elçiliklerinden nasıl yararlanabilirsin?

3600 Karşılarında eğilip iki büklüm olmayınca emaneti sana ulaştırabilirler mi hiç?

3601 Her edebi beğenmeleri mümkün mü? Çünkü onlar yüce eyvandan geldiler.

3602 A müzevir, onlar dilenci değil ki senden gelen her hizmete minnet duysun.

3603 Fakat ey gönül, bu rağbetsizliklere rağmen [yine de] sultan sadakası saç, esirgeme.

3604 Ey göğün elçisi, bıkkınlık gösterenlere bakma, atını [koştur] dünyada.

3605 Savaşa girişip atını ateş hendeğinden atlatan Türk'e ne mutlu!

3606 Atını öyle şahlandırır ki at göğün zirvesine doğru harekete geçer.

3607 Başkasını ve kıskanmaları görmezden gelip ateş gibi kuruyla yaşı yakar.

3608 Pişmanlık onu ayıplarsa önce pişmanlığı ateşe verir.

3609 Yola çıkan kişinin coşkusunu görünce zaten yokluktan pişmanlık yeşermez.

Her hayvanın kendi düşmanının kokusunu duyup sakınması ve sakınılması, kaçılması ve karşı konulması mümkün olmayan kimseye düşman olan kişinin yanlış ve hüsranı

3610 At, hayvan olsa da aslanın sesini, kokusunu bilir. [Bunun tersi] nâdirdir.

3611 Üstelik [sadece at değil] her hayvan kendi düşmanını işaret ve izinden bilir.

3612 Gündüz zavallı yarasa uçamaz, hırsızlar gibi gece dışarı çıkıp beslenir.

3613 Apaçık güneşin düşmanı olduğu için en mahrum olanı yarasadır.

3614 Ne güneşle savaşıp yaralanmaya katlanabilir, ne de beddua edip onu uzaklaştırabilir.

3615 Güneş, yarasanın üzüntü ve ızdırabının [dinmesi] için başını çevirirse…

3616 Yarasa için son derece lütuf olur. Yoksa yarasa ona nasıl engel olsun?

3617 Düşman edineceksen haddince düşman edin ki esir etmeye gücün yetsin.

3618 Damla denizle savaşırsa aptaldır, kendi kendine eziyet etmiş olur.

3619 Hilesi kendi boyunu aşmayan, nasıl olacak da ayın odasının halkasını koparacak?

3620 Güneşin düşmanı böyle paylanır: Ey güneşin güneşinin düşmanı!

3621 Haşmetinden güneş ve yıldızların titrediği güneşin düşmanı ey!

3622 Sen onun düşmanı değil, kendi hasmınsın. Sen odun olmuşsan ateşe ne gam!

3623 O seni yakmakla eksilir mi acaba? Ya da senin yanışından dertlenip hüzne mi dalar?

3624 Acıması, insanın acıması [gibi] değildir. İnsanın acımasının özünde hüzün vardır.

3625 Yaratılmışın acıması hüzün barındırır. Hakk'ın acımasıysa hüzünle tasadan uzaktır.

3626 Ey oğul, bil ki hikmetinden sual olunmaz rahmet böyledir. Eseri dışında ona ilişkin hiçbir şey muhayyileye sığmaz.

Örnekleme ve taklit yoluyla bir şeyi bilmekle o şeyin mahiyetini bilmek arasındaki fark

3627 Rahmetinin eser ve meyveleri göz önündedir, fakat mahiyetini O'ndan başkası nerden bilecek?

3628 Kemal sıfatlarının özelliklerini eser ve örneklere bakmadan hiç kimse kavrayamaz.

3629 Mahiyeti kavrama acizliği, avama özgü bir durumdur efendim, mutlaklaştırma.

3630 Çünkü mahiyetlerle mahiyetin sırrının sırrı, kâmil insanların gözüne açıkça görünür.

3631 Varlık âleminde anlaşılıp görülmeye Hakk'ın sırrıyla zâtından daha uzak olan var mı?

3632 O bile mahrem olanlara gizli kalmadığına göre zat ve sıfat nedir ki gizli kalsın?

3633 Tartışmacı akıl, *bu uzak ve olanaksızdır,* der, *tevil edilmeden muhale kulak verme.*

3634 Kutup sana, *behey gevşek adam,* der, *seni aşan [konular] muhal mi oluyor?*

3635 *Şu anda keşfettiğin konular da önceden sana muhal görünmüyor muydu?*

3636 *Kerem seni on zindandan kurtarmışken zulümle kendine çölü zindan etme.*

3637 [147b] Çocuk çiftleşmenin mahiyetini bilmez, ona ancak, yediğin helva gibi, diyerek anlatırsın.

3638 [Oysa] çiftleşme hazzının mahiyeti nasıl olur da helvanın mahiyetine benzer?

3639 Fakat sen çocuk gibi olduğundan, o akıllı adam, hoşluğu temel alıp benzetme yapar.

3640 Böylece çocuk, mahiyetini tam anlamıyla bilemese de onu örnekleme yoluyla bilir.

3641 Bu durumda, *biliyorum,* desen [gerçekten] uzak değil, *bilmiyorum,* desen yalan değildir.

3642 Biri, *Hakk'ın elçisi ve ruhun ışığı Nuh'u biliyor musun,* dese...

3643 [Cevap olarak] dersen, *nasıl bilmem? O kamer, güneşten de meşhurdur aydan da...*

3644 *Küçük çocuklar mekteplerde, imamlar da mihraplarda hep...*

3645 *Kur'an'dan onun adını açıkça okuyup geçmişteki kıssasını anlatırlar.*

3646 Doğru söyledin! Nuh'un mahiyeti açığa çıkmadıysa da anlatılanlardan bilirsin sen.

3647 Eğer dersen, *Nuh'u ben ne bileyim yiğidim? Onu ancak onun gibi olan bilir...*

3648 *Topal bir karıncayım ben, fili ne bilirim? Sinek İsrâfil'i nereden bilsin?*

3649 Bu söz de doğrudur. Çünkü onu mahiyet olarak bilmiyorsun bayım.

Görecelik ve yön farklılığı nedeniyle bir şeyin reddi ve ispatı arasındaki birlik ve fark

3650 Yön farklı, yaklaşım iki olunca bir şeyin reddi de ispatı da uygundur.

3651 "Attığın zaman sen atmadın[228]" görecelidir. Ret de var, ispat da. İkisi de doğrudur.

3652 Onu sen attın, çünkü senin elindeydi. Sen atmadın, çünkü güç veren Hak'tı.

3653 İnsanoğlunun gücünün bir sınırı vardır. Bir avuç toprak orduyu nerden yenecek?

3654 Avuç senin avucun, [fakat] atmak bizdendir. Bu iki yaklaşımla ret ve ispat uygundur.

3655 Peygamberlere karşı olanlar, peygamberleri kendi oğullarını tanıdıkları gibi tanırlar[229].

3656 İnkârcılar, yüz delil ve işaretten dolayı onları kendi oğulları gibi tanırlar.

3657 Fakat haset ve kıskançlık yüzünden gizleyip bilmiyorum ayaklarına yatarlar.

3658 [Allah, bir yerde] "bilir" derken, başka yerde "Onları benden başkası bilmez" der. [İnkârcıları] bırak.

3659 "Onlar göklerimin altında gizlidirler[230]." Allah'tan başka kimse onları sınayarak bilemez.

3660 Nuh'u hem bilip hem bilmeyişindeki gibi buradaki açıklığı da göreceli say.

Dervişin varlığı ve yokluğu konusu

3661 Biri dedi, *dünyada derviş yoktur. Eğer derviş varsa o derviş yoktur.*

3662 [Derviş] özünün varlığı açısından vardır, ama sıfatı Hû'nun sıfatında yok olmuştur.

3663 Tıpkı güneş karşısında yok olup da hesapta var olan mum alevi gibi.

3664 Mumun özü vardır. Üstüne pamuk koyarsan aleviyle yanar.

3665 Yoktur, [çünkü] sana ışık vermiyordur; onu gün ışığı yok etmiştir.

3666 İki yüz batman bala bir okka sirke katıp karıştırsan…

3667 Tattığında sirke tadı yoktur. [Fakat] tartarsan bir okka fazla gelir.

3668 Aslan karşısında ceylanın aklı çıkar, varlığı [aslanın] varlığı altında görünmez olur.

3669 Nâkısların Rabbin işine ilişkin bu kıyasları edepsizlikten değil, aşk coşkusundandır.

3670 Aşığın nabzı edepsizce atar da kendini şah kefesine koyar.

3671 Dünyada ondan daha edepsizi yoktur. İçerde ondan daha edeplisi yoktur.

3672 Ey seçkin, bil ki karşıt olan edepli ve edepsiz, görece olarak bir arada olabilir.

3673 Dışyüzüne bakarsan edepsizdir. Çünkü onun aşk iddiası boy ölçüşmedir.

3674 İçyüzüne bakarsan neresi iddia? O sultanın huzurunda o da yoktur, iddia da!

3675 "Zeyd öldü" [cümlesinde] Zeyd fâil olsa da aslında fâil değil, âtıldır.

3676 O, dilbilgisi açısından fâildir. Yoksa o meful olup ölüm onun kâtilidir.

3677 Neyin fâili? O öyle yenik düştü ki bütün fâillikler ondan uzak oldu.

[148a] Sadr-ı Cihan'ın töhmete uğrayıp can korkusuyla Buhara'dan kaçan vezirinin hikâyesi: Aşkı onu [Buhara'ya] geri sürüklemişti çünkü âşıklar için can işi kolay bir iştir

3678 Buhara'da Sadr-ı Cihan'ın kulu, töhmete uğrayıp efendisinden gizlenmeye başladı.

3679 On yıl boyunca başı boş dolaştı; kâh Horasan'da, kâh dağda, kâh ovada.

3680 On yılın sonunda özlemden dayanacak gücü kalmadı, ayrılık günleri canına tak etti.

3681 Dedi, *artık ayrılığa dayanacak gücüm kalmadı.* Sabır, aşk acısını dindirebilir mi hiç?

3682 Ayrılıktan bu topraklar çoraklaşır. Su sararıp kokuşur, bulanıklaşır.

3683 Cana can katan rüzgâr, hastalık saçar, vebaya döner. Ateş ise küle döner savrulur.

3684 Cenneti andıran bahçe hastalık diyarına döner. Yaprakları kavrulur, sararıp dökülür.

3685 Keskin akıl, dostların ayrılığından yayı kırılmış okçuya döner.

3686 Cehennem, ayrılıktan dolayı böyle yakıcı olur. İhtiyar, ayrılıktan işte böyle titrer.

3687 Kıyamete dek kor gibi ayrılıktan söz etsem ancak yüz binde biri eder.

3688 Öyleyse ayrılığı şerh için fazla nefes tüketme. *Rabbim koru, Rabbim koru,* de, yeter.

3689 Dünyada seni mutlu eden her şeyden aynı zamanda ayrı kalacağını da düşün.

3690 Senin mutlu olduğunla çokları mutlu oldu da sonunda ondan uzaklaşıp yele döndü.

3691 Senden de kaçacak, gönül verme ona. O senden kaçmadan sen ondan kaç.

Çıplak yıkanırken Meryem'e Ruhu'l-Kudüs'ün insan sûretinde görünmesi ve Meryem'in yüce Hakk'a sığınması

3692 Fırsat kaçmadan, görüntüye Meryem gibi de ki "Senden Rahman'a sığınırım[231]".

3693 Meryem, yalnız kaldığı yerde çok güzel ve çok çekici bir görüntü gördü.

3694 Rûhu'l-emin [Cebrâil], ay ve güneş gibi yerden bitivermişti karşısında.

3695 Tıpkı doğudan güneş doğar gibi yerden peçesiz bir güzel bitti.

3696 Meryem'in bedenini titreme sardı. Çünkü çıplaktı, kötülükten korkmuştu.

3697 [Görünen] öyle bir yüz ki Yusuf görseydi hayretinden kadınlar gibi elini keserdi[232]!

3698 [Meryem'in] karşısında gül gibi yerden bitiverdi; tıpkı gönülden doğan bir hayal gibi.

3699 Meryem ne yapacağını şaşırdı ve kendinden geçmiş halde, *Rabbime sığınırım,* dedi.

3700 Çünkü iffetli [Meryem], sıkıntı anında gaybe taşınmayı âdet edinmişti.

3701 Dünyayı geçici bir varlık olarak görünce, ihtiyatla kendine Hakk'ı korunak yaptı.

3702 Ölünceye dek ona korunak olacak, düşman ona ulaşamayacaktı.

3703 Hakka sığınmaktan daha güzel bir kale görmeyerek o kaleye yakın bir yeri yurt edindi.

3704 O akıl yakan ve yüreklere ok gibi batan gamzeleri görünce…

3705 Şah da ordusu da kulağı küpeli [köle] olur, akıl padişahlarının aklı başından gider.

3706 O, yüz binlerce şahı kendine köle eder, yüz binlerce dolunayı günden güne eritir.

3707 [Karşısında] Zühre konuşmaya cüret edemez. Küllî akıl onu görünce eksiklik duyar.

3708 Ben ne diyeyim? Nefesi nefesimi yakıp beni konuşamaz hale getirdi.

3709 O ateşin dumanıyım. Onun varlığına delilim. Şahtan uzakta yapılan yorumlar geçersizdir.

3710 Zaten güneşin kanıtı, her yana yayılan güneş ışığından başkası olamaz.

3711 Gölge kim oluyor da ona kanıt oluyor? Karşısında aşağılanması ona yeter de artar bile.

3712 Bu ihtişam, geçerli ve doğru bir kanıttır. Bütün idrakler geride, o ilerdedir.

3713 Bütün idrakler topal eşeklere binmişken, o rüzgâra binmiş ok gibi uçmaktadır.

3714 Kaçacak olsa kimse şahın tozuna yetişemez. Onlar kaçsalar, şah onların yolunu keser.

3715 Bütün idraklere rahat yok. İçki zamanı değil savaş zamanı!

3716 [148b] Bir vehim doğan gibi uçarken, bir başkası ok gibi [kendine] geçit açar.

3717 Bir başkası yelkenli gemi gibidir, bir başkası sürekli geriye gider.

3718 Kendilerine uzaktan bir av gösterilince tüm bu kuşlar saldırıya geçerler.

3719 [Av] görünmez olunca şaşkına dönüp baykuşlar gibi viranelere yönelirler.

3720 O nazlı av ortaya çıksın diye bir gözleri kapalı bir gözleri açık beklerler.

3721 [Av ortaya çıkmakta] gecikince üzüntüden, acaba, derler, av mıydı bu, hayâl miydi?

3722 Uygun olan [onların] bir süre dinlenerek güç kuvvet toplamalarıdır.

3723 Gece olmasaydı, bütün insanlar açgözlülük içinde koşuşturmaktan yanarlardı.

3724 Hevesle ve kâr biriktirme hırsıyla herkes bedenini ateşe verirdi.

3725 Gece rahmet hazinesi gibi çıkagelir de [insanlar] bir süre hırslarından kurtulurlar.

3726 Ey yolcu, sana bir daralma gelirse yararınadır, kaygılanma.

3727 Çünkü genişlik ve rahattayken harcayıp durursun. Harcamak için hesapta gelir olmalı.

3728 Sürekli yaz mevsimi olsaydı güneş bahçeyi yakıp kavururdu.

3729 Bitkilerin kökünü kuruturdu da eski [bitkiler] bir daha yenilenmezdi.

3730 Kış, asık suratlı olsa da sevecendir. Yaz güleç, fakat yakıcıdır.

3731 Sana darlık gelince darlıktaki genişliği gör. Neşelen, yüzünü buruşturma.

3732 Çocuklar güler, bilenler surat asar. Gam karaciğerden, sevinç akciğerdendir.

3733 Çocuğun gözü eşek gibi ahırdadır. Akıl sahibinin gözüyse sonuç hesabındadır.

3734 O, ahırdaki otu lezzetli görür. Buysa sonunda kasap eliyle telef [olacağını] görür.

3735 Kasabın verdiği ot acıdır. [Kasap] etimiz için bir de terazi koymuştur.

3736 Git hikmet otundan ye. Çünkü onu Allah, sırf ihsan olsun diye garazsız vermiştir.

3737 Ey kul, Hakk'ın "O'nun rızkından yiyin[233]" sözünü hikmet değil, ekmek diye anladın.

3738 Hakk'ın rızkı mertebe bakımından hikmet olup [bu rızık] sonunda boğazına durmaz.

3739 Şu ağzı kapattığında, sır lokmalarını yiyen yeni bir ağız açılır.

3740 Bedenini şeytanın sütünden alıkoyup sütten kesersen çok nimet yersin.

3741 Türk usûlü söyledim yarı pişmiş yarı çiğ. Tamamını Gazneli bilgeden dinle.

3742 Gayp bilgesi, âriflerin övüncü [Senâî], *İlâhî-nâme*'de açıklar bunu.

3743 Gam ye de gam artıranların ekmeğini yeme. Çünkü akıllı gam yer, çocuksa şeker.

3744 Mutluluk şekeri, gam bağının meyvesidir. Bu rahatlık yaradır, şu gamsa merhem.

3745 Gam görünce aşkla kucakla onu. Şam'a Rübve[234]'nin başından bak.

3746 Akıllı kişi üzüme bakıp şarabı görür. Âşıksa yoklukta varlığı görür.

3747 Geçen gün hamallar, yükü sen çekmeyeceksin, aslan gibi ben çekeceğim, diye kavga ediyorlardı.

3748 Çünkü bunun vereceği çilede yarar görüyor, yükü birbirlerinden kapmaya çalışıyorlardı.

3749 Hakk'ın vereceği ücret nere, şu zavallının vereceği ücret nere? Hak sana hazine verir, o ise bir metelik.

3750 Öyle bir hazine ki sen toprak altında yatarken bile seninledir, [başkasına] miras kalmaz.

[3751] Cenazenin yanıbaşında koşar, mezarda yapayalnızken [sana] arkadaş olur.

[3752] Ölüm günü için şimdiden öl ki ölümsüz aşkla arkadaş olasın.

[3753] Sabır, çaba perdesinden sevgilinin nar çiçeği gibi güzel yüzüyle zülfünü görür.

[3754] Çabalayan açısından üzüntü, üzerinde zıddın yüzünün görüldüğü ayna gibidir.

[3755] Sıkıntının zıddından sonra başka bir zıt, yani genişlik, görkem ve ihtişam görünür.

[3756] Bu iki özelliği elinde de görebilirsin. Avucun yumulduktan sonra kesinlikle açılır.

[3757] Avucun sürekli kapalı ya da açık olursa bu bir hastalık gibidir.

[3758] Bu iki özellik sayesinde [insanın] işi gücü düzene girer. Bu iki durum, kişi için kuş kanadı gibi önemlidir.

[3759] Meryem, karaya düşen balıklar gibi bir süre çırpınıp titredi…

Rûhu'l-kudüs'ün Meryem'e "Ben Hak tarafından sana gönderilmiş elçiyim, rahatsız olma ve benden gizlenme, çünkü emir böyle" diye seslenmesi

[3760] [149a] Keremin tezahürü [Cebrâil] ona, *ben Hakk'ın eminiyim*[235], *benden ürkme,* diye seslendi.

[3761] *İzzet [makamı] ulularından yüz çevirme. Böyle güzel mahremlerden kendini sakınma.*

[3762] Bunları söylerken tertemiz nur alazları dudağından art arda göğe yükseliyordu.

[3763] [Cebrâil dedi ki] *varlığımdan yokluğa mı kaçıyorsun? [Oysa] ben yoklukta sancak sahibi bir şahım.*

[3764] *Benim yerim yurdum zaten yoklukta. Süvari, hanım (Meryem) karşısındaki görüntümdür.*

[3765] *Ey Meryem, bak, karmaşık bir görüntüyüm. Hem hilalim, hem de gönüldeki hayalim.*

[3766] *Bir hayal gönlüne delip yerleştiğinde, nereye kaçsan seninle birliktedir.*

[3767] *Ancak yalancı sabah gibi yok olup giden bâtıl ve gelip geçici hayal böyle değildir.*

[3768] *Rabbin nurundan doğan gerçek sabah gibiyim; gündüzümün çevresinde asla gece dolaşmaz.*

[3769] *Ey İmran'ın kızı, "lâhavle" çekme bana! Çünkü ben "lâhavle"den bu yana gönderildim.*

[3770] *Benim aslım da, gıdam da "lâhavle"-dir; sözden önce var olan "lâhavle" nuru…*

[3771] *Sen benden Hakk'a sığınıyorsun. Oysa ben o sığındığının ezelde nakşettiğiyim.*

[3772] *Defalarca sığındığın sığınağım ben. Sen "sığınırım" diyorsun, bense "sığınırım"ın özüyüm.*

[3773] Tanımamaktan beter bir âfet yoktur. Sevgilinin yanındasın, ama âşıklığı bilmiyorsun.

[3774] Yâri el sanıyorsun. Mutluluğun adını hüzün koymuşsun.

[3775] Yârimizin lütfu olan böyle bir ağaç, hırsız olduğumuz için bize darağacıdır.

[3776] Efendimizin böyle misk kokan zülfü, akılsız olduğumuz için bize zincirdir.

[3777] Nil gibi akıp giden böyle bir lütuf, Firavun olduğumuz için kana dönüşür.

[3778] Kan, *ben suyum,* der, *sakın dökme!* Ben Yusuf'um, a kavgacı, senin yüzünden kurdum.

3779 Kendisiyle zıtlaştığın zaman sabırlı dost yılana döner, görmez misin?

3780 Onun eti de yağı da değişmemiştir; eskiden nasılsa öyledir, ancak görüntüsü başkadır.

Vezirin aşk yüzünden Buhara'ya korkusuzca dönmek üzere harekete geçişi

3781 Meryem'in mumunu yanık bırak. Çünkü o yanık [âşık] Buhara'ya gidiyor.

3782 [Madem] çok sabırsızsın ve yakıcı ateştesin, hemen Sadr-ı Cihan'a doğru harekete geç.

3783 Şu Buhara bilginin kaynağıdır. Öyleyse bilgi sahibi herkes Buharalıdır.

3784 Bir şeyhin huzurundaysan Buhara'dasın demektir. Buhara'yı hor görmeyesin.

3785 [Şeyhin] karmaşık med ve ceziri, gönül Buhara'sına ancak tevazuyla [geleni] kabul eder.

3786 "Nefsi zelil olana ne mutlu![236]" [Nefsin] darbesinin mahvettiğine yazık!

3787 Sadr-ı Cihan'ın ayrılığı [vezirin] ruhunun temellerini sarsıp parça parça etmişti.

3788 Dedi, *kalkıp oraya gideyim. Kâfir olmuşsam bile yeniden yola gireyim.*

3789 *Oraya varayım da kendimi iyi kalpli Sadr'in önüne atıp ayaklarına kapanayım.*

3790 *Diyeyim ki önüne attım canımı. İster dirilt, ister koyun gibi kes başımızı.*

3791 *Ey kamer, senin huzurunda ölmek, başka yerde yaşayanların şahı olmaktan iyidir.*

3792 *Binlerce kez denedim, sen olmadan hayatım bana tat vermiyor.*

3793 *Ey arzum, bana diriliş ezgisi söyle! Çök ey devem, sevinç tam oldu!*

3794 *Ey toprak göz yaşlarımı yut, artık ağlamak yeter. Ey can, o durulmuş sudan iç.*

3795 *Tekrar bize döndün ey bayramım, hoş geldin. Ey meltem, ne güzel estin!*

3796 [Vezir] dedi, *dostlarım elveda, emir ve hükümdar olan Sadr'e gidiyorum.*

3797 *Günden güne yanıp kavruluyorum. Ne olursa olsun oraya gidiyorum.*

3798 *[O] taş kalplilik gösterse de canım Buhara'ya gitme kararında.*

3799 *Yârin meskeni, şahımın şehridir [Buhara].* Âşık için vatan sevgisi budur.

Bir sevgilinin gurbetten dönen âşığına şehirlerden hangisini güzel, kalabalık, görkemli, nimeti bol ve gönül açıcı bulduğunu sorması

3800 [149b] Bir sevgili, *a yiğit,* dedi âşığına, *gurbette çok şehirler gördün…*

3801 *Peki içlerinden hangi şehir daha güzel?* [Âşık] dedi, *sevgilinin içinde bulunduğu şehir.*

3802 Sultanımız nereyi mesken tutmuşsa, iğne deliği kadar bile olsa [bizim için] ovadır.

3803 Ay misali Yusuf'un olduğu yer kuyunun dibi bile olsa cennettir.

Dostlarının [Vezirin] Buhara'ya dönmesini engellemeye çalışıp korkutmaları ve onun pervasızca konuşması

3804 Öğüt veren biri ona, *behey gâfil,* dedi, *maharetin varsa işin sonunu düşün.*

3805 *Aklını kullan da bak önüne arkasına. Kelebek gibi kendini yakma.*

[3806] *Buhara'ya gidiyorsan delisin, zincire ve hapse müstahaksın.*

[3807] *O, öfkesinden sana diş biliyor ve [adeta] yirmi gözle seni arıyor.*

[3808] *Senin için bıçağını biliyor. O kıtlıktan çıkmış köpek, sen un dağarcığı!*

[3809] *Allah sana yol açtı da kurtuldun. [Yeniden] zindana mı gidiyorsun, ne oldu sana?*

[3810] *Başında on türlü bekçi olsaydı [yinede] akıl onlardan sıvışmanı gerektirirdi.*

[3811] *Başında hiç bekçi yokken, ne oldu da önün arkan kapandı?*

[3812] [Oysa] gizli aşk onu tutsak etmişti. O uyarıcı bu bekçiyi görmüyordu.

[3813] Her bekçinin gizli bekçisi vardır. Yoksa o köpek huya neden bağlanıp kalsın?

[3814] Aşk şahının öfkesi ruhuna yerleşmiş, onu memurluğa ve yüz karalığına bağlamıştır.

[3815] Haydi onu döv diye döver onu. Gizli görevlilerden illallah ettim!

[3816] Zarara gider gördüğün herkes, [görünürde] yalnız olsa da bir bekçiyle birlikte gider.

[3817] O [gizli bekçiden] haberdar olsaydı feryat eder, sultanlar sultanının huzuruna varırdı.

[3818] Şahın huzurunda başına toprak saçar da korkunç şeytandan güvene kavuşurdu.

[3819] Karıncadan değersizken bey gördün kendini. Bu yüzden o bekçiyi görmedin. Kör seni!

[3820] Şu yalancı kol kanada aldandın. Öyle bir kol kanat ki [insanı] vebale sürükler.

[3821] Kanadı hafif olan yükseklere yol alır. [Kanat] çamura bulanınca ağırlık yapar.

Aşk yüzünden âşığın öğüt verip kınayan kişiye karşı pervasızca konuşması

[3822] [Âşık] dedi, *sus ey öğütçü, yetmez mi daha? Öğüdü bırak, çünkü bağ çok sıkı.*

[3823] *Öğüdün yüzünden bağım daha da sıkılaştı. Senin âlimin tanımadı aşkı.*

[3824] *Aşkın derde dert kattığı yerde Ebu Hanife ve Şafiî ders görmedi.*

[3825] *Sen beni öldürülmekle korkutma, çünkü dayanılmaz biçimde susadım kendi kanıma.*

[3826] Âşıklara her zaman bir ölmek var. Âşıkların ölmesi zaten bir çeşit değil.

[3827] Âşığın hidayet verici candan gelen iki yüz canı vardır ve bu iki yüz canı her an feda eder.

[3828] Her cana karşılık on ecir alır. "On kat [karşılık] vardır[237]" [tabirini] Kur'an'dan okusana.

[3829] *Sevgili yar kanımı dökse canımı güle oynaya feda ederim ona.*

[3830] *Deneyip gördüm, ölümüm hayattadır. Bu hayattan kurtulunca ver elini ölümsüzlük.*

[3831] *Öldürün beni, öldürün a güvenilir zatlar! Öldürülmemde hayat içinde hayat var.*

[3832] *Ey aydınlık yüz, ey ölümsüz ruh, çekip al ruhumu, yüzünü görmeyi bana ihsan et.*

[3833] *Sevgisi içimi kavuran bir sevgilim var; gözümün üstünde yürümek isterse yürür.*

[3834] Arapça daha hoşsa da sen Farsça söyle. Zaten aşkın yüz dili daha var.

[3835] O dilberin kokusu uçuşunca tüm bu diller şaşkına döner.

3836 Kısa keseyim, sevgili konuşmaya başladı. Kulak kesil. Allah doğrusunu daha iyi bilir.

3837 Âşık tövbe edince [asıl] o zaman kork. Çünkü o, yiğitler gibi darağacında ders yapar.

3838 Bu âşık Buhara'ya gidiyor olsa da ne derse gidiyor, ne de hocaya.

3839 Âşıkların hocası sevgilinin güzelliğidir. Defter, ders ve meşkleri sevgilinin yüzüdür.

3840 Suskundurlar, [ama] tekrarlarının sesi arşa ve sevgilinin tahtına dek ulaşır.

3841 Dersleri, *Ziyâdât*[238] ve *Silsile*[239]'den bir konu değil, coşku, dönüş ve titreyiştir.

3842 [150a] Silsileleri misk kokulu kıvrımlı saçtır. "Devir[240]" konusu var ama yâr devri.

3843 Biri sana "kese[241]" konusunu sorarsa de ki Hakk'ın hazinesi keselere sığmaz.

3844 "Hul'[242]" ve "mübârâ[243]"dan dem vuruluyorsa kötüye yorma, Buhara'dan söz ediliyordur.

3845 Her şeyin anılması bir özellik ortaya koyar. Çünkü her sıfatın bir mahiyeti vardır.

3846 Buhara'da hünerler konusunda yetkinsin. [Fakat] alçalışa yönelirsen bundan müstağni olursun.

3847 O Buharalının bilgi kaygısı yoktu ve görüş güneşini gözüne kestirmişti.

3848 Yalnızlık içinde görüşe erişen, ilimler yoluyla bir yer edinmeye çalışmaz.

3849 Canın cemaliyle aynı kadehten içmeye başlayan, rivayet ve bilgiden eza duyar.

3850 Görüş bilgiye çoğu kez baskın çıkar. Bu yüzden dünya avama çekici gelir.

3851 Çünkü [onlar] dünyayı peşin görür, öbür dünyayı veresiye bilirler.

Âşık kulun Buhara'ya doğru yola koyulması

3852 O âşık kanlı gözyaşı dökerek, kalbi çarparak coşku ve aceleyle Buhara'ya yöneldi.

3853 Çöl kumu ipek gibi geliyordu ona. Gözünde Ceyhun'un suyu sanki su birikintisiydi[244].

3854 Çöl gözüne gül bahçesi gibi görünüyor, gülmekten güller gibi [yerlere] düşüyordu.

3855 Şeker Semerkant'ta olsa da dudağı [şekerin tadını] Buhara'dan almış, oraya yönelmişti.

3856 Ey Buhara, aklı güçlendirirsin sen. Fakat benden aklı da aldın dini de.

3857 Dolunay arıyorum, bu yüzden hilal gibiyim. Ayakkabılıktayken baş köşe arıyorum.

3858 Buhara'nın karaltısını görünce hüznün karasında bir beyazlık belirdi.

3859 Bir süre baygın düşüp yattı ve aklı sır bahçesinde uçtu.

3860 Başına yüzüne gülsuyu çarpıyorlardı. Aşkının gülsuyundan habersizdiler.

3861 O, gizli bir gül bahçesi görmüştü. Aşkın yağması onu kendinden kapıp götürmüştü.

3862 Bu nefese lâyık değilsin, sen donmuşsun. Kamış olsan da şekerden yoksunsun.

3863 Akıl gereci [hâlâ] senin yanında ve akıllısın. "Görmediğiniz ordular[245]"dan gâfilsin.

Pervasız âşığın Buhara'ya girmesi ve dostlarının onu ortalıkta görünmemesi yolunda uyarmaları

3864 Sevgilisinin bulunduğu güven ülkesi Buhara'ya sevinçli bir şekilde girdi.

3865 Göklere uçup aya sarılan ve [sen de bana] sarıl diyen sarhoş gibi.

3866 Onu Buhara'da her gören, *kalk otur-ma, dedi, kimse görmeden kaç hemen.*

3867 *Çünkü öfkeli şah, on yıllık öcünü al-mak için seni arıyor.*

3868 *Allah aşkına kendi kanına girme! Kendi kendine yaptığın efsuna güvenme.*

3869 *Sadr-ı Cihan'ın vekiliydin, saygındın. Güvenilir biriydin, mühendis ve üstattın.*

3870 *Hıyanet edip cezadan kaçtın. Kurtul-muştun, niçin yeniden başını belaya soku-yorsun?*

3871 *Yüz türlü hileyle beladan kurtulmuş-tun. Seni buraya aptallık mı getirdi, ecel mi?*

3872 Ey aklı Utarid[246]'e kusur bulan sen, [bil ki] kader, aklı ve akıllıyı aptala çevirir.

3873 Aslan avına giden talihsiz tavşan! Nerede zekan, nerede aklın ve kıvraklığın?

3874 Kaderin böyle yüzlerce efsunu var-dır. "Kazâ gelince feza dar gelir" derler.

3875 Sağdan soldan yüz kaçış yolu vardır, [ama] kader yüzünden kapanır. Çünkü kader ejderhadır.

Âşığın kınayıp korkutanlara cevabı

3876 Ben susuzluk hastasıyım, suyun beni öldüreceğini bilsem bile su beni çeker.

3877 Su iki yüz kez öldürüp mahvetse de hiçbir susuzluk hastası sudan kaçmaz.

3878 Elim ve karnım şişse de suya olan aşkım azalmayacaktır.

3879 Karnımın şişliğini sorduklarında di-yorum ki keşke içimde deniz aksaydı.

3880 Tulumlaşmış karnıma de ki suyun dalgasıyla yırtıl. Ölsem bile ölümüm gü-zel olur.

3881 Nerde bir ırmakta su görsem, keşke onun yerinde olsam, diye kıskanırım.

3882 Elim tef gibi, karnımsa davul gibi. [Yine de] gül gibi, suya olan aşkın davu-lunu çalarım.

3883 [150b] O "rûhu'l-emin" kanımı dökse, [ben de] toprak gibi yudum yu-dum kan içerim.

3884 Toprak gibi, cenin gibi kan içiciyim. Âşık olduğumdan beri budur benim işim.

3885 Gece tıpkı kazan gibi ateşte kayna-rım. Kum gibi sabahtan akşama dek kan içerim.

3886 Hileye başvurup onun öfkesinin amaçladığı şeyden kaçtığıma pişmanım.

3887 De ki sarhoş canıma sür öfkeni. O kurban bayramıdır, âşıksa [kurbanlık] sı-ğır gibi.

3888 Sığır uyusa da, bir şey yese de bay-ram ve kesilmek için beslenir.

3889 Mûsa'nın ölüp de dirilmiş ineği ola-rak gör beni. Her bir parçam bir özgürün dirilişi.

3890 Mûsa'nın ineği kesilmiş, en küçük parçası bir ölüye hayat vermişti.

3891 "Bir parçasıyla ona vurun[247]" sesle-nişiyle ölü yerinden sıçramıştı.

3892 Ey ulular, gören ruhların dirilmesini istiyorsanız bu ineği kesin.

3893 Cansızlıktan öldüm, bitki oldum. Bitkilikten öldüm hayvanlığa ulaştım.

3894 Hayvanlıktan ölüp insan oldum. Öyleyse niye korkayım? Hani eksildim mi ölmekle?

3895 Bir dahaki aşamada insanlıktan öle-yim de melekler arasından başım, kana-dım yükselsin.

3896 Meleklik ırmağından da atlamalıyım. "Onun zâtı dışında her şey yok olucudur[248]."

3897 Sonra da meleklikten kurban olup hayale gelmeyen neyse o olayım.

3898 Sonra yokluk olurum da yokluk bana erganun gibi "Biz O'na döneriz[249]" der.

3899 Ümmetin "Bengisu karanlıkta gizlidir" diye hemfikir olduğu şey bil ki ölümdür.

3900 Sen nilüfer gibi ırmak kıyısında yeşer. Susuzluk hastası gibi muhterisçe ölümü ara.

3901 Su onun ölümüdür, [ama] o suyu arar ve içer. Doğrusunu Allah daha iyi bilir.

3902 Ey can korkusuyla canandan kaçan utanç elbiseli uyuşuk âşık!

3903 Ey kadınların utancı! Onun aşk kılıcını el çırparak karşılayan yüz binlerce cana bak!

3904 Irmağı gördün mü testini ırmağa dök. Suyun ırmaktan kaçışı mümkün mü?

3905 Testi suyu ırmak suyuna girince ırmakta yok olup kendisi ırmak olur.

3906 Onun niteliği yok olup özü bâki kalır. Bundan böyle ne azalır, ne de çirkinleşir.

3907 Ben ondan kaçma suçuna karşılık kendimi onun ağacına astım.

Canından geçince âşığın sevgilisine kavuşması

3908 [Âşık] top gibi başıyla yüzüyle secde ederek gözü yaşlı olarak Sadr-ı Cihan'ın huzuruna vardı.

3909 Herkes [Sadr-ı Cihan] onu yakacak mı, asacak mı diye başını kaldırmış bekliyordu.

3910 [Herkes diyordu] ki *şimdi o, bu süzme salağa, feleğin bahtsızlara yaptığını yapacak.*

3911 *Kelebek gibi alevi nur sanıp aptalca atılıp canından oldu* [diye düşünüyorlardı].

3912 Fakat aşkın mumu bildiğiniz mum değil, aydınlık içinde aydınlıktır.

3913 O ateşli mumların aksine, ateş görünür ama tümüyle esenliktir.

Konuk öldüren mescit ve orada konuk olan ölümüne susamış pervasız âşık

3914 Ey bahtı açık kişi, bir hikâye [anlatacağım] dinle: Rey şehri civarında bir mescit vardı.

3915 Çocuğu yetim kalacak diye korkup kimse gece orada uyumazdı.

3916 Oraya bir çok yoksul garip girmiş, sabahleyin yıldızlar gibi batıp mezarı boylamıştı.

3917 Şunun iyice bilincinde ol: Sabah oldu, uykuyu kısa kes!

3918 Kimisi diyordu ki *orada kör kılıçla konukları öldüren kızgın periler var.*

3919 Bir başkası diyordu ki *[orada] sihir ve tılsım var; pusuya yatmış bir can düşmanı.*

3920 Bir başkası ise, *kapısına,* diyordu, *burada konaklamayın, diye uyarı işareti koymalı.*

3921 *[Demeli ki] sana can gerekse burada yatma. Yoksa burada ölüm pusu kurar sana.*

3922 Bir başkası da diyordu, *gece kilit vurun kapısına. Gâfilin biri gelirse giremesin.*

O mescide konuk gelmesi

3923 [151a] [Oraya] gece vakti bir konuk geldi. O, [önceden] bu garip söylentiyi duymuştu.

3924 Sınamak için gelmişti. Çünkü çok cesurdu ve cana doymuştu.

3925 *Başın işkembenin önemi yok; say ki can hazinesinden bir tahıl tanesi eksilmiş,* diyordu.

3926 *Cisim varsın gitsin, ben kimim? Ben var oldukça cisim eksik olmaz.*

3927 *Allah'ın lütfuyla "üflenmiş[250]" olduğuma göre, bedenden ayrılmış nefesi olurum Hakk'ın.*

3928 *Böylece onun üfleme sesi bu yana düşmez. Böylece bu inci, dar kabuktan kurtulur.*

3929 *"Sâdıklar [iseniz] ölümü temenni edin[251]" dendiğine göre, ben sâdığım, bu uğurda canımı veririm.*

Mescit ehlinin âşık konuğu gece mescitte kalmak istemesinden dolayı kınamaları

3930 İnsanlar ona, *sakın ha,* dediler, *burda uyuma ki can alıcı senin posanı çıkarmasın.*

3931 *Yabancı olduğun için durumdan haberin yok. Burada uyuyanın sonu gelir.*

3932 *Bu tesadüfi değildir. Akıl sahipleri olarak hepimiz bunu defalarca gördük.*

3933 *Bu mescitte geceleyen herkesin karşısına gece yarısı öldürücü zehir çıkmıştır.*

3934 *İçimizden en az yüz kişi bunu gördük. Başkasından duyduğumuzu nakletmiyoruz.*

3935 Peygamber, *"Din nasihattir"* demiştir. Nasihat sözlükte hıyanetin karşıtıdır.

3936 Nasihat, dostlukta doğruluktur. Hıyanet içindeysen hâin ve köpek huylusun.

3937 *Art niyetsiz dostluktan dolayı sana nasihat ediyoruz, akıl ve insaftan dönme.*

Âşığın eleştirenlere cevap vermesi

3938 Âşık, *ey öğüt verenler,* dedi, *pişmanlık yok, yaşamaya doydum ben.*

3939 *Başına bela arayan mendeburun tekiyim. Mendeburdan yolda esenlik beklemeyin.*

3940 *Azık dilenen bir tembel değil, ölümünü arayan pervasız bir tembelim.*

3941 *Para toplayan bir tembel değil, bu köprüden geçen çevik bir tembel.*

3942 *Her dükkan önünde durup dilenen değil, varlıktan geçip madene kavuşan [tembel].*

3943 *Ölüp bu diyardan göç etmek, bir kuşun kafesten salınıp uçması kadar tatlı geliyor bana.*

3944 Bahçenin tam içinde bir kafes. İçindeki kuş, güllerle ağaçları görür.

3945 Dışarıda kafes çevresinde kuşlar, özgürlüğe dair güzel öyküler anlatırlar.

3946 Kafesteki kuşun [gördüğü] bahçe yüzünden ne iştahı kalır, ne de sabrı ve kararı.

3947 Ola ki bu ayak bağından kurtulurum diye her delikten başını çıkarır.

3948 Gönlü ve canı dışarıdayken bir de kafesin kapısını açarsan kim bilir nasıl olur?

3949 [Bu kuş], çevresi kedilerce sarılmış kaygı içindeki kafes kuşuna benzemez.

3950 Onun bu korku ve kaygı içerisinde kafesten çıkmayı arzulaması mümkün mü?

3951 O, bu tatsız durum yüzünden bu kafesi çevreleyen yüz kafes daha olsun ister.

Calinus'un aşkı bu dünya hayatınaydı çünkü onun hüneri burada işe yarıyordu. Öteki pazarda işe yarayacak bir hüner elde etmediği için orada kendini avamla aynı görecektir.

3952 Nitekim bilge Calinus, bu dünyaya gönül verip arzulara bağlandığı için [şöyle] demişti:

3953 *"Yarı canlı kalıp da dünyayı bir katırın kıçından bile görmeye râzıyım."*

3954 Çevresini sıra sıra sarmış kediler görmüş, [bu yüzden] kuşu uçmaktan umut kesmiştir.

3955 Ya da bu dünyadan ötesini yokluk olarak görmüş, yokluktaki gizli dirilişi görmemiştir.

3956 Tıpkı kerem kendisini dışarı çektikçe karna doğru geri kaçan bir cenin gibi.

3957 Lütuf, onun yönünü çıkışa doğru çevirirken o annesinin arkasına yerleşmeye çalışır.

3958 *Bu güzel şehirden çıkarsam acaba bu makamı bir daha görür müyüm,* diye [düşünür].

3959 [Keşke, der] *o sevimsiz şehirde bir kapı olsaydı da rahmi seyredebilseydim.*

3960 *Ya da bir iğne gözü kadar yol olsaydı da dışarıdayken rahmi görebilseydim.*

3961 Cenin de Calinus gibi [dışardaki] âlemden habersiz olup nâmahremdir.

3962 [151b] O, [rahimde] var olan yaşlıkların dışarıdaki âlemden gelen yardım olduğunu bilmez.

3963 Bunun gibi dünyadaki dört unsur da mekansızlık şehrinden yüz türlü yardım alır.

3964 [Kuş] kafeste su ve yem bulmuşsa bu, bahçeden ve ovadan sağlanmıştır.

3965 Peygamberlerin canları, bu kafesten göçüp kurtulurken bahçeyi görürler.

3966 Sonra onlar, Calinus'tan ve bu dünyadan arınıp ay gibi göklerde parlarlar.

3967 Calinus'tan aktarılan bu söz iftiraysa o halde cevabım Calinus'a değildir.

3968 [O zaman] cevabım, nurlu bir kalpten yoksun olup bu sözü söyleyen kimseyedir.

3969 Kedilerden "yukarı çıkın" sesini duyunca onun can kuşu delik arayan fareye dönmüştür.

3970 Bu yüzden canı fare gibi bu dünya deliğini vatan olarak görüp yerleşmiştir.

3971 Sonra bu delikte yapı ustalığına soyunmuş, deliğe yaraşır bilgiyle donanmıştır.

3972 O, bu delikte işine çok yarayacak meslekler seçmiştir.

3973 Dışarı çıkmaktan soğuduğu için bedenden kurtuluş yolu kapanmıştır.

3974 Örümcekte Anka tabiatı olsaydı hiç tükürüğüyle çadır kurar mıydı?

3975 Kedi pençesini kafese sokar. Pençesinin adı, sancı, baş dönmesi ve karın ağrısıdır.

3976 Kedi ölümdür, hastalıksa pençesi. Vurur [pençesini] kuşun koluna kanadına.

3977 Deva için köşeden köşeye sıçrayıp durur. Ölüm kadı gibidir, hastalık tanık.

3978 Bu tanık, kadının seni mahkemeye çağıran ulağı gibidir.

3979 Kaçış amacıyla ondan mühlet istersin. Kabul ederse, oldu, kabul etmezse, kalk, [der].

3980 Mühlet istemek, beden hırkasına yama vurmak için deva ve çare aramandır.

3981 Sonunda [ulak] bir sabah hışım içinde gelir: Daha ne mühleti? Artık utan!

3982 Ey haset dolu [insan], öyle bir gün gelip çatmadan özrünü şahtan dile.

3983 Karanlıkta at süren, gönlünü o nurdan bir çırpıda koparır.

3984 O, tanıktan da varılacak yerden de kaçar. Tanıksa onu kazâya çağırmaktadır.

Mescit halkının gece mescitte uyuyacak olmasından dolayı konuğu tekrar kınamaları

3985 Onlar dediler ki *git, babayiğitlik taslayıp da cisminle canını rehin bırakma.*

3986 *Bu iş uzaktan kolay görünür, iyi bak, çünkü sonrasında geçit zorlaşır.*

3987 *Çokları buna yeltendi ama başarısız olup sıkıntı anında tutunacak dal aradı.*

3988 Olaydan önce insanların iyi ve kötü [durumları] hayal etmeleri kolaydır.

3989 [Ancak] mücadeleye girdiği zaman insanın işi zordur.

3990 Aslan olmadığına göre sakın ileriye ayak basma. Çünkü ecel kurttur, senin canın koyun.

3991 Abdallardansan ve koyunun aslana dönüşmüşse, güvenle ilerle; ölümün baş eğmiştir.

3992 Abdal kimdir? Dönüşüm geçiren ve Allah'ın dönüştürmesiyle şarabı sirke olandır.

3993 Fakat sarhoşsun, aklın sıra aslan avcısısın. Kendini aslan sanıyorsun, gitme sakın!

3994 Hak, sahtekâr nifak sahiplerine ilişkin şöyle der: "Aralarındaki çatışmaları şiddetlidir[252]."

3995 Birbirlerine karşı yiğittirler, [fakat] gazâda ev hanımı gibidirler.

3996 Gaiplerin komutanı Peygamber der ki "Delikanlı, savaş olmadan yiğitlik olmaz[253]."

3997 Sarhoşlar, gazâdan dem vururken köpük saçarlar, [ama] savaş kızışınca köpük gibi işe yaramaz olurlar.

3998 Gazâ lafı ederken kılıcı uzundur [böylesinin]. Yiğitlik zamanıysa kılıcı soğan gibidir.

3999 [Savaşı] düşlerken gönlü kesip doğramak ister. Sonra bir iğneyle tulumu boşalır gider.

4000 Parlaklık isteyip de cilalanırken acı çekmekten ürkene şaşarım ben!

4001 Aşk iddia gibidir, cefa görmekse tanık. Tanığın yoksa iddian boşa çıkar.

4002 Bu kadı senden tanık isterse incinme. Yılana öpücük kondur ki define bulasın.

4003 Evlat, o cefa sana değil, sende bulunan kötü niteliğe yöneliktir.

4004 Adam keçeye değnek vururken değneği keçeye değil toza vurmaktadır.

4005 İntikamcı [binici] ata vursa da [aslında] ata değil, atın sarsak gidişine vurur.

4006 Sarsaklıktan kurtulup güzel yürüsün [diye vurur]. Şarap olsun diye hapsedersin şırayı.

4007 [152a] [Biri] der ki *o zavallı yetimi ne kadar da dövdün! Allah'ın gazabından korkmadın mı?*

4008 [Adam] *canım, dostum,* der, *ne zaman dövmüşüm? Ben onun içindeki şeytana vurdum!*

4009 Annen sana, *geber,* diyorsa, *sendeki kötü huyun ve fesadın ölümünü istiyordur.*

4010 Terbiyeden kaçanlar, yiğitliğin ve yiğitlerin haysiyetini çiğnemiş olurlar.

4011 Kınayanlar onları savaşımdan alıkoydular da onlar böyle gayretsiz ve namert kaldılar.

4012 İçi boş olanların böbürlenmelerine aldanma, böyleleriyle birlikte savaşa girme.

4013 Çünkü Hak, [bunlar hakkında] "Bozgunculuğu artırırlar[254]" der. Gevşek yoldaşlardan yüz çevir.

4014 Çünkü onlar sizinle yoldaş olurlarsa, savaşçılar, saman gibi içi boş duruma gelirler.

4015 Sizlerle aynı safta dururlar, sonra da kaçıp safın kalbini güçsüz duruma düşürürler.

4016 Öyleyse bu kişilerin bulunmadığı küçük bir ordu, nifakçılarla kalabalıklaşan ordudan iyidir.

4017 Az sayıdaki iyice ayıklanmış badem, fazla miktardaki acıyla karışık bademden iyidir.

4018 Acıyla tatlının çıkardığı ses aynıdır. Kusur, içlerinin aynı olmamasından kaynaklanır.

4019 Kâfirin kalbinde korku vardır. Çünkü o, öte dünyanın halinden kuşku duyarak yaşar.

4020 Yolda gider, konaklanacak yer bilmez. Kalbi kördür, korkarak adım atar.

4021 Yolcu yolu bilmeyince nasıl gider? Tereddütler içinde kalbi kan ağlayarak gider.

4022 Kim ona, *hey bu yanda yol yok,* dese, korkusundan oracıkta kalakalır.

4023 Kişinin uyanık kalbi yolu bilse, kulağına her yaygaranın girmesi mümkün mü?

4024 Öyleyse bu tavşan yüreklilere yoldaş olma, çünkü sıkıntı ve tehlike anında kaybolurlar.

4025 Lafa geldi mi Bâbil sihri[255] olsalar da sonra kaçıp seni yalnız bırakırlar.

4026 Nazlılardan savaşmalarını bekleme sakın. Avcılık bekleme tavuslardan.

4027 Huy tavustur, seni vesveseye salar. Konuşur da seni makamından eder.

Şeytanın Kureyş'e, Ahmed ile savaşa gelin, size yardımlar eder, kabilemi yardıma çağırırım, deyip de iki ordu karşı karşıya gelince kaçması

4028 Tıpkı orduda yüzbaşı olup "Ben sizin yanınızdayım[256]" diye efsun okuyan şeytan gibi.

4029 Kureyş, onun sözü üzerine [savaşa] hazırlanıp iki ordu karşı karşıya gelince…

4030 Şeytan, meleklerden oluşan bir ordunun inananlar safına doğru yürüdüğünü gördü.

4031 "Sizin görmediğiniz ordu[257]" saf tutunca şeytanın canı korkudan ateşkedeye döndü.

4032 *Ben acayip bir ordu görüyorum,* diyerek geri adım atmaya başladı.

4033 Yani "Allah'tan korkarım", O'ndan bana yardım yok. Gidin, "ben sizin görmediğinizi görüyorum"[258].

4034 Hâris[259] dedi, *ey Sürâka*[260] *görünümlü, dün niçin böyle söylemiyordun?*

4035 [Şeytan] dedi, *şu anda yokluk görüyorum.* Hâris dedi, *Arab'ın cücelerini görüyorsun.*

4036 *Ey utanç kaynağı, bundan başkasını görmezsin, ama o laf zamanıydı, buysa savaş zamanı.*

4037 *Dün diyordun ki garanti ediyorum, kısa süre içinde zafer sizin olacak.*

4038 *Bre lanetli, daha dün ordu komutanıydın. Şimdiyse namert, aşağılık ve işe yaramazsın.*

4039 *Sözüne aldanıp geldik. Sen külhana gittin, bizse odun olduk.*

4040 Hâris bunu Sürâka'ya anlatınca, o melun onun kınamasından dolayı öfkeye kapıldı.

4041 Onun sözlerinden rahatsız olup öfkeli bir şekilde elini onun elinden çekti.

4042 Şeytan, [Hâris'in] göğsüne vurup kaçtı. Bu hile yüzünden o zavallıların kanı döküldü.

4043 Şeytan, bunca âlemi viran ettikten sonra "Ben sizden uzağım[261]" dedi.

4044 Göğsüne vurup [Hâris'i] devirdi. Sonra da korku baskın çıktığı için kaçtı

4045 Nefisle şeytan, ikisi de tek beden olup iki ayrı sûrette görünmektedir.

4046 Nitekim akılla melek de bir olduğu halde hikmet için iki sûret olmuşlardır.

4047 İçinde, aklına engel ve ruhunla dinine düşman böyle bir düşman var senin.

4048 [152b] Kertenkele gibi bir anda saldırır, sonra korkup bir deliğe kaçar.

4049 Şimdi kalpte ona ait delikler vardır ve her delikten başını çıkarır.

4050 Şeytanın insanlardan gizlenip deliğe girmesine "*hunûs*" (bir görünüp bir kaybolma) denir.

4051 Görünüp kayboluşu, kirpinin görünüp kayboluşuna benzer. Çünkü kirpinin başı gibi bir gelip bir gider.

4052 Öyle ki Allah şeytanı "*hannâs*[262]" diye niteler. Çünkü onun başı kirpi başına benzer.

4053 Kirpinin başı şedit avcının korkusuyla zaman zaman gizlenir.

4054 Fırsat bulunca çıkarır başını. Bu hile yüzünden yılan ona yenik düşer.

4055 Nefis içeriden yolunu kesmeseydi, yol kesicilerin sana dokunmaları mümkün müydü?

4056 Adı şehvet olan ısrarcı memur yüzünden kalp hırs, açgözlülük ve âfetin esiridir.

4057 İçteki memur yüzünden hırsız ve bozguncu olursun da memurlar seni mahva yol bulur.

4058 Hadisteki şu güzel öğüde kulak ver: "En çetin düşmanınız iki omzunuz arasındadır[263]."

4059 Bu düşmanın palavrasına kulak asma, kaç. Çünkü o, inat ve ayak diremede İblis gibidir.

4060 O, dünya ve inat uğruna, ebedî azabı sana kolay gösterir.

4061 Ölümü kolay gösterirse şaşmamalı. [Çünkü] o, sihriyle [bunun] yüz katını yapar.

4062 Sihir, etkisiyle bir samanı dağ gösterirken dağı da samana dönüştürür.

4063 El çabukluğuyla çirkinleri güzel kılar, göz boyamayla güzelleri çirkin kılar.

4064 Sihrin işi, üflemek ve her an gerçekleri tersine çevirmektir.

4065 Bir zaman insanı eşek gösterirken eşeği de önemli bir insan kılar.

4066 Böyle bir sihirbaz içinde gizlidir senin. [Dolayısıyla] vesvesede sihir gizlidir.

4067 Bu sihirlerin var olduğu âlemde büyüleri bozan sihirbazlar da vardır.

4068 Bu taze zehrin yeşerdiği ovada panzehir de yeşermiştir, a oğul.

4069 Panzehir sana der ki beni kendine siper edin, çünkü ben sana zehirden daha yakınım.

4070 Sihirbazın sözü sihir ve yıkımdır sana. Benim sözüm de sihir olup onun sihrini defeder.

Kınayan kişilerin konuk öldüren mescide konuk olan kişiye tekrar öğüt vermeleri

4071 Peygamber, "Anlatımda sihir vardır[264]" demiştir. O güzel yiğit doğru söylemiştir.

4072 [Dediler] ey kerem sahibi, yiğitlik sergileyip mescidi ve bizi suçlu duruma düşürme.

4073 Çünkü biri düşmanlıkla [bunu her yerde] söyler de yarın alçağın biri bizi ateşe verir.

4074 [Derler] ki *bir zalim onun boğazını sıkmış ve mescidi bahane edip paçayı kurtarmış…*

4075 *Öldürme işini mescidin üstüne yıkmış ve mescidin adı kötüye çıktığı için kurtulmuş.*

4076 *Bizi suçlu duruma düşürme ey canı pek. Çünkü düşmanların hilesinden emin değiliz.*

4077 *Babayiğitlik taslama hey, hayâli bırak! Çünkü Zühal yıldızı, karışla ölçülemez.*

4078 *Senin gibi çokları bahtıyla övünüp sonra da yaptıkları boşa çıkıp dövündüler.*

4079 *Haydi git buradan, konuşup durma. Bizi de kendini de vebalde bırakma.*

Konuğun onlara cevap vermesi ve sırtında Mahmud'un davulu çalınan deveyi kovmak için tef çalan tarla bekçisi örneğini vermesi

4080 [Konuk] dedi, *dostlar, bir "lâhavle"den ürkecek şeytanlardan değilim.*

4081 Bir tarlada bekçilik eden bir çocuk, kuşları kaçırtmak için küçük bir davul çalardı.

4082 Kuşlar da küçük davulun sesiyle tarladan kaçar, tarla kuşların işgalinden kurtulurdu.

4083 Cömert padişah Sultan Mahmud seferdeyken o tarafta büyük bir otağ kurmuştu.

4084 Beraberindeyse gökteki yıldızlar gibi kalabalık, muzaffer ve fâtih bir ordu…

4085 Davul taşıyan bir deve vardı; horoz gibi öncülük eden çift hörgüçlü bir deve.

4086 [153a] Sefere çıkarken ve seferden dönerken gece gündüz üzerinde davul çalınırdı.

4087 İşte bu deve tarlaya girince çocukcağız buğdayı korumak için küçük davulunu çaldı.

4088 Bir akıllı ona dedi ki *davul çalma, çünkü bu deve davulu kanıksamış, davula alışkın.*

4089 A çocuk, senin bu tefin nedir ki? O, sultanın yirmi katı [büyüklükteki] davulunu taşır.

4090 Ben, "lâ" kurbanı bir âşığım. Benim canım, belâ davulunun çalındığı yerdir.

4091 Nice şeyler görmüş olan için bu korkutmalar tef gibidir.

4092 Dostlar, ben hayaller yüzünden bu yolda duraksayanlardan değilim.

4093 Ben pervasız İsmâililer gibiyim. Hatta İsmail gibi başımdan özgürüm.

4094 Gösterişten ve riyadan uzağım. "De ki gelin…[265]" canıma gel dedi.

4095 Peygamber der ki "Gelecekteki ödülden emin olan geçmişte iyilik yapar."

4096 Bir iyiliğe yüz karşılık olduğunu bilen, bu amaçla hemen iyilikte bulunur.

4097 Herkes bu yüzden pazara bağlanıp kâr çıksın da malımı vereyim diye bekler.

4098 [Tüccarlar] altınları kesede, kâr gelince ciddiyetle harcamak üzere beklerler.

4099 Çok kârlı bir mal görünce, [tüccarın] kendi malına olan aşkı soğur.

4100 [Tüccarlar] mallarından daha kârlısını görmeyince malını hararetle korur.

4101 Nitekim [insan] daha üstününü görmediği için [elindeki] ilmi, sanatı ve mesleği sever.

4102 Candan iyisi olmadıkça can azizdir. Daha iyisi gelince can önemsiz bir şey olur.

4103 Çocuk büyüyüp olgunlaşmadıkça cansız oyuncak çocuk için can gibidir.

4104 Bu düşünce ve hayal bir oyuncaktır. Sen çocuk oldukça ona ihtiyacın vardır.

4105 Can çocukluktan kurtulup vuslata erince duyu, tasavvur ve hayalden kurtulmuş olur.

4106 Mahrem yok ki dosdoğru söyleyeyim. Sustum. Allah uygun olanı daha iyi bilir.

4107 Malla beden eriyip yok olan kardır. Hak onun alıcısıdır, çünkü "Allah satın almıştır[266]."

4108 Sen kuşkuda olup emin olmadığın için karlar sana değer bakımından daha üstün gelir.

4109 A zavallı, sendeki ne acayip bir zan ki [bir türlü] yakîn bahçesine uçmuyor.

4110 Oğul, her zan kesin bilgiye susamış, sürekli kanat çırpıp durmaktadır.

4111 Bilgiye ulaşınca kanat ayak olur ve [kişinin] bilgisi yakîni koklamaya başlar.

4112 Çünkü tecrübe edilmiş yolda bilgi kesin bilginin altında, zannınsa üstündedir.

4113 Bil ki bilgi yakin arayışındadır. Yakin ise görme ve tanık olma arayışındadır.

4114 Bunu "Tekâsür"de ara. "Hayır, öyle değil"den sonra "bilmiş olsaydınız[267]" [denir].

4115 Ey bilen, bilgi görmeye doğru çeker. Yakîne erselerdi cehennemi görürlerdi.

4116 Zandan nasıl hayal doğarsa yakînden de hemen görmek doğar.

4117 "Tekâsür"de "*ilme'l-yakîn*"in "*ayne'l-yakîn*"e dönüştüğünü gör.

4118 [Ben] zannın ve yakînin üstündeyim ve kınamakla düşüncem değişmez.

4119 Ağzım onun helvasından yiyince gözüm aydınlanıp onu görür oldum.

4120 [Bu mescide] eve girer gibi ayak basarım. Ayağım titremez, kör gibi gitmem.

4121 Hak, güle söylediği, gülü güldüren şeyi gönlüme söyleyip gönlümü yüz kat güldürdü.

4122 Serviye yansıyıp servinin boyunu doğrultan ve nergisle nesrinin yediği…

4123 Kamışın ruhuyla kalbini tatlandıran ve insanı güzel bir görünüme kavuşturan…

4124 Kaşı öyle gönül hırsızı kılan, yüzü gül renkli kılıp nar çiçeğine çeviren…

4125 Dile yüz türlü büyüleyicilik veren ve madenlere som altın bahşeden…

4126 Silah deposunun kapısı açılınca gözün gamzeleri ok atmaya başladı.

4127 Okunu kalbime vurup beni sevdaya saldı da şükre âşık edip şekerler yedirdi.

4128 Öyle birine âşığım ki her an onun anıdır. Akılla can, biricik mercanının muhafızıdır.

4129 Ben caka satmıyorum. Caka satsam bile su gibi ateşi söndürmede sıkıntı yaşamam.

4130 Nasıl çalmam? Hazinenin muhafızı O'dur. Nasıl pervasız olmam? Dayanağım O'dur.

4131 Güneşten sırtı ısınan pervasızdır; ne korkusu vardır, ne de utanması.

4132 [153b] [Böyle kimsenin] yüzü, güneşin yüzü gibi çekinmeden düşmanı yakıp perdeleri yırtar.

4133 Dünyada her peygamber pervasız olup bir başına şahların ordusunun üstüne yürümüştür.

4134 [Hiç bir peygamber] korku ve tasayla yüz çevirmemiş, tüm âleme bir başına karşı koymuştur.

4135 Taş, pervasız ve gözü kara olur ve

keseklerle dolu dünyadan korkmaz.

4136 Kesek, kerpiççi sayesinde sağlamlaşır. Taşsa ilahî yaratış sayesinde sağlamdır.

4137 Koyunların haddi hesabı olmasa da kalabalıklarından kasabın korkması mümkün mü?

4138 "Hepiniz çobansınız[268]." Peygamber çoban gibidir. Halk sürü gibidir, peygamber [çoban gibi] çabalar.

4139 Mücadelede çoban sürüden korkmaz, ancak onları sıcaktan ve soğuktan korur.

4140 [Çoban] sürüye öfkeyle bağırsa bil ki bu hepsine olan sevgisindendir.

4141 Yeni tâlih, her zaman kulağıma, seni üzdüğümde üzülme, der.

4142 Ben, seni kötülerin gözünden gizlemek için üzüp ağlatırım.

4143 Üzüntülerle tabiatını acılaştırırım da böylece kem gözler, yüzünden yüz çevirir.

4144 Sen avcı değil misin, beni aramıyor musun? Sen, buyruğuma kul ve muti değil misin?

4145 Bana kavuşmak için çözüm ararsın ve benden ayrı beni ararken kimsesizsin.

4146 Derdin beni bulmak için çözüm arar. Dün gece umutsuz âhını duyuyordum.

4147 Bu bekleyiş olmadan da sana yol verip geçişi gösterebilirim.

4148 Böylece devranın girdabından kurtulur, kavuşma hazineme adım atarsın.

4149 Fakat [oraya] yerleşmenin tadı ve lezzeti, yolculuk sıkıntısı ölçüsündedir.

4150 Gurbette çile ve sıkıntı çektiğin zaman sıladan ve yakınlarından haz alırsın.

Müminin bela ve ızdıraba dayanamayıp kaçması nohut ve benzerlerinin kaynayan kazanda yerinde duramayıp dışarı çıkmak için zıplayıp durmasına benzer

4151 Baksana nohut ateşe yenik düşünce kazanda nasıl zıplar!

4152 Nohut, kazanda kaynarken sürekli kazanın ağzına dek çıkıp yüz türlü feryat eder.

4153 Der ki *beni neden ateşe veriyorsun? Beni satın almışken niçin beni perişan ediyorsun?*

4154 Evin hanımı kevgiri vurup der ki *hayır! Güzelce kayna, ateşten zıplayıp kaçma!*

4155 *Kaynatışım seni sevmediğimden değil, senin tatlanıp lezzetli hale gelmen içindir.*

4156 *Böylece yemek haline gelip cana karışacaksın. Bu sınav seni aşağılamak için değil.*

4157 *Bahçede su içiyor, tazelenip yeşeriyordun. O su içişin işte bu pişme içindir.*

4158 O'nun rahmeti gazabını geçer[269]. Bu, [insanların] rahmet sayesinde sınanmaları içindir.

4159 Varlık sermayesi elde edilsin diye rahmeti gazabını geçmiştir.

4160 Çünkü tat olmadan etle deri meydana gelmez. Gelmeyince sevgilinin aşkı neyi eritecek?

4161 Gerektiğinde sermayeyi bağışlaman için kahırlar gelse de…

4162 Bunu telafi için tekrar lütuf gelir ve yıkanıp ırmaktan çıktın denir.

4163 Denir ki ey nohut baharda beslendin, [şimdiyse] çile konuğun oldu, onu iyi ağırla.

4164 Sonunda konuk teşekkür ederek döner ve şahın huzurunda senin bağışını anlatır.

4165 Böylece sana nimet geleceği yerde nimeti veren gelir de tüm nimetler sana gıpta eder.

4166 Ben İbrahim'im, sense bıçak önündeki oğul. Başını koy, "seni boğazladığımı görüyorum[270]".

4167 Gönül huzuruyla kahrın önünde baş koy ki İsmail gibi boğazını keseyim.

4168 Başını keseyim, ama bu baş, kesilmekten ve ölmekten uzak bir baştır.

4169 Fakat ezelin amacı teslim olmandır. Ey Müslüman teslimiyet araman gerek.

4170 Ey nohut, bela içinde öyle kayna ki senin için ne varlık kalsın, ne de benlik.

4171 O bahçede gülmüş olsan da sen can ve göz bahçesinin gülüsün.

4172 Bahçeden ve suyla topraktan ayrı düşmüş olsan da lokma olup yaşayanlara katıldın.

4173 [154a] Gıdaya dönüşüp kuvvet ve düşünce ol. Süttün, ormanlarda aslan ol.

4174 Vallahi ilk başta [Hakk'ın] sıfatlarından doğmuştun. O'nun sıfatlarına çevikçe dön.

4175 Buluttan, güneşten ve gökten gelmiştin, sonunda sıfatlara dönüşüp göğü aştın.

4176 Yağmur ve ısı biçiminde gelmiştin, [şimdi] tertemiz sıfatlara karıştın.

4177 Güneşin, bulutun ve yıldızların bir parçasıydın, nefis, fiil, söz ve düşünce oldun.

4178 Bitkinin ölümünden hayvan varlığı doğdu. "Ey ulular, beni öldürün" [sözü] doğru.

4179 Ölümden sonra böyle kazancımız olduğuna göre, "Katlimde hayat var[271]" [sözü] doğrudur.

4180 Meleğin gıdası fiil, söz ve sadâkattir. Böylece bunlarla göğe doğru yükseldi.

4181 Öte yandan yemek de insanın gıdası oldu da insan cansızlığı aşıp canlı oldu.

4182 Bu sözün başka bir yerde yapılması gereken geniş bir tercümesi vardır.

4183 Felekten sürekli kervan gelir de ticaretini yapıp geri döner.

4184 Öyleyse hırsız gibi tatsız ve istemeyerek değil, gönüllü olarak tatlı ve güzelce git.

4185 Seni acılıklardan arındırayım diye acı söylüyorum sana.

4186 Donmuş üzüm soğuk suyla kurtulup donukluk ve soğukluktan sıyrılır.

4187 Tatsızlıktan yüreğin kan ağladıktan sonra bütün tatsızlıklardan sıyrılırsın.

Belanın hayrına ve şerrine vâkıf olunca müminin sabırlı olmasına ilişkin misal

4188 Avcı olmayan köpeğin tasması yoktur. Kaynayıp pişmeyen sadece tatsız olur.

4189 Nohut der ki *hanımefendi, madem öyle, güzelce kaynayayım, bana gerçekten yardım et.*

4190 *Bu kaynama işinde mimarımsın madem, kepçeyi vur bana, çünkü çok güzel vuruyorsun.*

4191 *Fil gibi başıma vurup dağla ki Hindistan ve bahçe düşü görmeyeyim.*

4192 *Böylece kendimi kaynamaya bırakayım da o kucağa [ulaşmaya] bir yol bulayım.*

4193 Çünkü insan zenginlik içinde azgınlaşır[272], düş gören fil gibi âsi olur.

4194 Fil, düşünde Hindistan'ı görünce filciyi dinlemeyip kaytarmaya başlar.

Evin hanımının nohuda özür beyan edişi ve onun nohudu kaynatmasının hikmeti

4195 Evin hanımı nohuda der ki *bundan önce ben de senin gibi yerin bir parçasıydım.*

[4196] *Ateşli mücadeleyi özümseyince kabule yaraşır olup liyakat kazandım.*

[4197] *Bir süre zamanlar içinde, bir süre de beden kazanı içinde kaynadım.*

[4198] *Bu iki kaynamayla duyulara güç oldum, ruh oldum, sonra sana usta oldum.*

[4199] *Bilgiye ve manevi sıfatlara erişmek için koşuyorsun, diyordum cansızken.*

[4200] *Ruh olduğumda yine [kendi kendime dedim ki] bir daha kaynayıp hayvanlığı geç.*

[4201] Allah'tan bu hususlardan dolayı kaymamayı ve son noktaya ulaşmayı dile.

[4202] Çünkü Kur'an'la çoğu yolunu şaşırmış[273], bu iple kimileri kuyuya düşmüştür.

[4203] Behey inatçı, ipin bir suçu yok. Aslında senin yukarı çıkma sevdan yok.

Konuk öldüren mescide konuk olan adamın hikâyesinin geri kalanı ve onun sebat ve doğruluğu

[4204] *Yüceliş şehrini arayan yabancı, bu gece,* dedi, *bu mescitte yatacağım.*

[4205] *Ey mescit, Kerbelâ'm olursan, hâcetimi yerine getiren Kâbe olursun bana.*

[4206] *Ey seçilmiş darağacı, haydi beni bırak da [Hallac] Mansur gibi ip oynayayım.*

[4207] *[Ey öğütçüler] öğüt vermede Cebrâil de olsanız, İbrahim ateşteyken yardım istemez.*

[4208] *Ey Cebrâil git, çünkü öd ve amber gibi yanmış olmam benim için daha iyi.*

[4209] *Ey Cebrâil, gerçi bana yardım ediyor ve kardeş gibi beni koruyup gözetiyorsun…*

[4210] [154b] *Kardeşim, ben ateşte rahatım, artıp eksilen canlardan değilim.*

[4211] *Hayvanî can otlarla gelişir; ateşliktir, odun gibi yanar gider.*

[4212] [Hayvanî can] odun olmasaydı meyve verir, sonsuza dek mamur olup imar ederdi.

[4213] Bil ki bu ateş yakıcı bir rüzgârdır ve ateşin kendisi değil, ışığıdır.

[4214] Ateşin aslı ateş küresi (*esîr*)nde olup yeryüzündeki onun ışığı ve gölgesidir.

[4215] Işık ister istemez kalıcı olmaz ve yerinde duramayıp hızla kaynağa döner.

[4216] Senin boyun belirli ölçüde sabittir. Gölgense bir an kısadır, bir an uzun.

[4217] Çünkü kimse yansıyan ışıkta kalıcılık göremez. Yansımalar asıllarına döner.

[4218] Aman ağzını kapa; fitne ağzını açtı. Kuru [laflar] söyle. Doğru olanı Allah daha iyi bilir.

Anlayışları kıt olanların kötü düşünmelerine dair

[4219] Bu hikâye daha sona ermeden haset sahiplerinden kokmuş bir duman yükseldi.

[4220] Ben bundan incinmiyorum, fakat bu tekme, saf kalpli birinin zihnini meşgul eder.

[4221] Gazneli bilge [Senâî], perdelenmişler için güzel bir manevi örnek verir:

[4222] Sapıklık sahiplerinin Kur'an'da sözden başka bir şey görmemeleri şaşılası değildir.

[4223] Körün gözü, ışıkla dolu güneş ışınlarından sıcaklıktan başka bir şey bulamaz.

[4224] Ansızın kaz kafalının biri, bir kınayıcı edasıyla başını ahırdan çıkarıp…

[4225] [Dedi] ki *bu söz, yani Mesnevi alt düzeydedir; peygamberleri ve onlara uymayı anlatır.*

[4226] *[İçinde] velilerin at koşturduğu tartışmalar ve yüksek sırlar yer almaz.*

[4227] *Dünyadan kopuş (tebettül), yokluk (fenâ) ve Allah'la buluşma makamları [ele alınmaz].*

[4228] *Gönül sahiplerinin kanatlarıyla uçtukları makam ve menzillerin açıklaması [yoktur].*

[4229] Allah'ın kitabı geldiğinde de kâfirler onu böyle eleştirmişlerdi.

[4230] [Demişlerdi] ki, *[bunlar] sıradan efsane ve masallar*[274]. *[Bunlarda] derinlik ve yüksek irdeleme yok.*

[4231] *Onu küçük çocuklar bile anlar. [İçinde] iyi ve kötü işten başka bir şey yok.*

[4232] *Yusuf'un ve kıvrım kıvrım zülfünün zikri, Yakub'un, Züleyha'nın ve acılarının zikri…*

[4233] *[Bunlar] açıktır, herkes anlar. İçinde aklın kaybolup gideceği ifadeler hani?*

[4234] [Hak] demiştir ki *bu sana kolay göründüyse, [sen de] bunun gibi kolay bir sure söyle*[275].

[4235] *Cinlerine, insanlarına ve iş bilenlerine, bunun gibi kolay bir âyet getirmelerini söyle*[276].

Mustafa'nın -selam üzerine olsun- *"Kur'an'ın bir dışı bir de içi vardır, içinin de yedi kat içi vardır"* hadisinin yorumu

[4236] Bil ki Kur'an sözünün bir dışyüzü, bir de dışyüzünün altında güçlü bir içyüzü vardır.

[4237] İçyüzünün altında da üçüncü bir iç vardır ki orada bütün akıllar kaybolup gider.

[4238] Kur'an'ın dördüncü içini eşi benzeri olmayan Allah'tan başka kimse görmemiştir.

[4239] Ey oğul, sen Kur'an'ın [sadece] dışını görme. Şeytan da Âdem'i sadece çamur görür.

[4240] Kur'an'ın dışı da insanın şahsı gibidir; nakışları dışarda, canı gizlidir.

[4241] Yüz yıl geçse amcası dayısı kişinin durumunun bir zerresini bile göremez.

Peygamberlerle velilerin -selam üzerlerine olsun- dağlara ve mağaralara gitmeleri kendilerini gizlemek ve halkın kargaşasından korktukları için değil halkı irşat ve olabildiğince dünyadan kopmaya teşvik etmek içindir.

[4242] Velilerin insanların gözlerinden gizlenmek amacıyla dağda bulundukları söylenir…

[4243] Onlar, halkın yanındayken [de] yüz dağın tepesindedirler ve yedinci göğe ayak basarlar.

[4244] Peki yüz denizden ve dağdan ötede olan veli niçin gizlenir, niçin dağ arayışındadır?

[4245] Dağa kaçmaya ihtiyacı yoktur, üstelik felek tayı onun ardınca yüz nal eskitmiştir.

[4246] Felek dolaşır da canın tozunu göremez. [Bu yüzden] gök, yas elbisesi giyer.

[4247] Görünürde peri gizli olsa da insan perilerden daha gizlidir.

[4248] [155a] Akıl sahibi açısından insan, gizli periden yüz kat daha gizlidir.

[4249] Akıl sahibi katında insan gizli olduğuna göre gaybde seçilmiş insan [kim bilir] nasıldır?

Velilerin dışyüzüyle onların sözlerinin dışyüzünün Mûsa'nın asâsının dışyüzüyle İsa'nın -hepsine selam olsun- efsununun dışyüzüne benzetilmesi

4250 İnsan tıpkı Mûsa'nın asâsı gibidir. İnsan tıpkı İsâ'nın efsunu gibidir.

4251 Müminin kalbi, itidal ve güzellik için Hakk'ın avucunda, "iki parmak arasında[277]"dır.

4252 [Asânın] görünüşü değnektir, ama ağzını açınca varlık onun açısından bir lokmadır.

4253 Sen, İsa'nın efsunundaki sese ve söze bakma, ölümün ondan kaçışına bak.

4254 Sen, efsunun sıradan diline bakma, ölünün dirilerek kalkıp oturmasına bak.

4255 Sen, o asânın kolay bulunduğuna bakma, mavi denizi yardığına bak.

4256 Sen uzaktan kara çadırı görüyorsun. Bir adım öne çık da orduya bak.

4257 Sen uzaktan sadece toz görüyorsun. Biraz ilerle de toz içinde yiğidi gör.

4258 Onun tozu gözleri aydınlatır. Yiğitliği dağları yerinden oynatır.

4259 Mûsa uzak çöllerden çıkagelince Tur dağı onun gelişiyle oynamaya başladı.

"Ey dağlar ve kuşlar, onunla birlikte tesbih edin[278]" [ayetinin] yorumu

4260 Dâvud'un yüzü [Hakk'ın] ihtişamıyla parlamış, dağlar onun ardınca inler olmuştu.

4261 Dağ Dâvud'a yoldaş olmuştu; iki şarkıcı da şahın aşkıyla sarhoştu.

4262 "Ey dağlar, tesbih edin" buyruğu gelince ikisi bir ağızdan terennüme başladı.

4263 *Ey Dâvud,* dedi [Allah], *sen hicret gördün; benim için dostlarından ayrıldın.*

4264 Ey dostlarından yoksun kalmış ve kalbinden özlem ateşi yükselmiş yalnız garip…

4265 Şarkıcı, okuyucu ve dost istersen, ezelî [irade] dağları sana getirir.

4266 Dağ karşında ezgi söyler, zurnacılık yapıp yeğniklik eder.

4267 Böylece bilesin ki dudağı ve dişi olmadan dağ ezgi söylüyorsa velî de ezgiler söyler.

4268 Sırf ceset olan [dağın] parçalarının ezgileri her an onun duyu kulağına ulaşır.

4269 Yanındakiler duymaz, ama o duyar. Gaybe inanan cana ne mutlu!

4270 [Veli] içinde yüz türlü söyleşme görür de yanındakinin bundan hiç haberi olmaz.

4271 Senin kalbine de mekansız âlemden yüzlerce soru ve cevap gelir.

4272 Sen duyarsın, ama kulaklar sana yaklaşsalar da bunu duyamazlar.

4273 A sağır, tut ki sen onu duymuyorsun. Benzerini gördüğün halde nasıl inanmıyorsun?

Kendi anlayış eksikliği yüzünden Mesnevi'yi eleştirene cevap

4274 Ey kınayan köpek, havlayıp duruyor, Kur'an'ı eleştirmeyi [kendine] çıkış yolu mu yapıyorsun?

4275 Bu, kendisinden canını kurtaracağın ya da kahır pençesiyle iman getireceğin bir aslan değildir.

4276 Kur'an, kıyamete dek seslenir: E*y cehalete kendini feda eden topluluk…*

4277 *Siz beni efsane sanıyor, karalama ve kâfirlik tohumu ekiyordunuz.*

4278 *Karaladığınızı kendiniz gördünüz; asıl siz fâni ve efsane oldunuz.*

4279 *Ben, kendi zâtıyla kâim olan Hakk'ın kelamıyım; canlar canının gıdası, seçilmiş yakut.*

4280 *Size vuran güneş ışığıyım, ama güneşten de ayrılmadım.*

4281 *Âşıkları ölümden kurtarmaya [gelen] bengisu kaynağı benim işte!*

4282 Hırsınız böyle kötü koku yaymasaydı, Hak, [bengisudan] mezarınıza bir damla dökerdi.

4283 Hayır o bilgenin öğüdünü tutarım ve hastalıklı kınamalara bakıp kalbimi bozmam.

Seyislerin ıslık çalmaları yüzünden tayın su içmekten ürkmesine dair misal

4284 O [bilgenin], sözleri arasında buyurduğuna göre, tayla annesi su içiyordu.

4285 Adam, *haydi su için,* diye sürekli [atlara] ıslık çalıyordu.

4286 Islık sesi tayın kulağına geliyordu ve tay başını kaldırıyor, ürküp su içmiyordu.

4287 Annesi taya sordu, *niçin sürekli ürküp su içmiyorsun?*

4288 [155b] Tay dedi ki *bunlar ıslık çalıyorlar ve seslerinin birleşmesi yüzünden korkuyorum.*

4289 *Bu yüzden kalbim titriyor, ödüm kopuyor, seslerin birleşmesinden bana korku geliyor.*

4290 Annesi dedi ki *dünya var olalı yeryüzünde bu tür lüzumsuz iş yapanlar olagelmiştir.*

4291 Haydi azizim, sen kendi işine bak, çabuk. Bunlar boşuna uğraşıyorlar.

4292 Vakit dar, bol su akıp gidiyor. [Sudan] ayrı kalıp lime lime olmadan [suyunu iç].

4293 Bengisuyla dolu meşhur bir kanaldır [bu]. Su iç de senden bitkiler yeşersin.

4294 Behey gâfil susuz, gel, velilerin dil ırmağından Hızır suyu içiyoruz!

4295 Suyu görmüyorsan körce beceri gösterip testini ırmağa getir de suya daldır.

4296 Bu ırmakta su olduğunu duyduğuna göre, kör, taklitle iş yapmalı.

4297 Suyu düşünen kırbanı ırmağa daldır da kırbanın [suyla dolup] ağırlaştığını gör.

4298 Ağırlaştığını gördüğün zaman tahkikçi olursun; kalp o zaman kuru taklitten kurtulur.

4299 Kör, ırmağın suyunu gözüyle görmese de testinin ağırlaştığını görünce [suyu] bilir.

4300 Irmaktan testiye biraz su girmiş; testi hafifti, suyla dolup ağırlaşmış, diye [düşünür].

4301 Çünkü her rüzgâr beni alıp götürüyordu. Ağırlığım arttı, rüzgâr beni götürmüyor.

4302 Akılsızları her yel alıp götürür, çünkü onların güçlerinde ağırlık yoktur.

4303 Kötü adam, ters esen rüzgârdan güvende olmayan çapasız gemi gibidir.

4304 Akıl sahibinin güvencesi akıl çapasıdır. Akıl sahiplerinden böyle çapa dilenmeli.

4305 O, aklın yardımlarını cömertlik denizinin inci hazinesinden kapıp götürür de…

4306 Böyle yardımlar sayesinde kalp becerilerle donanır. Kalpten sıçrayıp gözü de aydınlatır.

4307 Çünkü ışık, kalpten gelip göze yerleşir. Kalp gidince gözün işe yaramaz olur.

4308 Kalp aklî ışıklara erince bundan iki göz de nasiplenir.

4309 Öyleyse bil ki gökten gelen kutlu su, kalplerin vahyi ve sözdeki doğruluktur.

4310 Biz de o tay gibi ırmaktan su içelim de kınayıcının vesvesesine bakmayalım.

4311 Peygamberlerin tâkipçisiysen yol al, insanların kınamasını [esip geçen] bir yel say.

4312 Yol kat eden uluların köpeklerin sesine kulak verdikleri düşünülebilir mi?

Konuk öldüren mescit hikâyesinin geri kalanı

4313 Kellesi koltuğunda aslan parçası yiğit o mescitte ne yaptı, neler gördü, anlat.

4314 O, mescitte uyudu, ama uyku nerde? Irmağa dalmış adam nasıl uyusun?

4315 Gam girdabının altında âşıkların uykusu, kuş ve balık uykusu [gibi hafiftir].

4316 Gece yarısı korkunç bir ses geldi: *"Ey yarar arayan, geliyorum yanına, geliyorum!"*

4317 Kalbi lime lime eden bu korkunç ses beş kez yinelendi.

"Atlıların ve yayalarınla üzerlerine saldır[279]" âyetinin yorumu

4318 Sen çaba gösterip dine yöneldiğinde içindeki şeytan sana seslenir.

4319 [Der] ki *o yana gitme, düşün a şaşkın! [Gidersen] sıkıntı ve yoksulluğa tutsak olursun*[280].

4320 *Yoksullaşıp dostlarından koparsın. Zillete düşüp pişmanlık duyarsın.*

4321 Sen o lanetli şeytanın sesinden dolayı yakînden sapıklığa kaçarsın.

4322 Hey! Yarın da benim, ertesi gün de! Din yolunda yürümem için daha süremiz var.

4323 Yine sağda solda komşularının öldüğünü ve feryatlar yükseldiğini görürsün.

4324 Can korkusuyla yine dine yönelip bir süre kendini adam edersin.

4325 Sonra ilim ve hikmet silahını kuşanıp [dersin] ki *ben korkudan geri adım atmam.*

4326 Yine [şeytan], *yoksulluk kılıcından korkup geri dön*, diye hileyle sana seslenir.

4327 [Böylece] ilim ve fen silahını atıp aydınlık yoldan yine kaçarsın.

4328 Sen yıllarca bir sese köle olur, böyle bir karanlığa kilimini serip [yerleşirsin].

4329 Şeytanların seslerinin korkusu, insanları tutsak edip boğazlarını sıkmaktadır.

4330 Kâfirler kabirdekilerin ruhundan nasıl ümit kesmişse onların canları da nurdan öyle ümit kesmiştir[281].

4331 Bu, o melun [şeytanın] sesinin heybetidir. İlahî sesin heybeti kim bilir nasıldır?

4332 [156a] Doğandan ancak soylu keklik korkar. Yoksa bu korkudan sineğin nasibi yoktur.

4333 Çünkü doğan sinek avlamaz. Ancak örümcekler avlar sineği.

4334 Şeytan örümceği senin gibi sineğe haşmetli gelir, kekliğe kartala değil.

4335 Şeytanların sesi, eşkıya çobanıdır. Sultanın sesiyse evliya bekçisidir.

4336 Böylece bu iki farklı ses birbirine karışmaz; tıpkı tatlı denizin tuzlu denize karışmayışı gibi[282].

Gece yarısı mescidin konuğuna tılsımlı bir ses gelmesi

4337 Şimdi o korkunç sesin öyküsünü dinle. O bahtiyar, bu ses karşısında kılını kıpırdatmadı.

4338 Dedi, *niçin korkacakmışım? Bu bir bayram davulu. Davul yara almaktan korksun asıl.*

4339 Ey kalpten yoksun davullar, can bayramından size nasip olan çomak yarasıdır.

4340 Kıyamet bayramdır, dinsizler davul. Bizse bayram yapanlar gibi gül misali güleriz.

4341 Şimdi bu davulun nasıl öttüğünü, kutluluk aşını nasıl pişirdiğini dinle.

4342 O basiret adamı, bu davulu duyunca dedi ki *kalbim bayram davulundan niçin korksun?*

4343 Kendi kendine, *hey kalbim,* dedi, *titreme; bundan ancak imansız kötü kalpler ölür.*

4344 Haydar (Ali) gibi fetihler yapmamın ya da bedenimi feda etmemin zamanı geldi.

4345 Yerinden fırlayıp *ey ulu,* diye seslendi, *hazırım işte, erkeksen gel!*

4346 Onun sesiyle tılsım anında bozuldu ve her yandan türlü türlü altınlar döküldü.

4347 O kadar çok altın döküldü ki delikanlı, altınların yığılıp çıkışı kapatmasından korktu.

4348 Sonra o yiğit aslan kalkıp sabaha dek dışarıya altın taşıyıp durdu.

4349 [Altınları] toprağa gömüp altınla dolu torba ve çuvallarla tekrar geliyordu.

4350 O serdengeçti, geri geri kaçan korkaklara inat hazineler oluşturdu.

4351 Bu [altın], paraya tapan uzak düşmüş körlerin aklına zâhirî altını getirir.

4352 Çocuklar çömlek parçalarını kırıp da altın diyerek eteklerine doldururlar ya hani…

4353 Oyun sırasında, altın, diyecek olsan, çocuğun aklından işte o [çömlek parçası] geçer.

4354 Ancak ilahî darphanenin ürünü olan altının sonsuza dek değeri düşmez.

4355 Öyle bir altın ki bu altınlar değerini ondan almış ve ondan parlaklık kazanmıştır.

4356 Öyle bir altın ki gönül onunla zenginleşir. Aydınlıkça aydan üstündür o.

4357 O mescit bir mumdu, o da kelebek. Bu kelebek huylu [konuk] kendini feda etti.

4358 Kanadını yaktı, ama [yeniden] onardı. Bu [ateşe] atılış, ona çok kutlu geldi.

4359 O bahtiyar, ağaç tarafında bir ateş gören Mûsa gibiydi tıpkı.

4360 Çünkü üzerine inayetler yağıyordu ve ateş sandığı şey aslında nurdu.

4361 A oğul, Hak adamını gördüğün zaman onda beşerin ateşi var sanırsın.

4362 Sen kendinden yola çıkıyorsun; o sendedir. Yanlış zannın ateşi ve dikeni bu yandadır.

4363 O, ışık dolu ağacıdır Mûsa'nın. Bir kez olsun gel de ateş değil, ışık de ona.

4364 Bu dünyadan kopmak da ateş görünmez mi? Sâlikler gider [görürler], aslında o nurdur.

4365 Öyleyse bil ki din mumu yükselir gider. Bu, ateş mumuna benzemez.

4366 Bu [mum], nur görünse de yâri yakar. O [mum] ise ateş görünse de ziyaretçiye güldür.

4367 Bu [mum], yapıcı görünse de yakıcıdır. O [mum] ise vuslat anında gönlü aydınlatır.

4368 Yararlı temiz nurun alevi, yakında bulunanlara nur, uzak olanlara ateş gibidir.

Âşığın Sadr-ı Cihan'la görüşmesi

4369 O Buharalı da kendini muma atmış, aşkı sayesinde çile ona kolay hale gelmişti.

4370 Ateşli âhı göklere yükselmişti. [Bu arada] Sadr-ı Cihan'ın kalbine şefkat gelmişti.

4371 Bir seher vakti kendi kendine, *ey yegâne [Rabbim],* dedi, *bizim şu avâre ne halde?*

4372 *O bir suç işledi de biz gördük, fakat o bizim merhametimizi iyi bilmiyordu.*

4373 Suçlunun kalbi bizden korkar, ama korkusunda yüz umut vardır.

4374 Ben işe yaramaz utanmazları korkuturum. Korkan kişiyi ben ne diye korkutayım?

4375 Ateş, soğuk kazan için getirilir, taşarcasına kaynayan kazan için değil.

4376 [156b] [Kendinden] emin olanları ilmimle korkutur, korkanların korkusunu hoşgörümle gideririm.

4377 Yamacıyım, gereken yere yama koyarım. Herkese uygun şerbet veririm.

4378 İnsanın içi, ağaç kökü gibidir; kök sayesinde sert odundan yapraklar çıkar.

4379 Ağaçlarda, nefislerde ve akıllarda köke uygun yapraklar yeşerir.

4380 "Kökü sâbit ve dalları gökte[283]" olan vefa ağaçlarının gökte yaprakları vardır.

4381 Aşktan dolayı gökte yaprak açtığına göre Sadr-ı Cihan'ın kalbinde niçin açmasın?

4382 Kalbinde suçu bağışlama [duygusu] kabarıyordu. Çünkü kalpten kalbe yol vardır.

4383 Kalpten kalbe elbette yol olur. [Kalpler] iki beden gibi birbirinden ayrı ve uzak olmaz.

4384 İki lambanın camları birbirine bitişik değildir, [ama] ışıkları kolayca birbirine karışır.

4385 Sevgilisi kendisini aramadıkça hiçbir âşık kavuşma arayışında olmaz.

4386 Fakat âşıkların aşkı bedeni sicime çevirirken sevgililerin aşkı güzel ve gürbüz kılar.

4387 Bu kalbe yârin sevgi kıvılcımı düşünce bil ki o kalpte de sevgi vardır.

4388 Kalbinde Hak sevgisi ikiye katlanınca kuşkusuz Hakk'ın da sana sevgisi vardır.

4389 Öbür elin olmadan el çırpamazsın; bir elin hiç sesi çıkmaz.

4390 Susuz kişi, *tatlı su,* diye inlerken su da, *su içen hani,* diye inler.

4391 Canımızdaki bu susuzluk suyun çekişidir. Biz ona aitiz, o da bize ait.

4392 Hakk'ın hikmeti, kaza ve kaderde bizi birbirimize âşık etmiştir.

4393 Ezelî hükümle dünyadaki tüm nesneler çift çifttir[284] ve her nesne kendi eşine âşıktır.

4394 Âlemdeki her nesne, tıpkı kehribarla saman gibi kendi eşini ister.

4395 Gök yere, merhaba, der, ben seninle tıpkı demirle mıknatıs gibiyiz.

4396 Akıl açısından gök erkektir, yer kadın; göğün attığını yer besleyip büyütür.

4397 [Yerde] ısı kalmayınca [gök] gönderir. Rutubet ve nem kalmayınca [gök] verir.

4398 Yer burcu, yerin toprağına yardım eder. Su burcu [yere] nem üfler.

4399 Rüzgâr burcu, zararlı buharları çekmek için yere bulut gönderir.

4400 Güneşin sıcaklığının kaynağı olan ateş burcu önü arkası kızarmış tavaya benzer.

4401 Felek, kadın için kazanç peşinde ko-

şan erkek gibi zaman içinde dönüp durur.

4402 Yeryüzü ise ev hanımlığı yapar ve çocuklar doğurup emzirir.

4403 Öyleyse bil ki yer ve gök akıl sahibidir, çünkü [ikisi de] akıllıların yaptıklarını yapar.

4404 Bu iki dilber birbirinden haz almıyorsa niçin çiftler gibi birbirine sarılıyor?

4405 Yer olmasa gül ve erguvan biter mi? [Yer olmasa] göğün suyuyla sıcağından ne doğar?

4406 Bu yüzden birbirlerinin işleri tamama ersin diye dişide erkeğe eğilim vardır.

4407 Bu birliktelikle dünya kalıcılık kazansın diye Hak, kadın ve erkeğe eğilim vermiştir.

4408 [Allah] her nesnede başka bir nesneye eğilim var etmiş olup ikisinin birleşmesinden bir ürün ortaya çıkar.

4409 Geceyle gündüz böyle sarmaş dolaştır; görünürde ayrı olsa da birlik içindedir.

4410 Görünürde gündüzle gece iki zıt ve düşmandır, fakat ikisi de tek bir gerçeği örmektedir.

4411 Her biri, kendi işini tamamlamak için, kendini ister gibi ötekini ister.

4412 Çünkü gece olmadan bünyenin girdisi olmaz. O zaman gündüzleri ne harcayacak?

İnsanın bileşimindeki her unsurun başka cinsten olanlarca kuşatılmış olan kendi türdeşini çekmesi

4413 Toprak, beden toprağına der ki *geri dön; canı terk et, bize doğru toz gibi gel.*

4414 *Bizim cinsimizdensin, bizim için evlasın. En iyisi bedenden ve o nemden kurtulman.*

4415 [Bedendeki toprak] der ki *evet, senin gibi ayrılıktan usandım, ama ayağım bağlı.*

4416 Bedenin nemini sular arayıp der ki *ey nem, gurbeti bırakıp bize gel.*

4417 Ateş küresi de, *ateştensin, kendi aslının yolunu tut,* diye vücut ısısını çağırır.

4418 Bedende unsurların görünmez çekişlerinden kaynaklanan yetmiş iki hastalık vardır.

4419 [157a] Hastalık, unsurlar birbirlerini bıraksın diye gelip bedeni gevşetmeye çalışır.

4420 Bu ayakları bağlı unsurlar dört çeşittir. Ölüm, rahatsızlık ve hastalıksa ayağı çözer.

4421 Birbirine bağlı olan ayakları çözülünce her unsur kuşu mutlaka uçar.

4422 Bu ana ve yan öğelerin çekimi, cismimize her an bir acı verir.

4423 Böylece sonunda bu bileşimler parçalanır da her parçanın kuşu kendi aslına uçar.

4424 Hakk'ın hikmeti bunun ivmesini engelleyip onları ecele dek sağlıklıca birlikte tutar.

4425 Der ki *ey parçalar, ecel belirgin değil ve ecelinizden önce kanatlanmanın yararı yoktur.*

4426 Her tikel, eş bulma peşinde olduğuna göre ayrı düşmüş garibin hali kim bilir nicedir?

Canın da ruhlar âlemince çekilip kendi asıl yerine istek ve eğilim duyması ve ruh doğanının prangası olan cismin tikellerinden kopması

4427 [Ruh] der ki *ey yere ait parçalar, benim gurbetim daha acı; arşa aitim ben.*

4428 Bedenin çimene ve akarsuya eğilimi, aslı oradan geldiği içindir.

4429 Canın eğilimi hayata ve diri olanadır. Çünkü mekandan münezzeh can onun aslıdır.

4430 Canın eğilimi hikmet ve bilgiyedir. Bedenin eğilimi, kırlarla bağa bahçeyedir.

4431 Canın eğilimi ilerleyip yücelmeye, bedenin eğilimi işe güce ve yiyip içmeyedir.

4432 Yüceliğin eğilim ve aşkıysa canadır. Bu sayede "sever" ve "severler"in [hikmetini] bil[285].

4433 Kısacası, arayış içinde olana, aradığının canı rağbet eder.

4434 Bunu açıklayacak olsam Mesnevi sınırı aşıp seksen cilt kitap olur.

4435 İnsan, hayvan, bitki ve cansızlar… Her sevgili, sevgilisiz kalana âşıktır.

4436 Sevgilisiz kalanlar sevgilisizliği sürdürür de böylece sevgililer onları çekerler.

4437 Fakat arzu âşıkları zayıf düşürürken sevgililerin rağbeti [kendilerini] hoş ve alımlı kılar.

4438 Sevgilerin aşkı yüzleri parlatırken âşığın aşkı [aşığın] canını yakar.

4439 Kehribar, gereksinim duymaksızın âşıktır. Saman ise o uzun yolda çabalayıp durur.

4440 Bunu bırak [Buharalı âşığa bak]. Susuz âşığın aşkı Sadr-ı Cihan'ın gönlüne yansımıştı.

4441 O aşkın dumanı ve ateş evinin derdi [âşığın] efendisine ulaşmış ve onda şefkat uyandırmıştı.

4442 Fakat [Sadr-ı Cihan] onu arayıp sormaya namus, ihtişam ve onuru yüzünden utanıyordu.

4443 Merhameti o miskine özlem duyuyor, saltanatsa onu bu lütuftan alıkoyuyordu.

4444 Akıl, acaba bu mu onu çekti, yoksa çekim o yandan bu yana mı geldi, diye şaşkındı.

4445 Pervasızlığı bırak, buna vâkıf değilsin, çeneni kapa. Allah gizli olanı daha iyi bilir.

4446 Bundan böyle bu sözün üstünü örtüyorum. Çeken çekiyor, ben ne yapayım?

4447 Seni çeken kimdir, a özenli [insan]? [Seni çeken] bu sözü söylemene engel olandır.

4448 [Bir yere] yolculuğa yüz kez niyetlenirsin de o seni başka yere çeker.

4449 O, acemi at binicisini öğrensin diye dizgini her bir yana çevirir.

4450 Uslu at, sırtında binici olduğunu bildiği için güzel güzel gitmektedir.

4451 O, senin kalbini iki yüz sevdaya bağlar, sonra da muratsız kılıp kalbini kırar.

4452 [Verdiğin] ilk kararın kanadını kırdığına göre, kanat kıran varlık nasıl gerçek olmaz?

4453 Takdiri senin tedbir ipini kopardığına göre, O'nun takdiri senin için nasıl geçerli olmaz?

Bazen Allah'ın mâlik ve kâhir olduğunu bildirmek için insanın kararının bozulup değiştirilmesi, bazen kararlı olmaya hırslandırmak için insanın kararının geçerli tutulması ve sonra da uyarı üstüne uyarı olsun diye insanın azminin kırılması

4454 Olayların akışında karar ve amaçların kimi zaman isabetli çıkar.

4455 Buna tamah ederek kalbin yine niyetlenir de bu kez niyetin geçersiz olur.

4456 [157b] Yoksa [Allah] seni hep başarısız kılsaydı gönlün umutsuz olurdu. O zaman emel tohumu ekebilir miydin?

4457 Emel tohumunu ekmeyip [arzudan]

yoksun olsaydı kendi fâniliğini nasıl anlayabilirdi?

4458 Âşıklar, murada eremedikleri için Mevlâ'larından haberdar olmuşlardır.

4459 Murada ermeyiş, cennete kılavuzdur. A güzel huylu, "Cennet [zorluklarla] sarılmıştır[286]" [hadisine] kulak ver.

4460 Senin tüm muratlarının ayakları kırıksa her istediği olan biri olmalı.

4461 Sâdıkların ondan [gönülleri] kırıktır. Fakat onların kırıklığı nere, âşıkların kırıklığı nere?

4462 Akıl sahiplerinin [umut] kırıklığı çaresizliktendir. Aşıklarsa isteyerek kırılırlar.

4463 Akıl sahipleri O'nun [zorla] bağlanmış köleleridir. Âşıklarsa güle oynaya [köle olurlar].

4464 Akıl sahiplerinin yuları "istemeyerek gelin", âşıkların baharıysa "isteyerek gelin"dir[287].

Peygamber'in -selam üzerine olsun- esirlere bakıp gülümseyerek *"zincir ve boyunduruklarla cennete götürülen topluluğa şaştım"* demesi

4465 Peygamber, götürülürken feryat eden bir grup esir gördü.

4466 Vukuf sahibi aslan (Peygamber), onları bağlanmış gördü. Ona ters ters bakıyorlardı.

4467 Her biri öfkeyle dudağını kemiriyor, doğruluk sahibi Peygamber'e diş biliyordu.

4468 Öfkelerine karşın konuşacak cüretleri yoktu. Çünkü on batman kahır zinciriyle bağlıydılar.

4469 Görevli, onları kâfir ülkesinden zorla sürükleyerek şehre doğru götürüyordu.

4470 [Esirler diyorlardı ki] *ne fidye istiyorlar, ne de altın. Şefaat edecek bir büyük de yok.*

4471 *Ona "âleme rahmet[288]" diyorlar, [ama] o âlemin boğazını, boynunu kesiyor!*

4472 [Esirler] bin türlü inkârla gidiyor ve sultanın yaptığını dudak ucuyla eleştiriyorlardı.

4473 *[Çok soruna] çözüm bulduk,* [diyorlardı], *ama burda çözüm yok. Bu adamın kalbi mermerden geri kalmaz.*

4474 *Biz, binlerce yiğit Alp Arslan, güçsüz ve yarı canlı iki üç çulsuz karşısında…*

4475 *Böyle çaresiz kaldık. Bu, sapkınlıktan mı, yıldızlardan mı yoksa büyüden midir?*

4476 *Onun talihi bahtımızı tersyüz etti. Onun tahtı yüzünden tahtımız tepetaklak oldu.*

4477 *Onun işi büyü sayesinde ilerlediyse, biz de büyü yaptık, niye [işimiz] ilerlemedi?*

"Fetih istiyorsanız işte size fetih geldi[289]" ayetinin yorumu: Ey kınayanlar, diyordunuz ki biz ya da Muhammed -selam üzerine olsun-, hak olan kimse ona fetih ve nusret ver. Bunu sizin içtenlikle hakkı talep ettiğiniz sanılsın diye söylüyordunuz. Şimdi kimin haklı olduğunu görmeniz için Muhammed'e nusret verdik.

4478 [Müşrikler dedi ki] *doğru değilsek kökümüzü kazımasını putlardan ve Allah'tan diledik.*

4479 *[Dedik ki] biz ya da o; kim doğruysa ona nusret ver ve onun zafere ermesini dile.*

4480 *Lat, Uzza ve Menat'ın huzurunda bu duayı çok yaptık.*

4481 *Eğer o doğruysa bunu açığa çıkar, o doğru değilse karşımızda rezil et.*

4482 *Onun zafere ulaştığını, biz karanlık içindeyken onun ışık saçtığını gördük ya…*

4483 *İşte bu bize verilmiş cevaptır: "İstediğiniz gerçekleşti; siz hak üzere değilsiniz."*

4484 Sonra da [müşrikler] bu düşünceyi unutmaya ve kafalarından atmaya çalışıyorlardı.

4485 [Diyorlardı ki] *bu düşüncemiz de kötü talihten doğdu. Böylece onun doğru olduğu kalbimize yerleşti.*

4486 *Bir kaç kez gâlip gelmişse ne çıkar bundan? Zaman herkese gâlibiyet getirebilir.*

4487 *Bizim de zamanında talihimiz yâver gitmiş ve defalarca ona gâlip gelmiştik.*

4488 Yine diyorlardı ki *o yenilmişti, ama bizim yenilgimiz kadar büyük ve kötü değildi.*

4489 *Öyle ki yenilgiye uğramış birine hiç benzemiyordu; onda ne üzüntü vardı, ne de ızdırap.*

4490 Çünkü müminlerin alâmeti yenilgidir, ama müminin yenilgisinde iyilik vardır.

4491 Misk ve amberi kırarsan bütün bir âlemi güzel kokularla doldurursun.

4492 [158a] [Oysa] eşek dışkısını deşelersen evler baştan başa pis kokuyla dolar.

4493 [Müminler] Hudeybiye'den zilletle dönerken "Fetih verdik[290]" ikbâli davul çalmıştı.

4494 Çünkü iyi tâlih ona yenilgi halinde bile el altından yüz türlü gizli mutluluk verdi.

Peygamber -selam üzerine olsun- Hudeybiye'den amacına ulaşamadan dönerken yüce Hakk'ın buna "Fetih verdik" diyerek fetih adını vermesinin sırrı. Çünkü bu [Olay] görünüşte yenilgi olsa da anlamca fetihti nitekim misk kırılması da görünüşte kırılmadır, ama anlamca miskin miskliğini gerçekleştirme ve yararlarını yetkinleştirmedir.

4495 [Peygamber'e] şöyle mesaj geldi: *Yoluna devam et, zafere ulaşamadım diye üzülme.*

4496 *Çünkü şu anki aşağılanmada fetihler vardır. Filan kale, filan bölge senin işte!*

4497 Bak, sonunda [Peygamber] hızla dönünce onun eliyle Kurayza ve Nazîr'e neler oldu?

4498 Kaleler ve iki kale çevresindeki yöreler ele geçti ve ganimetlerden yararlanıldı.

4499 Bu olmasa bile onların üzüntü ve çile içinde âşık ve meftun oluşlarına bir bak.

4500 Yenilgi zehrini şekermiş gibi yerler, hüzün dikenlerini develer gibi [iştahla] çiğnerler.

4501 Rahatlık için değil sırf hüzün için [böyle yaparlar]. Bu düşüş onlar için merdiven gibidir.

4502 Kuyunun dibinde öyle mutludurlar ki tahttan ve taçtan korkarlar.

4503 Sevgiliyle bir arada olunan yer [neresi olursa olsun] yerin altı değil göğün üstüdür.

Mustafa'nın -selam üzerine olsun- buyurduğu *"Beni Matta oğlu Yunus'tan üstün tutmayın"* hadisinin yorumu

4504 Peygamber der ki "B*enim miracım Yunus'un miracından üstün değildir.*

4505 *Benim miracım göğe, onunki dibedir."* Çünkü Hakk'a yakınlık, hesabı aşar.

4506 Yaklaşmak, ne yukarı çıkmaktır, ne de aşağı inmek. Hakk'a yaklaşmak, varlık hapsinden kurtulmaktır.

4507 Yok için yukarıyla aşağının ne anlamı var? Yok için ne erken, ne geç, ne de uzak vardır.

4508 Hakkın iş yeriyle hazinesi yokluktadır. Sen vara aldanmışsın; yok nedir ne bilirsin?

4509 Kısacası, ey ulu, onların yenilgileri bizim yenilgimize hiç benzemez.

4510 Biz ikbal ve şeref içinde nasıl mutluysak onlar da zillet ve telef içinde öyle mutludurlar.

4511 Azıksızlık azığı onun timar mülküdür. Yoksulluk ve zilleti övünç ve izzetidir.

4512 Biri dedi ki *eğer böyleyse o eşsiz [Peygamber], bizi bağlı görünce niçin güldü?*

4513 *O dönüşüm geçirdiğine ve neşesi bu zindanla bu özgürlükten kaynaklanmadığına göre...*

4514 *Düşmanların zilletine niçin sevindi, bu fetih ve zaferle niçin gururlandı?*

4515 *[Baksana] onun gönlü yiğit aslanlara kolayca gâlip gelip zafere erdiği için sevindi.*

4516 *Öyleyse anladık ki o da özgür değil; dünya dışında başka bir şeyle mutlu değil.*

4517 *Yoksa nasıl gülerdi? Çünkü o dünya ehli, iyiye de kötüye de şefkatli ve sevecendir.*

4518 Esirler fısıltıyla kendi aralarında konuşup böyle saçmalıyorlardı.

4519 [Onlar] görevli duyup bize kızmasın, [söylediklerimizi] sultana ulaştırmasın diye [fısıltıyla konuşuyorlardı].

Peygamber'in kendisinin sevinmesini kınamalarından haberdar oluşu

4520 Görevli bu sözü duymadıysa da bu sözler "ledün"den olan kulağa ulaştı.

4521 Yusuf'un gömleğinin kokusunu gömleği elinde tutan duymaz, ama Yakub duyar[291].

4522 Gaybı barındıran levhanın sırrını gök kubbedeki şeytanlar bilmezler[292], [fakat]...

4523 Muhammed yaslanıp uyurken o sır gelip onun çevresinde dolaşır.

4524 Rızkı açık olan helvayı yer, parmakları uzun olan değil.

4525 Parlak yıldız bekçi olmuş, hırsızlığı bırakıp sırrı Ahmed'den al, diye şeytanı koyalar[293].

4526 Ey sabahtan dükkâna koşan kişi, kendine gel, mescide git, Allah'tan rızık ara.

Resul'ün -selâm üzerine olsun- esirlere cevap verişi

4527 Peygamber onların dediklerini anlayarak, gülüşüm, dedi, savaştan dolayı değil.

4528 [158b] Yok olup çürümüş ölüler onlardır. Bizim katımızda ölüyü öldürmek yiğitlik değildir.

4529 Onlar da kim? Ben savaş alanında sâbit kadem olunca ay yarılır.

4530 Özgür ve güçlü olduğunuz zaman bile ben sizi böyle tutsak görüyordum.

4531 Ey malla, sülaleyle övünen [insan], akıl sahibi açısından, düşüşün kaçınılmaz[294].

4532 Beden yokluğa karışıncaya dek olacak olanların tümü gözümün önüne gelir.

4533 Koruğa bakıp açıkça görürüm şarabı. Yoğa bakıp açıkça görürüm nesneyi.

4534 Sırra bakıp Âdem'le Havvâ'nın henüz dünyaya gelmediği gizli bir âlem görürüm.

4535 Ben sizi "Elest" zamanı zerre halindeyken ayakları bağlı, aşağı ve zelil gördüm.

4536 Direksiz göğün[295] var oluşundan önce bildiklerim artmadı.

4537 Ben su ve çamurla yoğrulmamdan önce de sizi baş aşağı düşmüş görüyordum.

4538 Yeni bir şey görmedim ki sevineyim. Ben bunu siz ikbâl içindeyken de görüyordum.

4539 Gizli bir kahra tutulmuş[tunuz]. Hem de ne kahır! İçi zehir dolu şeker yiyordunuz.

4540 İçi zehir dolu böyle şekeri düşman âfiyetle yerse insan niye kıskansın?

4541 O zehri zevkle içiyordunuz ve ölüm iki kulağınızı gizlice yakalamıştı.

4542 Ben zafer kazanıp dünyayı ele geçireyim diye savaşmıyordum.

4543 Çünkü bu dünya leş, murdar ve değersizdir. Böyle bir murdara nasıl ihtirasım olabilir?

4544 Köpek değilim ki ölmüşlerin perçemini kemireyim. Diriltmeye gelen İsa'yım ben.

4545 Sizi helak olmaktan kurtarayım diye yarmaktaydım savaş saflarını.

4546 İnsanların boyunlarını ihtişam ve taraftar elde edeyim diye vurmuyorum.

4547 Birkaç boyun vuruşum, âlem o boyunlardan kurtulsun diyedir.

4548 Çünkü siz, cehaletiniz yüzünden kelebek gibi ateşe atılmayı din edinmişsiniz.

4549 Bense sizi sarhoş gibi ateşe düşmeyesiniz diye iki elimle kovalıyorum.

4550 Fetihler gerçekleştirdiğinizi sanarak kendiniz için bahtsızlık tohumu ekiyordunuz.

4551 Birbirinizi ciddi ciddi [savaşa] çağırıp ejderhaya doğru at sürüyordunuz.

4552 Gâlip geliyordunuz, ama bu gâlibiyetle kendiniz zaman aslanına yenik düşüyordunuz.

Azgının gâlipken mağlup ve muzafferken esir oluşu hakkında

4553 Bir hırsız, efendinin birini alt edip altınlarını çalar, ama o bu işle uğraşırken vâli yetişir.

4554 [Hırsız] o anda efendiden kaçsaydı, vâli onun üzerine adamlarını salabilir miydi?

4555 Hırsızın üstünlüğü [aslında] yenilgisiydi. Çünkü üstünlüğü başını götürdü.

4556 Efendiye gâlip gelmesi, valinin yetişip öç alması için ona bir tuzaktı.

4557 Ey insanlara üstünlük sağlayıp savaş ve galibiyete bulaşan…

4558 [Allah] seni zincire vurmak için onları kasıtlı olarak bozguna uğratmıştır.

4559 Hey, bozguna uğrayanı takipten vazgeç, [üzerlerine] at sürme ki zincire vurulmayasın.

4560 Bu yöntemle seni tuzağa çektikten sonra kalabalık halde saldırdıklarını görürsün.

4561 Aklın bu gâlibiyete sevinmesi mümkün mü? Çünkü [akıl] bu gâlibiyetteki fesadı görmüştür.

4562 İleriyi gören akıl keskin bakışlıdır, çünkü Allah onu kendi sürmesiyle sürmelemiştir.

4563 Peygamber der ki *cennetlikler, özellikleri nedeniyle düşmanlıkta başarısız olurlar.*

4564 [Başarısızlıkları] yetersizlik, korku ve iman zayıflığından değil, çok ihtiyat ve özeleştiridendir.

4565 [Peygamber] salıverirken, "inanmış kişiler olmasaydı[296]" hikmetini gizlice duymuştu.

4566 Müminlerin kurtuluşu için melun kâfirlere ilişmemek farz olmuştu.

4567 Hudeybiye antlaşmasının öyküsünü okuyup bu yolla "ellerinizi çeken[297]" [ayetini] tam anla.

4568 Ayrıca [Peygamber], gâlibiyetinde yüce Hakk'ın tuzağına mağlup olduğunu görmüştü.

4569 [Peygamber dedi ki] *gece ansızın saldırıp sizi zincire vurduğum için gülmüyorum.*

4570 *[Bilakis] sizi zincir ve prangayla servi ve gül bahçesine doğru çekişime gülüyorum.*

4571 *Sizi amansız ateşten alıp bağlı olarak yemyeşil bahçeye getiriyoruz, ne tuhaf!*

4572 [159a] *Sizi ağır zincirlere vurup cehennemden sonsuz cennete doğru çekerek götürüyorum.*

4573 Bu yolda iyi kötü, her mukallidi bağlı vaziyette huzura götürür.

4574 Veliler dışında herkes bu yolu korku ve bela zincirine bağlı yürür.

4575 İşin sırrına vâkıf olanlar dışında herkesi zorlayarak bu yola çekerler.

4576 Nurunun parlaklaşmasına çabala ki sülûk ve hizmetin kolay olsun.

4577 Gözleri yararlara kör olduğu için çocukları okula zorla götürürsün.

4578 [Çocuk] farkında olsa okula koşarak gider, [okula] gitmekle içi açılır.

4579 Çocuk, yaptığı işin karşılığını hiç göremediği için okula kıvrana kıvrana gider.

4580 Çantasında karşılık olarak bir metelik olsa geceleri hırsız gibi uyku uyumaz.

4581 Çaba göster ki tâatinin ücreti gelsin. O zaman mutileri kıskanmaya başlarsın.

4582 "İstemeden gel" [hitabı] mukallide, "İsteyerek gel[298]" [hitabı] ise safâyla yoğrulmuşadır.

4583 Biri, bir nedenle Hakk'ı severken, diğeri bir neden olmaksızın kendiliğinden sever.

4584 Biri sütannesini sütünden dolayı severken, diğeri o iffetliye gönül vermiştir.

4585 Bebek onun güzelliğinin farkında değildir ve sütü dışında ondan başka bir şey istemez.

4586 Ötekiyse sütannenin kendisine âşık olup aşkında kasıtsız ve içtendir.

4587 O hâlde korku ve ümitle Hakk'ı seven, ders olarak taklit defterini okumaktadır.

4588 Kasıt ve nedenlerden sıyrılıp da Hak için Hakk'ı seven nerde peki?

4589 Öyle ya da böyle, tâlip olanları Hakk'ın çekimi Hakk'a doğru çekmektedir.

4590 [Kişi] başka bir şey için ve kendisine sürekli iyilik gelmesini umarak Hakk'ı severse…

4591 Ya da Hakk'ı başkası için değil Hak için sevip O'ndan ayrı kalmaktan korkarsa…

4592 Her ikisinin arayışı da o yöndedir ve bu âşıklık o dilberden kaynaklanır.

Sevgilinin âşığı bilmediği, ummadığı ve aklına getirmediği yönden çekmesi. Âşıkta arzunun sürmesiyle birlikte umutsuzlukla karışık bir korku dışında bu çekişten bir iz görülmez.

4593 Şuraya gelmiştik: Sadr-ı Cihan'da o âşığı çeken gizli bir çekim olmasaydı…

4594 Hiç o [âşık] ayrılık yüzünden sabırsızlanıp koşarak yurduna gelir miydi?

4595 Sevgililerin meyli gizli ve örtülüdür. Âşığın meyliyse iki yüz davul-zurnayla [gelir].

4596 Burada ibretlik bir öykü [daha] var, ama Buharalı [âşık] beklemekten mahvoldu.

4597 Ondan vazgeçtik, çünkü [Buharalı âşık] ölmeden sevdiğinin yüzünü görme arayışında.

4598 [Sevdiğini görüp] de ölümden kurtulacak. Çünkü sevgiliyi görmek bengisudur.

4599 Görülmesi ölümü yok etmeyen, sevgili değildir. Çünkü ne meyvesi vardır, ne de yaprağı.

4600 A sarhoş âşık, iş dediğin öyle bir iştir ki içinde sana ölüm olsa güzeldir.

4601 Delikanlı, bir işte ölümün sana güzel gelişi doğru imanın göstergesidir.

4602 Canım, imanın böyle değilse kâmil değildir. Git, dinini tamamlamaya bak.

4603 Senin işinde kim ölümü severse, senin kalbine isteyerek dost odur.

4604 Sevimsizlik gidince o artık ölüm değildir. Görünüşte ölüm olsa da [aslında] bir göçtür.

4605 Sevimsizlik gidince ölüm yarara döner. Öyleyse ölüm yok edilir [demek] doğrudur.

4606 Dost Hak'tır ve Hakk'ın, sen benimsin, ben de seninim, dediği kimsedir.

4607 Dinle şimdi, âşık çıkagelmiştir. Aşk onu "hurma lifinden ip[299]"le bağlamıştır.

Âşık Buharalı'nın Sadr-ı Cihan'ın kulluğuna varışı

4608 Sadr-ı Cihan'ın yüzünü görünce sanki onun can kuşu bedenden uçup gitti.

4609 Gövdesi kuru bir odun gibi düşüverdi ve baştan ayağa buz kesildi.

4610 O kadar buhur koklatıp gülsuyu sürdüler, ama ne kımıldadı, ne de konuştu.

4611 Şah onun yüzünü sapsarı görünce atından inip ona yaklaştı.

4612 [159b] [Şah] dedi ki *âşık yana yakıla sevgiliyi arar da sevgili gelince göçüp gider.*

4613 [Sen] Hak âşığısın. O öyle bir Hak'tır ki gelirse senden geriye bir kıl bile kalmaz.

4614 O bakış karşısında senin gibi yüzlercesi yok olur. Efendi, yoksa sen kendi yokluğuna mı âşıksın?

4615 Bir gölgesin ve güneşe âşıksın. Güneş gelince gölge hemen yok olur.

Sivrisineğin rüzgâr karşısında Süleyman'dan -selam üzerine olsun- yardım istemesi

4616 Bir sivrisinek, bahçeden, otlar arasından gelerek Süleyman'dan adalet ister.

4617 [Der] ki *ey Süleyman, sen ki şeytanlara, insanlara ve cinlere adaleti yayarsın...*

4618 *Kuş da balık da senin adaletine sığınır. Hangi şaşkın senin faziletini aramaz?*

4619 *Bize yardım et, çünkü çok muzdaribiz; bahçeden ve güllerden nasibimiz yok.*

4620 *Her güçsüzün güçlüğü senin sayende çözülür. Sivrisinekse zaten güçsüzlük timsalidir.*

4621 *Biz güçsüzlük ve kanadı kırıklıkla meşhuruz. Sense lütuf ve yoksulu gözetmekle meşhursun.*

4622 *Sen her türlü gücün son noktasındasın. Bizse eksiklik ve çaresizliğin son noktasındayız.*

4623 *Yardım edip bizi bu dertten kurtar. Senin elin Allah'ın elidir, elimizden tut.*

4624 Sonra Süleyman, *ey adalet isteyen [sinek], dedi, kimden şikayetçisin, söyle?*

4625 *Büyüklenerek sana zulmedip yüzünü tırmalayan zâlim kim?*

4626 *Ne tuhaf! Dönemimizde zincire vurup hapsetmediğimiz zâlim nerde görülmüş?*

4627 *Çünkü biz doğduk, aynı gün zulüm öldü. Öyleyse dönemimizde kim zulmediyor?*

4628 *Işık doğunca karanlık yok olur. Zulmün aslı ve destekçisi karanlıktır.*

4629 *İşte bak, şeytanlar çalışıp hizmet ediyorlar. Ötekilerse zincire vurulup hapsedilmişlerdir*[300]*.*

4630 *Zâlimlerin zulmü, şeytandan kaynaklanır. Şeytan tutsakken nasıl olur da zulmeder?*

4631 *"Mutlak irade*[301]*", bize hükümdarlığı, halk göğe yönelip yakarmasın diye verdi.*

4632 *[Ahlardan yükselen] dumanlar yukarıya yükselip göğü Sühâ'yı rahatsız etmesin…*

4633 *Yetimlerin inleyişiyle arş titremesin, hiçbir can zulümle yaralanmasın diye…*

4634 *Feleklere "yâ Rab" sesi gelmesin diye ülkelere dini yerleştirdik.*

4635 *Ey mazlum, semâya bakıp durma, çünkü [bu] dönemde semavî bir şahın var.*

4636 Sinek dedi, *benim şikayetim rüzgârdan. Çünkü o, var gücüyle bize zulmediyor.*

4637 *Biz onun zulmünden dardayız. Onun yüzünden içten içe kan ağlıyoruz.*

Süleyman'ın -selam üzerine olsun- davacı sivrisineğe hasmını mahkemede hazır bulundurmasını emretmesi

4638 Sonra Süleyman, *ey güzel sesli,* dedi, *Hakk'ın emrini can kulağıyla dinlemelisin…*

4639 Hak bana, *ey hâkim,* dedi, *öteki hasım olmadan hasmın birini dinleme.*

4640 İki hasım da huzura gelmedikçe hâkim için hakikat ortaya çıkmaz.

4641 Tek hasım yüz feryat etse de karşı taraf olmadan sakın onun sözünü esas alma.

4642 *Ben buyruktan yüz çeviremem. Git, hasmını benim yanıma getir.*

4643 [Sivrisinek] dedi, *sözün doğrudur, [ama] hasmım rüzgârdır, o da senin hükmündedir.*

4644 Sultan seslendi, *ey rüzgâr, sivrisinek senin zulmünden şikayetçi; gel!*

4645 *Haydi karşı taraf olarak hazır bulun da hasmına cevap verip [iddiasını] geçersiz kıl.*

4646 Rüzgâr [Süleyman'ı] duyunca hızla geldi. Sivrisinek hemen kaçmaya başladı.

4647 Süleyman dedi, *nereye sivrisinek? Kal da ikiniz hakkında hüküm vereyim.*

4648 [Sivrisinek] dedi, *sultanım, ölümüm onun varlığındandır. Zaten onun dumanıyla günüm kara.*

4649 *O gelince yerimde nasıl durayım? Canıma okuyan odur çünkü.*

4650 Tıpkı Allah'ın dergâhını arayan gibi. Allah gelince arayan yok olup gider.

4651 Gerçi o vuslat bekâ içre bekâdır, ama baştan beri o bekâ yok oluştadır.

4652 Işığı arayan gölgeler onun ışığı ortaya çıkınca yok olup gider.

4653 Kişi başını verince akıl kalır mı hiç? "O'nun yüzünden başka her şey yok olucudur[302]."

4654 Var da yok da, yüzü karşısında yok olup gider. Yoklukta var oluş, şaşılası bir durum!

4655 [160a] Bu huzurda akıllar elden gider. Buraya gelince kırılır kalem.

Kendinden geçmiş âşık kendine gelsin diye sevgilinin iltifat etmesi

4656 Sadr-ı Cihan, keremiyle onu baygınlıktan çıkarıp yavaş yavaş konuşturmaya çalışıyordu.

4657 Şah (Sadr-ı Cihan), *a yoksul,* diye seslendi, *saçmak için altın getirdim, eteğini aç...*

4658 *Canın benden ayrı [özlemle] çarpıyordu. Şimdi imdadına yetiştim, niçin ürktü canın?*

4659 *Ey benden ayrı sıcaklar soğuklar görmüş [âşık], ayılıp kendine gel, geri dön.*

4660 Bir tavuk, akılsızlığı yüzünden, bir deveyi konuk olarak evine götürür.

4661 Deve tavuğun evine adım atınca ev yıkılır, tavan çöker.

4662 Bizim aklımızdır tavuğun evi. Sâlih akıl, Allah'ın devesini arar.

4663 Deve onun suyuna çamuruna başını daldırınca orda ne çamur kalır, ne can, ne de kalp.

4664 Aşkın baskın çıkması insanı aşırılığa iter. Bu aşırılık yüzünden [insan] "zâlim ve câhildir[303]".

4665 [İnsan, özellikle] bu zor av konusunda câhildir. [Âdeta] tavşan aslanı kucaklıyor!

4666 [Tavşan] aslanı görüp tanısaydı hiç kucaklamaya çalışır mıydı?

4667 İnsan kendine ve kendi canına karşı zâlimdir. Adaletleri geride bırakan şu zulme bak!

4668 Cehaleti ilimlere üstat, zulmü adaletlere kılavuzdur.

4669 Ona nefes bahşedersem giden nefesi geri gelir, diye [Sadr-ı Cihan âşığın] elini tuttu.

4670 Bu ölü beden benimle dirilince benim canım olup bana yönelir.

4671 Bu can sayesinde onu görkemli kılarım. [Ona] bahşettiğim can, bahşedişimi görür.

4672 Mahrem olmayan can yâr yüzünü göremez. [Onu] ancak aslı yârin diyarından olan can [görür].

4673 Bu dosta kasap gibi üfleyeyim de güzel özü deriden ilişiğini kessin.

4674 [Sadr-ı Cihan] dedi, *ey beladan ürküp kaçan can, vuslat kapımızı açtık, haydi gel!*

4675 *Ey bizden sarhoş olup kendinden geçen! Ey varlığı varlığımızdan gelen!*

4676 *Dudaklar olmaksızın sana nice eski sırlar söyleyeceğim, dinle.*

4677 *Çünkü bu dudaklar bu nefesten ürker. [Bu sırlar ancak] gizli ırmağın kıyısında yeşerir.*

4678 *"Allah dilediğini yapar[304]" sırrı için kulaksızlık kulağını aç şimdi.*

4679 Ölü, vuslat çağrısını duymaya başlayınca yavaş yavaş kımıldamaya başladı.

4680 [Âşık] meltemin işvesiyle yeşiller giyip yokluktan ortaya çıkan topraktan aşağı değildir.

4681 Bir hitapla güneş yüzlü [güzel] Yusuf'lar doğuran meniden aşağı değildir.

4682 "Ol" emriyle rahimde Tâvus olup güzel ötüşlü kuşa dönüşen rüzgârdan da aşağı değil.

4683 Deve doğuran kayadan aşağı değil. Öyle bir deve ki nice develer doğurur.

4684 Tüm bunları geç. O yokluğun kaynağı, bir âlem doğurmadı mı ve her an doğurmaz mı?

4685 [Âşık] yerinden fırladı, neşeyle bir iki dönerek secdeye kapandı.

Baygın âşığın kendine gelmesi ve sevgiliye övgüde bulunup şükretmesi

4686 Dedi, *ey canın tavaf ettiği Hak Ankâ'sı! Şükürler olsun, Kaf dağından geri geldin!*

4687 *Ey aşk kıyametinin İsrâfil'i! Ey aşkın aşkı, ey aşkın arzusu!*

4688 *Bana vereceğin ilk hilat, dilerim ki kapıma kulağını dayamak olsun.*

4689 *Ey kulunu gözeten, arınmışlığın sayesinde halimi bilsen de sözlerime kulak ver.*

4690 *Ey eşsiz Sadr, bana kulak vermeni arzulayarak yüz bin defa aklım uçup gitti..*

4691 *O kulak verişini, duyuşunu ve cana can katan gülümsemeni [arzulayıp durdum].*

4692 *Yeterli yetersiz [sözlerimi] ve işe yaramaz canımın işvesini duymandı [arzum].*

4693 *Malumun olan kalp altınlarımı gerçek altınmış gibi kabul ettin.*

4694 *Mağrur utanmazın küstahlığına gösterdiğin hoşgörü karşısında hoşgörüler zerre gibidir.*

4695 *Birincisi dinle: Oltadan ayrı kaldığımda evvel ve âhir elimden kaçıp gitti.*

4696 *İkincisi dinle ey şefkat sahibi Sadr, çok aradım, senin ikincin yok.*

4697 *Üçüncüsü, senden ayrılalı sanki "üçün üçüncüsü[305]" der oldum.*

4698 [160b] *Dördüncüsü, tarla bizi yakalı beşinciyi dördüncüden ayırt edemez oldum.*

4699 *Nerede toprakta kan görürsen, kesinlikle bizim gözümüzden olduğunu anlamalısın.*

4700 *Sözlerim gök gürlemesidir. İnleyişim bulutlardan yeryüzüne yağacak.*

4701 *Konuşmakla ağlamak arasında gelgitteyim. Ağlasam mı, konuşsam mı, nasıl etsem?*

4702 *Konuşsam ağlamak güme gidecek. Ağlasam nasıl şükredip senâda bulunacağım?*

4703 *Sultanım, gözümden yüreğimin kanı dökülüyor. Bak, gözümden başıma neler geldi!*

4704 O nahif [âşık] bunları söyleyip ağlamaya başladı. Öyle ki haline alçak da şerefli de ağladı.

4705 Yüreğinden öyle haykırışlar yükseldi ki Buhara halkı çevresinde halka oldu.

4706 Şaşkınca konuşuyor, şaşkınca ağlayıp gülüyordu. Kadın erkek, büyük küçük şaşkındı.

4707 Şehir de onunla birlikte gözyaşı döker oldu. Kadın erkek kıyamet gibi birbirine girmişti.

4708 O sırada gök yere diyordu ki *kıyameti görmediysen işte gör!*

4709 Bu ne aşk, bu ne hal, diye şaşkındı akıl; ayrılığı mı daha tuhaf, yoksa vuslatı mı?

4710 Gökyüzü, kıyamet kitabını okumuş, Samanyolu'na dek giysisini yırtmıştı.

4711 Aşk iki âleme de yabancı olup içinde yetmiş iki delilik vardır.

4712 [Aşk] son derece gizli olup hayreti âşikârdır. Can sultanlarının canları ona hasrettir.

4713 Aşkın dini yetmiş iki milletten başkadır. Şahların tahtı aşkın gözünde tahta parçasıdır.

4714 Sema zamanı şu şarkıyı çalar aşk şarkıcısı: "Kulluk ayak bağı, efendilik baş ağrısı!"

4715 Öyleyse aşk nedir? Yokluk denizidir. Aklın ayağı kırıktır orda.

4716 Kullukla saltanatın ne olduğu bellidir. Âşıklık bu iki perdeyle gizlenmiştir.

4717 Keşke varlığın dili olsaydı da varların üzerindeki perdeleri kaldırsaydı.

4718 Ey varlığın nefesi, ondan her söz edişinde bil ki ona bir perde daha çekmiş olursun.

4719 İdrakin âfeti bu sözlerle bu haldir. Kanı kanla yıkamak muhaldir.

4720 Ben O'nun sevdalılarıyla mahrem olduğum için gece gündüz kafeste ötmekteyim.

4721 Çok sarhoş ve perişansın ey can, dün gece hangi yanına yattın?

4722 Hey! Aklını başına topla, sesini çıkarma! Önce kalkıp bir mahrem ara.

4723 Âşık ve sarhoşken ağzını açıyorsun. Allah aşkına! Rezil olursun[306]!

4724 Dil onun sırrıyla nazından söz edince, gök, "Ey güzel örten...[307]" [virdini] okur.

4725 Neyi örtmek? Yün ve pamuktaki ateş, sen örttükçe daha bir belirginleşir.

4726 Uğraşmama inat, nasıl örteceksin ahmak, ört [de göreyim], diye iki kulağımı yakalar.

4727 Ona derim ki *git başımdan, kaynıyor olsan da can gibi âşikâr ve gizlisin.*

4728 Aşk der ki *küpte mahpustur bedenim. Eğlence meclisindeki şarap gibi coşup dururum.*

4729 Ona derim, *sen tutsak olup da sarhoşluk âfeti gelmeden önce git hadi.*

4730 Der ki *güzel içimli kadehle gündüz akşam namazına dek birlikteyim ben.*

4731 *Akşam gelip kadehimi çalınca ona derim ki [kadehi] geri ver; benim için akşam olmadı.*

4732 Şarap içen şaraba hiç doymadığı için Araplar şaraba "müdâm" (sürekli) adını vermiştir.

4733 Hakikat şarabını aşk kaynatır. Sâdıklara gizlice şarap sunan sâki odur.

4734 Güzel tevfik ile arayacak olursan şarap can suyudur, bedense ibrik.

4735 [Allah] tevfik şarabını artırırsa, şarabın gücü ibriği parçalar.

4736 [O zaman] sâki de erir, sarhoş da erir. Nasıl deme. Allah, doğrusunu daha iyi bilir.

4737 Şıraya yansıyan sâkînin ışığıdır. [Böylece] şıra coşup raks eder, kıvama gelir.

4738 Bu hususta o şaşkına sor: Şırayı ne zaman böyle görmüştün?

4739 Her akıl sahibi düşünmeksizin bilir ki coşanı coşturan vardır.

Uzun süre ayrı kalıp çok sınavdan geçmiş âşığın hikâyesi

4740 Gencin biri bir kadına vurulmuştu, [fakat] bir türlü vuslat gerçekleşmiyordu.

4741 Aşkı ona yeryüzünde çok işkence etmişti. Peki neden aşk en baştan düşmanlık besler?

4742 Aşk, niye en başından kan dökücüdür? Yabancı olanlar kaçsın diye.

4743 [161a][Âşık] kadının yanına bir elçi gönderdiğinde, elçi kıskanarak onun yolunu keserdi.

4744 Ya da kadına bir mektup yazsa hizmetkârı mektubu bozarak okurdu.

4745 Vefasını anlatmak için sabâyı elçi edecek olsa sabâ rüzgârı tozlarla kararırdı.

4746 Bir kuşun kanadına mektup bağlayacak olsa, mektubun ateşinden kuşun kanadı yanardı.

4747 Kıskançlık, çözüm yollarını tıkamış, düşünce ordusunun sancağı kırılmıştı.

4748 Başlangıçta hüzne eş olan bekleyişti. Peki sonunda onu kim yendi? Elbette bekleyiş.

4749 Kimi zaman derdi ki *devasız beladır bu.* Kimi zaman derdi ki *hayır, canımıza hayattır.*

4750 Bazen ondan varlık baş gösterir, bazen de yokluktan meyve yerdi.

4751 [Âşık] bu tabiatından soğuyunca birliğin sıcak pınarı kaynamaya başlardı.

4752 Gurbet yoksulluğuyla uzlaşınca azıksızlık azığı ona doğru koşardı.

4753 [Böylece] fikrinin başakları samandan arınır ve gece yolcularına ay gibi kılavuz olurdu.

4754 Susup da konuşan nice papağanlar var! Surat asıp tatlı tatlı giden niceleri var!

4755 Mezarlığa gidip bir an sessiz otur da suskun konuşmacıları gör.

4756 Topraklarının rengini aynı renkte görsen de çevik halleri aynı değildir.

4757 Yaşayanların yağları ve etleri aynıdır, ama biri hüzünlüyken, öteki sevinçlidir.

4758 Sözlerini dinlemedikçe [onlar hakkında] ne bileceksin? Çünkü halleri sana gizlidir.

4759 Sözlerinden yüzlerce hayhuy duysan bile yüz katmerli hallerini görmen mümkün mü?

4760 Görünüşümüz aynı, ama çelişik sıfatlarımız var. Toprak aynı, ama ruhlar farklı.

4761 Aynı şekilde sesler de aynıdır, fakat biri acı doludur, biri nazlıdır.

4762 Savaş meydanındaki atların sesini duyarsın. Dönüp duran kuşların sesini duyarsın.

4763 Biri huzursuzluktandır, biri buluşmaktan. Biri sıkıntıdandır, biri neşeden.

4764 Onların durumundan uzak olanlar açısından o sesler birbiriyle aynıdır.

4765 Bir ağaç balta darbesiyle sallanırken başka bir ağaç seher yeliyle sallanır.

4766 Şu atadan kalma kazan yüzünden çok yanıldım. Çünkü kazan ağzı kapalı kaynıyordu.

4767 İçinde ister hakikat kaynasın, ister hile kaynasın herkesin kaynayışı, gel, der sana.

4768 [İnsanı] yüzünden tanıyan candan koku alamıyorsan, git, koku alan bir burun edin.

4769 O gül bahçesinin çevresinde dolaşan burun, Yakub'ların gözünü de aydınlatır[308].

4770 O ciğeri yaralının hallerini anlat haydi. Buharalıdan uzak kaldık, baba.

Âşığın sevgilisini bulması ve arayan bulur konusunun dile getirilmesi: *"Kim zerre miktarı iyilik yapmışsa karşılığını görür.[309]"*

4771 Genç adam, yedi yıl boyunca arayıp durmuş, kavuşma hayaliyle hayale dönmüştü.

4772 Hakk'ın gölgesi kulunun üzerinde olur. Arayan sonunda bulur.

4773 Peygamber der ki *bir kapıyı çalarsan sonunda o kapıdan bir baş dışarı uzanır*[310].

4774 Birinin sokağının başında oturursan sonunda o kişinin yüzünü görürsün.

4775 Bir kuyunun toprağını her gün kazarsan sonunda temiz suya ulaşırsın.

4776 Sen inanmasan bile şunu herkes bilir: Ne ekersen bir gün onu biçersin.

4777 [Diyelim ki] taşı demire vurdun, ateş çıkmadı. Böyle şey olmaz, olsa bile nâdirdir.

4778 Baht ve kurtuluştan nasibi olmayanın aklı ancak nâdir şeylere bakar.

[4779] [Der] ki *filanca ekin ekti de ürün alamadı, filanca sedef buldu da içinde inci yoktu.*

[4780] *Bâur oğlu Bel'am ile melun şeytan, yaptığı ibadetlerden yarar görmedi.*

[4781] O kötü fikirlinin aklına yüz binlerce peygamber ve [hak yolun] yolcusu gelmez.

[4782] Kalbini karartmak için bu ikisine sarılır. Bahtsızlık, [akla] bundan başka ne getirir?

[4783] Niceleri vardır ki neşeyle ekmek yerken ekmek boğazına durur da bu ona ölüm olur.

[4784] A bahtsız, onlar gibi belaya ve şerre düşmemek için sen de ekmek yeme öyleyse!

[4785] Yüz binlerce insan ekmek yiyerek güç kazanıp canına can katar.

[4786] Sen nasipsiz ve aptal oğlu değilsen, bu ender duruma nerden düştün?

[4787] [161b] Bu dünya güneş ve mehtap dolu. O ise başını kuyuya sarkıtmış...

[4788] [Diyor] ki eğer [iddian] doğruysa aydınlık hani? Kuyudan başını çıkar da bak, alçak!

[4789] Doğu batı, bütün âlem ışığa kavuşmuştur. Sen kuyuda oldukça ışık sana vurmayacaktır.

[4790] Kuyuyu bırak, eyvana, çardağa gel. Bunda inat etme. Bil ki inat kötüdür.

[4791] Sakın şöyle söyleme: *"Şu yıl filan kişi ekin ekti de ekinini çekirge yedi...*

[4792] *Öyleyse ben niye ekeyim? Burada tehlike var. Buğdayımı niçin elden çıkarayım?"*

[4793] Oysa ekip dikmeyi bırakmayan, sana rağmen ambarını doldurur.

[4794] O, huzur bulmak için kapıyı çaldı da sonunda bir gün [yârini] yalnızken buldu.

[4795] Adam, gece bekçi korkusuyla bahçeye atladı da mum ve lamba gibi yarini buldu.

[4796] O anda sebepleri yaratana dönerek, *Rabbim,* dedi, *sen bekçiye merhamet et.*

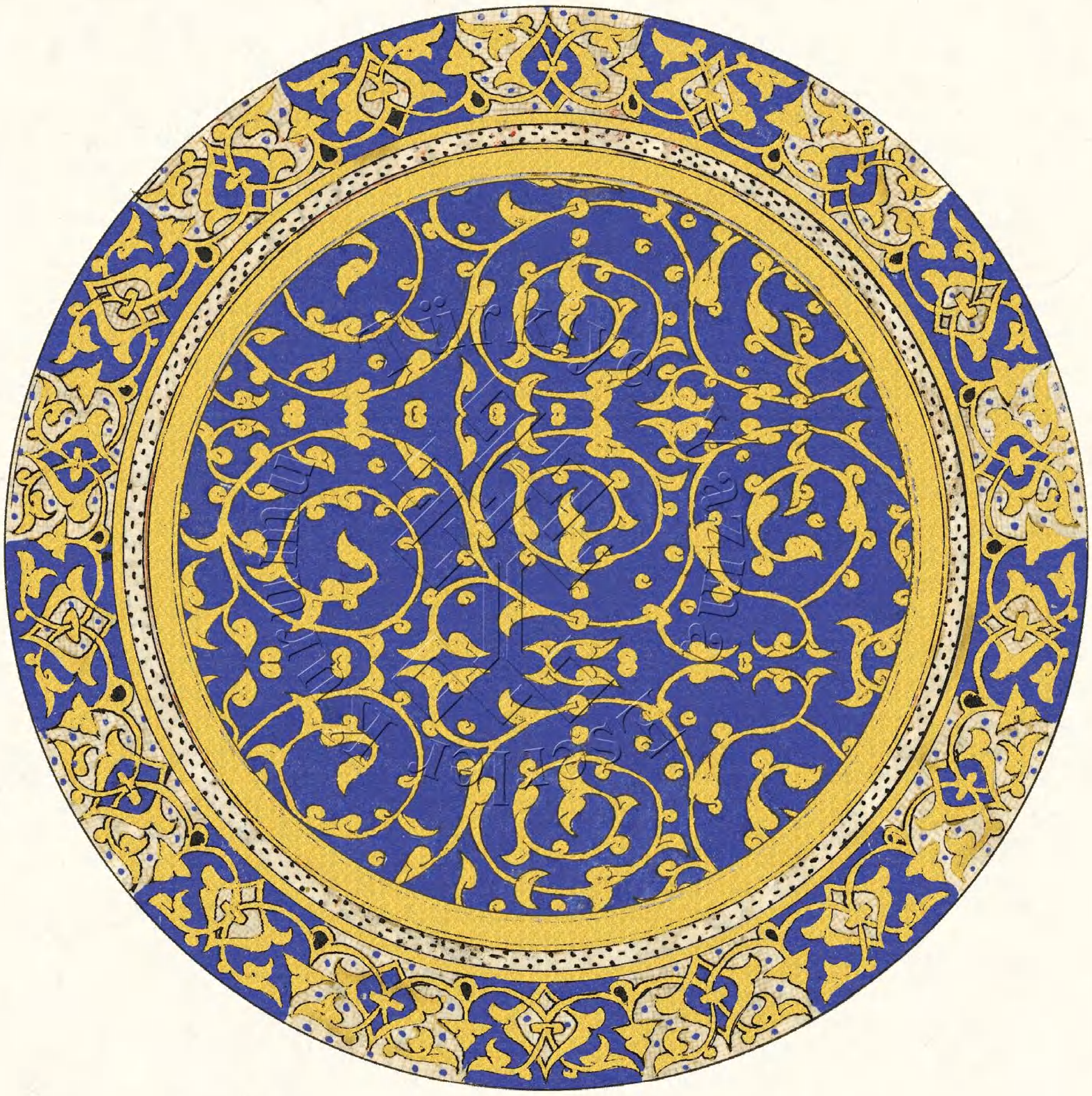
[4797] *Bilinmez sebepler yaratıp beni cehennem kapısından cennete götürdün [Rabbim].*

[4798] *[Rabbim], bir dikeni bile hor görmeyeyim diye bu işi sebep kıldın.*

[4799] Ayak kırılınca Hak bir kanat bağışlar; kuyunun dibinde bile bir kapı açar.

[4800] Sen, ağaçta ya da kuyuda olduğuna bakma. Sen bana bak, çünkü yol açan benim.

[4801] Kardeşim, bu anlatının devamını istersen, dördüncü defterde ara.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

Mesnevi

Dördüncü Defter

[Bu defter,] konakların en güzeline ve barınakların en yücesine dördüncü göç ediştir. Bahçelerin bulutlardan yağmur yağışıyla sevinmesi ve gözlerin uykunun tatlılığına alışması gibi ârif-lerin kalpleri de bu defteri okumakla sevinçle dolar. Ruhların dinleni-şi ve bedenlerin şifası ondadır. O, ihlas sahiplerinin isteyip arzuladık-ları ve irfan yolcularının temenni ettikleri gibidir. Gözlere aydınlık, gönüllere mutluluktur. Devşirecekler için meyvelerin en güzelidir. İstenilen ve umulan şeylerin en yücesidir. Hastayı hekime yetişti-rendir. Seveni sevdiğine götürendir. Allah'a hamd olsun, o, bah-şedilenlerin en ulusu ve rağbet görenlerin en değerlisidir. Dostluğu yenileyen ve ağır iş altında olanların güç-lüğünü kolaylaştırandır. Ona bakmak, uzak kalanın hüznünü artırırken, kut-luluğa erenin se-

Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî

vinç ve şükrünü artırır. Onun sinesinde şarkıcıların sinelerindeki gerdanlıklardan daha değerli bir gerdanlık vardır. Bu, ilim ve amel sahiplerinin ödülüdür. [Bu kitap] parlayan bir dolunay gibidir. Geri gelen talihtir o. Umut sahiplerinin umutlarını artırır. Güzel iş işleyenlerin konaklama gereklerini sağlayandır. Sönen arzuları yeniden alevlendirendir. Daralan umutları yeniden genişletir. Dağılmış bulutlar arasından doğan güneş gibidir. Dostlarımıza bir ışık, geride bıraktıklarımıza bir hazinedir. Kendisine şükretmeye güç yetirmeyi dileriz Allah'tan. Çünkü şükür, elde edileni elde tutmak için bir bağ ve çoğaltmak için bir av demektir. Ancak O'nun dilediğinden başkası da olacak değildir.

Beni hüzünlendiren şeylerden biri de şuydu: Uyumuştum...
Güzel bir meltemin serinliği uyku vermişti bana

Ağaçlar arasında boz bir güvercin bir dala konmuş,
Güzel bir ezgi söyleyip ağlayarak ötmeye başlamıştı.

Onun ağlamasından önce Sueda için ağlasaydım,
Pişmanlık duymak yerine şifa bulurdu gönlüm.

Ama o benden önce ağladı ve ağlayışı ağlattı beni.
Önce başlayan kazanır, dedim ona.

Allah öncekilere ve sonrakilere, vefalılara ve onlar gibi olmaya çalışanlara fazilet ve keremiyle, bol nimet ve ihsanıyla rahmet eylesin. İstekte bulunulanların en hayırlısı ve umut beslenilenlerin en üstünüdür. Koruyanların en hayırlısıdır Allah. O'dur merhamet edenlerin en merhametlisi, dostların en iyisi, vârislerin en güzeli ve halef bırakanların en iyisi. Ekim dikim yapan çiftçi kullara rızık verendir O. Allah'ın salâtı, Muhammed'e ve bütün nebilerle resullere olsun. Âmin ey âlemlerin Rabbi.

Dördüncü Defter

1 *[164ab] Ey Hak ışığı Hüsameddin, senin ışığınla Mesnevi ayın parlaklığını geçti.*

2 *Ey umut beslediğim, senin yüce himmetin, Allah bilir, bu Mesnevi'yi nereye götürecek?*

3 *Bu Mesnevi'nin boynunu bağlamış çekiyorsun bildiğin yere doğru.*

4 *Mesnevi koşuyor, çekip götürense görünmez; o ancak gözü olmayana görünmez.*

5 *Mesnevi'nin başlatıcısı sen olduğuna göre çoğalırsa ancak sen çoğaltmış olursun.*

6 *Böyle istersen Allah da böyle ister. Hak, takva sahiplerinin dilediklerini verir*[1].

7 Geçmişte sen Allah içindin; böylece karşılık olarak Allah da senindir[2].

8 Mesnevi'nin binlerce teşekkürü vardı sana. Dua ve şükür için [şimdi] ellerini açtı.

9 Mesnevi'nin dudağında ve ellerinde Allah senin teşekkürünü gördü de ihsan edip lütufta bulunarak [nimetini] artırdı.

10 Çünkü şükredene, nimetin artırılması vaat edilmiştir[3]. Nitekim [Allah'a] yakınlıktır secdenin karşılığı.

11 "Secde et ve yaklaş[4]" dedi Rabbimiz. Bedenlerimizin secdesi, canlarımızın yaklaşması demektir.

12 [Mesnevi], fazlalaşırsa bundandır, gösteriş ve laf kalabalığı olsun diye değil.

13 Asma dalının gönlü nasıl yazla hoşsa bizim de seninle gönlümüz hoş. Hadi çek diye hükmün varsa çekeriz.

14 Bu kervanı çekip götür Hacca dek. A beyim, "sabır rahatlığın anahtarıdır."

15 Hac, evi ziyaret demektir. Ev sahibini haccetmekse yiğitliktir.

16 Hüsameddin, sana "ziyâ" deyişim, senin güneş oluşundandır. Bu iki sıfat…

17 [Yani] bilesin ki hüsam (kılıç) ve ziyâ (ışık) birdir. Güneşin kılıcı elbette ziyâdan olur.

18 Nur aya aittir, ziya ise güneşe. Kelâmı oku da bak!

19 Babacığım bak da gör, Kur'an güneşi ziya, ayı da nur diye nitelemiştir[5].

20 Güneş aydan daha üstün olduğuna göre "ziya"yı "nur"dan konumca üstün bil.

21 Çokları ay ışığında yolunu göremez. Oysa güneş doğunca yol açığa çıkar.

22 Güneş, alınıp satılacakları bütünüyle gösterir. Elbette bu yüzden pazarlar gündüz olur.

23 Sahte parayla gerçeği ayırt edilebilsin, hileden uzak kalınsın diye…

24 Işığı iyice gelsin de, yeryüzünde ticaret yapanlar için âlemlere rahmet olsun diye…

25 Fakat bu, kalpazan için kötü ve zordur. Çünkü bu yüzden işi gücü ve malı mülkü işe yaramaz olur.

26 Öyleyse kalp akçe, sarrafın can düşmanıdır. Yoksulun düşmanı köpekten başka kim olur ki?

27 Peygamberler düşmanlarla savaşırken melekler, "*Rabbimiz, sen koru!*" diye dua ederler.

28 Işık veren bu lambayı, hırsızların üflemelerinden ve nefeslerinden uzak tut[6].

29 Hırsızla kalpazan, düşmandır ışığa. Ey imdada yetişen! Bu ikisine karşı yetiş imdada!

[30] Dördüncü deftere aydınlık ver. Çünkü gün ışığı dördüncü gökten yükselir.

[31] Sen de bu dördüncüyle güneş gibi ışık ver. Işık ver de beldeleri ve ülkeleri aydınlatsın.

[32] Ona masal diyen[in asıl kendi] masaldır. Onu kendi nakdi olarak görense yiğitçe bir iş yapmıştır.

[33] Nil'in suyudur ve Kıpti'ye kan görünmüştür. Fakat Mûsa kavmine kan değil, sudur!

[34] Bu sözün düşmanı, şimdi cehenneme baş aşağı düşmüş olarak görünmektedir.

[35] Ey Hakk'ın ziyası, işte sen gördün onun halini. Hak, onun yaptıklarının karşılığını sana gösterdi.

[36] Gayb gözün ustadır gayb gibi. Bu görüş ve adalet, bu dünyadan eksik olmasın.

[37] Bizim vaktimizin nakdi olan bu hikâyeyi burada tamamlarsan uygun düşer.

[38] İnsanlar için terk et insan olmayanları. Hikayenin sonunu getirip bitir.

[39] [165a] Bu hikâye orada bitmediyse dördüncü cilt var, hikayeyi orada düzenle.

Bekçiden kaçarak bilinmeyen bir bahçeye girip sevgilisini o bahçede bulan ve sevincinden bekçiye *"Hoşunuza gitmeyen nice şey vardır ki sizin için hayırlıdır[7]."* diyerek dua eden âşığın hikâyesinin tamamlanışı

[40] O kişinin bekçiden korkarak atını bahçeye sürüşünde kalmıştık.

[41] Adamın sekiz yıldır acısıyla yandığı güzel sevgilisi de [tam bu sırada] bahçedeymiş.

[42] Onun gölgesini bile görme imkânı yoktu. Zümrüdüanka'dan söz edilirmişçesine dinlerdi onun hakkında söylenenleri.

[43] Ancak [o güzel,] ona tesadüfen bir kerecik görünmüş ve onun gönlünü çalmıştı.

[44] Ondan sonra ne kadar çaba gösterdiyse de, o haşin [güzel] ona fırsat vermiyordu.

[45] Onun bu tavrına ne yalvarıp yakarma çare oluyordu ne de mal mülk. O fidanın gözü toktu ve hiçbir şeyde gözü yoktu.

[46] Kişi hangi işe ve hangi konuya âşıksa, Allah onun dudağına onun tadını sürer.

[47] [İnsanlar] bu zararın (âşık olduğu şeyin) arayışına yönelince de her gün ayaklarının önüne engeller koyar.

[48] Onu arayışa yöneltince arkasından, "mehir getir" denilerek kapı kapatılır.

[49] Hep "olur" almanın peşinde koşup dururlar ve bir an umutlanıp bir an yeise düşerler.

[50] Bir gün yüzüne bir kapı aralanan herkesin, o kapının ardındakine kavuşma umudu vardır.

[51] Kapı gerisin geriye kapanmıştır. Ama o kapıya taparcasına bağlanan kişinin, o umutla iştiyakı daha bir artmıştır.

[52] Genç adam bahçeye bir güzel girince, kendiliğinden batıverdi ayağı hazineye.

[53] Allah meğer bekçiyi sebep kılmıştı. Geceleyin bekçinin korkusuyla bahçeye koşsun…

[54] Ve elinde lamba, bahçedeki çaya düşürdüğü yüzüğü arayan sevgilisini görsün diye.

[55] Bu yüzden sevincinden hem Allah'a şükrediyor, hem bekçi için dua ediyordu:

[56] *"Kaçışımla bekçiye zarar verdim. Ona yirmi katı gümüş ve altın saç.*

[57] *Onu zalimlikten [zalim bir memur olmaktan] kurtar, benim gibi onu da mutlu kıl.*

[58] *Ona bu dünyada da öteki dünyada da esenlik ver. Onu zalimlik ve köpeklikten kurtar."*

[59] Bununla birlikte, o zalimin işi her zaman insanların kötülüğünü istemektir.

[60] Şahın Müslümanlara bir suç isnat ettiğine ilişkin bir haber gelse keyiflenip sevinir.

[61] Şahın merhamete gelip cömertliğiyle Müslümanların üzerinden bu suç isnadını kaldırdığına ilişkin bir haber gelse…

[62] Bundan dolayı ruhuna matemler düşer, zalim kişinin buna benzer yüz pisliği vardır.

[63] Yine de o, zalim bekçiden kendisine iyilik geldi diye onun için dua edip duruyordu.

[64] Herkese zehir, ona panzehirdi. Bekçi, onu özlediğine kavuşturan bir bağlantıydı.

[65] Öyleyse dünyada mutlak kötü yoktur. Şunu da bil ki kötü görecelidir.

[66] Evrende hiçbir zehir ve şeker yoktur ki birine ayak, ötekine ayak bağı olmasın.

[67] Birine ayak olan, ötekine ayak bağı… Birine zehir olan, ötekine şeker gibi…

[68] Yılanın zehri yılan için hayat, insan için ölümdür.

[69] Sudaki yaratıklara deniz bahçe gibidir. Oysa karadakiler için ancak ölüm ve acıdır.

[70] Ey işin ehli, bir kimsenin yaklaşımıyla bin kişinin yaklaşımını aynı şekilde kıyasla.

[71] Zeyd, bir kimse açısından şeytandır, fakat bir başkası açısından sultandır.

[72] O der, *Zeyd, doğruluk sahibi ulu bir zattır.* Bu der, *Zeyd ölümü hak eden bir dinsizdir.*

[73] Ona göre Zeyd, bir özdür, bir kalkandır. Ötekine ise bütünüyle sıkıntı ve zarardır.

[74] Onun senin için de şeker olmasını istersen, ona âşıklarının gözüyle bak öyleyse.

[75] O güzele kendi gözünle bakma; aranana arayanlarının gözüyle bak.

[76] O güzele kendi gözünle bakma, kapa gözünü. Onun âşıklarından göz ödünç al.

[77] Hatta onun kendisinden göz ve bakış ödünç al da onun gözüyle bak ona[8].

[78] Bak ki bıkkınlık ve usançtan emin olasın. Celal sâhibi Allah, işte bu yüzden, "Kim Allah içinse, Allah da onun içindir[9]." demiştir.

[79] "Bahtı bahtsızlıklardan kurtulsun diye onun gözü, eli ve kalbi olurum[10]."

[80] [165b] Her ne kadar sevimsiz olsa da seni sevgiline götüren bir kılavuz olduğu için sevimli ve dosttur sana.

Her vaazın başlangıcında zalimler, katı kalpliler ve inançsızlar için dua eden vâizin hikâyesi

[81] Bir vaiz, kürsüye çıktığında yol kesenler için dua ederdi.

[82] Ellerini kaldırır dua ederdi: *"Rabbim, kötülere, bozgunculara ve taşkınlık edenlere acı."*

[83] *"Rahmet et Rabbim, iyilik sahipleriyle alay edenlerin hepsine, kalpleri kâfir olanlarla puthane mensuplarının tümüne."*

[84] İyi kimseler için dua etmezdi. Onun duası ancak kötüler içindi.

[85] Ona dediler, *bu alışılagelmiş bir şey değil; sapıklık sahipleri için dua etmek keramet değil.*

[86] Dedi, *ben bunlardan iyilik gördüm. Bu yüzden onlar için dua etmeyi seçtim.*

[87] *Onlar beni kötülükten iyiliğe yöneltecek kadar kötülük, zulüm ve zorbalık yaptılar.*

[88] *Ne zaman dünyaya yönelsem onlardan darbe yiyip yara alırdım.*

89 *O yönden gelen yaradan sakınıp gizlenirdim ve kurtlar beni yeniden yola getirirlerdi.*

90 *Ey akıllı, onlar benim iyiliğime vesile olduklarından, onlar için dua etmek bana görevdir.*

91 Kul, acıdan ve yaradan dolayı Hakk'a yakarıp sıkıntısından bin türlü şikayet eder.

92 Hak der ki *sıkıntı ve acı, sonunda seni yakarışa yöneltip doğrulttu.*

93 *Seni bizim kapımızdan saptırıp uzaklaştıran nimetten şikayet et.*

94 Aslında her düşman ilacındır, iksirindir senin; yararlıdır sana ve gönlüne şifadır.

95 Çünkü ondan bir boşluğa kaçarsın da Allah'ın lütfundan yardım dilersin.

96 Aslında dostların düşmandır sana. Çünkü seni Hakkın huzurundan uzaklaştırıp meşgul ederler.

97 Porsuk denen bir hayvan vardır. Sopa yedikçe irileşip güçlenir.

98 Sopayı vurdukça iyileşir. Sopa yarasından semirip palazlanır.

99 Müminin özü de gerçekten bir porsuktur. Çünkü o da çektiği sıkıntıyla güçlenip palazlanır.

100 Bu yüzden peygamberlerin uğradıkları sıkıntı ve yenilgi, tüm dünya halkının uğradıklarından fazladır[11].

101 Böylece canları başka canlardan güçlü duruma gelmiştir. Çünkü başkaları onların gördükleri belayı görmemiştir.

102 Deri, [tabaklamada kullanılan] ilacın sıkıntısını çekerek Tâif derisi gibi güzelleşir.

103 Ona acı ve keskin ilaçlar sürmeseydin, kokuşup pis olurdu.

104 İnsanı, tabaklanmamış ve nemden dolayı kokuşup ağırlaşmış deri olarak bil.

105 Acı ve keskin ilaçları ona bolca sür de temizlenip güzelleşsin ve muhteşem olsun.

106 Ey yiğit, böyle yapamıyorsan, istemediğin halde Allah sana sıkıntı verdiğinde bundan hoşnut ol.

107 Çünkü dostun verdiği bela sizin arınmanız demektir. Onun bilgisi sizin tedbirinizin üstündedir.

108 Sefaya ulaşılınca bela tatlılaşır, sağlığa kavuşmanın izleri belirince ilaç güzelleşir.

109 Mat olmuşken aynı zamanda kazandığını görür ve sonra der, *"ey güvenilir kimseler, beni öldürün[12]!"*

110 Bu zalim, başkası için yararlı bir şey yapmış oldu, fakat yaptığı iş kendisi için olumsuzdu.

111 İman merhameti ondan kesilip alındı ve şeytan düşmanlığı ona sarmalandı.

112 Öfkenin ve düşmanlığın merkezi oldu o. Kini sapıklığın ve kafirliğin temeli bil.

İsa'ya varlıkta bütün zorlardan daha zor olan nedir diye sorulması

113 Aklı başında biri İsa'ya dedi, *varlıkta her şeyden daha zor olan nedir?*

114 İsa ona dedi, *ey can, en zor olan Allah'ın öfkesidir. Ondan cehennem bizim gibi titrer.*

115 [Adam] dedi, *Allah'ın bu öfkesinden nasıl güvende kalmalı?* [İsa] dedi, *öfke anında öfkeni terk etmekle.*

116 Öyleyse zalim kişi bu öfkenin madeni olmuş, onun çirkin öfkesi, yırtıcı hayvanın öfkesini geçmiştir.

117 Bu sıfatından uzaklaşmadıkça o beceriksizin nasıl rahmet ümidi olabilir?

118 Âlem için onlardan kurtuluş yoksa da bu söz, sapıklığı alt etmeye dairdir.

119 Ayrıca dünyanın lağımdan kurtulması da mümkün değildir. Ancak o lağım, akarsu[13] olamaz.

Âşığın hainliğe yeltenmesi ve sevgilisinin ona bağırması

120 O saf adam, onu yalnız başına görünce hemen kucaklayıp öpmeye yeltendi.

121 [166a] O dilber, *haddini aşma, edepsizlik etme,* diye öfkeyle bağırdı.

122 [Adam] dedi, *artık tenha, kimse yok. Su hazır, yanında da benim gibi bir susuz.*

123 *Rüzgâr dışında burada kimse kımıldamıyor. Hani kim var, açılmaya engel kim?*

124 [Kadın] dedi, *a çılgın, sen aptal mısın? Aptal mısın, akıl sahiplerinden hiç duymadın mı?*

125 *Rüzgarı esiyor gördün mü bil ki burada rüzgârı sürüp harekete geçiren var.*

126 *Bizim hükmümüzde bulunan az bir rüzgâr yelpazeyi sallamazsan harekete geçmez.*

127 *A saf adam, bu cüz'î rüzgârın esişi, sen ve yelpaze olmadan gerçekleşmez.*

128 Dudaktaki nefes rüzgârının hareketi, ruhun ve bedenin yetkisindedir.

129 Kimi zaman nefesi bir övgü ve mesaja, kimi zaman da hicve ve sövgüye dönüştürürsün.

130 Öyleyse başka rüzgârların durumlarını anla. Çünkü akıllılar parçada bütünü görürler.

131 Allah, kimi zaman rüzgârı bahar yeli kılar, kış günüyse onu bu hoşluktan yoksun bırakır.

132 Âd toplumuna rüzgârı kasırgaya dönüştürürken Hûd için yeniden güzel kokulu kılar.

133 Bir rüzgârı zehirli sam yeline çevirirken seher yelinin ayağını uğurlu kılar.

134 Her türlü rüzgârı kıyaslamada esas alasın diye sana da nefes rüzgârını vermiştir.

135 Lütuf ve kahır olmadıkça nefes söz olmaz... [Söz,] bir kesime bal, bir başka kesime zehirdir.

136 Yelpaze, birini rahatlatmak için sallanırken sivrisineklerle kara sinekleri kahretmek için de sallanmış olur.

137 [Öyleyse] Rabbânî takdirin yelpazesi, neden sınav ve zorluklarla dolu olmasın?

138 Cüz'î rüzgâr olan nefes ya da yelpaze rüzgârı, ancak zarar verici ya da yarar sağlayıcı olduğuna göre…

139 Şu sabah, kuzey ve batı rüzgârı, lütuf ve nimetten nasıl uzak olur?

140 Bir ambardan aldığın bir avuç buğdaya bak da tüm buğdayların aynı olduğunu anla.

141 Külli rüzgâr, gökyüzünün rüzgâr burcundan, rüzgârı sürüp gönderenin yelpazesi olmadan nasıl harekete geçer?

142 Harmanda buğdayı samandan ayırma zamanı çiftçiler Hak'tan rüzgâr istemezler mi?

143 Samanların buğdaydan ayrılması ve buğdayın ambara ya da kuyulara konulması için isterler rüzgârı.

144 Rüzgârın esişi gecikince hepsinin Allah'a yalvarıp yakardıklarını görürsün.

145 Aynı şekilde doğum sancısında da o doğum rüzgârı gelmezse, sancının sesi yükselir, insaf diye.

146 Rüzgârı gönderenin O olduğu bilinmezse, inleyip bağırmak neyin nesidir?

147 Aynı şekilde gemi yolcuları da rüzgâr beklerler. Hepsi de rablerinden rüzgâr diler.

148 Ayrıca diş ağrısı çok olduğunda da ağrının yok olmasını inançla istersin.

149 Askerler de Allah'a yalvarıp yakararak *"Ey dilekleri yerine getiren Rabbimiz, bize zafer rüzgârı ver"* derler.

[150] Ayrıca kadının doğum sancısı işkencesinden rahata ermesi için her azizden muska istenir.

[151] Öyleyse herkes, rüzgarı âlemlerin rabbi olan Allah'ın gönderdiğini kesinlikle bilir.

[152] Öyleyse kesinlikle her bilenin aklında her kımıldayanın kımıldatıcısı olduğu bilgisi vardır.

[153] Sen onu gözünle görmesen de eserine bakarak anla.

[154] Beden can sayesinde hareket eder de sen canı görmezsin. Fakat bedenin hareketinden canın varlığını anlamalısın.

[155] O [âşık] dedi, *edep bakımından aptalsam da vefada ve istemede zekiyim.*

[156] [Sevgilisi] dedi, *işte edebin ortada, görünüyor. Ötekiniyse sen akılsız, daha iyi bilirsin.*

Karısını yabancı biriyle yakalayan sûfinin hikâyesi

[157] Bir sûfi bir gün evine doğru geldi. Evi tek odalıydı. Karısı ise bir ayakkabıcıyla birlikteydi.

[158] O tek odada kadın, ten hazzına kapılarak sevgilisiyle birlikte oldu.

[159] Sûfi, kuşluk vaktinde kapıyı ciddi bir şekilde çalınca ikisi de apışıp kaldı. Ne hile mümkündü, ne kaçış yolu.

[160] Onun böyle bir vakitte dükkândan eve dönmesi hiç adeti değildi.

[161] Korku ve kuşku içindeki adam, o gün bilerek eve vakitsiz dönmüştü.

[162] Oysa kadının, onun hiçbir zaman işten eve bu vakitte gelmeyeceğine güveni vardı.

[163] Tesadüfen onun bu kıyası doğru çıkmadı. Allah suçları gizleyici olsa da cezasını da verir.

[164] Kötü iş yaptıysan kork. Kendini güvende sanma. Tohum ekmişsen Allah onu bitirir.

[165] O, kötü eyleminden pişman olup utanasın diye senin yaptığını birkaç kez örttü.

[166b] Hikâye

[166] Ömer zamanıydı. Müminlerin emiri, bir hırsızı güvenlik görevlisine ve cellada teslim etmişti.

[167] O hırsız bağırdı, *ey ülkenin emiri, ilk kez suç işliyorum, sakın yapma.*

[168] Ömer dedi, *Allah, ilk defada suça karşılık olarak hâşâ kahır yağdırsın.*

[169] *Fazlını ortaya koymak için günahı defalarca örter. Sonra da adaletini ortaya koymak için o örtüyü kaldırır.*

[170] *Böylece bu iki sıfat açığa çıkar. Onun fazlı müjdeleyici olurken, adaleti de korkutucu olur.*

[171] Kadın da defalarca bu kötü eylemi gerçekleştirmişti. Kolayca olup bitiyordu; ona kolay görünüyordu.

[172] Ayağı gevşek akıl, testinin her zaman ırmaktan sağlam gelmeyeceğini bilmiyordu.

[173] İlahi kazâ onu tıpkı ani ölümün münafığı yakalayışı gibi kıstırmıştı.

[174] Artık ne yol, ne yoldaş, ne de fırsat vardır. Melek onun canına el uzatmıştır.

[175] Bunun gibi, kadın ve sevgilisi, o cefa odasında köşeye sıkışmış vaziyette donakalmıştı.

[176] Sûfi, içinden diyordu, *behey dinsizler, siz beni kinlendirdiniz. Fakat sabretmeliyim.*

177 *Şu an bunu bilmiyormuş gibi yapayım ki her kulak bu çanın sesini duymasın.*

178 Hak sahibi olan, sizden öcünü gizlice alır; yavaş yavaş, tıpkı verem hastalığı gibi.

179 Veremli adam buz gibi her an eriyip giderse de her an daha iyi olduğunu sanır.

180 Tıpkı *"Bu sırtlan nerede?"* sözüne aldanıp yakalanan sırtlan gibi.

181 O kadının evinde hiç bir gizlenecek yer yoktu. Ne mahzen, ne dehliz, ne de bir tavan arası.

182 Ne gizlenilecek bir tandır, ne de bürünülecek bir çuval vardı.

183 Tıpkı kıyamet günü toplanılacak düz meydan gibiydi. Ne bir çukur, ne bir tepe, ne de kaçacak bir yer.

184 Allah, kıyametteki bu sıkıntı verici alanı nitelerken der ki: "Orada ne bir eğrilik, ne de bir tümsek göreceksin[14]."

Kadının kandırıp bahane uydurma amacıyla sevgilisini çarşafının altına gizlemesi: *"gerçekten hileniz müthiştir[15]"*

185 Kadın, çarşafını çabucak onun üstüne attı. Adamı kadın yapıp kapıyı açtı.

186 Çarşafın altında rezil adam, merdivene çıkan bir deve gibi açıkça belli oluyordu.

187 Kadın dedi, *bu, şehrin ileri gelenlerinden bir hanım olup her türlü malı mülkü ve ikbali vardır.*

188 *Kapıyı, yabancı biri bilmeden pat diye girmesin diye kapattım.*

189 Sûfi dedi, *görülecek ne hizmeti varsa hiç bir karşılık gözetmeden göreyim.*

190 Kadın dedi, *niyeti akraba ve yakın olmak. İyi bir kadın, ama kim olduğunu Allah bilir.*

191 *Belli etmeden kızı görmek istiyordu. Tesadüf bu ya, kız okulda.*

192 *Yine de dedi, un da olsa kepek de olsa fark etmez, onu canla başla gelin ederim.*

193 *Bir oğlu var ki şehirde öylesi yok. İyi, zeki, atılgan ve çalışkandır.*

194 Sûfi dedi, *biz yoksul ve alt tabakadanız. Hanımefendinin ailesi ise zengin ve eşraftan.*

195 *Evlilikte onlarla nasıl denk olunabilir? Kapının biri tahtadan, diğeri fildişinden!*

196 *Nikahta eşlerin denk olması gerekir. Yoksa sıkıntı çıkar ve mutluluk kalmaz.*

Kadının onun çeyizi önemsemediğini ve amacının iffet ve dürüstlük olduğunu söylemesi ve sûfinin buna kinayeli cevap vermesi

197 Kadın dedi, *ben de böyle bir özürden söz ettim, fakat dedi ki ben mal mülk aramıyorum.*

198 *Mala, paraya doyduk. Herkes gibi tamahkârlığımız yok, mal biriktirme peşinde değiliz.*

199 *Amacımız iffet, temizlik ve dürüstlük. İki âlemde de kurtuluş ancak bu yolla olur.*

200 Yine sûfi, yoksulluğu özür olarak ileri sürdü ve gizli kapaklı kalmasın diye bu durumu tekrar söyledi.

201 Kadın dedi, *ben de tekrarladım; çeyizimizin olmadığını vurguladım.*

202 *Fakat onun dağdan da sağlam bir inancı var ki yüz kat yoksulluk da olsa bürlenmez.*

203 *O hep diyor ki amacım iffettir. Sizden beklediğim dürüstlük ve gayrettir.*

204 Sûfi dedi, *gizli de olsa açık da olsa, çeyizimizi ve malımızı zaten görmüştür ve görmektedir.*

205 Bir kişilik daracık ev. Böyle bir yerde iğne bile gizli kalmaz.

206 [167a] *Örtünmeye, temizliğe, zühde ve iyiliğe gelince o, öğüt alma babından, bizden daha iyi bilir.*

207 Bizden iyi bilir örtünmenin hallerini. İyi bilir, örtünmenin arkasını önünü, başını ve sonunu.

208 Görüldüğü üzere kızın çeyizi ve hizmetkârı yok. İyiliği, iffeti ve örtünmesi konusundaysa zaten bilgi sahibi.

209 Kızının iffetini babasının anlatmasına gerek yoktur. Çünkü bu durum ona aydınlık gün gibi âşikâr.

210 Bu hikâyeyi, yanlışın ortaya çıktığında az konuşasın diye anlattım.

211 İddiasında ısrarcı olan senin içtihat ve itikadın işte böyledir.

212 Sen de sûfînin karısı gibi hainmişsin. Dalavere içinde hile tuzağı kurmuşsun.

213 Çünkü her türlü arsızlığın lafını edersin. Senin Rabbinden utanman yok.

Allah'a "İşiten" (Semî') ve "Gören" (Basîr) denilme amacı

214 Allah, her an seni görücü ve uyarıcı olduğu için kendisine "gören" (*basîr*) dedi.

215 Allah, kötü söze ağzını açmayasın diye kendisine "işiten" (*semî'*) dedi.

216 Allah, korkudan bir fesat düşünmeyesin diye kendisine "bilen" (*alîm*) dedi.

217 Bunlar, siyahın kâfur adına sahip oluşu gibi, Allah için özel isimler değildir.

218 Bunlar, "illet-i ûlâ" örneğindeki gibi illetli değil, türetilmiş isimler ve kadim sıfatlardır.

219 Yoksa alay, mizah ve şaka olurdu; tıpkı sağıra duyan, köre de ışık denilmesi gibi.

220 Ya da özel bir isim olurdu; tıpkı utanmaz birine "Hayyî" (*ar sahibi*), kara yüzlü çirkin birine de "Sabîh" (*ak yüz*) adının konulması gibi.

221 Yeni doğmuş bebeğe soyundan dolayı "Hacı" ya da "Gâzi" lakabının verilmesi gibi.

222 Övme amacıyla bu lakaplar söylense de kişi bunlara sahip değilse o sıfat doğru olmaz.

223 Olsa olsa alay ve mizah ya da delilik olur. "Allah, zâlimlerin söylediklerinden münezzehtir[16]."

224 Ben seninle bir araya gelmeden önce, güzel yüzlü fakat kötü huylu olduğunu biliyordum.

225 Senin yüzünü görmeden önce, katı kalplilik içinde kavga edip ayak direğini biliyordum.

226 İltihaptan gözüm kızardığında az görsem de bunun o dertten kaynaklandığını bilirim.

227 Sen beni çobansız bir kuzu gibi gördün de bekçimin olmadığını sandın.

228 Âşıklar, uygun olmayan yere bakmaları yüzünden dertle inlediler.

229 O ceylanı çobansız sandılar. O köleyi ucuz sandılar.

230 Sonunda gamzeden ciğere, "Bekçi benim, hesapsız bakma" diye bir ok geldi.

231 Kuzudan, oğlaktan aşağı mıyım da arkamda gözetenim olmasın[17]?

232 Öyle bir bekçim var ki ona padişahlık yaraşır. O, benim üzerime esen rüzgârı bilir.

233 O rüzgârın soğuk mu yoksa sıcak mı olduğu konusunda bilgi sahibidir. A yanlış adam, o gâfil de değildir, gâip de.

234 Şehvanî nefis, Hakk'a sağır ve kördür. Ben senin gönül körlüğünü uzaktan görmekteydim.

235 O yüzden sekiz yıl boyunca seni hiç sormadım. Çünkü seni katmerli cehaletle dolu gördüm.

236 Külhanda olan kimseye nasılsın diye niçin sorayım? Baş aşağı bir durumdayken nasıl olsun?

Dünya külhan, takva hamam gibidir

237 Dünya şehveti külhana benzer. Öyle ki onunla takva hamamı yanar.

238 Fakat muttaki kesimi, bu külhandan rahatlık bulur. Çünkü hamamda, temizlik içindedir.

239 Zenginlerse hamamı ısıtmak için tezek taşıyanlar gibidirler.

240 Allah, hamam sıcak ve hoş olsun diye onlara hırs vermiştir.

241 Bu külhanı terk edip hamamın yolunu tut. Bil ki külhanı terk etmek hamamın ta kendisidir.

242 Külhanda bulunan kimse, sabırlı ve ihtiyatlı kimse için hizmetkâr gibidir.

243 Hamamda bulunan kimsenin görünüşü, yüzünün güzelliğinden bellidir.

244 Külhandakilerin görünüşü de elbiselerinden ve yüzlerindeki is ve tozdan bellidir.

245 Yüzünü görmezsen kokusunu alırsın. Koku, her kör için baston gibidir.

246 Koku almadıysan onu konuştur da yeni sözden eski sırrı öğren.

247 Böylece altın sahibi külhancı der, *bugün akşama dek yirmi sele tezek getirdim.*

248 Senin hırsın da dünyada her bir alevinde açılmış yüz ağız bulunan ateş gibidir.

249 Bu altın, tezek gibi ateşi alevlendirse de akıl katında tezek kadar sevimsizdir.

250 [167b] Ateşten dem vuran güneş ışığı, yaş gübreyi ateşe lâyık kılar.

251 Güneş, hırs külhanına yüz kıvılcım düşsün diye o taşı da altına dönüştürmüştür.

252 *Mal biriktirdim,* diyen kimse, *şu kadar tezek getirdim* demekten başka ne demiş olur ki?

253 Bu söz, rezilliği arttırıcı olsa da külhancılar arasında bundan dolayı nice övünmeler vardır:

254 *"Sen akşama dek altı sele çektin. Oysa ben, meşakkatsiz yirmi sele çektim."*

255 Külhanda doğup temizlik görmemiş kimseye misk kokusu rahatsızlık verir.

Aktarlar çarşısında ıtır ve misk kokusundan rahatsızlanıp bayılan dericinin hikâyesi

256 Birisi, aktarlar çarşısına varınca kendinden geçip kıvranmaya başladı.

257 Cömert aktarlardan gelen güzel koku onu çarptı ve bu yüzden başı dönüp yere yığıldı.

258 O, kendinden geçerek gün ortasında yol kenarına bir leş gibi serildi.

259 Halk hemen onun başına toplandı. Herkes onu iyileştirmeye çalışarak lâhavle çekiyordu.

260 Biri elini kalbine koyuyor, ötekisi ona gülsuyu serpiyordu.

261 O çarşıda onun başına bu olayın gülsuyundan geldiğini bilmiyordu ki.

262 Biri elini ve başını ovuyor, ötekisi sıva çamuru getiriyordu.

263 Biri ödağacıyla şekeri karıştırıp tütsülüyor, öteki üzerindeki giysileri çıkarıp azaltıyordu.

264 Birisi nabzı nasıl atıyor diye bakıyor, ötekisi ağız kokusunu kontrol ediyordu.

265 Anlamaya çalışıyordu, şarap mı içti, esrar mı çekti, afyon mu aldı? Halk onun bayılmasına bir anlam veremiyordu.

266 Bu yüzden hemen yakınlarına, filanca perişan vaziyette yere yığıldı diye haber ilettiler.

267 Kimse bilmiyordu, neden bayıldığını, ne olup da hayatının karardığını.

268 O iri kıyım dericinin zeki ve bilgili bir kardeşi vardı, hemen koşup geldi.

269 Elinde biraz köpek dışkısı vardı. Kalabalığı yarıp bağırarak yaklaştı.

270 Dedi, *ben sıkıntısının neden kaynaklandığını biliyorum.* Sebebi bilirsen çaresi bellidir.

271 Sebep bilinmezse sıkıntıya ilaç bulmak zordur. Bu durumda yüz ihtimal vardır.

272 Sebebi bildin mi iş kolaylaşır. Sebepleri bilmek, cehaleti ortadan kaldırır.

273 Kendi kendine dedi, *onun beyninde, damarlarında, kat kat köpek dışkısı kokusu vardır.*

274 *Çünkü o, geçimini sağlamak için akşama dek dışkı içinde deri tabaklamaktadır.*

275 Nitekim Büyük Calinus, neye alışkınsa demiştir, hastaya onu ver!

276 Onun sıkıntısı, alışkın olmadığı şeydendir. Öyleyse sıkıntısının çaresini alışkın olduğu şeyde ara.

277 Çünkü dışkı çeke çeke bokböceğine dönmüş. Bokböceğine gülsuyundan baygınlık gelir.

278 Köpek dışkısına alışkın olduğu için onun ilacı yine köpek dışkısındandır.

279 "Kötüler kötüler içindir[18]"i oku ve gidip bu sözün arka planını anla.

280 Öğüt verenler, durumu düzelsin diye onu amber ya da gülsuyuyla tedavi ederler.

281 Ey güvenilir kişiler, pislere temizler uygun ve yaraşır değildir.

282 Vahiy "misk"inden sapıp yittikleri için şöyle feryat eder olmuşlardır: *"Sizin yüzünüzden uğursuzluğa uğradık.[19]"*

283 *"Bu söz, bizim için sıkıntı ve hastalıktır. Sizin öğüdünüz bize uğurlu değil."*

284 *"Açıktan açığa öğüt vermeye başlarsanız, biz hemeninde sizi taşlarız.[20]"*

285 *"Biz, boş konuşup eğlenerek semirmişiz. Kendimizi öğütle hiç yoğurmamışız."*

286 *"Bizim gıdamız yalan dolan, lakırdı ve eğlence. Bu mesajdan bizim midemiz karışıyor."*

287 *"Sıkıntıyı katmerleştirip artırıyor, afyonu akla ilaç kılıyorsunuz."*

Dericinin kardeşinin dericiyi dışkı kokusuyla gizlice tedavi edişi

288 O genç, ona ne tür bir ilaç verdiğini görmesinler diye insanları onun başından uzaklaştırıyordu.

289 Tıpkı bir sır söylermişçesine başını kulağına yaklaştırdı. Sonra da o şeyi onun burnuna koydu.

290 Avucuna köpek dışkısı sürmüştü. Pis burna ilaç olarak bunu görmüştü.

291 Bir saat geçmişti ki adam kıpırdanmaya başladı. İnsanlar dediler, *bu acayip bir efsun.*

292 Dediler, *bu efsunu okuyup kulağına üfledi. Tam ölmüştü ki efsun imdadına yetişti.*

293 [168a] Fesatçıların eğilimi, zinanın, cilvenin ve göz kaş etmenin bulunduğu yana doğrudur.

294 Kime öğüt miski yarar sağlamazsa, o mutlaka kötü kokuya alışmış demektir.

295 Allah, müşriklere, ilk başta fışkı içinde doğdukları için pis demiştir[21].

296 Pislikte doğan kurt, kesinlikle tabiatını değiştirip ambere yönelmez.

297 Kendisine nur damlaları değmediği için o her zaman kabuk gibi kalpsiz bir cisimdir.

298 Hak onu nur saçısından nasiplendirmiş olsaydı, Mısır'daki gibi pislikten kuş doğardı.

299 Fakat bu kuş, sıradan tavuk değil, bilgi ve anlayış kuşudur.

300 Sen de o nurdan nasip almamışa benziyorsun. Çünkü burnunu pisliğe sokuyorsun.

301 Ayrılıktan yüzün yanağın sarardı. Sen sarı bir yaprak, ham bir meyvesin.

302 Kazan, ateşten islenip simsiyah oldu. Et ise sertliğinden dolayı çiğ kaldı.

303 Seni ayrılık içinde sekiz yıl kaynattım da çiğliğin ve nifakın bir zerre eksilmedi.

304 Koruğun hastalıktan taş kesildi. Koruklar şimdi kuru üzüm olmuşken sen hâlâ hamsın.

Âşığın kusurundan dolayı göstermelik olarak özür dilemesi ve sevgilisinin bunu anlaması

305 Aşık dedi, *benimle bir olacak mısın, yoksa iffetli mi davranacaksın diye seni sınadım, önemseme.*

306 *Ben seni sınamadan da biliyordum, fakat hiç haber, gözle görmek gibi olur mu?*

307 *Sen güneşsin; adın meşhur ve âşikâr. Güneşi sınadıysam ne zararı var?*

308 *Sen bensin. Ben kendimi her gün yarar ve zarar içinde sınarım.*

309 *Düşmanlar, peygamberleri sınadılar da böylece onlardan mucizeler ortaya çıktı.*

310 *Senin gözlerinden kem gözler ırak olsun, ben gözümü ışıkla sınadım.*

311 *Bu dünya harabe gibi, sense hazinesin. Hazineni aradıysam gücenme.*

312 *Her zaman düşmanlara karşı övüneyim diye bu küstahlıkta ileri gittim.*

313 *İstedim ki dilim sana bir ad koyduğunda, gözüm bunu gördüğüne tanıklık etsin.*

314 *Mahremiyet yolunda yol kesici olmuşsam, ey ay yüzlü, kılıçla kefenle geldim.*

315 *Elimi ayağımı başkası değil, sen kendi elinle kes. Çünkü ben başka elden değil bu eldenim.*

316 *Yine ayrılıktan söz ediyorsun. Ne istersen yap, fakat bunu yapma.*

317 Kabuklardan söz ettik, öz gizli kaldı. Bıraksak da bu böyle kalmaz.

Sevgilinin âşığın özrünü reddedişi ve onun hilesini yüzüne vuruşu

318 O sevgili, ona cevap olarak dudağını açıp dedi, *bizim yönümüzden gündüz, senin yönünden gece.*

319 *Gözleri görenlerin önüne kara hileleri niçin delil diye getirirsin?*

320 *Kalbinde hile ve sır olarak ne varsa hepsi bizim gözümüzde değersiz olup gün gibi belirgindir*[22].

321 *Kulu koruyup gözetme adına hatanı görmezden gelip örtüyorsak, sen ne diye aşırı yüzsüzlük ediyorsun?*

322 Babandan öğren: Âdem, hata içinde, huzura yönelip umutla eğildi.

323 Sırları bilen [Allah]ı görünce de tövbe edip af dilemeye durdu.

324 Hüzün içinde çaresizce oturdu ve bahane uydurmak için daldan dala sıçramadı.

325 Sadece "Rabbimiz, biz kendimize zulmettik[23]" dedi, hepsi bu. Çünkü önde ve arkada muhafızları gördü.

326 Can gibi gizli muhafızları gördü. Her birinin iki uçlu mızrağı göğe kadardı.

327 Dikkat et, Süleyman'ın huzurunda karınca ol ki bu mızrak seni yarmasın.

328 Doğruluk makamından başka yerde bir an durma. Kişi için gözden iyi gözetici yoktur.

329 Kör, öğütle arınıp temizlense de her an tekrar pisliğe bulaşır.

330 Ey Âdem, sen kör değilsin, gözün görüyor. Ancak "kazâ geldiği zaman göz kör olur[24]."

331 Gören kişinin nadiren ve kazara kuyuya düşmesi için ömürler gerek.

332 Oysa bu olay körün hep yanıbaşındadır. Çünkü onun için düşmek âdet haline gelmiş olağan bir durumdur.

333 Pisliğe düşer de duyduğu kokunun kendisinden mi yoksa pisliğe bulaşmış olmasından mı kaynaklandığını bilemez.

334 Ona biri güzel koku serpse, bunun dostundan değil kendisinden kaynaklandığını düşünür.

335 [168b] Ey görüş sahibi, öyleyse bu iki aydın göz, sana yüz annedir, yüz baba.

336 Özellikle gönül gözünün değeri yetmiş kattır. Öyle ki duyu organı olan şu iki göz ondan nasiplenmektedir.

337 Ne yazık ki yol kesiciler oturup dilimin altına yüz düğüm attılar.

338 Ayak bağlıyken nasıl rahvan gidilir? Bu çok ağır bir bağdır, mazur gör.

339 Gönül, bu söz kırık dökük geliyor. Çünkü bu söz inci, kıskanmaksa değirmendir.

340 İnci kırılıp ufalansa da böylelikle yorgun göze sürme olur.

341 Ey inci, kendi kırılmana hayıflanma. Çünkü kırılmakla aydınlanacaksın.

342 Böyle kırık dökük söylenmeli. Sonunda Hak onu düzeltir. Çünkü Allah ganîdir.

343 Buğday da kırılıp öğütülerek un haline gelince fırına gelip ekmek olur.

344 Ey âşık, suçun açığa çıktığına göre sen de eveleyip gevelemeyi bırak da ufalan.

345 Adem'in öz oğlu olanlar, "Biz kendimize zulmettik[25]" sözünü söylerler.

346 Sen hacetini arz et, yüzsüz ve lanetli İblis gibi deliller getirme.

347 Yüzsüzlük onun kusurunu örttüyse, sen de durma git, inatlaşıp yüzsüzlük etmeye koyul.

348 Ebu Cehil, tıpkı kinci Oğuz Türk'ü gibi, Peygamber'den bir mucize istedi.

349 Fakat Hak Sıddık'ı (Ebu Bekir) mucize istemedi. *Bu sima söylerse,* dedi, *sadece doğru söyler.*

350 Senin gibi biri, benlikten dolayı benim gibi bir sevgiliyi nasıl sınayabilir?

Bir kafirin Ali'ye "*Allah'ın koruyuculuğuna inanıyorsan kendini bu köşkün üzerinden at*" demesi ve müminlerin emiri'nin ona cevap vermesi

351 Allah'ı ululamanın bilincinde olmayan bir inatçı, bir gün Murtaza (Hz. Ali)'ya dedi,

352 *Ey akıl sahibi, oldukça yüksek bir binanın damındasın. Hakk'ın koruyucu olduğunun da bilincindesin öyle mi?*

353 Ali, *evet* dedi, *O, sperm ve bebek halimizden bu yana bizim varlığımızı korur. O ganîdir.*

354 *Öyleyse* dedi, *kendini bu damdan atıp Hakk'ın koruyuculuğuna bütünüyle güven.*

355 *Böylece ben de senin imanından ve delillere dayalı güzel inancından emin olayım.*

356 Ali ona, *sus,* dedi, *git de canın bu cüretin yüzünden tehlikeye düşmesin.*

357 Kulun, bela arayarak Allah'ı sınamaya kalkışması olacak şey mi?

358 A sersem budala, lüzumsuzluk ederek Hakk'ı sınamaya kul nasıl cüret edebilir?

359 Bu, ancak Allah'a yaraşır. O, her an kullarını sınamaktadır.

360 Böylece içimizde nasıl bir inanç var diye bizi bize açıkça göstermektedir.

361 Hiç Adem Hakk'a, *seni şu suç ve hatayla sınadım,* demiş midir?

362 *Sultanım, böylece hilminin son noktasını göreyim* [diyebilir mi Âdem]? Ah buna kimin mecali olabilir, kimin?

363 Aklın o kadar şaşmış ki. Senin özrün kabahatinden beter.

364 Göğün çatısını yükselten O'dur[26]. Sen O'nu nasıl sınayabilirsin?

365 Sen ki hayrı şerri bilmezsin. Önce kendini sına, sonra da başkalarını.

366 Kendini sınadığında zaten başkalarını sınamaktan vazgeçersin.

367 Şeker parçası olduğunu anladığında bilirsin ki şeker dükkanına aitsin.

368 Öyleyse sınamaksızın bil ki Allah, şekerciye boşa göndermez seni.

369 Yine sınamadan bil ki baş isen Allah seni ayakkabılığa göndermez.

370 Aklı olan, değerli inciyi pislikle dolu hela çukuruna hiç atar mı?

371 Öyle ki bilinçli bir bilge, buğdayı saman ambarına asla göndermez.

372 Önder ve kılavuz olan şeyhi bir mürit sınamışsa eşeklik etmiştir.

373 Din yolunda onu sınasan bile a gâfil, sen kendin sınanmış olursun.

374 Böylece senin cüret ve cehaletin çırçıplak belirir. Bu araştırma yüzünden O'nun çıplak kalması mümkün mü?

375 A yiğit, zerre gelip de dağı tartmaya kalksa tartısı dağ yüzünden parçalanır.

376 Kendi kıyasından bir tartı yapıp Hak adamını tartmaya kalkar.

377 [169a] O, akıl tartısına sığmadığı için sonunda akıl tartısını parçalar.

378 Sınamak, üzerinde tasarrufta bulunmak gibidir. Böyle bir padişah üzerinde tasarrufa yeltenme.

379 Nasıl olacak da resimler böyle bir ressam üzerinde tasarrufta bulunacaklar?

380 Bir sınama görüp bilse de bu gerçek değildir. Çünkü bu sınamayı da onu resmeden resmetmiştir.

381 Resmettiği bu sûret, onun ilminde var olan sûretler yanında nedir ki?

382 Sana bir sınama kuruntusu geldiği zaman, bil ki kötü talih gelip de senin boynunu vurmuş demektir.

383 Böyle bir kuruntuya düştüğünü gördüğünde hemen Allah'a dön de secdeye kapan.

384 Allah'ım, beni bu şüpheden kurtar, diyerek secde ettiğin yeri akıttığın gözyaşıyla ıslat.

385 Sınamak senin amacın olunca dininin mescidi keçi boynuzuyla[27] dolar!

Mescid-i Aksa ve keçi boynuzu hikâyesi ve Dâvud'un -selam üzerine olsun- Süleyman'dan -selam üzerine olsun- önce o mescidi yapmaya niyetlenmesi

386 Dâvud'un Mescid-i Aksa'yı taş kullanarak inşa etme arzusu son haddine varınca…

387 Hak ona vahyetti, *bu düşünceni terk et. Çünkü bu mekanı yapmak senin elinden gelmez.*

388 *Ey seçkin insan, Mescid-i Aksa'yı inşa etmen bizim takdirimizde yoktur.*

389 Dâvud dedi, *ey sırrı bilen, benim suçum nedir ki bana mescidi yapma diyorsun?*

390 Dedi, *sen suçsuzsun. Ancak kanlar döküp boynuna mazlumların kanını aldın.*

391 *Çünkü senin sesinden sayısız insan can verdi; sesine avlandı.*

392 *Senin sesinden, senin güzel ve can alıcı sesinden dolayı çokça kan akmıştır.*

393 Dâvud dedi, *sana yenik düşmüştüm, senin sarhoşundum. Benim elim, senin elinle bağlanmıştı.*

394 Padişaha her mağlup olan merhum olmaz mı? Yenilen yok olmuş demektir, öyle değil mi?

395 Allah dedi, *bu yenilen, kesinlikle inanın ki göreli bir yok oluşa uğramıştır.*

396 Kendini terk edip böyle yok olan, yar olanların en iyisi ve büyüğü olmuştur.

397 O, Hakk'ın sıfatlarına oranla yoktur. Aslında ona yokluk içinde varlık vardır.

398 Bütün ruhlar onun yönetimindedir. Bütün bedenler onun okuna dizilidir.

399 Bizim lütfumuza yenik düşen kimse, eli kolu bağlanmış değil, tam tersine sevgimizle özgürlük ve iradeye kavuşmuştur.

400 İradenin son aşaması, burada kişinin iradesinin yok olmasıdır aslında.

401 O, sonunda benlikten arınmasaydı iradeden bir tat almamış olurdu.

402 Dünyada yiyecek ve içecek varsa da, bunun tadı, tadın yok oluşunun tikelidir.

403 Tatlardan etkilenmez duruma gelmiş olsa da, o bir tatken tat alıcı olmuştur.

"Müminler kardeştir[28]*", "Âlimlerse tek bir kişi gibidir"* ibarelerinin şerhi. Özellikle Dâvud ve Süleyman ile diğer peygamberlerin birliği -Allah'ın selamı onlara olsun- böyledir. Öyle ki bunlardan birini inkâr edersen hiçbir peygambere olan imanın geçerli olmaz. Bu birliğin göstergesidir. O binlerce evden bir ev yıkarsan tümü yıkılmış olur da tek bir duvar bile ayakta kalmaz. "Onlardan hiçbiri arasında ayrım gözetmeyiz[29]." Akıllı için bir işaret yeterlidir. Bu ise işaret sınırını aştı.

404 Bu, senin çaba ve gücünle gerçekleşmese de mescidi senin oğlun inşa edecektir.

405 Ey bilge, onun yaptığı senin yaptığın demektir. Öteden beri inananlar birbirleriyle bağlantılıdırlar.

406 İnananlar çoksa da iman tektir. Cisimleri çoksa da canları tektir.

407 Sığır ve eşekte bulunan anlayış ve candan farklı olarak insanın bambaşka bir canı vardır.

408 Yine insan aklından ve canından farklı olarak da o anın velisinin başka bir canı vardır.

409 Hayvani canın birliği yoktur. Yelin ruhunda bu birliği arama.

410 [169b] Beriki ekmek yese öteki doymaz. Beriki yük çekse öteki ağırlık hissetmez.

411 Tam tersine berikinin ölümüne öteki sevinir. Berikinin önündeki nimeti görünce öteki kıskançlığından ölür.

412 Kurtlarla köpeklerin canları ayrı ayrıdır. Bir ve bütün olan, Allah aslanlarının canıdır.

413 İsim olarak onların canını çoğul yapıp "canlar" dedim. Çünkü o bir tek can, cisme göre yüzlercedir.

414 Tıpkı göğün tek güneşi gibi. Güneş de evlerin avlularına göre yüzlercedir.

415 Oysa aradan duvarları kaldırırsan, avlulara gelen ışıklar bir olup çıkar.

416 Evlerin temeli kalmayınca, müminler de tek bir kişi gibi olurlar.

417 Bu sözden farklar ve güçlükler doğar. Ne var ki bu özdeşleştirme değil, sadece örnektir.

418 Aslanın kendisi ile yiğit bir insanoğlu arasında sınırsız farklar vardır.

419 Ey güzel bakışlı, örnek verilirken aradaki birlik, cesaret bakımındandır.

420 Bu yiğit, aslana sadece benzetilmiştir. Yoksa bütün koşullarda aslanla özdeş değildir.

421 Bu evrende birbirine özdeş görünüm yoktur ki ben sana özdeş bir şey göstereyim.

422 Aklı şaşkınlıktan kurtarabilmek için yine eksik bir örneğe el atacağım.

423 Gece ışığıyla karanlıktan kurtulmak için her eve bir lamba koyarlar.

424 O lamba işte bu bedendir, ışığıysa can gibidir. Bu da fitile ve şuna buna muhtaçtır.

425 Altı fitilli duyular lambası olan insan da uykuya ve yiyip içmeye bağımlıdır.

426 Yemeden uyumadan yarım nefes bile yaşayamaz. Ne ki yiyip uyuyarak da yaşayamaz.

427 Fitilsiz yağsız kalıcı değildir. Ne ki fitili yağı varken de hayatı fazla sürmez.

428 Çünkü onun bir etkene bağlı olan ışığı, ölüm arayışındadır. Nasıl yaşasın ki? Aydınlık gün onun ölümüdür.

429 Beşerin bütün duyuları da geçicidir. Çünkü kıyamet gününün ışığı karşısında yok olur gider.

430 Babalarımızın duyu ve can ışıkları, bütünüyle fâni ve yok olmazlar ot gibi.

431 Ancak yıldız ve ay gibi, güneşin ışığı karşısında yok olurlar.

432 Öyle ki pire ısırığının verdiği acı ve sızı, yılan ısırığı söz konusu olunca yok olup gider.

433 Çıplak kişi, arıların sokmasından kurtulmak için suya atlar.

434 Arı, onun başı üzerinde dönüp durur. Başını çıkarsa gözünün yaşına bakmazlar.

435 Su, Hakk'ın anılmasıdır. Arı ise bu zamanda filanca kadının, falanca erkeğin anılmasıdır.

436 Eski düşünce ve kuruntulardan kurtulmak için zikir suyunda nefesini tutup bekle.

437 Ondan sonra, baştan ayağa bütünüyle o berrak suyun tabiatını edinmiş olursun.

438 Böylece, o şer arısı, tıpkı sudan kaçar gibi senden sakınır.

439 Ondan sonra istersen uzak ol sudan. Çünkü tabiatın sır bakımından suyla aynıdır artık.

440 Öyleyse dünyadan geçen kimseler de yok olmayıp sıfatlara karışmışlardır.

441 Hepsinin sıfatları, Hakk'ın sıfatları içinde, tıpkı güneş karşısında belirsizleşen yıldızlar gibi görünmez olmuştur.

442 Ey ayak direten, eğer Kur'an'dan buna kanıt istersen, "Hepsi toplandığında huzurumuza getirileceklerdir[30]"i oku.

443 "Huzura getirilenler" yok olmazlar. İyi bak, ruhların bekâsından emin ol.

444 Bekâ ile arasında perde olan ruh azap duyar. Bekâya ulaşan ruhsa perdeden arınmış olur.

445 Kısacası bu hayvanî duyu lambasını, [kendini onlarla] bir görmeye kalkma diye anlattım sana.

446 Hemen kendi ruhunu Hak yolcularının kutlu ruhlarına kat.

447 Yüz lamban sönmüş sönmemiş ne çıkar? Bir değil bu lambalar, birbirinden çok farklı.

448 Bu yüzden dostlarımız hep savaşıp dururlar. Oysa peygamberler arasında savaş olduğunu kimse duymamıştır.

449 Çünkü peygamberlerin ışıkları güneştir. Oysa bizim duyu ışığımız, lambadır, mumdur, istir.

450 Biri sönüp gider, ötekiyse gün boyu yanar. Biri solup gider, ötekiyse parıldar.

451 Hayvani can, besinle diri kalır. Öte yandan o, her türlü iyi ve kötü şeyle de ölebilir.

452 Bu lamba sönüp ışığı kaybolup gitti diye komşunun evi neden karanlığa gömülsün?

453 O evin ışığı bu lamba olmadan da varlığını sürdürdüğüne göre, her evin duyu ışığı ayrıdır.

454 Bu, rabbanî canın örneği değil, hayvanî canın örneğidir.

455 Yine gecenin karanlığından ay doğduğu zaman her pencereden bir ışık vurur.

456 [170a] O yüz evin ışığını tek bir ışık olarak bil. Çünkü bu ışık, öteki olmadan var olmaz.

457 Parlak güneş ufukta bulunduğu sürece onun ışığı konuk olur her eve.

458 Yine can güneşi batınca bütün evlerin ışığı söner.

459 Bu, ışığın örneğidir, özdeşi değil. Sana yol gösterirken düşmanın yolunu keser.

460 O kötü huylu kişi, tıpkı örümcek gibi kaba saba perdeler dokuyup durur.

461 Tükürüğüyle ışığı perdelemiş ve böylece kendi idrak gözünü kör etmiştir.

462 Bu durumda atın boynuna yapışırsa sonuç alır. Eğer atın ayağını tutarsa çifte yer.

463 Terbiye edilmemiş ve gem vurulmamış ata pek binme. Aklı ve dini kendine önder kıl, vesselam.

464 Bu yolculuğu önemsiz görüp hafife alma. Bu yolda insanlar, sabredip *güçlüklere katlanmalıdır*[31].

Mescid-i Aksâ'nın inşa ediliş hikâyesinin devamı

465 Süleyman, Kabe gibi temiz ve Mina gibi kutsal olan binanın yapımına başlamıştı.

466 Onun yaptığı binada görkem göze çarpıyordu. O, başka binalar gibi biçimsiz ve sıradan değildi.

467 Binada kullanılmak üzere dağdan koparılan her taş, açıkça diyordu, *önce beni çıkarın.*

468 Sanki Adem'in yoğrulduğu yerin suyu ve toprağıymış gibi, kerpiç parçalarından ışık parlıyordu.

469 Taşlar, kimse taşımadan kendiliğinden gelir olmuştu. Kapılar ve duvarlar sanki canlanmıştı.

470 Hak der ki *cennetin duvarı, başka duvarlar gibi cansız ve çirkin değildir.*

471 Bedenin kapısı ve duvarı bilinç taşıdığı için bu ev canlıdır. Çünkü orada şahlar şahı vardır.

472 Hem ağaç, hem meyve ve hem de berrak su, cennettekilerle konuşup söyleşir.

473 Çünkü cennet, araç gereç ve malzemeyle değil, amel ve niyetlerle inşa edilmiştir.

474 Bura (dünya)nın binası ölü çamurdan yapılmıştır. Oysa o bina canlı ibadetten inşa edilmiştir.

475 Bu bina kendi aslına benzer; kusurla doludur. O bina da ilim ve amelden ibaret olan aslına benzer.

476 Orada hem saray, hem taht, hem taç, hem de giysiler, cennettekilerle sorulu cevaplı söyleşir.

477 Döşeği, hizmetçi olmadan kendiliğinden toplanır. Ev, bir süpüren olmadan süpürülür.

478 Gönül evinin tahtı, taşıyan olmaksızın harekete geçti. Kapısı ve kapının halkası, çalıp söylemeye başladı.

479 Gönülde de ebedi yurdun diriliği var. Fakat ne fayda ki dilim söyleyemiyor.

480 Süleyman, her sabah insanları irşad etmek için mescide geldiğinde,

481 Kimi zaman sözle, sazla, ezgiyle, kimi zaman da eylem yoluyla, yani rüku edip namaz kılarak öğüt verirdi.

482 Eylem yoluyla verilen öğüt, insanlara daha cazip gelir. Çünkü bu öğüt, duyan duymayan herkesin gönlüne ulaşır.

483 Ayrıca bu tür öğütte emredicilik duygusu az olur. Bunun insanlara etkisi kalıcıdır.

Osman'ın -Allah ondan razı olsun- halifeliğinin başlangıç hikâyesi ve onun davranışla öğüt verenin sözle öğüt verenden daha iyi olduğuna ilişkin hutbesi

484 Osman, halife olunca hararetle koşup minbere çıktı.

485 Peygamber'in minberi üç basamaklıydı. Ebu Bekir, ikinci basamağa otururdu.

486 Ömer ise kendi döneminde İslam'a ve dine saygıdan üçüncü basamağı yeğlemişti.

487 Osman dönemi geldi ve o güzel talihli zat, çıkıp minberin üst kısmına oturdu.

488 Bu sırada boş konuşan biri ona sordu, *o ikisi (Ebu Bekir ve Ömer), Peygamber'in yerine oturmadılar.*

489 *Peki sen nasıl olur da onlara üstünlük sağlamaya çalışırsın? Oysa derece bakımından sen onlardan daha alt konumdasın.*

490 Dedi, *üçüncü basamağa çıksaydım, Ömer'e denk olduğum düşünülecekti.*

491 *İkinci basamağa oturmaya kalksaydım, sanki Ebu Bekir, denirdi, bu da onun gibi.*

492 *Bu üst kısım, Mustafa'nın makamıdır. O sultana benzediğim zaten düşünülemez.*

493 Ondan sonra o şefkat sahibi, hutbe okumak yerine, ikindiye yakın bir zamana dek suskun kaldı.

494 Kimsenin, *hadi oku,* diyecek ya da o anda mescitten çıkacak cesareti yoktu.

495 Seçkinlerin de sıradan insanların da üstüne bir mehabet çökmüştü. Mescidin içi dışı Allah'ın nuruyla dolmuştu.

496 Gözü görenler O'nun nurunu görmekteydiler. Körlerse o güneşle ısınmaktaydılar.

497 Zaten körün gözü, güneşin kesin olarak doğduğunu sıcaklığından anlar.

498 [170b] Fakat bu sıcaklık, her işitilenin aynını görebilsin diye gözü açar.

499 Sıcaklığında bir tuhaflık vardır. Hararetiyle gönle ferahlık ve genişlik gelir.

500 Kör, "kıdem" ışığıyla ısınınca rahatlayarak der, ben görmeye başladım.

501 İyice kendinden geçmişsin güzelim, görmek için daha epey yol var.

502 Bu, körün güneşten nasibidir. Belki de bunun yüz katı nasibi vardır onun. Allah doğrusunu daha iyi bilir.

503 O nuru gören kişiye gelince; onun durumunu dile getirmeyi İbn Sina bile beceremez.

504 Yüz kat gücü de olsa bu dilin haddine mi o görünen perdeye el sürmek?

505 Perdeye dokunursa vay haline! İlahî kılıç onun elini keser.

506 Elin sözü mü olur? Başını bile keser. Cehaletinden serkeşlikler eden başını…

507 Bunu varsayım olarak söyledim. Yoksa bu el nerede, o nerede [Bu elin ona ulaşması mümkün mü]?

508 Misal olarak söylenmiş şu söze benzer bu: "Teyzenin hayaları olsaydı dayı olurdu."

509 Dil ile kuşkudan arınmış göz arasında yüz binlerce yıllık yol var desem, azdır.

510 Sakın gökten gelecek ışıktan umut kesme. Hak dilerse bir anda sana ulaşır.

511 Yıldızların madenler üzerinde, Allah'ın kudretince her an ulaştırılan yüzlerce etkisi vardır.

512 Gök yıldızı (güneş) karanlıkları yok eder. Hak yıldızı ise Hakk'ın sıfatlarında kalıcıdır.

513 Ey yardım isteyen, beş yüz yıl uzaklıktaki gök, etki açısından yeryüzüne yakındır.

514 Zuhale üç bin beş yüz yıllık yol vardır. Yine de o, her an özelliğini ortaya koyar.

515 Dönüş zamanı [bunca mesafeyi] gölge gibi dürer. Güneş için gölgenin uzunluğu nedir ki?

516 Yıldız gibi tertemiz ruhlardan, felekteki yıldızlara yardım ulaşır.

517 Görünüşte o yıldızlar, bizim üzerimizde etkilidirler. Oysa bizim bâtınımız gök üzerinde etkilidir.

Bazı bilgelerin insan küçük âlemdir demelerine karşılık ilahî bilgelerin insanın büyük âlem olduğunu söylemelerinin açıklanması: Çünkü o bilgelerin bilgileri insanın dış görünüşüyle sınırlıyken bu bilgelerin bilgileri insanın hakikatine ulaşmaktaydı.

518 Görünüşte küçük evren sensin. Ancak anlam olarak büyük evren de sensin.

519 O dalın dış görünüşü meyvenin esasıdır. Oysa işin içyüzüne bakarsan dal meyve için var olmuştur.

520 Meyve arzusu ve umudu olmasaydı bahçıvan ağacın kökünü hiç diker miydi?

521 Öyleyse görünüşte ağaçtan meyve doğmuş olsa da anlamca o ağaç meyveden doğmuştur.

522 Mustafa, bu yüzden, *Adem ve peygamberler, benim halefim olup sancağımın altındadırlar,* diye buyurmuştur.

523 O beceriler sahibi, bundan dolayı şu sır dolu sözü söylemiştir: "Biz, öne geçen sonrakileriz[32]."

524 Ben görünüşte Adem'den doğmuşsam da anlam bakımından onun dedesinin dedesiyim.

525 Meleklerin ona secde edişi benden dolayıydı. O, yedinci göğe benim ardımca çıktı.

526 Öyleyse anlam bakımından babam benden doğmuştur. Bu durumda anlam bakımından ağaç meyveden doğmuş olmaktadır.

527 İlk düşünülen, özellikle ezelî niteliği olan düşünce, eylem olarak en son gerçekleşmiştir.

528 Kısacası, işte bu kervan bir anda göğe gidip gelmektedir.

529 Bu yol bu kervana uzun değildir. Kurtuluş çölü, kurtulana aşılmaz gelir mi hiç?

530 Gönül her an Kabe'ye gider ve beden de nimetin kadrini bilerek gönlün tabiatını edinir.

531 Bu uzunluk kısalık beden açısındandır. Allah'ın olduğu yerde uzun kısa nedir ki?

532 Allah, cismi dönüşüme uğratınca cismin gidişi fersahsızdır, milsizdir.

533 Ey yiğit, lafı bir yana bırak. Şimdi yüz umut var, haydi âşıkça adım at.

534 Göz kapaklarını açıp kapatsan da sen gemide uyumuş yol alıyorsun.

"Benim ümmetim Nuh'un gemisine benzer. Kim ona tutunursa kurtulur, kim de ondan uzak kalırsa boğulur." Hadisinin tefsiri

535 Bu yüzden Peygamber, *ben zamanın tufanı için gemi gibiyim,* buyurdu.

536 *Biz ve ashabımız, tıpkı Nuh'un gemisi gibiyiz. Kim tutunursa kurtulur.*

537 Sen şeyhle birlikte olduğun için kötülükten uzaksın. Gece gündüz, gemide seyir halindesin.

538 [171a] Sen can veren cana sığınıp gemide uykuya dalmış yol alıyorsun.

539 Kendi çağının peygamberinden kopma. Kendi becerine ve arzuna az dayan.

540 Aslan bile olsan, kılavuzsuz gidersen bencil, sapkın ve zelil olursun.

541 Sadece şeyhin kanatlarıyla uç. Uç da şeyhin ordularının yardımını gör.

542 Kimi zaman onun lütuf dalgası sana kanattır. Kimi zaman da kahrının ateşi, taşıyıcındır.

543 Onun kahrını lütfuna karşıt sayma. Etkide her ikisinin de bir olduğunu gör.

544 Kimi zaman seni toprak gibi yeşertir. Kimi zaman da seni şişirip kocaman yapar.

545 Üzerinde şen güller ve nesrinler bitsin diye ârifin bedenini cansız varlık haline getirir.

546 Fakat sadece o görür, başkası görmez bunu. Ancak temiz dimağa gelir cennetin kokusu.

547 Beynini dostu inkârdan arındır ki sevgilinin bahçesinden ona reyhan nasip olsun.

548 Böylece Muhammed'in Yemen'den Rahman'ın kokusunu alışı gibi[33], dostumdan ebedîlik kokusunu almış olursun.

549 Miraç edenlerin sırasında durursan, yokluk seni Burak gibi alıp yükseklere götürür.

550 Bu, aya kadar yükselten yer miracı değil, kamışı şeker haline getiren miraçtır.

551 Bu, göğe kadar yükselmeyi sağlayan buhar miracı değil, cenini akıl haline getiren miraçtır.

552 Yokluk atı, ne güzel Burak'tır. Sen yok isen o seni varlığa doğru götürür.

553 Toynağı dağları denizleri yalayıp geçer ve duyular dünyasını ardında bırakır.

554 Ayağını gemiye çekip canın sevgilisine doğru akıp giden bir can gibi yol almaya başla.

555 Canların yokluktan akın edişleri gibi, kıdeme dek git elsiz ayaksız.

556 Eğer dinleyenin kulağı ağır olmasaydı, söz söylemede kıyas perdesini yırtardın.

557 Ey felek, onun söyleyişine mücevher yağdır. Onun dünyasından utan ey dünya.

558 Mücevher yağdırırsan mücevherin yüz kat artar. Cansız cismin görüp konuşmaya başlar.

559 Öyleyse kendin için mücevher saçmış olursun. Çünkü böylece senin her sermayen yüz katına çıkacaktır.

Belkıs'ın Sebe şehrinden Süleyman'a -selam üzerine olsun- hediye gönderişinin hikâyesi

560 Belkıs'ın hediyesi[34] kırk katır yüküydü. Katırların yükünün tamamı, altın külçeydi.

561 [Belkıs'ın adamı,] Süleyman'a ait alana varınca oranın bütün döşemesinin som altından yapılmış olduğunu gördü.

562 Altın üzerinde kırk menzil yol almış, böylece gözünde altının su kadar bile değeri kalmamıştı.

563 [Belkıs'ın adamları] defalarca dediler, *altınları hazineye geri götürelim. Biz ne anlamsız bir işin içindeyiz!*

564 Toprağı bile tam ayar altın olan bir yere hediye olarak altın götürmek aptallıktır.

565 Ey Allah'a aklı hediye götüren, orada akıl, yoldaki topraktan değersizdir.

566 Orada hediyenin uygunsuz ve işe yaramaz olduğu ortaya çıkınca utançları onları duraksattı.

567 Sonra da dediler, *uygun da olsa, uygunsuz da olsa bize ne? Biz emir kuluyuz!*

568 *Altın da olsa, toprak da olsa bize götürmek düşer. Buyruk sahibinin buyruğunu yerine getirmek gerek.*

569 *Geri götürün diye buyurulursa o zaman da buyruk uyarınca hediye geri götürülür.*

570 Süleyman, bunu görünce gülmeye başladı. Dedi, *ben sizden ne zaman tirit istedim?*

571 *Ben, bana hediye verin demiyorum. Tam tersine, hediyeye lâyık olun diyorum.*

572 *Öyle ki bana gaybden, insanın [akıl edip de] dileyemeyeceği nâdir hediyeler gelir.*

573 *Siz, altın oluşmasını sağlar diye yıldıza tapıyorsunuz. [Böyle yapacağınıza], yıldızı meydana getirene yönelin.*

574 *Kıymetli canı aşağılayarak gökteki güneşe tapıyorsunuz*[35].

575 Güneş, Allah'ın emriyle bize aşçıdır. Onun Tanrı olduğunu söylememiz aptallık olur.

576 Güneş tutulsa sen ne yaparsın? O siyahlığı ondan nasıl uzaklaştırırsın?

577 Siyahlığı giderip tekrar ışık ver, diye Allah'ın dergâhına baş koymaz mısın?

578 Gece yarısı seni öldürseler, yakaracağın ya da yardım dileyeceğin güneş hani?

579 Olaylar çoğunlukla gece gerçekleşir. Oysa o sırada senin tapındığın hazır bulunmaz.

580 Doğrulukla Hakk'a doğru eğilirsen, yıldızlardan kurtulup mahrem olursun.

581 Mahrem olduğunda seninle konuşmaya başlarım ve böylece gece yarısı güneş görürsün.

582 [171b] O'nun temiz ruhtan başka doğuş yeri yoktur. Doğuşundaysa geceyle gündüzün farkı yoktur.

583 O'nun doğduğu andır gündüz. O parladığı zaman gece diye bir şey kalmaz.

584 Güneş karşısında zerre nasılsa, güneş de akıllar karşısında öyledir.

585 Parlayıp da karşısında gözün kamaşıp şaşırdığı güneşi…

586 Arşın nuru karşısında, arşın yoğun ve sınırsız nuru karşısında bir zerre gibi görürsün.

587 Yaratan tarafından göze güç verilir de o güneşi zavallı ve miskin bir durumda görürsün.

588 Bu öyle bir iksirdir ki onun tek bir izi dumana düştüğü zaman duman yıldıza dönüşmüştür[36].

589 O öyle görülmedik iksirdir ki onun yarım parlayışı bile karanlığa vurunca karanlığı güneşe dönüştürmüştür.

590 O öyle bir kuyumcudur ki bir hareketiyle Zühal (Satürn)'e bunca özellik kazandırmıştır.

591 Geriye kalan can yıldızlarıyla mücevherlerinin durumunu da bu ölçüte göre sen anla.

592 Duyu gözü, güneş karşısında âcizdir. Rabbânî gözü arayıp bul [öyleyse].

593 Ve böylece kıvılcımlı güneşin ışıkları, o bakış karşısında âciz kalsın.

594 Çünkü o bakış nura aitken bu ateşe aittir. Ateş ise nur karşısında pek karanlıktır.

Şeyh Abdullah Mağribî'nin -Allah sırrını mukaddes kılsın- kerametleri ve nuru

595 Şeyh Abdullah Mağribi, *ben altmış yıldır* dedi, *bir tek gece görmedim.*

596 Dedi, *altmış yıl boyunca ne gündüz, ne gece, ne de hastalık yüzünden bir karanlık gördüm.*

597 Sûfiler de onun söylediklerinin doğruluğunu onaylayarak dediler, *geceleyin onun ardından giderdik…*

598 *Dikenler ve çukurlarla dolu çöllerde. O, dolunay gibi bize öncülük ederdi.*

599 *Geceleyin yüzünü çevirmeden, çukur var derdi, soldan gidin.*

600 *Bir süre sonra da, sağdan gidin derdi, çünkü ayağınızın önünde diken var.*

601 *Gündüz olurdu, ayağını öperdik. Ayağı tıpkı gelin ayağı gibiydi.*

602 *Ayağında ne topraktan, ne çamurdan, ne de diken ve taş yarasından bir iz vardı.*

603 Allah, Batılı (Mağribî)'yı Doğulu eylemiş, batıyı da doğu gibi ışığın doğuş yeri kılmıştı.

604 Bu güneşler güneşinin ışığı, seçkin ve sıradan bütün insanların gününü koruyan bir atlıdır.

605 Binlerce güneş meydana getiren o yüce nur nasıl koruyucu olmaz?

606 Sen onun ışığıyla, ejderha ve akrepler arasında güven içinde yürü.

607 O temiz ışık, senin önünde gitmekte ve yolunu kesen her şeyi paramparça etmektedir.

608 "[Allah'ın] Peygamber'i [ve onunla birlikte inanmışları] utandırmayacağı gün"ü hak bil ve "Onların nuru önlerinden ve sağ yanlarından koşar." [ayetini] oku[37].

609 O, kıyamette artacak olsa da burada da Allah'tan isteyin ve o nuru deneyip tadın.

610 Çünkü O, hem bulutun siyahlığında, hem de ayın karanlığında can nuru verir. Allah, haberi daha iyi bilir.

Süleyman'ın -selam üzerine olsun- Belkıs'ın elçilerini getirdikleri hediyelerle birlikte kendisine geri göndermesi ve Belkıs'ı güneşe tapmayı bırakıp iman etmeye çağırması

611 Ey utanç içindeki elçiler, dönün geri, altın sizin olsun. Bana kalbinizi getirin kalbinizi.

612 Benim bu altınımı alıp o altına ekleyin de bedene inat katırınızın fercine takın[38].

613 Katırın ferci, altın halka takılmaya lâyıktır. Âşığın altını ise sararmış yüzüdür.

614 Çünkü âşığın yüzü, Allah'ın baktığı yerdir. Altın madeni ise güneşin baktığı yerlerdendir.

615 Güneş ışınlarının baktığı yer nere, akılların Rabbinin baktığı yer nere?

616 Şu anda aslında benim tutsağım olsanız da bana tutsak olmamak için canınızı siper kılın.

617 O, yeme aldanıp dama konan kuştur. [Şu an serbestse de] kanadını açar açmaz tuzağa düşecektir.

618 O gönlünü canla başla yeme kaptırdığına göre, onu yakalanmadan yakalanmış bil.

619 Onun yeme attığı bakışları, kendi ayağına geçirdiği ilmekler say.

620 Yem, der ki sen kaçamak baksan da ben senin sabır ve tahammülünü çalarım senden.

621 O bakış seni benim ardımca sürüklediğinde benim senden gâfil olmadığımı anlarsın.

[172a] Terazi taşı olarak saç yıkama kili kullanan aktar ile şeker tartılırken kil yiyen müşterinin terazi kefesinden gizlice kil aşırması hikâyesi

622 Kil yeme alışkanlığı olan biri, beyaz kelle şekeri almak amacıyla bir aktara gitti.

623 Hilekâr ve kararsız aktarın dükkanında terazi taşı olarak kil kullanılıyordu.

624 *Şeker almaya niyetin varsa,* dedi, *benim terazimin taşı kildir, ona göre.*

625 [Müşteri] dedi, *önemli bir toplantı için kesme şeker arıyorum. Terazi taşı olarak ne kullanırsan kullan.*

626 Kendi kendine dedi, *kil yiyen için taş da neymiş? Kil altından iyidir.*

627 Tıpkı şu çöp çatan kadının hikâyesi gibi: [Kadın] demiş, *oğlum, çok güzel bir gelin buldum.*

628 *Pek güzel, ancak bir mesele var. O da şu ki o iffetli kız, helvacının kızı.*

629 [Evlenmek isteyen genç de] demiş, *daha iyi ya. Kendisi böyleyse kızı daha bir tatlıdır.*

630 *Senin taşın yoksa ve terazi taşın kildense, böylesi daha iyi. Kil benim gönlümün meyvesi.*

631 [Aktar], terazisinin bir kefesine taş yerine yeteri ölçüde kil koydu.

632 Öbür kefeye kil miktarınca şeker koymak üzere, eliyle şeker kırmaya başladı.

633 Keskisi olmadığı için gecikti ve müşteriyi oraya oturtarak bekletti.

634 Yüzü öbür yana dönüktü. Kil yiyense hemen harekete geçip gizlice kil çalmaya başladı.

635 Bir yandan da, *sakın beni sınamak için ansızın dönmesin* diye de korkuyordu.

636 Aktar bu durumu görüp *a soluk benizli, sen çalmaya devam et,* diye ağırdan alıp oyalandı.

637 *Hırsızlık yapıp benden kil aşırsan da aslında kendi sırtından yemiş oluyorsun.*

638 *Eşekliğin yüzünden benden korkuyorsun, ama ben de sen az yiyeceksin diye korkuyorum.*

639 *Böyle oyalanıp gâfilmiş gibi davransam da sana fazla şeker kaptıracak kadar aptal değilim.*

640 *Dene bakalım, şekeri görünce kim aptalmış, kim gâfilmiş anlarsın.*

641 Yemi görmek kuşu sevindirir. Yem de uzaktan onun yolunu keser.

642 Göz zinasından bir haz alsan da aslında kendi etini kebap yapıp yemiş olursun.

643 Bu uzaktan bakış ok ve zehir gibidir; [böylelikle] aşkın artıp sabrın azalır.

644 Dünya malı güçsüz kuşların tuzağıdır. Âhiret mülkü ise şerefli kuşların tuzağıdır.

645 Böylece, derin bir tuzak olan bu mülkle acayip kuşlar avlanır.

646 *Ben Süleyman. Mülkünüzü istemem. Bilakis ben sizi her türlü yok oluştan kurtarırım.*

647 *Siz şu anda malın kölesisiniz. Malın sahibi, ancak yok oluştan kurtulandır.*

648 Ey bu dünyanın esiri, sen aksine kendine "bu dünyanın emîri" adını vermişsin.

649 Ey bu dünyanın kölesi, ey cana tutsak, ne diye kendine dünyanın efendisi deyip durmaktasın?

Süleyman'ın -selam üzerine olsun- elçilerin gönüllerini alarak onların kalplerindeki korku ve sıkıntıyı gidermesi ve hediyeyi kabul etmeyişinin nedenini onlara açıklaması

650 Elçiler, *ben sizi elçi gönderiyorum. Sizin açınızdan, [hediyeyi] reddetmem, kabul etmemden daha iyidir.*

651 *Belkıs'ın huzurunda, burada gördüğünüz ilginçlikleri ve altın sahrayı anlatın.*

652 *Böylece bizim altına tamah etmediğimizi ve altını yaratandan altın alıp getirdiğimizi anlasın.*

653 O dilerse, yeryüzünün bütün toprağı baştan başa altına ve değerli inciye dönüşür.

654 Ey altını yeğleyen, mahşer günü Allah, bu yeri gümüşe çevirir.

655 *Altın bizim umurumuzda değil. Çünkü biz çok beceri sahibiyiz. Dünyadakileri baştan başa altına dönüştürebiliriz.*

656 *Nasıl olur da sizden altın dileniriz? [Bilakis] biz sizi iksirci kılarız.*

657 Sebe mülkü de olsa onu terk edin. Çünkü suyla toprağın dışında nice mülkler var.

658 Taht dediğin ancak bir mengenedir. Bulunduğun yeri baş köşe sanıyorsun ama kapıda kalmışsın.

659 Sen sakalına bile padişahlık edemezken iyiye kötüye nasıl padişahlık edersin?

660 [172b] Senin iraden dışında ağarır sakalın. A yanlış ümit sahibi, kendi sakalından utan.

661 Mülkün sahibi O'dur. Kendisine baş eğene O, bu toprak dünyasız yüz saltanat verir.

662 Fakat Allah huzurunda secde etme zevki, sana iki yüz devletten daha güzel gelecektir.

663 İşte o zaman, Rabbim, mülkleri istemem, bana o secde mülkünü ver, diye yakarırsın.

664 Dünya padişahları, damarsızlıkları yüzünden kulluk şarabının kokusunu alamazlar.

665 Yoksa Edhem gibi, kendilerinden geçerek hiç beklemeden saltanatı bir yana atarlardı.

666 Fakat Allah, bu dünyanın varlığını sürdürmesi için onların gözleriyle ağızlarını mühürledi.

667 Böylece taht ve taç onlara tatlı gelir ve dünya hükümdarlarından haraç almayı düşünürler.

668 Aldığın haraçla kum gibi altın biriktirsen de sonunda o senden geriye miras kalır.

669 Mal mülk ve altın senin canına yoldaş olmaz. [Öyleyse] altını ver, görmek için sürme al.

670 [Böylelikle] bu dünyanın dar bir kuyu olduğunu görüp Yusuf gibi o ipi tutabilesin.

671 [Böylece] kuyudan dışarı çıktığın zaman, can desin ki müjdeler olsun, işte bana bir köle[39]!

672 Kuyuda göz yanılmaları olur. En azından, taş altın gibi görünür.

673 Oyun sırasında çocuklar kendilerini oyuna kaptırınca çömlek parçaları onlara altın ve mal gibi görünür.

674 Dünyanın içyüzünü bilenlerse iksir sahibi olmuşlardır. Böylece hazineler onlara değersiz gelir.

Dervişin şeyhler topluluğunu rüyasında görmesi, onlardan çalışmaksızın ve onların irşadından ve ibadetten geri kalmaksızın helal rızık dilemesi ve acı ve buruk dağ meyvelerinin uluların himmetiyle onun için tatlı hale gelmesi

675 Bir derviş hikayeler anlatırken dedi, Allah'ın velilerini rüyamda gördüm.

676 Onlara dedim, *külfeti olmayan helal rızkı nereden bulabilirim?*

677 Onlar beni dağa doğru sürdüler ve oradaki ormandan bana meyve atmaya başladılar.

678 Dediler, *o meyveleri Allah, bizim himmetlerimizle senin için tatlı kıldı.*

679 *Başın ağrımadan, taşıma zahmetine katlanmadan, aşağı yukarı koşuşturmadan temiz, helal ve hesapsız bir şekilde al da ye!*

680 Sonra o rızık sayesinde bende öyle bir konuşma yeteneği baş gösterdi ki konuşmamın güzelliği akılları baştan alıyordu.

681 Ey dünyanın Rabbi dedim, bu bir fitnedir. Bana bütün insanlardan gizli bir bağışlama ver.

682 Konuşmam gitti ve hoş bir kalbe kavuştum. Zevkten adeta nar gibi yarılıyordum.

683 Cennette, dedim [kendi kendime], şu tabiatımdaki sevinçten başka bir şey olmasa da olur.

684 Başka hiç bir nimeti arzulamam. Bu sevinci bırakıp da huri ve şekere yönelmem.

685 Cübbemin yenine diktiğim kesede kazancımdan iki metelik kalmıştı.

Şeyhlerin kerametleriyle ve oduncunun kalbini ve niyetini yaralamak yoluyla onun rızık buldum diyerek bu altını oduncuya vermeye niyetlenmesi

686 Bir fakir odun taşıyordu. Yorgun argın ormandan çıkagelmişti.

687 Madem ki dedim, benim çalışmaya ihtiyacım yok ve bundan böyle rızık için endişelenmeme gerek yok…

688 [Madem ki] buruk meyve bana tatlı hale geldi ve bedenim için özel bir rızık elde ettim…

689 Madem ki boğaz derdinden kurtuldum, şu birkaç meteliği ona vereyim.

690 Şu altını bu ırgata vereyim de iki üç gün rahat etsin.

691 O, benim içimden geçenleri biliyordu. Çünkü kulağında "Hû" mumundan bir nur vardı.

692 O, tıpkı cam içindeki lamba gibi her düşüncenin sırrını içinde taşıyordu.

693 Hiçbir gönül ondan gizli kalmıyordu. O kalplerden geçenlere hâkimdi.

694 Bu yüzden o tuhaf adam, mırıldanarak benim düşünceme karşılık veriyordu.

695 [Sanki] diyordu, *krallar hakkında böyle düşünürsün ha? [Peki] sana rızık verilmeseydi sen nasıl rızık bulurdun?*

696 [173a] Ben sözünü anlamıyordum ama onun azarlaması kalbime iyiden iyiye çarpıyordu.

697 Tıpkı bir aslan gibi bana doğru geldi ve sırtındaki odun destesini yere bıraktı.

698 Onun odunu yere bırakırkenki hali, benim bütün uzuvlarımı titretti.

699 Dedi, *Rabbim, senin davetleri kutlu ve ayakları uğurlu özel kulların varsa,*

700 *Dilerim ki senin lütfun kuyumculuk etsin de şu anda şu odun demeti altın oluversin.*

701 Odununun anında altın olup toprağın üstünde ateş gibi parladığını gördüm.

702 Ben o anda kendimden geçtim ve baygınlıktan kurtulup kendime gelmem epey zaman aldı.

703 Ondan sonra dedi, *Rabbim, eğer o ulular, kendilerini çok sakınıyor ve meşhur olmaktan kaçıyorlarsa…*

704 *Bunu, daha önce yaptığın gibi hiç bekletmeden, yeniden odun demeti haline getir.*

705 O altın dalları anında oduna dönüştü. Onun yaptığına akıl ve görüş şaştı kaldı.

706 Ondan sonra odunu yüklenip benim önümden şehre doğru hızlı hızlı yürüdü.

707 O sultanın ardından gitmek ve ona bazı meseleleri sorup öğrenmek istedim.

708 Fakat onun heybeti beni engelledi. Sıradan insanlar seçkinlerin huzuruna varamaz.

709 Eğer biri onların huzuruna varabilirse, [ona] de ki başını feda et. Çünkü bu onların merhametle seni kendilerine doğru çekmelerindendir.

710 Öyleyse doğruların arkadaşlığına mazhar olmak sana nasip olmuşsa bunu ganimet bil.

711 Padişaha yaklaşma fırsatı bulup da kolaylıkla yoldan geri kalan aptal gibi olma.

712 [Böyle kimseye] kurban etinden ne kadar çok verseler, yine de der ki bu ineğin budu mu?

713 A iftiracı, bu ineğin budundan değil. Ancak eşekliğin yüzünden sana inek budu gibi görünüyor.

714 Bu, şahın hiçbir karşılık gözetilmeden verilmiş armağanıdır. Bu rahmetle verilmiş katıksız bir bağıştır.

Süleyman'ın -selam üzerine olsun- elçileri Belkıs'ı imana hicret konusunda acele ettirmeye teşvik edişi

715 Sultan Süleyman, savaşırken Belkıs'ın ordusunu kendine çekip etkisi altına aldı.

716 Dedi, *azizler, gelin hemen. Çünkü cömertlik denizinin dalgaları yükselmeye başladı.*

717 *Kabaran dalgaları, tehlikesiz bir şekilde sahile her an yüzlerce inci atar.*

718 *Ey doğruluk sahipleri, şu anda [cennetin bekçisi] Rıdvan, cennet kapısını açtı ve böylece biz sizi davet ettik.*

719 Sonra Süleyman dedi, *elçiler! Bu dine tâbî olup Belkıs'a gidin.*

720 *Sonra ona, hemen bu makama gelmesini söyleyin. Deyin ki "Allah, esenliğe çağırıyor[40]".*

721 Ey ikbâl isteyen, hadi gel. Çünkü şu anda fetihler var; şimdi kapı açılıyor.

722 Ey sen isteksiz, sen de gel. Gel de bu vefalı dost sayesinde isteklenesin.

İbrahim Edhem'in -Allah sırrını mukaddes kılsın- hicret edip Horasan hükümdarlığını bırakmasının nedeni

723 Sen de Edhem gibi hemen saltanatı bir yana bırak ki böylece onun gibi ebedî saltanata erişesin.

724 O padişah, geceleyin tahtında uyumaktaydı. Bekçilerse damda çevreyi kollamaktaydılar.

725 Padişahın bekçiler görevlendirmekten amacı, hırsız ve kabadayıları defetmek değildi.

726 O, âdil olan kimsenin kötü olaylara maruz kalamayacağını ve gönlünün rahat olacağını biliyordu.

727 Gönüllerin bekçisi adalettir, geceleyin damlarda sopalarla gezenler değil.

728 Fakat onun rebap sesinden amacı, tıpkı âşıklar gibi o hitabı düşünmekti.

729 Zurnanın inleyişi ve davulun korkutan sesi, az da olsa İsrafil'in suruna benzemektedir.

730 Öyle ki bilgeler de, *bu müzik seslerini feleğin dönüşünden aldık,* demişlerdir[41].

731 İnsanların tamburla çalıp ağızlarıyla söyledikleri, feleğin dönüşünün sesidir.

732 İnananlar, *her çirkin sesi,* derler, *cennetin izleri güzelleştirmiştir.*

733 *Hepimiz Âdem'in parçalarıydık ve cennette o sesleri işittik.*

734 *Suyla toprak (dünya) bize kuşku verdiyse de azıcık da olsa bir şeyler hatırladık.*

735 Fakat [dünyadaki musiki] hüznün toprağıyla yoğrulduğu için bu tiz ve bas sesler [cennetteki seslerin] mutluluğunu nasıl verir?

736 Su idrara karıştığı için bu karışıklıktan dolayı mizacı acı ve buruk hale geldi.

737 [173b] Vücutta sudan bir parça vardır. Onu idrar say [ki o da] ateşi söndürür.

738 Su pis hale geldiyse de tabiatında hüzün ateşini söndürecek özellik kalmıştır.

739 Bu yüzden semâ (dinleme) âşıkların gıdasıdır. Çünkü semâda toplanma düşüncesi var.

740 Müzikten dolayı, gönüldeki hayaller güçlenir, hatta ete kemiğe bürünür.

741 Aşk ateşi ezgilerle, tıpkı o ceviz dökenin ateşi gibi güçlenir.

Ceviz ağacının tepesinden dereye ceviz atan ve ağaçta olduğundan suya ulaşamadığı için cevizin suya düşme sesini duydukça müzik dinler gibi su sesiyle coşkuya kapılan susuz adamın hikâyesi

742 Bir derede su vardı. Susuz adam ise ceviz ağacına çıkmış ceviz döküyordu.

743 Ceviz ağacından ceviz düşüyordu suya. Ses geliyor, suyun dalgalandığını görüyordu o.

744 Bir akıl sahibi ona, *a yiğit,* dedi, *bu işi bırak, cevizler sana susuzluk verir.*

745 *Meyveler daha çok suya düşüyor. Su ise aşağıda ve senden uzakta.*

746 *Sen güç bela yukarıdan aşağı ininceye dek, derenin suyu cevizi ta uzağa götürmüş olur.*

747 Dedi, *bu işten amacım ceviz dökmek değil. Şu görünene daha keskin bak. Dış görünüşe takılıp kalma.*

748 *Benim amacım suyun sesini duymak ve ayrıca suyun üzerindeki kabarcığı görmektir.*

749 Zaten susuzun dünyada işi ne ki? Sonsuza dek havuzun çevresinde dönmek değil mi?

750 Dere, su ve su sesi çevresinde gerçek Kabe'yi tavaf eden hacı gibi dönüp durur böylesi.

751 Bunun gibi, benim de bu Mesnevi'den maksadım sensin ey Hak ışığı Hüsâmeddin.

752 Esaslara ve ayrıntılara değinen Mesnevi, kabul ettin, sana aittir.

753 Şahlar, iyiyi de kötüyü de kabul ederler. Kabul ettiklerinde artık reddetmezler.

754 Bir fidan diktiğine göre suyunu da ver. Onu yaygınlaştırdığına göre, düğümünü de çöz.

755 Ondaki sözlerden amacım senin sırrındır. Onu yazmaktan amacım, senin sesindir.

756 Benim yanımda senin sesin Allah'ın sesidir. Âşık sevgiliden hâşâ ayrı mıdır?

757 İnsanların Rabbi'yle insanların canları arasında sorgusuz sualsiz bağlantı vardır.

758 Fakat ben, *nâs* dedim, *nesnâs* (insan görünümlü maymun) demedim. "Nâs", canı bilen candan başkası değildir.

759 "Nâs", insan demektir. İnsanlık hani? Sen, insan başı görmemişsin, kuyruksun.

760 "Attığında sen atmadın[42]"ı okumuşsun, ama sen cisimsin ve parçalanışta kalmışsın.

761 A cahil, Belkıs gibi, cisim mülkünü Peygamber Süleyman için terk et.

762 Ben, kendi sözümden değil, o düşünür kişinin vesvesesinden "lâhavle" diyorum.

763 Çünkü o, kötü düşünce ve inkârları yüzünden sözüme ilişkin içinden bir hayal kuruyor.

764 Lâhavle çekiyorum, demek ki çare yok. Çünkü kalbinde beni yadsıyan sözlerin var.

765 Sözüm senin boğazını tıkadığı için ben sustum, sen kendi sözünü söyle.

766 Bir neyzen güzel güzel ney çalarken, makadından bir yel kaçtı birden.

767 Bunun üzerine, sen daha iyi çalıyorsan al da çal, diyerek kıçına koydu neyi.

768 Ey Müslüman, talep yolunda edep, her edepsize katlanmaktan başka bir şey değildir.

769 Filan kimsenin karakteri ve huyu kötüdür diye şikayet eden kimi görürsen…

770 Bil ki kötü huylu birine kötü söz söyleyen bu şikayetçi de kötü huyludur.

771 Çünkü iyi huylu kimse, sessiz sedasız yaşayıp kötü huylulara katlanandır.

772 Fakat şeyhin şikayeti, öfke, kin ve hevadan değil, Allah'ın emrinden kaynaklanır.

773 O şikayet değil, tıpkı peygamberlerin şikayet etmeleri gibi, canların ıslahıdır.

774 Peygamberlerin katlanmayışları, bil ki emirdendir. Yoksa onların yumuşak başlılıkları kötülüğe katlanır.

775 Onlar, kötülüklere katlanarak nefsi öldürmüşlerdir. Onlarda tahammülsüzlük baş gösterirse, bu ilahidir.

776 Ey Süleyman, karga ve doğanlar arasında, Hak hilmiyle donanıp tüm kuşlarla iyi geçin.

777 Senin "Kavmimi doğru yola yönelt; onlar bilmiyorlar[43]" diyen hilmine iki yüz Belkıs boyun eğmiştir.

[174a] Süleyman'ın Belkıs'a şirkte ısrar etmeyip gelişini ertelememesi için tehdit mesajı göndermesi

778 Hey Belkıs, gel, yoksa kötü olur. Askerin sana düşman olur, senden yüz çevirir.

779 Saray muhafızın kapını söker. Senin canın sana gönülden düşman kesilir.

780 İmtihan sırasında yerin ve göğün bütün zerreleri, Hakk'ın askeri olur.

781 Rüzgârı gördün mü, Ad halkına ne yaptı[44]? Suyu gördün mü, tufanda ne yaptı?

782 Firavun'u çarpan o intikam denizinin yaptığı… Yeryüzünün Kârun'a ettikleri…

783 Kuş sürüsünün fillere ettikleri… Sivrisineğin Nemrud'un başını yemesi…

784 Dâvud koca taşı eline alıp atınca taşın altı yüz parça olup ordunun yenilgiye uğrayışı…

785 Lut'un düşmanlarına taş yağması ve sonunda onların kara suyun içinde boğulmaları…

786 Dünyadaki cansız varlıkların peygamberlere yaptıkları yardımları anlatsam,

787 Mesnevi, kırk devenin taşıyamayacağı bir hacme ulaşır.

788 El, kafire karşı tanıklık eder ve boyun eğip Allah'ın askeri olur.

789 Ey Hakka karşı hareket etmeyi marifet sayan, O'nun askerleri arasındasın, kork!

790 İki yüzlülükle şimdi sana itaat etseler de tüm organların O'nun uyumlu askerleridir.

791 Göze, *onu sıkıntıya sok,* dese, göz ağrısı senin canına okur.

792 Dişe, *bir zorluk göster,* dese, bir bakarsın ki diş aracılığıyla kulağın çekiliyor.

793 Tıp kitabını açıp hastalıklar bölümünü oku da beden ordusunun neler yaptığını gör.

794 Her şeyin canının canı O olduğuna göre, kolay mı canın canına düşman olmak?

795 Cin ve peri ordusunu bir yana bırak. Çünkü onlar bana boyun eğip yiğitlik sergiler.

796 Daha işin başında saltanatı bırak. Beni bulduğunda bütün saltanat senindir.

797 Bensiz, bir hamam resmi olduğunu yanıma geldiğinde zaten anlarsın.

798 Resim, sultana ya da zengine ait bir resim de olsa, bir görüntüden ibarettir ve candan bir tat taşımaz.

799 Onun süsü başkaları içindir. Boş yere ağzını gözünü açmıştır (kendine yararı yoktur).

800 Sen, savaşta kendini kaybetmiş ve başkalarını kendinden ayırt edemez olmuşsun.

801 Hangi resmin yanına gelsen, durup, bu benim, dersin. Vallahi bu sen değilsin.

802 Bir süre halktan ayrılıp yalnız kalsan boğazına dek hüzün ve kaygıya gömülürsün.

803 Bu, nasıl sen olabilirsin ki? Sen kendi sarhoşu olmuş hoş ve güzel biricik varlıksın.

804 Kendine kuş, kendine av, kendine tuzaksın. Kendine baş köşe, kendine yer, kendine damsın.

805 Varlığı kendinden kaynaklanandır cevher. Onun tikeli olansa arazdır.

806 Âdem oğluysan onun gibi ol ve kendinde bütün zürriyetleri gör.

807 Küpte olup da nehirde olmayan ne var ki? Evde olup da şehirde olmayan ne var ki?

808 Bu dünya bir küp, gönülse ırmak gibi. Bu dünya bir odadır, gönül acayip bir şehir.

Süleyman'ın -selam üzerine olsun- Belkıs'a, "Allah'ın emriyle senin iman etmen için samimi olarak çaba gösteriyorum. Benim başkaca bir zerre bile amacım yok. Amacım ne sensin, ne güzelliğin, ne de saltanatındır. Allah'ın nuruyla can gözün açıldığı zaman kendin de bunu göreceksin" diye bildirmesi

809 Hadi gel. Ben elçi ve davetçiyim. Ben, şehvet mensubu değil, ecel gibi şehvet öldürücüyüm.

810 Şehvet söz konusu olsa bile, ben şehvete egemenim. Bir güzelin yüzünü görüp şehvete kapılmam.

811 Temelimizin temeli, tıpkı Allah'ın Halil'i (İbrahim) ve bütün peygamberler gibi put kırandır.

812 Biz puthaneye girsek, put kendi tapınağında bize secde eder, biz ona değil.

813 Ahmed de, Ebu Cehil de gitti put-

haneye. Bu gitmekle o gitmek arasında büyük bir fark var.

814 Bu (Ahmed) girdiğinde putlar ona teslim olur. O (Ebu Cehil) girince kullar gibi secde eder.

815 Bu arzular dünyası bir puthanedir. Peygamberlere de, kâfirlere de yuvadır.

816 Fakat şehvet, arınmışlara kul olur. Madenden çıkmış altın yanmaz.

817 Kafirler kalptır, arınmış olanlarsa altın gibidir. Bu iki kesim de tek bir potadadır.

818 [174b] Kalp olan, potaya girer girmez kararır. Altın girdiğindeyse onun altınlığı açığa çıkar.

819 Altın, pota içinde mutlulukla el çırpıp oynar. Ateşin yüzünde damarları bile güler onun.

820 Dünyada bizim örtümüz olmuştur cismimiz. Biz, şu samanın altında gizli deniz gibiyiz.

821 Bre câhil, din padişahına, lanetli İblis'in yaptığı gibi, toprak diyerek bakma.

822 Peki söyle bana, bu güneş balçıkla nasıl sıvanabilir?

823 Işığın üstüne bir yığın toprak ve kül döksen de ışık yine de üste çıkar.

824 Saman kim ki suyun üstünü örtsün? Balçık kim ki güneşi kapatsın?

825 Kalk Belkıs, Edhem gibi kralca, şu iki üç günlük krallığın tozunu at.

İbrahim Edhem'in -Allah rahmet eylesin- hikâyesinin devamı

826 O iyi adlı kişi, geceleyin tahtının üzerindeyken damdan bir gürültü patırtı duydu.

827 Sarayın damında hızlı hızlı adımlar duyunca kendi kendine dedi, *böyle cüretkâr davranan kim?*

828 Sarayın penceresinden seslendi, *kim o?* Bu insan olamaz, peri sanki.

829 Tuhaf tuhaf insanlar başlarını eğip dediler, *biz gece bir şey arıyoruz.*

830 *Hey! Ne arıyorsunuz?* Dediler, *develeri.* Dedi, *bu zamana dek kim damda deve aramış?*

831 *Peki sen,* dediler, *saltanat tahtında nasıl oluyor da Allah'a erişmeyi umuyorsun?*

832 Hepsi bu kadar. Kimse görmez oldu artık onu. Peri gibi, insanlara görünmez oldu.

833 Kendisi halk arasında. Görünmeyense içyüzü. Sakalla hırkadan başkasını neden görecek halk?

834 Kendi gözünden ve insanların gözlerinden uzaklaşınca, dünyada Anka gibi meşhur oldu.

835 Kaf'a doğru gelen her kuşun canıyla bütün âlem ondan söz etmektedir.

836 Bu doğu ışığı Sebe'ye ulaşınca Belkıs'ı ve halkı bir heyecan sardı.

837 Bütün ölü ruhlar kanatlandı ve ölüler, beden kabrinden başlarını çıkardılar.

838 Birbirlerine, *işte gökten bir ses geliyor,* diye müjde veriyorlardı.

839 O sesten dinler güçlenir ve gönlün dalı ve yaprağı yeşerir.

840 Süleyman'dan gelen o nefes, tıpkı Sur'a üflenmiş gibi, ölüleri kabirlerinden kurtardı.

841 Bundan sonra sana mutluluklar olsun, bu geçti. Allah yakîni daha iyi bilir.

Sebe halkının hikâyesinin devamı ve Süleyman'ın -selâm üzerine olsun- Belkıs oğullarına öğüt verip her birini din ve gönül güçlükleri konusunda aydınlatması ve her gönül kuşunu kendi cinsinden olan kuşun sesi ve yiyeceğiyle avlaması

842 Coşkuyla öyküler anlatıyorum Sebe'den. Lale bahçesine meltem esti de ondan.

843 Bedenler kavuşma günlerini gördüler. Çocuklar asıllarına döndüler.

844 Ümmetler arasında gizlenmiş âşıklar ümmeti, kınamalarca kuşatılmış iyilik gibidir.

845 Ruhların aşağılanışı, bedenleri yüzündendir. Bedenlerin yücelişi, ruhlarından dolayıdır.

846 Ey aşıklar, şarap ikramı sizedir. Bâki olan sizsiniz ve ölümsüzlük sizedir.

847 Ey [aşkı] isteyenler, kalkın âşık olun. İşte bu Yusuf'un kokusu. Koklasanıza!

848 Ey Süleyman'ın kuş dili, gel de her gelen kuşun sesiyle seslen.

849 Hak, seni kuşlara gönderdiği için, önceden her kuşun sesini sana vermiştir.

850 Cebir kuşuna cebir diliyle konuş. Kanadı kırık kuşa sabırdan söz et.

851 Sabreden kuşa iyi davranıp onu muaf tut. Anka kuşuna Anka'nın niteliklerini anlat.

852 Güvercini doğandan koru. Doğana ise yumuşaklık ve sakınmaktan söz et.

853 Yoksun kalmış olan yarasayı ışıkla tanıştırıp ışığa yoldaş et.

854 Savaş kekliğine barışı öğret. Horozlara da sabahın şartlarını göster.

855 Böylece Hüdhüd'ten kartala dek git ve yol göster. Allah doğrusunu daha iyi bilir.

[175a] Belkıs'ın saltanattan kurtulup iman coşkusuyla sarhoş oluşu hicret sırasında taht dışında bütün saltanattan ilgisinin kesilmesi

856 Süleyman, Sebe'nin kuşlarına bir ıslık çalınca onların tümünü kendine bağladı.

857 Canı ve kanadı olmayan ya da balık gibi dilsiz ve sağır olan kuş kalmıştı geriye.

858 Hayır, yanlış söyledim. Sağır bile yüce vahiy önünde eğilse Allah ona işitme gücü verir.

859 Böylece Belkıs içtenlikle yola çıkmaya karar verince, geçen zamana hayıflandı[45].

860 Âşıkların adlarını ve onurlarını terk edişleri gibi malı mülkü terk etti.

861 O nazlı köleler ve câriyeler, artık onun gözünde çürümüş soğan gibiydi.

862 Bahçeler, köşkler ve ırmaklar, aşk yüzünden gözüne külhan görünüyordu.

863 Aşk, istila edip gazaplandığı zaman, güzelleri göze çirkin gösterir.

864 Aşk kıskançlığı, her türlü zümrüdü pırasaya çevirir. "Lâ"nın anlamı da budur.

865 A sığınmacı, "O'ndan başka ilah yok" demek, ayın sana kara kazan gibi görünmesidir.

866 Taht dışındaki hiç bir mal, hiç bir hazine, hiçbir eşya, Belkıs'ın içine dert olmamıştı.

867 Sonra Süleyman, onun kalbinden haberdar oldu. Çünkü kalbinden kalbine yol açıldı.

868 Karıncaların sesini duyan, uzakların gizli feryadını da duyar.

869 "Bir karınca dedi…[46]" sırrını söyleyen, bu köhne sarayın sırrını da bilir.

870 Teslimiyet içindeki Belkıs'a tahtından ayrılmanın acı verdiğini uzaktan gördü.

871 Onun tahtına bu denli âşık ve bağlı oluşunun nedenini söylesem, konu uzamış olur.

872 Bu kalem, kâtiple aynı cinsten olmayıp duygusuzsa da kâtibe dosttur.

873 Nitekim her sanatkârın âleti de cansız olmakla birlikte bir canlıya (sanatkâra) dosttur.

874 Senin anlayış gözünde nem olmasaydı, ben sana bunun nedeninin açıklardım.

875 Haddinden fazla büyük olduğu için tahtın taşınması olanaksızdı.

876 Vücut eklemleri gibi birbirine geçmeli küçük parçalardan oluşuyordu.

877 Bu durumda Süleyman dedi, gerçi sonunda taht da taç da ona soğuk gelecek.

878 Can vahdet makamına girince canın görkemi, cisme bir görkem kazandırmaz.

879 İnci denizlerin dibinden çıkınca, denizdeki köpüğü ve çöpü hakir görürsün.

880 Işık dolu güneş doğunca artık akrebin kuyruğuna kim oturur?

881 Fakat bunca değerlendirmeye karşın yine de onun tahtını getirmek için çözüm bulmalı.

882 Böylece görüşürken üzgün olmasın. Çocuk gibi, istediği yerine getirilmiş olsun.

883 Bizim için kolay. Onun içinse oldukça değerli. Huriler sofrasında bir de dev bulunsun bakalım!

884 Nasıl Ayaz'ın hırkası ve çarığı kendisine ibret olmuşsa o nazlı taht da onun gönlüne ibret olsun.

885 Böylece önceden ne durumlara düşmüş olduğunu ve nerelerden nerelere geldiğini anlar.

886 Allah, toprağı, spermi ve et parçasını gözümüzün önünde tutarak[47] [âdeta şöyle der:]

887 Ey art niyetli, seni nereden meydana getirdim, görüyor musun? Şimdi o sana tiksindirici geliyor.

888 Sen o dönemde o duruma âşık ve şu anki üstün konumunu o zaman inkâr ediyordun.

889 Bu ikram, ilk başta toprak içindeyken ettiğin inkârı ortadan kaldırmak içindir.

890 Hayat bulman, inkârına kanıt oldu. Senin bu hastalığın ilaç yüzünden daha bir kötüleşti.

891 Toprak bu işi nereden düşünecek? Sperm, düşmanlık ve inkârı nereden bilecek?

892 O dönemde kalpsiz ve sırsız olduğun için düşünmeyi ve inkârı inkâr ediyordun.

893 İnkârının cansızlıktan filizlenişi gibi bu inkârdan da diriltilmen gerçekleşti.

894 Bu durumda senin durumun şu kapı çalanın durumuna benzer. Adam kapıyı çalar ve ev sahibi içerden, *ev sahibi yok,* diye seslenir!

895 Bu "yok" sözünden anlar ki [ev sahibi] var. Bu yüzden kapıyı çalmaktan vazgeçmez.

896 Öyleyse senin inkârın, O'nun cansız varlıktan, bir çok becerisi olan canlılar yarattığını açığa çıkarmış olur.

897 "Suyla toprak" inkârı doğurup da "geçmedi mi?" (*hel etâ*[48])'nin anlamı ortaya çıkıncaya dek nice yaratışlar ortaya kondu.

898 Suyla toprak, inkâr yok, derken aslında farkında olmadan, bir bilgi yok, demiş oluyordu.

899 Ben yüz yolla bunun açıklamasını yaparım ama ince söz yüzünden akıl kayar.

[175b] Süleyman'ın Belkıs'ın tahtını Sebe'den getirmeye çözüm bulması

900 Bir ifrit dedi, *sen bu toplantıdan çıkıncaya dek hünerimi sergileyip tahtı getiririm*[49].

901 Âsaf da dedi ki *ben de O'nun "ism-i azam"ı sayesinde bir anda tahtı burda hazır ederim*[50].

902 İfrit, sihirde usta olmasına karşın, tahtın getirilmesi, Âsaf'ın nefesiyle gerçekleşti.

903 Belkıs'ın tahtı anında Süleyman'ın karşısında belirdi. Fakat bu, ifritlerin işi değil, Âsaf'ın işiydi.

904 Dedi, *âlemlerin Rabbinden gördüğüm bu ve benzeri yüzlerce olaydan dolayı hamd olsun*[51].

905 Sonra Süleyman tahta bakıp *ey ağaç*, dedi, *sen aptalları avlarsın*.

906 Oymalı ve süslemeli ahşap ve taş önünde nice aptallar eğilir.

907 Secde eden de edilen de candan habersiz olup candan sadece bir kımıldanış ve az bir belirti görür.

908 Dağın konuştuğunu, taşın işaret ettiğini şaşkınlık içinde görüp afallamıştır.

909 Bedbaht adam, hizmet tavlasını yerinde oynamadığı için taş aslanı gerçek aslan sandı.

910 Gerçek aslan, yüceliği nedeniyle cömertlik gösterip köpeğe hemen bir kemik attı.

911 *Gerçi*, dedi, *o köpek olgun değil, fakat kemik atmamız, herkese yönelik bir lütuftur.*

Halime'nin Mustafa'yı -Allah'ın selâmı üzerine olsun- sütten kestikten sonra kaybedince putlardan yardım isteyip onlara titreyerek secde etmesi ve putların Mustafa'nın -Allah'ın selâmı üzerine olsun- durumunun ihtişamına tanıklık etmeleri hakkında hikâye

912 Sana Halime'nin sırrını anlatayım da onun hikâyesi, üzüntünü gidersin.

913 O, Mustafa'yı sütten kesince, tıpkı bir reyhan ve gül gibi avucuna aldı.

914 Onu iyi ya da kötü her şeyden sakınıyor, böylece o şahlar şahını dedesine teslim etmek istiyordu.

915 Korkusundan emaneti hep yanında taşıyordu. [Böylece] Kabe'ye gidip Hatîm'e yaklaştı.

916 Gökten şöyle bir ses duydu: *"Ey Hatîm, sana çok büyük bir güneş vurdu."*

917 *"Ey Hatîm, bugün cömertlik denizinden sana kısa sürede yüz binlerce nur gelecek."*

918 *"Ey Hatîm, bugün sana, yedeğinde ikbal bulunan muhteşem bir şah gelecek."*

919 *"Ey Hatîm, kuşkusuz bugün yeni baştan yüce canların mekanı olacaksın."*

920 *"Temiz canlar, iştiyaktan sarhoş olmuş vaziyette bölük bölük sana gelecekler."*

921 Halime, bu sesi duyunca kendinden geçti. Oysa ne yanında, ne de tepesinde kimse vardı.

922 Altı yönde de görünürde kimse yokken canlar feda olası bu ses, arka arkaya geldi.

923 O, bu sesin nereden geldiğini bulmak için Mustafa'yı yere bıraktı.

924 O sırada, bu sırlar söyleyen şah nerde acaba diye sağa sola göz atıyordu.

925 *Rabbim*, diyordu, *sağdan soldan gelen bu yüksek sesin sahibi nerede?*

926 O, kimseyi göremeyince şaşakalıp

umudunu yitirdi ve vücudu söğüt dalı gibi titremeye bağladı.

927 O ulu bebeğin yanına tekrar geldi, fakat Mustafa'yı yerinde göremedi.

928 Kalbine hayret üstüne hayret gelip üzüntüsünden ocağı söndü.

929 Evlere doğru koşup *benim inci tanemi kim kaçırdı,* diye feryat etti.

930 Mekkeliler dediler, *bizim haberimiz yok. Biz orada bir çocuğun olduğunu bilmiyorduk.*

931 O denli göz yaşı döküp ağladı ki başkaları da onun bu halini görüp ağladılar.

932 Göğsünü döve döve öyle bir ağladı ki onun ağlayışından yıldızlar bile ağlamaya başladı.

Putlardan yardım istemesi için Halime'ye yol gösteren ihtiyar Arap'ın hikâyesi

933 Yaşlı bir adam bastonuyla yanına geldi. Dedi, *Halime, başına neler geldi?*

934 *Ne oldu da böyle yüreğin tutuştu? Ne oldu da böyle matemle ciğerin yandı?*

935 Dedi, *Ahmed'in süt annesiyim, onu dedesine teslim etmeye getirdim.*

936 *Hatîm'e varınca gökten sesler duymaya başladım.*

937 [176a] *Gökten gelen o sesleri duyunca çocuğu oraya bıraktım.*

938 *Bu ses kimin sesi diye bakayım dedim. Çünkü çok güzel ve muhteşem bir sesti.*

939 *Ne çevremde kimseden bir iz görebildim, ne de o ses bir an olsun kesildi.*

940 *Hayretler içerisinde geri döndüğümde, çocuğu orada göremedim. Vay başıma gelenler!*

941 Dedi, *yavrum, sen üzülme. Ben sana bir padişah göstereceğim.*

942 *O sana, dilerse çocuğun durumunu söyler. O, çocuğun nereye gidip nerde durduğunu bilir.*

943 Sonra Halime dedi, *ey güzel sesli ihtiyar, canım sana feda olsun.*

944 *Benim çocuğumun durumundan haberdar olan o şah bakışlıyı hadi bana göster.*

945 İhtiyar, *bu put, gayb haberleri konusunda önemlidir,* diyerek onu Uzza'nın yanına götürdü.

946 Dedi, *biz binlerce kaybı onun huzuruna koşarak onun sayesinde bulduk.*

947 İhtiyar puta secde edip dedi, *ey Arab'ın tanrısı, ey ihsan denizi!*

948 Dedi, *ey Uzza, sen çok ikramlarda bulundun da böylece tuzaklardan kurtulduk.*

949 *İkramlarından dolayı senin Araplar üzerinde hakkın var. Böylece Arapların sana boyun eğmeleri farz oldu.*

950 *Bu Sa'dlı Halime, senden umutlanarak senin gölgene sığındı.*

951 *Onun küçük bir oğlu kaybolmuş. O çocuğun adı Muhammed'dir.*

952 Adam *Muhammed* deyince, bütün putlar, hemen baş aşağı dönüp secde ettiler.

953 [Dediler], *git be ihtiyar. Azlimizin nedeni olan Muhammed'i bizden mi soruyorsun?*

954 *Onun yüzünden yıkılıp ufalanacağız. Onun yüzünden geçersiz ve işe yaramaz olacağız.*

955 *Heves sahiplerinin fetret zamanı bizden ara sıra gördükleri hayaller…*

956 *O teşrif edince kaybolacak. Su geldi, teyemmüm bozuldu.*

957 *Uzaklaş a ihtiyar, fitneyi fazla alevlendirme. Sakın, Ahmedî kıskanışla bizi yakma.*

958 *Allah için sen uzaklaş a ihtiyar. Uzaklaş da takdir ateşiyle yanma.*

[959] *Yılanın kuyruğuna basmak da neyin nesi? Getirdiğin haberin farkında mısın?*

[960] *Bu haberle denizin ve madenin kalbi kaynar. Bu haberle yedi gök titrer.*

[961] O ihtiyar, bu sözleri taşlardan duyunca bastonunu fırlattı.

[962] O sesin verdiği korkudan, ihtiyarın dişleri birbirine vuruyordu.

[963] Tıpkı kış gününde soğuktan titreyen çıplak adam gibi titriyor ve eyvah diyordu.

[964] Kadın, ihtiyarı o durumda görünce ne yapacağını büsbütün şaşırdı.

[965] Dedi, *a ihtiyar, bir yandan sıkıntı içindeyim, bir yandan da hayretler içindeyim.*

[966] *An geliyor, rüzgâr bana sesleniyor, an geliyor taş bana ediplik ediyor.*

[967] *Rüzgâr sözlü olarak bana bir şeyler söylüyor. Dağ taş, bana eşyayı anlatıyor.*

[968] *An geliyor, göğün yeşil kanatlı görünmezleri çocuğumu kaçırıyor.*

[969] *Kime yakarayım, kime yakınayım? Artık ben aklımı kaçırdım, kafam karışık.*

[970] *Onu sakınışım, gaybı anlatmama engel oldu. Şu kadarını söyleyeyim: Çocuğum kayboldu,*

[971] *Şimdi ben başka bir şey söylesem, insanlar beni deli diye zincire vururlar.*

[972] İhtiyar ona, *Halime,* dedi, *sevin. Yırtınmayı bırakıp şükür secdesine kapan.*

[973] *Üzülme, o senden uzaklaşıp kaybolmaz. Tam tersine, âlem onda kaybolur.*

[974] *Çevresinde yüz binlercesi, sakınıp kıskanarak her zaman onu koruyup gözetmektedir.*

[975] *Görmedin mi o maharet sahibi putlar, çocuğunun adını duyunca baş aşağı düştüler.*

[976] *Yeryüzünde şaşırtıcı bir dönem bu. Ben yaşlandım, ama ömrümce böylesini görmedim.*

[977] Bu peygamberlik yüzünden taşlar inlediğine göre, günahkârların durumu ne olacak kim bilir?

[978] Kendisine tapılmasında taşın bir suçu yok. Oysa sen taşa kul olmada iradesiz değildin.

[979] İradesi olmayan taş böyle korktuğuna göre, suçlu olanın başına kim bilir neler gelecek?

Mustafa'nın dedesi Abdulmuttalib'in Halime'nin Muhammed'i -Allah'ın selâmı üzerine olsun- kaybettiğinden haberdar olarak onu [176b] şehrin çevresinde aramaya başlaması ve Kabe'nin kapısında inleyerek Hakk'tan onu isteyip bulması

[980] Mustafa'nın dedesi haberdar oldu, Halime'nin ağlayıp feryat edişinden,

[981] Onun bir mil uzağa ulaşan yüksek sesinden ve bağırışından.

[982] Abdulmuttalib, ne olduğunu hemen anladı ve göğsünü yumruklayarak ağlamaya başladı.

[983] Üzüntüyle içi yanarak Kabe'nin kapısına gelip, *ey geceyle gündüzün sırrından haberdar Rabbim,* diye seslendi.

[984] *Bu hâlimle sana sırdaş olmamı sağlayacak bir özellik göremiyorum kendimde.*

[985] *Kendimde bu kutlu kapıya kabul edilmemi sağlayacak bir hüner göremiyorum.*

[986] *Yahut benim baş eğip secde edişimin bir kıymeti olduğunu ya da göz yaşımın yüzüne bir devletin güleceğini düşünmüyorum.*

987 *Fakat ey kerem sahibi Rabbim, o eşsiz incinin yüzünde lütfunun izlerini gördüm.*

988 *Çünkü bizden olmasına karşın bize benzemiyor. Biz bakırız, Ahmed ise bir iksir.*

989 *Onda gördüğüm şaşırtıcılıkları dostta düşmanda görmedim.*

990 *Senin fazlının bu çocuğa verdiğini, yüz yıl çabalasa bile kimse elde edemez.*

991 *Senin ona yardım ve ihsanlarını gözümle gördüğüme göre, senin denizinden bir incidir o.*

992 *Ben de onu şefaatçi olarak sana getiriyorum. Ey halleri bilen, onun halini bana söyle.*

993 Kabe'nin içinden hemen, *şimdi sana yüzünü gösterecek,* diye bir ses geldi.

994 Biz, onu iki yüz ikbal ile ağırlarız. O, bizim tarafımızdan iki yüz bölük melekle korunur.

995 Dışyüzünü dünyada meşhur ederken, içyüzünü herkesten gizleriz.

996 Su ve toprak (insan), madendeki altın gibidir. Bizse kuyumcuyuz; onu bazen halhal, bazen de yüzük yaparız.

997 Kimi zaman da ondan kılıç bağları, kimi zaman da aslana tasma yaparız.

998 Kimi zaman tahtlara süs, kimi zaman da saltanat peşindeki başlara taç yaparız.

999 Bu toprakla bizim aşklarımız var. Çünkü rızâmız önünde diz çökmüştür.

1000 Bazen ondan böyle bir şah ortaya çıkarırız. Bazen de onu şaha vurgun kılarız.

1001 Ondan dolayı yüz binlerce âşık ve mâşuk, ağlayıp inleyerek arayış içindedir.

1002 İşimize gönül vermeyene rağmen budur bizim işimiz.

1003 Toprağa bu üstünlüğü, yoksullara azık vermek amacıyla veririz.

1004 Toprak, boz renkli olsa da toprağın içinde nura ilişkin sıfatlar vardır.

1005 Onun dışyüzü içyüzüyle savaşa tutuşmuştur. İçyüzü inci gibiyken dışyüzü taş gibidir.

1006 Dışyüzü der, *biz sadece buyuz.* İçyüzü der, *önüne arkasına iyi bak.*

1007 Dışyüzü, inkar edip içyüzün asla olmadığını ileri sürer. İçyüzüyse, biz görünenden yüz kat fazlayız, der.

1008 Dışyüzü içyüzüyle çekişme halindedir. Bu sabır sayesinde başarıya ulaşırlar.

1009 Bu asık yüzlü topraktan yüzler yaparız ve onun gizli gülüşünü açığa çıkarırız.

1010 Toprağın dışyüzü hüzün ve ağlayış olsa da, onun içinde yüz binlerce gülüş vardır.

1011 Biz sırrı açığa çıkarırız; bizim işimiz, gizli olanları pusudan çekip çıkarmaktır.

1012 Hırsız çaldığını inkâr ederek itirafa yanaşmasa da şahne, çalınanı baskı yoluyla bulur.

1013 Topraklar, kendilerini sıkıştırıp itiraf ettirelim diye erdemleri çaldılar.

1014 Toprağın bir çok ilginç çocuğu vardır, Fakat Ahmed, hepsinden üstündür.

1015 İkimizden böyle bir şah doğdu diye, yerle gök, neşeli ve mutludur.

1016 Gök, mutluluğundan yarılır. Toprak ise özgürlüğünden dolayı zambağa dönmüştür.

1017 Ne mutlu sana a toprak. Çünkü dışyüzün içyüzünle savaş ve çekişmededir.

1018 Kim Hak için kendiyle savaşırsa iç dünyası kokuya ve renge düşman olur.

1019 Kimin karanlığı ışığıyla vuruşursa, onun can güneşi batmaz.

1020 Bizim için sınanmakta çaba gösteren kimsenin ayağının altına gökyüzü sırtını verir.

1021 Senin dışyüzün karanlıktan feryat ederken, içyüzün güllük gülistanlıktır.

1022 O, kasten sûfiler gibi yüzünü buruşturup ışığı karartanlara katılmamaya çabalar.

1023 Asık suratlı ârifler, tıpkı kirpi gibi, neşelerini kaba dikenlerin içine gizlerler.

1024 [177a] Bahçe gizlidir. Bahçe çevresinde, hırsız düşman, bu kapıdan uzak dur, diyen âşikâr dikenler var.

1025 Ey kirpi, dikeni kendine koruyucu yapmışsın. Tıpkı sûfi gibi başını içeri çekmişsin.

1026 Böylece neşe ülkende şu gül yüzlü diken huylulardan biri eksik olsun istersin.

1027 Senin çocuğun, çocuk huylu olsa da, her iki âlem onun davetsiz misafiridir.

1028 Biz dünyayı onunla canlandırırız. Feleği onun hizmetine köle ederiz.

1029 Abdulmuttalib dedi, *o şu anda nerede? Ey sırları bilen, bana doğru yolu göster.*

Abdulmuttalib'in Muhammed'i -salât ve selam üzerine olsun- nerede bulurum diye onun bulunduğu yer hakkında işaret istemesi ve Kabe'nin içinden cevap gelmesi üzerine işaret bulması

1030 Kabe'nin içinden ona ses geldi. *Dedi ey arayan, o yetkin çocuk…*

1031 *Filan vadide, ağacın altındadır.* Bahtiyar ihtiyar, bunun üzerine hemen yola koyuldu.

1032 Onun yanında Kureyş'in ileri gelenleri vardı. Muhammed'in dedesi, Kureyş'in seçkinlerindendi.

1033 Âdem'e dek bütün geçmişi, savaş ve törenlerin ulularıydı.

1034 Bu soy, onun kabuğu olup büyük padişahlardan süzülüp gelmekteydi.

1035 Onun özüyse soyda arınmış ve müstağnidir. Denizle gök arasında onun bir örneği daha yoktur.

1036 Hakkın nurunun yerini yurdunu kimse soramaz. Hak elbisesinin ipliğe ve dokumaya ne ihtiyacı olabilir?

1037 Sevaba karşılık verilen en değersiz elbise, güneşin aydınlığından daha üstündür.

Belkıs'ın rahmete çağrılış hikâyesinin devamı

1038 Ey Belkıs, kalkıp gel de krallığı gör. Hak denizinin kıyısından inci topla.

1039 Kız kardeşlerin yüce göklerde yaşamaktayken, ne diye pisliğe sultanlık ediyorsun?

1040 Kız kardeşlerine o cömert Sultan'ın neler bağışladığını hiç biliyor musun?

1041 Sen nasıl olur da külhanın şahı ve başkanı benim diye sevinip eğlenirsin?

İnsanın dünya ile yetinip kazanç konusunda hırslı olması ve kendisiyle aynı cinsten olup *"Keşke kavmim bilseydi*[52]*"* diye haykıran ruhanilerin devletinden gâfil bulunması

1042 Bir köpek, köyde kör bir yoksul gördü. Saldırıp hırkasını yırtmaya başladı.

1043 Bunu anlattık, fakat bilgiyi pekiştirmek için yeniden anlatmak gerekti.

1044 Kör ona dedi, *senin arkadaşların şu anda dağda av peşindeler.*

1045 *Senin millet dağda zebra yakalarken, sen kalkmış sokakta körü yakalıyorsun.*

1046 A sevimsiz şeyh, bu aldatmacayı bırak. Çevrene birkaç kör toplamış tuzlu bir susun.

1047 Diyorsun, *bunlar müritlerim, bense tuzlu su. Benden içip kör oluyorlar.*

1048 Ledün denizinden suyunu tatlı hale getir. Kötü suyu şu körlere tuzak etme.

1049 Kalk da Allah aslanlarının zebra avladığını gör. Sana ne oluyor da köpekler gibi hileyle körleri yakalıyorsun?

1050 Zebra da ne demek? Dosttan başkasını avlamaktan uzaktır onlar. Hepsi de aslan avlayan aslan. Hepsi de nurdan sarhoş.

1051 Onlar avı ve şahın avcılığını seyrederken avı terk ederek şaşkınlık içinde ölmüşlerdir.

1052 Dost, onların hemcinslerini avlamak için onları ölü bir kuş gibi elinde tutmaktadır.

1053 Ölü kuş, kavuşma konusunda iradesizdir. "Kalp iki parmak arasındadır." [hadisini] okumadın mı?

1054 Kim onun ölü kuşuna av olursa, padişaha av olduğunu görür.

1055 Bu ölü kuştan yüz çeviren, o avcının elini asla bulamaz.

1056 Ölü kuş der, b*enim murdarlığıma bakma. Şahın beni korumadaki aşkına bak.*

1057 *Murdar değilim, çünkü beni şah öldürmüştür. [Sadece] görüntüm ölüye benzer.*

1058 Bundan önce kanatlarımla hareket ediyordum, şimdiyse, adalet sahibinin eliyle.

1059 Fâni hareketim derimden çıkıp gitti. Şimdiyse hareketim O'ndan olduğu için bâkidir.

1060 [177b] Hareketime ters hareket edeni, Simurg bile olsa aşağılayarak öldürürüm.

1061 Eğer diriysen sakın bana ölü diye bakma. Eğer kulsan şahın elinde bulunduğumu gör.

1062 İsa keremiyle ölüyü diriltti. Bense İsa'yı yaratanın elindeyim.

1063 Allah'ın avucunda nasıl ölü kalabilirim? İsa'nın avucu için bile bunu reva görme.

1064 Ben İsa'yım, fakat benim nefesimle can bulan herkes, ölümsüz kalacaktır.

1065 İsa nefesiyle dirilen sonunda tekrar öldü. Ancak bu İsa'ya canını teslim edene ne mutlu!

1066 Kendi Mûsa'mın elinde asâyım. Benim Mûsa'm gizlidir. Bense onun önünde açıktayım.

1067 Müslümanlar için denize köprü olurum. Ardından da ejderha olurum Firavun'a.

1068 Bu asâyı, a oğul, yalnız sanma. Çünkü Hakk'ın eli olmadan asâ böyle olmaz.

1069 Tufanın dalgası da sihre tapanların tantanasını yutan bir asâydı.

1070 Allah'ın asâlarını saysam, bu Firavun ehlinin ikiyüzlülüklerini yırtıp atarım.

1071 Fakat bırak, şu tadı hoş olan zehirli otu birkaç gün daha yesinler[53].

1072 Firavun'un makamı ve baş olma iddiası olmasa, cehenneme nasıl hazır hale getirilecek?

1073 Ey kasap, besleyip de kes onu. Cehennemdeki köpekler yiyeceksiz kaldı çünkü.

1074 Dünyada düşman ve hasım olmasaydı insanlardaki öfke ölürdü.

1075 Cehennem o öfkedir, yaşaması için ona bir düşman gerek. Yoksa sevgi onu öldürür.

1076 Kahır ve kötülük olmayıp da sadece iyilik kalsaydı, padişahlık nereden yetkinliğe erecekti?

1077 Zikredenlerin hikâye ve sözlerine bıyık altından gülümsediler.

1078 Sen istersen yine de bıyık altından gülümse. Ne zamana dek yaşayacaksın a murdar?

1079 Bu kapıya muhtaç olmakla mutlu olun, ey sevenler. Çünkü bugün açılacak bu kapı.

1080 Bahçede, sarımsak ve gebre otu gibi her sebzenin ayrı bir evleği vardır.

1081 Her bitki kendi cinsiyle birlikte bir evleğe ekilir ve yetişmesi için gerektiğince sulanır.

1082 Sen, safran evleğindeysen safran ol ve başkalarıyla karışma.

1083 Ey safran, yetkinleşmek için su iç de helvaya karışmak için hazır duruma gel.

1084 Şalgam evleğine ağzını uzatma. Çünkü o seninle aynı özellik ve yapıda değildir.

1085 Sen ayrı evleğe, o da ayrı evleğe ekilmiştir. Çünkü Allah'ın arzı geniştir[54].

1086 Özellikle yolculuk sırasında şeytan ve perinin kaybolduğu arz [çok geniştir].

1087 O denizlerde, çöllerde ve dağlarda, düşünceler ve hayaller kesilir.

1088 Bu çöl, O'nun çöllerine oranla, dolu bir denizde bir tek kıl gibidir.

1089 Hareketi gizli olan durgun su, akan ırmaklardan daha taze ve güzeldir.

1090 Çünkü onun içi, bir can ve ruh gibi gizli bir seyir halinde olup adım atmaktadır.

1091 Dinleyenler uyudu, konuşmayı kısa kes. Ey konuşmacı, su üstüne fazla yazı yazma.

1092 Kalk Belkıs, canlı bir pazar var. Pazarı kesada uğratacak hasislerden kaç.

1093 Kalk Belkıs, ölüm seni yakalamadan, şimdi kendi iradenle harekete geç.

1094 Yoksa sonra ölüm, kulağını öyle bir çeker ki hırsız gibi debelenerek polise gelirsin.

1095 Şu eşeklerden daha ne zamana dek nal çalıp duracaksın? Çalacaksan gel de yakut çal.

1096 Kız kardeşlerin ölümsüz saltanata ulaştılar. Sen ise rezil bir saltanata sarılmışsın.

1097 Bu saltanattan sıçrayıp kurtulana ne mutlu. Çünkü ecel bu saltanatı yıkacaktır.

1098 Kalk Belkıs, gel de din padişahlarıyla sultanlarını bir kez olsun gör.

1099 İçyüzü bakımından gül bahçesinde otururken, görünürde dostlar arasında bir dosttur.

1100 Bahçe, onunla hareket edip her yere gider, ama insanlara görünmez.

1101 Meyveler, *benden ye,* diye yalvarır. Hayat suyu gelip der, *benden iç.*

1102 Güneş, dolunay ve hilal gibi, kanatsız olarak gökyüzünü dolaşırsın.

1103 Yürüdün mü ayak olmadan yürürsün. Lokma çiğnemeksizin yüz türlü yiyecek yersin.

1104 Ne hüzün timsahı gemine zarar verir, ne de ölmekle çirkinleşirsin.

1105 Sen hem padişah, hem ordu, hem de tahtsın. Hem bahtiyar olursun, hem baht.

1106 [178a] Şimdi bahtiyar olup büyük bir sultan olsan da baht senden başkadır ve bir gün gidiverir.

1107 [Böylece] yoksullar gibi azıksız kalıverirsin. Öyleyse ey seçilmiş kişi, kendi kendinin devleti ol.

1108 Ey mânâ ehli, baht kendin olup kendi kendine bahtiyar olursan, nasıl kaybolursun?

1109 Senin kendin sana mal mülk olunca, a güzel huylu, sen kendinden nasıl yitersin?

Süleyman'ın -selâm üzerine olsun- Mescid'i Aksa'yı Allah'ın kendi bildiği hikmetler yönünde vahyedip yönlendirmesi ve melek, cin, peri ve insanların yardımlarıyla inşa ediş hikâyesinin devamı

1110 Ey Süleyman, Mescid-i Aksa'yı inşa et. Belkıs'ın ordusu namaza geldi.

1111 O, mescidin temelini atınca, cinler ve insanlar bu işe destek verdiler.

1112 Kulların ibadette yaptıkları gibi, kimi aşkla çalışırken, kimi de isteksizdi.

1113 İnsanlar cindir. Şehvetse onları dükkana ve tahıla doğru sürükleyen zincir gibidir.

1114 Korku ve şaşkınlıktandır bu zincir. Sen bu halkın zincirsiz olduğunu sanma.

1115 [Bu zincir] kimilerini kazanca ve avlanmaya, kimilerini madenlerle denizlere sürükler.

1116 İyiye ve kötüye sürükler onları. Hak buyurdu: "Boynunda hurma lifinden bir ip olacaktır[55]."

1117 "Boyunlarına ip bağladık[56]. Bu ipi onların huylarından yaptık.

1118 "Boynunda kuşu asılı[57] bulunmayan kötü ya da iyi insan yoktur."

1119 Senin hırsın, kötü iş konusunda ateş gibidir. Köz, ateşin güzel rengi sayesinde güzeldir.

1120 Kömürün siyahlığı ateşte gizlidir. Ateş sönünce siyahlık da açığa çıkar.

1121 Kara kömür senin hırsın sayesinde köz oldu. Hırs gidince, değersiz kömür kalır.

1122 O zaman kömür köz gibi görünürken, işin içinde güzellik değil, hırs ateşi vardı.

1123 Hırs, senin yaptıklarını allayıp pullamıştı. Hırs gitti ve yaptıkların kararıp kaldı.

1124 Aptal olan, şeytanın süslediği koruğu olmuş zanneder.

1125 Can onun tadına bakıp deneyince, dişi kamaşıp kesmez olur.

1126 Aşırı istek yüzünden tuzak yem görünür, oysa hırs şeytanının yansımasıdır. Kendi de hamdır.

1127 Din ve iyilik işinde hırslan. Din ve iyilik,] hırs kalmayınca da güzel görünür.

1128 İyilikler, başkasından dolayı değil, özde güzeldir. Hırsın parlaklığı yitip gitse de iyiliğin parlaklığı yitmez.

1129 Dünya işindeki hırsın parlaklığı kaybolduğunda, közden geriye sıcak kömür kalmıştır.

1130 Hoşlarına giderek sopadan yapılmış atlara binsinler diye çocukları da hırs aldatır.

1131 Fakat çocuk o kötü hırstan kurtulunca öteki çocukların yaptıklarına gülmeye başlar.

1132 Der ki *neler yapıyormuşum böyle? Bunda ne buluyormuşum?* Hırsın yansıması yüzünden sirke ona bal görünmüştür.

1133 Peygamberlerin binaları hırssızdır. Bu yüzden onların canlılıkları sürekli artmıştır.

1134 Büyük insanlar, bir çok mescit inşa etmişlerdir. Fakat adları "Mescid-i Aksâ" değildir.

1135 Yüceliği her an artan Kabe de, İbrahim'in samimi çalışmalarının ürünüydü.

1136 O mescidin üstünlüğü, taşından toprağından kaynaklanmaz. Ancak ustasının hırsı, kavgası yoktur.

1137 Ne kitapları, ne mescitleri, ne de kazanç ve yaşayışları başkalarınınki gibidir.

[1138] Ne edepleri, ne öfkeleri, ne azapları, ne uykuları, ne kıyasları, ne de sözleri...

[1139] Her birinin ayrı bir görkemi vardır. Can kuşları bambaşka kanatla uçar.

[1140] Onların durumlarını anınca kalp titrer. Davranışları, davranışlarımıza kıble (örnek)dir.

[1141] Kuşlarının yumurtaları altındır. Canları, gece yarısında sabahmış gibi görür.

[1142] Bu güzel insanlara ilişkin ne söylesem eksik söylemiş olurum da toplumda adım eksik anlatana çıkar.

[1143] Mescid-i Aksâ yapın ey büyükler. Çünkü Süleyman tekrar geldi vesselam.

[1144] Bu cin ve perilerden isyan eden olursa, melekler onların tümünü kelepçeler.

[1145] Bir an için cin, hile ve aldatmayla bir yanlışlık yaparsa başına şimşek gibi kırbaç gelir.

[1146] Sen de Süleyman gibi ol ki cinlerin, senin sarayın için taş yontsunlar.

[1147] Süleyman gibi kuruntusuz ve hilesiz ol ki cinler ve periler sana itaat etsinler.

[1148] [178b] Senin mührün kalbindir. Aklını başına topla ki şeytan mührünü çalmasın.

[1149] Çalarsa artık sana sürekli Süleymanlık eder. Mührü olan şeytandan sakın vesselam.

[1150] Süleymanlık yok olmadı ey gönül. Aklınla kalbinde Süleymanlık etme potansiyeli var.

[1151] Şeytan da bir süre Süleymanlık eder. Fakat her dokumacı atlas dokuyabilir mi?

[1152] Atlas ustasının yaptığı gibi elini oynatır, ama ikisi arasında belirgin bir fark vardır.

Şair ve ona câize veren padişah ile câizeyi artıran Ebu'l-Hasan adlı vezirin hikâyesi

[1153] Bir şair, hilat ve câize almak ve makam elde etmek umuduyla, şahın huzuruna bir şiir getirdi.

[1154] Padişah cömertti. Ona bin kırmızı altın ile başka hediyeler verilmesini emretti.

[1155] Sonra veziri dedi, *bu az olur. Ona on bin altın câize ver de gitsin.*

[1156] *Böyle bir şair için, senin gibi deniz avuçlunun söylediğim on bini vermesi bile azdır.*

[1157] Vezir, şaha hikâyeler anlatıp felsefe yaptı ve böylece [câize], on katına ulaştı.

[1158] [Böylece padişah,] ona on bin altın câize ve kıymetli hilatler verdi. Şair de padişaha teşekkür edip övgülerde bulundu.

[1159] Sonra şair, acaba bu kimin çabasının sonucudur; padişaha benim yetkinliğimi kim anlattı, diye araştırdı.

[1160] Dediler, *bunu sağlayan, huyu ve gönlü güzel olan Hasan adlı filan vezirdir.*

[1161] Bunun üzerine şair, onu övmek için uzun bir şiir yazdı ve yeniden eve döndü.

[1162] Padişah'ın verdiği o nimet ve hilatler, dil dudak olmadan padişahı övmekteydi.

O şairin birkaç yıl sonra yine câize umuduyla gelişi ve padişahın her zaman olduğu gibi bin dinar câize buyurması ve Hasan adlı yeni vezirin de padişaha devletin masraflarının olup hazinenin boş olduğunu belirterek bunun fazla olduğunu ve kendisinin bunun onda biriyle onu sevindirebileceğini söylemesi

1163 Birkaç yıl sonra şair, yoksul ve çulsuz kalıp geçim derdine düştü.

1164 Dedi, *yoksulluk ve darlık zamanında, daha önce sınanmış olanı aramak daha iyi.*

1165 *En iyisi, bundan önce cömertlik bakımından sınadığım kapıya ihtiyacımı arz edeyim.*

1166 Sibeveyh, Allah'ı tanımlarken şöyle der: *"İnsanlar, ihtiyaçları için ona sığınırlar."*

1167 *"İhtiyaçlarımız için sana el açtık ve onları istedik. İşte o zaman onları senin katında bulduk"* derler.

1168 Yüz binlerce akıl sahibi, sıkıntı anında, hep o eşsiz hesap sahibinin huzurunda yakarır.

1169 Bir deli, boş yere bir cimriye âcizliğini söyleyip de dilenir mi hiç?

1170 Akıllılar, binlerce kez karşılık görmeselerdi, O'nun huzuruna can atarak varırlar mıydı?

1171 Hatta dalgalar içindeki bütün balıklarla yüceliklerdeki bütün kuşlar...

1172 Fil, kurt, av aslanı, koca ejderha, karınca, yılan bile...

1173 Hatta toprak, hava, su ve ateş, hem kışta hem baharda, O'ndan güç bulur.

1174 Bu gök, Rabbim ben bir an bile alçaltma, diye sürekli yakarır.

1175 Benim sütunum, senin koruyup kollamandır. Bütün gök, "onun sağ elinde dürülüdür[58]".

1176 Şu yer der ki *ey beni su üstüne sen yerleştiren Rabbim, benim sağlam durmamı sağla.*

1177 Herkes, O'nun sayesinde kese dikmiş ve ihtiyaçları gidermeyi O'ndan öğrenmiştir.

1178 Her peygamber, O'ndan, "Sabır ve namazla yardım isteyin[59]" diye berat getirmiştir.

1179 O'ndan isteyin ha, başkasından değil. Suyu denizde ara, kuru ırmakta değil.

1180 Başkasından istesen de veren yine O'dur. Vermek isteyen avuca cömertliği koyan da O'dur.

1181 Yüz çevireni altınlar verip Kârun kılan, kulluğuna yönelirsen, sana kim bilir ne yapar?

1182 Şair, câize sevdasıyla bir kez daha o iyilik sahibi padişaha yöneldi.

1183 Nedir şairin hediyesi? Şair, iyilik sahibinin huzuruna yeni şiir getirip rehin bırakır.

1184 İyilik sahipleri, yüz türlü ihsan, cömertlik ve iyilikle altın hazırlayıp şairleri beklerler.

1185 [179a] Onlar açısından bir tek şiir, özellikle derinliklerden inciler çıkaran şairin şiiri, yüz deste ipekten daha iyidir.

1186 Gıda ve ekmek, canın dayanağı olduğu için insan önce ekmek peşinde koşar.

1187 Hırs ve istekle canını dişine takarak kazanmak ve gasbetmek için çabalayıp yüz türlü hileye başvurur.

1188 Nadir de olsa ekmek peşinde koşma ihtiyacı kalmayınca, adını duyurmaya ve şairlerin övmesine sevdalanır.

1189 Aslı faslı yüceltilsin ve yüceliğini anlatmak için konuşmalar yapılsın ister.

1190 Böylece şanı, ihtişamı ve cömertliği, sözler arasında amber gibi kokular yaysın ister.

1191 Hak bizi kendi sûretinde yaratmıştır. Bizim niteliğimiz O'nun niteliğiyle paraleldir[60].

1192 Yaratıcı, şükrü ve hamdı dilediği için insan tabiatında da övülme beklentisi vardır.

1193 Özellikle erdemde çevik olan Hak adamı, sağlam tulum gibi bu havayla doludur.

1194 İnsan ehil değilse, sahte havayla tulumu yırtılmıştır. Yırtık tulum nasıl şişecek?

1195 Arkadaş, bu hikâyeyi kendim uydurmadım. Olgun ve uyanıksan anlattığımı umarsız dinleme.

1196 Bunu, "Ahmed, övgüden niçin şişiniyor?" yergisini duyunca Peygamber söyledi[61].

1197 Şair, ölmez iyiliğe teşekkürü konu alan şiirini sunmak üzere padişahın huzuruna vardı.

1198 İyilik yapanlar öldüler, iyilikleri kaldı. İyilik binitini sürenlere ne mutlu.

1199 Zalimler öldüler, zulümleri kaldı. Hile ve dalavere yapan cana yazıklar olsun.

1200 Peygamber dedi, *dünyadan göçüp de kendisinden geriye iyi işler kalana ne mutlu*[62].

1201 İyilik eden öldü, ama iyiliği ölmedi. Allah katında din ve iyilik basit bir şey değildir.

1202 Bırak bunu. Çünkü şair yolda olup borç içinde ve paraya pek muhtaçtır.

1203 Şair, önceki bahşiş ve ihsandan umutlanarak şiirini padişaha götürdü.

1204 Önceki ikramın tadı damağında, gerçek incilerle dolu, nahif bir şiir getirmişti.

1205 Padişah da her zamanki huyu üzere *"bin altın"* dedi. Çünkü padişahın adeti böyleydi.

1206 Fakat bu kez o cömertlik dolu vezir, yücelik binitine binip dünyadan ayrılmıştı.

1207 Onun yerine yeni bir vezir gelmişti. Yeni vezir çok acımasız ve cimriydi.

1208 *Padişahım,* dedi, *bizim masraflarımız var. Bir şairin ödülü bu olamaz.*

1209 *Ey ganimet sahibi padişah, ben şair adamı bu miktarın kırkta birine razı ederim.*

1210 Orada bulunanlar, *o,* dediler, *bundan önce, padişahtan on bin altın almıştı.*

1211 *Şeker yedikten sonra nasıl şekerkamışı çiğner? Sultanlık ardından nasıl dilencilik eder?*

1212 Vezir dedi, *onu sıktıkça sıkarım. Sonunda beklemekten gına gelir.*

1213 *O zaman ben ona yoldan toprak da versem, bahçeden gül yaprağı alıyormuş gibi kapar.*

1214 *Bunu bana bırak. Çünkü ben bu işte ustayım. İstek sahibi ateşli de olsa…*

1215 *Ya da gökten yere uçup gelse, beni görünce yumuşar.*

1216 Sultan, *peki* dedi, *ferman senin. Fakat onu memnun et. Çünkü bizim için iyi şeyler söylüyor.*

1217 Dedi, *onu da câize uman yüzlerce şairi de sen bana bırak, benim hâneme yaz.*

1218 Vezir şairi bekletmeye başladı. Kış mevsimi geçti, bahar geldi.

1219 Şair, *beklemekten yaşlanıp bu üzüntü ve düşünce yüzünden zavallı bir konuma düştü.*

1220 Dedi, *altın yoksa, en azından bana söv ki [çile bitip] canım kurtulsun da sana minnettar kalayım.*

1221 *Bekleyiş öldürdü beni. Hiç olmazsa gitmemi söyle de bu zavallı canım rehin olmaktan kurtulsun.*

1222 Bir süre sonra vezir, ona altının kırkta birini verdi ve şair, derin bir düşünceye daldı.

1223 *Önceki hem peşin, hem fazlaydı,* diye düşündü, *buysa geç filizlenmiş bir demet diken.*

1224 Sonra şaire dediler, *o cömert vezir dünyadan göçtü, Allah ecrini versin.*

1225 *O zaman câize onun sayesinde artıyordu ve bahşişte hata pek olmuyordu.*

1226 *Şimdi o gitti, ihsanı da götürdü. Aslında o ölmedi, ihsan öldü.*

1227 *Cömert ve olgun vezir aramızdan ayrıldı, yoksulların derisini yüzüp canına okuyan vezir geldi.*

1228 *Gidip bu verileni al ve gece vakti kaç buradan. Kaç ki vezir sana düşmanlık etmesin.*

1229 *Ne kadar uğraştığımızdan haberin yok. Biz, bu hediyeyi ondan yüz türlü hileyle alabildik.*

1230 Şair, onlara dönüp, *söyleyin a müşfikler dedi, bu zorba nerden geldi?*

1231 [179b] *Bu soyguncu vezirin adı nedir?* Adamlar dediler, *adı Hasan.*

1232 Dedi, *esirge Rabbim, onun adıyla bunun adı nasıl olur da aynı olur?*

1233 O Hasan adlının bir kalemiyle yüz cömert vezir gelir.

1234 Bu Hasan adlının çirkin sakalından yüz urgan örmek mümkün.

1235 Padişah, böyle bir vezirin sözünü dinlerse, padişahlığını da saltanatını da rezil eder.

Bu vezirin şahın iyi yönünü bozma konusundaki kötülüğünün Firavun'un veziri Hâman'ın Firavun'un kabiliyetini bozmadaki kötülüğüne benzemesi

1236 Firavun, Mûsa'nın söylediklerini duyunca birkaç kez yumuşayıp yola gelecek gibi olmuştu.

1237 Bu benzersiz sözler, öyle etkileyici ve güzeldi ki dinleyen taştan bile süt çıkardı.

1238 Fakat düşmanlığı huy edinmiş olan veziri Hâman'la görüş alışverişinde bulununca [Hâman onu alıkoyardı.]

1239 Derdi ki *şimdiye dek kraldın. Şimdi aldanıp da bir çulsuza kul mu olmak istiyorsun?*

1240 Hâman'ın sözü, tıpkı mancınıktan atılan taş gibi gelip Firavun'un camdan evine çarpardı.

1241 O, güzel konuşan Kelim'in yüz günde yaptığı her şeyi bir günde yıkardı.

1242 Hevâsına yenik düşen vezirdir aklın; içinde Allah'a ulaşmanı engelleyen yol kesicidir.

1243 Rabbânî bir öğütçü sana öğüt verince, aklın onun söylediklerini ustaca yorumlar.

1244 Der ki *aman ha, bu pek yerinde bir şey değil, yerinden olma. Kendine gel, delilik etme.*

1245 Böyle veziri olan padişahın vay haline! Her ikisinin de mekânı acı verici cehennemdir.

1246 İşlerinde Âsaf gibi elinden tutacak veziri olan padişaha ne mutlu!

1247 Âdil padişah, böyle bir vezirle yan yana olunca onun adı "nur üstüne nur[63]" olur.

1248 Süleyman gibi padişah ile Âsaf gibi vezir, nur üstüne nur, amber üstüne amber demektir.

1249 Firavun gibi padişahla Hâman gibi vezir bir araya gelince ikisinin de hüsrandan kaçışı olmaz.

1250 Bu durumda sonuç "üst üste çöken karanlıklar[64]"dır. Hesap gününde onlara ne akıl yarar sağlar, ne de devlet ve talih.

1251 Ben, alçak kimselerde kötülükten başka bir şey görmedim. Sen gördüysen selamımı söyle.

1252 Padişah ruh gibidir, vezirse akıl. Bozuk akıl, ruhu kötü yola sürükler.

1253 Akıl meleği Harut'laşınca, yüzlerce isyankâra sihir öğretmeye başlar.

1254 Ey sultan, kendine cüz'î aklı değil, küllî aklı vezir yap.

1255 Hevânı kendine vezir yapma. Yoksa temiz ruhun namazdan uzaklaşır.

1256 Çünkü bu hevâ, hırsla doludur ve olaylara anlık ve yüzeysel bakar. Oysa akıl, din gününü düşünür.

1257 Akıl iki gözünü de işin sonucuna dikmiştir. O gül için dikenin çilesini çeker.

1258 Güzün solmayan, dökülmeyen bir güldür o. İyi koku almayan burun ondan uzak olsun.

Şeytan'ın Süleyman'ın -selam üzerine olsun- makamına oturup Süleyman gibi hareket etmesi, iki Süleyman arasında belirgin bir fark bulunması ve Şeytan'ın kendini Dâvud oğlu Süleyman olarak adlandırması

1259 Eğer aklın varsa, başka bir akılla dost olup görüş alışverişinde bulun.

1260 İki akıl sayesinde bir çok beladan kurtulur, göklerin doruğuna ayak basarsın.

1261 Şeytan, kendine Süleyman adını verip padişahlığı kaparak ülkeye egemen olduysa da…

1262 O, Süleyman'ın işlerinin dışyüzünü görmüştü ve dışyüzü altında kendi şeytanî içyüzü işbaşındaydı.

1263 İnsanlar, *bu Süleyman'ın,* dediler, *tadı yok.* Süleyman'dan Süleyman'a fark var.

1264 O uyanıklık gibiydi, buysa bir uyuklama. Tıpkı o Hasan'la bu Hasan gibi.

1265 Şeytan diyordu, *Hak, Şeytan'a benim görünüşüme benzer bir şekilde güzel bir görünüş vermiştir.*

1266 *Allah, benim dış görünüşümü Şeytan'a vermiştir. O sizi tuzağa düşürmesin sakın.*

1267 [180a] *Ortaya çıkıp Süleymanlık iddia ederse sakın yüzüne bakıp da itibar etmeyin.*

1268 Şeytan, onlara bu sözleri hileyle söylüyordu, fakat iyi kalplere bunun tersi görünüyordu.

1269 Olayların farkında olanla, özellikle sezgisi ve aklı gaybı söyleyenle oyun olmaz.

1270 Hiç bir sihir, hiç bir aldatmaca ve dalavere, devlet sahiplerinin görüşünü perdeleyemez.

1271 Bu yüzden ona cevap olarak içlerinden, behey yanlış konuşan, diyorlardı, ters gidiyorsun.

1272 Bu gidişle aşağıların en aşağısına[65] da ters gideceksin.

1273 Süleyman azledilip yoksul kalmış olsa da alnında [peygamberlik işareti] parlak dolunay vardır.

1274 Sen bir yüzük kapmış olsan da zemheri soğuğu gibi donmuş bir cehennemsin.

1275 Böyle debdebe ve gösteriş önünde baş koymak şöyle dursun, ayak bile koymayız.

1276 Biz gâfil avlanıp alnımızı koyacak olsak bile yerden bir pençe çıkıp bize engel olur.

1277 [Yerden çıkan pençe] bu alçağın önünde eğilme, bu uğursuza secde etme diye uyarır.

1278 İlahi kıskanma olmasaydı, cana can katan bu hikâyeyi anlatırdım.

1279 Sen de bu kadarıyla yetin ki başka bir zaman bunu anlatayım.

1280 Şeytan, kendine Süleyman Peygamber adını verip gerçek yüzünü çocuklardan gizliyor.

1281 Dış görünüşü geçip adı bir yana bırakarak lakaptan ve unvandan anlama kaç.

1282 Onun haddini eyleminden öğren. Onu had ile eylem arasında ara.

Süleyman'ın her gün ibadet etmek ve ibadet edenlerle uzlete çekilenleri irşad etmek için Mescid-i Aksâ'ya gelişi ve mescitte şifalı otların bitmesi

1283 Süleyman, alçakgönüllü bir şekilde her sabah Mescid-i Aksâ'ya gelirdi.

1284 Mescitte yeni bitmiş bir ot görerek ona, *söyle,* derdi, *adın ve yararın nedir?*

1285 *Nasıl bir ilaçsın, neyin nesisin, adın nedir? Kime zararlısın, yararın kime?*

1286 Bunun üzerine her bitki adını ve etkisini söylerdi ve derdi ki *şuna can olurum, şuna ölüm.*

1287 *Ben şuna zehirim, şuna da şeker. Ezelî kader levhasında adım şudur.*

1288 Doktorlar da Süleyman'dan o ot hakkında bilgi edinir, onun söylediklerini uygularlardı.

1289 Onlar, böylece tıp kitapları hazırlayarak bedeni sıkıntılardan arındırır oldular.

1290 Astronomi ve tıp, peygamberlere gelen vahiylerdir. Akılla duyunun yönsüz yöne ulaşması mümkün mü?

1291 Cüz'î akıl, kendi kendine sonuca varabilecek bir akıl olmayıp bilgi edinmeye gereksinim duyar.

1292 Bu aklın öğrenip anlama yeteneği vardır. Fakat vahiy sahibi ona öğretmektedir.

1293 Bütün sanatlar, ilk biçimleriyle, kesinlikle vahiy kaynaklıdır. Fakat akıl, onları geliştirir.

1294 Düşün bir, bizim şu aklımız, herhangi bir sanatı, ustasız öğrenebilir mi?

1295 Hile konusunda akıl çok becerikli olsa da hiç bir sanata, ustasız egemen olunamaz.

1296 Meslek bilgisi, bu akıldan kaynaklansaydı, ustasız meslek edinilebilirdi.

Dünya'da mezar kazma bilgisi olmazdan önce Kâbil'in mezar kazma işini kargadan öğrenmesi

1297 Değersiz bir meslek olan mezar kazıcılık, akıl ve düşünceden doğan bir şey olabilir mi?

1298 Bu anlayış Kâbil'de olsaydı, Hâbil'i sırtında taşır mıydı?

1299 Kana toprağa bulanmış bu ölüyü nasıl ortadan kaldırayım, diye düşünüp durur muydu?

1300 Gördü ki bir karga ölmüş bir kargayı ağzına almış geliyor.

1301 Havadan indi ve ona öğretmek üzere ölmüş kargaya mezar kazma işine girişti.

1302 Pençesiyle toprağı eşeleyip kazdı ve ölmüş kargayı çabucak mezara koydu.

1303 Onu gömüp üstünü toprakla örttü. Karga, Hakkın ilhamıyla [bu konuda] bilgilenmişti.

1304 Yuh benim aklıma, dedi Kabil, karga bile benden akıllı[66].

1305 Küllî akıl için, "göz kaymadı[67]" denilmiştir. Cüz'î akıl ise her yana bakar.

1306 Hasların ışığı, "göz kaymadı" aklıdır. Karganın aklı, ölülere mezar ustasıdır.

1307 [180b] Kargaların peşinden uçan canı, karga mezarlığa götürür.

1308 Karga yapılı nefsin peşinden koşma sakın. Çünkü o, bahçeye değil mezarlığa götürür.

1309 Gideceksen gönül Ankâ'sının peşinden git, gönül Kafdağı'na ve gönül Mescid-i Aksâ'sına doğru.

1310 Mescid-i Aksa'nda senin sevdanla her an yeni bir ot biter.

1311 Süleyman'ca davranıp o otun hakkını ver, onu anla ve ret ayağıyla basma üstüne.

1312 Çünkü çeşitli otlar, sebat içindeki yerin durumunu sana açıklar.

1313 Yerde şekerkamışı da olsa, sâde kamış da olsa, her yerin tercümanı, orda biten bitkidir.

1314 Öyleyse, gönül toprağının bitkisi düşüncedir. Düşünceler, gönlün sırlarını ortaya koyar.

1315 Topluluk içinde iyi bir dinleyici bulsam, bahçe gibi yüz binlerce çiçek bitiririm.

1316 Herkesin hareketi, çekene doğrudur. Gerçek çekim, yalancı çekim gibi değildir.

1317 Bazen sapıp, bazen de doğruyu bulup gidersin. İp de ortada yok, seni çeken de.

1318 Kör bir devesin sen, yuların birinin elinde. Sen çekimi görür, yuları görmezsin.

1319 Çeken ile yular görünür olsaydı, bu dünya aldanış diyarı[68] olmazdı.

1320 Dinsiz, köpek ardınca gittiğini ve çirkin şeytanın maskarası olduğunu görseydi…

1321 Utanmazca onun ardından nasıl giderdi? Elbette gitmeyip ayağını geri çekerdi.

1322 Sığır, kasaplardan haberdar olsaydı, onların ardından dükkana nasıl girerdi?

1323 Ya da onların ellerinden kepek yer miydi? Veya onlara yaltaklanarak süt verir miydi?

1324 Yese bile, otun ne amaçla verildiğini anlayınca, otu nasıl hazmederdi?

1325 Öyleyse bu dünyanın direği gaflettir. Devlet nedir? Koşuşturup dayak yemektir[69].

1326 Önce koş, sonra da dayak ye. Eşek gibi ölmekten başka bir şey yok bu harabede.

1327 Senin ciddiyetle sarıldığın bir işin kusuru o anda senden saklanır.

1328 Allah onun kusurunu senden gizlediği için canla başla çalışabilirsin.

1329 Aynı şekilde, hararetle savunduğun her düşüncenin kusuru da sana gizlidir.

1330 Kusur ve pürüzünden haberin olsaydı, ruhun ondan ürker, doğu ile batı arası kadar uzaklığa[70] kaçardı.

1331 Sonunda düşüncenden pişman olursun. Başta pişman olsaydın, koşar mıydın hiç?

1332 Bu yüzden [Allah], kazâya uygun işi gerçekleştirmemiz için onun kusurunu kalbimizden gizlemiştir.

1333 Kader kendi hükmünü uyguladıktan sonra göz açılır ve böylece pişmanlık gelip çatar.

1334 Bu pişmanlık da başka bir kaderdir. Bu pişmanlığı bırak, Allah'a tapın.

1335 Âdet edinirsen pişmanlıkla yatıp pişmanlıkla kalkar ve bu pişmanlıktan daha pişman olursun.

1336 Ömrünün bir yarısı perişanlık içinde geçerken, öteki yarısı da pişmanlık içinde geçer.

1337 Bu düşünceyi ve pişmanlığı bir yana bırakıp daha iyi bir hal, dost ve iş ara.

1338 Elinde daha iyi bir iş yoksa, yitirdiğine pişman olmak da neyin nesi?

1339 İyi bir yol biliyorsan ona yönel. Bilmiyorsan, mevcut yolun kötü olduğunu nerden biliyorsun?

1340 İyiyi bilmedikçe kötüyü bilemezsin. Zıt, ancak zıddıyla görülebilir, a yiğit.

1341 Bunu düşünmekten kurtulamıyorsan, günahtan da kurtulamazsın.

1342 Âciz olduğuna göre pişmanlık nedendir? Âcizliği araştır; kimin çekiminden kaynaklanıyor?

1343 Dünyada bir güç sahibi olmadan âcizliğin olduğunu kimse görmemiştir, göremez, bunu bil.

1344 Aynı şekilde taşıdığın her arzunun kusuru da senin için gizlilik perdesiyle örtülüdür.

1345 O arzunun kusuru görünseydi, gönlün onu aramaktan kendiliğinden kaçardı.

1346 O, sana o işin kusurunu gösterseydi, kimse seni o yöne doğru çeke çeke götüremezdi.

1347 Kaçtığın başka bir işten de kusuru ortaya çıktığı için kaçarsın.

1348 Sırları bilen güzel sözlü Rabbim, kötü işin kusurunu bizden gizleme.

1349 İyi işin kusurunu bize gösterme ki o işi yapmaktan soğumayalım ve emeğimiz boşa gitmesin.

1350 İşte bu şekilde, ulu Süleyman, âdeti üzere, gün ışırken mescide giderdi.

1351 Mescitte yeni bir ot bitmiş mi diye her gün bakardı.

1352 Kalp, insanların genelince görülemeyen gizli sırları ve bitkileri, tertemiz gözüyle görür.

Gül bahçesi içinde başını dizlerine dayayıp tefekkür eden sûfiye arkadaşlarının, başını kaldırıp bahçeyi, reyhanları, kuşları ve yüce Allah'ın rahmetinin izlerini seyretmesini söylemelerine dair hikâye

1353 [181a] Bir sûfî, sûfîlere özgü keşif amacıyla bahçede yüzünü dizlerine dayamıştı.

1354 Bir süre sonra iç dünyasına dalıp gitti. Patavatsızın biri, onun uyur halinden rahatsız oldu.

1355 Dedi, *ne uyuyorsun? Uyan da asmaya, ağaçlara, nesnelere ve yeşilliklere bak.*

1356 *"Bakınız...[71]" diyen Hakk'ın emrini duyup şu rahmet belirtilerine yüzünü çevir.*

1357 Sûfî dedi, *ey heveskâr, rahmetin belirtileri gönüldedir. Dışarıdakiler ancak belirtilerin belirtileridir.*

1358 Bahçelerle yeşillikler ruhun özündedir. Dışarıdakilerse ırmağa yansımış görüntüler gibidir.

1359 Şu gördüğün, bahçenin suya yansımış hayalidir ve suyun berraklığıyla kıpır kıpırdır.

1360 Bahçeler ve meyveler gönüldedir. Onun güzelliği yeryüzüne yansımıştır.

1361 Şu neşe servisinin yansıması olmasaydı, Allah, dünyayı "aldanış yeri[72]" diye nitelemezdi.

1362 Bu aldanış, kişilerin gönülleriyle ruhlarından yansıyan bir görünüm demektir.

1363 Burası cennet olmalı, sanısıyla herkes bu yansımaya aldanmaktadır.

1364 Bahçelerin asıllarından kaçarak hayalleriyle kendilerinden geçip saçma sapan işler yaparlar.

1365 Gaflet uykuları sona erdiği zaman doğruyu görürler, ama bu görmenin ne faydası olur ki?

1366 Sonra da mezarlıkta kıyamete dek süren hayıflanma feryatları yükselir.

1367 Ne mutlu ölümden önce ölene; yani bu asmanın aslından koku alana[73]!

Mescid-i Aksâ'nın köşesinde keçi boynuzu bitmesi ve dile gelip adını ve özelliğini söyleyince Süleyman'ın -selam üzerine olsun- hüzünlenmesi

1368 Sonra Süleyman, bir köşede yeni bir bitkinin filizlenmiş olduğunu gördü.

1369 Yeşil ve canlı görünümlü, çok nadir bir bitkiydi. Yeşilliği gözü kamaştırıyordu.

1370 Bitki hemen Süleyman'a selam verdi. O da ona karşılık verip güler yüz gösterdi.

1371 Dedi, *ağzın olmadan söyle, adın ne?* Dedi, *ey dünyanın padişahı, adım "keçi boynuzu".*

1372 Dedi, *sende ne özellikler var?* Dedi, *bittiğim yer viran olur.*

1373 *Ben keçi boynuzuyum; evleri yıkar, bu suyla toprağı (dünyayı) harabeye çeviririm.*

1374 O zaman Süleyman, ecelinin geldiğini ve kısa süre içinde yola çıkacağını anladı.

1375 Dedi, *ben var oldukça bu mescit, yeryüzünün âfetlerinden asla zarar görmez.*

1376 *Ben var olup varlığım sürdükçe Mescid-i Aksâ, nasıl zarar görebilir?*

1377 *Öyleyse mescidimizin yıkılışı, bil ki ancak ölümümüzden sonra gerçekleşecek demektir.*

1378 Bedeni secde eden yürek mescittir. Kötü arkadaş ise her mescidin keçi boynuzudur.

1379 Sende kötü arkadaşın sevgisi yeşerince hemen ondan kaç ve onunla fazla söyleşme.

1380 Onun kökünü kazı. Yoksa filizlenip boy atarsa, senin de, mescidinin de kökünü kazır.

1381 Ey âşık, eğriliktir senin harnubun. Tıpkı çocuklar gibi niçin eğriliğe kayıyorsun?

1382 Kendini suçlu bil, suçlu diye nitele, korkma. Böylece o üstat, senden dersi esirgemesin.

1383 Ben câhilim, bana öğret dediğinde, böyle insaf göstermen, şeref ve haysiyetten iyidir.

1384 Ey açık alınlı, bundan önce "Rabbimiz, biz zulmettik[74]." diyen babandan öğren.

1385 Ne bahane uydurdu, ne hileye başvurdu, ne de dalavere bayrağı açtı.

1386 Yine o İblis, *benim yüzüm al aldı, beni sen sararttın,* diyerek tartışmaya başladı:

1387 *Boya senin, beni boyayan sensin. Suçumun, âfetimin ve dağlanışımın kaynağı sensin.*

1388 Cebrî olmaman, yanlışa sapmaman için "Rabbim, beni azdırmana karşılık...[75]" ayetini oku.

1389 Daha ne zamana dek cebir ağacına sıçrayıp iradeni bir yana bırakacaksın?

1390 [181b] İblis ve soyu gibi, daha ne zamana dek Allah ile tartışıp savaşacaksın?

1391 Sen isyana böyle neşeyle koşarken, gönülsüzlükten nasıl söz edilebilir?

1392 İnsan, istemediği şeye neşeyle gider mi öyle? İnsan, yanlış yola oynayarak koşar mı?

1393 Başkaları sana öğüt verirken sen onlarla bütün gücünle savaşırdın.

1394 Doğru budur, derdin, yol budur, başkası değil. Bir hiçten başka kim beni eleştirebilir?

1395 Seçme gücü olmayan, nasıl böyle konuşur? Yolunu bilmeyen, nasıl böyle savaşır?

1396 Nefsinin istediği her şeyde iraden var, ama aklının istediği şeylere gelince kaçınılmazlıktan söz ediyorsun.

1397 Bahtı açık ve mahrem olan bilir ki kurnazlık İblis'ten, aşk ise Âdem'dendir.

1398 Kurnazlık, denizlerde yüzücülük yapmak gibidir. Böylesi az kurtulur ve sonunda boğulur.

1399 Yüzücülüğü bırak, kibir ve düşmanlığı terk et. Ceyhun değil, ırmak değil bu, denizdir.

1400 Derin ve sığınağı olmayan bir denizdir bu. Yedi denizi birden saman çöpü gibi kapıp götürür.

1401 Aşk, seçkinlere özel gemiye benzer. Âfet az olur; çoğunlukla kurtuluş vardır.

1402 Kurnazlığı satıp hayranlık al. Kurnazlık zan, hayranlık bakıştır.

1403 Aklı Mustafa'nın huzurunda kurban et ve de ki Allah bana yeter[76].

1404 Akıllı nefsinin gururlandırdığı Kenan gibi gemiden yüz çevirme.

1405 [Demişti] ki ben yüksek bir dağa çıkarım. Nuh'un minnetini niye çekeyim?

1406 Allah bile onun minnetini çekerken, onun minnetinden nasıl ürkersin a sapık?

1407 Allah ona minnet ve teşekkür etmişken, canımız nasıl onun minneti altında olmaz?

1408 Ey kıskançlıkla dolu yeniyetme, sen ne bilirsin ki? Onun minnetini Allah bile çeker.

1409 O keşke yüzme öğrenmeseydi de Nuh'a ve gemiye heveslenseydi.

1410 Keşke çocuklar gibi hilelerden haberi olmasaydı da annesine tutunsaydı.

1411 Ya da naklî ilimle az donansaydı da bir veliden kalbin vahiy ilmini kapsaydı.

1412 Böyle ışığa rağmen kitap öne sürersen, senin vahyi andıran ruhun öfkelenir.

1413 Zamanın kutbunun sözü yanında naklî ilim, su varken teyemmüm etmek gibidir.

1414 Kendini aptal kılıp sonra da tâbi ol. Kurtuluşu ancak bu aptallık sayesinde bulursun.

1415 İnsanlığın sultanı, "Cennet halkının çoğu aptaldır[77]." diye bunun için söylemiştir.

1416 Zeka, seni kibir ve böbürlenmeye ittiğine göre, aptal ol da kalbinin sağlam kalmasını sağla.

1417 Bu, iki kat alay konusu olan aptallık değil, O'na vurgun ve hayran olmaktan doğan aptallıktır.

1418 Yusuf'un yüzüne hayran kalarak farkında olmadan ellerini kesen kadınlar aptaldır[78].

1419 Sevgilinin aşkına aklı kurban et. Sevgili varken akıllar, öte yandan gelmiş bir yüktür.

1420 Akıllı, akılları öte yana göndermiş, aptalsa bu sevimsiz yanda kalmıştır.

1421 Hayret sayesinde başındaki aklın giderse, saçının her teli, birer baş ve akıl kesilir.

1422 O yanda beynin düşünme derdi yoktur. Çünkü [o yanda] ova ve bahçelerde beyin ve akıl biter.

1423 Ovaya gitsen ovadan nükteler işitirsin, bahçeye gelsen, hurmadan hikâyeler dinlersin.

1424 Bu yolda ihtişam ve gösterişi terk et. Kılavuzun kımıldamadıkça kımıldama.

1425 Kim başsız kımıldarsa kuyruk olur. Onun hareketi akrebin hareketine benzer.

1426 Yan gidişli, gece körü, çirkin ve zehirli. Onun mesleği, temiz bedenleri sokmaktır.

1427 Başını ez onun. Çünkü onun sırrı budur. Onun sürgit karakteri böyledir.

1428 Onun başını ezmek kendi yararınadır. Böylece zavallı canı uğursuz bedeninden kurtulur.

1429 Delinin elinden silahı al ki adalet ve iyilik, senden hoşnut olsun.

1430 Silahı olup da aklı olmazsa elini bağla onun. Yoksa yüz türlü zarara yol açar.

Kötü özlü adamın ilim, mal ve makam elde etmesi kendisinin zararına olup tıpkı haydudun eline geçmiş kılıç gibidir.

1431 [182a] Özü kötü kimseye ilim ve sanat öğretmek, haydut eline kılıç vermek demektir.

1432 Sarhoş bir zencinin eline kılıç vermek, şahsiyetsiz kişinin ilim elde etmesinden iyidir.

1433 İlim, mal, makam, mevki ve saltanat, kötü karakterlilerin elinde fitneye dönüşür.

1434 Öyleyse delinin elinden mızrağı almak için savaşmak müminlere farz olmuştur.

1435 Canı delidir onun, gövdesiyse kılıcı. Bu kötü huyludan al kılıcı.

1436 Makamın cahile yaptığı kötülüğü yüz aslan yapabilir mi?

1437 Onun kusuru gizlidir. Fakat bir gereç bulunca, yılanı delikten çıkıp sahraya seğirtir.

1438 Câhil kişi uygunsuz hükümler veren bir padişah olunca, tüm sahra yılan ve akreple dolar.

1439 Şahsiyetsiz biri, mal ve makam ele geçirdiğinde, kendi kendine rezilliğine tâlip olmuştur.

1440 Böyle kimse], ya cimrilik edip iyilik ve yardımı azaltır ya da zamansız ve yersiz cömertlik gösterir.

1441 Satrançta] şahı piyadenin yerine kor. Ahmağın yaptığı iyilik bu kadar olur!

1442 Yolunu şaşırmışın eline hükmetme yetkisi geçince, makam elde ettiğini sanır, ama aslında kuyuya düşmüştür.

1443 Yol bilmez, ama rehberlik eder. Onun çirkin kalbi, dünyayı ateşe verir.

1444 Yoksulluk yolunun çocuğu pirlik etmeye başlayınca, takipçilerini uğursuzluk devi yakalar.

1445 Der ki gel sana ayı göstereyim. Oysa o zavallı, ayı asla görmemiştir.

1446 Nasıl göstereceksin? Behey acemi, ömründe ayın yansımasını bile görmedin ki.

1447 Aptallar önder olunca, akıllılar, korkularından başlarını kilimle gizlediler.

"Ey örtüye bürünen[79] *"* ayetinin tefsiri

1448 Bu yüzden Peygamber'e "Ey korkup bürünen, kilimin altından çık." diye seslenilmiştir.

1449 Başına kilimi çekme, yüzünü örtme. Çünkü dünya şaşkın bir cisimdir, sense akılsın.

1450 İddiacıdan utanıp gizlenme sakın. Çünkü sen, vahyin parlak mumunu taşıyorsun.

1451 Haydi, geceleyin kalk[80]. Çünkü sen mumsun a sultan; geceleyin mum ayakta durur.

1452 Bu berrak denizde kaptan ol. Ey Mustafa, ikinci Nuh'sun çünkü sen.

1453 Her yolda, özellikle deniz yolunda, akıl sahibi bir kılavuz gerekli.

1454 Kalk da bak yol yorgunu kervana. Bak her bir yanda kaptan olmuş bir gulyabani.

1455 Zaman'ın Hızır'ı sensin. Her geminin kurtuluşu sendedir. Ruhullah (İsa) gibi yalnız yürüme.

1456 Bu topluluk için göğün kandili gibisin. Halktan kopmayı, köşene çekilmeyi bırak.

1457 Hidayet Kaf Dağıdır, sense Hüma. İnziva zamanı değil, gir topluma.

1458 Gece yürür dolunay gök zirvesine. Köpeklerin sesinden çekinip bırakmaz yürüyüşünü.

1459 Kınayanlar, senin dolunayına ve zirveye yürüyüşüne köpekler gibi havlar dururlar.

1460 Sağırdır bu köpekler "susun[81]" emrine. Dolunayına karşı akılsızca havlayıp dururlar.

1461 Terk etme hastayı, ey şifa. Sağıra kızıp da körü bastonsuz bırakma.

1462 Dememiş miydin, köre yolda yardım eden, Allah'tan yüz sevap ve ecir kazanır, diye?

1463 Körün kırk adım yürümesine yardım eden, bağışlanıp doğru yolu bulur[82] [dememiş miydin?]

1464 Öyleyse bu fani dünyada, bölük bölük alıp götür körleri.

1465 Yol göstericinin işi budur; sen yol göstericisin. Sen sevinçsin, âhir zaman yasına.

1466 Ey sakınanların önderi, şu hayale dalanları yola çıkarıp kesin bilgiye ulaştır hadi.

1467 Sana tuzak kurmaya gönlünü kaptıranın boynunu ben vururum[83]; sen neşeyle yürü.

1468 Körlükler katarım körlüğüne. O şeker sanır, oysa ben ona zehir veririm.

1469 Akıllar, benim ışığımla ışıklanır. Tuzaklar, benim tuzağımdan ders alır.

1470 Dünyanın erkek fillerinin ayakları karşısında Türkmen çadırı nedir ki?

1471 Ey ulu peygamberim, onun lambası, kasırgam karşısında nedir ki?

1472 Kalk da korkunç sûra üfle. Üfle de topraktan binlerce ölü yeşersin.

1473 Sen ki zamanın İsrafil'isin, dosdoğru kalk. Kalk da kıyametten önce bir kıyamet kopar.

1474 Güzelim, kıyamet hani, diyene kendini göster: İşte kıyamet benim!

1475 Bak ey soru soran çilekeş, bu kıyametle yüz dünya daha doğar.

1476 [182b] Soru soran zikir ve dua sahibi değilse, sultanım, bu durumda "aptala verilecek cevap susmaktan ibarettir[84]".

1477 Sevgilim, dua kabul edilmez olunca, Hakk'ın göğünden karşılık olarak sükut gelir.

1478 Harman zamanı geldi, fakat ne yazık ki bahtımızdan günün vakti geçti.

1479 Vakit dar, bu söz geniş. Bütün ömür dar gelir bu söze.

1480 Bu dar sokaklarda mızrak oyunu oynamak, mızrak oynayanları rezil eder.

1481 Oğlum, vakit dar, halkın anlayışıysa vakitten yüz kat daha dar.

1482 Aptallara cevap susmaksa, sözü niçin bu denli uzatıyorsun?

1483 Ne ki rahmet ve kereminin kemali sayesinde Allah, çorak yerlere de yağmur verir.

"Cevabı terk etmek cevaptır" Sözü *"Aptala cevap, susmaktır"* sözünü doğrulamakta olup bu iki sözün şerhi şu anlatılacak hikâyededir.

[1484] Bir padişah vardı. Onun aklı ölü, şehveti diri bir kulu vardı.

[1485] Hizmetlerini yerine getirmeyip kötü şeyler düşünür ve iyi bir şey yaptığını sanırdı.

[1486] Padişah dedi, *maaşını azaltın. Karşı çıkarsa, adını defterden silin.*

[1487] Onun aklı az, hırsı fazlaydı. Maaşı az görünce kızıp isyan etti.

[1488] Aklı olsaydı öz eleştiri yapardı ve böylece suçunu görür, affedilirdi.

[1489] Ayağı bağlı eşek gibi tepinmeyi sürdürürse, iki ayağı birden bağlanır.

[1490] Sonra eşek, *bana bir bağ yeter,* der. Bilmez ki iki bağ, onun dönüp dolaşması yüzündendir.

Mustafa'nın -Allah'ın selâmı üzerine olsun- şu hadisinin tefsiri hakkında: *"Yüce Allah, melekleri yarattı ve onlara aklı yükledi. Hayvanları yarattı ve onlara şehveti yükledi. İnsanları yarattı ve onlara da hem aklı, hem de şehveti yükledi. Kimin aklı şehvetine üstün gelirse o meleklerden üstün olur. Kimin şehveti aklına üstün gelirse o da hayvanlardan aşağı olur."*

[1491] Bir hadiste denir ki yüce Allah, âlemdeki yaratıkları üç türlü yaratmıştır.

[1492] Bir kesim tümüyle akıl, bilgi ve cömertlikle donatılmıştır. Bu melektir ve secdeden başka bir şey bilmez.

[1493] Özünde hırs ve arzu yoktur. Saf nur olup Allah'ın aşkıyla yaşar.

[1494] Başka bir grupsa bilgiden yoksun olup otla beslenen hayvandır.

[1495] Ahırdan ve ottan başka bir şey görmediği için kötülük ve şereften haberdar değildir.

[1496] Üçüncü grupsa insanoğludur. Yarısı melekten, yarısı da eşektendir.

[1497] Eşek yarısı, aşağılığa eğilimlidir. Öteki yarısı ise yüceliğe eğilimlidir.

[1498] İlk iki grup, çatışmadan uzaktır. Beşerse bu iki karşıt boyutu yüzünden sıkıntı içindedir.

[1499] Beşer sınanmak için gruplara ayrılmıştır. İnsan görünümlü üç ayrı kesim.

[1500] Bir kesim, mutlak varlık içinde boğulmuş ve tıpkı İsa gibi melekler arasına katılmıştır.

[1501] Görünümleri insan, içleri Cebrail'dir. Öfke, heva ve dedikodudan arınmışlardır.

[1502] Riyazetten, zühtten ve savaştan arınmıştır onlar. Sanki insandan doğmamışlardır.

[1503] Diğer bir kesimse eşekler arasına katılıp katıksız hırsa ve salt şehvete dönüşmüştür.

[1504] Onlardaki Cebraillik niteliği yitip gitmiştir. Bu ev o büyük niteliğe dar gelmiştir.

[1505] Cansızlaşan kişi ölü haline gelir. Canı bu nitelikten ayrılansa eşek olup çıkar.

[1506] Bu yüzden, bu niteliği taşımayan can değersizdir. Bu söz hakikattir ve sûfî söylemiştir.

[1507] O hayvanlardan çok çabalar, sıkıntı çeker ve dünyada ince işler yapar.

[1508] Onun örebildiği tuzak ve hileler, öteki hayvanın beceremeyeceği bir şeydir.

1509 Altın sırmalı elbiseler dokumak, denizin dibinden inciler çıkarmak…

1510 Geometrinin incelikleri ya da astronomi, tıp ve felsefe…

1511 Bütün bunlar, bu dünyayla ilgili olup yedinci göğe ulaşamayacak şeylerdir.

1512 Bütün bunlar, sığırla deveye barınak olarak ahır yapmak için gereken bilgilerdir.

1513 [183a] Bu, hayvanların hayatını birkaç gün sürdürmesi içindir. Bu şaşkınlarsa bunu "sırlar" diye nitelerler.

1514 Hak yolunun ilmiyle O'ndan inen bilgiyi, gönül sahibiyle gönlü bilir.

1515 Böylelikle Allah, bu birleşim üzere güzel bir canlı yaratarak[85] onu bilgiyle dost kıldı.

1516 [Bilgiyle dost olmayan] kesimi "hayvanlar gibi[86]" diye niteler. Çünkü uykuyla uyanıklık arasında ne ilgi var?

1517 Hayvânî ruhun sadece uykusu vardır. Bu kesimdekilerin tersyüz olmuş duyguları vardır.

1518 Uyanıklık gelince hayvânî uyku kalmaz ve duygusunun tersini levhadan okur.

1519 Tıpkı uykuya dalan kişinin uyandığı zaman düşünde gördüğünün tersini görüşü gibi.

1520 Kısacası o, "aşağıların aşağısı[87]"dır. "Batanları sevmem[88]" deyip onu terk et.

"Kalplerinde hastalık olanlara gelince, bu, onların pisliklerine pislik katar[89]" ve *"onunla birçoğunu saptırırken birçoğunu yola getirir[90]"* ayetlerinin tefsiri hakkında

1521 Aşağılıktan kurtulup kendini dönüştürme yeteneği bulunmasına karşın, bu yeteneğini yitirdi.

1522 Oysa hayvanın bu yeteneği olmadığından, onun hayvanlık etmedeki mazereti açıktır.

1523 Kılavuz olan bu yetenek ondan uzaklaşınca, her yediği eşek beynidir.

1524 Belazur[91] yese afyona dönüşür ve dalgınlığı ve akılsızlığı artar.

1525 Bir başka kesimse mücadele içindedir; bir yarısı hayvanken, öteki yarısı doğruya erişip dirilmiştir.

1526 Son yarısı ilk yarısıyla çatışmaya girişip gece gündüz savaş ve çekişme içindedir.

Aklın nefisle mücadelesi Mecnun'un deveyle mücadelesine benzer: Mecnun sevgiliyi dilerken deve yavrusunu diler. Bunun üzerine Mecnun şöyle der: *"Devem geri gitmeyi arzular, bense ileri gitmeyi arzularım. Benim amacımla onunki farklı."*

1527 Bunlar, tam da Mecnun'la devesi gibidir. Biri ileri çekerken öteki inatla geri çeker.

1528 Mecnun'un arzusu yürürken Leyla'ya doğru, arkadaki yavrusuna koşar devenin arzusu.

1529 Mecnun, bir an için kendinden geçip dalsa, deve geriye doğru dönüp gelirdi.

1530 Varlığı aşk ve sevdayla dolu olduğu için, kendinden geçip dalmamasına olanak yoktu.

1531 Onu gözeten akıldı. Ne var ki Leyla'nın sevdası aklı alıp götürdü.

1532 Fakat deve tetikteydi, çevikti. Dizgininin gevşediğini görünce,

1533 Anlardı, Mecnun'un kendisinden gâfil olduğunu ve hemen yavrusuna doğru dönerdi.

1534 Mecnun kendine geldiğinde fersahlarca geri gitmiş olduğunu görürdü.

1535 Mecnun, üç günlük yolda bu durumları yaşayıp yıllarca gelgit içinde kaldı, ilerleyemedi.

1536 Deveye dedi, *ikimiz de âşık olup birbirimize zıt olduğumuza göre, biz uyumsuz yoldaşlarız.*

1537 *Sevgin ve dizginin uymaz bana. Tercihim senden ayrılmak olmalı.*

1538 Bu iki yoldaş, yolunu keser birbirinin. Bedenden sıyrılmayan can şaşırır yolunu.

1539 Can, arştan ayrı düştüğü için yoksulluk içindedir. Bedense bir dikene aşk besleyen deveyi andırır.

1540 Can yükseklere kanat açarken, beden toprağa dört elle sarılmıştır.

1541 Vatan için ölen sen benimle oldukça, benim canım Leyla'dan uzak kalacak demektir.

1542 Mûsa kavminin yıllar süren çöl macerası gibi benim de bu haller içinde zamanım geçti.

1543 Kavuşmaya sadece iki adım varken senin hilen yüzünden altmış yıl yolda kaldım.

1544 Yol yakın ve oldukça geç kaldım. Bu binicilikten bıkıp usandım.

1545 Üzüntüden yandım, artık yeter, diyerek kendini devenin üstünden aşağı attı.

1546 Geniş çöl ona dar geldi de kendini taşların üstüne attı.

1547 O yiğit, kendini aşağı öyle bir attı ki vücudu yara bere içinde kaldı.

1548 Kendini yere bu şekilde atınca kazarâ ayağı da kırıldı.

1549 Ayağını sardı ve dedi, *onun çevgeninin ucunda top olur yuvarlanarak giderim.*

1550 Bundan dolayı güzel sözlü bilge (Senâî), beden atından inmeyen biniciye lanet eder.

1551 [183b] Mevla aşkı Leyla aşkından nasıl geri kalır? O'nun için top olup yuvarlanmak daha güzeldir.

1552 Top olup da aşk çevgeni ucunda doğruluk böğrü üstünde yuvarlan ha yuvarlan!

1553 Önceki yolculuğumuz deve üzerindeyken, bundan sonraki yolculuğumuz Allah'ın çekimiyle gerçekleşir.

1554 Böyle bir yolculuk, cinlerin ve insanların çabalarıyla gerçekleşen yolculuktan ayrıdır.

1555 Bu çekim, sıradan çekimlere benzemez. Onu ancak Ahmed'in fazileti ortaya çıkarmıştır.

Kölenin ücretinin azlığı konusunda padişaha şikayet mektubu yazması

1556 Padişaha mesaj yazan köleyi anlatmak için hikâyeyi kısa kes.

1557 O, nazik padişahın huzuruna kavga, iddia ve öfke dolu bir hikâye gönderir.

1558 Beden mektuptur, içine bak onun. Padişaha layıksa o zaman götür.

1559 Bir köşeye git, mektubu açıp oku. Bak bakalım, içindeki sözler, padişahlara uygun mu?

1560 Uygun değilse yırt onu. Çözüm üret, başka bir mektup yaz.

1561 Fakat beden mektubunu açmak kolaydır sanma. Yoksa gönül sırrını herkes görürdü açıkça.

[1562] Mektubu açmak ne kadar da çetindir; aşık oynayan çocukların değil, yiğitlerin işidir.

[1563] Hırs ve arzuyla yoğrulduğumuz için hepimiz fihristle (başlıkla) yetiniriz.

[1564] Mektupta yazılanları öyle bilsinler diye o fihrist, insanların geneline bir tuzaktır.

[1565] Mektubu aç, bu söze omuz silkme. Allah, doğru olanı en iyi bilendir.

[1566] Başlık, dille ikrar gibidir. Sen, kalp mektubunun metnini kontrol et.

[1567] İkrarınla uyuşuyor mu? Kontrol et ki yaptığın münafıkça olmasın.

[1568] Ağır bir çuval taşırken çuvalı kontrol etmekten geri kalmamalı.

[1569] Çuvalda iyi ya da kötü neyin var, bir bak. Taşımaya değerse o zaman taşı.

[1570] Değilse, çuvalından taşları boşaltıp bu boş ve onur kırıcı işten sıyrıl.

[1571] Çuvala olgun padişah ve sultanlara götürülebilecek şeyler doldur.

Sarığını çalana, *"Açıp ne götürdüğüne bir bak da ondan sonra götür"* diye bağıran büyük sarıklı fakihin hikâyesi

[1572] Bir fakih, eski püskü kumaşları toplayıp sarığının içine sarmıştı.

[1573] Amacı, Kabe çevresinde bir topluluk içine girdiğinde sarığının büyük görünmesiydi.

[1574] Elbiselerden eski kumaşları sökmüş ve sarığın dışı bunlar yüzünden kocaman olmuştu.

[1575] Sarığın dışı cennet kıyafetini andırırken, iç tarafı münafığın içi gibi rezil ve çirkindi.

[1576] Hırka, pamuk ve deri parçaları, sarığın içinde gömülüydü.

[1577] Bir sabah bu görkemli haliyle bir şeyler elde etmek düşüncesiyle medreseye yöneldi.

[1578] Karanlık yolda bir soyguncu, mesleğini icra etmek üzere bekliyordu.

[1579] Fakihin başından sarığı kaptı ve işini sonuçlandırmak için koşmaya başladı.

[1580] Sonra fakih ona bağırdı, *oğlum sarığı aç da ondan sonra götür.*

[1581] *Böyle dört kanatla uçarken, götürdüğün hediyeyi açıp bak.*

[1582] *Onu kendi elinle açıp yokla da ondan sonra götür, helal ettim.*

[1583] Kaçarken sarığı açınca yüz binlerce paçavra yola saçıldı.

[1584] Elinde, onun işe yaramaz kocaman sarığından geriye bir karış eski kumaş kaldı.

[1585] Bre ayarsız, şu sahtekârlığınla beni işimden alıkoydun, diye hırka parçalarını yere çaldı.

Dünyanın dünyalılara hal diliyle öğüt vermesi ve kendisinden vefa bekleyenlere vefasızlığını göstermesi

[1586] Dedi, *sahtekârlık yaptım, ama sana öğüt vermek için olan biteni anlattım.*

[1587] Aynı şekilde dünya da kendini güzel gösterse de seslenip vefasızlığını söyler sonra.

[1588] [184a] Ustam, bu oluş ve bozuluşta, sahtekârlık oluş demektir, öğüt ise bozuluş.

[1589] Oluş, *gel* der, *benim ayağım uğurlu.* Bozuluşsa, *git* der, *ben bir hiçim.*

[1590] Ey baharların güzelliğine şaşırıp kalan, güzün sarılığına ve soğukluğuna bak.

1591 Gündüz güneşin doğuşunu güzel gördün. Ama bir de gün batımında ölümünü anımsa.

1592 Şu güzel gökyüzünde dolunayı görürsün. Onun ay sonundaki hüsranını da gör.

1593 Güzelliğiyle insanların sevgilisi olan bir çocuk, gün gelir bunaklaşıp insanlara rezil olur.

1594 Gümüş bedenler seni avlasa da yaşlandıktan sonra pamuk tarlasına dönmüş vücutlara bak.

1595 Behey yağlı yemekleri gören, onlardan kaynaklanan pisliği de tuvalette gör.

1596 Pisliğe de ki, *o güzelliğin nerede? Tabaktaki lezzetin, içliliğin ve kokun nerede?*

1597 Der ki sana, *o yemdi, bense tuzak. Sen avlanınca yem kayboldu.*

1598 Ustalıkta ustaları kıskandıran nice parmak, sonunda titrek hale gelir.

1599 Baygın bakan güzel gözler, sonunda fersizleşip sulanmaya başlar.

1600 Aslanlar arasında yürüyen yiğit, sonunda yenik düşer farelere.

1601 O uzak görüşlü sanatkâr kişiyi, sonunda bunayıp kocamış bir eşeğe dönmüş görürsün.

1602 Aklı baştan alan dalgalı saçlar, sonunda şapşal eşeğin çirkin kuyruğuna döner.

1603 Onun önce görkemli varoluşuna, sonra da bozulup rezil duruma gelişine bak.

1604 Çünkü o, gözlerinin önünde tuzağı açıkça gösterdi ve ham kişiyi hüsrana uğrattı.

1605 Öyleyse deme artık, dünya beni hileyle aldattı. Yoksa aklım onun tuzağından kaçardı.

1606 Şu altın gerdanlığın ve kuşağın nasıl bir prangaya ve zincire dönüştüğüne bir bak.

1607 Aynı şekilde âlemin her parçasını düşünüp ilk haliyle son halini göz önünde bulundur.

1608 Kim daha çok bakarsa âhire, daha mutludur. Kim daha çok bakarsa ahıra, daha kovulmuştur.

1609 Görüyorsun, her biri ay gibi güzel yüzlü. İlk hali görülünce son hali gör.

1610 [Gör] de tek gözlü İblis gibi olma. O, soysuz gibi yarısını görür, yarısını görmez.

1611 Âdem'deki çamuru gördü de dini görmedi[92]. Bu dünyayı gördü de öteki gözünü açıp o dünyayı görmedi.

1612 Erkeklerin kadınlara üstünlüğü, a yiğit, güçlü oluşlarından ve çalışıp kazanmalarından dolayı değildir.

1613 Behey kör, yoksa kuvvetlerinden dolayı fil ve aslan, insandan üstün olurdu.

1614 Ey anlık düşünen, erkeğin kadına üstün olması, erkeğin işin sonunu daha iyi görmesindendir.

1615 İşin sonunu görmede yetersiz olan erkek, işin sonunu görenlerden, kadın kadar geridedir.

1616 Dünyadan, birbirinin karşıtı iki ses yükselir. Acaba sen hangisine uygunsun?

1617 Seslerden biri, sakınanlar için diriliştir. Ötekiyse bozguncular için aldatmacadır.

1618 [Dünya der ki] iyi bak, ben dikenli bir çiçeğim. Çiçeğim dökülür, dikenli dallarım kalır.

1619 Çiçeğinin sesi, çiçekçi geldi, diye seslenirken, dikeninin sesi de bize yaklaşma, der.

1620 Birini benimsersen, ötekinden yoksun kalırsın. Çünkü seven, sevdiğinin karşıtına sağırdır.

1621 Bir ses, *işte buradayım,* derken, öteki ses de, *benim sonuma bak,* der.

1622 Karşında hazır bulundurduğum,

hile ve tuzaktır. Öyleyse, sonrakinin görüntüsünü ilkinin aynasından gör.

1623 Bu iki çuvaldan birine girdiğinde ötekinin karşıtısın, ötekine uygun değilsin demektir.

1624 Yiğitlerin akıl ve kulaklarının duyduklarını duyana ne mutlu.

1625 Evi [ilk önce kim] boş bulursa [o] yerleşir. Artık ondan başkası uygunsuz ya da tuhaf görünür.

1626 İçine idrar dolmuş yeni testideki pisliği, su temizleyemez.

1627 Dünyada her şey bir şeyi çeker. Küfür kâfiri, doğru yol doğru kişiyi çeker.

1628 Kehribar da vardır, mıknatıs da. Sen demir ya da saman olduğun sürece bir ağa takılırsın.

1629 Demirsen, seni mıknatıs çeker. Samansan, kehribar çevresinde mekik dokursun.

1630 İyilerle dost olmayan, kaçınılmaz olarak kötülerin yanında komşu olur.

1631 Mûsa, Kıpti açısından çok kötüdür. Hâman ise Musevi açısından hiç istenmeyen biridir.

1632 Hâman'ın canı Kıpti'yi çeker. Mûsa'nın canıysa Musevi'yi arar.

1633 Eşeğin midesi çekse çekse samanı çeker. Âdem'in midesi ise buğday suyunu çeker.

1634 [184b] Karanlık yüzünden birini tanıyamazsan, onun kendine önder seçtiği kişiye bak.

Şu hususların açıklanması: ârif için Hakk'ın nurundan bir gıda vardır. *"Rabbimin katında gecelerim ve beni yedirip içirir." "Açlık, Allah'ın yemeğidir; onunla sıddıkların bedenlerini diri tutar."* Yani açlıkta Allah'ın yemeği ulaşır.

1635 Çünkü her yavru annesinin ardınca gider ve böylece türü anlaşılır.

1636 İnsanın sütü göğüsten gelirken, eşeğin sütü [gövdesinin] alt yarısından gelir.

1637 Adalet, paylaştırıcı ve bölüştürücüdür. Şurası şaşırtıcıdır ki [bunda] cebir ve zulüm yoktur.

1638 Cebir olsaydı, pişmanlık olur muydu? Zulüm olsaydı, koruyuculuk olur muydu?

1639 Gün sona erdi, ders yarına kalsın. Sırrımızın güne sığması mümkün mü?

1640 Ey fâsığın sözüne ve hilesine güvenip itimat eden…

1641 Köpükten bir kubbe yapmış oldun. Sonuçta bu, ipi son derece gevşek bir çadırdır.

1642 İkiyüzlülük şimşek gibidir ve yolcular, onun ışığında yollarını göremezler.

1643 Bu dünyanın ve dünya ehlinin elleri boştur. İkisi de vefasızlıkta gönül birliği içindedir.

1644 Dünya oğlu, tıpkı dünya gibi vefasızdır. Sana yüzünü dönse de yüz çevirecektir.

1645 O âlem ehli ise tıpkı o âlem gibi iyilik içinde olup sonsuza dek sözünde durur.

1646 Zaten iki peygamberin zıtlaştığı ve birbirinin mucizelerini aldığı nerde görülmüş?

1647 O dünyanın meyvesi çürür mü hiç? Aklî mutluluk hüzne dönüşmez.

1648 Nefis vefasızdır, bu yüzden öldürülmeyi hak eder. Kendisi de kıblesi de alçaktır.

1649 Bu meclis nefislere lâyıktır. Ölüye mezar ve kefen yaraşır.

1650 Nefis zeki olup incelikleri bilse de kıblesi dünyadır, [bu yüzden] onu ölü say.

1651 Hakk'ın vahiy suyu bu ölüye ulaştı ve ölü topraktan diri [bir varlık] ortaya çıktı.

1652 Vahiy gelmedikçe, "ömrü uzun olsun" sözüne sevinip [yüzünün] al al olmasına aldanma.

1653 Yok olup gitmeyen sesle ünü ve batmayan güneşin ışığını ara.

1654 O ince sanatlar, sözler ve konuşmalar Firavun topluluğudur. Ecelse Nil suyu gibidir.

1655 Onların revacı, görkem ve albenisi insanları kendine çekse de…

1656 Büyücülerin büyüsü say hepsini. Ejderhaya dönüşen değnek bil ölümü de.

1657 Büyülerin tümünü bir lokmada yutuverdi. Geceyle dolu dünyaydı, onu sabah yedi.

1658 Bu yiyişle ışık artıp çoğalmamıştır, önceden nasılsa şimdi de öyledir.

1659 Eseri artmış, ama özü artmamıştır. Özün artması ve âfetlere uğraması söz konusu değildir.

1660 Hak, dünyayı meydana getirmekle artmamıştır. Önce olmayan şey şimdi de olmamıştır.

1661 Ancak insanların var edilişiyle eser artmıştır. Bu iki artış arasında fark vardır.

1662 Eserin artışı, sıfatları ve yaptıkları ortaya çıksın diye O'nun [yaratışını] sergilemesidir.

1663 Her özün artışı, onun sonradan varlık kazandığının ve nedenlere bağlı olduğunun delilidir.

"Mûsa içinde bir korku duydu. Korkma, dedik, üstün olan sensin[93]" ayetinin yorumu

1664 *Büyü de hayran edicidir,* dedi *Mûsa, nasıl yapayım? Çünkü insanlarda ayırt etme gücü yok.*

1665 Hak dedi, *ayırt edişi çıkarırım ortaya. Ayırt edemeyen aklı görür kılarım.*

1666 *Deniz gibi köpürmüş olsalar da korkma Mûsa, sen üstün geleceksin.*

1667 Onun çağında büyü bir övünçtü. [Fakat] değnek yılan olunca onlar utandılar.

1668 Herkesin güzellik ve tatlılık iddiası vardır, [ama] tatlılıkların mihenk taşı ölüm taşıdır.

1669 Büyü gitti, mucizesi geçti Mûsa'nın. İkisinin de leğeni düştü varlık damından.

1670 Büyünün ününden geriye lanetten başka ne kaldı? Yücelikten başka ne kaldı dinin ününden geriye?

1671 Erkeğe kadına ölçüt gizli kaldığından, gir sıraya ey sahte, konuş şimdi.

1672 [185a] Şimdi konuşma zamanı, çünkü kayıptır mihenk. Elden ele gezdirirler seni değerli diyerek.

1673 Kalp altın, hep böbürlenerek der, *ey som altın, benim senden neyim eksik?*

1674 Altın der ki *evet yoldaş, fakat mihenk taşı geliyor, hazır ol.*

1675 Bedenin ölümü sır ehline hediyedir[94]. Makas, saf altının neyini eksiltir?

1676 Sahte eğer kendi sonunu görebilseydi, sonradan kararacağı yerde önceden kararırdı.

1677 Görünüş olarak ilk baştan siyah olsaydı, nifak ve kötülükten uzak kalmış olurdu.

1678 [Böylece] erdem iksirini arar ve aklı iki yüzlülüğüne galip gelirdi.

1679 Kendi durumu yüzünden kırılsaydı gönlü, kırıkları tedavi eden kırıkçıyı önünde görürdü.

1680 İşin sonunu görüp de kırılan, kırıkçı tarafından anında sarılıp tedavi edilir.

1681 Erdem, bakırları iksire doğru sürer. Altın kaplama olansa ihsandan yoksun kalır.

1682 Behey altın kaplama, iddialaşma, bak böyle kör kalacak değil alıcın.

1683 Mahşer ışığı onların gözlerini açar da senin göz bağlayıcılığını rezil eder.

1684 İşin sonunu görenlere bir bak; canlar onlara imreniyor, onları kıskanıyor gözler.

1685 [Sadece] şu anı görenlere ve asıl sırrı bırakıp bozuk sırrı alanlara bir bak.

1686 Bilgisizlik ve kuşku içindeki anlık görenlere bir bak; gerçek sabahla yalancı sabah onlara birdir.

1687 Delikanlı, yalancı sabah, yüz binlerce kervanı yokluğa düşürmüştür.

1688 Sahtesi yapılmamış hiçbir para yoktur. Mihengi ve makası olmayan canın vay haline!

İddiacıyı iddiadan alıkoymak ve itaati ona emretmek

1689 Ebu Museylem[95] dedi, *ben Ahmed'im. Sanatımla Ahmed'in dinini altüst ettim.*

1690 Ebu Museylem'e, *fazla gururlanma,* de, *işin öncesine aldanmayıp sona bak.*

1691 *Çevrene insan toplama hırsıyla bu önderliğe kalkışma, arkadan git ki mum önden gitsin.*

1692 Mum, varılmak istenen yeri ay gibi gösterir ve orda yem mi var, tuzak mı var, anlaşılır.

1693 İstesen de istemesen de lamba sayesinde doğanın da karganın da görüntüsü görünür.

1694 Yoksa bu kargalar hileye başvurup akdoğanların sesini öğrenmişlerdir.

1695 Bir yiğit Hüdhüd'ün sesini öğrense bile, Hüdhüd'ün sırrını ve Sebe'nin mesajını nerden bilecek?

1696 Doğal sesi yapay sesten ve şahların tacını Hüdhüdlerin tacından ayırt et.

1697 Dervişlerin sözleriyle âriflerin nüktelerini dillerine dolamış bu utanmazlar.

1698 Geçmiş ümmetlerin helak oluşu hep sandal ağacını öd ağacı sanmalarındandır.

1699 Aslında ayırt etme yetileri vardı, ama hırs ve açgözlülük onları kör ve sağır etti.

1700 Körlerin körlüğü uzak değildir rahmetten[96]. Mazur sayılmayan, hırs körlüğüdür.

1701 Şahın çarmıhı merhametten uzak değildir. Kıskançlık çarmıhındaysa bağışlanma yoktur.

1702 Ey balık, ileriye bak, gör tuzağı. Pisboğazlık ileriyi gören gözünü kapatmış senin.

1703 İki gözünle gör öncesini sonrasını. Tek gözlü olma lanetli İblis gibi.

1704 Tek gözlü, salt yaşadığı anı görüp hayvanlar gibi işin sonundan habersiz olandır.

1705 Sığırın iki gözü diyet bakımından tek bir göz gibidir, çünkü önemi yoktur.

1706 Sığırın iki gözü yarım bedele (katil diyetinin yarısına) karşılık gelir. Çünkü onun iki gözü senin gözünden destek alır.

1707 Bir insanın bir gözünü çıkarsan, diyet olarak yarım bedel (katil diyetinin yarısı) uygun olur.

1708 Çünkü insan gözü kendi başına, dostunun iki gözü olmaksızın iş görür.

1709 Eşeğin gözü başı sonu göremediği için, iki gözlü de olsa tek gözlü hükmündedir.

1710 Bu sözün sonu yok. Hani o saf adam, ekmek tamahıyla mektup yazıyordu…

Kölenin ücretini istemek için mektup yazışına ilişkin öykünün sonu

1711 Mektup yazmadan önce aşçının yanına gidip dedi, *ey cömert şahın mutfağından cimrilik eden…*

1712 Ücretimin bu kadar azaltılması, şahtan ve himmetinden uzak bir iş olarak görünüyor.

1713 [Aşçı] dedi, *[şah,] cimrilik ve tutumluluk olsun diye değil, maslahat için böyle buyurmuştur.*

1714 [Köle] dedi, *bu söz dedikodudur. Şah katında eski altın bile toprak değerindedir.*

1715 Aşçı on türlü delil ileri sürdü, o da taşıdığı tamah yüzünden hepsini reddetti.

1716 [185b] Dedi, *siz bunları kasten yapıyorsunuz.* [Aşçı] dedi, *hayır, bir emir kuluyuz.*

1717 Bunu ikincil olanlara değil birincil olana yükle. Yaya suç bulma, ok kolun ürünüdür.

1718 "Attığında sen atmadın[97]" sınamadır. Peygamber'i suçlama, çünkü bu Allah'tandır.

1719 Su baştan bulanır, behey şaşkın, gözünü biraz açıp daha beriye bak.

1720 Kuşluk vakti maaşı az ödenince ileri geri konuşmaya başladı, fakat bir yararı olmadı.

1721 [Köle] öfke ve üzüntüsünden bir kulübeye girerek şaha öfke dolu bir mektup yazdı.

1722 Mektupta şaha övgüler düzerek şahın iyilik ve cömertliğine ilişkin inciler döktürdü:

1723 *"İhtiyaç sahiplerinin ihtiyaçlarını gidermede elin denizden ve buluttan daha açık senin.*

1724 *Çünkü bulut, verdiğini ağlayarak verir. Avucunsa gülerek art arda sofralar kurar."*

1725 Mektubun dışyüzü övgü olmakla birlikte övgüden öfkenin kokusunun izleri beliriyordu.

1726 Bu yüzden bütün işin nursuz ve çirkindir. Çünkü uzak mı uzaksın fıtrat nurundan[98].

1727 Alçakların işleri kötüye gider. Taze meyve gibi çabucak çürür.

1728 Dünyanın canlılığı çabuk yok olur. Çünkü dünya "oluş ve yok oluş" âlemine mensuptur.

1729 Övgücünün içinde düşmanlıklar olunca övgüsünden gönüller hoş olmaz.

1730 Kinden ve nefretten arın ey gönül. Arın da ondan sonra "Hamd" okuyup çevikleş.

1731 Dilde "Hamd", içte gönülsüzlük, dil ile yapılmış hile ya da efsun demektir.

1732 Bu yüzden Allah der ki *görünüşe bakmam ben, içe bakarım.*

Övgücüsü olduğu kişiye zevahiri kurtarmak için teşekkür eden, ama içindeki hüzün ve tasanın kokusu ve kılığının döküklüğü nedeniyle teşekkürlerinin boş laf ve yalan olduğu anlaşılan övgücünün hikâyesi

1733 Biri sırtında bir hırkayla çıka geldi Irak'tan. Dostları ayrılıktan sordular.

1734 Dedi, *evet ayrılık vardı, ancak yolculuk benim için çok kutlu ve muştuluydu.*

1735 *Öyle ki halife bana on hilat verdi, ona yüz övgü ve sena feda olsun.*

1736 Teşekkürler edip hamtlar düzüyordu. Teşekkür etmede ölçüyü kaçırmıştı.

[1737] Sonunda ona, *senin şu perişan halin, dediler, yalanına tanıklık ediyor.*

[1738] *Beden çıplak, baş açık, vaziyet yanık; teşekkürü çalmış ya da bir yerden öğrenmişsin.*

[1739] *İşe yaramaz başınla ayağında, efendine teşekkürünle övgünün göstergesi hani?*

[1740] *Dilin o padişaha övgüler düzse de yedi organın yakınıp duruyor.*

[1741] *O şahın, o eli açık sultanın cömertliğinden payına bir ayakkabıyla pantolon düşmedi mi?*

[1742] Dedi, *onun verdiklerini bağışladım ben. Gönlümü alma konusunda beyin kusuru yok.*

[1743] *Beyden bütün bahşişleri alıp yetim ve yoksullara dağıttım.*

[1744] *Mal verip karşılığında uzun ömür aldım. Çünkü ben bir zâhidim.*

[1745] O zaman ona dediler, *mübarek ola, mal gitti de, içinden çıkan şu kara duman neyin nesi?*

[1746] *İçerinde diken gibi yüz hoşnutsuzluk var. Hüzün, sevincin göstergesi olur mu hiç?*

[1747] *Olup bitene ilişkin söylediğin doğruysa, aşk, geçiş ve hoşnutluk belirtisi hani?*

[1748] *Varsayalım mal gitti, peki gönül rızan nerede? Sel gelip geçtiyse selin izi hani?*

[1749] *Siyahtı gözün, cana can katardı hani, diyelim ki cana can katışı kalmadı, peki neden puslandı?*

[1750] *Her şeyden geçişin göstergesi hani, ey turşu surat? Eğri sözünün kokusu geliyor, sus.*

[1751] Her şeyden geçişin içerde yüz göstergesi olur. Yüz belirtisi olur iyiliğin.

[1752] Her şeyden geçişte mal telef olsa da onun yerine insanın içinde yüz hayat doğar.

[1753] Hakk'ın toprağına temiz tohumlar ekeceksin de gelir olmayacak ha?

[1754] O'nun bahçelerinde başak bitmeyecekse Allah'ın arzının genişliği[99] ne demek oluyor?

[1755] Bu yokluk toprağı ürünsüz olmadığına göre, Allah'ın toprağı nasıl ürünsüz olur? O geniştir.

[1756] Bu toprakta O'nun ürünü sınırsızdır. Bire en az yedi yüz verir[100].

[1757] [186a] Hamd ettin, peki nerede [sende] hamd edenlerin belirtisi? Ne dışında iz var, ne de içinde.

[1758] Ârifin Allah'a hamdı, elbet doğrudur. Çünkü onun hamdına eli ayağı tanık olmuştur.

[1759] Onu bedeninin karanlık kuyusundan çekip almış, dünya zindanının dibinden kurtarmıştır.

[1760] Giysisi takva atlasıdır, içi aydınlıktır ve omzunda hamd ayetinden heybesi vardır.

[1761] İğreti dünyadan kurtulmuş, gül bahçesinde akar suyun kıyısında oturmaktadır[101].

[1762] Üstün çabalarının sırrından bir tahttır oturduğu. Makamı, konumu ve derecesi ise...

[1763] Doğruluk makamı[102] olup orada bütün doğrular, neşe içindedirler ve yüzleri dipdiridir.

[1764] Hamdleri, gül bahçesinin bahara hamd edişi gibidir. Onun yüz belirtisi ve yüz coşkusu vardır.

[1765] Baharına pınar, hurma gibi bitkilerle, çiçek dolu bağlar bahçeler tanıktır.

[1766] Her yanda binlerce güzel yüzlü tanık var ve [her biri] tanıklıkta midyedeki inci gibi.

[1767] Nefesinden kötü sırrın kokusu geliyor. A geveze, hüzün başına ve yüzüne vurmuş.

1768 Meydanda yetkin koku alıcılar var, sinsice yaygara etmeyi ve boş konuşmayı kes.

1769 Söz etme miskten, çünkü nefesindeki soğan kokusu sırrı açıklıyor.

1770 Gül reçeli yedim diyorsun, ama sarımsak kokusu diyor ki boş konuşma.

1771 Gönül büyük bir ev gibidir ve gönül evinin gizli komşuları vardır.

1772 [Onlar] pencerelerden ve duvar aralıklarından sırlardan haberdar olurlar.

1773 Ev sahibinin farkında olmadığı ve hiç kaygı duymadığı aralıktan sırları öğrenirler.

1774 Şeytan ve adamlarının insanın durumundan gizlice koku aldığını Kur'an'dan oku[103].

1775 Somut ve bilinen yollardan olmadığı için insanın fark etmediği yoldan gelir şeytan.

1776 Kuyumcular arasında hileye kalkışma. Bre alçak sahte, mihenge laf söylemeye kalkma.

1777 Mihengin gerçek altınla sahtesini ayırt etme gücü vardır. Çünkü Allah onu cisimle kalbin sultanı kıldı.

1778 Şeytanlar, saydam olmadıkları halde sır, düşünce ve davranışımızı bildiklerinden…

1779 İnsanın içine hırsızlama yolları var. Biz onların hırsızlıkları yüzünden perişanız.

1780 Her an bir yanlışa ve zarara yol açarlar. Deliklerin ve yarıkların sahibidir onlar.

1781 Öyleyse dünyadaki aydınlık (saydam) canlar, gizli hallerden ne diye habersiz olsun?

1782 Gökyüzünü mesken tutan ruhlar, senin meskeninde şeytanlardan aşağı mıdır?

1783 Şeytan gökyüzüne hırsızca gider ve yakıcı yıldız (göktaşı)ın saldırısına uğrar.

1784 Savaşta isyankârın mızrak darbesiyle düşüşü gibi gökyüzünden baş aşağı düşer.

1785 Güzel ruhların kıskanması nedeniyle şeytanlar gökten tepetaklak aşağı atılırlar.

1786 Sen çolak, topal, kör ve sağır olabilirsin ama ulu ruhlara bu yakıştırmayı yapma.

1787 Utan, lafı uzatma ve debelenip durma. Çünkü bedenin ötesinde bir çok casus vardır.

İlahî tabiplerin din ve gönül hastalıklarını müridin ve yabancının yüzünden, konuşma tarzından ve gözünün renginden ve bütün bunlar olmadığı zaman da gönül yoluyla anlamaları; çünkü "onlar kalplerin casuslarıdır, onlara karşı dürüst davranın".

1788 Bu beden tabipleri bilgindirler ve senin hastalığına senden daha vâkıftırlar.

1789 İdrardan durumu anlarlar. Oysa sen ona baktığında hasta olduğunu anlamazsın.

1790 Nabzından, renginden ve soluğundan senin her türlü hastalığını anlarlar.

1791 Öyleyse dünyadaki ilahî tabipler, konuşmadığın halde durumunu nasıl anlamazlar?

1792 Hem nabzından, hem gözünden, hem renginden, sendeki yüz hastalığı görürler hemen.

1793 Belirtilere ihtiyaç duyanlar, yeni yetme tabiplerdir ancak.

1794 Kâmil olanlar, uzaktan senin adını duyunca senin varlığının derinliğine inerler.

1795 Hatta sen doğmadan yıllar önce senin durumlarını görmüşlerdir.

Bâyezid'in yıllar önce Ebu'l-Hasan Harakânî'nin doğuşunu, [186b] yüzünün şeklini ve tavırlarını bir bir haber vermesi ve tarihçilerin gözlemlemek üzere bu bilgileri yazmaları

1796 Ebu'l-Hasan'ın durumuyla ilgili olarak Bâyezid'in hikâyesini duydun mu?

1797 Bir gün o takva sultanı müritleriyle birlikte ovaya ve sahraya doğru gidiyordu.

1798 Rey dolaylarındayken ansızın ona Harakan tarafından güzel bir koku geldi.

1799 O yana bakıp iştiyakla inledi ve rüzgârın getirdiği kokuyu kokladı.

1800 Güzel kokuyu aşkla içine çekiyor ve ruhu rüzgârdan şarap tadıyordu.

1801 Hani buzlu suyla dolu testinin yüzünde ter gibi su damlaları belirir...

1802 Ve testinin içinden su sızmadığı halde havanın soğukluğundan su damlaları oluşur ya...

1803 Koku getiren rüzgâr da ona su olmuş ve su onun için saf şaraba dönüşmüştü.

1804 Onda sarhoşluk belirtileri belirince bir mürit hemen meseleyi anlamaya çalıştı.

1805 Sonra sordu, beş [duyu] ile altı [yön] perdesinin dışında olan bu güzel haller...

1806 Bazen kızarıp bazen sararıyor, bazen de bembeyaz yüzün. Durum nedir, muştu mu var?

1807 Kokluyorsun, ama görünürde gül yok. Gaypten ve küllün gül bahçesindendir kuşkusuz.

1808 Sen murada erenlerin canlarının muradısın; her an gaypten mesaj ve mektup alırsın.

1809 Yakub gibi Yusuf'tan şifa kokusu gelir her an burnuna.

1810 Bize bir damla dök o testiden. O bahçeden azıcık anlat bize.

1811 Ey ululuğun görkemi, dudağımız kurumuşken tek başına içmene alışık değiliz.

1812 Ey bir çırpıda gökleri dolaşan çevik hareketli, içtiğinden bir damla da bize dök.

1813 Zamanda meclisin senden başka efendisi yok, şahım, dostlarını gözet.

1814 Bu şarabı el altından içmek ne mümkün? Kesinlikle rezil eder adamı şarap.

1815 Kokuyu gizleyip yok etse bile sarhoş gözünü ne yapacak?

1816 Zaten bu koku, yüz binlerce perdeyle gizlenebilecek, bu dünyaya ait bir koku değil.

1817 Keskinliğiyle dolup taştı ovalar. Ova nedir ki, dokuz göğü de geçti.

1818 Bu küpün ağzını çamurla kapama, çünkü bu çıplak örtü kabul etmez.

1819 Ey sır bilip sır söyleyen, doğanının avladığını lutfeyleyip açıkla.

1820 Dedi, *şaşırtıcı bir koku geldi bana; tıpkı Peygamber'e Yemen'den gelen koku gibi...*[104]

1821 Muhammed demişti, *sabâ eliyle Yemen'den Allah'ın kokusu geliyor bana.*

1822 Râmin'in kokusu geliyor Vîs'in canından[105]. Üveys'ten de Allah'ın kokusu geliyor.

1823 Üveys'ten, Karan'dan şaşırtıcı bir koku, Peygamber'i mest edip neşelendirmişti.

1824 Üveys kendinden arındığı için, yere ait olan, göğe ait hale gelmişti.

1825 Şekere yatırılmış helile[106] artık acı tattan arınmış olur.

1826 Bizden ve benden arınmış olan helile, helile görünümlü olsa da tadı öyle değildir.

1827 Bu sözün sonu yok, geri dön. O yiğit, gayb vahyine ilişkin ne söyledi, bir bakalım.

Peygamber -Allah'ın salât ve selamı üzerine olsun- sözü: *"Yemen tarafından burnuma Rahman'ın kokusu geliyor"*

1828 [Bâyezid] dedi, *bu yandan bir dostun kokusu geliyor. Şu köye bir padişah ulaşıyor.*

1829 *Şu kadar yıl sonra bir şah doğacak ve göklere çadır kuracak.*

1830 *Hak bahçesinden dolayı gül renkli olacak yüzü. Makam olarak ilerde olacak benden.*

1831 Adı nedir? *Adı Ebu'l-Hasan,* deyip kaşından çenesine varıncaya dek eşkalini açıkladı.

1832 Boyunu, rengini, şeklini, yüzünü ve saçını birer birer açıkladı.

1833 Ruhunun eşkalini de belirtti. Niteliklerinden, tutacağı yoldan ve konumundan söz etti.

1834 Bedenin eşkali beden gibi gelip geçicidir. Ona pek gönül verme, çünkü o bir saatliktir.

1835 Tabiî ruhun eşkali de yok olur. Gökte olan canın eşkaline ulaşmaya çalış.

1836 Onun cismi yerde bir lamba gibi. Nuru ise yedinci göğün tepesindedir.

1837 Güneşin ışıkları evin içindeyken, küresi dördüncü göktedir.

1838 Gülün görüntüsü şaka olsun diye burnun altındayken, kokusu beynin tavanındadır.

1839 [187a] Uyuyan adam Aden'de kâbus görmüş, buysa vücuduna ter olarak yansımıştır.

1840 Mısır'da gömlek bir muhterise rehinken, Kenan şehri gömleğin kokusuyla dolmuştur.

1841 O sırada Bâyezid'in söylediklerini tarih olarak yazıp sonucu beklemeye başladılar.

1842 Belirtilen zaman ve tarih gelip çatınca o şah gelip saltanata zar attı.

1843 Yıllar geçip Bayezid öldükten sonra Ebu'l-Hasan dünyaya geldi.

1844 Onun takva ve cömertlikle ilgili bütün huyları o sultanın dediği gibi çıktı.

1845 Onun kılavuzu Levh-i Mahfuz'dur. Neden mahfuzdur? Elbette hatadan.

1846 Bu ne astrolojidir, ne fal, ne de rüya. Allah'ın vahyidir. Doğrusunu Allah daha iyi bilir.

1847 Avamdan gizlemek için konuşurken sûfiler buna gönül vahyi derler.

1848 Say ki gönül vahyidir. Zaten [gönül] O'nun baktığı yerdir[107]. Gönül O'ndan haberdarsa hata nasıl olur?

1849 Ey inanan, "Allah'ın nuruyla bakar[108]" oldun ve hatayla yanılgıdan güvene erdin.

Allah'ın verdiği yiyecekten sûfinin gönül ve can ücretinin eksiltilişi

1850 Sûfi yoksulluk yüzünden üzüntüye düşünce, bu yoksulluk ona bakıcı ve besin olur.

1851 Çünkü cennet zorluklardan filizlenir[109] ve merhamet umutsuz düşkünün nasibidir.

1852 Üstünlük sergileyip başları ezen kimseye Hakk'ın ve halkın merhameti yönelmez.

1853 Bu sözün sonu yoktur. O genç ücretinin azlığı yüzünden güçten düşmüştü hani…

1854 Rızkı azalıp da kara taşı inciye ve kendisi denize dönüşen sûfiye ne mutlu.

1855 Özel ödenekten haberdar olan, yakınlaşmaya ve maaşın verildiği makama lâyık olur.

1856 Ruhunun ödeneği eksilince kişinin canı bu eksiklik yüzünden titremeye başlar.

1857 Bir yanlışlığa düştüğünü ve hoşnutluk bahçesinin altüst olduğunu böylece anlar.

1858 Tıpkı ekinin eksik gelmesi üzerine harman sahibine yazı yazan kişi gibi…

1859 [Kölenin] mektubunu adaletli yöneticiye götürdüler. O, mektubu okudu ve yanıt vermedi.

1860 Dedi, *yemekten başka derdi yok onun. Öyleyse ahmağa en uygun yanıt susmaktır.*

1861 *Ayrılık ve kavuşma derdi yok hiç. O ikincil şeyler peşinde, asıl olanın arayışında değil.*

1862 *Bizlik ve benliğe tutkun bir aptaldır. İkincil şeylerin tasası yüzünden aslın ışığından yoksundur.*

1863 Gökleri ve yeri, Hakk'ın kudret ağacından ortaya çıkmış bir elma bil.

1864 Elmanın içinde bir kurt gibisin. Ağaçtan, bahçıvandan haberin yok senin.

1865 Elmada bir kurt daha var ama onun canı dışarıyla bağlantılı.

1866 Onun hareketi elmayı yarar. Elma verilen bu zarara dayanamaz.

1867 Onun hareketi yırtar perdeleri. Görünüşü kurttur, ama içyüzü ejderhadır.

1868 Demirden ilk çıkan ateş, dışarı çok gevşek adım atar.

1869 İlk önce dadısı pamuktur (pamuğu tutuşturur). Sonra alevleri gökyüzüne ulaşır.

1870 Kişi önce uykuya ve yiyip içmeye bağımlıdır. Sonundaysa meleklerden üstün olur.

1871 Pamuk ve kibritlerin koruması altında alev ve ışığı Sühâ'ya yükselir.

1872 Karanlık evreni aydınlatır ve demir kütleyi iğneyle kazar.

1873 Aslında ateş de cismânîdir; ne ruhtandır, ne de ruhanîdir.

1874 O yücelikten payı yoktur cismin. Cisim, can denizinin yanında bir damla gibidir.

1875 Cisim canla ömrüne ömür katar. Can gidince cisim ne hale gelir bir bak.

1876 Cismin sınırı bir iki arşından fazla değildir. Oysa canın göğe kadar at koşturur.

1877 Ruhun tasavvurunda Bağdat ve Semerkant, ancak yarım adım uzaklıktadır.

1878 Gözünüzün yağı iki dirhem kadardır. Gözün ruhunun nuru, göğün tavanına dek [ulaşır].

1879 Nur, bu göz olmaksızın rüyada görür. Oysa göz, bu nur olmayınca harabeden başka nedir ki?

1880 Can, bedendeki bıyıkla sakala gerek duymaz. Fakat cansız beden değersiz bir leş olur.

1881 Bu, hayvânî ruhun görkemidir. Daha ileri git de insânî ruha bak.

1882 İnsandan ve dedikodudan da geç, Cebrail'in can denizinin kıyısına ulaş.

1883 Ondan sonra Ahmed'in canı sana dudak ısırır (sırları açıklama diye işaret eder). Cebrail de korkundan geri çekilir.

1884 [187b] *Sana doğru bir yay uzunluğu kadar gelirsem, der, anında yanarım*[110].

Padişahtan mektubuna cevap gelmeyince kölenin öfkelenmesi

1885 Bu çölün zaten başı ayağı yoktur. Mektubu cevapsız kalan genç adam kırgındır.

1886 *Hayret,* der, *nasıl oldu da padişah bana cevap vermedi? Yoksa mektubu götüren kıskanıp hıyanet mi etti?*

1887 *Mektubu gizleyip padişaha göstermedi galiba. Çünkü o, saman altından su yürüten ikiyüzlünün tekiydi.*

[1888] *Sınamak için bir mektup daha yazayım. Başka bir becerikli postacı bulayım.*

[1889] O gâfil, bilgisizliği yüzünden, sultana, aşçıya ve postacıya kusur bulur.

[1890] Oysa hiç dönüp kendine bakmaz ve putperest gibi dinden uzaklaştım demez.

Bir yanılgısı yüzünden Süleyman'a -selam üzerine olsun- rüzgârın eğri esişi

[1891] Rüzgâr, Süleyman'ın tahtına eğri esti. Bunun üzerine Süleyman dedi, *eğrilme ey rüzgâr.*

[1892] Rüzgâr da dedi, *ey Süleyman eğri gitme. Eğri gideceksen, eğriliğime öfkelenme.*

[1893] *Hak, bu tartıyı, adaletli ve ölçülü davranmamız için koymuştur.*

[1894] *Tartıyı eksiltirsen ben de eksiltirim. Bana açık olursan ben de sana açık olurum.*

[1895] Aynı şekilde Süleyman'ın tacı eğrildi de aydınlık günü ona gece gibi kararttı.

[1896] Dedi, *ey taç, başımdan eğri durma. Ey güneş 'doğu'mdan eksik olma.*

[1897] O eliyle tacı düzeltiyor, taç ise [her defasında] yeniden eğriliyordu.

[1898] Sekiz kez düzeltti de taç yine eğrildi. Dedi, *ey taç, sorun nedir, eğrilme artık?*

[1899] [Taç] dedi, *yüz kez de düzeltsen yine eğrilirim, ey güvenilir kişi, eğri gidiyorsun çünkü.*

[1900] Bunun üzerine Süleyman içini doğrulttu ve taşıdığı arzudan kalbini soğuttu.

[1901] Bunun ardından taç da anında düzeldi ve onun istediği gibi oldu.

[1902] Sonra [Süleyman] tacı kasten eğriltiyor, tacıysa bile isteye düzeliyordu.

[1903] O ulu kişi tacı sekiz kez eğriltti ve taç her defasında [kendi kendine] doğruldu.

[1904] Taç dile gelip dedi, *sevin ey padişah, kanadındaki çamuru silkelediğine göre uç artık.*

[1905] Bundan öteye geçip bu konuda gayp perdelerini aralamama izin yok benim.

[1906] Elinle ağzımı kapat da uygun olmayacak şeyler söylememe engel ol.

[1907] Öyleyse başına gelen bir sıkıntıdan dolayı üzüldüğünde kimseyi suçlama, kendine bak.

[1908] Başkası hakkında zanda bulunma, dostum. O kölenin düşündüğü gibi düşünme.

[1909] Bazen postacı ve aşçıyla didişiyor, bazen de cömert padişaha öfkeleniyordu.

[1910] Tıpkı Mûsa'yı bırakıp ahalinin çocuklarının başlarını uçuran Firavun gibi.

[1911] Düşman o kör kalplinin evinde yaşarken, [gidip] başka çocukların boynunu vurdurur.

[1912] Sen de dışarıda başkalarıyla kötü olurken, içerde ağır nefsinle aran çok iyi.

[1913] Asıl düşmanın odur. Sense ona şeker ikram edip dışarıdaki herkesi suçluyorsun.

[1914] Firavun gibisin; kör ve kör kalpli. Düşmanla iyi geçinip günahsızları aşağılayıcı.

[1915] Ey Firavun, daha ne zaman dek suçsuzları öldürüp günahkâr bedenini okşayacaksın?

[1916] Aklı padişahların aklından üstünken Hakk'ın hükmü onu akılsız ve kör eylemişti.

[1917] Akıl gözüyle kulağında Hak mührü varsa[111], [bu mühür,] Eflatun da olsa onu hayvan kılar.

[1918] Hakk'ın hükmü, tıpkı Bayezid'e beliren gayp hükmü gibi levhada belirir.

Şeyh Ebu'l-Hasan Harakanî'nin kendisinin hal ve durumundan Bâyezid'in haber verişini duyması

1919 [Bâyezid'in] buyurduğu gibi oldu ve Ebu'l-Hasan, insanlardan şunu duydu:

1920 "Hasan benim müridim ve mensubum olacak ve her sabah türbemden ders alacak."

1921 Dedi, ben de bunu düşümde görmüş ve Şeyh'in ruhundan bunu duymuştum.

1922 Her sabah mezara doğru yönelip kuşluk vaktine dek huzurunda dururdu.

1923 Ya şeyhin silueti karşısında belirir ya da bir şey söylemeksizin güçlüğü çözülürdü.

1924 Sonunda bir gün bahtının yaver gitmesini umarak mezara geldi. Mezarları yeni kar kaplamıştı.

1925 [188a] Karları sancak gibi yükselmiş ve yığılıp öbek öbek olmuş görünce üzüntüye kapıldı.

1926 Diri şeyhin kabrinden ona ses geldi: "Seni çağırıyorum, bana doğru koş."

1927 "Hey, sesime doğru koşup gel. Âlem kar da olsa benden yüz çevirme."

1928 O günden sonra durumu iyileşti ve önceden duymakta olduğu şaşılası şeyleri görür oldu.

Kölenin ilk mektubunun cevabı gelmediği için padişaha bir mektup daha yazması

1929 Kötü zan içindeki köle, uygunsuz sözlerle dolu öfkeli bir mektup daha yazdı:

1930 *"Şahın huzuruna bir mektup yazdım, acaba ulaşıp ele geçti mi?"*

1931 Güzel yüzlü padişah ikinci mektubu da okudu ve ona da cevap vermeyip sessiz kaldı.

1932 Padişah onu önemsemiyordu. O ise ısrarla beş mektup daha yazdı.

1933 Padişahın yaveri, *ne de olsa o da sizin kulunuz,* dedi, *cevap yazsanız iyi olur.*

1934 *Kuluna kölesine bir kez olsun nazar kılmakla senin gibi bir şahın nesi eksilir?*

1935 [Padişah] *bu kolay,* dedi, *ama o bir aptaldır. Aptal ise çirkindir, Hak katında sevilmez.*

1936 *Günah ve yanlışını bağışlasam bile onun hastalığı bana da bulaşır.*

1937 Bir uyuzdan yüz kişi uyuz olur. Özellikle o uyuz istenmeyen pis biriyse.

1938 Gâvurun akılsızlık uyuzu olmaya görsün; uğursuzluğu bulutu susuz bırakır.

1939 Onun uğursuzluğundan buluttan bir damla düşmez. Şomluğundan şehir harabeye döner.

1940 O ahmakların uyuzu yüzünden, Nuh tufanı âlemi yıkıp rezil rüsva etti.

1941 Peygamber demiştir ki aptal kim olursa olsun, düşmanımız ve haydut bir ecinnidir.

1942 Akıllı olan bizim canımızdır. Onun ruhu ve esintisi bizim için reyhandır.

1943 Akıl bana sövse razıyım. Çünkü benim feyizlendirmemden feyiz almıştır.

1944 Yararsız olmaz onun sövgüsü. Onun konukluğu sofrasız olmaz.

1945 Aptal, ağzıma helva da koysa helvasından ateşlenir muzdarip olurum.

1946 Latif ve aydınsan bilesin ki eşeğin kıçını öpmenin bir tadı yoktur.

1947 Boşu boşuna bıyığını kokutur. Sofra olmaksızın kazanı elbiseyi is eder.

1948 Sofra akıldır, ekmek ve kebap değil. Oğul, canın gıdası aklın ışığıdır.

1949 Nurdan başka besini yoktur insanın. Bunun dışındakilerle can beslenemez.

1950 Bu yiyeceklerden yavaş yavaş el çek. Çünkü bunlar, özgürlerin değil eşeklerin besinidir.

1951 Böylece asıl besine layık olup nur lokmalarını yemeye başlarsın.

1952 Ekmek ancak o nurun yansımasıyla ekmek olmuştur. Bu can ancak o canın feyziyle can olmuştur.

1953 Nur yiyeceğinden bir kez yedin mi, ekmeği ve tandırı bir daha gözün görmez.

1954 Akıl iki türlüdür, biri çocukların okulda öğrendikleri gibi öğrenilen akıldır,

1955 Kitap, hoca, düşünce ve zikir yoluyla, yararlı ve özgün bilimler aracılığıyla…

1956 Aklın diğerlerinden üstün olur. Fakat onu korurken hantallaşırsın.

1957 Her yerde koruyucu levhaya dönersin. Korunan levha (*levh-i mahfûz*), bunu aşandır.

1958 Öbür akılsa Allah vergisi akıldır. O aklın kaynağı canın içindedir.

1959 Kalpten bilgi ırmağı kaynayınca, ne kokuşur, ne eskir, ne de sararır.

1960 Çıkış yolu kapalı olsa da tasaya yer yok. Çünkü o zaman zaman evden kaynayıp akar.

1961 Çabayla elde edilen akıl, mahallelerde evlere giden su arklarına benzer.

1962 Suyun yolu kapanınca yoksun kalır. [Öyleyse] su kaynağını kendi içinde ara.

Hikâye: Biri birine danışıyordu. Danıştığı kişi ona, bir başkasına danış, dedi, çünkü ben senin düşmanınım.

1963 Bir kişi, ikircikten ve açmazdan kurtulmak için birine danışıyordu.

1964 [Danıştığı kişi] dedi, *ey adı güzel, başka birini bul da ona söyle danışacağın konuyu.*

1965 *Ben senin düşmanınım, peşimi bırak. Düşmanın görüşüyle asla başarıya ulaşılmaz.*

1966 *Git, kendine dost olan birini bul. Kuşkusuz, dost dostun iyiliğini ister.*

1967 [188b] *Ben düşmanım, benim gibisinden çözüm çıkmaz. Sana yanlış yapar, düşmanlık ederim.*

1968 Kurttan koruyuculuk istemek iş değil. Gereken yerin dışında aramak, aramamaktır.

1969 *Hiç kuşkusuz ben sana düşmanım. Ne diye sana yol göstereyim? [Olsa olsa] yolunu keserim.*

1970 Dostlarla bir arada olan, külhanda da olsa bahçe içindedir.

1971 Düşmanlarla bir arada olansa bahçede de olsa külhandadır.

1972 Bizlik ve benlik güderek dostu incitme ki dost sana düşman ve hasım olmasın.

1973 İnsanlara ya Rabbin için ya da kendi canının rahatı için iyilik et.

1974 Böylece bakınca hep dost görürsün ve gönlünde düşmanlık yüzünden kötü görüntüler belirmez.

1975 Düşmanlık yaptığında sakın ve sana sevgi besleyen dostlara danış.

1976 Dedi, *ey iyilik sahibi, eski düşmanım olduğunu biliyorum senin.*

1977 *Fakat sen akıllı ve maneviyat sahibi bir adamsın. Aklın eğri gitmeye izin vermez.*

1978 İnsan doğası düşmandan öç almak ister. Akılsa nefse demirden bağdır.

1979 Gelip seni engeller ve zorlar. Akıl, iyi ve kötü işlerini gözeten şahne gibidir.

1980 İmanlı akıl, adaletli bir şahne gibi-

dir. O, gönül şehrinin bekçisi ve yöneticisidir.

1981 O, aklı uyanık bir kedi gibidir. Hırsız ise fare gibi delikte bekler.

1982 Farenin el uzunluğu yaptığı yerde kedi yoktur ya da kedinin resmi vardır.

1983 Ne kedisi? Bedendeki imanlı akıl, aslanları alt eden aslan gibidir.

1984 Onun kükreyişi yırtıcılara egemendir. Haykırışı, otlayanlara engeldir.

1985 İster şahne olsun, ister olmasın, şehir hırsız ve soyguncularla doludur.

Peygamber'in -selam üzerine olsun- içinde yaşlılar ve deneyimli savaşçılar bulunan birliğe Huzeyl kabilesinden bir genci komutan olarak ataması

1986 Peygamber, kâfirlerle savaşıp sıkıntıları yok etmek için bir birlik göndermekteydi.

1987 O, Huzeyl'den bir genci seçip ordunun başkanı ve komutanı olarak atadı.

1988 Ordunun temeli kuşkusuz komutandır. Başkansız toplum, başsız gövde gibidir.

1989 Bunca ölgün ve solgun oluşun, başkanı terk etmen yüzündendir.

1990 Tembellik, cimrilik ve benlik bizlik yüzünden baş kaldırıp kendi başını kesiyorsun.

1991 Yükten kaçarak başını alıp dağın yolunu tutan yük hayvanı gibi tıpkı...

1992 Sahibi, *behey şaşkın, her tarafta yiyecek eşek arayan kurt var,* diye ardından koşar.

1993 *Şu anda gözümden yitersen her yandan karşına güçlü bir kurt çıkar.*

1994 *Kemiğini şeker gibi çiğner de bir daha gün göremezsin.*

1995 *Böyle olmasa bile, otsuz kalırsın. Ateş, odunsuzluktan yok olur gider.*

1996 *Seni kullanmamdan ve yükün ağırlığından kaçma, çünkü senin canın benim.*

1997 Nefsi gâlip olan yük hayvanısın sen de. Hüküm, gâlip olanındır, a bencil.

1998 Celal sahibi Hak, sana eşek değil, at adını vermiştir. Arap atına, gel, der Arap.

1999 Mustafa, cefâkâr nefis katırlarına bakan Hak seyisidir.

2000 "Geliniz, de[112]." dedi kerem cezbesiyle. Sizi terbiye edeyim, ben at terbiyecisiyim.

2001 Nefisleri terbiye edinceye dek bu bineklerden epey çifte yedim.

2002 Nerede bir terbiyeci varsa onun çifte yemekten kurtuluşu yoktur.

2003 Kaçınılmazdır, çoğu kez belalar peygamberleri bulur. Çünkü hamları eğitmek beladır.

2004 Sekiyorsunuz. Beni dinleyip rahvanlaşın da uslu gidip sultana binit olun.

2005 *"Geliniz, de.", "Geliniz, de."* diyor Rab, ey terbiyeden kaçan binekler.

2006 Ey Peygamber, gelmezlerse üzülme. Şu iki umarsız yüzünden öfkelenme.

2007 Kimilerinin kulağı bu "geliniz"lere sağırdır. Her bineğin ayrı ahırı vardır.

2008 Kimileri bu seslenişten ürküp kaçar. Her atın ayrı tavlası vardır.

2009 Kimileri bu anlatılandan sıkılırlar. Çünkü her kuşun ayrı kafesi vardır.

2010 [189a] Melekler de birbirine denk değildir. Bu nedenle gökte sıra sıra dizilmişlerdir.

2011 Çocuklar aynı okula gitseler de derste biri ötekinden üstündür.

2012 Doğulunun da batılının da duyuları vardır. Görme makamı, [ancak] göze aittir.

2013 Yüz binlerce kulak sıraya geçse, [yine de] gören bir göze muhtaçtır tümü.

2014 Kulaklar dizisinin makamı, cana kulak vermektir, hadisi ve Kur'an'ı duymaktır.

2015 Oysa yüz binlerce gözün bu olanağı yoktur. Hiçbir göz duymanın farkında değildir.

2016 Aynı şekilde her duyuyu bir bir ele al. Her biri ötekinin işinden el çektirilmiştir.

2017 Görünen beş duyu var, beşi içerdedir. Ayakta on sıra halinde dizilmişlerdir.

2018 Din sırasından yüz çeviren, daha gerideki sıraya doğru gider.

2019 "Geliniz" sözünü hiç eksik etme. Çünkü bu, çok derin bir iksirdir.

2020 Bir bakır senin sözünden kaçarsa, ondan iksiri kesinlikle esirgeme.

2021 Şu anda büyücü nefis onu bağlasa bile sonunda senin sözünün ona yararı dokunur.

2022 "Geliniz" de, "geliniz" de, haydi a uşak. Çünkü "Allah esenliğe çağırıyor[113]."

2023 Benlikten ve baş olmaktan sıyrıl efendi. Önder ara, pek önderlik arayışında olma.

O Huzeylliyi komutan olarak atadığı için Peygamber'e -selam üzerine olsun- bir itirazcının itiraz edişi

2024 Peygamber, Huzeyl'den birini ilahî desteğe sahip orduya komutan yapınca…

2025 Boşboğazın biri kıskançlığından dayanamadı ve kabul etmeyiz deyip itiraz etti.

2026 İnsanlara bak, nasıl da karanlıklar! Yok olacak meta için nasıl da yokluğa düşerler!

2027 Büyüklük taslayıp ayrılığa düşerler. Can bakımından ölü olanlar, [kurdukları] yalanlarda yaşarlar.

2028 Gel de şaşma, can zindan içindedir ve tam o sırada zindanın anahtarı elindedir.

2029 Başına dek pisliğe bulanmış şu genç… [Oysa] eteğine durmadan akarsu çarpıyor.

2030 Huzursuzca kıvranıp duruyor. Oysa yanı başında huzur bulup dayanacağı yer var.

2031 Nur gizlidir, arayış tanıktır buna. Gönül sığınak aramıyor boşuna.

2032 Dünya hapsinden kurtuluş olmasaydı, ne korku olurdu, ne de kurtuluş arardı gönül.

2033 Ey yolunu şaşırmış, doğru yolu ara, diye korku seni bir görevli gibi çeker.

2034 Doğru yol vardır da gizli bir yerdedir. Onu bulmak boşuna aramaya bağlıdır.

2035 Parçalanma, pusuya yatıp birlik arar. Sen bu arayıcıda, arananın yüzünü gör.

2036 O hayat vereni anlayasın diye sen, bahçedeki ölüler filizlenip çıkarlar köklerinden.

2037 Bu mahpusların gözü her an kapıda. Peki müjde veren olmasaydı nice olurdu?

2038 Şu arayan yüz binlerce kirlinin hali nice olurdu, olmasaydı ırmağın suyu?

2039 Kuru yerde sırtın rahat edemez. Bilirsin ki evde yorgan döşek var.

2040 Rahat edilecek yer olmadan rahatsız olunmaz. Sarhoşluk giderici [içecek] olmadan bu sarhoşluk olmaz.

2041 Dedi, *hayır hayır, ey Allah'ın elçisi, yaşlılardan başkasını orduya önder yapma.*

2042 *Ey Allah'ın elçisi, genç kişi, aslan evladı da olsa, yaşlıdan başkası kumandan olmaz.*

2043 *Zaten sen de, önder yaşlı olmalı, demiştin, yaşlı olmalı. Buna kanıttır senin sözün.*

2044 *Ey Allah'ın elçisi, şu orduya bak; içinde bir çok yaşlı ve ondan öncelikli insan var.*

2045 Bu ağacın sararmış yapraklarına bakmayıp olgun elmalarını devşir.

2046 Onun sarı yaprakları boşuna değildir zaten. Bu, olgunluk ve yetkinliğin göstergesidir.

2047 Sarı yaprağı andıran sakalla ağarmış saçlar, yetkin aklın varlığını muştular.

2048 Yeni açmış yeşil yapraklar, [o ağaçtaki] meyvelerin hamlığının göstergesidir.

2049 Azıksızlık azığı âriflik göstergesidir. Altının sarı rengi kuyumcuyu al yanaklı (mutlu) kılar.

2050 Gül yanaklı olan ve bıyıkları yeni terleyen, bilgilenme (gönül) mektebinde yenidir.

2051 Yazısının harfleri eğri büğrüdür onun. Gövdesi koşsa da aklı kötürümdür.

2052 Yaşlı kişinin ayağı hızdan kesilmişse de aklı iki kanada kavuşup doruklara at sürer.

2053 Örnek istersen Cafer'e bak. Hak ona el ayak yerine kanat vermiştir.

2054 [189b] Geç 'altın'ı, araya gitti bu söz. Cıva gibi titrer oldu şu gönlüm.

2055 İçimden, güzel nefesli yüz suskun, sus artık diye ellerini dudaklarına götürüyor.

2056 Suskunluk denizdir, söylemek ırmak gibi. Deniz seni arıyor, sen arama ırmağı.

2057 Denizin işaretlerinden yüz çevirme. Bitir artık; Allah doğrusunu daha iyi bilir.

2058 O saygısız, Peygamber'in huzurunda soğuk dudağıyla konuşmayı sürdürdü.

2059 Görmek karşısında duymanın boş olduğundan habersiz konuşup duruyordu[114].

2060 Bu haberler, görme yerine geçer ve hazır bulunan için değil, bulunmayan içindir.

2061 Gözüyle olup biteni gören için bu haberlerin hükmü kalmaz.

2062 Sevgiliyle bir araya geldiğine göre artık aracıları aradan kaldır.

2063 Çocukluktan geçip adam olana, mektup ve aracı soğuk gelir.

2064 [Böylesi ancak] öğretmek için mektup okur ve anlatmak için konuşur.

2065 Görenlere haber vermek yanılgıdır. İşte bu bizim gaflet ve eksikliğimizin kanıtıdır.

2066 Görenin huzurunda susmak yararınadır. "Susunuz[115]" hitabı işte bu yüzden geldi.

2067 Konuş diye buyurursa, güzelce konuş, fakat az konuş, sözü uzatma.

2068 Uzat diye buyurursa, saygıyla konuş ve emri yerine getir.

2069 Tıpkı şu anda Hak ışığı Hüsameddin ile bu güzel ve efsunlu öyküyü anlatırken yaptığım gibi…

2070 Ben irşada ilişkin sözlerimi kısa kestikçe, o beni yüz yolla, konuşmaya itiyor.

2071 Ey celâl sahibi Hak ışığı Hüsameddin, gördüğün halde niye söz talep ediyorsun?

2072 Bu olsa olsa aşırı sevgiden olur. "Bana şarap içir, sonra da, bu şaraptır, de[116]!"

2073 Onun kadehi şimdi senin ağzındadır ve kulak diyor ki kulağın nasibi hani?

2074 Nasibin yanıştır. İşte sana yanış ve sarhoşluk. [Kulak] der ki daha çoğunadır tamahım.

Peygamber'in -selam üzerine olsun- itirazcıya cevap verişi

2075 Şeker huylu Mustafa'nın huzurunda, o Arap sözü uzatınca…

2076 O "Ve'n-necm[117]" şahı, "Abese[118]" sultanı, dudağını ısırdı ve *yeter,* dedi o soğuk sözlüye.

2077 *Gizli sırları bilen karşısında ne konuşup duruyorsun,* [dercesine] susması için parmağını dudağına götürüyordu.

2078 Gözleri gören kişiye kuru tezek götürmüş, misk yerine bunu al, diyorsun.

2079 A kokmuş beyinli, kokmuş kafalı! Deve pisliğini burnuna tutmuş, oh diyorsun.

2080 Kötü malın ilgi görsün diye oh oh deyip duruyorsun be sersem salak.

2081 Amacın böylece o temiz burnu, o felekler bahçesinde yayılanı aldatmak.

2082 Onun yumuşaklığı onu saf gösterse de biraz olsun [kişi] kendini tanımalı.

2083 Bu gece kazanın ağzı açık kalmışsa da kedide de biraz utanma olmalı.

2084 O ulu kişi, uyur görünse de, son derece uyanıktır, kapmaya kalkma sarığını.

2085 Ey kara kalpli inatçı, şeytanın efsununu Mustafa'nın huzurunda ne söyleyip durursun?

2086 Bu kesimin yüz binlerce hilmi var. Onların her bir hilmi yüz dağ kadar.

2087 Yumuşaklıkları uyanığı aptallaştırır. Yüz gözü bulunan zekiyi şaşkına çevirir.

2088 Yumuşaklıkları saf ve güzel şaraba benzer; güzel güzel beyne gider.

2089 Sarhoşa bak, bu şaşırtıcı şarap yüzünden [satranççtaki] vezir gibi eğri gitmeye başladı.

2090 Çabuk etkisini gösteren o şarap yüzünden genç adam, bir ihtiyar gibi yolda düşer kalır.

2091 Özellikle "evet[119]" küpünden gelen ve sarhoşluğu bir gecelik olmayan bu şarap…

2092 O şarap ki Ashâb-ı Kehf içti de üç yüz dokuz yıl aklını kaybetti[120].

2093 Mısırlı kadınlar o şaraptan bir kadeh içtiler de ellerini lime lime kestiler.

2094 Büyücüler de Mûsa'dan sarhoş olup darağacını sevgili sanıyorlardı.

2095 Câfer-i Tayyâr sarhoştu o şaraptan. Bu yüzden kendinde olmadan elini ayağını rehin bırakıyordu.

Bayezid'in "*kendimi tenzih ederim, şânım ne yücedir*" deyince müritlerin buna itiraz edişleri [190a] ve onun söz yoluyla değil de öz yoluyla onlara cevap verişi hikâyesi

2096 O muhteşem fakir Bayezid, müritleriyle birlikteyken dedi, işte Tanrı benim.

2097 O hüner sahibi, kendinden geçerek dedi, "Benden başka ilah yok, öyleyse bana tapın[121]."

2098 Bu hali geçince sabahleyin ona dediler, sen böyle dedin ve bu uygun değildi.

2099 Dedi, eğer yine böyle bir iş edersem, bana hemen bıçaklar vurun.

2100 Hak bedenden münezzehtir, bense bedenliyim. Böyle dersem öldürülmeliyim.

2101 O azade zat, böyle vasiyet edince her mürit bir bıçak hazırladı.

2102 O kocaman testiden sarhoş olunca yine unuttu o vasiyetlerini.

2103 Meze geldi, aklı avare oldu. Sabah geldi, işe yaramaz oldu mumu.

2104 Akıl şahne gibidir. Sultan gelince zavallı şahne bir köşeye büzüşür.

2105 Akıl Hakkın gölgesidir, Hak ise güneş. Gölge güneşe nasıl dayanır?

2106 İnsana egemen olunca peri, yiter kişinin insanlık niteliği.

2107 Ne söylerse perinin söylediğidir. Bu yanda söylediği, o yandan söylenmiştir.

2108 Perinin böyle etki ve egemenliği varsa, perinin yaratıcısı kim bilir nasıldır?

2109 Onun “o”luğu gidip peri bizzat o olur. Türk, ilham almaksızın Arapça konuşur.

2110 Kendine gelince hatırlamaz bir kelime bile. Peri sahiptir bu öze ve niteliğe…

2111 Öyleyse perinin ve insanın Rabbi, periden aşağı olabilir mi?

2112 Aslan avcısı, erkek aslanın kanını dökünce sen dersin ki o değil, şarap yaptı.

2113 Eski altın gibi [değerli] bir söz söylese dersin ki bu sözü şarap söyledi.

2114 Şarabın bu etki ve coşkusu olur da Hak nurunun böyle bir özellik ve gücü olmaz mı?

2115 [Böylece] seni senden tümüyle arındırır ve sen alçalırsın, o yüksek sözler söyler.

2116 Kur’an Peygamber’in dilindense de onu Hakk’ın söylemediğini kim söylerse kâfirdir.

2117 Kendinden geçiş âʾsı kanatlanınca Bayezid bu sözü söyleme başladı.

2118 Şaşkınlık seli aklı alıp götürdü de önceki sözünden daha güçlüsünü söyledi:

2119 *“Cübbemde Allah’tan başkası yoktur. Yerde gökte ne arayıp durursun?”*

2120 Tüm müritler çıldırıp temiz bedenine bıçakları vurmaya başladılar.

2121 Her biri Girdkûh[122] mülhitleri gibi sakınmadan bıçak vuruyordu kendi pirine.

2122 Her biri şeyhine hançer vurdukça aslında kendi gövdesini de paralıyordu.

2123 O hüner sahibinin bedeninde hiç iz yokken müritler yaralanıp kan içinde kalmışlardı.

2124 Onun boynuna bıçak vuran, kendi boğazını kesilmiş görüp bağıra bağıra öldü.

2125 Göğsüne darbe vuranın da kendi göğsü yarıldı ve sonsuza dek ölüp gitti.

2126 O bahtiyarın durumundan haberdar olanınsa gönlü elvermedi ağır darbe vurmaya.

2127 Yarım bilgi onun eline engel oldu da yaralı vaziyette canını kurtardı.

2128 Gündüz olmuş, müritlerin sayısı azalmış ve evlerden ağıtlar yükselmeye başlamıştı.

2129 Binlerce kadın erkek huzuruna gelerek [dediler,] ey bir gömleğe sığmış iki âlem…

2130 Bu bedenin insan bedeni olsaydı, insan bedeni gibi hançer darbesiyle yok olurdu.

2131 Kendinde oluş, kendinden geçişle savaştı ve kendi gözüne diken batırmış oldu.

2132 Ey kendinden geçenlere Zülfikar vuran, kendi gövdene vuruyorsun, aklını başına al.

2133 Çünkü kendinden geçen fânidir, güvendedir. Sonsuza dek güven içindedir.

2134 Görüntüsü yitip kendisi ayna olmuştur. Onda başkasının yüzünden başka bir görüntü yoktur.

2135 Tükürsen kendi yüzüne tükürmüş olursun. Aynaya vursan kendine vurmuş olursun.

2136 Çirkin bir yüz görsen, o da senin yüzündür. İsa’yla Meryem görsen, gördüğün sensin.

2137 O ne budur, ne de odur; yalındır o. Senin görüntünü karşına çıkarmıştır.

2138 Söz buraya gelince kapandı dudak. Buraya erişince kalem kırıldı.

2139 Dilin açıldıysa da dilini tut, konuşma. Allah doğru olanı daha iyi bilir.

2140 [190b] Damın kıyısındasın behey şarap sarhoşu, ya geri otur ya da aşağı in, vesselam.

2141 Ne zaman mutluluk duysan, bil ki damın kıyısıdır o mutlu an.

2142 Mutlu andan kork; onu açığa vurmayıp hazine gibi gizle.

2143 [Gizle de] dostluğa ansızın bela gelmesin. O gizlilik içinde korka korka yürü.

2144 Can, mutluluk anında korkar yok olmaktan. Gayp damının kıyısından göç edişi bundandır.

2145 Sır damının kıyısını göremesen de ruh görür ve bu yüzden titrer durur.

2146 Ansızın gelen her kötü son, mutluluk burcunun kıyısında gelmiştir.

2147 Düşüş ancak dam kıyısındayken olur. Nuh ve Lut toplumlarından ibret al.

Peygamber'in -selam üzerine olsun- huzurunda o boşboğazın dilinin açılıp çok konuşmasının nedeni

2148 Peygamber'in sınırsız sarhoşluğunun ışığı vurunca, o aptal da sarhoş olup keyiflendi.

2149 Neşesinden ister istemez gevezeleşti. Sarhoş, edebi bırakıp zırvalamaya başladı.

2150 Kendinden geçiş hep kötülüğe yol açmaz. [Ne ki] şarap, edepsizi daha edepsiz yapar.

2151 Akıllıysa kişi, basirete kavuşur. Kötü huyluysa eğer, daha da beter olur.

2152 Fakat çoğunluk kötü ve beğenilmez olduğundan şarap herkese haram kılınmıştır.

Peygamber'in -selam üzerine olsun- Huzeyl'liyi başkan ve komutan olarak yaşlılara ve deneyimlilere üstün tutup yeğleyişinin nedenini açıklaması

2153 Çoğunluk kötü olduğundan hükümler çoğunluğa göredir. [Böylece] haydudun elinden kılıç alınmıştır.

2154 Peygamber itiraz edene, *ey dışyüze bakan,* dedi, *genç ve yeteneksiz görme onu.*

2155 *Sakalı siyahken kendi ihtiyar olan niceleri var. Nicesi de sakalı ak, kalbiyse katran gibi.*

2156 *Onun aklını defalarca denedim. O genç adam, işlerde ihtiyarlık gösterdi.*

2157 Asıl ihtiyarlık akıldadır, oğul, saçın ve sakalın ağarmasında değil.

2158 İblis'ten daha yaşlısı var mı? [Oysa] aklı olmadığı için hiçbir değeri yoktur.

2159 Bir çocuğu göz önüne al. İsa nefesliyse bir çocuk, gururdan da hevesten de arıdır.

2160 Saçın beyazlığı, dar görüşlü ve gözü kapalı kimse açısından olgunluk göstergesidir.

2161 Taklitçi, delilden başkasını tanımadığından, sürekli yolunu göstergelerde arar.

2162 [Bu yüzden] ona dedik ki tedbir için böyle yapacaksan piri seç.

2163 Taklit perdesini aşan kimse ise var olanı Hakk'ın nuruyla görür.

2164 Onun temiz nuru, delil ve açıklama olmaksızın kabuğu yarıp içerdekini sergiler.

2165 Dışyüze bakan açısından sahte de som da birdir. Sepette ne olduğunu o nerden bilsin?

2166 Kıskanç hırsızların elinden kurtarılmak için isle karartılmış nice altın vardır.

2167 [Öte yandan] aklı kısalara satılmak üzere altınla kaplanmış nice bakır vardır.

2168 Bu ülkede içyüze bakan biziz. Kalbe bakarız biz dışyüze değil.

2169 Dışyüze takılıp kalan kadılar, dış görünüşlere göre hüküm verirler.

2170 Biri şehadet getirip mümin olduğu-

nu söyleyince bunlar hemen onun müminliğine hükmederler.

2171 [Böylece] bir çok münafık, bu dış görünüşe sığınıp gizlice yüzlerce müminin kanını dökmüştür.

2172 Akıl ve din bakımından ihtiyar (*pîr*) olmaya çalış da küllî akıl gibi içyüzünü görür ol.

2173 Güzel akıl yokluktan yüzünü gösterince [Hak] ona hilat bağışlayıp bin ad verdi.

2174 O güzel nefesli adların en aşağısı, onun hiç kimseye muhtaç olmayışıdır.

2175 Akıl, dış dünyaya yüzünü açıp gösterirse, onun ışığı karşısında gün karanlık kalır.

2176 Oysa aptalın yüzü görünecek olsa, ona kıyasla gecenin karanlığı aydınlık olur.

2177 Çünkü o, geceden karanlık ve zifiridir. Ne ki alçak yarasa karanlığa müşteridir.

2178 Azar azar alış gün ışığına. Yarasa gibi ışıksız kalırsın yoksa.

2179 [Yarasa,] güç ve karmaşık yerlere âşık, mutluluk ışığının yandığı yerlere düşmandır.

2180 O, birikimini daha çok sergileyebilmek için karmaşık yerlerin karanlığını arar.

2181 [191a] Böylece seni o karmaşayla uğraştırıp kendi çirkin tabiatından habersiz kılmaya çalışır.

Tam akıllıyla yarım akıllının, tam adamla yarım adamın ve beş para etmez mağrur alçağın belirtisi

2182 Akıllı, elinde meşale olandır. O, kafilenin kılavuzu ve önderidir.

2183 Öncü kişi kendi ışığını izler. Kendine tâbidir, o kendinden çıkıp giden.

2184 O kendine iman eder. Ve iman eder canının beslendiği ışığa.

2185 Ötekiyse yarım akıllı olup akıl sahibi birini kendine göz edinir.

2186 Körün yaptığı gibi kılavuzuna tutunarak görür duruma gelip çevikleşir ve yücelir.

2187 Bir gram bile aklı olmayan eşekse akılsızdır ve [üstelik] akıllıyı da terk eder.

2188 Ne çok, ne az; yolu hiç bilmez. [Buna karşın] kılavuzu izlemek ağırına gider.

2189 Gider upuzun çölde; kimi zaman umutsuzca ağır aksak, kimi zaman koşarak.

2190 Ne kendine önder edineceği mum var, ne de bir ışık elde edebileceği yarım mum.

2191 Aklı yok ki diri bir soluk alsın. Yarım aklı yok ki kendini ölü kılsın.

2192 Kendi çukurundan düze çıkmak için tam ölmüşçesine kendini akıl sahibinin ellerine bıraksın.

2193 Tam akıl yoksa sende, diri sözlü bir akıllıya sığınıp kendini ölü kıl.

2194 Diri değil ki İsa'ya eşlik etsin. Ölü değil ki İsa'nın nefesine uğrasın.

2195 Kör canı her yana adım atar. Çırpınıp dursa da sonuçta kurtulamaz.

Göl ve balıkçılar ile biri akıllı, biri yarım akıllı ve biri de hiç bir şeye aklı ermeyen aptal ve mağrur üç balığın hikâyesi ve her üçünün sonu

2196 Ey inatçı, işte içinde üç büyük balık bulunan gölün hikâyesi.

2197 *Kelile*'de okumuş olmalısın. Fakat o hikâyenin zâhiridir. Buysa özü ve ruhu.

2198 Birkaç balıkçı gölün yanından geçerken gölün içini gördü.

2199 Bunun üzerine ağ getirmeye koştular. Balıklar durumu fark edip düşünmeye başladı.

2200 Akıllı balık yola koyuldu. Göze alınamaz güç bir yola koyuldu.

2201 *Bunlara danışmayacağım,* dedi, *çünkü kesinlikle gücümü gevşetirler.*

2202 *Vatan sevgisi ayaklarına dolanır da tembellik ve cahillikleri bana da bulaşır.*

2203 Danışmak için seni diriltecek iyi bir diri gerek. Ama o diri nerde?

2204 Yolcuya danış ey yolcu. Kadına danışırsan yalpalarsın çünkü.

2205 "Vatan sevgisi[123]" lafını geç, durma. A canım, vatan bu yanda değil, o yanda.

2206 Vatan istiyorsan öte yakasına geç ırmağın. Bu sahih hadisi yanlış okuma.

Abdest alanın abdest duasını ters okumasının sırrı

2207 Rivayette, abdest alırken her uzuv için ayrı bir dua bildirilmiştir.

2208 Burnuna su alırken gani olan Rab'den cennet kokusu dile.

2209 Böylece o koku seni cennetlere doğru çeksin. [Çünkü] kokusu, gül dallarının delilidir.

2210 Taharetlenirken okunacak dua şudur: Rabbim beni bundan temizle.

2211 Elim ancak buraya yetişip burasını yıkadı. Canı yıkamaya elimin gücü yetmez.

2212 Rabbim, değersizlerin canı değer kazandı seninle. Canlara erişen senin üstünlük elindir.

2213 Haddim buydu, ben alçak, ancak bu kadar yapabildim. Bundan ötesini sen temizle ey Kerim.

2214 Tenimi pislikten arındırdım. Bu sevgiliyi olaylardan sen yıkayıp arındır.

Bir kişi taharetlenirken, taharet duası olan *"Allah'ım beni tövbe edenlerden ve temizlenenlerden eyle"* duasını söyleyeceği yerde abdest sırasında burna su alırken okunan *"Allah'ım cennet kokusu koklamamı sağla"* duasını okuyordu ve bir dost bunu duyunca dayanamadı.

2215 [191b] Biri, taharetlenirken, *beni cennet kokusuna eş kıl,* diye dua ediyordu.

2216 Bir başkası da ona, *iyi dua ettin de,* dedi, *duanın deliğini şaşırdın!*

2217 *Bu dua burun duasıydı. Burun duasını kıça nasıl okudun?!*

2218 Cennet kokusunu özgür kişi burundan alır. Cennet kokusu büzükten gelir mi hiç?

2219 Ey aptalların yanında tevazu gösterip de padişahların huzurunda kibirlenen!

2220 Bu kibirlenme alçaklar karşısında iyi ve yerindedir. Sakın tersine gitme. Tersi sana engeldir.

2221 Burun deliği için bitmiştir gül. Koku burnun görevidir a hoyrat.

2222 Gül kokusu burun içindir aslanım. Şu alttaki delik, o kokunun yeri değil.

2223 Oradan cennet kokusu mu gelir sana? Gerekiyorsa, kokuyu yerli yerince ara.

2224 Aynı şekilde vatan sevgisi doğrudur efendi, ama önce vatanı tanı.

2225 O zeki balık dedi, *yola koyulup onlara danışmayı aklımdan çıkarayım.*

[2226] Danışmanın sırası değil, koyul yola. Ali gibi gidip kuyuya ah edip dert yan.

[2227] O ahın mahremi oldukça azdır. Gece yürü, gece bekçisi gibi gizlice git.

[2228] Bu gölden denize doğru yol al. Bu girdabı terk edip denizi ara.

[2229] Göğsünü ayak edip tehlikeli bölgeden nur denizine temkinle gidiyordu.

[2230] Arkasında tazı olan ve bedeninin son damarına dek koşan ceylan gibi…

[2231] Peşinde tazı olunca hatadır tavşan uykusu. Korkanın gözünde uyku olur mu?

[2232] Gitti o balık, denizin yolunu tuttu. Uzun ve uçsuz bucaksız bir yola koyuldu.

[2233] Çok sıkıntı çekti ve sonunda güven ve âfiyete erdi.

[2234] Ucu bucağı olmayan derin denize attı kendini.

[2235] Sonra avcılar ağ getirince yarım akıllı bu durumdan umutsuzluğa düştü.

[2236] *Ah,* dedi, *ben fırsatı heba ettim. Ne diye o kılavuza yoldaş olmadım?*

[2237] *Ansızın gitti gitmesine ama gittiğinde hemen peşine takılmalıydım.*

[2238] Geçmişe hayıflanmak hatadır. Giden gelmez geri, onu anmak boşunadır.

Geçmişe hayıflanma, içinde bulunduğun anın gereğini düşün ve pişmanlık içinde zamanını geçirme diye vasiyet eden tuzağa düşmüş kuşun hikâyesi

[2239] Biri hile ve tuzakla bir kuş yakaladı. Kuş ona dedi, *ey ulu efendi…*

[2240] *Sen çok inekler, koyunlar yemişsindir. Çok deve kurban etmişsindir sen.*

[2241] *Zamanında onlarla doymadığına göre, benimle de doymazsın.*

[2242] *Beni salıver de sana üç öğüt vereyim. Böylece bil, zeki miyim aptal mıyım?*

[2243] *İlk öğüdü elindeyken vereyim, ikincisini de senin toprak damın üstünde.*

[2244] *Üçüncü öğüdü de ağaçtayken vereyim ki bu üç öğütle bahtın açılsın.*

[2245] *Elindeyken vereceğim öğüt şu: Olmayacak şeye, kim söylese inanma.*

[2246] Elindeyken bu büyük öğüdü verinde serbest kaldı ve duvara kondu.

[2247] Dedi, *ikincisi, geçmiş olana üzülme. Senden geçmişse hasretini çekme.*

[2248] *Ondan sonra dedi ki gövdemde gizlenmiş on dirhemlik inci var.*

[2249] *Canın hakkı için, o inci senin ve çocuklarının talihi ve şansıydı.*

[2250] *Kısmetin değilmiş, o inciyi kaybettin. Oysa dünyada bu incinin benzeri yok.*

[2251] Doğum sırasında gebe nasıl inlerse efendi de öyle bağırmaya başladı.

[2252] Kuş ona dedi, *sana öğüt vermedim mi, dün geçmiş olana üzülme diye?*

[2253] *Geçip gitti madem, ne diye üzülürsün? Ya öğüdümü anlamadın ya da sağırsın.*

[2254] *İkinci öğüdümde de şaşıp da olmayacak söze inanma, dedim sana.*

[2255] *Aslanım, benim kendim üç dirhem gelmezken, içimde nasıl olsun on dirhem?*

[2256] Efendi kendine geldi, dedi, *hey, üçüncü güzel öğüdünü açıkla.*

[2257] Dedi, *evet, o öğütleri iyi tuttun sanki de üçüncü öğüdü bedava söylememi bekliyorsun.*

[2258] Uykulu cahile öğüt vermek, çorak toprağa tohum ekmek demektir.

[2259] [192a] Aptallık ve cahillik yırtığı yama kabul etmez. Ey öğütçü, ona pek hikmet tohumu ekme.

O yarım akıllı balığın çare düşünmesi ve kendini ölü göstermesi

2260 Öteki balık, bela gelip çattığı sırada akıllının gölgesinden ayrı kalınca şöyle dedi:

2261 *O denizin yolunu tutup tasadan kurtuldu. Ben böyle güzel arkadaşı yitirdim.*

2262 *Fakat bunu düşünmeyip şimdi kendi başımın çaresine bakayım ve ölmüş gibi yapayım.*

2263 *Karnımı üste, sırtımı aşağı vereyim de öylece suyun yüzünde gideyim.*

2264 *İnsan gibi yüzerek değil, bir çöp gidiyormuş gibi gideyim suda.*

2265 *Ölü olup suya bırakayım kendimi. Ölmeden önce ölmek, azaptan güvende olmaktır.*

2266 Ölmeden önce ölmek güvendir, yiğidim. Mustafa, böyle buyurmuştur bize.

2267 Demiştir ki "Ölüm gelip de fitnelerle sizi öldürmeden önce hepiniz ölünüz[124]."

2268 [Balık] böylece ölüp karnını üste verdi. Su alıp götürmekteydi onu bir aşağı bir yukarı.

2269 Balıkçıların her biri, tüh, güzelim balık öldü, diye çok üzüldü.

2270 [Balıksa] bu tüh sözüyle seviniyor ve *oyunum işe yaradı, kılıçtan kurtuldum,* diyordu.

2271 Sonra değerli bir balıkçı onu tuttu ve tükürerek onu yere fırlattı.

2272 Gizlice yuvarlanarak suya girdi. Geriye o aptal [balık] kalmıştı ve çırpınıp durmaktaydı.

2273 O saf, kendi çabasıyla paçasını kurtarmak için sağa sola sıçrayıp duruyordu.

2274 Ağ attılar, ağın içinde kaldı. Aptallık onu bu ateşe düşürdü.

2275 Ateşin üstünde bir tavanın içinde aptallıkla aynı yatağa girdi.

2276 Ateş yalımıyla kaynayıp duruyordu. Akıl ona diyordu, "Sana uyarıcı gelmedi mi[125]?"

2277 O işkence ve beladan dolayı, kâfirlerin canları gibi, "evet[126]" diyordu.

2278 O yine diyordu, *bu bel büken güçlükten bu kez kurtulursam…*

2279 *Bir göle yerleşmem. Denizden başkasını yurt edinmem kendime.*

2280 *Uçsuz bucaksız suyu bulup güvene ererim. Sonsuza dek güven ve sağlık içinde yaşarım.*

Aptalın güçlüğe düştüğü anda pişman olup söz vermesinin hiç bir yararı yoktur. Çünkü *"Onlar [Dünyaya] geri gönderilseler yine kendilerine yasaklanan şeylere geri döneceklerdir. Çünkü onlar gerçekten yalancıdırlar[127]."* Yalancı sabahın vefası yoktur.

2281 Akıl ona diyordu, *aptallık seninledir.* Aptallık varken akıl yenilgiye uğrar.

2282 Verdiği sözde akıl durur ancak. Senin aklın yok ki. Hadi ordan, ederin ancak eşek kadar.

2283 Verdiği sözü ancak akıl hatırlar. Unutma perdesini ancak akıl yırtar.

2284 Aklın olmadığı için unutkanlık efendindir. Düşmandır tedbirine; tedbirini bozar.

2285 Aptal kelebek, aklının kıtlığı yüzünden ateşi ve cız diye yanacağını aklına getirmez.

2286 Kanatları yanınca tövbe eder, [ama] hırsı ve unutkanlığı onu ateşe sürer.

2287 Düzenlemek, kavramak, korumak ve anımsamak aklın işidir. Bunları sergileyen akıldır.

2288 İnci yok, parıltısı nerden olsun? Hatırlatan yokken geri dönüş nasıl olsun?

2289 Bu temenni de akılsızlığındandır. Çünkü o aptallığın ne yapıda olduğunu göremez.

2290 Bu pişmanlık sıkıntının sonucudur, hazine gibi parıldayan aklın sonucu değil.

2291 Sıkıntı geçince pişmanlık da yok olur. O tövbe ve pişmanlığın toprak kadar değeri yoktur.

2292 Pişmanlık, hüzün karanlığında tuttu yükünü. Oysa "gündüz yok eder gecenin sözünü[128]."

2293 Hüznün karanlığı geçince şenlenir de gönülden hüznün doğurduğu sonuç gider.

2294 O tövbe ederken akıl pîri "Geri gönderilseler, yine dönerler[129]" diye seslenir.

Vehmin aklın sahtesi ve düşmanı olduğuna ve akla benzediği halde akıl olmadığına ilişkin açıklama ile [192b] akıl sahibi olan Mûsa'nın -selam üzerine olsun- vehim sahibi olan Firavun'la söyleşmesi hikâyesi

2295 Akıl şehvetin karşıtıdır ey yiğit. Şehvetin kurduğuna akıl adını verme.

2296 Şehvet dilenene vehim adını ver. Vehim, aklın altın parasının sahtesidir.

2297 Vehimle akıl mihenge vurulmadan ayırt edilemez. İkisini de mihenge vur hemen.

2298 Bu mihenk, Kur'an ile peygamberlerin halidir. Mihenk, sahte olana der ki gel...

2299 [Gel de] benden aldığın yarayla kendini gör ve iniş çıkışıma uygun olmadığını anla.

2300 Bir testere aklı ikiye bölse eğer, ateşteki altın gibi gülümser.

2301 Dünyayı yakıp kavuran Firavun'undur vehim. Akılsa canı ışıtan Mûsa'nındır.

2302 Mûsa, yokluk yolunu yürüyüp vardı. Firavun ona dedi, *sen kimsin?*

2303 Dedi, *ben akılım. Celal sahibinin elçisi ve Allah'ın hüccetiyim; sapıklıktan kurtarırım.*

2304 *Sus* dedi [Firavun], *laf kalabalığı yapmayı bırak. Eski kökenini ve adını söyle.*

2305 [Mûsa] dedi, *bil ki kökenim topraktır benim. Asıl adım, O'nun kullarının en değersizi.*

2306 *O bir olan Allah'ın kulundan doğdum. Cariyelerin ve kulların soyundanım.*

2307 *Topraktandır aslım, su ve çamurdan. Allah, su ve çamura can ve kalp verdi.*

2308 *Topraktan bedenimin dönüşü toprağadır. Senin dönüşün de toprağadır, ey korkunç!*

2309 *Bizim aslımız da, bütün âsilerin aslı da topraktandır. Bunun yüz belirtisi vardır.*

2310 *Öyle ki vücudun topraktan yardım alır. Topraktan aldığın besinle döner boynun.*

2311 *Can gidince o da korkunç ve ürkünç mezarda yeniden toprak olur.*

2312 *Biz de, sen de, senin gibiler de toprak olur ve ihtişamın kalmaz.*

2313 [Firavun] dedi, *soy adından başka bir adın daha var ve o ad senin için önemli:*

2314 *Firavun'un kulu, onun kullarının kölesi. Çünkü bedenin ve canın önce ondan beslendi[130].*

2315 *Kötü eylemi yüzünden bu yurttan kaçmış âsi, azgın ve zalim bir kul.*

2316 *Kanlı, gaddar ve nankör. Bu niteliklerini de düşünüp kıyasla.*

2317 *Gariplik içinde zavallı, yoksul ve hırpani [birisin]. Çünkü bize ve hakka şükretmedin.*

2318 [Mûsa] dedi, *o mülk sahibinin ilahlıkta bir başka ortağı olamaz, hâşâ.*

2319 *O egemenlikte tektir ve eşi yoktur. Kullarına O'ndan başkası hükümdar değildir.*

2320 *Başka bir sahip yoktur yarattıklarına. Helak olacaktan başkası ortaklık savlar mı O'na?*

2321 *Resmeden O'dur. Beni resmeden de O. Başkası bunu iddia ederse zalimdir.*

2322 *Sen benim kaşımı [bile] yaratamazsın. [Böyleyken] canımı nerden tanıyacaksın?*

2323 *Bilakis o gaddar ve azgın sensin. Çünkü Hakk'a karşı ikilik savlıyorsun.*

2324 *Bir gaddar memuru kazârâ öldürmüşsem, kendim ya da keyfim için öldürmedim*[131]*.*

2325 *Bir yumruk vurdum, ansızın düştü. Zaten canı yoktu, oracıkta can verdi.*

2326 *Ben bir köpek öldürdüm, sen ise peygamber çocuklarını ve yüz binlerce suçsuz günahsız çocuğu…*

2327 *Öldürdün ve kanları boynunadır senin. Bu kan içicilikten başına neler gelecek?*

2328 *Beni öldürmüş olma umuduyla, amacına ermek için Yakub'un zürriyetini öldürdün.*

2329 *Sana rağmen Hak beni seçti de nefsinin tasarladıkları altüst oldu.*

2330 [Firavun] dedi, *bırak bunları. Tuz ekmek hakkımın karşılığı gerçekten bu mu?*

2331 *Halkın önünde beni aşağılayıp aydınlık günümü karartman mı [benim hakkım]?*

2332 [Mûsa] dedi, *hayır ve şerde bana kulak asmazsan kıyametteki aşağılanış daha zor olacaktır.*

2333 *Bir pire ısırığına dayanamıyorken yılan sokmasına nasıl dayanacaksın?*

2334 *Görünüşte işini harap etsem de aslında dikenliği gül bahçesine çevirmekteyim.*

[193a] İmar etmek yıkmakta, toplanmak dağılmakta, düzelmek bozulmakta, dilenen dilenmeyende, varlık yokluktadır ve aynı şekilde başka zıtlar ve eşler de böyledir.

2335 Biri gelmiş, toprağı kazıyordu. Aptalın biri dayanamayıp bağırdı.

2336 Dedi, *bu yeri neden bozup kazıyor ve darmadağın ediyorsun?*

2337 Dedi, *behey aptal, git işine, bana bulaşma. İmar etmekle yıkmanın farkını anla.*

2338 *Bu yer yıkılıp çirkinleşmeden gül bahçesiyle buğday tarlasına nasıl dönüşür?*

2339 Toprağın düzeni altüst olmadıkça bahçeyle tarla, yaprakla meyve nasıl yetişecek?

2340 İltihaplı yarayı neşterle yarmazsan, yara nasıl iyileşir, nasıl düzelir?

2341 Vücudundaki sıvılar ilaçla temizlenmedikçe hastalık nasıl geçer, şifa nereden gelir?

2342 Terzi, elbiseyi parça parça etmiştir. O usta terziye kim çıkışır…

2343 Bu güzelim kumaşı niçin yırttın, yırtık kumaşı ben ne yapayım, diye.

2344 Eski binaları yenilerken eskisini yıkmazlar mı önce?

2345 Aynı şekilde marangoz, demirci ve kasap da yapmadan önce yıkar.

2346 Helile ve belile[132] de dövülüp ezilir ve bu ezilme sayesinde beden sağlık bulur.

2347 Buğdayı değirmende öğütmedikçe donanması mümkün mü soframızın?

2348 Ey balık, seni oltadan kurtarmamı isteyen, o tuzla ekmekti.

2349 Mûsa'nın öğüdüne uyarsan kurtulursun böyle bitimsiz ve kötü oltadan.

2350 Kendini arzulara o denli kul ettin ki küçük bir solucanı ejderhaya çevirdin.

2351 Nefesi nefesle ıslah etmek için ejderhaya ejderha getirdim.

2352 Böylece onun nefesi bunun nefesiyle yenilecek. Yılanım, o ejderhanın kökünü sökecek.

2353 Kabul edersen iki yılandan da kurtulursun. Yoksa onlar senin canına okur.

2354 [Firavun] dedi, *doğrusu çok usta büyücüsün; hileyle burada ortaya ikilik attın.*

2355 *Gönül birliği içindeki insanları ikiye böldün. Büyü, dağa taşa [bile] etki eder.*

2356 [Mûsa] dedi, *Allah'ın mesajına boğuldum ben. Allah adına büyücülüğü kim görmüş?*

2357 Büyücülüğün kaynağı gaflet ve küfürdür. Mûsa'nın canıysa dinin meşalesidir.

2358 Nefesimi İsa kıskanırken, büyücülere nasıl benzerim, a yüzsüz?

2359 Kitaplar canımdan ışık alırken, büyücülere nasıl benzerim, ey cünüp?

2360 Hevâ kanadıyla uçtuğun için ister istemez beni de öyle sanıyorsun.

2361 Hayvanca davranışları olanın saygın kişilere ilişkin düşüncesi kötü olur elbet.

2362 Âlemin bir parçasısın ve bu yüzden bütünü de kendi durumunla denk görüyorsun.

2363 Dönüp durursan başın döner de gözlerin evi dönüyor görür.

2364 Denizde gemiyle gidersen görürsün sahilin koşup durduğunu.

2365 Kargaşa içinde gönlün daralırsa bütün dünyayı dar görmeye başlarsın.

2366 Sevinip neşelenirsen dostların mutluluğuyla, sana gül bahçesi gibi görünür bu dünya.

2367 Niceleri var Şam'a, Irak'a giden ve küfürden, nifaktan başka bir şey görmeyen.

2368 Hindistan ve Herat'a dek gidip de alışverişten başka bir şey görmeyen niceleri var.

2369 Türkistan ve Çin'e gidip de hile ve tuzaktan başka bir şey görmeyen niceleri var.

2370 Elinde yoksa renk ve kokudan başka dayanak, bütün iklimleri arasa ne olacak?

2371 Bağdat'a çıkagelir bir inek. Dolaşır şehri bir uçtan bir uca.

2372 Onca güzellikler ve tatlar içinde karpuz kabuğundan başkasını görmez gözü.

2373 Çünkü bir inek ya da eşek için görülmeye değer olan yola düşmüş bir eşelek ya da ottur.

2374 Kurutulmuş et gibi tabiat çivisinde kuruyup kalırlar ve sebeplere bağlanırlar. Bu yüzden de canları gelişmez.

2375 Ey ulu kişi, nedenlerin ve etkenlerin ortadan kalktığı alan, Allah'ın ülkesidir.

2376 O [ülke] her zaman değişim içindedir ve can orada sürekli yepyeni bir dünya görür.

2377 [193b] Cennet bahçeleri ve ırmakları da olsa bir sıfatta donunca çirkinleşir.

Açıklama: İnsanın her algılama duyusu kendine özgü şeyler algılar ve başka bir duyunun algılamalarından habersizdir. Öyle ki her usta sanatkâr başka bir usta sanatkârın işinin acemisidir. Onun kendi görevi olmayan şeyden haberdar olmayışı o algılamaların olmadığının kanıtı değildir. Durumunca onları inkar da etse bu inkarı onun habersizliğinden başka bir şeyin göstergesi olarak göremeyiz.

2378 Dünyanın görünüş alanı senin algılamandır. Kirli duyundur temizleri perdeleyen.

2379 Görüş suyuyla bir süre yıka duyuyu. Sûfilerin giysi yıkayışlarını böyle bil.

2380 Temizlenince sen, perde ortadan kalkar ve temizlerin canı senin karşına çıkar.

2381 Bütün âlem ışık ve görüntülerle dolu olsa, bu güzelliklerden ancak gözün haberi olur.

2382 Gözünü kapamışsın ve bir güzelin yüzüyle saçını görmek için kulağını yaklaştırıyorsun.

2383 Kulak der, *yüze inanmam ben. Yüz seslenirse ancak o zaman duyarım.*

2384 Ben bilginim, ancak kendi sanat alanımda. Sanatımın söz ve sesten ötesi yoktur.

2385 "Hadi burun, gel, gör şu güzeli!" Bu istenen, burna göre değil ki.

2386 Burun der ki *olsa koklarım miskle gül suyu. Benim sanatım, ilmim ve bilgim bu.*

2387 *O gümüş tenli güzelin yüzünü nasıl göreyim? Gücümü aşan şeyi benden isteme sakın.*

2388 Ayrıca, ancak eğri olarak görür eğri duyu. Önünde ister eğri sürünerek git, ister doğru.

2389 A değerli efendi, kesinlikle bil ki şaşı göz, bir görmekten azledilmiştir.

2390 Sen tümüyle hileden ibaret Firavun'sun; beni kendi açından görüp ayırt edemiyorsun.

2391 Ey sapkın, bana kendi bakışınla bakma ki iki kat görmeyesin bir katı.

2392 Bir an olsun bana benim açımdan bak ki var oluş ötesindeki alanı göresin.

2393 Kurtulasın böylece darlıktan, ardan ve ünden. Aşk içinde aşk göresin vesselam.

2394 İşte o zaman bedenden kurtulunca kulak ve burun, göz olmasını bilir.

2395 O tatlı dilli sultan doğru söylemiştir: "Ariflerin her kılı bir göz olur."

2396 Başlangıçta gözün göz özelliği kesinlikle yoktu. O, ana rahminde bir et parçasıydı.

2397 Yağ parçasını görme nedeni sanma oğul. Yoksa uykuda kimse görüntüler görmezdi.

2398 Peri de cin de benzer biçimde görür. [Oysa] ikisinin de gözünde yağ yoktur.

2399 Yağla bir ilgisi yoktur ışığın. [Ancak] şefkatli Yaratıcı ona ilgi vermiştir.

2400 İnsan topraktandır, ama neresi benzer toprağa? Hiç ortak yanı olmasa da cin ateştendir.

2401 Perinin ateşe benzer bir yanı yok. Oysa baktığında aslı ateştir.

2402 Kuş yeldendir, ama neresi benzer yele[133]? Allah ilgi vermiştir ilgisize.

2403 [Allah] onlara ilinti vermişse de bu tikellerin tümellerle ilgisi gerekçesizdir.

2404 İnsan değersiz topraktan doğduğuna göre oğlun babayla ilgisi nerden geliyor?

2405 Bir ilgi varsa da akla gizlidir. Gerekçesi yoktur, akıl nasıl anlasın?

2406 [Allah] rüzgâra gözsüz görme gücü vermeseydi, Ad kavmini nasıl ayırt ederdi?

2407 Mümini nasıl ayırırdı düşmandan? Nasıl ayırırdı şarabı kabaktan?

2408 Nemrut ateşinin gözü olmasaydı gözetebilir miydi İbrahim'i?

2409 Nil'in o ışığı ve görüşü olmasaydı ayırt edebilir miydi Kıpti'yi Sıbti[134]'den?

2410 Dağ taş görme yetisine kavuşmadıysa Dâvud'a neden arkadaş oldu?

2411 Şu yerin olmasaydı can gözü, öylece nasıl yutardı Karun'u?

2412 İnleyen direğin[135] gönül gözü olmasaydı, o bilgenin ayrılığını nereden görecekti?

2413 Görme yetisi olmasaydı çakıl taşında, nasıl tanıklık ederdi avuçta[136]?

2414 Akıl, kanatlan da oku: "Yeryüzü şiddetli bir sarsılışla sarsıldığında[137]" suresini.

2415 Kıyamette şu yeryüzü iyi ve kötüye ilişkin görmeden nasıl tanıklık eder?

2416 [194a] "Yeryüzü, bize hallerini ve haberlerini söyleyip sırlarını gösterir[138]."

2417 Ey yönetici, senin yanına gönderilmem, gönderenin haberdar olduğunun kanıtıdır.

2418 Çünkü böyle bir ilaç, böyle onulmaz bir yarayı iyileştirecek niteliktedir.

2419 Bundan önce rüyalar görmüştün, Allah'ın beni seçeceğine ilişkin...

2420 Ve ışık ve asâ alıp elime, senin küstah boynuzunu kıracağıma ilişkin.

2421 Dinin Rabbi'nin sana gösterdiği çeşitli ağır rüyalar bunun içindi.

2422 Lâyığını göresin diye gösterilen, kötü kalbine ve azgınlığına uygun rüyalardı bunlar.

2423 Kim hikmet sahibi, kim haberdar ve kim onulmaz hastalıkları iyileştirir, bilesin diye...

2424 Ağır uykudandır, diyerek kör ve sağırca yorumlar yapıyordun sen.

2425 [Oysa] o tabip ve müneccim, içe doğuşla düşün yorumunu gördü de tamah edip gizledi.

2426 Dedi, *uyanık gönlüne tasa girmesi ikbalinden ve padişahlığından uzak olsun.*

2427 *Çeşitli besinler ya da yemekler yüzünden bünye bozulunca insan böyle düşler görür.*

2428 Çünkü o senin öğüt almayacağını, yumuşak değil, sert ve kan içici olduğunu görmüştü.

2429 Padişahlar maslahat için kan dökerler, ama merhametleri zulümlerinden fazladır.

2430 Padişah dediğin Rabbi'nin tabiatını taşımalı. Çünkü rahmeti gazabının önündedir[139].

2431 Şeytan gibi gazap üstün gelmemeli ona. Gereksiz yere hile için kan dökmemeli.

2432 Eşinin ve cariyesinin fahişe olmasına yol açan kadınsı erkek yumuşaklığı da olmamalı.

2433 Şeytan yuvası yapmıştın sen gönlünü. Düşmanlığı bir kıble edinmiştin.

2434 Çok ciğerler deşti keskin boynuzun. İşte asam, uslanmaz boynuzunu kırdı.

Bu dünyalıların o dünyalılara saldırıp gayp sınırı olan soy ve zürriyet sınırına dek ilerlemeleri ve onların pusuyu göz ardı etmeleri: savaşçı savaşa gitmezse kâfir saldırıya geçer.

2435 Cismaniler ordusu, ruhaniler kalesine doğru saldırıya geçti.

2436 Amaçları, gayp sınırını tutmak ve o yandan gönlü temiz birinin gelmesini önlemekti.

2437 Gaziler savaş saldırısını az gerçekleştirince, kâfirler, tam tersine saldırıya geçerler.

2438 Gayp gâzileri, yumuşaklıkları nedeniyle senin gibi sapığa saldırmayınca...

2439 Gayp adamları bu yana gelmesinler diye gaybın sınır kapısına saldırdın.

2440 Kötülükle yolu kapatmak için döllere ve rahimlere pençe attın.

2441 Neslin sürmesi için yüce Hakk'ın açtığı yolu nasıl tıkarsın?

2442 Ey inatçı, geçitlere engel oldun, ama senin kör tarafından bir yiğit çıktı ortaya.

2443 O yiğit benim işte. O'nun adı sayesinde gücünü kırıp yok edeceğim senin adını sanını.

2444 Geçitleri sıkıca kapamaya devam et. Bir süre daha bıyık altından gül bakalım.

2445 Bıyığını senin bir bir yolar kader. Böylece anlarsın sakınan gözü kader kör eder.

2446 Senin bıyığın mı keskin yoksa nefeslerinden ülkelerin titrediği Âd'ınki mi?

2447 Sen mi inatçısın yoksa Semud mu? Semud gibisi daha dünyaya gelmedi.

2448 Bunun gibi yüz binlercesini söylesem sağırsın sen. Duyarsın da duymazdan gelirsin.

2449 Sözden tövbe ettim. Kalkıp söz olmaksızın ilacını kardım senin.

2450 Ham yarana koyacağım da olgunlaşacak. Ya da yaran ve sakalın sonsuza dek yanacak.

2451 A düşman, böylece O'nun haberdar olduğunu, her şeye layığını verdiğini anlayacaksın.

2452 Ne zaman eğrilik edip kötülükte bulundun da gereken karşılığı görmedin?

2453 Gökyüzüne bir an bir iyilik gönderdin de ardından karşılığı gelmedi?

2454 Dikkatli ve uyanık olursan, her zaman yaptığının karşılığını görürsün.

2455 Dikkat edip ipe tutunursan, kıyametin gelmesine gerek kalmaz.

2456 Bir remzi doğru anlayan, konunun açıkça söylenmesine gereksinim duymaz.

2457 [194b] Bu bela aptallığından geliyor sana. Çünkü incelikleri ve şifreleri anlamadın.

2458 Kötülükten kalbin kararınca anla. Burası şaşırmış gibi yapmanın yeri değil.

2459 Yoksa o kararma bir oka dönüşür de şaşırmışlığının karşılığı olarak sana gelir.

2460 Ok gelmezse, kirlenmişliğin görülmeyişinden değil, bağışlamadan dolayıdır.

2461 Kalp gerekse sana dikkatli davran. Çünkü her eylem ardından karşına bir şey çıkar.

2462 Bundan daha çok çaban olursa, dikkatinden dolayı işin daha bir yükselir.

İnsanın topraktan olan bedeni ayna olmaya elverişli kaliteli demir gibi olup o aynada dünyadayken de cennet, cehennem ve kıyamet ile benzeri şeyler soyut olarak değil somut olarak görülür.

2463 Öyleyse demir gibi kara gövdeli olsan da cilalayıp parlat, cilalayıp parlat.

2464 Parlat da kalbin, her yanında gümüş sineli bir güzel görünen rengarenk ayna olsun.

2465 Demir, kara ve nursuz olsa da cilalamak onun karalığını giderir.

2466 Demir, cila gördü de güzelleşti yüzü. Böylece onda yüzleri görmek mümkün oldu.

2467 Toprak beden katı ve karaysa da cilala onu. Çünkü cilalanabilirdir.

2468 Böylece onda gaypten şekiller belirir; ona huri ve melek görüntüleri yansır.

2469 Hak sana akıl cilasını, kalbin sayfası aydınlansın diye vermiştir.

2470 Ey beynamaz, cilayı bağlayıp arzuların iki elini birden açmışsın sen.

2471 Arzular bağlanırsa cilanın elleri açılmış olur.

2472 Bütün görünümlerin yansıtıldığı gayp aynası olmuş bir demirdin sen.

2473 Kararttın, paslandırdın özünü. Budur, "Yeryüzünde bozgunculuğa çabalayanlar[140]."

2474 Şimdiye dek böyle yaptın, artık yapma. Suyu bulandırdın, daha da bulandırma.

2475 Karıştırma da durulsun bu su. [Böylece] onda ay ve yıldızı dönerken gör.

2476 İnsanlar da ırmak suyu gibidir. Bu yüzden bulanınca göremezsin dibini.

2477 Irmağın dibi mücevher ve incilerle doludur. Sakın bulandırma, çünkü o tertemizdir.

2478 İnsanların canı hava gibidir. Toza karışırsa gökyüzüne perde olur.

2479 O güneşin görülmesine engel olur. Tozu gidince saflaşıp berraklaşır.

2480 Tam bulanıklığa rağmen, kurtuluş yoluna yönelesin diye Hak sana rüyalar gösterdi.

Mûsa'nın -selam üzerine olsun- Firavun'un sırlarını ve rüyalarını Hakk'ın haberdar olduğuna iman etsin ya da kuşku beslesin diye gayp perdesi ardından açıklaması

2481 [Allah,] sonunda olacak olayları kararmış demir üzerinde kudretiyle gösteriyordu…

2482 Sana [bunları] daha az zulüm ve kötülük yapasın diye [gösteriyordu]. Oysa sen gördükçe daha beter oldun.

2483 Rüyanda çirkin görüntüler görüyor ve bunlardan ürküyordun. Oysa onlar senin görüntündü.

2484 Aynaya baktığında çirkin yüzünü görüp de aynaya pisleyen zenci gibi…

2485 [Zenci:] "Ne çirkinsin! Sen ancak buna lâyıksın!" [Ayna:] "Çirkinliğim sana ait be aşağılık kör!

2486 Kendi çirkin yüzüne pisliyorsun, bana değil. Çünkü berrağım ben."

2487 Bazen elbisenin yandığını görüyordun, bazen de ağzının ve gözünün dikildiğini.

2488 Bazen bir hayvan kastediyor canına, bazen de başın bir canavarın dişleri arasında.

2489 Bazen baş aşağı lağım çukuruna düşmüş, bazen de kapılmışsın azgın bir kan seline.

2490 Bazen berrak gökten sana şöyle bir ses geldi: "Uğursuzsun, uğursuzsun, uğursuz!"

2491 Bazen de dağdan açıkça şöyle ses geldi: "Defol, çünkü 'soldakiler[141]'densin!"

2492 Bazen de bütün cansızlardan ses geliyordu: "Firavun sonsuza dek cehennemdedir."

2493 Bundan kötüleri var ki utanıp söylemiyorum, hem de tersyüz tabiatın ateşlenmesin.

2494 Ey yola gelmez, ben azını söyledim. Bu azcıktan anla ki ben haberdarım.

2495 Düşlerini ve rüyalarını düşünmemek için kör ve ölüymüş gibi davranıyordun.

2496 Ne kadar kaçabilirsin? Senin hileler düşünen kavrayışını gâfil avlayıp geldi işte!

[195a] Tövbe kapısının açık olduğuna dair

2497 Yapma artık, bundan böyle kaçınmaya bak. Çünkü rahmetle tövbe kapısı açık.

2498 Tövbenin batı yönündeki kapısı kıyamete dek insanlara açıktır.

2499 Güneş batıdan doğuncaya dek o kapı açık olur[142]. Ondan yüz çevirme.

2500 Cennetin de rahmetten sekiz kapısı vardır. Sekiz kapıdan biri tövbe kapısıdır a oğul.

2501 Bütün kapılar bazen açık olur, bazen kapalı. Oysa sürekli açıktır tövbe kapısı.

2502 Hadi fırsatı kaçırma, çabuk ol, kapı açık. Kıskanana inat yükünü oraya çek.

Mûsa'ın -selam üzerine olsun- Firavun'a, benden bir öğüt kabul et ve karşılığında dört fazilet al, demesi

2503 [Mûsa dedi,] *hadi benden bir öğüt kabul et de buna karşılık dört şey al.*

2504 *O bir tek şey nedir ey Mûsâ? Bana onu biraz açıkla,* dedi [Firavun].

2505 [Mûsa] dedi, *Allah'tan başka tanrı olmadığını açıkça söylemendir.*

2506 *Gökleri ve yücelerdeki yıldızları, insanları, şeytanla cinleri ve kuşları yaratan…*

2507 *Denizlerle ovaları ve dağlarla çölleri yaratan… Saltanatı sonsuzdur, eşi benzeri yoktur.*

2508 [Firavun] dedi, *buna karşılık bana vereceğin dört şey söyle nedir, ey Mûsa?*

2509 *Belki böylece o güzel vaadin lütfuyla, küfrümün çarmıhı gevşer.*

2510 *Olur ki bu ganimetli vaadin lütfuyla yüz batmanlık küfür kilidim açılır.*

2511 *Olur ki bal ırmağının etkisiyle vücudumdaki bu kin zehri bal olur.*

2512 *Ya da o tertemiz süt ırmağının yansımasıyla tutsak aklım bir an olsun gelişir.*

2513 *Ya da belki o şarap ırmaklarının yansıyışından sarhoş olup buyruk tadından koku alırım.*

2514 *Ya da belki o ırmakların lütfuyla tazelenir perişan ve çorak bedenim.*

2515 *Çorak toprağımda yeşillikler belirir, dikenliğim barınılacak bahçe (cennetu'l-me'vâ*[143]*)ye döner.*

2516 *Olur ki cennetin ve dört ırmağın yansımasıyla, dost arar canım Hakk'ın yardımıyla.*

2517 *Öyle ki cehennemin yansımasıyla ateşe döndüm de Hakk'ın kahrına düştüm.*

2518 *Bazen cehennem yılanının yansımasıyla, cennet halkına zehir saçan yılana döndüm.*

2519 *Bazen [cehennemde] kaynayan suyun (hamîm) yansıyışıyla zulüm suyum haşlayıp çürüttü insanları.*

2520 *Ben Zemheri yansımasından Zemheri'yim ya da harlı ateş (sa'îr/cehennem) yansımasından harlı ateşim.*

2521 *Yoksulun ve mazlumun cehennemiyim şimdi. Ansızın düşkün bulduğumun vay haline!*

Mûsa'nın -selam üzerine olsun- Firavun'un iman etmesinin ödülü olacak dört fazileti açıklaması

2522 Mûsa dedi, *o dört faziletin ilki vücudunun sürekli sağlığıdır.*

2523 *Tıpta sözü edilen hastalıklar, vücudundan uzak olacak, değerli bayım.*

2524 *İkincisi, ömrün uzun olacak da ecel ömründen uzak duracak.*

2525 *İstediğine erememiş olarak dünyadan ayrılacağın bir uzun ömür değil bu.*

2526 *Tersine, seni esir alan acıdan değil, bebeğin süt isteyişi gibi isteyeceksin eceli.*

2527 *Ölümü arzularsın, ama acı âciz bıraktığı için değil, yıkık evde hazine bulduğun için.*

2528 Bu durumda eline kazma alıp düşünmeden eve vurmaya başlarsın.

2529 Çünkü evi hazineye engel görürsün. Yüz harmana engeldir bir buğday tanesi.

2530 Sonunda bu taneyi ateşe atıp meslek edinirsin yiğitliği.

2531 Ey bir yaprak uğruna bağdan yoksun kalan, asmadan kopmuş yaprağa yapışan kurtçuk gibisin.

2532 Kerem bu kurtçuğu uyandırdığında, bu kurtçuk cehalet ejderhasını yer.

2533 Kurtçuk, ağaç ve meyvelerle dolu bir bahçeye döner. Talihli insan işte böyle dönüşür.

"Ben gizli bir hazineydim, bilinmek istedim[144]*"* sözünün yorumu

2534 Yıkıp kaz evini, çünkü bu Yemen akiğiyle yüz binlerce ev yapılabilir.

2535 Evin altındadır hazine. Çare yok; ev yıkılacak diye düşünme, durma haydi.

2536 Çünkü hazinedeki bir akçeyle, yorulup üzülmeden binlerce ev yapılabilir.

2537 [195b] Sonunda bu ev zaten yıkılır ve altındaki hazine mutlaka açığa çıkar.

2538 Fakat sana ait olmaz. Çünkü ruhun kazancı ancak yıkmanın karşılığıdır.

2539 O işi yapmadığına göre ücreti de yok onun. "İnsan için, çalıştığından başkası yoktur[145]."

2540 Ondan sonra iç geçirip hayıflanırsın, yazık, bulutun altında böyle bir ay varmış...

2541 İyilikle söylenenleri yapmadım. Hazine de gitti ev de; elim boş kaldı.

2542 [Aslında] evi kiralamıştın. Senin mülkün değildi ki alıp satasın.

2543 Kiralama süresi ecel gelinceye kadardır. Orada bu süre içinde çalışabilirsin.

2544 Yamacılık etmektesin dükkanda. Dükkanının altında iki hazine gömülü oysa.

2545 Bu dükkan kiralıktır, çabuk ol. Eline kazma alıp dibini kazmaya bak.

2546 Kazma ansızın defineye değince dükkandan da yamacılıktan da kurtulursun.

2547 Yamacılık nedir? Ekmek yeyip su içmek. Bu partal hırkaya yama vurup durursun.

2548 Bu beden hırkan her zaman yırtılır. Karnını doyurmakla yamarsın onu.

2549 Ey ikbal sahibi padişahın soyundan gelen, kendine gel, şu yamacılıktan utan.

2550 Şu dükkanın dibinden bir parça kopar da iki hazine çıksın karşına.

2551 Bir ürün elde edemeden kira süresi dolmadan önce harekete geç.

2552 Sonra dükkan sahibi seni dükkandan çıkarıp hazine üstündeki dükkanı ortadan kaldırır.

2553 Sen de hayıflanıp kâh başına vurup dövünür, kâh işe yaramaz sakalını yolarsın.

2554 Ne yazık, benimdi bu dükkan. Körmüşüm, yararlanamadım ondan!

2555 Ne yazık ki varlığımızı yel aldı gitti. Sonsuza dek hayıflanış kaldı ellerinde kulların.

İnsanın kendi zeka ve düşüncelerine güvenip aldanarak peygamberlerin ilmi olan gayp ilmini talep etmeyişi

2556 Evde resimler ve süsler görmüştüm ben. Evin aşkıyla yerimde duramıyordum.

2557 Gizli hazineden habersizdim. Yoksa balta elimde tuttuğum ıtır topu olurdu.

2558 Ah, baltanın hakkını verseydim, şimdi tasayı ortadan kaldırmış olurdum.

2559 Resimlere göz gezdirip çocuklar gibi aşk oyunları oynuyordum.

2560 Hâsılı, o mutlu bilge[146] ne güzel söylemiş: "Sen çocuksun, evse resim ve nakış dolu."

2561 O, *İlâhî-nâme*[147]'de çok öğütler vermiş, "evinin tozunu at" diye.

2562 *Yeter Mûsa,* dedi [Firavun,] *üçüncü vaadi söyle. Çünkü heyecanıyla kalbim mahvoldu.*

2563 Mûsa dedi, *üçüncüsü iki kat saltanattır; hasımdan ve düşmandan arınmış iki dünya.*

2564 *Şimdi sahip olduğundan daha büyük saltanat. O savaş içindeyken, bu barış içindedir.*

2565 *Savaş içindeyken sana böyle saltanat veren, gör bak, barıştayken nasıl sofra donatır?*

2566 *Sen cefakârken keremiyle bunları veren, vefakâr olduğunda bak nasıl gönlünü alır?*

2567 [Firavun] dedi, *dördüncüsü nedir, ey Mûsa? Çabuk söyle. Sabrım gidip arzum arttı.*

2568 [Mûsa] dedi, *dördüncüsü şu ki sen genç kalacaksın; saçın katran, yüzün erguvan gibi.*

2569 Bizim açımızdan renkle koku son derece önemsiz. Fakat sen aşağısın, bu yüzden sözü aşağı çektik.

2570 Renk, koku ve mekan övüncü, ancak çocukları sevindirip aldatır.

"İnsanlarla kendi akıllarınız ölçüsünde değil onların akılları ölçüsünde konuşun ki Allah'ı ve elçisini yalanlamasınlar" hadisine dair açıklama

2571 Bir çocukla işim olduğunda çocukların diliyle konuşmalıyım.

2572 [Meselâ demeliyim ki] okula gidersen sana kuş alırım ya da muz, ceviz ve fıstık getiririm.

2573 Beden gençliğinden başkasını bilmiyorsun, al sana gençlik, bre eşek al sana arpa!

2574 Yüzünde hiçbir kırışıklık belirmez ve o kutlu gençliğin taze kalır.

2575 Ne yüzüne yaşlılık hüznü çöker, ne de servi boyun iki büklüm olur.

2576 Ne gençlik gücün azalır, ne de dişlerine zarar ve ağrı gelir.

2577 [196a] Şehvet ve sevişme gücün azalmaz ve böylece iktidarsızlığından kadınlara gına gelmez.

2578 Ukkaşe'yi mutlu eden müjde gibi, gençlik gücün de seni mutlu eder.

Peygamber -selam üzerine olsun- sözü: *"Safer ayının çıkışını bana müjdeleyeni cennetle müjdelerim."*

2579 Âhir zaman peygamberi Ahmed'in [dünyadan] ayrılışı, tartışmasız Rebiülevvel'dedir.

2580 Kalbi bu göçten haber alınca, akla dayanarak o vakte âşık olur.

2581 Safer ayı gelince, bu aydan sonra yolculuğa çıkacağım, diye sevinir.

2582 Bu hidayet coşkusuyla her gece sabaha dek, *"Ey yüce yolun yoldaşı"* diye seslenirdi.

2583 Dedi, *Safer ayının dünyayı terk ettiğini bana kim müjdelerse...*

2584 *Kim Safer geçip Rebiülevvel geldi, derse, ben de ona müjde verip şefaat ederim.*

2585 Safer *geçip gitti,* dedi Ukkâşe. [Peygamber] dedi, *cennet senindir, a koca aslan!*

2586 Biri daha geldi Safer geçti diye. [Peygamber] dedi, *müjdeden Ukkaşe yararlandı.*

2587 Yani büyük adamlar âlemden göçmekten mutluyken, kalmaktan mutludur şu çocuklar.

2588 Kör kuş tatlı su yüzü görmediğinden acı su ona Kevser görünür.

2589 Senin ikbalinin berrak suyu bulanmasın diye Mûsa, kerametleri böyle sayıyordu.

2590 *Bravo, güzel söyledin,* dedi [Firavun], *ama önce güzel dostuma danışmalıyım.*

Firavun'un Mûsa'ya -selam üzerine olsun- iman etme konusunda Asiye'ye danışması

2591 O, bu konuyu Asiye'ye anlattı. [Asiye] dedi, *a kara kalpli, canını ver sen buna!*

2592 *Bu sözlerin içinde büyük yardım ve lütuflar var. Ey iyi hasletli padişah, çabuk kavra.*

2593 *Ekim zamanı geldi; ne verimli bir ekin!* Böyle deyip heyecanla ağlamaya başladı.

2594 Fırladı yerinden, dedi, *ne mutlu sana! A kelceğiz, güneş sana taç oldu.*

2595 Şapka kelin kusurunu gizler. Hele bir de güneş ve aysa o şapka!

2596 Sen bunu o ortamda duyar duymaz neden, yüzlerce bravo deyip evet demedin?

2597 Bu söz güneşin kulağına gitseydi, bunun kokusuna dönüp aşağı gelirdi.

2598 Bunun ne büyük bir vaat ve lütuf olduğunu düşünebiliyor musun? Allah, İblis'e iltifat ediyor!

2599 O kerem sahibi seni bu lütufla çağırınca nasıl oldu da [heyecandan] ödün kopmadı?

2600 Ödün yarılmadı! Ödün yarılsaydı da iki dünyada yarar görseydin.

2601 Hak için yarılan öd, şehitler gibi iki dünyada da yarar görür.

2602 Şu gaflet ve körlüğün sürmesinin de bir hikmeti vardır, ama bu kadarı da fazla.

2603 Gaflet de bir nimet ve hikmettir. Böylece sermaye elinden çabucak uçup gitmez.

2604 Fakat müzminleşip canı zehirleyerek aklı sakat bırakacak kadar sürmemeli.

2605 Bir gül karşılığında bütün bir gül bahçesini alıyorsun, böyle pazarı kim bulmuş?

2606 Bir tohumu yüz ağaçlıkla takas ettin. Bir zerre karşılığında yüz maden geldi sana.

2607 "Allah için olmak", o taneyi "Allah da onun içindir[148]"i elde etmek için vermektir.

2608 Böylece bu güçsüz ve geçici varlık, o kalıcı Rabbin varlığıyla kalıcılık kazanır.

2609 Yok olucu varlık kendini ona teslim edince kalıcı duruma gelip asla ölmez.

2610 Rüzgâr ve toprağın etkisiyle yok olacağından korkan damla gibi tıpkı…

2611 Aslı olan denize sıçrayınca güneşin sıcağından, rüzgârdan ve topraktan kurtulmuştur.

2612 Dışyüzü denizde yok olmuş, ama özü korunup güzellik içinde kalıcılık bulmuştur.

2613 Haydi ey damla, pişman olmaksızın ver kendini. Ver ki damlaya karşılık deniz bulasın.

2614 Haydi ey damla, denizin içinde yokluktan güvene erme şerefini elde et.

2615 Bir damlaya bir deniz tâlip olmuş; böyle devlet kimin eline geçer?

2616 Allah aşkına, hemen takas et! Bir damla ver, inci dolu deniz kazan.

2617 Allah aşkına, geciktirme hiç! Çünkü lütuf denizinden geldi bu söz.

2618 Lütuf yiter bu lütuf içinde. Çünkü bu en aşağı varlık, yükselir yedinci göğe.

2619 [196b] Şaşılası bir fırsat çıktı karşına. Hiçbir tâlip, arasa da böylesini bulamaz.

2620 [Firavun] dedi, *ey iffetli [eşim], bunu Hâmân'a söyleyeyim; vezirden görüş almalı şah.*

2621 [Asiye] dedi, *bu sırrı söyleme Hâmân'a. Doğan kuşundan ne anlar kör moruk?*

Padişahın doğanıyla kocakarı hikâyesi

2622 Beyaz bir doğanı bir kocakarıya versen, iyilik ediyorum diye onun tırnağını keser.

2623 İşin ve avcılığın temeli olan tırnağı, kör moruk, körü körüne keser.

2624 Der ki *a güzelim, nerelerdeymiş annen de tırnakların böyle uzamış?*

2625 Keser tırnağını, gagasını, kanadını. Pasaklı kocakarı şefkat anında yapar bunu.

2626 Verdiği tutmacı doğan az yeyince sinirlenip sevgisini bir tarafa bırakır.

2627 Der, *sana böyle tutmaç pişirdim ve sen büyüklenip umursamıyorsun öyle mi?*

2628 *Bu sıkıntı ve belayı hak ediyorsun sen. Nimet ve ikbal senin neyine?*

2629 *Eriştesini yemek istemiyorsan bunu al,* diye tutmacın suyunu verir ona.

2630 Doğanın bünyesi tutmaç suyunu kaldırmaz. Kocakarı sinirlenir, öfkesi uzar gider.

2631 Öfkesinden kaynar çorbayı doğanın başına döker ve [doğanın] başı kel olur.

2632 Acıyla yaş gelir gözünden ve gönle aydınlık veren padişahın iyiliğini anımsar.

2633 Şahın çehresinden yüz yetkinliğe sahip işveli ve nazlı iki gözünden yaşlar akar.

2634 Karga yarasıyla dolu "kaymayan[149]" gözü. Güzel gözü kötü gözden acıyla yara içinde.

2635 Deniz genişliğinde bir göz… Öyle bir göz ki genişliğinde iki âlem kıl gibi görünür.

2636 Gözüne binlerce felek girse, okyanusa dökülen pınar gibi yiter gider.

2637 Bu somut şeyleri geçip gaybı görmekten öpücükler almış bir göz…

2638 Bir kulak bulamıyorum ki o güzel göze ilişkin incelikler söyleyeyim.

2639 O değerli ve güzel gözyaşı dökülürken damlasını Cebrail kapıyordu...

2640 O güzel ahlâklı izin verirse sürmek için kanadına, gagasına.

2641 Doğan der, *öfkesi alevlense de kocakarının, ferimi, nurumu, bilgimi ve sabrımı yakamaz.*

2642 *Can doğanım yine yüz suret dokur.* Deve yaralansa da Sâlih'e bir şey olmaz.

2643 Sâlih'in görkemli bir nefesiyle dağ bir anda yüz deve doğurur[150].

2644 Gönül diyor, sus ve dikkat et. Yoksa kıskançlık dokumayı yırtacak.

2645 Yüz tahammül gizlidir O'nun kıskançlığında. Yoksa yüz dünyayı yakardı bir solukta.

2646 Öğüdün yerini şahlık kibri aldı da gönlünü öğüt bağından kurtarmaya yöneldi [Firavun].

2647 [Dedi], Hâman'a danışayım. Çünkü saltanatın dayanağı ve gücün kutbu odur.

2648 Mustafa'nın danışmanı, Rabb'in içten dostu [Ebu Bekir] idi. Ebu Cehil'in danışmanıysa Ebu Leheb.

2649 Cinsdeşlik damarı onu öyle çekti ki o öğütler ona soğuk gelmeye başladı.

2650 Cins, kendi cinsine doğru yüz kanatla uçar ve onun hayaliyle bağları koparıp atar.

Çocuğu [damdaki] su oluğunun ucuna emekleyerek gidip düşme tehlikesiyle yüz yüze kalan ve Ali'den -Allah yüzünü keremli kılsın- çözüm isteyen kadının hikâyesi

2651 Bir kadın Murtaza'nın yanına gelip, *çocuğum su oluğuna çıktı,* dedi.

2652 *Ne kadar seslensem de geri gelmiyor. Bırakırsam aşağı düşecek diye korkuyorum.*

2653 *Aklı yok ki bizim gibi anlayabilsin ve tehlikeli yerden bana doğru gel dediğimde gelsin.*

2654 *Elle işaret edince de anlamıyor. Bilse bile dinlemez. Bu da kötü.*

2655 *Ona ne kadar süt ve meme göstersem de benden yüz çeviriyor.*

2656 *Hak için, bu dünyada da o dünyada da elimizden tutacak sizsiniz ey ulular.*

2657 *Tez çare bul, çünkü acıyla gönül meyvemden kopacağım diye yüreğim titriyor.*

2658 [Ali] dedi, *bir başka çocuk daha çıkar dama. Böylece çocuk kendi cinsini görsün.*

2659 *Oluğu bırakıp hemen kendi cinsine doğru gelecektir. Her cins kendi cinsine âşıktır hep.*

2660 Kadın öyle yaptı ve çocuk kendi cinsinden birini görünce güzel güzel yöneldi ona.

2661 [197a] Oluğun içinden dama doğru geldi. Bil ki her cinsi kendi cinsi çeker.

2662 Çocuk, öteki çocuğa doğru emekleyerek geldi. [Böylece] aşağı düşmekten kurtuldu.

2663 Peygamberlerin insan cinsinden olmaları, [insanları] cinsdeşlik yoluyla oluktan kurtarmak içindir.

2664 Sonra cinsinize gelmeniz ve kaybolmamanız için, ben sizin gibi beşerim, buyurdu.

2665 Çünkü cinsdeşliğin tuhaf bir çekiciliği vardır. Nerde arayan varsa onu çeken cinsidir.

2666 İsa ile İdris göğe yükseldiler. Çünkü meleklerle cinsdeş olmuştular.

2667 Ayrıca Hârut ile Mârut da yukardayken insanla cinsdeş oldukları için aşağı geldiler.

2668 Kâfirler de şeytanla cinsdeş olup canları şeytanlara çıraklık etmektedir.

2669 Yüz binlerce kötü huy öğrenip akıl ve kalp gözlerini bağlamaktadırlar.

2670 En basit çirkin huyları kıskançlıktır, İblis'in boynunu vurduran kıskançlık.

2671 O köpeklerden kin ve haset öğrenmiş, insanların sonsuz saltanata ermesini istemez olmuştur.

2672 Sağda solda kimin yetkinleştiğini görse hasedinden karın ağrısı tutar.

2673 Çünkü harmanı yanmış her bedbaht, kimsenin mumunun yanmasını istemez.

2674 Hey, sen de bir olgunluk elde et de başkalarının olgunluğuna hayıflanma.

2675 Bu hasedi yok etmesini Allah'tan dile de Allah seni cesetten kurtarsın.

2676 Böylelikle sana içerde öyle bir uğraş verir ki oradan dışarıya yönelemezsin.

2677 Şarap yudumuna Allah öyle bir özellik verir ki onunla sarhoş iki âlemden kurtulur.

2678 Bir avuç haşhaşa da insanı bir süre kendinden uzaklaştıracak bir özellik vermiştir.

2679 Allah, iki dünyayı düşünmekten kurtaracak nitelikte yaratmıştır uykuyu.

2680 Mecnun'u bir deriye aşkı yüzünden dostu düşmandan ayıramaz duruma getirdi.

2681 Senin kavrayışlarına yöneltti̇ği böyle yüz binlerce şarabı vardır O'nun.

2682 Nefis için kötülük şarapları vardır ki o uğursuz nefsi yoldan çıkarır.

2683 Akıl için mutluluk şarapları vardır ki bu sayede [akıl] göç edilmeyecek menzili bulur.

2684 Sarhoşluğuyla göğün çadırını sökerek o yakadan kalkıp yola koyulur.

2685 Gönül, her sarhoşluğa güvenme sakın. İsa Hak sarhoşuyken, eşek arpa sarhoşudur.

2686 Şu küplerde böyle şarabı ara. O şarap ki sarhoşluğu güdük değildir.

2687 Çünkü her sevgili dolu bir küp gibidir. Biri tortudur, ötekisi inci gibi saf şarap.

2688 Ey şaraptan anlayan, aman ihtiyatla tat ki karışımsız bir şarap bulasın.

2689 İki şarap da seni sarhoş eder. Fakat bu sarhoşluk seni din sahibine götürür.

2690 Böylece kaygı, kuruntu ve hilelerden kurtulursun. Bukağısız akıl, deve gibi raks eder.

2691 Peygamberler ruh ve melek cinsinden oldukları için gökten melekleri cezbederler.

2692 Rüzgar, ateşin cinsinden olup dostudur onun. Çünkü ikisinin de yönelişi yükseğedir.

2693 Boş testinin ağzını kapatıp havuz ya da ırmağın ortasına bırakırsan...

2694 Kıyamete dek inmez aşağıya. Çünkü kalbi boştur ve içinde yel vardır.

2695 Rüzgârın yönelişi yukarı olduğundan, kabını da birlikte yukarı çeker.

2696 Yine peygamber cinsinden olan canlar, onlara doğru gölge gibi sürüklenirler.

2697 Çünkü akılları baskındır ve hiç kuşkusuz, akıl, yaratılışta melekle cinsdeş olmuştur.

2698 Düşmana nefsin hevâsı baskındır. Nefis ise en aşağı cinsten olup aşağıya yönelir.

2699 Kıpti, aşağılık Firavun'un cinsindendi. Sıbtî ise Mûsa Kelim'in cinsindendi.

2700 Firavun'a daha yakındı Hâman'ın cin-

si. Bu yüzden onu seçip başköşeye geçirdi.

2701 İster istemez [Hâman da] onu başköşeden çukura sürükledi. Çünkü bu iki pislik, cehennem cinsindendi.

2702 İkisi de nurun zıddı olup cehennem gibi yakıcı, ikisi de cehennem gibi, gönül ışığından kaçıcı.

2703 Bu yüzden cehennem der, *ey mümin çabuk geç, çünkü ateşi alıp götürüyor nurun*[151].

2704 *Geç ey mümin, çünkü nurun eteğini sürürken ateşimi söndürüyor.*

2705 O cehennemlik de ürker nurdan. Çünkü o cehennem tabiatlıdır, güzelim.

2706 Müminin cehennemden canla başla kaçtığı gibi kaçar müminden cehennem.

2707 [197b] Müminin nuru ateş cinsinden değildir çünkü. Nur arayışında olan gerçekten ateşe zıttır.

2708 Hadiste denilir ki mümin dua ederken cehennemden güvende olmayı diler Allah'tan.

2709 Cehennem de ondan güvende olmayı dileyip Rabbim, der, *filancadan uzak tut beni.*

2710 Buna cinsdeşlik çekimi denir, bak şimdi. Sen kimin cinsindensin, küfür mü din mi?

2711 Hâman'a eğilimliysen Hâman'dansın. Mûsa'ya eğilimliysen Sübhan olan Hak'tansın.

2712 Her ikisine birden eğilimliysen, nefis ve akıl birbirine karışmıştır.

2713 İkisi birbiriyle savaş halindedir. Aman gayret et de görüntülere üstün gelsin anlamlar.

2714 Savaş dünyasında düşmana her an yenilmekten duyduğun mutluluk yeter.

2715 O inatçı [Firavun], sonunda danışmak amacıyla güç bela Hâman'la konuştu.

2716 Kelimullah'ın vaatlerini anlatıp o sapığı kendine mahrem kıldı.

Firavun'un veziri Hâman'la Mûsa'ya -selam üzerine olsun- iman etme konusunda görüş alışverişinde bulunması

2717 Hâman'ı yalnız görünce ona [durumu] anlattı. Hâman yerinden fırladı, saç baş yoldu.

2718 O lanet olası bağırıp çağırdı ve ağladı. Külahını yere çalıp başını yerlere vurdu…

2719 *Nasıl olur da kralın huzurunda konuşup böyle küstahça boş laflar söyler,* diye.

2720 *Bütün âlemi kuşattın ve ikbalinle işi altın eyledin sen.*

2721 *Doğulardan ve batılardan sultanlar hiç karşı koymadan sana haraç getirirler.*

2722 *Ey Keykubad*[152], *krallar senin eşiğinin toprağını mutlulukla öperler.*

2723 *Âsinin atı atımızı görünce yüz çevirip sopayı görmeden kaçar.*

2724 *Şimdiye dek dünyanın secde edip taptığıydın, kulların en değersizi mi oldun?*

2725 *Bin ateşe düşmek, efendinin kula tapar hâle gelmesinden iyidir.*

2726 *Hayır, ey fağfur, önce beni öldür ki kralın başına bunun geldiğini görmesin gözlerim.*

2727 *Ey padişah, önce benim boynumu vur ki bu zilleti gözüm görmesin.*

2728 *Yer gök olsun, gök de yer… Böylesi görülmedi ve görülmesin:*

2729 *Kölelerimizle denk köleler olalım, bize gönül verenler, gönlümüzü kırar olsun...*

2730 *Düşmanın gözü aydın, dostların kör. O zaman bize gül bahçesi mezar çukuru.*

Hâman'ın sözünün asılsızlığı

2731 O, dostla düşmanı birbirinden ayıramıyordu. Tavlayı körü körüne oynuyordu.

2732 Senin düşmanın senden başkası değil, lânet olası. Kin yüzünden günahsızlara düşman deme.

2733 Senin açından şu kötü durum devlettir. Oysa koşar koşar sonunda toslarsın.

2734 Bu devletten sürünerek uzaklaşmazsan güzü gelecek bu baharının.

2735 Doğuda batıda senin gibileri çok görüldü, ama [sonunda] başları gövdelerinden ayrıldı.

2736 Doğu da batı da bâki kalmayacakken mümkün mü birini bâki bıraksınlar?

2737 Sen, birkaç gün için insanlar korkudan sana yaltaklanıyorlar diye böbürleniyorsun.

2738 İnsanlar kimin önünde eğiliyorlarsa [aslında] onun canına zehir doldurmuş oluyorlar.

2739 Onun önünde eğilen yüz çevirdiğinde onun mahvedici bir zehir olduğunu anlar.

2740 Nefsini hakir kılana ne mutlu! Serkeşlikle dağlaşana ne yazık!

2741 Bu kibirlenmeyi öldürücü zehir bil, ki öyledir. Zehir dolu şaraptan sarhoş oldu o sersem.

2742 Şaşkının biri zehirli şarap içince neşesinden bir an için başını sallayıp oynar…

2743 Bir süre sonra zehir canına düşer de canında alışverişe başlar.

2744 Onun zehirli olduğuna inancın yoksa, Ad kavmine nice zehir geldiğine bak.

2745 Bir şah bir şahı ele geçirince onu ya öldürür ya da bir kuyuya hapseder.

2746 [Oysa] düşkün bir hastaya rastlasa şah onu tedavi ettirip iyiliklerde bulunur.

2747 O kibirlenme zehir değilse, hatası ve suçu yokken mi öldürdü şahı?

2748 Bir hizmeti bulunmadan berikini nasıl taltif etti? Bu iki hareketten tanımak gerek zehri.

2749 Haydut hiçbir zaman yoksulun yolunu kesmez. Kurt, ölmüş kurdu hiç ısırır mı?

2750 [198a] Hızır, kötülük sahiplerinden kurtulsun diye kırmıştır gemiyi.

2751 Kırılan kurtulduğuna göre sen de kırıl. Güven yoksulluktadır, yoksulluğa sığın.

2752 İçinde birkaç altın barındıran dağ, kazma darbesiyle paramparça olur.

2753 Kılıç ancak boynu olan içindir. Düşen gölgenin yaralanması söz konusu değildir.

2754 Büyüklenme, neft ve ateştir behey sapkın. Kardeşim, ne diye ateşe gidiyorsun?

2755 Yerle aynı düzeyde olan, oklara hedef olur mu hiç, baksana?

2756 Yerden başını kaldırırsa işte o zaman hedefler gibi onulmaz yaralar alır.

2757 Şu bizlik ve benliktir insanlara merdiven. Sonunda düşülecektir bu merdivenden.

2758 Daha yukarı çıkan daha aptaldır. Çünkü kemikleri kötü kırılacaktır.

2759 Bunlar ikincildir, birincil ise şudur: Yükselmek, Allah'a ortaklıktır.

2760 Ölüp O'nunla dirilmedikçe, ortaklıkla saltanat peşinde koşan bir âsisin sen.

2761 O'nunla dirilmişsen, o artık O'dur. Neresi şirk? Katıksız birliktir o.

2762 Bunun izahını eylemler aynasında ara. Çünkü anlayamazsın konuşmalarla.

2763 İçimde olanları söylesem, hemeninde nice yürek kan olur.

2764 Kesiyorum burada, anlayana bu yeter. İki kez seslendim, köyde biri varsa eğer…

2765 Kısacası Hâman bu kötü sözlerle işte böyle kesti Firavun'un yolunu.

2766 İkbal lokması ağzına kadar gelmişken ansızın kesti onun boğazını.

2767 Firavun'un harmanını yele verdi o. Hiç bir şah için böyle vezir olmasın.

Hâman'ın sözlerinin Firavun'un kalbine etki etmesi nedeniyle onun iman etmesinden Mûsa'nın -selam üzerine olsun- umut kesmesi

2768 Mûsa dedi, lütfedip cömertlik gösterdik. Ama senin padişahlığının nasibi yokmuş.

2769 Hakiki olmayan padişahlığın bil ki ne eli vardır, ne de kolu.

2770 Yüreksiz, cansız ve gözsüzdür, çalıntı padişahlık.

2771 Sana avamın verdiği padişahlık, verilmiş borç gibi geri alınır.

2772 Gelip geçici padişahlığı Hakk'a ver ki sana ittifakla kabul görmüş padişahlık versin.

Arap beylerinin Mustafa -selam üzerine olsun- ile yönetimi bizim aramızda paylaştır ki kavga gürültü çıkmasın diye tartışmaları ve Mustafa'nın ben bu yönetimle görevliyim diye cevap buyurması ve iki tarafın tartışması

2773 O Arap beyleri gelip Peygamber'in yanında toplanmış tartışıyorlardı.

2774 *Sen beysin,* diyorlardı, *biz de birer beyiz. Yönetimi paylaştır, sen de payını al.*

2775 *Herkes kendi payıyla yetinsin. Sen bizim payımızdan ellerini çek.*

2776 [Peygamber] dedi, *bana beyliği Hak verdi. O, bana önderlik ve mutlak yönetim verdi...*

2777 *Bu dönem, Ahmed'in çağıdır. Onun buyruğuna uyup sakının, diye.*

2778 Onlar da dediler, *aynı takdirle biz de egemeniz, Allah bize de beylik verdi.*

2779 [Peygamber] dedi, *bana Hak saltanat verdi. Sizinkiyse geçici olup geçim içindir.*

2780 *Benim beyliğim kıyamete dek kalıcıdır. Geçici beylik ise yıkılıp gidecektir.*

2781 Onlar dediler, *uzatma, beyim. Senin üstünlük savının delili nedir, söyle?*

2782 Anında acı bir buyrukla bir bulut geldi ve sel gelip o yöre suyla doldu.

2783 Korkunç sel, şehre doğru yöneldi ve şehir halkı korku içinde bağrışmaya başladı.

2784 *Şimdi kuşkunun açıklık kazanması için sınama vakti geldi,* dedi Peygamber.

2785 Beylerin her biri, selin engellenmesi için sınama amacıyla mızrağını fırlattı.

2786 Sonra da Mustafa, o hükümran olan mucizevî değneğini suya attı.

2787 Hızla akan coşkun sel, mızrakları alıp götürdü tıpkı çalı çırpıyı sürükler gibi.

2788 Bütün mızraklar yitip gitti. Değnek ise bir rakip gibi selin karşısında durdu.

2789 [198b] O değneği önemsemesinden dolayı dönüp gitti o koskoca sel.

2790 Beyler, Peygamber'in gerçekleştirdiği bu büyük olayı görünce korkarak boyun eğdiler.

2791 Ancak düşmanlıkları baskın çıkan üç kişi, Peygamber'i büyücü ve kâhin olarak niteledi.

2792 İğreti saltanat işte böyle güçsüz olur. Özden gelen saltanat ise işte böyle yüce olur.

2793 Ey soylu kişi, mızraklarla değnek olayını görmemiş olsan da bir onların adına bak, bir de bunun adına.

2794 Ölümün coşkun seli alıp götürmüştür adlarını. Onun adı ve parlak ikbaliyse ölmemiştir.

2795 Onun adı, kıyamete dek her gün sürekli olarak beş defa anılmaktadır.

2796 Mûsa Firavun'a dedi, *aklın varsa iyilikler ettim sana. [Buna rağmen] eşeksen, işte eşeğe sopa!*

2797 *Seni bu ahırdan öyle bir çıkarırım ki*

sopadan kafanı gözünü kan içinde bırakırım.

2798 *Şu ahırda eşekler ve insanlar, senin eziyetinden rahat yüzü görmüyor.*

2799 *Sevimsiz eşeklerin terbiye edilmesi için sopa getirdim işte.*

2800 *Davranış ve huy bakımından ejderha kesildiğin için bu [değnek] seni kahreden ejderhaya dönüşecek.*

2801 *Sen amansız bir dağlı ejderhasın, ama bir bak şu gök ejderhasına!*

2802 *Bu değnek, senin için cehennemden, haydi aydınlığa kaç diye tadımlık olarak geldi.*

2803 *Yoksa dişlerimin arasından kalakalırsın da kurtulamazsın surlarımdan.*

2804 *Bir değnekti bu... Şimdiyse, Allah'ın cehennemi nerde, dememen için bir ejderhadır.*

Hakk'ın kudretini bilenin cennet ve cehennemin nerede olduğunu sormayacağı hakkında

2805 Allah nereyi dilerse orayı cehennem eyler. Dorukları da kuşa bir tuzak kılar.

2806 Dişine öyle bir ağrı verir ki dersin, *bu bir cehennem, bu bir ejderha!*

2807 Ya da tükürüğünü bal eyler de dersin, *bu bir cennet, bu bir nimet!*

2808 Dişinin dibinden şeker filizlendirir ve böylece kaderin hükmünün gücünü anlarsın.

2809 Öyleyse suçsuzları ısırma, kaçılamayacak darbeyi düşün.

2810 Hak, Nil'i Kıptilere kan eder. Buna karşılık Mûsa'nın kavmi [olan] Sıptileri güvende kılar.

2811 Böylece Hak katında aklı başında olanla sarhoş arasında ayrım bulunduğunu anlarsın.

2812 Nil, ayırt etmeyi Allah'tan öğrenmiştir. Böylece berikini açarken, ötekini sıkıca bağlamıştır.

2813 O'nun lütfu Nil'i akıllı kılar. O'nun kahrı Kâbil'i aptallaştırır.

2814 Keremiyle cansız varlıklara akıl verirken, kahrıyla akıllıdan aklı koparıp alır.

2815 Lütfuyla cansız varlıklarda akıl ortaya çıkarken azabıyla akıl sahiplerinin bilgisi kaçıp gider.

2816 Akıl o yanda O'nun buyruğuyla yağmur gibi yağarken bu yanda Hakk'ın gazabını görüp kaçar.

2817 Bulut, güneş, ay ve gökteki yıldızlar, hep sırayla gelip gider.

2818 Her biri ancak kendine özgü zamanda gelir ve ne gecikir ne de erken gelir.

2819 Bunu peygamberlerden nasıl anlamadın? Oysa onlar taş ve değnekte bilgi getirmişlerdir.

2820 Böylece kıyas yoluyla başka cansız varlıkları da yalın olarak taş ve değnek gibi düşünebilirsin.

2821 Taşın ve değneğin boyun eğişi ortaya çıkarak öteki cansız varlıkların durumunu da dile getirmiş olurlar.

2822 Derler ki *biz Allah'ı bilir ve O'na boyun eğeriz. Hiçbirimiz rastgele ve boşuna değiliz.*

2823 [Cansız varlıkları,] boğma sırasında iki ümmet arasında ayrım yapan Nil nehri gibi değerlendirebilirsin.

2824 Ayrıca Kârun'u kahırla darmadağın edip yutarken ne yaptığını bilen toprağa benzetebilirsin cansızları.

2825 Buyruğu duyup gökyüzünde yarılıp iki parçaya ayrılan ay da öyle.

2826 Mustafa'ya açıkça selam veren ağaç ve taş da öyle.

Allah'ın varlığını inkâr edip âlemin kadîm olduğunu söyleyen dehrîye cevap

2827 Dün biri, âlem, diyordu, sonradan yaratılmadır. Fânidir şu gökyüzü. Hak da ona vâristir.

2828 [Buna karşılık] bir felsefeci, *nerden biliyorsun,* dedi, *sonradan olduğunu?* Yağmurlar bulutun var oluşunu nerden bilecek?

2829 Sen bu değişim içinde bir zerre bile değilken nerden bileceksin güneşin sonradan olduğunu?

2830 Pisliğe gömülmüş olan kurtçuk, yeryüzünün başını sonunu nerden bilsin?

2831 [199a] Bunu taklit yoluyla babandan duydun. Ahmaklıktan buna sarıldın.

2832 Âlemin sonradan oluşuna dair, söyle, kanıtın nedir? Kanıtın yoksa gevezelik etme de sus!

2833 Adam, felsefeciye dedi, bir gün bu derin denizde iki kesimin tartıştığını gördüm…

2834 Bu iki kesim tartışıp münakaşa ederken çevrelerinde bir kalabalık oluştu.

2835 Ben kalabalığa yaklaştım ve durumlarına ilişkin bilgi edinmeye çalıştım.

2836 *Dünya sonludur ve kuşkusuz bu yapının bir mimarı vardır,* dedi biri.

2837 Öteki dedi ki *bu dünya ezelîdir ve kimseye dayanmaz. Mimarı yoktur ya da kendisi mimardır.*

2838 [Önceki,] *inkâr ettin*, dedi, *gündüzle geceyi var edip rızık veren yaratıcıyı.*

2839 [Öteki] dedi, *aptalların taklit yoluyla benimsedikleri dayanaksız sözü dinlemem ben.*

2840 *Hüccet ve delil getir. Çünkü ben, delilsiz sözü hiçbir zaman dinlemem.*

2841 [Önceki] dedi, *canımın içindedir delil. Canımın içinde gizli, delilim var benim.*

2842 *Gözünün fersizliği yüzünden hilali görmüyorsun sen. Ben görüyorum, bana öfkelenme.*

2843 Dünyanın ezelî mi, yoksa sonradan yaratılma mı olduğuna ilişkin tartışma uzadı ve insanların [bu tartışmadan] başı döndü.

2844 Dedi, *dostum, içimde âlemin sonradan yaratıldığına ilişkin bir delil ve kanıtım var.*

2845 *Kesin inancım var benim. Kesin inancı olanın delili, [gözünü kırpmadan] ateşe girmesidir.*

2846 *O delil dile getirilemez. Bil ki o, âşıklardaki aşk sırrının onların hallerine yansıması gibidir.*

2847 *Söylediklerimin sırrı ancak yüzümün sararıp solmuşluğundan anlaşılabilir.*

2848 *[Âşığın] yüzünde akmakta olan kan ve gözyaşı, [sevgilinin] güzelliğinin delili olmaktadır.*

2849 [Öteki] dedi, *ben onu bunu bilmem. Bana sıradan insanların benimseyebilecekleri bir delil getir.*

2850 [Önceki] dedi, *bir kalp altınla gerçek altın tartışmaya girişip [birbirlerine] sen sahtesin, ben gerçek ve değerliyim, dediğinde…*

2851 *Son sınama yeri ateş olup bu iki rakip ateşe girer.*

2852 *Böylece sıradan ve seçkin insanlar, onların durumunu öğrenerek kuşkudan kurtulup kesin bilgiye ulaşırlar.*

2853 *Durumları gizli olan gerçek ve sahte altın için suyla ateş sınavdır a canım.*

2854 *Bu şekilde ben ve sen ateşe girelim de geriye kalan şaşkınlara delil olalım.*

2855 *Ben ve sen denize düşelim de bir işaret olalım bu topluma.*

2856 Öyle yaptılar ve girdiler ateşe. Her ikisi de vurdu kendini alevlerine ateşin.

2857 Allah'ın varlığını savunan kurtulurken, ona karşı çıkan yanıp gitti.

2858 Ham ruhun körlüğünü artıran bu duyuruyu müezzinden dinle:

2859 Bu ad zamana karşın yanmamıştır. Çünkü o ad, yüce yerden gelmektedir.

2860 Çağlar boyunca bahse giren böyle yüz binlercesinin perdeleri yırtılmıştır.

2861 Bahse girdiklerinde doğru hep üstün gelmiş ve mucizeler cevabı vermiştir.

2862 Âlemin sonradan yaratıldığından söz edenin haklı olup üstün geldiğini anladım.

2863 İnkârcının kanıtı her zaman sarı benizlidir. Hani, o inkârın doğruluğuna bir tek işaret var mı?

2864 Bu âlemde inkârcıları öven ve onlara kanıt olan bir tek minare var mı hani?

2865 Bir konuşmacının çıkıp da bir inkârcının dönemini andığı bir minber var mı hani?

2866 [İnananların] adlarını taşıyan dirhem ve dinarların yüzü, kıyamete dek bu hakikatin göstergesi olmayı sürdürecektir.

2867 Kralların sikkeleri hep değişir. [Oysa] bak, Ahmed'in sikkesi kıyamete dek değişmez.

2868 Bir gümüş ya da altın para üzerinde bir inkârcının adını göster bakalım.

2869 Şu güneş gibi apaçık olan mucizeyi görmezden geliyorsan, adı "kitabın anası" (*ümmü'l-kitâb*) olan yüz dilli [mucize]ye bak.

2870 Ondan bir harf çalmaya ya da ona bir harf eklemeye kimse cüret edemez.

2871 Gâlibin dostu ol ki gâlip gelesin. Behey azgın, yenik düşenlerin dostu olma sakın.

2872 İnkâr eden, sadece görünür olanı göz önünde bulundurmayı dayanak alır.

2873 Oysa her görünür şeyin gizli hikmetleri dile getirmekte olduğunu hiç düşünmez.

2874 Tıpkı ilaçlarda gizli olan yarar gibi her dışyüzün yararı da içyüzüdür.

"Biz gökleri, yeri ve arasındakileri ancak hak üzere yarattık[155]" ayetinin yorumu: [199b] Biz onları sizin gördüğünüz şey için değil, görmediğiniz anlam ve hikmeti için yarattık.

2875 Bir yarar ummaksızın salt resmin kendisi için resim yapar mı bir ressam?

2876 O ancak rahatlayıp tasadan kurtulsunlar diye konuklar ve çocuklar için resim yapar.

2877 Yaptığı resimle çocukların sevinmelerini ve insanların eski dostlarını anmalarını umar.

2878 Bir testici, su için değil de testinin kendisi için testi yapar mı hiç?

2879 Bir tabakçı, yemek [koymak] için değil de tabağın kendisi için tabak yapar mı hiç?

2880 Bir yazıcı, okunmak için değil de salt yazının kendisi için ustaca yazılar yazar mı hiç?

2881 Görünen resim, görünmeyen resim içindir. O [görünmeyen] ise başka bir görünmeyen içindir.

2882 Bu yararları, görebildiğince böyle üçüncüye, dördüncüye ve onuncuya dek sayabilirsin.

2883 Satranç oyunları gibi, her taşın gelecek hamledeki yararını göz önünde bulundur a oğul.

2884 [Bu hamle], o gizli [hamle] için konulmuştur. O da öteki için, öteki de filan [hamle] için.

2885 Böylece art arda yönlerde yönler görülüp sonunda kazanıp mât etmeye ulaşırsın.

2886 Böylece merdivenin basamaklarını çıkmak için birinci ikinci içindir.

2887 Bil ki ikinci de tümüyle üçüncü içindir. Böylece basamak basamak ulaşırsın çatıya.

2888 Yiyip içme arzusu, sperm içindir. Sperm ise soy ve göz aydınlığı içindir.

2889 Kısa görüşlü, bunun ötesini göremez. Yerdeki ot gibi seyirden yoksundur aklı.

2890 Ot, çağrılsa da çağrılmasa da ayağı çamura saplanıp kalmıştır.

2891 Rüzgâr onun başını sallasa da sen onun baş sallayışına aldanma.

2892 Onun başı, *"işittik" ey meltem,* derken, ayağı der ki *biz "isyan ettik"*[154] *bırak bizi.*

2893 Seyirden yoksun olduğu için avam gibi yürür ve kör gibi tevekkülle adım atar.

2894 Savaşta bakalım ne olacak diye tevekkül etmektir bu. Tavla oynayan kişinin tevekkül edişi gibi yani.

2895 Bitkin olmayan bakışlarsa ancak ilerlemeye ve perdeleri yırtmaya yönelmiştir.

2896 [Onlar] on yıl sonra gelecek olanı, kendi gözleriyle şimdi görürler.

2897 Aynı şekilde herkes, bakışı ölçüsünde hayra ve şerre ilişkin gaybı ve geleceği görür.

2898 Önünde ve ardında engel kalmayınca göz nüfuz kazanır ve gayb levhasını okur.

2899 Bakışını arkaya çevirince varlığın başlangıcına dek olan bitenle varlığın başlangıcı görünür.

2900 [Böylece] babamızın halife yapılması konusunda meleklerin yüce Yaratıcı ile olan konuşmalarına tanık [olurlar].

2901 [İnsan] ileriye baktığındaysa, mahşere dek olacakları görür.

2902 Bu durumda o, arkaya baktığında kök ve temelleri, ileriye baktığında da hesap gününü açıkça görür.

2903 Herkes gönlünün aydınlığı ve [kalp aynasının] cilası ölçüsünde gaybı görür.

2904 [Kalp aynasını] daha çok cilalayan daha çok görür ve onun karşısına daha çok görüntü çıkar.

2905 Bu aydınlığın Allah'ın ihsanından geldiğini söyleyecek olursan, [zaten] bu cilalama başarısı da o ihsandan kaynaklanmaktadır.

2906 O çaba ve dua, insanın himmeti ölçüsündedir. "İnsan için çabasından başkası yoktur[155]."

2907 Himmeti veren de ancak Allah'tır. Padişahça himmeti yoktur hiçbir süprüntünün.

2908 [Bununla birlikte] Allah'ın, kimsenin amaç, arzu ve seçimini kısıtlaması yoktur.

2909 Fakat Allah, bir bedbahta bir sıkıntı verince o da pılını pırtısını toplayıp küfrana kaçar.

2910 Hak, iyi bahtlı birine bir sıkıntı verince o, Hakk'a daha da yaklaşır.

2911 Yüreksizler, savaşta can korkusu yüzünden hezimeti yeğlerler.

2912 Cesurlarsa savaşta yine can korkusu yüzünden düşman saflarına doğru saldırırlar.

2913 Rüstem'leri korku ve kaygı ileri doğru iterken, yüreksiz olan kendi kendine ölüp gider.

2914 Bela ve can korkusu ölçü olup böylece cesurla korkak belli olur.

Hakk'ın Mûsa'ya -selam üzerine olsun- *"Ey Mûsa, ben yüce yaratıcı, seni seviyorum"* diye vahyetmesi

2915 Allah, kalbe vahiy yoluyla Mûsa'ya, *ey seçilmiş,* dedi, *seni seviyorum.*

2916 [Mûsa] dedi, *bu [sevgiyi] artırmayı sağlayacak özellik nedir?*

2917 [200a] [Allah] dedi, *annesinin yanındaki çocuk, annesi ona kızdığında bile annesine sarılır.*

2918 Çocuk, annesinden başka kimsesinin olduğunu düşünmez; mahmurluğu da onunladır, kendinden geçmişliği de.

2919 Annesi ona tokat atsa bile yine annesine gelip sarılır.

2920 Ondan başkasından yardım istemez. İyiliği de kötülüğü de hep odur.

2921 Senin gönlünün de iyi durumda da kötü durumda da bizden başka yerlere iltifatı yoktur.

2922 İster çocuk, ister genç ve ister yaşlı olsun, benden başkası senin açından taştır, topraktır.

2923 Aynı şekilde duada, "yalnız sana kulluk ederiz" ve belaya uğranınca, "senden başkasından yardım dilemeyiz[156]" denir.

2924 "Yalnızca sana kulluk ederiz" sözü, sözlük anlamıyla özgü kılış barındırır ve iki yüzlülüğü dışlar.

2925 "Yalnızca senden yardım dileriz" de özgü kılış için olup yardım dilemeyi sınırlandırmaktadır.

2926 [Deriz] ki sadece sana kulluk ederiz ve yardım beklentimiz de sadece sendendir.

Padişahın nedimine öfkelenişi, bir şefaatçinin öfkeye maruz kalana şefaat edip padişahtan onun şefaatini kabul edişi ve nedimin neden şefaat ettin diye şefaatçiye gücenişi

2927 Bir padişah, bir nedimine öfkelendi ve onun işini bitirmek istedi.

2928 Padişah, onun yaptığı yanlışın karşılığını vermek üzere kılıcını kınından çıkardı.

2929 Hiç kimsenin konuşmaya ya da bir şefaatçinin çıkıp da araya girmeye cesareti yoktu.

2930 Seçkinlerden Mustafa gibi çıkıp şefaat edebilecek İmâdü'l-Mülk vardı bir tek.

2931 Hemen fırlayıp yere kapandı ve [bunun üzerine] padişah anında kılıcı elinden bıraktı.

2932 *Şeytan da olsa,* dedi, *bağışladım onu. İblislik de etse göz yumdum suçuna.*

2933 *Suçlu yüz ziyan etmişse de sen araya girdiğin için hoşnudum ben.*

2934 *Yüz binlerce öfkeyi yenebilirim, çünkü [arada] senin erdemin ve saygınlığın var.*

2935 *Senin iltimasını hiç geri çeviremem. Çünkü iltimasın kesinlikle benim iltimasımdır.*

2936 *Bu adam, yeri göğü birbirine katsa bile intikamdan kurtulamazdı.*

2937 *Bütün zerreleriyle yalvarıp yakarsa bile şu anda kılıçtan başını kurtaramazdı.*

2938 *Ey cömert dost, bunları söylemekten [amaç] seni minnet altında bırakmak değildir, ancak böylelikle senin yüceliğini açıklıyoruz.*

2939 *Bunu sen değil, kesinlikle ben yaptım. Niteliklerimiz senin niteliklerini kapsamaktadır.*

2940 *Bu konuda eyleyen değil, eyleyiş aracısın. Çünkü yükleyen değil, tarafımdan yüklenilensin.*

2941 *"Attığında sen atmadın[157]"a maruz kalıp kendini köpük gibi dalgalara bıraktın sen.*

2942 *"Hayır" (lâ) olup "-den başka" (illâ) nın yanıbaşına yerleştin. Şaşırtıcı olan şu ki hem esirsin, hem emîr.*

2943 *Verdiğini sen vermedin, şah verdi. Öyleyse yalnız o var.* Allah, doğrusunu daha iyi bilir.

2944 Yaradan ve beladan kurtulan nedim, şefaatçiye kırılıp dostluktan yüz çevirdi.

2945 O ihlas sahibiyle dostluk bağını tümden kopardı ve selam vermemek için yüzünü duvara döner oldu.

2946 Kendi şefaatçisine yabancılaştı ve insanlar buna şaşıp konuşmaya başladılar:

2947 *Canını kurtaran kişiyle dostluğunu niye kesti acaba? Deli de değil üstelik.*

2948 *Oysa onun boynunu vurulmaktan kurtarmıştı. Böylesinin ayağının tozu olmak gerekirdi.*

2949 *Tersine davranıp haksızlığa sarıldı. Böyle bir dosta karşı düşmanlık yolunu tuttu.*

2950 Bir ıslahçı çıkıştı ona, *sana iyilik edene niçin böyle cefa ediyorsun,* diye.

2951 *O özel dost, hemen senin canının diyetini ödeyip boynunu vurulmaktan kurtardı oysa.*

2952 *Kötülük etse bile ondan kaçmamalıydın. Üstelik o övülesi dost sana iyilik etti.*

2953 [Nedim] dedi, *şah için can feda edilirken o ne diye şefaatçi olarak araya giriyor ki?*

2954 *O an, "Allah'la bir arada olduğum vakit" olup "hiçbir yüce peygamber araya giremez[158]"di.*

2955 *Şahın verdiği yara dışında merhamet dilemem. Şahtan başkasının sığınağını istemem.*

2956 *Şahı kendime veli edindiğim için şahtan başkasını yok saydım ben.*

2957 *Kahrından dolayı başımı kesse de altmış yeni can bağışlar şah bana.*

2958 *Benim işim baş vermek ve altın bağışlamaktır. Şahımın işiyse baş bağışlamaktır.*

2959 [200b] Şah eliyle kesilen başın övüncü varken başkası sayesinde yaşayan başınsa utancı vardır.

2960 Şahın kahrıyla kapkara olan gece, binlerce bayram gününe dönüşmekten utanç duyar.

2961 Şahı gören kişinin tavafı, kahrın da üstündedir lütfun da, küfrün de üstündedir dinin de.

2962 Dünyada buna ilişkin tek bir söz söylenmemiştir. Çünkü gizlidir bu, gizlidir.

2963 Çünkü bu güzel adlar ve sözler, insanın çamurundan çıkar ortaya.

2964 Adem'in öncüsüydü "Adları öğretti[159]" [hükmü]. Fakat "ayın" ve "lâm" kılığında değildir bu.

2965 [İnsan] başına suyla çamurdan şapka koyunca canla ilintili adların yüzleri kara çıktı.

2966 [Çünkü adlar] suyla çamurun anlama kavuşması için harf ve söz örtüsüne bürünmüştü.

2967 Mantık bir açıdan keşfedici olsa da on açıdan örtü ve engelle karşı karşıyadır.

Cebrail'in [İbrahim] Halil'e -selam üzerlerine olsun- *"İhtiyacın var mı?"* diye sorması üzerine Halil'in *"Var, ama sana değil."* diye cevap vermesi

2968 Ben zamanın Halil'iyim, o da Cebrail. Belaya düştüğümde onun aracılığını istemem.

2969 O (aracı), Hakk'ın Halil'ine ihtiyacını soran ulu Cebrail'den ders almamış.

2970 *Sana yardım etmemi ister misin,* dedi [Cebrail]. *İstemezsen çekilip seni rahat bırakırım.*

2971 *Hayır,* dedi İbrahim, *çık aradan.* [Görülecek] görüldükten sonra aracılık sıkıntıya yol açar.

2972 Aracı olması dolayısıyla elçi, bu dünya için inananlara bağlantı sağlayıcıdır.

2973 Her gönül gizli vahyi duyabilseydi, sözün ve sesin ne işi vardı dünyada?

2974 O, Hakk'ta yok olmuş bir başsızsa da benim işim bundan daha hassastır.

2975 Onun yaptığı şahın yaptığıdır, ama benim güçsüzlüğüme iyiler kötü görünür.

2976 Sıradan insanlara lütfun ta kendisi olan, yüce güzellere kahır gelir.

2977 Sıradan insanların farkı görebilmeleri için çok bela ve sıkıntı çekmeleri gerekir.

2978 Bu sözler, mağara arkadaşı (yolcu) için aracıyken, [hedefe] ulaşan için ancak dikendir.

2979 Berrak ruh, sözlerden kurtulmak için çok bela ve sıkıntı çekip kavrayışa ulaşmalıdır.

2980 Oysa kimileri bu ses yüzünden daha da sağırlaşırlar. Ayrıca kimileri de arınıp yücelirler.

2981 Bu bela Nil suyu gibidir. Mutlulara sudur, azgınlara kan.

2982 Sonu daha iyi gören daha mutludur. Ürünün çok olacağını gören daha ciddi ekim yapar.

2983 Çünkü bu ekim dünyasının, mahşerde ürün almak için olduğunu bilir[160].

2984 Hiçbir sözleşme, sözleşmenin kendisi için değildir. Sözleşme ancak kâr ve çıkar içindir.

2985 Bakacak olursan, hiçbir inkâr da sadece inkâr etmiş olmak için değildir.

2986 [Tersine inkâr,] kıskançlıkla düşmanı mahvetmek ya da üstün gelip kendini göstermek içindir.

2987 Üstünlük arayışı da başka bir tamah içindir. Anlamları olmadan dışyüzler tat vermez.

2988 Bu yüzden, neden bunu yapıyorsun, diye sorarsın. Çünkü dışyüz kandil yağıdır, anlamsa ışık.

2989 Yoksa dışyüz kendi kendisi için olsaydı neden diye sormaya ne gerek kalırdı?

2990 Neden diye sormak, yarara ilişkin bir sorudur. [Bu yarar] söz konusu olmayınca neden sorusu kötü bir soru.

2991 Yarar bu görünenin kendisinden ibaretse neden yararı sorup durursun be adam?

2992 Bu durumda gökteki bezeklerle yerdeki varlıklar kendi kendileri içinse bu hikmet değildir.

2993 Bir hikmet sahibi yoksa bu düzenleme nedir? Hikmet sahibi varsa yaptığı işin içi nasıl boş olur?

2994 Kimse doğru ya da yanlış bir amacı olmaksızın hamama resim yapıp boyamaz.

Mûsa'nın -selam üzerine olsun- yüce Hakk'a *"Halkı yaratıp da helak edişin nedendir?"* diye sorması ve bu soruya cevap gelmesi

2995 Mûsa dedi, *ey hesap gününün Rabbi, nakşettin de sonra neden bozdun nakşettiğini?*

2996 *Erkek ve dişi varlıkları var edip de sonra neden bunları yok ediyorsun?*

2997 Hak, *bu soruyu,* dedi, *inkâr, gaflet ve hevâ yüzünden sormadığını biliyorum.*

2998 *Yoksa seni bu soru yüzünden incitip azarlar ve terbiye ederdim.*

2999 [201a] *Fakat sen, fiillerimizdeki hikmeti ve bekâ sırrını öğrenmek istiyorsun.*

3000 *Böylece insanları bundan haberdar etmek ve hamları olgunlaştırmak istiyorsun.*

3001 *Halka göstermek için bilinçli olarak sordun. Yoksa sen buna vâkıfsın.*

3002 Çünkü bu soru, bilginin yarısıdır. Her dıştakinin bu [soruyu sorma] gücü yoktur.

3003 Dikenin de gülün de suyla topraktan doğuşu gibi soru da bilgiden doğar cevap da.

3004 Tatlının da acının da nemden doğuşu gibi sapıklık da bilgiden doğar, hidayet de.

3005 Alınan besinden hastalık ve enerji doğarken, tanışıklıktan da nefret ve sevgi doğar.

3006 Mûsa, bilmeyenleri bu sırdan haberdar etmek için bilmezlikten yararlandı.

3007 Biz de ona karşı kendimizi cahil kılalım da bilmeyen biri gibi ona karşılık verelim.

3008 Eşek satanlar, alışverişi kolaylaştırmak için birbirine düşman görünürler.

3009 Sonra Allah ona, *ey akıl sahibi,* diye buyurdu, *sorduğuna göre, gel de cevabı dinle.*

3010 *Ey Mûsa, toprağa bir tohum ekerek bu konuyu kendin de değerlendir.*

3011 Mûsa ekin ekti ve ekin yetkinleşti. Başakları güzel ve düzgün görünce…

3012 Orağı alıp ekini biçmeye başladı. Bu sırada kulağına gaybten bir ses geldi:

3013 *"Niçin ekin ekip yetiştiriyor ve yetkinleşince de biçiyorsun?"*

3014 [Mûsa] dedi, *Rabbim, [ekini] biçip seriyorum, çünkü içinde tane ve saman var.*

3015 *Tanenin samanlıkta durması uygun değil. Samanın da buğday ambarında olması ziyan.*

3016 *Bu ikisini karıştırmak hikmet değildir. Aralarındaki fark, elenmeyi gerekli kılıyor.*

3017 [Allah] dedi, *bu bilgiyi kimden edindin de böylece bu bilgiyle bir harman yaptın?*

3018 [Mûsa,] *Rabbim,* dedi, *ayırt etme yetisini bana sen verdin.* [Allah] dedi, *öyleyse nasıl olur da benim ayırt ediciliğim olmaz?*

3019 Yaratılmışlarda temiz ruhlar da var, çamurlu bulanık ruhlar da var.

3020 Aynı derecede değildir bu midyeler. Birinde inci varken diğerinde kömür vardır.

3021 Tıpkı buğdayı samandan ayırır gibi bu iyiyle kötüyü de gösterip belirtmek gerek.

3022 Hikmetler hazinesi gizli kalmasın diye gösterip belirtmek içindir dünyalılar.

3023 "Gizli bir hazineydim…[161]" sözüne kulak ver. Cevherini kaybetme, kendini göster.

Hayvânî ruh, cüz'î akıl, vehim ve hayalin ayrana benzeyişiyle bâki olan ruhun bu ayranda gizli bulunan yağa benzeyişinin anlatılması

3024 Yağ tadının ayran tadında gizli oluşu gibi, senin doğruluğun da yalanda gizlidir.

3025 Senin yalanın şu fani bedendir. Doğruluğun ise Rabbânî candır.

3026 Yıllardır bu beden ayranı apaçık ortadayken, can yağı onun içinde önemsizce yitip gitmiştir.

3027 Sonunda Hak, ayranı yayıkta yaymak üzere bir kulunu elçi olarak gönderir.

3028 Bendeki gizli beni bileyim diye o [elçi], ayranı ustalıklı biçimde ve usulünce çalkalar.

3029 Ya da Hakk'ın bir parçası olan bir kulun sözü, vahiy arayan kişinin kulağına girer.

3030 İnananın kulağı vahyimizi işiticidir. Böyle kulak, davetçinin arkadaşıdır…

3031 Tıpkı kulağı annesinin sözüyle dolarak konuşur duruma gelen çocuk gibi.

3032 Çocuk, yetkin bir kulaktan yoksunsa annesinin sözünü duyamayıp dilsiz olur.

3033 Doğuştan sağır olan hep dilsiz olur. Ancak annesini duyan konuşma yetisine kavuşur.

3034 Bil ki söz dinleme ve öğrenme yetisi olmadığından sağır ve dilsizin kulağı bir âfettir.

3035 Sıfatları sebeplerden bağımsız olduğu için öğretme olmaksızın konuşan Allah'tır.

3036 Ya da anne ve dadı gibi bir aracı olmadan Allah'ın telkiniyle konuşan Âdem gibisi…

3037 Ya da Allah'ın öğretmesi sonucu doğar doğmaz konuşmaya başlayan Mesih…

3038 [Bu,] töhmeti defetmek ve onun zina ve fesattan doğmadığını belirtmek içindir.

3039 Ayranın kalbindeki yağı çıkarması için çabayla devinmek gerekmiştir.

3040 Ayran içindeki yağ yokluk gibidir. [Böylelikle] ayran, varlığa bayrağını diker.

3041 Sana var görünen kabuktur, yok görünense onun özüdür.

3042 [201b] Yağı alınmamış eski ayranı, [yağını] ayırmadıkça bırak, harcama.

3043 Gizlediğini gösterinceye dek bilgiyle elden ele dolaştır onu.

3044 Bu yok olucu [varlık], kalıcı olanın delilidir çünkü. Sarhoşların yalvarmaları da sâkinin delilidir.

Bu anlamda başka bir örnek daha

3045 Bayraktaki aslan figürünün kımıldayışları, görünmez rüzgârların habercisidir.

3046 Rüzgârların esişi olmasaydı, cansız aslan nasıl yekinebilirdi havada?

3047 Bu yolla rüzgârın meltem mi yoksa gün batısı mı olduğunu anlarsın. Gizli olanın ifadesidir bu.

3048 Bu beden, bayraktaki aslan figürü gibidir. Düşünce, bedeni andan ana hareket ettirir.

3049 Doğudan gelen, düşünce meltemidir. Batıdan gelense vebalı günbatısıdır.

3050 Düşünce rüzgârının doğusu, başka bir doğudur. Düşünce rüzgârının batısıysa öte yandır.

3051 Ay cansızdır, doğusu da cansızdır. Kalbin doğusuysa can canının canıdır.

3052 İç dünyayı aydınlatan güneşin doğusudur o. Gündüz güneşiyse onun dışyüzü ve yansımasıdır.

3053 Çünkü yalazsız beden ölüden farksızdır. Ona ne gündüz görünür, ne gece.

3054 O [beden] olmasa da bu [ruh] yetkinse, gecesiz ve gündüzsüz düzen içindedir.

3055 Tıpkı ay ve güneş olmadan gözün rüyada ay ve güneşi görüşü gibi.

3056 Uykumuz ölüme kardeş olduğuna göre, bu kardeşe bakıp o kardeşi tanı.

3057 Rüya, dünya olaylarının bir parçasıdır, denirse, kesin bilgi olmadan kulak asma buna.

3058 Canın uykudayken öyle durumlar görür ki yirmi yıl uyanık kalsan göremezsin.

3059 Düşünü yorumlatmak için dâhi uluların peşinde ömürlerce koşarsın.

3060 *Söyle,* dersin, *bu düşün yorumu nedir?* [Öyleyse] böyle bir sırra tikel demek köpekliktir.

3061 Bu [sözünü ettiğimiz], sıradan insanların düşleridir. Seçkinlerin düşleriyse seçkin ve özel oluşun temelidir.

3062 Uyuyunca Hindistan ülkesini düşte görmek için fil olmak gerek.

3063 Eşek, düşünde Hindistan'ı göremez hiç. [Çünkü] Hindistan'dan gurbete düşmemiştir.

3064 Düşte Hindistan'a gidebilmek için fil gibi irikıyım bir can gerek.

3065 Fil, Hindistan'ı istekle anar ve sonunda andığı şey gece görünür ona.

3066 "Allah'ı anın[162]" [buyruğuna uymak] her çapulcunun harcı değildir. "Dön[163]" [buyruğuna uymak] her kalleşin ayağına göre değildir.

3067 Fakat umutsuz olma, sen de fil ol. Fil olamasan da değişme peşinde ol.

3068 Evrende iksir yapanlara bak. Her an nakkaşların seslerini dinle.

3069 Nakkaşlar var feleğin içinde. Benim ve senin için çalışanlar var.

3070 Behey gözleri tavuk karası, yakanları misk kokanları göremesen de, şu [uğradığın] zarara bak.

3071 Kavrayışına her an bir zarar gelir. Toprağından yeni yeşeren otlara bak.

3072 İbrahim Edhem'in düşünde gönül Hindistan'ını açıkça görmesi de bundandı.

3073 [Gördü de] kaçınılmaz olarak kırdı zincirleri. Saltanatı bir yana bırakıp görünmez oldu.

3074 Uykudan sıçrayıp delirmek, Hindistan'ı görmenin belirtisidir.

3075 Yönetim işlerini bir yana bırakışı, zincirleri koparışı [bundandır].

3076 Nitekim Peygamber şöyle der: "Nurun gönüldeki belirtisi şudur:

3077 [İnsan,] hem aldanış ülkesinden uzaklaşır, hem de sevinç yurdundan tövbe eder[164]."

3078 Mustafa'nın bu hadisinin şerhi için bir hikâye dinle a güzel dostum.

Karşısına gerçek padişahlık çıkınca *"Kişi o gün kardeşinden, annesinden ve babasından kaçar[165]"* ayetini kulağına küpe eden şehzadenin hikâyesi:
Şu toprak yığını üzerindeki padişahlık, kale alma adı verilen çocukça bir oyundur. Çocuğun biri üstün gelince toprak yığınının üstüne çıkıp *"Kale benim"* der ve öteki çocuklar onu kıskanırlar. Çünkü toprak, çocukların baharıdır. Şehzade renklerin bağından kurtulunca şöyle dedi: *"Ben bu renkli topraklara altın, atlas ve ipek değil,* [202a] *alçak toprak diyorum. Ben bu ipekten kurtulup bir yana çekildim."* [Nitekim] *"Biz ona çocukluğunda hikmetler verdik[166]"* buyurulduğu üzere, Hakk'ın irşadı için yıllar geçmesine gerek yoktur. *"Ol [derse] olur[167]."* Kudreti karşısında hiç kimse kâbiliyetten söz edemez.

3079 Bir padişahın içi dışı hünerlerle bezenmiş genç bir oğlu vardı.

3080 Düşünde oğlunun ansızın öldüğünü gördü de padişah için dünyanın tadı tuzu kalmadı.

3081 Yanışından göz pınarları kurudu, ateşinden gözünde yaş kalmadı.

3082 Padişah, yanış ve acıyla öyle doluydu

ki içindeki ah, çıkacak yol bulamıyordu.

3083 Bedeni güçten düştü; ölecekti nerdeyse. Ömür dolmamış olacak ki uyandı uykudan.

3084 Uyanmasından dolayı ömründe daha önce görmediği bir sevince kapıldı.

3085 Bu kez de sevinçten öleyazdı. [Ne ki] canla beden, birbirinin boynunda tasma gibidir.

3086 Bu lamba, hüzün soluğuyla da ölür (söner), sevinç soluğuyla da. Gülünesi bir durum!

3087 O, bu iki ölüm arasında yaşayıp gider. Böyle kıskaçta olmak gülünç bir şeydir.

3088 Padişah kendi kendine dedi, *bu sevincin nedeni, Rabb'in sebepler yaratışından gelen hüzündür.*

3089 Bir şey bir yüzüyle ölümken öteki yüzüyle diriliş ve canlanış oluyor, ne tuhaf!

3090 Bir yönüyle mahvoluşken öteki yönüyle varlığı korumaktır bir şey.

3091 Beden mutluluğu, dünya açısından yetkinlik, hesap günü açısındansa eksiklik ve zevaldir.

3092 Rüya yorumcusu, rüyadaki gülüşü, hüzün ve hayıflanış içinde ağlamak diye yorar.

3093 A neşeli dostum, rüyada ağlamak, mutluluk ve ferahlık diye yorumlanır.

3094 *Bu hüzün geçti, ama gönül bunun yüzünden karamsarlaştı,* diye düşündü padişah.

3095 *Ayağa böyle bir diken batıp da gül yitip giderse,* dedi, *bana ondan bir yâdigâr kalmalı.*

3096 Sonsuz nedenleri vardır yok oluşun. Bu durumda biz hangi birini engelleyelim?

3097 Yüz kapı var ısırgan ölüme açılan ve açılırken gıcırdayan.

3098 Mal mülk hırsı yüzünden duymaz muhterisin kulağı ölüm kapılarının acı gıcırtısını.

3099 Bedenden gelen sancılardır kapı sesi. Düşmanlardan gelen cefadır kapı sesi.

3100 A canım, tıp fihristini bir an olsun oku da gör hastalıkların alazlı ateşini.

3101 Bütün bu hastalıkların bu eve düşer yolu. Adım başı bir kuyu var akreplerle dolu.

3102 Sert esiyor rüzgâr, meşalem söndü sönecek. Başka bir meşale tutuşturmalıyım ondan.

3103 Böylece iki meşaleden biri sönerse biri yanmayı sürdürür belki.

3104 Yetersiz beden meşalesinden kafası rahat olsun diye gönül kandilini yakan ârif gibi.

3105 [Ârif,] bir gün bu meşale ansızın sönebilir diye can kandilini hazırda tutar.

3106 [O padişah], bunu anlamadı ve aldanıp fâni kandille bir fâni kandil daha tutuşturdu.

Padişahın soyunun kesilmesinden korkarak oğluna gelin getirmesi

3107 [Padişah,] *soyumun sürüp gitmesi için ona bir gelin almalı,* diye düşündü.

3108 [Dedi,] *bu doğan yokluk yolunu tutarsa, onun yavrusu doğan olsun onun yerine geçsin.*

3109 *Bu doğanın cismi bu dünyadan giderse, manevi yönü oğlunda varlığını sürdürsün.*

3110 Bilinçli padişah Mustafa, bunun için "Çocuk, babasının sırrıdır." diye buyurmuştur.

3111 İşte bu yüzden bütün insanlar, sevgilerinden dolayı çocuklarına meslek öğretirler.

3112 Böylece bedenleri yitip gidince manevi yönleri dünyada varlığını sürdürsün isterler.

3113 Hak, yetenekli küçükleri yetiştirmeleri için insanlara hikmetiyle ciddi bir hırs vermiştir.

3114 Ben de soyumun sürmesi için oğlu-

ma iyi nitelikli bir eş alacağım.

3115 Kötü huylu bir padişahın değil, bir sâlihin soyundan kız alacağım ona.

3116 Asıl padişah o sâlihtir. Özgür olan odur. Cinsellik ve boğaza tutsak değildir o.

3117 Ne ki tam tersine, padişah denilir tutsaklara. Adı kâfur olan zenci gibi tıpkı.

3118 Kurtuluş diyarı olur kanlı çölün adı. Avam, kutlu diye niteler pis adamı.

3119 [202b] Şehvet, öfke ve arzularına tutsak olan, [kitaplarda] bey ya da ulu vezir diye yazılır.

3120 Çeşitli ülkelerde sıradan insanlar, ecele tutsak olanları ulu beyler diye nitelerler.

3121 Canı mal ve mevkiden ibaret ve yeri ancak eşik olan alçaklar, baş vezir diye anılır.

3122 Padişah, zâhitle dünür olmayı yeğleyince bu haber [saraydaki] kadınların kulağına gitti.

Padişahın oğluna eş olarak yoksul bir zâhidin kızını seçmesi ve harem mensuplarının buna itiraz etmeleri ve yoksulla akraba olmaktan arlanmaları

3123 Akıl noksanlığı yüzünden şehzadenin annesi, *denklik,* dedi, *akla ve nakle göre [evlilikte] şarttır.*

3124 *Oysa sen,* [dedi,] *cimrilik ve kurnazlık edip oğlumuzu bir yoksulla birleştirmeye çalışıyorsun.*

3125 [Padişah] dedi, *sâlih kişiye yoksul demek yanlıştır. Çünkü onun, Allah vergisiyle gönlü zengindir.*

3126 *O, dilenci gibi alçaklık ve tembelliğinden değil, takvasından sığınır kanaate.*

3127 *Kanaat ve takvadan kaynaklanan yoksulluk, alçakların yoksulluğundan farklıdır.*

3128 *Alçak, bir tahıl tanesi bulsa boyun eğer. Buysa himmetiyle altın hazinesine aldırış etmez.*

3129 *Ulu kimse, ihtirasından her türlü harama el atan padişaha yoksul der.*

3130 [Kadın] *nerde onda,* dedi, *çeyiz olacak kentler, kaleler ya da saçı olacak inciler, akçeler?*

3131 *Git şurdan,* dedi [padişah], *dini dert edinmeyi seçenin öteki dertlerini Allah giderir*[168].

3132 Padişah üstün geldi ve oğluna soyu ve özü güzel bir kız aldı.

3133 Güzellikte benzeri yoktu ve kuşluk güneşinden parlaktı yüzü.

3134 Buydu kızın güzelliği. Nitelikleri de öyle. O kadar güzel ki anlatılamaz.

3135 Dini avlamaya bak. Böylelikle gelir ardı sıra güzellik de, mal da, makam da, talih de[169].

3136 Bil ki âhiret, mülk edinilmiş bir deve katarıdır. Dünya da bağlı olarak gelen yünle tezek gibidir.

3137 Yünü seçsen, [bunun sonucunda] deve senin olmaz. Deven olsa, yünün ne önemi var?

3138 Padişah, [oğlunu] özü sözü bir sâlihlerin soyundan gelen kızla nikahladığı sırada...

3139 Tesadüfen büyücü bir kocakarı da güzel ve yiğit şehzadeye âşıktı.

3140 Kâbilli kocakarı, Bâbil büyücüsünün kıskanacağı bir büyü yaptı ona.

3141 Şehzade, çirkin kocakarıya âşık olup gelini de düğünü de bir yana bıraktı.

3142 Kara bir şeytan, Kâbilli bir kadın, şehzadenin yolunu kesti ansızın.

3143 Ferci kokmuş doksanlık kocakarı, şehzadede ne akıl bıraktı, ne fikir.

3144 Bir yıl boyunca tutsaktı şehzade. Öpüp durdu kokmuş kocakarının ökçesini.

3145 Kocakarıyla birliktelik mahvediyordu onu. Öyle ki zayıflayıp yarı canlı hale gelmişti.

3146 Başkaları onun zayıflığına üzülürken, büyünün sarhoşluğuyla o kendinden habersizdi.

3147 Padişaha zindan olmuştu bu dünya. Oğlansa gülüyordu onların ağlamalarına.

3148 Padişah bu yenilgi karşısında çaresiz kalmış, gece gündüz kurban kesip zekat veriyordu.

3149 Babası her çareye başvurdukça [oğlunun] kocakarıya aşkı daha da artıyordu.

3150 Sonunda [padişah] bunda mutlaka bir sır bulunduğuna ve artık tek çarenin yakarmak olduğuna kesinlikle inandı.

3151 *Buyruk senindir, Hakk'ın mülkünde başka kimin buyruğu geçer ki,* diyerek secdeye kapanıyordu.

3152 *Fakat,* diyordu, *yanıyor bu miskin, ödağacı gibi. Tut elinden ey rahmet ve şefkat sahibi.*

3153 Padişahın, *rabbim, rabbim,* diye yakarışıyla usta bir büyücü çıkageldi sonunda.

Padişahın oğlunun Kâbilli büyücüden kurtulması için ettiği duanın kabul oluşu

3154 O [büyücü,] o delikanlının kocakarıya tutsak olduğu haberini duymuştu uzaktan.

3155 Duyduğu üzere o kocakarı büyücülükte eşsizdi ve onunla boy ölçüşecek kimse yoktu.

3156 Allah'ın zâtına varıncaya dek, ustalık ve güç bakımından el üstünde el vardır, yiğidim.

3157 Ellerin bittiği yerde Allah'ın eli vardır. Deniz de sellerin bittiği yerdedir, kuşkusuz.

3158 [203a] Kaynağını ondan alır bulutlar da. Seller de son bulur ona varınca.

3159 Padişah, *bu oğlan elden gitti,* dedi büyücüye. O da, *işte geldim,* dedi, *büyük derman olarak.*

3160 *Öte yandan gelen benim gibi bir dâhi dışında hiçbir büyücü bu kocakarıyla boy ölçüşemez.*

3161 *Mûsa'nın eli gibi Allah'ın emriyle şimdi söker atarım onun büyüsünü.*

3162 *Çünkü bu ilim bana, değersiz büyü öğrenciliğinden değil, öte yandan gelmiştir.*

3163 *Şehzade soluk benizli kalmasın diye onun büyüsünü bozmak için geldim ben.*

3164 *Tan yeri ağarırken mezarlığa git... Duvarın yanında beyaz bir mezar var.*

3165 *Kıble yönünde orayı kaz da gör Allah'ın kudret ve yaratışını.*

3166 Bu hikâye çok uzun, sense yorgunsun. Uzatmayı bırakıp özetleyeyim.

3167 [Adam] ağır bağları çözüp şehzadeyi sıkıntıdan kurtardı.

3168 Delikanlı kendine gelip yüz türlü güçlükle padişahın tahtına doğru koştu.

3169 Koltuğunun altında kılıç ve kefen olduğu halde secdeye kapanıp yere yüz sürdü.

3170 Padişah şenlik düzenledi ve hem şehir halkı hem de muradına erememiş gelin sevindi.

3171 Dünya yeniden dirilip şenlendi. Ne tuhaf! O gün de gündü, bugün de gün!

3172 Padişah şehzade için öyle bir düğün yaptı ki köpeklerin önünde bile gül şerbeti vardı.

3173 Büyücü kocakarı tasasından geberdi. Çirkin yüzüyle huyunu cehennem meleğine teslim etti.

3174 Şehzade, o benim aklımı nasıl oldu da çaldı diye şaşkınlık içinde kalmıştı.

3175 Güzellerin yoluna ışık saçan ay yüzlü taze gelini görünce…

3176 Aklı başından gidip yüzüstü düştü ve üç gün boyunca kendine gelemedi.

3177 Üç gün üç gece baygın kaldı da insanlar onun baygınlığından telaşa kapıldı.

3178 [Sonunda] gülsuyu ve ilaçla kendine gelip yavaş yavaş iyiyi kötüyü anlamaya başladı.

3179 Bir yıl sonra padişah, söz arasında ona [şakayla] *oğlum,* dedi, *eski sevgilini hatırla.*

3180 *O yatak arkadaşını ve yattığınız yatağı hatırla da bu kadar vefasız ve acımasız olma.*

3181 [Şehzade,] *geç bunları,* dedi, *ben aldanış yurdunun kuyusundan kurtuldum da mutluluk yurdunu buldum.*

3182 İnanan da karanlıktan yüz çevirip Hak nuruna yol bulunca işte böyle olur.

Şehzade, Allah'ın halifesi konumundaki insanoğlu; onun babası meleklerin secde ettiği hak halifesi Âdem; Kâbilli kocakarı büyüsüyle insanoğlunu babasından koparan dünya ve büyüyü bozmak için gerekeni yapan tabip de peygamberler ve velilerdir.

3183 Kardeşim, bil ki eski dünyada yeni doğmuş şehzade sensin.

3184 Kâbilli büyücüyse insanları renk ve kokuya tutsak eden bu dünyadır.

3185 Seni bu pis ırmağa attığında, sürekli "*kul eûzu*[170]" okuyup üfle.

3186 Böylece bu büyü ve ızdıraptan kurtulmak için sabah (*felak*)ın rabbine sığın.

3187 Büyüsüyle insanları kuyuya düşürdüğünden, dünyayı büyücü diye niteler Peygamber.

3188 Aman ha! Alımlı büyüleri vardır kokmuş kocakarının. Sıcak nefesi, şahları tutsak etmiştir.

3189 Odur sinedeki üfürükçü. Odur düğümler atan[171].

3190 Dünya büyücüsü, bilgili ve güçlü bir kadındır. Onun büyüsünü bozmak sıradan kişilerin yapabileceği iş değildir.

3191 Akıllar onun büyüsünü çözebilseydi, Allah, peygamberleri ne diye göndersindi?

3192 Aman, düğümleri çözen ve "Allah dilediğini yapar[172]" sırrını bilen bir güzel nefesli ara.

3193 O seni bir balık gibi bağlamıştır oltaya. Şehzade bir yıl bağlı kaldı, sen ise altmış yıl.

3194 Altmış yıldır oltasında sıkıntıdasın. Ne mutlusun, ne de gelenek üzeresin.

3195 Bahtsız bir fâsıksın. Ne dünyan güzel, ne de vebal ve günahtan kurtulduğun var.

3196 Onun üfürmesi sıkılaştırmış bu düğümleri. Öyleyse eşsiz yaratıcının nefesini talep et.

3197 Böylece "Ona ruhumdan üfledim[173]" [gerçeği], seni bu durumdan kurtarıp yücel, desin sana.

3198 Büyü üflemesi ancak Hak üflemesiyle yanıp gider. Biri kahır üfleyişidir, biri şefkat üfleyişi.

3199 [203b] O'nun rahmeti kahrını geçmiştir. İlerde olmak istiyorsan git, ilerde olanı ara.

3200 Böylece "eş kılınan ruhlar[174]"a katılırsın. Çıkış yolun budur, ey büyülenmiş padişah.

3201 Bu kocakarı var oldukça, o işveli güzel sana nasip olmaz ve tuzağına düşmez.

3202 Ümmetin ışığı [Peygamber], bu dünyayla öte dünyayı iki kuma olarak nitelemedi mi?

3203 Öyleyse birine kavuşmak ötekinden ayrılmak demektir. Bedenin sağlığı, hastalığıdır canın.

3204 Ayrılmak zor gelir bu geçitten. Oysa bil ki o yerleşkeden ayrılmak daha zordur.

3205 Resimden ayrılış sana zor geldiğine göre, ressamdan ayrılış kim bilir ne kadar zor gelir!

3206 Sabrın yokken alçak dünyadan ayrılığa, Allah'tan ayrılığa nasıl sabredersin, dostum?

3207 Bu karasudan ayrılığa dayanamazken ilahî pınardan ayrılığa nasıl dayanırsın?

3208 Şu içecek olmayınca huzurun kaçarken "iyilerin içtikleri[175]"nden yoksunlukta ne olur hâlin?

3209 Yüce Dost'un güzelliğini bir an için görsen, canını da ateşe verirsin, varlığını da.

3210 Hakk'a yakın olmanın görkemini görünce, gözüne bu şarap murdar görünür artık.

3211 O zaman şehzade gibi kavuşursun sevdiğine, çıkarırsın ayağındaki dikeni.

3212 Çaba göster, kendini yitirişte bul kendini. Allah daha iyi bilir doğrusunu.

3213 Hiçbir zaman kendinle eş olma sakın. Eşek gibi saplanma çamura hiçbir zaman.

3214 Tökezleyiş göz kusurundan doğar. Kör gibi, çukuru tümseği görmez böylesi.

3215 Yusuf'un gömleğinin kokusunu senet edin kendine. Gözü aydınlatır çünkü kokusu.

3216 Alındaki o gizli nur, uzak görüşlü kılmıştır peygamberlerin gözlerini.

3217 Ateşten kurtarır o yüzdeki nur. Ödünç alınmış nurla yetinme sakın.

3218 Bu [ödünç] nur, göze şimdiki zamanı gördürür, uyuzlaştırır bedeni, aklı ve ruhu.

3219 Görünüşü nurdur, özüyse ateş. Işık istiyorsan, iki elini de çek ondan.

3220 Anlık gören gözle can, nere gitse yüzüstü kapaklanır her zaman.

3221 Böyle uzak görüşlü beceriksiz, uzağı ancak düşte gördüğü kadar görür.

3222 Irmak kıyısında dudağın kurumuş uyursun da suya ulaşmak için seraba koşarsın ya.

3223 Serabı uzakta görürsün de koşarsın. Sonunda âşık olursun gördüğüne.

3224 Düşünde arkadaşlarına, benim gönül gözüm açık diye böbürlenirsin.

3225 *Şu tarafta su gördüm,* dersin, *koşup gidelim oraya.* O bir seraptır oysa.

3226 Aldatıcı seraba doğru koşayım derken her adımda daha bir uzaklaşırsın sudan.

3227 İşte bu çaban, sana gelip kavuşmuş olanla aranda bir engel olmuştur.

3228 Varmayı amaçladığı yerden [yanlışlıkla] başka yöne doğru yola çıkan niceleri var.

3229 Uyuyanın görüşü de lafı da işe yaramaz ve hayalden başka bir şey değildir, bırak onu.

3230 Uykuluysan da yolda uyu. Allah Allah! [Uyuyacaksan] Allah yolunda uyu!

3231 Olur ya böylece sana bir Hak yolcusu rastlayıp seni uykudaki hayallerinden çekip alır.

3232 Uyuyanın kılı kırk yarar ince düşüncesi olsa da, bu ince düşünüşle mahallenin yolunu bulamaz.

3233 Uyuyanın düşüncesi ister iki kat olsun, ister üç kat. Yine de yanlıştan yanlışa düşecektir.

3234 Dalgalar kendisine pervasızca vururken, uyuyan uzun bir çölde devinip durur.

3235 Uyuyan şiddetli susuzluklar çekerken, su "ona şah damarından yakındır[176]."

Kıtlık yılında insanlar açlıktan ölürken kalabalık nüfuslu ve yoksul olmasına karşın neşe içinde gülen ve *"Yüz türlü yas tutmak varken sevincin sırası mı?"* dediklerinde *"Benim bir tasam yok."* diyen zâhidin hikâyesi

3236 Kıtlık yılında bütün toplum ağlarken gülen zâhit gibi işte.

3237 *Müminlerin kökünü kıtlık kazımışken,* dediler, *gülmenin sırası mı?*

3238 *Rahmet bizi görmez oldu da kızgın güneşten ova yanıp kavruldu.*

3239 *Tarla tapan, bağ bahçe kapkara kesildi. Toprağın ne altında nem var, ne de üstünde.*

3240 [204a] *İnsanlar kıtlık ve azaptan dolayı, sudan uzak balıklar gibi ölüyor; onar onar, yüzer yüzer.*

3241 *Sen acımaz mısın Müslümanlara? [Oysa] inananlar akrabadır[177], tek vücuttur[178].*

3242 *İster savaş zamanı olsun, ister barış zamanı, bir uzvun acısı tümünün acısıdır.*

3243 [Zâhit,] *bu,* dedi, *sizin gözünüzde kıtlık. Oysa benim gözümde şu yer bir cennet gibi.*

3244 *Ben, her yerde, her ovada bele kadar erişen başaklar görüyorum.*

3245 *Meltemle dalgalanan başaklar, dopdolu sahra, pırasadan daha yeşil.*

3246 *Gerçek mi diye dokunuyorum onlara. Elimi gözümü nasıl yabana atayım?*

3247 Ey alçak toplum, beden Firavun'una dostsunuz siz. Bu yüzden Nil size kan görünüyor.

3248 Tez elden akıl Musâ'sına dost olun da kan yok olsun, suyunu görün nehrin.

3249 Baban sana eziyet ettiğinde gözüne köpek gibi görünür.

3250 Oysa baban köpek değildir. Merhameti göze köpek gibi gösteren eziyetin etkisidir.

3251 Kıskançlık ve öfke içinde olduklarından kardeşleri Yusuf'u kurt gibi görüyorlardı.

3252 Babanla barıştığında öfke geçer. Köpeklik gider, baban sana sıkı bir dost olur.

Gönlünü babana karşı kötüleştirdiğinde bundan önce gözünün nuru ve canının rahatı olsa da babanın sûreti senin üzüntünü artırıp onun yüzünü göremez olduğun gibi bütün âlem de küllî aklın bir sûretidir ve yanlışa saparak küllî akla cefa ettiğinde çoğu durumda âlemin sûreti senin üzüntünü artırır.

3253 Bütün âlem küllî aklın sûretidir. Öyle ki o bütün insanlığın babasıdır.

3254 Biri küllî akla karşı nankörlüğünü artırınca, küllî aklın sûreti ona köpek görünür.

3255 Bu babayla barış ve isyankârlığı bırak ki yeryüzü sana altın döşeme gibi görünsün.

3256 O zaman kıyamet içinde bulunduğun durum olup karşında yer de gök de değişir.

3257 Bu babayla hep barışık olduğumdan bu dünya gözümde bir cennet gibi.

3258 Her zaman yeni bir görünüş, yeni bir güzellik… Yeni şeyler gördükçe usanç yok olur.

3259 Ben dünyayı nimetlerle dolu görüyorum. Sular hep kaynayıp akıyor pınarlardan.

3260 Suyun sesi kulağıma geldikçe sarhoş oluyor gönlüm ve aklım.

3261 Tövbekârlar gibi raks ediyor dallar. Yapraklar el çırpıyor şarkıcılar gibi.

3262 Aynanın ışığı keçeden böyle yansıyor. Ayna görünürse nasıl olur kim bilir?

3263 Ben bunların binde birini bile söylemiyorum. Çünkü her kulak kuşkuyla dolu.

3264 Vehmin yanında bunu söylemek müjde vermektir. Akılsa, *müjde neymiş,* der, *ben bunu zaten yaşıyorum.*

Üzeyir'in -selam üzerine olsun- çocuklarının hikâyesi. Onlar babalarının durumunu babalarına soruyorlardı da o da *"Evet, gördüm, geliyor"* diyordu. Kimileri onu tanıyıp bayılmışlardı, kimileriyse tanımayıp *"O sadece müjde verdi. Bayılacak ne vardı?"* diyorlardı.

3265 Tıpkı Üzeyir'in çocukları gibi. Onlar, yol üzerinde babalarının durumunu sormuşlardı.

3266 Kendileri yaşlanmış, babalarıysa genç. Böyleyken, babaları birden karşılarına çıktı.

3267 Ona, *ey yolcu,* diye sordular, *sevgili babamızdan haberin var mı?*

3268 *Bize biri, umutsuzluğun sona ereceğini ve o güvenilir kişinin bugün geleceğini söyledi.*

3269 [Üzeyir,] *evet, peşim sıra gelecek,* dedi. Bu müjdeyi duyunca onlardan biri sevindi.

3270 *Ey müjdeci çok yaşa,* diye bağırıyordu. Ötekiyse [babasını] tanıyarak bayılıp düştü.

3271 Dedi, *müjdenin yeri mi a şaşkın? Şekerin kaynağına düştük biz!*

3272 Bu, vehme göre müjdedir, akla göre beklenenin ta kendisi. Çünkü vehmin gözü perdeli.

3273 Kâfire sancıdır, mümine müjdeci. Basiret gözündeyse yaşanılan şeydir.

3274 Çünkü âşık kavuşma anında kendinden geçer. Bu yüzden hem küfür üstüdür hem iman üstü.

3275 Küfür de iman da kapıcısıdır onun. Çünkü özdür o. Küfürle imansa onun iki kabuğu.

3276 Küfür, dışta kalmış kuru kabuktur. İmansa tatlanmış kabuk.

3277 [204b] Kuru kabukların yeri ateştir. Can özüne bitişik kabuksa mutludur.

3278 Öz ise mutluluk aşamasından da üstündür. Mutluluktan üstün olup lezzet vericidir.

3279 Bu sözün sonu yoktur, geri dön. Geri dön de Mûsa'm toz kaldırsın denizden.

3280 Avamın aklına uygun olarak sözün bu kadarı söylendi ve geri kalan gizlendi.

3281 Aklının altını ufalanmış, a suçlanan. Ufalanmış altına nasıl sikke mührü vurayım?

3282 Senin aklın binlerce arzu ve amaç nedeniyle yüz parçaya ayrılmış.

3283 Parçaları aşkla bir araya getirmeli ki böylece Semerkant ve Dımeşk gibi güzelleşesin.

3284 Yanılgıdan sıyrılıp zerre zerre bir araya gelirsen, işte o zaman sana padişah mührü vurulabilir.

3285 Bir miskali geçersen ey ham kişi, senden altın bir kadeh yapar padişah.

3286 Ey vuslat dileyen, o zaman yüzünde padişahın hem adı, hem lakapları, hem de resmi olur.

3287 Böylece sevgilin sana hem su olur hem ekmek, hem ışık olur hem dilber, hem meze olur hem şarap.

3288 Topla kendini, topluluk rahmettir. Topla da olan biteni sana söyleyebileyim.

3289 Çünkü inanılsın diye söylenir söz. Şirkin canı hakikate inanmaktan uzaktır oysa.

3290 Feleğin saçmalıklarına bölünmüş can, altmış sevdanın ortak malıdır.

3291 Bu durumda susmak, ona daha iyi istikrar verir. Bu yüzden ahmaklara cevap susmaktır.

3292 Bunu biliyorum ama bedenin sarhoşluğu, istemediğim halde ağzımı açıyor.

3293 Hapşırma ve esneme yüzünden sen istemeden ağzının açılması da böyledir.

"Ben her gün Allah'tan yetmiş kez bağışlanma dilerim" hadisinin tefsiri

3294 Peygamber gibi günde yetmiş kez konuşup [bilgi] saçmaktan tövbe ederim ben.

3295 Ancak o sarhoşluk tövbeyi bozar. Bu soyguncu beden sarhoşluğu, unutkanlık getirir.

3296 Uzun tarihin ortaya konulma hikmeti, sırra vâkıf olana bir sarhoşluk verir.

3297 Gizli sır, böyle güle oynaya, değişmez bir biçimde (*ceffe'l-kalem*) çağlayana dönüşür.

3298 Her zaman akıp durur sınırsız rahmet. Bunu kavramaktan yoksun, uyursunuz a insanlar.

3299 Irmağın suyu yalarken giysisini, uyuyan kişi düşünde serap arar.

3300 Şurada su var diye umarak gider de bu düşünce yüzünden kendi yolunu tıkar.

3301 Şurada [su var] demesiyle buradan uzaklaşır. Bir hayal uğruna hakikatten ayrılır.

3302 Ruhları derin uykuda uzak görüşlüler var. Onlara acıyın a yolcular!

3303 Ben susuzluğun uyku getirdiğini görmedim. Akıl dışı susuzluk uyku getirir ancak.

3304 Asıl akıl, Hak'tan beslenen akıldır, Utarit[179]'in verdiği akıl değil.

Cüz'î aklın ancak mezara dek gördüğü ve devamında velilerle peygamberlerin taklitçisi olduğu hakkında

3305 Bu aklın ileriyi görüşü mezara dektir, gönül sahibininki sur üfleninceye dek.

3306 Bu akıl, mezardan, topraktan öte geçemez. Bu ayak, şaşırtıcı ülkeleri gezemez.

3307 Bu ayaktan, bu akıldan bezip yüz çevir. Gayp gözünü arayıp ondan nasiplen.

3308 Usta uşağıyla okul öğrencisi, koynundan nasıl nur edinsin Mûsa gibi?

3309 Baş dönmesinden başka bir şey gelmez bu bakışla bu akıldan. O zaman, bakmayı bırakıp beklemeyi seç.

3310 Konuşmakla ereceğinizi sanmayın yükselişe. Dinlemek koşmaktan iyidir bekleyene.

3311 Öğretim makamı bir tür arzudur. Her arzunun hayali yolda bir puttur.

3312 Onun fazlına her fuzuli erseydi, Allah bu denli peygamber gönderir miydi?

3313 Cüz'î akıl şimşek ve kıvılcım gibidir. Kıvılcım ışığında Vahş[180]'e nasıl gidilir?

3314 Şimşek ışığı kılavuzluk için değildir. Ancak bulutun ağlaması için bir buyruktur.

3315 Ağlamak içindir aklımızın şimşeği. Var olma coşkusuyla yokluk ağlasın diye.

3316 Çocuk aklı, okula gitmek gerektiğini söyler, ama kendi kendine öğrenemez.

3317 Hasta aklı, hastanın doktora gitmesini sağlasa da tedaviyi doğru tespit edemez.

3318 İşte şeytanlar da gökyüzüne varıp yukardaki sırlara kulak kabartırlardı.

3319 [205a] O sırlardan azıcık çalarlardı da sonunda ateş yalımları onları gökten sürerdi.

3320 [Ateş yalımları] derdi ki gidin! Oraya bir elçi geldi. Ne istiyorsanız ondan öğrenin.

3321 Paha biçilmez inci arıyorsanız, "Kapılarından girin evlere[181]!"

3322 Kapı tokmağını vurup kapıda bekle. Gökyüzü damından giriş yok size.

3323 Gelmenize gerek yok bu denli uzak yola. Sırrın sırlarını verdik bir dünyalıya.

3324 Hâin değilseniz huzuruna varın. Sıradan bir kamışken şeker kamışı olun.

3325 O kılavuz, senin toprağından bitkiler bitirir. Cebrail atının toynağından geri kalmaz o.

3326 Cebrail'in atının ayağı altında toprak olursan tazelenip yeşerirsin sen.

3327 O öyle cana can katan yeşillik ki Sâmiri onu buzağının içine koydu da inciye dönüştü[182].

3328 Buzağı o yeşillik sayesinde canlanıp öyle bir ses çıkardı ki düşmana fitne oldu.

3329 Sır ehline güvenilir biri olarak gelirseniz, doğan gibi külahtan kurtulursunuz.

3330 Doğan, gözü ve kulağı kapatan külah yüzünden zavallı ve üzgündür.

3331 Külahın doğanların gözünü kapatması, herkesin kendi cinsine eğilimi olmasındandır.

3332 Hemcinslerinden kopup padişaha dost olunca, bakıcısı doğanın gözünü açar.

3333 Hak, şeytanları gözetleme yerinden kovarken cüz'î aklı da başına buyrukluktan kovar.

3334 Önderlik savlama, der, başına buyruk değilsin. Ancak yetenekli bir gönül çömezisin.

3335 Git, gönlün yanına var; bir parçasısın gönlün. Hey, sen âdil padişahın kulusun.

3336 Ona kulluk iyidir sultanlıktan. Öyle ki "ben daha iyiyim" demek, şeytan sözüdür.

3337 Farkı gör de seçim yap ey mahpus. İşte Âdem kulluğu, işte İblis'in kibri.

3338 Yolun güneşi olan [Peygamber] şöyle der: "Nefsini alçaltana ne mutlu[183]!"

3339 Tûba gölgesini görüp bir güzel uyu. Koy başını gölgeye, rahatça uyu.

3340 "Nefsi alçaltış" gölgesi, güzel bir uyku yeri. Arınma yeteneği olana hoş bir yatak bu.

3341 Bu gölgeden çıkıp benliğe yönelirsen, çabucak azarsın, yolunu yitirirsin.

"Ey inananlar, Allah ve Resulünün önüne geçmeyin[184]*"* ayetinin açıklaması. *"Peygamber değilsin madem, ümmetten ol. Sultan değilsin madem, raiyetten ol. Suskunlar suskununun ardınca yürü de zahmetle fikir yontma kendi kendine.*[185]*"*

3342 Öyleyse git, şeyhin ve ustanın gölgesi altında buyruğa uyup da sus.

3343 Yoksa, yetenekli olsan bile yetkinlik savlamaktan başkalaşıp bozulursun.

3344 Sırra vâkıf ustadan yüz çevirirsen yeteneğinden de yoksun kalırsın.

3345 Çizme dikicilikte sabret şimdilik. Sabırsız olursan, çizme tamircisi olup çıkarsın.

3346 Tamircilerde sabır ve yumuşak başlılık olsaydı, becerikli ayakkabı ustası olurdu hepsi.

3347 Kendi kendine çabalayıp durursan sonunda usanıp dersin, akıl ayak bağıymış.

3348 Filozofluk taslayan adam gibi tıpkı… Ölüm günü aklın hiç işe yaramadığını görmüştü o.

3349 Görmüş de elinde olmadan itiraf edip demişti, zekamızla at koşturduk boşuna…

3350 Mağrur olup yüz çevirdik ululardan. Yüzüp durduk hayal denizinde.

3351 Ruh denizinde yüzme bir hiçtir. Burda Nuh gemisinden başka çare yok.

3352 Peygamberler sultanı, *bu küll denizinde gemi benim,* diye buyurdu.

3353 *Ya da basiretimi miras alıp benim yerime gerçek halife olanlardır [gemi].*

3354 Nuh gemisiyiz biz bu denizde. Delikanlı, bu gemiden yüz çevirme.

3355 Kenan gibi her dağa yönelme. Kulak ver Kur'an'ın, "Bugün bir koruyan yok[186]" sözüne.

3356 [Göz] bağın yüzünden bu gemi sana aşağı görünürken, düşünce dağın çok yüce görünür.

3357 Sakın aşağı görme bu ufacık gemiyi. Hakk'ın biteviye gelen keremine bak.

3358 Düşünce dağının yüceliğine güvenme. Çünkü bir dalga gelip onu altüst eder.

3359 Sen Kenan'san, iki yüz misli öğüt versem yine bana inanmazsın.

3360 Kenan'ın kulağına nasıl girsin bu söz? O kulakta çünkü Allah'ın mührü var.

3361 [205b] Hakk'ın mührüne öğüt nasıl işlesin? Ezelî hükmü nasıl bozsun sonradan olan?

3362 Fakat Kenan olmadığını umarak sana güzel bir söz söyleyeyim:

3363 Sonunda itiraf edeceksin zaten. Öyleyse kendine gel, son günü gör önceden.

3364 Sonu görebilirsin. Sonu gören gözünü hepten kör etme.

3365 Bahtiyarca sonu gören, hiçbir zaman tökezlemez yolda giderken.

3366 Hep böyle düşe kalka yürümek istemiyorsan, bir ulunun ayağının tozuyla gözünü keskinleştir.

3367 Onun ayak tozunu gözüne sürme eyle de isyankâr başını bir yana bırak.

3368 Bu çömezlik ve yoksullukla bir iğneye de dönsen, Zülfikar olursun sen.

3369 Seçilmişlerin ayak tozunu gözüne sürme eyle. [Bu sürme,] gözü hem yakar hem onarır.

3370 Devenin gözü ışık saçar. Çünkü deve, göz nuruna ermek için diken yer.

Katırın ben yolda çok tökezleyip düşüyorum, oysa sen az tökezliyorsun, bu neden kaynaklanıyor, diye sormasına ve devenin ona cevap vermesine ilişkin hikâye

3371 Bir gün bir katır bir deveyle aynı ahıra düşmüştü. Katır deveyi görünce …

3372 *Ben,* dedi, *dağda bayırda, yolda izde, çarşıda sokakta çok tökezleyip düşüyorum.*

3373 *Özellikle dağın tepesinden aşağıya inerken hep dehşete kapılıp tökezliyorum.*

3374 *Oysa sen az düşersin, neden böyle? Yoksa temiz canında bir devlet mi var?*

3375 *Bense hep yere kapaklanıyor ve bu yanlış yüzünden ağzım ve dizlerim kana bulanıyor.*

3376 *Semerim eğrilip yüküm düşüyor ve katırcıdan her zaman sopa yiyorum.*

3377 *Tıpkı zâyi akıllığından her zaman*

tövbesini bozup günaha giren akılsız gibi…

3378 Düşüncesinin güçsüzlüğünden tövbesini bozan, dünyada İblis'e oyuncak olur.

3379 Yükü ağır, yolu taşlık olan topal at gibi tökezleyip durur.

3380 O bahtı kara, tövbesini bozduğu için başına gaipten darbeler yer.

3381 Gevşeklik içinde yeniden tövbe eder. Şeytan bir üfledi mi tövbesi bozulur gider.

3382 Zaaf içinde zaaf. Buna karşın öyle bir kibri var ki erenlere küçümseyerek bakar.

3383 *Ey deve, sen de mümin gibisin. Az tökezler, az vurursun burnunu.*

3384 *Sende ne var da böyle afete uğramıyor, böyle tökezleyip düşmüyorsun?*

3385 [Deve] dedi, *her saadet Allah'tan, ama seninle benim aramda bir sürü fark var.*

3386 *Yüce başlıyım ben, yüksektir iki gözüm. Yüksek görüş, zarara karşı güvencedir.*

3387 *Tepesinden dibini görürüm dağın. Her çukuru düzlüğü her yönüyle görürüm.*

3388 Tıpkı ta başından ecel gününe dek olacakları öngören ulu kişi gibi…

3389 O güzel nitelikli ulu kişi görür yirmi yıl içindeki halini.

3390 O takva sahibi, yalnız kendi halini değil, doğuyla batıdakilerin hallerini de görür.

3391 Onun gözüne ve gönlüne nur yerleşir. Neden yerleşir? Elbette vatan sevgisinden.

3392 Yusuf gibi önce düşünce ayla güneşin kendisine secde ettiğini gördü[187].

3393 On yıl sonra, hatta daha da sonra,- Yusuf'un gördüğü çıktı ortaya.

3394 "Allah'ın nuruyla bakar[188]" sözü boşuna değil. Rabbanî nur göğü yarar.

3395 Senin gözünde o nur yok, git işine. Hayvânî duyunun tutsağısın sen.

3396 Gözünün zayıflığından ancak ayağının dibini görüyorsun. Sen de zayıfsın, önderin de.

3397 El ve ayağın önderi gözdür. Göz, uygun yeri görür uygunsuz yeri de.

3398 *Ayrıca benim gözüm daha aydınlıktır. Öte yandan yaratılışım daha temizdir.*

3399 *Çünkü ben helal birlikteliğin çocuğuyum, zina ve sapıklık çocuğu değil.*

3400 *Sen kuşkusuz zina çocuğusun. Yay kötü olursa ok eğri fırlar.*

Devenin cevaplarını katırın onaylaması ve onun kendisinden üstünlüğünü doğrulayarak ondan yardım isteyip [206a] içtenlikle ona sığınması, devenin de ona yol gösterip babacan bir tavırla ve padişahça ona yardım etmesi

3401 Katır, *ey deve, doğru söyledin,* dedi. Der demez de gözleri yaşla doldu.

3402 Bir süre ağladı ve devenin ayaklarına kapanıp dedi, *ey Rabb'in seçilmiş kulu…*

3403 *Beni kutlulukla kulluğuna kabul etsen ne kaybın olur?*

3404 [Deve] dedi, *huzurumda itiraf ettiğinden, kurtuldun artık zamanın afetlerinden.*

3405 *Hakkı teslim edip beladan kurtuldun. Bir düşmanken şimdi dostlardan oldun.*

3406 *Özündeki kötü huy temelli değildi.* Çünkü temelce kötü olandan ancak inkâr gelir.

3407 İtirafta bulunup tövbe edendeki kötülük ise gelip geçici kötülüktür.

3408 Tıpkı hatası gelip geçici olup kaçınılmaz olarak bir süre sonra tövbe eden Âdem gibi.

3409 İblis'in suçu temelli olduğundan o güzel tövbeye geçit yoktu ona.

3410 Kendinden de kötü huydan da kurtuldun hadi. Kurtuldun ateş yalımından, yırtıcı hayvan pençesinden.

3411 Git hadi, devlete ulaştın şimdi. Sonsuz ikbale attın kendini.

3412 "Gir kullarım arasına" [fırsatını] bulup "Gir cennetime[189]" [ödülünü] kazandın.

3413 Kulları arasına kendini kattın. Gizli yoldan ebedî cennete vardın.

3414 "Bizi doğru yola yönelt[190]" dedin de elinden tutup götürdü seni cennete değin.

3415 Bir ateştin, ışık oldun azizim! Koruk iken üzüm oldun, sonra da kuru üzüm.

3416 Bir yıldızdın, güneş oldun, neşelen! Allah doğrusunu daha iyi bilir.

3417 Ey Hak ışığı Hüsâmeddin, al da at balını süt havuzuna.

3418 Bu sayede süt bozulmaktan kurtulsun. Ve lezzet denizinden çoğalsın tadı.

3419 "Elest" denizine kavuşsun böylece. Her türlü değişimden kurtulur, denizleşince.

3420 O bal denizine bir geçit bulur. Orada herhangi bir âfetin etkisi yoktur.

3421 Ey Hakk'ın aslanı, aslan gibi bir kükre. Kükre de gitsin kükreyişin yedinci göğe.

3422 Bıkıp usanmış canın ne haberi olacak? Aslan kükreyişini fare nerden bilecek?

3423 Engin gönüllü ve güzel özlü insanlar için altın suyuyla yaz yaşadıklarını.

3424 Nil suyudur bu cana can katan söz. Rabbim, onu Kıpti'nin gözüne kan göster.

Dostluk ve kardeşlik hakkı için Nil'den kendin için alıyormuş gibi bir testi su doldurup bana ver de içeyim. Çünkü siz Sıptiler (İsrailoğulları) kendiniz için Nil'den testinizi doldurduğunuzda saf su oluyor, ama biz Kıptiler doldurduğumuzda saf kan oluyor, diye Kıpti'nin Sıpti'ye yalvarması

3425 Duydum ki bir Kıpti, susuzluk yüzünden bir Sıpti'nin evine girdi.

3426 Dedi, *senin dostun ve yakınınım. Bugün sana ihtiyacım var.*

3427 *Mûsa, Nil suyunu bizim için kana dönüştürmek amacıyla efsun ve büyü yaptı da...*

3428 *Bu göz bağlama yüzünden, Sıptiler Nil'den temiz su içerken, Kıptilere su kan oldu.*

3429 *Şimdi Kıptiler talihsizlik ya da karaktersizlikleri yüzünden susuzluktan ölüyor.*

3430 *Kendin için bir tas su doldur. Doldur da bu eski dostun içsin.*

3431 *Tası kendin için doldurursan, kan olmayıp arı duru su olur.*

3432 *Ben de senden geçinip su içeyim. Çünkü birinden geçinen doğal olarak dertten kurtulur.*

3433 *Canım, iki gözüm,* dedi [Sıpti], *hizmetindeyim. Dediğini yapacağım.*

3434 *İsteğince davranıp mutluluğa ereyim. Kölen olup özgürlük sergileyeyim.*

3435 Tası Nil'den suyla doldurdu ve ağzına götürüp yarısını içti.

3436 *Sen de iç,* diye tası Kıpti'ye çevirdi. Su [birdenbire] kapkara kan kesildi.

3437 Tekrar kendine çevirince kan suya döndü. Bunu gören Kıpti küplere bindi.

3438 Bir süre oturup da öfkesi geçince dedi, *ey ulu keskin kılıç…*

3439 *Kardeş, çözümü nedir bu düğümün?* [Sıpti] dedi, *bunu ancak takva sahibi içer.*

3440 Takva sahibi, Firavun'un yolundan bıkıp Mûsa'laşan kişidir.

3441 [206b] Mûsa'nın halkından ol da iç bu suyu. Ayla barış da ay ışığını gör.

3442 Öfken yüzünden gözünde Allah kullarını görmeni engelleyen yüz binlerce karanlık var.

3443 Öfkeni dindir, gözünü aç, mutlu ol. Dostlarından ibret alıp usta ol.

3444 Kaf dağı gibi küfrün varken, su içerken mümkün mü benden geçinmen?

3445 İğne deliğinden dağ nasıl geçer? Tek bir ipliğe dönüşürse o zaman başka!

3446 Bağışlanma dileyip dağı samana çevir. Bağışlananların kadehini alıp güzelce kafana dik.

3447 Bu hile sende varken ondan nasıl içersin? Çünkü Hak onu haram kıldı kâfirlere.

3448 Hileyi yaratan Hak, senin hileni ne diye satın alsın, behey yalancı müfteri?

3449 Mûsa halkından ol, çünkü yararı yok hilenin. Senin hilen, boş havayı tartmaktır.

3450 Eşsiz Hakk'ın buyruğundan çıkıp kâfirlere su görevi görmek haddine değil suyun.

3451 Ya da ekmek yediğini mi sanıyorsun sen? Zehir zıkkım ile kara dert yiyorsun sen!

3452 Cananın buyruğundan gönlünü söküp alan cana ekmek nasıl sağlık versin ki?

3453 Ya da Mesnevi'nin sözünü okuyunca bedava anlayacağını mı sanıyorsun?

3454 Ya da hikmetli sözle gizli sır kulağa ve ağza kolayca gelir mi [sanıyorsun]?

3455 Gelir, ama efsanelerdeki gibi, meyvelerin özü değil dışyüzü görünür.

3456 Başıyla yüzüne çarşafı çekip senin gözünden yüzünü gizleyen bir dilber gibi…

3457 Saygısızlığından, *Şahnâme* ya da *Kelile ve Dinme* neyse *Kur'an* da odur sana.

3458 Hakikatle mecaz ancak inayet sürmesi insanın gözünü açtığında fark edilir.

3459 Yoksa koku duyusu olmayan için misk de birdir fışkı da. Koku alamaz çünkü.

3460 Ulu Hakk'ın kelamını okumasından amaç, kendini meşgul edip usançtan uzak kalmaktır.

3461 Çünkü Hakk'ın sözü, vesvese ve usanç ateşini söndürüp dertlere deva olur.

3462 Bu kadarcık ateşi söndürmek için temiz suyla sidiğin işlevi birdir.

3463 Uyurken [vesvesenin dinişi] gibi, bu vesvese ateşini sidik de su da söndürebilir.

3464 Fakat Allah'ın ruh taşıyan kelamı olan bu temiz suya vâkıf olursan…

3465 Canındaki vesvese bütünüyle yok olup gider ve gönül gül bahçesinin yolunu bulur.

3466 Çünkü ilahi sayfaların sırrından koku almış olanlar, bahçelerle ırmaklarda uçarlar.

3467 Ya da velilerin yüzlerini olduğu gibi gördüğümüzü mü sanırsın sen?

3468 *Müminler benim yüzümü nasıl görmüyorlar,* diye şaşıp kalmıştı Peygamber.

3469 Demişti ki *yüzüm güneşten parlakken, insanlar yüzümün nurunu nasıl görmez?*

3470 *Görüyorlarsa bu şaşkınlık niçin?* Sonunda o yüzün gizli olduğunu bildiren vahiy geldi.

3471 Senin yüzünü kafirler bedavadan görmesinler diye, sana ay gelir, insanlara bulut.

3472 Bu özel şaraptan avam içmesin diye, sana buğday tanesi, insanlara tuzak gelir.

3473 Hak der, *"Sana baktıklarını görürsün." Onlar hamam heykeli [gibi cansızdır]. "Onlar görmezler*[191]*."*

3474 Behey heykele tapan adam, heykelin

ölü gözleri sana bakar görünür.

3475 Heykelin önünde saygıyla durursun. Sonra da dersin, *neden bana aldırış etmiyor?*

3476 Bu güzel heykel ne kadar da soğuk! Bilmem ki neden selamıma karşılık vermez?

3477 Ben saygıyla karşısında yüz kez eğildim de lütfedip bir kez bile başını sallamadı!

3478 Hak dışarıya baş sallamasa da, onun selam alışı gönle öyle bir sevinç verir ki...

3479 İki yüz baş sallamaya değer! Akılla can işte böyle baş sallar.

3480 Çabalayıp akla hizmet edersen aklın vereceği karşılık, senin doğruya erme gücünü artırmaktır.

3481 Hak sana görünüşte baş sallamaz, ama seni başlara önder kılar.

3482 Allah sana gizlice bir şey verir ki bu yolla sana secde ederler dünyalılar.

3483 Nitekim bir taşa maharet verdi de o taş altına dönüşüp bütün insanların sevgilisi oldu.

3484 Bir su damlası Hakk'ın lütfuna erişince inciye dönüşüp altını geride bırakır.

3485 Beden topraktır, ama Hak ona parlaklık verince dünyayı kuşatmada ay gibi ustalaşır.

3486 Sakın ha, bu bir büyüdür, ölü bir resimdir. Onun gözü aptalları yoldan çıkarır.

3487 [207a] Göz kırparmış gibi görünür de aptallar onu dayanak ederler.

Kıpti'nin Sıpti'den hayır dua ve yol göstericilik dilemesi, Sıpti'nin Kıpti'ye hayır dua etmesi ve duasının cömertler cömerdi ve merhametliler merhametlisi Allah tarafından kabul edilmesi

3488 Kıpti dedi, *benim için bir dua et; kalbim kara, dua edecek dilim yok çünkü.*

3489 *Böylelikle olur ki kilidi açılır kalbimin. Güzeller arasında bu çirkin de yer bulur.*

3490 *Bu çarpılmış, senin aracılığınla güzelliğe kavuşur ya da İblis yeniden melek olur.*

3491 *Ya da kurumuş dal, Meryem'in elinin gücüyle mis gibi kokup yeşerir de meyveler verir*[192].

3492 Sıpti derhal secdeye kapanıp dedi, *ey açığı da gizliyi de bilen Rabbim...*

3493 *Senden başka kime el açsın kul? Dua da senden, duaya karşılık vermek de senden.*

3494 *Önce dua etme isteğini bahşeder, sonra da dualara karşılık verirsin.*

3495 *İlk de sensin son da sen. Bizse arada, sözü edilmeye değmez bir hiçiz.*

3496 Böyle derken sonunda sırlar ortaya saçılıp kalbi kendinden geçti.

3497 Dua ederken tekrar kendine geldi: "İnsan için çabaladığından başkası yoktur[193]."

3498 O duadayken Kıpti'nin kalbinden ansızın bir haykırış, bir kükreyiş yükseldi.

3499 *Haydi acele et*, dedi, *imanı göster de keseyim eski küfür kuşağını!*

3500 Bir ateş saldılar canıma. Sanki gönülden iltifat ettiler İblis'e.

3501 *Elhamdülillah, dostluğun elimden tuttu sonunda. Zaten bunu yapman, şaşılası değildir.*

3502 *Sohbetlerin bir iksirdi senin. Gönül evinden ayağın eksik olmasın.*

3503 *Cennet ağacından bir daldın sen. Tutununca cennete dek götürdü o beni.*

3504 *O, gövdemi sürükleyen bir seldi. Cömertlik denizine dek götürdü sel beni.*

3505 *Ben, su umuduyla sele doğru gittim de deniz gördüm, inci tuttum kadeh kadeh.*

3506 [Sıpti,] *su al,* diye ona uzattı tası. Dedi, *hayır, suların gözümde bir önemi kalmadı.*

3507 *"Allah satın aldı*[194] *" sırrından] şerbet içtim ben. Artık mahşere kadar susuzluk çekmem.*

3508 *Irmaklarla pınarlara su veren, bir pınar var etti içimde.*

3509 *Ciğerim su arayıp yanarken, artık onun himmetiyle su önemsizleşti.*

3510 O, "*kef-hâ-yâ-ayın-sâd*[195]" vaadini doğrulayıp kullar için "kâfi"deki "kef" oldu.

3511 Ben kâfiyim, başkasının yardımı olmadan, tüm iyilikleri sebepsiz ve aracısız sana ben veririm.

3512 Ben kâfiyim, ekmek olmaksızın tokluk veririm sana. Ordusuz askersiz sultanlık veririm.

3513 Bahar olmaksızın nergis ve nesrin verir, kitapsız ve üstatsız bilgiyle donatırım.

3514 Ben kâfiyim, ilaçsız derman veririm sana. Mezarı ve kuyuyu düz alana çeviririm.

3515 Mûsa'ya bir değnekle yürek veririm de böylece bütün dünyaya kılıç çalar.

3516 Mûsa'nın eline öyle bir nur ve parlaklık veririm ki güneşe sille vurur.

3517 Yedi başlı yılan kılarım değneği. Öyle bir yılan ki hiçbir yılan böylesini doğurmamıştır.

3518 Nil suyuna kan katmam ben. Kudretimle suyun kendisini kana dönüştürürüm.

3519 Nil suyu gibi mutluluğunu hüzne çeviririm de mutluluklara yol bulamazsın.

3520 Yine imanını yenileyip yine Firavun'dan bıkkınlık gösterdiğinde…

3521 Rahmet Mûsa'sının geldiğini ve kan Nil'inin böylece suya dönüştüğünü görürsün.

3522 İçindeki ipin ucunu kaçırmazsan, zevkinin Nil'i hiç kana dönüşmez.

3523 Ben, iman edip bu sayede bu kan selinden su içerim sanırdım.

3524 [Allah'ın] iç dünyamı değiştirip beni Nil'e dönüştüreceğini nerden bilirdim?

3525 Başkalarının gözünde eskisi gibiyken, kendi gözümde akıp duran bir Nil'im.

3526 Nitekim dünya, bizim gözümüzde cansızken Peygamber gözünde zikre dalmıştır.

3527 Bu dünya, onun gözünde aşkla coşkuyla dolu, başkalarının gözündeyse cansız ve ölü.

3528 [207b] Onun gözünde dere tepe seğirtir. O, taşlarla topraktan incelikler işitir.

3529 Oysa avam için bütün bunlar kapalı ve ölüdür. Böyle ilginç bir perde görmedim ben.

3530 Gözümüzde mezarlar birbirinin aynıdır. Velilerin gözündeyse kimi bahçe, kimi çukur[196].

3531 Sıradan insanlar, *Peygamber,* derlerdi, *neden suratını asıyor, neden keyfi kaçtı?*

3532 Seçkinlerse derlerdi, *o sizin gözünüze asık suratlı görünüyor, a insanlar.*

3533 *Bir an olsun bizim gözümüzle bakın da ondaki "hel etâ*[197] *" [sırrının verdiği] gülüşleri görün.*

3534 Armut ağacı üzerinde ters görünür o. Aşağı gel delikanlı.

3535 Varlık ağacıdır armut ağacı. O ağaçta oldukça yeni şeyler sana eski görünür.

3536 Orada oldukça kızgın akrep ve yılanlarla dolu bir dikenlik görürsün.

3537 Ağaçtan indiğinde rahatlıkla bir dünya görürsün, gül yüzlü güzeller ve dadılarla dolu.

Kocasına, o hayalleri sen armut ağacındayken görüyorsun, armut ağacındayken insan böyle şeyler görür, ağaçtan in de hayaller kaybolsun, diyen aşağılık kadının hikâyesi: Biri çıkıp da o adamın gördüklerinin hayal olmadığını söylerse, cevabı şudur: Bu bir örnektir, aynıyla olmuş bir şey değildir. Örnekte anlatılmak istenen ancak şudur: Armut ağacına çıkmamışsan, hayal ya da gerçek, böyle bir şey görmemişsindir.

3538 Bir kadın, aptal kocasının gözleri önünde oynaşıyla oynaşmak istiyordu.

3539 Kocasına dönüp *a bahtiyar,* dedi, *ağaca çıkıp meyve toplayacağım ben.*

3540 Kadın, ağa çıkınca yukardan kocasına doğru bakarak ağlamaya başladı.

3541 *Behey alçak,* dedi kocasına, *üstüne abanan lûti de kim?*

3542 *Kadın gibi yatmışsın altına. Bre adam, demek ki sen ibnesin!*

3543 Kocası, *hayır,* dedi, *galiba senin başın döndü. Burda benden başka kimse yok ki!*

3544 Kadın üsteleyip dedi, *arkanda yatan şapkalı kim peki?*

3545 *İn ağaçtan be kadın,* dedi adam, *başın döndü, sersemledin iyice!*

3546 O inince kocası çıktı ağaca. Kadın, oynaşını çekti koynuna.

3547 Kocası [ağaçtan bakıp] dedi, *maymun gibi üstüne çıkan da kim, orospu?*

3548 *Yok,* dedi kadın, *benden başka kimse yok burda. Başın döndü işte, saçmalayıp durma!*

3549 Adam üsteleyip aynı sözleri söyledi. Kadınsa, armut *ağacından böyle oluyor,* dedi.

3550 *Ben de armut ağacındayken seni öyle yanlış görüyordum, kavat!*

3551 *İn de gör hiç kimsenin olmadığını. Bunca hayale yol açan armut ağacı!*

3552 Şaka öğretici bir şeydir, onu ciddiyetle dinle. Takılıp kalma şakanın dışyüzüne.

3553 Ciddiyetsizler için bütün ciddi şeyler şakadır. Aklı olan içinse şakalar ciddidir.

3554 Tembeller armut ağacı ararlar, ama öbür armut ağacına epey bir yol var.

3555 Armut ağacından ayrılıp yürü şimdi. Gözün şaşkın bakıyor, alıklaşmış yüzün!

3556 Bu [ağaç] benliktir, ilk var oluştur. Bunun yüzünden göz eğrilip şaşı olur.

3557 Bu armuttan inince, düşüncende de eğrilik kalmaz, gözünde de, sözünde de.

3558 [O zaman] bunun, dalları yedinci göğe uzanan bir ikbal ağacına döndüğünü görürsün.

3559 Ondan inip ayrıldığında, Allah onu rahmetiyle değiştirir.

3560 İnmekle gösterdiğin alçak gönüllülük yüzünden Allah gözüne doğru bir görüş verir.

3561 Doğru görüşe ermek kolay ve beleş olsaydı, Mustafa onu Rab'den diler miydi hiç?

3562 Yukarda ve aşağıda olanları, katında nasılsa öyle ayrıntısıyla göster, [diye dua etti o].

3563 [Sen de] bundan sonra "ol" emriyle değişip yeşeren armut ağacına çık.

3564 Çünkü o, Mûsa'nın ağacına dönüştü. Çünkü sen, Mûsa'ya doğru taşıdın göçünü.

3565 Ateş onu yeşertip canlandırır. Dalları da "Ben Allah'ım[198]" diye seslenir.

3566 [208a] Gölgesi altında bütün hacetlerin yerine gelir. İşte böyle olur ilahî iksir!

3567 Helal olur artık varlığın ve benliğin. Çünkü onda sıfatlarını görürsün celâl sahibinin.

3568 Eğri ağaç doğrulup hakikati gösterir. [Artık onun] "kökü yerde sâbit, dalları göktedir[199]".

Mûsa -selam üzerine olsun- kıssasının geri kalan bölümü

3569 *Şimdi eğriliği bırak, "dosdoğru ol[200]",* diye önemli bir vahiy geldi Mûsâ'ya.

3570 Bu beden ağacı, Mûsâ'nın asâsıdır; elinden at diye Musâ'ya buyruk gelen asâ.

3571 Atıp da gör onun hayrını ve şerrini. Sonra da Allah'ın emriyle yerden al onu.

3572 Atmadan önce değnekten başka bir şey değildi. Emriyle yeniden eline alınca güzelleşti.

3573 Önceden kuzulara yaprak çırparken, şimdi mucize gösterir oldu aldananlara.

3574 Firavun'un adamlarına egemen oldu ve sularını kana çevirip onları çaresiz kıldı.

3575 Yaprakları yiyen çekirgeler yüzünden tarlalarından kıtlık ve ölüm fışkırdı.

3576 İşin sonuna bakınca Mûsâ'nın dilinden ister istemez dua yükseldi.

3577 Dedi, *bu toplum düzelmeyeceğine göre, bunca mucize gösterip çabalamak niye?*

3578 Buyruk geldi, *Nuh'un yolunu izle; ayrıntıyla işlerin sonuna bakmayı bırak,* diye.

3579 *Böyle düşünmeyi bırak; senin işin yola çağırmak.* "Bildir[201]" emri boşuna değil.

3580 Bunun en küçük hikmeti, ısrarlı çabalamanla inat ve inkârlarının açığa çıkmasıdır.

3581 Böylece Hakk'ın yol gösterişi ve yoldan çıkarışı, bütün toplumlarca açıkça görülür.

3582 Var etmekten amaç [Hakk'ı] göstermek olduğuna göre, öğüt ve saptırmayla sınamak gerek.

3583 Şeytan ısrarla saptırmaya çabalarken, şeyh ısrarla doğru yola yöneltmeye çabalar.

3584 Kötü ve üzücü olaylar art arda sökün edip Nil baştan başa kan kesilince...

3585 Firavun, bizzat kendisi Mûsa'ya gelerek iki büklüm olup yalvarmaya başladı.

3586 *Biz ettik sen etme, sultanım,* diyordu, *söz söyleyecek yüzümüz yok!*

3587 *Azar azar buyruğuna boyun eğerim. İzzet görmeye alışkınım, beni zora koşma.*

3588 *Ey [Allah'ın] emini, hadi, acıyıp dudağını kıpırdat da kapansın ağzı bu ateşin.*

3589 [Mûsa] dedi, *Rabbim, o beni kandırıyor. Senin kandırıcı kıldığını kandırmak istiyor.*

3590 *Onu dinleyeyim mi yoksa ben de onu kandırayım da o ayrıntıcı, esas neymiş anlasın mı?*

3591 *Anlasın ki her hilenin aslı bizim katımızdadır. Yerde olan her şeyin aslı göktedir.*

3592 Hak dedi ki *o köpek buna da değmez. O köpeğin önüne uzaktan bir kemik at.*

3593 *Haydi, asânı salla da topraklar çekirgenin yok ettiği her şeyi yeniden versin.*

3594 Allah'ın gerçekleştirdiği değişimi görünce çekirgeler anında kapkara kesilir.

3595 *Çünkü benim sebeplere ihtiyacım yok. Sebepler gizlemek ve örtmek içindir.*

3596 Böylece tabiatla ilgilenen ilaç yapmaya yönelirken, müneccim de yıldızlara yönelir.

3597 Böylece münafık da işlerin kesat gideceğinden korkup ihtirasla erkenden pazara gelir.

3598 Kulluk etmemiş, yıkamamış yüzünü bile. Cehennemin azığı, azık arıyor kendine!

3599 İnsanların canı hem yer, hem yenir; tıpkı kuru otta yayılan kuzu gibi.

3600 Kuzu otlanırken kasap sevinir, bizim için otlanıp besleniyor diye.

3601 Yiyip içmekle cehenneme çalışıyorsun. Onun için kendini besiye çekiyorsun.

3602 Bir gün de kendine çalışıp hikmet otla. Böylece gönlün semirip kavuşsun ihtişama.

3603 Bedenin yemesi, canın yemesine engeldir. Can tâcirdir, bedense yol kesen haydut.

3604 Tâcirin mumu, haydut tıpkı odun gibi yanınca yanar ancak.

3605 İşte sen o akılsın, gerisi engel akla. Kendini yitirip de boş yere çabalama.

3606 Bil ki her arzu, şarap ve afyon gibi akla perdedir. Akıl sahibi ondan aptala döner.

3607 Aklı sarhoş eden şarap değil sadece. Arzuya ilişkin her şey gözü kulağı bağlar.

3608 İblis şarap içmekten uzaktı. Ancak o, kibir ve inadından sarhoştu.

3609 Sarhoş, olmayan şeyi varmış gibi görendir. Bakır ya da demir ona altın görünür.

3610 Bu sözün sonu gelmez ey Mûsa. Dudağını kıpırdat da yeşersin bitkiler.

3611 [208b] [Mûsa da] öyle yaptı ve toprak, anında başak ve tanelerle dolup yemyeşil oldu.

3612 Kıtlık görmüş ve açlıktan ölecek kerteye gelmiş halk yemeklere üşüştü.

3613 O katil [Firavun] ile insanlar ve hayvanlar o ikramdan birkaç gün yiyip doydular.

3614 Nimete ulaşıp karınları doyup sıkıntıdan kurtulunca yine azdılar.

3615 Nefis Firavundur, sakın doyurma onu. Doyurma ki eski inkârını aklına getirmesin.

3616 Ateşin alazı olmadan güzelleşmez nefis. Kor haline gelmedikçe demiri dövme.

3617 Beden aç kalmadan yerinden kımıldamaz. Soğuk bir demirdir o, [boşa] dövüp durursun.

3618 Hıçkırarak ağlayıp sızlasa da Müslüman olmayacaktır, aklını başına al.

3619 O, kıtlık zamanı Mûsa'ya başvurup yalvaran Firavun gibidir.

3620 Doyuma ulaşınca yoldan çıkar. Yükünü atan eşek, çifte vurmaya başlar!

3621 İşini ilerletince eski ağlayışlarını ve yakarışlarını unutuverir.

3622 Bir şehirde yıllarca yaşayan adam, bir an uykuya dalar…

3623 Düşünde iyisiyle kötüsüyle başka bir şehir görür de kendi şehri hiç aklına gelmez.

3624 Demez ki *bulunduğum bu şehir benim değil. Ben burada rehinim.*

3625 Bu şehirde doğup büyüdüğünü ve hep burada yaşamaya alışkın olduğunu sanır.

3626 Ne tuhaftır ki ruh, doğduğu ve yaşadığı eski yurtlarını aklına getirmez.

3627 Çünkü düşü andıran bu dünya, bulutun yıldızı örttüğü gibi [insan idrakini] örter.

3628 Özellikle bir çok şehri dolaşmış da tozları aklından henüz silinmemişken [bundan önce bir çok yurtta yaşadığını anlaması gerekir.]

3629 [İnsan] iyice çabalamaz ki gönlü berraklaşıp olan biteni görsün…

3630 Kalbi sırrın penceresinden başını çıkarsın da çıplak gözle başını sonunu görsün.

Başlangıcından bu yana insanın yaratılış biçim ve menzilleri -Allah en iyi bilir.

3631 [İnsan] önce cansızlar ülkesine gelmiş, sonra da cansızlıktan bitki aşamasına düşmüştür.

3632 Yıllar yılı bitki olarak yaşamış ve can-

sız olduğu dönemi hatırlamaz olmuştur.

3633 Bitki durumundan hayvan durumuna gelince de bitki hali hiç aklına gelmez olmuştur.

3634 Ancak özellikle bahar gelip reyhanlar açınca o yöne bir eğilim duyar.

3635 Tıpkı süt emme eğiliminin nerden geldiğini bilmeyen çocuğun anneye eğilimi gibi.

3636 Ve tıpkı her yeni müridin o yüce ve bahtiyar pîre olan aşırı eğilimi gibi.

3637 Bunun cüz'î aklı o küllî akıldandır. Bu gölgenin hareketi, o gül dalındandır.

3638 Sonunda gölgesi onda yok olur. İşte o zaman eğiliminin ve arayışının sırrına erer.

3639 Kutlu dostum, bu ağaç sallanmasa, başka dalın gölgesi nasıl sallanır?

3640 Bildiğin yaratıcı, yine onu hayvanlıktan insanlığa çekip götürmekteydi.

3641 Böylece o ülke ülke dolaştı. Böylece şimdi akıl ve bilgiye kavuşup büyüdü.

3642 Önceki akılları anımsamaz. Ayrıca bu akıldan da evrim geçirecektir.

3643 Böylece hırs ve arzu dolu bu akıldan kurtulup yüz binlerce şaşırtıcı akıl görecektir.

3644 Uyuyup geçmişi unutmuş olsa da onu bu unutkanlık içinde bırakırlar mı hiç?

3645 Sonunda o uykudan uyandırırlar onu. Uyanır da kendi haline güler.

3646 Der ki *düşümde çektiğim sıkıntı neydi öyle? Gerçek halleri nasıl da unutmuşum?*

3647 *O sıkıntı ve derdin düşten doğan bir aldanış ve hayal olduğunu nasıl anlamadım?*

3648 Nitekim uyuyan kişinin düşüdür dünya. Uyuyan sanır ki hep böyle sürecektir.

3649 Sonunda ecel sabahı ansızın gelir de o, zan ve aldanış karanlığından kurtulur.

3650 Kalıcı olarak yerleşeceği yeri görünce, eski üzüntülerine gülmeye başlar.

3651 Bu uykunda yaptığın kötülüğün tabiri olmayan bir düş olduğunu sanmayasın.

3652 Düşünde gördüğün iyi kötü her şey mahşer günü birer birer ortaya çıkar.

3653 Dünya uykusunda düş görürken yaptıkların, uyandığın zaman açığa çıkar.

3654 Düşündeki ağlayışın ve üzüntün, mutluluğun olacaktır bil ki uyandığında.

3655 [209a] Bilakis ey zalim, tutsaklara gülüşün, tabir günü ağlayıp inleme olacaktır.

3656 Ey Yusufların derisini parçalayan! Kurt olarak kalkacaksın bu ağır uykudan!

3657 Huyların birer birer kurt haline gelip öfkeyle senin uzuvlarını parçalar.

3658 [Döktüğün] kan, kısasa rağmen, sen öldükten sonra uyumaz. Öldüm, kurtuldum, deme.

3659 Bu peşin kısas, hile yapmaktır ve o [ahiretteki] kısas yanında bu bir oyundur.

3660 Bu yüzden Allah dünyayı oyun diye niteler. Çünkü bu ceza, o ceza yanında bir oyundur.

3661 Bu ceza, savaş ve fitneyi dindirir. Burdaki sünnet etmek, ordaki iğdiş etmek gibidir.

Cehennem halkının, azıklarımızı semirtip hemen bize gönder, çünkü sabrımız kalmadı diye Hakk'a yalvarıp yakaran açlar olduğuna dair

3662 Bu sözün sonu yok ey Mûsa, salıver o eşekleri çayıra!

3663 Salıver de otlanıp semirsinler. Nasıl olsa öfkeli kurtlarımız var bizim!

3664 Kutlarımızın inleyişinin farkındayız. Bu eşekleri onlara yem yaparız.

3665 Senin dudağından üflenen güzel iksir, bu eşekleri insana çevirecekti aslında.

3666 Çağırmakla çok cömertlik ve lütuf gösterdin. Ne ki bu eşeklerin şansı, kısmeti yoktu.

3667 Bu durumda nimet yorganını üstlerine ört de alıp götürüversin onları gaflet uykusu.

3668 Böylece bu kafile uykudan sıçradığında mum çoktan sönmüş ve sâki gitmiş olsun.

3669 Taşkınları şaşkınlık içinde bıraktı seni. O halde karşılığında yudumlasınlar hasreti.

3670 Böylece adaletimiz harekete geçer ve her çirkinin hak ettiği karşılığı verir.

3671 Çünkü açıkça görmedikleri padişah, yaşayışlarında gizlice onlarlaydı.

3672 Tıpkı şu gözün göremese de aklının, bedenini kuşatmış olarak seninle oluşu gibi.

3673 O aklın görüşü, duruş ve hareketini görmede yetersiz değildir bayım. İstersen sına.

3674 O aklı yaratanın da seninle olmasında şaşılacak ne var? Buna aklın nasıl yatmaz?

3675 İnsan, aklını göz ardı edip kötülük işler de sonrasında aklı onu kınar.

3676 Sen aklını göz ardı ettin, akıl seni değil. Kınaması, seninle oluşunun ifadesidir.

3677 Akıl yanında olmayıp seni göz ardı etseydi, kınayıp tokatlaması mümkün müydü seni?

3678 Nefsin onu göz ardı etmemiş olsaydı, çılgınlık ve ateşin hiç böyle yapar mıydı?

3679 O halde usturlap gibidir seninle aklın. Bu yolla varlık güneşinin yakınlığını anlarsın.

3680 Aklın sana sorgusuz sualsiz yakındır. Yoktur onun solu sağı, önü arkası.

3681 Aklın kavrayamadığı padişah, nasıl sorgusuz sualsiz yakın olmaz öyleyse?

3682 Parmağındaki hareketin önü arkası ya da sağı solu olmaz ki.

3683 Uykuyla ölüm zamanı parmağından ayrılır ve uyanıkken yanında yer alır.

3684 Bu, hangi yoldan geliyor parmağına? Öyle ki onsuz parmağının yararı yok.

3685 Gözünün nuruyla gözbebeğin, altı yön olmaksızın hangi yönden gelmiştir?

3686 Yönleri olan ancak yaratılmışlar âlemidir. Bil ki emir ve sıfatlar âlemi yönsüzdür.

3687 Güzelim, bil ki yönsüzdür emir âlemi. Öyleyse daha yönsüzdür emredici.

3688 Akılda yön olmaz. "Söz söylemeyi iyi bilen[202]" [Hak] ise akıldan daha akıl, candan daha candır.

3689 Hiçbir yaratık ondan bağımsız değildir. Efendim, işte bu bağımlılık sorgusuz sualsizdir.

3690 Ruhta kavuşma ve ayrılık yokken, zan, ayrılık ve kavuşma dışında bir şey düşünmez.

3691 Ayrılık ve kavuşmayı düşünmeden kılavuzla yolu bul. Fakat yolu bulmak susuzluğu dindirmez.

3692 Asıldan uzaksan, bunu hep akılda tut ki yiğitlik damarın seni kavuşmaya götürsün.

3693 Bu bağlılığa akıl nasıl kılavuzluk etsin? O ayrılığa bağlıyken akıl kavuşmuştur.

3694 Bu yüzden Mustafa, *Allah'ın zâtını pek tartışmayın*[203], diye bizi öğütlemiştir.

3695 O'nun zâtı üzerinde düşünen kimse, zâtı göz önünde bulundurmaz aslında.

3696 O öyle sanmaktadır. Çünkü bu yolda Allah'a varıncaya dek yüz binlerce engel vardır.

[3697] Herkes, kendine özgü bir perdeye takılır da bu perdenin O'nun kendisi olduğunu sanır.

[3698] Bu yüzden Peygamber, yanlışa tutulmasın diye insanın bu vehmini ortadan kaldırmıştır.

[3699] Çünkü onun vehminde edepten uzaklaşma vardır. Rab, edepsizi tepetaklak eder.

[3700] [209b] Tepe taklak olmak, kişinin, baş aşağı olduğu halde üstün geldiğini sanmasıdır.

[3701] Oysa bu ancak sarhoşa yaraşır bir şeydir. Çünkü sarhoş göğü yerden ayırt edemez.

[3702] O'nun mucizelerini düşünmeye dalıp ululuk ve görkeminin etkisiyle kendinizden geçin.

[3703] O'nun yaratışı karşısında kibrini yok eden, haddini bilip yaratıcıyı tartışmaktan vazgeçer.

[3704] O ancak canla başla, "Övmeye gücüm yetmez[204]." der. Çünkü bu övgü, sayıya, ölçüye sığmaz.

Zülkarneyn'in Kafdağı'na gitmesi ve Kafdağı'ndan Hakk'ın sıfatlarının uluğundan söz etmesini istemesi ve Kafdağı'nın O'nun ulu sıfatlarının sözle anlatılamayacağını ve O'nun karşısında kavrayışların yok olup gideceğini söylemesi üzerine Zülkarneyn'in, hatırladığı ve kolayına geldiği kadarıyla O'nun yaratışlarından bahsetmesi için Kafdağı'na yalvarması

[3705] Zülkarneyn, Kafdağı'na gitti ve onun saf zümrütten olduğunu gördü.

[3706] O, âlemi bir halka gibi kuşatmıştı. [Zülkarneyn], bu görkemli varlığa hayran kaldı.

[3707] Dedi, *sen dağsın, peki ötekiler ne? Azametinin karşısında durabilir mi onlar?*

[3708] [Kafdağı] dedi, *o dağlar benim damarlarımdır. Güzellik ve değerce benim gibi değiller.*

[3709] *Benim her şehirde gizli bir damarım var. Damarlarıma bağlıdır dünyanın her yanı.*

[3710] *Hak bir şehri depremle sarsmak istediğinde bana söyler, ben de damarımı oynatırım.*

[3711] *Böylece ben, şehrin bağlı olduğu damarı kahırla sallarım.*

[3712] *[Hak] yeter dediğinde damarım sakinleşir. Sakinimdir ama, her zaman çalışırım.*

[3713] *Merhem gibi dinginim, ama çok iş işlerim. Sözü harekete geçiren akıl gibi sakinim.*

[3714] *Aklı buna ermeyen kimseye göre deprem, yerin buharlarından doğar.*

Bir karınca kâğıt üzerinde giderken kalemin yazı yazışını görüp kalemi övmeye başladı. Daha keskin görüşü olan başka bir karınca parmakları öv, dedi, çünkü bu hüner onun ürünü. İkisinden daha aydın gözlü başka bir karınca da, ben kolu överim, dedi, çünkü parmaklar kolun tikelidir. Sonuna dek böyle sürüp gitti.

[3715] Küçük bir karınca, kâğıt üzerinde bir kalem görüp bu sırrı başka bir karıncaya söyledi.

[3716] Dedi, *o kalem, şaşırtıcı resimler çizdi. Çizdiği, reyhan, zambak ve gül bahçesiydi sanki.*

[3717] İkinci karınca dedi, *bunu yapan usta parmaktır. Kalem ise bu işte aracı olup ikincildir.*

3718 Üçüncü karınca, *bu kolun işidir,* dedi. *Güçsüz parmak onun gücüyle bunu yapmıştır.*

3719 Böylece bir üst güce varıyordu iş. Sonunda biraz daha zeki olan bir ulu karınca...

3720 Dedi, *uyku ve ölüm halinde bir şey bilmez olan dışyüzüne bakıyorsunuz bu hünerin.*

3721 *Dış görünüş, elbise ve baston gibidir. Görüntüler, akıl ve can olmadan kımıldamaz.*

3722 Allah'ın dönüştürmesi olmadan o akıl ve kalbin ancak cansız bir varlık olacağından habersizdi.

3723 Bir zaman Allah ondan yardımını kesince, uyanık akıl, aptallıklar yapmaya başlar.

3724 Zülkarneyn, Kafdağı'nı konuşur ve söz incilerini dizer bulunca şöyle dedi:

3725 *Ey sırlara vâkıf bilge hatip, bize Hakk'ın sırlarından söz et.*

3726 *Git,* dedi [Kaf,] *çünkü o betimleme o denli müthiştir ki söz ona el atmaya cüret edemez.*

3727 *Ayrıca kalemin de cesareti yoktur sayfalara ona ilişkin bilgiler yazmaya.*

3728 [Zülkarneyn] dedi, *en azından Hakk'ın mucizelerinden bir öykü anlat.*

3729 [Kaf] dedi, *işte şu üç yüz yılık mesafedeki çölü, Padişah (Allah), kar dağlarıyla doldurmuştur.*

3730 *Kar dağı başka bir kar dağına eklenir ve böylece soğukluğu yere dek ulaştırır.*

3731 *Sayısız ve sonsuz dağlar üstüne dağlar yığılır. Her zaman karla takviye edilir bu dağlar.*[205]

3732 *Şahım, böyle bir vadi olmasaydı, cehennem alazı beni yok ederdi.*

3733 Bil ki gâfiller, akıl sahiplerinin perdeleri yanmasın diye yığılan kar dağlarıdır.

3734 Kar tutan cehaletin yansıması olmasaydı, Kafdağı iştiyak ateşiyle yanardı.

3735 [210a] Allah'ın kahrından bir zerredir ateş. Alçakları tehdit için bir kırbaçtır.

3736 Böyle büyük ve üstün kahrına rağmen kahrın önüne geçen lütfunun soğuğuna bak[206]!

3737 Sorgusuz sualsiz manevi bir öne geçiş... Böyle ikiliksiz geçenle geçilen gördün mü hiç?

3738 Görmemişsen, düşük anlayışındandır. Çünkü insanın aklı, o madenden bir zerredir.

3739 Din işaretlerine değil, kendine kusur bul. Din göğüne nasıl çıksın çamurdan olan kuş?

3740 Kuşun gezeceği en yüksek yer havadır. Çünkü onun doğup gelişmesi arzuyla hevadandır.

3741 Öyleyse sen evet hayır demeden hayrete düş ki böylece rahmetle sana yol gösterilsin.

3742 Bu mucizeleri anlamayacak kadar aptalken evet dersen, gösteriş yapıyorsun demektir.

3743 Hayır dersen, bu hayır senin boynunu vurur. Kahır, bu hayır yüzünden pencereni kapatır.

3744 Öyleyse sadece hayrete düş yeter. Böylece Hakk'ın yardımı önden arkadan gelir.

3745 Hayret ve şaşkınlığa düşüp yok olduğunda hal diliyle "bize yol göster[207]" demiş olursun.

3746 Büyük mü büyüktür [bu gerçek]. [Karşısında] titrersen, bu gerçek yumuşayıp yalınlaşır.

3747 Onun büyük görünüşü inkârcı içindir. Sen acizleştiğinde o da lütuf ve iyilik haline gelir.

Cebrail'in -selam üzerine olsun- Mustafa'ya -Allah'ın salât ve selamı üzerine olsun- gerçek görünüşüyle görünmesi. Onun yedi yüz kanadından sadece biri bütün ufku kapladı ve güneş bütün ışıklarıyla birlikte görünmez oldu.

3748 Mustafa, *ey dost,* diyordu Cebrail'e, *[gerçek] görünüşün neyse…*

3749 *Sen bana açık ve somut olarak görün. Görün de gözümle göreyim seni.*

3750 [Cebrail] dedi, *dayanamaz, güç yetiremezsin. Duyu güçsüz ve nahiftir. Sana ağır gelir.*

3751 [Peygamber] dedi, *göster de ne denli güçsüz ve desteksiz olduğunu görsün bu beden.*

3752 İnsanın beden duyusu yetersizdir, ama onun içinde muhteşem bir karakter var.

3753 Bu beden, taş ve demir gibidir, ama nitelik bakımından ateş yakıcıdır.

3754 Taşla demir, doğurur ateşi. Doğan ateş, ana-babasına kahır yağdırır.

3755 Bedenin niteliğinden doğan bu ateş, bu kez bedene kahırla alev saçar.

3756 Yine bedende ateş burcunu yok eden İbrahim gibi başka bir alev vardır.

3757 O yetkin Peygamber, "Biz öne geçen sonrakileriz[208]" sırrını bu yüzden söylemiştir.

3758 Bu ikisi, görünüşte bir örse yenilirken, nitelikte demir madenlerinden üstündür.

3759 O halde şunu bil ki insan, görünüşçe dünyanın tikeliyken, nitelikçe dünyanın temelidir.

3760 Dışyüzünü bir sivrisinek bunaltırken, içyüzü yedi göğü kuşatır.

3761 [Peygamber] ısrar edince [Cebrail] birazcık göründü. Öyle bir heybet ki dağ görse ufalanır.

3762 Kocaman bir kanat kapladı doğuyla batıyı. Dehşetiyle kendinden geçti Mustafa.

3763 Cebrail, onun korkuyla kendinden geçtiğini görünce gelip onu bağrına bastı.

3764 O korkunçluk yabancıların payıdır. Bu muhabbet dostlara bedavadır.

3765 Padişahların at binme anlarında, [çevresinde] eli kılıçlı korkunç komutanlar vardır.

3766 Kargılar, mızraklar ve kılıçlar… Öyle ki korkudan titrer aslanlar.

3767 Çavuşların sesleriyle mızraklarının saldığı korkudan canlar ağza gelir.

3768 Bu, şahlar şahından haberleri olsun diye gelip geçen seçkinlerle sıradan herkes içindir.

3769 Bu ihtişam, sıradan insan kitlesinin böbürlenip büyüklük taslamaması içindir.

3770 Bu, benlikleri kırılsın ve bencil nefis kötülük ve fitneye kalkışmasın diyedir.

3771 Padişahın gazabı ve cezalandırması oldukça şehir güven içindedir.

3772 Böylece insanlardaki arzular ölür ve padişahın heybeti o uğursuz işleri engeller.

3773 Ancak padişah özel eğlence meclisine gelince, heybet veya kısas orda ne gezer?

3774 Yumuşak başlılıkla babacanlık coşar orda. Bir ses duyamazsın çengle neyden başka.

3775 Korkunç davul ve kös savaşırken söz konusudur, çeng sesiyse seçkinlerle eğlenirken.

3776 [210b] Soruşturma divanı genel halk içindir, peri yüzlülerse kadeh arkadaşlığı için.

3777 Zırhla miğfer savaşmak içindir, ipekle saz ise dinlenmek ve şenlik için.

3778 Bu sözün sonu gelmez, ey cömert, artık bitir. Doğru yönü Allah daha iyi bilir.

3779 Ahmed'de gizlenmiş olan o duyuş, Medine'de toprak altında uyuyor şimdi.

3780 O "yüce ahlâklı[209]", o saflar yaran savaşçı, doğruluk mekanında değişmeden duruyor.

3781 Değişmeler uğrayan bedenin nitelikleridir. Kalıcı ruh, aydınlık bir güneştir.

3782 [Ruh için] ne doğudan bir değişim söz konusudur, ne de batıdan bir başkalaşım.

3783 Hiç kendini zerreye kaptırır mı güneş? Kelebeği görünce mum kendinden geçer mi?

3784 Ahmed'in cisminin bununla bağlantısı vardı. Bil ki bu değişim bedene özgüdür.

3785 Bu hastalık, uyku ve ağrı gibi [bedene özgü] niteliklerden uzak ve arıdır can.

3786 Gücüm yetmez. [Gücüm yetse de] canı anlatsam, şu varlık ülkesi depremlere tutulur.

3787 Ahmed'in [beden] tilkisi bir an sarsılmışsa, can aslanı o an uyuduğu için olmalı.

3788 Uykudan münezzeh aslan uyumuş demek! İşte sana korkunç bir uysal aslan!

3789 Aslan kendini öyle uyur gösterir ki şu köpekler onu hepten öldü sanırlar.

3790 Yoksa âlemde güçsüzlerden bir çöp bile kapmaya kimin cesareti olurdu?

3791 Ahmed'in köpüğü o bakışla şaşkınlığa düştü ve denizi, köpük sevgisiyle dalgalandı.

3792 Ay tümüyle avuçtur, bağışlayan, nur saçan… Avucu olmayınca, ay olmasın daha iyi.

3793 Ahmed o yüce kanadını bir açsa, Cebrail'in sonsuza dek aklı başından gider.

3794 Ahmed, [miraçta] Sidre'yi ve Cebrâil'in gözetleme makamını geçince…

3795 *Ardımca uç,* dedi Cebrail'e. O da, *sen git,* dedi, *ben dengin değilim.*

3796 [Peygamber] yine, *gel ey perdeler yakan,* dedi ona, *kendi zirveme varmadım ben daha.*

3797 [Cebrail] dedi, *ey görkemli dost, bu sınırdan öte bir kanat çırparsam kanadım yanar.*

3798 Daha haslar karşısında haslar kendinden geçer. Bu öyküler hayrete hayret ekler.

3799 Burada hepsi oyundur kendinden geçişlerin. Verilesidir can. Kaç canın var ki senin?

3800 Üstün ve sevgili olsan da ey Cebrail, sen kelebek değilsin, mum da değil.

3801 Mum yanınca kelebeği çağırır. Kelebeğin canı hiç çekinmez yanmaktan.

3802 Bu aykırı sözleri toprağa ver. Alışılmışın tersine aslanı zebraya av yap.

3803 Bu aykırı sözler dağarcığını kapatıp saçmalamayı kes artık.

3804 Varlığının parçaları yerden öte geçmemiş kişiye göre aykırı ve saçmadır bu.

3805 Dostum, bir yabancı olarak evlerinde konaklarken onlarla ters düşme, iyi geçin.

3806 Onların ülkesinde geçici kalan yolcu, ne isterlerse verip razı et onları.

3807 Ey Reyli [dost], şaha ulaşıp izzet ikram görene dek Mervliyle iyi geçin.

3808 Ey Mûsa, zamanın Firavunu karşısında "yumuşak söz[210]" söylemek gerek.

3809 Kızgın yağa su dökersen, kazanı da mahvedersin, ocağı da.

3810 Yumuşak söyle, fakat doğrudan başka bir şey söyleme. Yumuşak konuşurken vesvese verme.

3811 Ey çağıyla insanların çağını uyandıran, ikindi zamanı geldi, sözü kısa kes.

3812 Şeker daha iyidir, de, toprak yiyene. Bozucu yumuşaklık yapma; ona toprak verme.

3813 Sözden ve sesten müstağni olsan da sen can bahçesisin can sözüne.

3814 Şeker kamışı tarlasındaki bu eşek başı (korkuluk), nice insanın diken gibi yolunu keser.

3815 [İnsan] uzaktan bakınca sadece o

var sanır ve yenik düşmüş koç gibi geri geri gider.

3816 Sözün dışyüzü, kesinlikle bil ki anlam bağına ve ulu bahçeye dikilmiş eşek başıdır.

3817 Ey Hak ışığı Hüsâmeddin, bu eşek başını bu bostana yerleştir.

3818 Böylece eşek başı mezbahada ölünce bu mutfak ona başka bir hayat verir.

3819 Resim yapmak bizden, can vermekse senden. Hayır, yanlış. Bu da senden, o da senden.

3820 Ey aşikar güneş, sen gökte övülensin. Yeryüzünde de sonsuza dek övülen ol.

3821 Böylece yer halkı, yüce gök halkıyla gönlü bir, kıblesi bir, huyu bir olsun.

3822 [211a] Ayrılık da kalksın, şirk de ikilik de. Manevi varlıkta çünkü birlik var.

3823 Benim canım canını tanıyınca, olan bitenin bir olduğunu anımsar canlarımız.

3824 Yeryüzünde Mûsa'yla Harun olup sütle bal gibi güzel bir karışım oluştururlar.

3825 Can az tanıyıp da inkâr edince, inkârcılığı onu engelleyen bir perde olup çıkar.

3826 Bu durumda tanıyış [ondan] yüz çevirir ve ay onun nankörlüğüne öfkelenir.

3827 Bu yüzden kötü can, Peygamber'in canını tanımayıp ona alayla sırt çevirir.

3828 Bunca okudun, şimdi de "*Lem yekun...*[211]"ü oku da bu eski kâfirin inkârını anla.

3829 Ahmed görkemle ortaya çıkmadan önce her inkârcı onun övgüsünü muska gibi taşırdı.

3830 *Böyle biri var ve ortaya çıkacak,* derlerdi. Yüzünün hayaliyle yürekleri kıpır kıpırdı.

3831 Secdeye kapanıp, *ey insanlığın Rabbi,* derlerdi, *onu olabildiğince çabuk ortaya çıkar.*

3832 Onlar Ahmed'in adıyla üstün gelmeyi dilerlerdi[212] de böylece düşmanları yenik düşerdi.

3833 Nerde korkunç bir savaş olsa, Ahmed'in hücumu onların yardımcısı olurdu.

3834 Nerde müzmin bir hastalık olsa, Ahmed'i anmaları, şifalı bir ilaç olurdu.

3835 Yollarında, kalplerinde, kulaklarında ve ağızlarında onun sureti dolaşırdı.

3836 Onun suretine erişebilir mi her çakal? Eriştiği, ancak suretin kopyasıdır, yani bir hayal.

3837 Onun sureti bir duvara yansısa, duvarın yüreğinden kan damlar.

3838 Onun sureti ona öyle uğurlu gelir ki duvar iki yüzünden de kurtulur derhal.

3839 Arınmışların tek yüzlülüğü karşısında, duvar için iki yüzlülük bir kusur olmuştur.

3840 Onu cisim olarak gördüklerinde bunca tazim, saygı ve sevginin yerinde yeller esti.

3841 Kalp altın, anında kararır ateşi görünce. İmkân var mı sahtelerin kalbe erişmesine?

3842 Kalp altın, müritleri kuşku ve ikirciğe düşürmek için, mihenk arzusundan dem vurur.

3843 Onun tuzağına ancak adam olmayan düşer. Bu kuşkuya ancak alçaklar kapılır.

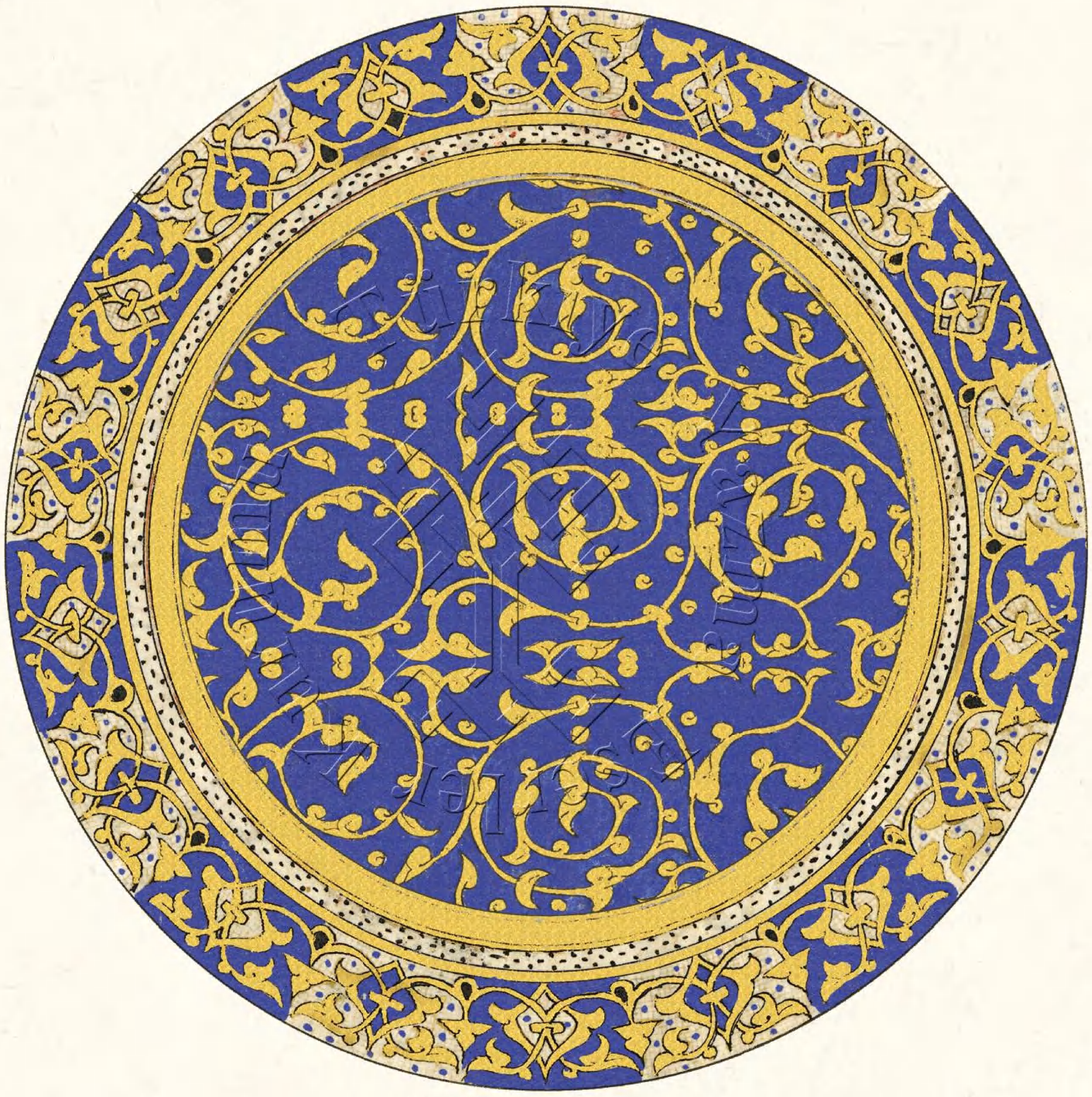
3844 Bu, saf altın olmasaydı, mihenge vurulmaya can atar mıydı, diye düşünür onlar.

3845 O mihenk istiyor, ama istediği, kalplığını belli etmeyecek bir mihenk.

3846 Niteliği gizleyen bir mihenktir onunki. Aslında o ne mihenktir, ne de bilgi ışığı.

3847 Yüzdeki kusurları gizleyen ayna... Her kaltabanın gönlünün istediği!

3848 Ayna değildir, münafıktır o. Gücün yetiyorsa böyle ayna arama.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

Mesnevi

Beşinci Defter

O'ndan yardım dileriz. O'na tevekkül ederiz. Kalplerin anahtarları O'nun katındadır. Allah'ın rahmeti, yarattıklarının en hayırlısı Muhammed'e, soyuna ve ashabına olsun.

Bu, Mesnevi defterlerinin, anlama dayalı anlatışların beşinci cildidir. Şunu anlatır: Şeriat muma benzer, yol gösterir. [Ama] ele mum almakla yol alınmış olmaz. Yola girdin mi, o gidişin tarikattır; hedefe ulaştın mı o da hakikat. Bu yüzden "*Hakikatler ortaya çıksaydı şeriatlar batıl olurdu*" demişlerdir. Nasıl ki bakır, altına döner, ya da aslında altındır, onun için kimya bilgisine ihtiyaç yoktur, o [kimya bilgisi] şeriattır. [Bakırın] kendisini kimyaya sürtmesine de gerek yoktur. Bu [kimyaya sürtme] tarikattır. Nitekim, "*Anlama ulaştıktan sonra delil*

Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî

aramak çirkindir; anlama ulaşmadan önce delili terk etmek de hoş değildir" demişlerdir. Kısaca, şeriat, hocadan veya kitaptan kimya bilgisi öğrenmeye benzer. Tarikat, ilaçları kullanmak, bakırı kimyaya sürtmektir. Hakikat de bakırın altın olmasıdır. Kimyacılar, biz bu bilgiyi biliyoruz, diye kimya bilgisiyle sevinirler. Kimya yapanlar, biz böyle işler yapıyoruz, diye kimya işlemiyle sevinirler. Hakikate ulaşanlarsa, biz altın olduk, kimya bilgisinden de kurtulduk, işleminden de, Allah'ın azatlılarıyız biz, diye hakikatle sevinirler. "*Her topluluk kendi yanında olanla sevinir*[1]." Ya da şeriat, tıp bilgisi öğrenmeye benzer. Tarikat, tıp bilgisine göre perhiz etmek, ilaçları içmektir. Hakikatse ebedî sıhhate ulaşmak, bu ikisinden de kurtulmaktır. İnsan, bu hayattan öldü mü şeriat ve tarikat ondan ayrılır, ama hakikat kalır. Eğer hakikate ermişse "*Keşke kavmim, Rabbimin beni bağışladığını bilseydi*[2]" diye çığlıklar atar. Yok, hakikate ermemişse "*Keşke kitabım verilmeseydi bana, hesabımın ne olduğunu bilmeseydim, keşke ölüm işimi bitirmiş olsaydı; malım bana hiç yarar sağlamadı; gücüm kuvvetim kalmadı*[3]" diye çığlıklar atar. Şeriat bilmektir, tarikat amel etmek, hakikat Allah'a ulaşmak. "*Kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa iyi işler işlesin, Rabbine kullukta hiç kimseyi ortak etmesin*[4]." Allah'ın salâtı yaratıklarının en hayırlısı Muhammed'e, soyuna, ashabına ve boyuna olsun. Selâm olsun onlara.

Beşinci Defter

[1] [214b] Yıldızların ışığı olan şah Hüsâmeddin, beşinci kitabın başlamasını istiyor.

[2] Ey Hak ışığı, cömert Hüsâmeddin, ey temizlik üstatlarının üstadı!

[3] İnsanlar perde arkasında, yoğun halde bulunmasaydı; [anlayış] boğazları dar ve güçsüz olmasaydı,

[4] Seni övmede anlamın hakkını verir, bu sözlerden başka [sözler için] açardım dudağımı.

[5] Ne var ki doğanın lokması, serçeye uymaz; şimdi bunun çaresi, suyla yağı birbirine katmak.

[6] Seni zindandakilere övmek yazıktır; seni ancak ruhaniler topluluğunda övüp anlatabilirim.

[7] Dünya ehline seni anlatmak zarar ziyandır; [işte bu yüzden] seni aşk sırrı gibi gizli tutmadayım.

[8] Övmek, tanımlamaktır, perdeyi yırtmaktır; güneşse anlatılmaktan, tanımlanmaktan beridir.

[9] Güneşi öven, iki gözüm de aydın, ağrısız sızısız, diye kendini över.

[10] Dünyadaki güneşi yermek, iki gözüm de kördür, nursuzdur, hastalıklıdır, diye kendini yermektir.

[11] Dünyada muradına ermiş olan güneşe haset edeni, bağışlayıver sen.

[12] Birisi, güneşi gözlerden gizleyebilir, solmuş şeylere tazelik vermesini engelleyebilir mi?

[13] Bitmez tükenmez ışığını eksiltebilir, ya da bulunduğu makamdan etmeye kalkışabilir mi?

[14] Her kim âleme haset ederse, [bilsin ki] o haset, ebedî ölümün ta kendisidir.

[15] Senin kadrin kıymetin akılların anlayışını aştı; akıl, seni anlatmada saçmalamaya başladı.

[16] Gerçi akıl, seni anlatmada çaresizdir, ama yine de bu işi yapmak için âcizane harekete geçmesi gerek.

[17] Biliniz ki tümü anlaşılmayan şeyin, tümü terk edilmez[5].

[18] Fırtınada buluttan [yağan suyu] içemiyorsun diye, su içmeyi nasıl terk edebilirsin?

[19] Sırrı ortaya dökemiyorsun, hiç değilse kabuğuyla anlayışları tazele.

[20] Sana göre sözler, kabuktan ibarettir; ama başka anlayışlara göre adamakıllı içtir/özdür o.

[21] Gökyüzü, Arş'a oranla aşağıda olsa da, şu toprak yığınına karşı yüksek mi yüksektir.

[22] Onlar, yitirdik, diye hayıflanmadan önce, ben seni öveyim de sana yol bulabilsinler.

[23] Sen Hak ışığısın, canları hakkıyla [O'na doğru] çekmedesin; halksa kuruntu ve kuşku karanlıkları içinde.

[24] Bu güzel ışığın, o gözsüzlere sürme çekebilmesinin şartı [o ışığı] yüceltmektir.

[25] Fare gibi karanlığa âşık olmayan, kulağı keskin, yetenekli kişi o ışığa kavuşur ancak.

26 Geceleyin gezip dolaşabilen zayıf gözlüler, iman meşalesini nasıl tavaf edebilirler?

27 Güç ve ince nükteler, din konusunda karanlıkta kalmışların tabiatına bir bağ olur sadece.

28 [Böyle kimse] hünerinin ipliklerini dokuyup süsleyebilmek için gözünü güneşe açamaz ki.

29 Hurma ağacı gibi dallarını çıkaramadığından, köstebek gibi toprağa delikler açar.

30 İnsanın gönlünü daraltan dört nitelik vardır; bu dört şey akla çarmıh kesilmiştir.

"Dört kuş al, onları yanında topla[6]" âyetinin tefsiri

31 Ey güneş akıllı, sen zamanın Halil'isin; bu yol kesici dört kuşu öldür.

32 Çünkü bunların her biri karga gibi, akıllıların akıl gözünü çıkarır.

33 Bedenin bu dört niteliği, Halil'in kuşları gibidir; onları boğazlamak canın yolunu açar.

34 Ey Halil, iyiden kötüden kurtulmak için, başlarını kopar da ayaklar bağdan kurtulsun.

35 Bütün sensin, onların hepsi senin cüzlerin; ayaklarını çöz, onların ayakları senin ayakların demek.

36 [Böylece] dünya, senin sayende ruhlar âlemine döner; bir atlı, yüzlerce orduya arka çıkar.

37 [215a] Bu beden, o dört huyun yuvası olduğundan, onların adı dört fitneci kuşa çıkmıştır.

38 Halkın sonsuza dek diriliğini istiyorsan, bu dört uğursuz, kötü kuşun başını kes.

39 Sonra onları bir başka şekilde yeniden dirilt de bundan böyle onlardan zarar gelmesin.

40 Bu dört yol kesici manevî kuş, halkın gönlünü yurt edinmiştir.

41 Bütün doğru gönüllerin beyi sen olduğun için, bu zamanda Allah'ın halifesi de sensin.

42 Bu dört diri kuşun başlarını kes de bekâsı olmayan şu halkı sonsuzluğa ulaştır.

43 Bu [dört kuş] kaz, tavus, karga ve horozdur; [her biri] insan nefislerindeki dört huyun timsalidir.

44 Kaz hırstır, horozsa şehvet; mevki makam tavusa benzer, karga da isteğe.

45 [Karganın] arzusu, sonsuz olmayı istemek, ya da uzun mu uzun bir ömre sahip olmayı ummaktır.

46 Kaz, kuru yaş her yerde define arar gibi gagası hep yerde olduğundan hırsa benzer.

47 O boğazı bir an olsun boş durmaz, [Allah'ın] hükmünden "*Yiyin*[7]" emrinden başka bir şey duymaz.

48 Yağmacı gibi, evini kazar; acele acele dağarcığını doldurmaya bakar.

49 İyi kötü ne varsa dağarcığına tıkıştırır; inci taneleriyle nohut tanelerini [aynı yere doldurur].

50 Bir başka düşman gelir de [rahatsız eder diye] çuvalına kuru yaş ne varsa tıkıştırır.

51 Vakit dar, fırsat azdır; bu korkuyla ayırt etmeden ne bulursa çabucak koynuna sokar.

52 Başka bir düşman gelip karşısına çıkmaya cesaret edemez diye kendi gücüne de güveni yoktur ki.

53 Ama mümin, öteki hayata güvendi-

ğinden, ağırdan alarak, ağırbaşlılıkla yağma eder.

54 Padişahın düşmanı nasıl kahrettiğini bildiğinden, [fırsatı] kaçırmaktan ve düşmandan yana güvendedir.

55 Öteki kapı yoldaşlarının gelip kendisini rahatsız etmeyeceklerinden, biriktirdiğini almayacaklarından da emindir.

56 Padişahın kullarını korumadaki adaletini, kimsenin kimseye zulmetmeye yeltenemeyeceğini görmüştür.

57 Hâsılı, acele etmez, sakindir; nasibini kaçırmayacağından emindir.

58 Çok ağırdan alır, sabırlı ve dayanaklıdır; tokgözlüdür, çokça vericidir, iffetlidir.

59 Çünkü bu ağırdan alma Rahmân'ın ışığıdır; o aceleyse Şeytan'ın kışkırtmasındandır[8].

60 Çünkü Şeytan onu yoksullukla korkutur da sabır bineğini sinirleyip öldürür.

61 Şeytan'ın seni ürkütmek için, şiddetli bir yoksullukla nasıl tehdit ettiğini Kur'an'dan işit[9].

62 [Böylece] sen acele içinde pislik yiyip, pislik elde edersin de ne adamlığın kalır, ne ağırdan alman, ne sevabın.

63 Hiç kuşkusuz kâfir yedi karınla yemek yer; dini ve gönlü zayıftır, ama karnı pek büyüktür.

Mustafa'nın -Allah'ın salâtı üzerine olsun- *"Kâfir yedi karınla yemek yer, müminse bir karınla"* hadisinin yarit olmasının sebebi hakkında

64 Kâfirler Peygamber'e misafir oldular; akşam üzeri mescide geldiler.

65 *Ey âlemde bulunan herkesi misafir edip ağırlayan padişah, işte biz buraya misafir geldik.*

66 *Azığımız yok, uzaklardan geldik. Haydi, başımıza keremini ve ışığını saç,* [dediler].

67 [Peygamber]: *Dostlarım, [bu misafirleri aranızda] paylaşın,* dedi, *çünkü siz benimle, benim huyumla dolusunuz.*

68 Ordudaki her askerin bedeni padişahla doludur; o yüzden onun makamına düşman olanlara kılıç savururlar.

69 Sen o kılıcı, padişahın gazabı hatırına savurursun, yoksa kardeşlerine ne diye kızacaksın ki?

70 Padişahın gazabının sana yansımasıyla, on batmanlık topuzu, suçsuz kardeşine savurmadasın.

71 Padişah tek bir candır, ama ordu onunla doludur. Ruh su gibidir, bu bedenlerse ırmak.

72 Eğer padişahın ruhunun suyu tatlıysa, bütün ırmaklar tatlı suyla dolar.

73 Çünkü *"Halk, ancak padişahın yolu/töresi üzeredir*[10]". Abese [suresinin] sultanı böyle buyurdu.

74 [Peygamber'in] her bir dostu bir konuk seçti; aralarında görülmemiş irilikte birisi vardı.

75 İri kıyım bir cüssesi vardı; kimse onu götürmedi. Kadehteki tortu gibi mescitte kalakaldı.

76 Herkesten geriye kalınca onu Mustafa götürdü. Sürüde süt veren yedi keçi vardı.

77 [215b] Keçiler, yemek zamanı sağılmak üzere evde bulunuyorlardı.

78 O kıtlıktan çıkmış Oğuz oğlu Uc, ekmeği aşı yedi; o yedi keçinin sütünü içti.

79 Keçinin sütünden [içmeyi] uman bütün ev halkı, öfkeye kapıldı.

80 O mide düşkününü, karnını davula çevirdi; on sekiz adamın payını bir başına yedi.

81 Uyku vakti gitti, odasına kuruldu; hizmetçi öfkesinden kapıyı üstüne kapattı.

82 Ona kızmış, incinmiş olduğundan kapının zincirini dışarıdan bağladı.

83 Gece yarısı veya sabaha karşı, kâfirin hâceti gelip karnı ağrımaya başlayınca,

84 Yatağından kapıya doğru fırladı; elini kapıya atınca kapıyı kapalı buldu.

85 O düzenbaz, kapıyı açmak için türlü türlü çareler denediyse de zincir bir türlü açılmadı.

86 Hâceti sıkıştırdıkça ev adama dar geldi; şaşkınlık içinde, çaresiz, sersem gibi kalakaldı.

87 Bir çare düşünüp kendisini uykuya verdi; düşünde kendisini bir viranede gördü.

88 Hatırında bir virane olduğundan, düşünde de o manzara gözünün önüne geldi.

89 Kendisini o ıssız viranede görünce, ihtiyacı da olduğundan, hemen o anda hâcetini görüverdi.

90 Uyanıp da yatağını pislik içinde görünce, ıstırabından deliye döndü.

91 Böylesi bir kepazeliği toprak bile örtüp gizleyemez, diye içinden yüzlerce feryat yükseldi.

92 *Uykum uyanıklığımdan da beter*, dedi, *bu tarafta pislik yiyor, o tarafta pisliyorum.*

93 Kâfirin mezarın dibinde bağırdığı gibi, vay bana vaylar bana, diye bağırıyordu[11].

94 "*Bu gece ne zaman sona erecek, kapının açılma sesi ne zaman gelecek?*" diye beklemedeydi.

95 Güya ok yaydan fırlar gibi kaçacak, hiç kimse onu bu halde görmeyecekti.

96 Hikâye uzun, kısa kesiyorum. O kapı [sonunda] açıldı da dertten, kederden kurtuldu.

Mustafa'nın -ona selâm olsun- misafire odanın kapısını açması; misafir, kapıyı açanın karaltısını görmesin, utanmasın, rahatça dışarı çıksın diye kendisini gizlemesi

97 Mustafa, sabahleyin gelip kapıyı açtı. Sabah, o yolunu kaybetmişe yol gösterdi.

98 Mustafa, kapıyı açıp o belâya uğramış kişi utanmasın diye gizlendi.

99 Böylece kapıyı açanın önünü ardını görmeyecek, rahatça dışarı çıkacaktı.

100 [Mustafa] ya bir şeyin ardına saklandı, ya da Allah'ın eteği onu o adamdan gizledi.

101 *Allah'ın boyası*[12], bazen böyle örtüp saklar; niteliksiz perdesini, bakanın [gözünün önüne] örüverir.

102 Böylece düşmanını yanı başındayken bile görmez; Allah'ın kudreti, işte bundan daha fazla, daha üstündür.

103 Mustafa, onun geceki hallerini görüyordu görmesine, ama Rabbi'nin fermanı onu alıkoyuyordu.

104 Hataya düşmeden önce ona bir yol açmasına, bu rezillikle bir kuyuya düşmesine engel olmasına [izin vermiyordu].

105 Bunda, o adamın, kendisini bu halde görmesi için Allah'ın bir hikmeti, semavî bir emri vardı.

106 Nice düşmanlıklar vardır ki dostluktur o; nice yıkmalar vardır ki bayındır etmedir o.

107 Lüzumsuzun biri, o pislik dolu yatağı, bile bile Peygamber'in huzuruna getirdi.

[108] *Bak işte misafirin böyle etmiş,* [dedi]. *Âlemlere rahmet olan*[13] [Peygamber] tebessüm edip:

[109] *Şu ibriği buraya getiriver de hepsini kendi elimle yıkayayım,* [dedi].

[110] Hepsi birden yerlerinden fırlayıp: *Allah aşkına, canımız da, bedenimiz de sana kurban olsun,*

[111] *Sen bırak, bu pisliği biz yıkayalım. Bu tür işler, el işidir, gönül işi değil.*

[112] *Ey Allah'ın ömrüne ant içtiği*[14], *Allah sana ömür dedi, seni halife yaptı, kürsüye oturttu.*

[113] *Biz sana hizmet etmek için yaşıyoruz; sen hizmet edecek olursan, biz neci oluruz?* dediler.

[114] [Peygamber]: *Orasını biliyorum, ama bu öyle bir andır ki bunu bizzat yıkamamda bir hikmet var,* dedi.

[115] Bu peygamber sözüdür, bunun sırrı nedir ortaya çıksın hele, diye beklemeye koyuldular.

[116] Peygamber o pislikleri canla başla yıkıyor, bunu taklitten ve riyadan değil, sadece Allah'ın emriyle yapıyordu.

[117] Gönlü: *Bunu sen yıka, çünkü bunda iç içe geçmiş nice hikmetler var,* diyordu.

Mustafa -ona selâm olsun - onun pis yatağını kendi eliyle yıkadığı sırada misafirin [216a] Mustafa'nın evine geri dönmesinin, utanmasının, elbisesini yırtıp kendi haline ve erdiği saadete ağlamasının sebebi hakkında

[118] O kâfirceğizin hatıra bir muskası vardı. Kaybolduğunu görünce huzuru kararı kalmadı.

[119] *Farkında olmadan gece kaldığım odada unuttum muskayı,* dedi.

[120] Utanıyordu utanmasına, ama hırsı utancını götürdü; hırs ejderhadır, küçük bir şey değil.

[121] Aceleyle muskanın ardına düşüp Mustafa'nın odasına daldı, muskayı orada gördü.

[122] Kem gözler ondan uzak olsun, o Allah eli [peygamber] bizzat o pisliği yıkamaktaydı.

[123] [Adam bunu görünce] muska hatırından çıktı. Onda bir coşku belirdi de yakasını yırttı.

[124] İki elini yüzüne, başına vuruyor, kafasını duvara kapıya çarpıyordu.

[125] Öyle ki burnundan, başından kanlar akmaktaydı. O yüce [peygamber) hâline acıdı.

[126] Naralar atınca halk başına toplandı. Kâfir: *Ey insanlar, benden sakının,* diyordu.

[127] A akılsız baş, diye başını dövmede; a nursuz göğüs, diye göğsüne vurmadaydı.

[128] A yeryüzünün küllü, şu aşağılık cüz senden utanmada, diye secdeler ediyordu.

[129] *Sen küll iken O'nun emrine baş eğiyorsun da ben cüz iken böyle zalim, çirkin ve azgınım.*

[130] *Sen küll iken Hakk'a karşı hakir bir halde titriyorsun da ben cüz iken aykırılık ve taşkınlık içindeyim.*

[131] *Ey âlemin kıblesi! Sana karşı yüzüm yok,* diye her an yüzünü göğe çeviriyordu.

[132] Adam haddinden fazla sarsılıp çırpınınca, Mustafa onu kucakladı.

[133] Sakinleştirip bir hayli teselli etti. [Gönül] gözünü açıp ona marifet verdi.

134 Bulut ağlamayınca çayır nasıl güler? Çocuk ağlamayınca süt nasıl coşar?

135 Bir günlük çocuk bile, ağlayayım da müşfik dadı gelsin, diye yol yordam bilir.

136 [Oysa] sen, dadılar dadısının ağlamadan sütü bedavaya az verdiğini bile bilmiyorsun.

137 [Allah] "*Çok ağlayın*[15]" buyurdu, bu söze kulak ver de Allah'ın bağışı, sütünü akıtsın sana.

138 Bulutun ağlamasıyla güneşin harareti dünyanın direğidir. Bu iki ipe iyi sarıl.

139 Güneşin hararetiyle bulutun gözyaşı olmasaydı, cisimle araz nasıl gelişip serpilirdi?

140 Bu hararet, bu ağlayış temel olmasaydı, bu dört mevsim nasıl bayındır olurdu?

141 Değil mi ki güneşin harareti, dünya bulutunun ağlaması, dünyanın ağzını böyle tatlandırıyor,

142 Sen de akıl güneşini yak, gözünü gözyaşları saçan bir buluta çevir.

143 Sana, küçük bir çocuk gibi ağlayan göz gerek. Şu ekmeği az ye, çünkü ekmek haysiyetini kırıyor.

144 Beden, gece gündüz onunla azıklandıkça, can dalı yaprak döküp hazana dönecektir.

145 Bedenin azığı, canın azıksızlığı demektir; hemen bunun [azığını] azaltıp ötekininkini artırmak gerek.

146 "*Allah'a borç verin*[16]"; bu beden azığından borç ver de buna karşılık gönlünde çimenler yeşersin.

147 Borç ver, bu beden lokmasını azalt da "*Hiçbir gözün görmediği o yüz*[17]" sana görünsün.

148 Beden kendisini pislikten arındırırsa, yücelik miskleriyle, incileriyle dolar.

149 Bu pisliği verip o temizliği alınca da onun bedeni, "*Sizi temizlemek ister*[18]" sözüyle nasiplenir.

150 [Ama] Şeytan seni korkutur. *Aman ha aman, bundan pişman olur, kederlenirsin*, [der].

151 *Bu hevesleri bedeninde eritip yok edersen çok pişman olursun, üzülürsün.*

152 *Şunu yiyiver, sıcaktır, mizacının ilâcıdır; yarasın, em olsun diye şunu da içiver.*

153 *Bunu, bu beden bir binektir*[19], *neye alıştıysa [onu vermek] en doğrusudur diye düşünüp yap.*

154 *Sakın huyunu değiştirme, yoksa [sağlığına] halel gelir, beyninde, kalbinde yüzlerce hastalık ortaya çıkar.*

155 O aşağılık Şeytan, böyle tehditler savurup insanlara yüzlerce masal okur.

156 Senin hasta nefsini aldatmak için, kendisini deva bulmada Calinus gibi gösterir.

157 *Derdin, kederin için bu sana yararlıdır*, [der]. Zaten Âdem'e de buğday hakkında böyle demişti.

158 Hey heyler, heyhatlar savurur; dudaklarına at kıskacı geçirir.

159 Tıpkı nallarken atların dudaklarını kıstırdıkları gibi [kıstırır] da bayağı taşı la'l diye göstermek ister sana.

160 Atın kulağından tutar gibi kulaklarını tutup seni açgözlülüğe, kazanca doğru çeker.

161 [216b] Acısıyla yoldan geri kalasın diye ayağına bir şüphe nalı çakar.

162 Onun nalı, "*Bunu mu yapayım şunu mu?*" diye seni iki iş arasında ikirciğe düşürmektir. Kendine gel, aklını başına al.

163 Peygamber'in seçtiği işi yap, deliyle çocuğun yaptığını yapma.

164 "*Cennet kuşatılmıştır*[20]." Neyle kuşatılmıştır? Hoşa gitmeyen şeylerle; çünkü ekin onlar sayesinde büyür.

165 Şeytan'ın hilede, kurnazlıkta yüzlerce afsunu vardır. Ejderha bile olsa [insanı] sepete kor.

166 [İnsan] akarsu olsa [yolunu] bağlar; zamanın en bilgini de olsa onu [kandırıp hâline] güler.

167 Aklı, bir dostun aklına dost et; "*Onların işi danışmakladır*[21]" [âyetini] oku da ona göre iş işle.

Mustafa'nın -ona selâm olsun- o Arap konuğa iltifat etmesi; utanç, pişmanlık ve umutsuzluk ateşi içinde kendi kendine kıvranan, ağlayan, ıstırap çeken adamı yatıştırması

168 Bu sözün sonu yoktur. O Arap, o padişahın lütuflarına şaşakaldı.

169 Handiyse deli olacaktı, aklı başından gidecekti ki Mustafa'nın akıl eli onu geri çekti.

170 *Bu yana gel*, dedi. [Adam] ağır bir uykudan uyanırcasına, o yana geldi.

171 [Mustafa]: *Bu yana gel, sakın ha, bunu kendine yapma; bu yanda daha yapacak işlerin var*, dedi.

172 Yüzüne su serpti. [Adam] dile gelip: *Ey Hak şehidi! Bana şahadet getirt*, [dedi].

173 *Şahadet edeyim de [bu varlıktan] dışarı çıkayım. Varlığa doymuşum ben, o çöle dalayım artık.*

174 Biz, kaza kadısının şu dehlizinde, "*Elest (değil miyim) ve belâ (evet)*[22]" davasının [görülmesi] için bulunuyoruz.

175 Mademki "*Evet*" dedik, [buradaki] amelimiz ve sözümüz bu imtihanın tanıkları ve ifadesidir.

176 Kadı'nın dehlizinde niye susakaldık? Şahadet etmeye gelmedik mi biz?

177 Ey şahit! Ne zamana dek kadı'nın dehlizinde mahpus kalacaksın? Vakitlice şahadet ediver.

178 Seni buraya, o şahadette bulun, inatla itaatsizlik etme, diye çağırdılar.

179 [Oysa] sen, inadından şu daracık yerde oturmuş, elini bağlamış, dudağını yummuşsun.

180 Ey şahit! Bu şahadette bulunmadıkça, şu dehlizden nasıl kurtulacaksın sen?

181 İş zamanı bir anlıktır, işi bitir de koş git. Kısacık işi kendine uzun edip durma.

182 İster yüzyılda olsun, ister bir anda; şu emaneti eda et de kurtul gitsin.

Namaz, oruç ve sair dışta olan her şeyin, içteki nura şahitlik ettiğinin anlatılması

183 Bu namaz, oruç, hac ve cihat da inanca şahitlik eder.

184 Bu zekât ve hediye [verme], hasedi terk etme de içteki gizli inanca şahitlik eder.

185 Sofra [açmak], konuk [ağırlamak], "*Ey ulular, biz size karşı sadık olanlardanız*" demek içindir.

186 Hediyeler, armağanlar, sunular, "*Senden yana hoşnudum*" demeye şahitlik içindir.

187 Birisinin bir malla veya afsunla kendisini [göstermeye] çalışması nedir? Yani içimde bir cevher var demektir.

188 Takvadan, cömertlikten öyle bir cevherim var ki şu zekâtla oruç her ikisine de şahittir.

189 Oruç der ki: *[Bu kişi] helalden bile sakındı; artık bil ki onun haramla işi olmaz.*

190 Zekât da der ki: *O kendi malından bile verirken, nasıl olur da dindaşından çalar?*

191 Ama [bunları] gösteriş için yaparsa, o iki şahidin [şahadeti] Allah'ın adalet mahkemesinde reddedilir.

192 Avcı yem saçarsa, bunu merhametinden ve cömertliğinden değil, avlanmak için yapar.

193 Ramazan'da oruçlu gibi görünen kedinin orucu, kendisini uyuyormuş gibi gösterip gafil [hayvanları] avlamak içindir.

194 O, bu eğrilikle yüzlerce topluluğu suizanna düşürmüştür; kerem sahiplerinin ve oruç tutanların adını kötüye çıkarmıştır.

195 Ne var ki Allah'ın bağışı, bu yanlış işlerle uğraşmasına karşın sonunda onu bütün [kötülüklerden] arıtır.

196 Rahmeti, o düzenbazlığın önüne geçmiştir de dolunaya bile vermediği ışığı ona vermiştir.

197 Allah, onun gayretini [bu kötülüğe] bulaşıp karışmadan arıtmış; rahmeti, onu bu yanılgıdan arındırmıştır.

198 Böylece O'nun çokça örtücülüğü meydana çıkmış; bu başlık onun kelliğini örtmüştür.

199 [217a] Yağmur, pislerin pisliğini arıtmak için göklerin zirvesinden yağar.

Suyun bütün pislikleri arıtması ve yüce Allah'ın suyu yeniden pislikten arıtması... Hiç kuşkusuz yüce Allah Kuddüs'tür.

200 Su pisliğe bulaşınca necis olur; öyle bir hâle gelir ki duygu ondan iğrenir.

201 Allah o suyu yine doğruluk denizine götürür; o suların suyu keremiyle onu arıtır.

202 Ertesi yıl eteğini sürüyerek gelir. "*Hey, neredeydin sen?*" [diye sorulsa] "*Güzellikler denizindeydim*" [der].

203 *Ben burada pislenmiştim, temizlenip geldim. Güzel elbiseler kuşanıp toprağa geri döndüm.*

204 *Ey pisler, haydi bana doğru gelin. Çünkü ben Hakk'ın huyuyla huylandım.*

205 *Senin bütün çirkinliğini/pisliğini kabul ederim; İfrit'i bile tertemiz bir meleğe çeviririm.*

206 *Pislenince yeni baştan oraya giderim; temizliklerin aslının aslına varırım.*

207 *Orada kirli hırkamı başımdan çıkarırım; o, bana yine tertemiz bir elbise verir.*

208 *Onun işi budur, benim işim de bu. Âlemlerin Rabbi, âlemi böyle süsler işte.*

209 Bizim şu pisliklerimiz olmasaydı, su, bu [temizleme] iznini nereden bulurdu?

210 [Su], birisinden altın keselerini çalıp, nerede bir müflis, diye her yana koşuşturan kimse gibidir.

211 Ya yeşermiş otların üzerine yağar, ya da bir yüzü yunmamışın yüzünü yıkar.

212 Ya da elsiz ayaksız gemiyi, denizlerde hamal gibi başının üstünde taşır.

213 Onda yüz binlerce ilaç gizlidir; çünkü her ilaç, ondan çıkar.

214 Her incinin canı, her tanenin gönlü, onun bir eczaneye benzeyen ırmağında akar.

215 Yeryüzü yetimlerini besleyiş ondandır; kuruyup kalmış [ağaçların] salınışı ondandır.

216 Ama [temizlik] sermayesi bitti mi bulanır; yeryüzünde bizim gibi sersemleyip kalır.

Suyun, bulandıktan sonra celâli yüce Allah'tan yardım dilemesi

217 [Su]: "*Ey Rabbim! Bana verdiğini [başkalarına] verdim, yoksul kaldım*" diye içten içe sızlanmaya başlar.

218 *Temize de pise de sermayemi döktüm; ey sermaye veren padişah, daha yok mu?* [der].

219 [Allah] buluta: *Onu güzel bir yere götür; güneşe de, ey güneş onu yukarıya çek,* der.

220 Onu çeşitli yollara sürer de nihayet uçsuz bucaksız denize ulaştırır.

221 Bu sudan maksat, velilerin canıdır. Sizin kirlerinizi bir güzel paklayıp arıtan odur.

222 Yer yaygısındakilerin hainliği yüzünden bulanınca, Arş'ı arıtıp temizleyen [Allah'ın] katına gider.

223 Yine o yandan eteğini sürüyerek gelir de [yeryüzündekilere], o okyanusun temizliklerinden ders verir.

224 Halka karışmaktan hasta düşer: "*Ey Bilal! Bizi rahatlat*" diye, yine o yolculuğu arar.

225 *Ey güzel sesli, hoş nağmeli Bilal! Minareye çık da göç davulunu çal,* [der].

226 Can sefere çıkmış, bedense kıyama durmuştur. Bu yüzden [o seferden] dönüşte selâm verilir.

227 Herkesi teyemmümden kurtarır; kıbleyi arayıp duranları da [aramaktan].

228 Bu örnek getirme, söz arasında bir araçtır; halkın anlaması için araç şarttır.

229 Bağlardan kurtulmuş olan semenderden başka kim araçsız olarak ateşe girebilir?

230 Bedenini ateşe [alıştırıp] ondan hoşlanman için sana araç olarak bir hamam lâzım.

231 Halil gibi ateşe giremeyeceğin içindir ki hamam sana elçi olmuştur, su da kılavuz.

232 Tokluk Allah'tandır ama tabiat ehli, ekmeksiz nasıl doyar?

233 Lütuf Allah'tandır ama beden ehli, çayır çimen perdesi olmadan o lütfa erişemez.

234 Ama beden [perdesinin] aracılığı ortadan kalkıverince, [insan] Musa gibi, perdesiz bir şekilde ayın nurunu koynunda bulur.

235 Bu hünerler, suyun gönlünün Hakk'ın letafetiyle dopdolu olduğuna şahittir.

[217b] Dışarıdaki işle sözün, gönle ve içteki nura şahitliği

236 İş ve söz, gönlün/için şahitleridir. Sen bu ikisiyle [insanların] içine delil getir.

237 Mademki içteki sırra eremiyorsun, dışarıdan hastanın idrarına bak.

238 İşle söz, hastaların idrarı gibidir; beden hekimi için delildir o.

239 Oysaki ruh hekimi, onun canına girer, can yolundan ta imanına ulaşır.

240 Onun güzel söze, işe [bakmaya] ihtiyacı yoktur. Sakının onlardan, onlar kalplerin casusudurlar.

241 Bu söz ve iş şahitlerini, ırmak gibi, daha denize ulaşmamışlarda ara.

Nur, daha bir iş işlemeden, bir söz söylemeden nurlu kişinin içinden onun nuruna bizzat şahitlik eder.

242 Yolcunun (sâlik) nuru haddi aştı mı, çölleri, ovaları doldurur.

243 Onun güzelliği, gösteriş, tekellüf, canıyla oynama, cömertlik derdinden uzaktır.

244 O incinin nuru dışa vurduğundan, bu riyakârlıklardan kurtulmuştur o.

245 Onun işine ve sözüne şahit arama artık; çünkü iki dünya da onun yüzünden gül gibi açılmıştır.

246 Bu şahitlik nedir? Gizliyi açığa çıkarmak. İster işle olsun, ister sözle, ister başka şeyle...

247 Çünkü amaç, cevherin sırrını ortaya çıkarmaktır. Nitelik kalıcıdır, bu arazsa geçici.

248 Altının izi mihenkte kalmaz da şüpheden arınmış iyi adı kalır.

249 Bu namaz, bu cihat, bu oruç da kalmaz, ama can, iyi adla kalır.

250 Can böyle işler işledi, böyle sözler söyledi de cevherini, emir mihengine sürttü.

251 *İnancım doğrudur, işte bunlar da şahidim,* [dedi]; ne var ki şahitler şüpheli.

252 Bil ki şahitleri de arındırmak gerek; [çünkü davanın] doğruluğunun ispatı bu arınmaya bağlı.

253 Sözün korunması söz şahitliğine bağlıdır; ahdin koruması da iş şahitliğine.

254 Söz şahidi, yanlış söz söylerse reddolunur; iş şahidi de eğri büğrü yürürse reddedilir.

255 Hemencecik kabul görmesi için sözde ve işte bir çelişki olmamalıdır.

256 *Çalışmanız türlü türlüdür*[23], çelişki içindesiniz; gündüz dikmede, gece sökmedesiniz.

257 [Allah] kendi lütfuyla bir yumuşaklık göstermedikçe çelişkili şahitliği kim dinler?

258 Sözle iş, içte olanı, sırrı açığa çıkarır; her ikisi de gizli kapaklı sırrı meydana kor.

259 Şahidin temize çıktı mı kabul görür; yoksa yerinde saymaya mahkûmdur.

260 A inatçı! Sen inatlaştıkça, onlar da inatlaşırlar. "*Sen onları bekleyedur, çünkü onlar da beklemedeler*[24]."

Mustafa'nın -ona selâm olsun- konuğuna şahadet getirtmesi

261 Bu sözün sonu gelmez. Mustafa, ona imana gelmesini söyledi, o yiğit de kabul etti.

262 O kutlu şahadet, atılmış, bağlanmış düğümleri çözdü.

263 İmana geldi de Mustafa ona: *Bu gece de bize misafir ol,* dedi.

264 [Adam]: *Vallahi,* dedi, *nerede olursam olayım, nereye gidersem gideyim, sonsuza dek senin misafirinim.*

265 *Beni dirilttin ya [bundan böyle] senin azatlı kölenim, senin kapıcınım. Bu dünyada da, öte dünyada da sofranın başındayım.*

266 Bu seçkin sofradan başka bir sofra seçenin boğazı, sonunda bir kemikle parçalanır.

267 Kim senin sofrandan başka bir sofraya oturursa, bil ki Şeytan onunla aynı çanaktan yemek yer.

268 Kim senin komşuluğundan kaçarsa, hiç kuşku yok, Şeytan ona komşu olur.

269 Kim sensiz uzak bir yolculuğa çıkarsa, yoldaşı, sofraya arkadaşı Şeytan olur.

270 Soylu bir ata binecek olsa, Ay'a haset ettiğinden Şeytan ona yoldaş olur.

271 Nazlı karısından bir çocuğu olsa, Şeytan onun soyuna ortak çıkar.

272 Allah Kur'an'da: "*Hem mallarında, hem evlatlarında onlarla ortak ol*[25]" buyurmuştur, a müşfik kişi.

273 [218a] Peygamber bunu, eşi görülmemiş gaybî sözleri arasında Ali'ye açıkça söylemiştir[26].

274 [Misafir]: *Ey Allah'ın elçisi! Bulutsuz bir güneş gibi risaleti tamamladın,* dedi,

275 *Senin bu yaptığını iki yüz ana yapamadı. İsa bile bunu afsunuyla Âzer'e yapamadı.*

276 *İşte canım, senin sayende ecelden kurtuluverdi. Âzer de o solukla dirildi ama tekrar ölüverdi.*

277 Arap, o gece Peygamber'e misafir oldu. Bir keçiden [sağılan] sütün yarısını içip ağzını yumdu.

278 [Peygamber]: Süt iç, yufka ye, diye üstelediyse de: *Vallahi, teklifsiz doydum,* dedi.

279 *Bu [benimki] ne teklif umma, ne ar belâsı, ne de hile. Dün gecekinden daha çok doydum.*

280 Bütün ev halkı, bu kandil, şu bir damla zeytin yağıyla nasıl doldu, diye hayrete düştüler.

281 *Bir ebabil kuşunun azığı, böyle bir filin midesini nasıl doyurur?* [dediler].

282 Bu fil cüsseli adam, [nasıl olur da] sinek kadar yer, diye kadın erkek fısıldaşmaya durdular.

283 Kâfirliğin hırsı ve kuruntusu tepetaklak oldu da ejderha bir karıncanın azığıyla doydu.

284 Küfrün, dilenci gibi açgözlülüğü ondan gitti de iman gıdası, onu semirtip büyüttü.

285 Öküz açlığı yüzünden çırpınan adam, Meryem gibi cennet meyvesini gördü.

286 Cennet meyvesi, gözünde canlandı da cehenneme benzeyen midesi yatıştı.

287 Ey imandan sadece sözle yetinen kişi, iman cevheri, muazzam bir nimettir, gıdadır.

Can gıdası olan nur, velilerin bedenlerine gıda olur da böylece o gıda ruha dost kesilir. [Çünkü Peygamber] *"Şeytanım, benim elimde Müslüman oldu*[27]*"* [demiştir].

288 O gıda, canın ve gözün yiyeceği olsa bile, ey oğul, bedenin de ondan payı vardır.

289 Beden şeytanı o gıdayı yemede oburluk etmeseydi, Peygamber: "*Benim Şeytanım Müslüman oldu*" buyurmazdı.

290 Şeytan, ölüyü bile dirilten o yemekten yiyip içmese nasıl Müslüman olur?

291 Şeytan dünyaya âşıktır, [bu yüzden] kör ve sağırdır. Bir aşkı, ancak başka bir aşk yok edip giderebilir.

292 Birisi, kesin inancın (yakin) gizli evinde şarap içecek olsa, aşk, ufaktan ufaktan eşyasını oraya taşır.

293 A mide düşkünü, [oburluktan] el çek; doğrusu [bunun] yolu, o yiyeceği değiştirmektir.

294 A kalp hastası, ilaca sarıl. Alınacak tedbir, mizacı değiştirmektir ancak.

295 A yeme içme derdinde mahpus kalan, sütten kesilmeye dayanırsan kurtulacaksın.

296 Açlıkta nice yemekler vardır; ey onlardan nefret eden, onları um, onları ara.

297 Işıkla beslen, göz gibi ol; ey insanların hayırlısı, meleklere eşlik et.

298 Melekler gibi Allah'ı tespih etmeyi gıda edin de onlar gibi eziyetten kurtul.

299 Cebrail leş peşinde pek dolaşmıyor diye, güçte kuvvette akbabadan aşağı olacak değil ya!

300 [Allah] dünyaya ne de güzel bir sofra yaymıştır. Gelgelelim aşağılıkların gözlerinden gizli mi gizlidir o.

301 Dünya, nimetle dolu bir bahçe de olsa, fare ile yılanın nasibi yine toprak olur.

Beden ehlinin, ruh gıdasını inkâr etmeleri ve bayağı yemeğin üzerine titremeleri

302 Kış da olsa, bahar da olsa, onların nasibi topraktır. Sense varlığın efendisisin, nasıl yılan gibi toprak yersin?

303 Tahtakurusu, tahtanın içinde: "*Kimin böyle güzel helvası var?*" der.

304 Bokböceği de o dışkının içinde, dünyada dışkıdan başka bir lezzet bilmez.

Yakarış

305 A eşsiz benzersiz Allahım! Bu sözü kulağımıza küpe ettin ya, [bize daha fazlasını] saç.

306 Kulağımızdan tuttuğun gibi, bizi o sarhoşların halis şarabından içtikleri meclise çek götür.

307 Ey dinin Rabbi! Bunun kokusunu bize duyurdun ya, o tulumun ağzını kapama artık.

308 Ey feryada erişen, sen öyle esirgemeden bağışlarsın ki kadın olsun, erkek olsun senden yer içerler.

309 [218b] Ey daha söylenmeden dualara icabet eden, gönle her an yüzlerce kapı açarsın.

310 Birkaç harf yazıp çizdin de taşlar bile o yazının aşkından muma döndü.

311 Yüzlerce akla ve idrake fitne salan kaş nun'unu, göz sad'ını, kulak cim'ini sen yazdın[28].

312 Akıl, o harfler yüzünden ince eleyip sık dokumaya başladı; a yazısı güzel yazıcı, sil bunları.

313 Her solukta, yokluğa, her düşünceye uygun güzel bir hayal resmi nakşetmedesin.

314 Hayal levhasına, göz, yanak, yüz ve ben gibi şaşırtıcı harfler yazmadasın.

315 Ben varlıkla değil, yoklukla sarhoşum, Çünkü yokluk sevgilisi daha vefalıdır.

316 [Allah] akla o şekillerin yazısını okuttu da tedbirlerini buna uygun hâle getirmesini diledi

Levh-i Mahfuz'un misali; herkesin aklının, o levhadan günlük emri, nasibi ve kısmeti neyse o kadarını alması, Cebrail'in -ona selâm olsun- her gün o muazzam levhadan bir şey almasına benzer.

317 Akıl, her sabah melek gibi o Levh-i Mahfuz'dan günlük dersini alır.

318 Yokluğa, parmaksız yazılmış yazılara bir bak, [dünya] sevdalıları, o yazıların karalığından hayret içindedirler.

319 Herkes bir hayal uğrunda maskara olmuş; bir hazine arayıp bulma sevdasına düşmüş.

320 Birisi, bir hayal uğrunda kendisini muhteşem görüp dağlardaki madenlere yüz çevirmiş.

321 Öteki, bir başka hayalle, inci [bulmak] için zorlu uğraşlarla denize yönelmiş.

322 Bir başkası, papaz olmak için kiliseye [gitmiş]; bir başkası da açgözlülük içinde ekine sarılmış.

323 Birisi, hayalince kurtulmuşların yolunu kesmiş; öteki de hayalince bir hastaya merhem olmuş.

324 Birisi cin çağırmada yitirmiş yolunu; öteki, bütün gücünü müneccimliğe sarf etmiş.

325 Bu gidişler, içteki rengârenk hayaller yüzünden dışarıda da çeşit çeşit görünür.

326 Bu, "*Falanca nasıl bir iş yapmada?*" diye hayret içinde; her tadıcı, ötekinin tadışını reddetmede.

327 Eğer o [içteki] hayaller, böyle uyumsuz olamasaydı, dışarıdaki gidişler, nasıl birbirinden farklı ve çeşitli olurdu?

328 Can kıblesini gizlemişlerdir de o yüzden herkes, bir tarafa yüzünü çevirmiştir.

Çeşitli gidişlerin, türlü çabaların, namaz vakti karanlıkta kıbleyi arayanlarla denizin dibinde inci arayan dalgıçların aramadaki ihtilafına benzemesi

329 Hani bir topluluk kıbleyi arar da herkes kendi hayalince bir tarafa döner.

330 Sabahleyin Kâbe yüzünü gösterince, kimin yolunu yitirdiği ortaya çıkıverir.

331 Ya da denizin dibinde, herkesin aceleyle eline geçeni topladığı dalgıçlar gibi hani.

332 Değerli bir inci bulmak umuduyla, torbayı ıvır zıvırla doldururlar.

333 O dipsiz bucaksız denizin dibinden çıkınca, değerli inciye kim sahip olmuş çıkar meydana.

334 Birinin küçük inci, ötekininse çakıl taşı ve karataş çıkardığı anlaşılır.

335 İşte, onları rüsva edici, zorlu bir imtihan, kıyamet arsasında böyle imtihan eder.

336 Böylece her topluluk, dünyada pervaneler gibi bir mumun etrafında dönüp dolaşır.

337 Kendilerini bir ateşe vurur da kendi mumlarının etrafında dönerler.

338 Yalımından, ağacın yemyeşil kesildiği talih Musa'sının ateşini umarlar.

339 Her sürü, o ateşin üstünlüğünü duymuştur; hepsi, her kıvılcımı o ateş sanır.

340 Sabahleyin, sonsuzluk ışığı doğdu mu, her biri, nasıl bir mumun [etrafında döndüğünü] anlar.

341 Kimin kanadı o zafer mumuyla yanmışsa, o güzel mum ona seksen kanat verir.

342 İki gözünü yummuş nice pervane vardır ki kötü bir mumun altında, kanatları yanmış halde kalmıştır.

343 Pişmanlık içinde, yana yakıla çırpınır da gözlerini bağlayan hevâları yüzünden ah eder.

344 Onun mumu: "*Ben kendim dahi yanmışken, seni yanmaktan, zulme uğramaktan nasıl kurtarabilirim?*" der.

345 Onun mumu: "*Benim başım yanmışken, başkasını nasıl aydınlatabilirim?*" diye ağlar.

"*Yazıklar olsun kullara*[29]" [âyetinin] tefsiri

346 [219a] O: *Senin görünüşüne aldandım da halini geç gördüm*, der.

347 Mum sönmüş, şarap bitmiş, gönül alan sevgili de eğri büğrü görüşümüzden utanmış, dalgalara batmış.

348 Yararlar sürekli bir zarara dönmüştür; artık, körlükten Allah'a sızlanadur.

349 Oysa güvenilir, Müslüman, mümin ve alçakgönüllü kardeşlerin ruhları ne güzeldir.

350 Herkes yüzünü bir yöne tutmuştur. O azizlerse, yüzlerini yönsüzlüğe çevirmişlerdir.

351 Her güvercin bir yola uçmuştur; bu güvercinse yönsüzlük yönüne.

352 Biz ne hava kuşlarıyız, ne evcil kuşlar. Bizim yemimiz, yemsizlik yemidir.

353 Onun için rızkımız böyle bolca gelir; bizim elbise dikişimiz, elbiseyi yırtmaktır çünkü.

Fereciye ilk olarak fereci denmesinin sebebi

354 Sufinin biri, daraldı da cüppesini yırttı; bunun ardından ona bir genişlik geldi.

355 O yırtık [cüppeye] fereci (genişlik) adını verdi. Bu lakap, o kurtulmuş adamdan sonra yayıldı.

356 Bu lakap yayıldı, ama onun duru [kısmını] şeyh aldı götürdü; halkın tabiatına da tortulu adı kaldı sadece.

357 İşte böyle, her adın duru bir [anlamı] vardır; ama o ad, [anlamından geriye] ancak bir tortu bırakmıştır.

358 Toprak yiyen tortuyu alır; ama sufi sabırsızca duruya doğru gider.

359 [Sufi]: *Muhakkak tortunun bir de durusu vardır, gönül, bu yol gösterişle duruluğa ulaşır*, der.

360 Tortu güçlüktür, durusu da onun kolaylığı. Duru, hurmaya benzer; tortuysa onun olmamışına.

361 "*Güçlük kolaylıkla birliktedir*[30]", sakın ha umutsuz olma; bu ölümden sonra [bir başka] hayata yol var.

362 Ey oğul, genişlik istiyorsan cüppeni yırt da o duruluktan başını çabucak çıkarıver.

363 Sufi, duruluğu dileyen kimsedir. Sufilik, yün elbiseyle, yamalı elbise giymeyle, ağır ağır yürümeyle olmaz.

364 Ama şu aşağılık kişilere göre sufilik, yamalı elbise giymekten, oğlancılıktan ibarettir vesselâm.

365 O temizliğin, o iyi adın sanın hayaliyle bir renge bürünmek iyidir ama,

366 Onun hayaliyle asla dek gidersen [iyidir]; kat kat hayale tapanlar gibi değil.

367 Hayal, seni güzellik otağının çevresinde dolaşmaktan alıkoyan kıskanç bir bekçidir.

368 Yol yok diye her arayanın yolunu kapar; kendisine gelen her hayalin önüne geçip dur der.

369 Ancak kulağı kesik, keskin zekâlı kimseyi [durduramaz]; çünkü o, [Hakk'ın] yardımlarının askeriyle coşmuştur.

370 O, hayallerden ürkmez, padişahlık taslamaz; padişahın okunu gösterip yoluna gider.

371 [Allahım], bu şaşkın gönle bir çare göster; şu iki kat olmuş yaya bir ok ver.

372 Büyüklerin içtikleri o gizli kadehten yeryüzüne bir yudumcuk saçtın.

373 [Güzellerin] saçlarında, yüzlerinde o [şarabın] bir yudumundan izler var diye padişahlar, toprağı yalarlar.

374 O güzelliğin bir yudumcuğu şu güzelim toprağa düşmüş diye gece gündüz, yüz gönülle öpmedesin onu.

375 Toprağa karışmış bir yudumcuk seni böyle mecnun ederse, onun arı durusu neler etmez ki sana?

376 Kerpiç, o güzellikten bir yudumcuk içmiş diye herkes bir kerpicin önünde üstünü başını yırtmada.

377 Ay'da, Güneş'te, Koç burcunda da ondan bir yudumcuk var; Arş'ta, Kürsü'de, Zühal yıldızında da ondan bir yudumcuk var.

378 Hayret! Ona bir yudum mu dersin, yoksa iksir mi? Bir dokunuşundan bunca güzellik meydana geliyor.

379 Ey hüner sahibi, ona dokunmayı canla başla iste; [ama] "*Ona ancak temizlenenler dokunabilirler*[31]."

380 Altında, yakutta, incilerde ondan bir yudumcuk var; şarapta, mezede, meyvede

ondan bir yudumcuk var.

381 Albenili güzellerin yüzlerinde de ondan bir yudumcuk var; onun tortusuz ve duru olanı nasıl olur [kim bilir?]

382 Bu [toprağa bulanmış bir yudum şaraba] dilini sürüp duruyorsun, onu topraksız bir halde görünce ne hale geleceksin?

383 Ölüm anında o temiz yudum, şu beden kerpicinden ayrıldığı için,

384 Ondan geri kalanı çabucak gömüyorsun. Böyle çirkin [bir beden] onunla nasıl [bir arada] bulunmuş [diyorsun].

385 Can, bu leş olmadan güzelliğini bir gösterse... O vuslatın güzelliğini anlatamam ki ben.

386 Ay, şu bulut olmadan ışık saçacak olsa, onun görkemi, yüceliği anlatılamaz.

387 Tatlılarla, şekerlerle dolu o mutfak ne de güzeldir. Şu sultanlar bile onun çanağını yalar durular.

388 Ne de güzeldir o din ovasının harmanı. Her harman onun başağını devşirir.

389 Ne de güzeldir gamsız ömür denizi. Yedi deniz, onun yanında bir çiğ tanesidir ancak.

390 [219b] Elest sakisi, şu değersiz, çorak toprağa bir yudumcuk saçtı da

391 Toprak, onunla coştu, biz onunla coştuk; bir yudumcuk daha [ver, Allahım], pek tembelleştik.

392 Revaysa yokluktan feryat etmek, işte feryat ettim; yok reva değilse bunu söylemek, sabredip sustum işte.

393 Bu, iki kat hırs kazını anlatmaydı; o kazı öldürmek gerektiğini Halil'den öğren.

394 Kazda bundan başka nice hayır ve şer var; ama başka sözlerin yitip gitmesinden korkuyorum.

Tavus kuşunun niteliği ile tabiatı ve İbrahim'in -ona selâm olsun- onu öldürmesinin nedeni

395 Şimdi, ad san uğruna cilvelenip duran iki renkli tavus kuşuna geldik.

396 Onun çabası, sonucundan ve yararından habersiz, hayırla şerle insanları avlamaktır.

397 Tuzak gibi hani, [kendisinin] haberi olmaksızın av tutar. Zaten tuzak, bu işten maksat nedir, ne bilir ki?

398 Tuzağın, [bu av] tutuştan ne zararı olur, ne kârı. Onun bu boşu boşuna [av] tutuşuna şaşmadayım.

399 A kardeş, yüzlerce gönül alışla dostlar edindin de bıraktın onları.

400 Doğduğun zamandan beri işin gücün bu: Sevgi tuzağıyla adam avlamak.

401 Şu avdan, kalabalıktan, gururdan ve bencillikten, bak bakalım eline bir şey geçti mi?

402 [Ömrün] çoğu geçti gitti, gün akşam oldu; sense hâlâ uğraş verip halkı avlamadasın.

403 Birini yakala, ötekini tuzaktan salıver; sonra alçaklar gibi bir başkasını avla.

404 Sonra yine bunu bırak, bir başkasının peşine düş... Al sana dünyadan habersiz çocukların oyunu.

405 Gece olur, [bakarsın ki] tuzağında tek bir av bile yok. Tuzak sana, baş ağrısından, bağdan başka bir şey değil.

406 Bu demektir ki sen, tuzakta kendi kendini avladın; çünkü hapse düşüp muradından yoksun kaldın.

407 Acaba şu zamanda, bizim gibi kendi kendini avlayan ahmak bir tuzak sahibi var mıdır?

408 Halkı avlamak, domuz avlamak gibidir. Eziyeti sınırsızdır, bir lokmasını bile yemek haramdır.

409 Avlamaya değecek tek şey aşktır, o kadar... Ama o da herkesin tuzağına düşüverir mi hiç?

410 Sen gelir de ona av olur, tuzak kurmayı bırakıp onun tuzağına düşersen işte o başka.

411 Aşk, senin kulağına hafifçe der ki: *Av olmak, avcı olmaktan daha hoştur.*

412 *Karşımda serseme dön, hayran ol bana; Güneş olmayı bırak da zerre ol.*

413 *Kapımı yurt tut, evsiz barksız kal. Mumluk davasını bırak, pervane ol da,*

414 *Hayatın tadını çıkar, kullukta gizli saltanatı gör.*

415 *Böylece, dünyada tersine çakılmış nalları görür; boyunduruğa vurulmuş esirlere padişah lakabı verildiğini anlarsın.*

416 Boğazına ip geçmiş, [kendisi] darağacına taç olmuş niceleri vardır ki bir yığın insan ona: *İşte taç sahibi padişah*, der.

417 Kâfirlerin mezarları gibi, dışı süslüdür, ama içinde yüce ulu Allah'ın kahrı vardır.

418 Hani kabirler gibi, dışını kireçle sıvamış, üstüne de bir zan perdesi çekmişlerdir.

419 Senin de miskin tabiatın hünerle sıvanıp süslenmiştir; tıpkı mumdan yapılmış nahıl[32] gibi, yaprağı da yoktur, meyvesi de.

Allah'ın lütfunu herkes bilir, Allah'ın kahrını da herkes bilir.
Herkes Allah'ın kahrından kaçar, lütfuna sarılır.
Ama yüce Allah, kahırları lütufta, lütufları da kahırda gizlemiştir.
Bu, ters çakılmış naldır; ayırt ediş sahipleri ve
Allah'ın nuruyla bakanlarla[33] hali ve zahiri görenler birbirinden ayrılsın diye
Allah'ın düzeni ve hilesidir. *"Hanginizin daha güzel amel edeceğini sınamak için [ölümü ve hayatı yarattı]*[34]*"* [buyurulmuştur].

420 Bir derviş, bir dervişe: "*Söyle hele, Hak hazretlerini nasıl gördün?*" dedi.

421 *Niteliksiz halde gördüm*, dedi, *ama bunu dile getirmek için kısa bir örnekle anlatayım.*

422 *Onun sol yanında bir ateş gördüm, sağ yanında da bir Kevser ırmağı.*

423 *Sol yanında âlemi yakacak [kadar büyük] bir ateş, sağ yanında güzel bir ırmak.*

424 [220a] *Bir topluluk o ateşe doğru elini uzatmış, bir topluluk da o Kevser ırmağıyla sevinç içinde sarhoş.*

425 *Gelgelelim bu, her bedbahtın, her bahtiyarın karşısına çıkan pek tersine bir oyundu.*

426 *Ateşe, alevlere atlayan herkes, [öte yanda] sudan başını çıkarıveriyordu.*

427 *Suyun ortasına dalan herkes de bir anda ateşin ortasında beliriyordu.*

428 *Sağ yana, berrak suya doğru gidenler, sol yandan, ateşten baş gösteriyordu.*

429 *Sol yandaki ateşe girenler, bu sefer sağ yandan başını uzatıyordu.*

430 *Pek az kimse bu üstü kapalı sırra eriyor, bu yüzden pek az kişi o ateşe dalıyordu.*

431 *Bir tek, başına talih saçısı saçılan, suyu bırakıp ateşe kaçıyordu.*

432 Halk, peşin lezzeti kendisine ilah edinmiştir; kuşkusuz halk, bu oyunda zarara uğramıştır.

433 Hırslarından, acelelerinden bölük bölük, sıra sıra ateşten sakınıp suya kaçmadalar.

434 Sonunda başlarını yine ateşten çıkaracaklar. A gafil! İbret al, ibret al!

435 Ateş: "*Be hey ahmak sersemler, ben ateş değilim, makbul bir kaynağım*" diye haykırıyordu.

436 *A basiretsizler, size bir gözbağıdır etmişler, bana gelin, alevlerden kaçmayın.*

437 Ey Halil, burada alev yok, duman yok; bu Nemrud'un büyüsünden, hilesinden başka bir şey değil.

438 Sen de Hak Halil'i gibi anlayışlıysan [bil ki] ateş senin için sudur, sen de pervanesin.

439 Pervanenin canı: "*Yazık, keşke yüz binlerce kanadım olsaydı da*" diye feryat eder,

440 Namahremlerin gözlerinin, gönüllerinin körlüğüne rağmen o amansız ateşte yansaydım,

441 Cahil, eşekliğinden bana acır, bense, görgümden dolayı ona acırım [der].

442 Hele şu suların bile canı olan ateş yok mu... Pervanenin işi, bizim işimizin tam aksine.

443 O ışığı görür de ateşe atılır; gönülse ateşi görüp ışığa dalar.

444 Kimin Halil soyundan olduğunu görmen için celâl sahibi Rab böyle bir oyun eder.

445 Ateşi su şekline sokmuşlar da onun içinde kaynayan bir pınar çıkartmışlardır.

446 Bir büyücü, büyüsüyle, halkın önünde pirinç tabağını, kurtçuklarla dolu bir tabak gibi gösterir.

447 Sihirli nefesiyle, evi, akreple dolu gösterir, ama onlar aslında akrep değildir.

448 Büyücü, böyle yüzlerce oyun gösterirse, büyücüyü yaratanın oyunu nasıl olur acep?

449 Hâsılı Hakk'ın büyüsüyle kuşaktan kuşağa [nice büyücüler], kadın gibi altta kalıp [yenilmişlerdir].

450 Büyücüler, onların[35] kulu kölesiydi, ama serçe gibi tuzağa düştüler.

451 Kendine gel! Kur'an'ı oku da dağlar gibi hileleri tepetaklak eden helal büyüyü[36] gör.

452 Ben Firavun değilim ki Nil'e doğru gideyim. Ben, Halil gibi ateşe doğru giderim ancak.

453 Ateş değil, berrak bir sudur o. Ötekiyse hile yüzünden ateşe benzeyen bir su.

454 İşleri kolay tutan peygamber, ne de güzel buyurdu: "*Aklının bir zerresi oruçtan ve namazdan daha hayırlıdır.*"

455 Aklın cevher, bu ikisiyse araz olduğundan, bu ikisi, ancak onun tam olmasıyla farz olur.

456 Böylece o ayna cilâlanır da ibadetle gönle bir arınma gelir.

457 Ama ayna, aslından bozuksa, cilâ onu pek uzun bir zamanda temiz hale getirebilir.

458 Cilâya uygun, seçkin bir aynaysa, azıcık bir cilâlama yeterlidir.

Mutezile'nin, cüzi akıllar asıl itibarıyla eşittir, bu fazlalık ve farklılık, öğrenme, çalışma ve deneme yüzündendir demelerinin aksine, akılların farkı fıtratın aslındandır.

459 İyi bil ki bu akıllar, derece bakımından yerden göğe kadar birbirinden farklıdır.

460 Akıl vardır, güneş yuvarlağına benzer. Akıl vardır, Zühre'den, akan yıldızdan daha aşağıdır, değersizdir.

461 Akıl vardır, hoşça yanan kandile benzer; akıl vardır, ateş yalımına benzer.

462 Bulut, [güneşe benzeyen aklın] önünden çekilip kalktı mı Allah'ın ışığını görür hale gelir de akıllar ondan yararlanır.

463 [220b] Cüzi akıl, [küllî] aklın adını kötüye çıkarmıştır. Dünya isteği, insanı isteksiz bir hâle getirmiştir.

464 O, bir avdan sadece avcının güzelliğini görmüştür. Buysa avcılık derdinde, bir avın tasasını çekmiştir.

465 O, hizmeti sayesinde, hizmet edilme nimetine ermiş; buysa, kendisine hizmet edildiğinden yücelik yolundan sapmıştır.

466 O, firavunluğu yüzünden suya esir düşmüş, buysa[37] esaret yüzünden Sührab'a dönmüştür.

467 Bu, veziri sımsıkı bağlayan[38] tersine bir oyundur, Hileyi hurdayı azalt, çünkü bu iş baht ve ikbal işidir.

468 Hayal ve hile üzerine bu kadar ağ örme; çünkü Gani olan Allah hilekâra yol göstermez pek.

469 İyi bir hizmet yolunda hile et[39] de bir ümmet içinde nübüvvet makamına ulaş[40].

470 Kendi hilenden kurtulacak bir hile et, bedenden ayrılıp tek kalmak için bir hile bul.

471 Kulların en aşağısı, en değersizi olmak için hile et; aşağılık yönüne git de efendi ol.

472 A kocamış kurt! Tilkilik edip, o hizmetle efendi olabileceğini umma hiç.

473 Ama pervane gibi ateşlere atıl, kesenin ağzını büzüp durma, neyin varsa kaybet gitsin.

474 Güç kuvvet [göstermeyi] bırak da ağlayıp sızlamaya başla; merhamet bu ağlayıp sızlamalara gelir a yoksul.

475 Darda kalmış susuzun ağlayıp inlemesi gerçektir; yalandan, soğuk soğuk ağlayışsa, yoldan azmışın işidir.

476 Yusuf'un kardeşlerinin ağlaması[41] hiledir ancak, çünkü yürekleri kıskançlıkla, marazla doludur.

Dağarcığı ekmek dolu olduğu halde köpeği açlıktan ölen, köpeğine ağıtlar yakan, şiirler söyleyen, ağlayıp başına yüzüne vuran, ama dağarcığındaki bir lokma ekmeği köpeğe vermekten esirgeyen bedevi Arab'ın hikayesi

477 Köpeği can çekişiyor, Arap ağlıyordu; gözünden yaşlar saçıyor, vay başıma gelen diyordu.

478 Oradan geçen bir dilenci: "*Bu ağlama da neyin nesi, kimin için ağıt yakıp feryat ediyorsun?*" dedi.

479 [Arap]: *Elimin altında iyi huylu bir köpeğim vardı; işte yolun ortasında ölmek üzere*, dedi.

480 *Gündüz avcımdı, gece bekçim. Keskin gözlüydü, av tutar, hırsızı kaçırırdı.*

481 [Adam]: "*Derdi ne, yaralandı mı?*" dedi. [Arap]: *Şiddetli açlık onu böyle inler hale getirdi*, dedi.

482 [Adam]: *Bu derde ve belâya sabret*, dedi, *Allah, sabredenlere, karşılığında ihsan eder*[42].

483 Ondan sonra: "*Ey hür reis, elindeki şu dolu dağarcıkta ne var?*" dedi.

484 [Arap]: *Dün akşamdan arta kalan ekmeğim, azığım, yemeğim*, dedi, *bedenimi güçlendirmek için taşıyorum.*

485 [Adam]: "*O ekmekle azığı köpeğe neden vermiyorsun?*" dedi. [Arap]: *Ona karşı o kadar da sevgim, insafım yok*, dedi.

486 *Yolda, parasız ekmek ele geçmez. Oysa iki gözden akan yaş bedava.*

487 [Adam]: *A içi hava dolu kırba*[43], dedi, *toprak başına senin! Bir lokma ekmek, gözyaşından daha iyi sence öyle mi?*

488 *Gözyaşı, üzüntüyle suya dönmüş kandır; topraktan [olan ekmek için] boşu boşuna kan dökmeye değmez.*

489 [Arap] İblis gibi, kendisini büsbütün zelil etti; zaten bütünün parçası, ancak aşağılık bir şey olabilir.

490 Ben, varlığını, o bağış sahibi, cömert sultandan başkasına satmayanın kulu kölesiyim.

491 O ağlayınca gökyüzü de ağlar. O feryat edince felekler de "*Yarabbi*" demeye durur.

492 Ben, o himmet sahibi bakırın kulu kölesiyim ki kimyadan başkasının önünde boyun eğmez.

493 Dua ederken, boynunu büküp ellerini kaldır; çünkü Allah'ın ihsanı boynunu bükenlere doğru uçarak gelir.

494 A kardeş, bu daracık kuyudan kurtulmak istiyorsan, vakit geçirmeden ateşe gir.

495 Allah'ın hilesini gör de kendi hileni bırak. A hilesinden, hilecilerin bile utandığı [Rabbim, sana kurban olayım].

496 Senin hilen, Allah'ın hilesinde yok olup gitti mi hayret verici gizli bir yer açılır sana.

497 Öyle gizli bir yer ki en değersiz vasfı, sonsuza dek yüceliş ve yükseliş hâlinde bâki kalıştır.

Hiçbir kötü göz, insan için, kendini beğenme gözünden daha öldürücü değildir. Gözü, *"Benimle duyar, benimle görür"* [hükmüne uygun olarak] Allah'ın nuruna dönmüş, benliği, benliğinden sıyrılıp gitmişse o başka.

498 [221a] Tavus kuşu gibi, kendi kanadına bakıp durma, ayağını da gör ki kem göz, sana pusu kurmasın.

499 Çünkü dağlar bile kötülerin gözlerinden sarsılır. Buna [delil olarak] Kur'an'dan "*Seni devireceklerdi*" [âyetini] oku.

500 Dağ gibi Ahmet, çamursuz, yağmursuz yolda nazara geldi de [ayağı] sürçtü.

501 Bu sürçme de neyin nesi, bunun boş bir işi olduğunu sanmam diye şaşakaldı.

502 Âyet geldi de, bu, kem gözden, düşmanlıktan ileri geldi, diye onu haberdar etti.

503 [Allah]: *Senden başka birisi olsaydı, o an yok olurdu; kem göze av olur, ölüm onu kahrederdi.*

504 *Ama [benden sana] bir koruma geldi de eteğini üstüne çekti; bu sürçme [kem gözün etkisini] sana bildirmek içindi,* [buyurdu].

505 İbret al da o dağ [gibi Peygamber'e] bir bak. A saman çöpünden bile aşağı kişi, marifet taslayıp durma.

"Kâfirler, neredeyse seni gözleriyle devireceklerdi[44]*"* âyetinin tefsiri

506 Ey Allah'ın elçisi! O toplulukta öyle adamlar vardır ki akbabalara bile nazar değdirirler.

507 Nazarlarından, kükreyen aslanın bile başı yarılır da inlemeye başlar.

508 Deveye, [önce] ölüm gibi nazar eder de sonra arkasından köleyi gönderir.

509 *Git, bu devenin yağından satın al* [der]; köle bakar ki deve yolda sakatlanmış.

510 Koşuda atla başa baş giden o devenin başı hastalıktan kesilir gider.

511 Hiç kuşkusuz, kıskançlık ve kem göz yüzünden gökler bile seyrini, dönüşünü değiştirir.

512 Su gizlidir, dolapsa meydanda. Ama işin aslında dönüp duran sudur.

513 Kem gözün ilacı, iyi gözdür. [İyi göz] kem gözü ayağının altında yok eder.

514 Öncelik rahmetindir, iyi göz de rahmettendir. Oysa kem göz, kahırdan, lanetten ileri gelir.

515 *[Allah'ın] rahmeti gazabından üstündür*[45]. Bu yüzden her peygamber, kendi zıddına üst olmuştur.

516 Çünkü [Peygamber] rahmetin sonucudur. O çirkin suratlı [zıddıysa] kahrın sonucu.

517 Kazın hırsı bir kattır, bununkiyse elli kat. Şehvet hırsı yılandır, makam hırsıysa ejderha.

518 Kazın hırsı, boğaz düşkünlüğünden, cinsel şehvet yüzündendir. Ama baş olma hırsında bunun yirmi katı toplanmıştır.

519 Makam sahibi, ilahlıktan dem vurur. [Allah'a] ortak olmaya gözünü diken nasıl olur da affa uğrar?

520 Âdem'in sürçmesi, midesi ve şehveti yüzündendi. İblisin [suçu] ise ululanmaktan, makam yüzündendi.

521 Hâsılı Âdem derhal tövbe istiğfar etti de o melun tövbe etmekten kaçınıp ululandı.

522 Boğaz ve şehvet hırsı da bizzat kötü huyluluktur, ama makam [hırsı gibi] değildir o; azalır, söner gider.

523 Bu baş olma hırsının kökünü dalını anlatmaya kalksam, bunun için bir başka kitap gerek.

524 Arap, serkeş ata şeytan adını verdi; otlakta kalan dört ayaklı hayvana değil.

525 Şeytanlık, sözlükte baş çekme demektir; bu sıfat, lanet edilmeye lâyıktır.

526 Bir sofranın etrafına yüz yiyici sığar da baş olmak isteyen iki kişi dünyaya sığmaz.

527 Birisi, ötekinin yeryüzünde bulunmasını istemez. Padişah, [saltanatına] ortak olur diye babasını bile öldürür.

528 "*Saltanat kısırdır*[46]" sözünü duymuşsundur. Saltanat peşinde olan, korkusundan akrabalığı keser.

529 Kısır olduğu için, oğlu yoktur onun. Ateş gibi, kimseyle bağı olmaz.

530 Bulduğu her şeyi yakıp parçalar; hiç kimseyi bulamazsa kendi kendisini yer.

531 Hiç ol da, onun dişinden kurtul. Onun örs gibi [katı] yüreğinden merhameti az bekle.

532 Hiç oldun mu, o örsten korkma artık. Her sabah mutlak yokluktan ders al.

533 İlahlık, celâl sahibi Allah'ın elbisesidir. Onu giymeye kalkışan vebale düşer.

534 Taç ona aittir, kemer de bize. Haddini aşan kimsenin vay hâline...

535 Bu tavusluk kanadı, senin için bir fitnedir. Çünkü o, kendini Allah'ın Kudüs'lüğüne ortak saymana neden olur.

Bir bilgenin, gagasıyla güzelim kanatlarını yolup atan, bedenini kel ve çirkin hâle getiren tavus kuşunu görünce, şaşkınlığından: *"Kendine acımıyor musun?"* diye sorması, tavus kuşunun da: *"Acıyorum, ama bence can, kanattan daha değerlidir. Bu kanatsa benim canıma düşmandır"* demesinin hikâyesi

536 [221b] Bir tavus kuşu, ovada kanatlarını yoluyordu. Bir bilgin de orada gezip dolaşmaya çıkmıştı.

537 Ona: "*Ey tavus, böyle değerli kanatları, acımadan nasıl kökünden yoluyorsun?*" dedi.

538 *Bu süsleri yolup, çamura atmaya gönlün nasıl razı oluyor?*

539 *Hafızlar, o tüylere değer verip beğendiklerinden, mushaf aralarına koyuyorlar.*

540 *İnsanlar, güzel havayı hareketlendirip [serinlemek] için senin tüylerinden yelpaze yapıyorlar.*

541 *Bu ne nankörlüktür, bu ne küstahlıktır. Sana [şekil veren] ressamın kim olduğunu bilmiyor musun?*

542 *Yoksa biliyorsun da naz edip özellikle mi yoluyorsun bu süsleri?*

543 Nice naz vardır ki suça döner de kulu, padişahın gözünden düşürür.

544 Nazlanmak, şekerden de hoş gelir ama az çiğne onu, çünkü yüzlerce tehlikesi var.

545 Niyaz yoluysa emniyet dolu bir yoldur. Ona nazlanmayı bırak da o [niyaz] yoluna alış.

546 Kol kanat çırpıp nice nazlanan vardır ki işin sonunda bu hal o kimseye vebal olur.

547 Nazlanmanın hoşluğu seni bir an için yüceltse de ondaki gizli korku yakar eritir seni.

548 Oysa niyaz öyle mi? O seni zayıflatır ama yüreğini de dolunay gibi parıl parıl eder.

549 [Allah] ölüden diri çıkarıyor ya; demek ki ölüp giden doğru yolu buluyor.

550 Diriden de ölü çıkarıyor ya, demek ki diri nefis, ölüm tarafına yöneliyor.

551 Ölü ol da Samed[47] olan, [ölüden] diriler çıkaran Allah, şu ölüden de bir diri çıkarsın.

552 Kış olursan baharın [neler] çıkardığını, gece olursan gündüzün [gecenin içinden nasıl] çıktığını görürsün.

553 O kanatları yolma, çünkü bir daha yerine yapışmaz. A güzel yüzlü, matem edip de yüzünü tırmalama.

554 Kuşluk güneşine benzeyen öyle güzelim bir yüzü tırmalamak yanlıştır.

555 Böyle bir yüzü tırnakla yaralamak kâfirliktir. Ay bile o yüzün ayrılığıyla ağlamayıp durmada.

556 Yoksa sen kendi yüzünü görmüyor musun? Bırak bu inatçılık peşinde dolanan huyu.

Nefs-i mutmainne'nin[48] duruluğu ve temizliği, aynanın üstüne bir şey yazıp çizdiğinde silsen bile nasıl bir iz, bir noksan kalıyorsa, düşüncelerle bozulup dağılır, bunun beyanı

557 Düşünce tırnakları, bedende nefs-i mutmainne'nin yüzünü tırmalayıp yaralar.

558 Kötü düşünceyi zehir dolu tırnak bil. Derine gittikçe can yüzünü tırmalar.

559 [Kötü düşüncenin] zor düğümleri çözmeye çalışması, altın bir kürekle dışkı karıştırmaya benzer.

560 Ey işin sonuna varan, bu, boş keseye atılmış sağlam bir düğümdür, sen onu çözülmüş say gitsin.

561 Düğümleri çözeceğim diye diye yaşlandın; şu birkaç başka düğümü de çözülmüş sayıver.

562 Boğazımıza sımsıkı bağlanmış olan düğüm, bayağı birisi misin yoksa bahtiyar biri mi, onu bilmendir.

563 İnsansan, bu güçlüğü çöz. İnsan soluklusan, soluğunu bunun için tüket.

564 Tut ki cevherin, arazın haddini bildin [ne çıkar?] Kendi haddini bil, çünkü bundan kaçış yok.

565 A toprağı eleyip duran, kendi haddini bilince, bu hadden de kaç da sınırsız olana ulaş.

566 Ömrün, yüklem ve konu[49] diye diye, basiretsizlik içinde, işittiğin şeylerle geçip gitti.

567 Sonuçsuz, etkisiz olan her delil bâtıl çıktı; sen asıl kendi sonucuna bak.

568 Yaratılmışı gördün de yaratanı görmedin; iktiranî kıyasla yetindin.

569 Filozof [iddiasını kanıtlamak için] araçları çoğaltır; oysa temiz kişi onun tersine delillerden [yüz çevirir].

570 Bu kişi, delillerden, perdelerden kaçar; delille gösterilen şeyin ardına düşüp başını yakasına gömer.

571 Duman filozofa göre, ateşe delildir, ama biz dumansız olarak da o ateşte olmaktan hoşnuduz.

572 Hele yakınlıktan, sevgiden doğan şu ateş, bize dumandan daha yakın gelir.

573 Öyleyse, canın hayallerine kapılıp dumana doğru gitmek ve candan olmak kötü bir iştir.

Peygamber'in -ona selâm olsun - *"Müslümanlıkta ruhbaniyet yoktur"* sözünün beyanı

574 [222a] Kanadını yolma, gönlünü çek ondan; çünkü bu cihadın şartı bir düşmanın var olmasıdır.

575 Düşman olmayınca cihat imkânsızdır. Şehvet yoksa ondan kaçınmak da olmaz.

576 Bir şeye meylin, isteğin yoksa sabır da yok demektir. Düşmanın yoksa orduya ne ihtiyacın var?

577 Aman ha, kendini hadım edip de ruhban olma. Çünkü iffet, şehvete bağlıdır.

578 Hevâ ve heves olmadan, hevâyı hevesi men etmeye imkân yok. Ölülerle savaşılamaz.

579 [Allah] "*İnfak edin*[50]" buyurmuştur, öyleyse bir kazanç elde et; çünkü önceden kazandığın bir gelirin yoksa harcayamazsın.

580 O, mutlak olarak "*İnfak edin*" demişse de sen bunu "*Kazanın da sonra infak edin*" diye oku.

581 O padişah yine bunun gibi "*Sabredin*[51]" buyurdu. Bir istek olmalı ki ondan yüz çeviresin.

582 Şu halde "*Yiyin*" [emri] şehveti tuzağa düşürmek içindir; ondan sonraki "*İsraf etmeyin*[52]" emriyse temizliktir.

583 Çünkü onun elinde haber bulunmadıkça, özne bulunma imkânı da yoktur.

584 Sende sabretme sıkıntısı yoksa, ortada şart olmadığı için bunun cezâsı (karşılığı) da yoktur[53].

585 Ne güzeldir o şart, ne sevinç vericidir o cezâ; o gönül okşayan, cana can katan karşılık.

"Âşığın, amelinin sevabına karşılık olarak Hak'tan aldığı yine Hak'tır" sözünün beyanı

586 Âşıkların sevinci de O'dur, kederi de; el emeklerinin, hizmetlerinin karşılığı da yine O'dur.

587 [Âşık] sevgiliden başkasını temaşa ederse, bu aşk değil, olsa olsa aslı astarı olmayan bir sevdadır.

588 Aşk, bir kez tutuştu mu sevgiliden başka ne varsa hepsini yakan bir alevdir.

589 [Âşık] Allah'tan başka ne varsa öldürmek için "lâ" kılıcını çekince bir bak bakalım, lâ'dan sonra geriye ne kalır?

590 Geriye "illallah" kalır da ondan başka ne varsa gider. Sevin, a şirki yakıp yok eden güçlü aşk.

591 Zaten öncekiler de O idi, sonrakiler de. Şaşı gözden başkasında şirk göremezsin.

592 Ne tuhaf şey! O'nun tecellisinden başka bir güzellik olur mu hiç? Can olmadan, bedende hareket olmaz.

593 Canında arıza olan bir bedeni bala da sokup batırsan yine de tatlanmaz.

594 Bunu, sadece, bir gün bile olsa dirilip, o canlar canının elindeki kadehi kapan bilir.

595 Ne var ki şu dumanın harareti, bu yüzleri görmeyenin gözüne can görünür.

596 O, Abdülaziz oğlu Ömer'i görmediğinden, ona göre Haccac da âdildir.

597 Musa'nın ejderhasının kudretini görmediğinden büyücülerin iplerinde can var sanır.

598 Tertemiz sudan içmeyen kuş, bulanık suda kol kanat çırpar.

599 Zıt, ancak kendi zıddıyla tanınıp bilinebilir. [İnsan] yarayı görünce, onun dermanını da bilir.

600 Sözün özü, elest ikliminin kıymetini bilesin diye dünya önce gelmiştir.

601 Buradan kurtulup oraya gittin mi sonsuzluk şekerhanesinde şükredici olursun.

602 *Meğerse orada toprak elemedeymişim, bu tertemiz âlemden kaçıyormuşum*, dersin.

603 *Ne yazık, keşke ecelim bundan önce gelseydi de o balçıkta çektiğim azap daha az olsaydı.*

Peygamber'in -ona selâm olsun- *"Hiç kimse öldükten sonra keşke daha önce ölmüş olsaydım demeden ölmez. İyiyse iyiliğe ulaşmaya acele eder, kötüyse kötülüğünün azalmasını diler"* hadisinin tefsiri

604 O her şeyden haberdar Peygamber, işte onun için: "*Kim ölür de beden [bineğinden] inerse,*

605 *Öldüğüne, göçüp gittiğine hayıflanmaz, ama işlediği suçlara, kaçırdığı fırsatlara hayıflanır,*

606 *Her ölen, "Keşke bundan önce [ölüp] maksadıma erişseydim" diye temenni eder.*

607 *Kötü biriyse "Kötülüğüm daha az olurdu"; muttaki biriyse "[Asıl] evime daha çabuk gelirdim."*

608 *O kötü kişi: Nasıl da habersizmişim; her solukta [önümdeki] perdelere perde ekliyormuşum.*

609 *Buradan daha çabuk geçip gidebilseydim, şu örtüm, şu perdem daha az olurdu, [der, buyurmuştur.]*

610 Açgözlülük yüzünden kanaat yüzünü yırtıp durma; böbürlenme yüzünden de huşu yüzünü parçalama.

611 Cimrilik yüzünden, cömertlik yüzünü; İblislikten de secdenin o güzelim çehresini yaralama.

612 O, cenneti süsleyen kanatları yolma. O, yollar aşan kanatları koparma.

613 [Tavus kuşu] bu öğüdü duyunca ona baktı; sonra da feryat edip ağlamaya başladı.

614 [222b] O dertlinin, uzun uzun feryat edip ağlaması, orada bulunanları da ağlattı.

615 Kanatlarını niçin yoluyorsun diye soran da cevapsız kalıp pişman olmuş ağlıyordu.

616 Lüzumsuz yere ne demeye sordum ki ona; o, zaten dertle doluymuş, perişan ettim onu [diyordu].

617 Yaşlı gözlerinden toprağa damlayan her damla gözyaşında yüzlerce cevap vardı.

618 Samimiyetle ağlayış canlara işler, gökleri, hatta Arş'ı bile ağlatır.

619 Akıllar ve gönüller, kuşkusuz Arş'a mensupturlar; perde altında Arş nuruyla yaşarlar.

Aklın ve ruhun, Harut ile Marut'un Babil kuyusunda mahpus oldukları gibi, balçık içinde mahpus olduklarının beyanı

620 Harut ile Marut gibi hani. O iki temiz melek, bu dünyada korkunç bir kuyuya bağlanmış,

621 Aşağılık şehvet âlemine düşüp, suçları yüzünden bu kuyuya zincirlenmişlerdir.

622 İyilerle kötüler, büyüyü de, büyü bozan şeyleri de ellerinde olmaksızın bu iki melekten öğrenirler.

623 Ama önce onlara öğüt verirler, "*Sakın ha, bizden büyü öğrenme, [onun bilgisini] edinmeye çalışma,*

624 *Ey filanca, biz bu büyüyü, seni belâya düşürmek, imtihan etmek için öğretiriz"* [derler].

625 Çünkü imtihanın şartı ihtiyar sahibi olmaktır. [Bir şeyi yapmaya] gücün yoksa ihtiyarın da olmaz.

626 İstekler, uyumuş köpeklere benzer. Onlarda hayır da gizlenmiştir şer de.

627 Bu topluluk, güçleri olmadığı için, odun parçaları yere serilip uyumuşlardır.

628 Ama aralarına bir leş atılmaya görsün, köpekler hırs suru üflenmişe dönerler.

629 O sokağa bir eşek leşi düştü mü, yüzlerce uyuyan köpek onun yüzünden uyanıverir.

630 Gaybın gizliliklerine gitmiş olan hırslar, yakalarından başlarını çıkarıp saldırıya geçerler.

631 Köpeklerin her bir kılı bir dişe döner de [ötekini] kandırmak için kuyruk sallamaya başlarlar.

632 Köpeğin yarı belden aşağısı hile, yukarısı öfkedir; odun bulmuş harsız ateş gibi hani.

633 [Böyle ateş] mekânsızlık âleminden ona alev alev ateşler gelir de alevlerin dumanı göklere yükselir.

634 Şu bedende de bunun gibi yüzlerce köpek yatıp uyumuştur; [henüz] bir av bulamadıklarından gizlenmişlerdir.

635 Ya da örtü altında bir av sevdasıyla yanıp tutuşan gözleri bağlanmış doğanlara benzerler. Gözbağı kaldırılıp avını görünce, işte o zaman dağlarda dolaşmaya başlar.

636 Hastanın şehveti yatışınca, aklı fikri sağlığına kavuşma peşinde koşar.

637 Ama ekmeği, elmayı, karpuzu görünce, onları tatma [isteğiyle] zarara uğrama korkusu savaşmaya başlar.

638 Sabrederse, bunları görmek onun yararınadır; o heyecan, gevşemiş tabiatına iyi gelir.

639 Yok sabredemezse, görmemesi daha iyidir. [Çünkü] zırhsız adamdan okun uzak olması daha evlâdır.

Tavusun, o soru sorana cevap vermesi

640 [Tavus] ağlaması bitince: *Git*, dedi, *çünkü sen renge ve kokuya rehin olmuşsun.*

641 *Görmüyor musun, bu kanatlar yüzünden, her yandan yüzlerce belâ üstüme sökün etmede.*

642 *Nice acımasız avcı, bu kanatlar uğruna her yanda bana tuzak kurmada.*

643 *Nice okçu, kanatlarım için, bana doğru ok atmada havaya.*

644 *Bu kazadan, bu belâdan, bu fitneden [kaçacak], kendimi koruyacak gücüm olmadığından,*

645 *Şu dağlarda, ovalarda güven içinde olabilmek için çirkin, tiksindirici olayım daha iyi.*

646 *A delikanlı, bu [kanatlar], benim böbürlenme silahım kesildi. Böbürlenme, yüzlerce belâya düşürür böbürlenenleri.*

Hünerlerin, kurnazlıkların ve dünya malının, tavusun kanatları gibi cana düşman olduğunun beyanı

647 Demek ki hüner, ham kişiyi helâk eder. Çünkü öylesi, yem peşine düşer de tuzağı görmez.

648 İhtiyar, "*Sakının*[54]" emrine uyup kendisine sahip olabilen kişi için iyidir.

649 Kendini koruma ve sakınma [gücüne] sahip değilsen, dikkat et; o aleti uzaklaştırır [kendinden], ihtiyarı bırakıp at.

650 Değil mi ki o kanatlar cilveme, ihtiyarıma mekân olmuş, başıma kasteden o kanatları yolmadayım.

651 [223a] Sabırlı olan, kendi kanadını yok sayar da kanadı onu kötülüğe, fitneye düşürmez.

652 Öyleyse ona: "*Kanadını yolma, sana bir zararı yok*" de, çünkü böyle kişiye ok atılsa kalkanını tutar.

653 Oysa bu güzel kanat düşman bana. Çünkü cilvelenmeye dayanamıyorum.

654 Sabretme, sakınıp çekinme bana kılavuzluk etseydi, ihtiyarım yüzünden ihtişamım artardı.

655 Ben bir çocuğa, ya da bir sarhoşa benziyorum; fitneler içinde kılıç vermek doğru değil benim elime.

656 Eğer beni engelleyecek bir aklım olsaydı, kılıç, benim elimde bir zafer aracı olurdu.

657 [Bana] güneş gibi, doğruluktan başka bir şekilde kılıç sallamayacak ışıklar saçan bir akıl gerek.

658 Mademki parlak, doğruyu gören bir aklım yok, silahımı neden kuyuya atmayayım ki?

659 Hemen şimdi kılıcı kalkanı atıvereyim kuyuya; çünkü bu [ikisi] düşmanımın silahı olacak.

660 Gücüm kuvvetim, yardımcım, dayanağım yok diye, kılıcımı düşman alır da savuruverir bana.

661 Şu iğrenç huylu, yüzünü örtmeyen nefsin inadına, yüzümü çizip yaralamadayım.

662 Ola ki şu güzellik, şu olgunluk azalır, hatta hiç kalmaz da daha az düşerim veballere.

663 [Yüzümü] bu niyetle yırtmakta bir suçum günahım yok; çünkü bu yüz ancak yaralarla örtülüp gizlenebilir.

664 Gönlümde, gizlenip saklanma huyu olsaydı, güzel yüzümün pırıltısı artardı ancak.

665 [Kendimde] güçten, görgüden, iyilikten yana bir şey görmediğim için, düşmanımı gördüm de hemencecik silahımı kırdım.

666 Kendi kılıcım ona üstünlük sağlamasın, kendi hançerim kendime vebal olmasın [istedim].

667 Damarım attığı sürece kaçacağım, ama kendinden kaçmak kolay olur mu öyle?

668 Bir başkasından kaçan, ondan kurtulunca sükûna erir, karar kılar.

669 Oysa kendi kendime düşmanım ben, o yüzden kaçmadayım; o yüzden sonsuza dek kaçıp durmak benim işim.

670 İnsana, kendi gölgesi düşman olmaya görsün, ne Hint'te emin olur, ne Huten'de.

Gündüz güneşte yok olan yıldızlar gibi, Allah'ın bekâsında yok olup kendi kötülüklerinden ve hünerlerinden yana güvene ermiş, kendilerinden geçmiş kişilerin sıfatları hakkında. Yok olan için âfet ve tehlike korkusu yoktur.

671 Birisi yokluğa, erişir de yoksulluğu kendisine süs edinirse, Muhammed gibi o da gölgesiz hale gelir.

672 "*Yoksulluk benim övüncümdür*[55]" sözünün süsü yokluktur. [Böyle kimse], mum alevi gibi gölgesizdir.

673 Mum, baştan ayağa kadar tümüyle alevdir. Gölge onun yanından yöresinden geçemez.

674 Mum, kendisini döken mumcunun hatırına, kendisinden ve gölgesinden onun ışığına kaçıp sığınmıştır.

675 [Mumcu] ona: *Seni, yok olman için döktüm*, der. O da: *Ben de yokluğa kaçtım zaten*, der.

676 Bu kalıcı ışığın varlığı farzdır; [o ışık], yok olucu, eğreti mumun ışığı gibi değildir.

677 Mum, ateşte tamamen yok olup gidince, artık ondan ne bir iz görürsün, ne bir ışık.

678 Zahirdeki ateşin, karanlığı gidermek için bir mum suretinde durduğu besbellidir.

679 Beden mumuna gelince o, bu mumun aksinedir; o azaldıkça canın ışığı artar.

680 Bu (can ışığı) kalıcı, o (mum ışığı) geçicidir; can mumunda Rabbani bir şule vardır.

681 Bu ateşli şule, nur olduğundan, yok oluş gölgesi ondan uzaktır.

682 Bulutun gölgesi yere düşer, ama gölge, ayla oturup kalkamaz.

683 A iyilik dileyen, kendinden geçmek, bulutsuz olmaktır; kendinden geçtin mi ay değirmisine dönersin.

684 Ama yine bir bulut sürüklenip geldi mi, ay ışığı gider, bir hayal kalır geriye.

685 Bulut perdesi yüzünden ayın ışığı zayıflar; o canım dolunay, yeni aydan daha ışıksız hale gelir.

686 Ay, buluttan, tozdan bir hayal gibi görünür. [Bunun gibi] bizi hayal düşüncesine düşüren de beden bulutudur.

687 Ayın lütfuna bir bak, bu onun lütfundandır; çünkü bulutlar bize düşmandır diye o söylemiştir.

688 Ayın hatırı, buluttan, tozdan topraktan yana ferahtır; çünkü yörüngesi göklerin üstündedir.

689 Bulut, ayı gözümüzden gizlediği için düşmanımız olmuştur bizim, hem de can düşmanımız.

690 Bu perde, huriyi bile koca karı suretine sokar; dolunayı, hilâlden daha zayıf gösterir.

691 Ay, bizi izzet ikram kucağına oturtmuş; düşmanımızı, kendi düşmanı saymıştır.

692 [223b] Bulutun ışığı da, taraveti de şu aydandır; ama buluta ay adını takan iyice yoldan azmış demektir.

693 Ayın ışığı bulutun üzerine vurmuştur da kara suratı, onun ışığıyla aydınlanmıştır.

694 Ayın rengine boyanmış, devlete ermiştir, ama buluttaki o ay ışığı eğretidir.

695 Kıyamet güneş ile ay dürülür de göz, ışığın aslıyla meşgul olur.

696 Böylece kişi, eğreti olanla gerçek olan mülkü bilir; şu geçici kervansarayı karar yurdundan ayırt eder.

697 Geçici dadılar sadece üç dört gün içindir; ey ana, sen bizi kucağına al.

698 Benim kanadım buluttur, kalın bir perdedir; o Allah'ın lütfunun yansımasıyla incelmiştir.

699 Kanadımı yolayım, güzelliğini yolumdan söküp atayım da ayın güzelliğini yine aydan seyredeyim.

700 Ben dadı istemem, ana daha hoştur bana. Ben Musa'yım, benim dadım anamdır.

701 Ben, ayın lütfunu dolaylı olarak [seyretmek] istemem; çünkü bu bağ, kavimlerin yok olmasına neden oldu.

702 Bulut, yolda yok olur da artık ayın yüzünü perdelemezse o başka...

703 [İşte o zaman] suretini, peygamberlerin, velilerin bedenler gibi kendisini yoklukta gösterir.

704 Öyle bulut, perde çekici olmaz, anlam perdesini yırtmada yararlı bile olur.

705 Tıpkı aydınlık sabahlarda, yukarılarda bulut yokken, yağmur damlaları yağar gibi.

706 O yağış, Peygamber'in mucizesiydi; bulut yok olup gittiği için gökyüzünün rengini almıştı.

707 Buluttu, ama bulutluk tabiatı üzerinden gitmişti. Âşığın bedeni de sabırla buna döner işte.

708 Bedendir, ama bedenlik ondan kaybolmuştur; değişmiştir, üstünden renk ve koku gitmiştir.

709 Kanat, başkası içindir; başsa benim için. [Baş], işitme, görme evidir; bedenin direğidir.

710 Bir başkasını avlamak için can feda etmeyi, mutlak küfür bil, hayırdan umutsuzluk say.

711 Sakın papağanların önündeki şekere dönme; zehir ol da [onların] zararından güvende kal.

712 Ya da sana aferin desinler diye kendini köpeklerin önüne leş gibi atma sakın.

713 İşte Hızır da gemiyi, gasp edenlerden kurtarmak için deldi.

714 "*Yoksulluk benim övüncümdür*" [sözü], tamahkârlardan Gani [Allah'a] kaçıyorum demek olduğu için değerli bir söz oldu.

715 Hazineleri, bayındırlık ehlinin hırsından kurtarmak için, harabelere gömerler.

716 Kanadını yolamıyorsan bari git, yalnızlığı seç de büsbütün şunun bunun harcı olma.

717 Çünkü sen, hem lokmasın, hem lokma yiyen. Aklını başına devşir ey can, hem yiyen sensin hem de yenilen.

Allah'tan başka her şey, yiyen ve yenilendir. Tıpkı çekirge avlamaya çıkan, onu avlamakla meşgul olan, ama arkasında kendisisini avlamaya çalışan aç doğandan habersiz olan kuş gibi. Ey avlanıp yiyen insanoğlu, avcından, seni yiyecek olandan emin olma şimdi. Onu, gözünün bakışıyla göremesen bile delil ve ibret gözüyle gör ki gözün açılsın.

718 Küçük bir kuş, böcek avlarken kedi punduna denk getirip onu kapıverdi.

719 Yiyordu, yeniliyordu; ama kendisi avlanırken bir başka avcıdan habersizdi.

720 Hırsız, mal çalma peşindedir, ama şahne de düşmanları ile birlikte onun peşindedir.

721 Aklı, eşyada, kilitte, kapıdadır. Şahneden, seher vakti ah edeceğinden gaflet içindedir.

722 Kendi sevdasına öyle dalmıştır ki kendisini arayan sorandan haberi bile yoktur.

723 Bitki, su içip hava alır, sonra da bir hayvanın midesine yem olur.

724 O bitki, hem yer, hem yenilir. Allah'tan başka her varlık böyledir.

725 "*Sizi doyuran O'dur, kendiyse [bir şeyle]beslenmez*[56]" O'nun vasfıdır. Allah yemez de yenilmez de, etten ve deriden değildir o.

726 Pusuya yatmış bir yiyici varken, yiyen ve yenilen nasıl güvende olabilir?

727 Yenilen şeylerin [yenilmekten kendini] emin görmesi mateme neden olur. Öyleyse yemeye ihtiyacı olmayanın dergâhına git.

728 Her hayali, bir başka hayal yer; her düşünceyi, bir başka düşünce otlayıp [yok eder].

729 Sen daha bir hayalden kurtulamıyor, ya da uyuyup ondan geçemiyorsun.

730 [224a] Düşünce arıya benzer, uykun da suya. Uyanır uyanmaz arılar yine başına üşüşürler.

731 Nice hayal arısı uçuşur durur; seni bir o yana sürükler, bir bu yana çeker.

732 Bu hayal, yiyicilerin en aşağı olanıdır; ötekilerin [mahiyetini] sadece celâl sahibi Allah bilir.

733 Kendine gel, o haşin yiyiciler güruhundan "*Seni biz koruruz*" diyenin yanına kaç.

734 O koruyucunun yanına gidemiyorsan, hiç değilse, o himayeye erişmiş olanın yanına git.

735 Elini, pirden başkasının eline teslim etme. Çünkü onun elinden tutan Allah'tır.

736 Senin yaşlı aklın, çocukluğu huy edinmiştir; nefsin yanında yöresinde bulunmaktan perde altındadır.

737 Aklını, olgun bir akılla arkadaşlık ettir de, o kötü huydan vazgeçsin.

738 Elini, onun (pirin) eline verdin mi yiyicilerin elinden kurtulursun.

739 Böylece elin, "*Allah'ın eli onların ellerinin üstündedir*[57]" biatine uyanların eli gibi olur.

740 Elini pirin eline, o her şeyi bilen, bilgili, hikmet sahibi pire verdin mi kurtuldun demektir.

741 Çünkü o, kendi zamanının peygamberidir ey mürit. Çünkü onda peygamberin ışığı görünmektedir.

742 Böyle [yaparsan], Hudeybiye'de hazır bulunur, [peygambere] biat eden sahabeye eş olursun.

743 [Cennetle] müjdelenen on sahabeden olursun. Yirmi dört ayar halis altına dönersin.

744 İşte böylece, beraberlik gerçekleşir; çünkü insan, kimi dost edindiyse ona eş olur.

745 Bu dünyada da onunla birlikte olur, o dünyada da. Bu söz, güzel ahlâklı Ahmed'in sözüdür.

746 O, "*Kişi, sevdiğiyle birliktedir*[58]" buyurdu, çünkü gönül arzuladığı şeyden ayrılmaz.

747 Nerede tuzak varsa, yem varsa, oturma orada. A düşkünleri yakalayan, git de düşkünleri yakalayanı bir gör.

748 A düşkünler düşkünü, şunu bil ki el elden üstündür.

749 Ne gariptir ki hem düşkünsün, hem düşkünleri yakalayan; hem kendin avsın, hem avlama derdindesin

750 "*Onların önlerinde, artlarında bir engel vardır*[59]" [zümresinden] olma. Çünkü sen düşmanı görmezsin, düşmansa apaçık meydandadır.

751 Avcılık hırsı, [insanı kendisinin de] av olacağından gaflete düşürür. Gönüller çalar ama gönlü yoktur onun.

752 Arayışta, dileyişte bir kuştan aşağı olma. Bir serçe bile önüne ardına bakınır, kendini kollar.

753 Yemin yanına geldiği zaman, başını çevirip kaç kez önüne ardına bakar.

754 *Önümde ardımda, korkusuyla şu yemden vazgeçmem gereken bir avcı var mı acaba?* [der].

755 Sen şimdi gel, fâcirlerin hikâyelerine bir bak; dostunun, komşunun ölüme bak da ileriyi gör.

756 Onları, aletsiz araçsız helâk eden [Allah], her ne halde olursan ol sana yakındır.

757 Allah cezalandırır, ama ortada ne el vardır ne topuz; öyleyse bil ki Allah, hükmünü elsiz, araçsız yürütür.

758 "*Allah varsa hani, nerede?*" diyen, O'nun cezasına uğrayınca, "*O vardır*" diye ikrar etmeye durur.

759 "*Allah'ın var olması, [akla] pek uzak, pek şaşılacak şey*" diyen, gözyaşı döküp "*Ey bana yakın olan*[60]" demeye başlar.

760 Gerçi tuzaktan kaçmak vacip sayılmıştır, ama senin tuzağın kanadına yapışıp kalmış.

761 [O yüzden], bir murat peşinde ağzımın tadı kaçmasın diye şu uğursuz tuzağın çivisini söküp durmadayım.

762 Bu cevabı, senin aklına uygun söyledim. Anla da arayıp sormaktan yüz çevirme.

763 Bu hırs ve kıskançlık ipini kopar; "*Boynunda hurma lifinden bir ip var*[61]" [âyetini] hatırla.

Halil'in -ona selâm olsun- kargayı öldürmesinin, müritteki öldürücü ve yerilmiş sıfatlardan hangisinin başının ezilmesine işaret olduğu

764 Bu sözün sonu gelmez, biteceği de yok zaten. Ey Hak Halil'i, sen kargayı neden öldürdün? [onu söyle].

765 Buyruk için. İyi ama buyruğun hikmeti neydi? İşte onun sırlarını biraz açıp göstermek gerek.

766 Kara karganın gak gak diye bağırıp durması, dünyada hep [uzun] ömür isteyişindendir.

767 Tek ve tertemiz Allah'tan, bedeni için kıyamete kadar ömür dileyen iblis gibi hani.

768 [İblis]: "*Bana ceza gününe kadar süre ver*[62]" dedi. Keşke "*Rabbimiz, tövbe ettik*" deseydi.

769 Tövbesiz ömür, tümüyle can çekişmeden ibarettir. Allah'tan ayrı olmak, hazır ölüm demektir.

770 Ömür de ölüm de Allah ile güzeldir. Allah ile olmayınca abıhayat bile ateştir.

771 [İblis'in] böyle [ulu] bir dergâhtan ömür istemesi lanetlenmesinin etkisiyleydi.

772 [224b] Allah'tan, O'nun zatından başkasını istemek, [istenen şeyin artacağı] zannını çoğaltsa da tamamen bir eksilmeden ibarettir.

773 Hele [Allah'a] yabancılık içinde geçip giden ömür, aslanın önünde tilki kurnazlığı taslamaktır.

774 *Bana daha fazla ömür ver de geriye gideyim; süremi uzat da daha aşağılık hale geleyim*, [demektir].

775 Sonunda, kendisi lanete hedef olur gider. Lanet peşinde olan kimse ne kötü kimsedir!

776 Güzel ömür, canı, [Allah'a] yakınlık içinde yetiştirmektir. Karganın [istediği] ömürse dışkı yemek içindir.

777 [Karga]: *Bana daha fazla ömür ver de dışkı yiyeyim; bunu bana habire ver, çünkü cibilliyetim pek kötü*, [der].

778 O ağzı kokmuş karga, dışkı yiyici olmasaydı, beni karga huyundan kurtar derdi.

Yakarış

779 Ey toprağı altına çeviren, bir başka toprağı insanların atası hâline getiren!

780 Senin işin, [eşyanın] tabiatını değiştirmek, bağışta bulunmaktır. Benim işimse yanılmak, unutmak, hata etmektir.

781 Yanılgımı, unutuşumu bilgiye çevir. Ben tümüyle öfkeyim, beni sabra, yumuşaklığa dönüştür.

782 A çorak toprağı ekmeğe çeviren, ölü ekmeği cana döndüren,

783 Ey şaşkın canı kılavuz yapan, ey yolunu kaybetmişi peygamber eden[63] [Rabbim],

784 Yeryüzünün bir parçasını göğe çevirir, yeri yıldızlarla süslersin.

785 Bu dünyayı kendisi için abıhayat görene, ölüm, başkalarından daha çabuk gelir çatar.

786 Âlemi gönül gözüyle seyreden, orada her an [Allah'ın] yaratıcılığını, sanatkârlığını görür.

787 Beden hırkasının dikişsiz tutturul-

ması, varlıklardaki değişimden, her şeyi kuşatan bir iksirden ibarettir.

788 Sen, var olduğun günden beri, ya bir ateştin, ya bir rüzgâr, ya bir toprak.

789 Sonsuza dek o hâl üzere kalacak olsaydın, bu yüceliğe, yükselişe nasıl ulaşırdın?

790 Halden hale döndüren [Allah'ın yaratışından] dolayı, o ilk varlığın kalmadı; onun yerine sana daha iyi bir varlık verdi.

791 Bunun gibi, birbiri ardınca gelen yüz binlerce varlık [sureti] vardır ki bir sonraki bir öncekinden daha iyidir.

792 Bunları halden hale çevirenden bil, aracıları bırak. Çünkü aracılar yüzünden onun aslından uzaklaşmadasın.

793 Aracıların çoğaldığı yerde, ulaşıp kavuşma yitip gider. Aracı, ne denli az olursa, kavuşman zevki de o denli artar.

794 Her şeyi sebeplerden bilmek yüzünden hayretin azalıyor. Oysa seni [Allah'ın] huzuruna çıkaracak yola hayretin götürür.

795 Sen bu kalıcılıkları (bekâ) yok oluşlarda (fenâ) buldun. Öyleyse niye onda yok olmaktan yüz çeviriyorsun?

796 A tarla faresi, o yok oluşlardan sana ne zarar geldi de kalıcılığa yapışıp kaldın?

797 Mademki ikincisi ilkinden daha iyi senin için, öyleyse yok oluşu ara, halden hale çevirene tap.

798 A inatçı, varlığın başlangıcından bu yana, her an yüz binlerce diriliş gördün.

799 Haberin bile yokken, cansızlar [âleminden], bitkilere, bitkilerden de hayata ve belâlarla [sınanış âlemine] geçtin.

800 Sonra, akıl ve güzelce ayırt ediş [âlemine] geldin. Sonra yine bu beş [duygunun] altı [yönün] dışına çıkacaksın.

801 Bu ayak izleri, ancak deniz kıyısına kadar gider. Bundan sonraki ayak izleri yokluk denizinin içindedir.

802 Çünkü karadaki konaklama yerlerinde ihtiyaten köyler, yurtlar, kervansaraylar bulunur.

803 Dalgalı veya durgunken deniz konaklarında durmaya kalksan, ne bir zemin vardır orada, ne bir çatı.

804 O konakların tepeleri görünmez; o konakların ne nişanı vardır, ne adı.

805 O yanda, bitkiden, mutlak ruh [âlemine] dek, iki konak arasında bunun gibi yüzlerce konak vardır.

806 Bu kalıcılıkları yok oluşlarda gördüğün halde neden bedenin kalıcılığına böyle yapışıp kaldın?

807 Kendine gel, a karga. Bu canı ver de doğan ol. Allah'ın halden hale çevirmesine karşı canınla oyna.

808 Yeniyi al da eskiyi bırak. Çünkü her yılın, geçen üç yıldan daha üstündür.

809 Hurma ağacı gibi verici olamıyorsan, eskiyi eskinin koyup yığ ambara.

810 O eskimiş, kokuşmuş, çürümüş olanı, armağan diye götür görmemişlere.

811 Yeniyi gören sana müşteri olmaz; Allah'a av olur o, sana yakalanmaz.

812 Ey acı sel suyu, nerede bir kör kuşlar güruhu varsa senin başına toplanır.

813 Böylece, o acı sular yüzünden körlükleri artar. Çünkü acı su, körlüğü artırır.

814 Dünya ehlinin gönülleri, balçıktaki acı ve çamurlu sudan içtikleri için kördür.

815 Gizli bir yerde abıhayatın yoksa şu

dünyada acı suyu ver de körleri satın al.

816 Demek bu haldeyken bile baki kalmak, anılmak istiyorsun. Zenci gibi yüzünün karalığına seviniyorsun.

817 [225a] Zenci, doğuştan, aslından zenci olduğu için, o karalıktan memnundur.

818 Oysa bir zamanlar beyaz ve güzel yüzlüyken yüzü kararan, çareler aramaya koyulur.

819 Uçan kuş, yerde kalıverecek olsa, derde kedere düşer, inlemeye başlar.

820 Oysa evcil kuş, yerde güzelce gezinir, yem toplar, sevinçle, neşeyle koşar.

821 Çünkü o, yaratılışı itibarıyla uçucu değildir; ötekiyse uçar, kanatları açıktır onun.

Peygamber -ona selâm olsun - şöyle buyurdu:
"Şu üç kişiye acıyın: Kavminin büyüğüyken zillete düşene, zenginken yoksul olana ve bilgisizlerin oyuncağı olan bilgine"

822 Peygamber: *Zenginken fakir olana acıyın,* dedi.

823 *Büyükken hakir düşene, bilgisizler arasında kalmış tertemiz bilgine acıyın.*

824 *Taş da olsanız, dağ da olsanız bu üç topluluğa acıyın,* dedi Peygamber.

825 Önderlikten sonra zelil olan kişiye, parasız pulsuz kalan zengine.

826 Üçüncüsü de ahmaklar arasında belâya uğrayan bilgine.

827 Çünkü büyüklükten zillete düşmek, bedenden bir uzvun kesilmesi gibidir.

828 Bedenden kesilen uzuv ölüdür; yeni kesilmiş uzuv seğirir, ama bu uzun sürmez.

829 Geçen yıl elest kadehinden şarap içene, bu yıl baş ağrısı ve mahmurluk derdi vardır.

830 Köpek gibi, soyu sopu samanlıktan gelen kişide nasıl sultanlık hırsı olabilir?

831 Sadece günah işleyen tövbeye sarılır, sadece yolunu kaybeden ah eder durur.

O ceylan yavrusunun eşekler ahırında hapse düşmesinin hikâyesi. Eşeklerin, o garibana bazen çekişerek bazen alay ederek sataşmaları; onun, kendi gıdası olmayan kuru samandan yemek zorunda kalışı. Bu, dünya ehli, hevâ ve şehvet ehli arasında kalmış Allah'ın has kulunun sıfatıdır. Çünkü *"İslam garip başladı, garip olarak dönecek, ne mutlu gariplere"* Allah'ın elçisi doğru söylemiştir.

832 Avcının biri, bir ceylan avladı da onu hiç acımadan ahıra tıktı.

833 Ceylanı, zalimler gibi, öküzlerle, eşeklerle dolu bir ahıra hapsetti.

834 Ceylan, korku içinde her yana kaçıp koşmadaydı. Avcı, geceleyin eşeklerin önüne saman döktü.

835 Her öküz, her eşek, açlığından, iştahından o samanı şeker gibi bir güzel yiyordu.

836 Ceylan, bazen bu yandan o yana kaçıyor, bazen saman tozundan dumandan yüzünü çeviriyordu.

837 Kimi, zıddıyla bir araya koymuşlarsa, onu ölüm azabına uğrattılar demektir.

838 Süleyman da: *O Hüdhüd, ayrılıp gidişine geçerli bir özür getirmezse,* demişti.

839 *Ya öldürürüm onu, ya da hesaba gelmez çetin bir azapla azaba uğratırım.*

840 Ey güvenilir kişi, o azap nedir bilir misin? Kendi cinsinden başkasıyla aynı kafeste olmak.

[841] Ey insanoğlu, bu beden yüzünden azap içindesin. Ruh kuşun, başka bir cinsle aynı yere bağlanmış.

[842] Ruh, şahindir, tabiatlarsa karga. Şahin, kargalar, baykuşlar yüzünden ıstırap içindedir.

[843] Sebzvar şehrindeki Ebu Bekir gibi, onların arasında yana yakıla kalakalmıştır.

Muhammed Harezmşah'ın, tamamı Râfızî olan Sebzvar şehrini savaşla alması; onların, canlarının bağışlanmasını dilemesi. Onun: *"Bana, bu şehirden Ebu Bekir adında birini hediye olarak getirirseniz sizi o zaman bağışlarım"* demesinin hikâyesi

[844] Ulu alp, Muhammet Harezmşah, sığınaklarla dolu Sebzvar şehrine savaşa gitti.

[845] Orduları, Sebzvar halkını sıkıştırmış, askerleri düşmanı katletmeye girişmişti.

[846] Elaman dileyip önünde secdeye kapandılar. *Kulağımıza halka tak, canımızı bağışla*, [dediler].

[847] *Sana gereken vergi, hediye neyse, her mevsim artarak gelsin bizden sana.*

[848] *A aslan huylu, canımız sana ait; ama bir süreliğine bırak bizde emanet kalsın.*

[849] [Harezmşah]: *Yanıma Ebu Bekir adında birisini getirmeden canınızı kurtaramazsınız*, dedi.

[850] [225b] *A ürkek güruh, şehrinizden Ebu Bekir adlı birini bana hediye getirmezseniz,*

[851] *Ekin gibi biçerim sizi; ne vergi alırım, ne saçmalığınızı dinlerim, a alçak topluluk!*

[852] Yoluna altın dolu bir çuval getirip: *Böyle bir şehirden Ebu Bekir isteme.*

[853] *Sebzvar'da Ebu Bekir ne arar? Irmakta kuru kerpiç ne gezer?* [dediler].

[854] Harezmşah, altından yüzünü çevirip: *A Mecusiler*, dedi, *bana bir Ebu Bekir getirmezseniz,*

[855] *Hiç yararı yok, çocuk değilim ki ben altına, gümüşe kanayım?*

[856] A düşkün! Mescidi kıçının üstünde dolaşıp dursan da secde etmedikçe kurtulamazsın.

[857] [Şehirliler] *"Bu viranede Ebu Bekir nerede bulunur?"* diye sağdan soldan haberciler gönderdiler.

[858] Üç gün, üç gece koşuşturduktan sonra, zayıf mı zayıf bir Ebu Bekir buldular.

[859] Yolcuymuş, hastalıktan yüzünden bir harabe köşesinde aklı başından gitmiş bir halde kalakalmış.

[860] Yıkık dökük bir köşede uyumuştu. Onu görür görmez, *çabuk ol*, dediler,

[861] *Kalk, sultan seni istiyor. Senin sayende şehrimiz ölümden kurtulacak.*

[862] [Adam]: *Ayağım olsaydı, yürüyebilseydim, kendi yoluma, gideceğim yere giderdim*, dedi.

[863] *Bu düşman yurdunda kalır mıydım hiç? Dostlarımın şehrine doğru yürür giderdim.*

[864] Ölü taşınan salacayı getirip, bizim Ebu Bekir'i üstüne koydular.

[865] Ondan bir nişan olsun görsün diye hamallar onu taşıyarak Harezmşah'a götürdüler.

[866] Bu dünya Sebzvar'dır. Allah eri, burada zayi olmuş, heder olup gitmiştir.

[867] Harezmşah, yüce Allah [misalidir], bu rezil toplumdan gönül isteyip durmadadır.

868 [Peygamber]: "*Allah, sizin suretlerinize bakmaz, işlerinizde bir gönül sahibi arayın*" buyurmuştur[64].

869 [Allah]: "*Ben sana, gönül sahibi olarak bakarım. Nasıl secde ettiğine, altın saçtığına göre değil*" dedi.

870 Sen, kendi gönlünü, gönül sandın da, gönül sahibini aramayı bıraktın.

871 Şu yedi gök gibi yedi yüz tane daha olsa, gönle girer, onda kaybolup gider.

872 Sen böyle gönül kırıntılarına gönül deme. Sebzvar içinde Ebu Bekir arama.

873 Gönül sahibi, altı yüzlü aynaya dönmüştür. Allah, ona altı yönden de bakar.

874 Ama Allah, altı yöne takılıp kalanlara, o aracı (gönül sahibi) olmadan nazar etmez.

875 [Birisini] reddederse onun hatırına reddeder; kabul ederse, yine onu kendisine dayanak ettiği için kabul eder.

876 O olmadan, Allah kimseye nimet vermez. Ben, o vuslata ermiş kişinin halinden pek azını söyledim.

877 [Allah], ihsanını onun avucuna koyar da, rahmete uğramışlara onun eliyle ihsan eder.

878 Onun avucu, küllün [rahmet] deniziyle birleşmiştir. Neliksiz, niteliksiz, kemale ermiş bir birleşmedir bu.

879 Söze sığmayan o birleşmeyi anlatmak, işi zorlamaktır vesselâm.

880 A zengin, sen yüz çuval altın getirsen de [Allah] sana: "*A iki büklüm olan, gönül getir*" der.

881 Gönül senden razıysa ben de razıyım. Gönül senden yüz çevirirse ben de çeviririm.

882 Sana bakmam, o gönle bakarım. Ey can, armağan olarak onu getir kapıma.

883 O seninle nasılsa, ben de seninle öyleyim. *Cennetler anaların ayakları altındadır*[65].

884 Halkın anası, babası, aslı odur. Ne mutlu gönlü kabuktan ayırt edebilene.

885 Sen: *İşte, sana gönül getirdim*, dersin. O da sana: *Kutu, zaten böyle gönüllerle dolu*, der.

886 Sen, âlemin kutbu olan o gönlü getir. Âdem'in canının canının canının canıdır o.

887 O gönüller sultanı [bu yüzden], o nurla, iyilikle dolu gönlü beklemektedir.

888 Sen Sebzvar'da günlerce gezip tozsan, böyle bir gönül bulamazsın.

889 Olsa olsa canı solmuş, çürümüş bir gönlü, salacaya koyup öbür tarafa götürürsün.

890 Ey padişah, sana gönül getirdim, dersin, Sebzvar'da bundan daha iyi gönül bulunmaz.

891 [O da] sana: "*A küstah, burası mezarlık mı ki ölü gönlü buraya getiriyorsun?*" der.

892 *Git, o padişah huylu gönlü getir. Çünkü varlık Sebzvar'ının kurtuluşu ondandır.*

893 O gönül, bu dünyadan gizlidir sanki. Çünkü karanlık, ışığın zıddıdır.

894 O gönle düşmanlık, tabiat Sebzvar'ına Elest gününden miras kalmadır.

895 Çünkü o, şahindir, dünyaysa kargalar diyarı. Aynı cinsten olmayanların birbirini görmesi ıstırap vericidir.

896 [226a] [Birisi hemcinsi olmayana] yumuşaklık gösteriyorsa, ikiyüzlülük ediyor demektir; kendine çekmek için ona yanaşıyor, uzlaşıyor demektir.

897 Evet demesi, ihtiyacı olduğundan değil, öğütçünün öğüdü kısa kesmesi içindir.

898 Çünkü bu aşağılık leş kargasının, iç içe geçmiş yüz binlerce hilesi vardır.

899 İkiyüzlülüğü kabul görürse, kurtulur; ikiyüzlülüğü, kendisine yararlı bir doğruluk haline gelir.

900 Çünkü o kerli ferli gönül sahibi, bizim pazarımızda kusurlu, ayıplı mal almaktadır.

901 Cansız değilsen, bir gönül sahibi ara. Sultanın zıddı değilsen, gönülle hemcins ol.

902 İkiyüzlülüğü sana hoş gelen [olsa olsa] senin dostundur, Allah'ın has kulu değil.

903 Senin huyuna, meşrebine uygun yaşayan, sana göre velidir, peygamberdir.

904 Git, hevâyı hevesi bırak da burnuna bir kokudur gelsin; o hoş koku seni arasın bulsun.

905 Hevâya hevese uymaktan burnun harap olmuş, o yüzden miskle amber kokusu çirkin geliyor beynine.

906 Bu sözün haddi hesabı yok, ceylanımızsa, ahırda oradan oraya kaçıp durmada.

Ceylanla eşek ahırı hikâyesinin geri kalanı

907 O göbeği hoş kokulu erkek ceylan, günlerdir eşek ahırında işkence içindeydi.

908 Balığın karada can çekiştiği gibi kıvranmada; pislikle misk bir hokkaya konmuş gibi azap çekmedeydi.

909 Eşeğin biri: *Bu yaban hayvanlarının babasında, padişahların, beylerin huyu var, susun*, diyordu.

910 Bir başkası: "*Sağda solda hoplaya zıplaya bir inci elde etmiş, ucuza verir mi hiç?*" diye alay ediyordu.

911 Bir başka eşek: *Bu zarafetle, padişah tahtına kurulsun*, diyordu.

912 Eşeklerden birinin midesi bozulmuş, yemekten geri kalmıştı. Ceylanı [yemeğe] davet etti.

913 Ceylan, başıyla: *Hayır, git ey filan, iştahım yok, halsizim*, diye işaret etti.

914 Eşek: *Biliyorum, naz ediyorsun, ya da ar edip çekiniyorsun*, dedi.

915 Ceylan kendi kendine, *O, senin yiyeceğin, uzuvların onun sayesinde diri ve taze*, dedi.

916 *Bense otlaklara alışığım, tertemiz sularda, bağlarda bahçelerde dinlenirim.*

917 *Kaza, bizi bu azaba uğrattı diye, o huy, o güzel tabiat yok olur gider mi hiç?*

918 *Yoksul oldum diye, dilenci yüzlü de olacak değilim ya. Elbisem eskidiyse de ben yeniyim.*

919 *Ben, sümbülü, lâleyi, reyhanı bile bin bir nazla, isteksizce yerdim.*

920 [Eşek]: *Evet*, dedi, *hepsi laf, laf, laf... Gurbette çok saçmalanır zaten.*

921 [Ceylan]: *İşte, bizzat göbeğim [sözlerime] tanıklık etmede. [Güzel kokusuyla] öd ağacını, amberi bile minnet altına sokmada.*

922 *O kokuyu kim alabilir? Burnu olan. Dışkı düşkünü eşeğe haramdır o.*

923 *Eşek, yolda başka eşeğin dışkısını koklar. Böyle bir güruha miski nasıl sunayım ben? [dedi].*

924 Bunun için Hakk'a icabet eden o Peygamber: "*İslâm, dünyada gariptir*[66]" sırrını söylemiştir.

925 Melekler onun zatına dost oldukları halde, akrabaları bile ondan ürküp kaçarlar.

926 İnsanlar, onun suretini kendi cinslerinden görür, ama ondan o kokuyu alamazlar.

927 Tıpkı öküz kılığına girmiş aslan gibi. Ona uzaktan bak, ama [yakından] incelemeye kalkışma.

928 İllaki inceleyeceksen, beden öküzünü terk et. Çünkü o aslan huylu, [beden] öküzünü parçalar.

929 Öküzlük tabiatını başından alır, hayvan huyunu söküp çıkarır hayvandan.

930 Öküz bile olsan, onun yanında aslana dönersin. Sen öküzlükten memnunsan, aslanlık arama.

"Yedi semiz ineği, yedi zayıf ineğin yediğini gördüm67" [âyetinin] tefsiri.
Allah, o zayıf inekleri aç aslanların tabiatında yaratmıştı,
böylece o yedi zayıf ineği iştahla yediler.
O inek suretlerinin hayali, rüya aynasında [gerçek inek suretinde]
göründüyse de sen anlama bak.

931 O Mısır azizi, gayp gözüne kapılar açılınca düşünde şöyle gördü:

932 Yedi semiz, iyi besili ineği, o yedi zayıf inek yedi.

933 O zayıf inekler, aslında aslandılar; yoksa inekleri yiyemezlerdi.

934 Demek ki iş eri de görünüşte insandır, ama onda adam yiyen bir aslan gizlidir.

935 [226b] Adamı bir güzel yer de onu tek bir hâle getirir. Onu dert ehli etse de tortusunu süzüp arıtır.

936 O bir dert sayesinde tüm tortulardan kurtulur, Süha yıldızına ayak basar.

937 Uğursuz karga gibi daha ne zamana kadar: *"Ey Halil, horozu niye öldürdün?"* deyip duracaksın.

938 İbrahim: *Öyle buyrulduğu için*, der. O zaman buyruktaki hikmeti söyle de O'nu her zerremle tespih edeyim.

Halil'in - ona selâm olsun - horozu öldürmesinin,
müridin içindeki yerilmiş öldürücü sıfatlardan
hangi sıfatın başının ezilip yok edilmesine işaret ettiğinin beyanı

939 Horoz, şehvete mensuptur, şehvetine aşırı düşkündür. O zehirli, bir işe yaramaz şaraptan sarhoştur.

940 A vasiyet edilen kişi, [şehvet] soy sop için olmasaydı, Âdem utancından kendini hadım ederdi.

941 Lanetlenmiş İblis, adaletli Allah'a: *Bu avı avlayabilmek için sağlam bir tuzak istiyorum*, dedi.

942 [Allah] ona, altını, gümüşü ve at sürülerini gösterdi. *Bunlarla insanları avlayabilirsin,* [dedi].

943 [İblis]: *Çok güzel*, dedi, ama ağzını ekşitip surat astı. Yüzü turunç gibi ekşiyip buruştu.

944 Bunun üzerine Allah, o kovulup geri kalmışa, altını, inciyi, güzel madenleri sundu.

945 *A melun, bu tuzağı da al*, dedi. [İblis]: *Bundan daha fazlasını ver, ey güzel yardımcı*, dedi.

946 Allah ona yağlı, tatlı yiyecekler, değerli içecekler, nice ipek elbiseler verdi.

947 [İblis]: *Yarabbi, onları hurma lifinden örülmüş iple bağlayabilmem için bundan daha fazla yardım isterim*, dedi.

948 *Böylece, seninle sarhoş olan o yürekli erler, erkekçe o ipleri koparsınlar.*

949 *Bu tuzaklar, bu hevâ ve heves ipleri sayesinde, senin erin olanlarla namert olanlar belli olsun.*

950 *Ey tahtın sultanı! Adamı yıkıp deviren, sımsıkı düzenler kuran bir başka tuzak isterim,* [dedi].

951 [Allah] şarabı, çalgıyı getirip önüne koydu. [Bunları görünce] yarım ağız gülümsedi, bir parça neşelendi.

952 Fitne denizinin dibinden toz koparsın diye, Allah'ın ezelî saptırışına haber verdi.

953 *Denizden tozlar koparan Musa da senin kullarından biri değil miydi?*

954 *Su, her yandan dizginini çekmişti de denizin dibinden bir tozdur kopmuştu, dedi.*

955 [Allah] ona, erkeklerin aklını alan, sabrını zorlayan kadınların güzelliğini gösterince,

956 *Hemen ver onu, işte şimdi muradıma erdim,* diye parmaklarını şıkırdata şıkırdata oynamaya başladı.

957 Aklı fikri baştan çıkarıp kararsız hâle getiren o mahmur gözlere bakınca,

958 Şu gönlü, çörek otu gibi yakan o gönül çelen güzellerin yanağındaki pırıltıyı [gördü].

959 O yüz, o ben, o kaş, o akik gibi dudaklar... İncecik bir tül perde ardında Allah ışıldamada sanki.

960 O edayı, o işveyi, o naz içinde salınışı, incecik bir tül perde ardında Allah'ın tecellisi gibi gördü.

"Biz insanı en güzel şekilde yarattık. Sonra onu aşağıların en aşağısına çevirdik[68]" âyetleriyle *"Kime ömür verirsek, gücünü azaltırız[69]"* âyetinin tefsiri

961 Meleklerin secde ettiği güzellik Âdem'i, Âdem gibi o [makamdan] azledilince,

962 "*Eyvahlar olsun, varlıktan sonra yokluk mu var?*" dedi. [Allah]: *Suçun şu ki çok yaşadın*, dedi.

963 Cebrail, "*Bu cennetten, bu bahtiyarlar topluluğundan çık*" diye saçlarından sürükleyip çekiyordu.

964 Âdem: "*Bu izzettin ardından bu zillet de neyin nesi?*" dedi. [Cebrail]: *O, [Allah'ın] lütfuydu, bu da adaleti*, dedi.

965 [Âdem]: "*Ey Cebrail, bana canla başla secde ediyordun; nasıl oluyor da şimdi beni cennetten kovuyorsun?*" dedi.

966 Güz mevsiminde, yaprakların ağaçtan döküldüğü gibi, şu sınanmada elbisem üzerimden uçmada.

967 Parıltısı aya benzeyen o yüz, yaşlılıkta kertenkele sırtına döndü.

968 Işıl ışıl parlayan o saç baş, yaşlılık zamanı çirkinleşti, kelerdi.

969 O, mızrak gibi saflar yaran nazlı boy pos, yaşlılıkta yay gibi iki büklüm oldu.

970 Lâle renkli [yanaklar] safrana döndü. Aslan gibi kuvveti, cesareti, kadınların ödüne benzedi.

971 Maharetiyle bir adamı kucaklayıp kaldıranın, şimdi yürürken koltuğundan tutup taşıyorlar.

972 Bunlar, üzüntü ve solgunluk belirtileridir; bunların her biri ölüm elçisidir.

[227a] *"Onu aşağıların en aşağısına çevirdik. Ancak inananlar ve iyi işler yapanlar başkadır; onlara kesintisiz ecir vardır[70]"* [âyetinin] tefsiri

973 Ama [insanın] tabibi Hak nuru olursa, ona yaşlılıktan, hararetten bir noksanlık, bir zayıflık gelmez.

974 Ondaki gevşeklik, sarhoşun gevşekliği gibidir. Rüstem, o gevşek halinde bile kıskanır onu.

975 Ölüp gitse de kemikleri zevke dalar; her zerresi şevk nurunun parıltıları içindedir.

976 Oysa Hak nurundan yoksun olan, güz mevsiminin altını üstüne getirdiği meyvesiz bahçeye benzer.

977 Gülü kalmaz, simsiyah dikenleri kalır. Saman yığını gibi sararır, özsüz, ürünsüz hâle gelir.

978 Ey Allahım, o bahçe ne kusur işledi ki bu canım elbiseler ondan ayrılıyor?

979 Kendini gördü. Kendini görmek, öldürücü bir zehirdir, a sınanıp denenen kişi, kendine gel!

980 Aşkıyla dünyanın ağladığı güzelin suçu ne ki dünya şimdi onu kendinden uzaklaştırıyor?

981 Suçu, eğreti bezekler, süsler takınmaktır. Bu güzel elbiseler benim malımdır diye iddia etmektir.

982 Harmanın bize ait olduğunu, güzellerin sadece tane toplayıcı olduğunu kesinkes bilsin diye onu geri alırız.

983 Bilsin ki o güzel elbiseler eğretiymiş, varlık güneşinden bir ışıkmış.

984 O güzellik, güç kudret, üstünlük, hüner, bu yana güzellik güneşinden sefer edip gelmiş.

985 O güneşin ışığı, yıldızlar gibi şu duvarlardan yine geri dönüp gider.

986 Güneşin ışığı, yerine yurduna dönüp gitti mi, her duvar, karanlık içinde, kapkara kalır.

987 Seni güzellerin yüzüne meftun eden şey, üç renkli camdan vuran güneş ışığıdır.

988 Rengârenk camlar, o ışığı bize böyle renkli olarak gösterir.

989 Rengârenk camlar kalmayınca, renksiz ışık seni şaşkına çevirir.

990 Işığı, camsız görmeye alış da cam kırılınca kör olmayasın.

991 Öğrenilmiş bilgiyle yetiniyorsun, gözünü başkasının kandiliyle aydınlatmışsın sen.

992 O da [ışığın] eğreti olduğunu, sana ait olmadığını anla diye kendi kandilini alıverir senden.

993 Elinden geldiğince çalışır şükredersen, tasalanma, sana bunun gibi yüzlercesini yine verir[71].

994 Ama şükretmediysen, [otur] kan ağla şimdi. Çünkü o güzellik, kâfirden uzak durur.

995 Küfreden toplumun amelleri boşa çıkar, iman eden toplumunsa özleri düzgündür[72].

996 Güzellik ve hüner, şükürsüz kişinin yanından kaybolur gider. Öyle ki bir daha asla ondan eser göremez.

997 Akrabalık, yabancılık, sevgi sarhoşluğu, bir daha hatırına gelmeyecek şekilde çekip gider.

998 Çünkü ey kâfirler, "*Amelleri boşa çıkar*" [demek], o muradın, her murat sahibinden uzaklaşması demektir.

999 Şükredici olanların, vefalıların [muradı] başka... Devlet ve ikbal onların ardı sıra gelir çünkü.

1000 Gelip geçici olan devlet, [insana] nasıl, nereden devlet verir? Ona özellik katan ancak gelecek olan devlettir.

1001 "*Borç verin*[73]" [âyeti uyarınca] bu devletten borç ver de gözünün önünde yüzlerce devlet gör.

1002 Kendi hatırın için şu içkiyi biraz azalt da karşında Kevser havuzunu bul.

1003 Devlet avı, vefa toprağına bir yudumcuk döken kişiden nasıl kaçabilir?

1004 [Allah] onların gönüllerini hoş eder, *hallerini düzeltir*[74]. Onlara verdiklerini, bitip tükendikten sonra yine verir.

1005 Ey ecel, ey köyü yağmalayan Türk! Bu şükredenlerden ne aldıysan geri ver, [der].

1006 [Ecel aldıklarını] geri verir, ama onlar onu kabul etmezler. Çünkü can elbisesiyle nimete ermişlerdir bir kere.

1007 Biz sufiyiz, hırkalarımızı attık, [oyunda] ütüldüğümüz için artık geri almayız [derler].

1008 Biz, [verdiklerimizin] karşılığını gördük; bunun karşılığı olarak bizden ihtiyaç da gitti, hırs da, garaz da.

1009 O acı ve öldürücü sudan çıktık. Tertemiz suya, Kevser pınarına ulaştık.

1010 A dünya, başkalarına ettiğin vefasızlığı, hileyi, çokça nazı,

1011 Karşılık olarak başına dökeriz senin, çünkü biz gazada şehit düşmüşleriz.

1012 Böylece şunu bil ki, tertemiz Allah'ın nice atılgan ve savaşkan kulları vardır.

1013 Onlar, dünya hilesinin bıyığını yolarlar da zafer burcunun üstüne otağlarını dikerler.

1014 Bu şehitler, yeni baştan gazi olurlar. Bu tutsaklar yeni baştan zafere ulaşırlar.

1015 "*Anadan doğma kör değilsen bizi gör*" diye yine yokluktan baş çıkarırlar.

1016 Böylece şunu bil ki yoklukta güneşler vardır. Burada güneş olan, orada ancak Süha yıldızı olabilir.

1017 [227b] A kardeş, yoklukta varlık nasıl olur? Zıt, zıddın içine nasıl gizlenir?

1018 [Allah] "*Ölüden diri çıkarır*[75]". Bil ki yokluk, kulluk edenlerin umududur.

1019 Ambarı boş ekinci, yokluk umuduyla sevinç içinde memnun değil midir?

1020 O [tohum] yokluktan gelip yeşerecek [diye ummaz mı?]. Manadan haberin varsa, anla bunu.

1021 Sen de her an, yokluktan bir anlayış, bir tat, bir huzur, bir iyilik bulmayı ummadasın.

1022 Bu sırrı açmaya izin yok, yoksa Abhaz'ı Bağdat'a çevirirdim.

1023 Demek ki Allah'ın yaratış hazinesi, yokluktur. Çünkü oradan her an bağışlarda bulunmaktadır.

1024 Allah Mübdi (örneksiz yaratan)'dir[76]. Örneksiz yaratan, kökü, temeli olmayan şeyden dalları çıkaran demektir.

Yokmuş gibi görünen varlık âlemiyle, varmış gibi görünen yokluk âleminin örneği

1025 [Allah] "yok"u muhteşem bir "var" şeklinde; "var"ı da "yok" şeklinde gösterdi.

1026 Denizi gizleyip köpüğü açığa çıkardı. Rüzgârı saklayıp tozu toprağı gösterdi sana.

1027 Toz toprak, bir minare gibi havada kıvrılır. Toprak, kendiliğinden yükseklere nasıl çıkabilir?

1028 A hastalıklı, toprağı yukarılarda görürsün, ama bir delille tarif etmeden rüzgârı göremezsin.

1029 Köpüğü her yana akıp giderken görürsün; ama deniz olmadan köpük hareket edemez ki.

1030 Köpüğü duygunla görürsün, denizi delille. Düşünce gizlidir, konuşma ortada.

1031 Biz, yok'u, var sanmışız; meğerse yok'u gören bir gözümüz varmış.

1032 Uyuklarken gören göz, hayalden, yoktan başka ne görebilir ki?

1033 Kuşkusuz sapıklıktan başımız dönmüş bizim; çünkü gerçek gizlenmiş, hayal meydana çıkmış.

1034 [Allah] bu yok'u gözümüzün önüne nasıl da dikmiş? O gerçeği gözümüzden nasıl da gizlemiş?

1035 Ey büyüler hazırlayan usta, aferin sana. [Nasıl da Haktan] yüz çevirenlere tortuyu duru gösterdin!

1036 Büyücüler, tacirlerin önünde ay ışığını [kumaş gibi] ölçüp [satarlar da] altın alıp kâr ederler.

1037 Böyle bir sarıp sarmalamayla gümüşlerini kaparlar. [Alıcıların] gümüşleri ellerinden gider, kumaş da hiç olur.

1038 Bu dünya büyücüdür[77], biz de ölçülmüş ay ışığını ondan satın alan o taciriz.

1039 O, büyücülercesine, ay ışığını çabucak ölçüp ondan beş yüz arşın kumaş çıkarır.

1040 A köle, ömür gümüşünü senden alıverince, gümüş gider, kumaş yok olur, kese boş kalır.

1041 [İşte o zaman] "*Ey tek ve bir Allah, şu üfürükçülerden elaman, şu düğümlerden elaman*" diye "*De ki ona sığınırım*[78]" [suresini] okuman gerekir.

1042 *O büyücü kadınlar düğümlere üfürürler. Onların galebesinden imdadıma yetiş, ey imdada yetişen Allahım.*

1043 Ama [o sureyi] amel diliyle de oku; çünkü söz dili gevşektir ey azizim.

1044 Bu zamanda senin üç yoldaşın vardır: Biri vefalı, ikisi gaddardır.

1045 [Gaddar olanın] biri dostlardır, öteki mal mülk. Vefalı olan üçüncüsü ise güzel amellerdir.

1046 Mal seninle, evlerden, köşklerden dahi dışarı çıkamaz. Dost seninle gelir, ama ancak mezarlığa kadar.

1047 Ecel günün gelip çattığında dostun sana hal diliyle der ki:

1048 *Buradan öteye yoldaş olamam seninle. Ancak mezarının başucunda bir süre durabilirim.*

1049 Ama amelin vefalıdır sana, onu kendine sığınak edin. Mezarın dibine dek gelir seninle çünkü.

Mustafa'nın -ona selâm olsun-
"Sana, diri olduğu halde seninle birlikte gömülecek bir dost gerek.
Sen, ölü olduğun halde o seninle gömülür.
İyiyse sana iyilik eder. Kötüyse seni de kötülüğe ulaştırır.
İşte bu dost, amelindir. Gücün yettiği kadar düzelt onu" hadisinin tefsiri.
Allah'ın elçisi doğru söylemiştir.

1050 Peygamber: *Bu yolda, amelden daha vefalı bir arkadaş yoktur,* dedi.

1051 *[Amelin] iyiyse sonsuza dek arkadaş olur sana. Kötüyse mezarında yılana döner.*

1052 A babacığım, doğruluk yolundaki bu amel ve kazanç, üstatsız nasıl kazanılabilir?

1053 Bir üstadın irşadı olmadan, dünyadaki en basit kazanç bile nasıl elde edilebilir?

1054 Bir süre sonra ya da ecelden sonra meyve verebilmesi için önce bilgi, sonra iş lâzımdır.

1055 Ey akıl sahipleri, meslek edinmede, o işin ehli olan, düzgün bir kişiden yardım isteyin.

1056 [228a] Ey kardeş, inciyi sedefin içinde ara; mesleği meslek sahiplerinden iste.

1057 Öğüt verenleri gördüğünüzde insafa gelin, öğrenmeye çalışın, çekinmeyin.

1058 Adam, dericilik yaparken eski püskü elbise giyse, bu onun efendiliğinden, adamlığından bir şey eksiltmez.

1059 Demirci, ocak başında yırtık pırtık elbise giydi diye, insanların önünde değeri, itibarı azalmaz.

1060 Öyleyse kibir elbisesini bedeninden çıkar da bir şey öğrenirken tevazu elbisesini giyin.

1061 İlim öğrenmenin yolu sözledir. Meslek bellemenin yoluysa işle.

1062 Yokluk istiyorsan o, sohbete bağlıdır. Ne dilin işe yarar onda, ne elin.

1063 Can, onun bilgisini bir başka candan alır. O, ne defterden öğrenilir ne de dilden.

1064 Sâlikin gönlünde o sırlar varsa, henüz onda o sırra ait bilgi yoktur demektir.

1065 [İlahi] ışık, bu sırları onun gönlüne açınca, işte o zaman Allah: "*[Senin göğsünü] açmadık mı?*[79]" buyurur.

1066 *Göğsünün içini yarıp açtık, göğsüne genişlik koyduk.*

1067 Sense onu, hâlâ dışarıda arıyorsun; süt sağılan [göğüs] sendeyken, başkalarından nasıl süt istiyorsun?

1068 Sende, bitip tükenmez bir süt kaynağı varken, ne diye çömlekte süt arıyorsun?

1069 A su tutup biriktiren! Denize ulaşan bir geçidin var senin. Kuyudan su çekmeye utan!

1070 "*[Göğsünü] açmadık mı?*" [ayeti, senin gönlünü] açmadı mı? Öyleyse nasıl oluyor da yine [gönlünün] açılmasını istiyor, dilencilik ediyorsun?

1071 Kendi içinde, gönlünün [nasıl] açıldığına bir bak da "Siz *görmezsiniz*[80]" kınaması seni de bulmasın.

"*O, sizinle birliktedir*[81]" [âyetinin] tefsiri

1072 Başının üstünde ekmek dolu bir sepet var. Sense kapı kapı dolaşıp bir dilim ekmek istiyorsun.

1073 Sersemliği bırak da kendi başınla ilgilen. Ne diye her kapıyı [çalıp duruyorsun], git gönül kapısını çal.

1074 Dizine kadar ırmağın içindesin, oysa kendinden habersiz, şundan bundan su istiyorsun.

1075 Önünde, ardında sana yardım edecek kadar su var. Gel gör ki gözlerin önünde de engel var, ardında da.

1076 At, uyluğunun altında; ama binici at arıyor. "*Ya peki bu ne?*" [deseler], "*At, ama at nerede?*" diyor.

1077 "*Hey, şu altında görünen at değil mi?*" [deseler], "*Evet, ama atı kim görmüş?*" diyor.

1078 Suya hasret, oysa su gözünün önünde. Suyun içinde, ama akıp giden sudan habersiz.

1079 Denizdeki inci gibi "*Deniz nerede?*" diyor. Sedefe benzeyen o hayal duvar olmuş ona.

1080 O, "Nerede?" deyişi perde kesilir ona. Güneşinin ışığını kesen bulut olur.

1081 Gözüne bağ olan, yine kendi kötü gözü. Gözünün önünden engeli kaldırması, ona engel olmuş.

1082 Kendi aklı, kendi kulağına tıkaç olmuş. A Hak şaşkını, aklını Hakk'a ver.

Mustafa'nın -ona selâm olsun-"Dertlerini tek bir dert haline getirenin öteki dertlerini Allah giderir. Dertleri darmadağın olanı hangi vadide helâk edeceğini umursamaz" hadisinin tefsiri

1083 Aklını her yana saçıp dağıttın. Oysa o saçma [düşünceler] bir tereye bile değmez.

1084 Her diken kökü, aklının suyunu emip çekerse, akıl suyun, meyvelere nasıl ulaşır?

1085 Haydi, o kötü dalı kesip buda; şu güzel dala su ver de tazele onu.

1086 Şimdi ikisi de yemyeşil, ama sonuna bak; bu, işe yaramaz hale gelir, ötekinden meyve biter.

1087 Bahçenin suyu buna helal, ötekine haramdır. Aradaki farkı sonunda görürsün vesselâm.

1088 Adalet nedir? Ağaçlara su vermek. Zulüm nedir? Dikene su vermek.

1089 Adalet bir nimeti yerli yerine koymaktır; su çeken her köke [su vermek] değil.

1090 Zulüm nedir? [Bir şeyi] uygunsuz yere koymak. Buysa ancak belâya kaynak olur.

1091 Hakk'ın nimetini cana ve akla ver. Karnı burulmuş, düğümlenip kalmış tabiata değil.

1092 Gam angaryasını bedenine yükle. O can çekişmeyi, gönlüne, canına çok yükleme.

1093 Yük dengini İsa'nın başına koymuşsun, eşekse çayırda hoplayıp zıplıyor.

1094 Kulağa sürme çekmek şart olmadığı gibi, gönül işini bedenden istemek de şart değildir.

1095 Eğer gönülsen, git naz et, zillet çekme. Yok eğer bedensen, şeker yeme, zehrin tadına bak.

1096 Zehir bedene yararlı, şekerse kötüdür. Öyleyse bedenin yardımcısız kalması daha iyi.

1097 [228b] Cehennemin odunu bedendir, onu küçült; bir dal yeşerirse git kes onu.

1098 Yoksa iki cihanda da Ebu Leheb'in eşi gibi odun hamalı olursun, odun.

1099 A delikanlı! İkisi de yeşil olsa bile, Sidre dalını odundan ayırt et.

1100 O dalın kökü yedinci göktedir. Bu dalın kökü ateşten ve dumandandır.

1101 Duyguya göre, görünüşte birbirlerine benzerler. Çünkü yanlış görmek, gözün, duygunun âdetidir.

1102 O, gönül gözünün önünde, meydandadır. Yoksulun çalışıp didindiği gibi çalış da gönle doğru gel.

1103 Ayağın yoksa bari kendini kımıldat da her azı, her çoğu gör.

"Yürürsen, yol açarlar sana. Yok olursan, varlığa yöneltirler seni" beytinin anlamı hakkında

1104 Züleyha kapıları her yandan kapattıysa da Yusuf çaba gösterip yine kaçacak bir yol buldu.

1105 Kilit ve kapı açıldı, yol göründü. Yusuf tevekkül ettiği için [bu belâdan] sıçrayıp kurtuldu.

1106 Şu âlemde de çatlak, yarık bir yer görünmüyor, ama Yusuf gibi gayretle koşmak gerek ki,

1107 Kilit açılsın, kapı görünsün, yersizlik yurdunda sizin de bir yeriniz olsun.

1108 A sınanıp denenen, bu dünyaya geldin, ama geldiğin yolu görüyor musun hiç?

1109 Sen bir yerden, bir vatandan geldin. Geldiğin yolu biliyor musun hiç? Hayır.

1110 Bilmiyorsan, bari yol yok deme. Bu çıkmaz yoldan bir gidiş yolu vardır bize.

1111 Düşünde, sevin içinde sağa sola gidiyorsun. Peki, o meydanın yolu nerede

hiç biliyor musun acaba?

1112 Sen o gözü kapa, kendini teslim et de kendini o eski şehirde gör.

1113 Ama bu yanda yüzlerce mahmur göz seni aldatarak gözünü bağlarken, gözünü nasıl kapatacaksın ki sen?

1114 Müşteri aşkıyla, büyüklük ve baş olma umuduyla gözünü dört açmışsın sen.

1115 Uyusan, düşünde müşteri görüyorsun. Kötü baykuş, düşünde viraneden başka ne görür ki zaten?

1116 Her an kıvrana kıvrana müşteri arıyorsun. Satacak neyin var ki senin? Hiç, hiç.

1117 Gönlünde bir ekmek, bir öğünlük yiyecek olsaydı, müşterilerden kurtulur giderdin.

Peygamberlik iddia eden kişinin hikâyesi: *"Ona, ne yedin de sersemledin, zırvalıyorsun?"* dediler. *"Bir şey bulsaydım da yeseydim, ne sersemlerdim, ne zırvalardım. Söyleyenler, onu söylemekle yükümlü bile olsalar ehlinden başkasına söylenen her iyi söze zırva derler çünkü"* dedi.

1118 Birisi: *Ben peygamberim, bütün peygamberlerden daha üstünüm*, diyordu.

1119 Boynunu bağlayıp padişahın huzuruna götürdüler. *Bu, Allah'ın elçisiyim diyor,* [dediler].

1120 Halk, bu nasıl bir hile, nasıl bir düzen, nasıl bir tuzaktır diye karıncalar, çekirgeler gibi adamın etrafına toplandırlar.

1121 *Eğer o, yokluk [âleminden] gelmiş bir elçiyse, [o zaman] hepimiz peygamberiz, hepimiz muhteşemiz,* [diyorlardı].

1122 *Biz de oradan buraya garip geldik. Ey edip! Sen neden seçilmiş biri olasın ki?*

1123 Siz de uykudaki çocuklar gibi gelmediniz mi? Yoldan, konaktan habersiz değil miydiniz?

1124 Siz konakları uykulu, sarhoş bir halde geçtiniz. Yoldan, yukarıdan, aşağıdan habersizdiniz.

1125 Bizse, beş [duyguyla] altı [yönün] ötesinden, beş [duyguya] altı [yöne] dek uyanık halde, hoşça geldik.

1126 Konakları, kökünden, temelinden gördük. Kılavuzlar gibi [yoldan] haberdardık, yolu biliyorduk.

1127 Padişaha: *Ona işkence et de, bir daha onun cinsinden hiç kimse böyle söz söyleyemesin*, dediler.

1128 Padişah, onu pek bitkin, pek zayıf, bir silleyle ölüverecek kadar çelimsiz gördü.

1129 *Nesini sıkıştırıp döveceksin, bedeni sırçaya dönmüş bunun*, [dedi].

1130 Ona güzellikle: "*Sen, ne diye böyle küstahça laflar ediyorsun?*" diye sorarım.

1131 Sertlik burada hiçbir işe yaramaz. Yumuşaklık, yılanı bile ininden çıkarır[82].

1132 [229a] İnsanları etrafından uzaklaştırdı. Padişah müşfik birisiydi, yumuşaklığı huy edinmişti.

1133 Sonra onu oturtup yerini yurdunu sordu. "*Neyle geçinirsin, nerede kalırsın?*" [dedi].

1134 [Adam]: *Padişahım, esenlik yurdundanım; bu kınanış yurduna o yoldan geldim*, dedi.

1135 *Ne bir evim var benim, ne oturup kalktığım kimsem. Balık karada yurt tutar mı hiç?*

1136 Padişah, yine şaka yollu: "*Ne yedin, yemek için ne hazırlığın var?*" dedi.

1137 *İştahın var mı? Sabahleyin ne yedin*

ki böyle sarhoşsun, böyle bol keseden atıyor, esip gürlüyorsun?

1138 [Adam]: "*Bayat veya taze bir ekmeğin olsaydı, peygamberlik iddia eder miydim hiç?*" dedi.

1139 Bu kavme karşı peygamberlik iddia etmek, dağdan gönül ummaya benzer.

1140 Hiç kimse, dağda, taşta akıl ve gönül aramaz. Zor bir inceliği anlamasını, kavramasını beklemez.

1141 [Dağ] sen ne dersen, aynısını tekrar eder. Alaycılar gibi [seninle] alay eder.

1142 Bu kavim nerede, [onlara] haber [vermek] nerde? Cansızdan kim can umar ki?

1143 Sen, kadından, altından haber vermeyegör; hepsi gümüşünü, başını senin önüne koyar.

1144 Filan yerde bir güzel seni çağırıyor, sana aşık olmuş, seni tanıyor biliyor [desen hemen gelirler].

1145 Ama Allah'tan bal gibi haber getirsen, "*A ahdine vefalı kişi, Allah'a doğru gel,*

1146 *Ölüm dünyasından [gerçek] hayata doğru yürü; mademki sonsuz olmak mümkün, fani olma o zaman*" desen,

1147 Kanına girmek isterler, canına kast ederler. [Üstelik] bunu dini ve marifeti [koruma] hamiyetinden de yapmazlar.

Halkın, kendilerini Hakk'a ve ebedî abıhayata çağıran Allah'ın velilerine düşmanlığının ve yabancılığının nedeni

1148 Ne var ki eve barka yapışıp kalmaları yüzünden, bu anlatılanları dinlemek onlara acı gelir.

1149 Bir bez parçası eşeğin yarasına sımsıkı yapıştığında, onu oradan parça parça çekip çıkarmak istesen,

1150 Eşek acısından muhakkak çifte atar. Ondan sakınan kişiye ne mutlu...

1151 Hele bir de elli yerinde yarası, her yaranın üstüne bağlanmış ıslak bir bez varsa...

1152 Ev bark o beze benzer, bu hırs da yaraya. Hırsı çok olanın yarası da çok olur.

1153 Baykuşun yuvası ancak viranede olur. Bağdat'ın, Tabes'in güzelliklerini duymaz bile.

1154 Padişahın doğanı yoldan çıkıp gelse, bu baykuşlara, padişahtan yüzlerce haber getirse,

1155 Başkenti, bahçeleri, ırmakları anlatsa, işte o zaman yüzlerce düşman alaya alır onu.

1156 *Doğan ne getirdi? Eski masal*[83]*! Saçma sapan şeylerle, boş laflarla söz dokuyor,* derler.

1157 Eski de kendileridir, sonsuza dek çürümüş olan da. Yoksa o soluk, eskiyi bile yenileştirir.

1158 Eski ölülere can verir; akıl tacı, iman ışığı bağışlar.

1159 Seni soylu atın sırtına bindiren, can bağışlayan o gönül çelen güzelden gönlünü çekme.

1160 O taçlar bahşeden, başı yüce kişiden başını çevirme, çünkü o, gönlünün ayağındaki yüzlerce düğümü çözer.

1161 Ama ben kime söyleyeyim? Bütün köy içinde bir diri hani? Abıhayata doğru koşan hani?

1162 Sen, daha uğradığın ilk horluk yüzünden aşktan kaçıyorsun. Zaten aşktan yana bir addan başka ne bilirsin ki sen?

1163 Aşkın yüzlerce nazı, tekebbürü vardır. Aşk, yüzlerce naza [katlanarak] ele geçer ancak.

1164 Aşk vefalı olduğu için, vefalı olanı satın alır. Vefasız arkadaşa dönüp bakmaz bile o.

1165 İnsan ağaca benzer, kökü, ahde vefadır. Gayretle bakıp korumak lâzım kökü.

1166 Çürük ahit, çürümüş köktür; meyveden, güzellikten kesilmiştir.

1167 Ağacın dalları, yaprakları yeşil olsa da kök çürümüşse yeşilliğin yararı yoktur.

1168 Oysa hiç yaprağı kalmasa da kökü olsa, sonunda yine yüzlerce yaprakları elini çıkarıp uzatır.

1169 Sen adamın bilgisine aldanma, ahde vefasına bak. Çünkü bilgi kabuğa benzer, ahde vefaysa onun içine.

Kötülük işleyen adam, kötülükte karar kılıp iyi işler işleyenlerin ikbalinden eser gördü mü Şeytan kesilir. Şeytan gibi kıskançlığından iyiliğe engel olur. Hani harmanı yanan, herkesin harmanı [229b] yansın ister ya işte öyle. "*Namaz kılan kulu engelleyeni gördün mü?*[84]"

1170 Ahde vefalı olanların bir yarar elde ettiğini görünce, Şeytan gibi kıskanmaya durursun.

1171 Kendi mizacı, tabiatı zayıf ve hasta olan, hiç kimsenin sağlıklı ve sağlam olmasını istemez.

1172 İblisçe bir kıskançlığa [düşmek] istemiyorsan, iddia kapısından vefa dergâhına gel.

1173 Madem vefan yok, hiç olmazsa ondan dem vurup durma, Çünkü sözün çoğu, "bizlik, benlik" iddiasından ibarettir.

1174 Gönüldeki bu söz, özlerin ürünüdür. Can özü, susmakla yüzlerce kez gelişip serpilir.

1175 [Söz] dile geldi mi öz harcanır. Az harca da o güzelim öz kalsın.

1176 Az konuşan adamın, büyük, derin düşüncesi vardır. Ama söz söyleme kabuğu kalınlaşınca öz kaybolur gider.

1177 Kabuk kalınlaştıkça, öz incelir. Öz olgunlaşıp güzelleşince de kabuk incelir.

1178 Hamlıktan kurtulan şu üç şeye, cevize, bademe, fıstığa iyice bir bak.

1179 Kim isyan ederse, Şeytan'a döner de iyilerin devletini, ikbalini kıskanır.

1180 Allah'a karşı ahdine vefa gösterirsen, Allah da keremiyle sana olan ahdini korur.

1181 Oysa sen Allah ahdine vefadan gözünü yummuşsun. "*Beni anın, ben de sizi anayım*[85]" [âyetini] duymadın mı?

1182 Kulak ver, "*Ahdime vefa edin*" [âyetini] duy da dosttan sana "*Ahdinize vefa edeyim*[86]" [nidası] gelsin.

1183 A hüzünlü kişi! Nedir bizim ahdimiz, borcumuz? Toprağa kuru tohum ekmeye benzer bu.

1184 [O tohumdan] ne toprağa bir parlaklık ve semizlik gelir; ne de toprak sahibine bir zenginlik.

1185 Bu ancak "*Bana bundan gerek, bunun aslını yokluktan sen verdin*" diye işaret vermektir.

1186 Onu yedim, tohumunu da "*Bu nimeti bize yine ver*" diye işaret olarak getirdim [demek olur].

1187 Öyleyse kuru duayı bırak a iyi talihli. Ağaç [yetiştirmek için] tohum saçmak gerek.

1188 Tohumun yoksa, Allah o dua yüzünden sana "*Ne de güzel çalışmış*" [dedirtecek] bir fidan bağışlar.

1189 Tıpkı Meryem gibi... Derdi vardı da tohumu yoktu hani. Hüner sahibi [Allah]

o fidanı yeşertiverdi.

1190 O himmet sahibi kadın vefalı olduğundan, Allah, o istemeden yüzlerce murat verdi.

1191 Ahde vefalı olan topluluk, her sınıf insana üstün kılındı.

1192 Denizler, dağlar onlara boyun eğdi. Dört unsur o topluluğa kul köle oldu.

1193 Bu, inkârcılar apaçık görsünler diye, işaret olarak [Allah'ın] bir bağışıdır.

1194 Onlara verilen gizli bağışlar, ne duygulara sığar, ne söze gelir.

1195 Zaten iş, sonsuz ve sürekli olan, ne kesilen ne de geri alınan o keremlerdedir.

Yakarış

1196 Ey azıklandıran, sağlamlık ve kararlılık veren [Allahım], halkı şu kararsızlıktan kurtar.

1197 İki büklüm olmuş nefse, sebat edilecek işte dayanma gücü ver.

1198 Onlara sabır ver, terazilerinin [iyilik] kefesini ağırlaştır. Onları [puta benzer] suretler yapanların hilesinden kurtar.

1199 Ey Kerim! Onları kıskançlıktan alıkoy da kıskançlık yüzünden taşlanmış Şeytan"a dönmesinler.

1200 Halk, gelip geçici mal mülk ve beden yüzünden, kıskançlık [ateşi] içinde yanıp tutuşmakta.

1201 Padişahlara bir baksana... Ordular sevk ediyor, kıskançlıktan kendi akrabalarını dahi öldürüyorlar.

1202 Pisliğe bulanmış sevgililere âşık olanlar, birbirlerinin canına, kanına kastediyorlar.

1203 Vis ile Ramin'i, Husrev ile Şirin'i oku[87]. O ahmaklar, kıskançlıklarından neler yapmışlar bir bak.

1204 İşte âşık da yok oldu, maşuk da. Zaten, ne kendileri bir şeydi, ne hevesleri.

1205 O tertemiz Allah, yoklukları birbirine çalar da yokluğu yokluğa [böyle] âşık eder.

1206 Gerçekten gönül olmayan gönülde kıskançlıklar baş gösterir. Var olan, yok olanı böyle çaresiz, âciz bırakır.

1207 Kadınlar herkesten daha müşfiktirler ama iki kuma kıskançlıktan birbirini yer.

1208 Zaten taş kalpli olan erkekler kıskançlıkta hangi mertebedirler [var sen düşün].

1209 Şeriat, [kötülüğü gidermek için] güzel bir afsun okumasaydı, herkes rakibinin bedenini parçalardı.

1210 Şeriat, kötülüğü gidermek için bir hüküm verir de Şeytan'ı hüccet şişesine tıkar.

1211 Tanıkla, yemin verişle, yemin bozuşla o fodul Şeytan'ı, şişeye sokar.

1212 [230a] [Şeriat] iki zıttı da memnun eden bir teraziye benzer. Gerçekten de şaka ile ciddi olanın arasını bulur.

1213 Şeriatı kesinlikle kileyle terazi gibi bil. Düşmanlar onun sayesinde savaştan, kinden kurtulurlar.

1214 Terazi olmasaydı, o düşman, çekişmekten, haksızlığa uğrama ve aldatılma kuruntusundan nasıl kurtulurdu?

1215 Demek ki bu murdar, çirkin ve vefasız [dünyada] bunca kıskançlık, düşman ve cefa vardır.

1216 Cinler ve insanlar böyle kıskançlığa kapıldıktan sonra [dünyada] ikbale, devlete nasıl ererler?

1217 O şeytanlar, zaten öteden beri kıskançtırlar; yol kesmekten bir an olsun geri durmazlar.

[1218] İsyan [tohumu] eken Âdemoğulları da kıskançlık yüzünden Şeytan'a dönmüşlerdir.

[1219] Kuran'dan oku; insan şeytanları, Allah çarpınca Şeytan'la [nasıl] hemcins olmuşlar[88].

[1220] Şeytan, fitne çıkarmada acze düştü mü, bu insan [şeytanlarından] yardım ister.

[1221] *Siz bizimle dostsunuz, hele bize bir yardım... Siz bizim tarafımızdansınız, bizim tarafımızı tutun,* [der].

[1222] Dünyada birisinin yolunu vuracak olsalar, her iki cins şeytan da sevinirler.

[1223] Birisi de canının onlardan kurtarıp dinde yükseldi mi, o iki kıskanç ağıt yakmaya başlarlar.

[1224] Edepli biri, bir kimseye akıl vermeye görsün, ikisi de kıskançlık dişini sıkmaya dururlar.

Padişahın, peygamberlik davasına kalkışan kişiye: "Gerçek peygamber olan, [Peygamberliği] sabit bulunan kimsenin katında, insana bağışlayacağı nesi vardır ya da kendisiyle görüşen ve ona hizmet eden kişiler, dille verdiği öğütten başka ondan ne ihsan elde ederler?" diye sorması

[1225] Padişah: "*Hiç değilse vahiy nedir, peygamber olan ne elde eder? [onu söyle]*" diye sordu.

[1226] [Adam]: "*Peygamberin, elde etmediği ne vardır ki? Onun ulaşmadığı hangi devlet kaldı ki?*" dedi.

[1227] Farz edelim ki peygamberin vahyi, bir hazine değil. Bal arısının gönlüne vahyedilenden de aşağı değil ya.

[1228] "*[Rabbin] bal arısına vahyetti*[89]" [âyeti] geldi de onun vahiy evi tatlılarla doldu.

[1229] O yüce ve ulu Hakk'ın vahyinin ışığıyla, âlemi balmumuyla, balla doldurdu.

[1230] "*Biz onu yücelttik*[90]" [âyetine mazhar] olan, yücelere gidene [gelen] vahiy, arıdan aşağı kalır mı hiç?

[1231] Sen, "*Biz sana Kevser'i verdik*[91]" [âyetini] okumadın mı? [Okuduysan] niye böyle kupkuru, susuz kalakaldın?

[1232] A hastalıklı, yoksa sen Firavun musun da Kevser, sana Nil gibi kan kesilip acılaşmış.

[1233] Tövbe et, sukabağında Kevser suyu bulunmayan her düşmandan uzaklaş.

[1234] Kimin yüzünü Kevser suyuyla kızarmış görürsen onunla ülfet et, huyuyla huylan. Çünkü Muhammed huyludur o.

[1235] Böylece "*Allah için sever*[92]" [zümresinden] sayıl, Ahmed ağacında yetişen elma ondadır çünkü.

[1236] Kimin dudağını Kevser suyundan kuru görürsen, ölüm gibi, sıtma gibi düşman belle onu.

[1237] Baban da olsa, anan da olsa [onları düşman bil], çünkü onlar gerçekte senin kanını içmektedirler.

[1238] Bu sireti, Hak Halil'inden öğren. O, en önce babasından uzaklaşmıştı.

[1239] Böylece, Allah katında, "*Allah için buğz eder*" [zümresinden] ol ki aşkın kıskançlığı seni de kınamasın.

[1240] "Lâ" ve "illallah"ı söylemedikçe, bu yolun güzergâhını bulamazsın.

Sevgilisine, hizmetlerini, vefalarını sayıp döken aşığın hikâyesi. Uzun geceler nasıl yanının yatak görmediğini[93], uzun günler boyunca azıksız kaldığını, susuzluktan ciğerinin yandığını anlatıp: *"Bundan başka bir hizmet bilmiyorum, başka bir hizmet varsa bana yol göster. Ne emredersen boyun eğerim. Halil gibi ateşe girmek de olsa, Yunus gibi balinanın ağzına düşmek de olsa, Circis gibi yetmiş defa öldürülmek de olsa, Şuayb gibi ağlamaktan kör olmak da olsa"* demesi. Peygamberlerin -onlara selâm olsun- vefaları, canlarıyla oynayışları hesaba sığmaz. Sevgilisinin ona cevap vermesi

1241 [230b] Âşığın biri, sevgilisinin yanında hizmetlerini, yapıp ettiklerini sayıp döküyordu.

1242 Senin için şöyle yaptım, böyle ettim; şu savaşta oklar, mızraklar yedim, [diyordu].

1243 Malım gitti, gücüm gitti, adım sanım gitti. Aşkın yüzünden başıma nice mutsuzluklar geldi.

1244 Hiçbir sabah, beni uyumuş, güler bir halde bulmadı. Hiçbir akşam, beni üstüm başım düzgün bir halde bulmadı.

1245 Acıdan, tortudan yana ne tatmışsa, ayrıntılı olarak bir bir sayıyordu ona.

1246 Sevgilisini minnete sokmak için değil, aksine sevgisinin doğruluğuna yüzlerce tanık göstermek için yapıyordu bunu.

1247 Akıllıya bir işaret yeter yetmesine ama âşıkların susuzluğu [bir işaretle] geçip gider mi hiç?

1248 [Âşık] bıkıp usanmadan sözünü tekrar eder. Balık bir işaretle tertemiz suya kanar mı?

1249 O eski dert hakkında yüzlerce söz söylüyor, sonra da "*Daha tek kelime etmedim*" diye sızlanıyordu.

1250 İçinde, ne olduğunu bilmediği bir ateş vardı. Sadece mum gibi, onun haratiyle ağlıyordu.

1251 Sevgilisi: *Bunların hepsini yaptın, ama kulağını iyice aç da bir güzel dinle*, dedi.

1252 Aşkın ve sevginin, aslının aslı olanı yapmadın sen. Bu yaptıkların sadece ayrıntılardan ibaret.

1253 O âşık sevgilisine: "*Söyle, dedi, o asıl nedir?*" [Sevgilisi]: *Onun temeli ölmektir, yok olmaktır*, dedi.

1254 *Sen hepsini yaptın, ama ölmedin, dirisin. Haydi, canıyla oynayan bir âşıksan öl*, dedi.

1255 [Âşık] hemen o anda uzanıp can verdi. Gül gibi, güle oynaya başını verdi.

1256 O gülüş, ârifin meşakkatsiz canı ve aklı gibi, ebedî bir duruşla âşığın [yüzünde] kaldı.

1257 Ay ışığı, her iyiye, her kötüye vurdu diye kirlenecek değil ya.

1258 O [ışık], akıl ve can ışığının Allah'a döndüğü gibi, bütün [kirlerden] arınmış halde aya geri döner.

1259 Yoldaki pisliklere ışığı vursa da temizlik sıfatı yine ayın üstünde kalır.

1260 Yoldaki o pislikler, bulaşıklar yüzünden ışığın tabiatında pis bir damar belirmez.

1261 Güneşin ışığı "*Geri dön*[94]" [emrini] duyar da derhal aslına geri döner.

1262 Ne çöplüklerden bir utanç kalır üstünde, ne gül bahçelerinden bir renk.

1263 Göz ışığı da, ışığı görmüş olan da [aslına] geri döner de ovalar, çöller onun sevdasıyla kalakalırlar.

Birisi, ârif bir bilgine: "Bir kimse, namazda sesli sesli ağlasa, ah edip inlese namazı bozulur mu?" diye sordu. [Bilgin]: *"Onun adı gözyaşıdır. O ağlayan ne görmüştür de [ağlamıştır, ona bakmak lazım]"* diye cevap verdi. Allah şevkiyle veya bir günahına pişmanlığından ağlarsa bozulmaz. Hatta daha da olgunlaşır. Çünkü *"Kalp huzuru olmadan namaz olmaz."* Bedenindeki hastalığı veya evladının ayrılığını görüp ağladıysa namazı bozulur. Çünkü namazın temeli, bedenden, evlattan vazgeçmektir. İbrahim gibi hani... Namazının tam olması için oğlunu kurban ediyor, bedenini Nemrud'un ateşine atıyordu. Mustafa'ya -ona selâm olsun - "İbrahim'in dinine uy[95], İbrahim'de sizin için güzel bir örnek vardır[96]" hasletine uyması için emir gelmişti.

1264 Adamın biri, müftüye gizlice sordu: *"Birisi namazda inleyerek ağlasa,*

1265 *O namazı bozulur mu acaba? Yoksa namazı geçerli ve tam mıdır?"*

1266 [Müftü]: *Gözyaşı ne adına [aktı?] Ne gördü de ağladı, ona bakarsın.*

1267 *Gizlide ne gördü de, gözyaşları pınarlarından akmaya başladı?*

1268 *O yalvarıp yakaran kişi, eğer öte dünyayı görmüşse, o namaz onun iniltisiyle canlılık kazanır.*

1269 *Ama o ağlayış, bedenin rahatsızlığından, yastan kederdense, ip kopmuş iğ kırılmış demektir.*

Bir mürit, şeyhin huzuruna girdi. Bu şeyh [sözüyle], yaşça ihtiyar olanı değil, tam tersine akıl ve bilgi yönünden ihtiyar olanı kast ediyorum. İsa -ona selâm olsun- beşikte de olsa, Yahya -ona selâm olsun- çocukların mektebinde de olsa [ihtiyardır.] Mürit, şeyhi ağlarken gördü de ona uyup ağladı. [231a] İşi bitip dışarı çıkınca, şeyhin halini daha iyi bilen bir başka mürit, gayrete gelip çabucak arkasından koştu. Ona: *"A Kardeş, Allah için sana söylemiş olayım, dedi, sakın ola Şeyh ağlıyordu, ben de ağladım diye düşünme, [böyle bir] söz söyleme. Otuz yıl riyasız riyazet çekmek, sarp yokuşlardan, canavarlarla dolu denizlerden, aslanlarla, kaplarla dolu yüce dağlardan aşmak gerek ki o şeyhin ağlayışına ulaşasın, belki de ulaşamazsın bile. Eğer ulaşabilirsen 'Yeryüzü bana dürüldü' diye çokça şükretmelisin."*.

1270 Bir mürit, pirin huzuruna çıktı. Pir, ağlamada, bağırıp çağırmadaydı.

1271 Mürit, şeyhi ağlarken görünce, ağlamaya başladı, gözlerinden yaşlar aktı.

1272 Bir arkadaş, arkadaşına gülünç bir şey anlatsa, kulağı duyan bir kere güler, sağır iki kere.

1273 İlki, insanların güldüğünü görüp, onları taklit ederek, gösteriş olsun diyedir.

1274 Sağır, o sırada onlar gibi güler, ama gülenlerin halinden habersizdir.

1275 "*Ne oldu da güldünüz?*" diye sorar. Anlayınca, ikinci kez güler.

1276 Demek ki taklitçi de başına vuran o sevinç içinde sağıra benzer.

1277 Şeyhin ışığı vurur, kaynak şeyhtendir. O sevinç feyzi müritten değil, şeyhtendir.

1278 Bu [durum] sepetteki su, camdaki ışık gibidir. Bunu kendilerinden bilmeleri eksikliklerindendir.

1279 O inatçı [sepet] sudan çıkınca, içindeki güzelim suyun ırmaktan olduğunu anlar.

1280 Cam da, gün batımıyla birlikte, o ışıltıların, parlamakta olan güzel aydan olduğunu bilir.

1281 "*Kalk*[97]" buyruğu gözünü açınca, seher vakti gibi ikinci kez güler.

1282 Bu kez, taklit yüzünden olan önceki gülüşüne güleceği gelir.

1283 *Bunca uzun, ırak yollardan geldim. Demek, gerçek buymuş, demek sırlar gizemler bunlarmış*, der.

1284 *Oysa ben, körlüğümden, kendimden uzak bir halde nasıl da o vadide sevinip heyecanlanıyordum.*

1285 *Ben ne hayaller kuruyordum, oysa o neymiş? Zayıf anlayışım, bana eksik bir resim göstermiş.*

1286 Yoldaki çocukta adamların düşüncesi ne gezer? Nerede onun hayali, nerede dosdoğru gerçek?

1287 Çocukların aklı fikri ya dadıdadır, ya sütte. Ya kuru üzümle cevizdedir, ya ağlayıp bağırmada?

1288 O taklitçi, ince konulara da girse, deliller de getirse, yine o hasta çocuğa benzer.

1289 Delil getirmede, güçlükleri çözmede derinleşmeye çalışması, onu doğru görüşten uzaklaştırır.

1290 Sırrına, içyüzüne sürme olan sermayeyi götürür de güçlük çözmede kullanır.

1291 A taklitçi, Buhara'dan dön, horluğa hakirliğe yürü de aslan gibi bir adam ol.

1292 Böylece kendi içinde, safları yaran [yiğitlerin] meclislerinde "*Bir şey anlamazlar'a*[98] döndüğü bir başka Buhara gör.

1293 Haber ulağı, karada pek hızlı koşucudur ama denize geldi mi damarları kopar.

1294 O, sadece "*Biz onları karada taşıdık*[99]" [hükmüne ulaşmıştır]; asıl er olan, denizde taşınandır.

1295 A kuruntuya kapılan, görüntüye rehin olan, padişahın nice bağışları vardır, koş.

1296 O safdil mürit de, taklit yüzünden, o değerli zata uymuş ağlıyordu.

1297 O da sağır adamın taklidi gibi bir ağlayış gördü ama sebebinden habersizdi.

1298 Pek çok ağladıktan sonra, şeyhi tazim edip gitti. Şeyhin bir has müridi arkasından çabucak yetişti.

1299 *A görüş sahibi şeyhin ağlamasına uyup bulut gibi habersizce ağlayan*, dedi.

1300 *A vefalı mürit, [ağlaman] Allah için olsun, Allah için, Allah için... Gerçi taklitten de yararlanırsın ama,*

1301 *[Sakın], o padişahın ağladığını görünce ben de onun gibi ağladım, demeyesin. Çünkü bu münkirliktir.*

1302 *Bilgisizlikle, taklitle, zanla dolu ağlayış, o güvenilir kişinin ağlaması gibi değildir.*

1303 *Sen [onun] ağlayışını [kendi] ağlayışınla kıyaslama. Bu ağlayışla o ağlayış arasında uzun bir mesafe var.*

1304 *O ağlayış, otuz yıllık mücahededen sonraki ağlayıştır. Akıl, oraya asla erişemez.*

1305 *Onunla akıl arasında yüz konak vardır. Aklın, o kafileden haberdar olduğunu sanma.*

1306 [231b] *Onun ağlayışı, ne üzüntüdendir, ne neşeden. Güzellik kaynağı olan, güzelliğin ta kendisi olan ağlayışı sadece ruh bilir.*

1307 *Onun ağlayışı da, gülüşü de o yandandır. Aklın kuruntu ettiği şeylerden uzaktır o.*

1308 *Onun gözyaşı da gözüne benzer. Görmeyen göz [gören] göz [ile bir] olur mu hiç?*

1309 *Onun gördüğüne, ne aklın kıyasıyla, ne de duyular yoluyla dokunmak mümkün değildir.*

1310 Işık uzaktan görünür görünmez gece kaçar. Peki, gecenin karanlığı, ışığın halini nasıl bilecek?

1311 Sinek, sert rüzgârdan kaçar. Peki, sinek rüzgârların tadını nasıl bilecek?

1312 Öncesi olmayan (kadîm) gelince sonradan olan (hâdis) anlamsız olur. Peki, sonradan olan, öncesi olmayanı nereden bilecek?

1313 Öncesi olmayanın [ışığı] sonradan olana vurunca, onu kendinden geçirir. Yok edince de kendi rengine boyar.

1314 İstersen bunun yüzlerce benzerini bulabilirsin. Ama benim [daha fazlasını anlatmaya] rağbetim yok, a yoksul.

1315 Şu "*Elif lâm mim*" ve "*Hâ mim*[100]", bu harfler, bilgide, anlayışta Musa'nın asasına benzer.

1316 [Öteki] harfler de dışarıdan bu harflere benzerler, ama bunların sıfatlarına karşı âcizdir onlar.

1317 Denemek için eline sopa alanın sopası, iş zamanı, nasıl [Musa'nın] asası gibi olabilir?

1318 Bu soluk, Mesih'e aittir; genişlikten veya üzüntüden meydana gelen herhangi bir üfürük ve soluk değildir.

1319 Bu "*Elif lâm mim*", bu "*Hâ mim*" insanların sahibinin katından gelmiştir a babacığım.

1320 Her elif lâm ne diye benzesin ki buna? Canın varsa ona bu gözle bakma.

1321 A ulu kişi, gerçi bunun da terkibi harflerdendir, üstelik halkın [sözlerinin] terkibine de benzer.

1322 Muhammed de etten, deriden meydana gelmiştir. Nitekim her beden terkip bakımından onun cinsindendir.

1323 Eti vardır, derisi vardır, kemiği vardır. Ama hiç bu [bedenin] terkibiyle ötekiler bir olur mu?

1324 Mucizeler onun terkibinde meydana gelmiştir de karşısında bütün terkipler mat olmuştur.

1325 Kitap'taki "*Hâ mim*" terkibi de bunun gibi, pek yücedir; ötekilerse aşağıda.

1326 Çünkü bu terkipten, çaresizlik, âcizlik zamanında sura üfürülmüş gibi hayat meydana gelir.

1327 "*Hâ mim*", Allah'ın yardımıyla [Musa'nın] asası gibi ejderhaya döner, denizi yarar.

1328 Görünüşü, başka görünüşlere benzer, ama ekmek somunu, ay değirmisinden çok uzaktır.

1329 Onun ağlaması, gülmesi, konuşması kendinden değildir[101]. Bunlar Allah'ın huyudur.

1330 Ahmaklar, görünüşe takılıp kaldıkları için, o incelikler onlardan pek gizli kalmıştır.

1331 İster istemez, maksattan habersiz kalmışlardır. O incelikler de itirazları yüzünden elden yitip gitmiştir.

Hanımının eşeğiyle şehvetini gideren cariyenin hikayesi. Cariye, keçiye, ayıya öğrettikleri gibi eşeğe de insanlar gibi şehvet gidermeyi öğretmişti. Ölçüyü kaçırmasın diye aletine bir kabak geçiriyordu. Hanımı, bundan haberdar oldu. Ama kabağa dikkat etmedi. Bir bahaneyle cariyeyi uzak bir yere yolladı. Eşekle kabak olmadan birleşti de rezilce öldü. Cariye ansızın çıkageldi: *"A benim canım, a benim aydın gözüm, aleti gördün de kabağı görmedin mi? Aleti gördün de ötekini görmedin mi?"* diye feryat etti. Her eksikli, yerilmiştir. Yani her eksik bakış ve anlayış yerilmiştir. Yoksa, görünüşte bedenleri kusurlu olanlara acınmıştır, yerilmemiştir onlar. *"Köre güçlük yok*[102]*"* [âyetini] okusana. [Bu âyet], güçlüğü de, laneti de, azarlamayı da, gazabı da gidermiştir.

1332 Bir cariye, şehvetinin çokluğu, isteğinin aşırılığı yüzünden bir eşeği üstüne çekmişti.

1333 O eşeği, birleşmeye alıştırmış, eşek de insanla birleşmeyi öğrenmişti.

1334 O düzenbazın bir kabağı vardı. [Birleşme] ölçülü olsun diye onu eşeğin aletine geçirirdi.

1335 O karı, birleşme sırasında aletin yarısı içeri girsin diye kabağı alete takardı.

1336 [232a] Çünkü eşeğin aleti tümüyle içeri girse, rahmi de mahvederdi, bağırsakları da.

1337 Eşek durmadan zayıflıyordu. Hanımı, "*Bu eşek niye iğne ipliğe döndü böyle?*" diye çaresiz kalmıştı.

1338 Onu böyle zayıflatan hastalık nedir diye eşeği nalbantlara gösteriyordu.

1339 Onda hiçbir hastalık ortaya çıkmadı. Hiç kimse bu işin sırrına erip haber veremedi.

1340 [Kadın] gayretle araştırmaya koyuldu. Her an araştırmaya hazır haldeydi.

1341 [İnsanın] canı, çalışıp çabalamaya kul köle olmalı. Çünkü iyice arayan bulur[103].

1342 Eşeğin durumunu araştırıp dururken, o nergisçiği eşeğin altına yatmış olarak gördü.

1343 Kapı aralığından bu hâli görünce, bu iş kocakarının pek acayibine gitti.

1344 Eşek, erkeklerin akıl ve örf yoluyla kadınlarla birleştikleri gibi cariyeyle birleşmişti.

1345 Kıskançlığa kapıldı. *Mademki bu iş mümkün, öyleyse ben buna daha lâyığım, çünkü eşek benim malım*, dedi.

1346 Eşek eğitimli ve alışıktı. Sofra kurulmuş, kandil yakılmıştı.

1347 Görmezden gelip evin kapısını çaldı. "*Ey cariye, daha ne zaman kadar ahırı süpürüp duracaksın?*" [dedi.]

1348 Bunu, işin üstünü örtmek için, "*Ey cariye, ben geldim, kapıyı aç*" demek için söylüyordu.

1349 Sustu, cariyeye bir şeycikler demedi. Kendi tamahı yüzünden sırrı gizledi.

1350 Bunun üzerine cariye bütün fesat aletlerini sakladı. İlerleyip kapıyı açtı.

1351 Yüzünü ekşitti, iki gözü iki çeşme, orucum dercesine dudaklarını yaladı.

1352 Elinde yumuşak bir süpürge, "*Hayvan yatsın diye ahırı süpürüyordum ben*" [dedi].

1353 Elinde süpürge, kapıyı açınca hanımı dudak altından: *Seni usta, seni*, dedi.

1354 *Yüzünü ekşittin, elinde de süpürge ha...*

Peki, o arpadan kesilmiş eşeğin hali ne öyle?

1355 *İşi yarıda kalmış, kızgın, aleti sallanmada. Seni beklemekten iki gözü kapıda kalmış.*

1356 Bunları ağız ucuyla söyleyip [olup biteni] cariyeden gizledi. O an için ona suçsuzmuş gibi iyi davrandı.

1357 Ondan sonra: *Çarşafını üstüne al, falanca eve git, benden haber götür*, dedi.

1358 Şöyle söyle, böyle böyle yap. Her neyse ben kadınların macerasını kısa kesiyorum...

1359 Sen anlatılmak istenilenin özünü al. O iffetli kocakarı, cariyeyi yola saldı.

1360 Şehvet sarhoşluğuyla neşe içindeydi. Hemencecik kapıyı kapattı, kendi kendine diyordu ki:

1361 *İşte yalnız kaldım, şükredip çığlık atsam yeridir. [Tamını buldum] iki hisseden de kurtuldum dört hisseden de.*

1362 Sevinçten kadının keçileri bini bulmuştu sanki. Eşeğe [duyduğu] şehvet ateşiyle kıvranmadaydı.

1363 Keçi de ne ki? O şehvet keçiye çevirmişti onu. Sersemin keçiye dönmesine şaşılmaz ya.

1364 Şehvete kapılmak, gönlü sağır eder, kör eder de eşek ona Yusuf gibi görünür, ateş de ışık.

1365 Ateşle sarhoş oldukları halde, yine ateş arayan nice kimseler vardır ki kendilerini mutlak ışık sanırlar.

1366 Onu ancak bir Allah kulu veya Hakk'ın bir cezbesi yola getirip [gönül] yaprağını çevirebilir.

1367 Böylece anlar ki, o ateşten hayal, yol üzerinde eğreti bir haldir ancak.

1368 Hırs, çirkinleri güzel gösterir. Yol afetleri arasında şehvetten daha kötüsü yoktur.

1369 [Şehvet] yüz binlerce iyi adı kötüye çıkarmış, yüz binlerce akıllıyı aptala çevirmiştir.

1370 Bir eşeği Mısırlı Yusuf gibi gösterirse, [kim bilir] Yusuf'u nasıl gösterir o çıfıt?

1371 Büyüsüyle, dışkıyı bal gibi gösterir sana. Sana baskın çıktığında balı nasıl gösterir artık [sen düşün].

1372 Şehvet, yemekten olur; yemeyi azalt. Ya da nikâhlan da kötülükten kaç.

1373 Yiyip içtin mi şehvet seni hareme çeker. Hiç kuşkusuz [her] gelire bir de gider lâzım.

1374 Öyleyse nikâh, Şeytan seni belâya düşürmesin diye "lâhavle ve lâ" [çekmeye] benzer.

1375 Yiyip içmeye düşkünsün madem, derhal evlen. Yoksa kedi gelir, yağlı kuyruğu kapar.

1376 O sana yüklemeden önce, sen sıçrayıp duran eşeğin sırtına ağır bir yük yükle.

1377 Ateşin ne işler ettiğini bilmiyorsan, ondan uzak ol. Bu kadarcık bilgiyle ateşin etrafında dolaşıp durma.

1378 Ateşle kazan hakkında bilgin yoksa, alev yüzünden ne kazan kalır ne aş.

1379 Su hazır olmalı, bilgi de olmalı ki o kazan güzelce kaynayıp [yemeği] pişirsin.

1380 Demircilik sanatını bilmiyorsan, [ocak başına] geçtiğinde saçın sakalın yanıverir.

1381 O kadın kapıyı kapattı, sevinç içinde eşeği kendisine çekti; çaresiz cezasını da tattı ya.

1382 [232b] Eşeği çeke çeke ahırın orta yerine getirdi. Eşeğin altına sırtüstü uzandı.

1383 O kahpe de muradına ermek için, cariyeyi üzerinde gördüğü sekiye yattı.

1384 Ayağını kaldırdı, eşek de aletini oraya soktu. Eşeğin aletinden içine bir ateştir düştü.

1385 Talimli eşek, hayalarına kadar kadına abanınca kadın hemen o anda öldü.

1386 Eşeğin aletinin darbesiyle ciğeri parçalandı; bağırsakları parçalandı.

1387 Kadın soluk bile alamadan can verdi. Seki bir yana düştü, kadın bir yana.

1388 Ahırın sahanlığı kanla doldu. Kadın tepetakla düşüp öldü. Bu tatsız ölüm onun canını aldı.

1389 Yüz kepazelik içinde kötü bir ölüm... A babacığım, sen hiç eşek aletinden öleni gördün mü?

1390 "*Zillet azabını*[104]" Kuran'dan işit de böyle bir utançla canını feda etme.

1391 Bil ki bu hayvanî nefis, erkek eşektir. Onun altında olmaksa, ondan daha utanç vericidir.

1392 Nefis yolunda, benlikle ölür gidersen bil ki gerçekte sen de o kadın gibisin.

1393 Allah, nefsimizi eşek suretine sokar, çünkü suretleri, huylara uygun yaratmıştır.

1394 *İşte kıyamette gizli şeylerin açığa çıkması budur*[105]. Allah aşkına şu eşeğe benzeyen nefisten kaç.

1395 Allah, kâfirleri ateşle korkutmuş, kâfirler, ateş bizim için utançtan daha yeğdir demişlerdir.

1396 [Allah] hayır, o ateş, utançların aslıdır. Şu kadını öldüren bu ateş gibi, demiştir.

1397 Hırsından, lokmayı ölçülü yemedi de kötü ölüm lokması boğazına durdu.

1398 A açgözlü adam, lokman helva da olsa paluze de olsa, lokmayı ölçülü ye.

1399 Yüce Allah, teraziye dil verdi[106]. Kendine gel, Kur'an'dan Rahmân suresini oku.

1400 Sakın, hırsın yüzünden teraziyi bırakma. Hırs ve açgözlülük seni saptıran bir düşmandır.

1401 Hırs, hepsini ister, ama hepsinden de yoksun kalır. A hıyar oğlu hıyar, hırsa tapma.

1402 O cariye hem gidiyor, hem de ah ederek: *A hanımım, sen ustayı yola saldın*, diyordu.

1403 *Ustasız iş yapmaya kalkarsan, işte böyle canından olursun.*

1404 *A benden yarım yamalak bir bilgi çalan, tuzağın halini sormak arına mı gitti?*

1405 *[Sorsaydın] hem kuş harmanından yem toplardı, hem de boynuna ip dolaşmazdı.*

1406 Yemi az ye, bu kadar oburluk etme. "*Yiyin*" [emrini] okudun ya "*İsraf etmeyiniz*"i[107] de oku.

1407 Böylece yemi yer, tuzağa da düşmezsin. Bilgi ve kanaat bunu gerektirir vesselâm.

1408 Akıllı olan, dünyanın nimetini yer, gamını değil. Cahillerse pişmanlık içinde yoksun kalırlar.

1409 Boğazlarına tuzak ipi geçti mi, yem yemek cümlesine haram olur.

1410 Kuş, tuzaktaki yemi nasıl yer? Yese bile, tuzaktaki yem zehirdir.

1411 Tuzaktaki yemi gafil kuş yer ancak; dünya tuzağında şu avamın yediği gibi.

1412 Akıllı, her şeyden haberdar kuşlar, kendilerini yemden uzak tutarlar.

1413 Çünkü tuzağın içindeki yem, zehirli aştır. Tuzaktayken yem isteyen kuş kördür.

1414 Tuzak sahibi, ahmakların başını koparır. Zarif olanlarıysa meclislere götürür.

1415 Çünkü ahmakların etleri işe yarar; zarif olanlarınsa ötüşleri, yumuşak ve ince sesleri.

1416 Nihayet cariye geldi, kapı aralığından, hanımını eşeğin altında ölmüş halde gördü.

1417 *A ahmak kadın*, dedi, *bu ne haldir? Usta, sana bir görüntü gösterdi.*

1418 *Ama sen, dışyüzünü gördün, içyüzü senden gizli kaldı. Daha usta olmadan dükkân açmaya kalkıştın.*

1419 *Bal gibi, paluze gibi aleti gördün de, o kabağı nasıl görmedin a açgözlü?*

1420 *Yoksa eşeğin aşkına dalıp gittin de kabak gözüne görünmedi mi?*

1421 *Ustadan sanatın dış yüzünü görüp sevine sevine ustalık etmeye mi kalkıştın?*

1422 Nice bilgisiz, ahmak ikiyüzlüler vardır ki erlerin yolundan yün abadan başka bir şey görmemişlerdir.

1423 Nice küstahlar, padişahlardan, boş laftan başka azıcık bir sanat bile öğrenmemişlerdir.

1424 Her birinin elinde Musa'yım diye bir asa... İsa'yım diye ahmaklara üfürmede.

1425 Ah o günden ki mihenk taşı senden doğruların doğruluğunu isteyecek[108].

1426 Geri kalanını ölümsüz ustaya sor. Yoksa açgözlülerin hepsi kör ve dilsizdir.

1427 Hepsini istedin, ama hepsinden de geri kaldın. Bu ahmak sürüsü, kurtların avıdır.

1428 [233a] [Sözün] bir suretini işitip ona tercüman oldun. Oysa papağanlar gibi, daha kendi sözünden haberin yok.

Hakk'ın telkinine güç yetiremeyen, Hakk'a yakınlığı olmayan ümmete peygamberin, müritlere de şeyhin telkini, insana yakınlığı olmadığı için ondan telkin alamayan papağanın haline benzer. Yüce Allah, şeyhi, papağana benzeyen müridin önüne bir ayna gibi koyar da aynanın arkasından ona telkinde bulunur. *"Dilini onunla oynatıp durma[109]", "[Onun sözü] kendisine vahyedilen vahiyden başka bir şey değildir[110]."* İşte sonu olmayan meselenin başlangıcı budur. Nitekim senin hayal olarak adlandırdığın, aynadaki papağanın gagasını oynatması da onun iradesi ve tasarrufuyla değildir. Bu, ayna arkasındaki öğreticinin değil, öğrenici olan dışarıdaki papağanın okumasının yansımasıdır. Ne var ki dışarıdaki papağanın okuması, o öğreticinin tasarrufudur. Sonuç olarak bu örnektir, aynısı değil.

1429 Bir papağan, aynada kendisine bakmakta olan aksini görür.

1430 Usta, aynanın arkasına gizlenmiştir. O tatlı dilli edîp, onunla konuşmaktadır.

1431 Zavallı papağan sanır ki bu tane tane konuşma, aynadaki papağanın konuşmasıdır.

1432 Böylece o yaşlı kurdun hilesinden habersiz, kendi cinsinden söz söylemeyi öğrenir.

1433 [Usta], ona ayna ardından [söz söylemeyi] öğretir. Yoksa hemcinsi olmayandan bir şey öğrenemez.

1434 O hüner sahibinden söz öğrenir, ama anlamından, sırrından haberi yoktur.

1435 Konuşmayı bir insandan öğrense de bir papağan, insandan, bundan başka ne anlayabilir ki?

1436 İşte bunun gibi, eksiklerle dolu mürit de kendisini velinin beden aynasında görür.

1437 [Ama] söz ve iş zamanı aynanın ardındaki küllî aklı nereden görecek?

1438 O, konuşanın insan olduğunu sanır. Oysa, öteki onun için sırdır, onun, bun-

dan haberi bile yoktur.

1439 Söz öğrenir, ama kadîm sırrı bilmez. Papağandır çünkü o, onun mahremi değildir.

1440 İnsanlar da kuş sesi çıkarmayı öğrenirler. Çünkü bu ses, ağzın ve boğazın işidir.

1441 Kıran sahibi, hoş bakışlı Süleyman'dan başka kimse kuş [dilinin] anlamından haberdar değildir[111].

1442 Dervişlerin sözlerini öğrenmiş, minberleri, meclisleri [o sözlerle] aydınlatmış nice kimse vardır.

1443 [Ne var ki] onların ya bu sözlerden başka nasipleri yoktur, ya sonunda [Allah] rahmeti gelir yol gösterir onlara.

Bir gönül sahibi, hamile bir köpek gördü.
Köpeğin karnında enikleri havlıyordu.
*"Köpeğin havlamasının sebebi bekçilik etmek içindir.
Ana karnında havlamak bekçilik için olmaz. Üstelik havlamak,
yardım dilemek, süt istemek vesaire için olur, burada
bu faydalardan hiçbirisi yok"* diye hayrette kaldı.
Kendine gelince, *"Bunun tevilini Allah'tan başka kimse bilmez[112]"* diye
Allah'a yakardı. [Allah'tan] cevap geldi: *"Bu, perdeden çıkamamış,
gönül gözleri açılmamış olduğu halde görüş sahibi olduklarını iddia eden,
söz söyleyen toplumun halidir. Onlar bu iddiadan
ne bir güç kuvvet kazanırlar, ne bir yardıma erişirler,
ne de dinleyenleri hidayete ve doğru yola eriştirebilirler."*

1444 Birisi, çiledeyken düşünde, bir yol üzerinde hamile bir köpek gördü.

1445 Birdenbire köpek eniklerinin sesini duydu. Oysa enikler, ana karnındaydı ve görünmüyorlardı.

1446 *"Köpek eniği ana karnında nasıl havlar?"* diye o sesler ona pek acayip geldi.

1447 Köpek eniği ana karnında havlasın ha? Dünyada böyle bir şey gören var mıdır?

1448 [233b] Uykudan sıçrayıp kendine geldiğinde, hayreti her an daha da artmaktaydı.

1449 Çilede, yüce ve ulu Allah'ın huzurundan başka bu düğümü çözecek kimse yoktu.

1450 *Yarabbi,* [dedi], *bu güçlük, bu konuşma yüzünden çilede zikrinden geri kaldım.*

1451 *Kanadımı aç da uçayım, zikir bahçesine, elmalıklarına gideyim.*

1452 Hemen o an, gaipten bir ses geldi: *Sen onu, bilgisizlerin lafına sözüne bir örnek bil.*

1453 *Perdeden, örtüden çıkmamışlar, gözleri kapalı, boş yere konuşup durmadalar.*

1454 Ana karnındaki eniğin havlamasının yararı yoktur. Ne ava yarar, ne gece bekçiliğine.

1455 Kurt görmemiş ki ona engel olsun. Hırsız görmemiş ki onu kovalasın.

1456 Açgözlülükten, baş olma hevesi yüzünden kıt görüşlü; ama lafa gelince küstah.

1457 Müşteri bulma, iş kızıştırma hevesiyle, basiretsizce hezeyan içinde ayak diriyor.

1458 Ay'ı görmeden belirtilerini gösteriyor; köylüyü yanlış yola sürüklüyor.

1459 Makam uğruna, Ay'ı görmeden müşteriye yüz türlü belirti sayıp döküyor.

1460 Kârlı müşteri, zaten bir tanedir. Ama onların, müşteri hakkında kuşkuları var.

1461 Beş para etmez müşterinin hevesiyle, [gerçek] müşteriyi kaçırdı bu güruh.

1462 Bizim müşterimiz "*Allah satın aldı*[113]" [müşterisidir]. Her müşterinin tasasını çekme, çıtayı yükselt.

1463 Seni arayan, senin başlangıcını, sonunu bilen müşteriyi ara.

1464 Kendine gel, her müşteriyi kendine çekip asılma. İki sevgiliyi birden sevmek kötüdür.

1465 [Malını] satın alsa bile, ondan bir kâr, bir sermaye elde edemezsin. Onda aklın fikrin değerini verecek [para] yoktur.

1466 Onda, yarım nal alacak para bile yokken, sen ona, yakut ve lâl gösteriyorsun öyle mi?

1467 Hırs, gözünü kör eder, mahrum eder seni. Şeytan, kendisi gibi taşlatır seni.

1468 Nasıl ki Fil ashabıyla Lut kavmini kendisi gibi taşlatmıştı o azgın Şeytan.

1469 Müşteriyi sabredenler bulurlar. Çünkü her müşteriye koşmazlar onlar.

1470 Kim o müşteriden yüz çevirmişse, baht da, ikbal de, sonsuzluk da ondan uzaklaşmıştır.

1471 Darvanlılar, kıskaçlık içinde ne halde kaldılarsa, açgözlüler de öyle, sonsuza dek hasret içinde kaldılar.

Darvanlıların ve yoksullara karşı kıskançlıklarının hikâyesi. Babamız, saflığından bahçenin gelirinin çoğunu yoksullara verirdi. Üzüm oldu mu onda birini verirdi. Kuru üzüm ve pekmez oldu mu onda birini verirdi. Helva ve paluze yapıldı mı onda birini verirdi. Samanın onda birini verirdi. Harman dövülünce samanla karışık buğdayın onda birini verirdi. Buğday samandan ayrıldı mı onda birini verirdi. Un yapınca onda birini verirdi. Hamur yoğurunca onda birini verirdi. Ekmek yapınca onda birini verirdi. Hasılı yüce Allah, o bahçeye ve ekine öyle bir bereket vermişti ki bütün bahçe sahipleri, hem meyvesi hem parası için ona muhtaç olurlardı da o, onların hiçbirine muhtaç olmazdı. Oğulları, tekrar tekrar onda bir verişi görüyorlardı da o bereketi görmüyorlardı. Eşeğin aletini görüp kabağı görmeyen o talihsiz kadın gibi hani.

1472 Salih, Allah eri bir adam vardı. Olgun bir akla sahipti, [işlerin] sonunu görürdü.

1473 Yemen yakınlarında Darvan köyündendi. Sadaka vermekle, güzel ahlakla ünlenmişti.

1474 Mahallesi, yoksulların Kâbe'si idi. İhtiyaç sahipleri ona gelirlerdi.

1475 Riyasızca, hem başaktayken, hem saptan ayrıldığında buğdayının onda birini verirdi.

1476 Un yapıldığında, onun da onda birini verirdi. Ekmek oldu mu, bir onda bir de ekmekten verirdi.

1477 Her gelirinin onda birini [vermeyi] ihmal etmezdi. Böylece ektiğinin onda birini dört kez vermiş olurdu.

1478 O cömert adam, çocuklarına sürekli olarak vasiyetler ederdi:

1479 Allah aşkına, Allah aşkına, hırsınız yüzünden benden sonra yoksulların payını alıkoymayın ki

1480 [234a] Hakk'a itaat sığınağında ekiniz, meyveleriniz size kalsın.

1481 O gelirlerin, meyvelerin hepsini, hiç kuşkusuz, tahmine hiç mahal olmaksızın,

Allah göndermiştir gayptan.

1482 Geliri yerinde harcarsan, kâr kapısıdır o, kâr edersin.

1483 Türk, ürününün çoğunu yeniden tarlaya eker. Çünkü ürünün aslı odur.

1484 Çoğunu eker, birazını da yer. [Ektiğinin] yeniden biteceğinden kuşku duymaz çünkü.

1485 Ürünü, o topraktan elde ettiği için, kendi eliyle tohumu yine oraya saçar.

1486 Ayakkabıcı da ekmeğinden arttırdığıyla, deri, gön ve sahtiyan satın alır.

1487 *Gelirimin aslı esası bunlardır. Rızkımın bağı bunlarla çözülür,* [der].

1488 Gelirim bunlardan geliyor diye, [elindekini] çaresiz yine onlara saçıp saçar.

1489 Bu toprak, bu sahtiyan sadece bir perdedir. Bil ki rızkın aslı her solukta Allah'tan gelir.

1490 Ekeceksen, asıl [ekilecek] yere ek ki her bir tanesinden yüz binlercesi bitsin.

1491 Varsayalım ki şimdi, tohumu [bitmesine] sebep olacak sandığın yere ektin.

1492 İki üç yıl geçer de [tohum] bitmezse, yalvarıp, duaya el açmaktan başka ne yapabilirsin?

1493 Allah'ın huzurunda elini başına vurursun. Bu el, bu baş rızkı onun verdiğine şahittir.

1494 Böylece bilirsin ki rızkın aslının aslı O'dur. Rızık arayan da onu arar zaten.

1495 Rızkı O'ndan iste, Zeyd'den, Amr'dan isteme. Sarhoşluğu ondan iste, esrardan, şaraptan değil.

1496 Zenginliği O'ndan iste, hazineden, maldan değil. Yardımı O'ndan dile, amcadan, dayıdan değil.

1497 Sonunda bunlardan ayrı kalacaksın. Kendine gel de, o zaman kimi çağıracaksın?

1498 Öyleyse şimdi de O'nu çağır, geri kalanı bırak da dünya mülkünün vârisi sen ol[114].

1499 "*Kişi, kardeşinden kaçar, o gün çocuk babasından ürker*[115]" [dendiği] zaman gelince,

1500 Sana put kesildiği, yolunda engel olduğu için her dost o saat düşmanın olur.

1501 Sen yüzünü gerçek ressamdan çevirmiştin, gönlün bir resimle avunuyordu.

1502 Dostların şimdicik seninle zıtlaşır, senden yüz çevirip düşmanlık ederlerse,

1503 Kendine gel, "*İşte şimdi bana gün doğdu, yarın olacak olan bugünden oldu*" de.

1504 Bu dünya ehli benimle zıtlaştı da kıyamet bana önceden ayan beyan oldu.

1505 Ömrümü geçirmeden, ömrümü onlarla sona erdirmeden [gerçeği gördüm].

1506 Kusurlu bir mal almıştım. Şükürler olsun kusurunu erkenden fark ettim.

1507 Sermayem elimden gitmeden, malın kusuru sonradan ortaya çıkmadan [anladım].

1508 Yoksa mal da gidecekti, ömür de. Bir kusurlu mal için, mal da gidecekti can da.

1509 Malımı verip kalp altın alacaktım. Sevine sevine eve gidecektim.

1510 Şükürler olsun ki o altının kalp olduğu şimdiden, ömür iyice geçip gitmeden önce ortaya çıktı.

1511 Yoksa kalp altın sonsuza dek boynumda kalacaktı. Boşuna ömrümü heder edecektim.

1512 Kalp olduğu çabucak meydana çıktı ya, hemencecik ayağımı çekeyim ondan.

1513 Dostun, sana düşmanlık ederse, kin ve kıskançlık hastalığı derhal dışa vurur.

1514 Senden yüz çevirdi diye feryat etme. Kendini ahmak ve cahil yerine koyma.

1515 Tam aksine, onun çuvalında eskiyip kalmadın diye Allah'a şükret, sadaka ver.

1516 Gerçek ve ebedî bir dost aramak için onun çuvalından çabucak çıktın ya [ona bak].

1517 O öyle nazenin bir dosttur ki senin ölümünden sonra, dostluk bağı üç kat olur.

1518 O [dost] ya yüce bir padişahtır, bir sultandır, ya da sultanın gözdesi bir şefaatçidir.

1519 Kalpazan, dalkavuk, düzenbaz [dosttan] kurtuldun. Onun aldatışını, ölmeden önce açıkça gördün işte.

1520 Dünyada halkın sana şu cefası, eğer bilirsen, [senin için] gizli bir altın hazinesidir.

1521 Halkı, sana karşı kötü huylu ederler de, yüzünü ister istemez o yana çevirirler.

1522 Şunu iyice bil ki sonunda hepsi sana hasım olacak, düşman kesilecek, isyan edecekler.

1523 Sense mezarda feryat figan ederek o tek Allah'a "*Beni yalnız bırakma*[116]" diye yalvaracaksın.

1524 A cefası, vefalıların ahitlerinden daha güzel olan, vefalıların [vefa] balı da sendendir.

1525 Ey ambar sahibi, kendi aklını dinle de buğdayını Allah'ın toprağına emanet et.

1526 [234b] Böylece, hırsızdan, buğday bitinden emin olsun. Şeytanı da sülüğü de hemen öldür.

1527 O, seni her an yoksullukla korkutur. Ey erkek atmaca, onu keklik gibi avla.

1528 Padişahın, murada ermiş değerli atmacasını kekliğin avlaması utanç vericidir.

1529 [Adam] pek çok vasiyetlerde bulundu, öğüt tohumları ekti. Ama [çocuklarının] toprağı çorak olduğundan fayda etmedi.

1530 Öğütçünün, yüz türlü arzusu, isteği olsa da öğüt almak için işiten bir kulak gerek.

1531 Sen ona yüzlerce lütufta bulunur, öğüt verirsin, oysa senin öğüdüne omuz silker.

1532 Dinlemeyen, duymayan bir kişi, inadından, reddedişinden konuşan yüz kişiyi çaresiz bırakır.

1533 Nefesleri taşa bile etki eden peygamberlerden daha iyi öğüt veren, daha güzel dilli olan kim vardır?

1534 Dağlara, taşlara bile işleyen [o öğütlerden], bedbahtın bağı çözülmedi gitti.

1535 Bizliğe, benliğe yakalanan böyle gönüller, [o öğütlere karşı] "*Taştan da katı*[117]" diye nitelendiler.

Allah'ın vergisi ve kudreti, kabiliyet gerektiren halkın vergisi gibi kabiliyete bağlı değildir. Çünkü vergi, öncesiz (kadîm), kabiliyetse sonradan olmadır (hâdis). Vermek, Allah'ın sıfatıdır, kabiliyetse yaratılmışın sıfatı. Öncesi olmayan, sonradan olana bağlı olmaz. Aksi taktirde, sonradan var oluş (hudûs) imkânsız olurdu.

1536 O gönlün hal çaresi, [insanı] halden hale koyan [Allah'ın] ihsanıdır. Onun ihsanı için kabiliyet de şart değildir.

1537 Aksine, kabiliyet şartı da onun ihsanıdır. O ihsan özdür, kabiliyetse kabuk.

1538 Musa'nın asasının yılan oluşu, avucunun bir güneş gibi parlaması ondandır.

1539 Peygamberlerin, bizim aklımıza, havsalamıza sığmayan yüz binlerce mucizeleri,

1540 Sebeplerden değil, Allah'ın [halleri] değiştirmesinden olmuştur. Yoklarda kabiliyet ne arar?

1541 Kabiliyet, Allah'ın fiilinde şart olsaydı, hiçbir yok varlık [âlemine] gelmezdi.

1542 [Allah] şu gök kubbenin altında [o kabiliyeti] isteyenler için bir âdet koydu, sebepler, yollar var etti.

1543 İşler, çok zaman o âdet üzere yürür. Bazen de [ilahi] güç o âdeti bozar.

1544 [Allah] tadı hoş bir sünnet ve âdet koymuştur; ama âdeti bozmayı da mucize sebebi kılmıştır.

1545 Üstünlük bize sebepsiz ulaşmazsa da [ilahi] güç o sebebi kaldırmaktan âciz değildir.

1546 Ey sebebe tutulup kalan, [sebepten] dışarı uçma. Ama sebepleri var edeninin [onları] kaldıramayacağını da zannetme.

1547 Sebepleri var eden, dilediğini [varlığa] getirir; mutlak kudret, sebepleri yırtıp atar.

1548 Ama isteyen dileğine kavuşsun diye çok zaman hükmünü o sebeplerle yürütür.

1549 Sebep olmasa, dileyen nasıl yol arar? Öyleyse sebeplerin yolda görünmesi gerekir.

1550 Bu sebepler, gözlere, görüşlere perdedir. Çünkü her göz her bakış O'nun yaratışını [görmeye] lâyık değildir.

1551 Perdeleri dibinden, kökünden söküp atmak için sebepleri delecek bir göz gerek ki,

1552 Sebepleri yaratanı mekânsızlık [âleminde] görsün; çalışmayı, kazancı, dükkânı boş bilsin.

1553 A babacığım, her hayır ve şer sebebi yaratandan gelir. Sebepler ve araçlar,

1554 Gaflet çağı bir zaman sürüp gitsin diye ana yol üzerine kurulmuş bir hayalden başka bir şey değildir.

Âdem'in -ona selâm olsun- bedeni ilk yaratıldığı sırada [Allah'ın] Cebrail'e -ona selâm olsun- *"Git, yeryüzünden bir avuç toprak al"*, bir rivayete göre ise *"Her bölgeden avuç avuç al"* diye emir vermesi

1555 Yaratan, hayır ve şerle sınamak için[118] insanı yaratmayı dileyince,

1556 Sâdık Cebrail'e: *Git, yeryüzünden bir avuç toprak ödünç al*, dedi.

1557 Cebrail, hizmet kemerini beline kuşanıp âlemlerin Rabbi'nin emrini uygulamak için yeryüzüne geldi.

1558 Emir kulu [Cebrail], toprağa elini uzatınca, toprak kendini çekti, ondan sakındı.

1559 Dile gelip yalvardı. *O tek yaratıcı hürmeti için*, dedi,

1560 *Beni bırak, git, canımı bağışla. Var git, soylu atının dizginini benden çek.*

1561 *Allah aşkına bırak beni; beni yükümlülük ve tehlike keşmekeşlerine düşürme.*

1562 *Allah'ın seni seçmesi, Levh-i Mahfuz bilgisini sana göstermesi lütfunun hakkı için [bırak beni].*

1563 [235a] *[O lütufla] meleklere hoca oldun. Daima Hak ile konuşmadasın.*

1564 *Sen peygamberlere elçi olacaksın. Sen vahyin canına hayat vereceksin, bedene değil.*

1565 *O bedene, sense cana hayat verdiğin için İsrafil'den üstünsün.*

1566 *Onun sura üfürmesinin sesi bedenleri canlandırır; senin üfürüşünse o biricik gönlün canlanmasını sağlar.*

1567 *Bedendeki canın canı, gönlün diriliğidir. Öyleyse senin verdiğin onun verdiğinden üstündür.*

1568 *Mikail de beden rızkını verir. Senin çabansa aydın gönün rızkını verir.*

1569 *O, eteğini kilelere [sığan] bağışlarla doldurmuştur. Senin rızık bağışınsa kilelere sığmaz.*

1570 *Sen kahredici, helâk edici Azrail'den de daha üstünsün. Çünkü rahmet, gazabı geçmiştir*[119].

1571 *Arşı bu dördü taşırlar; sen [onların] şahısın. Uyanıklıkta dördünün en üstünü sensin.*

1572 *Mahşer günü arşı sekiz [meleğin] taşıdığını görürsün*[120]*. O zaman da o sekizinin en üstünü yine sen olursun.*

1573 [Yeryüzü] böyle sayıp döküyor, ağlıyordu. Çünkü bundan maksadın ne olduğunun kokusunu almıştı.

1574 Cebrail bir ar ve hayâ madeniydi. O yeminler, yolunu bağladı.

1575 [Yer] o kadar yalvardı, o kadar yeminler verdi ki [Cebrail] geri dönüp: *Ey kulların Rabbi*, dedi.

1576 *Senin buyurduğun işi yapmada başıboş değildim. Ama olup biteni sen daha iyi bilirsin.*

1577 *A her şeyi gören Allahım! [Senin adlarından] öyle bir adı andı ki [o adın] korkusundan yedi gök dönmekten geri kalır.*

1578 *Arıma gitti, adından utandım. Yoksa bir avuç toprak getirmek kolay.*

1579 *Çünkü sen meleklere [öyle bir] güç vermişsin ki şu gökleri bile parçalayıp yırtabilirler.*

[Allah'ın], insanların babası, Allah'ın halifesi, meleklerin secde ettiği, onların hocası olan Âdem'in -ona selâm olsun- mübarek bedenini, birleştirip düzenlemek için Mikail'i -ona selâm olsun- bir avuç toprak almak üzere yeryüzüne göndermesi

1580 [Allah] Mikail'e: *Yere sen git de aslan gibi ondan bir avuç toprak kapıver*, [dedi].

1581 Mikail, toprak yurduna gelip ondan bir [avuç toprak] kapmak için elini uzatınca,

1582 Toprak titredi, kaçmaya yeltendi; yalvarıp gözyaşı dökmeye başladı.

1583 Bağrı yanık bir halde yalvarmaya başladı; kanlı gözyaşıyla yeminler veriyordu:

1584 *Lütuf sahibi eşsiz Allah'a, sana yüce Arşı taşıtana yemin olsun ki,*

1585 *Dünya rızıklarının kilesine memursun; [Allah'ın] lütfuna susamışları suya kandırırsın.*

1586 Çünkü Mikail kile [sözünden] türemiştir; o yüzden rızık vermede kileci olmuştur.

1587 *Bana aman ver, beni azat et. Nasıl kanlı sözler ediyorum bir bak.*

1588 Melek, Allah rahmetinin madenidir. [Mikail]: "*Bu yaraya nasıl tuz basabilirim?*" dedi.

1589 Nitekim Şeytan da kahır madenidir. İnsanoğlunu feryat figan ettirir.

1590 Rahmet gazaptan üstündür a delikanlı. Allah'ın sıfatları içinde lütuf [gazaba] galebe çalıcıdır.

1591 Kulları da kuşkusuz onun huyuna sahiptir. Kırbaları onun ırmağının suyuyla doludur.

1592 O Hak elçisi, o yol kılavuzu: "*İnsanlar padişahların dinindedir/töresindedir*" demiştir.

1593 Mikail, maksadı hâsıl olmadan, eli

kolu boş bir halde, din [gününün] Rabbine gitti.

1594 *A sırları bilen biricik padişah,* dedi, *toprak ağlayıp inleyerek [elimi kolumu] bağladı.*

1595 *Gözyaşı senin katında değerlidir, işitmezden gelemedim.*

1596 *Katında ah edip ağlayışın pek büyük değeri var diye, onun hakkından hukukundan geçemedim.*

1597 *Senin katında yaşlı gözün değeri pek büyükken nasıl inat edebilirdim?*

1598 Ağla sızla, namaza gel diye günde beş kere ağlamaya davet vardır.

1599 Müezzinin "*Haydi kurtuluşa*" diye bağırmasındaki o kurtuluş, işte bu ağlayış, bu isteyiştir.

1600 Kimi üzüntü içinde çaresiz bırakmak istesen, onun gönlüne ağlama yolunu kapatırsın.

1601 Böylece def edilemeyen bir belâ gelip çatar ona. Çünkü sızlanma şefaatçisi yoktur.

1602 Ama belâdan kurtarmayı dilediğin kimsenin canını sızlanmaya düşürürsün.

1603 Kur'an'da, o ağır kahra uğrayan ümmetler hakkında dedin ki:

1604 [235b] O solukta ağlayıp sızlanmadılar ki belâ onlardan savuşup gitsin.

1605 Gönülleri katılaşmıştı, o günahlar onlara ibadet gibi görünüyordu[121].

1606 İnatçı kişi kendini suçlu bilmedikçe, gözünden nasıl yaş akabilir?

Yunus'un -ona selâm olsun- kavminin hikâyesi, yakarmanın, ağlayıp sızlamanın, gökten gelen belâyı defettiğinin beyanı ve delilidir. Yüce Allah, dilediğini yapandır. Öyleyse, sızlanarak yakarmanın ve O'nu ululamanın katında faydası vardır. Filozoflarsa, *"Allah, tabiata ve sebebe göre işi görür, dilediğince değil. Demek ki sızlanarak yakarmak tabiatı değiştirmez"* derler.

1607 Yunus'un kavmine belâ gelip çatınca gökyüzünden ateş yüklü bir bulut ayrıldı.

1608 Şimşekler çakıyor, taşları yakıyordu. Gök gürlüyor, [insanların] betini benzini sarartıyordu.

1609 Geceleyin bu belâ göklerden gelip çattığında hepsi damlara çıkmışlardı.

1610 Hep birlikte damlardan aşağı inip başlarını açıp ovaya doğru gittiler.

1611 Analar, çocuklarını dışarı attılar. Hepsi ağlayıp bağrışmaya başladılar.

1612 O insanlar, akşam namazından seher vaktine kadar başlarına toprak saçtılar.

1613 Hepsinin sesi soluğu kesilmişti. [Allah'tan] o inatçı kavme bir rahmet geldi.

1614 Umutsuzluktan, sabırsızca ahlar edişten sonra yavaş yavaş bulut dağılmaya başladı.

1615 Yunus'un hikâyesi uzun ve ayrıntılıdır. Oysa şimdi toprağı anlatma, feyiz verme zamanı.

1616 Mademki ağlayıp sızlanmanın Allah katında değeri var, o ağlayıp sızlanmadaki değer başka nerede vardır?

1617 Ey umut, haydi şimdi belini sımsıkı bağla. Kalk ey ağlayan, sürekli gül.

1618 Çünkü yüce padişah, gözyaşını üstünlükte şehitlerin kanıyla bir tutmaktadır[122].

[Allah'ın], İsrafil'i -ona selâm olsun- *"Âdem'in -ona selâm olsun- bedenini terkip etmek için bir avuç toprak al"* diye yeryüzüne göndermesi

1619 Rabbimiz İsrafil'e: *Git, avucunu o toprakla doldur da gel,* dedi.

1620 İsrafil de yeryüzüne geldi. Ama toprak yine inlemeye başladı.

1621 *Ey sur meleği, ey hayat denizi, ölüler senin soluklarınla can bulur,* dedi.

1622 *Sur'a üfleyip öyle güçlü bir ses çıkarırsın ki mahşer [çürümüş] kemiklerle dolar.*

1623 *Sur'a üfler, haydi dersin, kalkın ey Kerbelâ şehitleri!*

1624 *Ey ölüm kılıcından ölümü tatmış olanlar, dallar, yapraklar gibi topraktan baş çıkarın.*

1625 *Senin rahmetin, senin o etkili soluğun yüzünden şu dünya dirilişle dolar.*

1626 *Sen rahmet meleğisin, merhamet gösterirsin. Arş'ı taşımaktasın, bağışlar kıblesisin.*

1627 Arş, bağış ve adalet madenidir. Onun altından bağışlamayla dolu dört ırmak akar.

1628 Süt ırmağı, bitimsiz bal ırmağı; şarap ırmağı, Dicle gibi akarsular.

1629 Bunlar Arş'tan cennetlere akarlar. Dünyada da onlardan bir miktar görünür.

1630 O dört [ırmak] burada bulanıktır, ama neden? Acı yokluk zehrinden.

1631 O dördünden şu kara toprağa bir yudumcuk döktüler de bir fitne kopardılar.

1632 Böylece şu bayağı kişiler, onların aslını arasınlar [istediler]. Ama adam olmayanlar, burada olanla yetindiler.

1633 [Allah] çocuklar yetişsin diye süt verdi. Her kadının göğsünü [süt] pınarına çevirdi.

1634 Üzüntüyü ve endişeyi gidermek, güç kuvvet vermek için üzümden şarabı akıttı.

1635 Hastanın bedenine ilaç olsun diye arının içini bal kaynağına döndürdü.

1636 Temizlenmek, içip kanmak için köklere, dallara, herkese su verdi.

1637 Böylece bunları izleyip asıllarına ulaşmanı [diledi]. Sense bunlarla yetindin a fodul!

1638 Şimdi toprağın macerasını dinle. Bak, o kudret sahibi İsrafil'e ne masallar okuyor.

1639 İsrafil'in önünde yüzünü ekşitti; yüz türlü şekle girip dalkavukluk etti.

1640 *Celal sahibi tertemiz Allah hakkı için, bu kahrı bana helal görme,* [dedi].

1641 [236a] *Ben bu halden hale koyuştan bir koku alıyorum. Kafamda kötü bir zan dolaşıp duruyor.*

1642 *Sen rahmet meleğisin, merhamet et. Çünkü Hüma kuşu, hiçbir kuşu incitmez.*

1643 *Ey dert sahiplerine şifa ve rahmet olan, sen de o iki güzel işli [meleğin] yaptığını yap.*

1644 İsrafil, çabucak padişahın huzuruna döndü. Allah'a özrünü beyan etti, olup biteni anlattı.

1645 *Görünüşte [toprağı] al diye buyruk verdin ama içime onun aksini ilham ettin,* [dedi].

1646 *Kulağıma, [toprağı] almam için emir verdin, ama aklıma bunun aksini emrettin.*

1647 *Rahmet, gazabı geçti, ona üstün geldi, ey işleri örneksiz olan, iyi işler işleyen Rabbim.*

[Allah'ın] çevik Âdem'in -ona selâm olsun- bedeni olmak üzere, kararlılık ve sebat sahibi bir melek olan Azrail'i -ona selâm olsun- bir avuç toprak almaya göndermesi

1648 Allah, Azrail'e: *Derhal git, o hayallere kapılmış toprağın [haline] bir bak*, dedi.

1649 *O zayıf, kart zalimi bul. Hemen bir avuç torak al da gel.*

1650 Kaza ve kader çavuşu Azrail, gereğini yapmak üzere yer küresine gitti.

1651 Toprak, âdeti olduğu üzere, feryat etmeye başladı. Ona birçok yeminler verdi, antlar içti.

1652 *Ey seçkin kul, ey Arş'ı taşıyan, ey Arş'ta da yeryüzünde de buyruğa uyan*, [dedi].

1653 *O biricik Rahman'ın rahmeti hakkı için git. Sana lütuflar edenin hakkı için git.*

1654 *Kendisinden başka tapacak bulunmayan şahın hakkı için... Onun katında hiç kimsenin ağlayıp sızlaması reddolunmaz.*

1655 [Azrail]: *Ben bu masalla, gizli, açık buyruk sahibi olandan yüz çeviremem ben*, dedi.

1656 [Toprak]: *İyi ama O, yumuşak olmayı da emretti. İkisi de emir, bilgi yoluyla o [emri] tut*, dedi.

1657 [Azrail]: *O, ya tevildir ya kıyas. Apaçık emirde [tevile, kıyasa] uyma*, dedi.

1658 *Bu [hiçbir şeye] benzemeyen [emri] tevil edeceğine, kendi düşünceni tevil etmen daha iyi.*

1659 *Yalvarıp yakarmana gönlüm yanıyor, acı gözyaşlarından yüreğim kanla doldu.*

1660 *Merhametsiz değilim, dertlinin derdine o üç temiz melekten daha fazla merhametim var.*

1661 *Ben bir yetime tokat atsam, yumuşak bir adam da onun eline helva verse,*

1662 *Bu tokat, onun tatlısından daha hoştur. Helvaya aldanırsa vah onun haline.*

1663 *Senin feryadından ciğerim yanıyor. Ama Allah, bana [bir başka] lütuf öğretmede.*

1664 *Kahırlar arasında gizli lütuf vardır. Paha biçilmez akik pislik içinde gizlidir.*

1665 *Allah'ın kahrı, benim yüzlerce yumuşaklığımdan daha iyidir. Allah'tan can esirgemek, can çekişmektir.*

1666 *O'nun en zorlu kahrı, iki cihanın yumuşaklığından daha iyidir. Âlemlerin rabbi ne güzeldir, O'nun yardımı ne iyidir.*

1667 *O'nun kahrında gizli lütuflar vardır: O'nun için can vermek, cana can katar.*

1668 *Kendine gel, suizannı, sapkınlığı bırak. Sana gel deyince, başını ayak yap.*

1669 *O'nun gel deyişi, [sana] yücelikler katar; esriklikler, eşler, yaygılar bağışlar.*

1670 *O yüce emri, hiç mi hiç eğip bükemem, onda gevşeklik gösteremem ben.*

1671 O bayağı toprak bütün bunları duydu. Ama o suizan, kulağını tıkamıştı onun.

1672 O aşağılık toprak, yine bir başka şekilde yalvarmaya, sarhoş gibi secde etmeye başladı.

1673 [Azrail]: *Hayır, kalk artık, bundan sana zarar gelmez. Ben sana canımı başımı rehin bırakayım, güvence vereyim*, dedi.

1674 *Yalvarmayı düşünme, o rahmet ve adalet sahibi padişahtan başkasına yalvarma artık.*

1675 *Ben emir kuluyum, [emri] terk edemem. O'nun emri, denizden toz koparır.*

1676 *O kulağı, gözü, başı yaratanın [emrinden] başka, kendi canımdan ne bir hayır dinlerim ne bir şer.*

1677 *Kulağım, O'nun sözünden başkasına sağırdır. O, bana tatlı canımdan da tatlı bir candır.*

1678 *Can, O'ndan geldi, O candan değil. O, karşılıksız olarak yüz binlerce can verir.*

1679 *Can kim olur ki onu kerem sahibine yeğleyeyim? Pire kim olur ki onun yüzünden yorganı yakayım?*

1680 *Ben, O'nun hayrından başka bir hayır bilmem. O'ndan başkasına sağırım, dilsizim, körüm ben.*

1681 *Kulağım ağlayıp inleyenlere sağırdır. Çünkü ben O'nun elinde bir mızrak gibiyim.*

[236b] Sana, kendisinden bir zulüm erişen bir varlık, gerçekte bir alete benzer. Arif, odur ki alete değil, Hakk'a bakar. Görünüşte alete baksa bile, bu, bilgisizliğinden değil, öyle gerektiğindendir. Nitekim Bayezid -Allah sırrını kutsasın- şöyle demiştir: Ben bunca yıldır bir yaratılmışla konuşmadım, bir yaratılmıştan söz işitmedim. Oysa halk, onlarla konuşuyorum, onları dinliyorum sanır. Çünkü onlar, en büyük muhatabı görmezler. Onlar, benim halime nispetle, ondan [yansıyan] sese benzerler. Akıllı dinleyici sese aldırmaz. Hani meşhur bir atasözü vardır ya: Duvar çiviye: *"Beni niye yaralıyorsun?"* der. Çivi de: *"Sen beni çakana bak"* der.

1682 [Azrail]: *Ahmak gibi mızraktan merhamet umma. Mızrağı elinde tutan padişahtan um.*

1683 *O yücenin elinde tutsak olan mızrağa, kılıca nasıl yalvarabilirsin?*

1684 *O, sanatta Âzer'dir, bense putum. Benden ne alet yaparsa o olurum ben.*

1685 *Beni kadeh yaparsa kadeh olurum, hançer yaparsa hançer.*

1686 *Çeşme yaparsa su veririm, ateş yaparsa ışık saçarım.*

1687 *Yağmur yaparsa, harman veririm; ok yaparsa bedene saplanırım.*

1688 *Yılan yaparsa zehir saçarım; yardım ederse hizmet ederim.*

1689 *Ben iki parmak arasındaki kalem gibiyim*[123]*. Kulluk safında işkilli değilim.*

1690 Azrail toprağı lafa tutup oyaladı da o yaşlı topraktan bir avuç kapıverdi.

1691 Büyücü gibi yeryüzünden [bir avuç toprak] kaptı; topraksa, kendinden geçmiş, sözle meşguldü.

1692 Ayağı mektepten kaçanlar gibi o isteksiz toprağı Allah'a götürdü.

1693 Allah: *Apaydın bilgime yemin olsun ki seni bu halkın cellâdı yapacağım*, dedi.

1694 [Azrail]: *Yarabbi, ölüm anında insanların boğazını sıkarken halk düşman kesilir bana*, dedi.

1695 *Yüce Allahım, nefrete uğramayı, düşman yüzlü görünmeyi bana reva görür müsün?*

1696 [Allah]: *Ben, sıtma, kulunç, baş dönmesi, yaralanma gibi öyle sebepler yaratırım ki*

1697 *Onların gözlerini senden, o hastalıklara, o üç kat sebeplere çeviririm,* [dedi].

1698 [Azrail]: *Yarabbi, ey yüce Allahım! Öyle kulların olur ki sebepleri bile yırtarlar*, dedi.

1699 *Gözleri sebeplerden öteye geçer; Allah lütfuyla perdeleri aşar.*

1700 Onlar hallere uygun göz hekiminden birlik sürmesini bulurlar da hastalıklardan, sebeplerden kurtulurlar.

1701 Sıtmaya, kulunca, basura bakmazlar. Bu sebeplere hiç ehemmiyet vermezler.

1702 Çünkü bu hastalıklardan her birinin devası vardır. Deva kabul etmeyen [hastalık] kaza ve kaderdir.

1703 Soğuk derdinin devası nasıl kürk [giymekse], kesinlikle bil ki her hastalığın bir devası vardır.

1704 Ama Allah, bir adamı dondurmayı diledi mi, soğuk yüz kürkün üstünden bile geçip [etki eder].

1705 Vücuduna öyle bir titreme verir ki ne elbise kâr eder ona ne ev.

1706 Kaza gelince hekim aptallaşır. O ilaç da fayda vermede yolunu şaşırır.

1707 Gözü görenin idraki ahmakları avlayan bu perdelerle nasıl perdelenir?

1708 Göz sağlam olunca aslı görür. Adam şaşı olursa ancak ayrıntıyı görür.

[Allah'tan]: *"Ey Azrail, sebepler, hastalıkları ve kılıç yarası gözüne görünmeyene, senin yaptığın iş de görünmez. Çünkü sen o sebeplerden bile daha gizlisin, ama [sonuçta] sen de bir sebepsin. Hatta öyle olur ki hastaya 'Allah, ona sizden yakındır ama siz görmezsiniz[124]' [sırrı] bile gizli kalmaz"* diye cevap gelmesi

1709 [237a] Allah: "*Aslı bilen kişi, arada seni nasıl görsün?*" dedi.

1710 *Kendini halktan gizledin, aydın gözlülerin önünde sen de bir perdesin.*

1711 Ecel, onlara şeker gibi gelirken, gözleri devletle, ikballe sarhoş olur mu?

1712 Bedenin ölümü onlara acı gelmez. Çünkü kuyudan, zindandan çimenliğe çıkarlar.

1713 Bu ıstıraplar dünyasından kurtulurlar. Hiç kimse bir hiçin kayboluşuna ağlamaz.

1714 [Devlet] erkânından biri, zindanın burcunu yıksa, zindanda olanın gönlü ona incinir mi?

1715 Yazık, şu mermer taşı kırdı da canımızı, ruhumuzu hapisten kurtardı,

1716 O güzelim mermer, o değerli taş, zindanın burcunun süsüydü, yakışığıydı,

1717 Zindandaki kurtulsun diye nasıl da kırdı onu? Bu suç yüzünden onun elini kırmalı [der mi?]

1718 Zindandan çıkarılıp darağacına götürülenden başka hiçbir mahpus böyle saçma söz söylemez.

1719 Yılan zehirlerinin arasından çıkarılıp şekere götürülen kimseye bu iş acı gelir mi hiç?

1720 Can, beden kavgasından sıyrılıp beden ayağı olmadan gönül kanadıyla uçar gider.

1721 Zindan kuyusunda geceleyin uyuyup, düşünde gül bahçesi gören adam gibi hani.

1722 *Allahım*, der, *beni bedene geri döndürme de şu gül bahçesinde gezip dolaşayım.*

1723 Allah da ona: *Duan kabul oldu; dönme*, der. Doğrusunu Allah daha iyi bilir.

1724 Böyle bir düş, ne güzel olur bir bak. [Adam] ölümü görmeden cennete gidiyor.

1725 O adam artık, kuyunun dibinde zincire vurulmuş bir bedenle uyanmaya hasret çeker mi hiç?

1726 Eğer inanmışsan, artık savaş safına gir, çünkü senin meclisin gökyüzündedir.

1727 Mihrabın önündeki mum gibi yukarılara ulaşma umuduyla ayağa kalk ey kul.

1728 Bütün gece, başı kesilmiş mum gibi istek içinde gözyaşı saç, yanıp yakıl.

1729 Yemeden, içmeden ağzını yum; semavî sofraya doğru koş.

1730 Her an, her solukta gökyüzüne umut bağla. Söğüt gibi göğe [erme] arzusuyla rakset.

1731 Gökyüzünden hep sana su ve ateş gelmekte, rızkını arttırmaktadır.

1732 Seni de oraya götürürse buna şaşılmaz. Aczine bakma, isteğine bak.

1733 Çünkü bu istek, sende Allah emanetidir. Çünkü her istek sahibi, bir istenene lâyıktır.

1734 Gayret et de bu istek artsın. Böylece gönlün şu beden kuyusundan çıksın.

1735 Halk, falanca miskin öldü desin, sen de ey gafiller ben diriyim de.

1736 Bedenim yapayalnız yatıp uyumuşsa da gönlümde sekiz cennet açılmış.

1737 Can, güller, nesrinler arasında uyuduktan sonra, beden, şu pislik içinde kalmış ne gam.

1738 Ha gül bahçesinde uyumuş ha külhanda, uyumuş canın bedenden haberi mi var ki?

1739 Can, şu su rengi dünyada "*Keşke kavmim bilseydi*[125]" diye naralar atmada.

1740 Can, şu beden olmadan yaşamayı istemezse, gökyüzü kimin eyvanı olacak peki?

1741 Canın, bedensiz yaşamayı istemezse, "*Rızkınız göktedir*[126]" [müjdesi] kime nasip olacak?

Dünyanın yağlı, tatlı [nimetlerinin] tehlikesi ve bunların Allah yemeğine engel oluşunun beyanı hakkında. Nitekim [Peygamber] şöyle buyurmuştur: *"Açlık, Allah yemeğidir. Onunla, doğru kişilerin bedenlerini diriltir."* Yani açlıkta Allah yemeği vardır. Şu da yine onun sözüdür: *"Ben Rabbimin katında gecelerim, o beni yedirir, içirir."* Allah da *"Sevinç içinde rızıklanırlar*[127]*"* demiştir.

1742 Şu kaba, pis rızık kırıntılarından kurtulursan, değerli bir yemeğe ve azığa ulaşırsın.

1743 O yemekten binlerce okka yesen, yine peri gibi tertemiz, hafif [bir halde] gidersin.

1744 [O yemek] ne yel yapar sende ne kulunç, ne de mide ağrısı çarmıhına gerer seni.

1745 [Dünya yemeğinden] az yersen, karga gibi aç kalırsın; çok yersen, ağzından burnundan geğirmeye başlarsın.

1746 Az yersen, huyun bozulur, kuru kalır, zayıflarsın. Çok yersen de mide fesadına uğrarsın.

1747 Allah'ın yemeğiyle, o sindirimli azıkla, gemi gibi öylece deniz üzerinde gidersin.

1748 Oruca sabret, ısrarcı ol; [sonra da] her an Allah rızkını bekle.

1749 Çünkü o işi güzel sabırlı Allah, bekleyenlere hediyeler verir.

1750 [237b] Tok adam, yemek çabuk mu gelecek, geç mi gelecek diye ekmek beklemez.

1751 Azığı olmayansa habire [yemek] nerede der. Açlık içinde yemek bekleyip aranır.

1752 Beklemezsen, o yetmiş kat devlet nevalesi gelmez sana.

1753 Babacığım, yücelerin sofrasının gelmesi için adam gibi bekle, bekle.

1754 Her aç, sonunda bir azık bulur. Bir devlet güneşi üzerine vurur.

1755 Himmetli misafir, bir yemekten az yerse, sofra sahibi, ona daha güzel bir yemek getirir.

1756 Yoksul, bayağı sofra sahibine gelince, o başka... Sen kerim olan rızık vericiye suizanda bulunma.

1757 Ey güvenilir kişi, bir dağ gibi başını kaldır da güneşin ilk ışığı sana vursun.

1758 Çünkü o oturaklı yüce dağın başı da seher güneşini beklemektedir.

"Ölüm olmasaydı, bu dünya ne hoş olurdu.
Dünya malı ne hoş olurdu yok olup gitmeseydi"
diye bu tarzda saçma sapan sözler söyleyen aldanmış kişiye cevap

1759 Birisi: *Arada ölümün ayağı olmasaydı, bu dünya ne güzel olurdu,* diyordu.

1760 Bir başkası: *Ölüm hiç olmasaydı, şu ıstıraplar dünyası bir saman çöpüne bile değmezdi,* dedi.

1761 *Dövülmeden olduğu gibi bırakılmış, ovaya yığılmış bir harmana benzerdi.*

1762 Sen ölümü hayat sandın da tohumu çorak toprağa ektin.

1763 Ey ahmak, yalancı akıl, [her şeyi] ters gördüğünden hayatı da ölüm olarak görür.

1764 Ey Allahım, sen bize bu *aldanış yurdunda*[128] her şeyi olduğu gibi göster[129].

1765 Ölümüne yazıklanan hiçbir ölü yoktur; yazıklanması azığının azlığınadır ancak[130].

1766 Yoksa [ölen], bir kuyudan bir ovaya çıkmış; devlete, diriliğe ve genişliğe ulaşmıştır.

1767 Bu yas konağından, bu utanç verici deve yatağından geniş bir ovaya göçmüştür.

1768 Orası doğruluk makamıdır, yalan sayvanı değil. Ayrandan değil, halis şaraptan mestlik vardır orada.

1769 *O doğruluk makamında Allah ile oturmaktadır o*[131]. Şu ateş tapınağının suyundan balçığından kurtulmuştur.

1770 Aydınlık bir hayat yaşamadıysan, bir iki soluk kaldı işte, [hiç olmazsa] adam gibi öl.

Kul, daha hak etmeden ona nimetler veren
yüce Allah'ın rahmetinden umulan şeyler hakkında.
"O, insanlar umutsuzluğa düştükten sonra yağmur yağdırır[132]*."*
Nice uzaklık vardır ki yakınlığı getirir. Nice kutlu günah vardır,
nice saadet vardır ki kötülük umulan şeyden meydana gelir.
Bunlar, *"Allah'ın onların kötülüklerini iyiliklere çevirdiğinin bilinmesi içindir*[133]*."*

1771 Hadiste şöyle gelmiştir: Kıyamet günü, her bedene kalk diye emir gelir.

1772 Sur'a üfürülmesi, tertemiz Allah'ın "*Ey zerreler, topraktan başınızı çıkarın*" diye emretmesidir.

1773 Akıl, sabah vakti her bedene nasıl geliyorsa, her can bedenine öyle geri gelir.

1774 Can, o gün, kendi bedenini tanır; defineler gibi kendi viranesine girer.

1775 Kendi bedenini tanır da onun içine girer. Kuyumcunun canı, terzinin [bedenine] girer mi hiç?

1776 Bilginin canı, bilgine doğru koşar; zalimin canı zalime doğru koşar.

1777 Koyunla kuzu sabah çağı birbirini nasıl tanırsa, Allah bilgisi de [canlara, bedenleri] tanıtmıştır.

1778 Ayak, karanlıkta kendi ayakkabısını tanırken, can kendi bedenini tanımaz olur mu hiç a güzelim?

1779 Ey [Allah'a] sığınan, sabah küçük mahşerdir. Büyük mahşeri onunla kıyas et.

1780 Can, nasıl balçığa doğru uçarsa, [amel] defteri de sağa sola öyle uçar.

1781 Dün neyi huy edindiysen, iyilik, kötülük, cimrilik, cömertlik defterini avucuna koyarlar.

1782 Seher vakti uykudan uyandı mı, o hayır ve şer ona doğru gelir.

1783 Sakınıp çekinmeyi huy edinmişse, uyandığı zaman yanına o gelir.

1784 Dün, ham, çirkin ve azgın bir halde idiyse, defterini sol yanında yas mektubu gibi simsiyah bulur.

1785 Dün, temiz, takvalı, dindar bir halde idiyse, uyandığı zaman değerli inciyi elde eder.

1786 [238a] Bizim uyumamız ve uyanmamız, ölümün ve mahşerin varlığına iki tanıktır.

1787 Küçük mahşer, büyük mahşeri gösterir; küçük ölüm, büyük ölümü aydınlatır.

1788 Fakat bu [amel] defteri, hayaldir, gizlidir. Büyük mahşerde apaçık ortaya çıkar o.

1789 Bu hayal, burada gizlidir, eseri görünür. Ama orada bu hayalin suretleri oluşur.

1790 Mimara bir bak, toprağa tohum [eker] gibi gönlünde bir ev yapma hayali vardır.

1791 O hayal, içindeki tohumu bitiren toprak gibi, içeriden dışarıya çıkar.

1792 Gönülde yurt tutan her hayal, mahşer günü bir surete bürünür.

1793 O mühendisin zihnindeki [bina] hayali gibi; tohum tutan topraktaki bitki gibi.

1794 Her iki mahşeri kısaca anlatmaktan maksadım, müminlerin anlatılan kıssadan bir hisse almasıdır.

1795 Kıyamet gününün güneşi doğunca çirkin de güzel de derhal yerden kalkar.

1796 Kaza divanına doğru koşmaya başlar; gerçek akçeyle sahte akçe potaya girer.

1797 Gerçek akçe, sevinir nazlanır. Sahte akçeyse yanıp erimeye başlar.

1798 Her an imtihanlar gelir çatar; gönül sırları bedende görünür.

1799 Suyla yağ nasıl kandille belli olursa, toprak sırlarını nasıl açığa vurursa öyle.

1800 Baharın eli, soğanı, pırasayı, haşhaşı nasıl çıkarır, kışın sırrını nasıl ortaya koyarsa öyle.

1801 Birisi "*Biz Allah'tan sakınanlarız*" [dercesine] yemyeşil, öbürünün başı menekşe gibi aşağıda.

1802 Gözler tehlike yüzünden dışarı fırlamış; [gönle] yerleşen korkudan on çeşmeye dönmüş.

1803 Defterler sol yandan gelmesin diye gözler açık bir halde bekleşmedeler.

1804 Gözler bir sağ yana bir sol yana çevrilmede, çünkü talih defterinin sağdan verilmesi kolay değil.

1805 Bir kulun eline, günahlar yüzünden kararmış, kötülüklerle dolmuş bir defter verilir.

1806 İçinde doğru kişilerin gönlünü incitmekten başka bir tek iyilik, bir tek başarılı iş yok.

1807 Baştan sona kadar çirkinliklerle, günahlarla, yol ehliyle alay edişle, ıslık çalışla dolu.

1808 Onun düzenbazlıkları, hırsızlıkları, Firavunlar gibi ben, biz deyişleri [yazılı].

1809 O ağırcanlı [kul] defterini okuyunca, zindanın yolunu tutacağını anlar.

1810 Suç ortada, özür yolu kapalı olduğu için, hırsızlar gibi darağacına doğru yürür gider.

1811 O binlerce bahane, o binlerce kötü söz, ağzının üzerinde pis bir çiviye döner.

1812 Hırsızlık malları üstünde, evinde meydana çıkmış; martavalı kaybolup gitmiştir.

1813 Cehennem zindanına doğru yürümeye koyulur. Çünkü dikenin ateşten kaçmasına imkân yok.

1814 Önceleri gizli olan, sonradan bekçiler gibi ortaya çıkan melekler, memurlar gibi önüne ardına düşerler.

1815 Yürü ey köpek, kendi çöplüğüne gir diye sürer, mızrakla dürterler.

1816 Olur da o kuyudan kurtulurum diye her yol başında ayağını sürür.

1817 Oyalanarak durur, direnir, bir umutla yüzünü arkaya çevirir.

1818 Güz yağmuru gibi gözyaşı döker, kuru bir umuttan başka nesi vardır ki onun?

1819 Her an yüzünü arkaya çevirir. Kutsal Allah dergâhına yüz tutar.

1820 Bunun üzerine Allah'tan, o ışık ikliminden, ona: "*A çıplak tembel*" deyin diye emir gelir.

1821 *A kötülük madeni ne bekliyorsun? A sersem, ne diye yüzünü geriye çeviriyorsun?*

1822 *A Allah'ı inciten, a Şeytan'a tapan, defterin, eline verilen o defter işte.*

1823 *Yaptığın [işlerin] defteri gördüğün halde ne diye ardına bakınıyorsun, yaptığın işin cezasını gör.*

1824 *Boşu boşuna niye emekliyorsun? Böyle bir kuyuda aydınlık umudu nerede?*

1825 *Ne dışyüzünde bir ibadet [eseri] var, ne içinde, gizliden gizliye bir [iyi] niyet.*

1826 *Ne geceleri yalvarıp yakardın, kıyama durdun; ne gündüzleri perhiz edip oruç tuttun.*

1827 *Ne kimseyi incitmemek için dilini tuttun; ne de ibretle önüne ardına baktın.*

1828 *Önünde ne vardı: Ölümü anma, can çekişme. Ardında ne vardı: Dostlarının senden önce ölümü.*

1829 *A buğday gösterip arpa satan sahtekâr, ettiğin zulme de coşkulu bir tövbede bulunmadın ki sen.*

1830 *Kendi terazin eğri ve hileli olduğu halde, mükâfat terazisinin doğru olmasını nasıl beklersin?*[134]

1831 *Sen hainlikte, eksik tartmada sol ayağa dönmüşken, defterin nasıl sağ eline gelsin?*

1832 [238b] *A boyu posu bükülmüş kişi, ceza*[135] *gölgeye benzer, onun için senin gölgen de önüne iki büklüm düşecek.*

1833 [Allah'tan] bu türden sert hitaplar gelir. Öyle ki bunları dağ duysa beli bükülür.

1834 Kul: *Beyan buyurduğundan yüz kat kötüyüm, yüz kat kötüyüm, yüz kat kötü*, der.

1835 *Sen, bundan daha kötülerini de hilminle örttün, yoksa ilminle bütün kepazeliklerimi bilirsin.*

1836 *Ama kendi mücadelemin, amelimin dışında, hayrımın, şerrimin, küfrümün, meşrebimin ötesinde,*

1837 *Çaresizlik içinde yalvarışım, benim, ya da benim gibi yüzlercesinin hayali, kuruntusu bir yana,*

1838 *Kendi doğruluğuma, isyanıma bakmadan sadece senin lütfuna umut bağlamıştım.*

1839 *Ey garazsız kerem sahibi, karşılıksız lütfunu, mutlak bağışını ummadaydım.*

1840 *O yüzden ardıma dönüp mutlak keremine yüz tuttum da kendi amelime bakmadım.*

1841 *Yüzümü o umuda tuttum, çünkü bundan önce de sen varlık verdin bana.*

1842 *Bedava varlık elbisesi bağışladın bana. Her zaman ona güvendim ben.*

1843 [Kul] kendi suçunu, hatasını sayıp dökünce, [Allah'ın] mutlak bağışlaması da ihsana başlar.

[1844] *Ey melekler, onu yeniden bize getirin, çünkü gönül gözü rica yönünde*, der.

[1845] *[Suçuna] aldırış etmeden azat edelim onu, bütün suçlarının üzerine kalem çekiverelim.*

[1846] *Birinin iyiliğinden, kötülüğünden kendisine zarar gelmiyorsa onun [suçuna] aldırmamak mubahtır.*

[1847] *Keremimizle güzel bir ateş yakalım da az çok, ne kadar günahı, kusuru varsa bir şey kalmasın.*

[1848] *Öyle bir ateş [yakalım] ki alevindeki en küçük kıvılcım, suçu da yaksın, cebri de, ihtiyarı da.*

[1849] *İnsanın yerleştiği yere bir alev salalım da dikenliği ruhani bir gül bahçesine döndürelim.*

[1850] *Biz dokuzuncu kat gökten "Amellerinizi düzeltsin[136]" iksirini gönderdik.*

[1851] *Artık o sonsuz ışığın yanında insanların atasının ihtişamı ne olur ki?*

[1852] *Söyleyen uzvu bir et parçası; gören gözü bir yağ parçasıdır.*

[1853] *Duyan kulağı, iki parça kıkırdak; anlayan uzvu, iki damla kan, yani kalptir.*

[1854] *Sen içi pislik dolu bir kurtçuksun, ama dünyaya bir velvele salmışsın.*

[1855] *Sen meniden var edildin, benliği bırak. Ey Ayaz, o postu hatırla.*

Ayaz'ın çarığıyla postunu bir odada tutmasının, kapı yoldaşlarının, kapısının sağlamlığı ve üzerinde ağır bir kilit olması yüzünden onun o odada bir hazinesi var diye kuşkulanmalarının hikâyesi

[1856] Ayaz, kurnazlığından bir iş etmiş, postuyla çarığını [bir odaya] asmıştı.

[1857] Her gün o boş odaya girer, [kendi kendine]: *Ululuğuna bakma, işte çarığın şu*, [derdi].

[1858] Padişaha: *Onun bir odası var, oraya altın, gümüş küplerini koymuş*, dediler.

[1859] *Hiç kimseyi oraya sokmuyor. Kapısını da sürekli kapalı tutuyor.*

[1860] Padişah: "*Şaşılacak şey, o kölenin bizden gizleyip sakladığı ne ola ki?*" dedi.

[1861] Bunun üzerine, "*Gece yarısı [kapıyı] aç, odaya gir*" diye bir beye işaret etti.

[1862] Ne bulursan yağmala, sırrını da nedimlere ifşa et.

[1863] Bunca ikrama, sayısız lütfa karşılık alçaklığından altın gümüş saklıyor ha.

[1864] Vefa gösteriyor, aşk duyuyor, coşup köpürüyor, ondan sonra da buğday gösterip arpa satıyor ha[137].

[1865] Aşkta hayat bulana kulluktan başka [işe kalkışmak] haramdır.

[1866] Gece yarısı o bey, otuz güvenilir adamla Ayaz'ın odasını açmak için sözleşti.

[1867] Nice yiğitler meşaleler yakmış, sevinerek odaya doğru gidiyor,

[1868] *Padişahın emri böyle, odayı açacağız, her birimiz bir altın torbası alacağız,* [diyorlardı].

[1869] İçlerinden biri: *Hey gidi hey altın da ne ki? Sen akikten, la'lden, inciden haber ver*, dedi.

[1870] *Sultanın hazinesinin en has kuludur o. Hatta padişahın canından ötedir şimdi o.*

[1871] *Böyle bir sevginin yanında, lalin, yakutun, zümrüdün, akiğin lafı mı olur?*

[1872] Padişahın ona karşı bir suizannı yoktu. Sınamak için bir şaka yapıyordu.

[1873] Onu her türlü kirden, pislikten temiz biliyordu. Ama vehmi yüzünden yine de yüreği titriyordu.

1874 [239a] Sakın, böyle bir şey olup da incinmesin, ona bir utanç gelmesini istemem.

1875 O, böyle bir şey yapmamıştır, yapsa bile yakışır ya. O bizim sevgilimizdir, ne isterse yapsın.

1876 Sevgilim ne yaptıysa ben yapmışım demektir. Ben perde altında olsam bile işte o benim, ben de oyum.

1877 Sonra yine, böyle huylar, böyle hasletler ondan uzaktır, diyordu, böyle yalan bir söz [olsa olsa] saçmalıktır, hayaldir.

1878 Böyle bir şeyin olması Ayaz'dan uzaktır, imkânsızdır. Çünkü o dibi görünmeyen bir denizdir.

1879 Yedi deniz, onun içinde bir damladan ibarettir. Bütün varlık, onun dalgasından bir köpüktür.

1880 Bütün temizlikleri o denizden elde ederler. Onun her bir damlası birer mine işleyicisidir.

1881 O şahlar şahıdır, hatta [adamı] şah edendir; ama kötü göz değmesin diye adı Ayaz olmuştur.

1882 İyi gözler bile kıskançlık yüzünden ona kötü gelir; çünkü güzelliğin haddi yoktur.

1883 O meleklerin bile kıskandığı [kişiyi] övmek için gökler kadar geniş bir ağız isterim.

1884 Bunun gibi, ya da bunun yüz katı bir ağız bulsam, yine de şu inleyenin feryadına dar gelir o ağız.

1885 A güvendiğim [dost], bu kadarcık da söylemesem zayıflığından gönül sırçası kırılacak.

1886 Gönül sırçasını incecik gördüm de onu yatıştırmak için nice elbiseler yırttım.

1887 A güzelim, hiç kuşku yok ki ben her aybaşı muhakkak deli divane olurum.

1888 Kendine gel, çünkü bugün o üç günün ilki. Bu gün zafer günü, firuze günü değil.

1889 Padişahın tasasını çeken her gönül için her solukta bir aybaşı vardır.

1890 Ben deliye dönünce düzen bozuldu, Mahmut'un hikâyesi de kaldı, Ayaz'ın vasıfları da.

Anlatılan, hikâyenin suretidir. Bu suret, surete tutulup kalanlara uygun,
onların tasvir aynasına yaraşır bir surettir.
Bu hikâyenin gerçekliğindeki kutsallıktan dolayı,
söz, bu indirgeyerek anlatıştan utanır.
Utancından başı da kaybolur, sakalı da, kalemi de.
Akıllıya bir işaret yeter[138].

1891 Değil mi ki benim filim düşünde Hindistan'ı gördü, haraçtan umudunu kes köy harap oldu çünkü.

1892 Sağlığım afiyetim gittikten sonra, nasıl şiir söyler, kafiye bulurum?

1893 Kederler içinde deliliğim bir çeşit değil ki. Delilik içinde delilik var bende delilik içinde delilik.

1894 Varlığı, yoklukta göreli beri, gizemli işaretler yüzünden bedenim eridi.

1895 Ey Ayaz, aşkından kıla döndüm, hikâyeyi söylemekten kaldım, [artık] sen benim hikâyemi söyle.

1896 Senin aşkının efsanesini ta canımdan söyledim. Şimdi sen benim efsanemi oku, çünkü ben efsane oldum.

1897 Zaten sen okumadasın a kendisine uyulan kişi, ben değil. Ben Tur dağıyım, sen Musa'sın, bu da ses.

[1898] Zavallı dağ, sözün ne olduğunu nereden bilsin? Sözü Musa bilir, çünkü dağ bomboştur.

[1899] Dağ, [bilse bile] ancak kendi kadrince bilir. Beden, ruhun güzelliğinden pek az şeye sahiptir.

[1900] Beden, hesapta usturlaba benzer; güneşe benzeyen ruhun bir delilidir.

[1901] Gözü keskin olmayan müneccime, ister istemez usturlaba başvurmak şarttır.

[1902] Güneşin durumunu anlamak için onu usturlapla hesaplaması lâzımdır.

[1903] Doğruyu bile usturlapla arayan can, gökyüzünü, güneşi ne kadar bilebilir?

[1904] Sen, göz usturlabıyla baktığın sürece dünyayı görmede kesinlikle çok eksik kalırsın.

[1905] Sen dünyayı gözün kadar görebilirsin. Dünya nerede? [Sen neredesin?] Niye bıyık buruyorsun?

[1906] Ariflerin bir sürmesi vardır, onu ara da ırmağa benzeyen şu gözün denize dönsün.

[1907] Zerre kadar aklım fikrim varsa, bu ne sevdadır, bu ne perişan sözdür? [diye düşünmem lâzım].

[1908] Ama başımda akıldan fikirden eser yoksa bu yanlış sözde benim ne suçum var?

[1909] Hayır, suç benim aklımı alanda, bütün akıllıların aklı, önünde ölen kişide.

[1910] Ey akla sığınak olan, fikirleri fitneye düşüren, akılların senden başka bir umut yeri yok.

[1911] Beni deli ettiğinden beri aklı hiç arzulamadım. Beni süslediğinden beri güzelliğe hiç haset etmedim.

[1912] Senin sevdanla çıldırmam güzel değil mi? Evet de, Allah sana hayırlar versin.

[1913] O ister Arapça söylesin, ister Farsça, onu [duyacak] kulak nerede, anlayacak akıl nerede?

[1914] [239b] Onun şarabı, her akla lâyık değil. Onun küpesi her kulağın oyuncağı değil.

[1915] İşte bir defa daha çılgınca geldim. Yürü, yürü ey can, çabuk bir zincir getir.

[1916] Sevgilimin zülfünün zincirinden başka, iki yüz zincir de getirsen kırarım.

"İnsan, neden yaratıldığına bir baksın[139]" hükmünce çarıkla posta bakmanın hikmeti

[1917] Sen yine Ayaz'ın aşk hikâyesine dön. Çünkü o, ağzına kadar sırlarla dolu bir hazinedir.

[1918] [Ayaz] her gün, çarığıyla postunu görmek için o güzel odaya giderdi.

[1919] Çünkü varlık, pek sarhoş eder, aklı baştan alır, gönülden utanmayı giderir.

[1920] Bu varlık sarhoşluğu, pusudan çıkıp bizden öncekilerden yüz binlercesinin yolunu kesmiştir.

[1921] Azazil de işte bu sarhoşluk yüzünden, Âdem neden bana baş olsun diye İblis oldu.

[1922] *Ben, hem efendiyim hem de efendi oğlu. Yüzlerce hüner göstermeye kabiliyetim var, bunu yapmaya hazırım,* [dedi].

[1923] *Ben hünerde kimseden aşağı değilim ki hizmet etmek için düşmanın önünde durayım.*

[1924] *Ben ateşten doğdum, o balçıktan. Ateşin yanında balçığın ne değeri olabilir?*

[1925] *Benim kâinatın ulusu, zamanın övüncü olduğum sırada o neredeydi?*

"Cinleri, dumansız bir ateşten yarattı[140] *"*
[âyetiyle] yüce Allah'ın İblis hakkında:
"O cinlerdendi, [Rabbinin] buyruğundan dışarı çıktı[141] *"* buyurması

1926 O sefih [Şeytan'ın] can ateşi alevlenmedeydi; Hani "*Çocuk, babasının sırrıdır*" [dendiği gibi] bir ateşti.

1927 Hayır, yanlış söyledim, [o ateş] Tanrı kahrıydı. Buna bir sebep göstermeye de gerek yok.

1928 Sebepsiz, sebeplerden arınmış bir iş bu. Ezelden beri sürüp gidiyor, olup bitiyor.

1929 O'nun sebepsiz, tertemiz yaratışına, ne sonradan var olanın (hâdis) sebebi sığar, ne de sonradan var oluşun (hades).

1930 Baba sırrı da nedir? Babamız O'nun yaratışıdır. Yaratış içtir, suretteki babaysa kabuk.

1931 A beden fındığı, bil ki dostun aşktır. Canının içini arar da o yüzden kabuğunu kırar.

1932 [Allah] kabuğu kendine dost edinen o cehennemliğin "*Derisini değiştiririz*[142]" der.

1933 Senin anlamın, için/özün ateşe galip gelir. Ama derin, ateşe odun olur.

1934 Ateşin gücü, içinde ırmak suyu olan tahta testinin dışına işler ancak.

1935 İnsanın anlamı, ateşten üstündür. Cehennemin Mâlik'i ateşte helâk olur mu hiç?

1936 Öyleyse sen bedenini geliştirme, anlamı geliştir de Mâlik gibi ateşe hakim ol.

1937 Sense deri üstüne deri ekliyor, post gibi duman içinde kalıyorsun.

1938 Ateşin yiyeceği ot, ancak deriden ibarettir. Allah'ın kahrı o kibrin derisini yüzer.

1939 Bu kibirlenme, derinin sonucudur. O kibre, mal mülk, makam [sevgisi] o dosttan gelir.

1940 Bu kibirlenme nedir? İçten/özden gafil olmak. Buzun, güneşten gizlenip gafil oluşu gibi.

1941 Güneşten haberdar oldu mu buz kalmaz, yumuşar, ısınır, derhal eriyiverir.

1942 Bütün beden, içi/özü görmek yüzünden tamaha dönüşür. Bayağılaşır, aşık olur, çünkü tamah eden alçalır.

1943 İçi/özü görmeyen, kabukla yetinir. "*Yetinen, yücelir*[143]" bağı da ona zindan kesilir.

1944 Burada yücelik, kâfirliktir, dinde alçalıştır. Taş, taşlıktan çıkmadıkça yüzük olur mu hiç?

1945 Sen taşlık makamında [kalmış], benlikten söz ediyorsun. Oysa şimdi senin yoksullaşmanın, yok olmanın sırası.

1946 Kibir, her zaman mal mülk, makam peşindedir. Çünkü külhan, tezekle tava gelir.

1947 Bu iki dadı, deriyi semirtir, içini yağla, etle, kibirle, benlikle doldurur.

1948 Onlar, gözlerini için içine dikmedikleri için deriyi iç sandılar.

1949 Bu yolun kılavuzu İblis'tir. Çünkü makam tuzağına ilk avlanan odur.

1950 Mal yılana benzer, makamsa ejderhaya. Erlerin gölgesi bu ikisine karşı zümrüttür[144].

1951 O zümrütten yılanın gözü kamaşır, kör olur, böylece yolcu kurtulur.

1952 O kılavuz, bu yola dikenler döşemiştir. O yüzden her yaralanan Şeytan'a lanet olsun der.

1953 [240a] Yani bu dert, bana onun hilesinden geldi. Hilede ilk adımları kendisine uyulan o [Şeytan] atmıştır.

1954 Ondan sonra nice yüzyıllar, nice kimseler gelip geçmiş, herkes, onun koyduğu âdet üzere yürümüştür.

1955 A delikanlı, kim kötü bir âdet koyar, insanlar da körlüklerinden o yola düşerse,

1956 O günahların hepsi onun üzerine toplanır[145]. Çünkü o baştır, ötekilerse kuyruk.

1957 Ama Âdem, ben topraktanım diye o çarıkla postu öne sürdü.

1958 Ayaz gibi, o da çarığını öne sürdü de sonunda Mahmut oldu.

1959 Mutlak varlık, işini yoklukta yapar. Var edenin tezgâhı yokluktan başka nedir ki?

1960 Hiç kimse, yazılmış şeyin üstüne yazı yazar mı? Fidan dolu fidanlığa yeniden fidan diker mi?

1961 Yazı yazılmamış olan bir kâğıt arar, bir şey ekilmemiş olan yere tohum eker.

1962 Kardeş, sen de tohum ekilmemiş bir toprak, yazı yazılmamış beyaz bir kâğıt ol da,

1963 "*Nun. Kaleme andolsun*[146]" [yazısıyla] şereflen. O kerem sahibi sana da tohum eksin.

1964 Kendini şu paluzeden tatmamış say. Gördüğün mutfağı, görmezden gel.

1965 Çünkü bu paluze, insana sarhoşluklar verir, post da hatırından çıkar çarık da.

1966 Can çekişip ölme zamanı geldi mi ah edersin; postu, çarığı o zaman anmaya başlarsın.

1967 Çirkinlik dalgasına batmadıkça, dayanıp sığınacak bir yerin olmadıkça,

1968 Doğruluk gemisini hatırına bile getirmezsin; çarığa, posta bakmazsın.

1969 Ama yokluk denizinde çaresiz kaldın mı, "*Kendimize zulmettik*[147]" deme sevdasını diline dolarsın.

1970 Şeytan, hele şu hama bir bakın, der, şu vakitsiz öten horozun başını kesin.

1971 Bu haslet Ayaz'ın ahlakından uzaktır. Çünkü onun namazı, namazsız bellidir.

1972 O, önceden de gökyüzünün horozudur. Ötüşleri her zaman vakitlidir.

"Eşyayı bize olduğu gibi göster[148]*"* ve *"Perde açılsaydı, yakinim artmazdı*[149]*"* sözlerinin anlamı hakkında. *"Sen kime kötü gözle bakıyorsan, kendi varlık dairenden bakıyorsun."* Eğri direk, eğri gölge salar.

1973 Ey horozlar, ötmeyi ondan öğrenin, çünkü Hak için öter o, yem için değil.

1974 Yalancı sabah doğar ama onu aldatamaz. Yalancı sabah, onun için iyilik ve kötülük âlemidir.

1975 Dünya ehlinin aklı noksan olduğu için, onu gerçek sabah sanmışlardır.

1976 Yalancı sabah, kervanların yolunu vurmuştur da gündüz oldu umuduyla yola çıkmışlardır.

1977 Yalancı sabah halka kılavuz olmasın. Çünkü o, nice nice kervanları yele vermiştir.

1978 Ey yalancı sabaha rehin olan, gerçek sabahı yalancı görme sen.

1979 İkiyüzlülükten, kötülükten yana güvene ermediysen, neden kardeşin hakkında suizanda bulunuyorsun?

1980 Suizanda bulunanın işi hep çirkindir. Zaten o, sevgili hakkında da sadece kendi mektubunu okur.

1981 Eğrilikler içinde kalan bayağı kişiler peygamberleri de büyücüler, eğri [kişiler] olarak adlandırdılar[150].

1982 O kalpazan, aşağılık beyler de Ayaz'ın odası hakkında bu zanna kapıldılar.

1983 Orada definesi, hazinesi var dediler. Başkalarına kendi aynandan bakma.

1984 Padişah onun temiz olduğunu zaten biliyordu. O araştırmayı, onlar için yaptırıyordu.

1985 [Bu yüzden] o beye: *Odanın kapısını gece yarısı aç da haberi olmasın.*

1986 *Böylece düşünceleri ortaya çıksın. Ondan sonra ona yapılacak şey bizim üzerimize düşer.*

1987 *O altınları, mücevherleri size bağışladım. Ben o altınları istemiyorum, [odasından ne çıktığını] haber verin yeter,* [demişti].

1988 [Padişah] bunları söylüyordu söylemesine, ama eşi benzeri olmayan Ayaz için de yüreği titriyordu.

1989 "*Bu sözler benim dilime nasıl geliyor? Bu cefayı duysa hali nice olur?*"

1990 Sonra yine: *Dini hakkı için, onun dayancı bütün bunların üstündedir*, diyordu.

1991 *Benim şu çirkin iftirama kızar mı hiç? Maksadımdan, sırrımdan habersiz kalır mı?*

1992 *Belâya uğrayan, o sıkıntının yorumlarını görünce, onun içindeki kazancı görür de o sıkıntılara mat olmaz.*

1993 *Hele o yorum sahibi sabırlı Ayaz olunca... O neticeler denizine bakar çünkü.*

1994 [240b] *Yusuf gibi, şu zindandakilerin rüyalarının yorumu onun gözüne apaçık görünür.*

1995 *Kendi rüyasını hayra yoramayan adam, başkasının rüyasının sırrından nasıl haberdar olabilir?*

1996 *Sınamak için ona yüz kılıç vursam, o sevgilinin kavuşma [arzusu] yine de eksilmez.*

1997 *Aslında o kılıcı kendime vurduğumu bilir. Çünkü gerçekte ben oyum, o da ben.*

Niyazın, niyazsızlığın zıddı olması yüzünden birbirlerine zıt olsalar da gerçekte sevenle sevilenin bir olduğunun beyanı. Nitekim ayna da şekilsiz ve yalındır. Oysa şekilsizlik, şeklin zıddıdır. Ama gerçekte aralarında bir birlik vardır. Bunu anlatması uzun sürer. Akıllıya bir işaret yeter.

1998 Dert ve ayrılık yüzünden Mecnun'da aniden bir hastalık belirdi.

1999 Özlem aleviyle kanı kaynadı, sonunda o Mecnun nefes darlığına tutuldu.

2000 Bunun üzerine tedavi etmek için hekim geldi. Hacamattan başka çare yok dedi.

2001 [Pis] kanı gidermek için hacamat lâzım dedi. Oraya maharetli bir hacamatçı geldi.

2002 Kolunu bağladı, neşteri eline aldı. O aşkı huy edinmiş Mecnun derhal bir nara attı.

2003 Paranı al da hacamattan vazgeç, dedi, ölürsem öleyim, bu kocamış beden varsın gitsin.

2004 [Hacamatçı]: "*Sen ki kükremiş aslandan bile korkmazsın, bundan niçin korkuyorsun?*" dedi.

2005 *Aslan, kurt, ayı, yaban eşeği, her tür-*

lü yırtıcı hayvan, geceleyin senin etrafında toplanırlar.

2006 *Aşkının çokluğu ve yüreğindeki coşku yüzünden onlara senden insan kokusu gelmez.*

2007 Aşkın ne olduğunu kurt, ayı, aslan bildikten sonra, aşka karşı kör olan köpekten de aşağıdır.

2008 Köpekte aşk damarı olmasaydı, Ashab-ı Kehf'in köpeği, kalp [sahiplerini] arar mıydı hiç?

2009 Meşhur olmasalar da dünyada sureta ona benzeyen, onun cinsinden olan nice köpekler vardır.

2010 Oysa sen, kendi cinsinden olanın gönlünden bile bir koku alamadın. Kurtla koyunun gönül kokusunu nasıl alacaksın?

2011 Aşk olmasaydı, varlık nasıl olurdu? Ekmek seninle nasıl birleşirdi de sen olurdu?

2012 Ekmek sen oldu. Neden? Aşktan, iştahtan. Yoksa ekmek cana kadar nereden yol bulurdu?

2013 Aşk, ölü olan ekmeği cana dönüştürür. Fani olan canı ölümsüzleştirir.

2014 Mecnun: *Ben yaradan korkmuyorum. Benim sabrım taş dağlardan da çoktur,* dedi.

2015 *Ben kendim merhemim, ama bedenim yarasız rahat etmez. Aşığım, yaralara sarılırım.*

2016 *Gel gör ki bedenim Leyla ile doludur. Bu sedef, o incinin sıfatlarıyla dolmuştur.*

2017 *Ey hacamatçı, beni hacamat edersen, neşteri ansızın Leyla'ya vurmandan korkarım.*

2018 *Gönlü aydın akıllı kişi benimle Leyla arasında fark olmadığını bilir.*

Bir sevgili, aşığına: *"Beni mi daha çok seversin, kendini mi?"* diye sordu: [Aşık]: *"Ben kendimden ölmüşüm, seninle diriyim; kendimden, kendi sıfatlarımdan yok olmuş, seninle var olmuşum. Kendi bilgimi unutmuş, senin bilginle âlim olmuşum. Kendi gücümü hatırdan çıkarmış, senin gücünle güçlenmişim. Kendimi seversem, seni sevmiş olurum; seni seversem kendimi sevmiş olurum"* dedi. *"Kimde kesin inanç aynası varsa, kendini görse bile Allah'ı görmüş olur." "Sıfatlarımla halka görün, seni gören, beni görür; sana yönelen, bana yönelir"* [denmiştir]. Bu böyle olur gider.

2019 Bir sevgili âşığını sınamak için bir seher vakti: *Ey filan oğlu filan,* dedi.

2020 *A belâlara uğramış, acaba beni mi daha çok seviyorsun yoksa kendini mi? Doğru söyle.*

2021 [Âşık]: *Ben, sende öylesine yok olmuşum ki baştan ayağa kadar seninle doluyum,* dedi.

2022 *Varlığımdan, bir addan başka bir şeyim yok. A muradı güzel [sevgili], bedenimde senden başka bir şey yok.*

2023 [241a] *İşte bu yüzden senin bal denizinde sirke gibi, böyle yok olup gittim.*

2024 Taş büsbütün halis la'le döner, güneşin sıfatlarıyla dolar ya öyle işte.

2025 Artık onda o taşlık vasfı kalmaz. Önü de ardı da güneşin sıfatıyla dolar.

2026 Bundan böyle kendini severse, [artık bu sevgi] o güneşi sevmektir a delikanlı.

2027 Artık güneşi candan sevmesi de hiç şüphe yok kendisini sevmesi demektir.

2028 Halis la'l, ister kendisini sevsin, ister güneşi [birdir].

2029 Bu iki sevgide zaten fark yoktur. Her iki yanda da doğu ışığından başka bir şey yoktur.

2030 Ama taş la'l olmadıkça kendisine düşmandır. Çünkü orada bir "ben" değil, iki "ben" vardır.

2031 Çünkü taş karanlığa mensuptur, gündüz bile kördür. Karanlığa mensup olan, gerçekte ışığın zıddıdır.

2032 Kendisini sever, kâfirdir. Çünkü büyük güneşi engeller durur.

2033 Öyleyse taşın "ben" demesi yakışık almaz. O, tamamen karanlıktadır, yokluktadır.

2034 Firavun, "*Ben Hakk'ım*[151]" dedi, alçaldı. Mansur "*Ben Hakkım*" dedi kurtuldu.

2035 A seven kişi, o, "ben" deyişin ardında Allah'ın lâneti var; bu "ben" deyişin ardındaysa Allah'ın rahmeti.

2036 Çünkü o kara taştı, bu akik. O, ışığa düşmandı, bu âşık.

2037 A fodul, bu "ben", gizlide "O" demekti. Işığın birleşmesi gibiydi, hulul gibi değil.

2038 Gayret et de taşlığın azalsın, la'l oluş sayesinde taşın ışıklanıp parlasın.

2039 Cihada, sıkıntıya dayan da her solukta yoklukta varlığı gör.

2040 Böylece taşlık sıfatın her an azalır da la'l oluş sıfatın güçlenir, sağlamlaşır.

2041 Bedeninden varlık sıfatı gider, başında sarhoşluk sıfatı çoğalır.

2042 Kulak gibi tamamen işitici ol da la'lden bir halka kulağına küpe olsun.

2043 Eğer adamsan, kuyu kazıcısı gibi şu toprak bedenin kuyusunu kaz da bir suya ulaş.

2044 Allah'ın cezbesi gelirse, o tertemiz su kuyu kazmadan da yerden fışkırır.

2045 Sen buna kulak asma, çalışmaya bak. Yavaş yavaş kuyunun toprağını kaz.

2046 Kim bir zahmet çekerse, bir hazine çıkar karşısına. Kim canla başla çalışırsa devlete, ikbale erişir.

2047 Peygamber: *Rükûlar ve secdeler, varlık tokmağını Allah'ın kapısına vurmaktır,* dedi.

2048 *Kim o kapının tokmağını çalarsa, devlet ona baş gösterir*[152].

O kovucu beyin, bir gece yarısı Ayaz'ın odasını açmak için çavuşlarla birlikte gelmesi, çarıkla postu asılı görmesi, bunun bir hile, bir gizleme olduğunu sanması, evin kuşkulandığı her yanını kazması, çukur kazıcılar getirtip duvarları delmesi, bir şey bulamayıp utanması, umutsuzluğa düşmesi. Nitekim kötü düşüncelilerle hayale kapılanlar da peygamberlerle velilerin yaptıkları hakkında *"Bunlar büyücüdür, kendileri uyduruyorlar, baş köşeye geçip önder olmak istiyorlar"* demişlerdi. [İşin aslını] araştırdıktan sonra utanırlar ama fayda etmez.

2049 Hazineyi, altınları, küpleri arayan o emin adamlar, odanın kapısına geldiler.

2050 Birkaç kişi, heves içinde yüzlerce hüner ve bilgi gösterip kilidi açtılar.

2051 Çünkü kilit, sağlam ve karmaşık bir kilitti. Başka kilitler arasından seçilmişti.

2052 [Ayaz, bu odayı] gümüşe, mala mülke, ham altına düşkünlüğünden değil, o sırrı halktan gizli tutmak için [kilitlemişti].

2053 *Ola ki bir takım insanlar kötü hayallere kapılır, bir bölük halk da adımı ikiyüz-*

lüye çıkarır [diye düşünmüştü].

2054 Himmet sahiplerinde öyle can sırları vardır ki onları la'l madeni gibi aşağılık kimselerden saklı tutarlar.

2055 Ama ahmaklar için altın, candan daha iyidir. Padişahların yanındaysa, cana altın saçılır.

2056 Onlar altın hırsıyla acele içinde koşuyorlar, akıllarıysa hayır, daha yavaş olun diyordu.

2057 [241b] Hırs boşu boşuna seraba doğru koşar. Akılsa, iyi bak, o su değil der.

2058 [Ama] hırs galip gelmiş, altın can kesilmişti. Aklın feryadı o anda duyulmaz olmuştu.

2059 Hırsları, gürültü patırtıları yüz kat artmış, aklın hikmeti ve işareti gizlenmişti.

2060 Böylece aldanma kuyusuna düşecek, işte o zaman hikmetin kınayışını duyacaklardı.

2061 Tuzağın ipi insanın gururunu kırınca, kınayıcı nefis[153] ona elini uzatır.

2062 Başını belâ duvarına çarpmadıkça, o sağır kulağı gönlün öğüdünü duymaz.

2063 Helva ve şeker hırsı, çocukların iki kulağını öğütlere karşı sağır eder.

2064 Ama çıban acısı başladı mı iki kulağı da öğütlere açılıverir.

2065 O birkaç kişi, yüzlerce hırs ve heves içinde, odanın kapısını hemen açtılar.

2066 Sineklerin ekşimiş ayrana üşüştüğü gibi izdiham içinde odaya daldılar.

2067 [Sinekler de] aşkla koşa koşa [ayrana] düşerler, [ama artık] yemeye imkân yoktur, iki kanatları da yapışıp kalmıştır.

2068 [Adamlar içeri girip] sağa sola bakındılar. İçeride sadece yırtık bir çarıkla bir post vardı.

2069 *Burası boş olamaz*, dediler, *çarık, burada olsa olsa [bir şeyleri] gizlemek içindir.*

2070 *Haydi, keskin kazmalar getirelim; odayı, yeri kazmayı deneyelim.*

2071 O topluluk her yanı kazıp aradılar. Delikler, derin çukurlar açtılar.

2072 O sırada kazdıkları çukurlar onlara: *A kokmuşlar, bomboş çukurlarız biz*, diyordu.

2073 Bu zandan dolayı utanç duyuyor, çukurları yeniden dolduruyorlardı.

2074 Her birinin gönlünde sayısız lahavle olduğu halde, hırs kuşları yemsiz kalakalmıştı.

2075 Duvarın, kapının aralıkları onların o anlamsız çırpınışının sapıklığını gammazlıyordu âdeta.

2076 O duvarı sıvayıp tıkamaya imkân yoktu. Ayaz'a karşı hiçbir şeyi inkâr etmeleri mümkün değildi.

2077 Suçsuz birine iftira atarlarsa, duvar da arsa da tanıklık eder ona.

2078 Toz toprak içinde, yüzleri sapsarı, utanmış bir halde padişahın huzuruna geri döndüler.

Kovucuların, peygamberler -onlara selâm olsun- hakkında kötü düşünenlerin, onların arı duruluğu ve temizliği ortaya çıktığı sırada düştükleri durum gibi, Ayaz'ın odasından elleri boş, utanmış bir halde padişahın yanına geri dönmeleri.

"O gün, bazı yüzler ağarır, bazı yüzler kararır[154]", "Allah'a karşı yalan uyduranları, yüzleri kapkara olmuş halde görürsün[155]."

2079 Padişah, mahsustan: *"Koltuklarınızda altınlar, keseler yok; nedir bu hal"* dedi.

2080 *Dinarları, ağır kumaşları gizlediyseniz, yüzünüzde, yanağınızda sevinç ışıltısı nerede?*

2081 Gerçi her kök, gizlice kök verir ama "*İzi, yüzlerinde görünür*[156]" yaprağı yemyeşildir.

2082 O kök, zehirden, şekerden ne yiyip içtiyse, uzayan dal onları çığırtkan gibi dile getirir.

2083 Kök, eğer azıksızsa, sermayeden yoksunsa, daldaki bu yeşil yapraklar nedir?

2084 Toprak, kökün ağzını mühürlese de el ve ayak dalları [onun varlığına] tanıklık eder[157].

2085 O emin adamlar, hep birlikte özür dileyip, ayın önündeki gölge gibi [padişahın huzurunda] secdeye kapandılar.

2086 O kızgınlığa, sözlere, benlik bizlik [davasına] özür getirmek için, kılıç ve kefenle padişahın huzuruna çıktılar.

2087 Utançlarından hepsi parmaklarını ısırıyor, her biri: *Ey cihan padişahı,* diyordu.

2088 *Kanımızı döksen sana helâldir, helâl. Bağışlarsan, [bizim için] bir nimet, bir lütuf olur.*

2089 *Biz, bize yakışanı yaptık. A yüce padişah, sen de buyuracağını buyur artık.*

2090 *Ey gönülleri aydınlatan, suçumuzu bağışlarsan, gece geceliğini, gündüz de günzlüğünü yapmış olur.*

2091 *Bağışlarsan, umutsuzluğumuz dağılır gider; bağışlamazsan, bizim gibi yüzlercesi padişahımıza feda olsun.*

Padişahın, *"Bu cinayet, onun namusuna yapılmıştır"* diye, o kovucularla odayı açanların tövbelerini kabul etmeyi ve onlara layık olan cezayı vermeyi Ayaz'a havale etmesi

2092 Padişah: *Hayır, bu isteğe, bu yanıp yakılışa ben [cevap] veremem, bu Ayaz'ın hakkıdır,* dedi.

2093 Bu cinayet, onun bedenine, onun namusuna yapıldı. Bu yara, o güzel yürüyüşlünün damarlarına açıldı.

2094 [242a] Can bakımından onunla tek bir nefisiz, ama görünüşte bu kârdan zarardan uzağım ben.

2095 Kulu suçlamak padişaha ayıp değildir. [Bu, padişahın] hilmini, ona olan ilgisini gösterir ancak.

2096 Padişah suçlananı Karun gibi [zengin] eder. Suçsuz olana neler etmez, sen bir bak artık.

2097 Padişahı kimsenin işinden gafil sanma. Onu açığa vurmasına hilmi engel olur, o kadar.

2098 Onun bilgisinin önünde "*Kim burada şefaatçi olabilir?*[158]" Onun hilminden başka kim korkusuzca şefaat edebilir?

2099 O suç, önceden de onun hilmi yüzünden meydana gelir. Yoksa onun heybeti, [kimde o suçu işlemeye] mecal bırakır ki?

2100 Adam öldürenin kan diyeti Padişahın hilmine havale edilmiştir.

2101 Nefsimiz, o hilimle sarhoştu, kendinden geçmişti. Şeytan, sarhoşken ondan külahını kapıverdi.

2102 Hilim sakisi şarap dökücü olmasaydı, Şeytan, Âdem ile nasıl kavgaya girerdi?

2103 Âdem, ilim [verildiği] sırada meleklere karşı ne durumdaydı? Onların hoca-

sıydı; nakitlerinin ayarına bakandı.

2104 Cennette hilim şarabını içti de Şeytan'ın bir oyunuyla yüzü sararıverdi.

2105 O belâ, Vedûd olan Allah'ın öğretiş incileriydi. Onu zeki, bilgili ve çevik hale getirmişti.

2106 Sonra yine O'nun hilminin sert ve keskin afyonu, hırsızı onun eşyasına doğru sürmüştü.

2107 Akıl, sâkim senmişsin, elimden tut diye yine gelir onun hilmine sığınır.

Padişahın, Ayaz'a: *"Affetmekten veya cezalandırmaktan birini seç; hangisini yaparsan yap, adalet ve lütuf bakımından doğrudur. Her birinde iyilikler vardır. Adalette binlerce lütuf gizlidir"* buyurması. *"Kısasta da sizin için hayat vardır*[159]*."* Kısastan tiksinen kişi, sadece bir katilin hayatına bakar da ölüm cezası korkusunun kalesinde korunacak, alıkonacak yüz binlerce hayatına bakmaz.

2108 Ey Ayaz, yüzlerce sakınışı olan tertemiz Ayaz, suçlular arasında hükmet.

2109 Seni, işinde [sınamak] için iki yüz kere kaynatsam, kaynayıp coşan köpüğünde yine de bir tek hile bulamam.

2110 Nice insanlar sınanmadan utanır. Oysa bütün sınanmalar senden utanmada.

2111 [Ayaz] dipsiz bucaksız bir denizdir, sadece ilim değil. Bir dağdır, [hatta] yüzlerce dağdır, sadece hilim değil.

2112 [Bunun üzerine Ayaz]: *Bilirim ki bu senin ihsanındır, yoksa ben şu çarıkla postum*, dedi.

2113 Peygamber, "*Kendisini bilen Allah'ı bilir*[160]" [sözünü] bunun için açıkladı, anlattı.

2114 Çarığın menidir, kanın da postun. Geri kalanı onun ihsanıdır a hocam.

2115 Bu kadarcıktan başkası yoktur deme, bir başkasını da ara diye vermiştir onu sana.

2116 Bağcı, bahçesinin meyvesini, ürününü bilesin diye sana birkaç elma gösterir.

2117 Ambardaki buğdayı bilsin diye [buğdaycı] alıcıya bir avuç buğday verir.

2118 Üstat da bilgisinin ne kadar çok olduğunu anla diye o şerhin birazını anlatır sana.

2119 Bilgisi zaten bu kadarcıktır dersen, seni sakalından çerçöp atar gibi atıverir uzağa.

2120 Ey Ayaz, şimdi gel de adaleti sağla. Dünyada ender bulunur bir adaletin temelini at.

2121 Sana karşı suç işleyenler ölüme müstahaktır. Ama affını, hilmini umuyorlar yine de.

2122 Rahmet mi üstün gelecek gazap mı? Kevser suyu mu üste çıkacak alev mi?

2123 Elest ahdinden bu yana, halkı avlamak için ikisi de var, hilim dalı da var, hışım dalı da.

2124 Bu yüzden o apaçık elest sözünde, nefiyle ispat bir söz içinde bir araya gelmiştir.

2125 Bu söz, ispatı bildiren bir soru olduğu halde, "değildir" sözü de ona eş olmuştur.

2126 Bırak da bu ham anlatış kalsın. Seçkinlerin kâsesini avamın önüne koyma.

2127 Kahırla lütuf saba ile vebaya benzer. Birisi demiri çeker, öteki saman çöpünü.

2128 Allah, doğruları doğruluğa çeker. Batıl olanlar da batılları çeker.

2129 Tatlıya meyleden mide helvayı çeker. Safraya meyleden mide de sirkeyi çeker.

2130 Sıcak döşeme, oturanın soğukluğunu alır. Soğuk döşeme harareti giderir.

2131 Dostunu görünce, merhametin depreşir. Düşmanını görünce öfken kalkar.

Padişahın, Ayaz'a: "*Bu hükmü çabucak karara bağla, bekleyip durma, günler aramızda [dolaşır durur], deme.* [242b] *Çünkü beklemek, kızıl ölümdür*" diye acele etmesini buyurması ve Ayaz'ın padişaha cevap vermesi

2132 Ey Ayaz, bu işi çabuk bitir. Çünkü bekletmek de bir çeşit öç almaktır.

2133 [Ayaz]: *Padişahım, ferman tümüyle senindir. Güneş varsa, yıldız yok olur*, dedi.

2134 *Zühre kim olur, Utarit, ya da akan yıldız kim olur ki güneşin karşısına çıkıp doğabilsin?*

2135 *Hırkamdan, postumdan geçebilseydim, böyle kınanma tohumu eker miydim hiç?*

2136 *Yüzlerce kıskanç hayalperest arasında odanın kapısını kilitlemek neydi ki?*

2137 *Onların her biri ellerini ırmak suyunun içine daldırmış, kuru kerpiç arıyordu.*

2138 *Irmakta kuru kerpiç olur mu hiç? Balık suya asi gelebilir mi hiç?*

2139 *Ben zavallıyı cefakâr zannediyorlardı. Oysa ben vefa bile arlanır, utanır benden.*

2140 *Namahremlerden yana sıkıntım olmasaydı, vefaya dair birkaç söz söylerdim.*

2141 Dünya kadar şüpheci, zorluk çıkarıcı kimse olduğu için, biz ancak kabuğun dışından söz ediyoruz.

2142 Kendini kırarsan, öze/içe dönersin; o güzelim özün/için hikâyesini dinlersin.

2143 Cevizin kabuğunda sesler vardır, ama içinde, yağında ses ne arar?

2144 Onun kulağa uygun olmayan bir sesi vardır. Onun sesi, can kulağının içinde gizlidir.

2145 Yoksa için çok hoş bir sesi varken kabuğun takırtısının sesini kim dinler?

2146 İçi elde etmek için susuyor da o takırtıya katlanıyorsun.

2147 Bir zaman dudaksız, kulaksız ol da ondan sonra dudak gibi tatlılara eş ol.

2148 Daha ne zamana kadar nazım, nesir söyleyecek, sırları ifşa edeceksin? A efendi, bir günlüğüne de dilsiz olmayı dene.

"Bunca zamandır söylemeyi denedik, bir süre de sabrı ve suskunluğu deneyelim" sözünü anlatış hakkında hikâye

2149 Nicedir acı, keskin kabız edici şeyler pişirdin, bir kere de denemek için tatlı pişir.

2150 Birisi kıyamette uyanır, eline kapkara isyan defteri verilir.

2151 Taziye mektubu gibi üstü kapkara, içi de kenarı da isyan dolu.

2152 Baştanbaşa fıskla, günahla dolu; kâfirden geçilmeyen dârülharp gibi.

2153 Öyle günahla dolu çirkin bir defter, sağdan gelmez, soldan gelir elbet.

2154 Sen burada kendi defterine bir bak; sol ele mi yaraşır sağ ele mi?

2155 Dükkânda sol [ayağa] giyilecek bir

çizme, bir ayakkabı olsa, denemeden önce de onun sola ait olduğunu anlarsın.

2156 Sen mademki sağ değilsin, bil ki solsun; aslanla maymunun narası [seslerinden] anlaşılır.

2157 Gülü alımlı ve güzel kokulu yapan [Allah'ın] lütfu, her solu sağ yapar.

2158 O, her sola bir sağlık verir; denize tertemiz suyu O verir.

2159 Solsan, O'nun huzurunda sağ ol da lütuf elinin nerelere uzandığına bir bak.

2160 Bu aşağılık [amel] defterinin sol yandan geçip sağ yandan gelmesini reva görür müsün?

2161 Böyle zulümle, cefayla dolu defter, sağ ele nereden lâyık olacak?

Konuştuğu zaman sözü haline ve iddiasına uygun olmayan kişinin durumunun beyanı. Nitekim kâfirler de: "Gökleri ve yeryüzünü kim yarattı diye sorsan Allah yarattı derler[161]." Gökleri yeri ve mahlukatı yaratanın duyan, gören, hazır ve nazır olan, her şeyi gözeten, her yeri kuşatan bir Allah olduğunu bilen birisi, nasıl olur da taştan puta hizmet eder, canını, malını ona feda eder?

2162 Bir zahidin kıskanç mı kıskanç bir karısı, bir de huri gibi bir cariyesi vardı.

2163 Kadın, kıskançlığından kocasını gözetir, cariyeyle yalnız bırakmazdı.

2164 Kadın, yalnız kalmalarına fırsat düşmesin diye bir süre ikisini de gözetti.

2165 Nihayet Allah'ın hükmü ve takdiri geldi de bekçilik eden aklın başı döndü, sersemledi.

2166 [243a] Allah'ın kesintisiz hükmü ve takdiri gelip çatınca akıl da kim olur? Ay bile tutulur.

2167 Kadın hamamdaydı, derken, birden bire hatırına evdeki tas geldi.

2168 Cariyeye: *Kuş gibi eve fırla, evden o gümüş tası çabucak getir*, dedi.

2169 Cariye bunu duyunca, işte şimdi efendime kavuşma zamanıdır diye canlanıverdi.

2170 Efendim şimdi evde yalnızdır diye sevinç içinde eve doğru koşmaya başladı.

2171 Efendisini böyle yalnız bulmak cariyenin altı yıllık sevdasıydı.

2172 Uçarcasına eve doğru koştu. Efendisini evde yalnız buldu.

2173 Şehvet, iki âşığı öylesine sarmıştı ki ihtiyat edip kapıyı kapamak hatırlarına gelmedi.

2174 İkisi de sevinç içinde sarmaş dolaş oldular, o kavuşma anında iki can birbirine karışıverdi.

2175 Bu sırada, ben nasıl oldu da onu eve yolladım diye kadının aklı başına geldi.

2176 *Kendi [elimle] pamuğu ateşe attım, koçu koyuna saldım,* [dedi].

2177 Başındaki kili yıkadı, aceleyle koşmaya başladı; cariyenin ardından gidiyor [bir yandan da] çarşafını giyiyordu.

2178 O [cariye] can aşkıyla, bu [kadın da] korkusundan koşuyordu. Aşk nerede, korku nerede? Arada büyük fark var.

2179 Ârif her an padişahın tahtına dek seyreder. Zahitse her ay ancak bir günlük yol alır.

2180 Zahidin de değerli bir günü vardır, ama onun bir günü, nereden elli bin yıllık bir gün olacak[162]?

2181 İş erinin ömrünün her günü, bu dünya yılıyla elli bin yıl değerindedir.

2182 Akıllar, bu sırrın dışında kalırlar; [bu sır] vehmin ödünü patlatırsa varsın patlatsın.

2183 Aşkın önünde kıl kadar bile korku yoktur. Aşk mezhebinde herkes [aşka] kurbandır.

2184 Aşk, Allah sıfatıdır. Oysa korku, tenasül uzvuna, karnına giriftar olmuş kulun sıfatıdır.

2185 Kur'an'da "*Onlar [Allah'ı] severler*" [sözünü] okudun ya, [bu söz] "*O da onları sever*[163]" sözüne eştir.

2186 Öyleyse sevgiyi de Allah sıfatı bil, aşkı da. Azizim, korku Allah sıfatı olamaz.

2187 Allah sıfatı nerede, bir avuç toprağın sıfatı nerede? Sonradan var olanın sıfatı nerede, o tertemiz [Allah'ın] sıfatı nerede?

2188 Aşkın sıfatını durmaksızın anlatmaya kalkışsam, yüz kıyamet kopar da o yine eksik kalır.

2189 Çünkü kıyametin zamanının bir sonu, sınırı vardır, ama Allah sıfatının olduğu yerde, son nerede, sınır nerede?

2190 Aşkın beş yüz kanadı vardır, her kanadı, Arş'tan tepesinden yerin dibine dek [uzanır].

2191 Korkak zahit, ayağıyla koşmaya uğraşır, oysa âşıklar şimşekten de rüzgârdan de hızlı uçarlar.

2192 Bu korkaklar, aşkın tozuna nasıl ulaşacaklar? Çünkü aşk derdi, gökyüzünü bile kendisine yaygı edinir.

2193 [Zahide, Allah] ışığının inayetleri gelir de bu dünyadan, bu yürüyüşten azat ol,

2194 Kendi kuşundan, kendi düşünden kurtul [derse o başka], işte o zaman yüce doğan kuşu, padişaha yol bulur.

2195 Bu kuş, bu düş, cebir ve ihtiyarıdır. Sevgilinin cezbesi, bu ikisinin ardından gelir.

2196 O kadın eve varır varmaz kapıyı açtı. Kapının sesi [zahitle cariyenin] kulaklarına gelince,

2197 Cariye perişan bir halde irkildi, adam da sıçradığı gibi namaza durdu.

2198 Kadın cariyeyi darmadağın, perişan, afallamış, somurtkan bir halde gördü.

2199 Kocasını da namaza durmuş halde gördü, ama titreyişinden şüpheye düştü.

2200 Hemen kocasının eteğini kaldırdı. Aletini ve hayâlarını meniye bulanmış olarak gördü.

2201 Arta kalan meni aletinden akmadaydı, baldırı, dizi pisliğe bulanmıştı.

2202 Başına bir tokat atıp: "*A aşağılık [adam], namaz kılan adamın hayâları bu halde mi olur?*" dedi.

2203 *Bu alet, şu pislik içindeki baldır ve kasık, zikre, namaza lâyık mı?*

2204 İnsaf et, zulümle, kötülükle, küfürle, kinle dolu [amel] defteri sağdan verilmeye değer mi?

2205 Kâfire: "*Şu gökyüzünü, şu halkı, şu âlemi kim yarattı?*" diye sorsan,

2206 *Bunlar, O Allah'ın yarattıklarıdır, çünkü yaratmak, onun Allahlığına şahittir,* der[164].

2207 [Öyleyse] onun küfrü, kötülüğü ve aşırı zulmü, böyle ikrar etmesine lâyık mı?

2208 O çirkinlikler, o kusurlu davranışlar böyle doğru bir ikrara uygun mu?

2209 Yapıp ettikleri, sözünü yalanlar da böylece o, korku azabına [uğramaya] lâyık olur.

2210 Mahşer günü her gizli ortaya çıkar. Her suçlu, kendiliğinden rezil rüsva olur.

2211 Elle ayak dile gelir, kendisinden yardım dilenen [Allah'ın] önünde onun kötülüğüne tanıklık eder.

2212 [243b] El, ben böyle çaldım der; dudak, ben böyle sordum der.

2213 Ayak, ben şehvete koştum, der; edep yeri de ben zina ettim, der.

2214 Göz, ben harama yan baktım, der; kulak, ben kötü sözler dinledim, der.

2215 Böylece [kişi] baştan aşağıya yalancı kesilir; çünkü kendi uzuvları kendisini yalancı çıkarır.

2216 Hani doğru namazın yalanının, hayaların tanıklığı ile ortaya çıktığı gibi.

2217 O zaman, öyle hareket et ki, dilsizce, şahadet ederim diye beyan edişin ta kendisi olsun.

2218 Böylece bedenindeki her bir uzvun, faydada ve zararda şahadet ederim desin ey oğul.

2219 Kulun, efendisinin izinden gitmesi, "*Ben emre mahkûmum, bu bizim efendimizdir*" demesidir.

2220 Eğer ömür defterini kararttıysan bundan önce yaptıklarına tövbe et.

2221 Ömrün geçip gittiyse, kökü işte bu soluktur; susuz kaldıysa tövbe suyuyla sulayıver onu.

2222 Ömrünün köküne âbıhayat dök de hayat ağacın yeşerip bitki versin.

2223 Bütün geçmişler bu [tövbe suyuyla] iyileşir. Geçen yıl zehir olan, bununla şekere döner.

2224 *Allah, kötülükleri [iyiliğe] çevirir de geçmişte kalan her şey ibadete dönüşür*[165].

2225 A hocam, Nasuh tövbesine bir güzel sarıl, canla başla bunu yapmaya didin.

2226 Bu Nasuh tövbesini anlatayım da bir de benden dinle. İnanmışsındır ama yeniden inan.

Nasuh'un tövbesi hakkında hikâye. Nasıl ki süt memeden çıktı mı bir daha memeye giremezse, Nasuh tövbesiyle tövbe eden birisi de o günahı bir daha isteyerek asla hatırına getirmez, hatta ona duyduğu nefret her an artar. İşte o nefret, tövbenin kabul edilme tadını bulduğunun, önceki isteğin tatsız hâle geldiğinin ve bunun ötekinin yerine geçtiğinin delilidir. Nitekim: "*Aşkı, bir başka aşktan başkası kesip geçiremez; niye ondan daha güzel bir sevgili aramıyorsun?" demişlerdir. Gönlün yeniden o günaha meyletmesi, tövbenin kabul ediliş tadına ulaşmadığının, kabul tadının o günahın yerine geçmediğinin belirtisidir. "Kolay olanı, ona kolaylaştırırız*[167]*"* [hükmü] ortaya çıkmamıştır. "*Zor olanı, ona kolaylaştırırız*[168]" [hükmü] onun üzerinde öylece durmaktadır.

2227 Bundan önce Nasuh adında bir adam vardı. Kadınlara tellâklık ederek geçimini sağlardı.

2228 Yüzü, kadınların yüzüne benzerdi. Erkekliğini hep gizler dururdu.

2229 Kadınlar hamamında tellâktı; yalanda dolanda, hilede pek ustaydı.

2230 Yıllarca tellâklık etti de kimse onun halinden, hevesinin sırrından bir koku alamadı.

2231 Çünkü sesi ve yüzü kadınsıydı; ama şehveti tastamam ve uyanıktı.

2232 Çarşaf giyer, başını örter, peçe takardı. Oysa gençliğinin baharında şehvetli bir erkekti.

2233 O âşık delikanlı bu yolla padişahların kızlarını dahi bir güzel ovar, yıkardı.

2234 Tövbeler ediyor, [bu işten] ayağını çekmeye çalışıyor, ama kâfir nefis tövbesini bozduruyordu.

2235 O kötü işli [adam], bir ârifin yanına gidip "*Bizi de bir duanda anıver*" dedi.

2236 O hür er, onun sırrını anladı anlamasına ama Allah hilmi gibi açığa vurmadı.

2237 Dudağında kilit, gönlünde sırlar vardı. Dudağını yummuştu, gönlüyse seslerle doluydu.

2238 Allah kadehinden içen ârifler, sırları bilmiş ama örtmüşlerdir.

2239 Kime işin sırlarını öğrettilerse, ağzını mühürleyip dikmişlerdir.

2240 [Ârif] hafifçe güldü: *A cibilliyetsiz, bildiğin şeyden Allah seni tövbe ettirsin sana*, dedi.

[Allah'a] ulaşmış arifin duası ve Hak'tan bir şey dilemesi, Hakk'ın kendisinden bir şey dilemesine benzer. Çünkü, *"Ben, onun kulağı, gözü, dili ve eli olurum"* *[hadisi] ve "Attığın zaman sen atmadın, ama Allah attı[169]"* [ayetiyle birlikte], bu konuda âyetler, hadisler, rivayetler pek çoktur. [244a] Bunun beyanıyla, Allah'ın suçlunun kulağından tutup Nasuh gibi tövbe etmesi için sebepler var etmesinin şerhi

2241 O dua, yedi göğü geçti de o miskinin işi sonunda güzelleşti.

2242 Çünkü şeyhin o duası, her dua gibi değildir. O [Allah'ta] yok olmuştur, onun sözü Allah'ın sözüdür.

2243 Allah, kendisinden bir şey dileyip istediğinde, kendi duasını nasıl reddeder?

2244 Celal sahibi Allah'ın yaratışı bir sebep var etti de onu bu lanetten ve vebalden kurtardı.

2245 [Nasuh] o hamamda tası doldururken, padişahın kızının bir incisi kayboldu.

2246 Küpesindeki incilerden biri kaybolmuştu, bütün kadınlar [o inciyi] arıyorlardı.

2247 Bunun üzerine, öncelikle herkesin eşyasını aramak üzere hamamın kapısını sıkıca kapattılar.

2248 Eşyaları aradılar, inci bulunamadı; inciyi çalan da rezil olmadı.

2249 Derken üstün körü aramak yerine ciddiyetle herkesin ağzını, kulağını [vücudundaki] her deliği aramaya başladılar.

2250 O güzel sedefin incisini, alttaki, üstteki deliklerde, her yanda aradılar.

2251 Yaşlı, genç kim olursanız olun hepiniz soyunun, diye bir ses geldi.

2252 Nedimeler, o pek değerli inciyi ortaya çıkarmak için bir bir herkesi aramaya koyuldular.

2253 Nasuh, korkudan yüzü sararmış, dudakları gövermiş bir halde tenha bir yere çekildi.

2254 Ölümü gözlerinin önünde görüyor, yaprak gibi titriyordu.

2255 *Yarabbi! Defalarca [sözümden] döndüm, tövbelerimi, ahitlerimi bozdum*, dedi.

2256 *Ben, bana yakışanı yaptım. İşte sonunda bu kara sel geldi çattı.*

2257 *Arama sırası bana gelirse eyvahlar olsun bana! Canıma ne zorluklar gelip çata-*

cak kim bilir?

2258 *Ciğerime yüzlerce kor düştü. Yakarışımdaki ciğer kokusuna bak.*

2259 *Kederin böylesine kâfir bile uğramasın. Rahmet eteğine tutundum, medet medet!*

2260 *Keşke anam beni doğurmasaydı, ya da bir aslan paralayıp yeseydi beni bir otlakta.*

2261 *A Allahım, sen sana yakışanı yap. Çünkü her delikten bir yılan sokmada beni.*

2262 *Meğer taştan bir canım, demirden bir yüreğim varmış. Yoksa bu acı ve inilti içinde kan kesilirdim.*

2263 *Zamanım daraldı, bir an padişahlık et de feryadıma yetiş.*

2264 *Bu defa da [suçumu] örtersen, yapılmayacak her işten tövbe ettim işte.*

2265 *Bir defa daha tövbemi kabul et de tövbem için yüzlerce kemer kuşanayım.*

2266 *Bu sefer de kusur işlersem, artık duamı ve sözümü dinleme.*

2267 Cellâtların, bekçilerin [eline] düştüm, diye böyle inleyip durmada, yüzlerce gözyaşı dökmedeydi.

2268 *Hiçbir Firenk böyle ölmesin, hiçbir dinsiz böyle inlemesin*, diyordu.

2269 Kendi canına ağıtlar yakıyor, önceden önceye Azrail'in yüzünü görüyordu.

2270 O kadar "Allahım Allahım" dedi ki o kapı ve duvar ona eş oldu.

2271 O, Yarabbi Yarabbi dediği sırada, arama esnasında bir ses duyuldu.

Arama sırasının Nasuh'a gelmesi, *"Herkesi aradık, Nasuh'u da arayın"* diye ses gelmesi. Nasuh'un o korku yüzünden kendisinden geçmesi. İşin, tamamen çıkmaza girdikten sonra yeniden açılması. -Salât ve selâm üzerine olsun- Allah elçisinin, bir hastalığa veya sıkıntıya uğradığı zaman: *"Şiddetlen, açılırsın"* dediği gibi

2272 Herkesi aradık, ey Nasuh, sen gel. [Nasuh] kendinden geçti, o anda ruhu [bedeninden] uçtu.

2273 Yıkık duvar gibi çöküverdi. Aklı fikri gitti de bir cansıza dönüverdi.

2274 Aklı fikri bedeninden amansızca gidince, sırrı hemen o anda Allah'a ulaştı.

2275 Kendinden geçip varlığı kalmayınca, Allah, can doğanını huzuruna çağırdı.

2276 Gemisi, muradına eremeden kırılınca, rahmet denizinin sahiline düştü.

2277 Kendinden geçince canı Hakk'a ulaştı. İşte o zaman rahmet dalgası coştu.

2278 [244b] Canı beden ayıbından kurtulunca, sevinç içinde kendi aslına döndü.

2279 Can, doğan kuşuna benzer, bedense onun boyunduruğudur. Ayağı bağlı, kanadı kırık bir kuldur can.

2280 Aklı başından gidip ayağı çözülünce o doğan kuşu yine Keykubad'a doğru uçar.

2281 Rahmet denizleri coşunca taşlar bile abıhayat içer.

2282 Küçücük bir zerre değerlenir, büyür. Toprak yaygısı atlasa, altın işlemeli kumaşa döner.

2283 Yüz yıllık ölü mezardan çıkar. Lanetli Şeytan hurilerin kıskandığı bir güzele döner.

2284 Şu yeryüzü büsbütün yeşerir; kuru dal tomurcuk açar, yemiş verir.

2285 Kurt kuzuyla şarap arkadaşı olur; umutsuzlar sevinirler, kademleri uğurlu hale gelir.

İncinin bulunması ve şehzadenin hizmetçileriyle halayıklarının Nasuh'tan helallik dilemeleri

2286 Canı helâk eden o korkunun ardından, "*İşte kaybolan [inci]*" diye müjdeler geldi.

2287 Birden bire "*Korku gitti, o paha biçilmez inci kayıp inci bulundu*" diye bir ses geldi.

2288 *[İnci] bulundu, biz de feraha erdik, müjdelik ver, inciyi bulduk*, [diyorlardı].

2289 Hamam, insanların feryadıyla, narasıyla, hüzün gitti diye el çırpmasıyla doldu.

2290 Kendinden geçmiş olan Nasuh, yine kendine geldi. Gözü, yüzlerce günün aydınlığını gördü.

2291 Herkes ondan helâllik dilemekte, eline öpücükler kondurmaktaydı.

2292 *Suizanda bulunduk, bize hakkını helâl et. Dedikodu edip etini yedik*[170], diyorlardı.

2293 Hepsinin onun hakkındaki zannı daha fazlaydı; çünkü o [sultana] yakınlıkta herkesten ilerideydi.

2294 Nasuh, sultanın has tellâğıydı, onun mahremiydi. Hatta iki bedende bir ruh gibiydi onlar.

2295 *İnciyi çaldıysa o çalmıştır, çünkü Sultanla ondan daha çok görüşen kimse yoktur.*

2296 *Bu patırtı içinde önce onu aramak istemişler, ama saygılarından onu geriye bırakmışlardı.*

2297 *Ola ki inciyi bir yere atıverir de bu süre içinde kendisini kurtarır* [demişlerdi].

2298 Bu yüzden ondan helâllik diliyor, özür beyan etmeye kalkışıyorlardı.

2299 [Nasuh]: *Bu bana bağışlayıcı Allah'ın lütfu, yoksa ben hakkımda söylenenlerden daha kötüyüm*, dedi.

2300 *Benden helâllik istemeye ne gerek var? Çünkü ben, bu zaman halkının en suçlusuyum.*

2301 *Benim hakkımda söylediğiniz kötülükler, bendekinin ancak yüzde biridir. Bundan kuşku duyan varsa da bu benim için apaçıktır.*

2302 *Birazı dışında, bendeki [kötülüğü] kim bilebilir? [Bildiği] benim binlerce suçumdan, kötü işimden birisidir ancak.*

2303 *Suçlarımı, kötü amellerimi bir ben bilirim, bir de onları örten.*

2304 *Önce İblis bana usta oldu; ama sonrasında İblis bile benim katımda bir yele döndü.*

2305 *Çirkinlik içinde yüzüm sararmasın diye Allah bütün [yaptıklarımı] gördü de görmezden geldi.*

2306 *Allah'ın rahmeti yine kürkümü dikti, o can gibi tatlı tövbeyi bana nasip etti.*

2307 *Her ne yaptıysam, hepsini yapmamışa çevirdi; yapmadığım ibadetleri yapmışım saydı.*

2308 *Beni servi gibi, süsen gibi azat etti. Bahtım, ikbalim gibi gönlümü şad etti.*

2309 *Adımı, temizlerin defterine yazdı. Cehennemliktim, bana cenneti bağışladı.*

2310 *Bir ah ettim, ahım ipe döndü de içinde bulunduğum kuyuya sarktı.*

2311 *O ipe tutunup dışarı çıktım. Sevindim, gelişip serpildim, yanağım güle döndü.*

2312 *Bir kuyunun dibinde çaresizlik içindeydim, şimdiyse bütün âleme sığmıyorum.*

2313 *Sana şükürler olsun sana yarabbi! Beni ansızın üzüntüden kurtardın.*

2314 *Bedenimdeki her kıl ucu dile gelse, yine de senin şükrünü dile getiremem.*

2315 *Şu bahçelerde, pınarlar arasında "Keşke kavmim bilseydi*[171]*" diye naralar atıyorum.*

Tövbesinin sağlamlaşmasından ve kabulünden sonra şehzadenin tellaklık için Nasuh'u yeniden çağırması ve onun bahane gösterip reddetmesi

2316 Ondan sonra birisi gelip: *Sultanımızın kızı lütfedip seni çağırıyor,* dedi.

2317 *Sultanımızın kızı seni çağırıyor, gel, hemencecik başını yıka ey temiz kişi.*

2318 [245a] *Canı, kendisini kille yıkatmak ve ovdurmak için senden başka bir tellâk istemiyor.*

2319 [Nasuh]: *Var git, benim elim işe ermiyor artık. Senin Nasuh'un hastalandı şimdi,* dedi.

2320 *Git, çabucak bir başkasını ara. Vallahi benim elim işe ermiyor.*

2321 İçinden: "*Suçum hadden aştı. O korku, o tasa gönlümden nasıl gider?*" dedi.

2322 *Ben bir defa öldüm de yeniden [dünyaya] geldim. Ben ölümün ve yokluğun acısını tattım.*

2323 *Allah'a gerçekten tövbe ettim ben. Canım bedenimden çıkana dek bozmam onu.*

2324 *O sıkıntıdan sonra, eşek olandan başka kimin ayağı bir daha o tehlikeye gider.*

Birisi tövbe eder, pişman olur da sonra o pişmanlıkları unutup denenmişi yeniden denerse ebedî zarara uğrar. Tövbesinin devamlılığı, kuvveti, tatlılığı ve kabulü nasip olmazsa köksüz ağaç gibi her gün biraz daha sararır, biraz daha kurur. [Bundan] Allah'a sığınırız.

2325 Sırtı yaralı, karnı boş, zayıf bir eşeği olan bir çiftçi vardı.

2326 Gece gündüz otsuz kayalıklar arasında yemsiz, sığınaksız dolaşırdı.

2327 Orada içecek sudan başka bir şey yoktu. Eşek gece gündüz oralarda yas içindeydi.

2328 O havalide sazlık, ormanlık bir yer vardı. İçinde de işi gücü avlanmak olan bir aslan.

2329 Aslan, bir erkek fille savaşmış, yorgun düşmüş, avdan geri kalmıştı.

2330 Bu güçsüzlük içinde bir süre avlanamadı. [Bu yüzden] başka yırtıcılar da kuşluk yemeğinden nasipsiz kaldılar.

2331 Çünkü aslandan arta kalanları onlar yerlerdi. Aslan hastalanınca onlar da dara düştüler.

2332 Aslan, bir tilkiye: *Git, benim içim bir eşek avla,* dedi.

2333 *Otlağın etrafında bir eşek bulursan, git, bir afsun oku, kandır getir buraya onu.*

2334 *Eşeğin etiyle biraz güç kuvvet bulursam, bundan sonra başka bir av yakalayabilirim.*

2335 *Birazını ben yerim, kalanını da siz. Böylece ben, yiyecek bulmanıza da sebep olmuş olurum.*

2336 *Benim için ya bir eşek ara ya bir öküz. Bildiğin afsunları oku ona.*

2337 *Onu afsunlarla, güzel sözlerle baştan çıkar, buraya çek getir.*

[Allah'a] vâsıl olmuş bir arif olan kutbun, Allah'ın kendisine ilham edişiyle, halkı, mertebelerine göre bağışlanma ve rahmet gıdasından yararlandırma konusunda, [başka hayvanların] kendisine yakınlıklarına göre, mekân yakınlığına değil, aksine huy yakınlığına göre nasibini ve artığını yedikleri aslana benzetiş ve örnek veriş. Bunun ayrıntısı pek çoktur. Doğru yola hidayet eden Allah'tır.

2338 Kutup aslandır, avlanmak da onun işidir. Geri kalanlar, onun artıklarını yerler.

2339 Gücün yettiğince kutbun rızası için çalış da güçlensin, vahşi hayvanları avlasın.

2340 O incinirse halk azıksız kalır; çünkü bütün boğazların rızkı aklın eliyle olur.

2341 Değil mi ki halkın bulduğu onun artığıdır, canın av istiyorsa bunu gözetmeye bak.

2342 O, akla benzer, halksa bedendeki uzuvlara. Bedenin idaresi akla bağlıdır.

2343 Kutbun zayıflığı beden bakımından olur, ruh bakımından değil. Zaaf gemide olur Nuh'ta değil.

2344 Kutup kendi etrafında dönüp durandır; gökler onun etrafında dönerler.

2345 Eğer onun has bir kulu kölesi olduysan gemisini tamir etmede ona yardım et.

2346 Yardımın seni geliştirir onu değil. Hak: "*Allah'a yardım ederseniz o da size yardım eder*[172]" buyurdu.

2347 Tilki gibi av avlayıp ona feda et ki karşılığında bin kat fazlasını elde edesin.

2348 Müridin avlanması tilkice olur. İnatçı sırtlan, ancak leş avlar.

2349 Ölüyü onun önüne getirsen dirilir. Bostandaki gübre onu geliştirir.

2350 [235b] Tilki, aslana: *Hizmet edeyim, hileler düzüp aklını başından alayım*, dedi.

2351 *Hile etmek, afsun okumak benim işim. Masal okumak, [avı] yoldan çıkarmak benim işim.*

2352 Dağın tepesinden ırmağa doğru koşmaya başladı. O zayıf, miskin eşeği buldu.

2353 Sıcak bir selâm verip yanına gitti, o saf kalpli yoksulun yanına vardı.

2354 "*Bu kuru ovada, bu ot bitmez kayalıklar arasında ne haldesin?*" dedi.

2355 Eşek: *İster kederler içinde de olayım ister İrem bağında, nasibimi Allah verdiği için ona şükretmedeyim*, dedi.

2356 *Hayırda da şerde de dosta şükrederim, çünkü kazada ve kaderde beterin beteri vardır.*

2357 *Rızkı taksim eden O olunca, şikâyet etmek küfürdür*[173]*. Sabır gerektir, sabır [genişliğe] ulaşmanın anahtarıdır.*

2358 *Allah'tan başka herkes düşmandır, dost O'dur. Düşmana dosttan yana şikâyetlenmek güzel olur mu hiç?*

2359 *Bana ayran verdiği sürece bal istemem. Çünkü her nimetin bir külfeti vardır.*

Oduncunun eşeğinin, has ahırdaki Arap atlarının nimetlerini görmesinin ve o devleti arzu etmesinin hikâyesi. Bu münasebetle, bağışlanmadan ve yardıma ulaşmadan başka bir şey arzu edilmemesi gerektiğine dair öğüt. Çünkü yüz türlü zahmette, bağışlanma lezzeti bulunsa, hepsi tatlılaşır. Bunun dışında, denemeden arzuladığın her devletle birlikte bir de zahmet vardır ki sen onu göremezsin. Nitekim her tuzakta yem görünür de tuzak görünmez. Sense şu tuzakta kalakalmışsın. Keşke o yemlere gitsem der durursun. Sanırsın ki o yemler tuzaksızdır.

2360 Bir saka, bir de onun mihnetten çember gibi iki büklüm olmuş bir eşeği vardı.

2361 Ağır yük yüzünden sırtı yüz yerden yaralıydı; ölüm gününe âşıktı, ölümünü aramadaydı.

2362 Arpa nerde? Kuru otla bile [karnını] doyuramıyordu. Sırtında yara, bir de [sahibinin] demir çubuğu.

2363 İmrahor onu görünce acıdı. Çünkü adamın eşeğin sahibiyle tanışıklığı vardı.

2364 Ona selâm verdi, bu eşek niye böyle dal gibi iki büklüm olmuş diye sordu.

2365 [Adam]: *Benim yoksulluğum, kusurum yüzünden; bu ağzı bağlı [hayvancağız yiyecek] bulamıyor*, dedi.

2366 [İmrahor]: *Sen, onu birkaç günlüğüne bana ver de padişahın ahırında güçlensin*, dedi.

2367 Adam eşeği ona verdi, o merhametli kişi de onu padişahın ahırına bağladı.

2368 Eşek, her yanda gıdalı, semiz, güzel ve genç Arap atlarını gördü.

2369 Ayaklarının altı süpürülüp sulanmıştı. Saman da arpa da vaktinde geliyordu.

2370 Atların nasıl tımar edildiğini görünce kafasını yukarı kaldırıp: *A yüce Allahım*, dedi.

2371 *Eşek bile olsam senin yaratığın değil miyim? Niye böyle perişanım, sırtım yaralı, zayıfım?*

2372 *Geceleri sırtımın acısından, karnımın açlığından her an ölmeyi arzuluyorum.*

2373 *Bu atların halleri bu kadar güzel, gıdaları yerindeyken, azap ve belâ neden bana mahsus?*

2374 Bu sırada birdenbire bir savaş gürültüsü koptu. Arap atlarının eyerlenme, savaşma zamanıydı.

2375 Düşmandan ok yaraları yediler, her yanlarına temrenler sapladı.

2376 Gazadan geri dönünce, o Arap atlarının hepsi bitkin halde ahıra yığıldılar.

2377 Ayakları iplerle sımsıkı bağlandı. Nalbantlar sıra sıra dizildi.

2378 Yaralarından temrenleri çıkarmak için neşterlerle bedenlerini yarıyorlardı.

2379 Eşek onları görünce: *Yarabbi, ben bu yoksulluğa ve esenliğe razıyım*, dedi.

2380 *O gıdadan da bezginim, o çirkin yaradan da. Esenlik isteyen dünyayı terk eder.*

Eşeğin, *"Ben kısmetime razıyım"* demesini tilkinin beğenmemesi

2381 Tilki: *Emre uyup helâl rızık aramak farzdır*, dedi.

2382 *[Bu dünya] sebepler dünyasıdır, sebepsiz hiçbir şey elde edilmez, öyleyse önemli olan arayıp istemektir.*

2383 [246a] *Değil mi ki "Allah'ın lütfunu dileyin[174]" buyruğu var, kaplan gibi gasp etmemek gerek.*

2384 *Peygamber: "Rızkın kapısı kapalıdır, kapının üzerinde kilitler vardır[175]" buyurmuştur.*

2385 *Bizim hareketimiz, geliş gidişimiz, kazanmamız o kilidin ve bağın anahtarıdır.*

2386 *Anahtar olmadan bu kapıyı açmaya yol yok. İstemeden ekmek [vermek] Allah'ın âdeti değildir.*

Eşeğin tilkiye cevap vermesi

2387 [Eşek]: *O, [Allah'a] tevekkülün zayıflığındandır, yoksa canı veren, ekmeği de verir*, dedi.

2388 *Padişahlık ve zafer isteyen kişiye bir lokma ekmek az gelmez a oğul.*

2389 *Bütün yırtıcılar rızık yemedeler, [oysa] ne kazanç peşindedirler, ne rızık hamallığında.*

[2390] *Çokça rızık veren [Allah] herkesin rızkını verir; her birinin payını kendi önüne koyar.*

[2391] *Sabredenin önüne rızkı gelir; çalışma zahmeti senin sabırsızlığındandır.*

Tilkinin eşeğe cevap vermesi

[2392] Tilki: *O tür tevekkül pek nadirdir. Pek az kişi tevekkül etmede mahirdir*, dedi.

[2393] *Nadir olanın etrafında dönüp durmak cahilliktendir. Herkes padişahlığa nereden yol bulacak?*

[2394] *Değil mi ki Peygamber, kanaate hazine dedi*[176]*, herkes gizli hazineye ulaşabilir mi hiç?*

[2395] *Haddini bil de yüksekten uçma. Uçma da kötülüğün, çirkinliğin çukuruna düşme.*

Eşeğin tilkiye cevap vermesi

[2396] [Eşek]: *Bil ki bu sözü ters söylüyorsun, kötülük ve çirkinlik cana tamahtan gelir*, dedi.

[2397] *Kanaat yüzünden hiç kimse canından olmadı; hırs yüzünden de hiç kimse padişah olmadı.*

[2398] *Ekmek, domuzlardan, köpeklerden bile esirgenmez; şu bulut, şu yağmur insanların kazancı değil.*

[2399] *Sen, nasıl rızkına düşkün bir âşıksan, rızık da rızık yiyene öyle âşıktır.*

Tevekkülün anlamını anlatmaya dair bir zahidin hikâyesi. Zahit, tevekkülü deniyordu. Sebepleri bırakıp şehirden dışarı çıktı. Halkın geçeceği yol üzerlerinden uzaklaştı. Uzak, ıssız bir dağın eteğinde şiddetli bir açlık içinde başını bir taşa koyup içinden: *"[Yarabbi] Senin sebepler yaratmana ve rızık vericiliğine tevekkül ettim de sebepleri bıraktım. Böylece sana tevekkül etmenin sebep yaratmasını görmek istiyorum"* dedi.

[2400] Zahidin biri Mustafa'dan: *"Rızık, insana kesinlikle Allah'tan gelir,*

[2401] *İstesen de istemesen de rızkın, senin aşkınla koşa koşa sana gelir*[177]*"* [dediğini] duymuştu.

[2402] O adam, sınamak için ovada bir dağ eteğine gidip yattı.

[2403] *Bakayım rızık bana gelecek mi, böylece rızık konusundaki zannım güçlensin,* [diyordu].

[2404] Bir kervan yolunu kaybetti, dağa kadar geldi. O sınamaya girişmiş adamı uyumuş halde gördü.

[2405] [Birisi]: *"Bu adam bu taraflarda, çölün ortasında, yoldan, şehirden uzak, çıplak halde neden yatıyor acaba?"* dedi.

[2406] *Hayret, acaba ölü mü, yoksa diri mi? Kurttan, düşmandan hiç mi korkmuyor?*

[2407] Geldiler, elleriyle adama dürttüler. O değerli zat, mahsustan hiçbir şey söylemedi.

[2408] Ne bir hareket etti ne de ne başını kımıldattı. Sınaması yüzünden gözünü de açmadı.

[2409] Bunun üzerine: *Bu muratsız zayıf, açlıktan can çekişmeye başlamış,* dediler.

[2410] [246b] Ağzına, boğazına vermek için ekmekle bir kap içinde yemek getirdiler.

[2411] Adam, o vaadin doğruluğunu görmek için dişlerini bile bile sıktı.

[2412] Kervandakiler, bu adam pek zavallı, açlıktan neredeyse ölüp gidecek diye ona acıdılar.

[2413] Bir koşu gidip bıçak getirdiler, sıktığı dişleri açtılar.

2414 Ağzına çorba döktüler, ekmek parçaları tıkıştırdılar.

2415 [Adam]: *A gönül*, dedi, *kendini çekip duruyorsun, sırrı bildiğin halde naz ediyorsun.*

2416 Gönlü: *Canıma, bedenime rızık verenin Allah olduğunu biliyorum, bunu da bile bile yapıyorum*, dedi.

2417 *Bundan daha fazla sınayıp durmak nasıl olur? İşte rızık, sabredenlere ne güzel yetişiyor.*

Tilkinin eşeğe cevap vermesi ve onu kazanca teşvik etmesi

2418 Tilki: *Bu martavalları bırak da gücün yettiğince elini bir kazanca at*, dedi.

2419 *Allah sana el verdi, bir iş yap. Kazan da bir dosta da yardım et.*

2420 *Ayağını bir kazanca doğru uzatıp atan herkes, başka dostlara yardım etmiş olur.*

2421 *Kazancın hepsini bir kişi elde edemez. Birisi, hem dülger, hem saka, hem terzi olamaz.*

2422 *Dünyanın kararı bu işbirliği üzerine kuruludur. Herkes yoksulluğundan dolayı bir iş seçmiştir.*

2423 *Ortada bedava sofradan yemek şart değil. Sünnet yolu, çalışmak, bir kazanç elde etmektir.*

Eşeğin, tilkiye: "*Tevekkül kazançların en iyisidir. Çünkü herkes tevekküle muhtaçtır. Yarabbi, şu işimi rast getir, diye dua etmek tevekkülü de içerir. Tevekkül başka hiçbir kazanca muhtaç olmayan bir kazançtır vesaire...*" diye cevap vermesi

2424 Eşek: *Ben iki âlemde de Allah'a tevekkülden daha iyi bir kazanç bilmiyorum*, dedi.

2425 *Ona şükretme kazancının bir eşini daha göremiyorum. Çünkü Allah'ın rızkına şükür, rızkı artırır*[178].

2426 Konuşurken tartışmaları uzadıkça uzadı. Sorudan ve cevaptan âciz kaldılar.

2427 Bunun üzerine [tilki, eşeğe] "*Kendinizi, kendi ellerinizle tehlikeye atmayın*[179]" yasağını söyledi.

2428 Çorak ve kayalık bir ovada sabretmek ahmaklıktır. *Allah'ın arzı geniştir*[180].

2429 Buradan çayırlığa göç et. Orada ırmak kenarında yeşil otlardan otla.

2430 Cennetler gibi yemyeşil bir çayırlık, orada bele kadar yeşillikler bitmiş.

2431 Oraya giden hayvana ne mutlu. Deve bile o yeşillik içinde kaybolur gider.

2432 Orada her yandan bir pınar kaynak akmada. Orada hayvanlar, güven içinde müreffeh.

2433 [Eşek] eşekliğinden: "*A melun, madem sen oradansın, niye böyle zayıfsın?*" diyemiyordu.

2434 *Hani senin neşen, semizliğin, nurun? Istıraba düşmüş bedeninin bu zayıflığı ne böyle?*

2435 *Dediğin bahçe eğer yalan dolan değilse, niye gözlerin onunla mahmur değil?*

2436 *Bu aç gözlülük, bu görmemişlik, senin yoksulluğundan, beylerbeyi olduğundan değil.*

2437 *Kaynaktan geldiysen ne diye böyle kupkurusun? Madem sen ceylân göbeğisin hani misk kokun?*

2438 *Nasıl oluyor da söylediklerinden, anlattıklarından sende bir nişan yok a değerli kişi?*

2439 Birisi bir deveye: "*A ayağı kutlu, nerden geliyorsun?*" dedi.

2440 Deve: *Senin mahallendeki sıcak hamamdan*, dedi. [Adam]: *Evet, zaten dizinden belli*, dedi.

2441 İnatçı Firavun, Musa'nın yılanını gördü de [ondan] mühlet istedi, yumuşaklık gösterdi.

Bir devleti haber verende, o [devletin] izini ve ışığını göremezsen, o, bu işte taklitçilikle itham edilse yeridir. Bunun açıklaması için deve örneğini getiriyoruz.

2439 Birisi bir deveye: "*A ayağı kutlu, nerden geliyorsun?*" dedi.

2440 Deve: *Senin mahallendeki sıcak hamamdan*, dedi. [Adam]: *Evet, zaten dizinden belli*, dedi.

2441 İnatçı Firavun, Musa'nın yılanını gördü de [ondan] mühlet istedi, yumuşaklık gösterdi.

2442 Akıllılar: *Bu, daha sert olmalıydı, çünkü o din [gününün] Rabbidir*, dediler.

2443 [247a] *Mucize ister ejderha olsun, ister yılan, onun ilahlık ululuğuna, hışmına ne oldu?*

2444 Eğer tahttayken "*Ben en yüce Rabbinizim*[181]" diyen o ise, bir kurtçuk için bunca yaltaklanma niye?

2445 Nefsin, mezeyle, hurma şarabıyla sarhoş oldukça bil ki ruhun gayp salkımını görmemiştir.

2446 Çünkü o ışığı görmenin belirtileri vardır. Onlar, bu aldanış yurdundan uzaklaşırlar.

2447 Acı suyun çevresinde dönüp duran kuş, tatlı suyu görmemiştir.

2448 Hatta onun imanı bile taklitten ibarettir. Canı, imanın yüzünü görmemiştir.

2449 Taklitçi için, yoldan da yol vurucudan da taşlanmış Şeytanda daha büyük bir tehlike vardır.

2450 Ama Hak nurunu gördü mü emin olur; ondaki kuşku ıstırapları yatışır.

2451 Denizin köpüğü, aslı olan toprağa ulaşmadıkça çalkanır durur.

2452 O köpük, toprağa mensuptur, denizde yabancıdır. Yabancılıkta ıstırap çekmekten başka çare yoktur.

2453 Ama gözü açılıp o şekli görünce Şeytan bir daha elini uzatamaz ona.

2454 Gerçi eşek tilkiye sırlar söyledi, ama şaşkınca söyledi, taklitçi gibi söyledi.

2455 Suyu övdü, ama [suya] arzulu değildi. Yüzünü, elbisesini yırttı, ama âşık değildi.

2456 Münafığın özrü kabul edilmez, [zaten özrü] güzel de değildir; çünkü o özür dudağındadır, kalbinde değil.

2457 Onda elma kokusu vardır, ama elmanın bir parçasına bile sahip değildir. Ondaki o koku ona zarar vermekten başka işe yaramaz.

2458 Savaş sırasında kadının saldırması safları yarmaz, aksine işi zora sokar.

2459 Onu saflar arasında aslan gibi görürsün, ama elinde kılıç tuttuğu halde eli titrer durur.

2460 Eyvahlar olsun aklı dişi, çirkin nefsiyse erkek ve [saldırmaya] hazır olana.

2461 Sonunda onun aklı mağlup olur gider. Hüsrandan başka bir yana göçüp gidemez.

2462 Ne mutlu aklı erkek olup çirkin nefsi dişi ve sınık bulunana.

2463 Cüzi aklı, erkek ve galip olursa, aklı dişi nefsini alt eder.

2464 Görünüşte dişinin saldırısı da güçlüdür ama onun afeti, o eşek gibi eşekliğindendir.

2465 Kadında hayvanlık sıfatı üstündür. Çünkü kadının renge, kokuya meyli vardır.

2466 O eşek de çayırlığın rengini, kokusunu alınca, tabiatındaki bütün deliller ürküp kaçtı.

2467 Yağmura muhtaç olan susuzdur, bulut değil. Nefiste de öküz açlığı var ama sabır yok.

2468 A babam, sabır demir kalkandır. Hak, kalkana: "*Zafer geldi*" yazmıştır.

2469 Taklitçi, anlatırken yüzlerce delil getirir, onu da açık seçik değil kıyasla söyler.

2470 Miske bulanmış olsa da misk değildir. Üzerinde misk kokusu olsa bile pislikten başka bir şey değildir.

2471 Ey mürit, pislik, miske dönünceye kadar yıllarca o bahçede otlaması gerek.

2472 Eşekler gibi arpa ve saman yeme; ceylân gibi Huten'de erguvan otla.

2473 Karanfilden, yaseminden, gülden başka bir şey otlama. O [ceylân] sürüsüyle bir-

likte Huten ovasına yürü.

2474 Mideni o reyhanlara, güllere alıştır da peygamberlerin hikmetini, azığını bul.

2475 Mideni şu saman, arpa alışkanlığından vazgeçir de reyhan ve gül yemeye başla.

2476 Beden midesi seni samanlığa çeker; gönül midesi ise reyhanlığa.

2477 Kim samanla arpa yerse kurban olur. Kim de Hakk'ın nurunu yerse Kur'an olur.

2478 Senin yarın pisliktir, yarın misk. Dikkat et, kendine gel pisliği artırma, Çin miskini artır.

2479 O taklitçe, yüzlerce delil, yüzlerce açıklama dile getirse de canı, özü yoktur.

2480 Söyleyenin canı, özü, ışığı olmayınca, sözünün yaprağı, meyvesi olur mu hiç?

2481 İnsanları küstahça yola sokar da kendi canı saman çöpünden daha fazla titrer durur.

2482 Demek ki sözü ne kadar parlak olursa olsun, sözünde bir titreyiş gizlidir.

Olgun ve [Allah'a] ermiş şeyhin davetiyle, eğitime bağlı bilgiyle erdem kazanmış eksik kişilerin sözleri arasındaki fark

2483 Nurlu olan şeyh [insanı] yoldan haberdar eder, nuru da sözüne yoldaş eder.

2484 Sarhoş olmaya, nurlu olmaya çalış da sözüne onun nuru eşlik etsin.

2485 Pekmezin içinde ne kaynatılırsa kaynatılsın şırasında pekmez lezzeti olur.

2486 Havuç, elma, ayva, ceviz [pekmezde kaynatılsa] hepsinde de pekmez lezzeti bulursun.

2487 [247b] [Bunun gibi] bilgi de nura karışırsa, inatçı topluluklar bile senin bilginden nur bulurlar.

2488 Her ne söylersen söyle o [söz] nurlanır. Çünkü gökyüzü temiz olmayandan başka bir şey yağdırmaz.

2489 Gökyüzü ol, bulut ol da yağmur yağdır. Oluk yağmur yağdırsa da bir işe yaramaz.

2490 Oluktaki su eğretidir, oysa su, bulutun ve denizin tabiatında vardır.

2491 Düşünce oluğa benzer. Vahiy ve keşifse buluttur, gökyüzüdür.

2492 Yağmur suyu, yüz renkli bahçe meydana getirir. Oluksa, komşuları kavga ettirir.

2493 Eşek, iki üç kez tilkiyle tartışmaya girdiyse de taklitçi olduğu için onun hilesine aldandı.

2494 Görüp anlayacak idrak gücü olmadığından, tilkinin düzeni onu kandırdı.

2495 Yemek hırsı onu o kadar kepaze etti ki bin türlü delili varken tilkiye zebun oldu.

Muhannesle oğlancının hikâyesi. Oğlancı, muhannesle livata ederken: *"Bu hançer ne için?"* diye sordu. Oğlan: *"Kim benim hakkımda kötülük düşünürse, bununla karnını deşerim"* dedi. Oğlancı onun üstünde gelip giderken: *"Allah'a şükür, ben senin hakkında kötülük düşünmüyorum"* diyordu. *"Benim beytim, beyit değil, bir ülkedir. Benim şakam, şaka değil [bir şey] öğretmektir[182]."* *"Şüphesiz Allah bir sivrisineği ve ondan üstün olanını örnek getirmekten çekinmez"* Yani, *"Allah bu örnekle neyi murat etti?"* deyip ondan üstün olanları inkâr ederek nefislerini değiştirenleri de örnek getirir. Bu söze cevap olarak: *"Bununla birçoklarını azdırıp saptırır, birçoklarını da doğru yola götürür[183]"* demek istedim diye buyurur. Çünkü her sınama, teraziye benzer. Çoklarının o yüzden yüzü kızarır, çokları da muratlarına eremezler. Bu konuda biraz düşünürsen, onun değerli sonuçlarından çoğunu bulursun.

[2496] Oğlancının biri evine bir oğlan götürdü. Onu domaltıp, abandı.

[2497] O melun, oğlanın belinde bir hançer görüp "*Belindeki ne?*" dedi.

[2498] [Oğlan]: *Cibilliyetsizin biri hakkımda kötü düşünürse [onunla] karnını deşeceğim*, dedi.

[2499] Oğlancı: *Allah'a hamdolsun, ben sana karşı hileyle kötü bir düşünceye kapılmadım*, dedi.

[2500] Erkeklik olmadıktan sonra hançerlerin ne faydası var? Yürek olmadıktan sonra miğferin ne faydası var?

[2501] [Diyelim ki] Ali'den Zülfikar'ı miras aldın, Allah'ın aslanındaki kol sende de varsa göster.

[2502] [Diyelim ki] Mesih'ten bir afsun öğrendin, İsa'nın dudağı, dişi nerde sende a çirkin adam?

[2503] [Diyelim ki] kazançlar, gelirler elde etmek için bir gemi yaptın, Nuh gibi bir gemi kaptanı nerede?

[2504] [Diyelim ki] İbrahim gibi put kırdın, beden putunu ateşe feda etmek hani?

[2505] Bir delilin varsa meydana çıkar, onunla tahta kılıcı Zülfikar'a çevir.

[2506] Seni amelden alıkoyan bir delil, yaratıcının gazabıdır.

[2507] Yoldaki korkakları yüreklendirdin, [ama] gizliden gizliye hepsinden daha fazla titremedesin.

[2508] Herkese tevekkül dersi veriyorsun, ama havadaki sivrisineğin damarını kesip [kanını içmedesin].

[2509] A ordunun önüne düşüp giden muhannes, sakalının yalanına aletin tanık.

[2510] Gönül namertlikle dolu olduktan sonra, sakalına, bıyığına gülünür senin ancak.

[2511] Tövbe et, yağmur gibi gözyaşı dök de sakalını, bıyığını alaya alınmaktan kurtar.

[2512] Erlik ilâcını kullan da koç burcundaki kızgın güneşe dön.

[2513] Mideyi terk edip gönle doğru salın gel de Hak'tan sana perdesiz bir selâm gelsin.

[2514] Bir iki adım at, kendine çekidüzen ver de o zaman aşk, kulağından tutup çeksin seni.

Tilkinin hilesinin, eşeğin sakınmasına ve çekinmesine üstün gelmesi ve onu ormandaki aslana doğru çekmesi

[2515] [248a] Tilki, hilede ayak diredi. Eşeği sakalından tuttuğu gibi çekip götürdü.

[2516] O tekkenin "Eşek gitti, eşek gitti" diye istekle def çalacak mutribi nerede?

[2517] Bir tavşan bir aslanı kuyuya çekip götürür de bir tilki bir eşeği çayırlığa nasıl çekemez?

[2518] Kulağını kapa, o bağış sahibi velinin afsunundan başka bir afsuna kanma.

[2519] Onun afsunu helvadan da tatlıdır. Ayağının tozu bile yüzlerce helvaya değer.

[2520] Şarapla dolu koca koca küpler, onun dudaklarının şarabıyla mayalanmıştır.

[2521] Onun la'l dudaklarının şarabını görmeyen, ondan uzakta kalan kişinin canı şaraba aşık olur.

[2522] Tatlı su görmemiş kör kuş, acı su kaynağının etrafında dolaşmaz da ne yapar?

[2523] Can Musa'sı, gönlü Sina'ya çevirir. Kör papağanları görür hale getirir.

[2524] Can Şirin'inin Hüsrev'i [padişahlık] nöbeti çalmada; bu yüzden şehirde şeker ucuzladı.

[2525] Gayp Yusufları ordular çekmede; şe-

ker yükleri taşımadalar.

2526 Mısır develerin yüzü bize yönelmiş; a papağanlar çan seslerini dinleyin.

2527 Şehrimiz yarın şekerle dolacak. Şeker ucuz, daha da ucuzlayacak.

2528 A tatlı sevenler, mizacı safralı olanların körlüklerinin inadına papağanlar gibi şekerler içinde yuvarlanın.

2529 Şeker kamışı dövün, iş budur ancak; canlar saçın, sevgili budur ancak.

2530 Şehrimizde şimdi bir tek ekşi bile kalmadı; çünkü Şirin Hüsrev'leri tahta çıkarttı.

2531 Hey hey, şarap üstüne şarap, meze üstüne meze... Çık minareye, herkesi çağır.

2532 Dokuz yıllık sirke tatlılaşmada, taşla mermer, la'l kesilmede, altın olmada.

2533 Güneş, gökyüzünde el çırpmada; zerreler, âşıklar gibi oynaşmada.

2534 Gözler, yeşilliklerden mahmurlaştı; dallarda güller çiçek açmada.

2535 Devlet gözü, mutlak sihir yapmada; ruh Mansur olmuş Ene'l-Hak demede.

2536 Tilki bir eşeğin aklını başından alıyorsa varsın alsın, sen eşek olma da üzülme.

Korkusundan kendisini bir eve atan adamın hikâyesi. Yanakları safran gibi sararmış, dudakları çivit gibi mosmor olmuş, elleri ağaç yaprağı gibi titriyordu. Ev sahibi: *"Hayrola, ne oluyor?"* diye sordu. [Adam]: *"Dışarıda angarya yüklemek için eşekleri yakalıyorlar"* dedi. [Ev sahibi] *"A mübarek, eşekleri yakalıyorlar, sen eşek değilsin ya, ne korkuyorsun?"* dedi. [Adam]: *"Öyle ciddi yakalıyorlar ki bugün ayırt ediş ortadan kalkmış, korkarım beni de eşek diye yakalarlar"* dedi.

2537 Birisi bir eve kaçıp sığındı; yüzü sararmış, dudağı morarmış, rengi atmıştı.

2538 Ev sahibi ona: *Hayırdır*, dedi, *niye yaşlılar gibi ellerin titriyor?*

2539 *Ne oldu? Neden kaçtın? Yüzünün rengi niye kaçtı böyle?*

2540 [Adam]: *Zalim padişahın angaryası için bugün dışarıda eşekleri yakalıyorlar*, dedi.

2541 [Ev sahibi]: "*A amcasının canı, nerede yakalıyorlar eşekleri; sen eşek değilsin ki niye dert ediyorsun bunu?*" dedi.

2542 [Adam]: *Eşek yakalama işinde öyle ciddi, öyle istekliler ki beni de eşek sanarak [yakalarlarsa] şaşılmaz buna.*

2543 Eşek yakalamaya öyle ciddi girişmişler ki hiçbir şeyi ayırt etmiyorlar.

2544 Ayırt edemeyen kişiler bizim başımıza geçti mi eşek yerine eşeğin sahibini alıp götürürler.

2545 Ama bizim şehrimizin padişahı, boş yere bir şey tutmaz; onun ayırt edişi vardır; işitici ve görücüdür[184].

2546 Adam ol da eşek yakalayanlardan korkma. Ey zamanın İsa'sı, sen eşek değilsin, korkma.

2547 Dördüncü kat gök bile senin nurunla dolu. Hâşâ, senin makamın ahır değil.

2548 Gerçi iyi bir iş uğruna ahırdasın ama felekten de yıldızlardan da yücesin sen.

2549 İmrahor başka, eşek başka; ahıra her giren eşek olacak değil a.

2550 Eşeğin ardına ne diye düştük böyle? Sen gül bahçesinden, taze güllerden söz et.

2551 Nardan, turunçtan, elma dalından, şaraptan, sayısız güzellerden...

2552 Dalgası inciye benzeyen, incisi söz söyleyen, gören o denizden...

2553 [248b] Ya da gül devşiren, yumurtası altından, gümüşten olan kuşlardan...

2554 Ya da keklik yetiştiren, hem sırt üstü, hem yüz üstü uçan doğanlardan...

2555 Dünyada, basamak basamak göğün doruğuna dek ulaşan merdivenler vardır.

2556 Her topluluğun başka bir merdiveni vardır; her gidişin bir başka göğü.

2557 Her biri, ötekinin halinden habersizdir; başı sonu olmayan engin bir ülkedir orası.

2558 Bu, öteki niye böyle hoş diye şaşkın; o, beriki niye böyle şaşkın diye hayret içinde.

2559 "*Allah'ın arzı geniştir*[185]" meydanı baş göstermiş; her ağaç, bir yerden [yeşerip] boy vermiş.

2560 Ağaçlardaki yapraklar, dallar, ne güzel ülke, ne geniş meydan diye şükretmede.

2561 Bülbüller, yiyip içtiğinden bize de ver diye büklüm büklüm tomurcukların etrafında.

2562 Bu sözün sonu yok, sen yine o tilkinin, aslanın, hastalığın ve açlığın [hikâyesine] dön.

Tilkinin, o eşeği aslanın yanına götürmesi, eşeğin aslandan kaçışı. Tilkinin: *"Eşek henüz uzaktaydı, acele ettin"* diye aslana çıkışması. Aslanın özür dilemesi ve *"Git, bir kez daha kandır"* diye tilkiye yalvarması

2563 [Tilki], aslan bir hamlede paramparça etsin diye eşeği dağa, çayırlığa doğru götürdü.

2564 [Eşek], aslandan uzaktaydı. Ama aslan acelesinden yaklaşmasına sabredemedi.

2565 Korkunç aslan, dağın üstünde [saldırmak üzere] gerildi, ama kımıldamaya bile gücü kuvveti yoktu.

2566 Eşek, onu uzaktan görünce, gerisin geri döndüğü gibi nallarını sökercesine dağdan aşağı kadar koştu.

2567 Tilki: *A padişahım*, dedi, *saldırılacak zamanında ne diye sabretmedin?*

2568 *O azgın, sana yaklaşsaydı, küçük bir hamleyle galip gelirdin.*

2569 *Aceleyle telaş, Şeytan'ın hilesidir; sabredip hesaplamak Rahman'ın lütfu*[186].

2570 *O [senden] uzaktaydı, hamleni görüp kaçtı. Güçsüzlüğün ortaya çıktı, yüzünün suyunu döktü.*

2571 [Aslan]: *Ben, gücüm kuvvetim yerinde sandım*, dedi, *bu derece güçten düştüğümü bilmiyordum.*

2572 *Üstelik açlığım ve ihtiyacım hadden aşmıştı. Açlıktan sabrım da gitti aklım da.*

2573 *Aklını kullanıp onu bir kez daha buraya döndürmeye gücün yeterse,*

2574 *Sana çok minnettar olurum ben; bir gayret et, ola ki hilenle onu tekrar getirirsin.*

2575 [Tilki]: *Evet*, dedi, *Allah yardım eder de gönlüne bir körlük perdesi çekerse,*

2576 *İşte o zaman gördüğü dehşeti unutur; zaten bu, eşekliğinden dolayı uzak [bir ihtimal] değil.*

2577 *Ama onu [yeniden] getirirsem, saldırma da aceleden işi boşa çıkarma.*

2578 [Aslan]: *Peki*, dedi, *denedim [anladım] ki pek hastayım, [sarsılmış] un ufak olmuşum ben.*

2579 *Eşek tamamen yanıma yaklaşmadan kımıldamam, uyur gibi yaparım.*

2580 Tilki: "*Padişahım, bir himmet et de [eşeğin] aklını bir gaflet bürüsün*" diyerek gitti.

2581 *Şimdi eşek, her nabekâra aldanmamak için Allah'a tövbeler etmiştir.*

2582 *Tövbelerini hilelerimle bozdurayım da görsün. Zaten biz, aklın da düşmanıyız, apaçık verilmiş sözün de.*

2583 *Eşeğin kellesi, çocuklarımızın topudur; aklı fikri, elimizin oyuncağıdır.*

2584 Zühal yıldızının dönüşü sırasında [meydana gelen] aklın, küllî aklın yanında değeri yoktur?

2585 O [akıl], Utarit ile Zühal sayesinde bilgi sahibi olur. Bizim [bilgimizse] lütfetmeyi âdet edinmiş olan Allah'ın bağışıdır.

2586 "*İnsana öğretti*[187]" [âyeti] tuğramızın kıvrımıdır; bizim [elde etmeyi] amaçladığımız bilgi Allah katındadır.

2587 Biz o parlak güneşin terbiye ettikleriyiz; o yüzden "*Rabbim en yücedir*" demedeyiz.

2588 [Tilki, kendi kendine]: *Eşek, [bizim hilemizi] tecrübe etmiş olsa bile, bu desise sayesinde yüzlerce tecrübe bozulur gider.*

2589 *Ola ki o gevşek huylu tövbesini bozar da [tövbe] bozmanın uğursuzluğuna uğrar,* [diyordu].

Ahdi ve tövbeyi bozmak, belâya, hatta çarpılmaya neden olur. Nitekim Cumartesi halkı[188] ile İsa'nın sofrasında bulunanlar hakkında: "Onlardan bazılarını maymuna ve domuza çevirdik[189]" [buyurulmuştur]. [249a] Bu ümmette, gönül çarpılır; kıyametteyse bedene gönül şekli verilir.

2590 Ahde uymamak, tövbeleri bozmak, sonunda lanete neden olur.

2591 O Cumartesi halkının ahdi ve tövbeyi bozması, çarpılmalarına, helak olmalarına, lanetlenmelerine neden oldu.

2592 Allah, o topluluğu maymuna çevirdi; çünkü inatlarından Allah'a verdikleri ahdi bozdular.

2593 Bu ümmette bedence bir çarpılma yoktur, ama a zeki kişi, gönül çarpılması vardır.

2594 [İnsanın] gönlü maymun gönlüne döndü mü mayası maymunun gönlünden de aşağı olur.

2595 O eşeğin gönlünde bilgiden yana bir hüner olsaydı, sureti yüzünden aşağılık olur muydu hiç?

2596 Ashab-ı Kehf'in sireti pek güzel olan köpeğine sureti yüzünden bir eksiklik geldi mi?

2597 İnsanlar, kepazeliklerini açıkça görsün diye Cumartesi halkı görünüş itibarıyla çarpıldılar.

2598 [Bunun gibi] başka yüz binlerce kişi de tövbelerini bozdukları için içyüzde domuza, eşeğe dönmüştür.

Tilkinin, o kaçak eşeği yine kandırmak için ikinci kez gelmesi

2599 Bunun üzerine tilki, çabucak eşeğin yanına geldi. Eşek: *Senin gibi dost olmaz olsun*, dedi.

2600 *Behey namert, ben sana ne yaptım ki beni ejderhanın yanına götürdün?*

2601 *A inatçı, özündeki pislikten başka canıma kin gütmene ne sebep oldu?*

2602 Kendisine eziyet vermediği halde delikanlının ayağını sokan akrep gibi hani.

2603 Ya da bizden yana kendisine bir eziyet, bir kusur gelmediği halde canımıza düşman olan Şeytan gibi.

2604 Hatta o, yaratılıştan insanın canına düşmandır. İnsanın helâk olmasından sevinç duyar[190].

2605 Hiçbir insanın peşini bırakmazken, o çirkin huyunu, tabiatını bırakır mı hiç?

2606 Çünkü onun özündeki çirkeflik sebepsiz yere onu zulme ve düşmanlığa çeker.

2607 Seni kuyuya atmak için her an bir çadıra çağırır.

2608 Tepetaklak aşağı atmak için: *Falanca yerde bir havuz var, pınarlar var,* der.

2609 O melun, onca vahye ve görüşe rağmen Âdem'i ıstıraba düşürmüş, kötülüğe uğratmıştır.

2610 Âdem'in suçu günahı yoktu, geçmişte haksız yere ona bir zarar da vermemişti.

2611 Tilki: *Gözüne aslan gibi görünen şey [aslan değildi], bir büyü tılsımıydı*, dedi.

2612 *Yoksa ben, bedence senden daha düşkünüm; [böyleyken] gece gündüz orada otlamaktayım.*

2613 *Öyle bir tılsım yapmasalardı, her obur oraya koşup üşüşürdü.*

2614 *Fillerle, gergedanlarla dolu yiyeceksiz bir dünyada, tılsım olmadan o otlak nasıl yemyeşil kalırdı?*

2615 *Zaten ben sana, ders olsun diye, öyle korkunç bir şey görürsen korkma diyecektim.*

2616 *Ne var ki haline gönülden acımaya öyle dalmışım ki bu bilgiyi sana öğretmek hatırımdan çıkıverdi.*

2617 *Seni öyle köpek açlığı içinde, azıksız bir halde görünce, [derdine] derman bulasın diye seğirttim.*

2618 *Yoksa sana, ö görünen bir hayaldir, cisim değildir diye tılsımı anlatacaktım.*

Eşeğin tilkiye cevap vermesi

2619 [Eşek]: *Behey düşman, çekil git önümden; yüzünü bile görmek istemiyorum a çirkin suratlı*, dedi.

2620 *Seni bedbaht eden Allah, o çirkin suratını da çirkin ve arsız yaratmış.*

2621 *Hangi yüzle bana geliyorsun? Gergedanda bile [senin yüzündeki] kadar kalın deri yoktur.*

2622 *Sana çayırlığa kadar kılavuzluk edeyim diye açıkça canımın kanına giriyordun.*

2623 *Ben Azrail'in yüzünü [karşımda] gördükten sonra, yine hileye, düzene mi kalkışıyorsun?*

2624 *Ben eşek de olsam, eşeklerin yüzkarası da olsam, can taşıyan bir canlıyım, buna nasıl kanarım?*

2625 *O amansız dehşet içinde benim gördüğümü çocuk görseydi anında kocalırdı.*

2626 *O heybetin korkusundan kendimi gönülsüz, cansız bir halde dağdan baş aşağı attım.*

2627 *O perdesiz azabı görünce on korkudan ayağım bağlandı.*

2628 *Allah'a söz verdim, ey minnetler sahibi, sen şu ayağımdaki bağı çöz de,*

2629 [249b] *Bundan böyle hiç kimsenin kışkırtmasını dinlemeyeyim, söz verdim, adaklar adadım ey yardımcım [dedim].*

2630 *Allah, o duadan, inleyip yakarıştan, halimden tavrımdan dolayı o anda ayağımın [bağını] çözüverdi.*

2631 *Yoksa o erkek aslan bana yetişirdi de eşek, aslanın pençesi altında ne hale gelirdi [kim bilir?]*

2632 *A kötü arkadaş, o kötü aslan düzen kurup yine seni bana gönderdi değil mi?*

2633 Samed[191] olan Allah'ın zatı hakkı için, kötü yılan kötü arkadaştan iyidir.

2634 Kötü yılan, adamın yalnızca bir canını alır. Kötü arkadaşsa insanı ebedî cehenneme sürükler.

2635 [İnsanın] gönlü, konuşup söyleşmeden de farkında olmadan yanındakinin huyundan huy kapar.

2636 O sermayesiz, senin üzerine gölge saldı mı, sendeki sermayeyi de çalar.

2637 Aklın, sarhoş bir ejderhaya dönse bile bil ki kötü arkadaş, ona karşı zümrüttür.

2638 Akıl gözün, [o zümrüt] yüzünden dışları fırlar; onun kınaması seni vebanın eline düşürür.

Tilkinin eşeğe cevap vermesi

[2639] Tilki: *Bizim duruluğumuzda tortu yoktur. Ama vehmin hayalleri de küçümsemeye gelmez,* dedi.

[2640] *Ey saf kalpli, bunların hepsi senin vehmin; yoksa sana karşı hiçbir art niyetim yok.*

[2641] *Bana kendi çirkin hayalinle bakma; sevenlerine karşı niye suizanda bulunuyorsun?*

[2642] *Görünüşte onlardan sana cefa gelse bile temiz kardeşler hakkında hüsnüzanda bulun.*

[2643] *Bu kötü hayal ve vehim ortaya çıkınca, yüz binlerce dostu birbirinden ayırır.*

[2644] *Şefkatli biri sana eziyet edip sınarsa, aklın ona suizanda bulunmaması gerek.*

[2645] *Hele ben, adı kötüye çıkmış bir soysuz değilim; o gördüğün şey kötü değildi, sadece bir tılsımdı.*

[2646] *Farz et ki [senin hakkındaki] o düşüncem kötüydü, dostlar böyle bir hatayı bağışlarlar.*

[2647] *Vehim, hayal, tamah ve korku dünyası, yolcu için büyük bir engeldir.*

[2648] *Bu şekiller resmeden hayalin ortaya çıkardığı görüntüler, dağ gibi Halil'e bile zarar verdi.*

[2649] O yiğit İbrahim bile vehim âlemine kapılınca: "*Bu benim rabbimdir*[192]" dedi.

[2650] Tevil incisini delen [o zat] bile, yıldız hakkında böyle tevilde bulundu.

[2651] Gözleri bağlayan vehim ve hayal âlemi, öyle bir dağı bile yerinden oynattı.

[2652] Onun sözü bile "*Bu, benim rabbimdir*" olursa, kazın, eşeğin hali nice olur?

[2653] Dağ gibi akıllar, vehim denizlerine, hayal girdaplarına batar giderler.

[2654] Dağlar bile bu [vehim ve hayal] tufanıyla rüsva olduktan sonra Nuh'un gemisinden başka nerede kurtuluş var?

[2655] Kesin inanç yolunu kesen bu hayal yüzünden, din ehli, yetmiş iki millet/fırka oldu.

[2656] Sadece kesin inançlı adam, vehimden ve hayalden kurtulur. Kaşındaki kıla hilal demez.

[2657] Ama Ömer'in ışığı kendisine dayanak olmayanın yolunu kaşındaki eğri kıl keser[193].

[2658] Yüz binlerce kocaman gemi, vehim denizinde parça parça olmuştur.

[2659] Bunların en aşağısı, o mahir filozof Firavun'un Ay'ı da vehim burcunda tutulup kalmıştır.

[2660] Hiç kimse fahişe kadın kimdir bilmez; bilense, artık onun hakkında kuşkuya düşmez.

[2661] Vehmin, seni zaten sersemletmişken ne demeye bir başka vehmin etrafında dolaşıp duruyorsun?

[2662] Ben kendi benliğimden bile âciz kalmışım, sen, neden benlikle dolu bir halde önümde oturuyorsun?

[2663] O güzelim çevgene top olmak için, bensiz, bizsiz birini canla başla aramaktayım.

[2664] Kim kendi benliğinden geçer "bensiz" olursa, bütün benlikler "o" olur. Kendisine dost olmadığı için de herkesin dostu olur.

[2665] Ayna şekilsiz hale gelince değerlenir. Çünkü bütün şekilleri gösterici hale gelir.

Gazneli Şeyh Muhammed-i Serrezî'nin -Allah sırrını kutsasın- hikâyesi

[2666] Gaznin'de, adı Muhammed, künyesi Serrezî olan ilimde seçkin bir zahit vardı.

[2667] Her gece asma yaprağıyla iftar eder, yedi yıl boyunca daima bunu ister dururdu.

2668 Varlık padişahından nice harika şeyler gördüyse de onun maksadı padişahın cemalini görmekti.

2669 O, kendi [canına] doymuş er, bir dağın tepesine çıkıp: *Bana görün, yoksa kendimi aşağıya atacağım*, dedi.

2670 [250a] [Allah]: *O keremin zamanı daha gelmedi, düşsen bile ölmezsin, seni öldürmem*, dedi.

2671 O zahit, sevgisinden kendisini aşağıya attı; derin bir suyun içine düştü.

2672 O canına doymuş adam düşerek ölmeyince, ölümden kurtulduğu için feryada başladı.

2673 Çünkü bu hayat, ona ölüm gibi görünüyordu. Ona göre iş tersine dönmüştü.

2674 Gayp âleminden ölüm dileniyor; hayatım ölümümdedir[194] diyordu.

2675 Ölümü, hayat gibi kabullenmiş, canının helak olmasına gönül vermişti.

2676 Kılıçla hançer, Ali gibi, ona reyhan kesilmiş; nergisle nesrin, canına düşman olmuştu[195].

2677 Ona, "*Ovadan şehre doğru git*" diye, açıktan açık, gizliden gizli tuhaf bir ses geldi.

2678 *Ey inceden inceye sırlarımı bilen, şehirde ne hizmette bulunayım, söyle*, dedi.

2679 [Allah]: *Hizmetin, nefsini alçaltman için kendini Abbas-ı Debs[196] gibi yapmandır*, dedi.

2680 *Bir süre zenginlerden altın alıp miskin fakirlere ulaştır.*

2681 *Hizmetin bir zaman için budur.* [Zahit]: *İşittim, itaat ettim, a canımın sığınağı*, dedi.

2682 O zahitle, varlıkların Rabbi arasında nice soru cevaplar, nice maceralar geçti.

2683 Öyle ki yerle gök nurla doldu. Bütün bu sözler, dillere destan oldu.

2684 Ama ben, her aşağılık kişi sırları duymasın diye o sözü kısa kestim.

Şeyhin onca yıldan sonra çölden Gaznin şehrine gelmesi, gayptan gelen işaretle zembil dolaştırarak topladığını yoksullara dağıtması. "*Buyur [sözünün] yüceliğine sahip cana, mektup üstüne mektup, haberci üstüne haberci gelir.*" Nitekim evin penceresi açıksa, oradan güneş, ay ışığı, yağmur, mektup vesaire eksik olmaz.

2685 O emre uyan zahit, şehre yöneldi; Gaznin şehri onun yüzüyle aydındı.

2686 İnsanlar, sevinç içinde onu karşılamaya çıktılar; ama o gizli bir yoldan hızlıca şehre girdi.

2687 Bütün ileri gelenler, büyük kişiler kalktılar, onun için köşkler hazırladılar.

2688 [Zahit]: *Ben [buraya] kendimi göstermek için gelmedim, horlanmaya, dilenciliğe geldim sadece*, dedi.

2689 *Dedikodu etme niyetinde de değilim. Elimde zembil, kapı kapı dolaşacağım.*

2690 *Emir kuluyum, Allah'tan buyruk var, dilenci olacağım, dilenci olacağım, dilenci...*

2691 *Dilenirken nadir sözler edecek değilim; dilencilerin horluk yolundan başka yolda yürümeyeceğim.*

2692 *Böylece büsbütün zillete batacağım, sıradan seçkin herkesten kötü sözler işiteceğim.*

2693 *Hakk'ın emri candır, ben ona tabiyim. O, tamah hakkında "Tamah eden, zillete düşer[197]" buyurdu.*

2694 *Mademki din sultanı benden tamah etmemi istiyor, bundan böyle toprak başına kanaatin.*

2695 *O, zillete düşmemi isterken ben nasıl*

izzet peşinde olurum? O, dilencilik etmemi dilerken ben nasıl beylik ederim?

2696 *Bundan böyle [işim gücüm] dilencilik, horluk. Dağarcığımda yirmi Abbas var benim a canım.*

2697 Şeyh, eğer becerebilirsen Allah rızası için bir şey ver diye elinde bir zembil dolaşıyordu.

2698 [Oysa] sırları, Arş'tan da yüceydi, Kürsü'den de. [Böyleyken] işi gücü "Allah rızası için bir şey, Allah rızası için bir şey" demekti.

2699 Peygamberlerin her biri bu işi görür; halk müflistir, [ama] onlar, halktan dilencilik ederler.

2700 "*Allah'a ödünç verin, Allah'a ödünç verin*[198]" derler de "*Allah'a yardım edin*[199]" [sözüne] ters bir iş görürüler.

2701 Bu şeyh, kapı kapı gezip dilenmedeydi. Oysa gökyüzünde yüzlerce kapı açıktı şeyhe.

2702 Canla başla yaptığı bu dilencilik boğaz için değildi, Allah içindi.

2703 Boğazı için dilenmiş olsaydı bile [ne olurdu?] O boğaz, fazlasıyla Hak nuruyla doluydu.

2704 Onun ekmekle bal yemesi, süt içmesi, yüzlerce yoksulun çilesinden, üç günlük orucundan daha hayırlıydı.

2705 Nur yemede o, ekmek yiyor deme ona. Otlar gibi görünse de [gerçekte] lâle dikmede.

2706 Kandilin yağını somuran alev gibi, yediğiyle toplumun ışığını artırır.

2707 Allah, ekmek yiyişe "*İsraf etmeyin*[200]" dedi de nur yiyişe "*Yetinin*" demedi.

2708 O boğaz, belâya uğrama boğazıydı; oysa bu boğaz, israftan uzak, haddi aşmaktan güvendedir.

2709 [250b] Emir ve ferman böyleydi, [şeyhin hali] hırstan, tamahtan değildi. Öylesi bir can hırsa, uymaz zaten.

2710 Kimya, bakıra: "*Gel kendini bana ver*" dese, bu sözde bir tamah yoktur.

2711 Allah da yerin hazinelerini yedinci kat göğe kadar şeyhe sunmuştu.

2712 Şeyh: *Ey yaratan! Ben [sana] âşığım, senden başkasını istersem fâsık olayım*, dedi.

2713 *Sekiz cenneti gözümün önüne getirir, cehennem korkusuyla sana hizmet edersem,*

2714 *Kendi esenliği peşinde bir mümin olurum ben. Çünkü bunların ikisi de bedenin hazzıyla ilgilidir.*

2715 Allah aşkıyla beslenen aşığın katında yüz beden bir dut yaprağına değmez.

2716 O anlayış sahibi şeyhin bedeni, başka bir şey olmuştur zaten, sen ona beden deme artık.

2717 Allah aşkının âşığı ile bundan ücret isteyiş; emin Cebrail ile hırsızlık [bir arada olacak şey mi?]

2718 O çirkin, kılıksız Leylâ'nın âşığının gözünde dünya saltanatı bir [tutam] tereden ibaretti.

2719 Onun yanında toprakla altın birdi. Altın da nedir ki, canının bile değeri yoktu.

2720 Aslanlar, kurtlar, yırtıcılar onun halinden haberdar olmuş, akrabaları gibi etrafına toplanmışlardı.

2721 *Bu, hayvan huyundan adamakıllı arınmış, aşkla dolmuş, eti de zehirlidir bunun yağı da,* [diyorlardı].

2722 Aklın şekerler dökmesi, canavarlara zehir gelir. Çünkü iyinin iyisi, kötünün zıddıdır.

2723 Canavarlar, âşığın etini yiyemez. Çünkü aşkı, iyiler de tanır kötüler de.

2724 Canavar onu yiyecek bile olsa, âşığın [eti] zehir olur, öldürür onu.

2725 Aşktan başka ne varsa, aşka yem olur. İki cihan aşkın gagasının önünde bir yem tanesinden ibarettir.

2726 Bir yem tanesi, kuşu yiyebilir mi hiç? Samanlık, atı otlayabilir mi hiç?

2727 Kulluk et, ola ki âşık olursun. Kulluk, amelle elde edilen bir kazançtır.

2728 Köle, bahtından azat olmayı diler. Oysa âşık sonsuza dek azatlık istemez.

2729 Kul, kaftanlar, sürekli gelirler ister; âşığın kaftanıysa daima dostu görmektir.

2730 Aşk, lafa söze sığmaz; aşk, dibi bucağı görünmeyen bir denizdir.

2731 Denizin damlalarını saymak imkânsızdır; aşk denizinin önünde, yedi deniz küçücüktür.

2732 Bu sözün sonu yok, ey filan, sen yine zamanın şeyhinin hikâyesine dön.

"*Sen olmasaydın gökleri yaratmazdım*[201]" [sözünün] anlamı hakkında

2733 Böyle bir Şeyh, sokak sokak gezen bir dilenciye döndü. Aşk, pervasızca geldi, sakının ondan.

2734 Aşk, denizi bile kazan gibi kaynatır. Aşk, dağı bile kum gibi öğütür.

2735 Aşk, gökyüzünde yüzlerce yarık açar. Aşk, sebepsiz yere yeryüzünü titretir.

2736 Tertemiz aşk, Muhammed'e eş oldu da Allah o aşkın hatırına: "*Sen olmasaydın*" dedi.

2737 Sözün özü o, aşkta tek olduğu için, Allah onu peygamberler arasından seçti.

2738 "*O tertemiz aşkın hatırı olmasaydı, gökleri var eder miydim hiç?*" dedi.

2739 *Ben şu yüce göğü, aşkın yüceliğini anlayasın diye yücelttim.*

2740 Gökten başka yararlar da gelir; o, yumurta gibidir, bu civciv gibi ona tabi olur.

2741 Âşıkların horluğundan bir koku alman için toprağı baştan sona hor kıldım.

2742 [Aşkla] yoksulun nasıl değiştiğini anlayasın diye toprağa yeşillik, tazelik verdim.

2743 Şu yerinden kımıldamayan dağlar sana âşıkların [aşkta] nasıl sebat ettiklerini anlatır.

2744 Ey oğul, gerçi o anlamdır bu da şekil; ama bu, seni anlayışa daha çok yaklaştırmak içindir.

2745 Üzüntüyü dikene benzetseler de o dikenin [kendisi] değildir; bu [benzetiş, sadece] anlatmak içindir.

2746 Katı gönle taş derler; [oysa gönlün] bununla ilgisi yoktur; örnek olarak verirler.

2747 O [benzetme] tıpatıp düşünceye sığmaz. Kusuru tasvir edişe ver de onu inkar etme.

O şeyhin, gayptan gelen işaretle dilenmek üzere, bir gün içinde dört kere zembille bir beyin kapısına dayanması; bu arsızlık yüzünden beyin onu azarlaması ve onun beyden özür dilemesi

2748 [251a] Şeyh, bir yoksul gibi, bir günde dört defa dilenmek için kere bir beyin evine gitti.

2749 Elinde zembil Allah için diyordu; canı yaratan, [sizden] bir lokma ekmek istiyor.

2750 Ey oğul, [bunlar] tersine çakılmış

nallardır; küllî aklı bile şaşkına çevirir.

2751 Bey, onu görünce: *A utanmaz*, dedi, *sana bir şey diyeceğim, ama adımı cimriye çıkarma.*

2752 *Bu nasıl bir deri, nasıl bir yüz, nasıl bir iştir ki bir günde dört defa geliyorsun?*

2753 *A Şeyh, [böyle yaparsan] burada sana kim yüz verir? Ben senin kadar arsız dilenci görmedim.*

2754 *Dilencilerin bile saygınlığını perişan ettin, yüzsuyunu döktün. Bu yaptığın nasıl çirkin bir dilenme tarzıdır?*

2755 *Abbas-ı Debs [bu yolda] sana olsa olsa hizmetçi olur; böyle uğursuz nefis, hiçbir dinsizde dahi olmasın.*

2756 [Şeyh]: *A beyim*, dedi, *ben emir kuluyum, sus; yangınımdan haberin yok, bu kadar köpürme.*

2757 *Ekmek için kendimde bir hırs görseydim, o ekmek isteyen karnı deşerdim.*

2758 *Bedenimi yakan şu aşk ateşiyle yedi yıl ovalarda asma yaprağı yedim ben.*

2759 *Kuru ve yaş yaprak yemekten, şu bu bedenimin rengi yeşerdi.*

2760 İnsanların atası [Âdem'in] perdesi ardında bulundukça âşıklara pek başıboşça bakma.

2761 Kılı kırk yaran zeki kişiler; gökbilimini canla başla kavradılar.

2762 Tılsım, büyü ve felsefe bilgisini gerektiği gibi bilip öğrenemedilerse de,

2763 Ellerinden geldiğince çalıştılar, bütün akranlarını geçtiler.

2764 Ama aşk kıskançlık etti de kendisini çekip gizledi onlardan. Böyle bir güneş, onlara görünmez oldu.

2765 Gündüz bile yıldızları gören bir gözün nurundan, güneş, nasıl da yüzünü çekip gizledi!

2766 Bunları geç de benim öğüdümü dinle; âşıkları, aşkın gözüyle gör.

2767 Vakit dar, can da gözleyip durmada; artık sana özür beyan edemez.

2768 Anlayıver işte, o söze takılıp kalma; âşıkların gönüllerini çok tırmalama.

2769 Sen bu neşeden bir zan bile kapmamışsın; tedbiri bırakma, ihtiyatlı ol.

2770 [Bir iş] ya zorunludur, ya mümkündür ya da imkânsız. A [işin içine] sonradan giren, sen tedbirli ol da şu orta yolu tut.

Beyin, şeyhin öğüdü ve doğruluğunun [ona] yansıması yüzünden ağlaması; o küstahlığın ardından hazinesini bağışlaması; şeyhin kaçınması, kabul etmeyip: "Ben, işaretsiz tasarrufta bulunamam" demesi

2771 [Şeyh] bunu söyleyip hüngür hüngür ağlamaya başladı; yer yer yanağından gözyaşları süzülmekteydi.

2772 Onun doğruluğu, beyin gönlüne işledi. [Zaten] aşk, her an şaşırtıcı bir kazan kaynatır.

2773 Âşığın doğruluğu cansıza bile işler; bilgili kişinin içine işlese şaşılır mı buna hiç?

2774 Musa'nın doğruluğu, asaya, dağa işledi, hatta o görkemli denize bile vurdu.

2775 Ahmed'in doğruluğu ayın cemaline vurdu. Hatta parlak güneşin dahi yolunu kesti.

2776 Hem bey, hem yoksul, ikisi birden karşı karşıya geçip ağlamaya durdular.

2777 Uzun süre ağlaştıktan sonra bey ona: *Kalk, a ulu kişi,* dedi.

2778 *Hazineden ne dilersen seç; bunun gibi yüzlercesine müstahaksın.*

2779 *Ev senin, canın ne diliyorsa seçip al; zaten iki âlem az sana.*

2780 [Şeyh]: *Kendi elinle bir şeyler seç diye bir emir vermediler bana*, dedi.

2781 *Ben bu arsızlığı kendiliğimden yapamam, sonradan gelenler gibi [destursuz] giremem içeri.*

2782 Bunu bahane edip mühreyi kaptı[202]. Ona engel olan, bu bağıştaki [niyetin] doğru olmayışıydı.

2783 Öyle değil, beyin özü doğruydu, hileden, öfkeden arıydı; ama şeyhte her doğruyu görüneni kabul edecek göz yoktu.

2784 *Allah bana böyle buyurdu, git, dilenci gibi ekmek iste*, dedi.

Şeyhe, "Bu iki yıl bizim buyruğumuzla aldın verdin. Bundan böyle alma, [sadece] ver" diye gayptan işaret gelmesi. [251b] Elini hasırın altına at. O hasırı senin için Ebu Hüreyre'nin heybesine döndürdüm. Dünyadakiler, bu âlemin ötesinde bir âlem olduğunu anlasınlar diye her ne dilersen orada bulacaksın. Orada, eline toprak alsan altın kesilir. Ölü giren diri çıkar. En büyük kutsuzluk, oraya girince en büyük kutluluk olur. Küfür, oraya girince imana döner. Zehir oraya girince panzehir olur. O âlem, ne bu âlemin içindedir, ne dışında; ne altındadır, ne üstünde; ne bitişiktir, ne ayrı. Neliksiz ve niteliksizdir. Ondan her an, binlerce belirti ve örnek ortaya çıkar. Nitekim elin sanatı, elin şeklinin, gözün bakışı, gözün şeklinin, dilin güzel konuşması, dilin şeklinin ne içindedir, ne dışında; ne bitişiktir, ne ayrı. Akıllıya bir işaret yeter.

2785 O iş eri, iki yıl bu işi yaptı. Sonra Hak'tan ona emir geldi:

2786 Bundan böyle sen ver, ama kimseden bir şey isteme; sana bu tezgâhı gayptan biz verdik.

2787 Kim senden, birden bine kadar bir şey istese, elini hasırın altına sok, çıkar.

2788 Haydi, bu hesapsız rahmet hazinesinden ver; toprak senin avucunda altın kesilecek, ver.

2789 Senden ne dilerlerse ver, hiç düşünme. Allah'ın bağışını çoktan da çok bil.

2790 Bizim bağışımızda ne kısıntı vardır, ne azalma; bu kerem yüzünden ne pişmanlığımız olur bizim ne hayıflanmamız.

2791 A güvenilir kişi, kötü gözden sakınmak için elini hasırın altına sok.

2792 Sonra hasırın altından avucunu doldur; beli bükülmüş dilenciye ver.

2793 Bundan böyle o bitip tükenmez bağıştan[203] ver; o değerli inciyi kim isterse istesin ver.

2794 Git, "*Allah'ın eli onların ellerinin üstündedir*[204]" [sözüne sen mazhar] ol. Hakk'ın eli gibi sebepsiz rızık saç.

2795 Borçluları, borçlarından kurtar; yağmur gibi yeryüzü yaygısını yeşert.

2796 Bu bir yıl boyunca şeyhin işi buydu; din Rabbinin kesesinden altın vermedeydi.

2797 Avucunda kara toprak altın kesiliyordu; onun yanında Hâtem-i Tâi bile bir dilenciden ibaretti.

Şeyhin, istek sahibi daha söylemeden gönlünde olanı bilmesi ve borçluların borç miktarını söylemeden anlaması. Bu "Halkıma, benim sıfatlarımla görün" [sözünün] belirtisidir.

2798 Yoksul, ihtiyacını söylemese de o gönlündekini bilir, [ihtiyacı kadarını] verirdi.

2799 O beli bükülmüşüm gönlünden geçeni, ne fazla ne eksik ona verirdi.

2800 Ona: "*Ey amca, onun bu kadar istediğini nereden bildin?*" dediklerinde:

2801 *Gönül evi bomboş, dilencilikten uzak, tıpkı cennet gibi*, derdi.

2802 *Orada Allah aşkından başka bir iş güç yok; O'na kavuşma hayalinden başka kimsecikler yok.*

2803 Ben evi, iyiden de kötüden silip süpürdüm. Evim, tek olan Allah'ın sevgisiyle dolu.

2804 Orada Allah'tan başka her ne görürsem, bana ait değil, isteyip dilenenden yansımada sadece.

2805 Suda bir hurma fidanı ya da onun hilale dönmüş dalı görünse, dışarıdaki fidanın yansımasından başka bir şey değildir o.

2806 Suyun içinde bir şekil görürsen [bil ki] o şekil, dışarıda olanın yansımasıdır a yiğidim.

2807 Ama suyun pislikten arınması için beden ırmağını arıtmak şarttır.

2808 Suda bulanıklık, çerçöp kalmamalı ki yüzün yansıması bir güzel görünsün.

2809 A adamcağız, bedeninde çamurlu sudan başka ne var? A gönül düşmanı, suyu çamurdan arıt.

2810 Oysa sen, her an uyku, yeme içme yüzünden bu ırmağa daha fazla toprak dökmedesin.

[Şeyhin], halkın gönüllerinde olanı bilmesinin sebebi

2811 O suyun içi böyle şeylerden temizlenmiş olduğundan, yüzlerin yansıması dışarıdan ona vurur.

2812 Oysa senin için temizlenmemiş. Evin, Şeytan'la, şirret adamlarla, canavarlarla dolu.

2813 [252a] A inadından eşeklikte kalmış eşek, Mesihî ruhların kokusunu nasıl alacaksın sen?

2814 Orada bir hayal baş gösterse bile, onun başını hangi pusudan uzattığını nereden bileceksin?

2815 Hayallerin içten silinip süpürülmesi için, bedenin takvayla hayale dönmesi gerek.

Tilkinin hilesinin, eşeğin sakınganlığını alt etmesi

2816 Eşek epeyce uğraşıp tilkiyi kovdu. Bir yandan da köpek açlığı eş olmuştu ona.

2817 Hırsı galip geldi, sabrı azaldı. Ekmek sevdası, nice boğazları yırtmıştır zaten.

2818 Onun için, kendisine gerçekler gösterilen Peygamber: "*Yoksulluk neredeyse küfür olacaktı*" dedi.

2819 O eşek, açlığa tutsak olmuştu. *Bu bir hile bile olsa, tut ki bir kere öldüm*, dedi.

2820 *Hiç değilse bu açlık azabından kurtulurum. Hayat buysa, ben öleyim daha iyi.*

2821 Eşek önceden tövbe etmiş, ant içmişti, ama sonunda eşekliği yüzünden sözünden döndü.

2822 Hırs, [adamı] körleştirir, ahmak eder, cahil eder; ahmaklara ölümü kolaylaştırır.

2823 Ölüm eşeklerin canı için kolay değildir. Çünkü ebedî can suyu yoktur onlarda.

2824 Ebedî canı olmadığı için de şakîdir, kötüdür. Ecele karşı cüreti de ahmaklıktandır.

2825 Sen çalış çabala da canın ebedîleşsin, böylece ölüm gününde bir azığın bulunsun.

2826 [Eşeğin] çokça rızık veren [Allah'a] da güveni yoktu ki ona gayptan cömertçe rızık saçılsın.

2827 Ara sıra bedenine bir açlık yüklemiş olsa da şimdiye dek [Allah'ın] ihsanı onu rızıksız bırakmadı.

2828 Açlık olmasa, midenin dolu olması yüzünden sende yüzlerce başka hastalık baş gösterirdi.

2829 Açlık sıkıntısı, hem letafet, hem hafiflik, hem de etki yönünden o hastalıklardan iyidir.

2830 Açlık sıkıntısı, hastalıklardan daha temizdir; üstelik açlıkta yüzlerce yarar ve hüner vardır.

Perhizin ve açlığın faziletinin beyanı hakkında

2831 Kendine gel, açlık, bizzat ilâçların şahıdır. Açlığı canla başla benimse, onu böyle hor görme.

2832 Bütün nahoş şeyler açlıkla güzelleşir. Bütün hoş şeyler açlık olmadıkça hoşa gitmez.

Örnek

2833 Birisi küflü ekmek yiyordu. Adamın biri: "*Nasıl oluyor da buna karşı bu denli iştah duyuyorsun?*" dedi.

2834 Adam: *Açlık, sabır yüzünden iki kat artar da arpa ekmeği bile bana helva gelir*, dedi.

2835 *Öyleyse her zaman helva yiyebilirim, çünkü sabrederim, hâsılı sabırlıyım ben.*

2836 Zaten açlık, herkese boyun eğmez; çünkü [açlık] uçsuz bucaksız bir otlaktır.

2837 Güçlü kuvvetli aslanlara dönsünler diye açlığı Allah seçkinlerine vermişlerdir.

2838 Açlığı, her bayağı yoksula verirler mi hiç? Ota kıran girmedi ya önüne koyuverirler.

2839 Ye derler, sen zaten buna lâyıksın. Su kuşu değilsin sen, ekmek kuşusun.

Bir şeyhin, bir müridin hırsına ve gönlünde olana vâkıf olup ona dille öğüt vermesinin ve öğüt sırasında Allah'ın emriyle ona tevekkül gücü bağışlamasının hikâyesi

2840 Bir şeyh, müridiyle birlikte durup dinlenmeden, ekmeğin kıt olduğu bir şehre doğru gidiyordu.

2841 Gafleti yüzünden müridin kafasında açlık ve kıtlık korkusu boyuna artmaktaydı.

2842 Şeyh durumun farkındaydı, sırrına vâkıftı. Ona: "*Daha ne kadar inleyip duracaksın?*" dedi.

2843 *Ekmek tasası yüzünden yandın gittin. Sabır ve tevekkül gözünü yumdun.*

2844 *Sen, o değerli nazeninlerden değilsin ki seni cevizsiz, üzümsüz bıraksınlar.*

2845 *Açlık Allah seçkinlerinin canının gıdasıdır. Senin gibi sersem bir dilenciye boyun eğer mi hiç?*

2846 *Rahat ol, sen bu mutfakta ekmeksiz bekletilecek kimselerden değilsin.*

2847 Bu aşağılık oburlara, durmadan kâse üstüne kâse, ekmek üstüne ekmek sunulur.

2848 [Böyle kişi] ölünce, ekmek önünden önünden gider de: *A azıksızlık korkusuyla kendini öldüren*, der,

2849 *İşte sen geçip gittin, ekmek kaldı. Şimdi kalk da al [ekmeğini] a kendini inilitler içinde öldüren.*"

2850 Kendine gel, tevekkül et de elin,

ayağın titremesin. Rızkın, sana senin [ona olduğundan] daha fazla âşıktır.

2851 Âşıktır, sabırsızlığını bilir de oyalana oyalana gelir sana a fodul.

2852 [252b] Sabrın olsaydı rızkın gelirdi, âşıklar gibi kendisini sana verirdi.

2853 Açlık korkusuyla ateşler içinde bu titreyiş de neyin nesi? Tevekkül ederek de tok yaşanabilir.

Büyük bir adada yalnız olan ineğin hikâyesi. Yüce Allah, ineğe yem olsun diye o adayı bitkilerle, çiçeklerle doldurur. İnek, akşama kadar hepsini otlar, bir dağ parçası gibi semirir. Gece olunca "Bütün ovayı otladım, yarın ne yiyeceğim" kaygısı ve korkusuyla uykusu tutmaz, bu kederle değnek gibi zayıflar. Sabahleyin kalkınca, bütün ovayı, dünkünden daha yeşil, daha kalabalık görür. Yine yer ve semirir. Gece yeniden aynı derde tutulur. O, yıllardır böylece görür durur, [bir türlü yarına] güvenmez.

2854 Dünyada yemyeşil bir ada vardır; orada da yalnız başına [yaşayan] güzel ağızlı bir öküz.

2855 Semirmek, irileşmek, seçkin hale gelmek için geceye dek bütün ovada otlanır.

2856 Geceleyin, yarın ne yiyeceğim endişesiyle kederler içinde zayıflar, kıla döner.

2857 Sabah olunca ova yine yeşerir; çayır çimenler, ekinler bele kadar büyür.

2858 Öküz, öküz açlığı içinde [çayırlara] dalar, akşama kadar baştanbaşa bütün ovada otlar.

2859 Sonra yine irileşir, semirir, şişer. Bedeni yağlanır, güce kuvvete kavuşur.

2860 Geceleyin korkudan yine titremeye başlar, aç kalma korkusundan zayıflar.

2861 Yarın, otlama zamanı ne yiyeceğim der durur. O öküz, yıllardır bu halde işte.

2862 Ben bunca yıldır bu yeşillikten, bu çimenlikten otlanıyorum,

2863 Hiçbir gün rızkım eksilmedi, bu korku, bu keder, bu yürek yangını neyin nesi diye düşünmez.

2864 Gece oldu mu o semiz öküz, eyvah rızkım gitti, diye yine zayıflar.

2865 O öküz, nefistir; o ova da bu dünya. Nefis, ekmek korkusuyla habire zayıflar.

2866 "*Acaba gelecekte ne yiyeceğim? Yarının yiyeceğini nereden bulacağım?*" [der].

2867 Yıllardır yedin, yiyeceğin eksilmedi. Geleceği bırak da geçmişe bak artık.

2868 Yediğin içtiğin yiyecekleri hatırına getir; geleceğe bakıp durma, sızlanmayı kes.

Aslanın o eşeği avlaması, uğraşı yüzünden susaması, su içmek için pınara gitmesi. Aslan geri gelinceye kadar tilkinin, hayvanın en güzel yerleri olan ciğerini, yüreğini ve böbreğini yemesi. Aslanın arayınca ciğeri ve yüreği bulamaması. "*Yüreği ile ciğeri nerede?*" diye tilkiye sorması. Tilkinin de: "*Onda yürek ve ciğer olsaydı, o gün öyle bir ölüm cezasını görmüş, bin bir hileyle canını kurtarmışken bir daha buraya gelir miydi?*" demesi. "*Duysaydık, ya da akıl etseydik yakıp kavuran cehennem ehli olmazdık*[205]."

2869 Tilkicik, eşeği aslanın yanına kadar götürdü. O cesur aslan, eşeği lime lime etti.

2870 O yırtıcılar padişahı, bu mücadele yüzünden susadı. Su içmek için bir pınara gitti.

[2871] Tilkicik, eline fırsat geçer geçmez eşeğin ciğeriyle yüreğini yedi.

[2872] Aslan, pınardan dönüp yemeğin başına gelince, eşeğin yüreğini aradı, ne ciğeri vardı, ne yüreği.

[2873] Tilkiye: *Ciğeri nerede, yüreği ne oldu? Bir canlıda bu ikisinin olmamasına imkân yok*, dedi.

[2874] [Tilki]: "*Eğer onda yürek ya da ciğer olsaydı, buraya bir defa daha gelir miydi?*" dedi.

[2875] *O kıyameti, o dehşeti, o dağdan düşüşü, korkuyu, kaçışı gördükten sonra,*

[2876] *Ciğeri, ya da yüreği olsaydı bir daha gelir miydi senin yanına?*

[2877] [253a] Bir gönülde nur yoksa gönül değildir o. Ruh olmadıktan sonra [beden] topraktan ibarettir.

[2878] İçinde can nuru olmayan sırça, sidikten, dışkıdan ibarettir, kandil deme sen ona.

[2879] O sırça, o kap, halk yapısıdır; ama kandilin nuru, celal sahibi Allah'ın bağışıdır.

[2880] Hâsılı sayı ancak kaplarda olur; alevlerde ise ancak birlik vardır.

[2881] Altı kandilin ışığını bir yerde toplasalar, ışıklarında sayı ve nicelik olmaz.

[2882] O çıfıt, kaplar yüzünden müşrik oldu. O müminse ışığı gördü de [birliği] idrak etti.

[2883] Ruhun gözü kaplara düştü mü Şis ile Nuh'u iki görür.

[2884] Irmak, içinde su varsa ırmaktır; insan diye de can sahibi olana derler.

[2885] Bunlar, adam değillerdir, bunlar surettirler. Bunlar, ekmek ölüleridir, şehvetten ölmüşlerdir.

Uğradığı bir hal yüzünden gündüz çarşı ortasında kandille gezen rahibin hikâyesi

[2886] Birisi, yüreği aşkla, yangınla dolu halde güpegündüz [elinde] kandille gezerdi.

[2887] Lüzumsuzun biri ona: "*Ey filan, kendine gel, her dükkânda ne arıyorsun böyle?*" dedi.

[2888] *Aydın gün ortasında, kandille ne arayıp geziyorsun, bu ne saçmalık?*

[2889] [Adam]: *Her yanda, o soluğun verdiği hayatla dirilmiş bir adam arıyorum*, dedi.

[2890] *Böyle bir adam var mı?* [Öteki adam]: *İşte şu pazar adamlarla dolu, ey hür bilge*, dedi.

[2891] [Adam]: *Ben*, dedi, *şu iki çatallı yol ağzında, öfke anında, hırs anında [kendini tutan] bir adam arıyorum.*

[2892] *Öfke çağında, şehvet anında [kendini tutabilen] adam nerede? Böyle bir adam arayarak köşe bucak koşuyorum.*

[2893] *Dünyada bu iki halde [kendini tutan] adam nerede? [Bulsam da] bugün canımı feda etsem ona.*

[2894] [Öteki adam]: *Az bulunur bir şey arıyorsun, kazadan kaderden habersizsin, iyice bir bak*, dedi.

[2895] *Sen, parçaya bakıyorsun, asıldan haberin yok. Biz parçayız, asıl olan kaderin hükümleridir.*

[2896] Kaza, dönüp duran gökyüzüne bile yolunu kaybettirir. Kaza, yüzlerce Utarid'i aptala çevirir.

[2897] Çareler dünyasını dar eder; demirle mermeri eritir.

[2898] Ey yolu adım adım yürümeye karar veren, hamın hamısın sen, hamın hamısın sen, hamın hamı.

[2899] Değirmen taşının dönüşünü gör-

dün madem, bir kere de gel derenin suyunu gör.

2900 Havaya yükselen tozu toprağı gördün ya, toz toprak arasındaki yeli de gör.

2901 Düşünce kazanlarını kaynarken görmedesin, aklını başına al, ateşe de bak.

2902 Allah, Eyyub'a kerem ederken: "*Ben, senin her kılına bir sabır verdim*" dedi.

2903 Kendine gel, sabrına bu denli bakma. Sabrı gördün, sabır vereni de gör.

2904 Ne zamana kadar dolabın dönüşünü göreceksin? Başını dışarı uzat da süratle akan suyu da gör.

2905 Sen, görüyorum deyip durmadasın ama o görüşün nice açık seçik belirtileri vardır.

2906 Denizin köpüğünü şöyle böyle gördün, hayret etmek lâzımsa denize bir bak.

2907 Köpüğü gören, sırlar söyler; denizi görense hayrete düşer.

2908 Köpüğü gören, niyetler eder; denizi görense gönlünü denize çevirir.

2909 Köpükleri gören, sayılara tutulur. Denizi göreninse iradesi kalmaz.

2910 Köpüğü gören, dönüp dolaşmaya koyulur; denizi görense arı duru olur gider.

Müslüman'ın bir Muğ'u[206] [dine] davet etmesi

2911 Adamın biri, bir Muğ'a: *Ey falanca, haydi Müslüman ol da müminlerden sayıl*, dedi.

2912 [Muğ]: *Allah dilerse mümin olurum. Lütfunu artırırsa inancım da kesinleşir*, dedi.

2913 [Müslüman]: *Allah, canın, cehennemin elinden kurtulsun diye senin imana gelmeni ister*, dedi.

2914 *Ama yomsuz nefsinle o çirkin Şeytan, seni küfre, kiliseye doğru çeker*[207].

2915 [Muğ]: *A insaf sahibi*, dedi, *madem-ki onlar üstün, o zaman ben de güçlü olana dost olurum.*

2916 *Üstün olana dost olabilir, onun tarafına düşerim, çünkü üstün olan çekicidir.*

2917 *Allah, benden sağlam bir doğruluk istiyormuş, dileği yerine gelmedikten sonra [o dileğin] ne faydası var?*

2918 Nefisle Şeytan, kendi dileğini yaptıktan sonra, o yardım kahroldu, paramparça oldu demektir.

2919 [253b] [Farzet ki] sen bir köşk, bir saray yaptırırsın, orayı yüz çeşit güzel nakışla süslersin.

2920 O hayır yurdunun bir mescit olmasını istersin, bir başkası çıkar gelir orayı kiliseye çevirir.

2921 Ya da sen giyinmek üzere güzel bir kaftan yaptırmak için bir kumaş dokursun.

2922 Sen kaftan istersin, ama düşman inadından senin [isteğinin] aksine o kumaştan bir şalvar yapar.

2923 A benim canım, kumaşın, o üstün olanın isteğine uymaktan başka çaresi mi var?

2924 Kumaş sahibi âciz kaldıysa kumaşın suçu ne? Galip gelene mağlup olmayan kim vardır ki?

2925 Birisi, [ev sahibinin] isteği olmadan çıkıp gelir de onun evine barkına diken ekerse,

2926 Ev sahibi, böyle bir perişanlığa uğradığı için horluğa düşer.

2927 Böyle bir horluğa eş olduktan sonra taze ve yeni bile olsam yine eskir giderim.

2928 Nefsin dediği, dilediği olduktan

sonra artık "*Allah dilerse olur*" [sözü] alaydan ibarettir.

2929 Ben, Muğların yüz karası da olsam, kâfir de olsam, Allah'a böyle zanda bulunacak birisi değilim.

2930 Birisi, o istemeden, onun rağmına onun mülkünde hüküm sürsün...

2931 Birisi böyle onun mülkünü ele geçirsin de soluğu yaratan soluk bile alamasın... [Olacak şey değil].

2932 [Allah] birisinden Şeytan'ı def etmek ister de Şeytan her an o adamın derdini arttırırsa,

2933 Bu Şeytan'a kul olmak gerek; çünkü her toplulukta galip gelen o.

2934 Ben, "*Sakın Şeytan şunu benden çekip almasın*" [derken] o minnetler sahibi neden elimi tutmaz?

2935 O istediği şeyde muradına eriyorsa, benim işimi kim hale yola koyacak?

Rahman'ın kapısında Şeytan'ın misali

2936 Hâşâ, Allah ne dilerse öyle olur. O, mekân [âlemine] de hükmeder, mekânsızlık [âlemine de].

2937 Hiç kimse, O'nun mülkünde, O'nun emri olmaksızın kıl ucu kadar da olsa bir şey ekleyemez.

2938 Mülk, O'nun mülküdür, ferman O'nundur. Şeytan O'nun kapısında en değersiz bir köpektir ancak.

2939 Türkmen'in kapısında bir köpeği olsa, kapısına yüzünü, başını koyup yatar.

2940 Evin çocukları kuyruğundan çekerler, çocukların elinde horlanır durur.

2941 Ama [oradan] bir yabancı geçmeye görsün, erkek aslan gibi saldırır ona.

2942 Çünkü "*Onlar kâfirlere karşı çetindir*[208]"; dosta karşı gül gibidir, düşmana diken kesilir.

2943 Türkmen, ona tutmaç suyu verse bile o kadarcıkla yetinir, ona bekçilik eder.

2944 İşte bunun gibi, köpek Şeytanı da Allah yaratmıştır. Ona yüzlerce düşünce, yüzlerce hile vermiştir.

2945 İyinin de kötünün de yüzsuyunu gidersin diye yüzsularını ona gıda etmiştir.

2946 Halkın yüzsuyu, o tutmaç suyudur. Köpek Şeytan yiyeceğini ondan bulur.

2947 [Hal böyleyken] nasıl olur da canı, [Allah'ın] kudret otağının önünde, onun hükmüne kurban olmaz? Sen söyle.

2948 İtaatkârlardan ve asilerden bölük bölük [insan], ayaklarını yere döşemiş köpek gibi o kapıya yönelmiştir[209].

2949 Köpek gibi, uluhiyet mağarasının kapısında, zerre zerre buyruk beklemede, kulak kabartmadalar.

2950 Ey köpek Şeytan, insanlar bu yola ayak bastı mı sınayagör onları.

2951 Onlara saldır, engel ol, bak bakalım, doğrulukta hangisi er, hangisi dişi?

2952 "*Allah'a sığınırım*" [sözü] niçin söylenir? Köpek, kızıp saldırmaya başlayınca.

2953 Ey Hatâ Türk'ü "*Bu Allah'a sığınırım*" [sözü], köpeğine bağır da yolu aç,

2954 Otağının kapısına geleyim de cömertliğinden, makamından bir dilek dileyeyim demektir.

2955 Türk, köpeğin saldırısından âciz kalınca, bu "*Allah'a sığınırım*" demek, bu bağırıp çağırmak uygun değildir.

2956 Türk de, bu köpekten "*Allah'a sığınırım*", ben de o köpek yüzünden kendi yurdumda çaresiz kaldım,

2957 Sen, bu kapıya gelmeye cesaret edemiyorsun, ben de kapıdan dışarıya çıkamıyorum [derse]

2958 Öyleyse toprak başına, Türkün de konuğun da. Çünkü bir köpek, ikisinin de boynunu bağlamış.

2959 Hâşâ... Allah'a yemin olsun, Türk, bir bağırmaya görsün, köpek de kim olur, erkek aslan bile kan kusar.

2960 A kendine Allah aslanı diyen, yıllar var ki bir köpek karşısında [çaresiz] kalakaldın.

2961 Sen açıkça köpeğe av olmuşken, bu köpek senin için nasıl av avlayacak?

[254a] Sünni müminin cebrî kâfire cevap vermesi, kulun ihtiyar sahibi olduğunun ispatı için delil getirmesi. Sünnet, peygamberlerin -onlara selâm olsun- ayaklarıyla çiğnenmiş bir yoldur. O yolun sağında cebir çölü vardır. [Orada bulunan] kendisinde ihtiyar görmez, emri ve yasaklamayı inkâr eder, tevilde bulunur. Emrin ve yasaklamanın inkarı cennetin de inkarını gerektirir. Çünkü cennet itaat edenlerin karşılığı, cehennemse emre karşı gelenlerin karşılığıdır. Artık işin sonu nereye varır söylemeyeyim. Akıllıya bir işaret yeter. O yolun solunda da kader çölü vardır. [Orada bulunan] yaratanın kudretini, yaratılmışın kudretine yenilmiş bilir. Bundan da o cebrî kâfirin sayıp döktüğü fesatlar meydana gelir.

2962 Mümin: *Ey Cebrî, sözümü dinle, söyleyeceğini söyledin, işte sana cevap veriyorum*, dedi.

2963 *Ey satranç oynayan, kendi oyununu gördün; şimdi de uzun uzadıya rakibinin oyununu gör.*

2964 *Kendi özür mektubunu okudun; sünninin mektubunu da oku, ne diye kalakaldın öyle?*

2965 *Kazaya kadere dair cebriliğe yakışır nükteler söyledin. Şimdi olup biten işlerde onun sırrını benden dinle.*

2966 Hiç kuşkusuz bizim bir ihtiyarımız[210] vardır. Duyguyu da apaçık inkâr edemezsin.

2967 Hiç kimse taşa "*Gel buraya*" demez; hiç kimse bir kerpiç parçasından vefa ummaz.

2968 Hiç kimse insana "*Hadi uç bakalım*", ya da "*Ey kör, gel de bana bak*" demez.

2969 Allah "*Köre güçlük yok*[211]" buyurdu. Güçlükleri çözüp açan Allah kimseyi zora sokar mı hiç?

2970 Kimse taşa "*Geç geldin*", ya da "*Ey sopa, neden bana vurdun?*" demez.

2971 Hiç kimse mecbur olandan böyle şeyler istemez, mazur olana böyle şeyler söyleyip vurmaz.

2972 A yeni yakası temiz kişi, emretme, yasaklama, öfkelenme, onurlandırma, azarlama ancak ihtiyarı olan içindir.

2973 Zulümde ve aşırılıkta da ihtiyarımız vardır. Ben, bu Şeytan'la nefisten bunu kastettim.

2974 İhtiyar, senin içine yerleşmiştir. Bir Yusuf görmedikçe elini yaralamaz.

2975 İhtiyar ve istek, nefsin içindedir. [İstediği şeyin] yüzünü görür, ondan sonra kol kanat açar.

2976 Köpek uyumuş, ihtiyarı da kaybolmuştur, ama işkembeyi görür görmez kuyruk sallamaya başlar.

2977 At da arpayı görünce kişnemeye başlar; etin sallandığını görünce kedi miyavlamaya durur.

2978 O ihtiyar harekete geçiren görüştür; hani ateşten kıvılcım çıkaran körük gibi.

2979 İblis sana aracılık edip Vis'ten haber getirince ihtiyarın harekete geçer.

2980 Birisine, dilediği şeyi sunup gösterdi mi, uyumuş olan ihtiyarın düğümü hemencecik çözülüp açılıverir.

2981 Melek de Şeytan'ın rağmına gönlüne hayırlar gösterir, feryatlar salar.

2982 Böylece hayır [işlere] olan ihtiyarını harekete geçirir. Çünkü bu iki huy, o sana göstermeden önce uykudadır.

2983 Demek ki melek de Şeytan da senin ihtiyar damarlarını harekete geçirmek için sana [bir şeyler] gösterirler.

2984 Sendeki hayır ve şer ihtiyarı, ilhamlarla, vesveselerle on kişilik hale gelir.

2985 A güzel kişi, namazın sona ermesi için namazdan çıkarken meleklere selâm vermek gerekir.

2986 [Bu selâm], sizin güzel ilhamınız ve duanız sayesinde, ihtiyarımla şu namazım oldu demektir.

2987 Bir günahın ardından hemen İblis'e lanet edersin. Çünkü bu eğriliğe onun yüzünden düştün.

2988 Bu iki zıt (Şeytan ile melek), gayp perdesi ardında gizliden gizliye sana [iyilikle kötülüğü] gösterir.

2989 Gayp perdesi gözünün önünden kalktı mı seni [iyiliğe ve kötülüğe yönelten] tellalların yüzlerini görürsün.

2990 Sözlerini apaçık tanırsın, o gizlice söz söyleyenlerin bunlar olduğunu bilirsin.

2991 Şeytan: *A tabiatına, bedenine tutsak olan, ben bunu sana sadece gösterdim, seni zorlamadım*[212], der.

2992 Melek de: "*Ben sana, bu sevinç yüzünden kederin artar demedim mi?*" der.

2993 *Ben sana, falanca gün, cennetlere giden yol o yandadır demedim mi?*

2994 *Biz senin can dostunuz, ruhuna ruh katanız; senin babana içtenlikle secde etmişleriz biz.*

2995 *Şimdi de sana hizmet etmekteyiz, seni hizmet edilme yoluna çağırmaktayız.*

2996 [254b] *Bu [Şeytanlar] güruhu babana da düşmandı. [Bu yüzden] "Secde edin*[213]*" hitabına uymaktan çekindiler.*

2997 *Sen [onların sözünü] tuttun da bizimkini bir kenara attın. Hizmetlerimizin hakkını tanımadın.*

2998 *Şimdi bizi de ayan beyan gör, onları da. Bak da sözümüzden, ifademizden tanı bizi.*

2999 Gece yarısı dosttan bir sır duysan, sabahleyin konuşmasından söz söyleyenin o olduğunu bilirsin.

3000 Geceleyin iki kişi sana bir haber getirecek olsa, gündüz ikisini de seslerinden tanırsın.

3001 Geceleyin aslan ve köpek sesleri gelir, karanlıktan ikisinin de yüzünü görmezsin.

3002 Ama sabah olup yine ses çıkardıklarında, akıl sahibi onları o sesten tanır.

3003 Sözün özü, sana [iyiliği ve kötülüğü] gösteren Şeytanla ruhun her ikisi de ihtiyarın varlığına delildir.

3004 Bizde görünmeyen bir ihtiyar vardır; [insan] bu iki durumu (hayrı ve şerri) gördü mü [ona karşı ihtiyarı] artmaya başlar.

3005 Hocalar, çocukları döverler; kara taşı terbiye etmeye kalkışırlar mı hiç?

3006 Taşa, "*Yarın gel, gelmezsen sana kötü ceza veririm*" der misin hiç?

3007 Hiç akıllı kişi bir kerpici döver mi? Birisi bir taşı azarlar mı hiç?

3008 Cebir, akla göre kadere [inanmamaktan] daha rezil bir iştir. Çünkü cebrî, kendi duygusunu inkâr etmektedir.

3009 Kaderci olan adam hiç değilse duyguyu inkâr etmiyor. Ey oğul, Allah'ın işi duyguya sığmaz.

3010 Yüce Allah'ın işini inkâr eden, delilin delâlet ettiği şeyi inkâr eder.

3011 O (kaderci), duman var ama ateş yok; mum ışığı, mum olmadan da aydındır der.

3012 Bu (cebrî) ise, ateşi açıkça görür de inkâr etmek için ateş yok der.

3013 Ateş, elbisesini yakar [yine de] ateş yoktur der. Elbisesini diktiği halde iplik yok der.

3014 Hâsılı bu cebir davası şüpheciliktir; bu yüzden küfürden daha beter bir şeydir.

3015 Kâfir, "*Âlem vardır, Rab yoktur; yarabbi diyene cevap vermez*" der.

3016 Buysa, "*Dünya hiç yoktur*" der. Şüpheci, [şüpheler] içinde kıvranır durur.

3017 Onu getirme, bunu getir emir ve yasağıyla bütün âlem ihtiyarın varlığını ikrar eder.

3018 O ise, emir ve yasaklama yok; ihtiyar diye bir şey yok, bunların hepsi yanlış der durur.

3019 Ey arkadaş, hayvan bile duyguyu ikrar eder; ne var ki bunun delilini algılamak ince bir iştir.

3020 Bizde bir ihtiyar olduğunu hissettiğimiz içindir ki ona bir iş teklif etmek güzel gelir bize.

İhtiyar, zorunluluk, öfke, sabır, tokluk, açlık gibi vicdani algılar, sarıyı kırmızıdan küçüğü büyükten, acıyı tatlıdan, miski pislikten, dokunma duygusuyla katıyı yumuşaktan, sıcağı soğuktan, yakıcıyı ılıktan, yaşı kurudan, duvara dokunmayı ağaca dokunmaktan ayırt edip bilen duygu yerine geçer. Öyleyse vicdanî algıyı inkâr eden, duyguyu inkâr eder; üstelik, vicdani algı, duygudan daha açıktır. Çünkü duyguyu bağlamak, duymasını engellemek mümkündür, ama vicdanî algıların yolunu ve girişini kapamak mümkün değildir. Akıllıya bir işaret yeter.

3021 Vicdanî algılayış, duygu yerine geçer. İkisi de bir arkta ilerler ey amcam.

3022 [Bu yüzden] bu algılayışa yap yapma demek, emretmek, yasaklamak, maceralara girişmek, söz söylemek tatlı gelir.

3023 Yarın şunu yapayım ya da bunu yapayım demek, ihtiyarın varlığına delildir a güzelim.

3024 O kötülük yüzünden pişman oluşun da ihtiyarındandır; ihtiyarın yüzünden pişman oldun da doğru yolu buldun.

3025 Kur'an'ın tamamı, emirdir, yasaklamadır, korkutmadır. Mermer taşa emir verildiğini kim görmüş?

3026 Hiçbir bilgi sahibi, hiçbir akıl sahibi bunu yapar mı? Kerpice, taşa öfkelenip kin güder mi?

3027 Ey ölüler, ey eli bir şeye ermezler, şöyle yapın, böyle edin dediğim halde neden yapmadınız der mi?

3028 Akıl, tahtaya, taşa nasıl hükmeder? Akıl sahibi, çengin resmiyle savaşa tutuşur mu?

3029 [255a] A eli kolu bağlı, ayağı kırık köle, mızrağı al da savaşa gel der mi?

3030 [Öyleyse] yıldızları ve gökleri yara-

tan, nasıl olur da bir şeyi cahilce emredip yasaklar?

3031 [Böyle yaparak güya] Allah'tan aciz ihtimalini giderdin, ama onu cahil, ahmak, aptal yerine koydun.

3032 Kaderde âcizlik yoktur, olsa bile cahillik, âcizlikten daha kötüdür.

3033 Türk, kereminden konuğa der ki: Kapıma köpeksiz, hırkasız gel.

3034 Falan yerden, edeplice gel ki köpeğim sana karşı ağzını, dudağını bağlasın.

3035 Oysa sen, aksini yapar, [çadırın] kapısına gidersin; elbette köpeğin ısırığı yaralar seni.

3036 Kulların gittiği gibi git de köpeği sana karşı yumuşak ve müşfik olsun.

3037 Sen yanında bir köpek ya da bir tilki götürürsen, elbette her çadırın altından bir köpek çıkıverir.

3038 Allah'tan başkasında ihtiyar yoksa suçluya karşı niye öfke doluyor içine?

3039 Niye düşmana karşı diş bileyip duruyorsun? Suçu, günahı nasıl oluyor da onda görüyorsun?

3040 Evin tavanından bir odun kırılıp senin üzerine düşse de seni yaralasa,

3041 Tavandan düşen o tahtaya kızabilir misin hiç? Ona kin tutup kalabilir misin?

3042 Niye bana vurdu da elimi kırdı, benim canıma düşmanmış der misin?

3043 Niye küçük çocukları döver de bü-yükleri seçip ayırt edersin?

3044 Niye malını çalan hırsıza, tutun şunu, elini ayağını kırın, esir edin dersin?

3045 Karına göz koyana karşı neden için-de yüz binlerce öfke doğar?

3046 Sel gelip eşyanı götürse, akıl, sele karşı kinlenebilir mi hiç?

3047 Rüzgâr gelip sarığını kapsa, gönlün-de rüzgâra karşı bir öfke duyabilir misin?

3048 Sendeki öfke, cebrice özürler getirmeyesin diye ihtiyarın varlığına işaret eder.

3049 Deveci, bir deveyi dövse, o deve, kendisini dövene saldırır.

3050 Devenin öfkesi, devecinin değneğine değildir. Demek ki deve bile ihtiyarın kokusunu almıştır.

3051 Bunun gibi, bir köpeğe taş atsan, [yay gibi] gerilip saldırır sana.

3052 Sen ondan uzaktasın, sana eli erişmiyor diye o taşa saldırması bile sana kızgınlığındandır.

3053 Hayvanın aklı bile ihtiyarı bildikten sonra, artık sen ey böyle söyleme, utan ey insan aklı.

3054 Bu durum apaçık ortada olduğu halde, yemek yiyen, sahura tamah edip gözünü ışığa kapatır.

3055 Çünkü bütün meyli ekmek yemeyedir; o yüzden gündüz olmadı diye yüzünü karanlığa tutar.

3056 Hırs, güneşi bile gizledikten sonra, [insanın] delile bile sırt çevirmesine şaşılmaz.

Yine halkın ihtiyar sahibi olduğunun, kaza ve kaderin ihtiyarı yok etmediğinin anlatıldığı bir hikâye

3057 Hırsızın biri, şahneye: *A padişahım, yaptığım iş Allah'ın takdiriyleydi*, dedi.

3058 Şahne: *Benim yaptığım da Allah'ın takdiriyledir a iki gözümün nuru*, dedi.

3059 Birisi, bir dükkândan bir turp çalıp "*A akıllı kişi, bu Allah'ın takdiriyledir*" dese,

3060 Sen de başına iki üç yumruk vurup: "*Koy turpu yerine, bu da Allah'ın takdiriyledir a çirkin adam*" dersin.

3061 A fodul, bakkal, bir tutam tere için

bile bu özrü kabul etmezken,

3062 Sen nasıl olur da böyle bir özre güvenir, ejderhanın etrafında dönüp dolaşırsın?

3063 A soysuz, aptal adam, böyle bir özürle, kanını, malını, kârını tümüyle sebil ettin.

3064 O zaman herkes senin bıyığını yolar da sonra özür dileyip kendini mecbur gösterir.

3065 Allah'ın takdiri sana özür olabiliyorsa, öğren de bana fetva ver.

3066 Benim de yüzlerce arzum, şehvetim var, ama [Allah] korkusundan, onun heybetinden elim kolum bağlı.

3067 Kerem et de o özrü öğretiver bana; elimden ayağımdan düğümü çözüver.

3068 Kendine bir meslek seçmişsen, bu, benim [bu konuda] bir ihtiyarım var, bir düşüncem var demektir.

3069 A iş eri, [ihtiyarın] yoksa nasıl oldu da meslekler arasında o mesleği seçtin?

3070 Nefsin, hevâ ve hevesin sırası geldi mi, yirmi kişilik ihtiyar gelir sana.

3071 Dostun senden zerre kadar menfaat sağlasa, canında [onunla] kavga etme ihtiyarı belirir.

3072 Ama nimetlere şükretmeye sıra geldi mi, ihtiyarın kalmaz, taştan aşağı hale gelirsin.

3073 [255b] [Seni yakarken] Cehennem'in özrü de kesinlikle: "*Bu yakış için beni mazur gör*" demek olur.

3074 Hiç kimse bu delille seni mazur görmez; bu [delil] seni cellâdın elinden uzak tutamaz.

3075 Demek ki dünya, bu hüküm üzere kurulmuştur. [Hal böyle olunca] artık öteki âlemin hali de sana tümüyle malum olmuştur.

Cebrîye cevap, ihtiyarın ispatı, emrin ve yasaklamanın doğruluğu hakkında hikâye. Cebrînin özrünün hiçbir şeriatta ve dinde kabul edilmeyeceğinin ve onu, yaptığı işin gerektirdiği cezadan kurtarmayacağının beyanı. Nitekim cebri olan İblis de: "*Beni azdırmana karşılık*[214]" demekle kurtulamamıştır. Az, çoğa delâlet eder.

3076 Birisi ağacın üstüne çıkmış, hırsız gibi şiddetle [ağacı sallıyor] meyveleri döküyordu.

3077 Bahçe sahibi gelip: *A alçak*, dedi, *hiç mi Allah'tan utanmazsın, ne yapıyorsun sen?*

3078 Hırsız: *Allah'ın kulu Allah'ın bağından Allah'ın bahşettiği hurmayı yedi diye,*

3079 *Niye cahilce kınıyorsun onu, gani Allah'ın sofrasında niye cimrilik ediyorsun?* dedi.

3080 [Bahçe sahibi]: *Hey Aybek*, dedi, *o ipi getir de şu Ebu'l-Hasan'a cevap vereyim.*

3081 Adamı hemen o ağaca bir güzel bağladı; sırtına, ayaklarına değnekle vurmaya koyuldu.

3082 [Hırsız]: *Allah'tan utan yahu*, dedi, *bu günahsız kulu inlete inlete öldürüyorsun.*

3083 [Bahçe sahibi]: *Allah'ın bu kulu, Allah'ın bir başka kulunu, Allah'ın sopasıyla bir güzel dövüyor*, dedi.

3084 *Sopa, Allah'ın sopası; sırt da ona ait, yan da. Ben de O'nun kuluyum, buyruğunun aletiyim ancak.*

3085 [Hırsız]: *Tövbe ettim a yiğidim*, dedi, *[anladım ki] ihtiyar vardır, ihtiyar vardır, ihtiyar var.*

3086 İhtiyarları, O'nun ihtiyarı var etti. O'nun ihtiyarı toz toprak altında kalmış bir atlı gibidir [görünemez].

3087 O'nun ihtiyarı, bizim ihtiyarımızı var etmiştir. Emredişi, [bize verdiği] ihtiyara dayanır.

3088 Her yaratılmışın, ihtiyarı yokmuş gibi görünen, ama güçlü kuvvetli olan bir hükmedicisi vardır.

3089 Avını, ihtiyarı yokmuşçasına kendine çeker; kulağından tuttuğu gibi Zeyd'i götürür.

3090 Ama Samed olan Allah'ın yaratışı, hiçbir alet olmadan, onun ihtiyarını kendisine kement yapar.

3091 Zeyd'i, kendi ihtiyarı bağlar. Allah, köpeksiz, tuzaksız avlar onu.

3092 O marangoz, tahtaya hükmeder; o ressam güzelliğe hükmeder.

3093 Demirci, demir üzerinde söz sahibidir; mimar, alet üzerinde hüküm sahibidir.

3094 Asıl şaşırtıcı olan, bunca ihtiyarın, kul gibi onun ihtiyarına secde etmesidir.

3095 Cansız varlıklara hükmetme kudretin, onlardan cansızlığı giderebilir mi hiç?

3096 O'nun kudreti de tıpkı bunun gibi o [kulların] ihtiyarlarını gidermez.

3097 Onun iradesini en güzel şekilde söyle; çünkü bu, cebir ve dalalet değildir.

3098 Benim küfrüm onun dileğidir diyorsun ya, [bu küfürde] bil ki kendi dileğin de var.

3099 Çünkü sen istemedikçe, senin için küfür yoktur. Dileyip istemeden küfretmek, çelişkili söz söylemektir[215].

3100 Gücü yetmeyene emretmek çirkin ve yerilmiş bir şeydir. Ona gazap etmek daha da beterdir, hele bir de Rahim olan Rabbin gazabı olursa.

3101 Öküz boyunduruğa girmezse döverler, ama uçmadı diye öküz horlanır mı hiç?

3102 Öküz bile hizmetten kaçınca mazur sayılmıyorsa, öküz sahibi, neden mazur ve muaf sayılsın?

3103 Hasta değilsen başını bağlama. İhtiyarın var, kendini maskara etme.

3104 Hakk'ın kadehindeki [şarapla] tazelen; işte o zaman benliksiz, ihtiyarsız hale gelirsin.

3105 O zaman bütün ihtiyar, o şaraba ait olur, sen de sarhoş gibi tamamen mazur sayılırsın.

3106 Söylediğin her şey şarabın sözü olur; ne siler süpürürsen, şarap silip süpürmüş olur.

3107 Allah kadehinden şarap içen o sarhoş, adaletten, doğruluktan başka bir şey mi yapabilir?

3108 Büyücüler Firavun'a: Dur, dediler, sarhoşun elden, ayaktan yana korkusu yoktur.

3109 Bizim elimiz, ayağımız o tek [Allah'ın] şarabıdır. Görünen el gölgeden ibarettir, değeri yoktur.

"*Allah'ın dilediği oldu*" [sözünün] anlamı. Yani dilek, O'nun dileği, rıza, O'nun rızasıdır. O'nun rızasını arayın. [256a] Başkalarının gazabından, başkalarının sizi reddetmesinden gönlünüz daralmasın. "*Oldu*" (kâne), geçmiş zamana ait bir sözdür, ama Allah'ın işinde geçmiş ve gelecek yoktur. Çünkü "*Allah katında ne sabah vardır ne akşam.*"

3110 Kulun "*Allah neyi dilerse o oldu*" sözü, o işte tembellik et demek için değildir.

3111 Aksine, doğruluğa ve ciddiyete teşviktir. O hizmet için daha uygun hale gel demektir.

3112 Sana, "*Ey cömert kişi, ne dilersen dile, işin iş, her şey dilediğin gibi olacak*" deseler,

3113 O zaman tembellik etsen de yerindedir. Çünkü dilesen, ne desen olacak.

3114 Ama "*Allah neyi dilerse o olur, hü-*

küm sonsuza dek mutlak olarak O'nundur" dediklerinde,

3115 Niye yüz adam gibi o işe asılmaz; o işin etrafında kulluk gösterip dolaşmazsın?

3116 Vezir ne isterse [o olur], almada tutmada dilek onundur deseler,

3117 Başına ihsanlar, lütuflar saçması için hemencecik yüz adam gibi etrafında pervane mi olursun?

3118 Yoksa vezirden, köşkünden kaçıp gider misin? Bu [yaptığın] onun yardımını dilemek değildir.

3119 Sen, bu sözü tersinden [anlayıp] tembelleştin; anlayışın, aklın ters döndü.

3120 "Emir, şu falanca beyindir, kendine gel" ne demektir? Yani ondan başkasıyla fazla düşüp kalkma.

3121 Mademki emir ona ait, onun çevresinde dolaş. Çünkü [onun emri] düşmanı öldürür, dostun canını kurtarır.

3122 O her ne isterse kesinlikle onu elde edeceksin, onu kaybetmemeye bak, onun hizmetini seç [demektir].

3123 Yoksa mademki hâkim olan odur, etrafında pek dolanma da defterin kapkara, yüzün sapsarı olsun [demek değildir].

3124 Seni kızıştıran, umutlandıran, çevikleştiren, hayâlı eden o tevil haktır.

3125 Yok, sana gevşeklik veriyorsa gerçekten bil ki tevil değildir, [sadece seni] değiştirmektedir.

3126 Bu [söz], umutsuzların iki elinden tutmak, onları kızıştırmak için gelmiştir.

3127 Kur'an'ın anlamını sadece Kur'an'dan, ya da hevâ ve hevesini ateşe vermiş olandan sor, o kadar[216].

3128 Tümüyle güle feda olmuş olan yağı, ister yağ diye kokla, ister gül diye.

"*Kalem kurudu*[217]" sözü de böyledir. Yani kalem yazdı ve [mürekkebi] kurudu demektir. Kullukla günah bir değildir. Güvenilir olmakla hırsızlık bir değildir. Kalem kurudu, şükürle nankörlük bir değildir. Kalem kurudu, "*Kuşkusuz Allah, iyilik yapanların ecrini zayi etmez.*[218]"

3129 "*Kalem kurudu*" [sözünün] tevili de [kişiyi] en önemli işe teşvik etmek içindir.

3130 Öyleyse kalem, her işin layığı olan bir etkisi ve karşılığı vardır diye yazmıştır.

3131 Eğri gidersen, kalem de eğri yazar sana. Doğrulukta bulunursan [kalem de] saadetini artırır.

3132 Zulümde bulunursan idbara uğrarsın, kalem yazmıştır bunu. Adalette bulunursan, murada erersin, kalem yazmıştır bunu.

3133 El bir şey çalarsa, kalem yazmıştır onu. Şarap içen sarhoş olur, kalem yazmıştır onu.

3134 Allah'ın ezeli hükmü yüzünden işten güçten kalmasını reva görür müsün?

3135 İş, benim elimden çıktı, artık benim yanıma bu kadar gelme, bu kadar sızlanma desin.

3136 "*Kalem [yazdı da] kurudu bile*" sözünün anlamı, benim katımda adaletle zulüm bir değildir demektir.

3137 İyilikle kötülüğün arasına fark koydum; kötüyü daha kötü olandan ayırdım demektir.

3138 Sende, edep zerre kadar artacak olsa, bu dostundandır, onu Allah'ın fazlından bil.

3139 O bir zerre, senin değerini artırır. O bir zerre, dağ gibi dışarıya ayak basar.

3140 Bir padişahın tahtının önünde, güvenilir kişiyle zulüm peşinde olan arasın-

da fark olmasa,

3141 Birisi, [padişah] beni reddedecek diye korkudan titrese, öteki de onun çabasını kınamaya dursa da,

3142 [Padişahın katında] bu ikisi bir olsa, aralarında fark olmasa, [o adam] padişah değildir, kara toprak onun başına!

3143 Çalışıp çabalaman bir zerre kadar artacak olsa, Allah'ın terazisinde tartılır o.

3144 [Oysa] bu padişahların önünde boyuna can çekişirsin, [çünkü] bunların hainlikten eminlikten haberleri yoktur.

3145 Kovucunun biri senin hakkında kötü söz söylese, [padişah] yıllarca süren hizmetini hiçe sayıverir.

3146 [Oysa her şeyi] görücü ve işitici olan padişahın yanında bu kovucuların sözleri yer bulamaz.

3147 [256b] Bütün kovucular, ondan umutlarını keserler; ama bizim yanımıza gelip öğütlerini artırırlar.

3148 Bizim yanımızda padişaha, kalem onun hakkında yazacağını yazdı, ona vefa etme diye nice cefalı sözler söylerler,

3149 "*Kalem [yazdı] kurudu bile*" sözünün anlamı, cefalarla vefalar birdir demek olur mu hiç?

3150 Aksine kalem cefaya karşılık cefa yazmıştır. Vefaya karşılık vefa yazmıştır kalem.

3151 Af vardır, ama nerede o umudun ışığı ki kulun yüzü takvayla ak olsun?

3152 Hırsız affedilse bile ancak canını kurtarmış olur; nereden vezir olacak, hazine emini olacak?

3153 A dinin emini olan Rabbani kişi gel, çünkü her taş, her sancak eminlikle ortaya çıkıp [yükselir].

3154 Padişaha ihanet eden oğlu bile olsa, bil ki başı gövdesinden koparılır.

3155 Ama Hintli bir köle [padişaha] vefa gösterse, ikbal o adama "*Ömrün uzun olsun*" diye seslenir.

3156 Köle de ne ki? Bir kapıya vefa gösteren köpeğin sahibinin gönlünde ona karşı yüzlerce hoşnutluk vardır.

3157 O yüzden köpeğin ağzını yüzünü bile öper. [Kapısında] aslan olsa, ona karşı onu ne hoş tutar [sen düşün].

3158 Hırsızın biri, hizmetler eder, doğruluğuyla cefayı kökünden sökerse [o da devlete erişir].

3159 Yol keseci Fudayl gibi hani; oyunu doğru oynadı da on adam gibi tövbeye sarıldı...

3160 Büyücüler de sabırlarıyla, vefalarıyla Firavun'un yüzünü kara çıkarmışlardı ya, öyle.

3161 Önceden işledikleri suç yüzünden ellerinden ayaklarından oldular. Yüzlerce yıl ibadet etmek nereden bu iş gibi olacak?

3162 Sen ki elli yıldır kulluk etmedesin, böyle bir doğruluğu nereden elde edeceksin?

Herat'ta, Horasan Amidi'nin süslü püslü kölelerini gören yoksulun hikâyesi. Arap atları üzerinde, üstlerinde altın işlemeli elbiseler, mücevherli başlıklar ve benzeri şeyler vardı. "*Bunlar hangi beyler, nasıl padişahlar?*" diye sordu. "*Bunlar bey değil, Horasan Amidi'nin köleleri*" dediler. Yüzünü göğe çevirip: "*Ey Allahım! Köle bakmayı Amid'den öğren*" dedi. Orada maliye işlerine bakana Amid derler.

3163 Yüzsüzün, küstahın biri, Herat'ta yüksek mevkili bir köle gördü.

3164 Üstünde atlastan bir elbise, belinde altından bir kemer yürüyordu. [Yoksul] yüzünü gökyüzü kıblesine kaldırıp:

3165 *Ey Allahım! Kullara bakmayı, görüp gözetmeyi niye şu ihsanlar sahibi efendiden öğrenmiyorsun?* [dedi].

3166 *Kulları görüp gözetmeyi şu başbuğdan, padişahımızın şu seçkin adamından öğren Allahım.*

3167 Adam, muhtaçtı, çıplaktı, azıksızdı. Kışın [soğuk] havasından tir tir titriyordu.

3168 O kendinden geçmiş adam, bilgisizliğinden böyle küstahlık etme cüretini gösterdi.

3169 Marifet ehli Hakk'ın nedimi olur diye O'nun binlerce ihsanına güveni vardı.

3170 Padişahın nedimi küstahlık bile etse, bu dayanç sende olmadıkça sen böyle bir şey yapma.

3171 Allah, bel verdi, bel, kemerden daha iyidir. Birisi sana taç verse bile, O sana baş verdi.

3172 Nihayet günün birinde padişah, o efendiyi bir şeyle suçlayıp elini ayağını bağlattı.

3173 "*Çabuk gösterin, efendinizin hazinesi nerede?*" diye o kölelere işkence ediyordu.

3174 *A aşağılık herifler, onun sırrını söyleyin bana, yoksa dilinizi, boğazınızı koparırım,* [diyerek]

3175 Bir ay boyunca azap etti, gece gündüz işkence ettirdi, baskı yaptı, acı çektirdi.

3176 Hepsini parça parça ettirdi de kölelerden birisi bile himmetinden efendisinin sırrını söylemedi.

3177 [O yoksul] uykudayken gaipten bir ses geldi: *A ulu kişi, sen de gel kul olmayı bunlardan öğren.*

3178 A Yusufların derisini parçalayan, seni bir kurt parçalarsa bunu kendinden bil.

3179 Bütün yıl ne dokuduysan onu giy; bütün yıl ne ektiysen onu ye.

3180 Sana her an gelen bu dertler, yaptıklarının [karşılığı]. İşte "*Kalem [yazdı] kurudu bile*"nin anlamı bu.

3181 Bizim âdetimiz doğru yoldan şaşmaz; iyiliğe iyilik, kötülüğe kötülük vardır[219].

3182 Çalışmaya bak sen, kendine gel, Süleyman diridir çünkü. Sen Şeytan olduktan sonra onun kılıcı [her zaman] keskindir.

3183 [Adam] meleğe döndü mü kılıçtan emin olur. Süleyman'dan yana hiçbir korkusu olmaz onun.

3184 Süleyman'ın hükmü Şeytan'a geçer, meleğe değil. Zahmet topraktadır, göğün üstünde değil.

3185 [257a] Şu pek boş bir [inanç olan] cebri bırak da cebrin sırrının sırrı nedir onu anla.

3186 Tembeller güruhunun şu cebrini bırak da cana benzeyen o cebirden bir haber al.

3187 A güzel ve üstün olduğunu zannedenden sevgili olmayı bırak da âşıklık et.

3188 Ey anlamda, geceden de suskun olan, daha ne zamana kadar sözüne müşteri arayacaksın?

3189 Hatırın için önünde baş sallayıp dururlar; ömrün geçip gitti onların sevdasıyla.

3190 Bana, kıskançlık içinde kıvranıp durma diyorsun, ama [insan] bir hiçi kaybetti diye kıskançlık eder mi hiç?

3191 Bayağı kişilerin öğrettiği şeyler, kerpiç üstüne küçük resimler yapmaya benzer a açgözlü.

3192 Kendine aşkı öğret, nazar etmeyi

bakmayı. İşte bu, taşa resim yapmak gibidir.

3193 Nefsin sana karşı vefalı bir öğrencidir; başka şeyler yok oldu, sen nerede ne arıyorsun?

3194 Başkalarını bilgilendirmek, yücelmek için kendini kötü huylu ediyor, [içini] boşaltıyorsun.

3195 Gönlün, o cennete ulaşıp kavuştu mu, kendine gel, boşalmaktan korkma.

3196 [Allah] ey özü doğru [peygamber] "*Söyle*[220]" diye emretti; söyle, eksilmez bu, denizdir çünkü.

3197 "*Susun*[221]" [ne demek], yani kendine gel, suyunu boş yere telef etme, çünkü dudağı kurumuştur bağın bahçenin.

3198 A babacığım, bu sözün sonu yok. Bu sözü bırak da [işin] sonuna bak.

3199 Önüne geçip sana gülmeleri zoruna gidiyor, çünkü âşık değil onlar.

3200 [Oysa] bir bak, âşıkların, kerem perdesi ardında her an senin uğruna naralar atmadalar.

3201 Sen de o gayp âşıklarına âşık ol, beş günlük âşıklara pek aldırış etme.

3202 Hilelerle, cezbelerle kandırırlar seni; onlardan yıllardır bir habbe bile görmedin.

3203 Daha ne vakte kadar halkın yolunda gürültü patırtı koparacaksın? Ayağını yaraladın da yine bir murada eremedin.

3204 Sağlık esenlik zamanında hepsi dosttur, hepsi eştir; gam keder zamanında Allah'tan başka nerede?

3205 Gözün, dişin ağrıdığı zaman feryada erişen [Allah'tan] başka elinden tutan mı var?

3206 Öyleyse o derdi, o hastalığı hatırla da Ayaz gibi posttan ibret al.

3207 Post, sendeki o dert halidir; Ayaz, o yüzden onu kendi elleriyle tutup [saklamıştır].

O cebrî kâfirin, kendisini İslâm'a davet eden, cebir inancını bırakmaya çağıran sünniye tekrar cevap vermesi. İki taraf arasındaki tartışmanın uzayıp gitmesi. Zaten soru cevap konusunu ancak gerçek aşk kesip atabilir. Çünkü aşkın ondan yana pervası yoktur. "*Bu Allah'ın dilediğine verdiği lütfudur*[222]."

3208 Cebrî kâfir, cevap vermeye başlayınca o tatlı dilli adam şaşırdı kaldı.

3209 Ama o soru cevapların hepsini anlatacak olsam asıl söyleyeceğim sözden geri kalırım.

3210 Ondan daha önemli söyleyeceklerimiz var bizim; onlarla anlayışın daha güzel işaretlere kavuşur.

3211 A huysuz kişi, o bahsin pek azını anlattık, çünkü çoğun hali azdan belli olur.

3212 Bu tartışma, cebrî ile kaderci arasında insanlığın yeniden dirilişine dek böyle sürer gider.

3213 [Bu iki bölükten biri] hasmını def etmekten âciz kalsaydı, tuttukları yol çoktan kaybolur giderdi.

3214 [Birbirlerine] cevap vermede bir çıkış yolları kalmasaydı, o yok oluş, ziyana uğrayış yolundan ürküp kaçarlardı.

3215 Ne var ki bu gidişin böyle devam etmesi kaza gereği olduğundan, [ilahi takdir] onların delillerini artırır durur.

3216 Hasımlarının sorularına alt olmamalı, düşmanın ikbale ermesinden mahfuz kalmamalılar ki

3217 Bu yetmiş iki millet/fırka, kıyamete kadar dünyada süregitsin.

3218 Mademki bu dünya, karanlıklar, bi-

linmezler dünyasıdır; gölgenin [vurması] için de bir yer lâzım zaten.

3219 Bu yetmiş iki millet kıyamete kalır; bidatçinin lafı sözü eksik olmaz.

3220 Üstüne vurulan kilitlerin çokluğu hazinenin değerinin çokluğundandır.

3221 A sınanıp denenen, hedefin yüceliği, yolun kıvrım kıvrım oluşundan, sarp yokuşlardan, yol kesicilerden belli olur.

3222 Kâbe'nin ve o meclisin ululuğu, bedevilerin yol kesiciliğinden, çölün enginliğindendir.

3223 Nahoş olan her yol, her gidiş, zorlu bir geçit, bir engel, bir yol kesicidir.

3224 Bu yol, ötekine düşman olur, kin güder; taklitçi iki yol arasında şaşırıp kalmıştır.

3225 [257b] [Taklitçi], bu birbirine zıt her iki yolun doğru olduğunu, her topluluğun kendi yolunda sevinç içinde olduklarını görür[223].

3226 [Hasmına verecek] bir cevabı yoksa, o andan kıyamet gününe dek onunla kavgaya tutuşur.

3227 *Doğru tarafı bize gizli kalmış olsa da, büyüklerimiz bunun cevabını bilirler,* [der].

3228 Vesvesenin ağzını bir tek aşk bağlar; yoksa vesvesecinin ağzını kim bağlayabilmiştir ki?

3229 Hele bir âşık ol, bir güzel, bir dilber ara; ırmaktan ırmağa bir su kuşu avla.

3230 Yüzünün suyunu döken sudan ne kazanabilirsin? Anlayışını yok eden anlayıştan ne beklersin?

3231 Akılla anlaşılan şeyler dışında, o parlak ve değerli aşkla başka makul şeyler de bulursun.

3232 Allah, senin şu aklından başka akıllar da var etmiştir; onlarla gökyüzünün işlerini çekip çevirir.

3233 O akılla rızıklar elde edersin, bir başka akılla da [göğün] katlarını [ayağının altında] yaygıya çevirirsin.

3234 Aklını, Samed olan Allah'ın aşkında yitirirsen, sana onun on veya yedi yüz mislini verir[224].

3235 O kadınlar, akıllarını yitirdikleri için Yusuf'un aşk eyvanına ulaştılar.

3236 Ömür sakisi, bir an için akıllarını aldı da ömürlerinin geri kalanında akla doydular.

3237 Celal sahibi [Allah'ın] güzelliği yüzlerce Yusuf'un [güzelliğinin] aslıdır.

3238 A kadından da aşağı adam, o güzelliğe feda ol.

3239 Tartışmayı bir tek aşk keser a canım; bir tek aşk yetişir laftan sözden insanın feryadına.

3240 Aşk yüzünden o söz hayrete düşer; olup biteni anlatmaya cüret edemez.

3241 Cevap verecek olursa ağzından bir inci düşecek diye korkar.

3242 İnci, sakın ola ağzından düşmesin diye hayra şerre ağzını sımsıkı kapar.

3243 Nitekim Peygamber'in bir dostu dedi ki: Peygamber, bize çeşitli konulardan söz ederken,

3244 O seçilmiş elçi, [bilgi ve hikmet] incileri saçarken, [bizden] huzur ister, yüzlerce ağırbaşlılık dilerdi.

3245 Sanki başının üstünde uçup gidecek [korkusuyla] içinin titrediği bir kuş varmış gibi[225],

3246 Güzel kuşun havalanıp gitmesin diye yerinden hiç kımıldayamazsın.

3247 O devlet kuşu sakın ola uçmasın diye soluk bile alamazsın, öksüremezsin.

3248 Birisi sana acı tatlı bir söz söyleyecek olsa, sus diye elini ağzına götürürsün.

3249 İşte hayret, seni susturan o kuştur; tencerenin kapağını kapatıp bir güzel kaynatır, pişirir seni.

Padişahın, Ayaz'ı konuşturmak için kasten: "*Bunca kederi, sevinci cansız bir çarıkla posta mı söylüyorsun?*" demesi

3250 [Padişah]: "*Ey Ayaz, bir güzele âşık olmuş gibi, bir çarık parçasına bunca sevgi neyin nesidir?*" dedi.

3251 *Mecnun'un Leyla'sının yüzünü [din edindiği gibi] sen de bir çarığı kendine din, iman edinmişsin.*

3252 *İki köhne çarığa canının sevgisini katmış, her ikisini bir odaya asmışsın.*

3253 *Bu iki köhne şeyle ne zamana kadar konuşacak, cansız bir şeye kadim sırları açacaksın?*

3254 *Ey Ayaz, sen de Araplar gibi virane-lerde kalıntılara uzun uzadıya aşktan mı söz edeceksin?*

3255 *Çarığın hangi Asaf'ın*[226] *kalıntısı? Postun, sanırsın ki Yusuf'un gömleği.*

3256 Papaza, bir yıllık günahını, ettiği zinayı, kötülüklerini sayıp döken Hıristiyan gibi hani.

3257 Hani papaz onun günahını bağışlar da o da onun affını, Allah'ın affı bilir.

3258 Oysa o papazın, ne günahtan haberi vardır, ne adaletten. Ama aşk ve inanç, çok [güçlü] bir büyücüdür.

3259 Sevgi ve vehim, yüzlerce Yusuf meydana getirir. Harut'tan da daha büyücüdür Marut'tan da.

3260 Onun hatırası zihninde bir şekil oluşturur da şeklin çekiciliği seni konuşturur.

3261 O şeklin karşısına geçip yüz binlerce sırlar söylersin; tıpkı sevgilinin sevgiliye söylediği gibi.

3262 Oysa orada ne bir şekil vardır, ne bir beden; [hal böyleyken] ondan yüzlerce "*elest ve "belâ*" sözü doğmuştur.

3263 Tıpkı gönlü yaralı bir ana gibi, yeni ölmüş yavrusunun mezarı başında,

3264 Tam bir ciddiyetle, gayretle sırlar söyler; o cansız [toprak] ona canlı görünür.

3265 O ana, bir coşmaya görsün, toprağı, diri, ayakta duran [bir canlı] sayar; [mezarın üstündeki] çerçöpün gözü kulağı var sanır.

3266 [258a] Ona göre, o mezardaki toprağın her zerresinin kulağı da vardır aklı da.

3267 O toprağın gerçekten duyduğunu düşünür, şu büyücü aşkın [ettiğine] adamakıllı bir bak hele.

3268 Her an, o taze mezarın toprağına gözyaşları içinde yüzünü sürer.

3269 Öyle ki sağken candan aziz oğluna hiçbir zaman böylesine yüz sürmemiştir.

3270 Ama o yasın üzerinden birkaç gün geçti mi aşkının ateşi yatışır.

3271 Ölüye duyulan aşk baki kalmaz; sen cana can katan diriye âşık ol.

3272 Ondan sonra, o mezar onun uykusunu getirir; zaten cansızdan ancak cansız doğar.

3273 Çünkü aşk, büyüsünü ondan alıp gitmiş, ateş çabucak sönünce geriye kül kalmıştır.

3274 Gencin aynada gördüğünü, pir, habire kerpiçte görür.

3275 Pir, senin aşkındır, aksakallı kişi değil. [Aşk] yüz binlerce umutsuzun elinden tutar.

3276 Aşk, ayrılıkta şekillere bürünür, ama kavuşma çağı gelince o şekillerden arınarak ortaya çıkar.

3277 *Aklın da sarhoşluğun da aslının aslı benim,* [der], *şekillerdeki o güzellik, bizim [güzelliğimizin] aksiydi.*

3278 *İşte şimdi perdelerini kaldırdım, güzelliği vasıtasız olarak ortaya çıkardım.*

3279 *[Güzelliğimin] aksiyle nicedir içli dış-*

lı olduğun için, zatımı soyut bir halde halde [kavrama] gücüne kavuştun.

3280 *Bu yandan benim cezbem akıp gelmeye başladı mı [Hıristiyan] arada papazı görmez olur artık.*

3281 *[Oysa o] perdenin ardında, günahı ve hatası yüzünden Allah'ın lütfundan bağışlanma dilemede.*

3282 Bir kayadan bir pınar kaynayıp çıksa, o kaya pınarın içinde gizline kalır.

3283 Ondan sonra kimse ona taş demez; çünkü artık ondan [su] incisi akmaktadır.

3284 Sen bu şekilleri, Allah içlerine ne dökerse onunla değer kazanan kâseler gibi bil.

Mecnun'a akrabalarının: "*Leyla'nın güzelliği bir dereceye kadar, o kadar da güzel değil. Şehrimizde ondan daha güzelleri pek çok. Sana bir ikisini, [hatta] on tanesini gösterelim. [İçlerinden birini] seç de sen de kurtul, bizi de kurtar*" demeleri, Mecnun'un onlara cevap vermesi

3285 [Birtakım] ahmaklar, cahilliklerinden Mecnun'a: *Leyla, o kadar da güzel değil, pek sıradan,* dediler.

3286 *Şehrimizde ondan daha hoş, ay gibi yüz binlerce gönül alıcı güzel var.*

3287 [Mecnun]: *Şekil, testiye benzer, güzellik şaraba,* dedi, *Allah bana onun şeklinden şarap sunmada.*

3288 *Oysa, onun aşkı, kulağınızdan tutup çekmesin diye size onun testisinden sirke sundu.*

3289 Aziz ve yüce Allah'ın eli, aynı testiden birine zehir sunar birine bal.

3290 Testiyi görürsün, ama o şarap, doğru gözden başkasına görünmez.

3291 Can zevki, bakışlarını yalnızca eşlerine çevirmiş kadınlara benzer[227], mahrem olandan başkasına yüz göstermez.

3292 O şarap, bakışlarını yalnızca eşlerine çevirmiş kadınlara benzer; şu kap perdeleri de çadırlara benzer[228].

3293 Deniz, öyle bir çadırdır ki orada kazlara hayat, kuzgunlara ölüm vardır.

3294 Zehir, yılan için hem gıdadır, hem azık; zehri, kendinden başkasına acıdır, ölümdür.

3295 Her nimetin ve külfetin şekli, bunun için cehennem, şunun için cennettir.

3296 Demek ki gördüğünüz bütün cisimlerde ve eşyada hem gıda vardır hem zehir, ama siz görmezsiniz.

3297 Her cisim, bir kâseye, bir testiye benzer; onda hem gıda vardır, hem yürek kavurucu [zehir].

3298 Kâse meydanda, içindeki nimet gizlidir. Ondan ne yiyip içtiğini sadece tadan bilir.

3299 Yusuf'un yüzü, güzel bir kadehe benzerdi; babası o kadehten neşeler saçan yüz türlü şarap içmedeydi.

3300 Ama o [kadehteki], kardeşleri için zehirli şaraptı; çünkü içlerindeki öfkeyi ve kini artırıyordu.

3301 Yine onda Züleyha için esriklikler vardı; o aşk yüzünden bir başka çeşit afyon yutmadaydı.

3302 O güzel için Yusuf'ta, Yakub'un aldığından başka bir gıda vardı.

3303 Gayp şarabından yana kuşkun kalmasın diye, içecek türlü türlü, testiyse birdir.

3304 Şarap gayptan, testi bu dünyadandır; testi meydanda, içindeki şarap gizli mi gizlidir.

3305 Mahrem olmayanların gözlerinden

pek gizlidir, mahrem olanlaraysa apaçık ortadadır.

3306 Allahım, gözlerimiz sarhoş oldu; bizi bağışla, günah yüklerimiz ağırlaştı.

3307 [258b] Ey gâip olan, doğuyu da doldurdun batıyı da; doğunun ışığından da yücesin batının ışığından da.

3308 Sen, bizim sırlarımızı açığa çıkaran bir sırsın. Sen ırmaklarımızı kaynatıp akıtan bir fecirsin.

3309 Ey zatı gizli, ihsanları aşikâr olan, sen suya benzersin biz değirmen taşına.

3310 Sen rüzgâra benzersin biz toza; rüzgâr gizlidir, ama toz toprak meydanda.

3311 Sen baharsın, biz güzel, yemyeşil bir bahçe; bahar gizli, ama bağışları ortada.

3312 Sen cana benzersin, bizse el ve ayak misali. Elin açılıp kapanması canla olur ancak.

3313 Sen akla benzersin, bizse dil misali. Şu dil, bu anlatışa akılla erişir ancak.

3314 Sen sevince benzersin biz gülüşe. O kutlu sevincin semeresiyiz çünkü biz.

3315 Hareketimiz, her an bizzat bir şahadettir; celal sahibi, ebedî Allah'ın varlığına bir tanıktır.

3316 [Nitekim] değirmen taşının ıstırap içinde dönüşü de ırmak suyunun varlığına tanıktır.

3317 A benim vehmimden, lafımdan sözümden berî olanım, verdiğim örneğin de toprak başına benim de.

3318 Kul, seni güzelce tasvir etmeden duramaz; her solukta sana, "*Canım [ayağının altına] yaygı olsun*" der.

3319 Tıpkı "*Ey Allahım, çobana, seni sevene gel*" diyen o çoban gibi.

3320 *Gömleğinden bit ayıklayayım, çarığını dikeyim, eteğini öpeyim.*

3321 Allah aşkında ve hevesinde kimse ona denk değildi; ama Allah'ı tesbih etmeye, ona söz söylemeye gücü yoktu.

3322 [Bununla birlikte] aşkı, otağını gökyüzüne dikmişti; can, o çobanın çadırının köpeğine dönmüştü.

3323 Allah'ın aşk denizi coşup kaynadığında onun gönlüne vurmuştu, seninse kulağına.

Çadır giyip vaaz sırasında kadınların arasına oturan, bir harekette bulununca kadının birinin bu erkektir diye onu tanıyıp bağırdığı Cuha'nın hikâyesi

3324 Anlatışta pek seçkin bir vaiz vardır; minberinin dibinde kadınlı erkekli bir topluluk bulunurdu.

3325 Cuha gitti, çarşafa girdi, peçeye büründü; tanınmadan o kadınların arasına girdi.

3326 Soru sahibi [bir kadın] vaize gizlice: "*Kasıktaki kıllar, namaza eksiklik verir mi?*" diye sordu.

3327 Vaiz: *Uzun olursa, onun yüzünden namazı mekruh olur*, dedi.

3328 *Namazın tam, güzel ve makbul olması için, hamam otuyla ya da usturayla onları tıraş et.*

3329 Soru soran: "*Namazımın eksik olmaması için ne kadar uzunlukta olması lâzım?*" dedi.

3330 [Vaiz]: *Uzunluğu bir arpa boyu olursa, onu gidermek farz olur ey soru sahibi*, dedi.

3331 Cuha, hemen: "*A bacım, dedi, hele bir bakıver, kasığım o kadar olmuş mu?*" dedi.

3332 *Allah rızası için elini uzat, kerahet derecesine gelmiş mi?*

3333 Kadın, adamın şalvarını elini atınca, aleti eline dokundu.

3334 Kadın derhal şiddetli bir çığlık attı. Vaiz: "*[Herhalde] sözüm içine dokundu*" dedi.

3335 Cuha: *Hayır*, dedi, *içine dokunmadı, eline dokundu. İçine dokunsaydı vay haline a akıl küpü.*

3336 O büyücülerin gönlüne azıcık dokundu da asa ile elleri bir oldu.

3337 A padişahım, bir yaşlıdan asasını alacak olsan, o güruhun (büyücülerin), ellerinden ayaklarından [çektikleri acıdan] daha fazla incinir.

3338 [Oysa büyücülerden] "*Zararı yok*[229]" feryadı kopmuştu da "*Haydi kes, canımız can çekişmekten kurtuldu çünkü*" [demişlerdi].

3339 *Biz anladık ki sadece şu bedenden [ibaret] değiliz. Bedenin ötesinde Allah ile yaşıyoruz.*

3340 Ne mutlu kendisini bilip tanıyana[230], ne mutlu sonsuz güven içinde bir köşk kurana.

3341 Çocuk, ceviz için, kuru üzüm için ağlar; oysa bu akıl sahibi birisi için pek basit bir şeydir.

3342 Gönle nispetle beden o ceviz ve kuru üzüm gibidir. Çocuk, adamların bilgisine nereden ulaşacak?

3343 Perde ardında kalan çocuğun ta kendisidir; adam odur ki şüpheden beri olsun.

3344 Sakalla, taşakla adam olunsaydı, keçilerin de dünya kadar sakalı, kılı var [onlar da adam olurdu].

3345 [Oysa] o keçi, kötü bir kılavuzdur; arkadaşlarını acele acele kasabın önüne götürür.

3346 Ben öncüyüm diye sakalını tarar. Evet, öncüsün ama ölüme, kedere doğru.

3347 Kendine gel, yolu [doğru] seç de sakalı terk et; şu benliği, bizliği, perişanlığı bırak da,

3348 Âşıklar için, onları gül bahçesine götüren, kılavuzluk eden gül kokusu gibi ol.

3349 Gül kokusu nedir? Aklın fikrin soluğu. Sonsuzluk mülküne giden yolun güzel kılavuzu.

[259a] Padişahın Ayaz'a bir kez daha: "*Çarıkla postun halini açıkça anlat da kapı yoldaşların o işaretten öğüt alsınlar. Çünkü din, nasihattir*[231]" diye emretmesi

3350 Ey Ayaz, çarığın sırrını anlat; çarığın önünde bunca niyaz neyin nesi?

3351 [Anlat da] Sunkur ile Bekyaruk, postla çarığın sırrının sırrını duysun.

3352 Ey Ayaz, kulluk seninle nur buldu; nurun, aşağılardan gökyüzüne yüceldi.

3353 Sen kulluğa hayat verdin vereli, kulluk, hür kişilerin özendiği bir şey oldu.

3354 Mümin, gelgit zamanında kâfirin imanına özendiği, gıpta ettiği kimsedir.

Bayezid zamanında kendisine Müslüman ol denilen ve onlara cevap veren kâfirin hikâyesi

3355 Bayezid zamanında bir kâfir vardı. Kutlu bir Müslüman ona dedi ki:

3356 *Ne olur İslâm getirsen de yüzlerce kurtuluşa, yüceliğe erişsen?*

3357 [Kâfir]: *A mürit*, dedi, *bu iman eğer âlemin şeyhi Bayezid'in imanıysa,*

3358 *Benim böyle bir şeye dayanmaya gücüm yok; o, benim çabamın çok üstündedir.*

[3359] *Dine, imana inancım olmasa da, onun imanına iyiden iyiye inanıyorum.*

[3360] *Onun herkesten üstün, pek latif, pek nurlu, pek aydın olduğuna imanım var.*

[3361] *Ağzımın üzerinden sımsıkı bir mühür var ama gizliden gizliye onun imanına inanıyorum.*

[3362] *Eğer o iman, sizin imanınızsa, benim ona ne meylim var, ne iştahım.*

[3363] *[Çünkü] imana doğru yüzlerce meyli olan bile sizi gördü mü gevşer kalır.*

[3364] *Çünkü [sizin imanınızdan] sadece anlamsız bir ad görür; [buysa] çöle kurtuluş yeri demeye benzer.*

[3365] *Sizin imanınıza bakınca, insanın iman getirmeye duyduğu aşk soğur gider.*

Kâfirler diyarında ezan okuyan, kâfir bir adamın kendisine hediye verdiği çirkin sesli müezzinin hikâyesi

[3366] Bir müezzinin pek bet bir sesi vardı. Kâfirler diyarında ezan okudu.

[3367] Ne kadar, "*Ezan okuma, savaş çıkar, düşmanlık uzar gider*" dedilerse de,

[3368] İnat etti, hiç aldırış etmeden kâfirler diyarında ezan okudu.

[3369] Halk, genel bir fitneden korkup dururken [elinde] bir elbise, bir kâfirin biri çıkageldi.

[3370] Bir dost gibi, elbiseyle birlikte mum ve helva da hediye getirmişti.

[3371] "*Sesi, ezanı bu kadar rahatlatıcı olan o müezzin hani, nerede?*" diye sora sora [onu arıyordu].

[3372] "*Kendine gel, o çirkin seste rahatlık ne gezer?*" dediler. Kâfir: *Sesi kiliseye gelince*, dedi,

[3373] *Benim [nicedir] mümin olma arzusunda olan pek güzel, pek kıymetli bir kızım var.*

[3374] *Bu sevda aklından hiç çıkmıyordu; bunca kâfir ona öğütler verdi.*

[3375] *Ama gönlünde iman sevgisi yeşermişti; bu keder, buhurdanlıktı sanki ben de ödağacı.*

[3376] *[İman] zinciri her an sallanıp durdukça, azap içinde acıyla işkence çekmedeydim.*

[3377] *O müezzin, şu ezanı okuyuncaya kadar, bu konuda hiçbir çarem yoktu.*

[3378] *Kızım: Kulağıma ağır ve çirkin bir ses geldi, bu çirkin ses neyin nesi?" dedi.*

[3379] *Ben ömrüm boyunca, şu kilisede, şu manastırda böyle çirkin bir ses işitmedim.*

[3380] *Kız kardeşi: Bu ezandır, dedi, müminlerin âdetidir, [ibadet] çağrısıdır.*

[3381] *İnanmadı da bir başkasına sordu, o da evet [öyledir] a babacığım dedi.*

[3382] *[Onun ezan olduğunu] iyice anlayınca, yüzü sarardı, Müslümanlıktan gönlü soğudu.*

[3383] *Ben de ıstıraptan, azaptan kurtuldum; dün gece korkusuz bir uykuyla bir güzel uyudum.*

[3384] [259b] *Onun sesinden dolayı rahatlamam bundandı. Teşekkür etmek için hediye getirdim, nerede o adam?*

[3385] Müezzini görünce: *Bu hediyeyi kabul et*, dedi, *çünkü bana sığınak oldun, elimden tuttun.*

[3386] *Bana ettiğin ihsan ve iyilik yüzünden, sonsuza dek kulun kölen oldum senin.*

[3387] *Malda, mülkte, servette eşsiz biri olsaydım, ağzını altınla doldururdum.*

[3388] Sizin imanınız da [bunun gibi] yapmacık ve mecazi; o ezan gibi yol kesici.

[3389] Oysa Bayezid'in imanından, doğruluğundan gönlümde, canımda nice özlemler var.

3390 Hani, eşeklerin birleşmesini görüp de: Ah ah, şu benzersiz erkeğe bakın, diyen kadın gibi.

3391 Eğer birleşme buysa, şu eşekler işi götürdüler; kocalarımız, bizimkinin içine işiyorlar demektir.

3392 Bayezid, imanın hakkını tam olarak vermiştir; aferinler olsun onun gibi tek aslana.

3393 İmanının bir damlası denize damlayacak olsa, deniz, o damlanın içinde boğulur.

3394 Nasıl ki bir zerre ateş, ormanlara düşse, o zerre yüzünden orman yok olur gider, öyle.

3395 Padişahın, ya da ordunun gönlündeki hayal gibi; o [hayal] savaşta düşmanları helâk eder.

3396 Muhammed'in yüzünde bir yıldız parladı da kâfirlerin, kökü kesildi.

3397 İmana eren güvene kavuştu; geri kalanların küfürleri, zanları iki kat oldu.

3398 Öncekilerin mutlak küfürleri de kalmadı; [onun yerini] ya Müslümanlık aldı ya korku.

3399 Bu da hileyle suyla yağı birbirine karıştırmaktır; bu örnekler, bir zerre nura denk değildir.

3400 Zerre, cisme bürünmüş küçücük bir parçadan başka bir şey değildir. Zerre, bölünmeye uğramayan, pırıl pırıl güneş olamaz ki.

3401 Zerre demekten bil ki gizli bir muradım var; [ama] sen, denize mahrem değilsin, köpüksün daha.

3402 Şeyhin imanının parlak güneşi, şeyhin can doğusundan yüz gösterse,

3403 Süfli âlem, yerin dibine dek hazineye döner; ulvî âlem de yemyeşil bir cennet olur.

3404 Onun apaydın nurdan bir canı vardır; hor hakir topraktan bir bedeni.

3405 Hayret, o bu mudur, yoksa o mu, söyle. Çünkü bu güçlüğü [çözmede] güçlüğe düştüm ey amca.

3406 A kardeş, eğer o buysa, yedi göğün nuruyla dolduğu o kişi kimdir?

3407 Eğer o ötekiyse, bu beden nedir a dostum? Hayret, bu, o ikisinden hangisidir, kimdir acep?

Kocasına: "*Eti kedi yedi*" diyen kadının hikâyesi. Kocası, kediyi terazide tarttı. Kedi yarım batman geldi. "*A kadın, dedi, et yarım batmandan biraz fazlaydı. Eğer bu etse kedi nerede; eğer bu kediyse, et hani?*"

3408 Ev sahibi bir adam vardı, bir de onun pek düzenbaz, şirret, yol kesici bir karısı.

3409 Adam, ne getirse boşa harcar telef ederdi; adam da çaresiz buna katlanırdı.

3410 O aile sahibi, yüz çeşit uzun uğraşla, konuğunu ağırlamak için eve et getirdi.

3411 Kadın onu kebap edip şarapla birlikte yedi. Adam gelince kadın uygunsuz sözlerle onu başından savdı.

3412 Adam: *Misafir geldi, et nerde? Misafirin önüne yemek çıkarmak lâzım*, dedi.

3413 Kadın: *O eti şu kedi yedi; mümkünse başka et al, hadi*, dedi.

3414 Adam: *Aybek, teraziyi getir de şu kediyi bir tartayım*, dedi.

3415 Kediyi tarttı, kedi yarım batman geldi. Bunun üzerine adam: *A düzenbaz kadın*, dedi,

3416 *Et yarım batmandı, hatta biraz da fazlaydı; kedi de tam yarım batman, a örtülü kadın.*

3417 *Eğer bu kediyse, o zaman et nerede?*

Yok, bu etse, kedi nerede? Onu ara, dedi.

3418 Bayezid buysa o ruh neyin nesi? Eğer o, bu ruhsa şu suret kim?

3419 A dostum, [bu iş] hayret içinde hayrettir. Bu, ne senin işindir, ne benim işim.

3420 Her ikisi de odur, ama ekinin bitmesinden asıl olan tohumdur; o saman çöpü parçadır, ayrıntıdır.

3421 [Allah'ın] hikmeti, bu zıtları birbirine bağlamıştır; a kasap, şu oyluk eti gerdanla beraberdir.

3422 Ruh, bedensiz iş göremez; bedenin, ruh olmadan sararıp solar, soğur.

3423 Kalıbın meydanda, canınsa gizlidir; dünyadaki sebepler bu ikisiyle bir düzene kavuşmuştur.

3424 [260a] [Birinin] başına, toprak atsan başı yarılmaz, [yine birinin] başına su döksen de başı yarılmaz.

3425 Baş yarmak istiyorsan, suyla toprağı birbirine karıştırmalısın.

3426 [Onunla] başı yardın mı, suyu, aslına döner; ayrışma gününde[232] toprak, toprağa kavuşur.

3427 Allah'ın [zıtları] birleştirmesindeki hikmet, niyazdan, inattan ortaya çıkar.

3428 Ondan sonra, ne bir kulağın duyduğu, ne bir gözün gördüğü daha başka birleşmeler de meydana gelir.

3429 Kulak [bunları] duysaydı, kulak olarak kalabilir, ya da başka sözleri duyup kavrayabilir miydi?

3430 Karla buz, güneşi görseydi, buzluktan umudunu keserdi.

3431 Damarsız, iliksiz [berrak] bir su haline gelirdi de hava Davud'u o sudan zırh yapardı.

3432 Böylece her ağacın canına derman olurdu; her ağaç, onun kademiyle bahtiyar olurdu.

3433 Öylece kalakalmış olan o donmuş buz, ağaçlara, "*Bana dokunmayın*[233]" derdi.

3434 Ne buz bir şeyle uyuşur, ne de bir şey buzla uyuşur. Onun nasibi, kendi nefsine karşı cimriliktir ancak.

3435 [O buz] zayi olup gitmez, onunla ciğerler tazelenir; ama yeşilliklerin çavuşu, padişahı olamaz.

3436 Ey Ayaz, senin yıldızın pek yüksektir; [bu yüzden] her burç, onun geçişine uygun değildir.

3437 Himmetin, her vefayı beğenir mi hiç? Temizliğin, her temizliği seçer mi hiç?

Kölesine: "*Git şarap getir*" diyen beyin hikâyesi. Köle gitti, şarap testisini getirdi. Yolda iyiliği emreden bir zahit vardı. Bir taş atıp testiyi kırdı. Bey, bunu duyunca zahidin kulağını bükmeye kalkıştı. Bu olay, henüz şarabın haram olmadığı İsa -ona selâm olsun- zamanında olmuştu. Ama zahit, kötülükten sakındırmaya çalışıyor, [halkı] zevklerden alıkoyuyordu.

3438 Hoş gönüllü, şarap düşkünü, her mahmurun, her çaresizin sığındığı bir bey vardı.

3439 Müşfik, yoksulları gözeten, adaletli, soylu, altınlar saçan, derya gönüllü bir beydi.

3440 Erlerin padişahı, müminlerin emiriydi; yol yordam bilir, sırdan anlar, dostlarını kollar gözetirdi.

3441 İsa'nın zamanı, Mesih'in devranıydı. İnsanlar [birbirlerine karşı] gönül alıcı, az incitici, hoş geçimliydi.

3442 Bir gece ansızın o beye bir konuk geldi. [Gelen] ona denk, hoş meşrepli bir beydi.

3443 Neşelenmek, keyiflenmek için şarap lazım oldu onlara. O zamanlar şaraba izin vardı, helâldi.

3444 Şarapları azdı, [bey]: *Ey köle, git testiyi doldur, bize şarap getir,* dedi.

3445 *Kendisinde halis şarap bulunan filan rahipten al da canımız, sıradan seçkin herkesin derdinden kurtulsun.*

3446 *O rahibin şarabının bir damlası, binlerce testi, binlerce küp [şarabın] yaptığını yapar.*

3447 *O şarapta gizli bir maya vardır; aba altındaki sultan gibidir o.*

3448 Sen, lime lime olmuş hırkaya bakma, çünkü [değeri anlaşılmasın diye] altının da yüzünü karartırlar.

3449 La'l taşının dışından ise bulanması, kem göz onu beğenmesin diyedir.

3450 Define, mücevher ev içinde olur mu hiç? Defineler, hep viranelerde olur.

3451 Âdem'in definesi de viraneye gömülmüştü de toprağı o melun Şeytan'ın gözünü bağlamıştı.

3452 O, toprağa küçümseyerek bakıyordu; [Âdem'in] canıysa ona: "*Toprağım, sana engeldir*" diyordu.

3453 Köle, iki testi alıp bir güzel koştu; çabucak rahiplerin manastırına vardı.

3454 Altın verip o altın gibi şarabı aldı; taşı verip karşılığında inci satın aldı.

3455 Öyle bir şarap ki padişahların bile başına vurur; sakinin başına altın taç kondurur.

3456 Fitneler koparır, kargaşalar çıkarır; kullarla padişahları birbirine kaynaştırır.

3457 Kemikler yok olur, hepsi can kesilir; o zaman tahtayla taht bir olur.

3458 [İnsanlar] ayıkken, suyla yağ gibidirler; ama sarhoşluk çağında bir bedendeki can gibidirler.

3459 Keşkek aşına dönerler, artık orada [aralarında] bir fark yoktur; oraya dalmayan bunu anlayıp fark edemez.

3460 O köle, o iyi adlı beyin köşküne işte böylesi bir şarap götürmekteydi.

3461 Karşısına, gamlar görmüş, aklı başından gitmiş, belâlar içinde kıvranmış bir zahit çıkıverdi.

3462 [260b] Bedeni, gönül ateşleriyle erimiş, [gönül] evini, Allah'tan başkasından arındırmıştı.

3463 Aman vermez mihnetlerin kulağını burması yüzünden [gönlünde] binlerce yara üstüne yara açılmıştı.

3464 Gönlünü her an bir mücadele içinde görmüş, gece gündüz çalışıp didinmeye sarılmıştı.

3465 Yıllarca, aylarca kanlar içinde topraklara bulanmıştı. Bir gece yarısı sabrını, kararını yitirmişti.

3466 Zahit: "*Testilerdeki nedir?*" dedi. Köle: *Şarap*, dedi. Zahit: "*Kimindir o?*" dedi.

3467 [Köle]: *Bu, falanca büyük beyindir,* dedi. [Zahit]: "*[Hakk'ı] dileyen kişinin ameli böyle mi olur?*" dedi.

3468 Hakk'ı dile, ondan sonra da ye iç eğlen; Şeytan'ın şarabını [iç], ondan sonra da yarım aklın kalsın [olacak şey mi?]

3469 Senin aklın, daha şarapsızken böyle perperişan; aklına akıllar katmak gerek senin.

3470 A sarhoşluk tuzağına kuş gibi av olmuş kişi, sarhoşluk anında aklın ne hale gelir kim bilir?

Ziya-yı Dalk'ın boyu çok uzundu; kardeşi, şeyhülislam Tâc-ı Belh'inki ise pek kısaydı. Bu şeyhülislam kardeşi Ziya'dan çok utanırdı. Ziya, [bir gün] onun dersine geldi. Belh'in bütün ileri gelenleri onun dersinde hazır bulunuyordu. Ziya, ona saygı gösterip [yerine] geçti. Şeyhülislam onu pek umursamadan yarım yamalak kalktı. [Bunun üzerine] Ziya: "*Evet, dedi, pek uzun boylusun, boyundan bir parçacık çal.*"

3471 Ziya-yı Dalk, hazır cevap bir adamdı. Şeyhülislam Tâc'ın da kardeşiydi.

3472 Başkent Belh'in şeyhülislamı olan Tâc, kısa boylu, küçücük, civciv kadar bir adamdı.

3473 O, faziletli, bilgili, marifet sahibi bir adamdı, ama Ziya, nüktedanlıkta ondan üstündü.

3474 [Şeyhülislam] kısa mı kısa, Ziya da uzun mu uzundu. Şeyhülislâmda yüz türlü kibir ve naz vardı.

3475 [O yüzden] bu kardeşinden utanıp sıkılırdı. Ziya ise doğru yola ulaştıran bir vaizdi.

3476 Bir meclis günü, Ziya [ağabeyinin] meclisine girdi; içerisi kadılarla, seçkin kişilerle doluydu.

3477 Şeyhülislâm, aşırı kibri yüzünden kardeşine karşı şöyle yarım kalkar gibi yaptı.

3478 Ziya ona: *Çok uzun boylusun, sevabına o uzun boydan biraz çalıver*, dedi.

3479 A bilgi düşmanı, sende şarap içecek akıl nerede, fikir nerede?

3480 Yüzün pek güzel, ona biraz da çivit sür. Zencinin yüzünde çivit, gülünç olur.

3481 A azgın, sana hiç ışık geldi mi ki kendinden geçmeyi, karanlığı arıyorsun.

3482 Kaide, gölgeyi gündüz aramaktır; oysa sen bulutlu gecede gölge aramaktasın.

3483 [Şarap] gıda olsun diye halka helal olsa da dostu dileyenlere haramdı.

3484 Âşıkların şarabı gönül kanıdır; onların gözleri yoldadır, konaktadır.

3485 Böyle korkunç bir çöl yolunda, şu akıl kılavuzu yüzlerce kez [güneş gibi] tutulur kalır.

3486 Kılavuzların gözüne toprak saçıyorsun; kervanı helak ediyor, yolu şaşırtıyorsun.

3487 Gerçekten de nefse arpa ekmeği bile haramdır, yazıktır. Nefsin önüne kepekli ekmek koy.

3488 Allah yolunun düşmanını hor tut. Hırsızı minbere çıkarma, darağacına çek.

3489 Hırsızın elini kesmeyi reva gör sen; kesmekten âcizsen, [hiç değilse] bağla elini.

3490 Sen onun elini bağlamazsan, o senin elini bağlar. Sen onun ayağını kırmazsan, o senin ayağını kırar.

3491 Sen düşmana, ne diye şarap ve şeker kamışı veriyorsun ki [bırak] zehir gibi gülsün, taş yesin.

3492 [Zahit] gayretinden testiye taş atıp kırdı. Köle de testiyi atıp zahitten kaçtı.

3493 Köle beyin yanına gidince bey: "*Şarap nerede?*" dedi. [Köle] olup biteni bir bir ona anlattı.

Beyin, zahidin kulağını bükmek için öfkeyle gitmesi

3494 Bey, [öfkeden] ateş kesildi, yerinden fırladığı gibi: "*O zahidin evi nerede, göster*" dedi.

3495 *[Göster de] şu ağır topuzu, o marifetsiz kahpe çocuğunun başına geçireyim.*

3496 [261a] *O, köpekliğinden, doğru yola çağırmayı ne bilir? Tanınmaya, şöhret ol-*

maya hevesli o.

3497 *Bu dalkavuklukla kendisine yer edinmek, bir şeyle kendini ortaya koymak istiyor.*

3498 *Onun, şuna buna dalkavukluk etmekten başka hiçbir hüneri yok.*

3499 *Yok, eğer deliyse, fitne çıkarmak istiyorsa, delinin ilâcı, öküz aletinden yapılma kamçıdır.*

3500 *Şeytan kafasından çıkıncaya kadar [vurup dövmeli]. Eşek güdenler dövmeden eşek yürür mü hiç?*

3501 Bey, elinde topuz dışarı fırladı; gece yarısı yarı sarhoş halde zahidin evine geldi.

3502 Öfkesinden zahidi öldürmek istedi; zahit, yünlerin altına girip saklandı.

3503 Zahit, yün eğirenlerin yünleri altına gizlenmiş, beyin [sözlerini] işitiyordu.

3504 Kendi kendine söyleniyordu: *İnsanın çirkinliğini, yüzüne karşı ancak ayna söyleyebilir, çünkü yüzü serttir.*

3505 *Ayna gibi demirden bir yüz gerek ki sana kendi çirkin yüzüne bak desin.*

Soytarının Seyyid Şah-ı Tirmiz'i mat etmesi

3506 Padişah, soytarıyla satranç oynardı. Soytarı onu mat edince padişahın hemencecik öfkesi kabarırdı.

3507 [Soytarı]: "*Şah, şah*" deyince, o kibirli padişah satranç [taşlarını] birer birer onun kafasına vururdu.

3508 *Al sana şah, a kaltaban,* derdi. Soytarı, *elaman [padişahım]* der, sabrederdi.

3509 Bey, bir el daha oynamayı emretti. Soytarı, zemheride kalmış çıplak gibi titriyordu.

3510 Bir el daha oynadı, padişah yine mat oldu. "*Şah, şah*" deme, [dayak yeme] zamanı geldi.

3511 Soytarı fırladığı gibi bir köşeye kaçtı; korkusundan üstüne altı tane keçe halıyı çekti.

3512 Şahın, vuruşlarından kurtulmak için o altı keçe halıyla yastıkların altına gizledi.

3513 Padişah: "*Hey, hey, ne yapıyorsun böyle, bu da ne?*" deyince, "*Şah, şah, şah, şah ey seçkin padişahım*" dedi.

3514 *Senin gibi öfkeli, ateşler saçan birine yorgan altından başka yerde hak söz söylenebilir mi?*

3515 *Sen [oyunda] mat oldun, ben de şahın çarpmasından mat oldum. [O yüzden] sana pılı pırtı altından "şah şah" diyorum.*

3516 Mahalle, beyin naralarıyla, kapı tekmelemesiyle, gürültü patırtısıyla dolunca,

3517 İnsanlar: "*Ey önderimiz, şimdi af zamanıdır, razı olma çağıdır*" diyerek hemen sağdan soldan dışarı fırladılar.

3518 Onun beyni sulanmış, şimdi [onun aklı] çocukların aklından fikrinden daha az.

3519 Zahitlikle kocalık, zaaf üstüne zaafa uğratmış onu; bu zahitlikten bir esenlik de elde edememiş.

3520 Sevgili için zahmetler çekmiş de hazineyi görememiş; işler yapmış da işin ücretini görmemiş.

3521 Ya yaptığı o işte cevheri yokmuş, kaderden onu mükâfatlandırma zamanı gelmemiş

3522 Onun çabası, belki çıfıtça bir çabaydı; belki de [çabasının] mükâfatı bir zamana bağlı.

3523 Ona dert ve musibet olarak bu yeter. Çünkü şu kanlı ovada kimi kimsesi yok.

3524 Gözleri ağrı içinde, bir köşede oturmuş, yüzünü ekşitmiş, dudağını bükmüş.

3525 Ne gamını yiyecek bir göz hekimi var; ne göz ilacına ulaşacak aklı.

3526 [O yüzden] sezgiyle, zanla çalışıp çabalamada; iş iyi olacak diye umut içinde.

3527 Baş aramadığı, başbuğluk peşinde olduğu için dostun didarına giden yoldan pek uzakta.

3528 An geliyor, "*Bu hesapta nasibim hep zahmet oldu*" diye Allah'a sitem ediyor.

3529 An geliyor, "*Herkes uçmada, bizimse kolumuz kanadımız kırık*" diye talihiyle didişiyor.

3530 Kim, renkte ve kokuda mahpus kalmışsa, zahit bile olsa huyu, tabiatı dar mı dardır.

3531 Bu daracık hisardan çıkmadıkça, huyu nasıl düzelir, yüreği nasıl genişler?

3532 Zahitlere, genişliğe çıkmadan, yalnız başlarına iken bıçakla ustura vermeye gelmez.

3533 Gönül darlığından, o muratsızlıkların ve gamların tasasından kendi karnını deşebilir.

Mustafa'nın -ona selâm olsun- Cebrail'in -ona selâm olsun- kendisini ona göstermekte gecikmesinden dehşete kapılıp kendisini Hira dağından atmaya kalkışması. Cebrail'in de -ona selâm olsun- "*Kendini atma, çünkü ileride senin için nice devletler var*" diye ona görünmesi

3534 Mustafa'yı ne zaman ayrılık sarsa, kendisini dağdan atmak isterdi.

3535 Cebrail ona: *Sakın yapma, çünkü senin için "ol" emrinden nice devletler var,* derdi de,

3536 [261b] Mustafa sakinleşir kendini atmaktan [vazgeçerdi]; sonra ayrılık yine saldırırdı ona.

3537 O da, bir kez daha, gamdan, kederden kendini baş aşağı atmak isterdi dağdan.

3538 Cebrail yine kendisini gösterir: *Yapma bunu a eşi benzeri olmayan padişah,* derdi.

3539 Perde açılıp yeninde o inciyi buluncaya kadar bu böyle sürüp gitti.

3540 [İnsanlar], her mihnet yüzünden kendini öldürürken, bütün mihnetlerin aslı olan bu [ayrılığa] nasıl katlanırlar?

3541 İnsanlar bu feda oluşa şaşırıp kalırlar; oysa her birimiz, bir huy uğruna feda olmuşuz.

3542 Bedenini, feda edilmeye değer bir şey için feda etmiş olana ne mutlu!

3543 Herkes, bir çeşit iş uğruna feda olur; o yolda ömrünü tüketir, ölüp gider.

3544 Doğularda da olsa batılarda da olsa, ölüm gelip çatar; işte o zaman ne seven kalır, ne sevilen.

3545 Şu ikbal sahibi hiç olmazsa, uğruna ölmede yüzlerce hayat bulunan şu işe fedadır.

3546 Seven de sevilen de aşkı da ölümsüzdür. İki âlemde de kârlıdır, adı iyiye çıkmıştır.

3547 A benim ulularım, âşıkların haline acıyın. Onların işi, bir ölümden sonra başka bir ölüme gelmektir.

3548 A beyim, onun kabalığını affet, derdine, talihsizliğine bak da.

3549 Allah da senin günahını affetsin, hatalarını bağışlasın.

3550 Sen de gafletle nice testiler kırmış, bağışlanma umuduna gönül vermişsindir.

3551 Bağışla da karşılığında sen de bağışlanma bul; kader, ceza vermede kılı kırk yarar.

3552 Bey: "*O kim oluyor da bizim testimize taş atıp testimizi kırıyor?*" dedi.

3553 *Mahallemden erkek aslan geçecek olsa, korka korka, yüz çekinişle geçer.*

Beyin, zahidin şefaatçilerine ve komşularına "*Niye küstahlık etti? Niye bizim testimizi kırdı? Ben bu konuda şefaat kabul etmem. Çünkü onun cezasını vermeye yemin ettim*" diye cevap vermesi

3554 *Niçin kölemizin gönlünü incitti, misafirlerimizin yanında utandırdı bizi.*

3555 *Kendi kanından daha iyi olan içkimizi döktü de karılar gibi bizden kaçtı şimdi.*

3556 *Ama kuş olup havalara uçsa ne çıkar? Canını elimden nasıl kurtaracak?*

3557 *Kahır okumla kanadını vururum; beş para etmez kolunu kanadını koparırım.*

3558 *[Benden kaçıp] bir kayanın içine de girse, gayretimle hemen şimdi söker çıkarırım onu o taşın içinden.*

3559 *Onun gövdesine öyle bir darbe vurayım ki ibret olsun bütün deyyuslara!*

3560 *Herkese ikiyüzlülük, bize de öyle mi? Onun da, onun gibi yüzlercesinin de hakkını şimdi vereceğim.*

3561 Kan içici öfkesi öylesine taşmıştı ki ağzından ateşler püskürüyordu.

Zahidin şefaatçileriyle komşularının ikinci kez elini ayağını öperek yalvarmaları

3562 O şefaatçiler, beyin heyheylenişi yüzünden kaç kez elini ayağını öptüler.

3563 *A beyim, öç almak sana yakışmaz; şarap gittiyse gitsin, sen şarapsız da hoşsun.*

3564 *Şarap, sermayesini senin lütfundan alır; suyun letafeti senin letafetine imrenir,* [dediler].

3565 *Bir padişahlık et de onu bağışla ey merhamet sahibi, ey kerim oğlu kerim oğlu kerim*[234]*!*

3566 *Her şarap, bu boya, bu yanağa kul köledir. Bütün sarhoşlar seni kıskanırlar.*

3567 *Gül renkli şaraba hiç mi hiç ihtiyacın yok. Allığı bırak, sen kendin gül gibi kırmızı yanaklısın.*

3568 *Zühre'ye benzeyen yüzün kuşluk güneşidir; bütün allıklar senin renginin dilencisidir.*

3569 *Küpte gizlice kaynayan şarap, yüzünün hasretinden öyle kaynayıp köpürür.*

3570 A tümüyle deniz olan, ıslaklığı ne yapacaksın? A tümüyle varlık olan, ne diye yokluğu aramadasın?

3571 A parlayan ay, tozu toprağı ne yapacaksın? Yüzünün önünde ayın yüzü bile sapsarı kesilir.

3572 [262a] Sen hoşsun, güzelsin, her hoşluğun madenisin, ne diye şaraba minnet ediyorsun ki?

3573 "*Biz yücelttik*[235]" tacı başının üstünde; "*Biz sana verdik*[236]" gerdanlığı boynunda asılı.

3574 İnsan cevherdir, gökyüzü onun arazıdır; her şey ayrıntıdır, basamaktır, maksat insandır.

3575 A akıllar, tedbirler, düşünceler kulu kölesi olan, kendini nasıl böyle ucuza satıyorsun?

3576 Sana hizmet etmek, bütün varlığın üstüne farzdır. Bir cevher, arazdan nasıl bağış dilenir?

3577 İlmi kitaplarda arıyorsun ha, ne yazık! Tadı helvadan istiyorsun ha, ne yazık!

3578 Sen, damlada gizlenmiş bir bilgi denizisin; üç karışlık bedende gizlenmiş bir âlemsin.

3579 Şarap da nedir, çalıp eğlenmek, sevişmek de nedir ki sen onlardan neşe arayasın, yarar umasın.

3580 Güneş, bir zerreden borç istemede; bir Zühre, küçücük bir küpten kadeh dilenmede!

3581 Sen niteliğe hapsolmuş niteliksiz bir cansın; tutulmaya uğramış bir güneşsin, işte bu, yazık sana.

Beyin onlara tekrar cevap vermesi

3582 Bey: *Hayır, hayır, ben, o şarabın adamıyım; ben, bu hoşluğun zevkiyle yetinemem*, dedi.

3583 *Ben, yasemin gibi, kâh öyle kâh böyle eğilip bükülmek isterim.*

3584 *Bütün korkulardan, umutlardan kurtulup söğüt gibi her yana eğilip bükülmek isterim.*

3585 *Rüzgârdan türlü türlü oyunları olan söğüt dalı gibi sağa sola dönmek isterim.*

3586 *Şarabın neşesine alışmış kişi, bu hoşluğu nasıl beğenir a hocam, nasıl?*

3587 Peygamberler, Hakk'ın hoşluğunda yoğruldukları için, bu hoşluktan yüz çevirdiler.

3588 Canları, o hoşluğu görmüştü de o yüzden bu hoşlukla onlara bir oyun görünmüştü.

3589 Diri bir güzele dost olan kimse, ölüyü nasıl kucağına alır?

"*Ahiret yurdu, işte asıl hayat odur, keşke bilselerdi*[237]" âyetinin tefsiri. Yani o âlemin kapısı, duvarı, alanı, suyu, testisi, meyvesi, ağacı, hepsi diridir. Söz söyleyici, söz işiticidir. Bu yüzden Mustafa -ona selâm olsun- "*Dünya bir leştir, onu dileyenler de köpeklerdir*" buyurdu. Ahirette dirilik olmasaydı o da leş olurdu. Leşe, ölü olduğundan leş derler, pis kokusundan, iğrençliğinden değil.

3590 O dünya zerre zerre diri olduğundan, [her zerresi] nükteler bilir, sözler söyler.

3591 Onlar, ölü dünyada karar edip eğlenmezler; çünkü bu ot, ancak hayvanlara yaraşır.

3592 Meclisi, yer yurdu gül bahçesi olan külhanda şarap içer mi hiç?

3593 Tertemiz ruhun makamı, en yüce yer (illiyyin)'dir; fışkıyı yurt edinen kurtçuk olur ancak.

3594 Tertemiz kadeh[238] Allah mahmuru içindir; şu acı su da kör kuşlar için.

3595 Ömer'in adaletine eli ermeyene göre kanlı [katil] Haccac adaletlidir.

3596 Kızlara cansız bebekler verirler; çünkü diriyle oynamaktan habersizdirler.

3597 Çocuklar erkek koluna, gücüne sahip olmadıklarından onlara tahta kılıç vermek daha iyidir.

3598 Kâfirler, kiliselere çizilmiş peygamber resimleriyle yetinirler.

3599 Ama o ulular sayesinde aydınlık bir çağımız olduğundan, bizim, o gölge şekillere hiç rağbetimiz yoktur.

3600 Onun bir şekli dünyada oturmaktadır, ama öteki şekli ay gibi gökyüzündedir.

3601 Bir ağzı, yanında oturana nükteler söylemede, öteki ağzı Hak ile söyleşmede, ona eş olmadadır.

3602 Görünen kulağı, bu sözü duymada, can kulağıysa "ol" sırlarını dinlemededir.

3603 Görünen gözü, insanın şeklini şemailini görmede, kalp gözüyse, "*Gözü kaymadı*[239]" [sırrına] hayrandır.

3604 Görünen ayağı, mescit safında durmada, anlam ayağıysa, göklerin üstünde tavaf etmededir.

3605 Bütün parçalarını bunun gibi say işte. Bu [parça] zamanın içinde, öteki [parça] zamanın dışındadır.

3606 Zamanın içinde olan, ecele dek var olur; ötekiyse ebede dost, ezele eştir.

3607 Onun bir adı da iki devlet sahibidir; bir sıfatı da iki kıblenin imamı.

3608 [262b] Halvete [girmek], çile [çekmek] ona gerekmez; hiçbir bulut onu sarıp örtemez.

3609 Onun halvet evi, güneş değirmisidir; yabancı gece nasıl perde olur ona?

3610 Hastalık ve perhiz [zamanı] geçip gitti, sıkıntı kalmadı; onun küfrü iman oldu, küfür kalmadı.

3611 Elif gibi, doğruluğu yüzünden öne geçti; onda kendi sıfatlarından hiçbiri kalmadı.

3612 Kendi huylarının elbisesinden sıyrıldı; canı, canına can katan [sevgiliyle] çıplak olarak kaldı.

3613 O tek padişahın yanına çıplak olarak gidince, padişah ona kutsal sıfatlardan bir elbise giydirdi.

3614 Padişahın sıfatlarından bir kaftan giydi de kuyudan sıçrayıp makam eyvanına uçtu.

3615 Tortu durulunca böyle olur işte. Leğenin dibinden üste çıkar.

3616 [Su] leğenin dibindeyken neden tortuluydu? Toprak parçalarıyla karışmanın uğursuzluğundan.

3617 Nahoş dost kolunu kanadını bağlamıştı, yoksa o, pek seçkindi aslında.

3618 "*İnin*[240]" azarlamasına uğratınca, Harut gibi baş aşağı astılar onu.

3619 Harut, gökyüzü meleklerindendi; bir azarlama yüzünden öylece asılı kaldı.

3620 Baştan uzak kaldığı, kendisini başbuğ yaptığı, bir başına öne geçmeye kalktığı için baş aşağı asıldı.

3621 Sepet, kendisini suyla dolu görünce, kendisini ihtiyaçsız bilip denizden ayrıldı.

3622 Ciğerinde bir damla bile suyu kalmadı, deniz acıdı da yeniden çağırdı onu.

3623 Denizden, sebepsiz yere, bir hizmete [karşılık] olmadan bir rahmet gelir; ne kutlu bir andır o an.

3624 Deniz kıyısı halkının yüzleri sarı olsa da Allah aşkına, Allah aşkına, deniz kıyısında dolaş.

3625 [Dolaş ki] bağışlayıcının lütufları gelsin de sarı yüzler o inci sayesinde kızarsın.

3626 Yüzdeki sarılık, renklerin en güzelidir; çünkü o yüze kavuşmayı beklemektedir.

3627 Ama yanakta parıldayıp duran kırmızılık [o kişinin] canının doygun olmasındandır.

3628 Çünkü tamah [insanı] zayıflatır, sarartır, zelil eder; oysa bu beden hastalıklarından değildir.

3629 Hastalıksız bir sarı yüz görse, Calinus'un bile aklı şaşakalır.

3630 Sen "O'nun" nurlarına tamahı edersen, Mustafa: "*Nefsi alçaldı*" der.

3631 Gölgesiz ışık, güzeldir, yücedir; o delik delik [şekiller halinde gelen ışık] kalburun gölgesidir.

3632 Âşıklar, bedenleri çıplak olsun isterler; erkekliği olmayana ha elbise olmuş ha beden.

3633 O ekmekle sofra, oruçlular içindir; at sineği için ha çorba olmuş ha tencere.

Padişahın, "*Yaptığın işin yorumunu söyle de inkârcıların ve kınayıcıların müşkülünü hallet. Çünkü onları o perişanlık içinde bırakmak erkekliğe sığmaz*" diye bir kere daha Ayaz'dan ricada bulunması

3634 Bu söz hadden hesaptan ötedir; ey Ayaz, sen şimdi kendi halini anlat.

3635 Senin hallerin, bir yenilik madeninden gelmede; sen bu hallere nasıl razı olabilirsin?

3636 Haydi, o güzel halleri anlat, şu beş [duygudan] altı [yönden ibaret dünya] hallerinin başına toprak saç.

3637 İçteki haller söze gelmiyorsa, dıştaki halleri tek mi çift mi [oyunuyla] anlatayım sana.

3638 Sevgilinin lütfuyla mat oluşun acılıkları, cana şeker kamışından daha hoş gelir.

3639 O bitkinin [bir tutam] tozu denize düşse, denizin acılığı [kalmaz], tamamen tatlılaşır.

3640 A güvenilir kişi, bunun gibi yüz binlerce haller gelir de sonra yine gayba doğru gider.

3641 Her günün hali, dünküne benzemez. Tıpkı bendi olmayan, boyuna akıp duran ırmak gibi.

3642 Her günün sevinci bir başka türlüdür; her günün düşüncesinin bir başka etkisi vardır.

İnsanın bedeninin misafirhaneye, çeşitli düşüncelerin de çeşitli misafirlere benzetilmesi; Arif, o üzüntü ve sevinç düşüncelerine razıdır; gariplerin gönlünü hoş tutan, misafir seven, Halil'e benzeyen bir kişi gibidir. Halil'in kapısı da ister kâfir olsun, ister güvenilir olsun, ister hain, misafire ikram için daima açıktı. Misafirlerin hepsine karşı güler yüz gösterirdi.

3643 [263a] Bu beden bir misafirhanedir a delikanlı; her sabah koşa koşa yeni bir misafir gelir.

3644 Sakın, "*Bu, benim boynumda kalır*" deme; hemen şimdi yokluğa doğru uçup gidiverir.

3645 Gayp âleminden gönlüne her ne gelirse, [bil ki] misafirdir, hoş tut onu.

Ev sahibinin karısının: "*Yağmur kızıştı, misafir boynumuzda kaldı*" dediği misafirin hikâyesi

3646 Birisine zamansız bir misafir çıkageldi; [ev sahibi] onu gerdanlık gibi boynuna taktı.

3647 Ona sofra kurdu, izzet ikramda bulundu. O gece mahallelerinde bir düğün vardı.

3648 Adam karısıyla gizlice konuşarak: *Ey hatun, bu gece iki yatak hazırla*, dedi.

3649 *Bizim yatağımızı kapı tarafına ser; misafirinkini de öteki tarafa doğru.*

3650 Kadın: *A benim iki aydın gözüm, hizmet ederim, seve seve yaparım, başım gözüm üstüne*, dedi.

3651 Kadın iki yatağı da açıp sünnet düğününe gitti, orada oturakaldı.

3652 Aziz misafirle kadının kocası [başbaşa] kaldı. [Ev sahibi] kuru, yaş yemişler çıkarıp ortaya koydu.

3653 O iki seçkin kişi, gece yarısına dek iyiden kötüden maceralarını anlatıp gece sohbetine daldılar.

3654 Derken, hikâyelerden konuğun uykusu geldi. Kapı tarafında olan yatağa girip yattı.

3655 Adam, utancından ona bir şey diyemedi. *A benim canım, senin yatacağın yer bu yanda,*

3656 *Sen yat uyu diye yatağı öbür yana serdim, a kerem sahibi,* [diyemedi].

3657 Karısıyla kararlaştırdıkları durum değişti, misafir öte yanda uyuyakaldı.

3658 O gece orada şiddetli bir yağmur başladı. Bulutların yoğunluğuna herkes hayret etti.

3659 Kadın, kocası kapıdan yana, o amca da öbür yanda uyumuştur zannıyla geldi.

3660 O an, gelin gibi çırılçıplak yorganın altına girdi; misafire de isteklice birkaç öpücük kondurdu.

3661 *A koca herif,* dedi, *hani bir şeyden korkuyordum ya, aynen başıma geldi, aynen başıma geldi.*

3662 *Yağmur çamur, misafir adamı çaktı buraya; beylik sabun gibi üstünde kalakaldı.*

3663 *Bu yağmurda çamurda nasıl gidecek? İşte başına canına vebal oldu o.*

3664 Misafir derhal yerinden sıçrayıp: *A kadın, bırak, çizmem var, çamuru dert etmem ben,* dedi.

3665 *İşte ben gidiyorum, size hayırlar ola. Ruh, yolculukta bir an bile şad olmaz.*

3666 *Madenine çabucak varıncaya kadar [bu böyledir]; çünkü bu yolculukta [gönül] hoşluğu, yol kesicidir.*

3667 O biricik misafir ürküp gidecek diye kadın o soğuk sözden dolayı pişman oldu.

3668 Kadın: "*Aman beyim, şakacıktan bir latifedir ettim, alınma*" diye çok sözler söyledi.

3669 Kadının yerlere kapanması, ağlaması fayda etmedi; adam, onları o hasret içinde bıraktı gitti.

3670 Bunun üzerine adamla kadın karalar bağladılar; çünkü o adamın yüzünü, fanussuz bir mum gibi görmüşlerdi.

3671 Misafir gidiyordu, ova, adamın mum ışığıyla cennet gibi gece karanlığından sıyrılmıştı.

3672 [Ev sahibi] bu olayın üzüntüsünden ve utancından dolayı, evini misafirhaneye çevirdi.

3673 Misafirin hayali, her an gizli bir yoldan ikisinin de içine vurup derdi ki:

3674 *Ben, Hızır'ın dostuyum, size yüzlerce hazineler, keremler saçacaktım, ama nasibiniz yokmuş?*

Gönle, her gün gelen düşüncenin, günün başında eve gelip ev sahibine hükmeden, huysuzluk eden misafire benzetilmesi; misafir ağırlamanın ve misafirin nazını çekmenin fazileti

3675 Her gün, her an, o aziz misafirin geldiği gibi gönlüne bir düşünce gelir.

3676 A canım, düşünceyi bir adam yerine tut; çünkü adamın değeri, canı düşünceyle olur.

3677 Üzüntü düşüncesi, sevincin yolunu vurursa [üzülme]; aslında sevincin yolunu yapmaktadır.

3678 Hayrın temelinden yeni bir sevinç gelsin diye, evi, başkalarından adamakıllı

süpürüp temizler.

3679 Her zaman yeşil kalacak yapraklar çıksın diye, sarı yaprakları gönül dalından silkeler.

3680 Ötelerden yeni bir tat salınarak gelsin diye, eski sevinci kökünden koparır.

3681 [263b] Üzüntü, üstü örtülü kökü ortaya çıkarmak için, çürümüş, eğri kökü söker atar.

3682 Üzüntü, gönülden neyi döker, söküp atarsa, muhakkak karşılığında daha iyisini getirir.

3683 Hele de insan, üzüntünün, kesin inanç sahibinin kulu kölesi olduğunu kesinlikle bilirse...

3684 Bulutla şimşek, yüzlerini ekşitmeseler, asma dalları, doğunun tebessümlerinden[241] yanar gider.

3685 Kutluluk, kutsuzluk, gönlüne misafir olur da yıldızlar gibi evden eve giderler.

3686 Senin burcunda konakladı mı onun talihi gibi sen de tatlılaş, çevikleş.

3687 Böylece o, ayla buluşunca, gönül sultanına senden dolayı şükürler etsin.

3688 Eyyub, yedi yıl sabır ve rıza göstererek belâya katlandı, Allah misafirini hoş tuttu.

3689 O katı yüzlü belâ, geri dönünce Hakk'ın huzurunda onun yüz türlü şükrünü eda ederek.

3690 *Eyyub, bütün sevdiklerini öldüren bana rağmen, sevgisinden bir an bile yüzünü ekşitmedi*, der.

3691 *Allah'ın bilgisine vefasından, hayâsından, belâya karşı sütle bal gibiydi o.*

3692 Gönlüne yeniden yeniye düşünceler gelir; sen git, güle güle karşıla onu.

3693 Ey yaradanım, sen beni onun şerrinden koru; beni yoksun bırakma, bana onun hayrını ulaştır.

3694 Rabbim, gördüklerime şükretmeyi ilham et bana, geçip gittiğinde niye şükretmedim diye beni hasrette koyma[242] [de].

3695 O ekşi yüzlü düşünceyi kollayıp gözet; o ekşiyi şeker gibi tatlı say.

3696 Bulutun yüzü görünüşte ekşidir, ama gül bahçelerini meydana getiren, çorak yerleri yok eden de odur.

3697 Sen üzüntü düşüncesini bulut misali bil de ekşi yüzlüye karşı yüzünü o kadar ekşitme.

3698 Ola ki inci onun elindedir; onun senden razı olmasına çalış.

3699 İncisi yoksa, zengin değilse bile, [hiç olmazsa] kendi tatlı huyunu artırmış olursun.

3700 Bu huyun, bir başka yerde de yararı olur; bir gün ansızın muradına eriverirsin.

3701 Sevincine engel olan düşünce, Allah'ın emriyle, hikmetiyle gelir sana.

3702 Sen ona değersiz, bayağı bir şey deme a delikanlı; ola ki kıran sahibi bir yıldızdır.

3703 Sen ona parça deme, onu asıl say da her zaman maksadına galip gel.

3704 Sen onu parçadan sayar, zararlı bilirsen, gözün, asıl olanı bekler durur.

3705 Beklemek, tat bakımından zehre benzer; o gidiş yüzünden daima ölüm halinde kalırsın.

3706 Onu asıl say, kucakla da bekleyiş ölümünden sonsuza dek kurtul.

Padişahın, Ayaz'ın gönlünü alması

3707 A özü doğru, yalvarıp yakarışlarla dolu Ayaz, doğruluğun denizden de fazladır dağdan da.

3708 Ne şehvet zamanı sürçersin, dağ gibi aklın saman gibi uçar,

3709 Ne de öfke ve kin zamanı sabrın gevşeyip kararsız, sebatsız hale gelirsin.

3710 Erkeklik, işte bu erkekliktir; [erkeklik] sakalla, aletle olmaz, öyle olsaydı, eşeğin aleti erkeklerin şahı olurdu.

3711 Hak, Kur'an'da kimlere "*Erler*[243]" dedi? Bu bedenin gücü nereden yetecek oraya?

3712 Hayvan canının ne değeri var? Kasapların pazarından bir geç de gör a babam.

3713 Yüz binlerce baş, gövde üstüne konmuş; değerleri yağdan da az kuyruktan da.

3714 Aletin kalkmasından aklı fareye, şehveti aslana dönen kişi fahişedir.

Bir babanın kızına: "*Kendini koru da kocandan gebe kalma*" diye öğüt vermesi

3715 Zengin bir adam vardı, bir de onun Zühre yanaklı, ay yüzlü, gümüş bedenli bir kızı.

3716 [Adam], ergenlik çağına gelince kızı kocaya verdi; kocası denklikte ona eş değildi.

3717 Kavun karpuz oldu mu sulanır, yarmazsan bozulur, boşa gider.

3718 Adam, kötülüğe uğrar korkusuyla, mecburiyetten onu dengi olmayan birisine verdi.

3719 Kızına: *Kendini bu taze damattan koru, gebe kalma*, dedi.

3720 *Bu yoksula seni nikâhlamam mecburiyettendi, yabancımız sayılır, onda vefa olmaz.*

3721 *Ansızın kalkar, her şeyi terk eder gider; çocuğu da senin başına dert olur.*

3722 Kız: *Babacığım*, dedi, *dediğini yaparım, öğüdün pek gönül alıcı, pek değerli.*

3723 [264a] Babası, her iki üç günde bir, "*Aman ha, sakın*" diye kızını tembihliyordu.

3724 Kız, birdenbire ondan gebe kalıverdi; karı koca ikisi de genç olunca başka nasıl olabilir ki?

3725 Kız, bunu babasından gizliyordu, çocuk, beş ya da altı aylık oldu.

3726 Durum belli olunca babası: "*Bu ne? Ben sana ondan uzak dur demedim mi?*" dedi.

3727 *Şu tavsiyelerim, yel olup gitti mi, öğüdüm, tembihim hiç mi etki etmedi sana?*

3728 [Kız]: *Baba*, dedi, *ben nasıl sakınayım? Erkekle kadın, şüphe yok ki ateşle pamuk.*

3729 *Pamuk, kendisini ateşten nasıl sakınsın? Ateş nasıl olsun da onu yakmaktan çekinip kaçınsın?*

3730 [Babası]: *Ben sana onun yanına gitme [demedim], onun menisinden korun,* dedim.

3731 *Tam o zevk ve keyif anında, boşalırken kendini ondan çekmeliydin.*

3732 [Kız]: *Ne zaman boşalacağını nasıl bilirim? Bu pek gizli, pek anlaşılmaz [bir hal],* dedi.

3733 [Babası]: *Gözleri süzülmeye başladı mı anla ki bu onun boşalma zamanıdır,* deyince,

3734 [Kız]: *Onun gözü süzülünceye kadar, benim şu iki çipil gözüm kör oluyor*, dedi.

3735 Her zayıf akıl, hırs, öfke ve kargaşa zamanında yerinde duramaz ki!

Gölgede yetişmiş, [nefsiyle] savaşmamış bir sufinin yüreksizliğinin ve gevşekliğinin hikâyesi. Aşk derdi ve yarası tatmamıştı; halkın, önünde secde etmesi, elini öpmesi, saygıyla bakıp "*Bugün zamanımızda sufi odur*" diye parmakla göstermesi yüzünden gurura kapılmıştı. Çocukların, sen hastasın dedikleri o öğretmen gibi vehimle hastalanmıştı. "*Ben mücahidim, beni bu yolda yiğit bilirler, gazilerle birlikte savaşa gidip zahirde de hünerler göstereyim, büyük cihatta müstesna bir kişiyim, benim için küçük cihadın lafı mı olur?*" vehmiyle aslan hayali görmüş, yiğitlikler göstermiş, bu yiğitliklerle sarhoş olmuş, aslan avlamak için yüzünü ormana tutmuştu. Aslansa hal diliyle ona: "*Öyle değil, yakında bileceksiniz, sonra da öyle değil yakında bileceksiniz*[244]" diyordu.

3736 Sufinin biri, orduyla birlikte savaşa gitti. Birden bir gürültü patırtı koptu, savaş başladı.

3737 Sufi, mühimmatla, çadırdaki zayıf kişilerle kaldı. Atlılar, savaş saflarına kadar at sürdüler.

3738 Şu toprağın ağırcanlıları yerlerinde kalakaldılar; "*En önde olanlar, en öne geçenler*[245]" at sürüp ilerlediler.

3739 Savaşlar edip muzaffer olarak geldiler; nice değerli ganimetlerle geri döndüler.

3740 Ey sufi, sen de al diye armağanlar sundular. O, armağanı attı, hiçbir şey almadı.

3741 Bunun üzerine ona: "*Neden kızgınsın?*" dediler. *Ben gazadan mahrum kaldım*, dedi.

3742 Sufi, gaza safında hançer çekemediği için bu lütuftan hiç hoşlanmadı.

3743 Bu defa: *Esir getirdik, öldürmek için birini de sen al*, dediler.

3744 *Başını kes de sen de gazi ol.* Sufi, bundan biraz hoşlandı, yüreklendi.

3745 Abdestte, suyun yüzlerce aydınlığı vardır, ama su olmayınca teyemmüm etmek gerekir.

3746 Sufi, [güya] gaza etmek için, o bağlı esiri çadırın arkasına götürdü.

3747 Esirle orada uzun süre kalıp gecikince, topluluk: *Zavallı adam, orada çok gecikti*, dediler.

3748 *İki eli bağlı, geberesice kâfiri boğazlamada bu gecikmenin sebebi ne?*

3749 Birisi, durumu araştırmak için ardından gitti. Bir de gördü ki kâfir sufinin üstüne çıkmış.

3750 Erkek, dişinin üstüne nasıl çıkarsa, o esir de aslan gibi zavallının tepesine binmiş.

3751 Elleri bağlı, öfkesinden sufinin boynunu ısırıp duruyordu.

3752 Kâfir, dişleriyle onun boğazını ısırıyordu; sufi, altta kalmış, aklı başından gitmişti.

3753 Elleri bağlı kâfir, silahsız olduğu halde, kedi gibi onun boğazını yaralamıştı.

3754 Dişleriyle onu yarı ölü hale getirmiş, sakalı, o zavallının boynundan akan kana bulanmıştı.

3755 Sen de, elleri bağlı nefsin yüzünden, tıpkı o sufi gibi kendinden geçmiş, altta kalmışsın.

3756 [264b] A bir tepecik yüzünden yolundan âciz kalan, önünde daha yüz binlerce dağ var.

3757 Bu kadarcık bir tepe yüzünden korkudan öldün, dağ gibi sarp yokuşları nasıl aşacaksın?

3758 Gaziler, gayrete gelip hemen o anda

acımadan o kâfiri kılıçla öldürdüler.

3759 Baygın halden çıkıp ayılması için, sufinin yüzüne sular saçtılar, gül suları serptiler.

3760 Kendine gelip onları [karşısında] görünce: "*Macera nasıl oldu?*" diye sordular.

3761 *Allah Allah ey aziz, bu ne haldir? Neden böyle kendinden geçtin?*

3762 *[Nasıl oldu da] elleri bağlı, yarı ölü esir yüzünden böyle kendinden geçip alt oldun?*

3763 [Sufi]: *Hınçla başını [kesmeye] kastedince, o arsız bana tuhaf bir bakış attı*, dedi.

3764 *Bana doğru öyle bir göz süzdü, gözlerini öyle bir döndürdü ki aklım üstünden gitti.*

3765 *Gözlerini döndürmesi bana bir ordu gibi göründü. Ne kadar korkunçtu, anlatamam.*

3766 *Hikâyeyi kısa keseyim, işte o göz yüzünden böyle kendimden geçip yere düştüm.*

Savaşçıların "*Sende, eli bağlı bir kâfir esirin göz süzmesiyle kendisinden geçen, elinden hançeri düşüren böyle bir yürek, böyle bir öd varken, sakın ha sakın savaşa gelip de kepaze olma, sen tekkenin mutfağını gözle*" diye sufiye öğüt vermeleri

3767 Topluluk ona: *Sende böyle bir yürek varken, [sakın] savaşa, gazaya çıkma*, dedi.

3768 *Daha o eli bağlı esirin gözünden batıp gittikten, gemin parçalandıktan sonra,*

3769 *Kılıçlarıyla kelleleri topa çeviren erkek aslanlar saldırdığı sırada,*

3770 *Kanlar arasında nasıl yüzebilirsin sen? Daha erlerin savaşına bile aşina değilsin.*

3771 *Boyunları vuran kılıç şakırtıları yanında, çamaşırcıların taktuklarının lafı bile olmaz.*

3772 *Nice başsız beden, çırpınır durur; nice bedensiz baş, kanlar üzerinde kabarcık gibi durur.*

3773 *Yüzlerle yok edici [cengaver] savaş sırasında atların ayakları altında yokluğa gömülmüştür.*

3774 *Bir fare yüzünden uçup giden böyle bir akıl, o safta nasıl kılıç çekecek?*

3775 *Savaş bu, bulgur aşı yemek değil ki kolları sıvayıp yemeye girişesin.*

3776 *Bulgur aşı yemeye benzemez bu, [gel de] burada kılıcı gör. Bu safta demir gibi [duracak] bir Hamza lâzım.*

3777 *Savaş, bir hayalden hayal gibi kaçan her yufka yüreklinin işi değildir.*

3778 *[Savaş] Türklerin işidir, kadınların değil. Kadınların yeri evdir, eve git.*

Ayyazi'nin -Allah rahmet etsin- hikayesi. Şehit olma umuduyla yetmiş kere bağrı açık olarak savaşlara girmişti. Ondan umudu kesince, küçük cihattan büyük cihada yöneldi, halvete girdi. Ansızın gazilerin sesini duydu. Nefsi içeriden gazaya doğru [gitmek için] zincirlerini koparıyordu; Onun, nefsini bu istek konusunda itham etmesi

3779 Ayyazi: *Belki bir yara alırım diye, doksan kere çıplak halde [savaşa] girdim*, dedi.

3780 *Hedefi bulacak bir ok yerim umuduyla, okların önüne çırılçıplak atıldım.*

3781 *[Gel gör ki] boğazına ya da can alıcı bir yerine ok yemek, talihli bir şehitten baş-*

kasına nasip olmuyor.

3782 *Bedenimde yaralanmadık bir tek yer yok. Şu bedenim, oklardan kalbura döndü.*

3783 *Ama oklar, can alıcı bir yere gelmedi. Baht işi bu, çeviklik, kıvraklık, zekâ işi değil.*

3784 *Şehitliğin canıma kısmet olmayınca, hemen halvete, çile çekmeye girdim.*

3785 *Bedenimi en büyük cihada attım; riyazete koştum, zayıflamaya saldım.*

3786 *Kulağıma gazilerin davul sesleri geldi; savaşçı askerler salına salına [savaşa] gidiyorlardı.*

3787 *Nefsim içimden bana seslendi, seher vakti can kulağıyla [sesini] işittim:*

3788 *Kalk, gaza vakti geldi, yürü, kendini gazaya rehin et [diyordu].*

3789 [265a] *A vefasız, pis nefis, dedim, gaza arzusu nerede, sen nerede?*

3790 *Doğru söyle ey nefis, bu bir düzenbazlık mı? Yoksa şehvete düşkün nefis kulluktan uzaktır.*

3791 *Doğru söylemezsen saldırırım sana, riyazetler içinde iyice sıkıştırırım seni.*

3792 *O an, nefsim içeriden, dilsizce ama açık bir anlatışla afsunu hakkında bana seslendi:*

3793 *Beni her gün burada öldürüyorsun; canımı, kâfirlerin canı gibi sürüklüyorsun.*

3794 *Hiç kimsenin halimden haberi yok; sen beni, aç susuz, uykusuz öldürüyorsun.*

3795 *Gazada, bir yarayla şu bedenden sıyrılır çıkarım da insanlar mertliğimi, fedakârlığımı görür.*

3796 *A zavallı nefis, münafıkça yaşadın, yine münafıkça ölmedesin, nesin sen? [dedim].*

3797 *İki cihanda da ikiyüzlüsün, iki cihanda da böyle işe yaramazsın sen.*

3798 *Bu beden sağ oldukça halvetten başımı çıkarmayacağım diye adak adadım.*

3799 Çünkü beden, halvette yaptıklarını, kadın, erkek görsün diye yapmaz.

3800 Halvetteki hareketi de, sükûnu da, niyeti de sadece Allah içindir.

3801 Bu, en büyük cihattır, o en küçük cihat. Her ikisi de Rüstem'in, Haydar'ın kârıdır ancak.

3802 Fare, kuyruğunu salladı diye aklı fikri başından gidenin kârı değil.

3803 Böylesi kimseye, kadınlar gibi savaş meydanından, mızraktan uzak durmak gerek.

3804 O da sufi, bu da sufi, yazık. O, bir iğneyle ölmede, bununsa gıdası kılıç olmuş.

3805 Onda sufinin sureti var sadece, canı yok. Bu sufiler yüzünden [gerçek] sufilerin de adı kötüye çıkıyor.

3806 Allah, kıskançlığından, balçıkla yoğrulmuş bedenin kapısına duvarına yüzlerce sufi resmi çizmiştir.

3807 O resimler büyüyle hareket etsin de Musa'nın asası gizlensin [istemiştir].

3808 Asanın gerçekliği, o resimler yer yutar, oysa Firavun'un gözü, toz toprakla doludur.

3809 Bir başka sufi, yaralanmak için yirmi defa savaş saflarının arasına daldı.

3810 Kâfirlere karşı saldırı zamanında Müslümanlarla birlikteydi; geri dönüş zamanı Müslümanlarla birlikte dönmedi.

3811 Yara aldı, yarasını bağladı da bir kez daha saldırdı, savaştı.

3812 Bedeni, basit bir yarayla ölmez diye savaş meydanında yirmi yara aldı.

3813 Bir yarayla can vermek, canının sadakatinin elinden kolayca kurtulması zoruna giderdi.

Bir mücahit, hırsıyla, nefsinin arzusuyla savaşmak için her gün gümüş para kesesinden bir direm çıkarır, teker teker hendeğe atardı. "*Madem hendeğe atıyorsun, bari bir kerede at da kurtulayım; çünkü ümitsizlik iki rahatlıktan biridir*" diyen nefis vesvesesine: "*Sana bu rahatlığı da vermem*" dedi.

3814 Birisinin elinde kırk diremi vardı; her gece birini denize atardı.

3815 Böylece ağırdan alarak mecazi nefsin can çekişme derdini uzatmak, onu zora sokmak [isterdi].

3816 Saldırı sırasında Müslümanlarla birlikte ileri çıkar, düşmandan geri çekilme zamanı hemencecik geri dönmezdi.

3817 Bir yara daha alır, onu da sarardı. Yirmi kere üzerinde mızrak ve ok kırılmıştı.

3818 Nihayet gücü kuvveti tükendi, yere düştü. Aşktaki sadakati yüzünden "*doğruluk makamına*[246]" ulaştı.

3819 Sadakat, can vermektir; haydi "*Yarışın*[247]", Kur'an'dan "*Sadık olan erler vardır*[248]" âyetini okuyun.

3820 Şu beden, ruh için bir alet gibidir, öyleyse bütün bunlar ölüm değildir, şekli bir ölümden ibarettir.

3821 Görünüşte kanlarını döken, ama diri nefisleri ötelere kaçan nice ham kişiler vardır.

3822 Aleti kırılmış, ama yol kesici diri kalmıştır. Bineği kanlar saçmıştır ama nefsi diridir.

3823 At ölmüş, ama yol alınamamıştır; Ancak ham, kötü, perişan bir halde kala kaldı.

3824 Her kanı dökülen şehit olsaydı, öldürülen kâfir de kutlu [bir şehit] olurdu.

3825 Nice güvenilir şehidin nefsi ölmüştür ama dünyada gibi yürür gezer.

3826 Yol kesici can ölmüştür; onun kılıcı olan beden o cengâverin elinde öylece durmaktadır.

3827 Kılıç, o kılıçtır, ama adam, o adam değil; ama bu görünüş seni hayrete düşürür.

3828 [265b] Nefis, değişti mi bu beden kılıcı artık lütuflar sahibi Hakk'ın yaratış elindedir.

3829 O, gıdası tümüyle dertten ibaret olan bir erliktir; buysa toz toprak gibi içi boş bir erliktir.

Bir casusun, Mısır halifesine kâğıda çizilmiş bir cariye resmini göstererek övmesi, Mısır halifesinin ona âşık olması, halifenin bir beyi ağır bir orduyla Musul kapısına göndermesi, bu amaç uğrunda çok insan öldürmesi ve yakıp yıkması

3830 Bir casus, Mısır halifesine: Musul padişahı, bir huriye eş oldu, dedi.

3831 Yanında öyle bir cariye var ki dünyada ona benzer bir güzel daha yok.

3832 Anlatılmaz, güzelliğinin haddi hesabı yok; işte, şu kâğıdın üzerinde resmi var.

3833 Padişah kâğıttaki o resmi görünce, hayran oldu, elinden kadeh düştü.

3834 Derhal bir yiğidi çok ağır bir orduyla Mısır'a gönderdi.

3835 *Eğer o ay [yüzlü güzeli] sana vermezse, o kapıyı, o eşiği kökünden yık*, dedi.

[3836] *Yok, eğer verirse, onu bırak ay [yüzlü güzeli] getir de yeryüzünde ayı kucağıma alayım.*

[3837] O yiğit, orduyla, binlerce Rüstem'le, davullarla, sancaklarla Musul'a doğru gitti.

[3838] Ekinlerin etrafını [saran] sayısız çekirgeler gibi, şehir halkını helak etmeye kastetti.

[3839] Savaşmak için her yana Kafdağı gibi mancınıklar kurdurdu.

[3840] Atılan oklar, mancınık taşları, toza bulanmış kılıçlar, buluttan çıkan şimşek gibi parlıyordu.

[3841] Kan dökülmesi, bir hafta bu şekilde sürdü. Taş burçlar gevşedi, mum gibi yumuşadı.

[3842] Musul padişahı, bu korkunç savaşı görünce ona içeriden bir elçi göndererek:

[3843] *Müminlerin kanından ne istiyorsun? Bu şiddetli savaş yüzünden ölüp gidiyorlar.*

[3844] *Maksadın, Musul şehrini ele geçirmekse, bu senin için böyle kan dökmeden de mümkün.*

[3845] *Ben şehirden çıkayım da sen içeri gir. Mazlumların kanı seni tutmasın.*

[3846] *Eğer maksadın, mal mülk, altın, mücevherse, bu, şehri almaktan daha kolay,* [dedi].

Musul padişahının, Müslümanların daha fazla kanı dökülmesin diye o cariyeyi halifeye bağışlaması

[3847] Elçi, o yiğidin huzuruna gelince [yiğit] ona [cariyenin] şeklinin şemailinin bulunduğu kağıdı verdi.

[3848] *Kâğıda bak, ben buna talibim; hemen teslim et, yoksa ben zaten galibim,* [dedi].

[3849] Elçi geri gelince o erkek padişah: *Tut ki [resimlerden] bir resim eksik olmuş [ne çıkar?], hemen al götür,* dedi.

[3850] *Ben, iman ahdinde putperest değilim. Put, o putperestin yanında olsun daha iyi.*

[3851] Elçi, kızı getirince, o yiğit, hemen o anda güzelliğine âşık oldu.

[3852] Aşk bir denizdir, gökyüzü, onun üstünde bir köpük; Yusuf'un arzusuna kapılan Züleyha gibi [insanı şaşırtır].

[3853] Göklerin dönüşünü aşk dalgasından bil; Aşk olmasaydı dünya donakalırdı.

[3854] [Aşk olmasaydı] cansız [bir şey] bitkinin içinde nasıl yok olurdu? Büyüyüp gelişen otlar ruha nasıl feda olurlardı?

[3855] Ruh, esintisiyle Meryem'i gebe bırakan o soluğa nasıl feda olurdu?

[3856] Her biri, buz gibi olduğu yerde donakalırdı. Çekirge gibi uçar, aranır durur muydu hiç?

[3857] O olgunluğun âşıkları, fidan gibi, zerre zerre o yüceliğe koşarlar.

[3858] [Onların bu] koşmaları, *"Allah'ı tespih eder*[249]*"* demektir; onlar can için bedeni temizlemektedirler.

[3859] O yiğit, kuyuyu yol sanmıştı; çorak yer hoşuna gitmişti de tohum saçmıştı oraya.

[3860] Uyuyan kimse, düşünde bir hayal görür, onunla birleşir de erlik suyunu akıtır.

[3861] Uykudan uyanıp düş bitince, o suretin uyanıkken var olmadığını hemen anlar.

[3862] Yazıklar olsun, bir hiç uğruna erlik suyumu akıttım; o işvekârın işvesine aldandım, yazıklar olsun, der.

[3863] O yiğit de beden yiğidiydi, [gerçek] erliği yoktu; [o yüzden] erlik tohumunu böyle bir kuma saçıverdi.

[3864] Aşkının bineği, yüzlerce dizgini koparmıştı; ölümden korkmam ben diye naralar atıyordu.

[3865] Aşkta, halifeden niye korkayım, benim için yaşamak da bir ölmek de diyordu.

[3866] Öyle bile olsa, böyle ateşler, yangın-

lar içinde tohum ekme, bir bilene danış.

3867 [266a] Ama danışma nerede, akıl nerede? Hırs seli, tırnaklarını harap yere geçiriverir.

3868 "*Önünde ve ardında bir engel vardır*[250]"; o [güzel] yüze tutulan, önünü, ardını pek az görür artık.

3869 Kara sel, cana kastetmeye kalktı mı bir tilki, aslanı kuyuya düşürür.

3870 Dağ gibi aslanları, içine atmak için kuyuda var olmayan bir hayal gösterir.

3871 Hiç kimseyi kadınlara mahrem etme; çünkü bu ikisi pamukla ateş misalidir.

3872 Hak suyuyla yıkanmış bir ateş gerek ki Yusuf gibi günahtan sakınsın.

3873 Servi boylu, güzeller güzeli Züleyha'dan kendini aslanlar gibi geri çeksin.

3874 [O yiğit], Musul'dan geri dönüyor, yolda ilerliyordu. Nihayet bir ormanda, otlaklık bir yerde konakladı.

3875 Aşkının ateşi öyle alevlenmişti ki yeri göğü ayırt edemez olmuştu.

3876 Çadırda o ay [yüzlü güzelle] birlikte olmaya niyetlendi; Nerede kaldı akıl, halife korkusu nerede?

3877 Şehvet, bu vadide davulunu çalmaya görsün, senin aklın da kim olur a hıyar oğlu hıyar

3878 O anda, yüz halife, ateşli gözlerine bir sinekten daha aşağı görünmüştü.

3879 O zampara, şalvarını çıkarıp kadının ayaklarının arasına oturdu.

3880 Aleti, tam yerine doğru giderken, orduda kıyamet, bir gürültüdür koptu.

3881 [Yiğit] Kıçı açık, elinde ateş gibi çift çatallı bir kılıç, saflara doğru fırladı.

3882 Sazlıktan, ansızın ordunun ortasına saldırmış siyah bir erkek aslan gördü.

3883 Dev gibi Arap atları ürkmüş, her ahır, her çadır birbirine girmişti.

3884 Erkek aslan, yirmi arşınlık bir deniz dalgası gibi zıplıyor, eğilip bükülerek pusudan fırlıyordu.

3885 Yiğit, çok yürekliydi, hiç çekinmeden, sarhoş bir erkek aslan gibi aslanın karşısına geçti.

3886 Kılıçla vurduğu gibi başını yardı. Sonra hemen o ay yüzlünün çadırına koştu.

3887 Kendisini o huriye gösterdiğinde, erkekliği hâlâ öylece ayaktaydı.

3888 Öyle bir aslanla savaşta eşleştiği halde erkekliği yerinde kalmış, sönmemişti.

3889 O ay yüzlü, şirin görünüşlü güzel, onun erkekliğine şaşırıp kaldı.

3890 O anda şehvetle ona eş oldu; o iki can o anda birleşti.

3891 Bu iki canın birbiriyle birleşmesi yüzünden, onlara gayptan bir başka can ulaşır.

3892 Rahminde bir yol kesici yoksa [o can] doğum yoluyla yüzünü gösterir.

3893 Her nerede iki kişi, sevgiyle veya kinle birleşecek olsa, mutlaka bir üçüncüsü doğar.

3894 Ama o şekiller [önce] gayp âleminde doğarlar; o yana gidersen gözünle görürsün onları.

3895 O sonuçlar, senin yakınlaşmalarından doğdu; kendine gel, her yakın olandan dolayı hemen sevinme.

3896 O muayyen zamanı bekle; o soyların sana ulaşacağını muhakkak bil.

3897 Çünkü onlar, amellerden ve sebeplerden doğmuşlardır; her birinin bir şekli, sözü ve endamı vardır.

3898 O güzel odalardan sesleri gelir: A bizden gafil olan, haydi, daha çabuk gel [der].

3899 Erkeğin de kadının da canı gaypta beklemede; Bu eğlenip oyalanma da ne, daha hızlı yürü.

3900 O [yiğit], o yalancı sabah yüzünden yolunu yitirdi de sinek gibi ayran tasına düştü.

O komutanın işlediği cinayetten pişman olması ve olup bitenden halifeye söz etmemesi için o cariyeye yemin ettirmesi

3901 Birkaç gün bu minval üzere geçip gitti. Ondan sonra o [yiğit] o ağır suçtan pişman oldu.

3902 *A güneş yüzlüm, olup biten hakkında halifeye bir şey söyleme,* diye [cariyeye] yemin ettirdi.

3903 Halife, cariyeyi görünce mest oldu; onun tası da damdan düştü[251].

3904 Onu, övdüklerinden yüz kat daha [güzel] gördü. Görmek duymaya benzer mi hiç?

3905 Övgü, [bir şeyi] akıl gözü için tasvir etmektir; şekli göze ait bil, kulağa değil.

3906 Adamın birisi, sözden anlar birine sordu: A güzel sözlü, hak ve batıl nedir?

3907 Kulağını tutup, bu batıldır dedi; göz haktır, kesin bilgi gözle elde edilir.

3908 [266b] O (duymak), buna (görmeye) nispetle batıldır; zaten sözlerin çoğu nispetten ibarettir a güvenilir kişi.

3909 Yarasa, güneşten gizlenmiş olsa bile, güneşin hayalinden gizlenmiş olmaz.

3910 Zaten korku ona [güneşin] hayalini getirir de o hayal onu karanlığa doğru çeker.

3911 O ışığın hayali, onu korkutur da karanlık geceye sarılakalır.

3912 Senin de sevgiliye, dosta sarılıp kalman, o düşmanın hayali, tasviri yüzündendir.

3913 Ey Musa, sana açılıp görünen [tecelli] ışıklarını dağa yansıttı, ama hayale kapılmış dağda sendeki gerçeğe ulaşma gücü yoktu.

3914 Sakın, bu yolla onun hayaline ulaşmaya gücüm, kabiliyetim var diye gururlanma.

3915 Hiç kimse savaşın hayalinden korkmaz; savaştan önce kahramanlık yoktur, bunu bil, yeter.

3916 Muhannes de kendi aklınca savaş hayali kurar, Rüstemler gibi saldırıp geri çekilmeler kurar.

3917 Her ham kişi, Rüstem'in hamam duvarındaki resmini, aklınca kendi atılganlığına denk görür.

3918 Kulaktan dolma olan bu hayal gözle görününce, değil muhannes, Rüstem bile ıstıraba düşer.

3919 Gayret et de [bu hayal] kulağından gözüne gitsin, [böylece] batıl da hak olsun.

3920 Ondan sonra kulağın, gözünle aynı tabiata sahip olur; yeşime benzeyen iki kulağın [mücevherden anlayan] sarraf kesilir.

3921 Hatta bütün bedenin aynaya döner; her yanın göz kesilir, gönül incisine döner.

3922 Kulak bir hayal meydana getirir, o hayal, o cemale kavuşmaya aracılık eder.

3923 Gayret et, bu hayal çoğalsın da Mecnun'un kılavuzu [sana da] aracı olsun.

3924 O ahmak halife de o cariyeyle bir süre kendini maskara etti.

3925 Tut ki doğunun batının saltanatı senin oldu; mademki kalmayacak, bir şimşek say sen onu.

3926 Ebediyen kalmayacak saltanatı, bir düş bil sen, a gönlü uyumuş kişi.

3927 Bir cellât gibi boğazına sarılan o gururu, o bencilliği ne yapacaksın?

3928 Bil ki bu âlemde de güvenli bir yer vardır. Yok diyen münafığa pek kulak asma sen.

Ahireti inkâr edenlerin delili ve o delilin zayıflığı. Çünkü onların delili döner dolaşır "*Biz bundan başka bir ['alem] görmüyoruz*" sözüne gelir.

3929 [Öte dünyayı inkâr edenin] delili, boyuna: "*Başka bir âlem olsaydı onu da görürdüm*" demekten ibarettir.

3930 Bir çocuk, aklın hallerini görmüyor diye akıllı kişi, akıldan nakil yapmayacak değil ya?

3931 Bir akıllı, aşkın hallerini görmüyor diye aşkın talihli ayına eksiklik gelecek değil ya?

3932 Kardeşlerinin gözü Yusuf'un güzelliğini görmedi, ama Yakub'un gözünden ne zaman çıktı ki?

3933 Musa'nın gözü, asayı sopa olarak gördü, ama gayp gözü onu bir yılan, bir afet olarak gördü.

3934 Baş gözü, gönül gözüyle savaştaydı; gönül gözü delil gösterdi de üstün geldi.

3935 Musa'nın gözü, kendi elini el olarak gördü, oysa gayp gözünün önünde apaçık bir nurdu o.

3936 Kemal bakımından bu sözün sonu yoktur; [gerçekten] yoksun herkesin [gözü] önünde bir hayal gibi görünür.

3937 Değil mi ki ona göre gerçek, edep yeriyle boğazdan ibarettir, onun yanında dostun sırlarını az anlat.

3938 Bize göre edep yeriyle boğaz bir hayaldir ancak. Bu yüzden can, bize cemalini her an gösterir.

3939 Kim, edep yeriyle boğazını [beslemeyi] âdet edinmiş, huy edinmişse, "*Sizin dininiz size, benim dinim banadır*[252]" [âyeti] onun içindir.

3940 Böyle bir münkire karşı sözü kısa kes, o kadim kâfirle az konuş ey Ahmet!

Halifenin, birleşmek için o güzel yüzlünün yanına gelmesi

3941 Halife cariyeyle buluşmaya niyetlendi; birleşmek için o kadının yanına gitti.

3942 Onu anınca, aleti kalktı; sevgisi artıp duran [o güzelle] yatmaya karar verdi.

3943 O hatunun ayaklarının arasına oturur oturmaz, kaza geldi de zevk yolunu bağladı.

3944 Kulağına fare hışırtıları, tıkırtıları çalındı; aleti söndü, şehveti tamamen kaçtı.

3945 Bu ses, yılan sesi olabilir diye evhamlandı. Çünkü hasır hızla hareket ediyordu.

O halifenin şehvetindeki zayıflık [267a] ve o beydeki şehvet gücü yüzünden cariyeyi gülme tutması; halifenin cariyenin gülüşünden bir şeyler anlaması

3946 Kadın, onun gevşekliğini görünce şaşkınlığından güleceği geldi de kahkahalarla güldü.

3947 Aslanı öldürdüğü halde, endamı öylece kalan o yiğidin erkekliği hatırına geldi.

3948 Gülmesi kadını alt etti, uzadıkça uzadı. [Kendini tutmaya] uğraşıyordu ama [bir türlü] ağzı kapanmıyordu.

3949 Esrarkeşler gibi yüksek sesle gülüyordu. Gülme, kâra da baskın çıkmıştı zarara da.

3950 Ne düşünse, gülmesi artıyordu; bir selin aniden yıkılmıştı sanki.

3951 Bil ki ağlamanın, gülmenin, gönüldeki sevincin kederin, bunların her birinin ayrı bir madeni vardır.

3952 Her birinin bir mahzeni vardır, bil ki onun anahtarı, her şeyi açan Allah'ın elindedir a kardeş.

3953 Kadının gülmesi bir türlü kesilmiyordu; bunun üzerine halife öfkeye kapılıp sertleşti.

3954 Kılıcını kınından sıyırdığı gibi: "*Gülmenin nedenini söyle a pislik?*" dedi.

3955 *Bu gülüş yüzünden içime kurt düştü. Doğru söyle, beni kandıramazsın.*

3956 *Gerçeğin aksine, beni aldatacak, ya da yalandan yağlı bir bahane uyduracak olursan,*

3957 *Ben anlarım, gönlümde [o kadarcık] ışık var; söylenmesi gerekeni söylemek zorundasın.*

3958 *Ara sıra gaflet yüzünden bulut altına girse de bil ki padişahların gönlünde yüce bir ay vardır.*

3959 *Gezip dolaşma zamanı gönülde bir kandil vardır; öfke ve hırs anında leğen altında gizlenir.*

3960 *İşte o feraset, şu anda bana yoldaş; söylenecek olanı söylemezsen,*

3961 *Şu kılıçla boynunu vuracağım, o zaman bahane uydurman da kâr etmeyecek.*

3962 *Doğruyu söylersen seni azat ederim; Allah hakkı için [sözümü] bozmam, seni sevindiririm.*

3963 Derken, yedi mushafı üst üste koyup yemin etti, böyle söz verdi.

Cariyenin, kılıç darbesi korkusuyla, halifenin: "*Bu gülüşün sebebini doğru söyle, yoksa seni öldürürüm*" diye zorlaması nedeniyle o sırrı halifeye açması

3964 Cariye çaresiz kalınca olanı biteni, yüzlerce Zâl'e bedel olan o Rüstem'in erkekliğini anlattı.

3965 Yolda gerçekleşen o gerdeği, bir bir halifeye açıkladı.

3966 Aslanı öldürmesini, çadıra gelmesini, aletinin gergedan boynuzu gibi dikili durmasını,

3967 Ondan sonra da fare hışırtısından erkekliği sönen bu namus düşkününün gevşekliğini [anlattı].

3968 Allah, sırları ortaya çıkarır; madem [sonunda] yeşerecek, kötü tohum ekme.

3969 Su, bulut, ateş ve şu güneş, topraktaki sırları açığa çıkarır.

3970 Yaprak dökümünün ardından gelen şu ilkbahar, kıyametin varlığına delildir.

3971 Baharda o sırlar meydana çıkar, şu toprak ne yediyse belli olur da rezil olur gider.

3972 Yedikleri, ağzından, dudaklarından çıkar da içi, yolu yordamı belli olur.

3973 Her ağacın kökündeki sır, yediği içtiği, hepsi başından görünür.

3974 Senin gönlünü inciten her gam, içtiğin şarabın mahmurluğundandır.

3975 Ama sen, o mahmurluk derdinin hangi şaraptan meydana geldiğini nereden bileceksin?

3976 Bu mahmurluk, o tohumun tomurcuğudur; akıllı, bilgili olan anlar bunu.

3977 Dalla tomurcuk, tohuma benzemez; meni, insan bedenine benzer mi hiç?

3978 İlk suret (heyula), esere benzemezken, tohum ağaca benzer mi hiç?

3979 Meni, ekmekten meydana gelir, ama ekmek gibi midir? İnsan, menidendir, ama hiç meni gibi midir?

3980 Cin, ateştendir, ama ateşe benzer mi hiç? Bulut buhardandır, ama buhar gibi değildir.

3981 İsa, Cebrail'in soluğundan meydana geldi. Surette ona benzer, ona denk olur mu hiç?

3982 Âdem, topraktandır, hiç toprağa benzer mi? Hiçbir üzüm, asmaya benzemez.

3983 Hırsızlık, darağacının ayağı şeklinde olur mu? Kulluk etmek, ebedî cennet gibi midir?

3984 Hiçbir asıl, esere benzemez; öyleyse hastalığın, baş ağrısının aslı nedir bilemezsin.

3985 Ne var ki asıl olmadan, bu ceza da olmaz; Allah, suçsuz birini incitir mi hiç?

3986 [267b] Asıl olan, o şeyi çekip götürendir; ona benzemese de yine de ondandır.

3987 Öyleyse bil ki çektiğin sıkıntı, [işlediğin] bir suçun sonucudur. Sana vuran afet bir şehvet yüzündendir.

3988 İbret alıp, o günahın [ne olduğunu] bilmiyorsan, hemen sızlanıp yalvarmaya başla, istiğfar et.

3989 Secde et, yüzlerce kez "Allahım" de; bu gam, bana layık olan cezadan başka bir şey değil.

3990 Ey Sübhan, sen zulümden, sitemden berisin; suçsuz yere cana gam keder verir misin hiç?

3991 Ben suçumu tam olarak bilmiyorum, ama [başa gelen] her gamın bir suçu olsa gerek.

3992 İbret için sebebi nasıl gizlediysen, o suçu da daima öyle gizli tut.

3993 Çünkü ceza, benim suçumu ortaya çıkarır; ceza yüzünden hırsızlığım belli olur.

Padişahın, o ihaneti anlayınca, durumu örtbas etmeyi, beyi affetmeyi ve cariyeyi ona vermeyi kararlaştırması. "*Kim kötülük ederse, kendi aleyhinedir*[253]" ve "Elbette *Rabbin gözetleme yerindedir*[254]" [âyetleri uyarınca] bu fitnenin Musul hâkimine kastetmesi ve zulmetmesi yüzünden kendine bir ceza olduğunu bilmesi. İntikam alacak olursa, bu zulüm ve tamah nasıl başına geldiyse, o intikamın da başına gelmesinden korkması

3994 Padişah kendine geldi de istiğfar etti; suçunu, hatasını, [bu konudaki] ısrarını hatırladı.

3995 Kendi kendine: *Başkalarına ne yaptıysam, cezası canıma gelip çattı*, dedi.

3996 *Makamıma [güvenip] başkalarının eşine göz koydum; yaptığım [dönüp dolaşıp] bana geldi de kuyuya düştüm.*

3997 *Ben başkasının kapısını çalınca, çaresiz o da benim evimin kapısını çaldı.*

3998 Kim, başkasının eşinin namusuna göz dikerse, bil ki kendi eşinin pezevengidir o.

3999 Çünkü işlediğin [suçun] bir benzeri, ona ceza olur; çünkü kötülüğün cezası, misliyledir[255].

4000 Bir sebep bulup [başkasının eşini] kendine çektin mi, onun benzeri [başına gelir]; öyleyse sen pezevenksin, hatta daha da betersin.

4001 *Ben, Musul padişahının cariyesini zorla aldım; benden de onu çabucak zorla aldılar.*

4002 *O [yiğit], benim güvenilir adamımdı, lalamdı; benim hainliklerim onu da hain etti.*

4003 *Şimdi kin gütme, öç alma zamanı değil. Ben kendi elimle bir çiğlik ettim.*

4004 *O beyle bu kadına kin gütersem, o zulüm de yine benim başıma gelir.*

4005 *Nitekim bu ceza bir kere [başıma] geldi; onu [bir kere] denedim, bir daha denemem.*

4006 *Musul hâkiminin derdi, boynumu kırdı. Artık bir başkasını incitip yaralayamam ben.*

4007 *Allah bize, cezası hakkında haber*

verdi. "[Kötülüğe] döner gelirseniz, biz de cezaya döneriz[256]" dedi.

4008 *Mademki burada ileri gitmenin yararı yok, sabırdan, merhametten başka övülecek bir şey yok.*

4009 *"Rabbimiz, biz nefsimize zulmettik[257]", yanıldık; a rahmeti geniş olan, [bize] merhamet et.*

4010 *İşte ben o [yiğidi] affettim, sen de benim yeni günahlarımı, eski suçlarımı bağışlayıver.*

4011 [Halife]: *Ey cariye, şimdi senden duyduğum sözleri [sakın] ifşa etme,* dedi.

4012 *Seni, o beye eş edeceğim; Allah aşkına, Allah aşkına bu hikâyeden ona söz etme de,*

4013 *Yüzümden utanmasın; çünkü o, bir kötülük ettiyse yüz bin iyilik de etti.*

4014 *Ben onu defalarca denedim, ona, senden daha güzellerini emanet ettim.*

4015 *Onu emanete riayette kusursuz buldum; şu olup bitenler, benim yaptıklarım yüzünden meydana gelen bir kaderdi.*

4016 Sonra, o beyi huzuruna çağırdı; onu kahretmeyi düşünen içindeki gazabı öldürdü.

4017 Ben bu cariyeden hoşlanmadım diye ona karşı gönül alıcı bir bahane buldu.

4018 Sebebi şu ki: *Çocuğumun anası, cariyeye duyduğu kıskançlık yüzünden yüz türlü köpürmede.*

4019 *Çocuğumun anasının [üzerimde] çok hakkı var; o böyle bir cevr ü cefaya lâyık değil.*

4020 *Kıskanıyor, kanlar içiyor, bu cariye yüzünden çok acılar çekiyor.*

4021 *Nasılsa bu cariyeyi birine vereceğim; öyleyse sana vermem daha uygun ey azizim.*

4022 *Çünkü sen onun uğruna canınla oynadın; onu senden başkasına vermek hoş olmaz.*

4023 Cariyeyi o beye nikâhlayıp teslim etti; öfkesini, hırsını un ufak etti.

[268a] [Allah] "*Biz paylaştırdık[258]*" [ayeti hükmünce] birisine eşeklerin şehvetini ve gücünü verir; birisine de peygamberlerle meleklerin ince anlayışını ve gücünü verir. *Hevâ ve hevesi baştan atmak ululuktandır. Hevâ ve hevesi terk etmek, peygambere özgü bir güçtür. Şehvetten olmayan tohumların meyvesi ancak kıyamette [alınır].*"

4024 Gerçi halifede eşeklerdeki erkeklik gücü yoktu, ama peygamberlerin erliği vardı.

4025 Öfkeyi, şehveti, hırslanmayı terk etmek, erkekliktir, peygamberlik damarıdır.

4026 Varsın, damarında eşek erkekliği olmasın da Hak onu ulu beylerbeyi diye çağırsın.

4027 Allah'tan uzak, kovulmuş bir diri olmaktansa, O'nun nazar ettiği bir ölü olmam daha iyi.

4028 Bunu erkekliğin özü say, onu kabuğu; o, [insanı] cennetlere götürür, bu cehenneme.

4029 "*Cennet kuşatılmıştır*" [sözü] hoşa gitmeyen şeyler için söylendi; "*Cehennem kuşatılmıştır[259]*" [sözü] de hevâ ve heves yüzünden meydana geldi.

4030 A Şeytan'ı öldüren erkek aslan, eşekçe erliği az, adamca aklı çok Ayaz!

4031 Bunca önde gelenin anlayamadığı şey, senin için çocuk oyuncağıydı; işte sana erkek.

4032 A benim buyruğumun tadını alan, buyruğum uğruna vefayla can veren,

4033 Buyruğa [uymanın] tadını, çeşnisini anlatan şu manevi hikâyeyi dinle şimdi.

Padişahın, divanda, toplantı yerinde bir inciyi "*Bu ne kadar eder?*" diye vezirin eline vermesi. Vezirin, onun değeri hakkında abartıya kaçması. Padişahın ona "*Şimdi bunu kır*" diye emretmesi ve vezirin "*Bunu nasıl kırarım?*" diye cevap vermesi

4034 Padişah, bir gün hızla divana gitti. Bütün [devlet] erkânını o divanda hazır buldu.

4035 Işıklar saçan bir inci çıkarıp, vezirin eline tutuşturuverdi.

4036 "*Bu inci nasıl, değeri ne eder?*" dedi. [Vezir]: *Yüz eşek yükü altından daha fazla eder*, dedi.

4037 [Padişah]: *Kır onu*, dedi. [Vezir]: *Nasıl kırarım? Ben senin hazinenin, malının iyiliğini dilerim ancak*, dedi.

4038 *Bunun gibi paha biçilmez bir incinin heder olup gitmesine nasıl razı olurum?*

4039 Padişah ona aferin deyip bir hilat verdi. O şah, o yiğit, inciyi ondan aldı.

4040 O cömertlik padişahı, giymiş olduğu elbiseleri vezire bağışladı.

4041 Onları bir süre, sözle, yeni olaylarla, eski sırlarla oyaladı.

4042 Sonra o inciyi "*Alıcısı için ne kadar eder acaba?*" diye perdecinin eline verdi.

4043 [Perdeci]: *Bu*, dedi, *Allah yok olmaktan korusun, ülkenin yarısına değer.*

4044 [Padişah]: *Kır onu*, dedi. [Perdeci]: *A güneş kılıçlı, bunu kırmak çok yazıktır, çok yazık*, dedi.

4045 *Değeri bir yana, şu pırıltısına, şu ışıltısına bir bak; şu gün ışığı bile ona uymuş gitmiş.*

4046 *Onu kırmaya elim nasıl varır? O zaman, padişahın hazinesine düşman olmuş olurum.*

4047 Padişah, ona da bir hilat verdi, gelirini artırdı; sonra da onun aklını övmek için açtı ağzını.

4048 Bir zaman sonra [inciyi] bir beyin eline verdi. O imtihan edici, inciyi bir kez daha verdi.

4049 O da aynı [sözleri] söyledi, bütün beyler de. [Padişah] her birine değerli birer hilat bağışladı.

4050 Padişah boyuna gelirlerini artırıp o cimrileri mevki makamla, yoldan çıkardı.

4051 Elli altmış bey, hepsi birer birer veziri taklit ederek böyle söylediler.

4052 Dünyanın değeri taklittir, ama her taklitçi de imtihan yüzünden kepaze olur gider.

İncinin elden ele dolaşarak sonunda Ayaz'a gelmesi; Ayaz'ın ince anlayışı ve onları taklit etmeyişi; padişahın mal mülk verişine, hilatlerini ve gelirlerini artırmasına, yanılanların aklını övmesine aldanmaması. Çünkü taklitçiyi Müslüman'dan saymak yaraşmaz. Müslüman da olsa taklitçinin o inanç üzere sebat etmesi, gözü görenlerdeki sebata sahip olmadığından da bu imtihanlardan sağ salim çıkması pek nadirdir. Ancak Allah'ın koruyup kolladığı kimse başka... Çünkü gerçek birdir, [ama] onun birçok yanıltıcı [268b] zıddı ve benzeri vardır. Taklitçi, o zıddı tanımayınca, bu yüzden gerçeği de tanımamış olur. Ama o tanımasa bile, gerçek, ona inayet gözüyle bakarsa, o tanımazlığın taklitçiye zararı yoktur.

4053 [Padişah]: "*Ey Ayaz, şu inci, bu parlaklığıyla, bu güzelliğiyle ne kadar eder söylemez misin şimdi?*" dedi.

4054 [Ayaz]: *Söyleyebileceğimden de fazla*, dedi. [Padişah]: *Hemen şimdi un ufak et onu*, dedi.

4055 Ayaz'ın koltuğunda taşlar vardı. [inciyi] hemencecik un ufak etti, ona göre doğru olan buydu.

4056 Kim bilir, o tertemiz adam bunu düşünde görmüştü de koltuğuna iki taş koymuştu.

4057 Tıpkı kuyunun dibinde, işinin sonunun ne olacağı Allah tarafından kendisine gösterilen Yusuf gibi.

4058 [Allah] kime fetih ve zafer haberi verirse, onun katında murat da birdir muratsızlık da.

4059 Sevgilinin visali kime payanda olmuşsa, bozgundan, savaştan ne diye korksun ki o?

4060 [Karşısındakini] mat edeceğini kesin olarak bildikten sonra, atla filin gitmesi ona göre saçmalıktır.

4061 [Oyunda] at isteyen biri, atını götürecek olsa, at giderse gitsin, önüne düşecek o at değil ya, der.

4062 İnsanın, atla nispeti, akrabalığı mı olur? Ata duyduğu aşk, öne geçmek içindir.

4063 Suretler için bu kadar zahmet çekme. Suretin baş ağrısı olmaksızın anlamı al.

4064 Zahit, hesap günü hali ne olacak diye işin sonu için kederlenir.

4065 Ariflerse daha işin başında [işin sonundan] haberdar olmuşlardır; o yüzden işin sonunun üzüntüsünden, hallerinden yana rahattırlar.

4066 Arifte de aynı korku ve ümit vardı; ama işin öncesini bilmesi, her ikisini de yutup yok etti.

4067 Önceden mercimek ektiğini gördüğü için ürününün ne olacağını bilir o.

4068 Ariftir, korkudan ve ümitten kurtulmuştur; Hakk'ın kılıcı, o hay huyu ikiye bölmüştür.

4069 Onun [önceden de] Allah'tan korkusu ve ümidi vardı; korku yok oldu da o ümit apaçık ortaya çıktı.

4070 [Ayaz] o halis inciyi kırınca, hemen o anda beylerden yüzlerce feryat figan yükseldi.

4071 *Bu ne korkusuzluk, bu ışıl ışıl inciyi kıran vallahi kâfirdir,* [diyorlardı].

4072 [Oysa] o topluluktaki herkes, cahilliklerinden, körlüklerinden padişahın buyruk incisini kırmıştı.

4073 Sevginin ve muhabbetin sonucu olan o değerli inci neden hatırlarına gelmemişti de kapalı kalmıştı.

Beylerin, "*Onu niye kırdın?*" diye Ayaz'ı azarlamaları ve Ayaz'ın onlara cevap vermesi

4074 Ayaz: "*A namı yürümüş büyükler, kıymetçe padişahın buyruğu mu daha değerli yoksa inci mi?*" dedi.

4075 *Allah aşkına, sizce, padişahın buyruğu mu daha iyi yoksa şu güzel inci mi?*

4076 *A padişaha değil de inciye bakanlar, kıbleniz gulyabani, anayol değil.*

4077 *Ben gözümü padişahtan çevirmem; ben müşrik gibi taşa tutmam yüzümü.*

4078 *Renkli bir taşı seçip sonra da benim padişahımın buyruğunu bırakan bir canda cevher yoktur.*

4079 *Gül renkli dilbere sırtını çevir de aklını o renkleri verene hayran kıl.*

4080 *Irmağa gir de testiyi taşa çal; kokuya da ateşe ver rengi de.*

4081 *Din yolunda yol kesicilerden değilsen, kadınlar gibi renge, kokuya tapma.*

4082 [Bunun üzerine] o büyükler, başlarını öne eğdiler; o unutkanlıktan dolayı

candan özür dilemeye koyuldular.

4083 O an, her birinin gönlünden yüzlerce ah, duman gibi göğe kadar yükseldi.

4084 Padişah, "*Bu aşağılık kişileri huzurumdan uzaklaştır*" diye kıdemli cellâda emir verdi.

4085 *Bir taş uğruna emrimizi kıran bu aşağılık adamlar, benim huzuruma nasıl lâyık olurlar?*

4086 *Bizim buyruğumuz, bu bozguncuların yanında, renkli bir taş uğruna horlandı, değersiz tutuldu.*

Padişahın beyleri öldürmeye kalkışması ve Ayaz'ın "*Affetmek daha uygundur*" diye sultanın tahtı önünde şefaatte bulunması

4087 [269a] Bunun üzerine o şefkatli Ayaz fırladığı gibi o ulu padişahın tahtına koştu.

4088 Önünde yere kapanıp kendi boğazını tutarak: *A feleğin bile hayran olduğu padişah*, dedi

4089 *A Hüma kuşlarının, kutluluk bulduğu Hüma kuşu; a her cömerdin, cömertliği kendisinden aldığı cömert!*

4090 *A kerem sahibi, dünyanın keremleri senin çokça bağışlarının önünde yok olur, gizlenir gider.*

4091 *A güzeller güzeli, kırmızı gül seni görünce utancından gömleğini yırtar.*

4092 *Senin bağışlayıcılığından dolayı bağışlamanın gözü yok; senin affın sayesinden tilkiler aslanlara galip.*

4093 *Buyruğuna karşı korkusuzca davranan, senin affından başka kime dayansın?*

4094 *Bu suçluların gafleti, küstahlığı, senin affının çokluğundan ey af madeni.*

4095 Gaflet, daima küstahlıktan ileri gelir; ululama gözden ağrıyı giderir.

4096 Alışkanlık haline gelen gaflet ve kötü unutkanlık, ululama ateşiyle yanar gider.

4097 Onun heybeti, [insana] uyanıklık ve anlayış verir de yanılıp unutma gönlünden dışarı çıkar.

4098 Yağma zamanı, birisi gelip hırkamı kapmasın diye halkın gözünü uyku tutmaz.

4099 Hırka korkusuyla bile uykusu kaçtıktan sonra, boğaz korkusuyla unutkanlık uykusu nasıl olur?

4100 "*Unutursak bizi sorumlu tutma*[260]" [âyeti] buna tanıktır; çünkü unutmak da bir bakıma suçtur.

4101 Çünkü unutan, O'nu hakkıyla ululamamıştır. Yoksa savaş zamanı unutkanlığa yakalanmazdı.

4102 Unutkanlık, kaçınılmaz, zorunlu [bir şey] olsa da [insan] sebeplere sarılmada ihtiyar sahibidir.

4103 Çünkü [insan] ululamada kusur etti mi ya unutkanlık doğar, ya yanılgı, ya hata.

4104 Tıpkı cinayetler işleyip, ben mazurdum, kendimde değildim diyen sarhoş gibi.

4105 Birisi de ona der ki: *A çirkin işli, öyle bile olsa buna sebep olan sendin, o [işi yapmaya] gidişte ihtiyarın vardı.*

4106 *Sarhoşluk, sana kendiliğinden, sen çağırdın onu; ihtiyarın da kendiliğinden gitmedi, sen kovdun onu.*

4107 *Sarhoşluk, sen çabalamaksızın sana gelseydi, can sakisi, sana olan ahdini gözetirdi.*

4108 *O sana arka çıkardı, [senin adına] özür dilerdi. Hak sarhoşunun hatasına kul köle olayım ben.*

4109 Ey her nasip kendisinden gelen [Allahım], âlemdeki bütün aflar, senin affının aksinden bir zerredir.

4110 [Bütün] aflar, senin affının övgü-

sünü söylemede; "*Ey insanlar, sakının*[261], *onun dengi yoktur*" [demedeler].

4111 Sen bağışla canlarını, huzurundan sürüp kovma onları, a muradına ermiş olan, onların damağı seninle tatlı.

4112 Yüzünü görene merhamet et; [seni gören] acı ayrılığını nasıl çekebilir?

4113 Ayrılıktan, hicrandan dem vuruyorsun, her ne dilersen yap, ama bunu yapma.

4114 Senin tuzağında yüz binlerce acı ölüme [uğramak], yüzünün ayrılığına benzemez.

4115 Ey suçluların feryadına erişen, ayrılık acısını erkeklerden de uzak eyle kadınlardan da.

4116 Sana kavuşma umuduyla ölmek hoştur; ayrılığının acısı, ateşten de fazladır.

4117 Kâfir bile o cehennemin ortasında "*Bana bir [kez] nazar etseydin, kederim mi olurdu?*" [der].

4118 Çünkü o bakış, dertleri tatlılaştırır; büyücülerin ellerinin ayaklarının kan pahasıdır o.

Büyücülerin, ölüm cezasına uğradıkları sırada Firavun'a: "*Zararı yok, biz, Rabbimize döneceğiz*[262]" demelerinin tefsiri

4119 "*Zararı yok*" narasını gökyüzü bile duydu da felek, o çevgen için bir topa döndü.

4120 [Büyücüler]: *Firavun'un darbesinin bize zararı yoktur, Allah'ın lütfu, başkalarının kahrından üstündür*, dediler.

4121 *Ey [insanları] saptıran, sırrımızı bir bilsen, [anlardın ki] bizi dertten kurtarıyorsun a kör gönüllü.*

4122 *Haydi, bu yandan gel de, şu erganunun "Keşke kavmim bilseydi*[263]*" [nağmesini] çalmada olduğunu gör.*

4123 *Allah'ın ihsanı bize de bir firavunluk/saltanat verdi, ama senin firavunluğun, saltanatın gibi fani değil.*

4124 *A Mısır'la, Nil nehriyle gurura kapılan, başını kaldır da dipdiri, görkemli bir saltanat gör.*

4125 *Şu necis hırkayı terk edersen, Nil'i bile can Nil'inde boğarsın.*

4126 *A Firavun, kendine gel, Mısır'dan elini çek; can Mısır'ının içinde yüzlerce Mısır var.*

4127 *Sen, halka "Ben rabbinizim*[264]*" deyip durmadasın ama bu iki ismin niteliğinden bile haberin yok.*

4128 *Rab olan, Rablik ettiğinin karşısında nasıl titrer? Ben'i bilen, beden ve can kaydında olur mu hiç?*

4129 *İşte [asıl] "ben" olan bizleriz; ben'den, belâlarla, dertlerle dolu benlikten kurtulmuşuz.*

4130 *A köpek, o benlik sana uğursuz geldi; bizim içinse mutlak bir ikbale döndü.*

4131 [269b] *Sende bu kin güdücü benlik olmasaydı, böyle güzel bir talih bize nereden vuracaktı?*

4132 *Bu fani yurttan kurtulmanın şükranesi olarak şu darağacının başında sana öğüt veriyoruz.*

4133 *Bizim ölüm darağacımız, göç bineğimizdir; senin saltanat yurdunsa aldanıştır, gaflettir.*

4134 *Bu, ölüm suretinde gizlenmiş bir hayattır; oysa, hayat kabuğunda gizlenmiş bir ölüm.*

4135 *Nur, ateş görünmededir, ateş nur. Öyle olmasaydı dünya aldanış yurdu olur muydu hiç?*

4136 *Kendine gel, acele etme, önce yok ol; batıp gittin mi ışık doğrusundan [yeniden] doğ.*

4137 Gönül, ezel benliği yüzünden şaşkına döndü; bu benlik soğudu, utanç kesildi.

4138 Can, o bensiz benlikle güzelleşti;

dünya benliğinden sıçrayıp çıktı.

4139 Ben'den kurtuldu da şimdi "ben" oldu. Aferinler olsun o dertsiz zahmetsiz benliğe.

4140 O (bensiz benlik) kaçmada, benlikse onun peşinde; onu, onsuz gördüğü için ardından koşmada.

4141 Sen, onu istiyorsun [oysa o] seni istemez; ama öldün mü istediğin, seni ister.

4142 Sen dirisin, ölü yıkayıcı yıkar seni hiç? Sen isteyensin, istediğin arar mı hiç seni?

4143 Bu konuda akıl yol görücü olsaydı, Fahr-i Razi, din sırlarını bilirdi.

4144 Ama "*Tatmayan bilmez*" dendiği için, aklı, hayaller kuruşu, şaşkınlığını artırdı.

4145 Bu "ben", tefekkürle nasıl açılıp anlaşılır? O ben, ancak yokluktan sonra açılır, anlaşılır.

4146 Bu akıllar, [yitirdiklerini] aramak yüzünden, hulul ve ittihat çukuruna düşerler.

4147 A yakınlaştığı için güneşin ışığında kaybolmuş yıldız gibi yok olmuş Ayaz!

4148 Hatta sen, bedene dönüşmüş nutfe gibisin; hulul ve ittihatla fitneye düşmüş, denenmiş değilsin.

4149 Affet, ey [bütün] aflar sandığında bulunan, lütufta en öndesin sen, herkes senden geride.

4150 Ben kim oluyorum ki sana affet diyeyim? Sen sultansın, "ol" emrinin özü özetisin.

4151 A bütün benlerin eteğine tutunduğu [padişah], ben kim oluyorum senin ben'inle birlikte olayım.

Ayaz'ın kendisini bu şefaatçilikte suçlu bilmesi ve bu suçtan dolayı özür dilemesi. O özür dileyişte de kendisini suçlu bilmesi. Bu kırıklık, padişahın ululuğunu bilmekten meydana gelir. [Peygamber]: "*Ben, Allah'ı en fazla bileniniz ve Allah'tan en çok korkanınızım*" [dedi]. Yüce Allah da: "*Kulları içinde Allah'tan ancak bilgin kulları korkar*[265]" buyurdu.

4152 [Ayaz]: "*Gazaba uğramış olanı ben nasıl merhamete getiririm? Bilgiyle dolu olana yumuşaklık yolunu nasıl gösteririm?*" [dedi].

4153 *Beni sillelerle, aşağılasan da [haklısın], yüz binlerce silleye lâyığım ben.*

4154 *Ben senin huzurunda ne diyebilirim, sana ne öğretebilirim? Ya da kerem şartını nasıl hatırlatabilirim sana?*

4155 *Sana malum olmayan ne var ki? Âlemde hatırında olmayan şey nerede?*

4156 *Sen de bilgisizlikten berisin, unutkanlığın kendisinden bir şey gizleyemediği bilgin de.*

4157 *Sen, bir hiç olanı, adamdan saydın da onu güneş gibi ışıklarla parlattın.*

4158 *Mademki adam ettin beni, yalvarırsam, kereminle yalvarışımı da dinle.*

4159 *Benim suretimle ortaya koyduğun şefaati de sen kendi adına ediyorsun demektir.*

4160 *Şu vatan, benlik gereçlerinden boşaldı ya, artık bu evdeki yaş ve kuru şeyler bana ait değil.*

4161 *Duayı benden su gibi akıtan da sensin, meyvesini de bağışla, o duaya icabet et.*

4162 *Bana duayı önceden ilham eden de sendin, sonunda kabulünün umudu da sen ol da,*

4163 *O dünya padişahı, kulu hatırına suçluları bağışladı diye konuşayım.*

4164 *Kendini beğenmiş olan ben, baştanbaşa derttim; padişahım, her dertliye derman oldu, deva verdi.*

4165 *Kötülükle, fitneyle dolu bir cehennemdim; O'nun ihsan eli beni Kevser'e çevirdi.*

4166 *Cehennem kimi yakarsa, ben ceza olarak onu bedeninden tekrar yeşertir diriltirim.*

4167 *Kevser'in işi ne? Her yanan, onun sayesinde [yeniden] biter, olgunlaşır.*

4168 *Her damlası bir kerem çığırtkanına [döner de] "Cehennemin yaktığını ben yeniden bitirim" diye seslenir.*

4169 Cehennem, hazan soğuğu gibidir; Kevser'se bahara benzer ey gül bahçesi.

4170 [270a] Cehennem, ölüme, mezar toprağına benzer; Kevser'se surun üfürülmesi gibidir.

4171 Ey bedenleri cehennemde yanmış olanlar, [Allah'ın] keremi, sizi Kevser'e çekmede.

4172 Çünkü "*Halkı benden yararlansınlar diye yarattım*" [sözünü] senin lütfun buyurdu ey kalıcı ve diri olan [Rabbim].

4173 "*Ben onlardan faydalanayım diye değil*" [sözü] senin cömertliğindendir, bütün eksiklikler onunla düzelir.

4174 Bedene tapan şu kullarını bağışla; bağışlama denizine bağışlamak daha çok yaraşır.

4175 Halkın bağışlaması ırmağa, sele benzer; yine kendi denizlerine at koştururlar.

4176 Aflar, her gece şu gönül parçalarından [kopup] güvercinler gibi yine sana gelir a padişahım.

4177 Onları, seher vakti yine uçurursun, geceye dek şu bedenlere hapsedersin.

4178 Geceleyin bir kez daha kanat çırparak o eyvanın, o damın aşkıyla uçarlar.

4179 Böylece, bedene bağlılık ipini koparırlar da senin huzuruna gelirler; çünkü erdikleri ikbal sendendir.

4180 Baş aşağı dönüşten emin olarak, "*Gerçekten biz O'na dönücüyüz*[266]" diye kanat çırparlar.

4181 O keremden "*Gelin*" diye bir ses gelir; o dönüşten sonra hırstan, gamdan yana bir şey kalmaz.

4182 *Dünyada nice yabancılıklar çektiniz, benim kadirimi bilin a ulular,* [der].

4183 *Naz sarhoşluğu içinde şu ağacımın gölgesi altında ayaklarınızı uzatın.*

4184 *Din yolunda zahmetler [çeken] ayaklarınızı, sonsuza dek hurilerin kucaklarına, ellerine uzatın.*

4185 O müşfik huriler, bu sufiler seferden geri döndüler diye birbirlerine işaret ederek onları okşarlar.

4186 Tertemiz sufiler, güneş ışığı gibi bir zaman toprağa, pisliğe vurdular.

4187 Üzerlerinde pislikten bir eser olmaksızın tertemiz, güneş ışığının yüce güneş değirmisine döndüğü gibi dönüp geldiler.

4188 A yüce [Allahım], bu suçlular güruhunun başları da bir duvara çarptı.

4189 Hatalarını, suçlarını anladılar; padişahın zarları karşısında yenilmiş olsalar da,

4190 Şimdi ah çekerek, "*Ey lütfu suçlulara yol gösteren*" diyerek yüzlerini sana çevirdiler.

4191 Kirlenmişlere, çabucak, af Fırat'ına, yıkanacak pınara çıkan bir yol açıver de,

4192 Nicedir [işlenen] o suçtan arınıp temizlerin safında namaza dursunlar.

4193 Hadde hesaba sığmayan o saflarda, "*Biz, saf tutanlarız*[267]" nuruna dalsınlar.

4194 Söz, bu hali anlatmaya gelince, kalem de kırıldı, kâğıt da yırtıldı.

4195 Küçük bir kap denizi ölçebilir mi hiç? Bir kuzu aslanı kapıp götürebilir mi?

4196 Perde ardındaysan perdeden çık da o hayret verici padişahlığı gör.

4197 Sarhoş topluluk, senin kadehini kırmış olsa da senin yüzünden sarhoş olanın özrü vardır.

4198 Onların ikballe, malla mülkle sarhoş oluşları da senin şarabından değil miydi a işleri güzel?

4199 A padişahlar padişahı, onlar sen onları özel tuttuğun için sarhoştular; kendi sarhoşlarını affediver ey affedici.

4200 Onları özel tutup hitap ettiğin sıradaki lezzet, yüz küp şarabın [insana] yapamayacağını yapar.

4201 Mademki beni sen sarhoş ettin, bana had vurma; şeriat, sarhoşlara [sarhoşken] had vurmaz.

4202 Ayılayım da o zaman vur, zaten ben hiç ayılmayacağım ki.

4203 A lütuflar sahibi, senin kadehinden içen, sonsuza dek akıldan da had vurulmaktan da kurtuldu.

4204 Onlar, sarhoşluklarının yokluğunda sonsuza dek kalırlar; sizin sevginizde yok olan bir daha kalkamaz.

4205 Senin lütfun gönlümüze der ki: "*Var git, ey bizim aşkımızın ayranına rehin olan,*

4206 *Sinek gibi ayranımıza düşmüşsün, a sinek, sen sarhoş değilsin, şarabın ta kendisisin.*

4207 *Ey sinek, akbabalar senden sarhoş olurlar; çünkü sen, bal denizine at sürmedesin.*

4208 Dağlar, zerreler gibi senin yüzünden sarhoş; nokta da senin elinde, pergel de, çizgi de.

4209 [Herkesi] titreten fitne, senden titremede; her değerli incinin senin yanında bir değeri yok.

4210 Allah bana beş yüz ağız vermiş olsaydı, seni anlatırdım ey can, ey cihan.

4211 Oysa benim bir ağzım var, o da senin utancından kırık dökük ey sırları bilen.

4212 Ama şu ümmetlerin ağzından çıkıp geldiği yokluktan daha kırık dökük de olmam ya...

4213 Yüz binlerce gayp eserleri, [Allah'ın] lütuf ve ihsanıyla yokluktan dışarı sıçrayıp çıkmayı beklemede.

4214 A kereminin önünde kurban olduğum, başım, senin arzunla dönmede.

4215 Sana rağbetimiz de senin dileğinden; nerede bir yol yürüyen varsa onu çeken Hakk'ın cezbesidir.

4216 [270b] Rüzgâr olmadan toprak havaya yükselir mi hiç? Gemi, deniz olmadan yola ayak basabilir mi?

4217 Abıhayatın önünde kimse ölmez; abıhayat, senin suyunun yanında bir tortudur ancak.

4218 Abıhayat, can kıblesidir dostlar; bağ bostan suyla yeşerip güler.

4219 Ölümü içenler, onun aşkıyla diridirler; gönüllerini candan da çekmişlerdir, can suyundan da.

4220 Değil mi ki aşkının suyu bize el verdi, abıhayat katımızda kesada uğradı gitti.

4221 Her can, abıhayatla tazelenir; ama abıhayatın da abıhayatı sensin.

4222 Bana her an bana bir ölüm, bir diriliş verdin de o keremin nelere kâdir olduğunu gördüm.

4223 Ey Allahım, yeniden dirilteceğine güvendiği için bu ölüm, bana bir uyku gibi geldi.

4224 A suyun suyu, yedi deniz, her an bir seraba dönse de kulağından tutar getirirsin sen onu.

4225 Akıl, ecelden titrer; oysa aşk sevinç içindedir; taş, kerpiç gibi yağmurdan korkar mı hiç?

4226 Bu [cilt], Mesnevi ciltlerinin beşin-

cisidir; can göğünün burçlarındaki yıldızlara benzer.

4227 Yıldızları tanıyan kaptandan başkasının duyguları, yıldızlarla yol bulamaz.

4228 Başkalarının, yıldızları seyretmekten başka bir nasipleri yoktur; [yıldızların] kutluluğundan ve kıranından habersizdir.

4229 Geceleri sabahlara dek, şeytanları yakıp yandıran böyle yıldızlara aşinalık kazan.

4230 Her biri, kötü düşünceli Şeytan'ı kovmak için gök kalesinden ateş atar durur.

4231 Yıldızlar, Şeytan'a karşı akrep gibidirler; ama Müşteri'nin en yakın dostudur onlar.

4232 Yay, Şeytan'ı okla [yere] mıhlar, ama Kova, ekinler, meyveler için suyla doludur.

4233 Balık, azgınlık gemisini kırar ama dost için Boğa gibi tarla sürer.

4234 Güneş, geceyi aslan gibi parçalar ama lal onun sayesinde atlas elbiselere kavuşur.

4235 Yokluktan baş gösteren her varlık, birisine zehirdir, öbürüne şeker.

4236 Dost ol, kötü huydan arın da zehir küpünden bile şeker ye.

4237 Ayırt ediş panzehiri, kendisine şeker kesildiğinden, zehir, Faruk'a zarar vermedi.

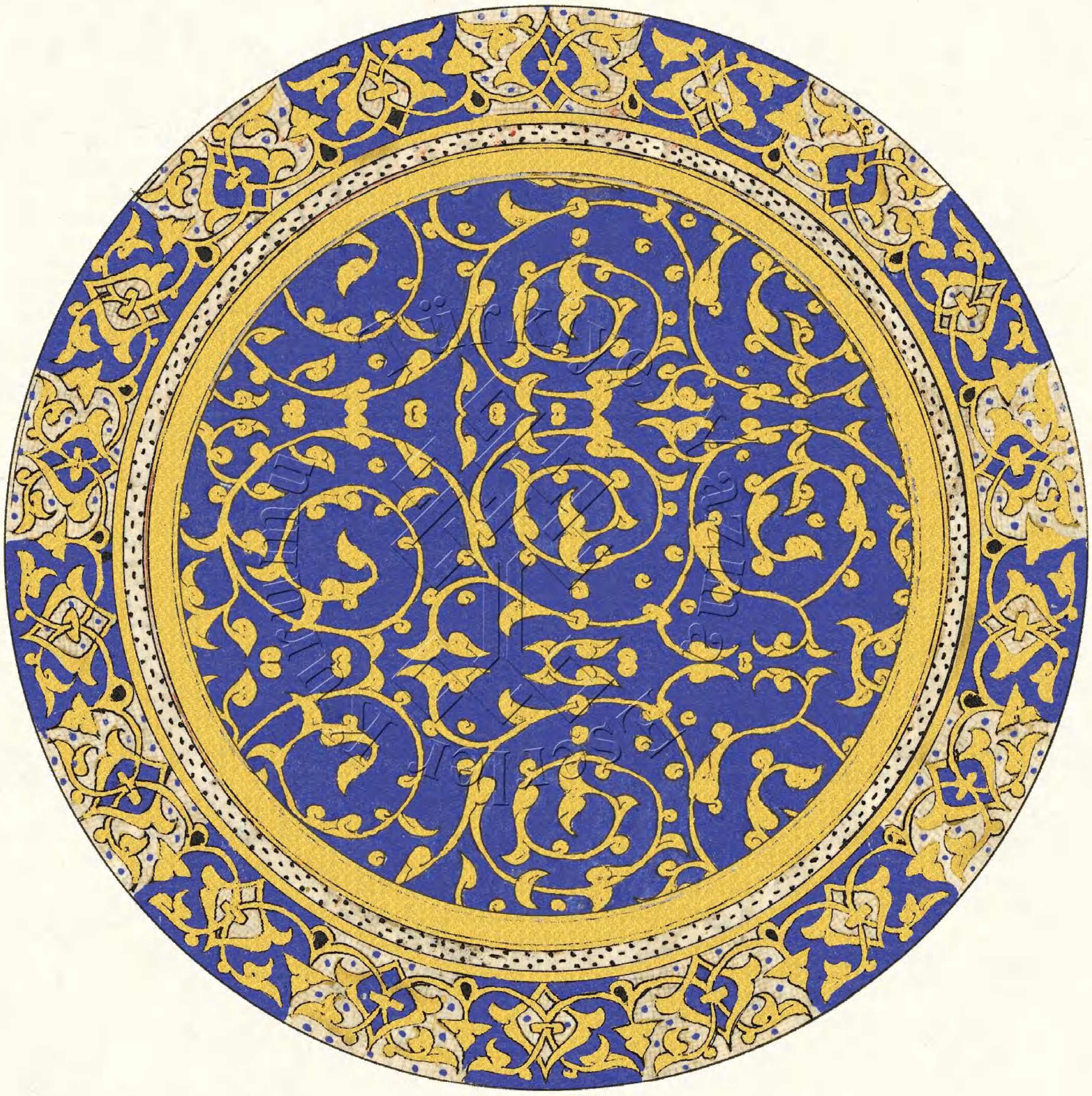
Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

Mesnevi

Altıncı Defter

Bu, vehim, şüphe, hayal, şek ve zan karanlıklarının kandili olan Mesnevi defterlerinin ve manevî delillerin altıncı cildidir. Bu kandil, hayvanî duyguyla idrak edilemez. Çünkü hayvanlık makamı, aşağıların en aşağısıdır. Onlar, en aşağı âlemin suretini imar etmek için yaratılmışlardır. O çizgiyi aşmasınlar diye onların duyguları ve algıları üzerine bir daire çizilmiştir. "*Bu, Aziz ve Alim olan Allah'ın takdiridir*[1]." Yani [Allah], işlerinin ulaşabileceği, bakışlarının dolaşabileceği sınırları göstermiştir. Nitekim gökyüzündeki her yıldızın da işinin ulaşabileceği bir ölçüsü ve tezgâhı vardır. Tıpkı, hükmü sadece o şehirde geçen bir şehrin hâkimi gibi. O şehre bağlı yerlerin dışında onun hükmü yoktur. Allah, bizi hapsinden, mühründen ve perde ardında bıraktığı kimseler gibi perdelemekten korusun. Amin, ey âlemlerin Rabbi!

Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî

Altıncı Defter

[1] [273b] A gönle hayat veren Hüsâmeddin, altıncı bölüme isteğin coştukça coşuyor.

[2] Hüsâmî-nâme, senin gibi bir allâmenin cezbesiyle dünyada dolaşır oldu.

[3] Ey manevî [er], Mesnevi'yi tamamlamak üzere altıncı bölümü sana armağan olarak sunuyorum.

[4] Bu altı kitapla, altı yöne ışık saç da dolaşmayan çevresinde dolaşsın.

[5] Aşkın beşle, altıyla işi yoktur[2]. Onun amacı, sevgilinin [kendisini] çekişinden başka bir şey değildir.

[6] Ola ki bundan sonra bir izin gelir de söylenecek sırlar söylenir.

[7] Ya da bu ince ve üstü kapalı kinayelerden daha açık bir anlatışla [anlatılır].

[8] Sır, sırrı bilenden başkasına eş olmaz; inkârcının kulağında bulunan sır, sır değildir.

[9] Ancak Allah'ın daveti ortadadır; davetin kabul edilip edilmemesiyle sırrı bilenin ne işi olur?

[10] Nuh, dokuz yüz yıl davet edip durdu da kavminin inkârı her an arttı.

[11] Ama o söyleme dizginini hiç gevşetti mi? Hiç suskunluk mağarasına çekildi mi?

[12] O dedi ki: Köpeklerin havlayıp bağrışması yüzünden kervan hiç yolundan kalır mı?

[13] Ya da mehtaplı gecede köpeklerin kavgası yüzünden dolunay seyir hızını ağırlaştırır mı?

[14] Ay ışık saçar, köpek de havlar durur. Herkes, kendi yaradılışına göre hareket eder.

[15] Kader, herkese bir hizmet vermiştir; cevherine uygun bir sınamaya uğratmıştır.

[16] [Ay der ki]: Köpek, o uygunsuz bağırtıyı bırakmasa da ben Ay'ım, seyrimi nasıl bırakırım?

[17] Sirke, sirkeliğini artırdıkça şekerin de [şekerliğini] artırması gerek.

[18] Kahır sirkedir, lütuf da bala benzer. Her bal şerbetinin temeli bu ikisidir.

[19] Bal, sirkeden az olursa bal şerbetine halel gelir.

[20] Kavmi ona sirke döküyordu, ama [Allah'ın] lütuf denizi de Nuh'a fazlasıyla şeker dökmekteydi.

[21] Onun şekeri cömertlik denizinden yardım almadaydı; bu yüzden [şekeri] dünya halkının sirkesinden daha fazlaydı.

[22] Tek başına bin kişiye bedel olan kimdir? O veli... Hatta o yüce Allah kulu, yüzlerce asrın [insanlarına] bedeldir.

[23] Denize yol bulan bir küpün önünde nice Ceyhun [gibi ırmaklar] diz çökerler.

[24] Hele şu deniz var ya... Bütün denizler, bu örnekleri, bu şaşırtıcı sözleri duyunca,

[25] En büyük ad, en küçük ada eş oldu diye bu utanç yüzünden ağızları acılaşır.

[26] Bu dünya öte dünya ile kıyaslandığında, bu dünya utancından hop oturur hop kalkar.

[27] Bu söz dardır, derecesi düşüktür; yoksa bayağı olanın özün özü olanla ne ilgisi olabilir?

28 Karga, üzüm bağında kargaca bağırır; ama bülbül [o bağırıyor diye] güzel sesini kısar mı hiç?

29 Demek ki bu "*[Allah] dilediğini yapar*[3]" pazarında her birisinin ayrı bir alıcısı vardır.

30 Dikenlikteki çalı çırpı ateşin gıdasıdır, sarhoşun burnunun gıdası da gül kokusudur.

31 Pislik bize göre iğrenç olsa da, domuzla köpeğe şekerle helva gibi gelir.

32 Pisler, bu pislikleri yaparlar, ama sular da [pisleri] arıtmaya çalışırlar.

33 Yılanlar, zehirlerini saçsalar; acılar bizi perişan etseler de,

34 Bal arıları dağlara, kovanlara, ağaçlara baldan şeker ambarları doldururlar.

35 Zehirler, zehirliklerini yapsalar da panzehirler çabucak onları söküp atarlar.

36 Bir baksan, bu dünya tümüyle savaştır; zerre zerreyle, dinin kâfirlikle savaştığı gibi [savaşmaktadır].

37 Bir zerre, arayış içinde sola doğru uçmadadır, öteki sağa doğru.

38 Bir zerre yukarıya, öteki aşağıya; sen onların fiilî savaşlarını durgunluk içinde gör.

39 [Onların] fiilî savaşları, gizli bir savaş yüzündendir; sen bu çekişmeyi, o çekişmeden bil.

40 [274a] [Oysa] güneşte yok olan zerrenin savaşı, tasvirin ve hesabın dışındadır.

41 Zerrenin kendisi ve soluğu yok oldu mu, onun savaşı, artık sadece güneşin savaşıdır.

42 Ondaki tabiî hareket ve durgunluk gitmiştir. Neden? "*Muhakkak biz O'na dönücüleriz*[4]" [sırrı] yüzünden.

43 Biz, kendimizden geçip senin denizine döndük; asıl süt emilecek yerden süt emer olduk.

44 A gulyabani yüzünden yolun tâli yerlerinde kalmış olan usûlsüz kişi, usûlden az dem vur.

45 Gözün ışığıyla [bakacak olursak] bizim savaşımız da barışımız da bizden değildir; [O'nun] iki parmağı arasındadır.

46 Cüzler arasındaki tabiat savaşı, eylem savaşı ve söz savaşı, korkunç bir savaştır.

47 Ama şu dünya, bu savaşla ayakta durmaktadır; unsurlara bak da [mesele] çözülsün.

48 Dört unsur, dünya tavanının üzerine kurulduğu dört kuvvetli direktir.

49 Her direk, bir diğerini kırar; su direği, kıvılcım direğini kırar.

50 O halde yaratılışın binası zıtlar üstüne kurulmuştur; biz de kuşkusuz zarar ve kâr yüzünden savaştayız.

51 Hallerim birbirine aykırı, her biri etki bakımından ötekine muhalif.

52 Her an kendi yolumu vurup dururken bir başkasıyla nasıl uzlaşırım?

53 Hal ordularımın dalgasına bir bak, her biri bir başkasıyla kin ve savaş içinde.

54 Kendindeki şu ağır savaşa bir bak; öyleyse ne diye başkalarının savaşıyla meşgulsün?

55 Hak seni bu savaştan çekip alır da tek renkli barış dünyasına götürürse ne âlâ.

56 Ancak o dünya bâki ve bayındırdır, çünkü onun terkibi zıtlardan oluşmaz.

57 Bu birbirini yok ediş, zıdda kendi zıddından gelir; zıt olmayınca sonsuzluktan başka bir şey olmaz.

58 Benzeri olmayan [Allah], güneş ve onun zıddı zemheri olmasın diye cennetten zıtlığı giderdi.

59 Renklerin asılları, renksizliktir; savaşların asılları da barışlardır.

60 Bu gamla dolu evin aslı o dünyadır; her ayrılığın, uzak düşüşün aslı kavuşmadır.

61 A hocam, neden biz [birbirimize] aykırıyız? Birlik bu sayıları neden doğuruyor?

62 Çünkü biz parçayız, dört zıtsa asıl. Asıl, parçanın içinde kendi huyunu icat etmede.

63 Can cevheri, ayrılıkların ötesinde olduğundan, onun huyu bu değildir, onun huyu ululuktur.

64 Barışların aslı olan savaşları gör; savaşı Allah uğruna olan Peygamber gibi hani.

65 O, her iki dünyada da galip ve muzafferdir; bu galibin şerhi dile sığmaz.

66 Irmağın Ceyhun'un suyunu [tümüyle] çekip [içmek] mümkün değilse de susuzluk miktarınca içmemeye de imkân yok.

67 Manevî denize susadıysan, Mesnevi adasında bir ark açıver.

68 Her solukta Mesnevi'yi sadece manevî [bir deniz] olarak görebileceğin bir ark aç.

69 Rüzgâr, ırmağın üzerinden çerçöpü araladı mı su, tek renkliliğini ortaya çıkarır.

70 [Oradaki] taze mercan dallarını gör, can suyundan bitmiş meyveleri gör.

71 [Söz] harften, sesten ve soluktan [ayrılıp] tek kalınca, onların hepsini bırakır da denize döner.

72 [O zaman] söz söyleyen de, söz işiten de, sözler de, her üçü birden sonunda can kesilir.

73 Ekmek veren de, ekmek alan da, tertemiz ekmek de şekillerden arınarak toprak olur.

74 Ama anlamları üç makamda, mertebeler halinde hem ayrışmış, hem de sürekli olarak durur.

75 Şekil toprak olur, ama anlam olmaz. Kim oldu derse ona: "*Hayır, olmadı*" de.

76 Bazen şekilden kaçarak, bazen [şekle] bürünerek ruh dünyasında üçü de beklerler.

77 Şekillere "*bürün*" diye emir gelir, bürünürler; sonra yine onun emriyle soyutlanırlar.

78 Öyleyse "*Halk da onundur, emir de*[5]" [âyetini] bil. Halk, şekildir; emir de onun üstüne binmiş can.

79 Binen de binilen de padişahın buyruğundadır; beden kapıdadır, cansa huzurda.

80 Padişah, suyun testiye girmesini isteyince can ordusuna "*binin*" der.

81 Yine canları yücelere çağırdı mı nakiplerden "*inin*" diye nida gelir.

82 Söz, bundan sonra incelecek; ateşi azalt, odununu artırma da,

83 Küçücük kazanlar kaynamasın; [çünkü] idrak kazanları küçük ve dayanıksız.

84 Münezzeh olan Allah, bir elma bahçesi yaratır da onları söz yaprakları ardında gizler.

85 Bu ses, harf ve söz yapraklarının perdesi yüzünden elmadan, kokudan başka bir şey gelmez.

86 Hiç olmazsa bu kokuyu iyice aklına çek de kulağından tutup seni aslına götürsün.

87 [274b] Kokuyu sakla, nezle olmaktan sakın; halkın soğuk gururuna ve bencilliğine karşı bedenini ört.

88 Böylece onun etkisi koku almana engel olmasın, [çünkü] onların havaları, kıştan da soğuktur.

89 Onlar cansız, donmuş ve iri cüsselidirler. Solukları karlı tepelerden gelir.

90 Yeryüzü bu kardan kefene büründü mü üzerine Hüsâmeddin'in güneş kılıcını vur.

91 Haydi, Allah'ın kılıcını doğudan çekip çıkar; o doğuyla bu dergâhı ısıt.

92 O güneş, karlara hançer vurur da dağlardan topraklara doğru seller akar.

93 Çünkü o [güneş] ne doğudadır, ne batıda; gece gündüz müneccimle savaşır durur.

94 Neden, alçaklığın ve körlüğün yüzünden, benden başka yol göstermeyen yıldızları kıble edindin? [der].

95 O emin erin Kur'an'daki "*Ben batanları sevmem*[6]" sözü hoşuna gitmez.

96 Ayın önünde gökkuşağı kemerini belini bağladın da o yüzden "*Ay yarıldı*[7]"dan incinmedesin.

97 "*Güneş dürülünce*[8]"yi inkâr ediyorsun, [çünkü] sana göre güneş en yüce mertebededir.

98 Havanın değişmesini yıldızdan bilirsin de "*Battığı zaman yıldıza andolsun*[9]" [âyeti] hoşuna gitmez.

99 Ay, ekmekten daha etkili değildir; oysa can damarını kopan nice ekmek vardır.

100 Zühre, sudan daha etkili değildir, oysa bedeni yıkıp viran eden nice su vardır.

101 Onun sevgisi senin canının içinde; dostun öğüdüyse ancak kulağının üstündeki deriye kadar ulaşıyor.

102 Ey filan, bizim öğüdümüz sana etki etmez, ama bil ki senin öğüdün de bize etki etmez.

103 Göklerin anahtarları[10] kendisine ait olan dosttan özel bir anahtar gelirse o başka...

104 Bu söz, yıldız gibidir, ay gibidir, ama Hakk'ın fermanı olmadan etki etmez.

105 Bu yönsüz yıldız, sadece vahyi arayan kulaklara etki eder.

106 Yönden, yönsüzlüğe gelin de ölüm kurdu sizi parçalamasın [der].

107 Onun inciler saçan parıltısına nispetle şu dünya güneşi yarasa sıfatına sahiptir.

108 Yedi mavi gök onun kulluğundadır; ay çavuşu, onun için yanıp erimededir.

109 Zühre istek çengini onun için çalmış, Müşteri can nakdiyle huzuruna varmıştır.

110 Zühal, onun elini öpme arzusundadır, ama kendisini bu makama [lâyık] görmez.

111 Merih, onun yüzünden elini ayağını kaç kez incitmiş, Utarit onun yüzünden yüzlerce kalem kırmıştır.

112 Bütün bu yıldızlar müneccimle savaş halindedir. [Ona derler ki]: A canı bırakıp da rengi seçen,

113 Can odur, biz hepimiz, rengiz, sayılarız; onun her düşünce yıldızı, yıldızların canıdır.

114 Orada düşünce nerede? Orası tümüyle tertemiz ışık vardır. Bu düşünce sözü senin için a düşünceli kişi.

115 Her yıldızın yücelerde bir evi vardır [ama] bizim yıldızımız hiçbir eve sığmaz.

116 Yeri yakıcı olan mekâna nasıl girer? Sınırsız ışığın nasıl sınırı olur?

117 Ama düşkün bir âşık anlasın diye bir örnek verilir, tasvir edilir.

118 [O söz] onun dengi değildir, sadece donmuş aklı çözmek için [verilmiş] bir örnektir.

119 Aklın başı keskin ama ayağı gevşektir; çünkü gönül viran olmuş bedense sağlamdır.

120 [Böylelerinin] akılları, dünya işlerinde ıstırap içindedir, ama düşünceleri şehveti terk etme hususunda hiç mi hiçtir.

121 İddia zamanı göğüsleri doğu gibidir, takva zamanıysa sabırları şimşeğe benzer.

122 Hani bir bilgin de hünerleriyle kendini gösterir, ama vefa zamanı âlem gibi vefasızdır.

123 Kendini beğenme çağında dünyaya sığmaz, ama ekmek gibi boğazda, midede kaybolmuştur.

124 Yine de bütün bu nitelikler iyileşir, çünkü iyiyi arayınca [kişide] kötü kalmaz.

125 Benlik, erlik suyu gibi [bedende kaldıkça] kokuşsa da bir canla birleşince aydınlık bulur.

126 Bitkiye yüz tutan her cansızın baht ağacından hayat yeşerir.

127 Canlıya yüz tutan her bitki de Hızır gibi abıhayattan içer.

128 Bunun gibi can da canana yüz tutarsa, varını yoğunu sonsuz bir ömre taşır götürür.

Bir soru soranın "*Bir şehrin burcuna konmuş kuşun başı mı daha üstün, daha değerli ve daha uludur yoksa kuyruğu mu?*" diye soru sorması ve vaaz edenin soru sorana anlayışı ölçüsünce cevap vermesi

129 [275a] Soru soran birisi, bir gün bir vaize: "A minberde söz söyleyenlerin en ulusu" dedi,

130 Benim bir sorum var, ey akıl sahibi, bu mecliste soruma cevap ver.

131 Bir burcun üzerine bir kuş konsa, başıyla kuyruğundan hangisi daha iyidir?

132 [Vaiz]: Eğer yüzü şehre, kuyruğu köye doğruysa, bil ki yüzü kuyruğundan iyidir, dedi.

133 Eğer kuyruğu şehre, yüzü köye doğruysa, o kuyruğun toprağı ol, yüzünden kaç.

134 Kuş, yuvaya kadar kanadıyla uçar; ey insanlar, insanların kanadı da himmettir.

135 İyiliğe ve kötülüğe bulaşan bir âşığın, iyiliğine kötülüğüne bakma sen, himmetine bak.

136 Doğan, beyaz, eşsiz ve benzersiz olsa bile, avı fare olduğu için aşağılıktır.

137 Ama bir baykuş olsa da padişaha meyletse, doğana bile baş olur o, külâhına bakma sen.

138 Bir hamur teknesi boyunda olan insan, gökyüzünden de felekten de öteye geçmiştir.

139 Bu gökyüzü "*Biz onu yücelttik*[11]" [sözünü] hiç duydu mu? Peki, kim duydu? Gamlarla dolu şu insanoğlu.

140 Hiç kimse güzelliği, aklı, sözleri ve istekleri yeryüzüne ve gökyüzüne sundu mu?

141 Yüzünün güzelliğini, görüşündeki isabeti gökyüzüne gösterdin mi hiç?

142 A oğlum, gümüş bedenini hiç hamamdaki resimlere gösterip sundun mu?

143 O huriye benzeyen resimleri bırakır da yarı kör bir kocakarıya cilvelenirsin.

144 Onlarda olmayıp da kocakarıda olan, seni o resimlerden alıp kendine çeken nedir?

145 Sen söylemezsin, ben açıklayıp anlatayım. Akıl, duygu, idrak, tedbir ve candır.

146 Kocakarıda [adamla] kaynaşıp birleşen can var; hamamlardaki resimlerdeyse ruh/can yok.

147 Hamamdaki resim bir kımıldasa derhal kocakarıdan koparıp alır seni.

148 Can nedir? İyilikten kötülükten haberi olan; ihsana sevinen, zarara ağlayan.

149 Mademki canın sırrı ve niteliği haber veriştir, öyleyse kim daha haberdarsa daha canlıdır.

150 Ruhun etkisi, haberdar oluştandır; kimde bu [özellik] daha çoksa o [daha çok] Allahlıktır.

151 Bu tabiatın ötesinde haberler var olduğundan, bu canlar o meydanda cansız kalırlar.

152 İlk can [Hakk'ın] dergâhına mazhar oldu; canın canıysa Allah'a mazhar oldu.

153 O melekler baştan ayağa akıl ve candılar; yeni bir can geldi de [o melekler] o cana beden kesildiler.

154 Saadetlerinden o canın karşısına çıkınca, beden gibi o ruha hizmetçi oldular.

155 İblis, ölü bir uzuv [gibi] olduğu için, o candan baş çekti, canla birleşmedi.

156 Canı olmadığı için, ona [Âdem'e] feda olmadı; kırık bir el [gibi] cana itaat etmedi.

157 O uzvu kırık diye cana bir eksiklik gelmedi, çünkü bu canın elindedir, onu yine var edebilir.

158 Bir başka sır daha var, ama başka kulak nerede? O şekere lâyık papağan hani?

159 Seçkin papağanlar için değerli bir şeker vardır, ama sıradan papağanların gözü o yiyeceğe karşı kapalıdır.

160 Sureta derviş olan, o zekâtı nereden tadacak? Anlamdır o, feûlün fâilât değil.

161 İsa'nın eşeğinden şeker esirgenmez ama eşek, yaradılışı bakımından samanı beğenir.

162 Şeker, eşeği sevindirseydi önüne kantarla şeker dökülürdü.

163 "*Ağızlarını mühürleriz*[12]"in anlamını böylece bil, [çünkü] yolcu için önemli olan budur.

164 [Bunu böylece bil] ola ki peygamberlerin sonuncusunun yolu hatırına, ağızdan o ağır mühür kalkar.

165 Peygamberlerin bıraktıkları mühürler, Ahmed'in diniyle kaldırılıp [açıldı].

166 Açılmamış kilitler kalmıştı, [onlar da] "*Muhakkak ki biz açtık*[13]" eliyle açıldı.

167 O, bu dünyada da öte dünyada da şefaatçidir; bu dünyada dine doğru, o dünyada cennetlere doğru [götürür].

168 Bu dünyada "Sen onlara yol göster" der; o dünyada "Sen onlara ay [gibi yüzünü] göster" der.

169 Onun işi gücü gizlide ve açıkta: "*Kavmime doğru yolu göster, onlar bilmiyorlar*" demektir.

170 Her iki kapı da onun soluğuyla açılmıştır; iki âlemde de duası kabul olunur.

171 Cömertlikte onun gibisi olmadığı ve olamayacağı için son [peygamber] olmuştur.

172 Usta, sanatında ileri gidince, bu sanat, seninle sona erdi demez misin?

173 [275b] [Ey peygamber] mühürleri kaldırmada sonsun sen; can bağışlayanlar dünyasında bir Hatem'sin sen.

174 Elhasıl Muhammed'in işaretleri, tümüyle açış içre açış içre açıştır.

175 Onun canına, gelişine ve evlâtlarının zamanına yüz binlerce aferin olsun.

176 Onun talihli haleflerinin çocukları, onun can ve gönül unsurundan doğmuşlardır.

177 İster Bağdat'tan olsunlar, ister Herat'tan veya Rey'den, su ve toprak mizacına [karışmaksızın] onun soyundandırlar.

178 Gül dalı, nerede açarsa açsın yine güldür. Şarap küpü, nerede kaynarsa kaynasın yine şaraptır.

179 Güneş, başını batıdan gösterse de yine güneşin kendisidir, başka bir şey değil.

180 Ey Rabbim, örtücülüğünle, ayıp arayanları hemen şimdi kör et.

181 Hak: Ben, kötü huylu yarasanın gözünü, eşsiz güneşten yana kapattım, dedi.

182 [Görüşü] eksik ve kusurlu o yarasanın bakışlarından, o güneşin yıldızları da gizlidir.

İman zevkine engel olan, doğruluk zaafını gösteren, yüz binlerce ahmağın yolunu kesen çürümüş, kokuşmuş namusları kınayış. Nitekim koyunlar da o muhannesin yolunu kesmişlerdi de geçmeye cesaret edemiyordu. Muhannes çobana *"Bu senin koyunların, beni ısırırlar mı acaba?"* diye sordu. Çoban: *"Eğer erkeksen, sende erkeklik damarı varsa hepsi sana feda olsun. Yok, eğer muhannessen her biri sana bir ejderha kesilir"* dedi. Bir başka muhannes daha vardır ki daha koyunları görür görmez yoldan döner, sorarsam koyunlar başıma üşüşür de beni ısırırlar diye bir şey de soramaz.

183 Ey Hak ışığı Hüsâmeddin, ey ruhun cilâsı, ey hidayet padişahı, gel.

184 Mesnevi'yi geniş bir otlağa çevir de onun temsilî kalıplarına can ver.

185 Böylece harfleri tümüyle akıl ve can kesilsin, can cennetine doğru uçsun gitsin.

186 Onlar senin çabanla ruhlar [âleminden] geldiler de harf tuzağına tutulup hapse düştüler.

187 Ömrün dünyada Hızır gibi olsun, cana can katsın, elden tutsun, sürekli olsun.

188 İlyas ile Hızır gibi dünya [durdukça] dur da yeryüzü lütfunla göğe dönsün.

189 Kem gözlülerin heybetinden [korkum] olmasaydı, lütfunun yüzde birini söylerdim.

190 Ama soluğu zehirli kem gözlerden öyle can yakıcı darbeler yedim ki ben...

191 Başkalarının halini kinaye yoluyla anlatmak dışında senin halini şerh edip anlatmıyorum.

192 Zaten bu bahane de gönlün hilelerinden, gönlün ayakları bu yüzden çamur içinde.

193 Yüzlerce gönül ve can, yaratıcıya âşık olmuştur ama kötü bir göz veya kötü bir kulak engel olmuştur onlara.

194 [Bunlardan] biri de Peygamber'in amcası Ebu Tâlib idi. Arapların kınaması ona korkunç görünüyordu.

195 Araplar bana, "*Kendi çocuğu yüzünden güvenilir dinden döndü*" derlerse [ne derim, diyordu].

196 [Peygamber] ona: *Amca, şahadet getir de senin için Allah'tan şefaat dileyeyim*, dedi.

197 [Ebu Talib]: *Ama duyulur da açığa çıkar*, dedi, *iki kişinin ağzından çıkan her sır yayılır.*

198 *Ben bu Arapların diline düşerim. Bu nedenle onların yanında hor olurum.*

199 Ama onun hakkında ezelî lütuf olsaydı, Hakk'ın çekişine rağmen onda bu kötü kalplilik olur muydu hiç?

200 Ey yardım dileyene yardım eden [Allahım] medet. Medet şu pis tercihlerin iki dalından.

201 Ben gönlün hilesi ve düzeni yüzünden öyle şaşkın hale geldim ki feryat etmekten bile âciz kaldım.

202 Ben kim oluyorum ki? Felek bile onca ihtişamıyla bu tercih yüzünden pusudan feryat etti:

203 *A kerem sahibi, sabırlı Allahım, beni tercihin bu iki dalından kurtar.*

204 *Ey kerem sahibi, doğru yolun tek taraflı çekişi, tereddüdün iki yolundan daha iyidir.*

205 *Gerçi bu iki yoldan da maksat sensin, ama bu ikilik tıpkı can çekişmek gibi.*

206 *Bu iki yoldan da [maksat] sana yönelmekten başka bir şey değildir, ama savaş asla eğlence meclisine benzemez*, dedi.

207 Bunun açıklamasını Allah'tan, Kuran'daki "*Onu yüklenmekten çekindiler*[14]" âyetinden duy.

208 "*Benim için bu mu daha iyi, yoksa şu mu?*" diye tereddüt ediş gönülde bir savaş gibidir.

209 [276a] İyilik korkusu ve umudu, bu tereddüt içinde var gücüyle birbirine saldırır.

İradeden ve irade sebeplerinin fitnesinden Allah'a yalvarıp sığınış. Gökler ve yerler bile iradeden ve irade sebeplerinden ürküp korktular. İnsan tabiatı, iradeye ve irade sebeplerini armaya düşkündür. Nitekim hastalanınca iradesini az görür, iradesinin artması için iradenin var olmasını sağlayan sağlığa kavuşmayı diler. İradesinin artması için makam sahibi olmayı diler. Geçmiş ümmetlere Allah'ın kahrının iniş sebebi, iradenin ve irade sebeplerinin aşırılığıydı. Hiç kimse yoksul Firavun görmemiştir.

210 Bu med ve cezir bana ilk olarak senden geldi, yoksa bu deniz durgundu ey yüce [Rabbim].

211 Bana bu tereddüdü oradan sen verdin, kereminle beni yine tereddütsüz hale getir.

212 Beni belâlara uğratıyorsun, âh ey feryada yetişen, ey belâsı erkekleri kadına çeviren.

213 Daha ne zamana kadar bu belaya uğratış, Yarabbi, etme; bana bir yol ver, on yol verme.

214 Semer şekline benzeyen ihtiyarım/iradem yüzünden sırtı yaralı zayıf bir deveyim.

215 Bu mahfe bazen bu yana doğru ağırlaşmada, öteki mahfe de bazen öbür yana doğru çekmede beni.

216 Şu düzgün durmayan yükü üstümden at da iyilerin bahçelerini göreyim.

217 Ashâb-ı Kehf gibi, uyanıkken değil "*Onlar uykudadırlar*[15]" halindeyken cömertlik bahçesinde yayılayım.

218 Sağ yanım veya sol yanım üzere uyumuş olayım; sadece top gibi iradesizce döneyim.

219 Ey dinin Rabbi, sağa doğru veya sola doğru yine senin çevirip döndürmenle döneyim.

220 Havadaki zerreler gibi, yüz binlerce yıldır iradesiz bir halde uçmaktaydım.

221 O zamanı ve hali unutmuş olsam da uykudaki göçüş [bana o zamandan] bir armağandır.

222 [Uyku sırasında] bu dört çatallı çarmıhtan[16] kurtulur, şu daracık yerden can yaylasına sıçrarım.

223 Uyku dadısından, o geçmiş günlerimde [tattığım] sütü tadarım ey Samed olan [Allahım].

224 Bütün âlem, kendi iradesinden, kendi varlığından, kendi sarhoş başına kaçmakta.

225 Bir an için bile olsa aklı başında olmaktan kurtulmak için şarap ve çalgı utancını üzerlerine almaktalar.

226 Herkes, bu varlığın tuzak olduğunu; iradeyle fikir ve zikir içinde olmanın cehennem olduğunu bilmiştir.

227 A doğru yola ermiş olan, [işte bu yüzden herkes] sarhoşlukla veya bir işe sarılarak kendi benliğinden benliksizliğe kaçmaktadır.

228 Nefsi [yeniden] o yokluktan çekip çıkarırsın, çünkü o kendinden geçişte emre uymamıştır.

[229] Ne cinler ne de insanlar zaman sınırlarının hapsinden çıkabilirler.

[230] Yüce göklerin boşluklarından ancak doğru yolun gücüyle çıkılabilir.

[231] Doğru yolsa, ancak takvalı [kişinin] ruhunu, göktaşı bekçilerinden koruyan güçle bulunabilir.

[232] Hiç kimse için, yok olmadıkça, [Allah'ın] ululuk dergâhına [varmaya] yol yoktur.

[233] Nedir göklere yükselmek? Şu yokluk. Âşıkların yolu da dini de yokluktur.

[234] Pöstekiyle çarık, aşk yolunda niyaz etmek için Ayaz'ın mihrabı olmuştu.

[235] Padişah onu zaten severdi, içi de dışı da temiz ve güzeldi.

[236] Ama kibirsiz riyasız, kinsiz bir hale gelmişti; yüzü, sultanın güzelliğine ayna olmuştu.

[237] Kendi varlığından uzaklaştığı için, işinin sonu da övgüye değer oldu.

[238] Ayaz, kibir korkusundan sakındığı için kararlılığı çok güçlü bir hale gelmişti.

[239] Temizlenip olgunlaşmıştı o; gururun ve kibrin boynunu vurmuştu.

[240] O hileleri ya bir şey öğretmek için yapıyordu ya da korkudan uzak bir hikmet hatırına.

[241] Belki de varlık, yokluk rüzgârının [esmesine] engel olduğu için çarığını seyretmekten hoşlanıyordu.

[242] [276b] Böylece yokluk üstüne kurulu olan mezarı açmak, o zevk ve hayat rüzgârını bulmak [istiyordu].

[243] Bu konağın malı, mülkü, atlası, çevik yürüyüşlü canın zincirdir.

[244] [Buna tutulan] altın zinciri görüp aldanır, canı bir kuyunun deliğinde kalır, ovaya çıkamaz.

[245] Görünüşte cennettir ama anlamca cehennemdir. Zehirli bir yılandır ama görünüşü gül nakışlıdır.

[246] Sakar cehennemi mümine zarar vermez, ama yine de oradan geçip gitmek daha iyidir.

[247] Cehennem, azabını ondan uzak tutsa da her halükârda cennet onun için daha iyidir.

[248] A eksik kişiler, bu gül yanaklıdan sakının; çünkü onunla konuşurken cehennem kesilir.

Hintli bir köle, efendisinin kızına gizliden gizliye âşık olmuştu. Kızı, bir asilzadenin oğluna verdiler. Köle bunu haber alınca hastalandı, eridi. Hiçbir tabip onun derdini anlayamadı. Onun da [derdini] söylemeye cesareti yoktu.

[249] Bir efendinin Hintli bir kölesi vardı. Onu yetiştirmiş, âdeta hayat vermişti.

[250] Ona tastamam ilim ve edep öğretmiş, gönlünde hüner mumunu yakmıştı.

[251] O kerem sahibi, onu çocukluğundan beri lütuf kucağında naz içinde yetiştirmişti.

[252] Bu efendinin bir de gümüş bedenli, güzel mi güzel, iyi huylu, hoş bir kızı vardı.

[253] Kız, buluğ çağına erdiğinde talipleri onun için ağır mehirler saçıp dökmeye başladılar.

[254] Kızı istemek için ileri gelen kişilerden her an bir görücü geliyordu.

[255] Efendi: *Malın mülkün kararı olmaz, gündüz gelir, gece her yana dağılıverir,* dedi.

[256] Yüz güzelliğinin de değeri yoktur; çünkü bir diken yarasıyla yanağı soluverir.

[257] Büyük bir kimsenin oğlu olmak da kolaydır; çünkü mala ve makama aldanıverir.

[258] Nice büyük adamın çocuğu, fitne fesadı yüzünden çirkin davranışıyla babası için bir utanç kesilir.

[259] Kişi çok marifetli, çok değerli olsa bile, ona da tapma, İblis'ten ibret al.

[260] Onda ilim vardı, ama din aşkı olmadığı için Âdem'de toprak suretinden başka bir şey görmedi.

[261] Ey emin kişi, ilmin inceliklerini [ne kadar] bilsen de onunla gaybı gören iki gözün açılıvermez.

[262] O, sarıktan ve sakaldan başka bir şey görmez; [kişilerin] büyüklüğünü ve küçüklüğünü [onları kendisine] tanıtana sorar.

[263] Ey ârif, senin tanıtıcıya ihtiyacın yok, sen kendin görürsün, çünkü parıl parıl parlayan bir ışıksın.

[264] İş, takvada, dinde ve düzgünlüktedir; çünkü iki dünyada da kurtuluş bununla olur.

[265] [Efendi kendisine] her kavmin ve soyun övüncü olan düzgün bir damat seçti.

[266] Bunun üzerine kadınlar: *Onun malı mülkü yok, bir yüceliği, güzelliği, özgürlüğü yok*, dediler.

[267] [Efendi]: *Onlar zühde ve dine uyarlar; o, yeryüzünde altınsız bir definedir*, dedi.

[268] Kızın evlenme işi ciddi olarak etrafa yayıldı; mehiri, nişan hediyeleri ve kumaşlar [gönderildi].

[269] Derken evdeki küçük köle birden hastalandı, zayıfladı, inlemeye başladı.

[270] Humma hastası gibi eriyordu; hastalığının nedenini tek bir tabip bile anlayamadı.

[271] Akıl, hastalığının gönülden olduğunu söylüyordu; beden ilâcı gönül derdine kâr etmez ki.

[272] O köleceğiz, halinden, gönlündeki yaranın nereden geldiğinden hiç söz etmiyordu.

[273] Kocası bir gün karısına dedi ki: *Sen, bir tenhada halini bir soruver.*

[274] *Sen onun anası yerindesin, derdini sana açar.*

[275] Kadın, bu sözü kulağında tuttu, ertesi gün kölenin yanına gitti.

[276] Yüzlerce sevgiyle, nazla, okşayışla başını sıvazlamaya koyuldu.

[277] Şefkatli anaların yaptığı gibi onu yumuşattı, o da anlatmaya başladı.

[278] [Dedi ki]: *Kızını aksi bir yabancıya vereceğini senden hiç ummazdım.*

[279] *O efendimizin kızı olsun, bizim de [onun derdiyle] ciğerimiz yaralı olsun, sonra da o başka bir yere gitsin... Yazık değil mi?*

[280] Kadın öfkeye kapılıp, onu dövmek, damdan aşağıya atmak istedi.

[281] [277a] [İçinden]: *Bu anası kahpe Hintli kim oluyor da bir efendinin kızına tamah ediyor?* [diyordu].

[282] Ama sabretmek daha doğru diye kendini tuttu. Kocasına, şu tuhaf işi bir dinle, dedi.

[283] *Bu böyle hain, böyle aşağılık bir köleymiş, biz de onu güvenilir bir adam sanmıştık.*

Efendinin, karısına: "Sabret, köleye eziyet etme. Ben eziyet etmeden onu bu sevdadan vazgeçiririm. Böylece ne şiş yanar ne de kebap pişmeden kalır" demesi

[284] Efendi: *Sabret, ona, kızı ondan alıp sana vereceğiz de*, dedi.

[285] *Bak gör bu [sevdayı] nasıl gönlünden çıkarıp onu def edeceğim.*

[286] *Sen onun gönlünü hoş tut, ona de ki iyice bil ki gerçekten kızımız senin eşindir.*

[287] *A güzel müşteri, biz bilemedik; işte şimdi anladık ki sen ona daha uygunsun.*

[288] *Ateşimiz, yine kendi ocağımızda kalacak, Leylâ bizim, sen de Mecnun'umuzsun.*

[289] İşte böylece güzel hayaller ve düşünceler doğar onda, tatlı düşünceler adamı semirtir.

[290] Hayvan da semirir ama otla; insanın semirmesiyse izzetle, şerefle olur.

[291] İnsan, kulak yoluyla gelişip semirir, hayvansa boğazla, yeme içme yoluyla semirir.

[292] Kadın: *Böyle büyük bir utançla, bu konuda ağzım nasıl laf yapacak?* dedi.

[293] *Onun hatırına ağzımda nasıl böyle saçma sapan sözler geveleyeceğim. O İblis huylu hain gebersin gitsin.*

[294] Efendi, *hayır,* dedi, *korkma; onu kandır da bu güzel lütufla hastalık geçsin gitsin ondan.*

[295] *A dilberim, onu def etme işini benim hesabıma yaz sen, bırak da o zayıf, bir sıhhate kavuşsun hele.*

[296] Kadın, o hastaya bunları söyleyince gururundan yere göğe sığmadı.

[297] Şişmanlayıp semirdi, [yanakları] kızardı, kırmızı bir gül gibi açtı, binlerce şükürler etti.

[298] Ara sıra, *a hanımcığım,* diyordu, *sakın bu bir hile ve düzen olmasın.*

[299] Efendi, Ferec'i evlendiriyorum diye bir toy kurup [insanları] davet etti.

[300] Kalabalık "*Ey Ferec, evliliğin mübarek olsun*" diye onu kandırıp aldatıyordu.

[301] Bu söz, Ferec için iyiden iyiye kesinleşince, hastalığı kökten, tamamen geçti.

[302] Ondan sonra [Efendi] gerdek gecesi bir hile edip bir oğlanı kadınlar gibi kınaladı.

[303] Bileklerini gelinler gibi süsledi de köleye tavuk gösterip horoz verdi.

[304] O adam irisine güzel bir gelin başlığı ve elbisesi giydirdi.

[305] Yalnız kaldıklarından [o genç] mumu hemen söndürdü; Hintli köle böyle bir adam irisiyle kalakaldı.

[306] Zavallı Hintli feryat figan ediyordu ama def çalanlar yüzünden dışarıda [sesini] kimse duymuyordu.

[307] Çalınan defler, çırpılan eller, kadın ve erkek naraları, o nara atanın narasını bastırıyordu.

[308] [O genç] zavallı Hintliyi sabaha kadar köpeğin önündeki un torbası gibi sıkıştırdı.

[309] Sabahleyin bir tasla büyük bir bohça getirdiler. Ferec damatların âdeti üzere hamama gitti.

[310] Canından bezmiş, ardı, hamamcı peştamalı gibi yırtılmış bir halde hamama vardı.

[311] Hayıflanarak hamamdan gerdek odasına döndü, o kız da gelin gibi geçip karşısına oturdu.

[312] Anası da gündüz vakti kızı sınamaya kalkışmasın diye bekçi gibi oracıkta bekliyordu.

[313] Köle bir süre hiddetli hiddetli kıza baktı; sonra her iki eliyle birden defol diye işaret etti.

[314] *Hiç kimse senin gibi sevimsiz, kötü işli bir gelinle sakın evlenmesin,* dedi.

[315] *Gündüz yüzün taze kızlar gibi, ama çirkin aletin geceleyin eşek aletinden de beter.*

[316] İşte bunun gibi, şu dünyanın bütün nimetleri de denemeden önce uzaktan pek hoştur.

317 Uzaktan göze su görünür de yakına gidince seraba döner.

318 Kokmuş bir acuzedir; ama bir o kadar da yaltakçı olduğundan kendisini yeni gelin gibi gösterir.

319 Sakın onun yanağındaki allığa inanma, onun zehre bulanmış şerbetini tatma.

320 Sabret de Ferec gibi yüzlerce eziyete düşme; çünkü sabır genişliğin anahtarıdır.

321 Yemi meydanda ama tuzağı gizlidir; nimet verişi önceleri pek hoş görünür sana.

[277b] Bu aldanış, sadece o Hintli köleye mahsus değildir. Allah'ın koruduğu hariç olmak üzere her insan böyle bir aldanışa yakalanır. Bunun beyanı

322 Dikkat et, ona kavuşunca pişmanlık içinde yana yakıla nice zaman inler durursun.

323 Adı, beylik, vezirlik, padişahlıktır ama gizlide ölümdür, derttir, can verişt ir o.

324 Kul ol, yeryüzünde at gibi [özgürce] yürü; omuzlarda taşınan cenaze gibi olma.

325 Nankör kişi, ölüyü mezara taşıdıkları gibi herkesin kendisine hamal olmasını ister.

326 Rüyanda kimi tabut üzerinde görürsen, o, yüksek dereceli bir makama ulaşır.

327 Çünkü o tabut, halkın üzerine yüktür; bu büyükler halka böyle yük yüklerler.

328 Yükünü kimseye yükleme, kendine yükle; baş olmayı isteme, yoksulluk daha iyidir.

329 Halkın boyun bineğine binme de iki ayağına birden nikris hastalığı gelmesin.

330 İşin sonunda, bir şehre benziyorsun ama virane bir köysün diyerek uzaklaştıracağın bir bineği,

331 Şimdiden, şehir sana görünmüşken uzaklaştır da yükünü harabe yerde açman gerekmesin.

332 Şimdi yüzlerce bahçen varken onu uzaklaştır da âciz olma, harabe yere bağlanıp kalma.

333 Peygamber "*Allah'tan cennet istiyorsan kimseden bir şey isteme*" dedi.

334 *Eğer istemezsen Mevâ cenneti ve Hakk'ın didarı için ben sana kefilim.*

335 İşte bu kefaletle, ayarı tastamam olan bir sahabe bir gün ata binmişti.

336 Bir an kırbacı elinden yere düştü; kendisi yere inip onu kimseden istemedi.

337 Varlığından hiçbir kötülük gelmeyen [Allah], insanın istediği şeyi bilir ve daha o istemeden kendisi verir.

338 [Bir şeyi] Hakk'ın emriyle istersen uygundur o; böylesi isteyiş peygamberlerin yoludur.

339 Dost işaret edince ortada kötü kalmaz; onun için olunca küfür bile iman kesilir.

340 Onun emrini uygulayan her kötülük, âlemdeki bütün iyilikleri aşıp geçer.

341 Sedefin kabuğu zarar görmüş olsa da atıverme, içinde yüz binlerce inci vardır.

342 Bu sözün sonu yok, padişaha doğru geri dön de doğanla aynı mizaçtan ol.

343 Halis altın gibi madene geri dön de ellerin bezginlikten kurtulsun.

344 Bir şekle yol verip gönle soktular mı sonunda pişmanlık yüzünden bezginlik duyarlar ondan.

345 Pervane gibi tövbe ederler ama unutkanlık onları yine o işe doğru çeker.

346 Pervane gibi, o ateşi uzaktan bir ışık olarak görür, yükünü o yana taşır.

347 Oraya gelince kanadı yanar, kaçar; sonra yine çocuklar gibi düşer [yaraya] tuz basar.

348 Bir kez daha zanna ve umuda kapılır da kendisini o mumun ateşine atıverir hemen.

349 Bir daha yine yanar, geri sıçrar; içindeki hırs onu yine unutkan ve sarhoş hale getirir.

350 Yanmaktan kaçıp kurtulduğu sırada Hintli köle gibi mumdan şikâyet eder.

351 *A yüzü geceyi aydınlatan ay gibi parlak, a sohbeti yalancı, a kendisine aldananı yakan mum*, der.

352 Sonra yine o tövbe ve sızlanış hatırından çıkar, çünkü Rahman, yalancıların hilesini zayıf ve gevşek hale getirir.

"Ne zaman bir savaş ateşi yakacak olsalar ....[17]" âyetinin herkes hakkında oluşu

353 Onlar, ne zaman savaş ateşi yakacak olsalar, Allah tamamen sönüp geçinceye kadar ateşlerini söndürür.

354 [İnsan], ey gönül, orada durma diye azmetmiş, ama azim sahibi olmadığı için unutuvermiştir.

355 Doğruluk tohumunu ekmemiş olduğu için hak onu unutkanlığa uğratmıştır.

356 Gönül çakmağını çakmak istese de Hakk'ın eli onun kıvılcımını söndürüverir.

Bunu anlatan bir başka hikâye

357 Güvenilir bir kişi geceleyin bir ayak patırtısı işitti. Ateş yakmak için çakmağı eline aldı.

358 [278a] Hırsız da o anda gelip karşısına oturdu. Ateş tutuştukça kavı söndürmeye başladı.

359 Ateşin alevi sönsün diye parmağının ucunu kavın üstüne basıyordu.

360 Adam, ateşin kendi kendine söndüğünü sanıyor, onu hırsızın söndürdüğünü görmüyordu.

361 *Adam, bu kav ıslak galiba, ıslaklığından alevi çarçabuk sönüyor*, dedi.

362 O kadar karanlıktı ki önünde durup ateşi söndüreni görmüyordu.

363 İşte bunun gibi kâfir de gözündeki körlük yüzünden gönlündeki ateşi söndüreni görmez.

364 Her döneni bir döndüren vardır, bilip anlayanın gönlü bunu nasıl bilmez?

365 Gece ve gündüz, kendi kendine, bir sahibi olmadan nasıl gelir nasıl gider diye niye sormuyorsun?

366 Ey, bina ustasıyla mı daha makul olur yoksa ustasız mı, söyle bakalım a marifetsiz kişi.

367 Yazı, kâtiple mi daha makul olur yoksa kâtipsiz mi, bir düşün a oğul.

368 Kulak cim'i, göz ayn'ı, ağız mim'i[18] kâtipsiz nasıl olabilir a kınanası kişi.

369 Parlak mum, bir tutuşturan olmadan mı [tutuşur], yoksa işi bilen bir tutuşturucuyla mı?

370 Güzel sanat kör bir çolağın eline mi daha çok yakışır, gözü gören, eli tutan birine mi?

371 Mademki seni kahredeceğini, başına mihnet topuzunu vuracağını bilip anladın,

372 Öyleyse onu def et, Nemrut gibi savaşarak ona doğru havaya ok at.

373 Moğol askerleri gibi, can çekişenin [ölümünü] engellemek için göğe ok at.

374 Gücün yeterse kaç ondan, var git, nasıl gideceksin? Çünkü onun elinde rehinsin sen.

375 Yokluktayken de onun elinden kurtulamadın, a çaresiz, onun elinden şimdi nasıl kurtulacaksın?

376 Arzu peşinde olmak kaçmaktır; onun adaleti önünde takvanın kanını dökmektir.

377 Bu dünya tuzaktır, yemi de arzudur; tuzaklardan kaç, çabuk yüz çevir.

378 Böyle gidince yüzlerce genişlik bulursun; tersine gidecek olursan fesada uğrarsın.

379 Peygamber bu yüzden: "*Müftünüz, gönlünüzde olandan başka sözler söylese de kalplerinizden fetva isteyin*" buyurdu.

380 Arzuyu bırak da [Allah] merhamete gelsin, ona karşı böyle yapmak gerektiğini sınadın ya işte.

381 Madem kaçamıyorsun, öyleyse ona hizmet et de hapsinden çıkıp gül bahçesine git.

382 A sapkın, her an kendini gözetirsen adaleti de ihsanı da görürsün.

383 Sen kendi gözüne perde çekip yumdun diye, güneş, işini gücünü bırakacak değil ya.

Padişahın, beylere ve Ayaz'ın tuttuğu yol hakkında taassup gösterenlere, onun [kendi katındaki] üstünlüğünün, mertebesinin, yakınlığının ve gelirinin neden daha fazla olduğunun sebeplerini, delil gösteremeyecekleri ve itirazda bulunamayacakları bir şekilde göstermesi

384 Beyler, kıskançlık yüzünden köpürdüler de sonunda kendi padişahlarını bile kınamaya durdular.

385 *Bu senin Ayaz'ında otuz [adamın] aklı yok, nasıl olur da otuz beyin gelirini yer?* dediler.

386 Padişah, avlanmak için o otuz beyle birlikte ovaya ve dağlara doğru çıktı.

387 Padişah uzaktan bir kervan gördü, beylerden birisine "*Ey itham eden*" dedi,

388 *Git de yerine görerek o kervana sor bakalım hangi şehirden geliyor?*

389 Bey gitti sordu, geri gelip "*Rey'den [geliyor]*" dedi. [Padişah] "*Nereye kadar gidecekmiş?*" deyince bey kalakaldı.

390 Bir başkasına: *A yüce kişi, git kervana nereye kadar gittiklerini sor*, dedi.

391 [O bey de] gidip geldi, "*Yemen'e kadar [gidecekmiş]*" dedi. [Padişah] "*Yükü neymiş a güvenilir kişi?*" dedi.

392 O da şaşırıp kaldı. [Padişah] bir başka beye: *Git, o topluluğun yükünü sor*, dedi.

393 Geri dönünce, "*Her cinsten [yük] var, ama yükün çoğu Rey kâseleri*", dedi.

394 [Padişah] "*Rey şehrinden ne zaman çıkmışlar?* dedi. O ayağı gevşek bey de şaşakaldı.

395 Böylece, otuz bey, hatta daha da fazlası, zayıf görüşlü, işte güçte eksik ve kusurlu çıktı.

396 [Padişah] beylere: "*Ben Ayaz'ımı bir gün ayrıca sınadım*" dedi.

397 *Kervana nereden geldiğini sor dedim, o gitti bunların hepsini tamı tamına sordu.*

398 [278b] *Benim ısmarlamam, emrim olmadan, hallerini şeksiz şüphesiz anladı.*

399 *Bu otuz beyin, otuz defada keşfettiği her şeyi, o bir defada tamamlayıverdi.*

Beylerin, bu delile karşı, cebrice şüphelerle savunmaya geçmeleri ve padişahın onlara cevap vermesi

400 Bunun üzerine beyler, *Bu Allah'ın inayetlerinden bir hünerdir, çalışmakla olacak iş değil,* dediler.

401 Güzel yüz aya Hakk'ın takdiridir; hoş koku güle talihin vergisidir.

402 Sultan: *Tam aksine*, dedi, *kusurdan doğan zararla çalışmadan doğan kâr kişinin kendisindendir.*

403 Yoksa Âdem: "*Rabbimiz, biz nefsimize zulmettik*[19]" der miydi?

404 *Bu günah bahtımdandı, kader böyleymiş, tedbirimizin ne faydası var?* derdi.

405 Tıpkı "*Beni azdırdın*[20], *kadehi sen kırdın, bizi dövüyorsun*" diyen İblis gibi.

406 Oysa kader haktır, kulun çalışması da hak. Kendine gel de yaşlı Şeytan gibi tek gözlü olma.

407 İki iş arasında tereddütte kalıyoruz, irademiz olmasa bu tereddüt olur mu hiç?

408 İki eli ve ayağı bağlı olan, nasıl olur da şöyle yapsam böyle yapsam der?

409 Hiç, "*Denize mi gireyim, yoksa yukarı mı uçayım*" diye bir tereddüt başımda olur mu?

410 [Oysa] "*Musul'a mı gitsem yoksa büyü [öğrenmek] için Babil'e mi?*" diye tereddüt etmek mümkündür.

411 Demek ki tereddüt etmek için bir güç gereklidir; aksi takdirde [yanlış tereddüde düşen] kendisini maskara eder.

412 A delikanlı, kadere fazla bahane yükleme; kendi suçunu nasıl başkalarına yüklersin?

413 Zeyd kana girsin de kısasını Amr çeksin. Amr şarap içsin de şarap haddi Ahmed'e uygulansın... [Olacak iş değil].

414 Kendi çevrende dolaş da kendi suçunu gör; hareketi kendinden bil, gölgeden bilme.

415 Bir beyin cezası bile yanlış olmuyor, o basiretli bey düşmanı biliyor.

416 Sen bal yiyince başkası ısınıp ateşlenmez; gündüz kazandığın ücret akşam başkasına gitmez.

417 Neye çalıştın da sonucu sana geri dönmedi? Ne ektin de ürünü eline geçmedi.

418 Canından ve bedeninden doğan çalışman, çocuğun gibi eteğinden tutar.

419 O işi gaypta bir şekle bürürler, hırsızlık işi için de darağacı kurmuyorlar mı?

420 Darağacı hırsızlığa nereden benzeyecek. Ama bu gaybı bilen Allah'ın şekil verişidir.

421 Hak, şahnenin gönlüne, adalet için şöyle bir şekil ver diye ilham eder.

422 Böylece sen de bilir ve adaletli olursun. Yoksa kadı, uygunsuz bir hükmü ve cezayı nasıl verir?

423 Hâkim bile seçimini böyle yaparsa, hâkimlerin en üstünü olan [Allah] nasıl hükmeder? [Orasını var sen düşün].

424 Arpa ekersen arpadan başka bir şey bitmez. Borçlanan sensin, [borcu veren] başka kimden rehin ister?

425 Kendi suçunu bir başkasına yükleme; aklını da kulağını da bu işin karşılığına ver.

426 Suçu kendine yükle, çünkü tohumu sen ektin; Hakk'ın adaletiyle ve vereceği karşılıkla barış.

427 Sıkıntının nedeni kötü amelindendir; kötülüğü kendi işinden bil, talihinden değil.

428 Talihe böyle bakmak gözü şaşı eder; köpeği samanlığa sokar, tembel eder.

429 A yiğidim, kendi nefsini suçla da adaletin verdiği karşılığı suçlama.

430 Adam gibi tövbe et, yola baş koy. Çünkü "*Zerre kadar bir iş yapan karşılığını görür*[21]"

431 Nefsin afsununa çok aldanma, çünkü Hak güneşi bir zerreyi bile örtmez.

432 A yararlı kişi, bu maddî zerreler bile şu maddî güneşin önünde göründükten sonra,

433 Hatırdan geçen düşünce zerreleri, gerçekler güneşinin karşısında görünecektir.

Kuşlar kendisini bitki sansınlar diye otlara bürünen, gül ve lâle demetlerini külah gibi başına koyan bir avcının hikâyesi. Zeki bir kuş, bu insanoğludur, ben bu şekilde bir bitki görmedim diye işin biraz farkına varmış olsa da tam olarak anlamamış ve onun hilesine kanmıştı. Çünkü ilk algısında bir kesinlik yoktu. Bu hile konusundaki ikinci algı [kendisine daha] kesin geldi. Bunun sebebi hırstır, tamahtır. [279a] Hele bu bir de ihtiyaç ve yoksulluk çağında olursa. Peygamber: "Az kalsın yoksulluk, kâfirlik oluyordu" buyurmuştur.

434 Bir kuş çayırlığa gitti. Orada av için [kurulmuş] bir tuzak vardı.

435 Yere birkaç yem konmuş, avcı da orada pusuya yatmıştı.

436 Zavallı av yolunu yitirsin diye [avcı] kendisini yapraklara ve bitkilere sarmıştı.

437 Bir kuşcağız, farkına varmaksızın ona doğru geldi, etrafında dolanıp adamın yanına seğirtti.

438 Ona: *Sen kimsin*, dedi, *böyle yeşiller içinde, bu vahşi hayvanlar arasında ovada duruyorsun?*

439 Adam: *Ben [dünyadan] kesilmiş bir zahidim*, dedi, *burada otlarla yetiniyorum.*

440 Eceli önümde gördüğüm için zühdü ve takvayı kendime din ve yol olarak seçtim.

441 Komşumun ölümü bana öğüt verdi de kazancımı, dükkânımı birbirine kattı.

442 Mademki sonunda yapayalnız kalacağım, kadına erkeğe alışmamak lâzım.

443 Sonunda mezara yüz tutacak değil miyim, Ahad olan [Allah'a] alışmam daha iyi.

444 A güzelim, nasılsa çenemizi bağlayacaklar, az çene çalayım daha iyi.

445 A altın sırmalı [elbiseler giymeye], kemerler [kuşanmaya] alışmış olan, sonunda sana da dikişsiz bir elbise var.

446 Yüzümüzü toprağa tutalım, ondan bittik çünkü; neden vefasızlara gönül bağlayalım?

447 Atalarımız ve akrabalarımız, öteden beri dört tabiattır; [hal böyleyken] eğreti bir akrabalığa umut bağladık.

448 İnsan bedeni, yıllarca unsurlarla söyleşti, soluktaşlık etti.

449 Ruhu aslında nefislerle akıllardan, ama ruh kendi asıllarını unutmuş.

450 Tertemiz nefislerden ve akıllardan, cana, "ey vefasız" diye mektup gelir.

451 Beş günlük dostcağızlar buldun da eski dostlardan yüz çevirdin.

452 Çocuklar oynarken mutlu olsalar da akşamleyin onları çeke çeke evlerine götürürler.

453 Küçük çocuk oyun sırasında soyunur, hırsız da elbisesini ve ayakkabısını alır götürür.

454 Çocuk, oyuna öyle hararetle dalar ki külâhı, gömleği hatırından çıkar.

455 Gece olur, ama oyunu ona yardımcı olmaz; eve gidecek yüzü de yoktur.

456 "*Gerçekten de dünya bir oyundur*[22]" [âyetini] duymadın mı ki elbiseni yele verip korkuya kapıldın.

457 Gece olmadan önce elbiseni ara; gündüzü lafla sözle boşa geçirme.

458 Halkı elbise hırsızı olarak gördüm de ovada yalnızlığı seçtim.

459 Ömrün yarısı sevgilinin arzusuyla, yarısı da düşmanların derdiyle [geçti].

460 O cübbeyi götürdü, bu külahı kaptı; derken biz de küçük çocuklar gibi oyuna daldık.

461 İşte ecel gecesi yaklaştı; şu oyunu bırak, bu sana yeter, ona dönme artık.

462 Haydi, tövbe atına bin de hırsıza yetiş; hırsızdan elbiselerini geri al.

463 Tövbe bineği şaşırtıcı bir binektir; bir anda yerden göğe doğru sıçrayıverir.

464 Ama bineğini de elbiseni gizlice çalan hırsızdan koru.

465 Bineğini her an koru gözet de bineğini de çalmasın.

Hırsızların koçunu çaldıkları, bununla da yetinmeyip hileyle elbiselerini de çaldıkları adamın hikâyesi

466 Birisinin bir koçu vardı, ardı sıra çekiyordu; hırsız ipini kesip koçu götürdü.

467 Adam farkına varınca koçu nereye götürdüğünü bulmak için sağa sola koşturdu.

468 Bir kuyu başında o hırsızı, eyvahlar olsun diye feryat ederken gördü.

469 Adam: *Neden feryat ediyorsun usta?* dedi. [Hırsız]: *Altın kesem kuyuya düştü*, dedi.

470 *[Kuyuya] girip de çıkarabilirsen sana beşte birini seve seve veririm.*

471 *Yüz dinarın beşte birini alırsın eline. [Adam] bu tam on koçun değerinde*, dedi.

472 [279b] Bir kapı kapandıysa on kapı açıldı; bir koç gittiyse Allah, karşılığında bir deve verdi.

473 Elbisesini çıkartıp kuyuya indi. Hırsız da hemencecik elbiselerini alıp götürdü.

474 Yolu köye kadar çıkaracak bir ihtiyat lâzım; ihtiyat olmazsa tamah veba getirir.

475 Tamah, fitneyi huy edinmiş bir hırsızdır, hayal gibi her an başka bir şekli vardır.

476 Onun hilesini Allah'tan başka kimse bilmez; Allah'a kaç da o hilekârdan kurtul.

Mustafa'nın -ona selâm olsun- "İslâm'da ruhbanlık yoktur diye" ümmetine yasakladığı ruhbanlığın anlamı hakkında kuşun avcıyla tartışması

477 Kuş, ona: *Efendi*, dedi, *yalnız başına oturma; Ahmed'in dininde ruhbanlık iyi değildir.*

478 *O Peygamber, ruhbanlığı men etti, niye böyle bir bid'ate kapıldın a fodul.*

479 Cuma [namazı kılmak], namazda cemaat olmak, iyiliği emredip kötülükten sakındırmak şarttır.

480 Kötü huyluların sıkıntısını çekip sabretmek, bulut gibi insanlara yarar sağlamak şarttır.

481 "*İnsanların hayırlısı, insanlara yararı*

olandır" a babacığım; taş değilsen, kerpiçle arkadaşlığın niye?

482 Merhamet edilmiş ümmetin arasında ol. Ahmed'in sünnetini bırakma, hükmüne uy.

483 [Avcı]: *Aklı sağlam olmayan, akıllı kişinin katında taşa kerpice benzer*, dedi.

484 İstediği şey sadece ekmek olan kişi eşek gibidir; onunla konuşmak ruhbanlığın ta kendisidir.

485 Çünkü Hak'tan başka her şey dağılır gider; gelecek olan her şey, bir süre sonra çıkar gelir.

486 Onun buyruğu da kıblesi hükmündedir; mademki ölü arayıp durmada, sen de ona ölü de.

487 Bu toplulukla birlikte olan kimse de ruhbandır; çünkü onun arkadaşı taştır, kerpiçtir.

488 Taş ve kerpiç kimsenin yolunu kesmez ama bu kerpiçlerden yüz binlerce afet gelir.

489 Kuş ona: *Zaten cihat da yol da böyle bir yol kesici olunca [farz] olur*, dedi.

490 Aslana benzeyen yiğit, [insanları] korumak, yardım etmek ve savaşmak için güvenli olmayan yola gelir.

491 Erlik damarı, yolcu düşmanla birlikte olduğunda ortaya çıkar.

492 O Peygamber kılıç peygamberi olduğu için ümmeti de saflar yaran yiğit kimselerdir.

493 Bizim dinimizde maslahat savaştadır, güçtedir. İsa dininde maslahat mağarada ve dağdadır.

494 [Avcı]: *Evet*, dedi, *yardım alır, gücü de olursa kişi kötülükleri gücüyle ezer.*

495 Güç olmayınca çekinmek daha iyi. Gücünün yetmeyeceği şeyden kaçmak için kolayca sıçrayıver.

496 [Kuş]: *İş için yürek doğruluğu gerek, yoksa dostun dostu eksik olmaz*, dedi.

497 Dost ol da sayısız dost gör; çünkü dostlar olmayınca, yardımsız kalakalırsın.

498 Şeytan kurttur, sen de Yusuf'a benzersin. Yakub'un eteğini bırakma a temiz kişi.

499 Kurt, çok zaman sürüden [ayrılıp] kendi başına giden kuzuyu kapar.

500 Sünneti ve cemaati terk eden kişi, vahşi hayvanların yurdunda kendi kanını içmez de ne yapar?

501 Sünnet yoldur, cemaatse yoldaşa benzer; yolsuz arkadaşsız dara düşersin.

502 Aklın düşmanı olan yoldaş değildir; elbiseni kapmak için bir fırsat arar durur.

503 Seni yağmalayabileceği bir sarp geçit bulmak için oraya kadar seninle birlikte gider.

504 Ya da o, ödleğin tekidir, korkuyu görünce yoldan geri dönmek için ders vermeye başlar,

505 Ödlekliğinden arkadaşını da korkutur; böyle yoldaşı düşman bil, dost değil.

506 [Bu yol] canla oynama yoludur, [oradaki] her sazlıkta sırça yüreklileri def edecek bir afet vardır.

507 Din yolu, bu yüzden fitnelerle ve kötülüklerle doludur; her muhannes tabiatlının gideceği bir yol değildir.

508 Yoldaki bu korku, unu kepekten ayıran elek gibi, kişileri sınayıp [ayırt eder].

509 Yol, nasıl [bir yoldur?] Ayak izleriyle dolu. Dost nasıl [bir dosttur?] Düşünceler merdiveni.

510 Farz edelim ki ihtiyatın yüzünden o kurt seni bulamadı; ama topluluk olmadan o neşeyi bulamazsın.

511 Bir yolda yalnız başına hoşça gidenin gidişi arkadaşlarıyla birlikte yüz kat hoş olur.

512 A yoksul, eşek, ağır canlılığına rağmen arkadaşları sayesinde neşelenir, güç bulur.

513 [280a] Kervandan ayrı yürüyen eşeğe o yol, yorgunluktan dolayı yüz kat uzar.

514 O çölü bir başına geçinceye kadar fazladan kaç kere şiş ve sopa yer.

515 O eşek sana der ki: Eşek değilsen böyle yalnız gitme, bunu iyi dinle.

516 Yolu gözeterek yalnız başına güzelce giden, hiç kuşkusuz dostlarla birlikte daha güzel gider.

517 Her peygamber, bu doğru yolda mucize gösterdi, yoldaşlar aradı.

518 Duvarların yardımı olmasa evler ve ambarlar nasıl yükselir?

519 Her duvar birbirinden ayrı olsa, tavan havada asılı olarak nasıl durur?

520 Mürekkebin, kalemin yardımı olmasa kâğıtların üstüne nasıl yazı yazılır?

521 Birisinin yere serdiği hasırı, [birbirine] örülmemiş olsa rüzgâr alıp götürüverir.

522 Allah, her cinsi çift olarak yarattı, öyleyse sonuçlar topluluktan meydana geliyor demektir.

523 Heyecanla bir o söyledi, bir bu söyledi, bu anlamdaki tartışmaları uzadı da uzadı.

524 Mesnevi'yi kısa ve gönül alıcı hale getir; macerayı özlü ve kısa anlat.

525 Ondan sonra [kuş] dedi ki: *Bu buğdaylar kimin? [Avcı]: Vasisi olmayan bir yetimin emaneti*, dedi.

526 *Bana emanet edilmiş yetim malıdır, çünkü beni emin bilirler*, dedi.

527 [Kuş]: *Ben mustarip ve bitkin haldeyim, şu anda bana leş bile helâl*, dedi.

528 *A emin, takvalı ve saygın kişi, haydi izin ver de şu buğdaydan yiyeyim.*

529 [Adam]: *Zarurete fetva veren de sensin, eğer zaruret olmadan yersen suçlu olursun*, dedi.

530 *Hatta zaruret olsa bile sakınmak daha iyi. Madem yiyeceksin, hiç olmazsa karşılığını ver.*

531 Kuş, o anda kendisinden geçmiş, atı, başını yulardan çekmişti.

532 O buğdayları yer yemez tuzakta kalakaldı; ne kadar Yâsin ve En'âm okudu.

533 Çaresiz kaldıktan sonra ister hayıflan ister ah et; bu kara duman, o hale düşmeden önce gerekti.

534 Hırs ve heves harekete geçti mi işte o zaman "ey feryada yetişen" demeye başla.

535 Çünkü o zaman Basra harap olmadan önceki zamandır. Ola ki Basra o yıkılıştan kurtulur.

536 Ey ağlayıp feryat edenim, bana, Basra ile Musul yıkılmadan ağla.

537 Bana ölümümden önce ağlayıp af dile, bana ölümümden sonra ağlama, sabret.

538 Ölümümden önce ağla ayrılığıma; ayrılık tufanından sonra ağlamayı bırak.

539 Şeytan, yolunu vurduğunda, işte o zaman Yâsin okumak gerek.

540 A bekçi, kervan kırılıp dökülmeden önce vur sopanı.

Hırsızlar, tacirlerin mallarını tamamen götürene kadar susan, ondan sonra da bağıra çağıra bekçilik etmeye kalkışan bekçinin hikâyesi

541 Bir bekçi uyudu, hırsız eşyaları götürdü; [çaldığı] malları toprağın altına gömdü.

542 Sabah olunca kervandakiler uyandılar; gördüler ki mallar, gümüşler, develer gitmiş.

543 Bunun üzerine ona: "*Ey bekçi, söyle, bu mallara ne oldu, bu eşyalar nerede?*" dediler.

544 *Gece [yüzleri] örtülü hırsızlar geldiler; malları gözümüzün önünde çabucak götürdüler*, dedi.

545 İnsanlar: *A kum tepesine benzeyen [adam], peki sen necisin, ne yapıyordun, a beş para etmez*, dediler.

546 *Ben bir kişiydim, onlar silahlı, cesur, heybetli bir kalabalıktı*, dedi.

547 *Madem savaşmaya umudun yoktu, "ey kerem sahipleri kalkın" diye bağırsaydın ya*, dediler.

548 [Adam şöyle cevap verdi]: *O sırada bana bıçak ve kılıç gösterip sus yoksa seni acımadan öldürürüz dediler.*

549 *O zaman korkudan ağzımı yumdum, ama [isterseniz] şimdi heyheyler edeyim, bağırıp çağırayım.*

550 *O zaman soluğumu bile kesmişlerdi, şimdi istediğiniz kadar bağırayım.*

551 [Adamı] rezil eden Şeytan ömrünü alıp götürdükten sonra "Euzü" çekmek de tatsız tuzsuzdur, "Fâtiha" okumak da.

552 Ağlayıp sızlamak şimdi de tatsız tuzsuzdur ama iyi bil ki gaflete düşmek ondan daha tatsız tuzsuzdur.

553 Şimdi tatsız tuzsuz da olsa, "Ey Aziz Allah, düşkünlere bir nazar et" diye ağlayıp sızla.

554 Zamansız da olsa zamanında da olsa gücün yeter, hiçbir şey senden yitip gitmez ey Allahım.

555 [280b] Talep edilen şey "*Kaybettiğinize yazıklanmayın*[23]" padişahının kudretinden nasıl yitip gider?

Kuşun tuzağa yakalanmasını, zahidin işine, hilesine ve riyakârlığına havale etmesi ve zahidin kuşa cevabı

556 O kuş: *Zahitlerin afsununu dinleyenin lâyığı budur işte*, dedi.

557 Zahit: *Hayır*, dedi, *bu haksız yere yetimlerin malını yiyen beyinsizin lâyığıdır.*

558 [Kuş], bunun üzerine öyle bir ağlayıp sızlamaya durdu ki derdinden tuzak da titredi avcı da.

559 *Gönlümdeki tezatlar yüzünden belim kırıldı, a sevgili, gel de ellerinle başımı okşa* [dedi].

560 *Başım, elinin altında rahata erer, senin elin nimet bahşetmede bir delildir.*

561 *Gölgeni eksik etme başımın üstünden; kararsızım, kararsızım, kararsızım.*

562 *A servinin, yaseminin kıskandığı, üzüntünle gözlerimden uykum kaçtı.*

563 *Lâyık olmasam da, bir an için, üzüntüler içindeki şu liyakatsizin halini soruversen ne olur?*

564 Yokluk neyi hak ediyordu da lütfun ona böyle kapılar açtı.

565 Keremin uyuz bir toprağa dokundu da yakasına duygu ışıklarından on inci koydu.

566 Beş dış duyu, beş gizli duyu, ölü bir meni bunlarla insan haline geldi.

567 Ey yüce ışık, senin başarıya erdirişin olmadan tövbe etmek, tövbenin bıyığına gülmekten başka nedir ki?

568 [Böylesi bir] tövbenin bıyıklarını tek tek yolarsın; tövbe bir gölgedir, sense aydınlık bir aysın.

569 A dükkânımı, evimi barkımı viran eden, yüreğimi sıkmaktasın, nasıl ağlayıp sızlanmayayım?

570 [Senden] nasıl kaçabilirim ki sensiz bir diri bile yok; senin efendiliğin olmadıkça kulun varlığı da yoktur.

571 Ey canların aslı, al canımı; sensiz bu candan bıktım usandım çünkü.

572 Ben delilik mesleğine âşığım; hünerlilikten, usluluktan yana tokum ben.

573 [Delilik] ar [perdemi] yırtarsa, sırrı ifşa ederim; ne zamana dek bu sabır, bu ıstırap, bu sarsılış!

574 Elbise kenarındaki kıvrım gibi ar [perdesi] arkasına gizlendim; şu yorganın altından birdenbire sıçrayayım.

575 A dostlar, sevgili yolları bağladı; biz topal ceylânlarız, oysa avcı aslan.

576 Böyle kan dökücü bir erkek aslanın elinde, ona teslim olmaktan, rıza göstermekten başka çare nerede?

577 Güneş gibi, ne uykusu var onun ne yemeği; [bu yüzden] ruhları da uykusuz, yemeksiz koymada.

578 Gel, ya ben ol, ya da benim huyumla huylan ki sana tecelli eden yüzümü gör [demekte].

579 [Yüzümü] görmediysen niye çılgına döndün böyle? Topraktın, neden dirilmek istiyorsun?

580 O sana yönsüzlükten ot vermediyse, can gözün nasıl oldu da o tarafta kaldı?

581 Kedi, delikten rızıklandığı için deliğin başında bekler durur.

582 Bir başka kedi de kuş avlayıp yiyecek elde ettiği için damlarda gezinir.

583 Birisine dokumacılık kıble olmuştur, öteki elbise parası için bekçilik yapar.

584 Birisinin de işi gücü yoktur, yüzünü mekânsızlığa tutmuştur; çünkü onun can gıdasını o yandan vermektesin.

585 İş, iradesini Allah'a verenin işidir; onun işi uğruna her işten kesilmiştir.

586 Başkaları şu birkaç gün, çocuklar gibi göç gecesine kadar oyun oynarlar.

587 Uykudan sıçrayan uykuluyu vesveseler dadısı işveler edip [aldatır].

588 A canım, git uyu, der, bizi kimsenin seni uykudan sıçratmasına izin vermeyiz.

589 Su sesi duyan susuz kimse gibi, kendi kendini uykunun kökünden söküp çıkarman lâzım.

590 Ben, susuzların kulağındaki su sesiyim; yağmur gibi gökten gelirim.

591 Ey âşık, haydi sıçra, ıstıraptan kurtul; su sesi, susuz adam, ondan sonra da uyku... [Olur mu hiç?]

Bir âşık, sevgilisinin verdiği söze umut bağlayarak onun gösterdiği odaya geldi. Gecenin bir kısmını bekleyerek geçirdi ama uyuyakaldı. Sevgilisi, vaadinde durmak için geldiğinde onu uyur halde görünce cebini cevizle doldurup gitti onu uyur bıraktı ve geri döndü. Bunun hikâyesi

592 [281a] Geçmiş günlerde bir âşık vardı, kendi zamanında sözüne sadık birisiydi.

593 Yıllarca ay [yüzlü sevgilisine] kavuşma kaydında kalmış, kendi padişahına şahmat olmuştu.

594 Arayan sonunda bulur; çünkü genişlik sabırdan doğar.

595 Sevgilisi bir gün: *Bu gece gel, senin için fasulye pişirdim*, dedi.

596 *Falanca odada gece yarısına kadar otur, gece yarısı sen çağırmadan ben gelirim.*

597 Adam, Ay tozun toprağın altından göründü diye kurban kesti, ekmekler dağıttı.

598 O dertli [âşık] geceleyin, o mağara arkadaşının vaadine ümitlenerek o odada oturdu.

599 Gece yarısından sonra sevgilisi de sözüne sadakat göstererek çıkageldi.

600 Âşığını uyuya kalmış halde gördü; yeninden küçük bir parça kesti.

601 Sen daha çocuksun, şunu al da oynaya dur diye cebine birkaç tane ceviz koydu.

602 Âşık, sabahleyin uykudan sıçrayıp uyanınca, yenini ve cevizleri gördü.

603 *Padişahımız, tümüyle doğruluk ve vefa; başımıza ne geliyorsa bizden geliyor*, dedi.

604 Ey uykusuz gönül, biz bundan eminiz, çünkü bekçi gibi damın üstünde sopa sallamadayız.

605 Cevizlerimiz şu değirmende kırıldı, derdimizi ne kadar anlatsak azdır.

606 A bizi kınayan, ne zamana dek bu macerayı duyuracaksın? Bundan böyle deliye öğüt verme.

607 Artık ayrılığın hilesini dinlemeyeceğim, bunu sınadım, daha kaç kez sınayacağım?

608 Bu yolda perişanlıktan, delilikten başka her şey uzaklıktır, yabancılıktır.

609 Haydi, o zinciri ayağıma vur; çünkü tedbir zincirini parçaladım ben.

610 O ikbal sahibi sevgilimin kıvrım kıvrım saçlarından başka iki yüz tane zincir getirsen koparırım.

611 A kardeş aşkla namus [bir arada] doğru değil; ey âşık, namusun kapısında durma.

612 Artık soyunma, sureti bırakıp baştanbaşa can kesilme zamanım geldi çattı.

613 Ey hayânın, düşüncenin düşmanı gel, ar ve hayâ perdesini yırttım ben çünkü.

614 A büyüsüyle canın uykusunu bağlayan, sen şu âlemde ne katı yürekli bir sevgilisin.

615 Ey atlı, haydi, sabrın boğazından tutup sık da aşkın gönlü serinlesin.

616 A gönlümüzü yurt tutan, konak edinen, ben yanmadıkça aşkın gönlü serinler mi hiç?

617 Sen kendi evini yakıyorsun, yak. Kim caiz değildir diyebilir ki?

618 A esrik aslan, yak bu evi; âşığın evi için böylesi evlâ.

619 Bundan böyle bu yanışı kıble edineceğim, ben mumum çünkü yanarak aydınım.

620 A babam, uykuyu bırak bu gece, bir geceliğine uykusuzlar mahallesinden geç de,

621 Şu mecnuna dönenlere, şu pervane gibi vuslat uğruna ölenlere bir bak.

622 Halkın, aşka gark olmuş şu gemisine bir bak; aşkın boğazı bir ejderha kesilmiş sanki.

623 Görünmeyen, ama gönüller çalan bir ejderha; dağ gibi akılları çekip kapan bir kehribar.

624 Aklı ondan haberdar olan her aktar, tablalarını ırmağa döktü.

625 Var git, çünkü sonsuza dek çıkmazsın bu ırmaktan, gerçekten de onun tek bir eşi dengi yoktur.

626 A yalancı gözünü aç da bak, ne zamana kadar ben şunu bunu bilmem diyeceksin?

627 İki yüzlülük ve yoksunluk vebasından kurtul da "*Hayy ve Kayyum*[24]" olan [Allah'ın] âlemine gir.

628 Böylece görmüyorum'un görüyorum'a dönsün; şu bilmiyorum'ların biliyorum olsun.

629 Sarhoşluktan geç de sarhoşluk verici ol; bu renkten renge geçişten onun sebatına göç et.

630 Bu sarhoşlukla daha ne kadar nazlanacaksın, yeter artık. Her mahalle başında bunca sarhoş var.

631 İki âlem de sevgilinin sarhoşlarıyla dolsa, hepsi birdir ve "o bir" değersiz değildir.

632 Onlar, çokluk yüzünden de değersiz olmazlar. Kimdir değersiz olan? Bedene tapan cehennemlik.

633 Dünya, güneşin ışığıyla dolsa bile, onun güzel yalımlının harareti değersiz olur mu hiç?

634 Ama bununla beraber sen yine de yücelere çık; çünkü Allah'ın arzı geniştir ve sana boyun eğmiştir.

635 Bu sarhoşluk, yüce bir doğana benzer, ama kutluluk yerinde ondan daha yüceleri de vardır.

636 Var git, seçkinlikte, ruh üflemede, sarhoşlukta ve sarhoş etmede bir İsrâfil kesil.

637 Sarhoşun gönlü mizah düşüncesine kapıldı mı "onu bilmem bunu bilmem" [demeyi] meslek edinir.

638 [281b] "Bunu bilmem, onu bilmem" ne içindir? Onun kim olduğunu biliyoruz demen için.

639 Sözde bir şeyi olumsuzlamak, [aslında] onun ispat etmek içindir; olumsuzlamayı bırak da ispattan başla.

640 Bu değil, o değil'i bırak da haydi "var olanı" öne sür.

641 Yok'u bırak da var olana tap, bunu da o sarhoş Türk'ten öğren a babacığım.

Mahmur Türk beyinin sabah erken vakitte çalgıcı istemesi ve *"Yüce Allah'ın dostlarına hazırladığı bir şarabı vardır, içince sarhoş olurlar, sarhoş olunca da tertemiz hale gelirler..."* hadisinin tefsiri.

Şarap, sırlar küpünde şunun için köpürür:
Kim her şeyden sıyrılıp geçmişse, o içsin o şarabı.

Yüce Allah "İyi kişiler içerler" buyurmuştur.

Senin içtiğin şarap haramdır.
Bizse, helâl [olan şaraptan] başka bir şarap içmeyiz.

Gayret et de varlığa ulaş.
Allah şarabıyla mest ol.

642 Yabancı bir Türk seher vakti uyandı; sarhoşluğun mahmurluğuyla çalgıcı istedi.

643 Can çalgıcısı, sarhoşların canına dosttur; sarhoşun mezesi, gıdası ve kuvveti odur.

644 Çalgıcı onları sarhoşluğa doğru çeker de bir kez daha çalgıcının soluğundan sarhoşluğu tadarlar.

645 O Hak şarabı, [insanı] o çalgıcıya götürür; bu beden şarabı da bu çalgıcıdan gıdalanır.

646 Sözde her ikisinin de adı birdir, ama bu Hasan'dan o Hasan'a arada çok fark vardır.

647 Anlatışta bir söz benzerliği var, ama gökyüzü nerede, ip nerede?

648 Sözdeki birlik/ortaklık hep yol kesicidir; kâfirle müminin birliği/ortaklığı beden bakımındandır.

649 Bedenler, ağzı kapalı testilere benzerler; her testide ne var, sen ona bak.

650 O bedenin testisi abıhayatla dolu; bu beden testisiyse ölüm zehriyle.

651 [Kabın] içindekine bakarsan padişahsın; kabına bakarsan yolunu kaybedersin.

652 Sözü şu beden gibi bil, anlamını da içindeki can gibi.

653 Beden gözü daima bedeni görür; can gözüyse hünerlerle dolu canı görür.

654 Demek ki Mesnevi'deki sözlerin görünüşündeki suret saptırıcı, anlam yol göstericidir.

655 [Allah] Kur'an'da: "*Bu Kur'an, gönlü yüzünden kimine yol gösterir, kimini saptırır*" buyurmuştur[25].

656 Allah Allah! Ârif şarap dedi mi [sen onu yok sanma]; ârifin katında bir şey yok olur mu hiç?

657 Sen [bundan] şeytanın [içtiği] şarabı anlarsan, Rahman'ın şarabı nasıl vehmine gelecek senin?

658 Çalgıyla şarap, bu ikisi [birbirine] eştir; bu ona, o da buna koşarak gelir.

659 Mahmurlar çalgının soluğuyla gıdalanırlar; çalgıcılar onları meyhaneye çeker götürür.

660 O, meydanın başı, bu da sonudur; gönül, onun çevgeninde topa dönmüştür.

661 Başta ne varsa, kulak oraya yönelir gider; başta safra varsa, [beraberinde] sevda da olur.

662 Ondan sonra bu ikisi kendinden geçiş [âlemine] doğru giderler; orada babayla oğul bir olurlar.

663 Sevinçle keder barışınca bizim Türk çalgıcıları uyandırdı.

664 Çalgıcı uyku getirici bir beyit tutturdu: "*A kendisini görmediğim, bana bir kadeh sun.*

665 *Sen benim yüzümsün, kendi yüzümü görmezsem buna şaşılmaz. Yakınlığın sonu, şüphe perdesine [girmektir].*

666 *Sen benim aklımsın, karışık şeylerin birbirine benzemesinin çokluğu yüzünden seni göremezsem şaşılmaz buna.*

667 *İşte geldin, sen bana şah damarımdan daha yakınsın. [Sana] nasıl "ey" derim; "ey" uzaktakine seslenistir.*

668 *Yanımdakini, yabancıdan gizlemek için, ıssız çöle seslenip onları yanıltırım.*

Bir körün Mustafa'nın -ona selâm olsun- evine gelmesi, Âişe'nin -Allah ondan razı olsun- körden kaçması, Peygamber -ona selâm olsun- "Niçin kaçıyorsun? O seni görmüyor" deyince Âişe'nin -Allah ondan razı olsun [282a] Peygamber'e -ona selâm olsun- cevabı

669 Peygamberin huzuruna bir kör girdi: *Ey her hamur tandırına/teknesine azık ihsan eden,* dedi.

670 *A sulara bey olan, işte ben susuzum, a benim sâkim, medet, medet!*

671 O kör kapıdan içeri giriverince, Âişe örtünmek için aceleyle kaçtı.

672 Çünkü o temiz kadın, kıskanç Peygamber'in kıskançlığından haberdardı.

673 Daha güzel olanın kıskançlığı daha fazla olur; çünkü kıskançlık nazdan doğar a oğullarım.

674 Kokmuş kocakarılar, çirkinliklerini, yaşlılıklarını bildiklerinden kocaları için kuma alırlar.

675 Ahmed'inki gibi bir güzellik iki cihanda kimde var? Allah'ın ışığı yardımcı çünkü ona.

676 İki cihanın da nazı ona yaraşır, kıskançlık güneşten yüz kat [parlak olana] yaraşır.

677 [Der ki]: Ey yıldızlar! Topumu Zühal'e attım; siz çevirin yüzünüzü.

678 Benim eşsiz benzersiz parlaklığımda yok olun; yoksa ışığımın önünde rezil rüsva olursunuz.

679 Ben keremimden her gece kaybolurum, [aslında] gitmem, ancak gider gibi görünürüm.

680 Böylece siz bensiz, yarasa gibi bir gececik şu uçulacak yerin çevresinde kanat çırparak uçarsınız.

681 Tavus kuşları gibi kanatlarınızı gösterir, yine sarhoş olur, baş çeker, ululanırsınız.

682 Ama Ayaz'a mum/ışık kesilen çarık gibi, o çirkin yapılı ayaklarınıza bakmazsınız.

683 Benlik yüzünden sol taraftakilerden olmayın diye sabahleyin kulağınızı çekmek için yüz gösteririm.

684 Bunu bırak, bu söz uzundur çünkü; "ol" emri [sözü] uzatmayı men etmiştir.

Mustafa'nın -ona selâm olsun- "Âişe, gönlümden geçenden haberdar mı yoksa zahirdeki sözü mü taklit ediyor?" diye anlamak için, "Niçin gizleniyorsun? Gizlenme. Kör seni görmüyor ki" diyerek Âişe'yi -Allah ondan razı olsun- sınaması

685 Peygamber onu sınamak için: *O seni görmüyor, o kadar da saklanma,* dedi.

686 Âişe "*O beni görmüyorsa ben onu görüyorum*" diye elleriyle işaret etti.

687 Bu öğütlerin benzetmelerle, temsillerle dolu oluşu, aklın ruhun güzelliğini kıskanmasındandır.

688 Ruh, bu denli gizlilik sahibiyken, aklın onu bunca kıskanması nedendir?

689 A kıskanç huylu! Nuru, yüzünü örtmüş olanı kimden gizliyorsun?

690 Bu güneş yüzünde örtü olmaksızın gitmede; ışığının fazlalığı yüzüne örtü kesilmede.

691 Güneşin bile eserini göremediği kimseyi kimden gizliyorsun a kıskanç?

692 Ama bedenimdeki kıskançlık bundan da öte, onu kendimden bile gizlemek isterim.

693 Pek şiddetli olan kıskançlık ateşim yüzünden iki gözümle, iki kulağımla savaşmadayım ben.

694 A can, a gönül! Madem bu denli kıskançsın, öyleyse kapat ağzını, söylenmeyi bırak.

695 Ama susarsam, o güneş, bir başka yandan perdesini yırtacak diye korkuyorum.

696 Sözümüz suskunlukta daha açık seçik; çünkü o istek men edildikçe daha çok artar.

697 Deniz coşup gürledi mi, gürleyişi köpüğe döner; "*Bilinmek istedim*[26]" coşkusu kesilir.

698 Söz söylemek o pencereyi kapatmaktır; sözü ortaya çıkarmak onu gizlemenin ta kendisidir.

699 Gülün yüzüne karşı bülbülce şakı da onları gülün kokusuyla oyala.

700 Kulakları, sözle oyalandıkça, akılları gülün yüzünü doğru uçup gitmez.

701 Şu pek aydın olan güneşin karşısında, her kılavuz gerçekte bir yol kesicidir.

Türk beyinin meclisinde şu gazeli okumaya başlayan çalgıcının hikâyesi

702 *Gül müsün, süsen mi, servi misin yoksa ay mı bilmiyorum.*

703 *Bu perişan âşıktan ne istersin bilmiyorum.*

Türk'ün de "Bildiğini söyle" diye bağırması [282b] ve çalgıcının o beye cevap vermesi

704 Çalgıcı, sarhoş Türk'ün önünde ezgi perdesi altında elest sırlarını [söylemeye] başladı.

705 Bilmem ki ay mısın, put mu? Bilmem ki benden ne istersin?

706 Bilmem ki sana nasıl hizmet edeyim? Susayım mı yoksa [övgünü] dile getireyim mi?

707 Ne gariptir ki benden ayrı değilsin; ama bilmiyorum ben neredeyim, sen neredesin?

708 Beni nasıl çekiyorsun bilmiyorum, bazen yanına alıyor, bazen kanlara batırıyorsun?

709 Böylece "bilmiyorum" diye açtı ağzını, bir bilmiyorum, bilmiyorumdur tutturdu.

710 Şaşkınlığından bilmiyorum [sözü] haddi aşınca, bu hararetten bizim Türk'ün yüreği daraldı.

711 O Türk fırladığı gibi topuzu çekti, çalgıcının üzerine varıp başına dikildi.

712 Çavuşun biri eliyle topuzu tutup: *Hayır, şu anda çalgıcıyı öldürmek kötü olur,* dedi.

713 [Türk]: *Bu ölçüsüz hesapsız tekerlemesi canıma yetti, ben de onun kafasını ezeceğim,* dedi.

714 *A kaltaban, bilmiyorsan halt yeme; yok eğer biliyorsan sadede gel.*

715 *A sersem, bildiğini söyle, bilmiyorum, bilmiyorum diye uzun edip durma.*

716 *A ikiyüzlü ben "Neredensin?" diyorum, sen "Ne Herat'tanım ne Belh'ten" diyorsun.*

717 *Ne Bağdat'tanım ne Musul'dan, ne Taraz'dan, "değilim, değilim" diye yolu uzatıp duruyorsun.*

718 *Haydi "Ben nereliyim"in [cevabını] söyle de kurtul; burada maksadı süsleyip söylemek aptallıktır.*

719 *Ya da sabahleyin ne yedin diye sorduğumda "Ne şarap, ne kebap" diyorsun.*

720 *Ne kurutulmuş et, ne tirit, ne mercimek... Ne yediysen sadece onu söyle, yeter.*

721 *Bu sözü uzun uzadıya gevelemek niçin?* Çalgıcı, *Maksadım gizli olduğundan,* dedi.

722 *Senin "yok/değil" deyişinin karşısında "var" ürküyor, var'dan bir koku alabilesin diye yok/değil dedim.*

723 *Ben bu sazı, "değil" ile çalıyorum; öldüğünde ölüm sırları söyler sana.*

Peygamberin -ona selâm olsun- "*Ölmeden önce ölünüz*" sözünün tefsiri. A dost, Yaşamak istiyorsan ölmeden önce öl. Çünkü İdris böyle bir ölümle bizden önce cennetlik oldu.

724 Nice zamandır can çekiştin, [ama yine de] perde ardındasın; çünkü asıl olan ölmekti, sense ölmedin.

725 Ölmediğin sürece can çekişme bitmez, merdivenin sonuna ulaşmadan dama çıkamazsın.

726 [Merdivenin] yüz ayağından ikisi eksik olsa, [çıkmaya] çabalayan dama namahrem olur.

727 Yüz kulaç ipin bir kulacı eksik olsa, kuyudan kovaya su nasıl dolar?

728 A beyim, son yükü de içine koymadıkça bu gemiyi batmış halde bulamazsın.

729 Son yükü işi gören asıl bil, vesvese ve azgınlık gemisini o batıran odur.

730 Akıl gemisi batınca [insan] şu gök kubbede güneşe döner.

731 A Taraz mumu, sen ölmediğin için can çekişmen uzadı, sabahleyin sönüver.

732 Bil ki "biz" yıldızları gizlenmedikçe dünya güneşi gizlidir.

733 Topuzu kendine vur da benliğini kır; çünkü beden gözü, kulaktaki pamuğa benzer.

734 A alçak, topuzu kendine vuruyorsun kendine, benim işlerimdeki benlik, senin yansıman.

735 Benim suretimde kendi yansımanı görmüş, kendini öldürmek için coşup köpürmüşsün.

736 Tıpkı kuyuya girip de kendi yansımasını kendisinin düşmanın sanan o aslan gibi.

737 "Yok", hiç şüphesiz "var"ın zıddıdır; böylece az da olsa zıt sayesinde [bir başka] zıddı bilirsin.

738 Bu zamanda zıddı değillemekten/yok demekten başka anlatış yolu yoktur; şu yaratılışta tuzaksız bir an bile yoktur.

739 A akıl sahibi, o sana perdesiz lâzım; ölümü seç de o perdeyi yırt.

740 Ama bu mezara girdiğin ölüm gibi değildir; nurlara batacağın bir dönüşüm ölümüdür.

741 Erkek, yetişkin olunca o çocukluk ölür; Rûmî/beyaz olur; zenciliğin rengi yok olur.

742 Toprak altın olunca toprak görünüşü kalmaz; üzüntü genişliğe dönünce kederlilik dikeni kalmaz.

743 Mustafa, bunun için: "*A sırları arayan, ölüyü diri [gibi] görmek ister misin?*" dedi.

744 [283a] Yeryüzünde diriler gibi yürür, ölmüş ama canı göklere ağmıştır.

745 Şu anda canının yurdu yücelerdedir, ölse bile ruhu için göç yoktur.

746 Çünkü o ölmeden önce göç etmiştir, buysa ölmekle anlaşılır akılla değil.

747 [Bu bir] göçtür ama halkın canının göçüşü gibi değil; bir makamdan bir makama göçmek gibidir.

748 Kim yeryüzünde böyle açıkça yürüyüp giden bir ölü görmek isterse,

749 Takva sahibi Ebu Bekir'i görsün, o doğruluğunun çokluğu (sıddık oluşu) yüzünden mahşerdekilere bey olmuştur.

750 Şu yaratılışta Sıddık'a bak da mahşere olan tasdikin artsın.

751 Demek ki Muhammed peşin peşin yüzlerce kıyametti; çünkü o çözüp bağlayış yokluğunda erimiş yok olmuştu.

752 Ahmet bu dünyaya ikinci defa doğmuştu; o apaçık yüzlerce kıyametti.

753 Ona kıyameti sorup dururlardı: "*Ey kıyamet! Kıyamete ne kadar yol var?*" [derlerdi].

754 Hal diliyle sık sık: "*Birisi, mahşerden haşrı soruyor*" derdi.

755 Bunun için o güzel haberli Peygamber: "*Ey ulular, ölmeden önce ölün*" sırrını söyledi.

756 Nitekim ben de ölmeden önce öldüm de bu sesi, bu şöhreti o yandan getirdim.

757 Öyleyse kıyamet ol da kıyameti gör; her şeyi görmenin şartı budur.

758 İster ışıklar olsun ister karanlıklar, o olmadıkça[27] onu tümüyle bilemezsin.

759 Akıl olursan aklı tümüyle bilirsin; aşk olursan aşkın alevini bilirsin.

760 Buna uygun bir anlayış bulunsaydı, bu iddianın delilini açıkça söylerdim.

761 İncir yiyen bir kuş konuk olarak gelse, bu yanda incir çok ve değersizdir.

762 Bütün dünyada [ne kadar] erkek ve kadın varsa her an can çekişmekte, ölmektedir.

763 Onların sözlerini, babanın o anda oğluna söylediği vasiyet say.

764 Böylece bununla ibret ve rahmet yeşersin, buğzun, kıskançlığın ve kinin kökü kesilsin.

765 Sen akrabana da bu niyetle bak da onun can çekişmesine yüreğin yansın.

766 Gelecek olan her şey gelir, bunu peşin peşin [olmuş] bil; dostunu can çekişmede, yok olmada bil.

767 Garazlar bu bakışa perde kesiliyorsa, bu garazları koynundan dışarı at.

768 Bunu yapamazsan kuru kuruya bir âcizlik içinde kalma; bil ki âcizle birlikte seçkin bir acze düşüren var.

769 Âcizlik bir zincirdir, [birisi] sana o zinciri takmıştır; öyleyse gözü zinciri takana doğru açmak gerek.

770 "*Ey hayat [yolunu] gösteren, ben serbesttim, bağlandım kaldım, bu neden?*" diye yalvar yakar.

771 Kötülüğe adımımı pek sert bastım, [onun için] kahrınla her an hüsran içindeyim [de].

772 Senin öğütlerine karşı sağırdım, put kırma iddiasındaydım ama put yapmaktaymışım.

773 Senin sanatını/yaratışını anmak mı farz yoksa ölümü anmak mı? Ölüm, hazana benzer, sense yaprakların aslısın.

774 Şu ölüm yıllardır davulcuğunu çalar ama senin kulağın zamansız oynar.

775 [İnsan] can çekişirken candan "Ah ölüm" der. Ölüm seni şimdi mi kendisinden haberdar etti?

776 Bağırmaktan boğazı kısıldı şu ölümün, hayret verici darbelerden dolayı patladı.

777 [Oysa] sen kendini ince işlere kaptırdın da ölümün sırrını şimdi anladın.

Ömrünü heder edip ölüm anının darlığında tövbe istiğfar etmeye başlayan gafil kişinin, her yıl Aşura günlerinde Antakya kapısında yas tutan Halep Şiilerine benzetilmesi ve yabancı bir şairin yoldan çıkagelip "Bu feryat figan neyin matemi içindir?" diye sorması

778 Âşura günü, bütün Halepliler geceye dek Antakya kapısında olurlar.

779 Erkekli kadınlı büyük bir topluluk bir araya gelir, o hanedanın[28] yasını tutarlar.

780 Şiiler, Aşura günü, Kerbela [hadisesi] için ağlaya ağlaya ağıt yakarlar.

781 O hanedanın Yezit'ten ve Şimr'den gördükleri zulümleri, mihnetleri sayarlar.

782 [Başlarına gelen] musibetler, iyi kötü olaylar hakkında feryatları yükselir, bütün ova ve çöl [o seslerle] dolar.

783 Yabancı bir şair, Aşura günü çölden çıkageldi de o haykırışları duydu.

784 [283b] Şehri bırakıp o yana yürüdü, o heyahuyu araştırmaya başladı.

785 Bu üzüntü nedir, bu yas kimin için tutuluyor diye sora sora araştırmaya başladı.

786 *Bu ölen ulu bir bey olsa gerek, böyle bir topluluk küçük iş değil,* [dedi].

787 *Onun adını ve lakaplarını anlatın bana; çünkü ben yabancıyım, sizse köydensiniz.*

788 *Adı, mesleği, özellikleri nedir? Söyleyin de onun lütuflarına dair bir mersiye söyleyeyim.*

789 *Ben şair bir adamım, [ona] bir mersiye düzeyim de buradan azık ve yiyecek elde edeyim.*

790 Birisi ona: "*Hey, deli misin nesin? Sen Şii değil misin, ehlibeyt düşmanı mısın?*" dedi.

791 *Âşura gününün, o canın yasını [tutmanın] yüz yıl [yaşamaktan] daha yeğ olduğunu bilmiyor musun?*

792 Bu üzüntü mümin için nasıl değersiz olur? Küpeye duyulan aşkın değeri kulağa duyulan aşk kadardır.

793 O tertemiz ruhun yası, müminin katında yüzlerce Nuh tufanından daha ünlüdür.

O şairin Halep Şiilerini kınamak için nükte söylemesi

794 Şair: "*Evet ama Yezid'in devri nerede? Bu keder ne zaman olmuş? [Bu haber] buraya ne kadar geç gelmiş?*" dedi.

795 Körlerin gözleri bile o kötülüğü gördü; sağırların kulakları bile o hikâyeyi işitti.

796 Siz şimdiye kadar uyumuş muydunuz ki şimdi yasla elbisenizi yırtıyorsunuz?

797 A uyumuş olanlar, kendinize yas tutun; çünkü bu ağır uyku kötü bir ölüm.

798 Sultan'a mensup ruh zindandan kurtuldu; ne diye elbisemizi yırtalım, ne diye elimizi ısıralım?

799 Din sultanı olduklarından bağı kırdıkları zaman sevinç çağı gelir onlara.

800 Devlet/talih otağına doğru koştular, tomruğu ve zinciri [kırıp] attılar.

801 Onlardan zerre kadar haberin olsaydı [bilirdin ki ölüm günü] onlar için saltanat, güzellik ve padişahlar padişahlığı günüdür.

802 Haberin yoksa var git kendine ağla; çünkü [bu dünyadan] göçmeyi ve mahşeri inkâr ediyorsun.

803 Bu eski topraktan başka bir şey görmediği için kendi harap gönlüne ve dinine ağıt yak.

804 Görüyorsa neden yiğit, destekçi, serdengeçti ve tokgözlü değil?

805 Yüzünde din şarabının verdiği kutluluk nerede? Denizi gördüysen hani cömertlik eli?

806 Irmağı gören suyu esirgemez; hele de o denizi ve bulutu gören...

Allah'ın rızık vericiliğini, hazinelerini ve rahmetini görmeyen muhteris adamın, büyük bir harman yerinde, bir tek buğday tanesiyle uğraşan, coşan, [üstüne] titreyen, acele acele çeken ve o harmanın genişliğini görmeyen bir karıncaya benzetilmesi

807 Karınca, güzelim harmanlara karşı kör olduğundan bir [buğday] tanesinin üstüne titrer.

808 Öylesine değerli bir yığını görmediğinden hırsla ve korkuyla o taneyi çeker.

809 Harman sahibi: *A körlüğü yüzünden önündeki şey yok olan*, der,

810 *Sen bizim harmanlarımızdan [sadece] o taneyi gördün de ona candan sarıldın.*

811 *A görünüşte zerre olan, Zühal'i gör; to-*

pal bir karıncasın, git, Süleyman'ı gör.

812 *Sen şu beden değilsin, sen o gözsün; canı görmüş olsan bedenden kurtulursun.*

813 İnsan gözdür/görüştür, gerisi et ve deridir; insanın değeri gözünün gördüğü şey kadardır.

814 Küpün ağzı denize doğru açık olursa, ıslaklığıyla dağı batırır.

815 Küpün canından denize doğru bir yol çıkınca, o küp Ceyhun'a üstün gelir.

816 Bu nedenle söyleyen Ahmed'in dili olsa da "*De ki*[29]" sözü [aslında] denizin[30] sözüdür.

817 Onun sözleri tamamıyla denizin incileriydi, çünkü gönlünün denizle bağı vardı.

818 Denizin ihsanı bizim küpümüzden olduktan sonra, bir balıkta denizin bulunmasına şaşılır mı?

819 Duygu gözü, gelip geçici surette donup kalmıştır; sen onu gelip geçici olarak görürsün, oysa o yerli yerindedir.

820 Bu ikilik, şaşı gözün özelliğidir; yoksa evvel âhirdir âhir de evvel.

821 Hey! Bu neyle anlaşılır? Dirilişle. Dirilişi ara, diriliş konusunda tartışmayı kısa kes.

822 Diriliş gününün şartı, önce ölmektir; çünkü diriliş, ölüden diri çıkarmaktır.

823 [284a] Cümle âlem yokluktan korktuğu için yolu şaşırmıştır, oysa o (yokluk) sığınaktır.

824 Bilgiyi nerede arayalım? Bilgiyi terk etmede. Barışı nerede arayalım? Barışı terk etmede.

825 Varlığı nerede arayalım? Varlığı terk etmede. Elmayı nerede arayalım? Eli terk etmede.

826 A güzel yardımcı, yine sen yok olanı gören gözü var olanı gören göz haline getirebilirsin.

827 Yokluktan meydana gelen göz, varlığın özünü de hep yok gördü.

828 İki göz değişip nurlanınca şu düzgün, düzenli dünya mahşere döner.

829 Bu gerçekler, onu anlamak bu ham kişilere haram olduğu için eksik görünür.

830 Hak cömert olsa da güzel cennetlerin nimetleri cehennemliğe haramdır.

831 Ebedî ahde vefa edenlerden olmadığı için cennet balı ağzına acı gelir.

832 Müşteri olmayınca ticaret için eliniz nasıl oynar?

833 Bakan kişi nasıl alışveriş ehli olur? O bakan kişi gezip dolaşma sersemidir.

834 Bu kaça, şu kaça diye vakit geçirmek, dalga geçmek için sora sora [dolaşır].

835 Usancından senden mal ister; oysa o kimse ne müşteridir, ne mal peşindedir.

836 Mala yüz defa bakar, yüz defa geri verir; o kim kumaş ölçmek kim? [Ölçse ölçse] rüzgâr ölçer o.

837 Nerede müşterinin gelişi, gösterişi, heybeti; nerede serseri bir dalgacının alaycılığı?

838 Bir pula bile sahip değilken, alay etmekten başka ne için cüppe arar?

839 Ticaret için bir sermayesi bile yok, öyleyse ha onun çirkin şahsı, ha gölgesi.

840 Bu dünya pazarında sermaye altındır, oradaki sermayeyse aşk ve iki yaşlı gözdür.

841 Sermayesi olmadan pazara gidenin ömrü geçer de [pazardan] aceleyle eli boş döner.

842 Hey kardeş neredeydin? Hiçbir yerde. Hey yemek için ne pişirdin? Hiç çorbası.

843 Müşteri ol da elim oynasın, gebe madenimden la'l doğsun.

844 Müşteri gevşek ve soğuk da olsa dine davet et, çünkü davet varittir.

845 Doğanı uçur ruh güvercinini yakala; davet yolunda Nuh'un yolunu tut.

846 Allah için kulluk et; halkın kabulüyle reddiyle ne işin var?

Gece yarısı bir evin kapısı önünde sahur davulu çalan şahsın hikâyesi. Komşunu ona: *"Daha gece yarısı, sahur vakti değil. Üstelik bu evde kimse yok, kimin için davul çalıyorsun"* demesi ve davulcunun ona cevap vermesi

847 Birisi, bir kapı önünde sahur davulu çalıyordu; büyük bir adamın evinin ve avlusunun önüydü.

848 Gece yarısı canla başla sahur davulu çalıyordu. [Oradan geçerken] konuşan biri ona: *A yardım isteyen*, dedi,

849 *İlk önce bu davulu sahur zamanı çal, gece yarısı bu gürültü patırtı olmaz.*

850 *Sonra da bu evin içinde kimse var mı bir anla a hevesli adam.*

851 *Burada şeytandan, periden başka kimse yok, niçin zamanını boşa harcıyorsun?*

852 *Davulu bir kulak için çalıyorsun ama kulak nerede? Anlamak işin akıl gerek ama akıl nerede?*

853 [Davulcu]: *Sen [sözünü] söyledin, şimdi bu kulun cevabını duy da şaşkınlık ve ıstırap içinde kalma,* dedi.

854 Sana göre şu anda gece yarısı olsa da benim için neşe sabahı yaklaştı.

855 Her yenilgi benim katımda zafere döndü, bütün geceler gözümde gündüz kesildi.

856 Nil ırmağının suyu sana göre kandır, ama bana göre kan değil, sudur ey akıllı kişi.

857 Sana göre demir ve mermer olan, Davud peygambere göre yumuşak bir mumdur.

858 Dağ senin önünde ağır ve cansızdır, ama Davud'un önünde usta bir çalgıcıdır.

859 O ufak taşlar senin önünde sessizdir, ama Ahmed'in önünde açık bir dille dua ederler.

860 Mescidin direği senin önünde bir ölüdür, Ahmed'in önündeyse gönlünü kaptırmış bir âşıktır.

861 Dünyanın bütün parçaları halkın önünde ölüdür, Allah'ın huzurundaysa bilgili ve boyun eğici.

862 "Bu evde, bu konakta kimse yok, şu davulu niye çalıyorsun?" dedin.

863 Bu halk, Allah için altınlar verir, yüzlerce iyiliğin ve caminin temelini atar.

864 Sarhoş âşıklar gibi, uzun hac yolunda mallarını ve canlarını güzelce feda ederler.

865 [284b] O evde kimse yok derler mi hiç? Aksine ev sahibi [evin içinde] gizli olan bir candır.

866 Allah'ın nuruyla nurlanan sevgilinin konağını dolu görür.

867 Nice dopdolu, kalabalık konaklar vardır ki işin sonunu görenlerin gözüne boş görünür.

868 Her kimi istersen Kâbe'de ara da o derhal gözünün önünde beliriversin.

869 Üstün ve yüce bir suret Allah'ın evinden nasıl boş olur?

870 O [her yerde] hazırdır, kapıya ihtiyacı yoktur; başka insanlarsa [oraya] ihtiyaç için gelirler.

871 [Kâbe'ye gidenler] neden bir ses duymadan "Lebbeyk[31]" deyip duruyoruz derler mi hiç?

872 "Lebbeyk" demeyi başarmaları, bir ve tek olan Allah'tan her an gelen bir sestir.

873 Ben, bu köşkün ve konağın can bezmi olduğunu, toprağının iksir olduğunu kokusundan biliyorum.

874 Kalın ve ince [sesler] yoluyla, bakırımı sonsuza dek onun iksirine süreceğim.

[875] Böylece, bu sahur davulu çalınmasından denizler inciler saçmak, bağışlarda bulunmak için coşacak.

[876] İnsanlar, savaş ve mücadele saflarında Allah için canlarıyla oynarlar.

[877] Birisi belâlar içinde Eyyub gibidir; bir başkası sabırda Yakub'a benzer.

[878] Susuz ve muhtaç yüz binlerce insan Allah için umuda kapılıp çaba gösterir.

[879] Ben de bağışlayıcı olan Allah için, ondan umarak kapı önünde sahur davulu çalıyorum.

[880] Altınını almak için müşteri mi istiyorsun? A gönül, kim Allah'tan daha iyi müşteri olabilir ki?

[881] Senin malından pis bir dağarcık alır, aydınlanmış bir gönül ışığı verir.

[882] Bu yok olucu beden buzunu alır, bizim vehmimizin ötesinde bir saltanat verir.

[883] Birkaç damla gözyaşı alır, şekerlerin bile kıskandığı Kevser'i verir.

[884] Sevdalarla, dumanlarla dolu âhı alır, her âha karşılık yüzlerce kârlı makam verir.

[885] Gözyaşı bulutunun sürdüğü âh yeli yüzünden Halil'e "*çok âh eden*" dedi.

[886] Haydi, şu eşsiz benzersiz, hararetli pazarda eskileri sat da peşin saltanatı al.

[887] Bir kuşku ve tereddüt yolunu vurursa, tacir peygamberleri [kendine] senet et.

[888] O padişahlar padişahı, bahtlarını o kadar artırmıştır ki onların malını dağlar bile çekemez.

Bilâl'in, Hicaz sıcağında Mustafa'nın -ona selâm olsun- sevgisiyle *"Ahad, Ahad"* demesinin hikâyesi. Efendisi, kuşluk vakitleri çifitçe taassubu yüzünden Hicaz güneşinin altında onu diken dalıyla döverdi. Yaralardan ötürü Bilâl'in bedeninden kan fışkırırdı da elinde olmadan yine [ağzından] *"Ahad, Ahad"* sözü çıkardı. Hani başka dertliler de ellerinde olmadan inlerler ya öyle. Bilâl, aşk derdiyle dolu olduğundan diken derdini kendinden gidermek umurunda bile değildi. Tıpkı Firavun'un büyücüleri, Circis ve sayısız hesapsız başkaları gibi

[889] Bilal, bedenini dikenlere feda ederdi; efendisi de tembih etmek için onu döverdi.

[890] Neden Ahmed'i anıyorsun? Kötü bir kölesin, benim dinimi inkâr ediyorsun, [derdi].

[891] Efendisi onu güneş altında dikenle dövüyor, o ise övünçle "Ahad" diyordu.

[892] Bir ara Sıddık o yandan geçerken, o "Ahad" deyiş kulağına çalındı.

[893] Gözü yaşla, gönlü dertle doldu; o "Ahad" [sözünden] tanıdık bir koku alıyordu.

[894] Daha sonra onu bir tenhada görüp öğüt verdi. *İnancını kâfirlerden gizli tut,* dedi.

[895] *[Allah] gizli şeyleri bilir, muradını gizli tut.* [Bilâl] *huzurunda tövbe ettim a ulu kişi,* dedi.

[896] Ertesi gün Sıddık, bir iş için erken vakitte hızlı hızlı o tarafa gidiyordu.

[897] Yine "Ahad" [sözüyle], dikenle atılan dayağı duydu; gönlünden bir yangındır, bir alevdir parladı.

[898] Ona bir kez daha öğüt verdi, o da yeniden tövbe etti; ama aşk geldi tövbesini bozuverdi.

[899] Bu türlü bir hayli tövbeler etti; sonunda tövbe etmekten usandı.

900 [İnancını] açığa vurdu, bedenini belâlara saldı: *Ey Muhammed, ey tövbelerin düşmanı,* dedi,

901 *Ey bedenim de damarlarım da kendisiyle dolu olan! Tövbe nereye sığar artık orada?*

902 *Bundan böyle tövbeyi gönlümden çıkaracağım; nasıl olur da sonsuz hayata tövbe ederim?*

903 [285a] *Aşk kahredicidir, ben de aşkla kahrolmuşum; aşkın coşkusuyla şeker gibi tatlılaştım.*

904 *A kasırga, senin önünde bir saman çöpüyüm, nereye düşeceğimi ne bileyim ben?*

905 *Hilâl'sem de koşmadayım, Bilâl'sem de; senin güneşine uymuş gidiyorum.*

906 Ayın büyümeyle, küçülmeyle ne işi olur? Gölge gibi güneşin ardınca koşar durur o.

907 Kadere karşı bir kararda durmaya kalkışan kendini maskara eder.

908 Bir saman çöpü rüzgârın önünde olsun da dursun; kıyamet olsun da bir işe kalkışılsın [olacak iş değil].

909 Aşkın elinde ambardaki kedi [gibiyim] ben; bir an aşkın üstündeyim bir an altında.

910 O, başının etrafında döndürüp durmada beni; ne aşağıda kararım var ne yukarıda.

911 Âşıklar şiddetli bir sele kapılmışlardır; aşkın kaderine kazasına gönül bağlamışlardır.

912 Değirmen taşı gibi gece gündüz kararsız bir halde inleyerek bir döngü içinde döner dururlar.

913 Onun dönüşü, kimse bu ırmak durgundur demesin diye akan ırmağa şahittir.

914 Pusuda duran ırmağı görmüyorsan, felek çıkrığının dönüşünü gör.

915 Feleğin, o [aşk] yüzünden kararı olmadığına göre, ey gönül, sen de yıldız gibi durup dinlenme arama.

916 Bir dala tutunsan izin verir mi hiç? Her nereye tutunup sarılsan koparıverir.

917 Kaderin evirip çevirmesini görmüyorsan, unsurların coşuşuna, dönüşüne bir bak.

918 Çünkü o çerçöpün ve köpüklerin dönüşleri şerefli denizin coşmasındandır.

919 Başı dönmüş rüzgârı coşku içinde seyret de deniz dalgasını emrinin önünde coşmuş halde gör.

920 Güneşle ay, iki değirmen öküzüdür; döner durur ve gözetirler.

921 Yıldızlar da burç burç koşar, her kutlunun ve kutsuzun bineği olurlar.

922 Gökteki yıldızlar, gerçi uzaktırlar ama [onları izlemede] senin bu duyguların da tembel ve gevşek ayaklıdır.

923 Bizim göz, kulak ve akıl yıldızlarımız, gece nerededir, uyanıkken nerede?

924 Bazen kutlulukta, vuslatta, gönül hoşluğunda; bazen ayrılık ve kendinden geçmişlik kutsuzluğunda.

925 Gökteki ay, bu dönüş halindeyken kimi karanlık kimi de aydınlıktır.

926 Bazen balla süt gibi baharla yaz olur; bazen kar ve zemheri cezaevi.

927 Çünkü bütün küllî şeyler onun önünde top gibidir; onun çevgenine mahkûm olur, ona secde ederler.

928 A gönül sen ki bu yüz binlerce parçadan birisin, onun hükmü önünde nasıl kararsız hale gelmezsin?

929 Beyin buyruğu altında bir binek gibi ol; binek bazen ahırda mahpustur, bazen yoldadır.

930 Seni bir mıhla bağlayınca bağlan, çözünce de var git, hopla zıpla.

[931] Güneş, gökyüzünde eğri yürüyünce, yüzünü karartıp tutulmaya uğratır onu.

[932] Dikkat et, aklını başına al, tutulma yerinden sakın da kazan gibi kara yüzlü olma.

[933] Buluta da öyle gitme, böyle git diye ateşten kırbaç vururlar.

[934] Falanca ovaya yağmur yağdır, bu yana yağdırma, kulağını aç diye kulağını bükerler.

[935] Senin aklın güneşten de fazla değil ya, sana yasaklanan düşünceye takılıp kalma.

[936] Ey akıl, sen de adımını eğri atma ki o tutulma senin de karşına çıkmasın.

[937] Suçu az olunca güneşin yarısının tutulduğunu, yarısının da ışık saçtığını görürsün.

[938] Seni suçun miktarınca tutarım der, adaletin ve cezanın kararı budur.

[939] İster iyi olsun ister kötü, açık ve gizli her şeyi duyar ve görürüz.

[940] A babacığım, geç bunu, nevruz oldu; yaratıcının lütfuyla halkın ağzı tatlandı.

[941] Can suyu yine ırmağımıza can döndü geldi; padişahımız yine mahallemize geri geldi.

[942] Baht salınıp eteğini sürümede, tövbeyi bozma davulunu çalmada.

[943] Bir kez daha tövbeyi sel aldı; fırsat doğdu, bekçiyi uyku tuttu.

[944] Her mahmur, şarap içip sarhoş oldu; elbisemizi rehin vereceğiz bu gece biz.

[945] O cana can katan la'l renkli şarapla, la'l içindeki lâl içinde la'l olduk biz.

[946] Meclis yine şen oldu, gönülleri aydınlattı; kalk, kem göz değmesin diye üzerlik otu yak.

[947] Güzelim sarhoşların naraları geliyor bana; a sevgili, sonsuza dek böylesi lâzım bana.

[948] İşte bir Hilâl bir Bilâl'le dost oldu; diken yarası, ona güllük gülistanlık oldu.

[949] [285b] Beden, diken yarasıyla kalbura döndüyse de canım ve bedenim, ikbal gülistanı oldu.

[950] Bedenim, o çıfıtın diken yaralarıyla karşı karşıya, ama canım Vedud olan Allah ile sarhoş ve harap halde.

[951] Canıma doğru bir can kokusu geliyor; müşfik sevgilimin kokusu geliyor.

[952] Mustafa, Miraç'tan geldi, ne mutlu Bilâl'ine ne mutlu.

[953] Sıddık, doğru sözlü Bilal'den bu [sözleri] işitince onun tövbesinden el çekti.

Sıddık'ın -Allah ondan razı olsun- Mustafa'ya -ona selâm olsun- Bilâl'in -Allah ondan razı olsun- başına geleni, Yahudilerin ona ettiği zulmü, onun "Ahad, Ahad" deyişini, Yahudilerin daha fazla kinlenişini anlatması, bu durumu Mustafa'nın yanında hikâye etmesi ve Bilâl'in satın alınması konusunda meşveret etmeleri

[954] Ondan sonra Sıddık, Mustafa'nın yanında o vefalı Bilâl'in halini anlattı.

[955] O gökleri aşan, kanadı kutlu, çevik Bilâl, şimdi sana âşıktır, senin tuzağındadır, [dedi].

[956] O baykuşlar yüzünden, sultanın doğanı sıkıntıdadır; o koca hazine pisliğe gömülmüş.

[957] Baykuşlar, doğana zulmetmedeler, suçsuz yere kolunu kadını yolmadalar.

[958] Suçu sadece doğan olmak, o kadar… Yusuf'un güzellikten başka ne suçu var ki?

[959] Baykuşun yeri yurdu viranelerdir, kâfirlerin doğanı yaralaması bu yüzdendir.

960 O diyarı niçin anıyorsun? O padişahın köşkünü ve bileğini neden yad ediyorsun? [diyorlar].

961 Baykuşların köyünde fodulluk ediyorsun, fitne ve kargaşa çıkarıyorsun.

962 Ateş göğünün bile kıskandığı yuvamıza harabe diyor, adını hakire çıkarıyorsun.

963 Bizim baykuşlar, seni padişah ve önder yapsın diye düzen mi kuruyorsun?

964 Vehim ve sevda içinde onlara sarılmada, bu cennete virane adını takmadasın.

965 A kötü sıfatlı, başına o kadar vuracağız ki bu düzeni ve saçmalıkları terk edeceksin.

966 Onu doğuya karşı çarmıha geriyor, vücudu çıplak halde diken dallarıyla dövüyorlar.

967 Bedeninin yüz yerinden kan fışkırıyor; oysa "Ahad" diyor ve baş koyuyor.

968 Dinini gizle, lânetli kâfirlerden sırrını sakla diye öğütler verdim.

969 Ama o âşık, onun kıyameti kopmuş da tövbe kapısı ona kapanmış.

970 Âşıklık, tövbe ve sabretme imkânı… A canım, bu, olması pek zor, imkânsız bir iştir.

971 Tövbe kurtçuğa, aşksa ejderhaya benzer. Tövbe, halkın sıfatıdır, aşksa Allah'ın sıfatı.

972 Aşk, kimseye ihtiyacı olmayan Allah'ın niteliklerindendir, O'ndan başkasına âşık olmak mecazidir.

973 Çünkü o (mecazi aşk), altın kaplı bir güzelliktir; dışında ışık, içindeyse duman vardır.

974 Işık gidip duman meydana çıktı mı mecazi aşk derhal donakalır.

975 O güzellik kendi aslına geri gider; [geriye] kokuşmuş, kepaze ve kötü beden kalır.

976 Ayın ışığı yine aya döner, yansıması kara duvardan gider.

977 Böylece su ve çamur o güzelsiz kalır; o duvar ay olmaksızın şeytan gibi kalakalır.

978 Kalp paranın yüzünden altını gidince, o altın kendi madenine dönüp yerleşince,

979 İşte o zaman kepaze bakır, duman gibi kalakalır; aşığı da ondan daha kara yüzlü kalır.

980 Gözü görenlerin aşkı altın madeninedir; kuşkusuz aşkları her gün daha da artar.

981 Çünkü [altın] madeninin altınlıkta ortağı yoktur; merhaba ey kendisinde şüphe olmayan altın madeni!

982 Kim kalp olanı altın madenine ortak ederse, altın, mekânsızlık madenine dek gider.

983 Seven de sevilen de ıstıraptan ölmüş; göldeki su gitmiş, balık kalakalmıştır.

984 Rabbani aşk olgunluk güneşidir; emr [âlemi] O'nun nurudur, halksa gölgeler gibidir.

985 Mustafa, bu hikâyeden dolayı bir güzel ferahlayınca onun (Ebu Bekir'in) da konuşmaya rağbeti arttı.

986 Mustafa gibi bir dinleyiciyi bulunca [vücudundaki] her kıl ayrı bir dil kesildi.

987 Mustafa ona: "Şimdi çare ne?" dedi. [Ebu Bekir]: Bu kul ona müşteri, dedi.

988 [286a] [Sahibi] her ne fiyat söylerse söylesin onu alacağım; görünürdeki zarara ziyana bakmayacağım.

989 Çünkü o, yeryüzünde Allah'ın esiri olmuştur; Allah düşmanlarının öfkesinin maskarası olmuştur.

Mustafa'nın -ona selam olsun- Sıddık'a -Allah ondan razı olsun- "Sen Bilâl'e müşteri olunca onlar inatlarından mutlaka fiyatını artıracaklardır. Bu fazilette beni de kendine ortak et, vekilim ol, yarı parasını benden al" diye salık vermesi

990 Mustafa dedi ki: *Ey devlet arayan, bu hususta ben de sana ortağım.*

991 *Bana vekil ol, yarısına benim adıma müşteri ol, sonra da ücretini benden al.*

992 Ebu Bekir baş üstüne deyip derhal amansız kâfirin evine gitti.

993 Kendi kendine, çocukların elindeki inciyi almak kolaydır diyordu.

994 Yol azdıran Şeytan, dünya malına karşılık bu ahmak çocukların aklını, imanını satın alır ya.

995 Leşe o kadar ziynet verir ki karşılık olarak onlardan iki yüz tane gül bahçesi satın alır.

996 Büyü yapar da o kadar ay ışığı gösterir ki aşağılık adamlardan yüzlerce keseyi kapar.

997 Peygamberler, onlara alışveriş etmeyi öğrettiler, onların önünde din mumunu yaktılar.

998 Fakat şeytan ve yol azdıran büyücü, hileyle, büyüyle peygamberleri onlara çirkin gösterdi.

999 Düşman büyü yaparak karı ile kocayı birbirine çirkin gösterir de nihayet aralarına ayrılık düşer.

1000 Onların gözlerini büyüyle kapattılar da böyle değerli bir inciyi aşağılık kişiye sattılar.

1001 Bu inci, iki âlemden de üstündür. Gel de hemen şu eşek gibi bir şeyden anlamayan çocuktan satın al.

1002 Eşeğe göre katır boncuğu ile inci birdir. O eşek zaten inciyle denizin varlığından şüphe eder.

1003 O denizi de inkâr eder, incilerini de. Hayvan, inciyi, süsü püsü arar mı hiç?

1004 Allah, hayvanın kafasına, la'l ve inci sevgisi koymamıştır.

1005 Hiç eşeklerde küpe gördün mü? Eşeğin kulağı da yeşilliktedir aklı da.

1006 Ve't-tini suresindeki "*İnsanı en güzel şekilde yarattık*[32]" âyetini oku. Ey dost en değerli inci candır.

1007 En güzel şekil olan insan şekli, arştan da üstündür, düşünceye de sığmaz.

1008 Bu paha biçilmez şeyin değerini söylesem ben de yanarım, duyan da yanar.

1009 Burada artık sus, dudağını yum, eşeğini bu tarafa sürme. Sıddık da o eşeklerin yanına gitti.

1010 Kapının halkasını çaldı. Kapı açılınca o kâfirin evine âdeta kendinden geçmiş bir halde girdi.

1011 Kendinden geçmiş sarhoş ve ateşli bir halde oturdu. Ağzından bir hayli acı sözler çıktı.

1012 Dedi ki: Bu Allah dostunu nasıl dövüyorsun? Ey apaçık düşman bu ne haset?

1013 Kendi dininde doğru isen, doğru sözlü bir adama zulmetmeye gönlün nasıl razı oluyor?

1014 Ey kâfirlik dininde karıya benzeyen, nasıl oluyor da bir şehzadeye karşı böyle bir zanda bulunuyorsun?

1015 Ey ebedî lânete uğramış, ey kovulmuş, reddolunmuş adam, adamı daima eğri büğrü gösteren aynaya bakıp durma.

1016 O anda Sıddık'ın ağzından çıkan sözleri söylesem elini ayağını kaybedersin.

1017 O hikmet kaynakları cihetsizlik makamından coşmada, dudağından Fırat gibi kaynayıp akmada idi.

1018 Herhangi bir taştan su kaynar, akar. Bu su, taşın ne yanından gelir, ne ortasından.

1019 Allah, o taşı kendisine bir siper yapmıştır. O gök renkli suyu, o taştan akıtıp durmadadır.

1020 Nitekim senin göz kaynağından da nur, hiç eksilmeden akıp durur.

1021 O nur, ne yağdan meydana gelir, ne deriden. Dost, yaratılışta, o gözü, nura bir vesile kılmıştır.

1022 Kulak boşluğunda da çekici bir yel vardır. Yalan da olsa doğru da olsa, söyleyenin sözlerini duyar anlar.

1023 O küçücük kemikteki yel nasıl bir yeldir ki söz söyleyenin harfini, sesini alıyor?

1024 Kemikle yel ancak bir vesileden ibarettir. İki âlemde de Allah'tan başka kimse yoktur.

1025 Perdesiz olarak duyan da odur söyleyen de. Çünkü "Kulaklar baştan sayılır."

1026 [Kâfir]: Ey ikramı huy edinmiş kişi, eğer ona merhamet ediyorsan, altın ver de al onu, dedi.

1027 Ona için yanıyorsa onu benden satın al. Ama müşkülün parasız hallolmaz.

1028 [286b] [Ebu Bekir]: Yüzlerce hizmette bulunurum, beş yüz kere secde ederim, dedi. Teni beyaz, kendisi kâfir güzel bir kölem var.

1029 Teni beyaz ama gönlü kara, onu al da karşılığında teni kara, gönlü nurlu olanı bana ver.

1030 Sonra o ulu kişi birisini gönderip onu getirtti; o köle gerçekten de pek güzeldi.

1031 O kadar ki o kâfir, ona hayran oldu; taşa benzeyen yüreği hemen yerinden oynadı.

1032 Surete tapanların hali budur işte; taş gibi yürekleri, muma dönüverir.

1033 Ama yine inat etti, razı olmadı; "Bu hiçbir şey değil, bunu biraz daha artır" dedi.

1034 [Sıddık], o Yahudi'nin hırsı yatışıncaya kadar bunun üstüne bir miktar daha gümüş ekledi.

Yahudi'nin Sıddık bu alışverişte aldandı sanarak gülmesi

1035 O taş kalpli Yahudi, alay edip eğlenerek, kini ve düşmanlığı yüzünden bir kahkaha attı.

1036 Sıddık ona: "Bu gülme de neyin nesi?" dedi. Bu soruya cevap olarak gülmesini daha da artırdı.

1037 Bu kara köleyi satın almada [bu denli] ciddi ve kararlı olmasaydın,

1038 Ben de inat ederek coşmaz, bu [verdiğinin] onda birine satardım onu.

1039 Çünkü o benim için yarım pula değmez; sen bağıra çağıra onun fiyatını artırdın.

1040 Bunun üzerine Sıddık: "A ahmak, çocuk gibi bir cevize karşılık bir inci verdin" diye cevap verdi.

1041 Çünkü o benim için iki cihana değer; ben onun canına bakmadayım, sense rengine.

1042 O, kızıl altındır; ama şu ahmaklar yurdundakilerin kıskançlığı yüzünden parıltısı kararmış.

1043 Bedendeki şu yedi rengi [gören] göz, bu örtü altından o ruhu görüp kavrayamaz.

1044 Eğer satışta daha fazla pazarlık etseydin, bütün malımı mülkümü verirdim ben.

1045 Pazarlığı artırsaydın, himmet ederdim de başkasından bir etek altın borç alırdım.

1046 [Oysa] sen ucuz buldun diye kolayca verdin; hokkayı açmadığın için inciyi görmedin.

1047 Cahilliğinden ağzı kapalı kutuyu verdin bana; yakında görürsün nasıl bir ziyana uğradığını!

1048 La'l dolu hokkayı yele verdin; zenci gibi sen de yüzünün karalığına sevinmedesin.

1049 Sonunda çok "yazıklar olsun" diyeceksin; adam, bahtı, devleti satar mı hiç?

1050 Baht, köle elbisesi içinde çıkageldi; ama bedbahtın gözü görünüşten başka bir şey görmedi.

1051 O sana kendi kulluğunu gösterdi de senin çirkin huyun ona karşı hileler, düzenler kurdu.

1052 A zırvalayıp duran, bu beyaz tenli, kara yürekli [köleyi] puta taparcasına al.

1053 Bu bana, o sana [ikimiz de] kâr ettik; haydi, a Yahudi, "*Sizin dininiz size, benim dinim bana.*[33]"

1054 Zaten puta tapanların lâyığı budur; çulu atlastan, atı sopadan olur.

1055 Kâfirlerin mezarı gibi dumanla, ateşle dolu; ama dışarıdan yüz çeşit desenle, süsle bezenmiş.

1056 Tıpkı zalimlerim malları gibi; dıştan güzel, ama içerisi mazlumun kanıyla, vebali.

1057 Tıpkı münafık gibi, görünüşte orucu, namazı var; ama içerisi otsuz, kara toprak.

1058 Tıpkı gürleyip duran boş bulut gibi; ondan ne toprağa fayda var, ne buğdaya azık.

1059 Tıpkı hileli vaat ve yalan söz gibi; sonu rezil, önü parlak.

1060 Ondan sonra Sıddık, mihnet dişinin yarasından çöpe dönmüş olan Bilâl'in elinden tuttu.

1061 Çöpe döndü de bir ağza yol buldu, bir tatlı dilliye doğru koşmadaydı.

1062 O yaralı, Mustafa'nın yüzünü görünce bayılıp sırt üstü yere düştü.

1063 Uzun süre kendisinden geçmiş, baygın halde kaldı; kendine gelince sevinçten gözyaşları döktü.

1064 Mustafa onu kucakladı; ona ne ihsanlar, bağışlar erişti kim bilir?

1065 İksire vurulan bakır ne hale gelir? Bir müflis büyük bir hazine elde edince [ne hale gelir?]

1066 Solup gitmiş balık denize düştü; kaybolmuş kervan yolunu buldu.

1067 Peygamberin o anda söylediği sözler, gecenin üstüne vursaydı gecelikten çıkar,

1068 Sabah gibi apaydınlık bir güne dönerdi; o sözleri ben tekrar söyleyemem.

1069 Koç [burcundaki] güneş, bitkilere, verimli hurmalara neler söyler, sen de bilirsin.

1070 Tertemiz su, çiçeklere, fidanlara neler söyler, sen de bilirsin.

1071 [287a] Allah'ın sanatının, dünyadaki bütün zerrelere [ettiği], afsuncuların soluğuna, sözüne benzer.

1072 Allah'ın çekişi, eserlerle, sebeplerledir; sözsüz, dudaksız yüzlerce söz söyler O.

1073 Bu tesir de kaderden meydana gelir, değil mi? Ama tesirin ondan olduğu akılla anlaşılmaz.

1074 Akıl, asıllarda nasıl taklitçiyse, sen onu dallarda da taklitçi bil o fodul!

1075 Akıl: "*Onun maksadı, meramı nedir?*" diye sorarsa, "*[Maksadı], senin bilmediğin bir şeydir*" deyiver vesselâm.

Mustafa'nın -ona selâm olsun- Sıddık'a -Allah ondan razı olsun- "*Ben sana beni de ortak ederek al diye salık vermemiş miydim? Sen niye sadece kendin için aldın?*" diye serzenişte bulunması ve onun özür dilemesi

1076 [Peygamber]: "*Ey Sıddık, peki, ben sana, bu kereme beni de ortak et demedim mi?*" dedi.

1077 [Sıddık]: *Biz ikimiz de senin mahallenin kullarıyız; onu senin hürmetine azat ettim*, dedi.

1078 *Sen beni kölen, mağara arkadaşın olarak tut; senden asla, hiç mi hiç azatlık istemem.*

1079 *Çünkü benim için azatlık, sana köleliktir; sensizlik bana mihnettir, zulümdür.*

1080 *A seçilmişliğiyle dünyayı dirilten, avamı seçkin hale getirdin, hele de beni.*

1081 *Canım, gençliğimde rüyalar görürdü. Güneş değirmisi bana selâm vermiş,*

1082 *Beni yerden göğe doğru çekmiş, gökyüzüne çıkarmıştı. Yükselişte ona yoldaş olmuştum.*

1083 *"Bu [rüya], imkânsızdır, imkânsız olan bu hal, benim halim olabilir mi?" dedim.*

1084 *Ama seni görünce kendimi gördüm; aferin o güzel sıfatlı aynaya.*

1085 *Seni görünce, imkânsız olan [o hal], benim halim oldu; canım yüceliklere gark oldu.*

1086 *A şehirlerin ruhu, seni görünce, şu güneşin sevgisi, gözümden düştü.*

1087 *Gözüm yeniden yüce himmetli oldu; çimenliğe hor bakıyorum artık.*

1088 *Nur arıyordum, bizzat nurun nurunu gördüm; huri arıyordum, hurilerin kıskandığı [o güzeli] gördüm.*

1089 *Güzel, gümüş bedenli bir Yusuf arıyordum, sende bir Yusuf ülkesi gördüm ben.*

1090 *Cennetin peşine düşmüş, onu arıyordum, senin her parçandan [bana] bir cennet göründü.*

1091 *Bu [söz] bana göre medh ü senadır; ama sana göre yergidir, hicivdir bu.*

1092 *Hani saf çoban da Musa Kelim'in yanında Allah'ı [şöyle] övüyordu ya:*

1093 *"Bitlerini arayayım, sana süt vereyim, çarığını dikeyim de önüne koyayım."*

1094 *Allah onun yergisini övgüye saydı; sen de bana merhamet etsen şaşılmaz.*

1095 *Anlayışların eksikliğine merhamet et, ey akılların, vehimlerin ötesinde olan!*

1096 Ey âşıklar, [eskileri] yenileyen köhne dünyadan yeni bir ikbal erişti.

1097 [Bu ikbal] çaresizlere çare arayan o dünyadandır; onda, bu dünyada nadir bulunan yüz binlercesi vardır.

1098 Müjdeleyin ey kavim, genişlik geldi; ferahlayın ey kavim, darlık geçip gitti.

1099 Bir güneş "*Ey Bilal, bizi ferahlandır*" dileğiyle Hilâl'in kulübesine gitti.

1100 [O sözü] düşman korkusuyla dudak altından söylüyordun, [şimdi] onların körlüğünün rağmına minareye çık da söyle.

1101 Müjdeci, her gamlının kulağına der ki: A idbara uğrayan, kalk da ikbal yolunu tut.

1102 A şu hapiste, şu pislik ve bitler içinde kalan, kendine gel, kimse duymasın, kurtuldun, sus.

1103 Her kılımın dibinden bir davulcu çıkmışken şimdi beni nasıl susturursun a dostum?

1104 Kıskanç huylu düşman, o kadar sağır oldu ki "*Hani bu kadar davulun sesi, nerede?*" diyor.

1105 Yüzüne taptaze reyhan sürülüyor da o körlüğünden "*Bu eziyet de ne?*" diyor.

[1106] Huri, elini sıkıyor da kör, şaşkın şaşkın "*Niye acıtıyor?*" diye elini çekiyor.

[1107] Elimde, bedenimde, bu çekiştirip durma da neyin nesi? Uyudum ben, bırak da bir güzel uyuyayım [diyor].

[1108] Rüyada arayıp durduğun odur; aç gözünü, o, izi güzel bir aydır.

[1109] Büyük kişilerin üzerinde belâlar o yüzden daha fazla olur, çünkü sevgili güzellerle daha çok cilveleşir.

[1110] Güzellerle her yolda latife eder, bazen de körleri bile coşturur.

[1111] Körlerin mahallesinden feryatlar yükselsin diye kendisini bir an için bu körlere verir.

[287b] Hilâl, Allah'ın muhlis bir kuluydu. Basiret sahibiydi, taklitçi değildi. İyilik için kendisini gizleyerek insanlara kulluk eder görünürdü, aczinden değil. Hani Lokman ile Yusuf ve başkaları da zahiren böyle yapmışlardı. [Hilâl de] bir beyin kulu ve seyisiydi. O bey Müslüman'dı ama kördü. *Kör de bir annesinin olduğunu bilir, ama o nasıldır, neye benzer, hayaline dahi getiremez.* Bu bilgiyle annesini yüceltirse körlükten kurtulabilir. Çünkü *"Allah, bir kulu hakkında hayır dilediğinde, onlarla gaybı görmesi için onun kalbinde iki göz açar".*

[1112] Bilâl'in bazı vasıflarını duydun, şimdi de Hilâl'in zayıflamasının hikâyesini dinle.

[1113] O, gidişte Bilâl'den de önde ve ileriydi; kötü huyları daha fazla öldürmüştü.

[1114] O, her an daha geride kalan senin gibi geri gidenlerden değildi; sen inci dolu yerden taşlığa doğru gitmedesin.

Hikâye

[1115] Hani bir efendinin evine bir konuk geldi de efendi onun yaşını başını sorup soruşturdu.

[1116] *Kaç yaşındasın a oğul, söyle, eksiltme de söyleyiver*, dedi.

[1117] [Konuk]: *A kardaşlık, on sekiz, on yedi veya on altı, belki de on beş.*

[1118] [Efendi]: *Seni sersem kafalı*, dedi, *[oldu olacak] ananın karnına geri giriver.*

Aynı sözü anlatan başka bir hikâye

[1119] Birisi, bir beyden bir at istedi. [Bey]: *Git, şu alacalı atı al*, dedi.

[1120] [Adam]: *Ben onu istemem*, deyince [bey] *neden*, dedi. [Adam]: *Çünkü geri geri gidiyor, pek huylu*, dedi.

[1121] *Habire arkaya doğru, gerisin geri gidiyor* [deyince, bey]: *Sen de kuyruğunu eve doğru çeviriver*, dedi.

[1122] Senin şu nefis bineğinin kuyruğu şehvettir; o kendisine tapan bu yüzden gerisin geri gidiyor.

[1123] A halde hale çeviren, onun kökten kuyruğa dönen şehvetini âhiret şehvetine çevir.

[1124] Onun şehvetini ekmekten kestin mi, o şehvet başını şerefli akıldan uzatıverir.

[1125] Hani ağaçtan bir dal kesersin de kuvvet, talihi yaver olan daldan başını çıkarır ya öyle.

1126 Onun kuyruğunu o yana çevirince, geri geri gitse de sığınağa dek gider.

1127 Ne mutlu, ileri giden, [binicisine] boyun eğmiş atlara, ne geri gider, ne de huysuzluğa rehin olur onlar.

1128 Musa Kelim'in bedeni gibi hızla giderler; geniş bir kilim gibi iki denize dek yayılırlar.

1129 Onun yolu, yedi yüz yıllık bir yoldur; o, sevgi seyrine çıkmaya azmetmiştir.

1130 Bedenindeki seyrin himmeti böyle olunca, canındaki seyir en yücelere dek çıkar.

1131 İyi biniciler, yarışarak at koşturdular; ağır kazlarsa ayakkabılıkta kalakaldılar.

Örnek

1132 Hani kervanın biri yol alırken bir köye geldi de [orada] bir kapıyı açık gördü.

1133 [İçlerinden] biri: *Bu kocakarı soğuğunda [yükümüzü] birkaç gün buraya indirelim*, dedi.

1134 *Hayır, [yükünü] dışarı indir, ondan sonra içeriye gir*, diye bir ses geldi.

1135 *Atılacak her şeyi dışarı at, onlarla içeri girme, çünkü bu meclis, yücedir.*

1136 Hilâl, gönlü usta, canı aydın [bir adam] idi; bir beyin seyisi ve kölesiydi, mümindi.

1137 O köle ahırda seyislik ederdi; ama adı köleye çıkmış bir sultanlar sultanıydı.

1138 O bey, kölenin halinden habersizdi; çünkü ona karşı sadece iblisçe bir bakışla bakıyordu.

1139 Onda hazineyi değil, suyla toprağı görüyordu; beşi altıyı[34] görüyordu da beşin [altının] aslını görmüyordu.

1140 [288a] Toprağın rengi meydanda, din ışığıysa gizli; her peygamber dünyada böyleydi.

1141 O minareyi gördü ama oradaki kuşu göremedi; oysa minarenin üstünde hünerli bir akdoğan var.

1142 İkincisi, kanat çırpan bir kuş görüyordu ama kuşun ağzındaki tüyü göremedi.

1143 Allah'ın nuruyla bakana gelince, o, hem kuştan haberdardı hem de tüyden.

1144 [O nurla bakan] gözünü tüye dik, dedi, tüyü görmedikçe düğüm çözülmez.

1145 Birisi [insanı] çamurla içinde nakışlı bir balçık olarak gördü, bir başkası da ilim ve amelle dolu bir balçık olarak.

1146 Beden minaredir, ilim ve ibadetse kuşa benzer; onu ister üç yüz kuş farz et, ister iki kuş.

1147 Orta [yolu tutan] adam, sadece kuşu görür; önde arkada kuştan başka bir şey görmez.

1148 Tüy, kuşa ait gizli bir nurdur; kuşun canı onunla kaimdir.

1149 Gagasında o tüy bulunan kuşun işi hiç eğreti değildir.

1150 Onun ilmi daima canından kaynar, [o ilim] onda ne eğretidir ne de ödünç.

Hilâl'in hastalanması, efendisinin horlama ve bilgisizlik yüzünden onun hastalığından habersiz oluşu; Mustafa'nın -ona selâm olsun- gönlünün onun hastalığından ve halinden haberdar olması ve Peygamber'in -ona selâm olsun- Hilâl'in hatırını sormaya, geçmiş olsun geçmiş olsun demeye gidişi

1151 Hilâl kazara hastalandı, rahatsızlandı; vahiy bu durumu Mustafa'ya bildirdi.

1152 Efendisi, onun hastalığından habersizdi, çünkü onun yanında [Hilal'in] bir değeri ve önemi yoktu.

1153 O iyi kişi, ahırda dokuz gün uyu-

muştu, hiç kimsenin onun halinden haberi yoktu.

1154 Adam olan, adamlara padişah kesilen, kızıl denize benzeyen yüzlerce aklı her yere ulaşan,

1155 [Peygamber'e]: "*Hakk'ın rahmeti [Hilal'in] gamını yedi de, sana özlem duyan falanca kişi hastalandı*" diye vahiy geldi.

1156 Mustafa, o şerefli Hilâl'e geçmiş olsun demek üzere o tarafa gitti.

1157 O ay, vahiy güneşinin ardı sıra koşuyor, o sahabe de yıldızlar gibi onun peşinden gidiyordu.

1158 Ay diyordu ki: "*Ashabım, yolculara kılavuz olan, azgınları taşlayan yıldızlara benzer.*"

1159 Beye, o sultan geldi, dediler. O da sevincinden canını gönlünü yitirip sıçradı.

1160 O şahlar şahı, kendisi için geldi zannıyla sevinçten iki elini çırptı.

1161 O bey, odasından inince müjdeciye ayak parası olarak canını saçtı.

1162 Sonra yeri öpüp onu selâmladı, sevinçten yanağı güle dönmüştü.

1163 *Bismillah*, dedi, *yerimi yurdumu şereflendir de bu meclis bir cennete dönsün.*

1164 *Köşküm göğe yükselsin, çünkü zamanın, devranın kutbunu gördüm.*

1165 O muhterem [Peygamber] azarlayarak ona dedi ki: "*Ben seni görmek için gelmedim.*"

1166 [Bey]: "*Ruhum senin olsun, ruh da ne ki? Haydi, buyur, bu zahmet kimin için?*

1167 *[Buyur da] senin lütuf bağına dikilmiş bir fidan olan [kimsenin] ayağının toprağı olayım.*" [dedi].

1168 Bunun üzerine [Peygamber] ona: "*O arş Hilâl'i nerede, tevazuundan yaygıya dönmüş olan ay ışığı nerede?*" dedi.

1169 O, kullukta gizlenmiş bir padişahtır; o, dünyaya tecessüs için gelmiştir.

1170 Sen "*O bizim kölemizdir, ahırcımızdır*" deme; şunu bil ki define viranelerdedir.

1171 Binlerce dolunay ayaklarının altında bulunan o Hilâl, hastalık yüzünden ne halde acaba?

1172 [Bey]: *Hastalığından haberim yok,* dedi, *ama birkaç gündür evde değil.*

1173 *Binek hayvanlarının, katırların arkadaşıdır; seyistir, işte yeri yurdu da şu ahır.*

Mustafa'nın -ona selâm olsun- Hilâl'e geçmiş olsun demek için o beyin ahırına girmesi, Mustafa'nın Hilâl'i -Allah ondan razı olsun- okşaması

1174 Peygamber, Hilâl'i [görmek] üzere şevkle ahıra girdi ve onu aramaya başladı.

1175 Ahır karanlık, çirkin ve pisti; ama ülfet gelince bunların hepsi yok oldu.

1176 [288b] O erkek aslan, babası nasıl Yusuf'un kokusunu almışsa, o Peygamber'in kokusunu aldı.

1177 Mucizeler, imanın [doğmasına] sebep olmaz; cinsiyet kokusu sıfatları çeker.

1178 Mucizeler, düşmanı kahretmek içindir; cinsiyet kokusuysa, gönül çelmek içindir.

1179 [Mucizelerle] düşman kahrolur, dost değil; dostun boynu bağlı olur mu hiç?

1180 Hilâl, Peygamber'in kokusuyla uykudan uyandı. "*Fışkılığın içinde böyle bir koku?*" [Nasıl olur?] dedi.

1181 Hayvanların ayaklarının arasından o eşsiz Peygamber'in tertemiz eteğini gördü.

1182 O pehlivan, bunun üzerine, ahırın köşesinden sürünerek geldi, yüzünü onun ayağına sürdü.

1183 Sonra Peygamber, yüzünü onun yüzüne sürdü; başına, gözüne, yüzüne öpücük kondurdu.

1184 "*Aman yarabbi, ne de gizli bir incisin; ey arşın garibi, nasılsın, daha iyice misin?*" dedi.

1185 [Hilâl]: *Ağzına güneş giren, uykusu kaçmış kişi nasıl olursa öyle,* dedi.

1186 *Su, çamurda otlayan bir susuzu, başının üstüne koyup bir güzel götürdüğünde nasıl olursa öyle*, dedi.

Mustafa -ona selâm olsun- İsa'nın -ona selâm olsun- su üstünde yürüdüğünü duyunca *"Yakini artsaydı hava üstünde yürürdü"* buyurmasının beyanı

1187 Tıpkı İsa gibi, Fırat onu başının üstüne alırdı; çünkü abıhayat içinde batmaktan emindi.

1188 Ahmed der ki: Eğer yakini artsaydı, havaya binerdi de güvende olurdu.

1189 Aynı benim gibi, havaya bindim, miraç gecesi sohbete gittim.

1190 [Hilâl]: "*Kör ve pis bir köpek, uykudan kalktığında kendisini aslan olarak görse nasıl olur?*" dedi.

1191 Ama öyle insanların ok attığı bir aslan değil; korkusundan, okun, temrenin kırıldığı bir aslan…

1192 Yılan gibi, karnı üstünde sürünen bir körün, bağda baharda gözlerini açıverse [ne hale gelir?]

1193 Nasıl olur, nitelikten kurtulan, niteliksiz hayat yurduna ulaşan [birisi] nasıl olur?

1194 Mekânsızlık [âleminde] nitelik kazandırıcı hale gelince, bütün nitelikler köpekler gibi sofrasının etrafına toplanır.

1195 O, onlara niteliksizlikten kemikler verir; cenabetken sus, bu sureyi okuma.

1196 Nitelikten tümüyle gusletmedikçe bu mushafa el sürme sen a delikanlı.

1197 A padişahlar, pissem de temizsem de, dünyada bunu okumayayım da neyi okuyayım?

1198 Sen bana: "*Sevap için, gusletmeden havuzun suyuna girme*" diyorsun.

1199 Havuzun dışında topraktan başka bir şey yok; havuza girmeyen temiz değildir.

1200 Her an pisliği üzerine alan sularda bu kerem olmasa,

1201 Vay onu özleyen, vay ona umut bağlayana, vay onun sonsuz hasretine…

1202 Suyun yüzlerce keremi, yüzlerce ihtişamı vardır; o yüzden pislikleri kabul eder vesselâm.

1203 Ey Hak ışığı Hüsâmeddin, nur, kuşların şerrine karşı senin bekçindir.

1204 A yarasalardan gizlenen güneş, nur da onun yükselişi de senin bekçindir.

1205 Güneşin yüzünün önündeki perde, parıltısının çokluğundan, ışığının keskinliğinden başka nedir ki.

1206 Güneşin perdesi de Rabb'in nurudur; ondan nasipsiz olan yarasadır, gecedir.

1207 Her ikisi de [güneşten] uzakta ve perde [ardında] kaldıkları için, ya yüzü kara ya da donuk halde kalmışlardır.

1208 Mademki Hilâl kıssasının bir kısmını yazdın, dolunayın hikâyesini de dile getir.

1209 O hilâlle dolunay [arasında] birlik vardır; ikilikten, eksiklikten ve bozulmadan uzaktır onlar.

1210 O hilâl içte eksiklikten beridir, uzaktır; o görünürdeki eksilme, aşama aşama ilerlemedir.

1211 Geceden geceye aşama aşama ilerleme dersi verir; yavaşlık içinde genişliği gösterir.

[1212] Yavaşlık içinde: "*A ham aceleci, dama basamak basamak çıkılabilir*" der.

[1213] Kazanı, derece derece, ustaca kaynat; delice yemekte hayır yok.

[1214] Allah'ın gücü, ol [emriyle] bir anda gökleri yaratmaya yetmez miydi? Hiç kuşkusuz [yeterdi].

[1215] Öyleyse niçin bu yaratışı altı güne uzattı? Üstelik de her günü bin yıl, a faydalanmak isteyen.

[1216] Çocuğun yaratılışı neden dokuz aydadır? Aşama aşama [yaratma] o padişahın şiarıdır da ondan.

[1217] [289a] Âdem'in yaratılışı neden kırk sabah sürdü? [Çünkü], o balçığa azar azar ekliyordu da ondan.

[1218] Şimdi koşup duran senin gibi değil a ham kişi! Sen çocuksun, oysa kendini yaşlı gösteriyorsun.

[1219] Kabak gibi her şeyin üstüne çıktın; ama sende nerede cihar edecek, savaşacak ayak?

[1220] Ağaçlara, duvarlara yaslanıp kabak gibi yükseldin a kelceğiz!

[1221] Bineğin önce uzun boylu servi olur, ama sonunda kupkuru, içsiz, bomboş kalırsın.

[1222] A kabak, yeşil rengin çabucak sararıverdi; çünkü [yüzündeki] o allık, eğretiydi, aslî değildi.

Çirkin yüzüne cendere yaptığı ve allık sürdüğü halde istediği gibi olmayan, beğenilmeyen kocakarının hikâyesi

[1223] Doksan yaşında, kartlaşmış bir kocakarı vardı; yüzü buruş buruş, rengi safran gibiydi.

[1224] Yüzü, sofra bezinin ucu gibi kat kattı; ama koca sevdasından geri kalmamıştı.

[1225] Dişleri dökülmüş, saçları süt gibi olmuştu; boyu yaya dönmüş, her duygusu değişmişti.

[1226] Ama koca sevdası, şehveti ve hırsı tastamamdı; [adam] avlamaya sevdası vardı ama tuzağı paramparça olmuştu.

[1227] Vakitsiz [öten] bir horozdu, yolsuz bir yoldu; boş tencerenin altında kızgın bir ateşti sanki.

[1228] Meydana âşıktı ama atı ve ayağı yoktu; düdüğe âşıktı ama dudağı ve zurnası yoktu.

[1229] Yaşlılıkta ihtiras kâfirlerde dahi olmasın; Allah'ın böyle hırs verdiği kimse ne kötü kimsedir.

[1230] Köpek yaşlanınca dişleri dökülür de insanları terk edip fışkıyla haşir neşir olur.

[1231] Şu altmış yaşındaki köpeklere bir bak, [nasıl da] her an köpek dişleri daha bir keskinleşmede.

[1232] Yaşlı köpeğin, derisinden tüyleri dökülür; sen şu atlas giyinmiş kart köpeklere bir bak hele.

[1233] [Bunların] ferç ile altına duydukları aşk ve hırs, bak her an köpek soyu gibi artıp çoğalmada.

[1234] Cehennem sermayesi olan böyle bir ömür, gazap kasaplarının mezbahasıdır.

[1235] Kendisine ömrün uzun olsun denince gönlü hoş olur, gülücükle ağzı açılır.

[1236] Bedduanın böylesini dua sanır o; gözünü açmaz, başını kaldırmaz ki o.

[1237] Âhiretten kıl ucu kadar bir şey görseydi, ömrün böylesi senin olsun derdi ona.

Bir Gilanlıya "*Allah seni sağ salim evine barkına kavuştursun*" diye dua eden yoksulun hikâyesi

1238 Ekmek düşkünü, zembilli bir erkek dilenci, bir gün Gilanlı bir efendiye,

1239 Ondan ekmek alınca dedi ki: *Ey yardımı dilenen [Allahım], onu evine barkına bir güzel kavuştur.*

1240 [Efendi]: *A dertli! Ev, benim gördüğüm evse, Allah seni kavuştursun seni oraya*, dedi.

1241 Alçak kişiler, her anlatıcıyı zebun ederler, sözü yüksek de olsa [değerini] aşağı indirirler.

1242 Çünkü söz, dinleyenin değerincedir; terzi elbiseyi adamın boyuna göre biçer.

O kocakarının niteliği

1243 Mademki meclis böyle kınamasız olmuyor; düşük ve bayağı söz [söylemekten] başka çare yok.

1244 Haydi, bu sözü rehinden al da kocakarı hikâyesine geri dön.

1245 Kişi yaşlandı da bu yolda adam olmadıysa, sen onun adını yaşlanmış kocakarı koy gitsin.

1246 Onun ne sermayesi var, ne de payesi; ne de sermaye kabul edecek yeteneği.

1247 Ne güzel bir şey verir, ne alır; onda ne anlam var ne de anlam alıcılık.

1248 Ne dili var, ne kulağı, ne aklı, ne gözü; ne idraki var, ne idraksizliği, ne düşüncesi.

1249 Ne niyazı var, ne nazlanacak güzelliği; soğan gibi her bir katı ayrı kokulu.

1250 Ne yol almış, ne yola gidecek ayağı var; o kahpenin ne ateşi var, ne yangını, ne âhı.

Bir evden her ne istediyse kendisine yok denilen yoksulun hikâyesi

1251 [289b] Dilencinin biri bir eve geldi, kuru ekmek veya taze nane istedi.

1252 Ev sahibi: "*Burada ekmek ne arar? Şaşırmışsın sen, ekmekçi dükkânı mı burası?*" dedi.

1253 [Yoksul]: "*Hiç olmazsa bana biraz yağ bul*" dedi. [Adam]: "*Kasap dükkânı değil a burası*" dedi.

1254 [Yoksul]: "*Bir parça un olsun ver a ev sahibi*" dedi. [Adam]: "*Burayı değirmen mi sandın?*" dedi.

1255 [Yoksul]: *Bari kırbadan biraz su ver*, dedi. [Adam]: *İyi de burada ırmak da yok pınar da*, dedi.

1256 Ekmekten, kepekten yana her ne istediyse, adam yalan söyleyip onunla alay ediyordu.

1257 Dilenci içeri girip eteklerini sıvadı, sevabına o evin içine etmek istedi.

1258 [Adam] *hey hey*, deyince, [dilenci] *sus, a dertli*, dedi, *sus da şu viranede kendimi rahatlatayım.*

1259 *Madem bu evde yaşamaya imkân yok, böyle evin içine etmeli.*

1260 Av yakalayacak bir doğan değilsin ki padişaha av olacak elde eğitilmiş doğan olasın.

1261 Yüzlerce nakışla bezenmiş tavus kuşu değilsin ki nakışlarınla gözler aydınlansın.

1262 Papağan da değilsin ki sana şeker verip tatlı sözlerine kulak versinler.

1263 Bülbül de değilsin ki âşık gibi, bir güzel çimenlikte veya lalelikte zarı zarı şakıyasın.

1264 Hüdhüd de değilsin ki ulaklık edesin. Leylek de değilsin ki yüceleri yurt edinesin.

1265 Ne işe yararsın sen? Ne diye alsınlar seni? Sen nasıl bir kuşsun? Seni ne diye yesinler?

1266 Pazarlıkçılarla dolu şu dükkândan yukarı, "*Allah satın aldı*[35]" yüceliğinin dükkânına dek çık.

1267 Eskiliği yüzünden halkın hiç bakmadığı malı, o kerem sahibi satın alır.

1268 Onun katında hiçbir kalp [mal] reddolunmaz; çünkü satın almaktan maksadı kâr değildir.

O kocakarı hikâyesine geri dönüş

1269 O bunak, bir gelin gibi [süslenip] dışarı çıkmak istedi; o hafif meşrep [kadın] kaşlarını temizleyip aldı.

1270 O kocakarı, yüzünü, yanağını ve dudağını süslemek için yüzüne ayna tuttu.

1271 Kendini beğenmişliğinden [yüzüne] biraz allık sürdü; ama [allık] yüzündeki kırışıklıkları daha fazla kapatamadı.

1272 O pislik, Mushaf'ın aşırlarını yerinden kesip yüzüne yapıştırıyordu.

1273 İstiyordu ki yüzündeki kırışıklığı gizlesin de güzeller halkasına yüzük taşı olsun.

1274 Aşırları yüzünün her yanına yapıştırıyor, ama çarşafını giyer giymez hepsi yere düşüyordu.

1275 Aşırları alıyor yeniden tükürüğüyle yüzünün etrafına yapıştırıyordu.

1276 O şehvetli [kocakarı] çarşafını tekrar düzeltiyor, aşırlar yüzünden yere dökülüyordu.

1277 Ne kadar uğraşıp didindiyse de aşırlar yine düşüyordu; [sonunda] "*Yüzlerce lanet olsun o iblise*" dedi.

1278 İblis hemen o anda ona tebessüm edip: "*A kuruya kalmış çirkin kahpe*" dedi,

1279 *Ömrüm boyunca böyle bir şey benim aklıma gelmedi, senden başka bir kahpeden de böyle şey görmedim.*

1280 *Rezillikte az bulunur bir tohum ektin; dünyada bir Mushaf bırakmadın sen.*

1281 *A bunak kocakarı, beni bırak, sen yüzlerce şeytan ordusuna bedelsin.*

1282 Yüzün elma gibi renklensin diye kitap ilminden kaç tane aşır çaldın.

1283 Bir merhaba alıp satmak için Hak adamlarının sözlerini çaldıkça çaldın.

1284 Ama eğreti renk seni gül yanaklı kılmadı; hurma ağacına bağlanan dal, hurma dalının hünerini gösteremedi.

1285 Sonunda ölüm çarşafı sana gelir çatar da yüzünden bu aşırlar düşüverir.

1286 "Kalk kalk" diye göç sesi geldi mi, ondan sonra bütün dedikodu hünerleri kaybolur gider.

1287 Suskunluk âlemi çıkagelir, dur hele; ona (ölüme) ünsiyeti bulunmayanın vay haline!

1288 Gönlünü bir iki gün cilâla da o aynayı kendine defter edin.

1289 Çünkü kıran sahibi Yusuf'un sayesinde kocamış Züleyha yeni baştan gençleşti.

1290 Kocakarı soğuğunun o soğuk mizacı Temmuz güneşiyle değişiverir.

1291 Meryem'in yanışıyla, dudağı kurumuş dal, yemyeşil bir hurma ağacına döner.

1292 A kocakarı, niceye dek kadere karşı mücadele edeceksin? Şimdi peşin olanı ara, geçip gideni bırak.

1293 Mademki yüzünün güzelleşmesine için umut yok; ister allık sür, ister kara kalem çek.

[290a] Tabibin kendisinde sağlıktan yana umut görmediği hastanın hikâyesi

1294 Bir hasta tabibe gitti. *Nabzıma bir bakıver, a hünerli kişi,* dedi.

1295 Kalbin halini nabızdan anlarsın, çünkü eldeki damar kalbe bağlıdır.

1296 Kalp gizli olduğu için ona bir delil ararsın; onu kalbe bağlı olandan ara.

1297 A emin kişi, rüzgâr gözlerden gizlidir; onu tozda, yaprağın kıpırdanışında gör.

1298 Sağdan mı esiyor, yoksa soldan mı? Yaprağın kıpırtısı sana onun halini söyleyiverir.

1299 Gönüldeki sarhoşluk nerededir, bilmezsin. Onun halini mahmur gözde ara.

1300 Hakk'ın zatından uzaksın, O'nun zatının halini peygamberden, mucizelerden bilirsin.

1301 Gizli mucizeler ve kerametler, tertemiz pirlerden gönüllere vurur.

1302 Çünkü onların gönlünde yüzlerce peşin kıyamet vardır; bunun en değersizi, komşusunun sarhoş olmasıdır.

1303 Öyleyse, eşyasını bir kutlunun yanına çekip götüren bahtiyar, Allah ile oturur.

1304 Cansıza etki eden mucize ya asadır, ya denizdir, ya da ayın yarılması.

1305 [O mucize] vasıtasız olarak senin canına etki ederse, o bağ gizlice bağlanır.

1306 O etkiler, cansızlar üzerinde eğretidir; ama cana etkisi pek hoş ve gizlidir.

1307 Ya da gönül o cansızdan etkilenir, madesi hamurdan olmayan ekmek ne güzeldir.

1308 Ne güzeldir Mesih'in eksilmeyen sofrası; ne güzeldir Meryem'in bahçesiz meyvesi.

1309 Mucizeler, kâmil candan, tâlibin canının içine hayat gibi yansır.

1310 Mucize denizdir, eksik kişiyse karadaki kuş; sudaki kuş orada helâk olmaktan güvendedir.

1311 [Mucize] her namahremin canına âcizlik verir, ama her soluktaşın canına kudret katar.

1312 Bu saadeti gönlünde bulamıyorsan, görünürde olan şeyden her an bir delil çıkarmaya bak.

1313 Çünkü etkiler duygularda görünür; bu etkiler, etki edeni haber verir.

1314 Her ilâcın anlamı gizlidir, tıpkı her büyücünün büyüsü ve sanatı gibi.

1315 Eylemlerine ve eserlerine bakarsan, gizli de olsa açığa çıkarırsın onu.

1316 Onun içinde gizlenen güç, fiile gelince görünür, meydana çıkar.

1317 Bunların hepsi, sana eserleriyle görünür de Allah, eserleriyle nasıl görünmez?

1318 Sebepler ve eserler öz ile kabuk gibi değil mi? Arayacak olursan [görürsün ki] hepsi de onun eserleri.

1319 Nesneleri, eserleri yüzünden dost edinir seversin; peki, niye o eserleri bağışlayandan habersizsin?

1320 Bir hayal uğruna halkı dost ediniyorsun da Batı'nın ve Doğu'nun padişahını nasıl dost edinmezsin?

1321 A ulu kişi, bu sözün sonu yok; bu konudaki hırsımızın da sonu olmasın.

Hasta hikâyesine dönüş

1322 Geri dön de o bilgili, ayıp örtücü tabiple hastanın hikâyesini anlat.

1323 [Tabip] onun nabzını tutup halini anladı; iyileşmesine umut yoktu, iyileşmesi imkânsızdı.

1324 "*Canın ne istiyorsa onu yap da bede-*

ninden bu müzmin hastalık geçsin gitsin.

1325 *Gönlün ne dilerse geri durma da sabır ve perhiz eziyet olmasın sana.*

1326 *Sabrı ve perhizi bu hastalık için zararlı bil; gönlün ne diliyorsa onu ortaya koy.*

1327 *Ey amca, Allah böyle hastaya: "Ne dilerseniz yapın[36]"* dedi.

1328 [Hasta]: *Haydi git, sana hayırlar gelsin a amcasının canı, ben ırmak kıyısına seyre gidiyorum*, dedi.

1329 Sağlığı için bir kapı açılsın diye gönlünün dilediği gibi ırmak kıyısında dolaşıyordu.

1330 Irmağın kenarında bir sufi oturmuş, elini yüzünü yıkıyor, iyice temizleniyordu.

1331 Hasta, sufinin ensesini gördü, içinde ona bir tokat atma arzusu uyandı.

1332 O aş düşkünü sufinin ensesine bir tokat aşk etmek için elini kaldırdı.

1333 [İçinden] *o tabibin bana dediği gibi, geçip gitsin diye arzumu yerine getirmezsem içime dert olacak*, dedi.

1334 *Şuna sıkı bir tokat patlatayım, çünkü Allah "Kendinizi, ellerinizle tehlikeye atmayın[37]" buyurdu.*

1335 A falanca, bu sabır ve perhiz tehlikedir; bir güzel vur şuna, başkaları gibi geri durma.

1336 [290b] Tokadı patlatınca şırak diye bir ses yükseldi. Sufi: *Hey hey, seni yaramaz kavat*, dedi.

1337 Ona bir iki yumruk savurmak, sakalını, bıyığını tek tek yolmak istedi.

1338 Halk da verem hastasıdır, çaresizdir; şeytanın azdırması yüzünden böyle tokat atıcıdır.

1339 Bunların hepsi suçsuzlara eza etmeye düşkündür; birbirlerinin ensesinde eksiklik arar dururlar.

1340 A suçsuz günahsızların kafasına vuran, bunun karşılığını kendi kafanda görmüyor musun?

1341 A heva ve hevesini kendisine şifa sanıp güçsüzlere tokat atan kimse,

1342 "Bu şifadır" diyen sana güldü, zaten Âdem'i buğdaya yönlendiren, yol gösteren de odur.

1343 *A yardım dilenen iki kişi! Şu [buğday] tanesini ilaç niyetine yiyin ki ikiniz de ölümsüz olun*, [dedi].

1344 Onun [ayağını şeytan] kaydırdı, ensesine o vurdu; ama [o tokat] kafasına geri dönüp şeytana ceza oldu.

1345 O [Âdem'i] kaygan yerde pek fena kaydırdı; ama onun dayanağı ve elinden tutanı Hak'tı.

1346 Âdem bir dağdı, [o dağ] yılan dolu olsa da panzehir madeni olduğu için zarara uğramadı.

1347 Sende zerre kadar panzehir yokken, neden kurtulacağın [zannıyla] aldanış içindesin.

1348 Sende Halil'deki gibi tevekkül nerede? Sende [Musa] Kelîm'deki gibi keramet nerede?

1349 [Nerede o tevekkül] ki kılıcın İsmail'i kesmesin, [nerede o keramet ki] Nil'in dibini ana yola çeviresin?

1350 Bahtiyar birisi minareden düşecek olsa, elbisesinin içine rüzgâr dolar da kurtulur.

1351 A güzel [kişi], o bahta inancın yoksa neden kendini yele veriyorsun?

1352 Bu minareden Âd [kavmi] gibi yüz binlercesi düştüler de başlarını ve canlarını yele verdiler.

1353 Sen bu minareden tepesi üstüne düşen milyonlarca kişiye bir bak hele.

1354 İp cambazlığını iyice bilmiyorsan, ayaklarına şükret de yerde yürümeye bak.

1355 Kâğıttan kanat yapıp dağdan atlama,

çünkü bu sevda uğrunda nice başlar gitti.

1356 O sufi [bu sözler yüzünden] öfkesinden ateşe döndü ama gözünü işin sonuna dikti.

1357 Yemi almayıp tuzaktaki bağı gören kimse, sıranın başında bahtiyar olarak kalır.

1358 Ne mutlu bedeni fesada uğramaktan koruyan, işin sonunu gören, cesur gözlere.

1359 Bu, Ahmed'in sonu görücülüğündendi, cehennemi burada inceden inceye görmüştü.

1360 Arşı, kürsüyü, cennetleri görmüş, gafletlerin perdesini yırtmıştı.

1361 Zarardan yana selamete ermek istiyorsan, gözünü [işin] öncesine kapat da sonuna bak.

1362 Böylece yokları hep var olarak görür; varlara da hissedilen aşağılık şeyler olarak bakarsın.

1363 Hiç olmazsa şunu gör: Akıl sahibi herkes, gece gündüz "yok"u aramaktadır.

1364 Kim dilenci olup da bir cömertlik peşinde olmaz ki? Kim dükkânlarda kâr etmek istemez ki?

1365 Kim tarlalarda ürün almak istemez? Kim fidanlıklarda fidan aramaz?

1366 Kim medreselerde ilim [öğrenmek] istemez? Kim mabetlerde [Allah'ın] hilmini dilemez?

1367 [Bunlar] varları arkalarına atmış, yokları istemekte, onlara kul olmaktadırlar.

1368 Çünkü Allah'ın yaratış madeni ve mahzeni, yokluktan başka [bir yerde] tecelli etmez.

1369 Bundan önce de bu konuda bir remiz söylemiştik; sen bununla onu bir gör, iki görme.

1370 Demiştik ki: Yetişen her sanatkâr, sanatını [göstermek] için bir yokluk mekânı arar.

1371 Mimar, inşa edilmemiş veya viran olmuş, tavanları çökmüş bir yer arar.

1372 Saka, içinde su olmayan bir testi arar; marangoz da kapısı olmayan bir ev.

1373 Avlanma zamanı yokluğa saldırırlar da ondan sonra hepsi birden yokluktan kaçarlar.

1374 Mademki ümidin "yok"tadır, ondan bu sakınış niye? İsteğinin ünsiyet ettiği şeyle bu kavga neden?

1375 Mademki isteğin o "yok" ile ünsiyet etmede, yok oluştan ve yokluktan bu çekinip kaçınma neden?

1376 Canla başla "yokluk"un dostu değilsen, neden "yokluk" pusunda beklemedesin a canım?

1377 Sahip olduğun her şeyden gönlünü koparmışsın, gönül oltasını "yokluk" denizine atmışsın.

1378 Öyleyse oltana yüz binlerce av veren bu murat denizinden kaçmak neden?

1379 Niçin rızkın adını ölüm taktın? Asıl, sana ölümü rızık gibi gösteren büyüye bak sen.

1380 Sanatının büyüsü, senin iki gözünü de bağladı da canın, kuyuya rağbet etmeye başladı.

1381 Allah'ın hilesiyle, kuyunun üstündeki bütün ova onun hayalinde zehirle, yılanla dolu [bir yer olarak] görünür.

1382 [291a] Hâsılı [insan], kuyuyu kendine sığınak eder de sonunda ölüm onu kuyuya atıverir.

1383 Ey azizim, yanlışların hakkında söylediğim şeyleri, sen bir de Attar'ın sözlerinden dinle.

Sultan Mahmut ile Hintli kölenin hikâyesi

1384 Allah'ın rahmeti üzerine olsun, o söylemiştir. Gazi padişah Mahmud'u anarak [inciler] delmiştir.

1385 O ulu kişinin payına, Hint savaşında ganimetten bir köle düştü.

1386 Onu kendisine halife yapıp tahta oturttu. Ordusuna kumandan olarak seçip evlat edindi.

1387 Sen bu hikâyenin enine boyuna, ayrıntılı olarak anlatılışını o din büyüğünün sözlerinde ara.

1388 Hâsılı o çocuk, o altın tahtın üzerinde, o ulu padişahın yanı başında oturmuş,

1389 Durmadan ağlar, yana yakıla gözyaşı dökerdi. Padişah ona: *A devranı kutlu,* dedi,

1390 *Neden ağlıyorsun? Talihin mi tatsızlaştı? Padişahların bile üstündesin, sultana yakınsın.*

1391 *Sen şu tahtın üstündesin, vezirler, askerler, tahtının önünde ayla, yıldızlar gibi dizilmişler.*

1392 Çocuk, şunun için zarı zarı ağlıyorum, dedi: *Annem, kendi şehrimizde, yurdumuzdayken,*

1393 *Seni aslan Mahmud'un elinde göreyim* diye beni her zaman seninle korkuturdu.

1394 Babam da annemle kavgaya tutuşurdu da cevap olarak: "*Bu nasıl bir öfke, bu nasıl bir eziyet*" derdi.

1395 *Bu öldürücü bedduadan daha kolay başka bir beddua bulamıyor musun?*

1396 *Pek acımasız, pek taş kalplisin; onu âdeta yüzlerce kılıçla öldürmedesin.*

1397 *Ben ikisinin de sözüne şaşar kalırdım da gönlüme bir korku, bir keder düşerdi.*

1398 *Hayret, bu Mahmud nasıl cehennem huylu bir adamdır ki adı felakette, belâda mesel olmuş derdim.*

1399 *Kereminden, izzet ikramından habersiz, senin korkundan tir tir titrerdim.*

1400 *Annem nerede, şimdi gelsin de beni taht üstünde görsün a dünya padişahı!*

1401 A dara düşmüş kişi, fakirlik senin Mahmud'undur; tabiatın, seni boyuna onunla korkutur durur.

1402 Bu yiğit Mahmud'un merhametini bilsen, bir güzel "sonu hayır olsun" dersin.

1403 A korkak yürekli, fakirlik senin Mahmud'undur; bu dalalete düşüren tabiat anasını pek dinleme.

1404 Sen fakirliğe av olursan, kesinlikle kıyamet gününde çocuk gibi gözyaşı dökersin.

1405 Beden, seni yetiştirmede ana gibidir ama yüz düşmandan daha düşmandır sana.

1406 Bedenin hastalanınca sana ilaç aratır; kuvvetlenince de seni tağuta çevirir.

1407 Şu hayıflarla dolu bedeni, ne kışa, ne de yaza yarayan bir zırh bil.

1408 Sabretmek için kötü arkadaş iyidir; çünkü sabır, göğsü açar genişletir.

1409 Ayın geceye sabretmesi onu münevver kılar; gülün dikene sabretmesi, onu güzel kokulu yapar.

1410 Sütün, pislik ve kan içinde sabretmesi, onu deve yavrularını besleyen bir gıdaya çevirir.

1411 Kendilerini inkâr edenlere sabretmeleri, bütün peygamberleri Allah'ın has [kulları] yapmış, sahipkıran etmiştir.

1412 Kimin üstünde düzgün bir elbise görsen bil ki onu sabrederek, çalışarak edinmiştir.

1413 Kimi aç açık ve rızıksız bir halde görsen, o, onun sabırsızlığına tanıktır.

1414 Kim ürkmüş, canı kederlerle dolmuşsa, bir düzenbazla arkadaşlık etmiştir.

1415 Sabretseydin, ülfetle vefa etseydin, ayrılığı yüzünden başını dövmezdin.

1416 Balla süt gibi Allah'ın huyuyla huylansaydın "*Ben batanları sevmem*[38]" [derdin] de

1417 Hiç şüphesiz yol üstünde kervandan arda kalmış ateş gibi yalnız başına kalmazdın.

1418 [İnsan] sabırsızlık yüzünden [Hak'tan] başkasına yakın oldu mu, ayrılığında kederle dolar, hayrı kalmaz.

1419 Sohbetin, tam ayar altınsa, onu nasıl olur da haine emanet edersin?

1420 O'nun huyuyla huylan ki emanetlerin, kaybolmaktan da eksilmekten de güvende kalsın.

1421 Huyları yaratanın, peygamberlerin huylarını geliştirip besleyenin huyuyla huylan.

1422 Ona bir kuzu versen, karşılığında sana bir sürü verir; her sıfatı, geliştirip besleyen bizzat Allah'tır.

1423 Sen kurda kuzu emanet ediyorsun. Kurtla Yusuf'u yoldaş etme.

1424 Kurt, sana tilkilik etmeye kalkışırsa sakın ona inanma, çünkü ondan iyilik gelmez.

1425 Cahil, seninle gönüldeşlik edecek olursa, işin sonunda cahilliği yüzünden seni yaralar.

1426 [291b] Onun iki aleti vardır, o hünsadır. Hiç kuşkusuz [sonunda] ikisinin de işi ortaya çıkar.

1427 O, kendisini kız kardeşleri gibi göstermek için erkeklik aletini kadınlardan saklar.

1428 Kendisini erkeklerin cinsinden göstermek için de kadınlık aletini eliyle erkeklerden saklar.

1429 Tanrı: "*Onun gizli kadınlık aletini, burnunun üstüne bir ferç gibi koyarız*[39]

1430 *Böylece bizim gören [kullarımız], o hilekârın hilelerine aldanıp çuvala girmezler*" dedi.

1431 Sözün özü, her erkeklik aletinden erkeklik gelmez; dikkat et, bilgiliysen cahilden kork.

1432 Tatlı sözlü cahilin dostluk [sözlerine] pek kulak verme, çünkü o [sözler] yıllanmış zehre benzer.

1433 Sana "*A anasının canı, a gözümün aydınlığı*" der, ama [bu sözlerle] üzüntünden, hasretinden başka bir şey artırmaz.

1434 O ana, babaya açıkça der ki: *Mektep yüzünden yavrum pek zayıfladı.*

1435 *Başka bir karın onu doğurmuş olsaydı, ona bu kadar cevr ü cefa etmezdin.*

1436 [Baba da der ki]: *Bu çocuk senden başkasından olsaydı, o kadın da böyle baskı yapardı.*

1437 Kendine gel, bu anadan da onun hilesinden de kaç; çünkü babanın tokadı, onun helvasından daha iyidir.

1438 Ana nefistir, babaysa üstün akıl; [akla uymanın] öncesi darlıktır ama sonunda yüzlerce genişlik vardır.

1439 Ey akılları ihsan eden [Allahım] feryada yetiş; sen dilemedikçe hiç kimse bir şey dileyemez.

1440 İstek de sendendir, o iyilik de. Biz kimiz ki? Evvel de sensin, âhir de.

1441 Hem sen söyle, hem sen dinle, hem sen ol. Biz hepimiz bunca şekle surete rağmen hiçbir şeyiz.

1442 Bize havale ettiğin bu işte, secdeye rağbetimizi artır; bize cebrin ve akılsızlığın tembelliğini gönderme.

1443 Cebir, kâmillerin kolu, kanadıdır; cebir, tembellerin bağı ve zindanıdır.

1444 Bu cebri, Nil'in suyu gibi bil; mümin için sudur, kâfir için kan.

1445 Kanat, doğan kuşlarını sultana götürür; kanat, kargaları mezarlığa götürür.

1446 Şimdi sen, yokluğu anlatmaktan vazgeç; çünkü o panzehirdir, ama sen zehir sanırsın.

1447 A kapı yoldaşı, haydi, Hintli çocuk gibi yürü, sakın yokluk Mahmud'undan korkma.

1448 Şu anda sahip olduğun varlıktan kork; [çünkü] o hayalin de bir şey değil, sen de bir şey değilsin.

1449 Hiçbir şey olmayan, hiçbir şey olmayana âşık olmuş; hiç var olmayan, hiç var olmayanın yolunu kesmiş.

1450 Bu hayaller, ortadan kalkıp yok oldu mu aklının almadığı şeyler apaçık görünür sana.

[Dünyadan] geçip gidenlerde ölüm derdi yoktur, onlarda kaybettiklerinin hasreti vardır.

1451 İnsanlığın başbuğu doğru söylemiştir: "*Dünyadan geçip giden kimsenin,*

1452 *Ölüm yüzünden bir derdi, hayıflanması ve zararı yoktur; [ama elindekini] yitirdiği için yüzlerce hayıflanması vardır.*"

1453 [Böyle kimse der ki]: *Neden her ikbalin ve nimetin hazinesi olan ölümü kıble edinmedim?*

1454 *Şaşılığım yüzünden bütün ömrüm boyunca ecelle birlikte kaybolup giden hayalleri kıble edindim.*

1455 Ölenlerin hasreti ölüm yüzünden değildir; suretlerde takılıp kaldık diyedir.

1456 Biz bunun bir suret ve köpük olduğunu, köpüğün denizle hareket ettiğini ve geliştiğini göremedik.

1457 Deniz, köpükleri karaya atınca mezarlığa git de o köpükleri seyret.

1458 Ondan sonra de ki: Nerede sizin hareketiniz, kıpırdanışınız? Deniz sizi yokluğa mı attı?

1459 Onlar da sana dudakla değil, hal diliyle desinler ki bu soruyu bize değil, denize sor.

1460 Köpüğe benzeyen suret dalga olmadan nasıl hareket eder? Toprak, rüzgâr olmadan nasıl havaya yükselir?

1461 Suret tozunu gördün madem, rüzgârı da gör; Köpüğü gördün madem, var ediş denizini de gör.

1462 Haydi, gör, çünkü sende işe yarayan şey ancak bakıştır; senin geri yanın yağdan, etten, liflerden ibarettir.

1463 Ama senin yağın mumların ışığını artırmaz; senin etin sarhoş için kebap olmaz.

1464 Şu bedeninin tamamını bu bakışta erit; bakışa git, bakışa git, bakışa!

1465 Bir bakış, yolun ancak iki metresini görür; bir bakış, iki âlemi de, padişahın yüzünü de görür.

1466 Bu ikisinin arasında sayısız fark vardır; sen sürmeyi ara; Sırları en iyi Allah bilir.

1467 Mademki yokluk denizinin şerhini duydun dinledin, öyleyse daima bu denizde kalmaya çalış.

1468 Çünkü bu tezgâhın aslı, o yokluktur; çünkü orası boştur, nişansızdır, ıssızdır.

[1469] [292a] Bütün ustalar, işlerini ortaya koymak için yokluğu ve sınıklık yerini ararlar.

[1470] Şüphe yok ki ustaların ustası Samed olan Allah'ın da tezgâhı yokluktur, lâ'dır.

[1471] Bu yokluk her nerede fazlaysa, Allah'ın işi de tezgâhı da o yandadır.

[1472] Yokluk, en yukarıdaki kat olduğundan, yoksullar, herkesin önüne geçmişlerdir.

[1473] Hele bedeninden, malından geçmiş olan yoksullar... [Burada] işi beden yokluğu görür, dilencilik değil.

[1474] Dilenci, malı eriyip bitmiş kimsedir; kanaatkârsa kendi bedenini kaybeden kimsedir.

[1475] Öyleyse artık dertten şikâyet edip durma; çünkü o, yokluğa doğru giden rahvan bir attır.

[1476] Biz bu kadarını söyledik, gerisini sen düşün; düşüncen donmuşsa, git zikir yap.

[1477] Zikir, düşünceyi harekete geçirir; zikri bu donmuş [düşüncenin] güneşi yap.

[1478] A kapı yoldaşı, işin aslı cezbedir; ama çalış çabala da o cezbeye bağlanıp kalma.

[1479] Çünkü çalışmayı bırakmak, nazlanmak gibidir; canla oynamaya, candan geçmeye naz yakışır mı hiç?

[1480] A delikanlı, ne kabulü düşün, ne de reddi; sen sürekli olarak emri ve nehyi gözet.

[1481] Cezbe kuşu, birdenbire yuvasından uçuverir; sabahı görünce, işte o zaman mumu söndür.

[1482] Gözler, [eşyaya] nüfuz edip görmeye başladı mı, bu onun ışığındandır; [bu ışığın sahibi], kabuğun içindeki özleri görür.

[1483] Zerrede sonsuzluk güneşini görür; damlada bütün denizi görür.

Sufi ile kadı hikâyesine tekrar dönüş

[1484] Sufi: *Enseye [atılan bir tokada] karşılık körlükle baş vermeye değmez*, dedi.

[1485] *Boynumdaki teslim hırkası, bana tokat yemeyi kolaylaştırdı.*

[1486] Sufi düşmanını pek zayıf gördü de: *Ben de şuna düşmanca bir yumruk vursam*, dedi,

[1487] *Bir yumruğumla kurşun gibi eriyip gidecek. Sonra da padişah bana eziyet edecek, kısas edilmemi emredecek.*

[1488] *Zaten çadır yıkılmış, direk kırılmış; yıkılmaya bahane arıyor.*

[1489] *Bu ölü [adam] için kılıç altında kısas edilmem pek yazık olur, pek yazık.*

[1490] Düşmanına elini vuramayınca, onu kadıya götürmeyi karar verdi.

[1491] Ne de olsa [kadı] Hakk'ın terazisidir; onun kilesi şeytanın hilesinden ve oyunundan kurtuluş yeridir.

[1492] O, kinlerin ve kavgaların makasıdır; iki düşmanın savaşını, dedikodusunu keser.

[1493] Onun afsunu, şeytanı şişeye sokar; onun kanunu, fitneleri yatıştırır.

[1494] Tamahkâr düşman teraziyi görünce, âsiliğini bırakıp [hükme] tâbi olur.

[1495] Ama terazi olmazsa, ona fazlasını versen bile, uyanıklığından kendi payına razı olmaz.

[1496] Kadı rahmettir, kavgayı giderir; kıyametteki adalet denizinden bir damladır.

[1497] Gerçi damla küçüktür, ayağı kısadır, ama deniz suyunun letafeti onunla belli olur.

[1498] Örtünü tozdan temizledin mi, bir damlada Dicle'yi görürsün sen.

[1499] Parçalar, bütünlerin haline tanıktır; şafak, güneşin varlığını haber verir.

1500 Allah "*Andolsun şafağa*[40]" diye buyururken, o yemini Ahmed'in bedenine etmiştir.

1501 Karınca, o bir tanecik [buğdayla] harmanı bilebilseydi, bir tane üzerine bu kadar titrer miydi hiç?

1502 Sen yine sözün başına gel, sufinin yüreği darda; gördüğü cefanın cezasını istemekte acele ediyor.

1503 A zulümler eden, gönlün nasıl böylesine hoş, [her şeyin] karşılığını veren [Hakk'ın] dileğinden nasıl habersizsin?

1504 Yoksa yaptıklarını unuttun mu da gaflet [senin üzerine] perdelerini indirdi?

1505 Kafanın arkasında düşmanların olmasaydı, sendeki safayı felekler bile kıskanırdı.

1506 Ama [üstündeki] o haklar yüzünden hapistesin; isyanların için azar azar özür dile de,

1507 Hesaba çeken seni bir anda yakalayıvermesin. Suyunu dostunla birlikte şimdiden durult.

1508 Sufi, kendisine tokat atan adamın yanına gidip davacı gibi eteğine yapıştı.

1509 Onu sürükleye sürükleye kadıya götürdü. "*Bu bedbaht eşeği, eşeğe bindir,* dedi.

1510 *Ya da hükmün nasıl uygun görüyorsa kırbaç darbesiyle ona ceza ver.*

1511 *Çünkü senin cezanla ölse bile öldüğüyle kalır; bu suçsuz ölüm yüzünden sana hesap soran olmaz.*

1512 [292b] Uyguladığı had ve tazir cezasında ölen kimse için kadı'nın bir sorumluluğu yoktur; çünkü [kadı] küçük birisi değildir.

1513 O, Hakk'ın vekilidir; Hakk'ın adaletinin gölgesidir; hak isteyenle [cezaya] müstahak olanın aynasıdır.

1514 Çünkü o [suçluyu], mazlum adına cezalandırır; kendi namusu, öfkesi ve geliri için değil.

1515 [Onun cezası] Hak için, kıyamet günü için olduğundan, bir hata olsa bile bunun diyeti [kadıya değil, suçlunun] velisine düşer.

1516 Birisini kendisi için döven kimse sorumludur; Allah için dövense [her şeyden] emindir.

1517 Baba, oğlunu dövse de oğlu ölse, o babanın kan pahası vermesi gerekir.

1518 Çünkü onu, kendi işi için dövmüştür; oğlun, babaya hizmet etmesi farzdır.

1519 Ama öğretmen bir çocuğu dövse de çocuk ölse, öğretmene bir şey gerekmez, korkma.

1520 Çünkü öğretmen [Allah] vekilidir, emindir; her emin hakkındaki hüküm böyledir.

1521 Çocuğun ustaya hizmet etmesi farz değildir; öyleyse usta, ona kendisi için bir ceza verme peşinde olamaz.

1522 Baba döverse kendisi için döver; çaresiz kan pahası vermekten kurtulamaz.

1523 Ey Zülfikar, öyleyse kendi benliğinin başını kes; kendinden geçip bir yoksul gibi fani ol.

1524 Kendinden geçtin mi her ne yaparsan yap, "*Attığın zaman sen atmadın*[41]" [hükmünce] güvende olursun.

1525 O sorumluluk Hakk'a aittir, emin olana değil. Bunun ayrıntısı fıkıhta açıkça vardır.

1526 Her dükkânın ayrı bir ticareti vardır; Mesnevi yokluk dükkânıdır ey oğul.

1527 Ayakkabıcı dükkânında güzel deriler bulunur; orada bir tahta parçası görürsen [bil ki] o ayakkabı kalıbıdır.

1528 Kumaşçılarda, ipekler ve kumaşlar vardır; orada demir varsa ancak ölçmek için vardır.

1529 Bizim Mesnevi'miz birlik dükkânıdır; orada birden başka ne görürsen puttur o.

1530 Put övmeyi, halı tuzağa düşürmek için "Onlar ak ve yüce kuşlardır" [sözü] gibi bil.

1531 Peygamber, onu Necm[42] suresinde hızlıca okudu, ama o [söz], bir fitneydi, sureden değildi.

1532 Bütün kâfirler hemen o anda secde ettiler; bu bir sırdı, o yüzden başlarını yere koydular.

1533 Bundan sonra karmakarışık, [anlamı] uzak ve güç bir söz var; sen, Süleyman'la birlikte ol, şeytanlara karışma.

1534 Haydi, sufi ile kadının, o güçsüz, perişan ama zalim olanın hikâyesini anlat.

1535 Kadı dedi ki: *Ey oğul, kürsüyü kur da üzerine hayırdan şerden bir resim çizeyim.*

1536 *Vuran nerede? İntikamı [alınacak] yer neresi? Bu [adam] hastalıktan bir hayale dönmüş.*

1537 Şeriat, dirilerle zenginler içindir; mezardakiler için şeriat [hükümleri] olur mu hiç?

1538 Fakirlik içinde başsız kalan o topluluk, o ölülerden yüz kat daha ölüdür.

1539 Ölü, bir yönden afete uğramış ölmüştür; oysa sufiler, yüz yönden fani olmuşlardır.

1540 Ölüm, bir kereliğine öldürülüştür; buysa üç yüz bin kere; her birinin de sayısız kan pahası vardır.

1541 Allah, bu topluluğu defalarla öldürmüştür ama kan pahası olarak ambarlarca [mal] dökmüştür.

1542 Bunların her biri gizlide Circis'e benzer; altmış defa öldürülüp dirilmişlerdir.

1543 Adalet sahibi [Hakk'ın] mızrağının zevkiyle öldürülmüş; "bir darbe daha vur" diye yanmaktadır.

1544 Vallahi, o ölü, cana can katan varlığın aşkıyla ikinci bir defa öldürülmeye daha fazla âşıktır.

1545 Kadı: "*Ben diriler hakkında hükmederim, nasıl mezarlıktakilerin hâkimi olurum?*" dedi.

1546 Bu [adam], suret olarak aşağıda, mezarda değilse de mezarlar onun soyunda.

1547 Sen mezarda çok ölü gördün, şimdi bir de mezarı ölüde gör, a kör!

1548 Bir mezardan üstüne bir kerpiç düşecek olsa, akıllılar mezardan [davacı olup] adalet isterler mi hiç?

1549 Ölüye öfkelenip, ona kin tutma peşinde dolaşıp durma; kendine gel, hamamdaki resimle kavgaya tutuşma.

1550 Sana bir diri vurmadı diye şükret; dirinin reddettiğini Hak da reddeder.

1551 Dirilerin öfkesi, Hakk'ın öfkesidir, O'nun darbesidir; çünkü o dışı temiz kişi, Hak ile diridir.

1552 Onu Hak öldürmüş ve paçasından üflemiştir; kasap gibi çabucak derisini yüzmüştür.

1553 [Hakk'ın] üflemesi, onda sonsuza dek kalır; Hakk'ın üflemesi o kasabın üflemesine benzemez.

1554 Bu iki üfleyiş arasında çok fark vardır; bu, tümüyle süstür, bezektir, öteki tümüyle ayıp.

1555 Bu hayat, onun yüzünden kesilmiş, zararlı hale gelmiş; o hayatsa Hakk'ın üfleyişiyle süreklilik kazanmıştır.

1556 Bu soluk, anlatılabilecek olan bir soluk değildir; haydi, şu kuyunun dibinden köşkün üstüne çık.

[1557] Onu eşeğe bindirmek için bir içtihat yok; odunun resmini eşeğe yükleyen olur mu hiç?

[1558] [293a] Onun lâyığı eşek sırtına bindirilmek değil, onu tabutun üstüne koymak daha uygun.

[1559] Zulüm nedir? [Bir şeyi] kendi yerinden başka bir yere koyma. Sakın ha! Onu, uygunsuz yere koyup zâyi etme.

[1560] Sufi: "*O halde, onun bana tokat atmasının karşılıksız, cezasız kalmasını reva görüyorsun öyle mi?*" dedi.

[1561] *Eşeğin, kalleş bir ayı gibi, sufilere yoktan yere tokat atması reva mıdır?*

[1562] Kadı [adama]: "*Senin azdan çoktan neyin var?*" dedi. [Adam]: "*Benim şu dünyada altı diremim var*" dedi.

[1563] Kadı: *Sen üç kuruşunu kendin harca, öteki üç kuruşu da hiç laf söz etmeden ona ver*, dedi.

[1564] *Güçsüz, hasta, yoksul, zayıf bir adamdır. Ekmekle katık almak için ona da üç direm lâzım.*

[1565] [Hasta adamın] gözü kadı efendinin ensesine ilişti; onun ensesi, sufininkinden de güzeldi.

[1566] Tokadımın cezası pek ucuz deyip kadıya vurmak için elini kaldırdı.

[1567] Bir sır [verecekmiş] gibi kadının kulağına doğru eğildi, [ensesine] bir sille indirdi.

[1568] Dedi ki: *A iki düşman, altısını birden alın da ben de kavgasız gürültüsüz [bu işten] kurtulayım!*

Kadı'nın, dervişin tokadına kızması ve sufinin kadıya serzenişte bulunması

[1569] Kadı öfkelenince sufi, *hey*, dedi, *şüphe yok, senin hükmün adalettir, azgınlık ve sapıklık değil.*

[1570] *A din şeyhi, a emin kişi, kendine [yapılmasını] beğenmediğin şeyi kardeşin için nasıl beğendin?*

[1571] *Sen bilmez misin ki benim için kazdığın kuyuya sonunda kendin düşersin.*

[1572] *"Kim kardeşine kuyu kazarsa [kendi düşer]" hadisini okumadın mı? Okuduğunla amel et, a babasının canı.*

[1573] *Yargı vermedeki bu hükmün senin de ensene bir tokat indiriverdi.*

[1574] *Vay senin öteki hükümlerine, kim bilir onlar başına, ayağına neler getirecek?*

[1575] *Harcaman için üç dirhem gerek diye kerem edip bir zalime acırsın öyle mi?!*

[1576] *Sen zalimin elini kes; hükmü, dizgini onun eline vermenin ne âlemi var?*

[1577] *A adaleti meçhul kişi, sen, kurt yavrusuna süt veren keçiye benziyorsun!*

Kadı'nın sufiye cevap vermesi

[1578] Kadı: *Kaderin getirdiği, her silleye, her cefaya razı olmak bize vaciptir*, dedi.

[1579] *Yüzüm ekşidiyse de yazgıma karşı içten içe gönlüm hoş, çünkü gerçek acıdır.*

[1580] *Bu gönlüm bir bahçedir, gözümse buluta benzer; bulut ağlayınca bahçe güler, sevinir, hoş olur.*

[1581] Kıtlık yılında şaşkın şakın gülen güneş yüzünden bahçeler ölmeye, can çekişmeye başlarlar.

1582 Allah'ın "*Çok ağlayın*[43]" buyruğunu okumuşsundur. Öyleyse niye pişmiş kelle gibi gülüp durmadasın?

1583 Mum gibi gözyaşı dökersen, mum gibi eve aydınlık verirsin.

1584 Ananın veya babanın ekşi yüzü, çocuğu her türlü zarardan korur.

1585 A şaşkın şaşkın gülen, gülmenin zevkini gördün, ağlamanın zevkini de bir bak, çünkü o şeker madenidir.

1586 Cehennemi anmak seni ağlatırsa, o cehennem senin için cennetlerden daha hoştur.

1587 Gülmeler, ağlamalarda gizlidir; a temiz kişi, defineyi viranelerde ara.

1588 Zevk gamlardadır, ama onların izini kaybetmişler, abıhayatı karanlıklara götürmüşlerdir.

1589 Yolda konak yerine kadar tersine nal [izleri] vardır; ihtiyatla gözlerini dört aç.

1590 İbretle gözlerini dört aç da sevgilinin iki gözünü kendi gözlerine dost et.

1591 Kuran'dan "*Onların işlerini danışma iledir*[44]" [âyetini] oku; dostla birlikte ol, naz ederek of deme.

1592 Yolda sığınağın da dayanağın da dosttur; iyice bakarsan [görürsün ki] yol dosttan ibarettir.

1593 Dostlara ulaştın mı susup otur; kendini o halkaya yüzük taşı yapma.

1594 Aklını başına al da Cuma namazına bir güzel bak; herkes toplu haldedir, ama bir düşünce içinde sükût ederler.

1595 Pılını pırtını suskunluğa doğru çek; bir nişan arıyorsan kendini nişan etme.

1596 Peygamber: "*Dostları, kederler denizinde yol gösteren yıldızlar gibi bil*" dedi.

1597 Gözünü yıldızlara dik de yol ara; konuşmak bakışı karıştırır, sus, konuşma.

1598 [293b] A falanca, iki doğru söz söyledin mi, bulanık söz de hemen ardı sıra akar gelir.

1599 A şaşkın, "*Söz dallardadır, söz, sözü açar*", bunu hiç okumadın mı?

1600 Kendine gel, o doğru sözü [söylemeye] başlayayım deme, çünkü o söz, başka bir sözü çekiverir.

1601 Ağzını açtın mı [söz artık] senin hükmünde değildir; berrak olan [sözün] ardından bulanık olan da akmaya başlar.

1602 Sadece ilahî vahyin yolundaki masum kişinin [sözleri] bütünüyle berrak olduğu için, onun ağzını açması uygundur.

1603 Çünkü peygamber, kendi hevâsından konuşmaz, Allah'ın masumu olandan hevâ doğar mı hiç?

1604 Kendini halinle söz söyler duruma getir de benim gibi söze tutsak olma!

Sufinin kadıya soru sorması

1605 Sufi: "*Altın, tek bir madendense, niye bunda fayda, ötekinde zarar var?*" dedi.

1606 *Hepsi aynı elden geldiği halde, neden bunun aklı başında da öteki sarhoş?*

1607 *Bu ırmaklar, bir denizden akıyorsa, neden bu tatlı da öteki ağza zehir gibi geliyor?*

1608 *Bütün nurlar beka güneşindense, gerçek sabahla, yalancı sabah nereden doğuyor?*

1609 *Bakan kişinin sürmesi aynı sürmeyse, doğru görüşle, şaşılık nereden çıkıyor?*

1610 *Darphanenin sultanı Allah ise, paranın iyi ve kötü baskıları nasıl oluyor?*

[1611] *Allah, bu yola "Benim yolum" buyuruyorsa, neden bu muhafız da öteki yol kesici?*

[1612] *Hürle sefih aynı karından doğuyorsa, "Çocuk, babanın sırrıdır" [sözü] nasıl kesin ve doğru oluyor?*

[1613] *Şu kadar bin [şekilde] görünen birliği kim görmüştür? Bir durağanlıktan yüz binlerce hareket [nasıl meydana geliyor?]*

Kadı'nın sufiye cevap vermesi

[1614] Kadı: A sufi, şaşırma, bunu anlatan bir örneği dinle, dedi.

[1615] Âşıkların kararsızlığı da gönül alıcı sevgilinin kararından meydana gelir.

[1616] O nazlanmada, dağ gibi sabittir; âşıklarsa yapraklar gibi titrerler.

[1617] Onun gülüşü ağlayışlar koparır; onun yüzünün suyu [başkalarının] yüz suyunu döker.

[1618] Bütün bu "nedenler ve nasıllar" köpük gibi o niteliksiz denizin üstünde oynaşır.

[1619] Denizin, zatında da işinde de bir zıddı ve eşi yoktur; varlıklar, [varlık] elbiselerini ondan giyerler.

[1620] Zıt, kendi zıddına nasıl varlık verir? Aksine ondan kaçar, uzaklaşır.

[1621] Eş ne demek? Benzer, iyinin ve kötünün benzeri. Benzer, kendisine benzer olanı yaratır mı hiç?

[1622] A sakınan, iki benzer var olsa, yaratıcılıkta bu, nasıl ötekinden daha üstün olur?

[1623] Bir bahçedeki yaprak sayısınca benzer ve zıt [varlık olsa, bunlar] deniz üstündeki köpükler gibi yine zıtsız ve benzersizdirler.

[1624] Denizdeki bu zıtlıkları niteliksiz olarak gör; denizin zatına nitelik nasıl sığar?

[1625] Onun en aşağı oyunu, senin canındır; canda bu nelik ve nitelik nasıl doğru olur?[45]

[1626] Aklın ve canın, her damlasında bedene daha da yabancı olduğu böyle bir deniz,

[1627] "Nasıl"ın ve "kaç"ın dar meydanına sığar mı hiç? Küllî akıl bile orada bilmeyenlerdendir.

[1628] Akıl, bedene: "*A cansız şey, o geri dönüş (meâd) denizinden bir koku aldın mı hiç?*" der.

[1629] Beden: "*Ben sadece senin gölgenim; kim gölgeden yardım dilenir ki a amcasının canı*" der.

[1630] Akıl: Burası, layık olanın layık olmayandan daha pervasız olduğu öyle bir hayret makamıdır ki, der,

[1631] Burada parlak bir güneş, bir köle gibi bir zerreye gibi kulluk eder.

[1632] Aslan bu yanda başını ceylânın önüne koyar; doğan kuşu, burada çil kuşunun yanında kanat çırpar.

[1633] Buna inanmıyorsan, Mustafa neden yoksullardan dua isteyip dururdu?

[1634] Bu, bir şey öğretmek içindi, dersen, bilgisizleştirmenin ta kendisi olan şey, nasıl öğretme ve anlatma olur?

[1635] Tam aksine o şehriyarın, padişahlara yaraşır defineyi, harabelere koyduğunu biliyordu.

[1636] [O harabenin] her bir parçası ona casus kesilse de, kötü zan, [onu kaybetmek için çakılmış] ters nal [izlerine] benzer.

[1637] Hatta hakikat, hakikatin içine batmış, gömülmüştür de bu yüzden yetmiş, hatta yüz fırkaya [bölünmüştür].

1638 [294a] A sufi, can kulağını bir güzel, genişçe aç; dikkat et, sana anlaşılmaz [sözler şeklinde] anlatacağım.

1639 Sana gökyüzünden gelen her darbeden sonra bir hil'at gelecektir, onu bekle.

1640 Çünkü o, sana o tokadı attıktan sonra sana bir taçla, yaslanacak bir taht vermeyecek bir padişah değildir.

1641 Bütün dünya, [onun katında] bir sinek kanadı değerindedir. Bir tokada karşılık sonsuz bağışta bulunur.

1642 Boynunu, dünyanın şu altın gerdanlığından çabucak kurtar da Allah'tan bir tokat satın al.

1643 Peygamberler yedikleri tokatlar ve belalar yüzünden başlarını yücelttiler.

1644 Ama a yiğidim, o seni evde buluncaya dek hazırlanıp bekle.

1645 Yoksa evde kimseyi bulamadım diye, hil'ati gerisin geri götürür, ona göre.

Sufinin kadıya yine soru sorması

1646 Sufi: "*Şu dünya, rahmet kaşını sonsuza dek açsaydı ne olurdu?*" dedi.

1647 *Her an ortaya bir tatsızlık çıkarmasaydı, renkten renge girişleriyle [insanı] sokup durmasaydı.*

1648 *Gece, gündüzün kandilini çalmasaydı; kış, neşeye ve sevince alışık bahçeyi mahvetmeseydi.*

1649 *Sağlık kadehinin, ateşten taşı olmasaydı; korku, emniyete halel getirmeseydi.*

1650 *Nimetinde bu kargaşa olmasaydı, cömertliğinden, rahmetinden ne eksilirdi ki?*

Kadı'nın sufinin sorusuna cevap vermesi ve Türk ile terzi hikâyesini örnek getirmesi

1651 Kadı: *Sen, pek boşu boşuna yol alan bir sufisin, Kûfî yazıdaki "kef" harfi gibi bomboşsun*, dedi.

1652 O ağzı şekerle dolu kişinin, geceleri terzilerin hainliklerini anlattığını hiç duymadın mı?

1653 O taifenin halkı nasıl soyduklarına dair eskilerin hikâyelerini anlatırdı hani.

1654 Kumaş keserken nasıl bir parçasını çaldıklarını şuna buna hikâye ederdi.

1655 Geceleyin hikâyecinin biri de yine bir hırsız hikâyesi okuyordu; etrafına bir kalabalık toplanmıştı.

1656 Kalabalık ve coşkulu dinleyiciler bulunca bütün endamı hikâye kesilmişti.

Peygamber -selâm olsun ona- "*Yüce Allah, vaaz edenlerin diline dinleyenlerin himmetince hikmet telkin eder*" buyurdu.

1657 Birisi tatlı dilliyse bu, [dinleyicinin] dinlemedeki coşkusundandır. Öğretmenin heyecanı ve ciddiyeti, çocuk sayesindedir.

1658 Dinleyici bulunmazsa, yirmi dört [makamla] çalgı çalan çalgıcıya, çalgısı yük olur.

1659 Hatırına ne yanık bir ezgi gelir ne de gazel; ne de on parmağını oynatası gelir.

1660 Gayptan haber alan kulaklar olmasaydı, hiçbir müjdeleyici gökten vahiy getirmezdi.

1661 [Allah'ın] sanatını gören gözler olmasaydı, ne gökyüzü dönerdi, ne yeryüzü gülerdi.

1662 O "*Sen olmasaydın*" sözü, bu iş, keskin ve gören gözler içindir demek olur.

1663 Ama insanlarda, kadın ve çanak çömlek aşkı yüzünden Allah'ın sanatına âşık olacak rağbet nerede?

1664 Onu yiyecek birkaç köpek olmadıktan sonra tutmaç suyunu çanağa dökmezsin.

1665 Var git, Allah'ın mağarasının köpeği ol da, seni seçip bu çanaktan kurtarsın.

1666 [Hikâyeci], o terzilerin nasıl gizlice ve insafsızca hırsızlık ettiklerini anlatınca,

1667 O kalabalık içinde Hıtalı bir Türk, bu perdenin açılmasına çok kızdı.

1668 Gece, o sırları, kıyamet günü gibi, akıl sahiplerine açıyordu.

1669 Her nereye gelir de orada birbirlerinin sırlarını açarak savaşan iki düşman görürsen,

1670 O anı, zikredilen mahşer bil; sırları ifşa eden o boğazı da sur say.

1671 Allah, o öfke sebeplerini hazırlamış, mahalledeki o rezaletleri ortaya çıkarmıştır.

1672 [Hikâyeci] terzilerin nice hainliklerini anlattıkça Türk hayıflandı, öfkelendi, dertlendi.

1673 [294b] "*A hikâyeci, sizin şehirde bu hilede ve düzende kim daha ustadır?*" dedi.

Türk'ün "*Terzi benden bir şey çalamaz*" diye iddiaya girip [malını] rehin koyması

1674 [Hikâyeci]: Bu çeviklikte ve hırsızlıkta halkı öldüren "Pûr-i Şoş" adında bir terzi vardır, dedi.

1675 Türk, bahse girerim yüz türlü sıkıntıya da girse benden bir iplik ucu bile çalamaz, dedi.

1676 Senden daha çevik kişileri bile mat etti, iddiada yüksekten uçma, dediler.

1677 Var git, aklınla böyle gururlanma, onun hileleri karşısında yok olur gidersin.

1678 Türk, iyiden iyiye ateşlendi, benden ne yeni, ne eski [hiçbir şey] alamaz diye bahse girişti.

1679 Tamahkârlar, onu daha da ateşlendirdiler; bahse tutuşup ortaya [malını] rehin koydu.

1680 Şu benim Arap atım rehin olsun, kumaşımı hileyle çalabilirse onu [size] vereceğim, dedi.

1681 Ama çalamazsa, ilk rehine karşılık sizden bir at alırım.

1682 O gece kederden Türk'ü uyku tutmadı; boyuna hırsızın hayaliyle savaşıyordu.

1683 Sabahleyin kolunun altına bir atlas kumaş koyup çarşıda o düzenbazın dükkânına girdi.

1684 Ona sıcak bir selâm verdi. Usta yerinden fırlayıp merhaba demek için ağzını açtı.

1685 Türk'e haddinden fazla sıcak davrandı, böylece onun gönlüne sevgisini yerleştirdi.

1686 Türk, onun bülbül gibi çilediğini görünce, o İstanbul atlasını önüne attı.

1687 Bunu bana savaş günü kaftanı olarak kes, göbeğimden altı geniş üstü bol olsun, dedi.

1688 Yukarısı dar olsun ki üzerimde süslü görünsün, aşağısı da olsun ki ayağıma dolanmasın.

1689 [Terzi]: A sevimli adam, sana yüzlerce hizmetler ederim, dedi ve kabul işareti olarak elini gözünün üstüne koydu.

[1690] Derken [kumaşı] ölçtü, işin nasıl olacağını gördü, sonra da boş laflar etmek için ağzını açtı.

[1691] Başka beylerin hikâyelerinden, onların ihsanlarından ve keremlerinden söz etti.

[1692] Cimrilerden, onların eli sıkılıklarından dem vurdu; onu güldürmek için de bir örnek verdi.

[1693] Ateş gibi bir makas çıkardı, hem [kumaşı] kesiyordu, hem de ağzı masallarla, afsunlarla doluydu.

Terzinin gülünç şeyler söylemesi, şiddetli gülüşü yüzünden Türk'ün iki daracık gözünün kapanması ve terzinin fırsat bulması

[1694] Hikâye yüzünde Türk gülmeye başladı; daracık gözü hemen o anda kapanıverdi.

[1695] [Terzi] bir parça kumaş çalıp baldırının altına sakladı; [yaptığı] Allah'tan başka bütün dirilerden gizli kaldı.

[1696] Allah, onu görüp durmadaydı, ama O'nun huyu örtmektir. Ama haddini aştın mı [gizlileri] ifşa eden de O'dur.

[1697] Hikâyesinin tatlılığı yüzünde önceki iddiası Türk'ün gönlünden çıkıverdi.

[1698] Atlas da ne, bahis de ne, rehin de ne? Türk, ağabeyin fıkralarıyla körkütük sarhoş.

[1699] Türk ona: "Allah aşkına, bana fıkra anlat, [anlattıkların] bana gıda gibi geldi" diye yalvardı.

[1700] O düzenbaz, gülünç bir fıkra daha anlatınca Türk kahkahadan sırt üstü yere düştü.

[1701] Terzi atlastan bir parçayı daha yavaşça koynuna soktu, gafil Türk ise o gülünç şeylerin tadına bakıyordu.

[1702] Hıtalı Türk, üçüncü defa, Allah aşkına bir fıkra daha anlat, dedi.

[1703] Terzi, ilk ikisinden daha gülünç bir fıkra anlattı da bu Türkü büsbütün avladı.

[1704] İddiacı Türk kahkahadan sarhoşa dönmüş, gözü kapanmış, aklı gitmiş, şaşkın bir haldeydi.

[1705] Terzi, onun gülmesi yüzünden meydanı geniş bulunca üçüncü defa elbiseden bir parça daha çaldı.

[1706] O Hıtalı Türk, ustadan dördüncü defa fıkra isteyince,

[1707] Usta ona karşı merhamete geldi de hilesini ve zulmünü başkalarına sakladı.

[1708] [Kendi kendine]: *Bu şaşkın adam şu [sözlere] nasıl da kapıldı, oysa bu nasıl bir zarardır, nasıl bir aldanıştır ondan haberi bile yok,* dedi.

[1709] Türk, Allah aşkına bana masal anlat, diye ustaya öpücükler konduruyordu.

[1710] A kendisi masal olmuş, varlıktan geçmiş adam, daha ne kadar masal [dinlemeyi] deneyeceksin?

[1711] Senden daha gülünç hiçbir masal yok; git de harap olmuş kabrinin yanı başında dur.

[1712] A bilgisizlik ve şüphe mezarına batmış kişi, daha ne kadar feleğin masalının, hikâyesinin peşinde olacaksın?

[1713] Daha ne zamana kadar bu dünyanın işvesini tadacaksın? Ne aklın düzeninde kaldı, ne de canın.

[1714] [295a] Herkese terzilik eden [bu felek], yüz yaşındaki ham çocukların elbiselerini yırtar, diker.

[1715] Bayağı ve zalim bir arkadaş olan şu feleğin fıkrası, senin gibi yüz binlercesinin yüzsuyunu döktü.

[1716] Onun şakası bağlara bahçelere hakkını verse de, kış gelince verdiği şeyleri yele verir, yok eder.

[1717] Yaşlı çocuklar, o uğuru ve uğursuzluğuyla şaka yapsın diye dilenmek için önünde oturmuşlardır.

Terzinin Türk'e: *"Hey, sus, gülünç bir şey daha söylersem elbisen dar gelecek"* demesi

[1718] Terzi: *A hadım, vazgeç artık; bir fıkra daha anlatırsam vay senin haline*, dedi.

[1719] *Sonra kaftanın dapdaracık olur; hiç kimse kendisine böyle iş eder mi?*

[1720] *Neye gülüyorsun? Bu işin sırrını bilseydin, güleceğin yerde kan ağlardın.*

İşi gücü olmayanlar ve masal peşinde olanlar o Türk'e benzerler; aldatıcı gaddar dünya da o terziye benzer. Şehvetler ve kadınlar, bu dünyanın gülünç fıkralar söylemesidir. Ömür de ebedilik kaftanı ve takva elbisesi dikmesi için terzinin önüne konmuş olan o atlasa benzer.

[1721] Gurur terzisi, ömrünün atlasını, ayların makasıyla parça parça kesip aldı.

[1722] Sense, "*Yıldızım, bana durmadan şakalar yapsaydı, daima kutlu olsaydı*" diye temenni etmektesin.

[1723] Onun uygunsuzluklarına, cilvesine, kinine ve afetlerine öfkelenirsin.

[1724] Onun susmasından, kutsuzluğundan, darlığından, kinciliğinden pek çok incinirsin.

[1725] "*Neşe Zühre'si niçin raksetmiyor?*" dersin. Ama onun kutluluğuna ve kutlu raksına çok güvenme.

[1726] Yıldızın sana: "*Şakayı biraz daha artıracak olursam seni büsbütün aldatırım*" der.

[1727] Sen şu yıldızların sahteliğine bakma da, o sahtekâra duyduğun aşka bir bak a bayağı kişi.

Örnek

[1728] Birisi yola çıkmış, dükkânına doğru gidiyordu. Yolun önünün kadınlar tarafından kesildiğini gördü.

[1729] Aceleyle [yürümekten] ayağı yanıyordu, yolsa, ay gibi kadınların kalabalığı yüzünden kapalıydı.

[1730] Yüzünü bir kadına çevirip: *A bayağı şeyler, a kızcağızlar, ne kadar da çoksunuz*, dedi.

[1731] O kadın yüzünü ona dönüp: *A güvenilir kişi*, dedi, *bizim çokluğumuzu o kadar da çirkin görme.*

[1732] Bir bak, yeryüzünde bu kadar çok olmamıza rağmen bu bolluk bile size dar geliyor.

[1733] Kadın kıtlığından oğlancılığa düşüyorsunuz da fail de meful de zamanenin rezili oluyor.

[1734] Sen zamanın olaylarına bakma, çünkü onlar felek yüzünden burada tatsız tuzsuz hale geliyor.

[1735] Sen şu rızık ve geçim darlığına bakma; şu kıtlığa, korkuya, titreyişe bakma.

[1736] Asıl bu kadar acılığına rağmen onun için nasıl öldüğünüze, ona nasıl rağbet ettiğinize bak.

1737 Sen bu acı imtihanı bir rahmet bil; Belh ve Merv saltanatını bir azap say.

1738 O İbrahim, ölmekten kaçmadı da [baki] kaldı; bu İbrahim, şereften kaçmadı da [muradına] erdi.

1739 Hayret, [ateş] onu yakmaz da bunu yakar; istek yolunda tersine [çakılmış] nallar vardır.

Sufinin sorusunu yinelemesi

1740 Sufi: *Yardımı dilenen [Allah], ticaretimizi zarara uğratmamaya kâdirdir*, dedi.

1741 Ateşi güle ağca çeviren, bunu da zararsız hale getirebilir.

1742 Dikenin bağrından gül çıkaran, şu kışı da bahara çevirebilir.

1743 Her serviyi azade kılanın, üzüntüyü sevince çevirmeye de gücü yeter.

1744 Her yokluğun kendisiyle vücut bulduğu, [var ettiğini] ebedî kılsa nesi eksilir?

1745 Dirilsin diye bedene can veren, onu öldürmese zarara uğrar mı hiç?

1746 [295b] O cömert, çalışıp çabalamadan canının dilediğini kuluna verse ne çıkar?

1747 Pusuda yatan nefsin hilesiyle melun şeytanın fitnesini güçsüz kullarından uzak tutsa ne olur?

Kadı'nın sufiye cevap vermesi

1748 Kadı: Eğer acı emir olmasaydı, güzelle çirkin, taşla inci bulunmasaydı,

1749 Nefis, şeytan, hevâ ve heves olmasaydı, yaralanma, kavga etme, savaşma olmasaydı,

1750 O zaman padişah kullarını hangi adla çağırırdı, a saygısız adam!

1751 Nasıl "ey sabırlı, ey hilim sahibi" derdi? Nasıl " ey cesur, ey bilge" derdi?

1752 Sabırlılar, sadık kişiler ve infak edenler, yol kesicilerle melun şeytan olmadan nasıl meydana çıkardı.

1753 Rüstem, Hamza ve muhannes bir olurdu; ilim ve hikmet bâtıl ve boş olurdu.

1754 İlim ve hikmet [doğru] yolla yolsuzluğun [ortaya çıkması] içindir. Her taraf yol olsa bile böylesi bir hikmet boştur.

1755 Sen, şu suyu acı tabiat dükkânı uğruna, her iki âlemin de yıkılmasını reva görüyorsun.

1756 Ben biliyorum ki sen temiz bir kişisin, ham değilsin; şu soru sorman da aslında avam [anlasın] diye.

1757 Zamanın cefası da bütün eziyetler de, Hak'tan uzak olmaktan ve gafletten daha kolaydır.

1758 Çünkü bunlar geçip gider o geçmez; talihli o kimsedir ki bunlardan haberdar bir cana sahiptir.

Bir işin eziyetine sabretmenin, sevgilinin ayrılığına sabretmekten daha kolay olduğunu anlatan bir hikâye

1759 Kadının biri kocasına: *A adamlığı bir hamlede bırakıveren*, dedi,

1760 *Niçin hiç bakmıyorsun bana? Niçin ve ne zamana kadar böyle horluk içinde kalacağım?*

1761 Kocası: *Çıplak da olsam elim ayağım tutuyor; nafakan için çareler arıyorum.*

[1762] *A güzelim, nafakan da elbisen de boynumun borcu; ikisini da sana temin ediyorum, üstelik öyle az uz da değil ha,* dedi.

[1763] Kadın, gömleğinin yenini gösterdi; gömlek, pek kaba, pek çirkin ve pisti.

[1764] *Kabalığından bedenimi dalıyor; hiç, kimse kimseye böyle elbise getirir mi?* [dedi.]

[1765] [Adam]: *A kadın*, dedi, *sana bir soru soracağım; yoksul bir adamım, elimden gelen bu.*

[1766] *Bu [gömlek] kaba, pis ve nahoş, ama bir düşün a düşünceli kadın.*

[1767] *Bu mu daha kaba ve çirkin yoksa boşanmak mı? Sence bu mu daha kötü senin için yoksa ayrılık mı?*

[1768] A kınayıp duran kişi, belâ, yoksulluk, sıkıntı ve mihnet yüzünden [meydana gelen hal de] böyledir işte.

[1769] Hiç kuşkusuz bu hevâ ve hevesi terk etmek acı vericidir, ama Hak'tan uzak olmanın acılığından daha iyidir.

[1770] Cihat ve oruç zordur, çetindir ama bu, imtihan eden [Hak'tan] uzak olmaktan daha iyidir.

[1771] Minnetler sahibi [Allah] sana "Nasılsın a benim hastam?" dediğinde hastalığın kalır mı hiç?

[1772] O böyle demese de, sen de o anlayış ve hüner olmasa da, o soruyu sorması sana zevk verir.

[1773] Gönüllerin tabibi olan o güzeller, hastaların hatırını sormaya meylederler.

[1774] Adlarının çıkmasından çekinseler de bir çaresini bulur, haberlerini gönderirler.

[1775] [Haber göndermeseler de] düşündükleri kimse gönüllerindedir; âşığından habersiz maşuk yoktur.

[1776] A nadir hikâyeler arayıp duran, âşıkların hikâyelerini oku.

[1777] Bu uzun zaman içinde çok kaynadın, ama yine de pişmedin a kurutulmuş et!

[1778] Bir ömür [Allah'ın] adaletini ve lütfunu gördün ama hâlâ onu görmemiş olanlardan daha yabancı ve acemisin.

[1779] Ona öğrencilik eden üstat olur; oysa sen daha da geriye gittin a inatçı kör.

[1780] Zaten anandan babandan haberin yoktu, geceyle gündüzden de ibret alacağın yok.

Örnek

[1781] Ârifin biri yaşlı bir papaza: "*Ey efendi, sen mi yaşlısın yoksa sakalın mı?*" dedi.

[1782] [Papaz]: *Hayır*, dedi, *ben ondan daha önce doğdum; bu sakal olmadan dünyada nice şeyler gördüm.*

[1783] [Ârif]: Sakalın ağardı da halden hale uğradı; ama senin çirkin huyun güzelleşmedi.

[1784] O senden sonra doğdu ama seni geçti; oysa sen hâlâ tirit sevdasında kalmış kupkuru bir adamsın.

[1785] [296a] Hâlâ doğduğundaki ilk renk üzeresin; ondan bir adım bile ileri atmamışsın.

[1786] Hâlâ kaptaki ekşi ayran gibisin; o yoğurdun yağını çıkaramamışsın.

[1787] Bir ömürdür ateş tandırında olsan da hâlâ "hamurunu yoğurdu" sözündeki hamur gibisin.

[1788] Heves rüzgârıyla başın dönüyor olsa da bir tepe üstündeki ot gibi ayağın çamur içinde.

[1789] A sefih kişi, Musa'nın kavmi gibi Tih [çölünün] sıcağında, kırk yıldır olduğun yerde kala kalmışsın.

[1790] Her gün, akşama kadar koşup duru-

yorsun; ama yine de kendini daha yolun başında görüyorsun.

1791 O buzağıya aşk duydukça şu üç yüz yıllık mesafeyi aşamazsın.

1792 Buzağını hayali canlarından çıkmadığı sürece, Tih çölü onlara kocaman bir girdap kesildi.

1793 Bu buzağıdan başka, ondan sonsuz lütuflara erdin, nice nimetler gördün.

1794 Öküz mizaçlısın, o buzağının aşkı yüzünden bu büyük iyilikler gönlünden çıktı gitti.

1795 Hiç olmazsa şimdi [bedenindeki] her uzva bir sor bakalım, bu dilsiz uzuvlarının yüzlerce dili vardır.

1796 Dünyaya rızık veren [Allah'ın] nimetlerinin zikri, zaman yapraklarının arasında gizlenmiştir.

1797 Gece gündüz acele içinde efsaneler aramadasın, oysa senin her bir parçan efsaneler söylemede.

1798 Senin her bir parçan yokluktan var olup yeşereli kaç sevinç, kaç keder görmüştür.

1799 Çünkü hiçbir parça o tat olmadan bitip yeşermez; hatta o parça her sıkıntı yüzünden zayıflar.

1800 Parçan kaldı ama hoşluk ve güzellik unutuldu; hatta o unutulup gitmedi, beş [duyudan], yedi [uzuvdan] gizlendi.

1801 Tıpkı yaz gibi; pamuk yazda biter, sonra pamuk kalır yaz unutulur gider.

1802 Ya da kışın meydana getirdiği buz gibi, kış gizlenir, o buz yanımızda kalır.

1803 O buz, o zorluk [zamanından] yadigârdır; yazın armağanı da kışın [elinizde] kalan şu meyvelerdir.

1804 A delikanlı, işte bunun gibi, senin her bir parçan, bedeninde bir nimetin efsanesini anlatır.

1805 Tıpkı yirmi tane oğlu olan bir kadın gibi, her biri onun bir başka güzel halini anlatır.

1806 Mestlik olmadan, oynaşma olmadan gebe kalınmaz; bahar olmayınca bahçe doğurur mu hiç?

1807 Gebelerle kucaklarındaki çocuklar, onların baharla âşıktaşlık ettiklerine delildir.

1808 Her ağaç çocuklarını emzirir; Meryem gibi gizli bir padişahtan gebedir.

1809 Ateş suda gizlenmiş olsa da suyun üstünde yüz binlerce köpük kaynamakta, coşmaktadır.

1810 Ateş pek gizli hareket etse de köpük, on parmağıyla onun [varlığına] işaret eder.

1811 Bunun gibi vuslat sarhoşlarının parçaları da "hal ve söz" timsallerinden gebedir.

1812 Onların ağızları halin güzelliği karşısında açık kalmıştır; gözleri, dünya süslerine karşı kapanmıştır.

1813 O çocuklar bu dört [unsurun] rahminden değildir; o yüzden bu gözlere görünmezler.

1814 O çocuklar tecelliden doğmuşlardır; o yüzden de renksiz bir perdeyle örtülmüşlerdir.

1815 Doğmuşlar dedim, ama gerçekte bir doğum söz konusu değildir; bu ifade sadece yolu göstermek içindir.

1816 Kendine gel, sus da "Söyle" [sözünün] padişahı söylesin; böyle bir gülün karşısında bülbüllük taslama.

1817 Bu gül, kendisi coşmuş köpürerek şakıyan bir güldür; a bülbül, dili terk et de kulak kesil.

1818 Her iki tür de[46] tertemiz birer örnektir; vuslat sırrının âdil tanığıdır.

1819 Her iki tür seçkin latif güzellik, gebeliklere ve geçmiş zamanlardaki dirilişlere tanıklık eder.

[1820] Tıpkı yenilenmiş Temmuz'da her an kışın efsanesinden söz eden buz gibi.

[1821] O zor zamanlardaki ve günlerdeki soğuk rüzgârları ve karakışı anlatır.

[1822] Tıpkı kış zamanı Allah'ın lütuflarının efsanesini anlatan [yazdan kalma] o meyve gibi.

[1823] Güneşin tebessüm ettiği çağı, yeşillik gelinlerine dokunup onları yıpratışını anlatır.

[1824] Hal geldi geçti, sana yadigâr olarak o parçan kaldı; şimdi ya ona sor ya da kendin hatırla.

[1825] Gam keder seni sarınca, eğer çeviksen, seni ümitsiz kılan o anı soruşturmaya başlardın.

[1826] Ona dersin ki: Ey hali yüzünden, o kemal sahibinin daimi nimetlerini inkâr eden gam, Eğer sende her an bahardan ve yeşillikten eser yoksa, gül demetine benzeyen bedenin neyin ambarı?

[1827] Gül demeti bedenin de düşüncen de gül suyuna bezer; gül suyu, gülü inkâr ediyor, al sana şaşılacak şey.

[1828] Nimeti inkâr eden maymun huylulardan saman bile esirgenir; peygamber huylu olanaysa güneş ve bulut bile saçı olarak saçılır.

[1829] O küfür inadı, maymunun âdetidir; şu şükür ve hamd edişse peygamberin yoludur.

[1830] Azgınlıklar, maymun huylulara neler etti? Takvalar ve sakınışlar peygamber yüzlülere neler etti.

[1831] [296b] Bayındır yerlerde yırtıcı köpekler vardır; viranelerdeyse yücelik ve nur hazinesi.

[1832] Şu parıldayış [Ay gibi] tutulmaya uğramasaydı, bunca filozof yolunu kaybetmezdi.

[1833] Zeki ve akıllı kişiler, yoldan azman yüzünden burunları üstünde ahmaklık damgasını gördüler.

Kazanç vasıtası olmaksızın rızık isteyen yoksul hikâyesinin geri kalanı

[1834] Yoksulluktan binlerce zehir içmiş, çaresiz bir müflis, derdi yüzünden,

[1835] Namazında ve duasında [şöyle] yalvarıyordu: *Ey gözetenleri gözeten Allahım!*

[1836] *Sen beni uğraşıp didinmeden yarattın; bu yandaki rızkımı da ben çalışıp çabalamadan ver.*

[1837] *Baş kutusunun içinde bana beş tane gizli inci verdin; ayrıca beş tane de gizli duygu verdin.*

[1838] *Senin bu ihsanlarını saymak, hesaplamak mümkün değil; ben onu anlatmada dilsizim, utanç içindeyim.*

[1839] *Mademki beni tek başına yarattın, rızkımın halini de sen düzene koy.*

[1840] Yıllarca bu şekilde dualar etti de sonunda yalvarıp yakarması etkili oldu.

[1841] Tıpkı çalışıp çabalamadan, yorulmadan helâl rızık isteyen o kimse gibi.

[1842] Sonunda adalet sahibi Davud zamanında talih ona bir öküz getirdi.

[1843] Bu boyun eğmiş kul da yalvarıp yakardı, böylece icabet meydanından topu kaptı.

[1844] Bazen duasının karşılığının ve cevabının gecikmesi yüzünden kötü zanlara kapılıyordu.

[1845] Bazen de kerem sahibi Allah'tan dileyiş, gönlüne müjdeler veriyor, ona öncülük ediyordu.

[1846] Çalışıp yorulmaktan umutsuzluğa kapılınca Hak katından "Gel" sesini duyuyordu.

1847 Allah, alçaltan ve yüceltendir; bu ikisi olmadan hiçbir iş meydana gelmez.

1848 Yeryüzünün alçalışına, gökyüzünün yükselişine bir bak; bu ikisi olmadan âlemde dönüş olmaz ey filan!

1849 Bu yeryüzünün alçalışı ve yükselişi de bir başka türlüdür; yılın bir yarısı çoraktır, bir yarısı yeşil ve terütaze.

1850 Dertlerle dolu zamanın alçalışı ve yücelişi de bir başka türlüdür; yarısı gündüz, yarısı gecedir.

1851 Bu karışık mizacın alçalışı ve yükselişi de kimi sağlık kimi de inleten bir hastalık şeklinde olur.

1852 Dünyanın bütün hallerini de böyle bil; kıtlık, kuraklık, barış ve savaş sınanıştan dolayıdır.

1853 Şu dünya, bu iki kanatla havada durmaktadır; canlar, bu ikisi yüzünden korku ile ümidi yurt edinir.

1854 Böylece dünya, dirilişin şimal rüzgârıyla ölümün zehirli rüzgârı arasında yaprak gibi titrer.

1855 Nihayet İsa'mızın tek renklilik küpü, yüz rengi olan küpün değerini düşürür.

1856 Çünkü o dünya tuzlaya benzer; oraya giden her şey renksizleşir.

1857 Toprağa bir bak; mezarların içinde rengârenk haldeki insanları nasıl da tek renge boyamada.

1858 Bu, görünen bedenlerin tuzlasıdır, oysa anlamların tuzlası bambaşkadır.

1859 O anlamlar tuzlası manevidir; o, ezelden ebede dek yenilikler içindedir.

1860 Bu yeniliğin zıddı eskiliktir; oysa o yenilik, zıtsız, ortaksız ve eşsizdir.

1861 Nitekim Mustafa'nın nurunun parlaklığından, yüz binlerce çeşit karanlık ışığa dönüştü.

1862 O ulu alp sayesinde Yahudi, müşrik, Hıristiyan, Mecusi, hep birden tek renge büründü.

1863 Uzunlu kısalı yüz binlerce gölge, o sırlar güneşinin nurunda bir oldu.

1864 Ne uzunluk kaldı, ne kısalık, ne genişlik; çeşit çeşit gölgeler, güneşe rehin oldu.

1865 Ama mahşerdeki tek renklilik iyiye de kötüye de apaçık görünmüş ve belirmiştir.

1866 Çünkü o âlemde anlamlar surete dönüşür; suretlerimiz, niteliklerimize uygun hale gelir.

1867 İşte o zaman, düşünce, yazıların suretine bürünür; elbiselerin astarları da ters yüz olur, dış yüze döner.

1868 Bu zamanda sırlar, alacalı öküze benziyor; söz iği, dinlerde yüz renkli bir iplik eğiriyor.

1869 Şimdi yüz renklilik, yüz gönüllülük çağı; tek renklilik âlemi nasıl ortaya çıkıp görünecek?

1870 Şimdi zencilik zamanı; beyazlık gizli şimdi; şimdi gece ve güneş rehinde.

1871 Şimdi kurdun çağı, Yusuf kuyunun dibinde; Kıptilerin nöbeti şimdi, Firavun da padişah.

1872 Böylece esirgenmeyen, şaşkınca gülüp duran rızıktan şu köpekler birkaç günlüğüne paylarını alırlar.

1873 Ormanın içinde "Gelin" buyruğu yayılıncaya kadar aslanlar bekleşirler.

1874 Sonra o aslanlar otlaktan çıkar da Allah onlara geliri ve gideri perdesiz olarak gösterir.

1875 Karayı da denizi de insan cevheri kuşatır; alacalı öküzler o kurban günü boğazlanırlar.

1876 [297a] O korkunç kıyametteki kur-

ban günü, müminler için bayram, öküzler için ölüm günüdür.

1877 O kurban günü, bütün su kuşları, gemiler gibi deniz üzerinde giderler.

1878 Böylece "Helâk olan açık bir delille helâk olur, kurtulan da açık bir delille kurtulur ve bunu kesin olarak görür[47]."

1879 Böylece doğan kuşları sultana doğru giderler, kargalar da mezarlığa doğru.

1880 Çünkü dünyada, kemik ve fışkı parçaları, ekmek gibi, kargaların gıdasıdır, mezesidir.

1881 Hikmet şekeri nerede, karga nerede? Bokböceği nerede, bağ bahçe nerede?

1882 Nefisle savaşmak, namert adama lâyık değildir; ödağacıyla misk de eşeğin kıçına lâyık değildir.

1883 Kadınlar için gazâ söz konusu değildir; en büyük cihat nasıl söz konusu olabilir?

1884 Kadın bedeninde nadir hallerde Meryem'cesine gizlenmiş bir Rüstem bulunur.

1885 Nitekim erkeklerin bedeninde de yürek zayıflığı yüzünden kadınlar ve dişilik gizlidir.

1886 Kim, erkek olmak için hazırlanmamışsa, o dişilik, öteki dünyada surete bürünür.

1887 O [gün] adalet günüdür ve adalet, uygun olan hükmü vermektir; ayakkabı ayak için, külah da baş içindir.

1888 Böylece her dilek sahibi dilediğine erişir; her batan, batacağı yere doğru gider.

1889 Her dilek, dilek sahibinden esirgenmez; parlaklığın eşi güneştir, suyun eşi de bulut.

1890 Dünya Allah'ın kahır yurdudur; kahrı seçtin mi kahır görürsün.

1891 Kahra uğramışların kemiklerine, saçlarına bir bak; kahır kılıcı, denize ve karaya savrulmuştur.

1892 Tuzağın etrafındaki kuşun kanadı ve ayağı Hakk'ın kılıcını sözsüz olarak anlatır.

1893 Ölen ölür, geride yerde bir yığın toprak kalır; üzerinden zaman geçtikçe o yığın da kalmaz.

1894 Hakk'ın adaleti, her [çifti] birbirine eş kılmıştır; fili fille, sivrisineği sivrisinekle.

1895 Ahmed'e meclisinde dört dostu arkadaş olmuştur; Utbe ile Zü'l-himâr da Ebu Cehl'e.

1896 Cebrail'in ve canların Kâbe'si Sidre'dir, karınlarına kul olanların kıblesiyse sofra.

1897 Ârifin kıblesi vuslat nurudur; felsefeci aklın kıblesiyse hayal.

1898 Zahidin kıblesi iyilikler sahibi Hak'tır; tamahkârın kıblesiyse altın kesesi.

1899 Anlama uyanların kıblesi sabır ve tevekküldür; surete tapanların kıblesiyse taş üstündeki resim.

1900 Bâtında oturanların kıblesi minnetler sahibi Allah'tır, zahire tapanların kıblesiyse kadın yüzü.

1901 Eski yeni ne varsa böylece say; usanç içindeysen, var git kendi işine bak.

1902 Bizim rızkımız, altın kâse içindeki şaraptır; o köpeklerin rızkıysa, çanağa dökülen tutmaç suyu.

1903 [Hak der ki]: Kime nasıl bir huy verdiysek, ona uygun bir de rızık gönderdik.

1904 Ona ekmeğe âşık olma huyu verdik; buna da sevgiliyle sarhoş olma huyu.

1905 Mademki kendi huyundan hoşnutsun, onunla sevinmedesin, öyleyse neden huyuna uygun şeylerden ürküyorsun?

1906 Kadınlık hoşuna gittiyse [üstüne] çarşaf al; Rüstemlik hoşuna gittiyse [eline] hançer al.

1907 Bu sözün sonu yoktur; o yoksul, yoksulluk yarasıyla tükendi bitti.

Üzerinde *"Bir kubbenin yanında yüzünü kıbleye çevir, yaya ok koy, at; nereye düşerse orada bir define var"* yazan define kâğıdının hikâyesi

1908 O [yoksul] bir gece rüyasında gördü, ama rüya nerede? Uyumadan rüya görmek Sufinin huyudur.

1909 Gizli bir ses ona: A zorluklar görmüş, dedi, kâğıtçıların meşkleri arasında bir kâğıt ara.

1910 [O kâğıt] sana komşu olan kâğıtçıdadır; gizlice o kâğıt parçalarını ele geçir.

1911 O, şekli şöyle, rengi böyle bir kâğıttır; a hüzünlü kişi, onu yalnız başınayken oku.

1912 A oğul, onu kâğıtçıdan çalınca, o kalabalıktan, o fitneden ve şerden uzaklaş.

1913 O kâğıdı yalnızken, kendi başınayken oku; sakın okurken yanına bir ortak arama.

1914 Ama durum meydana çıksa da üzülme; çünkü senden başka hiç kimse o [definenin] yarım arpasını bile bulamaz.

1915 Eğer iş uzun sürerse, aman ha, kendini sakın; her an "Allah'tan ümit kesmeyin[48]" âyetini diline vird edin.

1916 O müjdeci, bunları söyleyip "Hadi git, zahmet çek" diye elini onun göğsüne koydu.

1917 O delikanlı, o gaybet halinden çıkıp kendine gelince, yürek genişliğinden dünyaya sığmaz oldu.

1918 Hakk'ın lütfu, koruması ve yumuşaklığı olmasaydı, ıstırabı yüzünden ödü patlardı.

1919 Bu yürek genişliği, yüzlerce perde ardından kulağının Hakk'ın cevabını duymuş olmasındandı.

1920 [297b] İşitme duygusu perdeleri aşıp geçince, başı yüceldi de gökleri aştı.

1921 Bazen de öyle olur ki görme duyusu ibret alır da gayp perdesinden bile geçebilir.

1922 Duyguları perdeyi aşınca, işte o zaman o görüşler ve konuşmalar art arda gerçekleşir.

1923 Yoksul, kâğıtçının dükkânına doğru geldi; her yanda kâğıtları ellemeye başladı.

1924 O yazılı kâğıt, gizli sesin söylediği alâmetler sayesinde hemencecik gözüne ilişti.

1925 Kâğıdı koynuna sokup: "Hayırlı [işler] olsun efendim, hemen şimdi gelirim usta" dedi.

1926 Tenha bir köşeye gidip o kâğıdı okudu; şaşkınlığından aptala döndü; kalakaldı.

1927 "Böylesine paha biçilmez bir define kâğıdı nasıl bu meşkler arasına düşüp kalmış?" dedi.

1928 Sonra yeniden aklına "Allah her şeyi korur" diye bir düşünce geldi.

1929 Koruyup gözeten [Allah], nasıl olur da koruduğu bir şeyi birisinin olur olmaz yere çalmasına izin verir?

1930 Çöl, altınla, parayla dolu olsa da Allah'ın rızası olmadan oradan bir arpa bile aşırmak mümkün değildir.

1931 Hiç teklemeden, kekelemeden yüzlerce kitap okusan da [Allah'ın] takdiri olmadan hatırında bir tek konu bile kalmaz.

1932 Ama [Allah'a] hizmet edersen, tek bir kitap okumasan da koynunda eşi görülmemiş ilimler bulursun.

1933 Musa'nın avucu, koynundan ışık saçtı da o ışık [parlaklıkta] gökteki aydan daha üstün hale geldi.

1934 Ey Musa, şu dehşetli gökten arayıp durduğun şey, koynundan baş gösteriverdi.

1935 Şunu böylece bil ki yüce gökler, insanoğlunun algılarının bir yansımasıdır.

[1936] Yüce Allah'ın eli, iki âlemden önce, ilk olarak aklı yaratmadı mı?

[1937] Bu söz, hem çok açık hem de çok gizlidir; çünkü sinek, Anka'ya mahrem olamaz.

[1938] Ey oğul, tekrar hikâyeye dön de defineyle yoksul hikâyesini sona erdir.

O yoksulun hikâyesinin tamamı ve o definenin yerinin alâmeti

[1939] O kâğıtta şöyle yazılıydı: Bil ki şehrin dışında gömülü bir define var.

[1940] İçinde şehitlik olan falanca kubbe var ya; arkası şehre, kapısı ovaya doğru bakar hani.

[1941] Sırtını ona ver, yüzünü de kıbleye dön; ondan sonra yayınla bir ok at.

[1942] A talihli kişi, ok yaydan atınca mı okunun düştüğü yeri kaz.

[1943] Bunun üzerine o yiğit, sert bir yay getirdi; havaya doğru bir ok attı.

[1944] Hemencecik bir kazma kürek getirip sevine sevine okunun düştüğü yeri kazdı.

[1945] Hem kendisi, hem küreği hem de kazması köreldi; ama gizli defineden hiçbir iz göremedi.

[1946] Aynı şekilde her gün bir ok atıyor, ama definenin yerini bulamıyordu.

[1947] Sürekli olarak bunu kendisine iş edindiğinden, şehirde halk arasında bir dedikodu yayıldı.

Bu define haberinin ortaya çıkması ve padişahın kulağına gitmesi

[1948] Derken, pusudaki bir topluluk, bunu padişaha haber verdiler.

[1949] Falanca kimse, bir define kâğıdı bulmuş diye el altından bu sözü yaydılar.

[1950] Bu adam, haberin sultana ulaştığını duyunca, ona teslim olup rıza göstermekten başka çare göremedi.

[1951] O ulu kişi tarafından işkenceye uğramadan önce, adam, kâğıdı padişahın önüne koydu.

[1952] Bu kâğıdı ele geçirdim geçireli, defineyi bulamadım, ama hadsiz hesapsız sıkıntılar çektim, dedi.

[1953] Defineden bir habbe bile ortaya çıkmadı; ama ben yılan gibi epeyce bir kıvrandım.

[1954] Bir aydır böyle, ağzımın tadı acı; bunun kârı da zararı da haram oldu bana.

[1955] Belki senin talihin bu madenin perdesini açar a savaşlar kazanmış, kaleler fethetmiş padişah.

[1956] Padişah altı aydan fazla zaman, ok attı, çukur kazdırdı.

[1957] Nerede çevik, yayı sert bir okçu bulsa, ona ok verip attırıyor, her yanda defineyi arıyordu.

[1958] Ama huzursuzluktan, üzüntüden, sıkıntıdan başka bir şey yoktu. [Definenin] Anka kuşu gibi adı var kendi yoktu.

O padişahın, defineyi bulmaktan umut kesmesi ve aramaktan usanması

[1959] İş enine boyuna uzayınca, padişahın gönlü o defineden usandı.

[1960] Padişah, çölleri adım adım kazdırmıştı; öfkesinden kâğıdı adamın önüne fırlattı.

[1961] Al bu kâğıdı, dedi, defineden ne bir iz var ne eser; bu iş, senin gibi işsiz güçsüz birine daha lâyık.

[1962] [298a] Bu işi gücü olanın yapacağı iş değil; gülü yakıp dikenin etrafında dolaşmak [iş değil].

[1963] Demirden ot bitmesini bekleyen, böyle boş hülyalara dalan pek az kimse bulunabilir?

[1964] Bu işe senin gibi canı pek birisi gerek; mademki sen canı pek bir adamsın, onu sen ara.

[1965] Bulamasan bile bu sana asla bıkkınlık vermez; bulursan da onu sana helâl ettim.

[1966] Akıl, umutsuzluk yoluna gider mi hiç? O yana başının üstünde koşup giden aşktır ancak.

[1967] Umursamaz olan aşktır, akıl değil; akıl [sadece] yararlanacağı şeyi arar.

[1968] [Oysa aşk], belâda, değirmenin alt taşı gibi saldırgandır; bedenini yakıp yandırır, ar edip çekinmez.

[1969] O hiç arkasını dönmeyen bir yüzsüzdür; yarar elde etme [umudunu] kendi içinde öldürmüştür.

[1970] [Canını] Allah'tan nasıl tertemiz almışsa, yine öyle tertemiz feda eder, ücret peşinde olmaz.

[1971] Allah, ona varlığını sebepsiz olarak verir; o yiğit de onu sebepsiz olarak geri teslim eder.

[1972] Çünkü cömertlik ve yiğitlik sebepsiz olarak vermektir; [candan geçercesine] her şeyini vermek her dinin dışındadır.

[1973] Çünkü din, fazilet veya kurtuluş arar; her şeylerini verenlerse [Allah'ın] has kurbanlarıdır.

[1974] Onlar, Allah'ı sınamazlar; kâr ve zarar kapısını çalmazlar.

Padişahın *"Al, biz ondan vazgeçtik"* diye define kâğıdını o yoksula vermesi

[1975] Padişah, o meşakkat dolu define kâğıdını, o dertli adama teslim edince,

[1976] [O yoksul] düşmanlardan ve onların zararından emin olarak kendi sevdasına sarıldı.

[1977] [İnsana] dert [verme] düşüncesinde olan o aşkı kendisine yar edindi; köpek, kendi yarasını kendisi yalar.

[1978] Aşk ıstırabına [hiçbir] yar yoktur; köyde ona mahrem olacak tek kişi bile yoktur.

[1979] Âşıktan daha deli divane hiç kimse yoktur; ama akıl, onun sevdasına karşı kör ve sağırdır.

[1980] Bu delilik herkeste bulunan bir delilik olmadığından, tıbbın bu hükümlerde göstereceği bir çare yoktur.

[1981] Bir tabip, böyle bir deliliğe yakalanacak olsa, tıp kitabını kanla yıkar.

[1982] Bütün akılların tıbbı, onunla süslenmiştir; bütün güzellerin yüzü onun örtüsüdür.

[1983] A aşkı meslek edinen, yüzünü kendi yüzüne çevir; a meftun, sana kendinden başka yakın olan yoktur.

[1984] [O adam] gönlünü kıble edinip duaya başladı. "*İnsan için çalıştığından başka bir şey yoktur*[49]."

[1985] Daha [duasına] bir cevap işitmeden önce yıllar yılı duaya sarılmıştı.

[1986] Cevap almaksızın dualara sarılıyordu; [Allah'ın] kereminden gizli gizli "Lebbeyk" sesi duymaktaydı.

[1987] Çünkü yüce yaratıcının cömertliğine dayanarak defsiz raks ediyordu o dertli.

[1988] Ona, ne gizli bir ses gelmişti ne de bir ulak; umut kulağı "Lebbeyk" ile doluydu.

1989 Umudu ona dilsiz bir şekilde "gel" diyordu; o çağrı gönlündeki usancı silip süpürüyordu.

1990 Dama alışmış güvercini çağırma, kov onu; çünkü onun kanadı bağlıdır.

1991 Ey Hak ışığı Hüsâmeddin, kov onu; çünkü seninle buluştuğu için can kanadı çıkmıştır onun.

1992 Onun can kuşunu boş yere kovsan da, yine senin damının etrafında dolaşır.

1993 Yemi de yiyeceği de hep senin damındadır; yükseklerde kanat çırpsa da senin tuzağının sarhoşudur.

1994 Ey genişlikler veren, can, sana şükretmeyi hırsız gibi bir an inkâr etse de,

1995 Pek ziyade kindar olan aşk şahnesi, onun göğsüne ateşten bir leğen koyar.

1996 Aya doğru gel, tozdan topraktan vazgeç; aşk padişahı seni çağırıyor, çabuk geri dön, der.

1997 Ben, bu damın, bu güvercinliğin etrafında, güvercin gibi sarhoşça kanat çırpmaktayım.

1998 Ben aşk Cebrail'iyim, benim Sidre'm sensin; ben hastayım, Meryem oğlu İsa sensin.

1999 O inciler saçan denizi kaynatıp coştur da bugün şu hastanın halini bir güzel soruştur.

2000 Şimdi onun kriz nöbeti olsa da mademki sen onun oldun, deniz de onundur.

2001 Bu inilti, onun aşikâr ettiği iniltidir. Yarabbi, sen gizli olanı koru.

2002 Ney gibi söyleyen iki ağzımız var; bir ağız da onun dudaklarında gizli.

2003 Bir ağız, size doğru inleyip durmada; havaya bir hayhuy salmada.

2004 Ancak gözü olan bilir ki bu yandan olan feryat figan, aynı zamanda o yandandır.

2005 [298b] Bu neyin sesi onun soluklarındandır; ruhun hayhuyu, onun hayhuylarındandır.

2006 Neyin ezgisi onun dudaklarıyla birlikte olmasaydı; dünyayı şekerle dolduramazdı.

2007 Kiminle yattın, hangi yanından kalktın ki deniz gibi böyle coşkuyla dolusun.

2008 Ya da "Ben Rabbimin katında geceledim" [hadisini] okudun da ateş denizinin ortasına atıldın.

2009 A kendisine uyulan kişi, "Ey ateş, soğu" [âyetinin] nârası senin canını korudu.

2010 Ey Hakk'ın ışığı, dinin ve kılıcı [Hüsâmeddin], güneş balçıkla sıvanabilir mi hiç?

2011 Bu balçık parçaları senin güneşini örtmeye kalkıştılar.

2012 Dağın içindeki lâller senin izlerini gösteriyor; bahçeler senin gülüşlerine dopdolu.

2013 Senin erliğine mahrem bir Rüstem nerede ki ona yüzlerce harmandan bir arpa kadarını söyleseydim.

2014 Senin sırrınla bir ah çekmek istesem, Ali gibi başımı kuyuya sokarım.

2015 Mademki kardeşlerin gönlünde kin var, Yusuf'um kuyunun dibinde kalsın daha iyi.

2016 Sarhoş oldum, kendini kavgaya atacağım. Kuyu da ne ki? Ovaya çadır kuracağım ben.

2017 Ateşten şarabı avucuma koy da ondan sonra o sarhoşça şanı şerefi gör sen.

2018 O yoksul, bırak hazinesiz beklesin; çünkü biz, şu anda şaraba battık gittik.

2019 A yoksul, şu anda Allah'tan sığınma dile; benim gibi batıp gitmişten yardım isteme.

2020 Çünkü benim artık o hikâyelere rağbetim yok; kendimden de haberim yok benim, sakalımdan da.

2021 İçine saç teli kadar bir şey sığmayan şaraba, bıyık ve yüzsuyu havası nasıl sığar?

2022 A saki, ağır bir kadeh sun da efendiyi sakaldan bıyıktan kurtar.

2023 Gururu bize bıyık buruyor, ama bizi kıskandığı için de sakalını yolmada.

2024 Guruna yeniktir o, ona yeniktir, ona yeniktir; onun bütün düzenlerini biliyoruz biz.

2025 Yüz yıl sonra ondan ne gelecekse, pir onu, apaçık, inceden inceye görür.

2026 Sıradan halkın aynada gördüğü ne vardır ki pir onu pişmemiş kerpiçte görmesin.

2027 Kaba sakallının kendi evinde görmediği şey, köseye bir bir görünür.

2028 Sen denizden doğmuşsun, denize git; niçin çerçöp gibi sakal derdine düştün?

2029 Çerçöp değilsin sen, bu uzak senden; sen incilerin kıskandığı bir şeysin, denizde, dalgalar arasında olman daha uygun senin.

2030 Deniz tektir, onun eşi ve ortağı yoktur; onun incisi ve balığı dalgasından başka bir şey değildir

2031 Onun bir eşi, ortağı olması imkânsızdır, imkânsızdır; o denizden, onun temiz dalgasından uzaktır bu.

2032 Denizde şirk yoktur, şaşkınlık yoktur; ama şaşıya ne diyeyim ben? Hiç, hiç.

2033 A şaman, mademki şaşılara eş olmuşuz, müşrikçe konuşmak gerek.

2034 O birlik, nitelik ve hal bakımındandır; söz meydanına, ikilikten başka bir şey gelmez.

2035 Ya şaşı gibi bu ikiliği tat ya da ağzını dikip güzelce sus.

2036 Ya da sırayla bazen sus bazen söyle; şaşı gibi davul çal vesselâm.

2037 Bir mahrem görünce can sırrını söyle; gül görünce bülbüller gibi nara at.

2038 Hileyle, yalanla dolu bir tulum görünce, ağzını yum da kendini küpe çevir.

2039 Suya düşmanıdır o, onun önünde oynama; yoksa onun cehalet taşı, küpü kırar.

2040 Cahil kişinin eziyetlerine sabret; Tanrı katından olan akılla güzelce geçin.

2041 Ehil olmayana sabretmek, ehil kişiler için cilâdır; nerede bir gönül varsa sabır onu saflaştırır.

2042 Nemrut'un ateşi, İbrahim'in aynasına cilâ gibi geldi; onu saflaştırdı.

2043 Nuh kavminin küfrünün cefası ve Nuh'un sabrı, Nuh'un ruh aynasına cilâ oldu.

Şeyh Hasan-ı Harakani'nin -Allah sırrını kutsasın- müridinin hikâyesi

2044 Bir derviş, Ebu'l-Hasan-ı Harakani'nin şöhreti nedeniyle Talekan şehrinden yola çıktı.

2045 O sadık ve niyaz sahibi şeyhi görmek için dağları ve uzun vadileri aştı.

2046 Yolda gördüğü sıkıntılar ve eziyetler, anlatmaya değse de ben sözü kısa kesiyorum.

2047 O genç, yoldan varacağı yere ulaşınca, o padişahın evinin yerini sordu.

2048 [299a] Yüzlerce saygıyla kapısının tokmağını çalınca, [şeyhin] karısı, kapıdan başını uzattı.

2049 "A kerem sahibi, söyle ne istiyorsun?" dedi. [Derviş]: Ziyaret maksadıyla geldim, dedi.

2050 Kadın bak hele şunun sakalına diyerek kahkahayla güldü; şu çıktığın sefere, şu perişanlığa bir bak, dedi.

[2051] Orada hiç işin gücün yok muydu da boş yere bu yola çıkmaya azmettin?

[2052] Akılsızca dolaşma hevesine mi kapıldın, yoksa yerinde yurdundan usanç mı geldi sana?

[2053] Yoksa şeytan sana boyunduruk vurdu da yolculuk vesvesesine mi düşürdü seni?

[2054] Ona öyle uygunsuz ve boş laflar etti, öyle sövdü saydı ki onların hepsini tekrar söyleyemem ben.

[2055] O mürit, kadının sayısız örnekleri ve alaya alışları yüzünden kederler içinde umutsuzluğa düştü.

Gelen müridin Şeyh'in hanımına: *"Şeyh nerede, onu nerede arayayım?"* diye sorması ve Şeyh'in karısının uygunsuz cevap vermesi

[2056] [Derviş] gözlerinden yaşlar akıtarak: "Bütün bunlara rağmen, o adı tatlı padişah nerede?" dedi.

[2057] [Kadın]: O, içi boş, ikiyüzlü düzenbaz, ahmakların tuzağı, yoldan azanların kemendi mi [nerede]?

[2058] Onun yüzünden senin gibi yüz binlerce ham sakallı, yüzlerce serkeşliğe kapıldı.

[2059] Onu görmeden sağ salim geri dönersen senin hayrına olur, onun yüzünden sapıtmazsın.

[2060] O, laf ebesi, çanak yalayıcı ve hazır yiyici bir adamdır. Davulunun sesi [her nasılsa] etraftaki diyarlara yayılmış.

[2061] Bu topluluk Sıbti'dir; buzağıya taparlar; böyle bir öküze ne diye el atarlar [bilmem] ki.

[2062] Bu hazır yiyiciye aldanan herkes, geceleyin leştir, gündüz işsiz güçsüz.

[2063] Bu topluluk, yüzlerce ilmi ve kemali bırakıp hileyi ve düzeni aldılar; işte durum bundan ibaret.

[2064] Yazık, Musa'nın soyu nerede? Şimdi [gelseler de] buzağıya tapanların kanını dökseler.

[2065] Şeriatı da takvayı da arkalarına attılar. Nerede Ömer? Nerede iyiliği şiddetle emrediş?

[2066] Her şeyi mubah gören bu cemaatin ortaya çıkışı, her kalleş bozguncunun ruhsatı oldu.

[2067] Nerede Peygamber'in ve ashabının yolu? Nerede onun namazı, tesbihi, adabı.

Müridin cevap vermesi ve o kınayıp duran kadını, küfretmesi ve boş sözler söylemesi yüzünden azarlaması

[2068] Genç, ona bağırıp: Yeter artık, dedi, apaydın günde bu bekçi de nereden çıktı?

[2069] Erlerin nuru, doğuyu ve batıyı tuttu; gökler hayretten secde etti.

[2070] Hak güneşi Koç burcundan doğdu da güneş utancından çarşafın altına girdi.

[2071] Senin gibi bir iblisin saçma sapan sözleri, beni bu evin toprağından nasıl döndürür?

[2072] Ben bulut gibi, rüzgârla gelmedim ki bir tozla bu eşikten geri döneyim.

[2073] Buzağı, o nurla kerem kıblesine döndü, kıble o nur olmayınca küfür ve put kesildi.

[2074] Hevâ ve hevesten doğan ibahilik dalalettir; Allah'tan gelen ibahilikse kemaldir.

[2075] O, sınırsız nurun parladığı yanda küfür imana döndü; şeytan Müslüman oldu.

2076 [O şeyh] yüceliğin mazharıdır; Hakk'a lâyık sevgilidir; bütün yakın ve ulu meleklerden öne geçmiştir.

2077 Âdem'e edilen secde, onun önde oluşunun ifadesidir; kabuk daima öze/içe secde eder.

2078 A kocakarı, sen Hakk'ın mumunu üflüyorsun, a ağzı kokan, hem sen yanarsın, hem de başın yanar.

2079 Deniz köpeğin ağzıyla pislenir mi hiç? Güneş üflemekle söner mi hiç?

2080 Eğer sen zahire göre hüküm veriyorsan, bu aydınlıktan daha zahir olan ne var? Söyle.

2081 Bütün zahirler, bu zuhurun önünde son derece eksik ve kusurludur.

2082 Kim Hakk'ın mumuna püf derse, kendi ağzı yanar; mum söner mi hiç?

2083 Senin gibi yarasalar, bu dünyanın güneşten yetim kalışıyla ilgili pek çok rüyalar görürler.

2084 Ruh denizlerinin sert dalgaları, Nuh tufanındakilerden yüz kat daha fazladır.

2085 Ama Kenan'ın gözünde kıl bitti de Nuh ile gemiyi bırakıp dağı aramaya koyuldu.

2086 İşte o zaman yarım yamalak bir dalga, dağı da Kenan'ı da aşağılıkların dibine atmıştır.

2087 Ay, ışığını saçar, köpek de havlar durur; köpek, ay ışığını otlak edinir mi hiç?

2088 Gece yol alanlar, yürürken aya yoldaş olanlar, köpek yüzünden yürümeyi bırakırlar mı?

2089 Parça, ok gibi bütüne doğru koşar; her kocakarı için nasıl olur da durur?

2090 [299b] Şeriatın da takvanın da canı âriftir; marifet, geçmiş zamanlardaki zahitliğin ürünüdür.

2091 Züht, ekin ekmeye çalışmaktır; marifet de o ekinin bitmesidir.

2092 Öyleyse çalışmak ve inanmak bedene benzer; bu ekinin canıysa bitkidir, hasattır.

2093 İyiliği emretmek de odur, iyilik de. Sırları keşfeden de odur keşfedilen de.

2094 O, bugünümüzün ve yarınımızın padişahıdır; kabuk, daima güzel özün kuludur.

2095 Şeyh "Ben Hakk'ım" deyip ileri geçti, ama bütün körlerin de boğazını sıktı.

2096 Kulun "beni" varlıktan yana yok olunca, geriye ne kalır? Sen düşün, a inkârcı!

2097 Eğer sende bir göz varsa aç da bak; yokluktan sonra geriye başka ne kalır?

2098 Aya ve göğe doğru tüküren o dudak, boğaz ve ağız kesile kalsın.

2099 Hiç kuşkusuz o tükürük kendi yüzüne geri döner; tükürük göğe doğru yol bulamaz.

2100 "Ebu Leheb'in ruhuna "Tebbet" [laneti] yağdığı gibi, onun üstüne de kıyamete dek Rab'den tükürük yağar.

2101 Davul ve sancak padişahın saltanatıdır; ona hazır sofraya kurulur diyen kimse köpektir.

2102 Gökler, onun ayına kuldur; doğu da batı da tümüyle onun ekmeğine taliptir.

2103 Çünkü onun fermanında "Sen olmasaydın" yazısı vardır; herkes onun nimetlerini ve bağışını bekler.

2104 O olmasaydı gökyüzü, bu dönüşe, bu ışığa, meleklere mekân oluşa kavuşamazdı.

2105 O olmasaydı denizler, o heybeti, balıkları ve şahlara lâyık inciyi bulamazdı.

2106 O olmasaydı yeryüzünün içinde hazineler, üstünde yaseminler var olmazdı.

2107 Rızıklar bile onun rızkını yemektedir; meyvelerin dudağı onun yağmuruna susamıştır.

2108 Dikkat et, bu işteki düğüm, tersine atılmıştır; sana sadaka verene sen sadaka ver.

2109 Senin bütün altınların ve ipeklerin fakirdendir; ey fakir, haydi zengine zekât ver.

2110 Senin gibi ayıplı bir kişi, o makbul ruha eş olmuş; Nuh'un nikâhı altındaki kâfir kadın gibi hani.

2111 Senin şu evle bağın olmasaydı, hemen şimdi seni parça parça ederdim.

2112 O Nuh'u senden kurtarırdım da böylece kısas edilmekle şereflenirdim.

2113 Ama zamanın padişahlar padişahının evinde böyle bir küstahlık gelmez benden.

2114 Git de bu evin barkın köpeği olduğuna dua et, yoksa şimdi yapacağımı yapardım ben.

Müridin Şeyh'in evinden dönmesi, halka sorması ve onların "Şeyh falan ormana gitti" diye göstermeleri

2115 Ondan sonra herkese onu sordu, Şeyh'i her yanda aramaya koyuldu.

2116 Derken birisi ona: "O ülkenin kutbu, dağdan odun çekmeye gitti" dedi.

2117 O Zülfikâr düşünceli mürit derhal Şeyh'in arzusuyla ormana doğru gitti.

2118 Şeytan, "Ay, toz içinde gizlenir" diye adamın aklına vesveseler getiriyordu.

2119 Bu din şeyhi, böyle bir kadını neden evinde yar ve arkadaş olarak tutuyor?

2120 Zıt, zıtla nasıl uzlaşır? Maymun, insanların önderiyle nasıl beraber olur?

2121 Tekrar ateşli bir lâ havle çekiyor; benim onun işine itirazım küfürdür, kindir diyordu.

2122 Hakk'ın tasarruflarına karşı ben kim oluyorum ki nefsim bana böyle güçlükler ve dertler çıkarıyor?

2123 Sonra nefsi, kendini bilişinden dolayı saman dumanı gibi gönlüne yeniden saldırıyordu.

2124 Şeytanın Cebrail ile ne ilgisi olabilir ki onunla konuşup söz arkadaş olsun [diyordu].

2125 Halil, Azer ile nasıl anlaşabilir? Kılavuz, yol kesiciyle nasıl uzlaşabilir?

Müridin muradını bulması ve Şeyh ile o ormanın yakınında görüşmesi

2126 O, bu düşünceler içindeyken ünlü Şeyh, bir aslan üstüne binmiş halde karşısına çıkıverdi.

2127 Kükreyen aslan odunu taşıyordu, o kutlu kişi de odunların üstüne oturmuştu.

2128 [300a] Yüceliğinden, kırbacı bir erkek yılandı; yılanı bir kamçı gibi eline almıştı.

2129 Sen şunu iyice bil ki her şeyh, sarhoş aslanın üstüne biner.

2130 Her ne kadar o hissedilir, bu hissedilemez olsa da, can gözünden gizli değildir.

2131 Gaybı bilen gözlerin önünde, onların altlarındaki yüz binlerce aslan odun taşımaktadır.

2132 Allah, adam olmayanlar da onları görsün diye birer birer hissettirir.

2133 O padişah, müridi uzaktan görünce gülümsedi ve "A şeytana aldanan, onu dinleme" dedi.

2134 O ulu [Şeyh], gönül ışığıyla onun içinden geçeni bildi; evet, [o gönül ışığı] ne güzel bir kılavuzdur.

2135 O hünerler sahibi, şimdiye dek müridin başından ne geçmişse birer birer okudu söyledi.

2136 Sonra o güzel sözler söyleyen [Şeyh], kadının inkârı meselesini [anlatmak] için ağzını açtı.

2137 O tahammül, nefsin arzusu yüzünden değil; o, senin nefsinin hayali, orada durma [dedi].

2138 Sabrım, kadının yükünü çekmeseydi, erkek aslan benim [yükümü] ücretsiz olarak çeker miydi hiç?

2139 Ben, Hakk'ın yükleri altında, öne geçmek için, sarhoş, kendinden geçmiş yük devesiyim.

2140 Ben onun emri ve fermanı karşısında ham halat bir kişi değilim ki halkın kınayışını düşüneyim.

2141 Bizim avamımız da seçkinimiz de onun buyruğudur; canımız yüz üstü koşarak onu aramaktadır.

2142 Bizim tekliğimiz de çiftliğimiz de hevâ ve hevesten değildir; bizim canımız mühre gibi Hakk'ın elindedir.

2143 O ahmağın da, onun gibi yüz tanesinin de nazını çekeriz; ama bu, ne renk aşkındandır, ne koku sevdasından.

2144 Bu kadarcığı bizim talebelerimizin dersidir; savaş meydanındaki şan ve şevketimiz nereye varır [sen düşün].

2145 Nereye mi varır? Kendisine yol bulunmayan Hak ayının göz alıcı ışığından başka bir şeyin olmadığı yere.

2146 Orası, bütün vehimlerden ve tasavvurlardan uzaktır, nurun nurunun nurunun nurunun nurunun nurudur.

2147 Sözü alçalttıysam senin için, çirkin huylu arkadaşla uzlaşsın diye.

2148 "Sabır, genişliğin anahtarıdır" sözü ardınca, darlık yükünü güle oynaya çek diye.

2149 Bu alçakların alçaklığıyla uzlaşırsan, sünnetlerin nuruna ulaşırsın.

2150 Çünkü peygamberler alçakların eziyetini çok görmüşlerdir; böylesi yılanlar yüzünden çok kıvranmışlardır.

2151 Çünkü bağışlayıcı olan Allah'ın muradı ve hükmü ezelde tecelli ve zuhur etmekti.

2152 Zıt olmadan, onun zıddı görülemez; ama o eşsiz benzersiz padişahın zıddı yoktur.

"Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım[50]" [âyetindeki] hikmet

2153 Bu yüzden [Allah] padişahlığına bir ayna olsun diye gönül sahibi bir [varlığı] kendisine halife yaptı.

2154 Ona, sınırsız sefalar, temizlikler bahşetti; sonra da ona karanlıklardan bir zıt var etti.

2155 Beyaz ve siyah iki bayrak dikti; birisi Âdem'di, öteki de yol kesici iblis.

2156 O iki büyük ordu arasındaki mücadelede ve savaşta olanlar oldu.

2157 Aynı şekilde ikinci dönemde [halife] olarak Hâbil geldi; onun temiz zıddı da Kâbil oldu.

2158 Böylece adaletin ve zulmün bu iki bayrağı Nemrut'a dek devirden devire geldi

2159 Nemrut, İbrahim'in zıddı ve düşmanı oldu. O iki ordu birbirine kin güderek savaştı.

2160 Savaşın uzaması hoşuna gitmeyince, ateş, ikisinin arasını ayırdı.

2161 O iki kişinin sorunu çözüldün diye ateşi ve azabı hakem yaptı.

2162 Firavun ile şefkatli Musa'ya dek, dönem dönem, çağ çağ,

2163 Yıllar oyu aralarında savaş oldu. [Ama savaş] hadden aşıp bıkkınlık verince

2164 Allah, bu ikisinden hangisi geri kalacak hangisi öne geçecek diye suyu hakem yaptı.

2165 [Bu savaş] Mustafa'nın, zulüm ordusunun kumandanı Ebu Cehl'e karşı çıktığı, tavır aldığı döneme dek sürdü.

2166 Allah, Semud kavmi için, canlarını alıveren bir çığlığı azap olarak hazırladı.

2167 Âd kavmi için de çabucak kalkan, hızla giden rüzgârı azap olarak hazırladı.

2168 Yine Karun'un üzerine azap olarak kin gönderdi; yeryüzü bütün yumuşaklığına karşın onu kiniyle kuşatıp yuttu

2169 Böylelikle yeryüzünün yumuşaklığı tümden kahra döndü; Karun ile hazinesini yerin dibine geçirdi.

2170 Lokma bu bedenin direğidir; ekmek, açlık kılıcına def etmede kalkan gibidir.

2171 [300b] Hak, senin ekmeğine bir kahır koydu mu, o ekmek boğmaca gibi boğazına durur.

2172 Hak, seni soğuktan koruyan şu elbiseye, karakış mizacı verir.

2173 Böylece o güzelim elbise, bedeninde buz gibi soğuk, kar gibi zarar verici hale gelir.

2174 İşte o zaman sen kürkten de ipekten de kaçarsın; onlardan kaçıp karakışa sığınırsın.

2175 Sen iki tepe değilsin, sen bir tepesisin; Zulle azabı[51] hikâyesinden haberin yok senin.

2176 Hakk'ın buruğu şehre de ulaştı, köye de. "*Eve ve duvara gölge salma,*

2177 *Yağmura, güneşe engel olma [denildi].* Böylece ümmeti o peygambere koştu.

2178 A ulu kişi, çoğumuz öldük, elaman [dediler]. Gerisini tefsir kitabından oku.

2179 O çevik elli, asayı yılana çevirdi ya, aklın varsa bu nükte yeter sana.

2180 Gözün var senin, ama izanın yok. Donmuş, durulmuş bir çeşme adeta.

2181 Düşünceleri süsleyip bezeyen bu yüzden: "Ey kul, izanla, iyice bak" der.

2182 Soğuk demiri dövmeni istemiyor ki, ama "Ey demir, Davud'un etrafında dolaş" diyor.

2183 Bedenin öldüyse İsrafil'e doğru koş; gönlün buz kestiyse, yürüyüp giden güneşe git.

2184 Sen hayali olarak öyle elbiseler giydin ki handiyse kötü zanna kapılan bir sofist olacaksın.

2185 O sofist zaten aklın mayasından, özünden yoksundu; duygudan da yoksun kaldı, varlıktan azledildi.

2186 Haydi, lafı gevele, şimdi lafı geveleme zamanı; bunu halka söylersen rezil olursun.

2187 İyice bakmak (im'an) nedir? Kaynağı akıtmak. Can bedenden kurtulunca ona revan (akıp giden) denir.

2188 Canı beden bağından çözüp çimenliğe revan eden hikmet sahibi,

2189 Her ikisine, [birbirinden] farklı olsun diye iki ad verdi; aferin [bunu anlayanın] canına!

2190 Buyruk üzere hareket edenin, dilerse, gülü dikene çevirebileceğini açıkladı.

Hud'un -ona selâm olsun- kasırga koptuğunda ümmetindeki müminleri kurtarmak için mucize göstermesi

2191 Müminler, zararlı rüzgârların elinden [emniyet içinde] hep birlikte bir daire içine oturdular.

2192 Hem tufanlı bir rüzgâr vardı, hem de O'nun lütuf gemisi. Zaten O'nun böyle nice gemisi ve tufanı vardır.

2193 Allah, bir padişahı gemiye çevirir de o, hırsından kendisini saflara vurur.

2194 Padişahın maksadı, halkın güvende olması değil, saltanatının ayağını sağlamlaştırmaktır.

2195 O dolap beygiri de koşar, maksadı, o anda dayaktan kurtulup kaçmaktır.

2196 Maksadı su çekmek veya bu koşuşla susamdan yağ çıkarmak değildir.

2197 Öküz, kağnıyı çekmek, eşyayı götürmek için değil, dayak korkusundan yürür.

2198 Ama Allah, peşi sıra işler yürüsün diye ona böyle bir acı korkusu vermiştir.

2199 Bunun gibi her kazanç sahibi de dükkânında kendisi için çalışır, dünyayı düzeltmek için değil.

2200 Herkes kendi derdine bir merhem arar; dünya da zaten bununla ayakta durur.

2201 Allah, korkuyu bu dünyaya direk yapmıştır; herkes korkudan canını bir işe vermiş, feda etmiştir.

2202 Yeryüzünün imarı ve ıslahı için böyle bir korkuyu var eden Allah'a hamdolsun.

2203 Bunların hepsi iyiden ve kötüden korkar; hiçbir korku sahibi, kendinden korkmaz.

2204 Öyleyse gerçekten herkese hâkim olan birisi vardır; o, hissedilmese de yakındadır.

2205 O, gizli bir yerde hissedilir ama bu evin duygusuyla hissedilmez.

2206 Hakk'ın görüneceği, anlaşılacağı duygu, bu dünyanın duygusu değildir; o, başka bir duygudur.

2207 Hayvanî duygu o suretleri görebilseydi, öküzle eşek zamanın Bayezid'i olurdu.

2208 Bedeni, her ruha mazhar eden, gemiyi Nuh'a Burak kılan,

2209 Dilerse, geminin tabiatını senin için bir tufana çevirir, ey ışık arayan!

2210 A yoksul, sana her an bir tufan, bir gemi yapar da seni sevinç ve kederle buluşturur.

2211 Gemiyle denizi önünde görmüyorsan, [bedenindeki] bütün parçaların titreyişini gör.

2212 Gözler, korkunun aslını görmeyince, çeşit çeşit hayallerden korkar.

2213 Sarhoş bir serseri, körün bir yumruk atar da kör, kendisini tekmeleyenin deve olduğunu zanneder.

2214 Çünkü o anda bir deve sesi duymuştur; Körün aynası kulaktır, göz değil.

2215 [301a] Kör: "Hayır, bu bir taştı, belki de o ses çınlayıp duran kubbenden geldi" der.

2216 Bu da değildi, o da değildi, öteki de. Bunları o korkuyu yaratan gösterdi.

2217 Korku da titreme de muhakkak ki başkasındandır; hiç kimse kendisinden korkmaz ya.

2218 O filozofçuk, korkuya vehim diye adlandırır, ama o, bu dersi tersten anlamıştır.

2219 Gerçekliği olmayan bir vehim olur mu hiç? Hakikisi olmayanın sahtesi geçer mi?

2220 Doğrusu olmayan yalanın değeri olur mu hiç? Her yalan, iki âlemde de doğrudan meydana gelir.

2221 Adam, doğrunun revacını, aydınlığını görür de bu ümitle o yalanı düzer.

2222 A yalancı, bu yalanın da senin doğrun yüzünden geçiyor; nimete şükret de doğruyu inkâr etme.

2223 Sana, filozofluk taslayanı mı anlatayım, yoksa onun sevdasını mı? Yoksa O'nun gemilerini ve denizlerini mi?

2224 Haydi, O'nun gönle öğüt olan gemilerinden, bütünden söz edeyim. Parça, bütünün içindedir çünkü.

2225 Her veliyi Nuh bil, kaptan bil; bu halkla düşüp kalkmayı da tufan say.

2226 Erkek aslanla ejderhadan kaçma; asıl, tanıdıklardan, akrabalardan sakın.

2227 Onlarla buluşunca ömrünü tüketirler; onları anmak, senin gaypla olan bağlarını koparır.

2228 Her birinin hayali, susuz eşek gibi, beden kabından düşünce şerbetini emer.

2229 O lafazanların hayali, hayat denizinden elde ettiğin çiğ tanelerini senden çekip emer.

2230 Dallardaki suyun çekilmesinin belirtisi, onların kuruyup kalması, kıpırdamamasıdır.

2231 Hür olan uzuv, taptaze dala benzer; her ne yana çeksen, oraya eğilir.

2232 İstersen onunla sepet yapabilirsin, istersen boynuna çember bile yapabilirsin.

2233 Ama kökünden suyu çekilirse, emredişin çektiği yöne doğru gitmez.

2234 Öyleyse Kur'an'dan: "Tembelce kalkarlar[52]" [âyetini] oku; çünkü dal kökünden su çekmiyor.

2235 Bunun alameti ateştendir, kısa keseyim de yoksulu, defineyi ve onun hallerini anlatayım.

2236 Her fidanı yakan ateşi gördüysen, hayalleri yakıp yandıran ateşi de bir gör.

2237 Candan alevlenen böyle bir ateşten, ne hayale aman vardır ne de gerçeğe.

2238 O, her aslanın, her tilkinin düşmanıdır. "*Onun zatından başka her şey helâk olucudur*[53]."

2239 Onun zatının hakikatlerine git de yok ol. "Bismi"deki elif gibi, içine gir, ona katıl.

2240 O elif, Bismi'de gizlenmiştir; O, hem Bismi'dedir hem de "Bismi"de değildir.

2241 [Bir diğerine] bağlanmak üzere aradan bir harf çıkarıldığında yok olan bütün harfler gibi yok olmuştur.

2242 O, bağdır, "be" ve "sin" [harfleri] onunla bağlanmıştır. "Be" ile "sin"in bitişmesi [arada] elifin bulanmasına tahammül etmez.

2243 Bir harf bile, bu bitişmeye dayanamıyorsa, söz kesmem şart oldu artık.

2244 Bir harf bile "sin" ile "be"yi ayırıyorsa, burada daha önemli, daha gerekli.

2245 Elif, gizlenip kendinden yok olur, ama "be" ve "sin" onun yokluğunda "elif" der dururlar.

2246 "Attığın zaman sen atmadın" [âyeti] de onsuzdu. "Allah dedi ki" sözü de onun suskunluğundan doğmuştur.

2247 İlâç yerinde durdukça etki edemez; [içilip] yok olunca hastalığı giderir.

2248 Orman kalem, deniz mürekkep olsa, Mesnevi'nin son bulmasına imkân yoktur.

2249 Kerpiççinin kalıbında çamur olduğu sürece [Mesnevi'nin] şiiri de takti edilmeye devam edecektir.

2250 Topraktan eser kalmasa, [kerpiç] kuruya kalsa da, Hakk'ın denizi, köpüklerden toprak yapar.

2251 Orman kalmasa, ağaçlar başlarını içeri çekse de ormanlar, denizin ta içinden baş gösterir.

2252 O genişlik sahibi [Peygamber] bunun için: "Bizim denizimizden söz edin, bunda size vebal yoktur" dedi.

2253 Denizden geri dön de yüzünü karaya çevir. Oyuncaktan söz et, bu, çocuk için daha iyi.

2254 İşte böyle, çocuğun canı da oyuncak sayesinde, yavaş yavaş akıl deniziyle tanışır.

2255 [Oyun] görünüşte akla uygun olmasa da çocuk o oyuncakla akıl eder, akıllanır.

2256 Deli çocuk, nereden oyun oynayacak? Bütünü kuşatmak için parça lâzım.

Kubbe ile define hikâyesine geri dönüş

2257 İşte o bizim yoksulun hayali, riyasızca gel gel demekten aciz kaldı.

2258 Onun sesini sen duymazsın, ben duyarım; çünkü sırlarda onun sırdaşı benim.

2259 [301b] Sen onu define arayıcısı olarak görme; definenin ta kendisidir o. Gerçekte, dosttan başka dost kimdir ki?

2260 O, her an kendisine secde etmektedir; ayna önünde secde etmesi yüzünü görmek içindir.

2261 Aynadan, hayal olmaksızın azıcık bir şey görseydi, ondan hiçbir şey kalmazdı.

2262 Hem hayalleri hem de kendileri yok olurdu; bilgisi, bilgisizlikte yok olurdu.

2263 Bilgisizliğimizden "Muhakkak ki benim" diyen bir başka bilgi apaçık baş gösterirdi.

2264 "Âdem'e secde edin[54]" diye ses geliyordu; Âdem iseniz bir an için onu kendinizde görün.

2265 [Bu ses], gözlerinden şaşılığı giderdi de yeryüzü, lâcivert gökyüzünün ta kendisi oldu.

2266 "Tanrı yoktur" dedi, "Ancak Allah vardır" dedi. Allah'tan başka her şey yok (lâ) oldu da birlik ortaya çıktı.

2267 Doğru yola kılavuzlayan o sevgilinin ve dostun, bizim kulağımızı çekme vakti geldi.

2268 Bizi pınara doğru götürüp: "Ağzını bunlardan yıka, gizlediklerimiz halka söyleme" der.

2269 Gerçi sen söylesen de açığa çıkmaz o; ama sen onu ifşa etmek yüzünden suçlu olursun.

2270 Ama işte ben de onların etrafında dönüyorum; bunu söyleyen de, dinleyen de benim.

2271 Yoksulun suretini, definenin şeklini söyle; bu topluluk eziyete alışıktır, eziyetten söz et.

2272 Rahatlık pınarı onlara haram oldu. Öldürücü zehirden kadeh kadeh içmedeler.

2273 Bu pınarları kurutup kapatmak için eteklerine topraklar doldurup taşıyorlar.

2274 Denizden yardım alan bu pınar, şu bir avuç iyi kötü toprakla kurur mu hiç?

2275 Ama "Ben size karşı kurudum, siz olmadan sonsuz [denize] bağlandım" der.

2276 Halkın [tabiatı], bu istekte tersine dönmüştür; suyu bırakmış, toprak yemektedir.

2277 Halkta, peygamberlerin tabiatının zıttı vardır; halk ejderhaya yaslanır.

2278 Mühürle bağlanmış gözü bildin madem, gözünü neden yumduğunu da bilir misin hiç?

2279 [Ona göz yummana] karşılık gözlerini nereye açtın peki? Onların hepsini kötü birer karşılık olarak bil.

2280 Ama yardım güneşi parlamıştır da ümitsizleri kendisiyle aydınlatmıştır.

2281 Rahmetinden, ender görülen bir tavla oyunu oynamış, şükürsüzlüğün ta kendisi olanı tövbeye çevirmiştir.

2282 O cömert [Allah] bu halkın bahtsızlığını yüzünden iki yüz sevgi pınarı kaynatmıştır.

2283 O, goncaya dikenden sermaye verir; yılanı mühreyle süsler.

2284 Gecenin karasından gündüzü çıkarır; zorda olanın avucundan kolaylık bitirir.

2285 Halil'e kumu un yapar, dağ Davud'la birlikte dile gelir seslenir.

2286 Dehşet verici dağ, o kara bulutların altında, alt ve üst perdeden çenk sesi çıkarır.

2287 Ey halktan feryat eden Davud, kalk; halkı terk etmenin karşılığını bizden al, der.

O define arayıcısının, epeyce arayıştan, acizlik ve çaresizlikten sonra *"Ey gizlileri açığa çıkaran! Bu gizliye sen açığa çıkar"* diye yüce Allah'a tövbe etmesi

2288 O yoksul: Ey sırları bilen, bu definenin peşinde boşu boşuna koştum, dedi.

2289 Hırs, açgözlülük ve aceleyle koşturma şeytanı, ne ağırdan almak istedi, ne de yavaş olmak.

2290 Tencereden bir lokma bile yemedim; avuçlarımı kapkara ettim, ağzımı yaktım.

2291 Kendime: "Madem bu hususta kesin bilgim yok, bu düğümü o düğümü atanla çözeyim" demedim.

2292 Allah'ın sözüne yine Allah'ın sözünden yorum ara; kendine gel, zanlar yüzünden saçmalayıp durma a pek yüzlü.

2293 Düğümü kim bağladıysa yine o çözer; mührü kim vurmuşsa yine o açar.

2294 Böyle söz sana kolay görünür, ama Allah katından olan sırlar öyle kolayca anlaşılır mı hiç?

2295 [Yoksul]: Yarabbi! Bu acelecilikten tövbe ettim; madem kapıyı sen kapadın, yine sen aç, dedi.

2296 İşte başımı yine hırkaya çekiyorum, belli ki dua etmekte de bir hünerim yokmuş.

2297 Hüner nerede, ben nerede? Doğru düzgün gönül nerede? Bunların hepsi senin aksin, hepsi sensin.

2298 Her gece uykudayken görüşüm ve düşüncem gemi gibi suya batmakta.

2299 Zaten ne ben kalıyorum ne de o hüner; bedenim, bir şeyden habersiz bir leş gibi düşüp kalmış.

2300 [302a] O yüce padişah, her gece sabaha dek: "Elest ve belâ[55]" deyip durmada.

2301 Evet diyen nerede? Hepsini sel götürdü; ya da bir timsah hepsini yok edip yedi.

2302 Seher vakti mücevherle süslü kılıcını gecenin karanlık kınından çekip çıkardığında,

2303 Doğu güneşi geceyi dürer de bu timsah yediklerini kusar.

2304 Yunus gibi o timsahın karnından kurtulur da koku ve renk içinde yayılırız.

2305 Halk, o karanlık içinde pek rahat olduğundan Yunus gibi [Allah'ı] tespih etmeye durdu.

2306 Her biri seher çağında, gece balığının karnından dışarı çıktığında der ki:

2307 Ey kerem sahibi! O korkunç geceye rahmet definesini koymuş, ona bunca tat vermişsin.

2308 Üstü pul pul olan o timsaha benzeyen gece sayesinde, gözümüz kulağımız keskin, bedenimiz hafiftir.

2309 Bundan böyle senin gibi birisiyle birlikteyken, o korkunç yüzlü mekânlardan hiç korkmayız biz.

2310 Musa, onu ateş olarak gördü, oysa o nurdu o; biz de geceyi zenci gibi gördük oysa o huriydi.

2311 Bundan böyle, denizin üstünü çerçöp örtmesin diye senden sadece göz isteyeceğiz.

2312 Büyücüler, gözleri körlükten kurtulunca, elsiz ayaksız el çırptılar.

2313 Halka gözbağı kesilen sebeplerden başka bir şey değildir; sebebin üstüne titreyip duran da dostlardan değildir.

2314 Ama a dostlarımız, Hak, dostlara kapıyı açtı da onları evin başköşesine dek çekti.

2315 O'nun elinde hak eden de etmeyen de merhamete uğrayıp kölelik bağından kurtulmuştur.

2316 Yokluktayken bu cana ve bu bilgiye erişmeyi nerede hak etmiştik ki biz?

2317 Ey her yabancıyı yar eden, ey dikene gül elbisesi veren!

2318 Toprağımızı ikinci bir kez daha elekten geçir de hiçbir şey olmayanı yine bir şey haline getir.

2319 Bu duayı da ilk önce sen emrettin, yoksa toprağın bunu yapmaya cesareti mi vardı?

2320 A bizi şaşkına çeviren, bize dua etmeyi emrettin madem, kendi duana icabet et.

2321 Geceleyin anlayışlar ve duygular gemisi parçalanır; ne bir ümit kalır, ne korku, ne üzüntü.

2322 Rabbim beni rahmet denizine daldırır; hangi hünerle doldurup gönderecek bakalım?

2323 Birisini yücelik nuruyla doldurur; ötekini vehimler ve hayallerle.

2324 Bende azıcık görüş ve hüner olsaydı, görüşüm ve tedbirim kendi hükmümce olurdu.

2325 Aklım, geceleyin, benim emrim olmadan [benden] gitmezdi; kuşlarım, tuzağımın içinde dururdu.

2326 Uyurken, uyanıkken, imtihan edilirken can konaklarından haberdar olurdum.

2327 Onun işlerini çözüp bağlamak elimde olmadığı halde, bendeki bu böbürlenme kimden, hayret!

2328 Gördüğümü görmemişim sandım da yine dua zembilini kaldırdım.

2329 A kerem sahibi, elif gibi hiçbir şeyim yok; mim'in gözünden daha dar bir gönülden başka bir şeyim yok.

2330 Bu elif, bu mim, varlığımızın anasıdır; anamız olan mim'in eli dardır, elif'se ondan daha yoksul.

2331 Elif'in bir şeyi yok [demek] gafilliktir; gönlü dar mim gibi olmak o zaman akıllılıktır.

2332 Kendimden geçtiğim sırada bir hiçim ben; aklım başımdayken de ıstıraplar içindeyim.

2333 Böylesi bir hiçe artık bir şey yükleme; böylesi bir ıstırabın adını devlet/talih koyma.

2334 Zaten kendimi iyileştirecek hiçbir şeyim yok; bu yüzlerce derde, bende bir şey var diye vehmetmem yüzünden uğradım.

[2335] Sen beni, bu bir şeye sahip olmayışta bir şeyler sahibi et; sıkıntılar gördüm, rahatımı artır benim.

[2336] Gözyaşları içinde, çıplak bir haldeyim; çünkü kapını görecek göz yok bende.

[2337] Gözsüz kuluna bir gözyaşı ver ki şu otlakta bir yeşillik, bir ot bitirsin.

[2338] Gözlerimde yaş kalmazsa, gözlerime, Peygamber'in çokça yaşlar döken gözleri gibi gözyaşları ver.

[2339] O bile, onca ikbale, yüceliğe ve önde oluşa rağmen Hakk'ın kereminden gözyaşı istemişken,

[2340] Eli boş, eksikli bir kâse yalayıcı olan ben, kanlı gözyaşlarımı nasıl boncuk gibi akıtmayayım?

[2341] Değil mi ki öyle bir göz bile gözyaşına meftun oluyor, benim gözyaşlarım, yüzlerce Ceyhun'a dönmeli.

[2342] Onun gözyaşlarının bir damlası, benim iki yüz Ceyhun'umdan daha iyidir; insanlar da cinler de o bir damla yüzünden kurtulmuştur çünkü.

[2343] O cennet bağı bile yağmur istedikten sonra, çirkin çorak toprak nasıl istemesin?

[2344] A kardeş, sen elini dua etmekten çekme; kabul olup olmamasıyla ne işin var senin?

[2345] Bu gözyaşını engelleyen, ona set çeken ekmek bile olsa, o ekmekten derhal el çekmek gerek.

[2346] Kendine çeki düzen ver, çevikleş, direnç göster de gözyaşlarınla kendi ekmeğini pişir.

[302b] Gizli sesin define arayıcısına seslenmesi ve definenin sırlarındaki hakikati bildirmesi

[2347] O, bu haldeyken kendisine ilham geldi; Allah tarafından bu müşküller ona açıldı.

[2348] [Denildi ki]: O gizli ses sana, yaya bir ok koy, dedi, yayın zıhını çek demedi ki.

[2349] O sana yayı sıkıca, sertçe çek demedi; oku yaya koy dedi, fırlat demedi ki.

[2350] Sense lüzumsuzluğundan yayı çekmeye, okçuluktaki maharetini göstermeye giriştin.

[2351] Şu sert yayı bırak da yürü, yaya bir ok koy, çokça fırlatmaya bakma.

[2352] Düştüğü yeri kaz, [defineyi] orada ara; gücü kuvveti bırak da altını yana yakıla ara.

[2353] Allah, sana şah damarından daha yakındır; oysa sen düşünce okunu uzaklara atıyorsun.

[2354] A yayıyla okunu kurup hazırlayan, av yakında, sense oku uzağa atıyorsun.

[2355] Kim oku daha uzağa atarsa, o daha uzaktadır; böyle bir defineden alabildiğine uzaktır o.

[2356] Filozof, kendisini düşünceyle öldürdü; koşsun dursun, çünkü onun sırtı defineye dönüktür.

[2357] Koşsun dursun, ne kadar çok koşarsa gönlünün muradından o kadar uzaklaşır.

[2358] O padişah, "Bizim için savaşın" dedi, "Bizden uzaklaşmaya çalışın" demedi a kararsız adam.

[2359] Tıpkı Nuh'tan arlanıp o yüce dağın tepesine çıkan Kenan gibi.

[2360] Kurtulmak için ne kadar arayışa girdiyse, ne kadar dağa doğru çıktıysa, kurtuluştan o kadar uzaklaştı.

[2361] Tıpkı o defineyi ve madeni bulmak için her sabah daha sert bir yay arayan o yoksul gibi.

2362 Bir diğerinden daha sert olan hangi yayı eline alsa, defineden ve onun alametlerinden yana bahtı kapandı.

2363 Şu atalar sözü, bu zamanda can gibidir: *Bilgisizlerin canı mihnette gerek*[56].

2364 Çünkü bilgisiz kişi ustadan utanır da gider yeni bir dükkân açar.

2365 Ustanın [dükkânının] üstüne açtığın o dükkân, pislik içinde, akreplerle ve yılanlarla doludur a güzelim.

2366 O dükkânı derhal yıkıp yeşilliğe, gül fidanlarına, su içilecek yere dön.

2367 Kibri ve bilgisizliği yüzünden, kendisini koruması için dağı kurtuluş gemisi yapan Kenan gibi yapma.

2368 Okçuluk bilgisi o [define arayıcısına] perde oldu; oysa dilediği şey koynunda hazırdı.

2369 Nice bilgi, nice zeyreklik, nice anlayış vardır ki yolcuya gulyabani kesilir, yol vurucu olur.

2370 Cennet ehlinin çoğu ahmak kişilerdir; böylece filozofun şerrinden kurtulurlar.

2371 Kendini üstünlüklerden, fodulluklardan soy, çıplak hale getir de her an üstüne rahmet insin.

2372 Zeyreklik, kırık dökük oluşun, niyazın zıddıdır; zeyrekliği bırak da ahmaklıkla uzlaş.

2373 Zeyrekliği, kazanç, hırs ve tamah tuzağı bil; temiz kişinin zeyreklikle ne işi var?

2374 Zeyrekler, bir sanatla yetinmiş, ahmaklarsa sanattan sanatçıya ulaşmışlardır.

2375 Çünkü anne, gündüz vakti küçük çocuğu kucağına alır da onun eli ayağı olur.

Müslüman, Hıristiyan ve Yahudi üç yolcunun hikâyesi. Bir konakta yiyecek buldular. Hıristiyan ile Yahudi toktu, bu yiyeceği yarın yiyelim dediler. Müslüman oruçluydu, onlara galebe çalamadığından aç kaldı.

2376 Ey oğul, şimdi burada bir hikâye dinle de hünerine [aldanıp] sıkıntılara uğrama.

2377 Tesadüfen bir Yahudi, bir Müslüman, bir de Hıristiyan yolculukta birbirlerine arkadaş oldular.

2378 Bir mümin, iki yoldan çıkmışla yoldaş oldu; tıpkı aklın şeytanla ve nefisle arkadaş olduğu gibi.

2379 [Olur ya] Meragalı ile Reyli sefere çıkar, birbirlerine yoldaş olur, aynı sofrayı paylaşırlar.

2380 Karga, baykuş ve doğan aynı kafese düşebilir; hapiste temiz adamla beynamazın biri birbirine eş olabilir.

2381 Doğulu, batılı, hatta daha da ötelerden olan kimseler, bir gece bir kervansarayda konaklarlar.

2382 Aşağılık kişilerle yüce kişiler, soğuk ve kar yüzünden bir kervansarayda günlerce kalırlar.

2383 Yol açılıp engeller kalktı mı birbirilerinden ayrılırlar, her biri bir yana gider.

2384 Akıl padişahı kafesi kırınca, kuşlar topluluğundan her biri bir yana uçar.

2385 Bundan önce de neşeyle, sevinçle kendi cinsinin havasıyla geldiği yere kanat açardı ya, işte öyle.

2386 [303a] [Kafesteyken de] her an ağlaya sızlaya kanat açar, ama orada uçmaya ne yol vardır ne imkân.

[2387] Bir yol buldu mu, her biri, hatırasıyla kanat çırptığı yere doğru rüzgâr gibi uçup gider.

[2388] Gözyaşının ve ahının olduğu taraf, bir fırsatını bulur bulmaz yol olur ona.

[2389] Kendi bedenine bir bak, bedenindeki parçalar, o bedene nerelerden toplanıp gelmişler.

[2390] Onlar suya, toprağa, rüzgâra ve ateşe mensuptur; arşa, ferşe, güzelliğe ve çirkinliğe mensuptur.

[2391] Her biri, kar korkusu yüzünden, geldiklere yere dönme umuduyla bu kervansaraya bağlanıp kalmıştır.

[2392] O adalet güneşinden uzak oluş kışında çeşit çeşit kar var, her cansız buz tutmuş.

[2393] Ama o kızgın güneşin harareti ortalığı sarınca dağ bile bazen kuma döner bazen yüne.

[2394] Can çıkarken beden nasıl erirse, o ağır cansızlar da öyle erir.

[2395] Bu üç yoldaş bir konağa varınca, devletlinin biri onlara hediye olarak helva getirdi.

[2396] Bir bağış sahibi, "*Muhakkak ben size yakınım*" sofrasından her üç yabancıya da helva götürdü.

[2397] Sevabını kazanırım umuduyla sıcak ekmekle ve bir sahan bal helvası sundu.

[2398] Anlayış ve edep şehirlilerdedir; ziyafet vermek ve yabancıları konuk etmek de köylülere mahsus.

[2399] Rahman olan Allah, yabancıya ziyafet vermeyi ve konuk etmeyi köylülere vermiştir.

[2400] Köylerde her gün, Allah'tan başka yardımcısı olmayan yeni bir konuk vardır.

[2401] Köylerde her gece yüce Allah'tan başka kimseleri olmayan yeni bir topluluk bulunur.

[2402] O iki yabancı, karınlarını yemekle tıka basa doyurdular; tesadüf bu ya Müslüman o gün oruçluydu.

[2403] Akşam namazına doğru o helva geldiğinde, mümin, şiddetli bir açlık içindeydi.

[2404] O iki kişi: Bizim yemeğe karnımız tok, bu gece bırakalım da yarın yiyelim, dediler.

[2405] Bu gece sabredelim de yemekten vazgeçelim; yemeği yarına saklayalım.

[2406] Mümin: *Bu yemek, bu gece yenmeli; sabrı bırakalım, hele bir yarın olsun*, dedi.

[2407] Bunun üzerine ona: *Sen, böyle hikmetli sözler ederek yemeği yalnız başına yemek niyetindesin*, dediler.

[2408] [Mümin]: *Arkadaşlar, biz üç kişi değil miyiz? Mademki ihtilaf çıktı, pay edelim o zaman*, dedi.

[2409] *Dileyen kendi payını canına can etsin; dileyen de kendi payını saklasın.*

[2410] O ikisi: *Bu pay işinden vazgeç, "Pay eden cehennemdedir" hadisini duy*, dediler.

[2411] [Mümin]: *Pay edici, kendi hevâsına uyup pay edendir; Allah için pay eden değil*, dedi.

[2412] Sen de Allah'a aitsin, tümüyle O'nun payısın; onun payını başkasına verirsen, iki demiş [şirk koşmuş] olursun.

[2413] O kötü damarlı adamların çağı olmasaydı, bu aslan köpeklere galip gelirdi ya.

[2414] Onların maksadı o Müslüman'ın üzülmesi ve o geceyi aç geçirmesiydi.

[2415] Onlara yenilmişti; teslim olup rıza göstererek: *A dostlarım, işittim, itaat ettim öyle olsun,* dedi.

[2416] O gece yattılar, sonra sabahleyin kalkıp kendilerine çeki düzen verdiler.

[2417] Yüzlerini ve ağızlarını yıkadılar; her

biri, kendi yolu yordamı gereğince duasını okudu.

2418 Bir süre, herkes, Allah'tan lütuf dilenerek kendi duasıyla meşgul oldu.

2419 Mümin, Hıristiyan, Yahudi, Mecusi, hepsi de o ulu sultana yüz tutar.

2420 Hatta taşın, toprağın, dağın, suyun bile Allah'a doğru gizli bir yönelişi vardır.

2421 Bu sözün sonu yok. Her üç arkadaş, [duadan sonra] dostça birbirlerine yüz çevirdiler.

2422 İçlerinden biri: *Dün gece kim rüyasında ne gördüyse onu anlatsın*, dedi.

2423 *Kimin rüyası daha güzelse bunu o yesin; üstün olan alt olanın payını alsın.*

2424 *Çünkü akılca daha üstün olanın yemesi, herkesin yemesi demektir.*

2425 Onun nurlarla dolu canı üstün gelmiştir; geri kalanların derdine onun dermanı yeter.

2426 Akıllılar, ebedi bekaya ermişlerdir; öyleyse bu dünya da anlamca bâkidir.

2427 Bunun üzerine Yahudi, gece ruhu nerelerde gezinmişse, gördüğünü anlattı.

2428 Dedi ki: *Yolda Musa karşıma çıktı.* Zaten kedi de rüyasında yağlı kuyruk görür ya.

2429 *Musa'nın peşi sıra Tur dağına kadar gittim; üçümüz de nura gark olduk.*

2430 *O güneşten üç gölge de kayboldu; ondan sonra o nurdan bir kapı açıldı.*

2431 [303b] *O nurun içinden bir başka nur çıktı; o ikinci nur hemencecik yükseldi.*

2432 *Hem ben, hem Musa hem de Tur dağı, üçümüz birden o nurun ışığında kaybolduk.*

2433 *Ondan sonra Allah ona nurunu üfleyince dağın üçe ayrıldığını gördüm.*

2434 *Heybet sıfatı, dağa tecelli edince [parçalar] birbirinden ayrıldı, her biri bir yana dağıldı.*

2435 *Dağın bir parçası denize doğru gitti de denizin zehir gibi acı olan suyu tatlandı.*

2436 *İkinci parçası yerin dibine geçti, [yerden] ilaç gibi, içimli pınarlar kaynadı.*

2437 *O su, tertemiz vahyin kutluluğundan, bütün hastalara şifa oldu.*

2438 *Öteki parçası da uçtuğu gibi Kâbe civarına gitti de orası Arafat dağı oldu.*

2439 *Derken o [parçalanma] sesinden kendime geldim; Tur dağı yerli yerindeydi; ne eksiği vardı ne fazlası.*

2440 *Ama Musa'nın ayakları altında buz gibi eriyordu; ne çukuru kalıyordu, ne de tepesi.*

2441 *Dağ o heybet yüzünden yerle bir oldu, o heybetten tepesi eteğine döndü.*

2442 *O dağılış halinden sonra tekrar kendime geldim; gördüm ki Tur da olduğu yerde Musa da.*

2443 *Ama dağın eteğindeki vadi, yüzleri Musa'ya benzeyen nice insanla doluydu.*

2444 *Asaları ve hırkaları onun asası ve hırkası gibiydi; hepsi Tur dağına doğru eteklerini sürüye sürüye gidiyordu.*

2445 *Hepsi ellerini duaya kaldırmış: "Bana görün" nağmesini art arda söylemekteydi.*

2446 *Derken, o baygınlık hali çabucak üzerimden gitti; hepsinin yüzü bana başka başka göründü.*

2447 *Sevgi ve muhabbet sahibi peygamberlerdi bunlar; böylece peygamberler arasındaki birlik ne demek anladım.*

2448 *Sonra yüce melekler gördüm; yüzleri ve şekilleri kardan var edilmişti.*

2449 *Bir bölük melek de [Allah'tan] yardım dilenmedeydi. Bunların hepsinin de sureti ateştendi.*

2450 O Yahudi adam böyle şeyler anlatıyordu; nice Yahudi vardır ki sonu iyi olur.

2451 Hiçbir kâfire hor gözle bakmayın, umulur ki Müslüman olarak ölür.

2452 Ömrünün sonundan ne haberin var ki ondan tamamen yüz çeviriyorsun?

2453 Ondan sonra Hıristiyan söze geldi. Dedi ki: *Rüyada bana Mesih göründü.*

2454 *Onunla birlikte dördüncü kat göğe, dünya güneşinin merkezinin, durağının olduğu yere çıktım.*

2455 *Gökyüzü kalelerindeki şaşırtıcı şeyleri [seyrettim], onların bu âlemdeki belirtilerle hiç bir ilgisi yoktu.*

2456 A oğulların övüncü, herkes bilir ki gökyüzünün hüneri yeryüzünden daha fazladır.

Yolda bir deste ot bulunca her biri ben yiyeceğim diyen deve, öküz ve koçun hikâyesi

2457 Bir deve, bir öküz ve bir koç yol üzerinde giderken bir deste ot buldular.

2458 Koç: *Bunu bölüşecek olursak, bizden hiç kimse bununla doymayacak, bu besbelli*, dedi.

2459 *Bizden kimin ömrü daha fazlaysa, bu ot ona daha lâyıktır, o yesin.*

2460 Çünkü büyüklere öncelik vermek Mustafa'nın sünnetleri arasında vardır.

2461 Gerçi avam, bu aşağılık devirde, yaşlıları sadece iki yerde öne geçirir:

2462 Ya kızgın yemeğe [buyur ederken] ya da haraplıktan yıkılmaya yüz tutmuş köprüden [geçerken].

2463 Avam kötü bir niyeti olmadıkça bir şeyhe, bir büyüğe, bir öndere hizmet etmez.

2464 Onların hayırları budur, kötülükleri nasıl olur [var sen düşün]; çirkinliklerini iyi işlerinden anlayıver.

Örnek

2465 Padişahın biri camiye gidiyordu; görevliler ve eli sopalı adamlar da halka vuruyordu.

2466 Sopa vuran, birinin başını yarıyor; ötekinin de gömleğini yırtıyordu.

2467 O arada âşığın biri de yoldan çekilsin diye suçsuz yere on sopa yedi.

2468 Üzerinden kanlar damladığı halde yüzünü padişaha dönüp: "*Şu apaçık zulme bak, gizlisini ne soruyorsun?*" dedi.

2469 *Camiye giderken hayrın buysa, kötülüğün ve günahın nasıl olur acaba, ey azgın?*

2470 Aşağılık birisinden nihayetinde eziyete uğramadan selâm işiten bir tek yaşlı yoktur.

2471 Bir veliyi, kötü kişi bulacağına bir kurt bulsun daha iyi.

2472 Gerçi kurt çok zalimdir ama hiç değilse aklı fikri, hilesi, düzeni yoktur.

2473 [304a] Yoksa kurt tuzağa düşer miydi hiç? Hile düzen tümüyle insandadır.

2474 Koç, öküzle deveye: *Arkadaşlar*, dedi, *mademki böyle bir şey başımıza geldi,*

2475 *Her biriniz ömrünüzün başlangıcını söyleyin; kim daha yaşlıysa [bu yemeğe] daha lâyıktır, ötekiler sussun.*

2476 Koç: *Benim otlamam, İsmail'in kurban ettiği koçun zamanından başlar*, dedi.

2477 Öküz: *Ben daha yaşlıyım, Âdem'in çift sürdüğü öküzün eşiyim ben*, dedi.

2478 *İnsanların atası Adem'in ekip biçerken tarla sürdüğü öküzüm.*

2479 Deve, öküzle koçun [sözlerini] duyunca şaşırdı; başını yere eğip otu aldı.

2480 O esrik deve, hiçbir şey demeksizin o ot demetini hafifçe havaya kaldırdı.

2481 *Böyle bir bedenim ve uzun boynum varken benim tarih [söylemeye] hacet yok*, dedi.

2482 A babasının canı, zaten herkes benim sizden daha küçük olmadığımı bilir.

2483 Akıl sahipleri bilirler ki benim yaratılışım sizden üstündür.

2484 Herkes bilir ki bu yüce gökyüzü, şu köhne toprağın yüz katıdır.

2485 Nerede gökyüzü katlarının genişliği? Nerede dünyadaki bölgelerin tabiatı?

Müslüman'ın, arkadaşları Yahudi ile Hıristiyan'a gördüğü rüya konusunda cevap vermesi ve onların hayıflanmaları

2486 Bunun üzerine Müslüman dedi ki: *A dostlarım, sultanım Mustafa yanıma geldi.*

2487 *Bana dedi ki: Onların biri Hakk'ın Kelim'i [Musa] ile Tur'a gitti, aşk tavlası oynadı.*

2488 *Ötekini de kıran sahibi göğün dördüncü katının üstüne çıkardı.*

2489 *Kalk, a geride kalmış, zarar görmüş adam, hiç değilse o helvayla yahniyi ye.*

2490 O bilgili hünerli kişiler at koşturdular; ikbal ve makam mektubunu okudular.

2491 *O iki faziletli kişi, kendi üstünlüklerine eriştiler; hünerleriyle meleklere karıştılar.*

2492 *A geride kalmış, ahmak saf adam, haydi kalk da helva kâsesinin başına otur.*

2493 Bunun üzerine: *Ey açgözlü, hayret, demek ki sen helvadan ve tatlıdan yedin ha*, dediler.

2494 [Müslüman]: "*O itaat edilen padişah emrettikten sonra, ben kim olurdum ki onun emrinden baş çevreyim?*" dedi.

2495 *İşte sen Yahudi'sin; seni güzel veya çirkin bir şeye çağırsa Musa'nın emrine karşı koyabilir misin?*

2496 *Sen de Hıristiyan'sın; iyilikte veya kötülükte, Mesih'in emrinden çıkabilir misin?*

2497 *[Hal böyleyken] ben nasıl olur da nebilerin övüncünün [emrinden] çıkabilirim? Helvayı yedim, şimdi de sarhoşum.*

2498 Bunun üzerine ona: *Vallahi sadık rüyayı sen gördün; bu bizim yüz rüyamızdan daha üstün*, dediler.

2499 A neşeli adam, senin uykun uyanıklıktır; çünkü uyanıkken bile eseri ortada.

2500 Üstünlükten, beceriden, hünerden vazgeç; iş, hizmette ve güzel ahlâktadır.

2501 Allah bizi bunun için var etti: "*İnsanları ancak bana ibadet etsinler diye yarattım*[57]."

2502 O hüner Sâmirî'ye ne fayda verdi? O hüner, onu Allah'ın kapısından kovdurdu.

2503 Bir bak Karun kimya [bilgisinden] neler çekti? Yeryüzü, onu ta dibine çekiverdi.

2504 Ebu'l-Hakem işin sonunda hünerinden ne elde etti? Küfrü yüzünden tepetaklak cehenneme gitti.

2505 Sen, ateşi açıkça görmeyi hüner bil, "*Duman ateşe delalet eder*" demeyi değil.

2506 Senin delilin, akıllı kişi katında, aslında o tabibin delilinden daha kokmuştur.

2507 A oğul, bundan başka bir delilin yoksa pislik ye, sidiğe bakadur.

2508 A delili asaya benzeyen, asa elinde, körlüğün yüzünden sendeki eksikliği göstermede.

2509 Bunca gürültü patırtı, eda çalım, al ver; ondan sonra da görmüyorum, beni mazur gör deyiş.

Tirmiz padişahı Seyyid'in "*Kim, üç ya da dört günde filanca önemli iş için Semerkant'a giderse, ona kaftan, at, köle, cariye ve şu kadar altın vereceğim*" diye tellal çağırtması, Delkak'ın bu haberi köyde tellaldan duyması ve bir eşekle padişahın yanına gelip: "*Her halükârda ben gidemem*" demesi

2510 [304b] Seyyid Tirmiz o şehirde padişahtı; bilgiç Delkak da onun maskarası.

2511 Seyyid'in Semerkant'ta önemli bir işi vardı; bu işi kotaracak bir ulak aradı.

2512 "Kim beş günde bana oradan haber getirirse ona hazineler vereceğim" diye tellal çağırttı.

2513 Köyde olan Delkak, bunu duyunca eşeğine atlayıp koşa koşa Tirmiz'e geldi.

2514 O yolda iki merkep sakatlandı; öyle koşturmaktan at da aynı akıbete uğradı.

2515 Nihayet yolun tozu toprağıyla Divan'a koştu; vakitsizce padişahın huzuruna çıkmaya yol aradı.

2516 Bütün Divan'ı bir fısıltı sardı; padişahın da bu vehim içinde aklı karıştı.

2517 Acaba nasıl bir kargaşa, nasıl belâ ortaya çıktı diye şehirde sıradan seçkin herkesin yüreği hop etti.

2518 Acaba kahredici bir düşman mı kastetti bize? Yoksa gayptan helâk edici bir belâ mı gelip çattı?

2519 Acaba Delkak bunun için mi böyle aceleyle koşturdu da yolda kaç tane Arap atı çatlattı?

2520 Delkak, neden böyle acele acele geldi diye, halk, padişahın sarayına toplandı.

2521 Onun acelesi ve ciddi telaşı yüzünden Tirmiz'e bir velvele, bir gürültü düştü.

2522 Birisi iki eliyle dizlerine vuruyor, bir başkası vehme düşüp vaveyla ediyordu.

2523 Gürültü, fitne ve azap korkusuyla her gönül yüzlerce hayal semtine sapmıştı.

2524 Herkes "Hırkamıza, kilimimize nasıl bir ateş düştü?" diye, kıyas yoluyla bir tahminde bulunuyordu.

2525 Delkak, [huzura çıkmak] için bir yol aradı, padişah da hemen ona yol verdi. Yeri öpünce ona: "Hey, ne var?" dedi.

2526 O ekşi suratlıya kim olanı biteni sorsa, sus diye elini ağzına götürüyordu.

2527 Onun bu hali, kuşkuları artırıyordu; herkes perişanlık içinde onun haline hayret ediyordu.

2528 Delkak, "İzin ver de bir an azıcık soluklanayım a kerem padişahı" diye işaret etti.

2529 Hele aklım bir an başıma gelsin; çünkü acayip bir âleme düştüm.

2530 Bir süre sonra, o zan ve vehim yüzünden padişahın hem boğazı acılaştı hem de ağzı.

2531 Çünkü Delkak'ı hiç böyle görmemişti; ne de olsa ondan daha hoş bir nedimi yoktu.

2532 Durmadan hikâyeler söyler, şakalar ederdi; padişahı sevindirir, güldürürdü.

2533 Onunla otururken, padişahı o kadar güldürürdü ki padişah iki eliyle karnını tutardı.

2534 Güldüğü sırada bedeni tere batar; kahkahadan yüzüstü yere düşerdi.

2535 Oysa bugün, yüzü sararmış ve ekşimiş haldeydi. Sus padişahım diye elini ağzına koymadaydı.

2536 Padişah, bu azap yüzünden başıma ne gelecek diye vehim üstüne vehim ekliyor, hayal üstüne hayale kapılıyordu.

2537 Çünkü padişah, pek kan dökücü olan Harezmşah yüzünden gamlara tasalara batmıştı.

2538 O inatçı, o taraflardaki nice padişahları, ya hileyle ya da güç kullanarak öldürmüştü.

2539 Tirmiz padişahı da ondan yana kuşku içindeydi. Delkak'ın hali tavrı yüzünden kuşkusu artıyordu.

2540 Çabuk söyle, dedi, nedir bu hal? Bunca heyecanın, perişanlığın kimin yüzünden?

2541 [Delkak]: Ben köydeyken, padişahın her ana yolda şöyle tellal çağırttığını duydum, dedi.

2542 Üç günde içinde Semerkant'a gidecek bir adam istiyorum, ona hazineler vereceğim.

2543 İşte bu yüzden, "Benim buna gücüm yok" demek için sana koştum geldim.

2544 Benim gibi birisinde böyle bir çeviklik gelmez. Hiç olmazsa benden yana böyle bir umuda kapılma.

2545 Padişah: *Lanet olsun senin şu canı tezliğine, şehre yüzlerce ıstırap düştü*, dedi.

2546 A ham sakallı! Şu kadarcık şey için mi bu otlağı ve otu ateşe verdin?

2547 Tıpkı "yoksullukta ve yoklukta ulaklarız biz" diyen şu davul sancak sahibi ham kişiler gibi.

2548 Dünyaya bir şeyhlik lafı salmış, kendilerini Bayezid yapmışlar.

2549 Kendi kendilerine hem yolcu (sâlik) hem ermiş (vâsıl) olmuşlar da bu iddia yurdunda bir meclis kurmuşlar.

2550 Damadın evi karışmış, fitneyle birbirine girmiş, ama kız tarafının bundan haberi yok.

2551 İşin yarısı hale yola girdi, bize düşen şatları yerine getirdik diye gürültü kopar-madalar.

2552 Evleri süpürdük, süsleyip bezedik; bu hevesle sarhoş ve hoş bir halde ayaklandık.

2553 Peki, o yandan bir haber geldi mi? Hayır. O damdan bu yana bir kuş uçuruldu mu? Hayır.

2554 Durmadan çoğalan bu elçiliklere karşılık, o taraftan size bir cevap geldi mi?

2555 Hayır. Ama bizim sevgilimizin bundan haberi var. Çünkü kalpten kalbe mutlaka yol var.

2556 [305a] Öyleyse bu yolda, umut bağladığınız o sevgiliden, onun cevap mektubundan neden eser yok?

2557 Gizlide, açıkta yüzlerce belirti var; ama kes artık, bu kapının perdesini kaldırma.

2558 Sen, fodulluğundan başına belâ açan o ahmak Delkak'ın hikâyesine yeniden dön.

2559 Bunun üzerine vezir [padişaha]: A Hakk'ın direği, şu değersiz kulunun sözünü bir dinle, dedi.

2560 Delkak köyden bir iş için geldi; düşüncesi değişti, pişman oldu.

2561 Suyu yağa katıp eskiyi yeniliyor, maskaralık edip hariçten gazel okuyor.

2562 Kını gösteriyor, kılıcı gizliyor. Hiç acımadan sıkıştırmalı onu.

2563 Fıstığı veya cevizi kırmadıkça, içi görünmez, yağ vermez.

2564 Sen onun def edişine, haline tavrına bakma; titremesine, rengine bak.

2565 Allah, "*Nişaneleri yüzlerindedir*[58]" buyurdu. Çünkü yüz, gammazdır, koğucudur.

2566 Şu görünmekte olan o haber, o sözün zıddı; çünkü bu insanoğlu kötülükle yoğrulmuştur.

2567 Delkak, feryat figan ederek: Ey Vezir! Bu zavallının kanına girmeye çalışma, dedi.

2568 Ey Emir! Gönle gelen nice zan ve vehim vardır ki doğru ve gerçek değildir.

2569 Ey vezir! "Şüphesiz zannın bir kısmı günahtır[59]". Zulmetmek, hele de yoksula, doğru değildir.

2570 Padişah kendisini inciteni bile muaheze etmezken, kendisini güldüreni neden muaheze etsin?

2571 Vezirin sözü, padişahın katında etkili oldu; bu hileyi ve düzeni açığa çıkarmak, anlamak istedi.

2572 *Delkak'ı zindana götürün, dalkavukluğuna, riyakârlığına aldanmayın,* dedi.

2573 Ona içi boş davul gibi vurun da, davul gibi [içinde ne var] bize haber versin.

2574 Davul yaş, kuru, dolu, boş, her ne haldeyse, sesi bize hepsinden haber verir.

2575 Böylece zorunlu olarak şu gönülleri yatıştıracak şekilde sırrını söyler.

2576 Çünkü doğru, parlak ve tatmin edicidir; gönül yalan sözle huzur bulmaz.

2577 Yalan çerçöpe benzer, gönül de ağza; çöp ağızda asla gizlenmez.

2578 Çöp, ağızda durdukça dil ona çarpar durur da onu dışarı atar.

2579 Hele rüzgârla göze bir çöp girecek olsa, göz yaşarmaya, açılıp kapanmaya başlar.

2580 Öyleyse biz de bu çöpü şimdiden tekmeleyelim de ağzımız gözümüz bu çöpten kurtulsun.

2581 Delkak, yavaş ol padişahım, dedi, yumuşaklığın ve bağışlamanın yüzünü yaralama.

2582 Cezalandırmak için bu acele niye? Bir yere uçacak değilim, senin elindeyim.

2583 Allah için verilen cezada acele etmek uygun değildir.

2584 Ama eğreti öfkeye ve tamaha kapılan, [ceza vermemeye] razı edilmemek için acele eder.

2585 Razı olursa öfkesi geçer; intikamı geçer de ondan zevk alamam diye korkar.

2586 Yalancı şehvet, yemeğe koşar; zevki elden kaçırma korkusu hastalığın ta kendisidir.

2587 İştah gerçekse, onu geciktirmek daha iyi; böylece boğazda düğümlenmeden sindirilir.

2588 Sen, benim belâmı defetmek, gördüğün gediği tıkamak istiyorsun.

2589 Sen, benim belâmı def etmek için beni dövüyorsun; böylece gediği görüp kapatacaksın.

2590 O gedikten bir belâ gelmesin istiyorsun, kaderin, o gedikten başka nice gediği vardır.

2591 Belâyı def etmenin çaresi, zulüm değil; bunun çaresi ihsan etmek, affetmek, kerem etmektir.

2592 [Peygamber]: "Sadaka belâyı geri çevirir" dedi. A yiğit, hastalığını sadakayla tedavi et.

2593 Yoksulu yakıp yandırmak, yumuşaklığı gözeten gözü kör etmek sadaka değildir.

2594 Padişah: Yerinde yapılan hayır iyidir. Ama hayır yapacaksan yerinde yap, dedi.

2595 Rok yerine şahı koymak işi harap etmektir. Şahın yerine atı geçirmek de bilgisizliktir.

2596 Şeriatta hem ödül hem de ceza vardır. Başköşe padişah için, kapının önü at içindir.

2597 Adalet nedir? [Bir şeyi] yerine koymak. Zulüm nedir? Uygunsuz yere koymak.

2598 Allah, öfkeden, yumuşaklıktan, öğütten ve hileden her ne yaratmışsa, boşuna değildir.

2599 Bunların hiçbiri mutlak iyilik değildir. Bunların hiçbiri mutlak kötülük de değildir.

2600 Her birinin yararı ve zararı yerine göredir. Bilgi, bu yüzden zorunlu ve yararlıdır.

2601 Yoksulun uğradığı nice eziyet vardır ki sevapça ekmekten ve helvadan daha iyidir.

2602 Çünkü vakitsiz yenen helva safra yapar; oysa bir tokat onu kötülükten kurtarır.

2603 [305b] Yoksula zamanında bir tokat at ki onu boynunun vurulmasından kurtarsın.

2604 Aslında vurmak, kötü huy yüzünden meydana gelir. Sopayı toza vururlar keçeye değil.

2605 Her Behram'ın meclisi de var, zindanı da. Samimi kişiye meclis, ham kişiye zindan.

2606 Yarayı deşmek gerek; [deşmeden] üstüne merhem korsan, yaradaki irini çoğaltırsın.

2607 Böyle olursa [yaranın] altındaki eti yer; yarım yamalak fayda etse de elli zararı vardır.

2608 Delkak: *Ben sana, beni bırak, vazgeç, demiyorum. Ben, araştır diyorum*, dedi.

2609 Haydi, sabrı ve ağırdan alma yolunu kapatma, sabret, birkaç gün olsun düşün.

2610 Ağırdan alarak kesin bilgiye ulaşırsın; kulağımı doğru bilgiyle çekersin.

2611 Yürürken neden yüz üstü gidesin ki? Çünkü daima düz gitmek doğrudur.

2612 İyi kişilerle topluluğuna danış. Peygamber'e gelen "Onlara danış[60]" emrini bil.

2613 "*Onların işleri danışmayladır*[61]" ayeti şunun içindir. Danışarak yorulmak ve yanlışa düşmek azalır.

2614 Bu akıllar, aydınlık kandiller gibidir; yirmi kandil bir kandilden daha parlaktır.

2615 Ola ki aralarında gökyüzü ışığıyla alevlenmiş bir kandil de bulunur.

2616 Allah'ın gayreti bir perde çekmiştir, süfli ve ulvi olanı birbirine katıştırmıştır.

2617 Allah "Gezin[62]" dedi. Haydi, dünyada talep et, bahtını ve rızkını sına, dedi.

2618 Meclislerde, akıllılar arasında, peygamberinki gibi bir akıl ara.

2619 Çünkü peygamberin mirası ancak budur. Çünkü [bu akıl], önde ve arkada görünmeyenleri görür.

2620 Anlatması bu kısa sözlere sığmayan gözü de o gözler arasında ara.

2621 O muhteşem [peygamber], bunun için ruhbanlığı ve dağlarda halvete çekilmeyi yasakladı.

2622 Böyle bir buluşma yok olmasın diye bunu yaptı. Çünkü o bakış talihtir, ölümsüzlük iksiridir.

2623 Salihler arasında bir de en salih olan vardır ki fermanının üstünde sultanın "sah" (doğrudur) yazısı vardır.

2624 Onun duası, kabule yakındır; insanların ve cinlerin büyüklerinden ona denk olan yoktur.

2625 Onunla inatlaşanların delilleri, ister acı olsun ister tatlı, Hak katında geçersizdir.

2626 Çünkü onu biz yücelttik; özrü de delili de ortadan kaldırdık.

2627 Hakk'ın eli kıbleyi açık seçik gösterdi mi ondan sonra kıble aramayı geçersiz bil.

2628 Haydi, yüzünü ve başını aranıp durmaktan çevir; çünkü dönülecek ve kalınacak yer ortaya çıktı.

2629 Bir an da olsa bu kıbleden gaflete düşecek olsan, her batıl kıblenin maskarası olursun.

2630 Sana ayırt ediş gücü verene şükretmezsen, kıble bulma gücün de kaybolur gider.

2631 Bu ambardan iyilik ve yarar umuyorsan, yarım saat bile dert ortaklarından ayrılma.

2632 Çünkü bu yardımcıdan ayrıldığın zaman, kötü bir arkadaşa tutula kalırsın.

Farenin kurbağayla arkadaş olması, her ikisinin ayaklarını uzun bir iple bağlamaları, karganın fareyi çekip götürmesi, kurbağanın havada asılı kalıp bağırması, kendi cinsinden olmayanla arkadaşlık kurmaktan ve kendi cinsiyle uyuşmamaktan pişman olması

2633 Tesadüfen bir fareyle vefalı bir kurbağa ırmak kıyısında tanıştılar.

2634 Her ikisi, belli bir vakitte [buluşmak üzere] anlaştılar. Her sabah [belli bir] bir köşeye geliyorlardı.

2635 Birbirleriyle gönül tavlası oynuyor, gönül dertlerini boşaltıyorlardı.

2636 İkisinin de gönlü bu buluşmayla ferahlıyor, birbirlerine hikâyeler anlatıp dinliyorlardı.

2637 Birbirlerine dilli dilsiz sırlar söylüyor, "Topluluk rahmettir" sözünün anlamını biliyorlardı.

2638 O kendini beğenmiş, neşeli [kurbağaya] eş oldu mu beş yıllık hikâyeler bile hatırına geliyordu.

2639 Sözün coşması, gönülden dostluk belirtisidir; nutkun tutulması ise ülfetsizliktendir.

2640 Dilberi gören gönül, nasıl olur da ekşi yüzlü kalır? Gülü gören bülbül, nasıl olur da sus pus olur?

2641 Kızarmış balık bile, Hızır'ın dokunuşuyla dirildi de denizde karar kıldı.

2642 Dost dostla oturdu mu yüz binlerce sır levhasını bilinir.

2643 Dostun alnı Levh-i Mahfuz'dur. Orada iki âlemin de sırrı açıkça görünür.

2644 Dost, yürüyüşüyle yol göstericidir. O yüzden Mustafa: "Ashabım yıldızlar gibidir" demiştir.

2645 [306a] Yıldız, karada ve denizde yol göstericidir. Gözünü yıldıza dik, çünkü o kılavuzdur.

2646 Gözünü onun yüzüne eş et; tartışıp konuşma yolundan toz koparma.

2647 Çünkü yıldız o toz yüzünden gizlenir; göz, sürçen dilden daha iyidir.

2648 Ama şiarı vahyetmek olan [Allah] söylerse, tozu dindirir; toz koparmaz.

2649 Âdem, vahye ve sevgiye mazhar olunca, "Adları öğretti[63]" dilini açtı.

2650 Her şeyin adı, her ne şekildeyse, öylece gönül sayfasından diline doğru aktı.

2651 Dili, gördüğünü akçıkça söylüyor, her şeyin özelliğini ve niteliğini anlatıyordu.

2652 Eşyaya yaraşan adı söyledi; puşta aslan demedi.

2653 Nuh dokuz yüz yıl boyunca doğru yoldaydı; her gün yeni bir öğüt verirdi.

2654 Ne risale okumuştu, ne Kutü'l-Kulub; ama lâl [dudakları], kalplerin yakutundan söz ediyordu.

2655 Öğütlerini hiçbir şerhten öğrenmemişti; aksine kendisi keşifler kaynağıydı, ruhun şerhiydi.

2656 [Onun öğüdü] içildiğinde dilsizin bile konuşma suyunu coşturan bir şaraptandı.

2657 Yeni doğan çocuk [içse] fasih bir bilgin olur; Mesih gibi, olgun hikmetleri okurdu.

2658 Davud peygamber, dudağı o şarapla güzelleşen dağdan yüzlerce gazel öğrendi de

2659 Bütün kuşlar cikcik etmeyi bırakıp sultan Davud ile ayı dilden konuşup dost oldular.

2660 Demir bile onun elinin sesini duymuşken kuşun onuna sarhoş olmasına şaşılır mı?

2661 Kasırga, Âd kavmine karşı kâtil kesildi, ama Süleyman için bir hamal oldu.

[2662] Kasırga, her sabah her akşam padişahın tahtını bir aylık yola başının üstünde taşıyordu.

[2663] Onun hamalı hem casusu olmuştu; gizli saklı sözleri ona duyuruyordu.

[2664] Rüzgâr, gizli bir söz buldu mu, o sultanın kulağına koşuyordu.

[2665] "Ey yüce, kıran sahibi Süleyman! Falanca, daha demincek şöyle dedi" diyordu.

Farenin kurbağaya *"Ben, gerektikçe suya senin yanına geliyorum, aramızda bir bağ olmalı ki ırmak kıyısına geldiğimde sana haber verebileyim. Sen de benim deliğimin başına gelince bana haber verebilesin"* diyerek bir tedbir düşünmesi

[2666] Bu sözün sonu yoktur. Fare bir gün kurbağaya: *Ey akıl kandili*, dedi.

[2667] Sana bir sır söylemeye geldiğim zamanlarda, sen suyun içinde oynaşmakta oluyorsun.

[2668] Ben ırmak kıyısından sana bağırıyorum, ama sen suyun içinde âşıkların feryadını duymuyorsun.

[2669] A yiğidim! Ben sadece şu belirli vakitlerde senin hikâyelerine doyamıyorum.

[2670] Namaz beş vakittir. "Daima namazdadırlar[64]" [âyeti] âşıkların kılavuzudur.

[2671] Başlardaki o mahmurluk, ne beş vakitle geçer ne beş yüz bin vakitle.

[2672] "Az ziyaret et" sözü âşıklara göre değil, çünkü sadıkların canı pek susuzdur.

[2673] "Az ziyaret et "sözü, balıklara göre değil; çünkü deniz olmadan cana ünsiyetleri olmaz.

[2674] Korkunç bir bölge olan bu deniz suyu, balıkların mahmurluğunun yanında bir damladır ancak.

[2675] Ayrılığın bir anı bile âşığa yıl gibi gelir; bir yıllık sürekli kavuşma onun gözünde hayal gibidir.

[2676] Aşk susuzdur, susuzu arar. Bununla o, geceyle gündüz gibi birbirinin ardındadır.

[2677] Gündüz geceye âşıktır, çaresizdir; ama bakarsan, gece, ona daha fazla âşıktır.

[2678] Bir an bile birbirlerini arayıp sormaktan geri durmazlar; bir an bile birbirlerinin peşinden ayrılmazlar.

[2679] Bu onun ayağını tutmuştur, o da bunun kulağını. Bu, ona kapılmış, o da bununla kendinden geçmiştir.

[2680] Sevgilinin gönlündeki her şey âşıktır; Azrâ'nın gönlünde daima Vâmık vardır.

[2681] Âşığın gönlünde sevgiliden başka bir şey yoktur. Aralarında ayrılık gayrılık yoktur.

[2682] Bu iki çan, bir devenin üstündedir; öyleyse "Beni az ziyaret et" sözü ikisinin arasına nasıl sığar?

[2683] Hiç kimse, kendisine "Beni az ziyaret et" der mi? Hiç kimse kendisiyle nöbetle dost olur mu?

[2684] [306b] Bu, aklın alabileceği, anlayabileceği bir birlik değildir. Bunu anlamak, adamın ölümüne bağlıdır.

[2685] Bunun anlaşılması akılla mümkün olsaydı, nefsi yok etmek vacip olur muydu hiç?

[2686] Akıl padişahı, bu kadar merhamet sahibiyken, bir zorunluluk olmadan nasıl "Nefsini öldür" der?

Farenin, yalvarıp yakarmada, su kurbağasıyla buluşmak istemede üstelemesi

2687 [Fare]: A işi gücü sevgi olan aziz arkadaş, dedi, yüzünü görmeden bir an bile kararım yok.

2688 Gündüz ışığım, kazancım, parıltım sensin; geceleyin kararım, avuntum, uykum sensin.

2689 Beni sevindir, zamanlı zamansız kerem edip beni anarsan lütfun olur.

2690 A iyilik isteyici dost, bir gece gündüz içinde sadece kuşluk çağını buluşma vakti için belirledin.

2691 Ama ciğerimde beş yüz türlü susuzluğum var; her susuzluğum da öküz açlığına denk.

2692 A beyim, benim üzüntümden haberin yok; makamının zekâtını ver, yoksulu gözet.

2693 Bu edepsiz yoksul [bu kereme] lâyık değil, ama senin geniş lütfun bundan çok üstün.

2694 Senin geniş lütfun bir vesile aramaz; güneş, pisliklere de vurur.

2695 Işığı o [pislikten] bir zarar görmez; hatta o pislik kuruyup oduna döner.

2696 Böylece o pislik bir külhana girer, ışığa kavuşur; hamamın kapısını duvarını ışıtır.

2697 Pislikti, ama şimdi süse döndü; çünkü güneş ona böylesi bir afsun okudu.

2698 Güneş yeryüzünün içini de ısıttı da böylece yer, artakalan pislikleri de yedi yuttu.

2699 Toprağın bir parçası oldu, ondan bitkiler bitti; Allah da kötülükleri böyle yok eder.

2700 En berbat pisliğe bile bunu yapar da onu bitkilere, nergise, nesrine çevirir.

2701 Peki ibadet nesrinine vefa olarak, karşılığında ne ihsanlarda bulunur Hak?

2702 Pisliklere böyle elbiseler verdikten sonra, göre gözete temizlere neler bahşetmez ki?

2703 Allah onlara gözün görmediği, dile ve kelimelere sığmayan şeyler verir.

2704 Biz kimiz ki? Gel ey dostum, güzel ahlâkınla benim günümü de aydınlat.

2705 Benim çirkinliğime, kötülüğüme bakma; dağdaki yılan gibi zehirlerle doluyum.

2706 Ben çirkinim, huylarım da hepten çirkin; o beni diken olarak dikmişken nasıl gül olabilirim?

2707 Dikene ilkbahardaki gülün güzelliğini ver; bu yılana tavustaki süsü bağışla.

2708 Ben çirkinliğin son haddindeyim; ama senin lütfun da faziletin ve hünerin son haddinde.

2709 A uzun boylu servinin bile hasretini çektiği! [Çirkinlikte] son hadde varanın ihtiyacını [lütfunun] sonsuzluğuyla gider.

2710 Gerçi ihtiyaçtan münezzehtir, ama ben ölürsem senin lütfun kereminden yine de ağlar bana.

2711 Mezarımın başında çok oturur; o alımlı gözlerinden çok yaşlar akar.

2712 Benim yoksun kalışıma ağlar, benim mazlumluğumdan gözlerini yumar.

2713 O lütufları, az da olsa, hemen şimdi göster. O sözleri, şimdi benim kulağıma küpe et.

2714 Toprağıma söyleyeceklerini, şu benim gamlı kulağıma, idrakime saç.

Farenin, "Bahaneler düşünme, benim ihtiyacımı gidermeyi sonraya atma. Çünkü sonraya bırakmada âfetler vardır. Sufi vaktin oğludur. Oğul, babasının eteğinden el çekmez. Sufinin esirgeyici babası olan vakit de onu yarını gözetip durmaya muhtaç etmez. Onu, hesabı pek seri olan kendi bahçesine öyle bir daldırır ki. O, halk gibi geleceği beklemez. Nehre mensuptur o, dehre değil. Çünkü Allah'ın katında ne sabah vardır ne akşam. Orada geçmiş, gelecek, ezel ve ebet yoktur. Geçmiş Âdem'le gelecek Deccâl yoktur. Çünkü usuller cüzi akılla [307a] hayvanî ruhun ikliminde bulunurlar. Mekânsızlık ve zamansızlık âleminde bu usuller yoktur. Öyleyse o vaktin oğludur [sözünden] zaman ayrımın olmadığı anlaşılır. Nitekim "Allah birdir" sözünden de ikiliğin olmadığı anlaşılır, birliğin hakikati değil" diyerek kurbağaya yalvarması

2715 Gümüşler saçan bir zengin, bir sufiye: *A ayaklarının altına canım yaygı olası*, dedi.

2716 *A padişahım, bugün mü bir direm istersin, yoksa yarın kuşluk çağında üç direm mi?*

2717 [Sufi]: *Dün yarım kuruş [vermiş olsaydın], bugün vereceğin şu kadardan, yarınki yüz diremden daha çok memnun olurdum*, dedi.

2718 Peşin tokat, veresiye bağıştan daha iyidir; işte ensemi önüne uzattım, peşin peşin vur.

2719 Hele o tokat senin elinden olduktan sonra… Ense de seninle sarhoşun, tokat da.

2720 Haydi, a canımın canı, a yüzlerce cihana [değenim], gel de şu zamanın peşinini bir güzel ganimet say.

2721 O ay yüzünü gece yolcularından kaçırma; a akıp giden su, bu ırmaktan baş çekme de,

2722 Irmak kıyısı o tatlı suyla gülsün; ırmağın kıyısından yaseminler baş çıkarsın.

2723 Irmak kıyısında sarhoş yeşillikler görünce, uzaktan orada su olduğunu anla.

2724 Allah "*İşaretleri yüzlerindedir*[65]" dedi. Yeşillik yağmurdan haber verir zaten.

2725 Yağmur gece yağarsa hiç kimse görmez; çünkü her nefis, her soluk uykudadır.

2726 Ama her güzel gül bahçenin tazeliği, gizli bir yağmura işaret eder.

2727 [Fare]: *A kardeşim, ben toprağa mensubum, sen suya; ama sen rahmet ve bağış padişahısın*, dedi.

2728 *Bana öyle bir bağışta ve keremde bulun ki vakitli vakitsiz yanına gelebileyim.*

2729 *Irmak kıyısında canla başla çağırıyorum seni, ama merhamet edip bana cevap verdiğini görmüyorum.*

2730 *Suya girme yolu bana kapatıldı, çünkü terkibim topraktan meydana geldi.*

2731 *Ya bir elçi [gönder], ya bir işaret ver de seni benim sesimden haberdar etsin.*

2732 O iki arkadaş, bu iş üzerinde tartıştılar ve sonunda şuna karar verdiler:

Uzun bir ip bulacaklardı ve ipin çekilişi onlara sırrı açacaktı.

2733 [Fare]: *İpin bir ucunu [önünde] iki büklüm olan bu kulun ayağına bağlamalı, ötekini de senin ayağına*, dedi.

2734 *Böylece biz iki kişi bu yöntemle birbirimize ulaşırız; canın bedene karıştığı gibi [birbirimize] karışırız.*

2735 İşte bu beden de canın ayağında ip gibidir, onu gökyüzünden yere çeker.

2736 Can kurbağası, kendinden geçiş uykusunun suyu içinde, beden faresinden kurtulup hoş bir halde bulunurken,

2737 Beden faresi o iple onu yine çeker de can, bu çekiş yüzünden nice acılar tadar.

2738 Beyni kokuşmuş farenin çekişi olmasaydı, kurbağa suyun içinde eğlenir dururdu.

2739 Geri kalanını, gündüz uykusundan kalkınca, güneşin ışık saçışından dinlersin artık.

2740 İpin bir ucunu benim ayağıma düğümle, öteki ucunu da kendi ayağına bağla.

2741 [Fare]: *Böylece bu kuru yerde ipi çekebilirim, sana da ipin ucu görünmüş olur işte*, dedi.

2742 Bu söz kurbağanın gönlüne acı geldi. *Bu pislik bana düğümler atıyor*, dedi.

2743 İyi adamın gönlüne bir kötülük doğdu mu, onun bir sebebi vardır.

2744 Onu anlamayı, Hakk'ın bir vasfı bil, vehim değil. Gönül nuru, levh-i kül'den anlamıştır onu.

2745 Hani fil de, filcinin o kadar çabasına, hey hey deyişine rağmen [Allah'ın] evine gitmekten kaçınmıştı ya, öyle.

2746 Onca dayağa rağmen filin ayağı, ne az ne çok Kâbe'ye doğru gitmiyordu.

2747 Dersin ki ayakları kuruya kalmıştı, ya da o saldırgan canı ölmüştü.

2748 Oysa o erkek fil, başını Yemen tarafına döndürdüklerinde ayaklarını yüz at [hızında] atıyordu.

2749 Filin duygusu, gayp âleminin darbesinden haberdardı; [filin hali böyle olursa] ilham sahibi velinin duygusu nasıl olur artık? [Sen düşün].

2750 O temiz huylu Yakup peygamber de, Yusuf için [izin isteyen] kardeşlerine karşı öyle değil miydi?

2751 Kardeşleri onu bir süreliğine çöle götürmek için babalarından izin istediklerinde,

2752 Hep birden dediler ki: *Baba, ona bir zarar [gelecek diye] düşünme; bir iki gün süre ver de,*

2753 *Birlikte çayırlarda oyun oynayalım; biz bu davette güvenilir ve iyilik sahibi kişileriz.*

2754 [Yakup]: *Bildiğim şu ki, yanımdan ayrılması gönlümdeki derdi ve hastalığı artıracak*, dedi.

2755 *Bu gönlüm asla yalan söylemez; çünkü o gönülde, arş nurunun ışıltısı var.*

2756 [307b] O hal, [onların içindeki] fesada kesin bir delildi; ama kader yüzünden buna aldırmadı.

2757 İçinden böylesi bir işaret gelip geçti, ama kader o sırada kendi hikmetini yürütüyordu.

2758 Kör kuyuya düşse şaşılmaz buna, şaşırtıcı olan yolu görenin düşmesidir.

2759 Bu kaderin türlü türlü işleri vardır; "*Allah dilediğini yapar*[66]" sözü de onun gözbağıdır.

2760 Gönül onun hilesini hem bilir, hem de bilmez; [gönül] demiri, onun mührünün önünde muma döner.

2761 Sanki gönül, "*Mademki onun isteği böyle, ne olacaksa varsın olsun*" der.

2762 Kendisini bunu da bilmezliğe vurur; canı da bir ayak bağıyla bağlar.

2763 O yücelik sahibi [gönül], bu işte mat olursa, bu mat olmak değildir, bir sınanıştır.

2764 Bir bela, onu yüzlerce belâdan kurtarır; bir iniş onu miraçlara çıkarır.

2765 Hani şarap da arsız ham adamı, yüz binlerce ham kişinin mahmurluğundan kurtarır ya, öyle.

2766 Sonunda o da pişip usta oldu, dünya köleliğinden kurtulup azat oldu.

2767 Zevali olmayan şaraptan sarhoş oldu; ayırt edici hale gelip halktan kurtuldu.

2768 Onların taklit dolu gevşek inançlarından, bir şey görmeyen gözlerindeki hayallerden kurtuldu.

2769 Hayret! İzi belirtisi olmayan denizin gelgitleri karşısında onların anlayışları ne hüner gösterebilir ki?

2770 Bu yapılar o çölden geldi; saltanat, padişahlık ve vezirlikler oradan geldi.

2771 Özlem çekenler, o yokluk çölünden şu görünen âleme doğru bölük bölük gelirler.

2772 Bu çölden, her akşam, her sabah kervan üstüne kervan gelmektedir.

2773 Oradan çıka gelir de "*Biz geldik, sıra bizim, siz gidin*" diye bizim evimizi rehin alırlar.

2774 Çocuk akıl gözünü açar açmaz baba, çabucak pılısını pırtısını arabaya koyar.

2775 O öyle bir ana yoldur ki, bu yandan o yana gidenler, o yandan bu yana gelenler vardır.

2776 İyice bir bak, biz oturmuş halde gitmekteyiz; sen görmüyorsun ama yeni bir yere doğru gidiyoruz.

2777 Sermayeni şu an için biriktirmezsin, aksine ilerideki amaçların için hazırlarsın.

2778 A yola tapan! Demek ki yolcu, yönü ve yolu geleceğe dönük olandır.

2779 Nitekim gönül perdesi ardından da bıkıp usanmadan her an hayal sürüleri gelir.

2780 Düşünceler, aynı fidanlıktan olmasalar, gönle doğru nasıl birbiri ardınca gelip çatarlar?

2781 Düşüncelerimizin bölük bölük orduları, susuzluktan gönül pınarına gelirler.

2782 Testilerini doldurup giderler; sürekli olarak görünür ve gizlenirler.

2783 Düşünceleri, gökyüzünün yıldızları say; ama onlar bir başka gökyüzünde dönüp durmadalar.

2784 Bir kutluluk görünce şükret, bağışta bulun; bir kutsuzluk görünce de sadaka ver, istiğfar et.

2785 A benim padişahım! Biz bunun için kimiz ki? Sen benim talihimi güzelleştir, bir çark vuruver.

2786 Ruhu, ayın ışıklarıyla parlat; çünkü can, tutulma yerinin afeti yüzünden karardı.

2787 Onu yine kurtar hayalden, vehimden, zandan; yine kuyudan çıkar, zulüm ipinden kurtar.

2788 Böylece bir gönül, senin güzel gönül alışınla kanat açsın, şu balçıktan uçsun gitsin.

2789 Ey sözüne sadık olan Mısır azizi! Mazlum Yusuf senin zindanındadır.

2790 Onu kurtarmak için çabucak bir rüya görüver; çünkü "*Allah, Muhsinleri sever*[67]."

2791 Yedi arık ve hastalıklı öküz, onun yedi semiz öküzü yiyip yutmada.

2792 Yedi kuru, çirkin ve nahoş başak, onun taze sümbüllerini otlamada.

2793 Ey aziz, kıtlık onun Mısır'ında/şehrinde başlıyor; aman ha, bunu reva görme a padişahım.

2794 A şah görünüşlü! Senin hapsinde bir Yusuf'um ben. Haydi, kadınların düzeninden kurtar beni.

2795 Bağlı olarak bulunduğum Arş'tan, anamın şehveti beni buraya attı da "*İnin*[68]" emri geldi.

2796 Derken, o mutlak ve tam kemalden, bir kocakarının düzeniyle rahim zindanına düştüm.

2797 Ruhu Arş'tan yeryüzüne o getirdi; hâsılı, kadınların düzeni pek büyüktür.

2798 Başında da sonunda da inişim kadın yüzündendi; çünkü ben ruhtum, nasıl da beden oldum?

2799 Ya bu Yusuf'un sürçtüğü için ağlayıp inlemesini duy, ya da o âşık Yakub'a acı.

2800 Âdem gibi cennetlerden düştüm diye kardeşlerimden mi feryat edeyim yoksa kadınlardan mı?

2801 Bu yüzden kış yaprağı misali sararıp soldum; çünkü vuslat cennetinde buğday yedim.

2802 [308a] Ama senin lütfunu, ikramını, o esenlik selâmını ve haberini duyup görünce,

2803 Kem göz değmesin diye üzerlik otu buldum, ama üzerlik otuma bile kem göz değdi.

2804 Önce de sonra da her kem gözü def eden, sadece senin mahmur gözlerindir.

2805 A padişahım, senin güzel gözün kem gözü mat eder, kökünü kazır, o ne güzel ilaçtır.

2806 Hatta senin gözlerinden kimyalar gelir de kem gözü bile iyi göze çevirir.

2807 Padişahın gözü, gönül doğanının gözüne değmiştir de onun doğanının gözü pek yüce himmetli olmuştur.

2808 O bakıştan kazandığı himmetle, padişahın doğanı, erkek aslandan başka bir şey avlamaz.

2809 Aslan da ne ki? O manevi akdoğan, hem senin avındır, hem de seni avlar.

2810 Can doğanının din çayırındaki ıslığı: "*Ben batanları sevmem*[69]" naralarına döner.

2811 Senin ardın sıra uçan gönül doğanı da hadsiz bağışların yüzünden bir göz sahibi oldu.

2812 Burnu senden bir koku aldı, kulağı senden bir ses işitti; her duygusuna sınırsız bir nasip erişti.

2813 Hangi duyguya gayba doğru bir yol verecek olsan, artık o duyguda, ölümün ve yaşlılığın gevşekliği bulunmaz.

2814 Mülkün sahibi sensin, duyguya bir şey verirsin de o duygu, öteki duygulara padişahlık eder.

Gece hırsızlarının hikâyesi. Sultan Mahmut bir gece, onların arasına düştü de "*Ben de sizden birisiyim*" deyip onların hallerinden haberdar oldu.

2815 Bir gece Sultan Mahmut tek başına dolaşıyordu; bir bölük hırsız adama rastladı.

2816 [Hırsızlar]: "*A vefalı adam! Kimsin?*" dediler. Sultan: *Ben de sizlerden biriyim*, dedi.

2817 Onlardan birisi: *A hilekârlığı meslek edinen topluluk! Haydi herkes kendi hünerini söylesin*, dedi.

2818 *Yaratılışında ne hüneri varsa, şu gece sohbetinde arkadaşlarına anlatsın.*

2819 Birisi: *A hünerler satan topluluk*, dedi, *benim kulaklarımın bir özelliği var.*

2820 *Köpek havlayınca ne dediğini anlarım.* Topluluk ona: *Bu olsa olsa bir dinarın iki çeyreğidir*, dediler.

2821 Bir başkası: *A altına tapan topluluk*, dedi, *benim bütün özelliğim gözümdedir.*

2822 *Geceleyin karanlıkta kimi görsem, gündüz onu şeksiz şüphesiz tanırım.*

2823 Birisi de: *Benim özelliğim de kolumdadır. Kol kuvvetiyle duvarları delerim*, dedi.

2824 Bir diğeri: *Benim özelliğim de burnumdadır. İşim gücüm, toprakların koku-*

sunu almaktır, dedi.

2825 "*İnsanlar madenler gibidirler*" sırrını Peygamber'in niçin söylemiş olduğu bana aşikâr oldu.

2826 Ben, içinde ne kadar para var, madenden yana neyi var neyi yok, toprağın gövdesinden anlarım.

2827 Madenin birisinde hadsiz hesapsız altın mı var, ötekinin geliri giderinden daha mı az, bilirim.

2828 Ben Mecnun gibi koklarım toprağı, hiç yanılmadan Leyla'nın toprağını bulurum.

2829 Yusuf'un mu yoksa şeytanın mı, koklaya koklaya her gömlekten bunu anlarım.

2830 Tıpkı Yemen'den koku alan Ahmet gibi. Benim şu burnum ondan nasiplenmiştir.

2831 Hangi toprak altına komşu, hangi toprak sıfır ve değersiz [ben bilirim].

2832 Bir başkası: *Benim özelliğim de pençemdedir*, dedi, *minare boyunca kement atarım.*

2833 Tıpkı Ahmet gibi, canı bir attı da kement onu göklere ulaştırdı.

2834 Allah ona: *Ey eve kement atan, onu benden bil: "Attığın zaman sen atmadın*[70]" dedi.

2835 Bunun üzerine o padişaha: "*A güvenilir adam! Senin özelliğin ne?*" diye sordular.

2836 [Sultan]: *Benim özelliğim sakalımdadır; onunla suçluları cezadan kurtarırım*, dedi.

2837 *Suçluları cellâtlara verdikleri zaman, sakalım oynayınca onlar kurtuluverirler.*

2838 *Acıyarak sakalımı oynattım mı onları öldürmekten ve ıstıraba düşürmekten vazgeçerler.*

2839 Topluluk ona: *Bizim kutbumuz sensin, mihnet gününde kurtuluşumuz senden olacak*, dediler.

2840 Tam o sırada, sağ yandan bir köpek havladı. [Köpek sesinden anlayan adam]: "*Sultan sizinle birlikte diyor*" dedi.

2841 Öteki, bir toprak yığınını koklayarak: *Bu toprak dul bir kadının odasına ait*, dedi.

2842 Sonra kement ustası kemendini attı, böylece yüksek duvarın öte yanına geçtiler.

2843 [Koku alan] bir başka yeri koklayınca: *Burası eşsiz bir padişahın hazinesinin toprağı*, dedi.

2844 [308b] Delik delen, bir delik açtı, hazineye girdiler. Her biri hazineden bazı eşyalar aldı.

2845 O topluluk, nice altınlar, altın işli [elbiseler], ağır mücevherler akıp hemencecik sakladılar.

2846 Padişah, kaldıkları yeri, şekillerini, adlarını, sığınaklarını, yollarını gözüyle görmüştü.

2847 Kendini onlardan gizleyip geri döndü. Sabahleyin Divan'da bu macerayı anlattı.

2848 Bunun üzerine cesur çavuşlar yola koyuldular, hırsızları yakalayıp bağladılar.

2849 Elleri bağlı olarak Divan'a getirdiler. Can korkusundan tir tir titriyorlardı.

2850 Padişahın tahtının karşısında durunca, [anladılar ki] o aya benzeyen padişah, o geceki arkadaşlarıydı.

2851 Geceleyin kime göz atsa, gündüz şeksiz şüphesiz onu tanıyan adam,

2852 Padişahı taht üzerinde görünce: *Bu, geceleyin bizimle dolaşan, bize arkadaş olan kişi*, dedi.

2853 *Hani sakalında onca marifet olan var ya o işte; şu bizim yakalanmamız da onun teftişi yüzünden.*

2854 Gözü, padişahı şüphesiz olarak tanıyınca, oradaki erkânın yanında marifetli ağzını açtı.

2855 "*Nerede olursanız olun [o sizinledir]*[71]" *padişahı bu işte. Yaptığımızı görüyor, sırrımızı duyuyordu.*

2856 *Geceleyin gözüm, ona yol buldu da bu padişahı tanıdı; gece boyunca onun ay yüzüyle aşk [oyunu] oynadı.*

2857 *Ben, ondan ümmetimi dileyeceğim; çünkü o, âriften/kendisini tanıyandan yüz çevirmez.*

2858 Ârifin gözünü her iki âlemin amanı, emniyeti bil; çünkü her Behram'a yardım ondan ulaşır.

2859 Muhammed'in gözü padişahtan başkasına kaymadı[72] da o yüzden her derdin şefaatçisi oldu.

2860 Dünya gecedeyken, güneş perde ardındayken, o, Hakk'ı görüyordu, ona umut bağlıyordu.

2861 İki gözü, "*[Biz senin göğsünü] açmadık mı?*[73]"sürmesiyle sürmelemişti. Cebrail'in bile [görmeye] tahammül edemediğini o gördü.

2862 Allah, bir yetime sürme çekti mi o, doğru yola girmiş eşsiz bir inciye döner.

2863 Onun nuru, zerrelerden üstün olur; öylesine [yüce] bir matluba talip olur.

2864 O, kulların makamlarını gördü de hiç kuşkusuz Allah o yüzden ona "*şahit*" adını verdi.

2865 Şahidin aleti, keskin dille kulaktır; gece uyanık olduğundan sırlar ondan kaçmaz.

2866 Binlerce davacı ortaya çıkıp baş gösterse de, kadının, kulağı şahitten yana olur.

2867 Kadıların hüküm vermede böyle bir hünerleri vardır; onların şahidi iki aydın gözdür.

2868 Onun için şahidin sözü, göz yerine geçer; çünkü o, garazsız bir gözle sırrı görmüştür.

2869 Davacı da görmüştür ama garazla; garaz, gönül gözü için perdedir.

2870 Allah, garazı bırakıp şahit olasın diye senin zahit olmanı diler.

2871 Çünkü bu garazlar gözün perdesidir; göze perde inip onu sarınca,

2872 Yaştan kuradan hiçbir şeyi göremez. "*Bir şeye duyduğun sevgi seni kör ve sağır eder.*"

2873 Ama gönlüne güneşin nuru vurunca, gözünde yıldızların bile değeri kalmaz.

2874 O zaman, sırları, müminin ve kâfirin ruhlarının hareketini perdesiz olarak görür.

2875 Allah'ın, yerde de yüce göklerde de insan ruhundan daha gizli bir şeyi yoktur.

2876 Allah yaştan kurudan ne varsa açıkladı da, ruhu "*O Rabbimin işindendir*[74]" diye mühürledi.

2877 Değerli göz, o ruhu görünce, artık hiçbir şey ona gizli kalmaz.

2878 O, her çekişmede mutlak şahit olur; sözü, her baş ağrısının sersemliğini geçirir.

2879 Allah'ın adı "Adl/adalet"tir, şahit de ona aittir. Bu yüzden sevgilinin gözü adil bir şahittir.

2880 İki cihanda da Allah'ın baktığı yer gönüldür. Çünkü padişahın gözü güzelin/şahidin üstündedir.

2881 Allah'ın aşkı ve güzeli sevmesinin sırrı, bütün bu perdeleri var edişinin sebebiydi.

2882 O yüzden, bizim "güzeli seven" [Rabbimiz] Miraç'taki görüş sırasında "*Sen olmasaydın*[75]" buyurdu.

2883 Bu kaza, iyiye de hükmeder kötüye de. Üstelik de kazanın şahidi değil, hâkimi olur.

2884 Hüküm sahibi, şahide esir oldu. Sevin, ey razı olunmuş keskin göz!

2885 Bilen/ârif, bilinene (marufa, Hakk'a) pek çok istekte bulundu: *A sıcakta soğukta bizi gözetip koruyan*, dedi.

2886 *A hayırda ve şerde bize danışman olan! Senin işaretlerinden şu gönlümüzün haberi yok.*

2887 *A gece gündüz bizi gören, a kendisini görmediğimiz! Sebebi görmek gözümüze bağ oldu bizim.*

2888 *Benim gözüm gözler arasından seçildi de geceleyin güneş bana göründü.*

2889 *Ey yüceler yücesi, o, senin bilinen lütfundu. İyiliğin kemali onun tamamlanmasındadır.*

2890 [309a] *Yarabbi! Kıyamette nurumuzu tamamla. Bizi kahredici kötülüklerden kurtar.*

2891 *Gece dostun olana gündüz ayrılık verme; sana yakınlığı görmüş canı uzaklaştırma.*

2892 *Senden uzaklaşmak, dert ve azap içinde bir ölümdür; hele de bu ayrılık kavuşmadan sonra olursa.*

2893 *Seni göreni gözsüze çevirme, onun yetişmiş yeşilliğine su serpiver.*

2894 *Ben, gidişte laubalilik etmedim, sen de incitmede o kadar umarsız olma.*

2895 *Senin yüzünü bir kerecik olsun göreni, aman ha kendi yüzünden uzaklaştırma.*

2896 *Senden başkasının yüzünü görmek, boğazda zincire döndü. "Allah'tan başka her şey bâtıldır"*

2897 *Bâtıldırlar ama bana doğru görünürler, çünkü bâtıl, bâtılları çeker.*

2898 *Şu yerde ve gökte zerre zerre ne varsa hepsi de mıknatıs gibi kendi cinsini çeker.*

2899 *Mide, yerleşeceği yere kadar kadar ekmeği çeker; ciğerdeki hararet de suyu çeker.*

2900 *Göz, bu mahalledeki güzelleri çeker; burun da gül bahçesindeki kokuları arar.*

2901 *Çünkü göz duygusu, renkleri kendine çeker; beyin ve burun da güzel kokuları.*

2902 *Ey sırları bilen Rabbim! Sen bu çekilişlerden lütfunun çekişiyle bizi güvende tut.*

2903 *Ey müşterimiz, sen bu çekişlerden üstünsün, galipsin onlara. Çaresizleri, âcizleri satın alıp [kurtarsan] yaraşır sana.*

2904 *Kadir gecesindeki dolunayın parlaklığını bilen, susuzun buluta yüz tuttuğu gibi yüzünü padişaha döndürür.*

2905 *Zaten dili de canı da ona ait olduğundan, ona ait olan ona karşı daha küstahça konuşur.*

2906 *Biz can gibi balçığa bağlanıp kaldık, der. Kıyamet gününde can güneşi sensin.*

2907 *A gizlice dolaşan padişah! Şimdi kereminden hayırlısıyla sakalını oynatma vakti geldi.*

2908 *Her birimiz kendi özelliğimizi gösterdik; ama o hünerlerin hepsi bahtsızlığımızı arttırdı.*

2909 *O hünerler bizim boynumuzu bağladı; o makamlar yüzünden tepe üstü düşüp alçaldık.*

2910 *O hünerler, boynumuza bağlanmış hurma lifi oldu. Ölüm günü, o bilgilerin hiçbirinden yardım gelmez.*

2911 *Sadece geceleyin gözü padişahı tanıyan güzel duygu sahibinin hüneri bir işe yarar.*

2912 *O hünerlerin hepsi yoldaki gulyabaniydi. Geceleyin padişahtan haberdar olan göze gelince, o başka.*

2913 *Padişah, divan gününde, geceleyin yüzüne bakan kişiden utanır.*

2914 *Sevgi padişahını tanıyan köpeğe de Ashab-ı Kehf'in köpeğin adını takmak lâzım.*

2915 *Köpeğin havlamasıyla aslandan haberdar olan kişinin kulağındaki özellik de iyidir.*

[2916] *Köpek, geceleri bekçi gibi uyanık olduğundan, padişahın geceleri kalkan kullarından habersiz değildir.*

[2917] *Sakın ha! Adı kötüye çıkanlardan utanmaya gerek yok; aklı, onların sırlarını bilmeye memur etmek gerek.*

[2918] *Bir defa kötüye çıkmış olanın ad aramasına gerek yok, hamdır o.*

[2919] *Nice altın vardır ki yağmalanmasın, zarar görmesin diye üstü karartılır.*

Su sığırı, denizin dibinden şımşırak taşını çıkarır. Geceleyin onu denizin kıyısına koyar, onun ışığı altında otlar. Bir tacir, pusudan çıkar, su sığırı, mücevherden uzaklaştığında mücevheri kara balçık ve çamurla sıvayıp bir ağaca kaçar. Bunun hikâyesi

[2920] Su sığırı, denizden bir mücevher çıkarır. Çimenliğe koyup etrafında otlanır.

[2921] O mücevherin ışığının parıltısıyla acele acele sümbülden, süsenden otlanır.

[2922] Su sığırının gıdası nergisten ve nilüferden olduğu için, dışkısı da amberdir.

[2923] Gıdası ululuk nuru olanın dudağından nasıl olur da sihr-i helâl doğmaz?

[2924] Arı gibi, ganimeti vahiyden olanın evi nasıl balla dolu olmaz?

[2925] O sığır mücevherin ışığında otlanırken, ansızın mücevherden uzaklaşır.

[2926] Bir tacir, otlak ve çayırlık karanlık olsun diye o incinin üstüne kara balçık koyar.

[2927] Sonra tacir bir ağaca doğru kaçar, sığır da keskin boynuzuyla adamı arar.

[2928] Sığır, o düşmanı boynuzlamak için yirmi defa otlağın etrafında dolanır.

[2929] Ondan umudunu kesince, mücevheri koyduğu yere gelir.

[2930] [309b] O şahlara lâyık incinin üstündeki balçığı görür. Sonra da iblis gibi o çamurdan kaçar.

[2931] O iblis bile toprağın içine karşı kör ve sağır olduktan sonra, sığır nereden bilsin çamurda mücevher olduğunu?

[2932] "*İnin*" [buyruğu] canı aşağılara attı. O hayız hali, onu namazdan mahrum etti.

[2933] A arkadaşlar, bu sözden, o laftan sakının; şüphesiz hevâya [uymak] erkeklerin hayız halidir.

[2934] "*İnin*" [buyruğu] Âdem incisi çamur içinde gizlensin diye canı bedene soktu.

[2935] Onu tacir bilir, ama sığır bilmez. Onu gönül ehli bilir, her çamur kazıyıcısı değil.

[2936] İçinde mücevher olan her balçığın özü bir başka çamuru anlatır.

[2937] Ama Hakk'ın saçışından ışık elde edemeyen balçık, içi inci dolu balçıklarla arkadaşlığa katlanamaz.

[2938] Bu sözün arkası gelmez. Bizim fare, ırmak kıyısında, [sesi de] bizim kulağımızda.

O farenin ırmak kıyısında kurbağayı çağırması hikâyesine geri dönüş ve kurbağa isteğinden haberdar olsun diye farenin ipi ucunu çekmesi

[2939] Aşkla yoğrulmuş fare, doğru yoldaki kurbağaya kavuşmak için ipin ucunu çeker.

[2940] İpin ucunu elime geçirdim diye her an gönül ipliğine sarılıyordu.

[2941] İpin ucu yüzünü bana gösterdi diye onu izlerken gönlü ve canı ipe döndü.

[2942] Ama ansızın bir alaca karga fareyi avlamak için geldiği gibi onu oradan kaptı.

2943 Fare, kargayla birlikte havaya yükselince, kurbağa da suyun dibinden çekildi.

2944 Fare karganın gagasında, kurbağa da ayağı ipte havada asılıydı.

2945 İnsanlar: "Karga, nasıl bir hile ve düzenle su kurbağasını avlayabildi ki?" diyordu.

2946 Suya nasıl girdi? Onu nasıl kaptı? Hiç kurbağa kargaya av olur mu?

2947 Kurbağa: Bu, suda yaşamayanlardan bir alçağa eş olan kişinin cezası ve lâyığıdır, dedi.

2948 Feryat, aynı cinsten olmayan dosttan feryat! İyi bir arkadaş arayın ey ulular.

2949 Akıl da, güzel yüzdeki çirkin burun gibi, ayıplarla dopdolu nefisten feryat eder.

2950 Akıl ona: Aynı cinsten oluş kesinlikle anlam yoluyladır, su ve toprak yoluyla değil.

2951 Kendine gel, surete tapma, bunu söyleme; aynı cinsten oluş sırrını surette arama.

2952 Suret, cansız gibidir, taş gibidir; cansız olanın cinsiyetten haberi yoktur.

2953 Can, karıncaya benzer, beden de buğday tanesine. Karınca her an onu bu yana taşır durur.

2954 Karınca bilir ki o eğreti taneler, dönüşüme uğrayıp kendi cinsinden olacaktır.

2955 Karıncanın biri, yoldan bir arpa aldı; bir başka karınca da bir buğday alıp koştu.

2956 Arpa, buğdaya koşmaz, ama evet, karınca karıncaya doğru gelir.

2957 Arpanın gidişi, buğdaya uyarak olur; kendi cinsine dönüp gelen karıncaya bir bak.

2958 Sen, "Buğday niye arpanın yanına gitti?" deme. Gözünü düşmanına dik, rehin olana değil.

2959 Kara karınca, kara keçe üstünde… Karınca gizli, taneyse yol üstünde görünmede.

2960 Akıl göze: İyice bak, der; tane, taşıyanı olmadan yürür gider mi hiç?

2961 Köpek, bu yüzden Ashabı Kehf'in yanına geldi; suretler tanedir, gönülse karınca.

2962 Bu yüzden İsa gökteki temiz kimselere doğru gider. Kafesler çeşitliydi, ama yavrular aynı cinstendi.

2963 Bu kafes meydanda, ama o yavru gizli. Kafesi götüren olmasa kafes, [kendi kendine] gider mi hiç?

2964 Akıl kendisine bey olan göze ne mutlu. Akıbeti görür, bilgilidir, aydındır o.

2965 Çirkinle güzelin farkına akılla varın; aktan karadan dem vuran gözle değil.

2966 Göz, pislikte biten yeşilliğe aldanır; oysa akıl, onu bizim mihengimize vur, der.

2967 Sadece dileği gören göz kuşa afettir; tuzağı gören akılsa kuşun kurtuluşu.

2968 Ama aklın anlamadığı bir başka tuzak daha vardır; gaybı gören vahiy, o yüzden buna doğru koşup gelmiştir.

2969 Aynı cinsten olanla olmayanı akılla bilebilirsin; hemen suretlere doğru koşmak uygun değildir.

2970 Aynı cinsten oluş, ne senin için ne de benim için suretle olmaz. İsa, insanlar arasına melek cinsinden olarak geldi.

2971 [310a] Gökyüzü kuşu, kurbağayı çeken karga gibi onu bu mavi burcun üstüne çıkardı.

Abdülgavs'ın hikâyesi. Perilerin onu kaçırması, yıllarca periler arasında kalması, yıllar sonra şehre ve çocuklarına gelmesi, onlarla aynı cinsten oluşu ve gönül bağı yüzünden o perilerin ayrılığına sabredememesi

2972 Abdülgavs, perilerle aynı cinstendi; dokuz yıl peri gibi gizlice uçtu.

2973 Karısının başka bir kocadan çocukları oldu. Yetimleri, babalarının ölümünü konuşurlardı.

2974 Acaba onu kurt mu kaptı yoksa bir yol kesici mi? Yoksa bir çukura veya pusuya mı düştü?

2975 Çocuklarının hepsi işle güçle kendinden geçmiş, bir babamız varmış demezlerdi.

2976 Dokuz yıl sonra çıkageldi, o da geçici olarak. Bir ortaya çıktı, ondan sonra tekrar gizleniverdi.

2977 Bir ay çocuklarına konuk oldu. Ondan sonra da hiç kimse bir daha izine rastlayamadı.

2978 Mızrak yarası, ruhu nasıl kapıp götürürse, perilerle aynı cinsten oluşu onu aldı götürdü.

2979 Cennetlik de cennet cinsinden olduğundan, bu aynı cinsten oluş yüzünden Allah'a tapar.

2980 Peygamber: "Cömertliği ve güzel huyu, dünyaya uzanmış cennet dalı bil" demedi mi?

2981 Bütün sevgilere, sevgi cinsinden ad tak; bütün kahırları, kahır cinsinden bil.

2982 Küstahlık, küstahlıktan doğar; çünkü akılca aynı cinstendir.

2983 İdris yıldızların cinsindendi. Sekiz yıl boyunca Zühal ile seyir halinde birlikteydi.

2984 [Zühal], doğularda ve batılarda ona arkadaştı; birlikte konuşurlardı, İdris onun etkilerine mahremdi.

2985 Kaybolup gittikten sonra, ayağını dünyaya basınca yıldız bilgisi dersi vermeye başladı.

2986 Yıldızlar onun önünde bir güzel saf tutar, onun dersinde hazır bulunurlardı.

2987 Öyle ki sıradan seçkin bütün halk, yıldızların seslerini duyarlardı.

2988 Aynı cinsten oluşun çekişi, yıldızları yeryüzüne, onun yanına apaçık çekmişti.

2989 Her biri, ona adını ve halini açar, nasıl rasat edileceğini anlatırdı.

2990 Aynı cinsten oluş nedir? [Cinslerin] sayesinde birbirlerine yol bulabildikleri bir tür bakış.

2991 Allah, bir kişide gizlediği bakışı sana da koysa, sen de onun cinsinden olursun.

2992 Bedeni her yana çeken nedir? Bakış. Haberdar olan, habersiz olanı nasıl çekip götürür?

2993 Erkeğe kadın huyu koyacak olsa, o adam muhannes olur da ibnelik eder.

2994 Allah, kadına erkek huyu koyacak olsa, o kadın, zıbıklı kadın aramaya başlar.

2995 Sana Cebrail'in sıfatlarını koyacak olsa, kuş yavrusu gibi havaya yol ararsın.

2996 Gözünü havaya diker beklersin, yere yabancı, göğe âşık olursun.

2997 Ama sana eşek sıfatlarını koysa, yüz kanadın olsa bile yine ahıra uçarsın.

2998 Fare, suretinden ötürü zelil olmadı; pisliğinden, fare yiyen kargaya av oldu.

2999 Yiyecek peşine düşen, hain olan, karanlığa tapan kimse, peynirle, fıstıkla, pekmezle sarhoş olur.

3000 Akdoğanda fare huyu ortaya çıkarsa, farelere utanç kesilir, vahşi hayvanlar için ar olur.

3001 A oğul! Hârut'la Mârut'un huyu değişti de Hak onlara insan huyu verdi.

3002 İşte o zaman "*Biz saf tutanlarız*[76]" [makamından düşüp] Bâbil kuyusunda baş aşağı asılı kaldılar.

3003 Levh-i Mahfuz gözlerinden uzaklaştı da levhleri, büyücüyle, büyülenmiş [kişiler] oldu.

3004 Kanat aynı, baş aynı, beden aynı, Musa Arş'ta, Firavun ise aşağılık halde.

3005 [Güzel] huyun peşine düş, güzel huylularla otur; gül yağının huy kabul edişine bir bak.

3006 Mezar toprağı bile adamla şeref kazanır da gönül, elini, yüzünü o mezarın üstüne kor.

3007 Toprak, tertemiz bedene komşu olunca nasıl da şerefe erdi, ikbal buldu.

3008 Öyleyse sen de "Önce komşu, ev" de. Bir gönlün varsa git, bir gönül sahibi ara.

3009 Onun toprağı da canla aynı öze ve sirete ulaşır; değerli kişilerin gözlerine sürme olur.

3010 [310b] Mezarda toprak gibi yatan niceleri vardır ki fayda ve etki bakımından yüzlerce diriden iyidir.

3011 Gölgesini götürmüştür o, ama toprağa gölge salmadadır; yüz binlerce diri, onun gölgesi altındadır.

Bir adamın Tebriz muhtesibinden maaşı vardı. O maaşa güvenerek borçlanmıştı. Onun öldüğünden de haberi yoktu. Hâsılı hiç kimse onun borcunu ödemedi de, borç yine o ölmüş olan muhtesip tarafından ödendi. Nitekim denilmiştir ki: *Ölü, ölümle rahata eren kimse değildir. Ölü, diriler arasında olan ölüdür.*

3012 Yoksulun biri, etraftaki diyarlardan borçlanmış olarak Tebriz'e geldi.

3013 Meğer onun dokuz bin altın borcu vardı. Tebriz'de de Bedrettin Ömer diye biri vardı.

3014 Gönlü deniz kesilmiş bir muhtesipti. Saçının her teli bir Hâtem yurduna dönmüştü.

3015 Hâtem, [sağ] olsaydı onun dilencisi olurdu; başını önüne uzatır, ayağının toprağı olurdu.

3016 Susuza arı duru bir deniz verseydi, o cömertliğinden, o bağışından bile utanırdı.

3017 Bir zerreyi [güneş gibi] bir ışığa çevirseydi, bu da onun himmetine lâyık olmazdı.

3018 O yabancı da ona umut bağlayarak geldi; çünkü yabancılar için bir akraba, bir yakın gibi olmuştu.

3019 O yabancı, onun kapısını bellemiş, onun bağışından dolayı hadsiz borca girmişti.

3020 O kerem sahibine dayanarak borç almıştı, çünkü onun ihsanlarına güveniyordu.

3021 Bu yüzden küstahlaşmış, o ikramı huy edinmiş denize umut bağlayarak borç armaktaydı.

3022 Borçluların yüzü ekşidir ama o neşeliydi. Gül gibi, o keremler bahçesi sayesinde gülüyordu.

3023 Sırtı Arap güneşiyle ısındı. Ebu Leheb'in düşmanlığından ona ne gam?

3024 Bulutla sözleşmesi, anlaşması var çünkü. Sakalardan su dilenir mi artık?

3025 Allah'ın elinden haberdar olan büyücüler, bu elin ayağın üstüne başka bir eli ayağı koyarlar mı hiç?

3026 Desteği dayancı aslandan olan tilki, yumruğuyla kaplanların bile kellesini kırar.

Cafer'in -Allah ondan razı olsun- bir kaleyi tek başına almak için gelmesi. O kalenin padişahının onu def etmek için vezirine danışması. O vezirin padişaha: "*Sakın ha, bilgisizlikle öfkeye kapılma, teslim et. Çünkü bu adam desteklenmiştir. Onun canında Allah katından verilmiş büyük bir topluluk vardır*" demesi

3027 Cafer, bir kaleye doğru gitti. Kale, onun kurumuş dudağının yanında bir yudum suydu ancak.

3028 Bir tek atlı, at sürerek kaleye saldırdı. Korunmak için kale kapısını kapattılar.

3029 Kimsede savaşmak için ileri çıkmaya cesaret yoktu. Gemicilerin balinaya karşı cesareti olur mu?

3030 Padişah yüzünü vezirine dönüp: "*Ey danışmanım, şimdi bunun çaresi ne?*" dedi.

3031 Vezir: *Gururu ve hileyi bırakıp kılıç ve kefenle yanına gitmendir*, dedi.

3032 [Padişah]: "*Topu topu tek başına bir adam değil mi?*" dedi. [Vezir]: *Adamın tek başına oluşunu küçük görme*, dedi.

3033 Gözünü aç da kaleye iyice bak. Civa gibi onun önünde titreyip durmada.

3034 O ise, atın eyerine öyle sağlam oturmuş ki sanki doğuyla batı onunla birlikte.

3035 Birkaç kişi fedai gibi at sürüp kendilerini onun önüne attı.

3036 Her birini gürzüyle atların ayağı altına tepetaklak indiriyordu.

3037 Hakk'ın kudreti, ona bir topluluk gücü vermişti; tek başına bir kalabalığa saldırıyordu.

3038 Gözüm, o yüce padişahın yüzünü görünce, sayıların çokluğu gözümden düştü.

3039 Yıldızlar çok, güneş tek olsa da onun önünde hepsinin temeli virandır.

3040 Binlerce fare başını uzatıp çıksa kedide, ne korku olur, ne çekinme.

3041 Fareler kedilerin karşısına nasıl çıkarlar? Onların canlarında topluluk yoktur a filan!

3042 Suretlerdeki topluluk anlamsızdır. Haydi, Allah'tan anlam topluluğunu iste.

3043 [311a] Topluluk, beden çokluğundan değildir. Cismi, isim gibi rüzgâr üstünde duruyor bil.

3044 Farenin gönlünde topluluk olsaydı, birkaç fare gayrete gelip toplanırdı.

3045 Fedai gibi, mühlet vermeden kendilerin üstüne atarlardı.

3046 Birisi vurduğu gibi gözünü çıkarır, öteki de dişiyle kulağını yarardı.

3047 Bir başkası böğrüne bir delik açardı da [kedi] bu topluluktan çıkış yolu bulamazdı.

3048 Ama farenin canında topluluk yoktur; kedinin sesinden aklı başından gider.

3049 Farelerin sayısı yüz binlerce olsa da, fare o düzenbaz kedinin önünde donakalır.

3050 Sürünün kalabalığından kasaba ne gam! Akıl çokluğu [adamdan] uykuyu giderebilir mi?

3051 Mülkün sahibi, yaban eşekleri sürüsüne saldırsın diye aslana topluluk verir.

3052 On boynuzlu, yürekli yaban eşeği, aslanın saldırısı karşısında hiç yoka döner.

3053 Mülkün sahibi O'dur. Güzellik mülkünü/saltanatını Yusuf'a verir de ak buluttan yağan yağmura döndürür onu.

3054 Bir yanağa, yıldız ışıltısı verir de bir padişahı bir kıza kölesi eder.

3055 Bir başkasının yüzüne kendi nuru-

nu koyar da [o kişi] gece yarısı her iyiyi kötüyü görür.

3056 Yusuf ile Musa, yüzlerindeki, yanaklarındaki gönüllerindeki nuru Allah'tan aldılar.

3057 Musa'nın yüzü, saçtığı nurdan ötürü yüzünün önüne bir örtü koymuştu.

3058 Zümrüt saldırgan yılanın gözünü nasıl kör ediyorsa, onun yüzündeki nur da gözleri öyle almaktaydı.

3059 Musa, o güçlü ışığı örtmek için Allah'tan bir örtü istedi.

3060 Allah: *Haydi, örtüyü hırkandan yap, çünkü o, güvenilir bir ârifin elbisesidir,* dedi.

3061 O elbise, nurdan bir sabır elde etmiştir, can nuru onun atkılarında ve çözgülerinde parıldamıştır.

3062 Böyle bir hırkadan başkası koruyucu olmaz; ondan başkası bizim nurumuza dayanamaz.

3063 Kafdağı onun karşısına çıkacak olsa korkar; nur onu Tur dağını parçaladığı gibi parçalar.

3064 Erlerin bedenleri, [Allah'ın verdiği] kâmil kudretle, niteliksiz nura dayanma gücü bulmuştur.

3065 Tur'un zerre kadarına dayanamadığı nuru, Allah'ın kudreti bir fanusa yerleştirir.

3066 Kandil konulan yerle sırça, Kaf dağını ve Tur dağını paramparça eden o nura mekân olur.

3067 Onların bedenlerini kandil konacak yer bil, gönüllerini de sırça. Bu kandil Arş'a ve feleklere ışık salmıştır.

3068 Onların nurları, bu nura hayran kalmıştır; kuşluk çağındaki yıldız gibi yok olmuştur.

3069 Bundan dolayı peygamberlerin sonuncusu, zevali olmayan ezeli padişahtan rivayet ederek demiştir ki:

3070 "*Ben göklere, boşluğa, yüce akıllara ve nefislere sığmadım da,*

3071 *Neliksiz, niteliksiz, sorgusuz sualsiz bir halde misafir gibi müminin kalbine sığdım.*"

3072 Bu gönlün kılavuzluğuyla yukarılar ve aşağılar benden padişahlıklara, bahtlara erişir.

3073 Böyle bir ayna olmadan benim güzelliğimden zemine ve zamana bir şey yansımaz.

3074 İki âlemde de merhamet atını koşturduk, geniş mi geniş bir ayna yaptık.

3075 Bu aynadan her an elli düğün belirir. Aynayı işit, ama şerhini sorma.

3076 Hâsılı [Musa] kendi elbisesinden bir örtü yaptı. Çünkü o ay [gibi yüzün] etkisini biliyordu.

3077 O örtü, elbisesinden başka bir şeyden olsaydı, iki kat dağ olsa [onun önünde] paramparça olurdu.

3078 O nur, demir duvarları bile delip geçtikten sonra, bir örtünün Hakk'ın nuruna karşı ne hükmü olabilir ki?

3079 O örtü, hararetli bir ârifin cezbe vaktinde giydiği bir hırka olmuştu.

3080 Ateş, bu yüzden kava rehindir, çünkü o ateşe önceden alıştırılmıştır.

3081 Safura, o hidayet ışığının arzusu ve aşkıyla iki gözünü de yele verdi.

3082 Önce bir gözünü kapattı, onun yüzünün nurunu görünce o gözünü yitirdi.

3083 Ondan sonra yine sabrı kalmadı, öteki gözünü de açıp o ay yüzlü için harcadı.

3084 Bunun gibi savaş eri de ekmek verir, ama itaat ışığı üzerine vurunca canını verir.

3085 Derken kadının biri ona: "*Kaybettiğin o nergis gibi göze hayıflanmıyor musun?*" dedi.

3086 [Safura]: *Asıl, yüz binlerce gözüm olsaydı da [hepsini] feda etseydim diye hayıflanıyorum,* dedi.

3087 Göz pencerem, o ay yüzünden viran oldu; ama ay, define gibi viraneye yerleşti.

3088 O define, benim şu viranemin sayvanını, evini hatırlamama izin verir mi hiç?

3089 [311b] Yürüyüp giderken, Yusuf'un yüzünün ışığı her köşkün penceresinden içeri vururdu.

3090 Evin içindekiler, "Yusuf'tur, bu yana gezmeye dolaşmaya gelmiş" derlerdi.

3091 Ev sahipleri, duvardaki ışığı gördüklerinde, anlarlardı ki,

3092 Penceresi o yana bakan ev, o Yusuf'un geçişiyle şereflenmede.

3093 Haydi, pencereni Yusuf'a doğru aç da aralığından seyrine bak.

3094 Âşık olmak, [o yana] bir pencere açmaktır. Çünkü gönül, dostun yüzüyle aydındır.

3095 Öyleyse daima dostun yüzüne bak. Bu senin elindedir, dinle, a babacığım!

3096 Gönüllere girmek için kendine bir yol bul, başka şeyler düşünen anlayışı uzaklaştır.

3097 Kimyan var, onu deriye merhem et; düşmanları bu sanatla dosta çevir.

3098 Güzelleşince o güzelliğe erişirsin de o [güzellik] ruhu kimsesizlikten kurtarır.

3099 Onun nemi can bahçelerini yetiştirir. Soluğu, gamdan ölmüş olanı diriltir.

3100 [O sana] sadece şu aşağılık dünya saltanatını vermez. Yüz binlerce başka başka saltanatlar da verir.

3101 Allah, derssiz, çalışmasız, onun güzellik saltanatının başına [rüya] tabiri saltanatını verdi.

3102 Güzelliğinin saltanatı onu zindana çekti. Bilgisinin saltanatı da onu Zühal'e doğru götürdü.

3103 Padişah, bu bilgisi ve hüneri yüzünden ona kul oldu. Bilgi saltanatı, güzellik saltanatından daha fazla övgüye değer.

O borçlu adamın muhtesibin yardımını umarak Tebriz'e gelmesi hikâyesine geri dönüş

3104 Borç korkusuyla sıkıntıya düşen o yabancı, yola çıkıp o esenlik yurduna [Tebriz'e] geldi.

3105 Tebriz'e Gülistan mahallesine doğru gitti. Gül bahçesinde sırt üstü yatarak umutla uyudu.

3106 Umudunun üstüne, yüce başkent Tebriz'den aydınlık üstüne aydınlık vurmuştu.

3107 Canı, o erler bahçesinden, o Yusuf rüzgârından, vuslat Mısırı'ndan dolayı gülmeye başladı.

3108 [Dedi ki]: A sürücü, devemi çöktür; talihim geldi, yoksulluğum uçup gitti.

3109 Diz çök a devem, işler güzelleşti. Hakikaten Tebriz, gönüllerin çöktüğü bir yerdir.

3110 Bahçelerin etrafında yayıl a devem. Hakikaten Tebriz, bizim için ne güzel bir feyiz yurdudur.

3111 Ey deveci! Çöz develerden yükü. Tebriz şehridir burası, Gülistan mahallesidir.

3112 Bu bağda cennet ışığı ve güzelliği var. Bu Tebriz'de Arş'ın parıltısı var.

3113 Tebrizlilerin üstünde her zaman Arş'tan gelen cana can katan bir nur vardır.

3114 O yabancı, muhtesibin evini arayınca halk ona: *O sevgili adam vefat etti,* dedi.

3115 Geçen gün, dünya evinden göçtü. Bu ölüm yüzünden kadının erkeğin yüzü sarardı.

3116 O Arş tavusu Arş'a doğru gitti. Gaiplerden kendisine Arş kokusu gelince,

3117 Gölgesi halkın sığınağıydı ama güneş onu çabucak dürüverdi.

3118 Önceki gün, o gemi bu sahilden uzaklaştı; zaten o efendi, bu gam yurduna doymuştu.

3119 Adam bir nara atıp baygın düştü. Sanki o da, muhtesibin ardı sıra can verdi.

3120 Yüzüne sular serptiler, gül suları saçtılar. Yanındakiler haline ağladılar.

3121 Geceye kadar baygın kaldı; derken, yarı ölü bir halde canı gaiplerden döndü.

O yabancının muhtesibin ölümünden haberdar olması, bir yaratılmışa güvenmekten ve ihsanına dayanmaktan dolayı istiğfar etmesi, Hakk'ın nimetlerini anması ve kendi suçundan Allah'a tövbe etmesi: *"İnkârcılar Rablerine başkalarını eşit tuttular*[77]*."*

3122 Aklı başına gelince: Yarabbi, suçluyum, insanlara umut bağlamıştım, dedi.

3123 Gerçi o efendi çok cömertlikler etti, ama [onun cömertliği] senin bağışına hiç denk değildi.

3124 O bana külah verdi, sense akılla dolu baş verdin. O kaftan verdi bana, sense boy pos.

3125 O altın verdi bana, sen altın sayan el. O binek hayvanı verdi bana, sense ona binecek akıl.

3126 [312a] O efendi mum/ışık verdi bana, sense aydın göz. O efendi yiyecek verdi bana, sense yemek yeme gücü.

3127 O maaş verdi, sense ömür ve hayat. Onun vaadi altın, senin vaadinse temiz şeyler.

3128 O ev verdi bana, sense yeri göğü. Senin evinde, o ve onun gibi yüzlercesi yetişip semirir.

3129 Altın da senindir, altını o yaratmadı. Ekmek de senindir, ekmek de senden geldi ona.

3130 Ona o cömertliği ve merhameti de sen verdin. Cömertlikte onun neşesini, sevincini de sen artıyordun.

3131 Ben onu kendime kıble edindim ama asıl kıble yapanı bir yana attım.

3132 O din sahibi, suya ve toprağa akıl ekerken neredeydik biz?

3133 Gökyüzünü yoktan meydana getiriyordu. Bu toprak yaygısını yayıyordu.

3134 Yıldızlardan kandiller yaptı, tabiatlardan kilitler ve anahtarlar.

3135 Bu tavanla şu döşeme arasına gizlenmiş nice gizli, aşikâr binalar kurdu.

3136 Âdem, onun yüce vasıfların usturlabıdır. Âdem'in vasfı onun âyetlerinin mazhardır.

3137 Orada görünen her şey onun yansımasıdır. Tıpkı ırmak suyuna vuran ayın aksi gibidir.

3138 Usturlabının üstündeki örümcek şekilleri, ezeldeki vasıflarını ispat etmek içindir.

3139 İşte bu şekilde örümceği, gayp göğü ve ruh güneşi hakkında açıklamalar yapar, şerhler verir.

3140 Bu doğru yolu gösteren usturlapla örümcek halkın eline müneccimsiz düşmüştür.

3141 Allah, nebilere bu yıldız bilgisini verdi. Gaybı görmek için gaybı gören bir göz gerek.

[3142] Bu nesiller dünya çukurlarına düştüler de her biri kuyunun içinde kendi akislerini gördüler.

[3143] Sana kuyuda görünen şeyi dışarıdan bil. Yoksa kuyuya düşen o aslana dönersin.

[3144] Bir tavşan, "Ey falanca, kuyuda kükreyen bir aslan var" diye onu yoldan çıkardı.

[3145] Kuyuya gir de ondan öcünü al. Madem ondan üstünsün kafasını kopar, dedi.

[3146] O taklitçi, tavşana maskara oldu. Kendi hayalince coşup köpürdü.

[3147] O: "*Bu suret, suyun göstereceği şey değil, bu, o kalpazanın aldatmasından başka bir şey değil*" diyemedi.

[3148] Ey altı yöne tutsak olan! Sen de düşmanda öç alırken altı yönde de yanlış yaparsın.

[3149] Ondaki düşmanlık, Allah'ın aksidir. O'nun kahır sıfatlarından türemiştir.

[3150] Ondaki suç, senin suçunun cinsindendir. O huyu, kendi tabiatından yıkayıp temizlemen gerek.

[3151] Çirkin huyun orada sana kendi yüzün gibi göründü. O senin için bir aynaydı çünkü.

[3152] A güzelim! Kendi çirkinliğini aynada görünce, aynaya vurma.

[3153] Yüksekteki yıldız, suya vuruyor; sen de yıldızın yansımasının üstüne toprak atıyorsun.

[3154] Bizim uğurumuzu alt üst etmek için bu uğursuz yıldız suya vurmuş diyorsun.

[3155] Örtmek için üstüne toprak döküyorsun, çünkü şüphen yüzünden onu yıldız sanıyorsun.

[3156] Aksi gizlendi, gayba doğru gitti de sen onun kalmadığını, geçip gittiğini sandı.

[3157] O uğursuz yıldız hâlâ göktedir. O yanda da ona bir çare bulmak lâzım.

[3158] Hatta gönlü, yönsüzlük yönüne bağlamak gerek. Bu tarafın uğursuzluğu, yönsüzlüğün uğursuzluğunun aksidir.

[3159] Verileni, Allah'ın vergisi ve bağışı bil. Beş [duyudaki], altı [yöndeki] bağış, o bağışın aksidir.

[3160] Alçak kimselerin bağışı kumdan fazla da olsa, sen ölürsün o, senden miras olarak kalır.

[3161] Yansıma, gözde ne kadar kalabilir ki? Aslı görmeyi meslek edin a eğri büğrü bakışlı!

[3162] Allah, niyaz ehline bağışta bulununca, onlara o bağışlarla birlikte uzun ömür verdi.

[3163] Nimet de kendisine nimet verilen de ebedidir; ölüleri diriltir, ondan izin isteyin.

[3164] Allah'ın bağışı, sana can gibi karışır. Öyle ki o sen olur, sen de o olursun.

[3165] Sende ekmeğe ve suya iştah kalmazsa, bu ikisi olmadan sana tertemiz azık verir.

[3166] Semizliğin giderse Allah, o zayıflıktan sonra sana o yandan gizli bir semizlik bağışlar.

[3167] Çünkü o, periye kokuyu gıda etmiştir; her meleğe o can azığı vermektedir.

[3168] Can da ne olur ki sen ona dayanasın? Allah kendi aşkıyla diriltir seni.

[3169] Ondan aşkın diriliğini iste, can isteme. Ondan o rızkı iste, ekmek isteme.

[3170] Halkı, içinde celâl sahibi Allah'ın sıfatlarının parladığı su gibi saf ve tertemiz bil.

[3171] [312b] Onların bilgileri, adaletleri, lütufları, gökteki yıldız gibi suda oynamaktadır.

[3172] Padişahlar, Hakk'ın padişahlığının mazharı; faziletli kişiler de Hakk'ın bilgisinin aynasıdır.

[3173] Çağlar geçti, bu yeni bir çağdır. Ay, aynı aydır, ama su aynı su değil.

3174 Adalet, aynı adalettir, fazilet de aynı fazilet, ama o çağlar ve ümmetler değişmiştir.

3175 A ulu kişi! Çağların üstünden çağlar geçti; ama bu anlamlar yerli yerinde devam etmede.

3176 Bu ırmaktaki su kaç kez değişti; ayın aksi, yıldızın aksi aynı yerde.

3177 Demek ki onun yapısı su üstünde değil; aksine gökyüzünün geniş sahasında onlar.

3178 Bu sıfatlar manevi yıldızlar gibidir, bil ki bunlar anlamlar göğünde yerleşiktir.

3179 Güzel yüzlüler, onun güzelliğinin aynasıdır. Onlardaki aşk, onun dileğinin aksidir.

3180 Bu yanak, bu ben yine kendi aslına döner. Hayal su üstünde sürekli kalabilir mi hiç?

3181 Bütün tasvirler, ırmak suyunun yansımasıdır; gözünü ovuşturunca hepsinin o olduğunu görürsün.

3182 Aklı [o yabancıya]: "*Bu şaşılığı bırak*" dedi. Sirke pekmezdir, pekmez de sirke.

3183 Kendi kusurun yüzünden efendiye nasıl başkası dersin? A şaşı, o gayretli padişahtan utan.

3184 Feleklerin üstündeki ateş göğünü bile geçmiş olan o efendiyi, bu karanlık farelerinin cinsinden sayma.

3185 Canın efendisini gör, ağır bedeni görme. Sen onu öz olarak gör, kemik olarak görme.

3186 Efendiye lanetli iblisin gözünden bakma, onu balçığa nispet etme.

3187 Güneşle yoldaş olanı yarasa diye adlandırma. Kendisine secde edileni secde eden sayma.

3188 Bu, yansımalara benzer ama yansıma değildir. Yansıma suretinde Hakk'ın bir görüntüsüdür.

3189 O, bir güneş gördü de cansız halde kalmadı; gül yağı, susam yağı olarak kalmadı.

3190 Hak abdalları değişmişlerdir, onlar halktan değildi, sayfayı çevir.

3191 Birlik kıblesi, nasıl iki olur? Toprak, nasıl meleklerin secde ettiği bir şey olur?

3192 Adam, bu ırmakta elmanın aksini gördü de bu görüş, onun eteğini elmayla doldurdu.

3193 Onun ırmakta gördüğü nasıl hayal olabilir? Çünkü bu görüşle, yüz çuval [elmayla] doldu.

3194 Bedeni görme, sağırın ve körün yaptığını yapma. "*Kendilerine geldiğinde Hakk'ı yalanladılar*[78]."

3195 "*Attığın zaman sen atmadın*[79]" [âyeti] Ahmet içindir. Onun görmesi, yaratanın görmesidir.

3196 Ona hizmet, Hakk'a hizmettir. Gündüzü görmek, bu pencereyi görmektir.

3197 Bu pencere kendiliğinden parlamaktadır; ne güneşten ne Ferkad yıldızından emanet değildir.

3198 Yine o güneşten bu pencereye vurmuştur, ama alışılmış yoldan ve yönden değil.

3199 Güneşle bu pencere arasında bir yol vardır; ama pencerelerin bundan haberi yoktur.

3200 Bir bulut çıkıp göğü kapatsa bile onun ışığı bu pencereden coşar.

3201 Pencereyle güneş arasında, şu havadan ve altı yönden başka bir yoldan ülfet vardır.

3202 Onu övmek ve tespih etmek, Allah'ı tespih etmektir. Bu tabağın bizzat kendisinden meyve biter.

3203 Bu sebepten dallarca elma yetişir onda; ona ağaç adı versen yanlış olmaz.

3204 Sen bu sepete elma ağacı adını ver, çünkü ikisinin arasında gizli bir yol vardır.

3205 Meyveli ağaçtan ne yetişirse, bu sepetten de aynı türden meyve yetişir.

3206 Öyleyse sen sepeti talih ağacı olarak gör, bu sepetin gölgesinin altında güzelce otur.

3207 Ekmek, ishal ediyorsa ona niye ekmek diyorsun ki a şefkatli! Müshil de gitsin.

3208 Yolun toprağı gözü ve canı aydınlatırsa, onun toprağını sürme olarak gör.

3209 Mademki ışıklar bu toprağın üstünden parlıyor ben neden yüzümü göğe kaldırayım ki?

3210 A küstah, o yok oldu, var deme sen ona. Böyle bir ırmakta kerpiç nasıl kuru kalır?

3211 Hilâl, bu güneşin önünde nasıl parlar? Böyle bir Rüstem'e karşı Zâl'in kuvvetinden ne olur?

3212 O Allah, dileyen ve galip olandır. Varlıkların kökünü de o kazır zaten.

3213 İki deme, iki bilme, iki çağırma. Kulu kendi efendisinde yok olmuş bil.

3214 Efendi de efendiyi yaratanın nurunda yok olmuştur, ölmüş, mat olmuş, gömülmüştür.

3215 Bu efendiyi Hak'tan ayrı görürsen hem metni kaybedersin hem dibaceyi.

3216 Haydi gözünü, gönlünü topraktan çevir. Bu, kıble birdir, iki görme.

3217 [313a] İki gördün mü, iki taraftan da kaldın demektir. Pamuğa ateş düşer, pamuk yok olur.

İki görenin misali, Kâş şehrindeki Ömer adlı yabancıya benzer. Adı yüzünden bir dükkândan öteki dükkâna gönderiliyordu. Ömer'e ekmek satmamakta bütün dükkânların bir olduğunu anlamıyordu. [Kendi kendine demiyordu ki]: "Bir çaresine bakayım, ben yanlış yaptım, benim adım Ömer değil diyeyim. Şu dükkânda tövbe eder, çaresine bakarsam bu şehirdeki bütün dükkânlarda ekmek bulurum. Eğer çaresine bakmaz da adım Ömer olarak kalırsa, bu dükkândanötekine gitsem de yine mahrum ve şaşıyım çünkü bu dükkânları birbirinden ayrı sandım."

3218 Eğer Kâş şehrinde adın Ömer'se, yüz paraya bir lavaş ekmeği satmazlar sana.

3219 Bir dükkânda "Ben Ömer'im, bu Ömer'e kerem edin bir ekmek satın" dersen,

3220 O sana: Öteki dükkâna git, der, oranın bir ekmeği buranın elli ekmeğinden iyidir.

3221 O, bakışında şaşı olmasaydı, başka bir dükkân yok ki derdi.

3222 O zaman, Kâşlının gönlünde şaşı olmama ışığı parlardı da Ömer, Ali olurdu.

3223 Ama bu [dükkâncı] buradan öteki ekmekçiye: Şu Ömer'e ekmek sat a fırıncı" diye seslenir.

3224 O da Ömer adını duyunca, ekmeği geri çeker; sonra seni daha uzaktaki bir dükkâna yollar.

3225 Kinayeli olarak: "Şu Ömer'e ekmek ver a benim arkadaşım" der, yani benim sesimden anla işte demek ister.

3226 O da seni başka bir tarafa gönderir. Dikkat et, ekmek almak için Ömer geliyor, der.

3227 Bir dükkânda Ömer oldun mu var git, bütün Kâşân'da ekmekten mahrum kal.

3228 Ama bir dükkânda Ali dedin mi, [o yana bu yana] gönderilmeden, zahmetsizce ekmek al.

3229 Biri iki gören şaşı bile azıktan nasipsiz kalıyorsa, senin gibi on gören şaşının hali ne olur a anasını satan?

3230 Madem Ali olamıyorsun, bu dünya Kâşan'ında şaşılığından Ömer gibi dolaş.

3231 Şaşı için, şu virane manastırın köşe bucaklarında yeni yeni azıklar vardır. Haydi hayırlısı.

3232 Sende Hakk'ı tanıyan iki göz varsa, her iki âlem sahasını da dostla dopdolu görürsün.

3233 Bu korku ve ümitle dolu Kâşan'da oradan oraya havale edilmekten kurtulursun.

3234 Bu ırmakta bir gonca veya ağaç görünce, sen onu her ırmaktaki gibi hayal sanma.

3235 Çünkü bu nakışların aynısının yansıması yüzünden, Hak gerçeğe dönüşür de sana meyveler satar.

3236 Göz, bu suyla şaşkınlıktan azat olur; yansımayı görür ama sepet [meyvelerle] dolar.

3237 Bu [su], gerçekte bahçedir, su değil; öyleyse Belkıs gibi su kabarcıkları yüzünden soyunma.

3238 Eşeklerin sırtında çeşit çeşit yükler vardır, dikkat et, bu eşekleri bir sopayla sürme.

3239 Bir eşeğin üstünde lâl ve inci yükü var. Bir eşeğin üstünde de taş ve mermer yükü.

3240 Her ırmak hakkında bu hükmü verme, bu ırmakta ayı gör de ona yansıma deme.

3241 Bu, Hızır'ın suyudur, canavarların, yırtıcıların suyu değil; onda görünen her şey haktır.

3242 Ay, bu suyun dibinden "Ben ayım" der; ben yansıma değilim, [seninle] konuşan da benim yoldaş olan da.

3243 Yukarıda ne varsa, bu ırmakta da o vardır; ister yukarı uzat elini ister suya.

3244 Bu ırmağı öteki ırmaklarla bir tutma; bu ay yüzlünün ışığını, ay bil.

3245 Bu sözün sonu gelmez. O yabancı, o kadar ağladı ki o efendinin derdi yüzünden dertlere uğradı.

Kethüdanın [o yabancının borcunu] bütün Tebriz şehrine pay etmesi, pek az bir şeyin toplanması, o yabancının ziyaret için muhtesibin türbesine gitmesi, bu macerayı onun mezarı başında yana yakıla anlatması

3246 O adamın borç hikâyesi meşhur oldu; aracı, Kethüda onun derdiyle sıkıntıya düştü.

3247 Borcu [dağıtmak] için şehri dolaştı; bir şeyler umarak her yerde macerayı anlatıyordu.

3248 [313b] Para dilenen o adam, dilencilik ederek yüz dinardan başka bir şey elde edemedi.

3249 Kethüda geldi, onun elinden tuttu. O hayret verici kerem sahibinin mezarına gitti.

3250 Bir kula [Allah'tan] bir başarı erişirse, onu mübarek bir adama konuk eder, dedi.

3251 [O ev sahibi] malını onun yolunda saçar; makamını onun makamına bağışlar.

3252 Ona şükretmek Allah'a şükretmek demektir. Çünkü Allah'ın yardımı onu kendi ihsanına eş etmiştir.

3253 Ona şükretmeyi terk etmek, Hakk'a şükretmeyi terk etmektir. Onun hakkı hiç kuşkusuz Hakk'a ilhak olmuştur.

3254 Nimetleri için Allah'a şükret; haydi, efendiye de hemen şükret, onu da an.

3255 Gerçi annedeki merhamet Allah'tandır, ama yine de ona hizmet etmek farzdır, yerindedir.

3256 Allah bu yüzden "*Ona salavat getirin*[80]" dedi. Çünkü Muhammed, halkın kendisine havale edildiği kimsedir.

3257 Kıyamette Allah kula: "*Sana verdiğimi ne yaptın?*" der.

3258 O da der ki: "*Yarabbi, sana candan şükrettim. Çünkü o rızkın ve ekmeğin aslı sendendi.*"

3259 Allah da ona: "*Hayır, sen bana şükretmedin; çünkü o kerem sahibine şükretmedin.*

3260 *Sen bir kerem sahibine zulmettin. Benim nimetim sana onun eliyle gelmemiş miydi?*" der.

3261 Yabancı, velinimetinin mezarına gelince inleyerek ağlamaya, ağıt yakmaya başladı.

3262 Dedi ki: A her soylu kişinin dayanağı ve sığınağı! A yolda kalmışların umudu ve yardımcısı!

3263 A gönlünde rızkımızın derdini taşıyan! A rızık gibi ihsanı ve iyiliği herkese yaygın olan!

3264 A vergide, harcamada, borç ödemede yoksullara aşiret kesilen, ana baba olan!

3265 A deniz gibi yakınlarına inciler, uzaklarına yağmurlar armağan eden!

3266 Sırtımız seninle ısınıyordu a güneş! Her kasrın canlılığı sendin, her harabedeki define sendin.

3267 A kimsenin kaşlarını çatık görmediği! A Mikâil gibi cömert ve rızık verici olan!

3268 A gönlü gayp denizine bitişmiş olan! A kerem Kaf'ında gayp Anka'sı olan!

3269 A malımdan ne gitti diye hatıran bir şey gelmeyen, himmet köşkünün tavanı asla çatlamayan!

3270 A beni de benim gibi yüzlercesinin de aylarca, yıllarca kendi soyundanmışçasına aile edinen!

3271 Paramız, malımız, eşyamız, adımız, övüncümüz, ikbalimiz sendin.

3272 Sen ölmedin, bizim nazımız ve bahtımız öldü; kesintiye uğramayan geçimimiz ve rızkımız öldü.

3273 Bağışta ve keremde binlercesine bedel bir kişiydin; nimet saçarken yüzlerce Hâtem gibiydin.

3274 Hâtem, ölmüş olana, yine ölmüş olanı verirdi; cevizleri sayılı verirdi.

3275 Sense her solukta, güzelliği, nefasete nefese sığmayan bir hayat veriyorsun.

3276 Sen, hep sürüp gidecek olan bir hayat veriyorsun, eksiltmeden, saymadan peşin para veriyorsun.

3277 A göklerin semtine secde ettiği! Senin bir tek huyunun bile mirasçısı yok.

3278 Lütfun, gam kurduna karşı halkın çobanıydı; Allah Kelim'i [Musa] gibi müşfik bir çoban.

3279 Allah Kelim'inden bir koyun yun kaçmıştı. [Aramaktan] Musa'nın ayağı su topladı, ayakkabısı parçalandı.

3280 Akşama kadar peşi sıra onu aradı. [Bu yüzden] o süre de gözünden kayboldu gitti.

3281 Koyun yorgunluktan bitkin düşüp kaldı. Allah Kelim'i [onu bulunca] üstündeki tozları silkti.

3282 Sırtını ve başını elleriyle sıvazladı; sanki anasıymış gibi sevgiyle okşadı onu.

3283 Ona karşı zerre kadar öfkesi ve hışmı yoktu. Sevgiden, acımadan, gözyaşından başka bir şey yoktu.

3284 Dedi ki: Hadi farz edelim bana acımadın, kendi nefsine niye zulmettin?

3285 Allah, o anda meleklere: "Falanca

kimse peygamberliğe yakışmaz mı" buyurdu.

3286 Mustafa: "Her peygamber, çocukluğunda veya gençliğinde mutlaka çobanlık etmiştir" dedi.

3287 Allah, çobanlık etmeden, o sınayış olamadan, ona dünyanın önderliğini vermez.

3288 Soru soran birisi ona: "Sen de [çobanlık ettin] mi a yiğit?" dedi. Ben de bir zamanlar çobandım, dedi.

3289 Allah, vakarları ve sabırları ortaya çıksın diye peygamberlikten önce onları çoban yapmıştır.

3290 Halka çoban olan her emir sahibi, bu işi [Allah'ın] emrine uyarak yerine getirmelidir.

3291 Sürüsünü güderken Musa gibi yumuşak, akıllı ve tedbirle davranmalıdır.

3292 [Böyle yaparsa] şüphesiz Allah ona ay göğünün üstünde ruhani bir çobanlık verir.

3293 Nitekim peygamberleri bu sürü güdüşten çekip almıştır da temiz kişilerin çobanlığını vermiştir.

3294 [314a] [Yabancı] dedi ki: Ey efendi, sen de çobanlığında öyle davrandın ki seni kötüleyen kör olur.

3295 Bilirim ki Allah orada sana mükâfat olarak sonsuz bir önderlik bağışlamıştır.

3296 İşte ben de, senin denize benzeyen eline umut bağlayıp, maaş verişine, [borç] ödeyişine güvenip,

3297 Yoktan yere dokuz bin alttın borçlandım. Şimdi sen neredesin ki bu tortu durulsun.

3298 Sen neredesin ki çimenlik gibi gülerek, bunu da, bunun on katını da al benden diyesin.

3299 Sen neredesin ki beni güldüresin; efendiler gibi lütuflara, ihsanlarda bulunasın.

3300 Sen neredesin ki beni hazinene götürüp borçtan ve yoksulluktan emin kılasın.

3301 Ben yeter dedikçe, sen fazladan artırasın, bunu da al, içimden geldi, diyesin.

3302 Bir dünya, toprak altına nasıl sığar? Gökyüzü yeryüzüne nasıl sığar?

3303 Haşa, Allah için sen, dünyanın dışındasın, hem sağken, hem de şimdi öylesin.

3304 Görünmeyen havada bir kuş uçar, onun gölgesi yere vurur.

3305 Beden, gönlün gölgesinin gölgesinin gölgesidir. Beden, gönlün payesine nereden ulaşacak?

3306 Adam uyur, ruhu güneş gibi gökte parlar. Bedeniyse geceliğinin içindedir.

3307 Can/ruh, perde gibi boşlukta gizlidir; bedense yorgan altında [o yana bu yana] dönmektedir.

3308 Ruh, "*Rabbimin emrindedir*[81]", bu yüzden gizlidir. Hangi örneği versem boş, faydasız.

3309 Acaba nerede o şekerler saçan lal dudağın? Nerede o güzel cevapların ve sırların?

3310 Bizim müşküllerimizin anahtarı olan, şekerler çiğneyen akikten dudağın nerede acaba?

3311 Nerede o Zülfikar'a benzeyen, akılları kararsız eden sözlerin acaba?

3312 Ne zamana dek yuvasını arayan kumru gibi "Nerede, nerede, nerede, nerede, nerede?" diyeceksin.

3313 Nerede mi? Rahmet sıfatlarının olduğu yerde; kudretin, temizliğin, anlayışın bulunduğu yerde.

3314 Nerede mi? Aslanın ormanı düşün-

düğü gibi, daima gönlünün ve düşüncesinin bulunduğu yerde.

3315 Nerede mi? Erkeğin, kadının keder ve hüzün vaktinde umut bağladığı yerde.

3316 Nerede mi? Hastalık zamanı gözün sıhhat umuduyla uçup gittiği yerde.

3317 Bir kötülüğü gidermek için [uğraştığın], harmanı [savurmak], gemiyi [yürütmek] için rüzgâr aradığın tarafta.

3318 Dil "Ya Hu" dediği zaman, gönlün işaret ettiği yandadır.

3319 O, boyuna "Nerede, nerede?" demeden de Allah iledir. Keşke ben de dokumacı gibi "Mekik nerede/biz nerede?" deseydim.

3320 Aklımız nerede ki doğuyu batıyı görsün. Canlara ondan yüz türlü şimşekler çaksın.

3321 Onda, köpüklü denizler gibi med cezir vardı; cezir/yükseliş sona erdi de geriye med/alçalış kaldı.

3322 Dokuz bin [altın] borcum var, ama elimden tutanım yok. [Şehirde] pay edilen borca karşılık hepsi hepsi yüz dinarım var.

3323 Allah, seni çekip aldı, keşmekeş içinde kaldım. A toprağı güzel! İşte umutsuzca gidiyorum.

3324 Özlemle dolu olana bir himmet et, a yüzü, eli, himmeti kutlu olan!

3325 Kaynağa, kaynağın aslına geldim, ama orada su yerine kan buldum.

3326 Gökyüzü aynı gökyüzü, ama ay ışığı aynı değil. Irmak aynı ırmak, ama su aynı su değil.

3327 İhsan sahipleri yine var, ama o tertemiz er nerede? Yıldızlar yine var, ama hani o güneş?

3328 Sen Allah'a doğru gittin a saygıdeğer kişi, bari ben de Allah'a doğru gideyim.

3329 Hakk'ın huzuru toplanma yeridir, sancağın dikildiği yerdir, nesillerin/çağların sığınağıdır. [Allah]: "*Hepsi huzurumuza getirilmişlerdir*[82]" [buyurmuştur].

3330 Resimler, haberleri olsun olmasın, ressamın elinde hazır bulunur.

3331 O nişanesi olmayan [Allah] her onları düşünce sayfasına çizip siler.

3332 Öfkeyi getirir, hoşnutluğu götürür; cimriliği getirir, cömertliği götürür.

3333 Algıladığım şeyler, gece gündüz bir an bile bu yazılıp siliniş halinden uzak değildir.

3334 Testici testiyle uğraşır, testi kendiliğinden nasıl genişleyip uzar?

3335 Tahta, marangozun eline yerleşmiştir. Yoksa nasıl kesilir, nasıl [başka bir tahtayla] uyumlu hale gelir?

3336 Elbise, terzinin elinde olur, yoksa kendi kendini nasıl söküp diker.

3337 A sona ulaşan! Kırba, sucunun yanındadır; yoksa kendi kendine nasıl dolup boşalır?

3338 Sen de her an dolup boşalırsın; öyleyse bil ki O'nun sanat avucunun içindesin.

3339 Bir gün gözündeki gözbağı kalktı mı sanat, sanatçıya nasıl da âşık olur görürsün.

3340 [314b] Gözün var senin, kendi gözünle bak. Bir şeyden haberi olmayan alçağın gözüyle bakma.

3341 Kulağın var senin, kendi kulağınla duy. Niye ahmakların kulağına rehin oluyorsun?

3342 Taklitsizce bakmayı meslek edin, hem de kendi aklın için düşün.

3343 Bir beyin soylu bir atı vardı. Sulta-

Harezmşah'ın -Allah ona rahmet etsin- maiyetiyle gezerken çok nadir bulunan bir at görmesi, padişahın gönlünün o atın güzelliğine ve çevikliğine bağlanması, İmadü'l-mülk'ün o atın sevgisini padişahın gönlünden soğutması, padişahın onun görüşünü kendi sözüne tercih etmesi. Nitekim Hakim [Senâyî] İlâhî-nâme'de şöyle demiştir: *Esir satıcısı kıskanç dilli olursa, bir arşın beze karşılık bir Yusuf'a kavuşursun* Yusuf'un kardeşlerinin kıskançlıkla yaptıkları tellallık yüzünden, onca güzelliği müşterilerin gözünden gizlendi de çirkin görünmeye başladı. "*Ona karşı pek rağbetleri yoktu.*[83]"

nın sürüsünde ona denk bir tek at bile yoktu.

3344 Bey, sabahleyin ata binip alayına katıldı. Derken Harezmşah'ın birdenbire o atı gördü.

3345 Atın ihtişamı ve rengi padişahın gözünü aldı. Geri dönene kadar gözü atta kaldı.

3346 Hangi uzvuna bakacak olsa, her biri, ötekinden daha güzel görünüyordu.

3347 Çevikliğinden, salınarak gidişinden, alımından başka, Allah ona daha nice nadir özellikler vermişti.

3348 Derken padişahın aklı "Bu nasıl şeydir ki böyle aklımın yolunu vuruyor?" diye düşünmeye başladı.

3349 Benim gözüm dolu, tok ve zenginidir. İki yüz güneşten daha aydındır.

3350 Padişahların rokları benim katımda piyondur; yarım yamalak bir at, yok yere nasıl [aklımı] çeler?

3351 Büyüyü yaratan, bir büyü etmiş olmalı bana; bu, onun çekişi, atın özelliği değil.

3352 Fatiha okudu, epeyce bir lahavle çekti. Ama fatihası gönlündeki derdi çoğalttı.

3353 Fatiha [hayrı ve şerri] çekip def etmede tektir, ama onu bizzat fatiha bu yana çekiyordu.

3354 Başka türlü görmesi yine onun farklı göstermesinden; başkasının gözden yitip gitmesi de onun uyarışından.

3355 Kesin olarak bildi ki bu çekiş öte yandan; Allah'ın işi her an nadir bir şey var etmektir.

3356 Allah'ın düzeninden ötürü, sınanış yurdunda taştan atlara ve ineklere secde edilir.

3357 Kâfire göre putun bir ikincisi yoktur; oysa putta ne güzellik vardır ne ruhaniyet.

3358 Öyleyse o gizliden gizliye çekip duran şey nedir? Bu dünyaya, başka bir âlemden yansıyıp parıldamada o.

3359 Akıl da can da bu yüzünden perde ardındadır; Ben göremiyorum, sen görebiliyorsan haydi gör.

3360 Harezmşah, gezintiden dönünce, devletinin ileri gelenleriyle [bu konuda] sırdaş oldu.

3361 Bunun üzerine çavuşlara, derhal o atı o evden alıp getirmelerini emretti.

3362 O topluluk ateş gibi oraya yetişti; o dağa benzeyen bey yüne döndü.

3363 Derdinden, uğradığı zarardan canı ağzına geldi de İmadü'l-mülk'ten başka bir sığınak göremedi.

3364 İmadü'l-mülk, her mazlumun, kederinden ölen herkesin sığındığı bir sancak altıydı.

3365 Ondan daha saygın bir başbuğ yoktu;

sultanın nazarında bir peygamberdi adeta.

3366 Tamahkâr değildi, soylu ve dindardı. Riyazet ehliydi, geceleri kalkardı, cömertlikte de bir Hâtem'di.

3367 Görüşü pek kutluydu, tedbirli ve cömertti; her dilekte görüşü denenmişti.

3368 Hem can saçmada cömertti hem de mal. Hilal gibi gayp güneşine talipti o.

3369 Beylikte, garip ve mahpustu adeta; yoksulluk ve sevgi sıfatlarına bürünmüştü.

3370 Her ihtiyaç sahibine karşı baba gibiydi. Sultanın yanında şefaatçiydi, zararları giderirdi.

3371 Allah'ın hilmi gibi kötülere örtü olurdu; onun ahlakı insanların aksineydi, onlardan ayrıydı.

3372 Pek çok kez tek başına dağlara çıkmıştı da padişah yüz türlü yalvarışla onu vazgeçirmişti.

3373 Her an yüzlerce suç için şefaatçi olsa, padişahın gözü ondan utanırdı.

3374 O bey, yiğit İmadü'l-mülk'ün yanına gitti, başını açıp yere kapandı.

3375 [315a] Haremimde neyim varsa alsın, her yağmacı varımı yoğumu yağma etsin, dedi.

3376 Şu biricik ata candan bağlıyım ben. Onu alırsa kesinlikle öldüm ben, a hayırsever!

3377 Bu atı elimden alırsa, kesinlikle biliyorum ki yaşayamam ben.

3378 Madem Allah sana bu yakınlığı vermiş, elini hemen başıma sür ey Mesih!

3379 Kadına, altına, mala mülke sabredebilirim, bunda hilafım yok, yalanım dolanım yok.

3380 Bu hususta bana inanmıyorsan, beni sına, sözümü, davranışımı imtihan et.

3381 O İmadü'l-mülk, ağlaya ağlaya, gözlerini sile sile perişan bir padişahın yanına gitti.

3382 Dudaklarını yumup sultanın huzurunda durdu. [içinden] kulların Rabbine sırlar söylemedeydi.

3383 Ayakta durmuş sultanın sırlarını duyuyordu. İçinden de şu düşünceyi geçiriyordu:

3384 Allahım! Gerçi o genç, eğri bir yola saptı, ama senden başkasına sığınmak yaraşık almaz.

3385 O, kendisi tutsak olan herkesten bir kurtuluş yolu arayıp dursa da, sen sana yakışanı yap, onu muaheze etme.

3386 Çünkü bu halkın hepsi de muhtaçtır; dilenciden padişahına kadar hepsi muhtaç.

3387 Kemal sahibi güneş meydandayken, mumdan, fitilden kılavuzluk istemek,

3388 Güzel yüzlü güneşin varlığına rağmen, mumdan, kandilden ışık ummak,

3389 Hiç kuşku yok ki bizim edebi terk etmemiz demektir. Nimeti küfürdür, hevâ ve hevesten doğan bir iştir.

3390 Ama akılların çoğunluğu, düşünürken yarasa gibidir, karanlığı sever.

3391 Yarasa geceleyin bir kurtçuk yer, ama o kurtçuğu da can güneşi besler.

3392 Yarasa geceleyin o kurtçukla sarhoş olsa da, o kurtçuk güneş sayesinde kımıldar olmuştur.

3393 Işık, kendisinden doğup meydana gelen güneş, kendi düşmanına azık vermektedir.

3394 Ama yarasa olmayan, açık gözleri doğruyu gören, apaydın olan akdoğan,

3395 Yarasa gibi geceleyin beslenip gelişmek istese, güneş onu cezalandırmak için kulağını çeker.

3396 Ona der ki: Diyelim ki o inatçı ya-

rasanın bir illeti var, peki sana ne oluyor?

3397 Sana acılar içinde eziyet ederek kulağını bükeyim de bir yüzünü güneşten çevirme.

3398 Nitekim Yusuf da bir mahkûmdan, yalvara yakara, tevazular ede ede,

3399 Yardım istedi, dışarı çıkınca, padişahın yanında işlerin düzene girince,

3400 O Aziz'in tahtının başında beni an da beni de şu hapisten kurtarsın.

3401 Kendisi tutsak olan bir mahkûm, bir başka mahkûmu nasıl kurtarabilir?

3402 Dünya halkının hepsi de zindandadır; şu fani yurtta ölümü bekler dururlar.

3403 Bedeni zindanda, canı Zühal'de olan pek nadir kişi istisnadır ancak.

3404 Yusuf, onu kendisine yardımcı görmesinin cezası olarak yedi yıl zindanda kaldı.

3405 Şeytan, Yusuf'u anmayı onun aklından çıkardı; o sözü onun gönlünden silip attı.

3406 O güzel huylu, işlediği bu günah yüzünden Allah'ın takdiriyle birkaç yıl zindanda kaldı.

3407 [Ona]: Adalet güneşinden ne kusur gördün de yarasa gibi karanlığa düştün?" [denildi].

3408 Kendine gel, deniz ve bulut ne kusur işledi ki kumdan ve seraptan yardım dileniyorsun?

3409 Avam, varsın yarasa gibi gelgeç tabiatlı olsun; senin apaçık gören bir gözün var ya ey Yusuf!

3410 Hadi yarasa kör karanlığa gitti diyelim, peki sultan görmüş doğana ne oluyor?

3411 Usta, çürümüş sopaya dayandı diye, bu suçtan ötürü ona ceza verdi.

3412 Ama o hapislikten dolayı gönlü dertlenmesin diye Yusuf'u kendisiyle meşgul etti.

3413 Allah ona öyle bir ünsiyet ve sarhoşluk verdi ki ne zindan kaldı gözünde ne karanlık.

3414 Ana rahminden daha korkunç, sevimsiz, karanlık ve kokuşmuş bir zindan yoktur.

3415 Allah, sana kendine doğru bir pencere açınca, bedenin her an daha da gelişti.

3416 [315b] O zindanda, kıyas edilemez bir zevk içinde, senin beden ağacından duygular güzelce açıldı.

3417 O rahimden çıkmak sana ağır gelir de rahim ağzından geriye doğru kaçarsın.

3418 Lezzetin yolunu içten bil dışarıdan değil. Köşkler, kaleler aramayı ahmaklık say.

3419 Birisi mescit köşesinde sarhoş ve mutludur, bir başkası bağda bahçede asık suratlı ve mutsuz.

3420 Köşkte bir şey yok; bedenini yık. Define viranede olur a benim beyim.

3421 Görmez misin ki sarhoş, şarap meclisinde yere yıkılıp düştüğü zaman zevk almaktadır.

3422 Ev resimlerle dolu olsa da yık onu. Defineyi ara, defineyle imar et onu.

3423 Düşünce ve hayal nakışlarıyla dolu o evdeki resimler vuslat definesinin üstündeki perde gibidir.

3424 Bu gönülden coşup kaynayan resimler, hazinenin ışığıdır, altın parıltılarıdır.

3425 Bunun gibi, temiz suyun letafetinin yansımasına da suyun üstündeki köpük zerreleri perde olmuştur.

3426 Yine değerli canın letafetine ve coşkusunun üstüne de kişinin bedeni perde çekmiştir.

3427 Öyleyse dillerde dolaşan atasözünü dinle: "Bize her ne gelirse bizden gelir" a kardeşim.

3428 Bu perde yüzünden, şu köpüğe ta-

panlar tertemiz sudan iyice uzaklara düşmüşlerdir.

3429 [İmadü'l-mülk]: Ey güneş, senin gibi bir kıblemiz ve imanımız varken, geceye tapıyoruz, yarasalık ediyoruz [dedi].

3430 Bu yarasaları kendine doğru uçur; onları bu yoksulluktan kurtar a yardımı dilenen!

3431 Bu genç bu suçla azıtmış, haddi aşmıştır; bana geldi, ama sen onu suçlu tutma.

3432 Bu düşünceler, İmadü'l-mülk'ün içinde ormanlardaki aslanlar gibi coşup kükredi.

3433 Görünüşte padişahın karşısında durmuştu; ama uçmakta olan canı gayp bahçelerindeydi.

3434 Melekler gibi "elest" ikliminde, her an yeni şarapla sarhoş oluyordu.

3435 İçten içe sevinçli, dışıysa keder doluydu. Mezara benzeyen bedende hoş bir âlem vardı.

3436 O gayplar ve sırlar âleminden neler görünecek diye hayretler içinde bekliyordu.

3437 O sırada çavuşlar, atı çeke çeke Harezmşah'ın huzuruna getirdiler.

3438 Gerçekten de şu gök kubbenin altında, o boyda postta, o koşup seğirtmede bir at yoktu.

3439 Rengi her gözü alıyordu. Merhaba o şimşekten, o aydan doğmuş ata.

3440 Ay gibi, Utarit gibi hızlı gidişliydi; sanırsın ki gıdası arpa değil, kasırgaydı.

3441 Ay bir gecede gökyüzü arsasını dolanır, o yolları kat eder.

3442 Ay bir gecede burçları aşıyorken, sen oluyor da miracı inkâr ediyorsun?

3443 O hayret verici tek inci, yüzlerce aya benzer. Onun bir işaretiyle ay ikiye yarılmıştır.

3444 Şaşırtıcı olan şu ki, ayı yarmada gösterdiği hüner, halkın zayıf duygusu ölçüsündeydi.

3445 Yoksa nebilerin ve resullerin işi gücü feleklerin ve yılsızların da üstünde ve ötesindedir.

3446 Sen de dönen göklerin dışına çık da ondan sonra bu işi gücü seyretmeye dur.

3447 Civcivler gibi yumurtanın içindesin sen, havadaki kuşların tespihlerini duyamazsın.

3448 Mucizeler burada anlatılamaz. Sen attan, Harezmşah'tan ve o maceradan söz et.

3449 Allah'ın lütuf güneşi, köpeğe, ata, her neye vurursa, ona Ashab-ı Kehf'in ışığını, gücünü kuvvetini verir.

3450 Sonra onun lütfunun parıltısını aynı ve eşit sanma. Taşa da lâ'le de [ayrı ayrı] vurmuştur.

3451 La'l, ondan hazine elde eder, taşsa sadece sıcaklık ve parlaklık alır.

3452 Güneşin duvara vurması, suya ve dalgaya vurması gibi değildir.

3453 O biricik padişah, bir an ata hayran hayran baktı. Ondan sonra yüzünü İmadü'l-mülk'e çevirdi:

3454 Ey ulu kişi! Şu at, çok güzel bir at, öyle değil mi? Cennetten sanki bu, yeryüzünden değil, dedi.

3455 Bunun üzerine İmadü'l-mülk ona: A padişahım dedi, meyledersen şeytan senin için meleğe döner.

3456 Gözünün önüne getirdin de güzel oldu; bu binek pek güzel, pek hoş, pek alımlı ama,

3457 Şu başı, bedenine göre pek kusurlu. Başı, sanki öküz başına benziyor.

3458 Bu söz, Harezmşah'ın gönlünü etkiledi de atı onun gözünde değersiz kılıverdi.

3459 [Alışverişte] garaz, aracı ve tarif edi-

ci oldu mu, üç arşın bezle bir Yusuf elde edersin.

3460 Nitekim canın ayrılık vakti gelip çattığında şeytan da iman incisine aracılık eder.

3461 Ahmak, o darlık sırasında imanının çabucak bir ibrik suya satar.

3462 [316a] Oysa o bir hayaldir, ibrik değil. O aracının maksadı [imanı] yok etmekten başka bir şey değildir.

3463 Sen şu anda sapasağlam ve semiz olduğun halde, gerçeği bir hayale veriyorsun.

3464 Her an bir çocuk gibi madendeki inciyi satıyorsun da onunla bir ceviz alıyorsun.

3465 Ecel gününün o sıkıntılı anında da işin bu olursa, şaşılmaz artık.

3466 Hayalinde, kırılınca çürük olduğu anlaşılan cevize benzeyen bir suret peyda olmuş.

3467 O hayal, ilk başta dolunaya benzer, ama sonunda hilâle döner.

3468 Eğer sen, sonunu önceden görürsen, o asılsız aldanıştan kurtulursun.

3469 Dünya da çürük bir cevizdir a emin kişi! Onu sınamaya kalkma, uzaktan seyret.

3470 Padişah o atı hal gözüyle gördü, İmadü'l-mülk ise akıbeti gören gözle.

3471 Padişahın gözü kaydı da iki arşın [mesafeyi] gördü. Akıbeti görenin gözüyse elli arşın ilerisini.

3472 Allah'ın çektiği sürme nasıl bir sürmedir ki can, yüzlerce perde ardından doğru yolu görür.

3473 O ulu kişinin gözü, işin sonuna eş olduğundan, o gözle dünyaya leş dedi.

3474 Padişah, şu biricik yergiyle yetindi de gönlünde ata duyduğu sevgi soğuyuverdi.

3475 Kendi gözünü bırakıp onun gözünü tercih etti; kendi aklını bırakıp onun sözünü dinledi.

3476 Bu bir bahaneydi, o yegâne hâkim, onun yüzünden padişahın gönlünde [atın sevgisini] soğuttu.

3477 Onun güzelliğini karşı gözünün önündeki kapıyı kapattı; zaten o söz arada kapı sesi gibiydi.

3478 O sözü padişahın gözüne bir perde yaptı da ay, o perdeden simsiyah göründü.

3479 Sözle, afsunla gayp âleminde köşkler yapan mimar, ne de üstün bir mimardır.

3480 Sözü, sır köşkünden gelen kapı sesi bil. Ya açılış sesidir bu ya kapanış.

3481 Kapı sesi hissedilir ama kapı hissin dışındadır, bu söz görünür ama kapı görünmez.

3482 Hikmet çengi güzel bir ezgiye başladı mı bak bakalım cennet bahçesinde hangi kapı açıldı.

3483 Kötü sözün sesi duyulunca da bak bakalım cehennemin hangi kapısı açılıyor?

3484 Mademki kapısından uzaksın, bari kapının sesini duy. Ne mutlu gözü açılan kimseye!

3485 İyilik ettiğinde görürsün ki dirlik ve esenlik içinde yaşamaktasın.

3486 Ama bir kusur işleyince, bir kötülük edince, o dirlik ve zevk gizleniveriyor.

3487 Alçakların görüşü yüzünden kendi görüşünü bırakma. Çünkü bu akbabalar seni leşe doğru çekerler.

3488 Neden nergis gibi gözlerini yumup "Hey ağabey, haydi, asamı tut, çünkü ben körüm" diyorsun.

3489 Yürürken asanı tutmak için seçtiğin kişi, görürsün ki senden daha kör.

3490 Sen Allah'ın ipine körcesine yapış; Allah'ın emrinden ve yasağından başka şeye sarılma.

3491 Nedir Allah'ın ipi? Hevâyı terk et-

mek. Çünkü bu hevâ, Âd kavmine bir kasırga kesilmiştir.

3492 Halk, hevâ yüzünden zindanda oturmaktadır. Kuşun kanadının bağlı olması hevâ yüzündendir.

3493 Balığın kızgın tavada olması hevâ yüzündendir; namusluların utanca düşmesi hevâ yüzündendir.

3494 Şahnenin öfkesinin ateş yalımına dönmesi hevâ yüzündendir. Çarmıh ve idam sehpası korkusu hevâ yüzündendir.

3495 Yeryüzünde bedenlerin şahnesini gördün, can hükümlerinin şahnesini de gör.

3496 Gayp âleminde ruha işkenceler vardır; ancak [bedenden] kurtulmadıkça o işkenceler gizlidir.

3497 Ondan kurtulunca işkenceyi ve azabı görürsün, çünkü zıt, zıddıyla belirir, ortaya çıkar.

3498 Kuyuda, kara suyun içinde doğan kimse, ovadaki letafeti, kuyudaki sıkıntıyı ne bilsin?

3499 Allah korkusuyla hevâyı bıraktın mı Hakk'ın içimli suyundan bir kadeh verilir sana.

3500 Hevâna uyma, o yolu bırak; Hakk'ın huzuruna, Selsebil'e gel.

3501 Ot gibi hevâya boyun eğme; Arş'ın gölgesi, döküntü bir kulübeden daha iyidir.

3502 Padişah, "Atı geri götürün, çabuk beni bu zulümden kurtarın" dedi.

3503 Ama içinden: Aslanı, şu öküz kafalıyla aldatma bile diyemedi.

3504 Kandırmak için ortaya bir öküz ayağı getiriyorsun, var git; Allah ata öküz boynuzu takmaz.

3505 Bu meşhur mimarın sanatı çok uyumludur; atın bedenine öküz uzvu koyar mı hiç?

3506 Mimar, bedenleri uyumlu yaratmıştır. Taşınabilir köşkler bina etmiştir.

3507 Köşklerin arasına balkonlar çıkarmış, bir taraftan öbür tarafa sarnıçlar açmıştır.

3508 İçlerinde ise uçsuz bucaksız bir âlem vardır. Bir çadırın içine bunca alan bulunur.

3509 [316b] Bazen Ay'ı bir kâbus gibi gösterir; bazen de kuyunun dibini bahçe olarak gösterir.

3510 Gönül gözünün yüce Allah'tan dolayı açılıp kapanması, her an bir helâl sihir gösterir.

3511 Bu yüzden Mustafa Allah'tan çirkini çirkin, gerçeği gerçek olarak göstermesini istedi.

3512 Sayfayı sonuna kadar çevirdiğin zaman pişmanlıktan ıstıraba düşmeyeyim [dedi.]

3513 O biricik İmadü'l-mülk'ü de yaptığı hileye, mülkün sahibi [Allah] yönlendirdi.

3514 Allah'ın hilesi, bütün hilelerin kaynağıdır. Kalp, yüce Allah'ın iki parmağı arasındadır.

3515 Gönlüne hileyi ve kıyası koyan, hırkanı da ateşe vermeyi bilir.

O aracıyla borçlu yabancı hikâyesine geri dönüş. Onların, o efendinin mezarının başından dönmeleri ve aracının rüyada efendiyi görmesi

3516 Bu güzel macera pek uzundur. Yabancı, efendinin mezarından geri dönünce,

3517 Aracı, onu kendi evine götürdü. O yüz dinarlık mühürlü keseyi ona teslim etti.

3518 Ona yemek getirdi, hikâyeler anlattı. Umutlandı da gönlünde yüzlerce çiçek açtı.

3519 Güçlükten sonra gelen kolaylığın görmüştü. Yabancıya bunun hikâyesinden söz etti.

3520 Gecenin yarısı geçti. Hikâyeler anlatırken uyku onları can otlağına attı.

3521 Aracı, o kutlu efendiyi geceleyin rüyasında odanın başköşesinde gördü.

3522 Efendi: A tatlı aracı dedi, ne dediysen bir bir işittim.

3523 Ama cevap vermeye iznim yoktu. İşaret gelmeden ağzımı açamam.

3524 Biz, bu nelikten nitelikten haberdar olduk; o yüzden dudaklarımıza mühür vurdular.

3525 Gaybın sırları açığa çıkmasın, dirim ve geçim yok olmasın diye.

3526 Gaflet perdesi tamamen yırtılmasın; mihnet tenceresi yarı çiğ kalmasın diye.

3527 Biz tümüyle kulağız ama surette kulağız sağır; biz tümüyle sözüz ama dudağımız suskun.

3528 Her ne verdiysek, şu anda gördük. Bu dünya perdedir, o dünya ise gerçek.

3529 Şimdi ekme günüdür, saklama günüdür; toprağa tohum saçma günüdür.

3530 Devşirme ve orak sallama zamanıysa, karşılığını alma, ortaya çıkarma günüdür.

Efendinin, kendisine gelmiş olan o dostun borcunu ödeme yollarını rüyada aracıya söylemesi. O güneş definesinin yerini göstermesi. Mirasçılarına "*Ne alırsa alsın çok görmesinler, hiçbir şeyi geri almasınlar. O, defineden hiçbir şey almasa veya bir miktarını kabul etmese bile orada bıraksınlar. Kim ne kadar istiyorsa o kadar alsın. Çünkü ben, o gümüşten bana ve yakınlarıma bir buğday tanesini bile geri dönmesin diye Allah'a adaklar adadım*" diye haber yollaması

3531 Şimdi o yeni konuğa yaptığım bağışı dinle. Onun bana geleceğini görüp duruyordum.

3532 Onun borcundan haberim vardı. Onun için iki üç mücevher hazırlamıştım.

3533 Onun borcuna yeter de artardı bile, yeter ki konuğumun gönlü yaralanmasın.

3534 Onun dokuz bin altın borcu var. Bunun bir kısmıyla borcunu ödesin.

3535 Bunun çoğu artar bile; harcasın, duasında beni de ansın, beni de katsın.

3536 Onu kendi elimle vermek istedim. Ona ayırdığım payı da falanca deftere yazdım.

3537 Ama ecel bana fırsat vermedi ki ona o Aden incisini gizlice vereyim.

3538 Lalleri ve yakutları, onun borcu için bir kaba koydum; üstünde de adı yazılı.

3539 Onu falanca kemerin altına gömdüm; ben o dostun üzüntüsünü önceden çektim.

3540 Onların değerini padişahlardan başkası bilmez. Satarken dikkat et de seni aldatmasınlar.

3541 [317a] Onu satarken aldanmaktan korkarsan, peygamberin öğrettiği gibi üç güne kadar muhayyer olarak sat.

3542 Onun kesata uğrayacağından korkup fiyatını indirme; çünkü onun revacı hiçbir zaman azalmaz.

3543 Vârislerime de benden selam söyle; bu vasiyeti inceden inceye anlat onlara.

3544 O altının çokluğuna kapılmasınlar. Ağırdan almadan o konuğun önüne koysunlar.

3545 "Bu kadar fazlasını istemem" derse, "Al, dilediğine ver" desinler.

3546 Ben verdiğimden bir zerresini bile geri almam. Süt memeye döner mi hiç?

3547 Peygamberin dediği gibi: "Verdiğini geri alan, köpek gibi kusmuğunu yemiş olur."

3548 O, "Altın bana gerekmez" kapıyı kaparsa, o bağışı kapısının önüne döksünler.

3549 Oradan kim geçerse o altından alsın. İhlaslı kimselerin hediyesi geri çevrilmez.

3550 O defineyi, iki yıldan beri onun için sakladım; ululuk sahibi Allah'a adaklar adadım.

3551 Ondan bir şey almaya kalkışanlar, yirmi kat fazlasıyla zarara uğrarlar.

3552 Ruhumu incitecek olurlarsa, onlara hemen yüzlerce mihnet kapısı açılır.

3553 Allah'tan, hakkı, müstahak olana ulaştırmasını gönülden umuyorum.

3554 Ona iki konudan daha söz etti; ama ben onları anlatmak için ağzımı açmayacağım.

3555 O iki konu varsın sır olarak gizli kalsın da Mesnevi o kadar uzamasın.

3556 [Aracı] parmaklarını şıklatarak uykudan sıçradı; bazen gazel söylüyordu, bazen ağıt yakıyordu.

3557 Konuk: "Ey aracı, hangi sevdalardasın ki böyle sarhoş ve hoş bir halde kalkıverdin?" dedi.

3558 Dün gece rüyanda ne gördün ki şehre ve ovaya sığmıyorsun a yücelik sahibi!

3559 Filin, rüyada Hindistan'ı mı gördü de dostların halkasından ürktün?

3560 Sevimli, güzel bir rüya gördüm, gönlümde bir güneş gördüm, dedi.

3561 Rüyamda, o uyanık adamı, o [Hakk'ı] görmek için can vermiş efendiyi gördüm.

3562 Rüyamda, dilekleri yerine getiren efendiyi gördüm; bir iş olduğunda binlerce adama bedel olanı gördüm.

3563 Sarhoş, kendinden geçmiş halde böyle sayıp anlatıyordu; derken sarhoşluk aklını fikrini başından aldı.

3564 Evin ortasına uzanıp düştü. Kalabalık bir topluluk etrafına toplandı.

3565 Kendine gelince: A güzellik denizi, a kendinden geçişe akıllar koyan, dedi.

3566 Uyanıklığın içine uykuyu koydun; gönülsüzlüğe gönül alıcılığı bağladın.

3567 Yoksulluk zilletinde zenginliği gizlersin, yoksulluk zincirine ikbal gerdanlığı bağlarsın.

3568 Zıt, zıddın içinde gizli, orada yerleşik; ateş de yakıcı suda yerleşik.

3569 Bahçe, Nemrut'un ateşinin içinde yer almada; gelirler, bağışlarla, harcamalarla ortaya çıkmada.

3570 Kurtuluş padişahı Mustafa bu yüzden: "*Ey nimet sahipleri, cömertlik kazançtır*" dedi.

3571 Mal, sadaka vermekle asla eksilmez. Gerçekten de hayırlar ne güzel vesiledir.

3572 Altının coşup artması zekâttandır; kötülükten ve çirkinlikten korunma namazdandır.

3573 O zekâtın senin kesenin bekçisidir; o namazın da kurtlara karşı sana çobandır.

3574 Tatlı meyve; dalda ve yaprakta gizlidir. Ebedî hayat, ölümün içindedir.

3575 Gübre, bir yolla toprağa gıda kesilmiş, o gıdayla yerden meyve bitmiştir.

3576 Yoklukta varlık gizlenmiştir, secde edenin hamurunda secde edilen vardır.

3577 Demirle taş dıştan karanlıktır. Ama iç âlemi [aydınlatan] bir ışıktır, bir kandildir.

3578 Bir korkuda binlerce emniyet saklıdır; göz karasında nice aydınlıklar var.

3579 Beden öküzünün içinde bir şehzade vardır. Defineyi de harabe yere koymuşsundur.

3580 Böylece ihtiyar eşek, yani iblis, o nefis [defineden] kaçar da öküzü görür, padişahı değil.

Üç oğluna *"Bu yolculukta benim ülkelerimden falan yeri şöyle düzene sokun, filan yere şöyle naipler atayın, ama Allah aşkına filan kaleye gitmeyin"* diye vasiyet eden bir padişahın hikâyesi

3581 Bir padişah vardı, padişahın da üç oğlu. Üçü de anlayış ve görüş sahibiydi.

3582 Her biri, cömertlikte, savaşta, şanda ve şevkette ötekinden daha övgüye değerdi.

3583 [317b] Şehzadeler toplu halde padişahın önünde durmuşlardı; üç mum gibi padişahın iki gözünün nuruydular.

3584 O babanın beden ağacı, gizli bir yolla oğlun iki gözünden su alır.

3585 Böylece bu kaynağın suyu oğuldan ana babanın, bahçelerine gider.

3586 Ana babanın bağı bahçesi tazelenir, göz pınarları bu iki gözden akmaya başlar.

3587 Kaynağa hastalık yüzünden bir halel gelirse, o ağacın dalları ve yaprakları kurur.

3588 Ağacın kuruluğu, artık oğullarından su emmediğini açıkça ortaya koyar.

3589 A gafiller, bunun gibi sizin canınıza bağlanmış olan nice gizli su arkları vardır.

3590 Yerden ve gökten nice mayalar çekip almıştır da bedenin semirmiştir.

3591 Ama bu eğretidir; pek sıkıştırmamak gerek onu; eline geçeni de bırakmak gerek.

3592 Vehhâb olan Allah'tan gelen "Ben üfledim" [işaretine bak]; ruha bak sen, ötekilerin hepsi boştur.

3593 Cana nispetle boş diyorum; onu sağlamca yaratana nispetle değil.

Ârifin ebedî hayat kaynağından yardım dilemesi, vefasız su kaynaklarından yardım istemek ve çekip almaktan uzak durması. Bunun alameti şu aldanış yurdundan uzaklaşmaktadır. Çünkü insan o kaynakların yardımına güvenirse kalıcı ve sürekli olan kaynağı istemede gevşeklik gösterir.

3594 *Sana canın içinde bir iş gerek, çünkü eğreti şeylerden sana bir kapı açılmaz.*

3595 *Evin içinde olan bir su kaynağı, dışarıdan gelen ırmaktan daha iyidir.*

3596 Ne mutludur, ne güzeldir seni başka arklardan kurtaran, eşyanın aslı olan o ark!

3597 Sen yüzlerce kaynaktan içecekler çekersin; o yüz kaynaktan ne kadar azalacak olsa senin hoşluğun da o kadar azalır.

3598 İçeriden ulu bir pınar coşup kaynadı mı başka pınarları gözlemeye ihtiyacın kalmaz.

3599 Gözünün aydınlığı suyla çamurdan oldu mu bu aydınlığın sana vereceği şey ancak gönül derdidir.

3600 Kaleye dışarıdan gelen su, güvenlik zamanında artar durur.

3601 Ama düşman, onları kanlarında boğmak için o suyun etrafına çöreklendiğinde,

3602 O askerler, kaledekiler o suya güvenmesinler diye dışarıdan gelen suyu keser.

3603 İşte o zaman, içerideki acı su, dışarıdaki yüzlerce tatlı ırmaktan daha iyidir.

3604 Sebepleri kesenle ölüm ordusu, kış gibi dalları ve yaprakları kesmek için gelir.

3605 Artık dünyada bahar da onlara yardımcı olmaz, sadece candaki sevgilinin yüzünün baharı yardım eder.

3606 Bu yüzden toprağa "aldanış yurdu" lakabı verildi; çünkü göçme gününde ayağını çekiverir.

3607 Bundan önce, sağa sola koşardı; senin derdini ben alırım derdi, ama bir şey almadı.

3608 Üzüntü zamanında sana derdi ki: Bela senden uzak olsun, onunla aranda on dağ bulunsun.

3609 Ama sıkıntı ordusu gelince sesini kesti; artık ben seni görmüştüm bile demiyor.

3610 Allah, şeytan hakkında böyle bir örnek verdi: Seni hilelerle savaşa sokar.

3611 Sana yardım edeceğim, ben seninleyim, tehlikelerde senin önünde ben koşacağım der.

3612 Ok ve mızrak atılırken sana siper olacağım; darlık zamanında sığınacağın yer olacağım.

3613 Senin sürçtüğün yerde canımı sana feda edeceğim. Sen Rüstem'sin, aslansın, haydi, erkek gibi davran.

3614 O hileler, düzenler ve kurnazlıklar çuvalı, bu kandırmacalarla onu küfre sokar.

3615 Ama [insan] adımını atıp hendeğe düşünce, kahkahalarla gülerek ağzını açar.

3616 "*Hey gelsene, umudum sende*" deyince, ona: "*Git git, ben senden bıkmışım*" der.

3617 Sen Allah'ın adaletinden korkmadın, oysa ben korkarım. İki elini de çek benden.

3618 [318a] Allah: "*O zaten iyilikten ayrılmışken, sen bu hilelerle nasıl kurtulacaksın?*" der.

3619 Hesap gününde, bunu yapanın da yüzü karadır, buna uğratılanın da. İkisi de taşa eş olacaktır.

3620 Yolu kesilen de yolu kesen de, hüküm ve adalet bakımından uzaklık kuyusundadır, ne de kötü bir yerdedir.

3621 Ahmak da onu azdıran yol kesici de kurtulmaktan başarıya ulaşmaktan umudu kesmelidir.

3622 Eşek de eşekçide çamurdadır burada. Burada gaflet içindedirler, oradaysa batacaklar.

3623 Sadece onda vazgeçenler, hazandan geçip lütuf baharına girerler.

3624 Tövbe ederler, Allah da tövbeyi kabul eder. Onun emrini tutarlar, O ne güzel emir sahibidir.

3625 Pişmanlıkla inlemeye durdular mı Arş bile suçluların iniltisinden titrer.

3626 Ananın yavrusunun üstüne titrediği gibi titrer; ellerinden tutup yukarılara çeker.

3627 Allah, sizi aldanmaktan kurtardı, işte lütuf bahçeleri, işte bağışlayıcı Rab, der.

3628 Bundan böyle ebedî azığınız ve rızkınız Hakk'ın havasında gelir, oluktan değil.

3629 Deniz, aracıları kıskandığı için susuz kişi, balık gibi kırbayı bıraktı.

Şehzadelerin padişahla vedalaştıktan sonra babalarının ülkelerinden gitmeleri ve padişahın veda zamanı vasiyetini tekrar etmesi

3630 Her üç oğul da yolculuk gereklerine uygun olarak babalarının ülkelerine doğru yola çıktı.

3631 Divan ve geçim işlerini düzenlemek üzere oradaki şehirleri ve kaleleri dolaşacaklardı.

3632 Padişahın elini öpüp vedalaştılar. Kendisine itaat edilen padişah onlara dedi ki:

3633 Gönlünüz nereyi çekerse oraya gidin. Allah'a emanet olun. Elinizi kolunuzu sallayarak gidin.

3634 Ama Huşrubâ (akıl kapan) adındaki kale hariç [oraya gitmeyin]. Orası külah sahiplerine bile elbiselerini dar eder.

3635 Allah aşkına, o resimlerle dolu (Zâtu's-suver) kaleden uzak durun, tehlikeden korunun.

3636 Burçlarının önü, arkası, tavanı, tabanı tamamen resimlerle, nakışlarla, suretlerle doludur.

3637 Yusuf, istemeden onlara baksın diye, tıpkı resimlerle dolu Züleyha'nın odası gibi.

3638 Yusuf, ona doğru bakmadığı için evi resimlerle doldurmuştu o düzenbaz.

3639 Böylece o güzel yüzlü [Yusuf], hangi yana baksa, istemeksizin onun yüzünü görüyordu.

3640 O tek Allah, gözleri aydın olanlar için altı yönü âyetlerine mazhar kıldı.

3641 Böylelikle baktıkları her hayvanda, her bitkide, Rabbani güzelliğin bahçelerinden gıdalanırlar.

3642 Bunun için o orduya şöyle buyurdu: "*Nereye dönersiniz dönün orada Allah'ın yüzü vardır*[84]."

3643 Susuzken bir bardak su içseniz, suyun içinde Hakk'ı görürsünüz.

3644 A göz sahibi! Âşık olmayan, suyun içinde sadece kendi suretini görür.

3645 Âşığın sureti O'nda yok olursa, söyle bakalım, şimdi suda kimi görür?

3646 [Âşıklar] Kıskanç Allah'ın sanatından, ayın suda göründüğü gibi, hurilerin yüzünde Hakk'ın güzelliğini görürler.

3647 O'nun kıskançlığı âşık ve sâdık kişiyedir; kıskançlığı, şeytana, hayvanlara karşı değildir.

3648 Şeytan bile âşık olacak olsa topu kapar, bir Cebrail olur, o şeytanlık ölür.

3649 "*Şeytan, Müslüman oldu*[85]" sözünün [anlamı] orada belirir. Bir Yezit, O'nun lütfuyla Bayezit olur.

3650 Bu sözün sonu yok a topluluk! Kendinize gelin, yüzlerinizi o kaleden sakının.

3651 Sakın hevesiniz yolunuzu kesmesin, yoksa sonsuza dek kötülüğe düşersiniz.

3652 Tehlikeden sakınmak farzdır; siz benden bu garazsız sözü bir dinleyin.

3653 Kurtuluş aramada keskin akıl daha iyidir. Belâ pususundan sakınmak daha iyidir.

3654 O baba bu sözleri söylemeseydi, o kaleden sakının demeseydi,

3655 O kaleye ordularının yolu düşmezdi; o yana doğru bir arzuları olmazdı.

3656 Çünkü o kale meçhul bir kaleydi, terk edilmiş bir yerdeydi; başka kalelerden ve yollardan uzaktaydı.

3657 Fakat babaları gitmeyin deyince bu sözden bir hevese, bir hayale kapıldılar.

3658 Onları oradan men edince, o söz yüzünden gönülleri hevese kapıldı, hayal semtine düştü.

3659 Bu men ediş yüzünden, o kalenin içyüzünü araştırmak gerek diye gönüllerinde bir istek uyandı.

3660 Kim men edilen şeyden geri durur ki? Çünkü insan men edildiği şeye düşkündür.

3661 [318b] Yasaklamak, takva ehli için uzaklaşmak demektir. Ama yasaklamak, hevâ heves ehli için kışkırtıcıdır.

3662 Bundan dolayı pek çok toplum azıtır; yine bundan dolayı uyanık gönüller hidayete erer.

3663 Alışkın güvercin kamıştan ürker mi hiç? Bilakis o kamıştan havadaki güvercinler ürker.

3664 Bunun üzerine [babalarına]: Hizmetlerde bulunuruz, duyduk itaat ettik sözüne uyarız, dediler.

3665 Senin fermanından yüz çevirmeyiz; senin ihsanından gaflet etmek küfürdür.

3666 Ama kendilerine güvendiklerinden "inşallah" demekten ve Allah'ı tespih etmekten uzaktılar.

3667 İnşallah demek, ihtiyata sarılmak Mesnevi'nin başında anlatılmıştı.

3668 Yüz tane kitap da olsa, o bir bölümden başka bir şey değildir. Yüz yönden maksat mihraptan başkası değildir.

3669 Bu yolların varıp çıkacağı yer tek bir evdir. Şu binlerce başak bir tek tohumdandır.

3670 Türlü türlü yüz binlerce yiyeceğin hepsi değer bakımından aynı şeydir.

3671 Birisinden tamamıyla doydun mu, gönlün elli çeşit yemekten soğur gider.

3672 Sen açlık halindeyken şaşı gördün, bir olanı yüz binlerce gördün.

3673 Hani o cariyenin hastalığını, tabipleri, anlayıştaki kusurlarını anlatmıştık.

3674 O tabipler yularsız at gibiydiler, biniciden habersiz ve nasipsizdiler.

3675 Ağızları, gem yüzünden yara doluydu; tırnakları yürümekten yaralanmıştı.

3676 Ama "İşte sırtımızda çevik, ustalıklar gösteren bir binici var" [diyemiyorlardı], bundan haberleri yoktu.

3677 Başımızdaki döngünlük bu gemden değil; murat sahibi binicinin gemi çekişinden başka bir şey değil.

3678 Biz gülün peşinde bağlara bahçelere gittik; bize gül göründü o, meğerse dikenmiş.

3679 Hiçbirisi, akıl edip de boğazımızı kim tekmeliyor demdi.

3680 O tabipler sebebe o denli kul köle olmuşlardı ki Allah'ın hilesine karşı gözleri perdeliydi.

3681 Bir ahıra öküz bağlasan, sonra da öküzün yerinde bir eşek bulsan,

3682 Uykudaymış gibi, bilmezmiş gibi, "Bu işi gizlice yapan kim?" diye araştırmaman eşekliktendir.

3683 "Bunları değiştiren kim, hani ortada yok, yoksa gökte mi acaba?" bile demiyorsun?

3684 Oku sağa doğru fırlattın, ama gördün mü okun sola doğru gitti.

3685 Avlanmak için bir ceylana doğru at sürdün de kendini domuza av ettin.

3686 Kâr elde etme peşinde biriktirmeye koştun; ama kâr edemeden hapse düştün.

3687 Başkalarına kuyular kazdın ama kendini oraya düşmüş olarak buldun.

3688 Allah seni sebeplerle muradına erdirmediğinde neden sebep hakkında kötü zanna kapılmadın?

3689 Nice kimse, bir kazançla hakan olmuştur; bir başkası da o kazanç yüzünden çırılçıplak kalmıştır.

3690 Nice kimse, kadın alarak Karun oldu. Nice kimse de kadın alarak borca girdi.

3691 Demek ki sebep, eşeğin kuyruğu gibi döner durur. Sebebe az dayansan daha iyi olur.

3692 Sebebe sarılsan bile, cesaretle sarılma ona; çünkü altında nice gizli afetler vardır.

3693 Bu ihtiyat ve sakınma inşallah'ın sırrıdır. Çünkü bu kader, eşeği keçi gösterir.

3694 [Kaderin] gözünü bağladığı kimse, güçlü de olsa şaşılığından iki gözüne eşek keçi görünür.

3695 Gözleri döndüren Allah olunca, [söyle bakalım] gönlü ve düşünceleri döndüren kimdir?

3696 Sen kuyuyu güzel bir ev gibi görürsün, tuzağı da zarif bir yem gibi.

3697 Sofistailik değildir bu, Allah'ın değiştirip döndürmesidir. Gerçeklerin nerede olduğunu böylece gösterir.

3698 Gerçekleri inkâr eden, tamamen bir hayal peşinde dolanmaktadır.

3699 Ama demez ki: Hayal sanmak da senin için bir hayaldir. Gözünü ovuştur da bak.

Padişahın oğullarının "*İnsan men edildiği şeye karşı düşkündür*" sözü hükmünce men edildikleri kaleye gitmeleri

Biz kulluğumuzu gösterdik ama senin kötü huyun, kul satın almayı bilemedi. Babalarının onca vasiyetlerini ve öğütlerini ayaklar altına aldılar da bela çukuruna düştüler. Kınayıcı nefisleri onlara: "*Size bir uyarıcı gelmedi mi?*[86]" diyor, [319a] onlar da ağlayarak pişmanlık içinde: "*İşitseydik ya da akıl etseydik cehennemlik olmazdık*[87]" diyorlardı.

3700 Bu sözün sonu yok. O topluluk, o kaleye doğru yola koyuldu.

3701 Yasaklanan buğday başağına yaklaştılar. Muhlislerin tavlasından çıktılar.

3702 Men ediş ve yasaklayış yüzünden daha da kızışıp başlarını o kaleye doğru çevirdiler.

3703 O seçkin padişahın dediğinin inadına, sabırları tüketip yakan Huşrubâ kalesine vardılar.

3704 Öğütleri kabul eden akla rağmen, gündüzden vazgeçip kapkaranlık geceye girdiler.

3705 O resimlerle dolu güzel kalenin denize doğru beş, karaya doğru da beş kapısı vardı.

3706 Bunlardan beşi, duyular gibi renge ve kokuya doğruydu; beşi de içteki duyular gibi sırları aramadaydı.

3707 O binlerce resimden, nakıştan ve suretten dolayı, hoş ve kararsız bir halde o yana bu yana gidiyorlardı.

3708 Bu suret kadehleriyle pek sarhoş olma da put yontan, puta tapan birine dönme.

3709 Suret kadehlerinden geç, durma orada; şarap kadehtedir, ama kadehten değildir.

3710 Ağzını şaraplar bahşedene doğru kocaman aç ki şarap geldiğinde kadeh küçük gelmesin.

3711 Ey Âdem, benim gönlü bağlayan manamı ara, buğdayın kabuğunu ve suretini terk et.

3712 Kum, Halil'e un kesildikten sonra bil ki buğdayın değeri yoktur, a akıllım!

3713 Suret, suretsizden var olur, meydana gelir. Nasıl ki dumanda ateşten doğar.

3714 Surete bürünenin hasletindeki en küçük kusuru, sürekli gördüğünde ondan usanmandır.

3715 Suretsizlik, mutlak bir hayrete düşürür seni. Yüzlerce çeşit alet, aletsizlikten doğmuştur.

3716 [Allah] bir el olmadan boyuna eller dokur. O canlar canı, insan suret verir.

3717 Öyle ki gönülde ayrılıktan ve kavuşmaktan çeşit çeşit hayaller dokunur.

3718 Eseri yapan, esere benzer mi hiç? Bağırıp feryat etmek zarar benzer mi hiç?

3719 Ağlayışın sureti vardır, zararınsa sureti yok. İnsan zarar yüzünden ellerini dişler, ama zararın eli yoktur.

3720 A delil isteyen, bu örnek uygun bir örnek değil; ama anlatma hilesinde sadece naçiz bir çaba bu.

3721 Suretsiz yaratış, bir suret eker de, duygularla, uzuvlarla beden ortaya çıkar.

3722 O suret, ona nasıl uygun olacaksa, bedeniyi kötü o hale koyar.

3723 Nimet suretiyse, kişi şükreder; mihnet suretiyse sabreder.

3724 Bir acıma suretiyse yücelir. Bir yara suretiyle ağlayıp inler.

3725 Bir şehir suretiyle sefere çıkar; bir ok suretiyle ona karşı kalkan tutar.

3726 Güzellerin suretiyse eğlenip neşelenir; gayb suretiyse yalnızlığa dalar.

3727 İhtiyaç sureti, kişiyi kazanca yöneltir; kol gücü sureti gasp etmeye.

3728 İnsanı çeşitli hayallerle bir işe çağıran bu suretlerin haddi hesabın, sayının dışındadır.

3729 Sonsuz inançların ve mesleklerin tümü, düşünce suretlerinin gölgesidir.

3730 Damın üstünde güzel bir topluluk durmuştur ama sen her birinin gölgesini yer de gör.

3731 Düşüncenin de sureti yüksek damın üstündedir; eylemse gölge gibi varlıklarda görünür.

3732 Eylem varlıkta görünür, düşünceyse gizlidir; ama etki ve ulaşma bakımından ikisi de birdir.

3733 Eğlence meclisindeki zevk kadehinden meydana gelen suretin faydası kendinden geçip bayılmaktır.

3734 Erkekle kadının oynaşıp cima etme suretinin faydası, birleşme sırasındaki kendinden geçiştir.

3735 Nimet olan ekmek ve tuz suretinin faydası, o suretsiz güç kuvvettir.

3736 Savaşta kılıçla kalkan suretinin faydası, suretsizdir, yani zaferdir.

3737 Medresenin, not tutmanın suretleri, bilgiyle birleşince dürülür gider.

3738 Mademki bu suretler, sureti olmayanın kuludur; öyleyse nimet sahibini neden inkâr ediyorlar.

3739 Bu suretler, sureti olmayandan var olur; öyleyse kendini yaratana karşı bu inkârı nedendir?

3740 Ama o inkâr da bizzat ondan meydana gelir. Bu iş onun aksinden başka bir şey değildir.

3741 Her mekândaki duvarın ve tavanın suretini, mimarın düşüncesinin gölgesi bil.

3742 Gerçi düşünce zamanında taş, tahta ve kerpiç ortada yoktur ya.

3743 Mutlak fail bil ki suretsiz olandır; suret, onun elindeki alete benzer.

3744 O suretsiz olan, zaman zaman yokluk gaybından keremiyle suretleri meydana çıkarır.

3745 [319b] Böylece her suret, olgunluk, güzellik ve güç bakımından ondan yardım alır.

3746 Suretsiz olan tekrar yüzünü gizleyince, suretler renk ve koku dilenmek için gelirler.

3747 Bir suretin, başka bir suretten olgunluk istemesi, sapıklığın ta kendisidir.

3748 Öyleyse kendi ihtiyacını neden bir başka muhtaca arz ediyorsun a cevhersiz!

3749 Suretler kul olduğuna göre, [Allah'a] suret deme. Onu suret sanma, onu bir şeye benzetmeye çalışma.

3750 Onu, yalvarıp yakarışta, kendini yok etmede ara. Çünkü düşünceden suretlerden başka bir şey meydana gelmez.

3751 Suretinde başka bir şeyle üstün olamıyorsan, sensiz meydana gelen suret daha iyi.

3752 Ey yolcu, seni gittiğin şehrin suretine, suretsiz bir zevk çeker götürür.

3753 Demek ki gerçekte ta mekânsızlığa dek gidersin. Çünkü hoşluk zamandan ve mekândan ayrıdır, başkadır.

3754 Kendisine gittiğin dostun suretine, dostluğu nedeniyle gidersin.

3755 Maksadında haberin olmasa da gerçekte suretsiz olana doğru gitmektesin.

3756 Demek ki gerçekte her şeyin mabudu Hak'tır. Çünkü yollara bir zevk uğruna çıkılır.

3757 Ama bazısı yüzünü kuyruğa doğru çevirmiştir. Asıl olan baştır, ama başı kaybetmiştir.

3758 Ama o baş, bu yol yitirmiş azgınların önünde; başın hakkını kuyruk yolundan vermede.

3759 O, bu ihsanı baştan görür, öteki kuyruktan. Bir başka topluluksa ayağı da başı da kaybetmiştir.

3760 Her şey kayboldu mu her şeyi bulurlar. Kendilerini küçük görerek küll'e doğru koşarlar.

Onların Zatü's-suver kalesindeki köşkte Çin padişahının kızının yüzünün resmini görmeleri ve her üçünün birden kendilerinden geçip âşık olmaları ve *"Bu kimin resmi?"* diye araştırmaları

3761 Bu sözün sonu yok. O topluluk, güzel ve alımlı bir resim gördü.

3762 Bundan daha güzelini görmüşlerdi, bunun yüzünden derin bir denize daldılar.

3763 Çünkü afyon onlara bu kâse içinde sunulmuştu. Kâseler ortada, ama afyon gizliydi.

3764 Huşrubâ kalesi etkisini gösterdi. Her üçünü de bela kuyusuna attı.

3765 Gamze oku, gönüllere yaysız olarak saplandı. Ey amansız, elaman, elaman!

3766 Taştan suretler nesilleri/çağları yaktı. Onların ellerine ve gönüllerine bir ateş saldı.

3767 Bir de ruh sahibi olsa nasıl olurdu acaba? Fitnesi her an bir başka şekilde olurdu.

3768 O resmin aşkı şehzadelerin gönüllerine nasıl da mızrak gibi battı.

3769 Her biri bulut gibi gözyaşları yağdırıyor, ellerini ısırıp eyvahlar olsun diyordu.

3770 Bizim şimdi gördüğümüzü padişah ilk başta gördü. O eşsiz kişi nice yeminler verdirmişti bize.

3771 Bize işin sonundan haber verdikleri için peygamberlerin üstümüzde çok hakkı vardır.

3772 Bu ektiğinden dikenden başka bir şey bitmez; bu yana doğru uçarsan uçacak yer bulamazsın.

3773 Tohumu benden al ki ürün versin. Benim kanadımla uç da ok, o yana gitsin.

3774 Sen onun [varlığının] zorunlu olduğunu bilmezsin, ama öyledir. Sonunda sen de zorunlu olduğunu söylersin

3775 O, sen'dir, ama sana ait olan bir sen değil bu. Çünkü [bu sen], sonunda senden çıkıp ayrılacağını bilir.

3776 Sonraki senlik, seni uyarıp ilk baştaki senliğe kavuşturmak için gelmiştir.

3777 Senin senliğin bir başkasında saklıdır. Kul köle olayım ben kendisini böyle görene.

3778 Gencin aynada gördüğünü, ihtiyar, ondan önce kerpiçte görür.

3779 Padişahımızın emrinden dışarı çıktık. Babamızın yardımlarına karşı düşmanlık ettik.

3780 Padişahın sözünü, onun eşsiz yardımlarını hafife aldık.

3781 İşte hepimiz hendeğe düştük. Savaşmadan belâlar içinde öldük, yaralandık.

3782 Kendi aklımıza ve bilgimize dayandık da karşımıza bu belâ çıktı.

3783 Kendimizi veremli bir hasta gibi, hastalıksız ve hür zannettik.

3784 Bağlanıp av olduktan sonra, gizli hastalık şimdi çıktı ortaya.

3785 Kılavuzun gölgesi Hakk'ı anmaktan daha iyidir. Bir kanaat, yüzlerce tabak yemekten daha hayırlıdır.

3786 Gören göz, üç yüz sopadan daha iyidir. Çünkü mücevheri taştan ayırt eden gözdür.

3787 [320a] Gamlara batıp "Acaba bu dünyada kimin resmi?" diye araştırmaya başladılar.

3788 Epeyce araştırdıktan sonra, bu işin sırrını yolda basiretli bir şeyh çözüverdi.

3789 Ama kulak yoluyla değil, aksine akıl vahyiyle; sırlar onun önünde örtüsüzdü.

3790 Ülker yıldızının bile kıskandığı bu resim, Çin padişahının kızının resmidir, dedi.

3791 O, can gibi, cenin gibi gizlidir. Bir perde ardında, eyvanda saklıdır o.

3792 Onun yanına ne erkek girebilir ne kadın. Padişah, onu fitnelerden korumak için saklamıştır.

3793 Padişah onun adını bile kıskanır. Damının üstünden kuş bile uçmaz.

3794 Eyvahlar olsun böyle sevdaya düşen gönle. Kimsede sevdanın böylesi olmasın.

3795 Bilgisizlik tohumunu ekenin, o öğütleri değersiz ve hafif görenin cezası budur işte.

3796 Ben işimi kendi aklımla görürüm diye kendi görüşüne güvendi.

3797 Oysa o yardımın yarım zerresi, aklın tedbirindeki üç yüz ihtiyattan daha yeğdir.

3798 Kendi hileni terk et a beyim. Ayağını [Allah'ın] yardımının önüne at da bir güzel öl.

3799 Bu işler sayılı hilelerle olacak şeyler değil. Sen ölmedikçe bu hilelerden sana fayda yok.

Buharalı Sadr-ı Cihan'ın hikâyesi. Kendisinden diliyle istekte bulunan onun herkesi kapsayan esirgemesiz sadakasından mahrum olurdu. Yoksul bir bilgin, unutkanlık, aşırı hırs ve acele yüzünden kalabalık arasında ondan diliyle sadaka istedi. Sadr-ı Cihan yüzünü ondan çevirdi. O adam her gün yeni bir hileye başvuruyordu. Kendisini bazen çarşaf altında bir kadına çeviriyor, bazen yüzünü gözünü kapatıp kör ediyordu. Ama Sadr-ı Cihan onu tanıyordu.

3800 Buhara'daki o ulu efendinin âdeti, istek sahiplerine güzel muamele etmekti.

3801 Bağışı çok, ihsanı sayısızdı. Geceye dek cömertliğinden altın saçardı.

3802 Kâğıt parçalarına altın sarardı. Sağ olduğu sürece cömertlikler eder dururdu.

3803 Güneş gibiydi, ışıktan aldığını geri veren tertemiz ay gibiydi.

3804 Toprağa altın bağışlayan kimdir? Güneş. O yüzden altın madende, define harabededir.

3805 Hiçbir ümmet ondan nasipsiz kalmasın diye her sabah bir topluluğa bağışta bulunurdu.

3806 Bir gün derde, sıkıntıya uğramışlara ihsanlar eder; ertesi gün dullara karşı cömertlikler ederdi.

3807 Bir başka gün de yoksul Alevilerle uğraş sahibi yoksul fakihlere.

3808 Bir başka gün halkın eli boş olanlarına, daha başka bir gün de borca yakalanmışlara.

3809 Tek şartı, hiç kimsenin ağzını açıp kendisinden altın istememesiydi.

3810 Müflisler, yolunun üstünde duvar gibi suskun halde dururlardı.

3811 Kim ağzıyla bir şey isteyecek olsa, bu suç yüzünden bir habbe mal alamazdı ondan.

3812 Onun yasası "Sizden kim susarsa

kurtulur"du. Kesesi de tabağı da suskunlar içindir.

3813 Tesadüf bu ya, bir gün ihtiyarın biri: Bana zekât ver, açlığa eş oldum, dedi.

3814 İhtiyarı men etti; ama ihtiyar işi sıkı tuttu. İnsanlar adamın gayretine şaşırıp kaldılar.

3815 [Sadr-ı Cihan]: Sen ne utanmaz bir ihtiyarsın a babacığım, dedi. İhtiyar: Sen benden daha yüzsüzsün, dedi.

3816 Bu dünyayı yedin, aç gözlülüğünden öte dünyayı da bu dünyayla birlikte kazanmak istiyorsun.

3817 Sadr-ı Cihan'ın güleceği geldi, o ihtiyara mal verdi. İhtiyar o çokça malı bir başına kaptı götürdü.

3818 O ihtiyardan başka hiçbir istek sahibi ondan ne zerre kadar altın gördü ne de para.

3819 Fakihlerin sırasının olduğu gündü. Fakihin biri hırsından birdenbire feryat etmeye başladı.

3820 Ne kadar ağlayıp inlediyse de fayda etmedi. Her türlü sözü söyledi, hiç yararı yoktu.

3821 Ertesi gün ayağını bir bezle sardı; derde düşmüş topluluğun arasında bitkin bir halde durdu.

3822 Ayağı kırılmış sansınlar diye sağdan soldan bacağına tahtalar bağladı.

3823 [Sadr-ı Cihan] onu görünce tanıdı, yine bir şey vermedi. Bir başka gün yüzünü bir kumaş parçasıyla örttü.

3824 [320b] O muhterem zat, onu yine tanıdı. Konuşup söyleme suçundan hiçbir şey vermedi.

3825 Yüz türlü hileye başvurup aciz kalınca, kadınlar gibi başına bir çarşaf çekti.

3826 Dulların arasına girip oturdu; başını öne eğdi, ellerini sakladı.

3827 Yine onu tanıyıp sadaka vermedi. Bu mahrum kalış yüzünden fakihin gönlü yandı.

3828 Sabah erkenden bir kefenciye gitti. "Beni bir keçeye sarıp yolun üstüne koy" dedi.

3829 Ağzını hiç açma, otur, Sadr-ı Cihan oradan geçerken seyret.

3830 Ola ki görür de ölü zanneder, kefen parası olsun diye altın atar.

3831 Ne verirse yarısını sana veririm. O para gözleyici kefenci de aynen öyle yaptı.

3832 Onu keçeye sarıp yol üstüne koydu. Sadrı Cihan'ın yolu oraya düştü.

3833 Keçenin üstüne [birkaç] altın attı. Fakih, aceleyle elini dışarı çıkardı.

3834 O kefenci, [sadakayı] kapmasın, o on gönüllü adam kendisinden gizlemesin diye [böyle yaptı].

3835 Ölü, keçenin altından elini uzattı. Elinin ardından alt yandan başını da çıkardı.

3836 Sadr-ı Cihan'a: "A bana kerem kapılarını kapayan, nasıl aldım ama!" dedi.

3837 [Sadr-ı Cihan]: A inatçı, dedi, almasına aldın, ama ölmeden benden hiçbir ihsana ulaşamadın.

3838 "*Ölmeden önce ölünüz*"ün sırrı budur. Çünkü ölümden sonra ganimetler elde edilir.

3839 Ölmekten başka hiçbir marifet, Allah'a karşı bir işe yaramaz a düzebaz.

3840 Bir yardım, yüz türlü çabadan yeğdir; çünkü çalışıp çabalamada yüz türlü fesada uğrama korkusu vardır.

3841 O yardım da ölmeye bağlıdır. Güvenilir kişiler bu yolu denediler.

3842 Hatta ölüm de onun yardımı olmadan gelmez. Aman ha, aman ha, yardımsız hiçbir yerde durma.

3843 O yardım zümrüttür, bu ihtiyar da yılan. Zümrüt olmadan yılan kör olur mu hiç?

Biri köse biri tüysüz olan iki kardeşin hikâyesi. Bir gece bir bekâr evinde uyudular. Tüysüz olan, arkasına kerpiçler yığdı. Derken birisi niyeti bozup o kerpiçleri dikkatlice ve yavaşça onun arkasından aldı. Çocuk uyandı. "*O kerpiçler nerede? Nereye götürdün? Niye götürdün?*" diye çıkıştı. O da: "*Peki sen o kerpiçleri niye koydun?*" dedi.

3844 Bir köseyle bir tüysüz bir meclise geldiler. Şehirlerinde bir toplantı vardı.

3845 O seçkin topluluk bir şeylerle meşgul oldu; gündüz geçti, gecenin üçte birlik vakti de geçti.

3846 O iki kişi o bekâr evinden gitmediler. Bekçi korkusuyla o tarafta uyudular.

3847 Kösenin çenesinde dört tel kıl vardı; ama yüzü, dolunay gibiydi.

3848 Tüysüz çocuğun yüzü çirkindi. Arkasına yirmi kerpiç koydu.

3849 Geceleyin oğlancının biri, kalabalıkta niyeti bozdu. İştahlanarak kerpiçleri başka bir yana aktardı.

3850 Elini ona değince çocuk yerinde fırladı. "Hey, sen de kimsin, a köpeğe tapan?" dedi.

3851 Adam: "Bu otuz tane kerpici niye yığdın buraya?" dedi. Oğlan: "Asıl sen otuz kerpici nasıl aldın?" dedi.

3852 Hasta bir çocuğum, zayıflığımdan şuraya bir yatak yaptım, dedi.

3853 "Hastalıktan yana sıkıntın varsa niye bir hastaneye gitmedin?" dedi.

3854 Müşfik bir tabibin evine gitseydin de seni hastalığından kurtarsaydı ya!

3855 İyi de ben bir yere gidebiliyor muyum ki? Ben nereye varsam belaya uğruyorum, dedi.

3856 Senin gibi zındığın, pisliğin, dinsizin biri canavar gibi başını önüme uzatıyor.

3857 En iyi bir yer olan tekkede bile bir an olsun emniyet görmedim ben.

3858 Bir avuç obur, gözleri şehvet dolu bir halde, elleriyle hayalarını sıkarak karşıma geçiyorlar.

3859 Namuslu olan bile alttan alta, göz ucuyla bakıp aletini sıvazlıyor.

3860 Tekke böyle olursa, halkın pazarı, nasıl olur? Eşek sürüsüyle ham adamların meclisi ne haldedir kim bilir?

3861 Eşek nerede, namusla takva nerede? Eşek çekinmeyi, korkmayı, ricayı ne bilsin

3862 [321a] Akıl kadın için de erkek için de emniyet ve adalet ister, ama akıl nerede?

3863 Ben kadınların yanına kaçıp gitsem, Yusuf gibi fitneye düşerim.

3864 Yusuf kadın yüzünden zindana ve eziyete düştü. Beni elli kere darağacına çekerler.

3865 O kadınlar cahilliklerinden bana sataşırlar da erkekleri canıma kast ederler.

3866 Ne erkeklerden çarem var, ne kadınlardan. Ne yapayım, en onlardanım, ne bunlardan.

3867 Bunun üzerine çocuk köseye bakıp: O, şu iki tane kılla üzüntüden uzak, dedi.

3868 Kerpiçten de, kerpiç kavgasından da, senin gibi anasını satan çirkin ve kaba bir heriften de rahat.

3869 Çenedeki üç dört kıl, gösteriş bakımından kıçın etrafındaki otuz kerpiçten daha hayırlı.

3870 [Allah'ın] zerre kadar yardımının gölgesi, ibadete düşkün olanın binlerce ibadetinden daha iyi.

3871 Çünkü şeytan kulluk kerpicini çeker alır, iki yüz kerpiç olsa yine kendine bir yol bulur.

3872 [Her yanın] kerpiçle dolu olsa da onu sen koymuşsundur. Halbuki o iki üç tel kıl, o yanın vergisidir.

3873 Gerçekte o kılların her biri bir dağdır. Çünkü o, padişahların padişahının ihsanının güvence mektubudur.

3874 Bir kapıya yüz kilit vursan da serserinin biri hepsini kırar.

3875 Ama bir şahne bir kapının üstüne mumdan bir mühür vursa, pehlivanların bile gönlü korkar ondan.

3876 O dağa benzeyen iki içi tel yardım kılı, yüzlerdeki ışık gibi [kötülüğe] set çeker.

3877 A güzel yaratılışlı! Kerpiç koyma, ama yine de çirkin şeytandan emin olarak yatma,

3878 Git de o keremden iki tel kıl elde et. Onda sonra güven içinde uyu, gam çekme.

3879 Âlimin uykusu ibadetten yeğdir; ama insanı uyandıran ilim olursa.

3880 Yüzücünün, yüzerken hareketsiz durması, aceminin el ayak çırpmasından iyidir.

3881 Acemi, elini ayağını çırptıkça batar; oysa yüzücü direk gibi hareketsizce yüzer gider.

3882 İlim, ucu bucağı, kıyısı olmayan bir denizdir. İlme talip olan da denizlerdeki dalgıç.

3883 Ömrü binlerce yıl olsa, arayıp durmaya duymaz o.

3884 Allah elçisi anlatırken şöyle dedi: İşte şu iki haris doymak bilmez".

Mustafa'nın -Allah'ın salâtı ona olsun- şu hadisinin yorumu hakkında: "*Şu iki haris doymak bilmez: Dünyayı isteyenle ilmi isteyen.*" Bu ilim, dünya ilminden başka bir ilim olmalıdır ki iki bölüme ayrılsın. Çünkü dünya ilmi de dünyadır. Eğer böyle olursa, "*Dünyayı isteyenle dünyayı isteyen*" şeklinde tekrar olmuş olur. Ayrım olmaz. Bunun anlatılması

3885 Dünyayı ve onun faydalarını isteyen, ilmi ve onun tedbirlerini isteyen…

3886 Eğer bu ayrıma dikkat edecek olursan, bu ilim dünyadan başkadır a babacığım.

3887 Dünyadan başka ne olabilir? Ahiret. Seni buradan koparıp ayıran, sana kılavuzluk eden ahiret.

Üç şehzadenin o olaya tedbir bulmak için tartışması

3888 Fitneye düşen o üç kişi birbirlerine döndüler. Üçünün de sıkıntısı, derdi, hüznü birdi.

3889 Üçü de aynı düşünceye, aynı sevdaya eş olmuştu. Üçü de aynı dertten ve illetten hastaydı.

3890 Suskunken üçünün de içinden aynı şey geçiyordu. Konuşurken üçünün de delili aynıydı.

3891 Hepsi bir zaman gözyaşı döktüler, musibet sofrasının başında kanlar saçtılar.

3892 Üçü birden bir zaman tütsü kabı gibi gönül ateşiyle yanıp soluk aldılar.

Büyük kardeşin konuşması

3893 O büyük olan dedi ki: A hayırlı kardeşler, başkalarına öğüt verirken pek erkek değil miydik biz?

3894 Maiyetimizden kim bize beladan, yoksulluktan, korkudan, depremden şikâyet etse,

3895 Hepimiz, sıkıntıdan dolayı ağlama, sabret, çünkü sabır genişliğin anahtarıdır, demez miydik?

3896 Bu sabır anahtarına şimdi ne oldu? Acaba o kanun kalktı mı, ne oldu?

3897 [321b] Kargaşa anında ateşteki altın gibi güzelce gülün diyen biz değil miydik?

3898 Savaşın en kızışık zamanında orduya "Sakın renginiz atmasın" derdik ya.

3899 Atların ayaklarının altı kesik başlardan geçilmediği sırada,

3900 Ordumuza seslenerek, haydi haydi diyerek, mızrak gibi kahrederek ilerleyin demez miydik?

3901 Bütün âleme sabrı biz gösterdik. Çünkü sabır, gönül kandili ve ışığıdır.

3902 Şimdi sıra bizde, niye sersemledik böyle? Niçin çirkin kadınlar gibi çarşafa girdik?

3903 A herkesi kızıştıran gönül! Kendini kızıştır, kendinden utan.

3904 A herkese öğüt veren dil! Şimdi sıra sana geldi, ne diye sustun?

3905 Ey akıl! Nerde senin şekerler çiğneyen öğüdün? Şimdi senin çağın, ne oldu hayhuylarına?

3906 Ey gönülden yüzlerce perişanlığı gideren, şimdi sıra sana geldi, oynat sakalını.

3907 Namertlikten sakalını oynatmazsan, bundan önce de kendi sakalına güldün, kendini maskara etti demektir.

3908 Başkalarına öğüt verirken, hayhaylar ederken, kendi üzüntünde neden kadınlar gibi vay vay ediyorsun?

3909 Başkalarının derdine dermandın, dert şimdi sana konuk gelince susuverdin.

3910 Askere bağırmaktı senin işin, bağırsana, sesin niye kısıldı?

3911 Elli yıldır akılla dokuduğun kumaştan bir kaftan yap da giy.

3912 Nağmenle dostlarının kulakları hoştu; elini dışarı çıkar da kendi kulağını çek.

3913 Sen daima baştın, kendini kuyruk yapma da elini, ayağını, sakalını, bıyığını kaybetme.

3914 Şu yaygı üstündeki oyun senin oyunun, kendini kıvama getir, sevin, neşelen.

Bir bilgini zorla eğlence meclisine getirip oturtan padişahın zikri. Sâki, bilgine şarap sunup kadehi onun önüne tutunca bilgin yüzünü çevirip surat astı ve taşkınlık etmeye başladı. Padişah sâkiye *"Onu kıvama getir"* dedi. Sâki de onun başına birkaç kez vurup şarabı içirdi.

3915 Padişahın biri, bir eğlence meclisinde iyice sarhoş olmuştu. [O sırada] oradan bir fakih geçiyordu.

3916 [Padişah]: *Onu buraya getirip kendisine yakut renkli şaraptan içirin*, diye işaret etti.

3917 Böylece onu zorla padişahın yanına getirdiler. Mecliste yılan zehri gibi surat asıp oturdu.

3918 [Sâki] ona şarap sundu. O ise öfkeyle reddedip şahtan da sâkiden de gözlerini çevirdi.

3919 [Dedi ki]: *Ömrümde şarap içmedim. Saf zehir bana şaraptan daha hoş gelir.*

3920 *Haydi, bana şarap yerine zehir verin de beni kendimden de sizden de kurtarın.*

3921 Şarap içmeyip kavgaya başladı. [Böylece o,] meclise ölüm ve dert gibi ağır geldi.

3922 Tıpkı nefisle, su ve balçık ehlinin dünyada gönül sahipleriyle [bir arada] oturması gibi.

3923 Hak, seçilmişleri, hürlerin *"İçtikleri*[88]*"* şaraptan kesinlikle yoksun bırakmaz.

3924 [Seçilmişler] yoksunlara kadeh sunarlar da duyular onda sözden başka bir şey bulamaz.

3925 [Yoksun kişi] onların irşadından yüz çevirir. Çünkü onların verdiklerini gözle göremez.

3926 Kulaklarından boğazlarına yol olsaydı, nasihatin sırrı içlerine girerdi.

3927 Oysa onun canı nur değil, bütünüyle ateştir. Kim yanan ateşe kabuktan başka bir şey atar ki?

3928 Öz dışarıda kalıp sözün kabuğu [mideye] gitti. Mide, kabukla nasıl ısınıp doysun?

3929 Cehennem ateşi kabuktan başkasını yakmaz. Ateşin hiç bir özle işi yoktur.

3930 Ateşin alevi öze vurursa, bil ki pişirmek içindir, yakmak için değil.

3931 Hak hikmet sahibi oldukça bil ki bu kural geçmişte de gelecekte de yürürlüktedir.

3932 Güzel özle kabuklar O'nun tarafından bağışlanır. Öyleyse özü nasıl yakar? Bu O'ndan uzaktır!

3933 [Hak] inayetiyle onun başına vurursa kırmızı şarabı içme iştahı gelir.

3934 Vurmazsa, ağzı kapalı kalır; tıpkı şu padişahların içki ve eğlencelerinden [uzak] fakih gibi.

3935 [322a] Padişah, sâkisine: *A güzel huylu*, dedi, *ne susarsın? [Şarap] ver de onu coştur, haydi!*

3936 Her akla gizli bir hükmeden vardır, o, dilediğini tedbiriyle baştan çıkarır.

3937 Doğudan doğan güneş ve onun aydınlatışı, onun zincirine esirler gibi bağlıdır.

3938 Feleğin beynine yarım efsun okuduğunda felek anında dönmeye başlar.

3939 Başka bir akla egemen olan aklın ustalığı da ondandır; tavla ustası odur.

3940 [Sâki, fakihin] başına birkaç sille vurup, *al*, dedi; [o da] sille korkusuyla o derdi içiverdi.

3941 Sarhoş olup bir bahçe gibi şenlenip güleçleşti; nedimliğe başlayıp latifeler, şakalar yaptı.

3942 Sarhoş halde neşeyle parmak şıklatarak su dökmek için helâya doğru gitti.

3943 Helâda şahın halayıklarından olan pek güzel, ay gibi bir cariye vardı.

3944 Onu görünce [fakihin] ağzı açık kaldı; akıl gitti de zulmeden beden kaldı.

3945 Ömürlerdir bekâr ve iştiyak içindeydi. [Üstelik] sarhoştu. Hemen cariyeye iki elle yapıştı.

3946 Kız çok çırpınıp feryat ettiyse de onunla başa edemedi; yararı yoktu.

3947 Birleşme vaktinde erkeğin elinde kadın, ekmekçinin elindeki hamur gibidir.

3948 [Ekmekçi] kimi zaman yumuşak, kimi zaman sertçe yoğurup yumru altında hamuru şakırdatır.

3949 Kimi zaman bir tahta üzereni açıp yayar, kimi zaman da yuvarlayıp topak yapar.

3950 Hamura kimi zaman su, kimi zaman da tuz döker. [Sonra da] tandır ve ateşle onu sınar.

3951 Tâlip ile matlup da işte böyle birbirine sarılır. Mağlup ile galip, bu oyunun içindedir.

3952 Bu oyun sadece karı koca arasında değildir. Her âşıkla maşukta da bu oyun vardır.

3953 Ezelî varlıkla sonradan olma varlık ve cevherle arazda da Vîs ile Râmin gibi bir sarılış zorunludur.

3954 Fakat her birinin oyunu başka renktedir. Her birinin sarılışı farklı bir anlayıştan kaynaklanır.

3955 Ey koca, karına kötü davranma, diye [burada sadece] örnek olarak karı kocadan söz edildi.

3956 Yenge, gerdek gecesinde onun elini senin eline güzelce emanet etmedi mi?

3957 A güvenilir kişi, senin ona yaptığın iyiliği ve kötülüğü Allah da sana yapar.

3958 Kısacası burada kendinde olmadığından, fakihte ne iffet kaldı ne de zahitlik.

3959 Fakih, o huri kızının üzerine atıldı. Onun ateşi o pamuğa düştü.

3960 Can cana kavuştu, bedenler birbirini kavradı. Başı kesilmiş iki kuş gibi çırpınıyorlardı.

3961 Ne şarabı, ne padişahı, ne aslanı? Ne hayâsı, ne dini, ne kaygısı, ne can korkusu?

3962 Gözleri bir şey görmez olmuştu. Burada artık ne Hasan belliydi, ne de Hüseyin.

3963 Uzun zaman geçmişti, [Fakih] bir türlü dönmemişti. Şah haddinden fazla beklemişti.

3964 Şah, ne olup bittiğini görmek için gelince orada kıyametler koptuğunu gördü.

3965 Fakih, korkusundan fırlayıp eğlence meclisine giderek hemen şarap kadehini kaptı.

3966 Şah ise cehennem gibi kızıp öfkelenmiş, kötü fiil işleyen çiftin kanına susamıştı.

3967 Fakih, onun yüzünün öfke ve gazap dolu; zehir kadehi gibi acı ve öldürücü olduğunu görünce,

3968 Sâkiye, *dostum,* diye seslendi, *şaşkın ne oturuyorsun? [Şarap] ver de onu neşelendir.*

3969 [Bu sözden dolayı] şah gülmeye başlayıp, *ey ulu kişi,* dedi, *neşelendim, o kız senindir.*

3970 Ben padişahım, hak ve adalettir işim; cömertliğimin dosta verdiğinden yiyip içerim.

3971 Kendimin şerbet gibi [zevkle] içmediği şeyi nasıl eşime dostuma ve sana içirebilirim?

3972 Ben, kendi özel soframda yediğimden yediririm kullarıma.

3973 Ben kullarıma kendi yediğim çiğ ya da pişmiş yiyeceklerden yediririm.

3974 Ben kürk ve atlas olarak ne giyersem, adamlarıma da çul değil, ondan giydiririm.

3975 [Ben] "*Onlara giydiğinizden giydirin*" diyen faziletli Peygamber'den utanırım.

3976 Mustafa, oğullarına şu vasiyeti etmiştir: "*Elinizin altındakilere kendi yediğinizden yedirin.*"

3977 Başkalarını çok neşelendirdin ve sabretmede [onları] yetkinleştirip istekli kıldın.

3978 Yiğitlikle kendini de neşelendir; sabır düşünen aklı kendine önder eyle.

3979 Sabrın kılavuzluğu sana kanat olunca can arş ile kürsünün[89] zirvesine çıkar.

3980 İşte bak, sabrı Burak olup Mustafa'yı gök katmanlarının üstüne götürmüştür.

[322b] Şehzadelerin tartışmasının ve olayın sona ermesinin ardından imkân ölçüsünde amaca yaklaşmak için sevgiliye doğru Çin ülkesinin yolunu tutmaları. Kavuşma yolu kapalı olsa bile imkân ölçüsünde [sevgiliye] yaklaşmak övülesi bir şeydir.

3981 Bunu söyleyip hemen yola koyuldular. Dostum, ne olduysa o anda oldu.

3982 Sabrı seçerek doğrulardan oldular. Ondan sonra Çin'e doğru yola koyuldular.

3983 Ana babalarını ve memleketlerini bırakıp gizli sevgilinin yolunu tuttular.

3984 Aşkları onları tıpkı İbrahim Edhem gibi iradesiz ve fakir etti.

3985 Ya da İbrahim Peygamber gibi esrik bir halde kendilerini ateşe attılar.

3986 Ya da çok sabırlı ulu İsmail gibi, aşkın ve aşk hançerinin önüne boyun uzattılar.

Arap padişahı İmrü'l-Kays'ın hikâyesi: İmrü'l-Kays çok güzel yüzlü ve [güzellikte] zamanın Yusuf'u olup Arap kadınları onun için ölürlerdi. "*Dur da sevgiliyi ve yurdunu anarak ağlayayım*" [diyen] şair tabiatlı biriydi. Bütün kadınlar onu canla başla isterken onun gazel söyleyip ağlayışı niçindi? Yoksa bütün bunların toprak levhalara resmedilmiş yüzler olduğunu anlamış mıydı? Sonunda işte bu İmrü'l-Kays'a bir haller oldu da gece yarısı ülkesiyle çocuklarından kaçtı ve bir hırkayla kendini gizleyerek ülkelerden münezzeh olanı bulmak için oradan başka bir ülkeye gitti. "*Allah, rahmetini dilediğine tahsis eder*[90]."

3987 Aşk, İmrü'l-Kays'ı dudağı kuru halde ülkesinden ve Arap topraklarından alıp götürdü.

3988 Sonunda Tebük'e gelmiş kerpiç döküyordu. Krala, onun krallardan biri olduğunu söylediler.

3989 İmrü'l-Kays, çalışmak için buraya gelmiş. Aşka av olmuş, kerpiç döküyor.

3990 Kral gece kalkıp İmrü'l-Kays'ın yanına gelerek ona dedi ki: *Ey güzel yüzlü melik,*

3991 *Sen vaktin Yusuf'usun. İki saltanatın da tam. Memleketler de güzellik de sana boyun eğmiş.*

3992 *Erkekler kılıcın sayesinde sana kul olmuş. Kadınlarsa bulutla örtülmemiş ay yüzüne köledir.*

3993 *Yanımızda olman bizim için bahtiyarlıktır. Canımız sana kavuşmakla yüz can oldu.*

3994 *Ey himmetiyle saltanatlar terk eden! Hem ben, hem de ülkem sana köledir.*

3995 [Kral] epey felsefe yaptı. O ise suskundu. Ansızın sırrın örtüsünü açtı.

3996 [İmrü'l-Kays] kralın kulağına aşk ve derde dair ne söyledi de onu da kendi gibi avare kıldı [bilinmez].

3997 [Kral] elinden tutup onunla arkadaş oldu. [Artık] kral da tahttan ve [saltanat] kemerinden hazzetmez oldu.

3998 Bu iki padişah, uzak ülkelere gitti. Aşk, bu günahı ilk kez işlemiyordu.

3999 [Aşk] büyüklere bal, çocuklara süt gibidir. Aşk, son anda yüklenip gemileri batıran yüktür.

4000 Bu ikisinden başka nice sayısız kralı da aşkları saltanat ve hanedandan etmiştir.

4001 Bu üç şehzadenin canı da Çin dolaylarında kuşlar gibi yem yer olmuştu.

4002 Ağızlarını açık içlerindekini söylemeye cesaretleri yoktu. Çünkü [içlerindeki] ciddi ve önemli bir sırdı.

4003 Aşk, öfkeyle okun yayını gerdiği zaman, yüz binlerce can [sadece] bir para eder.

4004 Zaten aşk öfkesiz ve neşeliyken bile her an gözünü kırpmadan öldürme huyuna sahiptir.

4005 Aşk, hoşnut olduğu an bile böyledir. Onun öfkeli haline ilişkin ne söyleyeyim?

4006 Bu aşkın ve bu aşk kılıcının öldürdüğü aşk aslanına can çayırı feda olsun.

4007 [323a] Bu öldürülme, binlerce hayattan iyidir. Saltanatlar bu köleliğe feda olsun.

4008 [Şehzadeler] birbirlerine yüz korku ve ihtiyatla, alçak sesle ve kinayeyle sırlarını söylüyorlardı.

4009 Sırra Allah'tan başka mahrem yoktur. Âhın gökten başka soluktaşı yoktur.

4010 Onların, aralarında haberleşmek için bir takım ıstılahları vardı.

4011 Avam da bu kuşdilinden [bir şeyler] öğrenip ihtişam ve seçkinlik elde etmiştir.

4012 [Avamın söylediği] o söz, kuş ötüşünün dışyüzüdür. Ham kişi, kuşların halinden habersizdir.

4013 Kuşdilini bilecek Süleyman nerde? Şeytan krallığı ele geçirse de yabancıdır.

4014 Şeytan, Süleyman'a benzeyerek [tahta] geçti. Onun hile ilmi vardır, ama onda "*Bize öğretildi*[91]" [ilmi] yoktur.

4015 Süleyman ilahî neşeye sahip olduğundan, kuşdili ona "*Bize öğretildi*[92]" [-hükmünden] geldi.

4016 Sen bunu havada uçan kuş diye anlarsın. Çünkü ledün kuşlarını görmedin.

4017 Kafdağı'nın öte yanında Simurgların yeri vardır. Her hayalin oraya erişmesi imkânsızdır.

4018 Ancak tesadüfen gören hayal başka. Gördükten sonra yine ayrılık olur.

4019 Bu kesin bir ayrılık değil, maslahat için ayrılıktır. Çünkü bu hal, her türlü ayrılıktan güvendedir.

4020 O ruhanî bedenin kalıcı olması için güneş bir anlığına kardan çekilir.

4021 Kendi canın için onlardan iyilik dile. Sakın onların sözünden ıstılah çalma.

4022 Züleyha, üzerlik otundan öd ağacına varıncaya dek her şeyin adını Yusuf koymuştu.

4023 [Züleyha] onun adını [başka] adlar arasına gizlemiş, mahrem olanlaraysa bu sırrı söylemişti.

4024 [Züleyha] "*Mum ateşten yumuşadı*" dediğinde bu, "*Yar bize güler yüz gösterdi*" demekti.

4025 "*Ay doğdu, bakın*" ya da "*Söğüt dalı yeşerdi*" dediyse,

4026 "*Yapraklar ne güzel kımıldıyor*" ya da "*Üzerlik ne güzel yanıyor*" dediyse,

4027 "*Gül bülbüle sır söyledi*" ya da "*Şah, sevgilinin sırını söyledi*" dediyse,

4028 "Bahtım ne uğurlu" ya da "*Eğlence düzenleyin*" dediyse,

4029 "*Sucu su getirdi*" ya da "*Güneş doğdu*" dediyse,

4030 "*Dün akşam bir kazan [yemek] pişirdiler*" ya da "*Yemekler güzel pişti*" dediyse,

4031 "*Ekmekler tuzsuz*" ya da "*Felek tersine dönüyor*" dediyse,

4032 "*Başıma ağrı girdi*" ya da "*Başımın ağrısı iyileşti*" dediyse,

4033 Övdüyse, onunla bir arada demekti. Yerdiyse, ondan ayrı demekti.

4034 Yüz binlerce adı bir araya getirdiğinde onun amacı ve istediği Yusuf'tu.

4035 Açken Yusuf'un adını söyleyince doyar, onun kadehiyle sarhoş olurdu.

4036 Susuzluğu onun adıyla dinerdi. Yusuf'un adı manevî bir şerbet olurdu.

4037 Bir derdi olsa, o yüce ad sayesinde derdi anında iyileşirdi.

4038 Soğuk zamanlarda onun adı bir kürk olurdu. Aşkta sevgilinin adı işte bunu yapar.

4039 Avam, her zaman [Allah'ın] pak adını anar, ama [bu anış] aşk ile olmayınca etkili olmaz.

4040 İsa'nın O'nun adıyla yaptığı, İsa için kendi adıyla da gerçekleşir olmuştu.

4041 Can, Hak ile birleşince onu anmak bunu anmak, bunu anmak onu anmak demektir.

4042 Kendinden arınıp sevgilinin aşkıyla dolmuştu. Zaten testiden ancak içindeki sızar.

4043 Gülüş, vuslat safranı kokusu verir. Ağlamaysa uzaklık soğanı kokusu verir.

4044 Herkesin gönlünde yüz arzu vardır. Aşk ve sevgi yolu bu değildir.

4045 Yâr, aşk için gündüz güneşidir. Güneş, o yüz için örtü gibidir.

4046 Örtüyle yârin yüzünü birbirinden ayırt edemeyen, güneşe tapmaktadır, ondan el çek.

4047 Gün de odur, âşığın rızkı da o. Gönül de odur, aşığın gönlündeki yangın da o.

4048 Suyun özünden, balıklara ekmek, su, elbise, ilaç ve uyku peşin verilmiştir.

4049 O [âşık], memeden süt emen ve iki dünyada sütten başka bir şey bilmeyen bebek gibidir.

4050 Bebek, sütü hem bilir, hem de bilmez. Tedbirin bu yana geçişi yoktur.

4051 Açanı ve açılanı bulmak için [yazılan] bu tılsım, ruhun başını döndürdü.

4052 Giderken [ruhun] başı dönmez. Tersine, onu taşıyan denizdir, sel ve ırmak değil.

4053 [323b] Bulunca, bulan kaybolur. Bir sel gibi denize karışır.

4054 Tohum kaybolunca incir olur. "*Sen ölmedikçe altın vermedim*" [sözü] bunu anlatır.

Çin topraklarında taht merkezi olan şehirde gizlenerek beklemeleri ve bekleyişlerinin uzamasından sonra büyük kardeşin sabırsızlanıp "Elveda, ben gidip kendimi şaha arz edeceğim" demesi.

"Ya ayaklarım beni maksadıma ulaştırır
Ya da oraya kalbimi verdiğim gibi başımı da veririm[93]"
"Ya ayaklarım beni maksat ve muradıma ulaştırır
Ya da orada gönlümden geçtiğim gibi başımdan da geçerim."
Kardeşlerinin öğüdünün ona fayda etmemesi:
"Ey âşıkları kınayan! Allah'ın saptırdıklarını bırak.
Onları nasıl doğru yola yöneltebilirsin?[94]"

4055 Büyük [kardeş] dedi ki: *Kardeşlerim, beklemekten canım ağzıma geldi.*

4056 *Aldırışsız oldum, sabrım kalmadı. Bu sabır beni ateşe attı.*

4057 *Sabretmekten dayanacak halim kalmadı. Başıma gelenler, âşıklara ibret oldu.*

4058 *Ayrılık yüzünden canımdan bezdim. Ayrılıkta hayatta olmak nifaktır.*

4059 *Onun ayrılık derdi beni daha ne kadar öldürecek? Kes başımı da aşk bana baş bağışlasın.*

4060 *Benim dinim aşkla dirilmektir. Bu can ve başla yaşamak, utancımdır.*

4061 *Kılıç, âşığın canından tozları süpürür. Çünkü kılıç günahları yok edicidir.*

4062 *Beden tozu gidince ayım parlar. Canımın ayı, berrak havaya kavuşur.*

4063 *A güzel, "Ölümümde bana hayat var" diye aşkının davulunu ömürlerdir çalmaktayım.*

4064 *Can, su kuşu olduğunu iddia etmişken belâ tufanından ne diye feryat etsin ki?*

4065 *Geminin parçalanmasından ördeğe ne gam! Su üzerinde ayağı ona gemi olarak yeter.*

4066 *Canım ve bedenim bu iddiayla diridir. Ben bu iddiadan nasıl vazgeçerim?*

4067 *Düş görürüm, fakat uykuda değilim. İddia ederim, fakat yalancı değilim.*

[4068] *Sen benim boynumu yüz kez vursan da yine mum gibi yanıp ışık veririm.*

[4069] *Ateş önden ve arkadan harmanı sarsa da gece yolcularına o ayın harmanı yeter.*

[4070] *Kardeşlerinin hilesi, Yusuf'u Yakub Peygamber'den gizleyip sakladı.*

[4071] *Onu hileler yaparak gizlediler, [ama] sonunda gömlek gammazlık etti.*

[4072] İki kardeşi, *kendini tehlikelerden kendini habersiz kılma,* diye [büyük şehzadeye] hikâye yollu nasihat ettiler.

[4073] [Dediler] *sakın yaralarımıza tuz basma. Umarsızca, kuşkuyla bu zehri içme.*

[4074] *Haberdar bir şeyhin tedbiri olmaksızın nasıl gidersin? Çünkü gören bir kalbin yok.*

[4075] Kanatları çıkmadan yükseğe uçup da tehlikeye düşen kuşun vay haline!

[4076] Akıl, kişinin kanadıdır. Akıl olmayınca bir kılavuzun aklına [uymak gerek].

[4077] Ya muzaffer ol ya da muzaffer olanı ara. Ya görüş sahibi ol ya da bir görüş sahibi ara.

[4078] Akıl anahtarı olmadan bu kapıyı çalmak doğru bir iş olmayıp hevâdan kaynaklanır.

[4079] Bak, hevâdan ve ilaçla aynı renkteki yaralardan [bütün] bir âlem tuzağa düşmüş.

[4080] Yılan, ölüm gibi, karnı üstünde [kımıldamadan] durur. Ağzındaysa av için koca bir yaprak.

[4081] Kuru otlar arasında bir ot gibi durur. Kuş onu bir bitkinin dalı sanır.

[4082] Yiyecek için yaprağın üzerine konduğunda yılanın ve ölümün ağzına düşüverir.

[4083] Timsah da ağzını açar [ve bekler]. Dişlerinin çevresinde uzun kurtçuklar vardır.

[4084] Dişlerinde kalan yiyecek artıklarından kurtlar türeyip dişlerine yerleşmiştir.

[4085] Zavallı kuşlar, kurtları ve yiyecekleri görüp o tabutu çayır çimen sanırlar.

[4086] [Timsah] ağzı kuşlarla dolunca aniden ağzını kapatıp onları yutar.

[4087] Bil ki bu çerez ve ekmekle dolu dünya, şu timsahın açık ağzı gibidir.

[4088] Ey rızık arayan, kurtçuk ve yiyecek peşindeyken felek timsahının hilesinden emin olma.

[4089] Tilki de toprağın altına serilip yatar. Toprağının üstündeyse hile yollu tahıllar vardır.

[4090] Böylece gafil karga oraya gelince, o hilekâr [tilki] onun ayağını yakalar.

[4091] [324a] Hayvanlarda böyle yüz binlerce hile olduğuna göre, daha üstün olan insanın hilesi [kim bilir] nasıldır?

[4092] [Örneğin] elinde mushaf, sanki Zeynelâbidîn'dir. Yenindeyse kahredici bir hançer vardır.

[4093] Sana gülerek, *efendim,* der. [Oysa] onun kalbinde sihir ve hile dolu bir Bâbil vardır.

[4094] Öldürücü zehrin görünüşü bal ve süt gibidir. Haberdar pirle arkadaş olmadan sakın yola çıkma.

[4095] Hevânın bütün lezzetleri düzen ve hiledir. Şimşek ışığının çevresinde karanlık duvar vardır.

[4096] Kısa, yalancı ve mecazi bir şimşek ışığı... Çevresi karanlık. Senin yolunsa uzak.

[4097] Onun ışığıyla ne kitap okuyabilirsin, ne de menzile at sürebilirsin.

[4098] Fakat şimşeğe bağlanıp kalma suçuna karşılık, doğunun nurları senden yüz çevirir.

[4099] Şimşeğin hilesi, geceleyin seni kılavuzsuz olarak karanlık bir çöle mil mil çekip götürür.

4100 Kimi zaman dağa düşersin, kimi zaman ırmağa. Kâh o yana düşersin, kâh bu yana.

4101 Ey makam peşinde koşan, sen kılavuzu göremezsin. Görsen bile ondan yüz çevirirsin.

4102 [Dersin] ki *bu yolda altmış mil yol yürüdüm. Oysa bu kılavuz yolumu yitirdiğimi söylüyor.*

4103 *Bu şaşırtıcı [söze] kulak versem, onun emrine göre yolu baştan almam gerekir.*

4104 *Ben bu yola ömrümü vakfettim. Ne olursa olsun yürü, efendi!*

4105 Yol yürüdün, ama şimşek gibi zan içinde. [En azından] yolun onda birini vahiy peşinde güneş gibi yürü.

4106 "*Zan, gerçeğin yerini tutmaz*[95]" [ayetini] okudun, [ama] böyle bir şimşek yüzünden güneşten uzak kaldın.

4107 A perişan, ya bizim gemimize gir ya da o gemiyi bizim gemiye bağla.

4108 O der ki bu şatafatı nasıl terk edeyim? Senin peşine takılıp körü körüne nasıl gideyim?

4109 Körün kılavuzla olması, yalnız olmasından kesinlikle iyidir. Bundan bir kusur, ötekinden yüz kusur doğar.

4110 Sivrisinekten kaçıp akrebe sığınır mısın? Nemden kaçıp denize sığınır mısın?

4111 Babanın cefasından kaçıp serserilere; belâ ve kötülüğe mi sığınırsın?

4112 Yusuf gibi, tasalardan kaçıp gezip oynarız diye kuyuya mı düşersin?

4113 Onun gibi, bu gezinti yüzünden kuyuya düşersin. Oysa seni destekleyecek inâyet nerde?

4114 Bu [gezinti, Yusuf'un] babasının izniyle olmasaydı, haşre kadar kuyudan başını çıkaramazdı.

4115 Babası onun gönlü için izin vermiş ve *isteğin buysa,* demişti, *hayır olsun.*

4116 Mesih'ten yüz çeviren kör, kâfir gibi doğru yoldan uzak kalır.

4117 Kör olsa da ışığa ulaşma yeteneği vardır, ama bu yüz çevirme yüzünden körleşip kararmıştır.

4118 İsa ona der ki *bana iki elle sarıl a kör. Bende değerli bir sürme var.*

4119 *Körsen, benden aydınlık bulur, can Yusuf'unun gömleğine kavuşursun.*

4120 Yenilgiden sonra sana nasip olan devlette, ikbal ve apaçık bir yol vardır.

4121 Başı ve ayağı olmayan devlet ve ihtişamı terk et de kendine pir edin, pir!

4122 [Bu,] yol gösterici, komutan olan pirden başkası olmasın. Feleğin pîri değil, doğru yolun piri.

4123 Karanlığa tapan kişi, pirin elinin altına girdiği zaman aydınlık yüzü görmeye başlar.

4124 Şart, teslim olmaktır, uzun uzadıya çalışmak değil. Karanlıkta çabalamanın yararı yoktur. Ben bundan sonra yüce göklerin yolunu aramam artık.

4125 Pir ararım, pir ararım, pir, pir!

4126 Pir göklerin merdivenidir. Ok neden dolayı uçar? [Elbette] yaydan dolayı.

4127 Aşağılık Nemrut, İbrahim'le değil de akbabayla göklere çıkmadı mı?

4128 O, hevâsı yüzünden epey yükseklere çıktı, ama akbaba, yüceliklere uçamaz.

4129 İbrahim, ona, *ey yolcu,* dedi, *akbaban ben olayım, böylesi daha iyi.*

4130 *Yükseklere çıkmak için beni merdiven kılarsan, uçmaksızın göklere ulaşırsın.*

4131 Tıpkı gönlün şimşek gibi azıksız ve binitsiz olarak batıya ve doğuya gidişi gibi…

4132 Tıpkı geceleyin uykuda insan hissinin yurdundan ayrılıp şehirler dolaşması gibi…

4133 Tıpkı ârifin güzelce otururken gizli yoldan yüz dünyayı dolaşması gibi…

4134 Böyle bir edim gerçekleşmediyse, o ülkelere ilişkin bu bilgiler kimden alındı?

4135 Bu bilgiler ve bu gerçek rivayetler konusunda yüz binlerce şeyh görüş birliği içindedir.

4136 Bu kaynaklar arasında bir ihtilaf yoktur. Oysa zanna dayalı bilgilerde [ihtilaf] vardır.

4137 [324b] O [zanna dayalı bilgi], karanlık gecede yön aramaktır. Buysa gün ortasında Kabe'de bulunmaktır.

4138 Behey Nemrut, kalk da erlerden kanat dile. Bu akbabalardan sana merdiven olmaz.

4139 Cüz'î akıl akbabadır be miskin. Akbabanın kanadı leş yemeye bağımlıdır.

4140 Velilerin aklıysa, Cebrâil kanadı gibi sidreye dek mil mil uçup gider.

4141 Sultan doğanıyım, güzelim, kutluyum. Leşten müstağniyim, akbaba değilim.

4142 Akbabayı terk et ki adamın ben olayım. Benim bir kanadım senin için yüz akbabadan iyidir.

4143 *Daha ne kadar at süreceksin körü körüne? Her meslek ve sanat için ustaya ihtiyaç var.*

4144 *Çin diyarında kendini rüsva etme. Bir akıl sahibi ara, kendini ondan uzak tutma.*

4145 *Hevâyı terk edip zamanın Eflatun'u sana ne derse ona göre davran.*

4146 *Çin'de herkes, kendi şahı hakkında, ciddiyetle der ki "o doğurmamıştır[96]".*

4147 *Şahımız hiç bir oğul dünyaya getirmemiştir. Hatta yanına kadın yaklaştırmamıştır.*

4148 *Şahlardan biri onun hakkında bu tür bir söz söylediğinde [şahımız] onun boynunu keskin kılıçla ikiye ayırmıştır.*

4149 *Şah der ki bu söylediğinde benim çocuk çoluk sahibi olduğumu ispatlamalısın…*

4150 *Benim kızım olduğunu kanıtlarsan keskin kılıcımdan güvende olursun.*

4151 *Yoksa kuşkusuz, senin boynunu keser ve can sûfisinden senin hırkanı çekip çıkarırım.*

4152 *Ey yalan dolu söz söyleyen, benim kılıcımdan başını aslâ kurtaramazsın.*

4153 *Ey cehalet yüzünden yanlış sözler söyleyen! Kesik başlarla dolu hendeğe bir bak!*

4154 *Bu haddi aşma yüzünden kesilmiş başlarla ağzına dek dolu bir hendek!*

4155 *Bu iddiaya kalkışan herkes, bu iddia yüzünden boynundan olmuştur.*

4156 *Sen buna ibret gözüyle bak da sakın böyle bir iddiayı düşünüp dile getirme.*

4157 *Sen bizim hayatımızı karartacaksın. Kardeş, seni buna kim yöneltiyor?*

4158 *Farkında olmayan kimse körü körüne yüz yıl yol gitse de bu, yol gitmek sayılmaz.*

4159 *Silahsız halde savaş alanına girme ve korkusuzlar gibi tehlikeye atılma[97].*

4160 [Kardeşleri] bütün bunları söylediler. O sabırsız dedi ki *bu sözlerden nefret ediyorum.*

4161 *Benim mangal gibi ateş dolu sinem var. Ekin olgunlaştı, artık hasat zamanıdır.*

4162 *Bağrımda sabır vardı, şimdi kalmadı. Aşk, sabır makamını ateşe verdi.*

4163 *Aşkın doğduğu gece öldü benim sabrım. O öldü, kalanların ömrü çok olsun.*

4164 *Ben konuşmaktan da büyük işlerden de geçtim ey hatip! Soğuk demiri dövme.*

4165 *Tepetaklak oldum, bırak benim ayağımı. Vücudumun tüm zerrelerinde anlayış nerde?*

4166 *Deveyim ben; gücüm yettikçe [yük]çekerim. Güçsüz düşünce öldürülmek benim için iyidir.*

4167 *Kesik başlarla dolu yüz hendek olsa da derdim karşısında bu tam bir mizahtır.*

4168 *Ben artık korku yüzünden aşk davulunu örtü altında çalmayacağım.*

4169 *Ben sahraya bayrak dikeceğim. Ya başımı vereceğim ya da sevgilinin yüzünü [göreceğim].*

4170 *O şaraba lâyık olmayan boğazın kılıç darbesiyle kesilmesi evlâdır.*

4171 *Ona kavuşmakla aydınlanmayan gözün puslanıp kör olması evlâdır.*

4172 *Onun sırrına lâyık olmayan kulağı koparıp at, çünkü o, başa yakışmaz.*

4173 *Kendisinde bu sermaye bulunmayan elin kasap satırıyla koparılması yeğdir.*

4174 *Onun hareketinden [yola çıkıp] onun nergis bahçesine canı erişmeyen ayak…*

4175 *Böyle bir ayağın prangada olması yeğdir. Çünkü böyle bir ayak, sonunda baş ağrısıdır.*

[325a] Çabalamaktan vazgeçmeyen çaba sahibine dair: Hakk'ın ihsanının geniş olduğunu ve istenen şeyi başka taraftan, başka bir amel nedeniyle ve kişinin hayaline gelmeyecek bir şekilde ulaştıracağını bildiği halde bütün hayal ve ümidini bu yola bağlar ve aynı kapıyı çalar. [Oysa] olur ki yüce Hakk bu rızkı onun düşünmediği bir başka kapıdan ona ulaştıracaktır. *"Ve ona beklemediği yerden rızık verir*[98]*." "Kul tedbir alır, Allah da takdir eder."* Olur ki kul *"Ben bu kapıyı çalsam da [Allah] bana bundan başka bir kapıdan [rızık] ulaştırır"* diye düşünse de yüce Hak ona bu çaldığı kapıdan rızık ulaştırır. Zaten bütün bunlar tek bir sarayın kapısıdır.

4176 *Ya bu yolda muradım gerçekleşir ya da doğan gibi yoldan [dönüp] vatana gelirim.*

4177 *Belki muradım yolculuğa bağlıdır. Yolculuk ederim de [belki] yurdumda murada ererim.*

4178 *Sevgiliyi ciddiyet ve dikkatle o kadar ararım ki [sonunda] onu aramamam gerektiğini anlarım.*

4179 *Bütün zamanları dolaşmadıkça o maiyetin*[99] *kulağıma girmesine imkân mı var?*

4180 *Uzun yolculuklar yapmak dışında maiyetin sırrını anlamam hiç mümkün mü?*

4181 Hak, maiyetten söz edip gönül kulağına tard olmayıp aksetsin diye kalbi mühürlemiştir.

4182 Yolculuklar yapıp yolun hakkını verdiği için ondan sonra onun kalbindeki mührü açmıştır.

4183 Tıpkı iki hata [kuralı] gibi o güzel hesap da iki hatanın ardından açıklık kazanır.

4184 Ondan sonra der ki *bu maiyeti bilseydim, onu hiç arar mıydım?*

4185 Bunu bilmek yolculuğa bağlıdır. Bu bilgi, inceden inceye düşünmekle elde edilemez.

4186 Nitekim şeyhin borcunun ödenmesi de o varlığın ağlamasına bağlıydı[100].

4187 Helvacı çocuk sızlanarak ağladı da o ulular şeyhinin borcu ödendi.

4188 Bu manevi hikâye bundan önce Mesnevî'de anlatılmıştı.

4189 [Allah] kendisinden başkasından beklentin olmasın diye senin kalbine bir yerden korku salar.

4190 Beklenti içine başka bir yarar yerleştirir de muradını başka biri sayesinde verir.

4191 Ey o ulu ağaçtan bana meyve gelecek diye bir yere ümit bağlayan!

4192 O beklenti oradan gerçekleşmeyecek, bilakis o ihsan başka bir yerden gelecektir.

4193 [Allah] sana o yandan bir şey vermek istemezken sende bu beklentiyi niçin var etmiştir?

4194 Hikmet ve sanat (kudret) için… Ayrıca kalbin hayrete düşsün diye.

4195 Ey yarar arayan! Böylece, muradım nereden gerçekleşecek, diye kalbin şaşkındır.

4196 Böylece aczini ve cehaletini bilmiş olursun. Böylece gaybe olan imanın artar.

4197 Ayrıca tasarruf sahibi, bu otlakta beklenti sonucunda ne bitirecek, diye gönlün şaşkındır.

4198 Terzilikten geçim sağlamayı ve yaşadığın sürece terzilikten para kazanmayı umarsın.

4199 [Ama] rızkın kuyumculuktan çıkacaktır. Oysa bu kazanç yolu senin aklından bile geçmez.

4200 Öyleyse [Allah] rızık yolunu o yandan açmamışken terzilikten beklenti içinde olmak niçindi?

4201 [Bu,] Hakk'ın ilmindeki nâdir hikmet içindir. Öyle ki [Hak] bu hükmü ezelde yazmıştır.

4202 Ayrıca [bu], düşüncen hayret içinde olsun ve bütün mesleğin hayret olsun diyedir.

4203 [Büyük şehzâde dedi ki] *ya bu çabamla ya da vücudumun çabalaması dışında başka bir yolla yâre kavuşurum.*

4204 *Muradım bu yolla gerçekleşir diyemem. Yol nereden açılacak diye çabalarım [sadece].*

4205 Başı kesilmiş kuş [çırpınıp] her yana düşer. Sonunda hangi yönde canı bedenden çıkar, [bilinmez].

4206 Muradım ya bu [yola] çıkıştan gerçekleşir ya da "Burçlar sahibi[101]"nin başka bir burcundan.

Rüyasında kendisine "Aradığın zenginliğe Mısır'da kavuşacaksın. Orada filan mahallede, filan evde hazine var" denildiğini gören kişinin hikâyesi: Adam Mısır'a geldiğinde biri ona "ben rüyamda Bağdat'ın filan mahallesinde filan evde bir hazine gördüm" der ve adamın kendi mahallesinin adını ve evini söyler. [325b] Adam, hazinenin Mısır'da olduğunun söylenmesinin hazineyi kendi evi dışında aramaması gerektiğine kesin kanaat getirmesini sağlamak için olduğunu anlar. Fakat [anlar ki] bu kesin bilgi definesi, Mısır'dan başka bir yerde elde edilemez.

4207 Kendisine mal ve akar miras kalmış biri vardı. Bütün mirası yemiş, çulsuz ve perişan kalmıştı.

4208 Mirasla gelen malda vefa olmaz zaten. Çünkü murat alınmadan kalmıştır geçmişten.

4209 [Mirasyedi] kolay bulduğu için kıymet bilmez. Çünkü onu elde etmek için pek zahmet çekmemiştir.

4210 Hak sana bedava verdiği için sen de canının kıymetini bilmiyorsun be adam!

4211 Para gitti, mal gitti, evler gitti. [Mirasyedi adam] viranelerdeki baykuşlar gibi kaldı.

4212 Dedi, *Rabbim, rızık verdin, gitti rızık. Ya bir rızık ver ya da ölümü gönder.*

4213 [Eli avucu] boş kalınca Hakk'ı anmaya başladı. *Rabbim beni kurtar,* diye tutturdu.

4214 Nitekim Peygamber demiştir ki *mümin ud gibidir; içi boşken inler*[102].

4215 İçi dolu olursa çalgıcı onu elinden bırakır. Dolu olma, çünkü onun elinden gelen zarar hoştur.

4216 Boş ol da "parmaklar arasında[103]" hoş ol. Çünkü mekan, mekansızlık şarabıyla sermesttir.

4217 Adamın taşkınlığı gidip gözünden yaşlar akmaya başladı. Gözünün yaşı din ekinini suladı.

Müminin duasının karşılık bulmasının gecikme sebebi

4218 Nice ihlas sahibi vardır ki duasında inler de ihlasının dumanı göklere yükselir.

4219 Böylece günahkârların inlemesinden dolayı öd kokusu gök kubbenin zirvesine ulaşır.

4220 Sonra melekler, *ey her duaya cevap veren, ey sığınağımız,* diye Allah'a yakarırlar.

4221 [Derler ki] *mümin kul yakarıyor. O senden başka dayanak tanımıyor.*

4222 *Sen yabancılara [bile] ihsanda bulunursun. Her ihtiyaç sahibi arzusunu senden diler.*

4223 Hak buyurur ki *[gecikme] onu aşağılamak için değildir. Aslında ihsanın gecikmesi, ona yardımdır.*

4224 *İhtiyaç onu gafletten çıkarıp bana yöneltti. İhtiyaç onu saçından çekerek diyarıma sürükledi.*

4225 *Hacetini karşılarsam o geri gider ve bu oyuncakla oynamaya dalar.*

4226 *İçten bir şekilde, ey sığınılan, diye kalbi kırık, sinesi yaralı inliyorsa da bırak, inlesin.*

4227 *Onun sesi ve Rabbim deyip içini döküşü bana güzel geliyor.*

4228 *Onun içini döküp yalvararak beni bir şekilde kandırması [hoşuma gidiyor].*

4229 Papağanlarla bülbülleri seslerinin güzel oluşu nedeniyle beğenip kafese koyarlar.

4230 Kargayı, baykuşu ne diye kafese koysunlar ki? Böyle bir şey kıssalarda geçmez.

4231 Çapkın birinin yanına biri yaşlı, diğeri alımlı iki kişi gelse…

4232 İkisi de ekmek istese, o hemen ekmek getirip yaşlı olana der ki *al [işte ekmek].*

4233 Boyu ve yüzü güzel olan diğerine [hemen] ekmek verir mi hiç? Bilakis erteler.

4234 Ona der ki *bizahmet biraz otur; evde taze ekmek pişiriyorlar.*

4235 Zahmetin ardından sıcak ekmek gelince de ona der ki *otur, helva geliyor.*

4236 Böylece bu hileyle onu tutup alıkoyar ve gizli yoldan avlar.

4237 [Der] ki *seninle biraz işim var, bekle, a dünya güzeli!*

4238 Müminlerin iyi ya da kötü şeylere ilişkin muratsızlıkları, emin ol, bu yüzdendir.

Kendisine Mısır'da hazine gösterilen kişinin hikâyesine dönüş ve onun yoksulluk yüzünden Hakk'a yönelip yakarmasının anlatılması

4239 Mirasyedi adam, yiyip yoksullaşınca "yârab" deyip ağlayıp inlemeye başladı.

4240 Bu rahmet saçan kapıyı kim çalar da karşılık olarak yüz bahar bulmaz?

4241 [326a] [Adam] rüya gördü, gâipten şöyle denildiğini duydu: *"Zenginliğin Mısır'da belirecek."*

4242 *Mısır'a git. Senin işin orada düzelecek. [Allah] dileğini kabul etti. O, dilekleri kabul edendir.*

4243 *Filan yerde büyük bir hazine var. Onun için Mısır'a dek gitmen gerek.*

4244 *Haydi, bekleme, Bağdat'tan [yola çıkıp] Mısır'a, şeker kaynağı olan yere git."*

4245 O, Bağdat'tan Mısır'a doğru yola çıkıp da Mısır'ın yüzünü görünce sırtı ısındı.

4246 Gâipten gelen sesin belirttiği sıkıntısını giderecek define Mısır'da olmalıydı.

4247 Filan mahallede, filan yerde gömülü çok nâdir, çok seçkin bir hazine gömülü [olmalıydı].

4248 Fakat azığı neredeyse bitmiş, bir şeyi kalmamıştı. [Artık] halktan dilenecekti.

4249 Fakat utanma ve hamiyeti eteğinden yakalamış, kendini sabretmeye zorluyordu.

4250 Nefsi ise açlıktan kıvranıyordu. Dilencilik edip istemekten başka çare göremedi.

4251 Dedi, *gece yavaş yavaş çıkarım. Böylece karanlık sayesinde, dilenmekten utanmam.*

4252 Gece dilencisi (*şebkûk*) gibi dua edip seslenirim de damlardan bana yarım metelik gelir.

4253 Bu düşünce içinde mahalleye çıktı. Bu düşünceyle bir o yana bir bu yana gidiyordu.

4254 Kâh utanç ve konumu [kendisine] engel oluyor, kâh açlığı dilenmesini söylüyordu.

4255 Gecenin üçte biri, *dilensem mi, yoksa dudağım kuru mu yatsam,* diye bir adım ileri [attı], bir adım geri.

Adamın Mısır'a varıp geceleyin dilenmek için mahalleye çıkması, bekçinin onu yakalaması ve çokça dayak yedikten sonra muradının bekçiden hâsıl olması Yüce Allah buyurur ki *"Bazen hoşlanmadığınız bir şey, hakkınızda iyi olabilir*[104]*." "Allah, bir güçlükten sonra bir kolaylık yaratacaktır*[105]*."* Peygamber -selam üzerine olsun- buyurur ki *"Ey darlık, çetinleş, açılırsın."* Kur'an'ın tamamı ve indirilmiş kitaplar bunu anlatmaktadır.

4256 Bekçi onu ansızın yakaladı ve öfkeden kendini tutamayıp yumruk ve değnek vurup dövdü.

4257 Tesadüf bu ya o [sıralar] karanlık gecelerde halk hırsızlardan zarar görmüştü.

4258 Korkunç ve uğursuz gecelerdi. Bu yüzden bekçi, hırsızları ciddiyetle arıyordu.

4259 Bu yüzden halife demişti ki *gece gezen herkesin, akrabam olsa bile, elini kesin.*

4260 Kral, *hırsızlara niçin acıyorsunuz,* diye bekçiyi tehdit edip korkutmuştu.

4261 *Onların hilelerine ne diye kanarsınız? Onlardan niye altın (rüşvet) alırsınız?*

4262 *Hırsızlara ve eli uğursuzlara acımak, güçsüzlere vurmak ve acımamaktır.*

4263 *Bireye eziyet olacak diye öç almaktan çekinme. Onun derdine bakma, halkın derdine bak.*

4264 *Kötülüğü ortadan kaldırmak için yaralı parmağı kes. Bedenin zararına ve mahvına bak.*

4265 Tesadüfen o günlerde usta ve acemi hırsızlar çoğalmıştı.

4266 [Bekçi] onu böyle bir vakitte görüp iyice sopa atıp adamakıllı dövdü.

4267 O fakirden ahlar feryatlar yükseldi. [Dedi] ki *vurma da doğruyu söyleyeyim.*

4268 [Bekçi] dedi, *işte sana mühlet verdim, söyle bakayım, gece nasıl geldin mahalleye?*

4269 *Sen buralı değilsin, tanınmaz yabancısın. Doğru söyle, ne hile içindesin?*

4270 *Divan üyeleri, bu sıra hırsızlar niçin kalabalıklaştı, diye bekçiyi eleştirdiler.*

4271 *Kalabalık sen ve senin gibiler yüzünden. Önce çirkin arkadaşlarını göster.*

4272 *Yoksa seçkinlerin altınları güvende olsun diye hepsinin öcünü senden alırım.*

4273 O da bir sürü yeminin ardından dedi ki ben, evler yakan yan kesici değilim.

4274 Ben, hırsızlık ve zorbalık adamı değilim. Ben Mısır'ın yabancısıyım, Bağdatlıyım.

"Yalan kuşkuya yol açar, doğruluk güven sağlar" hadisinin açıklaması

4275 [Adam] rüyasını ve hazineyi anlattı. O doğru söyleyince o kişinin gönlü ferahladı.

4276 Ettiği yeminden doğruluğunun kokusu geldi. Yanışı da açığa çıktı, üzerliği de.

4277 [326b] Susuz kimse suyla nasıl rahatlarsa gönül de doğru sözle öyle rahatlar.

4278 Ancak perdelenmiş gönül bunun dışındadır, çünkü peygamberle ahmağı ayırt edemez.

4279 Yoksa [gerçek] yerden gelen haber, aya ulaşır da ay yarılır.

4280 Ay yarılır da o perdelenmiş kalp yarılmaz. Çünkü o, sevimli olmayıp dışlanmıştır.

4281 Bekçinin gözü yaşarıp pınar oldu. Kuru laftan değil, bilakis gönlün aldığı kokudan.

4282 Bir söz, cehennemden dudağa gelir. Bir sözse can şehrinden dudak semtine [gelir].

4283 Cana can katan deniz… Sıkıntı dolu deniz... İki deniz arasında bu dudak ortak sınır.

4284 Şehirler arasında kurulan pazar gibi. Çeşitli yörelerden oraya mallar gelir.

4285 Yan kesicinin kusurlu ve sahte malı da, saygın kişinin inci gibi çok kârlı/yararlı malı da…

4286 Bu pazarda kim daha tüccarsa o görür malın gerçeğini sahtesini.

4287 Pazar ona kazanç yurdu olurken, ötekine, körlüğü yüzünden, yanlışlık yurdu olur.

4288 Âlemin parçalarının her biri, aptal için düğümken, usta için [düğüm] çözmektir.

4289 Birine şekerdir, ötekine zehir gibi. Birine lütuftur, ötekine kahır gibi.

4290 Her cansız nesne, Peygamber'le söyleşir. Kâbe, hacıya tanıklık edip onunla konuşur.

4291 Mescit de namaz kılana tanıklık edip der ki bana uzak yoldan gelirdi.

4292 Ateş, Halil'e karşı çiçektir, reyhandır, güldür. Oysa Nemrut taifesine ölümdür, derttir.

4293 Bunu defalarca söyledik güzelim. Ben bunu anlatmaktan bıkmam.

4294 Halsiz düşmemek için defalarca ekmek yedin. Bu hep aynı ekmek, nasıl bıkmıyorsun?

4295 Çalışmaktan dolayı sana yine açlık gelir. Bu yüzden tokluk ve bezginlik yanıp gider.

4296 Yenilenmek, açlık sancısı açığa çıkanın bütün organlarıyla [adeta] sözleşmiştir.

4297 Tat, yeni yiyecekten değil, açlıktan gelir. Açken arpa ekmeği şekerden güzeldir.

4298 Öyleyse isteksizliğin, hep aç olmamaktan ve tokluktan gelir, söz tekrarından değil.

4299 İnsanları kandırmak için pazarlık edip, çene çalmaktan ve dedikodudan nasıl bıkmazsın peki?

4300 Gıybet edip insanların etini yemekten altmış yıldır sana nasıl da doygunluk gelmedi?

4301 Sen, yırtık ferci avlamak için kur yapıp bıkıp usanmadan defalarca güzel söz söylersin.

4302 Sonuncusunda ona yanık ve çevik konuşur, ilkinden yüz kat daha sıcak [sözler söylersin].

4303 Dert, eski ilacı yeni kılar. Dert, bezgin dalları budar.

4304 Dertlerdir yenileyici iksir. Derdin olduğu yerde bezginliğin ne işi var?

4305 Bezginlikten soğuk ah çekme sakın. Dert ara, dert ara, dert, dert!

4306 İşe yaramaz dermanlar, derde tuzaktır; yol kesici olup haraç usulünce altın alır.

4307 İçerken soğuk ve güzel görünse de acı su, susuzluğa derman değildir…

4308 Fakat aldatmış ve yüzlerce yeşillik yeşerten tatlı suyu aramaya engel olmuştur.

4309 Nitekim her kalp altın da her yerdeki güzel altını [aramaya engeldir].

4310 *Murâdın benim ey arzulayan*[106], diyerek kolunu kanadını koparmıştır senin.

4311 *Derdini yok ederim*, dese de aslında tortudur o. Görünüşte yenmekse de aslında mat olmaktır.

4312 Durma kaç sahte dermandan. [Kaç] ki derdin isabet edip miskler saçsın.

4313 [Bekçi] dedi, sen ne hırsızsın, ne de kötülük sahibisin. İyi adamsın, ama saf ve aptalsın.

4314 Hayal ve düş üzere bunca yol alırsın. Aklının belli bir ayarı yok senin.

4315 Ben de defalarca aynı rüyayı gördüm. [Rüyada deniyordu ki] *Bağdat'ta gizli bir define var…*

4316 *Filan tarafta, filan mahallede gömülü.* [Söylenen yer] bu zavallının mahallesinin adıydı.

4317 [Deniyordu ki *define] filanın evindedir. Git ara.* O düşman, onun evini ve adını söylüyordu.

4318 [Diyordu] *bu rüyayı defalarca gördüm. Bağdat'ta, vatanda, bir define varmış.*

4319 *Bu hayal yüzünden hiç yerimden kalkıp gitmedim. Sense bir düşle erinmeden geliyorsun.*

4320 *Ahmağın rüyası onun aklına lâyık olup kendisi gibi değersiz ve önemsizdir.*

4321 *Akıl noksanlığı ve ruh zayıflığından dolayı kadının rüyasını erkeğin rüyasından aşağı bil.*

4322 *Noksan akıllıyla aptalın rüyası işe yaramaz. Peki akılsızlıktan ne rüya olur? Hava cıva!*

4323 [327a] [Adam] kendi kendine dedi, *hazine benim evimde. Öyleyse nedir bu yoksulluğum, ağlayıp sızlamam?*

4324 *Definenin başında yoksulluktan öldüm. Çünkü gaflet içindeyim, perdelenmişim.*

4325 [Adam] bu müjdeden mest oldu, derdi kalmadı. İçinden yüz bin hamd etti.

4326 *Dedi, benim rızkım, bu sopaya bağlıymış. Dükkânımda hayat suyu varmış.*

4327 *Müflis olduğum vehmine rağmen, büyük bir rızka eriştim, git hadi.*

4328 *Beni ister ahmak bil, ister alçak. Ne istersen söyle bana. [Artık o define] benim oldu.*

4329 *Ben muradımı gördüm, kuşku yok. Bana ne istersen söyle be ağzı bozuk!*

4330 *A muhterem, sen bana dertli de. Sana göre dertliyim, kendime göre mutlu.*

4331 *Bu durum tersine olsaydı; sence şen şakrak olup kendimce perişan olsaydım, vay halime!*

Örnek

[4332] Bir gün bir alçak bir dervişe/fakire dedi ki *burda seni kimse bilmez.*

[4333] [Derviş] dedi, *halk beni bilmese de ben kendimin kim olduğunu iyi biliyorum.*

[4334] *Dert ve yara bunun tersi olsaydı da o beni görüp ben kendime kör olsaydım, vay hâlime!*

[4335] *Sen beni ahmak say, ben tâlihli bir ahmağım. Tâlih, inatçılık ve utanmazlıktan iyidir.*

[4336] *Bu söz, zannına uygun olarak [dilden] dökülüyor. Yoksa bahtım aklıma hak veriyor.*

O kişinin sevinçli ve muradına ermiş olarak Allah'a şükür ve secdeler ederek Hakk'ın işaretlerindeki şaşırtıcılıklara ve hiçbir akıl ve anlayışın eremeyeceği tevillerin ortaya çıkışına hayran halde geri dönüşü

[4337] O [adam], rükûlarla secdelerle, senâlarla şükürlerle Mısır'dan Bağdat'a döndü.

[4338] Bütün yol boyunca rızkın ve talep yolunun ters yönde oluşuna şaşırıp kendinden geçmişti.

[4339] [Diyordu] ki *beni nereden ümitlendirmişti, bana nereden gümüş ve kazanç saçtı?*

[4340] *Murat kıblemi şaşırmış halde neşeyle evden çıkmamın hikmeti neydi?*

[4341] *Sapkınlık içinde koşarcasına yol alıyor, hedeften her an daha bir uzaklaşıyordum.*

[4342] *Hak, keremiyle bu apaçık sapkınlığı yeniden bana doğru yol ve fayda için vesile kıldı.*

[4343] [Allah], sapıklığı iman yoluna dönüştürür. Eğri gidişi iyilik hasadına dönüştürür.

[4344] Böylece hiçbir iyilik sahibi korkusuz olmayacaktır. Böylece hiçbir hâin ümitsiz olmayacaktır.

[4345] O şefkat sahibi [Hak], "ey gizli lütuf sahibi" diye seslenilsin diye, zehrin içinde panzehir var etti.

[4346] Namazda bu cömertlik gizli değildir. Bu bağışlama, günaha hilat giydirir.

[4347] Münkirler güvenilir kişileri zillete düşürmeyi amaçlamışken zillet izzet olup mucizelerin çıkışına yol açtı.

[4348] Onların inkârdan amacı dini aşağılamaktı. Bu aşağılama, peygamberlerin yücelişine döndü.

[4349] Kötülerden inkâr ortaya çıkmasaydı, mucize ve delil ne diye inecekti?

[4350] İnkârcı düşman kanıt istemedikçe yargıcın tanık araması mümkün müdür?

[4351] Mucize, davacıyı kuşkuya yer kalmayacak biçimde doğrulayan temiz bir tanık gibidir.

[4352] İnkârcılardan kınama gelince, Hak mucize gönderip [peygamberleri] taltif ediyordu.

[4353] Firavun'un hilesi üç yüz kattı, [ama] hepsi de onun zillet ve yok oluşuna yol açtı.

[4354] [Firavun], Mûsa'nın mucizesini çürütmek için iyi kötü büyücüler toplamıştı.

[4355] Böylece asâyı geçersiz kılıp rezil etmek, gönüllerdeki itibarını ortadan kaldırmak [istiyordu].

[4356] [Oysa] o hilenin kendisi Mûsa'ya âyet olmuş ve asânın itibarı yükselmişti.

4357 [Firavun], Mûsa'nın ve kavminin yolunu kesmek için Nil civarına ordu çıkarmıştı.

4358 [Bu durum] Mûsa ümmeti için güven olmuş, Firavun ise yerin dibine ve çöle batmıştı.

4359 O Mısır'da kalıp da gelmeseydi, Sıptilerin (Mûsa kavminin) vehmi nasıl ortadan kalkardı?

4360 Geldi de Sıptilere ateş saldı. [Böylece denildi] ki bil ki güvenliğin yolu korkudan geçer.

4361 Gizli lütuf odur ki hiçbir şeye muhtaç olmayan [Allah], ateş gösterir de aslında o nurdur.

4362 Takvaya ecir vermek gizli bir şey değildir. [Asıl sen] hatadan sonra büyücülere verilen ecre bak.

4363 [327b] Besleyip büyütmedeki kavuşma gizli değildir. O, büyücülere ayrılıkta kavuşma vermiştir.

4364 Ayaklar yerindeyken yürümek gizli bir şey değildir. [Sen asıl] büyücülerin ayakları kesikken yürüyüşlerine bak[107].

4365 Ârifler kan denizinden geçtikleri için sürekli güvendedirler.

4366 Onların güvenleri, korkunun özünden ortaya çıkmıştır. Bu yüzden her an yükselиştedirler.

4367 Güven korkuda gizlidir, gördün mü? [Öyleyse] sevgili dostum, ümitteki korkuyu da gör.

4368 O emir, düzen kurup İsa'nın çevresinde gezinir. İsa ise evde yüzünü gizler.

4369 Tac sahibi olmak için içeri girer de İsa'ya benzemesi yüzünden darağacını boylar[108].

4370 [Der ki] *asmayın hey, İsa değilim ben! Ben Yahudilerin beyiyim, ikbal sahibiyim!*

4371 [Derler ki] *onu çabuk asın! Çünkü o İsa'dır, aldatıp elimizden kurtulmak istiyor.*

4372 Nice ordu ganimet almak için gider de varı yoğu yağmalanır, yenilgiye uğrar.

4373 Nice tüccar kâr etme ümidiyle gider, şenlik zannedip de öd gibi yanar.

4374 Âlemde birçok şeyde bunun tersi olur. İnsan zehir zanneder [ama aslında] baldır.

4375 Nice ordu kendi ölümünü kabullenir de karşısına aydınlık ve zafer çıkıverir.

4376 Ebrehe, Ev'i (Kâbe'yi) yıkmak ve diri olanı ölü gibi devirmek için gelir…

4377 Amacı, Kâbe'nin harimini yıkmak ve herkesi oradan [uzaklaştırıp] avare etmektir.

4378 Böylece bütün ziyaretçiler onun çevresinde dönecek, herkes onun kâbesini kıble edinecektir.

4379 *Niçin kâbemi ateşe veriyorlar* diye, Arap'tan intikam alacaktır böylece.

4380 [Oysa] onun bu çabası, Kâbe'ye izzet olmuş, o Ev'in yücelmesine yol açmıştır.

4381 Mekkelilerin izzeti birken yüz olmuş, yücelikleri kıyamete dek sürmüştür.

4382 [Öte yandan] Ebrehe ve kâbesi daha da sönmüştür. Bu nedendir? Kaderin inayetlerindendir[109].

4383 Arap yoksulları, canavara benzeyen Ebrehe'nin malları sayesinde zengin oldular.

4384 [Ebrehe] askerî çıkarma yaptığını sanıyordu, ama [aslında] Ev halkına altın götürüyordu.

4385 [Düşünde define gören Bağdatlı] yolda her adım başı bu çaba ve uğraşların boşa çıkarılışını seyretmekteydi.

4386 Eve gelip hazineyi buldu. [Böylece] ilahî lütuf sayesinde işleri düzene girdi.

Kardeşlerin büyük kardeşe yeniden öğüt vermeleri, onun bu öğütlere tahammül edemeyip onlardan kaçması ve çılgın ve kendinden geçmiş halde gidip padişahın huzuruna cesaret ve laubalilik yüzünden değil de aşk yüzünden izin istemeksizin kendini atması ve devamı

4387 O iki [kardeş] dedi ki bizim canımızda gökteki yıldızlar gibi cevaplar var.

4388 Söylemesek, zar düz gelmez (işler rast gitmez). Söylesek, yüreğin derde düşer.

4389 Kurbağa gibiyiz. Suda konuşmak elem getirir. Susmaksa boğulmaya ve hastalığa yol açar.

4390 Söylemesek, barışa ışık olmaz. Söylesek, söylemeye izin yok.

4391 [Büyük şehzade] hemen yerinden fırlayıp dedi, dostlar elveda. "Dünya ve içindekiler, değersiz maldır."

4392 Sonra tıpkı yaydan fırlayan bir ok gibi fırladı. Çünkü o anda konuşma mecali azdı.

4393 Çin padişahının huzuruna sarhoşça girip derhal yeri öptü.

4394 Onların her birinin hali padişaha ayandı. Önlerini sonlarını, üzüntü ve sarsılışlarını biliyordu.

4395 Koyun otlakta otlamakla meşguldür, ama çoban, koyunun haline vâkıftır.

4396 "Hepiniz çobansınız"[ın muhatabı], sürünün halinden, kim otluyor, kim kavga ediyor, anlar.

4397 [Padişah] görünüşte o gruptan uzak olsa da şenlik içindeki def gibi [olayların içinde]dir.

4398 O grubun yanıp tutuşmasına vâkıftı, [ama] maslahat gereği bilmezden geliyordu.

4399 O ulu [padişah], onların canları içindeydi, ama kasten, bilmez görünüyordu.

4400 [Nitekim] ateşin görünen yüzü kazanın altındayken, ateşin içyüzü kazanın canındadır.

4401 Dışyüzü dışarıdadır, içyüzü içeride. Can sevgilisinin içyüzü damardaki kan gibidir.

4402 Şehzade, padişahın huzurunda diz çöktü. On muarrif[110], onun halini padişaha anlatmaya koyuldu.

4403 [328a] Gerçi padişah çok önceden her şeyi biliyordu, ama muarrif, işini yapıyordu.

4404 Azizim, bir ârifin içindeki bir zerre nur, yüz muarriften iyidir.

4405 Kulağını muarrife teslim etmek, perdelenmişllikle tahmin ve zannın göstergesidir.

4406 Gönül gözü kendisine gözcülük eden kimsenin gözü apaçık görecektir.

4407 Onun canı tevatürle ikna olmaz. Bilakis onun kesin bilgisi, gönül gözünden gelir.

4408 Sonra muarrif, soylu padişahın huzurunda onun durumunu anlatmaya koyuldu.

4409 Dedi, *padişahım, [bu şehzade] senin ihsanına av olmuştur. Padişahlığını göster. Çünkü çıkmazdadır.*

4410 *Bu devletin terkisinden tutunmuştur. Onun sarhoş başını okşa.*

4411 Şah dedi ki *bu genç, istediği her türlü makam ve mevkiyi elde edecektir.*

4412 *Ona kendisinin terk ettiği malın mülkün yirmi katını, hatta daha fazlasını [bağışlayacağız].*

4413 [Muarrif] dedi, *padişahlığın ona aşk [tohumu] ekeli, [başında] sevdandan başka sevda mı kaldı?*

4414 *Sana kulluk ona öyle yakıştı ki kalbi padişahlıktan soğudu.*

4415 *Padişahlığı, şehzadeliği feda etmiş, senin için garipliğe alışmıştır.*

4416 O, vecd içinde hırkasını atan sûfidir[111]. Artık onun hırkanın yanına varması mümkün mü hiç?

4417 Verilmiş hırkaya meyletmek ve [hırkayı attığına] pişman olmak, *ben aldandım*, demek gibidir.

4418 Yani, *arkadaş, şu hırkayı geri ver. Çünkü o [vecd hali] buna değmez* [demektir bu].

4419 Böyle düşünmek, âşıktan uzak bir şeydir. Böyle düşünürse, başına toprak gelsin!

4420 Aşk; hayatı, duygusu ve aklı bulunan beden hırkası gibi yüz hırkaya değer.

4421 Özellikle de devamı olmayan dünya mülküne... Onun beş kuruşluk sarhoşluğu, baş ağrısıdır.

4422 Dünya mülkü, beden düşkünlerine helal [olsun]. Biz, ölümsüz aşk mülkünün kuluyuz.

4423 [Muarrif dedi ki o şehzade] *aşkın hizmetkârıdır; azletme onu. Onu senin aşkından başka şeyle uğraştırma.*

4424 *Beni senin yüzünü görmekten alıkoyan makam, adı makam olsa da azledilmenin ta kendisidir.*

4425 *Buraya gelmekte gecikme nedeni, yetenek yoksunluğu ve beceri zayıflığıydı.*

4426 Yetenek olmadan bir madene girsen, bir zerre bile elde edemezsin.

4427 Bakire [eş] alan iktidarsız biri gibi... [Aldığı kız] gümüş sineli olsa da ondan nasıl yararlanacak ki?

4428 Yağsız ve fitilsiz lamba gibi tıpkı... Çok ışığı da olmaz, az ışığı da.

4429 Koku alma duyusunu yitirmiş biri, çiçek bahçesine girer de beyni reyhandan bir hoş olur mu?

4430 Tıpkı muhannese konuk olan güzel dilber gibi... [Ya da] sağır için çeng ile ud sesi...

4431 Karada yaşayan kuşun suya girmesi gibi... Helak ve hüsrandan başka ne bulur suda?

4432 Buğdayı olmadan değirmene girip de saçıyla sakalının ağarmasından başka kârı olmayan [adam] gibi...

4433 Felek değirmeninin, buğdayı olmayanlara armağanı, beyaz saçla güçsüz bedendir.

4434 Fakat bu değirmen, buğdayı olanlara mülk bağışlar, makam ve mevki verir.

4435 Önce cennet yeteneğin olmalı ki cennetten sana hayat doğsun.

4436 Yeni doğmuş bebek için şarapla kebabın, köşklerle sarayların ne zevki olacak?

4437 Bu örneklerin sınırı yoktur. Pek laf arama; git de yetenek tahsil et.

4438 *[Şehzade] yeteneğe ermek için şimdiye dek oturdu. İştiyak haddi aştı, yetenek ele geçmedi.*

4439 Dedi, *yetenek de padişahtan gelir. Can olmadan ceset nasıl yetenekli hale gelir?*

4440 *Şahın lütufları onun derdinin defterini dürdü. Şahı avlamak için gelmişti, kendisi av oldu.*

4441 *Senin gibi avı avlamaya kalkışan, avı yakalamadan kendisi yakalanır.*

4442 Emirlik peşinde koşan, bundan önce kesinlikle esarette kalmıştır.

4443 Dünya dibacesini ters yazılmış bil: Dünya kölesinin adı, [olmuş] dünya efendisi!

4444 Ey eğri düşünüp ters giden beden! Ey yüz binlerce hürü rehin alan!

4445 Bu hile kotarmayı bir an olsun bırak. Ecel gelmeden önce biraz hür yaşa.

4446 Hür olmana eşek gibi yol yoksa, yolculuğun, kova misali ancak kuyuyadır.

4447 Bir an olsun git de canımı terk et. Git, kendine benden başka dost ara.

4448 Benim sıram geldi, beni azat et. [Beni bırak da] benden başka birini damat et.

4449 [328b] Ey yüz türlü işe girişen beden! Beni bırak. Ömrümü bitirdin. Başkasını ara.

Kadı'nın Cuha'nın karısına vurulup sandıkta saklanması ve kadı nâibinin sandığı satın alması, ertesi yıl Cuha'nın karısının geçen yılki oyunu tekrarlama ümidiyle tekrar gelmesi ve Kadı'nın *"Beni bırak başkasını bul"* demesi ve hikâyenin devamı

4450 Cuha, her yıl yoksulluk yüzünden, hile düşünür, karısına yönelip derdi ki a güzel kadın…

4451 Madem silahın var, gidip bir av yakala da avından süt sağalım.

4452 Kaşın yay, gamzen ok, hilen tuzak. Allah sana [bunları] niçin verdi? [Elbette] av için!

4453 *Git, büyük bir kuş [avlamak] için tuzak kur. Yemi göster, fakat ona yedirme.*

4454 *Yiyeceği göster, ama onu hayal kırıklığına uğrat. Tuzağa hapsolunca nasıl yem yiyecek ki?*

4455 [Bunun üzerine] karısı, *bu uçarı herif canıma yetti,* diye şikayet ederek kadıya gitti.

4456 Hikâyeyi kısa kes. Çünkü kadı, o güzelin sözleriyle güzelliğine avlandı.

4457 [Kadı] dedi, *mahkemede gürültü patırtı var. Ben bu şikayeti [burada] anlayamam.*

4458 *A servi boylu, tenhaya (evime) gelirsen, kocanın zulmünü bana [daha iyi] anlatırsın.*

4459 [Kadın] dedi, *senin evine, şikayet için iyi kötü her türlü insan gelip gider.*

4460 Başın evi, hep sevda doludur. Yürek, huzursuz ve kuruntuludur.

4461 Diğer organların düşünme derdi yoktur. Yüreklerse gelenlerden yıpranır.

4462 Hakk'ın güzüne ve korku rüzgârına kaç. Geçen yılki gelincikleri (yaprakları) silkele.

4463 Bu gelincik yeni çiçeklere engel oluyor. Oysa gönül ağacı bunlarla gelişecek.

4464 Kendini bu düşünceden uykuya daldır. Başını, uykunun altından uyanıklığa kaldır.

4465 Efendi! Hemen Ashâb-ı Kehf gibi "uyanışa" yürü çünkü "onlar uyuyor sanıyor[112]".

4466 Kadı dedi, *a güzel, genel geçer olan nedir?* [Kadın] dedi, *bendenizin evi oldukça tenhadır.*

4467 *Düşman [kocam] köye gitti. Bekçi de yok. Yalnız kalmak için oldukça güzel bir mesken.*

4468 *Bu akşam mümkünse oraya gel. Gece yapılan iş, gösterişsiz ve riyasız olur.*

4469 *[Gece]bütün casuslar, uyku şarabından sarhoştur. Siyah gece herkesin boynunu vurmuştur.*

4470 Şeker dudaklı [kadın] kadıya tuhaf afsunlar okudu. Hem de ne dudak!

4471 İblis, Âdem'e bir çok kez vesvese verdi [de başaramadı]. Havva, *ye*, deyince yiyiverdi!

4472 Zulüm ve adalet dünyasında ilk kan, Kâbil eliyle kadın için döküldü.

4473 Nuh, tavada kızartma yapar, Vâhile (Nuh'un karısı) ise tavaya taş atardı.

4474 Karısının hilesi Nuh'un işine üstün gelir, onun tertemiz öğüt suyu bulanırdı.

4475 [Nuh'un karısı] halka, "Dininizi bu sapıklardan koruyun." diye gizlice mesaj gönderirdi.

Kadı'nın Cuha'nın karısının evine gidişi, Cuha'nın evin kapısını hışımla çalışı, Kadı'nın sandığa saklanışı ve devamı

4476 Kadınların hilesi bitmez. Akıllı kadı, geceleyin birlikte olmak için kadına gitti.

4477 Kadın, iki mum yakıp eğlencelik çerez hazırladı. [Kadı] dedi, biz içmeden sarhoşuz.

4478 O sırada Cuha gelip kapıyı çaldı. Kadı, kaçıp saklanacağı bir yer aradı.

4479 Genç adam, sandıktan başka kaçacak yer göremeyip korkusundan sandığa girdi.

4480 Cuha girip [karısına], *a eşim*, dedi, *baharda da güzde de başımın belası!*

4481 *Benim sana feda etmediğim neyim var da her zaman benden yakınıyorsun?*

4482 *Kuru dudağıma dil uzatıp bana kâh müflis diyorsun, kâh kaltaban.*

4483 *Canım, bu iki illet bende olsa bile, biri sendendir, biri Allah'tan.*

4484 *Benim şu sandıktan başka neyim var? O da töhmete yol açıp zanna dayanak oluyor.*

4485 *İnsanlar sanıyorlar ki içinde altınım var. Bu zan yüzünden benden [yardımlarını]esirgiyorlar.*

4486 [329a] *Sandığın görünüşü çok güzel, ama içinde ne değerli eşya var, ne gümüş, ne de altın.*

4487 *Tıpkı güzel ve vakur bir beden gibi... O sepetin içinde yılandan başka bir şey bulamazsın.*

4488 *Yarın ben sandığı mahalleye götürüp çarşının ortasında yakacağım.*

4489 *Böylece mümin de gâvur da Yahudi de görsün ki bu sandıkta lanetten başka bir şey yok.*

4490 Kadın dedi, *hey, vazgeç bundan be adam!* [Cuha ise] *bundan başka bir şey yapmayacağım*, diye yemin etti.

4491 Cuha, yel gibi giderek sabah erkenden hamal getirip sandığı hamalın sırtına yükledi.

4492 Kadı, sandığın içinde azaptan dolayı, *hamal, hamal,* diye sesleniyordu.

4493 Hamal, ses nerden geliyor, diye sağa sola bakındı.

4494 [Dedi] acaba bu ses bana gaipten mi geliyor? Yoksa beni gizlice bir peri mi çağırıyor?

4495 Ses arka arkaya gelmeye devam edince [hamal], *bu gâipten değil,* deyip kendine geldi.

4496 Sonunda o sesin ve feryadın sandıktan geldiğini, sandıkta birinin gizlendiğini anladı.

4497 Sevgilinin gamına düşen âşık, dışarıda olsa da sandığa girmiş [demek]tir.

4498 [Âşık] hüzünler yüzünden ömrünü sandıkta geçirir ve dünyada sadece sandık görür.

4499 Göğü aşamayan baş, bil ki heves yüzünden sandığa girmiştir.

4500 O, beden sandığından çıktığında başka bir mezara doğru gider.

4501 Bu sözün sonu yok [kadı hikâyesine dönelim]. Kadı ona dedi, ey sandığı taşıyan hamal...

4502 Çabuk mahkemedeki nâibimi benden ve bütün bunlardan haberdar et.

4503 [Haberdar et] de bu sandığı şu akılsızdan satın alıp böyle bağlı biçimde bizim eve götürsün.

4504 Rabbim, ruh sahibi bir topluluk gönder de beden sandığından bizi satın alsın.

4505 İnsanları efsun sandığından, nebiler ve resuller dışında kim satın alıp kurtarır?

4506 Binlerce insandan ancak bir kişi güzel görüşlü olup kendisinin sandıkta olduğunu bilir.

4507 O, dünyadan önce dünyayı görmüştür. Böylece o zıt sayesinde bu zıt ona ayan olur.

4508 İlim müminin yitiği olduğu için [böyle kimse] yitiğini bilir ve ondan emindir.

4509 [Oysa] güzel günü asla görmemiş olan, bu bahtsızlık içinde hiç huzursuz olur mu?

4510 [Mesela biri] ya çocukken esir düşmüş ya da ta başta annesinden köle olarak doğmuştur.

4511 Onun canı özgürlüğün tadını tatmamıştır. Görünüşler sandığı onun [hareket] alanıdır.

4512 Aklı sürekli olarak görünüşlerde mahpustur. Onun [ancak] kafesten kafese geçişi vardır.

4513 Onun kafesten çıkışı yüceliğe doğru değildir. O, kafesler içinde yer değiştirir.

4514 Kur'an'da "Gücünüz yeterse geçin[113]" [denir]. Bu söz, O'ndan cinlerle insanlara gelmiştir.

4515 Der ki güçlü olmak ve semavi vahiy dışında size gökten geçiş yoktur.

4516 [Kişi] bir sandıktan bir sandığa giderse, göğe değil, sandığa mensup olur.

4517 Sandığın ferahlığı yeni yeni sarhoşluklar getirir. Sandığın içinde olan bunu anlamaz.

4518 Bu sandıklara aldanmazsa, tıpkı kadı gibi çıkış ve kurtuluş arar.

4519 Bil ki bunu bilenin alâmeti şudur: [Bunu bilen] feryatsız ve korkusuz olmaz.

4520 Canından neşeyle bir nefes çıkar mı diye tıpkı kadı gibi titreyip durur.

Kadı nâibinin çarşıya gelişi, Cuha'dan sandığı satın alışı ve devamı

4521 Nâip geldi, dedi, *sandığın kaça?* [Cuha] dedi, *dokuz yüz altından fazla veriyorlar.*

4522 *Ben bin altından aşağı inmem. Alıcıysan aç keseni, getir.*

4523 [Nâip] dedi, *utan be çulsuz, sandığın kıymeti zaten bellidir.*

4524 [Cuha] dedi, *görmeden satın almak aslında yanlıştır. Üstü örtük satış yapmamız doğru değil.*

4525 *Açayım, değmezse alma, baba. Böylece sonradan hayıflanmayasın.*

4526 [Nâip] dedi, *ey [ayıbı] örten, sırrı açma. Ben kapalı alırım, benimle anlaş.*

4527 *Sen gizle ki seninkini de gizlesinler. Güvende olmadığına göre kimseye gülme.*

4528 *Bu sandıkta senin gibi niceleri kalıp kendini belaya düşürmüştür.*

4529 [329b] *Sıkıntı ve zarar bakımından kendin için istemeyi uygun bulduğun şeyi başkasına yap.*

4530 *Çünkü Hak pusuda, gözetlemektedir. Din gününden önce mükafat verir.*

4531 *O büyük arş sahibi... O'nun arşı [her şeyi] kuşatır. O'nun adalet tahtı bütün canları kapsar.*

4532 *O'nun arşının bir köşesi seninle bağlantılıdır. Elini ancak din ve adalet üzere kımıldat.*

4533 *Sen kendi durumuna dikkat et. Adalette bal görürsün, zulmün ardından zehir.*
4534 [Cuha] dedi, *evet, bu yaptığım zulümdür. Fakat bil ki [bu zulmü] başlatan daha zalimdir.*
4535 Nâip dedi, *her birimiz başlatıcıyız. Yüzümüz karayken neşe içindeyiz.*
4536 Tıpkı neşeli ve keyifli zenci gibi… Onun yüzünü başkaları görür, kendisi görmez.
4537 Pazarlık macerası uzayıp gitti. [Sonunda nâip] yüz dinar verip sandığı ondan aldı.
4538 Ey kötü beğenili [insan, sen de] her an sandıkta kalırsın da gâiptekiler seni satın alırlar.

Mustafa'nın -Allah'ın salavâtı üzerine olsun- buyurduğu *"Ben kimin mevlâsı isem Ali de onun mevlâsıdır"* hadisinin yorumu. Bunun üzerine münafıklar, "Ona itaat edip hizmette bulunmamız yetmezmiş gibi şimdi de sümüklü bir çocuğa itaat etmemizi emrediyor!" diye eleştirdiler.

4539 Bu nedenle gayretli Peygamber, kendi adıyla Ali'nin adını mevlâ koydu.
4540 Dedi ki *ben kime mevlâ ve dostsam, amcamın oğlu Ali de onun mevlâsıdır.*
4541 Mevlâ kimdir? Seni azat edendir. Ayağından kölelik bağını çözendir.
4542 Özgürlüğe peygamberlik yol gösterdiği için peygamberlerden müminlere özgürlük vardır.
4543 Ey müminler topluluğu sevinin! Servi ile zambak gibi özgürlük sergileyin.
4544 Fakat her an hoş renkli çiçek bahçesi gibi dilinizi kullanmadan suya şükredin.
4545 Serviler ve yeşillikler, suya ve ilkbaharın adaletine dilleri olmadan şükrederler.
4546 Onlar, yeni giysiler giyip eteklerini sürürler, mest olup dans eder, neşelenip amber saçarlar.
4547 Her biri, bahar padişahından gebedir. Bedenleri, meyve incileriyle dolu sandık gibidir.
4548 Kocası olmadan Mesih'e gebe Meryem'ler… Söz olmadan açıkça konuşan suskunlar…
4549 Ay'ımız, konuşmaksızın ne güzel doğmuştur! Her dil, konuşma yetisini ışığımızdan almıştır.
4550 İsa'nın konuşması, Meryem'in nurundandır. Âdem'in konuşması ise o nefesin ışığındandır.
4551 A güvenir dostlar, şükür sayesinde [nimetler] artar. Nitekim bitkinin içinde başka bitkiler var.
4552 Burada bu [sözün] tersi vardır: Kanaat eden alçalır. Bu aşamada tamah gösteren yücelir[114].
4553 Nefsinin çuvalına o kadar da sokulma. Seni satın alacaklardan gâfil olma.

İkinci yıl Cuha'nın karısının önceki yılki gibi gelir elde edeceğini umarak mahkemeye gelmesi ve Kadı'nın onu tanıması

4554 Bir yıl sonra Cuha, sıkıntılar yüzünden karısına yönelip dedi, *a becerikli kadın…*
4555 *Geçen yılki kazancı yenile. Kadıya benden şikayetlerini söyle.*
4556 Kadın, başka kadınlarla birlikte kadı'nın huzuruna geldi ve bir kadını kendine tercüman etti.

4557 Kadı, kendisini konuşmasından tanımasın ve geçmişteki belayı hatırlamasın diye [düşündü].

4558 Kadınların cilveli bakışı fitnedir. Fakat bu [fitne], kadının sesinden dolayı yüz kat artar.

4559 Sesini yükseltemediği için kadının cilvesinin tek başına bir yararı yoktu.

4560 Kadı dedi ki *git, düşmanını getir de senin işini çözüme kavuşturayım.*

4561 Cuha geldi. Kadı onu hemen tanıyamadı. Çünkü [onunla] karşılaştığında sandıktaydı.

4562 [Ancak] alışveriş yaparken, eksiltip artırırken onun dışardan gelen sesini duymuştu.

4563 Dedi, *karının nafakasını niye tam vermezsin?* [Cuha] dedi, *candan kölesiyim şeriatın.*

4564 *Fakat ölsem kefenim yok. Oyun ve şeş-beş atmak yüzünden müflisim.*

4565 Kadı, bu sözünden onu tanıdı. [Kendine oynanan] oyunu ve kaybedişini hatırladı.

4566 [330a] Dedi, sen o şeş-beşi benimle oynadın. Geçen yıl beni kapana kıstırdın.

4567 Benim sıram geçti. Bu yıl o kumarı başkasıyla oyna, benden elini çek.

4568 Ârif, şeşten de beşten de sıyrılmış, tavlanın bu şeş-beşinden sakınmıştır.

4569 O, beş duyuyla altı yönden kurtulmuş, bütün bunların ötesinden seni haberdar etmiştir.

4570 Onun işaretleri ezelin işaretleridir. Bütün vehimleri geçmiş, [bunlardan] soyutlanmıştır.

4571 Bu altı köşeli kuyunun dışında olmasa, Yusuf'u içerden nasıl çıkarabilir?

4572 O, sütunsuz göğün üstündeki öncüdür. Onun cismi kuyudaki kova gibi çare kılar.

4573 Yusuflar, kovasına tutunurlar da kuyudan kurtulup Mısır'a sultan olurlar.

4574 Başka kovalar kuyuda su ararken onun kovası sudan müstağni olup dost arar.

4575 Kovalar gıda için suya dalarken, onun kovası balığın canına gıda ve hayattır.

4576 Kovalar, yüce göğe bağlıdır. Onun kovası ise kudret sahibinin iki parmağındadır[115].

4577 Ne kovası, ne ipi, ne çarkı? Bu benzetmeler çok uygunsuz, ağabey!

4578 Düzgün örneği nerden bulayım? Onun dengi gelmez ve gelmemiştir.

4579 Bir kişide yüz binlerce kişi gizlidir. Yüz yay ve keman, küçücük bir okun içindedir.

4580 "Attığında sen atmadın[116]" bir sınavdır. Yüz binlerce harman bir avuç buğdaydadır.

4581 Bir zerrede bir güneş gizlidir. O zerre, ağzını ansızın açıverir.

4582 Pusudan fırlayan o güneşin karşısında, göklerle yer zerre zerre olur.

4583 Böyle bir can, bedene ne diye lâyık olsun? İki elini de çek bu candan ey beden!

4584 Ey cana ev olmuş beden, artık yeter. Deniz, bir kırbaya ne kadar sığar?

4585 Ey beşer içindeki binlerce Cebrâil! Ey eşeğin karnında gizli Mesihler!

4586 Ey put hanede gizli binlerce Kâbe! Ey ifrit ile iblisi yanlışa düşüren!

4587 [Sen ey] mekanda mekansızın secde yeri! Senden dolayı iblisin dükkânı viran!

4588 [İblis demişti] ki *bir çamura niçin hizmet edeyim? Bir sûrete nasıl din adını vereyim?*

4589 Sûret değildir o. Gözünü iyice ovuştur da celâl nurunun parıltısını gör!

Şehzade hikâyesine dönüş ve şehzadenin şahın maiyetine dâhil oluşu

4590 Şehzade, şahın huzurunda, yedi göğü bir avuç çamurda gördüğüne hayrandı.

4591 Söz için ağzını açması hiç mümkün değildi. Fakat can ile can bir an bile susmadı.

4592 *Bu ne gizli bir sır*, diye geldi aklına. Bunca mânâ varken sûret neden?

4593 Seni sûretten uzaklaştıran sûret… Uyuyanı uyandıran uyuyan...

4594 Seni sözden kurtaran söz… Hastalıktan arındıran hastalık…

4595 Öyleyse aşk hastalığı sağlığın canıdır. [Aşkın] dertlerine, her huzur gıpta eder.

4596 Ey beden şimdi bu candan el çek. Elini çekmiyorsan bundan başka can ara.

4597 Kısacası o şah, onu iyice taltif ediyordu. O ise o güneş karşısında ay gibi eriyordu.

4598 Âşıkların erimesi gürbüzleşmek demektir. Ay gibi, eridikçe [âşığın] yüzü tazelenir.

4599 Bütün hastaların deva ümidi vardır. Bu hastaysa, *hastalığımı artırın*, diye inler.

4600 Bu zehirden daha güzel şerbet görmedim. Hiçbir sağlık bu hastalıktan iyi olamaz.

4601 Hiçbir taat, bu günahtan güzel olamaz. Bu ana oranla yıllar bir saat gibidir.

4602 [Şehzade] bir süre bu şekilde şahın huzurunda bulundu. Yüreği kebap… [Adeta] canını tabağa koymuş…

4603 Dedi, şah herkesten [sadece] bir baş kesmişken, ben her an şaha yeniden kurbanım.

4604 Ben paraca yoksulum, ama başça zenginim. Başımın yüz binlerce halefi var.

4605 Aşk yolunda iki ayakla koşulamaz. Bir tek başla aşk oyunu oynanmaz.

4606 Herkesin iki ayağıyla bir başı zaten vardır. Binlerce ayağı ve başı olan nadirdir.

4607 Bu nedenle bütün kavgalar boşa gitmiştir. [Oysa] bu kavga her an daha bir kızışmaktadır.

4608 Mekansızlıkta sıcak bir maden vardır. Yedi cehennem, onun alevinden bir dumandır.

[330b] Üzerinde Sırat köprüsü bulunan cehennem der ki ey mümin Sırat'tan çabuk geç ve acele et ki nurunun azameti ateşimizi söndürmesin. "Geç ey mümin yoksa nurun ateşimi söndürecek[117]".

4609 A seçkin kişi, bu yüzden âşığın ateşinden cehennem zayıflayıp söner.

4610 [Cehennem] ona der ki çabuk geç ey ulu! Yoksa senin ateşlerin yüzünden ateşim söner.

4611 Cehennemin başlıca kibriti olan küfrü, bak bu nefes [nasıl da] söndürüyor!

4612 Kibritini bu sevdaya teslim et çabuk! Teslim et ki sana ne cehennem saldırsın, ne de alevler.

4613 Cennet ona der ki *rüzgâr gibi geç. Yoksa sahip olduğum ne varsa değerden düşecek.*

4614 *Çünkü sen harman sahibisin, ben başak toplayanım. Ben bir güzelim, sen [güzelleri bol] Çin vilayetlerisin.*

4615 Ondan cehennem de titrer, cennet de. Ondan buna da aman yoktur, ona da.

4616 [Şehzadenin] ömrü geçti, çareye fırsat bulamadı. Sabır çok yakıcıydı, canı katlanamadı.

4617 Bir süre dişini sıkıp bu derdi çekti. [Sevgiliye] eremeden ömrü sona erdi.

4618 Sevgilinin yüzü ona görünmez oldu. Gitti de sevgilinin mânâsıyla eş oldu.

4619 [Şehzade] dedi, *[sevgilinin] giysisi Şuşter'in şalıyla ipeğinden olsa da onu örtüsüzken kucaklamak daha hoştur.*

4620 *Ben bedenden soyundum, o da hayalden [soyundu]. Kavuşmanın doruğunda geziniyorum.*

4621 Buraya kadarki konular söylenebilecek konulardır. Bundan sonra ne gelse gizlenmelidir.

4622 Söylesen de, yüz bin çaba göstersen de işe yaramaz; [bundan sonraki konular] açıklanamaz.

4623 Atla, eyerle gidiş denize kadardır. Ondan sonra sana tahtadan binit [gerek].

4624 Tahta binit (gemi) karada işe yaramaz. O, özel olarak deniz ehline kılavuzdur.

4625 Bu suskunluk, tahtadan binittir. Suskunluk, deniz ehline telkindir.

4626 Seni yorgun düşüren suskunluk, öte yanın aşkını haykırmaktadır.

4627 Sen dersin ki *niçin suskun acaba?* O da der ki *acaba kulağı nerde?*

4628 Ben bağırmaktan sağır oldum, o ise habersiz. Keskin kulaklılar bu hikâyeden sağır oldu.

4629 Biri rüyasında bağırır ve yüz binlerce söz söyleyip telkinde bulunur.

4630 Onun yanında oturansa habersizdir. Uyuyan aslında odur ve bağrışmalara sağırdır.

4631 Tahta biniti kırılmış olan kimse suda boğulmuştur. O aslında balıktır.

4632 Ne konuşan, ne susan nâdir varlıktır. Sözlerde onun hâline ad yoktur.

4633 Bu ikisinden olmayıp her ikisidir, ne tuhaf! Bunu açıklamak edep dışıdır.

4634 Bu örnek uygunsuz ve yakışıksız oldu, ama duyular dünyasında bundan iyisi olmaz.

Büyük şehzadenin vefat edişi, küçük kardeş hasta yattığı için ortanca kardeşin ağabeyinin cenazesine gelişi, padişahın ortancayı taltif edişi, sonunda onun da ihsana minnet duyup padişahın yanında kalışı ve padişahın ikbal ve teveccühünden kendisine yüz bin gaybî ve aynî ganimetin gelişi -bunlardan bazısının dile getirilişi

4635 Küçük hastaydı. [Bu yüzden] büyüğün cenazesine sadece ortanca kardeş geldi.

4636 Şah onu gördü ve kasıtlı olarak sordu, *bu kim? [Bu da] o denizden mi? Bu da balık mı?*

4637 Sonra muarrif dedi, *[bu da] o babanın oğlu. Bu kardeş o [ölen] kardeşten küçük.*

4638 Şah onu, *sen yadigârsın,* diye taltif etti. Bu [hal hatır] sormayla onu da avladı.

4639 O yüreği yanık zavallı, şahın taltifinden dolayı bedeninde candan başka can gördü.

4640 Gönlünde [öyle] büyük bir velvele gördü ki bir sûfi böylesini yüz çilede elde edemez.

4641 Alanlar, duvarlar ve kayalık dağlar, onun önünde gülen bir nar gibi yarılıyordu.

4642 Bütün zerreler, tıpkı kubbeler gibi, onun yüzüne her an yüz türlü kapı açıyordu.

4643 Kapı bazen pencere oluyordu, bazen ışık. Toprak bazen buğday oluyordu, bazen ölçek.

4644 Başkalarına göre felek çok eski ve ölgündü. Onun gözündeyse her an yeni bir yaratılış vardı.

4645 [331a] Güzel ruh cesetten kurtulunca, ilahi takdirden ona kuşkusuz böyle bir göz verilir.

4646 [Böylece] yüz binlerce gâip ona göründü; mahrem olanların gördüklerini gördü.

4647 Kitaplarda okuduklarının somut halini gözüyle görmeye başladı.

4648 O yiğit padişahın binitinin tozundan, gözüne değerli bir sürme buldu.

4649 Böyle bir bahçede eteğini sürüyerek geziyor, [varlığının] her parçası "yok mu artıran" diye bağırıyordu.

4650 Tohumdan yeşeren gül bahçesi bir anlıktır. Akıldan yeşeren gül bahçesi [her zaman] şendir.

4651 Topraktan biten gül bahçesi yok olur. Gönülden biten gül bahçesi ne hoştur!

4652 Bizim bildiğimiz güzel ilimleri, o bahçeden [alınmış] bir iki üç demet çiçek bil.

4653 Gül bahçesinin kapısını kendimize kapattığımız için bu iki üç çiçek demetine muhtacız.

4654 Yazık ki ey can, ekmek yüzünden her an öyle anahtarlar düşüyor ki parmaklarımızdan!

4655 Bir an seni ekmek derdinden kurtarsalar, [o zaman] da çarşaf çevresinde dolanır, kadınların aşkına dalarsın.

4656 Yine susuzluğun kabardığında sana artık ekmek ve kadın dolu bir şehrin krallığı olmalı!

4657 Yılandın, ejderha olmuşsun anlaşılan! Bir başın vardı, şimdi yedi başlısın!

4658 Yedi başlı ejderha cehennemdir. İhtirasın yemdir senin, cehennemse tuzaktır.

4659 Tuzağı parçala, yemi yak. Bu eve yeni kapılar aç!

4660 Behey alçak dilenci, sen âşık olmadığın için habersiz bir dağ gibi ses vermektesin.

4661 Dağın kendine ait sesi olur mu hiç? A güvenilir kişi, o ses başka sesin yankısıdır.

4662 Senin sözün de başka sözün yankısıdır ve bütün hallerin yankıdan başka bir şey değildir.

4663 Öfken de hazzın da başkalarının yankısıdır. Pezevengin neşesi, bekçinin öfkesi…

4664 Bekçiye o zavallı ne yaptı da bekçi ona kinle çıkışıp eziyet ediyor?

4665 Yetmez mi parlak düşüncelerin yansıması olmak? Çaba göster ki bu sende gerçek olsun.

4666 Böylece sözlerin senin kendi halinden doğsun, hareketin kendi kanatlarınla olsun.

4667 Ok da başkasının kanadıyla av tutar. Kaçınılmaz olarak kuş etinden nasibi yoktur.

4668 Doğan, avı dağdan kendi tutup getirir. Şah da ister istemez ona keklik ve sığırcık yedirir.

4669 Vahiyden olmayan konuşma hevâdandır ve toz gibi havaya [savrulur], heba olur[118].

4670 Bu söz, [sen] efendiye yanlış görünüyorsa, Necm [suresinin] başından bir kaç satır oku[119].

4671 Muhammed hevâdan konuşmaz. O ancak kendisine bildirilen vahiyle [konuşur].

4672 Ey Ahmed, vahiyden ümitsiz olmadığına göre, araştırmayla kıyası cisim mensuplarına ver.

4673 Çünkü zaruret nedeniyle murdar helaldir de vuslat Kâbe'sinde [doğru mu yanlış mı diye] araştırma yoktur.

4674 Doğru yolu araştırıp çaba göstermeksizin hevâsına uyup bidat yolunu tutanlar var ya…

4675 Onları rüzgâr Ad kavmi gibi götürüp öldürür. Süleyman değiller ki taht onları taşısın!

4676 Ad için rüzgâr aşağılayıcı hamaldır. Obur bir adamın elindeki kuzu gibi tıpkı!

4677 [Obur adam, kuzuyu] yavrusuymuş gibi kucağına alır, kasap gibi kesmek için götürür.

4678 O rüzgâr, Ad'ın büyüklük taslamasındandı. [Rüzgârı] dost sandılar, oysa yabancıydı.

4679 O kötü arkadaş, ansızın postunu ters çevirip (kötü yüzünü gösterip) onları kırıp ufaladı.

4680 Rüzgâr seni Ad kavmi gibi kırmadan rüzgârı kır, çünkü rüzgâr büyük bir fitnedir.

4681 Hud onlara öğüt veriyordu: "Ey kibirli güruh! Bu rüzgâr elinizden sıyrılacak!

4682 Rüzgâr Hakk'ın ordusu olup iki yüzlü davranarak bir kaç gün sizinle sarmaş dolaş olmuştur.

4683 Rüzgâr, gizliden gizliye Yaratıcı'ya sâdıktır. Ecel gelince rüzgâr elini kaldırır.

4684 Rüzgârın ağızdan geçişine bak. Her nefeste ihtişamla gelip gitmektedir.

4685 Boğaz ve dişler ondan güvendedir. [Fakat] Hak emredince dişe musallat olur.

4686 Azıcık bir rüzgâr bile dağ olup ağırlaşır da diş ağrısı insanı inletip hasta eder.

4687 Bu, [daha önce] güvenle geçen aynı rüzgârdır. Ekine candır, [ama bazen] ekine ölüm olur.

4688 Senin elini öpen kimsenin eli, öfke anında bir gürze dönüşür.

4689 İnsan, *yâ Rab, yâ Rab*, diye candan el açıp *ey yardım edici, bu rüzgârı kes*, diye yalvarır.

4690 [331b] Ey ağız, bu rüzgârın geçişinden gafildin sen. İstiğfar et şimdi canının ta içinden.

4691 [Istırap], katı göze yağmur gibi gözyaşı döktürür. Dert, münkirlere Allah dedirtir.

4692 Erlerin sözünü erden [duydun da] kabul etmedin. Hadi, dert yüzünden Hak vahyini kabul et!

4693 Rüzgâr der ki *beşerin şahından elçiyim ben. Bazen hayır haber getiririm, bazen kötü ve şer.*

4694 *Kendi başıma buyruk değil, memur olduğum için şahımdan senin gibi nasıl gâfil olurum?*

4695 *Senin hâlin Süleyman gibi olsaydı, ben seni Süleyman gibi taşırdım.*

4696 *İğreti bir varlığım, [ama] senin mülkün olur, seni kendi sırrıma vâkıf kılardım.*

4697 *Fakat sen isyankârsın, bense iğretiyim. [Bu yüzden] sana ancak üç dört gün hizmet ederim.*

4698 Sonra seni Ad gibi tepe taklak ederim. Âsi bir asker gibi senin ordundan kaçarım.

4699 Böylece gayba imanın öyle bir zamanda sağlamlaşır ki imanın sana üzüntü kaynağı olur.

4700 O zaman zaten herkes mümin olur. O zaman zaten âsiler [ayakları yerine] başlarıyla koşarlar.

4701 O zaman tıpkı hırsız ve haydut gibi darağacının altında yalvarıp yakarırlar.

4702 Fakat gayba imanda karar kılarsan, iki diyarın sahibi olup kendi kendine bekçi olursun.

4703 İki günlük, gelip geçici ve sakat değil, kalıcı bir bekçilik ve padişahlık…

4704 Boş işten kurtulup kendi işini yaparsın. Sen hem şah olursun, hem kendi davulunu çalarsın.

4705 Boğaz bize dünyayı dar eder madem, boğaz ile ağız keşke toprak yeseydi.

4706 Bu ağız zaten toprak yiyicidir. Fakat [ağız] renklenmiş toprağı [yer].

4707 Şu kebap, şu içecek ve şu şeker, renkli ve bezekli topraktır, a oğul!

4708 Yediğinde bunlar et ve deri olur. [Allah] ona et rengi vermiştir, [ama aslında] mahalle toprağıdır.

4709 [Allah] yine topraktan balçığa yama yapar ve [sonunda] hepsini tekrar toprak kılar.

4710 Hindu, Kıpçak, Rumi ve Habeş... Hepsi de mezarda tek renk ne güzel.

4711 Böylece bil ki onca boya ve bezeme tamamen örtü ve hiledir; iğretidir.

4712 Geriye kalan boya, Allah'ın boyasıdır, hepsi bu. Geri kalanını çan gibi takılmış bil.

4713 Doğruluk, takva ve iman boyası, ibadet ehli üstünde sonsuza dek bâkidir.

4714 Şüphe, nankörlük ve nifak boyasıysa âsilerin canında sonsuza dek bâkidir.

4715 Tıpkı sahtekâr Firavun'un kara yüzü gibi... Onun rengi bâkidir, cismiyse fâni.

4716 Doğruların bedenleri yok olur, ama onların güzel yüzlerinin ışıltısı din gününe dek yerindedir.

4717 Çirkin aynı çirkindir, güzel aynı güzel. Hepsi bu. O hep gülmektedir, buysa suratı asık.

4718 [Allah] toprağa renk, özellik ve [değerli] taşlar verip çocuk huyluları bunun için savaştırır.

4719 Hamurdan deve ve aslan pişirirler de çocuklar bunlara ihtirastan ellerini ısırırlar.

4720 Aslanla deve ağızda ekmek olur, [desen de] bu söz çocuklara etki etmez.

4721 Çocuk, bilgisizlikle zan ve kuşku içindedir. Şükür ki en azında [çocuğun] gücü azdır.

4722 Çocukların yüz türlü kavga ve âfeti vardır. Şükür ki [çocuklar] beceriksiz ve güçsüzdür.

4723 Bu edepsiz yaşlı çocuklardan yandık! Güçleri nedeniyle koruyuculara bela olurlar.

4724 Silahla cehalet bir araya gelince dünyayı yakan bir Firavun olup çıkar.

4725 A yoksul adam, noksanlarına şükret. Firavunluktan ve kâfirlikten kurtuldun çünkü.

4726 Şükür ki mazlumsun, zâlim değilsin. Firavunluktan ve her türlü fitneden güvendesin.

4727 Boş mide ilahlık taslayamaz. Çünkü onun ateşine odundan destek yoktur.

4728 Boş mide şeytanın zindanıdır. Çünkü ekmek derdi, onu hile ve düzenden alıkoyar.

4729 Yemek dolu mide bil ki şeytanın pazarıdır. Orada şeytan tüccarlarının bağrışmaları vardır.

4730 Hiç satan sihirbaz tüccarlar, bağırtılarıyla aklı bulandırırlar.

4731 Sihir yapıp küpü at gibi yürütürler. Ay ışığıyla karanlıktan kumaş yaparlar.

4732 Toprağı ipek gibi dokurlar. Ayırt edebilen göze toprak serperler.

4733 Sandal ağacını öd ağacı rengine boyarlar. Bir toprak keseğini kıskanmamızı sağlarlar.

4734 Toprağa renk verip de bizi çocuklar gibi onun için savaştıran [Allah] münezzehtir.

4735 Eteğimiz, çocuklar gibi toprak dolu. Bizim gözümüzde toprak sanki altın madeni.

4736 [332a] Çocuğun yetişkinlere gücü yetmez. Hak, hiç çocukları büyüklerle bir tutar mı?

4737 Meyve olgunlaşmayıp ham kaldıkça eski bile olsa adına koruk derler.

4738 Ham ve ekşi [kişi], yüz yaşında bile olsa, aklı çalışan kimseye göre çocuktur, hamdır.

4739 Saçı sakalı ak olsa da onda [hâlâ] şu çocuksu korku ve ümit vardır:

4740 *Olur muyum yoksa ham mı kalırım? Acaba asma dalı bana cömertlik gösterir mi?*

4741 *Böyle akılsızlık ve iki yüzlülüğe rağmen benim bu koruğuma üzüm olmayı nasip eder mi?*

4742 Hiçbir yandan ümidim yok, [ama] o kerem, bana der ki "*ümit kesmeyin*[120]".

4743 Hakan'ımız her zaman bizim için toy verip "*ümit kesmeyin*[121]" diye kulağımız çeker.

4744 Biz bu ümitsizlik yüzünden darda olsak da [Hak bize] seslendiğinde oynayarak gideriz.

4745 Dostun otlağına doğru çevik atlar gibi oynayarak koşarız.

4746 Adım atarız, ama orada adım yoktur. Kadeh [içip] boşaltırız, ama orada kadeh yoktur.

4747 Çünkü orada bütün şeyler ruhânidir. Mana içre mana içre manadır.

4748 Dış görünüş gölgedir, mana ise güneş. Gölgesiz ışık yıkıntıda olur.

4749 Yıkıntıda kerpiç kerpiç üstünde kalmadığı için ay ışığının çirkin gölgesi kalmaz.

4750 Kerpiç altından bile olsa sökülüp atılmalıdır. Çünkü kerpice karşılık vahiy ve aydınlık vardır.

4751 Dağ, gölgeyi yok etmek için parçalanmıştır. Bu ışık için parçalanmak [bile] azdır.

4752 Dağın dışyüzüne Samed[122]'in nuru vurunca nur içine de vursun diye dağ parçalandı[123].

4753 Aç kimsenin avucuna ekmek konunca hevesinden gözleriyle ağzı açılır.

4754 Bu [ışık], yüz binlerce parçalanmaya değer. A yeryüzü, göğün arasından kalk!

4755 [Kalk] da göğün nuru yaksın gölgeleri. Ey gündüz düşmanı! Gece senin gölgendendir.

4756 Bu yeryüzü çocukların beşiği gibi yetişkinlere mekan olarak dar gelir.

4757 Hak, yeryüzünü çocuklar için beşik diye niteleyip[124] beşikteki çocuklara süt yağdırır.

4758 Bu beşikler yüzünden ev darlaştı. Çocukları çabuk büyüt padişahım!

4759 Ey beşik daraltma evi! [Daraltma] ki yetişkinler rahat dolaşsın.

Kalbinde padişahtan müstağni olduğuna ve keşfe ulaştığına dair düşüncenin ortaya çıkmasından dolayı şehzadede vesvese belirdi. [Şehzade bu yüzden] padişaha nankörlük ve asilik etmeyi düşünüyordu. İlham ve sır yoluyla padişahın haberi olup kalbi kırıldı ve padişahın dışyüzünün haberi olmaksızın ruhu onu yaraladı.

4760 Padişahın içinden [şehzadenin] canına alışverişsiz bir gelir gelmeye başlayınca…

4761 Padişahın canının nurundan [şehzadenin] can ayı, ayın güneşten beslenişi gibi besin alıyordu.

4762 [Şehzadenin] sarhoş gönlüne benzersiz padişahtan anbean ruhanî bir ödenek geliyordu.

4763 Bu, Hıristiyan ve müşriklerin yediğinden değildi. Bu, meleklerin yediği yemektendi.

4764 [Bunun üzerine şehzade] içinde bir istiğna gördü. Bu istiğnadan bir taşkınlık ortaya çıktı.

4765 [İçinden dedi] ki *ben hem padişahım, hem de şehzade. Bu padişaha dizginimi niye verdim ki?*

4766 *Bende ışıklar saçan bir ay doğmuşken toza toprağa niçin tâbi olayım?*

4767 *Su benim ırmağımda. [Şimdi] naz vakti! İhtiyacım yokken başkasının nazını niye çekeyim?*

4768 *Niçin başımı sarayım, baş ağrısı kalmamış, sararıp solma ve gözyaşı vakti geçmişken?*

4769 *Dudağım şekerlenmiş ve yüzüm aya dönmüşken başka bir dükkân açmak gerek.*

4770 Bu benlik yüzünden nefis doğmaya başlayınca yüz binlerce zırva gevelemeye başladı.

4771 İhtiras ve hasetten ötede yüz çöl vardır ki kem gözler oralara bile erişir.

4772 Her suyun varacağı yer olan padişahın denizi, sel ve ırmak içinde olanları nasıl bilmez?

4773 Padişahın gönlü, onun bu düşüncesinden ve eşsiz lütfuna şükretmeyişinden incindi.

4774 Dedi, *behey edepten yoksun alçak! Hayret! Verdiklerimin karşılığı bu muydu?*

4775 *Bu enfes hazineden ben sana neler vermişken, alçak tabiatın yüzünden sen bana neler ettin?*

4776 [332b] *Ben, senin kucağına hesap gününe dek batmayacak olan bir ay koydum.*

4777 *Bu pak nuru bağışlamama karşılık olarak sen benim gözüme çerçöple toprak serptin.*

4778 *Ben senin için göğe merdiven oldum. Sense benimle savaşta okla yay oldun.*

4779 [Böylece] padişahta gayret derdi doğdu. Padişahın derdinin yansıması şehzadeye ulaştı.

4780 [Padişahın] azarıyla [şehzadenin] devlet kuşu çırpınmaya başladı ve köşeye çekilmiş [şehzadenin] perdesini yırttı.

4781 O güzel oğlan, kendi içinde kötü işlerinden [kaynaklanan] tozları ve izleri görünce,

4782 Lütuf ve nimet tahakkukunu azalmış ve mutluluk evini gamla dolmuş [görünce],

4783 İçkinin sarhoşluğundan kendine geldi. O günah yüzünden başında mahmurluk vardı.

4784 Buğday yedi de elbisesi üzerinden çıktı. Cennet ona çöl ve sahra oldu[125].

4785 O şerbetin kendisini hasta ettiğini ve benlik zehrinin etki ettiğini gördü.

4786 Naz bahçesinde tavus gibi [gezen] can, mecaz viranesinde baykuşa döndü.

4787 Âdem gibi cennetten uzak kaldı da ekim yapmak için yerde öküz sürer oldu.

4788 O, *a eli çabuk Hintli, aslanı öküzün kuyruğuna tutsak ettin,* diye gözyaşı döküyordu.

4789 *A soğuk nefesli kötü nefis! İmdada yetişen şaha karşı saygısızlık ettin.*

4790 *Buğday ihtirasın yüzünden tuzağı seçtin. Tuzaktaki her buğday sana bir akrep oldu.*

4791 *Başında bencillik yelleri esti. Ayağındaki elli batmanlık prangayı [artık]gör!*

4792 [Şehzade], *sultanıma niçin karşı geldim,* diye bu şekilde kendi canına ağlıyordu.

4793 O, kendine gelip bağışlama diledi. Tövbesine başka bir şeyi de eş etti.

4794 İman korkusundan doğan bir dert… Merhamet et, çünkü dermansızdır bu dert.

4795 İnsanın düzgün bir elbisesi olmasın daha iyi! Çünkü [insan] sabırdan kurtulunca anında üste fırlar.

4796 İnsanın eli tırnağı olmasın daha iyi. Çünkü o zaman ne din düşünür, ne doğruluk!

4797 İyisi mi bela içinde canı çıksın insanın. [Çünkü] nefis nankördür, sapkındır.

Yüce Hakk'ın Azrâil'e -selam üzerine olsun, canını aldığın kullardan kime daha çok acıdın, diye hitap etmesi ve Azrâil'in Hakk'a cevap vermesi

4798 Hak, Azrâil'e, *ey ulu*, dedi, *üzülen kimseler içinde [en çok] kime acıdın?*

4799 [Azrâil] dedi, *yüreğim hepsine yanıyor, ama emri ihmal etmekten korkuyorum.*

4800 Böylece, *keşke Rabbim*, diyorum, *şu gencin yerine beni kurban etseydi.*

4801 [Hak] dedi ki *en çok kime acıdın? Yüreğin kime daha çok yanıp kavruldu?*

4802 [Azrâil] dedi, *bir gün emri yerine getirmek için, sert dalgalarda bir gemiyi kırıp parçaladım.*

4803 *Sonra dedin ki o topluluktan şu kadın ve çocuk dışında hepsinin canı al.*

4804 *O ikisi bir tahta üzerinde kaldı. Dalgalar tahtayı sürükleyip götürüyordu.*

4805 *Yine dedin ki annenin canını alıp "ol" emri uyarınca çocuğu yalnız bırak.*

4806 *Çocuğu annesinden kopardığımda bana ne denli acı geldiğini [Rabbim] kendin biliyorsun.*

4807 *Nice büyük matemlerin dumanını gördüm [ama] o çocuğun acısı aklımdan çıkmadı.*

4808 Hak dedi ki *dalgaya, kendi lütfumla o çocuğu bir ormana atmasını söyledim.*

4809 *Süsen, reyhan ve güllerle dolu bir orman… Tatlı meyveleri olan ağaçlarla dolu…*

4810 *Berrak sular akan pınarlar… O çocuğu yüz türlü naz içinde yetiştirdim.*

4811 *Şakıyan yüz binlerce güzel sesli kuş, o bahçede yüz türlü ezgi söylüyordu.*

4812 *Nesteren yaprağından ona yatak yaptım. Fitnelerin darbesinden onu güvende kıldım.*

4813 *Güneşe onu incitmemesini söyledim. Rüzgâra onun üzerine yavaş esmesini söyledim.*

4814 *Üzerine yağmur yağdırma, dedim buluta. Şimşeğe dedim ki ona sert bakma.*

Şeyh Şeybân-ı Râî'nin -Allah aziz ruhunu kutsasın- kerâmetleri

4815 [333a] Şeybân-i Râî de, Cuma vakti, düşman kurttan [sürüyü korumak için] sürü çevresine çizgi çiziyordu.

4816 Böylece koyun çizgiden çıkamıyor, zararlı kurt ve hırsızlar da [çizgiden] içeri giremiyordu.

4817 Hud'un, ailesini kasırgadan güvende tutan koruyucu dairesi gibi…

4818 [Hud onlara demişti ki] *bu çizginin içinde sekiz gün sessiz kalıp dışarıdaki azabı seyredin.*

4819 [Kasırga, insanları] havaya savurup taşlara çarpıyordu da etle kemik birbirinden ayrılıyordu.

4820 Bir kısmını havada birbirine vuruyordu da kemikler haşhaş gibi ufalanıyordu.

[4821] Gökleri titreten bu cezalandırmanın açıklaması Mesnevi'ye sığmaz.

[4822] A soğuk rüzgâr, tabiatın gereği bunu yapıyorsan, Hud'un çizdiği dairenin çevresinde de dolaşsana!

[4823] Ey doğalcı (*tabîî/natüralist*), bu doğa üstü egemenliği gör ya da gel, bu [kıssayı] mushaftan yok et.

[4824] [Bunu yapamazsan] Kuran okuyanları alıkoyup engelle veya muallimleri uyarıp tehdit et.

[4825] Âcizsin ve bu âcizlik nerden diye şaşarsın. Senin aczin hesap gününden bir yansımadır.

[4826] A inatçı, âcizliklerin işte karşında senin. Vakit geldi, açığa çıkıyor gizlediklerin.

[4827] Ne mutlu gıdası bu âcizlik ve hayret olana, iki âlemde dostun gölgesinde uyuyana.

[4828] [Böyle kimse] hem ahır (dünya)da hem âhirde âcizlik görmüş, ölüp acuzelerin dinini seçmiştir.

[4829] Tıpkı Züleyha gibi... Yusuf'un nuru ona vurunca acuzelikten gençliğe yol bulmuştur.

[4830] Hayat, ölmekte ve mihnettedir. Âbıhayat karanlıklar içindedir.

Yüce Hakk'ın Nemrut'u çocukluğunda annesiz ve dadısız olarak beslediğine dair hikâyeye dönüş

[4831] [Allah, Azrail'e der ki] *kısacası, o bahçe, âriflerin bahçesi gibi sam yeliyle kasırgadan güvendeydi.*

[4832] *Bir kaplan yeni yavrular doğurmuştu. Ona süt vermesini söyledim, [emrime] itaat etti.*

[4833] *[Kaplan] ona süt verip hizmet etti. Böylece o, büyüyüp gelişti ve aslan bir yiğit oldu.*

[4834] *Sütten kesilince periye söyledim de ona konuşup ayırt etmeyi öğretti.*

[4835] *Onu o bahçede büyütüp yetiştirdim. Benim ustalığım nerden sığacak söze?*

[4836] *Ben, Eyyub'a kurtları zararsızca [bedeninde] konuk etmesi için baba şefkati verdim.*

[4837] *Kurtlara da ona karşı evladın babaya duyduğu sevgiyi verdim. İşte kudret, işte el!*

[4838] *Annelere ben yol yordam öğrettim. Yaktığım lütuf ateşi [bak] nasıldır!*

[4839] *Lütfumu aracısız görsün diye yüz inayet eyleyip yüz bağlantı kurdum.*

[4840] *[İstedim] ki sebeplerle boğuşmasın da her türlü yardımı benden istesin.*

[4841] *[İstedim] ki hiç bir özür ve bahanesi kalmasın, kötü arkadaştan şikayeti olmasın.*

[4842] *[Nemrut] bu bakıcılığı ve kendisini aracısız olarak yetiştirdiğimi yüz yolla gördü.*

[4843] *Ey* yüce kulum [Azrâil]! *Onun [buna]şükrü, Nemrut olup Halil'i yakmak oldu.*

[4844] Bunun gibi şehzade de şaha teşekkür yerine büyüklenip daha üst makamlar istedi.

[4845] [Dedi] ki *başkasına niye tâbi olayım? Çünkü yeni bir mülk ve ikbal sahibiyim.*

[4846] Şahın [daha önce] zikrettiğimiz lütufları, âsilik yüzünden gönlüne gizli kaldı.

[4847] Nitekim Nemrut da o lütufları cehalet ve körlükten ayaklar altına aldı.

[4848] *[Hak der ki Nemrut] artık kâfir olmuştu. Yol kesiyor, kibirlenip tanrılık taslıyordu.*

[4849] *[Böylece] benimle savaşmak için üç akbabayla yüce göğe doğru gitti.*

4850 O, İbrahim'i bulmak için yüz binlerce günahsız çocuğu öldürdü.

4851 Çünkü müneccim demişti ki *yılın hükmünce, [seninle]savaşmak için bir düşman doğacak…*

4852 *Mutlaka o düşmanı yok etmeye çabala.* [O da bunun üzerine] her doğanı çılgınca öldürüyordu.

4853 Ona rağmen, vahiy getirecek bir çocuk yetişti ve diğer kanların vebali [Nemrud'un] boynunda kaldı.

4854 Ne tuhaf! O saltanatı babasından mı buldu da soyunun karanlığı onu aldattı?

4855 Başkalarına ana baba perde olur, ama o, koynundaki incileri bizden edinmiştir.

4856 Kötü nefis, gerçekten yırtıcı kurttur. Yanındaki herkese ne diye bahane bulursun?

4857 Câhil ve inkârcı çirkin nefis, sapkınlıkta yüz kele külah olur.

4858 Bu nedenle derim ki a fakir kul, köpeğin boynundan zinciri çıkarma.

4859 [333b] Bu köpek, eğitilmiş de olsa köpektir. Bu "nefsi aşağıla[126]", çünkü [nefis] kötü huyludur.

4860 Tâif derisi[127] gibi Süheyl çevresinde dönersen farzı yerine getirmiş olursun.

4861 Böylece Süheyl seni deri olma şerrinden kurtarır da sevgilinin ayağında çizme olursun.

4862 Bütün Kur'an, nefsin pisliğini anlatmaktadır. Mushafa bak, o gözün nerde?

4863 Meselâ, âlete kavuşunca peygamberleri öldürmekte haddi aşan Ad kavminin zikri…

4864 Her asırda edepsiz nefsin uğursuzluğu yüzünden dünyayı birden bire alev sarardı.

Şehzadenin padişahın kalbinden yara alıp başka erdemleri tamamlayamadan dünyadan gidişini anlatan hikâyeye dönüş

4865 Hikâyeyi kısa kes. Gayret sahibi [padişahın] kıskanması, [sonunda] onu mezara götürdü.

4866 Padişah, yokluktan varlığa geldiğinde, öfkeli gözünün böyle kan döktüğünü [anladı].

4867 O eşsiz padişah ok torbasına baktığında bir okun eksildiğini gördü.

4868 *Ok nerede,* dedi ve Hakk'a sordu. [Hak] dedi ki *onun boğazındaki senin okundur.*

4869 Derya gönüllü padişah [şehzadeyi] affetti, ama ok öldürecek yere gelmişti ah!

4870 [Şehzade] öldürüldü. [Padişahsa] onun yasını tutup ağlıyordu. Öldüren de, veli de… Hepsi o.

4871 O, ikisi birden değilse, bu durumda küll değildir. Hem insanı öldüren, hem yasını tutandır o.

4872 Sarı benizli şehit, [padişahın okunun] mânâya değil de cisme değdiğine şükrediyordu.

4873 Görünen cisim sonunda zaten gidicidir. Mânâ ise sonsuza dek mutlu yaşayacaktır.

4874 O kahır etki etmiş olsa bile kabuğa etki etmiştir. [Böylece] dost, incinmeksizin dosta gitmiştir.

4875 O (şehzade), şahlar şahının terkisinden tutunmuşsa da sonunda nazar onun yolunu kesmiştir.

4876 Üçüncü [şehzade] ise en tembelleriydi. [Bu yüzden] sûretle mânâyı tamamen o kaptı.

Bir kişinin, benden sonra malımı üç evladımdan en tembel olanı alsın, diye vasiyet edişi

4877 Bir kişi, ölümü sırasındaki vasiyetinde açık açık söyleyip belirtmişti.

4878 Onun servi boylu üç oğlu vardı ve canıyla ruhunu onlara vakfetmişti.

4879 [Adam] dedi, *elimdeki avucumdaki bulunan malımla paramı, bu üçünden en tembeli alsın.*

4880 [Bunu] kadıya söyledi ve iyice tembihledi. Sonra da ölüm şarabını içti.

4881 Çocuklar kadıya, *efendim,* dediler, *biz üç yetim, onun hükmünü çiğnemeyiz.*

4882 *Dinleyip itaat ederiz. Hüküm onundur. Onun buyurduğu, bizim için kesin emirdir.*

4883 *Bizi kurban etse bile, İbrahim'imizden yüz çevirmeyiz*[128].

4884 Kadı dedi ki *her biriniz aklını kullanarak tembelliğine ilişkin bir hikâye anlatsın.*

4885 *Böylece her birinizin tembelliğini göreyim de durumunuzu kuşkusuz bir şekilde bileyim.*

4886 Ârifler, iki dünyada da [herkesten] daha tembeldirler. Çünkü toprağı sürmeden harman kaldırırlar.

4887 Onlar tembelliği dayanak edinmişlerdir. Çünkü onların işlerini Allah yapar.

4888 Allah'ın işini sıradan insanlar göremezler ve sabah akşam zahmetten geri durmazlar.

4889 [Kadı onlara dedi ki] haydi, tembelliğinizin derecesini açıklayın ki sır açığa çıksın da bunun derecesini bileyim.

4890 Kuşkusuz, her dil gönlün perdesidir. Perde kımıldayınca sırlar açığa çıkar.

4891 Bir kebap parçası kadar küçük bir perde yüz tane güneşin yüzünü örter.

4892 Dilin anlattığı yalan da olsa, kokusu onun doğru mu yalan mı olduğundan haber verir.

4893 Kırlardan gelen esinti, külhandan gelen kötü yelden farklıdır.

4894 Doğruluğun kokusuyla, aptalları avlayan yalanın kokusu, nefesteki misk ve sarımsak [kokusu] gibi bellidir.

4895 On yerde gönlü olandan dostu ayırt edemiyorsan bozuk burnundan dert yan.

4896 Muhanneslerin sesiyle cesur yiğitlerin sesi, tilkinin işiyle aslanın işi gibi, farklıdır.

4897 Veya dil, kazan kapağı gibidir. [Kapak] kıpırdadığı zaman, hangi aş olduğunu anlarsın.

4898 Zekâsı keskin olan, tatlı yemekle sirkeli ekşi yemeği buharından anlar.

4899 [334a] Genç adam, yeni bir kazan alırken kazana el sürünce kırığını görür.

4900 [Kardeşlerden biri] dedi, *ben adamı ağzından tanırım. Konuşmazsa üç günde anlarım.*

4901 Öteki dedi, *konuşursa [kişinin durumunu] anlarım. Konuşmazsa konuşmasını sağlarım...*

4902 [Kadı] dedi, *[insan] bu hileyi duymuşsa, ağzını kapatıp sessiz kalır.*

4903 Nitekim bir anne çocuğuna demiş ki *gece karşında bir karaltı belirirse…*

4904 *Ya da mezarlıkta veya korkunç bir yerde, öfkeli ve kara bir hayal görürsen…*

4905 *Kalbini kavi tut, saldır ona. [Böylece] o senden anında yüz çevirir.*

4906 Çocuk demiş ki *şeytanı andıran o hayale de annesi bunu söylemişse…*

4907 *[Ona] saldırırım, [o da] annesinin emrince boğazıma yapışır. Peki o zaman ne yapacağım?*

4908 *Sen bana sıkı durmamı öğütlüyorsun, [ama] o çirkin hayalin de bir annesi var!*

4909 Cine de insana da telkin eden aynıdır. Düşman az da olsa onun sayesinde üstün gelir[129].

4910 Rahvan at hangi yana vardıysa, Allah için sen de gidip o yana var.

4911 [Kadı] dedi ki *o ulu kişi, hileyi anlar da hileyle konuşmazsa…*

4912 *Sırrını nasıl anlarsın, doğru söyle?* [İkinci oğul] dedi ki *karşısında konuşmadan otururum.*

4913 *Sabrı merdiven edip basamakları çıkarım. Sabır rahatlığın anahtarıdır.*

4914 Onun huzurunda bu sevinç ve hüznün dışında bir söz kaynayıp akarsa benden…

4915 Bilirim ki bunu Yemen'deki Süheyl gibi [aydınlık] gönlünden bana o göndermiştir.

[Bilirim ki] kalbimdeki bu söz o kutlu varlıktandır. Çünkü kalpten kalbe yol vardır.

Bi-resm-i hızâne-i hazret-i emîr-i muazzam, a'delu umerâi'l-âlem, bânî-i mebânî-i nîkûkârî, vâzı'-i merâsim-i bahtiyârî, tâcu'd-dünyâ ve'd-dîn Şeyh Hüseyn Beg "Zuyyidet ma'deletuhu"

Ketebehu'l-abdu'l-muznibi'l-muhtâc ilâ-rahmeti'l-meliki'l-hayyi'l-kaviyy
Muhammed b. Huseyn el-Mevlevî
afallâhu anhumâ fî-şehri Şa'bâni'l-mubârek
sene erba' ve seb'îne ve seb'a mie
(Şaban 774 / Ocak/Şubat1373)

Birinci Defter Notlar

1 *"Allah, göklerin ve yerin nurudur. O'nun ışığı, içinde kandil bulunan bir kandilliğe benzer. Kandil, cam içerisindedir. Cam da sanki inciden bir yıldız. Ne doğuya ne batıya mensup olmayan kutlu bir zeytin ağacından yakılır ki neredeyse ateş değmese de yağı ışık verir. Işığı parıl parıldır. Allah, dilediği kimseyi nuruna iletir. Allah insanlara örnekler verir. Allah her şeyi bilir."* (Nûr, 24/35).

2 *"O gün cennetliklerin kalacakları yer çok huzurlu, dinlenecekleri yer pek güzeldir."* (Furkân, 25/24).

3 *"Şüphesiz Allah, bir sivrisineği de ondan üstün olanı da örnek vermekten çekinmez. Böylece iman edenler, kuşkusuz bunun Rablerinden gelen bir gerçek olduğunu bilirler; inkâr edenler ise, "Allah, bu örnekle ne demek istemiş?" derler. (Allah) bununla birçoğunu saptırır, birçoğunu da doğru yola erdirir. O, fasıklardan başkasını saptırmaz."* (Bakara, 2/26).

4 *"Hayır! Şüphesiz bunlar (âyetler), değerli ve güvenilir kâtiplerin elleriyle (yazılıp) tertemiz kılınmış, yüce makamlara kaldırılmış mukaddes sahifelerde (yazılı) bir öğüttür; dileyen ondan (Kur'an'dan) öğüt alır."* (Abese, 80/15-16)

5 *"Ona, temiz olanlardan başkası dokunamaz."* (Vâkıa, 56/79).

6 *"O, âlemlerin Rabbinden indirilmiştir."* (Vâkıa, 56/80).

7 *"Ona ne önünden, ne ardından batıl yaklaşamaz."* (Fussilet, 41/42).

8 *"O, en hayırlı koruyucudur, merhametlilerin en merhametlisidir."* (Yusuf, 12/64).

9 Bu beyit şu şekilde de çevrilebilir: *"Dinle, bu ney şikâyet ederken [aslında] ayrılıkları anlatıyor."*

10 *"Vesselâm"* sözü, *"Selâm, hidayete uyanların üzerine olsun"* (Tâhâ, 96/47) âyetinden alınma olup, herhangi bir konuda son sözü söylemek üzere kullanılır.

11 Ünlü Yunan filozofu Platon. Aristo'nun hocası olup İslâm felsefesi üzerinde de etkili olmuştur. Klâsik edebiyatta hikmet ve bilgi sembolüdür.

12 Asıl adı Galenos olan Yunan hekimi. Tıbbın ve eczacılığın öncülerindendir. Adı hekimlikle birlikte anılır.

13 *"Rabbi dağa tecelli edince, onu paramparça etti. Musa bayılarak yere düştü"* (A'râf, 7/143) âyetine işarettir.

14 *"Hiçbir şey için bunu yarın yapacağım deme. Ancak Allah dilerse (yapacağım de)"* (Kehf, 18/23-24) âyetlerine işarettir.

15 İstisna: *"Allah dilerse"* anlamına gelen *"inşâallah"* sözüdür.

16 Sıcak bölgelerde yetişen, müshil edici ve söktürücü olarak kullanılan bir bitkidir.

17 *"İçinizdekileri gizleseniz de açığa vursanız da Allah onu bilir"* (Âli İmran, 3/29) âyetine işarettir.

18 *"Rabbinize yalvara yalvara, için için dua edin"* (A'râf, 7/55) âyetine işarettir.

19 *"Hani siz (verilen nimetlere karşılık): Ey Musa! Bir tek yemekle yetinemeyiz; bizim için Rabbine dua et de yerin bitirdiği şeylerden; sebzesinden, hıyarından, sarımsağından, mercimeğinden, soğanından bize çıkarsın, demiştiniz"* (Bakara, 2/61) âyetine işarettir.

20 *"Meryem oğlu İsa şöyle dedi: Ey Rabbimiz! Bize gökten bir sofra indir ki bizim için, geçmiş ve geleceklerimiz için bayram ve senden bir âyet olsun. Bizi rızıklandır; zaten sen, rızık verenlerin en hayırlısısın"* (Mâide, 5/114) âyetine işarettir.

21 *"Beş şeye karşılık beş şey vardır. Bir kavim, ahdini bozarsa Allah düşmanlarını ona musallat eder. Allah'ın hükmünden başkasıyla hükmederlerse aralarında yoksulluk yayılır. Kötülüğü yayarlarsa içlerinde ölüm yayılır. Teraziyi hileli tartarlarsa kıtlık olur. Zekât vermezlerse yağmur yağmaz"* hadisine işarettir.

22 Azazil, Şeytan'ın Allah'a isyan etmeden önceki adıdır.

23 *"Sabır genişliğin anahtarıdır, kötülüklerden sakınmak tükenmez bir zenginliktir"* hadisine işarettir.

24 *"Kaza gelince, genişlik daralır"* Arap atasözüdür.

25 *"Hayır, hayır! Eğer vazgeçmezse [vay haline]"* (Alâk, 96/15) âyetinden iktibas edilmiştir.

26 Usturlab, eski zamanlarda gök cisimlerinin hareketlerini izlemek üzere kullanılan bir ölçüm aletidir.

27 *"Kıyamet yaklaştı ve ay yarıldı"* (Kamer, 54/1) âyetine işarettir.

28 Yani hiçbir zaman batıp yok olmaz.

29 Esir, aether: Ateş göğü.

30 Can sözüyle Hüsameddin Çelebi kastedilmektedir.

31 *"Allahım! Gazabından rızana, cezalandırmandan affına, senden sana sığınırım. Ben seni, senin kendini övdüğün gibi övemem"* hadisine işarettir.

32 *"İsteklerinizin gerçekleşmesine onları gizleyerek yardım edin, çünkü her nimet sahibine haset edilir"* hadisine işarettir.

33 *"Kerem sahibi, söz verince sözünde durur; sözünde durmazsa cefa etmiş olur" anlamında bir Arap atasözü vardır. Beyitte geçen "yürüyüp giden hazine"* sözüyle (Kasas, 28/76-81.) âyetlerde sözü edilen Karun hazinesi kastedilmektedir.

34 Taraz, güzelleriyle meşhur bir şehir adıdır. Burada o güzel cariyeden kinayedir.

35 *"Seni bir şey için seven, o şeyi yitirdiğinde seni incitir"* anlamında bir hadis vardır.

36 *"Ondan başka her şey fânidir, ancak celâl ve ikram sahibi Rabbinin yüzü (zâtı) bâki kalacaktır"* (Rahman, 55/26-27) âyetlerine işarettir.

37 Bakara 2/38, 62, 112, 262, 274, 277; Âli İmrân, 3/170; Mâide, 5/69. âyetlerde ve başka yerlerde inananlar için korku ve üzüntü olmadığına işaret edilmektedir.

38 Kur'an'ın 18. suresi olan Kehf suresinde anlatılan Hızır kıssasına işaret edilmektedir.

39 *"Muhakkak ki sana biat edenler ancak Allah'a biat etmektedirler. Allah'ın eli onların ellerinin üzerindedir. Kim ahdini bozarsa, ancak kendi aleyhine bozmuş olur. Kim de Allah'a karşı ahdine vefa gösterirse Allah ona büyük bir mükâfat verecektir"* (Fetih, 48/10) âyetine işarettir.

40 Kur'an'ın 37. suresi olan Sâffât suresinde anlatılan İbrahim (as) ve İsmail (as) peygamberlerin kıssasına işaret edilmektedir.

41 Bir ve tek olan Allah.

42 *"(Allah) Gökten bir su indirdi de dereler kendi miktarınca çağlayıp aktı. Sel de yüze vuran bir köpük yüklendi. Bir süs veya bir meta sağlamak için ateşte üzerine yakıp erittikleri şeylerde de bunun gibi bir köpük vardır. İşte Allah, hak ile batılı böyle örnekler verir. Köpüğe gelince, o atılır gider, insanlara yarar sağlayacak şey ise, yeryüzünde kalır. İşte Allah örnekleri böyle vermektedir."* (Ra'd, 13/17) âyetine işarettir.

43 Kur'an'ın 18. suresi olan Kehf suresinde anlatılan Hızır kıssasına işaret edilmektedir.

44 Musa peygamberin (a.s.) Allah'ın tecellisine güç yetiremediğine (A'râf, 7/143) işaret edilmektedir.

45 *"Bir fâsık övüldüğünde Allah gazaba gelir, bu yüzden Arş titrer"* hadisine işarettir.

46 Cavlaki, eski zamanlarda saçları, sakalları, bıyıkları ve kaşları tıraş edilmiş, *"kalender"* adı verilen gezgin derviş demektir.

47 *"Şîr"* kelimesi Arap harfleriyle aynı şekilde yazıldığı halde farklı anlamlara gelmektedir. Beyitte buna işaret ediliyor.

48 Kur'an'ın çeşitli âyetlerinde (İbrahim, 16/10; Enbiyâ, 21/3; Mü'minûn, 23/24,33; Şuarâ, 26/154, 186; Yâsîn, 36/15; Tegâbun, 64/6; Furkân, 25/7) kâfirler, peygamberlerin de kendileri gibi yiyen, içen, uyuyan, sokaklarda gezen insanlar olduğunu öne sürerek onları inkâra kalkıştıkları vurgulanmıştır. Beyitte bu duruma işaret edilmektedir.

49 277-279. beyitlerde Musa (as) ile Firavun'un büyücüleri arasında geçen olaya işaret edilmektedir. Bu olay Kur'an'da (A'râf, 7/190,117; Tâhâ, 20/18-66; Neml, 27/10; Kasas, 28/31) gibi çeşitli surelerde anlatılmaktadır.

50 *"Şüphesiz münafıklar Allah'a oyun etmeye kalkışıyorlar; halbuki Allah onların oyunlarını başlarına çevirmektedir. Onlar namaza kalktıkları zaman üşenerek kalkarlar, insanlara gösteriş yaparlar, Allah'ı da pek az hatıra getirirler"* (Nisâ, 4/142) âyetine işarettir.

51 Merv İran'ın doğusunda Rey batısında yer alan iki şehirdir. Burada iki şey arasındaki zıtlığı göstermek için kullanılmıştır.

52 *"Allah dilediğini siler, (dilediğini de) sabit bırakır. Bütün kitapların aslı onun yanındadır"* (Ra'd, 13/39) âyetine işarettir. Ümmü'l-Kitâb, Allah'ın dilediği her şeyi, istediği zaman, istediği şekilde kendi hükmüne, ilmine ve hikmetine uygun olarak yaratması veya yok etmesi demektir.

53 *"Birinin suyu tatlı ve susuzluğu giderici, diğerininki tuzlu ve acı iki denizi salıveren ve aralarına bir engel, aşılmaz bir sınır koyan O'dur" (Furkan,*

25/53) ve "İki denizi birbirine kavuşmak üzere salıvermiştir. Aralarında bir engel vardır, birbirine geçip karışmazlar" (Rahmân, 55/19-20) âyetlerine işarettir.

54 Yani Hz. Muhammed'den (sav) isteyin.

55 Kur'an'da (Bakara, 2/273; A'râf, 7/46; Muhammed, 47/30; Fetih, 48/29; Rahmân, 55/41) gerçek müminlerin ve suçluların yüzlerinden tanınacağına işaret eden pek çok âyet vardır.

56 *"Böylece biz, her peygambere insan ve cin şeytanlarını düşman kıldık. (Bunlar), aldatmak için birbirlerine yaldızlı sözler fısıldarlar. Rabbin dileseydi onu da yapamazlardı. Artık onları uydurdukları şeylerle baş başa bırak" (En'âm, 6/112) âyetine işarettir. Ayrıca Peygamber'den (sav) rivâyet edilen "Şeytan'ın aranızda ortaya çıkmasından kuşku duyarım. Davud oğlu Süleyman en sağlam kişi olduğu halde Şeytan onu aldattı. Öyle kimseler vardır ki sizinle mescitlerde namaz kılar, Kur'an okur, din hakkında sizinle mücadele ederler. Onlar insan suretinde Şeytanlardır"* şeklinde bir hadis de vardır.

57 Mevlânâ bu beyitte yün elbiseler giyip, yani kendilerini sufi gibi gösterip din adına düzenbazlık yapan sahte şeyhleri ve dervişleri eleştirmektedir. Ebu Müseylim veya Müseyleme, Hz. Peygamber (sav) zamanında peygamberlik iddiasında bulunmuş bir düzenbazdır.

58 *"Kezzâb"* çok yalancı demek olup yalancı peygamber Müseyleme'ye lakap olarak verilmiştir. Ulü'l-elbâb da akıllar sahibi, bilgi ve irfan sahibi demek olup Peygamberi'n (sav) lakabıdır.

59 *"Kendilerine mühürlü hâlis bir içki sunulur. Onun içiminin sonunda misk kokusu vardır. İşte yarışanlar ancak onun için yarışsınlar"* (Mutaffifîn, 83/25-26) âyetine işarettir.

60 (Bakara, 2/111-118.) âyetlerde, Yahudiler ile Hıristiyanlar arasındaki ihtilaflardan söz edilmektedir. Mevlânâ bu hikâyede, ikisi de tevhidî din olan Yahudilik ve Hıristiyanlık mensuplarının tevhitten nasıl uzaklaştığına işaret etmektedir.

61 *"Allah rüşvet verene, alana, ikisi arasında aracılık yapana lanet etsin. Rüşvetten sakının, çünkü rüşvet küfürdür. Rüşvet veren cennetin kokusunu duymaz"* şeklinde bir hadis vardır.

62 *"Kalpten kalbe yol vardır"* anlamında bir atasözüdür.

63 Hıristiyan din adamlarının bellerine bağladıkları sembolik kuşak.

64 Huzeyfe'den rivayet edilen *"Ashab, Peygamber'den (sav) hayrı sorar, bense şerri sorardım, demişti. "Neden?", diye sorulduğunda da şerden sakınan hayra ulaşır demişti"* şeklindeki rivayete işarettir.

65 Zümrüdüanka adıyla da bilinen Simurg İran mitolojisinde adı geçen efsanevi bir kuştur.

66 *"Allah, namaz sırasında bedeniyle birlikte gönlü de hazır olmayanın namazına bakmaz"* veya *"Namazda şu yana, bu yana dönen kişinin namazı, namaz değildir"* hadislerine işaret vardır.

67 *"Uykuda oldukları halde sen onları uyanıklar sanırsın onları (uykuda) sağa sola çeviririz"* (Kehf, 18/18) âyetine işarettir.

68 Yani güneş.

69 *"O, tanyerini yarıp açandır. O, geceyi dinlenme zamanı, güneşi ve ayı (vakitlerin tayini için) birer hesap ölçüsü kılmıştır"* (En'âm, 6/96) âyetine işarettir.

70 *"Uyku, ölümün kardeşidir, cennet ehli ise ölmezler"* hadisine işarettir.

71 Kur'an'ın 18. suresi olan Kehf suresinin 9-27. âyetlerinde kıssaları anlatılan mağara arkadaşlarına işaret edilmektedir.

72 *"Onlar sağır, dilsiz ve kördürler"* (Bakara, 2/18) âyetine işarettir.

73 *"Rabbinin gölgeyi nasıl uzattığını görmedin mi? Eğer dileseydi, onu elbette hareketsiz kılardı. Sonra biz güneşi, ona delil kıldık. Sonra onu (uzayan gölgeyi) yavaş yavaş kendimize çektik (kısalttık)"* (Furkan, 25/45-46) âyetine işarettir.

74 *"Gecenin karanlığı onu kaplayınca bir yıldız gördü, Rabbim budur, dedi. Yıldız batınca, batanları sevmem, dedi"* (En'âm 6/76) âyetine işarettir.

75 Yani gölgeyi izleyerek güneşi bul, gölgeden yola çıkarak güneşe ulaş.

76 *"Ateşin odunu yakıp kül ettiği gibi, kıskançlık da iyilikleri, ibadetleri yok eder"* şeklinde bir hadis vardır.

77 *"İbrahim ve İsmail'e: Tavaf edenler, ibadete duranlar, rükû ve secde edenler için Evim'i temiz tutun, diye emretmiştik"* (Bakara, 2/125) âyetine işarettir.

78 Yani, ateş yakarken kızartır ama, söndükten sonra ardında sadece karalık bırakır.

79 Burada *"Velediyye"* ibaresiyle Konya nüshasına göre bir beyit fazla vardır.

80 *"Sağ elindekini at da, onların yaptıklarını yutsun. Yaptıkları, sadece bir büyücü hilesidir. Büyücü ise, nereye varsa (ne yapsa) iflah olmaz"* (Tâhâ, 20/69) âyetine işarettir.

81 Hz. Muhammed'in (sav) okuma yazma bilmez oluşuna işarettir. Kur'an'da (A'râf, 7/157-158) Peygamber'in (sav) ümmî olduğu vurgulanmaktadır.

82 *"Bilin ki Allah kişi ile onun kalbi arasına girer"* (Enfâl 8/24) âyetine işarettir.

83 *"Ben, gönülleri kırılmış kişilerin gönlündeyim"* kudsî hadisine işarettir.

84 Venüs gezegeni. Doğurganlığı ve eğlenceyi temsil eder.

85 Meleklerin Âdem'e secde edişi Kur'an'da (A'râf, 7/11; Hicr, 15/29-32; İsrâ, 17/61; Tâhâ, 20/116; Sâd, 38/72-73.) âyetlerinde anlatılır.

86 *"Biz: Ey ateş! İbrahim'e karşı serin ve zararsız ol, dedik"* (Enbiyâ, 21/69) âyetine işarettir.

87 Sofistai, agnostik, yani bilinemezci demektir. Bilinmezciler her şeye kuşkuyla bakar, eşyanın akılla bilinemeyeceğine inanır ve sadece duygulara değer verirler.

88 *"Sen O'ndan razı, O da senden razı olarak Rabbine dön"* (Fecr, 89/28) âyetine işarettir.

89 *"Peygamber'e (sav), İsa (as) su üstünde yürürdü, dendi, o da yakin artarsa havada da yürünebilir dedi"* hadisine işarettir.

90 Aslan burcunun içinde bulunan iki parlak yıldız. Yükseklikten ve uzaklıktan kinayedir. Burada bütün âlem, her şey ve her yer anlamındadır.

91 *"Emin bildiğin kişiyi suçlama"* anlamında bir Arap atasözü vardır.

92 Bu beyitten sonraki sözler, vezir ile padişaha değil, Mevlânâ'ya aittir.

93 Yani biz kim oluyoruz ki varlık iddia edip senden ve benden söz edelim.

94 *"Onları siz öldürmediniz, fakat Allah öldürdü; attığın zaman da sen atmadın, fakat Allah attı"* (Enfâl, 8/17) âyetine işarettir.

95 *"Hayır hayır, kötülerin yazısı muhakkak Siccîn'dedir. Siccîn nedir, bilir misin? (O günahkârların yazısı) amellerin sayılıp yazıldığı bir kitaptır"* (Enfâl, 8/17) âyetlerine işarettir.

96 *"Hayır, iyilerin yazısı yücelerde (illiyyîn)'dir. Yücelerin ne olduğunu sen nereden bileceksin? Yazılmış bir Kitaptır"* (Mutaffifîn, 83/18-20) âyetlerine işarettir.

97 *"Bilginler, yeryüzünün ışıklarıdır, peygamberlerin varisleridir"* şeklinde bir hadis vardır.

98 *"Hatırla ki, Meryem oğlu İsa: Ey İsrailoğulları! Ben size Allah'ın elçisiyim, benden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı ve benden sonra gelecek Ahmed adında bir peygamberi de müjdeleyici olarak geldim, demişti"* (Saff, 61/6) âyetine işaret edilmektedir.

99 *"Andolsun burçları bulunan göğe"* (Buruc 85/1) âyetine işarettir. Bu âyetin devamında Ashab-ı Uhdûd'un yaptıkları anlatılmaktadır.

100 *"Kim, İslam'da kendisinden sonra uyulacak iyi bir sünnet koyarsa, ona, o ameli işleyen herkese verilen sevap kadar sevap verilir. Onunla amel edenlerin amelinden de bir şey eksiltilmez. Kim de kendisine uyulan kötü bir sünnet koyarsa ona da, o günahı işleyenlere yazıldığı kadar günah yazılır. O günahı işleyenlerin günah yükünden de bir şey eksiltilmez"* hadisine işarettir.

101 *"Sonra Kitab'ı kullarımız arasından seçtiklerimize miras verdik"* (Fâtır 35/32) âyetine işarettir.

102 Yani kendi yıldızının etkisi altında hareket ederek yaşar.

103 Mars gezegeni. Savaş ve şiddet sembolüdür.

104 İhtirak, diğer yıldızların güneşle bir derecede bulunması demektir. Bu durumda uğursuzluklar meydana geldiğine inanılır.

105 *"Ancak kulak hırsızlığı yapan olursa, onu da parlak bir alev takip eder"* (Hicr, 15/18) âyetine işarettir.

106 *"Ademoğullarının hepsinin kalpleri Rahmân'ın iki [kudret] parmağı arasındadır. Hepsini tek bir kalp gibi dilediği şekilde çevirir"* hadisine işarettir.

107 Bu söz *"Hayvanın alacası dışında, insanın alacası içindedir"* atasözümüzü hatırlatmaktadır.

108 *"Allah'ın boyası; Allah'ın boyasından daha güzel boyası olan kimdir?"* (Bakara, 2/138) âyetinden iktibas edilmiştir.

109 Yani bir olan Allah'a.

110 Yani, Allah katından bilgi alan.

111 Bu konuda *"İnsanlara acımayana Allah da acımaz", "Acıyın ki size de acısınlar" "Acımayana acınmaz"* ve benzeri hadisler vardır.

112 Şeybân-ı Râî büyük sufilerden birisidir.

113 *"Karun'u, Firavun'u ve Hâmân'ı da (helâk ettik)"* (Ankebût, 29/39) âyetine işarettir.

114 *"Size Rabbinizden bir mucize getirdim: Size çamurdan bir kuş sureti yapar, ona üflerim ve Allah'ın izni ile o kuş oluverir"* (Âli İmrân, 3/49) âyetine işarettir.

115 *"Hâviye"* uçurum, çukur anlamına olup cehennemin adlarındandır. (Kâria, 101/9-11.) âyetlerde bundan söz edilmektedir.

116 *"Kim izzet ve şeref istiyorsa, bilsin ki izzet ve şeref tümüyle Allah'ındır. O'na ancak güzel sözler yükselir (ulaşır)"* (Fâtır, 35/10) âyetine işarettir.

117 *"Senin en büyük düşmanın, iki yanın arasındaki nefsindir"* hadisine işarettir.

118 *"Mümin aynı delikten iki kere sokulmaz"* hadisine işarettir.

119 *"[Önce] bağla, [sonra] tevekkül et"* hadisine işarettir.

120 *"Kazanan, Allah sevgilisidir"* hadisine işarettir.

121 *"Bunun üzerine: Bir kısmınız diğerine düşman olarak ininiz, sizin için yeryüzünde barınak ve belli bir zamana dek yaşamak vardır, dedik"* (Bakara, 2/36) âyetine işarettir.

122 *"İnsanların tümü Hakk'ın ailesidir. Onların Allah'a en sevgili olanı ailesine en faydalı olanıdır"* hadisine işarettir.

123 *"Hilelerinin cezası Allah katında (malum) iken, onlar, tuzaklarını kurmuşlardı. Halbuki onların hileleriyle dağlar yerinden gidecek değildi"* (İbrahim, 15/46) âyetine işarettir.

124 *"Dünya müminin zindanı, kâfirin cennetidir"* hadisine işarettir.

125 *"Salih adamda bulunan temiz mal ne güzeldir"* hadisine işarettir.

126 Yani Allah katından gelen bilgi ve irfan.

127 *"Rabbin bal arısına: Dağlardan, ağaçlardan ve insanların yaptıkları çardaklardan kendine evler (kovanlar) edin"* (Nahl, 16/67) âyetine işarettir.

128 Yani Şeytan'a.

129 *"Danışılan kişi emindir"* hadisine işarettir.

130 Yani aynaya karşı söz söylersen buğulanıp göstermez olur.

131 *"Yolunu, paranı, mezhebini gizli tut"* hadisine işarettir.

132 *"İki kişiyi aşan her sır yayılır"* Arapça atasözüdür.

133 *"Hasta olmadığınız halde kendinizi hasta göstermeyin. Gerçekten hasta olursunuz"* hadisine işarettir.

134 *"Kıyamet yaklaştı ve ay yarıldı"* (Kamer/54-1) âyetine işarettir.

135 Yani ruhu surete sığmayacak kadar yüce olur.

136 *"Gözler O'nu göremez; halbuki O, gözleri görür"* (En'âm 6/103) âyetine işarettir.

137 *"O sabredenler, kendilerine bir belâ geldiği zaman: Biz Allah'ın kullarıyız ve biz O'na döneceğiz, derler"* (Bakara 2/156) âyetine işarettir.

138 *"Dünya bir andır, onu kullukla geçir"* hadisine işarettir.

139 *"Allah bir işin olmasını irade edince, akılların akılları başlarından gider"* hadisine işarettir.

140 *"Âdem'e bütün isimleri öğretti"* (Bakara, 2/31) âyetine işarettir.

141 *"Kıyamet gününde, biz bundan habersizdik demeyesiniz diye Rabbin Âdemoğullarından, onların bellerinden zürriyetlerini çıkardı, onları kendilerine şahit tuttu ve dedi ki: Ben sizin Rabbiniz değil miyim? (Onlar da), Evet (buna) şahit olduk, dediler"* (A'râf, 7/172) âyetine işarettir.

142 *"(Âdem ile eşi) dediler ki: Ey Rabbimiz! Biz kendimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka zarara uğrayanlardan oluruz"* (A'râf, 7/23) âyetine işarettir.

143 *"Suçlular, simalarından tanınır, perçemlerinden ve ayaklarından yakalanırlar"* (Rahmân, 55/41) âyetine işarettir.

144 *"İnsan, dilinin altında gizlidir"* hadisine işarettir.

145 Veba: Pis koku saçan rüzgâr anlamındadır.

146 *"Zulümden sakının, doğrusu zulüm, kıyamet gününün karanlıklarıdır"* hadisine işarettir.

147 *"Kim kardeşine bir kuyu kazarsa, kendisi o kuyuya düşer"* hadisine işarettir.

148 *"Allah'ın yardımı ve fethi geldiğinde"* (Nasr, 110/1) âyetine işarettir.

149 *"Rabbin fil sahiplerine neler etti, görmedin mi?*

Tuzaklarını boşa çıkarmadı mı? Onların üstüne ebâbil kuşlarını gönderdi" (Fil, 105/1-3) âyetlerine işarettir..

150 *"Mümin, müminin aynasıdır"* hadisine işarettir.

151 *"Müminin ferasetinden sakının, çünkü o Allah'ın nuruyla bakar"* hadisine işarettir.

152 Fahreddin. Kelime anlamı dışında aynı zamanda 12-13. yüzyılın önemli din bilginlerinden Fahreddin-i Râzî (ö. 606/1210)'ye işaret edilmektedir.

153 *"Biz o günleri insanlar arasında evirip çeviririz."* (Âli İmrân, 3/140) ayetine işarettir.

154 *"En küçük cihattan en büyük cihada döndünüz. En büyük cihat kulun nefsiyle savaşıdır"* hadisine işarettir.

155 *"Eğer kulumuza indirdiklerimizden herhangi bir şüpheye düşüyorsanız, haydi onun benzeri bir sûre getirin, eğer iddianızda doğru iseniz Allah'tan başka şahitlerinizi de çağırın. Bunu yapamazsanız -ki elbette yapamayacaksınız- yakıtı, insan ve taş olan cehennem ateşinden sakının. Çünkü o ateş kâfirler için hazırlanmıştır"* (Bakara, 2/23-24) âyetlerine işarettir.

156 *"O gün cehenneme doldun mu deriz. O da daha var mı? der"* (Kâf, 50/30) âyetine işarettir.

157 *"Kişi, savaşmakla güçlü adam olmaz, güçlü kimse gazaba geldiğinde nefsine sahip olabilendir"* hadisine işarettir.

158 *"Doğu da Allah'ındır batı da. Nereye dönerseniz Allah'ın yüzü (zâtı) oradadır"* (Bakara 2/115) âyetine işarettir.

159 *"Gerçekten de, günahlarını bağışlaman için onları ne zaman davet ettiysem, parmaklarını kulaklarına tıkadılar, elbiselerine büründüler, ayak diredиler, kibirlendikçe kibirlendiler"* (Nûh, 71/7) âyetine işarettir.

160 *"Sözden önce selâm vardır"* hadisine işarettir.

161 *"Şüphesiz, Rabbimiz Allah'tır deyip, sonra dosdoğru yolda yürüyenlerin üzerine melekler iner. Onlara: Korkmayın, üzülmeyin, size vaat olunan cennetle sevinin derler"* (Fussilet, 41/30) âyetine işarettir.

162 *"(Âdem ile eşi) dediler ki: Ey Rabbimiz! Biz kendimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka zarara uğrayanlardan oluruz"* (A'râf, 7/23) âyetine işarettir.

163 *"İblis dedi ki: Öyleyse beni azdırmana karşılık, andolsun ben de onları saptırmak için senin doğru yolunun üstüne oturacağım"* (A'râf, 7/16) âyetine işarettir.

164 *"Göklerde ve yerde bulunan herkes, O'ndan ister. O, her gün bir iştedir."* (Rahmân, 55/29) âyetine işarettir.

165 *"Kötü kadınlar kötü erkeklere, kötü erkekler ise kötü kadınlara; temiz kadınlar temiz erkeklere, temiz erkekler de temiz kadınlara yaraşır. Bu sonuncular, (iftiracıların) söylediklerinden çok uzaktırlar. Kendileri için bağışlanma ve güzel bir rızık vardır"* (Nûr, 24/26) âyetine işarettir.

166 *"O, gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra Arş'ın üzerine istivâ edendir. Yere gireni ve ondan çıkanı, gökten ineni ve oraya yükseleni bilir. Nerede olursanız olun O sizinle beraberdir. Allah yaptıklarınızı görür"* (Hadîd, 57/4) âyetine işarettir.

167 *"Kur'an okuyan benimle konuşmuş, ben de onunla konuşmuş gibiyimdir"* hadisine işarettir.

168 *"Dediler ki: Ey Musa! Ya sen at veya önce atan biz olalım"* (Tâhâ, 20/65) âyetine işarettir.

169 *"Kur'an okunduğu zaman onu dinleyin ve susun ki size merhamet edilsin"* (A'râf, 7/204) âyetine işarettir.

170 *"Evlere kapılarından girin, Allah'tan korkun, umulur ki kurtuluşa erersiniz"* (Bakara 2/189) âyetine işarettir.

171 *"Biz, bir âyetin hükmünü yürürlükten kaldırır veya onu unutturursak mutlaka daha iyisini veya benzerini getiririz"* (Bakara, 2/106) âyetine işarettir.

172 *"İşte siz onları alaya aldınız; sonunda onlar (ile alay etmeniz) size beni anmayı unutturdu, siz onlara gülüyordunuz"* (Mü'minûn, 23/110) âyetine işarettir.

173 *"Andolsun bu beldeye ki sen bu beldedesin ve andolsun babaya ve çocuğa, Biz, insanı (yüz yüze geleceği nice) zorluklar içinde yarattık"* (Beled, 90/1-4) âyetlerine işarettir.

174 *"Mâ"*, Farsça biz zamiri, Arapça olumsuzluk edatıdır. Mevlânâ burada kelimenin iki anlamından yararlanarak söz oyunu yapmaktadır.

175 Yani varlığım olmadığı için, benim hakkımda *"vardır" (olumlama/isbat)* veya *"yoktur"* (olumsuzlama/nefy) denilemez.

176 Hakim'den maksat Gazneli Senâî'dir.

177 Mesnevi'nin *"Dinle, bu ney nasıl şikâyet ediyor, ayrılıkları anlatıyor"* anlamındaki 1. beyti ile aynı anlamdadır.

178 *"Allah bir şeyi dilediğinde ona sadece "Ol" der, o da hemen oluverir"* (Bakara, 2/117) âyetine işarettir.

179 *"Allah'ın, kereminden kendilerine verdiklerini (infakta) cimrilik gösterenler sanmasınlar ki o kendileri için hayırlıdır; tersine bu onlar için pek fenadır. Cimrilik ettikleri şey de kıyamet gününde boyunlarına dolanacaktır. Göklerin ve yerin mirası Allah'ındır"* (Âli İmrân, 3/180) âyetine işarettir.

180 399/922 yılında idam edilerek öldürülen ünlü sufi Hallâc-ı Mansur.

181 *"Denize düşen yılana sarılır"* atasözünü hatırlatmaktadır.

182 *"Göklerde ve yerde bulunanlar, O'ndan isterler. O, her gün bir iştedir"* (Rahmân, 55/29) âyetine işarettir.

183 *"Allah'ın dilediği olur, dilemediği de olmaz"* hadisine işarettir.

184 *"Yerin içine gireni ve ondan çıkanı; gökten ineni, oraya çıkanı bilir. O, esirgeyendir, bağışlayandır"* (Sebe, 34/2) âyetine işarettir.

185 Gazneli bilgeden maksat, Gazneli Hakim Senâî'dir.

186 Bu iki beyit Senâî'ye aittir.

187 *"Ey cin ve insan toplulukları! Göklerin ve yerin çerçevesinden çıkıp gitmeye gücünüz yetiyorsa geçin. Ancak büyük bir güçle çıkıp gidebilirsiniz"* (Rahmân, 55/33) âyetine işarettir.

188 Her şeyin var olduğu ve yok olduğu oluş ve bozuluş (kevn ü fesâd) âlemi.

189 (Meryem, 16-21.) âyetlere işaret edilmektedir.

190 *"Ne mutlu beni görüp bana inanana, ne mutlu beni görmediği halde bana inanana"* hadisine işarettir.

191 *"Zamanınızdaki günlerde Rabbinizin esintileri vardır. Dikkat edin, onlara yönelin. Size bir esinti dokunur da ebediyen kötülüğe düşmezsiniz"* hadisine işarettir.

192 1959-1960. *"Biz emaneti, göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar bunu yüklenmekten çekindiler, (sorumluluğundan) korktular"* (Ahzâb, 33/72) âyetine işarettir.

193 Hümeyra, pembe beyaz tenli kadın demektir. Peygamber (sav) Hz. Aişe'ye böyle hitap edermiş.

194 Peygamber (sav) bunaldığı zaman Hz. Bilal'e böyle hitap edermiş.

195 *"İlk yaratmada âcizlik mi gösterdik? Hayır, onlar yeni bir yaratma hususunda şüphe içindedirler"* (Kâf, 50/15) âyetine işarettir.

196 *"Kulumuz Eyyub'u da an. Bir zaman o, Rabbine şöyle nida etmişti: Meşakkat ve acı ile bana Şeytan dokundu. (Biz ona): Ayağını yere vur! İşte sana yıkanılacak ve içilecek soğuk bir su, dedik"* (Sâd, 38/41-42) âyetlerine işarettir.

197 *"Ben sizin Rabbiniz değil miyim? (Onlar da), Evet (buna) şâhit olduk, dediler"* (Araf, 7/172) âyetine işarettir.

198 İstidlal, bir konuyu mantıkî deliller getirerek kanıtlamak demektir.

199 *"Nihayet oraya geldikleri zaman kulakları, gözleri ve derileri, işledikleri şeye karşı onların aleyhine şahitlik edecektir"* (Fussilet, 41/20) âyetine işarettir.

200 *"Sabahleyin iki meleğin inip her birinin: 'Allahım, yoksullara verenlerin her birine ihsan et. Allahım, vermeyenin de malını yok et' diyerek seslenmedikleri hiçbir gün yoktur"* hadisine işarettir.

201 *"Şüphesiz ki inkâr edenler mallarını, Allah yolundan alıkoymak için harcıyorlar. Daha da harcayacaklar. Ama sonunda bu, onlara yürek acısı olacak ve en sonunda yenilgiye uğrayacaklar. Küfürde direnenlerse cehenneme toplanacaklardır"* (Enfâl, 8/36) âyetine işarettir.

202 Fâtiha, 1/5.

203 Beyitteki bu ifade: *"Nihâyet güneşin doğduğu yere ulaşınca onu, güneşe karşı kendilerine siper yapmadığımız bir kavim üzerine doğar buldu"* (Kehf, 18/90) âyetinden mülhemdir.

204 Musa (as) Tur dağında bulunduğu sırada İsrailoğulları'nı dinden döndürüp yeniden buzağı heykeline taptıran adamdır. Musa (as) tarafından kovulmuştur.

205 *"İnsanların tümü Hakk'ın ailesidir. Onların Allah'a en sevgili olanı ailesine en faydalı olanıdır"* hadisine işarettir.

206 *"Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyleri niçin söylüyorsunuz? Yapmayacağınız şeyleri söylemeniz, Allah katında büyük bir nefretle karşılanır"* (Saff, 61/2-3) âyetlerine işarettir.

207 *"Kanaat tükenmez maldır, bitmez hazinedir"* hadisine işarettir.

208 *"Yoksulluk övüncümdür, onunla övünürüm"* hadisine işarettir.

209 Türk ve Hindu'dan maksat beyaz ve siyah renkte bütün insanlardır.

210 *"Kadınlardan, oğullardan, kantarlarca yığılmış altın ve gümüşten, salma atlardan, davarlardan ve ekinlerden gelen zevklere aşırı düşkünlük, insanlara süslü gösterildi. Bunlar, sadece dünya hayatının geçimidir. Asıl varılacak güzel yer, Allah'ın katındadır"* (Âli İmrân, 3/14) âyetine işarettir.

211 *"Sizi bir tek candan yaratan, ondan da yanında huzur bulsun diye eşini yaratan O'dur"* (A'râf, 7/189) âyetine işarettir.

212 Bu konuda: *"Sizin hayırlılarınız, ehline hayırlı olanlardır", "Sizin hayırlınız, ehline hayırlı olanıdır. Ben ehlime en hayırlı kişiyim. Ancak kerem sahipleri onları yüceltir, onları aşağılayanlar kötü kişilerdir"* gibi hadisler vardır.

213 *"Ben, sizin en yüce Rabbinizim dedi"* (Nâziât, 79/24) âyetine işarettir.

214 *"Bir şeyi dilediğinde ona sadece "Ol!" der, o da hemen oluverir"* (Bakara, 2/117) âyetine işarettir.

215 Eskiden takip sırasında doğru yolu, izi kaybettirmek için atlara nalı ters çakarlarmış. Burada insanı yanıltan şey, şaşırtmaca anlamında kullanılmaktadır.

216 *"İnsanlardan kimi Allah'a yalnız bir yönden kulluk eder. Kendisine bir iyilik dokunursa buna pek memnun olur, bir de musibete uğrarsa çehresi değişir. O, dünyasını da âhiretini de kaybetmiştir. İşte bu, apaçık ziyanın ta kendisidir"* (Hacc, 22/11) âyetine işarettir.

217 *"De ki: Ey kendi nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü Allah bütün günahları bağışlar. Şüphesiz ki O çok bağışlayan, çok esirgeyendir" (Zümer 39/53) veya "De ki: Ey inanan kullarım! Rabbinize karşı gelmekten sakının. Bu dünyada iyilik yapanlara iyilik vardır. Allah'ın arzı geniştir. Yalnız sabredenlere, mükâfatları hesapsız ödenecektir"* (Zümer, 39/10) âyetlerine işarettir.

218 *"Karşılaştığınız zaman onları sizin gözlerinize az gösteriyor, sizi de onların gözlerinde azaltıyordu ki yapılması gereken bir işi yerine getirsin. İşler, hep Allah'a döndürülecektir"* (Enfâl, 8/44) âyetine işarettir.

219 *"Semûd kavmi azgınlığı yüzünden (Allah'ın elçisini) yalanladı. Onların en bedbahtı (deveyi kesmek için) atıldığında, Allah'ın elçisi onlara: "Allah'ın devesine ve onun su hakkına dokunmayın" dedi. Ama onlar, onu yalanladılar ve deveyi kestiler."* (Şems, 91/11-14) âyetlere işarettir.

220 *"Derken o dişi deveyi ayaklarını keserek öldürdüler, Rablerinin emrinden dışarı çıktılar da: "Ey Salih! Eğer sen gerçekten peygamberlerdensen bizi tehdit ettiğin azabı bize getir" dediler. Bunun üzerine hemen onları, o sarsıntı yakaladı, yurtlarında diz üstü çöküverdiler"* (A'râf, 7/77-78) âyetlerine işarettir.

221 *"(Şuayb) onlardan yüz çevirdi ve dedi ki: Ey kavmim! Ben size Rabbimin gönderdiği gerçekleri duyurdum ve size öğüt verdim. Artık kâfir bir kavme nasıl acırım"* (A'râf, 7/93) âyetine işarettir.

222 Rahmân, 55/19-20.

223 *"Sizi bir çamurdan yaratan, sonra ölüm zamanını takdir eden ancak O'dur. Bir de O'nun katında belirli bir ecel vardır. Siz hâlâ şüphe ediyorsunuz"* (En'âm, 6/2) âyetine işarettir.

224 *"Sirke ne güzel katıktır"* hadisine işarettir.

225 Fetih, 48/2.

226 *"Süleyman: Rabbim! Beni bağışla; bana, benden sonra kimsenin ulaşamayacağı bir hükümranlık ver. Şüphesiz sen, daima bağışta bulunansın, dedi"* (Sâd, 38/35) âyetine işarettir.

227 *"Müminin ferasetinden sakının, çünkü o Allah'ın nuruyla bakar"* hadisine işarettir.

228 *"Bir şeyi sevmek seni (ona karşı) kör ve sağır eder"* hadisine işarettir.

229 *"Âdem'e bütün isimleri öğretti"* (Bakara, 2/31) âyetine işarettir.

230 *"Yerime, göğüme sığamadım da mümin kulumun gönlüne sığdım"* hadisine işarettir.

231 *"Ey huzura kavuşmuş nefis! Sen O'ndan razı, O da senden razı olarak Rabbine dön. Kullarım arasına katıl ve cennetime gir"* (Fecr, 89/27-30) âyetlerine işarettir.

232 *"Yüce Allah rahmetim gazabımı geçmiştir buyurdu"* hadisine işarettir.

233 *"De ki: Gelin de Rabbinizin size neleri haram kıldığını okuyayım: O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın, ana-babaya iyilik edin, fakirlik korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin, sizin de onların da rızkını biz veririz; kötülüklerin açığına da gizlisine de yaklaşmayın ve Allah'ın yasakladığı cana haksız yere kıymayın! İşte bunlar Allah'ın size emrettikleridir. Umulur ki düşünüp anlarsınız"* (En'âm, 6/151) âyetine işarettir.

234 *"Allah müminlerden, mallarını ve canlarını, kendilerine (verilecek) cennet karşılığında satın almıştır"* (Tevbe, 9/111) âyetine işarettir.

235 *"Müminlere gözlerini (harama) dikmemelerini, ırzlarını da korumalarını söyle."* (Nûr, 24/30) âyetine işarettir.

236 *"Nihayet Karınca vâdisine geldikleri zaman, bir karınca: Ey karıncalar! Yuvalarınıza girin; Süleyman ve ordusu farkına varmadan sizi ezmesin, dedi."* (Neml, 27/18) âyetine işaret vardır.

237 *"İsteyip dileneni azarlama"* (Duhâ, 93/10) âyetine işarettir.

238 *"Doğmamış ve doğurmamıştır"* (İhlâs, 112/3) âyetine işarettir.

239 *"Hani bir ateş görmüştü de ailesine: 'Siz durun ben bir ateş gördüm, belki ondan size bir kor getiririm, ya da ateşin yanında bir yol gösteren bulurum" demişti."* (Tâhâ, 20/10) âyetine işarettir.

240 *"Artık, bundan önce benzerlerine yapıldığı gibi, kendileriyle arzu ettikleri şey arasına perde çekilmiştir. Şüphesiz onlar, kendilerini endişeye düşüren bir korku içindeydiler"* (Sebe, 34/54) âyetine işarettir.

241 *"İnsanlar, padişahlarının dini/töresi üzeredirler"* sözüne işarettir.

242 *"Davud (as) "Yarabbi, halkı niye yarattın?" diye sordu. Allah: "Ben gizli bir hazineydim, bilinmek istedim. Bilineyim diye halkı yarattım" dedi."* Kudsî hadisine işarettir.

243 *"Siz çelişkili sözler söylüyorsunuz. Ondan (Kur'an'dan veya imandan) dönen döndürülür"* (Zâriyât, 51/8-9) âyetlerine işarettir.

244 *"Sabır, genişliğin anahtarıdır"* Arap atasözüdür.

245 Ülker yıldız kümesi.

246 *"Hevâ ve hevese uyma, sonra bu seni Allah'ın yolundan saptırır."* (Sâd, 38/26) âyetine işarettir.

247 *"İşte, bu, benimle senin aramızın ayrılmasıdır, dedi"* (Kehf, 18/78) âyetine işarettir.

248 *"Muhakkak ki sana biat edenler ancak Allah'a biat etmektedirler. Allah'ın eli onların ellerinin üzerindedir. Kim ahdini bozarsa, ancak kendi aleyhine bozmuş olur. Kim de Allah'a karşı ahdine vefa gösterirse Allah ona büyük bir mükâfat verecektir."* (Fetih, 48/10) âyetine işarettir.

249 *"Güneşi görürsün, doğduğu zaman mağaralarından sağa doğru eğiliyor, battığı zaman da sola doğru onları makaslayıp geçiyor, ve onlar, mağaranın geniş bir dehlizi içindedirler."* (Kehf, 18/17) âyetine işarettir.

250 *"Topluluk rahmettir, ayrılık azap"* hadisine işarettir.

251 *"Allah'ın rahmeti sebebiyledir ki sen onlara yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın, çevrenden dağılır, giderlerdi. Öyleyse onlar(ın kusurların)dan geç, onlar için bağışlanma dile. İşini onlara danış, karar verince de Allah'a dayan; çünkü Allâh kendine dayanıp güvenenleri sever."* (Âli İmrân, 3/159) âyetine işarettir.

252 *"Allah hakkında kötü zanda bulunan münafık erkeklere ve münafık kadınlara, Allah'a ortak koşan erkeklere ve ortak koşan kadınlara azap etmesi içindir. Müslümanlar için bekledikleri kötülük çemberi başlarına gelsin! Allah onlara gazap etmiş, lânetlemiş ve cehennemi kendilerine hazırlamıştır. Orası ne kötü bir yerdir"* (Fetih, 48/6) âyetine işarettir.

253 *"Allâh ile beraber başka bir Allah'a yalvarma. O'ndan başka Allah yoktur. O'nun yüzünden (zâtından) başka her şey yok olacaktır"* (Kasas, 28/88) âyetine işarettir.

254 Rahmân, 55/29.

255 *"Allah'ın her solukta üç ordusu vardır. Bir ordu, bellerden rahimlere konar. Bir ordu, rahimlerden dünyaya gelir. Bir ordu da dünyadan âhirete göçer."* Hz. Ali'nin sözüdür.

256 *"Kün"* (ol) emrine işarettir.

257 *"Ben Meryem oğlu İsa'ya dünyanın başlangıcından sonuna dek herkesten daha yakınım. "Nasıl ey Allah'ın elçisi?" dediler. Peygamberler bir babadan ve muhtelif analardandırlar. Dinleri birdir. Benimle İsa arasında başka peygamber yoktur, dedi."* hadisine işarettir.

258 *"Onlardan öç aldık"* (A'râf, 7/136; Hicr, 15/79; Rûm, 30/47; Zuhruf, 43/25.) âyetlerde geçer.

259 *"Ümmetim acınmış ümmettir. Ona âhirette azap yoktur. Onun azabı, dünyada öldürülmek, belâlara uğramak ve depremlerdir"* hadisine işarettir.

260 Hadis.

261 *"Onlar filizini yarıp çıkarmış, gittikçe onu kuvvetlendirerek kalınlaşmış, gövdesi üzerine dikilmiş bir ekine benzerler ki bu, ekicilerin de hoşuna gider."* (Fetih, 48/29) âyetine işarettir.

262 *"Bugün, sizi ilk defa yarattığımız zamanki gibi yapayalnız huzurumuza geldiniz, size verdiğimiz her şeyi arkanızda bıraktınız. Allah'ın size göre ortağı olduklarını iddia ederek yardımlarına, şefaatlerine güvendiğiniz ortakları yanınızda görmüyoruz. Aranızdaki bütün bağlar artık kesilmiş, güvendiklerinizin hepsi kaybolup gitmiştir."* (En'âm, 6/94) âyetine işarettir.

263 *"Geceleri pek az uyurlardı"* (Zâriyât, 51/17) âyetine işarettir.

264 *"De ki: Ey inanan kullarım! Rabbinize karşı gelmekten sakının. Bu dünyada iyilik yapanlara iyilik vardır. Allah'ın arzı geniştir."* (Zümer, 39/10) âyetine işarettir.

265 *"Kendileri uykuda oldukları halde sen onları uyanık sanırdın. Onları sağa sola çevirirdik."* (Kehf, 18/18) âyetine işarettir.

266 *"Allah buyurdu: Ben sana emretmişken seni secde etmekten alıkoyan nedir? (İblis): Ben ondan daha üstünüm. Çünkü beni ateşten yarattın, onu çamurdan yarattın, dedi."* (A'râf, 7/12) âyetine işarettir.

267 *"Biz, onların boyunlarına halkalar geçirdik. O halkalar çenelere kadar dayanmaktadır. Bu yüzden kafaları yukarı kalkıktır."* (Yâsîn, 36/8) âyetine işarettir.

268 *"Önlerinden bir set ve arkalarından bir set çektik de onları kapattık, artık göremezler."* (Yâsîn, 36/9) âyetine işarettir.

269 *"Allah'ım, muhakkak ki sen af edicisin; affetmeyi seversin, bizi affet"* hadisine işarettir.

270 Zilzâl, 99/1.

271 Zilzâl, 99/4.

272 *"Böyle iken onlara ne oluyor ki, aslandan ürküp kaçan yaban eşekleri gibi öğütten yüz çeviriyorlar?"* (Müddessir, 74/49-51) âyetlerine işarettir.

273 Bu üç harf birleştiğinde *"cahd"* kelimesi ortaya çıkar ki inkâr ve inatçılık demektir.

274 Fâtiha, 1/5.

275 *"Allah! Ey İblis! İki elimle yarattığıma secde etmekten seni men eden nedir? Böbürlendin mi, yoksa yücelerden misin? dedi. İblis: Ben ondan hayırlıyım! Beni ateşten yarattın, onu çamurdan yarattın, dedi."* (Sâd, 38/75-76) âyetlerine işarettir.

276 *"Sur'a üfrüldüğü zaman, artık o gün ne aralarında soy sop ilişkisi olacak, ne de birbirlerini soracaklar."* (Mü'minûn, 23/101) âyetine işarettir.

277 İkrime.

278 Sâffât, 37/165.

279 Perde altındaki bilgeden kastedilen Gazneli Hakim Senai'dir.

280 *"Dünya hayatı bir oyun ve eğlenceden başka bir şey değildir."* (En'âm, 6/32) âyetine işarettir.

281 *"Melekler ve Ruh, miktarı elli bin yıl süren bir gün içinde O'na çıkar."* (Meâric, 70/4) âyetine işarettir.

282 *"Onların çoğu, ancak zanna kapılmışlardır. Şüphe yok ki zan, gerçek karşısında hiçbir şeye yaramaz."* (Yunus, 10/36) âyetine işarettir.

283 *"Kendilerine Tevrat yükletilip de sonra onu taşımayanların durumu, ciltlerle kitap taşıyan eşeğin haline benzer."* (Cumua, 62/5) âyetine işarettir.

284 *"Beni görmeden bana inanan kardeşlerimi görmeyi ne çok isterim"* hadisine işarettir.

285 Buhari ve Müslim'in *"Sahiheyn"* adıyla bilinen *"Sahih-i Buhari ve Sahih-i Müslim"* adlı hadis kitapları.

286 *"Kuşkusuz sakınanlar cennetlerde, ırmak başlarında, güçlü padişahın huzurunda doğruluk durağındadırlar."* (Kamer, 54/55.) âyetine işarettir.

287 *"O gün bazı yüzler ağarır, bazı yüzler kararır. Yüzleri kararanlara: İnanmanızdan sonra inkâr ettiniz ha? Öyle ise inkâr etmenize karşılık azabı tadın (denilir)."* (Âli İmrân, 3/106) âyetine işarettir.

288 *"Kutlu (said) ana karnındayken kutlu olur, kötü (şaki) ana karnındayken kötü olur"* hadisine işarettir.

289 *"Biz insanı en güzel şekilde yarattık. Sonra onu aşağıların aşağısına çevirdik."* (Tîn, 95/4-5) âyetlerine işarettir.

290 Âli İmrân, 3/106.

291 Yedi nifak deliği: *"Şüphe yok ki onların hepsine de vaat edilen yer, cehennemdir. Oranın yedi kapısı var, her kapıya da onlardan bir kısmı ayrılmıştır."* (Hicr, 15/43-44) âyetlerine işarettir.

292 *"Şüphesiz Allah, bir sivrisineği hattâ onun da üstünde olanı örnek vermekten çekinmez."* (Bakara, 2/26) âyetine işarettir.

293 *"Andolsun biz insanoğlunu yücelttik; onları karada ve denizde taşıdık; temiz, güzel şeylerle rızıklandırdık ve yarattıklarımızın bir çoğundan üstün kıldık."* (İsrâ, 17/70) âyetine işarettir.

294 *"Onlara orada, karışımı zencefil olan kadehten içirilir. (Bu) orada bir pınardandır ki adına Selsebîl denir."* (İnsan, 76/17-18) âyetlerine işarettir.

295 *"Ne yazık şu kullara! Onlara bir peygamber gelmeye görsün, muhakkak onunla alay ederler."* (Yâsîn, 36/30) ve *"Ey kavmim! Gerçekten sizin için o bağrışıp çağrışma gününden, korkuyorum."* (Mü'min, 40/32) âyetlerine işarettir.

296 *"O gün, bütün gizli şeyler ortaya çıkarılır"* (Târık, 86/) âyetine işarettir.

297 *"Sakınanlara vaat olunan cennetin durumu şöyledir: İçinde bozulmayan sudan ırmaklar, tadı değişmeyen sütten ırmaklar, içenlere lezzet veren şaraptan ırmaklar ve süzme baldan ırmaklar vardır. Orada meyvelerin her çeşidi onlarındır. Rablerinden de bağışlama vardır. Hiç bu, ateşte ebedî kalan ve bağırsaklarını parça parça edecek kaynar su içirilen kimselerin durumu gibi olur mu?"* (Muhammed, 47 /15) âyetine işarettir.

298 *"Kötü kadınlar kötü erkeklere, kötü erkekler ise kötü kadınlara; temiz kadınlar temiz erkeklere, temiz erkekler de temiz kadınlara yaraşır."* (Nûr, 24/26) âyetine işarettir.

299 *"Hayır, ona boyun eğme; (Rabbine) secde et ve yaklaş."* (Alâk, 96/19) âyetine işarettir.

300 *"Onlar gayba inanırlar, namaz kılarlar, kendilerine verdiğimiz mallardan Allah yolunda harcarlar."* (Bakara, 2/3) âyetine işarettir.

301 *"O ki yedi göğü kat kat yaratmıştır. Rahmân'ın yaratışında hiçbir aykırılık göremezsin. Artık çevir gözünü de bak, bir çatlak görebilir misin?"* (Mülk, 67/3) âyetine işarettir.

302 *"De ki: Şahitlik bakımından hangi şey daha büyüktür?. De ki: Benimle sizin aranızda Allah şahittir."* (En'âm, 6/19) âyetine işarettir.

303 *"Allah, gerçekten kendisinden başka Allah olmadığına şahitlik etti; melekler ve ilim sahipleri de O'ndan başka Allah olmadığına adaletle şahitlik ettiler. Aziz ve Hakim olan O'ndan başka Allah yoktur."* (Âli İmrân, 3/18) âyetine işarettir.

304 *"Gökleri ve yeri yaratan, melekleri ikişer, üçer, dörder kanatlı elçiler yapan Allah'a hamdolsun. O, yaratmada dilediği arttırmayı yapar. Şüphesiz Allah, her şeye gücü yetendir."* (Fâtır, 35/1) âyetine işarettir.

305 *"Ashabım yıldızlar gibidir, hangisine uysanız doğru yolu bulursunuz"* hadisine işarettir.

306 *"De ki: Ben de ancak sizin gibi bir insanım. Bana ilâhınızın bir tek Allah olduğu vahyolunuyor. Artık O'na yönelin, O'ndan bağışlanma dileyin. Ortak koşanların vay haline!"* (Fussilet, 41/6) âyetine işarettir.

307 *"Rahmân Arş'a istivâ etti."* (Tâhâ, 20/5) âyetine işarettir.

308 *"Ancak hepsi toplandığı zaman huzurumuza getirileceklerdir."* (Yâsîn, 36/32) âyetine işarettir.

309 *"Dediler ki: Rabbimiz, bizi iki kez öldürdün ve iki kez dirilttin. Günâhlarımızı itiraf ettik. Şimdi (şu ateşten) çıkmak için (bize) bir yol var mı?"* (Mü'min, 40/11) âyetine işarettir.

310 *"Hayır, hayır! Eğer vazgeçmezse, derhal onu perçeminden, o yalancı, günahkâr perçemden yakalarız."* (Alâk, 96/15-16) âyetlerine işarettir.

311 *"Onlar Süleyman'a kalelerden, heykellerden, havuzlar kadar kâselerden, sabit kazanlardan ne dilerse yaparlardı."* (Sebe, 34/13) âyetine işarettir.

312 *"Allah'ın geçiminize dayanak kıldığı mallarınızı aklı ermezlere vermeyin; o mallarla onları besleyin, giydirin ve onlara güzel söz söyleyin."* (Nisâ, 4/5) âyetine işarettir.

313 *"Peygamber (sav) iki günün orucunu birbirine eklemeyi yasakladı. Müslümanlardan biri: Ya Resulullâh, sen orucunu ekliyorsun" deyince, "Hanginiz bana benzeyebilir? Ben Rabbime misafir olurum, doyurur, su verir bana" dedi."* Hadisine işarettir.

314 *"Ben, ilim şehriyim, Ali de o şehrin kapısıdır"* hadisine işarettir.

315 İhlâs, 112/4.

316 Enfâl, 8/17.

317 3803-3804. *"Kim Allah için verirse, kim Allah için men ederse, kim Allah için sever, kim Allah için buğzederse, kim Allah için evlenirse imanını tamama erdirmiş olur"* hadisine işarettir.

318 *"Biz peygamberler topluluğu, insanlara insanlarla akılları (anlayışları) ölçüsünde konuşuruz"* hadisine işarettir.

319 *"Ey Peygamber! Biz seni hakikaten bir şahit, bir müjdeleyici ve bir uyarıcı olarak gönderdik."* (Ahzâb, 33/45) âyetine işarettir.

320 *"Rahmetim gazabımı geçmiştir"* kudsî hadisine işarettir.

321 *"Kalem olması gerekeni yazmış, mürekkep kurumuştur"* hadisine işarettir.

322 Bakara, 2/106.

323 *"Allah yolunda öldürülenleri sakın ölü sanmayın. Bilakis onlar diridirler; Allah'ın, lütuf ve kereminden kendilerine verdikleri ile sevinçli bir halde Rableri katında rızıklanmaktadırlar. Arkalarından gelecek ve henüz kendilerine katılmamış olan şehit kardeşlerine de hiçbir keder ve korku bulunmadığı müjdesinin sevincini duymaktadırlar."* (Âli İmran, 3/169-170) âyetlerine işarettir.

324 *"Ey akıl sahipleri! Kısasta sizin için hayat vardır. Umulur ki suç işlemekten sakınırsınız."* (Bakara, 2/179) âyetine işarettir.

325 *"Rabbimiz! Bizi doğru yola ilettikten sonra kalplerimizi eğriltme. Bize tarafından rahmet bağışla. Lütfu en bol olan sensin."* (Âli İmrân, 3/8) âyetine işarettir.

326 *"Allah yolunda harcayın. Kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın. Her türlü hareketinizde dürüst davranın. Çünkü Allah doğruları sever."* (Bakara, 2/195) âyetine işarettir.

327 *"Sakın Allah yolunda öldürülenleri ölmüşler sanmayın. Aksine onlar hep hayattadırlar, Rablerinin katında rızıklandırılırlar."* (Âli İmrân, 3/169) âyetine işarettir.

328 *"O sabredenler, kendilerine bir belâ geldiği zaman: Biz Allah'ın kullarıyız ve biz O'na döneceğiz, derler."* (Bakara, 2/156) âyetine işarettir.

329 *"Allah ile öyle bir vaktim olur ki o vakte ne şeriat sahibi bir peygamber sığar, ne O'na yakın bir melek"* hadisine işarettir.

330 *"Gözü, ne kaydı, ne sınırı aştı."* (Necm, 53/17) âyetine işarettir.

331 *"Ben ondan daha üstünüm. Çünkü beni ateşten yarattın, onu çamurdan yarattın, dedi."* (A'râf, 7/12) âyetine işarettir.

332 *"De ki: Ey Yahudiler! Bütün insanlar değil de, yalnız, kendinizin Allah'ın dostları olduğunuzu iddia ediyorsanız, bunda da samimi iseniz, haydi ölümü temenni edin! Ama onlar, önceden yaptıklarından dolayı ölümü asla temenni etmezler. Allah, zalimleri çok iyi bilir."* (Cumua, 62/6-7) âyetlerine işarettir.

İkinci Defter Notlar

1 Kur'an, Hicr (15), 21.

2 Kur'an, Rahman (55), 7.

3 Bkz. Kur'an, Mâide (5), 54.

4 Bkz. Kur'an, Mâide (5), 54.

5 Anlamca Kur'an, Kaf (50), 30. ayete işaret: *"O gün cehenneme, 'Doldun mu?' diyeceğiz, o da, 'Daha var mı?' diyecek"*

6 Anlamca Kur'an, Nahl (16), 66. âyete işaret: *"Hayvanlarda da sizin için ibret vardır. Size onların karınlarından, fışkı ile kan arasından (çıkardığımız) hâlis, içenlere (içimi) kolay süt içiriyoruz."*

7 Kur'an, Bakara (2), 35-36. âyetlere işaret.

8 *"Mümin müminin aynasıdır."* hadisine işaret.

9 Ashâb-ı Kehf kıssasına işarettir. Bkz. Kur'an, Kehf (18), 9-27.

10 Anlamca Kur'an, Kehf (18), 90. âyete işarettir: *"Sonunda, güneşin doğduğu yere vardığında onun, güneşe karşı hiçbir siper yapmadığımız bir kavmin üzerine doğduğunu gördü."*

11 Kur'an, Tâhâ (20), 22-23. âyetlere işarettir: *"Bir de elini koynuna sok! Bir başka mucize olarak lekesiz, bembeyaz bir halde çıksın. Böylece sana en büyük mucizelerimizden bazılarını göstereceğiz."*

12 Vasl b. Atâ'nın öncülüğünde kurulmuş olan meşhur kelam fırkası.

13 Kur'an, İsrâ (46), 70. âyete işaret: *"Andolsun, biz Ademoğlunu yücelttik; onları karada ve denizde (çeşitli araçlarla) taşıdık, temiz, güzel şeylerden rızıklandırdık ve yarattıklarımızın bir çoğundan üstün kıldık."*

14 Kur'an, Fetih (27), 17: *"Köre zorlama yoktur, topala zorlama yoktur, hastaya da zorlama yoktur. Kim Allah'a ve resulüne itaat ederse, Allah onu altından ırmaklar akan cennetlere koyar. Kim de yüz çevirirse, Allah onu acıklı bir azapla cezalandırır."*

15 Kur'an, Zâriyât (51), 48. âyete işaret: *"Yeri de döşedik. (Bak) ne güzel döşeyiciyiz!"*

16 Bkz. Kur'an, Nûr (24), 26.

17 Kur'an, Meryem (19), 23. âyete işaret: *"Doğum sancısı onu bir hurma ağacına (dayanmaya) sevk etti. "Keşke, dedi, bundan önce ölseydim de unutulup gitseydim!"*

18 Bkz. Kur'an, Fetih (27), 29: *"Muhammed Allah'ın elçisidir. Beraberinde bulunanlar da kâfirlere karşı çetin, kendi aralarında merhametlidirler…"*

19 Kur'an, Bakara (2), 216. âyete işaret: *"Hoşunuza gitmediği halde savaş size farz kılındı. Sizin için daha hayırlı olduğu halde bir şeyi sevmemeniz mümkündür. Sizin için daha kötü olduğu halde bir şeyi sevmeniz de mümkündür. Allah bilir, siz bilmezsiniz."*

20 Kur'an, Zümer (39), 73. âyete işaret: *"Rablerine karşı gelmekten sakınanlar ise, bölük bölük cennete sevk edilir, oraya varıp da kapıları açıldığında bekçileri onlara: Selam size! Tertemiz geldiniz. Artık ebedî kalmak üzere girin buraya, derler."*

21 Kur'an, Bakara (2), 30. âyete işaret: *"Hatırla ki Rabbin meleklere: Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım, dedi. Onlar: Bizler hamdinle seni tesbih ve seni takdis edip dururken, yeryüzünde fesat çıkaracak, orada kan dökecek insanı mı halife kılıyorsun? dediler. Allah da onlara: Sizin bilemeyeceğinizi herhalde ben bilirim, dedi."*

22 Bir hadise işaret: *"Yüce Allah, yarattıklarını karanlık içinde yaratıp sonra da nurundan onlara yansıtmıştır. Nurun isabet ettiği kimseler doğru yola, nurun isabet etmediği kimseler yanlış yola giderler."*

23 Bkz. Kur'an, Nur (24), 26: *"Kötü kadınlar kötü erkeklere, kötü erkekler ise kötü kadınlara; temiz kadınlar temiz erkeklere, temiz erkekler de temiz kadınlara yaraşır."*

24 Kur'an, Bakara (2), 213. âyete işaret: *"İnsanlar bir tek ümmet idi. Sonra Allah, müjdeleyici ve uyarıcı olarak peygamberleri gönderdi. İnsanlar arasında, anlaşmazlığa düştükleri hususlarda hüküm vermeleri için, onlarla beraber hak yolu gösteren kitapları da gönderdi…"*

25 *"And olsun kuşluk vaktine"* Bkz. Kur'an, Duhâ (93), 1.

26 Bkz. Kur'an, En'âm (6), 76.

27 *"And olsun geceye."* Bkz. Kur'an, Duhâ (93), 2.

28 Kur'an, Duha (93), 3.

29 Aynı âyet.

30 Samed: Her şey ona muhtaçken kendisi hiçbir şeye muhtaç olmayan. Bkz. Kur'an, İhlas (112), 2.

31 Kur'an, Haşr (59), 20.

32 Kudsî hadise işaret: *"Ben gizli bir hazineydim, bilinmek istedim…"*

33 Zâl, *Şahnâme*'nin baş kahramanı Rüstem'in babası olup kendisine Sistan padişahlığı miras kalmıştır.

34 Hz. Peygamber'in ayı yarma mucizesine işaret edilmektedir.

35 Hadis: *"Allah'ım, nesneleri bize oldukları gibi göster."*

36 Bu konuya örnek olarak bkz. Kur'an, Zümer (39), 38: *"Andolsun ki onlara: Gökleri ve yeri kim yarattı? diye sorsan, elbette 'Allah' derler. De ki: Öyleyse bana söyler misiniz? Allah bana bir zarar vermek isterse, Allah'ı bırakıp da taptıklarınız, O'nun verdiği zararı giderebilir mi?"*

37 Bu ifade, Kur'an, Cuma (62), 5. âyeti çağrıştırmaktadır: *"Tevrat'la yükümlü tutulup da onunla amel etmeyenlerin durumu, ciltlerce kitap taşıyan merkebin durumu gibidir. Allah'ın âyetlerini yalanlamış olan kavmin durumu ne kötüdür!"*

38 Bkz. Kur'an, Haşr (59), 21.

39 Hadis.

40 Bkz. Kur'an, Bakara (2), 173: *"Allah size ancak ölüyü (leşi), kanı, domuz etini ve Allah'tan başkası adına kesileni haram kıldı. Her kim bunlardan yemeye mecbur kalırsa, başkasının hakkına saldırmadan ve haddi aşmadan bir miktar yemesinde günah yoktur. Şüphe yok ki Allah çokça bağışlayan çokça esirgeyendir."* Ayrıca bkz. Mâide (5), 3: *"(…) Kim açlıktan daralır, günâha istekle yönelmeden bunlardan yemek zorunda kalırsa ona günâh yoktur."*

41 Sufilerin her ayın 13,14 ve 15. gününde tuttukları oruç.

42 Hz. İbrahim'in *"Ben batanları sevmem"* sözüne işarettir. Bkz. Kur'an, Enam (6), 76.

43 Bkz. Kur'an, Hud (11), 51: *"Ey kavmim buna karşı ben sizden bir ücret istemiyorum, benim ücretim ancak beni yaratana aittir…"*. Buna benzer başka âyetler de vardır.

44 Ebu Bekir'in Hz. Peygamber için kırk bin dinar harcadığı ve böylece hiç varlığının kalmadığına dair rivayete işaret edilmektedir.

45 Hadis.

46 Bkz. Kur'an, Tegâbun (64), 2: *"Sizi yaratan O'dur. Böyle iken kiminiz kâfir, kiminiz mümindir. Allah yaptıklarınızı görendir."*

47 Bkz. Kur'an, A'raf (7), 29; Mâide (5), 88.

48 Bkz. Kur'an, A'raf (7), 14.

49 Hadis.

50 Bkz. Kur'an, Bakara (2), 7: *"Allah onların kalplerini ve kulaklarını mühürlemiştir. Onların gözlerine de bir çeşit perde gerilmiştir ve onlar için büyük bir azap vardır."*

51 Kur'an, Yâsin (36), 68.

52 Kur'an, İsrâ (17), 15: *"Kim hidayet yolunu seçerse, bunu ancak kendi iyiliği için seçmiş olur; kim de doğruluktan saparsa, kendi zararına sapmış olur. Hiçbir günahkâr, başkasının günah yükünü üslenmez. Biz, bir peygamber göndermedikçe (kimseye) azap edecek değiliz."*

53 Bir hadise işaret: *"Sizi 'eğer' demekten men ediyorum. Çünkü 'eğer' demek şeytanın işini kolaylaştırır."*

54 *"Nergisin gözü"* tabiri burada *"kalp gözü"* anlamında kullanılmış olmalıdır.

55 Kur'an, Sebe (34), 10. âyete işaret: *"Andolsun, Davud'a tarafımızdan bir üstünlük verdik. 'Ey dağlar ve kuşlar! Onunla beraber tesbih edin' dedik. Ona demiri yumuşattık."*

56 Kur'an, Sebe (34), 12. âyete işaret: *"Sabah gidişi bir aylık mesafe, akşam dönüşü yine bir aylık mesafe olan rüzgârı da Süleyman'a (onun emrine) verdik ve onun için erimiş bakırı kaynağından sel gibi akıttık. Rabbinin izniyle cinlerden bir kısmı, onun önünde çalışırdı. Onlardan kim emrimizden sapsa, ona alevli azabı tattırırdık."*

57 Kur'an, Yûsuf (12), 43-49. âyetlere işarettir.

58 Bkz. Kur'an, En'am (6), 160: *"Kim (Allah huzuruna) iyilikle gelirse ona getirdiğinin on katı vardır. Kim de kötülükle gelirse o sadece getirdiğinin dengiyle cezalandırılır. Onlar haksızlığa uğratılmazlar."*

59 *"Sen olmasaydın felekleri yaratmazdım."* anlamındaki meşhur kudsî hadise işaret edilmektedir.

60 Bkz. Kur'an, İnsan (76), 1: *"İnsanın üzerinden, henüz kendisinin anılan bir şey olmadığı uzun bir süre geçmedi mi?"*

61 Ayaz, Gazneli Mahmud'un yakın adamlarından olup zekâ, cesaret ve güzel yüzlülüğüyle meşhurdur.

62 Bir hadise işaret: *"Rûhlar, düzenli ordular gibidir, (Ruhlar âleminde) birbirleriyle tanışanlar dünyâda kaynaşır; birbirlerini yadırgayanlar da ihtilâfa düşerler."*

63 Kur'an, Âl-i İmran (3), 54: *"Onlar bir tuzak kurdular. Allah da (buna karşılık) bir tuzak kurdu. Allah, tuzak kurucuların en hayırlısıdır."*

64 Bu beyitten sonra, bu nüshada olmayıp Konya nüshasında olan beyit:
Bu sorunun yararı olmasa, bunu boş yere niye dinleyeyim?

65 Kur'an, A'râf (7), 133. âyete işaret: *"Biz de ayrı ayrı mucizeler olarak onların üzerine tufan, çekirge, haşere, kurbağalar ve kan gönderdik; yine de büyüklük tasladılar ve günahkâr bir kavim oldular."*

66 Kur'an, Âl-i İmran (3), 169. âyete işaret: *"Allah yolunda öldürülenleri sakın ölü sanmayın. Bilakis onlar diridirler; Rableri yanında rızıklanmaktadırlar."*

67 Bkz. Kur'an, Zâriyat (51), 7.

68 Bkz. Kur'an, Âl-i İmran (3), 169: *"Allah yolunda öldürülenleri sakın ölü sanmayın. Bilakis onlar diridirler; Rableri yanında rızıklanmaktadırlar."*

69 Emr âlemi: Eski felsefede ve tasavvufta maddenin bulunmadığı mücerret nefisler âlemi. Halk âlemi ise gözle görülen dünyadır.

70 Bkz. Kur'an, Fecr (89), 28: *"Sen O'ndan hoşnut, O da senden hoşnut olarak Rabbine dön."*

71 Hz. Peygamber'in Üveys el-Karanî için söylediği söze işaret: *"Ben, Rahman'ın nefesini Yemen taraflarından duyuyorum."*

72 Kur'an, Yusuf (12), 94. âyete işaret: *"Kafile (Mısır'dan) ayrılınca, babaları (yanındakilere): Eğer bana bunamış demezseniz inanın ben Yusuf'un kokusunu alıyorum! dedi."*

73 Kur'an, Alak (96), 19.

74 Bkz. Kur'an, Tebbet (111), 5: *"Boynunda hurma lifinden bir ip olacaktır."*

75 Bir hadise işaret: *"Cehennem mümine şöyle der: Benim yanımdan çabuk geç ey mümin. Çünkü senin nurun ateşimi söndürür."*

76 Bir hadise işaret: *"Cömertlik, cennet ağaçlarından bir ağaç olup dalları dünyaya sarkmıştır. Kim onun dallarından birini tutarsa o dal onu cennete götürür. Cimrilik de cehennem ağaçlarından bir ağaç olup dalları dünyaya sarkmıştır. Kim onun dallarından birini tutarsa o dal onu cehenneme götürür."*

77 Kur'an, Bakara (2), 256. âyet (*"Dinde zorlama yoktur. Artık doğrulukla eğrilik birbirinden ayrılmıştır. O halde kim tâğutu reddedip Allah'a inanırsa, kopmayan sağlam tutamağa yapışmıştır. Allah işitir ve bilir."*) ile Lokman (31), 22. âyetten (*"İyi davranışlar içinde kendini bütünüyle Allah'a veren kimse, gerçekten en sağlam tutamağa yapışmıştır. Zaten bütün işlerin sonu Allah'a varır."*) alınmıştır.

78 Yusuf kıssasına işaret. Bkz. Kur'an, Yûsuf (12), 10., 15. ve 19. âyetler.

79 Bkz. Kur'an, Nûr (24), 35: *"Allah, göklerin ve yerin nûrudur. O'nun nûrunun temsili, içinde lamba bulunan bir kandillik gibidir. O lamba kristal bir fanus içindedir; o fanus da sanki inciye benzer bir yıldız gibidir ki, doğuya da, batıya da nisbet edilemeyen mübarek bir ağaçtan, yani zeytinden (çıkan yağdan) tutuşturulur. Onun yağı, neredeyse, kendisine ateş değmese dahi ışık verir. (Bu,) nûr üstüne nûrdur. Allah dilediği kimseyi nûruna eriştirir. Allah insanlara (işte böyle) temsiller getirir. Allah her şeyi bilir."*

80 Kur'an, Enfal (8), 17.

81 Kur'an, Vâkıa (56), 4-6. âyetlere işaret: *"Yer şiddetle sarsıldığı, dağlar parçalandığı, dağılıp toz duman haline geldiği zaman…"*

82 Bkz. Kur'an, Bakara (2), 138: *"Allah'ın rengiyle boyandık. Allah'tan daha güzel rengi kim verebilir? Biz ancak O'na kulluk ederiz."*

83 Hallâc-ı Mansur'un meşhur sözü.

84 Hadis.

85 Bkz. Kur'an, Rahman (55), 20.

86 Darbımesel.

87 Bkz. Kur'an, Âl-i İmran (3), 112: *"Onlar (Yahudiler) nerede bulunurlarsa bulunsunlar, Allah'ın ahdine ve insanların (müminlerin) himayesine sığınmadıkça kendilerine zillet (damgası) vurulmuştur; Allah'ın hışmına uğramışlar ve miskinliğe*

mahkum edilmişlerdir. Çünkü onlar, Allah'ın âyetlerini inkâr ediyorlar ve haksız yere peygamberleri öldürüyorlardı. Bu da, onların isyan etmiş ve haddi aşmış bulunmalarındandır."

88 Kur'an, Yâsin (36), 18.

89 Bkz. Kur'an, Enfâl (8), 33.

90 Bkz. Kur'an, Yûsuf (12), 17.

91 Benî İsrâil'in inek kesme olayına işaret edilmektedir. Bkz. Kur'an, Bakara (2), 67-74.

92 *"Kalplerin câsusu olan kimselerden sakının."* sözüne işarettir.

93 Kur'an, Sebe (34), 10. âyete işaret: *"Andolsun, Davud'a tarafımızdan bir üstünlük verdik. 'Ey dağlar ve kuşlar! Onunla beraber tesbih edin' dedik. Ona demiri yumuşattık."*

94 Hadis.

95 *"İnsanın eksik olan uzuvları günahlarının bağışlanmasına vesiledir"* mealindeki hadise işaret.

96 Bkz. Kur'an, Nur (24), 61 ve Fetih (48), 17. âyetlerin ilk bölümleri: *"Köre güçlük yoktur, topala güçlük yoktur, hastaya da güçlük yoktur."*

97 Bkz. Kur'an, Bakara (2), 20: *"Şimşek sanki gözlerini çıkaracakmış gibi çakar, onlar için etrafı aydınlatınca orada birazcık yürürler, karanlık üzerlerine çökünce de oldukları yerde kalırlar."*

98 *"Sol taraf" ve "sağ taraf" Kur'an, Kehf (18), 17. âyetten alınma sözlerdir: "Güneş doğduğunda mağaranın sağ tarafından meyledip, batarken de sol yanından onları makaslayıp geçtiğini görürdün. Onlar, mağarada geniş bir alan içinde idiler."*

99 Bkz. Kur'an, En'am (6), 76.

100 Bir hadise işaret: *"Müminin ferâsetinden çekinin. Çünkü o, Allah'ın nuruyla bakar."*

101 Kur'an, Neml (27), 29-30. âyetlere işaret: *"(Süleyman'ın mektubunu alan Sebe melikesi:) Ey ulular, dedi, bana çok önemli bir mektup bırakıldı. Mektup Süleyman'dandır, rahmân ve rahîm olan Allah'ın adıyla (başlamakta) dır."*

102 Bkz. Kur'an, Kamer (54), 1: *"Saat yaklaştı ve ay yarıldı."*

103 Bkz. Kur'an, İnşikak (84), 1: *"Gök yarıldığında…"*

104 Kur'an, Âl-i İmran (3), 40.

105 Kur'an, Âl-i İmran (3), 26.

106 Kur'an, Mülk (67), 30: *"De ki suyunuz çekiliverse, söyleyin bakalım, size kim bir akar su getirebilir?"*

107 Kur'an, A'raf (7), 172. âyete işaret: *"Kıyamet gününde, biz bundan habersizdik demeyesiniz diye Rabbin Âdem oğullarından, onların bellerinden zürriyetlerini çıkardı, onları kendilerine şahit tuttu ve dedi ki: Ben sizin Rabbiniz değil miyim? (Onlar da), Evet (buna) şâhit olduk, dediler."*

108 Bir hadise işaret: *"Hikmet, müminin yitiğidir. Onu nerede bulursa almaya hakkı vardır."*

109 Kur'an, Âl-i İmran (3), 41. âyete işaret: *"Zekeriyya: Rabbim! (Oğlum olacağına dair) bana bir alâmet göster, dedi. Allah buyurdu ki: Senin için alâmet, insanlara, üç gün, işaretten başka söz söylememendir. Ayrıca Rabbini çok an, sabah akşam tesbih et."*

110 Bir hadise işaret: *"Kim bir şey isteyip de ciddiyet gösterirse istediğini bulur. Kim bir kapıyı çalmakta ısrar ederse o kapıdan girer."*

111 Bkz. Kur'an, Yunus (10), 1; Yusuf (12), 1; Ra'd (13),1.

112 Bkz. Kur'an, Ahzâb (33), 41: *"Ey inananlar! Allah'ı çokça zikredin."*

113 Kudsî hadis: *"Kıyamet gününde yüce Allah der ki ey insanoğlu, hasta oldum, ziyaretime gelmedin. İnsan der ki Rabbim, seni ziyarete nasıl geleyim? Sen âlemlerin Rabbisin. Yüce Hak buyurur ki bilmiyor muydun, filan kulum hasta oldu. Onu ziyarete niçin gitmedin? Oysa onu ziyaret etseydin beni onun yanında bulacaktın. (…)"*

114 Kudsî Hadis: *"Yaklaşanlar, kendilerine farz kıldığım ibadetlerin edasında olduğu kadar hiç bir şeyde yaklaşamazlar...Gerçekten bir kul Bana nafilelerle de yaklaşır. Böylece Bana yaklaşanı severim. Sevince de o kulun kulağı olurum, eli olurum, ayağı olurum... Böyle olunca, Benimle işitir... Benimle görür... Benimle konuşur... Benimle tutar... Benimle yürür."*

115 Kur'an, İhlas (112), 3.

116 Hadis: *"Allah katında en sevimsiz helal boşanmadır."*

117 Bir hadise işaret: *"Allah, görünüşünüze ve mallarınıza bakmaz. Fakat kalplerinize ve davranışlarınıza bakar."*

118 Kur'an, Âl-i İmran (3), 40.

119 Secdede söylenen *"Subhâne rabbiye'l-a'lâ"* (En yüce olan Rabbim münezzehtir) tesbihine işaret.

120 Kur'an, Nebe (78), 40.

121 Bkz. En'âm (6), 76.

122 Kur'an, Bakara (2), 260. âyetten esinlenilmiş olmalı: *"İbrahim Rabbine: Ey Rabbim! Ölüyü nasıl dirilttiğini bana göster, demişti. Rabbi ona: Yoksa inanmadın mı? dedi. İbrahim: Hayır! İnandım, fakat kalbimin mutmain olması için, dedi. (...)"*

123 Hadis: *"Cennet güçlüklerle kuşatılmış, cehennem ise zevklerle çevrilmiştir"*

124 Bir rivayete işaret: *"Kadınları Allah'ın geride tuttuğu gibi geride tutun."*

125 Hadis: *"Allah'ım, kavmime doğru yolu göster. Çünkü onlar bilmiyorlar."*

126 Anlamca Kur'an, Saf (61), 8. âyete işaret: *"Onlar ağızlarıyla Allah'ın nûrunu söndürmek istiyorlar. Halbuki kâfirler istemeseler de Allah nûrunu tamamlayacaktır."*

127 Bir hadise işaret: *"Siz benim bildiklerimi bilseydiniz az güler çok ağlardınız."*

128 Kur'an, Sebe (34), 10. âyete işaret: *"Andolsun, Davud'a tarafımızdan bir üstünlük verdik. 'Ey dağlar ve kuşlar! Onunla beraber tesbih edin' dedik. Ona demiri yumuşattık."*

129 Kur'an, Fetih (48), 10.

130 Kur'an, Kamer (54), 1: *"Saat yaklaştı ve ay yarıldı."*

131 Hadis.

132 Bkz. Kur'an, İsrâ (17), 110: *"De ki ister Allâh diye çağırın, ister Rahmân diye çağırın. Hangisiyle çağırsanız en güzel isimler O'nundur. (...)"*

133 Kur'an, Zâriyat (51), 22: *"Semada da size rızık ve size vâdedilen başka şeyler vardır."*

134 Farsçası, *"kû, kû?"*

135 Kur'an, Hûd (11), 106. âyete işaret: *"Bedbaht olanlar ateştedirler, orada onların (öyle feci) nefes alıp vermeleri vardır ki."*

136 Bkz. Kur'an, Mü'minûn (23), 108: *"Buyurur ki alçaldıkça alçalın orada! Bana karşı konuşmayın artık!"*

137 Bir hadise işaret: *"Müminin ferasetinden çekinin. Çünkü o Allah'ın nuruyla bakar."*

138 Kur'an, Bakara (2), 50. âyete işaret: *"Bir zamanlar biz sizin için denizi yardık, sizi kurtardık, Firavun'un taraftarlarını da, siz bakıp dururken denizde boğduk."*

139 Kur'an, Bakara (2), 60. âyete işaret: *"Musa (çölde) kavmi için su istemişti de biz ona: Değneğinle taşa vur! demiştik. Derhal (taştan) on iki kaynak fışkırdı. Her bölük, içeceği kaynağı bildi. (Onlara:) Allah'ın rızkından yeyin, için, sakın yeryüzünde bozgunculuk etmeyin, dedik."*

140 Kur'an. Bakara (2), 51. âyete işaret: *"Musa'ya kırk gecelik söz vermiştik. Sonra haksızlık ederek buzağıyı (tanrı) edindiniz."*

141 Sâmirî, Hz. Mûsa'nın önderliğinde Mısır'dan çıkan Yahudilerin altından bir buzağı yapıp tapmalarına neden olan kişidir.

142 Kur'an, Secde (32), 30.

143 Kur'an, 80. sure.

144 Hadis: *"İnsanlar madenlerdir. Onların Cahiliye dönemindeki seçkinleri, fıkhetmeleri halinde İslam döneminin de seçkinleridir."*

145 Kur'an, Mâide (5), 1.

146 Kur'an, Mâide (5), 89.

147 Hz. Mûsa'nın elini koynuna sokup çıkardığında elinin beyaz oluşu (*yed-i beyzâ*) mucizesine işaret edilmektedir. Bkz. Kur'an, Neml (27), 12; Kasas (28), 32.

148 El-Vasît, İmam Muhammed Gazzâlî'nin fıkıhla ilgili bir kitabıdır. Muhît ise Ebu Bekr-i Serahsî'nin fıkıhla ilgili kitabıdır.

149 Kur'an, Tâhâ (20), 21: *"(Allâh), al onu, dedi, korkma biz onu yine ilk durumuna sokacağız."*

150 Bkz. Kur'an, İnşirah, 5-6: *"Elbette zorluğun yanında bir kolaylık vardır"*.

151 Âc (Ûc) İbn Unuk: Âd kavminin komutanı olup uzun boyuyla meşhurdur.

152 Kur'an, Hûd (11), 44.

153 Bkz. Kur'an, Ahzâb (33), 72: *"Biz emaneti, göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar bunu yüklenmekten çekindiler, (sorumluluğundan) korktular. Onu insan yüklendi. Doğrusu o çok zalim, çok cahildir."*

154 Bkz. Kur'an, Tevbe (9), 111: *"Allah müminlerden, mallarını ve canlarını, kendilerine (verilecek) cennet karşılığında satın almıştır. Çünkü*

onlar Allah yolunda savaşırlar, öldürürler, ölürler. (Bu), Tevrat'ta, İncil'de ve Kur'an'da Allah üzerine hak bir vaaddir. Allah'tan daha çok sözünü yerine getiren kim vardır! O halde O'nunla yapmış olduğunuz bu alış verişinizden dolayı sevinin. İşte bu, (gerçekten) büyük kazançtır."

155 Bu ibare Kur'an'ın bir çok ayetinde yer almaktadır.

156 Hârut ve Mârut, yeryüzüne insanları sınamak için gönderilmiş iki melektir. Bkz. Kur'an, Bakara (2), 102. Fakat edebiyatta İsrâiliyata dayanan rivayetlerden etkilenilmiş ve Hârut ile Mârut'un Bâbil kuyusunda kıyamete dek saçlarından asılı kalmakla cezalandırıldıkları düşünülmüştür. Mevlânâ'nın da telmihte bulunduğu bu düşünüşe göre Hârut ve Mârut, âhiret azabından kurtulmak için dünyadaki azaba razı olmuşlardır. Geniş bilgi için Bkz. *İslam ansiklopedisi*, Diyânet Vakfı Yayınları, c. 16, s. 262 vd.

157 Kur'an, Bakara (2), 37. âyete işaret: *"Derken Adem, Rabbinden (birtakım) kelimeler aldı. Bunun üzerine (Allah da) tevbesini kabul etti. Şüphesiz O, tevbeleri kabul edendir, esirgeyendir."*

158 Kur'an, Enfâl (8), 8.

159 Kur'an, 93. sûrenin adı (Duhâ) ve bu sûrenin ilk ayeti.

160 Bkz. Kur'an, Bakara (2), 201: *"Onlardan bir kısmı da, ey Rabbimiz, derler, bize dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik ver. Bizi cehennem azabından koru."*

161 Şu mealde rivayet edilen hadise işaret: *"Bir grup, cennet kapılarına yaklaşınca, herkesin cehennemi görmesi takdir edildiği halde, yolumuzun üzerinde cehennem ateşine rastlamadık, diye sorarlar. Onlara denir ki siz ateşin içinden geçtiniz, ama ateş sizi görünce soğudu."*

162 Bazı Kur'an âyetlerine işaret. Örneğin Bkz. Ankebût (29), 64: *"Bu dünya hayatı sadece bir eğlenceden, bir oyundan ibarettir. Ahiret yurduna gelince, işte asıl yaşama odur. Keşke bilmiş olsalardı!"* Ayrıca bkz. Muhammed (47), 36; Hadîd (57), 20.

163 Kudsî hadis: *"Yaratılmışları kendilerinden faydalanayım diye değil, benden faydalansınlar diye yarattım."*

164 Kur'an, Hûd (11), 82. âyete işaret: *"Böylece emrimiz geldiği zaman, üstünü altına çevirdik ve üzerlerine balçıktan pişirilmiş, istif edilmiş taşlar yağdırdık."*

165 Lut kavminin kör olmasına işaret olabilir. Bkz. Kur'an, Kamer (54), 38: *"Onun konuklarından murâd almaya kalkıştılar. Biz de 'Haydi azâbımı ve uyarılarımı tadın' diye gözlerini siliverdik."*

166 Kur'an, Hûd (11), 43. âyete işaret: *"Oğlu, beni sudan koruyacak bir dağa sığınacağım, dedi. (Nuh), bugün Allah'ın emrinden (azabından), merhamet sahibi Allah'tan başka koruyacak kimse yoktur, dedi. Aralarına dalga girdi, böylece o da boğulanlardan oldu."*

167 Bkz. Kur'an, Bakara (2), 31: *"Allah Adem'e bütün isimleri, öğretti. Sonra onları önce meleklere arz edip: Eğer siz sözünüzde sadık iseniz, şunların isimlerini bana bildirin, dedi."*

168 Bkz. Kur'an, A'râf (7), 23.

169 Hadis.

170 Hadis: *"Seni kuşkuya düşüren şeyi bir yana bırakıp seni kuşkuya düşürmeyen şeyi al. Çünkü doğrulukta gönül huzuru, yalanda kuşku ve tereddüt vardır."*

171 Bir hadise işaret: *"Kadı, iki bilen arasındaki câhildir."* (Buradaki iki bilenden biri davacı, diğeri davalıdır.)

172 Bkz. Kur'an, Tevbe (9), 107-110.

173 Bir hadise işaret: *"Benimle sizin örneğiniz şuna benzer: Biri ateş yakar, onun yaktığı ateşe kelebekler üşüşür. O da kelebekleri ateşten uzak tutmaya çalışır. (...) "*

174 Dırar mescidini yapanlara öncülük eden Râhib Ebu Âmir.

175 Kur'an, Mücadele (58), 16. âyete işaret: *"Onlar yeminlerini kalkan yapıp Allah'ın yolundan alıkoydular. Bu yüzden onlara küçük düşürücü bir azap vardır."*

176 Bkz. Kur'an, Kasas (28), 30: *"Oraya gelince, o mübarek yerdeki vâdinin sağ kıyısından, (oradaki) ağaç tarafından kendisine şöyle seslenildi: Ey Musa! Bil ki ben, bütün âlemlerin Rabbi olan Allah'ım."*

177 Bkz. Kur'an, Fil suresi.

178 Bir hadise işaret: *"Mümin zeki, akıllı ve ihtiyatlıdır."*

179 Kur'an, Burûc (85), 16-17: Orduların, Firavun ve Semûd'un (uğradıkları felâketin) haberi sana geldi mi?

180 Kur'an, Mülk (67), 4.

181 Kur'an, Mülk (67), 3.

182 Bkz. Kur'an, Kasas (28), 7: *"Musa'nın anasına: Onu emzir, kendisine zarar geleceğinden endişelendiğinde onu denize bırakıver, hiç korkup kaygılanma, çünkü biz onu sana geri vereceğiz ve onu peygamberlerden biri yapacağız, diye bildirdik."*

183 Kur'an, Kasas (28), 12. âyete işaret: *"Biz daha önceden onun süt analarını kabulüne (emmesine) müsaade etmedik. Bunun üzerine ablası: Size, onun bakımını namınıza üstlenecek, hem de ona iyi davranacak bir aile göstereyim mi? dedi."*

184 Bkz. Kur'an, Kasas (28), 7.

185 Kur'an, Bakara (2), 2. âyetten alıntı: *"İşte o Kitap; onda hiç şüphe yoktur; muttakiler için yol göstericidir."*

186 Kur'an, Âl-i İmran (3), 97. âyetten alıntı: *"Onda açık işaretler var (...)"*

187 Hadis: *"Allah'ı sıfatlarıyla tanıyanın dili açılır, Allah'ı zâtıyla tanıyanın dili tutulur."*

188 *"Şu üç kişiye acıyın: Bir toplumun düşkün duruma gelen büyüğüne, yoksullaşmış zengine ve cahillerin maskarası olan âlime"* anlamında rivayet edilen hadise işaret.

189 Bkz. Kur'an, Fussilet (41), 30: *"Şüphesiz, Rabbimiz Allah'tır deyip, sonra dosdoğru yolda yürüyenlerin üzerine melekler iner. Onlara: Korkmayın, üzülmeyin, size vâdolunan cennetle sevinin! derler."*

190 Bir hadise işaret: *"Biz dünya ehlinin sonuncusu, kıyamet gününün ilkiyiz. (...)"*

191 Kur'an, Fetih (48), 11. âyete işaret: *"Bedevîlerden geri kalmış olanlar, sana diyecekler ki: 'Mallarımız ve ailelerimiz bizi alıkoydu. Allah'tan bizim bağışlanmamızı dile.' Onlar kalplerinde olmayanı dilleriyle söylerler. (...)"*

192 Bkz. Kur'an, Zâriyat (51), 48: *"Yeri de döşedik. (Bak) ne güzel döşeyiciyiz!"*

193 Bkz. Kur'an, En'âm (6), 76: *"Gecenin karanlığı onu kaplayınca bir yıldız gördü, Rabbim budur, dedi. Yıldız batınca, batanları sevmem, dedi."*

194 Kur'an, A'râf, 179.

195 Elif harfi bir çizgiden ibarettir ve noktası da yoktur.

196 Kur'an, Nahl (16), 97. âyetten alıntı: *"Erkek veya kadın, mümin olarak kim iyi amel işlerse, onu mutlaka güzel bir hayat ile yaşatırız. Ve mükâfatlarını, elbette yapmakta olduklarının en güzeli ile veririz."*

197 Hicrî 4. yüzyılda yaşadığı sanılan saflığıyla ünlü kişi.

198 Kur'an, Sâffât (37), 143-144. âyetlere işaret: *"Eğer çok tesbih edenlerden olmasaydı, yeniden dirilecekleri güne kadar onun karnında kalırdı."*

199 Hadis.

200 Çigil: Türkistan'da güzel yüzlü insanlarıyla meşhur bir şehir.

201 Kur'an, Bakara (2), 32.

202 Kur'an, Yûsuf (12), 93.

203 Hadis.

204 Bkz. Kur'an, A'lâ (87), 4: *"Otlağı çıkaran..."*

205 Bkz. Kur'an, Tevbe (9), 111: *"Allah müminlerden, mallarını ve canlarını, kendilerine (verilecek) cennet karşılığında satın almıştır. (...)"*

206 Kur'an, Bakara (2), 33.

207 Kur'an, Nahl (16), 15. âyete işaret: *"Sizi sarsmaması için yeryüzünde sağlam dağları, yolunuzu bulmanız için de ırmakları ve yolları yarattı."*

208 Suyun, fıkıhtaki temizlik ölçüsüne gönderme yapılmaktadır.

209 Kur'an, Kasas (28), 88.

210 Bkz. Kur'an, Bakara (2), 144, 150.

211 Bazı Kur'an âyetlerine işaret: Bkz. Bakara (2), 173; En'âm (6), 145; Nahl (16), 115.

212 Bir hadise işaret: *"Dünya kan olsa da müminin rızkı sadece helal şeyden ibarettir."*

213 Kur'an, Fil sûresi (105. sûre).

214 Bkz. Kur'an, A'râf (7), 204: *"Kur'an okunduğu zaman onu dinleyin ve susun ki size merhamet edilsin."*

215 Kur'an'ın 80. suresi olan Abese.

216 Hadis.

217 Bkz. Kur'an, Kehf (18), 109: *"De ki: Rabbimin sözleri için derya mürekkep olsa ve bir o kadar da ilâve getirsek dahi, Rabbimin sözleri bitmeden önce deniz tükenecektir."*

218 Hadis.

219 Bkz. Kur'an, Mülk (67), 19: *"Üzerlerinde kanat çırparak uçan dizi dizi kuşları görmezler mi? Onları havada Rahman olan Allah'tan başkası tutmuyor; doğrusu o her şeyi görendir."*

220 Bir atasözüne işaret: *"Tatmamış olan bilmez."*

221 Bkz. Kur'an, Bakara (2), 186: *"Kullarım sana, beni sorduğunda (söyle onlara): Ben çok yakınım. Bana dua ettiği vakit dua edenin dileğine karşılık veririm. O halde benim davetime uysunlar ve bana inansınlar ki doğru yolu bulalar."*

222 Arapça yazımda Amr kelimesinin sonunda okunmayan bir vav harfi vardır.

223 Bkz. Kur'an, Nur (24), 26: *"Kötü kadınlar kötü erkeklere, kötü erkekler ise kötü kadınlara; temiz kadınlar temiz erkeklere, temiz erkekler de temiz kadınlara yaraşır. Bu sonuncular, (iftiracıların) söylediklerinden çok uzaktırlar. Kendileri için bağışlanma ve güzel bir rızık vardır."*

224 Bkz. Kur'an, A'râf (7), 204: *"Kur'an okunduğu zaman onu dinleyin ve susun ki size merhamet edilsin."*

225 Kur'an, Neml (27), 16. âyete işaret: *"Süleyman Davud'a vâris oldu ve dedi ki: Ey insanlar! Bize kuş dili öğretildi ve bize her şeyden (nasip) verildi. Doğrusu bu apaçık bir lütuftur."*

226 Kur'an, Fâtır (35), 24.

227 Hadis: *"Müminler bir vücudün uzuvları gibidirler."*

228 Kur'an, Hucurât (49), 10.

229 Bkz. Kur'an, Kaf (50), 36: *"Biz, onlardan önce kendilerinden daha güçlü olan, diyar diyar dolaşan nice nesilleri helâk etmişizdir. Kurtuluş var mı!"*

230 Kur'an, Bakara, 144 ve 150'den esinlenilmiştir.

231 Bkz. Kur'an, Necm (53), 17: *"Gözü kaymadı ve sınırı aşmadı."*

232 İran'ın ünlü kaside şairi Hâkânî (hicri 6/miladi 12. yüzyıl), bir kasidesinde kendi şiir dilini överken *"kuş dili"* tabirini kullanmaktadır.

233 Bkz. Kur'an, İsrâ (17), 70: *"Andolsun, biz Âdemoğlunu yücelttik; onları karada ve denizde taşıdık, temiz ve güzel şeylerden rızıklandırdık ve yarattıklarımızın bir çoğundan üstün kıldık."*

234 Bu iki cümle için bkz. Kur'an, aynı âyet.

235 Bkz. Kur'an, Kehf (18), 110: *"De ki: Ben, yalnızca sizin gibi bir beşerim. (Şu var ki) bana, İlâh'ınızın, sadece bir İlâh olduğu vahyolunuyor. Artık her kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa, iyi iş yapsın ve Rabbine ibadette hiçbir şeyi ortak koşmasın."*

236 Çok ibadet etmekle ünlenmiş bir topluluk.

237 Zünnar: Hıristiyanlık göstergesi olarak kuşanılan kuşak.

238 Kur'an, Zâriyât (51), 22.

Üçüncü Defter Notlar

1 Kur'an, Nîsâ (4), 94.

2 Kur'an, Saff, (61) 8.

3 Kur'an, Hicr (15), 9.

4 Kur'an, Bakara (2), 181.

5 Hz. Peygamber'in bir sünnetine işaret: *"Hz. Peygamber, bir söz söylerken muhatabı onu iyi anlasın diye üç kez tekrarlardı. Bir topluluk arasına katıldığı zaman da üç kez selam verirdi."*

6 Kur'an, Ra'd (13), 2. âyete işaret: *"Görmekte olduğunuz gökleri direksiz olarak yükselten, sonra arşa istivâ eden, güneşi ve ayı emrine boyun eğdiren Allah'tır. (...)"*

7 Kur'an, A'raf (7), 143. âyete işaret: *"Musa tayin ettiğimiz vakitte (Tûr'a) gelip de Rabbi onunla konuşunca Rabbim! Bana (kendini) göster; seni göreyim, dedi. (Rabbi), sen beni asla göremezsin. Fakat şu dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni göreceksin, buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti, Musa da baygın düştü. Ayılınca dedi ki seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, sana tevbe ettim. Ben inananların ilkiyim."*

8 Kur'an, Meryem (19), 76. âyetten alıntı.

9 Kur'an, Şuarâ (26), 45. âyete işaret: *"Sonra Musa asâsını attı; bir de ne görsünler, onların uydurduklarını yutuveriyor!"*

10 Ebû Bekr Şiblî'nin bir sözü: *"Sûfiler, Hakk'ın kucağında büyüyen çocuklardır."*

11 Bir hadise işaret: *"Bütün halk Allah'ın ailesidir. Onların en sevimlisi, O'nun ailesine en yararlı olandır."*

12 (Yine o münafıklardan:) O (Peygamber, her söyleneni dinleyen) bir kulaktır, diyerek peygamberi incitenler de vardır. De ki: O, sizin için bir hayır kulağıdır. Çünkü o Allah'a inanır, müminlere güvenir ve o, sizden iman edenler için de bir rahmettir. Allah'ın Resûlüne eziyet edenler için mutlaka elem verici bir azap vardır.

13 Kur'an, Hucurât (49), 12. âyete işaret: *"Ey iman edenler! Zannın çoğundan kaçının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır. Birbirinizin kusurunu araştırmayın. Biriniz diğerinizi arkasından çekiştirmesin. Biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz. O halde Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah, tevbeyi çok kabul edendir, çok esirgeyicidir."*

14 Kur'an, Alak (96), 19.

15 Kur'an, A'raf (7), 62. âyete işaret: *"Size Rabbimin mesajlarını duyuruyorum, size öğüt veriyorum ve Allâh tarafından, sizin bilmediğiniz şeyleri biliyorum."*

16 Bir hadise işaret: *"Müslümanın malı da kanı gibi haramdır."*

17 Hz. Peygamber'in Üveys el-Karanî için söylediği söze işaret: *"Ben, Rahman'ın nefesini Yemen taraflarından duyuyorum."*

18 Bkz. Kur'an, Mü'minûn (23), 108: *"Buyurur, yıkılıp gidin oraya, konuşmayın benimle!"*

19 Vîs ve Râmin, İran edebiyatında bir aşk öyküsünün baş kahramanlarıdır ve Fahruddin Es'ad Gorgânî'nin bu öyküyü anlatan *Vîs u Râmin* adlı manzum eseri (h. 5./m. 11. yüzyıl) meşhurdur.

20 Hadis.

21 Sibeveyh: H. 2. yüzyılda yaşamış ünlü gramer bilgini Amr b. Osman.

22 Hadis.

23 Kur'an, En'âm (6), 11. âyete işaret: *"De ki: Yeryüzünde dolaşın da yalanlayanların sonunun nasıl olduğuna bakın!"*. Ayrıca bkz. Âl-i İmrân (3), 137.

24 Kur'an, Tevbe (9), 111.

25 Kur'an, Âl-i İmrân (3), 6. âyete işaret: *"Rahimlerde sizi dilediği gibi şekillendiren O'dur. (...)"*

26 Kur'an,Tâhâ (20), 124. âyete işaret: *"Kim de beni anmaktan yüz çevirirse şüphesiz onun sıkıntılı bir hayatı olacak ve biz onu, kıyamet günü kör olarak haşredeceğiz."*

27 Kur'an, Sebe (34), 19. âyete işaret: *"Bunun üzerine: Ey Rabbimiz! Aralarında yolculuk yaptığımız şehirlerin arasını uzaklaştır, dediler ve kendilerine yazık ettiler. (...)"*

28 Kur'an, Abese (80), 17.

29 Kur'an, Bakara (2), 54.

30 Bkz. Kur'an, Nebe (78), 40: *"Biz, yakın bir azap ile sizi uyardık. O gün kişi önceden yaptıklarına bakacak ve inkârcı kişi: 'Keşke toprak olsaydım!' diyecektir."*

31 Kur'an, Hûd (11), 81. âyete işaret: *"(Melekler) dediler ki: Ey Lût! Biz Rabbinin elçileriyiz. Onlar sana asla dokunamazlar. Sen gecenin bir kısmında ailenle (yola çıkıp) yürü. Karından başka sizden hiçbiri geride kalmasın. Çünkü onlara gelecek olan (azap) şüphesiz ona da isabet edecektir. Onlara vâdolunan (helâk) zamanı, sabah vaktidir. Sabah yakın değil mi?"*

32 Bkz. Kur'an, Yusuf (12), 12: *"Yarın onu bizimle beraber (kıra) gönder de bol bol yesin (içsin), oynasın. Biz onu mutlaka koruruz"*

33 Kur'an, Cum'a (62), 11. âyete işaret: *"Onlar bir ticaret ve eğlence gördükleri zaman hemen dağılıp ona giderler ve seni ayakta bırakırlar. De ki: Allah'ın yanında bulunan, eğlenceden ve ticaretten daha yararlıdır. Allah, rızık verenlerin en hayırlısıdır."*

34 Cuma sûresinin 11. âyetinin nüzûl sebebine işaret: Hz. Peygamber bir gün Cuma hutbesi irât ederken oradan mal yüklü bir kervan geçer. Adet olduğu üzere kervanın gelişi davullarla duyurulunca mescittekilerin büyük bir bölümü mescitten ayrılıp kervanın yanına gider.

35 Bkz. Kur'an, Cuma (62), 11.

36 Bkz. Kur'an, Hac (22), 5: *"Ey insanlar, eğer dirilişten yana bir kuşku içindeyseniz, gerçek şu ki, biz sizi topraktan yarattık…"*

37 Bkz. Kur'an, Bakara (2), 156: *"Onlara bir musibet isabet ettiğinde, derler ki biz Allah'a aidiz ve şüphesiz O'na dönücüleriz."*

38 Yeryüzüne insanları sınamak için gönderilmiş iki melek olan Hârut ve Mârut'un Bâbil kuyusuna hapsedildikleri rivayetine işaret.

39 Kur'an'da Kalem suresinin 17-32. ayetlerinde kendilerinden *"Bahçe sahipleri"* diye söz edilen Darvan halkı Darvan, müfessirlere göre Yemen'de San'a yakınlarında bir köydür.

40 Bkz. Kur'an, Kalem (68), 23: *"Derken yürüyorlar ve fısıldaşıyorlardı."*

41 Bkz. Kur'an, Mülk (67), 14: *"Hiç yaratan bilmez mi? O, en ince işleri görüp bilmektedir ve her şeyden haberdardır."*

42 Bkz. Kur'an, Cin (72), 28: *"Ki böylece onların (peygamberlerin), Rablerinin gönderdiklerini hakkıyla tebliğ ettiklerini bilsin. (Allah) onların nezdinde olup bitenleri çepeçevre kuşatmış ve her şeyi bir bir saymıştır (kaydetmiştir)."*

43 Bkz. Kur'an,Tâhâ (20), 68: *"Korkma! dedik, üstün gelecek olan kesinlikle sensin."*

44 Bkz. Kur'an, Kasas (28), 76: *"Karun, Musa'nın kavminden idi de, onlara karşı azgınlık etmişti. Biz ona öyle hazineler vermiştik ki, anahtarlarını güçlü kuvvetli bir topluluk zor taşırdı. Kavmi ona şöyle demişti: Şımarma! Bil ki Allah şımarıkları sevmez."*

45 Hadis: *"Yolculuk edin ki sağlık ve ganimete erişesiniz."*

46 Kur'an, Nahl (16), 16. âyetten alıntı: *"Ve işaretler koydu. Yıldızla da yollarını bulurlar onlar."*

47 Ashâb-ı Kehf ile birlikte anılan köpeğe işaret. Bkz. Kur'an, Kehf (18), 18: *"Kendileri uykuda oldukları halde sen onları uyanık sanırdın. Onları sağa sola çevirirdik. Köpekleri de mağaranın girişinde ön ayaklarını uzatmış yatmakta idi…"*

48 Kur'an, Rahman (55), 1-2.

49 Kur'an, Alak (96), 4.

50 Kur'an, Alak (96), 15.

51 Bkz. Kur'an, Abese (80), 34: *"İşte o gün kişi kardeşinden kaçar..."*

52 Arap atasözü. Burada, *"Dostluğumuzu cümle âlem biliyor"* anlamında.

53 Kur'an, Fetih (48), 17.

54 H. II. yüzyılda yaşayan deli görünümlü bilge Behlül-i Dânâ.

55 *"Yaratan yaratılandan uzak olmaz" anlamında olup Kur'an, Hadid (57), 4. âyete işaret: "(…) Nerede olsanız, O sizinle beraberdir. Allah yaptıklarınızı görür."*

56 Kur'an, Sebe (34), 10. âyete işaret: *"Andolsun, Davud'a tarafımızdan bir üstünlük verdik. Ey dağlar ve kuşlar! Onunla beraber tesbih edin, dedik. Ona demiri yumuşattık."*

57 Bkz. Kur'an, Mâide (5), 119: *"Allâh buyurdu: "Bu, sâdıklara, doğruluklarının fayda sağlayacağı gündür. Onlar için altlarından ırmaklar akan, içinde ebedi kalacakları cennetler vardır." Allâh onlardan râzı olmuştur, onlar da O'ndan râzı olmuşlardır. İşte büyük başarı budur!"*

58 Bkz. Kur'an, Hûd (11), 112: *"O halde seninle beraber tevbe edenlerle birlikte emrolunduğun*

gibi dosdoğru ol! Aşırı da gitmeyin. Çünkü O, sizin yaptıklarınızı çok iyi görendir."

59 Bkz. Kur'an, Tevbe (9), 126: *"Onlar, her yıl bir veya iki kez imtihan edildiklerini görmüyorlar mı? Sonra da ne tevbe ediyorlar ne de ibret alıyorlar."*

60 Kur'an, Mümin (40), 60. âyete işaret: *"Rabbiniz buyurmuştur ki: Dua edin bana, cevap vereyim size! Kibre saparak bana ibadetten uzaklaşanlar, aşağılanmış bir halde cehenneme gireceklerdir."*

61 Bkz. Kur'an, Muhammed (47), 30: *"Biz dileseydik onları sana gösterirdik de, sen onları yüzlerinden tanırdın. Andolsun ki sen onları konuşma tarzlarından tanırsın. Allah işlediklerinizi bilir."*

62 İstidrâc: 1) Mümin olmayan insanlarca olağanüstülükler sergilenmesi. 2) Mühlet vermek. Allah'ın istidrâcı: Allah'ın hata eden kuluna bol nimet vererek tövbeyi unutturması ve onu hemen cezalandırmayıp yavaş yavaş kendine doğru çekmesi ve aşamalı olarak cezalandırması.

63 Bkz. Kur'an, Furkan (25), 63: *"Rahman'ın kulları, yeryüzünde alçak gönüllü olarak yürürler. Cahiller kendilerine söz söyleyince "Selam!" deyip geçerler."*

64 Atasözü: *"İnsan yasaklanan şeye karşı haris olur."*

65 Kur'an, Enbiyâ (21), 69.

66 Bkz. Kur'an, Kasas (28), 7: *"Musa'nın anasına: Onu emzir, kendisine zarar geleceğinden endişelendiğinde onu denize bırakıver, hiç korkup kaygılanma, çünkü biz onu sana geri vereceğiz ve onu peygamberlerden biri yapacağız, diye bildirdik."*

67 Kur'an, Kasas (28), 4. âyete işaret: *"Gerçek şu ki Firavun o yerde büyüklenmiş ve oranın halkını birtakım fırkalara ayırıp bölmüştü; onlardan bir bölümünü güçten düşürüyor, erkek çocuklarını boğazlayıp kadınlarını diri bırakıyordu. Çünkü o, bozgunculardandı."*

68 Bkz. Kur'an, Necm (53), 42: *"Ve elbette en son varış Rabbinedir."*

69 Kur'an, Yûsuf (12), 87. âyete işaret: *"Ey oğullarım! Gidin de Yusuf'u ve kardeşini iyice araştırın, Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin…"*

70 Kur'an, Sebe (34), 10. âyete işaret: *"Andolsun, Davud'a tarafımızdan bir üstünlük verdik. 'Ey dağlar ve kuşlar! Onunla beraber tesbih edin' dedik. Ona demiri yumuşattık."*

71 Kur'an, Sebe (34), 12. âyete işaret: *"Sabah gidişi bir aylık mesafe, akşam dönüşü yine bir aylık mesafe olan rüzgârı da Süleyman'a verdik…"*

72 Kur'an, Kamer (54), 1. âyete işaret: *"Saat yaklaştı ve ay yarıldı."*

73 Kur'an, Kasas (28), 81. âyete işaret: *"Nihayet biz, onu da, sarayını da yerin dibine geçirdik…"*

74 Hz. Peygamber'in hutbe okurken yaslandığı direk.

75 Rivayete göre Hz. Yahya Yahudilerden kaçarken dağ, *"Bana sığın"* diye ona seslenir.

76 Kur'an, İsrâ (17), 44. âyete işaret: *"Yedi gök, yer ve bunlarda bulunan herkes O'nu tesbih eder. O'nu övgü ile tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur. Ne var ki siz, onların tesbihini anlamazsınız. O, halîmdir, bağışlayıcıdır."*

77 Kur'an, Münâfikûn (63), 8. âyete işaret: *"(…) Halbuki asıl üstünlük, ancak Allah'ın, Peygamberinin ve müminlerindir. Fakat münafıklar bunu bilmezler."*

78 Kur'an, Bakara (2), 156. âyetten alıntı: *"Onlar, kendilerine bir belâ geldiği zaman: Biz Allah'tanız ve O'na dönücüleriz, derler."*

79 Bir hadise işaret: *"Biz dünya ehlinin sonuncusu, kıyamet gününün ilkiyiz. (…)"*

80 Bkz. Kur'an, Bakara, 32: *"…Bize öğrettiğinden başka bir bilgimiz yoktur."*

81 Bkz. Kur'an, Nur (24), 35: *"Allâh, göklerin ve yerin nurudur. O'nun nuru, içinde lamba bulunan bir kandile benzer. Lamba cam içerisindedir. Cam, sanki inciden bir yıldız. Ne doğuya ne de batıya mensup olan mübârek bir zeytin ağacı(nın yağı)ndan yakılır…"*

82 Kur'an, Ankebût (29), 95. âyete anlam bakımından işaret: *"Gemiye bindikleri zaman, dini yalnız O'na has kılarak Allah'a yalvarırlar. Fakat onları sâlimen karaya çıkarınca, bir bakarsın ki (Allah'a) ortak koşmaktadırlar."*

83 Bkz. Kur'an, En'âm (6), 25; Ahkâf (46), 17; Mutaffifîn (83), 13.

84 Bir hadise işaret: *"Gözüm uyur ama Rabbin huzurunda kalbim uyumaz."*

85 *"Kalplerin gıdası"*, H. 4. yüzyıl sûfilerinden Ebu Tâlib Mekkî'nin mutasavvıflar arasında meşhur ve muteber eseri *Kûtu'l-Kulûb*'u da akla getirmektedir.

86 Kur'an, Hûd (11), 42. âyete işaret: *"Gemi, dağ-*

lar gibi dalgalar arasında onları götürüyordu. Nuh, gemiden uzakta bulunan oğluna: Yavrucuğum! (Sen de) bizimle beraber bin, kâfirlerle beraber olma! diye seslendi."

87 Bkz. Kur'an, Hûd (11), 43: *"Dedi ki ben bir dağa sığınacağım, o beni sudan korur…"*

88 Bkz. Kur'an, İhlas (112), 3: *"Doğurmamış ve doğmamıştır."*

89 Kur'an, Hûd (11), 45. âyete işaret: *"Nuh Rabbine dua edip dedi ki: Ey Rabbim! Şüphesiz oğlum da ailemdendir. Senin vâdin ise elbette haktır. Sen hâkimler hâkimisin."*

90 Kur'an, Hûd (11), 46. âyete işaret: *"Allah buyurdu ki: Ey Nuh! O asla senin ailenden değildir. Çünkü onun yaptığı kötü bir iştir."*

91 Kur'an, Ra'd (13), 28. âyeti akla getirmektedir: *"Bunlar, iman edenler ve gönülleri Allah'ın zikriyle sükûnete erenlerdir. Bilesiniz ki, kalpler ancak Allah'ı anmakla huzur bulur."*

92 Enes b. Mâlik'ten nakledilen bir söze işaret: *"Bir kişi Peygamber için kâtiplik ederken Bakara ve Âl-i İmrân sûrelerini ezberden okumuştu. Kim Bakara ve Âl-i İmran sûrelerini ezberden okursa aramızda ululuk kazanırdı."*

93 Kur'an, En'âm (6), 76.

94 Kur'an, İhlas (112), 3.

95 Kur'an, Bakara (2), 189.

96 Kur'an, Müzzemmil (73), 2. âyetten alıntı: *"Birazı hariç, geceleri kalk."*

97 Bkz. Kur'an, Mülk (67), 22: *"Peki, yüzüstü kapanarak yürüyen mi daha düzgün gider yoksa dosdoğru yol üzerinde dik ve düzgün yürüyen mi?"*

98 Kur'an, Mâide (5), 54. âyeti akla getirmektedir: *"Ey inananlar, sizden kim dininden dönerse (bilsin ki) Allâh, yakında öyle bir toplum getirecek ki (O) onları sever, onlar da O'nu severler. Mü'minlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı onurlu ve şiddetlidirler. Allâh yolunda cihâd ederler, hiçbir kınayıcının kınamasından korkmazlar. Bu, Allâh'ın bir lutfudur, onu dilediğine verir. Allâh'(ın lutfu) geniştir, (O), bilendir."*

99 Hadis.

100 Hadis: *"Hasta olmadığınız halde kendinizi hasta göstermeyin. Gerçekten hasta olursunuz."*

101 Mevlânâ'nın rubailerinden birinin ilk beyti. Bkz. *Kulliyât-i Dîvân-i Şems*, Rubai: 1793, İntişârât-i Behzâd, 2. bs. Tahran 1378 (1999), c. 2, s. 1383.

102 Kur'an, Rahman (55), 29. âyete işaret: *"Göklerde ve yerde bulunanlar (her şeyi) O'ndan isterler. O, her gün yeni bir iştedir."*

103 Hadis: *"Bu kalp, çölde rüzgârın savurduğu tüye benzer."*

104 Bkz. Kur'an, Tebbet, 5: *"Ve boynunda hurma lifinden bükülmüş bir ip olduğu halde…"*

105 Bkz. Kur'an, Tebbet, 4: *"Karısı da, odun hamalı olarak."*

106 Kur'an, Tâhâ (20), 71. âyete işaret: *"(Firavun) Dedi ki ben size izin vermeden önce O'na inandınız öyle mi? Şüphesiz o, size büyüyü öğreten büyüğünüzdür. O halde ben de sizin ellerinizi ve ayaklarınızı çapraz olarak keseceğim ve sizi hurma dallarında sallandıracağım. Siz de elbette, hangimizin azabı daha şiddetliymiş ve daha sürekliymiş öğrenmiş olacaksınız."*

107 Bir hadise işaret: *"Dünya, mensuplarının cezalandırılıp mükafatlandırıldığı bir rüyadır."*

108 Kur'an, Hûd (11), 24. âyete işaret: *"Bu iki zümrenin durumu, kör ve sağır ile gören ve işiten gibidir. Bunlar bir olur mu hiç? Hâlâ ibret almaz mısınız?"*

109 Hadis: *"Kendi toplumunda şeyh, ümmet içindeki peygamber gibidir."*

110 Kur'an, Müddessir (74), 9. âyete işaret: *"İşte o gün zorlu bir gündür."*

111 Hadise işaret: *"Şefaatim büyük günah işleyenler içindir."*

112 Kur'an, En'âm (6), 164. âyete işaret: *"(…) Hiçbir suçlu başkasının suçunu yüklenmez. Sonunda dönüşünüz Rabbinizedir…"*

113 Kur'an, Enbiyâ (21), 108. âyetten alıntıdır. Bu âyette Hz. Peygamber için şöyle buyurulur: *"Biz seni ancak âlemlere rahmet için gönderdik."*

114 Kur'an, Asr (103), 3: *"Bundan ancak iman edip iyi ameller işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler ve sabrı tavsiye edenler müstesnadır."*

115 Bir hadise işaret: *"Kur'an'ın bir dışyüzü vardır, bir de içyüzü vardır. İçyüzünün de yedi kat iç yüzü vardır."*

116 Kur'an, En'âm (6), 59. âyete işaret: *"Gaybın*

anahtarları Allah'ın yanındadır; onları O'ndan başkası bilmez. O, karada ve denizde ne varsa bilir; O'nun ilmi dışında bir yaprak bile düşmez. O yerin karanlıkları içindeki tek bir taneyi dahi bilir. Yaş ve kuru ne varsa hepsi apaçık bir kitaptadır."

117 Kur'an, En'âm (6), 162. âyete işaret: *"De ki şüphesiz benim namazım, kurbanım, hayatım ve ölümüm hepsi âlemlerin Rabbi Allah içindir."*

118 *"Bir hayvanın herhangi bir uzvu kesilince hayvan canlı olsa da kesilen uzuv ölüdür."* hadisine işaret.

119 Bkz. Kur'an, Sâd (38), 21-24: *"Sana davacıların haberi ulaştı mı? Mâbedin duvarına tırmanıp, Davud'un yanına girmişlerdi de Dâvud onlardan korkmuştu. Korkma, dediler, biz birbirine hasım iki davacıyız, aramızda adaletle hükmet, haksızlık etme; bize doğru yolu göster. Bu kardeşimdir. Onun doksan dokuz koyunu var. Benimse bir tek koyunum var. Böyle iken, onu da bana ver, dedi ve tartışmada beni yendi. Davud, andolsun, dedi, senin koyununu kendi koyunlarına katmak istemekle sana haksızlıkta bulunmuştur..."*

120 Kur'an, Zâriyât (51), 20-21. âyetlere işaret: *"Kesin olarak inananlar için, yeryüzünde ve kendi nefislerinde nice ibretler vardır. Hiç görmüyor musunuz?"*

121 Bkz. Kur'an, Kehf (18), 60: *"Hani Musa genç yardımcısına demişti ki iki denizin birleştiği yere ulaşıncaya kadar gideceğim ya da uzun zamanlar geçireceğim."*

122 Kur'an'ın pek çok suresinde geçen bir ibare. Örneğin bkz. Yunus (10), 25; İbrahim (14), 4.

123 Bir hadis metninden alıntı: *"Seni kendi kendini övdüğün gibi övemem."*

124 *"Sidre" ibaresi, Necm (53), 16. ayette, "sidretü'l-müntehâ" ise yine aynı sûrenin 14. âyetinde geçer. Son ağaç demek olan "sidretü'l-müntehâ",* yaratılmışlar âleminin ve cennetin son noktası olup ondan ötesi gayb âlemidir.

125 Kur'an, Bakara (2), 6. âyetten alıntı: *"Allah onların kalplerini ve kulaklarını mühürlemiştir. Onların gözlerine de bir çeşit perde gerilmiştir..."*

126 Bkz. Kur'an, Yâsîn (36), 26: *"Ona, 'Cennete gir' denildi. O da 'Keşke kavmim de bir bilseydi' dedi."*

127 Bkz. Kur'an, Yûsuf (12), 110: *"Nihayet peygamberler ümitlerini yitirip de kendilerinin yalana çıkarıldıklarını sandıkları sırada onlara yardımımız gelir ve dilediğimiz kimse kurtuluşa erdirilir. (Fakat) suçlular topluluğundan azabımız asla geri çevrilmez."*

128 Kur'an, Rahman (55), 6.

129 Kur'an, Târık (86), 4. âyete işaret: *"Hiçbir nefis yoktur ki başında bir koruyucu (bekçi) olmasın."*

130 Kur'an, Tevbe (9), 28. âyete işaret: *"Ey iman edenler! Müşrikler ancak bir pisliktir. Onun için bu yıllarından sonra Mescid-i Haram'a yaklaşmasınlar..."*

131 Rıdvan: Cennetin koruyucusu olan meleğin adı.

132 Bkz. Kur'an, Nur (24), 30: *"Mümin erkeklere söyle: Gözlerini sakınsınlar ve ırzlarını muhafaza etsinler."*

133 Kur'an, Şûrâ (42), 13. âyete işaret: *"Dini ayakta tutun ve onda ayrılığa düşmeyin, diye Nuh'a tavsiye ettiğini, sana vahyettiğimizi, İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya tavsiye ettiğimizi Allah size de din kıldı..."*

134 Kur'an, Bakara (2), 280. âyetten esinlenilmiştir: *"Eğer (borçlu) darlık içindeyse, eli genişleyinceye kadar ona mühlet vermek (gerekir). Eğer anlarsanız, bunu sadakaya saymak sizin için daha hayırlıdır."*

135 Bir hadise işaret: *"Kıyamet gününde insanoğlu şu beş şeyden hesaba çekilmedikçe yerinden bir adım bile kıpırdayamaz: Ömrünü ne şekilde sona erdirdiği, gençliğini hangi yolda harcadığı, malını ne yoldan kazandığı ve nerede harcadığı ve nasıl amel ettiği..."*

136 Kur'an, İsrâ (17), 36. âyete işaret: *"Hakkında bilgin bulunmayan şeyin ardına düşme. Çünkü kulak, göz ve gönül, bunların hepsi ondan sorumludur."*

137 Kur'an, Abese (80), 34-36. âyetlere işaret: *"İşte o gün kişi kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçar."*

138 Kur'an, Nur (24), 40 âyetten esinlenilmiş olmalı: *"Yahut (Onların işleri) engin bir denizdeki karanlıklar gibidir: (Bir deniz) Ki üstünü bir dalga, örtüyor, onun üstünden bir dalga onun üs-*

tünden de bir bulut (örtmektedir). Birbiri üstüne yığılmış karanlıklar. (İçinde bulunan kimse) Eli-ni çıkarsa neredeyse onu dahi göremez. Allâh bir kimseye nur vermemişse artık onun nuru olmaz."

139 Bu beyitle sonraki birkaç beyit Kur'an, Yunus (10), 22-23. âyetlere işarettir: *"Sizi karada ve denizde gezdiren O'dur. Hatta siz gemilerde bulunduğunuz, o gemiler de içindekileri tatlı bir rüzgârla alıp götürdükleri ve (yolcular) bu yüzden neşelendikleri zaman, o gemiye şiddetli bir fırtına gelip çatar, her yerden onlara dalgalar hücum eder ve onlar çepeçevre kuşatıldıklarını anlarlar da dini yalnız Allah'a halis kılarak, andolsun eğer bizi bundan kurtarırsan mutlaka şükredenlerden olacağız, diye Allah'a yalvarırlar. Fakat Allah onları kurtarınca bir de bakarsın ki onlar, yine haksız yere taşkınlık ediyorlar. Ey insanlar! Sizin taşkınlığınız ancak kendi aleyhinizedir; (bununla) sadece fâni dünya hayatının menfaatini elde edersiniz; sonunda dönüşünüz yine bizedir. O zaman yapmakta olduklarınızı size haber vereceğiz."*

140 Dört unsur, beş duyu, altı yön.

141 Kur'an, Furkan (25), 7. âyete işaret: Onlar (bir de) şöyle dediler: Bu ne biçim peygamber; (bizler gibi) yemek yiyor, çarşılarda dolaşıyor! Ona bir melek indirilmeli, kendisiyle birlikte o da uyarıcı olmalıydı!

142 Bkz. Kur'an, Sâd (38), 76: *"Dedi ki ben ondan hayırlıyım beni ateşten yarattın, onu ise çamurdan yarattın"*

143 Bkz. Kur'an, Mümin (40), 60: *"Rabbiniz dedi ki bana dua edin, size icabet edeyim. Doğrusu bana ibadet etmekten büyüklenenler; cehenneme boyun bükmüş kimseler olarak gireceklerdir."*

144 Kur'an, Yûsuf (12), 4. âyete işaret: *"Bir zamanlar Yusuf, babasına demişti ki babacığım, ben (rüyamda) on bir yıldızla güneşi ve ayı gördüm; onları bana secde ederlerken gördüm."*

145 Elestü (değil miyim?): Allah'ın kullarıyla ezelde yaptığı sözleşmeye atıfta bulunmak için kullanılan terim. Bkz. Kur'an, A'raf (7), 172: *"Kıyamet gününde, biz bundan habersizdik demeyesiniz diye Rabbin Âdem oğullarından, onların bellerinden zürriyetlerini çıkardı, onları kendilerine şahit tuttu ve dedi ki: Ben sizin Rabbiniz değil miyim? (Onlar da), Evet (buna) şâhit olduk, dediler."*

146 Kur'an, Nisâ (4), 143. âyete işaret: *"Bunların arasında bocalayıp durmaktalar,ne onlara (bağlanıyorlar) ne bunlara. Allah'ın şaşırttığı kimseye asla bir (çıkar) yol bulamazsın."*

147 Bkz. Kur'an, İnşirah sûresi: *"Biz senin göğsünü açıp genişletmedik mi? Belini büken yükünü senden alıp atmadık mı? Senin şanını yüceltmedik mi? (...)"*

148 Kur'an, En'âm (6), 59. âyete işaret: *"Gaybın anahtarları Allah'ın yanındadır; onları O'ndan başkası bilmez..."*

149 Hadis.

150 Bkz. Kur'an, İsrâ (17), 70: *"Andolsun, biz Ademoğlunu üstün kıldık; onları karada ve denizde (çeşitli araçlarla) taşıdık, temiz, güzel şeylerden rızıklandırdık ve yarattıklarımızın bir çoğundan üstün kıldık."*

151 Hadis.

152 Kur'an, Yâsîn (36), 65. âyete işaret: *"O gün onların ağızlarını mühürleriz; yaptıklarını bize elleri anlatır, ayakları da şahitlik eder."*

153 Kur'an, Rahman (55), 41. âyeti çağrıştırır: *"Suçlular, simalarından tanınır, perçemlerinden ve ayaklarından yakalanırlar."*

154 Kur'an, Bakara (2), 179. âyetten esinlenilmiştir: *"Ey akıl sahipleri! Kısasta sizin için hayat vardır. Umulur ki sakınırsınız."*

155 Denizin yarılıp Hz. Musâ'nın geçişi olayına işaret.

156 Hz. İbrahim'le ilgili olarak tefsirlerde anlatılan kumun una dönüşmesi mucizesine işarettir.

157 Hz. Mûsa'nın eşi Safura'nın eğirdiği keçi yününün ipeğe dönüşmesi rivayetine işaret.

158 Bkz. Kur'an, Fil sûresi (105. sûre). Habeş ordusu: Kâbe'yi yıkmaya gelen Ebrehe'nin ordusu.

159 Bkz. Kur'an, Bakara (2), 73: *"Maktule sığırın bir parçasıyla vurun, dedik. İşte Allah ölüleri böyle diriltir, düşünesiniz diye size ayetlerini (mucizelerini) böyle gösterir."*

160 Kur'an'ın kimi ayetlerinde kâfirler ölüler olarak nitelenmişlerdir. Örneğin bkz. Kur'an, Neml (27), 80: *"Şüphesiz sen ölülere işittiremezsin..."*

161 Bir hadise işaret: *"Her asırda bir müceddid ortaya çıkar..." Ayrıca Bkz. Kur'an, Fâtır (935,*

24: "Biz seni müjdeleyici ve uyarıcı olarak hak ile gönderdik. Her millet için mutlaka bir uyarıcı bulunmuştur."

162 Kur'an, Âl-i İmran (3), 49. âyete işaret: *"Onu İsrâil oğullarına (şöyle diyen) bir elçi yapacak: 'Ben size Rabbinizden bir mucize getirdim. Ben çamurdan kuş şeklinde bir şey yaratır, ona üflerim, Allâh'ın izniyle hemen kuş oluverir; körü ve alacalıyı iyileştiririm; Allâh'ın izniyle ölüleri diriltirim; evlerinizde ne yeyip, ne biriktirdiğinizi size haber veririm. Eğer inanıcı iseniz elbette bunda sizin için bir ibret vardır."*

163 Bu ibare kimi Kur'an âyetlerinde geçer. Bkz. A'râf (7), 131; Enfâl (8), 34; Yûnus (10), 55; Rûm (30), 6.

164 İki usûl: Fıkıh usûlü ve kelâm usûlü.

165 Kur'an, Sebe (34), 15. âyete işaret: "Yemin olsun, Sebe için kendi meskenlerinde bir ibret vardı. Sağ ve soldan iki bahçe. Rabbinizin rızkından yiyin de O'na şükredin. Tertemiz bir belde ve affeden bir Rab...

166 Kur'an'dan alıntı. Bkz. Hûd (11), 112: *"Seninle birlikte tevbe edenlerle birlikte emrolunduğun gibi dosdoğru ol..."; Şûrâ (42), 15: "İşte onun için sen dâvet et ve emrolunduğun gibi dosdoğru ol."*

167 Bkz. Kur'an, Şuarâ (26), 63: *"Bunun üzerine Musa'ya, asanla denize vur, diye vahyettik. (Vurdu ve) deniz hemencecik yarıldı da her parçası kocaman bir dağ gibi oldu."*

168 Bazı Kur'an ayetlerine işaret. Bkz. En'am (6), 90; Yûnus (10), 72; Hûd (11), 51.

169 Kur'an, Furkan (25), 7. âyete işaret: *"Onlar şöyle dediler: Bu ne biçim peygamber; (bizler gibi) yemek yiyor, çarşılarda dolaşıyor! (...)"*

170 Bkz. Kur'an, A'raf (7), 204: *"Kur'an okunduğu zaman onu dinleyin ve susun ki size merhamet edilsin."*

171 Mevlânâ'nın aktardığı beytin Senâi'nin *İlâhî-nâme* (*Hadîkatu'l-Hakîka*)sindeki aslının çevirisi şöyledir: *"Sen boş konuşmayı bir yana bırak. Eşeğin kulağı eşeğin başına uygundur."*

172 Bir hadise işaret: *"İnsanların kalpleri Allah'ın iki parmağı arasındadır. Allah onu dilediği gibi değiştirir."*

173 Kur'an, Tâhâ (20), 19-21. âyetlere işaret: *"Buyurdu ki bırak onu ey Musâ! Bıraktı onu, bir de ne görsün o, bir yılan olmuş koşuyor! Tut onu, buyurdu, ve korkma biz onu önceki durumuna döndüreceğiz."*

174 Kur'an, Sâd (38), 78. âyete işaret: *"Ve şüphesiz, din (kıyametteki hesap) gününe kadar benim lanetim senin üzerinedir."*

175 Kur'an, Hûd (11), 38. âyete işaret: *"Nuh gemiyi yapıyor, kavminden ileri gelenler ise, yanına her uğradıkça onunla alay ediyorlardı. Dedi ki eğer bizimle alay ediyorsanız, iyi bilin ki siz nasıl alay ediyorsanız biz de sizinle alay edeceğiz!"*

176 Kur'an, Hûd (11), 37. âyete işaret: *"Bizim gözetimimiz altında ve vahyimizle gemiyi imal et. Zulme sapanlar konusunda da bana hitapta bulunma. Çünkü onlar suda-boğulacaklardır."*

177 Kur'an, A'raf (7), 26. âyete işaret: *"Ey Âdem oğulları, şeytân, ana babanızı, çirkin yerlerini onlara göstermek için elbiselerini soyarak cennetten çıkardığı gibi, sizi de (şaşırtıp) bir belâya düşürmesin! Çünkü o ve kabilesi, sizin onları göremeyeceğiniz yerden sizi görürler. Biz şeytânları, inanmayanların dostları yaptık."*

178 Bkz. Kur'an, İsrâ (17), 8: *"Olur ki Rabbiniz size merhamet eder. Eğer dönerseniz Biz de döneriz. Öyle ya, Biz cehennemi kafirlere zindan yapmışız!"*

179 Kur'an, İbrâhim (14), 7. âyetten esinlenilmiştir: *"Ve Rabbiniz size şöyle bildirmişti: Andolsun şükrederseniz elbette size daha fazla veririm ve eğer nankörlük ederseniz azâbım pek çetindir."*

180 Kur'an, Muhammed (47), 24. âyetten esinlenilmiştir: *"Onlar Kur'an'ı düşünmüyorlar mı? Yoksa kalpleri kilitli mi?"*

181 Kur'an, Yûsuf (12), 87. âyete (*"Ey oğullarım! Gidin de Yusuf'u ve kardeşini iyice araştırın, Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü kâfirler topluluğundan başkası Allah'ın rahmetinden ümit kesmez.") ve Zümer (39), 53. âyete işaret: "De ki: Ey kendi nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin! Çünkü Allah bütün günahları bağışlar. Şüphesiz ki O, çok bağışlayan, çok esirgeyendir."*

182 Kur'an, Necm (53), 3-4. âyetlere işaret: *"O kendi heva ve hevesiyle konuşmuyor. O (bildirdikleri) vahyedilenden başkası değildir."*

183 Birçok Kur'an âyetinde bu anlam ifade edilmektedir. Örneğin bkz. Yûnus (10), 72; Hûd (11), 29 ve 51; Şuarâ (26), 109, 127, 145, 164, 180.

184 Kur'an, Kehf (18), 25. âyete işaret: *"Onlar mağaralarında üç yüzyıl ve buna ilaveten dokuz yıl kalmışlardır."*

185 Kur'an, Yâsîn (36), 19. âyete işaret: *"Elçiler şöyle cevap verdi: Sizin uğursuzluğunuz sizinle beraberdir. Size nasihat ediliyorsa bu uğursuzluk mudur? Bilakis, siz aşırı giden bir milletsiniz."*

186 Kur'an, Bakara (2), 261. âyete işaret: *"Allah yolunda mallarını harcayanların örneği, yedi başak bitiren bir dane gibidir ki, her başakta yüz dane vardır…"*

187 Kur'an, Müminûn (23), 107. âyetten alıntı: *"Rabbimiz! Bizi buradan çıkar. Eğer bir daha (ettiklerimize) dönersek, artık belli ki biz zalim insanlarız."*

188 Kur'an, Fussilet (41), 11. âyetten alıntı: *"Sonra duman halinde olan göğe yöneldi, ona ve yeryüzüne: İsteyerek veya istemeyerek gelin, dedi. İkisi de, isteyerek geldik, dedi."*

189 Kur'an, Zâriyât (51), 56: *"Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım."*

190 Kur'an, Hac (22), 34. âyete işaret: *"Biz her ümmet için bir ibadet yeri/ ibadet biçimi/kurban ibadeti belirledik, O'nun kendilerine rızık olarak verdiği (kurbanlık) hayvanlar üzerine Allâh'ın adını ansınlar diye..."*

191 Bkz. Kur'an, Bakara, 58.

192 Secdede tekrarlanan zikir: *"Subhâne rabbiye'l-a'lâ"*

193 Kur'an, Fâtır (35), 28. âyeti çağrıştırmaktadır: *"(…) Kulları içinden ancak âlimler, Allah'tan korkar. Şüphesiz Allah, daima üstündür, çok bağışlayandır."*

194 Mesnevi'nin bu (3.) defterinde 1673-1721. beyitlerinde anlatılan *"Kesik Şeyh"* hikâyesine gönderme yapılıyor.

195 Kur'an, Yûsuf (12), 10 ve 15. âyetlere işaret.

196 Kur'an, Yûsuf (12), 94. âyete işaret: *"Kafile (Mısır'dan) ayrılınca, babaları (yanındakilere): Eğer bana bunamış demezseniz inanın ben Yusuf'un kokusunu alıyorum! dedi."*

197 Kur'an, Zuhruf (43), 32. âyete işaret: *"Rabbinin rahmetini onlar mı paylaştırıyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında biz paylaştırdık. Birbirlerine iş gördürmeleri için kimini ötekine derecelerle üstün kıldık. Rabbinin rahmeti onların biriktirdikleri şeylerden daha hayırlıdır."*

198 *"Lem yekün"* (değildir) ibaresi, Beyyine suresinin 1. âyetinde ve İhlas suresinin son ayetinde yer almaktadır.

199 Kur'an, Zümer (39), 63. âyete işaret: *"Göklerin ve yerin anahtarları O'nundur. Allâh'ın âyetlerini inkâr edenler, işte ziyana uğrayacaklar onlardır."*

200 Bkz. Kur'an, Yusuf (12), 110: *"Öyle ki elçiler, umutlarını kesip de, artık onların gerçekten yalanladıklarını sandıkları bir sırada onlara yardımımız gelmiştir; biz kimi dilersek o kurtulmuştur. Suçlu-günahkarlar topluluğundan zorlu azabımız kesin olarak geri çevrilmeyecektir."*

201 Bkz. Kur'an, Mâide (5), 67: *"Ey resul! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan onun verdiği peygamberlik görevini yerine getirmemiş olursun…"*

202 Bir hadise işaret: *"Korkak tüccar, kârdan mahrum kalır. Cesur tüccarsa rızık elde eder."*

203 Kur'an, Enbiyâ (21), 69. âyete işaret: *"Biz de, ey ateş, dedik, İbrâhim'e serin ve esenlik ol!"*

204 Muhtemelen Kur'an, Yunus (10), 90. âyete işaret: *"İsrâil oğullarını denizden geçirdik…"*

205 Kur'an, Sebe (34), 10. âyete işaret: *"Andolsun, Davud'a tarafımızdan bir üstünlük verdik. 'Ey dağlar ve kuşlar! Onunla beraber tesbih edin' dedik. Ona demiri yumuşattık."*

206 Kur'an, Enbiyâ (21), 81. âyete işaret: *"Süleyman'ın emrine de kasırga (gibi esen) rüzgârı verdik; onun emriyle içinde bereketler yarattığımız yere doğru eserdi. Biz her şeyi biliriz."*

207 Kur'an Enbiyâ (21), 5. âyetten (*"Hayır, dediler, (bunlar) saçma sapan rüyalardır; bilakis onu kendisi uydurmuştur; belki de o, şairdir."*) ve *Saffât (37), 36. âyetten ("Derlerdi ki cinlenmiş bir şâir için biz tanrılarımızı mı terk edeceğiz?"*) esinlenilmiş olmalı.

208 Bkz. Kur'an, En'am (6), 28: *"Hayır! Daha önce gizlemekte oldukları şeyler (günahlar) kendilerine göründü. Eğer (dünyaya) geri gönderilseler yine kendilerine yasak edilen şeylere döneceklerdir.*

Zira onlar gerçekten yalancıdırlar."

209 Kur'an, A'râf (7), 156. âyete işaret: *"Bize bu dünyada da, ahirette de iyilik yaz, şüphesiz ki biz Sana yöneldik. Dedi ki azabımı dilediğime isabet ettiririm, rahmetim ise her şeyi kuşatmıştır; onu korkup-sakınanlara, zekatı verenlere ve bizim ayetlerimize iman edenlere yazacağım."*

210 Kur'an, Neml (27), 62.

211 Kur'an, İnsan (76), 21.

212 Kur'an, İnşirah (94), 6.

213 Kur'an, Hadid (57), 23. âyetten alıntı: *"Öyle ki, elinizden çıkana karşı üzüntü duymayasınız ve size (Allah'ın) verdikleri dolayısıyla sevinip-şımarmayasınız. Allah, büyüklük taslayıp böbürleneni sevmez."*

214 Bkz. Kur'an, İsrâ (17), 70: *"Andolsun, biz Ademoğlunu saygın kıldık; onları karada ve denizde taşıdık, temiz-güzel şeylerden rızıklandırdık çoğundan üstün kıldık."*

215 Kur'an, Fâtır (35), 15. âyete işaret: *"Ey insanlar! Allah'a muhtaç fakirler sizsiniz. Allah ise zengin ve övülmeye lâyıktır."*

216 Bkz. Kur'an, Yâsin (36), 32: *"Elbette onların hepsi (kıyamet gününde) karşımızda hazır bulunacaklar"*

217 Bkz. Kur'an, Nur (24), 35: *"Allah, göklerin ve yerin nûrudur. O'nun nûrunun temsili, içinde lamba bulunan bir kandillik gibidir. O lamba kristal bir fanus içindedir; o fanus da sanki inciye benzer bir yıldız gibidir ki, doğuya da, batıya da nisbet edilemeyen mübarek bir ağaçtan, yani zeytinden (çıkan yağdan) tutuşturulur…"*

218 Kur'an, Tûr (52), 21. âyeti çağrıştırmaktadır: *"İman eden ve soylarından gelenlerde, imanda kendilerine tâbi olanlar (var ya)! İşte biz, onların nesillerini de kendilerine kattık. Onların amellerinden de bir şey eksiltmedik. Herkes kazandıklarına karşı bir rehindir."*

219 Kur'an, Bakara (2), 195.

220 Bkz. Kur'an, Âl-i İmrân (3), 133. âyetten alıntı: *"Rabbinizin bağışına ve takvâ sahipleri için hazırlanmış olup genişliği gökler ve yer kadar olan cennete koşun!"*

221 Kur'an, Nûr (24), 2. âyete işaret: *"Zina eden kadın ve zina eden erkekten her birine yüz sopa vurun; Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsanız, Allah'ın dininde (hükümlerini uygularken) onlara acıyacağınız tutmasın. Müminlerden bir grup da onlara uygulanan cezaya şahit olsun."*

222 Kur'an, Felak (113), *"De ki ağaran günün Rabbine sığınırım."*

223 Zakkum ağacı Kur'an'da üç yerde geçer: Saffât (37), 62; Duhân (44), 43; Vâkıa (56), 52.

224 Bir hadise işaret: *"Cehennem mümine şöyle der: Benim yanımdan çabuk geç ey mümin. Çünkü senin nurun ateşimi söndürür."*

225 Hadis: *"Ağırdan almak Allah'tan, aceleyse şeytandandır."*

226 Bkz. Kur'an, Bakara (2), 117: *"(O), göklerin ve yerin eşsiz yaratıcısıdır. Bir şeyi dilediğinde ona sadece 'Ol!' der, o da hemen oluverir."*

227 Sevdâ: Vücuttaki dört karışımdan biri olan siyah sıvı.

228 Kur'an, Enfal (8), 17.

229 Kur'an, Bakara (2), 146'dan esinlenilmiştir: *"Kendilerine kitap verdiklerimiz onu, öz oğullarını tanıdıkları gibi tanırlar. Buna rağmen onlardan bir kesim bile bile gerçeği gizler."*

230 Kudsî hadis.

231 Bkz. Kur'an, Meryem (19), 18: *"Meryem dedi ki: Senden, çok esirgeyici olan Allah'a sığınırım! Eğer Allah'tan sakınan bir kimse isen (bana dokunma)."*

232 Kur'an, Yûsuf (12), 31. âyete gönderme yapılmıştır: *"(Kadın) Onların düzenlerini işitince, onlara (bir davetçi) yolladı, oturup dayanacakları yerler hazırladı ve her birinin eline (önlerindeki meyveleri soymaları için) bıçak verdi. (Yusuf'a da) çık, onlara (görün) dedi. Böylece onlar onu (olağanüstü güzellikte) görünce (insanüstü bir varlıkmış gibi gözlerinde) büyüttüler, (şaşkınlıklarından) ellerini kestiler ve Allah'ı tenzih ederiz; bu bir beşer değildir. Bu, ancak üstün bir melektir, dediler."*

233 Kur'an, Mülk (67), 15.

234 Şam'a hâkim bir tepe.

235 Kur'an, Meryem (19), 19. âyete işaret: *"Melek: Ben, yalnızca, sana tertemiz bir erkek çocuk bağışlamam için Rabbinin bir elçisiyim, dedi."*

236 Bir hadise işaret: *"Nefsini alçaltıp kazancınız temiz hale getirene, özünü güzelleştirip dışını say-*

gın kılana ve kötülüğünü insanlardan uzaklaştırana ne mutlu."

237 Bkz. Kur'an, En'âm (6), 160: *"Kim bir iyilik ile gelirse, ona on katı verilir. Kim de bir kötülük ile gelirse, yalnızca onun karşılığı ile cezalandırılır ve hiçbirine haksızlık edilmez."*

238 *Ziyâdât*, Hanefi fakihlerinden Muhammed b. Hüseyin Şeybânî (ölm. H. 189) tarafından kaleme alınmış bir fetva kitabıdır.

239 *Silsiletu'l-Vâsıl*, Ebu Muhammed Abdullah Cuveynî (ölm. H. 437) tarafından Şâfii fıkhı konusunda yazılmış bir eserdir. Mevlânâ, *"silsile"* kelimesiyle ayrıca tasavvuf silsilesini de göz önünde bulundurmuş olabilir.

240 Fıkıhta, ölen birinin kimi ibadetlerle ilgili borçlarının düşürülmesi (*ıskat*) için yoksullara fidye ödenmesi sırasında başvurulan bir uygulamadır. Mantıktaysa bir şeyi yine kendisiyle ispatlama anlamında kullanılan bir terim.

241 Fıkıhta çalınan paranın hangi durumlarda el kesmeyi gerektirdiğine açıklık getirilirken *"para kesesi"* nin durumu esas alınmıştır.

242 Hul': Kadının mehir almaktan vazgeçerek boşanması.

243 Karı-kocanın anlaşma yoluyla boşanması.

244 Anlamca, Rûdekî'nin bir gazelinden alıntı.

245 Bkz. Kur'an, Tevbe (9), 26: *"Sonra Allah, elçisi ile müminlerin üzerine 'güven duygusu ve huzur' indirdi, sizin görmediğiniz orduları indirdi ve inkâr edenleri azablandırdı. Bu, inkârcıların cezasıdır."*

246 Eski zamanlarda *"feleğin kâtibi"* diye anılan ve söz ve şiirin sembolü olarak bilinen Merkür.

247 Kur'an, Bakara (2), 73.

248 Kur'an, Kasas (28), 88.

249 Kur'an, Bakara (2), 156.

250 Bkz. Kur'an, Hicr (15), 29; Sâd (38), 72: *"Ona şekil verdiğim ve ona ruhumdan üflediğim zaman, siz hemen onun için secdeye kapanın."*

251 Bkz. Kur'an, Cum'a (62), 6: *"De ki ey Yahudiler! Eğer insanlar arasında yalnız kendinizin Allah'ın dostları olduğunu sanıyorsanız, buna gerçekten inanıyorsanız, hadi ölümü isteyin!"*

252 Bkz. Kur'an, Haşr (59), 14: *"Onlar, iyice korunmuş şehirlerde veya duvar arkasında olmaksızın sizinle toplu bir halde savaşmazlar. Kendi aralarındaki çatışmaları ise pek şiddetlidir. Sen onları birlik sanırsın, oysa kalpleri paramparçadır. Bu, şüphesiz onların akletmeyen bir kavim olmaları dolayısıyla böyledir."*

253 Hadis kaynaklarında rastlanmadı.

254 Bkz. Kur'an, Tevbe (9), 47: *"Eğer içinizde (onlar da savaşa) çıksalardı, size bozgunculuktan başka bir katkıları olmazdı ve mutlaka fitne çıkarmak isteyerek aranızda koşarlardı. İçinizde, onlara iyice kulak verecekler de vardır. Allah zalimleri gayet iyi bilir."*

255 Bâbil şehri, eski zamanlarda sihirle ün salmıştır. Bakara sûresi 102. âyette insanların sihir vesilesiyle sınanmaları için gönderilen Hârut ve Mârut'un da Bâbil'de olduğu bildirilir.

256 Bkz. Kur'an, Enfal (8), 48: *"Hani şeytan onlara yaptıklarını güzel gösterdi de: Bugün insanlardan size galip gelecek kimse yoktur, şüphesiz ben sizin yanınızdayım, dedi. Fakat iki ordu birbirini görünce ardına döndü ve: Ben sizden uzağım, ben sizin göremediklerinizi (melekleri) görüyorum, ben Allah'tan korkuyorum; Allah'ın azabı şiddetlidir, dedi."*

257 Bkz. Kur'an, Tevbe (9), 26: *"Sonra Allâh, elçisinin ve müminlerin üzerine sekinetini (güven veren rahmetini) indirdi, sizin görmediğiniz askerler indirdi ve kâfirlere azâb etti (onları bozguna uğrattı). İşte kâfirlerin cezâsı budur!"*

258 Bkz. Kur'an, Enfal (8), 48.

259 Kureyş'in ileri gelenlerinden Mâlik b. Hişam.

260 Benî Kinâne kabilesinin ileri gelenlerinden.

261 Bkz. Kur'an, Enfal, 48.

262 *"Hannâs"* tabiri için bkz. Kur'an, Nâs (114), 4.

263 Hadis.

264 *Sahîh-i Buharî*'de geçen bir rivayetten alıntı: *"Maşrık'tan gelmiş iki adam birer konuşma yaptı ve halk çok etkilendi. Bu sırada Hz. Peygamber şöyle buyurdu: Anlatımda sihir vardır."*

265 Kur'an, En'am (6), 151. âyetten alıntı: *"De ki gelin Rabbinizin size neleri haram kıldığını okuyayım: O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın, ana babaya iyilik edin, fakirlik korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin, sizin de onların da rızkını biz veriyoruz. Kötülüklerin açığına da, gizlisine de*

yaklaşmayın. Haksız yere Allah'ın haram kıldığı cana kıymayın. Düşünesiniz diye Allah size bunları emretti."

266 Bkz. Kur'an, Tevbe (9), 111: *"Allâh, müminlerden canlarını ve mallarını cennet kendilerinin olmak üzere satın almıştır…"*

267 Bkz. Kur'an, Tekâsür (102), 3-5.

268 Hadis: *"Hepiniz çobansınız ve her biriniz sürüsünden mesuldür. Yönetici çobandır. Aile reisi erkek, ailesinin çobanıdır. Kadın, evin ve çocuğun çobanıdır... Hasılı hepiniz çobansınız ve sürünüzden mesulsünüz"*

269 Kudsî hadis: *"Rahmetim gazabımı geçti."*

270 Bkz. Kur'an, Saffât (37), 102.

271 *"Ey ulular beni öldürün"* ve *"Katlimde hayat var"* sözleri Hallac'ın bir gazelinden alıntı olup Mesnevî'nin 1. defterinin 3934. beytinde Mevlânâ Hallac'ın bu beytini tazmin etmiştir.

272 Kur'an, Alak (96), 6-7. âyetlere işaret: *"Gerçek şu ki, insan kendini kendine yeterli görerek azar."*

273 Bkz. Kur'an, Bakara (2), 26: *"Allah gerçeği açıklamak için bir sivrisineği, hatta onun ötesinde olan bir şeyi misal getirmekten çekinmez. İman edenler onun Rab'lerinden gelen gerçek olduğunu bilirler. Kâfirler ise, Allah böyle misal vermekle ne kastediyor, derler. Allah bu misalle birçoklarını saptırır, yine onunla birçoklarını yola getirir. Ancak bununla fâsıklardan başkasını saptırmaz."*

274 Kur'an'da birkaç yerde geçen *"eskilerin masalları" ifadesine işaret. Örneğin bkz. Mutaffifîn (83), 13: "Böyle birine âyetlerimiz okununca 'Eskilerin masalları' derdi."*

275 Bkz. Kur'an, Bakara (2), 23: *"Eğer kulumuza indirdiklerimizden herhangi bir şüpheye düşüyorsanız, haydi onun benzeri bir sûre getirin, eğer iddianızda doğru iseniz Allah'tan gayri şahitlerinizi (yardımcılarınızı) da çağırın."*

276 Bkz. Kur'an, İsrâ (17), 88: *"De ki eğer bütün ins ve cin (toplulukları), bu Kuran'ın bir benzerini getirmek üzere toplansa, onların bir kısmı bir kısmına destekçi olsa bile, onun bir benzerini getiremezler."*

277 Bir hadise işaret: *"İnsanların kalpleri Allah'ın iki parmağı arasındadır. Allah onu dilediği gibi değiştirir."*

278 Kur'an, Sebe (34), 10.

279 Kur'an, İsrâ (17), 64.

280 Kur'an, Bakara (2), 268. âyete işaret: *"Şeytân sizi fakirlikle korkutur ve size çirkin şeyleri yapmayı emreder. Allâh ise size kendi tarafından bağışlama ve lütuf vadediyor. Şüphesiz Allâh(ın lütfu) geniştir, (O) bilendir."*

281 Kur'an, Mümtahine (60), 13. âyete işaret: *"Ey iman edenler! Kendilerine Allah'ın gazap ettiği bir kavmi dost edinmeyin. Zira onlar, kâfirlerin kabirlerdekilerden ümit kestikleri gibi ahiretten ümit kesmişlerdir."*

282 Kur'an, Furkan (25), 53. âyete işaret: *"Birinin suyu tatlı ve susuzluğu giderici, diğerininki tuzlu ve acı iki denizi salıveren ve aralarına bir engel, aşılmaz bir sınır koyan O'dur."*

283 Bkz. Kur'an, İbrâhim (14), 24: *"Görmedin mi Allah nasıl bir benzetme yaptı: Güzel söz, kökü (yerde) sabit, dalları gökte olan güzel bir ağaç gibidir."*

284 Kur'an, Zâriyât (51), 49. âyete işaret: *"Biz her şeyden çift çift yarattık. Umulur ki, iyice düşünürsünüz."*

285 Bkz. Kur'an, Mâide (5), 54: *"Ey inananlar, sizden kim dininden dönerse (bilsin ki) Allah, yakında öyle bir toplum getirecek ki (O) onları sever, onlar da O'nu severler…"*

286 Hadis: *"Cennet güçlüklerle kuşatılmış, cehennem ise zevklerle çevrilmiştir."*

287 Bkz. Kur'an, Fussilet (41), 11: *"Sonra duman halinde olan göğe yöneldi, ona ve yerküreye, isteyerek veya istemeyerek gelin, dedi. İkisi de isteyerek geldik, dedi."*

288 Kur'an, Enbiya (21), 107. âyete işaret: *"Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik."*

289 Kur'an, Enfal (8), 19.

290 Bkz. Kur'an, Fetih (48), 1: *"Biz sana apaçık bir fetih verdik."*

291 Kur'an, Yûsuf (12), 94. âyete işaret: *"Kafile (Mısır'dan) ayrılınca babaları (yanındakilere), Eğer bana bunamış demezseniz inanın ben Yusuf'un kokusunu alıyorum, dedi."*

292 Kur'an, Hicr (15), 17-18. âyetleri çağrıştırmaktadır: *"Ve onu her kovulan şeytandan koruduk. Ancak kulak hırsızlığı yapan olursa, onu da par-*

lak bir ateş izler." Ayrıca Bkz. Saffât (37), 10.

293 Bkz. aynı âyetler.

294 *"Düşüşün kaçınılmaz": Kaynak metinde, insanlar arasında rezil olursun, anlamında "oluk üstündeki devesin."*

295 Kur'an, Ra'd (13), 2. âyete işaret: *"Görmekte olduğunuz gökleri direksiz olarak yükselten, sonra Arş'a istivâ eden, güneşi ve ayı emrine boyun eğdiren Allah'tır."* Ayrıca bkz. Lokman (31), 10.

296 Bkz. Kur'an, Fetih (48), 25: *"Onlar, inkâr eden ve sizin Mescid-i Haram'ı ziyaretinizi ve bekletilen kurbanların yerlerine ulaşmasını menedenlerdir. Eğer (Mekke'de) kendilerini henüz tanımadığınız mümin erkeklerle mümin kadınları bilmeyerek çiğnemeniz sebebiyle üzüntüye kapılmanız ihtimali olmasaydı (Allah savaşı önlemezdi). Dilediklerine rahmet etmek için Allah böyle yapmıştır. Eğer onlar birbirinden ayrılmış olsalardı elbette onlardan inkâr edenleri elemli bir azaba çarptırırdık."*

297 Bkz. Kur'an, Fetih (48), 24: *"O sizi onlara karşı muzaffer kıldıktan sonra, Mekke'nin içinde onların ellerini sizden, sizin ellerinizi de onlardan çekendir. Allah, yaptıklarınızı görendir."*

298 Bkz. Kur'an, Fussilet (41), 11: *"Sonra duman halinde olan göğe yöneldi, ona ve yerküreye, isteyerek veya istemeyerek gelin, dedi. İkisi de isteyerek geldik, dedi."*

299 Kur'an, Tebbet (111), 5. âyetten alıntı: *"Boynunda hurma lifinden bir ip olacaktır."*

300 Kur'an, Sâd (38), 36-38. âyetlerden esinlenilmiştir: *"Bunun üzerine biz de, istediği yere onun emriyle kolayca giden rüzgârı, bina kuran ve dalgıçlık yapan şeytanları, demir halkalarla bağlı diğer yaratıkları onun emrine verdik."*

301 Metinde *"kun feyekûn"* şeklinde geçen ibareyi *"mutlak irade"* ile karşıladık.

302 Kur'an, Kasas (28), 88.

303 Kur'an, Ahzâb (33), 72. âyetten alıntı: *"Biz emaneti, göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar bunu yüklenmekten çekindiler, (sorumluluğundan) korktular. Onu insan yüklendi. Doğrusu o çok zalim, çok cahildir."*

304 Kur'an, İbrâhim (14), 27; Hac (22), 18.

305 Bkz. Kur'an, Mâide (5), 73: *"Andolsun, 'Allah, üçün üçüncüsüdür' diyenler de kâfir olmuşlardır. Halbuki bir tek Allah'tan başka hiçbir tanrı yoktur. Diye geldiklerinden vazgeçmezlerse, içlerinden kâfir olanlara acı bir azap isabet edecektir."*

306 *"Rezil olursun": Özgün metinde, insanlar arasında rezil olursun, anlamında "Oluk üstünde devesin"*

307 *"Yâ cemîle's-sitr"*

308 Kur'an, Yûsuf (12), 96. âyete işaret: *"Müjdeci gelince, gömleği onun yüzüne koyar koymaz (Ya'kub) görür oldu…"*

309 Kur'an, Zilzâl (99), 7.

310 Hadis: *"Namazda olduğuna göre sultanın kapısını çalıyorsun demektir. Sultanın kapısını çalanın yüzüne kapı elbette açılır. " Ya da:* "Kim bir şey isteyip de ciddiyet gösterirse istediğini bulur. Kim bir kapıyı çalmakta ısrar ederse o kapıdan girer.

Dördüncü Defter Notlar

1 Kur'an, Nahl (16), 31. âyeti çağrıştırmaktadır: *"Adn cennetleri; ona girerler, onun altından ırmaklar akar, içinde onların her diledikleri şey vardır. İşte Allah, takva sahiplerini böyle ödüllendirir."*

2 *"Kim Allah içinse Allah da onun içindir."* anlamındaki hadise işaret.

3 Bkz. Kur'an, İbrahim (14), 7: *"Rabbiniz şöyle buyurmuştu: Andolsun, eğer şükrederseniz gerçekten size arttırırım ve andolsun, eğer nankörlük ederseniz, şüphesiz, benim azabım pek şiddetlidir."*

4 Kur'an, Alâk (96), 19.

5 Bkz. Kur'an, Yunus (10), 5: *"Güneşi bir ziya, ayı bir nur kılan ve yılların sayısını ve hesabı bilmeniz için ona duraklar tesbit eden O'dur. Allah, bunları ancak hak ile yaratmıştır. O, bilen bir topluluk için ayetleri böyle birer birer açıklamaktadır."*

6 Kur'an, Saff (61), 8. âyete işaret: *"Ağızlarıyla Allah'ın nurunu söndürmek istiyorlar. Halbuki kâfirler hoş görmese de Allah nurunu tamamlayacaktır."*

7 Kur'an, Bakara (2), 216.

8 Hz. Ali: *"Allah'ı Allah ile bil, Peygamber'i peygamberliği ile."*

9 Hadis.

10 Hadis.

11 Bir hadise işaret: *"En çok sıkıntı çekenler önce peygamberler, sonra da sâlihler, onlardan sonra da iyilik derecelerine göre seçilmişlerdir."*

12 Hallac Mansur'un bir gazelinden alıntı.

13 Bkz. Kur'an, Mülk (67), 30: *"Şunu da söyle: Bir sabah suyunuz çekiliverse, kim getirecek fışkırıp akan bir su size?"*

14 Kur'an, Tâhâ (20), 7.

15 Kur'an, Yûsuf (12), 28.

16 Bkz. Kur'an, İsra (17), 43: *"Allah, onların söyledikleri şeylerden münezzehtir; son derece yücedir ve uludur."*

17 *"Yüce Allah, inanan kulunu şefkatli çobanın koyununu tehlikelerden koruduğu gibi korur."* anlamındaki hadise işaret.

18 Kur'an, Nur (24), 26.

19 Kur'an, Yâsin (36), 18.

20 Kur'an, Yâsin (36), 18. âyetin ikinci bölümüne işaret.

21 Kur'an, Tevbe (9), 28. âyete işaret: *"Ey iman edenler! Müşrikler ancak bir pisliktir. Onun için bu yıllarından sonra Mescid-i Haram'a yaklaşmasınlar. Eğer yoksulluktan korkarsanız, (biliniz ki) Allah dilerse sizi kendi lütfundan zengin edecektir. Şüphesiz Allah iyi bilendir, hikmet sahibidir."*

22 Kur'an, Âl-i İmran, 29.

23 Kur'an, A'raf (7), 23.

24 Hadis.

25 Kur'an, A'raf (7), 23.

26 Kur'an, Rahman (55), 7.

27 Keçi boynuzu (harnup) biten bahçenin harap olacağı yönündeki eski bir inanışa gönderme yapılmaktadır.

28 Kur'an, Hucurât (49), 10.

29 Kur'an, Âl-i İmran (3), 84.

30 Kur'an, Yâsin (36), 32.

31 Kur'an, Nahl (16), 7. âyetten alıntı: *"Bu hayvanlar sizin ağırlıklarınızı, ancak güçlüklere katlanarak varabileceğiniz bir memlekete taşırlar. Şüphesiz Rabbiniz çok şefkatli, pek merhametlidir."*

32 Hadis: *"Biz dünya ehlinin sonuncusu , kıyamet gününün ilkiyiz. (...)"*

33 Hz. Peygamber'in Üveys el-Karanî'ye ilişkin buyurduğu söz: *"Yemen taraflarından Rahman'ın kokusunu duyuyorum."*

34 Kur'an, Neml (27), 35: *"Ben (şimdi) onlara bir hediye göndereyim de, bakayım elçiler ne (gibi bir sonuç) ile dönecekler."*

35 Kur'an, Neml (27), 24. âyete işaret: *"Onun ve kavminin, Allah'ı bırakıp güneşe secde ettiklerini gördüm..."*

36 Bkz. Kur'an, Fussilet (41), 11-12: *"Sonra duman halinde olan göğe yöneldi, ona ve yerküreye, isteyerek veya istemeyerek gelin, dedi. İkisi de, isteyerek geldik, dediler. Böylece onları, iki günde yedi gök olarak yarattı ve her göğe görevini vahyetti. Ve biz, yakın semâyı kandillerle donattık, bozulmaktan da koruduk. İşte bu, azîz, alîm Allah'ın takdiridir."*

37 Kur'an, Tahrim (66), 8.

38 Eskiden zenginler, âdet üzere binek hayvanlarının koşumunun arka tarafına altın halka takarlarmış.

39 Kur'an, Yusuf (12), 19. âyete işaret: *"Bir kervan geldi, sucularını gönderdiler. (O da gidip kuyuya) kovasını sarkıttı. Müjde, dedi, işte bir oğlan! Onu ticaret için sakladılar, halbuki Allâh, onların ne yaptıklarını biliyordu."*

40 Kur'an, Yunus (10), 25. âyetten alıntı: *"Allah, selamet yurduna çağırıyor ve dilediğini de doğru yola hidayet ediyor."*

41 Mitolojide, Pisagor'un, *"Ben felekteki sürtünme seslerini duydum ve o sesleri esas alarak musiki ilmini meydana getirdim."* dediği söylenir.

42 Kur'an, Enfal (8), 17.

43 Hadis.

44 Kur'an, Hâkka (69), 6. âyete işaret: *"Ad kavmi ise, uğultulu, kasıp kavuran bir fırtına ile mahvedildiler."*

45 Kur'an, Neml (27), 44'e işaret: *"Ona: Köşke gir! dendi. Melike onu görünce derin bir su sandı ve eteğini yukarı çekti. Süleymân: Bu, billûrdan yapılmış, şeffaf bir zemindir, dedi. Melike de di ki: Rabbim! Ben gerçekten kendime yazık etmişim, Süleymanla beraber âlemlerin Rabbi olan Allah'a teslim oldum."*

46 Kur'an, Neml (27), 18. âyete işaret: *"Karınca vâdisine geldikleri zaman bir karınca dedi ki ey karıncalar, yuvalarınıza girin ki Süleymân ve orduları farkında olmayarak sizi ezmesinler."*

47 Kur'an, Târık, 5-6.

48 Kur'an, İnsan (76), 1. âyete işaret: *"İnsanın üzerinden, henüz kendisinin anılan bir şey olmadığı uzun bir süre geçmedi mi?"*

49 Kur'an, Neml (27), 39. âyete işaret: *"Cinlerden bir ifrit: Sen makamından kalkmadan ben onu sana getiririm. Gerçekten bu işe gücüm yeter ve bana güvenebilirsiniz, dedi."*

50 Kur'an, Neml (27), 40. âyete işaret: *"Yanında Kitaptan bir ilim bulunan kimse de, sen gözünü açıp yummadan ben onu sana getirebilirim, dedi. (Süleymân) tahtı yanına yerleşmiş görünce dedi ki bu, Rabbimin lütfundandır. (Kendisine) şükür mü edeceğim, yoksa nankörlük mü edeceğim diye beni sınamak istiyor..."*

51 Aynı âyete işaret.

52 Bkz. Kur'an, Yâsin (36), 26-27: *"Gir cennete, denildi. Keşke, dedi, Rabbimin beni bağışladığını ve beni ikrama mazhar olanlardan kıldığını kavmim bilseydi!"*

53 Kur'an, Hicr (15), 3. âyete işaret: *"Onları bırak; yesinler, eğlensinler ve boş ümit onları oyalayadursun. (Kötü sonucu) yakında bilecekler!"*

54 Kur'an, Ankebut (29), 56. âyete işaret: *"Ey iman eden kullarım! Şüphesiz, benim arzım geniştir. O halde yalnız bana kulluk edin."*

55 Kur'an, Tebbet (111), 5, *"mesed"*.

56 Kur'an, Yâsin (36), 8. âyetten esinlenilmiştir: *"Biz, onların boyunlarına halkalar geçirdik. O halkalar çenelere kadar dayanmaktadır. Bu yüzden kafaları yukarı kalkıktır."*

57 Kur'an, İsrâ (17), 13. âyete işaret: *"Her insanın kuşunu (amelini veya kaderini) boynuna bağladık. İnsan için kıyamet gününde, açılmış olarak önüne konacak bir kitap çıkarırız."*

58 Bkz. Kur'an, Zümer (39), 67: *"Onlar Allah'ı hakkıyla tanıyıp bilemediler. Kıyamet günü bütün yeryüzü O'nun tasarrufundadır. Gökler O'nun kudret eliyle dürülmüş olacaktır. O, müşriklerin ortak koşmalarından yüce ve münezzehtir."*

59 Kur'an, Bakara (2), 45. âyete işaret: *"Sabır ve namazla yardım dileyin. Bu, şüphesiz, huşû duyanların dışındakiler için ağırdır."*

60 *"Allah, Adem'i kendi sûreti üzere yarattı."* anlamındaki hadise işaret.

61 *" Senin Rabbin de övülmeyi sevmez mi?"* anlamındaki hadise işaret.

62 Bir hadise işaret: *"İnsanlar öldükleri zaman amelleri kesilir. Bunun üç istisnası vardır. Birincisi, devamlı sadaka meydana getiren kimsedir ki bundan yararlanma sürdükçe onun ameli de sürer. İkincisi kendisinden sonra yararlı olan ilim, üçüncüsüyse kendisine hayır dua eden hayırlı evlat bırakmaktır."*

63 Kur'an, Nur (24), 35. âyetten alıntı: *"Allah, göklerin ve yerin nûrudur. O'nun nûrunun temsili, içinde lamba bulunan bir kandillik gibidir. O lamba kristal bir fanus içindedir; o fanus da sanki inciye benzer bir yıldız gibidir ki, doğuya da, batıya da nisbet edilemeyen mübarek bir ağaçtan, yani zeytinden (çıkan yağdan) tutuşturulur. Onun yağı, neredeyse, kendisine ateş değmese dahi*

ışık verir. (Bu,) nûr üstüne nûrdur. Allah dilediği kimseyi nûruna eriştirir. Allah insanlara (işte böyle) temsiller getirir. Allah her şeyi bilir."

64 Kur'an, Nûr (24), 40. âyete işaret: *"Yahut (Onların işleri) engin bir denizdeki karanlıklar gibidir: (Bir deniz) ki üstünü bir dalga, örtüyor, onun üstünden bir dalga onun üstünden de bir bulut (örtmektedir). Birbiri üstüne yığılmış karanlıklar. (İçinde bulunan kimse) Elini çıkarsa neredeyse onu dahi göremez. Allâh bir kimseye nur vermemişse artık onun nuru olmaz."*

65 Kur'an, Tîn (95), 5. âyete işaret: *"Sonra onu aşağıların aşağısına çevirdik."*

66 Bkz. Kur'an, Mâide (5), 31: *"Derken Allah, kardeşinin cesedini nasıl gömeceğini ona göstermek için yeri eşeleyen bir karga gönderdi. 'Yazıklar olsun bana! Şu karga kadar da olamadım mı ki, kardeşimin cesedini gömeyim' dedi ve ettiğine yananlardan oldu."*

67 Bkz. Kur'an, Necm (53), 17: *"Gözü kaymadı ve sınırı aşmadı."*

68 Kur'an, Âl-i İmran (3), 185. âyete işaret: *"Her canlı ölümü tadacaktır. Ve ancak kıyamet günü yaptıklarınızın karşılığı size tastamam verilecektir. Kim cehennemden uzaklaştırılıp cennete konursa o, gerçekten kurtuluşa ermiştir. Bu dünya hayatı ise aldatma metâından başka bir şey değildir."*

69 Mevlana, burada kelime oyunu yaparak *"devlet" kelimesini oluşturan "dev" ve "let" hecelerini ayırıp birer kelime olarak değerlendirmektedir. Bu durumda "dev" kelimesi, "koşmak" anlamına, "let" kelimesi de "dayak yemek"* anlamına gelmektedir.

70 Kur'an, Zuhruf (43), 38. âyetten alıntı: *"Sonunda bize gelince (arkadaşına), keşke benimle senin aranda doğu ile batı arası kadar uzaklık olsaydı, ne kötü arkadaşmışsın, der."*

71 Kur'an, Rûm (30), 49. âyete işaret: *"Şimdi Allah'ın rahmetinin eserlerine bak; ölümünden sonra yeryüzünü nasıl diriltmektedir? Şüphesiz O, ölüleri de gerçekten diriltecektir. O, her şeye güç yetirendir."*

72 Bkz. Kur'an, Âl-i İmran (3), 185: *"Her canlı ölümü tadacaktır. Ve ancak kıyamet günü yaptıklarınızın karşılığı size tastamam verilecektir. Kim cehennemden uzaklaştırılıp cennete konursa o, gerçekten kurtuluşa ermiştir. Bu dünya hayatı ise aldatma metâından başka bir şey değildir."*

73 Bir hadise işaret: *"Ölmeden önce ölünüz."*

74 Bkz. Kur'an, A'raf (7), 23: *"(Adem ile eşi) dediler ki: Ey Rabbimiz! Biz kendimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka ziyan edenlerden oluruz."*

75 Bkz. Kur'an, Hicr (15), 39: *"Rabbim, beni azdırmana karşılık ben de onlara yeryüzündekileri güzel göstereceğim ve onların hepsini mutlaka azdıracağım."*

76 Bkz. Kur'an, Âl-i İmran (3), 173: *"Onlar, kendilerine insanlar, size karşı insanlar topla(n)dılar, artık onlardan korkun, dedikleri halde imanları artanlar ve Allah bize yeter, O ne güzel vekildir, diyenlerdir."*

77 Bazı kaynaklarda hadis olduğu belirtilmektedir.

78 Kur'an, Yûsuf (12), 31. âyete işaret: *"(Kadın) Onların düzenlerini işitince, onlara (bir davetçi) yolladı, oturup dayanacakları yerler hazırladı ve her birinin eline (önlerindeki meyveleri soymaları için) bıçak verdi. (Yusuf'a da:) Çık, onlara (görün), dedi. Böylece onlar onu (olağanüstü güzellikte) görünce (insanüstü bir varlıkmış gibi gözlerinde) büyüttüler, (şaşkınlıklarından) ellerini kestiler ve Allah'ı tenzih ederiz; bu bir beşer değildir. Bu, ancak üstün bir melektir, dediler."*

79 Kur'an, Müzzemmil (73), 1. (Burada sûrenin tamamı göz önünde bulundurulmalıdır.)

80 Kur'an, Müzzemmil (73), 2. âyete işaret: *"Az bir kısmı hariç olmak üzere, geceleyin kalk."*

81 Bkz. Kur'an, A'raf (7), 204: *"Kur'an okunduğu zaman onu dinleyin ve susun ki size merhamet edilsin."*

82 Hadis: *"Göremeyen birini kırk adım götürenin bütün geçmiş günahları bağışlanır."*

83 Kur'an, Neml (27), 50. âyete işaret: *"Onlar böyle bir tuzak kurdular, biz de kendileri farkında olmadan onların planlarını altüst ettik."*

84 Arap atasözü.

85 Bkz. Kur'an, Tin (95), 4: *"Biz insanı en güzel biçimde yarattık."*

86 Bkz. Kur'an, A'râf (7), 179: *"Andolsun, biz cinler ve insanlardan birçoğunu cehennem için yaratmışızdır. Onların kalpleri vardır, onlarla*

kavramazlar; gözleri vardır, onlarla görmezler; kulakları vardır, onlarla işitmezler. İşte onlar hayvanlar gibidir; hatta daha da şaşkındırlar. İşte asıl gafiller onlardır."

87 Bkz. Kur'an, Tin (95), 5: *"Sonra da onu aşağıların en aşağısına döndürdük."*

88 Bkz. Kur'an, En'âm (6), 76: *"Gecenin karanlığı onu kaplayınca bir yıldız gördü, Rabbim budur, dedi. Yıldız batınca, batanları sevmem, dedi."*

89 Kur'an, Tevbe (9), 125.

90 Kur'an, Bakara (2) 26.

91 Hindistan'da yetişen zekayı güçlendirici bir bitki.

92 Bkz. Kur'an, A'râf (7), 12: *"Allah buyurdu: Ben sana emretmişken seni secde etmekten alıkoyan nedir? (İblis): Ben ondan daha üstünüm. Çünkü beni ateşten yarattın, onu çamurdan yarattın, dedi."*

93 Kur'an, Tâhâ (20), 67-68.

94 *"Müminin hediyesi ölümdür."* hadisinden esinlenilmiştir.

95 Peygamberlik iddiasında bulunan ve bu yüzden Ebu Bekir döneminde öldürülen Müseylemetü'l-Kezzâb.

96 Kur'an, Nûr (24), 61. âyeti çağrıştırmaktadır: *"Köre güçlük yoktur, topala güçlük yoktur, hastaya güçlük yoktur…"*

97 Kur'an, Enfâl (8), 17.

98 Mevlânâ, bu beyitte öyküye ara vererek bir bakıma kaderden yakınan herkesi muhatap almaktadır.

99 Bkz. Kur'an, Nisâ (4), 97: *"Kendilerine yazık eden kimselere melekler, canlarını alırken: 'Ne işteydiniz?' dediler. Bunlar: 'Biz yeryüzünde çaresizdik.' diye cevap verdiler. Melekler de: 'Allah'ın yeri geniş değil miydi? Hicret etseydiniz ya!' dediler. İşte onların barınağı cehennemdir; orası ne kötü bir gidiş yeridir."*

100 Kur'an, Bakara (2), 261. âyete işaret: *"Allah yolunda mallarını harcayanların örneği, yedi başak bitiren bir dane gibidir ki, her başakta yüz dane vardır. Allah dilediğine kat kat fazlasını verir. Allah'ın lütfu geniştir, O her şeyi bilir."*

101 Bkz. Kur'an, Gâşiye (88), 12-16: *"Orada (cennette) devamlı akan bir pınar, orada yükseltilmiş tahtlar, konulmuş kadehler, sıra sıra dizilmiş yastıklar, serilmiş halılar vardır."*

102 Bkz. Kur'an, Kamer (54), 55: *"Doğruluk makamında, güçlü bir hükümdarın katındadırlar."*

103 Bkz. Kur'an, A'râf (7), 27: *"Ey Âdem oğulları! Şeytan, ana-babanızı, ayıp yerlerini kendilerine göstermek için elbiselerini soyarak cennetten çıkardığı gibi sizi de aldatmasın. Çünkü o ve yandaşları, sizin onları göremeyeceğiniz yerden sizi görürler. Şüphesiz biz şeytanları, inanmayanların dostları kıldık."*

104 Hz. Peygamber'in Üveys el-Karanî için buyurduğu *"Yemen tarafından Rahman'ın kokusunu duyuyorum."* sözüne işaret.

105 Şair Fahruddin Es'ad Gorgânî (H.5/M. 11. yy.) tarafından nazmedilen *Vîs u Râmin* manzumesinde Râmin, Vîs'in sevgilisidir.

106 Helile: Hindistan'da yetişen bir ağacın tıpta kullanılan meyvesi.

107 *"Allah sizin yüzlerinize ve eylemlerinize değil, kalplerinize ve niyetlerinize bakar."* anlamında rivayet edilen bir hadisten esinlenilmiştir.

108 Hadis: *"Müminin ferasetinden sakının, çünkü o Allah'ın nuruyla bakar."*

109 Hadis: *"Cennet güçlüklerle kuşatılmış, cehennem ise zevklerle çevrilmiştir"*

110 Mirac gecesinde Cebrail'in söylediği rivayet edilen söze gönderme yapılmaktadır.

111 Kur'an, Bakara (2), 7. âyete işaret: *"Allah onların kalplerini ve kulaklarını mühürlemiştir. Onların gözlerine de bir perde gerilmiştir ve onlar için büyük bir azap vardır."*

112 Bkz. Kur'an, En'âm (6), 151: *"De ki gelin, Rabbinizin size neleri haram kıldığını okuyayım: O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın, ana-babaya iyilik edin, fakirlik korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin -sizin de onların da rızkını biz veririz-; kötülüklerin açığına da gizlisine de yaklaşmayın ve Allah'ın yasakladığı cana haksız yere kıymayın! İşte bunlar Allah'ın size emrettikleridir. Umulur ki düşünüp anlarsınız."* Ayrıca bkz. *Âl-i İmran (3), 64: "De ki ey Kitap Ehli, bizimle sizin aranızda müşterek (olan) bir kelimeye (tevhide) gelin…"*

113 Bkz. Kur'an, Yunus (10), 25: *"Allah, esenliğe çağırıyor ve dilediğini de doğru yola hidayet ediyor."*

114 Bu anlamda Arapça bir atasözü vardır: *"Haber, görmek gibi değildir."*

115 Bkz. Kur'an, A'raf (7), 204: *"Kur'an okunduğu zaman onu dinleyin ve susun ki size merhamet edilsin."*

116 Ebû Nuvâs'a ait bir dize.

117 *"Yıldıza yemin olsun."* Kur'an, Necm (53), 1.

118 *"Surat astı."* Kur'an, Abese (80), 1.

119 Bkz. A'raf (7), 172: *"Kıyamet gününde, biz bundan habersizdik demeyesiniz diye Rabbin Âdem oğullarından, onların bellerinden zürriyetlerini çıkardı, onları kendilerine şahit tuttu ve dedi ki Ben sizin Rabbiniz değil miyim? (Onlar da), evet şâhit olduk, dediler."*

120 Kur'an, Kehf (18), 25. âyete işaret: *"Onlar mağaralarında üç yüzyıl ve buna ilaveten dokuz yıl kalmışlardır."*

121 Kur'an, Enbiya (21), 25.

122 Hasan Sabbah'ın kimi müritlerinin karargâh olarak kullandıkları kalelerden birinin adı.

123 Bir hadise işaret: *"Vatan sevgisi imandandır."*

124 Hadis.

125 Kur'an, Mülk (67), 8: *"Neredeyse cehennem öfkesinden çatlayacak! Her ne zaman oraya bir topluluk atılsa, onun bekçileri onlara, 'Size, korkutucu bir peygamber gelmemiş miydi?' diye sorarlar."*

126 Metinde, *"Evet dediler." (kâlû belâ)* şeklindedir. *Bkz. Kur'an, Mülk (67), 9: "Onlar: Evet, derler. Bize gerçekten bir uyarıcı geldi. Fakat biz yalanladık ve Allah hiç bir şey indirmedi, siz yalnızca büyük bir sapmışlık içindesiniz, dedik."*

127 Kur'an, En'am, 28.

128 Abbasi halifesi Harun Reşid'e ait olduğu sanılan bir söz.

129 Bkz. Kur'an, En'am (6), 28: *"Hayır, daha önce gizlemekte oldukları, onlara göründü. Geri gönderilselerdi yine men olundukları şeyi yapmağa dönerlerdi, çünkü onlar yalancılardır."*

130 Kur'an, Şuarâ (26), 18. âyete işaret: *"(Firavun) dedi ki biz seni çocukken himayemize alıp büyütmedik mi? Hayatının birçok yıllarını aramızda geçirmedin mi?"*

131 Kur'an, Kasas (28), 15. âyette anlatılan olaya işaret: *"Mûsa, ahalisinin habersiz olduğu bir sırada şehre girdi. Orada, biri kendi tarafından, diğeri düşman tarafından olan iki adamı birbiriyle dövüşür buldu. Kendi tarafından olanı, düşmana karşı ondan yardım diledi. Mûsa da ötekine bir yumruk vurup ölümüne sebep oldu. (Bunun üzerine:) Bu şeytan işidir. O, gerçekten saptırıcı, apaçık bir düşman, dedi."*

132 Belile: Hindistan'da yetişen bir ağacın tıpta kullanılan meyvesi.

133 Eski zamanlarda kimileri, bazı kuşların rüzgârdan ya da erkek kuşların soluğundan gebe kaldığına inanmaktaydılar.

134 Sıbti: Yahudi.

135 Hz. Peygamber'in hutbe okurken yaslandığı direk. Mescide minber yapılınca Hz. Peygamber'den ayrı kaldığı için bu direğin inlediği rivayet edilir. Mesnevi'nin birinci defterinde bu konu bir başlık altında anlatılmaktadır.

136 Ebu Cehil'in avucundaki taş parçasının dile gelip Hz. Peygamber'in peygamberliğine tanıklık edişiyle ilgili rivayete gönderme yapılmaktadır.

137 Kur'an, Zilzâl (99), 1.

138 Kur'an, Zilzâl (99), 4. âyete işaret: *"O gün (yer), haberlerini anlatır."*

139 *"Rahmetim gazabımı geçmiştir."* Kutsî hadis.

140 Bkz. Kur'an, Mâide (5), 33: *"Allâh ve elçisiyle savaşanların ve yeryüzünde bozgunculuk yapmağa çalışanların cezâsı (ya) öldürülmeleri, ya asılmaları, ya ellerinin, ayaklarının çapraz kesilmesi veya bulundukları yerden sürülmeleridir. Bu, onların dünyâda çekecekleri rezilliktir. Âhirette ise onlara büyük bir azap vardır."*

141 Bkz. Kur'an, Vâkıa, 9 ve 41.

142 Bir hadise işaret: *"Batıda mesafesi yetmiş yıl olan bir tövbe kapısı vardır ki güneş o yönden (batıdan) doğmadıkça kapanmaz."*

143 Bkz. Kur'an, Necm (53), 15: *"Ki onun yanında cennetu'l-me'vâ (barınılacak bahçe) vardır."*

144 Kutsî hadis.

145 Kur'an, Necm (53), 39.

146 Gazneli Senâî (H. 6. yy.)

147 Senâî'nin eseri *Hadîkatu'l-Hakîka'*nın diğer adı.

148 Hadis: *"Kim Allah içinse Allah da onun içindir."*

149 Kur'an, Necm (53), 17'de Hz. Peygamber için *"gözü kaymadı"* tabiri kullanılmıştır.

150 Kur'an, A'râf (7), 73-78. âyetlere işaret.

151 Bir hadise işaret: *"Cehennem mümine şöyle der: Benim yanımdan çabuk geç ey mümin. Çünkü senin nurun ateşimi söndürür."*

152 İslam öncesi İran (Keyânî) padişahlarından biri

olup burada *"büyük padişah"* anlamında kullanılmıştır.

153 Kur'an, Ahkaf (46), 3.

154 Kur'an, Bakara (2), 93. âyetten alıntı: *"Hatırlayın ki, Tûr dağının altında sizden söz almış: Size verdiklerimizi kuvvetlice tutun, söylenenleri anlayın, demiştik. Onlar: İşittik ve isyan ettik, dediler. İnkârları sebebiyle kalplerine buzağı sevgisi dolduruldu. De ki: Eğer inanıyorsanız, imanınız size ne kötü şeyler emrediyor!"*

155 Kur'an, Necm (53), 39.

156 Kur'an, Fâtiha (1), 4: *"Yalnız sana kulluk eder, yalnız senden yardım dileriz."*

157 Kur'an, Enfâl (8), 17.

158 Sufiler arasında nakledilen bir hadise işaret: *"Allah ile öyle bir vaktim olur ki o vakte ne şeriat sahibi bir peygamber sığar, ne O'na yakın bir melek."*

159 Bkz. Kur'an, Bakara (2), 31: *"Allah Âdem'e bütün isimleri öğretti. Sonra onları önce meleklere arz edip: Eğer siz sözünüzde sadık iseniz, şunların isimlerini bana bildirin, dedi."*

160 *"Dünya âhiretin tarlasıdır"* rivayetine işaret.

161 *"Gizli bir hazineydim, bilinmek istedim ve bilineyim diye insanları yarattım."* anlamındaki kutsi hadis.

162 Bkz. Kur'an, Ahzâb (33), 41: *"Ey inananlar, Allâh'ı çok anın."*

163 Kur'an, Fecr (89), 28. âyete işaret: *"Sen O'ndan hoşnut, O da senden hoşnut olarak Rabbine dön."*

164 Bir hadise işaret: *"Nur insanın kalbine her girdiğinde kalp açılıp genişler. O nurun belirtisi nedir, diye soruldu. Buyurdu ki [belirtisi,] aldanış diyarından uzaklaşarak ebedî yurda dönmek ve ölüm gelmeden önce hazırlıklı olmaktır."*

165 Kur'an, Abese (80), 34-35

166 Kur'an, Meryem (19), 2.

167 Bkz. Kur'an, Yâsîn (36), 82: *"O'nun emri bir şeyi murat edince ona sâdece ol demektir, o oluverir."*

168 Şu hadisi çağrıştırmaktadır: *"Allah, üzüntülerini tek bir üzüntüye dönüştürenin dünya üzüntüsünü ortadan kaldırır…"*

169 Şu hadisi çağrıştırmaktadır: *"Bir kadınla serveti ve güzelliği için evlenen, onun servet ve güzelliğinden mahrum kalır. Bir kadınla dindarlığı için evlenen kişiyiyse Allah o kadının güzellik ve servetinden yararlandırır."*

170 Felak ve Nas sureleri.

171 Bkz. Kur'an, Felak (113), 4: *"Düğümlere üfleyen üfürükçülerin şerrinden!"*

172 Bkz. Kur'an, Âl-i İmran (3), 40: *"Zekeriyya, Rabbim, dedi, bana ihtiyarlık gelip çattığına, üstelik karım da kısır olduğuna göre benim nasıl oğlum olabilir? Allah şöyle buyurdu, işte böyledir; Allah dilediğini yapar."*

173 Bkz. Kur'an, Hicr (15), 29: *"Ona şekil verdiğim ve ona ruhumdan üflediğim zaman, siz hemen onun için secdeye kapanın!"*

174 Bkz. Kur'an, Tekvir (81), 7: *"Nefisler eşleştirildiği zaman…"*

175 Bkz. Kur'an, İnsan (76), 5: *"İyiler ise, kâfûr katılmış bir kadehten (cennet şarabı) içerler."*

176 Bkz. Kur'an, Kâf (50), 16: *"Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin kendisine fısıldadıklarını biliriz ve biz ona şah damarından daha yakınız."*

177 Kur'an, Hucurât (49), 10. âyete işaret: *"Müminler ancak kardeştirler. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin ve Allah'tan korkun ki esirgenesiniz."*

178 Bir hadise işaret: *"Müminler bir vücudun uzuvları gibidir. Bir uzuv rahatsızsa diğer uzuvlar bunu hisseder."*

179 Eski çağlarda Utarit (Merkür)'in feleğin kâtibi ve eski Yunan'da Tanrı'nın hükümlerinin yorumcusu olduğuna inanılırdı.

180 Vahş: Ceyhun nehri kıyısında, Belh'e yakın bir yöre.

181 Kur'an, Bakara (3), 188.

182 Sâmirî'nin yaptığı altın buzağı ve Cebrail'in izinden bir avuç toprak alıp buzağının içine koyuşuna ilişkin, Tâhâ suresinin 85-97. ayetlerine ve bu ayetlerin tefsirlerine bakılabilir.

183 Bir hadise işaret: *"Nefsini alçaltıp kazancınız temiz hale getirene, özünü güzelleştirip dışını saygın kılana ve kötülüğünü insanlardan uzaklaştırana ne mutlu."*

184 Kur'an, Hucurât (49), 1.

185 Senâî'nin *Hadîkatu'l-Hakîka* adlı eserinden alıntı.

186 Bkz. Kur'an, Hûd (11), 43: *"Oğlu, beni sudan koruyacak bir dağa sığınacağım, dedi. (Nuh), bugün Allah'ın emrinden (azabından), merhamet sahibi Allah'tan başka koruyacak kimse yoktur,*

dedi. Aralarına dalga girdi, böylece o da boğulanlardan oldu."

187 Kur'an, Yûsuf (12), 4. âyete işaret: *"Bir zamanlar Yusuf, babasına demişti ki babacığım! Ben (rüyamda) on bir yıldızla güneşi ve ayı gördüm; onları bana secde ederlerken gördüm."*

188 Bir hadise işaret: *"Müminin ferasetinden çekinin. Çünkü o Allah'ın nuruyla bakar."*

189 Bkz. Kur'an, Fecr, 29-30: *"Kullarım arasına katıl ve cennetime gir."*

190 Kur'an, Fâtiha (1), 6.

191 Bkz. Kur'an, A'raf (7), 198: *"Onları doğru yola çağırmış olsanız işitmezler. Ve onları sana bakar görürsün, oysa onlar görmezler."*

192 Kur'an, Meryem (19), 25. âyete işaret: *"Hurmanın dalını kendine doğru silkele, üzerine derilmiş taze hurmalar dökülsün."*

193 Kur'an, Necm (53), 39.

194 Bkz. Kur'an, Tevbe (9), 111: *"Allah müminlerden, mallarını ve canlarını, kendilerine (verilecek) cennet karşılığında satın almıştır..."*

195 Kur'an, Meryem (19), 1.

196 *"Müminin kabri cennet bahçelerinden bir bahçe, kâfirin kabriyse ateş çukurlarından bir çukurdur."* anlamındaki hadise işaret.

197 Hel etâ: Kur'an'ın 76. suresi olan İnsân suresinin bir başka adı olup söz konusu sure *"geçmedi mi"* anlamındaki bu ibareyle başlar. Mevlânâ burada sadece bu ibareyi değil, surenin bütününü göz önünde bulundurmaktadır.

198 Bkz. Kur'an, Kasas (28), 30: *"Oraya gelince, o mübarek yerdeki vâdinin sağ kıyısından, (oradaki) ağaç tarafından kendisine şöyle seslenildi: Ey Mûsa! Bil ki ben, bütün âlemlerin Rabbi olan Allah'ım."*

199 Bkz. Kur'an, İbrahim (14), 24: *"Görmedin mi Allah nasıl bir misal getirdi: Güzel bir sözü, kökü (yerde) sabit, dalları gökte olan güzel bir ağaca (benzetti)."*

200 Kur'an, Hûd (11), 112. âyetten esinlenilmiştir: *"O halde seninle beraber tevbe edenlerle birlikte emrolunduğun gibi dosdoğru ol! Aşırı da gitmeyin. Çünkü O, sizin yaptıklarınızı çok iyi görendir."*

201 Kur'an, Mâide (5), 67. âyete işaret: *"Ey Resûl! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan O'nun elçiliğini yapmamış olursun. Allah seni insanlardan koruyacaktır. Doğrusu Allah, kâfirler topluluğuna rehberlik etmez."*

202 Metinde *"allâmu'l-beyân"* terkibi kullanılmış olup bu terkip *"anlatmayı çok iyi bilen"* anlamında olmakla birlikte *"söz söylemeyi çok öğreten"* şeklinde de anlaşılabilir. Ayrıca Kur'an, Rahman (55), 4. âyete gönderme de olabilir: *"Ona beyânı (konuşup, düşüncelerini açıklamayı) öğretti."*

203 Bir hadise işaret: *"Allah'ın yarattıkları üzerine düşünün, Allah üzerine düşünmeyin, helak olursunuz."*

204 Hadis: *"Seni övmeye ve sıfatlarını saymaya gücüm yetmez. Seni övmeye ancak kendin lâyıksın."*

205 Nüshada olmayıp Konya nüshasında bulunan beyit: *Her zaman sonsuz ve şaşırtıcı ambardan kar dağı kar dağına eklenir.*

206 Kutsî hadise işaret: *"Rahmetim gazabımı geçmiştir."*

207 Kur'an, Fâtiha (1), 6. âyete işaret: *"Bizi doğru yola yönelt."*

208 Hadis: *"Biz dünya ehlinin sonuncusu , kıyamet gününün ilkiyiz (...)"*

209 Kur'an, Kalem (68), 4. âyete işaret: *"Ve sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin."*

210 Bkz. Kur'an, Tâhâ (20), 44: *"Ona yumuşak söz söyleyin. Belki o, aklını başına alır veya korkar."*

211 Bkz. Kur'an, Beyyine (98), 1-4: *"Apaçık delil kendilerine gelinceye kadar ehl-i kitaptan ve müşriklerden inkârcılar (küfürden) ayrılacak değillerdi. (İşte o apaçık delil,) Allah tarafından gönderilen ve en doğru hükümleri havi tertemiz sahifeleri okuyan bir elçidir. Kendilerine kitap verilenler ancak o açık delil (Peygamber) kendilerine geldikten sonra ayrılığa düştüler."*

212 Kur'an, Bakara (2), 89. âyete işaret: *"Daha önce kâfirlere karşı zafer isterlerken kendilerine Allah katından ellerindeki (Tevrat'ı) doğrulayan bir kitap gelip de (Tevrat'tan) bilip öğrendikleri gerçekler karşılarına dikilince onu inkâr ettiler. İşte Allah'ın lâneti böyle inkârcılaradır."*

Beşinci Defter Notlar

1 Mü'minûn, 23/53.

2 Yâsîn, 36/26-27.

3 Hâkka, 69/25-29.

4 Kehf, 18/110.

5 "*Tümü anlaşılmayan şeyin tümü terk edilmez*" Arap atasözüdür.

6 *"Hani İbrahim: "Rabbim, bana ölüleri nasıl dirilttiğini göster" demişti. (Allah ona:) "İnanmıyor musun?" deyince, "Hayır (inandım), ancak kalbimin tatmin olması için" dedi. "Öyleyse, dört kuş tut. Onları kendine alıştır, sonra onları (parçalayıp) her bir parçasını bir dağın üzerine bırak, sonra da onları çağır. Sana koşarak gelirler. Bil ki, şüphesiz Allah, üstün ve güçlü olandır, hüküm ve hikmet sahibidir."* (Bakara, 2/260) âyetine işarettir.

7 "*Yiyin, için, israf etmeyin. Çünkü O, israf edenleri sevmez.*" (A'râf, 7/31) âyetine işarettir.

8 "*Ağırdan alma Allah'tan, aceleyse Şeytan'dandır*" hadisine işarettir.

9 *"Şeytan, sizi yoksullukla korkutur, size hayasızlığı emreder. Allah ise, size kendi katından bağışlama ve lütuf vaat eder."* (Bakara, 2/268) âyetine işarettir.

10 "*İnsanlar, padişahlarının yolu/töresi üzeredirler*" hadisine işarettir.

11 "*Elleri, boyunlarına zincirlerle bağlanarak ateşin dar bir yerine atıldıkları zaman da helâk olduk, bittik diye bağrışacaklar. Bugün, bittik, helâk olduk diye bir kere bağırmayın, birçok kere bağırın bittik, helâk olduk diye.*" (Furkân, 25/13-14) âyetlerine işarettir.

12 "*Allah'ın boyası... Allah'ın (boyasından) daha güzel boyası olan kimdir? Biz (yalnızca) O'na kulluk edenleriz.*" (Bakara, 2/138) âyetine işarettir.

13 "*(Ey peygamber!) Biz seni âlemlere ancak rahmet olarak gönderdik.*" (Enbiyâ, 21/107) âyetine işarettir.

14 "*Senin ömrüne andolsun ki, onlar, sarhoşlukları içinde bocalıyorlardı.*" (Hicr, 15/72) âyetine işarettir.

15 "*Artık az gülsünler de çok ağlasınlar; bu kazandıkları suç yüzünden uğradıkları cezâdır.*" (Tevbe, 9/82) âyetine işarettir.

16 *"Şüphe yok ki sadaka veren erkek ve kadın müminlerle Allah'a güzel bir borç verenlerin verdikleri şey, gene kendileri için kat kat arttırılır ve onlara güzel bir mükâfat vardır."* (Hadîd/57/18) âyetine işarettir. (Ayrıca Bakara, 2/245; Mâide, 5/12; Tegâbun, 64/17; Müzzemmil, 73/20) gibi âyetlerde de müminlerin Allah'ın rızasını kazanmak için Allah'a borç vermeleri gerektiği bildirmektedir.

17 "*Yüce Allah buyurdu ki: Temiz kullarım için, hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın görmediği, insanın hatırına bile gelmeyen nimetler hazırladım.*" hadisine işarettir.

18 "*Evlerinizde oturun, eski cahiliye âdetinde olduğu gibi açılıp saçılmayın. Namazı kılın, zekâtı verin, Allah'a ve Resûlüne itaat edin. Ey Ehl-i Beyt! Allah sizden, sadece günahı gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor.*" (Ahzâb, 33/33) âyetine işarettir.

19 "*Nefsin bineğindir, ona yumuşaklıkla muamele et*" hadisine işarettir.

20 "*Cennet hoşa gitmeyen şeylerle kuşatılmıştır, cehennem de hoşa giden şeylerle kuşatılmıştır.*" hadisine işarettir.

21 "*Rablerinin çağrısına gelirler, namazı kılarlar. İşleri, aralarında danışma iledir. Kendilerine verdiğimiz rızıktan hayır için harcarlar.*" (Şûrâ, 42/38) âyetine işarettir.

22 "*Hani Rabbin, Âdem oğullarının sırtlarından zürriyetlerini almış ve onları kendi nefislerine karşı şahitler kılmıştı: "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" (demişti de) onlar: "Evet (Rabbimizsin), şahit olduk" demişlerdi. (Bu) Kıyamet günü: "Biz bundan habersizdik" dememeniz içindir.*" (A'râf, 7/172) âyetine işarettir.

23 "*Gerçekten de sizin çalışmanız türlü türlüdür.*" (Leyl, 92/4) âyetine işarettir.

24 "*Artık onlardan yüz çevir ve bekle. Şüphe yok ki, onlar da beklemedeler.*" (Secde, 22/30) âyetine işarettir.

25 "*Onlardan güç yetirdiklerini sesinle sarsıntıya uğrat, atlıların ve yayalarınla onların üstüne yaygarayı kopar, mallarda ve çocuklarda onlara ortak ol ve onlara çeşitli vaatlerde bulun. Şeytan, onlara aldatmadan başka bir şey vaat etmez.*" (İsrâ, 17/64) âyetine işarettir.

26 Peygamber'in (sav) Ali'ye öğrettiği söz şudur: "*Ey Ali, eşinle buluşurken, "Allahım, beni Şeytan'dan uzaklaştır, bana rızık olarak verdiğin şeyden de Şeytan'ı uzaklaştır" de. Sizden bir çocuk olursa ona zarar veremez.*"

27 "*Şeytanım benim elimde Müslüman oldu*" hadisine işarettir.

28 Burada kaş Arap harflerinden nun'a (ن), göz sad'a (ص) ve kulak cim'e (ج) benzetilmiştir.

29 "*Yazıklar olsun kullara, onlara hiçbir peygamber gelmedi ki onunla alay etmesinler.*" (Yâsîn, 36/30) âyetine işarettir.

30 "*Muhakkak her güçlükle beraber bir kolaylık vardır. Evet, her güçlükle beraber bir kolaylık vardır.*" (İnşirâh, 94/5-6) âyetlerine işarettir.

31 "*Ona ancak temizlenenler dokunabilirler.*" (Vâkıa, 56/79) âyetine işarettir.

32 Nahıl, düğün alaylarının önünde, balmumundan dökülmüş üstü süslü mum demektir.

33 "*Müminin ferasetinden sakının, çünkü o yüce Allah'ın nuruyla bakar.*" hadisine işarettir.

34 "*O, hanginizin daha güzel iş yapacağını sınamak için ölümü ve hayatı yarattı. O, üstündür, bağışlayandır.*" (Mülk, 67/2) âyetine işarettir.

35 Yani firavun ve benzeri din düşmanlarının.

36 "*Onlar tuzaklarını kurdular. Oysa tuzakları dağları yerinden kaldıracak (türden) olsa bile onların tuzakları, Allah'ın yanındaydı.*" (İbrahim, 14/46) âyetine işarettir.

37 Yani İsrailoğulları.

38 Yani satrançta olduğu gibi veziri açmaza sokup hareketsiz halde bırakmıştır.

39 Bu beyitlerde geçen "hile" kelimesi "düzen, oyun, desise" anlamında olmayıp "tedbir almak, bir şeyin çaresini bulmaya çabalamak" anlamındadır.

40 "*Ehli arasında şeyh, ümmeti içindeki peygambere benzer*" hadisine işarettir.

41 Kur'an'da (Yusuf, 12/16) Yusuf'un kardeşlerinin, onu kuyuya attıktan sonra ağladıklarından söz edilmektedir.

42 "*De ki: "Ey iman eden kullarım, Rabbinizden sakının. Bu dünyada iyilik edenler için bir iyilik vardır. Allah'ın arzı geniştir. Ancak sabredenlere ecirleri hesapsızca ödenir.*" (Zümer, 39/10) âyetine işarettir.

43 İçi hava dolu kırba: Yalancı iddia sahiplerinden kinayedir.

44 Kalem, 58/51.

45 "*Rahmetim, gazabımı geçmiştir*" hadisine işarettir.

46 "*Saltanat kısırdır*" Arap atasözüdür.

47 Samed: "Kendisi hiçbir şeye muhtaç olmayan, her şey kendisine muhtaç olan" anlamında Allah'ın isimlerindendir.

48 Güvene ermiş, huzura kavuşmuş nefis.

49 Yüklem [mahmul] ve konu [mevzu]" kelimeleri mantık terimleridir.

50 Kur'an-ı Kerim'de pek çok âyette "infak edin", yani kendinizde olandan başkalarına da verin emri geçmektedir.

51 "*Sabredin*" emri Kur'an'da (Âli İmrân, 3/200; A'râf, 7/87 ve Enfâl, 8/46.) âyetlerde geçmektedir.

52 "*Yiyin için, israf etmeyin, Allah israf edenleri sevmez*" (A'râf, 7/31) âyetine işarettir.

53 Şart ve ceza dilbilgisi terimleridir. Örneğin "Gidersen çok üzülürüm" cümlesinde "Gidersen" şart, "üzülürüm" cezâ, yani şartın karşılığında ortaya çıkan durum veya eylemdir.

54 "*Sakının*" ibaresi Kur'an-ı Kerim'de pek çok yerde geçmektedir.

55 "*Yoksulluk öbür peygamberlere karşı benim övüncümdür, onula övünürüm*" hadisine işarettir.

56 "*De ki: "Gökleri ve yeri yoktan var eden, doyuran, fakat kendisi beslenmeyen Allah'tan başka dost mu tutayım?" "Bana, İslâm olanların ilki olmam emredildi" ve sakın ortak koşanlardan olma.*" (En'âm, 6/14) âyetine işarettir.

57 "*Sana biat edenler, gerçekte Allah'a biat etmektedirler. Allah'ın eli, onların ellerinin üzerindedir. Kim ahdini bozarsa, kendi aleyhine bozmuş olur ve kim Allah'a verdiği sözü tutarsa Allah ona büyük bir mükâfât verecektir.*" (Fetih, 48/10) âyetine işarettir.

58 "*Kişi, sevdiğiyle birliktedir*" hadisine işarettir.

59 "*Biz önlerine bir ser, arkalarına bir set çektik. Onları böyle perdeledik, artık görmezler.*" (Yâsîn, 36/9) âyetine işarettir.

60 "*Kullarım, sana beni sorarlarsa bilsinler ki ben, muhakkak onlara pek yakınım. Beni çağıran,*

bana dua eden kişiye çağırdığı, dua ettiği anda icabet ederim. Artık onlar da benim çağrıma koşsunlar, bana inansınlar da doğru yolu bulsunlar." (Bakara, 2/186) âyetine işarettir.

61 "*Boynunda hurma lifinden bir ip olacaktır.*" (Tebbet, 111/5) âyetine işarettir.

62 "*[İblis]: Rabbim, onların tekrar dirilecekleri güne dek bana süre ver, dedi.*" (A'râf, 7/14; Hicr, 15/36; Sâd, 38/79) âyetine işarettir.

63 "*Ve seni, yol yitirmiş bir halde bulup ana yol göstermedi mi?*" (Duhâ, 93/7) âyetine işarettir.

64 "*Allah, sizin suretlerinize, mallarınıza bakmaz, fakat gönüllerinize, amellerinize bakar.*" hadisine işarettir.

65 "*Cennet anaların ayakları altındadır.*" hadisine işarettir.

66 "*İslam, garip başlamış, garip olarak dönecektir. Ne mutlu o gariplere.*" hadisine işarettir.

67 "*Hükümdar: "Ben (rüyamda) yedi besili inek görüyorum, onları yedi zayıf inek yiyor; bir de yedi yeşil başak ve diğerleri ise kupkuru. Ey önde gelen (kahin-bilginler,) eğer rüya yorumluyorsanız benim bu rüyamı çözüverin" dedi.*" (Yusuf, 12/43) âyetine işarettir.

68 (Tîn, 95/4-5) âyetlerine işarettir.

69 "*Kime uzun ömür verirsek, onun yaratılışını baş aşağı çevirir (gücünü azaltırız). Akıllarını kullanmıyorlar mı?*" (Yâsîn, 36/68) âyetine işarettir.

70 (Tîn, 95/5-6) âyetlerine işarettir.

71 "*Ve Rabbiniz size şöyle bildirmişti: "Andolsun şükrederseniz elbette size daha fazla veririm ve eğer nankörlük ederseniz azâbım pek çetindir.*" (İbrahim, 14/7) âyetine işarettir.

72 "*İnkâr edenlerin ve Allah yolundan alıkoyanların işlerini Allah boşa çıkarmıştır. İman edip yararlı işler yapanların, Rableri tarafından hak olarak Muhammed'e indirilene inananların günahlarını Allah örtmüş ve hallerini düzeltmiştir.*" (Muhammed, 47/1-2) âyetlerine işaret vardır.

73 "*Namazı kılın, zekâtı verin, Allah'a gönül hoşluğuyla ödünç verin.*" (Müzzemmil, 73/20) âyetine işarettir.

74 (Muhammed, 47/2) âyetine işarettir.

75 "*Şüphesiz Allah, tohumu ve çekirdeği çatlatandır, ölüden diriyi çıkaran, diriden de ölüyü çıkarandır. İşte Allah budur. O halde (haktan) nasıl dönersiniz!*" (En'âm, 6/95) âyetine işarettir. (Yunus, 10/31; Rûm, 30/19) âyetlerinde de Allah'ın ölüden diri çıkardığına işaret edilmektedir.

76 Mübdi: Eşsiz, örneksiz yaratan demektir. Allah, her şeyi yoktan, örneksiz, öncesiz bir şekilde yaratmıştır. İnsanın bir şeyi var etmesi, var olandan yararlanarak, doğadan örnekler alarak, ona yeni bir şekil vermekten ibarettir.

77 "*Dünyadan sakının, nefsim kudret elinde olan Allah'a andolsun ki o, Haârut ile Mârut'tan daha büyücüdür*" hadisine işarettir.

78 "*De ki: Yarattığı şeylerin şerrinden, karanlığı çöktüğü zaman gecenin şerrinden, düğümlere üfürüp büyü yapan üfürükçülerin şerrinden ve kıskandığı vakit kıskanç kişinin şerrinden sabahın Rabbine sığınırım!*" (Felak, 113/1-5) âyetlerine işarettir.

79 "*Senin göğsünü açıp genişletmedik mi?*" (İnşirâh, 94/1) âyetine işarettir.

80 "*Biz ona sizden daha yakınız, fakat siz görmezsiniz.*" (Zâriyât, 51/85) âyetine işarettir.

81 "*Gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra arşa istiva eden O'dur. Yere gireni, ondan çıkanı, gökten ineni ve ona çıkanı bilir. Her nerede iseniz, O sizinle beraberdir, Allah, yaptıklarınızı görendir.*" (Hadîd, 57/4) âyetine işarettir.

82 "*Tatlı dil yılanı ininden, kâfiri dininden çıkarır*" diye bir atasözümüz vardır.

83 "*İçlerinden seni dinleyenler vardır; fakat biz onu anlamalarına engel olmak için kalplerinin üstüne kılıflar, kulaklarının içine de ağırlık koyduk. (Onlar) her mucizeyi görseler de yine ona inanmazlar. Hattâ sana geldiklerinde seninle tartışırlar; o kâfirler: "Bu, eskilerin masallarından başka bir şey değildir" derler.*" (En'âm, 6/25) âyetine işaret vardır. (Enfâl, 8/31; Nahl, 16/24; Mü'minûn, 23/83; Furkân, 25/5; Neml, 27/68; Kalem, 58/15; Mutaffifîn, 83/13) âyetlerde de kâfirlerin kıyamet ve ölümden sonra diriliş hakkında "eskilerin masalları" dedikleri anlatılmaktadır.

84 "*Namaz kıldığı zaman, bir kulu engelleyeni gördün mü?*" (Alâk, 96/9-10) âyetlerine işarettir.

85 "*Öyle ise beni anın ki, ben de sizi anayım; bana şükredin, nankörlük etmeyin.*" (Bakara, 2/152)

âyetine işarettir.

86 "*Ey İsrailoğulları! Size verdiğim nimetlerimi hatırlayın, ahdime vefa edin ki ahdinize vefa edeyim. Yalnızca benden korkun.*" (Bakara, 2/40) âyetine işarettir.

87 Vis ile Ramin, Hüsrev ile Şirin eski zamanların ünlü aşk hikâyeleridir. Bunlar üzerine yazılmış pek çok mesneviler ve edebî eserler bulunmaktadır.

88 "*Böylece biz, her peygambere insan ve cin şeytânlarını düşman yaptık. (Bunlar), aldatmak için birbirlerine yaldızlı sözler fısıldarlar. Rabbin dileseydi onu yapamazlardı. Artık onları, uydurdukları şeylerle baş başa bırak ki âhirete inanmayanların kalpleri onların sözlerine kansın, ondan hoşlansınlar ve onlar, işledikleri suçları işlemeğe devam etsinler.*" (En'âm, 6/112-113) âyetlerine işarettir.

89 "*Rabbin, bal arısına şöyle vahyetti: "Dağlardan, ağaçlardan ve kurdukları çardaklardan evler edin.*" (Nahl, 16/68) âyetine işarettir.

90 "*Andolsun, biz Ademoğlunu yücelttik; onları karada ve denizde (çeşitli araçlarla) taşıdık, temiz, güzel şeylerden rızıklandırdık ve yarattıklarımızın bir çoğundan üstün kıldık.*" (İsrâ, 17/70) âyetine işarettir.

91 "*Şüphesiz, biz sana Kevser'i verdik.*" (Kevser, 108/1) âyetine işarettir.

92 "*Kim Allah için sever, Allah için buğz ederse, kim Allah için verir, Allah için vermezse imanı kemale ermiştir*" hadisine işarettir.

93 "*Yanları, yatak nedir görmez halde, korkarak, umarak Rablerini çağırırlar ve kendilerini rızıklandırdığımız şeylerin bir kısmını yoksullara harcarlar.*" (Secde, 32/16) âyetine işarettir.

94 "*Sen O'ndan razı, O da senden razı olarak Rabbine geri dön.*" (Fecr, 99/28) âyetine işarettir.

95 "*Sonra sana: "Allah'ı birleyerek İbrâhim'in yoluna uy; o, ortak koşanlardan değildi" diye vahyettik.*" (Nahl, 16/123) âyetine işarettir.

96 "*Muhakkak ki sizin için İbrahim'de ve O'nunla beraber olanlarda bir güzel örnek vardır.*" (Mümtahine, 60/4) âyetine işarettir.

97 "*Ey örtüsüne bürünen, kalk da uyar.*" (Müddessir, 74/1-2) âyetlerine işarettir.

98 "*Allah gönüllerini döndürmüştür onların, çünkü onlar, anlamaz bir topluluktur.*" (Tevbe, 9/113) âyetine işarettir.

99 "*Andolsun, biz Ademoğlunu yücelttik; onları karada ve denizde (çeşitli araçlarla) taşıdık, temiz, güzel şeylerden rızıklandırdık ve yarattıklarımızın bir çoğundan üstün kıldık.*" (İsrâ, 17/70) âyetine işarettir.

100 Kur'an'da çeşitli surelerin başında bulunan bu harflere "huruf-i mukattaa" denir. Kur'an'da 29 sure bu türden harflerle başlar. Bu harflerin anlamı hakkında çeşitli yorumlar yapılmışsa da doğrusunu Allah bilir.

101 "*O hevâsına uyup konuşmaz, sözü ancak kendisine vahyedilen bir vahiyden ibarettir.*" (Necm, 53/3-4) âyetlerine işarettir.

102 "*Köre güçlük yoktur, aksağa güçlük yoktur, hastaya da güçlük yoktur.*" (Fetih, 48/17) âyetine işarettir.

103 "Arayan bulur" atasözüdür.

104 "*İnanıp da inançlarından fayda gören şehir halkı, ancak Yûnus'un kavmidir. İnandıkları zaman, dünya hayatında onlardan zillet azâbını giderdik ve bir zamana dek faydalandırdık onları.*" (Yunus, 10/98) âyetine işarettir.

105 "*O gün, bütün gizli şeyler, meydana vurulur.*" (Târık, 86/9) âyetine işarettir.

106 "*Göğü yükseltti ve mizanı koydu.*" (Rahmân, 55/7) âyetlerine işarettir.

107 "*Yiyin, için, israf etmeyin. Allah israf edenleri sevmez.*" (A'râf, 7/31) âyetine işarettir.

108 "*Allah dedi ki: "Bu, doğrulara, doğru söylemelerinin yarar sağladığı gündür. Onlar için, içinde ebedi kalacakları, altından ırmaklar akan cennetler vardır. Allah onlardan razı oldu, onlar da O'ndan razı olmuşlardır. İşte büyük kurtuluş ve mutluluk budur.*" (Mâide, 5/119) âyetine işarettir.

109 "*Vahyi okumak için acele edip dilini oynatıp durma*" (Kıyamet, 75/16) âyetine işarettir.

110 "*O hevâsına uyup konuşmaz, onun sözü, kendisine vahyedilen vahiyden başka bir şey değildir.*" (Necm, 53/3-4) âyetlerine işarettir.

111 "*Süleyman Davud'a vâris oldu ve dedi ki: Ey insanlar! Bize kuş dili öğretildi ve bize her şeyden*

(nasip) verildi. Doğrusu bu apaçık bir lütuftur." (Neml, 27/16) âyetine işarettir.

112 "*Sana Kitab'ı indiren O'dur. Onun bazı âyetleri muhkemdir, bunlar Kitab'ın esasıdır. Diğerleri de müteşâbihtir. Kalplerinde eğrilik olanlar, fitne çıkarmak ve onu tevil etmek için ondaki müteşâbih âyetlerin peşine düşerler. Halbuki onun tevilini ancak Allah bilir.*" (Âli İmrân, 3/7) âyetine işarettir.

113 "*Allah müminlerden, mallarını ve canlarını, kendilerine (verilecek) cennet karşılığında satın almıştır. Çünkü onlar Allah yolunda savaşırlar, öldürürler, ölürler. (Bu), Tevrat'ta, İncil'de ve Kur'an'da Allah üzerine hak bir vaattir. Allah'tan daha çok sözünü yerine getiren kim vardır! O halde O'nunla yapmış olduğunuz bu alış verişinizden dolayı sevinin. İşte bu, (gerçekten) büyük kazançtır.*" (Tevbe, 9/111) âyetine işarettir.

114 "*Andolsun Zikir'den sonra Zebur'da da: "Yeryüzüne iyi kullarım vâris olacaktır" diye yazmıştık.*" (Enbiyâ, 21/105) âyetine işarettir.

115 "*İşte o gün kişi kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçar.*" (Abese, 80/34-36) âyetlerine işarettir.

116 "*Rabbim! Beni yalnız bırakma! Sen, vârislerin en hayırlısısın.*" (Enbiyâ, 21/89) âyetine işarettir.

117 "*(Ne var ki) bunlardan sonra yine kalpleriniz katılaştı. Artık kalpleriniz taş gibi yahut daha da katıdır. Çünkü taşlardan öylesi var ki, içinden ırmaklar kaynar. Öylesi de var ki, çatlar da ondan su fışkırır. Taşlardan bir kısmı da Allah korkusuyla yukardan aşağı yuvarlanır. Allah yapmakta olduklarınızdan gafil değildir.*" (Bakara, 2/74) âyetine işarettir.

118 "*O hanginizin daha güzel iş yapacağınızı denemek için, ölümü ve hayatı yarattı. O, üstündür, bağışlayandır.*" (Mülk, 67/2) Âyetine işarettir.

119 "*Rabbiniz, halkı yaratmadan önce kudret eliyle, rahmetim gazabımı geçmiştir diye yazdı*" hadisine işarettir.

120 "*Melekler göğün etrafındadır. O gün Rabbinin arşını, bunların da üstünde sekiz melek yüklenir.*" (Hâkka, 69/17) âyetine işarettir.

121 "*Onlara, zorlu azabımız geldiği zaman yalvarmaları gerekmez miydi? Ama onların kalpleri katılaştı ve şeytan onlara yapmakta olduklarını çekici gösterdi.*" (En'âm, 6/43) âyetine işarettir.

122 "*Allah korkusuyla İki gözünden sinek başı kadar yaş akıtıp da yüzüne cehennem sıcaklığı değecek hiçbir kul yoktur.*" şeklinde bir hadis vardır.

123 "*İnsanoğullarının kalpleri Rahman'ın iki kudret parmağının arasındadır, onları dilediği gibi çevirir.*" şeklinde bir hadis vardır.

124 "*Biz ona sizden daha yakınız, ama siz görmezsiniz.*" (Vâkıa, 56/85) âyetine işarettir.

125 "*Ona: «Cennete gir» denildi. O da: «Keşke benim kavmim de bilseydi» dedi.*" (Yâsîn, 36/26) âyetine işarettir.

126 "*Rızkınız göktedir, size vaat olunan şeyler de.*" (Zâriyât, 51/22) âyetine işarettir.

127 "*Allah yolunda öldürülenleri sakın ölü sanmayın. Bilakis onlar diridirler; Allah'ın, lütuf ve kereminden kendilerine verdikleri ile sevinçli bir halde Rableri katında rızıklanırlar.*" (Âli İmrân, 3/169-170) âyetlerine işarettir.

128 Aldanış yurdu ibaresiyle: "*Bilin ki dünya hayatı ancak bir oyun, eğlence, bir süs, aranızda bir övünme ve daha çok mal ve evlât sahibi olma isteğinden ibarettir. Tıpkı bir yağmur gibidir ki, bitirdiği ekincilerin hoşuna gider. Sonra kurur da sen onun sapsarı olduğunu görürsün; sonra da çer çöp olur. Ahirette ise çetin bir azap vardır. Yine orada Allah'ın mağfireti ve rızası vardır. Dünya hayatı aldatıcı bir geçimlikten başka bir şey değildir.*" (Hadîd, 57/20) âyetine işaret edilmektedir.

129 "*Allahım, bize eşyayı olduğu gibi göster*" hadisine işarettir.

130 "*Öldükten sonra pişman olmayan hiç kimse yoktur; iyilik etmişse keşke daha fazla iyilik etseydim deyip pişman olur; kötülük etmişse keşke etmeseydim diye pişman olur.*" hadisine işarettir.

131 "*Şüphesiz takva sahipleri cennetlerde nur içindedirler. Doğruluk makamında, güçlü bir hükümdarın katındadırlar.*" (Kamer, 54/55) âyetine işarettir.

132 "*O, (insanlar) umutlarını kestikten sonra, yağmuru indiren, rahmetini her tarafa yayandır. O, hakiki dosttur, övülmeye lâyık olandır.*" (Şûrâ, 42/28) âyetine işarettir.

133 "*Ancak tövbe edip inanan ve faydalı bir iş yapanlar, işte Allâh onların kötülüklerini iyiliklere değiştirecektir. Allâh çok bağışlayandır, çok esirgeyendir.*" (Furkân, 25/70) âyetine işarettir.

134 (En'âm, 6/152; A'râf, 7/85; İsrâ, 17/35; Mutaffifîn, 84/3) gibi âyetlerde ölçünün ve tartının yapılması emredilmektedir.

135 Ceza, bir şeyin iyi veya kötü karşılığı demektir.

136 "*Ey iman edenler; Allah'tan korkun ve doğru söz söyleyin ki işlerinizi düzeltsin ve günahlarınızı bağışlasın. Kim Allah'a ve Resulüne itaat ederse, büyük bir başarıya (kurtuluşa) ermiş olur.*" (Ahzâb, 33/70-71) âyetlerine işarettir.

137 Buğday gösterip arpa satmak, düzenbazlıkla birini aldatmaktan kinayedir.

138 "*Akıllıya bir işaret yeter*" Arap atasözüdür.

139 "*İnsan neden yaratıldığına bir baksın! Atılan bir sudan yaratıldı. (O su) sırt ile göğüs kafesi arasından çıkar. İşte Allah (başlangıçta bu şekilde yarattığı) insanı tekrar yaratmaya da kadirdir.*" (Târık, 86/5-8) âyetlere işarettir.

140 "*Cinleri dumansız bir ateşten yarattı.*" (Rahmân, 55/15) âyetine işarettir.

141 "*İblis cinlerdendi; Rabbinin buyruğundan dışarı çıktı.*" (Kehf, 18/50) âyetine işarettir.

142 "*Şüphesiz âyetlerimizi inkâr edenleri gün gelecek bir ateşe sokacağız; onların derileri pişip acı duymaz hale geldikçe, derilerini başka derilerle değiştiririz ki acıyı duysunlar.*" (Nisâ, 4/56) âyetine işarettir.

143 "*Tamah eden alçalır, yetinen yücelir*" anlamında vecize vardır.

144 Eskilere göre, zümrüt, gözüne tutulduğunda yılanı, ejderhayı etkisiz hale getirir. Burada bu inanca işaret edilmektedir.

145 "*Kim, İslam'da kendisinden sonra uyulacak iyi bir sünnet koyarsa, ona, o ameli işleyen herkese verilen sevap kadar sevap verilir. Onunla amel edenlerin amelinden de bir şey eksiltilmez. Kim de kendisine uyulan kötü bir sünnet koyarsa ona da, o günahı işleyenlere yazıldığı kadar günah yazılır. O günahı işleyenlerin günah yükünden de bir şey eksiltilmez*" hadisine işarettir.

146 "*Nûn, Kaleme ve satır satır yazdıklarına andolsun.*" (Kalem, 68/1) âyetine işarettir.

147 "*(Âdem ile eşi) dediler ki: Ey Rabbimiz! Biz kendimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka ziyan edenlerden oluruz.*" (A'râf, 7/23) âyetine işarettir.

148 "*Allahım, eşyayı bize olduğu gibi göster.*" hadisine işarettir.

149 Bu söz Hz. Ali'ye aittir.

150 Kur'an'da örneğin (Mâide, 5/110; En'âm, 6/7; Yunus, 10/76; Hûd, 11/7) gibi pek çok âyetlerde kâfirlerin peygamberleri büyücülükle suçladıkları anlatılır.

151 "*(Firavun) ben, sizin en yüce Rabbinizim dedi.*" (Nâziât, 79/24) âyetine işarettir.

152 "*Namazda oldukça padişahın kapısını çalmaktasın, padişahın kapısını çalana, o kapı açılır*" hadisine işaret vardır.

153 Nefs-i levvâme, yani işlediği kötülüklerden dolayı sürekli kendisini kınayan nefis. Kur'an'da bu nefis hakkında: "*Andolsun kendisini kınayıp duran nefse*" (Kıyâmet, 75/2) buyurulmaktadır.

154 "*O gün bazı yüzler ağarır, bazı yüzler kararır. Yüzleri kararanlara: «İmanınızdan sonra küfrettiniz ha? Öyle ise inkâr etmenize karşılık azabı tadın» (denecektir). Yüzleri ağaranlara gelince, onlar Allah'ın rahmeti içindedirler, içinde temelli kalacaklardır.*" (Âli İmrân, 3/107-108) âyetlerine işarettir.

155 "*Allah'a karşı yalan uyduranları, yüzleri kapkara halde görürsün. Kibirlenenlere yetecek kadar, cehennemde yer yok mudur?*" (Zümer, 39/60) âyetine işarettir.

156 "*Muhammed Allah'ın elçisidir. Onun yanında bulunanlar, kafirlere karşı şiddetli kendi aralarında merhametlidirler. Onların, rüku ve secde ederek Allah'ın lütuf ve rızasını aradıklarını görürsün. Yüzlerinde secdelerin izinden nişanları vardır.*" (Fetih, 48/29) âyetine işarettir.

157 "*Derilerine: "Aleyhimize niçin şahitlik ettiniz?" derler. Derileri: "Her şeyi konuşturan Allah bizi konuşturdu. İlk defa sizi O yaratmıştı, işte O'na döndürülüyorsunuz" cevabını verirler.*" (Fussilet, 41/21) âyetine işaret vardır.

158 "*İzni olmaksızın O'nun katında şefaatte bulunacak kimdir?*" (Bakara, 2/255) âyetine işarettir.

159 "*Ey akıl sahipleri! Kısasta sizin için hayat vardır. Umulur ki suç işlemekten sakınırsınız.*" (Bakara, 2/179) âyetine işaret vardır.

160 "*Nefsini bilen Rabbini bilir*" hadisine işarettir.

161 "*Andolsun, onlara: «Gökleri ve yeri kim yarattı, güneşi ve ayı kim emre amade kıldı?» diye soracak olursan, şüphesiz: «Allah» diyecekler. Şu halde nasıl oluyor da çevriliyorlar?*" (Ankebût, 29/61) âyetine işarettir.

162 "*Melekler ve ruh, miktarı elli bin yıl süren bir gün içinde O'na yükselir.*" (Meâric, 70/4) âyetine işarettir.

163 "*Ey müminler, içinizden kim dininden dönerse bilsin ki, yakında Allah öyle bir topluluk ortaya çıkaracak ki, Allah onları sevdiği gibi onlar da O'nu severler, bunlar müminlere karşı alçak gönüllü, kafirlere karşı onurlu davranırlar, Allah yolunda cihat ederler, hiç kimsenin yergisinden ve kınamasından çekinmezler. Bu Allah'ın bağışıdır, onu dilediğine verir. Allah'ın lütfu geniştir, O her şeyi bilir.*" (Mâide, 5/54) âyetine işarettir.

164 "*Andolsun, onlara: Gökleri ve yeri kim yarattı, güneşi ve ayı kim emre amade kıldı? diye soracak olursan, şüphesiz: "Allah" diyecekler. Şu halde nasıl oluyor da çevriliyorlar?*" (Ankebût, 29/61) âyetine işarettir.

165 "*Ancak tövbe edip inanan ve faydalı bir iş yapanlar, işte Allâh onların kötülüklerini iyiliklere değiştirecektir. Allâh çok bağışlayandır, çok esirgeyendir.*" (Furkân, 25/70) âyetine işarettir.

166 Kur'an'da nasuh tövbesi hakkında (Tahrîm, 66/8) "*Ey iman edenler! Samimi bir tövbe ile Allah'a tövbe edin. Umulur ki Rabbiniz sizin kötülüklerinizi örter, Peygamberi ve O'nunla birlikte iman edenleri utandırmayacağı günde Allah sizi, içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokar.*" buyurulmaktadır. Nasuh tövbesi aslında, samimi, candan, yürekten, günaha bir daha dönmemek üzere tövbe etmek anlamına gelir. Sonradan "nasuh" sözcüğü şahıslaştırılarak bu konuda çeşitli hikayeler anlatılmıştır. Mevlânâ da bu hikayelerden birisini anlatmaktadır.

167 "*Kolay olanı ona kolaylaştıracağız.*" (Leyl, 92/7) âyetine işarettir.

168 "*Zor olanı ona kolaylaştıracağız.*" (Leyl, 92/10) âyetine işarettir.

169 "*Onları siz öldürmediniz, ama Allah öldürdü; attığın zaman da sen atmadın, ama Allah attı ve böylece de kendi katından, inananlara güzel bir nîmet vermek, onları denemek istedi. Şüphe yok ki Allah her şeyi duyar, bilir.*" (Enfâl, 8/17) âyetine işarettir.

170 "*Ey inananlar! Zannın çoğundan sakının. Çünkü zanların bir kısmı günahtır. Birbirinizin gizli şeylerinizi araştırmayın; biriniz diğerinizi arkasından çekiştirmesin. Biriniz ölmüş kardeşinin etini yemeyi sever mi? İşte bundan iğrendiniz (değil mi?). O halde Allah'tan korkun, şüphesiz Allah, tövbeyi çok kabul eden, çok esirgeyendir.*" (Hucurât, 49/12) âyetine işarettir.

171 "*Ona: «Cennete gir» denildi. O da: «Keşke kavmim de bir bilseydi» dedi.*" (Yâsîn, 36/26) âyetine işarettir.

172 "*Ey iman edenler; siz Allah'a yardım ederseniz, O da size yardım eder ve sebatınızı arttırır.*" (Muhammed, 47/7) âyetine işarettir.

173 Bu beyitlerde: "*Rabbinin rahmetini onlar mı paylaştırıyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini Biz taksim ettik; birbirlerine iş gördürmeleri için kimini ötekine derecelerle üstün kıldık. Rabbinin rahmeti, onların toplayıp yığdıklarından daha hayırlıdır.*" (Zuhruf, 43/32) âyetine işaret vardır.

174 "*Namaz bitince yeryüzüne dağılın ve Allah'ın lütfunu isteyin. Allah'ı çok zikredin, umulur ki kurtuluşa erersiniz.*" (Cumua, 62/10) âyetine işarettir.

175 "*Rızık anahtarları Arş'a doğrudur. Allah insanlara, geçinecekleri kadarını indirir. Geçimliğini artıranın rızkını da artırır; azaltanın rızkını da azaltır.*" hadisine işarettir.

176 "*Kanaat tükenmez hazinedir*" hadisine işarettir.

177 "*Rızık, kulun onu arayışından daha fazla kulu arar*" hadisine işarettir.

178 "*Hani Rabbiniz: Şükrederseniz; andolsun ki, size artırırım, nankörlük ederseniz; bilin ki azabım çok şiddetlidir, diye bildirmişti.*" (İbrahim, 14/7) âyetine işarettir.

179 "*Kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın.*" (Bakara, 2/195) âyetine işarettir.

180 "*Allah'ın arzı geniştir*", (Nisâ, 4/97; Ankebût, 29/56; Zümer, 39/10) âyetlerinde geçer.

181 "*(Firavun): Ben, sizin en yüce Rabbinizim dedi.*" (Nâziât, 79/24) âyetine işarettir.

182 Bu beyit Gazneli Hakim Senâî'ye aittir.

183 "*Şüphe yok ki, Allah, bir sivri sineği ve ondan üstün olanını misal getirmekten çekinmez. İman etmiş olanlar bunun Rablerinden bir gerçek olduğunu bilirler. Kafirler ise: "Allah bu misali vermekle ne murat etmiş?" derler. Allah onunla bir çoğunu sapıtır, bir çoğunu da hidâyete erdirir. Bununla günahkârlardan başkasını saptırmaz.*" (Bakara, 2/26) âyetine işarettir.

184 İşitici (semi) ve görücü (basir) Allah'ın sübutî sıfatlarındandır.

185 "*Allah'ın arzı geniştir.*" (Nisâ, 4/97; Ankebût, 29/56; Zümer, 39/10) âyetlerinde geçer.

186 "*Acele Şeytan'dan, ağırdan alma Allah'tandır*" hadisine işarettir.

187 "*İnsana bilmediğini öğretti.*" (Alâk, 96/5) âyetine işarettir.

188 Cumartesi günleri dünya işleriyle uğraşmaları kendilerine haram kılınmış olan İsrailoğulları.

189 "*De ki: «Allah katında yeri bundan daha kötü olanları size bildireyim mi? Allah'ın lanet ettiği, gazabına uğrattığı, aralarından bir bölümünü çarparak maymuna ve domuza çevirdiği kimselerle tağuta tapan kimselerdir. Bunlar yerleri en kötü ve doğru yoldan en sapmış olanlardır.*" (Mâide, 5/60) âyetine işarettir.

190 Şeytan'ın insana apaçık düşman olduğu pek çok Kur'an âyetinde dile getirilmiştir.

191 Canlı cansız her varlığın kendisine ihtiyaç duyduğu, onunsa kimseye muhtaç olmadığı anlamında Allah'ın bir sıfatıdır. "*Allah Samed'dir*" (İhlâs, 112/2) âyetinde geçer.

192 "*Gecenin karanlığı onu kaplayınca bir yıldız gördü, Rabbim budur, dedi. Yıldız batınca, batanları sevmem, dedi.*" (En'âm, 6/76) âyetine işarettir.

193 Hz. Ömer zamanında, adamın biri Ramazan hilâlini gözlerken kaşındaki uzun bir kılı hilâl sanmış. Buna işaret edilmektedir.

194 "*Hayatım ölümümdedir*" sözü Hallac-ı Mansur'a nispet edilir.

195 Bu beyit Hz. Ali'nin bu mealdeki bir şiirinden mülhemdir.

196 Dilencilikte adı darbımesel olmuş biri.

197 "*Tamah eden, zillete düşer, alçalır*" hadisine işarettir.

198 "*Allah'a ödünç verin*" ibaresi (Hadîd, 57/11) âyetinden alınmıştır.

199 "*Allah'a yardım edin*" ibaresi (Muhammed, 47/7) âyetinden alınmıştır.

200 "*Yiyin için, israf etmeyen, Allah israf edenleri sevmez*" (A'râf, 7/31) âyetine işarettir.

201 Bu mealdeki bir kutsi hadise işarettir.

202 Mühreyi kapmak, birisinin elinden kurtulmak ve ona galebe çalmaktan kinayedir.

203 "*Ancak inananlar ve iyi işlerde bulunanlar başka, gerçekten de onlara bitmez tükenmez bir mükâfat vardır.*" (Tîn, 95/6) âyetine işarettir.

204 "*Sana biat edenler, gerçekte Allah'a biat etmektedirler. Allah'ın eli, onların ellerinin üzerindedir. Kim ahdini bozarsa, kendi aleyhine bozmuş olur ve kim Allah'a verdiği sözü tutarsa Allah ona büyük bir mükâfât verecektir.*" (Fetih/48/10) âyetine işarettir.

205 "*Ve derler ki, eğer duysaydık ya da akıl etseydik yakıp kavuran cehennem ehli olmazdık.*" (Mülk, 67/10) âyetine işarettir.

206 Mecusi din adamlarına verilen isim.

207 2914 ve 2915. beyitlerde "*Allah esenlik yurduna çağırır ve kimi dilerse dosdoğru yola yöneltip iletir.*" (Yunus, 10/25) âyetiyle "*Şeytan, sizi fakirlikle korkutur, size hayasızlığı emreder. Allah ise, size kendisinden bağışlama ve bol lütuf vaat eder.*" (Bakara, 2/268) âyetine işaret edilmektedir.

208 "*Muhammed Allah'ın elçisidir. Onun yanında bulunanlar da kâfirlere karşı çetin, kendi aralarında merhametlidirler.*" (Fetih, 48/29) âyetine işarettir.

209 "*Kendileri uykuda oldukları halde sen onları uyanık sanırdın. Onları sağa sola çevirirdik. Köpekleri de mağaranın girişinde ön ayaklarını uzatmış yatmakta idi.*" (Kehf, 18/18) âyetine işaret vardır.

210 İhtiyar: İyiyi ve kötüyü ayırt ederek bunlardan birini insanın kendi dileğiyle seçme, yeğleme ve irade etme gücüdür.

211 Fetih, 48/17.

212 "*İş hükme bağlanıp bitince, şeytan der ki: «Doğrusu Allah, size gerçek olan vaadi vaat etti; ben de size vaatte bulundum, fakat size yalan söyledim. Benim*

size karşı zorlayıcı bir gücüm yoktu, yalnızca sizi çağırdım, siz de bana icabet ettiniz. Öyleyse beni kınamayın, siz kendinizi kınayın. Ben sizi kurtaracak değilim, siz de beni kurtaracak değilsiniz. Doğrusu daha önce beni ortak koşmanızı da tanımamıştım. Gerçek şu ki, zalimlere acıklı bir azap vardır." (İbrahim, 14/22) âyetine işarettir.

213 "*Hani biz meleklere: "Adem'e secde edin" dedik de hemen secde ettiler. Yalnız iblis kaçındı, kendini büyük gördü ve kâfirlerden oldu.*" (Bakara, 2/34) âyetine işarettir.

214 "*(İblis) öyleyse dedi, beni azdırmana karşılık, andolsun ki ben de onları saptırmak için senin doğru yolunun üstüne oturacağım.*" (A'râf, 7/16) âyetine işarettir.

215 Yani hem kâfirsin, hem de kâfir olmak istemiyorsun, böyle bir şey imkansız ve çelişik bir durumdur.

216 Bu anlamda "*Kur'an'ı kendi görüşüne göre tefsir eden cehennemde oturacağı yeri hazırlasın*" şeklinde bir hadis vardır.

217 "*Ne olmuşsa kalem yazmış mürekkebi kurumuştur*" hadisine işarettir.

218 Tevbe, 9/120.

219 "*Kim zerre miktarı iyilik işlemişse onu görür. Kim de zerre miktarı kötülük işlemişse onu görür.*" (Zilzâl, 99/7-8) âyetlerine işarettir.

220 Kur'an'da yüzlerce âyette peygambere hitaben "söyle" emri bulunmaktadır.

221 "*Kur'an okunduğu zaman onu dinleyin ve susun ki, size rahmet edilsin.*" (A'râf, 7/204) âyetine işarettir.

222 "*Rabbinizden bir bağışlanmaya; Allah'a ve peygamberlerine inananlar için hazırlanmış olup genişliği gökle yer kadar olan cennete koşuşun. İşte bu, Allah'ın dilediğine verdiği lütfudur. Allah büyük lütuf sahibidir.*" (Hadîd, 57/21) âyetine işarettir.

223 "*Her topluluk kendi ellerinde olanla sevinç içindedir.*" (Mü'minûn, 23/53) âyetine işarettir.

224 "*Kim bir iyilik ile gelirse, ona on katı verilir. Kim de bir kötülük ile gelirse, yalnızca onun karşılığı ile cezalandırılır ve hiçbirine haksızlık edilmez.*" (En'âm, 6/160) âyetine işarettir.

225 Hz. Peygamber'in (sav) ashabının, onu, adeta başlarına konan kuşu uçurmak istemeyen kimseler gibi dinledikleri rivâyet edilmiştir.

226 Âsaf, Hz. Süleyman'ın (as) vezirinin adıdır.

227 "*Ve yanlarında bakışlarını yalnızca eşlerine çevirmiş iri gözlü kadınlar vardır.*" (Saffât, 37/48) âyetine işarettir.

228 "*Çadırlar içinde korunmuş huriler vardır.*" (Rahmân, 55/72) âyetine işarettir.

229 "*(Büyücüler) dediler ki: Zararı yok, nasıl olsa Rabb'imize döneceğiz.*" (Şuarâ, 26/50) âyetine işarettir.

230 "*Kendini bilen Rabbini bilir*" hadisine işarettir.

231 "*Din nasihattir*" hadisine işarettir.

232 İyinin, kötünün birbirinden ayrılacağı kıyamet günü kastedilmektedir. "*İşte bu, o sizin yalanladığınız ayrışma günüdür.*" (Sâffât, 37/21) âyetinde geçer.

233 "*Musa: Defol, dedi, artık hayatın boyunca sen: "Bana dokunmayın!" diyeceksin. Ayrıca senin için, kurtulamayacağın bir ceza günü var. Tapmakta olduğun tanrına da bak! Yemin ederim, biz onu yakacağız sonra da onu parça parça edip denize savuracağız!*" (Tâhâ, 20/97) âyetine işarettir.

234 "*Kerim oğlu kerim oğlu kerim İbrahim oğlu İshak oğlu Yakub'un oğlu Yusuf'tur*" şeklinde bir hadis vardır.

235 "*Andolsun biz Ademoğullarını yücelttik; onları karada ve denizde taşıdık, temiz ve güzel şeylerden rızıklandırdık yarattıklarımızın bir çoğundan üstün kıldık.*" (İsrâ, 17/70) âyetine işarettir.

236 "*Biz sana Kevser'i verdik.*" (Kevser, 108/1) âyetine işarettir.

237 "*Bu dünya hayatı eğlence ve oyundan başka bir şey değildir. Âhiret yurdu, işte asıl hayat odur keşke bilselerdi.*" (Ankebût, 29/64) âyetine işarettir.

238 "*Onların üzerinde hafif ipek ve ağır işlenmiş atlas olan yeşil elbiseler vardır. Gümüşten bileziklerle bezenmişlerdir. Rableri onlara tertemiz bir şarap içirmiştir.*" (İnsan, 76/21) âyetine işarettir.

239 "*Gözü kaymadı ve sınırı aşmadı.*" (Necm, 53/17) âyetine işarettir.

240 "*Allah: Birbirinize düşman olarak inin! Sizin için yeryüzünde bir süreye kadar yerleşme ve faydalanma vardır, buyurdu.*" (A'râf, 7/24) âyetine işarettir.

241 Yani güneş ışıklarından.

242 "*Rabbim, bana, anne ve babama verdiğin nimete şükretmemi ve hoşnut olacağın salih bir amelde bulunmamı ilham et ve beni rahmetinle salih kullarının arasına kat.*" (Neml, 27/19) âyetine işarettir.

243 "*Öyle erler vardır ki onları ne ticaret, ne alım-satım, Allah'ı anmaktan, namaz kılmaktan ve zekât vermekten alıkoymaz, gönüllerin ve gözlerin döneceği günden korkar onlar.*" (Nûr, 24/37) âyetine işarettir.

244 "*Hayır! Yakında bileceksiniz! Elbette yakında bileceksiniz.*" (Tekâsür, 102/3-4) âyetlerine işarettir.

245 Vâkıa, 56/10.

246 Kamer, 54/55.

247 "*O halde Rabbinizin bağışlaması ve Allah ile Peygambere inananlar için hazırlanmış, gökle yer arası kadar genişliği olan cennet uğruna yarışın.*" (Hadîd, 57/21) âyetine işarettir.

248 "*Müminler arasında öyleleri vardır ki Allah'a verdikleri sözde dururlar. Kimileri sözünü yerine getirip o yolda canını vermiştir; kimileri de şehitlik beklemektedir. Onlar hiç sözlerini değiştirmediler.*" (Ahzâb, 33/23) âyetine işarettir.

249 "*Göklerde ve yerde bulunan her şey Allah'ı tespih eder. O, çok güçlüdür, hüküm ve hikmet sahibidir.*" (Hadîd, 57/1) âyetine işarettir. Haşr (59) ve Saff (61) surelerinin 1. âyetleri de aynı mealdedir.

250 "*Önlerinden bir set ve arkalarından bir set çektik de onları kapattık; artık görmezler.*" (Yâsîn, 36/9) âyetine işarettir.

251 Tası damdan düşmek: Rezil rüsva olmak anlamında bir deyimdir.

252 Kâfirûn, 109/6.

253 "*Kim iyi bir iş yaparsa faydası kendisinedir ve kim kötülük yaparsa zararı kendisinedir. Rabb'in kullara zulmedici değildir.*" (Fussilet, 41/46) âyetine işarettir.

254 "*Elbette Rabbin gözetleme yerindedir (daima gözetlemektedir).*" (Fecr, 89/14) âyetine işarettir.

255 "*Kötülüğün karşılığı, onun misli olan kötülüktür. Ama kim affeder ve ıslah ederse artık onun ecri Allah'a aittir. Gerçekten O, zalimleri sevmez.*" (Şûrâ, 42/40) âyetine işarettir.

256 "*Rabbinizin size acıyacağı umulur, fakat tekrar kötülüğe dönerseniz biz de döner, cezânızı veririz.*" (İsrâ, 17/8) âyetine işarettir.

257 "*Dediler ki: "Rabbimiz, biz kendimize zulmettik, eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan, muhakkak ziyana uğrayanlardan oluruz!*" (A'râf, 7/23) âyetine işarettir.

258 "*Rabbinin rahmetini onlar mı paylaştırıyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında biz paylaştırdık. Birbirlerine iş gördürmeleri için kimini ötekine derecelerle üstün kıldık. Rabbinin rahmeti onların biriktirdikleri şeylerden daha hayırlıdır.*" (Zuhruf, 43/32) âyetine işarettir.

259 "*Cennet hoşa gitmeyen şeylerle cehennemse hoşa giden şeylerle kuşatılmıştır.*" hadisine işarettir.

260 "*Rabbimiz! Unutursak veya yanılırsak bizi sorumlu tutma.*" (Bakara, 2/286) âyetine işarettir.

261 "*Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan ve ikisinden birçok erkekler ve kadınlar üretip yayan Rabbinizden sakının.*" (Nisâ, 4/1) âyetine işarettir.

262 "*(Büyücüler): Zararı yok dediler, nasılsa biz Rabbimize döneceğiz.*" (Şuarâ, 26/50) âyetine işarettir.

263 "*Ona: «Cennete gir» denildi. O da: «Keşke benim kavmim de bir bilseydi» dedi.*" (Yâsîn, 36/26) âyetine işarettir.

264 "*Ben sizin en yüce Rabbinizim, dedi*" (Nâziât, 79/24) âyetine işaret vardır.

265 Fâtır, 35/28.

266 Bakara, 2/156.

267 "*Ve muhakkak ki biz saf bağlayıp duranlarız.*" (Sâffât, 37/165) âyetine işarettir.

Altıncı Defter Notlar

1 En'âm, 6/96.
2 Yani beş duygu ve altı yönle.
3 Âli İmran, 3/40.
4 Bakara, 2/156.
5 A'râf, 7/54.
6 En'âm, 6/76.
7 Kamer, 54/1.
8 Tekvir, 81/1.
9 Necm, 53/1.
10 Zümer, 39/63.
11 İsrâ, 17/70
12 Yasin, 36/65.
13 Fetih, 48/1.
14 Ahzâb, 33/72
15 Kehf, 18/18.
16 Yani su, ateş, toprak ve havadan oluşan dört unsurdan.
17 Mâide, 5/64
18 Arap harflerinde kulak elm'e, göz ayn'a, ağız mim'e benzetilmiştir.
19 A'râf, 7/23.
20 A'râf, 7/16.
21 Zilzâl, 99/7-8.
22 Muhammed, 47/36.
23 Hadîd, 57/23.
24 Hay: Diri; Kayyum: Daima bir işte güçte olan, çekip çeviren, yöneten demek olup Allah'ın isimlerindendir.
25 Bakara, 2/26.
26 Hadis-i kudsî.
27 Yani senin varlığın tamamen o ışığa veya karanlığa dönmedikçe.
28 Yani peygamber hanedanının, ehl-i beytin.
29 Kur'an-ı Kerim'deki çeşitli surelerde geçen "kul" emrine işarettir.
30 Yani Hakk'ın sözü.
31 Buyur, işte hazırız demektir.
32 Tin, 85/4.
33 Kâfirûn, 109/6.
34 Yani beş duyguyu ve altı yönü.
35 Tevbe, 9/111.
36 Fussilet, 41/40.
37 Bakara, 2/195.
38 En'âm, 6/76.
39 Kalem, 68/16.
40 İnşikâk, 84/16.
41 Enfal, 8/17.
42 Necm suresi, Kuran-ı Kerim'in 53. suresidir.
43 Tevbe, 9/82.
44 Şûrâ, 42/38.
45 Yani can, sayıya, niteliğe ve niceliğe sığmayan bir varlıktır.
46 Yani hal ve söz.
47 Enfâl, 8/42.
48 Zümer, 39/53.
49 Necm, 53/39.
50 Bakara, 2/30.
51 Şûrâ, 26/189.
52 Nisa, 4/102.
53 Kasas, 28/88.
54 Bakara, 2/24.
55 A'râf, 7/172.
56 "*Şeytan azapta gerek*" atasözünü andırmaktadır.
57 Zâriyat, 51/56.
58 Feth, 48/29.
59 Hucurât, 49/12.
60 Âli İmrân, 3/159.
61 Şûrâ, 42/38.
62 Ankebut, 29/20.
63 Bakara, 2/31.
64 Meâric, 70/23.
65 Fetih, 48/29.
66 Âli İmrân, 3/40.
67 Âli İmrân, 5/134.
68 Bakara, 2/36.
69 En'âm, 6/77.
70 Enfâl, 8/17.
71 Hadid, 57/4.
72 Necm, 53/17.
73 İnşirah, 94/1.
74 İsrâ, 17/85.
75 "*Sen olmasaydı gökleri yaratmazdım*" kutsi hadisine işaret edilmektedir.
76 Saffât, 37/165.
77 En'âm, 6/1.
78 En'âm, 6/5.
79 Enfâl, 8/17.
80 Ahzâb, 35/56.

81 İsrâ, 17/185.

82 Yasin, 36/32.

83 Yusuf, 12/20.

84 Bakara, 2/115.

85 "*Benim şeytanım elimde Müslüman oldu*" hadisine işarettir.

86 Mülk, 67/8.

87 Mülk, 67/10.

88 "İyiler ise, kâfûr katılmış bir kadehten (cennet şarabı) içerler." âyetine (İnsan, 76/5) işarettir.

89 Kürsü: Sekizinci gök. Arş: Dokuzuncu gök.

90 Bakara, 2/105.

91 "Süleyman Davud'a vâris oldu ve dedi ki: Ey insanlar! Bize kuş dili öğretildi ve bize her şeyden (nasip) verildi. Doğrusu bu apaçık bir lütuftur." Ayetine (Neml, 27/6) işarettir.

92 Aynı ayetin bir kısmıdır.

93 Arapça beyit. Bir sonraki beyit bunun Farsça çevirisidir.

94 Arapça beyit.

95 "Onların çoğu sadece zanna uyarlar. Oysa zan asla gerçeğin yerini tutamaz. Allah onların bütün yaptıklarını hakkıyla bilir." ayetine (Yunus, 10/36) işarettir.

96 İhlas, 112/3.

97 "(Mallarınızı) Allâh yolunda harcayın, *kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın*, iyilik edin, doğrusu Allâh iyilik edenleri sever." Ayetine (Bakara, 2/194) işarettir.

98 "Ve ona beklemediği yerden rızık verir. Kim Allah'a güvenirse O, ona yeter. Şüphesiz Allah, emrini yerine getirendir. Allah her şey için bir ölçü koymuştur." Ayetine (Talak, 65/3)

99 Maiyet: Yanında olma, birlikte olma. Burada ve izleyen beyitlerde, Allah'ın, kulların yanında olması anlamında kullanılmıştır. Bu beyit, Hadid, 57/4. âyete işarettir: "… Nerede olsanız, O sizinle beraberdir. Allah yaptıklarınızı görür."

100 Mesnevi'nin ikinci defterinde yer alan Şeyh ile helva satan çocuk hikâyesine işaret edilmektedir. Bkz. 2. Defter, beyit: 374 vd.

101 "Burçlar sâhibi" (Zâtu'l-burûc): Gök. Bu tabir, Kur'an'dan alınmıştır. Bkz. Burûc, 85/1. "Burçlar sahibi gökyüzüne andolsun."

102 "Mümin uda benzer. İçi boş olmazsa sesi güzel olmaz." hadisine işarettir.

103 "İnsanların kalpleri Allah'ın iki parmağı arasındadır. Allah onu dilediği gibi değiştirir." hadisine işarettir.

104 Bakara. 2/216.

105 Talâk, 65/7.

106 "Şeyhin benim ey mürit" olarak da Türkçeleştirilebilir.

107 Burada Mûsa'nın asâ mucizesinin ardından, Firavun'un tehditlerine rağmen Mûsa'ya iman eden büyücülere işaret edilmektedir. Kur'an'da, birkaç yerde Firavun'un Mûsa'ya iman eden büyücüleri tehhdit etmesine değinilir. Örneğin bkz. Şuarâ, 26/49. ayet: "Firavun, dedi ki: Ben size izin vermeden ona iman ettiniz ha! Demek ki size sihiri öğreten büyüğünüzmüş o! Ama şimdi (size yapacağımı görecek ve) bileceksiniz: Andolsun, ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazlama kestireceğim, hepinizi astıracağım!"

108 Nisâ, 4/157. âyete işarettir: "Ve «Allah elçisi Meryem oğlu İsa'yı öldürdük» demeleri yüzünden (onları lânetledik). Halbuki onu ne öldürdüler, ne de astılar; fakat (öldürdükleri) onlara İsa gibi gösterildi. Onun hakkında ihtilâfa düşenler bundan dolayı tam bir kararsızlık içindedirler; bu hususta zanna uymak dışında hiçbir (sağlam) bilgileri yoktur ve kesin olarak onu öldürmediler."

109 Habeşistan Krallığı'nın Yemen valisi Ebrehe, Hıristiyanlığı Arabistan'da yaymak ve Arapları Kâbe ziyaretinden vazgeçirmek için Sana'da muhteşem bir kilise yaptırır. Fakat Araplar bu kiliseye ilgi göstermezler. Üstelik Kinâne Kabilesi'nden bir Arap, bir gece gizlice kilise içine pisler. Ebrehe bunu bahane ederek büyük bir ordu ile Kâbe'yi yıkmak üzere Mekke üzerine yürür. Kur'an'da da belirtildiği gibi, Ebrehe bu amacına ulaşamaz. Bu konuda Kur'an-ı Kerim'deki Fil suresine bakılabilir.

110 Muarrif: Eski dönemlerde, toplantılarda ve meclislerde gelenleri tanıtan ve yerlerini gösteren kimselere verilen unvan.

111 Semâ meclislerindeki hırka atma âdetine işaret edilmektedir.

112 Kur'an'dan alıntıdır. Burada ayet delil olarak

getirilmemiş, sadece ayetin iki ibaresi farklı bir ifadeyle alıntılanmıştır. Bkz. Kehf, 18/18. ayet: "Kendileri uykuda oldukları halde sen onları uyanık sanırdın. Onları sağa sola çevirirdik. Köpekleri de mağaranın girişinde ön ayaklarını uzatmış yatmakta idi. Eğer onların durumlarına muttali olsa idin dönüp onlardan kaçardın ve gördüklerin yüzünden için korku ile dolardı."

113 Rahman, 55/33. 33. ayete işaret: "Ey cin ve insan toplulukları! Göklerin ve yerin çerçevesinden çıkıp gitmeye *gücünüz yetiyorsa geçin*. Ancak büyük bir güçle çıkıp gidebilirsiniz."

114 Yani, ulaştığı nimeti yeterli bulup fazlasını istemeyen, az şükretmiş olacağından alçalır. Nimetin artmasını isteyen ise çok şükreder ve yücelir.

115 "İnsanların kalpleri Allah'ın iki parmağı arasındadır. Allah onu dilediği gibi değiştirir." hadisine işarettir.

116 Enfal, 8/17: "Siz öldürmediniz onları, Allah öldürdü onları. Attığın zaman da sen atmadın, Allah attı. İnananları kendisinden güzel bir imtihanla denemek için yaptı bunu. Allah, işitendir, bilendir."

117 "Cehennem mümine şöyle der: Benim yanımdan çabuk geç ey mümin. Çünkü senin nurun ateşimi söndürür." Hadisine işarettir.

118 Vâkıa, 56/4-6. âyetlere işarettir: "Yer, şiddetli bir sarsıntıyla sarsıldığı, dağlar darmadağın olup ufalandığı ve toz duman halinde dağılıp savrulduğu zaman…"

119 Bir önceki beytin birinci bölümü, Hz. Peygamber'i anlatan 3-4. âyetleri (Necm, 53/3-4) çağrıştırmaktadır: "O hevâdan konuşmaz. O (söyledikleri), yalnızca vahyolunmakta olan bir vahiydir."

120 Yusuf, 12/87. "Ey oğullarım, gidin, Yusuf'u ve kardeşini araştırın, Allah'ın rahmetinden *ümit kesmeyin*; zira kâfir kavimden başkası Allâh'ın rahmetinden ümit kesmez"

121 Zümer, 39/53. "De ki ey nefislerine karşı aşırı giden kullarım, Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Allah bütün günahları bağışlar. Çünkü O, çok bağışlayan, çok esirgeyendir."

122 Samed: Tam, eksiği olmayan, her şey Kendisine muhtaç olduğu halde, kendisi hiçbir şeye muhtaç olmayan Allah.

123 A'râf, 7/143. "Mûsâ, tayin ettiğimiz vakitte bizimle buluşmaya gelip de Rabbi ona konuşunca: 'Rabbim, bana görün, sana bakayım!' dedi. (Rabbi) buyurdu: 'Sen beni göremezsin; fakat dağa bak, eğer o yerinde durursa, sen de beni göreceksin!' Rabbi dağa görününce onu darmadağın etti ve Mûsâ da baygın düştü. Ayılınca: 'Sen yücesin, sana tevbe ettim, ben inananların ilkiyim!' dedi."

124 Nebe, 78/6. "Biz bu yeryüzünü bir beşik yapmadık mı?" ile Tâhâ, 29/53. ayete "O, yeri size beşik yapan ve onda size yollar açan, gökten de su indirendir. Onunla biz çeşitli bitkilerden çiftler çıkardık." işarettir.

125 Hz. Âdem'in cennetten yeryüzüne indiriliş macerasına işaret edilmektedir.

126 "Nefsini alçaltıp kazancını temiz hale getirene, özünü güzelleştirip dışını saygın kılana ve kötülüğünü insanlardan uzaklaştırana ne mutlu." Hadisine işarettir.

127 Tabaklanmış Taif derisi meşhurdur. Süheyl yıldızının doğuşu sırasında bu derinin kırmızılaştığı ve kötü kokulardan arındığı söylenir.

128 Saffât, 37/102. "Babasıyla beraber yürüyüp gezecek çağa erişince: Yavrucuğum! Rüyada seni boğazladığımı görüyorum; bir düşün, ne dersin? dedi. O da cevaben: Babacığım! Emrolunduğun şeyi yap. İnşallah beni sabredenlerden bulursun, dedi."

129 Bakara, 2/249. Âyetin son bölümüne işarettir: "Allah'ın huzuruna varacaklarına inananlar: Nice az sayıdaki birlik, Allah'ın izniyle çok sayıdaki birliği yenmiştir. Allah sabredenlerle beraberdir, dediler.